Keurlyke BESCHRYVING van
CHOROMANDEL,
PEGU, ARRAKAN, BENGALE, MOCHA,

Van 't Nederlandſch Comptoir in PERSIEN; en eenige fraaje Zaaken van PERSEPOLIS overblyfzelen.

Een nette BESCHRYVING van

MALAKKA,

't Nederlands Comptoir op 't Eiland SUMATRA,

Mitsgaders een wydluftige LANDBESCHRYVING van 't Eyland

CEYLON,

En een net Verhaal van des zelfs Keizeren, en Zaaken, van ouds hier voorgevallen;

Als ook van 't Nederlands Comptoir op de Kuſt van

MALABAR, en van onzen Handel in JAPAN,

En eindelyk een Beſchryving van

KAAP DER GOEDE HOOPE,

En 't Eyland MAURITIUS,

Met de Zaaken tot alle de voornoemde Ryken en Landen behoorende.

Met veele Prentverbeeldingen, en Landkaarten opgeheldert.

DOOR

FRANÇOIS VALENTYN,

Onlangs Bedienaar des Goddelyken Woords in AMBOINA, BANDA, *enz.*

VYFDE DEEL.

Te {DORDRECHT, AMSTERDAM,} by {JOANNES VAN BRAAM, GERARD ONDER DE LINDEN,} Boekverkoopers.

MDCCXXVI.

MET PRIVILEGIE.

BESCHRYVING DER KUST VAN CHOROMANDEL.

EERSTE BOEK.

EERSTE HOOFDSTUK.

VErdeeling van de Vaſte Kuſt van Indiën in Indiën binnen, en buyten den Ganges. En wat onder ieder behoord. Het half Eyland van Indiën aan deze zyde van den Ganges vertoond. Wat onder Choromandel *behoord. Des zelfs rechte naam. Waar die Kuſt gelegen is. En wat wy door* Choromandel *verſtaan. Verdeeling in 't Zuyder en Noorder* Choromandel. *En wat onder ieder deel behoord.* Pegu, Arracan, *en* Bengale, *mede onder deze Kuſt behoorende.* Nagapatam, *'t eerſte Zuyder-Comptoir beſchreven. En* A°. 1658. *veroverd. De* Nayk van Tansjouwer *door de onzen tweemaal tot Reden gebragt. Beſchryving van de Stad, &c. Hy belegerd* A°. 1705. Trangebaar. *Is een Vaſal van den Mogol. Onder wien die Stad nu ſtaat. Rampen, die deze Stad verdrukt hebben. Waarom men ze niet verbeterd. En de vervallene Veſtingen opbouwd; maar belaſt heeft daar een kleene Veſting te bouwen. Wat Waaren hier vallen, en Winſten. De Heer* Commiſſaris van Rhede *doet hier een aanzienelyke Veſting bouwen. En belaſt,* Nagapatam *als het Hoofd-Comptoir te houden. Dat* A°. 1690. *geſchied is. Hoe veel dit Kaſteel gekoſt heeft. En verdere aanmerkingen daar over. Opperhoofden van* Nagapatam. *En Tweede Bedienden, die* A°. 1691. *hier lagen. Commiſſariſſen.* Trangebaar, *een Comptoir der Deenen.* Porto Novo, *het tweede Zuyder-Comptoir. Wanneer de onzen zich daar neerzetteden. Waaren, hier getrokken, en vallende. De Opperhoofden van* Porto Novo. *Commiſſariſſen.* Tirepoplier, *een Heydenſch Slot.* Tegenapatam, *het derde Zuyder-Comptoir. Waaren, hier vallende, of getrokken. Verdere aanmerking op den Handel alhier.* Sjengier *beſchreven. Opperhoofden van* Tegenapatam. *Commiſſariſſen. Vreemde Natien hier.* Sadrangapatam, *het vierde Zuyder-Comptoir. De Waaren, hier vallende. De Opperhoofden. Commiſſariſſen. Beſchryving van* Palleacatta, *of 't vyfde, en laatſte Zuyder-Comptoir.* St. Thome *beſchreven, en afgebeeld. De Stad* Palleacatta, *en 't Kaſteel* Gelria. *Onze Eygendom alhier. Waaren, hier vallende, en van den Inlander gewild. Ons Recht van de Munt. Landvoogden van* Choromandel. *De Opperhoofden van* Palleacatta. *De Bedienden,* A°. 1691. *nog hier.*

Verdeeling van de Vaſte Kuſt van Indiën.

TOt nog toe hebben wy ons met het beſchryven van eenige Eylanden van Ooſt-Indiën bezig gehouden; maar nu gaan wy tot de vaſte Kuſt van Indiën over.

Deze werd wederom in Indiën binnen, of in Indiën buyten den Ganges verdeeld.

In Indiën binnen, en buyten den Ganges.

Het eerſte begrypt in zich alle de Landen, die tot het Ryk van den Keyzer van Hindoſtan, of Indiën, anders den Grooten Mogol, behooren; of anders alle die Ryken, ofte Landvoogdyen, die tuſſchen die twee vermaarde Rivieren, den *Ganges* en den *Indus* (naar welke laatſte het geheele Land zynen naam voerd) gelegen zyn; hoewel men beweſten den *Indus* ook wel eenige Grens-Landen vind, die mede onder dezen vorſt ſtaan.

En wat onder ieder behoord.

Indiën buyten den *Ganges*, begrypt ten deele het Ryk van *Bengale*, ten deele het Half-Eyland van Indiën, aan de zyde van den *Ganges*.

In dit Half-Eyland van Indiën vind men weer verſcheyde Ryken, of Kuſten, als het Ryk van

Decan.
Golconda.
Narſinga, en
De Kuſt van Malabar.

Het Half Eyland van Indiën aan deze zyde van de Ganges vertoont.

Welke alle ieder weder in veel kleene Koninkryken, en Vorſtendommen verdeeld zyn.

Decan begrypt *Decan*, *Cunkam*, en *Balagatta*. Het was weleer een Ryk op zich zelven, dog de groote Mogol heeft 'er van tyd tot tyd zulke groote brokken afgeſcheurd, dat hy 'er geheel meeſter af geworden is, gelyk ook van de meeſte Ryken, daar ontrent gelegen.

Golconda plagt wel eer ook een Ryk op zich zelven te wezen; dog is al mede door *Eurangzeeb* veroverd. In een breede betrekking werd *Golconda* (gelyk ons in 't vervolg voorkomen zal) onder de Kuſt van *Choromandel* gerekend. *Narſinga*, anders ook wel *Biſnagar*, na twee voornaame Steden, genaamd, vervat *Canara*, *Biſnagar*, en *Chromandel*, wel eer zeer magtige Ryken.

Het Koninkryk Canara (waar onder Onor, Baticala en Garcopa behoord) vervat alle de Weſterlyke Landen, tuſſchen Walkan en Malabar, twee zeer groote Kuſten, gelegen.

Biſnagar vervat de Koninkryken van Oronlike, en Biſnagar, welk laatſte, op zich zelven aangemerkt, het bewind over Biſnagar en de Kuſt van Choromandel heeft.

Wat onder Choromandel beboord.

De Kuſt van Choromandel, op zich zelven, vervat de Koninkryken van Choromandel, en Camul.

Malabar, ſchoon het kleenſte van de vier Hoofd-deelen van het Half-Eyland van Indiën aan deze zyde van den Ganges, is mede een ſchoone Kuſt, van welke wy hier na zullen ſpreken, en nu voortgaan om van de Kuſt van Choromandel byzonder te handelen.

Verſcheyde neerſtige Mannen hebben hier over hunne gedagten op het papier geſteld, onder welke de Heeren Baldeus en Havart voor al hunnen lof verdienen; gelyk wy ons ook, wegens de zaaken voor onzen tyd voorgevallen, van hunne, en ook van anderer gedagten, bedienen zullen; dog hoe veel die Heeren, en anderen daar reeds af gezegt hebben, zal ons dat geenzins beletten het onze na onze wyze van ſchikking daar by te voegen, alzoo deze Kuſt mede een voornaam Hoofd-Comptoir uytmaakt; 't geen ons dienen moet, om onze Hoofd-ſtelling van de groote magt der E. Maatſchappy (naar 't groot vermogen van dat kleen Nederland) in Ooſt-Indiën te ſtaven; alzoo dit een van hare voornaamſte Landvoogdyen, al omtrent A°. 1600 geweeſt, en alwaar zy met 'er tyd, behalven den Handel, ook Heer en Meeſter van veel Plaatzen geworden is.

Deze Kuſt draagt gemeenelyk den verbaſtaarden naam van Choromandel, en is daar by nu alleen bekend; dog de rechte is Sjola-Mandalam, na Sjola, zeker Koning van dien naam, en Mandalam, een Koninkryk, en dit plagt in de oude tyden een magtig Ryk op zich zelven te wezen. Des zelfs regte naam.

De voetſtappen van dezen regten naam kan men zien in een Brief van Hieronymus de St. Stephano, een Genuees, 1499. den 1. September uyt Tripoli in Syrien geſchreven, waar in hy zegt, dat in zekere Plaats of Geweſt, Sogomentil genaamd, ('t geen dit Sjolamandel wezen wil) zoo veel rood Sandelhout viel, dat zy toen hunne huyzen zelf 'er af maakten. Hy ſprak dien naam toen zoo krom uyt, om dat de Armeniers, met welke hy veel verkeerde, en die daar op, en voor al op Maliapoer, ſterk handelden, dit zoo noemden. Nu is 't zeker, dat het Hout, waar af hy daar ſpreekt, veel op Choromandel valt, dat ook, dewyl het van ouds her in de Stad Caliatour (nu Kiſtnapatam genaamd) meeſt plagt geleverd en afgeladen te werden, de naam van Caliatour-hout tot nog toe draagd. En het is met die betrekking, dat Garcias ab Horto, van dat Hout ſprekende, zegt, dat het rood Sandel-hout op eenige Zee-plaatzen van Choromandel groeide.

Deze Kuſt van Choromandel (in 't gemeen ook wel Cormandel genaamd) neemd haren aanvang in 't Zuyden van Nagapatam, en ſtrekt zig langs Strand in het Ooſten eerſt al Noord aan tot Mazulipatam toe, van waar 't Land eerſt met een korten uythoek by 't Dorp Gadavari Ooſt aan, en dan weder met een diepe bogt een ſtukweegs Noord-Weſtelyk op, en dan verder weer Noord Ooſt ten Ooſten tot aan de Kuſt van Orixa, en tot by de Golf van Bengale, of tot aan de Rivier de Ganges, loopt. Waar die Kuſt gelegen is.

Dus ziet men, dat in een ruymen zin, de geheele Kuſt van Orixa, (en na zommiger gedagten) ook Narſinga en Biſnagar, wel onder Choromandel begrepen werden; maar wy zullen alleen van de Kuſt van Choromandel ſpreken, voor zoo verre die onder de E. Nederlandſe Maatſchappy behoord, of voor zoo verre daar toe nog eenige nabygelegene Plaatzen geoordeeld werden mede betrekking te hebben. Wat wy door Choromandel verſtaan.

Gelyk de geheele uythoek van dit groot Land, op Indiëns Half-Eyland, aan deze zyde van den Ganges gelegen, by

by de Caap Comoryn eyndigd, alzoo heeft men in 't Weſten van dien, langs den Weſter-oever, de Kuſt van Malabar, en in 't Ooſten langs den Ooſter-oever wat boven het Groot Eyland Ceylon, of benoorden Punto Das Pedras, de Kuſt van Choromandel, al meeſt noorden aan ſtrekkende.

Verdeeling in 't Zuyder en Noorder Choromandel.

Deze Kuſt nu werd gemeenelyk in twee Hoofd-deelen, te weten, in het Zuyder, of in 't Noorder Choromandel verdeeld.

Het Zuyder Choromandel vervat vyf Plaatzen, daar de E. Maatſchappy hare vaſtgeſtelde Comptoiren heeft, welke zich al Zuyden aan langs ſtrand, en zeer gelegen ten Handel, vertoonen.

Deze zyn

Nagapatam.
Porto Novo.
Sadraſpatam.
'Tegenapatam.
Conjemere.
Palleacatta, benevens het Caſteel Gelria.

Wat onder ieder Deel behoord.

Het Noorder Choromandel vervat zes voorname Plaatzen, daar de E. Maatſchappy mede hare Comptoiren heeft, van welke zommige al Noordelyker, of langs Strand, of landwaard in, leggen.

Deze zyn

Mazulipatam.
Palicol.
Daatzerom.
Bimulipatam.
Nagelwanze.
Golconda, dog ingetrokken.

Pegu, Arrakan en Bengale mede onder deze Kuſt behorende.

Onder deze Kuſt van Choromandel, plagten in oude tyden ook de Comptoiren van Pegu, Arrakan, en Bengale, te ſtaan, van welke wy derhalven mede moeten handelen; maar om over 't een en 't ander ordentelyk te ſchryven, zullen wy eerſt over de Kuſt van Choromandel in 't byzonder, en daar na over die drie Comptoiren, ſpreken.

Nagapatam, 't eerſte Zuyder-Comptoir, beſchreven.

Om dan een begin met het beſchryven der Zuyder Comptoiren te maken, zoo komt ons daar allereerſt Nagapatam voor.

Deze Stad draagd een naam, die Slangen, of wel Draken-ſtad beteekend, alzoo Naga in de Maleytſe Taal een Draak, dog in de Malabaarſe een Slang; en Patam, of Patnam, in die zelve taal een Stad te kennen geeft. Waarſchynelyk na de menigte van Slangen, en voor al van de Cobras Capellas, die daar vallen, en zeer vermenigvuldigen, om dat de Benjanen (die Pythagoriſten zyn) niet gewoon zyn eenige dieren te dooden, vreezende ondienſt aan de zielen van hunne Voorouders te doen, die in zulk een dier konden gevaaren zyn. Zy legt op 10 graaden en 35 minuten Noorder breedte.

Men heeft in de zelve verſcheyde groote fraaije, dog vry oude Gebouwen, die nog al een groot cieraad geven; en verſcheyde fraaije Kerken, die hier en daar in de wyde ſtraaten zig vertoonen.

In haren omtrek, die al vry regelmatig was, toen wy ze kregen, beſloeg zy ontrent zeshonderd Rhynlandſe Roeden, zynde wat meer als tweehonderd Roeden lang, in 't midden ruym honderd en vyftig Roeden breed, en van gedaante als een Sak, die ondermatig van breedte is; dog boven aan ſcherp toeloopt.

Men plagt in oude tyden twee Poorten, en elf à twaalf Punten, of Bolwerken, rondom de zelve (hoewel anderen toen maar van elf Poſten ſpreken) te hebben, hoedanig de Heer Baldeus de zelve in zyn tyd ook net afbeeld; maar daar na is zy veel veranderd.

Zy heeft een zeer ſlegte Haven, of Reede; dog legt aan de ſchoone Rievier Collare, die 'er aan twee zyden langs ſtroomd, en is van een fraaije gragt rondom voorzien. Zy wierd door de Portugeezen gebouwd, gelyk de meeſte en de beſte Huyzen aldaar wooningen van Portugeezen zyn.

Die hier ook de meeſte Inwoonders van ouds her zyn, of wel derzelver afzetſels by Inlandſe Vrouwen geteeld, te weten Miſticen, Caſticen, of wel Swarten (waar onder veel Benjaanen) en Mooren.

Aan de Noord-zyde van deze Stad ziet men veel ſchoone Tempels, en Pagooden der Heydenen, die vol van wandrogtige Afgods-beelden, dog vry ſlegt van kley en aarde opgemaakt, zyn.

Onder andere ziet men 'er een, die wat na een grooten ſteenen Toren gelykt. De Inlanders, die zeer bygeloovig zyn, en den Bouwer niet recht weten te noemen, geven voor, dat de Duyvel dien Toren in eenen nagt zou gebouwd hebben.

Wy konnen niet wel aanwyzen, wanneer, of onder wat Onderkoning, de zelve gebouwd zy. Maar de Portugeezen zyn daar Meeſter af gebleven tot A°. 1658, wanneer de Heer Jan vander Laan, Majoor in dienſt der E. Maatſchappy, die hen zoo menigmaal heeft doen beven, de zelve in Hoymaand, onder 't opperbeſtier van den dapperen Veldheer Ryklof van Goens, zonder ſlag of ſtoot, by verdrag veroverd heeft. En Anno 1658. verovert.

Het Verdrag wierd door de Heeren Majoor Vander Laan, en Lucas vander Duſſen, Koopman en Fiſcaal, geteekend; en de

Portugeezen bedongen, dat zy met hun Goederen, en Kerk-Cieraaden, (daar zy zeer ſterk op gezet zyn) 'er zouden mogen uyttrekken; hoewel 'er veelen in bleven, om dat hun gelegendheyt niet toeliet zoo ſchielyk te verhuyzen.

De Naik van Tansjouwer door de onze tweemaal tot reden gebragt.

De Land-Heer aldaar, de Naik, of Grave van Tansjouwer genaamd, ergens over tegen de E. Maatſchappy misnoegd, en haar vermogen nog niet kennende, dorſt zig verſtouten, om, ten tyde dat de onzen eerſt tot Nagapatam quamen, die Stad te belegeren, willende na geen minnelyke voorſlagen luyſteren; maar de onzen bragten hem ras tot reden, na dat zy een goede party van zyn volk nedergeſabeld hadden.

Thien of elf Jaaren 'er na, heeft deze zelve Naik daar nog eens aan getornd; dog hy wierd door ons volk, van Jafnapatam derwaards gezonden, elendig gehavend, zoo dat hy geraden vond na dien tyd zich ſtil te houden.

Beſchryving van de Stad &c.

Dit Tansjouwer legt 60 mylen van Trangebaar, dat onder de Deenen ſtaat; en is een groote Stad, met een ſterke muur omringd, en van een deftige groote Veſting voorzien.

In't Ryk van dezen Vorſt, dat maar 24 Malabaarſe mylen (ieder van 3 uuren) lang, en 17 breed is, zyn 4 zulke vaſte Steden, genaamd Puttukotei, Mannakowil, en Kalkalatsjeri, dog Tansjouwer is de Hoofd-ſtad; en men teld hier 364 Steden, Vlekken, en Dorpen; en men heeft 'er een menigte Pagoden, door deze Naiken zeer pragtig gebouwd. Men ziet 'er de Carrawaanſara's, ten dienſt van de Pelgrims en Vreemdelingen, byna om de 4 Mylen een opgerigt.

Men zegt dat deze Vorſt alle Jaar wel 30 Tonnen Gouds inkomen heeft, en dat hy in ſtaat is, om een magtig heyr, met een groot getal van Olifanten en Ruyters, in 't Veld te brengen.

Hy belegerd A°. 1705. Trangebaar.

Het luſtte hem ontrent A°. 1705. Trangebaar met 40000 Man negen maanden lang te belegeren, ende hy wilde niet opbreken, voor en al eer hem de Deenen zekere ſomme gelds betaalden.

Is een Vaſal van de Mogol.

Hoe magtig hy nu is, is hy egter een Vaſal van den grooten Mogol, aan welken hy jaarlyks zekere ſchatting betaald, gelyk de verdere Vorſten op dit Half-Eyland moeten doen, uytgenomen die van Ceylon, die niet van hem afhangen.

Van de Naiken van Tansjouwer komen my alleen deze navolgende voor:

Ramapattiza.
Atſchudappa.
Wiſcheiaraguwe.
Egoſchiraſcha, welke tot A°. 1713. heerſchte, en toen overleden is.

Hy moeſt aan den Grooten Mogol jaarlyks 333333 Ropyen, als zyn Vaſal, betaalen.

Zyn Ryk was in vier groote Heerſchappyen verdeeld, waar over 4 Suweiatârs, of Opper-ampt-mannen, 't gezag hadden; buyten de welke nog 10 à 12 andere Bedienden de meeſte Rykszaaken beſtierden.

Onder wie deze Stad nu ſtaat.

Van dien tyd afſchynd Nagapatam eerſt onder den Landvoogd van Ceylon, en dan eens weder onder den Landvoogd van de Kuſt van Choromandel geſtaan te hebben, in hoedanigen verwiſſeling zy tot A°. 1680. gebleven is, na welken tyd zy onder den Landvoogd van Choromandel gebleven, en zelf de Hoofd-plaats van dit Comptoir geworden is.

Rampen, die deze Stad gedrukt hebben.

Gelyk zy nu, eer zy in onze handen viel, veel door de ſtrooperyen van den Koning van *Viſiapoer*, *Adilsjah*, geleden had, die 't ganſche Land door zyne benden verwoeſtte, en daar door alomme zoo grooten hongers-nood veroorzaakte, dat een groote menigte zig maar voor de koſt, of voor een zeer geringen penning, als Slaven verkogten, behalven thien duyzend ſtuks, die na *Ceylon* vervoerd wierden, bly zynde dat zy maar een Meeſter hadden, die hen ſpys verzorgen zoude, alzoo hebben zy in dat jaar 1680. niet minder door een zware Water-vloed (die 'er in de later tyd nog eens geweeſt is) geleden, door welke een groot gedeelte van de muuren dezer Stad om verre geſlagen is, en de meeſte huyzen zeer beſchadigd waren.

Waarom men dese niet verbeterd.

Nadat wy deze plaats eerſt veroverd hadden, quam zy al vry nêt voor, en zou ook zoo gebleven hebben, indien de E. Maatſchappy wat meer onkoſten daar aan had mogen doen; dog dit wierd belet door de zware laſten, die zy, zoo wegens de bezetting (die ontrent 200. man ſterk was) en deze en geene geringe dog noodige verbeteringen, te dragen had, alzoo die in 't jaar wel dertig duyzend gulden, hoe naeuw men het ook overley, beliepen.

Hier door quamen veel punten, (terwyl men het genoeg oordeele, hier maar noodige wooningen voor de Dienaars te verzorgen) bevorens ieder met 8 à 10. ſtukken geſchut voorzien, en ook veel ſchoone huyzen, hoe langs hoe meer zoodanig te vervallen, dat deze Stad tien jaaren 'er na de zelve niet geleek, alzoo 'er toen reeds wel twee derde van onder de voet lag.

En de vervallene Veſtingen weer opbouwd.

Zy is met 'er tyd niet gebeterd, maar door dien zwaren Watervloed van 1680. in een zeer elendigen ſtaat geraakt, waar by niet alleen de ingezetenen zeer gedrukt wierden, maar ook de E. Maat-

Maatſchappy veel geleden heeft, waar van de Heer Landvoogd *Jacob Joriſſoon Pits*, noodig oordeelde aan haar Edelheden op Batavia kennis te geven, die, alzoo de voornaamſte ſterkten door den vloed weggeſtroomd waren, laſt aan zyn Ed: gaven, om daar maar een kleene Veſting te maken, alzoo zy met veel grond oordeelden, dat deze plaats geen groote bezetting van nooden had, zoo, om dat de vreeze voor den Inlander dat niet heel zeer vereyſchte, dewyl de goederen, die aldaar vielen, voor de E. Maatſchappy zoo veel winſten niet konden opbrengen, om daar een zware bezetting op te houden; behalven dat die hen ook tegen de geweldenaryen, en onverwagte uytſpattingen van deze en gene daar ontrent gelegene Magtige Koningen niet zou hebben konnen dekken, gelyk het nog veel minder tegen een Europiſchen Vyand helpen kon; ten ware men de Veſting, en de bezetting, (dat dan weer zwaarder laſt is) ook grooter wilde maken, dat haar Edelheden om de geringe winſten ongeraden vonden.

Maar beſlaſt heeft daar een kleene Veſting te bouwen.

Hier vallen maar eenige

Tapiſaraſſas, *met bloemwerk 'er op.*
Taffatsjelas *drie-draad.*
Brandams,
Bethillis.
Tsjavonis.
Ramboetyns.
Negros kleeden.
En verdere andere grove en fyne Lywaaten.
Indigo.
Calcatour-hout.
Arduyne Steenwerken. En
Rys.

De Waaren, die men hier vertierd, zyn deze:

Garioffel-Nagelen.
Nooten-Muſchaaten.
Foelie of Macis.
Caneel.
Peper.
Japans en Tonkins Staaf-koper.
Benzoin.
Japanſche Camfer.

Wat Waaren hier vallen, en winſten.

En eenige andre grove Waaren, en Kleeden, die men alle ook op andere plaatzen bekomen kan, en die alle den inkoop uytmaken: want de goederen, die hier verkogt werden, zyn zeer weynig; dierhalven meynden haar Edelheden, dat het genoeg was, als ons volk maar tegen dergelyken oploop der Zee in het toekomende gedekt wierd; Alzoo de plaats hen in zich zelven niet veel weerd was, aangezien alle de winſten A°. 1684. a 1685. geen halve Tonne gouds konden uytmaken.

De Heer Hendrik Adriaan van Rhede begreep het A°. 1687. anders. Die A°. 1684. in December, als Gevolmagtigde Heer, of als algemeyn Commiſſaris, met een ſoldy van duyzend gulden 's maands, (behalven veel andere voordeelen) door den Heeren Zeventienen aangenomen, om *Ceylon*, *Bengale Choromandel en Suratte* te bezigtigen, en om alle onnutte Dienaars, die zig door ongeoorlofde Morſſeryen verrykten, te ſtraffen, of van daar te lichten, en aldus die Comptoiren in een beter ſtaat te brengen, quam A°. 1687. Nadat hy al eenige andere Comptoiren beſigtigd, en daar groote veranderingen gemaakt had, op de kuſt van Choromandel aan te landen, en hield zyn verblyf niet alleen eenige jaaren tot *Nagapatam* (hoewel hy ook eenige tyd op *Palleacatta* geweeſt is) maar vond hier ook zulken byzonder gevallen, dat hy 'er niet alleen een zeer aanzienlyk, en voor de E. Maatſchappy niet min koſtelyk Kaſteel bouwde, maar ook deze Stad tot de Hoofd-plaats van de ganſche Kuſt ſtelde, en aan den Heer Laurens Pit, Landvoogd bevel gaf, om met alle de Goederen en Papieren der E. Maatſchappy, die toen op *Paleacatta* (een Stad, die van den beginne af hier 't Hoofd-Comptoir geweeſt was, en van waar men ten eerſten by alle de andere Comptoiren komen kon, om dat zy in 't midden van 't land lag) na Nagapatam op te kramen, en voortaan daar zyn verblyf met alle de dienaaren, tot het Hoofd-Comptoir vereyſcht, te houden.

De Heer Commiſſaris van Rhede doet hier een aanſienelyke Veſting bouwen.

En beſlaſt Nagapatam als het Hoofd-Comptoir te houden.

Deze Veſting wierd even eens als de Stad *Naarden*, met vyf punten, of bolwerken, na de vyf zinnen genaamd, gemaakt, en is A°. 1690. meeſt voltoid geweeſt, wanneer de Heer Landvoogd, Laurens Pit, ook na deze Stad met alle de Hoofd en andere bedienden ontrent het midden van dit jaar overgegaan is.

Dat A°. 1690. geſchied is.

Dit is het ontſaglykſt Caſteel van ganſch Indiën, zoo my zeker Heer, geweezen Landvoogd der Kuſt, ſchreef.

Het is omheynd met een Binnen- en Buyten-ſtad, en de Binnen-ſtad is geſterkt met een Waterpas, en eenige Bolwerken, en de Buyten-ſtad met aarde Wallen; dog drooge grachten, en eenige Bolwerken.

In de Binnen-ſtad woond de Landvoogd om de verſche lucht, ſchoon hy in 't Caſteel een heerlyke wooning heeft; ook woond daar in de Fiſcaal, en eenige andere Bedienden, te weten buyten de Veſting; dog in dezelve woonen de meeſte verdere Bedienden.

In de Buyten-ſtad woonen ook eenige Be-

Bedienden, Weduwen, veel Roomſe Chriſtenen, Mooren en Heydenen. En hebben de Roomſe Chriſtenen in die Buyten-ſtad een plaats tot hunnen Godsdienſt, en een Prieſter daar toe. Ook zyn daar veel Heydenſche Pagooden of Tempels. Een zaak, die hier niet wel kan veranderd werden, om dat wy 't van de Portugeeſen zoo overnamen.

Hoe veel dit Kaſteel gekoſt heeft.

Indien men de geenen, die zeer goede kennis van dit Kaſteel meynen te hebben, gelooven mag, heeft het niet verre van de 15 a 16. (ook zoo andere willen 10 a 12) tonnen Gouds gekoſt. Ook konden deze Vrienden niet zien, wat nuttigheyd, of verbetering aan den Staat der E. Maatſchappy het leggen van deze Veſting alhier geven zoude, gelyk ook het vervolg geleerd heeft. Wat verborgene en egter heylzame redenen die Heer hier toe nogtans gehad heeft, is my onbekend. Men wil ook, dat dit Kaſteel ſelf de Schepen op de Revier niet dekken kan.

En verdere aanmerkingen daar over.

Het is dierhalven licht te gelooven, dat dit Kaſteel met die vyf zinnen de Heeren Zeventienen, toen zy tyding van den aanleg en voltoying, en berigt van de kosten van dien, bekomen hebben, voor een tyd wel wat vreemd zal hebben doen opzien.

Het is zeer waarſchynelyk, dat zy hun ongenoegen hier over niet kragtiger konden uytdrukken, dan met hem die zelve eere aan te doen, welke die van Athenen Codrus om zyne groote verdienſten aangedaan hebben, dat is, noit een ander in zyn plaats aan te ſtellen, of te laten volgen.

Het is ook zeker, dat de winſten, die daar zedert meer, dan bevorens, zouden mogen gevallen zyn, nooit voor 't maken van zulken dierbaar en koſtelyk Kaſteel konden pleyten. Tegen den Inlander was zulk een ſterke Veſting vollagen onnoodig, en geen Europeiſch Vyand zou het daar ooit komen zoeken, vermits hy de goederen, daar vallende, veel gemakkelyker, en zonder iets te wagen, elders vinden kan.

Onder dit Hoofd-Comptoir behooren twee Strand-dorpen, door Heydenſe Viſſchers bewoond, welke zoo om de goede viſch, die zy leveren, als ook tot het loſſen en laden van onze Schepen zeer noodig zyn. Buyten die twee zyn 'er nog elf, Antoni Pette, Mangicolle, Poetoer, Parvacheri, Nertemangelang, Sjangamangelang, Karroewalanghadde, Nariaangoedi, Alingiemangelang, Mouton (meeſt alle door Heydenſche Landbouwers, en ook van eenige Lywaat-wevers) en Wellipaliam, onder de Buyten-ſtad leggende, en mede door Lywaat-ſchilders bewoond. Van deze Buyten-ſtad en 10 Dorpen, moet de E. Maatſchappy jaarlyks aan den Vorſt van Tansjouwer eenige ſchatting van Olifanten, en in geld betaalen. By 't Dorp Wellipaliam ſtaat de Pagode China, een hooge Toren, wel eer door de Chineeſen by zekeren inval van hen gebouwd. Van dezen waeid d'E. Compagnies vlag, als men Schepen in Zee ontdekt. By dien Toren is ook een fraaije Thuyn, ten dienſte van den Landvoogd, en een Wooning 'er by. By toelating van de voornoemde Vorſt, heeft d'E. Compagnie hier ook een Muntery in dit Caſteel, en by toelating van den Mogol ook in Palliacatta, onder hare bedienden, ten overſtaan van welke door de bedienden dezer Vorſten goude Pagoden a 1¼ Ryxdaalder ieder, en Fanums a 24 in een Pagood (wezende van goud, zilver, en koper) geſlagen werden; waar van die Vorſten hunne geregtigheden trekken.

Om ons niet langer 'er mede op te houden, zullen wy hier van afſtappen, om te zien, wat Opperhoofden hier van tyd tot tyd gelegen hebben.

OPPERHOOFDEN van NAGAPATAM.

Opperhoofden van Nagapatam.

Jacob van der Meerſche, van	1657. tot	1674
Pieter Vorwer.	1674.	1681.
Pieter Moutmaker. Hy ſtierf, eer hy hier quam.	1682.	1682.
Jacob Huygens.	1681.	1683.
Willem van Dielen.	1683.	1688.
Floris Blom.	1688.	1690.

TWEEDEN op dit Comptoir.

En Tweeden.

Iſaak Welſing. van Ao.	1657. Tot Ao.	1674.
Joannes Paviljoen.	1672.	1673.
Pieter Vorwer.	1673.	1674.
Thomas van Rhee.	1674.	1679.
Jacob Huygens.	1679.	1681.
Arnoldus de Carpentier.	1681.	1688.
Joannes Bolwerk.	1689.	1680.

Ao. 1691. Lagen hier.

Bedienden, die Ao. 1691 hier lagen.

De Ed. Heer Laurens Pit, als Landvoogd.

De Heer Jan Corte, Opperkoopman, en Tweede der Landvoogdy.

De Heer George Erts Ploos van Amſtel, Eerſte onafhangend Fiſcaal Ao. 1688. hier verſchenen, in wiens plaats Ao. 1696. de Hr. en Mr. Cornelis Johan Simons, in 't laatſt van Juni gekomen, en tot Ao. 1690. in September gebleven is, waar na zyn Ed: als Vicepreſident van den Raad van Juſtitie op Batavia gebruykt is.

Joannes Eduards, Koopman, en Negotie-Boekhouder.

Bar-

Barthold van Slingeland, onderKoopman, en Caſſier.
Pieter de Vos, dito, en Factuur-Boekhouder.
Jan Sweers, dito, en Adigâr, of ontfanger der Tollen van de Buyten-Stad.
Pieter Spits, dito, en Eerſte Pakhuys-Meeſter.
Henrik van Boeken, dito, en Veſtingbouwkundige.
Ryklof de Bitter, Koopman, en Geheymſchryver.

De COMMISSARISSEN alhier geweeſt zyn

Hans de Haze	Aº. 1619-1620.
Andries Souris	Aº. 1620-1625.
Dirk Steur	Aº. 1651.
De Heer Jacob Joriszoon Pits.	Aº. 1681.
De Heer Adriaan van Rheede.	1687.

De BEDIENDEN van AANZIEN in deze LANDVOOGDYE, zyn:

Den Heer Landvoogd en Beſtierder dezer Kuſt.
Een Opper-koopman en Hoofd-adminiſtrateur.
Een Predikant.
Twee Kooplieden, te weten, de Fiſcaal, en de eerſte Pakhuys-meeſter en Negotie-boekhouder.
Een Capiteyn-Luytenant, Hoofd der Krygsmagt in 't Caſteel en van de Binnen-ſtad.
Ses Onder-kooplieden, te weten, de Caſſier, Muntmeeſter, Eſſajeur, Adigaar, de Tweede Pakhuys-meeſter, en de Geheymſchryver.
Een Luytenant, die hoofd der Krygsmagt in de Buyten-ſtad is.
Een Vaandrig, onder den Capiteyn-Luytenant beſcheyden.
Zeventien Boekhouders, te weten, de Factuur-houder, Ontfanger der Inkomſten, eerſte Klerk ter Secretary, Soldy-boekhouder, Diſpenſier, Negotie-overdrager, Opſiender der Werken, een Gecommitteerde by de Negotie-Pakhuyzen, twee Gecommitteerden by de Munterye, een Overſetter der Moorſe taal, een Soldy-overdrager, een Negotie-narekenaar, drie op de Secretary beſcheyden, een op het Negotie-Comptoir.
Dertien Aſſiſtenten, zoo ter Secretary, Negotie, en Soldy-Comptoiren; mitsgaders in de Negotie-Pakhuyzen beſcheyden.
Een Krankbezoeker.

Ten Comptoire PORTO NOVO.

Een Onderkoopman, zynde Opperhoofd hier.
Twee Boekhouders, waar van de eene hier Tweede, en een Caſſier is.
Drie Aſſiſtenten.

Ten Comptoire SADRAS PATAM.

Een Onderkoopman, als Hoofd.
Twee Boekhouders, de eene Tweede, d'ander Caſſier zynde.
Vyf Aſſiſtenten.

Ten Comptoire TEGENAPATAM.

Een Boekhouder, als Hoofd.

Ten Comptoire PALLIACATTA.

Een Koopman, als Hoofd.
Twee Onderkooplieden, de een Tweede hier, en een Fiſcaal.
Een Krankbezoeker.
Drie Boekhouders, de eene Pakhuysmeeſter, een Scriba, een Gecommitteerde.
Drie Aſſiſtenten.

Ten Comptoire MAZULIPATAM.

Een Opperkoopman, als Hoofd; onder wien de Noorder Comptoiren ſtaan, en van welke hy weder aan den Choromandelſen Landvoogd verantwoording doen moet.
Een Koopman, als Tweede.
Twee Onderkooplieden, een Pakhuysmeeſter, en een Fiſcaal.
Drie Boekhouders, te weten, d'eerſte Klerk, Soldy-boekhouder, en Factuurhouder.
Twaalf Aſſiſtenten, ter Secretary, in de Negotie-Pakhuyzen, en verder voor de Negotie en Soldye-Comptoiren.
Een Krankbezoeker.

Ten Comptoire PALICOL.

Een Onderkoopman, als Hoofd.
Twee Boekhouders, een Tweede, en een Caſſier.
Twee Aſſiſtenten.

Ten Comptoire DAATSEROM.

Een Onderkoopman, als Hoofd.
Twee Boekhouders, als voren.
Een Aſſiſtent.

Ten Comptoire BIMILIPATAM.

Een Onderkoopman, als Hoofd.
Twee Boekhouders, als voren.
Een Aſſiſtent.
Onder het Comptoir Sadraspatam behoord mede het Dorp Arialtsjerie.
En onder Palliacatta behoren
't Eyland Erikan, leggende ontrent 6 mylen Noordwaard van Palliacatta, rondom in een groot vlak binnen-meir.
En vier Dorpen,
Mangiewaka.

Awie-

Awierewaka.
Waſſenabaddo, en
Tripalewarom; dog van welke twee laaſttgemelde de E. Maatſchappye zederd eenige jaaren, door onwilligheyd der Inlandſe Regenten, ganſch geen gebruyk heeft konnen maken. Zoodanig was 't met de Bedienden aldaar nog A°. 1724. geſteld.

Trangebâr, Comptoir der Deenen.

Dat Trangebaar niet heel verre van hier legt, toonen wy in ons eerſte werk, daar wy in 't byzonder van de zaaken der Deenen in Ooſt Indiën, en van dit haar eenigſte Comptoir van belang, zedert A°. 1626. by dien Koning al bezeten, ſpreken.

Onder het Diſtrict van Trangebâr, (dat de Deenen Tranquebar noemen) behooren nog 15. vlekken of dorpen, te weten, Boreiar, Tilliar, Tſanadarapari, Kottu paleam, Erukittanſeri, Chattankuri, Dewanallur, Oruwamangalam, Chenkitankari (zeven groote dorpen) Pommeampeente, Kilinſchimedu, Kalinkanaipeente, Singuurpente, Akkamenpeente, en Ellamenpeente; welke laatſte 6 Viſſchers Dorpen zyn; dog de twee eerſte vlekken zyn fraay en groot, voor al het eerſte, waar in niet veel minder inwoonders, dan in Tranquebar, en ook verſcheyde Malabaarſche en Moorſche Tempels zyn.

In Tilliar, dat zeer vermakelyk is, ziet men wel 40. huyzen der Bramines, een groote, en veel kleene Pagoden of Heydenſche Tempels. Men gaat na die vlekken langs een heerlyke weg, alomme van Tranquebaar tot daar toe met allerley bloemboomen, zeer cierlyk, en lommerryk beplant.

De Stadt Trangebar nu legt 3 mylen Noordelyker, als Karkal en Trimelipatam, die tuſſchen het zelve en tuſſchen Nagapatam, ontrent 2 mylen 'er af leggen.

Van daar nu verder na het Noorden overgaande, ontmoet men al langs Strand Lauw-of Lauri-patam, Mokerpatam, en na dat men over de Rievier van Colderon geraakt is, (die al redelyk diep Landewaard inloopt en waar omtrent een zeer gevaarlyk Rif legt) ook Trimelevaas, en Kolderon, al te zamen plaatzen van zeer weynig belang, met welke onze Maatſchappy niet het allerminſte te doen had.

Porto Novo, het twee-de Zuyder-Comptoir.

Daar na komt men tot Porto Novo, zynde het Tweede Zuyder Comptoir, en ontrent 15 a 16 Mylen, of anderhalve dag reyzens van Nagapatam, en 8 a 9 Mylen van Trangebaar.

De naam van deze Stad beteekend in 't Portugees, Nieuwe Haven, hoewel de Mooren het Mohhamnmed Bendar, of Mohhamnmeds Stad, en de Jenttien Perringepeente, noemen. Zy is voor al opgeloken, na dat de Portugeeſen van Ceylon, en andere plaatzen daar ontrent, verjaagd, en genoodzaakt waaren een andere ſchuylplaats te zoeken. Sy quamen zig met geheele huyshoudens hier nederzetten, om dat zy deze Stad, ſchoon niet groot, zeer fraey aan Zee ten handel gelegen vonden, Weshalven zy daar ook veel vaartuygen maakten, en na Sumatra, en voor al op Atsjien, na Malacka, Siam, Manilha, en meer andere Geweſten, in 't goede ſaiſoen zonden, die met fraeye winſten weer t'huys quamen, waar door zy deze verlaate plaats, in 't eerſt maar een Inlands veſt, tot een fraeye groote en net bebouwde Stad aangroeyen, en in korten tyd zoodanig deden bloejen, dat zy voor geen Stad daar omſtreeks behoefde te wyken, waar door 't ook gebeurde, dat zig daar nog verſcheyde andere Natien, als Deenen, Engelſen (die 'er ieder ook een Logie plagten te hebben) Armeniers, en zeer magtige Mooren, nedergezet, en ten deele met hun, ten deele met den Inlander, ſterken handel op veel Geweſten van Indiën gedreven hebben. Men heeft 'er ook veel fraeye huyzen, een Kerk, ettelyke nette Grafſteden, en meer gebouwen tot cieraad.

Onze Dienaars van 't Comptoir Tegenapatam het bloejen van die plaats, en van zoo veel Natien aldaar, vernemende, verzogten ontrent A°. 1690. van den Heer Beſtierder der Choromandelſche Kuſt, Karel Willem Hartſing, verlof, om dit eens van na by te beſchouwen, en by hun aanwezen te ontwaaren, of daar voor ons mede niet wat voordeel zou te doen zyn, de eere hier van moet aan de Heer Nicolaas Clement, als eerſte voortzetter van deze onderneeming, en oprechter van dit Comptoir (alzoo hy toen Hoofd op Tegnapatam was) gegeven werden.

Wanneer de onze zig daar neerzetteden.

Men vond de plaats zeer gelegen tot ons oogwit, en groote hope van daar winſt te doen, en men verzogt van den Land-Heer een ſtukje Lands, om daar op ons verblyf te nemen, en onze Waaren te bergen, waar toe hy zeer gemakkelyk door een ſmal Geſchenk bewogen wierd.

In den volgenden tyd vonden haar Edelheden, op 't Schryven van de Regeering der Choromandelſche Kuſt, goed, daar een fraeje Logie te laten bouwen.

De Portugeeſen, en de andere handelaars, plagten van hier meeſt grove Lywaaten, en eenige geſchilderde doeken, na de Voornoemde geweſten te vervoeren, moetende op Malacka, zoo zy hun laſt daar braken, thien ten honderd aan tol betaalen.

De

Waaren, hier getrokken, en vallende.

De waaren, die zy van de geweſten, daar zy op voeren, wederom bragten, beſtonden in goud, zilver, Camfer, Peper, Swavel, Aluyn, Harpuys, Malaks Tin, Japans Koper, &c: waar mede zy fraeje winſten deden.

Zedert dat wy nu hier gehandeld, en hier opperhoofden (die onder die van Tegenapatam ſtonden) gehad hebben, heeft men in de zes a zeven eerſte jaaren een fraejen inkoop van in de twintig duyzend pakken van verſcheyde zoorten van Lywaaten gedaan, die by de twee en twintig tonnen gouds te zamen quamen te koſten, en ook wel zoo veel zuyvere winſten gaven, dog ontrent A°. 1688. bragten de Strooperyen en Oorlogen der Inlandſe Vorſten, en voor al van Seva Gi 's aanhang, de zaaken hier, door 't onveylig maken der wegen, in zulken ſlegten ſtaat, dat men eyndelyk geraden vond dit Comptoir op te breken, gelyk A°. 1692. (zoo my bericht is) of wel kort daar aan, volgde.

Te meer vond men dit geraden, om dat de winſten niet alleen merkelyk verſlapten, maar om dat men alles, dat daar viel, ook tot Tegenapatcam, of door dezen of genen bedienden herwaards te zenden, buyten de groote onkoſten, die hier anders op 't houden van een geheel Comptoir vielen, bekomen kon; om nu niet van de ſchade en 't merkelyk nadeel te ſpreken, dat de Inlandſe Kooplieden, die al hunne ingekogte Goederen, te weten, Speceryen, Koper, en Areek, of oude Pinang, Landwaard in vertieren moeſten, malkanderen zoo zigtbaar deden, waar by dan de eene en de andere plaats merkelyk moeſt lyden.

De Opperhoofden van Porto Novo.

De OPPERHOOFDEN van PORTO NOVO

Zyn geweeſt:

Jan Korte, Onderkoopman. 1684. tot 1687.
Alexander Immens, Boekhouder. 1687.
Pieter van der Burg, Onderkoopman die Willem van Dielen tot zyn Tweeden had. 1691.

Commiſſariſſen.

De COMMISSARISSEN hier geweeſt, zyn

De Heeren { Willem Carel Hartſing. 1680.
{ Jacob Joriſſoon Pits. 1681
De Ed. Heer Henrik Adriaan van Rhede. 1687. en 1688

Waar mede wy van Porto Novo afſcheyd nemen.

Tirepoplier, een Heydens Slot.

Wanneer men nu Noord op van Porto Novo gaat, ontmoet men ontrent drie groote mylen verder het Kaſteel Tirepoplier, dat zig zeer aanzienlyk, en groots; (ſchoon 't niet ſterk is) met zyne verhevene gebouwen, trotze Pagoden, of Tempels, en zeer Hoog uytſtekende Torens, die alle van ſteen zyn opgemetzeld, met zeer veel Heydenſche Vlaggen en Wimpels aan de voorby trekkende lieden vertoond, en zeer vermakelyk, van buyten aan te zien, voorkomt.

Tuſſchen dit Slot en onze Logie in 't Dorp Tegenapatam (dat 'er zeer dicht by legt) ziet men op een Heuvelken dicht by 't Eyland, benoorden de Rivier, nog eenige overgeblevene Muragien en brokken van een oude vervallene Veſting der Portugeſen, en dan komt men, omtrent twee Mylen verder gaande, by het Dorp Tegenapatam, hoewel de Heer Baldeus dit maar een Myl van Porto Novo ſteld gelegen te zyn.

Tegenapatam, het derde Zuyder-Comptoir.

De Inlanders, die dog altyd wat groots in hun Wapen zyn, geven aan dit Dorp, daar het derde Zuyder-Comptoir der E. Maatſchappy is, de naam van Diwanapatam, dat is de Hoffelyke, of eygentlyk de Vergaderings-Stad.

Het Dorp is in zich zelven niet veel, hoewel het nu nog vry beter door den Handel der onzen, als in oude tyden, geworden is.

Het legt op 11 graden en 47 Minuten N. breete, en 't fraeyſte, dat men 'er in vind, is onze Logie, dog A°. 1650, wanneer zy gebouwd wierd, plagt zy wat bezuyden het Dorp, en 't zelve pas 'er agter te leggen, doch doordien 'er na die tyd veel huyzen aangebouwd zyn, is dezelve midden in het Dorp geraakt.

Deeze onze Logie is een zeer cierlyk en net gebouw, breydende zig al redelyk verre uyt, alzoo de zelve buyten de Huyzen en vertrekken voor de bedienden der E. Maatſchappy, ook van verſcheyde groote Pakhuyzen voorzien, en met een muur in 't vierkant omtrokken is.

In 't midden is zy door een muur van een geſcheyden, en men heeft in de zelve boven deze wooningen ook vier fraeje punten, die door Hollandſe Soldaten bezet werden, om hen, zoo veel het mogelyk is, tegen de ſtrooperyen van de Inlandze Vorſten, en voor al van den alom daar zwervenden aanhang van Sambogie, Nazaat van Seva Gi, te dekken. Hier is ook een fraeye thuyn, tot vermaak der Opperhoofden.

Waaren hier vallende, of getrokken.

Hier vallen velerley zoorten van Lywaaten, en Kleeden, om welke op zyn tyd in te koopen, dit Comptoir hier opgericht is.

De zelve zyn deze:
Guinees Lywaat.
Negros-kleederen.

Grove Salampoeris.
Bethillis.
Parcallen.
Ramboetyns.
Taffatsjelas, drie-draad.
Tsjelas, roode en blaeuwe.
Dongris, allerley roode zoorte.
Javaanze geschilderde Kleedjens van
Tapi Saraffas.
Tapitsjindos.
Gordel tsjindos.
Cambayen.
En meer andere.

Hier valt ook Indigo, die vry beter koop is, als die om de Noord niet verre van Nagelwanze gevonden werd, waarom men ook hier een blaeuw-verwery heeft opgericht, om Lywaaten blaeuw te verwen, die redelyk wel getrokken wierden; en veel grooter winsten gaven, dan de Kleeden, die om de Noord geverwd wierden, niet tegenstaande men ook veel van dezen Indigo na de Noorder plaatzen plagt te zenden.

Hier valt ook staal, Salpeter, en een zoort van Rochevellen, die nu en dan mede ingekogt, en hier en daar met goede winsten vertierd wierden.

De waaren, die men hier brengt, bestaan meest in Speceryen, als Nagelen, Nooten-Muskaten, Foelie, Koper, Tin, Speauter, Sandelhout, Laken, Roozewater, en meer andere Koopmanschappen, die van tyd tot tyd hier geeyscht wierden, die, behalven de winsten op de kleeden, die men hier van daan voerde, jaarlyks, buyten alle Laften (die aan de 8 a 10 bedienden, die men hier heeft, en aan de verbetering der Logie en schepen, niet boven de 5 a 6000. gl. beloopen) wel een tonne Gouds winst konden opbrengen, hoewel het nu veel veranderd is, dat meest aan de Inlandse Oorlogen en Stroperyen van Afvallige Princen, die zig eerst tegen de Koningen van Visiapoer, en Golconda, en daar na tegen den Grooten Mogol, opgeworpen hebben, en aan een algemeene verflaeuwing van den handel, moet toegeschreven werden.

Verdere aanmerking op de Handel alhier.

De Heer Havart teekend in zyn op-en ondergang van Choromandel aan, dat in de tyd van 35. Jaaren op Tegenapatam, en Porto Novo, negen en vyftig Tonnen Gouds aan verscheyde Koopmanschappen verkogt, en daar op ontrent vyf en dertig Tonnen Gouds in 't geheel, dog in de 7 laatste jaaren, ten tyde dat de Heer Clement beyde die Comptoiren bestierde, twintig, en dus in dien korten tyd 6 Tonnen Gouds meer, dan in agt en twintig jaaren te voren, gewonnen zyn.

Zoo waren door hem, in de tyd van zyn aanwezen 20219 Ponden Foelie, 57300 Ponden Nooten, 97939 Ponden Nagelen, en 2940896 Ponden Japans staaf-koper verkogt, behalven dat hy in die 7 jaaren van 54400 Pakken, bedragende ruym 126 Tonnen Gouds, 29340 Pakken, (beloopende 67 Tonnen Gouds) ingekogt heeft; uyt welk kleen staaltje men zeer licht afmeten kan, hoe voornamen handelplaats en Comptoir dit in vorige tyden geweest is.

Het land hier ontrent is, of zeer Zandig, of met een gebergte waar in de Arduyn-steen valt, bezet.

Landwaard, wel twee dag-Reyzen verre, heeft men de groote Stad Sjengier, alwaar den Naik, of Graave des Lands, Christapaneyk genoemd, van ouds her zyn verblyf plagt te houden. Sjengier beschreven.

Men noemde de zelve nu en dan ook wel Gingi, en men oordeelde die van ouds wel zoo groot, als Amsterdam, hoewel zy nu, door Inlandsche Oorlogen, zo groot niet meer is.

Zy legt in een dal ten Noorden van een fraeje Rievier, en is rondom met een dubbele Arduynsteene muur omringd, en door vier bergen (drie van welke nog met onwinbare Vestingen voorzien zyn) versterkt. Op de vierde berg, die met twee Wallen omringd is, heeft men een schoone Pagode, en de tweede is met vier gelyk de derde met zeven Wallen (die ider een schoone Arduyn-steene Poort met wagt bezet heeft) versterkt, Weshalven die niet te genaken, veel min te veroveren zyn, te meer, alzoo 'er maar eene toegang tot de zelve, ten deele een gemetzelde Arduynsteene, ten deele een natuurlyke steene Trap is, die vervaarlyk hoog loopt.

Het Hof van de Vorst is aan de voet van die Kasteelen, en is op zich zelven zeer sterk.

Daar beneven is 'er pas buyten de Stad op een hooge Rots nog een Vesting om de zelve ter plaats, daar men die eerst genaken kan, te dekken.

Het verwonderens waardigste is, dat men boven op die Vestingen Fonteynen, en Tanken, met zeer levendige aderen heeft die daar schoon water opgeven, en die tot bewatering van zyne Lusthoven daar dienen.

Deze Vestingen zyn van zeer weynig slecht yzer geschut, voorzien.

Dat den Naik, hier pragtig huyshoud en een zeer vermogend Heer is, toond de Heer Baldeus in zyne Beschryving van Choromandel. Fol. 158. omstandig.

Dit nu wel het voornaamste zynde, 't geen van dit Comptoir te zeggen valt, zullen

zullen wy nu gaan zien, wat opperhoofden hier zedert het jaar 1648, want de vorige kennen wy niet, gelegt, en 't zelve beſtierd hebben.

Opperhoofden van Tegenapatam.

OPPERHOOFDEN van TEGENAPATAM.

Adriaan Nieuland, Opperkoopman. Van A°. 1648. Tot A°. 1651.
Adriaan van der Meyden, dito. 1651.
Govert Cracouw, dito.
Jan Pit, onderkoopman.
N. Van der Markt. 1656. 1657.
Dirk de Hart. 1658. 1659.
Jacob van der Duſſen.

Alle welke bevorens ook hier Tweeden geweeſt zyn.

Maarten Pit.
Albert van Reede. 1675. 1679.

Die eenigen tyd Tweede van zyn voorzaat was, en Nicolaas Clement tot zyn Tweede gehad heeft.

Dirk Vonk, onderkoopman. 1679. 1679.
Tweede Pieter van der Burg.
Cornelis Meersman, koopman. 1679.
Tweede Nicolaas Clement.
Nicolaas Clement koopman. 1679. 1687.
Tweede Jan Corte.
Jan Corte koopman. 1687.
Joannes Bolwerk.
Evert Laurus, koopman. 1690.
Tweede Henrik Raap.

Commiſſariſſen.

COMMISSARISSEN, hier geweeſt.

Joannes Huysman, koopman, en Fiscaal.
Adriaan Verbrugge, onderkoopman. } A°. 1679.
Arent Vonk, Boekhouder.
De Heer Willem Carel Hartſing, voorſitter tot Pallacatta. } 1680. 1681.
Michiel Janſſoon, geheymſchryver.
De Heer Jacob Joriſſoon Pits, Landvoogd alhier. } 1681.
Michiel Janſſoon geheymſchryver.
De Heer Joannes Baccherus, Tweede in de Commiſſie nevens de Heer van Reede. 1687.
De Heer Laurens Pit, Landvoogd. 1689.

Vreemde Natien hier.

Hoe de Engelſen in Coereloer, niet verre van hier, een Logie, en 't Kaſteel van die naam voor 150000 gl. van de Mooren gekogt, en 'er nog een veſting hebben, zeggen wy elders, gelyk ook van de Franſchen, die benoorden Tegenapatam de Veſting Poedecheri hebben.

De Landheer alhier plagt in vorige tyden de Koning van Viſiapoer te zyn; dog naderhand zyn hem deze landen door den Roover Samboſie ontnomen, die zedert altyd door ons met een geſchenk moeſt erkend werden. Waar mede wy van dit Comptoir afſcheyden.

Sadrangapatam, het vierde Zuyder-Comptoir.

Het vierde Zuyder-Comptoir doet ſig twee groote dagreyzen, of wel 20 Mylen benoorden Tegenapatam, op.

De naam van 't zelve is eygentlyk Sadrangapatam; dog kortheyds halven werd het ook wel Sadrampatam, en meeſt Sadraspatam genaamd. In het Tellinga 's (zynde de Land-Taal) betekend het de naam van des zelfs Bouw-Heer, en in 't Perſiaans, duyzend moejelykheden, of 't Sjah-Bord, by ons 't Schaak ſpel, genaamd.

Men heeft, ſchoon het mede aan de Zeekant legt, een Landweg langs welke men daar komen kan. Men ontmoet, als men van Tegenapatam vertrekt, en Noorden aan gaat, eerſt een Pagode, daar na een Moorze Tempel, of Mesdjid, Connimoor genaamd, wat verder moet men, voor al in het regen-zaiſoen, drie groote Rievieren overvaaren, waar na men Poedechery ontrent 2 Mylen van Tegenapatam, agter zig larende, nog een groot dorp, met een gehugtje mitsgaders het Dorpje Anialcery ontmoet, alwaar een Steenhouwery is, en dan komt men op dit vierde Comptoir.

Dit is geen Stad; maar alleen een groot Dorp, op 12 graad N. Breedte gelegen, en eygentlyk den Koning van Golconda als Land-Heer erkennende.

Het is van wyde fraeje ſtraaten, en van maar tamelyk goede wooningen voorzien, alzoo de meeſte van kley, koejenmiſt, en bamboezen gebouwd, en met Calappus bladeren gedekt zyn. Wat Landwaard in heeft men eenige Pagooden en Heydenſche Tempels met haare Afgoden, mede van kley zeer afgryzelyk afgebeeld, 't verdre, dat men daar ziet, is geen verhaal waard, dan alleen dat het Land daar om ſtreeks in zich zelven zeer vermakelyk gelegen is.

Tot Karreloer, 2 Mylen van hier, plagt de E. Maatſchappy een fraeje ſteenhouwery van poorten, Puyen, Drempels, Sarken, Vloerſteenen, &c; te hebben, gelyk 'er te Cauwelon, 6 Mylen benoorden Sadraspatam, in vorige tyden ook een huys van de E. Maatſchappy plagt te zyn, dat egter nu van geen, of weynig gebruyk is, dan om nu en dan wat Ryſt van daar te brengen.

Niet verre van Strand hebben wy een Logie leggen, die, ſchoon zy voor vier (en zomtyds wel wat meer) Dienaars, die hier beſcheyden zyn, groot genoeg,

egter in zich zelven vry kleen, en wat slegt is, hoewel 'er bequame Pakhuyzen en verblyf-plaatzen in zyn. Sy is vierkant, en met een muur omringd.

Men plagt tot A°. 1650. deze plaats voornamelyk tot den Ryst-handel die daar overvloedig is te gebruyken, by welke gelegenheyd onze bedienden, bespeurende, dat hier ook zeer goede kleeden vielen, om in te koopen, en dat hier ook winst door 't vertieren van verscheyde Koopmanschappen zou te doen zyn, daar af aan de Regeering alhier kennis gaven, die daar over na Batavia schreven, waar op haar Edelheden A°. 1654. hier een Comptoir, en een Logie oprichten, voornamelyk met dat oogmerk, om de eyschen van den Heer Landvoogd te voldoen, hoewel 'er naderhand ook goede winsten met het verkoopen van verscheyde waaren, daar zeer gewild, gedaan zyn, die in de eerste jaaren 10 a 12000 gl: maar in de later tyd wel een halve tonne Gouds, vry geld, en buyten alle lasten beliepen.

De Waaren, of Kleeden, die men hier inkoopt, zyn Guinees Lywaat; grote Salampoeris, blaeuw en wit (alzoo men hier ook een blaeuw-verwery heeft.)

De Waaren hier vallende.

Tapisaraſſas, bloemwerk Taffatsjelas Driedraat, Brandams, Negros-Kleeden, alle welke Kleeden van hier tot Palleacatta toe veel fyner, dan op de Zuydelyker Comptoiren, vallen, gelyk men hier ook Chitsen, die wel zoo fraey, en al zoo goedkoop, als de Palicolze, vind. Ook zeer veel, zoo ruwe, als geslepene, vloer-steenen, die in een groote menigte na Ceylon, Batavia, en meer andre Gewesten vervoerd, en aldaar tot Vloeren van Kamers, Plaatzen, Stoelen; Straaten, &c! gebruykt werden.

Wel eer moest hier aan den Land-Heer, of Koning van Golconda, 2½ ten honderd voor de in- en uytgaande waaren, of aan tol 4000 gl. betaald werden; van welke last Sulthan Aboeil Hassan Coubsjah de de E. Maatschappy A°. 1676. door een Koninklyke, en zeer milddadige quytschelding, breeder in 't werk van de Heer Havart te zien, ontheft heeft.

Opperhoofden desselfs.

De Opperhoofden, die men hier gehad heeft, zyn deze geweest.

OPPERHOOFDEN van SADRANGAPATAM.

N. Wassenaar Onderkoopman.
Van A°. 1647.

Dog meest om maar op de Ryst-zaaken te letten.

N. Groenegeus, onderkoopman.
1654. 1666.

Lambert Hemsing onderkoopman.
1666. 1686.

Zyn Tweede was Antoni de Klerk, die 'er wel 24 jaaren lag.

Joannes Eduards onderkoopman.
1687. 1688.

Tweede Abraham Witmond.

Adriaan de Visser, onderkoopman.
1689. 1690.

Zyn Tweede was de voornoemde Witmond.

Abraham Witmond onderkoopman. 1690.

Zyn Tweede was de onderkoopman Laurens van Buytendyk.

De zelve Commissarissen, die Tegenapatam bezogten, hebben ook dit Comptoir bezien. Commissarissen.

En hier mede meynen wy 't voornaamste, tot het zelve behoorende, gezegt te hebben.

Het vyfde of laatste Zuyder Comptoir, is dat van Palleacatta. Beschryving van Palleacatte, of t vyfde, en laatste Zuyder-Comptoir.

Alsmen van Sadrangapatam derwaards te land gaat, (alzoo 't ontrent een Kanonschoot van Zee legt) ontmoet men Noord aan eerst het Dorpje Tirepoloer, dat, buyten de fraye Heydensche Tempel, van weynig belang is.

Daar na komt men by een kleen vlekje, Tejoer, en wat verder by 't Dorpje Paliarom, en, nog drie uuren verder, by een Dorp, Maripakom genaamd.

Wat verder ontmoet men de vervallene Stad Maliapoer, of St. Thomé, na den Apostel van dien naam, die daar als een Bloedgetuyge (zoo men wil) zyn leven liet, van welk geval wy in ons eerste deel breeder spreken.

Deze Stad, wel eer van eenig aanzien, dog A°. 1674. ter ordre van den Koning van Golconda geslegt, is nu maar een puyn-hoop. Wy vertoonen die in platte Grond by de letters A: L: niet verre van de zelve legt een zeer groote Berg, by de Portugeesen daarom El Grande Monti genaamd, 96 groote breede steene trappen hoog, waar op een fraey plaveysel van kleene steentjens, in welkers midden een kleen kerkje is, dat Koning Emanuel van Portugal A°. 1514. ter eere van St. Thomas, hier heeft laten bouwen. Men ziet daar ook dien Apostel en de wyze, hoe hy onder 't bidden van een Bramine doodgeslagen wierd, zeer net vertoond. Thomé beschreven en afgebeeld.

Men vind 'er ook een steene Kruys, dat (na 't zeggen der Roomsch-gezinden zomtyds nog sweet; en een beeld van de Maagd Maria, door den Apostel Thomas zelf (zoo zy mede voorgeven) gemaakt.

Dit kerkje is kleen, dog zeer net, beknopt, en fraey, hebbende maar weynig inkomen uyt Goa, en eenige smalle giften van arme lieden, die hare gebeden

den

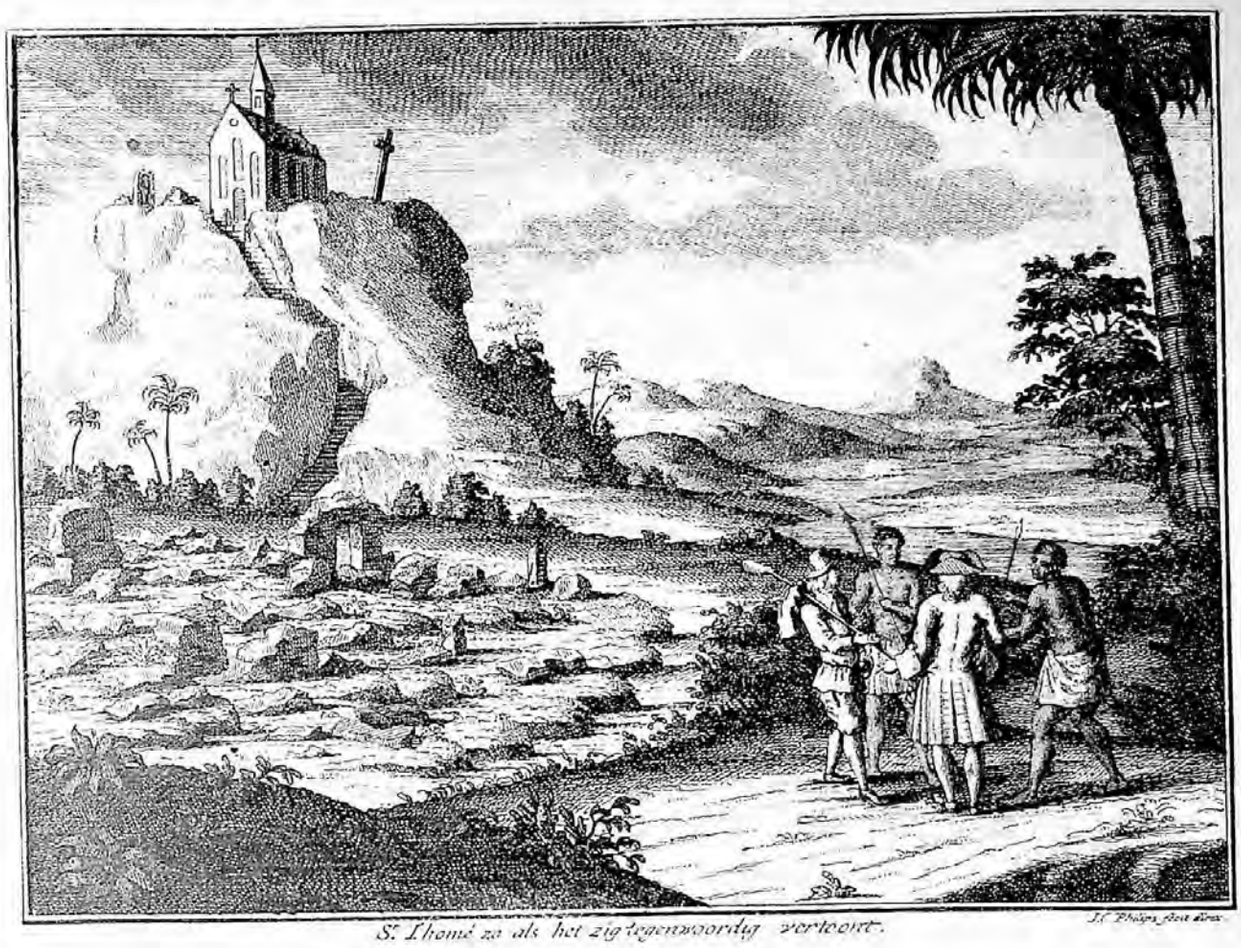

St. Thomé zo als het zig tegenwoordig vertoont.

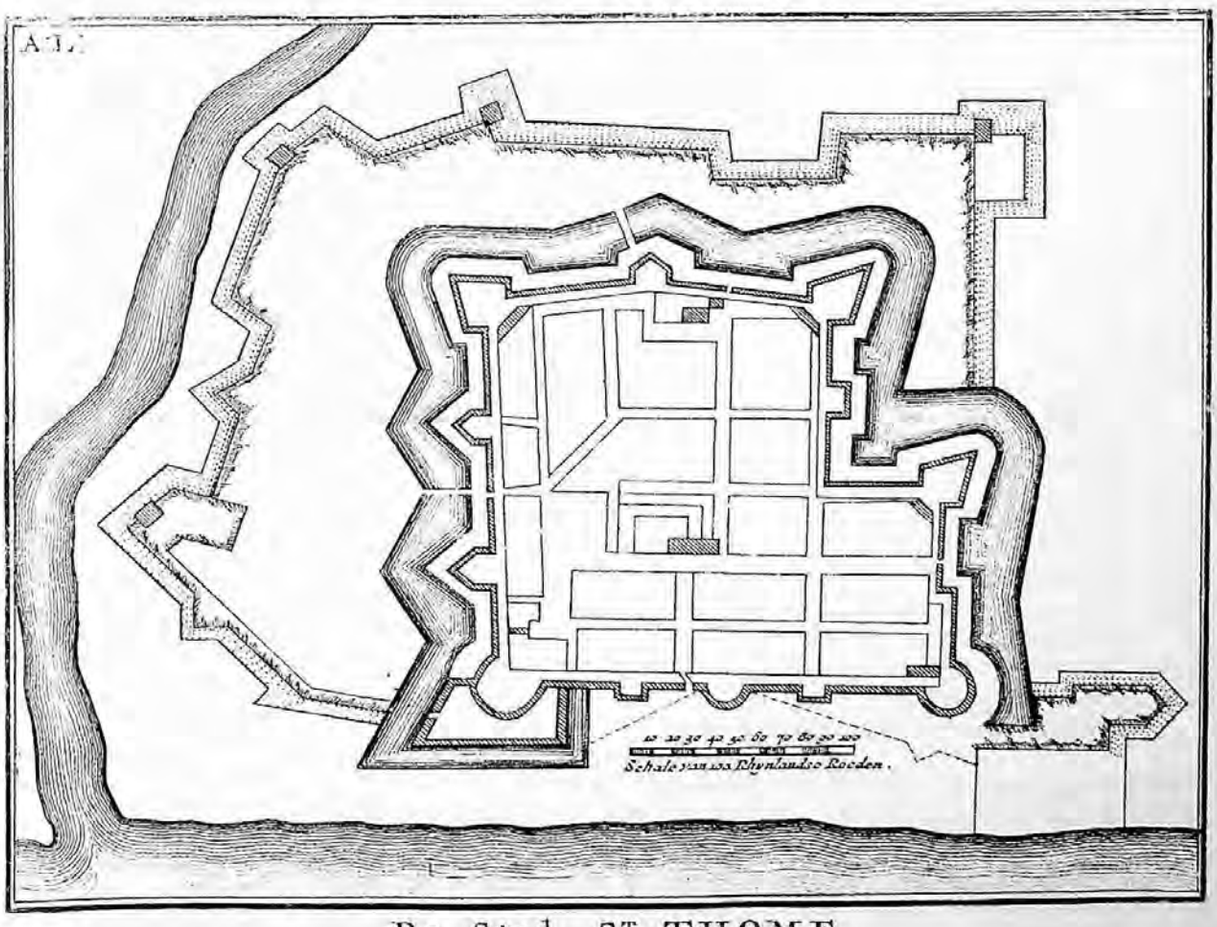

De Stad St. THOME.

den hier al kruypende voor 't beeld van dezen Heylig komen uytſtorten; behalven dat de Chriſtenen van rondzomme nu, na 't ſlegten der Stad, hier ter Miſſe komen, waar van wy onder de zaaken van den Godsdienſt nog wel iets zullen aanhaalen.

Pas voorby deze Grande Monti, heeft men Madraspatam, een Stad, alwaar de Engelſchen hun Hoofd-Comptoir hebben, en van welke wy elders, breeder ſpreken.

Tuſſchen deze Stad, en ons vyfde Zuyder-Comptoir, heeft men nog de Dorpen Mammela, Kozipoer, Maripalla, 't groot dorp Waloer, Poſſo Novo of de nieuwe Putten, en 't vlekje Sinepalleakatta, dat is, kleen Palleacatta, leggen, en dan komt men eerſt aan Palleam Wedam Caddoe, by verkorting, van ons Palleacatta, dat zoo veel als de oude Veſting in 't Malabaars beteekend, hoewel het by ons meeſt met de naam van 't Kaſteel Geldria bekend is.

De Stad Paleacatta.

Deze Stad, wel eer onder de Koningen van Bisnagar of Narzinga geſtaan hebbende, legt op 13 graaden, 22 Minuten N. Breedte, ſtyf vyf Mylen van St. Thomé, en ruym 15 Mylen van Sadrangapatam.

Sy is niet onvermakelyk, alzoo zy een ſchoon uytzicht op de Zee, en verſcheyde fraeje ſtraaten heeft, waar in niet als Hollanders plagten te woonen, en een geheele ſtreek huyzen op zyn Hollands gebouwd, waar voor drie Reyen boomen ſtaan, onder welkers ſchaduwe het zeer vermakelyk te wandelen is.

Anders is 't hier een barre brakke en zandige grond, van Lyftocht onvoorzien; hoewel 'er overvloed van Viſch is; moetende 't verder van buyten komen.

't Kaſteel Gelria.

Het Kaſteel Gelria is na een Gelderſman genaamd, en op de oude gronden der Portugeezen toen zy 't gezag daar over hadden, voltoyd A°. 1615.

Het ſluyt de Stad, die anders met een aarde Wal omringd is, aan de Noordkant; dog 't is niet zeer groot, nog zeer ſterk, 't zy voor een Europiſchen 't zy voor een Inlandſchen Vyand, waarom de Koning van Golconda, en de Nabab zeer wel wiſten te zeggen, dat, zoo de zoete winſten, die hen van onzen handel van tyd tot tyd in de handen vloeiden, en onze vriendſchap hen niet wederhielden, 't Kaſteel Gelria hen niet beletten zou meeſter van die Stad te werden: want behalven dat 'er nu en dan al groote Brokken door de zwaare regen afgevallen zyn, heeft men 'er ook geen verſch water in, dat buyten op Strand gehaald, en in Potten bewaard moet werden; waar uyt men beſluyten kan, dat dit Kaſteel het in tyd van nood niet lang zou konnen houden, waar op het ook niet aangelegt is.

Wel is waar, dat de Heer Landvoogd Antoni Paviljoen, na een ryp overleg met den Raad, hier twee waterbakken heeft laten maken, die ider 100 a 120 leggers water hielden, om al 't regen-water in te vangen; dog dit zeer pryzelyk middel zou hen in tyd van beleg niet lang konnen helpen, en zy tegen 't beſchieten van buytenbateryen, door hare ſwakke muuren, die wel haaſt zouden inſtorten, niet konnen gedekt werden.

Het ſtaat by na midden in de Stad, van welke men over een Brug daar ingaat.

Het is van binnnen ter regterhand, als men 'er intreed, met een zeer fraeje wooning voor den Heer Landvoogd, en ter linker met veel andre nette wooningen voor de bedienden der E. Maatſchappy, en van een groot getal Pakhuyzen, voorzien. Recht voor uyt heeft men de Kerk, tot welke men met trappen opklimt, en agter de huyzen ter linker hand had men veel gemakken voor de Adſiſtenten en de bezetting; dog door 't verplaatzen van 't Comptoir na Nagapatam, en 't bouwen van zulk een aanzienelyke Veſting aldaar, kan dit Kaſteel tot de vorige gebruyken niet meer dienen.

De gedaante van het zelve kan men by den Heer Baldeus, en by den Heer Havart, zien, welke laatſte het met de Stad in zyne platte grond vertoond.

Het heeft wel vier; dog na de Stadszyde twee ſterke punten, waar van 't geſchut nu en dan de onzen al zeer goede dienſten gedaan heeft.

Het legt digt aan ſtrand; dog zoodanig, dat 'er tuſſchen het ſtrand, en 't Kaſteel een Rievier loopt, die van 't Zuyden in de regen-tyd komt afſtroomen; dog in de drooge tyd; of van Januari tot September, is zy zeer ondiep, of meeſt droog, hoewel 't water, dat van 't Noord-weſten afſlakt, zynen loop meeſt door een diepe Rievier aan de Noord-zyde, behoud, komt egter de mond der Zee door die droogte zomtyds mede toe te ſpoelen.

Derde halve Myl buyten deze Rheede legt een zandrif dat van de Rievier ontrent ⅔ Myl Zeewaard ſtrekkende, gelyker 2 Mylen om den Noord, by den hoek Sicericoerde ook een van 2½ Myl in Zee ſtrekte, waarom men niet nader als op 6½ a 7 vademen waters komen mag.

Onze Eigendom alhier.

Behalven dit Kaſteel (dat van groote als deze of gene gemeene ſchans in Holland is) mitsgaders de huyzen in, en eenige huyzen buyten de Stad, (welke byzondere lieden toebehooren) heeft de E. Maatſchappy hier nog

de Eilanden Erikan, en Mansjewaka, en eenige Ryſt velden tot haar vermaak. Ook ſtaan de Dorpen Diramamy om de Zuyd, en Coepony, aan de Noord-zyde onder dit Kaſteel.

Ooſt-aan ontrent Strand plagt ook een huys te zyn, dat onder in Pakhuyzen beſtond, en boven een wagt huys was, waar op agt ſtukken geplant waren, behalven nog 2 punten en een ſterken berg op Armoni aan de Zuyd-zyde der Stad, en een aan de Noord-ſter na 't N: W: dienende tot dekking van al de genoemde Soldaten, en zwarte Chriſtenen daar ontrent woonende.

In oude tyden plagten hier veel lywaaten geſchilderd, en ingezameld te werden, te weten,

Waaren hier vallende, en van den Inlander gewild.

Tapiſaraſſas Bloemwerk; en
Telpocans.
Saraſſas.
Gobars; en andre zoorten.
Als ook wit Goed
Guinees Lywaad.
Salampoeris, fyn, en grof,
Moeris.
Bethilis.
Parcallen,
Tsjavonis.
Gekeperde Ginggangs.
Dito Chialones.
Allerley Roode Javaanze doeken.
Tapikitsjils.
Tapi Grandis.
Kajin Goelongs,

Welke kleeden wel 40 a 50 Mylen Landwaard in gemaakt, en herwaards afgebragt wierden.

Men wil, dat de Koningen van Siam voorheen eenig recht op Palleacatta voorgewend, en dat zelf wel 5 onzer Landvoogden ettelyke jaren goude en zilvere Bloemen, ten teeken van onderdanigheyd, door hunne Gezanten aan die Koningen zouden hebben doen aanbieden, waar aan ik veel reden heb om te twyffelen.

Van Orixa werd hier met veel winſt ook Padi of Neli Ryſt, Gingeli-zaad Olie, Boter, Negros-Kleeden, Yzer, Honig, en geel waſch, hoewel niet heel zuyver, aangebragt, welke togt gins maar vier maanden duurde; op Arrakan, Pegu, en Tanaſſery geeft men hier goederen, tegen 8 a 10 ten honderd op vragt, waar van onder de Comptoiren ſelf breeder, en van Tanaſſeri komt hier weder Tin, dat by de Mooren zeer gewild is, en tot het vertinnen van haare potten gebruykt werd.

Waarom hier een fraeje vertiering van Koper, Tin, Lood en van ſpeceryen plagt te zyn; dog zedert hier Landvoogden gelegen hebben, is den uyt- of inkoop zoo by ſter groot niet, en op geen ſtukken na by die tot Golconda, en elders te vergelyken geweeſt, alzoo dit Comptoir, in 't midden van onze Zuyder-en Noorder Comptoiren leggende, voornamelyk maar diende, om te zien, of alle de Dienaars, op die Comptoiren, hun pligt wel waarnamen.

Ons Recht van de Munt hier.

De E. Maatſchappy heeft hier ook het voorregt, om alleen te mogen munten, dat in de Veſting plagt te geſchieden, en aan de zelve boven de inkomſten der Tollen en van de Ryſt-velden (die wel 25000 gl. beloopen) nog wel 35000 gl. jaarlyk winſt geeft, alzoo al het goud, dat hier van de Weſt-kuſt, of van Andragir, Jambi, van Japan, en Malakka aangebragt wierd, hier ook plagt verſmolten te werden.

Op wat manier nu verder met het ſlaan der Pagoden, en het behandele dezer muntſtoffen, hier plagt geleefd te werden, kan men omſtandig in de Heer Havarts Op- en Ondergang van Choromandel zien, alzoo die alles, daar ontrent, zeer naeuwkeurig opgeſteld heeft.

De Bedienden der E. Maatſchappy plagten hier, met de bezetting, ontrent 150 a 160 mannen ſterk te zyn.

Dewyl nu dit het Hoofd-Comptoir was, daar alle de andre Comptoiren hare zaaken en Boeken moeſten verantwoorden, en alwaar door de menigvuldige laſten van verbeteringen van ſchepen, gebouwen, &c: zwaare Soldyen, en alle andere noodige zaaken, zeer groote onkoſten vielen, die jaarlyks wel 90000 gl. en meer, na dat de laſten zwaar of licht waren, beliepen, zoo konden de winſten, onmogelyk toereyken, om die gedane onkoſten goed te maken; maar men moeſt 'er jaarlyks nog veel by leggen; dat egter, na dat men de ruymte van 't Japans goud begon te krygen, zeer veranderd is, alzoo de Palleacatze winſten jaarlyks veel hooger dan bevorens plagten te loopen.

Land-voogden van Choromandel.

Van ouds lagen hier de Landvoogden van Choromandel, onder welke ook Bengale van den beginne af tot A°. 1655. plagt te ſtaan, waar van de volgende Lyſt de naamen opgeeft.

LYST der LANDVOOGDEN van CHOROMANDEL.

Lyſt der Landvoogden van Choromandel.

Na het ſtichten van het Kaſteel Gelria is 't gezag eerſt gevoerd door

Johan van Wezik, voorſitter. Van A°. 1609. tot A°. 1612.

Wemmer van Berchem; Opperkoopman. 1612. 1613.

Hans

Hans de Haze, Extraordinaris Raad, en Directeur. 1615. 1616.
Samuel Kind. 1616. 1617.
Adolf Thomasſoon. Opperkoopman. 1617. 1619.
Hans de Haze, als voren, en Commiſſaris. 1619. 1620.
Andries Souris, Landvoogd, en Commiſſaris. 1620. 1625.
Maarten Ybrandſſoon, Directeur. 1625. 1630.
——— ——— Landvoogd, en Directeur. 1630. 1632.
Arent Gardenys, Extraordinaris Raad van India Landvoogd, en Directeur. 1632. Novemb. 1632.
David Pieterſſoon, voorſitter. 1632. 1633.
Maarten Ysbrandſſoon. Landvoogd, en Directeur Juli. 1633. 1636.
Karel Reynierſſoon. dito. 1636. 1638.
Arent Gardenys, als voren. 1638. 1640.
——— ——— Ordinaris Raad van India. 1640. 1643.
16 Juli overleden.
Arnold Heuſſen, voorſitter, 23 Augti. 1643. 1644.
——— Landvoogd, en Directeur. 1644. 1650.
——— Extraordinaris Raad van India. 1650. 8 Oct. 1650.
Laurens Pit (de Oude) Voorſitter. 1650. 1651.
Jacob de Wit, Landvoogd. 30. Juli. 1651. 1651.
31. Aug. overleden.
Laurens Pit, voorzitter, op Mazulipatnam. 1651. 1652.
Welke met de Heer Commisſaris Steur, als Tweede van 't Gezantſchap na den Koning van Golconda ging, om na zyne te rugge-komſt als voorzitter op Mazulipatnam te blyven.
——— Landvoogd, en Directeur, April. 1652. 1659.
——— Extraordinaris Raad van India Juni. 1659. 1661.
——— Ordinaris Raad van India, 1661. 1 Juli 1663.

Cornelis Speelman, Landvoogd, en Directeur. 12. Juni A°. 1663. 10. Octob. 1665. Ter ordre der Heeren Zeventienen opontboden na Batavia.

Antoni Paviljoen, Dito. Dito. 10. Oct. A°. 1665. 1668.
——— Extraordinaris Raad. Octob. 1668. Oct. 1676.
Jacques Caulier, Landvoogd, en Directeur, Octob. 1676. 1679.
den 15 Nov. overleden.
Willem Karel Hartſink, voorſitter. 7 Nov. 1679. 1681.

Jacob Joriſſoon Pits, Extraordinaris Raad Commiſſaris, Landvoogd, en Directeur. 1681. 1685.
——— ——— Ordinaris Raad. 1685. 20. Maart 1687.
Laurens Pit (De Jonge) Landvoogd, en Directeur. 20. Maart 1687. 1690.
Zyn Ed. vertrok na Nagapatam.
——— ——— 1690. 1693.
——— ——— Extraordinaris Raad. 1693. Sept. 1698.
Vertrok eerſten Oct. 1699.
Dirk Comans, Landvoogd en Directeur. 31. Sept. 1698. 1702.
——— Extraordinaris Raad. 1702. 25. Jul. 1705.
Vertrok den 8. Oct. 1705.
Joannes van Steeland. Landvoogd, en Directeur. 25. Juli 1705. 1710.
Daniel Bernard, Guilliamſſoon, Landvoogd en Directeur. 6 Octob. 1710. 1718.
En komt A°. 1717. in Aug. in 't Vaderland.
Adriaan de Viſſcher, Landvoogd, en Directeur. 12. Febr. 1716. 1718.
Door de Heeren Zeventienen afgezet, en buyten eenig fatzoen, wegens zyn wangedrag na 't Vaderland opontboden (dat buyten voorbeeld is) en kort na zyn komſt in Zeeland overleden.
Gerard van Weſt-reenen, Landvoogd, en Directeur. 1719. 1722.
——— ——— Extraordinaris Raad. 1722. 1723.
Dirk van Cloon, Landvoogd, en Directeur. 1723.
Onder welken wakkeren Heer men hoopt, dat deze Kuſt, na veel groote en vry zware Schokken, zedert A°. 1716. geleden, weder opluyken zal.

De OPPERKOOPLIEDEN van PALLIACATTA.

De Opperkoopliedenvan Palliacatta.

Joachim Aſſenburg. A°. 1645. tot A°.
Dirk de Hart. 1659.
Pieter de Lange. 1666.
Dirk de Hart. 1666. 1667.
Pieter Smith. 1667. 1668.
Jacques Caulier. 1668. 1669.
. . . . . .
. . . . . .
Maarten Pit. 1675. 1677.
Pieter Moutmaker. 1677. 1679.
Willem Karel Hartſink. 1679. 1681.
Pieter Vorwer. 1681. 1682.
Joannes Huysman. 1682.
Jacob Corbezier. 1687. 1687.
Jan Faukonier. 1687. 1688.
Jan Corte. 1689.

Na A°. 1691. op NAGAPATAM.

N. Van der Mede. 1710. 1710.
Henrik Grouſius. 1709. 1709.
. . . . . .
. . . . . .

Pie-

Pieter van der Burg. 1709. 1720.
Dirk van Cloon. 1720. 1723.

De Bedienden Ao. 1691. nog hier. En het verdre tot 1723.

De Bedienden, die Ao. 1691. na dat Palliacatta in een gemeen Comptoir veranderd was, hier nog waren, zyn deze:

Adriaan de Visscher, Koopman, en Opperhoofd.

Arnoldus Soolmans, onderkoopman, en Tweede.

Cornelis van der Wiel Onderkoopman, en Fiscaal, alzoo alle Fiscaals op Choromandel onder den onafhankelyken Fiscaal tot Nagapatam staan.

Joannes Noot, Onderkoopman, en Commissaris over de Munt der E. Maatschappy.

Hector Alewynsloon, Onderkoopman, en Pakhuysmeester.

Henrik Grousius, Boekhouder, en opmaker der Factuuren.

Landwaard in heeft men hier van ouds her nog verscheyde plaatskens gehad, daar veel handel gedreven werd, als, tot Cansjewarom (een dorp 20 a 21 Mylen ten Zuydwesten van Palliacatta van Sadraspatam gelegen) Pomer (3 Mylen W. Z. West van Tripperil, wel 3 dagreylen van Palliacatta) Madrapati 10 a 11 Mylen Landwaard in, en meer andre, die wy voorbygaan.

Hier mede meynen wy 't voornaamste van dit laatste Zuyder-Comptoir gezegt te hebben, van de verdere bedienden die hier gelegen hebben, hebben wy geen nette lysten konnen bekomen; hoewel alhier (zeer weynige uytgezonderd) 't zy aan de pen, 't zy in Krygs-dienst ten naasten by de zelve zyn, als die ons in Amboina zyn voorgekomen.

Tot Ao. 1723. heeft N: de Munt als Hoofd op Palliacatta gelegen, en is toen door Gosuinus Maire vervangen.

Na de Regeering van de Heer Laurens Pit (de Jonge) heeft hier met veel lof de Heer Dirk Komans geregeerd, gelyk zyn Ed: ook daar op Extraordinaris Raad van Indiën geworden is; dog de byzonderheden, onder zyne Regeering voorgevallen zyn my niet bekend.

Dat de Heer Joannes van Steeland veele Jaaren hier op de Kust gelegen heeft, blykt het gansch werk van de Heer Havart door, en kan vooral 2. D. pag. 194 gezien werden; maar wat 'er onder zyn Ed: Bestier als Gouverneur en Directeur van Choromandel voorgevallen is, wete ik niet te zeggen; en hoewel ik zyn Ed. zoon uytdrukkelyk om dat gene, dat ider een weten mogt, door een van zyn Ed. Bloedverwanten verzogt hebbe, heeft egter dien Heer my daar van niets konnen opgeven, vermits 'er na de dood van zynen Heer Vader veel van deszelfs Papieren (en waarschynelyk ook zulke, die my zekerlyk zouden hebben konnen dienen) verbrand zyn.

Alleen heeft zyn Ed: nog gevonden de lyst van deze navolgende bedienden onder de Regeering van zynen Heer Vader.

MEMORIE van de COMPTOIRS BEDIENDEN welke in 't Jaar 1709. op NAGAPATNAM zyn geweest.

De Heer Joannes van Steeland, Gouverneur en Directeur der Kuste Cormandel met den Resorte van dien, &c.
De Heer Pieter van der Burg, Opperkoopman en Hoofd-administrateur;
De Heer Robert Weir, Opperkoopman en independent Fiscaal (Hoedanig hy 1708 al voorkomt.)
—— Petrus de Nyssen, Koopman, Negotie Boekhouder en eerste Pakhuys meester.
—— Jan Martens zoon, Onderkoopman en Secretaris van Politie, en Justitie;
—— Willem Wyland, Secretaris van de Weesmeesteren.
—— Laurens Alewyns zoon, Secretaris van den Civilen of Stads Raad en der Commissarissen van de huwelykze zaaken.
—— Hendrik Wightman, Onderkoopman en Cassier.
—— Hendrik de la Haye, Onderkoopman en tweede Pakhuysmeester.
—— Cornelis Stevenszoon, Onderkoopman en ordinaris gecommitteerde by 's E: Com: Negotie Pakhuyzen.
—— Laurens van Buytendyk, Onderkoopman en Negotie overdrager.
—— Joannes Spits, Eerste Clercq ter Secretarye.
—— Hendrik Dormieux, ontfanger van 's E. Comp. Revenuen.
—— Pieter Vermeren, Zoldy-Boekhouder.
—— Michiel Gyzen, Boekhouder van de Pakhuyzen
—— Jan Gerrit Heye, dispencier en fabryk.
De Heer Joannes Grousius, Soldy-overdrager.
—— Dirk van Cloon, Onderkoopman en Factuurhouder.
—— Albert van Reede, Onderkoopman en Muntmeester.
—— Jan Everts zoon, Opziender over de Equipagie, en Strand-meester.
—— Hans jacobs zoon Castra, Capitain Luitenant en hoofd der militie.

—— Fre-

A. M.

Malgré Baade Delineavit. P. Tanjé Sculp. 1725

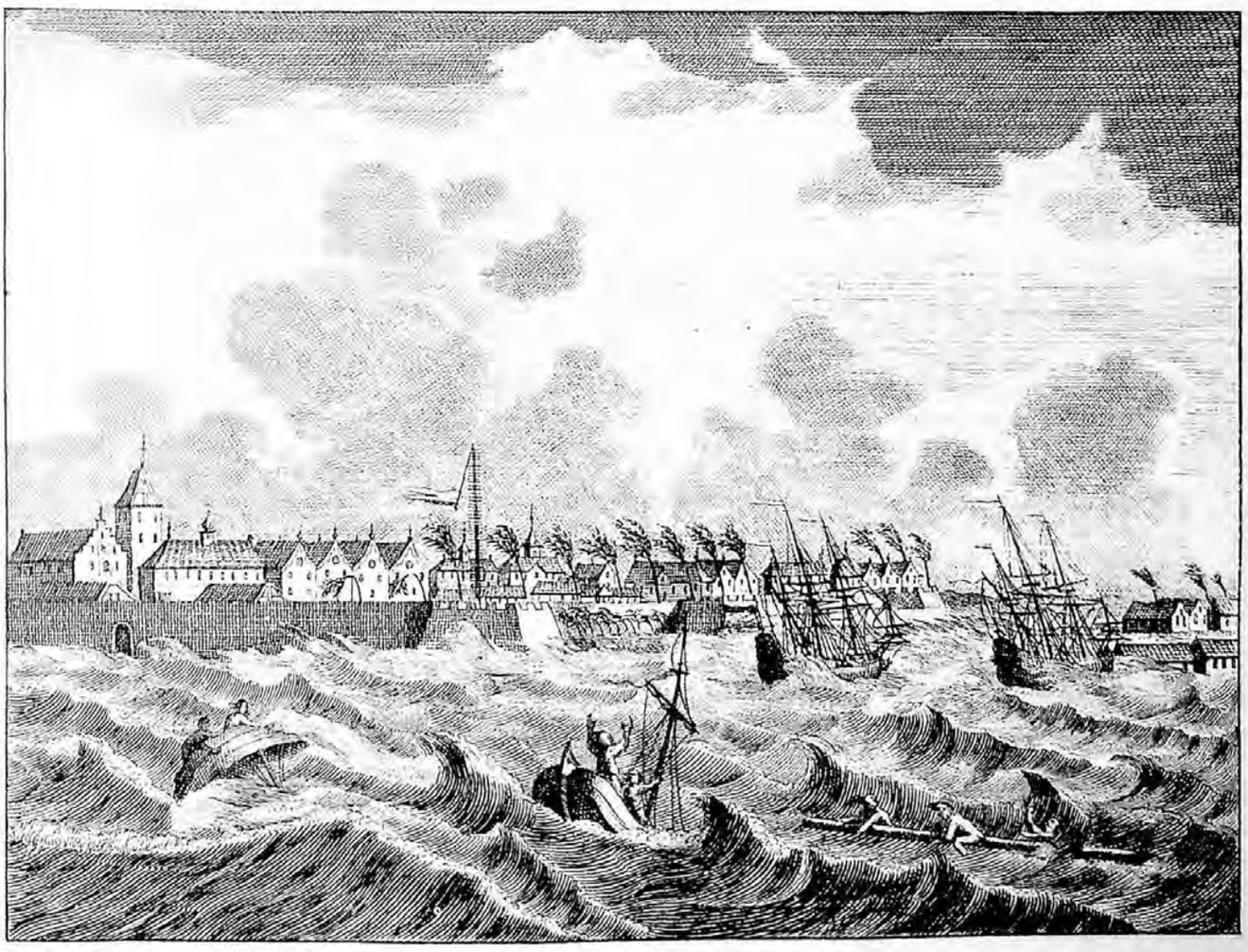

De Heer Fredrik Sweel, } Vaandragers binnen de Stadt.
—— Thomas Sloot, }
—— Lodewyk Willem Prins, } Vaandragersbuyten de Stadt.
—— Jan van Limbourg }
—— Cornelis Janszoon, } Boekhouders.
—— Theunis van Bild, }
—— Andries Zegenbaden. }
—— Joris Janszoon, }
—— Anthony van Dynſen, }
—— Jan La Gouche, }
—— Arnoldus Ooſterharen, }
—— Jacobus Dormieux, }
—— Samuel de Wigman, }
—— Dirk Koorn, }
—— Hermanus Taarling, }
—— Pieter Willemszoon Sterling, }
—— Reynier Jacobszoon de Vos, } Alle Adſiſtenten.
—— Gerard Spits, }
—— Joan Jacob Preyer, }
—— Vincent Born, }
—— Philippus Sweers, }
—— Willem Waſſenberg, }
—— Joannes Koppenhol; }
—— Gaſparus Prins, }
—— Wouter van Weede, }
—— Willem Spits, }
—— Jan Zuyderberg, }
—— Herman van Atarden-ſtoff. }

Ook had zyn Ed: nog gevonden de Tombe van Mevrouwe, zyn Mama (Zal. Mem.) zoo als wy die hier, op zyn Ed: verzoek, by de Letters A: M: vertoonen.

Deze fraeje Tombe vertoond zig in de binnen-ſtad van Nagapatnam als een vierkant Gebouw van gebakken geſlepene ſteenen, en van zeer wel bereyde Kalk, in zoo verre, dat die eeuwen zou konnen verduuren. Ider zyde deszelfs is breed 21, ende hoog (met de Kopere vergulde vleugel mede) 45 voeten. De Sark, binnen en in 't midden dezer Tombe verheven leggende, is een blaeuwe Arduyn-ſteen, lang 8, breed 6 voeten, en met een verheven gebloemden rand vercierd, waar op het wapen, de Fortuyn in een Zee-ſchelp, afgebeeld, en waar onder in zeer nette uytgekapte verhevene Romeynſche letteren het volgende Grafſchrift te lezen is.

Beati qui Moriuntur in Domino.

Hier legt begraven d'Eerbare, Deugd, en Zedenryke Mevrouwe

ANTHONIA NILO, *Zaliger, Gemalinne van den Edelen Heer* JOANNES van STEELANT, *Gouverneur en Directeur dezer Kuſte* Choromandel, *met den reſorte van dien; geboren tot* Palleacatta, *den 21. September*, A°. 1677. *en in het Kraambedde den 13. November* A°. 1709. *tot* Nagapatnam *in den Heere Ontſlapen, oud 32 Jaaren, 1 maand, en 23 dagen, hebbende in den Arm haar Edeles teeder jonger Soontje, kort voor haar overlyden dood ter Wereld gebragt.*

Benevens haar Edele's Soonen PIETER van STEELANT, *geboren tot* Nagapatnam *den 16. Januari* A°. 1705, *en overleden ter Gem: plaats, den 25. Juni daar aan.*

GASPAR van STEELANT, *Geboren tot* Mazulipatnam, *den 24. Auguſti* A°. 1702, *en Overleden tot* Nagapatnam, *den 20. Februari* A°. 1707.

GASPAR van STEELANT, *de Tweede van dien naam, geboren tot* Nagapatnam, *den 9. September* A°. 1707, *en aldaar ook overleden den 29. September* A°. 1709.

Wyders in het Weſten boven een der Bogen van deze Tombe is in de muur gemetzeld een effen Arduyn-ſteen, lang 8, en breed 1¼ voeten, waar op mede met Verheven vergulde Romeynſche letteren dit onderſtaande uytgehouwen is.

Dees Tombe, ende Sark, hier onder zig beſluyten,
Mevrouw van Steelant's Lyk, met vier van hare Spruyten.
't Geen aan haar ſterflyk was, word in dit Graf tot Stof.
't Onſterflyk is by God, en zingt zyn heylig lof.

Ook is onder de Bogen dezer Tombe een Tralie-werk van Caleatour-hout, om de duurzaamheyd; het welke bruyn-gemarmerd, gelyk voor ieder dezer Bogen een Arduyn-ſteene opgang van twee treden gelegt is.

De Opvolger van de Heer van Steelant is geweeſt de Heer Daniel Bernard, welke van het Jaar 1710 tot 1716 de zaaken der E. Maatſchappy alhier met zeer veel yver waargenomen, ende zeer veel dingen, welke hier al vry vervallen waren, verbeterd heeft.

De proeve van zyn Ed. Loffelyke Regeering is my gebleken daar in te beſtaan, dat 'er in de vyf Boek-jaaren van A°. 1710 tot 1715 aan winſten gl: 334733-17-12 meerder te boven gelegt, ende aan ongelden gl: 114845-11-6. minder bedragen, mitsgaders dan nog meerder aan Retouren (zoo men my bericht heeft) gl: 968569-5-9. afgezonden zyn, dan in de vorige vyf jaaren, ſchoon 'er in die eerſte vyf Boekjaaren ettelyke tonnen Gouds minder tot voordzetting van den Lywaat-handel ontfangen, dan in de vyf vorige jaaren aangebragt waren; buyten het welke dan de win-

winſten, naar mate van dien zoo veel grooter zouden geweeſt zyn.

Daar beneven heeft zyn Ed: by zyne Regeering ook geene bancqueroeten gehad; waar tegen men in de vyf vorige jaaren ettelyke tonnen Gouds aan bancqueroeten (zoo my bericht is) afgeſchreven, behalven dat ook zyn Ed: de edelmoedigheyd gehad heeft, om A°. 1712. twee en dertig duyzend, drie honderd, en agt en tagtig gulden, welke zyn Ed: van tyd tot tyd, onder de benaming van Coſtumados, ten geſchenk gegeven waren, in Compagnie's Caſſa te tellen, en die aan de zelve goed te doen.

Onder andre zaaken, gedurende zyn Ed: beſtier alhier voorgevallen, verdiend ook groote opmerking de volgende weergadelooze ſtorm, A°. 1715. ontſtaan.

Relaas wegens den zwaren ſtorm op den 27. en 28. November A°. 1715. tot Nagapatnam beleefd, mitsgaders de ſchade en Deſtructie, daar door veroorzaakt.

Na dat het den geheelen dag van den 27. Novemb. goed handzaam weder was geweeſt, zag men tegens den avond rondzom onzen Horizont de lugt ongemeen verdikken, die zeer laag en geſtrekt hangende zig in een genoegzaam zwarte zeer rare gedaante vertoonde, en voorbode ſcheen te wezen van het verſchrikkelyk onweer, dat kort daar op volgde: want 's nagts ontrent 11 uuren (weynig regen-vlagen voor af gegaan zynde) begonnen uyt het Noorden al eenige vry onguure draey-winden hervoord te komen, dat tot middernacht toe Continueerde, wanneer de wind vervolgens uyt het Noord-weſten zeer ſterk opſtak, en kort daar aan in een vehemente ſtorm veranderde, die ruym zes uuren lang evengeweldig aanhield; de wind ondertuſſchen van 't Noord-weſten naar het Noord-Ooſt geloopen, wierd ontrent den morgenſtond van den 28. Nov. vlak Ooſt; dog verliep kort daar op naar 't Zuyden, en Z. Z. weſt, zonder dat de geſtadige verwiſſeling van het eene oird in het ander, de wind het allerminſt deed verzagten, ter contrari even ſtaag met vernieuwde rukken zoo fel uytberſtende, dat het geluyd daar van veel eer na donderſlagen, dan het ruyſſchen des winds, geleek, dermaten, dat 'er d'aarde van dreunde; des veele hun ook Imagineeren, dezen terribelen ſtorm met aardbeeving zoude zyn vermengd geweeſt.

Yſſelyk was het om te zien, hoe de Zee, door tuſſchen-komſt van het Naaſpring der nieuwe Mane, in den vroegen ogtent-ſtond van den 28. voormeld reeds vry hooger, dan ordinair, gerezen, van den Ooſten-wind aangedreven en opgejaagd, het water in de Rievier (of eygentlyk ter plaatſe daar de Rievier nu door de Zee overweldigd, te voren langs de boorden der Stad plagt heen te vloejen) in minder dan een half quartier uurs wel vier voeten hooger opheſte, terwyl de Zee zeer hoog over de Sandplaat (welke de Rievier bevorens niet alleen van de Zee afſcheyde, maar ook het voorland, waar op de Zee plagt te breeken, en d'eenige beſchutting der Stad was) henen, en los op de Stad aanrollende, zoo afgryſſelyk verbolgen aanſloeg, dat het te dugten ſtond, de ganſche Stad, waar van de Noord-zyde voor 't meerendeel reeds overſtroomd was, door dat vervaarlyk Element verſlonden zoude zyn geworden; dog hy, die de Zee hare plaatzen aangewezen en beperkt heeft, ſtuytte de zelve nu ook nog tydig in haren aanwaſch, doende den wind, als reeds gezegt, in en door het Zuyden na het Weſter-Oird ſchieten, en de wateren daar door allenskens af, en henen vlieten.

De ſchade, welke men allereerſt gewaar wierd, dat deze zwaare ſtorm veroorzaakte, was het wegnemen der pannen van de daken, makende alzoo opening voor het inſtorten van den regen, die nu en dan hoewel niet zeer ſterk, by poozen viel, zonder dat het mogelyk was in den ſtik-donkeren nacht daar tegen zoo min, als tot verhoedinge van verdere ſchade iets ter hand te ſlaan, ieder zig te vreden houdende het lyf te bergen, tot dat de dag van den 28. dito, die in dit ongeval door het ongemeen verlangen veel langer, als ordinair ſcheen te vertoeven, aanbrak, wanneer de gedaante der Stad veel eer een geruineerd boſch, dan een gereguleerde plaats vertoonde: want alle de boomen, welke (byzonder in de binnen-Stad in dreven geplant) het beſte cieraad der zelve uytmaakten, daar onder zelfs veele oude die lange jaaren geſtaan hadden, waren, of met wortel en al geheel uyt de grond gerukt, of de takken van de ſtammen geſcheurd, die door malkanderen henen geſlingerd, wyd en zyd verſpreyd op veele plaatzen het gebruyk der ſtraaten derwyſe beletten, dat men onder en over verſcheyde nedergeſlagen boomen en takken kruypen en klauteren moeſt.

Onder de wooningen der E. Compagnie in de binnen-Stad (die van het Kaſteel hebben weynig laſt geleden) welke zoo aan daken, muuren, deuren, venſters, ſloten, enz. beſchadigd waren geworden, telde men die van den Ed: Heer Gou-

Gouverneur, en de daar naaſt aanſtaande Secretarye; voords het huys van den Fiscaal, van den Adigaar, van den Secretaris, van den Diſpenſier, en van den Stierman, mitsgaders de Pak-zaal in het Kaſteel, de Corps Du Guardes der Militairen, zoo op de wallen van het zelve Fort, als de binnen-ſtad, de Kruyt-molen, de huyſingen der Matrooſen op ſtrand, en andre eygen wooningen van de E. Comptoir Dienaaren, en der zelver weduwen, gelyk mede eenige van 's E. Comptoir Pakhuyzen; dog de effecten in de zelve met matten en Preſennings behoorlyk verzorgd, zyn onbeſchadigd gebleven; daar en tegen zyn in het Equipagie Pakhuys op Strand (de deur door de ſterk aanrollende Zee in ſtukken geſlagen wezende) eenige preſennings, een party Cayer, en andre kleenigheden van weynig waarde weggeſpoeld.

De Phaaren (zekere groote Malabaarze Vaartuygen met drie Maſten, welke 150 pakken met Lywaaten konnen vervoeren) Coylang, en Margiecolle, na Jaarlykſe gewoonte alhier op de wal gehaald, raakten 's morgens vroeg in weerwil van alle ingeſpannen kragten, en onaangezien reeds aan ankers en dreggen vaſt gezorgd lagen, vlot, en terwyl de ſtierman opzichter over 's E. Comptoir Equipagie met zyne verdre Zeevarende, het wegdryven der zelve Vaartuygen tragtten te verhoeden, liep de Phaar Margiecolle zoo geweldig met de voorſteven tegen een van de huyzingen der Matroozen aan, dat in 2 a 3 ſtooten de Voormuur en het dak eenſlags ter nederſtortten; maar de voorſz. Vaartuygen zelfs zyn eyndelyk niet alleen behouden gebleven, maar tot verwondering ook weynig of niet beſchadigd geworden.

Daarentegen is het Hoofd by de Poort Amſterdam, alwaar de Goederen geloſt en afgeſcheept werden, nevens de Kraan, met het gene voorts daar toe behoorde, aan ſtukken en weggeſlagen, zynde na verloop van 3 a 4 dagen ontrent twee uuren van hier te Landewaard, in het gebied van den Landheer, niet alleen een goed gedeelte der Phaaren, palmeeren, &c: van het zelve hoofd, maar ook de Kraanbalk, of ſtander, wel weder, dog zoo beſchadigd gevonden, dat de zelve onmogelyk op nieuw tot een ſtander zal konnen geemployeerd werden.

Het Proviant-huysje van den Caſſier, en dat gene waar in de Equipagie-opzichter de Preſennings, Gereedſchappen, &c: tot het loſſen en laaden van ſchepen, en andre Vaartuygen vereyſchende, pleeg te bergen, dicht by voorſz: hoofd geſtaan hebbende, zyn mede ter neder geſtort, en een gedeelte van het Caleatourhout, dat daar tegen aan geſtapeld lag, weggeſpoeld.

De houte brug aan de Poort Amſterdam, welke gemeenſchap maakte met de binnen en buyten-ſtad, het geweldig Rammeyen der Zee niet konnende weder-ſtaan, wierd mede ten eenemaal met het gene daar aan aard-en nagel-vaſt was, weggeſlagen, en weſtwaard op langs de Gordyn, welke de buyten-en binnen-ſtad aan die zyde van den anderen ſcheid, digt by de gragt van het Kaſteel nedergeworpen; maar onbegrypelyk is het, hoe de valbrug digt tegen de Poort overgehaald, uyt zyn ſterke hengzels en ſloten heeft konnen werden gerukt, gelyk egter geſchied, en te verwonderen zy, die ganſche Poort, en naby gelegen Waterpas (waar van de Palmeere Pagger t'eenemaal weg is) niet teffens wierd vernietigt, zynde voorſz: Valbrug vervolgens Noordwaards heen gedreven, onder een party uyt de grond gerukte, in malkanderen geſlingerde boomen verward en vaſt geraakt, nog wedergevonden.

Voorts was het in de buyten-ſtad al immers zoo boos als in de binnen-ſtad, principaal langs het Strand: want van het Zuyder-deel af tot aan het eynde der Noord-zyde, tot aan de punt Scheteldoeks-Haven (die mede veel geleden heeft) zag men geen een huys groot of kleen onbeſchadigd; maar nog erger was het voorby de zelve wagt plaats, naar de buyten-wal toe, alwaar geheele reyen huyzen (dat verſcheyde Inlanders nog het leven gekoſt heeft) ter nedergeploft lagen, ja ook van veele niet anders overgebleven was, dan het bloote fundament, en eenige puynhoopen van de verbryzelde ſteenen en pannen, alle het welke niet min deerlyk om te zien, als naar en hertbrekend om te hooren was, het erbarmelyk gehuyl en gekrys der genen, welke naaſt aan ſtrand gezeten waren geweeſt, en ook de grootſte ſchade niet alleen ontrent de ruine harer wooningen, maar in het wegſpoelen van 't gene voorts tot voedzel en dekzel ſtrekt, geleden hadden, vele van dien daar mede alles verloren hebbende, wat zy in de wereld bezaten.

Dus zag men aan allen zyden niet als voorwerpen van droefheyd, medelyden, en afgryzen.

D'aarde Veſting-werken langs de wallen der buyten-ſtad vond men voor het meerendeel onder de voet geworpen, de wagthuyzen, daar op ſtaande, aan daken, deuren en venſters zeer beſchadigd; dog de wal zelfs na mate der algemeene deſtructie, nog redelyk wel geconditioneerd, excepto het Vak van de Poort Zeelandia, anders de Poort China, tot aan de Zeepunt zelfs nedergezakt, mitsgaders de

Palmeere Pagger van die wagt-plaats weggeſpoeld, gelyk ook de meeſte Palmeeren in ſtede van Palliſſaaden op verſcheyde plaatzen der buyten-ſtads wal geſteld, aan de grond waren afgebroken; maar het geboomte gedurende de Regeering van den Preſenten Heer Gouverneur, zoo verre dat ſucceſſive heeft konnen bezorgd werden, Palliſſaads gewyze digt aan den anderen, tot dekking van de Stad op gezegde wallen, welke anders bloot en open lagen, geplaat, heeft weynig ſchade geleden, als zynde tegen het doorbreken van het Noorder-Moeſſon, ter ordre van welgemelden Heer Gouverneur behoorlyk geknot geworden.

De Phaaren, Tsjampans, en andre groote en kleene Vaartuygen der Barkiers, mitsgaders de Chaloepen van de E. Compagnie, langs het ſtrand in de buyten-ſtad ter vertimmering, als anderſins; op de wal gehaald, wierden, zommige d'een tegen de andre in ſtukken geſtooten, andre door de felle aanſtorting der Zee, tegen de grond te berſten, of het onderſten boven geſlagen; drie Phaaren en een Tsjampan, wierden mét de Zee voorby de punt Amſterdam tegen de Gordyn nedergeſmakt, en dat zoo na by de gragt van het Kaſteel, dat het geſchapen ſtond het ſteenen verlaat, waar door het overvloedig water uyt de gragt werd geloosd, en nu ook nog tot afſchutting van het Zee-water dient, overhoop ende Vaartuygen in de gragt zouden geraken, gelyk reeds al een Chialeng (een zoort van Inlandſche kleene roeivaartuygen, welke men tot het loſſen en laden der goederen gebruykt) over 't zelve verlaat daar in gevallen, dog zonder eenige ſchade aan de muragie van het Kaſteel gezonken was.

Veele van de vermiſte zoo groote als kleene Vaartuygen der Barkiers eyndelyk in de dorpen der E. Comptoir, en verder landwaard, onder het gebied van Tokoſie Kagie (broeder van den Tansjouwerlen Vorſt) weder gevonden wierden door de bedienden van den zelve Tokoſie Kagie eerſt wel aangehouden, maar egter na veel over-en wederſchryven, en onder bedekte handvulling van de eygenaar, weder geſlaakt; dog de E. Compie. twee groote Chialengen ten dienſt van den Heer Gouverneur en Fiscaal geappropriieerd, van hier mede weggedreven, koſt en ſchadeloos gereſtitueerd.

Alle voorſz: ſchade, deſtructie, &c: zoo wel by de E. Comptoir privatelyk, als des zelfs dienaaren, en de verdere Inwoonderen, 't zy Chriſtenen, Mooren, of Heydenen geleden, is op verre na nog niet te Compareeren met het wegſpoelen van het Strand, aan de overzyde der Rievier, of wel die reep Lands, welke met verſcheyde hooge Sand-heuvelen bezet, de Rievier van de Zee als voorwaards reeds aangemerkt, afſcheydde, ende eenige beſchuttinge der Stad, tegen het aanſtorten der Zee plagt te weeren, nu recht voor de Stad geheelyk dermaten afgenomen, en gemelde heuvelen, excepto een, waar van nog wat is overgebleven, zoodanig geſlecht, dat continueel door de Zee overgeſpoeld, en het Zee-water in de rievier geſtort wierd, invoegen dat by zoo verre den Almagtigen deze Stad niet merkelyk bewaard, de zelve, by het minſte onſtuymig weder uyt Zee, altoos laſt lyden zal; men ſwyge niet ſlegts uyt vreeze; maar ook om dat het niet te voorzien is, wat ons niet al zoude konnen overkomen, wanneer andermaal zoo zwaren ſtorm moeſten uytſtaan: want dan zoude het, na alle vermoeden erger worden, dan het nu geweeſt zy, om dat de geheele voorbrug weg is, daar het water eerſt nog lange, zelfs gedurende dezen ſtorm voor wierd opgehouden, en men vaſtſtellen moet, dat kort voor dat de wind uyt het Ooſten naar het Zuyden ſchoot, zoodanig eerſt is afgenomen, als wanneer men ook in minder dan een half quartier uurs het water ruym vier voeten zag opzetten, weshalven daar uyt dan ligtelyk af te meten is, wat onheyl deze plaats overgekomen zoude zyn, zoo die goede God daar inne niet hoogtydig hadde voorzien, die dan ook gebeden blyft de Stad met zyne inwoonderen voor alle verdere ſchade ten ruine te bewaaren.

Voords dient in 't algemeen nog geremarqueerd, dat deze grouwelyke ſtorm, welkers weergaa volgens d'algemeene getuygenis in ruym dertig Jaaren, om dezen oird niet beleefd geworden is, genoegzaam het ganſch Compas rond-geloopen, en van alle zyden even fel doorgeblazen heeft, gelyk dat aan de meergemelde boomen klaarlyk was te zien, dewyl die zommige Ooſt, andre Weſt, ook Noord-en Zuyd-waards geſtrekt lagen; waar by nog in aanmerkinge komt, dat al kort na den ſtorm de bladeren en jonge takken, zoo wel van de nedergeſlagen als der ſtaande gebleven boomen, niet ſlegts verdord, maar zelfs verſchroeid waren, invoegen het verhaal van zommigen, die in den donkeren nacht genoodzaakt waren uyt hunne wooningen op de ſtraat te vlugten, niet onwaarſchynelyk te voren komt, dat namentlyk zware Blixem-ſtraalen, ja, zoo zommige zeggen, heele brokken vuurs, van den hemel zouden gevallen wezen.

De Patnams, of Viſſchers, bewooners van het Viſſchers-dorp, aan de overzyde der Rievier bezuyden deze Stad gelegen,

gen, hadden hun al heel tydig met de vlugt geſalveerd, hoewel men vaſt-ſtellen mag, zulks noodeloos geweeſt zy, om dat der zelver huyzingen zoo weynig geleden hebben; maar daarentegen was de vlugt der genen, die benoorden de Stad gezeten waren vry noodzakelyker, alzoo daar niet alleen veele huysjens om, en weg gewaeyd, maar de Zee ook een groot ſtuk van den heuvel, daar de zelve opgebouwd zyn, medegenomen heeft; dog het berigt, dat alle de huyzen op 4 a 5 na ingeſtort zouden wezen, is onwaar bevonden, des men ſupponeerd dit berigt na mate der vreeze, waar mede die arme Viſſchers ingenomen waren, is gedaan geworden.

Het huys, en de thuyn van de E. Compagnie aan de Pagood China, waren mede deerlyk gehavend, als zynde de meeſte pannen en daken weggewaeyd, en in ſtukken gevallen, de ſpanwerken op veele plaatzen gebroken, en ingebogen, alle ſchoone fruyt-boomen in de thuyn byzonder beſchadigd, en van takken ontbloot, weynige der Areek-boomen ſtaande gebleven, en een groot gedeelte der Wyngaarden aan de Ooſt-zyde van den thuyn met de ſteene Pilaaren, en Palmeeren, waar langs de zelve geleyd waren, nedergeſtort, en vernield, mitsgaders buyten den zelven thuyn veel zware boomen nedergeveld, invoegen de cieraat van die buyten-plaats niet alleen weg, maar zelfs zoodanig toegeſteld, is, dat buyten een totale omkeeringe niet veel erger konde wezen.

Des E. Comps. hier om her leggende dorpen hebben mede haar aandeel in de algemeen geledene ſchade, zoo wel in opzigt van den Landbouw, het beſtiaal, als van de huyzingen der inwoonderen gehad; want alle het zout, zoo van de E. Compagnie, als den Inlander, is t'eenemaal, en meer als de helft van het gezaey der duurzame en onduurzame Neli, (of Ryſt in de bolſter, anders Padi genoemd) Peſſane (het groote beſte gewaſch van Ryſt) en Kare (het kleen en ſlegtſte gewaſch van dien) weggeſpoeld, mitsgaders een zeer groote menigte ſteene en aarde huyzen, zoo ingeſtort, als van der zelver pannen-en ſtroo-daken beroofd, en beſchadigd; daarentegen zyn van de Chiandervs of ruſt-plaatzen der E. Compagnie in de zelve dorpen ſtaande, niet meer als drie van de pannen der daken ontbloot.

Van onze naburen de Deenen heeft men berigt, dat de zelve in en aan haar Reſidentie-plaats Trangabare geen zonderlinge ſchade geleden hebben, waar uyt ook t'effens is af te meeten, dat deze ſtorm aldaar niet zoo geweldig, als wel te dezer plaatze, en verder om de Zuyd, heeft gegraſeerd, navolgens het advys deswegen erlangt.

Dat in het leger van Kando Wiſitra Pauw, en Caloſie Pandidaar, van wegen den Tansjouwerſen Vorſt, tegen den Theuver Heer te velde leggende, wel 80 a 90 menſchen, een party paarden, en beeſten, zouden wezen verongelukt, mitsgaders door het inſtorten van een zware verwulfde ſteene Chiandery, of ruſt-plaats, wel 40 a 50 reyzigers verpletterd, terwyl getuigt werd, dezen zelven ſtorm tot in de Landen van Tritsjenapally, en nog verder weſtwaard op, ongemeen hard geweeſt, en daar door zeer groote ſchade gecauſeerd zoude zyn; dog derwegen heeft men tot nu toe nog geen particularityen vernomen.

Op de Comptoiren Palliacatta, Sadraspatnam, en Porto Novo, is dit quaad weer niet gevoeld; maar wel tot Tegenepatnam, van waar de Reſident, Joannes Dormieux, by Schryvens van primo dezer bericht, dat op den 27. Novemb. 's avonds, en den daar aan volgende nagt uyt den Noord-weſten, en Noorden, een zware ſtorm gewaeid hadde, waar door veroorzaakt was, dat het ſpanwerk van het klophuys, na by de Logie ſtaande, voor een gedeelte was ingeſtort, en het overige zoodanig ingebogen, dat mede dreygde te volgen. Voorts dat de muuren, eenige kamers, waar van de daken bevorens al zyn te gronde geraakt, op verſcheyde plaatzen voor een gedeelte waren nedergevallen, en de ring-muur der Logie aan de Zuyd-zyde van de Binnen-muur geweken was.

Aldus na d'ingekregen berigten ter Ordonnantie van den Edelen Heer Choromandels Gouverneur en Directeur, Daniel Bernard, opgeſteld, tot Nagapatnam, den 20. Decemb. Anno 1715.

Veel andre fraeje zaaken, zyn by zyn Ed. tyd met zeer veel omzigtigheyd ten beſten der E. Maatſchappy behandeld.

Dog zoo loffelyk nu als het deze Heer hier gemaakt heeft, zoo ſlegt heeft zyn vervanger, de Heer Adriaan de Viſſcher het hier laten leggen, waar van wy reeds 't noodige in de Lyſt der Landvoogden gezegt hebben.

Dat de Heer van Weſtreenen een geheel ander voet, en die van een voorzigtig en zeer loffelyk beſtier gehouden heeft, ziet men daar aan klaar, dat zyn Ed: door de Heeren Zeventienen niet alleen Extraordinaris Raad van India gemaakt, maar ook na Batavia geroepen is, om aan de hooge Tafel het werk van ganſch Indien door zyne goede en wyze advyzen te hel-

pen ondersteunen. Wat nu den Heer van Cloon belangt, die veel jaaren op deze Kust gelegen heeft, van den zelven verwagt men niet anders, dan dat deze Kust, na zoo veele bevorens geledene wederweerdigheden, in 't korte een geheel andre gedaante krygen, ende dat zyn Ed: by de eerste gelegenheyd, van de Heeren Meesters ten goede zal gedagt werden.

Mazulipatam, het eerste Noorder Comptoir, beschreven.

Wy scheyden dan hier mede van de Zuyder Comptoiren, en gaan nu tot die, om de Noord leggen, om die ook in haar binnenste te beschouwen, over.

Het eerste Comptoir, dat ons om de Noord voorkomt, is in de Stad Mazulipatam, die wel eer mede onder den Koning van Bisnagar stond, zy legt wel aan de Zee; maar men kan 'er van Palleacatta (gelyk de Heer Havart die weg, by gelegenheyd van de opreyze van de Heer Pieter Smith na Golconda, in 't breede beschryfd) ook te land komen; dog zy duurd wat lang, en werd weynig gebruykt, altoos de voornoemde Heer Smit, den 17. Novemb. van Palleacatta vertrokken, quam den 28. dito, na een reyze van ontrent 12 dagen, eerst tot Mazulipatam aan.

Hy quam allereerst by Mansjewaka, by drie Tanken (of waterplaatzen, daar men met trappen ingaat) by een Heydensche begraaf plaats, en by een witte kleene Tempel, aan de Afgodin Ganga toegeeygend, zynde het dorp, daar deze Heer toen zyn verblyf nam, aan de E. Maatschappy Ao. 1640. al door den laatsten Keyzer van Carnatica, Seringa Raja, geschonken.

Het is van een matige grootte, meest van Landbouwers bewoond, met veel Alappus-boomen en van twee Thuynen, vol groente, en Pisang-boomen, voorzien.

Aan de vier hocken deszelfs zyn vier Tempels, en wat verder veel beeltenissen van Olifanten, en Peerden met haar beryders, van aard gebakken, en ter eeren der Zee-Goden, door de Visschers daar ter nedergesteld.

Den weg van Palleacatta daar na toe.

De tweede dag reysde zyn Ed: door de dorpen Tiropalewalem, (waar in behalven verscheyde minder Tempels, een groote Pagode is) Pawani (dat twee kleene Tempels heeft) Kolloer (waar in men ook twee Tempels vind) Perganam, (waar in een Tempel is) Teenboer, (dat twee Tempels heeft aan Eswara, en Wistnoe toegeeygend) Oerpeer, Apapceram, (welke twee 'er ieder een hebben) Netam (dat 'er drie heeft) Ayoer, Golepalem, Koermageram, Mangapoeram, Tsjamapoeram, Santraspilly, Goneposjitoe, Rampoeram, Perioltponden, en Koekamporam, waar in hy toen bleef.

In de derde dag-reyze ontmoette zyn Ed: de Dorpen Sjeloer, voor welkers ingang een steene Tempel is, die zig boven plat vertoond, Manarapoloer, Katapoloer, een vierkantige Vesting van aarde, aan ieder hoek met een rondeel, en met eenige 'er tusschen beyden, hebbende rondom zich een groot dorp, waar in een Moorsche en een Heydensche Tempel, met een Tank er by is, gelyk men die by de meeste Tempels der Heydenen, en zomtyds wel 2 a 3 er by vind, verder ging zyn Ed: door de dorpen Mania-Motoer, Sjindlamare Kolloer, daar een Pagode, en Tank is) Arkonda, en quam in zyn rust-plaats Poendeer, onder welk dorp ook 't vlekje Kodoer stond. Hier had men ook twee Pagoden, nevens een Plantagie, twee groote Tanken, en een Mesdjid, met een bequame verblyf-plaats. Ook was dit dorp vyf Mylen van de Zee gelegen.

In de vierde dag-reyze trok zyn Ed: door de dorpen, Jakasieri palem (dat twee Plantagien, en zoo veel Tanken, en Pagoden, heeft) Aranweer (waar voor twee spruytjens van een Rievier, behalven ook nog de groote Rievier Soernamakie, leggen, Kaploer (daar drie Plantagien, en vyf Pagoden zyn) Koetswara, en Wond-Sieliponeer, ontmoetende verder een Pocat, alwaar de doortrekker zyn naam, hoedanigheyd; waar zyn reyze na toe strekt, enz. aangeven moet, waar op dan zyn goederen met een rood merk geteekend werden, 't geen hy weer aan een andre poort, ten teeken dat hy verlof heeft, om twee groote dorpen door te trekken, vertoond.

Daar na quam zyn Ed: by de Vesting Kareer, anders wel Kadewedoe genaamd, waar by hy twee Plantagien, drie Tanken, twee Betel-of Siri Thuynen, en twee Pagoden vond.

Voorts quam hy in Sjillakoer dat mede een Tank, en twee Pagoden heeft, in Kottoerpalem, in 't groot Dorp Gomdoer, daar veel thuynen waren, nevens een steene Pagode met een voorhof vol steene Pilaaren, Edeedwara, trekkende over de groote Rievier Sanga, waar na hy in 't dorp Indoer quam, daar hy zyne rust nam. Hy vond 'er voor aan een Pagood met een gekroonde Afgod, gelyk ook agter, nevens een groote Tank, een fraeje Plantagie van Tamarindeboomen.

In de vyfde dag-reyze trok zyn Ed: door 't dorp Maremunenoer, waar in twee Pagoden (in een van welke een gekroonde Afgod was) een Plantagie, drie putten, en twee Tanken waren, ook quam hy te Koertepilli, te Kondapalem, in 't geboomte leggende, te Beddependi,

depondi, dat een Pagode, die boven plat is, en een vry groote Tank heeft, te Kommelepondi (waar in een zeer groote Tank met een ſchut-dyk van veertig roeden in de lengte is, door welke een groote vlakte van Ryſtvelden bevogtigd werd) te Gorawindapoeram, Tsjoetepalem, te Werennakannapoer, te Doederapigoar (waar by een Tank van 220 roeden in de lengte is) te Kakatoer (daar een ſteene Pagode met zyn Afgod is) te Sjemmengonta, te Jaddepalen, en te Sjelimchanpeent.

Daar na ontmoette hy een gelykſtrekkende ſteene brug, ter linker hand met een boord van anderhalve voet hoog, waar onder zig twee waterloopen verdeelen, die 't water rondom na de Ryſt-velden brengen; en over die brug is een ſteene verblyf-plaats.

Eyndelyk quam hy in Niloer, een vry groote Stad, die met Aarde Wallen, en meeſt met een ſterke gragt omringd, en met 12 bolwerken verſterkt is; behalven dat zy na de Weſt-kant binnen de Veſten nog een aarde Veſting heeft, waar in de Landvoogd woond. Men heeft 'er een rechte ſtraat in, die van de eene tot de andre Poort honderd vyftig Roeden lang, en zeer breed, maar ongeplaveyd is. Men heeft een Mesdjid, en drie Pagoden in den omtrek van de Wal, behalven dat 'er aan de Zuyd-Ooſter, en Noord-Ooſter zyde nog zeer veel waren, ook zeyden de Ingezetenen, dat in oude tyden hier in 363 Pagoden geweeſt zyn. Daar is ook een zeer groote Tank, zoo wyd als men overzien kan.

Buyten de Noorder Poort was het dorp Nawaabpeent, dicht by de Rievier Penna, (ontrent een vierde van een myl wyd, dog in 't droog Sayzoen doorwaadbaar) gelegen, waar in een zeer groote Pagode met zyn Afgod is, die men ettelyke Mylen verre zien kan, met nog een kleener, en een Plantagie van boomen, op welke zich ongelooflyk veel Aapen onthouden. Ook zyn hier twee gragten, uyt de Rievier Penna geleyd, twaalf voet wyd, en na mate van dien ook diep, en meeſt uyt de klippen door een van de Carnatiſche Keyzeren, die ze aan de groote Tank bragt, gegraven.

Op de zesde dag trok zyn Ed: door de dorpen Pergopaar, (daar een vervalle Pagode is) Kooer, dat een tamelyk groot Dorp, en van een ſteene en drie andre Pagoden, nevens een Tank; vier putten, en twee Siri-thuynen en van veel Ryſt en Padi-velden voorzien is. Daar na by de Dorpen Roweloer (daar veel Pagoden zyn,) Baswapalam, Gondelampaar, Dammigonta, Mopoer, Aloer, Nandipalem en Sjuweldindi (daar veel Sout-pannen waren) gekomen zynde, zoo heeft zyn Ed: 't laatſte tot zyn ruſt-plaats verkoren.

Op de zevende dag trok zyn Ed: na dat hy over de Rievier Sippeleer, en voorby eenige Sout-pannen gekomen was, door de Dorpen Tommelepeent, Pinnagropalem, Gaulapalem, Lingelapilli, Sinnegapalem, Karlepalem, Rammelapalam (daar de E. Maatſchappy een Logie plag te hebben) Tsjakiſerta, en quam in 't Dorp Karera, daar hy ruſte.

Op de agtſte dag quam zyn Ed: na de Rievier Maneer overgetrokken te zyn, in de Dorpen Bingenapilli, Pakaal, Sjelpagondi, Paskoederoe, Anantawaram, waar na zyn Ed: over de zoute Rievier Opeleer getrokken zynde, in het ruſt-Dorp Pantena-Aloer quam.

De negende dag quam zyn Ed: in de dorpen Aloer, Sjeenperla, en, na het trekken op de Rievier Moedigoendi, in 't Dorp Oeliſi, ging over de Rievier Gondakama, en trok verder door de Dorpen Amenabel, Madsjewaram, Pinne-, en Pedde-Gedsjam, twee dorpen waar ontrent, volgens 't bericht der Inlanders, de Portugeezen een Stad gehad hebben, toen Mazulipatam nog maar enkel modder, en een boſch was, by welke Stad toen ook een Rievier was, die nu niet meer gevonden, en metter tyd bevonden wierd uytgedroogd te zyn. Verder trok zyn Ed. door Karrakoedroe, Pandelapilli, Aanmeli, Naimpilli, en nam te Weentepalem zyn ruſte.

Op de thiende dag trok zyn Ed: door Sjirala, Perala, Bapatla, Kondabatlapalem, en Jemmarideipaar, quam, na dat over de Rievier Monteleer geraakt was, in de Dorpen Petapoeli, of Niſapatam, Jandsjelikodroe, en eyndelyk te Jaandſeli, daar hy zyn ruſt nam.

Op den elfden dag trok hy door Sjandewaal, Sjerockepilli, Kawoer, Golepilli, Kannegaal, Watipoel, Poliweer (alwaar de Engelſen een Logie plegen te hebben, en daar men de Rievier Kisna overvaren moet) Amidalanka (dat op een Eyland, door de Kisna alomme bekabbeld, legt) Pantaarlanka (dat ook een Eyland, door deze Rievier gemaakt, is) Boergalanka (dat zig ook als een Eyland vertoond) en voorby 't welke een ruſtplaats, van gebakken-ſteen gemetſeld, is, Narrekodroe, Sjippeleer, Jeerlegedda, Sjittoer, Wokkelagedda, en Gentizaal, en quam op den twaalfden dag, na dat hy door de Dorpen Mallaysjittoer, Mallewal, Riſapeent, Corgoepeent, Ingoederoe, Irepilli, en Maſaram getrokken was, eerſt tot Mazulipatam, waar uyt men klaar genoeg beſpeuren kan, hoe veel tyd men van nooden heeft, om die Reyze te land te doen, en dat die

Stad

Stad al zeer verre van Palleacatta afgelegen is.

Nader beschryving van de Stad.

Mazulipatam is de Hoofd-plaats, waar onder alle de Noorder-Comptoiren ſtaan, en waar na toe die al hare boeken ter verantwoording zenden moeten, gelyk dit Comptoir die weer aan het Comptoir Nagapatam verantwoord.

De naam der zelve is Mazulipatam, dat Vitch ſtad betekend, waarſchynelyk, om dat de Rievier, waar aan zy legt, vol Viſch gelyk zy vol Caymans is. Zy is egter niet zeer gezond, alzoo men hier om ſtreeks veel moeraſſen heeft, die in deeze tyd een vervaarlyke ſtank, koortſen, en een haaſtige dood, veroorzaaken.

Zy legt ontrent op 17 Graden, N. Breedte, aan een ſchoone groote Rievier, die twee uytgangen; de eene regt-uyt in Zee, en de ander benoorden aan 't Suri-dorp heeft, dog die wel een myl van de Rheede, en zeer vermakelyk gelegen is. Het is een fraeje groote Stad, met eenige breede dog meeſt naeuwe ſtaaten, en zeer volkryk, vermits men 'er zeer veel Mogolders, Turken, Perſiaanen, en Jentiven, behalven ook eenige Joden, een ſtroom van Armeniers, Malabaaren, Peguaamen, Bengalezen, Arabiers, Siammers, Portugeezen, en meer andre volkeren heeft.

Haar ouden bloey, en tegenwoordige ſtand.

Men heeft 'er eenige fraeje huyzen; dog de Stad is niet al te recht betimmerd. Daar zyn maar twee Poorten, en eenige Heydenſe en Moorſe Tempels, veel Badſtoven, een Tol-plaats, en meer andre gebouwen, die een groot cieraad aan de Stad geven.

In 't beſchryven der zelve verſchild Thevenot zeer veel van Baldeus: want die eerſte Heer zegt, dat zy kleen, en de laatſte, dat het een treffelyke groote ſtad is, dat zoo veel van malkanderen verſchild, als of 'er een van beyden noit geweeſt was, of zy moet geweldig veranderd zyn.

Zy plagt van zeer grooten handel in oude tyden te wezen; maar zedert van A°. 1662. den handel in Golconda zoo merkelyk toegenomen heeft, is die in deze ſtad zeer verminderd.

Ook zyn veel Kooplieden hier van daan getrokken, om dat 'er te zware tollen, gelyk men in 't werk van de Heer Havart zien kan, op de inkomende Koopmanſchappen geſteld waren.

Onde laſten waar van wy nu ontſlagen zyn.

Wy zyn van de zelve, en van alle pagten vry, dog plagten in de eerſte tyden (volgens de Heer Baldeus) gehouden 140000 Pagoden, en daar na (zoo de Heer Havart aanteekend) 25000 gl: jaarlyks aan den Koning van Golconda, als een pacht, of erkentenis, te geven, waar van ons de laatſte Koning, Sulthan Aboeil Haſſan. Kotbsjah, A° .1676. eens vooral zeer gunſtig by zyn aanwezen alhier ontſlagen, en dit quyt geſcholde heeft, zonder dat wy meer, dan maar eene ducaat voor 24 pakken Lywaaten, die op 's Konings Tol-plaats afgeſcheept werden, betaalen.

Wy hebben hier, al van oude tyden, een Logie gehad, die wel groot in hare uytgeſtrektheyd, en zeer lang, maar van niet veel belang is.

Logie die wy hier hebben.

De Heer Havart vertoond de zelve zeer net. Het is maar een plaats, die met opſtaande dunne Cotos of Palmeer-planken, met kalk beſtreken, opgehaald, hoewel de wooningen der Opperhoofden in zich zelven goed, ſterk, en, na ſlands wyze, al vry cierlyk zyn. De geheele Logie beſloeg A°. 1689, in haren omtrek 1049 voeten; voor welke plaats de E. Maatſchappy jaarlyks 2500 gl: aan den Eygenaar van dit Land betaalen moet, hoewel wy daar nog in eygendom een ſtal voor 10 a 12 Peerden; (die men daar onderhield, eer dat groot Beeſt van beſnoeijing, of vermindering van onkoſten, A°. 1678. in Indiën over Zee kruypen quam) en een kleen huysken tegen over de Logie, voor de ſtalmr. plagten te hebben. Ontrent een uur van de Logie, bezitten wy nog een fraeje thuyn, die ons door de Koning geſchonken is, en ten deele tot een Kerk-hof en begraafplaats, (dat men hier vooral noodig had, alzoo hier veel menſchen ſterven) ten deele, tot een berg-plaats van de koſtelykſte bederflyke waaren in zware regen- en ſtorm-tyden (alzoo daar beter Pakhuyzen, dan in de Logie zyn) ten deele ook dient tot vermaak en verfriſſching der Opperhoofden in de heete tyd, van April tot Auguſtus, en om de ſtank en dampen der menigvuldige hier rondomleggende Moeraſſen te ontgaan, die in de regen-tyd hier alles rondom onder water zetten, en waar tegen verſcheyde bruggen gemaakt zyn, (gelyk 'er aan de Weſt-zyde een van een vierendeel Myls lengte plagt te zyn.) Maar die ook eyndelyk tot vermaak en uytſpanning van alle de Dienaars hier verſtrekt.

Men heeft in oude tyden al getragt, om hier een beter Logie te krygen. maar de jaloezy der Mooren, die hier de Meeſter zyn, uit vreeze dat wy hunne menigvuldige ongeregtigheden, zoo ras wy hier maar een ſterkte hadden, wel eens betaalen mogten, is de oorzaak, dat wy met alle onze pogingen, tot nog toe niets hebben konnen vorderen, behalven dat zy in dit ſtuk ook op de gevolgen zien, dewyl de Engelſchen, en andre, hier haar verblyf hebbende, dat dan mede zoo wel als wy, vorderen zouden.

Zy

Zy zeggen ook, dat de Hollanders, als de ſlangen, over al, daar zy 't hoofd maar eens in hebben, ook 't geheel lichaam daar in weten te krygen, en dat hunnen aard is, alles 't geen zy eens bekomen hebben, te behouden, en daar noit weder af te ſcheyden.

Dit is de reden, dat zy ons noit 't maken van brand-vrye pakhuyzen aan ſtrand, maar wel in de bovengemelde thuyn, hebben willen toeſtaan, dat egter onze Opperhoofden in de drooge tyd zeer dikwils groote bekommering, en voor al Ao. 1665 en 1666, gegeven heeft, op welke tyd onze Logie in 't uyterſte gevaar was, om door een zeer ſterke brand verteerd te werden, dat 'er ook zekerlyk op gevolgd zou hebben, zoo het door den iever en de neerſtigheyd van ons volk niet voorgekomen was.

In deze Logie houd het Opperhoofd (die niet alleen het Hoofd van alle de Noorder-Comptoiren, maar ook de Tweede van deze Landvoogdy is) met de verdere bedienden, zyn verblyf.

Dit Comptoir ouder, als Gelria.

Gelyk deze Logie hier lang voor de Veſting Gelria geweeſt is, alzoo plagten in de oudſte tyden zelfs de Heeren Landvoogden hier hunne verblyf te houden, en de ſchepen na Holland, en elders henen te zenden, dat zoo lang geduurd heeft, tot wy meeſters van de Veſting Gelria en van Palleacatta geworden zyn, welke tyd wy niet net konnen bepaalen, maar dat al lang moet geleden zyn, gelyk uyt de Lyſt der Opperhoofden, en uyt andre zaaken, blyken zal.

Het is in deze Stad zeer ongezond, niet alleen door de moeraſſen, en poelen, hier ontrent gelegen, maar ook door de heete N. Weſter Landwinden, die men hier (en ook op Palleacatta) in April tot Juni toe heeft, waar door veele ſterven.

Rang dezer Opperhoofden.

Na't vertrek der Landvoogden van hier lieten zy dit Comptoir door hunnen Tweede waarnemen, en het verzenden der ſchepen na Batavia, Ceylon, Perſien, Suratta &c, op zyn tyd, geheel en al op hem ſtaan, alzoo de Haven dezer Stad daar toe zeer bequaam en byzonder wel gelegen is, gelyk 'er ook gemeenelyk wel 20 a 30 ſchepen leggen, die van hier op Tanaſſery, Siam, Pegu, Bengala, Atsjeh, Suratte, Perſien, Mocha, Maſcate, &c. vaaren.

Schoon nu den Handel, na het ſterk opzenden en vertieren veel geeiſchte waaren na en in Golconda, zeer afgenomen is, belet dat egter nog niet dat men hier nog een groot leven en vertier van alles heeft, om dat alles voor 't Comptoir in Golconda, en elders, hier verzorgd, alles van de buyten-Comptoiren herwaards, en van hier derwaards geſonden, weer na Batavia, en na alle andre geweſten moet, gelyk ook alle de laſten en winſten in deze Boeken overgebragt, en de ſchepen, die alles aanbrengen en volvoeren, op deze Rheede moeten gevonden werden, waar door deze Stad als de voornaamſte handelplaats van geheel Choromandel is, ſchoon hier zelfs juyſt nu niet veel vertierd en verkogt, hoewel 'er nog al een fraejen inkoop van verſcheyde zoorten van Lywaaden (die hier zeer overvloedig te krygen zyn,) gedaan werd.

Wat waren hier in gekogt werden

Zy beſtaan meeſt in de volgende zoorten, als,

Fyne gebleekte Guineeſe Lywaden.
Dito dito. Salampoeris.
Fyne Parcallen.
Bethilis, d'Oringaal.
Dito, Seltergantí.
Dito, Ruwe.
Roode geſtreepte Neusdoeken.
Ruwe Parcallen.
Kleene geruyte Allegias Bethilis.
Roode Madafons.
Taffatsjelas.

Hoewel men zeggen kan, dat 'er in vorige tyden nog al meer voor 't Vaderland ingekogt, en van hier verzonden wierden.

Waar alle deze doeken, en Lywaaden, gemaakt, en Landewaard in geweven werden, kan men in 't werk van de Heer Havart zien.

Het getal der Dienaaren.

Tot het waarnemen van alle de zaaken, op dit Comptoir, by de optogt na Golconda, heeft men hier ontrent 125 Dienaaren van nooden, die gedurig hun werk vinden, gelyk veele der zelve, tot die optogten, en tot het afvoeren der meeſte Goederen door de Rievier van Narſapoer tot aan de Zee, gebruykt werden, van waar die dan verder met Tsjampans, Toni's, en andre Vaartuygen, tot Mazulipatam, daar men die bleekt, en verpakt, gebragt werden.

Men kan daar uyt zeer licht begrypen, dat de laſten van dit Comptoir vry zwaar, en de winſten zoo groot niet zyn, als in vorige tyden; maar ſchoon hier wel 60 a 70000 gl: onkoſten jaarlyks vielen, zoo wierden die door de groote winſten tot Golconda, die weer in deze boeken opgebragt wierden, vergoed, alzoo die wel twee en zomtyds twee en een halve of drie vierde Tonnengouds alleen (zonder van de winſten der andre Comptoiren, of die 'er op de goederen voor 't Vaderland ingekogt, vielen; te melden) plagten op te brengen.

Vermits nu de Diamant-mynen hier omſtreeks, of wel eygentlyk in Golconda, als mede in 't Ryk van Decan, agter Bengala, vallen, wierd hier wol

eer zeer grooten handel met diamanten, en met ſchoone Robynen, die men uyt Pegu herwaards bragt, gedreven, al 't welke egter, zedert Golconda door den grooten Mogol, Eurangzeeb, veroverd, en na dat 't Comptoir van Pegu gelicht wierd, zeer vervallen, en van gedaante byzonder veranderd is.

Munten. Wat voor Munt hier gangbaar, en wat voor geld hier in gebruyk is, hebben wy reeds onder de Munten van Indiën, en onder de ſtoffe van Batavia aangehaald.

Hier gaan goude Pagoden, die zes (en in later tyd ook wel vyf) gulden plagten te doen. In een van de zelve gaan 16 groote, en 24 kleene kopere Fanoms, van welke ieder groote $7\frac{1}{2}$, en ieder kleene 5 ſtuyvers doet. In een Fanom gaan 8 a 9 Nevels, indien 'er 12 Fanoms in een Pagode, en zoo 'er meer in gaan, dan gaan 'er na mate van dien ook zoo veel meer Nevels in; en men kan voor een Pagode wel $26\frac{1}{2}$, 26, en $25\frac{7}{8}$ Fanoms inwiſſelen.

Hier gaan ook goude en zilvere Ropyen, en Laryns.

Een zilvere Ropy doet 30 ſtuyvers. Een goude zoo veel als 15 zilvere

Een Laryn (een zoort van zilver geld) doet 5 ſtuyvers.

Men heeft 'er ook kopere Kasjens, van welke 'er 40 a 44 in een Fanom gaan.

Gewigten, en de Maaten, hier gebruykelyk. De oude Pagoden doen, volgens Marktgang, 100, gemeenelyk 160, en meer, tot $190\frac{1}{2}$ nieuwe Pagoden, a 6 gl: ieder.

Van de gewigten.

Wat nu de gewigten hier aangaat, een man weegt 68 pond, of 40 Ceer.

Een Ceer weegt $1\frac{7}{16}$ pond.

20 Maaten is een Candil, 3 Candils zyn 5 Parren Milli, en $\frac{1}{4}$ parra Milli is $\frac{5}{11}$ Parra 's Ryſt.

Een Ammenam Areek, of oude Pinang houd 20000 ſtuks.

Een laſt is 80 parra 's, of 3000 pond.

Een Parra houd 48 pond.

3 Cobido 's maken 2 ellen uyt.

1 Gaas $1\frac{3}{16}$ elle.

Van de Mate der Kleeden, zoo als zy nu zyn.

Mate der Kleeden, zoo als zy nu zyn.

Cajin Golongs Lank 11, breed 2 cobido 's, 't pak
Tapigrandis, lang, en breed als voren. } 160 ps.
Tapikitsjil, lang 12, breed $1\frac{1}{4}$ en $1\frac{1}{2}$ Cobido, 't pak

Tapi Soetsji, lang 5, breed 2 Cobido 's.
Tapi Toeria's } Lang 5, breed 2 Cobi-
Tapi Saraſſas's } do's, ieder pak
Tapi Talpocans } 240 ps.
Guinees Lywaad, lang 50, breed $1\frac{1}{2}$ ell, 't pak 20 ps.
Fyn Guinees Lywaad, lang en breed, als boven, 't pak 30 ps.
Moeris met, en zonder, goude of zilvere Hoofden, lank 12 breed $1\frac{1}{4}$ ellen, een pak honderd. 100 ps.
Salampoeris, lank 30, breed $1\frac{1}{2}$ elle, ieder pak 80 ps.
Bethillis, en Bethillis Ternataams, lang 30 a 32 haſta, breed $\frac{1}{2}$ elle, 't pak 100 ps.
Boelatyns, lang 23 a 24 haſtas (of ellebogen) breed $1\frac{1}{2}$ 't pak 80 ps.
Boelangs, lang 18, breed 2 Cobido (of elleboogen) 't pak 160 ps.
Tsjavonis, lang d'Oirnaal, lang 15 a 16 Cobido, breed $1\frac{3}{16}$ ell, 't pak 200 ps.
Tsjavonis, lang en breed als voren.
Drongangs Maleyts, lang 9, breed $2\frac{1}{2}$ Cobido, ieder pak 160 ps.
Saraſſas, lang 9, breed $2\frac{1}{2}$ Cobido, 't pak als voren.
Gobars, lang 5, breed $4\frac{1}{2}$ dito.
Breede gekeperde Ginggangs Ordinaris, lang 13, breed $2\frac{1}{2}$ elle, het pak 60 ps.
Smalle dito, lang 13, breed $1\frac{1}{8}$ elle, 't pak 120 ps.
Pinaſſe Ginggans } lang 16, breed
Drongang dito. } 2 Cobido 't pak 100 ps.
Chialouw-Ginggangs, tot Servetten, lang 13, breed $1\frac{1}{4}$ elle, het pak 120 ps.
Gebloemde Salpicado Ginggangs, lang 16, en breed 2 Cobido, 't pak 100 ps.
Effene Ginggangs, lang 27, breed 2 ellen, 't pak 40 ps.
Taffatsjelas Ginggang Ley de Japan, lang 18, breed 2 Cobido, 't pak 100 ps.
Seſthientjes, lang en breed als voren.

OPPERHOOFDEN van MAZULIPATAM.

Opperhoofden van Mazulipatam. De Opperhoofden, die hier van tyd tot tyd gelegen hebben, zyn gemeenelyk Opperkooplieden, en deze geweeſt:

Pieter Willemszoon.	A°.	1608.
Pieter Gerardszoon Bourgongie.		1608.
Jan van Weſik Voorſitter hier		1609.
De Heer Hans de Haze.	1615.	1619.
Andries Souri.	1620.	1622.
Abraham van Uffelen.	1622.	1624.
Jacob Dedel, zee-Voogd, hier, overleden.	1624.	1624.
Joannes Libenaar.	1625.	
Jacob de Wit.	1631.	
Jan van Melderd.	1634.	
Jan de Meerre.	1635.	1639.
Deze was Tweede by zyn voorzaat.		
Arnold Heuſſen.	1640.	1643.

Bartho-

Bartholomeus de Gruyter. 1643. 1645.
Was hier Tweede A°. 1639.
Pieter Syme. 1645. 1647.
Tweede by zyn voorzaat.
Jacob Junius, de eerſte hier met de eernaam van Preſident. 1647.
Zyn Tweede was Joachim van Aſſenburg A°. 1647.
Laurens Pit, de oude. 1650. 1651.
Cornelis van Quaaberg. 1652. 1657.
Zyn Tweede was Ysbrand van Swaanswyk A°. 1652. 1654.
Na hem volgde als Tweede Ludolf van Coulſter 1654.
Ludolf van Coulſter. 1657. 1659.
Zyn Tweede was Willem Robbertſſoon Alma A°. 1657.
Naderhand Antoni Paviljoen. 1658. en ook Hercules Lindeborn;
Jaques Caulier. 1659. 1666.
Zyn Tweede, Gerard Bakker. 1658. 1666.
Pieter de Lange. 1666. 1667.
Zyn Tweede was Pieter Smith; dog na de Langes dood eerſt.
Dirk de Hart. 1667. 1668.
Zyn Tweede was Willem Karel Hartſing.
Jacques Caulier. 1669. 1676.
Zyn Tweede was Henrik Servaas 1669. dog ſtierf na een half jaar dienſt gedaan te hebben.
Na hem volgde François Thivart. 1669. 1672.
En, na dezen, Henrik van Outhoorn. 1672.
Pieter Smith. 1676. 1677.
Zyn Tweede, Henrik van Outhoorn, vertrok 1676. 1677.
Willem Karel Hartſing. 1677. 1679.
Zyn Tweede was Joannes Huysman. 1679.
Henrik van Outhoorn. 1679. 1681.
Zyn Tweede was Pieter Moutmaker. 1679. 1682.
Willem Karel Hartſing. 1681. 1685.
Zyn Tweede was Joannes Huysman. 1681. 1682.
Na hem Jacob Corbeſier. 1682.
Laurens Pit, de Jonge. 1685. 1687.
Zyn Tweede was Corbeſier.
Jacob Corbeſier. 1687. 1687.
Zyn Tweede was Jacob van Almonde.
Joannes Huysman, was 't 3 maanden. 1687. 1687.
Zyn Tweede was Jacob van Almonde.
Jacob van Almonde. 1687. 1688.
Had geen Tweede.
Willem van Dielen. Hy ſtierf in Oct. 1688, eer hy 'er quam. 1688. 1688.
Joannes van Steland Onderkoopman; was 't maar 6 maanden. 1688. 1689.
Jan Faukonier. 1689. 1690.
Zyn Tweede was Rutger Dekker.
Bruyning Wildeland. 1690.

De bedienden 1691. alhier.

De verdere bedienden die hier doe lagen waren deze:

Rutger Dekker. Koopman en Tweede.
Chriſtiaan Duyker. Onderſteld-Fiscaal.
Joannes Stam Caſſier.
Willem Caulier, pakhuysmeeſter.
Nicolaas Dankwaard, Factuur-houder.

Na deze tyd, komt my als Opperhoofd nog voor,

. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .

Gerard van Weſtrenen al voor. 1716. 1719.

Commiſſariſſen.

De COMMISSARISSEN hier geweeſt zyn:

De Heer Laurens Pit, de Oude. 1652, 1654. en 1655.
N: Groeneſteyn. } 1666. 1667.
N. Pacuw } 1688.
De Heer Joannes Baccherus, als Tweede in de algemeyne Commismiſſie, bevelhebber te water, Commiſſaris van Noorder-Choromandel, en Ambaſſr. aan 't Hof van den Alem Gier, Eurangzeeb. 1688.

Wat vreemde volkeren hier Logien hebben.

Dat de Engelſen, en Franſchen, ieder hier mede een Logie, en byzondre Bedienden tot hunnen handel, en dat de Denen 'er mede een gehad hebben, is reeds, daar wy van hun in het byzonder ſpreken, aangemerkt.

Hier zyn ook Portugeezen in een groote menigte, dog arme, en onvermogende om iets van belang te ondernemen; anders is van hier een ſterke vaart op Bengale, Arracan, Pegu, Tanaſſery, Malacca, en meer andre plaatzen, dat een groot leven en veel handel in deze ſtad maakt.

Door wie de Stad beſtierd werd.

Het Beſtier van deze Stad gaat eygentlyk de Mooren aan Toen de Koning van Golconda nog Land-Heer was, lag 'er uyt zyn naam een Hawaladaar, ofte Inlands ſtads overſte, die deze Stad met hare onderhoorige Landeryen van dien Koning voor 150000 ducaaten 's jaars gewoon was te pagten; een Cazi (of Kechter) een Sjahbandar (of Tollenaar) een Serhamet, en een Coetewaal, die zo veel als Land-droſt, of Schout, is; dog alles boog onder den Hawaladaar, zonder dat de andre by na iets te zeggen hadden. Hoe het nu zedert A°. 1687. hier ging, konnen wy niet zeggen, dan alleen, dat, na de verovering van het Ryk, en de laatſte Koning van Golconda, Eurangzeeb 'er mede een Overſte, ofte Hawaldaar, uyt zyn naam gezonden heeft, die 't by na op de vorige wyze beſtierd; dog alzoo dit eygentlyk tot ons oogwit niet dient, dat alleen is om het aanzien en 't vermogen van onze Maatſchappy, en van haren handel alhier, te vertoonen, zoo ſcheyden wy hier mede van dit eerſte Noorder-Comptoir af, om tot het tweede over te gaan.

Nagelwanze, het tweede Noorder Comptoir.

Dit is het Comptoir tot Nagelwanze, een Dorp, dat vyf dag-reyzen Landewaard in, of ruym 32 Mylen beweſten Mazulipatam, gelegen is.

Wanneer men pas buyten Mazulipatam, om deze reyze te ondernemen, plagt te komen, ontmoete men een groote lange brug, die A°. 1679. met een ſware vloed weg geſpoeld, dog die met veel moeite en koſten weer herſteld is, hoewel zy in zich zelven niet fraeys, dan alleen haar bloote lengte, heeft.

Als men over deze brug is, ontmoet men, Weſt aan gaande, het Dorp Malekpatam, en Nawaabpeenta.

De tweede dag ruſt men in het Dorp Owier, dat negen uuren verder legt; dog men ontmoet de dorpen Trepilli aan de linker en Mazaram aan de regter-hand.

Een agtſte van een Myl verder gekomen zynde, heeft men de Dorpen Goroepeenta, Rizapeenta, en Ingoldoer, alwaar den E. Hawaladaar, of den Oppergebieder van Mazulipatam, zig onthoud.

Drie vierde van een Myl verder gaat men dwers door het dorp Mazahibpeenta; een uur verder door het dorp Gomdoer, een zeer vermakelyk, en Ryſt-ryk gewelt.

Daar na trekt men door het Dorp Miermol.

Men gaat dus al verder nevens de dorpen Tangatoer, Niwaalpoendi, Dagomeli, Reparla, Oretoer (dat men ter linker hand leggen laat, terwyl men van daar het Condepillis gebergte, twaalf Myle verre Weſt-Noord-Weſt zien kan) Kannemoer (dat ter linker hand legt) Gorzala, Montara (beyde ter regterhand) Tarinki, (ter linker) en dan komt men langs een ſchoone Lommeryks weg in het Dorp Owier, daar men gemeenelyk ruſt.

Den derden dag ontmoet men de Dorpen Akenoer, Clindrepalem. een waterplaats daar men dat voor niet krygd, Kankipara, Janemeli Koedroe, Perenki, Patemmetoe, Morgaas-Poeram, en Bedsjowaar, leggende tegen 't gebergte, dat tegen de rievier Kisna ſtuyt.

Wat vreemde ontmoetingen van Tempels en Pagooden men daar heeft, kan men in 't werk van de Heer Havart in zyn 2. Deel, Fol. 8, enz. zien.

Men gaat dan al verder over een klippige weg op 't gebergte, tot dat men, weer aan het daalen komende, in 't verſchiet het Kaſteel van Kondepilli in 't Weſten gewaar werd.

Van de berg afgeraakt, gaat men langs de Rievier Kisna, tot dat men by 't dorpje Bambanapoerom komt, waar ontrent het graf van den beroemden Campvegter; Galiebchan is, van ſteen vry verheven gebouwd, en met een zilver gebloemd kleed overdekt.

Daar na gaat men door veel ryſt-velden, en door een boſch, ten deelen van doorn, en ten deelen van Caſſia-Fiſtula-boomen, en komt men dan over een vlak veld in het dorp Gontapilli, waar na men een Myl weegs verre niet als een veld met Djagon of Milie tot aan het Dorp Ibrahimpatam heeft, alwaar men gewoon is weer te ruſten, en dat thien uuren van Owier gelegen is.

De vierde dag reyſt men wat meer als negen uuren verre, ontmoetende eerſt eenige velden met Milie, een ſteene ſchutdyk, een Klippige heuvel, een Tol-huys of twee met een wagt, en een uurtje verder komt men by 't dorp Paritala, nog een uur verder by 't dorp Kantzizeerla, en nog twee uurtjes verder doet zig 't dorp Kiezera, daar men midden door gaat, by een Rievier op, die na dit dorp genaamd, dog van twee andre Rievieren, van 't Noorden afſtromende, en daar te zamen komende, gemaakt werd, en dus voorby dit dorp na de Rievier Kisna loopt, in welke zy, drie uuren lager, valt.

Zoo ras men door deze Rievier is, komt men

men by een boſch, ten eynde van 't welke men een zandig effen land, waar na men, een vierendeel myls verder, de Rievier ziet, die van Nagelwanze komt afſakken, die aan de regterhand blyft, en zig, als een ſlang, in verſcheyde bogten draeid, tot dat men aan het dorp Pennegentſpoel komt.

Wat meer als een uur van Kiezera ontmoet men een bosje tegen over het dorp Nandigam, dat men ter linker hand, ontrent een musketſchoot verre, leggen laat; en ter regterhand ontrent drie vierendeel myls verder heeft men een gebergte, dat op zich zelven ſchynd afgezonderd te ſtaan. Daar na ontmoet men 't Dorp Tsjellaga-Paddoe, nog een uur verder 't Dorp Pitsjiger-Tepalam, alwaar men ter linker hand veel Ryſt-en Cattoen-velden heeft, en wat verder 't Dorp Mazimontepalam ter linker hand heeft. Een uur verder doet zig weer een bosje op, en komt men een weynig daar na in het ruſtdorp Pennegentſpoel, waar in een ſchoone Carrawaanſara, die wel zeer gemakkelyk is, om 'er zyn verblyf te nemen, als men alles dat 'er van nooden is, medebrengt: want men vind 'er niet, als de ledige vertrekken, en zoo plagt men in 't Ooſten van ouds her met troepen te reyzen, die zig van alles, dat zy op reys noodig hadden, voorſiende, dan in een ruſt plaats, of algemeene ledige herberg, haar verblyf namen.

Gelyk men nu in de alleroudſte tyden zich onder de Ooſterlingen zeer veel van Tenten in 't reyzen, en ook wel anders, bediende, alzoo waren ook hun eerſte verblyf-plaatzen mede van diergelyken zoort, die om dat zy konden opgeſpannen, weder los gemaakt, en dan zoo medegenomen werden, καταλύματα, Herbergen, of eygentlyk, verblyf plaatzen die men losmaken kon, van de Grieken genaamd wierden, een naam, die in de later tyden nog aan zoodanige Algemeene verblyf plaatzen (ſchoon het toen al hegte gebouwen, in de gedaante van zulken Carrawaanſara, waren) gegeven wierd, gelyk men by de geboorte van onze Zaligmaker daar van een klaar voorbeeld had; en men dit zelve woord Luc. 2: 7. in die zelve beteekenis daar gebruykt ziet.

Wanneer men nu van deze ruſt-plaats op den vyfde dag zig weer op weg begeven wil, ſlaat men de rechterhand op, na de Rievier van Nagelwanze, waar na men, nog een halfuur verder eerſt by een boſchje, en daar na in 't Dorp Watziway, en een groot uur verder in het Dorp Muſtigonta komt, alwaar redelyk veel Cattoen geteeld werd. Een half uurtje verder begind men, na voor by een Tank geraakt te zyn, die aan de rechter hand legt, de Logie, die zig van verre wit vertoond, en een quartier uurs verder het Dorp Nagelwanze zelf te zien.

Het is een byzonder groot Dorp, dat vier Mark-ſtraaten na de vier winden heeft, en het was in oude tyden zeer volkryk, eer 't hier alomme door de Mogolders verwoeſt wierd.

Hoeveel byzondre zoorten van handwerkslieden hier, en in nog 3 dorpen, 'er onder ſtaande waren, ziet men naeuwkeurig door de Heer Havart aangeteekend, te weten,

200 Huysgezinnen van kleeden-koopers.
150 Wevers.
100 Landbouwers.
20 Koperſlagers.
15 Smids.
20 Goudſmids.
20 Waſſchers.
150 Bramines.
20 Reken-houders.
15 Oſſen-dryvers.

En veel metzelaars, Leder-berevders, en Parria's, een zoort van 't allerſlegtſte en morſſigſte volk, dat men gewoon is tot alle vuyle dienſten te gebruyken.

Behalven dat hier in 20 Plantagien van Manggas boomen, thien Tanken, thien Heydenſche Tempels (5 aan Wiſtnoe, en 5 aan Eſwara toegeeygend) gevonden werden, ook plagt dit Dorp, met zyne onderhoorige andre plaatskens 2200 Pagooden (a 5 gl. ieder) van 't gezaeide, 600 dito van de pacht der Winkels, 300 dito van 't Hoofd-Geld, en dus 15500 Holl. gl. zoo die zelve Heer getuygt, op te brengen.

Ontrent 't midden van 't Dorp is onze Logie. Zy wierd A°. 1670. eerſt maar ſlecht, en tot berging der Lywaaden, die hier ingezameld wierden, opgerigt; en naderhand van tyd tot tyd verbeterd, en tot een gedaante, ten naaſten by Langwerpig vierkant, gebragt. Onze Logie hier.

Men ziet ze door de Heer Havart zeer net afgebeeld.

Behalven deze Logie bezitten wy hier nog twee thuynen, ons door de Inlandſe overheden geſchonken, waar van de eene in, en de andre, die vry grooter is, even buyten het Dorp ſtaat, ten deelen tot vermaak, en ten deelen ook tot een begraaf-plaats dienende; hier was ook een Paardeſtal voor de paarden der E. Maatſchappy, en der Opperhoofden, en nog een Palankyns-Huys, waar in men de draag-zetels plaatſte.

Men was tot A°. 1668 toe, gewoon,

hier maar na toe te reyzen, om doeken in te koopen; dog bevindende dat men het goed al te ſlecht leverde, boude men hier een kleene Logie, en plaatſte 'er een Hoofd, om beter op de kleeden te konnen letten, en die wat fyner te doen maken.

De waaren, hier vallende.

De waaren, hier vallende, en die men plagt in te koopen, zyn van tyd tot tyd deze geweeſt:

Guinees Lywaad.
Parcallen.
Vierdraadſe Ginggangs.
Servet, en Tafel-goer.
Salampoeris van 29 a 30 ellen.
Groot Zeyldoek van 35 a 36 dito.
Kleen dito van 11 a 12 dito.
Rood-geruyte Negros-kleeden van 15 a 16 dito.
Dongris met, en zonder roode Hoofden, van 15 a 16 dito.
Kalemkari.
Tsjavonis.
Bethilis.
Moorſe Vrouwen Kleeden.
En diergelyke meer,

Men kon hier nu en dan ook Amarilſteen, om geweer ſchoon te maken, roode Cattoene Garens, Cattoen, Lak, Salpeter, Criſtal, roode Bolus, Yzer, Staal, en Indigo, die om de Noord hier alleen ingezameld werd, en tot de blaeuwverwery van Palicol diend, inkoopen.

De plaatzen, daarze vallen, zyn Kankagieri, Kambamet, Nella, Kondapilli, Sjillepilli, Anantagier, Kandiconda, Palewanze, daar de Indigo groeid, en Oringaal genaamd, dat men al mede, nevens 't behandelen van den Indigo, zeer net by de Heer Havart vind aangeteekend.

De aanbeſteding, en inkoop dezer goederen van de Inlanders, geſchied wel door de Opperhoofden, maar, volgens laſt van haar Edelheden, mag dit hier, en elders, niet buyten kennis van hare tweeden geſchiede, ten ware zy de verantwoording op zig willen nemen.

Ook heeft het Opperhoofd 't gezag en 't beſtier over alles, en 't werk van de Tweede is voornamelyk de Handel-Boeken te houden, de Factuuren te maken, en de kleeden naeuwkeurig te bezigtigen, hoedanig 't op alle andre Comptoiren gelegen is; dog de meeſte Opperhoofden trekken alles, wat zy konnen, na zig, latende aan hun Tweede weynig bewind, en niet anders, dan daar wat aan te pluggeren valt, over, dat egter geenzins de meening van onze Heeren en Meeſters, of van haar Edelheden is, die de zelve daar geplaatſt hebben, om van alles nevens de Opperhoofden kennis te hebben, en nevens hen op alles een wakend oog te houden.

OPPERHOOFDEN van NAGELWANZE.

Opperhoofden van Nagelwanze.

De Opperhoofden, die hier van tyd tot tyd gelegen hebben, zyn deze, en koopplieden in dienſt geweeſt:

Nicolaas Faber.	A°. 1668, 1676.
Zyn Tweede was Abraham van der Voort, onderkoopman.	
Jacob Corbeſier.	1676. 1679.
Zyn Tweede, als voren; die A°. 1676. ſtierf; en daar na Dirk Vonk, voor een korte tyd, en doe Nicolaas Bolk, A°. 1678.	
Ambroſius van der Wiel.	1679. 1684.
Zyn Tweede was Barent Houtthuyn 1682. Daar na Nicolaas Dankwaard.	
Adriaan Blokkeel,	1684. 1686.
Zyn Tweede was Dankwaard, en onder haar beyde zeer grooten inkoop van kleeden, die ook zedert hier (alzoo men 'er nu mede een Bleekery opgericht heeft, daar men alles bevorens ruw leverde) gebleekt wierden; waar by nog een blaeu-verwery en een ſpyker-makery quam.	
Nicolaas Dankwaard.	1686. 1637.
Zyn Tweede was Gerard Benoorden.	

In 't laatſt van het Jaar 1687. wierd dit Comptoir door eenige Mogolſche Soldaaten, die hare betaling van Eurangzeeb niet ordentelyk kregen, vyandig aangetaſt, en van alles beroofd, zoo dat de Logie in duygen raakte, na dat dit Comptoir ontrent 20 Jaaren geſtaan had.

Men heeft hier nog eenige andre kleene Comptoirkens gehad, als dat van Petapoeli (of Niſapatam) daar fyne lywaaden, en fraeje Chitſen vielen, en dat om de Zuyd, 14 a 15 Mylen van Mazulipatam lag, dog 't is A°. 1668. door de Heer Antoni Paviljoen, om onnoodige ongelden te myden, en om meer andre redenen, ingetrokken, gelyk men Rammelapatam, om de Zuyd, tuſſchen Mazulipatam en Palleacatta, en Viziagapatam, om de Noord, niet verre van Binnulipatam, al mede gedaan heeft; waar mede wy van het Comptoir van Nagelwanze, alzoo wy daar niets meer van weten te zeggen, afſcheyden.

TWEE-

TWEEDE HOOFDSTUK.

GOlconda, *het derde Noorder Comptoir beſchreven. De weg van* Nagelwanze *na* Golconda. *Onze Logie in* Golconda. *En eygene plaatzen hier. Waaren, die hier vertierd wierden. Waaren die men hier inkoopt. De Opperhoofden van* Golconda. *Commiſſariſſen. Waar 't Yzer en Staal gemaakt werd. De Stad* Golconda *beſchreven. Met het Kaſteel. De Koningen van* Golconda. *Graven der zelve. Taalen, hier gebruykelyk.* Palicol, *het vierde Noorder-Comptoir, onze Logie aldaar. De Koning ſchenkt ons* 5000 *gulden Jaarlyks in 't jaar* 1676. *quyt. Waaren die hier vallen, en ingekogt werden. Andere zaaken, tot de zorg der Opperhoofden behoorende. Als de Landbouw, Bleekery, Smedery, en timmerwerf. Opzienders der zelve. Verwery. En de Lyn-baan. Dienaars, hier vereyſcht. De Opperhoofden van* Palicol. *Engelſche Logie, en 't Comptoir op* Madepalem.

Golconda, het derde Noorder-Comptoir, beſchreven.

HEt derde Comptoir, om de Noordgelegen, is dat van Golconda geweeſt.

Dit plagt de Hof-ſtad van den dit Ryk te zyn.

Zy legt van Nagelwanze 43 Mylen, of nog vyf dag-Reyzen verder Landewaard in, zoo dat zy 75 a 76 Mylen, of 10 dag-Reyzen van Mazulipatam Landwaard in N. ten O. gelegen is.

By het ondernemen van de Reyze van Nagelwanze na Golconda, ontmoet men rer linker hand eerſt 't dorp Tinam, of Tunmenime-palem, daar na, over de Rievier Kiſtna etſelyke maalen geraakt, het dorp Aigaarpilli; een uur verder heeft men Badsjapilli, een groote half Myl verder Beirala-palem, daar men weer over de Rievier gaat.

De weg van Nagelwanze na Golconda.

Dan ontmoet men 't dorp Mellerepilli, na dat men een heuvel opgegaan is; wat verder gaat men over de Rievier van Anantagier, en dan komt men ter regterhand by 't dorp Anawaram; daar na de Rievier verlatende, gaat men, over een klippige heuvel, vlak op 't gebergte van Anantagier aan, en dan komt men in 't dorp van dien zelve naam, waar onder, als Hoofd-plaats dezer Landſtreek, 34 andre dorpen ſtaan, die wel 10000 gl. opbrengen.

Dit is tot hier toe een ongewoone weg, die men gemeenelyk niet gebruykt. Men kan vry beter langs de groote van Pentegentſpoel hier komen.

Men neemd die over 't dorp Kramier, Tongeltoonte, Wallebie, anderhalf uur van daar, dan door Seyidani Saffers-peenta, en dan komt men mede in Anantagier, latende het dorp Anantagier-peente aan de regterhand leggen, en drie vierde van een Myl verder geraakt zynde, het dorp Waſentapoeram, en de Rievier Gongola-peenta ontmoet, welke over gaande, komt men in 't dorp Ichlaaſchan-peenta, en van daar in de ruſt-plaats, of 't dorp Monigale, dat ontrent negen uuren van Nagelwanze legt.

Op de tweede dag komt men, na een tocht van anderhalf uur, in het dorp Seyidmuſſaffers-peenta. Een Myl verder heeft men Gonsjeloer, en nog een Myl verder Tuesjaar-peenta, daar veel Ryſtvelden ter linker-hand zyn. Een uurtje verder heeft men 't vlek Onderkonda, daar na 't dorp Imankoelipeenta. Na 't Noorden ziet men dan een gebergte wel 12 Mylen van hier, in de ſtreek van Oringaal, en dan komt men, na dat men een boſch, een wyde waterloop, Zercheyl-peent genaamd, en eenige Cattoen-velden voor by is, in een dorp van de zelve naam.

Verder op voor by een groote Thuyn, en een verhevene ruſt-plaats, en 't graf van Allahcoelibeek, mitsgaders voorby een ſchoone Arduyn-ſteene Moorſche Tempel geraakt, en over de Riever Moezie (die voor by 't Kaſteel Golconda), en voorby de Stad Heyderbaad loopt getrokken zynde, komt men by het vlek Amenagel, daar ook een diergelyke Moorſche Tempel, als de vorige, is.

Men heeft daar omſtreeks veel Padivelden, wat verder op eenig kleen geboomte, en ontrent een uur van die Tempel, een boſch met Clappus-boomen, waar na men eenige reyzen over een Rievier moet, die in de Rievier Moezie ſtort, ontmoetende ter linker hand eenige Cattoen-velden, die tot aan de ruſt-plaats, of 't dorp Madekoer, agt uuren van Monigale, duuren.

Den derden dag ontmoet men eerſt een Plantagie van Tamarinde boomen, een half uur verder een verhevene ſteene vlakte met twee Graven 'er op, een uur verder 't dorp Mohhamed Rafa-peenta, daar vier opene ruſtplaatzen tot gemak van den Reyziger gemaakt zyn.

Verder op ontmoet men het dorp Mangelpilli, daar na een Plantagie van Palmeer-boomen, een Manggasboſch, een ſchoone Heydenſche Tempel, en dan de vervallene Stad Panigaal, in welke een Tempel, een ruſt-plaats; dan

weer

weer een kleene, en wat verder een groote Moorſche en dan nog een Heydenſche Tempel, en een graf van Aga Sjemba, wel eer beſtierder van deze plaats, is.

Onder de zelve ſtaan 130 dorpen, en de zelve brengt 's jaars 40000 gl. op. Wat verder ontmoet men weer een Heydenſche Tempel, daar na een Moors graf, achter 't welke een berg, en daar op 't Kaſteel Nelgondah legt. Een uur verder heeft men het dorp Tsjerlapilli, en een uur van daar een loopend water, dat na 't voornoemd Kaſteel ſtroomd, waar na men een Plantagie van Tamarinde en Manggas-boomen, en een Heydenſche Tempel ontmoet. Anderhalf uur verder heeft men weer een Plantagie van Tamarinde en Margoſie-Boomen, nevens eenige Moorſche graven, en dan komt men in 't ruſt-dorp Apazia-peent, dat agt uuren van Madekoer legt, en waar in de beſte Ryſt hier omſtreeks valt, die alleen voor de tafel des Konings, der grooten, en der Europiaanen alhier gebruykt werd. Men heeft ook een Moorſche Tempel, eenige Graven, en een ruſt-plaats, die met twee vleugels op de weg uytſchiet.

Van daar ontmoet men een half uur verder een Gehugt, en nog eens zoo verre het eynde van Panigaals geregtigheyd by een Poort, of Engte, daar men doorgaat, en daar na neemd het Landſchap Raziconda zyn aanvang. Men heeft daar ontrent weer een Plantagie van Klappus of Palmeer-, en 'er tegen over een boſchje met Manggas-en andre boomen, en wat verder op komt men by 't dorp Wilketta. Een uur verder heeft men een Poort, daar men door gaat, die onder den Heer van Kienarhede ſtaat, nog wat verder op een Mesdjid, een ruſt-plaats, en dan 't dorp Kaper, waar in weer een ruſt-plaats, en een Mesdjid is.

Men trekt nog voorby een groot Palmeer-boſch, en een groot half uur verder door een poort, niet verre van 't dorp Kotapilli heeft men nog zoo veel verder weer een Manggas-boſch een Heydenſche Tempel, aan Rama toegeweyd, met een Plantagie van Palmeer-en Dadel-boomen, waar na men in 't Dorp Raampilli komt. Men heeft daar ontrent ter regterhand eenige Pipel-en Margozie-boomen, met een kleene Heydenſche Tempel in 't midden, en een Moorſche Mesdjid, of bid-plaats, met eenige van hare graf-ſteden, en na voorby een Rievier geraakt te zyn, komt men in 't dorp Pantengie, dat redelyk groot, vol Margozie-boomen, en daar ook een ruſt-plaats is.

De Suri of Towak, die hier in groote menigte uyt de Palmeer-of Calappus-boomen getyfferd en maar alleen in Golconda vertierd werd, brengt jaarlyks ontrent 200000 gulden aan pagt op.

Een groote menigte dezer boomen ſtaat aan gene zyde van dit dorp, tot dat men by een kleen dorpje ter regterhand komt, dat Oepul genaamd werd.

Wat verder geraakt men voorby een ſteene Mesdjid, een thuyn, en 2 ſteene pilaaren tot Myl-paalen dienende, en die men op deze weg, tot aan Golconda ontrent een half, of vierde van een uur van malkanderen vind.

Ontrent 300 ſchreden van deze eerſte twee pilaaren heeft men ter linker hand de weg na Carnatica, en na Palleacatta, en kort daar na komt men in 't dorp, en de ruſt-plaats Almaas-peente, dat negen uuren van Apazia peente legt.

Dit dorp is zeer groot, hebbende een moye ſteene Mesdjid in 't midden, met Torens op de hoeken, en een zeer nette thuyn, als ook een Heydenſche en een Moorſche bid-plaats.

De vyfde dag gaat men recht na Golconda, een Kaſteel, ontrent een uur van de Hof-ſtad Bagnagar, of Heyderabaad (daar eygentlyk onze Logie is) zy legt van Almaas-peente negen uuren.

Een weynig van dit laatſte dorp ontmoet men eerſt eenige Pipelboomen, en ter linker hand een thuyn, en een Heydenſche Tempel, daar na de tweede, dan weer de derde Myl-paalen, die alle rond zyn, waar na men aan 't dorp, en nog een vermakelyke plantagie en een Kalappus-boſch voorby getrokken zynde, aan 't dorp Mirza-Melkapoer komt, 't geen zig van verre in de lengte uytſtrekt, en fraey belommerd tuſſchen twee bergen legt.

Men heeft daar voor in, onder een pipelboom, een ſteene beeld van den Afgod Hannemonta, een ruſt-plaats, eenige Moorſche Graaven, daar na de vierde mylpaalen, en dan weer een groot Calappus en Manggas-boſch. Men ziet daar ook twee groote ſteen-hoopen, en dan ontmoet men de vyfde en zesde mylpaalen, na welke men eenige plantagien van Manggas en pipel-boomen niet verre van het dorp Toperampeente ziet.

Een weynig verder heeft men de zevende myl-paalen, en ter regterhand, een uur van deze weg, een gebergte, dat ter linkerhand 'er maar vierdepart zoo verre aflegt. Men heeft daar dan weer eenige plantagien van Manggas-boomen, een ſteene graf, een oude Moorſche Tempel, en eenige Ryſt-velden, bevogtigd door een waterloop, die zig in de Rievier Singawaram, anders Boetelwang genaamd, ontlaſt.

Daar na heeft men een zeer hobbelige weg,

weg, wat verder de agtſte mylpaalen, eenige Moorſe Graven, en dan komt men by het dorp Singawaram, waar in een Moorſe Tempel en een ruſt-plaats is.

Verder op heeft men weer thuynen en Plantagien, dan het negende paar mylpaalen, een graf-ſtede, dan weer een thuyn met Wyngaard-Appel-en Orangieboomen, waar na men by het dorpje Gore komt.

Daar op ziet men weer eenige plantagien van Manggas-boomen, dan de thiende myl-paalen, waar na ter linker-hand zig een graf-ſteſte, met eenige Pipel-en wilde vygen-boomen, opdoen.

Daar na heeft men by een loopend water de elfde mylpalen (die vierkant, daer de vorige rond zyn) wat verder de twaalfde, die zig weer rond vertoonen, en dan ontmoet men een Manggas-boſch, daar na 't dorpje Kondapoerom. Een vierde van een uur verder de derthiende mylpaalen, rond zynde, ook ziet men 'er veel Calappus-boomen, een Heydensgraf, en dan 't eenzaam dorp Gautoersjiepeent, waar by zich het veerthiende paar myl-paalen, dat weder vierkant is, vertoond.

Een weynig verder is 't dorpje Kooltoer, een groote thuyn, een doorgang tuſſchen twee ſteene muuren, de poort van Heyaat-Nagaar genaamd; een half uur verder heeft men een Key van Pipelboomen, daar na veel Milie en Ryſt-velden, tot aan 't dorp Heyaat-Nagaar, daar men 't vyfthiende paar mylpaalen heeft, en daar men ook verlof wagt, om in Golconda te komen, een dorp van zoo veel belang, dat het weynig ſteden op geheel Choromandel behoefd te wyken.

Hier is een zeer groot pleyn, een Koninklyk Paleys, een ſchoone Karrawaanſara, een heerlyke Mesdjid, en een ongemeene groote put, van welke vyf voorname ſtukken de Heer Havart een omſtandig bericht geeft.

Buyten Heyaat-Nagaar heeft men een groote Laan Pipel-boomen, en een Manggas-plantagie, alwaar drie wegen na verſcheyde poorten van Golconda zyn, onder welke die aan de regterhand, Meti Sulthaan Nager is, die meeſt gevolgd werd, daar men de ſeſthiende myl-paalen heeft, met eenige plantagien van Calappus, Manggas-Orangie-en andre boomen, in 't midden van welke een Mesdjid is.

Dan komt men by de ſeventhiende mylpaalen, en een gehugtje daar ontrent; dog wat ter zyden van de weg af, is een gebouw als een Carawaanſara, behoorende tot het Kaſteel Sulthaan Nager, dat ontrent een half uur buyten de weg legt.

Na dat men dan eenige thuynen voorby is, komt men by 't gehugt Lataargoerom, daar een Moorſe Tempel, met eenige thuynen, en dan nog een gehugtje, Lingoſie Goerom genaamd, is, waar na men een Calappus-boſch, een groote ſteene Mesdjid met twee Torens, en de agthiende myl-paalen heeft, na welke men de dorpen Jinwaram, Seydabaad, en Peentinnier, tot aan de poort van Sulthaan Nager ontmoet, en zoo in Golconda komt.

Zoo haaſt men binnen de poort is, gaat men een rechte ſtraat, wel een half uur lang door, en dan ſlaat men zyn linker hand om in een ſtraat, aan welkers begin ter rechter hand onze Logie legt, dat een fraeje en ſterke wooning is, die van buyten zig zeer wel opdoet, en van binnen veel gemakken heeft, gelyk de Heer Havart zeer net in haar beſtek vertoond. Onze Logie in Golconda.

Zy ſtaat in 't midden, in 't beſte van de Stad, in een der beſte ſtraaten, en niet verre van 's Konings Paleys.

Het heeft de fraeje gedaante, die het nu heeft, van een ſlegt huys bekomen, zynde A°. 1661. eerſt opgericht, en 1664. tot A°. 1684. zeer dikwils vertimmerd.

Behalven deze Logie heeft hier de E. Maatſchappy nog een thuyn, en een Kerk-hof, haar in eygendom toekomende.

Het eerſte is ons door een byzonder Man, en 't laatſte ons en de Engelſche (alzoo de Franſchen, Portugeezen, Spanjaards, en alle Roomſch-gezinden hun byzonder Kerk-hof hebben) door de Koning geſchonken, en 't legt ontrent een uur van de Logie. En eygene plaatzen hier.

Beyde deze plaatzen beſchryft de Heer Havart zeer net.

In de eerſte tyden heeft men hier geen vaſt Comptoir gehad, en maar alleen dezen of genen van Mazulipatam herwaards gezonden, om de noodige zaaken aan het Hof in 't verzoeken van voorrechten, of in 't vertieren, of inkoopen van waaren, hier vallende, te verrichten.

De waaren, die hier na toe gevoerd, en daar, of wel landewaard in, vertierd plagten te werden, zyn deze navolgende: Waaren, die hier vertierd wierden.

Kruyd-nagelen, 250 pakken, a 120 pond ieder, waar af Golconda alleen 50 pakken van nooden heeft, en het vordre werd in Hindoer, Sullegam, en andre naby gelegene geweſten vertierd.

Nooten-Muſchaaten, a 180 pakken, waar af 'er 60 in deze ſtad, en het vor-

dre in de voornoemde Landſtreken verkogt werden.
Caneel, 200 pakken, waar af 'er 30 hier, 30 in Sullegam, en de vordre in Hindoer verhandeld werden.
Foelie, 75 pakken, waar af 'er 25 hier, en de andere in de voornoemde plaatzen verbruykt werden.
Japans ſtaaf-koper, 400 pakjens, die hier meeſt tot Nevels (een kopere Munt, van 6 duyten) en verders tot potten, pannen, en andre huysraad gebruykt, hoewel tot het laatſte pas 200 pakjens verbezigd werden, gelyk men dit omſtandig in 't werk van de Heer Havart zien kan.
Chineſche pitjens, waar onder metaale gebrokene potten, en pannen, gerekend werden, 40 Bhaaren, ieder van 520 pond, ten deelen in Golconda, ten deelen elders vertierd.
Speauter, 100 Bhaaren, 25 dito hier, en 't verdere wierd vervoerd.
Tin, 500 Bhaaren, 200 dito hier, en 't verdere elders verbruykt.
Grove Peguaanſche Gans (een erts, met lood vermengd) 150 Bhaaren, hier 30 dito, in Hindoer 30, en 90 in Geltepilli vertierd.
Lood, 180 Bhaaren, die hier meeſt verhandeld wierden.
Bengaalſche zyde, meerder en minder zoort, 100 pakken.
Benzoïn, 100 pakken, waar af hier 25. en de reſt elders vertierd wierd.
Ronde peper, van de grootſte korl, ontrent 300 Bhaaren.
Lange peper, 1000 pakken, waar af de helft hier, en 't vordere in Hindoer verkogt wierd.
Quikzilver, 8 Bhaaren, 2 voor deze ſtad, en 't verdere elders vervoerd.
Vermilioen, 6 Bhaaren, 2 voor deze ſtad, en 4 na Hindoer.
Japanſche Camfer 50 pakken, 5 voor dito, en 45 dito elders vertierd.
Radix China, 50 pakken, 15 voor Golconda, en 55 voor Hindoer.
Sappan-hout, 50 Bhaaren, de helft voor Golconda, en 't verdere voor de voornoemde plaatzen, om Lywaaten, Tapyten &c. te verwen.
Swavel, 100 Bhaaren.
Patsjaak (een Asjien's blad, dat tot ſtof gewreven, en in riekend goed gedaan werd) 20 pakken.
Grove thee, 100 pakken; waar af veel uyt Suratte komt.
Olifants-tanden, 100 Bhaaren.
Schildpads-Hoorn, 20 pakken.
Aguil-hout, (dat na Mocha, Hindoeſtan, en Europa gaat, en 't geen hier tot riekende Olie gebruykt werd) 20 pakken.
Gory of vergift-ſchotels (die, als 'er vergift in komt berſten, en na hare groote betaald werden) 1000 ſtuks.
Fyn Carmozyn, en ſcharlaken, al wat 'er af gebragt werd, is 'er getrokken.
Cawch, of Mochaze Coffi-boonen, 120 pakken.
Aluyn, 150 pakken, 100 voor Golconda, en 50 voor Hindoer, om Tapyten, en Lywaaden, te verwen.

Waaren, die men hier inkoopt.

Van alle deze goederen wierd gemeenelyk een ten honderd aan geregtigheyd betaald, zoo zy die van ons, dog zoo zy die van anderen ingekogt hebben, betaalen zy maar een half ten honderd; dog zyn dan gehouden den Koning, en alle de Ryksgrooten, van de noodige ſpeceryen, wierook, &c. tegen de inkoops prys te verzorgen.

Aldaar nu werden velerley goederen ook ingekogt, die, of van andre plaatzen daar gebragt werden, of daar zelfs vallen.

De goederen, die van Hindoer, Sullegam, Karendsja, en andre plaatzen, op den weg van Golconda na de Stad Dekka in Bengale gelegen, gebragt, en hier ingekogt werden, zyn

Verſcheyde Droguen.
Dadels.
Saffaraan.
Amfioen, of Opium.
Areek, of oude Pinang.
Daſſumba, een zoort van erw, om appelbloeſem te verwen.
Kattoene Garens.
Lywaaden.
Suyker.
Diſinis.
Amandelen; &c:
De Goederen die hier zelfs vallen, en mede van de Opperhoofden wel eer ingekogt wierden, zyn deze:
Gecattoeneerde Dekens, op Parcalen, en Bethillis geſchilderd.
Tromvellen.
Over-leer.
Gordyn Goeni's.
Yzer.
Staal.
Daſſumba.
Cattoene Garens.
Diamanten.
Tapyten.
Bezoarſteenen.
Terw.
Gedrukte Chitſen.

Behalven deze Goederen plagten de Engelſchen en Mohhammedaanen hier nog andre Waaren in te koopen, die wy ter plaatzen, daar wy van hem ſpreken, melden.

OPPERHOOFDEN van GOLCONDA.

De Opperhoofden van Golconda.

De Opperhoofden, die hier zedert de oprechting van een Comptoir gelegen hebben, zyn kooplieden, in rang, en deze navolgende:

Steven Ysbrandſſoon Viſſer. A°. 1662. A°. 1662.
Hy lag 'er maar 8 dagen, en had tot zyn Tweede, Jan van Nyendaal.

Willem Carel Hartſing. 1663. 1677.
Dog A°. 1668. wierd hy Tweede op Mazulipatam, en Nyendaal wierd toen opperhoofd voor een tyd, hebbende Jan Parve tot zyn Tweede hier, al 't welke op Batavia afgekeurd, en waar op de Hr. Hartſing weer hier geplaatſt wierd, en bleef, houdende Nyendaal ook hier tot zyn Tweede, gelyk zy beyde ook de voorname ſtigters van dit aanmerkelyk Comptoir geweeſt zyn, de Logie in een zeer fraeje ſtaat gebragt, en den weg tot groote winſten voor andre gebaand hebben.

Jan van Nyendaal. 1677. 1682.
Zyn Tweede was Jan Seroyen, onderkoopman 1679; en daar na Nicolaas Bolk 1679. 1682. en na hem Theunis Carſtenſſoon 1681.

Michiel Janſſoon. 1682. 1686.
Zyn tweede was Carſtensſoon.

Deze beyde, Janſſoon, en Carſtensſoon, zyn door de Heer Laurens Pit 1686. den 5den mey of daar ontrent na Palleacatta, onder 't opzigt van twee Hollanders, en eenige Inlandſche Soldaaten opgezonden, alwaar zy tot 1689. gebleven zyn.

Zy wierden verdagt gehouden, van mede deel aan de groote ſchuld door eenen Chodenda gemaakt, of van daar ontrent de vereyſchte voorzigtigheyd niet gebruykt te hebben; waar van wy hier na, gelyk van deze twee Opperhoofden Janſſoon en Carſtenſſoon breeder zullen ſpreeken.

Nicolaas Cramfer. 1686. 1686.
Zyn tweede was Jan de Beer, 1687.

Cornelis van den Bogaarde. 1686. 1688.
Zyn tweede was Cramfer.

Aart Spender. 1688. 1684.
dog maar als Reſident.

Joannes van Steland 1689.
die 'er 1691. nog lag.
Zyn tweede was Joachim Colyns.

Toen de Opperhoofden hier in vollen bloey waren, plagten zy voor alle de Chriſtenen meeſt open tafel te houden.

Men had 'er drie of vier Adſiſtenten, twee of drie peerden, agt Palankyndragers, honderd Inlandſe Soldaaten, eenige Hoornblazers, Fluyteniſten, en Trommel-ſlagers, tot hun ſtaathouding. Zy kregen ook honderd ducaaten 's jaars tot onderſchraging van de tafel-ongelden, en drie a vier Caſſen Perſiaanſche wyn, dog 1678, in 't jaar van de algemeyne beſnoejing der onkoſten, wierd dit alles afgeſchaft.

Commiſſariſſen.

De Commiſſariſſen, die hier geweeſt zyn, waren deze:

De Heeren Jaques Caulier. } Ten tyde van de Heer Hartſing; en
Francois Thivart. } Nyendaal.
Pieter Smith. }

Onder den Heer Nyendaal, als Opperhoofd, en zyne Tweeden van tyd tot tyd, zyn hier geen Commiſſariſſen geweeſt; dog ten tyde van de Heer Janſſoon, en zyn tweede Carſtensſoon, is hier geweeſt:
De Heer Laurens Pit, 1686.

Waar t yzer en ſtaal gemaakt werd.

Gelyk het inkoopen van Yzer en Staal geheel en al aan deze Opperhoofden ſtond, alzoo wierd het zelve in de Landvoogdy van Samtomanum, (dat benoorden Golconda, 4390 uuren van Mazulipatam, en 5 dag-reyzen van Nagelwanze legt, ingezameld.

Van Golconda daar na toe reyzende, ontmoet men 37 dorpen, en 't Kaſteel Oragel, waar ontrent de fynſte Bethillis, met de naam van Oringaal, na dit Kaſteel bekend, fraeje Tapyten, enz. vallen.

Hoe hier het yzer gemaakt en tot ſtaal bereyd werd, vertoond de Heer Havart zeer omſtandig.

Geen andre volkeren, dan wy alleen, hebben hier eenige Comptoiren.

Hoewel wy geen eygendom in, of

ontrent Golconda hebben, dan bevorens door ons gemeld is, meynen wy egter van onzen pligt te wezen, die voorname ſtad, alwaar voor onze Maatſchappy zoo veel tonnen gouds van tyd tot tyd overgewonnen zyn, wat nader te beſchryven.

De Stad Golconda beſchreven.

Haar naam is eygentlyk niet Golconda (of Gul-conda, dat in 't Perſiaanſch een geopende, zoo andre willen, een uytgezogte Roos beteekend, en hoedanig alleen 't Kaſteel, daar ontrent gelegen, genaamd werd) maar Heyder-Abaad, of Heyder-ſtad.

Door de naam van Heyder verſtaan de Perſiaanen Morteſa-Aali, Mohhammeds Neve en ſchoon-zoon, de grootſte van alle Heyligen, dien zy na hem eeren, en aan welken zy, als een andren Hercules, toeſchryven, dat hy twee ſlangen in zyn Wieg zou gedood hebben.

Dezen naam nu geven zy aan de Stad Golconda, dat zo veel te kennen geeft, als een Stad, die door een ſlangen-vernieler met inwoonders vervuld is.

Zy werd anders ook wel Bag-nagaar, dat is, Nagaars Hof, genaamd, en wierd door den overgrootvader des laatſten Konings op een na, of Sulthaan Mohhammed Colli op 't verzoek van een zyner vrouwen, Nagaar genaamd, gebouwd.

Zy plagt wel eens zoo groot, als Amſterdam te zyn, en had op de ganſche Kuſt van Choromandel geen wedergâ.

Zy lag voor hare verovering 1687, rondom zeer wel in hare Wallen en Muuren, en had toen 12 poorten.

Daar waren ook 12 ſchoone Mesdjids, of Moorſe Bid-plaatzen, zeer pragtig en konſtig gebouwd, onder welke twee zeer heerlyk, en na 't voorbeeld van den Tempel tot Mekka geſchikt, dog niet volbouwd zyn, om dat de laatſte Vorſt op een na in zyn droom door Mohhamed zelf gewaarſchouwd wierd, hier mede niet voort te gaan, zoo hy voor eeuwig Gods toorn niet op zich hebben wilde, alzoo hy begeerde, dat de Tempel van Mekka boven alle andre uytſteeken zoude.

Op de groote Markt, niet verre van onze Logie, ſtond 's Konings Paleys, een voortreffelyk gebouw, diens gewezene heerlykheyd, gelyk ook die van 's Konings uytmuntende koſtelyke throon de Heer Havart in zyn 2. Deel pag. 132 zeer naeuwkeurig beſchryft.

Het beſloeg een zeer groote plaats, en was weerdig, om als een Vorſtelyk pronkſtuk van alle nieusgierigen beſchouwd te werden.

De Meydaan, ofte Markt, de Sjaarmonaar, of vier torens, waar in een ſchoone Bad-ſtove was, de menigte van Caravaanſara's, en de aanzienelyke huyzen van een groote menigte Hovelingen, en voor al die van de Ryksbeſtierder, een groot getal van cierlyke en koſtelylyke thuynen binnen en buyten, gevoegd by de pragtige graf-ſteden der Koningen, van welke zommige ongemeen koſtelyk zyn, en de eene een vry-plaats is, gaven een ongemeen cieraad aan deze ſtad, alzoo tot het byzonder beſchryven van ieder thuyn en Luſthof, zonder van andre pronkſtukken te ſpreken, wel een groot boek vereyſcht werd.

Daar waren toen ook twee nette Roomſch-Catholyke Kerken, de eene in de Stad, ter eere van de maagt Maria, en een buyten de Stad.

Het Kaſteel Golconda lag een groot uur van onze Logie, en had muuren van 23 voeten hoog, en de gragt was 45 voeten breed. Met het Kaſteel.

De Koning hield daar nu en dan zyn verblyf; dog de ſterkte van deze Veſting heeft dezen laatſten Koning 1687. voor de woede van 't Mogolſch Leger niet konnen beſchermen, gelyk wy in 't leven van Eurangzeeb (die dat Ryk veroverde) omſtandig vertoonen.

DE KONINGEN van GOLCONDA, Waren, De Koningen van Golconda.

Barra Melk,
Sulthaan Ibrahim.
Sulthaan Mohhammed Colli.
Sulthaan Mohhammed.
Sulthaan Mohhammed Abdullah.

Sulthaan Abdullah Kotbsjah; die meer als 50 jaar geregeerd heeft, en 1672. den 3. Mey ſtierf, in zuyver geld 19 Caroor oude Pagooden (van welke ieder Caroor 10 lek, en ieder lek 100000 Pagooden, en ieder Pagood 10 gl: bedraagd) of negenthien honderd maal honderd duyſend gulden nalatende, zonder van zyne onwaardeerlyke Juweelen te ſpreken, waar by de magt dezer Koningen kan afgemeten werden. Hy lagte noit, maar zag altyd even nors, en droefgeeſtig, en was doodelyk gierig.

Sulthaan Aboeil Haſſan, jongſte ſchoonzoon des vorigen Konings, die, ſchoon de jongſte zig 1682, door vermogen van zyne goede vrienden, boven des vorigen Konings oudſte Schoon-zoon, Mierſa Ahhmed, op den Throon wiſt te dringen, hoewel hy zyne voornaamſte voortzetters, kort daar na, zeer qualyk beloonde.

Twee groote mylen van de ſtad ziet men hare Koninklyke Graven, daar alle dag ten 4 uuren plagt brood of Ryſt, en gekookte ſpys aan de armen gegeven te werden.

De

De Land-taal alhier is Hindoeſtans, of Moors (zoo zy 't daar noemen) dog die hier geen Arabiſch en Perſiaanſch kan ſpreeken, werd voor een ongeleerde verſleten. Immers alle de Hovelingen ſchryven in een van die twee taalen.

De rechte Land-taal egter is hier 't Jentiefs, of Tellingaas.

Het verdere 't geen wy daar van konnen zeggen, is door de Heer Havart zoo naeuwkeurig aangeteekend, dat wy niets daar by te doen hebben, weshalven wy ons afſcheyd hier mede van dit Comptoir nemen, om tot het vierde Noorder-Comptoir over te gaan.

Palicol, het vierde Noorder-Comptoir.

De naam van 't zelve is Palicol, een dorp, 18 mylen van Mazulipatam, wat Noordelyker na de Rievier van Narſapoer, gelegen, hoewel die reyze gemeenelyk in een dag en nagt gedaan word, langs een zeer vermakelyke en Lommeryke weg, als mede langs de thuyn der E. Maatſchappy, en voorby het Suri of Towak-dorp, en de dorpen Madepaiem, Vintera groot en kleen Golepalem (op welke twee laatſte men met ſchouwen vaard) en verder langs de Zee-kant tot aan 't groot dorp Peddepatam, en Mongeleer, daar men ook overvaart.

Onze Logie aldaar.

Wy hebben aan de regterhand, als men van Mazulipatam in dit dorp komt, een ſterke ſteene Logie, die al een fraeje vertooning doet, en van veel fraeje gemakken voorzien is. De afteekening daar van en van de byzondre vertrekken in die Logie, zoo als zy 1688 was, ziet men naeuwkeurig in haar platte grond door de Heer Havart vertoond.

Den Koning ſchenkt ons 5000 gl. Jaarlyks 1676. quyt.

In de oudſte tyden had men het van de Mooren, en voor 1000 Pagoden of 5000 gl: in pagt, gelyk de Heer Havart uyt de Firmaan, of 't bevel-ſchrift, onder Sulthaan, Abdullah Dotbsjah 1653, en een andre door Sulthaan Aboeil Haſſan 1672. in October verleend; aanwyſt; dog 1676. heeft die laatſtgemelde Sulthaan Palicol en Contera, (onder Mazulipatam behoorende, hoewel zy anders onder Eloer en Ragiemandri, twee byzondre Landvoogdyen gerekend wierden) aan de E. Maatſchappy gelyk de Heer Havart mede by een Firmaan toont in eygendom geſchonken, ter tyd toe, dat die Vorſt van zynen Throon geſtooten wierd.

Dit Comptoir is voornamelyk opgerigt, om verſcheyde zoorten van Lywaaten, en naderhand ook andre goederen, in te koopen, dat van tyd tot tyd toegenamen heeft, gelyk ook de Logie en 't getal der dienaaren.

Waaren, die hier vallen, en

Dog vertier van Goederen, die men aanbrengen of verkoopen zoude, viel hier ganſchelyk niet; maar alleen deze navolgende: werden hier ingekoft.

ingekogt werden.

Guinees Lywaad.
Parkallen.
Salampoeris.
Bethillis.
Chitſen.

Hoe nu het ſchilderen van de Chitſen, en het vordre, daar toe vereyſcht, toe gaat, wyſt de Heer Havart zeer net aan.

Men koopt hier buyten de voornoemde kleeden nog in:

Vloer-ſteenen, die gebakken werden.
Rogge-vellen.
Kruyd-maaten.
Bandeliers.
Bandeliers-koorden.
Goeni-zakken.
Lamp-olie.
Calappus-planken.
Latten.
Sparren.
Salgade-houten.
Pauteke-balken.
Lak-pannen.
Metſel-ſteenen.

En meer andre Goederen, voor dit, en voor andre Comptoiren noodig, en die hier beſt te bekomen zyn, welke alle met gereed geld ingekogt werden.

Daar beneven hebben de Opperhoofden hier het opzigt en de bezorging over, den Land-bouw, voor al zedert dit dorp ons eygen wierd, van een Bleekery, Smedery, Timmerwerf, blaeuw-verwery, en een lynbaan.

Andre zaaken, tot de zorg der Opperhoofden behoorende.

De Land-bouw beſtaat in 't planten of zaeyen van Padi, dat men in Mey doet, en in Juli ten eynde raakt. Het verplanten geſchied in Auguſtus en September, en 't kleen gewaſch werd in Januari gezaeid, dat in die en de twee volgende maanden geſneden, door oſſen (na de oudſte wyze in de Ooſter-wereld) gedorſcht, en dan verder, in de dorpen Palicol of Contera, in kuylen begraven, gedekt, en zoodanig behandeld werd, als men hier gewoon is om ze wel te bewaaren.

Als de Landbouw.

Van ieder Candi, of Bhaar (een zoort van Inlandſe laſten) 520 ponden zwaar, trekt de E. Maatſchappy hier een ⅛ gedeelte, en den Landbouwer behoud maar ⅞ voor zich.

Ook werden de ingezetenen van deze twee dorpen gemeenelyk met al hunnen omſlag van beeſten, getouwen, &c: Jaarlyks, by wege van ziel-beſchryving overgenomen, en ieder na zyn vermogen op een hoofd-geld geſteld, waar af geen andre, dan de Bramines, worſtelaars, en hoeren, vry zyn.

Pas buyten Palicol, en ook zomtyds wel 3 mylen van hier, in Narſapoer, plagt een bleekery te zyn, die onder vier Inlandſche Hoofden ſtont, en die van ieder ſtuk lywaad een vaſte ſtuyver trekken, behalven nog andre onkoſten, daar op vallende, en zeer net by den meer gemelden Heer Havart aangeteekend.

Smedery, en Timmerwerf.

Aldus was weleer onder dit dorp, een Smedery en Timmerwerf, die in de eerſte tyden tot Ponnepilli, daar de E. Maatſchappy veel jaaren een vaſt verblyf, en een poſthoudend perzoon had, plagt te wezen.

Daar over hebben het opzigt, en hun verblyf deze navolgende lieden gehad.

Opzienders der zelve.

Simon van Groenewegen. wierd van Adſiſtent onderkoopman.	1642.	1665.
Pieter Roman.	1665.	1669.
Dirk Vonk.	1669.	1670.
Abraham Blom.	1670.	1672.
Pieter van der Burg.	1672.	1676.

Het yzer, dat hier tot ſpykers, &c: verſmolten wierd, quam of van Singereyne, onder Nagelwanze, of van Santomarium, (onder Golconda behoorende,) en men was in ſtaat, om hier alle maand 60 Bhaaren, of Candil, ieder van 520 ponden, tot ſpykers van verſche yde zoorten te verſmeden.

Na dat dit dorp Ponnepilli, in 't jaar 1671 a 1672 weggeſpoeld, en de E. Maatſchappy 2500 gl: aan ſchade, door 't wegdryven van hare Smedery en Timmerwerf geleden had, heeft de Koning 1675. haar een erf in Narſapoer geſchonken, alwaar weer een kleen net huysje tot verblyf van den Opziender gebouwd is; wel meeſt, om de Engelſchen, die niet verre van hier, tot Madepalem, een Logie hebben, niet toe te geven.

Hier over had de Caſſier, onder 't gezag der Palicolſe Opperhoofden, toen 't bewind, zoo lang die ſmedery tot Marſapoer aangehouden is,

Deze waren de navolgende:

Pieter van der Burg.		
Nicolaas Bolk.		
Francois van der Bol.	1676.	1685.
Jan van den Briel.	1690.	1691.

Behalven dezen opper-Opziender, was hier ook een Inlandſche ſchryver, nevens drie Inlandſche Zoldaaten, een gemeen dienaar der E. Maatſchappy, twee ſmids baazen, en 300 knegts die 't geheel jaar door bezig gehouden werden.

Buyten de Logie op Narſapoer was ook een Timmerwerf, digt by die Rievier, die groot, en zeer bequaam was, om hare vaartuygen te vertimmeren, en nieuwe Chaloepen te maken.

Verwery.

Ook plagt 'er een Verwery in de Logie tot Palicol te wezen, alwaar men met den Indigo, die men te Palewanze inkogt, veel kleeden blaeuw plagt te verwen.

Deze is in zich zelven wel beter als de Indigo, die op Tegenapatam valt; maar wel driemaal zoo dier, behalven dat de Tegenapatamſe Lywaaten, met de Zuyder Indigo geverwd, veel beter koop zyn, als die men met de Noordſe Indigo verwd, hoewel de laatſte, of de Noordze, vaſter, en wel zoo goet vallen.

Wat 'er nu tot deze verwery verder behoort, kan men omſtandig in 't werk van voornoemden Heer mede zien.

En de Lynbaan.

Hier zyn ook een voorname lynbaan, en werk-tuygen, geweeſt, waar over een Hollandſche Baas 't gezag had.

Men ſloeg in de zelve allerley touwerk, als ook Zeyldoek van Hennip, zoo verre de E. Maatſchappy dit op hare vaartuygen van nooden had.

De Hennip, hier toe benoodigd, viel in de Landſchappen Eloer, en Ragiemandri, die ontrent 15 uuren van Palicol leggen. Wat nu deze Hennip by inkoop koſt, en wat verdere ongelden 'er oploopen, om ze hier met oſſen te brengen, konnen wy in 't voornoemd werk mede lezen.

Dit was zoo in oude tyden; dog die verwery, ſmedery, en lynbaan, gelyken nu niets na het vorige; maar zyn zeer vervallen.

Dieren, naars, hier vereyſcht,

Tot het Comptoir van Palicol behooren, buyten de Opperhoofden, nog 5 a 6 Nederlanders, 4 aan de pen, en 2 tot het werk der bleekery, ſmedery, en der Timmerwerf, behalven nog 70 Inlandſche Soldaaten, zoo om de Logie alhier, en de dorpen Palicol, en Conteera, te bewaaren, als om andre noodige dienſten te verrichten:

Men plagt 'er veel meer te hebben, dog 1678. zyn zy op dit getal, dat niet verminderd kan werden, gebragt, en toen heeft men hier ook veel onkoſten, van 2 a 3 peerden, dienaars, Rosbaar-dragers, wyn, kaarzen, olie, waſch, Brandhout, en nog 50 ducaaten 's jaars, en meer aandre voordeelen, by de Opperhoofden getrokken, beſnoeid, en dit alles afgeſchaft.

Voor hem plagten de Comptoiren Palicol en Daatzerom onder een hoofd te ſtaan, en maar een Comptoir te zyn, zonder dat 't Opperhoofd toen op een vaſte plaats, en dan eens hier, dan eens daar was.

Maar men vond goed dit tot een byzonder Comptoir zedert 1651. te ſtellen,

OPPER-

NIEUWE KAART van CHOROMANDEL ende MALABAR opgesteld door FRANÇOIS VALENTYN.

J. van Braam en G. onder de Linden exc. Cum Privil.

Duytsche Mylen 25 in een graad

T LAND VAN DABUL

KONINKRYK VAN GOLCONDA

KONINKRYK VAN VIZIAPOER

T LAND VAN BARDES

T LAND VAN PANDALE

T RYK VAN ONOR

T RYK VAN BISNAGAR

KONINKRYK VAN CARNATICA

T RYK VAN BATICALA

T RYK VAN MELLOOR

T RYK VAN MANGALOOR

T RYK VAN CANANOOR

LAND VAN CHILANA IKEN

KONINKRYK VAN GINGI

T RYK VAN TRITCHINAPALI

T RYK VAN TANSJOUWER

T RYK VAN MADURE

T LAND VAN DEN TEUVER

T RYK VAN COETSJIEN

T RYK VAN COYLAN

T RYK VAN CALICOYLAN

HET RYK VAN MASSOER

Den Samorijns Land VAN CALICOET

DE GOLF VAN BENGALA

DE CUSTVAN MALABAR

DE KUST VAN CHOROMANDEL

DE KUST VAN MADURE

DE KUST VAN MANAAR

Golconda, Tenara, Canapoer, Janabad, Parkel, Cakencel, Peridera, Meesakanpeente, Kistna Rivier, Patengi, Mantecoer, Nagelpoer, Sarsavaron, Penocoer, Mellserae, Couloer, Couloer Rivier, Zenakanpeente, Dabirspinta, Tongaloer, Eligadde, Carkeralle, Nabapeente, Poelekapil, Sandoeloer, Cottepoloer, Mamli, Opdatt, Opdatt Rivier, Maripoell, Pedely, Bengara, Sondi, Comie, Naron, Gandaron, Tripitti Pagode, Deepar, Kistnapatam, Emelpatam, Kanam, Geromedo, Santetela, Moremol, Coteen, Tripaloer, Cotepali, Gandicote, Goelcopale, Wellore, Gageron, Cansjewarom, Ragnapeta, Neravaron, Gazel, Odecoot, Chirangapatnam, Satimangalam, Angelcer, Turcoor, Cacaveri, Tirumelcoer, Calaveri Rivier, Poedoer, Orarpalam, Coutoer, Curepatti, Calpalam, Varugapeti, Chirangem, Elamangalam, Tritchinapali, Tiruculapali, Maranpitti, Caroeberam, Paleam, Tevaram, Tindical, Collesegerepatnam, Madure, Terewaretesem, Cajetaar, Wisiagapuram, Sivelepetoer, Tripatoer, Kilpatnam, Pattenemandoer, Toetocoryn, Pondekayl, Coylpatnam, Manapaar, Tingapatnam, Trevancoor, Cabo Comorijn, Porca, Calicoylan, Coetsjien, Cananoor, Fort Malabar, Mangaloor, Baticala, Onor, Goa, Vizapoer, Almada, Soulapoer, Omgerri, Irapoer, Raolconda, Bisnagar, Kanam, Melloor, Chirangapatnam, Gandicote, Wellore, Cansjewarom, Madraspatam, Palleacatte, Sadrampatam, Poedecheri, Tegenapatam, Trangebar, Nagapatam, Bogt van Toetocoryn, Bogt van Tondi, Paranaikie Rivier, Het Rif van Arriamagon, Kistnapatam, Niloer, Mazulipatam, Besoer, Narsipoer, Palicol, Daatzerom, Bimulipatam, Pisagapatam, Ceylon, Colombo, Point de Galle, Matotte, Colliwilla, Pulelan, Calpentyn, Bintene, Vellas, Negombo, Caleraauw, Manaar, Adams Brug, Wanniyas, Weddas of Beddas, Baay van Tricoenmale, Trincomale, Batticalo, Jaffanapatnam, P. das Pedras, Arripo, Manaarpoere, Pt. Calimere, Pt. Calligate, Pt. Calpentyn, Pt. Calture, Pt. Negombo, Pt. Chilaw, Pt. Mantotte, Pt. Pedro, Pt. Trincomale, Pt. Batticalo, Pt. Caleraauw, Pt. Manaar, Pt. Arripo, Pt. Jaffanapatnam, Pt. P. das Pedras, Pt. Nagapatam, Pt. Sadrampatam, Pt. Palleacatte, Pt. Madraspatam, Pt. Cansjewarom, Pt. Wellore, Pt. Gandicote, Pt. Chirangapatnam, Pt. Porca, Pt. Calicoylan, Pt. Cananoor, Pt. Fort Malabar, Pt. Mangaloor, Pt. Baticala, Pt. Onor, Pt. Goa, Pt. Vizapoer, Pt. Almada, Pt. Soulapoer, Pt. Omgerri, Pt. Irapoer, Pt. Raolconda, Pt. Bisnagar, Pt. Kanam, Pt. Melloor, Pt. Chirangapatnam, Pt. Gandicote, Pt. Wellore, Pt. Cansjewarom, Pt. Madraspatam, Pt. Palleacatte, Pt. Sadrampatam, Pt. Poedecheri, Pt. Tegenapatam, Pt. Trangebar, Pt. Nagapatam, Pt. Bogt van Tondi, Pt. Bogt van Toetocoryn, Pt. Paranaikie Rivier, Pt. Het Rif van Arriamagon, Pt. Kistnapatam, Pt. Niloer, Pt. Mazulipatam, Pt. Besoer, Pt. Narsipoer, Pt. Palicol, Pt. Daatzerom, Pt. Bimulipatam, Pt. Pisagapatam, de Eylanden van Mamala, Hier bezuyden beginnen de Maldivesche Eylanden.

OPPERHOOFDEN van PALICOL.

Opperhoofden van Palicol.

Zyn deze navolgende, Opperkooplieden, of kooplieden, geweeſt:

Henrik de Wit.	1613.	1630.
Marinus Louiſſoon.	1630.	
Jacob de Wit.		
Roeland de Carpentier.		
Jan van Melderd.		
Mattheus Leenderdſſoon.	1631.	1635.
Gysbert Pelle.	1635.	1636.
Klaas Corneliſſoon Blok.	1636.	1640.
Pieter Syme.	1640.	1644.
Joannes de Sterke.	1644.	1649.
Andries van Swaanswyk.	1648.	1651.
Joannes van Swaanswyk.	1651.	1654.

Tot deze tyd toe lag hier maar een man als Hoofd, dog na die tyd ook een Tweede.

Willem Robbertſſoon Alma.	1654.	1658.

Zyn Tweede was Abraham Wildakker.

Evert van Craalen.	1658.	1658.

Zyn Tweede was Simon van Groenewegen.

Hercules Lindeborn.	1658.	1659.

Zyn Tweede was de vorige.

Elias van den Bronke,	1659.	1663.
Simon van Greenewegen.	1663.	1665.

Zyn Tweede was Jan van Nooy.

Jacob van der Duſſen.	1665.	1667.

Zyn Tweede was de vorige.

Henrik Servaas.	1667.	1669.

Zyn Tweede was de zelve.

Francois Thivart.	1669.	1669.

Zyn Tweede was Pieter Moutmaker.

Pieter Moutmaker.	1669.	1677.

Zyn Tweede was Jan Seropyen, 1677. daar na Nicolaas Ruyſer.

Joannes Huysman.	1677.	1677.

Zyn Tweede was de Ruyſer.

Jan van Nooy.	1677.	1682.

Zyn Tweede was de vorige.

Nicolaas Ruyzer.	1682.	1682.

Hy had geen Tweede, dan Adriaan Blokkeel; die 1684. bleef.

Bruyning Wildeland.	1682.	1689.

Zyn Tweede was de vorige, en daar na Izaak Maſſis.

Joannes Lampe.	1689.	

Zyn Tweede was de vorige. Dus was 't hier 1691.

Hoe de Engelzen niet verre van deze plaats ook een Logie, en een Comptoir tot Madepalem hebben, vertoonen wy elders, daar wy van hen in 't bezonder ſpreken.

Men heeft het tot den voornoemden tyd hier zoo al ſlepende gehouden; maar niet zonder nu en dan geſchenken aan de Inlandſe overheden, zoo hier, als tot Narſapoer, te doen, buiten de welke hier de handel zyn behoorlyke loop niet zou gehad hebben; dat dan de winſten al weer goed moeten maken.

Wy zouden hier meer omſtandigheden konnen byvoegen; dog meynen het noodige over dit Comptoir gezegt te hebben, weshalven wy hier afſcheyden, en tot een ander zullen overgaan.

DERDE HOOFD-STUK.

Daatzerom, het Vyfde Noorder Comptoir beſchreven. Onze Logie hier, en verdre gebouwen. De Waaren, die men hier inkoopt. Golepalem, *en* Gondewaarom, *waſch-dorpen 'er ontrent. Hoe de goederen van hier vervoerd werden. De Opperhoofden van Daatzerom. Geen vreemde Natien hier. De Dienaars hier, 't verval dezer plaats.* Bimilipatam, *het zesde of laatſte Noorder Comptoir. Onze Logie hier. Waar toe dit Comptoir diende. De waaren, hier vallende. De beſnoejingen hier, en alomme,* 1678. *zeer misprezen. Wat winſten hier vielen. De Opperhoofden van* Bimilipatam. *Commiſſariſſen hier. Commiſſariſſen over geheel Choromandel. Reden, waarom de winſten na* 1667. *grooter, dan bevorens ſchynen te zyn. Wanneer de ſchepen na Batavia, en andre Comptoiren hier komen: 't* Peguſch *ſchip, dat na* Perſien *gaat. De Japansvaarders, 't* Malaks, *en* Bataviſch *Schip na* Pegu. *Zomtyds nog een Schip van* Malacca. *Komſt van de eerſte Schepen van Batavia De tweede bezending. Perſiaans-vaarders, 't* Peguſch *ſchip, en andre hier. Schepen hier voorby na Bengale, van hier na Ceylon en komſt de laatſte Bataviſche ſchepen hier. Wanneer de ſchepen van de Kuſt vertrekken moeten. Van de Jaar-Sayſoenen wat droogten men hier te myden heeft. Met wat vaartuygen men loft, en laad. Hun ſlegt loon. Waar van de boeren beſtaan. Wat voor lieden de Moradoors zyn. Haar zeldzame en zeer nette wyze van huyshouden. Haar deugden, en miſlagen. Haar huwelyken. Die zy zeer jong aangaan.*

Daatzerom het vyfde Noorder

HEt vyfde Noorder-Comptoir is dat te Daatzerom.

Het legt ontrent 12 mylen van Palicol, al meer na 't Noorden, en men heeft het groot dorp Palewale tuſſchen beyde, alwaar een groote ſteene en zeer ſchrecier-

Comptoir beſchreven.

cierlyke Pagode is. Ook moet men over de Rievier Onnemond, zich met ſchouwen laten zetten, eer men aan het dorp komt daar onze Logie is, dat eygentlyk Daatzeriwarom, dog van ons, kortheyds halven, Daatzerom genaamd is, een naam, die 't na zekere ſpeelers, in de Jentiefze taal Daatzeri's, en ſtigters van 't zelve geweeſt, draagd.

Onze Logie hier.

Ter regterhand van het dorp, als men van Palicol 'er na toe gaat, heeft men de Logie der E. Maatſchappy, die in zig zelven wel goed, maar by die van Tegenapatam, of Golconda niet te vergelyken is.

De platte grond daar af kan men in 't werk van de Heer Havart zien, zoo als die 1689. nog geweeſt is.

In 't dorp Daatzerom is een ſchoone Heydeniche Tempel ter eere van den Afgod Ramma, en zyne huysvrouw, de Afgodin Parwati, geſtigt, dat een uytmuntend ſchoon gebouw is. Ook heeft men 'er den voornoemden Afgod met die Godin op een ſchoone witte Marmere pilaar zeer konſtig, en boven verwagting heerlyk afgebeeld ſtaan.

En verdere gebouwen.

Behalven dien Tempel en Afgod, die een groot cieraad, en een groote toeloop van menſchen geeft, ziet men hier ook veel ſchoone huyzen, waar in Mooren, en Perſiaanen woonen, onder welke dat van den Landvoogd uytſteekt.

Ook is hier een jaarlykze Markt of kermis, die honderd duyzenden van menſchen derwaards lokt.

Men heeft hier een zeer ſchoon Manggas-boſch met veel heerlyke wandelwegen onder de lommer der boomen, ontrent zeer friſche en viſch-ryke wateren, die een groote verluſtiging aan de wandelens-gezinde geven konnen.

De Waaren, die men hier inkoopt.

Men plagt hier 1677. en 1678. wel eenige waaren, die nog al fraeje winſten gaven, als, Japans ſtaaf-koper ſpeauter, vermilioen, quikzilver, en peper te brengen, dog dat wierd naderhand afgekeurd, zedert welke tyd men deze navolgende goederen met gereed geld plagt in te koopen, als:

Fyn Guinees Lywaad, lang 50, breed 1½ el.
Gemeen Guinees, breed, en lang als voren.
Fyne gemeene Salampoeris, lang 28 a 30, breed 1½ el.
Parkallen, waar van de twee in lengte en breedte een Salampoeris uytmaken.
Grove Bethillis, lang 26, breed 1½ el.
T'ſjavonis met Roode Hoofden, lang 15 a 16, en breed 1½ el.
Zeyldoek.
Bandeliers.
Kruydmaaten.
Koorden.
Lange Dasjens.
Dongris met Roode Hoofden.

En verder 't meeſte, dat men in Palicol verzameld. Hoewel de Lywaaten hier wel zoo goed, als ergens, vallen, en zeer net opgemaakt werden, zoo dat geen andre waſſchers op de geheele Kuſt met hun werk hier by konnen haalen.

Hier valt ook Salpeter; dog men verzameld die overvloedig, en alleen, in Bengale, om dat men ze daar zeer goed heeft.

Hoe de zelve uyt de aarde getrokken, gekookt, gezuyverd, en verder behandeld werd, toond de Heer Havart zeer naeukeurig.

Ook plagten hier veel andere waaren te vallen, als

Geſchilderde kleeden.
Rochevellen, 1½ el lang.
Ryſt.
Goeni-zakken.
Roode ledere vellen, &c:

Alle welke nog hier te bekomen zyn, en werden die doeken in de dorpen Ponare, Oepare, en Thuni, 4 mylen van onze Logie, geweven, en dan derwaards gezonden, van waar zy, wel bezigtigd en ieder by zyn zoorte gelegt, en gemeten zynde, na den bleek op 't dorp Golepalem, en Gondewarom gezonden, daar zy dan verder in een pakhuys der E. Maatſchappy ter verzending bewaard werden.

Golepalem en Gondewarom, waſchdorpen 'er ontrent.

De 2 laatſtgemelde dorpen leggen ¾ mylen van Daatzerom.

Men heeft daar ſchoone Tanken, zeer dienſtig om het goed te waſſchen, en wel 200 huysgezinnen van waſſchers, behalven veel andre Heydenen.

De E. Maatſchappy heeft deze dorpen eens voor al, voor 750 gl: jaarlyks gepagt, die de onzen wel in Golconda betaalen; dog van de waſſchers alhier met 300 gl: winſt weer trekken.

Hoe de goederen van hier vervoerd werden.

De goederen, hier vallende moeten met draag-oſſen, of met Koelis ſlaven, of Inlanders, die goederen torſſen, of met karren eerſt na 't dorp Dangera, 2½ myl van hier, en van daar met vaartuygen na Vintera, en dan verder met oſſen na Mazulipatam vervoerd werden.

Drie mylen van Daatzerom, (zynde ook de nette verheyd van Narſapoer van Palicol,) heeft men de haven van Coringo aan Zee, met welke deze Opperhoofden wel niet te doen hebben; dog zoo hier ſchepen van de E. Maatſchappy komen, moeten zy 't noodige voor de zelve verzorgen.

Het kan hier ontrent Koningo, en om ſtreeks, vervaarlyk regenen, en nu en dan

dan afgryzelyk donderen en blixemen, dat zommigen op den weg by geval zynde, wel 't leven gekoſt heeft.

Det dorp Thuni legt ook aan Zee, en is een goede Haven.

Wat 'er nu tot de byzondere pligten van de Opperhoofden, en Tweeden, hier, en elders, behoord, wyſt de Heer Havart pag. 43. in zyn 3. Deel wydloopig aan, zoo als die door den Heer Arnold Heuſſen, Landvoogd van de Kuſt van Choromandel al zedert den 16 Nov. 1649. aanbevolen, en door de Heer Speelman den 27. Maart 1663. nader beveſtigd en geſtaafd zyn.

Dat dit Comptoir met dat van Palicol in de eerſte tyden door een perzoon waargenomen is, hebben wy in de verhandeling van dat Comptoir reeds aangewezen,

De Opperhoofden van Daatzerom.

De OPPERHOOFDEN van DAATZEROM.

Zyn kooplieden in rang, en die hier van tyd tot gelegen hebben, deze geweeſt.

Marinus Louiſſoon. 1624. 1625.
Adriaan Helmond. 1636. 1637.
Herbert Allerdſſoon. 1637.
Paulus Janſſoon. } 1646. 1652.
Aart van Helsdingen }
Abraham Carters. 1652. 1654.
A°. 1654. wierd dit Comptoir geligt, en lag 'er nog
Lieven Vermeulen. 1654. 1655.
Evert van Craalen. 1655.
Dog na dat men eenigen tyd 1655. een byzonder perzoon tot den inkoop gebruykt had, en 1659. weer een Comptoir opgeregt, om 'er de Engelzen van daan te houden.
Jan Souri. 1659. 1664.
Zyn Tweede was Willem Karel Hartſing, van 30 Juni 1660. tot 1663. den 29 Juni daar na Pieter Moutmaker van 1663, den 5 Juni, tot den 6 maart 1669. ook nam hy van 1664. den 19 May tot de 10 Auguſtus hier 't gezag met Cornelis van Heyningen waar.
François Thivart. 1664. 1666.
Zyn Tweede was Moutmaker.
Henrik Servaas, van den 27. October. 1666. 1667.
Zyn Tweede als voren, die na 't vertrek van Servaas 't Comptoir tot den 20 October 1668 waarnam, tot Tweede voor een tyd hebbende Bartholomæus van Rooſendaal, die dit van den 26 Mey 1667. tot den 4 October 1668. bleef.
François Thivart. 1668. 1669.
Zyn Tweede was Moutmaker.
Jan van Nooy. 1669. 1677.
Zyn Tweede was Joannes Caulier, 1669. 1673. 19 Januari, en na hem Abraham Blom, 1673, 1 Maart.
Dirk Vonk. 1677. 1679.
Zyn Tweede was Blom, tot den 16 December, 1687.
Jacob Corbizier. 1679. 1682.
Zyn Tweede was Bruyning Wildeland, onder-koopman, van den 24 Maart. 1679. tot den 7 January. 1683.
Adriaan Verbrugge. 1682. 1686.
Zyn Tweede was Jan Vorwer, Boekhouder, en van den 10 Juli tot in 't laatſte van December 1686 was hier geen Opperhoofd; dog de Boekhouder Joannes de Carpentier nam het zoo lang waar.
Adriaan Blokkeel. 1686. 1687.
Zyn Tweede was Vorwer, die lang na Blokkeels dood dit Comptoir beſtierde.
Jan Vorwer. 1687.
Deze lag 'er 1691 nog, hebbende den voorſchreven de Carpentier tot zyn Tweeden.
Balthazar van Duyn. 1723. 1723.
Elias Geliot. 1723.

Geen vreemde Natien hier.

Geen vreemde volkeren, of Europeers, hebben 'er een Comptoir, hoewel de Engelſchen 1678. te vergeefs getragt hebben hier weer een Comptoir en Logie op te rigten, gelyk zy 'er bevorens hadden.

't Geen 'er verder van de Engelſchen hier te zeggen valt, melden wy, daar wy in 't byzonder van hen in 't eerſte Deel ſpreken.

De Dienaars hier.

De Dienaars, die hier zedert 1678. (na de beſnoejing) gelegen hebben, zyn geweeſt, 4 Hollanders, en 30 Inlandſe, daar 'er te voren wel eens zo veel lagen, en 't Opperhoofd, een Koopman zynde, die zoo lang ook Koopmans koſtgeld getrokken had, moeſt nu met onder-koopmans randzoen te vrede zyn, dat op al de binnen-Comptoiren ook zoo belaſt, en ingevoerd wierd.

Na dien tyd is 't hier mede, gelyk op an-

't Verval dezer plaats.

andre plaatzen van de Kuſt, zeer vervallen, zoo dat het na 't vorige Daatzerom niet meer gelykt.

Vermits de Opper-Landvoogd van eenige Moorſche Landvoogdyen hier zyn verblyf heeft, legt dit ook grond tot het geven van meer ſchenkagien hier, dan elders, alſoo men deze vermogende lieden, 't zy uyt beleefdheyd, of om redenen van belang, niet kan gaan bezoeken, of men men moet hen, na de wyze der Ooſterlingen van ouds her, een geſchenk doen, dat by de aanſtelling van een nieuwen Landvoogd altyd geſchieden moeſt.

Dus verre het voornaamſte, 't geen op dit Comptoir aan te merken viel, voorgeſteld hebbende, gaan wy tot het laatſte Noorder Comptoir alhier over.

Bimilipatam, het zesde of laatſte Noorder-Comptoir.

Het zesde, of 't laatſte Noorder-Comptoir is dat gene, 't welk de E. Maatſchappy zedert veel jaaren tot Bimilipatam, of Bunnilipatam, gehad heeft.

Het werd ook wel Bhimond-patam (of een Stad, ter eere van den Afgod Bhimond gebouwd) genaamd, en is het kleenſte en Noordelykſte van alle onze Comptoiren op de Kuſt, op 17 en drie vierde van een Graad, Noorder Breedte, gelegen.

De weg, die daar na toe gaat, is zeer vermakelyk, vlak, tot aan de dorpen Oepare en Konnare, daar veelerley Lywaaden, Graanen, &c: ingekogt werden. Vervolgens komt men te Viziagapatam, diens ſtrand tot voorby Pondi niet anders, dan hoog gebergte is, waar in veel Ertſen van yzer, &c. vallen. Na dat men nu dit gebergte over geraakt is, komt men tot Bimilipatam.

Onze Logie hier.

De E. Maatſchappy had hier van ouds een Logie, die niet verre van ſtrand af lag, welkers platte grond de Heer Havart ook vertoond.

In de oude tyden heeft de E. Maatſchappy hier jaarlyks 500 gl. aan pagt, of Tol, moeten betaalen, die ons 1676. mede door den laatſten Koning van Golconda quyt geſcholden, gelyk uyt de Firmaan, door dien Vorſt daar over verleend, by den Heer Havart te zien is.

Waar toe dit Comptoir diende.

Gelyk nu dit Comptoir noit van veel belang geweeſt, en meeſt aangelegt is, om een ſpys-kamer voor Ceylon te zyn, alzoo plagten van hier ook geheele ſcheeps ladingen met Ryſt derwaards vervoerd te werden.

Doch naderhand is dat juyſt zoo breed niet gevolgd, en allenskens verſlapt.

De Waaren, hier vallende.

Hier werd niets van belang verkogt; maar men koopt hier met gereed geld verſcheyde waaren, voor al veel zoorten van Kleeden, die beter, en vry beter koop, dan elders op Choromandel, vallen, om dat het Kattoen, en de levensmiddelen hier veel beter koop, dan elders, zyn.

De goederen zyn deze:

Ryſt.	Alle voor Perſien, en Ceylon dienende.
Guinees Lywaad.	
Salampoeris.	
Dongri's met Roode Hoofden.	
Negros-Kleeden.	

Lak, op ſtokjens, al mede voor Perſien; dog zeer moejelyk te bekomen, ſchoon het daar zeer groote winſten geeft.

Curcuma, of Indiaanſche Zaffaraan, hoewel die overvloediger in Bengale valt, en daar beter gekregen kan werden.

Deze Koopmanſchappen, in de vorige bloejende tyden hier opgekogt, werden hier nu, zedert het groot verval alomme, zoo ſterk niet meer gezogt.

De beſnoejingen hier, en alomme 1678. zeer misprezen.

Ook is hier 1678 alles mede beſnoeid, en zyn de Hollandze Dienaars op 3, en de Inlandſche op 25 Perſoonen vaſt bepaald. De 50 Ducaaten 's jaars voor de tafel-ongelden der Opperhoofden, de 2 paarden, 't waſch, en de Olie voor 't licht, wierden afgekeurd, al welke ſtaatverminderingen der Opperhoofden alomme het aanzien der E. Maatſchappy, en hare inkomſten en voordeelen by den Inlander merkelyk verminderden.

Men heeft hier een zeer bequame Rheede voor de ſchepen; en die van Malacka na Choromandel gaan, komen hier ten anker, en werden ook van alles, dat zy noodig hebben, voorzien.

De Serlaskeer, of 't Hoofd van 't Leger des Konings, die tot Sikakol, ontrent 14 mylen van hier, by na als een Onderkoning, zyn hof plag te houden, moeſt door de onzen gedurig, om de gemeene loop van den handel niet geſtremd te zien, beſchonken werden; maar dewyl alle de winſten van dit Comptoir in een ganſch jaar niet boven de 20000 gulden beliepen, wierden de geſchenken daar ook wat na geſchikt.

Wat winſten hier vielen.

OPPERHOOFDEN van BIMILIPATAM.

De Opperhoofden van Bimilipatam.

Die hier van tyd tot tyd gelegen hebben zyn Onderkooplieden, en deze navolgende:

Gerard Bakker.	1652. 1658.
Zyn Tweede was Frederik Keſſelerus.	
Frederik Keſſelerus.	1658. 1659.
Zyn Tweede was François de Wit.	
Hercules Lindeborn.	1659. 1661.
Frederik Keſſelerus.	1661. 1662.
Zyn Tweede was Joris Eling.	

Jo-

Joris Eling.	1662.	1669.
Zyn Tweede was Mattheus Eyſleben.		
Jan Parvé.	1669.	1673.
Floris Bolwerk.	1673.	1686.
Zyn Tweede was Jan Webbers, die 1674. a 1675. ſtierf, daar na Jacob Maas 1678. daar na Willem Hidding 1678. 1683, en eyndelyk Juſtus Chadveld, 1683, tot 1686.		
Leenderd van den Briel.	1686.	1691.
Zyn Tweede was Jan Saxen, 1687. daar na Nicolaas Dankwaard 1688. 1689. daar na Jan Henrik Simonſſoon.		
Nicolaas Dankwaard, nu Boekhouder.	1691.	
Zyn Tweede was Willem Oosterharen.		

Commiſſariſſen hier.

De COMMISSARISSEN, die hier geweeſt zyn.

Jeremias de Bont, onderkoop-man.	1661.
Henrik van Outhoorn.	1675.
Adriaan Blokkeel. / Bruyning Wildeland.	1682.
Bruyning Wildeland. / Jan van den Briel.	1686.
De Heer Joannes Baccherus.	1691.

Die by zyn Gezandſchap aan 't Hof van den grooten Mogol zeer veel tot herſtelling van den Handel in Golconda, en elders toegebragt heeft.

Het eenige, dat wy ontrent de Comptoiren op de Kuſt van Choromandel in 't gemeyn nog te zeggen hebben, is, dat 'er wel eenige mindre zouden konnen gemiſt, en ingetrokken werden, en dat 'er meer andre afgekeurd zyn, die met nuttigheyd zouden konnen herſteld, en weder opgericht werden.

Het eerſte werd meeſt om de Engelſen gelaten, en ontrent het laatſte zouden wy 'er ſterk voor wezen, om op Petapoeli, 14 a 15 mylen van Mazulipatam, aan de Zeekant, een zeer vermakelyke woon- en handel-plaats, weer een Comptoir op te richten, alzoo hier zeer ſchoone roode Lywaaden geverwd, en grove en fyne Chitſen, zoo goed als ergens, gemaakt, en geſchilderd, en veel andre noodige goederen toebereyd werden, die men daar, mynes bedunkens, (hoewel andere daar andre gedagten over hebben, en den inkoop hier dierder ſtellen, en meynen, dat de verw van 't roode goed te ſlegt valt) al zoo goed koop, zoo niet beter als elders, zou konnen bekomen, behalven dat het tot den handel zeer gelegen, en veel langer van de E. Maatſchappy, dan van de Engelzen of Deenen, bewoond is.

Commiſſariſſen over geheel Chromandel.

Dewyl wy bevorens de Commiſſariſſen over de byzondere Comptoiren aangehaald hebben, zal 't niet ongevoeglyk zyn, dat wy de Algemeyne Commiſſariſſen, over geheel de Kuſt van Choromandel in der tyd aangeſteld, voor zoo verre die ons bekend, als ook die Geſanten aan den Koning van Golconda geweeſt zyn, hier by voegen.

De Heeren	Jacob Dedel, Zeevoogd.	1624.
	N. Boreel.	1643.
	Dirk Steur, ook Geſant aan Sulthan Abdullah Cotbsjah.	
	Pieter Smith, ook Geſant aan den zelven Vorſt.	1671.
	Jacob Joriſſoon Pits.	1681.
	Laurens Pit, ook Geſant aan Sulthân Aboeil Haſſan.	1686.
De Ed. Heer Henrik Adriaan van Rheede, Opper-Commiſſaris.		1687.
Joannes Baccherus, alleen van Noorder-Choromandel.		1688.

Waarom de winſten na 1667. grooter, dan bevorens, ſchynen te zyn.

Indien men de oude papieren der E. Maatſchappye naziet, zal men wel bevinden, dat de winſten voor 1667. 1668, tot 1670; zoo groot niet, als wel daar na, geweeſt zyn, dog dit komt voor eerſt by 't goud toe (dat wel vyf maal honderd duyzend gl. winſten, en meer, 's jaars op de Japanſe Coepans, en van 't Weſtkuſt-goud, en voor al door de verhooging, die 'er zedert 1664. van 84 tot 96. en twee jaren later, tot 105 ſtuyvers ingevoerd, waar door alles wel 25 ten honderd gerezen is, zoo dat, daar het te voren verlies gaf, het na dien tyd ſcheen veel winſt te geven, alzoo hier door wel 20 tonnen gouds, en meer, aan de hoofdzomme inquamen, waar by dan de goede koop, en de uytvoer der Coebangs gevoegd zynde, quam dit ook wel 5 a 6 tonnen gouds te verſchillen, uyt al 't welk men zeer licht vatten kan, dat, zoo er te voren 25 ten honderd gewonnen was, 'er nu meer als 100 ten honderd gewonnen moet zyn; maar of men dat nu aan een grooter bloey, dan bevorens (gelyk zommigen doen) toeſchryven moet, laat ik aan 't oordeel van den Lezer, behalven dat de goederen, die men zedert inkogt, vry meer, dan bevorens, hebben moeten gelden. Egter is het zeker

ker, dat de E. Maatſchappy op deze Kuſt jaarlyks, buyten alle onkoſten, een ſchoonen ſtuyver (die wy juyſt niet net begrooten willen) heeft weten te winnen, en daar door haren handel elders merkelyk te ondersteunen.

Met deze aanmerking van het beſchryven van deze Comptoiren, voor zoo verre die ons of in eygendom toekomen, of daar door onze bedienden den handel van ouds her gedreven wierd, een eynde makende, zullen wy nu tot eenige andre zaaken overgaan.

Wanneer de ſchepen van Batavia, en van andre Comptoiren hier komen.

Wat nu de komſt der ſchepen alhier, 't zy van Batavia, of van andre Comptoiren betreft, daar mede is 't aldus gelegen.

In Januari komt het ſchip van Pegu, dat in September derwaards vertrokken was, hier. Het komt ontrent den 20 a 25. December ontrent Bimilipatam, loopende op 18 graaden N. Breedte by het Hoog gebergte van Pondi 't land in 't gezicht, om zeker met de N. O. Wind af te komen, en verſchynd ontrent nieuwe jaar op de Rheede van Mazulipatam, van waar dan dat ſchip met vragtgoederen en met eenige Mooren op vragt (zoo 't noodig is, op Palleacatta nog eens aangierende) kort langs Ceylon en Malabar na Perſien ontrent half januari vertrekt.

Peguſch ſchip, dat na Perſie gaat.

Een togt, die voor een Zee-man een fraeje winſt, by 't verhuuren van de Cajuyt voor 200, de Hut voor 100 Pagooden, en naar mate van dien, ook van andre plaatzen, kan geven, behalven dat de E. Maatſchappy daar nog wel 35 a 36000 gl. winſt op hebben kan, dat in zulken korten tyd al zoetjens kan medegenomen werden.

Japansvaarders, 't Malaks, en Bataviſch ſchip.

Ontrent het eynde van Januari, of tuſſchen den 14. en 24. dito, komen de Japans-Vaarders met hun Goud van de Noord, met een Malaks, en een Bataviſch ſchip, en zomtyds ook wel 2 a 3, op welke bodems op Malacka het goud en zilver volgens ordre van haar Edelheden verdeeld werd, wanneer in haar gezelſchap ook de Bengaalſche, Suratſche, Perſiaanſche en Ceylonſche ſchepen van Malacka den 18. December vertrekken, in tyden van vrede buyten de Nicobare (zekere Eylanden, zoo genaamd) de eene om de Weſt na Ceylon, de andre om de Noord na Bengale, en andre weer om de W. N. W. tot op 13½ graad N. Breedte na de Kuſt ſtekende; dog in tyden van Oorlog blyven zy tot de Kuſt toe by een, 't welk wel niet buyten verlet van hare reyze geſchieden kan, alzoo dan de ſchepen, die in 't laatſt van Januari op Ceylon en in Bengale zouden komen, daar niet eer als in Maart konnen verſchynen, dog dat egter dan niet anders kan geſchikt werden.

En wanneer die van hier vertrekken.

Men loſte dan op de Kuſt tot Palleacatta (nu tot Nagapatam) ten eerſten de goederen die voor Choromandel medegebragt waren, die in goud, zilver, Japans ſtaaf-koper, Camfer, Lakwerken, &c. beſtonden, en die ſchepen vertrekken dan weer zoo ras, als 't mogelyk is, 't eene na Mazulipatam, daar men de gereed-leggende Noordſe goederen weer inneemd, en in 't begin van Maart wel meeſt Z. O. aan, alzoo het Moeſſon dan meeſt verloope is, na Batavia vertrekt, hebbende dan veel moeite om de Weſt-kuſt van Sumatra door ſtilte op drie graaden N. Breedte te bezeylen, alwaar zy dan verder met de Land-winden langs die Kuſt moeten zien op te komen: want de ervarenheyd geleerd heeft, dat die gene, die een halve maand eer vertrokken, wel door de Linie, ja wel tot 3 a 4 graaden Z. Breedte quamen; maar bleven dan door ſtilte daar dryven, en kregen den Z. Ooſten wind op hun dak, waar door zy de hoogte, en den tyd weder dubbeld verloren om de Weſt-kuſt aan boord te krygen, daar de andre, ſchoon later vertrokken, zoo veel eer tot Batavia belanden. Een zaak, daar wel op dient gelet te werden.

Het ander ſchip vertrekt na de Zuyder-Comptoiren, om de geeyſchte koopmanſchappen en noodigen voorraad, als mede 't goud en zilver, tot 't vervolg van den handel vereyſcht, derwaards te brengen, nemende op Sadraspatam, Tegenapatam en Nagapatam, de gereed leggende pakken in, en vertrekt dan mede den 10 a 12 Maart, even als 't vorige, langs Sumatras Weſt-kuſt (daar men ook de ſtroomen te baat heeft) na Batavia.

Het derde ſchip plagt gemeenelyk later van Palleacatta (en nu van Nagapatam) Mazulipatam, of van de Zuyder-Comptoiren, na Ceylon met voor-raadpakken, Ammunitie van Oorlog, &c: of wel langs de Kuſt, alzoo dit ſchip voor Malacka gehouden werd, te vertrekken.

In 't begin van Februari ging 'er, zoo lang dien handel daar duurde, een kleen ſcheepje, als men 't miſſen kon, van hier voor de eerſte bezending na Pegu, met zoodanige pakken en goederen (die 't op Mazulipatam inneemd) als 'er geeyſcht waren, waar nevens dan de ſchenkagie aan dien Koning gevoegd wierd. Van daar loopt het langs de wal tot op 18 graaden N. Breedte, of voorby Bimilipatam, alwaar het Zeewaard overſteekt, komende met de Zuyde-winden in Zee daar het de O. N. O. en N. Ooſte-winden ontmoet, houdende het, zoo veel als 't

Schip na Pegu.

mo-

gelyk is, by de wind over, zoo, dat het ontrent de Negragie kome te vervallen, alzoo de wind daar in 't begin van Maart nog Noordelyk doorwaeyd, doende verder hun beſt, om dat Land op 16 graaden op zyde te loopen, en dan zeylde men met een aflandigen wind zeer bequaam over 6 of 8 vadem waters tot in de Peguaanſe Rievier Zierjang.

Het gebeurde ook wel, dat in Februari nog een ſchip van Malacka plagt na te komen, dat toen laat van Hokſieuw in China, nog met eenig goud, zilver, Radix China, Thee, Speauter, Aluyn, Goud-draad &c: aangekomen was, 't geen dan al mede over Mazulipatam, of na Ceylon, of na Batavia vertrok.

Een Bengaals ſchip. In Maart komt hier een kleen ſcheepje uyt Bengale, dat 'er Boter, Suyker, Olie, Waſch, en Salpeter (om kruyt te maken, of anders om 't voort te zenden) brengt, na dat alle de andre ſchepen in Bengale vooraf geladen en eerſt vertrokken zyn, komende dan recht door Zee, na dat de O. en N. O. winden al beginnen af te nemen, zoo dat het zyn werk heeft, om de 13 graaden N. Breedte te konnen krygen, waar na het, zo veel 't mogelyk is, na de wal houd, en zoo, wel meeſt van de Zuyd op Palleacatta (en nu op Nagapatam) komt aan te landen, blyvende dan tot September op de Kuſt, om daar dienſt te doen, en daar na te vertrekken.

Komſt der eerſte ſchepen van Batavia. In Juni komen de eerſte Bataviſche ſchepen met voorraad van alles; en met het noodig geld hier, gierende Punćto das Pedras aan, daar zy, 't geen 'er voor de Kuſt van Saay (verw-wortels, die men op de Kuſt tot 't ſchilderen der Chitſe gebruykt) Calappus-houten, Cayer (touwerk van Kalappus-bolſter) en eenige geſchilderde kleeden voor Batavia gereed is, inneemen, en, volgens ordre van den Landvoogd de goederen, die op de Zuyder-Comptoiren gereed leggen, ligten, die dan op Paliacatta (gelyk nu op Nagapatam) plegen gebragt te werden, van waar dan die Heer de zelve weer na de Comptoiren, daar zy vereyſcht werden, gewoon is te verzenden.

De tweede bezending. In Juni, en ſelf in Juli; en voor al in vredes tyd, komt 'er nog wel 1 ſchip of 2 van Ceylon, of Batavia, voor de tweede bezending, die dan als de vorige behandeld werden.

Perſiaanſch-vaarders, en 't Pegus ſchip. Ontrent dezen tyd komen de Perſiaanſchvaarders, die in Januari derwaards van Malacka vertrokken, en 't Pegus ſchip, weer hier, dat ondertuſſchen een togt na Mazulipatam om hout, Tarw, Boter, en andre voorraad, doet. Nadat nu 't Pegus ſchip op Mazulipatam geweeſt is, werd het terſtond tot zyne gewoone voyagie, na 't innemen van de geeyſchte kleeden, koopmanſchappen, voorraad, &c: aangelegt, gewoon zynde in 't laatſt van Auguſtus van Palliacatta na Mazulipatam te gaan, daar het weer eenige goederen der Mooren op vragt tegen 9 a 10 ten honderd innam, al Zuydelyk aan van 16½ of (op welke Mazulipatam legt) tot de 13 graden loopende, en dan verder Ooſt aan op Groot Andemaon, om benoorden 't zelve en in 't gezicht van dit hoog Eyland te zeylen, waar na men al Noordelyker tot aan 't Rif van Brago ſtevend, en 't land tot op 6 vadem water in 't gezicht loopt, waar by men dan gemakkelyk die reyze krygt.

Schepen hier voorby na Bengale. In Juli en Auguſtus komen hier ook wel ſchepen voorby, over Ceylon na Bengale gaande, 't zy om Arak te losſen, of om Kaneel, Peper, &c: hier te brengen, waar toe de zelve, voor al als zy van Ceylon komen, hun uiterſte beſt doen, om dat zy op Ceylon zeer ſchraal van Levens-middelen voorzien werden, dat wel zomtyds oorzaak geweeſt is, dat zulk ſchepen gebrek geleden hebben; dog zy trooſten zich daar mede, dat zy 't op de Kuſt, of in Bengale weer wat ruymer zullen hebben.

Van hier na Ceylon. Alle die voorbygaande ſchepen loopen voorby Mazulipatam, en zoo verder recht aan na Bengale, hoewel 'er ook wel eenige plagten te blyven, om al 't geen Ceylon van Kruyt, Lood, en andre Oorlogs-voorraad, Kleeden van allerley zoort, Vloerſteenen, &c: van nooden heeft, in October daar na toe te voeren, in welken tyd de N. O. winden hier beginnen te waejen, en dan moeten ook alle ſchepen vertrekken.

Komſt van de laatſte Bataviſe ſchepen hier. In September komen de laatſte ſchepen van Batavia hier, brengende dan alle de ſpeceryen van Nagelen, Nooten, Foelie &c: nevens andre nog ontbrekende Koopmanſchappen, voorraad, equipagie goederen &c: die men bevorens nog niet had konnen zenden, en 't verder goud en zilver, op Batavia nog zynde. Indien 'er twee quamen, bleef het eene tot Palleacatta, om alles, dat nog ingepakt wierd, in te nemen. Het ander ging na Mazulipatam, vertrekkende gemeenelyk van Palleacatta den 20 a 22 September, om de reyze zeker te hebben; dog zo 'er maar een ſchip gekomen is, loopt het wel tot den 25 a 26 dito, eer men 'er klaar mede raken kan; in hoedanigen geval het wel gebeurd is, dat geen van beyden dan de reyze krygen kon.

Wanneer de ſchepen van de Ook mogen de ſchepen op Palleacatta ten uyterſten niet langer als tot den 6, en op Mazulipatam niet langer, dan tot

Kuſt verſtrekken moeten.

den 8 a 9 October opgehouden werden, alzoo men, na die tyd, hier zware ſtormen uyt den N. N. Ooſten en N. Ooſten te wagten, en dan ook een lager wal heeft, daar men 't anders in een Maand van hier na Batavia zeylen kan.

Van de jaar Sayzoenen.

Na den 10. October komen hier geen ſchepen meer, als by buyten-gemeene en onverwagte voorvallen, dat dan de Heer Landvoogd alhier niet te verantwoorden heeft, maar wel die gene, die de zelve zoo laat derwaards zenden, wanneer de ſchepen door de Noorde-winden niet meer van de Zuyd op konnen komen, en voor 't ſterk aanbranden der Zee op deze ſtranden bloot ſtaan, waar door men dan ook geen goederen loſſen nog laden kan, die droog behoorden te blyven, waarom haar Edelheden ook verbieden geen ſchepen hier na den 7 a 8 October te houden.

Dus ziet men dan, dat in deze maand 't werk te dezer Kuſt voor 2 a 3 maanden volvoert is, na verloop van welke 'er weer een nieuwe aanbeſteding in Januari (wanneer 't hier weer moy weder is) van wegen de E. Maatſchappy gedaan werd.

Van Maart tot October heeft men hier het Zuyd-weſter-of het drooge, en van October tot Maart het Noord-Ooſter Moeſſon ofte Sayſoen, daar van men op de Kuſt van Malabar het recht tegendeel ziet, alzoo men daar van April tot September of October het Regen-Moeſſon, en van September af October tot April of Mey het drooge Sayzoen heeft.

Als 't Sayzoen in Februari en Maart begind af te nemen, heeft men tot September of October het Regenmoeſſon, en van September of October tot April of Mey het drooge Sayſoen, en dan zyn de Land-winden uyt den Zuyd-weſten in 't eerſte zeer ſlap, alzoo, dat 's morgens ten negen uuren de Zee-wind al Ooſt. begind te waejen, die eyndelyk van een Noord-Ooſten wind in een Ooſtelyken Zee-wind veranderd, en zoo tot half April aanhoud, terwyl die aan de wal, om de Landwinden, die de wind 's avonds in 't Zuyd-Ooſten, en 't Zuyden, trekt, allenskens verſlapt, zoo dat de Ooſte winden, zoo wel in Zee, als ontrent de wal, in 't laatſt van April gedaan hebben, waar na dan de wind veel ruymer en ſterker van 't weſten by nacht, en Zuyd Zuyd-Ooſt, en Zuyd-Ooſt by dag, begind door te waejen, waar door 't dan onmogelyk is, om te konnen opſtoppen; dog in 't laatſt van Mey, of in 't begin van Juni, loopt de wind al landelyk tot Weſt-Zuyd-weſt toe, daar de Zee-wind dan by dag Zuyd-Zuyd-ooſt is, waar mede men, als de meeſte kragt van de ſtroom in 't begin van dit Moeſſon wat aangeperſt is, genoeg opſtoppen kan, alzoo men altyd met de Land-wind dan van de wal kan loopen, en met de Zee-wind 'er na toe komen; dog men moet zig niet te verre in Zee, buyten de ankergrond, begeven, alzoo men, op 35 a 40 vadem gerakende, de ſtroom 't ſchip zoodanig vatten en vervoeren zal, dat men het in 2 a 3 dagen niet weer zal konnen te boven komen; behalven dat men, als de Landwinden in Juni en Juli ſterk doorwaejen, ook alle dag geen Zee-wind krygt. Ondertuſſchen trekt de wind gemeenelyk 's avonds na 't Zuyden, waar mede men (al deed men ſchade) de wal moet zien te krygen. Deze ſterke en aanhoudende land-winden komen zomtyds in 't eerſte van Mey, Juni, en Juli hier, daar na van tyd tot tyd verſlappende, waar na zig de Zee-wind weer voelen doet.

Tot Mazulipatam waejen deze heete winden Noord-weſtelyk, waar mede iemand na Palleacatta opſtoppen kan, hoewel 't Rif of de hoek van Mekka hier ontrent 't moejelykſt is, daar men wel 7 a 8 dagen zukkelen kan, om dat de ſtroom uyt de bogt daar ſterk op aandringd, en 't daar ſchielyk dieper word, waar door men belet werd na zyne ſchynbare gedagten met een Zuyden-gang eenig voordeel te doen, om dat de ſtroom het ſchip op de zyde vat, en na 't Ooſten afdryven doet. Ook raakt men, zyn anker-grond verliezende, ook in gevaar van Mazulipatam weer te konnen bezeylen, weshalven men zyn beſt doen moet, om onder de wal op 6 vadem op te komen, tot dat men in de bogt is, waar na men langs de Kuſt opſtappen kan; hoewel die gene, die voor de wind af van Palleacatta na Mazulipatam komen, het gewoon zyn in de bogt van Petapoeli te houden, om door de Weſtelyke winden niet verdreven te werden, te meer, alzoo zy zoo dicht op de 6 vadem den hoek moeten omzeylen: want anders laten de weſte winden niet toe, om de Rheede van Mazulipatam te bereyken.

Maar die in Februari van Palleacatta na die voornoemde Rheede willen, zullen beſt doen met het Zeewaard over te houden, om binnen dien hoek niet te vervallen, daar men met de Ooſte-winden (die dan doorwaejen) niet opkomen kan.

Even zoo ook, die in Februari van de Noord na Palleacatta komt, moet het mede 't Zeewaard over met de Ooſte-winden houden, en in September, als op den 26. dito 't laatſte ſchip na Mazulipatam gezonden werd, kan men onder wegen de N. Ooſte winſten ontmoeten, hoewel dat ook wel ontſchieten kan, om dat het Zuydweſter Moeſſon wel tot den 8 a 10. October, en zomtyds nog wel lan-

langer, doorwaeyd, hoewel 't Noord-Ooſter Moeſſon ook wel den 26 a 28. September al begind.

Wanneer men nu beſpeurd, dat de wind na 't Zuyd-weſten draeyd, moet men de bogt zoeken te krygen; dog zoo men ziet, dat de wind na 't N. Ooſten of na 't Ooſten ſchiet (dat men gemeenelyk 's morgens aan den gezigt-cynder, daar zig dan eenige witte wolkjens vertoonen, zeer licht zien kan) dan moet men het 't Zeewaard over houden, om niet in de bogt te geraken, alzoo men anders zeer licht daar een langen tyd zou konnen te vergeefs doorbrenge, en dan nog wel genoodzaakt werde, om na Palleacatta (of Nagapatam nu) weder te keeren.

Wat droogten men hier te myden heeft.

Om hier ook geruſt en zeker te vaaren, moet men wel op de droogten en Klippen, hier langs de wal leggende, en die men dierhalven voorzigtig te myden heeft, letten.

Die van Ceylon komen, na dat zy voor by de Baſci's geraakt zyn, moeten, wanneer zy voorby Baticalo zeylen, wel toezien, dat zy ontrent Rio Deſerte tot Mullewale, of Paſſa Sekka, de wal myden, en die even buyten het gezicht houde, tot dat men giſt voorby die droogte te zyn.

Men zou, des noods, wel binnen door konnen komen, maar men moet geen groote ſchepen daar aan wagen, en daarom is 't zekerder, dat die Puncto das Pedras bezeylen; dog van puncto das Pedras tot Nagapatam mag het nog minder quaad, als men maar op 't Rif van Kaljemeer, alwaar men een Pagode aan land ontdekt, verdagt is, hoewel de vlakte, die zich daar vertoond, al mede tot waarſchouwing dienen kan, waarom men dan dit Land, om de gemelde weſtelyke winden, hoog aan boord zeyld, uyt vreeze, dat men anders de wal van Nagapatam niet zeker krygen zou; dog hier van daan nu verder om de Noord komende, ontmoet men alleen het Rif van Kolderon, dat wel een halve Myl in Zee ſtrekt.

Van Tegenepatam tot aan Sadrangapatam is 't zuyver; dog, van daar na Palleacatta gaande, is men gewoon de zeven Pagoden, die zig, als men van de Zuyc komt, als een bezaan, die in 't water ſtaat, vertoonen, te myden; houdende een ½ Myl op 6 vadem water van de wal.

Indien men de Inlanders gelooven mag, zou dit voor dezen aan 't Land vaſt geweeſt zyn.

Van daar loopt men, om de klippige gronden, die daar eenige droogten geven, dicht langs de wal, en langs gemelde diepte, waar na de wal tot by Mensjoer, ſchoon is, alwaar men een boſch ziet, 't tafeltje van Mensjoer genaamd, daar men maar tot op 9 vadem waters komt, om met groote ſchepen 't Zee-Rif dart buyten om te loopen, hoewel men, daar wel verkend zynde, ook wel binnen door geraken kan, als men het Land-Rif maar wel myd, dat zeer kort opdroogd, en daar 't gemeenelyk ſterk op aanbrand. Als men dat Zee-Rif op 6 a 7 vadem water heeft, houd men na 't N. weſten op Stek grond maar regt op de Pagood van Karengala aan, alwaar men binnen komende weer dieper water krygt, en verder op langs de wal heeft men op 7 a 8 vadem, tot aan de Rheede, niet dan Stek-grond; dog die buyten om loopen, hebben nergens voor te vreezen, en konnen over het Rif op de Rheede komen, alzoo zy daar op zyn minſt 6 en 5½ vadem water zullen hebben; dog zy moeten maken, dat zy de vlagge-ſtok van de Veſting Weſt, en Weſt ten Noorden, of dat zy 't groot gebergte (daar 't Zuyd-eynde een groote klove heeft) Weſt Noord Weſt van hen hebben, en dan kan men het zelf met ſchepen, die 20 voet diep, en nog dieper gaan, doen, te meer, alzoo 't Rif daar effen is, en hoe langer hoe dieper werd. Egter kan men, zekerheyds halven, wel wat lager afloopen, en dan kan men, buyten alle vrees, met een Zuyd-weſter koers de Rheede zeer gemakkelyk op 8 vadem waters bezeylen; hoewel men dan, om de voornoemde weſtelyke winden, zomtyds ook wel wat langer zukkelen kan.

Van Palleacatta tot Arriamagon, of Armagon, 14 mylen benoorden Palleacatta, is 't 10 Mylen verre meeſt over al ſchoon, uytgenomen dat men onder de wal by Sekrecoeri een kleen Rifje heeft.

Het Rif van Arriamagon zelf ſtrekt zich wel 8 Mylen verre uyt, dog men behoefd dat nergens, dan aan de Zuyd-zyde 1½ Myl voor Arriamagon, te myden, en anders kan men dit met matig groote ſchepen over al op 5 a 6 vadem buyten gevaar op een goede grond bezeylen; maar zoo men tuſſchen het Land en 't Rif van Sekrecoeri door wil, moet men de wal na by op 6 vadem houden, daar men dan zeer wel over geraken, doch het wat oneffen van grond bevinden zal; doch, zoo iemand niet noodzakelyk op Arriamagon wezen moet, moet men op 8 vadem maar buyten omloopen, om na de wal van Kiſtnapatam (wel eer Caliatoer genaamd) te Stevenen.

In de bocht voor Gondegambo leggen twee klippen boven water, en Ooſt ten Noorden, of Ooſt-Noord-Ooſt van Carrera (zoo men in die bogt iets te doen had) legt een groote Sandplaat, waar op 5 a 6 vadem water is, waar voor men

geen

geen bekommering behoefd te hebben; hoewel men het ook wel myden kan, ten zy men het van nooden had, om, by 't opſtoppen na Palleacatta, in de bogt te geraken.

Wanneeer men nu 't Rif van Mazulipatam genaakt, zoo heeft men, wegens de modderige grond, veel wit water aldaar; dog men mag 't egter buyten vreeze, tot op 6 vadem met een Ooſter-gang, laten doorſtaan, tot dat men met een Noord-weſter-cours op de Rheede van Mazulipatam komt.

Van daar, meeſt Ooſt aan, moet men 't Rif van Narſapoer myden, en 't op 6 a 7 vadem een Myl van de wal houden, en zoo Goewari (indien men 'er wezen moet) aandoen: want anders loopt men 'er tot Bimilipatam toe voorby, alwaar men 1 kleene Myl verder 2 klippen ontmoet, die wat van de wal af leggen, die men op 18 a 19 vadem buyten om, en op 6 a 8 dito binnen door, voorby loopt, waar na men al langs de wal meeſt Noord Ooſt aan geheel zuyver, tot aan de Calappus-of Palmeer-punt, op 20$\frac{5}{7}$ graaden-Noorder Breedte zeyld, en zoo verder op 't lood ter diepte van 12 a 14 vadem geraakt, van waar men dan na Pipeli loopen kan.

Met wat Vaartuygen men loſt, en laad.

Het loſſen en laden der ſchepen, als de zelve hier op de Rheede gekomen zyn, gaat nog al redelyk gemakkelyk toe, ten ware als de wind wat te ſterk op de wal ſtaat.

Dit geſchied met verſcheydenerley Vaartuygen. Op Nagapatam gebruykt men Molſuls of Salengen, Vaartuygen, daar geen eene ſpyker aan komt, en die maar met Cayer (touw, van Klappusbolſter geraakt) aan een genaeid; dog egter zeer goed, en van drie a vier hegte ſtutten voorzien zyn. Zy buygen byzonder wel tegen de Zee, en men roeyd 'er met 6 a 8 ſcheppers op, en als zy wat te veel geleden hebben, werden zy een reys te meer vernaeid, dat voor 3 a 4 ſchellingen gedaan werd; dog men moet de Inlanders volſlagen met deze hun vaartuygen, die zy beſt, gelyk zy ook de kragt en aanſlag van hunne Zee zeer wel kennen, laten begaan, zoo men, door hen buyten hun beſtek te brengen, hen niet verwarren, en zich met alle de goederen in gevaar ſtellen wil.

Op Sadraspatam, daar men een uytſtekenden hoek, en geen Rievier, dan wel 2 mylen 'er bezuyden, heeft; legt men wat dichter aan de wal, daar 't zeer ſterk aanbrand met de Zee-wind, dat dan meer moeite geeft.

Op Palleacatta gebruykt men Toni's, om uyt de Rievier te vaaren, die wel 4 a 5 laſten door de branding henen komen ſleepen, alzoo zy, even als de Moſſuls, ontrent 36 a 40 voeten lang, en 8 a 9 voeten breed, en hoog en regt op boven water getimmerd zyn, varende wel 14 a 16 man op zulk een vaartuyg, waar mede zy ook, zoo de wind dient, zeylen konnen. Deze zyn boven open, en zonder verdek, weshalven de goederen altyd met preſenningS, of geteerde Zeylkleeden, tegen de regen, en 't kletzen van de Golf, moeten gedekt werden. Zoo nu de Rievieren open, en door gebrek van afwatering (dat men 'er veel heeft) niet toegeſtopt zyn, gaat dat loſſen nog redelyk gemakkelyk toe, maar anderzins moeſt 't goed wel een Kanon-ſchoot verre over land na de Veſting van Palleacatta gedragen werden, daar men, zedert het Hoofd-Comptoir na Nagapatam verplaatſt wierd, af bevryd geweeſt is.

Tot Mazulipatam heeft men 2 openingen, de eene Benoorden het Suri-of Towac dorp, de andre meeſt Beooſten de Logie, en 't Crabbegat genaamd. De Tony's en Zee-Vaartuygen, die men hier heeft, overtreffen de Palleacatſe in groote.

Zy konnen ook wel 6 a 8 laſten, of wel 40 a 50 pakken voeren; maar men kan de zelve 's namiddags niet wel in Zee krygen, om dat zy gewoon zyn 's morgens met de Land-wind in Zee te ſteken, en met de Zee-wind weer na Land te komen, dat vry gemakkelyker toegaat, dan wanneer zy 's namiddags tegen de Zee-wind moeten aandruyzen, dat zy niet gewoon zyn, hoewel de Rheede hier wel$\frac{1}{2}$ of 2 Mylen van de Logie zeer vlak is.

In Mey, Juni, en Juli, miſſen zy ook de Zee-wind, in hoedanigen tyd zy het dan moeten binnen roejen, daar zy niet veel zin in hebben.

Op Bimilipatam gebruykt men een kleener ſlag van Moſſules, Salengen genaamd, alzoo de Rievier hier meeſten tyd onbequaam is, zoo dat het 'er somtyds al wat op aankomt, om door de branding te geraken; maar als men den Inlander hier mede begaan laat, gaat dat gemakkelyk en zeker toe, om dat zy het gewoon zyn, en op zyn tyd wakker weten uyt te halen, om 'er buyten gevaar door te geraken, als de zwaarſte branding over, of meeſt gebroken is: want zoo dat niet net op zyn tyd geſchied, zou men zeer licht 't onderſte boven, of geheel op de zyde geſlagen werden, daar, zoo men hen begaan laat, niet voor te vreezen is.

Hun loon.

Al dezen arbeyd doen zy om een zeer gering loon, trekkende voor een vaartuyg van een laſt (dat wel 4 a 5 togten op een dag kan doen) pas 12 ſtuyvers op zyn minſt, en 18 ſtuyvers op zyn meeſt, waar af de meeſter van 't vaartuyg de

de helft trekt, en de andre helft de Roejers, die dus niet boven 5 a 6 ſtuyvers daags konnen winnen, hoewel dit maar tuſſchen beyden werk en meeſt gedwongen is, alzoo zy zich anders met het visſchen op Kattimarauws (dat 5 a 6 balkjes aan een zyn) erneeren, zynde in 't gemeen Makwaas en Perrias, &c: of 't veragtſte zoort van volk, gebooren Malabaaren; dog Jentiven van geloof.

Die met grooter vaartuygen vaaren, trekken een Ryksdr., en, na de vaartuygen zyn, ook wel meer, dat mede op die wyze als bevorens gezegt is, verdeeld werd.

En die van Mazulipatam zetten zig geheel en al 'er toe om met die Toni's te vaaren, om dat zy 'er gedurig werk mede vinden, om na Petapoeli, Narſapoer, Goedewari, Watari, en meer andere daar ontrent gelegene plaatzen, tot Pondi toe, Noord aan te vaaren. Men noemd deze hier Barragas, dat weer een ander geſlacht is: zommige der zelve zyn Moors, andre Heydens; vermits men nu 't ganſch jaar door op de Rheede van Mazulipatam veel Moorze, Jentiefze, en andre Inlandſche ſchepen heeft, zoo leggen hier en gemeenelyk daar ook wel 30 a 40 Toni's.

Waar van de Boeren beſtaan.

De Boeren alhier zyn ook zeer arme lieden, die mede lezen nog ſchryven konnen, beſtaande of van den Landbouw (waar af zy ½ trekken) of van 't weven en ſchilderen der kleeden, om dat de Landen om de zwaare droogte aldaar wel zes maanden braaak leggen, en hen dus altyd geen werk geven; dog hoe men hen aanmerkt, zy zyn hun ganſch leven door maar ſlaven van de Hawaladaars, en Landvoogden, die hen geweldig knevelen, en verdrukken.

Als zy tot den Landbouw 4 a 6 ploegoſſen hebben, en van een kleene houte ploeg nevens eenige houweelen voorzien zyn (dat hen 60 a 70 gl: komt te koſten) dan zyn zy gelukkig, alzoo zy dan ten naaſten by de koſt konnen winnen: want al hare Kleeden beſtaan meeſt in een ſlegt opperkleedje, en een Commerband, om hun ſchaamte te dekken, hoewel zy het eerſte minſt dragen. Zy branden niet; dan wat Koejen-miſt, die zy laten droogen en met gehakt ſtroo mengen. Al hun huysraat beſtaat in eenige aarde potten, en ſchotels, en kopere beckens. De vermogenſte hebben zelf een Verwery, of Schilder-plaats, dog die het zoo breed niet hebben, gaan op dag-huur uyt werken.

Behalven deze gemeene Lieden zyn 'er eenige Hoofd-Moradoors, die geſteld werden, om opzigt over den Inlander te hebben, en om te bezorgen, dat 's Konings Landen, die daar gemeenelyk onder een Hawaladaar of Landvoogd ſtaan, behoorlyk beplant en bezaeyd werden, zy doen kleene geſchillen onder hen af, zich met 't verkoopen van Ryſt enz. en opſtellen van alle contracten bemoejende, waar in zy van de Moorze Opper-beſtierders gehandhaafd werden. Vele van deze Moradoors zyn Bramines van andre gewelten, daar toe ontboden, die gemeenelyk Kannekappels (of ſchryvers) genaamd werden, en gewoon zyn te beſtaan, van dat zy van alles een nette aanteekening, en reekening houden.

Wat voor Lieden de Moradoors zyn.

Alle deze menſchen zyn nu zedert een groote menigte van jaaren onder 't geweld der Mooren geraakt, die hen zeer ſtreng onder bedwang houden. Zy zyn meeſt hier en daar verſtroyd, en t'eenemaal van Krygsvolk ontbloot, zoo dat zy niet in ſtaat zyn, om iets tegen dezelve te ondernemen.

Zy plagten onder den Koning van Carnatica te ſtaan, dog die regeerd nu zyne erflanden van Sadraspatam, tot Arriamagon niet meer; alzoo hy in de eerſte tyden verre van daar verdreven, en zyn land in de later tyd door Eurangzeeb, of wel door de Nabab, zynen veld Heer, ingenomen is, terwyl hy zelf hier armelyk leefde.

De gelukkigſte van deze volkeren zyn die, welke onder de E. Maatſchappy ſtaan, alzoo die wel, opregt, en zagt behandeld werden.

Hun zeldzame, zeer neue wyze van huyshouden.

Schoon zy nu zoo arm, zoo gering en onnoozel in veel zaaken zyn, heeft men egter reden om zig over hunne byzondere zeldzame en egter net geſchikte wyze van huyshouden te verwonderen.

De vader en moeder beſtieren het huyshouden, zoo lang de kinderen kleen zyn, die, grooter geworden, en getrouwd, ſchoon nog zoo veel kinderen krygende, alle in eene huyshouding by een blyven, en in veel ruſt tot vyftig, en meer Perzoonen, zamen leven, ſchoon voor die allen maar een en de zelve pot te vier gaat.

Na dat de vader en moeder oud, en tot het beſtier van zoo grooten huysgezin onbequaam geworden zyn, vinden de kinderen by een eenparig beſluyt goed hare ouders daar van te ontlaſten; latende hen in volkomen ruſt hunnen verderen levens-tyd doorbrengen, daar zy ook zeer geerne toe verſtaan, alzoo dit hier een gemeene Lands-manier by allen is.

Ondertuſſchen werd de oudſte zoon doorgaans als de Opper-beſtierder van zulk een huysgezin erkend, die de andre broeders, ieder, hier of daar toe aanſtelt, na

na dat hy voor af preuven van zyne bequaamheyd tot 't geen, waar toe hy aangeſteld werd, gegeven heeft. Aldus ziet men hier in dit huysgezin als een kleen gemeene-beſt, daar ieder het meeſte belang van dezen kleenen ſtaat na zyn vermogen met veel yver behertigd, zonder dat zy zich eenigzins met gezangen, ſpeelen, 't lezen van geſchiedeniſſen, vryagien, of andre vermaken, waar mede wy in onze jeugd den tyd verſlyten, ophouden, alzoo zy van jongs af malkanders verſtand maar ſcherpen om geld te winnen, en hun gemeene beſt neerſtig voor te ſtaan. Zoo zy nogtans al te zeer vermenigvuldigen, ſcheyden zy tydig, en ordentelyk van een, en geven ieder zyn geregtig deel.

Hun deugden, en misſlagen.

Vermits hier geen herbergen (dan de Carrawaanſaras, daar ieder 't zyne brengen moet, en daar ook niet dan water tot drank gevonden werd) nog kroegen zyn, zoo hebben zy geen gelegenheyd, om by quaad gezelſchap te komen. Men is onder hen ook niet gewoon eenige ſterke drank te gebruyken, gelyk zy ook de dronkenſchap voor een van de ſnoodſte en ſchandelykſte zonden houden, ja ſtellen zoo een menſch in de zelve rang met een beeſt. Wel is waar, dat zy tot Hoerery zeer geneygd zyn; dog dat komt daar van, dat velen geen vrouw, en ook de gaven van onthouding niet hebben, waarom zy openbare hoeren dulden, die buyten dien ook dienſt in hunne Tempels moeten doen.

Alle jaar werd de algemeyne reekening eens opgenomen, en geſloten.

Men ziet wat 'er uytgegeven, wat 'er boven alle onkoſten gewonnen is, en wat 'er derhalven voor ieder overſchiet, dat zeer oprecht in veel liefde, en zonder 't allerminſte geſchil, onder alle de beſtierende leden van dat groot huysgezin zoo vreedzaam gedeyld werd, dat men 'er verbaaſt over zou ſtaan, zoo men het hier zag.

Men let ook zeer naeukeurig, wie van hen deze of gene misſlagen in 't dryven van den handel, of in iet anders tot hun onderhoud dienende, begaan mogt hebben, daar ieder zyne aanmerkingen over te berde brengt, dat dan in 't toekomende ook verbeterd werd.

Zoo nogtans hier of daar over eenige geſchillen mogten komen, werden die of door 't Hoofd van dat huysgezin, of anders door den Moradoor, uyt hun geſlacht gekoren, beſliſcht, of zoo zich iemand daar tegen durft aankanten, die geraakt zelden vry, zonder aan den Hawaladaar te moeten bloejen, dat zy egter zoo veel, als 't mogelyk is, myden, om dat zy gemeenelyk zoo heel veel niet misſen konnen, dat zy dan, geen geld hebbende, met de huyd boeten moeten, daar zy mede niet veel zin in hebben, hoewel 'er voorbeelden zyn, dat deze of gene Inlanders, die 't verkorven hadden, van den Hawaladaar tot een boete van 50 a 60 Ropyen gedoemd, zig liever dood hebben laten ſlaan, dan zulken boete te betaalen, ſchoon zy 't geld wel hadden, dat hun Erfgenamen naderhand, als dat uytquam, egter moeſten miſſen, alzoo deze geweldenaars 't hunne doch moeten hebbe.

Zy zullen noit (of altoos zeer zelden) buyten hun geſlagt trouwen, en zoo zy al buyten hun huysgezin treden, zullen zy egter altyd ieder by zyn eygen Maatſchap, en zoort van volk, blyven.

Hunne huwelyken.

Men heeft 'er 't geſlacht der Bramines (dat hare Geeſtelyken, en die meeſt ſchryvers der grooten, nette rekenaars en groote Pythagoriſten zyn, die niets dat leven heeft, en zelf geen eyeren eten), of der Chittis (zyn de Weevers, Schilders, Zilverſmids; enz.) of der Viſſchers (die men Makwaas en Summelevaazen, noemd) of dat der Perria's, die men voor de veragtſte houd.

Deze drie eerſte geſlachten (die zig nog in veel andre byzondre geſlagten en Caſta's verdeelen) eeten wel viſch, en vleeſch, dog geenzins Koejen-vleeſch, alzoo zy die dieren voor 't Rynſte houden, en zelfs wel als Goden eeren; dog de Perrias eeten ook Koejen-vleeſch, en werden daarom van die andre 3 Seéten zoodanig veragt, dat zy 't hart niet hebben, om in een ſtraat, daar een Bramine woond, alzoo men hen voor onreyne houd, te komen, ook werden zy tot de allerveragtſte dienſten, en zelf tot het Beuls-ampt, gebruykt.

Zy mogen in de ſteden niet, dan hier of daar aan een hoek, woonen, zich wel meeſt op de dorpen behelpende.

Deze hunne huwelyken nu gaan met een groote ſtatie en allerley gerammel van Trommels (die of plat en rond, of ook wel langwerpig, als kleene toelaſtjens zyn) en met veel geblaas op eenige pypen en Bazuynen, toe: want zonder gerammel, en groot geraas, hebben zy geen vreugde. De Bruydegom en Bruyd worden gemeenelyk in een Palankyn, (of draag-baar, waar in men zeer gemakkelyk leggen kan) door agt a thien mannen gedragen.

Die zy zeer jong aangaan.

Indien zy van eenige rang of ſtaat zyn, zoo is de Bruyd gemeenelyk, niet boven de 4 a 5 (want een dogter van 12 jaaren zou, ſchoon dan eerſt in ſtaat, niet aan de man raken) en de Bruydegom pas 8 a 9 jaaren oud, waar toe de ouders, zonder dat, de kinderen zelf daar over iets te zeggen hebben, verſtaan, om te beletten, dat geen

geen grooten, gelyk anders wel gebeurd is, hun kinderen voor den Koning des Lands hen ontnemen zouden, alzoo die nu en dan de ſchoonſte dogters voor zich wel liet opzoeken; dog als zy getrouwd zyn, gaan zy die voorby, ook mag een jongman onder hen zyn baard niet ſcheeren, voor dat hy getrouwd is, dat dan met eenige plegtlykheden geſchied.

Wanneer nu de voorſchreve rondegang, dat de beveſtiging van hunne trouw, of ondertrouw is, geſchied, heeft ieder zyne paal, tot welke hy komen mag, en zoo men dit overtreed, is 'er een groot getier en geſchreeuw onder hen, dog 't komt zeer zelden op ſlaan uyt.

De Bruyd nu op de voornoemde wyze met haren Bruydegom in die Plankyn ſittende, en na 's lands wyze niet alleen met geurige bloemen, maar ook met alle hare cieraaden van goud en Juweelen, zoo in hare Conde als in haare ooren, neus en aan haren hals, armen, handen, &c: opgepronkt zynde, werd dus in ſtatie zeer pragtig rond gedragen, met een drom van alle hare vrienden en bekenden, die te peerd volgen, en een grooten treyn van zingende dans-Hoeren, die dan eens wakker omſpringen, en derhalven met zulken dichten kring van menſchen, die haar volgen, omringd, dat men werk heeft, om by na iets van die ſtacy, ten waare men hier of daar op een hoogte ſtont, te konnen zien; te meer dewyl deze omgang gemeenelyk 's avonds na zons ondergang eerſt begind, en ſchoon 'er lampen en toorſen in menigte zyn, om alles te doen zien, is 't gedrang der menſchen te groot, om 'er ontrent te konnen komen.

Ook werden 'er in die tyd veel vyerwerken, die men daar zeer fraey weet te maken, ter eere van haar ontſtoken, die een byzondre verluſtiging aan de omſtanders geven, en waar mede veel geld vermorſt werd.

Zoo ras zy nu van dezen omgang t'huys gekomen zyn, gaan alle de bloed-vrienden, kenniſſen, buuren, &c: die daar by een gekomen of verzogt zyn, nederzitten, en geven, ieder na zyn vermogen, aan deze jong getrouwde of ondertrouwde een geſchenk, dat naeuwkeurig, gelyk ook de naam van de gever, door een ſchryver aangeteekend werd; Men deeld Pinang rond, en, na men wat gegeten en wat Arak gedronken heeft, ſcheyd men weder van een.

Indien 't lieden van groot vermogen zyn, ziet men 't huys alomme met bloemen en cierlyke groente vercierd, behalven dat 'er veel fleskens met Roozewater, om 't gezelſchap te eeren, en een lieffelyken reuk te geven, uytgegoten werden. Ook is de maaltyd dan in allen deelen pragtiger, en men blyft dan ook wel langer by een. Deze bruyds werden door een bruydſchat van haare ouders door den Bruydegom gekogt, die zeer plegtlyk in veel ſchotelen met ſtatie van maagden en jongelingen overgeleverd werd. En werd op de trouwdag de Tali of Bruyds-trou-band van den Bramine haar om de hals, na dat die gezegend is, gedaan, en die moet zy by haar mans leven noit afdoen.

Kind van zes jaaren, moeder van een zoon.

Daar zyn niet alleen voorbeelden van kinderen (voor al der Benjaanen, die in deze jonge jaaren malkanderen niet alleen bekend hebben; maar ten tyde van den grooten Mogol, Sjah Djihaan, ook wel Sjah Choram genaamd) is 'er een dogterken van een Rasbuit geweeſt, die met haar zesde jaar al een jonge zoon, en na haar derde jaar al vaſte maandſtonden had. De voornoemde Vorſt, dit niet willende gelooven, deed de moeder en 't kind by hem brengen, en ſtond 'er verbaaſt over.

Ongehuwd te ſterven by hen ſchandig.

Ingevalle nu de Bruydegom, na dat zoo een paar ondertrouwd is, komt te ſterven, zonder de Bruyd bekend te hebben, is dat de grootſte ſchande, die zoo een dochter overkomen kan, zoo verre, dat zy na dien tyd niet weer huwelyken, of eenig cieraad aan haar lyf dragen durft. Ook is 't een uytnemende ſchande voor zoo een ſtervende zoon, en niet minder, zoo hy ongehuwd ſterft.

Indien de man by zyn Vrouw geen kinderen krygt, mag hy 'er een tweede, ja een derde, by nemen, en die trouwen; hoewel de eerſte 't Hoofd der andre blyft; dog de meeſte nemen dan een byzit of twee, hoewel de gematigtſte onder hen dit verfoejen.

Het behandelen van hunne dooden, en 't verbranden van de vrouw met haren man.

Zy hebben de gewoonte niet (eenige uytgezonderd) van hun dooden te begraven, maar de zelve te verbranden; een gewoonte, die men by meer andre volken gevonden heeft; maar zoo de doode een getrouwd man is, moet zyn Vrouw, zoo zy de naam van eerlyk, en dat zy haar man bemind, houden wil, hazig levend met hem laten verbranden. Zommige ſpringen in 't vyer gietende een pot met olie over haar hoofd. De Vrouwen van Bramines geven eerſt alle hare Juweelen, en cieraad, of wel een Pinang (een groot geſchenk dan) aan deze en gene vrienden of vriendinnen, die daar by ſtaan, en gaan, na hun afſcheyd genomen te hebben, boven op den dooden leggen, niet dan Ram Ram roepende, waarſchynelyk Goden, waar aan zy zig bevelen.

Andre weer, vreezende, dat zy door

de ſchrik voor 't vyer van zinnen veranderen mogten, laten 't zy uyt eygen genegenheyd, of op Raad van de vermogenſte vrienden, die niet geerne die ſchande in hun geſlagt zouden hebben, van zulken vrouw te zien leven, zich op den dooden vaſt binden. Ook geſchied dit niet, dan na dat dit by 't leven van den man eerſt overlegt, en door haar, zoo zy geen kleene kinderen heeft, beloofd is: want indien 'er kinderen zyn, geſchied het noit, en dan werd het haar niet gevergd.

Na dat nu alles daar toe klaar is, werd de houtſtapel aangeſteken, en men maakt ten eerſten, door potten met olie, en andre brandſtoffen daar in te werpen, niet alleen een groote rook en damp, maar ook door allerley gerammel van Trommels, bazuynen, bekkens en ſpeeltuygen zulken zwaar geluyd, dat men onmogelyk 't gekerm van zoo een levendig verbrandende vrouw hooren kan, en dan is die vrouw, na hare gedagten, een Zalige dood geſtorven. Om dit te gemakkelyker te doen voortgaan, geven de Settrea's aan zoo een vrouw, wel iets, dat haar bedwelmd onder de Pinang, en in de eene hand een Limoen, en in de andre een ſpiegel, terwyl zy gedurig Nareina Nareina, zeer ras aaneen roept; dog die der Bramines hebben maar eenige roode bloemen in de hand, die den Afgod opgeofferd zyn.

Men heeft 'er ook, die zig in de aarde laten delven tot aan 't hoofd toe, en zich dan, na dat de put daar de doode in legt, met aarde zoo verre toegevuld is, een kleed over 't hoofd laten werpen, waar na men haar den hals omdraeyd, of een trap op het hoofd geeft, dat 'er aanſtonds de dood navolgd. Andre laten zig, dragende zekere ſteen om den hals, of in 't hair, al zittende begraven.

Daar zyn 'er ook, die hunne weduwen wel niet verpligten, om zig te laten verbranden, maar haar egter geenzins willen toelaten, te hertrouwen, het welke zoo zy mogten komen te doen, zoo werd haar 't hair mede afgeſneden, en zy genoodzaakt voor hoeren agter 't land te loopen.

Om wat reden, dit geſchied.

Men wil, dat in oude tyden veel vrouwen der Inlanders hare mannen om een zuur zien plagten te vergeven, en dan weer met een ander te trouwen Om dit quaad, dat ſterk door begon te breeken, tegen te gaan, vond.n de overheden goed deze harde wet in te ſtellen.

Na dit ſtreng gebod, daar veel onnoozelen om lyden moeten, wierden egter veel booze in den teugel gehouden, om zig zoo niet van hare mannen te ontlaſten, alzoo zy anders ſtaat maken moeſten van zich aan die ſtrenge Wet te onderwerpen, of anders voor hoer weggejaagd te werden.

De Moorze Landvoogden zoeken dit verbranden der vrouwen wel zoo veel als 't mogelyk is te beletten, dog laten het egter eyndelyk toe, als men 'er te ſterk op ſtaat, mits dat 'er een zware boete voor betaalt werd.

Wyzen van beſtaan onder hen.

Gelyk 'er nu onder hen veelerley geſlagten, en onder die geſlagten ook menſchen van verſcheydenerley Ambagten zyn, alzoo is ieder gewoon, zig by dat van zyn vader meeſt te houden. Zommige erneeren zig als boeren (gelyk wy bevorens zeyden) andre als kooplieden, andre zyn Wevers, Smids, Timmerlieden, Koperſlagers, goud of zilver-Smids, ieder van welk Ambagt weer hunne hoofden hebben, die wel meer magt over hen, dan wel de Dekens by ons over hare gilden, hebben; maar dit is paal-vaſt, dat de zoon van een Wever, een Wever, van een Koperſlager, een Koperſlager; en van een Goud-ſmid, een Goud-ſmid werd, en die eens Summelevaazen en zakken-dragers, of torſſers van pakken en zware laſten geworden zyn, blyven dat van vader tot zoon en kinds-kindren toe, onveranderlyk, en vervolgens. Daar zyn ſcheeps-Timmerlieden onder hen, die ſchepen zoo hegt en dicht maken, dat zy zonder Pomp een menigte van jaaren vaaren, in hoedanige ſchepen ik wel geweeſt ben, ook zyn 'er Timmerlieden die ongemeene fraeje ruſt banken, zit-banken, Tafels, Stoelen, en Ledekanten van ebben-hout, Caliatoerhout &c: zeer konſtig met allerley bloemen, dieren, &c: voor gering geld, en met zeer weynig gereedſchap uythouwen.

De beſte en fatzoenelykſte onder hen zyn, of Kooplieden, of Makelaars, onder welke men ook lieden van groot verſtand, en van veel middelen vind, dat zy egter zeer geheym houden, op dat de Moorze Landvoogden hen dit door verkeerde betigtingen niet mogten afperſſen. In vorige tyden plagten wy de goederen zelfs van deze en gene koop lieden, Wevers, Schilders, &c: in te kopen; dog naderhand heeft men goed gevonden die in eene koop van een Benjaan, of Makelaar te koopen, dien men dan wel eenige Tonnen gouds vooraf verſchoot, maar waar by de E. Maatſchappy veel ſchade geleden heeft; gelyk wy elders zullen toonen.

Behalven deze zyn 'er ook koordedanſſers en Potzen-makers, of openbare dans-Hoeren die van haar hoeren-loon beſtaan.

De-

Deze Koordedanſſers loopen het ganſche Land op en neder, om voor een geringe ſtuyver gelds aardige ſprongen en vertooningen van hunne konſten, 't zy op deze en gene Feeſten, of andre byeenkomſten, te laten zien.

Van hunne koorde-danſſers.

Zommige loopen op ſtelten van 13 a 14 voeten hoog, waar tegen zy zich geeſtig weten op te palmen, begevende zich dus op den eerſten, eyſchen daar na 'er nog een ſtelt by, en doen 'er dan verbazende ſprongen mede.

Andre dragen een lange Bamboes op hun hand of in hunnen Gordel, tegen welke Bamboes een ander oploopt, en daar boven op gaat zitten, of op zyn buyk leggende zig daar op rond draeyd, ſpreydende handen en voeten van een, terwyl de drager met die Bamboes voortgaat; ja daar zyn 'er, die, boven op die Bamboes zittende, de zelve door een ander beneden doen wegſlaan, zoo dat de Perzoon, die 'er boven op zit, 'er afvalt, en na beneden komt, terwyl hy van die gene, die beneden is, gevangen werd, dat wel yſſelyk ſtaat om aan te zien; dog zy hebben dat zoo grif, dat 'er geen voorbeeld is, dat iemand van hen 'er ongemak door geleden heeft. Ook nemen zy gemeenelyk aankomende jongens of meyskens, om tegen die Bamboes op te loopen, en 'er boven op te gaan zitten, op dat de ſwaarte, die zy beneden te dragen hebben, te minder zou zyn. Ook zyn 'er, die boven op die Bamboes aan haar teenen hangen, en agterwaards weer beneden komen.

Andre weer doen wonderlyke ſprongen door 5 a 6 hoepels, of over eenige bloote degens. Daar zyn 'er ook, die hun lichaam in honderd bogten weten te buygen, en te wringen, zoo dat zy wel een ronde bol gelyken.

Ook, die de oogen weten uyt hun hoofd te ſtooten, zoo dat men 'er 't bloed by neder ziet loopen, latende zelf de holligheyd zien, en zetten daar na 't oog, wel gewaſſchen zynde (zoo het ſchynd) 'er weder in, zonder dat men daar na eenig letzel 'er aan merken kan.

Daar zyn 'er ook, die een Keerel onder een mande zetten, en met een degen door de mande ſteken, zoo dat men 'er 't bloed by neder ziet loopen, naderhand werd die mand wel opgeligt; maar die man, die 'er onder zat, ziet men van verre dan komen aanloopen, en onder de mande vind men niets, gelyk men dit by Melton pag. 468, en meer andre, zulke konſten verbeeld ziet.

Men heeft 'er ook, die iemand een korl van een Manggas-vrugt, of wel maar een houtje toonen, en vragen, of men die vrugt, of dat houtje, eens wil zien planten, en in korten tyd 'er een boom afgroejen, die vrugten draagd; na dat 'er ja op geantwoord is, bewoelen zich de koorde-danſſers in een deken, ſteken dit houtje in de aarde, en ſtolpen 'er een mande over henen, of bedekken die voor een tyd, weer oplichten, en dan ziet men dat het zelve begind uyt te ſpruyten; daar na ſtolpen zy 'er de mande weer over, bedekken zich nog eens, en na verloop van eenigen tyd, ligten zy die weder op, en dan ziet men een kleen boomken voor den dag gekomen, daar zy dan eenige gloſſen tot vermaak der aanſchouwers over maken.

Daar op dekken zy zich weer, of ſtolpen 'er de mande weer over, die zy na eenigen tyd weder oplichten, en dan ziet men eerſt onrype, en, na nog eens 'er de mande overgeſtolpt, en ze weer opgelicht te hebben, volkomene rype Manggas vrugten, die zy 'er afplukken, en aan de omſtanders, zoo zy die hebben willen, te eeten geven, gelyk ik lieden geſproken hebbe, die zulk een Mangga-vrugt aangenomen, en 'er af geproeft hebben, niets quaads vreezende, alzoo dit alles natuurlyk, en maar door een gaeuwe behandeling, en gezwinde begoocheling der oogen geſchied. Alle zaaken, die ik wel menigmaal gewenſcht heb zelf eens te zien; maar dat my, wat moeite ik ook gedaan heb, noit heeft mogen gebeuren; te meer heb ik daar na verlangd, om dat men 'er my verſcheyde zaaken van verhaald heeft, die ik niet kon gelooven, om dat zy met de reden ſtreden en aldus onmogelyk waren, men heeft my egter willen verzekeren, dat het door deze Lieden verricht wierd, gelyk my dat van verſcheyde vrienden, die dit op een en de zelve tyd zagen, verhaald is in hun bywezen geſchied te zyn.

Daar zyn 'er, die deze koorde-danſſers door groot geld bewogen hebben, om te laten zien, hoe zy dit verricht hebben.

Deze hebben ontdekt, dat die koorde-danſſers zich een gat onder de Oxelen in 't lyf ſtaken, en zulk een houtje met dat bloed wreven, en ieder reys, als zy 't in de grond ſtaken, nat maakten, en 't aldus zeer klaar zagen groejen, en tot de voornoemde volkomenheyd komen.

Dit werd ook van zeker ſchryver, die 't gezien heeft, beveſtigd; dog dit kan my niet bewegen, om het daarom te geloven.

Ook werd 'er wel verhaalt dat zy een droog houtje in minder als een half uur tyds tot een boom van 4 a 5 voeten hoog met bladeren, bloeizel, en vrugten weten voor den dag te brengen.

Waar van ik ook voorbeelden hier te Lande onlangs gelezen hebbe, die in 't bywezen van veel geloofweerdige Lieden beveſtigd wierden.

Van dezen aard is 't, by voorbeeld, dat men van deze Lieden onder andre konſten mede verhaald, dat zy een kluwen in de lucht werpen, daar een man tegen oploopt, dat, na myn begrip, volſlagen onmogelyk is, alzoo een zwak lichaam, dat door geen ſteviger opgehouden, of door zyn eygen kragt in de lucht gedragen werd, onmogelyk nog een zwaarder in de lucht dragen kan. Hier van ziet men by Melton p. 469. mede een zeer opmerkelyk verhaal, en afteekening, alzoo hy dit zelf gezien heeft tot Batavia.

Van dezen aard is 't mede, dat men (gelyk ik elders al gemeld heb) verhaald, dat een man eerſt op drie ſtokken, die in een drie-ſprong vaſt ſtaan, zitten gaat, en dat men eerſt een, daar na nog een, en eyndelyk ook den derden ſtok 'er onder uythaalt, en die man egter, zonder te vallen, in de lugt zitten blyft, hoedanig ik twee vrienden geſproken heb, die dit op een en de zelve tyd te zamen aanſchouwd hebben, en van welk de een fyne oogen miſtrouwende, nog de moeite genomen heeft, om met een lange ſtok te voelen, of 'er ook niet het een of 't ander was, waar op dit lichaam ruſte, dog die Heer verklaard niets ter wereld gevoeld, vernomen, nog gezien te hebben; hoewel ik egter tegen zyn Ed: zeyde, dit niet te konnen gelooven, om dat dit al te klaar met de hier voorgemelde reden ſtreed.

En dans-Hoeren.

Wat de dans-Hoeren nu (anders Dewataſchidols genaamd, en aan de Goden hunner Pagoden als getrouwd) belangd, deze zyn gemeenelyk zeer net en wel met fraeje geſchilderde kleedjens, en ook met roode fluweele armbanden, en met eenig fyn, of ook wel valſch en verguld goud-werk, en zulke Juweelen aan haar hoofd, lange ooren, vingeren, teenen, armen, neus, en hals opgeſchikt, gaande of op de Feeſten, of op Bruyloften, en ook wel op maaltyden, en andre plaatzen openbaar, en zomtyds wel zoo onbeſchaamd moedernaakt danſſen, dat men bezwaarlyk zou konnen gelooven, dat 'er zulke onbeſchaamde vrouw-lieden zyn. Deze zyn gewoon op zeker geluyd van hare Trommels (die aan weer-zyden met leder zyn) al vry aardig en zwak (dog al na den trant der Inlanders, hare lichamen in veel wonderlyke bogten draejende) met een nette beweging van hare handen te danſſen, en daar onder ook wel eenig lied te zingen, waar voor zy dan een geringe ſtuyver bedingen, ja zy konnen zonder de zelve niet recht vrolyk. Men noemdze dans-Hoeren, om dat zy nu en dan zich ook als hoeren, by toelating der overheyd van deze Landen, aan deze en gene verhuuren. Een geſpuys, waar van 't my niet luſt meer te ſchryven.

Deze zyn egter by de Ouden al mede op hunne maaltyen van gebruyk geweeſt: want als 'er by Amyntas, Koning van Macedonien, Perſiaanze Gezanten gekomen waren, en hy die heerlyk onthaalde, zoo eyſchten zy, zoo Herodoot Lib. 5. en andre zeggen, Vrouwen, alzoo by hen op groote maaltyden de gewoonte was hunne vrouwe, en ook hunne byzitten te hebben. Wy zien ook Eſth: 1: 11. iets, dat na deze gewoonte gelykt. Dog wy konnen daar hier niet verder van ſpreken.

Gewaad der Jentiven Benjaanen, en Mooren.

Het gewaad der Jentiven en Benjaanen alhier is, zoo 't gemeene lieden zyn, ſlegt, hebbende over 't boven-lyf meeſten tyd niets, en die een weynig meer zyn, hebben een Rokje als een Wambasje, dat zy op de zyde toebinden, dragende op hun onderlyf een kleedje, dat zy toebinden, om hun ſchamelheyd te dekken.

Die grooter zyn, verſchillen van de gemeene alleen daar in, dat hun Lywaad, dat zy beyde zeer wit dragen, wat fynder is, en dat zy ook wel een kleedje meer, en een fraeje gordel om 't lyf hebben.

Op hun hoofd dragen zy een fyn of grof Bethilis doekje, of een dikke doek als een muts, na dat hun ſtaat is, bindende hun hoofd hair met een tuyt ter zyden op.

Als 't nu wat kouder werd, in de maand van November en December, hebben zommige van hen wel lange lakenze rokken aan, en een muts op 't hoofd, om zich tegen de koude te dekken.

Wanneer zig de grooten op reys begeven, gaan zy niet zonder een aanzienlyk gevolg, verzeld zynde van hunne pypers, hoorn-blazers, en rondel-dragers, die hen met een Rondel (zynde een kleen rond zonne-ſcherm) tegen de zon dekken.

Zoo 't Mooren zyn, die dragen wel een Cabacy, of een rok, tot over de knyen, of met naeuwe mouwen, en op 't hoofd een Tulleband, hunne broeken zyn ook naeuw. Zy laten hunne hoofden kaal ſchrappen, dog hun baarden lang groejen.

En van hunne Vrouwen.

De vrouwen der Jentiven gaan meeſt met de boezem bloot, of wel met een dun floers of Bethilis badjoe 'er over, dragende om 't lyf een gebloemd, zyde of effen kattoene kleedje van eenig grof

of

of fyn Lywaad, na dat zy van ſtaat zyn. Deze kleedjes winden zy eenige reyzen om hun lyf, en maken die dan met eenige ſpellen ontrent de navel ter degen vaſt, waar over dan hun Badjoe of bovenkleedje, dat over de boezem komt nederhangt.

Zy gaan gemeenelyk bloots hoofds en bloots voets.

Die wat meer van vermogen zyn, dragen zeer fyn Lywaat over de Schouders, boezem en armen; dog hebben gemeenelyk ook kleene muylen aan. Zy beſtryken het hoofd-hair, zoo de groote als gemeene vrouwen en dochters, met olie, die, zoo zy vermogende zyn, zeer liefelyk riekt, en binden dat zoo glimmend in verſcheyde bogten over den hals en 't agterhoofd op.

De verdere cieraaden der vermogende vrouwen zyn goude of zilvere arm-ringen, goude of zilvere ringen of Juweelen in hare lang-uytgeſtrekte ooren, die hoe zy langer, hoe zy cierlyker, en van hooger Adel zyn. Ook dragen zy diergelyke ringen en ook peerlen door hare neuzen, waar in mede gaten zyn. Zommige dragen ook peerlen, andre goude Ketenen om haren hals; Al welke cieraaden wonderlyk fraey (gelyk men denken kan) op haar zwart vel, daar zy nog al zeer moedig op konnen zyn, afſteken, ontrent de arm-ringen moet ik met een woord zeggen, dat de zelve, ſchoon arm-ringen genaamd; echter meeſt aan de handen der vrouwen en jonge dogters, en zomtyds ook van mannen tot een cieraad gevoerd, hoewel 'er wel zommige (voor al van dans-Hoeren, en andre danſſereſſen) half wegen den arm gedragen werden.

Dat nu de ryke van goud hebben, hebben de arme van zilver, koper, en ſlegter metalen, en onder de hoeren zelf vind men 'er al mede redelyk koſtelyk uytgedoſt, die nog een cieraad van eenige bellen of rinkels aan de beenen hebben, welke onder het danſſen een zeldzaam geluyd geven.

En dit is wel 't voornaamſte, dat van de Kleederen en cieraaden der vrouwen zoo der Jentiven, en Benjaamen, als van die der Mooren (die niet veel verſchillen) te zeggen valt.

Hunne ſpyze. Die arm onder deze Jentiven zyn, behelpen zich uytnemende naeuw, zeer wel te vreden zynde, als zy maar wat gekookt, zy 't met een viſchje, of wat groente, en een dronk water 'er toe hebben; dog de Benjaanen zullen niets, dat leven heeft, dooden, veel min eeten. De Ryken in tegendeel leven zeer lekker, houdende veel van ryſt en van zeer magtige, vette en heete koſt, met veel ſpeceryen, en die in de boter dryft, welke zy brenſie noemen, waar in zy ook wel een vet hoen, een gans, een endvogel, of iet diergelyks hebben.

Het is een ſchotel eeten, zeer geacht by de Portugeezen, Mogolders, Perſiaanen, en by de meeſte Ooſter-lingen, en zy werd aldus toebereyd.

Zy nemen een vet hoen, dat zy half gaar koken, in welkers zop zy dan de ryſt by na zoo droog, als ware het hun brood, aldus koken.

Zy doen 'er Cardemom, Kismis, rozynen, ſtukjens van Amandelen, van Kaneel, van Nooten, heele peper, heele Kruyd-nagelen, heele Foelie, en zeer veel boter, nevens wat zout by.

Dit alles koken of ſtoven zy te zamen, zoodanig, dat het hoen, verder onder de ryſt bedekt leggende, murw, en volkomen gaar werd.

En dit is het lekkerſte eeten, dat men hen voorzetten kan; voor al heeft men dit ook by de vermogende Mooren, die mede niet weynig van ſmerotzen weten, wagtende zig alleen voor ſpek, of verkens-vleeſch. Hun drank is water, Arak, en Perſiaanze wyn, welke laatſte dranken de Mooren, ſchoon 't hen verboden is, nu en dan zelf tot dronken werdens toe, gebruyken, ook drinken zy veel een kopje geſmolten boter op hunne ſpys, om rad te werden.

Zy weten van geen ſtoelen, of tafels. De geringe lieden eeten op een matje, dog de ryken op een Alcamief, of tapyt, zittende met de voeten, als onze Kleermakers, onder 't lyf.

Hunne vrouwen komen niet aan tafel, voor al, als 'er vreemde Lieden by zyn; ontrent welk ſtuk de Mooren zeer yverzugtig zyn, en de vrouwen noit laten voor den dag komen.

Na de maaltyd, en by andre gelegentheden, is 't een van de grootſte vermaken, zoo wel van de mannen, als de vrouwen, een oude of jonge Pinang te eete, en tabak te rooken, dat de vrouwen, uyt een Bongkos, of droog blad 't zamen-gerold, zoo ontſteken, en de mans uyt een Gorregorri (een kannetje of een bloempotje), waar mede zy beyden de meeſten tyd doorbrengen.

Van de Diamant-Mynen. Dewyl 'er geen Land ryker van Diamant-mynen is, konnen wy niet nalaten, daar mede van te ſpreken.

Zy leggen ontrent 12 dag-reyzen van Palliacatta, of 8 a 9 dagen van Mazulipatam, en maar twee dagen van Golconda, niet verre van 't gebergte.

Over deze Landeryen, die uyt naam van den Koning van Golconda verpagt werden, zyn zeer veele, en getrouwe opſienders, buyten welker kennis geen pagter een ſpa in de grond ſteken mag. Ook bedingd hy voor een zekere zomme gelds

gelds een plaats van zoo veel lengte en breedte te mogen doorgraven, en alle de ſteenen, die beneden de 7 a 8 caraat, dog geene die daar boven zyn, na zig te mogen nemen, belovende die getrouwelyk aan 's Konings opzienders te zullen geven; dat wel beloofd; dog egter zoo net juyſt niet nagekomen werd, ſchoon die Arbeyds-lieden (dat meeſt naakte wormen zyn, gelyk zy daar in ook zoo arbeyden) al zeer naeuw over al bezogt werden, wetende die hier of daar behendig te verbergen en daar na, op hals en kraag aan, by nacht en ontyden te vinden, hoewel zy 't dan nog maar voor half geld, en zeer ſtil, gewoon zyn te verkoopen, alzoo zy zonder genade met de dood zouden geſtraft werden, indien de Koning 'er kennis af kreeg; dog zoo zy den pagter maar bedriegen en ontrouw handelen, komen zy 'er met een dragt ſlagen af.

Hoe groote Diamanten hier vallen, kan men oordeelen aan die vier, die de Koning van Golconda plagt te dragen, en die de Heer Havart fol. 91. in zyn I. Boek beſchryft, van welke hy zegt, dat 'er een was, by giſſing van 250, en twee van 600, en nog een, wel zoo groot als de eerſte, welke die Vorſt pas boven zyn voorhoofd, aan ieder arm-band, en voor aan zyn Gordel droeg, wy ſpreken in de levens der Mogols hier van.

Van de Boomen, &c.

Wat nu de Boſſchen, geboomten, Heeſters, planten, en andre gewasſchen met hare Fruyten, Kruyden &c: belangt, die zyn ten grooten deele al mede, als die gene, die men in andre geweſten van Indiën vind, en die wy onder Amboina reeds gemelt hebben, behalven dat men die ook uytvoerig in den Hortus Malabaricus van de Heer van Rheede, en van verſcheyde andren reeds in 't breede beſchreven vind.

Dieren, Vogelen, en Visſchen.

En zoodanig is het met de Dieren van dit Land (weynige uytgezonderd) mede gelegen.

Oſſen, Koejen, kleene Peerden, Schaapen, Buffels, verſcheyde zoorten van herten (ook zommige met witte vlekken) Verkens, en Bokken zyn hier zeer veel; dog men heeft 'er ook Olifanten, zeer veel Tygers, en daar af wel driederley zoort (onder welke de Koninklyke, die wel zoo groot als een kleene os is, uytmunt) die veel ſchade onder dit tam vee doen, en zomtyds ook wel menſchen aantaſten.

Daar vallen ook Luypaarden, Civetkatten, en Jakhalzen, die beſt ten deele na wolven, ten deele na voſſen, gelyken, en die zeer ſterk op menſchen-vleeſch gezet, en zelf wel gewoon zyn de lyken uyt de graven te halen, zoo men die niet wel bezorgd.

Men heeft hier ook haazen, en meer ander kleen wild, en allerley ſlangen zyn 'er in menigte, zommige vergiftig, als voor al de Cobra Capellos, en andre, zommige afgryzelyk groot, dog juyſt niet vergiftig, ook zyn 'er die zelf dienſt doen, en de rotten vangen.

Het gevogelte, dat hier valt, beſtaat in wilde en tamme endvogels, Ganzen, hoenderen, Duyven, Tortelduyven, Paeuwen, Partryzen, Reygers, Papegaeyen en Perkieten in menigte, en meer andre kleene vogels, die zeer wel zingen, en onze Nagtegaals niet ongelyk zyn. Ook zyn 'er een menigte van vleermuyzen, die vry groot zyn, en met hun geklaeuwde vlerken aan de takken blyven hangen, en groote ſchade aan de vrugten doen. Daar zyn 'er, die ze ook eeten, en voor een lekkerny houden.

Men heeft hier ook overvloed van Zee- en Rievier-viſch. De Zee leverde Konings viſch, Goaze Kabbeljaeuw, Kacab, Steenbraaſſem, Zeylviſch, Concuados, Harders, Tong, Schollen, Scharren, Spiering, en meer andre viſſen. In Rivieren heeft men Krabben, Kreeften, Garneelen, elft, en een zoort van viſch, wel wat na Salm gelykende, die, ingezouten zynde, reedelyk lang duurd, en zeer wel ſmaakt.

TWEEDE

TWEEDE BOEK.

EERSTE HOOFD-STUK.

Saaken op Choromandel *voorgevallen. Eerſte aanleg der onſen herwaards* 1603. 1606. *van Solt op* Nagapatam. *Als ook te* Petapoli. *Alwaar een Comptoir opgericht werd. Verzeyld na* Mazulipatam, *daar hy vriendelyk ontfangen wierd. Geſchil over den Tol. Gaat na* Biſnagar *om den Koning te ſpreken. Keerd met gunſtig antwoord wederom. Wat voorrechten hy by dien Vorſt verkregen had. Wat volk hy hier liet. Goederen, hier ingeladen.* 1613. *ons volk door de* Portugeeſen *vermoord.* 1614. *'t eerſte Accoord met den Koning van* Golconda. 1615. *de Veſting van* Palleacatta *gebouwd.* A°. 1617. *'t Accoord vernieuwt. De Heer* Pieter van den Broek *komt.* Ao. 1617. *hier. Kruyſſen op de Portugeeſen.* 1618. Adolf Thomaſſoon, *Hoofd op* Gelria; *dog de Heer* de Haze *oppergebieder over die Kuſt. Geweldenaryen der Mooren* 1619. *en* 1624. *ſlaan van Uffelen op* Mazulipatam *dood.* 1627. *Hollandſe dochters hier. Verrichting van* Jacob de Wit. 1630. *en* 1631. 1634. *Onze eerſte vaſte dienaar in* Golconda. *Wat 'er* 1636, *en in volgende jaaren voorgevallen is.* De Heer Steur. 1651. *herwaards als Geſant.* Nagapatam *veroverd door* Jan van der Laan. 1661. *een Comptoir in* Golconda *opgericht. En de* Heer Caulier *na den Koning; doch te vergeefs. Staat der zaaken* 1669, *en* 1671. *hier. De opreyze van de* Heer Smith *na* Golconda. 1671. *De* Heer *de la* Haye, *Franſche onder-Koning,* 1672. *in Indiën. Door de Heer van* Goens *op de vlugt gedreven.* St. Thome *veroverd. De Engelzen voor die Stad geſlagen.*

SAAKEN van den Beginne op CHOROMANDEL voorgevallen.

Saaken op Choromandel voorgevallen.

BY 't naſpeuren der oudſte zaaken op de Kuſt van Choromandel, blykt my nergens, dat de Portugeezen, die oudſte bewoonders van Indiën in andre Oorden, zich hier oit, of ook ergens, dan alleen op St. Thome, nedergezet hebben, hoewel deze en gene zich wel tot Palleacatta, Nagapatam, en op meer andere plaatzen, daar zy handel dreven, ophielden, dat egter maar in weynig Perzoonen beſtond, en niet lang na onze komſt in Indiën duurde, alzoo wy al hun ſchepen aantaſtten, waar wy ze vonden, en hen overal van daan bonsden; ook geleek dit hier niet na hun vaſt verblyf op andre plaatzen.

Wanneer de Engelſchen, Franſchen, of Deenen, en wie van hen de eerſte hier quamen om zig neder te zetten, komt mede nergens net voor.

Wat nu de Nederlanders aangaat, deze ſchynen my toe al van 1600 af, en dus van de eerſte tyden van hunne komſt in Indiën, op deze Kuſt geweeſt te zyn.

Eerſte aanleg der onze herwaards 1603.

A°. 1603 bevind ik, dat, na dat de onder-Zeevoogd, Zebald de Waard, met de ſchepen Hollandia, de Hollandze Thuyn, ende de Ster, van den Zeevoogd Wybrand van Warwyk geſcheyden, en den 12 December 1602. van 't Land van de Caap, of Aguada de S. Bras, na Atsjien geloopen, en den 10 Maart 1603. daar gekomen was, vindende daar meer andre ſchepen zyner Reysgezellen, die onder-Zeevoogd wel 't voornemen had, om zeker jacht, den 26 Maart 1603. door hem van den Zeevoogd Joris van Spielbergen gekogt, op de Kuſt van Choromandel en in Bengale te gebruyken, gelyk hy den 1 April ook door vier Mooren, die op 't ſchip Hollandia quamen, om hem een pas te verzoeken, zeer ernſtig verzogt wierd, om op Nagapatam, en op Choromandels Kuſt te komen, alzoo daar goeden handel, en overvloed van Peper was; dog hy had het ongeluk dat hy, zedert van daar na Ceylon geſtevend zynde, door den Koning van Candy dood geſlagen wierd.

Deze tyding aan de zyne, nog te Baticalo leggende, ter ooren gekomen zynde, vond men goed, om op den 4 Juni (pas na deze droevige tyding) Jacob Pieterſſoon van Enkhuyzen, in zyn plaats tot onder-Zeevoogd te verkiezen, die naderhand met zynen Raad den 10 October ook beſloot met de ſchepen de Eendracht, waar op hy zelf was, Hollandia, en een jacht, na de Kuſt van Choromandel, en zoo verder na Bengale te loopen, hoewel 't nog wel een maand aanliep, eer zy vertrokken, dat eyndelyk nog maar op een ſchip, dat na de Kuſt, en een dat na Bengale ging, uytquam.

Dit is het eerſte, dat ik van een bezending der onzen herwaards leze, zonder dat my egter blykt, wanneer zy 'er gekomen, of waar zy eerſt ten anker geraakt zyn.

Ao.1606. komt van Solt op Nagapatam.

Ao. 1606. bevinde ik, dat de opper-Koopman, Paulus van Solt, van Bantam met het ſchip Delft over Atsjien na de Kuſt

Kuſt gezeyld is, ontdekkende in Maart 1606. op Atsjien dat eenen Pieter Willemſſoon als onder-Koopman van wegen onze Maatſchappy zyn vaſt verblyf in Mazulipatam had.

Hy was van voornemen, om eerſt op Nagapatam aan te gieren; dog vond den 19 April goed dat voorby te loopen, en maar ten eerſten Palleacatta aan te doen, alzoo hy vreesde, dat hy deze Reede anders, om de ſterke weſtelyke winden, niet zouden konnen bereyken.

Hy quam den 25. dito voor de Stad St. Thomé, of Maliapoer, ten anker, alwaar hy drie ledige Portugeeſche ſchepen in brand ſtak.

Den 26. dito van daar vertrokken zynde, quam hy ontrent den avond ter reede van Palleacatta, alwaar hen; op den 27. dito eenige ververſching van den Hawaladaar aan boord gezonden wierd, die vragen deed wat volk zy waren, waar op geantwoord zynde, dat zy Hollanders, en daar alleen maar om te handelen gekomen waren, gaf hy hen verlof, om aan Land te komen, en daar te handelen, mits dat zy 4 ten honderd aan Tol van inkomende en uytgaande goederen betaalen zouden.

Hy vond die aanbieding zeer wel; maar verzogt verzekering, dat zy ons volk, na vertrek van 't ſchip, aan de Portugeezen, daar woonende, niet zouden overgeven.

Zy verzogten dit te meer, om dat zy daar 3 Portugeeſche ſchepen op de Reede zagen leggen, en om dat zy hoorden, dat 'er 4 aan land waren.

Men gaf aan de Heer van Solt dien aangaande volkomen verzekering; dog alzoo hy van ter zyden van een Moor bericht kreeg, dat 'er wel haaſt meer Portugeezen van St. Thomé ſtonden te komen, dewyl zy uytdrukkelyk door de drie ſchepen, hier leggende, ontboden waren, die hier toen ook al eenig gebied ſchenen te hebben, beſloot hy hier niet lang te blyven.

Zeker Bramine verzogt hem wel ernſtig, daar eenig volk aan Land te laten; dog om de voornoemde redenen konde hy dat niet goed vinden, ten ware hy 2 a 3 Portugeezen by hem in gyzeling laten wilde; 't welk hy zeggende niet vermogens te zyn om te doen, verzogt hy, dat hy dog na een brief van den Koning wagten wilde; maar na dat hy hem reden gegeven had, waarom hy niet langer wagten konde, is hy den 30. April van daar vertrokken, en den 3. May te Petapoeli 's avonds ten anker gekomen, daar zy die nagt door de harde wind een anker verloren.

Als ook te Petapoeli.

Men ſtond hem toe daar aan land te komen, en 'er te mogen handelen, weshalven de Koopman, Dirk van Leeuwen en Pieter Warkyn, een onder-Koopman, den 4 dito na Land gezonden zyn; om te vernemen, wat voor Kleeden nu hier te bekomen waren, en of 'er de plaats na was, om daar volk aan land te laten, als mede hoe 't daar met 't betaalen van den Tol gelegen was.

Deze nu daags 'er aan, of den 5. te rug gekomen, en de Heer van Solt nu van alles net onderricht zynde, is hy zelf den 6. dito aan land gegaan, daar hy 's namiddags ten 2 uuren door den Heer Landvoogd, van eenige Perſiaanſche koop-lieden verzeld, zeer vriendelyk en beleefd ontfangen, en in 't tolhuys gebragt is, met betuyging, dat hy over zyne komſt zeer verblyd was.

Na dat zy nu met den anderen geſproken hadden, en wegens den tol over een gekomen waren, liet de Hawaladaar ten eerſte daar eenige goochelaars en dans-hoeren komen (want zonder de zelve konnen de Inlanders dog niet vrolyk zyn), om hem vermaak en eere aan te doen.

Daar na deed hy den Heer van Solt met een koſtelyke Palankyn, terwyl zyn ander gezelſchap hem te peerd volgde, door alle de ſtraaten, die met bloemen behangen waren, omdragen, en met een groot geluyd van Trommelkens, en Schalmeyen over al, daar maar iets te zien was, brengen, terwyl die hoeren hem, dat een groote eere was, al dansſende volgden.

Eyndelyk bragt hy hem in een huys, dat hy hem voor een tyd tot zyn verblyf vergunde.

Hy ging den 7. den Hawaladaar bezoeken, bragt hem een geſchenk van 4 ellen Scharlaken, 4 ellen Fluweel, eenige glazen ſpiegels, Foelie, Nagelen, en Nooten-Muſchaaten, dat hem zeer aangenaam was. Alwaar een Comptoir opgerigt wierd.

De Heer van Zolt verzogt een plaats te koopen, om hier een huys te bouwen, dat de Hawaladaar hem toezeyde, belovende daar toe een bequame plaats uyt te zien.

Den 8. dito bezogt hy 2 Perſiaanen, die daar wel 't meeſte vermogen hadden, deed hen ook een geſchenk geven, en kreeg daar op van hen de belofte, dat zy alle de Wevers aldaar by hem ontbieden zouden, om hen zulke kleeden, als waar van hy de Monſters mede gebragt had, te laten namaken.

Den 8. dito is het Cargazoen, dat de Raad beſloten had hier te laten, aan Land gebragt, en de Koopman, Dirk van Leeuwen, voorgeſteld, om hier voor eerſt te leggen, gelyk hem de onder-

Koop-

Koopman, Pieter Warkyn, tot zyn hulp en Tweede bygevoegd is, om den handel van onzen 't wegen daar waar te nemen; ten welken eynde voor 12 Pagooden ook een fraey erf gekogt is.

Na dat hy nu verſcheyde Wevers en Schilders ontboden, en de vereyſchte kleeden aanbeſteed had, heeft hy van Leeuwen en Warkyn daar gelaten, na hem van 't noodige voorzien te hebben, op den 13. Mey alles 'er na geſchikt hebbende, om van daar te vertrekken; dog een harde ſtorm, op die dag zig opdoende, en de Noordelyke wind, die alle jaar in Mey zig daar ontrent 14 dagen lang voelen laat, en zo ondragelyk heet was, dat zy venſters en deuren op die dag moeſten geſloten houden, belettede hen dit. Hoewel 't hem zeer verwonderde dat het water in de Gorgeleten, by deze zware hitte voor al buytens-huys, kil-kout bevonden wierd.

Verzeyld na Mazulipatam.

Den 14. dito vertrok de Heer van Solt van hier, en quam den 17. dito op de Reede van Mazulipatam ten anker.

Den 19. dito zond de Hawaladaar en Sjahbandar een Chaloep, met eenige vlaggen, Trommels, en Schalmeyen, om dezen Heer in te halen, die ontrent de middag, nevens zynen Schipper, zeer vriendelyk van hen aan land ontfangen is.

Men moet weten, dat te dier tyd daar reeds zeker onder-Koopman, Pieter Willemſſoon, nevens eenen Pieter Iſaaks-zoon, als opper-Hoofden lagen, om den handel aldaar van wegen onze Maatſchappy waar te nemen.

Den Landvoogd beſchonk den Heer van Solt, en den Schipper, ieder met een verguld ceren-kleed, liet de hoeren (na 's lands wyze) voor hen danſſen, en dede hen alle bedenkelyke eere aan. Hy dede den Heer van Solt, alzoo hy niet wel ter been was, in een fraeje Palankyn, onder 't geluyd van Trommels en Schalmeyen, terwyl de hoeren voor uyt danſten, en zyn verder gezelſchap, met de daar leggende opperhoofden, te peerd agter hem volgden, de ganſche ſtad door voeren, en eyndelyk in hun huys, dat wy daar reeds hadden, brengen.

Daar hy vriendelyk ontfangen wierd.

Den 20. dito ging hy by den Hawaladaar, om over den tol te ſpreken, die 4 ten honderd voor de inkomende en 16 voor de uytgaande goederen vorderde, en hoewel de Heer van Solt oordeelde, dat hy hier niet meer tol, als tot Petapoeli, behoorde te geven, kon hy hem echter tot geen nader afſlag brengen, dan dat hy hem de tol der inkomende goederen tegen 3½ ten honderd verliet, verklarende, dat hy ontrent de uytgaande geen nader afſlag vermogens was te geven; maar rade hem dit nader aan den Vorſt des Lands, te weten den Koning van Biſnagar, te verzoeken.

Geſchil over de Tol.

Men bragt ondertuſſchen onze goederen, en al 't geld, aan Land, gevende den 9. Juni Pieter Izaakſſoon 't bewind daar over, en daar wierd by den Raad beſloten, dat de Heer van Solt zelf, nevens den onder-Koopman van onze Logie, Pieter Willemſſoon, na Biſnagar gaan zou, om den Koning over den afſlag van den Tol nader verzoek te doen.

Zy vertrokken den 10. dito derwaards in Palankyns, zynde verzeld van 40 Perſoonen, ten deele Soldaaten, tot vermeerdering van hun ſtatie, ten deele dragers van de Schenkagie. Ook hadden zy 2 Tolken en 4 bootsgezellen by zich, die op oſſen reden, en zy quamen 'er allen behouden aan.

Gaat na Biſnagar, om den Koning te ſpreken.

Maar den 30. Juli verſtond de Heer van Solt, dat ons volk tot Mazulipatam eenig ongemak door een zware oploop van water was overkomen, waar door die ganſche ſtad by na als onder geloopen was; een ongemak, hier meer voorgevallen.

Dit noodzaakte hem, na dat hy alles daar ondertuſſchen reeds op een goeden voet gebragt had, en dat 'er maar na 's Koninks Firmaan, of d'afſlag-brief van Tol, te wagten was, om afſcheyd van alle grooten te nemen, en Pieter Willemſſoon daar zoo lang te laten, om na nog zulk een brief (alzoo hy 'er al een had), te wagten, die hem, na 't eyndigen van zeker Feeſt, onder 's Konigs zegel gegeven zoude werden.

Keerd met gunſtig antwoord wederom.

Hy vertrok den 1. Auguſti uyt Biſnagar, quam den 8. dito tot Condapilli, ſprak met den overſte van die Veſting, en verzogt de verloſſing van drie onzer bootsgezellen, die 1605. by de Portugeezen meynden over te loopen, dog die door de Inlanders gevat, en hier gevangen gezet wierden.

Hy verkreeg hun vryheyd, mits dat hy aan hem 100 Pagooden voor een half jaar leenen, en welke zomme hy hem in kleeden volgens de gemeene prys aldaar wedergeven zoude.

Den 10. dito quam de Heer van Solt weer tot Mazulipatam, wierd door de zoon des Sjahbandars (of Tollenaars) en door meer andren zeer deftig ingehaald, te meer, om dat hy van den Koning van Biſnagar zoo wel ontfangen, en zyn verzoek van afſlag der tollen hem zoo gunſtig toegeſtaan was, welke zaak hem, en al de onzen, daar na hier zeer veel aanzien gaf.

Wy hadden ondertuſſchen 'er 2 van ons volk, door de harde ſtroom, terwyl zy na boord voeren, omgeſlagen, verloren, dog de ſtuurman, die 'er ook by was; was op een wonderlyke wyze door de hand des Heeren verloſt.

De Schipper, Jan Gerardſſoon, was, pas na zyn vertrek, ook aan de Perſſing geraakt, en ondertuſſchen zoo verergerd, dat hy het niet lang ſcheen te zullen maken, gelyk hy den 15. dito ook quam te ſterven.

Hy vernam ook, dat zy aan boord groote ſchade in de brood-kamer, en elders aan de vaten, door de kakkerlakken en wormen geleden hadden, waar door zy nu veel brood, Azyn, en water verloren hebbende, en niet al te wel van vaten voorzien zynde, niet in ſtaat waren, om voor eerſt onder zeyl te konnen gaan.

Den 19. dito quam Pieter Willemsſoon met de Firmaan, en 't voorrecht, hen door den Koning, op de Heer van Solt's verzoek, verleend.

De Vorſt ſtond hem toe.

Wat voorregten hy by die Vorſt verkregen had

1. Dat wy van uyt en inkomende goederen maar 4 ten honderd van tol, niet alleen in die, maar ook in alle andre plaatzen, daar wy in 't toekomende mogten komen, geven zouden.

2. Dat alle Wevers, Schilders, Smids, en verdre Ambagtslieden, voor ons werkende, nog van 's Konings nog van iemands anders wegen belet, of gedwongen zouden mogen werden voor anderen te werken, voor en al eer zy ons werk afgedaan hadden.

3. Dat wy uyt alle de Makelaars 'er zoodanige, als wy begeerden, verkiezen konden, zonder dat wy zouden gehouden zyn die te nemen, die den Hawaladaar ons opdringen, of voorſtellen wilde.

4. Ontſloeg de Koning ons van 't recht, om zyn zegel op alle kleeden te zetten, dat 12 ten honderd beliep, en dat alle zyne ingezetenen, en andre vreemde volkeren, moeſten betaalen.

Hier tegen nu beliepen de onkoſten, zoo van zyne Reyze na Biſnagar, als van de ſchenkagie, aan dien Vorſt gedaan, 3800 gulden.

Daar wierd ondertuſſchen een nieuwe Schipper op zyn Schip, te weten, Evert Janſſoon, en een Opper-ſtuurman in zyn plaats gekoren, waar na ook andre openſtaande plaatzen vervuld werden.

Wat volk hy hier liet.

Pieter Izaakſſoon zond ook zyn oud volk na boord, en kreeg weer nieuw volk aan Land, te weten, de Botteliersmaat, Jan Brandſſoon, en de Cajuytwagter, Jan Claaſſoon, en aan den koopman, Dirk van Leeuwen, tot Petapoeli, werd belaſt, dat hy hem nog eenen Jan Bogaardſſoon byzettten zoude.

Den 1. September zond de koopman van Leeuwen een Tsjampan met 22 pakken, allerley kleeden, door hem ingekogt, aan boord.

Goederen, hier in geladen.

Den 4. dito begon Pieter Izaakſſoon ook de zyne van hier af te ſchepen, en den 11. dito kregen zy de laatſte in, bedragende 130 pakken in 't geheel. Ook quamen heden die 3 van onze bootsgezellen van Condapilli aan boord.

Den 12. dito kregen zy nog eenige pakskens met ſtaal, mitsgaders hun laatſte ryſt, en erweten, en hadden nu in alles 500 pakskens ingenomen.

Den 15. dito nam hy zyn affcheyd van den Hawaladaar, en verdre grooten, die hem, en de zynen, weer met een eeren-kleed beſchonken, en met veel ſtatie onder 't vooruytdanſſen der hoeren tot aan de ſchuyt van zyn ſchip uytgeley deden, waar op hy nog die zelve namiddag van daar vertrok.

Ao. 1607. in Januari zond de Zeevoogd Matelief 't ſchip de groote zon na de Kuſt, dat den 27. Auguſtus weer op Bantam quam.

Ao. 1608. in Januari ſtond het ſchip de Eendragt van Atsjien derwaards te vertrekken, en den 25. September wierd door den Zeevoogd Pieter Willemſſoon Verhoeven en zynen Raad beſloten, den opper-koopman Jacob de Bitter met de jachten den Arend, en de Valk, na de Kuſt te zenden, met laſt om den opper-Koopman, Pieter Gerardſſoon Bourgongie, na Mazulipatam met een fraey Cargazoen af te vaardigen, om daar te blyven, en om, zoo hy 't geraden, en voordeelig voor de E. Maatſchappy oordeelde, den opper-koopman Jan van Houten mede hier of daar aan Land met eenige waaren te plaatzen.

Ao. 1609. zie ik, dat deze de Bitter met die zelve twee Jachten van de Kuſt van Choromandel weder vertrok, en in de maand April in Banda quam, en dat toen Jan van Weſik op Choromandel als Hoofd en voorzitter lag.

Ao. 1610. Vertrok de Koopman Pieter Izaakſſoon van de Kuſt, met bericht, dat de zaaken daar nog wel ſtonden.

Ao. 1613. verſtond men, dat de Portugeezen ons volk op Mazulipatam vermoord, en ons Comptoir aldaar geplunderd hadden. Van dit zelve jaar af begon Maarten Ysbrandſſoon ons hier op de Kuſt al groote dienſt te doen; gelyk wy breeder uyt de Lyſt der kleeden, door hem van die tyd af tot 1632. vervolgens door hem aanbeſteed, gezien zou konnen werden.

Ao. 1613. ons volk door de Portugeezen vermoord

Ao. 1614. 't eerſte accoord

Ao. 1614. wierd met den Koning van Golconda, Sulthan Mohhammed, 't eer-

met den Koning van Golconda.

eerſte accoord gemaakt, om hem in plaats van 4 ten honderd aan toi, ſjaars eens 3000 oude Pagooden, of 25000 gl. te geven.

Ao. 1615. de Veſting van Palleacatta gebouwd.

De onzen hadden 1615. een Veſting op Palleacatta opgericht, en een Luytenant met 120 Soldaaten 'er ingelegt; ende de ſteden van Nagapatam, en Mazulipatam waren geheel en al aan onze zyde, ſtaande ons allen vryen handel toe, weshalven wy hen ook verſcheyde ſtukken geſchut, en andre noodwendigheden, geſchonken hadden.

In dit zelve jaar komt de Heer Hans de Haze van Antwerpen ook als beſtierder van den handel op Mazulipatam, en kort 'er na als buyten gemeen Raad van Indiën voor.

Ao. 1617. en 1619.

't accoord vernieuwd.

A°. 1617. wierd het voornoemd accoord over die 25000 gl: jaarlyks (gelyk ook 1619.) vernieuwd.

In dit zelve jaar quam de opper-Koopman Pieter van den Broek, na 't blyven van zyn 2 ſchepen Middelburg, en 't jacht de Duyve in Juny ontrent de ſtad Daman, en de daar op gevolgde Landtogt, den 24 December, by zynen Stadsman, de Heer de Haze, in Mazulipatam aan; dog moeſt, door dwang der Mooren, wat ook de Heer de Haze daar tegen in 't werk ſtelde; met de zynen van daar ten eerſten na Petapoeli vertrekken, daar hy al mede niet binnen mogt komen, moetende dien nagt onder den blaeuwen hemel blyven, en met hun geweer nog na boord overzwemmen, alzoo men hen geen vaartuyg wilde geven; waar na zy van daar na Palleacatta zeylden. Ook hadden wy te dier tyd een Logie in 't dorp Tirepopelier.

De Heer Pieter van den Broek komt Ao. 1617 hier.

Den 28 Januari 1618. zond de Heer Hans de Haze het ſchip ter Goes, drie Fregatten, en een Langezella (zeker vaartuyg) uyt, om op de Portugeezen te kruyſſen, en hen allen afbreuk te doen. De Heer van den Broek ging met dien Heer op dat ſchip, en liep 'er mede tot in Tirepopelier. Ook liepen de voornoemde Fregatten tot onder de ſtad St. Thome, daar zy het buyten ſchoots (hoewel 'er al tweemaal op hen geſchoten was) voor anker zetteden. De Heer de Haze ontbood daar op 't volk van de Fregatten 's nachts aan boord, en vertrok, na hen behoorlyk laſt gegeven te hebben, met een ſtille trom weer na Tirepopelier, alwaar beyde die Heeren aan Land gingen, en 3 dagen 'er na vertrokken deze Fregatten na Nagapatam, om van daar onder Ceylon te Kruyſſen.

Kruyſt op de Portugeezen.

In Maart quam de Heer van den Broek met 't ſchip Tertholen, en de Fregatten (die met hun Kruyſſen niets uytgerecht hadden) weer voor Palleacatte; van waar hy met de goude Leeuw na Mazulipatam vertrok; latende den opper-Koopman, Adolf Thomasſoon, in de Veſting Gelria met 130 Hollandſche Soldaaten, en met 32 ſtukken geſchut; hoewel de Heer de Haze het opper-gezag toen nog over deze geheele Kuſt had.

Ao. 1618. Adolf Thomasſoon Hoofd op Gelria; dog de Heer de Haze nog opperbieder over die Kuſt.

Ook quam ontrent die zelve tyd van Ceylon op Palleacatta de opper-Koopman Gysbert van Suylen met een Cattimarauw (of eenige houten aan een gebonden) ziek zynde, en heel zeer over de trouwloosheyd des Koning van Candi klagende, alzoo hy zyne gedaane belofte aan de onzen niet naquam.

In deze zelve maand Maart vertrok de Heer van den Broek van de Kuſt, in gezelſchap van Samuel Kind, onder-Beſtierder tot Palleacatta, over Atsjen, na Bantam.

A°. 1619. wierden alle de Hollanders, door de geweldenaryen der Mooren, genoodzaakt Mazulipatam voor een tyd te verlaten, niet tegenſtaande de Koning van Golconda de Firmaan, of gunſt-brief, wegens de 25000 gl: die wy te betalen hadden, en waar mede wy volſtaan konden, vernieuwde.

Geweldenaryen der Mooren Ao. 1619. en 1624.

A°. 1624. ging hunne baldadigheyd zoo verre, dat zy ons Opper-hoofd tot Mazulipatam, Abraham van Uffelen, niet alleen dwongen van daar na Golconda te gaan, en zig voor dien Koning te verantwoorden over eenige onhebbelyke bedryven, tegen het uytdrukkelyk bevel van die Vorſt aan eenige Portugeezen op de Reede tot Mazulipatam gepleegd, maar zy ontzagen zig ook niet, om hem, pas half weeg gekomen zynde, op een wreede wyze met ſtokken en Bamboezen zoodanig (waarſchynelyk volgens hooger laſt) te ſlaan, dat hy, te Mazulipatam wedergekeerd zynde, kort 'er na het beſtierf.

Slaan van Uffelen, dood.

Ook hebben zy 1629. van den 1 Maart tot den 15 September de ſtad Mazulipatam belegerd, dwingende de Hollanders op hunne ſchepen te vlugten.

Hy wierd door Joannes Libenaar toen vervangen, die na Golconda reysde, om over de geweldenaryen der Inlandſe Beneden-Regenten te klagen, hoewel hy vrugteloos wederkeerde.

A°. 1627. quamen 5 Hollandſe dogters op Palleacatte, die de E. Maatſchappy met een bruydſchat van 50 Ryksdaalders (een zeldzame zaak toen) ten huwelyk aanbood, daar 'er nu overvloed van is.

Ao. 1627. Hollandze dogters hier.

A°. 1630. reysde Jacob de Wit (toen opper-hoofd van Palicol) na Golconda, om weder over 't geweld der Inlandze Hoofden te klagen, die, ſchoon al vyf jaaren vooruyt hunne jaarlykze 25000 gl: genoten hebbende, dezelve egter al weder eyſchten. Hy dede een geſchenk van 2000 gl: aan de Grooten, waar door hy 1631. van Sulthân Abdullah Kotbsjah een gunſtige Firmaan kreeg, by welke hy aan de Overheden en Bevel-hebbers van Mazulipatam belaſte, dat zy de Hollanders in 5 jaaren niet moejen, en hen de vooruyt-geſchotene penn: jaarlyks, tot afkorting van 't gene zy anders hebben moeſten, zouden laten gelden; zedert welken tyd wy daar ook wat meer ruſt hadden.

Ao.1634. onze eerſte vaſte Dienaar in Golconda.

A°. 1634. begonnen wy in Golconda een vaſt Dienaar, Congie of Canare genaamd, te plaatzen, die daar alles, 't geene wy noodig hadden, voor ons inkogt.

Wat 'er 1636, en in volgende jaaren, voorgevallen is.

A°. 1636. wierden 'er de eerſte maal gekattoeneerde dekens op Parcallen gedrukt, ingekogt, die wel tot 1682. in treyn bleven.

A°. 1639. had men weder moeite over de betaling der jaarlykze 25000 gl:; dog men bragt die Inlandze Beſtierders door een nieuwe Firmaan van den Koning tot Reden.

A°. 1643. zond men een Dienaar van aanzien met een voornaam geſchenk van 16000 gl: waerdy na Golconda, om de verdre geweldenaryen der Hawaladaars te ontgaan. In wat voor goederen dit beſtaan heeft, kan men in het 2. Deel van de Heer Havart, fol. 107. zien.

A°. 1645. lag 'er eenen Lingoſie, een Inlander, weder vaſt in Golconda, om het noodige voor ons (gelyk zyn voorzaat Canare 1634. gedaan had) in te zamelen.

A°. 1646, en ook 1652, en 1653 is de onder-Koopman, Abraham Wildakker hier na toe geweeſt, om gedrukte Chitſen op Parkallen, en gekattoeneerde Dekens in te koopen, en te zien, of de zaaken door onze bedienden, by 't inkoopen der goederen, wel behandeld wierden. En dit over en wedergaan droeg maar de naam van Golcondaze voyagie, om dat 'er toen nog geen recht Comptoir opgericht was.

Uyt een zeer net bericht wegens Ceylons ſtaat, van de Heer van der Meyden den 20 September 1660. aan haar Edelheden op Batavia overgegeven, blykt my, dat in opzicht van den Handel van Choromandel, zekere Inlander, Aſtapa Chitti genaamd, zig van 1635. a 1636. by andre Kooplieden gevoegd, en met zyn broeders den handel op Pegu, Tanaſſeri, Gueda, Perah, Atsjien &c: meeſt alleen dede opzoeken, en alle die voordeelen ook zoo na zich trok tot 1644, op welke tyd de Heer Heuſſen hem (van der Meyden) na Tegenapatam zond, om daar, uyt de Senſierſche en Tansjouwerſe Landen de goederen beter koop dan bevorens in te koopen, gelyk ook eenige tyd aan een geſchied is.

A°. 1649. gingen de onder-Kooplieden, Antoni Paviljoen, en Ysbrand van Swaanswyk, na Golconda, om te vernemen, of men daar geen ſpeceryen zou konnen vertieren; dog hunne geheele tocht was te vergeefs.

De Heer Steur 1651, herwaards als Gezant.

A°. 1651. ging de Heer Dirk Janszoon Steur, buyten gemeen Raad van India, van de Heeren, Laurens Pit, Jacob Junius, en Ysbrand van Swaanswyk, benevens een grooten treyn van Lieden van Rang, en veel Dienaars verzeld, na Golconda, om als onze gezant Sulthân Abdullah Kotbsjah, en zynen Veld-Heer Mier Mohhammed Sahi, te Begroeten, en hen met een aanzienlyk geſchenk van ontrent 51000 gl: inkoops (by de Heer Havart naderfol. 109. uytgedrukt) te begiftigen.

De Koning ontfing dit geſchenk met een bewys van zeer groot genoegen, als ook byzonder dezen Gezant, gelyk hy in een brief aan zyn Edelheyd, de Heer Karel Reynierſſoon in 't laatſt van 1651. geſchreven, en by de Heer Havart mede te vinden, uytdrukt.

Deze Vorſt verzogt in dat zelve jaar een bequaam wondheeler, om hem by voorval van ſiekte, of wonden, te dienen; gelyk 'er bevorens Jacob Dekkers (hoewel niet lang) gelegen had.

Men zond hem eenen Pieter de Lange, Opperwond-heeler, en onder-Koopman in dienſt der E. Maatſchappy, die 'er ook met de Heer Steur geweeſt was, en die zedert eenigen tyd gebruykt wierd, om de zaaken der E. Maatſchappy te verrichten, dat hy tot veel genoegen van de Mazulipatamſe Opper-hoofden, en van den Nederlandzen Heer Landvoogd dezer Kuſt, dede, alzoo hy zeer wel by den Koning ſtond. Hy bleef 'er tot 1654, dog wierd toen dood-krank, weshalven de voornoemde Wildakker 'er voor een korten tyd ging; maar de Lange, ſpoedig herſteld zynde, quam hier weder, en bleef 'er tot 1656, in welk jaar hy van daar na Batavia, en verder na 't Vaderland vertrok.

A°. 1653. verkogt men de eerſte maal Peguaanze Robynen in Golconda.

A°. 1657. zond men 'er weer een bequaam wond-heeler, Dirk Tjerks, na toe, die mede zeer wel ten hove ſtond, en wien van Palleacatta 1658. een Kruyden-

denkenner, Joannes Benedictus (daar't, alzoo hy te veel dronk, niet lang mede duurde,) bygezet wierd; en bleef dezen Mr. Tjerk tot 1660 hier.

In dat laatſt gemeld jaar zond men den Aſſiſtent, Frederik Braim, na Golconda met een fraey geſchenkje van zeldzaamheden, benevens eene na de Mode gekleede Hollandze pop, voor de Koningin, die door den voornoemden Tjerks aangeboden wierd.

Nagapatam verovert door Jan van der Laan.

Dat Nagapatam, in dit jaar door de Heer Jan van der Laan veroverd is, hebben wy reeds onder dat Comptoir gezegt.

Ao. 1661. een Comptoir in Golconda opgerigt.

Zoodanig nu plagt men na Golconda of te reyzen, of wel zulk een bediende, gelyk de voornoemde wond-heelers, daar hebben, dog na de dood van Mr. Tjerks, die 1660. ſtierf, en daar allereerſt op 't Kerk-hof, ons door den Koning geſchonken, begraven is, vond men goed hier 1661. een Comptoir op te richten.

In dit zelve jaar zonden de Heeren Ryklof van Goens, en Laurens Pit, Landvoogden van Ceylon, en Choromandel, den opper-Koopman Jaques Caulier, opper-hoofd van Mazulipatam, en den geheymſchryver, Henrik van Outhoorn, aan dezen Koning, om te bewerken, dat de Portugeezen uyt St. Thome, of Maliapoer, vertrekken zouden, en dat hy aan ons vergunnen wilde daar een Logie te bouwen. De koſten van het geſchenk, en van hunne reyze derwaards bedroegen 67800 gl: dog de koſten en moeite waren (niet tegenſtaande de Vorſt 't verzoek toeſtond) te vergeefs. De Heer Havart teekend zeer net aan, waar in het geſchenk beſtond, en doet ons ook de Firmaan of gunſt-brief, die 'er opquam, zien; dog zy wierd niet gehoorzaamd.

En de Heer Caulier na den Koning te vergeefs.

Staat der zaaken 1669. en 1671. hier.

A°. 1666. ging 'er François Thivart, Koopman, en Tweede van Mazulipatam, weer na toe; dog zonder geſchenk, en alleen om dat Comptoir te bezigtigen, bevindende, dat in die tyd jaarlyks daar deze navolgende Koopmanſchappen vertierd wierden:

16000 pond Nagelen, tegen 4 gl: 18 ſtuyvers 't pond.
25 Sokkels, of pakken Foelie, tegen 5 gl: 2 ſtuyvers 't pond.
12000 pond Nooten Muſchaaten tegen 1 gl: 18 ſtuyvers 't pond.
12000 pond Caneel, tegen 2 gl: 't pond.
40 Baharas Japans ſtaaf-koper, ieder Bhaar van 500 ponden.

Op de andre waaren, als Lood, Tin, Peper, Lakenen, Camfer, Vermilioen, Quikzilver, &c. en was zoo geen vaſte ſtaat te maken, alzoo die pryzen daalden en reezen.

Men handelde toen nog in Diamanten, die in de maanden van Januari, Februari, en Maart, het beſte koop konden ingekogt werden, gelyk men daar toen ook de Bezoar-ſteen inhandelde.

De opreyze van de Heer Smith na Golconda 1671.

A°. 1671. had men weer eenige ſtribbeling over de jaarlykze pagt-penning; welke de Koning al weer door een gunſtig bevel, by de Heer Havart te zien, wegnam.

In dit zelve jaar vertrok de Heer Pieter Smith op een bevel van haar Edelheden, en van den Heer Landvoogd Antoni Paviljoen, na Golconda, om den ouden en nieuwen Koning, en de twee grooten des Ryks, Seyid Muſaffer, eerſte bedienaar van ſtaat, en Nikonaamchan, te begroeten.

Hy vertok den 10 November met een geſchenk dat groot was, en 't geen met de ongelden der reyze niets ter wereld uytwerkte. Hy had den Koopman en kenner van Diamanten, Jacob Bruynzeel, en den onder-Koopman, Joannes Paviljoen, geheym-ſchryver dezer bezending, en den adſiſtent, Jan Korte, benevens een groote ſtoet van Inlanders, by zich. Nadat hy op Mazulipatam gekomen was, kreeg hy de Heer Herbert de Jager, een man zeer ervaren in de Ooſterſe Taalen, en den Aſſiſtent Frederik Braim, met nog een ſleep van twee Hollandſe oppaſſers, nevens 23 Inlandze Soldaaten, 2 Zonneſcherm-dragers, 2 Trommelſlagers, 2 Hoorn-blazers, 2 Bazuyn-blazers, 3 Fluyt-ſpeelders, 8 Fakkel-dragers, 2 Rondel of ſchild-dragers, en 12 Kazidaars, of oppaſſers der peerden, by zich, met welke zyn Ed: nu verder van Mazulipatam (gelyk hy eerſt van Palleacatta, 10 dagen onder weeg zynde, gedaan had) na Golconda, den 6 December optrok; komende daar eerſt den 19 dito.

De reden van het vertrek dezes Gezants was om verſcheyde zaaken te verzoeken, namentlyk;

1 Tolvryheyd over al, gelyk de Engelſchen over al op de Kuſt hebben, vermits men nog 50000 gl: buyten de ſchenkagie, daar voor geven moeſt.
2 De pagting van 't Dorp Palicol voor altyd tegen 8000 gl. 's jaars op zyn hoogſt.
3 De vergoeding van eenige laſten Ryſt, ons tot Bimilipatam ontnomen, en ontſlaging van Tol aldaar.
4 Verlof om onze goederen op onze eygen handſchriften en paspoorten te mogen vervoeren.

Van alle welke zaaken deze Heer niets heeft konnen te weeg brengen, om dat de oude Koning den 2 Mey 1672. quam

te

te overlyden, en de jonge Koning Sulthan Abocil Haſſan, in zyn plaats te volgen; en wel meeſt, om dat Seyid Muſaffer den Heer gezant zeer haatte, en overal den Voet dwars zette, gelyk men dat in 't breede by de Heer Havart zien kan.

Hy verſcheen den 21 Februari, wel voor den ouden Koning, Sulthan, Abdullah Kotbsjah, en gaf 't geſchenk over; maar hy mogt (door Seyid Muſaffers beſtel) voor den nieuwen Koning niet komen, hoewel die de Opperhoofden van Golconda, de Heeren Hartſing en Nyendaal den 25 Juli voor zig verſchynen liet; dog de Heer Smith vertrok den 6 October, over Carnarica weer na Palleakatta, daar hy den 6 November (zynde 6 dagen door de ſterke regen opgehouden) eerſt aan quam, trekkende zig 't miſlukken van al zyne wel aangewende aanſlagen ten hove ten beſten der E. Maatſchappy zoodanig aan, dat hy niet lang daar na quam te ſterven.

De Heer de la Haye, Franſche, onder Koning, 1672. in Indien.

Haar Edelheden te dezer tyd, door den Heer van Goens kennis gekregen hebbende, dat niet alleen de onder Koning van Goa groote toebereidzelen ten oorlog maakte; maar dat ook de Heer de la Haye, onder Koning van Madagaskar of van Franſch Ooſt-Indien, met een vloot van 13 a 14 ſchepen na Indien quam, om ons, of wel den Keyzer van Ceylon, te beoorlogen, hoewel men oordeelde, dat de toeleg van zyn Ed. en van den Heer Beſtierder François Caron eygentlyk op Coetsjien, en de kuſt van Malabar was, vonden goed den voornoemden Heer van Goens, als Opperveld Heer en Zeevoogd te water en te land over Ceylon, Malabar, en de kuſt, toen aan te ſtellen.

Men bevond vervolgens, dat deſe toeleg van de Heer de la Haye, om in Indien te komen, en daar iets van belang uyt te voeren, waar was, gelyk hy ook de Baey van Trinquenemale op Ceylon, eer wy nog klaar waren, bezet had, dog de Heer van Goens taſte hem daar met 16 Schepen (ſchoon hy zich daar verſterkt had) zeer dapper aan, nam 4 Franſche Schepen, te weten, de St. Jan, de Fenix, de Europe, en den Indiaan, jaagde de andre na Suratte op de vlugt, en nam de veſting van Trinquenemale in, waar in wy 112 ſtukken geſchut, 250 gevangens, en 150 Inlanders bequamen. Door de Heer van Goens op de vlugt gedreeven.

Sy vlugten ten deelen ook na de Stad St. Thome, of Mailapoer, eygentlyk Mailapoer genaamt, dat is Paauwen Stad, alſoo Mail een Paauw (die hier veel in 't gebergte vallen) beteekend, welks Stad op de kuſt van Choromandel zy de Mooren af namen, dog de dappere Heer van Goens hen op de hielen volgende, nam of vernielde 13 van die 14 Schepen, en St. Thome wierd den 6 September 1679. door den Heer Landvoogd Antoni Paviljoen by verdrag, na dat Monſt. la Haye die eenige tyd tegen ons, en tegen den Koning van Golonda, verdedigd had, ingenomen, en zy wierden genoodſaakt met onze Schepen, en een overgebleven van de hunne, alzoo ſy 'er geen meer hadden, van daar na Vrankryk, of elders, te vertrekken, terwyl de Stad door laſt des Konings geſlegt wierd. St. Thome verovert.

Hoe de Heer Cornelis van Quaalberg 1673. in Auguſtus de Engelzen voor St. Thome ook ſloeg, verhalen wy onder de zaaken der Engelſen elders breeder. de Engelen voor die ſtad geſlagen.

TWEEDE HOOFD-STUK.

De Koning van Golconda 1676. *op* Mazulipatam. *Hoe hy onthaald, en wat door hem aan ons geſchonken is. Syn giften en die der Vorſtinnen aan de Hollandſe Juffers,* 1678. *komt hy weer hier. Syn gewaad, en pracht beſchreven. Terwyl hy onſe Kerk-dienſt ſag. Verdre gevallen met dien Vorſt.* Siva'Gi *komt hier. Moejelykheden* 1678. *en* 1679. 1685. *vlugt des Konings. De dood van* Madœna, *en* Akkana. *Schade met* Chodenda. *De* Heer Pit 1689. *als gezant aan den Koning geſonden. Dog vrugteloos. De Opperhoofden* Janſſoon, *en* Karſtenſſoon *opgeſonden.* Mazulipatam *door de onſe ingenomen. En den Koning tot een goed verdrag gedwongen. Verval van 's Konings zaaken, die weer een* Bramine *tot Ryksbeſtierder aanſteld. Hy werd trouwloos van ſyn geheymſchryver verraaden.* 1687. *de* Mogol *met een leger voor* Golconda. *En werd meeſter van 't Kaſteel, en van de Koning. Zyn verdre elende. En wat wy daar by leden.* 1687. *De* Heer van Rhede *hier als algemeen Commiſſaris, zyne hoedanigheden. Verdre handel met* Janſſoon, *en* Carſtenſſoon. 1690. *'t Hoofd Comptoir op* Nagapatam *geplaatſt den 1ſte Fiſcaal, independent hier. De* Heer Pit *verjaagd 6 Fran-Schepen. De kuſt-zaaken verſlegten. Waarom die geen Landvoogden hebben konnen herſtellen. Een Moorſe Vrouw baard* 1691. *twintig zoonkens. Beſluyt der kuſt-zaaken. Munten, maaten, en gewichten.*

Koning van Golconda

A°. 1679. Verſcheen Sulthan Aboeil Haſſan, de laatſte Koning van Golconda, voor de eerſte maal met een zeer groot Hofſtoet, en zwier van vrou- 1676. op Mazulipatam.

vrouwen op Mazulipatam, werdende door de Heeren Caulier en Hartſing Koninklyk ontfangen, de onkoſten der geſchenken, die toen aan den Koning, en Koninginnen, mitsgaders aan de Heer Madoena, eerſte bedienaar van ſtaat, en de verdre groten gedaan zyn, beliepen elf honderd en zes-en-zeſtig pagoden (a 5 gl. 5 ſtuvv. ider) of 66000 gl. De Heer Havart wyſt in 't byzonder zeer net aan, wat aan ider der zelve geſchonken, wat vermaak, en eere dien Vorſt toen gedaan, en wat voordeel en gunſt door den zelven tot vergelding toen aan ons bewezen is.

Hoe hy onthaald, en wat door hem aan ons geſchonken is.

1 Schold hy ons de jaarlykſe pagt van 25000 gl: eens voor al quyt; gelyk voorn. Hr. dit uyt de Firmaan, of gunſt-brief, zelf toond. En hier van hebben wy agt jaaren de vrugten tot 1687. gehad, wanneer hy door den grooten Mogol overwonnen is.

2 Schonk hy ons de tol van Sadraspatam, bedragende 4000 gl: jaarlyks.

3 Ontſloeg hy ons van de pagt van Palicol, die jaarlyks 5000 gl: beliep.

4 Gelyk ook van die van Bimilipatam, jaarlyks 500 gl: bedragende.

5 Stond zyn Majeſteyt toe, dat wy aan de oſſen-dryvers, die de Koopmanſchappen na Golconda opvoeren, voortaan maar half zoo veel, als bevorens, betaalen zouden; Alle welke gunſten wy al mede agt jaaren genoten hebben.

Hy ſtond ook aan de Waſſchers verſcheyde vryheden toe, om voortaan van de kneveleryen der Hawaldaars en andre grooten bevryd te zyn.

Hy ſchonk aan de Heeren Caulier, en Hartſing, en de Raads-perzoonen aldaar, goude of zilvre eeren-klederen, en heerlyk getuygde peerden, na ieders rang medebragt.

De Hollandze Juffers, 't zy getroude, of ongetroude, wierden alle zeer heerlyk door de Koninginne begiftigd, in zoo verre, dat de minſte van haar de waardye van 30 ducaaten kreeg.

De Koninginnen waren begeerig de Hollandze Juffers te zien, en lieten door den Koning aan de opper-hoofden verzoeken, dat zy hen wilden komen bezoeken. In 't eerſt ſloegen de opper-hoofden dit zeer zedig af; maar, by nader aanhouden, en op de Koninklyke belofte dat haar niet alleen geen het allerminſte leed, maar in tegendeel alle bedenkelyke eere en vriendſchap geſchieden zou, wierd het van haar aangenomen, en zy gingen alle, na dat zy zich zeer deftig opgeſchikt hadden, na de verblyf-plaats van dien Vorſt.

Hy zat zeer pragtig op zynen throon, liet alle bejaarde en getroude Juffers voorby-gaan, haar vriendelyk groetende, dog de jonge en kleene meysjens riep hy by zich, zettede die op zyn ſchoot, kuſte hen, en liet ze weder gaan. Giften der Vorſtinnen aan de Hollandze Juffers.

Na dat de Juffers nu by de Vorſtinnen gekomen waren, wierd haar alle eer en vermaak aangedaan; en op 't laatſt wierden zy Koninklyk onthaald, en voor haar vertrek Vorſtelyk met allerley fraeje en koſtelyke geſchenken begiftigd.

Daar na namen zy beleefd affcheyd, vertrokken weer door het zelve vertrek, even als bevorens, voor by den Koning, en wierden met een groot getal flambeauwen, onder een zeer groot gejuych der omſtanders buyten, zeer ſtatelyk na onze Logie geleyd.

Hy ſchonk ook aan de Matroozen van 't ſchip Wimmenom, om dat zy hem veel vermaak toegebragt hadden, 200 ducaaten, zynde byzonder wel voldaan over de eere en 't onthaal, dat onze opper-hoofden hem aangedaan hadden.

Ao. 1678. komt hy weer hier.

Ten bewyze van dien quam hy 2½ jaar daar na weer met een grooten ſtoet op Mazulipatam, dog alleen maar om zyn vermaak op de Zee te nemen, en met een berigt voor af aan ons en de Engelzen, dat hy nu geen geſchenken ontfangen, nog geven zoude.

Daar op verſcheen hy den 25 December 1678. ſmorgens ten thien uuren met de 2 zoonen van Sjahrazoe, een van zyn grootſte gunſtelingen, die hem voorzegt had, dat hy nog Koning werden zou, en dien hy, tot de Kroon geraakt zynde, als tot zynen Paus, of eerſten Biegt-vader, verhief, gevende hem Vorſtelyk inkomen, en huwelykende ook beyde zyn dogters aan des zelfs twee voornoemde zoonen uyt.

Hy ging in onze Kerk alhier, alwaar hy op een throon van goud laken en fluweel een pyp tabak, op zyn Perſiaans, uyt een Gorregor, of uyt een glas op een goude ſchotel ſtaande, rookte.

De Vorſt was geheel en al in 't goud laken tot aan zyne voeten toe gekleed, hebbende een dubbele rey paarlen langs den boord van Zynakleed, dog over al tuſſchen de zelve een groote menigte van Diamanten, Robynen, Smaragden Turkoyzen Safieren &c: geplaatſt.

Boven op zyn Tulband (dog wat na agteren) was een Vederbos van 18 volmaakte Peerpaarlen, van welke de grootſte van 60 Caraet, en de minſte van 15 dito waren.

Zyn gewaad en pracht beſchreven.

Rondom zyn Tulbant lagen nog twee Reyen met groote op zyn Moors geſlepene Diamanten; dog pas boven zyn voorhoofd zag men 'er een wel van 200

of 250 Caraat, en verder aan weder-zyden ongemeene ſchoone Robynen, Smaragden, en Safieren ſchitteren.

Aan zyn duymen en vingers had hy, na de Ooſterze wyze, een groote menigte van uytmuntende ſchoone ringen met zeer groote Diamanten; dog alle plat geſlepen, en tafelſteenen.

Op ieder arm-band had hy een ongemeenen grooten en onwaardeerlyken Diamant, vertoonende zich als een half hoender-ey. Zynde boven al mede vlak geſlepen, met een menigte van andre juweelen omzet, dog beyde te zamen wel by na 600 Caraaten zwaar; waar by dan nog een uytnemende groote ſteen op zyn Gordel, even eens als die op zyn Tulbant, ſtond, en al mede zoo met andere geſteenten omzet, gezien wierd, behalven die men nog op zynen Sabel zag; zoo dat hy aan zyn lyf een onwaardeerlyken Koninklyken ſchat bezat, die hem zoo vol glans en in zulken tintelende flikkering daar zitten dede, dat het by na onmogelyk was om hem aan te ſchouwen.

De draag-baar, waar in hy derwaards gebragt was, was van zuyver goud, en de Bamboes daar mede overtrokken, die te zamen wel 400 pond woegen.

De vier handpaarden, die voor de poort der Logie ſtonden; waren ieder van een heerlyk goud tuyg zeer rykelyk voorzien.

Terwyl hy onze Kerk-dienſt zag.

Hy hoorde onzen krank-bezoeker een Predicatie uyt Buleus Huys-poſtil voorleezen, dat hem door de Heer Havart in 't Perſiaans vertaald, en van dien Vorſt met veel genoegen aangehoord wierd.

Toen hy 't woord Amen na 't gebed hoorde zeggen, riep hy ook Amien.

Hy verzogt daar na onzen Bybel te zien, die hem door den krankbezoeker, Joannes Koekebakker, gebragt wierd. Hy rees daar voor op van zyn Throon-boog zig laag, en groetede den Bybel met de zelve eerbied, gelyk hy gewoon was voor den Coraan te doen; vragende verder na de ſchriften en Propheten, daar in vervat. Hy vraagde ook, of 'er de wet van Nabi Iſa, of van den Propheet Jeſus, in was. Men zeyde hem van ja, waar op hy, by 't wegbrengen van den Bybel dien op de zelve wyze groetede, gelyk toen die gekomen was.

Verdre gevallen met dien Vorſt.

Hy verzogt ook, dat hy ons eens mogt zien eeten; waar op ten eerſten de tafel gedekt, en van ons in zyn bywezen gegeten; gelyk ook zyne en der Koninginnen gezondheyd niet, dan ſtaande (dat hem zeer wel beviel) gedronken wierd.

Naderhand ſprak hy over verſcheyde zaaken van onzen Godsdienſt, en ook over de thien geboden, alwaar hy, hoorende het 7. gebod lezen, grimlachende zey.

Dat het zeer ſlegt was, dat een man zich by ons met eene vrouw behelpen moeſt.

Na dat hy toen ook alle onze vertrekken doorzien, en zyn volkomen genoegen bekomen had, vertrok die Vorſt weer met zeer veel betuyging van welgevallen, dat hy ook op dezen tyd hier gehad had.

Eenige jaaren daar na viel 'er niets van belang voor: want hoewel de Hawala daar 1674. nog eens veel ſpook en moeite over de 25000 gl: jaarlyks gemaakt had, verviel dit alles, na dat die Vorſt dit 1676. ons quytgeſcholden, en hen daar by eens voor al die pas afgeſneden had.

Sivagi komt hier.

In dit zelve jaar 1676. quam ook de roover Siva Gi in Golconda, en ſprak daar met den Koning en vertrok na dat groote geſchenken genoten had.

Schade, en moejelykheden 1678. en 1679.

A°. 1679. in October en 1680. leed de E. Maatſchappy zeer groote ſchade by een verſchrikkelyke Watervloed op de Kuſt, en voor al op Mazulipatam, voorgevallen, gelyk dit de Heer Havart op dit jaar fol 16 in zyn 1. deel, en fol 19 6 zeer omſtandig aanhaald, toonende ook fol. 42 in 't 1. deel, wat geweld 't volk van Ikoſie Ragie de onzen in dit zelve jaar op Porto Novo aangedaan heeft.

A°. 1678. vond men goed hier alles, wat men maar kon, te beſnoejen.

A°. 1685. vlugt des Konings.

A°. 1685. den 26 October nam de Koning met zyn ganſch vrouwen-Timmer, nevens de 2 Bramines Madoena en Akkana, de vlugt uyt zyn Paleys, alzoo hy de ſchatting van agthien honderd duyzend Pagooden, die hy jaarlyks aan Eurang-zeeb opbrengen moeſt, in eenigen tyd niet betaald hebbende, des Mogols Leger nu zyn ſtad begon te naderen.

De dood van Madoena, en Akkana.

Het is zeker, dat hy in 't eerſt maar half zoo veel, en naderhand de helft meer betalen moeſt, om dat hy tegen den Mogol de wapenen opgevat had. Hy had ook 1684. (gelyk wy in 't leven van Eurang-Zeeb breder toonen) wel een diamant tot afkorting en betaaling van zyne ſchulden gezonden; dog Eurang-Zeeb, zey, dat hy geld moeſt hebben, dit 'er nu niet by kas zynde, quam dit leger om hem tot de betaling te dwingen.

Dit gaf ook oorzaak, dat het volk, den vyand nu al voor de ſtad ziende, en al de ſchuld hier of aan Madoena en Akkana gevende, niet alleen alle Bramines, die zy maar vonden, maar ook beyde die Broeders (ſonder dat de Koning hen beſcher-

ſchermen kon) jammerlyk in die zelve maand vermoord, en moeder naakt langs ſtraat geſleept heeft, krygende beyde haren loon over de geweldenaryen aan ons in de zaak van Chodenda gepleegd, de Koning wierd van zyn Veld-Heer, die met zyn leger van 30000 man tot den den vyand, die maar 15000 man ſterk was, als een trouwlooſe ſchelm over liep, verlaten. Ondertuſſchen wierd 'er een verdrag tuſſchen den Koning en de veld-Heer van den Mogol geſloten, en Sjah Aalem, des Mogols zoon, en Bhadurchan, zyn Veld-Heer, de handen gevuld zynde, trokken weer af van de ſtad.

Schade met Chodenda.

Kort te voren in 't zelve jaar 1685. kregen wy weer nieuwe moejelykheden, door dien de Heeren Ryksbeſtierders, en broeders, Madoena en Akkana, onzen Makelaar, den Benjaan Chodenda gedwongen hadden een groote menigte van koper in de munt te leveren, zonder hem daar ooit eenige betaaling voor gedaan te hebben.

Hier door was die man buyten ſtaat geraakt, om een ſchuld van thien tonnen gouds, die de E. Maatſchappy van hem hebben moeſt, en die de Opperhoofden zoo al 't eene jaar voor en 't andre jaar na aan hem (alzoo men hem eenige tyd borgen en voor af geld geven moeſt) ten agteren geraakt waren, aan ons te konnen voldoen.

De Heer Pit 1686. als Gezant aan den Koning gezonden.

Men vond dierhalven goed den Heer Laurens Pit, de Jonge, Opper-hoofd van Mazulipatam, 1686. in Februari van Palleacatta na Golconda, en nevens zyn E. den Koopman Cornelis van den Bogaarde, Gerard Benoorden, benevens den onder-Koopman Joannes Lampe, als geheymſchryver, mitsgaders een Sergeant, 14 Soldaaten, en een groot gevolg van Inlanders, als Geſant aan Sulthan Aboeil Haſſan Kotbsjah af te vaardigen, om te zien, of men die zaaken van Chodenda herſtellen kon.

Deze Heer kreeg wel gehoor by den Koning, en klaagde over de geweldenary, van Akkana aan Chodenda gepleegd, en de Vorſt zey, dat hy zekere lieden ſtellen zou, om daar na te vernemen, en die met hem nader handelen zouden; belaſtende aan hem en zyn gevolg eerenkleederen te geven.

Dog de gevolmagtigden des Konings zeyden niet te konnen gelooven, dat de Heeren Madoena en Akkana zulke geweldenaryen zouden gepleegd hebben, en dat Chodenda, nu zy dood waren, alles zeggen kon, wat hy wilde.

De Heer Pit op den 20 April daar over nader met den Koning ſprekende, zeyde rond uyt, dat, als het den Vorſt behaagde zyne dienaaren zoo te verſchoonen, dat het dan voor ons onmogelyk was daar langer te konnen handelen.

Dog vrugteloos.

Eyndelyk zey de Vorſt, wil Chodenda buyten na zynen Tempel gaan, zich daar met bloemen beſtroyen, en alzoo den eed doen, dat zyn ſchuld aan de E. Maatſchappy regtveerdig is, zoo zal ik zyne ſchuld betaalen.

De Gezant zeyde, dat het de E. Maatſchappy niet gelegen quam hare agting, en zulken grooten ſchuld aan zulken eed in de waagſchaal te ſtellen, hoewel hy aan Chodenda zyne vryheyd liet, om te ſweeren, of niet te ſweeren, zoo als hy dat goed vond.

Chodenda daarentegen zey, dat het tegen de gewoonte van zyn geſlagt was, oit te ſweeren; dog dat egter zyn ſchuld deugdelyk was.

En daar bleef de geheele zaak, zonder dat 'er iets verder door den Koning opgedaan wierd, ſteken; waar by ook dat Gezantſchap vrugteloos afliep, ſchoon het de E. Maatſchappy over de 20000 gl. gekoſt had.

De Opperhoofden Janſſoon en Carſtenzoon opgezonden.

Men hield ondertuſſchen de Opperhoofden van die tyd tot Golconda, Michel Janſſoon, en Theunis Carſtenſſoon op Batavia niet geheel onſchuldig, ontrent dit verlies by Chodenda's banquerot, weshalven haar Edelheden aan den Heer Gezant hadden doen belaſten, om hen na Palleacatta op te zenden, gelyk ook geſchiede.

Na dat de Heer Pit nu te rug gekomen was, ſchreef hy aan de Opperhoofden der vier binnen-Comptoiren, (latende 't Opper-hoofd van Bimilipatam daar, om dat het ſchip den Bril derwaards gezonden was) dat zy de pakhuyzen verzegelen, een Aſſiſtent daar laten, en op Mazulipatam by hem komen zouden, gelyk zy dit ſtipt naquamen.

Mazulipatam door de onzen ingenomen.

Daar op ontbood men ook eenige Soldaaten van Ceylon, die in Juli op Mazulipatam quamen, makende ontrent 400 Hollanders, en 60 Cingaleezen uyt.

Voorts belaſte hy, dat alle Hollanders, die buyten de Logie woonden, zich binnen de zelve begeven zouden, plaatſte de Soldaaten behoorlyk voor de zelve, las hen eenige krygs-artikelen voor, die zy bezwoeren, ging toen met een deel volks na de eene poort der ſtad; zond de Heer Corbezier na de andre, en dreef 'er alle de Mooren en Jentiven, met of tegen hunnen wil, uyt.

Daar na eyſchte hy 's Konings Tol-huys op; waar op zy 2 uuren tyd verzogten, welke te vergeefs verloopen zynde, zonder dat 'er antwoord quam, liet hy dat aantaſten, waar op de Mooren, het uyterſte niet durvende afwagten, verzogten 'er in vrede uyt te mogen gaan, dat hen toegeſtaan wierd.

Na dat nu alles, wat men in de ſtad vond, opgenomen, en aan de Mooren en Jentiven belaſt was, dat zy met het hunne of uyt de ſtad, of, zoo zy wilden, 'er inblyven konden, ſterkte hy de ſtad met 12 bolwerken, en met een gracht, en had verder geen moeite, dan dat de Mooren de onzen beletteden water te haalen, dat hy hen den 14 Auguſtus verleerde, doende op hen een uytval, waar by 30 a 40 man van hen 't leven liet, na welk voorval zy de onzen niets meer weygerden.

In tegendeel boden zy verſcheyde maalen zeer goede voorwaarden van vrede aan, tot dat men eyndelyk in November den Koning dwong om aldus tot reden te moeten komen.

De Vorſt had bevorens al afſtand gedaan van Palleacatta, Sikrekoeri, Wenaar, Penaar, en meer omleggende dorpen, om de Zuyd van Choromandel gelegen, mits dat de E. Maatſchappy hem jaarlyks tot een erkentenis 3000 ducaaten zou geven, dog zoo ras de Bramines 'er de ſnuf af in de neus kregen, dwongen zy hem alles weer om verre te werpen, waar op de Gezant toen zeer onvergenoegd vertrokken, en tot dit innemen van Mazulipatam gekomen was.

De Koning tot een goed verdrag gedwongen.

De voorwaarden nu waren, dat de Vorſt in 5 jaaren honderd twintig duyzend ducaaten voor de ſchade, by de E. Maatſchappy geleden, uyt de inkomſten betaalen, en dat wy dan aanſtonds de ſtad weer vry, en aan hem laten zouden.

Dit zoo beſloten en afgeſproken zynde, wierd de ſtad weer aan de Mooren overgegeven, en alles was aanſtonds weder in ruſt.

Verval van 's Konings zaaken.

Aangezien nu de ſchatting, die de Koning aan Eurang-zeeb, Keyzer van Hindoeſtan, diens Vaſal hy was, betalen moeſt, nu nog eens zoo zwaar, als bevorens, en hy onmogelyk langer in ſtaat was, om zoo veel gereed geld, van zes en dartig honderd duyzend Pagooden jaarlyks, behalven nog zoo veel geſchenken by een te krygen, als 'er gedurig vereyſcht werden, om eenig uytſtel te bekomen, zag men de zaaken van dien Vorſt, ook hoe langs hoe meer, en met zeer wyde ſchreden na haar eynde haaſten, niet tegende 'er in 4 a 5 dagen in de maand van April des jaars 1686. reeds viermaal honderd duyzend ducaaten na Eurang-zeeb afgezonden waren.

Die weer een Bramine tot Ryksbeſtierder aanſteld.

De Koning, nog onverzettelyk aan de Bramines (ſchoon zy hem door hun quaad beſtier in alle deze moejelykheden ingewikkeld hadden) gehegt blyvende, had, na de dood der twee voornoemde broeders, weder eenen Bramine, Piespatwenkati, tot eerſten beſtierder aangeſteld, onder welken de zaaken al mede niet wel gingen.

Den 6 Mey begiftigde hy den Bramine Wiſſanna, broeder, en Magdomſie oudſten zoon van Madoena, over welken hy als gevader geſtaan had, niet alleen ieder met 4 ſtuks eeren-kleederen; maar gaf aan den Eerſten ook alle de weerdigheden, die zyn broeder Madoena bekleed had, willende, dat een yegelyk hem als eerſten Dienaar van ſtaat erkennen, en eeren zoude.

Deze verzamelde in de maanden Juni, Juli, en zoo verder tot 't eynde van dit jaar, wel vyf Milioenen gl: die hy na Eurang-zeeb zond, in hope van daar door de ruſt van zyn Koning en van 't Ryk te bewerken.

Hy wierd trouloos van zyn Geheimſchryver, verraden.

Deze zomme wierd wel aangenomen; dog zy en voldeed niet, behalven dat 'er ook ſchelmen in zyn Ryk waren, die met den grooten Mogol, zyn vyand, aanſpanden, waar van zyn geheymſchryver 'er een was.

Deze las een brief, van welkers inhoud de Koning zeer wel onderricht was, voor den Vorſt, en ſloeg alle de quade plaatzen, die den Vorſt ontruſten konden, behendig in 't lezen over.

De Vorſt, die dit wel hoorde, belaſte hem dien nog eens te lezen, en dog niets over te ſlaan, dog hy ging weder den zelven gang als bevorens, waar op de Koning, zeer moejelyk werdende, hem den brief uyt de hand rukte, en ze zelf voor de grooten las.

Daar op verweet hy dezen geheymſchryver zyne ſchelmery, en verraad, en liet hem aanſtonds in zyn bywezen doodſlaan.

Ao. 1687 komt de Mogol met een Leger voor Golconda.

Kort daar na verſcheen des Grooten Mogols Leger, na dat hy pas te voren den Koning van Viſiapoer (van welken wy in Eurang-Zeebs leven breeder ſpreken) overwonnen en zyn Ryk veroverd had, den 2 Februari 1687. voor Golconda, verklarende, dat hy meeſter van 's Konings Ryk en throon wilde zyn, en nu niet genegen was zig met de jaarlykze ſchatting te vrede te houden.

De Vorſt ſloeg hem wel eenige maalen af, genegen zynde het uyterſte daar by op te zetten; maar hy wierd in de maand Auguſtus trouwloos van de zynen verlaten, die zeer wel van Eurang-Zeeb ontfangen, en met hooge Eerampten begiftigd wierden.

En werd Meeſter van 't Kaſteel.

Onder deze ſchelmen was ook Hoſſein-Bek, zyn Veld-Heer, die, na dat hy eerſt een loozen oproer verwekt had, oorzaak was, dat de vyand de 20 October Meeſter van de Veſting wierd.

Daar

Daar op drong de vyand in 't Koninklyk Paleys, alwaar zy den Vorſt, nog onkundig van 't verraad, dat men hem gebrouwen had, en geen gedagten hebbende, dat de vyand hem zoo na, en hy al in zyne handen was, zeer verſlagen over zyn ongeval vonden zitten, dien zy van alle zyne onnoemelyke ſchatten aan juweelen beroofden, die dus Eurang-Zeeb ten deel vielen.

En van den Koning.

Sy bragten daar op dien Vorſt na buyten, zetteden hem in een ſlegt wit tentje, voerden hem daags 'er aan ten ſpot van allen op een Olifant rond, doende hem alle zoorten van hoon en ſmaad aan.

Zyn verdre ellende.

Na verloop van vier dagen wierd hy, wilde hy in 't leven blyven, gedwongen uyt zyn tent tot voor de voeten van Eurang-Zeeb te komen kruypen, ſtof te eeten, en zyn leven van hem af te bidden, dat hem wel toegeſtaan, maar zoodanig gelaten wierd, dat men hem aanſtonds op zekere Veſting gevangen zette, en hem daar een drank, poeſt genaamd, en waar op ſlaap-bollen gezet zyn, drinken dede, waar aan hy in korten tyd uyttreeren, en zekerlyk (gelyk zulke grooten, dus gevangen, overkomt) ſterven moeſt.

En wat wy daar by leden.

Men kan wel denken, dat zoo groote rampen dezen Koning en zyn ryk niet troffen, of zy gaven al mede, ſchoon wy bondgenoten van den grooten Mogol waren, eenige ſtremming en ongemakken in den handel, behalven dat ook onze Hoofden en Logie op Nagelwanze elendig van de Mogolſche Soldaaten mishandeld en beroofd wierden. Gelyk de Heer Havart omſtandig toond.

Hier by quam ook een zware brand in Mazulipatam, die daar in dit zelve jaar den 17. Mey groote ſchade toebragt, mede daar breeder fol. 221. in 't 1. Deel te zien.

Ao. 1687. de Heer van Reede hier als Algemeyn Commiſſaris.

In dit zelve jaar quam ook de Heer Henrik Adriaan van Reede tot Drakeſteyd, Heere van Meydrecht, hier op de Kuſt als Algemeyn Gevolmagtigde van de Heeren Zeventienen, om de vervallene zaaken in den Handel alhier, zoo als hy dat beſt keuren zou, te herſtellen.

Hy had by zich den Heer Joannes Baccherus, opper-Koopman, en Tweeden in deze bezending, Bevelhebber te water en te Land, naderhand van zyn Ed: tot Commiſſaris van Noorder Choromandel, en Gezant aan Eurang-Zeeb aangeſteld, om de vervallene zaaken aan dat Hof te herſtellen, gelyk hy ook zoodanige voordeelen by dien Vorſt bedongen heeft, dat de Handel op Golconda, en elders, als begon te herleven, en weer toe te nemen.

Zyne hoedanigheden.

Ondertuſſchen waren de opgezondene Mazulipatamze Opper-hoofden Janſſoon en Carſtenſſoon den 15 en 17 Mey. 1686. op Palleacatta gekomen, daar zy ieder byzonder bewaard wierden, terwyl de Heer Jacob Joriſſoon Pits, bevorens hunner beyder vriend, dog, uyt vreeze voor de Heer van Reede, nu hunner beyder vyand, alles wat zy hadden, nog liet afnemen, verbiedende, dat niemand by hen zou komen.

Verdeeren Handel met Janſſoon en Carstenſſoon.

In April 1687. wierden aan Janſſoon eenige vragen door den Fiſcaal van Palleacatta opgegeven, om 'er ſchriftelyk (gelyk hy dede) op te antwoorden, in welken ſtaat men hen zoo gevangen zitten liet, zonder hunne zaak af te doen, tot dat zy 1689. in Juni (na 3 jaaren en een maand daar gezeten te hebbben) met het ſchip de Faam wel verzekerd na Batavia gevoerd, in September daar gekomen; en ieder op een byzondre punt van 't Kaſteel in bewaring geſteld zyn, zonder aangeſproken, beſchuldigd, of verhoord te werden, alzoo de Heeren van de hooge Regeering met dien grooten Commiſſaris (die hen opzond) niet wilden te doen hebben.

Hoe de Heer van Reede goed vond, een nieuwe Veſting op Nagapatam ontrent dezen tyd aan te leggen, en ontrent 1690. aldaar 't Hoofd-Comptoir van Palleacatta over te brengen, hebben wy bevorens onder die twee Comptoiren al aangehaald. Dat hier 1688. de Heer Ploos van Amſtel als de eerſte onafhankelyke Fiscaal quam, is ook onder 't Comptoir Palleacatta reeds al aangemerkt.

Ao. 1690. 't Hoofd Comptoir op Nagapatam geplaatſt.

In dit zelve jaar 1690. heeft ook de Heer Laurens Pit tegen zes Franſche ſchepen onder Monſr. Du Queſne den 10 Juli op de Kuſt van Choromandel verſchenen (na dat zy van ons ontrent Ceylon de ſcheepkens Montfoort, en Meydrecht genomen hadden) zeer dapper geſlagen, en die zoo gehavend, dat zy hunne ankers (gelyk wy breeder toonen, daar wy van de zaaken der Franſche Natie in 't byzonder ſpreeken) hebben moeten kappen.

De 1. Fiscaal Independent hier. 1688.

De Heer Laurens Pit verjaagd 6 Franſche ſchepen.

Na dezen tyd begonnen de zaaken van de Kuſt, bevorens wegens haren bloey zoo geroemd, hoe langs hoe meer te vervallen, waar toe de oproeren, gedurige bewegingen en aanſlagen van de zoonen van Eurang-Zeeb tegen hem, en eyndelyk zyn dood (gelyk wy omſtandig in de levens der groote Mogols zien konnen) niet weynig toegebragt hebben.

De Kuſtzaaken, verſlegten, en waarom.

Ja het is zeker, dat die zaaken 1709.

zoo ſlecht ſtonden, dat de ſcheepsvarende vrienden, op Batavia komende, hunne goederen met 20 ten honderd verlies ieder een aanboden.

Die geen Landvoogden hebben konnen herſtelen.

Men heeft daar na den tyd van de Heer Laurens Pit wel Brave Landvoogden, als de Heeren Komans, Steland, Bernard, en Viſſcher (nu door de Heer Weſtreenen alzo hy op onboden wierd, gevangen) gehad; maar die zyn met al hunnen yver en verſtand niet in ſtaat geweeſt, om veele wan-ordens, in hunnen tyd voorgevallen, te verbeteren, of weg te nemen.

Een Moorze vrouw baard, 1691, 20 zoonkens.

A°. 1691. den 17. November ſchreven de Golcondaſche Opper-hoofden, de Heer Joannes van Steeland, Koopman, en de onder-Koopman, Joachim Colyns, aan den Gezaghebber van Noorder Choromandel, de E. Heer Bruyning Wildeland, en den Raad tot Mazulipatam, dat zekere arme Moorze vrouw aldaar pas 6 dagen geleden, kort na den anderen, van 20 levendige zoontjes, ieder een gemeene hand lang, bevallen was; dog dat de zelve een weynig daar na alle overleden zyn; welk zeldzaam geval wy egter weerdig gekeurd hebben hier mede aan te haalen.

Meer zaaken van belang zouden wy wel weten te berde te brengen, die hier nu en dan voorgevallen zyn; maar konnen niet geraden vinden, alles, 't geen wy wel weten, hier ter neder te ſtellen, alzoo wy niet anders genegen zyn te verhaalen, dan 't geen ieder een weten mag, en daar wy niemand mede benadeelen.

Beſluyt der Kuſtzaaken.

Wy keuren beſt het met de Kuſtzaaken hier by te laten, om nu tot die van den Gods-dienſt alhier over te gaan.

Munten, Maaten, en Gewigten.

Munten, Maaten, en Gewigten.

1 Pagood doet 6 gulden.
1 Dito doet 16 groote, of 24 kleene Fanums.
1 Groote Fanum doet 7½, een kleene 5 ſtuyvers.
1 Ropy doet 24 Laryns, a 5 ſtuyvers ieder.
40 Kopere kaſſen doen 1 Fanum.
1 Bitsgans doet 12 ſtuyvers.
1 Bahaar, of een Candil, doet 480 pond; dog van Minerael, 520. pond.
1 Cantulam doet 240 pond.
1 Man doet 68 pond of 40 Ceer, en op Nagelwanze, Tegenapatam, Sadraspatam, Nagapatam, Palicol, en Daatzerom 24 pond.
1 Ceer doet 12 pond.
20 Maaten doen 1 Candil.
1 Parra doet 41 pond.
1 Patsjeri is 2 ſtuks of een paar.
2 Cobidos doen 3 ellen.

Van den GODSDIENST der KUST

Van

CHOROMANDEL.

DERDE BOEK.

EERSTE HOOFD-STUK.

HOe veelerley Godsdienſten hier zyn. Van de Heydenſche Godsdienſt alhier. Waar over Rogerius *en* Baldeus *zeer wel geſchreven hebben. Dog daar aan ontbreekt de kennis van 't* Sanſcrits, *en van den* Vedam. *Men behoorde de Predikanten tyd gegeven, om de taalen der Inlanders, te leeren. Voor al Sanskrits, en den Vedam te vertaalen. De Deelen, en naamen des Vedams. Wat zaaken men voor af kennen moet. De vyf geſlachten der menſchen. Het geſlacht der Bramines. Straf van een, die een Bramine dood. Na wien zy zoo genaamd werden. Hunne zesderley Secten. De* Weiſtnouwa's. *En hunne Tweederley zoorten. De* Scivia's. *De* Smaerta's. *De* Scharwaeka's. *De* Paſenda's. *De* Tſchectea's, *andre zoorten van Bramines. De* Wanpratta's. *De* Perma Ampaſa's, Jogi's. *De* Avedoeta's, *voorrechten der Bramines. Het Ampt der zelve. Plicht der Koningen ontrent hen. Wat de Bramines doen mogen. Hoe lang hunne kinderen onreyn zyn. Wanneer, hunne ooren doorboord werden, het ken-koordeken der Bramines, op wat tyd zy dit aanduen. Het werd ook wel van andre gedragen. De Bramines, leermeeſters van de kinderen, hebben meeſt geen kennis van de ſter-kunde. Wanneer zy hunne kinderen uythuwelyken. Zy mogen aan geen andre dan aan Bramines trouwen. Straf over bloedſchande, en hoe zy den overſpeeler ſtraffen, en weer voor eerlyk doen verklaren. Zyn ſterke dag-verkiezers. Hun nieuw jaar, naamen der maanden, en dagen. Naamen der Jentiefze jaaren, tyd-rekening. 't Hooft van hunne brieven. Wat een Bramine den ganſchen dag verricht. Wat de minſt yverige niet mogen nalaten. Wat ſpyze een Bramine nooit eet, als oook de* Weinsja's. *Geſchillen hier over tuſſchen de* Settreas, *en Bramines. Hunne ſpyze en drank. De vyf groote zonden. Zeer weynig dronkaarts onder hen. Hunne Vaſten. Wat zy doen als een Bramine zyn dood nadert. Door wat middel hy ten hemel vaart. Hoe hy de vrouw vraagt, of zy met hem ſterven zal. Oudheyd van deze gewoonte. Wat daar op volgt, zoo zy 't niet doet. Hoe 't met de ziel na de dood gaat. Hoe zy den overledenen behandelen. Over welke, en hoedanig zy rouw dragen. Wie na 's mans dood den boedel aanvaart, wat verder ten beſten van den overledenen gedaan werd.*

OM met ordre van de zaaken, betreffende den Gods-dienſt ter dezer Kuſt, te ſpreeken, moeten wy voor af zeggen, dat hier van ouds her drie verſcheyde zoorten van Gods-dienſt bekend geweeſt zyn, te weten:

Hoe veelerley Godtdienſten hier zyn.

De Heydenſche, de Mohhammedaanſche, en de Chriſtelyke.

De Heydenſche is de oudſte in tyd, en daarom de eerſte by ons in rang, en van de welke wy derhalven ook eerſt zullen ſpreken.

Van den GODS-DIENST der HEYDENEN alhier.

Van de Heydenſche Godtdienſt alhier.

Die maar een weynig belezen is, zal wel gezien hebben, dat D. Abrahamus Rogerius, wel eer 10 jaaren Predikant op deze Kuſt, en ook naderhand 5 jaaren tot Batavia geweeſt zyn, byzonder werk gemaakt heeft, om den Gods dienſt der Heydenen alhier, by zyne gemeenzaamen omgang met den Bramine Padmanaba, en meer andre, zeer naeuwkeurig na te ſpeuren, en die in zyne opene deure tot het verborgen Heydendom aan de wereld mede te deelen.

Waar over Rogerius en Baldeus zeer wel geſchreven hebben.

Ook zal zulk eenen niet onbekend zyn, dat D. Philippus Baldeus, wel eer Predikant op Ceylon, in zyne beſchryving van de Afgodery der Heydenen ons veel licht ontrent dit ſtuk reeds gegeven, en ook veele geheymen en verborgentheden van hunnen Gods-dienſt, door D. Rogerius maar met den vinger aangeraakt, merkelyk opgehelderd, uytvoeriger voorgeſteld, en zeer nette aftee-

teekeningen, die een groot licht daar aan toebrengen, aan de liefhebbers en naſpeurders van dezen Gods-dienſt der Heydenen te zien gegeven heeft.

Dog dat daar aan ontbreekt.

Uyt beyde deze werken zien wy wel veele dingen, hunnen Gods-dienſt betreffende; maar egter niet alles, dat wy daar van wel behoorden te weten, van 't welke de eenige reden is, dat deze twee Heeren geen van beyde de Sanſcritze taal, (by Rogerius Samſcortams en van andere Girandam of Kerendum genaamd) waar in de Vedam of 't H. Wetboek dezer Heydenen beſchreven is, verſtaan, en al dus geen gelegenheyd gehad hebben, om den Vedam of zelfs te lezen, of wel den zelven te vertaalen, en aldus het wezentlyke van dezen Gods-dienſt in zynen grond voor het ooge der wereld open te leggen.

De kennis van 't Sanſcrits, en van den Vedam.

Ik zegge dit niet, om een van beyde deze by uytſtek neerſtige mannen eenigzins van nalatigheyd te beſchuldigen, alzoo ik zeer veel reden heb van hunnen yver te pryzen, en by ervarenheyd weet, dat een Predikant in Indiën, in wat voor een Landvoogdy hy ook geplaatſt zy, met prediken, Catechizeeren, en andre zoorten van onderwys by den zwakken Inlander zoo veel werk vind (te meer, alzoo 't getal der predikanten over al, na evenmatigheyd van de dorpen, die zy waarnemen moeten, veel te weynig is) dat het hem onmogelyk is tyd uyt te vinden, om eenige andre vreemde taalen aan te leeren, of eenige fraeye werken der Ooſterlingen over te zetten.

Men behoord de Predikanten tyd te geven om de taalen des Inlanders, te leeren.

Het was derhalven te wenſchen, dat of de Heeren Zeventienden, of wel de Beſtierders van Indiën, en der byzondere Landvoogdyen, aan de eerſt aldaar komende Predikanten niet anders te doen gaven, dan om de taalen, die ider in zyne Landvoogdy vond, eerſt wel aan te leeren, om daar door gelegenheyd te krygen van de geheymſte verborgentheden zelfs van na by na te ſpeuren, en dus hen te kragtiger uyt hunne eygen gronden niet alleen te overtuygen, maar om aldus ook hunne Afgodery en verkeerde Godsdienſt in den grond uyt te roeyen, dat nu, van wegen deze onkunde, wat moeite men ook daar doet, ommogelyk geſchieden kan, om dat den Inlander alles voor ons, zoo veel mogelyk is, verbergd, en om dat 'er aldus altyd nog verborge quade gronden, die ons onbekend zyn, overblyven.

Om dit nu te boven te komen, was 'er geen beter middel; als om aan zulke Predikanten eerſt een zekeren bepaalden tyd te geven, om die taalen wel te leeren, en dan zouden zy in korten tyd zeer veel konnen vorderen, als een ygelyk de Godsdienſt der Heydenen, die hy in zyn Landvoogdy vond, eerſt naſpeuren, of door een nuttige vertaling van hunne Wet-boeken, in den grond eerſt beſchouwen, de zelve aan de geleerde wereld mede deelen, en ze dan ook onwederſprekelyk wederleggen, en zeer gemakkelyk metter tyd uytroeyen kon.

Ik weet wel, dat men nu en dan aan deze en geene Predikanten eenigen tyd gegeven heeft, om of Portugees, of Maleyts te leeren, maar behalven dat men hen niet tyds genoeg gaf, om zulks zoo grondig, als 't behoorde, te doen, wierden de zelve in zulken tyd altyd nog met andere dienſten, die hen beletteden, bezig gehouden. Hes is ook waar, dat alle Predikanten juyſt daar toe niet genegen, en 'er dikwils ook niet bequaam toe zyn.

Het zou egter van een algemeyne vrugt wezen, als dit, voor al onder de Predikanten op de Buyten-Comptoiren, en in de byzondere Landvoogdyen, zoo in 't werk geſteld, en hen een geruymen tyd gegeven wierd, zoo om de byzondere taalen der Inlanders eerſt wel aan te letten, als om 't een of 't ander Wet-Boek van hen te vertaalen.

Vooral zou dit een algemeen nut ter dezer kuſt geven, Indiën zelf nu nog eenige Predikanten aldaar alleen gehouden wierden, om de Sankritſe taal, de Hoofd-en Moeder-Taal van de meeſte Ooſterſe taalen, aan te leeren, en om dien Vedam, of dat Wet-Boek der Heydenen, (dat niet alleen de Heydenen op deze kuſt, maar ook op Ceylon, Malabar, in Bengale, Suratte, en meer aangrenzende Ryken, of geheel, of ten deele volgen) eens net te vertolken; en daar by dan aan zulke Predikanten verder gelegenheyd te geven, de Heydenen alhier, en elders, te kragtiger uyt hunne eygen gronden te overtuygen, en om ook daar uyt veel verborgenheden en andere zaaken, van welke wy nu onkundig zyn, te ontdekken.

Vooral het Sanskrits.

Om den Vedam te vertaalen.

Indien de Heer Hyde, Hoogleeraar der Ooſterſe Taalen in de Hooge School tot Oxfort, wat langer geleefd had, was 'er Hope geweeſt, om wel haaſt meer kennis van dezen Vedam te krygen, alzoo men hem die toegezegt had, en dit zou ons den regten weg geopend, en niet alleen een opene deure tot de verborgentheden der Heydenen gegeven, maar ons tot binnen in den Tempel der Aloude Indianen en der Heydenen van 't Ooſten geleyd, en dus ons een grondige kennis van de verborgenſte wysheyd en menigvuldige plechtigheden gegeven, en door welke groote ontdekkingen wy ook zekerlyk veel licht en opheldering ontrent,

de

de zeden, gewoontens en plegtlykheden, hare betrekking tot Gods woord hebbende, bekomen zouden hebben, dat wy nu nog, tot ons leedwezen, moeten derven.

De Deelen, en naamen des Vedams.

Dit Wet-Boek der Heydenen nu, den Vedam genaamd, had in de alleroudſte tyden vier deelen; dog een der zelve is weggeraakt, en dat wel tot groot nadeel der Bramines, die, zoo zy het nog bezaten, in meer aanzien, en van meer macht, dan de vermogenſten Koningen aldaar, zouden zyn.

Deze vier deelen werden genaamd Roggo Vedam, Sadura- of Iſſoure-Vedam, Sama Vedam, en Tarawana- of Adderawana-Vedam, aan welke de Malabaaren de naamen van Ieca, Icciyxa, Saman, en Adderavan, geven.

Ik wil gelooven, dat D. Abrahamus Rogerius, en D. Baldeus, ons geen zaaken nederſtellen, als die uyt den Vedam getrokken zyn; maar oordeele egter, dat wy een volmaakter, netter, en omſtandiger kennis van alles zouden hebben, indien wy dat ganſch werk zelfs eens vertaald zagen.

Om nu wat nader kennis van dit alles, zoo verre ons, of uyt die werken, of uyt het gebrekkelyk berigt der Inlanders, bekend is, te geven, moet men voor af weten, en kennen.

Wat zaaken men voor af kennen moet.

I. De byzondere zoorten van menſchen en geſlachten onder hen, die dezen Godsdienſt omhelzen.

II. De byzondere Deelen van hunnen Godsdienſt, of de zaaken, die zy gelooven.

A. Wat nu de byzondre geſlagten en zoorten dezer menſchen betreft, die dezen Gods-dienſt omhelzen, daar zyn 'er na de gedagten van zommige maar vier; maar na ons oordeel vyf in getal. Deze zyn:

De vyf geſlagten der menſchen.

α De Bramines.
β De Settreas.
γ De Weynjas, of Weynsjas.
δ De Soedras.
ε De Perrias (van de Hoogduytzen en Deenen Barhars genaamd.)

En deze volgen malkanderen in Hoogheyd, Adel, en rang, ook even eens.

Het geſlacht der Bramines.

I. De eerſte in Rang, en de Aanſienelykſte onder deze volkeren, zyn de Bramines, die een en de zelve met de Brachmannen der Ouden, en de Prieſters dezer Heydenen zyn.

Hunne gemeenſte hedendaags-beſt bekende naam is die van Bramines, hoewel de rechte die van Brammans, Bramans of van Brammanes, na hunne God Bramma, ſchynd te zyn; van den welken zommige hun afkomſt rekenen.

Alle de Heydenen ter dezer Kuſt ſtemmen eenparig toe, dat God geen menſchen zoo zeer bemind, dan de Bramines, die 't allerdiepſt in zyne gunſt ſtaan, weshalven zy ook de rang aan hun ſtam en geſlagt boven alle andren geven.

Straffe van een, die een Bramine dood.

Ook verbied hun Wet-boek, om oit een Bramine, over wat misdaad het ook zou mogen wezen, te dooden, en, dit te doen is een van de vyf zonden, die zy vaſt ſtellen, dat onvergeeflyk zyn.

Die nogtans zoo ongelukkig wezen mogt, om een der zelve te dooden (te weten in haaſtigheyd, of in toorn; want zoo 't in den oorlog geſchied, geld die wet niet) moet volgens de wet, daar af in den Vedam te vinden, twaalf jaren in Pelgrimagie, en met het bekkeneel van de gedoode Bramine in zyn hand aalmoeſſen gaan bedelen, en 't gebedelde uyt dit bekkeneel eeten en drinken, na verloop van al het welke hy ook zeer veel aalmoeſſen geven, en eyndelyk nog een Tempel ter eeren van Eswara bouwen moet; met welk laatſte alleen zulk een volſtaan kan, die een Bramine in den oorlog quam, te dooden; dog die eerſte ſtraf heeft hun opperſte God Eswara zelf, na dat hy twee Raetsjatsja's, zoonen van Bramines, gedood had, moeten ondergaan.

Na wie zy zoo genaamd werden.

Deze Bramines nu, zoo na hunnen God Bramma (van den welken zy hunne afkomſt gelyk ook alle de andre geſlagten, maar zy uyt zyn hoofd, rekenen) genaamd, zyn het ontrent de zaaken van hunnen Gods-dienſt niet eens, maar men vind onder hen zes byzondre Secten, en geſlagten, die in gevoelen verſchillen.

Deze werden genaamd;

Hunne zesderley Secten.

De Weiſtnoewa.
De Seivia.
De Smaerta.
De Schaerwaeka.
De Paſenda.
De Tſchectea.

Dit zyn hunne Hoofd-Secten: want anders zyn zy wel in 81 a 82 gezindheden verdeeld, van welke de Vertaas de hoogſte en voornaamſte zyn.

De Weiſtnoewa's.

Wat de eerſte onder hen, of de Weiſtnoewa's, betreft, deze werden zoo, genaamd, om dat zy Wiſtnoe, of Ram voor den Opperſten God, die ſyns gelyk niet heeft, houden. Daar zyn 'er van 't geſlacht Soudra, die met hen van een geſlacht Daetſeri, dat is dienſtbare genaamd zyn. Deze Lieden maken zy wys, dat het hen een groote eer, en Gode zeer aangenaam is, dat

zy de Bramines ten dienſt zyn, belovende aan die gene, die voor een Bramine 't leven laten, na hun dood een plaats in de Dewendre, of plaats der gelukzaligen. De Bramines werden mede wel Daetsja en Daſa, of dienſtbaar, maar alleen aan God, genaamd.

Onder deze vind men weer twee byzondre zoorten, te weten, de Tadwadi Weiſtnoewa, die grondig over God, en de Goddelyke zaaken, weten te ſpreken, of de Roma noewa of Ramaroeja Weiſtnoewa; die zoo na hunnen ſtichter genaamd zyn.

De Tadwadi hebben gemeenelyk een wit ſtreepje voor hun voorhoofd, aan beyde de ſlapen des hoofds, en op de ſchouders, gelyk mede een teeken, als een dubbeltje in 't rond op beyde hunne borſten; waar door zy van de andre onderſcheyden zyn, zeggende, dat dit het rechte merk van Wiſtnoe, en hen een beſcherm-middel tegen den Duyvel, en tegen Jamma, den Helſchen Rechter, is, dewelke, dit teeken ziende, hen niet zullen moejen. Ook beloven zy aan hunnen God geen anderen te zullen erkennen, of dienen, vereyſchende te gelyk, dat men dat ook met ernſt betracht, of dat zy anders zware ſtraffen te wagten hebben.

En hunne Tweederley zoorten.

De Romanoeja Wiſtnoewa dragen op hun voorhoofd een wit teeken van zekere ſtof als kryt, welk teeken de gedaante van een Griekze Ypſiloen heeft, hoewel zy, daar de armen zich aan 't ſchouderblad bewegen, zich een ander teeken in 't vleeſch inbranden, welk teeken alleen zy meynen te konnen volſtaan, zonder zich zelven ergens anders te teekenen. Zy mogen hun hoofd met geenen doek dekken, dragen maar een korte vlok hayrs op de kruyn (uytgenomen hun Opper-hoofd die in Cansjewarom woond) en zy agten zich zelven ook beter als de andre, om dat zy zich met geen koophandel bemoejen, in geen hoerhuyzen gaan, en, zoo zy 't doen, daar over beſtraft werden.

Deze beruſten by de enkele belofte, die zy eens gedaan hebben van God met een oprecht hert te zullen dienen, vaſtſtellende, dat God, ſchoon zy dit niet nakomen, en zich in hun leven anders gedragen, zich hunner ontfermen, en hen al hun zonden vergeven, en dat hy, hen eens in gunſt aangenomen hebbende, hen ook noit verlaten zal.

De Seivias.

De Tweede Secte der Bramines werd Seivia, of ook wel Aradh-Iha genaamd. Deze ſtelken Eswara tot hunnen Opperſten God, onder welke alle andre Goden, en zelf Wiſtnou mede, bukken moeten. Die van 't geſlacht Soudra van een gevoelen met deze Bramines zyn, werden Sjangam genaamd.

Deze teekenen zich zelven met drie ſtreepen van de aſſche, van Koedrek gebrand, voor het hoofd, welke Koedrek zy voor zeer Heylig houden.

Daar zyn 'er onder hen ook, die zekeren ſteenen Afgod, Lingam genaamd, en op zyn vuylſte het membrum Virile, of weldat in membro muliebri, verbeeldende, of om hunnen hals, of ook wel in hun hoofd-hair, gelyk ook zommige kinderen van hen dit ook wel met waſch bekleed en met een koordeken aan hunnen arm dragen; al 't welke zy houden een klare en volſtrekte belydenis van hunne hope op Eswara te zyn.

De Soedra's, die deze Lingam dragen onthouden zig ook, even als de Bramines, van viſch en vleeſch.

De derde Secte werd Smaerta genaamd. Deze ſtellen vaſt, dat 'er geen onderſcheyd tuſſchen Wiſtnoe en Eswara is; maar dat zy, niet tegenſtaande zy een en de zelve zyn, egter onder onderſcheyde gedaanten en beelteniſſen gedient werden; ook veragten zy die gene, die den eenen God boven den anderen verheffen.

De Smaerta's.

Deze nogtans hebben onder 't gemeene volk wel de minſte agting en aanhang, om dat het onderſcheyden van deze diepzinnige en wel meeſt voor hen verborgene ſtoffe boven hun verſtand gaat.

De vierde Secte noemen zy Scharwaekka. Deze ſtellen vaſt, dat 'er na dit leven een eynde van alles is, en dat 'er geen ander leven, geen opſtanding, geen oordeel, geen ſtraf, nog belooning ſtaat te volgen. Zoo dat dit menſchen zyn, die niet veel van de Sadduceen, Epicureen, en ongodiſten verſchillen, willende, dat men hun bewys van zulken ſtelling, dat 'er een ander leven hier na volgen zal, geve, of dat men hun eenig voorbeeld daar van aanwyze.

De Scharwaeka's.

Egter dragen zich velen onder deze menſchen nog al vry wel in hunne gemeene wyze van leven, niet op hope van eenige belooning hier namaals te erlangen, maar enkelyk en alleen, om van de menſchen daar over geroemd te werden.

De vyfde Secte is Paſenda genaamd. Deze verwerpen de ganſche Vedam, zeggende, dat alles, wat daar in voorkomt, niet waar, en maar verzierd is, weshalven zy maar na hun goeddunken leven, verſchillende daar in niet veel van de vorige, dat zy mede geen leven na dit hier namaals verwagten.

De Paſendra's.

Zy leven als de beeſten, makende geen onderſcheyd ter werold 'er tuſſchen, of zy by hun moeder, dan of zy by hun ſuſter, en, zoo over en weder ook, by hun vader, en broeder ſlapen. Ook bekreunen

kreunen zy 'er zich zeer weynig aan, of de menſchen wel, of qualyk, van hen ſpreken. Men heeft ook wel gevallen gezien, dat deze om hun godloos leven van andre Secten dood geſlagen zyn.

De 'Tſchectea's.

De laatſte Secte werd Tschectea genaamd. Deze zeggen, dat eenen T'ſechecti de opperſte God is, en dat Wiſtnou, Eswara, en Bramma hunnen oorſpronk van hem hebben. En ſchoon zy vaſt ſtellen, dat deze hunne God de wereld, met alles, wat 'er in is, onderhoud, verwerpen zy egter al mede, gelyk als de vorige, den inhoud van den Vedam, en willen zich geenzins daar aan onderwerpen, om welke reden zy, benevens de twee vorige Secten, van de andre Heydenen voor Ketters gehouden; en geagt werden niet weerdig te zyn, dat men hen volge; om welke reden ook hunnen aanhang niet groot is.

Andre zoorten van Bramine's.

Onder deze verſcheydene Bramines nu zyn 'er, die zig door hunne manier van leven van de andre geheel en al afzonderen, en die derhalven Jagi's genaamd werden.

Daar zyn 'er ook onder de Soudra's, die diergelyken wyze van leven aannemen; maar die werden dan Jogi's, en van d'onze Aſſche-poeſters genaamd.

Deze afgezonderde in leven nu zyn, of Wanapraſta's, of San-Jaſi's, of Avadoeta's.

De Wanapraſta's.

De Wanapraſta's begeven zig met hunne Vrouwen en kinderen na 't boſch, alwaar zy van 't gewaſch des velds, en van de boom-vrugten leven, zonder zig tot eenigen arbeyd te begeven, ja zy zy zullen zomtyds vreezen een wortelken uyt de aarde te trekken, uyt vreeze van zich te bezondigen, en van dat hier door deze of gene ziel uyt eenig lichaam verhuyzen mogt. Deze werden voor zeer Heylig gehouden.

De San-Jaſi's.

De San-Jaſi's zyn menſchen, die de wereld, en alle vreugde der zelve verzaakende, zig aan een zeer naeuw-bezette en ingetogen maniere van leven, meer dan de vorige, overgeven.

Deze mogen niet trouwen, geen Pinang, en maar eens daags ſpyze eeten, mogende daar toe ook geen kopere bekkens, volgens de gemeene wyze der Heydenen aldaar, en alleen aarde vaten gebruyken, waar benevens zy ook genoodzaakt zyn van Aalmoeſſen te leven.

Het kleed, dat zy dragen, is in roode aarde geverwd. Zy dragen een lange Bamboes in de hand, mogen geen geld, goud, nog zilver, aanraken, nog eenige vaſte woonplaats hebben, of altoos nergens twee nagten blyven, dan alleen twee maanden in 't jaar is hen dat toegelaten, waar toe zy dan een Heylige plaats verkiezen; alwaar zy, des genegen zynde, hun geheel leven door zouden mogen verblyven; daar zy anders op onheylige plaatzen niet meer, dan eene nacht, zich mogen ophouden.

Deze lieden moeten zig ook beneerſtigen, om de begeerlykheyd, toorn, gierigheyd, hoogmoed, de liefde tot de wereldze zaaken, en de wraakgierigheyd te overwinnen, en daar in hun ganſch leven bezig zyn, om zoo veel ernſtiger op de Goddelyke zaaken te konnen denken.

Zoo deze van 't geſlacht der Bramines zyn, werden zy San-Jaſis; dog zoo zy van 't geſlacht der Settreas, of der Weynsja's zyn, Perma-Ampſa's, dog zoo zy van 't geſlacht der Soedra's zyn, Jogi's; dog deze laatſte werden ook wel aſſchepoesters genaamd, om dat zy zich menigmaal in de aſch wentelen, levende veel vryer, als de rechte San-Jaſi's. Zy loopen ook of geheel, of ten naaſten by, moeder naakt, hoewel zommige nog zoo een Wartel, of Gordel om hun ſchamelheyd te dekken, aanhebben. En dat zyn die Gymnoſophiſten, of naakt-loopende Heyligen, van welke ons de Ouden zoo veel hebben weten te verhaalen, en van welke Strabo, en Herodoot, 15, 1. en meer andre melden.

De Perma-ampſa's, en Jogi's.

De derde zoort, of de Avadoeta's, verlaten uyt Heyligheyd niet alleen hare vrouwen en kinderen, maar willen in veel zaaken de San-Jaſis in Heyligheyd nog overtreffen.

De Avadoeta's.

Zy willen zelf ook geen aarde vaten, geen Bamboes in de hand, nog eenige kleeren aan 't lyf hebben, dekkende hunne ſchamelheyd maar met een kleen lapje lywaad; of wel met een Gordel van een Luypaards-vel, of dragen ook wel een lap 'er af van de linker ſchouder over den arm henen, zonder verder iets aan te hebben. Zommige van hen gaan moedernaakt, beſtryken hun lichaam met aſſche, bedelen, als zy honger hebben, een aalmoes zonder ſpreken, en alleen door 't uytſteken van de hand, waar op zy die aanſtonds ook krygen, alzoo men verzekerd is, dat zy die niet, dan in een tyd van hooge nood, verzoeken.

Zommige van hen willen 'er niet eens zoo veel moeite om doen, om in een huys te gaan, en die zoo te bedelen, maar zy zetten zich hier of daar by een Rievier, die de Inlanders voor Heylig houden, neder, en wagten daar, tot dat de een of de andre barmhertige hen daar van ſpyze verzorgd, dat ook zeer wel waargenomen werd, alzoo zy vaſt ſtellen door zulke bewyzen van ontferming de gunſt hunner Goden onwederſprekelyk te verdienen.

Deze Avadoeta's werden onder de Heydenen als de volmaaktſte Heyligen aangezien, en zeer hoog van hen geacht, en voor al die, de welke geheel naakt gaan, hoewel 't gevoelen van alle Heydenen daar in niet overeen ſtemd: want veel van hen zien dit, neven ons voor een daad van de uyterſte onbeſchaamheyd, en die in 't gemeyn zeer ergerlyk is, aan, dat men nog daar en boven Heyligheyd ſtellen wil; in zoo moeder-naakt te gaan, even eens als of men zig zonder dit te doen, en gekleed zynde, niet tot een Heylig leven, en tot Heylige gedagten begeven kon. En het is ook daarom, dat zy onder de Heydenen zeer weynig navolgers vinden, om dat zy door de eerbaarheyd en ſchaamte, waar mede dit geheel en al ſtryd, weerhouden werden.

Voorregten der Bramine's.

De Bramines hebben, volgens de bepaling, daar af in den Vedam voorkomende, vyf voorrechten, die hen boven andren vergund zyn.

1. Dat zy 't Feeſt Jagam mogen houden; dog aangezien zy niets mogen dooden, dat leven ontfangen heeft, om geen ziel uyt haar lichaam te dryven, en derhalven ook geen bloed, in opzigt van 't beeſt, dat daar geofferd moet werden, vergieten mogen, zoo grypen zy dat maar by de nek, houden de krop toe, verſtikken het, en kappen het, dood zynde, in ſtukken, verbrandende dan 't zelve en doende daar over eenige gebeden; waar op dan de Bramines, daar tegenwoordig, eenige deelen van 't hert nemen; en eten; doende dit alleen op dit Feeſt, daar zy anders noit eenig vleeſch eten mogen. De voorzigtigſte en Heyligſte egter onder hen zullen dit Feeſt myden, op dat zy niet genoodzaakt mogten werden vleeſch te eeten.

2. Zoo mogen zy ook de wyze, hoedanig men de Jagam vieren moet, aan andre leeren; dog ſchoon de Settreas, of Edele, deze wyze van de Bramines geleerd hebbende, dit Feeſt vieren mogen, mogen zy dog de wyze van dien aan geen andre geſlagten, ja zelf ook aan niemand van haar eygen geſlagt leeren. Ook mogen de Weynsja's de Jagam niet doen, nog leeren van andre, dat aan de Soudra's nog veel minder geoorloft is.

3. Zoo mogen zy den Vedam, of hun Wet-Boek, leezen.

4. Zy mogen ook den Vedam aan andre van hun geſlacht, en ook aan de Settrea's; dog niet aan die van de geſlachten der Weynsja's, of der Soudra's, leeren. Ook moeten de Settrea's den Vedam wel zelf lezen, na dat zy dat van de Bramine's geleerd hebben; maar mogen daar af geen kennis aan die twee andre geſlachten geven, of hen iets daar af leeren, alzoo de Weinhja's zelf de woorden van den Vedam niet mogen ſpreken, nog hooren ſpreken, en als zy al eenige gebeden leeren, mogen zy die met de woorden des Vedams niet uytſpreken, maar moeten alleen de woorden van de Jaſtra, of uytlegging van den zelve, daar toe gebruyken.

En de Soedra's, of 't ſlegt Jan Hagel, mogen de woorden van den Vedam niet alleen niet ſpreeken, nog hooren ſpreeken, maar hen is 't ook niet geoorloft zelf maar de Jaſtra te gebruyken, of die te leeren. Waarſchynelyk, om dat den inhoud des zelfs zoo vuyl is, dat het zich zelven ſchaamd die in 't licht te doen komen, of bekend te doen werden aan menſchen, die niet konnen zwygen, en de ſchandelyke geheymen des zelfs niet zoo voorzigtig, als 't wel vereyſcht wierd, gewoon zyn bedekt te houden.

5. Zy mogen niet alleen aan andren aalmoeſſen geven, maar die ook van andre verzoeken, en 'er om bidden, daar andre geſlagten die mede wel geven, maar geenzins die van andre verzoeken of daarom bidden mogen, zoo dat de Bramines alleen het voorrecht hebben, om te mogen bedelen, en daar eere in ſtellen.

Ook is het zeker, dat, hoe ſterk zy 't geven van aalmoeſſen andre aanbeveelen, en hoe veel zy daar van ook ſchryven, dat het God zeer aangenaam is, zy egter dit zelf zeer zelden doen, en, als zy 'er al toe zouden mogen komen, mag de eene Bramine dat eens aan de andre doen; maar andre geſlagten, en, voor al, voor dat van de Soedra's, hebben zy niets, dan 't roepen van Po, Po, (dat is, weg, weg) over, om dat zy door de zelve vreezen beſmet, en verontreynigd te werden.

Hun dier en ernſtig aanbeveelen der zelve ziet derhalven meeſt daar op, dat andre veel aalmoeſſen aan hen mogten geven, alzoo dat een werk is, dat zeer veel by God verdiend, waarom andre ook veel aan hen weggeven, en zich zelven dus arm maken.

Het Ampt der zelve.

Het Ampt van deze Bramines is, om andre te leeren leezen, ſchryven, en cyfferen, maar voor al om hen de gronden van den Gods-dienſt der Heydenen te leeren verſtaan. Dit moeten zy voor niet, en buyten eenig loon doen, ten ware dan dat zy zeer arm waren, en dan mogen zy van hunne leerlingen wel iet trekken, om hun koſt en kleederen 'er af te bezorgen; dog verder niet.

Aan

De pligt der Koningen ontrent hen.

Aan de andre zyde, is het de plicht der Koningen zoodanig voor hen, en hunnen noodruft te zorgen, dat zy niet van nooden hebben, om loon van hun leeren te trekken, en dat zy 'er hunne vrouwen en kinderen ook behoorlyk van onderhouden konnen.

Om dat nu hun getal zoo uytnemend groot is, in zoo verre dat zy wel met drie vierde deelen van 's lands inkomen doorgaan, is het de Koningen onmogelyk, om hen alle zoo rykelyk als 't wel noodig is, te verzorgen, en dit is ook de reden, dat veele der zelve niet alleen arm, maar ook genoodzaakt zyn, om iet anders by der hand te nemen, en zich, 't zy met den koop-handel, 't zy met het oeffenen van de konst der artsenye, of wel met iet anders, daar geld afkomt, bezich te houden; maar het is hen niet geoorloft, om 't land te bouwen, te weven, te schilderen, of eenige slaaf-agtige dienst aan iemand, als was 't ook aan een Koning, te doen, alzoo hy dan ten eersten van de andre Bramines verstooten zou werden; doch tot het ampt van schryvers, Gezanten, Raadslieden, en wat dies meer is, mogen zy zich wel laten gebruyken, alzoo dit alles niet beneden hunne weerdigheyd is.

Wat de Bramines toen mogen.

Niemand werd voor een Bramine gehouden, dan die van een Bramine voortgekomen is.

Hunne kinderen, eerst geboren zynde, zyn 10 dagen onreyn, en alzoo ook zelf dat huys, waar in 't geboren wierd, zoo lang onreyn is; zoo mag ook een kind van geen ander, dan die gewoon is 'er dagelyks over te gaan, behandeld werden, gelyk 'er in die tyd ook geen van de vrienden, of andre, ontrent het huys zullen komen. Nadat nu de dagen dezer onreynheyd voorby zyn, werd het huys, en al 't Lywaad, dat de vrouw gebruykt heeft, op de thiende dag gereynigd, en gewasschen; en alle de aarde potten; in dit huys dan nog zynde, werden weg geworpen, en alle de kopere vaten werden schoon gemaakt, op de twaalfde dag maken zy een vyer; waar in zy wierook werpen, over 't welk, alzoo zy dit Heylig agten, zy eenige gebeden lezen; en als dit vyer uytgaat, dan geven zy 't kind een naam, zoo als zy gemeenelyk gewoon zyn, gelyk die van Warreda, Marlepa, Tirrenata, Ragoa, en diergelyke meer Na dat het kind nu zyn naam ontfangen heeft, zyn zy gemeenelyk (hoewel juyst altyd dan niet) ook gewoon des zelfs ooren te doorbooren. Vele doen dit ook wel lang na 't geven van de naam; maar de Bramines en wagten daar niet langer mede, om dat hunne kinderen de ooren doorboord moeten hebben, eer zy het koordeken of bandeken, dat zy om den hals dragen, aandoen.

Hoe lang hunne kinderen onreyn zyn.

Wanneer hun ooren doorboord zyn.

Dit doorbooren der ooren nu geschied niet, om daar in Juweelen (gelyk de gemeene gewoonte is) te dragen, maar dienst alleen, om daar by een zeer plegtelyke belofte van dienst en onderdanigheyd aan Wistnoe en Eswara te doen, zich zelven daar by verbindende, van hem noit te zullen verlaten, en noit een andre Gods-dienst te zullen aannemen, waar na men dit kind met dit doorbooren zyner ooren ook veel heyl en geluk wenschte.

Het koordeken der Bramines.

Schoon men de kinderen der Bramines in opzicht van hunne afkomst voor Bramines houd, werden zy echter daar voor niet gehouden, voor dat zy zeker koordeken, Dsandhem by hen genaamd, om den hals dragen.

Het werd van zeyl-garen gemaakt, en bestaat uyt drie strengeltjens, zynde ieder der zelve van negen fyne draadjens, door een Bramine zelf, zonder wiel, of eenig ander werktuyg, en met de hand gewernd.

Dit koordeken nu hangt hen op de linker schouder, gaat dwars over hun lichaam, en daald na de rechter zyde weder, alwaar het onder de rechter arm tot op het gewrigt komt te hangen.

Hunne kinderen beginne dit al met hun 5 jaren te dragen, en mogen hier mede, zoo de ouders dit goed vinden, wel tot 10 jaaren, dog langer niet, ten ware by levens-gevaar, wagten.

Dat zy 't juyst altyd niet met de vyf jaar doen, daar van is hunne armoede veeltyds wel de grootste oorzaak, alzoo 'er onkosten tot het aannemen van dit koordeken vereyscht werden.

Daar moet een plegtelyk vyer, Homam genaamd, van 't Heylig hout Rawasittou, vier dagen lang gebrand, daar moet Padi, Boter, Zingeli, Tarw, gekookte ryst en wierook in dat vyer geworpen, en 't gezelschap der Bramines, die deze plegtelykheyd bywoonen, moet gedurende deze vier dagen door 's kinds ouders onthaald werden, dat ieders gelegenheyd en staat juyst zoo niet dragen kan.

Men spant by die gelegenheyd een tent of gehemelte, waar onder een verheven grond gemaakt, en waar op dit plegtelyk vyer gestookt werd, waar in ieder Bramine wat ryst, of iet anders van de gemelde dingen werpt, sprekende daar over, terwyl dat vyer zoo brand, eenige korte gebeden uyt.

Na 't aannemen nu van zulken koordeken, noemd men zulke kinderen Bramasari's, een naam, die zy voe-

ren, zoo lang zy ongehuwd zyn.

Aan zulke nu verbieden Vedam, dat zy gedurende dezen tyd, geen Pinang eeten, (alzoo zy vaſt ſtellen, dat die de luſt tot byſlapen verwekt) nog geen vrouwen bekennen mogen, en zy gebied hen maar eens daags, en niet, als gebedelde ſpyſe, te eeten.

Zy overladen zich in die tyd noit met meer ſpyſe, op dat hunne zinnen te ſterker op 't gene zy te leeren hebben, zouden ingeſpannen zyn, en op dat dit hen geen beletſel toebrengen mogt; hoewel alle de Bramaſaris dit juyſt niet even net nakomen.

Indien dit koordje by ongeluk quam te breeken, zou hy niet mogen eeten, voor en al eer hy weer een ander om den hals heeft, alzoo dit een onwaardeerlyk en een hoog-noodig halscieraad is, om dat zy zonder het zelve voor geen Bramines erkend werden; maar om dit voor te komen, vernieuwen zy dit jaatlyks in Auguſtus op 't Feeſt T'srawanala, Pondewa, op de tyd der volle Maan, gelyk men ook dien zelven tyd waarneemd, om alle de Bramaſari's hunnen Dſandhem aan te doen.

Op wat tyd zy dit aandoen.

Dit koordeken mag van de andre geſlagten mede wel gedragen werden, 't geen van zulke, die andre in iever overtreffen willen, wel meeſt geſchied, maar zy moeten die van een Bramine, alzoo die alleen 't recht hebben, om ze te maken, koopen, en dan is dit hen een leuze en een bewys van hun geloove.

De Bramines Leermeeſters van de kinderen.

Gelyk nu de Bramines de voorname Leeraars dezer Heydenen zyn (hoewel zy, nog de Settrea's ofte de Weinsjas geen kinderen der Perria's leeren. ſullen, dat gemeenelyk de Soedra's doen, en dat zoo maar wat henen gaat) alzoo leeren zy ook hun eygen kinderen, of zy beſtellen die by een andre Bramine, die ſchool houd, die hen leezen, ſchryven, cyfferen, en de gronden van hun geloof leerd. Ook mogen zy noit van een Meeſter van een minder geſlagt, dan 't hunne, onderweſen werden, dat een onuytwiſſelyke ſchande zyn zoude, en waar in hen ook de andre geſlagten der Settre'as, Wensja's, en der Soedra's, na volgen; dog de Perrias, die de ſlegtſte en veragtſte van allen zyn, nemen dit zoo naeuw niet, gelyk ook zeer weynige van hen lezen of ſchryven konnen.

Hebben meeſt geen kennis van de ſterkunde.

Schoon zy nu de grootſte Leeraars onder deze Heydenen zyn, hebben zy dog de grootſte kennis niet van alle zaaken, en voor al hebben zy by na alle (zeer weynige uytgezonderd) een geringe kennis van de ſterrekunde, gelyk zy ook een zeer beſpotteliyk begrip van de Zon-en Maan-verduyſteringen hebben, vaſt-ſtellende, dat die dan van twee Raatsjatsja's, die als ſlangen zich vertoonen, en met welke zy oordeelen dat de zelve dan in eenen zwaren ſtryd zyn, ingeſlokt werden.

Eenige van hen nogtans weten deze verduyſteringen nu ook net uyt te rekenen.

Wanneer zy hunne kinderen uyt huwelyken.

Zy dragen al zeer vroeg zorg; om hunne zoonen en dogters uyt te huwelyken, hoewel de Bramines, mitsgaders de twee naaſte geſlagten aan hen in rang, dit niet zullen ondernemen, voor dat hunnen zoons de Dſandhem, of hun koordeken, al hebben aangedaan.

Zommige, en voor al de rykſte, ondernemen dit al, zoo ras zy dit koordeken maar dragen, en dus dikwils al van hun vyfde jaar, altyd zorg dragende, dat zy na een dogter, die jonger, als hunnen zoon is, omzien, en dat wel, om dat geen Bramine met een vrouw, die hare maandſtonden reeds gehad heeft, trouwen mag, gelyk zy, om die zelve reden, hare dochters ook zeer vroeg uythuwelyken, alzoo niemand anders een Bramine's dogter, die hare ſtonden al gehad had; voor zyn vrouw zou willen nemen; en daarom houden zy dit, als hen zulken dogter al onverloofd byblyven mogt, zoo ſtil als het mogelyk is, om met dezelve niet altyd te blyven zitten.

De Settreas zien daar zoo naeuw niet na, en trouwen zoo wel met die hare ſtonden hebben, als met die ze nog niet gehad hebben.

Geen huwelyk zal door een Bramine voor zyn zoon verzogt werden, zoo hen eenig quaad voorteeken ontmoet. Gebeurd hem dat ten tweedemaal, hy zal het tot een andren dag uytſtellen; dog zoo dat ten derdemaal voorvalt, dan zal hy 'er geheel van afzien.

Zoo de Weinsjas op zulken dag maar een quaad of ongelukkig dier hooren noemen, houden zy dat voor een quaad voorteeken, en zoo zy op dien dag, zulken dier zien, durven zy om dat voorgenomen huwelyk noit meer denken.

Ook ſmelten zy wel een halve ducaat aan goud, en zoo zich die dan klaar vertoond, is 't een goed teeken, dat 't huwelyk wel gelukken zal; dog zig duyſter vertoonende, dan werd dit verzoek niet ondernomen. Van zulke zotte bygeloovigheden zyn zy vol.

By verzoek van een dochter van deze of gene ten huwelyk, zal des dogters vader verzoeken den vryer te zien, en na hem vernemen, zoo hy alles wel bevind, mag die vryer eerſt by hare vrienden en daar na ook wel onder 't oog

van

van de vryſter komen, en zoo zy dan malkanderen en de vrienden behagen, gaat dit huwelyk voort.

Die van de Soedra's geven hunne dogters niet uyt, ten zy dat zy 'er een zekere bedongen zomme gelds voor trekken, dat zy egter geen koop-penning, maar alleen een zuyvere gift genaamd willen hebben.

Wat verdre plegtlykheden, by 't ſluyten en voltrekken van zulken huwelyk, onder hen gebruykelyk zyn, kan men by Rogerius in zyn 1. Deel, en in 't 1. Hoofd-ſtuk zien.

Zy mogen aan geen andre, dan aan Bramines, trouwen.

Geen Bramine zal zyn kinderen aan eenig ander geſlacht, dan 't zyne, uyt-huwelyken, daar de andre geſlachten zoo ſtipt niet opletten, die hunne dochters nu en dan wel eens aan die van een hooger geſlagt geven.

Wel is waar, dat zommige Bramines egter wel vrouwen uyt een ander geſlagt hebben, die zy, ouder geworden zynde, en juyſt geen zin in die gene hebbende, die hunne Vaders hen beſchikten, dan na hun zin, en ook wel uyt andre geſlagten nemen, dog alle andre Bramines keuren dit ſterk af, en vooral, zoo zulk een een vrouw uyt het geſlacht der Soedra's neemt, vermits die Bramine, uyt zulken vrouw kinderen nalatende, en ſtervende, zoo lang van den Surgam, of Hemel, verſteken is, als die kinderen in 't leven zyn, ook zeggen zy, dat dit een groote zonde is, waarom het ook zeer weynig geſchied.

Ontrent de trappen van maagſchap laten zy mede hun oog zeer naeuw gaan, en hebben een afgryzen van bloedſchande, houdende die voor een van hunne vyf groote zonden.

Straf over bloedſchande.

Ontrent zulke, die zig hier aan ſchuldig maken, beveeld den Vedam, dat men hen de ſchamelheyd affnyden, hen die in de hand geven, en zoo zal laten ſterven, zonder hen eenig geneesmiddel toe te ſtaan; dog tegen de vrouwen vind men daar in geen ſtraf bepaald, alzoo zy vaſt-ſtellen, dat die uyt zig zelven daar niet toe komen, maar daar toe wel konnen verleyd werden.

Zoo men nogtans de trappen van bloed verwantſchap, die de bloedſchande zoude veroorzaaken, eens onder hen nagaat, verſchillen zy merkelyk met ons, alzoo men by hen met zyn wyfs ſuſter, en met verſcheyde van hare ſuſters trouwen mag; dog 't is ongeoorloft, dat twee broeders ieder een ſuſter hebben. Ook mogen zy met hun vaders ſuſters dogter, maar niet met des zelfs broeders dogter, en dus ook wel met haar ſuſters dochter, maar niet met haar broeders dogter, trouwen; welk laatſte nogtans de Soudra's wel mogen doen.

Veel Vrouwen te hebben is gemeen, zoo onder de Soudra's en andre geſlagten, als onder de Bramines.

Hoewel nu de Bramines in 't trouwen van veel wyven geen zonde ſtellen, zyn zy echter van oordeel, dat het beter en zediger is, 'er maar eene te hebben, en zig daar mede te vergenoegen, verwerpende geheel en al dat men, buyten zyn vrouw, of vrouwen, nog byzitten heeft.

Zy verfoejen ook alle hoerery en overſpel, houdende het eerſte (ſchoon 't juyſt zoo net geen van beyde nagekomen werd) de ſtraf, 'er toegeſtekt, en 't laatſte de dood weerdig.

Hoe zy een overſpel ſtraffen.

Zoo een vrouw der Bramines zich in overſpel te buyten gaat, zullen zy die wel niet openbaar verlaten, of dit aan een iegelyk bekend maken; maar zy metſelen haar tuſſchen eenige muuren, en verzorgen haar daar van ſpys, en drank.

En weer voor eerlyk doen verklaaren.

Indien egter de man dit aan zulk een vrouw, door te groote liefde wil vergeven, richt hy een maaltyd aan, waar op hy veel Bramines, en San-Jaſi's, noodigd, alle welke dan van die overſpeelſter gediend werden. Wanneer nu de Bramines de ſpyze van hare hand nemen, nemen ook de andre genoodigde gaſten die van haar, en daar na werd zy weder als een eerlyke vrouw van ieder een aangemerkt.

Zy zyn ſterke dag-verkiezers.

Alle de Bramines zyn ook ſterke dag-verkiezers, waar toe zy tweederley Panjangam, of Almanach, hebben (zoo Rogerius in 't XIV. en XV. Hoof-ſtuk toond) zullende niets, dan op een goeden dag, ondernemen, dat hen veel moeite en ſchade geeft. Egter durven zy hier in 't beſtier en beſluyt van Bramma, die 't bewind over de zaaken hier beneden heeft, niet tegen gaan

Hun nieuw-jaar.

Hun jaar begind met de nieuwe Maan in April, op welken dag zy, by de intrede van hun jaar, een groot Feeſt hebben. Het beſtaat uyt 12 maanden, die alle hare byzondre naamen hebben, by de welke zy om de drie jaar en maand meer voegen, om egter met de zonnemaanden uyt te komen. Ook beſtaat hunne week uyt zeven dagen, die men al mede in dat Hoofd-ſtuk uytgedrukt ziet.

Naamen der maanden.

De naamen der maanden van April beginnende, zyn deze:

Zoo als de Bramines ſchryven,		Zoo als de Malabaaren ſchryven,
Sjaittram, of,	April.	Chitteri.
Newaysjacham	Mey	Wayjachi,

Jeeſt-

Jeeſtham.	Junius.	Ani.
Asjadham.	Julius.	Adi.
Sjawanam.	Auguſtus.	Aweni.
Bhadarrapadam.	September.	Perretaatchi.
Aſſuwisjam.	October.	Appachi.
Kaartiekham.	November.	Kaatija.
Maagcheram.	December.	Maargeli.
Paeſljam.	Januarius.	Faay.
Maagham.	Februarius.	Maachi.
Paaghunam.	Maart.	Panguni.

En der dagen.

De naamen der dagen zyn, op zyn Sanſcrits: deze:

Soeria-Waram, of de	Sondag.	Nayer.
Jendra-Waram.	Maandag.	Tingel.
Angaraca-Waram.	Dingsdag.	Chewa.
Boetta-Waram.	Woensdag.	Padden.
Brahalpati-Waram.	Donderdag.	Wechalen.
Soeccra Waram.	Vrydag.	Willi.
Senni-Waram.	Zaturdag.	Zanni.

Naamen der Jentiefze jaaren.

Namen der Jentyvze Jaren, beginnende met de maand Chittery, ofte April.

Zodanig als de Bramines ſchryven.	Idem de Malabarer.		De Bramines.	De Mallabaren.	
Prohabauwa.	Porapauwa.	1627. en 1687.	Hewlanby.	Ewelanby.	1657. en 1717
Wiebauwa.	Wiewa.	28. 88.	Welanbi.	Welanby.	58. 18.
Sukkulla.	Sukkilla.	29. 89.	Wiekaary.	Wiekaary.	59. 19.
Pramoedoeta.	Porniatoeta.	30. 90.	Sjaaroewarry.	Sjarroewarry.	60. 20.
Prasjopatty.	Paraſorpatty.	31. 91.	Plaawa.	Pilapauwa.	61. 21.
Angieraſſa.	Angilla.	32. 92.	Subhakroetoe.	Suwakerry-dy.	62. 22.
Iſtrimugka.	Iſtrimukka.	33. 93.	Soobhakroetoe.	Sopakrydy.	63. 23.
Bauwa.	Pauwa.	34. 94.	Krohodhi.	Kurrody.	64. 24.
Juwa.	Juwa.	35. 95.	Parraabauwa.	Parrapauwa.	65. 25.
Dhatoe.	Taadoe.	36. 96.	Wiſſuwawiſſu.	Parrapauwa.	66. 26.
Iſſorra.	Iſſorra.	37. 97.	Plawanga.	Pilawanga.	67. 27.
Bagguthania.	Weggutania.	38. 98.	Kaylakka.	Kylakka.	68. 28.
Parmaady.	Parmady.	39. 99.	Sauwumya.	Tauwumya.	69. 29.
Wikkramma.	Wiekarrama.	40. 1700	Saadhaarna.	Sadaarna.	70. 30.
Wiesja.	Wiesja.	41. 1701.	Wieroodikordoe.	Wierodakirridy.	71. 31.
Chittrabhanoe.	Chittarapaano.	42. 2.	Parritaapi.	Parrataawy.	72. 32.
Suwabhanoe.	Suppaano.	43. 3	Pramaaditsja.	Parmatisja.	73. 33.
Tarrana.	Taarraria.	44. 4.	Ananda.	Ananda.	74. 34.
Paarthiuwa.	Paattywa.	45. 5.	Raakſatſa.	Raatsjada.	75. 35.
Weja.	Wieja.	46. 6.	Nalla.	Nalla.	76. 36.
Sjaruwachittoe.	Sjarruwachitty.	47. 7.	Pingalla.	Pingalla.	77. 37.
Sjaruwadhaary.	Sjarruwataary.	48. 8.	Kaalajukty.	Kaalajukty.	78. 34.
Wieroodhi.	Wieroody.	49. 9.	Chitdhaarthi.	Chittaiutty.	72. 39.
Wiekoertha.	Wiekoerta.	50. 10.	Rauuddri.	Raautery.	80. 40.
Kharra.	Karra.	51. 11.	Dormatti.	Tommatty.	81. 44.
Nandanna.	Nandanna.	52. 12.	Dundubbhi.	Tuntumy.	82. 42.
Wiejeja.	Wieſeja.	53. 13.	Ridhirogaary.	Ruttororkaary.	83. 43.
Jeja.	Sjeja	54. 14.	Rakthaakchi.	Rattrakisia.	84. 44.
Manmadha.	Manmatta.	55. 15.	Korrhoodanna.	Karrotaana.	85. 45.
Diermukkhi.	Tummukky.	1656. 1716.	Akſeja.	Atſeja.	1686. 46.

Zy dragen hare naamen, even als by de Romeynen, na de 7 dwaal-ſterren.

Zy hebben in hunne tyd-reekening een tyd-beſtek van 60 jaaren, na welkers omloop zy die weder van voren af beginnen, rekenende hunne tyd by zulken of zulken tyd beſtek, en by 't zoo of zoo veelſte jaar van zulken tyd beſtek, dat zy 'er dan by noemen, alzoo ieder zyn byzondre naam heeft, gelyk men die by Rogerius, en ook pas hier boven wel zoo net uytgedrukt ziet.

Tyd-rekening.

Gelyk wy voor een brief wel loofd God, en de Mohhammedaanen hun Bismillah

millah zetten, alzoo zetten de Dienaars van Wiſtnoe voor hun brieven Srizama, en die van Eswara, de woorden van Onoma Masje Waye.

In gemeene zaaken gebruyken zy de naamen der 60 jaaren, by Rogerius gemeld, maar in zaaken van veel aangelegenheyd een geheel andre rekening van jaaren, te weten na eenen zeer beroemden Koning onder hen, Salawagena, genaamd, even eens gelyk wy 't jaar J. Chriſti, of gelyk de Mooren 't jaar der Hedjira, of der vlugt Mohhammeds, noemen. Deze Vorſt is, na hunne rekening, 1730. al 1645 jaaren overleden geweeſt, zoo dat deze hunne tyd-rekening met de onze, van Chriſtus tyd af, maar 78 jaaren verſchild.

Hoofd van hunne brieven.

Wat verdichtzelen zy al verder van dien Vorſt verhaalen, als mede 't opſtel van hunne goede en quade dagen, ieder in zyn 30 uuren, kan men daar al mede zien.

Na dezen Pandjangan, of Almanach, richte zy hunnen ganſchen levens-loop, en zullen daar niet buyten gaan.

De Bramines rekenen hunne jaaren op 365 dagen, 15 Nali's, (60 op een dag, en 2½ in een uur) en 31½ Nadi's of Waradis, (60 op een Nali) te weten drie jaaren, ieder van 365, 15, 32. Zynde hun ſchrikkel jaar, dat volgens ons komt op 365 dagen 6 uuren, en 12⅜ min., verſcheeld met ons 23. 2 min.

Wat een Bramine de ganſche dag verricht.

Hoe een Bramine den ganſchen dag in zyn huys leefd, en zich op zyn allergeheymſt draagd ziet men by Rogerius in 't 16. Hoofd-ſtuk omſtandig.

Hy ſtaat twee uuren voor zons opgang op, en noemd, als hy wakker werd, Gods naam. Indien hem de nood perſt ſtaat hy op, anders denkt hy nog wel een half uur op dien naam Gods. Egter is 't beſt aanſtonds maar op te ſtaan. Als hy op is; waſcht hy zyn aanzicht, handen, en voeten. Daar na gaat hy op een plank, of Tapyt, maar niet op de aarde, nog op zyn bedde zitten, keerende na 't Ooſten of 't Noorden, om dat de zon in 't Ooſten opgaat, en om dat in 't Noorden veel Heylige plaatzen en Heylige bergen, als die van Chimmawontam, Menoewa, &c: zyn.

Aldus zittende, beginnen zy zekere geſchiedenis, by hen Gasjendre Mootsjam genaamd, en by Rogerius in 't XVII. Hoofd-ſtuk nader beſchreven, te zingen; en zoo 'er voor, 't opgaan der zonne dan nog eenige tyd overig is, zingen zy noch een lied ter eere Gods. Daar na ſtaan zy op, waſſchen hunne tanden, ſpoelen haren mond, en zoo 'er ontrent hun huys een Heylige Rievier, of een Tank is, gaan zy zich daar in waſſchen, doen dit anders in hun huys, en trekken een ſchoon kleed aan, dat na 't waſſchen nog niet gedragen, nog aangeraakt is; dog indien zulk een kleed by ongeluk mogt aangeraakt zyn, moet het eerſt weer gewaſſchen werden, om dat het anders voor onreyn gehouden werd. Zy rekenen een zyde kleed voor ſchoon, al was dat aangeraakt, mits dat 'er maar niet mede gegeten is; want dan moet het ook eerſt gewaſſchen werden; dog alzoo een zyde kleed dit niet wel lyden kan, leggen zy dit altyd, eer zy gaan eeten, af.

Nadat nu een Bramine gekleed is, zoo gaat hy op de voornoemde plaats zitten, doet verſch geput water brengen, en maakt de ſtoffe nat, waar mede hy zyn aangezicht teekend, neemt daar na driemaal water in zyn hand, en werpt dat zoo driemaal in zyn mond zonder die egter aan te raken, noemende ondertuſſchen de 24 naamen Gods, en in 't noemen van deze naamen (dat zy Japon noemen) ook de 24 deelen hunnes lichaams aanrakende.

Als nu de zon opgaat, neemd hy zyn hand weer tot driemaal toe vol water, en werpen dit, ieder reys met een kort gebed, ter eere van de zonne op de aarde. Dit doet hy om de Duyvelen, die de loop der zonne zoeken te ſtutten, door dit geraas te verjaagen. En ſchoon men dit in oude tyden dede, en zy nu wel weten, dat dit niet noodig is; doen zy dit egter alle tot betooning van hunnen goeden wil.

Na dat hy nu dit verricht heeft, werpt hy weer driemaal water in zyn mond, en begind dan de zonne, en de Hoofden van de onderhemelſche werelden aan te bidden, alzoo die Gods dienaars ten goede van de wereld zyn.

Indien hy een Weiſtnoewa is, neemd hy daar na een ſnoerken, daar klootjens aan geregen, en die van Toleje-hout, (by de onze wilde Maſilicam genaamd) gemaakt zyn, hoewel eenige ook wel de knoppen van kruyke-bloemen daar toe nemen; maar zoo het een van de Secte Seivia is, zal hy een ſnoer met kriſtalyne kraalen nemen, welk ſnoer eenigen om den hals werpen, ander weer in hun hand nemen, verbergende dat onder hun kleed, of in een zakje, daar toe gemaakt, en ieder reys als hy een gebed geeyndigd heeft, laat hy een bolleken vallen.

Die veel te doen heeft, zal zyn ge-

wonelyk gebed 28 maal, volgens 't getal der bollekens, opzeggen; dog die minder te doen hebben, zeggen dit zelve gebed 128 maal, en die niets te doen hebben, duyzendmaal op.

Na dat hy nu zyn gewoonelyk gebed gedaan heeft, waſcht hy 't beeld van den Afgod, dien hy diend, met ſchoon water. Dit beeld is een ſteen van een byzonder geſlacht, in welkers midden een gat is, waar in van binnen, zoo zy zeggen, 't wapen Gods ſtaat. Die ſteen noemen zy Halagramma. Dezen nu gewaſſchen hebbende, zetten zy 't water, waar mede hy hem gewaſſchen heeft, (en dat zy Tiertum noemen) weg, en geeft aan den Salagramma een ſchoon kleedje, als ook wat Sandel, welriekende bloemen, en 't kruyd Toleje, doende dit alles al biddende.

Na dat hy dit ontrent dezen Salagramma gedaan heeft, begeeft hy zich na een koper beeld, wat hooger ſtaande, en den zelven Afgod, dien hy diend, verbeeldende, aan den welken hy 't zelve, als aan 't vorige beeld, geeft, ſtellende aan wederzyden van 't zelve een, of (na dat zyn vermogen is) ook wel meer kaarſſen.

Daar na zet hy dit beeld gekookt eeten, of anders melk, of vrugten voor, werpende eyndelyk eenige bloemen op dit beeld, en gaat dan driemaal rondom 't zelve, van de regter af eerſt omgaande, dat ook andre wel meermaalen doen; dog zoo menigmaal als hy om dit beeld gaat, zoo menigmaal moet hy ook met uytgeſtrekte en gevouwe handen zig voor dit beeld ter aarde nederwerpen.

Daar na zet hy zig by dit beeld neder, neemt dan die Tiertum, werpt daar van eens op 't Hoofd, en driemaal in de mond, met een weynig van 't kruyd Toleje, en ſteekt dan een weynig van dat kruyd in zyn ooren, hoewel noit van die zoort, die nog ongeofferd is.

Nadat hy dit verricht heeft, ſtrykt hy op zyn voorhoofd Angaram, dat is, kool van de Benzoin, die aan den Afgod opgeofferd is. Dit diend hem tot een beſcherm-middel tegen de zonde, gelyk de Toleje in de ooren hem tegen de onreynheyd, die hen door 't aanraken van iets, dat dood is, of door 't aanraken van een Soedra, aankleven mogt, diend. Behalven dat dan de duyvel hem niet genaken zal.

Maar den Tiertum (of dat water, waar mede zy dien Afgods-ſteen gewaſſchen hebben) neemd hy tot afwaſſching van alle zonden, die hy van jongs af tot zyn ouderdom toe bedreven heeft.

Nadat hy zich nu zoo geteekend, geſtreken, en gewaſſchen heeft, geeft hy aan den genen, die by hem is, wat Tiertum, en wierookt daar na een weynig, en zoo hy dan honger heeft, mag hy gaan eeten, en ook andre Bramines (zoo 'er dan by hem zyn) mede daar toe noodigen. Eer hy gaat eeten, bid hy, en zoo weer na den eeten, waſcht dan zyn handen, werpt driemaal water in zyn mond, noemd dan de 24 naamen Gods, raakt weer de 24 deelen van zyn lichaam aan, neemd dan weder van den Tiertum, waar na hy op zyne wyze dan heel zuyver is, hoedanig hy ook gewoon is te doen, zoo menigmaal als hy oordeeld onreyn geworden te zyn.

Indien hy met eeten tot den middag wacht, waſcht hy zyn lichaam nog eens, trekt weder een ſchoon kleed aan, teekend zig weder, werpt nogmaals drie reyzen water in zyn mond, en neemd, even als te voren, den Tiertum weder. Dit alles gedaan hebbende, komt hy by zynen Afgod, beſtroyd die met bloemen, of (by gebrek van dien) met Toleje, ſteld het eeten, dat hy voor zich heeft laten bereyden, aan den zelven eerſt voor (alzoo hy geen andre ſpyze zou mogen eeten, als die den Afgod eerſt aangeboden was) en reynigd zich dan weer op de voornoemde wyze.

Met het vallen van den avond, dog eer de zon ondergaat, waſcht hy zich weer, en teekend zich, doet weer Japon (met 't noemen der 24 naamen Gods) geeft, even als 's morgens, weer water aan de zon, en gaat dan, zoo hy dat gewoon is, (alzoo de Bramaſaris, en San-Jaſi's, maar eens daags eeten) zyn avondmaal doen, gelyk dat de Grabaſtas, of de getrouwde, gemeenelyk gewoon zyn; doende, eer hy ruſten gaat, weder een gebed.

'S morgens, 's middags, en 's avonds, is hy, na 't leezen van 24 naamen Gods, ook gewoon 't een of 't ander uyt hunne Poraanen (zynde de geſchiedeniſſen van hunne voor-ouders, en van den ouden tyd) te leezen, en zyn ooren te waſſchen, op dat hy ook tot 't hooren leezen der zelve bequaam mogt zyn.

Wat de minſte ieverige niet mogen nalaten.

Zoo moet een Bramine, die eenig werk van zyn Gods-dienſt, en van den inhoud des Vedams maakt, dagelyks leven, hoewel zy het alle juyſt zoo ſtipt niet volgen.

Egter werd dit ſtipt van die gene opgevold, die den voornoemden dienſt ontrent het Beeld van den Afgod waarnemen; dog andre waſſchen in de plaats van 't Hoofd, hun lichaam, en, in de plaats

plaats van hun lichaam, handen en voeten; maar het leezen van de 24 naamen Gods, en 't gebruyken van het Tiertum, mag geenzins nagelaten werden.

Dit nu van een perzoon in dat huys ontrent den Afgod gedaan zynde, werd het gerekend, als of zy 't alle gedaan hadden.

Wat ſpys een Bramine nooit eet, als ookde Weynsja's.

Een Bramine eet noit iets, dat leven heeft, of gehad heeft, gelyk dit de Weynsja's mede na volgen; maar de Settrea's en de Soedra's eeten viſch en vleeſch, uytgenomen Koejen-vleeſch, waar van zig de vier voorname geſlagten (dog geenzins die van de Perria's) onthouden.

Noit zullen zy uyt een vat drinken (en dat is by alle die Inlanders gemeen) waar uyt iemand, die van hun geſlagt niet is, gedronken heeft, en ſchoon 'er toe gedwongen zynde, zetten noit dat vat aan hun mond, maar houden 't 'er boven, en laten het 'er zoo inloopen.

Dit ſchynen zy van Pythagoras, of zyne Leerlingen, overgenomen te hebben, die 't vleeſch eeten mede, om de zelve reden, als de Bramines (te weten, om de zielen uyt hare lichamen niet te verſtooren, en te ontruſten) aan de zyne verbood; Een gevoelen, dat zeer oud, maar waar van hy egter de eerſte uytvinder niet is.

Zy ſtellen, dat door 't dooden van een beeſt, zoo wel als van een menſch, de ziel van 't lichaam geſcheyden, en genoodzaakt werd in een ander lichaam, waar door haren ſtaate verergeren kan, te varen, alzoo een ziel, die te voren in een koe gevaren was, wel eens weer in 't lichaam van een veracht dier, of in eenig aard-gewas vaaren kan, dewyl zy vaſtſtellen, dat de beeſten, boomen, kruyden, en menſchen, alle eenerley ziele hebben, en dat tuſſchen alle de zelve geen ander onderſcheyd, dan dat van hare byzondre lichaamen, is.

Geſchillen hier over tuſſchen de Settrea's en Bramines.

Vermits nu de Settreas en de Soedra's allerley viſch en vleeſch eeten, houden de Bramines hen voor groote zondaars, alzoo zy by 't dooden der viſſchen en beeſten, zoo veel zielen doen verhuyzen. Hier tegen zeggen de Settrea's weer, dat zy beter als de Bramines doen, alzoo zy door 't ſlagten van een beeſt, waar mede zy zoo veel menſchen ſpyzigen, maar eene ziel doen verhuyzen daar de Bramines, door 't eeten en uyt de grond rukken van zoo veel wortels en kruyden zoo veel zielen uyt hare lichaamen doen verhuyzen.

Waar tegen de Bramines weer zeggen, dat die zonde zoo groot niet is, als die van de Settrea's, om dat de zielen, die in de kruyden zyn, zich in de allerſlegtſte lichaamen onthouden, waar in zy zouden konnen zyn, en dat zy dus by deze verhuyzing zekerlyk van ſtaat komen te verbeteren, en dat zy, zoo 'er een ander middel, om te konnen beſtaan, voor hen was, ook de zielen in de kruyden zouden laten ruſten; dan dat zy nu, om te leven, van twee quaden, het minſte verkiezen. Ook zyn 'er zommige, die hier over duttende, zich zelf van de kruyden onthouden, en alleen maar van de bladeren van zekere boomen leven.

Egter gebeurd het, in tyden van hoogen nood, dat zommige Bramines ook wel gedwongen werden vleeſch (als zy niet anders bekomen konnen, en van honger zouden moeten ſterven) te eeten, waar van zy zich naderhand door menigvuldige en ieverige gebeden moeten tragten te ontzondigen en te zuyveren.

Hunne ſpyze en drank.

Zy zyn zeer matig in hunne ſpyze, etende niet dan ryſt, en aard-gewaſchen, weten van geen lekkernyen, en drinken niet, dan zuyver water; hoewel zy noit in eens anders huys, maar dan, gelyk ook onder het eeten, wel eens Koejenmelk drinken.

Dronken te drinken is een van de 5 doodelyke en byna onvergevelyke zonden, die zy hier in bepaalen.

De 5 groote zonden.

1. Zyn moeder te beſlapen; waar door zy een eygen, ook een ſtief-moeder, en de vrouw van iemands Leeraar verſtaan.
2. Een Bramine te dooden.
3. Goud te ſteelen.
4. Zich dronken te drinken.
5. Met dronken-drinkers te verkeeren.

Indien iemand een van deze zonden bedryft, heeft hy zeer groote moeite om te bewerken, dat hem die vergeven werden.

Zeer weynig dronkaards onder hen.

Gelyk nu de dronkenſchap, en 't verkeeren met zulke, 'er twee zyn, zoo weet men onder hen by na noit van menſchen, die zich daar aan ſchuldig maken.

In de maand December hebben zy een zoort van een Pottazie, waar mede zy zich de ganſche maand behelpen. Zy beſtaat uyt ryſt, en zeker graan, daar mede gemengd, als mede uyt zuyker en eenige vrugten, waar van men de zotte reden, ter gedagtenis van zeker gevecht, by Rogerius in zyn XVIII. Hoofd-ſtuk nazien kan.

Vermits de Bramines, als de eerſte in rang, en boven alle andre zich zelven agtende, daar op moedig en zeer hoog van inbeelding zyn, zullen zy in geenerley wyze in 't huys van iemand,

mand, die van een andre ſtam, dan de hunne is, ſpyze eeten, of water drinken; dog Tayer (zynde dikke melk, of Saan) zullen zy in zoo een ander huys nog wel drinken, om dat zy het daar voor houden, dat de Tayer een zoorte van Amortam (of Goden-drank) is. Ook zal een Bramine niet willen eeten in 't huys van een Bramine, die maar van een andre Secte, dan de zyne, is; en zoo een Bramine een Vrouw uyt een ander geſlagt heeft, die mag zelf met haar man niet eeten, nog hem zien eeten, een gunſt, die ook geen ander. Ja zelf geen Koning, gebeuren mag. Zoo nogtans een Bramine dit aan zyn Vrouw uyt een byzondre genegenheyd toeſtaan wilde, en dit de andre Bramines ter ooren quam, zouden zy zulks niet alleen zeer qualyk nemen, maar ook zyn huys voortaan ſchouwen, en hem onweerdig achten, om met hem, of in zyn huys te eeten.

Zy hebben ook hunne geſtelde vaſten-dagen, die zy al vry ſtipt waarnemen, vaſtende, alle elf dagen na de volle, en alle elf dagen na de nieuwe Maan, 24 uuren aan een, zonder in al dien tyd zelf maar een Pinang te eeten, gelyk zy ook al dien tyd alleen met bidden, en leezen, doorbrengen.

Hunne vaſten.

In November zyn de Bramines van de Secte Scivia (gelyk ook de Soedra's, die van 't zelve gevoelen, en die wat Godsdienſtiger, als andre willen zyn) gewoon, die ganſche maand door, alle maandag te vaſten, en zich, tot dat zy de ſterren zien, van alle ſpyze te onthouden.

Dit is wel 't voornaamſte, 't geen van de Bramines, in hun leven, en zoo lang zy gezond zyn, aan te merken valt; dog als zy ſiek worden, en men merkt, dat zyn ſiekte uyt een giſting en overtolligheyd van 't bloed ontſtaat, zullen zy hem geen ader laten, maar hem eenige dagen doen vaſten, gelyk dat in zulken voorval ook alle die Heydenen hier doen. Ja dit vaſten der ſieken duurd dikwils wel zoo lang, en gaat wel zoo verre, dat het toeſtaan van ſpyſe wel geheel en al vrugteloos geworden is, en dat zy 'er mede henen gaan.

Wat zy doen, als een Bramine.

Wanneer zy nu zien, dat de dood begind te naderen, leeſt een Bramine voor die ſieke eenige gebeden; gelyk dit ook zoo by andre geſlachten al mede (zoo zy eenigzins Gods-dienſtig zyn) geſchied.

Zyn dood nadert.

Ook geven de vrienden van de ſieke eenige aalmoeſſen aan de Bramines, terwyl de ſieke geſtadig Gods naam in zyn mond heeft, en als hy dit niet meer doen kan, noemen de omſtaande vrienden Gods naam gedurig voor hem, op dat hy 't geluyd van die naam gedurig hooren, en zoo met dien naam (dat zy vaſt ſtellen) aanſtonds ten hemel vare, vermits God dit, aan zulke noemers van zynen naam ten eynde toe, beloofd heeft.

Door wat middel hy ten hemel vaart.

Indien de man nog by zyn verſtand is, vraagd hy zyn vrouw, of zy, zoo hy van die ſiekte ſterft, zich met hem zal laten verbranden, of begraven. Hier op moet zy, als daar toe na haar gevoelen gehouden zynde, ja zeggen, te meer, alzoo zy dat al bevorens 't zy voor 't vyer dat zy ook voor een Deweta, of voor een mindre God houden, 't zy in 't bywezen van een Bramine (voor de welke zy haren eed doen) aan haren man beloofd heeft, dat zy hem noit verlaten, en dat haar ziel de zyne in de dood vergezelſchappen zal. Ook zeggen zy, dat zulk een vrouw, na haar mans dood, niet in 't leven mag blyven, zonder daar by een groote zonde te begaan, ten ware zy kinderen, en die liever als haar man heeft, in hoedanigen geval zy, zonder zonde te doen, in 't leven blyven mag, hoewel zy, genegen zynde met hem te ſterven, ook ſterven mag. Zoo egter een vrouw vreeſt in 't vyer te ſpringen, mag men haar daar toe niet dwingen, hoewel zy vaſt ſtellen, dat een eerlyke vrouw, en die haar man recht lief heeft, dit noit weygeren zal, alzoo dit de grootſte preuve van een diergelyke vrouw by hen is, dat zy goed keurd alles, wat hy goed keurd, dat zy op geen ander en geſtadig op hem denken, en dat zy, wanneer hy van huys is, zich noit oppronken, en dan noit vrolyk zyn moet, maar voor al dat zy met haren man ſterft, en hem tot in de dood getrouw is, en vergezelſchapt.

Hoe hy de vrouw vraagd, of zy met hem ſterven zal.

Zelfs trokken de Bramines de volkomene gehegtheyd van een vrouw aan haren man zoo verre, dat, al vergat een vrouw, door 't ſterk denken op haar man, aan God op zyn tyd te denken, en al dede zy, om haar man te gehoorzaamen, quaad, God dit haar noit toerekenen zal, zoo, om dat haar man voor haar aan God gedenkt, als ook, om dat alle de zonde, daar in opgeſloten leggende, op haren man komen zal, alzoo zy verpligt is haren man in alles blindeling te gehoorzamen.

Oudhyd van deze gewoonte.

Dit is al een oude gewoonte onder de *Geten* of van de inwoonders van den *Taurus* geweeſt, van welke *Nicolaus Damaſcenus* getuygd: *Tauri gens Schythica una cum Regibus mortuis gratiſſimos quoſque Amicorum humare ſolet.* Dat is *de* Tauni, *of*, *de Inwoonders van den* Taurus, *een* Schythiſch *volk zyn gewoon met hare*

ge-

geſtorven Koningen *ook hare* aangenaamſte vrienden *te begraven. Julius Solinus*, en *Pomponius Mela*, zeggen 't zelve van hunne *vrouwen: ne* foeminis *ruidem ſegnis reſt animus, ſuper mortuorum Virorum corpora interfici, ſimulque ſepeliri votum eximium habent, & quia plures ſingulis nuptæ ſunt, cujus id ſit decus apud judicaturos magno Certamine affectant.*

Dat is: *zelf* de vrouwen *en hebben geen traag gemoed om op de lyken van hare overlede mans geſlacht, en met de zelve begraven te werden, en om dat 'er te gelyk verſcheyde aan de zelve getrouwd zyn, zoo yveren zy by de Rechters om 't ſeerſte wie daar van de eere genieten zal.*

Ook zegt *Solinus*, dat die vrouwen der *Thraciers*, die voor *kuyſch* wilden doorgaan, dit mede deden.

Een ſtryd tuſſchen *Ceteus* wyven in 't Leger van den *Koning Eumenes*, een van *Alexander. M.* Nazaaten, om zich ieder om 't ſeerſt met hem, volgens hare oude Lands-wyze, te laten verbranden, meld ook *Doodoor* van *Sicilien.*

Van deze gewoonte zien wy egter ook in andre volken zoo wel, dan by deze mede zeer *kloekmoedige* voorbeelden. *Ovidius* ſpreekt van *Evadne* in 't 3. *Boek* van zyn *Minne-konſt*, tot haren *man Capaneus* zeggende:

Accipe me Capaneu, *Cineres miſcebimus, inquit.*
Iphias: *in medios diſſiluitque rogos.*

Dat is:

Ontfangt my Capaneus *ik zal wel haaſt gaan mengen,*
Myn aſch met de uwe, en zal door een en 't zelve vyer
Vergaan, zeyde Iphias, *geen yſſelyk getier*
Zal my beletten u dat offer toe te brengen.

En ook *Dido*, zoo *Tertulliaan* wil, heeft zig by na zoo laten *verbranden.* Dido, zegt hy *Profuga in alieno ſolo, ubi* Regis *nuptias ultro optaſſe debuerat, ne tamen ſecunda vice expeteretur, maluit e contrario*, Uri, *quam nubere*: dat is, Dido, *na een ander land gevlugt zynde, daar zy zelfs na haar huwelyk met dien* Koning *behoorde gewenſcht te hebben, heeft zy egter, om niet ten tweedemaal daar toe verzogt te werde, liever willen* verbrand *werden, dan trouwen.*

Indien nu zulk een vrouw, op de vrage van haar man, of zy met hem ſterven zal, ja zegt, zoo werd daar alles toe bereyd; dog egter alles aan haar nog vry gelaten, in zoo verre zelf, dat geen Bramines, wel verre, van de vrouw daar toe te dwingen, haar dit zelf niet aanraden zullen, alzoo 't beyde ongeoorlofd, een groote zonde, en zulk een daad, na hun oordeel, de helle weerdig is; maar 't geſlacht der Settreas, zich daar aan niet kreunende, dwingt de vrouw wel zeer dikwils 'er toe, alzoo zy 't de uyterſte ſchande achten den man alleen, en de vrouw niet met hem te verbranden. Ja daar zyn 'er onder die laatſt-gemelde, die niet eene, maar een menigte van vrouwen met zich laten verbranden, zelf in 't vyer ſpringende, terwyl de omſtanders haar met een menigte houts, die zy op haar werpen, bedekken. Gelyk dat ook wel by de andre volkeren in zulken geval geſchied; een zaak, die wy onder de ſtoffe van 't Eyland Java, en in 't byzonder daar wy van Balamboeang ſpraken, by 't ſterven van zeker Prins aldaar ook hebben aangemerkt.

Wat daar op volgd, zoo zy 't niet doet.

Indien nu zulk een vrouw het toeſtemd, en zig, (na dat zy zich eerſt gewaſſchen heeft, den Afgod om haren hals hebbende, en na dat 'er door een Bramine een gebed gedaan is, en men aalmoeſſen gegeven heeft) mede verbranden laat, en 't dan op de zelve dag geſchied, zoo is het wel; dog zoo niet, haald zy (gelyk wy bevorens reeds gezegt hebben) de uyterſte ſchande op zich, en werd als een uytvaagzel van al hare bloed-verwanten en van alle andre gehandeld; Dus is het by de Bramines, en Weynsja's: maar by de Settreas en Soedras werden de vrouwen, zoo de mans op een andre plaats overleden, en verbrand zyn, lang daar na verbrand, als zy recht van zyn dood verzekerd zyn.

Hoe 't met de ziel na de dood gaat.

Wanneer nu zoo een ſtervende de dood op de lippen heeft, komen hem twee Jamma-doeta's of Dienaars van Jamma (den Helſchen Rechter) zoo ſchrikkelyk voor, dat de ſieke door de groote ſchrik en benaeudheyd, daar op volgende, zich zelven zomtyds wel bevuyld; dog alzoo 'er ook een Wiſtnoe-doeta of dienaar van Wiſtnoe, by hem is, werd zyn ziel, indien hy Wiſtnoe in zyn leven ieverig gediend heeft, door dezen dienaar van Wiſtnoe op een zeer ſchoonen wagen, die ook vliegen kan, weg-gevoerd, daar anders, zoo hy godloos geleefd heeft, zyn ziel door den Dienaar van Jamma na Jamma-locon, dat is, de helle, gevoerd werd, alwaar dan die ziel gekomen zynde, belaſt Jamma aan den helſchen ſchryver (die op Wiſtnoe's toelating, alles, wat op der aarde omgaat, weet) na des zelfs verdienſten, en leven, onderzoek te doen.

Dit nu wel onderzogt, en al zyne bedryven opgelezen zynde, werd die weder na de wereld gezonden, daar zy

als een duyvel zwerven moet. Hier op werd dan verder gezegt, dat men het met hem nog thien dagen inzien, en dan zyn vonnis uytſpreken zal.

Het is daarom ook, dat de vrienden van zulk een overleden in die eerſte thien dagen na zyn dood de bonte koejen eeten geven, om dat zy vaſt-ſtellen, dat de ziel van den overleden dan daar mede komt eeten.

Hoe zy de overledenen behandelen.

Zoo ras hy dood is, ſchrappen zy zynen baard af, waſſchen 't lichaam, en doen 't een ſchoon kleed aan, ſmeeren zyn mond toe met kalk en gewrevene Pinang, en de vrouwen leggen hem in huys raeuwe ryſt op de mond.

Wanneer 't lyk na buyten gedragen werd, gaan alle de vrienden mede, die ter plaatze, daar hy verbrand zal werden, gekomen zynde, hunne handen waſſchen, en dan legt ieder van hen weder wat Ryſt op de mond van den dooden, waar na zy hunne handen weder waſſchen.

Daar na begind een Betea'ni (zynde een Perrea, of een van die veragtſte lieden, die, als 'er een doode ter uytvaart gebragt werd, op een Trommelken ſlaan) driemaal rondom den dooden te loopen, als hy op den hout-ſtapel legt, doende daar na tot alle, die daar tegenwoordig zyn, een aanſpraak, uyt de naam van dezen dooden met veel ernſt zeggende, dat hy nu reeds over alles heerſcht, en dat allen, die wel doen, het goede, maar dat ook die genen, die quaad doen, het quade hier namaals volgen zal.

Men moet ook weten, dat niet alle lichaamen der overledene Bramines, en ook niet alle van andre geſlagten verbrand; maar dat zommige der zelve begraven werden.

Die van de Secten der Weiſtnoewa's en der Smaerta's zyn, werden altyd verbrand, om dat zy oordeelen, dat zy door dit vyer van hunne zonden gezuyverd werden, van welke zonden zy vaſt ſtellen, dat zelf de ieverigſte Dienaars van Wiſtnoe niet vry zyn.

Daarentegen werden de lyken van die gene, die van de ſecte Seivia, of die San-Jaſis zyn (ſchoon ook Weiſtnoewa's zynde) begraven, vaſt ſtellende, dat God hen hunne zonden wel vergeven zal, om dat zy, ſchoon niet volkomen, hem egter na vermogen gediend hebben, weshalven zy oordeelen geen zuyver-vyer van nooden te hebben, en wel begraven te mogen werden. Dezer vrouwen werden levendig met hen begraven, dog op 't laatſt, als de aarde ontrent den hals komt, geven zy haar wat vergif in, en breken haar (een kleed voor de kuyl houdende, om andre niet niet af te ſchrikken) ſchielyk den hals.

Over welke, en hoedanig zy rouw dragen.

De teekenen van rouw, die zy over een dooden toonen, zyn deze, dat zy hunnen baard en knevels laten affchrappen, in thien dagen geen Pinang eeten; en maar eens daags eeten; dog zoo de overleden jonger is, dan zy, beſpeurd men aan hun lichaam geen teeken van droefheyd, waar uyt dan wel af te nemen is, dat zy over hunne vrouwen, alzoo die altyd jonger zyn, noit rouw dragen; maar de Soedra's dragen rouw zoo wel over die gene, die jonger als over die gene, die ouder, dan zy zyn, latende dan hunnen baard, en hoofd-hair affcheeren.

Hoewel zy een lok op de kruyn van 't Hoofd over laten, en verder hun hoofd met een kleed bewinden, mogende in drie dagen den gewoonen hoofd-doek niet dragen, en in drie a vier dagen geen Pinang eeten.

Over een kind, dat overleden is, laten de Soedra's egter hunnen baard of hoofd-hair niet ſcheeren; maar eeten in de drie eerſte dagen geen Pinang, en bewinden dan hun hoofd, niet met eenen hoofd-doek, maar met een kleed.

In zulk een huys, daar iemand ſterft, moeten alle de ſlaven, die een baard hebben, ten teeken van rouw, den zelven laten affcheeren.

Wanneer iemand van de Land-bouwers uyt het geſlacht Walela overleden is, moeten twaalfderley lieden eerbied aan dien dooden komen bewyzen.

1. De Bramines, die de Pagode bedienen.
2. De Beteani, of Perreas, die op de Trommel kloppen, als 'er iemand dood is.
3. De Pannejewas, of die dan op een lange Bazuyn blaazen.
4. De Smids.
5. De Timmer-lieden.
6. De Goud-ſmids.
7. De Waſſeri's.
8. De Barbiers.
9. De Poemale Andi's, die bloemen by de dooden brengen.
10. De Kannekappels, of ſchryvers.
11. De Salewadi's.
12. De Hoeren.

Dit nu behoord wel zoo te zyn; dog werd al mede zoo ſtipt niet opgevolgd; alzoo de Bramines, Kannekappels, en Andis niet altyd komen; maar aan die gene, die 'er komen, geeft de Waſſer een kleed, dat zy om hun hoofd winden, dat zy een el lang agter en over den rug laten hangen, en dan moeten zy op hun aanzicht ter aarde nedervallen ter plaats daar Padi tot een aalmoes uytgedeeld werd.

Als

Wie na 's mans dood den boedel, aanvaard.

Als de man overleden is, treed de oudſte zoon, en indien 'er maar dogters na blyven, de broeder van de man in 't volle bezit, en de zoon, of broeder, geeft aan de weduwe en dogters (die volkomen onder hen ſtaan) niet meer, als haar noodig onderhoud; dog zoo zy zich met haaren man had behooren te verbranden, en dat niet doet, zoo en werd haar niet het allerminſt gegeven, en in tegendeel alle ſmaadheyd en hoon aangedaan.

Wat verder ten beſte van den overledene gedaan werd.

Het verdre nu, dat zy na de dood van een overleden doen, is, dat zy bezorgen, dat zy zyn aſſche en 't gebeente (zoo 't mogelyk is) in de Ganges werpen, oordeelende hem daar mede een grooten dienſt te doen, ten welken eynde zy ook veel aalmoeſſen geven, water-putten, en Tanken maken, als mede Tampandaals, of water-plaatzen op de wegen oprechten, om de dorſtige en reyzende lieden voor niet warm en ook wel kanſi-water, of ook wel wat boonen 'er by, te geven. Ook bouwen zy wel Pagoden op de graven; dog daar in werd geen beelden-dienſt gedaan, ſchoon men 'er beelden inzet, alzoo zy die plaatzen voor onreyn houden, behalven dat ook de beelden, die men 'er in plaatſt, maar den overleden, en geenzins dezen of genen Afgod, verbeelden, welken overleden zy nu en dan wel, met eenige ſpyze hem voor te zetten, of met hem te wierooken, eenige uytwendige eere aandoen, op dat de ziel van den overledene, zoo hy een duyvel geworden is, hen geen quaad doen, of verſchrikken zoude.

Dus verre nu gezien hebbende alles, 't geen 'er van het eerſte der vyf geſlagten, of dat van de Bramines, aanmerkenswaardig is, of te zeggen valt, zoo gaan wy nu over, om nog een woord van de vier andre te beide te brengen.

TWEEDE HOOFD-STUK.

HEt geſlacht der Settreas. *Der* Weinsja's. *En der* Soedras, *beſchreven. Die in veel byzondre geſlachten beſtaan. Het geſlacht der* Perreas, *het veragtelykſte van allen. Waar door men onreyn werd. Twee zoorten der zelve. Van de Secte der* Ceurawach. *De Secte* Samaraads. *De Secte* Biſnoe. *De Secte der* Jogi's. *Hun rouw over de dooden. De Hoofd-ſtukken, die zy gelooven, dat 'er een opper-Godt is enz. Wat zy van de ſchepping der wereld oordeelen. Die zy als een Ey beſchryven. Hunne verdre grollen van den aard-kloot. Hun geloove van de Engelen en Duyvelen. Van den menſch, en zyne ſchepping. Zy ſtellen vaſt, dat de ziel onſterfelyk, en van eeuwigheyd is. Zy geloven ook dat zy verplicht zyn, God te dienen. En voor eerſt* Wiſtnoe, *of* Eswara. Pagooden *ter eeren van* Wiſtnoe *en* Eswara. *Hoe de* Bramines *de* Pagooden *voor Heylig houden, en die eerbieden. Hooge achting van 't volk voor de zelve. Uyt hunne giften bewezen. Waar toe de Pagooden dienen. Dienſt der boeren ontrent de zelve, en waarom. En wat eere zy die verder bewyzen; Feeſten. En wanneer, en door wie zy gevierd werden. Feeſten ter eere der mindere Goden. Tempels ter eere van andre Goden. Hoe zy* Vicgneswara *eeren. En* Dewendre. *Hoe de Godin* Ganga, *'t hoofd der duyvelen, gediend werd. Als ook* Goernatha. *Feeſt ter eere van* Ganga.

Het geſlacht der Settrea's.

II. HEt tweede geſlagt in rang onder deſe Heydenen, zyn de Settre'as, die van alle de andre daar voor ook erkend werden.

Sy maken de Edelen des Lands uyt, uyt welke ook de Koningen onder hen gekoren zyn. Men noemd hen ook wel Raja's, en de Koningen, Raja's der Raja's; en den Koning Karnatika plagt ſig (dat nog hoogmoediger eernaam was) den God der Raja's te noemen.

In de oudſte tyden plagt dit Adelyk geſlacht maar twee takken te hebben, waar van de eene in het Sanſcrits, na de Son (Soeria genaamd) de naam van Soeriwansjam draagd, om dat hy voor de regte ſtam der Settrea's gehouden werd. De andre tak werd Somawansjam, na de Maan, genaamd, om aan te wyſen, dat hunnen adel ſoo egt en zuyver niet, als die van de eerſte, is.

Buyten deſe twee zyn 'er nog wel verſcheyde zyden takken, maar welker Adel daarom by geen van deſe haalen kan, om dat zy, door huwlyken met deze en gene uyt de mindre geſlachten in rang, hunnen Adel zeer verbaſterd hebben, waarom ook geen van de twee eerſte zich met eenige der zelve by huwelyken vermengen willen.

Deze Edelen beſtieren, en beſchermen het land, zy voeren de oorlogen, dragen zorge voor de Bramines, dat zy hunne behoorlyke inkomſten hebben (hoewel dat ommogelyk zoo volkomen, als dat wel vereyſcht werd, te doen is) en verzorgen ook, dat alomme de geregtigheyd werde gehandhaafd.

Deze beſtaan enkelyk op de inkomſten van hunne Landeryen, alzoo zy geen koopmanſchap ter wereld mogen doen;

maar

maar veele, die anders tot verval geraken zouden, werden genoodzaakt als Soldaaten (dat hen geen ſchande is) onder Edelen van meer aanſien en vermogen te dienen.

Der Weinsja's. III. Het derde geſlacht in rang is dat der Weinsja's. Onder hen werden zommige Comitiis, en eenig andre Sitti Weapari genaamd, ſtaande ider zeer ſterk daar op, dat zy van de rechte en zuyvere ſtam zyn.

Deze houden ſig beſig in den Koophandel, waar van zy ook beſtaan, ook zyn zy verplicht daar in regtveerdig te handelen, en mogen niet te veel winnen. In hunne levens-wyze ſchikken zy zich meeſt na die der Bramines, en zullen niets, dat leven ontfangen heeft, eeten.

En der Soedra's, beſchreven. IV. Het vierde geſlacht in rang is dat der Soedra's. Deze maken 't gemeene volk uyt, die weer in zeer byzondre geſlachten verdeeld werden, en geſtadige geſchillen over den rang onder malkanderen hebben alzoo de een voorgeeft aanzienlyker en voortreffelyker, dan de ander, te zyn. Dit ontdekt men wel meeſt by het trouwen, of begraven van deze of gene, die dan in 't vertoonen van pracht na de gedagten van andre, die dit niet wel verdragen konnen, buyten hun rang al te verre ſpringen.

Alle deze byzondre geſlagten der Soedra's, die zich in veelerley ambagten verdeelen, hebben ider een byzondre naam, waar by zy kenbaar zyn, onder welke die van Wellena wel de beſte zyn, van welke eenige Landbouwers, en zommige ook Beſtierders zyn. Na deze komen de Ambria's, welke meeſt of zaejers, dienaars der Grooten, of Metzelaars zyn. Dat van de Cauwrea's is wel een van de grootſte, waar onder ook alle die gene, die hun geſlacht vergeten hebben, geſteld werden. Zommige der zelve beſtieren mede, andere weer zyn lywaad-ſchilders, hoewel 'er ook Soldaaten onder gevonden werden.

De Sitti's zyn kooplieden, en ook zakke-dragers, de Palii bemoejen, zich met hoenderen en verkens te koopen of te verkoopen. Men vind 'er ook zaejers, ſchilders, en ſoldaaten onder.

De Jenea's zyn meeſt wevers, en zeer weynige onder hen ſoldaaten.

De Cottewanten zyn vrugt-verkoopers, als de Sitti's, en de Illewatien verkoopen mede vrugten, te weten, vygen, kokos, en zwart zuyker.

De Caikullen zyn een zeer veracht volk, en hunne wyven meeſt hoeren, hoewel dat onder hen zulk een ſchande niet is, als onder andre volken.

De mans zyn of danſſers, of wevers, of zaejers, en eenige werden ook wel ſoldaaten.

De Sittikaram zyn ook kooplieden, dog van andere koopmanſchappen, als de Sitti's.

De Caltajas zyn goudſmids, yſer-ſmids, ſteenhouwers, timmerlieden, en metſelaars.

De Carrean's, Makkovars zyn viſſchers met groote, gelyk de Patnoewa's met kleene netten; en de Callia's maken nog een byzondre zoort van viſſchers uyt.

Die in veel byzonder geſlachten beſtaan. De Conakapule's (gemeenelyk Kannekappels genaamd) zyn ſchryvers; de Gurrea's, herders, gelyk ook de Bargeurra's; hoewel deze laatſte voor een zeer eerlyk geſlacht geacht werden.

De Riddi's, Kanawaar's, en Bergawillala zyn landbouwers, hoewel 'er onder die twee eerſten eenige ſoldaaten, die 'er onder 't tweede geſlacht veel zyn. Ook teld men de Innadi's eenigſins onder de Land-bouwers, hoewel 'er ook Soldaaten onder zyn, die men in overvloed onder de Moetrea's vind.

Dat der Tolowa's is uytgeſtorven, en dat der Palla's 't allergeringſte onder alle de Soedra's, zoo dat het wel het naaſte aan de Perrea's komt.

De Correwa's is een ſwervend geſlagt, dat nergens een vaſte woonplaats heeft, maar die gewoon zyn met hun ganſch huyshouden 't land over al door te trekken, in kleene hutten zich te onthouden, en niet anders doen, dan Wannen, en pot-dekzels te maken, en zyn ook wel gewoon met hunne kleene Ezels 't zout van ſtrand, tol-vry (alzoo zy zeer arm zyn) Landwaard in te voeren. Hunne vrouwen werden ook voor waarzegſters gehouden, of ten minſten zy maken de onnozelen dit wys, en krygen daar door nu en dan nog al een fraeje penning.

Het geſlacht der Perrea's. V. Het vyfde geſlacht in Rang, is dat der Perrea's, het veragtſte volk onder alle deze Heydenen, waarom zy dit ook niet weerdig agten, om onder de vier andre geſlagten geteld te werden, dat wy egter nu doen, en meynen noodzakelyk te wezen, alzoo zy hier mede zyn. Perrea's werden de Mans, en Perreſi's de vrouwen genaamd.

De andre geſlagten willen niet lyden, dat zy onder hen woonen.

Zy woonen in de ſteden, zich onthoudende, in een hoek der zelve by een, en op 't platte land gemeenelyk al vry wat van de dorpen af, zoo dat zy als een byzonder dorp ſchynen uyt te maken.

Het veragtelykſte van alle. Zy mogen uyt de gemeene water-putten, 't zy in de ſteden, 't zy van de dorpen, geen water haalen, maar hebben haar

hun eygen waterputten by hunne huyzen, en, om daar in niet te dwaalen, moeten de Perrea's by hunne putten beenen van doode beesten leggen.

Zy mogen in de steden door geen straaten, daar Bramines woonen, gaan, en ten platte lande mogen zy in geen dorpen, daar de zelve hun onthouden, en ook in geen Tempels van Wistnoe, of Eswara, komen, om geen van de zelve te verontreynigen.

Waar door men onreyn werd.

Dit verontreynigen kan veelzins geschieden. Waar door men al onreyn by hen werd, toond de Heer Baldeus in 't 2. Deel van zyne Afgodery der Heydenen in het 16. Hoofd-stuk; Dog om van de Perreas voort te gaan. Zy erneeren zich met zaejen, delven, graven, en met 't opmaken van aarde muuren voor de gemeene lieden. Verder doen zy al het vuylste werk, dat men bedenken kan, en dat geen andre zouden willen doen.

Geen van de vier andre geslachten zullen koejen-vleesch eeten, alzoo dit zeer scherp in de Vedam verboden is; hoewel de Settrea's en Soedras anders ook alle ander vleesch, en visch eeten; maar deze alleen eeten nevens alle ander vlees, visch, doode krengen &c: Ook Koejen-vleesch, waarom zy een grouwel voor de andre geslachten zyn, en voor onreyn van alle de zelve, dog voor al van de Bramines, gehouden werden.

Men heeft tweederley zoorten onder hen, Perreas, en Siriperen.

Twee zoorten der zelve.

Deze laatste erneeren zich met leder te bereyden, toomen, en 't geen daar verder toe behoord, te maken; ook zyn eenige van hen Soldaaten.

De Perrea's geven voor van meer aanzien, dan de Siriperen, te zyn, en willen dierhalven geenzins in de huyzen der zelve eeten, dat egter de Siriperen niet weygeren in dat der Perrea's te doen, gelyk zy ook gewoon zyn voor de Perreas te Sombayen (dat is de handen, al buygende, na 't voorhoofd op te lichten) en voor hen op te staan.

Als de Siriperen ook trouwen, mogen zy geen Pandaal (dat als een overdekte Wyngaard-wagen is, hoedanige gemeenelyk voor de deuren der Bruyds, hier te Lande, staan) oprichten, waar aan meer dan drie staaken zyn. Indien zy 'er eene meer byvoegden, zouden de Perrea's een ganssche stad daar over in roere stellen, en doen over eynd staan.

Indien 'er een van de Comitiis, of Sitti's, of der Olie-slagers, der Paliis, der Smids, of der goud-Smids overleden is, en die genegen zyn aan de Siriperen een kleed te geven, zyn zy gehouden hunnen baard te laten afscheeren, en als de doode buyten gebragt werd, om verbrand te werden, moeten zy achter het lyk gaan.

Die nu 't vermogen niet hebben, om hen een kleed te geven, laten hen maar agter 't lyk gaan, en geven hun dan maar een Fanum of twee.

De Benjaanen, in Guzeratte, onder deze Heydenen mede behoorende.

Met een letterken moeten wy hier by voegen, dat de Benjaanen (die zich meest in de Landvoogdy van Guzeratte onthouden) in Gods-dienst van de gemeene Heydenen dezes Lands niet verschillen, alzoo ook de Bramines zo wel hunne Priesters, en opzienders van hunne Tempels, als van deze Heydenen, en van hunne Pagoden zyn.

Daar zyn 'er, die hen wel 83 Secten toeschryven; hoewel uyt deze vier voornaame Secten, te weten, die van Ceurawach, de Samaraets, Jogi's, en Wistnoe's opgesteld, en daar beneven onder hen nog 27 geslachten genoemd werden, die zig onder malkandren niet mogen vermengen.

Het zyn gemeenelyk wakkere Koopplieden, voornaame Makelaars, scherpzinnige en zeer nette cyfferaars en uytrekenaars, groote kenners van allerley Juweelen. Zy koopen hunne bruyds voor een zekere bedonge penning ook van hunnen vader, en werden al met de 4 a 5 jaar aan malkanderen uytgehuwelykt.

Eer wy hier afscheyden, moeten wy nog iets nader van deze 4 Secten der Benjaanen zeggen.

Van de Secte der Ceurawach.

Die van de Secte Ceurawach zullen geen ding ter wereld dooden, en op dat zy niet onvoorziens eenige vliegen, wormen, muggen, mieren, &c: zouden mogen ombrengen, of vertreden, dragen, voor al hunne Priesters, en Leeraars, een doek voor hunnen mond, en een bezemken in hunne hand, waar mede zy, over straat gaande, de weg veegen, eer zy 'er overgaan, en eer zy zullen zitten, vegen zy gemeenelyk de plaats schoon. Die Priesters dragen maar een enkeld kleedje om 't lyf, met hun boyen-lyf naakt gaande, daar zy een stuk van een schapen-vacht omslaan.

Hun eene arm is bloot, met een houte gedraeyd pot 'er in; dog zy kooken voor hun zelven niet, nog drinken koud water, al mede uyt vreeze van eenig diertje te dooden; maar laten hun water by de eene of d'andre Benjaan, al zoo zy geen vyer nog licht in hunne huyzen mogen hebben, koken. Noit mogen zy 's nachts uytgaan, ook dan nooit eeten, al mede, om dat zy voor 't zelve vrezen.

Deze Paapen gaan ook bloods voets, zonder eenig hoofd-dekzel, en met een zwarte of witte stok in de hand, waar aan zy te kennen zyn, gelyk 'er nog onderscheyd tusschen die gene is, die zwar-

te, of die witte ſtokken dragen. Deze gelooven, dat 'er maar een God is, dog dat die alles beſtierd, loochenen zy, ſchryvende dit aan 't geval toe. Hun beſte werk is te vaſten, en aalmoeſſen te geven. Hun grootſte Heylige is de Tel Thenker, de inſteller van hun Wet. Zy ſtellen, dat 'er ſtraf en belooning na dit leven, maar al mede by geval, zyn zal. De gelukkige hier zullen 't ook hier na, en de ongelukkige, het hier na mede zyn.

Zy gelooven, dat zon maan ſterren, en 't verdre in hemel en op aarde, van zich zelve is; dat 'er twee zonnen en twee maanen zyn, dat 'er Hemel nog hel is; dog dat de ziel van een menſch aanſtonds na de dood in een ander menſch of in een beeſt overgaat.

Alle de andre Benjaanze Secten verachten en verfoejen deze heel zeer, en houden de zelve voor verdoemd, en willen 'er niet mede eeten nog drinken, en zouden, al waren zy in nog zulken levens gevaar, niet in hunne huyzen gaan, om eenig gevaar te ontwyken. Ja zo een der andre hen by ongeluk aanraken mogt, zyn zy onreyn, en moeten zich waſſchen, en eenige dagen aan een boete, met waſſchen, vaſten, en bidden, doen, eer zy weer by hunne makkers verkeeren mogen. Hun grootſte Gods-dienſt beſtaat in 't waarnemen van eenige Feeſten in Auguſtus, en in ſterk vaſten, dat zy wel 14 a 15 dagen, en meer konnen doen, zonder iets, dan wat water, en eenig gewreven hout, dat bitter is te nuttigen, zy houden veel van hunne verſtorvene Heyligen, die zy eeren. Ieder by hen kan ook Prieſter werden, zelfs de vrouwen, mits dat zy ouder, dan 20 jaar zyn. Hunne Paapen vermengen zich ook met geen vrouwen, alzoo zy reynheyd aan de Goden van 't geluk beloofd hebben.

De Secte Samaraat.

De Tweede Secte, Samaraat, eet mede niets dat leven ontfangen heeft, behalven de Smids, Timmerlieden, ſnyders, Schoenmakers, Swaardvegers, en diergelyke ambachten, en zoo zyn onder hen ook de Soldaaten, ſchryvers, en meer andre Hunne Feeſten, bruyloften, huwelyken, komen met die der vorige in hunne plegtlykheden meeſt over een; dog zy gelooven, dat 'er een is, die alles gemaakt heeft, beſtierd, en onderhoud, dien zy Permisceer noemen, buyten welken zy nog drie andre Afgoden van aanzien hebben, die met een bediening in den hemel voorzien zyn. De eerſte van deze is Bramma, die magt over de ziel heeft, en die hy ook volgens 't bevel van Permiſceer uytdeeld.

De Tweede is Buſſioena, die de wereld onderricht, hoedanig Permiſceers geboden zyn, die men in vier deelen beſchreven vind. Deze is 't ook, die hen van 't noodig onderhoud bezorgd.

De derde, Mais genaamd, heeft macht over de dooden. En na dat hy deze of gene gedood heeft, komen de zielen by den geheymſchryver van Permiſceer, om daar aan al hun bedryven te verantwoorden, die dan gebied, dat zy in zulk een menſch of beeſt zullen vaaren; om daar van zyn zonden gereynigt te werden. Die in een koe vaaren, zyn gelukkigſt, weshalven zy de Koejen by na, als of zy hunne Goden waren, eeren; dog rampzalig zyn zy, die in Olifanten, Cameelen, Buffels, Bokken, Verkens, Luypaarden, Ezels, ſlangen, &c: vaaren. Na dat zy in dat tweede lichaam van hunne zonden volkomen gereynigt zyn (want zoo dit dier eerſt ſterft, moeten zy al weer in een ander) komen zy weder voor Permiſceer, en werden, zuyver zynde, in zyn gezelſchap aangenomen. Zy verbranden ook hunne dooden, uytgenomen (gelyk de vorige ook) kinderen van 2 a 3 jaaren; en dit verbranden geſchied gemeenelyk aan een Rievierkant. Veele van der zelver vrouwen laten zig levend met hunne mans verbranden, ſpringende zeer moedig in 't vyer. onder hen vind men ook Rasbuten, welker vrouwen zich mede met haar mans laten verbranden, ten ware zy 't tegendeel bevorens bedongen heeft, gelooovende dat zy dan zevenmaal langer daar na met hare mans leven zullen. Deze zyn zeer mildadig aan de vogelen, gevende, die, voor al 12 dagen na 't overlyden van hunne vrienden, eeten.

De derde Secte, Biſnoe genaamd, eet mede niets, dat leven ontfangen heeft. Zy vaſten mede in Auguſtus 30 a 40 dagen aan een in hunne Tempelen; hebben ook eenige byzondre Heylige dagen, die zy vieren, zingende eenige liederen ter eeren van hunnen Afgod Ram-ram, hem biddende om alles, dat zy van nooden hebben. Zy verſieren die op hunne Feeſtdagen met bloemen, danzende en zingende dan in de tempels onder 't geluyd van veel ſpeeltuygen van Trommelen, Fluyten, kopere bekkens, &c: de vrouw van dezen Afgod is mede met peerlen en Juweelen koſtelyk behangen, zynde van ſteen, gelyk ook hy, uytgehouwen. Hunne ſpyſe is meeſt groente en ongezoute boter, zoete geſtremde melk, of Atsjaars van deze en gene vrugte gemaakt. Zy zyn meeſt koop-lieden, Makelaars, of Factoors en Tolken, en vertoonen zich meeſt in ommegang, zeden, en plegtlykheden, als d'andre Benjaanen; dog

De Secte Biſnoe.

dog hunne vrouwen werd niet toegeſtaan zich met hunne mans te verbranden. Ook mogen zy niet hertrouwen, al waren zy niet beſlapen. In vorige tyden egter trouwde 's mans broeder de weduwe, zy houden veel van zich te waſſchen, en werden dan van hunne Paapen met rood, geel, of een andre verwe en Sandelhout gelmeerd voor 't voorhoofd, neus, en ooren, waar voor zy den Bramine wat tarwe of Ryſt geven.

De Secte der Jogi's.

De vierde Secte is die de Jogi's, die ook niets, dat leven heeft, zullen eeten. Deze doen geen koopman-ſchappen nog handwerken, maar leven in eenzaamheyd buyten de ſteden en dorpen, daar zy hunnen Afgod Bruyn, en naaſt hem den Heylig, Medicis genaamd, als hunne Wetgevers eeren, en aanbidden. Zy hebben Tempels nog Gods-huyzen, en gaan meeſt in de kerken der Samaraats, niet zo zeer om 'er te bidden, als wel om 'er te ſlapen, alſo zy zelfs huyzen nog Tempels mogen hebben. Zy zyn zeer afkeerig van de menſchen, gaan veel geheel naakt, alleen met een lapje over de ſchamelheyd. Zy beſtryken zig met aſſche, hoedanig wy die al beſchreven hebben, zy ſpreken zeer weynig, en werden van andere Benjaanen voor Heyligen gehouden; dog niet van de Ceurawachs, die hen voor onreyne menſchen houden, hebben een afkeer van de vrouwen, gelooven dat 'er een is, die alles geſchapen heeft, en die overal is, dien zy Bruyn noemen, en by den welken zy ſtellen dat een doode aanſtonds komt. Hunne dooden werden ook niet verbrand, maar begraven. Een Moor, of een ander, Benjaans willende werden, moet zich eerſt zes maanden met Koejen-miſt voeden, en dagelyks ten minſten 1 pond in zyn ſpyſe mengen, dat ook de Benjanen doen moeten, die zich vergrepen hebben, of by ongelooviven gevangen zyn.

Hare rouw over de dooden.

Zy zullen, in 't uytgaan eenig quaad voorteeken ziende, weder keeren, zynde zeer beſet met 't bygeloof ontrent quade en goede voorteekenen.

Hunne quade voorteeken zyn deze: een ledige kanne, buffels, ezels, een hond zonder eeten in de bek, een bok, een aap, een ongebonden hart, een goud-Smid, Timmerman, Barbier, Snyder, Kattoenklopper, een Smid, een weduwe, een doode, of een die van een begravenis komt zonder zich gewaſſchen of verkleed te hebben. Als mede zo zy menſchen bejegenen, die boter, olie, zoete-melk, zwarte zuyker, of alle zuurigheyd, als Limoenen, appelen, yzer of eenige oorlogs-tuygen voeren.

Hunne goede teekenen zyn een Oliſant, Cameel, een geladen Karre, een paard zonder laſt, een Koe, os, of Buffel, met water geladen; dog ledig zynde, dat is quaad. Een hond of bok met eeten in de mond. Een kat van de rechterhand. Iemand, die hen met vleeſch, of geſtremde melk of met zuyker geladen ontmoet. Een haan, of haas, die voor by loopt, en diergelyke beuzelingen meer, waar aan zy tenuyterſten vaſt-gehegt zyn.

God zyn zy gewoon Marrauw te noemen.

Als iemand by hen, ziek zynde, ſterft, beſprengen zy zyne handen met H. water uyt de Ganges, en daar op geſtorven zynde; waſſchen zy 't Lyk, en brengen 't aan de Ganges, ſpreken dan eenige woorden tegen 't water, en branden daar na 't zelve met welriekende ſtoffen, en werpen daar na de vermengde aſch in de Ganges.

Zy beweenen ook hunne dooden.

Hunne plichten ontrent de dooden, of hunne bewyzen van rouw zyn deze:

In 10 dagen mag een nabeſtaande zyn vrouw niet bekennen, ook mag hy in die tyd niet lacchen, geen Pinang eeten, geen ſchoon linnen aantrekken, zyn hoofd niet olien.

Indien zyn vader overleden is, moet hy op den dag van des zelfs overlyden voor dat jaar een Feeſt houden, en ook de rievier bezoeken, waar in zyn vaders aſſche geworpen is.

Nadat wy van de byzondre geſlachten dezer Heydenen breed genoeg geſproken hebben, ſtaat ons nu ook na te ſpeuren, waar in de byzondre deelen van hunnen Gods-dienſt beſtaan, of welke zaaken en Hoofd-ſtukken zy gelooven.

Hoofd-ſtukken, die zy gelooven.

α. Gelooven zy, dat 'er een God is, dien zy ook den Opperſten noemen, waar uyt men echter vatten kan, dat zy 'er meer, dog alle de zelve onder dezen, ſtellen.

Dat 'er een Opper-God is, enz.

Zommige van haar (gelyk wy bevorens reeds aangehaald hebben) houden Wiſtnoe voor den Opperſten, volgende daar in die Bramines, die zich Weiſtnoewa's noemen.

Andere houden met de Seivia's Eswara daar voor.

Beyde deze Goden geven zy, ieder de zyne, wel duyzend andre naamen.

Daar in komen zy alle over een, dat deze Opperſte God eenig, en dat geen andre hem gelyk is.

β. Onder dezen Opperſten God, die zig met de zaaken hier beneden niet bemoeid, zyn verſcheyde minder Goden, aan de welke hy 't beſtier der wereld overgegeven heeft.

Deze zyn, na 't zeggen der Bramines,

Bramma, Viſtnum en Ixora, die (zoo zy zeggen) zeer voorbeeldelyke Heyligen in hun leven geweeſt zyn, en daar door verdiend hebben, om onder-Goden en voorſpraken der menſchen te zyn.

Ixora, of Mahadeoe, onthoud zich in Calaja, Viſtnum (de God der uytvindingen en veranderingen) in de Melk-Zee, en Bramma in Sattialogam, dat de hoogſte plaats des Hemels is. Wat 'er verder van dezen Ixora en zyne kinderen is, konnen wy by de Heer Baldeus zien, daar hy van de Afgodery der Heydenen in zyn 1. Deel 3. Hoofd-ſtuk, en vervolgens in het breede ſpreekt, gelyk verſcheyde andre zaaken, die twee andre betreffende zoo daar, als ook in zyn 2. Deel, alwaar ook alle hare veranderingen beſchreven, en na 't leven vertoond werden.

Bramma is uyt een Kruyk-bloeme, die uyt Wiſtnoe's Navel quam, doe hy op een blad van een boom in de gedaante van een kind op 't water met zyn groote teen in zyn mond dreef, voort gekomen.

Hoe deze wel eer vyf hoofden had, en wat verdre zottigheden zy hier af, en van zyn hoogmoed verhaalen, konnen wy in 't 1. Hoofd-ſtuk van Rogerius tweede Deel zien.

Aan dezen Bramma ſchryven de Bramines toe, dat hy de wereld geſchapen heeft, en die zoo beſtierd, dat de Opperſte God dit volſlagen aan hem laat. Deze alleen bepaald ook 's menſchen levens-tyd, en alle andre zaaken, hem betreffende, gelyk ook het onderhouden van alles, na hun oordeel, alleen aan hem ſtaat.

Andre onder hen ſtellen wederom, dat Bramma alles geſchapen heeft, dat Viſtnum alles beſtierd, en dat Ixora alles dood, en alles zyn eynde geeft.

De wonderlyke verbeelding van Ixora met zyn 3 oogen, en 16 armen, en van verſcheyde andre, kan men by D. Baldeus, fol 11, &c: ter plaatze, daar hy van deze Heydenen ſpreekt, nevens de beſpottelyke en onnoozele verhaalen van hunne Bramines daar over, zien.

Ondertuſſchen hoord men hen meeſt van hunnen God Bramma rammelen, die weer eenige andre Goden onder zig heeft, onder welke weer Dewendre het Hoofd der agt werelden (die zy verdichten, en die weer ieder een Hoofd hebben) de aanzienelykſte is; en men kan daar in dat zelve 1. Hoofd-ſtuk van Rogerius breeder af leezen.

Buyten deze mindre Goden eeren zy nog veel andre, als Gowindoe, Bhimond, Semberoe, Maliſparam, Iswanata, Isweram, Paley Iſwaram, Keſſeri (die Hannemonta, in de gedaante van een Aap uyt een Aapinne kreeg) Ramsjindra, Maheyſeram, en meer andre, ter eere van alle de welke zy pragtige Tempels gebouwd hebben, onder welke die van Ramsjindra ongemeen koſtelyk en van veel porfyre pilaaren ondersteund is, waar in den Afgod in 't koper verguld in zulken kring verbeeld ſtaat.

γ. Aan dezen Opperſten God nu geven zy alle ook eenige vrouwen.

De Weiſtnoewa's geven aan hunnen Wiſtnoe de ſchoone Laetſemi, die ook altyd een Tempelken in 't begrip van Wiſtnoe's Pagode heeft.

Even zoo zeggen de Seivia's ook, dat Parvati de vrouw van Eswara is.

Wat grollen zy van de geboorte der eerſte verhaalen, konnen wy by Rogerius in zyn 1. Deel en 10. Hoofd-ſtuk zien; en wat zy van Parvati verdichten, leeſt men in 't 2. Hoofd-ſtuk van zyn 2. Deel, gelyk mede de beſpottelyke reden, waarom Eswara in zulken onbeſchaamde gedaante in hunne Tempels (die beter in een Bordeel paſſen zou) afgebeeld werd, hoewel zy hem in een gemeene menſchelyke gedaante buyten de zelve vertoonen, en omvoeren.

δ Van hunnen Wiſtnoe nu ſtellen zy verder, dat hy thien byzondre gedaanten aangenomen, en zig daar in op der aarde vertoond heeft, te weten,

1. Als Matsja, een Viſch.
2. Als Koerma, een Schild-pad.
3. Als Waerraha, een verken.
4. Als Narafimha; half menſch, half Leeuw.
5. Met de naam van Wamana; een kleene Brammaſari.
6. - - - - - van Paresje Rama; een Settrea.
7. - - - - - van Dajerratha Rama; in Ayot-ja.
8. - - - - - van kriſtna; Broeder van Bella Rama; een Settrea.
9. - - - - - van Boeddha.
10. Onder de gedaante van Kelki; een Paard.

Het geen daar verder aan te merken valt, of ten minſten van bekend is, zien wy by Rogerius in zyn 3. Hoofd-ſtuk des 2. Deels.

Het zyn verdichtzelen, die zich zelven ſchamen.

Zy

Zy zeggen ook, dat Wiſtnoe zynen Garroeda, en Annemonta, of Hannemonta, een Aap tot zyne getrouwe Dienaaren, en onder-Goden, de eerſte in den Hemel, de andre op de aarde, heeft; van welke Hannemonta den wind is.

Wat verdichtzelen zy daar af opgeven, toond deze Heer ook in het volgende 4. Hoofd-ſtuk zeer net.

Wat voor andre onder-Goden de Seivia's aan Eswara toeſchryven, zien wy daar al mede ter neder geſteld.

Wat zy van de Schepping der wereld oordeelen.

6. Zy ſchryven de Schepping der wereld wel aan Bramma, dog zoodanig toe, dat hy die magt van Wiſtnoe ontfangen heeft.

Ook gelooven zy, dat 'er verſcheyde werelden zyn, en dat die alle in de gedaante van een Ey op 't water dryven, dat buyten de wereld is, door welk water zy God zelfs verſtaan.

Zy ſtellen vaſt, dat 'er voor deze wereld verſcheyde andre geweeſt zyn, en dat 'er na deze nog verſcheyde andre zullen volgen, zonder dat dit ophouden zal, waar by zy dan een eeuwigdurentheid aan de wereld ſchynen te willen toeſchryven, hoewel zy dat niet recht uyt zeggen. Altoos zy zeggen, dat deze wereld, die 'er nu is, veel honderd duyzend jaaren langer geſtaan heeft, als Gods woord ons leerd.

Ook ſchryven zy vier eeuwen daar aan toe, van welke 'er nu al drie voor by zyn.

Na hunne rekening zou de eerſte Eeuwe der Wereld. 17 Lek, en . . 28000 jaaren
De Tweede. 12. . en . . 96000 dito.
De Derde. . 8. . en . . 64000 dito.

37 Lek, 188000 Jaaren

geſtaan hebben, wanneer men nu die 37 lek (ieder van honderd duyzend jaaren, eens by een voegd, zoo blykt, dat 'er al 3888000 jaaren (behalven die van de loopende Eeuwe) voor by zyn.

Zy ſtellen ook vaſt, dat de vorige of eerſte eeuwe veel beter, dan deze, geweeſt is, en dat doe de geregtigheyd volkomen plaats had.

De geregtigheyd van die eeuwe ſtellen zy dat viermaal zoo groot was, dan die van de jegenwoordige eeuw.

Die van de Tweede driemaal, die van de derde Tweemaal zoo groot, dan de jegenwoordige; maar de ſlimſte van allen, zeggen zy, is deze, die wy nu beleven.

Die zy als een Ey beſchryven.

In het ey, hoedanig zy oordeelen dat de wereld is, zeggen zy, dat de Hemel, de aarde, en de afgrond vervat werden.

Deze noemen zy zomtyds de drie werelden. Dan ſpreken zy eens weder van agt onderhemelſche werelden (gelyk wy bevorens toonden, doe wy van Dewendre, den Opper-gebieder van deze agt werelden, ſpraken) en dan ſpreken zy eens weer van veerthien werelden, die zy al mede in dat Ey plaatzen.

Zy ſpreken ook van den Patacam, of den afgrond, onder de aarde, en boven hunnen Surgam, of Hemel, ſtellen zy Bramma-locon, en daar boven Kailaſom, Lila Weicontam, en Weicontam, drie plaatzen, daar God zig onthoud.

Veel grollen vertellen zy ook van den Berg Meroewa, die wy breeder in 't 5. Hoofd-ſtuk van Rogerius konnen naleezen.

Hunne verdre grollen van den Aardkloot.

Zy verdichten ook, dat de Aardkloot 7 werelden in zich begrypt, dat tuſſchen ieder wereld een Zee is, daar zy veel andre zotheden van vertellen, als dat 'er om de eene een Zee van zoet water, om de andre een van melk, om een andre weer een van boter, of van Tayer (zynde dikke melk, of Zaan) of van wyn, of van Syropp, of van zout water (hoedanig die van onze wereld is) loopt.

Zy ſtellen wel vaſt, dat deze wereld niet altyd, dog egter zeer lang duuren, dat dan de wereld door vyer vergaan, en dan alles met water zal bedekt werden.

Hun geloove van de Engelen en duyvelen.

7. Zy gelooven ook, dat 'er Engelen, en duyvelen zyn. De eerſte noemen zy Deweta's, en de laatſte Ratsjatsja's, en ſtellen vaſt, dat zy beyde van menſchen voorgeteeld zyn. Hun beyder vader was Kaſſiopa, de moeder der eerſte, Diti, en der laatſte, Adeti, dat beyde vrouwen van Kaſſiopa waren.

Over eenige dezer duyvelen, booze menſchen geweeſt, en gedoemd zynde door de wereld te ſwerven, (hoewel zy geen quaad konnen doen) is Beirewa, Eswara's zoon, geſteld, die hen belet iet te konnen doen; maar buyten deze zyn 'er nog andre Ratsjatsja's, die zeer boos, en kinderen van Aditi zyn. Deze konnen de menſchen, ja zelf de Deweta's, quaad doen.

Het verdre, dat zy van deze Ratsjatsja's, en Deweta's, ſtellen, kan men in 't 6. Hoofd-ſtuk van Rogerius zien.

Van den menſch en zyne ſchepping.

8. Zy gelooven ook, dat, niet God, maar Bramma den menſch het edelſte van alle ſchepſelen, geſchapen heeft, en dat 'er in 't eerſt niet een of twee; maar negen, zyn geweeſt, die alle van Sarawati, Bramma's vrouw, voortgebragt zyn.

Zy oordeelen; dat het voortreffelyk ſte in den menſch niet de ziel; maar 't lichaam is, alzoo zy geen onderſcheyd tusſchen de zielen der beeſten en der menſchen maar wel tuſſchen hunne lichaamen ſtellen te zyn.

Vermits nu een menſch een lichaam bekomen heeft, door 't welke de ziel de hoedanigheden, die zy bezit, uyten kan, agten zy den menſch, en zyn leven, ook gelukkiger, als een beeſt, of als des zelfs leven; dog willen geenzins toeſtaan, dat een menſch daarom beter als een beeſt is, om dat hy een voortreffelyker ziel heeft: want zeggen zy, alles dat in den menſch voortreffelyker, dan in een beeſt, ſchynd te zyn, dat is het niet door de beter werking van zyn ziel, maar alleen door de beter geſteltenis van zyn lichaam, en zoo de ziel van een beeſt in zulk een lichaam van een menſch was, dat dan een beeſt al zoo wel, als een menſch, ſpreeken, reden kavelen, en alles, dat een menſch doet, verrichten zou.

Dit bewyzen zy nog nader met de jonge kinderen, die wel de zelve ziel, maar nog geen lichaam of werktuygen des zelfs hebben, om de hoedanigheden van de ziel recht te konnen uyten.

De agting nu, die zy voor al voor de koejen en oſſen hebben, en dat zy die niet dooden, ſchynd oorſpronkelyk te zyn van Pythagoras, en de Ægyptenaars, en van hunnen Apis, die zy mede eerden als hunnen God. Ja de Benjaanen trouwen 'er wel twee aan een uyt met veel koſten.

En zoo een huwelyk koſte zeker Benjaan in Suratte, die zyn koe aan zyn buurmans ſtier ten huwelyk gaf, 12000 ducaaten.

Zy eeren de koe om deze 3 redenen.

1. Om dat de zielen der ware geloovigen in 't lichaam van een Koe overgaan.

2. Om dat den aardkloot op de hoorn van een os (zoo zy met de Mohhammedaanen gelooven) ruſt, waar door de aardbeving nu en dan veroorzaakt werd. Ook houden zy de koe voor hunne moeder en voeſter, alzoo zy door hare melk beſtaan, en om dat den os hen groote dienſten in de Land-bou doet.

3. Om dat, als Mohadeoe op zekere tyd over de zonden der menſchen zeer vertoornd, en genegen was de wereld te verdelgen, de koe hem zou verzoend en verbeden hebben: immers groote, en kragtige redenen.

Zy ſtellen vaſt, dat de ziel onſterflyk is.

De onſterflykheyd der ziel gelooven zy meeſt alle, uytgenomen eenige weynige, bevorens by ons al aangehaald, die geen leven na dit leven vaſtſtellen.

Eenige van hen ſtellen ook, dat de zielen van eeuwigheyd geweeſt zyn, en zommige der zelve houden ſtaande, dat zy zoo in God, andre weer dat zy buyten God, zoo geweeſt zyn, hoewel zy, eer de wereld 'er was, ſliepen.

Andere daar en tegen ſtellen, dat zy niet van eeuwigheyd, maar egter voor de ſchepping der wereld door Gods wil geworden, en in zyn wezen gebleven, maar dat zy na de ſchepping der wereld, in de lichaamen der menſchen, of der beeſten, tot ſtraffe hunner zonden, ieder na zyn verdienſte, gezonden zyn. Een zaak, die zich zelve om verre ſtoot, alzoo een ziel, die in God is, of die ſlaapt, niet zondigen, en dierhalven ook niet regtveerdig van God kan geſtraft werden. En van eeuwigheyd.

De meeſte egter houden vaſt, dat de zielen van eeuwigheyd 'er geweeſt hebben, om dat zy ook in eeuwigheyd 'er zullen zyn.

Een ſtelling, die by hen zelf zeer mank, en niet doorgaat, alzoo zy vaſt ſtellen, dat de getrouwe Dienaars van Eswara en Wiſtnoe wel een eeuwige gelukzaligheyd bekomen zullen, die zy nogtans van eeuwigheyd niet gehad, en in der tyd bekomen hebben.

Gelyk zy nu vaſt ſtellen, dat 'er een Opperſte God is, zoo ſtellen zy ook vaſt, dat hy moet gedient werden. Deze dienſt verdeelen zy ten deelen aan den Opperſten God, ten deelen aan de minder Goden, ten deelen aan den duyvel. Zy gelooven ook dat zy verplicht zyn God te dienen.

A. Ontrent den dienſt van Wiſtnoe, of Eswara, vereyſchen zy zoo wel den inwendigen, als den uytwendigen Godsdienſt. En voor eerſt Wiſtnoe, of Eswara.

1. Tot de inwendige vereyſchen zy vier byzondre deugden, te weten:

א Dat hy niet hoogmoedig zyn, en zyn ziel Gode geheel overgeven moet.

ב Dat hy Gods Dienaar moet blyven.

ג Dat hy altyd zyn groote vriend zyn moet.

ד Dat hy aan zyne grootheyd, en heerlykheyd gedenken moet.

2. Tot de uytwendige vereyſchen zy 'er vyf.

א. Dat hy van zyn Majeſteit geerne moet hooren ſpreken.

ב. Dat hy zyne naamen en heerlykheyd moet melden.

ג. Dat men hem, na de uytlegging der Bramine's, ontrent zyne Beelden dienen moet.

ד. Dat men zyne beelden van de noodigen cieraade voorzien moete.

ה. Dat men aan zyn beelden ook eere bewyzen moet.

Om dit oogmerk, in opzigt van den uytwendigen dienſt, verder te bereyken, bouwen zy ter eere van Wiſtnoe en Eswara, veel Pagoden en Tempels, die niet alleen grooter, als die van de mindre Goden, maar ook van redelyke hooge Torens voorzien zyn. Pagoden tot eeren van Wiſtnoe, en Eswara.

Ge-

Gelyk nu 't ganſch land in die verſcheydene dienaars van Wiſtnoe en Eswara verdeeld is, heeft men over al in de ſteden ten minſten eenen Tempel ter eere van ieder dezer Opper-Goden, hoewel de eene veel meer aanzien dan de andre heeft, om dat zy vaſt-ſtellen, dat de eene Pagode veel Heyliger, als de andre, is.

Rogerius teld 'er verſcheyde ter eere van die beyde in zyn 8. Hoofdſtuk, en voegd 'er verſcheyde van hunne verdichtzelen by, die zy, om de zelve by 't gemeene volk eenig aanzien te geven, gewoon zyn te verhaalen.

Schoon deze Pagoden redelyk groot zyn, gelyken zy in groote, en hoogte, geenzins na onze Kerken, doorgaans plat van boven, en laag zynde, hoewel hunne Torens zomtyds hooger zyn.

Gemeenelyk zyn zy donker, ontfangende hun licht alleen door de deur, alzoo 'er geen venſters aan zyn.

Ook zyn zy doorgaans in drie deelen verdeeld. Eerſt heeft men ook een gewelf, op ſteene pilaaren ruſtende, daar ieder een, alzoo 't open is, komen mag, en daar ook doorgaans eenige beelden, tot de geſchiedenis dezer Pagode dienende, als Olifanten, Oſſen, peerden &c: van hout, of iet anders, gemaakt, ſtaan.

Ook ryd de Afgod met die paarden wel door de ſtad.

Het Tweede gedeelte werd met een ſterke Poort afgeſloten, hoewel het by daag open ſtaat; egter mag 'er niemand ingaan, alzoo de Bramines, die de zelve bewaren, dit beletten.

Hier in ſtaan verſchrikkelyke beelden, en mannen met veel hoofden, en armen.

Het derde deel is ook met een ſterke deur afgeſloten, en aldaar heeft of Wiſtnoe, of Eswara, zyn plaats.

Wiſtnoe is verbeeld in een menſchelyke gedaante, met vier armen; maar Eswara ziet men daar even eens, als een Lingam, of, als het Membrum Virile in membro muliebri, op zyn alleronbeſchaamſt verbeeld, die men anders, als hy in een menſchelyke gedaante vertoond wierd, met drie oogen, twee op de gewoonelyke plaats, en 't eene wat hooger aan 't voorhoofd, zou moeten verbeelden.

Rondom deze Pagoden is een groot pleyn, dat met een muur omtrokken is, en op dat pleyn zyn verſcheyde mindere Goden, die aldaar ook kleene Pagoodjens hebben.

In de Pagode van Wiſtnoe heeft zyn vrouw, Laatſemi ook een Pagoodje, gelyk men 'er gemeenelyk ook een van Garroeda, en van Annemonta, hoewel men 'er die van de laatſte ook wel eens buyten ziet.

Ontrent de Pagode van Garroeda ſtaat een hooge verheven Maſt-boom, in welkers top eenige houten geſpykerd, zig opdoen, die het rechte teeken van Garroeda zyn.

Het beeld van Garroeda heeft de gedaante van een menſch; dog hy is aan weerzyden gevleugeld, alzoo hy van 't geſlacht der roode ſperwers is, dien de Heydenen daarom ook boven alle vogelen agten.

Annemonta's beeld is als dat van een Aap.

Op 't pleyn van de Pagode is ook een bak, waar in het H. Kruyd Tolejc groeid.

Op 't pleyn nu der Pagooden, ter eere van Wiſtnoe of Eswara gebouwd, ſtaan ook verſcheyde Pagodekens, als die van Parvati (Eſwara's vrouw) Soeria (de zon) Schindeka, Comaraswari, en Nandi, of Baſwa, die als een Os verbeeld werd, hoedanig hy ook, ter groote van een Os op dat pleyn van een blaeuwe ſteen uytgehouwen ſtaat. Deze mag alzoo weynig, als Garroeda's beeld, gemiſt werden, om dat deze den Opper-God Eswara, gelyk Garroeda Wiſtnoe, dient, om 'er op omgevoerd te werden.

Schendra (dat is, de Maan) heeft geen Pagoodje, maar zy is altyd op Eswara 's hoofd.

Viegneswara en Vierepadra, zoonen van Eswara, hebben hier in de Pagode van Eswara mede hunne beelden. De eerſte vertoond zig als een menſch met een dikke buyk, een Olifants-kop, Tromp, en met zulken tand.

De andre heeft een hoofd, en zomtyds 32 armen, met wapenen, als een ſtrydbaar held, 'er in.

Hoe de Bramines de Pagoden voor Heylig houden.

Deze plaatzen en Pagooden houden de Bramines voor heylig, alzoo God daar in woond, oordeelende, dat men niet anders, dan met veel nedrigheyd, daar in behoord te treden.

Ten teeken van dien trekken de Bramines, als zy daar in gaan, hunne ſchoen uyt, en leggen hun Opper-kleed (een groot wit laken, dat zy op hun regter ſchouder dragen, en dien ſlip zy onder de linker arm door ſlaan) op beyde hunne ſchouders.

Hooge achting van 't volk voor de zelve.

Hoe veel 't gemeene volk de Pagooden acht, blykt uyt 't gene zy tot onderhoud der zelve, en van de Bramine's, die de zelve bedienen, gewoon zyn te geven.

Niets werd 'er gekogt, of verkogt, van

van 't welke niet een gedeelte van de Tol voor de Pagoden is.

Sandelhout, lange peper, en Benzoïn, ge en, uyt Zee komende, vyf Pagoden (a ieder 6 gl:) van ieder Bahara van 480 pond, en aldus heeft ieder zyn net deel (gelyk men dat al mede by Rogerius in het volgende 10. Hoofd-ſtuk zien kan) dat daar van aan de Pagoden betaald moet werden.

Uyt hunne giften bewezen.

By 't munten van 't geld krygen de Bramine's ook hun Deel, dat daar al mede van ieder zoorte van munt aangewezen werd.

Ook ſchieten alle geſlachten jaarlyks een zekere zomme voor de Pagoden uyt, dat men daar van ieder geſlacht al mede aangetekend vind.

Deze Pagoden werden, indien zy de naam van een byzondre Heyligheyd hebben, van hen ook bezogt, en by die gelegenheyd, voor al van hunne Feeſten ter eeren der zelve en van hunne Goden, niet weynig begiftigd.

Daar zyn 'er, die wel 2 a 3 Feeſten jaarlyks en door de groote toeloop der menſchen dan derwaards wel 60, 70 of 80000 Pagoden inkomen hebben. Heeft dat zoo eene Pagode, men kan dan ſtaat maken, wat zoo veel andre te zamen hebben. Men ziet onder de cieraaden van de Afgods-beelden in de zelve, onder andren, kroonen met heerlyke Robynen en Diamanten, op 't hoofd van zulken Afgod waar by men hunnen Rykdom al mede kan afmeten. Egter waren de Pagoden in de vorige tyden ryker, dan nu, om dat de Koningen toen veel Gods-dienſtiger waren, als zy nu zyn; behalven dat zommige zig ook niet ontzagen de ſchatten dezer Tempelen in tyden van nood aan te taſten, wel onder belofte van die wederom te geven, zoo ras zy konnen; dog daar is noit gevolg op gezien.

Waar toe de Pagoden dienen.

2. In deze Pagoden ziet men geen volk, gelyk in onze kerken, om daar eenige dienſt by te woonen; maar op zommige gezette nachten zyn zy wel gewoon Wiſtnoe en Eswara op de ſchouderen te dragen, en door de voornaamſte ſtraaten om te voeren, hoedanig dit Eſwara's beeld alle maand op de eerſte dag der donkere Maan, en Wiſtnoe op de 9 dag der nieuwe Maan, op een houte paard, dat ſteygerd, en op een houte ſtellagie ſtaat, over al omgedragen werd. Dit peerd maakt in 't gaan al mede zyne Corbetten met ſchuyns en dwars te gaan, terwyl 'er veel flambeauwen en kaarſſen voor uyt, en zonne-ſchermen boven 't hoofd van dit Peerd gedragen werden. Ook ſtaat 'er een, die dit paard gedurig waeyd, op dat het dog van de vliegen niet zou geſteeken werden.

Dienſt der hoeren ontrent de zelve, en waarom.

3. Nadat nu al deze eere den Afgod aangedaan, hy nu dus weer gekomen, en 't beeld weer in den Tempel gebragt is, komen zekere hoeren, deze Pagode toegeeygend, en aan der zelver goden getrouwd, voor dat beeld danſſen, en dan werden 'er Liederen ter eere van Wiſtnoe of Eswara, gezongen. Men ſlaat dan daar op de Trommels, en men blaaſt; om dog die Goden vermaak aan te doen, dan niet weynig op de Bazuynen, en in 't geheel hebben zy wel 32 ſpeel-tuygen, die zy in hunne Pagoden gebruyken; deze zyn vierderley, eenige van Darmen, eenige van koper of meſſing, eenige van hout, leder, en metaal, die geblazen werden en op eenige werd geſlagen, zynde trommels van leder; volgens welker nette maat deze hoeren moeten danſſen.

Niets ſchynd 'er vreemder, dan dat, daar deze Tempels, en ook de Beelden Heylig zyn, en de Soedra's die niet mogen aanraken, de Bramines egter zulke ontugtige hoeren toegang tot den dienſt hunner Goden geven; dog zy zeggen, dat dit geſchied, om dat 'er by zeker geval aan Dewendre (een der mindre Goden) gebleken is, hoe trouw de hoeren zyn.

Dus ziet men dan, dat de Pagoden maar dienen tot Paleyzen der beelden, en tot huyzen van groote inkomſten voor de Bramines.

Hoe zy de beelden der Opper-Goden oppronken.

4. Het Beeld van Wiſtnoe werd gemeenelyk met fraeje bloemen beſtroyd, en rykelyk met allerley Juweelen verciert. Eswara's beeld in tegendeel werd gedurig met Sandal-water, en welriekende vogtigheden beſprengd, en gewaſſchen. Ook mogen geen andre, dan de Bramines, den dienſt ontrent deze Beelden der Afgoden doen.

En wat eere zy die verder bewyzen.

5. Dus ſteken zy ook lampen voor de beelden van Wiſtnoe, Eswara, en voor die van hunne vrouwen op, enkelyk om die te eeren, om welke reden zy hun ook, ten minſten tweemaal, eeten voorzetten, dat derwaards met een Bazuyn, een Trommeltje; en van een dienaar gebragt werd, die een ſchelle in de hand heeft, waar mede hy beld, zoo ras hy de plaats, daar de Afgod is, genaakt.

Nadat hy de ſpyze nu voor den Afgod gezet heeft, gaat hy henen, laat de zelve ontrent een uur daar blyven, en haaldze dan weer.

Zy brengen aan de zelve die ſpyſe, alleen maar om te toonen, dat zy hen, als de gevers der zelve, erkennen, om daar over dankbaarheyd aan hen te bewyzen, en om hunne ſpyze te heyligen.

6. Behal-

6. Behalven het nu en dan byzonder omvoeren van Wiſtnoes en Eswara's Beelden, werden die ook jaarlyks zeer plegtelyk op hunnen Feeeſt-dag op een wagen, die als een toren is, door de voornaamſte ſtraaten der ſtad door de Maccoa's, of zekere viſſchers, en diergelyken zoort meer, voortgetrokken.

7. Voor deze beelden nu, dus op die wagen zittende, zyn zy ook gewoon te Sombayen, of hunne handen by een eerbiedig na om hoog te lichten.

8. Ook werd het beeld van Wiſtnoe jaarlyks den 10. Januari, na de middag, op een houte peerd zittende, op de ſchouderen na 't veld gedragen, en door een man geſtadig gewaeid, op dat hem de hitte niet verveelen, en geen vliegen hem ſteken mogten, behalven dat 'er ook twee zonne-ſchermen voor de zon boven zyn hoofd gedragen werden, by welke gelegenheyd men in dat veld allerley vermaak met het laten loopen van een bok, vos, en wat dies meer is, aanrecht, en tegen 't vallen van den avond werd dit beeld weer met toorſen, met Bazuynen, Trommels, en een grooten ſtoet in de Pagode gebragt, en dus zelfs ook by veel Maan-licht met Flambeauwen voorgelicht, en, na dat de hoeren weer voor hem gedanſt hebben, op zyn vorige plaats gezet.

En daags daar aan werd ook deze zelve eere aan Eswara bewezen, met hem mede dus in 't veld te brengen, dat den twaalfden ook, dog dan niet te paard, en maar op de ſchouderen geſchied.

9. Een van de voornaamſte zoorten van eere, die de Bramines en 't volk aan deze opper-Goden bewyzen, is, dat zy ter eere van hun zekere Feeſten vieren, de welke dienen om de naamen, en de Heerlykheyd van hunne Goden te melden.

Zulke Feeſten nu werden 'er jaarlyks niet alleen ter eere dezer twee Opper-Goden, en hunne vrouwen, maar ook ter eere van de zon, van Ganga, en van de duyvel, door de Bramines gevierd, gelyk 'er dan ook nog eenige by de Malabaren gevierd werden, die de Bramines niet gewoon zyn te houden.

Feeſten. *a.* De Feeſten, die men ter eere van Wiſtnoe en Eswara gewoon is te vieren, noemen zy Trenala, en de andre, Panduga; dog dit van Ganga, en van den duyvel, werd Jataro genaamd.

Den 18. Januari vieren de vrouwen der getrouwde Bramines een Feeſt, ter eere van Parvati, de vrouw van Eswara. Dit noemen zy Gauri Dewi; dog de Seivia's (die Eswara voor den Opperſten God houden) noemen dit Maha Secti.

Het diend, om een lang leven voor hare mans te verwerven, en om te bewerken, dat zy noit weduwen mogen werden, en het duurd negen dagen.

Hoe dit gevierd werd, toond Rogerius in 't 12. Hoofd-ſtuk.

Den 8. Februari werd 'er van de Seivia's en Smaerta's het Feeſt Tſeweratre gevierd, en de Soedra's (alzoo men dan een geheelen dag en nacht vaſten moet) doen dien ganſchen nacht niet dan ſpeelen, om zig uyt den ſlaap te houden. De dwaasheden, die zy daar by verhaalen, kan men al mede in 't voornoemd hoofd-ſtuk lezen. En, wanneer en door wie zy gevierd werden.

Den 14. na de nieuwe Maan in Auguſtus vieren de Weiſtnoewa's, zoo de Bramines als de Soedra's, mannen, en vrouwen, 't Feeſt, Ananta Padmana Uratam genaamd. Het diend om in dit leven gezondheyd, en hier na den Hemel te bekomen.

Men ziet dit Feeſt, met het verdichtzel daar toe behoorende, daar al mede omſtandig beſchreven, en hoe dit jaarlyks eens gevierd werd; dog die dit eens gedaan heeft, moet het 14 jaar na malkandren doen, en dan is hy 'er vry af, mits een maaltyd aan de Bramines te geven; dat hen dan gelegenheyd tot al veel maaltyden verſchaft.

Op de volle Maan van deze zelve maand hebben de Bramines 't Feeſt Tſrawanala Pondema, op 't welke zy hunne kinderen, of de Brammaſaris, ook hun Dſandhem, of koordeken, aanbinden, gelyk ook de getroude Bramines dan hun koordeken vernieuwen.

Den 8 na de volle Maan in Auguſtus vieren de Bramines, en ook de Soedra's, het Feeſt Gokoelaſterni, ter eere van Wiſtnoe, om dat hy op die middernacht, zoo als de Maan opging, onder de naam van Kriſtna, geboren wierd. Wat hier over verder te zeggen valt, en wat tot dit Feeſt aanleyding gaf, leeſt men al mede in 't voornoemd Hoofd-ſtuk wydloopig.

In September vieren de vrouwen der Bramines, ter eere van Laetſemi, Wiſtnoe's vrouw, het Feeſt Maharna Hoewi negen dagen lang, van de nieuwe Maan af. Het diend, om lang leven voor hare mans te verwerven, en om rykdom te erlangen. En den 9 dag vieren de Bramines dit mede tot genoegen van hunne vrouwen, dog gelyk de vrouwen malkanderen dan met ſpys ter eere van Laetſemi onthaalen, alzoo doen de Bramines dat dan malkanderen ter eere van Wiſtnoe; gelyk de Soedra's, die mede dit Feeſt vieren, malkanderen dan ook wakker onthaalen. Op dezen dag maken de

Soldaaten ook hun geweer ſchoon, en doen 'er offerhanden aan.

In de maand October, agt dagen na de volle Maan, werd het Feeſt Dipawali, ter eere van Wiſtnoe gevierd; en in de maand Juli vieren de Malabaren dat van Adi Panduga, gelyk 'er in November nog een, Cartica Panduga genaamd, onder hen bekend is.

Ook hebben zy, behalven deze Feeſten (by hen Trenala's, of Panduga's genaamd) verſcheyde Sacramanams, of Heylige dagen. Een aalmoes, op zulken dag aan een armen uytgereykt, is van meer weerde en verdienſten by hunne Goden, als een aalmoes, aan duyzend arme menſchen op een andren dag gegeven.

Feeſten ter eere der mindere Goden.

b. Behalven deze Feeſten, die zy ter eere van Wiſtnoe, en Eswara, of van hunne vrouwen vieren, hebben zy 'er ook eenige ter eere der mindre Goden, of der Deweta's, zoo als zy hen noemen.

Aldus vieren zy den 9 January het Feeſt Pongol ter eere van de zon. De Soedra's houden dit voor een Feeſt; dog de Bramine's maar voor een H. dag. Het vieren van dit Feeſt werd door Rogerius in zyn 13. Hoofd-ſtuk zeer net beſchreven. Op het zelve komen daags 'er aan de Koejen en Buffels ook, die dan kranſſen, en koeken om hare halzen hebben.

Ook bidden de Bramines (gelyk wy bevorens al aangemerkt hebben) de zon aan, als zy opkomt, en ondergaat, en zy bewyzen haar ook de eere, om een Pagoodje voor haar op te richten, een lamp voor haar te ontſteken, en voor haar te Sombayen.

Tempels ter eere van andre Goden.

Dat zy ook de andre mindre Goden en Deweta's, Garroeda, Annemonta, Vicgneswara, en Vierrepadra met het oprichten van kleene Pagodekens eeren, hebben wy bevorens al gezien.

Ook richten zy hunne gebeden tot de zelve, en doen offerhande voor hen.

Voornamelyk egter bewyzen zy een groote agting voor Vicgneswara; Eswara's zoon.

Hoe zy Vicgneswara eeren.

Deze eeren zy als een huys-God, en de vrouwen hoopen op hem, om bevrugt te werden; waarom zy hem ook offerhanden van gekookte ſpys, Kalappus, en bloemen, toebrengen.

Zy bewyzen mede veel eere aan Dewendre, en aan de andre Hoofden der onderhemelſche werelden, welke hoofden zy Achni, Wayoevia, Warroena Iſangga, Niruti, Cubera, en Samma noemen; dog richten voor de zelve geen Tempelkens op, bidden hen maar aan, en doen offerhanden aan de zelve.

Met wat oogwit zy dit doen, en om wat voor gaven van de zelve te erlangen, toond Rogerius in zyn 14. Hoofd-ſtuk, met eenen aanwyzende, dat de opper-Goden over de eer, deze mindere Goden aangedaan, niet jaloers zyn, als men, hen aanbiddende, hen maar niet anders aanmerkt, dan als die gene, die de macht, om hen de verzogte goederen te geven, van de opper-Goden verkregen hebben.

Het verdiend zyne verwondering, dat de Bramines voor hunnen Bramma, daar zy zoo veel van weten te zeggen, die zoo veel gezag over de wereld, en alle de zaaken der menſchen heeft, en die zy zoo beminnen (behalven dat zy ook na hem hunnen naam dragen) geen Pagodeken opgericht hebben, en hem geen eere nog dienſt bewyzen, daar zy zoo veel andren en geringer Goden, zelf de dienaars van Wiſtnoe en Eswara, eeren, ja zelf eenigen dienen (als den rooden Sperwer, ter eere van Garroeda, en den Os, (ter eere van Baswa, die een os is, en en waarom zy ook geen oſſen ſlachten of eeten mogen) groote eere bewyzen, ja zy zullen het voor een Gods-dienſtige zaak houden, een os van zyn dienſtbaarheyd te ontſlaan, en aan de Pagode toe te eygenen, of aan de zelve een aalmoes te geven.

Het ſchynbare, dat men daar op verder zeggen kan, is, dat zy de plaats van Bramma, om zich zelve, in de plaats van hem, door 't volk te doen eeren, zeer wel vervullen, waarom zy ook die gene, die voor hen, en voor de Koejen ſtryden, verzekeren, dat zy de plaats van Indre, daar Dewendre is, zullen bekomen.

Behalven deze mindre Goden dienen deze Heydenen den duyvel ook. Daar zyn 'er veel onder hen; dog de twee voornaamſte onder de zelve zyn Ganga, en Goernatha.

Om deze Ganga van Ganga Nadi (dat is, de Rievier Ganga) te onderſcheyden, werd zy Ganga Gramma, of de ſtad Ganga, genaamd. Zy is een vrouw, zonder man; hoewel zommige haar voor de vrouw van Eswara, en andre weer Ganga Nadi daar voor houden. Deze Ganga 's beeld vertoond een hoofd met vier armen, houdende in de linker hand een kopje, en in de rechter een vork met drie tanden. Men vind over al Pagoden voor haar opgericht, dog geene voor Goernatha, hoewel (by de Seivia's voor al) voor grooter Meeſter, als zynde Eswara's zoon, dan Ganga, gehouden; maar by de Wciſtnoewa's ſtaat hy maar voor een duyvel te boek.

Hoe die Godin Ganga, 't hoofd der duyvelen, gediend werd.

Egter was 'er te Carmellon (te Palleacatta bekend) een Pagode voor hem, dog geheel buyten hunne gewoonte en tegen

gen de gemeene ordre, opgericht.

Als ook Goernatha.

Men ſteld alleen in 't veld eenige beelden ter eere van hem, daar hy dan ook wel een geheelen Raad van gebakke duyvelen by zich heeft. Zy dienen hem anders gemeenelyk onder een boom, daar zy malkandren wys maken hem gezien te hebben.

Het Feeſt ter eere van Ganga.

Ter eere van Ganga werd 'er tot Palleacatta jaarlyks een Feeſt, niet op een gezette tyd, maar na 't goedvinden van den Hawaladaar, of Landvoogd, gevierd, hoewel men dat landwaard in op een gezette tyd doet. Men noemd dit ook Pongol; dog 't verſchild zeer veel van 't zonne-Feeſt, gelyk dit de Heer Rogerius in zyn 15. Hoofd-ſtuk omſtandig toond, hoe zy op een hooge wagen over al omgevoerd, en voor haar geſombaid werd, hoe men op de ſtraaten voor haar nedervald, en wat 'er verders voor pynelyke dwaasheden ter eere van haar dan vertoond werden, dat Landwaard in zelfs zoo verre gaat, dat eenigen zich niet alleen ('t zy mannen, 't zy vrouwen) eenige haken laten in de rug ſlaan, om daar aan, als aan een wip, op te hangen, maar zich ook door deze wagen, om hare belofte aan Ganga te voldoen, overryden laten.

In vorige tyden plagt 'er voor Ganga ook een menſch opgeofferd te werden, dog nu ſlacht men 'er 's nachts maar een Buffel en eenige bokken voor. Wat men daar mede doet, en hoe men die behandeld, kan men daar al mede zien.

Zulke bloedige offerhanden doen zy noit ter eere van Wiſtnoe, of Eswara, keurende het met Porphyrius ongeoorloft te zyn, hen iets, dat leven heeft, te offeren; hoedanig dit plato in 't geheel afkeurde, om de Goden iets te offeren, maar wel om bloedige offerhanden aan de lucht-geeſten te doen.

Zy zyn mede van oordeel, dat men dit voor de quade Goden doen moet, om ze goed te maken, en dat het voor de goeden onnoodig is, dewyl zy reeds doch al goed zyn. En zoo ras zy of hunne beeſten maar ziek werden, of een ſchip zullen laten in 't water loopen, ſtraks moet 'er een offerhande van bokken aan Ganga gedaan werden, op dat hen de duyvel geen ſchade toebrengen zoude; want als zy hem maar te vriend, en verzoend hebben, zyn zy nergens bang voor, weshalven zy ook, zoo ras zy maar onheyl vreezen, gewoon zyn aan Ganga te offeren. Dezen dienſt en eere nu mogen haar de Soedra's wel, maar geenzins de Bramines, bewyzen, alzoo die dezen duyvels-dienſt in zich zelven quaad keuren, hoewel zy die 't volk niet afraden, nog die laken mogen.

DERDE HOOFD-STUK.

Wat middel zy gebruyken, om tot een goed eynde te geraken. Hunne gedagten over dit leven. Wie in den Weicontam, *of hemel der gelukzaligen, komen. Hun* Surgam *beſchreven. Hoe zy meynen de vergeving der zonden te krygen, met zig te waſſchen, voor al, met water van de Rievier* Ganga. *Waar in zy het gebeente der dooden werpen. Van de verhuyſing der ziele. Hoe die geſtraft werd, of in deze wereld, of buyten de zelve. Staat der gelukzaligen na hun dood. Het verdre over dezen Gods-dienſt kan men by Baldeus vinden.*

Wat middel zy gebruyken, om tot een goed eynde te geraken.

GElyk nu de Bramines, en veel andren, met hen, een leven na dit leven verwagten, zoo kan men wel bedenken, dat zy, en hunne aanhangers ook hun uyterſte beſt (zoo zy maar eenigzins Gods-dienſtig zyn) zullen doen, om dat goede eynde te bereyken.

Zy ſtellen vaſt, dat men door goede werken daar toe kan geraken, maar dat de zonden dit beletten, en dat zy door de eerſte in den hemel, en door de laatſte in de helle komen.

Hunne gedagten over dit leven.

Vermits zy nu de verhuyzing der zielen, en daar nevens ook vaſt-ſtellen, dat zy, voor dit leven, nog in een ander lichaam, wel of qualyk, geleeft, en daar op dit leven ten loon of ſtraffe van hun vorig leven ontfangen hebben, zoo houden zy mede ſtaande, dat niemand, om zyn goed doen in dit leven, eenig goed ontmoet, maar dat elk de ſtraffe dan van zyn vorig leven hier draagd, en dat hy in 't ander leven eerſt loon over 't goede, in dit leven gedaan, bekomen zal.

Wat den Weicontam, of Hemel der gelukzaligen, komen.

Zy gelooven, dat de getrouwe dienaars van Wiſtnoe en Eswara alleen den Wycontam konnen bekomen, zoo noemen zy den hemel, ter eeuwige gelukzaligheyd, en daar God met een lichaam verkeerd (zoo de geleerden ſpreken), dog den Surgam, by 't gemeene volk maar bekend, beſtaat in of begrypt de onder-Hemelſche werelden, boven de welke zy nog Bramma-locon (of de plaats daar Bramma is) gelyk zy daar nog boven Kailaſom Lila Weicontam, en Weicontam (drie plaatzen, daar God verkeerd) ſtellen. Het is ook daarom, dat zy, zoo

ras als iemand geſtorven is, zeggen, dat hy na den Surgam, dat is, na een van de acht onderhemelſche werelden, vertrokken is.

Deze noemen zy:

1. Indre--Locon. Daar den Indra, of 't hoofd (te weten, Dewendre) zich onthoud.

2. Achni-Locon; of Achni's plaats, die 't vyer aanbevolen is.

3. Jamma-Locon, dat is, de helle.

Haren Surgam beſchreven.

4. Niruti-Locon; of Niruti's plaats.

5. Warocna-Locon, of Warocnas plaats.

6. Cubera-Locon, die over den rykdom te zeggen heeft.

7. Wayoevia-Locon, die over de wind gebied.

8. Iſang Ja of Iſan-Ja-Locon.

Aangezien zy nu zien, dat zy niet heylig genoeg leven, om den Weicontam tot hun deel te krygen (hoewel men ook zeer verwaande Heyligen onder hen vind, die zeggen meer te konnen doen, als den Vedam eyſcht, van welke yſſelyke eygenwillige dienaars Rogerius in zyn 15. Hoofd-ſtuk in 't breede ſpreekt) en dat hunne zonden dit beletten, zoeken zy veel middelen, om zig daar van te reynigen, en om vergiffenis daar van te verwerven.

Ten dien eynde bezoeken zy veel de Heylige plaatzen, gelyk de Jogi's, Sanjaſi's en Avadoeta's daarom ook altyd in de zelve woonen. De naamen dezer plaatzen, die voor al Heylig zyn, zyn Ajot-Ja, Matura, Caſi, Canye, Awenta Capoeri, en Dwaraweti, en deze hebben haars gelyke in Heyligheyd in deze wereld niet. Alle, die in Caſi (dat in Bengale aan de Ganga rievier, en 12 myl van Ajot-Ja legt) ſterven, gaan, 't zy menſch 't zy beeſt, aanſtonds na den hemel; dog die in een andre H. plaats ſterven, komen in Bramma's plaats, daar zy eenige tyd blyven, komende daar na weer in deze wereld, en weer in een ander lichaam varende; dog na dat zy dan in deze wereld dit leven weer ten eynde gebragt hebben, komen zy eerſt in den hemel.

Ajot-Ja legt 12 mylen van Caſi (dat ook wel Waranaſi genaamd werd) en 12 myl van Preyaga, 't geen 12 mylen hooger de Ganges op, en nader, dan Caſi, aan Agna legt; en in dit Ajot-ja is Wiſtnoe onder de naam van Ramma geboren.

Matura is dicht by Agra, een van des grooten Mogols hoofd-ſteden. Hier is Wiſtnoe, onder de naam van Kriſtna geboren.

Cansje, of Cansjewaram, is een groote ſtad in 't Koninkryk van Carnatica, in welke ook zeer veel Pagoden zyn.

Awentacapoer of Awenteutica, is een ſtad, die benoorden Agra legt.

Dwareweti, of Dwaraca, is een plaats, die wel eer by Suratte lag, dog door de Zee weggenomen, en alwaar Kriſtna geſtorven, en wiens lichaam, als men het nu branden zou, door de Zee weggenomen, en tot Sjangernaat, of Proeſotamai, in Bengale gelegen, gedreven is, om welke reden die Pagode van Sjangernaat ook voor een zeer Heylige plaats gehouden werd. Ook mag een Bramine daar in de Pagode uyt de hand van een Soedra, na dat hy 't de Pagode opgeofferd heeft, eeten, dat hy in geen andre plaats doen, vermits geen Soedra hem maar aanraken mag; om welke onreynigheyd voor te komen, en af te weeren, zy ook altyd 't kruyd Toleje in hunne oore dragen.

Alle deze Heylige plaatzen hebben ook eenen kring, binnen welken zy Heylig zyn. Die van Caſi is maar ½ myl, die van Ajotja is 12 mylen groot, en dus is ook de kring der andre grooter, of ook wel kleener, dan deze.

By Preyaga loopen ook drie ſpruyten van de Ganges rievier in malkanderen, en dit water houden zy, ter plaats daar dit geſchied, voor zeer Heilig, en gelooven, dat, zoo zy daar in ſterven, al hare zonden ('t zy van menſchen, of beeſten) daar door in eene reyze afgewaſſchen zyn.

Zy oordeelen 't niet alleen dienſtig en verdienſtelyk, die plaatzen te bezoeken, maar meynen ook, dat zelf 't noemen van de zelve hen van de zonden reynigen kan; om welke reden zy alle morgen zeer veel (voor al de groote en opmerkende lieden) aan die H. plaatzen gedenken, en die als opzeggen.

Het wel vieren der Feeſten is mede een groot middel, om de vergeving der zonden te erlangen.

Met zich te waſſchen.

Het waſſchen van hunne lichamen helpt (zoo zy denken) hier al mede toe, dat zy dan of met zout, of met zoet water konnen doen; hoewel dit al niede niet met alle zout water, of altyd, maar alleen dan, wanneer het reyn is, te weten op den Sacrawanam (dat is, op den eerſten dag van ieder maand) gelyk dit ook als het de tyd van een zons of maans-verduyſtering is, en als 't Ardhodea, en Mahodea is (dat is, wanneer zich zekere ſterren vereenigen) geſchieden kan.

Ook houden zy 't daar voor, dat de Zee, en 't Zee-water aan den oever der Pagode Rammeswara, (die de Malabaren Ramanatakovil noemen) altyd reyn

is,

is, weshalven zich veele, zoo om de Heyligheyd der plaats, als ook voor al, om zich daar in te waſſchen, derwaards begeven.

Vooral, met water van de rievier Ganga.

Deze kragt ſchryven zy niet alleen 't zout water van deze Pagode; maar ook alle zoete waters en rievieren; dog voor al de Ganges, toe, ſtellende, dat 't water van die rievier hen volkomen van hunne zonden reynigt, om welke reden de Bengalers, en andre veel van hunne ſieken op den oever van deze rievier brengen, en de zelve met 't halve lichaam in 't water leggen, om aldus voor hun dood de vergeving van hunne zonden zeker te bekomen.

Vermits nu veelen verre van de Ganga afwoonen, zoo gedenken zy alleen aan die rievier, gedurig niet als Ganga Sjanam, dat is, de Ganges waſſche my, uytroepende; dog andre laten zig dit water ook van verre in potten brengen.

Om wat reden de Heydenen van dit water der Ganga zoo veel werks maken, en dat voor zoo Heylig houden, toond Rogerius in zyn 19. Hoofd-ſtuk. Ook toonen wy dit nader onder de hier na volgende ſtoffe van Bengale, ter plaats daar wy in 't byzonder van de Heyligheyd van de Ganges handelen.

Allen nu, die de voornoemde middelen, tot erlanging van de vergeving hunner zonde, of niet in 't werk geſteld hebben, of ook dit wel niet konden doen, redden zy weder door andre middelen, om hen egter dit hun oogwit te doen bereyken.

Waar in het gebeente der dooden werpen.

Ten dien eynde werpen zy 't gebeente van zulk een in de Ganga, die dan zyn zonden afſpoeld, voor ieder jaar van welk leggen in de Ganga de ziel van dien overleden duyzend jaar vreugde in de plaats van Dewendre geniet: want dit water kan niemand in den Hemel brengen, hoewel het den weg daar toe, en om 'er te komen, aanwyſt.

Dit water bewerkt hen ook, dat zy daar na altyd niet in een ſlimmer leven, en tot een beter ſtaat komen, waar door zy dan eyndelyk echter den hemel bereyken.

Daar beneven gaan zy ook na Gaja, een zeer H ſtad, 30 mylen van Caſi, na 't Zuyden gelegen, alwaar een ſteen is, waar in God, zoo zy zeggen, zyn voet gezet heeft. Hier maken zy eenige deeg, waar af zy eenige ſtukjens op die ſteen leggen, telkens, als zy dit doen, de naam van een hunner overledene vrienden, en ieder reyze al weder een andren vriend noemende, waar door zy meynen, hen zelf uyt de helle te konnen verloſſen, en zich in Dewendre te konnen brengen.

Van waar, of waar door, dit Gaya zoo heylig geworden is, toond de Heer Rogerius in zyn 20. Hoofd-ſtuk.

De ſtraf na dit leven ſtellen zy voor de godloozen vaſt, zeggende, dat zommige na hun dood in deze wereld, en andre buyten de zelve geſtraft zullen werden.

Van de verhuyzing der ziele.

Zy gelooven, dat de zielen by hun dood uyt hunne lichaamen in een ander, 't zy van een menſch 't zy van een beeſt, varen.

Dit is al een zeer oud gevoelen, zoo van de aloude Egyptenaars (die dit allereerſt ſtelden) als ook van Orpheus, Plato, Plotinus, van Pythagoras, van de Druides, mitsgaders van veel Joden, en ook van zommige Chriſtenen, en wel in 't byzonder van Valentinus, Colorbaſus, van de Manichei en Gnoſtici geweeſt. Ook heeft Zamolxis dit gevoelen tot de Gethen overgebragt, zy ſtelden, dat ieder in een dier na zyn gedrag voer; de dappere in Leeuwen, en Arenden; dog de quade in ſlangen, draaken, &c:

Dat de zielen der menſchen om hunne zonden in een beeſt voeren, ſtelde Plato, Pythagoras, de Joden, en die gemelde Chriſtenen vaſt, waar in ook deze Heydenen met hen overeenſtemmen, Plotinus, een Leerling van Plato, ſtond wel de verhuyzing der zelven, maar alleen van 't lichaam van de eene in 't lichaam van een ander menſch toe, maar geloofde geenzins, dat de ziel van een menſch oit in een beeſt voer.

Hoe die geſtraft werd, of in deze wereld.

Zy hebben dit gevoelen (zoo men meynd) overgenomen van Pythagoras, die zeyde, dat hy eerſt Ethalides, de zoon van Mercurius, daar na Euphorbus, doe Hermotimus, daar na Pyrrhus, een viſſcher van Delos geweeſt en dat hy na zoo menigvuldige verhuyzingen van zyn ziel, eyndelyk Pythagoras geworden is. En dit gevoelen is waarſchynelyk van Babel, daar hy geweeſt is, na Indiën overgebragt.

Zelfs gevoelen deze Heydenen, dat de zielen der menſchen niet alleen in menſchen, en beeſten, maar zelfs ook in de kruyden en gewaſſchen vaaren, en dat zy ieder daar in ontmoeten, 't geen beſt met hunne vorige werken over een komt; Egter agten zy, onder die gene, welker zielen in beeſten vaaren, die gene 't gelukkigſt, die in een Koe vaaren, om dat een Koe Gode 't alleraangenaamſt van alle beeſten, en om dat Nandi of Baswa die os is, waar op Eswara omgevoerd werd. Ja zelf zy zullen een dooden os (want dien te ſlagten, doen zy noit) zoo veel eere, als een dood menſch, aandoen, over hem ook op de bazuyn blazen, hem overdekken met een kleed, hem bewierooken, &c:

Zy ſtellen ook vaſt, dat zommige om hunne zonden in duyvelen veranderen, en door de lucht zoo lang zwerven, tot dat de tyd hunner ſtraffe voor by, of ten eynde geloopen is. Deze oordeelen zy dat het zeer ſlegt hebben, en dat zy grooten honger lyden, en dat zy niets van de aarde genieten mogen, dan 't geen hen de menſchen tot een aalmoes geven; om welke reden veele in de eerſte dagen, dat iemand geſtorven is, eeten voor de bonte kraejen leggen, op dat zulken ziel, zoo zy een duyvel geworden was, dan mede nog wat zou konnen eeten. Zy meynen, dat deze duyvels ook nu en dan wel aan de menſchen in een menſchelyke gedaante verſchynen; maar zy gevoelen ook, dat men voor de zelve, alzoo zy geen quaad konnen doen, ook niet behoefd te vrezen.

Zoodanig is 't gelegen met die gene, die in deze wereld geſtraft werden; maar die hunne ſtraf buyten deze wereld dragen, zyn die gene, die al in Jamma-Locon, of in de helle, zyn.

Of buyten de zelve.

Alle blyven, na hunne gedagten, niet altyd in de helle, maar zommige raken 'er, na dat ze de tyd, hen om hunne zonden opgelegt, verduurd hebben, 'er uyt, en komen dan weer in de wereld, varende weer in eenig ander lichaam.

Eenige, in de helle geraakt zynde, komen 'er noit uyt, en dat zyn die, de welke in Antam Tappes, dat is, in de put der duyſternis, komen, alwaar zy allerley ſmarten lyden, alzoo daar doornen, kraejen met yzere bekken, wreede honden, en fel-bytende muggen zyn.

Staat der gelukkige na hun dood.

De ſtaat nu der genen, die gelukkig na hun dood zyn, is tweederley, zommige komen weer in deze wereld, na dat 'er een zekere bepaalde tyd verloopen is, en zommigen komen hier noit weder, maar zyn, en blyven gelukzalig.

Voor die gene, die hier weerkomen, zyn de 7 onderhemelſche werelden, die wy te voren genoemd hebben, te weten, Indre-Locon of Dewendre-Locon, Agni-Locon, Niruti-Locon, Wayoevia-Locon, Cubera-Locon, Iſan-Ja-Locon, en Warroena-Locon, plaatzen, die alle te zamen Surgam genaamd werden, en die haar naam van haar Hoofd dragen.

Die in deze plaatzen komen, hebben 't alle na wenſch, en ieder meynd, dat zyn plaats de beſte is; Deze bewooners van den Surgam noemen zy Deweta's, van welke zommige weer na de wereld moeten, en herboren werden.

Zy gelooven van deze, dat zy in alle vreugd leven, ook by vrouwen ſlapen, maar geen kinderen krygen, na dat zy na hunnen verloopen tyd, ook met de ziel weer in een ander lichaam, zy met ziel en lichaam bevorens den Surgam verlaten hebbende, verhuyzen, verlatende 't vorig lichaam mede. Zommige Dewetas bleven ook altyd in den Surgam, als de zon, maan, ſterren, &c: welke ook kinderen krygen, die in den Surgam blyven. In de Surgam begaan zy geen zonden, alzoo God daar zelf wel komt, en hen onderwyſt.

Buyten deze is nog een Bramma-Locon, of een plaats, daar Bramma zich onthoud. Deze ſchynd naaſt aan den Hemel te zyn. Egter moeten zy, die daar komen, ook na zekere tyd al weder in de wereld komen; na welken tyd dan weer uytgeleefd te hebben, zy zekerlyk in den hemel komen, en 'er altoos blyven.

De gelukkigſte egter zyn die gene, die eens geſtorven zynde, in den Weicontam, of in den Hemel der gelukzaligen komen.

Zoodanige Weicontams zyn 'er tweederley, de eene werd Lila Weicontam, dat is de vermakelyke hemel, de andre maar Weicontam, of de Hemel, genaamd, alwaar God zelf is.

Of zy, die in de Lila Weicontam zyn, weder in de wereld komen, zyn de Bramines nog niet eens; dog alle ſtemmen zy daar in over een, dat hy, die eens in de Weicontam gekomen is, daar altyd in eeuwige gelukzaligheyd blyft.

Daar in komen die, de welke Wiſtnoe altyd, en getrouw dienen; dog die dat gebrekkelyk doen, komen maar in den Surgam, dat wel het gemeenſte lot der meeſten is, gelyk in tegendeel, in den Weicontam te komen, zeer weynigen te beurt valt.

Met een woord moeten wy hier nog by voegen, dat men hier ook Hindoes, zekere Heydenen in 't Noorden van Asmeer (in 't Ryk van den Mogol) woonende; dog in Gods-dienſt van de Benjaanen, en andre nog veel verſchillende, heeft, die van geen os of koe, maar anders ook vleeſch, en viſch eeten. Het zyn ſtoute, en dappere Soldaaten, die in Guzeratta over al tot bewaring der vaſtigheden gebruykt werden. Dus zyn 'er ook nog Rasbuten, mede Heydenen, die van de Benjaanſche ſecte van Samaraat zyn, gelyk wy bevorens al gezegt hebben.

Het verdre over deze Gods-dienſt kan men by Baldeus vinden.

Hier in beſtaat wel het voornaamſte, dat 'er van den Gods-dienſt der Heidenen, op Malabar, of in 't ganſch ryk van den grooten Mogol in Guzeratte, Bengale, en verſcheyde aangrenzende ryken, en voor al ook op 't Eyland Ceylon zich onthoudende, te zeggen valt, en 't ver-

dere

dere dat men daar van wegens de Goden Ixora, Viſtnum, Bramma, mitsgaders van hunne kinderen, &c: by zou konnen voegen, is zeer uytvoerig door de Heer Baldeus in zyne beſchryving van de Afgodery der Heydenen, achter zyn werk over Choromandel, Malabar, en Ceylon aangeteekend, en daar zoo net te vinden, dat het niet noodig is, dat wy daar over iets vorders hier byvoegen; weshalven wy ons daar aan gedragen, en den Lezer daar na toe wyzen.

Van den GODSDIENST der MOOREN,

Of der

MOHAMMEDAANEN.

VIERDE HOOFD-STUK.

VAn den Moorſchen Gods-dienſt. In Golconda, Viſiapoer, &c:, *die* Sjais *zyn. Nu Onderdaanen van den Grooten Mogol, die Sunni's zyn. Het wezentlyke van hun geloof bevorens al voorgeſteld. Hun verdre Seden, en plegtlykheden. Hoe 't huwelyk by hen aangelegt, en geſloten werd. Aanmerkingen over de geſteltenis der bruyd; pracht ontrent hunne huwelyken. Plichten der getrouwden. Nieuwe ſtatie van de Bruydegom, en zyn Bruyloft. Wanneer hy zyn Bruyd eerſt ziet. En waarom de man de vrouw opſluit. Dat zy vier vrouwen, en zoo veel byzitten hebben, als zy willen. Dat alle hunne kinderen gelyk erven. Zy trouwen ook wel, maar voor een zekeren tyd. Zy zien zoo naeuw niet na de trappen van maagſchap. Wanneer een vrouw hertrouwen mag. Of van haar man ſcheyden kan. Gewoonte van bekend te maken, dat de Bruyd ook maagd bevonden is. Hunne Feeſten, en Kerk-bedienden. Het Feeſt van Haſſan, en Hoſſein. Hunne* Beirams, *of Paaſch-Feeſten. Het Feeſt van* Mohhammeds *geboorte. Het Feeſt van* Morteſa Ali, Ramalaan, *de vaſt-maand, 't Feeſt der verheuging in Februari. 't Feeſt van Abrahams offer. Het* Neurs, *of nieuwe jaars Feeſt. De Mooren in hunne kleeding beſchreven. En in hunne huys-treyn van meubelen. Hunne pracht in maaltyden. Onderſcheyd tuſſchen* Patans, Mogolders, *en* Hindoeſtanders. *Hoe 't by hun ſterven en begraven toegaat. Hoe hunne goederen verdeeld werden na de dood. Wie hunnen uyterſte wil opſteld. En hoe die begind. Hoe men na de dood verder met hem handeld. Hoe hy daar op begraven, en wat hem van twee Engelen in het graf voorgehouden werd. Rouw over den dooden. Teeken van een vrouw, die niet hertrouwen wil.*

Van de Moorze Gods-dienſt.

BEhalven de Heydenen heeft men hier te lande ook zeer veel Mooren, of Mohhammedaanen, die metter tyd hier ook meeſters van het land geworden, de oude Heydenſche Koningen 'er uyt gebotſt, en zich op hunne Throonen geplaatſt hebben. De Koningen van Carnatica, en de drie Naiken van Tansjouwer, Madure, en Tsjengier, plagten daar nog een overblyfzel af te zyn, hoewel zy nu ten grootſten deelen, nevens andre Vorſten, en Koningen, door den Grooten Mogol al mede onder het jok gebragt, en overwonnen zyn.

In Golconda, viziapoer, &c: die Sjais zyn.

Onder de Moorze Vorſten hier te lande plachten de Koningen van Golconda, en Viziapoer, boven alle andre uyt te ſteken; dog die ſtaan nu al mede onder den Grooten Mogol, en zyn 1687. door Eurang-zeeb (gelyk wy in zyn leven breeder getoond hebben) overwonnen.

Deze Koningen nu, met hunne Onderdaanen, waren alle te zaamen Sjais (of Sjahi's, Konings-geſinde, of van den Mohhammedanſche Gods-dienſt, zoo als de Koning van Perſien, en de Perſiaanen die belyden, te weten, dat zy de uytlegging van Aali over den Coraan volgen) daar in tegendeel de Onderdaanen van den Grooten Mogol Sunni's, en navolgers van Aboebekier, Omar, en Oetsman, en dierhalven geſlagene vyanden der Sjais zyn, gelyk zy malkanderen ook voor Ketters houden, en uytſchelden, malkanderen doodelyk bitter behandelende.

Nu onderdaanen van den Grooten Mogol, die Sunnis is.

Hier uyt kan men bevatten, dat men hier te lande tweederley zoorten van Mooren, te weten, Sjais en Sunni's heeft, en dat de eerſte onder de tweede, als nu meeſters van het land zynde, in weerwil moeten bukken, en daar door of veel vervolging lyden, of anders blindeling den ſtroom volgen moeten, dat wel de meeſte, willen zy ruſt hebben, genoodzaakt zyn te doen; behalven dat het ſlecht volk 'er ook zoo veel onderſcheyd niet

tus-

tuſſchen beyden weet, zich zelven meer aan de uyterlyke naam, dan wel aan de zaak, overgevende.

Het wezentlyke van hun geloof bevorens al voorgeſteld.

Wat nu het wezentlyke van hunnen Gods-dienſt, of de zaaken, die zy gelooven, en ook het onderſcheyd tuſſchen de Sjais en Sunni's betreft, daar over hebben wy reeds onder de ſtoffe der Gods-dienſten, op 't Eyland Java, en elders geſproken, waar aan wy ons dien halven gedragen. Te meer dewyl wy hier over een byzonder boek zullen uytgeven.

Hun verdre Zeden, en plegtlykheden.

Wat nu verſcheydende gebruyken, Zeden, en plegtlykheden, onder hen, mitsgaders deze en gene andre zaaken, hen in 't byzonder rakende, betreft, daar over zullen wy in 't vervolg kortelyk ſpreken.

Ontrent hunne huwelyken zyn zy zeer pragtig, en vol van uytwendige plegtlykheden.

Hoe 't huwelyk by hen aangelegt; en geſloten werd.

Voor af moet men dan weten, dat een vader, die een dogter heeft, die nog niet tot hare jaaren gekomen is, volkomene magt over haar, en 't vermogen heeft, om haar aan zoo een, als 't hem goed dunkt, buyten haar weten, en zonder dat zy daar iets tegen doen kan, uyt te huwelyken; hoewel dit anders legt, wanneer zy tot hare jaaren gekomen is.

Daar op werd de Vader, Oom, of Broeder van de Jongman na de ouders van deze of gene jonge dochter gezonden, die, na een beſchryving van zyn perzoon, en ſtyl van leven gemaakt te hebben, zoodanig een dochter, als hy in 't oog heeft, voor die jongman ten huwelyk verzoekt.

Hier op werd dit aan die dogter voorgeſteld, die, na een geſprek hier over met haar ouders, ja gezegt hebbende, zoo ſtemd ook haar vader dit toe, mits dat zy in 't huwelyks-goed, dat des Bruydegoms vader beloofd te geven, eerſt over eenkomen; waar mede dan dit huwelyk zoo goed als geſloten is. Het zy dat die zomme 'er opvolgd, of niet, zoo is het egter zeker, dat de vrouw, na 's mans dood, die bedonge huwelyks-penning eerſt uyt den boedel gewoon is na zich te trekken.

Daar op dan zend de Bruydegom (die zyn aanſtaande Bruyd niet zien mag) eenige van zyne naaſte bloedverwanten, te weten, zyn moeder, moeje, ſuſter, of een andre vriendin, na 't huys van de Bruyd, om te zien, of zy niet het een of 't ander gebrek, van blindheyd, lamheyd, doofheyd, en wat dies meer is, heeft, en of zy ook niet mank, gebucheld, ſcheel, of ſiekelyk is. Indien daar op goed bericht komt, is het huwelyks verbond vaſt; dog zoo 't anders is, is de zoon aan de belofte, door zyn vader gedaan, niet gehouden.

Aanmerkingen over de geſtelkenis der Bruyd.

Men verneemd dan ook wel, of de Bruyd eerlyk is, en ter goeder naam en faam ſtaat, of zy ook aan geen ander verbonden is; dog zoo daar na mogt komen te blyken, dat zy geen maagd was; kan hy niet te rug ſpringen, gelyk wel eer de Joden in zulken geval, volgens Deut. 22. konden doen.

Als de ouders of vrienden aan wederzyden nu het dus verre eens geworden zyn, werd 'er een paard met welriekende bloemen, en een heerlyk behangzel opgeſierd, op zekeren tuſſchen hen beſtemden tyd voor des Bruydegoms huys gebragt: waar op de Bruydegom, van zyne naaſte en voornaamſte vrienden verzeld, zitten gaat, ten eerſten met een net van geurige bloemen, dat zeer cierlyk gemaakt is, over zyn ganſch aangezicht bedekt werdende.

Men draagd twee fraey-beſchilderde zonne-ſchermen boven zyn hoofd, en geleyd hem dus met een grooten ſtoet door de voornaamſte ſtraaten der ſtad, terwyl 'er eenige zangers, trompetters, Schalmey-en Trommel-ſpeelders, voor hem henen gaan, zommige van welke dezer treyns gaſten ook wel eenige vuurwerken tot vermaak der omſtanders ontſteeken.

Nadat zy aldus de ſtad door gekruyſt hebben, komt hy eyndelyk voor de Bruyds deur, alwaar hy ontrent een half uur lang nog te paard blyft zitten, rechtende met zyn gezelſchap met vyer-werken en ſpeelen allerley vermaak daar aan.

Eyndelyk, na dit ſpel lang genoeg geduurd heeft, gaat hy in huys, en zet zich op zekere plaats op een Alcatief, of Tapyt, neder, alwaar dan de Bruyd met haare ouders en vrienden, en ook de zyne, van weder zyden, met eenen Imam, Mola, of Prieſter, en eenen Cazi, of geeſtlyke en wereldlyke Rechter, by hem komen, om als getuygen over dit huwelyk te ſtaan; dog de Bruyd zit agter een ſchutzel, daar zy alles zien en hooren kan, zonder dat zy gezien werd, hoewel de Cazi haar zou mogen zien.

Daar op vraagd de Cazi aan de Bruyd, gy N. N. dogter van N. N. zyt gy genegen u in den echten ſtaat met N. N. zoon van N. N.: te begeven, de welke zoo of zoo veel goed mede ten huwelyk tot een Bruyds-gave voor u brengen zal, zyt gy genegen zyn vrouw te werden, en tot 'er dood toe te blyven. Hier op dan ja geantwoord zynde, gelyk nog eens ontrent de volmagt, die zy aan den Cazi geeft, om uyt hare naam zeker Hoofd-ſtuk, of het Siga, te lezen, zoo neemd hy ze alle, daar tegenwoordig, tot getuygen van 't gene zy gezegt heeft.

Het

Het zelve ſteld den onder-kazi, of een ander man van aanzien, op diergelyken wyze mede aan de Bruidegom voor, die zich dan mede in dit ſtuk als zyne volmacht draagt, waar op zy dan hunnen zegenwenſch aan de Profeet geven, en zeker Formulier des huwelyks, in 't Arabiſch opgeſteld (maar daar zy geen van beyde veel af konnen verſtaan) voorleezen, 't geen aldus luyd:

Lof zy Gode, den inſteller des huwelyks, den verbieder des overſpels, en die ook zware ſtraf daar op geſteld heeft. Zyn eyndelooze barmhertigheid zy op Mohhammed, en zyn loffelyk geſlacht, als voorloopers en wegwyzers des geloofs.

Dit Formulier leze ik na ouder gewoonte, alzoo het de Profeet heeft geſteld. Lof zy Gode den Barmhertigen ontfermer.

Daar op gaat hy voort tot het Siga, dat al mede in 't Arabiſch, en aldus luydende is:

Den Kazi, of des Bruids volmacht, zegt dan: ik hebbe te zaamgebonden, en van twee tot een gemaakt, het lyf van N: N: dochter van N: N: (die my tot haren gevolmagtigden gemaakt heeft) met N: N:, zoon van N: N:, die u (wyzenze op den onder-Kazi) volmacht gegeven heeft, en dat, met zulken huwelyks-goed, als 'er overeengekomen en beſloten is.

Waar op den onder-Kazi zegt, ik ſtemme de verbintenis tuſſchen de bovengemelde Perzoonen, en ook de huwelyksgifte toe.

Daar na wenſcht hen een iegelyk geluk, en daar mede zyn zy dan getrouwd.

Plichten der getrouwden.

'T geen nu verder van de plicht dezer jong-gehuwden is, dat werd hen, een iegelyk, zoo verre hem dat raakt, in 't geheim van hunne ouders gezegt.

Den man werd aanbevolen zyn vrouw met een goed voorbeeld in alles voor te gaan, en haar, mitsgaders het huis-gezin, wel te beſtieren, te maken, dat zy geen gebrek heeft, en zich in alles als een getrouw, eerlyk, en wakker man te dragen.

De vrouw werd aanbevolen, haar man te eeren, te dienen, hem; als hy te huis komt, 5 a 6 ſtappen te gemoet te gaan, hem zyn muylen te brengen, zyn eeten wel te bereiden, zonder zyn verlof geen ſpyze te nuttigen, of by hem te ſlapen (hoewel hy om de vierde nacht daar toe verplicht is) en hem dog niet te vertoornen: want anders heeft zy te verwachten, dat zy, zoo haar man toornig ſlapen gaat, de geheele nacht van den Engel zal vervloekt werden; hoewel 'er onder deze wyven zyn, die zich zeer weynig aan dien Engel bekreunen.

Daar op werd 'er dan of in des Bruids, of in des Bruidegoms huys (na dat zy dit goedvinden, en na ieders ſtaat) een bruiloft toegericht, en zoo lang gehouden, als dat met iemands ſtaat, aanzien, en goedvinden overeenkomt. Daar zyn 'er, die 2 a 3, en daar zyn 'er, die wel 10 a 12 dagen duuren.

Nieuwe ſtatie van de Bruidegom, en zyne Bruiloft.

Eer de bruiloft begind, ryd hy weer met de voornoemde ſtatie door de ſtad, of hy werd 'er ook wel met een Palangkyn doorgedragen, omringd zynde van een grooten drom van menſchen, die hem geleiden, behalven dat ook de lucht van 't geklank der bazuinen, en ſchalmeyen, en van 't gerammel der Cymbalen, der trommels en der andre ſpeeltuigen, weergalmd.

Daar na weer t'huis gekomen zynde, houd hy bruiloft, zittende met zyn goede vrienden op een Alcatief (na de wyze der Mooren, die met hun beenen onder 't lyf, gelyk by ons de ſnyders zitten) zich zelven met hen eenige tyd vrolyk makende.

Na 't houden der bruiloft haald hy de Bruid, die hy dan de eerſte reyze ziet, en brengt die na zyn huis, verzeld zynde van hare naaſte bloedverwanten.

Zoo ras zy in 's mans huis gekomen is, gaat zy op een mat neerzitten, en ſpreid haren rok uit, op welkers ſlippen de man, in 't bywezen van allen zyn gebed al knielende doet, daar in beſtaande, dat God hem in deze nieuw-aangevangen ſtaat zyn Vaderlyke zegen gelieve mede te deelen. Daar na werden de muuren van 't huis met water beſprengd, dat alle ongelukken afkeerd.

Hoe de man de vrouw opſluyt.

De nieuw-getrouwde vrouw werd by haren man, even eens als by haare ouders, opgeſloten, zonder dat zy van eenige mans, uytgenomen zeer weynige van hare naaſt-beſtaande, mag gezien werden, om haren man niet ieverzugtig en jaloers over haar te maken; aangezien de Mooren in zich zelven zeer geyl, lichtveerdig, byzonder tot de vrouwen genegen, en van gedachten zyn, dat andre onder hen niet beter zyn, dan zy zelf. Om dan alle quade vermoedens, en gedachten van een jaloers man te benemen, en om aan wederzyden geen de minſte aanleyding, van zelf malkandren maar te zien, hier toe te geven, keurd men allerbeſt de vrouw van alle gezelſchap der mannen af te zonderen, en haar een byzonder vertrek tot haar verblyf te geven, daar zy van deze en gene vrouwen, ſlavinnen, en ook wel van veel gelubden (na dat haren ſtaat het medebrengt) verzeld is, die wel ten deelen tot haar vermaak, maar ten grootſten dee-

deelen ook hare verſpieders zyn, om op haar gedrag te letten, en den man daar tydig kennis van te geven, zoo 'er door de vrouw iet onordentelyks geſchieden mogt.

Dat zy vier vrouwen, en zoo veel byzitten hebben, als zy willen.

Dat de Mooren vier vrouwen, volgens hunne Wet, trouwen, en nog zoo veel byzitten, als zy onderhouden konnen, 'er nevens hebben mogen, hebben wy bevorens, onder de ſtoffe van Java, of wel elders, daar wy van Mohammed's wetten ſpraken, al aangemerkt.

Deze vier vrouwen hebben een gelyke magt, zoo lang zy malkandren verſtaan, ten ware de man, de eene meer als de andre beminnende, eene der zelve boven de andre verheft, dat al mede zoo gemakkelyk niet toegaat.

De getrouwde vrouwen gebieden wel over alle de ſlavinnen; dog zoo de Heer meer zin in een ſlavin, als in een van zyne vrouwen, heeft, dan verheft zoo eene zich wel dikwils tegen hare meeſteresſen, en ſchoon zy dan ook wel veel onderſtand van haren Heer heeft, weten zich egter deze verbitterde wyven dan op haar tyd ook wel eens, in weerwil van den Heer en haar, aan zulken ſlavin te wreeken, zoo hy zelf niet tydig zorg draagd, dat zulk een ſlavin buyten haar bereyk is.

Dat alle hare kinderen gelyk erven.

Hare kinderen, zoo van de getrouwde vrouwen, als van de ſlavinnen, erven gelyk.

Buyten het voornoemde huwelyksverbond, is 'er nog een ander, Akd Mottai, dat is, een verbintenis van gehoorzaamheyd, genaamd, in tegenſtelling van een andre, die Akd Dajenni, of altyd-durende verbintenis genaamd werd.

Volgens deze Akd Mottai verbind de Kazi een vry-loopend Jongman aan een byzit voor zekeren vaſt-geſtelden tyd, en voor zekeren bedongen penning, onder belofte, dat zy hem voor dien tyd alleen aanhangen, en getrouw zyn zal.

Na dat die tyd verloopen is, kan men, met het Formulier op nieuws te leezen, als zy beyden 'er toe genegen zyn, dat verlengen, of, des genegen zynde, ook trouwen, en dan mag hy die byzit met hare kinderen in huys brengen, die dan nevens zyne andre kinderen erven.

Zy zien zoo naeuw niet na de trappen van maagſchap.

Zy zien ook zoo naeuw niet, als wy, na de trappen van bloedverwantſchap, en zy vinden 'er geen ſwarigheyd in, om een broeder de weduwe van zyn broeder te laten trouwen, meynende, dat zy die aan niemand beter konnen beſteden; ongetwyffeld daar in de Joden navolgende, daar de broeder, volgens Deut. 25. 5-11. dit gehouden was te doen, of anders moeſt hy de ſmaad, daar breeder beſchreven, van haar afwagten.

By de Joden was het maar de vrouw des overledenen broeders; maar hier neemd een Moor al de wyven, byzitten en ſlavinne van zyn broeder na zig, beſlapende die gene, die hy wil, ten ware dat do weduwe ongenegen was weer te huwelyken, en zich zelven kuys in dien ſtaat, ten eynde toe, voor haaren man te gedragen.

Ook mag de man, na zyn vrouw's dood, ten eerſten hare ſuſter trouwen; dog by haar leven mag dit niet geſchieden.

Geen zoon egter mag zyn, vaders wyven, om die te beſlapen, na zig nemen, alzoo hy die allen, zelf ook de ſlavinnen, byzitten zyns vaders geweeſt zynde, gewoon is moeder te noemen.

Wanneer een vrouw hertrouwen mag.

Geen vrouw mag tot een tweede huwelyk, dan na 4 maanden en 10 dagen gewacht te hebben, om dus van hare onbevrugtheyd verzekerd te zyn, treden, want anders moet zy den tyd van hare volle dracht eerſt uytwagten.

Zoo een man van huys gegaan, of hier of daar ter pelgrimagie getrokken is, en de vrouw in 4 jaaren geen vaſt bericht, ſchryvens, of tyding, van hem krygt, mag zy hertrouwen.

Zy vervloeken, met woorden, de Sodomie, en andre zonden van bloed-ſchending wel; dog plegen egter diergelyke zonden veel.

Indien 't egter bekend werd, dat zich iemand met een beeſt vermengd heeft, die werd voor een tyd gevangen gezet, en met een zeker getal van ſlagen geſlagen, en 't beeſt gedood, zonder dat iemand van des zelfs vleeſch, of melk iets gebruyken mag.

Of van haar man ſcheyden kan.

Indien de vrouw met reden over haren man klaagd, (waar onder 't hoereeren des mans niet geteld werd) konnen zy door den zelven rechter, en op de zelve wyze, als zy verbonden wierden, ontbonden werden, en dan gaat de vrouw met hare Juweelen, en bedongen huwelyks goed, 'er uyt, en de dogters volgen haar; ook mogen zy beyde aanſtonds weer met een ander trouwen.

Gewoonte van bekend te maken, dat de Bruyd maagd bevonden is.

Onder deze Mooren is het de gewoonte ook, dat een bruyd, op de eerſte nacht, als zy eerſt bekend werd, luyds-keels ſchreeuwd, dat men haar zeer verre hooren kan, dat haar ook een groote eere is, en waar op hare ouders ook zeer roemen.

'S morgens komt 's bruyds moeder by 't bed, en beziet de ſlaap-lakens, zoo die dan bloedig zyn, is 'er een groot gejuych, ook toond zy die lakens aan de ouders van den Bruydegom, die daar over zeer vergenoegd zyn, daar

daar men anders, zoo men 'er geen bloed aan ziet, den Bruydegom niet weynig uytlacht, behalven dat de Bruids vrienden, of moeten, hem dan ook een ſpinrok t'huis zenden, om hem te verwyten, dat hy bequamer tot ſpinnen, en tot vrouwen-werk, als tot het werk van een man is, gelyk dat dan wel 3 a 4 dagen duurd, dat hy van ieder een uytgejouwd, en de gek met hem geſchooren werd.

Dat ook deze hunne vrouwen zich met ſluyers 't hoofd en aanzicht bedekken, en hare ooren, neusgaten, armen, en voeten ook met goude ringen vercieren, hebben wy al elders aangemerkt.

Hunne Feeſten en kerk bedienden.

Zy hebben ook onder hen verſcheide Feeſten, en Hoogtyden, tot het waarnemen van welke in hunne Mesdjids zy hare byzondre bedienden, 't zy op den Djamaat, of den vrydag (zynde de dag der vergadering) of ook wel op andre dagen hebben, deze zyn de Mowaſen, of Roeper op de Torens, die alle dag op de Mesdjid, morgens voor zons opgang, ſmiddags ten half een (dog 's vrydags ten een uur) en 's ſavonds als de zon ondergaat, gewoon is te klimmen, en de menſchen tot het gebed te roepen, dat hy gemeenelyk, met de voorſte vingeren in de ooren te ſteken, doet.

Daar is ook een Faraas, of uitſpreider der Tapyten, die de Kerk ſchoon houd, met water beſprengd, de matten afſtoft, de lampen ontſteekt, en die weer uitbluſt.

Van Predikers, of Chatiebs, weten de Sjais (hoedanige de meeſte hier zyn) niet, alzoo die niet mogen predikken, om dat hunnen Chatier uyt Hindoeſtan zou moeten komen, daar zy alle Sunni's zyn, die zy vervloeken. Echter placht 'er in Golconda zomtyds nog gepredikt te werden, om dat 'er meeſt een Gezant van den Mogol was; dog zedert dat Golconda, en dit ganſch land, door Eurang-zeeb veroverd is, zyn de hekkens ontrent dit ſtuk over al geheel verhangen, gelyk dat wel te denken is.

Het Feeſt van Haſſan en Hoſſein.

In hunne maand Moharram hebben zy een treur-Feeſt der twee gebroeders Haſſan, en Hoſſein, zoonen van Morteſa-Ali en Fathima, die de neef en dochter van hunnen grooten Profeet, Mohhammed, waren. Zy noemen dezen treurtyd Asjoer, of de 10 dagen, in 't Arabiſch; dog de Hollanders noemen de zelve Jakſom Bakſom. Zy begind den 1. en eindigd den 10. van die maand. In die thien dagen maken de grooten een Asjoer-Chana, of een treur-tyds huis, waar in zy veel wapenen van oorlog, als vaandels, pieken, handen van Morteſa-Ali &c: brengen, en in welk huys ieder een, alzoo dit open ſtaat, gaan kan, om het te zien.

Men ziet honderden van kaarſſen in dit huys, dat vol glaazen van allerley verwe is, branden. Men ſchenkt 'er Serbet (zynde zuyker-water) en men zegt tegen de gene, die het drinkt, drink dit ter gedagtenis van Hoſſein. Van Haſſan die 3 jaar te voren door 't ſtof van een diamant vergeven wierd, ſpreken zy niet, hoewel zy de gedachtenis van zyn dood 'er mede onder begrypen. Op die zelve ſtond, als zy dit zeggen, wenſchen zy ook den vloek over alle zyne vyanden, en voor al over die gene, die hem gedood heeft.

Te dier tyd laat ieder, die een Asjoer-Chana heeft, een put voor zyn huys graven, en daar 's avonds hout in branden, om den welken veel Mohhammedaanze en ook wel Jentiefze jongens ſpeelen, zich 't aanzicht met aſch beſtryken, en al danzende, en huylende uitſchreeuwen: O Profeeten kinderen! gy zyt dan dood, vermoord, vergeven, en dorſtig geſtorven; dat 'er aarde op ons hoofd zy, &c:

Dit doet men niet alleen in de ſteden, maar zelf ook in de kleenſte dorpen.

Zy ſtellen vaſt, dat hy, die over de dood van Hoſſein huyld, zekerlyk in 't Paradys komen zal. Op de 10. dag (de dag dat hy dood geſlagen werd) is 'er een groote omgang 's avonds, en men ziet daar dan duizenden van menſchen by een komen, gelyk 'er ook zeer veel plaatzen, als ook de graven, lykſtatien, Tomben, Pieken, Hellebaarden, Morteſaalis handen, en veel rouwdragende paarden over al met veel gehuyl en geſchreeuw omgevoerd werden.

Gelyk Haſſan door zyn eygen vrouw, Asma, met diamant-ſtof vergeven werd, alzoo wierd Hoſſein door Jeſieds volk (die zy daarom vervloeken, en dan ook in de gedaante van een Reus van ſtroo en matten verbranden) doodgeſlagen.

Haar Beirams, of Paaſch-Feeſten.

Deze treur-tyd plagten niet alleen de Sjais, maar ook de Sunni's in 't geheele Ryk van den grooten Mogol, tot Sjah Djihaans dood te vieren; dog Eurang-zeeb, tot de kroon gekomen zynde, heeft dit verboden, om dat dit maar inſtellingen van menſchen zyn.

Hun groote en kleene Beiram, of Paaſch-Feeſten, zyn mede geenzins van de minſte.

Het Feeſt van Mohmeds geboorte.

In de maand Rabia ul Awal (den 17. by de Sjais, en den 12. by de Sunni's) is 'er een Feeſt, ter gedagtenis van Mohhammed's geboorte, by hen Roeze Cawelud, of Aide Moloed, genaamd. Dit

werd met een groote ſtatie van hen gevierd, alzoo men dan alle de opene plaatzen voor 't Paleys van Golconda, en elders, zeer opcierd, en met vergulde en verzilverde fruyten, en met Fonteynen, opſchikt, alwaar dan veel kaarſſen ontſtoken, en wakker van de hoeren in 't bywezen van den Koning (die dat, in zyn heerlykheyd nog zynde, op zyn goude Catil, of ruſt-bed, leggende plagt aan te ſchouwen) gedanſt wierd; behalven dat men dan ook veel maaltyden gaf.

Dit Feeſt duurde maar eenen dag; en zomtyds (na de overheden dit goedvinden) ook wel langer. Ook doet men op deze dag een gebed meer, dan de 5 daaglykze, ter gedagtenis van Mohhammeds geboorte, men zegt dan een lofzang op, en men leeſt een Hoofd-ſtuk uyt den Coraan.

HetFeeſt van Mortes Ali. Zy hebben ook een Feeſt, ter gedagtenis van Morteſa-Ali's geboorte, die den 15. van de maand Radsjab ter wereld quam, 't geen zy by na even eens, als dat van Mohhammed (hoewel met wat minder ſtatie) vieren. Zy verhaalen van hem, dat zyn moeder hem in den vierkanten Toren van Mekka, als zy derwaards gegaan was, om God daar om een genadige verloſſing te bidden, baarde; maar dat hy, nu geboren zynde, 't aanzicht van zyn moeder niet zien, en haar niet zuygen wilde, voor en al eer Mohhammed zyn tong hem in de mond geſtoken had; na dat nu de Profeet hem gewaſſchen, en van zyne geboorte-vuyligheyd gereynigd had, keerde dit kind zig van de eene na de andre zyde om, waar over Mohhammed huylde; en, na de reden gevraagd zynde, zeyde: de tyd zal komen, dat deze jongen na myn dood, my ook waſſchen, en dat ik my dan ook omkeeren zal.

Dog Mohhammed, dood zynde, heeft hy dit juyſt zoo net niet nagekomen, gelyk hy in meer dingen zich misſproken heeft.

Nadat Morteſa-Ali 4 maanden oud geworden was, vertoonde zich in zyn wieg een ongeloovige geeſt, in de gedaante van een ſlang, met een voornemen om hem te dooden; dog 't kind greep zyn bek, ſcheurde die van malkander, en wierd zedert Heyder, dat is, ſlangen-verſcheurder, genaamd; wonderlyke dingen verhalen zy verder van hem, die de Heer Havart in zynen Perſiaanſchen geheym-ſchryver aanteekend. Men vierd ook zyn dood by na als die van Hoſſein, hoewel al mede met wat minder ſtatie.

Ramalaan, de vaſtmaand. Een van hunne voorname viertyden is hunne vaſten in de maand Ramalaan of Rama Zaty, door God aan den Engel Gabriël, of Djibraiel, bevolen, vermits de Coraan in deze maand (zoo zy zeggen) te voorſchyn gekomen is. Het verdere dat 'er over deze vaſten te zeggen valt, hebben wy bevorens, ter plaatze daar wy onder de ſtoffe van Java van den Mohhammedaanſchen Gods-dienſt ſpraken, reeds gezegt.

't Feeſt der verheuging in Februari. In de maand Sjawaal, of Februari, hebben zy weer een Feeſt der verheuging over 't endigen van de vaſten, en dan moet ieder voor elk hoofd van zyne huisbedienden meyden, vrouwen en kinderen, 8 pond ryſt, Tarw, of Dadels, aan den armen geven.

Ook gaan zy op dien dag na buiten, en roepen dan op alle 10 voet-ſtappen, Allah Ekbar of groote God, tot dat zy, ter plaatze, daar zy wezen moeten, gekomen zynde, God danken voor zyne genade, dat hy hen die vaſten met gezondheyd heeft doen eindigen.

't Feeſt van Abrahams offer. In de maand Dſulchaida (by andre ſilſifda genaamd) op den 8. gaat de Pelgrimagie, of de Reys (voor die gene, die derwaards gaan wil) aan. Den 10. is het Aid Korbaan, of 't Feeſt van Abrahams-offer, op welke dag zig ieder op zyn koſtelykſte kleed, zich met Roozenwater beſprengd, met bloemen behangd, veel ſchaapen (zoo hy van vermogen is) dood, en 't vleeſch omdeeld, terwyl zy 'er met hunne vrienden ook vrolyk op zyn.

Wat zy van deze offerhande verder zeggen, kan men in den voornoemden geheym-ſchryver van de Heer Havart mede leezen, behalven dat wy elders breeder hier over geſproken, en 't noodige daar van al gezegt hebben.

Het Noeroes, anders ook wel Neuruz of nieuwe-jaars Feeſt, vieren zy in de lente mede met veel pracht, te meer, alzoo Morteſa-Ali toen als Chalifa, of Stadhouder, in Oetsmans plaats volgde. HetNoeroes, of nieuwe-jaars Feeſt.

Al welke Feeſten by de mans waargenomen werden, alzoo de vrouwen dan in hunne Mesjids niet komen mogen; hoewel 't haar by andre gelegentheden nog wel eens toegeſtaan werd.

De Mooren (van welke wy hier eenige byzonderheden, hier mede toebehoorende, inlaſſen moeten) zyn doorgaans hoog van geſtalte en welgemaakte menſchen (alzoo men weinig gebrekkelyke onder hen vind) zwart, en ook bruinzwart lang van hair; dog 't wit en geel hair (als 't onder hen valt) houden zy voor een zoort van melaatsheid. De meeſte (uytgenomen hunne Prieſters) ſchrappen hunnen baard glad af, en houden niet, als hunne knevels. Ook ſcheeren zy 't hoofd-hair ſchoon af, uytgenomen dat DeMooren in hun kleeding beſchreven.

zy

zy een lok boven op de kruyn laten, waar by hen Mohhammed ten hemel ophaalen zal.

De mans en vrouwen dragen by na klederen van een ſtof, en op een en de zelve wyze gemaakt. Zy nemen daar toe of kattoen Lywaad, of goude of zyde Lakenen, en Broccaden, ieder na zyn ſtaat; dog de vrouwen gaan gedekt uyt.

Zy dragen doorgaans Cabayen, die boven naeuw, om de lendenen geſloten zyn, en tot aan hare knyen af hangen. Ook dragen zy broeken, met veel fronsſels op de hielen hangende, en ledere ſchoenen, en die ook wel van andre koſtelyke ſtoffen, die zy, om ze te gemakkelyker als zy in huys gaan, uyt te trekken, op de hielen nedertreden: want in hunne huizen zyn over al (voor al by de groote) koſtelyke Tapyten, daar men op zitten gaat.

Op 't hoofd dragen zy groote Turkze Tulbanden van fyn wit kattoen, of ook wel van andre verwen, 't zy van zyde of van eenige andre met goud doorwrogte ſtoffen gemaakt. Zy nemen, als zy iemand groeten, die noit af; maar leggen de regter hand dan op 't hoofd; die van gelyken ſtaat zyn, buigen 't lichaam wat tegen malkanderen, en zommigen vatten malkanderen by den baard, zeggende, grab-anemoas, dat is, ik wenſch u de gebeden van de armen.

Om den hals dragen zy een geel, groen, rood, of wit kleed, Pomeri's genaamd, dat hen ook tegen de koude en regen dient. Om de middel hebben zy een gordel of riem, met goud en zyde doorwrocht, waar over zy gemeenelyk nog een kleen wit gevouwen gordelken van fyn lywaad dragen, en de vermogende dan nog een kort zyd-geweer, diens hegt en ſchede van goud, en met geſteente bezet is, 't welk zy tuſſchen die Commerband, of gordel, ter regter ſyde ſteeken.

Hunne wyven vercieren zich zeer veel met allerley koſtelyke Juweelen, die zy aan de ooren, en neus, als ook aan den hals, aan de armen, handen, en voeten dragen; de armen vercieren zig met bloemen, en Bazuin-ſnoeren in 't hair, en om den hals, dragende arm-ringen, en andre ringen, &c: van zilver, koper, en glas.

Ook hebben zy alle zwarte oogen, en noit graeuwe, ten ware zy die met Antimoni of ſpies-glas (een zeer oud middel, by de Joodſe vrouwen, 2 Reg 9 Jer. 4: en Ezech: 23. bekend) verwden, dat zy met een naald doen.

Hunne huizen zyn groot, ruim, en vol Zaalen; dog boven plat, daar zy in den koelen tyd van den dag boven op gaan zitten, om zich te verkoelen, dat zy anders ook in hunne thuinen; en Tanken, die zy 'er agter op hunne plaatzen hebben, doen.

Al hunnen huis-raad beſtaat in Tapyten (want tafels nog ſtoelen ziet men 'er niet) ſchotels, goude en zilvre drinkvaaten; potten, pannen, &c: ook zyn 'er in de vertrekken der vrouwen veel goude en zilvre vaten, zoo, om te drinken, als mede tot 't eeten van Pinang, en tot andre gebruiken geſchikt. En in haren huys-treyn van meubelen.

Verders zyn zy pragtig (als zy 't vermogen hebben) in hunne maaltyden, en in 't ſtaatvoeren door een grooten ſleep van Dienaars, die menigvuldig, en byna ieder tot eenig byzonder werk geſchikt zyn, alzoo deze op de peerden, gene op hunne Olifanten, andre weer op hunne tenten, Karren, Oſſen, Cameelen, Tapyten, &c: paſſen. Ook hebben zy loopers, die een pluim op 't hoofd, en twee bellen op de borſt dragen; waar op, of na welkers geluid zy ten minſten 25 of 30 Kos, of 15 mylen op een dag loopen. Pracht in maaltyden.

Zoo is 't met de grooten, dog met de ſlegte gemeinte is 't jammerlyk geſteld, die maar elendige ſlaven der grooten zyn. Slegt en elendig zyn hunne huizen van ſtroo en Zooden, en maar met gedroogde Koejen-meſt (dat ook hunnen brand is) beſtreken. Slecht is hunnen huis-raad, zynde eenige aarde, en kopere vaten, twee Katils (alzo man en vrouw ieder byzonder ſlapen) en ſlecht is hunne ſpyze, dewyl zy zich meeſt met Kitſery (een zoort van kleene zeer ſlegte boontjens) en wat ryſt met boter 'er over, behelpen.

Men maakt tuſſchen Mooren en Mooren ook groot onderſcheid; want daar zyn Patanders, Mogolders, en Hindoeſtanders. Deze alle zyn Mohhammedaanen in Gods-dienſt, dog zeer veel van malkanderen verſchillende. Onderſcheyd tuſſchen Patans, Mogolders, en Hindoeſtanders

De Patanders zyn zeer verſchillende in kleding, en munten in dapperheyd en kloekhertigheid ten oorlog, waar op zy ook zeer hoogmoedig zyn, uyt.

De Mogolders zyn de beſte van allen, en zeer goedaardig, beleefd, en geſchikt; dog de rechte Hindoeſtanders (die inboorlingen van Guzeratte, en veel zwarter, als de andre, zyn) werden voor ſtraffer, wreeder, en gieriger, gehouden, en zyn ook vry botter, om iets te begrypen.

Als zy ziek werden, en de dood voelen naderen, laten zy ieder zoo veel Prieſters en Molla's haalen, als hun vermogen toelaat, die dan eenig hoofd-ſtuk uyt den Coraan lezen, en God bidden, dat hy van die ſiekte weer op komen mag. Hoe 't by hun ſterven, en begraven, toegaat.

Ook bevelen zy aan zulke voor de

dood niet te vreezen, maar zich aan alle de Propheten, die hen voorgingen, te ſpiegelen, en voor al dog, om aan Mohhammed, en de twaalf Apoſtelen, te denken, en zich van hunne zonden door een beter leven te bekeeren. Woorden, die goed zyn, maar daar zeer zelden zulke daaden opvolgen.

Als hy ziet, dat hy vaſt ſterven moet, dan maakt zoo een zyn uyterſte wil. By 't ſterven van de man trekt de vrouw voor af haar huwelyks goed, volgens beding, ten ware zy dat reeds by haar mans leven genoten, en men bewys met 4 getuigen daar af had. Daar beneven trekt zy, indien 'er kinderen zyn, $\frac{1}{8}$, en anders $\frac{1}{4}$ van den boedel; dog zoo 'er ſchuldenaars opdagen, kan zy niet meer, dan de helft van haar huwelyks-goed, trekken.

Hoe hunne goederen verdeeld werden na de dood.

Indien 'er boven 't zelve nog iet verder overſchiet, krygen de ouders des mans (zoo zy beide nog leven, of anders de levende van hen) ieder $\frac{1}{6}$, en daar na de zoons van het overſchot twee deelen, en de dochters een deel, alzoo hunne Wet dit zoo gebied.

Met de nalatenſchap van de vrouw gaat het zoo, gelyk als met die van den man, welke hare kinderen trekken; dog de man trekt, zoo 'er kinderen zyn $\frac{1}{4}$, en anders de $\frac{1}{2}$; dog als 'er geen kinderen, nog ouders zyn, dan mogen zy 't over en weder aan malkanderen maken.

Indien zy geen van beyden kinderen of ouders hebben, en zonder uiterſte wil ſterven; zoo erft, by 's mans ſterven, de vrouw haar huwelyks-goed, en $\frac{1}{4}$, en het verdre gaat aan zyne bloedvrienden; dog zoo de vrouw zoo ſterft, trekken hare vrienden voor af haar huwelyks-goed, en dan nog de helft; maar de andre helft blyft voor hem.

By deze hunne uiterſte wil geven zy net te kennen, en drukken klaar uyt, hoe veel koſten zy tot hunne begraffenis willen beſteeden, wat zy aan den armen willen gegeven, hoe veel ſlaven zy begeeren vrygemaakt, wat voor graf-ſteden, of Mesdjids zy willen gebouwd, en of zy ook een Pelgrimagie na Mekka voor zich willen gedaan hebben, alzoo dit de levenden en dooden van hunne zonden reinigen kan.

Wie hun uyterſte wil opſteld.

Ieder een by hen mag zyn eige uiterſten wil ſchryven, of ook, zoo hy wil, van iemand van zyne vrienden, van een Molla of van den Kazi, laten ſchryven, zynde het genoeg, als hy dit maar volgens de Wet opſteld, en 'er 4 getuigen byneemd, alzoo 't anders niet gelden zou.

Het beginſel van deze hunne uiterſte wil is (zoo de Heer Havart aanteekend) aldus in het Arabiſch:

Lof zy God, die dat leven en ſterven, die magt heeft over al, wat 'er is; de *oneyndelyke barmhertigheyd des Heeren, en onze groete, zy op den* Seyid Mohhammed, *en zyn zuyver geſlacht. Den Lezer des geſchrifts zy kennelyk, dat achtervolgens de woorden van* God *in den* Coraan *uytgedrukt*, 't is u by geſchrift bevolen, dat wanneer de dood iemand van u allen komt te naderen, het allerbeſte, dat gy na uw dood kondet overlaten, een Teſtament is, voor uwe ouders en vrienden. Dit is een zaak, die zekerlyk by zuyvre lieden moet werden nagekomen. *En de overzetting, of verlichting op den* Coraan, *door den Profeet gemaakt, luyd als volgt*: die ſterft zonder uyterſte wil te maken, zyn dood is een dood der onverſtandigen. *Het geluk, en gezicht Gods is gevallen op den Teſtateur, welke van herten bekend, dat 'er maar een* God *is*, Mohhammed *zyn Profeet*, 12 *Apoſtelen, eene verryzenis, en een dag des oordeels* (dat hem ook van de getuygen, en ſchryver der uyterſte wil, zoo hy 't vergeten mogt hebben, afgevraagd werd) *en met vollen verſtande getuygd zyn uyterſte wil zoodanig te wezen; te weten, dat hy tot zyn uytvoerder des Teſtaments maakt* N: N:, *om, wanneer hy uyt deze wereld zal verhuyſt wezen, alles, wat in dit Teſtament geſchreven ſtaat, behoorlyk uyt te voeren*; Namelyk dit en dat, na zyn believen en fantaſyen. En ter zyden zetten de vier getuigen hunne naamen, en merken, en dat zy zulks uyt de mond van den Teſtateur gehoord hebben.

En hoe die begind.

Wannneer nu de zieke komt te ſterven, werd hy terſtond op een plank gelegt, ſchoon gewaſſchen, gelyk ook zoo een, die hem wieſch, zich daar na dan weder waſcht en reynicht, alzoo 't aanraken van een dooden iemand onreyn maakt. Daar na werd de doode nog driemaal, eerſt het hoofd tot aan den hals, dan met een holle hand over de regter, en daar na over de linker zyde, eerſt met water (waar in de bladeren der Maſſang- of Bidara-vrugt vermengd zyn) en daar na met Camfer-water, en dan met enkel water, gewaſſchen, en ieder reyze werd daar op gezegt: *ik waſſche dit doode lyk op Gods bevel met dit, of dat water*; en wanneer zy zoo verre gekomen zyn, trekken zy hem een dood-kleed aan, te weten, een ſtuk lywaat van 5 Cobidos, of anderhalf ellen, in welkers midden zy een gat voor den hals maken, en ſlingeren dit dan verder rondom het ganſche lichaam; waar nevens zy dan nog 4 Cobidos lywaat daar onder voor het onderlyf, en als tot een waſch-kleedje, nemen. Boven dit hebben zy nog een laken na de lengte van 't lyk, waar mede zy

Hoemen na de dood van verder met hem handeld.

't

't hoofd en 't verdre bedekken; dog alles is ongenaeid, ten ware dat het laatſt gemeld laken genaeid moeſt zyn, in hoedanigen geval zy met een fyn rietje gaten maken, en daar door dan reepjens van 't lywaat ſteken, bindende dit zoo aan malkanderen vaſt.

Daar na beſtryken zy 't voorhoofd, de palmen der handen, de twee voorſte teenen, de knyen, en de borſt des overledenen, met Camfer, een weynig op de rechter zyde, met wat aarde onder zyn wang, dat hem tot een kuſſen dient, zoodanig geſchikt zynde, dat hy, als hy weder opſtaan zal, altyd ten eerſten na het weſten zien kan.

Die 't gebed voor hem doen zal, ſtaat dan ter zyden de borſt des overledenen, zoo 't een man is, en anders aan haar hoofden-eind. Agter hem ſtaan drie reyen lieden, en de bidder bid aldus hard op! *groote God* (dat zy alle met hem uytgalmen; dog dan zegt hy verder alleen) *ik getuyge, dat de* God, *die in hout of ſteen geſneden werd, geen* God *is, maar alleen de eenige* God, *die geen gelyk heeft, dat* Mohhammed *zyn Dienaar en Afgezant is; gezonden, om den regten weg in 't geloove te wyzen, ook op dat zyn geloove openbaar werde, en de vorige gelooven overtreffe, ſchoon de gene, die iets nevens* God *aanbidden, het zelve contrarieren, en tegenſpreeken.* Verder zoo beſluyt hy zyn wenſch met de woorden van *groote God.*

Het tweede gebed luid aldus: *hooge verheve* God, *ſtort uwe oneyndige barmhertigheyd over* Mohhammed, *en zyne kinderen, gelyk gy voor dezen gedaan hebt over den Profeet* Abraham, *en zyn geſlacht; 't is zeker en waar, dat ieder uwe werken voor goed kend, en zegt, dat gy zuyver zyt.* Het einde dezes gebeds is even eens als dat van 't vorige.

De derde bede is deze: *Eeuwige* God, *vergeef de zonden der* Muſelmannen, (of der regten en vaſten in 't geloove) *'t zy dan mannen, of vrouwen, levende, of dooden. Geef ons die genade, dat wy hunne voetſlappen ten goede mogen volgen, dat bidden wy, als die weten, dat gy zyt de gene, die onze gebeden verhoord, en macht hebt over alles, dat 'er is.* Het einde is gelyk bevorens.

De vierde bede voor den dooden is deze: *O onderhouder van alles! om dat deze overleden uw dienaar is, en de zoon van uwen dienaar en dienares, hy is voor u gekomen, gy zyt de beſte van allen, die hen, die van verre by u komen, wel ſult onthaalen; O Heere! wy weten van dezen dooden niets te zeggen, als alles goeds, maar gy kend zyne gelegenheyd beter, als wy. Dierhalven, o God! zoo deze dode in zyn leven vroom geweeſt is, vermeerder dan zyn ſtaat hier namaals om zyner vroombeyds wille, is hy daarentegen godloos geweeſt, vergeef het hem, en vergader dit lichaam by de navolgers van* Mohhammed, *die hy in zyn leven bemind heeft*; waar op hy dan weer beſluit met de woorden van *groote God.*

Hoe hy begraven.

Daar na werd hy op de ſchouderen, het zy door zyne vrienden, goede bekenden, of door zyn buuren, of ook wel door lieden, uitdrukkelyk daar toe beſteld, na 't graf gedragen.

Nadat zy by 't graf gekomen zyn, werden de banden van het doodkleed losgemaakt, en 't lyk, met 't hoofd voor, en de beenen zoo vervolgens, in de aarde gelegt.

Dan werden 'er drie planken, een boven, en twee ter zyden, Kiſts-wyze gelegt, dog 't onder-lyf moet de aarde, en geen planken, raken. Daar op dan werd het graf gevuld, zynde de diepte van een gemeen mans lengte tot de ſchouderen toe. Men ſteld twee teekens 'er by, en daar na vertrekken alle de vrienden. Na dat nu deze 7 voetſtappen 'er af geraakt zyn, koomen die twee Engelen, Nikker en Monkir (van welke de eerſte, de verbieder van 't quade, en de tweede, de vreezelyke genaamd werd) in zyn graf, die hem vragen: *Wie is uw God, uw Profeet, uw Boek, uw geloof, uw bidplaats, en wat hebt gy goed, of quaad* gedaan? Het lyk, waar in de ziel dan tot in 't midden des lichaams gekomen is, antwoord, als of hy in een droom was, na behooren, en zoo dit antwoord goed, en met des Engels vrage overeen-komende is, dan dragen zy zyn ziel op zekere plaats, daar hem een koel windeken uyt het Paradys bewaejen kan; dog zoo het quaad is, werd hy gebracht, daar hem *ſlangen, adders, draeken*, en diergelyke dieren quellen; ook is het de gewoonte (zoo 't vermogende lieden zyn) dat 'er een ſchrift-geleerde by het graf, en een ter plaatze, daar de doode overleden is, van den 3. tot de 40. dag, 's morgens en 's avonds, vervolgens den *Coraan* leeſt, en ſteeds roept: *Het goede, dat in dit boek is, dale op den overledenen.*

En wat hem van twee Engelen in 't graf voorgenaen houden werd.

De derde dag na zyn overlyden werd 'er *brood, ryſt, zoetigheyd*, en *vrugten* (dat ieder na zyn vermogen doet, aan arme lieden by 't graf omgedeeld.

Op den 7. dag geven zy zoppen, en natte koſt, den 10. 20. en 40. dag weder drooge koſt, gelyk te voren, terwyl de verzadigde armen, tot een dankzegging, den dooden veel ruſt en vrolykheid toewenſchen.

Hun rouw over den dooden.

De bloedvrienden dragen geen rouw; en in drie dagen werd 'er in 't huis van den overleden geen ſpys gekookt, dog zy werd van buyten gebragt.

Ook

Ook houd zich de man, ſatſoens halven, zoo hy dat eenigzins zoo ſchikken kan, drie dagen in huis, dog zoo hy van zyn Heer eer geroepen werd, gaat hy uyt!

De vrouw zal, zoo ras haar man dood is, de glaze arm-banden (die zy hier gemeenelyk dragen) in ſtukken breken, en wegwerpen, en, zoo 't goude zyn, die in haar kiſt bewaren.

Den hals-band van goud, of peerlen, bloed-kraalen, of iet anders, doen zy dan ook af, en niet weer aan, voor dat zy hertrouwd zyn; alzoo het een vaſt teeken by hen is, dat een vrouw, met een hals-band, getrouwd is, en een man heeft.

By aldien de weduwe noit hertrouwen wil, dan draagd zy altyd witte kleederen. Teeken van een vrouw, die niet hertrouwen wil.

Dit nu is wel het voornaamſte en 't wezentlykſte, dat wy van den Gods-dienſt der Mooren alhier te zeggen hadden; waar mede wy dan dit hek zullen ſluiten.

Van den GODS-DIENST der CHRISTENEN.

VYFDE HOOFD-STUK.

VAn den Gods-dienſt der Chriſtenen. Van de St. Thomas-Chriſtenen. En hun oorſprong. Andre verhaalen hier af. De Roomſche Gods-dienſt, neemt hier 1562. *een aanvang, moeite, die de Biſſchoppen, van Romen gezonden, hier hebben gevonden;* 1660, *en* 1709. *nog. Kerken, hier door de Rooms-gezinden gebouwd. In St. Thome. En in* Golconda. *En by de Franſchen op* Poedesjeri.

Van den Gods-dienſt der Chriſtenen.

NAdat wy van den Heidenſchen en Mohhammedaanſchen Gods-dienſt, die op deze Kuſt beleden werd, geſproken hebben, zal het tyd werden, dat wy nu ook van den Gods-dienſt der Chriſtenen, die men alhier beleid, ſpreeken.

Gelyk als van ouds, alzoo vind men ook hier nu nog driederlei Gods-dienſten, te weten, die van de St. Thomas Chriſtenen, den Roomſch-Katholyken, en den hervormden Gods-dienſt, waar by in een later tyd nog een vierde te weten, de Lutheraanſche gekomen, hoewel die daar in vergelyking van de andre van weinig belang is.

Van de St. THOMAS-CHRISTENEN.

Van de St. Thomas Chriſtenen.

De oudſten van allen zyn de St. Thomas Chriſtenen. In 't Koninkryk van Bisnagar, en wel op de Kuſt van Choromandel, tuſſchen Sadraspatam en Palleacatte, ontrent het dorp Maripakom, plagt in oude tyden een aanzienelyke koop-ſtad te zyn, Maliapoer genaamd. Zy lag op de zelve plaats, daar 't vlek St. Thomas (dat nu al mede een puinhoop is, gelyk wy getoond hebben) plagt te leggen.

De reden, waarom deze plaats naderhand St. Thomas genaamd wierd, is by alle de ſchryvers niet een en de zelve. Zy zeggen, dat, ten tyde, wanneer de Apoſtelen uitgezonden wierden, om het Euangelium door de ganſche wereld te prediken, Thomas, om zyn ongeloove na Indiën Perſien, en Meden; volgens Ruffing L. 2. c. 8, en L. 2. c. 5. zynde na hun zeggen te Eſſeda, in Meſapotamien, martelaar geworden) afgezonden is, hoewel dit by allen niet doorgaat. Andre geven voor, dat hy eerſt op 't Eiland Zocotora, aan 't Zuid-einde van 't roode Meir, en van daar al verder na Indiën gekomen, alwaar hy eerſt op Cranganôr aangeland is, daar hy vele Heydenen tot het Chriſtendom bekeerd zou hebben. Van daar vertrok hy na Coylang, en dus al verder op de toppen van 't gebergte van Balilagate (dat de Kuſt van Malabar van de Kuſt van Choromandel ſcheid) na Choromandel, van waar hy nog al verder, en na China een reyze gedaan, maar daar hy niet veel uitgeregt heeft, weshalven hy weer na Choromandel gekeerd, en op Maliapoer aangekomen is, alwaar hy zig wel nedergezet, maar door de bitterheid der Bramines mede niet veel gevorderd heeft.

Hy verzogt eindelyk van den Koning van Bisnagar (toen nog Narſinga genaamd) een plaats, om 'er een Kapel te bouwen, ten einde daar in zyn gebeden aan God op te offeren, en om aan de ingezetenen dezes lands te leeren, hoe zy den waaren God dienen moeſten.

Dit werd hem door beſtel en raad der Bramines geweigerd; dog daar quam een groote ſtam van een boom in de mond van de rievier der ſtad dryven, waar door geen vaartuigen daar in of uit konden komen, 't geen groote nadeel aan den handel van deze ſtad gaf. En hun oorſprong.

De Koning dede een groote macht van volk,

volk, en wel 3000 Olifanten, daar aan arbeiden, om dien ſtam 'er uyt te krygen; maar alle de mocite dezer menſchen en dezer groote dieren, en alle de beſweeringen der Bramines waren te vergeefs, weshalven die Vorſt een groote belooning aan dien genen beloofde, die dit ſtuk houts zou weeten van daar te krygen.

Hoe nu Thomas, dit alles vernomen hebbende, na dezen Vorſt ging, en aannam dezen ſtam alleen weg te arbeiden, verzoekende, tot zyne belooning, niet anders, dan van dit hout een Kapel te mogen maken; als mede hoe de Koning hem dit wel toe ſtond, dog hoe hy en zyne Bramines 'er de ſpot mede dreven, alzoo zy 't voor onmogelyk hielden, dat een man alleen een balk, waar aan zoo veel menſchen; en Olifanten te vergeefs gearbeid hadden, van daar zou arbeiden, met het verdre daar toe behoorende, en hoe dit egter door Thomas alleen met zyn gordel 'er aan te binden, uitgevoerd is, hebben wy in 1. Deel fol. 75. al klaar aangewezen.

Men zegt 'er by, dat hy toen ook een ſteenen kruis daar op ſtrand zette, van 't welk hy voorzegt zou hebben, dat, als de Zee dien ſteen bekabbelde, 'er dan uyt verre Landen witte menſchen komen zouden, om de Chriſten Gods-dienſt hier, en elders in Indiën, uyt te breiden. Verdichtzelen der Portugeezen, om de wereld wys te maken, dat dit by hunne komſt in Indiën vervuld is.

Thomas ondertuſſchen met zyn leere voortgaande, bragt het door de zelve, en zyne verdre wonderdaaden zoo verre, dat hy niet alleen veel van die Kuſt-Heydenen en Jentiven, maar zelf ook den Koning des Lands, en een menigte van zyne grooten bekeerde. Dit verbitterde de Bramines zoodanig, dat zy hem, hunnen volſlagen val anderzins in 't korte te gemoet ziende, nu voornamen ten eerſten uyt de wereld te helpen. Zy zochten dit eerſt uyt te werken, met hem de dood van zeker kind op te tichten; dog hy verwekte dit kind uyt den dooden, en 't zelve wees den moordenaar aan, en verontſchuldigde hem. Eindelyk egter hebben zy hem (zoo zommige willen) met een Lancie, of, zoo andre willen, met een pyl, als hy boven op een hoogte of op zekere ſteen ſtond, doorregen, hoewel het gemeenſte gevoelen is, dat zy hem, terwyl hy tot Maliapoer (in 't Rooms Martelaars boek Calamina genaamd) in zyn Kapel, op zyn knyen leggende, God bad, van agteren doorſteecken, of, zoo andre willen (hoewel dit wel te zamen gaan kan) geſteenigd hebben. Veel andre wonderlyke zaaken vertellen 'er de Portugeezen af, die Baldeus in zyne beſchryving van Malabar. Fol 131 aanteekend.

Men ziet dit geval, in veel Kerken en andere plaatzen van Indiën, dus afgebeeld. Ook zeggen zy, dat alle de nakomelingen van die gene, die St. Thomas dus gedood, of wel hem en zyn leere niet geloofd hebben, met zulken vloek van God geteekend zyn, dat zy alle met een bom-been, en met een zeer dikke voet geboren werden, dat van de knye af tot beneden aan, of in de voet, als de poot van een Olifant van dikte is, terwyl men aan het andre been niets ter wereld merkt, en zonder dat het hen ook aan hun gezondheid, of gang, eenige ſchade toebrengt, dan alleen, dat het hen (gelyk men wel denken kan) zeer misſtaat. Andere, die beter redenkavelen, ſchryven dit ongemak aan de vogtigheid des lands, en aan de ſtrenge nacht-koude, die men hier heeft, of aan veel verkoelende vrugten, toe, maar dat zou doorgaan, en aannemelyk zyn, als men dat aan allerlei zoort van menſchen hier beſpeurde, dat men egter niet ondervind, waarom ik vaſt ſtelle, dat hier af een andre reden moet zyn, en dat het aan een zeker geſlacht van menſchen eigen is, die zoo voortgeteeld werden, en die dat al in 't Zaad van ouders tot ouders verkregen hebben, gelyk men meer quaalen heeft, die van de ouders tot de kinderen overgaan.

Ondertuſſchen is de ſtad Maliapoer metter tyd vergaan, en op die zelve plaaats is naderhand door de Portugeezen een vlek gebouwd, dat zy St. Thomas, ter gedagtenis van hem, genoemd, en waar by zy een Kerk van gehouwen ſteen, ter plaats daar de Kapel en 't graf van St. Thomas ſtond, gevoegd, gelyk zy de deuren ook van 't hout van de voornoemden boom gemaakt, en in die kerk zyn gebeente (altoos zoo zy voorgeven) nog langen tyd bewaard hebben.

Gelyk 'er nu veel menſchen in Pelgrimagie derwaards gingen, om deel aan de wonderdaaden, die nog dagelyks daar voor vielen, te krygen, alzoo ſneden ook veele eenige ſtukjens van het wonderdadig hout van deze Kerk-deuren, om die in gout te laten zetten, en deze zoo om den hals, of elders, als een heiligdom en beſcherm-middel, te dragen. Dit bygeloovig affnyden van ſtukken van die deuren ging eindelyk zoo grof, dat de beſtierders van dit vlek (wilden zy die ganſche deuren niet zien wegſnyden) zig eindelyk genoodzaakt vonden, om de zelve (of 't overſchot

der zelve) vol ſpykers te doen ſlaan.

Men wil, dat de St. Thomas Chriſtenen van ouds ook een jongeling, op een Afgodiſche wyze ter eere van dezen Heilig opgeoffert hebben, die in 't nieuw gekleed, met wortels gezuiverd, voor 't graf van dien Heilig gebragt wierd, en nadat zy een drank van 't bloed van een onſchuldigen gemaakt, gedronken hadden, wierd hy in 't wit gekleed, met pypen en fluiten door de ſtad, en van de Prieſters na zekere plaats geleid, daar zy hem, na verzogt te hebben van dan harer te willen gedenken, gekeeld hebben, waar door dan zyn geſlacht edel wierd. Een vuile gewoonte, die eindelyk afgeraakt, en nagelaten is.

Andre geven voor, dat St. Thomas niet alleen door de Bramines, maar ook met toeſtemming van den Koning Sagam (dien zy daar toe hebben weten over te halen) vermoord, toen te Maliapoer begraven, en dat zyn gebeente van daar na Edeſſa in Meſopotamien, en van daar na Europa en na Orrone in Poviile vervoerd is. De Jeſuiet Maffæus zegt, dat het in zyn tyd van St. Thomé na Goa zou gebragt zyn. Toen hy gedood wierd, bad hy voor een kruis, 't welk te Maliapoer in een kleene bid-plaats van St. Thomas in een ſteen gegraveerd was, welke plaats 1547. afgebroken is.

Andre verhaalen hier af.

Anderen weder zyn van oordeel, dat St. Thomas hier wel geweeſt is, en de grond van de Chriſtelyke leere hier gelegt heeft; maar dat ettelyke jaaren 'er na egter de ware leere weer verbaſterd wierd, tot dat ontrent na twee honderd jaaren de Griekſche Wysgeer, Panthenus, gekomen is, die op die gronden voortgegaan, en waar door de kennis van deze Heidenen in den Chriſten-Godsdienſt merkelyk vermeerderd is.

Andere ſpreken ſterk van een Syrier, Mar Thome, die hen Leeraars uyt Syrien zou beſteld, en die op Cranganôr, en op andre plaatzen van Malabar, veel dienſt in 't verbreiden van de ware leere gedaan zoude hebben; hoewel andre meinen, dat hy de eerſte was, die gelegenheid gegeven heeft tot verbaſtering der zuivre leere, met Prieſters uyt Syrien en Babylonien (daar niet dan Neſtoriaanen zyn) derwaards te ontbieden.

Nog veel meer nam dit toe, na dat (ontrent 300 jaaren 'er na) een ander Chriſten-Wysgeer, Meropius genaamd, en een Tyrier (zoo Euzebius zegt) van geboorte, met twee jongelingen, neeven, Frumentius en Edeſius genaamd, na Indiën getrokken was, alleen om die vreemde landen, na 't voorbeeld van den Wysgeer Metrodorus (die dat kort te voren gedaan had) eens te gaan bezien.

Meropius, zyn luſt met deze landen te bezien geboet, en nu genegenheid hebbende, om na zyn land te keeren, wierd in zyn ſchip van de Caſubiers (zeker volk in Bengale, dat toen nog onder Pegu ſtond) voor de ſtad Caſubi overvallen, en jammerlyk met alle de zynen vermoord, dog die twee Jongelingen alleen wierden verſchoond, en voor den Koning van Caſubi gebragt, die een byzonder welgevallen in hun wezen vindende, hen niet alleen 't leven ſchonk, maar van Edeſius zyn ſchenker, en van Frumentius den opſiender van zyn huis, of zyn Hofmeeſter, maakte.

Het verdre met hen daar voorgevallen, kan men al mede in ons eerſte Deel van dit werk fol. 75. zien.

Na de tyd van Frumentius hebben de Chriſtenen in dit land hunne leere nog al zuiver gehouden; maar zedert dat zy eenige Leeraars uyt Armenien van tyd tot tyd door bezorging van den Patriarch bekomen hebben, is de zuivre leere verbaſterd, niet alleen in die landen; maar de leer dezer Prieſters, uyt Armenien gezonden, is metter tyd ook na St. Thomas overgewaeid.

De leere nu dezer oudſte St. Thomas Chriſtenen, ſchoon in hun begin zuiver, verſchilde van ouds zeer veel van de Roomſe, en quam t'eenemaal met de dwaal-leere van Dioscorus, en van Neſtorius (die wel eer Biſſchop van Conſtantinopel was) over een.

Deze loochende de vereeniging der twee naturen in Chriſtus ineenigheid des perzoons; dog zyn gevoelen wierd 431. in 't Concilie van Epheſen, onder Keizer Theodoſius de jonge, gedoemd.

Eenige van hun gevoelens zyn wel niet quaad, maar eenige helden geheel en al na die van Griekze kerk, gelyk zy ook de zelve wel meeſt in hunne Kerk-gebaaren, en plegtlykheden, plagten te volgen, en de dienſt in de Chaldeeſche of Syriſche taal waar te nemen.

Zy verwierpen den Beelden-dienſt, 't vagevier, en de transſubſtantiatie, zy ſtonden hunne Geeſtelyken 't huwelyk, dog niet ten tweedemaal, toe, en bedienden de Miſſe op de wyze der Griekze Chriſtenen, met brood en wyn, en, by gebrek van 't laatſte, met iets, dat daar naaſt aan komt, te weten, Rozynen-water, zy doopten geen Chriſtenen, dan op de 40. dag, ten zy in tyd van nood, en hadden meer andre gebruiken, die Baldeus mede aanteekend.

Die van de Roomſche Kerk, en de Portugeezen daar zynde, hebben veel moeite van tyd tot tyd aangewend, om de zelve met hen te vereenigen, en onder de gehoorzaamheid van den Paus te bren-

brengen, dat zy zeer dikwils geweigerd, en lang tegen geſtaan hebben.

Het zy nu daar mede verder zoo 't wil, 't is zeker, dat zich deze St. Thomas Chriſtenen in Indien, en vooral op Malabar, zoo uitgebreid hebben, dat men nu op die laatſt gemelde Kuſt alleen vyf en zeventig Kerken heeft; zoo zeker geleerd Hoog-leeraar uyt hunne berigten zegt, die zich St. Thomas Chriſtenen noemen, en voorgeven nog ſchriften van dien Apoſtel onder zich te hebben, waar na zy hun leven richten.

Van den ROOMSCHEN GODS-DIENST.

Linſchoten zegt, dat in zyn tyd (wat voor 1583) een van hunne Biſſchoppen over land uyt Indien na Romen getrokken was, en zich aan de Roomſe Kerk onderworpen had, mits dat zy hunne oude Kerk-gebâren (dat hen de Paus toeſtond) zouden mogen behouden. Dit is eigentlyk 1562. geſchied.

Wanneer dan de Aarts-Biſſchop van Goa na die tyd een Kerk-vergadering van de ganſche Land-voogdy, of van alle de kerken onder 't gebied des onder-Koning van Goa, beriep, wierd zedert nevens de Biſſchoppen van Koetsjien, Malakka, en China ook den Aarts-Biſſchop van St. Thomas daar mede beſchreven; dog deze wilde noit eenige verandering van de Kerkelyke plegtlykheden, onder hen gebruikelyk, en die men dagt metter tyd wel veranderd te zullen krygen, dulden.

De Roomze Gods-dienſt, hier 1562. een aanvang.

Na de dood van dezen Aarts-Biſſchop heeft men zynen vervanger in een Kerk-vergadering te Diamper, niet verre van Maliapoer, of St. Thomas, 1599 door den Aarts-Biſſchop van Goa belegt, zoo verre weten te brengen, dat hy het geloove van Neſtorius, nitsgaders de Patriarch van Muzal, of Ek-Miazin in Armenien, volſlagen verworpen, en zich geheel en al aan de Roomſche kerk overgegeven heeft, gelyk wy hier na breeder zullen zien.

Deze St. Thomas Chriſtenen woonen in een groote menigte op de ganſche Kuſt van Malabar, en voor al in Coetsjien, Cranganor, Coylang, Trevancôr, en ook op de Kuſt van Choromandel hier en daar verſpreid. Schoon nu de St. Thomas Chriſtenen zich aldus meeſt aan den Roomſchen ſtoel onderworpen hebben, zyn 'er egter nog veele van die oude Neſtoriaanen, die zich een hoofd uyt de Inlanders verkoren, en die zig, zelf tot nog toe, altyd zeer bitter tegen de Roomſch-gezinden aangekant hebben.

Om daar van een netter denkbeeld te hebben, kan men dit verder uyt de grond, zoo als ons de Heer de la Croze dit in zyne Hiſtoire du Chriſtianiſme des Indes opgeeft, en tot welke wy den Lezer wyzen, nalezen.

De Heer Baldeus verhaald ook een geval hier af, in zyn tyd nog met eenen Biſſchop der St. Thomas Chriſtenen, door den Paus Alexander de VII. van Romen 1660 den 16 Januari derwaards gezonden, en Joſef de Sancta Maria genaamd, voorgevallen, tegen den welken zich, zoo de Portugeezen, als wel byzonder zeker Inlander, en Hoofd dezer oude St. Thomas Chriſtenen, die 't met Neſtorius Leer houden, zeer driftig (gelyk wy gezien hebben) aankantenden. Nadat nu de Patriarch der St. Thomas Chriſtenen op Malabar overleden was, quam zich hier weer een Neſtoriaan, Hoofd-opzienden tot Ninive, van den Patriarch van Bagdad gezonden, indringen, waar tegen zich de Biſſchop Maha Thomas zeer ieverig aankantede, en brieven 'er over aan den Patriarch van Antiochien ſchreef.

Moeite die de Biſſchoppen van Romen hier hebben gevonden. 1660.

Het heugd my, dat ik tot Leiden over eenige jaaren van zeker vriend, gelyk mede tot Utrecht van den hoog-Leeraar, de Heer Reeland (Zalr.) verſtaan hebbe, dat de laatſt-gezonden en op Malabar aangekomen Biſſchop der St. Thomas-Chriſtenen weder die zelve moeite met die Neſtoriaanze Inlanders ontrent 1709. gehad heeft, alzoo die hebben weten te bewerken, dat men hem daar geenzins heeft willen erkennen.

Hier op is hy te rade geworden, dit by verſcheide brieven aan den Patriarch van Antiochien (die alle de Geeſtelyken herwaards zend, en hun Opper-hoofd is) bekend te maken, om van daar te bewerken, dat hy hier mogte erkend werden.

Eenige van deze brieven zyn over Perſien en Armenien te land verzonden, en een der zelve is met de Heer Adam van der Duin, gewezen Bevel-hebber van Malabar (die 1709. na 't Vaderland vertrok) mede gegeven, om die uyt Holland, na zyne aanlanding, te doen voortbeſtellen daar 't behoorde. Deze brief, in de Syriſche taal geſchreven, is in de hand van verſcheide Geleerden, en, na verloop van eenigen tyd, ook in handen van den hoog-Leeraar in de Ooſterſche taalen tot Leiden, de Heer Carolus Schaaf, gekomen, die den zelven in anderhalven dag uyt het Syriſch in 't Nederduitſch voor de Heer van der Duin, en ook voor andre, in 't latyn vertaald heeft, voor welken dienſt de Heer vander Duin den Originelen Syriſchen brief aan zyn Ed: geſchonken heeft, dat zyn Ed: ook verder

aanleiding gegeven heeft om aan dien Biſſchop een brief in 't Syriſch te ſchryven, om nader kennis met hem te maken.

Uyt een brief van Malabar 1714. door de Deenſche Miſſionariſſen geſchreven; bleek, dat de St. Thomas Chriſtenen aldaar nu 2 Biſſchoppen, een voor 't volk om de Zuyd hadden, Mar of Maha Thomas genaamd, die van de tyd van Alexis de Menezes af altyd zeer ſterk den Roomzen ſtoel aangehangen hebben, en deze ſchynd de vervanger van Alexander de Campo, welken Joſeph de St. Maria Conſacreerde, geweeſt te zyn.

De ander, die 't bewind over de Kerken om de Noord had, was Mar Gabriel genaamd, een Syrier, 1707. daar op die Kuſt gekomen, en volſlagen Neſtoriaans, en door Elias, Patriarch van Mozul of Bagdâd derwaards gezonden. En deze 2 prelaten leefden in een gedurige ſcheuring en twiſt met malkanderen. Dit ziet men nader in de voornoemde brief, 1709. door Maha Thomas geſchreven, en 1714. te Leiden gedrukt, zoo als die door den Heer Schaaf met een voorreden uytgegeven is.

Hoewel nu veelen van deze St. Thomas Chriſtenen van ouds her zuiver, en naderhand Neſtoriaanſch, en toen weer meeſt Roomſch-gezind geweeſt zyn, zedert zy zich met die kerk vereenigd hebben, ſchynd het my echter toe, dat, alzoo hun Biſſchop niet door den Paus van Romen (dat egter geſchieden moeſt, zoo zy onder hem ſtonden) noch door den Patriarch der Neſtorianen van Mozul of Bagdâd; maar door dien van Antiochia gezonden werd, zy in hunnen dienſt en kerk-gebeerden meer na die dezer Syriers dan wel van de Roomſch-gezinden, hellen, en nu met die van 't Pausdom nog merkelyk verſchillen; hoewel ik oordeel, dat wy hunnen dienſt nog in den grond niet recht kennen; waar toe ik hope dat de Heer hoog-Leeraar Schaaf metter tyd, door brieven-wiſſeling met dien Biſſchop Maha Thome, ons meer licht toebrengen zal, 't geen dan allengskens noch verſcheide andre zeer goede zaaken zou konnen uytwerken, gelyk my zeer waarſchynelyk voorkomt uyt de brief door de Heer Schaaf aan dien Biſſchop geſchreven, en die zyn Ed: my, nevens de Brief dezes Biſſchops aan den Patriarch van Antiochien, Ignatius, met hnnne latynſche vertaling heeft gelieven toe te zenden.

Gelyk dit het alles is, dat wy van deze St. Thomas-Chriſten alhier zeggen konnen, alzoo ziet men hier uyt ook, dat de zelve, zoo als zy van ouds Neſtoriaans gezind waren, 'er nu nog, en dat eenige der zelve ook Roomſch-gezind, en tot nog toe daar zoo in wezen zyn.

By de komſt der Portugeezen, die toen al lang in Indiën geweeſt waren, maar die daar een Geeſtelyk Ryk uyt den hunnen tragten op te richten, is die Roomſche Gods-dienſt daar nog ſterker voortgezet, zedert dat zy op de oude plaats van Maliapoer het vlek St. Thomé gebouwd, en op den berg el Grande Monti (daar men met 96 groote breede ſteene trappen op klimmen moet) ook een vierkant kerkje ter eere van Koning Emanuel 1514, en ter eere van St. Thomas, geſticht hebben.

De kerk is kleen, net, en zeer beknopt; dog zy heeft geen inkomen van den Koning van Portugal, en zeer weinig uyt Goa, zoo dat de zelve meeſt van deze en gene Godvrugtige vrouwen (die uyt eerbied en yver deze trappen op hare knyen opkruipen, en voor 't beeld van den Apoſtel hare gebeden uytſtorten) en van eenige andren, daar komende, tot onderhoud der Prieſters gevonden, en ingezameld moet werden. In St. Thome.

Deze kerk kreeg, na de verdelging van 't vlek 1674. a 1675, meer aanzien, alzoo toen alle Chriſtenen van dat geloove daar omſtreeks derwaards ter Miſſe quamen.

Men had'er 1681. nog twee Prieſters, de een een Portugees, die zich den Biſſchop noemen liet, hoewel hy naeulyks zoo veel latyn kon, dat hy in ſtaat was, om de Mis te bedienen.

De ander was een Franſchman van Pocdejeri, daar gekomen, om het Malabaars te leeren. Dit was een geleerd, door en door belezen, zeer zedig, en ieverig man, zyn gezelſchap zeer wel weerdig, en zeer veerdig in de latynſche taal.

In de ſtad Golconda is ook een nette kerk, aan Maria toegewyd, alwaar ook een Prieſter is, om die te bedienen, die 600 ducaaten van den Koning van Golconda trok, om dus meer menſchen, ofte Portugeezen, derwaards te lokken, en in zyn dienſt te krygen; dog, by 't verval van dit Ryk onder den Mogol, is dit afgeraakt, en nu moet die Pater van die genen beſtaan, die deze kerk komen bezoeken, die hem pas een halve Ryxdaalder, of wat meer, ter maand toeleggen, waar van hy niet zou konnen leven, zoo hem van Goa geen onderſtand gedaan wierd. En in Golconda.

Buiten Golconda is nog een kerk, die over lange tyd al oud, vervallen, en kleen was.

Ook is de opgang der Rooms-gezinden, voor al zedert wy hen hier omſtreeks over al uytgeboend hebben, hier niet

niet zeer groot geweeſt, en is ook nog zoo gering, dat wy daar niets verder van zeggen konnen.

En by de Franſchen op Poedesjeri.

Dat die van de Franſche Natie op Poedesjeri, de plaats van hun verblyf, mede den Roomſchen Gods-dienſt oeffenen, behoeven wy niet aan te halen; dog ſtellen vaſt, dat zy dit van den beginne af, dat zy zig hier neder zetteden, gedaan hebben.

SESDE HOOFD-STUK.

Van den HERVORMDEN GODS-DIENST.

Van den hervormden Godsdienſt.

Van den Hervormden Gods-dienſt. De Dienaars des Goddelyken woords, op Palleacatta. D. Follinus 1625. D. Molinæus 1627. D. Heunius 1632. D. Rogerius. 1632. D. La Doſſa 1642. D. Merlinus *overleden, en* D. a Breyl 1645. *in zyn plaats hier gehouden.* D. Frontenius. 1654. D. de Pape 1672. D. Koop a Groen. 1681. D. Bakker. 1687. D. De Mey. 1688. *Predikanten van* Nagapatam D. Baldæus *en* Frontenius. 1660. D. Kruyf. 1662. D. De Pape. 1665. D. Maxwel. 1672. D. Boſch. 1677. D. Ruterus. 1683. D. De Mey. 1690. D. Clement. 1690. D. Groenewoud. 1706. D. Slangenberg 1710. D. van der Vorm. 1713. D. De Jong. 1717. *Lyſt der* Palleacatze *Predikanten. Lyſt der* Nagapatamze *Predikanten. Van de Lutheraanſche Gods-dienſt. De Koning van Denemarken zend* 1705. *twee Sendelingen,* Ziegenbalg, *en* Plutſcho, *na Ooſt-Indien. Die aan de Kaap der goede hope, en tot* Trangebaar, *komen, en hun bericht van daar. Hoe zy 't* Portugees, *en* Malabaars, *ieder volgens 't lot leerden. Voornaamſte hinderpaalen, ontrent hun, dienſt. Hadden een ſchool opgericht. En een kerk op* Trangebar *gebouwd. Hoe veel nieuw-bekeerden 'er waren. Zy klagen ſterk over deze brood en Ryſt-Chriſtenen Verdre berichten. Het N. T. in 't* Portugees *overgezonden. Schoolen, door hen opgericht. Overzetting van 't O. T. in 't* Malabaars *ondernomen. Verder berichten.* 1713. *wegens 't getal en behandeling der* Macauwze *Vaders, afgekeurd by de Chineezen. Hoe de Jeſuieten te* Macao *St. Xavier boven Chriſtus, en de Apoſtelen, verheffen. Druk-pers,* Malabaarze *letters, en drukkers bekomen. En exemplaaren van 't N. T. in 't Portugees.* 1714. *een Sociteit te* Coppen-hage *opgericht. Het N. T. was in 't* Malabaars *afgedrukt. Kapellaanen nu tot* Bombahi, *en* Calicoet. *Kerken tot* Trangebaar. *Hope van Ziegenbalg, om 't leven der* Malabaarze *Koningen te bekomen.* Ziegenbalg *'s vertrek na Europa, en hoe hy daar ontfangen is. Zyn dood, en die van* D. Grundler. *Andre Miſſionariſſen.*

SChoon de E. Maatſchappy hier al ettelyke jaaren gehandeld had; heeft men egter hier geen ordentelyke kerk, of geen vaſte Gemeinte, nog dienaar des Goddelyken woords, onder de belyders van den hervormden Gods-dienſt voor 1625. gehad, weshalven wy van dien tyd een aanvang maken, en de dienaars, die hier vervolgens gekomen zyn, zullen opnoemen, 'er nog byvoegende, dat 'er eenige tot Palleacatte, en eenige te Nagapatam, geplaatſt geweeſt zyn.

De dienaars des Goddelyken woords op Palleacatta.

Dienaars des Goddelyken woords, die gelegen hebben op PALLEACATTE.

A°. 1625.

D. Follinus 1625.

Is na Palleacatta van Batavia gezonden D. Joannes Hermanſſoon Follinus, en daar ook behouden aangeland, van voornemen, om daar de eerſte kerk der hervormden op te richten.

A°. 1626. den 19. Februari.

Schreef hy ook na Batavia, dat hy hier een kerken-Raad aangeſteld, en in 't korte hope had van 't H. Avondmaal ook te zullen bedienen; maar den 23. April dezes jaars komt hy al als overleden voor.

A°. 1627. den 4. Februari,

D. Molinæus 1627.

Is tot Batavia in zyn plaats herwaards beroepen D. Nicolaus Molinæus, die ook eenige tyd daar na hier gekomen is. Hy vond hier 1000 Chriſtenen, dog maar 45 a 50 Ledematen, die belydenis van den hervormden Gods-dienſt gedaan hadden. Deze Heer heeft hier als een wakker en ieverig man zyn dienſt in de Nederduytſche, en in de Portugeeſche taal, waargenomen tot in 't laatſt van 1632. dat hy na Batavia vertrok, daar hy den 3. Februari 1633. verſchenen is.

A°. 1632. den 6. Mey.

D. Heurnius 1632.

Is D. Juſtus Heurnius, door een groote drift der hooge Regeering van Indien voor dien tyd tegen zyn Eerw:, voor een ſpringtogt herwaard, en in Auguſtus weder van hier na Batavia gezonden, alwaar hy den 2. September aange-

komen is, hebbende weynig gelegenheid gehad; om hier iets van belang te berichten.

Den 17. September.

D. Rogerius 1632. Is D. Abrahamus Rogerius door den Kerken-raad van Batavia herwaards, in de plaats van D. Molinæus, (die hier 5 jaaren in 't Portugees gepredikt had) beroepen, en door laatſt-gemelden Heer hier ook niet lang daar na gekomen zynde, beveſtigd.

A°. 1636. den 12. Juni.

Bleek, by ſchryvens van hier, van den 9. Januari, dat D. Rogerius nu al begonnen had Portugees (waar van men den 14. December 1634. al toezegging bekomen had) te prediken, en dat zyn Eerw: zich ook verder in het Malabaars oeffende.

A°. 1637. den 10. Auguſtus.

Bleek, dat D. Rogerius, tot nu toe nog maar donderdags in 't Portugees gepredikt hebbende, dat voortaan ook 's zondags na de middag doen zou, alzoo hy zich nu in ſtaat vond, om dezen dienſt, nevens den Nederduitſchen, volkomen waar te nemen.

Zyn Eerw: bleef hier tot 1642, quam den 3. November op Batavia, vertrok na 't vaderland, en ſtierf 1647. tot Gouda, na dat veel dienſt aan de kerke, en aan de wereld gedaan had.

A°. 1642. den 26. Mey.

D. La Doſſa 1642. Is D. Carolus la Doſſa, in D. Rogerius plaats herwaards beroepen, kort daar aan hier na toegezonden, en 'er ook behouden gekomen.

A°. 1644.

Klaagden die van Palleacatta ſterk na Batavia over D. La Doſſa, en verzogten een ander dienaar in zyn plaats, alzoo hy reeds van hier vertrokken was, gelyk hy den 4. April ook zelf in vergadering tot Batavia verſcheen. D. Fierens, met de vloot na Goa gezonden, gierde hier mede aan, om na de zaaken van D. La Doſſa te vernemen.

A°. 1645. den 13. Januari.

D. Merlinus overleden, en D. a Breyl 1645. in zyn plaats hier gehouden. Schreven die van den kerken-Raad alhier aan die van Batavia, dat zy (om niet verlegen te zyn) D. Joannes a Breyl, anderſins na Punto Gale, op Ceylon geſchikt, hier gehouden hadden, alzoo D. Merlinus, die men haar toegezonden had, overleden was.

Ook vond men, by nader beſluit van den 19. Junius, op Batavia goed, dat zyn Eerw: op verzoek dezer Gemeynte hier blyven zoude.

A°. 1650.

Vertrok zyn Eerw: voor een ſpringtogt na Batavia, alwaar hy den 9. Mey in vergadering verſcheen, zey niet geerne weer herwaards te willen, zoo lang 'er de Landvoogd, die 'er nu was, bleef; dog in dit zelve jaar quam 'er een ander, en daar op vertrok hy weer herwaards, daar hy tot 1654. bleef.

A°. 1654. den 27. April.

D. Frontenius 1654. Is D. Fredericus Frontenius herwaards door de kerken-raad van Batavia beroepen, in Julius vertrokken, en eenige tyd daar aan hier gekomen.

A°. 1658.

Wierd Nagapatam door de onzen veroverd, en zedert de gemeynte aldaar van 1660, den 14. Julius, door zyn Eerw: en door D. Baldæus te zamen, tot 1662., dat D. Kruyf daar quam, waargenomen; dog om dit werk hier ordentelyk te behandelen, zullen wy naderhand in 't byzonder van de Nagapatamze dienaars des Goddelyken woords ſpreken.

D. Frontenius is hier tot 1671. gebleven, en ook overleden, waar van men den 12 October des zelven jaars op Batavia berigt, by ſchryvers van hier, kreeg.

A°. 1672.

D. De Pape 1672. Is hier gekomen D. Nathanael de Pape, die hier (zoo de Heer Baldæus in zyne beſchryving van Choromandel fol. 155. zegt) zich als een zeer yverig man in 't werk van zyne bediening gedragen, en aldus hier tot 1680. gelegen heeft, op welke tyd hy na Batavia vertrokken, gelyk hy daar ook den 27. Mey in vergadering verſcheenen is.

A°. 1681.

D. Koop a groen 1672. Quam hier D. Bernhardus Koop a Groen van Malakka, die hier tot 1687. gebleven, toen na Batavia vertrokken, en den 20. November daar verſcheenen is.

A°. 1687. den 13 September.

D. Bakker 1687. Quam hier van Jaffanapatam D. Adrianus Bakker; die hier tot Mey 1688. bleef, en toen na Batavia vertrokken is.

A°. 1688. den 1. November.

D. De Mey 1688. Bleek, dat haar Edelheden belaſt hadden, om D. Adrianus de Mey van Jaffanapatam herwaards te zenden, gelyk hy ook hier tot 1690. gebleven, wanneer, na 't verplaatzen van 't Hoofd-Comptoir van hier na Nagapatam, zyn Eerw: mede derwaards gegaan, en door D. Clement (gelyk wy aantonds onder de Predikanten van Nagapatam zien zullen) vervangen is.

Dienaars des Goddelyken woords, die gelegen hebben op NAGAPATAM.

A°. 1660.

Predikanten van Nagapatam. Deze ſtad is door de onzen 1658. wel gewonnen, dog men heeft hier egter voor 1660. geen predikanten gehad.

D.

D. Baldæus 1660. en D. Frontenius.

D. Philippus Baldæus is de eerſte geweeſt, die hier van Jaffanapatam in dit zelve jaar den 14. Julius gekomen is, den dienſt hier, nevens D. Frontenius van die tyd af tot 1662. waargenomen heeft; en door D. Kruyf vervangen is.

A°. 1662. den 6. October.

D. Kruyf 1662.

Is D. Joannes Kruyf, na dat hy den 24. Julius herwaards door die van Batavia beroepen was, hier gekomen. Gelyk de twee vorige Heeren den dienſt hier maar, by gebrek van een vaſt predikant, waargenomen hebben, alzoo is deze Heer eigentlyk de eerſte geweeſt, die hier vaſt geplaatſt is, en gelyk hy tot 't begin dezes jaars zyn tyd als een wakker man in Tayouan, tot dat dit Eiland aan Coxinja den 1. Febr. overging, uitgedient had, alzoo heeft hy dat ook hier tot 1664. gedaan, in welk jaar zyn Eerw: overleden is.

A°. 1665.

D. De Pape 1665.

Quam hier D. Nathanael de Pape, die hier tot 1672. gelegen heeft, en toen na Palleacatta vertrokken is.

A°. 1672.

D. Maxwel 1672.

Is D. Jacobus Maxwel hier gekomen; die hier tot 1677. gelegen heeft, en toen na Batavia vertrokken is, om dat hy zich niet wilde onderwerpen aan de bevelen van den jongen Heer Ryklof van Goens, Landvoogd van Ceylon, en onder welke Nagapatam toen ook ſtond.

Deze Heer matigde zig aan de verkiezing van Ouderlingen, en Diakenen, uyt een dubbel getal, by den kerken-raad overgeleverd, 't geen D. Maxwel niet kon goedvinden, zeggende, dat de verkiezing hier, gelyk als geheel Indien door, aan de kerken-raad, en de goedkeuring of de afkeuring, aan de Regeering ſtond; om welke reden, alzoo de Heer van Goens begeerde, dat zyn Eerw: dit opvolgen zou, hy na Batavia vertrokken is, zonder dat my egter blykt, dat hier ontrent op Batavia, gelyk anders wel behoorde, eenige ordre geſteld is.

A°. 1677. den 16. Juni.

D. Boſch 1677.

Is D. Lucas Boſch hier van Jaffanapatam gekomen, tot den 18. October. 1682. 'er gebleven, en toen van hier in 't begin 1683. na 't Vaderland vertrokken.

A°. 1682.

Hadden haar Edelheden wel bevolen, dat D. Bartholomæus Grouwels van Malakka herwaars vertrekken zou, om D. Boſch te vervangen; maar die Heer quam daar al bevorens te overlyden.

A°. 1683.

D. Ruterus 1683.

Quam hier D. Joannes Ruterus, die 1685. moeite met zyn Opper-hoofd; de Heer Willem van Dielen, en met de verdre leden van den Raad kreeg, alzoo hy hem, en meer andere, over 't aanaanſchouwen van eenige Heydenſche danſſeryen, korte dagen voor 't houden van 't H. Avondmaal, op eygen gezag, en buyten kennis van den kerken-raad, gedreygd had, zoo zy dit niet nalieten, te willen afhouden.

Hy wierd derhalven van den Raad aldaar in dat zelve jaar buiten dienſt opgezonden, tot Batavia (gelyk wy daar verder zien konnen) om veel redenen in 't ongelyk geſteld, en vertrok buyten dienſt na 't vaderland.

A°. 1689. den 17. October.

Is D. Antonius Clement door haar Edelheden beroepen, om herwaards gezonden te werden. D. de Mey verzogt wel, om op de kuſt geplaatſt te wezen; dog haar Edelheden ſloegen het af, en gaven laſt, dat zyn Eerw:, na de komſt van D. Clement, weder na Jaffanapatam vertrekken zoude.

Ondertuſſchen is D. de Mey, die op Palleacatta lag, by 't verplaatzen van 't Hoofd-Comptoir op Nagapatam, mede hier (gelyk wy gezien hebben) overgekomen, en tot 1690, wanneer de voornoemde Heer hier aanlande, gebleven, en toen weder na Ceylon, of Jaffanapatam vertrokken. D. De Mey 1690.

A°. 1690.

Is D. Antonius Clement hier verſcheenen; die 1698. aan die van Batavia bekend maakte, dat 'er op de geheele kuſt van Choromandel 173. Ledematen waren. D. Clement 1690.

Hy bleef hier tot 1706, in welk jaar ik meyne dat zyn Eerw: ook overleden is.

A°. 1706. den 14. Juni.

Wierd herwaards beroepen D. Nicolaus Groenewoud, die ook kort daar na herwaards vertrokken, en hier wel aangeland is. D. Groenewoud 1706.

A°. 1708. den 26. November.

Is zyn Eerw: van hier voor een korte togt na Batavia vertrokken om te trouwen, en is 1709. den 27. Mey weder herwaards gekomen, en 'er tot 1710. gebleven, wanneer zyn Eerw: weer na Batavia toog, daar hy den 22. December in de kerken-vergadering verſcheenen is.

A°. 1710.

Wierd D. Eduardus Georgius van Slangenberg herwaards beroepen, die hier tot 1712. bleef, toen na Batavia vertrok, den 20. October daar in den kerken-raad verſcheen, en nog dat zelve jaar na 't vaderland vertrok. D. Slangenberg 1710.

A°. 1713. in Mey.

Vertrok D. Jacobus van der Vorm, na dat zyn Eerw: den 3 Januari herwaards beroepen was, na Choromandel, quam hier D. van der vorm 1713.

hier in Juni, en bleef 'er tot 1717, den 2. April, op welken dag zyn Eerw: overleden is.

A°. 1717.

D. De Iong 1717. Is D. Jacobus de Jong hier gekomen, die 'er 1724. nog lag.

Dit is het eenige, 't geene wy van het kerkelyke alhier weten te zeggen, waar by nog een Lyst van de dienaars des Goddelyken woords van beyde deze gemeynten met den netten tyd van hunnen dienst, zullen voegen.

LYST van de PALLEACATZE Predikanten.

Lyst der Palleacatze Predikanten.

Joannes Hermanssoon Follinus.	1625.	1626.
Nicolaus Molinæus.	1627.	1632.
Justus Heurnius.	1632.	1632.
Abrahamus Rogerius.	1632.	1642.
Carolus la Dosla.	1642.	1644.
N. Merlinus.	1645.	
Fredericus Frontenius.	1654.	1671.
Nathanael de Pape.	1672.	1680.
Bernhardus Koop a Groen.	1681.	1687.
Adrianus Bakker.	1687.	1688.
Adrianus de Mey.	1688.	1690.

LYST van de NAGAPATAMZE Predikanten.

Lyst der Nagapatamze Predikanten.

Philippus Baldæus } Fredericus Frontenius }	1660.	1662.
Joannes Kruyf.	1662.	1664.
Nathanael de Pape.	1665.	1672.
Jacobus Maxwel.	1672.	1677.
Lucas Bosch.	1677.	1682.
Joannes Ruterus.	1683.	1685.
Adrianus de Mey.	1690.	1690.
Antonius Clement.	1690.	1706.
Nicolaus Groenewout.	1706.	1710.
Eduardus Georgius van Slangenberg.	1710.	1712.
Jacobus van der Vorm.	1713.	1717.
Jacobus de Jong.	1717.	

Van den LUTHERSEN GODS-DIENST.

Van de Lutheraanze Godsdienst. Dat die van de Deensche Natie van die tyd af, dat Trangebaar by hen bezeten is, hier mede de Lutheraansche Godsdienst geoeffend hebben, stellen wy vast; dog kregen hier geen bericht af, dan na 1705, op welk jaar my bleek, dat de Koning van Denemarken, besloten hebbende, eenige bequame mannen na Trangebar te zenden, zig uyt die van de hooge School tot Halle van zoodanige perzoonen heeft tragten te voorzien, gelyk men aldaar, op 's Konings bevel, door bestier van de Heer Augustus Hermannus Francken, Hoog-Leeraar der H. God-geleerdheid, Pastor van St. Ulrich, en Scholarch van het Gymnasium, tot Halle, in Maagdenburg, hier toe de Heeren Ziegenbalg, en Plutscho, verkoren heeft, de welke zich na Koppenhage begeven, en aldaar van den Bisschop hunne ordineering ontfangen hebben.

De Koning van Denemarken zend 1705; Ziegenbalg, en Plutscho na Oost-Indien.

Deze twee mannen vertrokken den 29. November 1705. van Koppenhage na Oost-Indien, en quamen den 23. April 1706. aan Caap der goede hope.

Die aan de Caap der goede Hope.

Zy deden 's morgens smiddags en 's avons verscheyde oeffeningen aldaar, en besteedden hunnen tyd verder in Godvrugtige verhaalen, en samenspraaken, waar onder zy nu en dan ook wel eenige Lofzangen ter eere Gods by een Musicaal Concert van stemmen en speeltuygen voegden.

Zy meynden aan de Caap der goede hope Christenen te vinden, die begeerig na Gods woord waren; dog vonden zich bedrogen.

De Duytsche Luthersaanen, die daar in grooten getale zyn, hebben geen dienaar. Hun Gods-dienst is gebouwd op de gewoontens van Staat, en is onvoorzien van een vaste en rechte Godvrugtigheyd. Zy oordeelen, dat zy God daar niet konnen dienen, gelyk als in hun eygen land, en beloven dit te verbeteren by hun wederkomst in Duytsland. Tyd gewonnen in zaaken van de wereld, is veel gewonnen; dog in zaaken van de Zaligheid groote schade, als men die uytsteld, en niet zeer yverig waarneemt.

Zoodanig egter was het met de Hollanders niet gesteld, die de kinderen in den Gods-dienst deden onderwyzen, den Bybel lazen, en die de Godvrugtige t'zamenspraaken dezer zendelingen (zoo zy schryven) aangenaam waren.

Ook antwoorden de kinderen der zwarten, en slaven, zeer wel op verscheyde vragen, die men hen dede, dog zy (zendelingen) beklaagden zig daar over alleen, dat de Christenen deze slaven zoo wreed handelden, en 't niet betamelyk oordeelden, hen te doopen.

Even zoo beschreyens-weerdig was ook de Staat der Hottentots, zoo zy in hun eerste brief 1705. te kennen gaven.

En tot Trangebar komt; en hun bericht van daar. In hun 2. Brief, van den 12. Julii 1706, geven zy bericht, dat zy, den 8. Mey 1705. van de Caap vertrokken zynde, den 9. Juli daar na op Trangebar aangekomen waren, van waar zy niets van belang, dan alleen eenige zaaken over de Malabaarze Goden Isparetta, Quivelinga, Bramma, Wistnoe, en Ispara (zy willen Eswara zeggen) schreven.

Hun 3. Brief was van den 16. September 1706, waar in zy bericht gaven, dat zy zich van eerstën af in de Portugeesche

geeſche taal, by veel Malabaaren bekend, hoewel van 't zuyver Portugeeſch veel verſchillende, oeffenden, en dat zy 'er het lot over geworpen hadden, wat taal ieder van hen aanleeren zoude, volgens 't welke dan Ziegenbalg de Malabaarſche, en Plutſcho (of Plutſchau) de Portugeeſche taal te beurt gevallen was; hoewel de eerſte het Malabaars ook aanleerde, en als zyne moeder-taal zich eygen gemaakt, en veel werken daar in vertaald heeft.

Hoe zy 't Portugees en Malabaars ieder, volgens 't lot, leerden.

Zy oordeelden het dienſtig, dat men 't Malabaars, gelyk ook de andre Oosterze taalen, al in Europa begon te leeren, waarſchynelyk op dat die gene, die dan in Indiën quamen, ten eerſten in ſtaat mogten zyn, om in die taalen onder den Inlander dienſt te doen, daar zy anders nog veel tyd, om die taalen daar eerſt aan te leeren, beſteden moeten, en ondertuſſchen niet veel uytrichten konnen.

Zy hadden ondervonden, dat een van de grootſte hinderpaalen der Bekeering onder de Heidenen het ſlecht voorbeeld, en 't quaad leven der Chriſtenen was. Ook behaagden hen de uyterlykheden van hunnen Afgodiſchen meer, dan die van den Chriſtelyken Gods-dienſt; hoewel deze Heidenen anders van oordeel waren, dat alle, die hier de deugd oeffenden, van wat Gods-dienſt zy ook wezen mogten, hier na gelukzalig zullen zyn.

De voornaamſte hinderpaalen, ontrent hunnen dienſt.

Zy (zendelingen klaagden) ook, dat de Papiſten hen zeer hinderlyk waren, alzoo die door liſt veel Heidenen tot hunnen Gods-dienſt zogten te trekken, hoewel 'er ook veel van die reeds Paapze bekeerden op de wegen nog bedelen gingen.

Daar by quam nog, dat, zoo ras een Malabaar Chriſten wierd, zyn ouders hem van alles, waar door hy beſtaan moeſt, beroofden, en hem voor eerloos verklaarden.

Al welke dingen den loop van hunnen dienſt geweldig ſtremden.

Een ſchool opgerecht.

Zy hadden daar reeds een ſchool opgerecht, om de jeugd te doen onderwyzen, en verzogten om meerder onderſtand van geld, op dat zy in ſtaat geraken mogten, om de nieuw-bekeerden in hunnen nood te ondersteunen, alzoo de Malabaarze Chriſtenen daar niets toe geven wilden.

In een Brief van den 12. September 1707. ſchreven zy, dat zy in 't leeren van de Malabaarze taal zeer vorderden, en dat zy een kerk, door hen nieuw-Jeruſalem genaamd, tot Trangebar voor 250 Rykſd: in Aug: voltoid, en gebouwd hadden, in de welke zy Malabaars en

Een kerk op Trangebar gebouwd.

Portugees voor een vergadering van 63 Nieuwelingen predikten, behalven dat 'er ook veel Mohhammedaanen by-quamen, om dit aan te hooren; dog dat zy meer geld, en verſcheyde boeken noodig hadden, om zoo een groot en gelukkig werk te vervolgen.

Hoe veel nieuw-bekeerden 'er waren.

Zy hadden ook de Euangelien, nevens eenige andre werken, in 't Malabaars door Ziegenbalg overgezet, na Europa, en een gouden Afgod aan den Koning van Denemarken gezonden.

Zoo ras deze brieven en berichten in Engeland openbaar geworden waren, hebben die de liefde van verſcheyde Lieden ontvonkt, die 1200 Ryxdaalders aan den voornoemden Heer Franken gezonden hebben, gelyk die ieverige Heer weer bezorgd heeft, dat die zomme na Trangebar tot onderhoud der Malabaaren, die Chriſten geworden waren, en al het hunne om Chriſtus wille verlaten hadden, overgebragt is.

Ondertuſſchen klaagden zy, dat zy ontdekt hadden, dat veele Chriſten wierden, en 't ook bleven, zoo lang zy 'er winſt mede doen konden, en men hen onderhouden wilde; dog dat zy by de minſte vervolging, of zoo ras men maar ophield hen te onderhouden, weder Heidens werden, en afvallen zouden.

Zy klagen ſterk over deze brood en Ryſt Chriſtenen.

Dit waren zaaken, die Chriſtus en de Apoſtelen al mede voorgekomen, gelyk 'er verſcheide geweeſt waren, die hem om den broode, en hen om 't gewin volgden, zonder dat dit Chriſtus of hen belet had, om egter met de predikatie van het Euangelium voort te gaan.

Men had onderwylen ook verſcheide brieven bekomen door deze en gene proteſtantze zendelingen, en andre perzoonen van aanzien, geſchreven, waar in zy vertoonden, wat middelen door hen tot voortzetting van hunnen Gods-dienſt gebruikt waren, en wat vrugten God op de zelve, voor al op Choromandel, had gelieven te verleenen; waar neven zy ook een Kaart van Ooſt-Indiën gevoegd hadden.

Verdre berichten.

Onder deze Brieven was 'er een van Mr. Plutſcho aan Mr. Boehm, dienaar van de duytſche Kapel in 't Paleys van St. James, van Caap de goede hope in Febr. 1712. geſchreven, waar by hy bekend maakt, dat hy van Trangebâr of Madras den 15. Sept. 1711. na Europa vertrokken was, om kennis van de hinderpaalen, aan de zendelingen in Indien voorgekomen, te geven.

Ook was 'er een brief van den 23. September 1712. van Ziegenbalg en Mr. Joh: Ernſt Grundler, een nieuwe zendeling, (die hier met Joh. Georg Beuving, en eenen Polycarpus Jordan, als een mede arbei-

arbeydend hulpeling 1709. gekomen is) aan Mr. Newman, Geheym-ſchryver van het Engels Gezelſchap tot voortzetting van 't geloof, en nog een van de zelve zendelingen aan dat gezelſchap zelf gezonden, waar in zy hen voor 't deel, dat zy in 't zenden van bequame mannen na Trangebârs namen; bedankten.

Deze zeyden ook, dat zy Wiſſelbrieven ontfangen hadden, hen door twee Engelſche Juffers, en meer andren, gezonden, aan welkers zielen zy zoo veel verquikking van Chriſtus toewenſchten, als zy die bekeerden aldaar door hare milde gaven toegebracht hadden.

Het N. T. in 't Portugees overgezonden.

Zy hadden daar ook 213. N. Teſtamenten in 't Portugees bekomen, en, daar reeds al drie Malabaarze, een Portugeeſche, en een Deenſche ſchool opgericht, in welke laatſte 24 kinderen van beyde de geſlachten onderwezen wierden.

Schoolen, door hen opgericht.

Tot de Malabaarze kerk aldaar behoorden 107 Nieuwelingen, en tot de Portugeeſche 83, behalven dat 'er nog 20 Leerlingen waren.

Overzetting van 't O. T. in 't Malabaars ondernomen.

De zendelingen hadden ook ondernomen, om 't O. T. in het Malabaars over te zetten, ten welken einde zy allerley Uitleggers der H. Schrift verzogten.

Mr. Lewis was Capellaan der Engelſche Maatſchappy in de Veſting St. George tot Madraspatam.

Berigten 1713. wegens 't getal der Paapze bekeerden.

In een brief van den 9. Januari 1713. zeyden deze zendelingen van de Paapze zendelingen van Madraspatam gehoord te hebben, dat zy reeds 1200 Malabaaren bekeerd hadden.

En in een brief van den 10. January des zelven jaars, aan Mr. Boehm door een onbekenden geſchreven, bleek, dat de Franſche zendelingen meer den Rykdom van China, dan de bekeering der Chineezen, zogten, en dat ook veelen van de Heidenen, die hun geloof omhelſt hadden, en voor al de Chineezen, groot berouw daar over betoonden, alzoo die zendelingen, en voor al de Jeſuieten, zig maar meeſt beyverden, om hooge bedieningen in dat land te bekomen.

Behandeling der Macaoze vaders afgekeurd by de Chineezen.

Ook was de wyze van behandeling der Portugeeſche Vaders tot Macao niet heel zeer tot den opbouw van het geloove dienende, alzoo de Chineezen zeyden, dat, zoo die Vaders zelfs geloofden, 't geene zy hen leerden, zy dan ook meer deugd betoonen zouden, als men wel in hen beſpeurde.

Gelyk nu de Chineezen groote liefhebbers van de Wiskunde zyn, alzoo zonden de Jeſuieten ook meeſt zulke Wiskundigen na China, om het Hof, en de Opper-beſtierders zoo veel te aangenamer te zyn, en waarlyk deze zendelingen verſtonden (na hun oordeel) hunne Wiskunde vry beter, dan hunne Godsgeleerdheid, predikende zeer zelden, dan op de Feeſt-dagen.

Hoe de Jeſuieten te Macao St. Xavier boven Chriſtus en de Apoſtelen, verheffen.

Ook ſchreef deze onbekende vriend, dat St. Xavier in China niet alleen zeer hoog, en als een groot Heilige-geagt was, en den naam van den Apoſtel van 't Ooſten en van Indien voerde, maar hy had ook een Jeſuiet, tot Macao in de kerk van St. Paul predikende, hooren zeggen, dat St. Xavier meer wonderdaaden, als Chriſtus, en als alle de Apoſtelen, gedaan had.

De Chineezen ſtieten zig ook, voor al om hunne vrouwen, zeer daar aan, dat men in de Kerken Chriſtus naakt aan 't Kruys vertoonde, weshalven zy ook aan hunne vrouwen niet toeſtaan wilden, om in een kerk van zulk een naakten God te gaan, behalven dat zy ook meer zugt tot hunne Afgoden en Heiligen van China, die zy kenden, als tot den onbekenden God dezer Europeers, hadden.

Niet minder was 't in den Paapzen en Mohhammedaanſchen Gods-dienſt voor de Chineezen een groote hinderpaal, dat men hen in die van de Rooms-gezinden in de vaſten, en by de Mooren voor altyd, 't eeten van verkens-vleeſch verbood, hoewel zy anders tot de Mohhammedaanſche (aldaar door de Hindoſtanſe en Perſiaanſche Prieſters ingevoerd) meer, dan tot de Paapſche Gods-dienſt, overhelden, om dat die hen toeſtaat veel wyven te mogen hebben, dat hen de andre verbied.

Een druk-pers, Malabaarze letters, en drukkers bekomen.

In een brief van 1713, aan Mr. Newman geſchreven, maakten zy bekend, dat zy (behalven dat zy nu reeds ook al een druk-pers, en Malabaarze letters had-den bekomen) 2 drukkers van Halle, uyt Saxen te weten, de Heeren Berlyn en Adler, gekregen hadden, die in Juni en September 1713. hier quamen.

Ook bleek uyt een brief van den 12. September des zelven jaars, aan de Societeyt van Londen de Promovendo Euangelii curſu, dat zy verſcheyde Exemplaaren van een Portugees N. T., op koſten dezer Societeyt gedrukt, bekomen hadden; behalven veel andre ongemeene liefde bewyzen en geſchenken die zy van deze Societeit van Londen ontfingen.

En Exemplaaren van 't N. T. in 't Portugeeſch.

Uyt een brief van den 7. October 1717. bleek, dat Mr. Stevenſon, in plaats van Mr. Lewis, Capellaan tot Madraspatam, volgens zyn eygen ſchryven aan Mr. Newton, geworden was.

Mr. Stevenſon 1714. vervangen van Mr. Lewis.

M. Went maakte ook in een brief, van Coppenhage den 22. December 1714. aan Mr. Boehm bekend, dat de Koning van Denemarken in die ſtad een Societeyt tot voortzetting van 't geloove opgericht had, van welke deze Mr. Wendt Geheym-

Ao 1714. een Societeyt tot Koppenhage opgericht.

heymſchryver was. Ook dankte deze Societeyt die van Londen, dat zy de zendelingen van Trangebâr zoo zeer begunſtigde.

Deze Vorſt had tot uytvoering van zyn Godvrugtig voornemen in Indien, zig aan den voorn. Heer Franken, Profeſſor tot Halle, verklaard, die ten eerſten de 2 voornoemde Heeren Ziegenbalg en Plutſchau, na hen tot den dienſt volkomen bequaam gemaakt te hebben, derwaards zond.

Verdre verrichtingen dezer zendelingen.

Wat deze twee wakkere mannen hier verricht hebben, is al ten deele uyt het voorzegde gebleken, van welke Ziegenbalg in wat meer dan een jaar zoo veel in 't Malabaarſch vorderde, dat hy, tot verwondering dezer Inlanders, volſlagen meeſter van die taal, die hy als zyn moederlyke ſpraak, predikte, en ſchreef, geworden, gelyk dat uyt veele werken in die taal door hem geſchreven, of daar uyt overgezet, gebleken is. Een kenniſſe, en bequaamheyd, die hy door 't gedurig lezen van hunne ſchryvers en Poëten, en door 't onderhouden van Poëten maanden lang aan een in zyn huys, en vooral door een weergadelooze iever en neerſtigheyd verkregen heeft; makende 1708 een begin om 't N. T., te weten eerſt de 4 Euangeliſten en de Handelingen der Apoſtelen, en daar na 't verdre van dien, in 't Malabaarſch over te zetten, dat 1714. tot Trangebâr in quarto gedrukt is.

A°. 1709. quamen de nieuwe gezondene en voornoemde zendelingen Grundler, &c: hier ook met een fraeje gift van 2027 Ryxdaalders uyt Denemarken, en van nog 1117 Ryxsdaalders uyt Duytsland, van deze en gene Godvrugtige zielen tot voortzetting van dit Geeſtlyk werk hier met een zonderlinge zugt byeengezameld. Ook bragten zy een volmaakten Apotheek, en een Koninklyke laſt mede aan den Deenſchen Landvoogd alhier, om de zendelingen in alles, dat noodig was, de behulpſame hand te bieden.

In dat zelve jaar had de Heer Ziegenbalg ook een tocht na Tansjouwer gedaan; dog was onverrichter zake wedergekeerd, alzoo hem daar over al de weg om te prediken geſloten, en hy door de Grooten ontrent dit ſtuk verhinderd wierd.

A°. 1715. zonden die van de Engelſche Societeyt de Propaganda fide door bezorging des Aard-Biſſchops van Canterburi, den Heer Tenniſſon, en van den Heer Chamberlain aan deze zelve zendelingen een zomme van 1194 pond Sterlings 2 Schell: en 3 ſtuyvers, nevens verſcheyde heerlyke wiskundige en andre werktuygen, en eenige andere geſchenken.

Eenigen tyd bevorens had de Heer Ziegenbalg aan zeker Heer overgezonden zyne Bibliotheca Malabarica, in 4 Klaſſen; van welke ieder dit vervattede:

De I. Beſtond uyt 14 boeken over de Reynheyd der Euangeliſche Leere, door Ziegenbalg gemaakt.

II. Claſſe verhandelde in 21 boeken, bevorens door Roomſch-gezinden beſchreven, den Roomſche Gods-dienſt.

III. beſchreef in 119 boeken de Afgodery en Gods-dienſt der Malabaaren, uyt hunne beſte ſchryvers uytgetrokken.

IV. En 11 boeken waren in deze Claſſis over den Gods-dienſt der Mohhammedaanen.

Uyt de eerſte Claſſis bleek ook, dat hy 1712. een zeer heerlyk Lexicon Malabaricum, waar in eerſt 20000, en naderhand wel 40000 Vocabula of Phraſes gebragt wierden, en ook een zeer heerlyk Lexicon Poeticum (uyt de beſte Malabaarſche Poëten getrokken en in 17000 woorden beſtaande) gemaakt, en in 12 Deelen verdeeld had.

Over dit laatſte werk was hy langen tyd beſig geweeſt, en had ten dien eynde eenige maanden lang eenige Poeten in zyn huys by zich gehouden, en meer dan honderd Malabaarſche Schryvers wel 2 a 3 jaaren aan een, zonder te ruſten, doorlezen, om dus volſlagen meeſter van deze taal te werden.

Dit was zyn buyten-werk buyten zyn dagelyks werk van prediken in 't Hoogduytſch en Malabaarſch, terwyl zyn âmptgenoten Plutſchau en Grundler 't hunne al mede met prediken, en 't overzetten van deze en gene werken in 't Portugeeſch, yverig waarnamen; behalven hunne opzicht over de ſchoolen.

Hy was, na 't overzetten van 't N. T. ook, tot het overzetten van Moſes Boeken getreden, en gekomen tot Joſua, welk boek hy op de reys na Europa, eer hy aan de Caap der goede hope quam, overzette, gelyk hy toen ook 1715. zyn Malabaarſche Grammatica in 't latyn opſtelde, welke 1716. te Halle in Maagdenburg in quarto gedrukt wierd.

Uyt een Brief van den 3. Januari, en den 23. September 1714. bleek mede, dat de zendelingen de Euangelien en de Handelingen der Apoſtelen in 't Malabaars gedrukt hadden, en dat 2770 Ryxdaalders daar toe bekoſtigd waren.

Den 15. Januari 1715. ſchreven zy van Trangebâr, dat het vertrek van Ziegenbalg van daar 1714 aan alle de Nieu-

welingen een zeer groot verdriet toebragt; en uyt een nadre brief van Mr. Grundler van den 28. Auguſtus des zelven jaars, uyt Trangebâr geſchreven, bleek, dat zy het verdere van 't N. T. in 't Malabaars aldaar ook gedrukt hadden; dog een Jeſuiet van Poedeſeri zeyde dat de Malabaarze overzetting van het N. T. vol misſlagen was, die Mr. Grundler by een brief verzocht had hem aan te wyzen.

Het N. T. afgedrukt in 't Malabaars.

In deze tyd was Mr. Cobbe Kapellaan op 't Eyland Bombahi, en in de Veſting St. George, opper-Beſtierder der Engelſchen de Heer Sigiſmund Haſſins, die 1716. door de Heer Joſeph Collet vervangen is. En lag bevorens D. Aanderſon in Bengale, en D. Watzon op Bombay was naderhand door D. Cobbe vervangen.

Kapellaanen nu tot Bombahi.

Men had in Trangebâr nu nog als bevorens drie kerken, de Deenſche, Zion, de Malabaarſche en Portugeeſche (die voor de nieuw-bekeerden was) nieuw-Jeruſalem, genaamd, en de Rooms-Catholyke, behalven nog een Tempel der Mooren, en vyf Pagoden der Heydenen.

Kerken tot Trangebâr.

Ook hoopte Mr. Ziegenbalg metter tyd 't voornaamſte gedeelte van een werk te bekomen, waar in men de geſchiedeniſſen der Koningen van Malabar beſchreven vind.

Hope van Ziegenbalg om 't leven der Malabaarze Koningen te bekomen.

Die Heer, den 26. October 1714. van Trangebar na Europa vertrokken zynde, was den 1 Juni te Bergen in Noorwegen, en zoo verder over Hamburg in 't Leger voor Straal-zond by den Koning van Denemarken gekomen, die hem zeer minnelyk ontfangen, en verſcheyde reyzen zeer gunſtig gehoor gegeven had.

Ziegenbalgs vertrek na Europa, en hoe hy daar is ontfangen.

Naderhand zag hy tot Halle den Heer Profeſſor Franken, en andren van zyne vrienden, trouwde ondertuſſchen met Juffr. Maria Dorothea Saltzman, en vertrok met haar uyt Duytſland na Engelang, alwaar hy voor de Illuſtre Societeyt de Promovendo Euangelii Curſu verſcheen, welke zyn Eerw: zeer minnelyk ontfing, en hem een geſchenk van 20 Guinees dede, waar tegen hy haar weder 12 Exemplaaren van zyne Grammatica Malabarica ſchonk.

Hy genoot ook veel beleefdheden van den zeer Geleerden en zeer Eerwaardigen Heer, William Wake, Aards-Biſſchop van Canterburry (alzoo de Heer Teniſon eenige tyd bevorens overleden was) welke in de later tyd 1719. ook een heerlyken Latynſchen brief aan deze Sendelingen tot Trangebâr ſchreef, die wel weerdig was om mede in dit werk ingelaſt te werden, zoo niet vreesde te wydloopig te zullen zyn.

Hy vertrok den 4. Maart 1716. van Londen weder na Indien, quam den 9 Auguſtus voor Madras ten anker, en ging verder te land met Palankyns (na dat hy 14 dagen by de Heer Stevenſon gehuysveſt, en van de Engelſche Heeren Landvoogden Haſſins en Collet deftig en minnelyk onthaald was) na Trangebâr, alwaar die neerſtige Heer, (die in de vorige tyd ook zeker Malabaars Boek, Nidi Wumpa, vervattende hunne zeden-leer, en de Malabaarſche Almanach vertaald, en dit toen na Europa ter druk-pers overgezonden had) na ruym 3 jaaren van zyn dienſt den 23. Februari 1719. tot groote droefheyd van allen en tot een uytnemende ſchade van zyne gemeente is overleden; en die tot geen minder verlies den 19 Maart 1720. door de Heer Grundler, als zynde ook in de Malabaarſche en Portugeeſche taalen zeer ervaren, gevolgd wierd.

Syn dood, en die van D. Grundler.

Kort voor des laatſten dood verſchenen hier weer 3 nieuwe zendelingen, D. D. Benjamin Schulten, Nicolaas Dal, en Johan Henrik Kiſtemaker. Volgens de berigten 1722. verder bekomen, en ook volgens blyken van 1723, was 'er een Grammatica Tamulica, of Malabarica, van de Heer Ziegenbalg, tot Amſterdam by R. en G: Wetſtein gedrukt.

Van deze laatſte zendelingen was Kiſtemaker, na al verre in 't Malabaars gevorderd te zyn, den 16. Febr. 1722. overleden, en Dal oeffende zich in 't Portugees, zynde toen ook 127 kinderen in de ſchoolen. 1720. waren 'er 31, en 1721. 8 gedoopt. Schultze oeffende zich al van den beginne ſterk in 't Malabaars.

By de vorige Sendelingen wierden in October 1714. nog 3 andre, te weten, D. D. Chriſtiaan Frederik Prieſter, Martyn Boſſe, en Chriſtoffel Theodoſius Walter, van Halle na Londen gezonden, om in 't korte van daar na Trangebâr te vertrekken.

Men zag toen uyt verſcheyde ingekomene berigten ook, dat aldaar te dier tyd 5 ſchoolen; te weten, 1 Charitaat-ſchool voor de Malabaaren, 1 Portugeeſche en een Deenſche voor de jongens en meyskens te zamen, en dat de kinderen in alle deze ſchoolen 96 ſcholieren ſterk waren.

Andre Miſſionariſſen.

Ook hadden de Miſſionariſſen daar al bevorens een byzonder huys voor zich gekogt, en in 't eerſt 27, en daar na nog meer bedienden tot hunnen omſlag te onderhouden, gelyk zy van 1717. af daar ook een Seminarium (waar in 8 Inlandſche ſtudenten waren) opgericht hadden.

In vervolg van tyd vernam men ook, dat de vorige overledene Heeren zendelingen aan de Malabaarze Gemeynte de boeken Mozes, Joſua, en Judicum mits-

gaders

gaders 't geheel N. T. (alles door Ziegenbalg vertaald) niet alleen overgegeven hadden, maar dat zedert de Heer Schultze vervolgde om de boeken des O. T., daar het de Heer de Ziegenbalg gelaten had, in 't Malabaars over te zetten, behalven dat het N. T. nu weer in octavo met een kleener letter, en met de gelykluidende texten, 1720. al begon gedrukt te werden, waar mede men al tot Marcus gevorderd was; daar beneven had men de Pſalmen Davids in 't Portugees, en een Communieboek in de Malabaarze taal reeds bekomen.

Ook bleek den 9. September 1721. dat de Hr. Schultze al voor anderhalf jaar in beyde de taalen gepredikt had. 1722. waren 'er in de ſcholen 141 kinderen, waar van 75 van koſt en kleederen door de zendelingen verzorgd wierden; en 18 gedoopten.

In December des zelven jaars was 't N. T. in octavo afgedrukt.

De Gemeynte der Malabaarze nieuwe Chriſtenen beſtond uyt 119, die der Portugeeſche uyt 120, en de ganſche kerk daar uyt 239 zielen, behalven dat 'er nog veelen geſtorven waren.

Den yver van de Heer Schultze was ongemeen groot, die nu en dan op eenen dag, als hy de dorpen, onder 't diſtrict der Deenſche Maatſchappy gelegen bezogt, vier a vyfmaal predikte.

Men had ook een Malabaarſch Pſalmboek verveerdigd, en eyndelyk ook uyt de nagelate ſchriften van de Hr. Grundler de Hiſtorie van Chriſti lyden in 't Portugees bekomen, welke de Heer Schultze nu ook in 't Malabaars overzette.

De ſchool kinderen 1723. waren 125. van welke 'er verſcheyde uyt de ſchoolen verloſt waren.

Dit is alles, dat wy van den voortgang der Deenen tot Trangebâr in de zaaken des geloofs konnen zeggen, wenſchende dat wy van hen, en ook van andren, verdre kennis van den ſtaat van hunne Kerken en Gemeynten aldaar en elders, bekomen mogten; tot het welke wy 1725. nader gelegenheyd door toedoen van de Heer Karolus Schaaf, hoog-Leeraar in de Ooſterze taalen tot Leyden, bekomen hebben, wanneer ons de Heer Franken Profeſſor in de H Gods-geleerdheyd tot Halle; daar toe zyn zonderlingen dienſt, en de werken dezer zendelingen (om 't noodige daar uyt te trekken, en in myn werk in te laſſen) met veel beleefdheyd en hertelykheyd aanbood, en daar by den grond leyde, om 't verdre hier op zyn tyd te vernemen.

En hier mede ſcheyden wy geheel en al van de kerkelyke zaaken op de Kuſt van Choromandel.

Na dat wy nu alle de zaaken, die wy meynen, dat of in 't wereldlyke, of in 't kerkelyke, tot de Kuſt van Choromandel en voor al tot aanwyſing van het vermogen van onſe Maatſchappy aldaar, behooren, en zoo breed, als wy noodig oordeelen, verhandelt hebben, zal het tyd werden, dat wy ook te berde brengen, 't geen ons van de Koninkryken van Pegu, Arracan, en Bengale bekend is, alzoo wy daar niet alleen vaſte Comptoiren gehad, maar de eerſte twee altyd, en 't laatſte een geruyme tyd, onder de Kuſt van Choromandel, en deszelfs Landvoogd, geſtaan hebben.

VIERDE BOEK.

Van het

KONINKRYK PEGU, en ons Comptoir aldaar.

EERSTE HOOFD-STUK.

VAn het Koninkryk Pegu, *en ons Comptoir aldaar. Grenzen van 't Ryk. Dat weynig bekend, en onbereysbaar is. Voornaamſte ſteden deszelfs. De ſtad* Pegu *beſchreven. 's Keyzers Paleys. De ſteden* Ava. *Pron. En Zierjang. Koopmanſchappen, daar vallende. Goederen, hier getrokken. En jaarlykze bezendigen herwaards. De Tol. Winſten hier vallende. De gevallen der Keyzeren van* Pegu, *met den Koning van* Martavan. 1530. *dien hy overwon. Als mede den Koning van* Pron. *En den Koning van* Ava. *Zyn vier witte Olifanten. Hoe hy die bekomen heeft. Op wat wyze de Keyzer van* Pegu *gekroond werd. Verplichting der grooten aan hem. Aleagar liet zyn zoon* Brama *na. Die zyn oom, den Koning van* Ava, *overwint. Dat hy door quade bedryven op zyn hals haalde. De Keyzer begeeft zich in een twee-gevecht met den Koning van* Ava, *dien hy overwint, en dood. 't Getal der verſlagenen. Zyn verdre verrichting. Vooral met de zoon van de Koning van* Siam. *Het treuren van den Olifant des Konings van* Ava. *Wat voor beelden de Keyzer van* Pegu *maken liet. Afval des Konings van* Siam. *Staat des Keyzers nieuw Leger. De Keyzer dwingt de Prieſters ten oorlog te trekken. De Koning van* Tangu *valt hem af. De Prieſters roepen den Koning van* Jangoma *in. Die 't Ryk niet dorſt aanvaarden. 's Keyzers verdre gevallen met de Koningen van* Arracan Tangu, *en Siam. De Koning van* Arracan *Geeft* Zierjang *aan* Philippo Britto, *die 't zeer verſterkt. Die Koning belegerd hem* 1604. Pegu, *en de witten Olifant, geraakt weer onder* Siam. 1626. *Slegte ſtaat der* Peguaanen, *Hoogmoed dezer Koningen. Neerſtigheyd der* Peguaanſche *vrouwen. Geſtalte, verwe, en dragt der* Peguaanen. *En van hunne vrouwen. Mitsgaders van de* Bermanders. *Hunne ſlegte veſtingen, en ſlegte Soldaaten. Zy doen zeer goed recht. Hunne gedagte van de aardbeving. En der Indiſche wyzen van den aard-klout, op de ſlang ruſtende. De Olifants-jacht zeer vermakelyk. Hoe gevangene Olifanten tam gemaakt werden. Overvloed dezer dieren. Hunne nuttigheyd in den Oorlog. Vergulde vaartuygen des Konings. De* Peguaanen *wel eer groote Sodomieten. Werden door zekere Vorſtin 'er af gebragt. Geen maagden in dit Ryk. Hunne huwelyken. En erfeniſſen. Tot 't betaalen der ſchulden moeten zy wyven en kinderen verkoopen. En by wat geval die los raken. Van den Gods-dienſt der* Peguaanen. *Hunne gedachte van God. En hun dienſt aan de Duivel. Wie daar ontrent Bedil-al is. Verdre duyvels-dienſten. Verſcheyde Feeſten. Dat van* Sapaŋ Djasje. *Het Feeſt* Sapan Catena. *Het Feeſt* Sapan Djaimo Sedjenon. *Het Feeſt* Sapan Daiche. *Het* Sapan Donon. *Pryzen, die men daar uytdeeld. Andre Heylige bedryven des Keyzers. De Prieſters. Hoe die wy-water maken. Veelen die zich ter eere der Afgoden opofferen. Hunne menigvuldige Afgoden. Wat naam zy de hel geven. Hunne Prieſters, beſchreven. Hun uytvaart. En die van den Keyzer.*

Van 't Koninkryk Pegu, en ons Comptoir aldaar.

ONder deze drie Ryken, in ieder van welke wy een Comptoir gehad hebben, zullen wy eerſt van Pegu ſpreken.

Daar is een Koninkryk, en daar is ook een ſtad van dien naam.

Wat het Koninkryk aangaat, dat plagt een van de Magtigſte van Indien te zyn.

Grenzen van 't Ryk.

Het grenſt in 't Noorden aan Arracan en Ava, in 't Ooſten aan Brama, Martavan, Cambodia, en Coetsjien China, in 't Zuyden aan Siam, en in 't weſten werd het door de Golf van Bengale bekabbeld.

By de ouden (die 'er egter zeer weynig af wiſten) werd het Ἰῶν λῃστῶν χώρα Leſtarum Regio, of 't moordenaars en ſtruykroovers land, genaamd.

Dat weinig bekend, en onreysbaar is.

Dit ongemeen woeſt land, en om de menigte der Tygers, die men 'er heeft, niet bereysbaar, is niet wel in zyn grootte, lengte, en breedte, te beſchryven, behalven dat het ook altyd niet onder eene

en

en de zelve zoorte van Vorſten geweeſt is.

Voornaamſte ſteden des zelfs. Men heeft in 't zelve veel voorname en zeer groote ſteden, onder welke Pegu, Ava, Pron, en Zierjang, wel de grootſte en beſt bekende zyn.

De Stad Pegu beſchreven. De ſtad Pegu is de voornaamſte van allen, waar na 't geheel land genaamd is, om dat zy wel eer de Hoofd-ſtad was. Zy beſtaat uyt twee ſteden, waar van de eene de oude, en de andre de nieuwe ſtad genaamd werd. Zoo als men uyt Zee komt (dat van de Kuſt van Choromandel een reize van ontrent 8 dagen geeft, alzoo men van 't weſten maar Noord-Ooſt aan door de Golf van Bengale boven de Andemaons Eilanden te ſteveenen heeft) komt men, na 7 mylen de rievier van Pegu opgezeild te hebben, eerſt voor de ſtad Zierjang, en van daar moet men, om tot Pegu te komen, nog 18 mylen hooger de rievier opvaaren, die in een gety 18, en, by een ſpring-vloed 22 voeten waters opdryft, waar door men 'er zeer gemakkelyk in twee tyen komen kan.

In de oude ſtad woonen alle vreemdelingen en Koop-lieden, die daar ongemeen veel zyn, en 'er ſterken handel dryven. Zy is zeer oud, groot, en vol ruime groote huizen doch, meeſt van Bamboezen, hoewel zy hier en daar ook ſteene pakhuizen hebben.

De nieuwe ſtad wierd ontrent 1565. a 1566. door den Keizer Alcagar in korten tyd opgebouwd, en zeer ſterk gemaakt. Zy legt in een heerlyke Landsdouwe, ontrent op 16 graaden N. Breedte, en is in 't vierkant met zeer hegte muuren opgehaald, hebbende vier a vyf poorten aan ieder zyde, en een groote gragt rondom, die altyd vol water, gelyk dat weer vol Kaymans is, die daar met voordacht in gehouden werden, om te beletten, dat 'er iemand mogt overſwemmen. Daar zyn 'er van 20 a 30 voet in, en die van zoo een krokodil verſlonden is, werd geoordeeld aanſtonds in den Hemel te komen; hoewel 'er zeer weinigen beluſt zyn, om 'er door die weg, hoe ſterk zy dit ook gelooven, te geraaken.

Op de ſtads muuren zyn hier en daar houte bolwerken, en veel wachthuizen, die met geſlagen goud vercierd werden.

's Keizers Paleys. Gelyk de Keizer van Pegu in deze ſtad zyn Hof plagt te houden, alzoo ſtond zyn paleis in 't midden van de zelve. Het vertoonde op zich zelve een volſlagte ſterkte, met wallen en grachten voorzien, en twee groote Poorten hebbende. Ter rechter en ter linker hand van dit paleis waren twee Galderyen, daar de Grooten en Edelen hun verblyf hadden, om den Vorſt zoo veel eer en te gemakkelyker te konnen opwagten, wanneer hy te voorſchyn komen, en gehoor geven zal, dat door 't blazen op 12 zilvre Trompetten aangekondigd werd.

Aan ieder zyde van dit paleis was ook een groote ſteene pilaar, op welke uytgehouwen ſtond: *ieder kan, zonder verlof, vertrekken.*

Een van de fraeiſte zaaken aan dit paleis was, dat het door vier zwaare Reuzen-beelden van heerlyk glad marmer, gelyk als door vier Atlaſſen, aan vier zyden onderſteund wierd. Deze zagen 'er zeer vreezelyk uyt, en ſchenen als te klagen over de zwaren laſt, die zy torſſen moeſten. Men zag daar in ook een marmere heerlyke vloer, zoo glad als een ſpiegel, aan welkers ſolder geen goud en zilver gelpaard was, om daar aan als de gedaante van een ſchoonen ſtar-Hemel te geven.

Ontrent dit paleis zag men nog verſcheide andre koſtelyke gebouwen, waar aan veel Marmer-en Porphyr-ſteen, zeer konſtig geſlepen, verwerkt was.

Schoon nu de Koning zyn Hof wel eer hier plag te houden, heeft hy, na dat hy meeſter van het Ryk en de ſtad Ava geworden is, zynen Setel derwaards verplaatſt.

De ſtad Ava is ongemeen groot, zy De ſtad Ava. legt 180 mylen de rievier op, die zig in de beneden landen in verſcheide takken verſpreid, en met een grooter geweld, als den Rhyn-ſtroom, komt afzakken, waar door men hier ook zeer veel maalſtroomen, droogten, en vlakke gronden heeft. Deze rievier loopt van Zierjang na Ava Noordelyk op, alwaar men onder weeg veel dorpen, en ook de Stad Pron, Pron ontmoet.

Men mag te land na Ava niet reizen, alzoo dat aan niemand, dan de Land-boden van den Keizer, om dat de Robynen daar vallen, geoorloft, buiten dat het ook een zeer gevaarlyke reize wegens den Tygers is. Over de land-weg heeft men wel een maand of vyf weeken werk, eer men tot Ava komen kan. Als men die langs de rievier neemd (dat vry zekerder is) heeft men egter zeer veel moeite, om tegen dit ſterk af-ſtroomend water (dat maar 10 a 20 mylen opwaards waſt) al boomende en zettende op te komen. Ook kan men dit niet anders dan by dag doen, en moeten de arbeiders by nacht ruſten. Dit is de oorzaak, dat de goederen, die niet anders na boven gevoerd konnen werden, wel twee maanden, en zomtyds nog veel langer, onder weeg zyn; daar men in 9 a 10 dagen zeer gemakkelyk na beneden komen kan.

En Zierjang. In de Stad Zierjang plagten wy ons Comp-

Comptoir te hebben, van waar men na die andre ſteden maar voyagien deed, en die plaatzen waren dan, en vooral 't groot Comptoir Ava, gewoon het verhandelde aldaar aan 't Comptoir Zierjang (daar zy alle onder behoorden) te verantwoorden, gelyk het Comptoir Zierjang dan weder rekening van alles aan 't groot of Algemeyn Comptoir op Choromandel dede.

Dit Comptoir ſchynd zyn begin, niet lang na 't oprichten van ons Comptoir ter Kuſte van Choromandel, genomen te hebben, en hoewel het nette jaar ons onbekend is, blykt ons egter klaar, dat wy 1631. hier al handelden. Wy hadden daar een ordentelyke Logie, en verſcheide Opper-hoofden, onder welke geenzins van de minſte de Heeren opper-Kooplieden Joris van Coulſter, Adriaan van Swaanswyk, Elias van den Broucke, Bartholomeus van Roozendaal, Cornelis Meersman, en meer andre geweeſt zyn; dog in 't jaar 1677. vond men goed dit Comptoir geheel op te breken.

Koopmanſchappen, daar vallende.

De Koopmanſchappen, die ons herwaards getrokken hebben, zyn de Robyn (een heerlyk geſteente, dat alleen in dit Ryk, en wel byzonder in Ava valt, en 't geen daar maar voor den Keizer alleen gegraven werd) zilver (alzoo daar ook zilver en goud-mynen zyn) Kalin (een erts, zeer na by 't zilver komende) Olifants-tanden, Tin, Waſch, Honig, Cardamon, verglaasde potten (Martavânen, na 't land, daar zy eigentlyk vallen, genoemt) zoo groote, als kleene, en veel houtwerken. Ook vallen in Ava in 't byzonder lange Peper, kopere Pitjens, en nog een zeker Metaal, Namrak, Aardolie, Caatsjoe, en hout-olie; dog het Tin, en de voornoemde Martavaanen, vallen alleen in 't Ryk van Martavan, en Taway.

Goederen, hier getrokken.

De goederen nu, die de onzen in Pegu brengen, zyn deze, allerley Lywaaden, als,

Ruwe Bethillis.
Tsjavoni's.
Caricams.
Talponi's.
Caricams Grandi's.
Cattawani's, en ander geſchilderd goed.
Longetjes.
Papeli's.
Bore Ginggangs drie draad.
Alegia's.
Boelongs.
Brandams,
Taffatsjela's drie-draad.
Rood garen,
Nagelen.
Nooten Muſchaaten.
Foelie.
Caneel.
Sandal-Hout.
Boekſpiegels.
Gemeene hoeden.
Vermilioen.
Quik-zilver.
Lakenen.
Allerley Perſiaanze ſtoffen, Roozewater, &c:

De Jaarlykze bezendingen herwaards.

Om deze goederen te vertieren, en de andre in te koopen, doet men jaarlyks twee bezendingen herwaards, de eene in September, dat de grootſte is, om dat 'er dan een groot ſchip na toe gaat, en eene in Januari, dat de kleene genaamd werd.

De Tol.

Zoo ras men in Pegu, of te Zierjang, voor het Tol-huis des Keizers komt, moet alles tegen 14 ten honderd (10 voor den Vorſt, en 't verdre voor de bedienden) dat al vry hoog is, vertold werden.

Men verzoekt daar verlof van den Vorſt om te mogen loſſen, en, als 't goed aan land is, vraagd de Tollenaar, wanneer 't gelegen komen zal, om 't zelve te bezien, en om te weten, of alles ook wel aangegeven is.

De voorname reden van de komſt, zoo van den Tollenaar, als van de andre bedienden des Keizers, is egter om eens wakker te ſmullen, alzoo dan 't beſte, dat 'er is, door de ſcheeps-vrienden opgeſchaft werd, daar zy zich, in plaats van wel toe te zien, met brandewyn, &c: zoo dronken drinken, dat zy om verre rollen.

Dit gedaan zynde, belaſten zy, dat men alle 't geſchut, geweer, en 't kruyt, aan de wal brengen zal, dat men zoo veel doet, als men noodig oordeeld, vermits men hen daar van niet meer zegt, als zy behooren te weten.

Niets mag 'er aan land komen, tot het minſte geſchenk toe, dat men aan iemand doet, of den Keizer moet het bekend zyn.

Daar na vernemen zy, na de groote van het ſchip, na 't getal der manſchap, die 'er op is, hunne naamen, hunnen ouderdom, wanneer de zelve van de Kuſt vertrokken, hoe lang zy onderweeg geweeſt zyn, en wat hen ontmoet is.

Winſten, hier vallende.

Op de goederen, die men hier brengt (behalven dat de waaren, die men hier van daan voerd, en de vrachten en overvaar gelden der genen, die met onze ſchepen herwaards overgaan, en de wiſſels der Mooren, fraeje winſten gaven) wierd hier jaarlyks, buyten de onkoſten (die wel 10 a 12000 gl: beliepen) vry geld in de vyftig duyzend gulden gewonnen.

Schoon deze Vorſt gemeenelyk maar

Ko-

De gevallen der Keizeren van Pegu.

Koning van Pegu genaamd werd, zal ons egter het volgende verhaal van zyn magt klaar leeren, dat hy weerdig is Keizer genaamd te werden, alzoo zyn vermogen ongemeen groot, en hy wel eer overwinnaar van veel Koningen en Koninkryken geweeſt is.

Zomtyds wierden zy de Koningen van Pegu, en zomtyds de Koningen van Brama genaamd, 't geen daar van komt, om dat de Koning van Pegu, Breſagucan een Vorſt, die over 9 Koninkryken Keizer was, door den Koning van Brama overwonnen is, gelyk hy ook den Koning van Martavan onder 't geweld van zyne wapenen heeft doen buigen.

Met den Koning van Martavan. 1530.

Pinto verhaald 'er ons in zyn tyd dit af, dat de Koning van Brama (die toen den Koning van Pegu al overwonnen had) in de ſtad Pegu een Leger van ſevenmaal honderd duizend man (waar onder 600000 Peguanen waren) veerdig maakte, om den Koning van Martavan te belegeren, ten welken einde hy ook een vloot van 700 ſchepen gereed maken liet. Dit viel ontrent 1530. voor.

Hy belegerde die ſtad zes maanden en derthien dagen, terwyl die Vorſt zig met een Leger van 130000 man dapper verdedigde, in zoo verre, dat 'er van al dit volk nog maar 6000 man overſchoot.

Dien hy overwon.

Nadat hy dan zag, dat hy het niet langer zou konnen uythouden, bood hy den Koning van Brama aan, dat hy hem, indien hy opbreken wilde, aanſtonds 30000 Biſſen zilver (die ontrent een Millioen uytmaken) en jaarlyks 60000 Ducaaten geven, of dat hy hem anders maar toeſtaan wilde, om met 2 ſchepen na Siam, met zyn vrouwen, kinderen, en ſchatten te vertrekken, en dat hy hem dan de ſtad, en 't Ryk, met alles, dat 'er in was in handen ſtellen zoude.

Maar de Koning van Brama hem dit niet willende toelaten, was hy genoodzaakt zich aan hem over te geven.

Zoo ras hy Meeſter van de ſtad Martavan was, vernielde hy de zelve, verbrande 140000 huizen, 1700 Tempels en 60000 Afgods-Beelden.

Aan de menigte dezer gebrande gebouwen kan men ten naaſten by van de groote, magt, en 't aanzien dezer ſtad, en van dien overwonnen Vorſt, oordeelen.

Den Koning van Martavan Chambainta genaamt was, met de Vorſtin Njay Canata, dogter van Breſagucan, of van dien Koning van Pegu, dien den Keizer van Brama overwonnen had, getrouwd, welke Vorſtin hy daar na, met veel andre vrouwen dede ophangen, en haren Gemaal, nevens verſcheyde andre grooten, met een ſteen om den hals in Zee werpen.

Als mede den Koning van Pron.

Dit verricht hebbende, ging hy de ſtad Pron, met een vloot van 12000 ſchepen, en kleene vaartuigen, en met een Leger van negenmaal honderd duyzend man belegeren.

Hy verſtond, dat den Koning van Ava overleden, dat zyn zoon, pas 13 jaaren oud, in zyn plaats gevolgd, en met een dochter van een ander Koning van Ava, pas voor de dood van zyn Vader, den Koning van Pron, getrouwd was. Deze Princes had de Keizer van Brama voor zich zelven ten huwelyk verzogt; dog zy was hem van den Koning van Ava geweigerd. Dit was wel de voornaamſte reden, waarom hy Pron belegerde.

Hy wierd 'er manmoedig afgeſlagen; dog de ſtad wierd door eenige verraders aan hem overgeleverd.

Hy kreeg de Koningin, die 36 jaaren oud was, gevangen, lietze naakt langs de ſtraat zoo lang geeſſelen, tot dat zy, door die en andre ſmerten afgemat, den geeſt gaf.

En den Koning van Ava.

Daar op trok hy verder met zyn Leger na het Ryk van Ava, belegerde de ſtad Meleytay, daar hy ontrent 30000 man verſloeg, hoewel hy zelfs meer dan honderd en vyfthien duizend mannen verloren had.

Hy wierd nogtans eindelyk Meeſter van de Veſting, en dwong den Koning van Ava verder (die zig aan hem niet overgeven wilde) om zig, nevens zyn Koningin, en kinderen, voor den Koning van Siam te vernederen, aan den welken hy 6000 Biſſen, of 200000 gulden jaarlyks, en een Pint Robynen beloofde, behalven dat hy hem by zyn komſt wel twee Millioenen ſchonk, waar op hem die Vorſt ook de voornoemde 30000 man toegezonden had.

Eenige tyd bevorens had zig zeker Xemindo, een Geeſtelyk Heer, tegen den Keizer van Brama opgeworpen; dog die verdreven zynde, ſpant met den Xemin van Satan (zeker magtig Vorſt) aan, die den Keizer van Brama vermoorden, en zich kroonen dede, dog hy van de zyne verlaten, en gedood zynde, beoorlogde Xemindo Aleagar, des vorigen Peguaanzen Keizers Zuygbroeder, ende Aleagar verſloeg Xemindo, en wierd Keizer van Pegu gekroond; kreeg ook eindelyk Xemindo, nadat hy 2½ jaar Koning geweeſt was, gevangen, liet hem onthoofde, en verbranden.

Deze Keizer van Brama, Aleagar (van Vincent le Blanc ook Chaumigrem genaamd) is een zeer magtig Vorſt geweeſt°, die zeer veel Ryken, als die van Cavelan, Martavan, Ava, Bacan, Tangran, Pron, Jangoma, Sontan, Trucon, Coblam Tranſiane, en Siam, overwonnen heeft.

Zyn vier witte Olifanten.

Hy had gemeenelyk vier groote witte Olifanten voor zynen wagen, die hy, als hy met de vierdubble goude kroon op 't hoofd op zynen Throon zat, ook gemeenelyk voor hem komen, en eerbiedigheid, met de snuyten om hoog te steken, den mond wyd open te spalken, en drie vervaarlyke schreeuwen te doen, en dan op hunne knyen voor hem te vallen, betoonen liet, waar na zy weer na hunne stallen gingen, daar zy uyt goude vaten gespyst, en uyt zilvre vaten gewasschen, en gedrenkt wierden, gelyk Balbi, een Venetiaans Juwelier, verklaard ontrent 1570. dikwils gezien te hebben, terwyl zy, om van de zon niet gesteeken te werden, onder een gehemelte, dat op agt stengen rustede, stonden.

Zy gingen ook, als de Vorst uitgaan zou, voor hem henen, zynde heerlyk met gesteenten opgepronkt.

Hoe hy die bekomen heeft.

Deze witte Olifanten heeft hy niet altyd bezeten; maar daar over den Koning van Siam, die 'er bevorens meester van was, langen tyd met een Leger van seventhienmaal honderd duizend man, en 17000 Olifanten, die alle goude en zilvre harnassen hadden, beoorlogt.

Na een beleg van twee en twintig maanden wierd hy meester van Siam, (in 13 Koninkryken bestaande) en van deze witte Olifanten; gelyk ook van geheel Tanassery.

Zedert deze overwinning heeft ook de Koning van Siam, als 'er een Keizer van Pegu gekroond werd, op de dag van zyne krooning daar moeten verschynen, den zoom van 's Vorsten opperkleed kussen, en hem een Kroon aanbieden.

Op wat wyze de Keizer van Pegu gekroond werd.

Wanneer deze Vorst gekroond zal werden, komt de Cali Califerech (een Heer van zeer hoogen staat, en de naaste aan den Keizer) volgens zyn Ampt met eenige gewapende speelvaartuigen na Pegu, alwaar hem de Keizer te gemoet gaat, vriendelyk verwelkomt, en zyn schouder kust, terwyl alle andren zich ter aarde voor hem vernederen, en den zoom van zynen rok kussen.

Als nu de tyd, om hem te Kroonen gekomen is, werd hem (daar hy daar na, als hy op zyn throon verschynd, een goude vierdubble Kroon op zyn hoofd heeft) een loode Kroon op 't hoofd gezet, en een byl in de hand gegeven, om hem door 't eerste te leren, dat hy zyn volk matig en nedrig, en door de Byl, dat hy hen regtveerdig bestieren moet.

Daar na werd 'er een vat, met Smaragden bezet, gebragt, waar in de asche van den eersten Koning van Pegu is, op welke hy dan sweeren moet, dat hy zyn volk ten koste van zyn leven, even eens, als zyne voorzaaten, bestieren zal; na welk bedryf hem die loode kroon afgenomen, en een kostelyke bonnet opgezet werd.

Verpligting der grooten aan hem.

Als de voornaamste Vorst in Pegu by hem plagt te komen, om afscheid te nemen, omhelsde en kuste by hem aan de wang, en dede hem to groote Persiaanze peerden geven, met goud laken bekleed, en met goude bellen aan de voeten voorzien.

Aleagar liet zyn zoon Brama na.

Die machtige Keizer Aleagar, die niet lang voor den tyd van Vincent Le Blanc en Balbi (twee vermaarde Reyzigers, die dit Ryk ontrent 1570. en nog later bezogt hebben) leefde, en die groote veroveringen (gelyk wy bevorens toonden) gedaan heeft, liet een zoon in zyn plaats na, die in hun tyd geleeft, den naam van Brama gevoerd, en de nieuwe stad Pegu gebouwd heeft.

Die zyn Oom, den Koning van Ava, overwint.

Deze heeft een fellen oorlog met den Koning van Ava, zyns vaders broeder, en onderdaan, gevoerd. Deze oom nam voor dezen jongen Vorst, onder voorgeven dat hy van een hooger Koninklyke stam was, van den throon zyns Vaders af te schoppen, en 'er zich zelven in te dringen.

De eerste blyken, die hy daar van gaf, waren deze, dat hy, nevens alle andre Vasallen, niet mede zyne krooning bywoonen, of, volgens gewoonte, geene de minste geschenken aan hem zenden wilde.

Hy verbood ook allen handel op zyn land, niet willende, dat daar eenige Peguaanen komen, of dat men eenige Robynen, of andre waaren, derwaards vervoeren zoude.

Dat hy door quade bedryven op zyn hals haalde.

Behalven het boos opzet, dat hy tegen zynen Neve, den Keizer van Brama, of Pegu, betoonde, had hy ook een verbintenis met de voornaamste grooten van Pegu tegen hunnen Vorst gemaakt, die egter zoo geheim niet bleef, of de Keizer quam 'er door zyne verspieders agter, hoewel hy 'er zich weinig aan stoorde.

Zyn vader had hem ernstig op zyn doodbedde bevolen, met dezen zynen oom, zoo verre het mogelyk was, in vriendschap te leven, om 't welke na te komen, hy hem door eenen Gezant bekend deed maken, dat hy wegens zyne wederspannigheid wel reden had, om hem niet wel gezind te zyn, dog dat hy hem die, zoo hy tot zyn plicht wederkeerde, en zyn schatting betaalde, voor deze reys vergeven zoude.

De Koning van Ava, in plaats van dit op te volgen, liet, om zynen Neve nog

meer

meer te verbitteren, dien Gezant verworgen, en dood-ſlaan, vaſt ſtellende, dat de Keyzer van Pegu hem nu zoo veel te eerder beoorlogen, en dan dat Keizerryk, volgens verſprek met de grooten van Pegu, te eer in zyn handen vallen zou, wanneer de voornaamſte van 't Leger hunnen Keizer verlaten, en tot hem overkomen zouden.

De Keizer van Pegu, bericht van 't dood-ſlaan van zynen Gezant bekomen hebbende, liet hem den Oorlog aankondigen.

Ondertuſſchen beval hy, dat die grooten, die met den Koning van Ava tegen hem ſamengeſworen hadden, voor hem verſchynen zoude, om over de zaaken van den Oorlog te beraadſlagen.

Hy beſtelde dit zoodanig dat ieder byzonder by hem quam, en deed hen zoo een voor een, gebonden, en ſtil wegleyden, en belaſtte, na dat hy ze nu alle zeker hadde, ook hunne wyven, onder welke verſcheyde ſwanger waren, by hem te brengen, alle welke, te ſamen ontrent 4000 menſchen uytmakende, hy op den negenden dag levendig dede verbranden, hoedanig hy naderhand ook met hun ganſch geſlacht handelde, gebiedende al, wat mannelyk in de oude of nieuwe ſtad was, dit te komen aanzien. Men wil, dat hy 'er ook eenigen heeft laten doorzaegen, zonder iemand, dan alleen een Geheym-ſchryver, die verbeden wierd, te verſchoonen.

Ten eerſten zag men een Leger van 300000 man rondom de ſtad Pegu in de wapenen by eengezameld. Thien dagen 'er na quam de Keizer 't zelve, op een van zyn Oliſanten, beſigtigen, en trok zynen oom, den Koning van Ava, zeer vrolyk, met een ſwaard, hem door den onder-Koning van Goa, Don Louis di Tayda, vereerd, te gemoet.

Nadat hy nu derwaards vertrokken was, geraakte hy zoo vervaarlyk aan de kinderpokjens, dat men geen hope meer op 's Keizers leven had. De ziekte nam egter een keer, de Vorſt wierd beter, ja volkomen herſteld, en naderde met zyn Leger dat van den Koning van Ava.

Nadat zy malkanderen eenigen tyd aangezien hadden, traden de Vorſten in een twee-gevecht, in 't gezicht van hunne Legers, die zich ſtil hielden (uytgenomen eenige van hunne Lyfwachten, die ook aan malkanderen geraakten) eenigen tyd eerſt met het musquet, daar na met pylen, en eyndelyk met den degen, ſittende ieder op zynen Olifant, zonder dat zy eenig voordeel op malkanderen behaalen konden.

Begeeft zig in een Tweegevecht met den Koning van Ava.

Eyndelyk wierd de Olifant van den Keizer van Pegu aan zyn rechter tand gequetſt, die hem door den Olifant des Konings van Ava daar na geheel uytgerukt, en door welke ondragelyke ſmerte dit dier zoo verwoed wierd, dat het met een onwederſtaanlyke drift op den Olifant des nings van Ava aanliep, en daar door gelegenheyd gaf, dat den Keizer van Pegu zynen Oom verſloeg.

Dien hy overwind, en dood.

De Keizer van Pegu was egter een weynig aan zynen arm gequetſt, en zyn Olifant viel dood onder hem neder, zoo dat hy zich op den Olifant van den verſlagen Koning van Ava begeven moeſt.

Het Leger aan weder-zyden was ondertuſſchen al eenigzins aan malkanderen geraakt; maar na dat zy beſpeurden, dat hun Koning door den Keizer van Pegu overwonnen, en gedood was, gaven zy zich, op hope van genade, over, die hen de Keizer beloofde, en dus weder meeſter van Ava, dat hem afgevallen was, wierd.

Hy had niet boven de 2000 man, en den Koning van Ava nog minder volk verloren.

't getal der verſlagene.

Hy dede de ſtad Ava verwoeſten, en alle, die hy daar in vond, gevangen nemen, waar onder ook de Koningin zyn zuſter was, die hy gedurende haar leven gevangen hield, hoewel hy ze in een koſtelyk paleys zeer minnelyk behandelen liet.

Veele namen de vlucht na de Boſſchen, alzoo zy vreesden van den Keizer, die de ſchat des Konings van Ava niet had konnen ontdekken, als kundigen daar van, en onwilligen geſtraft te zullen werden; hoewel zy in die woeſtenyen mede veel gevaar liepen, om of van honger, of door den Tyger om te komen.

Nadat deze Vorſt nu van April tot den 14. Julius uytgeweeſt was, quam hy zeer onverwagt in zes dagen weder te Pegu, daar hy de wachten niet behoorlyk voorzien vond.

Voorval met de zoon van den Koning van Siam.

Hy ontbood ten eerſten den Prins, zynen zoon, die 'er aan zyn Majeſteit voor reden van gaf, dat de zoon van den Koning van Siam ondertuſſchen met 50 Olifanten, 800 peerden, en veel Soldaaten in Pegu gekomen was, om den Keizer in dezen Oorlog te helpen, en dat hy hem met eenige geleyds-lieden na Ava gezonden, maar ondertuſſchen verſtaan had, dat hy zyn keer weer na Siam, en niet na Ava, genomen had.

Geen aanmerkens weerdiger zaak deed zich by 't veroveren van Ava op, dan 't gedrag van 's Konings Olifant.

Het treuren van den Olifant des Konings van Ava.

Dit dier, over de dood van zynen Vorſt, doodelyk bedroefd, gaf daar van verſcheyde teekenen en bewyſen, zoo, met den ganſchen dag te weenen, als met zyn ſnuyt gedurig op de grond te laten han-

hangen, zonder iets te eeten, hoe zeer hem 's Konings bedienden, gewoon da gelyks niet hem om te gaan, vleyden, en baden, vertoonende dat hy, nu onder een magtiger Vorſt geraakt, en veel aanzienlyker, dan bevorens, geworden, daar over behoorde vrolyk te zyn; dog dat alles mogt niet helpen. Eyndelyk egter begon hy op den 15. dag (tot 's Keizers groote vreugde) weer een weynig te eeten.

Diergelyken voorbeeld, vanhet treuren eens Olifants uyt enkele eergierigheyd, ziet men by Caſſiodorus L. 10. c. 30. aangehaald.

Hy zegt dat de Koning Antiochus in zyn Leger twee Olifanten had, van welke de een Ajax, en de ander Patroclus genaamd was.

Wanneer nu die Vorſt over zekere rie vier trekken moeſt, en voor af geerne de diepte der zelve door deze Olifanten wil de laten pylen, dede hy, beſpeurende dat zy 'er geen lucht op hadden, hen door de Carnaks (of beſtierders, die 'er op zaten) aanzeggen, dat die gene van hen, die dat ſtuk moedig ondernemen en volbrengen dorſt, de eerſte inrang wezen zou

Patroclus, hier door aangemoedigd, ondernam, en volbragt dit, en wierd daar op met koſtelyke ciertuygen begiftigd, en voor de eerſte Olifant in rang erkend, waar over Ajax, die te voren de eerſte was, en dit met veel droefheyd aanzag, zoodanig treurde, dat hy zedert noit eeten of drinken wilde, en dus van honger, en te gelyk door ſchaamte en droefheyd ſtierf.

Wat beelden de Keizer van Pegu maken liet.

Van de tanden nu, die men van 's Keizers van Pegu gedooden Olifant kreeg, liet die Vorſt eenige Afgods-beelden maken, en die by zyne goude en zilvre Afgoden voegen, hoewel hy daar na nog vyf groote beelden van Ganza (een zoort van ſlecht Metaal) zo ongemeen hoog maken liet, dat een man werk had, om met een ſteen zoo hoogte werpen.

Van wat hoogte zy waren, kan men daar by af meten, dat de teenen der voeten zoo lang als een gemeen man, en egter zeer net van geſtalte en even-matig waren.

Na der zelver voltoying, liet hy ze vergulden, en voor zyn Paleys plaatzen, dat een heerlyk gezicht gegeven moet hebben.

Afval des Konings van Siam.

Na dat nu de voornoemden Oorlog voleyndigd, en de zoon des Konings van Siam weder by zynen vader gekomen was, hield zich die Vorſt zeer misnoegd, om dat men zyn zoon, als was hy maar een Slaaf geweeſt, vry veragtelyk zonder hem te gebruyken, met zyn volk weder t'huys gezonden had, welken hoon hy dreygde te zyner tyd te wreeken, en voortaan den Keizer van Pegu niet meer voor zynen Heer te willen erkennen; dat hy hem ook door een Gezant liet weten.

Den Keizer van Pegu, dit verſtaan hebbende, zond ten eerſten een magtig Leger van 900000 man na Siam, om dien Koning tot zyn plicht te dwingen, en hem over zynen hoogmoed en wederſpannigheid te ſtraffen.

De Koning van Siam, gehoord hebbende, dat dit Leger na zyne Grenzen quam, deed zyn ganſch land onder water zetten, waar door zeer veel Peguaanen verdronken.

De vader van dezen Keizer zou, ſchoon hy met een uytnemende macht den Koning van Siam belegerd had, noit meeſter van de Stad geworden zyn, zoo zeker verrader hem 'er niet ingelaten, en een poort voor hem geopend had; daar nu wat beter voor gezorgd was.

En ſlaat een nieuw leger van den Keizer.

Het jaar daar aan quam de Keizer wel met een ander Leger; dog hy wierd geſlagen, en daar na ook zyn oudſte zoon, die Koning van Ava, gelyk zyn jongſte Koning van Pron was.

Die dwingd de Prieſters ten Oorlog te trekken.

Hy wilde eindelyk, dat zy alle, en zelf ook de Talapoins, ofte Prieſters, mede ten Oorlog zouden trekken, waar door 'er veelen van hem afvielen, en zyn Ryk in zulken ſlegten ſtaat geraakte, dat de Koning van Siam hem 1596. in zyn Hofſtad Pegu belegerde.

Dit beleg wierd wel, op een valſch gerugt, opgebroken; maar hier door verbeterden egter 's Keizers zaaken niet: want de Koning van Tangu, zyn ſchoon-broeder, en onderdaan, viel hem af, welk voorbeeld zyn oudſte zoon, de Koning van Pron, ten eerſten volgde.

De Koning van Tangu valt hem af.

Hy liet dezen laatſten, na dat hy tot inkeer gekomen was, wel vergeven, om daar geen vreeze meer voor te hebben; maar de Prieſters, die alle even zeer op hem verbitterd waren, verklaarden zich zoo openbaar tegen hem, dat zy zyne broeder, den Koning van Jangoma (die van een Edeler geboorte, dan hy, was) noodigden, om 't ryk te aanveerden, alzoo zy niet genegen waren zyne wreedheden langer te dulden.

De Prieſters roepen den Koning van Jangoma in.

De moeder van dien even-gemelde Vorſt, Manchuno genaamd, was een dogter van den ouden Koning van Pegu, daar de moeder van den Keizer van geen Vorſtelyk bloed, en hy zelf ook al geboren was, eer zyn vader Koning wierd.

Hoe gulhertig dit Ryk nu dezen Vorſt aangeboden, en hoe ſterk hem van de Prieſters verzekerd wierd, dat alle groo-

Die 't Ryk niet dorſt aanvaarden.

ten

ten en kleenen, door hunne bewerking, hem zouden toevallen, dorſt hy dit egter niet aannemen.

's Keizers verdere gevallen met den Koning van Arracan, Tangu, en Siam.

Daar op maakte de Koning van Tangu met den Koning van Arrakan een verbond, die hem niet lang 'er na belegerden, en hem dwongen zich over te geven, gelyk hy eyndelyk 1599. aan den Koning van Tangu, zyn zuſters man, dede.

De Koning van Arrakan kreeg, volgens verſprek, 5 goude beelden met geſteenten bedekt, en 5 vaten met geſteenten; ook nam de Vorſt van Arracan de dochter van den Koning van Siam ten huwelyk, en twee van zyne zoonen tot Gyzelaars; maar 't voornaamſte, dat hy by dezen Oorlog verkreeg, waren de witte Olifanten, en den eernaam van Koning van Pegu.

De Keizer keerde wel te rug; dog wierd, door beſtel van den Koning van Tangu, nevens zyne Vorſtin, en 13 kinderen, gedood, gelyk deze Vorſt daar op na Macao, een ſtad ontrent 5 a 6 mylen van Zierjang gelegen, vertrok, en alle de nagelatene ſchatten des Keizers na zich nam.

Ter gelegenheid van dezen Oorlog met die twee Koningen van Arracan en Tangu, die hem reeds te zwaar woegen, maakte de Koning van Siam zich ook meeſter van 't Koninkryk van Martavan.

De Koning van Arracan was nu wel te gelyk Koning van Pegu; maar hy liet het land (welkers inwoonders meeſt verloopen waren) woeſt leggen; en gaf Zierjang, toen nog maar een Haven, aan zekeren Portugees, Philippo Britto genaamd, met magt van dit na zyn zin te verſterken; dat hy zoo wel dede, dat 'er daar na een ſtad af groeide, die dezen Koning in de oogen ſtak; weshalven hy die 1604. met een zware vloot quam belegeren, wy zouden daar meer van komen zeggen; dog zullen dat ſparen, tot wy in 't byzonder van den Koning van Arracan hier na zullen ſpreken, willende ons nu maar by dien van Pegu houden.

Geeft Zierjang aan Philippo Britto, die 't zeer verſterkt. De Koning, belegerd hem 1604.

Schoon nu de witte Olifant in de magt van den Koning van Arracan geraakt was, en hy toen ook 't opper-gezag over Pegu had, is dat egter zoodanig in 't vervolg niet gebleven: want metter tyd wierd de Koning van Siam zoo magtig, dat hy niet alleen meeſter van den witten Olifant, maar ook van Pegu, Brama, Cambodia, Taway, en meer andre nabygelegene Ryken, geworden is, in hoedanigen ſtaat dit Ryk 1626. was; gelyk wy nader zullen toonen, als wy over Siam handelen.

Pegu, en de witten Olifant, geraakt weer onder Siam. 1626.

Is 'er een volk in de wereld, dat elendig en ſlavagtig is, zoo zyn het de Peguaanen. Zy moeten een ganſch half jaar voor den Koning, 't zy in zyne Robyn- of zilver-Mynen, 't zy elders, voor niet arbeiden. Het is nog veel, als men hen eenige brokkeltjes of gruis voor hunne moeite toewerpt. Ook trekken zy op hun eigen koſten ten Oorlog, en moeten alles daar toe verzorgen.

Slegte ſtaat der Peguaanen.

Men doet dezen Vorſt in 't ryk geen menſchelyke; maar byna Goddelyke eer aan.

Hoogmoed dezer Koningen.

Niemand mag hem aanzien, dan alleen die genen, die hem de verzoeken en ſmeekingen van andren voordragen. Men genaakt hem niet, dan al kruypende op de knyen, zonder op te mogen zien; een hoog-moed, die veele mindre overheden al mede na-aapen, en zich aanleunen laten.

Men moet dezen Vorſt, zoo hy aan onze Opper-hoofden, voor hem verſchynende, iets vraagd, niet anders dan goed en zagt antwoord, zelf menigmaal tegen zyn beter weten, geven. De Tolken, eenige brieven vertaalende, zouden noit zulke ſcherpe woorden, als 'er dikwils wel ſtaan, durven voortbrengen. Ja hunne onderdanigheyd gaat zelf zoo verre, en zyn hoogmoed ſteygerd zoo hoog, dat hy zich van hen God laat noemen.

Hy agt zyn eigen onderdaanen niet alleen als zyn ſlaven; maar is zelf zoo verwaand, dat hy den Landvoogd van de Kuſt van Choromandel in zyne brieven wel den naam van zynen grootſten ſlaaf geeft, waar in men hem nog al eenigzins plagt te ſtyven: want als men hem een geſchenk uyt naam van dezen Land-voogd aanbieden zou, plagt men te zeggen, dat deſſelfs Gevolmagtigden dit aan des Konings goude voetſoolen quamen leggen, van welke een zoete reuk en geur quam; waarſchynelyk, dat die reuk aangenamer, als van den voet, en teenen van een ploegenden boer zyn, alzoo zyne beweging zelden zoo ſterk is.

Dit ſlaafagtig en langdurig werken der onderdaanen voor den Koning is oorzaak, dat de vrouwen der Peguaanen zich hebben moeten beyveren, om zich hier of daar in te oeffenen, waar door zy in ſtaat mogten zyn; om de koſt voor hare mans, voor zich zelven, en voor hare kinderen te winnen.

Neerſtigheyd der Peguaanze vrouwen.

Deze werden door de nood wakkere koop-vrouwen, waar in zy zich met zeer veel overleg, en met groote winſt weten te erneeren, geen ſwarigheyd vindende, om hier of daar zelf na toe te vaaren, of te roejen.

De Peguanen zyn van een matige ge-

Geſtalte, verwe en Dragt der Peguaanen.

ſtalte, en, voor Inlanders, al redelyk blank, maar wat plat van aanzicht. Zy hebben baarden en knevels als wy, de eene grooter als de andre.

Hun gewaad is zeer gering, en zonder eenig cieraad. Hun hair is boven lang en onder tot de ooren toe afgeſneden. Hun boven-kleed, of Badjoe, is van grove Bethilis, of iet anders, daar van zy als een langen rok maken; hebbende een kleedje tweemaal om 't middel-lyf gewonden.

En van hunne vrouwen.

Zoodanig is ook 't gewaad der vrouwen, maar daar is onderſcheid in hare Cabayen, ook dragen zy het hair opgewonden, gelyk de Miſticen.

Mitsgaders der Barmanders.

Daar zyn ook Barmanders, die uyt het rechte bloed der Koningen voorgeven te zyn.

Deze zyn veel hoog-moediger, als andre, en dragen hun hair met een tuyt boven op het hoofd, en met een doek, als een Piramide, bewonden. Ook binden zy hare kleedjens veel dikker op de buyk op, waar by zy zeer wel na de Maleyers, of Arrakanders, gelyken. Zy houden veel van hoeden; ook maken zy 'er een zoort van Bamboeſen, die zy zeer net weten te verlakken.

Die onder hen van eenig aanzien zyn, zullen noit beneden hunne minderen wandelen. By voorbeeld, zy zullen niet op den overloop en onder het half verdek door gaan, terwyl zy andren daar boven zien, alzoo zy dit voor een groote ſchande rekenen, dat zulke, die zy voor hun minderen houden, over hun hoofd henen zouden wandelen.

Hunne huyzen (die om de vloeden, en uyt vrees voor de Tygers, op ſtaken ſtaan, mogen maar van eene verdieping, en moeten zeer laag zyn, voor al in Pegu, en in andre buyten-ſteden; maar in Ava, daar de Vorſt zyn hof houd, vind men veel betere, en zelf ſteene gebouwen; dog die moeten mede zeer laag zyn, om de voornoemde reden, want als hy uytgaat, om zich te vermaken, moet hy hooger, dan iemand, boven uytſteken, en niets mag 'er dan boven hem verheven zyn.

Zy zullen ook in geen Cajuyt van een ſchip gaan, zoo lang zy iemand in de ſchippers hut, of op 't half verdek zien. Een zwakheid, die zy met de Arrakanders, en meer andre Indiaanen, gemeen hebben.

Hunne ſlegte Veſtingen, en ſlegte Soldaaten.

Door de bank zyn de Veſtingen, en de verſterkingen van hunne ſteden, zeer ſlecht. En ſchoon zy al van eenige ſtukken geſchut voorzien werden, zy weten 'er niet recht mede om te gaan, en zy hebben 'er ook zelden affuyten, of roo-paarden toe.

Het is een laf-hartige Natie, en thien Hollandze Soldaaten, die wel-geoeffend zyn, zouden een half duizend Peguaanen, en meer, op de vlugt jagen.

Zy doen zeer goed recht.

Het beſte, dat men daar vind, is, dat 'er aan een yegelyk, zonder aanzien van perſoon, dagelyks goed recht gedaan, en dat ieder, zoo hy voor zich zelven ſpreken kan, zelf, of anders door een voorſpraak gehoord, en in korten tyd, by mondelinge verſtendiging van zyne zaak, geholpen werd.

Over zwaare zaaken werd een eed gedaan, met 't leggen van zeker boek op hunne hoofden, en met eenige woorden in hunne taal uyt te ſpreken.

De grooten en ryken hebben egter hier veel voordeel boven de armen, om dat zy te ſlaafagtig van hunne meerderen afhangen, en hen zoo niet durven tegenſpreken.

Hunne gedagte van de Aard-beving.

Zy zyn door de bank zeer bot, en men vind weinig vernuftigen onder hen.

Als 'er aard-beving is, oordeelen zy vaſt, dat 'er, of een Koning ſterven, of van den throon geraken, of dat die hen plagen, of dat 'er diere tyd opkomen, of iet diergelyks voorvallen zal. Zy zyn van oordeel, dat 'er een groote ſlang is, die de wereld, of den aard-kloot op haar hoofd draagd; maar die den meeſten tyd ſlaapt. Als nu deze ſlang wakker werd, en haar hoofd eenigzins beweegd, dan is 'er aardbeving, en anders noit. Een heerlyke reden, en een klaar bewys, hoe groote natuurkundigen zy zyn.

En der Indiſche wyzen van den aard-kloot, op een ſlang ruſtende.

De meeſte Indiaanſe en Heidenze Paapen op Ceylon, Malabar, Choromandel, in Arracan, Pegu, Siam, China, &c: verbeelden de vier eeuwen, by God vaſtgeſteld, door een paard dat op de wereld-kloot ſtaat, waar onder die groote ſlang, die meeſt altyd ſlaapt, en den aard-kloot op haren kop draagd, en onder welke ſlang een groote ſchildpad is.

Zy zeggen, dat dit paard eerſt vloog, dog dat het, by 't nadren van 's menſchen ondergang om zyne zonden, van tyd tot tyd, eerſt zyn eenen, daar na zyn tweeden voorſten, en ook zyn eenen agterſte voet reeds op den aard-kloot by den uytgang van ieder eeuwe gezet had, en dat het ontrent 1668. eerlang ook zyn vierden voet, tot een beſluit van die vier eeuwen, 'er op ſtond te zetten, 't welk zoo hard daveren zou, dat de ſlang, en de ſchild-pad, die de wereld met wysheid en voorzigtigheid dus lang hadden ondersteund, niet magtig zyn zouden den aard-kloot tegen deze laatſte nederzetting van den voet van dit paard te behouden: want die ſtond dan ganſchelyk verdelgd te werden; Een ſtelling, welkers ongegrondheid de natuur-kundigen weten, en de

tyd

tyd en ervarenheid zelf aan de onkundigen ontdekt heeft valſch te zyn.

Na dien tyd, zeiden zy, zou God weer vier andre eeuwen beginnen, waar van zy op 10 byzondre tafelen ieder Eeuw net afgeteekend in hunne Tempels bewaaren.

De Olifants-jacht zeer vermakelyk.

Het grootſte vermaak, dat de Koning voor zich zelven plagt te nemen, of aan andren te geven, was de Olifants-jacht.

Zy hebben eenige wyfkens, die daar op geleerd zyn, welkers hinderſte, of teellid, met zekere olie beſtreken werd, 't welke de wilde Olifanten aanſtonds rieken, en waar door zy gelokt en gedrongen werden de wyfkens te volgen.

Als men dan met een gezelſchap op de jacht gaat, neemd men die mede, en na dat men een troep wilden ontdekt heeft, doet men de wyfkens weer na de nieuwe ſtad keeren, na zeker groot ſtaketzel van hegte zware palen, uytdrukkelyk daar toe gemaakt, waar in haar de wilden mede volgen, die men dan ten eerſten door ſchuts-paalen, die men aan weder-zyden vallen laat, zoo dat 'er de wyfkens buiten zyn, afſchut.

Die paalen ſtaan zoo verre van een, dat 'er gemakkelyk een man, dog onmogelyk een Olifant, wat geweld hy daar ook tegen doet, door kan.

Hoe de gevange Olifanten.

Zoo ras dit woeſt dier ziet, dat het gevangen, en dat 'er geen middel is, om 'er weer uyt te geraken, werd het verwoed, en ſteld met een afgryzelyk gebaar al zyn kracht in 't werk, om de paalen om verre te ſtooten. Maar zy zyn te dik, en te hegt 'er in geheid. Als dat nu niet lukken wil, begind hy te weenen, te huilen, te razen en te tieren eenige uuren aan den andren. Als dat mede niet helpt, dan loopen zy eens dezen, dan weer eens genen weg, dat hen 't zweet langs 't lyf druipt, dan weder ſtooten zy met hunne tanden met zulken geweld op de palen, dat de ſplinters, of van de zelve, of wel de ſtukken van hunne tanden afſpringen. Kan dat al mede niet helpen, dan laten zy hunnen ſnuyt hangen, en ſteken die in de aarde, doende zulken menigte waters kort 'er na uyt hun lichaam komen, dat zy al die gene, die 'er ontrent zyn, daar mede nat maken. Als zy nu lang genoeg haar moede en mat gewoed hebben, laat men de wyfkens weer uyt hare ſtallingen, die hen dan weer voorgaan, om hen in de ſtal, daar men ze hebben wil, te ſluiten. Deze ſtal is maar pas zoo groot, dat 'er een Olifant in ſtaan kan. Daar in nu werden zy vaſt gebonden, en zoo wel 4 a 5 dagen, zonder eeten of drinken, ſtaande gehouden, waar door zy in agt a thien dagen zoo mak werden, als men begeerd. Men laat eenige menſchen dagelyks tegen hen ſpreken, en dezer taal werden zy zoo gewoon, dat zy alles doen, wat die hen belaſten, zoo dat 'er na die tyd geen onderſcheid ter wereld tuſſchen hen en de tammen is. Men ziet het vangen der zelven onder de ſtoffe van Jaffenapatnam, op Ceylon, in een zeer nette teekening klaar verbeeld, en afgeteekend. tam gemaakt werden.

Overvloed dezer dieren in de bosſchen.

Gelyk nu de Boſſchen van Pegu vol van deze dieren zyn, alzoo maken de Vorſten hun werk 'er ook af, om 'er zoo veel, als 't mogelyk is, te vangen, alzoo zy hen met groote nuttigheid in de Oorlogen gebruiken.

Vier ſterke mannen konnen van zoo een dier, 't zy met pyl en boog, 't zy met een muſquet, Lancie, of eenige andre wapenen, zich verweeren, en den vyand groot nadeel toebrengen. Van wat gebruyk zy by de Africaanen of Carthaginenzen tegen de Romeynen waren, en hoe zy Torenkens met gewapend volk op hadden, ziet men by Hirtius de Bello Africano.

Hun nuttigheyd in den Oorlog.

Ook kan dit dier geen muſquets-kogel ergens, dan alleen ontrent de Slaepen des Hoofds, en ontrent de oogen, door de huyd henen dringen.

Heerlyke vaartuygen des Konings.

Deze Vorſten plagten, zoo tot hun vermaak, als ten Oorlog, veel groote heerlyk-vergulde en cierlyk met bloem-werk uytgehouwen vaartuigen te hebben, waar op aan wederzyden 150 ſcheppers, of roejers met heerlyk vergulde ſchep-ſpaanen voeren. Geen pyl kan ſneller uyt een boog, dan deze vaartuigen door de Zee, vliegen, aangezien die, op zeker geluid van Tifa en Gong, met een eenigen ſlag of ſchep van 300 ſcheppers gelyk, door de Rievier zoo ſnel gerukt werden, dat men 'er geen oog op houden kan. In 't midden van deze vaartuigen heeft men een overdekte plaats, om in te zitten, rondom de welke ook venſters zyn, om alomme uyt te kyken.

Niemand mag by dezen Vorſt komen, zonder eenig geſchenk mede te brengen, een gewoonte, die men by na in ganſch Aſia heeft.

De Nederlanders plagten in vorige tyden (wanneer dit Comptoir nog onder den Gouverneur der Kuſt van Choromandel ſtond) met den Koning van Pegu nu en dan te handelen, en ook zomtyds wel Gezanten aan dien Vorſt af te zenden, hoedanig de Heer Elias van den Brouke (veel jaaren Opper-hoofd van Palicol, en, na zyn t'hnys-reyze, tot Dordrecht 1676. Schepen en Raad) nevens de Heer Antoni Paviljoen in een Gezantſchap na Ava geweeſt is; dog de gedurige omwentelingen van dit Ryk by de

de geſtadige Oorlogen, die tuſſchen deze Vorſten, en die van Siam, ofte Arracan, voorvielen, hebben onzen ganſchen handel met de zelve allenskens afgeſneden; 't geen ook de reden is, dat wy daar van niets meer konnen zeggen.

Dit volk plagt tot de Sodomie, en tot het gebruyk der ſchand-jongens, zeer geneigd te zyn; dog zekere verſtandige Koningin bragt dit door deze twee middelen af.

Voor eerſt belaſtte zy op zekere zware ſtraffen, dat alle mans een zilvre of een vergulden houten kogel tuſſchen 't vel en vleeſch van hunnen roede zouden hebben te ſchuyven. Om dit uyt te voeren, wierden zy ergens mede dronken, en dan ondertuſſen de huyd der roede ſagtkens los gemaakt, de kogel 'er tuſſchen geſchoven, en de wonde in korten tyd genezen, het welke verrigt zynde, waren zy niet in ſtaat om die zonde meer te plegen.

Ten anderen, belaſtte zy, dat de vrouwlieden met de armen, met den boezem, en zelf met een groot deel van hun lyf, bloot, en maar met een dun kleedje 'er over zouden gaan, om daar door de mans te meer tot de vrouwen aan te lokken, en van die zonde af te brengen.

Men vind ook in dit ganſch Koninkryk geen eigentlyke maagden, vermits men de vulva der jonge meyskens al van jongs aan met eenig mengzel beſtrykt, 't geen die deelen dan al merkelyk opend, en wyder maakt, om dat zy daar na te beter in ſtaat mogten zyn, om van de mans, zonder ſmerte van die kogels te lyden, bekend te konnen werden.

Zy deed ook alle jongens van de ſchouderen af, tot de ſchenkels toe, zich blaeuw ſchilderen, welke verwe niet afgaende, en de huyd zeer leelyk makende, een atſchiik in de mans van de jongens baarde, en hen allenskens meer en meer tot de vrouwen dede neygen, en die zonde dus afſterven. Een daad, waar over zy tot nog toe onder hen geprezen werd.

Die daar wil trouwen, kan geen vrouw krygen, of hy moet ze van de ouders koopen voor zekeren prys. Dus is hy ryk, die veel dogters heeft; maar die veel zoonen heeft, kan licht arm werden, al heeft hy al wat, of anders moeten zy zich zonder vrouw behelpen.

Indien de man zyn vrouw moede is, kan hy die wel weder zenden; maar hy moet de kinderen houden. Indien ondertuſſchen de vrienden van een vrouw haar wederom begeeren, om dat de man haar te veel plaagt, of om andre reden, zyn zy gehouden, het geld, dat 'er voor uyt geſchoten is, weder te geven.

Komt iemand te ſterven zonder kinderen, zoo is de Koning zyn erfgenaam; maar laat hy kinderen na, zoo trekken die twee derden van 't goed, en 't vordre is voor den Koning.

Indien iemand geen geld heeft, om zyn ſchulden te betaalen, zoo moet hy zyn wyf en kinderen verkoopen, of verpanden. Zoo men ondertuſſchen eenigzins bewyzen kon, dat zoo een verpande vrouw of dogter door den ſchuld-Heer bekend was, zou daar door zyne ganſche ſchuld komen te vervallen, en de verpanden zouden weder in vryheid moeten geſteld werden, zonder dat hy regt had, om van zynen ſchuldenaar eenen penning te eyſſchen, gelyk ook de ſchuldenaar hem over die daad niet verder in rechte vervolgen kan, om dat de rechter oordeeld, dat hy genoeg by 't verlies van zyn geld geſtraft is.

Na dat wy dus verre nu alles, 't geen wy van het wereldlyke ontrent Pegu te zeggen hadden, aangemerkt hebben, moeten wy nog een woord van hunnen Gods-dienſt ſpreken.

Schoon zy in 't algemeyn gelooven, dat 'er maar een opper-God is, die alles geſchapen heeft, en beſtierd, maar die voor al ook een werker van al het goede is, ſtellen zy aan de andre zyde ook vaſt, dat al het quade van den Duivel komt.

Dierhalven zyn zy ook gewoon, zoo ras zy zich qualyk bevinden, of zoo ras hen eenig ongeval ontmoet, een belofte aan de Duivel te doen, ten einde hy hen geen meer quaad toebrengen kan.

Om nu deze belofte werkſtellig te maken, laten zy een hoog huys bouwen, 't geen hen als tot een offerplaats dient, even eens als daar zy met brandende fakkels gemeenelyk offeren. Op de zelve ſpreiden zy een wit tafel-laken, leggen daar allerlei ſchoone bloemen op, en tuſſchen de zelve menigerley ſpyze, om daar mede den Duivel te eeren, en te verzoenen, ten einde hy haar in het toekomende geen nadeel doen zoude. En om hem nog meer te bevredigen en te verluſtigen, laaten zy dan ook, ter eere van hem, op allerley Muſicale ſpeeltuigen ſpeelen, en 'er allerley Liederen, daar op paſſende, by zingen.

Op dit Feeſt is 'er een, die des Duivels vader genaamd werd, die ook het voornaamſte beſtel op 't zelve heeft, en alles tot het beſte genoegen van den Duivel weet te beſchikken.

Hoe veel moeite nu hunne Prieſters, die dit gedoente in den grond verfoeien, en 'er ſterke vermaningen tegen doen, aangewend hebben, om dit quaad uyt te roeien, is hen dit egter ommogelyk geweeſt, alzoo het te diepe wortelen onder het gemeene volk geſchoten heeft, zoo

dat

dat zy dit tegen hun wil en dank dulden moeten.

Verdre duivels-dienſten.

Men vind onder hen ook lieden, die 's morgens, zoo ras zy opgeſtaan zyn, een korf met Ryſt, of andre eetwaren nemen, met de zelve, met brandende fakkels op de ſtraat omloopen, en vlak uyt zeggen, dat zy die ſpyze aan den duivel vereeren, op dat hy hen dien dag ongemoeid en geruſt laten zoude. Indien 'er dan juiſt honden, die hen op den reuk volgen, bykomen, en de ſpy opeeten, zyn zy nog zoo onnoozel 'er by, dat zy voorgeven, dat de Duivel die beeſten daar toe gedwongen heeft, en dat zy die derhalven niet verjagen mogen. Andre weder zullen, aan tafel zittende, geen ſpyze proeven, voor dat zy den eerſten beet agter hunnen rug voor den Duivel geworpen, en zich dus verzekerd hebben, dat hy hen geruſt zal laten eeten.

Verſcheide Feeſten.

Gelyk 'er onder hen veel Feeſten zyn, alzoo munt het Feeſt Sapan Djasje boven alle de andren uyt.

Dat van Sapan Djasje.

Men vierd het 12 Mylen van de Stad, en op dat de Vorſt tydig daar zyn mogt, vertrekt hy daags te voren derwaards. Als nu dat Feeſt gevierd werd, gaat hy op een vergulden zegen-wagen zitten, die uyt een ſtuk, en op vier wielen gemaakt is, voorzien van een heerlyk gehemelte. De Vorſtin zit aan zyn regter hand, die zeer koſtelyk gekleed, gelyk op zyn hoofd een onnoemelyke ſchat van Peerlen en andre Juweelen geplaatſt is, waar onder twee Heerlyke Robynen uitmunten, die, ter groote van een Dadel-yder (hoewel zoo lang niet) tot aan zyn ooren hangen. Hy is ook vercierd met een ſnoer van uitmuntende edele geſteenten, die van zyn rechter ſchouder tot aan zynen gordel hangt, en van daar tot onder de linker arm gaat, van zulken ongemeenen glans, dat men 'er 't oog niet op houden kan, behalven dat zyn vingeren (volgens de gemeene wyze der Oosterze Vorſten) vol ringen met Smaragden, Diamanten, en Koninklyke Robynen zyn, die een geflikker, als of het zoo veel flambeauwen waren, van zich geven.

Rondom dien zegen-wagen ziet men een drom van ſtaat-Juffers der Vorſtinne, alle dochters van Koningen en van de grootſten des Ryks. Deze zitten gemeenelyk op hare knyen, de handen te zamen gevouwen na om hoog gericht, ter eere van den Keizer en de Keizerin.

Acht ſchoone peerden van een en de zelve verwe, met eenerlei goud, en met Carmozyn behangen, trekken dezen zegen-wagen voort. En nevens den zelven gaan verſcheide overſten met zeelen in de hand, zig gelatende, als of zy mede aan dien wagen trokken.

By 's Vorſten uittocht uyt zyn Paleis gaan gemeenelyk voor af zyn Hovelingen, in drie reyen onderſcheiden. Eerſt zyne Lancie-dragers, dan zyne ſchutters, en dan zyne zweerd-en ſchild-dragers.

Midden onder de zelve gaan zyne gewapende Olifanten, waar na de Erf Prins op een heerlyk paart volgd; en daar na zyne andre zoonen, volgens hunnen rang en jaaren met hunne Lanciers, Schutters, Boogdragers, en ſchild-en zweerdvoerders, hebbende mede tuſſchen hen een groote menigte van gewapende Olifanten verdeeld.

Na dat deze Troep voorby gegaan is, vertoonen zich de Krygs-overſten, en de Hoofden der Soldaaten, benevens de verdre Hovelingen, en daar na nog 2 roode Olifanten met goud en zyde kleederen vercierd.

Dan komen de 4 witte Olifanten, met goud, en Edele geſteenten, en voor al met heerlyke Robynen op ieder tand opgepronkt, behalven dat 'er een heerlyk gehemelte, om hen tegen de zonne te dekken, boven hun Hoofd gedragen werd.

Eindelyk komt ook de wagen waar op de Keizer zelfs zit, agter welken veel Hovelingen te peerd in een zeer nette ordre volgen, dog tuſſchen de zelve en 's Keizers wagen ryden veel van de vrouwen der voornaamſten.

Het Feeſt Sapan Catena.

Hun Tweede Feeſt, Sapan Catena, houden zy in de ſtad, en dan richten de grooten ettelyke Pyramiden op zyn koſtelykſt op, en ieder met zulken fraejen verandering, als hy bedenken kan, te meer, alzoo zy malkanders werk niet konnen zien, voor dat het gedaan is.

Zy gebruiken Bamboezen daar toe, die zy bewerken, konſtig bearbeiden, met goud bekleeden, en op een zeer ſchoonen wagen zetten.

Wanneer de Keizer nu op de plaats komt, daar hy gewoon is aan ieder gehoor te geven, werden die wagens, met hunne Pyramiden, van meer dan 300 mannen voortgetrokken, en in ordre voor den Keizer geſteld, ten einde hy dan aan die gene den lof geve, die de zyne het fraeiſt gemaakt heeft.

Na dat dan alles van den Vorſt wel bezien, en na zyn weerde geprezen is, werd ieder 't zyne 't huys gebragt.

Dien ganſchen nacht door ziet men in de oude en nieuwe ſtad een menigte van dikke en zeer groote flambeauwen en Waſch-keerſſen, voor al die genen dienende, die na hunne groote beelden gaan.

De poorten in de nieuwe ſtad (alzoo 'er

in de oude geen zyn) blyven open, en allen, die 't groot beeld daar in komen bezoeken, brengen hun geſchenk mede yder na zyn vermogen, al was het maar een bloem.

Het Feeſt, Sapan Djaimo Sedjenon.

Het Feeſt Sapan Djaimo Sedjenon heeft mede een byzonder beeld, waar na toe de Keizer zich op zekeren dag met zynen zegen-wagen voeren laat, op de zelve wyze gelyk wy van 't eerſte Feeſt gezegt hebben; dog hy, zyne Keizerin, en Vorſtelyke kinderen, zyn dan anders gekleed.

Het Feeſt, Sapan Daiche.

Het Feeſt Sapan Daiche werd in de oude ſtad gehouden, en is een Feeſt des waters. De plaats, daar het geſchied, is heerlyk verguld, en de Keizer en Keizerinne begeven zich derwaards op hunnen heerlyken wagen.

Nadat zy ter voornoemde plaats gekomen zyn, treden zy, nevens hunne zoonen af, gaan in die vergulde plaats, en beſprengen zich met Roozenwater.

Buiten die plaats ziet men de Krygsoverſten en de Hoofden der Soldaaten op een groot plein, ieder met een Roozewater-vat in de hand, daar zy malkanderen zeer nat mede maken. Terwyl nu ieder zoo nat daar ſtond, plagt de vorige Keizer een zeer grooten Olifant op hen los te laten, die dan zekerlyk eenige menſchen dood trapte, waar over die Vorſt eens hertelyk lachte, terwyl 'er de omſtanders om ſchreiden. In dezen tyd kan niemant door de oude of nieuwe ſtad gaan, die niet rykelyk met water begoten werd.

HetFeeſt Sapan Donon.

Zy hebben nog een Feeſt, Sapan Donon genaamd. Op 't zelve laat zich de Keizer, en zyne zoonen, ieder in een byzonder heerlyk verguld ſchip na de ſtad Meccao of Maca, in 't gezelſchap van veel Hovelingen en Edelen, voeren, waar door men dan daar wel 100 ſchepen by een ziet.

Ter plaatze, daar zy wezen moeſten, gekomen zynde, gaan zy te land in een heerlyk Paleis ontrent de poort, het welk van buiten en van binnen zeer fraei verguld, en rondom van zeer vermakelyke thuinen voorzien is.

Uit dit Paleis gaan zy in een ander buiten de ſtad, alwaar de Keizerin uyt een venſter beſchouwd, hoe hare Hovelingen om den prys in 't vaaren met malkanderen ſtryden. Die dan eerſt van hen aan 's Keizers Paleis aankomt, heeft niet alleen den prys, maar krygt ook een verguld beeld, dat tot dien einde daar op gerecht ſtaat. De naaſte aan hem krygt een zilver beeld; daar in tegendeel alle, die agterblyven, van de vrouwen beſpot, en uitgelachen werden, om 't welke te ontgaan, dan ieder zyn beſt doet.

Pryzen, die men daar uyt-deeld.

In ieder ſchip zyn maar twee roejers, en dit Feeſt duurd een geheele maand, en werd over den andren dag gehouden.

Behalven deze zyn 'er meer andre; maar dit zyn wel de voornaamſte Feeſten.

Andre Heylige bedryven des Keizers.

De Keizer is ook gewoon zeven vergulde wagens te laten maken, en op ieder van de zelve een grooten vergulden Afgod te ſtellen, die door wel 300 mannen voortgetrokken werd, aan welken de Vorſt, na dat zy ter plaatze gekomen zyn, daar hy die wel zien kan, aalmoeſſen uitdeeld, en aan ieder voor zyne moeite iets ſchenkt.

Veelen gaan dan ook door de ſtad met een groot net vol bloemen, om van dezen en genen een aalmoes te bidden. Andren gaan henen, om de Lyken der Prieſters jaarlyks eens met water te baden, welk water zy naderhand voor Heilig houden, en met grooten aandacht, en geen minder yver drinken.

Hoe zy wy-water maken.

Veele, die zich ter eere der Afgoden opofferen.

Men vind 'er in Pegu, die zich ter eere van hunnen Afgod Apalita met meſſen ſnyden en kerven, en dus hun bloed aan hem opofferen.

Op de viertyd van hunne Corcovita offeren zich altyd dezen of genen, om voor Martelaars, en Heiligen geagt te zyn. Wanneer nu de Afgod aankomt, vertoonen 'er zich altyd 2 a 3 in lange aſch-graeuwe rokken aan 't volk, gereed, om zich voor der zelver behoudenis op te offeren, gelyk zy zich door dezen wagen ook laten verpletteren, waar toe de Prieſters eenige dagen aan den andren zekere Perſoonen meſten, die zich daar toe overgegeven hebben.

Zy voeden op zekere plaatzen van 't Ryk, ook eenige jonge dogters, op hare groote Corcovita's op, die door vaſten, gebeden, en andre H. Oeffeningen gewyd zyn, en dan tot de plegtlyke offerhanden, die zy jaarlyks doen, bewaard werden. Alle jaar offerd men 'er een aan haren Afgod, en zy werd moeder-naakt van een Prieſter in tegenwoordigheid van haar vader en moeder gewordg, de welke haar dan nevens andre magen kort voor haar dood komen bezoeken, en als voor Heilig houden, aanbidden, en verzoeken, dat zy doch hunner, als zy by God komen, wil gedenken.

De Prieſters klooven daar na 't lyf met een ſcherpen ſteen, rukken 't hart 'er uyt, werpen het den Afgod in 't aangezicht, en verbranden het, gelyk ook het vordre van 't lichaam, mengende deſſelfs aſſche met water, en daar mede dan den Afgod beſprengende.

Hunne menigvuldige Afgoden.

In hunne Tempelen hebben zy een ongeloofelyke menigte van zeer groote en kleene byzonder ſterk vergulde beelden, na de menigte en 't heir der Afgoden, wel-

welke zy eeren, onder welke de God der zonne-veesjens geenzins de minſte is.

Wat naam zy de hel geven.

Zy noemen de hel het duiſter hol van 't huis des rooks, alwaar de Prieſters ſtellen, dat een afgryſelyke ſlang is, die de zielen inzwelgd, waar uyt zy door een van hunne Goden moeten verloſt werden.

Hunne Prieſters beſchreven.

Hunne Prieſters werden Talapois genaamd, die met een kannetje aan den Gordel gemeenelyk hunnen koſt gaan bedelen, hoewel zy dat dan overvloedig krygen, alzoo men hun voor heilige en aandagtige mannen houd, die ook gewoon zyn openbare aanſpraken wegens hunne wetten en inzettingen alle maandag tot het volk te doen. Te dier tyd ſtaan zy 's morgens vroeg op, gaan met blikke bekkens door de ſtad, en wekken 't volk op, ten einde zy tydig hun eeten bereiden, en dan tot hun gehoor komen zouden. Daar na vangen zy aan te zingen, en geven daar na 't volk verlof om te mogen vertrekken. Den inhoud van hunne aanſpraak is meeſt, dat 't volk niet dooden, ſteelen, niemand berooven, geen ontugt of hoerery bedryven, maar aan ieder een recht doen moet. Ook ſtellen zy vaſt, dat God de deugd in allen, van wat Gods-dienſt ook zy zyn mogen, beloond.

Zy wederſtreven den dienſt der Chriſtenen zoo veel niet, als andre Prieſters, en zyn vriendelyk en goedhertig, voor al tegen Reizigers.

Zy dragen kleederen, als de Barmanders (zynde lieden, die voorgeven van Koninklyken bloede te zyn) dog zy zyn zeer wel te onderſcheiden aan hunne geele kleedjens, hoewel 'er ook zyn, die lange donker-roode rokken tot op hun hielen dragen. Ook zyn zy vry van alle laſten, woonen meeſt in de Boſſchen op hoog verhevene plaatzen, om tegen de tygers zeker te zyn.

Zy eeten maar eens daags; gaan bloots voets, en bloots hoofds, zyn glad geſchoren, zoo op 't hoofd, en aan den baard, als elders op hun lichaam, mogende nergens hair hebben.

Zy hebben ledere Gordels, vier vingers breed, dragen ook een mantelken op de ſchouders, dat zich in 't vierkant tot onder de korte ribben ſtrekt. Zy dragen ook een hoed, met donker-roode klare Boomwol of Cattoen bedekt, tegen de hitte der zonne; dog 's winters een andre tegen den regen.

Hun uyt-vaart.

Zy leven zeer kuis, en voorbeeldelyk, en wanneer zy ſterven, werd met hun lichaam veel dagen Feeſt gehouden, leggende dat op een groote Borri, terwyl veel andre Talapois 'er rondom ſtaan, en Feeſt 'er over houden. Eindelyk dragen zy 't lyk na de plaats, daar 't verbrand zal werden; alwaar zy dan een vyer van Benzoïn, Sandal-hout; Paradys-hout; en andre welriekende houten, maken, leggen 'er dat op, verbranden 't zoo, ſtroyen de aſch op 't water, en begraven zyn gebeente dicht by zyn wooning.

En die van den Keizer.

Als de Keizer van Pegu ſterft, laten zy twee pragtige ſchepen met een verguld dekzel tot beide die vaartuigen toebereiden, en onder dat dekzel een hooge vergulde tafel oprichten, daar zy 't dood lichaam van de Vorſt opleggen, waar onder zy een vyer van Benzoïn, Sandal-hout, Paradys-hout, en andre welriekende dingen, maken, en laten die ſchepen dan met den ſtroom henen dryven. Zy voegen by de zelve eenige Talapois, die dan zingen, en vreugde bedryven, tot dat het lyk tot aſſche verbrand is.

Deze aſſche maken zy met melk tot een deeg, voeren dat tot in de mond van de haven tot Zierjang, en werpen het aldaar in 't water, zoo als het begind te vallen; maar 't gebeente voeren zy na een anderen Afgod dicht by een vergulde Kapel, die na een ronden hoogen Toren gelykt, en Dagon genaamd werd, alwaar zy dan een nieuwe Kapel bouwen, byna als de vorige, begraven 't gebeente aldaar, keeren dan weder na 't Paleis, en verheffen 's Keizers oudſten zoon op zyn 's vaders Throon.

Wy zouden nog veel andere zaaken van de gewoontens, plegtlykheden, en Zeden dezer Peguaanen konnen verhaalen; dog wy meinen dat dit voor den nieuwsgierigen Lezer genoeg zyn zal, om hem een denk-beeld van dit volk te geven, behalven dat wy 't oordeelen genoeg gezegt te zyn van een land, daar wy wel een Logie, maar geen eigendom ter wereld hadden, en niet verder, dan maar als Koop-lieden, konden aangemerkt werden; weshalven wy hier van afſcheiden.

Van 't Koninkryk Arracan, en ons Comptoir aldaar.

Van het Koninkryk ARRACAN, en ons Comptoir aldaar.

TWEEDE HOOFD-STUK.

VAn 't Koninkryk Arracan, *en ons Comptoir aldaar. Waar dit Ryk legt. Des zelfs naamen. De ſtad* Arracan. *Het Paleys beſchreven. Andre ſteden. Hunne huyzen. Huysraad. Schoone gebergten, &c: 's Konings Titel. Die zich alle vyf jaar eens zien laat. Alwaar dan den eed vernieuwd werd. Proeve der 12 Maagden. Die jaarlyks voor hem gezogt werden. Hoe zyn Hovelingen gekleed gaan. Het gewaad der vrouwen. 1276. Stonden deze Koningen onder die van* Malakka. *De Koning was 1549. ook Koning van* Pegu, *en van den witten Olifant geworden. Geeft* Zierjang *aan* Philippo Britto. *Taſt 1604.* Britto *in* Zierjang *aan. Werd ettelyke maalen geſlagen. 's Konings nieuwe tocleg. Zyn dood. 1646. en Nazaat. Begin van onzen Handel op* Arracan. *Daar wy een Logie krygen. Het gelicht Comptoir 1653. weder opgericht. Hoofden 'er gelegt. De waaren, hier vallende, en getrokken, 1665. 't Comptoir ſtil gelicht. De* Portugeezen *houden de Zee en de* Ganges *onvry. Bieden geheel* Arracan *den onder-Koning van* Goa *te vergeefs aan. Zy werden liſtig gedempt. 1665.* Arracan *voor den* Mogol *veroverd. Ontrent 1672. ons volk hier vermoord, en 1683. 't Comptoir voor altyd gelicht. De Gods-dienſt der* Arracanders. *Hunne Afgoden. Hunne* Talapois. *Veel Secten onder hen. Hunne huwelyken, en bruiloften. Behandeling van hunne dooden.*

WAt nu Arracan belangt, daar is een Koninkryk, en ook een ſtad van dien naam.

Waar dit Ryk legt. Het Koninkryk is een van de voornaame Ryken van Indiën, en legt op 21 graaden benoorden de Linie, en benoorden het Keizerryk van Pegu, grenzende aan Bengale in 't Noorden of N. W., aan Pegu in 't Zuiden, aan Coetsjintsjina in 't Ooſten, en aan de golf van Bengale in 't weſten.

Des zelfs naamen. Het werd van zommige Portugeezen Orrakan, van andre onder hen Arrakaon, en by zommige maar Rakan (na des zelfs Hoofd-ſtad) en ook Mog genaamd.

Landewaard in zyn verſcheide ſchoone ſteden, en inzonderheid twaalf met heerlyke Paleizen, van welke Arracan de Hof-en Hoofd-ſtad egter de voornaamſte is.

De ſtad Arracan. Deze ſtad legt aan een rievier, die, zoo Maginus wil, Chaberis, genaamd, en 13 Mylen van de Zee gelegen is; dog zy legt 'er 19 Mylen af. Men kan 'er niet, dan langs verſcheide ſteile klippen en rotzen, die in de mond der rievier leggen, komen. De rievier is niet meer als een kleene Muſquet-ſchoot breed. Aan wederzyden der zelve heeft men zeer ſchoone en vermakelyke Landsdouwen, en ongemeene Lommer-ryke en vrugtbare boſſchen, langs welke men hier en daar ook eenige dorpen en kleene ſteden ontmoet, en onder de zelve Orienton, een kleen ſtedeken by 't welk een zeer H. Pagode is, na welke dagelyks veel Arrakanders gingen, om hunne offerhanden, gebeden, en aanbiddingen ontrent hunne Afgoden te doen.

Men heeft wel twee dagen opzeilens van nooden, eer men aan de ſtad Arracan komt, en boven, ontrent een myl van de ſtad, daar onze Logie plagt te zyn, is de rievier zoo naeuw, dat men 'er als in een kil, en maar pas vlot met de ſchepen leggen kan, aangezien zy met hoog water maar een ſcheeps-lengte wyd is.

Het is daar ook zoo vol dorpen, huizen, en ſchoone velden, dat men de rievier naeuwelyks zien kan, en dat men met de ſchepen als op de wal ſchynd te leggen.

Als men verder op met Roei-vaartuigen na de ſtad vaart, moet men tuſſchen twee zeer hooge en ſteile klippen door, die zich met een zware Klove als twee wallen aan weer zyden vertoonen.

Door deze ſtad loopt de grootſte en Beſchreneering-rykſte rievier van het ganſch Koninkryk. Zy is van groote ontrent als Amſterdam; maar veel volkryker, ook heeft zy zulke groote buiten-ſteden, dat zy eenige mylen beſlaan. De ſtad is over al zeer dicht; doch meeſt met kleene huizen bebouwd, en ongeloofelyk dicht bewoond. De huizen zyn 4 a 5 voeten van de grond op ſtutten gezet, om dat dus hoog meeſt alle nacht een dikke miſt het aardryk bedekt, die 's morgens door de zon opgetrokken werd.

De daken der Tempels en Afgods-huizen geven een grooten luiſter, alzoo de zelve, mitsgaders alle hunne ſpitzen en knoppen verguld zyn, zoo dat men, als de zon ſchynt, het oog 'er niet op houden kan. Men komt in de zelve door een ſteene poort, die, gelyk hun-

hunne meeſte Tempels, op ſteene heuvels gebouwd is.

Na binnen toe ziet men een boord van ſteile klippen en Rotzen, die de ſtad zeer ſterk maken, behalven dat zy ook van tamelyke hooge en zeer dikke ſteene muuren omringd is.

Als men na het Paleis van den Koning gaan wil, moet men over een ſteenagtig gebergte, en ook over eenige vlakten, en door zeer neeringryke ſtraaten, daar men wegens de menigte des volks, dat zig alomme daar op een gepropt vertoond, naeuwlyks doorgeraken kan.

Men ziet in de zelve allerlei treffelyke winkels, waar in men alles vind, 't geen men bedenken kan. Ook heeft men tuſſchen beiden zeer ſchoone Markten, daar men al mede over ongeſtraate wegen gaan moet, eer men by 't Vorſtelyk Paleis komt.

Het Paleys beſchreven.

Het Hof des Konings ſtaat in 't beſte van de ſtad, en is in een Veſting, langs welkers buiten-pleinen de rievier loopt, ontrent welke ook 's Konings Olifants-ſtallen en Olifanten, gelyk mede op eenige andre plaatzen plagten te ſtaan. Het Kaſteel heeft drie-dubble muuren en poorten, en dan komt men eerſt by het Paleis, in 't welke (gelyk ook in de ſtad) geen Hollanders komen mogen, ten zy zy een bedienden van den Coetewaal (of Schout) by zich hebben, die hen nog maar voor aan in 't Paleis brengen mag.

In 't zelve plagten mede wel ſtallen voor 's Konings ongemeene hooge Olifanten, als mede voor ettelyke andre wreede dieren te wezen. Het is van buiten aan te zien heerlyk, zoo in opſigt van de wooningen voor den Vorſt, als ten opzigt van die, welke voor zyne Koninginnen en 't geheel vrouwen-Timmer geſchikt zyn, dat zeer licht aan de gulde daken en Torens, die men boven de hooge muuren uitſteeken ziet, af te nemen was, ten tyde toen die nog in wezen en in volle glans waren: want zedert den Oorlog met den Mogol heeft de ſtad en 't Paleis zeer veel rampen geleden.

Andre ſteden.

Gelyk nu deze ſtad zig zoo heerlyk in allen deelen vertoond, alzoo kan men ook van de andre ſteden zeggen, dat zy al vry ſterk van wallen, muuren, en poorten, hoewel zonder gragten zyn.

Onder deze ſteekt de ſtad Dianga uyt, daar wy een Comptoir plagten te hebben, en daar zig de Portugeezen ook byzonder vaſt gemaakt hadden, dog wy hebben die ſtad, zedert de Mogol dit Ryk veroverde, verlaten. Xetigam is mede een voorname ſtad, daar nu de Luitenant van den Mogol zyn verblyf gemeenelyk houd.

Zy weten van geen wegen te beſtraaten; maar gebruiken meeſt klei-gronden, die in den droogen tyd zeer wel, maar in de regen-tyd zeer ongemakkelyk zyn.

Hunne meeſte huizen zyn van Bamboezen, of van Gabba Gabba, met Klappus-bladeren gedekt, dat in den droogen tyd zeer gevaarlyk voor brand is.

Hunne huizen.

Egter vind men hier en daar veele zeer fraeje en net-gebouwde huizen, van ruime vertrekken voorzien, aan welke zy geen konſt ſpaaren, ſchoon 't hen niet veel komt te koſten

Zy hebben in de zelve geen ſolders, nog haard-ſteden, alzoo zy hunne ſpyze buitens huys toebereiden.

Huisraad.

Hun meeſte huisraad beſtaat in fraeje Catils, Alcativen of Tapyten, mitsgaders aarde, en kopere vaten.

Schoone Gebergten, &c:

Men ziet in 't verſchiet veel ſchoone gebergten, en zeer klare ſtroomen en rievieren, die ſchoone en vrugtbare Landeryen bekabbelen.

's Koningns Titel.

De Koning geeft zich zelven den Titel van de magtigſte en grootſte Koning van Arracan, Tipara, Chacomars, Jangoma, Bengale, en Pegu, die onder de Koningen, gelyk de zon onder de lichten des Hemels licht, ontzien van alle menſchen, altyd overwinnaar van alle zyn vyanden, en Heer van den gouden Hof.

Die zig alle 5 jaar eens zien laat.

Deze Vorſt is een van de hoogmoedigſte, die men in 't ganſch Ooſten vind, en hy laat zich zelven buiten zyn Paleis maar eens in vyf jaaren den 15. November zeer pragtig aan zyn onderdaanen zien; en dien dit daar buiten gebeuren mag, is of een groot man, of een ſterk begunſtigde. Op dien voornoemden dag, die door 's Konings boden het ganſch Ryk door bekend gemaakt werd, moeſten alle gezonde mannen en vrouwen, tuſſchen de 18 en 60 jaaren oud, op de verbeurte van een halve gulden verſchynen. Hier door, alzoo het allen niet gelegen quam, en zy liever dat verbeuren, dan zoo verre reizen wilden, vergaderde hy een onnoemelyken ſchat, alzoo 'er millioenen van menſchen in dat Ryk zyn.

Op dien geſteelden dag plagt dan die Vorſt onder 't geklank van Trommels, Trompetten, en Schalmeyen op een witten Olifant te voorſchyn te komen, met zeer heerlyke kleederen, en met veel peerlen en edele geſteentes vercierd, en voor al met een Kroon, van een onwaardeerlyken ſchat van Juweelen opgepronkt. Hy plagt dan in een kleene tent, op dien Olifant te zitten, terwyl een Arracans Edelman dat beeſt beſtierde.

In deze pragt volgden hem zeer langzaam alle de Sicken, en grooten van Arracan, elk om 't heerlykſt en pragtigſt met

goud, geſteenten, en Juweelen, wapenen, kleederen, en al wat koſtelyk is, vercierd, die de luiſter van hunnen Vorſt vermeerderden.

Men zag daar dan een onnoemelyk getal zonne-ſchermen, vlaggen, en wimpels; en men hoorde zoo grooten getal van allerlei blaas-en ſpeeltuigen, dat iemand 't hooren en zien verging.

Deze groote treyn wierd gemeenelyk door de Prieſters, of Talapois, en Muſicanten geſloten.

Buiten dezen krioelde het overal van Soldaaten, die alomme in ordre geſteld waren, om alle wan-ordre voor te komen.

Alwaar dan den eed vernieuwd werd.

Op dezen zelven tyd moeſten ook alle de onderzaten den eed van getrouwheid aan hunnen Vorſt vernieuwen. Zoo ras dit gedaan was, hoorde men een zeer aangenaam geluid van allerlei ſpeeltuigen, en veel geſchut, en baſſen van 't Kaſteel loſſen, en men zag dan ook zeer fraeje vuurwerken (waar in zy uytmunten) ontſteken.

Al het welk tot diep in de nagt duurde, eer dat een iegelyk in ruſt, en alles weer op zyn ſtel quam.

Proeve der 12 maagden, die jaarlyks voor hem gezogt werden.

Hy houd in zyn Paleis een groot getal vrouwen, zoo Koninginnen, als byzitten, en alle jaar wierden van ieder Stad-houder 12 van de ſchoonſte maagden in 't Ryk voor hem opgezogt, tot haar 12 jaar heerlyk in alle konſten opgevoed, en op een zeldzame wyze beproefd.

Deze moeten in witte fyne kleederen zes uuren lang in de heete zonne-ſchyn ſtaan, waar door zy niet weynig komen te ſweeten. Deze beſweete kleederen dan werden, na dat zy andre aangetrokken, en zich verſchoond hebben, door lieden, uitdrukkelyk daar toe geſteld, en ook door de Koning zelf, onderzogt, om te ontdekken, of zy wel gezond van lichaam zyn, en geen vunzen of vuilen ſtank en reuk by zich hebben; dog, gezond bevonden zynde, werden zy in Koninklyke kleederen, en opgecierd met alles wat fraey is, aan den Vorſt vertoond, en dus alle jaar uyt de 12 voorname ſteden 144 gebragt, terwyl de andre, daar eenig gebrek aan ontdekt is, voor zyne hovelingen bewaard werden, en het is nog een Koninklyke gunſt zulk een vrouw te bekomen.

Ook leeren deze Hof-Juffers ondertuſſchen van jongs af op allerlei ſpeeltuigen ſpeelen, aardig danſſen, en allerlei aardigheden tot vermaak van den Vorſt aanregten.

Hoe zyne Hovelingen gekleed gaan.

Zyne Ryks-raaden werden Sikken genaamd. Deze dragen gemeenelyk een fyne witte Cattoene Cabacy, die dicht om de armen en 't lyf ſluit.

Hier over hebben zy nog een lang fyn wit Cattoene kleed, dat om 't lyf ſluit, en met ſtrikjens vaſt gemaakt is; en buiten 't zelve nog een ſchortje, dat hen over den buik en knyen hangt, buiten 't welke zy nog een wit Cattoen kleed over de heupen en lendenen hebben, dat heel dik en met veel bondelen op den buik gebonden hangt.

Deze menſchen hebben hun weergae niet in hoog-moed, en werden gemeenelyk van een grooten ſtoet ſlaven gevolgd.

Zy dragen hun hoofd-hair, even byna als by ons de vrouwen, met tuyten agter op 't hoofd gebonden, en met fraeje fyne binnen ſtrikken vercierd.

Het gewaad der vrouwen.

Hunne vrouwen, die vry blanker, dan de mans zyn, draegen een los en fyn doorlugtig Badjoe of half hemdje over den boezem en naakte ſchouderen, en een fotas of ander fyn Cattoene kleedje, twee a drie maal om de middelen geſlagen, dat hen, gelyk alle andre Indiſche vrouwen, tot op de hielen hangt.

De vermogende dragen koſtelyke Salindangs en ſluyers over de ſchouders, en weten haar ongebonden hoofd-hair met fraeje lokjens op te cieren.

Een groot cieraad ſtellen deze in de langſte oorlellen, en daar zyn 'er, die ze tot op hare ſchouders hangen, waar in zy dan eenen bos van glazen, verlakte, en andre ringen dragen. Zy dragen ook goude, zilvre kopere Ivoire of andre ringen om hare armen en beenen; hoewel de zedigſte maar 5 a 6 verlakte arm-ringen dragen.

Ao. 1276. deze Koningen onder Malacka.

Ao. 1276. was Sulthan Mohhammed Koning van Malakka, die wat daar na met de dogter van de Koning van Arracan trouwde, en aldus dit Ryk erfde. Zedert was de Koning van Arracan, die hy daar in zyn plaats ſtelde, Cancelier van 't Ryk van Malakka, zoo onder hem, als onder Sulthan Aboesjahid, die na Mohhammed volgde, gelyk breeder onder Malakka 's ſtof te zien is.

Den Koning was 1599. Koning van Pegu en van de witten Olifant.

Deze Koning (gelyk wy bevorens onder de ſtoffe van Pegu getoond hebben) was niet alleen Koning van Arrakan, maar ook Koning van Pegu, en meeſter van den witten Olifant. 1599. geworden; hoewel hy van die beiden niet lang 'er na ſchynd bezitter gebleven te zyn.

Geeft Zierjang aan Philippo Britto.

Hy liet Pegu meeſt woeſt leggen, en had, alzoo veelen van de ingezetenen verloopen waren, de haven van Zierjang aan zeker Portugees overſte, Philippo Britto genaamd, geſchonken, en hem toegeſtaan die te verſterken.

Deze verſterkte die haven zoodanig, dat het den Koning in de oogen ſtak. Ook nam hy 't Eiland Sundiva, buiten 's Ko-

Konings verlof, weer in. Ondertuſſchen won ook die Vorſt 't Ryk Bocala, in Bengale, en 't Eiland Sundiva, dat de Portugeezen verlieten. Dit nu verricht hebbende, taſtte hy Britto 1609. met een vloot van 540 Zeylen en 5000 Soldaaten aan, zoo de Jeſuiet Jarricus Lib: 6. cap. 31. getuygd, dog hy werd in 't begin van 't volgende jaar door Britto geſlagen, en zyn oudſte zoon gevangen genomen.

Taſt 1604. Britto in Zierjang aan.

Dit dwong hem, vrede met dezen Portugeeſchen Krygs-overſten te maken, waar op hy 't Eiland Sundiva aan de Portugeezen weder gaf, gelyk Britto daar op 's Konings zoon los liet; dog dit was zoo ras niet gedaan, of hy brak de vrede zeer trouwloos, taſte hem 1607. weder met 1200 zeylen en omrent 30000 Soldaaten aan; maar hy wierd den 31. Maart elendig geſlagen, zoo dat zyn Zee-voogd met zeer veel vermogende Arrakanders daar het leven lieten.

Ettelyke maalen geſlagen.

Den 4. April hervatte den Koning den ſtryd, by welk geval het kruyt van der Portugeezen Zee-voogd in brand raakte, waar door hy met alles in de lucht vloog; dat de Portugeezen noodzaakte na hunne ſterkte de vlugt te nemen, alwaar hen de Koning ten eerſte belegerde, zynde merkelyk door den Koning van Tangu ondersteund. Dit maakte hem zoo ſtout, dat hy de ſtad (alzoo die haven nu al een ſtad geworden was) dog te vergeefs, op-eyſchte, en wierd kort daar aan driemaal ter Zee wakker van de Portugeezen geſlagen.

Hy, hier door niet af geſchrikt, belegerde hunne Veſting weer, maar Britto klopte hem andermaal te water en te land, dreef hem op de vlugt, en dwong hem om de 9. May, met verlies van 1200 Galeyen, op te breken, brengende niet meer als 12 Galeyen en 250 Galeaſſen te rug.

Hy had ook meer als 10000 man, en den Koning van Tangu nog 1500 man, 5 Olifanten en 40 peerden verloren, waar tegen van de Portugeezen maar 86 man, en daar onder hun Zee-voogd Paulo de Regges, en 10 Hoofd-mannen, geſneuveld waren.

's Konings nieuwe toeleg. Zyn dood 1646. en Nazaat.

De Koning was genegen hen weder aan te taſten, dog by ongeluk verbrandde zyn Paleys met 300 bywyven, en zyn vloot. Hoe 't toen verder gegaan zy, is my onbekend, dan dat hy 1646. ſtierf, en door zyn natuurlyken zoon vervangen wierd, die 1652. een minder-jaerigen zoon naliet.

Begin van onzen handel op Arracan.

Eenige jaaren na dezen tyd of wel na 1640, begonnen wy op Arracan te vaaren, en wierden van dezen Koning begunſtigd, om een Logie, een myl van de Hoofd-ſtad, te mogen hebben. Wy hadden 'er een Koopman tot opper-hoofd, een onder-Koopman tot Tweede en verſcheide andre bedienden, als, 2 aſſiſtenten, twee Tolken, in 't Bengaals, en Moors, zonder dat ik egter de nette tyd weet aan te wyzen, wanneer dit zyn eigentlyk begin genomen heeft. Dit Comptoir nu heeft altyd onder Choromandel behoord, waar aan alles verantwoord wierd.

Daar wy een Logie kry-gen.

Dit weet ik zeker, dat het Koninkryk Pegu ondertuſſchen onder den Koning van Siam geraakt, en dat die 1626. ook (gelyk reeds gezegt is) al meeſter van den witten Olifant geworden was, en dat wy niet lang daar na al eenigen tyd in 't Ryk van dien Vorſt handel gedreven, en geſchenken aan hem gezonden hebben, hoewel hy zeer ſlegte geſchenken in vergelding weder zond.

Als deze geſchenken door onze opperhoofden hem aangeboden wierden, moeſten zy, eer zy in de gehoor-Zaal quamen, hunne ſchoenen uyttrekken, neerbukken, met 't aanzicht ter aarde en met gevouwe handen voor 't voorhoofd, een zeer ſlaafze eerbiedigheid aan den Vorſt betoonen. Zy mogten niet eens opzien, en hun hoofden wierden geſtadig door twee kamerlingen ter aarde nedergedrukt.

Vermits nu onze handel aldaar, met 's Konings bewilliging, op zekere voorwaarden wierd gedreve, die juyſt niet altyd behoorlyk nagekomen wierden, is dit Comptoir nu en dan wel eens met een ſtille trom opgebroken, gelyk ontrent 1650. quam voor te vallen; dog 1653. vonden haar Edelheden tot Batavia goed met dezen nieuwen Koning in een nieuw verbond, onder voordeelige voorwaarden te treden, alzoo hier zeer veel Ryſt, waſch, ſlaven, en andre waaren vielen.

Het gebrokte Comptoir 1653. weder opgerecht.

De voorwaarden waren deze navolgende:

I. Dat men alle vorige geſchillen vergeten zou.

II. Dat zy de 7 Nederlanders, die ontrent Hoegli onvoorziens overrompeld waren, en ook de Chaloep, na Arrakan gevoerd, weer aan ons overleveren zouden.

III. Dat zy onze Chaloepen en vaartuygen ongemoeid laten, en dat de Koning zulks aan zyn Vloot en Galiaſſen belaſten zou.

IV. Dat men onze ſchepen ten eerſte van ervaarne Lootzen voorzien; en die veylig met hare Galiaſſen binnen brengen zou.

V. Dat de Brieven van haar Edelheden aan zyn Majeſteit ten eerſten zullen werden

den overgeleverd, en niet in de Logie, gelyk wel bevorens, eenige weeken bewaard werden.

VI. Dat men aan den Capitein, of ons Opper-hoofd, iet voor te dragen hebbende, altyd gehoor verleenen zal.

VII. Dat wy over al in zyn Majesteits Landen, zoo van Arrakan, als van Bengale, vry en vrank zullen mogen handelen, zonder dat wy eenige verspieders, of Schild-wagten, ontrent onze Logie zullen behoeven te gedoogen.

VIII. Dat wy ook met zoodanige Lieden, als ons goed dunken zal, 't zy hooge 't zy lage, zonder ons iets op te dringen, zullen mogen handelen.

IX. Dat wy geen tollen betaalen, en van alle verdre lasten van raderyen, Sionkans &c: vry zullen zyn, zonder iets van in-of uytgaande waaren te geven.

X. Dat wy onze schepen na ons welgevallen zullen mogen losſen, en laden, zonder eenige bezoekers of oppassers te gedoogen.

XI. Dat ons geld, volgens de waardye, in wissel, of in goederen, zonder daar op te verliezen, zal aangenomen werden.

XII. Dat men aan ons een ruyme en welgelegen plaats tot een Logie, pakhuizen en slaven-huis, zonder gevaar van brand onderworpen te zyn, bestellen zal.

XIII. Dat wy, by 't verleenen van gehoor by zyn Majesteit, aan de Opperhoofden, altyd ons eygen Tolk dicht by ons zullen hebben.

XIV. Dat wy, by verschyning voor den Koning wel de behoorlyke eerbiedigheid, volgens gewoonte, doen, maar niet tot walging en spot door den Coetewaal en andren tot voor den Throon getrokken en gesleept zullen werden.

XV. Dat de Koning, tot vastigheid van onzen vryen en zekeren handel in Arracan, en Bengale, vaste Firmans aan ons verleenen, en die ten eersten by trommel-slag zyn gansch Ryk door zal laten afkondigen.

XVI. Ook zal de Koning aan ons ter hand stellen alle de kinderen, die door ons zullen werden aangewezen, en die bevorens door ons volk by Inlandze vrouwen geteeld zyn, als daar zyn, het kind van Adriaan van der Stel, het kind van Bastiaan Jacobsſoon, twee dochters van Jan den Engelsman, en een dogter van Klaas Hermansſoon Bisschop. En was dit aldus geteekend in 't Paleis der Koninklyke stad Arracan den twee en twintigsten van de Lente-maand 1653.

Hoofden 'er gelegt.

Daar op wierd hier als Opper-hoofd, de Opper-koopman, David Verdonk, en als zyn Tweede, Gerard van Voorburg gelegd, by welke twee Assistenten en twee Tolken in de voornoemde taalen een onderbarbier, en een Soldaat, als Bottelier gevoegd wierden.

A°. 1657. lag 'er Henrik de Dieu als Hoofd.

De waaren, hier vallende, zyn Ryst, Salpeter, Wasch, Slaven, goude Maazen, zilver, &c:

De waaren, die men hier brengt, zyn verscheide zoorten van eenige Cattoene Lywaaden, als, roode en witte Bethilis breede Bastas, Basta Brotsja, Guinees, blaeuw en wit, Salampoeris, Dongris, Petola's, &c: Peper, Cori, Kust-Yzer, rond en geen Clave-staal, Amsioen, Sandel-hout, goud-ledere boek-spiegels, grove porcelyne kopjens, Vermilioen, koper, Tin, Speauter, oude Pinang, Metaal, en speceryen. De waren, hier vallende, en getrokken.

A°. 1660. was de Heer Voorburg hier Opper-hoofd; 1662. schreven haar Edelheden, dat hy met de Arracanders zeer veel moeite gekregen had, wegens dat de Nabab een Gezant herwaards uyt Bengale gezonden had, om drie zoonen van den Prins Sjah Sousa (Bon Sulthaan, of Sulthan Banke, Ballandachter, en Saan Sulthaan) van daar af te halen, het welke, alzoo 't met een Galjoot en volk van ons geschied was, schreef hy dat daar door onze Logie hier in 't uyterste gevaar, om door de Arracanders beroofd, en om verre gehaald te werden, behalven dat ook die Gezant (zoo wy hem niet verborgen hadden) in 't uyterste gevaar van zyn leven zou geweest hebben, gelyk de Koning dus ook twee Gezanten van Pegu in Arracan maar stil had laten ombrengen. En dierhalven verzogt de Heer Voorburg, dat men in 't toekomende voorzigtiger wilde zyn, van aan den Nabab geen schepen of volk meer na Arracan te leenen, om ons hier buiten moeite te houden. Dog 1665. 't Comptoir stil geligt.

Men zey te dier tyd ook, dat de Koning van Arracan aan deze drie zoonen van Sjah Sousa goude zonne-schermen, met de eere, die daar verder aan vast is, vereerd, en dat hy zelf Sjah Sousa's dochter beslapen en bevrugt zou hebben; dog wat daar verder opgevallen zy, zullen wy nader in de levens der Mogols, ter plaatze, daar wy van dezen ongelukkigen Prins en zyn vrinden spreken, ontwarren. Wy zyn hier na dien tyd niet heel lang gebleven: want

Onze Logie wierd 1665. stil gelicht, uyt vreeze van door de Mogol, die dit Ryk dat hy maar ten deele veroverd had, en verder beoorlogen wilde, aangetast te werden.

Ook hield deze Koning te dier tyd, uyt vreeze voor de Mogolders, veel Por-

Portugeezen aan de hand, die in de haven van Xettigam, of Xetigam, met hunne Galeaſſen lagen, en met hun geſtadig rooven en kapen die ganſche Zee zeer onvry hielden, gewoon zynde alle Canaalen van den Ganges door te kruyſſen, plunderende en beroovende 20 a 30 mylen Landewaard in, al wat zy maar grypen konden, en hier door is het, dat men in Arracan zoo veel ſlaven te koop bragt, ja deze Portugeezen wierden hier zoo magtig metter tyd, dat zy den onder-Koning van Goa aanboden hem geheel Arracan in handen te leveren; dog alzoo de aanbieder Sebaſtiaan Gonſalves, maar een gering man, hoewel overſte over deze roovers, en met een van 's Konings dochters getrouwd was, weygerde hy dit uyt vermetelheyd en jaloezy.

De Portugeezen houden de Zee en Ganges, onvry.

Bieden geheel Arrakan den onder-Koning van Goa te vergeefs aan.

Indien hy hen de hulpe, die zy hem ettelyke maalen verzogten, bewezen hadde, de looze Sjah Heſtean zou hen onder Eurang-zeeb niet getemd, en hen, door zyne groote beloften verlokt, zynen dienſt niet bewogen hebben voor die des Konings van Arrakan te ſtellen, en hy hen dus niet liſtig in de val gekregen hebben, gevende hen in 't eerſt groote Soldyen, maar toen hy van hun allen, en van hunne huis-gezinnen meeſter, en genoeg verzekerd was, ſpotte hy met alle beloften, die hy hen gedaan had, zoo dat zy met ter tyd van zelfs uyttee.den.

Zy werden liſtig gedempt

Na dat hy nu meeſter van deze Zeeſchuimers geworden was, (dat hy eerſt met hulp van twee onzer ſchepen, volgens verſprek met den Heer Generaal Maatzuyker, op voorwaarde van daar na Arrakan voor hun beide te zaamen te veroveren, aannam te doen, hoewel hy het daar na alleen uitvoerde, en onze ſchepen met een ſlegte dankzegging te rug zond) taſtte hy, volgens laſt van zynen Vorſt, ook het Koninkryk Arrakan aan, om zich aan dien Koning over de dood en zyne vuyle mishandeling van des zelfs Broeder, den Prins Sjah Souſa, die uyt Bengale na Arrakan gevulgt was, te wreeken, gelyk hy in dit jaar 1665. dat ganſch Koninkryk veroverde.

A. 1665. Arracan voor den Mogol ver-overd.

Wy hebben naderhand nog wel in dit Ryk gehandeld, dog nu en dan daar mede wel eens opgehouden, behalven dat 1672. hier geen andre handel, dan by deze en gene koop-lieden, of vry-lieden, die 'er op voeren, gedreven wierd, om dat zy niet lang te voren onze Logie afgeloopen, en ons volk trouwloos vermoord hadden.

Ontrent 1672. ons volk hier vermoord.

A°. 1680. in November quam hier Dirk Vonk als Opper-hoofd; dog hy lag 'er maar tot den 3. January 1683, en toen is dit Comptoir (dat bevorens dikwils met een ſtille trom gedaan was) ordentelyk voor altyd gelicht, zonder dat wy hier daar na eenigen handel gedreven hebben.

A. 1683. 't Comptoir voor altyd gelicht.

De Arrakanders zyn Heidenen, en niet anders gewoon, dan hunne Afgoden die zy, als de Peguaanen, in menigte hebben, in hunne Tempelen, welkerdaken en ſpitſen zeer heerlyk verguld zyn, te dienen.

De Godsdienſt der Aracanders.

Veele van deze Beelden der Afgoden zyn van hout, dat zy dan vergulden, eenige van ſteen, en andre van kley gemaakt.

Hunne Afgoden.

Hunne Geeſtelyken, en Prieſters, mede Talapois, als die der Peguaanen genaamd, mogen wel niet trouwen; dog men houd hen voor vuile Sodomiten. Zy dragen zeer kort afgeſchooren hair, geel geverwde kleederen, leven als kluizenaars, in kleene wooningen, ontrent hunnen Pagooden hier en daar op klippen en hooge heuvels gebouwd Zy zyn zeer ſtatig van wezen, moedig en trots van gang, hebbende altyd een grooten ſleep van Leerlingen achter zich, die zy in de gronden van die Afgodiſche Leer dagelyks onderwyzen; dog men heeft een groote menigte van Secten onder hen, dat men klaar ziet, als iemand van de gemeente trouwen zal: want de beveſtiging, die gemeenelyk door een Talapois geſchied, werd altyd in de tegenwoordigheid van zulken Afgod gedaan, wiens ſecte de Bruidegom en Bruid verkiezen en omhelzen.

En veel Secten onder hen.

Zy hebben ook hier gemeenelyk zo veel vrouwen, als ieder voeden kan; dog zy bekreunen zig 'er niet aan, of de Bruid maagd is, of niet, ja zy agren het zeer veragtelyk by een maagdelyke Bruid te ſlapen, waarom zy dit werk gemeenelyk een ander voor zekere belooning (gelyk in meer Ooſterſe Ryken, daar men den maagdom mede niet veel agt, geſchied) laten waarnemen. Behalven hunne wettige vrouwen hebben zy veel byſitten, en dans-hoeren.

Haar huwelyken, en Bruiloften.

Hunne bruiloften werden met veel pragt, onder 't loſſen van baſſen, en met het aanſteeken van ſchoone vuurwerken, terwyl men wakker danſt, ſpeeld, en ſingt, met zeer aanzienlyke gaſtmaalen gehouden.

Indien 'er Lieden van aanzien ſterven, werden 'er drie ſchooten uyt baſſen gedaan. Ook werden alle hunne dooden beweend, en verbrand; dog de arme lieden brengen hundooden, (en zelf hunne dood ſieken wel, als 't laag water is, aan de rievier-kant, van waar zy kort daar na weg gevoerd werden, hoewel zy daar nog wel eenigen tyd, dat een vreezelyke ſtank

De behandeling van haare dooden.

geeft, henen en weder dryven, dat egter om de armoede der Lieden, die 't hout tot het verbranden niet bekoſtigen konnen, niet wel anders geſchikt kan werden.

Door deze menigte van Lyken ziet men hier ook een groote menigte kraejen, en andre roof-vogels, die op de zelve aazen, en daar door zoo ſtout werden, dat zy zich niet ontzien op levende buffels, oſſen, en koejen aan te vallen, en die den rug dus levend op te byten, dat zy met het ſlaan van haren ſtaart en met al hun op en neer huppelen dikwils niet konnen beletten.

Dit is het alles, dat wy van het magtig Koninkryk Arracan weten te zeggen, weshalven wy hier mede ook beſluiten zullen, alleen met een woord hier by-voegende dat wy onder de beſchryving van Bengale een deel 'er af in een Caart vertoonen zullen.

Het Koninkryk van BENGALA, en ons Comptoir aldaar.

DERDE HOOFD-STUK.

HEt Koninkryk van Bengala, en ons Comptoir daar. Kaart van Bengala. *Algemeene aanmerkingen in deze Caart waar te nemen. Wanneer Bengala veroverd, en hoe 't daar na beſtierd is.* Orixa, *en* Hingeli's *verovering.* Behaar. Mongeer. *Eenige voorname handelplaatzen beſchreven.* Cos Aſſam. Cos Bhaar. Aſoe. Sundiva. *Het nieuw diep by* Sagoor, *&c: Heerlykheyd dezes Lands. Des zelfs grenzen nader bepaald. Oude verdeeling. Waar na dit zyn naam voerd. Het Land der* Patans. *De voornaamſte ſteden en handel-plaatzen in* Bengala. *In* Bellaſoer, *en* Pipeli *beſchreven.* Hoegli. *Onze Logie aldaar. De Lynbaan. De graven der Hollanders. En andre cieraaden van dit vlek.* Caſſimabaſaar. *De ſtad* Decca. *De ſtad* Pattena. *Die* 1651. *geheel afbrand.* Sjoppera. Ragiamahol. Nawaſichan *verbeeld in prent. Het Paleys van den Landvoogd hier. De ſtad* Mongeer. *Naamen van verſcheyde dorpen tuſſchen.* Mongeer *en* Pattena. *Waarom wy dit land niet van binnen kennen.* Bengala *een Land van overvloed, en daar alles goed koop is. De* Ganges *beſchreven. Heyligheyd dezer rievier. Reden van 't zelve. Wat Tanken, en hoe die zyn. Verdre zaaken onzen handel in* Bengala *betreffende. Onze eerſte komſt hier* 1603. *Dit Comptoir* 1655. *onder de Landvoogd van Choromandel; dog* 1655. *hier een byzonder beſtierder gelegt. De Heer* Sterthemius, *eerſte beſtierder hier* 1685. *de Heer* Mattheus *van den* Brouke *beſchreven. Brief van de Heer* Maatzuiker *aan den* Nabab *in* Bengala. *Geſchenk, hier nevens gevoegd. Bericht ontrent de ſchuld van* Viera *aan zyn Hoogheyd. Cieraaden van deze brief. Lyſt der verdere Beſtierders en Commiſſariſſen van* Bengala. *De magt en 't inkomen van een Beſtierder, opper-Koopman, &c: hier. Den Algemeynen Heer Commiſſaris van* Rhede. *Die de Heer* Schaghen, *en andren, opſond. 't Geval van de* Heeren Johan Pit, Henrikſſoon, Misdag. *Bewys, dat de Heer van* Rhede, *'t quaad niet weggenomen heeft. Wat een Directeur hier in korten tyd overwinnen kan. Hoe 't in Bengala plagt toe te gaan. Waaren, hier getrokken. En ook hier vallende, Munten, Maaten, gewichten. 't Getal der ſchepen, hier komende. De Ganges zeer gevaarlyk voor de zelve.* Alexander M. *zou hier geweeſt hebben. De Godsdienſt van Bengala.*

Het Koninkryk van Bengala, en ons Comptoir daar.

GElyk de Comptoiren van Pegu en Arracan zeer langen tyd onder de Kuſt van Choromandel gehoort hebben, alzoo heeft ook ons Comptoir in Bengale al zeer lang, hoewel niet altyd onder die Kuſt geſtaan, dat ons dan gelegenheid geeft, om 'er nu mede van te ſpreken, behalven dat het ook wel verdiende op zich zelven verhandeld te werden; weshalven wy ook goed gevonden hebben, dit geweſt, dewyl het nog zeer weinig bekend is, volgens een nette Kaart die wy daar af by letter B vertoonen, uitvoerig te beſchryven.

Kaart van Bengala.

Om aan den Lezer een net denkbeeld van dit heerlyk Koninkryk van Bengala te geven, zullen wy het zelve eerſt zoo, als zich de ſteden en dorpen daar in vervolgens volgens deze Kaart vertoonen, en daar na dan deze en gene ſteden, en de verdrezaaken, daar ontrent aan te merken, op zich zelven beſchryven.

Beſchryving van dit Koninkryk.

Men ziet hier dan voor af dat de ſtrekking van dit land zoodanig is, dat men hier in 't N. W. 't Koninkryk van Behaar, in 't N. Ragiawerra, en Cos Bhaar, in 't N. O. Cos Aſſam, in 't O. Aſoe en Tipera met zwaar gebergte, in 't Z. Ooſten 't Koninkryk Arracan, in 't Z. den Oceaan of de Golf van Bengale,

gale, en in 't W. en 't Z. W. weer zwaar gebergte, en in 't Z. W. ook de Kuſt van Orixa leggen heeft.

Het legt op 22 graden en 20 minuten N. Breedte, en op de lengte van 115 graaden.

Algemeene aanmerkingen in deze Kaart waar te nemen.

Ook zyn 'er, om deze Kaart wel te begrypen, eenige algemeine zaaken die wy tot opheldering der zelve niet ondienſtig oordeelen voor af te laten gaan.

Dus ziet men hier de Koninklyke of de groote wegen, die door dit ganſch land van Decca, en Cattek na 't hooge Hof van den grooten Mogol loopen, alomme met twee ſtreepen by een; dog de gemeene wegen met enkele ſtippen geteekend.

De bepaaling en affcheiding van 't Bengaalſch Ryk van de landen van Orixa, Mongeer, en Arracan, als ook die van Behaar en Mongeer, werden met korte ſtreepkens die gedurig een opening hebben, en niet vervolgens als een ſtreep doorgaan, vertoond.

Van alle Comptoiren van onze Maatſchappy waeid een Prince-vlag, van de Comptoiren der Engelſchen een Engelze vlag met een kruis, en alle plaatzen, daar de Portugeezen zich onthouden; of daar zy een kerk of Prieſters hebben, ziet men met een Kruis onderſcheiden.

Ook geven alle de geſtelde dieptens van water in deze Caart hier het laagſte water te kennen, zoo dat de droogtens, met de letter A. geteekend, met het laagſte water droog vallen, en met de letter B. geteekend altyd branden.

Ook wyſt de letter A. Pipeli en meer andre plaatzen in 't Koninkryk van Orixa, en de B. daar in zekere hooge ſteene poort aan, zynde een gedenk-teeken door eenige Heidenſche Koningen aldaar tot aanwyzing van de nette grenzen van Bengala en Orixa geſteld.

Alle byzondre plaatzen nu hier in dit kort beſtek zoo uitvoerig, als wel behooren zou, zoo 't ons eigen land was, te beſchryven, moet men van ons niet verwagten, behalven dat het om de menigvuldigheid ook volſlagen onmogelyk is. Zommige der zelven hebben hun eigen Gouverneur ofte beſtierder, dog andere weer een onderſteld Hoofd.

Na dat wy voor af deze algemeine aanmerkingen nedergeſteld hebben, zullen wy tot de beſchryving van dit magtig Koninkryk een begin met des zelfs N. W. kant maken, alwaar zich het Koninkryk Behaar benoorden den Ganges op doet, en daar wy die groote en vermaarde rievier, zoo als zy van 't N. W. na 't Z. O. afſtroomd, zullen volgen.

De eerſte ſtad, die zich daar bezuiden den Ganges (die daar ontrent twee mylen breed is, en waar in zich een kleen Eilandje van drie mylen in 't rond opdoet) is Taaspoer, aan welkers overzyde benoorden den Ganges men het vlek Sjoppera leggen heeft.

Wanneer men den Ganges nu zes mylen Z. O. aan afzakt, draeid hy zig vier a vyf mylen verre na 't O. gelyk hy daar ook wel drie a vier mylen op deze en gene plaatzen breed is, en dan weder recht Z. O. aan, als bevorens, een ſtuk weegs henen loopt.

Ontrent elf mylen van Taaſpoer, en agt a negen myl van Sjoppera, heeft men weer een kleen Eilandje zonder naam, dat meeſt rond, en vier a vyf mylen in zynen omtrek is, aan de N. kant der rievier leggen, pas benoorden welk Eilandje zich aan de overwal het ſtedeken Behaarpoer in 't Koninkryk van Behaar vertoond.

Aan de Z. zyde der rievier, ontrent mede tegen over dit laatſte Eilandje, heeft men de ſchoone en vermaarde ſtad Pattena, aan een byzondren ſpruit van de Ganges leggen, pas beneden de welke vier mylen dicht aan de Zuider wal der rievier zich een zeer kleen Eilandje van een halve myl in 't rond vertoond, daar men een myl of twee lager aan die zelve zyde weer een fraeje ſpruit heeft, die mede als de vorige in de Ganges ſtort.

Drie a vier mylen beneden deze ſpruit, of negen mylen van Pattena, heeft men aan de Z. zyde der rievier het ſtedeken Baar, en daar by in de Ganges, digt aan die zelve wal, een kleen Eilandje van drie a vier mylen in 't rond leggen, 't geen zich meeſt in de lengte N. W. en Z. O. uitſtrekt, dog na 't N. W. wat ſcherp uitloopt, gelyk het zich na 't Z. O. wat rond vertoond, zynde na giſſing twee mylen, en in 't Z. O. en zoo meeſt vervolgens N. W. aan een myl breed, dat over de helft hoe langs hoe meer afneemd.

Hier is de Ganges ruim vier mylen breed, draejende hier ook voor een korte poos wat na 't O. Ook ziet men hier aan de overwal tegen over dit Eilandje by Baar weer een ſpruitje in de Ganges ſtorten.

Van Baar vertoond zig de Z. wal even buiten dit Eilandje in 't Z. O. met een hoek, alzoo de wal daar wel twee mylen na 't N. of 't N. O. uitdraeid, en een hoek, die wel twee mylen breed 's maakt, langs welke de Ganges zich mede zoo verre wat Ooſtelyker draeid, en dan weer Z. O. aanloopt, zynde hier wat ſmaller dan bevorens, en vervolgens, twee mylen van dezen hoek doet zich in de Ganges ontrent de overwal weder een Eilandje op,

dat ontrent vier mylen in den omtrek, en meeſt langwerpig vierkant is, zynde meeſt W. ten N. en O. ten Z. geſtrekt; en hier is de rievier weder wel vier mylen breed; dog zes mylen van dien hoek af na 't Z. O. loopt de rievier wel vier a vyf mylen verre O. aan, alwaar ook de Z. wal N. O. aandraeid, en daar men het ſtedeken Danapoer ontrent een kleene ſpruit, die in de Ganges valt, leggen heeft, pas ten N. W. van welke ſpruyt zich weer een kleen ſmal Eilandje van een myl of twee dicht aan de Z. wal vertoond.

Hier maakt de Z. wal een breeden hoek, ook is de Ganges pas ten N. W. van dezen hoek, die wel vier a vyf mylen breed is, en met twee hoeken (tuſſchen welke dat ſmal Eilandje als in legt) na 't N. of N. ten O. uytpuild, wel zes mylen breed, loopende eerſt een ſtuk wegs O. en dan weer voorby dezen breeden hoek by na Z. aan, daar zich pas voorby dezen hoek weer een Eiland vertoond, dat wel vier mylen lang, en op zommige plaatzen twee mylen, dog in 't N. niet boven een myl breed, en 't geen meeſt Z. en N. geſtrekt, en zeer dicht aan de Z. wal gelegen is.

Af en aan dit Eiland, wat Landwaard in, twee a drie mylen van Darapoer, heeft men het ſtedeken Caalgam, beweſten het welke zich eenig gebergte vertoond.

Van dit Eiland tot ontrent het ſtedeken Peinti, dat ontrent ſeventhien mylen bezuiden Caalgam legt, loopt de Ganges met eenige bogten, dan eens wat verſmallende, en dan weer eens wat verbreedende, een ſtukweegs Z. dan weer O. en dan weer meeſt Z. aan.

Pas buiten de Caalgam begind de Heerlykheid van Mongeer; dog de ſtad van dien zelven naam legt ruim vyf mylen van Caalgam. Waar deze Heerlykheid begind, en hoe verre zy zich zelven uitſtrekt, ziet men aan deze ſtreepkens, die hier van 't N. O. na 't Z. W. gemaakt zyn. Het ſtrekt zich ontrent thien mylen in de breedte N. W. en Z. O. en wel twintig mylen in de lengte N. O. en Z. W. uyt.

Pas benoorden, en ook pas bezuiden 't laatſt gemeld Eiland heeft men aan de overwal eerſt benoorden 't zelve een zeer kleen Eilandje, en dan pas 'er bezuiden dicht tegen een ſmallen hoek nog twee zulke kleene Eilandekens, en even bezuiden dien ſmallen hoek nog een langwerpig klein Eilandje in de Ganges leggen, ontrent welk laatſte hier weer een ſpruitje is, dat in deze rievier ſtort, gelyk 'er zig drie a vier mylen benoorden dien ſmallen hoek nog een zoo aan die zelve overwal vertoond.

Twee a drie mylen bezuiden dien ſmallen hoek, ontrent de Z. Grens van de Heerlykheid Mongeer, is weder een langwerpig Eiland, dat meeſt Z. en N. geſtrekt, twee a drie mylen lang, en ontrent een myl breed, en zeer dicht aan de Z. wal tegen over gelegen is, recht tegen over 't welke zich hier weer zoo een ſpruit, die in de rievier valt, vertoond.

Vyf mylen bezuiden dit Eilandje heeft men 't ſtedeken Peinti aan de Z. wal; dog anderhalf myl van dit Eilandje heeft men een kleen ſmal hoekje, pas bezuiden het welke dicht aan de overwal weder een Eilandje is dat ontrent drie mylen in den omtrek (zynde meeſt rond) beſlaat.

Hier loopt de rievier weer vyf a zes mylen na 't O. makende hier aan de Z. wal twee a drie kleene ſtompe hoeken, pas beooſten welke tweede zich aan de Z. wal een Eilandje van twee a drie mylen in 't rond, en recht 'er tegen over dicht aan de overwal zich een diergelyk dog kleener en wat ſmaller Eilandeken van anderhalf myl in 't rond opdoet; en als men nog verder de rievier af een myl of twee van dat laatſte Eilandje na 't Z. afzakt, doen zich nog wel drie Eilanden naaſt aan de Z. wal op, die meeſt N. W. en Z. O. geſtrekt leggen, van welke 't naaſte aan de wal ontrent anderhalf myl lang, en een half myl breed, 't naaſte daar aan drie myl lang, en meeſt een myl breed, dog het Ooſtelykſte of het derde wel vyf a zes mylen lang, en twee mylen breed is.

Agt a negen mylen van Peinti, aan die zelve wal, heeft men het ſtedeken Boergengel, en zes mylen van Boergengel een pilaar ſtaan, zynde een gedenkteeken te gelyk tot een Grens-paal dienende.

Pas bezuiden die pilaar heeft men weder een ſpruit, die in de Ganges ſtort, en die zyn oorſpronk uyt het zwaargebergte neemt, dat men hier in 't weſten zoo al vervolgens van Penti tot de ſtad Badrekta Z. aan, en nog al verder na 't Z. W. heeft.

Ruym drie mylen bezuiden die pilaar of ruym negen mylen van Boergengel, heeft men de aanzienelyke ſtad Ragiamahol, daar wel eer Sjah Souſa als onder-Koning of opper-gebieder van Bengala zyn Hof plag te houden; mede aan een fraeje ſpruit of rievier, die in de Ganges ſtort, leggen, waar ontrent zich, wat benoorden de zelve, een rond Eilandje van twee a drie mylen in den omtrek, en wat Z. Ooſtelyker nog een ander vertoond, dat meeſt N. W. en Z. O. geſtrekt legt, en ontrent vyf a zes mylen lang, en meeſt een myl, of wat meer, uitgenomen in 't Z. O. daar 't ſcherp toeloopt, breed is.

Pas

Pas bezuiden Ragiamahol heeft men 't dorp Patſtora ontrent een ſchoone rievier, die uyt het weſter-gebergte twintig mylen van Ragiamahol ettelyke mylen Z. O. aan tot Bedapoer, en dan van daar weer N. aan tot wat voorby Moxudabath, dan weer een ſtukweegs N. W, en dan weer tot aan Pattora vlak N. legt, en daar in den Ganges ſtort.

Pas beooſten die rievier legt het dorp Ceeger, en een myl Zuydelyker het ſtedeken Donapoer, tuſſchen de rievier en den Ganges in, en recht daar tegen over aan de overwal heeft men de ſtad Thanda, en dicht daar by in den Ganges een kleen Eilandeken leggen.

Derthien mylen van Thanda legt de ſchoone ſtad Malda, en zeven en twintig mylen Noordelyker heeft men de landen van Ragiawerra, gelyk men twee en twintig mylen ten N. O. van Malda het Koninkryk Cos Bhaar leggen heeft.

Ontrent vyf mylen van Donapoer na 't Z. O. heeft men 't ſtedeken Orangabath, en drie a vier mylen lager 't vlek Moffitabaſaar, ten N. O. van 't welke vier myl Soti, op een Eiland op zich zelven zich agt mylen in 't rond vertoond, gelyk ontrent drie mylen beooſten Moffitabaſaar het ſtedeken Camera, en pas bezuyden 't zelve 't dorp Pipla Serri legt.

Een weinig beooſten Camera, en bezuiden Soti, vertoond zig in den Ganges een Eilandje van drie mylen in 't rond tegen dat, waar op Soti legt, aan.

Een myl of twee lager als Pipla Serri, of ontrent vyf mylen van Camera, heeft men het ſtedeken Mierdapoer, beooſten 't welke men een uytſtekenden hoek, gelyk men 'er ook zoo een by Camera, en tuſſchen welke men een fraeje bogt, die wel drie a vier mylen breed is, ziet. Pas buiten dien hoek by Mierdapoer, even 'er beooſten, is een kleen Eilandje van twee mylen in 't rond, en tegen over dezen hoek, aan de overwal, nog een Eilandje, dat een weinig grooter dan 't vorige, gelyk 'er nog een twee mylen beooſten 't eerſte Eilandje is, dat wel vier mylen lang, en meeſt een myl breed is, zynde tuſſchen de ſtedekens Batſiella en Haſiaerhati in de Ganges gelegen.

Ruym vier mylen beneden Mierdapoer legt het ſtedeken Batſiella, 't geen ons een ruſt-plaats zyn zal, van de welke wy daar na weder O. aan zullen voortgaan.

Van Mierdapoer dan Z. aan voor eerſt voortgaande, zoo moeten wy, alvorens hier af te ſcheiden, nog zeggen, dat Camera, Pipla Serri, en Mierdapoer ook op een groot Eiland, zig in de Ganges vertoonende, en wel agt mylen lang en vier a vyf mylen breed, en op zommige plaatzen nog breeder zynde, leggen.

Van Mierdapoer vyf mylen Z. ten W. vertoond zich de ſchoone ſtad Moxudabath op een Eiland alleen in de voornoemde rievier, die uyt het weſter-gebergte komt, en die, van daar O. aan loopende, dan in de Ganges ſtort. Dit Eiland is meeſt Z. en N. geſtrekt, meeſt langwerpig rond, en ontrent drie mylen lang, en tuſſchen de twee en drie mylen breed; en hier by dit Eiland heeft men als een drieſprong van drie byzondre rivieren of ſpruiten die men hier ziet, alzoo men in 't N. W. een ſpruit van de Ganges, in 't Z. deze rievier uyt 't W. gebergte, en in 't O. een Tak uyt deze twee verdeeld, en na den grooten Ganges O. aanloopende, heeft.

Twee mylen beneden of bezuyden Moxudabath heeft men ontrent die weſterrievier de groote en aanzienelyke ſtad Caſſimabaſaar, waar langs men een gemeene weg, die by Batſiella in 't N. O. begind, heeft, en die na de ſtad Baccareſoor; vierentwintig mylen ten Z. W. van Caſſimabaſaar, en vier mylen beweſten de voornoemde rievier legt, die uyt het weſter-gebergte komt.

Anderhalf myl bezuiden Caſſimabaſaar legt het ſtedeken Seidabath, twee mylen Zuidelyker 't vlek Borruaſerri, nog twee mylen Zuidelyker 't ſtedeken Danepoer, en nog vyf mylen Zuidelyker de ſtad Plaſſi, beweſten de welke, gelyk ook beweſten die voornoemde weſtelyke rievier twee mylen (dog wel zoo Noordelyk) het vlek Rangematti legt.

Twee mylen ontrent bezuiden Plaſſi legt het ſtedeken Hagdia, gelyk zich zes mylen beweſten 't zelve; en niet wel vyf mylen bezuiden Rangematti, even beweſten die weſtelyke rievier, de ſtad Oedapoer ontrent de ſcheiding van deze weſter rievier, daar zy met een Tak na 't N., en met een andre Tak na 't O. zeven a agt myl, en dan weer zeven a agt myl na 't Z. langs Neddia loopt, zeer luſtig en byzonder fraei gelegen, vertoond.

Vyf mylen bezuiden Hagdia heeft men 't ſtedeken Neddia ontrent twee mylen benoorden de ſpruit Gaigateſe leggen, die ten deelen door een ſpruit van die weſter rievier, die zig by de ſtad Oedapoer verdeeld, en van daar zeven mylen O. en dan nog vyf groote mylen Z. aan loopt, en ten deelen uyt een nieuwe rievier, welke vyf mylen bezuiden de ſtad Boccareſoor uyt het weſter-gebergte voortkomt, en langs de ſteden Barduaan, Sillimath en Mierſapoer henen ſtroomd (daar zy zich weer in twee takken ſcheid, van welke de eene Gaigateſe genaamd wert, en O. aan, gelyk d'andre na 't

Z. loopt) gemaakt en op zich zelven afgeſcheiden werd, loopende vyf a zes mylen eerſt meeſt O. ten N. en dan zeven a agt mylen N. N. O, en dan nog drie a vier mylen N. O. aan, daar de zelve by het ſtedeken Bilgaſſi, dat elf mylen beooſten Danepoer legt, in de groote Ganges ſtort. By dit ſtedeken Bilgaſſi ontrent twee a drie mylen Ooſtelyker vertoond zig aan de overwal een Eiland, dat zig N. W. en Z. O. wel drie mylen in de lengte en anderhalf myl in de breedte uitſtrekt, en ontrent twee mylen Noordelyker dan Bilgaſſi, vertoond zig in de Ganges een kleen Eilandje, dat ontrent twee mylen in 't rond beſlaat, pas benoorden 't welke men een langen grooten hoek ziet, die ontrent twee mylen breed, en wel vier a vyf mylen lang is, benoorden den welken zig een langwerpig Eiland vertoond, dat ruim vier mylen Z. en N. lag, en ontrent twee mylen breed is, alwaar zich pas benoorden dit groot Eiland, en wat beooſten Batſiella nog een dikke ronde hoek met nog een ander ſmal hoekje wat Noordelyker vertoond.

Alle deze plaatzen nu, van Moxudabath en Batſiella in 't N., tot Neddia in 't Z., en Bilgaſſi in 't O., leggen op een groot Eiland, dat zich tuſſchen de Ganges in 't O., en een andre weſterſpruit van de Ganges, die van Ragiamahol komt afſtroomen, en zich daar van den grooten Ganges afſcheid, en tuſſchen een ſpruit van de eerſte rievier, die uyt het weſter-gebergte komt, mitsgaders tuſſchen de ſpruit Gaigateſe (die uyt de tweede weſter-rievier O. aan afſtroomen komt, en zoo verder na den groote Ganges in N. O. loopt) verder toond, en 't welk twee of-drie en twintig mylen Z. en N. lang, en vyfthien a zesthien mylen O. en W. breed is.

Tuſſchen de ſtad Oedapoer en 't ſtedeken Hagdia, twee mylen Ooſtelyker dan Oedapoer, legt pas bezuiden die dwarsſpruit, die van de eerſte weſter-rievier na de ſpruit Gaigateſe loopt, 't vlekjen Bickihaat, en anderhalf myl beooſten het zelve 't vlek Gaſiapoer, en vier mylen Zuidelyker, of twee mylen beweſten Neddia, het ſtedeken Nimda.

Thien mylen bezuiden de eerſte weſter rievier heeft men weder een andre, of de tweede weſter rievier, die mede uyt dat gebergte vyf a zes mylen ten Z. W. van de ſtad Baccareſoor ontſpringt, en van daar eerſt twintig mylen Z. O. aan loopt, daar zig de ſtad Barduaan zeventhien mylen van Baccareſoor in 't Z. O. en negen mylen van 't vlek Bickihaat in 't Z. W. vertoond, loopende van Barduaan (langs 't welke een gemeene weg van Baccareſoor na Oegli loopt) nog zes mylen verder Z. O. ten Z. aan, alwaar zig deze tweede weſter rievier dan in twee takken verdeeld; van welke de eene N. O. aan langs Silimath, en Mierſapoer loopt, en daar zy, by een ſpliſſing in drieën met hare regter tak de ſpruit Gaigateſe (die na 't N. O. loopt) uitmaakt, terwyl men daar tuſſchen Nimda en Neddia een ſpruit van de weſter-Ganges by Mierſapoer hier in vallen, en van daar een andre Tak van deze ſpliſſing in drieën langs Amboc, en Tripeni eerſt O. en daar na Z. en Z. W. aan tot het byzonder Eilandje, waar op Oegli legt, loopen ziet. Dit nu wyſt ons de loop van den eerſten Tak der tweede weſter rievier, die langs Barduaan loopt, aan, maar pas een myl beweſten Sillimath heeft men nog een grooten tak die ſeſthien mylen Z aan tot de ſtad Nareinger loopt, alwaar de zelve in de derde weſter rievier ſtort, die uyt dat gebergte ontrent zes mylen bezuiden de tweede rievier mede voortkomt, en zoo meeſt Z. Z. O. aan twaalf mylen en dan nog twee a drie mylen wat Ooſtelyker loopt, daar men de beroemde ſtad Sjandercona heeft, van waar men mede een gemeene weg tuſſchen Cannacoel en Oedagyns in langs Baelgerri (daar zig nog een byzondre weg van Cannacoel tot daar vertoond, en die daar eindigd) en zoo verder langs Deniachali tot aan Oegli heeft.

Van Sjandercona loopt deze rievier nog drie a vier mylen Z. O. aan, en draeid zich dan eerſt na 't Z. ten O. vier a vyf mylen tot by zeker gedenkteeken in 't Ooſten, en byna tot by 't ſtedeken Medinapoer in 't W., van waar zy dan nog agt of negen mylen meeſt Z. Z. O. aan tot de ſtad Nareinger loopt, daar zy dan niet alleen de weſter wal van dat land, waar op Sjandercona beooſten de rievier legt, afzonderd, maar daar zy (gelyk wy aanſtonds nader zullen zien) ook een groot Eiland maakt, dat tuſſchen de Zuiderſpruit der tweede weſter-rievier, en tuſſchen een tak van de weſter Ganges in 't O., die zich by Mierſapoer als in drieën geſplitſt vertoond, en tuſſchen deze derde weſter-rievier in 't Z. gelegen is; dog eer wy van dat groote Eiland verder ſpreken, zullen wy eerſt eens zien, wat voor plaatzen tuſſchen de tweede en derde rivier en tuſſchen de Zuider-ſpruit der tweede rievier leggen. Negen mylen bezuiden de ſtad Barduaan, en twee mylen beooſten de ſtad Sjandercona, legt het ſtedeken Sjanabath, en twee mylen beooſten dit laatſte, wel zoo Zuidelyk legt 't vlek Cannacoel, en twee mylen bezuiden Cannacoel ziet men 't vlek Oedagyns, en nog twee mylen Zuidelyker 't ſtedeken Barda, ten weſten van 't wel-

NIEUWE KAARTE van 't KONINKRYK BENGALE,

door last van den E.d Heer MATTHEUS van den BROUCKE zaF in zyn E.d Leven Directeur in BENGALE en RAAD Ordinaris van NEDERLANDS INDIA, Opgestelt door JOH. van LEENEN.

J. van BRAAM et G. onder de LINDEN Excud. cum Privil.

Duytsche Mylen 15 voor een Graad

't KONINKRYK VAN BENGALE

't RYK VAN BEHAAR

't RYK VAN COS BHAAR

't RYK VAN MEVAT

't RYK VAN RAGIAWERRA

't RYK VAN MORANG

't RYK VAN JESVAL

COS ASSAM.

't KONINKRYK VAN CHAMDARA

't LAND VAN RAGIAMAHOL

't RYK VAN PRUROP

't RYK VAN NARVAR

't LAND VAN QEDAPOER

't RYK VAN TIPERA

't RYK VAN ASOE

't RYK VAN UDESSE

't RYK VAN CODAVASCAM

't LANDSCHAP Codavascam

't RYK VAN MALVA

't KONINKRYK VAN ORIXA

't RYK VAN ARRACAN

BOLLUA.

DE GOLF VAN BENGALE

TROPICUS CANCRI

Pattena, Behaarpoer, Fattevia, Bender Bandel, Baar, Noada, Monareck, Mokija, Danapoer, Derriapoer, Catlgam, Mongeer, Hermmori, Manci, Thetta, Gola, Kattu, Georgiaes Klyn dorp, Peurti, Ragiamahol, Ryst velden, Orangabath, Mossibabasaar, Cassimabasaar, Seidahath, Danepoer, Lalamatti, Rangematti, Oedapoer, Bickihaat, Gasspoer, Nimda, Ambova, Barduaan, Baccaresoor, Het Wester gebergte, Saay Land, Thanda RIVIER, Malda, Gorregaat, Tessindia, Ceerpoer Mirts, Hasiaarhati, Harwa, Handiael, Bansella, Mexudabath, Bilgassi, Bellia, Neddia, Ryst Velden, Stongel, Salhet, Safiadapoer, Chidderpoer, Decca, Piadr poer, Idrekpoer, Castenpoer, Senargon, Trepo, Azo, Laqua Riv., Bareithella, Maluco, Amboc, Tripeni, Nata, Alpoer, Oedi, Cangnerre, Tejannok, Hanenhoek, Sandroors dorp, Barrenger, Spelanotti, Varkens Spruyt, Chandernagor, Tennengad, Collecotte, Deutsche Legie, Calcula, Boesna, Cherpoer Hongi, Jessoor, Fattepoer, Sjatterspoer, Buram, Cassella, Maya, Alvia, Koninks hoek, Directeurs hoek, Tipuria, Dapara, Noldy, Gebroeckenland, Generaels Eylandt, Sundiva, Xetigam, DIANGA, Megels Eylandt, Pacucut, Sandy wal, Dese Kust is wel seer vuyt nochtans de gelegenheit van dien by ons ontdeckt op de selve is't Jegt ter Schellingh verongelucktt ende oock van tyt tot tyt viele inlandse Schuygen en is dierhalven geheel Perycules., met 60 vaam lyns gaen gront, Schiedam, Leckinpoer, Herriapoer, Catteck, Sjangernaat, Badreck, Kenca, Punta das Palmeiras, Bellasoor, Pipeli, Rammoena, Danthon, Kindua, Jellesoor, Narsinpoer, Sjanderconda, Medinapoer, Barda, Gedenkteecken, Cannacoel, Oedagyns, Sjanabath, Silmath, Basigerri, Pondua, Sjannegger, Tamorso, Mondelgat, Oydsgius Spruyt, Petrisanta Riv., Nareinger, Caffeiri, Tankelle, Banja, Mossambiquers hoek, Pacanoers Riv., Bengalse Riv., Ganges Riv., Hoogland van Balasoor, Deock, Golyk hoomig Eyl, Punta del Ramo, Bombek, De Rivier van Arracan, Bandang, Mordanade Riv., Ratara Riv., Gandee Riv., Rajapoer, Adjiepoer, Etonde, Nechal, Morang, Lay Gola, Jellasoor, Ryst velden, Saay Land, De Groote Ganges Rivier, De Lecki Rivier, De Barrem Poeret Rivier, De Groote Rivier, De Boom Riv., De Radens Eylanden, De groote spruyt, De hoek van Saaran, Jefferts hoek, Tamboek, Xetigam Riv., De eerste Wester Riv., De tweede Wester Riv., De derde Wester Riv., De vierde Wester Riv., De vyfde Wester Riv., De sesde Wester Riv., De sevende Wester Riv., De agtste Wester Riv.

ke men een heerlyke toren ofte Piramide heeft, met de letter B geteekend, alleen dienende om aan te wyzen, dat hier de Grens-paal van de Koninkryken van Bengale en Orixa is. Gelyk nu dat gedenkteeken beoosten de derde welter-rievier legt, alzoo heeft men het ſtedeken Medinapoer pas beweſten de zelve; dog een weinig Zuidelyker.

Ik zal nu (om daar na te ordentelyker te konnen voort gaan) eerſt maar verder aanwyzen, wat plaatzen men beweſten de derde weſter-rievier, of wel na die kant ook in 't weſten, en verder bezuiden de rievier Patragatta, en bezuiden de ſtad Nareinger in Orixa tot aan de Golf van Bengala heeft.

Vyf mylen bezuiden de derde rievier, die langs Sjandercona loopt, heeft men weer een andre, zynde de vierde weſtelyke rievier, die uyt dat gebergte zeer ſteil meeſt Z. Z. O. ontrent twee en twintig mylen komt afſtroomen, al waar men pas beoosten de zelve, ruim vyf mylen bezuiden Medinapoer, en vyf mylen beweſten Nareinger, het vlek Caffeiri leggen heeft, van waar zy nog al Z. Z. O. aan twee mylen, en dan weer vier mylen Z. ten O. aan, en dan nog vier mylen Z. O. tot aan 't ſtedeken Danthon loopt, dat ontrent zes mylen bezuiden Nareinger legt, van waar zy zich allenskens na 't Z. dracid, en zoo dan tot aan de vermaarde ſtad Pipeli (die vyf mylen bezuiden Danthon legt, gelyk zig 't vlek Jelleſoor ontrent twee mylen bezuiden Danthon vertoond) loopt, en daar zy in de openbare Zee ſtort.

De ſtad Nareinger; die pas bezuiden de rievier Patragatta legt, vertoond zig ontrent negen mylen van Medinapoer, vyf mylen beoosten Caffeiri, en vier mylen ten N. W. van 't ſtedeken Tamboli, dat zoo veel ten Z. O. van Nareinger legt, ten weſten van welk Tamboli vyf mylen men een plaats, de Moordenaars hoek genaamd, gelyk men twee mylen bezuiden het zelve 't vlek Bansja, en nog twee mylen Zuidelyker het ſtedeken Kindua leggen heeft; ten O. van welke laatſte plaats anderhalve myl zig het Eiland Hingeli (zynde O. en W. ontrent drie mylen lang, en Z. en N. in 't weſten twee, dog in 't O. maar eene myl breed) en een weinig N. Ooſtelyker zich nog een ander dog kleener Eilandje, ontrent twee mylen in 't rond, vertoond, en daar men verſcheide droogten heeft met de letter A. gemerkt, die zig van Kindua tot aan Sagor in 't Z. O. en tot Punta das Palmeiras in 't Z. Z. W. uitſtrekken.

Beweſten Pipeli, of ten Z. W. van de vierde weſter-rievier, doet zig een vyfde op, die mede drie mylen Z. weſtelyker dan de vorige; al mede uyt het gebergte, 't geen zig daar zoo al vervolgens Z. aan in 't W. vertoond, ontſpringt, en byna even eens, als die vorige, zeer ſteil en meeſt Z. Z. O. twintig mylen verre (hier en daar wat na 't N. O. inbuigende) loopt, daar zig dan in 't O. het ſtedeken Narſingpoer, en twee mylen beweſten de zelve het ſtedeken Rammoena; gelyk zig vier mylen ruim Z. ten O. van die laatſte plaats de aanzienelyke en vermaarde koop-ſtad Bellaſoor in Orixa pas beweſten deze rievier vereoond; alwaar men by de letter A. na de O. kant een dok heeft, daar wy hier na breeder van ſchryven. Ook buigt zich de wal hier by dit dok, en zelf al van de ſtad Pipeli af, eerſt Z. W. wel zes a zeven mylen, en dan met een groote bogt tot aan Punta das Palmeiras (een zeer bekenden hoek, ten ooſten van welke een myl of twee zich een Boomig Eilandje opdoet) wel agt of negen mylen verre van het W. en zoo door 't W. en 't Z. by punta das Palmeiras weer met een ſmallen hoek na 't Ooſten, alwaar zich de zelve rievier, uyt het weſtelyk gebergte afſtroomende, wel twintig mylen bezuiden de vyfde weſter-rievier opdoet, die na vier mylen Z. Z. W., dan weer drie myl N. O. aan, daar na weer vier mylen Z. Z. W., dan weer drie kleene mylen N. O. dan weer drie mylen Z. en dan vyf mylen Z. Z. O, een myl O. en daar na weer vier mylen Z. Z. O. geloopen te hebben, dan van daar, alwaar zich 't ſtedeken Kenca opdoet, nog vyf mylen vlak O. aan ſtroomd, en by Punta das Palmeiras in Zee ſtort.

Elf a twaalf mylen ten Z. W. van Bellaſoor, en ontrent ook zoo verre ten Z. W. van 't ſtedeken Rammoena, en ontrent ook zoo verre beweſten 't ſtedeken Kenca, legt pas beweſten de zesde weſter-rievier de ſtad Badreck, zynde de eenigſte plaats die men tuſſchen deze en de zevende weſter rievier verneemd, die ontrent thien mylen ten Z. W. van de vorige zesde rievier mede uyt dit weſtergebergte meeſt Z. O. afſtroomd, en twaalf mylen beweſten Punta das Palmeiras (daar de wal Z. W. aandracid) en tuſſchen de ſtad Sjangernaat (ontrent vyf a zes mylen ten N. O. van de rievier, die 'er benoorden loopt) na eenen loop van een a twee en twintig mylen, of daar ontrent in Zee ſtort.

Pas vier mylen bezuiden deze zevende rievier vertoond zig, na dat zy vier a vyf mylen van 't weſter gebergte afgeſtroomd is, het ſtedeken Leckinpoer, dat ontrent elf a twaalf mylen ten Z. W. van de ſtad Ba-

Badrek legt, ten Z. van welke, wel zoo weſtelyk, de ſtad Herriapoer bezuiden die zevende rievier, gelyk ontrent vier myl bezuiden de agtſte of de laatſte weſter-rievier, of vyf mylen van Herriapoer, de vermaarde ſtad Sjangernaat legt, welke laatſte rievier al mede uyt dit wel zoo weſtelyk gelegen Gebergte haren oorſprong, ontrent twaalf mylen Zuydweſtelyker als de zevende rievier, heeft, van waar zy eerſt vyf mylen ontrent Z. O. en dan ontrent weer zes mylen meeſt O of O. ten Z. aan loopt, alwaar men de ſchoone ſtad Cattek ontrent twee mylen bezuiden de zelve leggen heeft, van waar zy met een bogt van een myl of twee door 't N. na 't Z. gedraeid, en dan zoo vier mylen Z. ten O. aangeloopen hebbende, men de zelve vyf mylen verre O. aan, dan wat na 't N. en dan weer zes a zeven mylen verre O. Z. O. aan, benoorden Sjangernaat heen ſtroomen, en daar zoo in Zee ſtorten ziet.

Na dat wy nu alles, 't geen zich hier in 't W. opdoet naeukeurig aangewezen hebben, gaan wy nu na dat groot Eiland, waar op Mirſapoer, even bezuiden de ſpruit Gaigateſe, legt, te rug, om het zelve in zynen omtrek mede te beſchryven.

Voor af zullen wy zeggen, dat zich in dit Eiland, aan des zelfs O. kant, nog een ander kleener Eiland, dat Z. en N. thien mylen lang, en O. en W. vyf mylen breed is, opdoet; waar op men Hoegli en meer andre plaatzen leggen heeft.

Ontrent zeven of agt mylen ten Z. W van Mierſapoer heeft men de ſtad Sillimath, gelyk men twee myl beooſten Mirſapoer het vlek Amboc, en bezuiden die laatſte plaats vier mylen het ſtedeken Tripeni, en anderhalve myl weſtelyker het dorp Caatgam leggen heeft, bezuiden welk laatſte plaats twee mylen zich het ſtedeken Deniachali, drie a vier myl beweſten Oegli, en nog twee mylen Zuidelyker zich het vlek Pondua, en niet wel vyf myl weſtelyker zich 't ſtedeken Baalgerri; gelyk zich ruim vyf mylen bezuiden Pondua het ſtedeken Sjannegger opdoet; en als men nog vier mylen meer na 't Z. afzakt, vertoond zich het dorp Baſanderi, en nog vier mylen Zuidelyker het dorp Mondelgat, alwaar dan dit Eiland nog vier mylen meer na 't zuiden tot tegen de rievier van Patragatta aanloopt.

Wanneer men nu van Tripeni nog wat Z. aan gaat, ſcheid zich die weſterſpruit van de Ganges, die van de ſpruit Gaigateſe Z. O. aan loopt, hier in twee Takken, die dit kleen Eiland, waar op Oegli legt, uytmaken, en die zig by Baſanderi weer vereenigen, daar na met eene ſpruit zes mylen Z. W. aan loopen, en dus in de rievier Patragatta ſtorten, van waar zy nog vier mylen O. Z. O. aan loopen, en ontrent de moordenaars hoek in Zee ontlaſten.

Twee mylen bezuiden Tripeni heeft men 't beroemd Oegli (dat ook wel Hoegli genaamd werd, en daar ons Hoofd-Comptoir is) op dat kleen Eiland leggen, ten Z. van 't welke zes mylen de ſtad Thamma, gelyk nog een weinig Zuidelyker kleen Thamma legt, dat maar een dorp is.

Na dat wy nu alles, 't geen zich van Batſiella in 't N. tot aan de Moordenaarshoek, 't Eiland Hingeli, en tot ontrent Sagor in 't Z. na 't weſten vertoond, net aangewezen hebben, gaan wy nu na Batſiella, daar wy het bevorens lieten beruſten, te rug, om dan zoo al eenparig na 't O. voort te gaan.

Van dit Eiland nu, waar op Batſiella legt, O. aan over de groote Ganges gaande, doet zich weer een zeer groot Eiland op, dat O. en N. wel agt en twintig mylen lang, en op de meeſte plaatzen veerthien a vyfthien, hoewel het in 't Z. ter lengte van zeven a agt myl niet boven de drie a vier myl breed, en aan de Z. hoek nog wel zoo ſmal is.

Op dit groot Eiland nu heeft men echter maar drie plaatzen, te weten vier mylen beooſten Batſiella vertoond zich het ſtedeken Haſiaarhati, van 't welke een gemeene weg eerſt Z. en daar na N. Z. en N. ten O. aan langs Ceerpoermirts en Teſſindia, na de ſtad Bhareithella loopt.

Veerthien mylen beooſten Haſiaarhati legt het ſtedeken Harwa, en ſeſtien mylen bezuiden Harwa doet zich het dorp Bedlia op. Wanneer men nu tot het naaſte Eiland, 't geen in 't Z. tegen dit Eiland aanſtoot, en dat ook pas bezuiden Bilgaſſi legt (ter plaats daar de ſpruit Gaigateſe in de groote Ganges ſtort) overgaan, ondervinden wy, dat zich hier weer een ongemeen groot Eiland opdoet; dat in 't W. door een weſter-Tak van den Ganges, in 't O. door den grooten Ganges zelf ontrent twintig mylen verre, en dan verder in 't Z. O. door een Ooſter ſpruit van den grooten Ganges, en in 't Z. door de rievier Patragatta gemaakt werd.

Dit Eiland nu is wel zeven en dertig mylen lang, en in 't midden ontrent negenthien; dog in Z. en in 't N. op zommige plaatzen maar vyf, en op andre maar twee mylen breed.

Op dit Eiland heeft men na 't N. en na 't O. geen plaatzen, dan na dat zich twee mylen beooſten Oegli, wel zoo Noordelyk eerſt het ſtedeken Aliapoer op-

opdoet, tuſſchen 't welke en 't vlek Cagnerre (dat twee mylen Zuydelyker legt) men van Oegli een gemeene weg ziet, die tuſſchen de dorpen Boeſna en Ceerpoertongi (die twee mylen O. en W. van een leggen, zynde het eerſte thien, en 't laatſte vyf mylen beooſten Cangnerre gelegen) langs of pas benoorden 't ſtedeken Jeſſoor na de ſtad Fattapoer loopt.

Twee mylen bezuyden Cangnerre heeft men 't ſtedeken Tsjannock, ontrent nog twee mylen Zuydelyker het ſtedeken Barrenger, en ontrent nog twee mylen Zuydelyker het ſtedeken Soelanotti, van waar men nog agt mylen Z. W. aan van nooden heeft, om by het dorp Calcula te komen, bezuyden 't welke zich vlak in 't Z. drie onbewoonde Eylanden vertoonen, van welk 't eerſte O. en W. vyf en Z. en N. drie mylen lang is, ſtootende met zyn Ooſtkant tegen een ſmallen Z. hoek van dat groot Eiland, waar op Calcula legt, die tuſſchen 't zelve, en tuſſchen een ander groot Eiland in 't O. gelegen, inkomt.

Het tweede Eiland, ten Z. van Calcula gelegen, ſtrekt zich N. O. en Z. W. ontrent vyf a zes mylen in de lengte, zynde in 't N. O. drie groote, in 't midden drie kleene, en in 't Z. W. maar twee, een, en een halve myl breed.

Tegen dit Eyland komt weer een ander, dat mede N. O. vyf mylen lang en Z. W. geſtrekt legt, zynde in 't N. O. pas twee; dog in 't Z. W. wel vier mylen breed; en pas beweſten deze twee laatſte Eilanden heeft men weer twee kleene Eilanden, te weten Ilha de Gale (dat een myl in 't rond is) beweſten 't tweede, en Sagor ten Z. W. van het derde, beſlaande ontrent vier a vyf mylen in 't rond. En hier ontrent ziet men de letters A. en B. en de naam van Tyger 'er tuſſchen beyden gemerkt, om aan te wyzen, dat een ſchip van die naam, en nog twee a drie andre, in dat dok hier wel twee a drie jaaren hebben bezet gelegen, zonder 'er uyt te konnen komen.

Ten Ooſten dezer drie Eilanden, die zich bezuiden Calcula vertoonen, ziet men beooſten de twee Zuydelykſte, zoo al O. N. O. aan, twaalf groote onbewoonde en onbekende Eilanden leggen, uytgenomen dat de twee Ooſtelykſte de naam van Baccala voeren.

De twee eerſte leggen meeſt O. en en W. geſtrekt, zynde het Noordelykſte ontrent elf mylen lang, en Z. en N. na de W. kant vyf, dog na de Z. kant maar twee drie mylen breed. Het Zuydelykſte is O. en W. vyf mylen lang, en Z. en N. na de W. kant drie, maar na de O. kant pas een myl breed, pas ten Z. W. van 't zelve legt een kleen Eilandje, Ilha da Galinha genaamd.

Het volgende Noordelykſt Eiland is by na drie-hoekig, zynde N. O. en Z. W. geſtrekt, vyf mylen lang, en Z. en N. twee a drie mylen breed.

Het Zuidelykſte dezer twee volgende legt meeſt O. en W. zeven mylen verre uytgeſtrekt, en is in 't W. twee dog in 't O. wel vier a vyf mylen breed, ſchietende met zyn weſter-deel langs het eerſte Noordelykſte in.

De twee volgende, zynde 't vyfde en 't zesde, beſlaan ieder in 't rond, 't Nooordelykſt ontrent thien, en 't Zuidelykſt ontrent twaalf mylen.

Daar na heeft men 'er twee van welke 't Zuidelyke ontrent agt; dog 't Noordelykſt wel thien of twaalf mylen in 't rond beſlaat, zynde meeſt Z. en N. wel negen of thien mylen in de lengte uytgeſtrekt, en pas twee a drie mylen breed.

De twee volgende Eilanden, zynde het negende en thiende, vertoonen zig zoo, dat het Noordelykſt in lengte, breedte, en ſtrekking zeer weynig van 't vorige Noordelykſt verſchild; dog het Zuydelykſte is wel eens zoo lang en breed als 't vorige Zuydelykſt; dog 't loopt met een ſmalle ſtrook van twee mylen lengte en een myl breedte na 't N. uyt, beſlaande in 't rond wel ſeventhien mylen.

Wat nu 't elfde Eiland, Baccala genaamd, betreft, dat is een dik Eiland, 't geen in de lengte Z. en N. ontrent thien, en in de breedte zes a zeven mylen beſlaat; dog het twaaltde, zynde van de zelve naam, ſtrekt zich meeſt Z. O. en N. W. agt a negen, en in de breedte vier a vyf mylen.

Bezuiden deze twee laatſte Eilanden nu heeft men nog agt andre Eilanden, al te zamen gebroken landen; hoewel die naam maar aan 't eerſte (dat O. en W. zes a zeven mylen lang en drie mylen breed is) en aan 't tweede, dat twee a drie myl in 't rond is, gegeven werd. Gelyk nu 't tweede pas beooſten dat groote legt, alzoo ziet men de twee Eilandekens de Nababs-hoek genaamd, en ieder drie a vier mylen in rond, nog wat Ooſtelyker, en de vier andre (die van eene groote meeſt Z. en N. geſtrekt, en ieder pas een myl of anderhalf in 't rond zyn) werden de Generaals Eilanden genaamd; bezuiden de welke men het Eiland Sundiva (dat ontrent thien a twaalf mylen in 't rond is) met een ſtad van die zelve naam 'er op, ziet leggen.

Eer wy nu van dat groot Eiland, dat pas bezuy-

bezuyden Bilgaſſi in 't N. en waar op Alipoer, Cangnerre Ceerpoer Tongi en Boeſna gelegen is, afſcheyden, moeten wy nog zeggen, dat zig drie a vier mylen ten Z. O. van Bilgaſſi, in de groote Ganges, een Eilandje van twee a drie mylen in 't rond, dog drie a vier mylen Z. Ooſtelyker 'er zich nog een, dat N. W. en Z. O. geſtrekt legt, en 't geen wel zes mylen lang, en O. en W. maar twee a drie mylen breed is, vertoond, bezuyden welk laatſte Eiland men op des zelfs middel of Z. hoek nog een kleen Eilandje tegen de weſter-wal aan leggen ziet. Wanneer men nu nog wat lager de Ganges afzakt, daar vertoond zig weer een groot Eiland, dat O. en W. wel agt mylen lang, en wel vier a vyf, dog in 't Z. O. maar een myl, breed is, ten Zuyden van welk Eiland zich nog twee zeer kleene Eilandekens ('t eene tegen de weſter-wal, en 't grootſte van twee myl in 't rond, in 't midden van de Ganges leggende) met nog een vry grooter al mede in 't Z. vertoonen, welk laatſte zich meeſt Z. en N. wel zes a zeven mylen in de lengte, en ontrent vier a vyf mylen in de breedte uytſtrekt, zynde alle onbewoond, en zonder naam, tegen welk laatſte Eiland weer een ander grooter in 't Z. O. aankomt, dat zich N. O. en Z. W. wel ſeſthien mylen in de lengte, en vyf mylen in de breedte uytſtrekt. Op het zelve leggen in 't N. O. het dorp Idrekpoer, vier mylen Z. Ooſtelyker; dog op een byzonder Eilandje in 't O. 't vlek Ceerpoer Fringi; zes mylen bezuyden Idrekpoer (wel zoo weſtelyk) 't ſtedeken Caſiſella, en zes a zeven mylen ten Z. W. van Caſiſella het ſtedeken Sjatterapoer; dog ten N. van't ſtedeken Caſiſella legt nog een groot Eiland, dat zig N. W. en Z. O. wel vyfthien a ſeſthien mylen verre tot aan Bedlia in 't N. W. uytſtrekt, en dat doorgaans meeſt drie a vier dog in 't Z. O. wel vyf a zes mylen breed is; hier op legt vlak in 't midden maar een ſtedeken, Piaarpoer genaamd, langs het welke een gemeene weg van Handiaal in 't N. langs Saſiadapoer, en langs Bedlia tot aan de groote ſtad Decca loopt.

Ten Z. O. van dat groot Eiland, waar op Boesna en Ceerpoer Tongi legt, legt nog een groot Eiland, dat zich in de lengte wel zes a zeven en twintig mylen verre N. O. en Z. W. en O. en W. zeven a agt mylen in de breedte uytſtrekt, op het welke maar twee ſtedekens leggen, 't eene Jeſſoor, twee a drie mylen ten Z. O. van Boeſna gelegen, en 't ander Fattapoer genaamd; en zeven mylen O. N. O. van Jeſſoor gelegen.

Om nu verder met een verſtaanbare ordre van de Landen ten N. O. van dat Eiland, waar op Harwa en Bedlia leggen, te ſpreken, moeten wy van 't N. beginnen, en dus na 't Z. komen afzakken; ontrent vyf en vyftig mylen ten N. O. van de ſtad Harwa heeft men het magtig Koninkryk van Cos Aſſam, of wel een gedeelte van 't zelve leggen, alwaar zich in 't N. O. en zoo verder na 't O. en Z. tot aan Tipera, 't Koninkryk van Aſoe, en tot by na aan den Tropicus Cancri, of de Kreefts-zonnekeer kring, niet anders dan een zeer dicht en akelig gebergte vertoond, dat men in 't W. nog al pas benoorden de ſtad Bhareithella, die dertig mylen ten N. O. van Harwa legt, vernoemd.

Uyt dit zelve gebergte ziet men, drie a vier mylen boven of benoorden Bhareitella, een zware rievier komen afſtroomen, welke drie a vier mylen bezuiden Bhareithella ('t geen pas beweſten de zelve legt) zig in twee takken ſcheid, waar van de Ooſter tak wegens zyne grootheid de groote Barrempoeter genaamd werd, en de weſter Tak heeft wel geen eygentlyken naam; maar ontrent drie a vier mylen beooſten Harwa, en wat beweſten Handiael, ſtort zy in een ſpruyt van de Ganges, en loopt dan zoo na de ſtad Decca voord. Wanneer men nu (om van deze weſter-Tak en de plaatzen, daar langs leggende, eerſt en daar na verder van den grooten Barrempoeter te ſpreken) van de ſtad Bhareithella langs deze weſter-Tak na 't Z. ten W. of Z. Z. W. afzakt, ontmoet men ruym thien mylen lager, of Zuydelyker, beooſten die rievier, de ſtad Gorregaet, en by na vyf mylen Zuydelyker het vlek Teſſindia, alwaar de rievier een myl twee a drie na 't W. en dan weer door 't Z. en door 't Z. O. na 't Z. Z. W. ook drie a vier mylen draeid, loopende dan weder zoo nog vyf mylen voort, alwaar men dan pas beweſten de rievier het ſtedeken Ceerpoermirts ontmoet, langs het welke wy een gemeene weg vernemen, die van Bhareithella begind, en die langs Teſſindia, en voorby dit ſtedeken en Harwa, gaande, tot aan Haſiaerhati, en zoo aan de andre kant des grooten Ganges ook langs Batſiella, Moxudabath, en Caſſimabaſaer, tot aan de ſtad Boccareſoor in 't W. loopt. Van Ceerpoermirts loopt deze Tak, na eenige korte bogten dicht hier ontrent gemaakt te hebben, nog thien mylen verder, en ſtort daar in een ſpruyt van den grooten Ganges, die dan zoo verder na Decca loopt.

Pas ten Z. O. van die plaats, daar zy in die Ganges-ſpruyt ſtort, ontmoet men 't groote dorp of ſtedeken Handiael,

van

van waar deze tak, nog twee a drie mylen Z. O. aan geloopen hebbende, zich na 't Z. ten W. draeid, en dus vyf a zes mylen voortloopt, daar men dan pas beoosten de rievier het ſtedeken Saſiadapoer heeft, ten N. O. van 't welke vyf mylen pas beweſten de rievier de Lecki (een tak van den grooten Barrempoeter) het ſtedeken Siongel legt.

Na een kleene buyging na 't W. loopt zy nog vyf mylen na 't Z. Z. O. en dan ontmoet men daar, pas beweſten de zelve, het dorp Bedlia, alwaar die ſpruyt zich in twee takken ſcheyd, van welke de weſtelykſte vier mylen Z. T. O. aanloopt, en dan weer in een ſpruyt van de Ganges valt, die na drie a vier mylen N. O. aan geloopen te hebben, dan verder O. Z. O. aan langs het ſtedeken Piaarpoer, en pas 'er bezuyden tot aan het ſtedeken Caſiſella loopt, daar het in de rievier de Lecki valt.

De andre Tak van deze ſpruyt, die zich by Bedlia in tween verdeeld; loopt beooſten dat Eiland, waar op Piaerpoer legt, en 't geen door deze twee takken gemaakt werd, en gaat met eenige korte bogten thien a elf mylen eerſt meeſt Z. O. aan, en loopt dan nog vyf mylen verder meeſt O. aan, daar men dan de vermogende ſtad Decca ontmoet, na welke ook een weg van Bedlia loopt, die daar eyndigd; maar een myl benoorden Decca heeft men ook het ſtedeken Chidderpoer.

Na dat wy nu dus verre; alles, wat zig ontrent den weſter-Tak van die rievier, die zig pas beneden de ſtad Bhareithella in tween ſcheyd, vertoond, aangewezen hebben, gaan wy nu over, om te zien, wat zich in dien Tak, die de groote Barrempoeter genaamd werd, opdoen zal.

Deze dan drie a vier mylen bezuyden Bhareithella na het Z. O. afzakkende (daar hy zich eerſt een myl; dog wat lager wel drie, en nog lager wel vyf a zes mylen breed vertoond) ontmoet men in 't Z. W. een zeer kleen, dog in 't N. O. een vry grooter Eiland aan de overwal, 't geen wel drie mylen lang, en meeſt wel twee mylen breed, hoewel het in 't Z. O. wat ſmaller is. Van daar loopt die rievier (daar zy wel drie mylen breed is) wel vyf a zes mylen meeſt Z. ten O. daar men aan de weſt-kant der rievier (die hier wel zeven a agt mylen breed is) weer een kleen Eilandje, dat Z. en N. anderhalf myl lang, en een halve myl breed is, ziet; dog ten O. van 't zelve twee mylen doet zig, byna aan de overwal, een groot Eiland op, dat zig meeſt, gelyk ook daar de loop der rievier meeſt Z. ten W. is, Z. en N. ſtrekt (hoewel de Z. kant wat meer na 't W. draeid) beſlaande dit Eiland in de lengte vyf a zes, en in de breedte O. en W. meeſt twee a drie, dog aan de N. kant wel vyf mylen; ook is dat aan de W. kant wat na 't O. ingebogen.

Pas buyten de Z. hoek van dit groot Eyland ſcheyd zig die rievier de groote Barrempoeter weder in twee groote Takken, van welke de eene aan de W. en de andre aan de O. kant hunnen loop meeſt Z. aan vervolgen, makende te zamen een zeer groot Eyland, waar van wy aanſtonds zullen ſpreken.

Die aan de weſt-kant (welke voor aan, en een ſtuk weegs, verder wel twee mylen breed is) werd de rievier de Lecki genaamd, en vertoond ons, na dat men twee mylen Z. Ooſtelyk afgezakt is, een kleen Eylandje aan de O. kant tegen een groot Eyland aan 't geen tuſſchen die twee, takken in legt, en nog vier a vyf mylen verder doet zig aan de W. kant een ander Eylandje op, dat wat grooter, en ontrent twee mylen lang, en een myl breed is. Ook is de rievier hier wel drie mylen breed. Daar na loopt deze rievier eerſt vyf a zes mylen Z. aan, houdende daar de breedte van twee mylen, en dan draeid zy zich weer wat na 't Z. Z. W. hoedanig zy wel twaalf mylen voortloopt, dog na dat men van daar eerſt maar zes mylen Z. Z. weſtelyker afgezakt is, ontmoet men aan de O. kant der rievier een kleen Eilandje van een myl in 't rond; en aan de weſtkant het ſtedeken Siongel, dat 'er dicht tegen aan de overwal legt; en na dat men nog zes mylen Z. Z. weſtelyker afgezakt is; draeid zich de rievier de Lecki hier na het Z. O. ruym elf mylen verre, daar zy zich dan weer met den grooten Barrempoeter vereenigd; dog men ontmoet vier mylen Zuidelyker, als daar zy zich na 't Z. O. draeid, gelyk mede ter plaatze, daar zy zich weder met den grooten Barrempoeter vereenigd, nog twee kleene Eilandekens, die ieder ontrent een een myl in 't rond beſlaan; en van welke het laatſte zich in 't Z. Z. en N. meeſt geſtrekt pas benoorden Idrekpoer opdoet.

Na dat wy nu beſchouwd hebben wat voor Eilanden zich in de rievier de Lecki opdoen, zullen wy nu gaan zien, wat ons in dien grooten tak ontmoeten zal, die de naam van den grooten Barrempoeter behoud, en die aan de Ooſt-kant van 't groot Eiland, dat hy mede maakt, loopt.

Deze Tak nu is pas bezuiden 't Eiland, daar zy zich verdeeld, wel drie mylen breed, welke breedte hy meeſt tot by na beneden, daar hy wat verſmalt, behoud, dog op zommige plaat-

zen is hy ook wel vier mylen breed.

Ter plaatze nu, daar hy zich ſcheid vyf mylen Z. O. afzakkende, ontmoet men een Eilandje, dat N. O. en Z. W. geſtrekt legt, en dus drie mylen lang, dog maar anderhalf myl breed is. Alwaar de rievier ook wel de breedte van vier mylen halen kan.

Van daar draeid zy zich een groote myl na 't Z. W. en loopt dan weer twee mylen Z. ten W. hier maar twee mylen breed zynde, aan, alwaar zy dan weer een myl of twee Z. aan loopt, daar zy weer wel drie mylen breed is, en daar men aan de Ooſt-kant een Eilandje van twee mylen in 't rond, en een myl verder aan de overwal een zeer kleen Eilandje, dog vier a vyf mylen lager, of recht Z. aan (daar de rievier weer wel een myl verſmald) een grooter Eiland ontmoet, dat Z. en N. vier a vyf mylen lang, en meeſt drie mylen breed; hoewel 't in 't Z. ſmaller is, en pas beweſten het welke het ſtedeken Salhet op een groot Eiland legt.

Hier heeft de rievier weder wel de breedte van vier mylen, die van dit Eiland nog vyf mylen Z, hier ontrent twee mylen breed zynde, aanſtroomd, en zich dan daar in die zelve breedte nog vyf mylen verre na Decca W. aan, en O, aan langs 't Eiland Caſſempoer (dat zig vlak in 't Z. vertoond, en 't geen O. en W. zes a zeven mylen lang, en twee mylen breed, en aan de Z. kant wat ingebogen is) vry verder uitſtrekt.

Nu zal het tyd werden, dat wy ook van 't Eiland, 't geen den grooten Barrempoeter, en de rievier de Lecki hier maakt, eens ſpreken. Om te zien wat plaatzen zich ook hier op vertoonen.

Het Eiland zelf is, meeſt Z. en N. geſtrekt zynde, negen en twintig mylen aldus lang, en O. en W. in 't N. zes, in 't Z. vyf, en ontrent zyn Z. deel wel negen mylen breed.

Op dit groot Eiland nu heeft men maar twee ſtedekens, en een dorp, 't eene Salhet genaamd, en pas beweſten 't laatſte groot Eiland, dat zich in den Barrempoeter aan de O. kant vertoond, gelegen. Het tweede ſtedeken, Sonnergam genaamd, vertoond zig byna op 't Z. Einde; pas bezuiden het welke ook het dorp Catterabo legt, en verder is dit Eiland onbewoond.

Wanneer men nu de rievier de Barrempoeter daar hy tegen 't Eiland Caſſempoer ſtoot, dan O. aan vervolgd, verdeeld hy zich een myl Ooſtelyker weer in twee takken, van welke d'eerſte tak langs 't Eiland Caſſempoer, een myl of twee Z. Z. W. aan loopt, een groote myl hier breed zynde; dog daar werd zy wel drie a vier mylen breed, ſcheidende zich zelven hier in twee takken, die te zamen hier weder een Eiland maken; waar van wy aanſtonds zullen ſpreken.

De eene tak loopt aan de W. kant langs Ceerpoer Fringi ontrent vyf mylen verre Z. Z. W. aan, en ſcheid zich daar weder in tween, van welke de eene tak Z. Z. W. aan na de Eilanden van Baccala loopt, en daar op twee plaatzen met verſcheide monden van den grooten Ganges in Zee ſtort. De andre tak loopt by na Z. O. aan tuſſchen Baccala in 't W. en tuſſchen dat Eiland, dat pas bezuiden 't Eiland Caſſempoer legt.

De andre tak, die den grooten Barrempoeter pas bezuiden 't Eiland Caſſempoer aan de O. kant van 't Eiland, waar op Noricoel legt, maakt, is veel breeder, als de weſter Tak, en hy breid zich in 't eerſt maar vier a vyf mylen verre, dog daar na wel vyf a zes mylen uyt.

Van Caſſempoer loopt zy eerſt Z. ten O. vyf mylen henen, zynde hier en daar met droogten en zanden bezet, daar na draeid zy wat na 't Z. O. een myl, en dan ontmoet men een kleen Eilandje, dat Z. en N. geſtrekt legt, en 't geen drie mylen lang en anderhalve myl breed is. De N. hoek deszelfs legt af en aan den droogen hoek, die zich op 't Eiland in 't W. waar op Noricoel legt, vertoond. Op de Z. hoek legt het vlek Sancraen; en in 't midden ziet men de kleene ſpruit, die daar is. Beooſten 't zelve ziet men 't groot Rif, dat zich wel vyf mylen Z. en N. uytſtrekt, daar zich de rievier, die hier mede wel vyf a zes mylen breed is, eerſt wat na 't O. draeid, en dan weer langs dat Rif Z. aan vier a vyf mylen tot tegen een kleen Eilandje (dat een myl in 't rond, en Landsmeers-Eiland genaamd is) en nog vier a vyf mylen verder langs een groot Eiland in 't O. in Zee loopt, dragende hier de naam van den weſterarm, gelyk hy beooſten dat Eiland, in 't O. gelegen, die van den O. -arm voerd.

Wat nu dat Eiland aangaat, 't geen zich pas bezuiden 't Eiland Caſſempoer, en beweſten dezen W. -arm van den Barrempoeter vertoond, het zelve is N. W. en Z. O. ontrent twaalf mylen lang, en meeſt vier a vyf mylen breed, uytgenomen in 't N. en Z. O. deel, daar 't merkelyk ſmaller is.

In 't N. deel doet zich eerſt het ſtedeken Ceerpoerfringi, en vier a vyf mylen Zuidelyker 't ſtedeken Noricoel, daar zich dan drie a vier mylen Zuidelyker in 't Ooſten de drooge hoek, gelyk zich aan de Z. kant de Directeurs-

hoek

hoek opdoet; waar na men twee mylen verder dat gebroken land, en den Nababshoek (waar van bevorens geſproken is) heeft.

Wanneer men nu den loop van den Barrempoeter, zoo als hy zich by 't Eiland Caſſempoer verdeeld, O. aan vervolgd, ziet men, dat hy, daar de breedte van een myl tot byna aan 't einde, daar hy wat wyder werd, houdende, eerſt vier mylen O. aanloopt, buigende zich twee a drie mylen door 't N. en dan nog drie a vier mylen zoo na 't Z. O., en dan weer twee mylen na 't N. en nog drie mylen na 't O. van waar hy dan recht toe recht aan Z. ontrent vyf thien mylen verre loopt, daar hy met de naam van de Ooſter-arm, by Porta Grandi, pas benoorden de Generaals Eilanden in Zee ſtort, daar hy wel vier mylen breed is.

Wat nu het Eiland, dat dezen weſter en Ooſter-Arm van den Barrempoeter maakt, betreft, het ſtrekt zich meeſt Z. en N. zynde zoo wel vyfthien a ſeſthien mylen lang, en O. en W. in 't N. ontrent elf, tot by na ter helft, maar dan verder na 't Z. maar vyf a zes mylen breed.

Aan de N. kant vertoond zich een rievier, de boom-rievier genaamd; en ontrent het midden aan de W. kant van 't Eiland ziet men in den Barrempoeter drie kleene Eilandekens, de Radens-Eilanden genaamd, dicht aan die wal leggen.

Drie mylen Zuidelyker doet zig de groote ſpruit, nog vier mylen Zuidelyker aan de W. kant de Purmer-lands hoek, en recht daar tegen over in 't O. het ſtedeken Jefferi op. Ook ziet men bezuiden Purmerlands-hoek een groote myl, en nog twee a drie mylen lager vlak in 't Z. van dit Eiland, nog twee ſpruiten.

Dat nu deze Kuſt in 't Z. langs die twaalf en meer Eilanden, die men hier ziet, zeer vuyl, gevaarlyk; en dat ook hier ontrent het Jacht Ter Schelling verongelukt is, ziet men in de Caart ook eenigzins daar aangehaald.

Wanneer men nu het oog beooſten den Ooſter-arm van den groten Barrempoeter ſlaat, daar 't Koninkryk van Bengala aan dat van Arracan grenſt, ontdekt men langs die Arracanſe Kuſt, die zoo aan de weſt-kant (zoo als zy Z. O. aan ſtrekt) als ook in 't O. en N. zeer berg-agtig is, ter plaatze; daar den Barrempoeter benoorden de Generaals Eilanden in Zee ſtort, pas bezuiden een kleene ſpruit den Konings-hoek, bezuiden de welke ontrent zes mylen men de ſtad Xettigam tuſſchen een kleene en een groote ſpruit leggen heeft, in welke laatſte, (die wel een myl of twee breed is) een myl Z Ooſtelyker zich een kleen Eilandje, en nog twee mylen Zuid-Ooſtelyker zich de voorname ſtad Dianga; gelyk zich nog een myl Zuidelyker de ſtad Rammoe vertoond, bezuiden welke twee mylen men de groote rievier van Rammoe heeft, zonder dat men hier dan verder iets, dan wel drie a vier kleene ſpruiten tuſſchen de rievier van Rammoe, en tuſſchen de Arracanſe rievier (die wel dertig mylen ten Z. O. van de rievier van Rammoe legt) ook eenig gebergte in 't O., en een groot Rif ontmoet, dat zig van Dianga tot de Arracanze rievier wel vyf en dertig mylen uytſtrekt.

Na dat wy nu dit Koninkryk van Bengala, volgens het beſtek van deze Kaart, beſchreven hebben, moeten wy hier nog eenige zaaken byvoegen; die deze beſchryving grootelyks ophelderen, en veel licht byzetten.

Wanneer Bengala verovert.

Het Koninkryk van Bengala, zoo veel eeuwen van Heidenſche Koningen bezeten, is eindelyk ontrent A. C. 1590. en 1595. (alzoo dit by trappen, en niet op een en de zelve tyd geſchied is) door den Grooten Mogol, Sjah Ekbar verovert, zedert welken tyd de Mohhammedaanſche Gods-dienſt daar eerſt ingevoerd, gelyk het naderhand door een onder-Koning, uyt naam des grooten Mogols, beſtierd is, welke zyn Hof eenige jaaren aan een tot Decca, de Hoofd-ſtad van dit Koninkryk, plagt te houden.

En hoe 't daar na beſtierd is.

Onder dezen Gouverneur of onder-Koning (want van beide die zoorten zyn 'er geweeſt) ſtonden alle de mindre Landvoogden, Krygs-overſten, en alle andre kleene beſtierders der Landſchappen, ſteden, vlekken, en dorpen, uytgenomen den Duwan (die zoo veel als de Cancelier en ontfanger van des Mogols inkomſten, en de Tweede des Ryks is) en den Baxi, of opper-gebieder over 't Krygs-volk des Mogols, welke twee Heeren nevens den onder-Koning dit geheel land beſtierden, ontfangende hunne Commiſſie onmiddelyk van den Grooten Mogol zelf, hoewel met eenige naeuwer bepaling, dan de onder-Koning, alzoo den zelven alleen de ruſt, vredo, Juſtitie, en de ganſche wel-ſtand van dit land aanbevolen, gelyk hem ook het opper-gezag als opper-Veldheer (zoo 'er te Oorlogen valt) buiten alle twiſt opgedragen en toevertrouwd werd; dog buiten hem is 'er nog een Cazi, of Geeſtelyk Richter, die alle zaaken van 't Gerecht uitſpreekt, en de vonniſſen velt.

Nadat nu echter de Prins Sjah Souſa Bengala, en Orixa, uyt naam van zynen vader Sjah Djihaan, als onder-Koning beſtierde, gebruikte hy meer als een onder-Koninklyke magt, en deze heeft ook

zyn Hof, niet te Decca, maar te Ragia mahol, zoo lang hy hier was, gehouden; hoewel dat daar na weer veranderd, en, als bevorens, te Decca geweeſt is; dog na dat hy door laſt van Eurang-zeeb, en door Mier Sumela, zynen Veld-heer, uyt Bengala na Arracan verdreven, en daar aan een droevig einde geraakt was, is Bengala en Orixa van den anderen afgeſcheiden, en 't Hof niet alleen weer na Decca verplaatſt, maar 1666. ook het veroverd Arracan hier by gevoegd, en onder dezen zelven onder-Koning van Bengala geſteld, zynde zyne magt tot voor by de ſtad Xettigam bepaald, alwaar ook de Luytenant-Generaal der Krygs-lieden zyn verblyf houden moet, om deze Grensplaats tegen de Arracanders te bewaren.

Orixa.

Wat nu 't Koninkryk van Orixa belangt, het zelve is, kort na de verovering van Bengala, den Heidenſchen Vorſten al mede door dezen zelven Vorſt ontweldigd, en op de zelve wyze als Bengala naderhand door dien onder-Koning, of door een Vorſt des Ryks, beſtierd.

Als dit een byzonder Ryks-Vorſt was, plagt hy zyn Hof in de groote en vermaarde Hoofd-ſtad Cattek te houden, zynde dit Koninkryk nog merkelyk met het Landſchap of Eiland Hingeli vermeerderd, dat al over veel jaaren zyn eigen opper-gebieder en Vorſt gehad had; maar 't geen mede 1630. door den Grooten Mogol veroverd is; dog 1660. heeft de wettige erf-Heer van Hingeli, die in zyn kindze jaaren gedurig gevangen gehouden was, middel weten te vinden, om uyt zyne gevankenis te geraaken, en dat Moors jok door behulp der zynen van den hals te werpen, daar hy egter niet heel lang de vrugten van genooten heeft, alzoo die ongelukkige Prins 1661. door hulp der E. Maatſchappy weer onder de magt van Eurang-Zeeb gebragt, weder met Ketenen gevangen gezet, en wat beter, dan te voten, bewaard is.

En Hingelis verovering.

Dit Landſchap wierd door den Gouverneur van Oegli, die als Zee-voogd dezen Oorlog bygewoond had, dog onder een minder Gouverneur in zyn naam beſtierd, en Sjah Souſa had in zyn tyd Hingeli al van Orixa afgezonderd, en daar een Gouverneur op zich zelven gezet, en 't is daar door alleen veroorzaakt, dat Hingeli onder Bengala is geſteld, hoewel 't land en de ingezetenen anders eigentlyk tot Orixa behooren.

Even zoo gaat het ook met de Gouverneurs van Bellafoor en Pipeli, die den Grooten Mogol ordonneerd, dan eens onder den onder-Koning van Orixa, en dan weer eens onder dien van Bengala, om dat het beide ſteden, zeer dicht aan de Zee gelegen, zyn, te ſtaan.

Het Koninkryk van Behaar, dat een gedeelte van Hindoeſtan is, heeft al over veel jaaren onder de Kroon der Groote Mogols geweeſt, het welk, gelyk die twee andren, mede door een onder-Koning op zich zelven, die zyn Hof te Pattena houd, beſtierd werd. Behaar.

De Heerlykheid van Mongeer is weinig jaaren voor het Koninkryk van Bengala door Sjah Ekbar veroverd, en werd door een byzonder Gouverneur, die onmiddelyk van den Grooten Mogol mede zyne Commiſſie onfangt, geregeert, die gemeenelyk zyn Hof in de ſtad Mongeer houd; maar ten tyde van den Nabab Mier Sumela is deze Land-voogdy mede onder den onder-Koning van Bengala geſteld, hoewel het in zich zelve zeer weinig voor den Mogol opbrengt. Mongeer.

Om nu van eenige byzondre plaatzen, hier en daar gemeld, wat klaarder te ſpreken, zullen wy deze en gene kleene voor af laten gaan; aangezien wy daar na van de groote en voornaamſte plaatzen nog in 't byzonder zullen ſpreken.

Handiaal is een Comptoir van ons, daar de Hamans, en meeſte Saanen ingekogt werden, en 't geen den meeſten tyd tot de inkomſten van eenige grooten geſchikt is. Eenige voornaame handel plaatzen beſchreven.

Ceerpoer-Mirts is een kleene ſtad, mede tot deze en gene inkomſten geſchikt, en een Zyde-Comptoir, dat wy nu verlooren hebben.

Teſſindia een vlek, daar wy mede ons Suyker-Comptoir hebben, en 't geen onder den Gouverneur van Gorregaat ſtaat.

Bollua is een Landſchap, daar veel Saanen, en Siongel een plaats daar de Siongelſe Saanen, gelyk te Somergam de Somergamze Mallemolens gemaakt werden.

Oedagyns is een Zyde-Comptoir, 't geen wy al zedert 1663. verlaten hebben, en dat onder den Gouverneur van Berduaan, gelyk 't vlek Cannacoel (een verblyf plaats van ons, mede tot de Oedagynze Zyde-handel behoorende) daar mede onder ſtaat.

Baalgerri is een plaats, daar veel Saanen van dien naam gemaakt werden.

Barrenegger is een plaats van ons, daar de verkens ſlagting der E. Maatſchappy geſchied, gelyk Soetanotti de plaats is, daar zy gewoon is Ryſt, en andre Graanen te doen laden.

Bierboen, Sjandercona en Sjanegger, zyn haare Suyker-geweſten, en daar zy die inzameld.

Calcula, Mondelgaat, en meer andre nederwaards, leveren 't meeſte waſch, en de Hennip uyt, die wy van nooden hebben.

Ned-

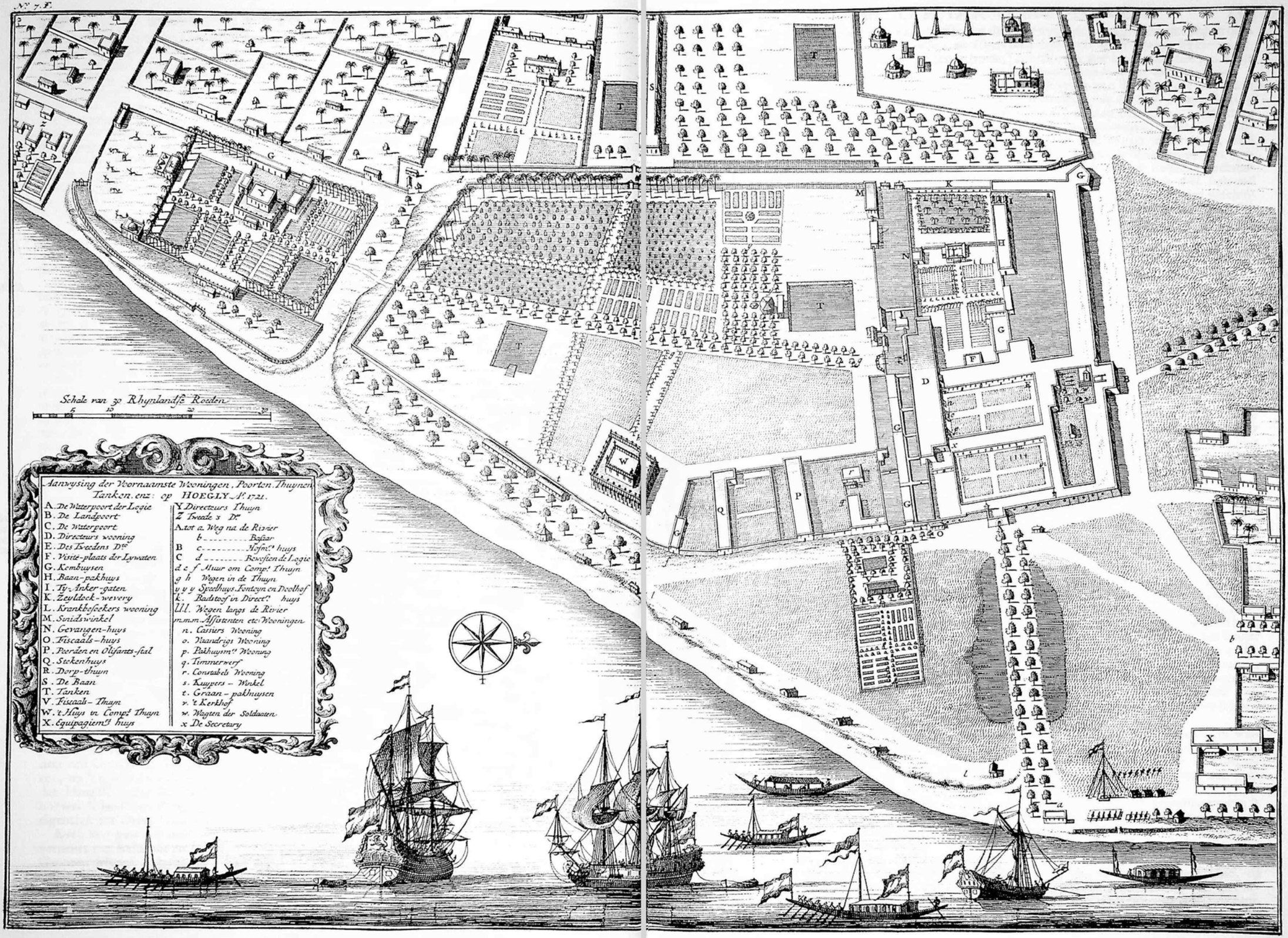
N.º 7. F.
Schale van 30 Rhynlandse Roeden
5 10 20 30
Aanwysing der Voornaamste Wooningen, Poorten, Thuynen, Tanken, enz: op HOEGLY A.º 1721.
A. De Waterpoort der Logie
B. De Landpoort
C. De Waterpoort
D. Directeurs wooning
E. Des Tweedens D.to
F. Visité-plaats der Lywaten
G. Kombuysen
H. Baan-pakhuys
I. Ty-Anker-gaten
K. Zeyldoek-wevery
L. Krankbesoekers wooning
M. Snidswinkel
N. Gevangen-huys
O. Fiscaals-huys
P. Poerden en Olifants-stal
Q. Stekenhuys
R. Dorp-thuyn
S. De Baan
T. Tanken
V. Fiscaals-Thuyn
W. 't Huys in Comp.s Thuyn
X. Equipagiem.ts huys
Y Directeurs Thuyn
Z Tweede 's D.s
A. tot a. Weg na de Rivier
b ..... Basaar
B c ..... Hofm.rs huys
C d ..... Bewesten de Logie
d e f Muur om Comp.s Thuyn
g h Wegen in de Thuyn
y y y Speelhuys, Fontyn en Doolhof
k. Badstoof in Direct.rs huys
l l l. Wegen langs de Rivier
m.m.m. Assistenten etc: Wooningen
n. Cassiers Wooning
o. Vaandrigs Wooning
p. Pakhuysm.rs Wooning
q. Timmerwerf
r. Constabels Wooning
s. Kuypers-Winkel
t. Graan-pakhuysen
v. 't Kerkhof
w. Wagten der Soldaaten
x De Secretary

Neddia geeft zeer veel Caſſas van die naam, Gorregaat veel zyde, en Ceerpoer Tongi de meeſte Bengaalze boter, en olie.

Ceerpoer Fringi is een Portugeeze plaats, daar zy ook een Kerk, en hunne Anker-plaats op de nieuwgevondene Deccaze vaart hebben.

Bhareitella is een kleene Grens-ſtad, die van ouds meeſt diende om dit Ryk tegen den Vorſt van Aſſam, en tegen de verdre landen, die tegen over Tonkin en China leggen, te dekken.

Hingeli, wel eer een aanzienelyke verblyf-plaats van ons (en daar de Portugeezen hun Kerk, en quartier plagten te hebben) is in de eerſte tyden meeſt tot het opkoopen van Ryſt, en andre behoeften, gebruikt, dat men ook wel tot Kindua, Kenka, en Badrek plagt te doen, dog alle die plaatzen hebben wy naderhand verlaten.

Herriapoer leverde veel Saanen van dien naam, Caſſeri veel Taffatsjelas, Ginggangs, Allegias, en Adathays, die daar ontrent meeſt gemaakt werden.

Tamboli en Banzia zyn twee Portugeeſche vlekken, daar zy hunne Kerken en Sout-handel hebben, behalven dat daar veel waſch valt.

Milgieri is een vlek, en Land-ſtreek, daar de meeſte Yzer-werken, en ook die voor de E. Maatſchappy gemaakt werden.

Cos Aſſam. Cos Aſſam was wel eer een oppermagtig Koninkryk; waar van wy in 't leven der Mogols breeder ſpreken, palende in 't N. tegen Tonkin en China; dog het is door den Nabab Chanchannaan (anders Mier-Sumela genaamd) 1662. gelyk wy in 't leven van Eurang-Zeeb toonen, veroverd. Een Koninkryk, daar men wil dat ook veel ſtof-goud, en andre ſchoone waaren, vallen.

Cos Bhaar. Cos Bhaar is een Ryk op zich zelven, welkers Koning dan eens den Grooten Mogol onderworpen is, en dan het jok eens weer afwerpt; hoewel hy den meeſten tyd 'er onder buygen moet.

Ragiawerda zyn verſcheide byzondre Landen op zich zelven, die zig al mede dan eens tegen den Mogol aankanten, en dan weer ten eerſten onder zyne wapenen buygen, en zich vernederen moeten; hoedanig byna het met de Landen van Oedapoer en Tipera gelegen is; die dan eens op hunne zelven dan weer eens onder den Mogol, en zomtyds wel eens onder den Koning van Arracan (dat egter na 1662. ophield) plagten te ſtaan.

Aſoe. Aſoe plagt mede een land op zich zelven te zyn, dog 't is door den voornoemden Nabab al mede nevens Cos Aſſam meeſtendeel, en daar na door andre onder Euran-Zeeb gebragt; die dat zedert door een byzonder Gouverneur beſtieren dede; hoewel het in den eerſten tyd na de verovering mede onder Bengala ſtond.

Sundiva. Sundiva is een Eiland, dat altyd aan den Koning van Arracan plagt ſchatting te betaalen; dog het wierd 1666. door Eurang-Zeeb veroverd, waar toe de Portugeeſche overloopers in Arracan, dien Koning ſchandelyk verradende, niet weinig het hunne gedaan hebben, meinende dat dit hen wonderlyk wel beloond zou werden, dat egter geenzins geſchiede, alzoo de Nabab hen niet minder, dan ons, toen miſleyde, en met bloote woorden betaalde, dat zeer ſlecht met hen uytquam, en hun allen metter tyd verſmelten dede.

Het nieuw diep by Sagôr, &c. De vaart en zee-Strand van Sjangernaat, of wel van Punta das Palmeiras tot aan den hoek van Sagôr, of Ilha da Galinha (dat is 't hoender Eiland) mitsgaders de rievier op tot Oegli, is van tyd tot tyd bevâren, en door Stier-lieden ontworpen, en net afgeteekend, en nog jongſte door eenen Cornelis Proot nader onderzogt, en verbeterd, gelyk ook zedert het nieuw diep by Sagôr gevonden, en door den zelven die vaart der rievier opwaards van Oegli voorby Caſſimabaſaar en Soti tot Ragiamahol niet alleen met veel opmerking bevaaren, maar ook net ontworpen, en op Batavia overgeleverd is.

Van Sagoor, of Ilha da Galinha, Ooſtwaards tot aan den weſter-arm van Porta Grandi, of des Nababs hoek, is het noit by en ontrent de wal met kennis van eenige Nederlandſche ſchepen bevaaren, of onderzogt, en dierhalven zyn alle Caarten van die Kuſt maar by giſſing, en na de eerſte Portugeeſche bevattingen ontworpen, en ook zoo maar gebruikt; gelyk men met goede redenen bewyzen kan, dat de gemelde Kuſt dertig mylen langer is, dan die Caarten uytwyzen, zoo dat dan by gevolg de Kuſten van Arracan, Pegu, en waarſchynelyk ook die Bogt van Tanaſſeri, veel te weſtelyk, gelyk ook Orixa te Ooſtelyk in die Caarten ſchynd gelegt te zyn.

Om deze reden dan is de Kuſt, of walſtrekking van gemeld Sagoor tot aan de rievier den Barrenpoeter hier ook niet afgeteekend, en maar alleen met een eenvoudige linie betrokken.

Uyt de rievier van Arracan, en van 't Rif of de groote rievier van Rammoe, tot binnen de rievier van Xettigam, en Noord-waard op van Porta Grandi tot aan Ceerpoer Fringi, en tot de Hoofd-ſtad Decca toe, is dit vaar-water 1666. en 1667. met de Jagten Landsmeer en Purmerland, en weder t'zee-waards, of buyten

ten om tot op de Rheede van Bellaſoor en Pipeli, volgens deze afgeſtippelde vaart (die men hier ziet) eerſt bevaaren, en door de opper-hoofden dezer ſchepen daar van een Caart ontworpen, op Batavia overgeleverd, en hier ingelaſt.

Voords 't vervolg van deze Caart, zoo van Ragiamahol Noord-waards tot Pattena, als Ooſt-waards tot Decca, en weer van Decca Noord-waards tot Gorregaat, en Bhareithella, en weſt-waards tot Oegli, als ook van Oegli en Caſſimabaſaar weſt-waards tot Baccareſoor en Berduaan, en voords na Orixa door Narcinger, Belleſoor en Badrek tot de Hoofd-ſtad Cattek, is door verſcheyde dienaars der E. Maatſchappy in Bengala bereysd, en nu zyn door een der zelve alle verſcheyde deelen van dit geweſt en alle onze Comptoiren en verblyf-plaatzen, voor zoo verre die onder Bengala behooren, zeer net hier in begrepen, en zoo volmaakt, als men doen kon, te zamen-gevoegd, waar aan Johan van Leenen, volgens ordre van de Hr. Directeur Mattheus van den Broucke de laatſte hand gelegt heeft.

Na dat wy dit voor af hebben laten gaan, zullen wy nu al verder tot eenige byzonderheden, dit magtig Koninkryk van Bengala betreffende, overſtappen.

Heerlykheyd deezes Lands.

Het is een zeer groot en wyd uytgeſtrekt Ryk, dog ook een van de heerlykſte, vermakelykſte, Rykſte, en vrugtbaarſte Landen van ganſch Ooſt-Indiën, en een van de beſte Landſchappen, die onder 't opper-bewind des Mogols zyn, wel eer in veel byzondre Koninkryken (gelyk wy zagen) beſtaan hebbende.

Deszelfs Grenzen nader bepaald.

Het Grenſt in 't Noorden (om des zelfs Grens-paalen nog nader aan te wyzen) aan de Mogolze Landvoogdyen van Mevat, Nervat, Pattena, en hooger op aan Tartaryen.

In 't Ooſten paald het aan Arracan en Ava.

In 't Zuiden werd het door de Golf van Bengala bekabbeld, zynde een groote Zee, die haaren aanvang by de Caap Comoryn, op agt graaden N. breedte, neemd, en zig tot aan de ſtad Xettigam, die op 22 graaden N. Breedte legt, uytſtrekt.

In 't weſten ſtoot het tegen het woeſt Gebergte, en de zware wildernisſen van Ratipore, als mede tegen het Ryk van Bacala, en het Landſchap Prurop, of met een woord tegen 't Ryk des Mogols, dat gemeenelyk Hindoeſtan genaamd werd.

In 't Zuyd-weſten paald het aan de Kuſt van Orixa, en het Ryk van Golconda; en in 't midden werd het van de groote en wydberoemde rievier de Ganges van 't Noorden na het Zuiden doorſneden.

Oude Verdeeling.

In oude tyden wierd het in drie voorname deelen verdeeld in Bengala, Prurop, en in 't Land of de Ryken der Patans.

Prurop is een Landſchap, dat eenige dag-reizen beweſten den Ganges, ontrent een zwaar gebergte, en niet verre van Ragiamahol (een ſtad van welke wy nader ſpreken zullen) legt.

Bengala, het tweede deel, wierd zoo, gelyk ook dit geheel Land, na deszelfs byzonder Koninkryk, en niet (zoo zommige willen) na de hoofd-ſtad van dien naam (die niet bekend, nog in wezen, en maar verdicht is) genaamd.

Men heeft daar meer andre voorname ſteden, van welke wy hier na breeder zullen ſpreken.

Het Land der Patans.

Het land der Patans beſtond wel eer in een menigte van kleene Koninkryken, die meeſt in 't gebergte ten deelen van Bengale, en ten deelen ook van Hindoeſtan, zelfs tot Delli toe, beooſten en beweſten de Ganges gelegen waren, gelyk ook Delli (nu des Mogols hoofd-ſtad) een van hunne voornaamſte Ryken geweeſt is.

Dit waren in oude tyden zeer magtige, dappere, en alomme gevreesde volkeren, welker Raja's en Koningen in die geweſten een grooten naam verkregen, en in onverſaagdheid huns gelyk niet hadden, waarom zy ook het allerminſten aan andre Vorſten, en in oude tyden zelf aan de groote Mogols niets wilden toegeven, gelyk wy daar in 't leven der Mogols verſcheide voorbeelden van aanhaalen.

Hunne manhaftigheid maakte niet alleen de Koningen, maar ook de minſten onder deze volkeren zoo trots en hoogmoedig, dat zelfs knegts en waterdragers, iets met eenen eed willende beveſtigen; 't zelve met deze verwaande woorden deden! ik moet noyt Koning van Delly werden, zoo dit of dat zoo niet is.

In 't leven der groote Mogols, en wanneer wy over de Landvoogdy van Guzeratte ſpreken, zullen wy zeer dikwils van deze en gene van die Koninkskens 't een en 't ander melden, en daar dan ook aanwyzen, hoe Sjah Ecbar, een der grootſte Keizers van Hindoeſtan, en onder de groote Mogols een van de grootſte uitbreiders van dat magtig Keizerryk, ook de meeſte van deze Patans en Berg-Koninskens overwonnen, en der zelver Landen onder zyne Heerſchappy gebragt heeft.

Het is een Korſſelig volk, dat zich zelfs by de minſte voorvallen in de uyterſte gevaaren, zonder eenige vreeze gewoon is te begeven, het uyterſte voor hunne eere en grooten naam te wagen, en by na

om

om geen reden zich aan iemand licht over te geven, en zoo hen de nood daar toe dwingd, dan willen zy zich nog alzoo lief laten doodſlaan, dan dat zy een plaats, hoe kleen ook, zouden overgeven, om dat zy ſchrikken zouden by hunne wyven t'huys te komen, die hen voor hare mannen niet zouden willen erkennen, zoo zy de laf hertigheid hadden van een Veſting, hen toevertrouwd, over te geven. Ja daar zyn voorbeelden, dat de Gemalinnen van deze Rajas, na diergelyken overgave, hare mans niet alleen niet wilden erkennen, maar ook niet in de Veſting laten komen, waar in zy zich onthielden, agtende het de uyterſte ſchande zulke mans te hebben.

Zy agten by na niemand, en willen in tegendeel van ieder geagt en ontzien zyn. Zy zyn dood-vyanden van de Mogolders, ſchoon het hunne Geloofs-genooten zyn, om dat zy, die in oude tyden (gelyk wy in de levens van hunne Vorſten toonen) by na niets waren, hen by na al hunne Landen met geweld, en zeer onregtveerdig afgenomen hebben, hoewel 'er hier en daar nog eenige Berg-Koningen zyn, die de groote Mogol nog onder zyn geweld niet heeft weten te krygen, om dat zy diep in 't Gebergte plaatzen bewoonen, die ongenaakbaar voor een Leger zyn.

Wanneer nu deze hoogmoedige menſchen herdenken, wat zy in oude tyden geweeſt, en wat zy, door 't geweld der Mogolders, nu tegenwoordig zyn, meenen zy van ſpyt te berſten, ziende de zelve, ſchoon nu hunne opper-heeren, altyd met een oog van veragting aan.

Zy hebben ook weinig agting voor de Heidenen, zoo, om hunnen beſpottelyken Gods-dienſt, als uyt hunne aangeborene hoog hertigheid in 't algemeyn voor allen.

Men heeft in dit Koninkryk veel magtige ſteden, en ontelbaar veel dorpen, alle welke op te tellen of naeuwkeurig te beſchryven, ons onmogelyk is, alzoo men de onzen niet toelaat zoo diep Landewaard in te komen.

De voornaamſte ſteden, en Handel plaatzen in Bengale.

De voornaamſte dezer ſteden ofte vlekken zyn Decca Oegli, of Hoegli, Caſſimabaſar, Pattena, Ragiamahol, Mongeer, en Sjoppera, waar by men de ſteden Bellaſoor en Pipeli (hoewel nu zeer vervallen) wel voegen mag, welke twee laatſte wel eigentlyk onder de kuſt van Orixa behooren; maar gemeenelyk mede onder Bengale gerekend werden, om dat men, van de kuſt Choromandel komende, die eerſt in 't gezicht krygt, en gemeenelyk te Bellaſoor, of wel te Pipeli, ten anker komt.

De eerſte ſtad, daar men van Punta das Palmeiras, N. O. aanſtevenende by komt, is Bellaſoor, die thien a elf mylen van den mond van de Ganges legt, en daar zig 't land zeer hoog vertoond. Wy hebben van ouds her hier al een Logie gehad, gelyk de Engelzen en Portugeezen mede, welke laatſte hier ook een kerk hebben, die zeer fraey is. Bellaſoor, en Pipeli beſchreven.

A°. 1655, of daar ontrent, zonden de Engelzen hier een ſcheepjen met eenen Capitein Brockhoven, een zeer ervaren man in de zaaken van Indiën, met een groote hoofd-zom, om ons over al de wet te ſtellen, en te dwars-boomen, zoo dat zy zich toen hier vaſter, dan bevorens, ſchenen te willen maken; ook zou hy, als hun Preſident, op Bellaſoor leggen.

Hier was ook ons Yſer-Comptoir, behalven dat 'er zeer fyne Saanen, en andre ſchoone kleeden vallen; dog wy plagten gemeenelyk voor de ſtad of 't open vlek Pipeli, twee mylen buiten de wal, ten anker te leggen.

Deze ſtad legt vyf mylen van Bellaſoor, daar men gemeenelyk lootzen inneemd, om den Ganges op te zeylen. Men plagt hier van ouds altyd de Salpeter ook te zuyveren; dog zedert 1656. heeft men dit beginnen in Pattena te doen.

Dit zyn ſteden, die onder 't Koninkryk van Orixa behooren, zynde Pipeli nu zeer vervallen, onbemuurd, langs de rievier gelegen, en meeſt uyt Bamboeze huizen beſtaande, waarom wy ook menigmaal (dog te vergeefs) om ſteene Pakhuizen aan de jaloerze Mooren verzogt, en ook lang getragt hebben, om van daar (gelyk eindelyk geſchied is) na 't Eiland Hingeli op te kramen.

De huizen nu hier in Pipeli zyn wel groot, maar ſlegt, en meeſt van riet, kley, en koejen-miſt, met wat kalk beſtreken, opgebouwd. De meeſte ſtaan ook, om de zware vloeden, op ſtaaken, of op heuvels; en dit is de reden, waar om men hier ook voor de Portugeeſche roovers, die uyt Bengale en Arracan nu en dan met hunne Galeyen en roeyvaartuigen verſchynen, zoo bang is, om dat die zomtyds dreigen alles te komen afloopen, en in brand te ſteken, zoo zy hen geen genoegzame brand-ſchatting geven, waar toe zy, alzoo men daar veel Pakhuizen met dierbare waaren vind, en zy zeer laf-hertige Soldaaten zyn, wel genoodzaakt worden.

De ſchepen leggen verre van deze ſtad ten anker, wegens de menigvuldige en groote ondiepten.

Wy hebben van ouds hier, alzoo 'er veel kleeden vallen, een Logie en een opper-hoofd gehad, en het is een zeer volk-ryke plaats, daar ook de Portugee-

zen een Bandel, en kerk hebben; maar vermits die Moorſche Gouverneurs onze opper-hoofden ondragelyk met allerley kneveleryen plaagden, vond de Heer Directeur van den Brouke 1658, zoo als hy dit Comptoir overgenomen had, goed, zich van hier op 't Eiland Hingeli neder te zetten, dat haar Edelheden 1660. ook goed keurden, te meer, alzoo ons dat Pipeli zeer veel gekoſt heeft, behalven de ſchade, die wy 1653, door toedoen van den Moorſchen Gouverneur Alibeek leden, die toen onze Logie heeft doen verbranden, daar wy 19221 11. by lieten zitten, zonder eenig ander verhaal op hem te konnen krygen, dan dat hy afgezet is; maar de Heer Verpoorten oordeelde, dat men deze Moorſche geweldenaars wel beter tot reden zou konnen brengen, indien men beſluiten kon, uyt Bengale voor een tyd op te breken, en hen de Zee onveylig te maken, dat hen groote ſchade doen zou; dog dit is een uyterſte, waar toe men zoo licht niet kan overſlaan, om dat, by 't ſtilſtaan van dit rad in Bengale, dan ook 't rad in Japan, en elders, zoo lang zou moeten ſtil ſtaan, weshalven geduld, en voorzigtig geven van geſchenken op zyn tyd en plaats, hier voor eerſt nog wel 't beſte wezen zal.

Hoegli. De eerſte plaats, na welke men van Pipeli na Bengale gaat, is Hoegli (of anders Sjahabaad) genaamd.

Zy legt ontrent op 23 graaden, N. Breedte, en op de lengte van honderd en elf graaden.

Dit is de Hoofd-plaats van alle de Comptoiren der E. Maatſchappy in dit magtig Ryk van Bengale, gelyk hier mede 't Hoofd-Comptoir der Engelſchen, Portugeezen en der Franſchen is.

Zy legt 36 mylen de Ganges op, en de ſchepen, die by 't opzeilen van die rievier eerſt de Engelſche Logie, 9 mylen lager, als de onze, en Collecatte genaamd (gelyk zy ook wel de cierlykſte van alle de Logien hier is) en daar na de Franſche, Chandarnagor genaamd, (ook een fraey gebouw op de zoom van een ſpruit van van den Ganges, een myl lager als d'onze, gelegen) voor by vaaren, konnen tot boven toe voor onze Logie komen.

De Portugeezen hebben hier 2 kerken, een van de Jeſuieten, en een van de Auguſtynen, in een dorp, de Bandel genaamd, 2 mylen hooger als onze Logie, by de Veſting der Mooren, Dorba.

De Deenen hebben hier maar een gemeen huys, nog 2 mylen lager, dan de Franſche Logie.

Men ziet daar nu en dan wel 8. 10. ja 12. van onze ſchepen leggen, en de Baey is zoo groot, dat 'er zich een groote menigte onthouden kan.

Het is maar een groot vlek, dat zeer vermakelyk in de lengte langs de groote rievier de Ganges gelegen, en wyd uytgeſtrekt is. De plaats, daar onze Logie is, werd eigentlyk Sinternu, en niet Hoegli (dat de naam van 't dorp is) genaamd.

Men heeft 'er veel fraeje ſtraaten, en zeer aangename wandel wegen, het zy dat men na de groote Bazaar, of markt, gaat, daar zich vyf trots gebouwde Heidenſche Tempels opdoen, het zy dat men zyne wandeling langs de rievier, en hooger op na het Portugees oord neemd.

Men ziet daar veel aanzienelyke gebouwen, na 's lands bouw-kunde al vry wel geſchikt, en by welke men een geheelen ſtreek groote Pakhuizen, die meeſt brand-vry zyn, ontmoet, behalven een groote menigte van andre wooningen, en van opgepropte winkels, in welke men ſchatten van allerlei heerlyke zyde ſtoffen, keurlyke Lywaaden, en van alles, dat dit heerlyk Koninkryk uytleverd, op een geſtapeld leggen ziet.

Hoewel men 'er veel gebouwen van Bamboezen heeft, die van kley en Koedrek gemaakt, en dan verder met kalk beſtreken zyn, heeft men 'er egter ook veel hegte en ſteene gebouwen, onder welke onze Logie geenzins een van de minſte is, die een heerlyk uytzicht op den Ganges heeft, hoewel zy wel 800 Schreden, of een groote Muſquet ſchoot, 'er afgelegen, en aldaar op een ſchoone vlakte, en uyt geen bekrompen beurs (alzoo 't Comptoir van Bengale vet is, en wel wat dragen kan) gebouwd is. Onze Logie aldaar.

Van buiten gelykt zy wel een Veſting, alzoo zy met vry hegte en hooge muuren, van zware ſteenen omringd, en ook van eenige punten en bolwerken op de hoeken voorzien is, waar op men zulk een getal van metaale ſtukken gelegt heeft, dat wy in ſtaat zyn de trotze Mooren zeer licht, zoo zy iets tegen ons beginnen wilden, te beteugelen.

Men heeft egter op zommige tyden goed gevonden, dit geſchut hier of daar, voor het gezicht der groote Moorſche Princen, te bergen, op dat men het den Prins Sjah Souſa, en den Nabab, die 'er ons beide om verzogten, op een goeden grond zou konnen weigeren.

Deze Logie is, gelyk de meeſte ſteene gebouwen hier, van boven plat, en van een fraeje ſteene vloer verzien, waar op men gewoon is 's avonds in de koelte te zitten, om zich te verluchten, en te verquikken.

Men heeft 'er een ſchoone Land-poort, en een water-poort, waar uyt men na de rievier gaat.

Pas

Pas van binnen de Land-poort heeft men een groot plein, langs welkers muuren zeer veel Pakhuizen, en in 't midden veel wooningen, voor de Bedienden gebouwd zyn, waar onder dat van den Heer Directeur van den handel alhier in heerlykheid uytmunt; waar by de Heer Pelgrom een heerlyke Galdery in de tyd van zyn beſtier gevoegd heeft.

Dit gebouw beſlaat een zeer groot vak, en 't heeft den omtrek van een groot Kaſteel. Men heeft het wat verder van de rievier gezet, om niet door de Ganges overſtroomd te werden.

Indien 't wat ſterk gemaakt is, het is niet zonder reden, alzoo Hoegli maar een open vlek is, en men zomtyds voor deze en gene Inlandze vyanden bloot legt, gelyk men uyt dit volgend voorval zien kan.

Wonderlyk voorval hier 1698 met eenen Soebasjing.

Ontrent 1693. en 1694. ontſtond hier een groote opſchudding en oproer onder de Inlanders, ter oorzaak zekere Soebasjing, een kleen Prinsje hier ontrent, afgryzelyke verwoeſtingen zeer onverwacht aanrechtte.

Hy was in 't eerſt maar een pagter van den grooten Mogol, die 15 of 20 Ruiters houden mogt, om de rechten van 't Land, die hy gepacht had, in te vorderen.

Een ander nabuurig pagter belette hem niet alleen hier in; maar viel ook in zyn land; weshalven hy daar over aan den Nabab (of Landvoogd) klaagde, en verlof verzogt, om meer volk te mogen werven.

De Nabab hem dit toegeſtaan hebbende, jaagde hy den pachter niet alleen weer uyt zyn land, maar liep ook 't land van dezen pagter af, en benam hem 't leven.

Het bleef daar niet by; maar Soebasjing hier door zeer opgeblazen geworden, en te weten gekomen zynde, dat de Nabab volgens laſt van den Mogol, op de klagten des Divans, zyn troepen afgedankt had, viel in deze landen van den Mogol, en maakte zich in korten tyd meeſter van alle de oevers en plaatzen, aan de Ganges gelegen, ſtellende over al Tollenaars na zyn zin. Ook zou hy, indien hy niet door een byzonder toeval overleden was, zich in korten tyd meeſter van 't ganſch Ryk gemaakt hebben.

Hy liet een zoon van 12 jaaren na, waar over zyn broeder voogd was, die ook de zaaken des overleden voortzettede.

Deze heeft de Veſting, waar in de ſchatten van den Mogol, ontrent 10 a 12 dag-reizen van Chandarnagar (daar de Franſche Logie is) ende die 60 mylen Landwaard in legt, opgeſloten waren, ſtormender hand ingenomen, verwagtende die dag 't leger van den Nabab om hem over zynen opſtand te ſtraffen; dog deze bleef vry lang onder weeg.

Ondertuſſchen dede Soebasjings broeder nu en dan met een vliegend Legertje van 1000 Ruiters een ſchielyken inval hier en daar, zonder zelf onze Logien, en die der Portugeſen tot Hoegli te verſchoonen, hoewel ons volk die troep dappermoedig verdreef; waar op zy hen niet weer dorſten aandoen.

Ook heeft de Nabab eindelyk dezen verwaanden pagters broeder geheel uyt het veld geſlagen.

De Lynbaan.

Pas agter de Logie heeft men een groote Lynbaan der E. Maatſchappy, alwaar zeer veel touw-werk voor de ſchepen, die hier menig anker en touw zitten laten, geſlagen werden.

De Graven der Hollanders.

Wat verder heeft men de pragtige Graven der Nederlanders, van welke zommige zich als Pagoodjens, andre weer als Pyramiden, of heerlyke Tomben vertoonen, alzoo zy alle van ſteen gebouwd, zeer fraey opgetrokken, en wit gepleiſterd zyn, dat van verre een heerlyk gezicht geeft. Verſcheide Beſtierders, en andre mannen van aanzien, leggen daar in onder-aardſche wooningen, die geen pragtig gebouwde huyzen in heerlykheid wyken, en veele der zelve in luiſter en grootsheid overtreffen; dog daar is 'er geen, dat in pracht, en cieraaden, by het Graf van den Heer Directeur, Maarten Huisman, haalen kan.

En andre cieraaden van dit vlek.

Buiten het vlek heeft men de ſchoonſte Landsdouwen, luſthoven, waſch-plaatzen, Tanken, wandelwegen en de vermakelykſte plantagien, die men zich verbeelden kan; behalven een menigte van dorpen, die men ontmoet.

De Mooren hebben hier ook zeer ſchoone gebouwen, die een groot cieraat aan deze plaats geven.

Caſſimabaſaar.

De naaſte ſtad van naam, hier ontrent gelegen, daar wy ook een Comptoir hebben, en alwaar de Tweede Perſoon van de Beſtiering der Nederlanders legt, is Caſſimabaſaar, dat kortheids halven gemeenelyk Casmabaſaar genaamd, en van veelen maar voor een vlek gehouden werd.

Men vaard 'er met een rocy-vaartuig na toe, en men heeft vyf etmaal van nooden, om 'er te komen.

Men ontmoet onder weeg verſcheiden dorpen, en vlekken, als, Nata, Trippeni, Ambowa, Neddia, Lalamatti, en Sedebat. Het is ons voornaamſt zyde-Comptoir, gelyk mede dat der Engelzen, en deze ſtad ſtaat onder den grooten Gouverneur van Moxudabath.

De ſtad Decca.

Wanneer men verder den Ganges opvaard, heeft men de groote ſtad Decca, Hoofd-ſtad van 't Ryk, daar de onder-Koning ook zyn Hof houd.

Zy legt meeſt open, maar is redelyk fraey bebouwd, en voornamelyk ziet men in de zelve zeer ſchoone Moorſche gebouwen, verſcheide aanzienelyke Mesdjids, heerlyke markten, een treffelyke Meydaan en Ry-plaats, mitsgaders veel Heidenſche aanzienelyke Tempelen, die deze ſtad een grooten luiſter byzetten. Zy is ons voornaam Lywaad-Comptoir, en ook dat der Engelzen, en der Portugeezen.

Als men Noord-Ooſt van hier 60 mylen de Ganges opvaart, komt men by het Ryk van den magtigen Koning van Aſſam, en by de ſchoone ſteden Guerguon, Chamdara, &c: van welke wy breeder onder de zaaken van Eurang-Zeeb, in 't leven der groote Mogols, ſpreeken. Dit Comptoir van Decca, Oedagyns, en Ceerpoer, wierd 1659, als te verre afleggende, gelicht; hoewel wy naderhand op Decca weer een Comptoir gehad hebben.

Wanneer men nog hooger den Ganges na 't N. W. opvaart, komt men aan de vermaarde en groote koop-ſtad Pattena, Hoofd-ſtad van 't Koninkryk van Behaar, en de Hof-plaats van den onder-Koning, waar by het ook ons en der Engelzen voornaam Salpeter-Comptoir is; gelyk men die zedert 1656. hier heeft beginnen te raffineeren en te ſuyveren, dat tot dien tyd toe te Pipeli plagt te geſchieden.

De ſtad Pattena.

Deze ſtad plagt wel drie uuren verre langs de Ganges uytgeſtrekt te leggen. Zy is van een deftige Veſting, met zware bolwerken en hooge Torens voorzien. Men ziet in de ſtad veel heerlyke gebouwen, vry pragtiger en hegzer, als deze Landaard anders wel gewoon is te bouwen. Men heeft 'er ontelbare hoven en thuinen, zoo in, als rondom, het krield 'er van huizen vol ingezetenen, en daar zyn zoo veel Moorze en Heidenze Tempels, dat men het niet gelooven zou. Onder de laatſte zyn 'er verſcheide van Arduin ſteen, op heerlyke pilaaren van dezelve ſtoffe ruſtende, doch het is te beklagen, dat zy zoo donker zyn, alzoo 'er geen ander licht, dan door de voor-deur, in komt.

De grond van deze ſtad is al vry hoog, om tegen de zware vloeden gedekt te zyn. En dit is de oorzaak, dat men van ſtrand af, met gemeen water, op veel plaatzen 20, 30, en zomtyds 40 ſteene trappen na de ſtad op moet gaan.

Aan de rievier-kant legt zy geheel open; maar aan de land-kant is zy eeniger maten geſterkt met kleene ſteene Veſtingen, en Torens, die egter meer tot cieraad, dan wel tot verſterking der zelve, dienen.

Men heeft, onder veel andre groote ſtraaten, 'er een, die door de ſtad over langs loopt, wel een groot uur lang, en met zoo veel winkels, en allerlei ambagts-kramen voorzien, dat men niets ter wereld zou konnen bedenken, 't geen daar niet te vinden is. Deze ſtraat is weer met zulken menigte van dwarsſtraaten doorſneden, van welke eenige Landewaard in, en andre weer na de rievier loopen, dat men onmogelyk het getal der zelve onthouden kan. Deze zyn al mede met allerlei winkel-waaren voorzien, en bequaam, om iemand een dag twee a drie op te houden, om al het fraeje daar van aan te teekenen.

By de Meydaan, of Tournoy-plaats, heeft men het pragtig hof van de Landvoogd. Dit is een ſchoon aanzienelyk gebouw, weerdig om van een Hollander gezien te werden.

Niet verre van daar is ook een ſchoone Karawaanſara, die men zeer dikwils met koop-lieden vervuld ziet.

Onze Maatſchappy heeft hier ook een ſchoone Logie, en vaſte opperhoofden, om de waaren, die hier vallen, op zyn tyd in te zamelen; maar de moejelykheden, die dezelve van tyd tot tyd met die Moorze Gouverneurs gehad hebben, zyn onbeſchryvelyk, vermits zy hen dwingen wilden eerſt hunne Salpeter, en andre goederen, tegen zoo een prys, als zy ons ſtelden, te moeten nemen, eer zy de waaren, die wy van andre lieden veel beter koop gekogt hadden, wilden laten na beneden komen. Daar men hun boozen wil al in volgen, en dat nog wel met geſchenken goed maken moeſt.

In 't jaar 1651. viel hier zulk een zware brand voor, dat deze ſchoone ſtad, in zeer korten tyd, ten grootſten deelen door de vlammen verteerd was; dat zommigen, die de gruwelyke zonden van deze ſtad kenden, alzoo 'er de hoerery, Sodomitery, en 't moorden zeer gemeen is, als een regtveerdige ſtraf over al hunne boosheden aanmerkten. Men wil, dat de E. Maatſchappy by dien brand wel 900000 pond Salpeter verloren heeft, behalven andre waaren, daar door verteerd. Die 1651. geheel afbrand.

Wanneer men de Ganges hooger opvaaren wil, komt men eerſt aan het dorp, Moneer, dat een half myl Landewaard in van de Ganges, tuſſchen Pattena en Sjoppera, legt.

Sjoppera.

Dit plagt wel eer maar een wildernis en woeſtyne voor Tygers, en ander wild gedierte, te zyn; maar zeker Heilig man, Hia Monera genaamd, en een Fakier, of

of bedel-Monnik geweeſt, heeft deze vrugtbare Land-ſtreek (zoo de Inlanders zeggen) van 't wild gedierte door een zonderlinge vloek, maar eigentlyk door groote onkoſten, geheel en al gezuiverd, en daar een kleene Kapel gebouwd, die van veel menſchen, als een Heilige plaats, bezogt werd.

Zyn knegt heeft na zyn dood van 't geld, hem door zyn Meeſter na gelaten, een heerlyken Tempel, en een uitmuntenden water-Tank, of Vyver (werken, waar in de Inlanders al hun eere en roem ſtellen, en waar aan zy hun voornaamſte middelen verquiſten) gebouwd, van welke ons de Inlanders groote wonderen weten te vertellen.

Het grimmeld op deze plaats geſtadig van allerlei zoort van menſchen en voor al van Fakiers.

Als men hier van daan wat hooger op vaart, komt men aan 't voorn: Sjoppera, dat mede open, niet heel groot, en het laatſte Comptoir, van ons zoo verre om de Noord-weſt is; hoewel zommige Taar-poeter nog byvoegen.

Hier valt zeer veel Amfioen, ook zeer goede Muscus, die hier, zoo niet de meeſte, altoos de beſte Salpeter en beſte van ganſch Bengale verzameld word:

Onze Maatſchappy heeft hier een ſchoone langwerpig-vierkante Logie, die redelyk groot, en in de lengte langs den Ganges gelegen is.

Op ieder hoek der zelve is een Torentje, zoo dat zy zich van verre als een fraeje Veſting vertoond.

In de zelve heeft men zeer fraeje woonen hegte pakhuizen, om de goederen in te bergen.

Ook is 'er een Salpeter-huys, alleen dienende, om de zelve te kooken, te zuiveren, te droogen, en ze op te leggen, ter tyd toe dat zy vervoerd werd.

De Thuin, is een zeer fraeje en luſtige plaats, die al 't vermaak geeft, dat men wenſchen kan.

De Mooren hebben hier mede zeer ſchoone gebouwen, fraeje Tempels (gelyk ook de Heidenen) een groote Meydaan, een aanzienelyke Markt, of Bazaar, en zeer ſchoone ſtraaten met winkels opgepropt.

Men heeft ook buiten Sjoppera veel ſchoone Thuinen tot een uytſpanning en verluſtiging, daar veele tegen den avond na toe gaan, en daar men ook een fraey gezicht van veel cierlyke Graven van deze en gene aanzienelyke Mooren heeft.

Ragiamahol. Landewaard in, wel twee-a drie-en twintig mylen bezuiden de ſtad Mongeer, legt de ſchoone ſtad Ragiamahol. Dit is onze verblyf-plaats, en 't Comptoir van onze Munt, een vermaarde en aanzienelyke ſtad, die ook door een byzonder Gouverneur beſtierd werd, en daar wel eer den Prins Sjah Souſa zyn Hof gehouden heeft; dog deze onder-Koningen ontzagen zich niet, zomtyds al ons zilver, als 't na de munt gevoerd werd, aan te ſlaan, en weg te rooven, onder belofte van 't weer te zullen geven.

Wanneer de Heer Mattheus van den Brouke 1655. den 20 Mey door den Hr. Commiſſaris Verpoorten belaſt was om van Caſſimabaſaar na Ragiamahol te gaan, om de zaaken aan 't Hof van den onder-Koning Sjah Souſa, in plaats van den koopman Dirk van Santen, waar te nemen, ondervond hy dat des onder-Konings Pions zig niet ontzien hadden alle de keurlyke Lakwerken, door hem derwaards opgevoerd, voor den onder-Koning weg te rooven. Hy klaagde, wanneer hy by den Gouverneur van Ragiamahol Nawaſichan quam, wel hier over, maar die wakkere Heer, de onzen zeer toegedaan, rade hem geduld te hebben, en dat zich alles wel ſchikken zoude; en waarlyk deze Heer miſleyde hem niet, gelyk het vervolg geleerd, en ons ook grond gegeven heeft, om dezen goedhertigen Landvoogd hier (alzoo hy ons veel dienſten gedaan heeft) by de letter E. na 't leven te vertoonen.

Nawaſichan verbeeld in prent.

Naderhand klaagde de Heer van den Broek aan den Prins zelf over deze rooving, en over 't geweld, hem in dezen aangedaan; dog Sjah Souſa gaf hem goede woorden, onthaalde hem met Pinang (een groote gunſt) en beloofde, dat hy voor alles rykelyk, gelyk ook metter tyd geſchiedde, betaald zou werden, daar Nawaſichan niet weinig het zyne toegedaan heeft.

Wanneer men van die eerſte plaats, of anders ook van Caſſimabazâr, voor by eenige dorpen gevaren is, en de weg over de fraeje dog onbemuurde koop-ſtad Moxudabath neemt (die een ſchoone onverwelfde Markt heeft, die op een menigte van boogen en pilaaren ruſt, daar ook grooten handel van allerlei zyde is) komt men, na dat men voor by eenige dorpen geraakt is, na twee a drie dag-Reizen in de vermakelyke ſtad Ragiamahol.

Dit is een zeer groote koop-ſtad, daar wy ook een Logie hebben, hoewel niet groot, en daar legt gemeenelyk een Koop-man als hoofd, en een onder-Koopman als Tweede.

De ſtad legt meeſt in de lengte, hebbende veel veſtingen, muuren, bolwerken, en Torens langs de Ganges, die hier zeer wyd is, en zich in veel kleene rievieren verdeeld.

Zy pronkt met veel heerlyke

De Heer NAWASICHAN Gouverneur van Ragimahal.

Moorſche en Heidenſche Tempels.

De Bazaar is zeer groot, en net gebouwd, ook ziet men daar ontrent een zeer ſchoone Carawaanſara.

Na de kant van het gebergte ziet men de vervallene puyn-hoopen der oude ſtad van dien zelven naam, en de Pagode van zekeren Heilig, Pier Bahaar, dat is, den Zee-Heilig genaamd.

Men heeft hier ook alleen maar een Lands-Munt, daar goude Mooren, zilvre Ropyen, Peyſen, en ander geld geſlagen werd.

Het Paleys van de Land-voogd hier.

Het voornaamſte cieraad dezer ſtad is het Hof van den Land-Voogd van Bengala, dat gemeenelyk een van de zoonen des grooten Mogols als onder-Koning is. Men heeft 'er verſcheide fraeje thuinen en een menigte van Mesdjids, en andre heerlyke gebouwen by, die een ongemeene luyſter daar aan geven; onder welke 't Hof van eenen Saſtachan, wel eer Nabab, of Land-Voogd van Bengale, mede wel geteld mag werden.

Het Hof in zich zelven is een ſchoon, en Vorſtelyk gebouw, zeer hoog en prachtig van ſteen opgetimmerd. Het is vierkant, en 't legt met twee zyden na de rievier, en met twee zyden na de land-kant, in zynen omtrek ontrent van 2000 ſchreden.

Rondom het zelve ziet men een ſchoone hoog opgetogen muur, die met veel Moorze Torentjes, meer tot cieraad, als tot ſterkte, opgepronkt is.

Men ziet daar in veel konſtige boogen, gewelven, heerlyk bewerkte pilaaren, van allerlei fatzoen, en aan alle deze werken geen verguldzel geſpaard, behalven dat men ook verſcheide Solderingen, zeer fraey na hunne wyze beſchilderd, en verſcheide kopere en metale zeer konſtig bewerkte Suylen ziet.

By ieder Hof, want daar zyn 'er verſcheide by een, heeft men heerlyke thuynen, die de fraeyſte Europeiſche Hoven niet behoeven te wyken, en ieder thuyn heeft zyne byzondre fonteynen en waterleydingen, die zeer konſtig kruys-wyze dooreen van zeer fraey marmer, Albaſt, als ook van blaeuwe en witte ſteen gemaakt, en met veel fraeye beeldeniſſen van kopere Leeuwen, Draken, Olifanten, Rhinocers, en andre wilde en tamme dieren, vercierd zyn, waar uyt men licht bevatten kan, dat men hier aan geen koſten ontzien heeft, en dat dit een Paleis is, weerdig om van Reyzigers van opmerking gezien te werden. Het is een werk, dat door Sjah Souſa, broeder van Eurang-Zeeb, en

gewe-

gewezen onder-Koning, of Land-Voogd van Bengale, aangelegt is.

De ſtad Mongeer.

Als men van deze ſtad na de ſtad Mongeer, dat zelden geſchied, alzoo het buyten den gemeenen weg legt, in de twintig mylen N. W. opgaat, moet men verſcheide plaatzen, als Bourgengel (een zekere hoek, of dorp) Gingeparſaat, Rampoer, Thiena, Jagernaatpoer, Sjabatpoer, Katsjoewa, Goeraffi; en de Tol-plaats, en tweeden hoek, Panthi genaamd, voorby trekken, by welke laatſte men een heerlyk Moors graf, met een hooge muur omringd, een fraeje Carawaanſara, benevens een kleen dorp, met eenige thuynen, zoo als men den berg opgaan wil, en een groote Tamarinde boom, die binnen een ſteenen ſtaketzel geplaatſt is, en zich van verre als een bolwerk vertoond, ontmoet.

Het dorp Lay Gola, dat een tol-plaats is, legt aan de overzyde van de rievier, en daar is niet fraeys, dan een oud vervallen Paleys, te zien.

Dit Mongeer is de Hoofd-ſtad van 't Landſchap van dien zelven naam, daar een Generaal zyn Hof in een groote en ſterke Veſting houd, die, door haar wel-gelegenheid, alleen in ſtaat is, om de ordinaire doortogt tuſſchen Hindoestan, Behaar, en Bengala te ſtremmen, en dien weg af te ſluyten.

Wanneer men 't gebergte al hooger opgaat, komt men, na dat men voorby eenige dorpen geraakt is, by den derden hoek, die van 't gebergte komt, Patrigatti genaamd. Deze hoek loopt met een groot ſteenagtig Rif in de rievier, en op 't eynde van dit Rif is een Mesdjid, of Moorze Tempel, met een witte ſteene muur omringd. Men heeft ook een Heidenſche Tempel daar ontrent, ontrent welke zich veel bedel-monniken laten zien.

By den vierden uythoek, Djehaangier genaamd, die wel 50 a 60 treden hoog is, heeft men een fraeje bemuurde Pagode, tot welke men met eenige trappen opgaat.

Beneden, ontrent deze rots, of uythoek, is een zeer gevaarlyke maalſtroom, die in den regen-tyd vooral zeer gevaarlyk is, alzoo dan het ſterk afſtroomend water de vaartuigen 't onderſte boven werpt, en veel menſchen verdrinken doet.

By 't dorp Gorgatje, twee mylen 'er afgelegen, daar men te voet na toe gaat, heeft men ook het vervallen Paleys van Djehaan Gier, of Sulthân Selim, overgroot-Vader van Eurang-Zeeb.

Men kan aan de overblyffels wel zien, dat het op zyn tyd fraey geweeſt is; dog de menigvüldige Inlandze Oorlogen hebben het bedorven, en daar af niet anders, dan eenige fraeje boogen, Suylen, en nog eenige hooge muuren, overgelaten.

Men ziet hier ook een groote ſteene brug met agt ſchoone boogen, aan ieder zyde van welke een ſchoone agtkantige ſteene Toorn op 't eynde ſtaat. Deze brug is 300 treden lang, en, na 't zeggen van den Inlander, door Mier Timoer, of Tamerlaan, gebouwd.

Dus al verder gaande, trekt men door de dorpen Katta, Gola, Killiaanpaar, Thetta, Haalpoer, Manci, en Hernimora, tot dat men eyndelyk in de ſtad Mongeer komt.

Deze heeft ſchoone verhevene witte muuren, heerlyke Veſtingen, en pragtige, zoo Moorſche, als Heidenſche Tempelen. Zy legt zeer vermakelyk niet verre van den Ganges, en beſlaat van de eene zyde van de rievier met een halve kring Landwaard in, tot aan de andre zyde, tuſſchen de 12 a 13000 ſchreden. Men ziet rondom veel Torens, bolwerken, en vier poorten 'er aan; dog het is ommogelyk, om de zelve net te beſchryven, zoo om dat ons volk zeer zelden zoo verre om hoog, de rievier opkomt, als om dat het hen, als zy 'er al komen, niet geoorloft is deze ſtad, die een grens-ſtad is, over al te bezigtigen, en, voor al niet, om 't een of 't ander van de zelve af te teekenen. Zelfs zyn 'er voorbeelden (gelyk zekere Meeſter de Graaf, een Wond-heeler, ondervonden heeft) dat eenige van ons volk dit met gevaar van hun leven gedaan, en lang daar over gevangen gezeten hebben; alzoo zy zulke lieden voor verſpieders van 't land aanzien.

Rondom de ſtad heeft men zeer wyde en diepe; dog drooge grachten, hoewel zy, by hoog water, vol zyn.

Men kan van de Land-kant 'er niet in komen, of men moet eerſt door de Ooſt- of Land-poort over een dubble val-brug door een klinket, en, na dat men over een groot bemuurd pleyn gegaan is, door nog een poort, die aan wederzyde met een grooten ſteenen Olifant, met een Carnak 'er op, vercierd is, 'er intrekken. Aan de weſt, en aan de Zuyd-kant der ſtad, heeft men nog twee poorten van het zelve fatzoen; maar die men in 't Noorden heeft, is maar een gemeene poort, die na de andre niet gelykt.

Aan de Noord-zyde van deze ſtad heeft men op eenen heuvel een Heidenſchen Tempel binnen de wallen, rondom welken een plantagie van Calappus en andre boomen, en een groot getal van Moorze graven met een groote Tank 'er by is.

In

In 't midden van de ſtad heeft men een ſchoone Caravaanſara, agtkantig, zeer groot, net gebouwd, en met veel Toorenkens, op zyn Moors, voorzien. Dit pragtig gebouw geeft een groote luyſter en aanzien aan deze ſtad; ook is het opmerkelyk, dat alle de ſtraaten van de eene poort tot de andre kruys-wyze door deze Carawaanſara henen loopen, alzoo zy mede zoo in 't kruys gelegen is.

Aan den Ganges legt ook een cierlyke Veſting, gelyk mede het Paleys van den ouden Keizer van Hindoſtan, met zyn Hharaam, of vrouwen-Timmer, en met veel andre fraeje gebouwen der Hovelingen, die gelyk zy een ſchoon gezicht op de rievier hebben, aan die genen ook, die langs de zelve de rievier opvaaren, een uytnemend verluſtigende rey met huyzen in 't verſchiet uytleveren.

Het is een ſtad, die duyzenden van inwoonders heeft, ten deelen Mooren, ten deelen Heidenen, van welke zommige groote koop-lieden, andre weder wakkere Ambagts-lieden zyn.

Men heeft 'er veele, en redelyke ruyme ſtraaten; dog alle ongeplaveyd. Zy krielen van de menſchen, die dagelyks de menigvuldige winkels, vol keurlyke Lywaaden, zyde kleeden, allerley koſtelyke ſtoffen, en oneyndig veel waaren, daar vallende, komen bezoeken.

De groote Markt, daar men allerley eetwaren van viſch, vleeſch, vrugten &c: uytvent, is pas buyten de Ooſt-poort daar ook de Hoofd-wagt van deze ſtad is, welkers bezetting in 500 man, voetvolk, meeſt Heidenen, en in 100 Ruyters, die Mohhammedaanen zyn, beſtaat.

De pragtigſte gebouwen egter in de zelve zyn, de groote Moorze Tempel met 15 Cappen, of hoe langer hoe ſpitſer opgaande verdiepingen, en 't Paleys van den Land-voogd, mitsgaders dat van Sjah Souſa met zyn fraejen thuyn.

Naamen van verſcheide dorpen ruſſchen Mongeer, en Pattena.

Wanneer men van hier na Pattena wil gaan, ontmoet men Derriapoer, Mokaja, Monareck, Noada, Bäar, Bendar Bana, Fattoëwa, en meer andre dorpen, en zeer veel Moorze en Heidenſche Tempels, daar 't land vol van is; dog de Mooren zyn over al meeſter, en zitten ſchreyling over de Heidenen henen, die zy ongemeen gewoon zyn te plagen.

Waarom wy dit land met van binnen kennen.

Indien men dieper Landwaard in komen mogt, zou men zekerlyk meer fraeje ſteden, en oneyndig veel ſchoone dorpen ontmoeten; maar aan de eene zyde werd ons dit door de Mooren belet, alzoo die zeer jaloers over hun land en wyven zyn, meynende dat zy die al quyt zyn, als een vreemdeling die maar ziet, houdende een iegelyk, die zy zoo verre Land-waard in ontmoeten, voor verſpieders; aan de andre zyde zoekt ons volk het zelfs niet, om dat zy alles, wat van hunne gading is, zeer gemakkelyk in de beneden-Landen konnen krygen.

Bengale een Land vanovervloed.

In ganſch Indiën is geen land, daar men van alles zulken overvloed heeft, en daar alles zoo goed koop is, als in Bengale, waarom ons volk ook geerne hier na toe gaat, dewyl zy voor weinig geld hier den buyk vol konnen eeten. Men kan 'er 48 hoenderen voor eene Ryxdaalder van 48 ſtuyvers, een groot verken voor een a twee ſchellingen, een os voor thien of twaalf ſchellingen, een koppel ganzen voor vyf a zes ſtuyvers, een douzyn eyeren voor drie a vier ſtuyvers, en naar mate van dien alle eerwaaren bekomen.

De Ganges beſchreven.

Dit land is met verſcheide rievieren doorſneden; behalven veel gegravene grachten en Canaalen, waar door men over al zeer gemakkelyk met vaartuygen komen kan; maar de grootſte rievier, die door dit ganſche land loopt, is de Ganges, die nog in groote, nog in Heiligheid, in geheel Indiën zyn wedergae heeft.

Zy heeft haren oorſpronk uyt het Noordelyk gebergte van Tartaryen, of, zoo andre willen, uyt den berg Caucaſus, die hier aan het Koninkryk van Thiber grenſt, en dat, zoo men het van 't Ooſten na 't weſten vervolgd, een aan-eengeſchakeld gebergte met dat van Kasjenire, en met dat gebergte is, dat Zachatai, of 't Uzbeeks Tartaryen, en Cabul (een Land-voogdy van den grooten Mogol) van een ſcheyd, en uyt welk gebergte de andre groote rievier van 't Ooſten, te weten den Indus, zynen Oorſpronk heeft.

Deze by uytnemenheid groote rievier nu ten deelen uyt het Tartariſch gebergte boven Siba, ten deelen uyt den berg Dalanguer boven de Land-voogdy van Nangracoet Oorſpronk nemende, komt zoo van het Noorden na het Zuyden langs 't Land-ſchap Siba, en Serenegaar, en zoo al verder tot de ſtad Halabas afſtroomen, terwyl 'er onder weeg wel 20 rievieren in de zelve ſtorten, onder welke de Serſeli, Jemini, en Tsjambel geenzins van de minſte zyn, van Halabas draeid zy, tot wat voorby de ſtad Pattena, Zuyd-Ooſt aan; maar wat verder, ontrent Decca, verdeeld zy zich in veel bogten na 't Ooſten, Zuyd-Ooſten, 't Zuyden, 't Zuyd-weſten, en na 't Westen, makende een menigte van Eilanden, tot dat zy eyndelyk met veel monden in de Golf van Bengale ſtort, van welke de twee voornaamſte uytwateringen zyn, die

die by Xettigam in 't Ooſten, en in 't weſten die, met welke men 36 mylen de rievier op na Hoegli vaart.

Deze rievier ſcheyd geheel Indiën, dat binnen de Ganges legt, anders Hindoestan, of 't Ryk van de groote Mogol genaamd, van Indien, dat 'er buyten legt, en van 't Koninkryk van Bengale, af.

Het is een rievier, die op zommige plaatzen een geheele Zee ſchynt, voor al; wanneer zy door de zware afwatering verre over hare boezems loopt, waar door zy nu en dan aan deze Inlanders, en andre, groote ſchade toe brengt.

De meeſte egter meynen, dat zy op zyn wydſte geen twee mylen haalen kan, hoewel 'er zyn, die ze breeder hier en daar ſtellen, gelyk wy in de beſchryving van dit land volgens de Kaart, ieder op zyn plaats, toonen.

Duyzenden van dorpen, zeer veel aanzienelyke ſteden, en een groote menigte Tempels en heerlyke bóſſchagien, ziet men langs de zelve, en zoo veel woeſte en onbewoonde Eilanden 'er in verſpreyd, dat zy onnoemelyk zyn. Even zoo heeft men 'er honderden van Kreeken, Guylen, en Canaalen in, waar in zich de Arrakanze roovers zeer wel weten te verſchuylen, wanneer zy genegen zyn hier of daar eenen inval te doen.

Men heeft 'er ook afgryſſelyke naare en woeſte boſſchen, en in de zelve uytnemende zware boomen; en tuſſchen Hoegli en Cassimabasâr is 'er een, die zeker vriend van my bevonden heeft een ſtam van 375 ſtappen in 't rond te hebben.

Men heeft in die Boſſchen ook wonderlyk groote en zeer zeldzaam gebouwde Tempels.

Doctor Fauſtus, volgens 't opgeven der Bengalers, Lokman Aniel, of Hokkiel genaamd, heeft tuſſchen Malda en Ragiamahol op eenen nagt een Tempel van enkel ſteen, zonder kalk of yzer gebouwd, waar in 148 Pilaaren, behalven nog 12 andre zyn, tot de zitplaats van den Land-Vorſt dienende, welke ook overdekt wierd door een zwaren ſteen, in de gedaanten, als 't gehemelte boven een predik-ſtoel, die maar aan ſtrook ſteen van 1 of 1½ voet lang, en een hand-breed vaſt is, gelyk alle de balken in die Kerk mede van ſteen zyn.

Deze Tempel ſtaat in het diepſte en ontoegankelykſte van het Boſch, en is van binnen, dewylze geen licht, als door de voordeur, ſchept, zeer donker en naar, dog zoodanig hebben 't de Inlanders en hunne Prieſters het liefſte, om aldus de geheymen van hunnen Gods-dienſt voor het gemeen verborgen te houden; en hen te doen gelooven, dat zy daar in met hunne Goden ſpreeken.

Ook krield het in de boſſchen daar ontrent van wild gedierte, en voornamelyk van de Tygers, die 'er zeer groot en vry ſtout gevonden werden, zoo dat zy zich niet ontzien dezen en genen onder een vollen hoop menſchen te beſpringen, en uyt het midden weg te ſlepen.

De Inlanders noemen deze rievier Ganga, na een Afgodin van dien naam, die zy eeren, en van welke wy onder de Heidenſche Goden op de Kuſt van Choromandel reeds geſproken hebben.

Zy noemen die Godin Ganga Gramma, dat is de ſtad Ganga, gelyk zy de rievier, tot onderſcheid van deze Afgodin, Ganga Nadi noemen.

De Heyligheyd dezer rievier.

Wy hebben reeds meer, dan eens, gezegt, dat de Inlanders hier, en elders, veel werk van deze rievier en van dit water maken, en het voor zoo heylig houden, dat zy meynen, dat iemand, die zich daar in baad en waſcht, door die enkele daad zich zelven van alle zyne bedrevene zonden reynigd.

Hierom is 't, dat veelen, die verre van deze rievier woonen, zich dit water in potten laten toebrengen, om zich daar mede te waſſchen, en dien het gebeuren mag op 't eynde van zyn leven, met de beenen en 't lyf in dat Heilig water te ſterven, die is buyten allen twyffel aanſtonds Zalig, en in eenen ſtaat van zekere gelukzaligheid. Ja konnen zy 'er niet in ſterven, al denken zy 'er maar aan, en als zy op hun eynde maar Ganga Sjanam, dat is, de Ganges waſſche my, zeggen, werden zy buyten allen twyffel van alle zonden gereynigd.

Reden van 't zelve.

Om nu de ware reden te weten, waarom die rievier by den Inlander zoo Heilig is, moeten wy dit van de grond ophaalen.

Zy zeggen, of anders hun Bramines geven voor, dat deze riever uyt den hemel gedaald, en eerſt in de plaats Dewendre (by ons onder Choromandel als de plaats van 't Hoofd der Dewa's, of van de 8 werelden, beſchreven) en van daar op der aarde, en in 't Koninkryk van Bengale neder geſtroomd is.

Rogerius doet 'er ons, in het 19. Hoofd-ſtuk van zyn Tweede Boek, uyt de mond van den Bramine Padmanaba dit nader verhaal af.

Daar was, zegt hy, een Ratsjatsja, of een Duyvel, Belli genaamd, die een groote belofte aan Eswara (een van de twee opper-Goden) gedaan had, op 't volbrengen van welke belofte Eswara hem toegezegt had, dat hy alle zy-

ne beſtryders overwinnen zou.

Hier door wierd Belli zoo hoogmoedig, dat hy voortaan niemand meer verſchoonde, en zich zelven ook verſtoutte, om Dewendre, en de andre opper-hoofden der agt onder-hemelſche werelden (anders den Surgam, of den Hemel, genaamd) aan te taſten, en uyt hun bezit te dryven.

Deze klaagden hier over aan Bramma, en die gaf de zaak aan Wiſtnoe (ook een van de twee opper-Goden) te kennen; dog Wiſtnoe, die klagten wel ingezien hebbende, bevond, dat deze Ratjatsja Belli ook een getrouw dienaar van hem was, weshalven hy goed vond die zaak niet door geweld, maar met liſt te behandelen, en dezen duyvel door behendigheid t' onder te brengen.

Om dit nu uyt te voeren, quam Wiſtnum onder de naam van een Bramaſari (dat is, een jonge Bramine) Wamana genaamd, in de wereld.

Terwyl nu Belli bezig was met een Jagam te offeren, is hy by hem gekomen, en heeft hem om een aalmoes verzogt, waar op hem Belli vraagde, wat hy begeerde, en hy antwoorde, drie voeten lands.

Dit ſtond Belli aanſtonds toe; en daar op begon hy dit land af te meten.

Hy (Wiſtnoe, of die Brammaſari) zettede zyn eene voet ter neder, en hy drukte dien tot den Patalam, of tot den afgrond, dat is, tot de Schaal van 't Ey, waar in de wereld (na de gedagten der Bramines) begrepen is.

De andre voet zettede hy na om hoog, en heeft daar mede alle de bovenwerelden doorgedrukt, en de Schaal van het Ey aan die kant geraakt.

Toen hy nu den derden voet plaatzen zou, vraagde hy, waar hy dien nederzetten moeſt, alzoo 'er geen plaats meer was. Hier op zey Belli: zet hem op myn hoofd; dat deed deze Brammaſari Wamana (of Wiſtnoe) en trapte toen Belli tot in den Afgrond, daar hy nog is.

De duyvel, daar by vernomen hebbende, dat hy met God te doen had, bad hem, dat hy hem dog zyn hoogmoed vergeven wilde; waar op Wiſtnoe hem antwoorde; hoewel gy hier zyt, zoo zult gy egter hier zoo wel zyn, als of gy by my in den Hemel waart. En aldus is hy daar altyd gebleven.

Toen nu Wiſtnoe zynen voet na om hoog zette, had hy de Schaal van 't Ey der wereld, met zulken kragt geraakt, dat de zelve ſcheurde, waar door aanſtonds het water, waar in dit Ey dryft (en dat de Bramines ſtellen God zelfs te zyn) daar uyt quam loopen; het welke Bramma (die ook in dat Ey zyn plaats hebben zou) ziende, heeft die zyn vat genomen, het water daar in gevangen, en de voeten van Wiſtnoe daar mede gewaſſchen; dog het verdre van dit water zou na de plaats van Dewendre geloopen zyn.

Daarom nu, om dat dit water, de rievier Ganga zelfs zynde, in de plaats van Dewendre liep, eer zy op der aarde nedergedaald was, werd zy nog hedensdaags Surga Nadi, dat is, de riviere des hemels genaamd.

Nadat nu deze rievier Ganga dus in Dewendres plaats gekomen was, is het gebeurd, dat een zekere Settrea, Sagara Jackrawerti genaamd (Jakrawerti beteekend een Keizer) een Heer van zeer groot vermogen, voornam een Jagam, ofte offerhande, van een wit paard te doen, dat (volgens het zeggen der Bramines) een zeer groote zaak is, en die niemand zich onderwinden kan, of hy moet van een zeer groot vermogen, en verzekerd zyn, dat niemand magtig is het zelve hem te verhinderen; om welke reden niemand hedens-daags zulken offerhande doet, om dat niemand zich inbeeld van zoo grooten vermogen te zyn.

Die nu deze offerhande doen wil, zend dit peerd in alle landen met een brief aan de ſtaart, waar in geſchreven ſtaat de naam van die gene, die voorgenomen heeft deze offerhande te doen; ook werd 'er gemeld, wat macht 'er na het paard volgd, en dan werd 'er gevraagd, of 'er iemand is, die 't paard durft ophouden; zoo 'er nu iemand is, die dit ondernemen wil, die moet zig ook magtig kennen, om die macht, die na 't paard volgd, te wederſtaan.

Zoo dit nu geſchied, en de macht, die na 't paard volgd, verſlagen werd, dan is die Jagam, of offerhande, te niet; dog zoo niemand het paard ophoud, heeft die offerhande ter beſtemder tyd zyn voortgang.

De voornoemde Settrea nu, die zoodanigen offerhande voorgenomen had, had veel vrouwen, en feſtig duyzend kinderen by de zelve. Nadat hy nu 't paard uytgezonden had, heeft hy het zelve die 60000 kinderen, en nog meer magt, nagezonden.

Niemand heeft hen wederſtand geboden; maar zy hebben ieder een overlaſh gedaan.

Dewendre, den hoogmoed van dit volk beſpeurende, heeft dit paard heymelyk weggenomen, en het onder de zevende wereld agter een zeer Heilig man verborgen, die een zeer Godvrugtig dienaar van Wiſtnoe was, alwaar hy 't zelve vaſt gebonden heeft.

Zy,

Zy, het paard miſſende, gingen dat over al zoeken; dog konden het nergens vinden. Doch naderhand heeft een zwervende Geeſt, Akaſawani genaamd, aan hem ontdekt, waar het paard was.

Zy zogten wel middel, om daar te komen, dog konden geenen weg vinden, om in de zevende wereld te geraken.

Zy beſloten dierhalven om aan 't graven te gaan; dog 't gat wat te diep werdende, en zy geen raad wetende, om al die aarde na boven te krygen, hebben zy die ingeſlokt, en, om ze te beter binnen te krygen, daar water opgedronken; waar door zy eyndelyk ter plaatze, daar 't paard was, gekomen zyn, het geen zy daar agter eenen Heilig gebonden vonden.

Zy, zeer weynig denkende, wie dit gedaan had, en meynende, dat dit door dien Heilig verricht was, hebben hem aangetaſt, en dapper geſlagen, die, deze ſlagen voelende, en daar over zeer geſtoord, tot hen in toorn zeyde, dit hebt gy lieden onbedagtelyk gedaan, en zoo ik een getrouw dienaar van Wiſtnoe ben, zult gy alle tot aſſche worden, gelyk ook aanſtonds geſchiede.

Nadat zy dus omgekomen waren, ging de oudſte zoon van dien zoon, die Hoofd was over het uytgezonden volk, zyn vader zoeken langs den zelven weg, die de vorige gegraven hadden, quam zoo by dezen Heilig in de zevende wereld, en vond daar het paard, met al het volk, dat tot aſſche geworden was. Derhalven verzogt hy van den Heilig ootmoedig, dat hy hem zeggen wilde, waar zyn vader gebleven was, die hem zeyde, dat alle die zielen verloren, en nu Duyvels geworden waren.

Hy vraagde daar op dien Heilig, door wat middel nu die zielen behouden konden werden; die hem antwoordde, door geen ander middel, dan, zoo die zielen door het water van de rievier Ganga konden nat gemaakt werden, dat zy door dat middel in de plaats van Dewendre geraken zouden.

Deze zoons zoon, dit verſtaan hebbende, ging met dit paard na zyn Grootvader, aan den welken hy al het voorgevallene verhaalde, en verzogt hem verder verlof, om dog eenig middel ten goeden van zyn vaders ziel by der hand te nemen.

Nadat hy daar toe verlof verkregen had, heeft hy aan Wiſtnoe een groote belofte gedaan, waar in hy tot de 30000 jaaren volhard heeft; dog hy ſtierf zonder zyn oogmerk te bereyken.

Daar na dede zyn zoon die zelve belofte, volharde ook 30000 jaaren 'er in, en ſtierf mede zonder zyn oogwit te bereyken.

De derde zoon dede dit al mede te vergeefs, dog de vierde, Bagireta genaamd, de vorige belofte mede aanvaard hebbende, en 10000 jaar daar in bezig geweeſt zynde, zoo heeft zig Wiſtnoe, na 't verlopen van 100000 jaaren laten bewegen, om aan Bagireta toezegging te doen, dat hy hem zyne begeerte geven zou.

Daar op verzogt Bagireta, dat het water van de rievier Ganga zyn geſlacht, dat tot aſch geworden was, ter zaligheid nat maken mogt, 't geen Wiſtnoe aan hem toegeſtaan heeft. Waar op Bagireta aan de rievier Ganga verzogt, dat zy vallen wilde ter plaatze daar hy 't begeerde, en dat zy hem navolgen zoude, waar hy henen ging; dat hem al mede toegeſtaan wierd.

Hier op verzogt hy weder, dat zy op den berg Chimmawontam, verre om den Noord gelegen, vallen wilde; dog die berg zeyde daar op, dat hy dien laſt niet dragen kon; dog dat Eswara alleen dat verwogen had.

Toen verzogt Bagireta dit aan Eswara, die hem beloofde de rievier Ganga op zyn hoofd te zullen ontfangen.

Dog de rievier zou (zeggen zy) gedacht hebben, indien de berg Chimmawontam dit niet dragen kon, dat dan Eswara dit ook niet zou konnen dragen.

Zy is dierhalven uyt Dewendre's plaats op Eſwara's hoofd nedergevallen, met een voornemen om hem te verpletteren; dog Eswara den hoogmoed, waar mede de rievier Ganga nederdaalde, kennende, ontfing haar; dog verleende haar geenen weg om voorder te loopen, houdende haar dus op zyn hoofd ſtaan.

Bagireta, 't geruyſch van 't water wel hoorende; maar geen water vernemende, bad aan Eswara, dat hy dit water dog zyn verdren loop wilde geven; het welk hy eyndelyk dede.

Daar na viel zy op den berg Chimmawontam, en van daar op de aarde, en is toen zoo verder Bagireta gevolgd; ontmoetende in 't voort-loopen een zeer Heilig man, die bezig was met te offeren, en nam met haren vloed alles weg, dat die Heilig tot het vieren van zyn Jagam toebereyd had.

Die Heilig, hier over zeer geſtoord, zeyde tegen de rievier, komt in myn hand, dat ook zoo zou geſchied zyn, waar na hy die rievier ingeſlokt heeft. Bagireta, hier over zeer verzet, bad dezen Heilig, dat hy die rievier dog wedergeven wilde.

Hier op overley de Heilig, hoe hy dit bequamelyk zou konnen doen, zonder dat die rievier hare Heiligheid verliezen zou.

Hy dacht, dat de rievier, zoo hy die uytpiſte, vergaan, en dat, zoo hy die uytſpuwde, 't zelve mede gebeuren zoude; dierhalven liet hy die uyt zyn dye vloejen, waar van zy den derden naam van Jennadi gekregen heeft, dien zy hedensdaags nog draagd. Deze rievier nu, uyt de Dye van dien Heilig geloopen zynde, is Bagireta tot Bengale nagevolgd, alwaar zy zich in verſcheyde ſpruyten verſpreyd heeft, en over die 60000 menſchen, die tot aſch geworden waren, geloopen is, waar door zy alle levendig geworden zyn, en aan Bagireta den grooten dienſt, dien hy hen bewezen had, dank geweten hebben, gelyk zy daar op ook na de plaats van Dewendre opgevaren zyn.

Om dat nu deze rievier Bagireta dus gevolgd is, heeft zy haren vierden naam van Bagireti ook bekomen.

Hier uyt ziet gy nu van waar de rievier Ganga in het algemeyn voor zoo Heilig gehouden werd, namentlyk, om dat zy van dat water, 't geen men zegt God zelfs te zyn, is voortgekomen, en van den hemel op de aarde nedergedaald is.

Een waarheyd, die, hoe ongegrond ook in zich zelve, nogtans van alle deze Heidenen vaſt word geloofd, om dat men het zoo in den Vedam beſchreven vind.

Wat Tanken, en hoe die zyn.

Gelyk de Inlanders zich, als zy konnen, gemeenelyk in deze H. rievier waſſchen, alzoo hebben zy tot byzondre badingen en tot verfriſſing van hunne lichaam, als ook tot het waſſchen van kleederen en tot hun verder huys-gebruyk, een groote dienſt van de Tanken en openbare Vyvers, die men op de wegen heeft.

Dit zyn groote water-bakken, die men ganſch Indiën door vind, en die door deze en gene vermogende lieden, 't zy uyt kragte van een Gelofte, het zy uyt eerzucht, om een naam na te laten, of wel uyt eenig ander Heilig voornemen, of tot dienſt van deze of gene ſtad, of wel meeſt tot verquikking van Pelgrims, of arme Reyzigers, en laſtdieren gebouwd, en in den regen-tyd met regen-water gevuld zyn.

Zy zyn vierkant groot, en zeer diep, rondom van ſteen opgehaald, op de grond geplaveyd, rondom met lage ſteene muurkens bezet, van behoorlyke ſteene trappen aan 2 a 3 zyden tot beneden toe voorzien; en van buyten zeer net en glad gepleyſterd, en met kalk beſtreken.

Zoodanig zyn de gemeene; maar men heeft nog een andre zoort, dicht by de ſteden gebouwd, en van veel grooter beſtek, dan deze, alzoo die gehouden werden, om 'er, als de rievieren wat verre van de hand leggen, drink-water voor een ganſch jaar in te verzamelen; dog in deze mag zich niemand waſſchen.

Men zal 'er een beter bevatting van hebben, als men 't oog maar op deze afbeelding ſlaat, zynde een van de heerlykſte, die 'er bekend zyn, en doorgaans de Tank van Serquees genaamd, welke wy hier by de letters A: P: in prent. Vertoonen.

Verdre zaaken, onzen handel in Bengale betreffende.

Onze Maatſchappy heeft haren handel in dit land by na al zoo vroeg, als op de Kuſt van Choromandel begonnen, en wy bevinden, dat 'er ontrent eenen en den zelven tyd, te weten, 1603, drie ſchepen van 't Smal-deel van den op Ceylon vermoorden onder-Zeevoogd, Sebald De weerd, de Eendracht, Hollandia, en een Jacht, na de Kuſt van Choromandel, en zoo verder na Bengale geloopen zyn, van de welke naderhand, ontrent in de maand van Juli na ieder van deze Kuſten een byzonder ſchip gezonden is.

Onze eerſte komſt hier 1603.

Gelyk men na dien tyd allengskens ſterker op beyde deze Kuſten begon te handelen, op Choromandel ook een Comptoir op te richten, en daar een Land-Voogd met de noodige bedienden te leggen, alzoo heeft men in Bengale van dien tyd af ook een Comptoir opgerigt, en de noodige bedienden aldaar mede beſteld; maar geen Land-Voogd, ofte Opper-beſtierder van den handel daar gelegt, alzoo men in die eerſte tyden, daar geen hooger bedienden, dan opper-Kooplieden, zond, en verder dit Comptoir, of deze ganſche Beſtiering van Bengale, onder het Opper-Gezag van den Land-Voogd der Kuſt van Choromandel ſtelde, om alles daar aan te verantwoorden, gelyk de Heer Laurens Pit de oude de laatſte Land-Voogd, en Beſtierder, van Choromandel en Bengale tot 1655. geweeſt is.

Dit Comptoir 1655. onder de Land-Voogd van Choromandel.

Men had van tyd tot tyd hier verſcheide onder-Comptoiren en Logien opgericht, die alle onder het Hoofd-Comptoir Hoegli geſteld wierden.

De verdere Comptoiren de Ganges op Benoorden, beweſten, of beooſten Hoegli gelegen, waren Decca, Pattena, Malda, Canacoel, Ceerpoer, en Sjoppera, en wat ter zyden af na 't N. Westen van Oegli toe heeft men Caſſimabazar (een van de voornaamſte Comptoiren daar) en Ragiamahol.

Ook was 'er een Comptoir tot Bellaſoor en Pipeli, op de Kuſt van Orixa, gelyk 'er in de laatſte ſtad nog een is.

Op Hoegli en Caſſimabaſar wierden opper-Kooplieden, doch op de andre Comptoiren maar Koop-lieden en onder-Kooplieden, na dat het Comptoir groot of kleen was, gelegt.

Na

TANK VAN SIRQUEES,
met de Begraafplenis der drie laatste
Koningen van Guseratte, van den eenen
kant van binnen te zien.

A. 1655. hier een Beſtierder gelegt.

Na dat nu haar Edelheden op Batavia goedvonden 't Comptoir van Bengale van 't Comptoir der Kuſt van Choromandel af te ſcheyden, en op zich zelven te ſtellen, hebben zy ook zedert 1655. een byzonder Directeur, of Beſtierder van den handel (alzoo men ter plaatze, daar wy geen Eygenaars van 't land zyn, en maar als Koop-lieden geduld werden, noit geen Land-Voogden, en maar alleen Beſtierders heeft) aldaar geſteld, die dan twee opper-Kooplieden, een tot Hoegli op 't Hoofd-Comptoir, en een te Caſſimabaſâr, benevens verſcheide andre Koop-lieden, en onder-Kooplieden, eenige Aſſiſtenten, ettelyke Soldaaten tot zyn Lyf-wagt, en ook eenige Inlandſche bedienden en ſlaven, zoo veel 'er den omſlag der E. Maatſchappy vereyſcht, by zich heeft, van welke koopen onder-Koop-lieden zommige als opper-hoofden op de gemelde en meer andre Buyten-Comptoiren geplaatſt, en eenige aan de Hoofd-plaats tot de zaaken, die daar te verrichten zyn, gehouden werden. Ook is 'er een Fiscaal, om op den verboden handel van deze en gene te paſſen.

De Heer Pieter Sterthemius eerſte Beſtierder hier 1655.

De eerſte Beſtierder, die hier 1655. op zich zelven, onaf-hankelyk van de Kuſt van Choromandel; aangeſteld werd, is de wakkere Heer Pieter Sterthemius geweeſt, die dat tot 1658. bleef.

Hy wierd toen vervangen door den Heer Mattheus van den Brouke, van Dordrecht, een Heer van groote bequaamheyd en verdienſte, die, na dat hy thien jaaren in verſcheide bedieningen van aanzien in Brazyl ten dienſte van onzen ſtaat met veel roem gebruykt was, met een byzonder voorſchryvens der Heeren van Rotterdam 1648. als Koop-man in dienſt der E. Maatſchappy na Ooſt-Indiën vertrokken, en 1650. om zyne byzondre bequaamheden en yver een der-de in Soldy verhoogd is.

De Heer Mattheus van den Brouke beſchreven.

Hy wierd 1652. met den Heer Johan Verpoorten, Commiſſaris of Gevolmagtigden om den ſtaat van Bengale te onderzoeken, als opper-Koopman en lid van zynen Raad derwaards gezonden, 1653, den 16. Maart als opper-hoofd van Caſſimabaſar, in plaats van de Heer Volger, en 1655. in Nov. als Tweede dezer Beſtiering aangeſteld, en op 't Hoofd-Comptoir Hoegli gelegt, in welke poſt die Heer tot 1. Nov. 1658. daar gelegen heeft, in welk jaar hy Beſtierder van Bengale gemaakt en 1660, den 21. Aug. daar de eerſte van allen Extraordinaris Raad van India, en 1662, den 23. Dec. ordinaris Raad (dat vry wat ongemeens en zeldzaams was) geworden is; dat hy Ordinair Raad, en de Heer van Heyningen als zyn vervanger al 1663. gezonden wierd, zien wy uyt dezen brief van de Heer Maatzuyker aan Chanchannaan.

Aan zyn Hoogheyd, Chan Chanaan,

Supperſelaar, Groot Hertog, en Generaal Veld-Heer van den Grooten Mogol in Aſſam, Bengale, &c:

Edele, Groot-vermogende Heere, en Victorieuſe Vorſt.

Brief van de Heer Maatzuiker aan den Nabab in Bengale.

UE. Hoog Ed. aangenamen brief uyt het Mogolze Leger in Aſſam aan ons geſchreven, hebben wy met behoorlyke eere wel ontfangen, ende met groote blyſchap en vreugde daar uyt verſtaan, hoe UE, Hoogheyd met zyn Triumfant Leger, tot grooten loſ, en treffelyke renommé, veele ſterke ende wel gebouwde Forten ſtormender hand had ingenomen; zulks naar dato wel 50 duyzend vyanden verſlagen, ende ruym 300 duyzend in 't gebergte gejaagd, ende aldaar voorts verſtikt, ende omgekomen waren; 't groot magtig Ryk van Cos Aſſam vermeeſterd, ende aan de Mogolze Kroon van den Grootmagtigſten Koning Sjah Eurang-Zeeb gehecht, ende onder contributie gebragt hebt; met welke voortreffelyke Victorie wy UE. Hoogheyd by dezen veel geluk zyn wenſſende, ende dat UE. Hoogheyd voorſpoedig in Bengale moogt retourneeren, omme aldaar Compagnie's handel en Negotie met UE. Hoogheyds gunſt te overſchauwen, ende onzen Directeur in zyne rechtmatige verzoeken behulpig te zyn, dat ons aangenaam wezen zal te verſtaan.

Ende nadien de Heeren onze principaalen in 't Vaderland den Heer Directeur, Mattheus van den Brouke, tot Ordinaris Raad van India gepromoveerd, ende geordonneerd hebben zyn E. perzoon herwaards t'ontbieden, ende alhier aan 't groote werk in de hooge Regeering t'employeeren, zoo hebben wy goed gevonden met deze ſchepen in zyn plaats weder na Bengale te zenden de Heer Rogier van Heyningen, Extraordinaris Raad van India, omme aldaar in de plaats van de Heer Mattheus van den Broek te ſuccederen, ende des E. Compagnie's Negotie met UE. Hoogheyd's hulpe ende faveur na behooren waar te nemen; des UE. Hoogheyd believe onzen voorſz: Directeur, ende inzonderheid

de zaaken van de Compie. voor gerecommandeerd te houden, ende onder UE. vermogende protectie gunſtelyk aan te nemen; daar mede ons ten hoogſten zult verobligeeren, ende werden UE. Hoogheyd by dezen in teeken van onze onveranderlyke genegenheid tot vereering toegezonden vier metaale ſtukken van ons beſte Canon met hare afluyten ende toebehooren; UL: Hoogheyd verzeekerende, dat wy van herten bereyd zyn de oude vrindſchap met UL: Hoogheyd eeuwig en altoos ongekreukt te continueeren; alleen ons excuſeerende, dat de ſchuld van den Portugees Franciſco Viera bedragende 3500 Pagooden, volgens UE: begeeren in Macaſſar niet en is gevorderd, ontſtaan ter zaake dito Viera nu ontrent twee jaaren lang getracht heeft, ende ook door ons gelicenticerd is op Batavia te komen. Zulks nu door den gemaakte vrede met Portugal in korten van Macaſſar te verſchynen ſtaat; zoo hebben wy 't zelve tot zyn perſonele over-komſt albier uytgeſteld, niet twyffelende, ofte wy zullen u Ed: Hoogheyd dien aangaande per naaſten konnen contentement doen.

't Geſchenk, hier nevens gevoegd.

Bericht ontrent de ſchuld van Viera aan zyn Hoogheyd.

Batavia in 't Caſteel, den 29. Auguſti 1663.

JOAN MAETSUYKER.

NB. Deze ganſche brief was met roode vergulde Boketten, en Lelien, in 10 Reyen, ieder van 5 Boketten en Lelien zoodanig van boven tot beneden toe, bezaeyd, dat dan een Rey met een Boket en een Lelie (en zoo vervolgens) en dan weder een Rey met een Lelie en een Boket (en zoo vervolgens) begon; dog de Lelien waren geheel, en de Boketten boven, daar zig de bloem vertoond, rood, en rondom het zelve, mitsgaders beneden geheel verguld; dat een ſchoone luyſter en glans aan dezen brief, welke ik aldus gezien hebbe, byzettede.

Cieraaden van dezen Brief.

Na dezen tyd heeft zyn Ed: hier nog twee jaaren, tot 1664. gelegen.

Indien 't in myn vermogen was van alle de bedienden hier te ſpreken, of aller naamen met den netten tyd van hunne bedieningen hier in te laſſen, het zou my zeer aangenaam zyn; dog 't is my onmogelyk geweeſt dit na te vorſſchen.

Wat voor andre Beſtierders Bengale gehad heeft, kan men in deze volgende Lyſt zien, wy hebben 'er ook de Commiſſariſſen van Bengale, zoo verre my die bekend zyn, bygevoegd.

Lyſt der verdre Beſtierders en Commiſſariſſen van Bengale.

LYST

Der

HEEREN DIRECTEURS, of BESTIERDERS

Van

BENGALE.

	A°.	tot A°.
De Land-Voogden van Choromandel. Van		1655.
Pieter Sterhemius.	1655.	1658. Octo.
Mattheus van den Brouke.	1658. Octo.	1664.
Extraordinaris Raad van India, den 21. Auguſt.	1660.	
Ordinairis Raad van India den 23. Decemb.	1662.	
Rogier van Heyningen.	1664.	1665.
In dezen tuſſchen tyd is 'er geen Directeur geweeſt.		
Conſtantyn Ranſt.	1669.	1672.
François de Haſe.	1672.	1676.
Willem Volger.	1677.	1678.
Jacob Verburg.	1678.	1681.
Nicolaas Baukes.	1681.	1683.
Maarten Huysman.	1683.	1685. 5 Juni
Nicolaas Schaghen.	1686.	1686.
Pieter Willeboorts.	1686.	1686.
Arnoldus Muykens.	1687.	1695.
Pieter van Dishoek.	1695.	1702.
Jacob Pelgrom.	1702.	1705.
Willem de Roo.	1705.	1710.

Anto-

Antoni Huysman.	1710.	1717 10 Mai
Ewout van Dishoek.	1717.	1722.
Buyten-gemeen Raad van Indiën.	1720.	
Mr. Pieter Vuyst, Buyten-gemeen Raad van Indiën.	1722.	1724.
Abraham Patras.	1724.	

COMMISSARISSEN van BENGALE.

Johan Verpoorten.	A°. 1652. tot 1655.
Willem Volger.	1671.
Jacob Joriſſoon Pits.	1681.
Nicolaas Baukes.	1683.
Izaak Soolmans.	1684.
Henrik Adriaan van Rhede.	1686.

Opperſte en Algemeyn-Commiſſaris.

Het voornaamſte, dat een Directeur hier te bezorgen heeft, is, dat onze aangebragte waaren wel verkogt, en dat 'er weer deugdzame waaren, hier vallende, ingekogt werden, en voor al, dat wy zoo veel, als 't mogelyk is, van Zyde, Salpeter en van keurlyke kleeden voorzien, en dat ons aangebragt zilver en goud met alle vorozigtigheid na Ragiamahol, om het daar te munten, opgevoerd, en voor de roof-zieke klaeuwen der Moorſche Gouverneurs, en onder-Koningen, bewaard mag werden.

In de vorige tyden hebben wy voor yder Jagt aan anerragie in Pipeli, by der zelver komſt op de Ganges, vier honderd Ropias moeten geven; dog zedert de komſt van de Heer Sterthemius 1655. zyn wy daar van bevryd geweeſt.

De magt en 't inkomen van een Beſtierder, opper-Koopman, &c. hier.

Een Beſtierder hier, of elders, heeft de zelve magt over de Bedienden, en buyten-Comptoiren, als een Land-Voogd in een Land-Voogdy. Ook heeft hy maandelyks zedert 1678. byna het zelve inkomen wegens zyne Soldy (die zomtyds 160, dog nu meeſt 180 gl: 's maands is) ende zelve buyten-voordeelen, als de Land-Voogd van Choromandel, dat van 't inkomen van een Land-Voogd in Amboina (daar wy alles zoo van hem als van de mindere Bedienden omſtandig konnen zien) niet verſchild.

Even zoodanig is ook het inkomen, &c: van de opper-Kooplieden van Hoogli en Caſſimabaſar, en dat der Koop-lieden, onder-Koop-lieden &c:, na 't inkomen der Bedienden van die rang op Choromandel al mede geſchikt.

Men heeft hier ook eenige, hoewel wynige, Commiſſariſſen of opper-Gevolmagtigde, om de ſtaat van Bengale na re zien, gehad

Daar zyn 'er maar vyf a zes geweeſt; maar 1686. quam hier als Algemeyn Commiſſaris, de Heer van Rhede tot Drakeſteyn, diens opper-Gezag niet alleen over Bengale, maar ook over Ceylon, Choromandel en Suratte ging.

Nadat die Heer hier gekomen was, heeft hy geweldig de Bakens alomme verzet, en veel wakkere Bedienden, zelfs van het eerſte aanzien, opgezonden, zommige na Batavia, en zommige na Holland, onder welke de Heer Nicolaas Schaghen, mede was, die als Land-Voogd in dat zelve jaar van Malakka quam, om hier als Beſtierder van Bengale te leggen; dog de Heer van Rhede zond hem met 't ſchip de Turkze poſt op na Batavia, om dat 'er eenige byzondre Koopman-ſchappen in zyn Ed: ſchip geweeſt, en (zoo men wil) eenige Japanze koper-kiſten op Bellaſoor geloſt waren.

De Algemeyne Heer Commiſſaris van Rhede.

Indien deze Heer, en zyne wakkere Gemalin, hadden konnen goedvinden in een andre zaak aan den Heer van Rhede wat meer genoegen te geven, of wel wat meer eerbied (zoo my bericht is) aan zekere perzoon te bewyzen, daar die Heer zeer groote agting voor had, hy zou, na alle gedagten zyn Ed: niet opgezonden, en van die koper-kiſtjens (dat maar een beuzeling was, gelyk wy aanſtonds in andre toonen zullen) niet eens gerept hebben, daar nogtans die zaak dezen Heer naderhand nog ettelyke jaaren veel moeite gebaard heeft, hoewel zyn Ed: egter eyndelyk uyt het Vaderland volkomen herſteld is.

Die de Heer Schaghen, en andre, opzend.

Aldus zond hy ook den Heer Johan Pit, een wakker dienaar van de E. Maatſchappy, die reeds Directeur voor eenigen tyd in plaats van de overleden Heer Huysman, en wel 20 jaaren in veel aanzien geweeſt, en in de voornaamſte bedieningen hier gebruykt was, met zyn vrouw en kinderen, wegens zynen ongeoorloofden handel, over Ceylon na Holland op; gelyk ook het zelve den Pakhuis-meeſter van Helsdingen, en meer andre overgekomen is; dog den Fiscaal Pieter Mesdag zond hy na Batavia.

Het geval van de Heeren Johan, Pit, Henrikſoon en Mesdag.

Hy had ook eenen Philippus Koning, Pakhuys-meeſter van Caſſimabaſar, gelicht, en een van zyne eygen gunſtelingen, Alexander Henrikſoon, in zyn plaats geſteld; maar die maakte het nog

veel

veel Koninglyker, of vry ſlegter dan deze Koning, weshalven hy hem op ontbood, en zyne Kiſten verzegelen dede; dog Henrikſſoon had voor dit verzegelen al zyne ſchriften van belang al aan een vriend in de Engelze Logie gegeven, die hem de zelve op zyn vertrek netjes ter hand ſtelde, zoo dat 'er de Heer van Rhede niets aan had, ſchoon hy een vetten haas by den ſtaart meynde te hebben.

Even zoodanig was 't met de ſchriften van den Fiscaal Mesdag gelegen, die mede tydig geborgen wierden; want had hy die ſchriften van deze twee Heeren bekomen, dan had hy eerſt recht konnen zien, hoe 't met de zaaken in Bengale toeging, en dat daar niemand van 't dryven van den verboden handel vry was; ja dat zyne grootſte gunſtelingen, en die gene, die hem beſt honig om den mond wiſten te ſmeeren, en andre by hem aanbragten, daar het meeſte aan ſchuldig waren.

Hy hoorde dat van de Heer Mesdags papieren wat te laat, hoewel hy hem na Batavia nog naſchreef, 't geen egter bewerkte, dat hy, die daar al vry geſteld, en met het ſchip Honsholredyk na Holland gezonden was, voor Bantam pas gekomen zynde, van dat ſchip gelicht, en weer na Batavia gevoerd wierd, om zig over dat geſchrevene ten zynen laſte te verantwoorden, al 't welke egter geenzins belet heeft, dat die Heer geruſt in 't Vaderland gekomen is.

Bewys, dat de Heer van Rhede quaad niet weg genomen heeft.

De Heer van Rhede wiſt immers by zich zelven alzoo wel, als de Heeren Bewindhebberen, dat geen dienaar der E. Maatſchappy daar of elders, van zyne bloote Soldy, en eenige magre buytenvoordeelen alleen, ofte buyten het dryven van verboden handel, beſtaan kon, over welke zaak 'er in vorige tyden by deze Heeren ook al eens in overleg geweeſt is, om alle Dienaaren nog eens zoo veel Soldy, als zy maandelyks trokken, te geven, en 'er dan zwaarder ſtraf op te ſtellen; dat om gewigtigen tegen-redenen niet doorging.

Indien de Heer van Rhede aldaar den verboden handel had willen dempen, moeſt hy geen eenen dienaar, daar zyne Commiſſie en opper-gezag betrekking toe had, gelaten, en daar overal nieuwe bedienden geſteld hebben, die het, als magre luyzen, buyten alle tegenſpraak en veel erger dan de vorige, die reeds doorvoed waren, en het nu fatzoenlyk maakten, aangelegt zouden hebben, gelyk de ervarenheyd niet dan al te veel geleerd heeft.

Wat een Directeur hier in korte tyd overwinnen kan.

Ik heb eenen Heer gekend, die, toen hy op Batavia quam, aan zeker Heer van den eerſten rang 10000 Ryxdaalders (zoo men zeyde) ſchuldig was, en die niet konnende betaalen, in deze hoedanigheyd van Directeur na Bengale gezonden, en daar door in ſtaat geſteld wierd, om in zeer weynig jaaren niet alleen die ſchuld te vereffenen, maar om ook by zyn overlyden nog een ſomme van ruym 300000 Ryxdaalders na te laten.

Men zegt dat hier onder-Koop-lieden en boekhouders zyn geweeſt, die ſchepen van 2 a 300 laſten op hun beurs hielden, en onder de naam van Deenen, &c: na de Maldives zonden.

Hoe 't in Bengale plagt toe te gaan.

Om dit nader te doen gelooven; zal ik met een letterken aanwyzen, hoedanig het hier toegaat, volgens 't zeggen der vrienden, die hier te voren geweeſt, en 'er nog dagelyks gewoon zyn, te varen, of aan land te leggen.

In de vorige tyden waren hier Fiscaals geplaatſt, om den verboden handel te beletten, hoedanige alhier geweeſt zyn:

De Heeren Nicolaas Pelletier.
Pieter Misdag.
N. Heysveld.
N. Vrouwlyn.
N. Van Swenne.
N. Wallis.
N. Caſearius.
N. van Bleyswyk, en
Jacob van Hoorn.

Maar dewyl deze geheel en al van den Beſtierder af-hingen, moeſten zy ook in alles na zyne pypen danſſen, gelyk hy ook den ganſchen byzonderen handel na zyn zin ſchikte, aan den Fiscaal maar laſt gevende, wat hy te doen, welken hy aan te halen, en welken hy te verſchoonen had. En hoewel ieder wiſt, wat hy 'er af trok, ging egter de Beſtierder toen met den beſten buyt henen, terwyl de opper-Kooplieden en andren daar mede eenen brok af kregen.

Zoo ras de ſchepen hier plagten te komen (gelyk ook nog geſchied) quam de Fiscaal aan boord, maakte met ieder der ſcheeps-vrienden verdrag over 't gene hy mede bragt, en van daar weder vervoeren zoude, en ging dan, dit eens geworden, en wel in de kajuyt onthaald zynde, na boven, op 't half dek, daar dan wel ſcherp alle byzondere handel aan allen verboden, en 't Placcaat aan de groote maſt aangeplakt wierd, volgens 't welke ook alle, die met hem in geen verſprek waren, aangehaald en geſtraft, terwyl de andren niet alleen niet gemoeid wierden; maar openbenbaar geheele vaartuygen met goed na land zonden, en die ook vol met Bengaalze goederen van land te rug kregen.

Wel

Wel is waar, dat de Caffers van den Fiscaal, en eenige Inlandze Pioens, en verklikkers, wel wakker oppaſten, om al het ſmokkelen (zoo men voorgaf) te beletten, maar die paſten alleen op, of 'er ook eenigen, die den Fiscaal niets wilden geven, lorrendraeyden, en zulken, maar geen andren, haalden zy aan. Ook paſten zy net op die genen, die met den Fiscaal geſproken hadden, om ook daar van hunnen penning te trekken, en verder bekreunden zy zich niet met den byzonderen handel, alzoo die penning hen volſlagen blind, zelf op 't midden van den dag, maakte.

Of nu deze Bedienden in Bengale geld konden winnen, kan men licht narekenen, alzoo de ſcheeps-vrienden toen van 75 Ryxdaalders (zoo Nicolaas de Graaf getuygd zelf ondervonden te hebben) 460 Ryxdaalders trokken, en van een Man Amfioen, dat hen 70 a 75 Ropyn koſtte, 200 en 225 Ryxdaalders op Batavia plagten te maken.

De goederen, die zy 'er bragten, moeſt men met een matige winſt aan de vrienden van de kleene Maatſchappy (zoo die genaamd werd) zien overgeven, en alle de goederen, die zy van land weer na boord voerden, mogten zy van geen andren, dan van den Fiscaal, tegen een bedongen prys, en voor reekening der kleene Maatſchappy, nemen, die dan alle die goederen in die tyd, als zy op de laagſte markt waren, ingekogt hadden, en dezelve de ſcheeps-vrienden zoo dier, als 't mogelyk was, weer aanſmeerden.

Zoo ging het in en voor den tyd van de Heer van Rheede.

Na zynen tyd zyn hier, gelyk ook elders, Fiscaalen gezonden, die van den Directeur niet af-hingen.

Zoodanige zyn geweeſt:

N. Bogaard van Belois.

Jan van den Hengel, die 1702. na 't Vaderland op ontboden wierd over verboden handel,

N. van der Straten die 1709. zoo men zegt, 300000 Ropyen, of, zoo andere zeggen; zoo veel Ryxdaalders naliet, na dat 'er 3 a 4 vier jaaren gelegen, en hy dat ampt van Fiscaal eerſt Proviſioneel, daar na vaſt, en toen als Fiscaal independent bediend had.

Joſeph Lothen, van 1709. a 1710, en quam 1721. als Bevel-hebber der Vloot (zoo 't gerugt liep) met veel geld t'huis.

In dezen tyd, voor zoo verre men de vrienden, die daar toen geweeſt zyn, gelooven mag, was 'er maar een kleene Maatſchappy van drie, van welke de Directeur en de Fiscaal ieder een derde, en de Tweede Perſoon het verdre trok; en dat moeſt men toen zoo voor lief nemen, alzoo deze Fiscaal anders alle den byzondren handel volſtrekt beletten kon, en dan hadden zy niets 'er af.

Ondertuſſchen was 'er toen een groot onderſcheyd met den vorigen handel, in opzicht van 't verſprek der Fiscaals: want hoewel zy toen zekerlyk zeer veel van de ſcheeps-vrienden trokken, en op de goederen, die zy hen leverden; wonnen, zoo geleek dat niet met allen na den jegenwoordigen handel; vermits die lieden nu gedwongen werden niets, na land of na boord te voeren, voor en al eer zy met den Fiscaal (zoo my van verſcheyden bericht is) over de prys, het eens zyn, dat hen nu zoo naeuw gezet werd, dat zy 'er niets ter wereld opwinnen, ja de onkoſten van hunne ryze niet konnen goed maken.

Willen zy 't accoord zoo ſcherp, als hy hen dit voorſtelt, niet aannemen, zoo mogen zy geen ſtuk loſſen, en niets na land nog na boord voeren of 't werd aangehaald, en als zy 't nu al met hem eens geworden, en daar klaar geraakt zyn, dan verſchreef hen die Fiscaal nog aan dezen of genen van de kleene Maatſchappy van den Amfioen-handel op Batavia, waar by de Fiscaal op Batavia dan net wiſt, wat ieder had, en hen (zoo men zegt) dwong van ieder kiſt Amfioen een goude Coebang (of 24 gl:) en naar mate van dien van de andre goederen, aan hem te geven.

Zoo zy coram quamen, en hem zoo veel als hy eyſchte betaalden, was het wel; zoo niet, werd al hun goed, als verboden en nu verklikte waaren, aangehaald.

Ook ſtelden die zes Amfioen-Handelaars te Batavia, zamen toen een kleene Maatſchappy (zoo men zey) uyt makende, hen de prys van ieder kiſt Amfioen, wetende, wat zy 'er in Bengale aan den Fiscaal voorgegeven hadden, zoo naeuw, dat zy 'er zoo te zeggen niets aan wonnen.

Wilden zy dit niet aannemen, zoo was egter al, wat zy hadden, verbeurd verklaard, zoo dat hen de nood dwong, om nog liefſt die harde voorwaarde, gelyk zy in Bengale al mede hadden moeten doen, aan te nemen, om niet verder door den Fiscaal bedorven te werden.

Ook zegt men van de voordeelen van den Directeur alhier, dat hy, zoo ras hy hier maar verſchynd, 30000 Ropyen tot een geſchenk van de Inlandze koop-lieden, of Makelaars krygd, om het met hen wat rekkelyk te maken, hoewel hy niet vergeet op al-

les, dat zy leveren, het zyne zeer wel te vinden.

Alle deeze zaaken zyn my menigmaal van de Bengaalze vrienden zoo verhaald, zonder dat ik daar voor zou willen verantwoorden, of die in allen deelen zoo breed zyn.

Indien men egter daar op eenigen ſtaat zou mogen maken, (gelyk ik voor my zelven reden heb daar al vry veel van te gelooven, om het groot geld, dat verſcheyden, die ik gekend heb, en die te voren niets hadden, in korte jaaren daar hebben overgegaderd) zoo is het immers zeer klaar, dat al dat opzenden van de bequaamſte Dienaaren door de Heer van Rheede aan de E. Maatſchappy niet alleen geen dienſt ter wereld gedaan; maar in tegendeel gelegenheyd gegeven heeft, dat de verboden handel naderhand daar nogh thienmaal zoo erg, dan bevorens, gedreven is.

Waaren hiergetrokken.

De waaren die men hier na toevoerd, zyn deze:

Nooten-Muſchaaten.
Foelie.
Nagelen.
Caneel.
Peper.
Olifanten, Sjankos, of Offerhorens, &c:

En ook hier vallende.

De Goederen, die hier vallen, en van hier na Batavia, als elders in Indiën, en na 't vaderland, vervoerd werden, zyn deze:

Taffatsjela's, 100 ps. in een pak, ieder ps. 24 Cobidos lang, 2 dito breed,
Fotas, 50 ps. in een pak, a ieder 24 Cobidos, of ellen, laeg, 2¼ dito breed.
Fyne Marados, 50 ps. in een pak, lang als boven.
Fotas, 4 in een Marado.
Zyde Allegia's, 180 ps. in een pak, a ieder lang 9, breed 2 Cobidos.
Slegte geſtreepte ditos, 100 in een pak, lang 18, breed 2 Cobido's.
Grove Alegia's, 't pak 100 ps, lang 5, breed 1½ Cobido.
Zeylkleeden, 40 ps, in een pak, lang 32, breed 2 Cobidos.
2 Cobidos doen 3 ellen.

CASSIMABASAR.

Fyne Armozynen, 100 ps. in een pak, lang 20, breed 2 Cobidos.
Gemeene ditos lang, en breed als boven.
Zyde Longis met roode boorden, 160 ps in een pak, lang 14 breed 2 Cobidos.
Pomerees, of Baſta's di Foela, 't pak 160 ps, van verſcheyde lengte, 13½ en breed 1¼, lang 13¼ en breed 1¼, lang 12½ en breed als voren.
Pourdeſoyen lang 24 breed 1½ el.
Dubbelde Baſtas di Foela, van verſcheyde lengte, 150 in een pak, lang 14, breed 2 ellen, lang 13 breed 1⅛, lang 13½ en breed 2 Cobidos.
Enkelde Baſtas, 150 ps. in een pak, lang 9 breed 1½ elf Cobido.
Naey-Zyde of ſtik-Zyde, een ſtreng 1 pond.
De Bengaalze Zyde, beſtaande in 5 zoorten, als Cabeſſa, Pariga, Peo, Coetsjaal, en Tater, zynde eygentlyk de vuyligheyd van andere.
Florette Garen, 2 a 3 derley zoorten.

DECCA.

Hamans, 100 ps. in een pak, lang 24 breed 3 Cobidos.
Gebleekte gemeene Caſſa, 't pak 100 ps. lang 40, breed 2 Cobidos.
Fyne Caſſa, voor 't vaderland, 100 ps. in een pak, lang 40, breed 2¼ Cobido.
Malle Molens 't pak dito lang 40 breed 2¼ Cobido.
Fyne Laanen, 't pak dito lang 24, breed 2½ Cobido.
Tansjeeps, 84 ps. 't pak.
Koehuyden tot dekking der kleeden, en pakken.

PATTENA.

Amfioen.
Muscus.
Salpeter.
Chitſen, en verſcheyde andre kleeden.

PIPELI.

Adathays, 100 ps. in 't pak, lang 16, breed 2 ellen Cobidos.
Dito wat ſlegter zoort, 100 ps. in 't pak, breed en lang als voren.
Dito ruwe, 100 ps. in 't pak, lang 18, breed 2 Cobidos.
Teſſerſſe, dito dito dito, lang 11, breed 2 el.
Gerras, dito dito dito, lang 15, breed 1⅓ Cobido.
Zyde Allegias dito dito dito, lang 12, breed ½ Cobido.
Taffetsjela's Ginggang, 100 ps. in een pak, lang 18, breed 2 Cobidos.
Effen Ginggang, 100 ps. in een pak, lang en breed, als voren.
Zyde Cherchannes, dito dito dito dito en dito als boven; en ook breed 1¼ Cobido.
Zyde Camelotten, dito dito dito, lang 12, breed 2 Cobidos.
Roemaals, 80 ps. 't pak, lang 45 breed 1½ el, of lang 30 el breed 1 Cobido ½ en nog een ſlegter zoort lang en breed als voren.
Attalas, 100 ps. in een pak, lang 12, breed 1¼ Cobido.
Witte Suyker, van welke een kiſt 150. pond houd.
Tarw.

Bo-

Boter.
Ryſt.

Munten, Maaten, Gewigten.

Munten, Maaten, en Gewigten.

1 Silvre Ropy doet 28 ſtuyvers. En men heeft 'er driederley zoorten, Sik, Piet, en Beſaar Ropyen genaamd, waar af de eerſte 34, 35, 36, 37 pond Cauri's, a 80 in een pond, een blank weerdig zynde, daar de laatſte maar 28, tot 30 en 31 pond Cauri's doen.
1 Goude dito doet 13 Ropyen en zomtyd wel ¼ Ropy minder, zomtyds ook wel 13½.
1 Dito doet 16 Ana.
1 Ana doet 1½ ſtuyver, of 2 peys.
1 Ropy doet 38 a 40 poni, of 260 a 800 Gandans.
1 Poni doet 20 Gandans, 1 Gandan doet 4 Cauri's, en 1 Poni 80 Cauri's.
1 Man zyde 64⅜ pond.
1 Man is 40 Ceer.
1 Man Speceryen is 64. pond; dog van Sandal-hout, Quikſilver, Tin, Lood 68 pond. als mede van Peper, Salpeter, Amſioen, Sapan-hout, weed-en Pot-aſch, Borax, Catsja, koper-rood, Zeep, Vermilioen, Areek, Silver, ſlaaf-koper doet ook 68 pond.
1 Ceer is 1⅞ pond.
1 Laſt is 3000 pond, en 1 Candi 1200 pond.
1 Pak Zyde houd 90 Ceer of 111⅛ pond.
1 Dito Florette Garen dito.
1 Ceer doet 2 Patti.
1 Thola, 12 Gralla.
1 Fles Muscus weegt 20 pond.
100 Ps. Ledere Vellekens gaan in een pak.

De koop-lieden des lands daar men mede handeld zyn de Benjaanen, die ongemeene groote zaaken hier doen, en zeer groote partyen van ons in koopen, en weer andre daar tegen leveren.

't Getal der ſchepen, hier komende.

Jaarlyks komen hier wel 12 a 14 ſchepen, die zeer veele goederen brengen, en weer een groot getal goederen hier van daan voeren, van de welke dan zommige over Ceylon, andre recht toe recht aan na Batavia, en ook zommige over Ceylon na Holland vertrekken, hoewel 'er ook eenige van daar wel na Suratte, en Perſien, en van daar dan na Batavia gaan.

Zommige ſchepen gaan derwaards buyten om, andre gaan binnen door over Malakka, welke weg wel korter; maar, wegens den tegen-wind en ſtroom, moejelyker is, waar door de reyze dikwils langer, dan buyten om, duurd.

De Ganges zeer gevaarlyk, voor de zelve.

Het Bengaals vaarwater koſt de E. Maatſchappy zeer veel ſchepen, die zy, door dien de Ganges hier en daar ondiep, en vol droogtens is, nu en dan door de onvoorzigtigheid der Lootzen, die zy hier noodzakelyk gebruyken moeten, komen te verliezen, al het welke door de groote winſten, die hier vallen, en buyten alle onkoſten ettelyke tonnen gouds beloopen, weder goed gemaakt moet werden; dog gelyk de zaaken ganſch Indiën door, van tyd tot tyd meer en meer verergeren, alzoo nemen de voordeelen hier nu, tegen den vorigen tyd vergeleken, ook merkelyk af.

Alexander M. zou hier geweeſt hebben.

Dit is het land, waar in men wil, dat Alexander de Groot, by de Mooren, 't zy Hindoeſtanders of Perſiaanen Sulthaan Iskender, en in hunne Geſchiedenisſen Iskender Dſulcarnain, of den Tweehoornigen Alexander genaamd, zou geweeſt, en dat hy van daar over de Ganges verder na Indiën voort getrokken zoude zyn.

Ja zy weten ook 't nette land, daar Koning Porus zyn Hof hield, aan te wyzen.

De Inlander weet daar zeer veel van te rammelen; namelyk, dat hy voor 't ſoſch Sanderie (dat wy in de kaart aanwyzen, en dat zy eygentlyk Iskenderi, na hem noemen) door de zware op en afloopende ſtroomen geſtut wierd; dog wat valſche grond dit hun zeggen heeft, en hoe weynig ſtaat daar op te maken zy, toonen wy elders, 't zy onder de levens der groote Mogols, het zy in de voorlooper van dit werk, alwaar deze Held onder de oude bezoekers van Indiën mede te berde gebragt werd.

Den Godsdienſt van Bengale.

Wat nu den Gods-dienſt van Bengale belangt, daar van meynen wy onder die van Choromandel alles reeds wydluftig genoeg gezegt te hebben, dat alle Heydenen van Malabar, Choromandel, Arracan, Pegu, Siam, Bengale, Suratte, en zelf ook op Ceylon, in de Hoofdzaaken van hunnen dienſt, en voor al in die van de verhuyzing der zielen, in den dienſt der Afgoden, en in hun bygeloove, meeſt over een komen, hoewel 'er egter by de eene en de andre nog wel zaaken, voor al ontrent de uyterlyke plegtlykheden, verſchillende bevonden werden; dog hun aller wet-boek is de Vedam, die in 't Sanerits (de moeder-Taal van alle de Oosterze Taalen, alzoo men in die allen eenige woorden uyt de zelve ontleend vind) beſchreven, en die aan niemand van deze Inlanders, dan alleen aan de Bramines, en Prieſters, bekend is.

Indien 't waar is 't geen Monſr. de la Laubere van de Siammers zegt, zouden die geen God of Schepper van 't geheel al erkennen, en dus zeer veel van die andre Natien verſchillen; dog op dit zeggen is niet al te veel ſtaat te maken.

Voor 't laatſt hebben wy 'er nog dit van de Benjaanen by te voegen.

De Benjaanen eeren de Koejen om 3 redenen.

1. Om dat zy gelooven, dat de zielen

der geloovigen 'er in vaaren na hun dood, als zynde de gelukkigſte ſtaat.

2. Om dat zy zich, met de Mohhammedaanen, inbeelden dat de aardkloot op den hoorn van een Koe of van een Os ruſt; en dat door 't bewegen der zelve d'aardbevingen veroorzaakt werden; behalven dat ook den aardkloot inſtorten zou, indien deze os die niet ondersteunde.

3. Om dat de Koe God, als hy eens alle de menſchen, om hunne zonden verdelgen wilde, verzoende.

4. En om dat de Koe met hare melk &c: en de Os met zyn dienſt omtrent den Land-bouw, en ry-tuygen, en 't voeren van allerley laſten zoo grooten hulp toebrengen.

Dus verre dan 't voornaamſte, dat over Bengale, voor zoo verre het ons bekend is, en den handel van de E. Maatſchappy raakt, te zeggen viel, hier neder geſteld hebbende, zullen wy hier ook afſcheyden, om tot de ſtoffe van Mocha over te gaan.

Van MOCHA, en ons Comptoir aldaar.

VIERDE HOOFD-STUK.

VAn Mocha, *en ons Comptoir aldaar. De ſtad beſchreven. De magt des Land-Voogds. Water en hout hier gebrek. Wat ingezetenen hier zyn. Groote vaart op deze ſtad. Waaren hier getrokken. En die hier vallen. De Portugeezen de eerſte ontdekkers uyt Europa van 't Roode* Meir. Covellanius *en* Paiva *komen* 1491. *te* Elana, *en te* Aden. Triſtan da Cunha, *en* Albukerk 1506. *op 't Eyland* Socotora. *Die* 1510. *laſt kreeg, om* Aden *in te nemen*, 1517. *die ſtad aan* Alvarenga *aangeboden*, 1520. *gaat* Siqueira *na 't* Roode Meir. 1530. *won* Scilveira Aden. 1548. *taſt de* Caſtro *dit aan. Ons Comptoir tot* Mocha. *Onze handel hier zedert* 1616, *door* Pieter vanden Broek *ondernomen. Die* 1624. *na 't* Roode Meir *gaat. En voor* Aden *komt. Daar hy een zeldzame ſtorm krygt. Vertrok na* Chihiri. *Liet daar eenig volk aan land. Quam te* Catſinni, *en van daar weer tot* Bantam, *vertrok den* 10. *Mey weer na 't* Roode Meir. *Komt* 1626. *voor* Chihiri. *Plaatſt 'er* Heute, *en komt te* Mocha. *Alwaar hy zeer wel ontfangen wierd. Laat een vlag van zyn Logie waejen, en werd by den* Baſſa van Jemen *ontboden. Daar hy te* Chenna *zeer beleefd van onthaald werd; dog mogt geen volk in* Mocha *aan land laten.* 1617. *gaat hy weer na 't* Roode Meir, *dog* 1620. *weer na* Mocha, *daar hy volk legt. Dit Comptoir* 1623. *belaſt op te breken. Vervolg der zaaken hier van* 1636. *tot* 1663, *&c: onze opperhoofden in* Mocha *zedert* 1708. *die, om de groote voordeelen, de hitte verduuren. De komſt van 't ſchip Schoonenberg hier* 1720. *des zelfs droevig voorval op de Kuſt van* Zeila *by 't vermoorden van den ſchipper, den onder-Koopman* Pompe van Meerdervoort, *en elf matroozen in een Baey, by* Oba. *De Coffi-boom. Vrugt, en des zelfs gebruyk, hoe die boom behandeld werd. De rechte naam der Coffi-drank. Of zy in* Arabien *natuurlyk voortkomt, en waar daar. Hoe gemeen die drank, en de Thee, in ons land zoo onlangs geworden is. De Arabiers drinken niet, dan de Koninklyke Coffi, en wat de zelve is. De aanplanting der Engelzen op* Madras *niet gelukt. Een fraeje Coffi-boom door de Heeren van Amſterdam* 1714. *aan* Koning Lodewyk de XIV. *vereerd.* Avicenna, *en* Bendjaazlah, *melden iet van de Coffy; dog* Proſper Alpinus *allereerſt* 1592. *Daar na* Della Valle 1615. Veſlingius 1640. Naucon, en Du Tour 1671. *bericht over dit werk van* du Tour, *en nog een ander. Bewys dat de Coffi-boonen, of diergelyke, in Davids tyd al bekend waren. Men had* 1645. *in Vrankryk eerſt kennis van de Coffi. 't Gevoelen der Geleerden, en der Medecyns over de Coffi verſchillende. Verſcheyde ſchryvers over de Coffi. De Hr. Gallant* 1696. Abdulcader Mohhammed 1587. Sjeich Abeddien. *De Coffi begon* 1467. a 1468. te Aden *eerſt, bekend te werden. Van* Aden *ging* 1500 *de kennis en 't gebruyk der Coffi over na* Mekka. *Van daar na Cairo, en verder* 1511. *door den Sulthan van Egypten verboden. Welk verbod herroepen wierd. Zedert* 1516. *De Coffi ook te* Damascus, Aleppo, *en te* Conſtantinopel bekend. 1541. *door* Soliman de Groote *verboden. Turks ſchryver, en dichter, over de Coffi. Voordeel dat die huyzen aan de groote Viſiers gaven. 't Coffi-gereedſchap in de eerſte tyden. Wie eerſt in* Parys *Coffi te drinken gaf. Quam uyt* Turkyen *in* Italien, *daar na in* Vrankryk *over. Dat, by 't oprichten van Coffi-huyzen, toenam. Niet tegenſtaande de genees-heeren van* Marſeille *die zeer ſterk afkeurden. Wie in* Vrankryk *voor en tegen de Coffi ſchreven. Drinken van Coffi in* Engeland en Holland. Helvetius en Bontekoe *voor dezelve. Waar op dit doorbrak. Grooten handel daar uyt geſproten. Wat tegen 't Coffi-drinken, en met ſchyn van reden, ingebragt werden. Beſluyt en afſcheyd van de zaaken van* Mocha.

Van Mocha en ons Comptoir aldaar.

ONder de oude Handel-plaatzen, daar onze Maatſchappy van ouds her gehandeld heeft, mag men met recht ook de vermaarde ſtad Mocha tellen; die men met de ſtad Mekka, die mede in 't Roode Meir legt, niet moet ver-

verwerren, alzoo die ontrent 70 mylen dieper dit Roode Meir in zig opdoet, behalven dat Mekka een Land-ſtad, en Mocha aan Zee gelegen is.

De tyd, wanneer zy hunnen handel daar begon, verſchild niet veel met het oprichten van hun Comptoir in Suratte, gelyk zy ook beyden eenen en den zelven grond-veſter, te weten, de Heer Pieter van den Brouke, hebben; maar echter is het zeker, dat dit Comptoir een weynig ouder is.

Men wil dat Mocha op de zelve plaats legt, daar Ptolomeus wel eer aan den Arabiſchen oever de koop-ſtad Ocelis plaatſte, ja dat het een en de zelve ſtad zy, dat niet wel wezen kan, alzoo Mocha nog niet lang een ſtad, nog van dat aanzien geweeſt is; dat in 't vervolg nader blyken zal.

De ſtad beſchreven.

Om dit met eenige ordre te doen, zullen wy eerſt een korte beſchryving van deze beroemde en aanzienelyke koop-ſtad laten vooraf gaan. Zy legt voor aan in 't Roode Meir op 13 graaden, 40 minuten Noorder breedte, en op 68 graaden lengte, en ſtaat onder den Baſſa van Jemen, een deel, of Koninkryk, van 't gelukkig Arabien, en is aan den grooten Heer onderworpen. De Baſſa ſtelt hier een Gouverneur of Aga in zyn plaats.

Toen de ſtad Aden, die eenige mylen benoorden de Straat Baab el Mandel, gelyk Mocha pas ten N. en binnen de zelve legt, 1530. nog in vollen bloey was, was Mocha nog maar een Viſſchers-dorp; maar zedert de Groote Heer, Sulthaan Selim, zynen Zee-voogd Soliman op 't verzoek des Konings van Cambaya 1538. met een aanzienelyke vloot zond, om de Portugeezen uyt Indiën te verdryven, en in 't byzonder om de ſtad en de Veſting, Diu, voor dien Vorſt van Cambaja te veroveren, en 'er de Portugeezen uyt te jaagen, gierde deze Groote Baſſa van Egypten eerſt tot Aden aan, nam dien Koning, om dat hy den 35. dag eerſt aan zyn boord quam, en trots ſprak, op een verraderlyke wyze gevangen, hing hem aan de Nok van de Ree van zyne Galey op, veroverde dus te gelyk zyn geheel Koninkryk voor Selim, en trok toen al den handel van die wel eer zoo beroemde koop-ſtad na Mocha, dat na den val van Aden hoe langer hoe meer begon op te luyken.

Men moet, om in 't Roode Meir te komen, eerſt een ſtraat, of Zee-Engte, die gemeenelyk *Baab el Mandel* genaamd werd, en zoo beſt bekend is, doorloopen; dog de Arabiers noemen de zelve *Baab el Mondoeb*, dat is, de poort *van Mondoeb*, de naam van een berg, daar ontrent gelegen. Het woord Mondoeb beteekend in 't Arabiſch een plaats der Traanen, als zynde afkomſtig van 't Arabiſch werk-woord Nadaba, hy heeft over eenen dooden geſchreyd. De reden nu, dat de Arabiers in oude tyden dezen naam aan die Straat, en ook aan een Eylandeken, 'er midden in gelegen, gaven, was om dat zy die genen, die door deze gevaarlyke Straat in de openbaare Zee wilden loopen, voor dood, en verloren hielden.

Deze Zee noemd men gemeenelyk de roode Zee, om dat zeker Vorſt Erythras genaamd, op een van des zelfs Eylanden (zoo men maar voorgeeft) begraven legt. Dit woord nu beteekend in 't Grieks, Rood. Wanneer nu die Zee, na haren Koning de Erythreeſche genaamd wierd, hebben zommige dit woord, daar 't de eygen naam van de Vorſt dezer Zee was, vertaald, en zoo heeft zy de naam van de roode Zee, zoo men zonder grond ſteld, bekomen; hoewel des zelfs water niet rooder, dan dat van een andre Zee, ja zeer helder is. Egter willen zommige, dat des zelfs zand hier en daar, en voor al daar men roode kraal-boomkens 'er in heeft, rood is, 't welk, door ſtorm geroerd zynde, boven komt, en dan 't water rood doet ſchynen; maar dan moeſt men alle zulke zeen, daar dit rood koraal, rood zand, of hier en daar een roode klip gezien werd, al mede de roode Zee noemen; dat egter niet geſchied.

Voor af moeten wy hier tot opheldering zeggen, dat Agatarchides, Arrianus, Strabo, &c: door de roode Zee niet dien Arabiſchen Zee-boezem alleen, die wy 'er nu door begrypen (te weten van Baab el Mandel tot Suez toe) maar ook de Perſiaanſche golf, en die geheele groote Indiſche Zee, welke de Zuyder deelen van het toen bekende Aſia bekabbelde, verſtaan, en ook zelf Ceylon (der ouden Taprobana) daar onder begrepen hebben, gelyk ook alle de Dichters, als Virgilius, Horatius, Claudianus, Martialis, Tibullus, Propertius, &c: geen onderſcheyd tuſſchen de roode Zee, en den grooten Indiſchen Oceaan, maakten, om welke reden ook Herodotus, Arrianus, Strabo, Agathemeris, Joſephus, Diodorus Siculus, Manilius, Claudianus, Suidas, &c: de Perſiſche golf zeer dikwils de roode Zee noemen.

Deze nu noemden de ouden, en onder hen de Griekze ſchryvers, ook Rood, niet na Erythras (dat een verdichzel van hem, en die 'er noit geweeſt is) ook niet na den rooden grond (dat van onkundigen maar zoo voorgegeven werd) maar, zoo Strabo ons klaar in zyn XVI. Boek leerd, om dat het daar ongemeen heet is, en om dat de zon daar regt boven hun hoofd ſtaat.

Want door rood verſtonden de Ouden heet, brandend hiet dat gloejend is, gelyk zy daarom de verzengde lugtſtreek, en de landen daar onder gelegen, met de naam van rood en gloejend al mede uytdrukten; en dewyl de zon ook geſtadig op dien Oceaan brandde, hebben zy die zee doorgaans de roode Zee genaamd.

't Verdre, dat men van de roode Coraal en roode zanden (die nog maar hier en daar in de zelve, buyten dat 'er meeſt witte kraal-boomkens in vallen) verteld, is wel eenigzins waar; maar geenzins de ware reden van hare benaming, waar by men nog overwegen moet dat deze Arabiſche Zee-boezem nog maar een kleen deel van de roode Zee der Ouden, hoewel 't waar is, dat wy dezen Arabiſchen Zee-boezem voor de rechte roode Zee houden, en door dien naam geen andre Zee verſtaan, welke ook by de Arabiers met den naam van Bahâr Colzum, dat is de Colzumze Zee (na de ſtad Colzum, daar in gelegen) bekend, gelyk des zelfs water over al zoo helder als cryſtal (wel verre van daar dat het Rood zou zyn) hoewel 't buyten die Zee of buyten de ſtraat Baab el Mandel, na der grooten Oceaan wat troebel is.

En daar hebt gy de ware reden van de benaming, en van de uytſtrekking en gelegenheyd der roode Zee, zoo by de Ouden, als nu by ons.

Na dat men nu die Straat ontrent 20 Franſche mylen ingeloopen is, komt men aan de Arabiſche wal by de ſtad Mocha.

Zy legt in een dor en oneffen land niet verre van een zwaar gebergte, dat zig in het Noord-Oſten tot aan 't gebergte van Aden uytſtrekt.

De ſtad is al zeer groot, na de andre ſteden van Jemen gerekend, en ontrent van uytgeſtrektheyd als de ſtad Dordregt; dog drie-hoekig.

Men ziet ze in de reyze van den Zee-Voogd Verhoeven fol. 33. in prent gebragt; dog zy verſchild zeer veel met de vertooning, die zy zedert vry heerlyker doet, alzoo zy merkelyk door den handel opgeloken, en verbeterd is.

Zy plagt in Oude tyden van een ſteene muur omringd te zyn; dog nu ziet men daar maar eenige brokken en puynhoopen af, van welke men egter, tot verſterking der ſtad, eenige ouderwetze muuren, ha van ſteen, en half van aarde en Palliſſaden gemaakt, heeft; dog zonder gracht. Zy heeft vier poorten, en een groote menigte van Torens, die, vermits zy hoog, en van buyten (gelyk ook al hare Moskeen, en Tempels gewit zyn, een zeer fraey aanzien, en ook een groote ſterkte aan de ſtad geven, alzoo zy alle zeer wel van geſchut voorzien zyn. Hare voornaamſte ſterkte nogtans beſtaat in twee Veſtingen, aan wederzyden van de Reede, die als een halve maan van ontrent een myl maakt, en die den ingang aan alle ſchepen konnen beletten. Ook legt hier een bezetting van 5 a 600 geoeffende ſoldaaten; aan de land-kant legt zy geheel open, en heeft geen ſterkten of Caſteelen, dan 2 Torens aan de N. kant, met geſchut voorzien, die ten tyde van Jafar Daſſa gebouwd zyn, toen zy met de Engelzen geſchil hadden.

Men heeft in de ſtadt vier Markten, daar allerley waaren verkogt werden.

Zy pronkt ook met een menigte van Moorze Tempels, heerlyke huyzen van blauwe arduyn-ſteen en eenige fraeje Paleyzen, onder welke dat van den Land-Voogd boven alle andren uytſteekt; hoewel 'er ook veel ſlegte huyzen zyn, op de wyze van Indiën van Bamboezen en kley gebouwd, en dan wit gemaakt.

Al hunne huyzen zyn boven ook plat, om dat het hier zeer heet is, en om dat zy tegen den avond boven op de huyzen gewoon zyn hun uytvlugt te nemen.

Het is 'er onverdragelyk van de vliegen en muggen. Men ziet 'er loover nog gras, dog hier en daar buyten de ſtad eenige Calappus-boomen, en daar is by na niets dan viſch en vleeſch.

Ook heeft men 'er ſchoone ſchapen, met welker reuzel men, in de plaats van boter, braad.

De Landt en ſtad-Voogd heeft niet alleen 't bewind over deze ſtad; maar ook over Aden, Betelfagi, en meer andre ſteden, en heeft nog wel 7 mindere of onder-Land-Voogden onder zich. De magt des Land-Voogts.

Hy houd een zeer pragtige ſtaat, laat zich dienen, als een Koning, alzoo zyn magt zig verre uytſtrekt, en zyne inkomſten groot zyn.

Van alles kan men genoeg in deze ſtad bekomen; maar drink-water is 'er zeer ſchaars, en ſlecht, ſiltig en ſalpeetrig, behalven dat 'er dikwils in een jaar of twee geen druppel regen vait, 't geen in dit uytnemend dor, droog, en by na ondragelyk heet land zeer ongemakkelyk komt. Ook is 'er groot gebrek van brand-hout, dat 'er niet, dan zeer dier, te bekomen is, alzoo 't drink-water en 't hout van zeer verre moet gebragt werden. De Zee-wind egter, die 's morgens ten 9 a 10 uuren doorwaeyd, geeft een groote verfriſſching aan de ingezetenen dezer ſtad. Water komt hier gebrek.

De zelve beſtaan uyt Perſianen, Arabiers, Turken, Abyſſiners, (die 'er twee) Armeniers, (die 'er een kerk hebben) en ook eenige Joden, meeſt wiſſelaars van oude munten, die hier zeer weinig geacht, en in een voorſtad op zich zelven geplaatſt zyn. Wat Ingezetenen hier zyn.

zyn. En men gift dat in de ſtad niet boven 10 a 12000 Ingezetenen, van welke de meeſte Mooren zyn, zy zien 'er alle vry zwart en verbrand uyt; dog zy zyn van een zeer hupzen inborſt, en tegen de vreemdelingen zeer beleefd, (hoewel 'er ook gelyk over al wel booze lieden zyn) waar door zy zeer veele der zelve herwaards lokken, gelyk hier een uytnemende toevloed van kooplieden is, die hier met ſchepen over Zee, of met Caravaanen te land komen.

Groote vaart op dezeſtad.

Deze ſtad bloeid ongemeen door een groote menigte van ſchepen, die hier jaarlyks niet alleen van Suratte, van Goa, van Diu, van Goa, Daman, van Calicoet, van Cananoor, van Dabul, van Mazulipatam, van Atsjen, van Moſambique, en Abyſſinen, 't zy om 'er te handelen, of wel om verder na Mekka in Pelgrimagie te gaan, ontrent Maart, of April komen; maar men ziet 'er ook veel Franſche, Engelze, en Hollandſche ſchepen verſchynen, gelyk deze ook daar hunne verblyfblyf-plaatzen hebben.

Ontrent dien zelven tyd van 't voorjaar komen hier ook Caravaanen van Cairo, van Alexandryen, en van Halep, of Aleppo, in Syrien, die wel met 15 a 1600 en meer Cameelen, allerley zoorten van Waaren hier brengen. Als iet zeldzaams merkt men ook aan, dat hier Paeuwen vallen.

Waaren, hier getrokken.

De waaren, die hier gebragt werden, en getrokken zyn, zyn deze:

Allerley fyne en grove Indiſche Lywaaden.
Nagelen.
Nooten-Muſchaaten.
Foelie.
Caneel.
Peper.
Indigo.
Graeuwen Amber.
Slaven.
Olifants-Tanden.
Myrrhe, en meer andre Droguen.
Agel-hout.
Sandal hout.
Goud-draad.
Civet.
Benzoïn.
Stik-en naey-zyde.
Allerley zyde kleeden, en Chineeſche waaren.
Zeyldoek.
Porcelyn.
Vermilioen.
Suyker.
Rood coraal.
Ryſt.
Spiegels.
Tabak.
Zaffaraan.
Calappus-Nooten.
Fluweel, Damaſten, Armozyn, Sattyn, Laken,
Cayr-Touwen, van Calappus-bolſter gemaakt.
Allerley Neurenberger waaren.
Drooge en geconfyte Gember.
Lak, Quikzilver, Turkze goude Lakenen, &c: Veneetze Ducaaten.

En, die hier vallen.

De Waaren nu, die zy hier van daan voeren: zyn deze:

Carwe.
Arabiſche paarden.
Witte Wierook van Doffer, en Caap Guardafuy.
Coffi-boonen.
Myrrhe.
Roode verw-wortelen, alleen hier vallende,
Amber de grys. Goud, peerlen, Aloe, Bezoar-ſteen.
Rozynen.
Arabiſche Gomme van Magadoxa.
En meer andre waaren:

De Portugeezen de eerſte ontdekkers van 't roode Meir.

Het Roode Meir is allereerſt door de Portugeezen, die Ys-breekers, uyt Europa bevaaren.

De eerſte, die dit ondernemen dede, was Joannes de II Koning van Portugal, die ontrent 1491. eenen Petrus Covillanius met Alfonſus Paiva derwaards gezonden heeft. Zy verſtonden beyde de Arabiſche taal, gingen na Alexandryen, en Meinphis, in Ægypten, en van daar verder na 't roode Meer na de ſtad Elana, nu Torus of Tor genaamd, daar men wil dat de kinderen Iſraels over die Zee gingen.

Covillanius en Pava komen 1491. te Elana, en te Aden.

Van daar gingen zy na de ſtad Aden, alwaar zy van een ſcheyden, met verſprek van malkanderen te Meinphis weer te zullen vinden. Paiva ging na Æthiopien; dog quam onder weeg te ſterven. Van Covillanius verdre reyze na Indiën en na Æthiopien, zullen wy maar alleen zeggen, dat gelyk hy en zyn makker de eerſte het roode Meir zagen, hy ook alzoo de eerſte was, die zyn Koning een nette Caart van de plaatzen, daar hy geweeſt was, overzond.

Triſtan Da Cunha, en Albukerk. A. 1506. op 't Eyland Socotora.

A°. 1506. liep Triſtan D. Cunha met Alfonſus Albukerk, na dat 't Moeſſon, om na Indiën te raken, verloopen was, na 't roode Meir, of wel na 't Eyland Socotora, daar de beſte Aloë valt, nam daar een ſterkte van den Koning van Kaxem op dat Eyland, of van Fartaken, in, waar op hy Alfonſus Noronha tot bevel-hebber ſtelde.

A°. 1508. Liep Alfonſus Albukerk, hoorende, dat de Fartaken tegen de Portugeezen opgeſtaan waren, met eenig volk in Januari na Socotora, herſtelde alles, en ley hen een zwaarder ſchatting op.

A°. 1510.

A. 1510. laft kreeg om Aden in te nemen.

A°. 1510. kreeg Albukerk, nu onder-Koning geworden, van Koning Emanuel laft, om Aden te veroveren. Hy liep met 23 ſchepen, 800 Portugeezen, en 600 Malabaren derwaards; dog de winden hem tegenloopende, ſtevende na Malakka. Hy hervattede dit in Februari 1513.

A. 1517. die ſtad aan Alvarenga aangeboden.

A°. 1517. ging de onder-Koning, Lopes Suaar Alvarenga, met een vloot van 43 ſchepen den 8. Februari na 't roode Meir, quam voor de ſtad Aden, en was zoo laf-hertig, dat hy de ſtads-ſleutels, die hem aangeboden wierden niet onfangen dorſt. Hy verrichte daar zeer weynig, verdelgde de ſterkte Kamara, en quam voor de ſtad Zeila, welke ſtad de zynen buyten zyne kennis innamen, waar over hy moejelyk wierd, om dat hy 'er niet by geweeſt was, en liet ze verbranden

Kort 'er na wierd hy van den Bevelhebber van Aden, over zyne laf-hertigheyd, van de ſleutels geweygerd te hebben, zeer veragtelyk gehandeld, en moeſt, wegens gebrek, met ſchande van daar na Ormus vertrekken.

A. 1520. gaat Siqueira na 't roode Meir.

A°. 1520. ging den onder-Koning, Jacob Lopes Siqueira, met 26 ſchepen na 't roode Meir, en zond Antonio Saldanha met 5 ſchepen voor uyt, om te Socotora een net bericht van alles voor in te nemen; hoewel 'er toen niet veel af viel, alzoo hy ondertuſſchen te Arkiko in Æthiopien quam, en daar met dien Vorſt een vrede maakte: hy was voor de ſtad Judda geweeſt; dog had 'er niets van belang uytgerecht.

A. 1530. won Sylveira Aden.

Ontrent 1530. nam Hector Sylveira Aden voor de Kroon van Portugal in.

A. 1548. Taft de Caſtro dit aan.

A°. 1548. taſtte de onder-Koning, Joan de Caſtro, onder zynen zoon Alvares de Caſtro Aden aan; dog kan niet zien, dat hy 'er meer opdede, dan Albukerk 1513. die met groot verlies van daar opbrak.

Wat nu de Portugeezen na dien tyd in 't roode Meir verricht hebben, blykt my nergens, zoo dat nu van hunne tyden tot de onze overſpringen moet.

Ons Comptoir tot Mocha.

Wy hebben ons met een Comptoir in Mocha vaſt gezet.

Onzen handel hier zedert 1616. door Pieter van den Brouke ondernomen.

In deze ſtad hebben wy een Logie en Opper-hoofd, dat een onder-Koopman is, die een Tweede, en eenige andre bedienden, die onzen handel daar vereyſcht, onder zich heeft.

Wy begonnen den handel hier 1616, en de eerſte aanlegger en grond-vester is de Heer Pieter van den Brouke van Antwerpen geweeſt.

Die 1614. na het roode Meir gaat.

Den 28. July 1614. vond de Heer Gerard Reynſt, die als opper-Land-Voogd van Indiën uytvoer, met zynen breeden Raad goed, alzoo noit iemand van de onzen na 't roode Meir was geweeſt, en hy nu met zyne vloot al voor by de Caap der goede hope, en op 't Eiland Anſuwani (een der Majotze Eylanden) aangeraakt, en dierhalven niet verre van daar was, om den voornoemden Heer van den Brouke met het ſchip Naſſau derwaards te zenden, om te zien, wat 'er in 't roode Meir ten dienſt van onze Maatſchappy mogt te doen zyn.

En voor Aden komt.

Hy ſtak dierhalven den 2 Auguſty dwars van de vloot na de Kuſt van Melinde over, quam ontrent Caap de Guardafuy, op 11 graaden en 45 minuten, kreeg den 16. dito 't gelukkig Arabien in 't gezicht, en quam een half myl beneden Aden, en daags 'er aan voor de Veſting ten anker, alwaar hy van den Land-Voogd zeer vriendelyk ontfangen wierd.

Daar hy een zeldzame ſtorm krygd.

Terwyl hy hier lag, quam 'er een zware ſtorm op, zoo dat hy genoodzaakt was nog wel 2 a 3 ankers te laten vallen; dog na dat het onweer nu over was, bevond hy dat 'er wel een duym dik rood zand over al op zyn ſchip lag, waar ontrent hem de Turkze Land-Voogd deze opening gaf, dat die donkere vlaag uyt de Sand-Zee gekomen was, en dat 'er dikwils, by zulken ſtorm, geheel Caravaanen komen te verſmooren.

Gelyk nu dit rood zand toen op zyn ſchip waeide, zoo moet men vaſt ſtellen, dat het dan ook in menigte in de roode Zee waeid, en dat daar van daan dit rood zand op des zelfs grond gevonden werd.

Vertrok na Chuhiri.

Hy, verſtaande, dat de Baſſa van Jemen hem niet toeſtaan zou, daar volk tot zyne wederkomſt aan land te houden, vertrok van daar na de Arabiſche ſtad Chihiri, daar hy den 20. dito by den Koning aan land ging, die hem toeſtond daar 2 a 3 van zyn volk te laten, om de taal, tegen dat hy weder komen zou, te leeren. Hy gaf aan de zelve een goed huys om 'er in te woonen. Deze ſtad legt op een dorre zand-ſtrand, in een groote baey, is groot in haar begrip, en heeft een Veſting met vier roode punten. Ook zag hy 'er drie Moorze Tempels. Daar was groote vaart op uyt Indien, Perſien, en Abyſſinen, ook lagen 'er verſcheyde ſchepen op de Rheede.

Liet daar eenig volk aan land.

Hy liet daar een Aſſiſtent, Antoni Claaſſoon Viſſcher, met nog twee andre lieden, mitsgaders eenige gereede penningen, en Nurenburger waaren, verzogt den Koning Abdullah, dat hy voor hen dog wilde zorgen (dat hy hem beloofde) en vertrok toen van daar; dog alvorens zond hy den onder-Koopman, Wouter Heute, na boord om een zakje geld te haalen, die wederom kerende, en met de

de ſchuyt in de branding rakende, met de zelve omſloeg, waar door dat zakje zonk. Hy liet 'er dezen en genen, terwyl Heute na land geſwommen was, lang te vergeefs na duyken; dog eyndelyk dook 'er een quartier meeſter, Cornelis Hermanſſoon na, diens voet tegen 't zakje raakte, en die 't behouden boven bracht.

Quam te Catſinni. Daar op ging de Heer van den Brouke na Catſinni, dat op 15 graaden 32 minuten ontrent het inkomen van 't roode Meir op de Kuſt van 't gelukkig Arabien legt. Aldaar nu ten anker en aan land gekomen zynde, wierd hy van den Koning Sayd Ibn Sjahid, met ontrent 1000 van zyne Soldaaten, alle met breede bloote ſlag-ſwaarden op de ſchouder, ingehaald, en by zyn hand op 't Hof gebragt, en wel onthaald.

Hy verzogt ook hier aan dien Vorſt, om eenig volk tot zyn wederkomſt te laten, dat hy wel toeſtond; dog als de Heer van den Brouke naderhand hoorde, dat hy een vriënd van de Portugeezen, en een vyand van den Turk was, nam hy voor van daar te vertrekken, gelyk hy, na vriendelyk afſcheyd, dede.

Hy quam den 25. December ontrent het Eyland Engano, en zoo al verder onder de Kuſt van Java, daar hy den opper-Land-Voogd van Indiën, den Heer Pieter Both, met het ſchip Delft ontmoette, die na Sumatra op de water-plaats wilde, om dan verder met 4 ſchepen na 't Vaderland te gaan.

En van daar weer op Bantam. Hy voer by dien Heer aan boord, gaf hem van alles, dat hy in 't roode Meir verricht had, kennis, en quam nog 's avonds den 30 December voor Bantam ten anker, alwaar hem de Voorſitter, de Heer Jan Pieterſſoon Coen, welkom heette.

Vertrok den 10. Mey 1615. weer na 't roode Meir. A°. 1615. in Januari quam hy ontrent Japara by de Heer Reynſt, aan welken en zynen Raad hy opening, van 't gene hy in 't roode Meir verricht had, dede, waar in zy een zeer groot genoegen ſchepten.

Ondertuſſchen dede de Heer van den Brouke nog verſcheyde togten om de Ooſt, na 't Eiland Boeton, als ook na Amboina, Banda, en de Moluccos, quam in Mey weer voor Bantam, en wierd van daar door de Heer Coen, volgens laſt van de Heer Reynſt, met het ſchip Nasſau weer na 't roode Meir gezonden.

Hy deed op Sumatra, Ticoe en Priaman aan, liep van daar na Ceylon, en op de Rheede van Polygamma; beſtelde aan dien Koning een Brief, en vervorderde zyne reyze na Mocha.

Komt 1616. voor Chihiri. Hy quam den 8. January 1616. voor Chihiri, en vond nog twee van de aldaar gelaten lieden, te weten Antoni Viſſcher, en Abraham Crabbe, die over zyn komſt zeer verheugd waren.

Komt te Mocha Hy plaatſte aanſtonds den onder-Koopman Wouter Heute daar met een Cargazoen aan land in de plaats van Viſſcher, en liep na Mocha, daar hy den 15. dito tot groote verwondering der inwoonders, ten anker quam, alzoo 'er noit een Europeer geweeſt was. Hy vond 'er wel 30 groote en kleene Indiſche, Perſiaanſche, en Arabiſche ſchepen op de Rheede, die in 't eerſt bang voor hem waren.

Hy kreeg ten eerſten een ſchuyt met Turken aan boord, om te vernemen waar hy van daan; en om wat reden hy daar quam, waar van hen bericht tot volkomen genoegen van den Land-Voogd gegeven hebbende, wierd hy met pypen en Trommels tot in deſſelfs Paleys geleyd, die hem welkom hiete, en, volgens 's Lands-wyze, met een goud-Lakenze rok, of eeren-kleed, ten teeken van zyn gunſt, omhangen liet.

Alwaar hy zeer wel ontfangen wierd. Daar na onthaalde hy hem ter maaltyd, en bracht hem in een ſchoon huis, dat hy voor hem voor 140 Reaalen voor 6 maanden gehuurd had.

Hy maakte met den Land-Voogd ook een verdrag wegens de tol tegen 3 ten honderd, op goedkeuring van den Baſſa van Jemen, en verkogt daags daar aan zeer veel goed tot een goede prys.

Terwyl hy daar was, qvam 'er een Caffila, of Carravaan van Aleppo, en van Sues in Ægypten, ontrent 1000 Cameelen ſterk, die ontrent 200 duyzend Reaalen van agten; en 100000 zoo Hungaarſche als Venetiaanze en Moorze ducaaten (behalven de niet aangegevene) en ook Fluweelen, Sattynen, Damaſten, Armoſynen, Turkſe goude Lakenen, Camelotten, andre Lakenen, Safferaan, Quikzilver, Vermilioen, en veel Neurenbergze waaren mede bragt, en die ontrent twee maanden onder weeg geweeſt was.

Laat een vlag van zyn Logie waejen, en wierd by den Baſſa van Iemen ontboden. Den 6. Maart (dag van de komſt dezer Carravaan) liet hy met verlof des Land-Voogds de eerſte maal een vlag van zyn huys waejen, waar over de andre vreemdelingen wel zeer knorden, maar moeſten dit egter aanzien.

Hy had het in dezen tyd hier zoo heet, dat hy zich by dag geſtadig met water moeſt laten begieten.

Den 21. dito kreeg hy een Firmaan van den Baſſa van Jemen, met laſt aan de Land-Voogden, om hem boven na zyn Hof te brengen, van alles vry te houden, en hem met een Galey, nevens een geleyde van 20 Turkze Soldaaten, te dekken.

Daags 'er aan reed hy met den onder-

Daar hy zeer beleefd van onthaald wierd.

Koopman, Jan Arendſſoon, nevens een Trompetter en twee Soldaaten na boven, trok door een dorp, en quam 's avonds in de ſtad Moeſſa, 8 mylen van Mocha, daar hy zeer wel van den Land-Voogd onthaald werd, en dien nagt bleef.

Hy trok van daar verder door verſcheyde plaatzen na de ſtad Chenna, alwaar de Baſſa zich onthield, en die 55 mylen Land-waard in van Mocha lag. Aldaar verzogt hy aan den Baſſa, om volk van ons in Mocha te laten, dog die ſloeg hem dit af.

Mogt geen volk in Mocha laten.

Hy vertrok dierhalven, na een vriendelyk afſcheyd, en na veel eere van den Baſſa genoten te hebben, weer na Mocha, daar hy behouden weder aan quam.

Zyne zaaken hier verricht hebbende, ging hy den 7. Juli na Chihiri, daar hy ook een Comptoir opgericht had, quam 'er den 16. dito; dog lichtte dat Comptoir van daar, hoewel hem zeer goede zaaken van den Koning Abdullah aangeboden wierden; dog hy had geen laſt om daar toe over te ſlaan, weshalven hy, na vriendelyk afſcheid vertrok, komende, na 't verrichten van zeer gewigtige zaaken in Suratte, daar hy ondertuſſchen den 2. Auguſty mede een Comproir oprichte, over Malabar, en langs Ceylon den 18. November voor Bantam.

A. 1617. gaat hy weer na 't roode Meir, &c.

A°. 1617. den 17. January wierd hy door de Heer Coen als Bevel-hebber over de ſchepen Middelburg, en 't jacht de Duyve aangeſteld, om daar mede over de Eilanden Mauritius, en over 't roode Meir na Suratte te gaan, dat hy den 8. Maart ondernam; dog dat deze togt niet al te wel afliep, hebben wy, als wy by de ſtoffe van Suratte, en de oprichting van dat Comptoir ſpreekende, breeder getoont.

A. 1620. weer na Mocha daar hy volk legt.

Den 15. Juni 1620. vertrok hy met het ſchip 't wapen van Zeeland weder als Bevel-hebber en als opper-hoofd en Beſtierder van den handel over de opgerichte Comptoiren in Arabien, Perſien, en Indiën, hy liet in Aug. den opper-Koopman Herman Gil met 2 Aſſiſtenten en nog 2 man met eenige goederen in Aden, om van daar zich na Mocha te begeven.

Dit Comptoir 1623. gelaſt op te breken; dog zedert varen de onze met verſcheide ſchepen nog, en de Heer van Speuſt 1626. hier begraven.

A°. 1621. wierd het ſchip de Samſon na Mocha gezonden, 't geen den 20. October in Suratte by hem quam.

Na dezen tyd hield men den handel tot Mocha verder aan, tot dat het de Heeren Zeventienen behaagde den 23. October 1623 te belaſten, dit Comptoir, alzoo 't hunnen verwagting niet voldee, op te breken.

Of die laſt nu zoo ſtipt nagekomen is, weet ik niet; dog zie dat de Heer Directeur van den Brouke uyt Suratte het ſchip Walcheren in April 1626. na Mocha zond; en dat ook de Heer Herman van Speult, gewezen Land-Voogd van Amboina, den 10. April met 7 ſchepen, Mauritius, Orangie, Walcheren, de goude Leeuw, Hollandia, de Engelze Beer, en de goede Fortuin (die in 't wederkeren na Suratte in 't uytloopen van 't roode Meir zonk) van daar ook na Mocha (daar hy tuſſchen die maand en October ſtierf en begraven wierd) gezeild is.

Ondertuſſchen kregen de onzen (zoo 't my toeſchynd) hier eenige moejelykheden met den Land-Voogd van Mocha, die nog in dit zelve jaar 1626. onzen Koopman de Milde had gevangen genomen, zonder dat ik naſpeuren kon, om wat reden dit geſchied zy.

De Heer van den Brouke zond 'er in Maart 1627. den Bevel-hebber, Job Chriſtiaanſſoon Gryp met de ſchepen Bommel en Weeſp, na toe, om te zien, of hy dien Koop-man, zou konnen los krygen; dog hy had zyn oogmerk niet konnen bereiken, gelyk den 14. October by zyne te rugge komſt in Suratte bleek; dog den 6. Mey quam 'er een ſchip van Chihiri in Suratte met een geſchenk en een brief van dien Koning, waar by hy den Heer van den Broek verzogt, daar weder te komen handelen.

Hoe het na dezen tyd met dit Comptoir tot Mocha ging, en weet ik niet, dan alleen dat my blykt, dat men 'er 1666. nog op voer; dog dat de togt toen niet heel voordeelig uytgevallen, zou hervat werden. Na dien tyd komt my 'er niets af voor, dan dat 1708. de onder-Koopman N. van Sugtelen herwaard is gelaſt te gaan, het welk van hem geweigerd zynde, zoo is daar op zyne ſoldy afgeſchreven.

Vervolg derzaken hier. Onze Opperhoofden in Mocha zedert 1708.

Tot 1712. lag daar de onder-Koopman Chriſtiaan van Vrybergen als Hoofd, die toen door den onder-Koopman Jan Evertzoon vervangen, nevens welke nog een onder-Koopman, N. Varlet, als 2.de derwaards mede gegaan is, om hier zoo te leggen.

Buyten deze bedienden beſtond toen de ganſche bezetting van ons Comptoir aldaar nog in een Corporaal en 7 Soldaaten. Ook ging 'er nog een onder-Koopman na toe, om, zoo Evertſſoon 'er Hoofd wierd, dan daar Pakhuysmr. te zyn, en om anders wederom te komen.

Niemand zou 'er, wegens de onverdragelyke hitte by na willen leggen, gelyk my deze Evertſſoon zelfs gezegt heeft; dan de groote winſten, die daar voor een opper-hoofd, voor al op de Coffiboonen, vallen, verzoeten alles, dat zy daar lyden moeten.

Daar waren (zoo my bericht werd) dat

Die om de groote voordeelen, de hitte verduuren.

dat jaar voor de E. Maatſchappy zes en twintig honderd duizend ponden van die boonen ingekogt, by welke zulk een opper-hoofd (als hy maar 1 duyt van 't pond had) 16250 gl: winſt heeft, behalven andre voordeelen die daar op andre zaaken vallen.

Evertſſoon wierd in Juli aangenomen, om hier 5 jaaren als Hoofd te leggen, en verſcheen den 1. September 1712; dog hoe lang hy daar eygêntlyk gelegen heeft, is my onbekend.

Naderhand heeft 'er de onder-Koopman Abraham Pantſer drie jaaren gelegen (hebbende Jan van Leeuwen tot Tweeden by zich) die eerſt door den onder-Koopman G: Duyk, en daar na door N. van der Cruyce 1620 (die Gabriel Scholten als Tweeden by zich had) vervangen is, die 'er tot 1720. lag, en in welkers plaats den onder-Koopman (die 'er van Ceylon quam) gelegt is.

Deze wierd 1721. opontboden, en is door den onder-Koopman, Dirk Meeuwiſſoon vervangen, dog aangezien die op de reyze na Mocha op 't ſchip Doornik den 9. December overleden is, hebben haar Edelheden in zyn plaats, als Hoofd van Mocha, 1722. Jacob van Steenbergen gezonden; die 'er 1724. nog lag.

Dekomſt van 't ſchip Schoonenberg hier 1720.

Toen 'er Duyk nog als Hoofd lag, is hier (zoo my uyt een brief van zyn E. van den 6. Aug. 1720. over dit droevig voorval gebleken is) het ſchip Schoonenberg den 1. Juli 1720, tegen alle gedagten en buiten verwagting, gekomen. Een geval, dat wy wat breeder moeten ophalen.

Dit ſchip voer van Amſterdam in Februari 1719 uyt, om na Ceylon te ſteevenen, waar op onder andren de Heer, Jacob Pompe van Meerdervoort (zoon van den Heer Ooſtendam) als onder-Koopman geplaatſt was.

Zy quamen met 't zelve in Juli in de baey van Caap der goede Hope, verzeilden van daar den 10. Auguſti met voornemen om zich na Ceylon te begeven; dog wierden niet verre van daar, door een zwaaren ſtorm overvallen, waar door zy, alzoo 't Moeſſon en de winden hen geheel tegen waren, nu Ceilon onmogelyk konden bezeilen, 't geen hen dan beſluiten dede, om 't na de Kuſt van Malabar te wenden; dog dit al mede niet willende gelukken, wierden zy genoodzaakt (als zynde dit hun uiterſte toevlucht) om het na de wal van Arabien, en zoo verder na 't roode Meir te zetten, in hope van Mocha te zullen bezeilen.

Eer zy hier nog quamen, zukkelden zy, door ſterke ſtroomen en onkunde van dezen weg zeer miſleid, nog al een geruimen tyd, waar door hun voorraad van ſpys en water merkelyk verminderd, en daar door ook veel volk ſiek geraakt zynde, zy eindelyk ontrent de ſtraat van Baab el Mandel, (die 6 a 7 mylen wyd is, en op 12½ graden N. Br. legt) of eigentlyk wat bezuiden de zelve, in een doode kom ofte baey, aan 't vaſt land van Africa, en niet verre van de ſtad Zeila, (dat onder 't Koninkryk van Adel ſtaat) aan de Ethiopiſche kant, ſchuins over Aden gelegen, tot hun beklagelyk ongeluk gekomen, meinende 't eiland Bâb el Mandel al gepaſſeerd te zyn, gelyk zy ook eindelyk en (na dat zy die wal den 16. November in 't gezigt kreegen) den 21. November 'er niet alleen na toegedreven, maar na veel zukkeling, meinende daar na weer, dat hier Mocha lag (waar uyt hunne groote onkunde bleek) 'er ook in geraakt zyn.

De regte plaats, daar zy ten anker quamen, is my door den Schieman van dit ſchip, N. Leermans, alhier tot Dordrecht t'huys behoorende, bericht Oba genaamt te zyn.

En des zelfs droevig voorval op de Kuſt van Zeila.

Zoo ras zy hier wel vertuyt lagen, zond de ſchipper eenig volk met den onder ſtierman, N. Bellaart aan land, om te zien, of zy daar water en ververſching konden krygen; dog gingen wel gewapend aan land.

Deze wierden van die woeſte Inlanders zeer vriendelyk, dog egter zoo wel niet ontfangen; of deze voorzigtige ſtierman had door alle die bewyzen van vriendſchap henen wel zoo veel konnen beſpeuren, dat die volkeren van Adel ganſch niet te vertrouwen waren, weshalven hy van oordeel was, dat die gene, die daar weer aan land gingen, wel op hun hoede zyn, en niet ongewapend daar komen moeſten, indien zy niet voor 't een of 't ander gevaar van dit volk, dat hem niet aanſtond, wilden bloot ſtaan.

De ſchipper, dit hoorende, lachte met dien ſtierman, ſchold hem voor een bloodaard, en zey, dat hy, ten teeken van zyne onverzaagtheid en onbevreeſtheid voor hen, zelf mede na land wilde gaan, gelyk hy ook daags 'er aan, of den 25. Nov. dede.

Hy verzogt den onder-Koopman, den Heer Pompe, een zeer braaf en Zedig Heer, met hem mede na de wal te gaan; doch die Heer, aan 't zeggen van den ſtierman denkende, was van oordeel, dat men daar niet, dan wel gewapend, en van al 't noodige tot tegenweer voorzien, behoorde te komen; maar de ſchipper wiſt hem, en de andren, die mede na land gingen (te weten, den Derdewaak, Bootsman, Conſtapels-maat, een vryman, en verder 't ſchuyts volk) over te halen en te bewegen, om geen

geweer uyt de ſchuit mede te nemen, onder voorgeven, dat die Adelezen dan zekerlyk quade gedagten van hen hebben, en hen geenzins als vrienden handelen zouden.

Daar op vertrokken zy met hun zesthien perzoonen van boord, en de Heer Pompe, van den ſchipper nu geruſt geſteld, was 'er, zoo my door den voornoemden Schieman bericht is, op zyne muilen na toe gegaan.

Veerthien van hen traden aan land, en twee matroozen bleven in de ſchuit, om die te bewaren.

De Inlanders, die hen aan land hadden doen verzoeken, quamen hen met hun Hoofd, en veel volk te gemoet, bejegenden hen aan ſtrand in 't eerſt zeer vriendelyk, en om een water-plaats, en eenige ververſching voor 't volk van den ſchipper verzogt zynde, zeiden zy, hen voorgaande, dat zy hen zeer goed water, als zy maar wat dieper Land-waard in gingen, en ververſching genoeg aanwyzen zouden.

De ſchipper, Jan van der Linden, de onder-Koopman, en de Derdewaak, Evert de Clercq, dit vriendelyk verzoek hoorende, en nu geen gedagten van eenig quaad, of van 't aanſtaande ongeval hebbende, volgden hen, met hunne matroozen na, latende hun geweer in de ſchuyt.

By 't vermoorden van den ſchipper, den onder-Koopman Pompe, en 11 andre, in een baey by Oba.

Zy waren nogtans zoo ras niet wat dieper boſch-waard ingekomen, of zy zagen wel, dat het zeer onvoorzigtig was, dat zy geen geweer mede aan land genomen hadden: want zy wierden kort daar aan van een andre troep, die uyt het boſch ſchoot, op een teeken van dit opper-hoofden omcingeld, de ſchipper (die 't nog dagt te ontkomen) eerſt, en daar na de Heer Pompe dus jammerlyk vermoord, dat alle de andre, nog elf ſterk, mede overquam, die meeſt met ſteenen dood geworpen wierden, uitgenomen een Matroos, die 't ontliep, de ſchuyt nog kreeg, en met de andre nog deftig op hen ſchoot, brengende aan zyn makkers die droevige tyding, 3 uuren 'er na aan boord.

Ook gaf hy van dit geheel ongeval den ſchipper de ſchuld, alzoo hen dit zoo licht niet overkome zou hebben, indien hy den raad van den onder-Koopman gevolgd en geweer uyt de ſchuit mede genome had.

Wanneer die van 't ſchip Schoonenberg dit hoorden, ſtonden zy zeer verbaaſt; maar de onder-ſtierman, die hen al te voren gewaarſchouwd had, wierd nu wegens zyne welgegronde waarſchouwing geregtveerdigd.

Zy moeſten egter door tegen-wind nog al ettelyke maanden in die baey blyven leggen, hoewel hen die Inlanders naderhand nog van water en deze en gene andere dingen tot ververſching voor hun geld verzagen, by welke gelegenheid zy met hen nu ook veel gemeenzamer wierden, hoewel zy nu alles met meer voorzigtigheid behandelden.

Zy verſtonden van hen toen ook de ware reden, waar om zy deze menſchen dood geſlagen hadden, te weten, om dat hunne Lands-wyze mede brengt; dat geen Jonkman daar een vrouw krygen kan, ten zy dat hy een man gedood, en zich van zeker deel des zelfs voor zyne bruid meeſter gemaakt heeft.

In deze ongelegenheid nu zynde, quam 'er nog een tweede by, dat 'er zeer veel volk van 't ſchip ziek wierd, en ſtierf, onder welke ook de opper-ſtierman was, die hen nog uyt deze elendige baey weer in 't roode Meir hielp, en naderhand heeft de onder-ſtierman dit zukkelend ſchip (dat 93 dooden gehad heeft) nog aan de Arabiſche over-wal gebragt, alwaar zy eenig volk met de ſchuit van het ſchip Ligtenberg vonden, dat zy daar na op de Rheede van Mocha zagen, die hen verder geholpen hebben dit ſchip mede op die Rheede te brengen, na dat hy bevorens ook middel gevonden had, om kennis van 't voorgevallene aan 't opper-hoofd van Mocha, de Heer Duyk, te geven, die hen ontzet en hulp met een ſcheepje toezond.

Dit geval is my zeer omſtandig van den voornoemden Schieman, die 't bygewoond heeft, verhaalt, behalven dat ik dit ook zoo in een brief van het Opper-hoofd, den onder-Koopman Duyk, en in nog een andren, gelezen heb.

Ik zie uyt zeker geſchrift, dat zy den 23. Juni, dog uyt een brief van de Heer Duyk dat zy den 1. Juli 1720. op de rheede van Mocha quamen, van waar zy den 15. Auguſti na Ceilon zouden vertrekken.

Ontrent dien zelven tyd wierden onze opper-hoofden hier veel door 't brandſtigten van d'Inlanders geplaagd, in hope van onze Logie dan te plunderen 't geen al niet nader diende gekomen te hebben; alzoo de vlam al over de Logie ſloeg.

Kort 'er na raakte ons opper-hoofd, en de T'weede in een nog grooter gevaar door 't inſtorten van een ſteene galdery, waar onder zy eenige uuren als begraven lagen, dog uyt welkers puyn zy eindelyk gered wierden; gelyk ook de oppermeeſter, die eerſt lang daar na gevonden wierd, zynde alle vry ſwaar gekneuſt, en gequetſt.

Dit is wel het voornaamſte, dat wy van Mocha, en ons Comptoir aldaar, weten te zeggen, daar wy met een woord nog byvoegen, dat behalven veele andre volken de Franſchen en Engelſche nu zedert

eeni-

eenige jaaren op deze ſtad ook hebben beginnen te vaaren, en zig daar neder te zetten.

De Coffi-boom, vrugt, en des zelfs gebruyk.

Vermits nu de Coffi-boom wel den voornaamſten handel, en trek van zoo veel vreemdelingen derwaards geeft, zoo dunkt het my niet ongevoeglyk, dat ik hier nevens een beſchryving van dien boom, des zelfs vrugt, en gebruik volgen laat.

Daar is een groot onderſcheid tuſſchen dezen boom, zoo als hy in zyn eigen grond in Arabien groeid, en tuſſchen die gene, die men van daar na Batavia, Amboina, en elders, vervoerd heeft.

Hy groeid in Arabien van 6 tot 12 voeten hoog, en werd wel 10, 12 en 15 duimen in 't rond dik; maar is teer en ſwak, hoewel hy zich zeer gemakkelyk voortplanten laat.

Ik heb 'er 1707, 6 ſtuks van Batavia mede na Amboina genomen, waar van ik 'er 2 behouden, en de andre aan deze en gene vrienden vereerd heb.

Van deze, en eenige weinige, 't jaar bevorens 'er door den Heer Land-Voogd van der Stel gebragt, wierden in zeer korte tyd alle de thuinen van Amboina zoodanig vervuld, dat ik in 't 3. jaar van deze boomkens, toen ik ze vervoerde een jaar oud, meer vrugten, dan ik, en veel andre noodig hadden, en wel in de feſtig Coffi-boomen alleen in myn thuin bequam. Ook vond ik de vrugt zeer ſmakelyk, en ook zoo waterig niet, als de Bataviſche, waar van men na die tyd zeer veel plantagien zoo daar, als verder in Amboina, onder den Inlander, aanlei.

Ik heb toen ook de meeſte boomen, op dat zy wat dikker ſtam krygen zouden, wat kort gehouden, latende die niet hooger, dan een groote Arbornyn, pas vyf a zes voet hoog groejen; en dan zyn zy op zyn allerbeſt, zeer vrugtbaar, en ontrent een mans arm dik. De Schors is witagtig, en wat oneffen, en 't blad gelykt wel wat na een Citroen-blad; dog is zoo ſcherp, nog zoo dik niet, en is donker groen.

Met eenen boom heb ik 'er een preuve afgenomen, of men die in Ambon niet hooger, dan men die gemeenelyk heeft, zou konnen doen opſchieten, of hoe hoog hy wel zou willen groejen, en bevond, dat die ontrent 12 voeten hoog ſchoot; maar hy bleef, na evenmatigheyd van zyne hoogte, te dun, alzoo hy pas 5 a 6 duim in 't rond dik wierd, zoo dat hy om zyn zware kruin, die anders redelyk veel vrugten droeg, niet recht kon blyven ſtaan, en als toe wilde buigen, of in ſtukken breken, dat hem ook, zoo ik hem niet geſchoord had, by de minſte wind, zou overkomen hebben.

Deze boom gelykt anders wel na een jongen Appelboom van 7 of 8 jaar, is altyd groen, noit al zyn bladeren te gelyk wiſſelende, en draagd 't geheel jaar door bloeſſem en vrugten, zoo dat men naeulyks een vaſten tyd daar af bepaalen kan: want men ziet 'er rype en groene vrugten met menigten te gelyk aan.

De onderſte takken krommen zig allenskens wat na boven toe om, zoo dat zy een fraeje kroon maken.

Men heeft aan zulk een tak gemeenelyk 10 a 12 bladen, twee aan twee wat boven malkandren. Men ſiet de bloeſſem, die wit, en by na als de Jaſmyn bloem, ook zeer aangenaam van reuk is, en uyt vyf kleene ſcherpagtige wytloopende blaadjens beſtaat, tuſſchen de ſtam en 't einde van het blad uytkomen, van welke daar na de vrugt voortkomt, die ik in groote en verw, als zy ryp is, nergens beter by vergelyken kan, dan by een Coernoelie-vrugt. Zy is eerſt groen, en daar na geheel rood; dog werd metter tyd bruin ſwart, en droog, wanneer men ook gewoon is de zelve te plukken, en in de zon nog meer te laten droogen.

Zy heeft buiten om dan een zwarte Schors, welke 'er af gedaan zynde, ziet men de boon twee-ledig tegen een in een vliesje beſloten leggen, van welk vlies ik aanſtonds nog nader ſpreken zal.

Daar zyn 'er, die zeggen, dat men die, ryp zynde, eeten kan, en dat het vleeſch, dat om de kern is, zeer wel en fris ſmaakt, dog ik heb daar noit de proef af genomen, gelyk ook niet, om de rype boon te eeten, die (zoo zommige zeggen) al mede zeer zagt en aangenaam van ſmaak is. Eindelyk hoe de vrugt al ryper en bruiner, hoe de boon ook al harder werd, waar na zy, wel gedroogd zynde, eerſt bequaam werd om vervoerd, en tot den Coffi-drank gebruikt te werden.

Hoe die boom behandeld werd.

Men eet deze boon niet, maar men plant de vrugt, en die ſchiet in 2 a 3 weken al boven de grond. Men heeft 'er in een jaar al een fraey ſtammetje, en in het 3. a 4. jaar een boom van 6 voet hoog af, die men, met gedurig te ſnoejen, ook zoo houden, en niet hooger moet laten groejen, en dan zal hy zeer weeldrig vrugten dragen.

De Arabiers planten de zelve meeſt aan de voet van 't gebergte, en aan de ſchaduwagtigſte en vogtiſte hoeken. Ook wil hy wel wat vogt en lommer hebben, voor al als hy nog jong is. Zy hebben ook daar zekere Canaalen en gooten, door welke zy deze boomen nu en dan bevogtigen, tot dat zy, ziende al rype vrugtjens onder de boomen leggen, daar mede ophouden, om de vrugt aan de boom te doen droogen.

Zoo zy ook tegen de zon niet gedekt ſtaan, verdroogd de bloeſſem, en brengt dan geen vrugten voort. Dierhalven zyn de Arabiers gewoon de zelve in ryen onder zeer hooge en ſchaduw-ryke boomen te planten.

Indien ik, in Amboina, veele zaaken tot 't aanqueken dezer boomen behoorende, en die ik eerſt daar na geleerd heb, geweten had, ik geloove, dat ik nog veel beter boomen, daar zoude aangequeekt hebben.

De rechte naam de Coffi-drank.

De naam van deze vrugt (of eigentlyk van den drank, die men 'er van maakt) is by de Arabiers niet Coffi, maar قاهوه Cahweh, en by de Turken قهوه Cahweh, dat zommige zeggen een Arabiſche, dog andre een Turkze naam te zyn, welke afkomſtig is van 't werkwoord قهوه Cahoewah, een walg in de ſpyze hebben; ook beteekend het een van de naamen, die de Arabiers aan wyn geven.

Om nu te toonen, hoe hier de naam van Coffi, door een quade uytſpraak, zeer licht van gegroeid is, heeft men zich maar te verbeelden, dat 'er een ſtippel boven de و wauco gezet is, en dan groeid 'er قاوه Cafeh van (hoedanig het de Franſchen nu noch uytſpreken) waar van de Hollanders metter tyd Coffi gemaakt hebben.

Door Caweh nu verſtaan de Arabiers voor eerſt ook wyn, en allen drank, die dronken maakt. Ten tweeden, een drank, die men van de Coffi-ſchillen. En ten derden, een drank, die men van de Coffi-boonen maakt: want de boon zelf noemen de Arabiers Buun.

En zy zeggen, dat deze vrugt nergens, dan in hun land, groeit, waar van de ervarenheid het tegendeel leerd, ten ware zy wilden zeggen, dat zy nergens zoo goed groeit.

Of zy in Arabien natuurlyk voortkomt.

Of zy in Arabien uyt een ander land daar gebragt is, daar aan werd getwyffeld. Eenige meynen dat zy uyt Æthiopien in Arabien, andre dat zy uyt Arabien in Æthiopien gebragt is, te meer, alzoo de Heer Ludolf, en meer andren, in hunne beſchryving van Æthiopien van geen Coffi reppen, dat zy zekerlyk wel doen zouden, zoo het een vrugt, aan dat land eigen, was.

Zy valt in ganſch Arabien nergens, dan in Jemen, en in die land-ſtreek nergens, dan in de ſteden Betelfagi Sanaa, en Salbani. Betelfagi legt 35 mylen van Mocha, en leverd de beſte Coffi op, en ontrent het gebergte, en hier, werd de meeſte Coffi van Turkyen, Ægypten, &c: ingekogt.

Hoe men de gemeene Coffi maakt, behoeve ik niet te zeggen, dat weten nu de lieden, die met kraamen reyzen, zoo meeſterlyk, dat zy 't van geen Coffi-man behoeven te leeren.

Hoe gemeen die drank, en de thee in ons land zoo onlangs geworden is.

Deze drank, nu zoo algemeyn in ons land doorgebroken, dat de meyden en naiſters nu ſmorgens hare Coffi moeten hebben, of de draad wil door het oog van de naald niet, heugd my zeer wel, dat in deze ſtad over 40 jaaren al zoo weinig, als de Thee-drank (zoo men maar zeer weinig Indiſche menſchen te weten, de Heeren van den Brouke, en D. De Leonardis, uytzonderd, die ze dronken) bekend was. Nu is egter de Thee en Coffi-handel ieder een handel van veel belang.

Het heugd my zeer wel, dat ik 1681. de eerſte maal van myn leven by een Indiſch Predicant thee dronk, niet konnende begrypen, hoe menſchen van verſtand lekkerny konden ſtellen in een drank, die niet beter dan hooy-water ſmaakte; en nog meer verwonderde ik my, wanneer ik 1684. by een Heer tot Rotterdam groene thee dronk, die 't pond 80 gulden gekoſt had; maar toen had ik nog noit Coffi gezien nog gedronken, die hier egter daar na al mede gekomen, en met de Engelze doorgebroken is.

De Arabiers drinken niet, dan de Koninklyke Coffi.

Zoodanig egter, als wy gewoon zyn Coffi te drinken, drinken de Turken, of Arabiers, die zeer zelden, ten ware dat het maar gemeene menſchen waren: want lieden van aanzien drinken gemeenelyk de Koninklyke Coffi.

Zy maken die noit van de boonen; maar alleen van de Schors der zelve, voegende daar een vierde van 't vliesje, waar in de boon zit, by. En alle, die dezen drank gedronken hebben (die by na als Engels bier 'er uyt ziet) zeggen dat zy in lekkerny en liefelykheyd zeer verre de gemeene Coffi overtreft.

De aanplanting der Engelzen niet gelukt.

Gelyk de Hollanders een preuve genomen hebben, om deze boomen op Batavia te planten, alzoo hebben de Engelzen dat ook op Madraspatam, maar met alzoo weinig, en nog minder geluk, gedaan, weshalven zy dat ook hebben laten vaaren. De Franſchen hebben 'er op 't Eiland Maſcarenhas ook een proeve van genomen, en zeiden 1722. dat het 'er wel gelukte, en hadden 'er 26 pond voor den Hertog Regent met den Triton af mede gebragt.

Coffi-Boom 1714. aan Lodewyk de XIV. vereerd.

Men heeft in Holland in de Artſeny-Thuyn van Amſterdam een preuve genomen, of men dien boom daar zou konnen voortqueeken, en men heeft 'er een van bekomen, die de groot Agtbre Magiſtraat weerdig geagt heeft, om ze aan Lodewyk de XIV, Koning van Vrankryk, 1714. als iet zeldzaams in deze landen, aan te bieden, gelyk men 'er in die thuin zedert meer aangequeekt heeft.

Daar

Daar is niets, 't geen meer reden van verwondering geeft, dan dat, daar de Coffi, zedert zoo langen tyd in Turkyen, Arabiën, in Perſien en Indiën door en door bekend was, 'er geen eene Perſiaan, of Arabier, geweeſt is, die, over de Boomen, planten en gewaſſchen van Arabien ſchryvende, te gelyk ook over de Coffi-boom, en vrugt, en over desſelfs gebruik geſchreven heeft.

Daar zyn 'er echter, die willen, dat die groote Arabiſche Arts Aboe Il Sina (gemeenelyk Avicenna genaamd) en Bendjaazlah, mede een groot Ooſters of Bagdaads Arts, en by na zyn tyd-genoot, egter iets van de Coffi, in een werk over de Arabiſche planten, hebben geſchreven; dog dat de eerſte, ſchoon een Arabier, in de naam van den boom of vrugt gedwaald, die als een wortel aangemerkt en beſchreven, en daar van, als dienſtig tot de geneezing, eenig gewag zou gemaakt hebben, gevende daar aan den naam van Buun, Bun, of Bunk; dog hy ſprak eigentlyk van de wortel Bunk, dat geheel wat anders, als Buun, of de Coffiboon is.

Geen minder reden heeft men van zich te verwonderen, dat zoo veel vermaarde Reizigers, die Hispahan in Perſien, Conſtantinopel in Turkyen, en het groot Cairo in Ægypten gezien, of die Mekka (dat zoo digt by 't Coffi-land is) en zelf dit Jemen in het gelukkig Arabien bezogten, egter geen letter van dezen boom gerept, en van de vrugt niet het allerminſte gemeld hebben.

Pieter Bellonius, die van 1546. tot tot 1549. in de Levant, of in 't Ooſten reysde, en die met veel neerſtigheid en naeuwkeurigheid de fraeiſte planten van Ægypten, en van Arabien beſchreef, ſpreekt nogtans niets van den Coffiboom.

Dog Prosper Alpinus allereerſt 1592.

De eerſte Europeer, die daar van iets opperde, was die beroemde Arts en Hoog-Leeraar van Padua, Proſper Alpinus, een van de grootſte kruid-kenners van zyn eeuw, die, 1580. eenen Conſul van Venetien na Ægypten volgende, en daar 3 a 4 jaaren blyvende, een zeer nette beſchryving van de planten van dat land, en van des zelfs Artſenyen gaf, waar in hy dan te gelyk ook met lof van de Coffi ſpreekt, en zegt die eerſt in den thuin, van eenen Turk, Ali Bey genaamd, in Cayro gezien te hebben, getuigende, dat de Coffi-Boon daar Bun genaamd wierd.

Dit boek quam 1592. in 't latyn uyt, en wierd te Venetien gedrukt. Naderhand is het 1638. te Padua, en 1640. met de aanmerkingen van Veſlingius, een groot Italiaans Arts, 'er over, herdrukt, welke Arts zelf ook in Ægypten geweeſt, en dus in ſtaat was, om 'er net over te ſchryven, hoewel hy dien boom daar nergens in een thuin gevonden heeft.

Della Valle 1615. Veſlingius 1640 Nairon; en Du Four 1671.

De Reiziger Pietro Della Valle heeft mede iets by zyne reizen, 1615. ondernomen, in 't 14. Hoofd-ſtuk van de Coffi gezegt, meinende, dat het Nepenthe van Homerus (een middel tegen de droefheid, dat Helena uyt Ægypten bekomen had) niet anders dan Coffi, zoo met wyn gedronken, geweeſt zou zyn; dog daar in is hy door Nairon, in een net werkje over de Coffi, tegen geſproken.

A°. 1626. ſchreef de Cancelier Bacon in zyne werken mede iets van de Coffi; hoewel zy in Engeland toen nog geheel onbekend was.

Na dezen tyd bragten de Italiaanen de Coffi uyt de Levant, en toen heeft Fauſtus Nairon, een Maroniet, en Hoog-Leeraar in de Ooſterze, of wel in de Chaldeeſche en Syriſche taal te Romen, een kleen boekje in 't latyn van de Coffi doen drukken, zynde het eerſte, dat men over het drinken van de Coffi gezien heeft, Dit quam 1671. uyt; dog in 't zelve zyn hier en daar, zelfs over 't wezentlyke, eenige miſlagen. Men vind dit werkje in een dag-Lyſt der Italiaanen over de Geleerden van dien tyd gemeld.

Het beſte egter, dat hier over geſchreven wierd, is 1671. dooor eenen Philippe Silveſtre Du Four, Koopman te Lyons, die allereerſt zeker Manuſcript, handelende over 't gebruik der Coffi, Thee, en Chocolaade, in 't Franſch overgezet, te Lyons uitgaf.

Men vind dit mede by een uittrekzel door den ſchryver van 't Journal des Savans den 28. Jan. 1675. voorgeſteld; en men ziet in dat werk, dat de Engelſchen wel 20 jaaren voor de Franſchen de Coffi gekend hebben.

Egter moet men zeggen, dat dit Manuſcript het rechte Coffi-land, daar die boon groeid, niet ſchynd geweten te hebben, aangezien hy zegt, dat zy ontrent Mekka valt, daar hy een miſlag in heeft, alzoo Mekka daar nog wel 70 mylen aflegt.

Naderhand, wanneer de Coffi te Parys, Lyons, en te Marſeille wat meer begon door te breeken, ondernam de Heer Du Four zelf, daar over een werkje in 't byzonder, waar van ook 't Journal des Savans den 28. Jan. 1685. ſpreekt. Dit is tweemaal te Lyons, 1684. en 1688, en eens in den Haag 1685, gedrukt.

De Heer Baile heeft 'er in zyne Nouvelles de la Republique des Lettres een net uittrekzel afgemaakt, waar in hy met veel agting (gelyk ook de dag-Lyſt der Geleer-

Geleerden van Leipzich 1686. in Maart, van dien Schryver ſpreekt.

A°. 1685. wierd dit in 't latyn en in 't Hoogduitſch te Bautzen, of te Budiſſen in Saxen gedrukt, waar van het latyn door Spon overgezet is.

Verder bericht over dit werk van Du Four, en nog een ander.

Dit werk, in 13 Hoofd-ſtukken beſtaande, vervat alles, wat oit van de Coffi bekend geweeſt is.

Naderhand is 'er nog een zeer net werk over geſchreven door Fauſtus Nairon aan een Abt van zeker Klooſter, waar in ook blykt, dat de Coffi van zeker Herder, als hy de wacht 's nachts over zyn kemels, en verder vee, waarnemen moeſt, als een middel tegen het ſlaapen gebruikt wierd, waarom die Abt zig daar af ook onder zyn Monniken bediende, op dat zy, by 't waarnemen van deze en gene dienſten des nagts, te beter zouden konnen wakker blyven.

Bewys, dat de Coffi-boonen of diergelyke, in Davids tyd al bekend waren.

Veel waarſchynelyker komt het my voor, dat de Ouden al van de Coffi of iet diergelyks ſchynen geweten te hebben.

Zeker Heer, M. Paſchius, houd in zyn latyns werk, 1700. te Leipzig uitgegeven, ſtaande, dat het gerooſt Koorn 1 Sam. 25: 18. door Abigail aan David onder meer andre geſchenken, om zyn toorn te ſtillen, toegebragt, niet anders, dan Coffi-boonen, geweeſt zyn.

Van zulke gerooſte meel-bloeme, &c: leeſt men in Gods woord meermaalen, gelyk men dat Levit: 6: 21. 7: 12. en 1 Chron: 23: 29. ziet; maar myn gevoelen is egter niet, dat men door dat geſchenk van Abigail iet anders kan of mag verſtaan, dan 't gene daar na de letter uitgedrukt ſtaat, te weten gerooſt Koorn, en dat wel, om dat ik 2 Sam: 17: 28. dit geheel geſchil beſlift zie, daar in 't byzonder, onder de geſchenken van Barzillai en andre vrienden van David, van tarw en gerſt, en meel, en boonen en Linzen, ook gerooſt (dat ik van alle die zoorten van graanen mede, alzoo zy ook gerooſten tarw, meel-bloem en gerooſt gerſten-brood gebruikten, en niet alleen van de boonen, verſta) geſproken werd.

Daar by blykt dan aan de eene zyde, dat men, om die nette onderſcheiding van gerooſt koorn, en gerooſte boonen; door Abigails geſchenk wel geen boonen kon verſtaan, maar aan de andre kant blykt in dat zelve vers van 2 Sam: 17: 28: ook zeer klaar, dat de ouden toen egter ook al gewoon geweeſt zyn, om zekere boonen en Linzen te zoeken, die daar al weer in boonen, en in Linſen, onderſcheiden werden, door welke boonen ik, zedert dat ik kennis van de Coffi gekregen had, en dit vers las, voor geen andre, dan of voor Coffi boonen, of wel diergelyken andre zoort van boonen, op die wyze gebruikt, gehouden hebbe, zonder dat ik daar toe oit eenigen grond, 't zy door 't lezen van dit gevoelen van dezen Heer Paſchius, of wel van iemand anders, gekregen, of ook oit iets, dat daar na geleek, gehoord hebbe. Ook is de eerſte gedagte, die ik, om dit by my zelven vaſt te ſtellen, kreeg, wanneer ik met het overzetten van den Bybel in de Maleitze Taal bezig was, ontrent 1690. my eerſt te binnen gekomen, en niet, dan na een lange overweging van deze plaats, in my opgeborreld, gelyk ik zedert altyd dit gevoelen, als zeer waarſchynelyk, omhelſt hebbe. Andre, nog verder gaande, oordeelen, dat het roode Linſen-kooktel, waar van Ezau ſtorpen wilde, Gen. 25: 30. niet anders dan Coffi-water geweeſt zy, dat my egter zoo waarſchynelyk, als 't vorige, niet voorkomt.

Men had 1645. in Vrankryk eerſt kennis van de Coffi.

Dog om weder tot het boek van de Heer Du Four te keeren, die zegt ook, dat de Coffi in Vrankryk niet eer, dan ontrent 1645, is bekend geworden, en dat het, toen hy dit werk ſchreef, niet veel meer als 25 jaaren geleden was, dat men die daar begon te gebruiken, zonder toen den regten naam 'er af te kennen, en dat wanneer men dien drank in Parys eerſt begon te drinken, dien toen nog een Moerbezie noemde.

In den eerſten tyd, toen de Coffi begon door te breken, waren de gevoelens der Wysgeeren, Artzen, en Genees-kundigen niet een en de zelve over hare werking. Zommige verwierpen die ten eerſten geheel en al, en zeiden, dat 'er niets, dan een Caput Mortuum, en dierhalven ook niet heilzaams in was.

Het gevoelen der Geleerden over de Coffi.

Andre weder, wat bedaarder, en zoo heet-gebakert niet, waren van oordeel, dat de Coffi-boon, ſchoon gerooſt zynde, nog zeer veel oliagtige en andre heilzaame deelen in zich behield, die, ſchoon zy voor deze en gene lichaamen niet al te gezond mogten zyn, om dat die lichaamen van een al te zwak geſtel waren, egter voor andre en ruſtiger lichaamen van zeer veel nuttigheid en dienſt waren, voor al wanneer de Coffi matig gebruikt, en de maag niet met te veel water overladen, of met al te ſterke Coffi vervuld wierd, gelyk zoo de allerbeſte Artſenyen ook, hoe heilzaam anders, onnut, en ſchadelyk konnen werden.

A°. 1687. quam 'er een boekje over de Coffi, Thee, en Chocolade van eenen Nicolaas de Blegny uit; dog meeſt uyt dat van Du Four nageſchreven.

De Heer Antoni Galland, die ook in de Levant gereisd heeft, en in de Ooſterze Taalen

De Heer Gallant 1696.

Taalen zeer ervaren was, heeft ook over de oorſpronk en voortgang van de Coffi geſchreven.

Hy trok het zelve uyt een Manuſcript, in 's Konings Boekery, en dit boek wierd 1699. te Parys verkogt. De Schryver van dit Manuſcript was Abdulcader Mohhammed genaamd, van Medina geſproten, in Mezopotamien geboren, en van de Secte of gezindheyd van Henbeli, onder de Mooren zeer wel bekend.

Abdulcader Mohhammed 1587.

De Titel van dit boek is, *wat men ontrent het netſte en opregtſte, betreffende de Coffi, heeft te gelooven*, dat is, *of het den Muſulmannen geoorloft is, die te gebruyken.*

Dit werkje beſtond uyt 7 Hoofdſtukken, handelende over 't woord Cahweh, over de Eygenſchappen van de Coffi, en over 't Land, daar men die eerſt begon te gebruiken.

Sjeich Abeddien.

Hy ſchreef A°. Hegiræ (of in 't jaar van de vlugt van Mohhammed uyt Mekka) 996, dat is, na de rekening van eenigen (alzoo 'er groot verſchil in is, A°. Chriſti 1587, in Ægypten; dog hy had het alles weder van eenen Sjeich Abeddien Ibn Abdul Gafar, die lang bevorens daar over geſchreven had, ontleend.

Om nu den nette tyd aan te wyzen, wanneer men in 't Ooſten eerſt regte kennis van den Coffi-drank, en des zelfs gebruik kreeg, moeten wy dit van wat hooger ophaalen.

De Coffi begon 1466. te Aden eerſt bekend te werden.

Djemaleddien Aboe Abdallah, Mohhammed Ibn Said, van Dhabban, een ſtad in 't gelukkig Arabien, Mufti van Aden zynde, ging in 't midden van A°. 1466. eens na Perſien, en vond, by zyn verblyf aldaar, eenige van zyne Lands-lieden, die Coffi namen, waar op hy toen juyſt niet al te veel agt ſloeg; maar by zyne te rug-Reize na Aden zeer verſwakt zynde, en op de Coffi, door zyn Lands-Lieden genomen, toen denkende, nam wat van de zelve, in hope dat hem die helpen zoude, gelyk ook geſchiede, behalven dat hy veel andre eigenſchappen van de Coffi ontdekte, en dat zy voor al de hoofdpyn wegnam, den Geeſt vervrolykte, den ſlaap benam; om welke reden hy en een Dervis, als zy 's nagts bidden moeſten, maar Coffi gebruikten.

Gelyk hy ook by andre oeffeningen van zynen Gods-dienſt zig daar van bediende, na welken tyd het gebruik der Coffi te Aden ook onder alle lieden van eenig fatzoen doorbrak, ten deele op de aanbeveeling van Djemaleddien, ten deele op die van Mohhammed van Hadramoet, een ſtad in 't gelukkig Arabiën.

Voor dezen tyd wiſt men in Arabiën, daar deze boon groeid, nog ergens in het Ooſten, van den Coffi-drank, maar, volgens het zeggen van dezen Arabiſchen ſchryver, was 't gebruik van de Coffi lang bevorens in Abiſſinien bekend. Egter de Heer Jobus Ludolf, Pere Tellez, en meer andren, die van Æthiopien ſchryven, melden daar niets van.

Van Aden ging 't gebruik der Coffi ontrent 1500. na Mekka over, alwaar men dien drank toen nog niet van de boon, maar alleen van de ſchillen, die men 'er uyt Jemen bragt, maakte: want Mekka legt niet (gelyk veelen meinen) eigentlyk in 't gelukkig Arabiën, maar in een Land-Voogdy van 't ſteenagtig Arabiën, die van zommigen Tahamah, dog van andren beter Hidjaaz genaamd werd, en paalt 'er dicht aan.

Van Aden ging 1500. 't gebruyk over na Mekka.

Zy wierd daar hoe langer hoe meer bekend, en byna van ieder een, 't zy onder het ſchaak-ſpel, of onder het Tsjongka, of Boontjens-ſpel, en diergelyke tyd-verdryven, gedronken.

Daar na ging dit van Mekka na andre ſteden van Arabien, en van daar na Ægypten, en byzonder na groot Cairo over, al 't welke pas na 1511. voorviel; dog kort daar aan wierd deze drank (die wat later van Cairo na Turkyen overgewaaid, en daar bekend geworden is) in Ægypten door den Sulthan Khair Beg, Land-Voogd van Mekka (die onder den Vorſt der Circaſſize Mammelukken, toen Meeſters van Ægypten, ſtond) verboden, alzoo hy, ziende dat eenige lieden in zynen Tempel dezen drank dronken (dat zy deden, om te beter tot het doen van hunne gebeden te konnen waken) zich inbeeldde, dat zy wyn dronken, van welke inbeelding, wat beſchryving men ook van de Coffi-drank dede, men hem niet afbrengen kon, alzoo hy nog ganſch geen kennis van dien drank had, en meinde, dat die iemand zoo wel, als de wyn, dronken maken kon, en dat die derhalven, zoo wel als den wyn, by de Wet verboden was. Hy dede hen dierhalven aanſtonds uyt de Tempel vertrekken, en verbood hen dit meer hier te doen.

Van daar na Cairo, en verder 1511.

Wanneer hy daags 'er aan eenen Raad van Wet-Geleerden beley, en hen 't geval verhaalde, quamen zy alle tot zyn gevoelen over, dat het Coffi-drinken met de Mohhammedaanſche Wet ſtreed, en dat het dierhalven behoorde verboden te werden.

Door den Sulthan van Ægypten verboden.

Men bragt het te Mekka nog verder, dat men ook onderzoeken moeſt, of 't ook voor 't lichaam en voor de levens-Geeſten der menſchen niet ſchadelyk was, waar over men goed vond de Artzen raad te vragen.

De Land-Voogd ontbood dan 2 broeders, Perſiaanen, en wel de voornaamſte genees-Heeren van Mekka, hoewel maar matig van kennis in die konſt, behalven dat een der zelve reeds tegen de Coffi geſchreven had. Deze zeiden, dat de ſchil der Coffi zeer koud en droog, en dierhalven zeer ongezond was; maar een Arts van Bagdâd, Bendjaazlah, genaamd, en toen mede in dien Raad zittende, zey, dat de Coffi de fluimen kookte, en verteerde, en dat zy, na zyne gedagten, heet en droog zynde (dat vlak tegen 't gevoelen der twee andren aanliep, en waar in egter alle de overigen met hem overeenſtemden) niet ſchadelyk kon zyn.

De 2 Perſiaanen zeiden, dat hy geen kennis van de Coffi had, en dat zy van een geheel andre plant, dan hy meinde, ſpraken.

Eindelyk zey men, dat, 't zy de Coffi onverſchillende, en of goed ofte quaad zyn mogt, het egter voor een Mohhammedaan 't allerzekerſte was, die voor ongeoorloft te houden, te meer, alzoo 'er zommige waren, die de Coffi onder de dingen ſtelden, die de herſſenen bedwelmden.

De Mufti van Mekka alleen, een groot regts-Geleerde, en Gods-geleerde, ondernam zeer hevig de Coffi, in weerwil dezer ganſche vergadering, en van den Land-Voogd, voor te ſtaan; dog tegen zyn gevoelen aan werd egter de Coffi door de Iveraars voor de Wet, als een zaak, daar in verboden zynde, verworpen, verbiedende die, 't zy openbaar te drinken, 't zy te verkoopen, op een zware ſtraf, met laſt aan de Hoofden des Gerichts, om 'er wel op te letten. Men deed daar op al de Coffi, die men in Mekka vond, verbranden, zonder die van de koop-lieden in de Pakhuizen te verſchoonen; dog dit kon egter niet beletten, dat velen, die daar aan reeds te ſterk gewoon waren, niet voortgingen die ſtil in hunne huizen te drinken, door andre en beter gronden verzekerd, dat het vonnis van die vergadering qualyk uytgewezen was, te meer, alzoo de Mufti zelf dit Coffi-drinken zoo ſterk verdedigd had.

Ondertuſſchen geraakte een ongelukkig betrapte in handen van 't gerecht, die, ten ſpiegel van andren ſtreng geſtraft, en, op een ezel zittende, door alle de ſtraaten van Mekka wierd geleid; een ſtrengheid, die egter niet lang daar na duurde.

Ook was de Sulthaan van Ægypten, verre van dezen onbeſcheiden iever in zynen Land-Voogd van Mekka te billyken, zeer verbaaſt, dat men de menſchen daar zoo ſtreng over een zaak ſtrafte, die in Cairo, daar veel bequamer Artſen, dan in Mekka waren, zoo veel goeds deed, behalven dat niemand der Leeraars van de Mohhammedaanſche Wet aldaar dit ſtrydig met den Coraan vond; weshalven hy hem gebood dit vonnis te herroepen, dat de Land-Voogd, ſchoon geheel tegen zyn zin, doen moeſt.

Welk verbod herroepen wierd.

De twee Perſiaanſche Artſen, zedert de herroeping van dit vonnis in Mekka nu zeer veragt zynde, vertrokken na Cairo, alwaar zy gedood wierden, om dat zy vervloekingen tegen den Grooten Heer, Selim de I, die gekomen was om Ægypten aan Campſon el Gauri, den laatſten Sulthaan op een na, en de zelve, die 't Coffi-drinken in Mekka herſteld had, te ontwringen, uitgeſproken had.

A. 1516. de Coffi ook te Damascus, Aleppo, en te Conſtantinopel bekend.

Na dit veroveren van Ægypten door Selim (dat 1516. voorviel) ſchynd het Coffi-drinken eerſt recht in Turkyen bekend geworden, en metter tyd allenskens geheel daar doorgebroken te zyn, te meer alzoo men na de herſtelling van 't Coffi-drinken tot Mekka ook aldaar tot 1524. van geen geſchillen daar over meer hoorde. Evenwel deed de Cazi, of Rechter dier ſtad; in dit zelve jaar alle de Coffi-huizen, wegens de onordentlykheden, daar dagelyks voorvallende, ſluyten, zonder egter aan eenige byzondre lieden te beletten, dien drank in hunne huizen te drinken; dog zyn vervanger gaf weder laſt, om de Coffi huizen te openen; maar verbood daar eenige onordentlykheden te plegen.

Van Cairo ging dit Coffi-drinken, eer 't in Turkyen quam, by trappen, eerſt na Damascus, daarna na Alppo, en eindelyk na Conſtantinopel over.

A. 1541. door Soliman de Groote verboden.

Zedert quam 'er 1541. met een Carravaan van Damascus te Mekka een verbod van Soliman den Grooten, om dien drank niet meer te mogen drinken; dog die laſt wierd juyſt zoo net niet nagekomen, om dat men wiſt, dat zy door een Turkze Hof-Juffer gegeven was, die eenige bekommering ontrent den Keizer van wegen het drinken van dien drank maakte. Ook nam de Baſſa van Ægypten de gevoelens van alle zyne Leeraars der Wet ſchriftelyk in, met aanwyzing van de iedelheid van zulken laſt, en van de onkunde der genen, die 't gebruik van dezen drank doemden.

Egter vielen 'er eenige jaaren daar na grooten geſchillen voor en tegen binnen Mekka, alzoo de ſtad in tweederley gevoelens daar ontrent verdeeld was.

Dus verre ontrent gaat het verhaal van den voornoemden Arabier, van welkers Manuſcript de Heer Gallant zich bediend heeft, gelyk mede van een

Turks

Turks ſchryver, Pitsjevili (na Pitsjeri, een ſtad in Hungaryen) genaamd, en een der drie Schat-meeſters van 't Turks Ryk zynde. Hy gebruykte ook 't werk van een Turks Dichter, Beligi, die in 't wezentlyke der ſtoffe hier mede over een komt, en 'er volgens onze vertaling dit in zeker vers van zegt:

Tot Halep vind m', en tot Damascus by de Grooten,
En ook tot Cairo (daar m' al mede weet te ontblooten
De Coffi-Boon van hare ſchil) de Coffi-vrugt
Die lieve en diere drank, die wel zoo 'n diepe zugt
Uit menig angſtig hart na boven wiſt te haalen,
Eer die by 't Turks Serail begon te Zegepraalen.
De Coffi, die wel eer de wereld heeft beroerd,
Die zoo veel Wyzen, en Geleerden, heeft vervoerd,
Die 't alles eens wel eer tot oproer heeft bewogen,
En zoo veel Artſen, en de Richters, heeft bedrogen,
Heeft door haar agting, en weergadelooze kragt
De wyn de voet gelicht, en 't eens zoo ver gebracht.

Voor het jaar 1554. wiſt men binnen Conſtantinopel egter zeer weinig van Coffi en nog in 't geheel van geen Coffi-huyzen, en zoo men daar al van Coffi hoorde ſpreken, was het maar ter gelegenheyd van die Sulthane, die bewerkt had, dat zy te Mekka mogt verboden werden; dog in dat zelve jaar, ontrent het honderſte, na dat men de Coffi te Aden eerſt begon te drinken, en in de Regeer-tyd van Soliman den grooten, openden twee byzondre lieden d' een Sjenis, en d'ander Hakem genaamd, en de een van Damascus, de ander van Aleppo, ieder een Coffihuys binnen Conſtantinopel in zeker Oord, Tahhta-Calah genaamd, en verkogten die daar aan Lieden van Geleerdheyd, Dichters, Schaak-ſpeelers (eygentlyk Sjah-ſpeelers of lief-hebbers van 't Koninks-ſpel, alzoo Sjah een Koning in 't Perſiaans beteekend) of die genegen waren eenig ander ſpel te ſpeelen.

Naderhand quamen 'er zeer veel van die huyzen, in welke de grootſte Turkze Hovelingen zelfs verſcheenen, om 'er zig met een kopje Cahweh te verluſtigen.

Toen dit aldaar wat meer doorbrak, en die Heeren meer in de Coffi-huyzen als in de Moskeen verſcheenen, begonnen de Turkze Geeſtelyken niet weinig daar op te blixemen, luyds-keels uytſchreeuwende, dat de Wet het verbood, halende zelf den Mufti tot hun gevoelen over, die daar zyn Zegel aan hing.

Daar op wierden al de Coffi-huyzen aanſtonds geſloten, en aan de Hoofd-Bedienaars van 't Gericht laſt gegeven, dit verbod zeer naeuwkeurig te doen nakomen. Hoe ſtreng nu dit verbod gegeven wierd, nam dit egter 't ganſch gebruyk van de Coffi niet weg.

Onder Amurat den III. wierd dit verbod wel vernieuwd; dog het toelaten van zulken aangenamen drank, na de gedagten der Turken brak hier tegen allenskens, (door Oogluyking van die gene, die 't beletten moeſten; maar die 'er geld voor trokken, en maar bezorgden, dat het niet al te openbaar gedaan wierd) zoodanig door, dat 'er op dat verbod niet eens meer gelet wierd.

Dit geſchiede nog minder ten tyde van den volgenden Mufti (of Turkzen Paus) die, zoo bekommerd hier over niet zynde als zyn Voorganger, dit verbod wederriep, en de Coffi niet alleen weer openbaar toeliet; maar die zelf, nevens de verdre Geeſtelyken, gebruykte, welk voorbeeld 't Hof daar aanſtonds volgde.

Men zag ook, dat die huyzen een groot voordeel aan de eerſte Viziers gaven, alzoo die van ieder 1 a 2 Ducaaten dagelyks trokken; behalven 1 Aſper, die tot nog toe daar op ieder kopje gezet is.

Daar op verhaald de Heer Gallant verder, hoe de Coffi huyzen aldaar zedert den Oorlog van Candia, wanneer men in de zelve wat te vry van ſtaats-zaaken ſprak, door den Grooten Vizier Koeproeli of Kioeperli, Vader van zyne twee wakkere vervangers, verboden, en by de minderjarigheyd van Mohhammed den IV. uytgeroeid wierden, zonder zig eenigzins aan 't groot verlies, dat hy daar by leed, te kreunen, zich ook niet ontziende, ſtil in die huyzen te gaan, om daar zelf aanhoorder van de laſter-Taal van dezen en genen over de Regeering te zyn, en om die dan zoo veel te beter te konnen ſtraffen.

Schoon nu de Coffi-huyzen daar verboden waren, dat nog lang 'er na duurde, wierd 'er daarom geen minder Coffi gedronken: want zy wierd 'er ter markt gebragt, en in de voornaamſte ſtraaten, met vyer 'er onder, aan een iegelyk verkogt, die de zelve dan in den daar ontrent zynde winkel dronken, daar zy zeer wel ontfangen wierden,

op dat het gelegenheyd tot eenigen andre handel en aftrek van goederen, die men daar verkogt, geven mogt.

Toen de Heer Gallant nog te Conſtantinopel was, wierden 'er te Galata maar 2 a 3 Coffi-huyzen geduld, die ook meeſt tot gerief der Matroozen waren; hoewel men in de andre ſteden van het Turks Ryk die zeer veel had, die egter daar meeſt van lieden van Geleerdheyd en van aanzien bezogt wierden.

Ook dede 't verbod van Conſtantinopel 't Coffi drinken in de andre ſteden te ſterker aangroejen, in zoo verre dat die daar dagelyks tweemaal by alle de vreemde Natien gedronken wierd, behalven dat de Coffi-ketel by zommigen den ganſchen dag over gehangen wierd, om den gaanden en komenden man ten minſten een kop Coffi te konnen aanbieden, 't geen zelf zoo verre by eenigen ging, dat het niet aanbieden van Coffi, en het weygeren, als zy aangeboden wierd, beyde voor een groote onbeleefdheyd gehouden wierd.

Hier door verteerden zommigen aldaar aan Coffi niet minder, als dezen en genen tot Parys, en elders, aan wyn. En nog verder ging het, dat, zoo een man zyne vrouw niet genoegzaam van Coffi verzorgde, zy een wettige reden daar door verkreeg, om van hem te ſcheiden.

Lieden van Rang houden daar ook een uytdrukkelyk Coffi-ſchenker, of Kahvehgi, dat is, de opziender der Coffi, genaamd, die gemeenelyk in een byzonder vertrek ontrent de Zaal, daar men de Lieden ontfangt, geplaatſt is.

Men bood die daar vreemde lieden altyd eerſt, en den Heer van den huyze laatſt aan, uytgenomen wanneer de Groote Vizier aan eenige Gezanten Coffi doet geven, in hoedanigen voorval hy die met hen te gelyk neemd. Ook is 't een bewys, dat hy op de genen, die hy geen Coffi aanbieden doet, niet wel te vreden is, gelyk dit gemeenelyk een voorteeken van een aanſtaande vredebreuk is.

't Coffi-gereedſchap in die eerſte tyden.

Men bood de Coffi een iegelyk aan op geverniſte of zilvre bakjens van 10 a 20 Porcelyne kopjens, die de Ryke lieden half met zilver lieten beſlaan.

De hunne waren wel wat grooter als de onze; dog zy deden die noit zoo vol, zoo om die niet te ſtorten, als om zich niet te branden.

Zy drinken die zonder Suiker zeer heet, en vry ſterk van Coffi; dog aan 't Hof doen zy ook wel wat uyttrekzel van Amber in ieder kopje; zommige laten 'er ook wel 1 a 2 ſtukken van gebroken nagelen of wat Cardamom, of wat Indiaanzen Anys in mengen dat 'er geen onaangenamen geur in geeft.

Wie alereerſt de Coffi in Parys te drinken gaf.

De zeer bekende Reiziger de Heer Thevenot is de eerſte geweeſt, die de Coffi tot gebruyk, en om die te drinken, in Parys bragt, wanneer hy 1657. van zyn eerſten togt t'huis quam, en eenigen van zyne goede vrienden daar mede onthaalde.

Naderhand bragten de Armeniers 'er de zelve; gelyk wy hier na zullen zien.

Den netten tyd, wanneer de Coffi uyt Conſtantinopel, of uyt Ægypten, in Europa quam, te bepalen, is niet wel mogelyk. Doch het waarſchynelykſt is, dat de Venetiaanen, als 't naaſt 'er aan gelegen, en eenige andre Italiaanen, aan die van Europa de eerſte kennis 'er af gaven.

Quam uyt Turkyen eerſt in Italien daar na in Vrankryk over.

Men wil, dat Pietro della Valle de Coffi eerſt in Italien dede kennen, gelyk hy in zyn 1. Deel op 't 90. blad zegt, dat hy die met zig in Italien bragt, en daar kennen dede, wanneer zy daar nog onbekend was, het geen ontrent 1615. geſchied is; en zoo bragt de Heer Thevenot de zelve eerſt in Vrankryk, zoo verre het gebruik, maar niet zoo verre het gezicht aangaat, alzoo de Heer Gallants Vader 1644. de Coffi, en 't Coffi-gereedſchap hier al als een van 't gevolg van den Heer de la Haye van Conſtantinopel mede gevoert had.

Dat by 't oprichten van Coffi-huyzen toenam.

A°. 1660. bragten de Koop-lieden van Marſeille die ook daar, en zedert begonnen de Drogiſten van Marſeille ſterk daar in te handelen, doende die met geheele Baalen uyt Ægypten komen.

Daar op quam 1671. te Marſeille 't eerſte Coffi-huis, ontrent de vergaderplaats der Koop-lieden, waar in ook gerookt en geſpeeld wierd, welk huis ook voor de Koop-lieden, Zee-varenden, en voor de Ooſterlingen zeer nut en dienſtig bevonden wierd, om altyd malkanderen daar te konnen vinden, en over zaaken van den handel te ſpreken, dat dan ook aanleiding tot het oprichten van meer openbare Coffi-huizen gaf.

Niet tegenſtaande de Geneeſ-heeren van Marſeille die ſterk afkeurden.

Eenigen tyd daar na ſtelden de Artſen en Geneeſ-heeren van Marſeille zig tegen de Coffi, als tegen een drank, die voor deze droge en heete Lugt-ſtreek ſchadelyk was. Dit ging hier in 't eerſt dierhalven by na even eens, gelyk te Mekka, te Cairo, en te Conſtantinopel, alleen maar met dat onderſcheid, dat het daar uyt inzicht van Gods-dienſt, en hier om de gezondheid, afgekeurd wierd.

Hier op reezen 'er openbare geſchillen, redeneringen en Academiſe verhandelingen 1679. over de Coffi, keurende die quaad, en daar op uitkomende, dat ze zeer heet en droog is, en te ſterk door hare fyn-geeſtigheid op de herſſenen werkt,

werkt, en al onze vogtigheden te ſterk uitwazemt, terwyl de grove deelen onze zweet-gaatjens toeſluiten, en bezetten, dat de dierlyke geeſten, die de ſlaap verwekken, tot de helft der herſſenen konden opſtygen, waar door de zenuw-zappen, tot de herſtelling der Geeſten vereiſcht, geheel beginnen op te houden, de zenuwen verſlappen, en waar op dan lamheid, en onvermogen van 't gebruik der leden komt te volgen.

Ook werden al de deelen door de ſcherpheid en droogte des bloeds, dat reeds als geheel verbrand is, zoo t'eenemaal van vogten uitgeput, dat 't lichaam daar door niet anders als vermageren kan, al het welke meeſt den galagtigen, den droef-geeſtigen, en die genen, die een heete lever, zulke herſſenen, en fyne geeſten hebben, ontmoet, waar door hun bloed geheel en al verbranden moet.

Dit alles werkte te Marſeille niets meer uyt, dan 't ſchreeuwen der Prieſters te Mekka, te Cairo, en te Conſtantinopel, zonder eenigzins het gebruik der Coffi daar of in de naburige ſteden weg te nemen, en in tegendeel lei het den grond daar, en te Lyons, van een zwaren handel, alzoo zy een groote menigte van Coffi uyt Ægypten en van Smyrna ontbooden.

Voor 't jaar 1669. zag men te Parys by na geen Coffi, ja men had 'er byna niet van hooren ſpreken, dan 1657. by den Heer Thevenot, en dat men 'er hier en daar in dezen of genen Reiziger iets af las.

Het waarſchynelykſte egter is, dat zy eerſt recht te Parys quam, toen Soliman Aga door Mohhammed den IV. als Gezant aan Koning Louis den XIV. gezonde wierd, die met de zynen veel Coffi medebragt, en die aan veelen ſchonk, om te drinken.

Deze Heer quam te Parys in Juli 1669; dog kreeg den 5. December eerſt gehoor, en vertrok in Mai 1670. In dezen tyd begon men de Coffi in Parys eerſt recht te gebruiken, die daar na meer en meer doorbrak, waar op zy die ook hoe langer hoe meer van Marſeille ontboden.

Aº. 1672. quam daar een Armenier Paſcal, die ze openbaar op de jaarmarkt van St. Germain verkogt, gelyk hy daar na een vaſten winkel opzette, om die, a 2 ſtuivers en 6 Deniers het kopje te ſchenken; dog alzoo 'er maar alleen eenige vreemdelingen by hem quamen, kon hy 't niet lang gaande houden, en was wel haaſt genoodzaakt op te kramen.

Drie a vier jaaren 'er na quam 'er een ander Armenier, Maliban genaamd, te Parys, die zyn Coffi in zekre ſtraat daar verkogt, en 'er een pyp tabak by gaf; dog deze bleef 'er al mede niet heel lang, alzoo hy na Holland vertrekken moeſt. Hy liet daar egter zeker jongeling, Gregoor in zyn plaats, dien hy van Ispahan medegebragt had. Deze ſtierf 'er in hoogen ouderdom, werdende vervangen door een Perſiaan, Makara genaamd, die deze neering eenigen tyd gedaan hebbende, weder na Perſien vertrok, en eenen Gantois, een Luikenaar, in zyn plaats liet.

Ook liep 'er in die eerſte tyden een kleene kreupele Candiot langs ſtraat, met Coffi, die ze aan een ieder met zuiker 'er by in een kroes, a 2 ſtuivers ieder kop verkogt, zynde daar in door nog een makker geholpen.

Eindelyk quam 'er nog een, Steven van Aleppo genaamd, en dit waren wel de eerſte Coffi-huizen, die men daar gehad heeft, waar by 'er daar na nog verſcheide andre uyt de Levant gekomen zyn, hoewel die in 't eerſte zeer weinig aftrek hadden, door dien zeer weinig lieden van fatzoen daar in 't eerſt dorſten komen, te meer, alzoo men 'er ook rookte, en bier verkogt; maar na dat nu deze en gene Franſchen ook zulke huizen begonnen op te zetten, en Thee, Chocolaat en andere dranken te ſchenken, daar een biſcuytje met Confituuren by te voegen, en de menſchen in zeer fraeje vertrekken te zetten, zoo begonnen 'er meer lieden, en zelf de fatzoenelykſte te komen.

In Vrankryk voor en tegen de Coffi geſchreven.

Tegen de Coffi hebben in Vrankryk al mede eenige Artſen geſchreven, te weten, de Heer Duncan, Genees-heer te Montpellier, tegen de Coffi Chocolade en de Thee, 1705. te Rotterdam gedrukt; en de Heer Hecquet, Arts tot Parys, in zyn werkje 't ontſlag van de vaſten genaamd, 1705. te Parys gedrukt, waar tegen de Heer Andry 1713. in zyn werkje, 't onderhoud, of de voedzeien der vaſten, voor de Coffi ſchreef, gelyk 'er ook 1710. zulk een latynze redenwiſſeling te Valence in 't Dauphine gedrukt wierd.

Drinken van Coffi in Engeland.

Gelyk nu het drinken van de Coffi uyt de Levant dus in Vrankryk overgebragt is, alzoo ſchynt het ook ontrent den zelven tyd, tuſſchen 1670. en 1680. eerſt na Engeland, en in 't byzonder na Londen al mede overgegaan, en in trein gebragt te zyn, van waar dat eenige jaaren daar na ook na Holland, eerſt te Amſterdam, te Rotterdam, in den Hage en te Dordrecht, en naderhand ook tot alle de andre ſteden, ja zelf tot by de boeren (gelyk ook het Thee-drinken) doorgebroken is.

Men heeft in 't eerſte hier te lande, gelyk ook in Arabien, Cairo, en in Conſtantipolen, ook al mede eenigen gehad, die geweldig tegen het Coffi-drinken aandruiſten, en onverzettelyk ſtaande hielden, dat het gebruik van dien, om

diergelyke redenen, als door de voornoemde Franſche Heeren reeds geopperd zyn, voor de gezondheid zeer ſchadelyk was.

Dog Helvetius en Bontekoe voor de zelve.

Tegen dezen heeft de oude Hoogduitze Arts Helvetius in den Haag, een werkje, dat noit in 't licht gekomen, nog gedrukt is, en de beroemde Arts Bontekoe een kleen boekje geſchreven, waar by zy zeer klaar de nuttigheden van dezen drank voor de gezondheid aangewezen, en daar by een vaſten grond tot het verder doorbreken van de Coffi in deze Landen alomme zoodanig gelegt hebben, dat 'er nu naeuwlyks een huis van eenig fatzoen is, daar niet alle morgen ordentelyk Coffi gedronken werd, om nu niet van de menigte der Coffy-huizen, in alle de ſteden van Holland zedert opgerecht, te ſpreken, tot welke niet alleen alle Kooplieden van die ſteden en vreemdelingen, maar zelf ook de Regenten der zelve, gewoon zyn in een byzonder vertrek nu en dan te komen, alzoo die huizen ook veel na by de beurs, en dus zeer wel gelegen zyn, om malkanderen daar by een te vinden, en buiten eenigen omſlag te konnen ſpreken.

Ja het is zoo verre hier doorgegaan, dat de Heeren en Juffers, malkanderen zeer deftig ter maaltyd 's avonds onthaald hebbende, zig verbeelden hunnen pligt ontrent de vrienden niet wel waargenomen te hebben, by aldien zy aan de zelve, ſchoon 't reeds middernacht geworden is, nog niet een kop Coffi aanbieden, dat dan al meeſt ook aangenomen, en gedronken werd.

Groote handel daar uyt genoten.

Men gaat in de ſteden door geen ſtraaten, daar men niet een menigte van huizen ziet, daar Coffi en Thee verkogt werd; zeer klare blyken, dat deze handel, tegen alle vorige gedagten aan, ongemeen groot geworden, gelyk 'er na dien tyd ook geen Arts by na meer gevorderd wierd, die niet volſlagen voor het matig drinken van de Coffi geweeſt is.

Wat reden 't Coffi-drinken met ſchyn van reden ingebragt werd.

Het eenige, dat tegen het drinken van Coffi en Thee met eenigen ſchyn van reden zou konnen zyn, is het groot nadeel, dat de Brouwers der Bieren daar by komen te leiden.

Ten anderen, dat veelen op de Coffi en Thee ſterken drank drinken, om 't water (zoo het den naam heeft) af te zetten. Dit is een zeer quaad gebruik, dat daarom het goed en ordentelyk gebruik van de Coffi by gematigde lieden niet wegneemd, alzoo men op die wyze ook de heilzaamſte Artſenyen misbruiken kan, die men daarom egter op zyn tyd en na behooren kan gebruiken, hoedanig het ook met de Coffi gelegen is.

Maar het ergſte van allen is, dat veel geringe lieden, welker zaaken dit niet toelaaten, en ook de dienſtboden, en andre mindre bedienden, met dat Coffi- en Thee-drinken zeer veel tyd, de eerſte tot nadeel van hunne neeringe, de laatſte tot nadeel van de Heeren en Juffrouwen, onnut verſpille, behalven veel andre ongemakken, die daar uyt nu en dan voortgekomen zyn.

Beſluyt en afſcheid van de zaaken van Mocha.

Daar ziet gy dan alles, dat wy ook van den Coffi-boom, Coffi-vrugt, en Coffi-drank, mitsgaders van 't gebruik van dien, als een aanhangzel van dien voornaamſten handel van Mocha, te zeggen hadden, waar mede wy dan ook alles, dat wy van dit Comptoir van onze Maatſchappy dagten voort te brengen, beſluiten, om tot de zaaken van Perſien over te gaan.

BESCHRYVINGE VAN PERSIEN,

Mitsgaders ons Comptoir aldaar.

VYFDE BOEK.

EERSTE HOOFD-STUK.

PErſien, en ons Comptoir aldaar. Dat een der voornaamſte van Indiën is. Waarom wy Perſien niet beſchryven. Plaatzen hier, daar wy Comptoiren, of Logien hebben. Waarom wy met Gamron *beginnen. Beſchryving van deze ſtad.* Hitte. *Wat Natien hier Logien hebben. Kaſteelen. Levens middelen. Drinkwater. Lucht-kokers, om de wind te vangen. Onverdragelyke hitte. Waringin-boom. De groote handel en winſten lokken veelen herwaards. Bewyzen wat 'er de Engelzen, Franſchen en wy verhandelen. Waaren hier getrokken, of hier vallende, de winſten hier wel eer. Ethr, en Olie van Roozen. Lekkere Amandelen, Perſiaanſche wyn. Ons Comptoir en bedienden hier. Hun inkomen. Statie en pracht van onzen Directeur. De Heer Hoogkamer's agting by den Koning, en Adel van Perſien. Geen grooter winſten zyn oit, dan door de* Heer Caſtelein, *gedaan. Die groote Rykdom zoo voor de E. Maatſchappy, als voor zich zelven, eerlyk vergaderd. Plegtlykheden by de komſt van een Directeur hier. Wat de Hertog van* Gamron *aan hem, en hy, van wegen de E. Maatſchappy, aan den zelven ſchenkt. Ons Comptoir tot* Spahan. *Lyſt der Directeurs der Commiſſariſſen, en van onze Gezanten aan de Koningen van Perſien. Ons Comptoir van* Spahan. *Beſchryving van die ſtad. Hare groote Poorten. Wyken. 's Konings Paleys, en des zelfs Poorten. Hare ſlegte Veſting. Voortreffelykheyd en groote der Meydaan. Twee fraeje* Mesdjids. *De* Sjaarbag. *De voorſteden. Der Perſiaanen aard. Staat-voering. En maaltyden. Hoeren op de zelve te hebben, is een oud gebruik in Perſien. Dat met verſcheyde bewyzen geſtaafd werd.*

ONder de Ryken van Indiën, daar de Nederlandze Maatſchappy van oude tyden af hare Comptoiren gehad heeft, mag voor al dat van Perſien wel geteld werden, een Ryk, dat in de dagen van Nimrod, na Chams zoon, Chus, in die van Kedor Laomer, Abrahams tydgenoot, Elam, na Sems zoon, en na Perſeus (Jupyns zoon by Danâe Koning Acriſius dochter) Perſien; maar gelyk ook de hedensdaagze Perſiaanen dit land Farſi of Farſiſtan, (dat, om Perſien uyt te maken, in 't Perſiaanſch of Arabiſch ſchrift maar twee ſtippels, zynde een (f. in de plaats van een p. verſchild) hoewel zy 't zomtyds ook wel Iraac Azemi, dat is 't Perſiaanſch Iraac (om dat 'er nog een Iraac el Arab, of een Arabiſch Iraac, is) noemen, alzoo halen andre de reden van die benaming van Perſien van 't Arabiſch woord Foeroes, een Peerd, en Faras, een Ruiter, gelyk daar van weder Faras; een Perſiaan komt, dat alles van 't Hebreeuſch woord פָּרַשׁ Faras, een Ruyter, of een, die 't peerd met ſpooren ſteekt, afſtamt. Een naam, welke dit land in de H. Schrift eerſt in, en na Koning Cyrus tyd (bevorens altyd Elam genaamd zynde) droeg, om de ſchoone peerden, die hy 'er eerſt inbragt, en die men 'er hedensdaags nog van ettelyke duyzend Ryxdaalders in vind.

De Grieken plagten dit land Panchaya, en, na Cepheus, Cadmus broeder, en Agenor's zoon, ook wel Cephene te noemen, hoewel 't met den naam van Perſien tot nog toe bekend is.

Het is een van de beroemſte Koninkryken van het Ooſten, en daarom (ſchoon 'er al veel door andren; dog ook

met

met veel miſlagen, om d'onkunde der Perſiaanſche en Arabiſche Taalen van gezegt is weerdig dat wy 'er mede iets van zeggen, waar op men wat vaſter ſtaat, dan wel op 't ſchryven van andren zal konnen maken; zoo om den Grooten handel, die onze Maatſchappy daar nog dryft, als om dat zy al vroeg daar een Comptoir gehad heeft.

Waarom wy Perſien niet beſchryven.

Men moet hier van ons nu geen wydluftige beſchryving van dit Ryk, alzoo dat tegen ons voorgaande beſtek aanloopt, verwagten: want ſchoon wy die mogelyk ruym zoo wel, als andren, zouden konnen geven, zullen wy dat egter, gelyk dat ook ontrent 't Ryk van den Grooten Mogol, by 't verhandelen van de ſtoffe van Suratte, en Bengala, nagelaten is, niet doen, en maar alleen van eenige ſteden ſpreken, om dat wy hier maar als Koop-lieden geduld werden, geen eigendom aan die Landen, en aldaar maar een Beſtierder van den handel, daar wy in de Landen, by ons veroverd; gemeenelyk een Land-Voogd hebben.

Nogtans om te beter bevatting van de gelegenheid der hedensdaagze Perſiaanze Provintien en Landen te krygen, hebben wy gemeynd niet qualyk te doen, met de Oude en hedens-daagze naamen der zelve hier by te voegen.

De Ouden hebben Medien, Hyrcanien, Margiana, een deel van Aſſyrien, Parthia, Aria, Parapomiſus, Chaldæa, of een deel van Babilonien, Suſiana, Perſien, Caramania, Drangiana, Arachoſia, Gedroſia, en meer andre Landen, gekend, die zedert die tyden, by verſcheide ſtaats-omwentelingen geheel andre naamen bekomen hebben, gelyk ons in 't vervolg blyken zal.

Nieuwe naamen.	Oude naamen.
Sjirvan, en Dilemnon.	Media Atropatia.
Gilan.	Media Satrapena.
Iraac Azemi voor een gedeelte.	Media Choromitrene.
Tabareſtan, Georgien.	Hircania.
Als ook een gedeelte van Choraſaen, Rhæmus.	Margiana.
Churdeſtan, en een deel van Izaac Agemi.	Oud Aſſyrien ten deele.
Rhæmus ten deele, en Choroſan dito.	Parthia.
Choraſan verder.	Aria en Parapomiſus.
Iraac el Arab.	Chaldæa.
Chuſiſtan.	Suſiana.
Fars.	't Oud Perſien.
Kirman.	Caramania.
Sableſtan.	't Woeſt Caramania.
Sigiſtan.	Drangiana.
Makeron.	Gedroſia.
Candahar.	Arachoſia.
Suſter (in Chuſiſtan)	't Aloude Suſan, of Suza aan den vloed Eulæus of Choaſpes, nu Tiritiri genaamd.
Mozul.	Ninive.
Bagdaad.	Babel, te weten het nieuwe, gelegen aan den Tigris.

En alle deze byzondre Provintien maken doorgaans een gedeelte van den Titel van den Koning van Perſien uyt, die zig ook wel de Keizer van Perſien noemen laat.

Om daar af egter iets, dat noodig is en betrekking heeft tot de zaaken, die wy verhandelen, te ſchryven, meinen wy dat het niet ongevoegelyk zyn zal, die ſteden in dit Ryk, waar in de Nederlandze Maatſchappy van den beginne af hare Comptoiren, Logien, en huizen tot haar verblyf gehad heeft, den Leezer zoo kort en beknopt, als 't ons mogelyk is, voor oogen te ſtelen.

Waarom wy met Gamron beginne.

Deze zyn Gamron, en Spahan, dog in Sjiraas, en Laar hebben wy een Huys, en in Baſſora plagten wy ook een Comptoir en Logie te hebben.

Wy zullen met Gamron een begin maken, om dat wy hier ons Hoofd-Comptoir hebben, en om dat den Directeur

recteur gewoon is hier zyn verblyf te nemen.

Wanneer men de reys na Batavia herwaards aanneemd, dat men in Auguſtus of September doet, heeft men ontrent 1160. a 1170. mylen, om 'er te komen, af te zeylen, en men is ontrent een maand onder weeg.

Het eerſte land, dat men in 't gezicht krygt, is de wal van Arabien, langs welke men zeyld, tot dat men de Kaap of den hoek van Raſalgate, omgeloopen zynde, de Golf van Perſien inloopt, en van daar voor by de Arabiſche ſtad Mascate na Kaap de Moſandon overſteekt, alwaar men dan ontrent de ſtraat van Baſſora de Eilanden Ormus, Kismis, Lareek en Congo ontmoet, en korten tyd daar na op de Rheede van Gamron komt, zynde Ormus 50 mylen Z. O., Kismis Z. Z. W. 4½, Lareek Z. Z. O. 5 mylen, en Congo nog wat verder van deze ſtad gelegen; daar men zomtyds nog wel wat langer over bezig is.

Beſchryving van deze ſtad.

Zy werd van de Portugeezen van ons, en van andre volkeren, Gamron; maar van de Perſiaanen Bendar-Abâſſi, dat is Abaas-ſtad, genaamd, een naam, die zy gevoerd heeft, na dat Abaas de Groote, Koning van Perſien, de zelve, door hulp der Engelzen (gelyk wy in 't vervolg breeder aanhaalen) veroverd, en in aanzien gebragt had. Zy legt op de lengte van 78 graaden en 45 minuten, en op 27 graaden 20 minuten N. Breedte, en is meeſt van de overblyfzelen der ſtad Ormus gebouwd. Zy plagt voor dien tyd maar een viſſchers-dorp te zyn.

Men giſt, dat de ſtad ruym een myl O. en W. langs ſtrand uitgeſtrekt legt, en zy vertoond zig na de land-kant vlak onder een zwaren berg, van welke in den heeten tyd, tuſſchen Mey en September de winden, die van de Arabiſche wal daar tegen komen waejen, met een ongeloofelyke en ſmoorende hitte in de ſtad nedervallen, op welken tyd men genoodzaakt is alle openingen, zoo men niet ſmooren wil, te ſluiten. Ook konnen de winden van de daar byleggende heuvelen 't ſtof zoo opjagen, dat men dikwils de ſchepen, die op de Rheede leggen, niet zien kan.

En 't is daarom, dat de vermogende zig op dien tyd meeſt Landewaard in begeven, alzoo de hitte hier dan onverdragelyk is dat wel te begrypen is, als men zig maar eens verbeeld, dat 'et hier zomtyds in 2 a 3 jaar niet eens regend.

Zy is zeer nauw van ſtraaten, en wel voornamelyk daar zy eenige waaren van belang verkoopen, om die voor de ſterke zon, zoo veel 't mogelyk is, te dekken.

Wat nu de huizen in de zelve aangaat, die zyn meeſt van Leem en ſteen, en zeer weinige met Kalk opgebouwd, en alle boven plat.

De Bazaars, of Markten, die men hier heeft, zyn van weinig belang.

Wat Natien hier Logien hebben.

De voornaamſte gebouwen der ſtad zyn onze Logie, en die van de Engelzen en Franſchen van welke twee eerſte gemeenelyk een vlagge waejt; alzoo die der Franſchen maar een gemeen huys is.

Buiten deze Logien, onder welke de onze aan 't Ooſt einde der ſtad legt, en wel 't voornaamſte gebouw der zelve, alzoo 't zeer groot, net, en nog maar 23 a 24 jaaren oud is, heeft men het Paleis van den Perſiaanſchen Hertog, Beſtierder der ſtad van wegen den Koning, hoewel dat in zig zelven van weinig belang, en voor zulk een Heer vry ſlecht is.

De verdre huizen zyn door de bank zeer gering, en ſchoon 'er al veele van die zoort zyn, is 'er egter voor een vreemdeling naeuwlyks gelegenheid, om ergens in te komen.

Kaſteelen.

Daar zyn ook twee Kaſteelen; een dat ontmanteld, en een ander, dat redelyk wel van geſchut voorzien, dog in een ſlegten ſtaat is. Na de land kant plagt 'er een muur om de ſtad te loopen; dog deze is nu zoo vervallen, dat ze geheel en al open legt.

Levensmiddelen.

Schoon 't in de ſtad zeer Dor en bar is, en men daar by na loover nog gras, dan hier en daar in een tuyntje nog wel eenige moeskruiden, als radys, knoflook, en wat dies meer is, en ook wel een Enkelen boom, en voor al een Dadelboom ziet, die 'er zeer wel tieren, is 'er egter alles nog redelyk wel voor geld te krygen, vermits van 't Eiland Kismis zeer veel Perſiken, Abrikoozen, Orangie Appel, Druiven, Amandelen, en meer andre vrugten, daar, en daar ontrent vallende, herwaards gebragt werden.

Men heeft 'er overvloed van viſch; hoewel men 'er ook redelyk wel vleeſch bekomen kan.

Drinkwater.

Een groot ongemak is het, dat, zoo men recht goed drinkwater hebben wil, men het wel 3 mylen van de ſtadt moet laten halen, en ſchoon het een uur van de zelve ook wel te vinden is, valt dat egter in verre na zoo goed niet. Ook wil men, dat men alleen door dit ſlecht water hier van een zeker zoort van lange en zeer pynelyke wormen in de beenen geplaagd werd.

In tegendeel is het weer een groot gemak in den heeten tyd, dat alle de voorname huizen van wind-buizen voorzien zyn, door middel van welke zy de minſte wind, die 'er is, in hunne vertrekken, we-

ten te vangen. De beſte koelte egter heeft men des avonds, en des nagts boven op de huizen, daar men gewoon is, zonder het minſte ongemak van de lucht, te ſlapen; dat egter maar in den heeten tyd geſchied, want in het ander of 't winter Sayſoen, ſlaapt men in huis, om dat het dan 's nagts te koud vallen zoude.

Lucht-kokers, om de wind te vangen.

Men zegt dat 'er geen hitte in Indiën by, die hier valt, te vergelyken is. Veele laten zig by dag of tegen den avond wel van 't hoofd tot de voeten toe nat gieten, of gaan in water-putten zitten, en dan hebben zy nog werk, zoo zy 't harden, en de felle koortzen, die dan hier heerſchen en by na alles wegſleepen, ontduyken konnen.

Onverdragelyke hitte.

Zoo ras de hitte maar begind, begeven zig veelen na een plaats, Atsjien, of Aſſeen, genaamd, daar het vry koeler is, alzoo de grootſte hitte meeſt door de ſtuiting en nederſtorting der heete winden tegen 't gebergte, gelyk wy bevorens zeiden, veroorzaakt werd

Men heeft daar ook een grooten en zeer dikken wortel-of Waringin-Boom, diens wortels weder tot verſcheide ſtammen gegroeid, en zoo wyd uitgebreid zyn, dat zy wel 2 a 300 treden in den omtrek beſlaan. Onder de zelve is een kleen Benjaans Tempeltje, waar in zeker Heilig (andre zeggen de planter van dezen boom) begraven legt. In't zelve branden eenige Lampen, en by dat graf onthoud zig gemeenelyk een oud man, die meeſt van aalmoeſſen leeft. Deze boom, een diergelyke, als 'er buiten Suratte ſtaat, is geen minder Heiligdom, als wel eer by de Druides de Eiken-boomen waren, welke, gelyk ook de Eiken van Delphi, haren oorſpronk aan de oude Hebreen, al van Deboras tyd af. Gen. 35. 8. of mogelyk al van Abrahams Eiken boſſchen Gen. 13: 18, gelyk men de eerbied aan boomen en boſſchen aan Abrahams geplant Bolch Gen. 21: 33. al mede verſchuldigd is.

Waringin-Boom.

Op deze plaats, en nog een myl of twee Land waard in, is het veel koeler, aangenamer, en ook vry groener en friſcher voor 't gezigt, alzoo men daar fraeje lommer van Dadel-boomen heeft. Die plaats, maar 3 Perſiaanze myken of Farſangs van Gamron werd Aſſeen of Atsjien genaamd, alwaar men die ſtank van Gamrons ſtrand, nog die verſtikkende hitte onder dien berg zoo niet heeft. Ook groejen hier velerley kruiden, als 't zwart Lougenkruid, melk-kruid, nippe of Kattoenkruid, lever-kruid, Moſtaard-kruid, Centaurium van de minder zoort, winter-Kers, veld-Papaveres, Braamen, Ganzenvoet, Atach, Cichorey, Dilloe, Garſt, behalven dat de Valleyen ook vol allerlei Indiaanſche ſtruik-gewaſſen zyn; ook 't Kruid Lyſimachia met een witte bloem en met vyf bladen, en met een uitgebreiden roodagtigen kelk.

Wat nu den handel van Gamron betreft, ſchoon de onverdragelyke hitte het zoo afzienelyk maakt, is die hier egter zoo aanzienlyk, dat veelen, om het groot gewin, dat hier op de waaren valt, die groote hitte tragten te verduuren, op hope van in korte jaaren ryk te zullen zyn; dog de meeſte ſchieten 'er het leven by in, waar by de langſt-levende na alle ſchyn het beſt vaart.

De grooten handel en winſten hier.

Dat het 'er egter, als men zich wat voorzigtig draagd, en zich niet te veel in deze en gene dingen te buiten gaat, nog al wel te harden is, toonen verſcheide voorbeelden van Heeren, die 'er redelyk lang gelegen hebben, en nog in 't leven zyn, onder welke de Heeren Caſteleyn (nu onlangs nog algemeyn Beſtierder van Indiën) en de Heer Oets (nu onlangs als Buiten-gemeen Raad van Indien overleden) wel van de voornaamſte mogen gerekend werden, alzoo die eerſte Heer'er 24 a 25 jaaren (zoo ik meine) en de ander weinig minder tyd, gelegen heeft, behalven dat de laatſte 'er 1722. nog lag. De meeſte menſchen raken 'er door eigen onvoorzigtigheid, van te veel fruyt te eeten, en te veel of te ſchielyk water te drinken, aan hun eynde.

Zeer groote vaart is op deze ſtad, zoo van ons, als van de Engelzen, Franſchen, Armeniers, Hindoeſtanders, en Arabiers, die met hunne ſchepen een groote menigte van allerlei waaren aanbrengen, behalven dat 'er ook veel met de Caffila's, of Carravaanen, van Conſtantinopel, Aleppo, Damascus, en Smyrna, over Bagdaad na Ispahan komen; welke waaren dan van daar zoo al verder in October of November herwaards aan gebragt werden.

Het meeſte, dat 'er de Engelzen brengen, beſtaat in Engelze Lakenen, Tin, ſtaal, &c: De Franſchen zyn 'er meer voor den naam, als metter daad, alzoo zy daar al zoo weinig, als op andre Comptoiren van Indiën, verrichten. Zy hebben te Sjiraas een wyn-pers, zonder welke zy voor zich zelven, en ook voor andre volkeren, met een voorrecht, 't anders hier onmogelyk zouden konnen gaande houden.

Wat 'er de Engelzen, Franſchen en wy verhandelen.

Wat onzen handel aangaat, die overtreft die van alle andre Natien hier zeer verre, en geeft zeer groote winſten aan onze Maatſchappy zoo op de goederen, die zy hier brengt wel voornamentlyk, als op de waaren, die zy hier van daan voerd.

De

De waaren die wy herwaards brengen, zyn deze:

Waaren hier getrokken, of hier vallende.

Benzoin.
Speauter.
Cardamom
Caweh.
Olifants-Tanden.
Damaſten.
Pelangs.
Nagelen.
Peper.
Tin.
Lakenen.
Bengaalze kleeden.
Radix Tsjina.
Suyker.

Onze Maatſchappy zend 'er jaarlyks (behalven dat 'er de byzondre kooplieden brengen) 12000 pakken Suyker af, ieder tegen 150 pond gerekend, die te zamen 1800000 ponden uytmaaken, en die na Spahan gevoerd werden.

Men voerd hier van daan:

Roozewater.
Perſiaanze wyn.
Piſtasjes.
Amandelen.
Wolle Tapyten, gemeene voor Malabar, en Ceylon.
Dito met goud-doorwerkte. En zommige van dien ieder elleboog vierkant 80 Tomans koſtende.
Perſiaanze paarden.
Kirmanze wol.
Fluweele ſtoffen, } die beſt in Gilan
Zyde dito. } vallen.
Baalen met Zyde.
Zilvre Perſiaanze Abâsjes voor Malabar.
Aſſa Fœtida, of duivels-drek.

Van welke zyde de Koning, volgens zeker verdrag, jaarlyks gehouden is 100 Carga's, ieder van 408 pond, en aldus te zamen 40800 ponden, aan onze Maatſchappy, hoewel 'er zeer weinig winſt op valt, te leveren.

En winſten hier wel eer.

Men wil, dat de E. Maatſchappy hier in oude tyden wel 4 a 5 Tonnen gouds aan zuyvre winſten, op 't gene zy 'er bragt, plagt te hebben, en ik hebbe redenen om te gelooven, dat zy nu niet minder zyn, alzoo die genen, die 'er na toe vaaren, zeer veel geld winnen, zonder dat dit de voordeelen der E. Maatſchappy benadeeld. Een klaar bewys, dat 'er nog altyd te weynig van die waaren, die 'er getrokken zyn, gebragt werd.

Ethr, en olie van Roozen.

Byzondre lieden brengen 'er Ethr, en ook olie, van Roozen van daan. Het eerſte is als de wezentlyke en dikſte olie uyt de zelve; en men moet voor een ampulletje van een halven pink lank, zes Keyxdaalders in Perſien, en thien dito op Batavia, geven.

Lekkere Amandelen.

De Amandelen, die zy 'er van daan brengen, zyn kleen en rond; dog zeer dun van ſchaal, zoo dat men die zonder moeite in ſtukken drukt, en zoo lekker van ſmaak, dat men 'er zig niet af verzadigen kan. Immers onze allerbeſte Amandelen zyn daar niet by te vergelyken.

Perſiaanze wyn.

Men heeft 'er ook tweederley wyn, witte en roode. Men krygt op Batavia gemeenelyk de bleek-roode, die door de bank vry ſerp, wreed, en maar gemeen van ſmaak; dog ſterk is; maar ik heb nog een zoort gedronken, die hoog rood, veel lyviger, ſwaarder, Geeſtryker, en by na als de Florentynſe wyn was. Ik wil wel bekennen, dat ik noit beter wyn, als deze laatſte, geproeft heb; en van die zoort werd gemeenelyk voor de Heeren der hooge Regeering van Indiën gezonden. Ook is de witte wyn hier zeer goed; maar werd zelden overgezonden. De beſte Perſiaanze wyn heeft men in Sjiraas.

Ons Comptoir, en Bedienden hier.

Wy hebben hier ons Hoofd-Comptoir, tot het welke als bedienden der E. Maatſchappy behooren de Directeur, of Beſtierder van den handel van Perſien, de Tweede perſoon, zynde een opper-Koopman, de Fiscaal, zynde een Koopman, een pakhuys-Meeſter, die onder-Koopman is, nevens nog eenige andre onder-Kooplieden, ofte Aſſiſtenten, en eenige Soldaaten, als oppaſſers van den Heer Directeur, mitsgaders zoo veele Inlandze bedienden, als hy, met zynen Raad voor den omſlag der E. Maatſchappy daar noodig oordeeld.

Deze hebben hun verblyf in de Logie, die 1698. onder de Heer Hoog-kamer begonnen, en onder den Heer Wichelman meeſt voleind, vry groots en ruym opgetrokken, en van veel deftige vertrekken voorzien is.

Hun inkomen.

De Maand-zoldyen van alle deze Bedienden, en de verdre buiten-voordeelen, zyn even eens, als die van den Land-Voogd, Tweeden perſoon, en verdre Bedienden van de Kuſt van Choromandel, of als die van de Directeurs van Bengale, en Suratte, en hunne Bedienden; dog de verborgene voordeelen by hunnen byzonderen of verboden handel, geven hen eerſt de rechte winſten, om welke zy die groote hitte daar verduuren, en die zyn ongemeen groot.

Statie, en pragt van ouzen Directeur.

Ook moet de Directeur of Beſtierder van den handel hier, even als die van Bengale, en Suratte, een grooten ſtaat, om niet minder, als de Hertog alhier te zyn, vertoonen, om dat de Perſiaanen,

ſiaanen, en Mogolders hunne agting voor iemand na mate van zyne pragt en uytwendigen ſtaat, gewoon zyn te richten.

Vermits nu de Engelzen, en andre Europeiſche volkeren, hen daar in navolgen, moeten onze Directeurs, om hun ſatzoen te houden, dit al mede zoo doen.

Gemeenelyk is de toom, kin-keten, en 't verdere tuig of de toerusting van zyn peerd, mitsgaders de Kaljan (of de fles, waar door zy gewoon zyn op zyn Perſiaans tabak te rooken) die hem nagedragen werd, van zuiver goud.

Behalven zyn Lyfwacht, gaan 'er, wanneer hy met dezen of genen een uytſpanning gaat nemen, of wel iemand bezoeken, gemeenelyk eenige Tolken, en ook 10 a 12 Loopers (die men in Perſien veel heeft) voor uyt, behalven dat hy daar gemeenelyk van de ſatzoenlykſte bedienden verzeld werd, zoo dat hy met geen minder ſtoet, als van 25, 30, a 40 perzoonen omringd is, en zoo zy tegen den avond t'huis komen, werd 'er al vroeg met zeer groote en dikke Fakkels, 't zy van zuiver waſch, of ook wel van eenige met olie beſtrekene lappen, die zy in een yzer vat gewoon zyn te dragen, voor uyt gelicht, die een groot licht van zich geven, en dienen ten bewyze, dat 'er een man van groot aanzien aankomt.

De Heer Hoogkamers agting by de Koning, en Adel van Perſien.

Onder alle de Directeurs, is 'er geen geweeſt, die zich door zyne goede gedeerden, ſtaatvoering, en grondige kennis van de gewoonten en plegtlykheden van het Perſiaanſch Hof, by den Koning, en de Hovelingen, zoo geacht heeft weten te maken, als de Heer Jacob Hoogkamer, die (gelyk wy hier na breeder toonen) als Gezant van wegen de E. Maatſchappy aan Sjah Hoſſein 1701. gezonden is.

Groote winſten door de Heer Caſteleyn, gedaan.

Even zoo is 'er geen van de Directeurs der E. Maatſchappy alhier geweeſt, die in zeer weynig jaaren meer geld voor de E. Maatſchappy, en voor zig zelven (zoo men zegt) gewonnen heeft, dan de Heer Frans Caſteleyn.

Groote Rykdom.

Wanneer die Heer, op Batavia gekomen, het huys op de groote Rievier, dat hy van zyn Edelheid, de Heer Johan van Hoorn, gekogt had, voor ſchepenen zou laten overdragen, zeyde zyn Edelheyd (zoo my door een Heer, die dat uyt de mond van dien Heer heeft, gezegt is) tegen een van die ſchepenen: Myn Heer Schepmoes, de Lieden zeggen, dat ik veel geld heb; maar gy gaat na een Heer, die wel een legger (een vat van ruym 400 kannen a 10 mutsjens ieder) met goude ducaaten heeft.

Ook heb ik van Heeren, die dit wel meynen te weten, verſtaan, dat die Heer, toen wy met de Mooren in Suratte 1704. tot 1706. over hoop lagen, in die 3 jaaren wel 30 Tonnen gouds voor de E. Maatſchappy, en niet minder voor zich zelven, zuyver, en zonder zyne Heeren en Meeſters eenigzins te benadeelen, overgewonnen heeft, waar over men beſt zou konnen oordeelen, als men wiſt, met hoedanigen overleg dit geſchied zy, dat wy, om veel reden, zullen laten beruſten; zynde het genoeg, dat zich de E. Maatſchappy, over den zonderlingen yver en 't gelukkig beleyd van dien Heer in alle manieren te danken heeft. Zoo voor de E. Maatſchappy als voor zich zelven, eerlyk vergaderd.

Plegtlykheden by de komſt van onzen Directeur.

Wanneer nu hier een Directeur van onze Maatſchappy eerſt aangekomen, en in zyn Ampt getreden is, werd hy niet alleen van alle de vreemde Bedienden van aanzien, en door den Engelzen Directeur, maar op een zeer hoffelyke wyze ook van den Hartog, verwelkomt, en veel heyl by de intrede van zyn Ampt toegewenſcht, dat niet zonder een deftig onthaal na 's Lands wyze geſchied, waar tegen onze nieuwe Directeur dan ook verplicht is de tegen-bezoeken te doen.

Wat den Hertog van Gamron aan hem, en hy, aan den zelven ſchenkt.

Op dien tyd nu ſchenkt de Hertog aan zyn Ed: ook een ſchoon Perſiaans paart, met zyn goud tuyg, dat onze Directeur dan ook niet onder zich laat, maar met een heerlyk geſchenk beantwoord.

Ook werd dan aan dezen Hertog een geſchenk van wegen de E. Maatſchappy gedaan, het geen in de navolgende goederen beſtaat.

200 pond kruyd-nagelen.	koſtende gl:	85---	12-8.
300 Dito Rompen.		35---	7-0.
150 Dito Caneel.		46---	4-8.
1000 Dito peper.		126---	9-8.
3000 Dito Bataviſche Poeder-zuyker.		293---	3-8.
250 Dito Candy.		46---	7-8.
3 Dito Foelie.		1---	17-8.
15 Ps. Porcelyne Schotels in de plaats van 5 oncen oliteyten.		17---	11-8.
9 eilen rood Laken.	63-10-0.		
3 Dito groen dito.	18-19 0.		
	——	82---	9-0.
Bedragende te zamen		735---	2.8.

Vermits wy tot hier toe 't vornaamſte, dat 'er van Gamron te zeggen valt opgeſteld hebben, zullen wy de Beſchryving van dit Comptoir met een Lyſt van alle de Heeren Directeurs, en opper-beſtierders van den handel der E. Maatſchappy in dit Ryk, mitsgaders van de Heeren Commiſſariſſen over Perſien, en de Gezanten,

zanten, die (voor zoo verre ons bekend is) hier na toe gezonden, en aan de Koningen van Perſien van 't begin af tot nu toe afgevaardigd zyn, beſluiten.

Wy hadden 'er wel geerne de Tweede perzoons, en verdre bedienden, bygevoegd; dog wy hebben hunne naamen, en de nette tyd van hunnen dienſt aldaar, wat moeite daar toe ook aangewend hebben, niet konnen magtig werden.

LYST

DER

HEEREN DIRECTEURS, of der BESTIERDERS van den Handel

VAN

PERSIEN.

Lyſt der Directeurs van Perſien.

Pieter van den Broek, van Antwerpen, Beſtierder van A°. 1620. tot A°. 1629.
Dog Huybert Visnicht nam Perſien, uyt zyn Ed: naamwaar, al van 1626; die ik zie dat 1629. nog leefde.

Johan van Hazel, of van Haſſelt, was 'er 1632. nog.	1629.	1632.
Henrik Hagenaar, opper-Koopman.	1632.	1633.
Nicolaas Overſchie opper-Koopman, 10 Maart.	1633.	1638.
Adam Weſter-wolt, Directeur.	1638.	1639.
Adriaan van Ooſtende als opper-Koopman.	1639.	1640.
Wollebrand Geleynſſoon, Directeur.	1640.	1643.
Karel Conſtant.	1643.	1645.
Wollebrand Geleynſſoon, de Jonge	1645.	1647.
Nicolaas Verburgh.	1647.	1649.
Jacob Willemſſoon.	1649.	1660.
N. . . . . Sandvliet.	1660.	1663.
Henrik van Wyk.	1663.	1665.
Huybert de Lareſſe.	1666.	1667.
Ysbrand Godsken.	1667.	1670.
Lucas van der Duſſen.	1670.	1672.
François de Haze.	1672.	1675. a 1676.
Frederik Lambertſſoon Bent.	1676.	1680. a 1681.
Reynier Caſembrood.	1681.	1683.
Juſtus van den Heuvel.	1683.	1688. a 1689. overleden.
Joannes Keyts.	1689.	1690. overl.
Adriaan Verdonk.	1690.	
Alexander Berganje.		1697. overl.
Jacob Hoog-kamer.	1698.	1701.
Magnus Wicchelman.	1701.	1705. overl.
Frans Caſteleyn.	1705.	1708.
Willem Bakker.	1708.	1712.
Pieter Macaré.	1712.	1713.
Henrik Grouſius.	1713.	1714.
Willem Bakker.	1714.	1715.
Johan Joſua Ketelaar.	1715.	1718. overl.
Jan Oets.	1718.	1722.
zynde 1720. buiten gemeen Raad geworden.		
Joannes de Croeze.	1722.	1724. overl.
Pieter 't Lam.	1724.	

COMMISSARISSEN van PERSIEN.

De Commissarissen van Persien.

Rykhof van Goens, de Oude.	Aº. 1654.
Willem Volger.	1671.
Dog hy heeft alleen in Bengale geweest, zonder Malacca. Suratte, of Persien te konnen afdoen.	
De Ed: Heer Reynier Casembrood, buyten-Gemeen Raad van Indiën.	1683. 1685. en hier overled.
De Ed: Heer Johan van Leenen.	1689. 1692.
Johan Josua Ketelaar.	1716.

GESANTEN der E. MAATSCHAPPY aan de KONINGEN van PERSIEN.

Onze Gezanten aan de Koningen van Persien.

Nadat Sjah Abas de 1. 1624. een Gezant aan haar Hoog Mog. gezonden had, die 1626. weer in Suratte, en 1627. weer in Persien quam, is aan dien Vorst afgevaardigt.

Jan Smit.	1627.
Johan Cunæus gemeen Raad vaan Indiën.	1651. 1652. Aan Sjah Abaas de 11.
Johan van Leenen, Buiten gemeen Raad van Indiën.	1689. Aan Sjah Sefi de 11, of anders Sjah Soeleyman genaamd.
Jacob Hoog-kamer.	1701. Aan Sjah Hossein.
Johan Josua Ketelaar.	1715. aan dito Koning.

Ons Comptoir tot Spahan.

Behalven tot Gamron hebben wy hier ook een Comptoir tot Spahan.

Dit is de Hoofd-stad des Ryks, daar de Koning gewoon is zyn Hof te houden. Zy plagt wel eer maar een slegt vlek, of gemeen dorp, te zyn, en de Koningen waren gewoon, zich in de alleroudste tyden eerst tot Arbela of Ardebil, daar na te Tauris, dog, na dat de Turken dat ingenomen hadden, te Casbin ten tyde van Sjah Thamas te houden, maar Sjah Abaas heeft goedgevonden het zelve, van daar 1585. na Spahan te vervoeren, om zoo veel verder van, en zoo veel zekerder tegens den Turk te zyn, bevolkende de zelve met veel Armeniers, Georgiers, en andre volkeren, gelyk hy ook zeer veel tot cieraad aan deze stad toegebragt heeft.

Beschryving van die stad.

Zy werd gemeenelyk Spahan, dog van veelen ook wel Ispahan, en Hispahan, Isfahan, dog allerbest met dien eersten naam genaamd. Dit is een stad, daar men allerley Natien heeft, en daar Latyn, Fransch, Hoogduyts, Hollands, Engelsch, Italiaans, Spaans, Portugees, Persiaansch, Turks, Arabisch, Hindostans, Syrisch, en Maleyts (de taal der Geleerden van den vloed Indus af tot China en Japan toe) gesproken werd.

Het is, in opzigt van zyne frissche en zuyvere drooge lucht, de gezondste stadt (gelyk Suratte de Neringrykste) van ganisch Indiën.

Zy legt op 86 graaden, en 40 minuten lengte, en op 32 graaden en 36 minuten, N. Breedte, in 't Land-schap Iraac Azemi, of 't Persiaans Iraac, en komt met het land der Parthen, zoo als het by de ouden bekend was, over een.

Zy vertoond zig in een zeer groote vlakte, of Valley die O. en W. wel 25 mylen lang is, van zeker onkundig schryver tegen de waarheid aan een stoffige en stinkende Stad genaamd, rondom welke men na 't Zuiden en Z. W. Demawend, en pas 1½ myl 'er af de berg Koesofa ziet, waar op een zeer fraey gebouw legt, Tadjoe il Soeleyman, dat is Salomons Throon, genaamd, om dat Sjah Sefi de 11., (Sjah Hoessseins vader) die zig naderhand Soeleyman vernoemen liet, om dat hy zich by dien naam meer voorspoed en geluk verbeelde te zullen hebben, het zelve gebouwd heeft.

Zy plagt in oude tyden maar smalle aarde wallen, te hebben; dog is nu ten deelen van een steene muur voorzien, die 'er zoo dicht aangehecht is, dat men die naeuwelyks van de stad zelf onderscheiden kan. Ook loopt 'er een stuk weegs henen van de Tochtsji-poort tot de Katoen-poort een gracht om. Zy heeft egter, alzoo zy van marmere bergen omringd is, geen wallen eigentlyk van nooden, als zynde daar van genoeg omwald.

Hare groote.

Zy is ontrent twee en een halve myl in den omtrek, (dat veel verschild van de

de beſchryving van andre die aan die ſtad, en Sjulfa 2 dagen in den omtrek toeſchryven) en heeft 10 aarde poorten, die noit geſloten, nog van eenige wagt voorzien werden; zoo dat men 'er in en uyt gaan kan, als men wil, niet tegenſtaande zy ſlegte houte deuren met yzer beſlagen hebben.

De naamen der zelve zyn deze:

Poorten.
Haſſan-Abad.
Derwaſſi-Karoen.
Seydachmoedjoen.
Sjoebaroe.
Tochtsji.
Darideſt.
Derwaſſi-Noe.
Derwaſſi-Lamboen.
Derwaſſi-Daulet.
Derwaſſi-Hhadji.

Wyken. De ganſche ſtad is in 22 wyken binnen, en nog 4 wyken buiten verdeeld.

Toen zy nog maar een dorp was, plagt zy zeer wyde ſtraaten te hebben; dog nu zyn zy meeſt zeer naeuw geworden door 't groot getal huizen, die 'er zedert in gebouwd zyn.

's Konings Paleys, en Men heeft in de zelve veel aanzienelyke gebouwen. Onder deze munt het Koninklyk Paleis, en daar in 's Konings gehoor-zaal, uyt. Het beſlaat wel $\frac{3}{4}$ van een een myl in zynen omtrek, en heeft zes poorten, welker naamen deze zyn:

Ali-Capi; die ook een vry-plaats is, ſtaande tegen over de Meydaan.
Hharâm-Capeſi.
Des zelf poorten. Moerbach-Capeſi.
Gandach-Capeſi.
Gahajat-Ganna Capeſi.
Defter- Ganna-Capeſi.

Zy vertoond van buiten zeer veel Torens, onder welke 'er een is by 's Konings paarden-ſtal, die door Sjah Thamas van enkel herten-Hoofden, op eene dag, wel ten getale van 30000. door hem in zekere jagt gedood, opgericht is.

Hare ſlechte Veſting. Zy heeft ook aan de Zuyd zyde een Kaſteel van een half uur in den omtrek, loopende Ooſt op na de ſtad, en Zuyd op na de ſtads wal, zynde van een hooge aarde muyr, en wel 30 a 40 ſlegte Torens voorzien, waar uyt zich eenige ſtukken geſchut vertoonen; dog van weinig gebruik, alzoo dit ganſch geſtel zeer krank is. Van binnen zyn 'er egter veel wooningen, hoewel men aan geen vreemdelingen die laat zien, dat grond geeft, om te denken, dat het van binnen nog veel ſlegter is, dan 't zich van buiten vertoond.

In de ſtad zyn zeer veel thuinen, waar in men ook zelf in de maand Februari, en in de winter rype Meloenen, en rype druiven heeft. Ook zyn de meeſte huizen van aanzien van onder tot boven toe veeltyds ſterk verguld. Ook munten hunne Markten, en niets meer uyt, dan de Meydaan en Tsjaarbag. Voortreffelykheyd, en groote der Meydaan.

De Meydaan beſlaat in haare lengte van 't O. na 't W. 1710, en in de breedte van 't N. tot het Zuiden 210 ſchreden. Het is een heerlyk pleyn, waar in men wel eer gewoon was, voor al op den dag van hun Neuruz, of 't nieuw jaar, te peerd te rennen, en na een gouden kop, op een zeer hoogen paal, die in 't midden der zelve ſtaat, met pyl en boog, in vollen ren na de oude wyze der Porthen zig omkeerende, te ſchieten. Dat door de Hovelingen verricht, gelyk die kop den genen, die hem 'er afſchiet, eigen, en die buiten dien door den Koning nog in 't byzonder beloond wierd.

Rondom deze Meydaan loopen in 't O. en in 't W. veel hooge gebouwen, en gewelven, waar in Goudſmeden, Juweliers, en een menigte andere Ambagtslieden, zig onthouden, behalven dat een groot gedeelte daar van met Tenten, die zig vol winkels vertoonen, bezet is.

Rondom deze gebouwen zyn ook eenige Olm, en Calappus-boomen geplaatſt, die een aangename ſchaduw tegen de zonne geven.

Dewyl hier nu allerley goederen verkogt werden, ſiet men hier ook den ganſchen dag een groot gewemel en gewoel van menſchen, van welke zommigen komen, om wat te kopen, andren, om na deſen en genen Quakſalver te luiſteren; dog ook ſeer veelen om na 't paleys te gaan.

Schoon 't hier in de droge Moesſon mede al vry heet is (in welken tyd men hier in eene maand meer Meloenen, konkommers, en allerley vrugten, die wy elders noemen, dan in een half jaar in Italien, of elders in Europa gebruykt) heeft men het 'er egter in December, wanneer alles vol ys en ſneeu legt, al vry koud; beginnende in October en November met regen.

Twee fraeje Mesjids. Niet verre van den Meydaan vertoonen ſich in 't Ooſten en in 't Weſten twee Heerlyke Meſdjids of Mooſe Tempels.

De eerſte, ter eere van ſekeren Sjeich Mehed, of een Heylig, in 't rond gebouwd, is van een voortreffelyke Coepel, welkers buiten-grond groen en blaeuw, en verder met goud zeer heerlyk ingelegt is, voorzien. Men ziet ook boven op de ſelve drie goude knoppen, die by 't ſchynen der Son een groote glans van ſich ge-

geven, en aan deſen Tempel een groote heerlykheid toebrengen. Men gaat 'er van de kant der Meydaan langs een fraje trap in; maar zy is niet boven 40 ſchreden wyd. Het is ook een Koninklyk werk door Sjah Abaas den I. begonnen, en door Sjah Sefi voltoid. Het is alles van marmer dat men 'er aan ziet.

Veel grooter en heerlyker is de Sjah Meſdjid, of des Konings Tempel, die na de Weſt-Syde der Meydaan gelegen is. Hy is mede ſoo van Coepel, Verw, en ingelegt werk, als de vorige, maar ongelyk heerlyker. Hy heeft ook twee groote portaalen en twee aan weerſyden boven uytſtekende Suylen, behalven twee andren aan de Coepel. Hy is ook rond, ontrent 84 a 85 ſchreden wyd, en een van de voortreffelykſte gebouwen deſer Stad, ook is 'er een fraeje fonteyn by de ſelve.

Tegen over de Meydaan is 's Konings Trommel-huys, daar men gewoonelyk zyn Muſikanten en Speel-lieden van allerley ſlag heeft, die ſig 't zy by 't uytgaan van den Vorſt, en doorgaans tegen den avond, laten hooren.

Ook verdiend de Sjaarbag niet alleen, dat men 'er af ſpreekt; maar vertoond ook de grootsheyd der Spahanſe gebouwen, alſoo men daar Paleys aan Paleys ziet langs de heerlykſte weg, die men ſig verbeelden kan.

Sy is ontrent, 1751 ſchreden lang, ontrent 68 ſchreden breed, in 't midden met 135 Sennaar boomen aan de eene, en met 132 aan de andre kant, dog op een weg, die 1½ voet hooger, dan de beſtraate weg ter ſyden, is, beplant, en daar 5 ſchreden tuſſchen die ſchoone hooge en Lommerryke Boomen, die 10 ſchreden van een ſtaan, breed.

Als men nu deſe ten eynde is, komt men over de beroemde Brug, die over de Rivier Sendero geſlagen, Allah-Verdi-Chan (na des ſelfs maker) genaamd, 540 ſchreden lang, 17 breed, en van groote ſteenen zeer Heerlyk, met 33 Bogen gemaakt is, aan wederzyden van de weg met 93 Niches, of uyt hollingen, voorſien zynde. De brug is ongemeen fraey, en de verdre weg, met veel heerlyke gebouwen, daar toe behoorende. Dit en de voornoemde andre heerlyke gebouwen, ſiet men in 't werk van de Heer Cornelis de Bruyn zeer fraey na 't leven afgebeeld.

Daar na komt men by de Heerlyke Thuyn des Konings, Haſaar Sjeriep genaamd, die in zyne lengte van 't N. na 't S. 2280, en in de breedte 1645 ſchreden vervat.

De voorſteden. De voorſteden Sjoelfa (daar ſich een groot getal ryke Armeniers onthouden, en waar na toe van Spahan een heerlyke weg. aan weerzyden met Sycombooren beplant, en een groot half uur lang, is) Tabrits-Abad, Haſſan-Abad, en Gebber-Abad, geven al mede een groot cieraad aan Spahan. In deze Heerlyke Stad ſiet men een ſtroom van allerley menſchen, zoo ingezetenen, als vreemdelingen: want behalven de Perſiaanen heeft men 'er een groote menigte van Armeniers, Georgianen, allerley verdere Indiaanen, en niet alleen zeer veel Jooden; maar ook veel Portugeezen, Engelzen, Nederlanders, Turken, Tartaaren, Moſcoviten, Hoogduytſchen, en meer andre volkeren, die men wil, dat wel 500000 zielen zouden uytmaken. De Ingeſetenen van deze Stad.

Ook zyn hier verſcheide gebouwen door deze en gene Portugeeſche Vaders, door eenige Franſche Geeſtelyken, ook van de Carmeliten, Jeſuiten, en Dominikaanen opgericht, die hier ider hun byzondre wooning en Convent hebben. Ook zyn 'er in de Stad twee heerlyke Carrawaan Zara's, eene van Sjah Hoesſeins Moeder, en eene van Sjah Soeleyman.

Alles op te noemen, wat in die ſchoone Stad te ſien is, vereyſcht een veel wyder beſtek, dan 't onſe, behalven dat dit reeds van andren gezegt, en ons voornemen eigentlyk maar is, zaaken aan den dag te brengen, die van andren zoo nog niet gemeld, nog vertoond zyn,

Daar zyn 'er die zeggen, dat zy om de kleene beeken, en om 't gebrek van water, door geen Leger te genaken is; dog Miriweys heeft het tegendeel getoond.

De Perſiaanen behoeve ik in hun gewaad, nog aart niet te beſchryven, alzoo men de zelve tot Amſterdam overvloedig heeft, en men ze daar dagelyks zien kan. Zy gedragen zig daar egter anders, dan in hun eigen land, waar in zy vry moediger, en horzeliger van aard zyn, willende niet het minſte van een vreemdeling verdragen. Der Perſiaanen aard.

De Hovelingen zyn in hunne ſtaatvoering zeer groots en pragtig, hoewel zy hun byzonder belang in allen deelen weten te behertigen. Staatvoering.

De Tulband der Perſiaanen werd geoordeeld de rechte Tiara, of Cydaris der ouden, te zyn, dat eer gezegt, dan bewezen werd. Tuſſchen die van de Koning en van een gemeene Perſiaen is geen ander onderſcheid (buyten de Juweelen en Reygersvederen) dan dat de Vorſt het agterſte van zyn Tulband voor zet. Ook vercieren de Perſiaanen deze Tulbanden op hunne Feeſten ongemeen met allerley Juweelen. Als zy zullen groeten nemen zy die noit af; maar zy buygen hunne hoofden zeer zedig: zeggende: Salam Alekom,

dat

dat is: vrede zy met u, en zoo gy hen zoo groet, zeggen zy weer Ale kom Salam, dat is: en over u zy ook vrede, leggende hun handen kruis-ling over hun borſt.

Hunne ſchoenen zyn van leder van allerlei verwen, voor ſcherp op en met de punten na boven loopende, en met nagels beſlagen, om zig tot een deftige langzame tred te gewennen, of, zoo andre willen, om ten teeken van eere, even eens by na als de Athenienſen hunne krekels en de Romeinen halve maankens aan hun ſchoenen droegen, een fray cieraad daar te hebben, of wel om de halve maan van Mohhammed te verbeelden, en in hun geheugen te houden.

Hunne ringen zyn zomtyds met agaathen, of ſpreuken uyt den Coraan, of met hunne naamen bezet.

Voor goude ringen hebben de Perſiaanen weinig agting, en keuren die van zilver beter, om dat Mohhammed zilvere gedragen, en die, als vol verborgene kragten zynde, ook aan Oetsman ten Legaat gemaakt heeft.

Yzere ringen zyn daar ook; dog alleen by Slaven en geringe lieden in gebruik; gelyk de meeſte Oofterlingen de nagelen hunner vingeren met Laeen of Alcanna rood verwen, alzoo doen de Perſiaanen dit ook, verwende de zelve met verſcheide verwen wit en vermilioen, 't geen zommige willen, dat al in Cyrus tyd geſchied, en van hem aan zyn Helden, ten teeken van eere, in opzicht van hunne nagelen en aangezigten geboden zy, niet alleen om hen van de gemeene heden te onderſcheiden; maar om hen ook te ontzaglyker (dat ook de oude Britten daarom deden) voor hunne vyanden te doen verſchynen.

En maaltyden.

Hunne maaltyden verſchillen in zoorten van ſpyſen niets van die der Mogolders, en der Mooren in 't gemein; gelyk zy ook niet recht vrolyk konnen zyn, of een vreemdeling niet wel meinen onthaald te hebben, ten zy zy naa en onder de maaltyd, eenige dans-hoeren laten komen, om voor de zelve te danſſen, en allerlei onkuiſche vertooningen te doen, dat zomtyds de paalen van zedigheid zeer verre te buiten gaat: want als zy door den wyn die zy (ſchoon de Coraan het verbied) daar vry, en zomtyds zeer ſterk drinken, beſtoven geraken, ſchamen zy zich niet deze ſnollen hunne vrienden tot onkuisheid aan te bieden, en met een van deze vuile hoeren, na dat zy die naakt hebben zien danſſen, aan een kant te gaan.

Deze hoeren dragen hare gekrulde hairen zomtyds los op de ſchouders, en zomtyds ook opgebonden, en in een goude huive by een vergaderd.

Ook dragen zy ringen, met Juweelen bezet, in hare neuzen en ooren, verciere:de ook hare armen, handen, beenen, en voeten, niet alleen met arm-banden, maar ook met bloemen, behalven dat hunne danſſers en danſſereſſen aan de beenen ook bellen, en, om op de maat net te danſſen, Cymbalen gebruiken.

Schoon zy in Perſien van geen danſſen onder lieden van fatzoen houden, zien de mans egter geerne de hoeren, en ook jongens en meiskens danſſen.

Hoeren op de zelve te hebbe is een oud gebruik by de Perſiaanen.

Dat het onder de Perſiaanen een oud gebruik geweeſt is van diergelyke ongebondene vrouwen op maaltyden te hebben, hebben wy bevorens al eenigzins uyt het geval van die Perſiaanze Gezanten, die by Amyntas Koning van Macedonien quamen, die zulke vrouwen van hem eiſchten, maar die om hunne geilheid gedood wierden, uyt het 5. Boek van Herodoot gezien; behalven dat het verzoek van Koning Ahaſueros daar toe al mede (gelyk wy toonden) eenige betrekking had; maar voor al zien wy dit ook uyt het geval van Alexander den Grooten, wanneer hy, op den dag van zeker Feeſt en groot maal, zeer beſchonken zynde, daar mede een troep openbare hoeren liet komen, onder welke zekere Griekſe, Thais genaamd, hem geraden heeft, dat heerlyk en weergadeloos Koninklyk Paleis van Perſepolis in brand, en zelf 'er de eerſte brandende Toorts in te ſteken.

Dat met verſcheiden bewyzen geſtaafd werd.

Dit meine ik, dat die Vorſt, die zich in veel andre zaaken al na de gewoonten en Zeden der Perſiaanen (zoo de geſchiedenis-ſchryvers aanteekenen) zoo in 't dragen van hunne kleederen, als in zich op zyn Perſiaans te laten aanbidden, had beginnen te ſchikken, ook volgens de gewoone wyze van dit volk over hunne maaltyden (die tot heden toe nog duurd) gedaan heeft: want ſchoon het een Griekſe hoer was, die hem dit raadde, (hoedanige 'er in overvloed te Corinthus, en elders in Griekenland, waren) ſtaat my egter niet voor gelezen te hebben, dat het een eigen gebruik der Grieken was, vrouwen op hunne maaltyden te hebben, of ten minſten wete ik niet, dat dit oit bevorens door Alexander, nog in Griekenland, of in Macedonien, meer gedaan was, behalven dat ook het voornoemd geval ten tyde van Koning Amyntas klaar genoeg toond, dat dit met de oude gewoonte der Macedoniers zeer ſtreed, ja dat zy dat gedoente, van vrouwen daar te roepen, ten uiterſte verfoeiden. Voeg hier by, dat de mannen en vrouwen by de Grieken en Romeinen, altyd (zoo niet beter wete) ieder in 't byzonder gewoon waren te eeten.

De Grooten en Hovelingen (daar by men

de gemeene Perſiaanen, zoo als men ze, als koop-lieden, te Amſterdam ziet, niet vergelyken moet) zyn ongemeen pragtig in hunne gewaden, en men ziet hen niet, dan goud en zilver Laken, heerlyke Fluweele, en geborduurde ſtoffen, die Koninklyk zyn, en in de winter ook ongemeene ſchoone met bont en Sabels gevoederde kleederen van een ongemeene groote prys dragen, behalven de pragt, die zy in 't houden van een grooten ſtoet, en in 't vertoonen van hunne goude en zilvre vaten in menigte en in hunne heerlyke goude peerden-tuigen, Koninklyke Zadels, met heerlyke geſteenten bezet, en wonderlyke ſchoone Schabrakken voor 't oog van al de wereld, zoo ongemeen deftig te voorſchyn brengen, dat zy wel alle Koningen ſchynen te zyn, gelyk ook hunne magt zeer groot, maar van geen langer duur is, dan het den Koning belieft.

TWEEDE HOOFD-STUK.

DRagt en aard der vrouwen. Van waar die gewoonte der Ooſterſe vrouwen van 't aangezicht te dekken, haren Oorſprong heeft. Voor al dekten zich de maagden, en jonge dochters. Oudheid dezer gewoonte by de Hebreen, Perſen, en Grieken. Bewyzen zoo van hare benaming, als van hare verblyf-plaats. Dat hare Perſoonen als Heylige aangemerkt wierden, die men voor al voor 't oog der mannen bewaren moeſt. Nader bewys van dien by de Grieken. By welke die vertrekken met ſloten en grendels wel afgeſloten wierden. De Schild-pad, een zinnebeeld van een maagd, of jonge dochter. De getrouwde vrouwen der Grieken hielden zich al mede in dat bovenvertrek op. By de ouden zelf hadden ook de Vorſten hunne Gelubden al. By de Perſen, Babyloniers, *en* Ethiopiers. *By de Grieken wierd dit werk aan de dichters opgedragen. En waarom. Hoe verre de magt dezer dichters over die vrouwen (na de gedachten van zommigen) ging. Van de Grieken ging dit over tot de Romeinen, Italiaanen, &c: Gelyk men van ouds die gelubden by de Perſiaanen had, alzoo heeft men 'er die nog. De Perſiaanen, en andre Ooſterlingen, moeten hunne Bruids ook koopen, en hen een bruydſchat geven. En zomtyds ook de vrienden nog met een geſchenk kennen. Oudheyd dezer gewoonte. Met voorbeelden geſtaafd. En de overeenkomſt van die oude gewoonte tot heden toe onder de Perſiaanen, en andre Ooſterze volken bewezen. En nog verder uyt de overeenkomſt van de oude met de hedens-daagze Hoofd-en andren cieraaden der Ooſterze Natien nader aangedrongen.*

Dragt, en aard der vrouwen.

DE dragt der vrouwen verſchild niet veel, van die der mannen, die al mede een hemd over hun lyf, een broek, kouſſen, een lyf-rok, en nog een boven rok 'er over, en een ſchoone Gordel 'er om hebben, waar in die vrouwen der grooten zeer veel boven de gemeene, voor al in 't getoi van 't hoofd, uytſteeken, alzoo zy, behalven de menigte van hare geſteenten en peerlen, in dat hoofd-geſtel by ſnoeren langs het hoofd, en een band om den hals, nog eenige Reygers-pluimen om 't hoofd, en een heerlyk voorhoofd-cierſel hebben, dat by zommige zig al mede vol peerlen en geſteenten vertoond, hoewel ik een Armeniſe Princes, na het leven uytgeſchilderd, onlangs nog bezeten hebbe, welkers voorhoofd-cierzel alleen uyt goude ducaaten ſcheen te beſtaan, met een ſchoone band vol geſteenten, en eenige ſnoeren peerlen om den hals, behalven een groote goude ſchakel keten, die tot op haren Gordel met een groote goude penning hing.

Gemeenelyk hebben zy een groote menigte van ringen aan alle de vingeren, en zelf aan de duimen, alle vol ſchoone geſteenten.

Onder haar zyn de meeſte al vry fraey beſneden van trony, hoewel meeſt Bruinetten, en gemeenelyk ook vry moedig; dog anders vriendelyk en niet onaangenaam van ommegang, hoewel de Bagdaadze, en voor al de Georgiaanze Vrouwen boven alle de andre in ſchoonheid van vel, trekken, verwe, en in minnelykheid van reden, geprezen werden.

Geen Vrouw van ſtaat, ja zelf geen eerlyke Perſiaanſche Vrouw, zal oit uytgaan, zonder met een wit kleed, over haar ganſch lichaam, uitgenome de oogen, gedekt te zyn; en zoo 't de Vrouw van een Hoveling is, heeft zy gemeenelyk nog een cierlyk zyde net, over al hare andre kleederen, dat haar een aangename zwier geeft. Ook ryden zulke Vrouwen gemeenelyk, het zy te peerd, (dog de eerlyke Vrouwen noit met de voeten in de ſtieg-beugels, dat de hoeren doen, maar altyd pas boven de zelve) of wel op muil-Ezels, 't zy dat zy zich of op de zelve,

of

of in zekere Caſnas of Korven, die 'er ter zyden hangen, voeren laten.

Gelyk nu de eerlyke Perſiaanze Vrouwen zich op de voorzegde wyze dekken, alzoo dekken zich de Armeniſe, uytgaande, mede met een kleed, dog in huis de getroude alleen 't aanzicht tot pas aan of even boven het tipje van den neus met een doek, en niets komt my wonderlyker voor, dan dat de Vrouwen der Gauwren (die wel van de oudſte Oosterze Vrouwen zyn) zich (zoo de Heer de Bruin en Olearius ſchryft) niet dekken, en met het bloot aangezigt op de ſtraat verſchynen, hoewel zy anders voor veel kuiſcher, dan de Vrouwen der Mooren, gehouden werden. Een zaak, die Della Valle vlak tegen ſpreekt, zeggende, dat die Vrouwen een dek-kleed tuſſchen 't geel en groen, even eens als de Arabize en Chaldeeſche Vrouwen, dragen, dat hen over 't aanzicht tot op den Gordel komt.

Ik heb anders die gewoonte van 't aanzicht te dekken niet alleen hier, maar ook onder zeer veel andre Vrouwen der Oosterze volkeren, en wel meeſt nog onder de jonge dogters, gevonden, en dierhalven menigmaal myne gedagten daar over laten gaan, wat grond en oorſpronk deze gewoonte hebben mogt.

Van waar die gewoonte, van 't aanzicht te dekken, oorſprong heeft.

Daar zyn 'er, die meinen, dat het, gelyk dit een algemeine gewoonte onder de Vrouwen der Mooren, of van alle Mohhammedaanen, het ook niet anders dan een gevolg van de weergadelooze jalouzy, en een uytdrukkelyk bevel van hare mannen is, die niet begeeren, dat men hunne vrouwen of dogters zien, veel min aanraken zal.

En deze gewoonte der Mooren meind men, dat van tyd tot tyd op die eigen gronden van andere Oosterlingen gevolgd is.

Ik wil wel gelooven, dat deze reden, in opzigt van de meeſte Mooren en van zeer veel Heidenen, gegrond, maar dat dit alleen de reden zy, en dat zy daar van waarlyk haren oorſpronk heeft, kan ik niet gelooven, om dat ik deze gewoonte al lang te voren, eer Mohhammed in de wereld gekomen was, onder de Oosterlingen vinde van gebruik geweeſt te zyn. Altoos de vrouwen der Syriers, en der oude Arabieren, dekten zig al van ouds en lang voor die tyden.

Gods Geeſt geeft ons daar een onwederſprekelyk bewys af, als Mozes Gen. 24: 65. van Rebecca, zoo als zy Izaac zag aankomen, zegt, *doe nam zy den ſluyer*, en bedekte haar.

Het geval van deze Syriſe maagd zal wonderlyk dienen, om myne gedagte ontrent dit opmerkelyk ſtuk te ſtaven, en aan 't zelve een onwrikbaren grond te geven, alzoo men daar klaar ziet, dat zy, die met een kruik op haren ſchouder, om aan de fontein water te halen, (een poſt, die nog hedensdaags de jonge dochters der Amboineezen, &c: waarnemen) Abrahams knegt ontmoet, voor zyne Kemelen water geput, en lang van deze en gene zaken, zonder gedekt te zyn, met hem geſproken had, zich eindelyk, nadat zy Izaac in 't veld haar te gemoet komen zag, en gehoord had, wie hy was, met haren ſluyer voor hem dekte, dat zy geenzins (dat immers zyne zonderlinge opmerking verdiend) voor dien knegt gedaan had.

Andren weer zyn van oordeel, dat het uyt eerbaarheid en ſchaamte, die zy voor de mans hebben, geſchied; maar deze reden en gaat by my al mede niet door: want, behalven dat men onder de Moorze en Perſiaanze vrouwen 'er veele vind, die veel liever een ander, dan haar eigene mannen zouden zien, zoo vind men by de Oudheid ook voorbeelden, dat zich nu en dan ook de hoeren al zoo wel, als de eerlyke vrouwen, onder de Oosterlingen gedekt hebben.

Mozes beveſtigd ons dit Gen. 38: 14. wanneer hy van Thamar, nadat zy de kleederen van haar weduwſchap afgelegt had, zegt: *ende zy bedekte haar met eenen ſluyer, en bewond haar, ende zettede haar aan den ingang der twee Fonteinen, die op den weg na Thimna is*: Waar op dan de H. Schryver in 't 15. vers zegt: *als Juda haar zag, zoo hield hy ze voor een hoer; overmits zy haar aangezicht bedekt had.*

Dit toond ons klaar, dat die gene onder de Oosterze vrouwen, die zig zoo bedekten, toen voor hoeren gehouden wierden, en dat men dierhalven het dekken van 't aangezicht niet altyd voor een bewys van ſchaamte en zedigheid of van eerbaarheid opnemen moet, alzoo dat al zoo wel in hoeren, als in eerlyke vrouwen, viel, hoewel ik anders geerne toeſtaan wil, dat 'er ook veel onder geweeſt, en nog onder zyn, die zig uyt maagdelyke ſchaamte, zedigheid, en eerbaarheid dekken.

Ook moet men hier 'er wel opletten, dat, ſchoon de hoeren zich toen, zoo wel als de eerlyke vrouwen in 't gemein, volgen ſlands wyze, dekten, dit dekken (mynes oordeels) op zich zelven aangemerkt, hier niet zoo zeer een bewys geweeſt zy, dat zy een hoer was, als wel, dat zy, zoo gedekt zynde, op een plaats ging zitten, daar openbare hoeren wel gewoon waren te komen, dekkende zich, om niet van ieder een gekend te werden.

Ik ben van oordeel, dat het meeſtendeel geſchied, of uyt hoogmoed, grootsheid, en veragting, die deze vrouwen voor alle mindere lieden van 't mannelyk geſlacht hebben, die buiten haar huis-gezin en bloed-verwanten zyn, of ook wel uyt hoogagting, voor mannen, van een gelyke rang met hare mannen, zynde, wanneer zy zich genoodzaakt vinden, om voor de zelve te verſchynen. In opzigt van die eerſte ſtelling, zien wy het dagelyks onder de vrouwen der Mooren in 't algemeyn, die zig noit voor hare na-bloedverwanten in ofte buytens-huis, en nog veel minder voor hare ſlaven, dekken, alzoo zy hare bloedverwanten wel weerdig keuren, om aan de zelve haar aangezicht te laten zien, en de ſlaven by hen uyt veragting niet eens in bedenking komen, om zich daar voor te dekken, gelyk dat even zoo met Rebecca geſteld was, die zig niet voor haar eigen huisgenooten, of voor hare huis-bedienden en knegts; maar wel voor een man, die haar vreemd was, of die zy ten minſten daar voor hield, en daar zy agting voor had, dekte.

Voor andre mans-perzoonen nu, die haar vreemd, minder in haar oog, en dierhalven, na de hoogmoedige gedagten van dezen Land-aard, onweerdig zyn om haar aangezicht bloot te zien, zyn zy voornamelyk en wel meeſt gewoon zich te dekken, zullende zich om geen reden daar van laten zien, alzoo zy zich als iets, dat veel te Heilig daar toe is, aanmerken.

Het is ook daarom, dat zy hare byzondere woonplaatzen, en vertrekken in huis, van die der mans afgezonderd, en onder de Grooten en Hovelingen 't vertrek der vrouwen de Hharaam, dat is, de verbodene, of de ongeoorlofde, om 'er toe te naderen, genaamd, hebben, om dat het ongeoorlofd is die plaatzen, daar de vrouwen zyn, te naderen, of om haar maar te zien. Een gewoonte, die al mede zeer oud is, aangezien wy ten deele Gen. 18: 6; maar zeer klaar Gen. 24: 27. zien, dat Izaac Rebecca niet in de Tente van Abraham, of in zyne Tente, maar in die van zyn moeder Sara bragt, zoo dat de Hharaam toen al in gebruik, en bekend geweeſt is. Ook held de ſpreekwyze van de kerke, of de Bruid Chriſti daar henen, als zy Hoogl. 3: 4, en 8: 2. zegt, van hem *in haar* moeders huis *te willen brengen.* 2 Sam. 20: 3. lezen wy ook van een *huis van bewaring* voor Davids thien *bywyven.*

En dat zoo een Hharaam of vrouwen-Timmer van ouds her by de Perſen ook in gebruik was, ziet men Eſth: 2: 3. daar men niet alleen van een byzonder bewaarder der vrouwen, maar ook van het *huys der vrouwen te* Suſan, leeſt.

Wat nu de tweede reden van ons belangd, 't is zeker, dat de vrouwen van de Mooren zig ook wel voor die gene dekken, daar zy een hooge agting voor hebben, en voor de welke ongedekt te verſchynen, zy het een groote miſlag, een kleenagting, en een behandeling van zulke mannen zoo wel benede hunne rang, als ook beneden het fatzoen van een vrouw, die haar wereld verſtaat, en die ter goeder naam ſtaan wil, zouden houden, om dat het de gewoonte niet is, om zich aan zulke lieden te laten zien.

En zoo komt het ons ook voor, wanneer Rebecca zig niet voor Abrahams knegt, maar wel voor zynen Heer dekte, dien zy als een man van fatzoen, en van gelyken ſtaat met de mannen van haren huize aanzag.

Gelyk het nu een waarheid is, dat zich zulke vrouwen voor hare mindere (buiten haar huis-genoten, en dienſtbare) die zy haar gezicht onweerdig keuren, en ook voor haar 's gelyken, uyt hoogagting dekken, alzoo zullen zy niet durven haren hoogmoed zoo verre laten gaan, van voor Princen, Koningen, en voor mannen, die in rang verre boven haar zyn, bedekt te blyven; maar in tegendeel zich dan, uyt eerbied, en bewys van hoog-agting, ontdekken.

Vooral dekten zich de maagden en jonge dogters.

Dit bedekt te zyn, en zig verborgen in huis in een byzonder vertrek te houden, had ook voornamelyk op de jonge dogters, die nog ongehuwd waren, zyne betrekking, gelyk ook dat bedekt zyn, ten deele op haar verborgen verblyf in huis, en ten deele op den ſluyer, waar mede zy, uytgaande, zich dekten, zag.

Gelyk nu zulke dochters, die zich van de mannen niet zien lieten, maar zich in huis in zekere plaats, voor de vrouwen geſchikt, opgeſloten hielden, den Hebreen zeer wel bekend waren, alzoo noemden zy die niet alleen בְּתוּלָה Bethoelah, dat is, een maagd, een zuivere, en nog onbekende dochter, maar wel in 't byzonder ook עַלְמָה Gnalmah, dat niet alleen een jong dogterken; maar wel zulk een jonge dogter beteekend, die voor een iegelyks gezicht niet bloot ſtond, of zoo eene, die zich nog in huis verborgen hield, en nog niet uitgehuwelykt was.

Oudheid dezer gewoonte by de Hebreen, Perſen, en Grieken.

Een woord, waar in ook de plicht, zoo der Hebreeuwſe jonge dochters, als ook der naderhand gehuwde vrouwen, om weinig uyt te gaan, en zich, als Huis-vrouwen, dicht by huis te houden, opgeſloten lag, behalven dat het ook ſchande voor een vrouw by hen was, zich veel uyt den huis op de ſtraat te begeven,

als

als hebbende een voorbeeld in Dina, wat 'er op zulk een daad wel licht volgen kon. Ook ſtond zulk eene, die men voor een uitloopſter hield, voor niet veel beter, als een hoer, by de Hebreen en Chaldeen te boek, gelyk zy ook een hoer wel een, die na buiten loopt, noemen.

Ik weet wel dat de Joden door dat woord zoo wel een getroude vrouw, als een zuivre maagd, om de plaats Jeſ: 7. te verdraejen, verſtaan; dog dat die uytlegging, en beteekenis verdicht en valſch is, blykt uyt die eige plaats zeer klaar, alzoo wel 't ſwanger werden van *een maagd*, maar geenzins dat van *een getrouwde vrouw*, Koning Achaz tot een teeken dienen kon.

Van de Hebreen ſchynd die gewoonte naderhand niet alleen tot de Perſen (als uyt Eſth. 2: 3. bewezen is) maar naderhand ook tot de Grieken overgekomen, en ingevoerd te zyn.

De plaats, daar zich de vrouwen in 't byzonder onthielden, en zich voor 't gezicht van alle mans buiten die gene, die tot hun huis-gezin behoorden, of wel hare bloedmagen waren, gemeenelyk verborgen en beſloten hielden, noemden de Grieken παρθενων παρθένευμα, Parthenoon Partheneuma, en γυναικεῖον Gunaikeion, of γυναικονῖτις Gunaikonitis, en Θ'αλαμος, Thalamos, dat is, het vertrek der vrouwen, of het vrouwen-Timmer.

Ook wil men, dat zy by de Grieken παρθένος, Parthenos, wegens haar geduryg verblyf by haar moeder, genaamd wierd.

En vermits zy gemeenelyk het bovenſte gedeelte van 't huis tot haar verblyf, om zoo veel zekerder en verborgener voor 't gezicht der mannen te zyn, verkoren, alzoo noemden zy die plaats in 't gemeen ook ὠον Oon, of ὑπερῶον Huperoon, dat is, het bovendeel van 't huis, (gelyk de mannen zich beneden onthielden) het welke zy gewoon waren met Ivoir en ſchild-pad in te leggen, en byzonder fraey te maken, en de jonge dochters daar in op te ſluiten.

Eenige bewyzen daar by.

De dichter Ovidius heeft daar het oog op, als hy in 't 2. Boek van zyne herſchepping Fab. 12. vers 30. van des Atheenſen Konings Cecrops dochters, en haare verblyf-plaats in huys ſprekende, zegt:

Pars ſecreta Domus ebore & Teſtudine cultos
Tres habuit Thalamos: quorum tu Pandroſe dextrum,
Aglauros lævum, medium poſſederat Herſe.

Dat is: na onze Vertaling.

'T verborge deel van 't huis met ſchild-pad, en Ivoor
Zeer deftig opgezierd, had drie byzondre Zaalen,
Ter rechter Pandroſe, ter linker hand de paalen
Van Cecrops jongſte krooſt, Alauros, daar men voor
Zyn Herſe, na de rang der jaaren, 't midden-deel
Der drie gemakken voor die ſchoonſte maagd verkoor.

In dat verborgen binnenſte deel van 't huis, voor de vrouwen geſchikt, gelyk de Andronitis voor de mannen, mogt niemand (zoo Corn: Nepos in præfat: zegt) dan een nabeſtaande, komen.

Ook heeft op dit opſluiten en verborgen houden der dochters de plaats 2 Machab: 3. 19. klaar zyne betrekking, daar gezegt werd: *dat de vrouwen met zakken onder hare borſten omgord zynde, en de maagden*, die opgeſloten waren, *na de poorten en muuren liepen*, wanneer Heliodorus volgens laſt des Konings gegaan was, om de ſchatten uyt den Tempel te lichten. Een zaak, die daar als iet wonders en ongemeens, zoo van de vrouwen, als van de *opgeſlotene* maagden, om 't zonderling voorval, aangeteekend werd, daar zy anders noit gewoon waren voor den dag te komen, of zich te laten zien, veel min op de ſtraat te verſchynen. Hier op ſchynd ook Paulus 't oog Tit. 2: 5. te hebben, als hy wil, dat de *jonge vrouwen ook* 't huis zullen bewaren, waar na zy door ons zeer wel Huisvrouwen genaamd werden. Hoewel de jonge vrouwen zoo naeuw niet, als wel de ongehuwde dogters, of als de maagden, en jonge weduwen, opgeſloten wierden. Het is ook daarom dat Pſ. 128: 3. een goede huis-moeder vergeleken werd by een wyngaard, die zyne vrugten aan de zyden des huizes voortbrengt.

En diergelyken geval ziet men ook 3 Machab: 1: 15. aangehaald, daar ons by voorval, dat Ptolomeus Philopator, Koning van Ægypten, den Tempel te Jeruſalem intreden wilde, voorkomt, dat de dochters, die *opgeſloten* waren, met hare moeders, met aſch op hare hoofden na buiten liepen; daar anders onder de wetten, van Koning Cecrops aan de Grieken gegeven, van Homerus, Euripides, Theocritus, en andre aangehaald, niets zoo ernſtig aanbevolen wierd, dan dat zich de vrouwen in huis zouden houden,

als een zaak met de ſchaamte, de zedigheid, en de Heiligheid van hare perſoon (gelyk ook de ouden de H. dingen voor een ieders oog gewoon waren in de Tempels, en Heiligſte plaatzen, te verbergen) beſt over eenkomende, en haar, om haar zelf ook voor 't oog der mannen ongequetſt te houden, paſſende, alzoo de hoereryen en overſpeelen door en met het oog, als door die deure, tot de ziel indringen, en dear van beginnen, gelyk Petrus daarom 2 Pet. 2: 14. ook van *oogen vol overſpel*, en Johannes 1 Joh. 2: 16. van de *begeerlykheyd der oogen* ſpreekt.

Dat hare perzoonen als Heilige aangemerkt wierden.

Dat ook de Dichter Propertius zeer kragtig ſtaaft, als hy in zyn 12. Treurdicht zegt:

Qui videt, is peccat, qui non te viderit, ergo
Non cupiet, facti Crimina lumen habet.

Dat is na onze vertaling:

Die maar iets ziet, begaat de zonde, werd gy niet
Gezien, men zal u dan zoo licht ook niet begeeren.
Wild gy, dat u geen ſchuld zal immer konnen deeren,
Bezorg dan, dat het oog van andren u noit ziet.

En daarom beklaagd zich Ovidius in zyn Treurdichten mede zoo ſterk over dat zien, en over zyne oogen, als hy zegt:

Cur aliquid Vidi; cur noxia lumina feci.

Dat is na onze vertaling:

Waarom heb 'k iets gezien, waarom doch met myn oog
Te naeuw, 't geen van my noit gezien moeſt zyn, bekeken?
Myn oogen dan alleen, die van haar plicht geweken
Zyn, hebben hier de ſchuld, dat ik my dus bedroog.

Gelyk nu de Ouden aan hunne H. dingen een afgezonderde plaats gaven, tot welke geen onheilige, die verre van die Tempels, of altoos van die binnenſte Heiligdommen, blyven moeſten, mogten naderen, (die zy ook daarom Profanos, dat is, onheilige, of die zig verre van de Fana of Tempels behoorden te onthouden, noemden) alzoo gaven zy ook aan hunne jonge dogters en vrouwen zulke afgezonderde plaatzen, om dat zy die mede als iet Heiligs, en als iet, dat door een iegelyk niet behoorde beſchouwd, maar wel zorgvuldig verborgen te werden, aanmerkten.

Nader bewys van dien by de Grieken.

By de Grieken, en andre Oude volkeren, quamen de maagden niet voor haar huwelyken, of niet voor haren Trouwdag, openbaar te voorſchyn, voor welken tyd zy in het vrouwen-vertrek opgeſloten wierden, en zich daar doorgaans by andere van haar geſlacht, of by haar moeder, met het een of 't ander werk, haar paſſende, bezich hielden. En die gewoonte werd tot nog toe ook by de hedendaagze Griekze maagden zoo onderhouden, die zich alle dekken; dog de getroude vrouwen (uytgenomen alleen die van Gaza, een ſtad by Aſcalon, in 't H. land, die zich mede dekken) gaan ongedekt.

Dat nu de aloude Griekſe maagden zich dekten, beveſtigd de Aſcræer Dichter, als hy 2 Εργ: in 't 518. vers dus opzingt:

Ἥτε δόμων ἔντοσει φίλῃ παρὰ μήτερι μίμνει
οὔπω ἐρν' εἰδυῖα πολυχρύσου Ἀφροδίτης.

Dat is na onze overbrenginge:

Die zich in 't lieve huis gemeenelyk gewoon
Is op te houden by haar moeder, en te blyven
In 't Vrouwen-huis, om daar, beſloten, die bedryven
Van een, die Venus, en haar zoon noit heeft gekend,
Te plegen ——— ———

Zoo voerd Euripides in zyn Danäe, de dochter van Acriſius, Koning der Argiven, vers 22. als eene, die door haar Vaders laſt overgegeven werd, om in het vrouwen huis bewaard, en opgeſloten te werden,

Dit zyn in de woorden zelf, die dog op de zelve zin uytkomen:

Ἐν παρθενῶς, δ' εὐθυς οἶν ἐδείματο
Δίδωσιν ἀργείασιν εὔφρουρον κόραις
Ἐις ἀνδρὸς ὄψιν εὐλαβούμενος μολεῖν.

En in het 18. vers werd dit nog nader by dien zelven dichter geſtaafd.

——— Πατὴρ δὲ μινκλήσας
Ἐν παρθνῶσι σφραγίσι δέμος φυλάσσει.

Dat is na onze vertaling:

Terwyl de Vader haar dus opgeſloten hield
En in het vrouwen-huis verzegeld dee bewaaren.

Dat het nu geene jonge dochter, nog maagd, voegde openbaar te voorſchyn te komen, toond de zelve dichter in zynen Oreſtes, in 't 108. vers:

Ἐις ὄχλον ἔρπειν παρθένοισιν οὐ καλόν.

Dat

Dat wy dus overbrengen

'T en paſt de maagden niet voor 't volk dus openbaar
Te komen, en zich al zoo los van alle menſchen
Te laten zien ---——

By welke die vertrekken met ſloten en grendels wel afgeſloten wierden.

Het is ook daarom, en tot meerder verzekering van dit haar vertrek, dat het ook wel met ſloten en grendels voorzien plagt te werden.

Gelyk Euripides elders in zyn Andromache klaar uyt belaſt, de deuren des huizes wel met *ſloten* en *grendels* te verzorgen.

Daar op ſlaan ook Sophocles woorden: ἔνδον μένουσαν τὴν γυναῖκ' εἶναι χρεὼν ἐσθλήν. Θυράσι δ' ἀξίαν τοῦ μηδεν'ς. Dat is: een brave vrouw moet binnen blyven: want die na buiten loopen, zyn niets waard.

En daarom zegt ook Clytemneſtra by Seneca in zyn Agamemnon, daar zy haare dochter Electra zeer ſcherp beriſpt, in 't 950 vers. *Quo more cultus publicos, Virgo, petis?* dat is, *volgens wat lands wyze wild gy, die nog een maagd zyt, u zelven by deze openbare dienſten begeven, en wie zal willen gelooven, dat gy nog een jonge dochter zyt.*

Ja zelf komt het elders by den dichter Homerus als iets, dat verwondering verdiende, voor, dat de jonge dogters of zelf ook maar de dienſt-maagden, na buiten, en rondom 't lyk van Patroclus, geheel en al tegen de gewoonte der Griekſe vrouwen, liepen.

De ſchild-padde een zinnebeeld van een maagd, of jonge dochter.

De Ouden hielden ook de ſchild-pad, als een dier, dat altyd zyn huis met zich voerd, en 'er in is, als een zeer fraey zinnebeeld van een maagd, die 't paſte altyd in huis te zyn. Gelyk 'er by de Ouden ook zulk een penning is bekend geweeſt, op welkers eene zyde een ſchild-padde, en op de andre een jonge deern, afgebeeld was, waar van men ook iets by Pollux Onom. L. 69. c. 6. aangeteekend vind.

De Dichter Horatius Carmin: Lib. 3 Ode 16. van Koning Acriſius dochter ſprekende, zegt, dat zy in een koperen Toren opgeſloten, en dat die maagd verborgen was.

De getrouwde vrouwen der Grieken hielden zich mede in dat boven-vertrek op.

Gelyk dit nu zoo ontrent de jonge dochters by de Grieken de gewoonte was, (en zelf ook hedensdaags nog zoo is, dat zy, uytgaande, zich dekken, hoewel de vrouwen dit nu niet doen, alzoo hielden zig ook alle brave vrouwen mede in die afgezonderde bovenwooning, of in dat vrouwen-Timmer, met fraeje hand-werken bezig.

Homerus voerd aldus Helena, bezig met een groote Webbe te weven, in dit opper-vertrek Iliade γ, vers 127. en in zyn Odyſſ. vers 24. aldus in:

Ἐκ δ' Ἑλένη θαλάμοιο θυώδεος ὑψοφόροιο
Ἤληθεν Ἀρτέμιδι χρυσηλακάτῳ εἰκυῖα.

Dat wy dus vertaalen:

Doch Helena is uyt het verheven vrouwen-huis
Zeer aangenaam van geur der ſchoonſte kruyderyen,
Na buiten uytgegaan, gelykende aan de zyden
Met pyl en boog Diaan, wanneer zy met gedruis
Ter jacht te voorſchyn komt.

Hoedanig hy ons ook de kuiſche Penelope noit anders, dan uyt dat hoog vertrek, en met een gedekt aangezicht ſprekende, in zyn Odyſſ. vers 328. voordraagd.

Daar haar zoon Telemachus haar op een andere plaats zeer beriſpte, over dat zy was na buyten gegaan; waarom zy zich ook weder na die buyten-plaats begaf.

by de Ouden hadden de Vorſten hunne gelubde al.

Niet alleen ook, dat de Ouden aldus zulke byzondere en ver van 't gezicht der Mannen afgelegene Opper-vertrekken voor hunne ongehuwde dochters, en voor voor de Vrouwen in 't gemeyn hadden; maar de Vorſten, de Koningen, en de grootſten onder hen, hadden ook byzondere bewaarders van deze vertrekken, en van de vrouwen zelf; waar toe zy van ouds her al geſnedenen gebruykten. Ik vind die Eſth. 1: 10. en 23: 21. onder den Koning der Perſen, Ahaſueros, diens bedienden Bigthan, Theres, &c. zyne Kamerlingen genaamd werden; een woord, dat Dan. 1: 3. mede zoo voorkomt, maar dat in de Grond-Taal (zoo onze Kantteekenaars daar, en Actor. 8: 27. ook aanteekenen) eygentlyk geſnedenen beteekend.

Behalven dat Eſth. 2: 3. de Kamerling Hegai wel uytdrukkelyk de bewaarder der vrouwen genaamd werd. Ook blykt uyt Dan. 1. dat zich Nebucadnezar, en de verdere Koningen van Babel, ook van zulke geſnedenen, of kamerlingen, en bewaarders der Vrouwen, bedienden.

In de later tyden komt ons dat van de Vorſten van Moorenland of van Æthiopien mede voor; waar van ons Actor. 8: 27. een klaar bewys ontmoet, daar van den Kamerling (eygentlyk ſtaat 'er de geſneden) van Candace, Koningin van Moorenland, geſproken werd.

By de Grieken

By de Grieken zie ik, dat de Koningen

wierd dit werk aan de Dichtersopgedragen.

gen en Grooten, als zy ergens heenen moeſten gaan, aan hunne Dichters (die zy ook Zangers, van 't opzingen van hunne Verſen noemden) hunne vrouwen, om die te bewaren, overgaven, en toevertrouwden.

Dit getuygd Homerus in zyn Odyſſ. γ. vers 271. van Agamemnon, zeggende:

Πὰρ γὰρ ἔτη καὶ ἀοιδὸς ἀνὴρ ᾧ πόλλ' ἐπέτελλεν
Ατρείδης Τροίη δὲ κιὼν, ἔυρυσθαι ἄκοιτιν.

Dat is na onze vertalinge:

De Zanger was'er, dien Atrides, op de Reys
Van Troje ſtaande, veel beveelen had te geven;
Hoe dat hy dog voor al voorzigtig had te leven,
Om op zyn Gemalin te paſſen, en bewys
Te geven van zyn zorg voor haar. —

Dat nu dit werk de Dichters toevertrouwd werd, waar van men by Pauſanias in Atticis nog meer aanmerkensweerdige zaaken vind, quam daar van daan, om dat dezelve voor de beſte Zeden-kundigen, voor de wyſte Leeraars, voor de grootſte Godsgeleerden, en derhalven voor de bequaamſte Aanwyzers van de wegen tot de ware deugd en dienſt der Goden, gehouden wierden: want gelyk zy, als groote Muſikanten, gewoon waren hunne Verſen na de maatzang der Grieken op te zingen, (van waar hen zoo menigmaal by Homerus, en andere, de naam van Zangers gegeven werd) alzoo waren zy ook gewoon de grootſte geheymeniſſen der Goden, en van den dienſt der zelve, niet alleen na te vorſſchen, maar die ook by verzen en in hunne geſchriften op te ſtellen, en die den volke voor te zingen; behalven dat ook als by een Wet belaſt wierd, veele van hunne verſen in Tempels, als mede by openbare Speelen en Feeſten, den volke voor te zingen.

Ook wierden'er veele Verzen van Homerus, Pindarus, en andere groote Dichters, met goude letters voor de Poorten der Tempels uytgehouwen.

Hoe verre de magt dezer Dichters over die vrouwen ging.

Daar zyn'er zelf, die meynen, dat deze Griekſe Vorſten hunne Vrouwen aan deze Dichters niet alleen overgaven, om ze te bewaren; maar dat zy aan dezelve ook toelieten, die te beſlapen; dog nergens is my eenig bewys voor dit gevoelen ontmoet; weshalven dit my ook zeer onwaarſchynelyk voorkomt.

Van de Grieken ging dit over tot

Van de Grieken nu ſchynd dit opſluyten en verbergen der Vrouwen, tot de Romeynen en Italiaanen, en zoo verder tot de Spanjaards overgegaan te zyn; hoewel 'er onder die laatſte volkeren, even als by alle de Mooren in Indiën, en in veel andere Landen in Europa en Africa, nog een nieuwe grond van jalouzy, en na-yver over hunne Vrouwen by gekomen is, om welke reden de Ouden dit geenzins ſchynen gedaan te hebben, gelyk dat bevorens by ons al bewezen is. Ook hebben de Turken, en andere Europiſche en Africaanſe Mohhammedaanen, dat van de Perſiaanen, Arrabiers, en andere Ooſterſche volkeren, overgenomen.

de Romeinen, Italiaanen, &c.

Gelyk nu uyt Eſth. 1. en 2. klaar blykt, dat de Perſiaanen hunne gelubden van ouds, om op hun vrouwentimmer te paſſen, gehad hebben, alzoo is die oude wyze van doen tot nog toe by hen in ſtand gebleven, en van daar al verder tot de meeſte Vorſten van 't Ooſten, als voornamelyk de Groote Mogols, de Keyzers van Tsjina, en veel andere, doorgebroken, en tot heden nog in gebruyk.

Men neme het ons ten beſten, dat wy hier in 't byzonder van de wyze der Perſiaanſe Vrouwen, om zich te dekken, ſprekende, ook de gelegenheyd waargenomen hebben, om den waren grond, oorſpronk, en zeden van die gewoonte wat verder op te baggeren, en daar van eenige zaken voor te ſtellen, die wy meynden daar toe te behooren, en ook dienen konnen, om aan veel andere zaaken groot licht te geven.

Van ouds die gelubden by de Perſiaanen nog.

Indien nu de Perſiaanen, en de verdere Ooſterlingen, veel zorg en bekommering over hunne Vrouwen hebben, als zy die reeds bezitten, alzoo hebben zy geen minder mocyte om ze te bekomen.

De Perſiaanen, en andre Ooſterlingen, moeten hare Bruids ook koopen, en een Bruid-ſchat geven.

Zy mogen de zelve niet zien, voor dat zy 'er mede trouwen; nog zy konnen die, gelyk andere volkeren, niet vryen, nog voor niet ten huwelyk krygen; maar zyn gehouden aan haar eerſt zekere bruyd-ſchat te geven, en haar dus als te koopen, aangezien dat by de vrienden van de Bruyd wel zeer nauw bedongen, en voor af beſproken en beſchreven werd, dat zy dat goed by 't ſterven van den Man (gelyk wy bevorens, by 't voorſtellen en beſchryven van de Huwelyken der Mooren, getoond hebben) voor af zullen trekken.

En by zommigen gaat dit zelf zoo verre, dat men niet alleen aan de Bruyd de bruyd-ſchat, maar ook aan haar Ouders, en aan hare verdere naaſte bloedverwanten, het een of 't ander geſchenk doen, en aan de zelve als een zoort van erkentenis geven moet.

Die gewoonte van de Bruyds zoo dier te koopen, en een zekeren bruyd-ſchat aan haar, en zelf aan haare naaſte vrien-

den

den iets te geven, bevind ik mede al zeer oud, en een-tydig met verſcheyde hand- en Hoofd-cieraden der vrouwen, als wel voornamelyk de voorhoofd-cierſels, arm-ringen, en wat dies meer is, geweeſt te zyn.

Met voorbeelden geſtaafd.

Wanneer Abrahams knegt het wegens het huwelyk van Izaac en Rebecca met Laban, haren broeder, eens geworden was, en hy het jawoord voor zynen Heere van hem gekregen had, ſtaat 'er Gen. 24: 53. verder aangeteekend: *Ende de knegt langde voort zilvre kleynodien, en goude kleynodien, en kleederen, ende hy gaf ze Rebecca.*

Dit nu ſchynd, volgens de Landswyze der Syriers en der Aloude Hebreen, de Bruid-ſchat van Rebecca geweeſt te zyn; maar dat de knegt hier mede niet vry was, en dat 'er een geſchenk voor de Bruids vrienden daar en boven wezen moeſt, blykt klaar uyt de volgende woorden, alzoo daar bygevoegd werd: *Hy gaf ook haren broeder, en hare moeder koſtelykheden*, waar op dan Rebecca met hare Voeſter (welke gewoonte, dat ieder dochter hare Voedſter heeft, die haar by 't huwelyk gemeenelyk volgd, tot nog toe in 't Ooſten mede nog in 't gebruik is) den knecht gevolgd is.

Die oude gewoonte tot heden nog onder de Perſiaanen en andre Ooſterze volken, bewezen.

Alle de plegtlykheden der Ouden ontrent het verbergen en dekken der jonge dogteren, 't geven der zelve na 't bedingen van zekeren Bruid-ſchat voor de Bruid, en een Geſchenk voor hare naaſte bloedverwanten, en wat verder daar aan vaſt is, heb ik doorgaans by alle Ooſterlingen, maar voor al ook by die van Amboina, bevonden.

Ik zie Gen. 24: 22. ook, dat Abrahams knegt al voor af, en om de baan (na dat hy uyt haar vernomen had, dat zy de regte was, die hy zogt) eenigzins klaar te maken, aan Rebecca een goud voorhoofd-cierſel, een halve ſikkel ſwaar, gegeven, dat op haar aangezicht gelegt, en twee goude arm-ringen of arm-banden, 10 ſikkels ſwaar, aan hare handen gedaan had.

De Hedensdaagze Hoofd- en andre cieraaden der Ooſterze Natien.

Gelyk ik daar onder de oudſte Hebreen die arm-ringen vind, alzoo komen my die ook voor Num. 31: 50. onder den Roof, die Iſrael op de Midianiten behaald had, gelyk ook de goude vaten, de ketenen, de ringen aan de vingers en ooren, en hangende Gordels (waar van zich de oude Hebreen al mede bedienden) en Judic. 8: 24, 25. 26. ook voorhoofd-cierſelen, die Iſraël onder Gideon van den roof der Midianiten al mede bekomen had.

Deze aloude Hoofd-cieraaden der jonge dogteren, der Bruids, ende der getrouwde vrouwen (van welke ik nog Job. 42: 11. Jeſ. 3: 20. en Ezech. 16: 11, en 23: 42. leze) vind men heden nog dagelyks zoo by de Perſiaanen, als by alle de volkeren van het Ooſten in 't gebruik, en die het vermogen niet hebben, om die arm-ringen &c: van goud te dragen, zien die van zilver, koper, en zelf van glas te krygen, hoedanige ik 'er van alle die zoorten, en ook van hare voorhoofd-cierſels, verſcheide gezien, gelyk ik onder de ſtoffe van Amboina breeder daar over geſproken, en die daar afgebeeld vertoond hebbe.

DERDE HOOFD-STUK.

GEleerde Lieden onder de Perſiaanen. Zy zyn zeer bygeloovig, en ſterk voor de oordeelende ſterre-kunde. Van welke laatſte dwaasheyd zeker Vorſt onder hen zeer aardig door een Hovenier verloſt, en 'er geheel afgebracht is. Ons Comptoir, Logie, Opperhoofd, en eenige verdre bedienden te Spahan. *Statie van dit Opper-hoofd, en de verdre bedienden onder hem. Hy dient een zeer bequaam en Taalkundig man te zyn. Van de ſtad* Sjiraas. *Beroemd door de overblyfſelen van* Darius *Paleis.* Tſchilminaar, *en waarom zoo genaamd. Is fraay door den* Heer de Bruin *verbeeld. En 't is uyt den berg zelf uytgehouwen. Zynde het te beklagen, dat niemand het ſchrift, dat men 'er op vind, lezen kan. Geen bequamer man is daar toe oit, dan de Heer de Jager, geweeſt: Die dit Paleys ook gezien, en aanteekeningen 'er over gemaakt heeft. Zyne afbeelding van dit Paleys, hier in prent vertoond, en door hem beſchreven.* Characters *hier en daar uyt den hoop nageſchreven. 't Oordeel der Geleerden over dit pragtig gebouw.* Sjiraas *behoord onder 't Koninkryk* Laar, *dat onder* Ormus *plagt te ſtaan. En deze ſtad van vele voor der Ouden* Paſagarde *geheeten, en van* Mohhammed (*zoo men wil*) *uyt vreeze van verleyding, niet bezogt. De ſtad* Laar *beſchreven. Het Kaſteel &c: 't getal der huyzen en ingezetenen. Fraeje plantagien buyten de ſtad. Onze Handel en verblyf-plaats hier. De ſtad* Baſſora, *en ons Comptoir daar. Het Paleys, de* Baſaar, *en Veſting* Manara, *&c: waar zy legt.* Congo, *een Comptoir van ons. Wat Eylanden men ontmoet van* Gamron *derwaards varende Groote handel hier*

hier. Wy hebben ook een Comptoir te Maſcate *gehad. Naamen der laatſte Koningen van Perſien.* Sjah Iſmael de I. *kortelyk beſchreven. Als mede* Sjah Abaas de I. *En* Sjah Seſi.

Geleerde lieden onder de Perſiaanen.

ONder de Perſiaanen vind men ook lief-hebbers van de dicht-konſt. De groote Sjeich Saadi heeft zich door zynen Guliſtan, of Roozen-Gaard, en door zynen Buſtan, of Bogaard, twee werken, in 't Nederduits over gezet, zeer beroemd gemaakt.

De wakkere Hhakim Firdauſi (die voor zekeren Koning van Perſien 60000 verzen in zeer korten tyd maakte, in hope van volgens 's Konings belofte een ducaat voor ieder vers te zullen krygen; maar die in 't eerſt heel ſlegt, dog, om een dubbelzinnige en aardige ſteek, daar na zeer gevallig byzonder wel beloond wierd) Fuzeli, en meer andren, hebben daar door by hen groote achting verkregen.

Het zyn doorgaans ſlegte Muſicanten, en zy zyn 't meeſt voor zulken Muſicq, die veel geraas maakt.

Men vind onder hen veel Artſen; maar gelyk hunne kennis ſlegt in opſigt van de gronden der genees-kunde is, alzoo zyn zy hier ook zeer weinig geagt, en het is zeer gevaarlyk, en veeltyds doodelyk, zoo ymand over den Koning gaande, die onder zynen dienſt komt te ſterven, dat ook veelen affchikt, omzich als Artſen des Konings te laten gebruiken.

Zy zyn zeer bygeloovig, en voor de oordeelende ſterrekunde.

Zommigen zyn nog redelyke ſter-en natuur-kundigen; maar een algemeene misſlag is het onder hen, dat zy (gelyk de meeſte Ooſterlingen) doorgaans zeer bygeloovig, en ſterk voor de oordeelende ſter-kunde zyn. Zy zullen niet het allerminſte ondernemen, of daar moet eerſt onderzogt werden, of 't een goede of quade dag, of 't een gelukkig of ongelukkig uur is, of de voorteekenen goed of quaad, en of hen geen zaaken voorgekomen zyn, die hen, van dit of dat te ondernemen, moeten doen afzien.

Niets zullen zy beginnen, of het gelukkig en 't rechte Sahat, die ſtond, en dat oogenblik, daar zy zich inbeelden al hun geluk of ongeluk aan te hangen, moet door een nette raming uyt het geſternte, en volgens het zeker opgeven van een ſterrekyker, wel waargenomen werden.

Zeer aardig egter wierd zeker Koning van Perſien, die daar mede aan overgegeven was, door een botten of liever onvoorzigtigen Hovenier, die zynen misſlag zeer aardig en verſtandig goed maakte, van dit ongegrond bygeloof verloſt.

Zeker Vorſt

De Vorſt, genegen een nieuwen thuin aan te leggen, en met zynen ſterre kyker op de plaats, daar hy dit doen zou, gekomen zynde, verſtond van den zelven, dat het, als zy daar quamen, het regte Sahat, of de rechte tyd was, om boomen te planten, weshalven de Koning, en de ſterre-kyker (alzoo 'er de Hovenier niet was, en hy egter dien gelukkigen tyd niet vrugteloos wilde laten voorby gaan) al wat zy konden, maar aanplanteden, en toen van daar vertrokken, meinende, dat alles nu wel was. door een Hovenier 'er afgebracht.

Ondertuſſchen quam de Hovenier, die, niet wetende, wie deze boomen daar zoo onordentelyk geplaatſt hadde, ze alle uyt de grond rukte, om dat werk eens beter over te doen.

De Koning, dit door een van zyne aanbrengers verſtaande, wierd zeer moejelyk, te meer, als hem de ſterre-kyker zeide, dat 'er mogelyk noit zulk een gelukkig oogenblik, op welke men dit weer zou konnen ondernemen, komen zou.

Hy ontbood den Hovenier, en vraagde hem, hoe hy de ſtoutheid had durven nemen, om die boomen, die hy, en zyn ſterre-kyker, zelf op het gelukkigſt uur, dat men oit aantreffen kon, geplant had, uyt de grond te haalen? Hy, ſchoon wel eenigzins door 's Konings barſſe vraag ontzet, gaf dit bondig, en onbevreeſt antwoord, *dat hy, zonder te weten, dat de Koning, of zyn ſterre-kyker, die geplant hadde, ze alleen uyt de grond gerukt had, om dat ze na de ordre der plant-kunde niet wel gezet waren; maar*, voegde hy 'er by, *Padsjah, of zyn Majeſteit, kan immers wel zien, dat de ſterre-kyker geen gelukkig uur kan waargenomen hebben, alzoo hy dan zekerlyk zou moeten voorzien hebben, dat die boomen, wel verre van voorſpoedig voort te groejen, ten eerſten door my weer uyt de grond zouden werden gerukt, gelyk hy nu dit laatſte niet voorzien heeft, alzoo is 'er op zyn gelukkig uur, zoo gelukkig, zoo hy voorgeeft, waargenomen, dog zoo ongelukkig uytgevallen, immers geen ſtaat ter wereld te maken.*

De Koning, die de kragt van des Hoveniers dring-reden zeer wel begreep, prees het antwoord in zyn hert, en vond 'er zoo veel genoegen in, dat hy dien ſterre-kyker van zyn Hof verbande, en noit geen ander gebruikte.

Zy zyn ook zeer op de jacht gezet, waar van hunne Koningen, en de Hovelingen, groot werk maken, gaande ook zeer dikwils met het ganſch vrouwen-Timmer dit vermaak nemen; dog dan

moe-

moeten alle mannen van de weg, ook veelen uyt hunne huizen, om 's Konings wyven niet te ontmoeten, alzoo zulk een niet veel beter, als Lyveloos, was.

Ons Comptoir, en Logie, opperhoofd, en verdre bedienden te Spahan.

Dus verre nu van de ſtad Spahan, van hare inwoonderen, der zelver Zeden, en aard, geſproken hebbende, hadden wy hier voor al nog by te voegen, dat wy ook een Comptoir, en een fraeje Logie, niet verre van 's Konings Paleis hebben.

Het opper-hoofd alhier is een opper-Koopman, en daar zyn tyden geweeſt, dat 'er twee lagen, gelyk 1706. wanneer de Heer Willem Bakker, en de Baron van Larix 'er te zamen, en met een gelyke magt als opper-hoofden waren, hoewel de eerſte in rang voorging; maar het was van geenen duur, alzoo die Baron niet lang daar na is komen te ſterven.

Statie van dit opperhoofd.

Dit opper-hoofd is gewoon al mede een zeer pragtigen ſtaat, vermits hy aan 't Hof legt, te voeren, die niet veel van die van een kleenen Directeur ſchynd te verſchillen.

Hy heeft daar onder zich nog een Tweeden, en eenige mindere Hollandze bedienden, mitsgaders eenige Inlanders, Tolken, veel poſt-loopers, (die op hunnen proef-dag 24 uuren in 12 uuren moeten afloopen) en andre, die tot den dienſt der E. Maatſchappy vereiſcht werden.

Noit gaat of ryd hy alleen uyt; maar is altyd van een fraejen trein der aanzienlykſte dienaaren verzeld, om aan deze trotze Natie ook iet groots van ons in te boezemen, en hen te toonen, dat wy niet minder in vermogen en aanzien, dan zy, zyn.

Gelyk nu de zaaken, die men in Perſien verrichten moet, eerſt by haar Edelheden op Batavia, en naderhand by den Directeur van Perſien, en zynen Raad, tot Gamron beſloten werden, alzoo moeten die ook in gevolge van deze beſluiten, door dit opper-hoofd uytgevoerd, en aan 't Hof by den Koning worden bezorgd, dat dikwils veel meer moeite geeft, als men gelooven zou, en daarom is het hoognoodig, dat dit opper-hoofd niet alleen in 't gemein een zeer bequaam man, een groot koop-man, en te gelyk geen minder bedreven Hoveling, die op zyn tyd weet te geven en te nemen, maar dat hy, om door de Tolken, of wel door de looze en gierige Perſiaanen niet bedrogen te werden, ook zeer taalkundig zy, om zelf met hen in hun taal te konnen ſpreken, en door zyn eigen oogen alles te konnen beſchouwen, zonder zich op de Tolken te verlaten, die, ſchoon zy 't al beter weten, uyt eerbied, en een al te groote vreeze voor den Koning, en de Hovelingen, de zaaken dikwils zoo niet recht durven voorſtellen, waar by dan de E. Maatſchappy zomtyds, door een qualyk verſtaan of vertaald woord, zeer groote ſchade komt te lyden, 't geen de ervarenheid nu en dan al eens geleerd heeft.

Dient een zeer bequaam en taalkundig man te zyn.

Gelyk wy daar een opper-hoofd, enz. hebben, alzoo hebben 'er de Engelzen mede, en ook de Franſchen, Portugeezen, en meer andre volken hunne Agenten, Hoofden, of Gezanten, die hunne zaaken behandelen.

Van de ſtad Sjiraas.

In de ſtad Sjiraas hebben wy geen Comptoir, nog geen Logie, maar alleen een huis, daar men over en weder van Spahan na Gamrom, of van Gamron na Spahan reizende, zyn ruſt neemd, buiten dat wy daar eenige bedienden hebben, om ons wynen te bezorgen, alzoo hier de beſte van ganſch Perſien vallen.

Zy legt op 88 graaden lengte, en op de breedte van 29 graaden en 36 minuten.

Hier vallen ook ongemeen veele en ſchoone roozen, waarom hier 't beſte en ook 't meeſte Gul-Ab, dat is, Roozen-water (waar van 't woord Julep oorſpronkelyk ſchynd te zyn) vergaderd werd.

Zy is 't Vaderland van den beroemden Dichter, Sjeich Saadi, die ook hier begraven legt.

Zy legt 72 a 73 mylen van Spahan, en ontrent 113 mylen van Gamron, dat te zamen 186 mylen uitmaakt, hoewel andere dezen weg wel op 200 mylen oordeelen. Men heeft gemeenelyk 12 dagen van nooden, om van Spahan te Sjiraas, en 23 a 24 dagen, om van daar tot Gamron te komen. Overvloed van vrugten, heerlyke ſchaapen met ſtaarten, van 20 pond, en meer, heeft men hier.

Deze ſtad is in haren omtrek wel 2½ myl groot. Zy is van fraeje wandel-wegen, en veel ſchoone Sennaar-en Cypers-boomen, voor al in 's Koning thuin, voorzien. Ook vertoonen zich van buiten veel ſchoone Torens van blinkende ſteen gebouwd, zeer veel Luſt-hoven in, en buiten de zelve, en een menigte van fraeje gebouwen, waar onder ook twee kloosters, een van Italiaanze Carmeliten, en een van Portugeeze Auguſtyner Monnikken.

Het voornaamſte, dat deze ſtad van ouds her beroemd gemaakt heeft, zyn de overblyfzelen van 't beroemd Paleis van Darius in Perſepolis, 't geen Alexander de groot in brand geſteken en vernield heeft.

Het is het eenige gedenk-ſtuk der Ouden in dit Ryk; dog 't is te beklagen, dat 'er zoo weinig van hen over geſchre-

ven is; hoewel men 'er by Arrianus, Curtius, en Juſtinus van leeſt, maar 't meeſte en 't beſte daar af werd by Diodoor den Siciliaan in zyn 17. Boek gevonden; maar of dit door Cyrus (gelyk de meeſte willen) of wel door Darius Hyſtaspes gebouwd zy, is niet wel te bepaalen.

Beroemd door de overblyfzelen van Darius Paleys.

Men ziet dit Aloud wonderſtuk ontrent 10 mylen van deze ſtad, naby het dorp Meer-Chaf-Koen, dat 'er het naaſte aan legt.

Het werd Tſchil Minaar (of op zyn Perſiaans, wat grover, Tſchil Minoor) dat is, veertig Torens, genaamd, een naam, die 't na de zware zuilen voerd, die 'er wel eer in zulken getal plagten te ſtaan, en na welker getal het zoo ſchynd genaamd te zyn.

Tſchil Minaar, en waarom zoo genaamt.

De nauwkeurige navorſcher van dit werk, de konſt-ſchilder en Reiziger, de Heer Cornelis de Bruin, heeft klare bewyzen en overblyfzels ontdekt, waar by bleek, dat 'er 205 zyn geweeſt, van welke 'er 40 zeer lang ſchynen nog in ſtand gebleven, en waar van dan ook die naam van Tſchil Minaar in later tyd ſchynd ontleend te zyn.

In de tyd van Don Garçia de Sylva Figueroa, die 1618. en 1619. als Gezant des Konings van Spanjen by Sjah Abaas de Groote geweeſt is, waren 'er nog 20, en nu zyn 'er nog maar 19 van deze verwonderens-waardige pilaaren, die zig van verre als Torens vertoonen, overgebleven.

Is fraay door de Heer de Bruyn verbeeld.

Noit voor dezen is dit werk zoo fraey, en zoo net afgeteekend, als door den voornoemden Heer de Bruin, die my de eere gedaan heeft van 't zelve aan my, en de Heer van Holten (Zalr.) op zekeren dag in zyn verblyf-plaats in 't Kaſteel, in de wooning van zyn Edelheid, de Heer Johan van Hoorn, tot Batavia te vertoonen, waar aan wy toen wel 3 uuren beſteed hebben, en die wy zoo, gelyk men die nu in zyn werk ziet, toen voor af beſchouwd hebben.

En 't is uyt de berg zelf uytgehouwen.

Niet tegenſtaande dit ganſch werk met een onuytdrukkelyke heerlykheid (zoo de Heer de Bruin oordeeld, en my ook door andren die dit paleis, en dien berg gezien hebben, verzekerd is) uyt de levendige rots, die meeſt uyt den licht-blaeuwe zich vertoond, gemaakt is, heeft men 'er door konſt een glans weten op te brengen, die voor die van een ſpiegel niet behoefd te wyken, dat ook de reden is, waarom het veelen als een heerlyk Marmer, van allerlei couleuren, beſchreven hebben.

Het ware te wenſchen, dat men of onder de hedendaagze Gauweren of Gebbers, 't zy in Perſien, of in Guzeratte, eenige mannen vond, die deze en gene oude geſchriften, die men 'er hier en daar zeer heerlyk en klaar op uytgehouwen vind, wiſten te lezen, en dan zou men eerſt recht in ſtaat zyn, om van veel zaaken, daar de Geleerdſte mannen nu nog maar na raaden moeten, met meerder zekerheid en waarheid te konnen ſpreken.

Niemant kan het ſchrift, dat men 'er op vind, lezen.

De letters gelyken na geen andre Oosterze taalen of letteren, en maken een ſchrift uyt, dat by alle Geleerden, en ook by alle Oosterze volken, onbekend is.

Geen bequamer man is daar toe oit, dan de Heer de Jager, geweeſt.

Was 'er iemand in ſtaat, om hier eenig licht aan te konnen geven, zoo is het de Heer Herbert de Jager geweeſt, die de meeſte Oude en hedendaagze Oosterze Taalen zeer grondig, en voor al het Sanskrits, de Moeder-taal der meeſte hedendaagze Oosterze taalen, ongemeen wel verſtond, maar al zyn yver, en zyne groote en verbazende Taal-kunde heeft hem hier in niets konnen helpen. Hy was hier in dit land al van 1663. als onder-Koopman onder de Heer Godske.

Hy wierd als opper-Koopman 1693. in November (gelyk wy hier na breeder aanhalen) gezonden, om, als een zeer Taal-kundig man met de grooten hier over verſcheide zaaken te handelen.

Die dit Paleys gezien.

By die gelegenheid zag hy deze overblyfzelen van dit Vorſtelyk Paleis met veel aandacht, en heeft daar wel zeer nette aanteekeningen over gemaakt; maar waar die gebleven zyn, weet ik niet, behalven dat men, al was men die kiſt, daar hy al zyn Cartabellen in ſmeet, en die 1697, zoo gehoord heb, na Holland overgezonden is, al meeſter, men daar (zoo my door de Heer Melchior Leidekker Zalr. meer dan eens gezegt is) niet veel aan hebben zou, alzoo die aanteekeningen doorgaans kort, alleen tot verſterking van zyne geheugenis, en in verſcheide Oosterze Taalen (die men dan alle wel diende te kennen) opgeſteld waren.

Een aanteekeningen 'er over gemaakt heeft.

Het zou my dierhalven een groot vermaak geweeſt zyn, met dien Heer, zoo taal-en zaak-kundig, en daar beneven een zeer opmerkend beſchouwer van alles, zelf eens te hebben mogen ſpreken; dog dat heeft my, tot myn leed-wezen, noit mogen gebeuren, alzoo hy ten tyde, als ik de eerſte maal 1694. na 't Vaderland vertrok, nog in Perſien, en, by myn tweede komſt 1706. op Batavia, al overleden was.

Zyne afbeelding van dat Paleys, hier in prent vertoont.

Hy heeft op dien tyd ook, als hy dit Tſchil of Minaar beſchouwde, 't zelve van verre in 't verſchiet afgeteekend, gelyk wy het hier by de letters B: P: vertoonen; en zyne beſchryving van 't zelve hier byvoegen.

Be-

B. P.

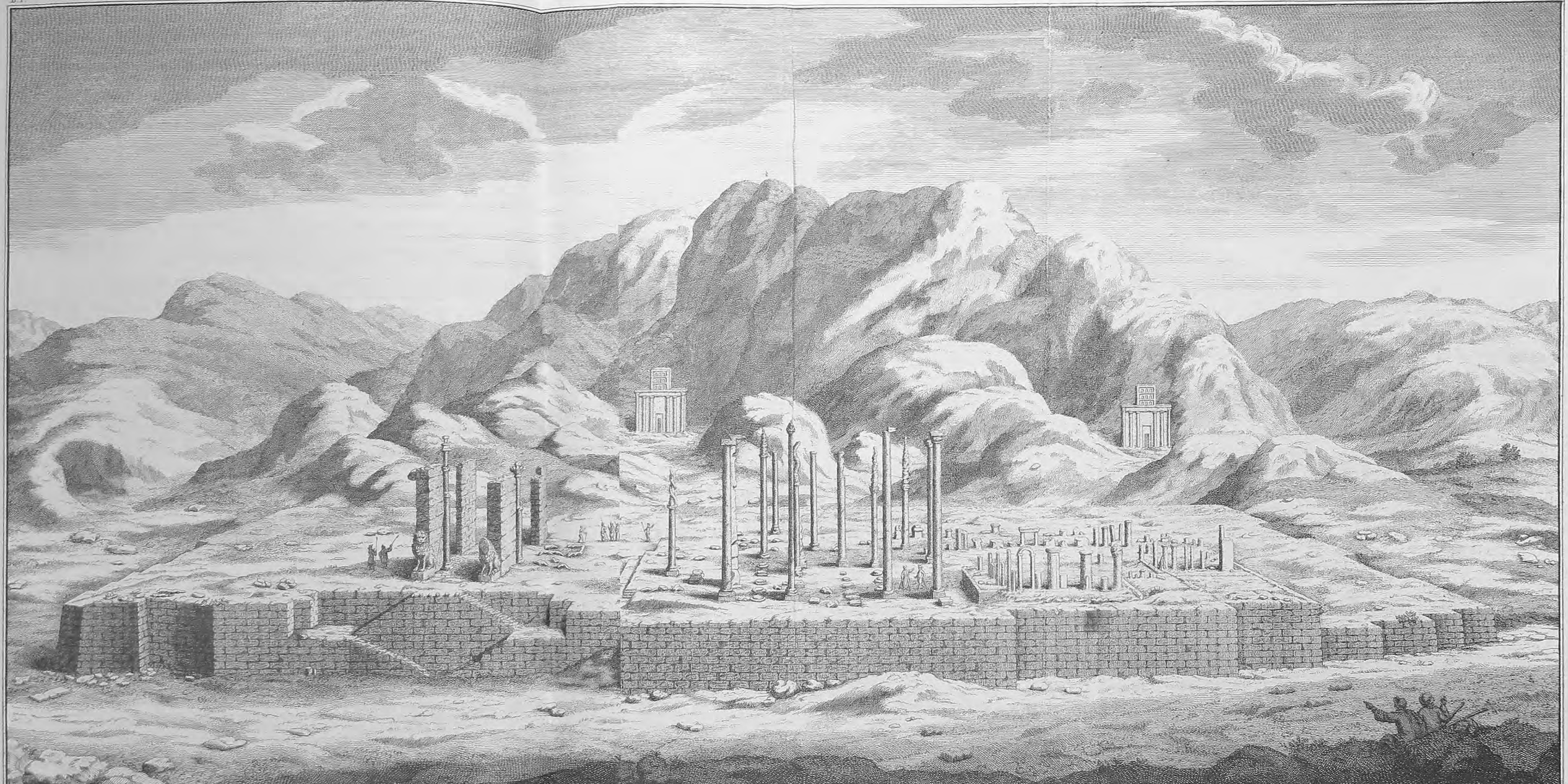

RUINEN VAN 'T PALEIS VAN DARIUS, GELEGEN IN 'T OUDE PERSEPOLIS, DR LAST VAN ALEXANDER DE GROOTE VERBRANDT. GETEKENT NAER DE OORSPRONKELYKE AFTEKENING VAN DE Hr HERBERT DE JAGER.

Beſchryving van TSEHILMINAAR, of van de overblyfzelen van PERSEPOLIS en 't Paleys van DARIUS, zoo als het door de Heer Herbert de Jager 1693. bezigtigd is.

OM dit werk na zyn tegenwoordigen ſtand te beſchryven, moet men, om het onderſcheidentlyk te bevatten, van eene kant beginnen. De grond is een uytſtekende hoek, van een berg, zynde zeer harde zwarte Marmer-ſteen, die in zyn omtrek 1501 treden, ieder a 3 voeten, uitmaakt. Zy is rondom met bovenmate groote en effengehouwe ſteenen, in maniere als de jegenwoordige bouwkonſt, opgehaald. De ſteenen zyn van 6, 7, en 8 voeten vierkant, dog wat langwerpig, meeſt alle 3 en 4 voeten dik. De kleenſte van deze muragien zou ligtelyk te tellen zyn geweeſt, hoe veel ſteenen daar aan verarbeid zyn, welke na giſſing geen 100 ps. zouden uitgemaakt hebben: want veie zyn 8, 9 en 10 treden lang, en 4, 5, en 6 hoog; en onder anderen een aan de opperſte rye, die 13 treden lang, en ruym 15 voeten breed is, zynde vol van dusdanige Characters

Verſcheide Characters, hier en daar uyt den hoop nageſchreven.

den ingang van dit gebouw ſtaat tegens 't weſten. Men gaat eerſt tegen een elleboog trap 55 treden hoog, ieder 4 duim van den anderen, en 15 voet breed, van blaeuwe arduin-ſteen, aan weer-zyden op na boven. Ik heb die te peerd op en afgereden. 15 Treden van de pui, die met 3 blaeuwe zark-ſteenen belegt, en 27 breed is, ſtaan nog twee groote ſtukken van de poort, met Leeuwen uitgehouwen, boven welke eenige kleene Characters uitgehouwen zyn; dog, die ik wegens de hoogte niet heb konnen aftekenen.

Agter deze, die 5 treden breed en 8 lang waren, ſtonden 10 treden verder, twee zeer hooge en dikke pylaren. 10 treden verder zag men weer 2 voeten, of Pedeſtallen, die daar mede ſchenen ergens anders by geſtaan te hebben. 10 treden verder zag men 'er 2 gelyk de eerſte, met vliegende paarden van ongeloofelyke groote, op welke ſtylen 't gewelf van de poorten ſcheen geſtaan te hebben. 20 treden Zuid-waards ſtaat een watertank, 24 voeten in zyn begrip, uit een ſteen gehouwen. 40 treden voordgaande klimt men met 38 trappen, ieder 4 duim hoog, op een puy, daar nevens nog een puy, 91 treden lang is.

Aan de and're zyde gaat men weder met 38 gelyke trappen af, 't welk weder-zyds een dubble ſtoep maakt, waar van de randen en de geheele ophaal van de grond af tot boven toe met allerhande beeldwerk zeer cierlyk is uitgehouwen. Ook ziet men de voeten van 12 pylaren, die 6 op een rye ſtaan, daar van 'er nog een in zyn volkomen hoogte de top na de wolken ſtreekt, waar op, na myn gevoelen, een portaal geruſt heeft. Van daar 22 treden voortgaande, komt men aan 't beſtek van een groote Zaal, 138 treden lang en 50 breed, waar van 't gewelfzel, of de zoldering, met uitſtekende Koninklyke pragt vercierd is geweeſt, dewelke op 60 pylaren, tamelyk dik, en 72 voeten hoog, geruſt heeft, zynde na de Doriſche wyze (welke eenige gebouw-ſchryvers meinen door Darius zelf gevonden, en bedagt te zyn) 6 aan 6 in 10 reyen, te weten, aan de Ooſt-zyde, en de weſt-zyde, de tweede van de derde 28 treden, en voort alle 10 treden van malkander,

waar van 'er nog 16 in wezen zyn, wiens toppen d'Ojevaars (die men zegt dat in geen Koninkryken zig, hoewel wy die hier, als ook in Japan, vertoonen, behalven dat zy in een groote menigte ook in Egypten zyn) tot neſten vertrekken. Het is verwonderens waardig om te zien, hoe een onder de zelve de top, of 't cierwerk (door aardbeving of iet anders) de helft zoo net is afgeſchoven, dat die egter in balans daar op ſtaan blyft. Wanneer men 43 treden Zuid-waards uyt deze Zaal gaat, ziet men een kamer, daar nog veel in te bezien is. 'T is een werk, alles van fyn albaſt, zonder eenige andre ſteen, gemaakt, zindelyk gepolyſt, en veel daar van is koſtelyk verguld geweeſt. Aan de Weſt-en Noordzyde zyn ieder 2, en aan de Zuid-en Ooſt-zyde ieder een deur, niet gelapt, maar ieder poſt een ſtuk ſteen van groote dikte, en nog ruim 10 voeten hoog. Het beeldwerk is van een volkomen reuzengeſtalte, als mede het Leeuw-en Tygergevegt, dat hier is uitgehouwen: want ſchoon de puin wel 4 a 5 voeten hoog is, zoo komen nogtans de beelden met 't halve lyf 'er uit. De Zuid-zyde heeft open ligten, en de andre deelen 8 blinde venſterbanken, te weten, 2 Weſt, 3 Ooſt, en 3 aan de Noord-zyde, dat al mede meeſt van een ſtuk is. Velerhande Characters, die niet meer bekend zyn, ziet men daar in. Aan de Zuid-zyde heeft dit Koninklyk Cabinet een Galdery, 15 treden, aan de Ooſt, Weſt, en Noordzyde, van 5 treden breed, en, zoo het ſchynd, heeft aan de laatſte nog een ander kamerken, even lang, en 10 voeten breed, geweeſt, daar nu niet als de grondſlag af gezien werd. Zuid-waards op 45 treden vind men niet als de puin-hoop van een vierkante kamer, met 49 pylaren (zoo men aan de voet-ſtukken, of Pedeſtallen, zien kan) die uyt den berg gehouwen zyn, en die in 7 ryen, ieder van 7, beſtaan. Om deze plaats in 't vierkant heeft een galdery geweeſt van 12 voeten breed, en ſtaat regt op de Zuid-en Weſthoek van dit gebouw op de bovenſte grond, en werd door deze galdery geſcheiden, aan de Ooſt-zyde, van een ander vertrek. Men gaat voorts met 38 trappen (ieder 4 duim hoog, uyt een ſtuk berg-ſteen gehouwen, en tegen het werk aangehegt) nederwaards op de eerſte grond. 'T vertrek, boven verhaald, nu een puin-hoop zynde, begrypt 8 byzondre en afgeſcheide kamerkens, 3 aan de Ooſt, en 5 aan de Weſt-zyde, en in de midden een Zaal, welkers grond den gladden berg is. Hier ſtaan nog de voeten van 36 pylaren, 6 aan 6 op een ry in goede ordre, die, na het ſchynd het gewelfzel gedragen hebben. Aan de Noord-zyde is een Galdery, 42 tretren, lang en 10 breed. Hier ziet men nog vyf volkomen hooge, dog ſmalle deuren, in welkers coſynen mans-geſtalten van 15 ſpannen lang, de voeten 2 ſpannen, met lang gekruld hair en baard, klap-mutzen op, en een zonneſcherm boven hun hoofd, niet zonder grooten arbeid uyt zwart marmer groſ en dik verheven gehouwen, maar meeſt door de Oudheid de tronien geſchonden zyn; ook ziet men 'er drie heele en 5 halve ſtaande venſterbanken, 6 ongedekte deuren, en aan de galdery op ieder einde 2 ſtylen van ruim 25 voeten hoog, en 20 ſpannen langwerpig vierkant dik, gelyk ook ieder deur-ſtyl en koſynen van geen minder zwaarte, en met geen kleinder ſteenen bedekt zyn, ſtaande nog in wezen. Aan de Noord-zyde is een groot portaal, 74 treden lang, en 28 breed. Aan de weſtzyde gaat men de puy op, weder-zyds met 12 trappen. Aan de Ooſt-zyde met een elle-boog trap van 28 treden; en op de boorden der trappen en de gevel van de ſtoep allerhande beeldwerk, ſtierengegevegt &c. zeer net uitgehouwen. Noord-Ooſtwaard 30 treden ſtaat een kamertje, 35 treden lang, en 25 breed, daar nog 2 deurkoſynen in zyn, vercierd met gekroonde mans-beelden, met zonneſchermen boven hunne hoofden van vry grooter geſtalte, als jegenwoordig de menſchen zyn, uitgehouwen.

Benevens deze 2 volkomene deuren ſtaan nog 3 a 4 ſtukken der gewezene muur. In dit vertrek gaat men over een puin-hoop weder op de laagſte en eerſte grond van 't Paleis, dat voor dezen ongetwyffeld trappen zyn geweeſt, die nu door de nedergeworpen ſteenen niet konnen gezien werden. Dus 55 treden Zuid-Ooſt waard voortgaande, ſtaat 'er een vertrek van 30 treden breed en 70 lang, net in tween verdeeld, waar van 't Noordelykſte, na alle de overblyfzelen uitwyzen, een galdery ſchynd geweeſt te hebben, waar af nog 3 deuren te zien zyn, een ten Noorden, een ten Zuiden, en een ten weſten, benevens drie opene en blinde venſterbanken, alle van gladde marmer, mede cierlyk, met man- en Leeuwen-gevegt, uitgehouwen. Aan 't Ooſt-en Weſteinde ſtaan 2 ſteilen, elk 21 voeten langwerpig vierkant, ſtaande wel 6 voeten diep in 't puin, en nog wel 30 voeten hoog, en ieder maar eene ſteen, die wel 60 voeten van den anderen af ſtaan, die, na oogenſchyn, zoo te zien was in het voegzel boven in de ſteen gehouwen; als mede de lyſten (waar af nog eenige groote ſtukken lagen)

zyn

zyn overdekt geweeſt. Van hier 65 treden Noorden aan komt men in een groote zaal, 400 treden in 't vierkant, met 8 ſtaande deuren, en 39 blinde venſterbanken, in yder gedeelte twee, en in 9 verdeeld, alles van ſchoon ſwart marmer, en de deurkoſynen met gekroonde mannen, op ſtoelen zittende, met 3 ryen piek-dragende mannen van kleynder geſtalte, boven den anderen onder hen ſtaande, en andre met menſchen-, leeuwen-, Tygers- en ſtierren-gevegten uitgehouwen. Deze kamer is volkomen vierkant aan de Noord-zyde, en aan 't Ooſt en weſt-einde ſtaan nog 2 deuren van gelyke groote, als de voorn. zoo dat wel andre kamers daar nevens mogen geweeſt zyn; doch aangezien maar, wat 'er te zien is, verhaal, zoo laat ik dat, voor 't geen 't is; dewyl men ook daar over geen ligt by de inwoonders krygen kan, die zeer onkundig in alles zyn. Ook is 't te veel verwoeſt, om 'er zeker af te ſpreken. Nogtans zeggen zy, dat voor veel duizenden jaren 't een Koniks Hof geweeſt is, en dit is 't al, dat zy 'er af weten te zeggen. Een waterloop, die uit een Tank in de voet aan 't opgaan van den berg gehakt, en voorts tot 't weſtelyk einde van 't groot portaal als een goot gehouwen is, van daar ten Noorden door de pylaar-Zaal tot aan 't kleyn tankje 20 treden van 't Ooſtelykſte of binnenſte einde van dit hofs ingang ſtaande (daar 't water in geput wierd) daar van hebben zy wonderlyke inbeeldingen, zeggende, dat 't onder-aardſche ſchat-kamers zyn, daar wel eenige van hen zouden ingegaan, maar niet weder te voorſchyn gekomen zyn. Zy zagen vreemd toe, hoe wy met de kaars in de hand daar durfden ingaan, dog wy zagen niet als diepe watergoten, die daar in gekapt waren. Agter uyt deze laatſte kamer gaande, klimt men den berg op, in welkers halve hoogte twee Altaaren ſtaan, een na 't Zuiden, en een na 't Noorden, ontrent 500 treden van malkander, op een evengelyke manier uitgehouwen uyt den berg, met een breedte van 27 treden, en ruim 150 voeten hoog, zynde den berg zeer effen en ſtyl afgekapt, en zoo met beeld-werk vercierd.

Vier halve ronde pylaren verdeelen deze ganſche breedte, aan ieder van welke weder-zyds ſtiers-hoofden (als of zy laſt te dragen hadden) onderſchragen tegen ieder hoek, die regt uyt 1½, en dwars 2 ſchreden uitſteken, welke de ganſche breedte op 23 paſſen is latende; ook heeft men een mansbeeld met een piek in de hand, zynde hy na 't leven uitgebeeld; daar op komt een overhangzel, 't welk 3 voeten uitſteekt. De rand met 18 leeuwen gaande na de Zuid- en Noord-kant met de koppen tegen malkandren, vercierd. Hier boven komen twee ryen mannen, in yder 14 boven malkandren, van volkomen geſtalte, met houwers op de zyde, de armen kruys-wys over malkandren, en de rug na de aanſchouwers gekeerd, met opgeheven hoofden. Aan weder zyde in de laagſte rye een, en, tegen de uitſtekende hoeken, 2 en 3 hoog boven malkandren, beelden van een weinig meerder grootte, als de voornoemde, met pieken in de hand. Voorts wat hooger, tegen de gevel aan, een mannen-beeld, met gekruld hair en baard, en een boog in de hand, op 3 trappen verheven, tegen een zittend beeld op een tapyt, of alcatyf, met een gordel, die weder-zyds hing, om de middelen, met opgeheven hoofde. Deze heeft voor hem een halve Maan, en agter hem wat hooger een ronde kloot, de zon beteekenende; wat lager een Altaar, daar 't offer op brand. Onder deze ſteyl-afgezakte en met beelden-vercierde gevel is een kelder, mede uit den berg gehouwen, waar in men met trappen, een mans lengte diep, ſcheen ingegaan te hebben; dog, vol water zynde, en kon men dat niet wel zien. Hier in ſtaan 2 grafſteden met halfronde bergſteene zarken belegt, en daar boven nog ruim 6 voeten hoog 't gewelfzel, mede zonder metzelwerk uyt den berg gehouwen; dog 't Noordelykſte heeft onder 3 gewelfzels, 6 grafſteden, een voorts de middelſte nog een, dat 't 7. is.

Of nu 't lichaam van den Mogenden Darius, van de zynen vermoord, en mishandeld, door den grooten overwinnaar Alexander gevonden, beweend, en aan de oude moeder Syſxgambis gegeven zynde (volgens 't geen ons Curtiis daar af zegt: *Neemt het lighaam, en legt het in den grave zyner voorouderen*) in een van deze graven gebragt is, dat zou wel zoo konnen zyn, dog 't is onzeker. Noord-waard van dit gebouw 596 treden, wat opwaarts na 't gebergte, ſtaat nog een deur van wit arduin volkomen in wezen, en aan de Zuid-zyde een ſtaande pilaar, waar by de voeten en nedergeſtorte ſtukken van verſcheide andere te zien zyn, waar uyt kan beſloten werden, dat dit Hof niet alleen zwaar, maar een wyd uitgeſtrekt werk geweeſt, gelyk 't ook hedendaags nog onbegrypelyk is, in wat maniere, en waar mede men zoo groote ſteenen zoo heeft konnen op malkandren brengen, ja nog meer, hoe 2, 3; en voor 't meeſte vier van de hooge pilaren niet min, als 72 voeten hoog, na behooren zeer dik

en

en zwaar, op malkandren zyn te zetten geweeſt.

Wat dit nu voor een pragtig hof moet geweeſt zyn, daar zoo veel ſchryvers van gewagen, en over welkers verwoeſting zy den wereld-Vorſt een vuile ſtreek aan zyn eerkleed geven, is genoeg aan deze overblyfzelen te zien, in 't welk men by nader onderzoek hoe langer hoe meer merkweerdige zaken beſpeuren zou; gelyk ook waarlyk de bouwing, 't geen daar nog af te zien is, wel onder de wereld-wonderen met regt geſteld mag werden. De vlakte hier rondom, bezet met bergen, is Mardaſio (zekerlyk en eigentlyk Mardasj) genaamd, die wel 35 a 40 mylen in zyn omtrek, en veel loopende rievieren, die 't Zacyland bevogtigen, daar in heeft.

Hier hebt gy zonder oppronking, ook zonder iets uyt andere ſchryvers aan te halen, de jegenwoordige ſtaat van dat Paleis na waarheid beſchreven. Niet verre van hier zyn nog 4 a 5 zulke graf-ſteden, en nog twee by malkanderen agter Perſepolis, waar nevens ook Reuzen-beelden te paard, in den ruwen berg uyt-gehouwen, te zien zyn, en onder anderen 2 met de hoofden tegen malkanderen, ieder de hand in een ring gevat hebbende, en tegen malkandren trekkende, waar van de inwoonders weten te zeggen, dat veel honderd jaren geleden deze 2, welke zy Ruſtans noemen, magtige Heeren in dit land waren, die, lang tegen een, met groot verlies van veel hunner onderdanen, geoorlogt hebbende, eindelyk een verding te zamen gemaakt hebben, om hun kragten in het trekken van den ring te toonen, onder voorwaarde, dat hy, die daar in de ſwakſte bevonden wierd, met al zyn onderdanen, den ſterkſten van die tyd af zou onderworpen zyn, 't welk, om dat hier in 't veld geſchied is, ter gedagtenis dezer zaak alhier in den berg is uitgehouwen. Nog ziet men verſcheide toppen van bergen, met vervalle muuren en overblyfzelen van oude Kaſteelen en vaſtigheden bezet: van al 't welke nogtans met geene de minſte zekerheid te ſpreken is; aangezien de Inlanders zelfs ons daar af niet het minſte berigt wiſten te geven.

Om nu nog te beter denk-beeld van dit heerlyk gebouw, en Koninklyk Paleis van Darius te krygen, kan men het opgeſtelde hier over door de beroemde Reyzigers Thomas Herbert, en Johan Albregt van Mandelſlow (van welke de eerſte ontrent 1626. a 1628, en de laatſte ontrent 1638. a 1639. hier geweeſt zyn) naleezen, en dan zal men een groot onderſcheid tuſſchen den ſtaat dezer overblyfzelen in die tyden, en nu, zien, vermits 'er toen nog vry meer pilaaren overig waren, en nog een der Griffioenen (die men nu miſt, en in de teekeningen van den Heer de Bruin niet vind) te zien was, gelyk zich die klaar in de teekening van de Heer Mandelſlow opdoet.

Keurlyk, zeer menigvuldig, en uyt-voerig zyn de teekeningen van de Heer de Bruin van deze bekorende gedenkteekenen, gelyk door zyn E. nevens alle andre Beeldeniſſen, ook die Aloude letters wonderlyk net vertoond zyn; had men maar een Tolk, die ze ons voorleezen, en vertaalen kon. Wy zullen 'er hier na mede eenige weinige van in de ſchets van een korte reys vertoonen: hoewel die van de Heeer de Bruin veel netter zyn.

Oordeel der Geleerden over dit pragtig gebouw.

Zommigen houden dit voortreffelyk gebouw voor het Paleis van den Koning Darius, en dien naam geven 'er de Inlanders hier, als men 't hen vraagd, nu noch aan; hoewel andren, en ook de hedendaagze Perſiaanze en Arabiſche ſchryvers dezen Vorſt niet Dara, of Darab; maar Djemsjid, noemen; dog op de zelve is al mede zeer weinig ſtaat te maken, alzoo al hunne ſchriften vol verdichtzelen zyn, behalven dat ook andre onder hen 't gebouw van de Perſiaanze ſtad Aſtachar (die toen de Hoofd-ſtad van 't Ryk was, en geheel Sjiraas, en dit ganſch Paleis al mede in zich begreep) aan Cajoe Maraas (een Vorſt, die zy zeggen, dat 700 gelyk ook Djemsjid even zoo veel of wel 1000 jaren geleefd zou hebben, toeſchryven.

Anderen zyn van oordeel, dat het de begraaf-plaats der Aloude Vorſten van Perſien zou geweeſt zyn, waar mede egter al vry veel ſchynd te ſtryden, dat men 'er ter zyden eenige pragtige en zeer trotze begraaf-plaatzen ziet, die zeer wel met de beſchryving van de Begraaf-plaats van die Koningen, op dien Koninklyken berg, aan de Ooſt-kant van dit Paleis, maar vier bunderen Lands (ieder 400 voet lang) 'er af gelegen, zoo als Diodoor ons die nagelaten heeft, over eenkomt; dog Della Valle teekent in zyn 2. deel fol. 83. aan dat hy in Diodoor een misſlag ontrent dit gebouw gevonden heeft, daar hy zegt, dat dit Paleis vier Plethren (dat na 't oordeel van zommige 400 voeten is) van dezen berg af lag, en Della Valle bevond, dat de puinhoopen dicht aan de voet van den berg reykten; dat daar dan al een groot verſchil geven zou. En dat het ook zoo is, blykt uyt het te voren bericht van de Heer de Jager.

Ook zyn 'er, die meinen, dat het een Tempel geweeſt zy, waar in men van

ouds

ouds hier aan 't H. vyer, aan de zon, en aan andere Goden van de oude Perſiaanen, plagt te offeren, en dit wel, om dat men in een venſter-ſtuk een Perſiaanze Prieſter een bok met een kromme Hoorn ten offer leyden ziet. Ook zyn 'er die 't voor een Afgoden Tempel in 't gemeyn van de Heydenen met veel ſchyn van waarheid houden.

De meeſte egter, die hunne gedagten op de beſte bewyzen gronden, zyn van oordeel, dat het een Koninklyk Paleys, en dat het door Darius Hyſtaſpes begonnen, en door Xerxes voltoid is.

Sjiraas behoord onder 't Koninkryk Lhaar.

Deze ſtad Sjiraas nu, ontrent welke dit Paleis legt, plagt wel eer onder het Koninkryk van Laar (dat 32 Koningen op zich zelven gehad heeft) te ſtaan, van welke ſtad Laar of Lhaar (dat eigentlykſt Lahaar geſchreven werd) de Hoofd-ſtad was, en tot welk Ryk zich ook de Aloude magt der Koningen van Ormus plagt uyt te ſtrekken, alzoo die ook Koningen van Lhaar tot 1599. geweeſt zyn, in welk jaar Sjah Abaas de Groote den laatſten Koning van Laar, Ibrahim Chan, gelyk naderhand ook die van Ormus overwonnen heeft, 't geen wy hier na breeder zullen toonen.

Dit Sjiraas, dat op 29. gr. 36. min. breedte, en op de lengte van 78. gr. 15. min. legt, was van ouds de eygentlyke Hoofd-ſtad van 't Aloude Perſien; een ſtad, die weleer wallen had, dog welke nu geheel vervallen zyn, gelyk ook de ſtad in zich zelven niet veel is. Men ziet ze niet te min al zeer fraey en cierlyk door den Heer de Bruin vertoond.

Echter is 't waar, dat men hier de heerlykſte wyn van Perſien (welke een heerlyke Maag-wyn is) en zelf die voor 's Konings Tafel perſt, dat meeſt Joden van de ſtamme Levi, en ook eenige Franſchen, doen.

Hier vallen ook de beſte peerden van Perſien, en de voortreffelykſte Granaat Appelen, en zommige als een Struys-ey van groote.

Men heeft daar ook uytmuntende hooge, ja de beſte Cypres-boomen der wereld, en zommigen der zelven ongemeen dik, hoedanig eene men 'er ook ziet, welke eenige vademen dik, en die van Sjah Abaas de I. daar geplant is. Frey: 530. Tav. 550. Ook wil men dat deze boomen nog een gedenkteeken van Koning Cyrus zyn. Deze, in reyen geplant, doen daar een wonderlyke heerlyke vertooning, terwyl men buiten de zelve als een wild boſch van Hazenooten, Olyven, Piſtachien, Amandel, Kerzen, Perſiken, Abrikoozen, Granaat, Pruncllen, Vygen, Kaſtanien, en van veel andre boomen, die zeer wel daar tieren, ziet; dog de Orangie, Citroen en andre Indiaanſche boomen, die een heeter luchtſtreek vereyſchen, treuren hier, vermits hier wel een korte, maar zeer ſtrenge winter is.

Men heeft ontrent deze ſtad ook gouden zilver-mynen, waar aan Sjah Abaas de I. ook eenigen tyd heeft laten werken, dog, ziende dat de koſten verre boven 't voordeel, dat zy gaven, gingen, belaſtte hy dit te ſtaken.

Zy is nog al vry groot, alzoo zy 2¼ uur in den omtrek heeft, dog de meeſte gebouwen zyn zeer vervallen, en de meeſte ſtraaten ſmal, en, als het regend, ongebruykbaar.

De Tempels, en Mesdjids (die 'er zes zyn) mitsgaders de Bazaars of Markten, zyn wel de treffelykſte gebouwen dezer ſtad, en voor de reſt heeft zy weynig fraeys in zich te zien.

De Boomen, welke men hier heeft, zyn behalven de Cypreſſen, de Sycomoren (Egyptiſche vygeboomen, of een boom, tuſſchen de vygen en Moerbeſyen-boom) de klim-boom, de kleene Vygen-boom, de Popelier, Olm, en Wilgen-boom. Onder de vrugt-boomen teld men de Perſik, Abricoos, Kers, Pruym, Appel, Moerbieſien (witte en roode) de Peeren, Prunellen-boom, en verder allerley Heyning vrugten.

Onder de verdre kruyden (buyten de vorig gemelde onder Atsjien, 2 a 3 myl buiten Gamron) teld men 't balzemkruyd, Klitten, Beetwortels, witte en zwarte, Bourrache, verſcheidenerley Koolen, Yſop, Latouw, Marjolyn, Malva, Mentha of Bruyn heylig Brandnetels, levende en doode, heerlyke Peterzelye, weeg bree-bladen, Porcelyn, Peonie, Pimpernel, Speragie Thym, &c:

Men heeft 'er ook fraeje bloemen, onnoemelyk veel Roozen, nagelbloemen, of angelieren, Ambretten, Jasmynen en Lelien van allerley zoorten, Hulſt, Goudsbloemen, Maankoppen, Tylooſen, Crocus-bloemen, Violetten, &c:

Daar zyn ook Aspergies, Artisjokken, (niet in de bladeren, als d'onze, maar van de wortel en ſtam groejende) Karooten, Peen, Knoflook, wilde Knof-look, zoethout, Meekrap, Ajuyn, Pingſter uakels; allerley Radys, Rhabarber, Knollen, &c:

Ook ziet men 'er Cattoen, Berberiſſen, Coriander, Fenkel, Sevengety-kruid, Senebladen, Rosmaryn en meer andre gewaſſchen in overvloed.

Voor der Ouden Paſargada gehouden.

Veele meynen ook, dat Sjiraas het Paſargada der Ouden zou geweeſt zyn; dat al zoo onzeker, als al het vorige is, vermits men op de berigten der oudſte ſchry-

en van Mohhammed niet bezogt.

ſchryvers, als Herodoot, Cteſias, Hellanicus, en andre, zeer weynig ſtaat maken kan, en om dat de latere ſchryvers maar veel zaaken van de ouder ſchryvers overgenomen hebben. Altoos Strabo houd in zyn 10. Boek p. 486. a 487, en 10. p. 507. het ganſch verhaal van de Perſiaanze zaaken voor een zuyver verdichtzel, dat by veel geleerden, altoos in opzigt van de oudſten, voor zeer waarſchynelyk gehouden werd.

Deze ſtad is het ook, in welke Mohhammed, 'er voorby reyzende, niet kome dorſt, uyt vreeze dat hy door de ſchoone vrouwen en heerlyke wyn, die men 'er vind, verleyd zou werden; hoewel andre dat eerſte (van de vrouwen) van Jesd, een ſtad, daar de ſchoonſte vrouwen van Perſien waarlyk vallen, met een beter ſchyn van waarheid getuigen; dog geloove dit geheel verhaal niet, alzoo hy de ſchoonſte wel ieverig zogt.

De ſtad Lhaar beſchreven.

Van de ſtad Sjiraas gaan wy tot die van Lhaar over, die op 90 graaden lengte, en op 28 graaden 30 minuten, N. Breedte legt. Een groote en welbebouwde ſtad.

Zy is, gelyk wy gezegt hebben, wel eer de Hoofd-ſtad van het Koninkryk van dien naam geweeſt, dat Sjah Abaas de Groote 1599. van een vry Vorſt veroverde.

Men heeft in de zelve veel fraeje, hooge, en boven platte huizen; en ook een deftige ſteene Baſaar, of Markt, die aan de ſtad een groot cieraad geeft, alzoo zy van veel deftige winkels voorzien, 216 ſchreden lang, boven overdekt, en by na midden in de zelve gelegen is.

Het Caſteel, &c:

Geen minder vertooning doet de Veſting, in de ſtad boven op een Rots, en geheel van ſteen opgehaald, als mede 't Paleis van den Hertog, dat egter niet heel groot, en ook 't fraeyſte niet is.

Zy heeft geen wallen; maar is van alle kanten door zwaar gebergte omringd, dat voor wallen verſtrekken kan. Ook is de nieuwe Veſting, ſchoon zoo hoog gelegen, van al zoo weynig belang, als de oude, om dat die laatſte in de vorige tyd door Sjah Abaas, wanneer hy dat Koninkryk en die ſtad veroverde, meeſt verwoeſt is, zederd welken tyd men deze nieuwe wat meer na de Zuid-kant der ſtad zoodanig gebouwd heeft, dat men 'er maar langs eenen weg bykomen kan. Het is zeer groot, maar ſlegt van bezetting, en ook van zeer weynig geſchut voorzien. Anders was het zeer licht ſterk te maken.

Het getal der huyzen, en Ingezetenen.

Men gift hier ontrent 4000 huizen, van welke 'er veele van wind-kokers voorzien zyn; en de ingezetenen gift men op 20000 zielen.

Het water, dat men hier heeft, is meeſt put-water, en brak, hoewel 'er een zeer groote menigte van overdekte waterbakken in, en ontrent de ſtad is, om regen-water te vangen; maar het regend 'er weynig, men is ook zeer dikwils aardbevingen onderworpen, waar door zoo nu en dan hier ook veel gebouwen inſtorten.

Daar zyn ook eenige Mesdjids, en Moorze Tempels; dog van weynig belang, dan eene, die een groote Coepel heeft.

Fraeje plantagien buiten de ſtad.

Het fraeyſte ontrent deze ſtad is, dat zig daar zeer aangenaam een groote menigte van Dadel-Orangie Citroen-en andere boomen in 't verſchiet vertoond, waar door men de ſtad van buiten niet zien kan, voor dat men 'er zeer digt by, en als op is; behalven dat men ook in de ſtad eenige Thuinen heeft.

In de zelve werden veel fraeje zyde ſtoffen geweven, en ook de beſte roerloopen gemaakt, die van daar door 't geheel Ryk verzonden werden, en waar door hier al een zeer fraeje handel is.

Hier zyn ook (gelyk mede te Spahan, Jaroon, en in veel andre ſteden van Perſien) zeer veel Jooden, wel duizend huisgezinnen ſterk, nazaaten (zoo zy voorgeven) der vervoerden door Koning Salmanaſſar.

Onze verblyfplaats hier.

Wy hebben hier geen Comptoir, of Logie, maar een huis, waar in men gewoon is te ruſten, hoewel men dat ook wel in een Carrawaanſara, die aan gene kant, of na Gamron legt, doen kan. Ook hebben wy daar nog een eygen gebouw, en thuyn.

Om van Sjiraas hier te komen, trekt men voor by het dorp Fagr-Abad, en de ſtad Jarôn, waar na men, wat ter zyden af, 't dorp Aasje Rafi heeft, buyten 't welk een van onze Heeren Directeurs, Joannes Keyts (waar af hier na breeder) begraven legt.

Van daar ontmoet men nog Bizies, en Dehakoe, dat beyde groote dorpen zyn.

De ſtad Baſſora, en ons Comptoir daar.

In de vorige tyden plagten wy ook een vaſt Comptoir, en een redelyke goede Logie tot Baſſora, of Balſara, en een onder-Koopman tot opper-hoofd, met eenige bedienden onder hem, aldaar te hebben.

Deze ſtad legt in of na de zyde van 't woeſt Arabien, aan de Rievier den Euphraat, daar zy in de Golf van Perſien, of eygentlyk in die van Baſſora, ſtort.

Het oude Suſan, hedendaags Valdac genaamd, legt 'er niet verre van daan, gelyk ook de Choaspes, die 't zelve bewaterd, zich niet verre van Baſſora in Zee ſtort.

Wel

Wel eer plagt zy onder de Arabiers te ſtaan; dog nu legt 'er een Baſſa van wegen den Grooten Heer als Hoofd, onder welkers magt zy 1657. door den Baſſa van Bagdad, (dat 'er 10 dagen, een arm van den Tigris af varende, en anders tegen ſtroom op, wel 60 dagen, af legt) gebragt is; en ſchoon de Arabiers de zelve naderhand weder inkregen, is zy egter niet lang 'er na weer onder den Grooten Heer geraakt, en zedert gebleven.

Zy is 16400 ſchreden van de eene kant der rievier tot de andre lang, en van 10 rondeelen, 45 Torens, en van hooge muuren voorzien.

Men ziet 'er ook veel Moskeen en Moorze Tempels, en onder de zelve eene, die ongemeen fraey, en zeer aanzienelyk is.

Het Paleys, de Baſaar, en Veſting Manara, &c.

De Baſſa heeft daar ook een zeer deftig Paleis, dat een groote vertooning doet.

De Markt is mede vry groot, en overdekt, waar benevens veel andre by zondre gebouwen, en een groot getal huizen van aanzien zyn, behalven dat men 'er ook veel Hamans of Badſtoven, en Coffihuizen heeft.

Daar is ook een groote Veſting, Manara genaamd, die aan de weſt-hoek van een ſpruyt van den Eufraat legt, gelyk zig vooraan aan den Ooſt hoek een ſchoone Piramide, met eenige graf-ſteden in een boſchagie, vertoond.

De Eufrates loopt aan de Ooſt-kant der ſtad met die ſpruyt dwars door de zelve, gelyk men die met kleene vaartuygen ook bevaaren kan; dog zy loopt zich zelven daar in ook dood. Aan de over-wal heeft men nog een oud vervallen Kaſteel, en een Paleis van den overleden Baſſa.

Waar zy legt.

Aan de kant na de ſtad Bagdaat heeft men de Zand-Zee, zeer dicht by de ſtad Baſſora, of pas ten Noord Ooſten agter de zelve, en aan de weſt-kant der zelve eenige zout-pannen.

Congo, een Comptoir van ons.

Wat Eilanden men ontmoet, van Gamron derwaards varende.

Men ontmoet, van Gamron derwaards zeylende onder weeg 't ſlangen Eiland, 't eyland Delfshaven, en de beroemde ſtad Congo. Hier hebben wy ook een Comptoir gehad, en de Hr. Hoog-kamer is 1691. daar nog als Koopman, en Hoofd geweeſt. De ſtad is wel zoo wel als Gamron geboud, en eenige mylen nader aan den Eufraat gelegen. Men ontmoet ook 't land van Jork-Hoofd, het Turks Kaſteel Abeſier, en de Eilanden Gareek, Bandereek (een kleene Haven) Gabbon, Gabbas, Amſterdam, en Middelburg. En zoo als men Caap Jaſques en die van Moſandon voor by is geraakt, komt men by de Arabiſche wal, en daar na by de Eilanden Lareek en Kismis.

Op deze ſtad Congo (die eenige mylen nader dan Gamrom aan den mond van den Euphraat legt) is groote vaart van Perſien, Suratte, Malabar, Choromandel, &c: behalven dat ook de Carravaanen van Conſtantinopel, Smyrna, Aleppo, en andere plaatzen, hier na toekomen, en zeer veel waaren uyt Europa herwaards brengen, waar door de handel hier zeer groot is.

Grooten handel hier.

Hoewel twyffel, of wy hier nu gelyk wel eer, wel een Comptoir, hebben.

Wanneer wy begonnen hier een Comptoir op te richten, is my onbekend; dog my is gebleken, dat wy, na dat de Turk het laatſt won, veel jaaren aan den anderen hier een Logie en opper-hoofd gehad hebben, alwaar onze bedienden op een man na, 1689. uytſtorven, waar van wy in de beſchryving van de Heer van Leenens Gezantſchap breeder bericht bekomen zullen; dog in de tyd, dat de Heer Hoog-kamer Directeur van Perſien was, hebben wy daar geen Comptoir gehad; en of wy 'er nu nog een Comptoir hebben, is my onbekend; hoewel het naaſt geloove, dat wy 'er nu geen hebben.

Hier plagten ſchoone Arabiſche peerden te vallen. Sjah Djihaan liet hier een Arabiſch peerd voor 10000 Ryxdaalders koopen; dog 't ſtierf onder weeg; en de Baſſa van Damaſcus gaf 2400 Ryxdaalders voor een vullen.

Wy hebben ook een Comptoir te Mascate gehad.

Even zoo hebben wy ook eenigen tyd een Comptoir, en een Logie tot Mascate gehad, een voorname ſtad in Arabien, die men, zoo als men de Golf van Perſien inloopt, ontrent die Zee leggen ziet; dog hoe lang dit geduurd heeft, is my onbekend, niet anders wetende, dan dat de Heer Robbert Padbrugge 1672. door haar Edelheden als Gezant derwaards gezonden is, om met dien Emier een nader verbond op richten, en onzen handel aldaar te aanzienlyker te maken.

Dit voor af gezegt hebbende, zullen wy nu tot andere zaaken van Perſien overgaan, om te zien, hoe, en wanneer, wy daar gekomen zyn; dog alvorens de naamen en de jaaren van de regeering der laatſte Koningen van Perſien laten voor af gaan, om dat die ons in 't verhaal der volgende zaaken een groot licht zullen geven.

LYST

Der laatſte KONINGEN van

PERSIEN,

Nazaaten van Sjah Ismaiel.

Naamen der laatſte Koningen van Perſien.

1.	Sjah Ismael Tsoefi, dat is, de zuyvere, of de I.	A°. 1508. tot A°.	1532.
2.	Sjah Thamas of Tahmas, zoon van Sjah Ismaiel.	1532.	1576.
3.	Sjah Ismaiel de 2. zoon van Sjah Thamas.	1576.	1578.
4.	Sjah Mohhammed Chodabenda, zoon van Sjah Thamas.	1578.	1585.
5.	Sjah Abaas de I. of de Groote, zoon van Sjah Chodabenda.	1585.	1629.
6.	Sjah Sefi de I. zoons zoon van Sjah Abaas de I.	1629.	1642.
7.	Sjah Abaas de II. Sjah Sefi de I. zoon.	1642.	1666.
8.	Sjah Sefi de II. anders Soleyman, Sjah Abaas de I. I. zoon.	1666.	1694.
9.	Sjah Hoſſein. zoon van Sjah Soleyman.	1694.	1721.
10.	Sjah zoon van Sjah Thamas Hoſſein zoon.	1724.	

Van alle deze Koningen zullen wy breeder onder de zaaken van Perſien ſpreeken.

OM de munten van Perſien wel te kennen, moet men 't werk van Tavernier nazien fol. 99. 101. in zyn eerſte deel, en fol. 282. van zyn tweede deel, daar zy nevens alle andre Indiſche munten zeer net afgebeeld ſtaan.

Nog moeten wy met een woord zeggen, dat deze Koningen zig van ouds her weinig plegen te laten zien, vaſt ſtellende, dat hoe verder zy van 't volk, of hoe minder zy van hen gezien wierden, hoe grooter eerbied dit voor hen zou hebben; dewyl volgens Livius zeggen; *continuus aſpectus minus verendos magnos homines facit*; woorden, die zoo even reeds vertaald zyn.

Zy zyn pragtig in hunne hof-houding. Alles blinkt 'er van goud, gelyk ook alle ſchotels en drinkvaten, dog geen zilvere, niet om dat Mohhammed (gelyk zeker onkundig ſchryver zegt) dit in zyn wet verbied, maar om dat het te gering is.

Als de Koning een Gezant het uyt een gouden kop toebrengt, is die, na 't drinken van 's Vorſten gezondheid, hem eigen; gelyk ook de kop, die zy van een pilaar nu en dan afſchieten, den treffer eygen is.

VIERDE HOOFD-STUK.

SAaken van Perſien. De Portugeezen bevoeren Perſien eerſt van alle de Europeers. Alfonſus Albukerk 's toeleg op Ormus. *Gelegenheyd dezer ſtad. Zyn komſt te* Calajate, Curiate, *en te* Maſcate. *Werd daar zeer qualyk gehandeld, dat hy wreekt. Neemd* Soar *in, en komt voor* Ormus 1507. *Maakt dat Ryk aan* Emanuel Cynsbaar. *Hun verlies aan weerzyden. Hy verſlaat* Atar *nogmaal. Veroverd* Kismis. *Behouwd de Veſting van* Socotora. *Waar op hy* 1511. Ormus *weer inneemt*, Hhamed *ombrengt, en alles daar in ruſt herſteld. En maakte een verbond met* Sjah Ismaiel, *dat* Stephanus Gama *ook met* Sjah Thamas *dede. Zedert bleven de Portugeezen 'er meeſter af. Tot* 1622. *Wanneer de Perſiaan, door hulp der Engelzen* Kismis, *en dit Ryk, innamen op zekere voorwaarden. Aanbiedingen der Portugeezen aan de Perſiaanen. Wat de Engelzen hier by wonnen. 't Verdrag ook door* Sjah Abaas *ſlecht nagekomen. Slegte behandeling van den Koning van* Ormus. *Wraak der Portugeezen over 't niet nakomen van 't verdrag. Wat den Engelzen* Hopman Woodkook *van den roof wegvoerde. De Koningen van* Ormus. *Wat voor Engelze*

gelze Hoofden Ormus 1622. *veroverd hebben.* Sjah Abaas *quaad gedrag ontrent de Engelzen in opſicht van 't verdrag. De Portugeezen van* Jaſques, Bahrein, Gamron, *en* Maſcate, *verdreven.* Sjah Abaas *ſtaat de Engelzen, en ons toe, in zyn land te handelen. Onze handel hier begonnen door de Heer* van den Broek 1620. Huybert Visnicht 1622. *herwaards gezonden. De* Heer Bekker *komt* 1623. *herwaards, en blyft in een ſlag tegen de Portugeezen dood.* 1624. *zend* Sjah Abaas *twee Gezanten aan Prins* Frederik Henrik. 1626. *brengen onze ſchepen Zyde in Suratte van daar. De Heer* van den Broek *met een nieuw verband aangenomen* 1626. *In December weer eenige ſchepen door de* Heer van den Broek *na Perſien gezonden. De* Heer Jan Smit, *gaande in dit jaar als onze Gezant aan* Sjah Abaas. *De* Heer van den Broek 1628. *door de* Heer van Hazel *vervangen. Zyn vertrek na Batavia* 1632. Hagenaar *hier als Hoofd. Groote zweedheyd van* Sjah Sefi de I. *onder wien toen de zaaken hier ſtonden. De Bevelhebber* Delcourt. 1633. *quamen hier de Bevelhebber* Carſtenſſoon, *en* Overſchie. *Hunne verrichting. De* Heer Lucaſſoon *hier. De* Heer Overſchie *als Directeur voorgeſteld. Vertrek van de* Heer Lucaſſoon. Carſtenſſoon *gaat op de Portugeezen by* Mozambique *kruyſſen, en neemd drie ſchepen. De Bevelhebber* Kraey *in Perſien overleden,* 1638. Overſchie *vervangen door de* Heer Weſterwold. *De* Heer van Oolteude *van* 1639. *tot* 1640. *hier hoofd.*

SAAKEN van PERSIEN.

Zaaken van Perſien.

OM met ordre van de zaaken van Perſien te ſpreken, en te zien, wat volkeren uyt Europa dit ryk eerſt bezogten, of zich hier neder zetteden, is het zeker, dat de Portugeezen 'er eerſt, en lang voor alle andren, geweeſt zyn.

De Portugeezen bevoeren Perſien eerſt van alle de Europeers.

Zy begonnen al vroeg 1503. onder Antonio Saldanha, en in de volgende jaaren onder Alfonſus Albukerk en Georg Aquilaris 1507. en 1508. het roode Meir, en 't Eiland Socotora, Aden, en andre plaatzen te bevaren; en die grooten Held, Albukerk, liet 1507. zyn gedagten al op de vermaarde Perſiaanze koop-ſtad Ormus gaan, houdende de Golf van Perſien, en 't roode Meir, met een kleen getal ſchepen bezet. Hy was daar door ſtorm verzeyld, en nam voor, die ſtad te belegeren.

Alfonſus Albukerks toeleg op Ormus.

Gelegenheyd dezer ſtad.

Zy legt in de Golf van Perſien op 90 graaden, 20 minuten lengte, en 29 graaden, 30 minuten N. Breedte. Zy is ontrent 3 mylen van Gamron gelegen, op een Eiland, dat ontrent 6 a 7000 ſchreden zynen omtrek heeft. Het ſtrekt zich 3 mylen na 't Zuiden uyt, en heeft een hoog gebergte, zynde by na overal zoutagtig, en onvrugtbaar.

Zyn komſt te Calajate, Curiate, en te Maſcate.

De ſtad is niet groot, en nu van weinig aanzien, alzoo 'er veel af geſlecht, en een groot deel voor 't Kaſteel tot een pleyn gemaakt is.

Albukerk ſtelde dit beleg 1507. nog in 't werk, liep voor by Siagrum Promontorium, of Cabo di Razalgate, en quam met zyn vloot te Calajate een ſtad onder 't Koninkryk van Ormus behoorende.

Werd zeer qualyk gehandeld.

Hy wierd daar zeer wel ontfangen; dog qualyk te Curiate gehandeld, dat hy innam, en verbrandde.

Van daar liep hy na Maſcate, en 8 mylen van daar, daar hy met den Stads-Voogd een verdrag maakte, en byzonder wel ontmoet, en beſchonken, dog daar na van de 2000 Arabiers die 's nagts in de ſtad quamen, in weerwil van den Stads-Voogd, zeer verradelyk behandeld wierd; maar hy deed hen de vlugt nemen. Ook plunderde, en verbrande hy die ſtad.

Neemd Soar in, en komt voor Ormus 1507.

Hy nam kort 'er aan ook het ſtedeken Soar in, vertrok, twee dagen 'er na, na de ſtad Ontaz, daar hy grooten buyt vond, en verſcheen eyndelyk 1587. voor de ſtad Ormus.

Te dier tyd was daar Zeifadien de 2. Koning; dog deze, nog een kind, en een Vaſal van den Koning van Perſien zynde, ſtond onder de Voogdye van zyn moeder, en van een van hare voornaamſte Hovelingen, en gelubden, Atar genaamd.

Van de zelve liet hy de ſtad ten eerſten opeyſſchen; dog Atar liet hem trots antwoorden, dat de Koningen van Ormus niet gewoon waren ſchatting te betaalen; maar wel die van anderen te eyſſchen.

Daar op taſtte Albukerk de ſtad aan, en nam de zelve ſchielyk in, verbrandende hare ſchepen, en de ſtad het zelve dreygende; dog Atar, geen andre uytkomſt ziende, maakte vrede met hem, onder belofte, dat Zeifadien zich met al het zyne aan Koning Emanuel overgeven zou, en aan hem jaarlyks 15000 Serafyns of ducaaten betaalen, aan Albukerk een plaats tot 't bouwen van een Veſting aanwyzen, hem ondertuſſchen van 't noodige voorzien, en in alles de behulpzame hand bieden zou.

Hy had 2000 mannen, en Albukerk 'er maar 10 verloren.

Daar was wel beſloten een Veſting te bouwen, maar Atar, merkende, dat Albukerk, maar 500 man by zich had, liet dat werk zeer ſlap voortgaan; waar op Albukerk de zynen, die zig in 't eerſt zeer tegen hem aankantteden, klaar begrypen dede, in wat gevaar zy in 't vervolg geraaken zouden, zoo zy malkanderen niet dapper byſtonden, en dezen Atar tot reden bragten.

Hy verſlaat Atar nogmaals.

Daar op taſtte hy den trouwloozen Atar weder aan, en overwon hem; dog wierd weer van meeſt alle zyn Hoofden verlaten, die hem by den onder-Koning Almeida nog gingen beſchuldigen.

Veroverd Kismis.

Ondertuſſchen liep hy na 't Eiland Kismis, nam dit in, verwoeſtte het, en verſloeg twee bloedverwanten van den Koning van 't Eiland Lareek; maar hoorende, dat 't Kaſteel van Socotora, door een opſtand der Fartaken na 't vertrek van de Vloot, in groot gevaar was, liep hy in Januari 1508. daar na toe, ſloeg den vyand, en herſtelde daar alles in korten tyd; maar verzwaarde de ſchatting der wederſpannige Ingezetenen, die nu ten tweedemaal afgevallen waren, zoodanig, dat hen de luſt tot een derden afval nu wel ſtond te vergaan.

Behoud de Veſting van Socotora.

Na Albukerk 's vertrek van Ormus, was ook Atar de Gelubde geſtorven, en door eenen Hhamed in 't beſtier vervangen. Deze ſtelde daar alles na zyn hand, betaalende wel de ſchatting aan de Portugeezen; dog hen egter zoodanig behandelende, als of zy volſlagen van hem afhingen.

Schoon Albukerk niet lang te voren Aden met een ſlegt gevolg aangetaſt had, en, na 30 ſchepen in die haven verbrand te hebben, onverrichter zaake weder te Diu, te Chaul, en eyndelyk ook tot Goa quam, belette dit hem egter geenzins, weder na Ormus te loopen, om dezen dwingeland tot reden te brengen.

Neemt 1511. Ormus weer in.

Hy ging 'er dierhalven 1511. met 22 groote ſchepen na toe, veynzende na Aden te willen, verſcheen, als een blixem, onverwagt voor Ormus, omcingelde dat ganſch Eiland, liet Hhamed ombrengen, daar na de Veſting, dat egter nog wel tot 1513. aanliep, voltrekken; makende zich verder daar zoo ontzachlyk, dat Sjah Iſmaiel, Koning van Perſien, onder wien Ormus ſtond, ook beſt keurde een verbond met hem in te gaan, gelyk Sjah Thamas, ontrent 1541. a 1542. ook met den onder-Koning Stephanus Gama gedaan heeft.

En maakt een verbond met Sjah Ismaiel.

Zedert bleven de Portugeezen 'er meeſter af.

Zedert deze tyd bloeyde die ſtad, en bleven de Portugeezen, die hier een van hun beſte Kaſteelen in Indiën gebouwd hadden, volkomen meeſter in dezelve, maakten zedert ook met de Koningen van Perſien verſcheide verbonden, waar door zy deze ſtad ook geruſt hebben blyven bezitten, ſtellende daar van tot tyd eenen ſlot-Voogd, die 't opper-gebied over deze Veſting voerde.

Onder dezen komt my Joan Roderik Noronha 1522, Henrik Meneſes 1524. Jaques Melio 1526, Chriſtoffel Mendoſa 1528, Garcias Coutinho 1529. Antonio Noronha, en Didacus Noronha 1552. voor. Tot de Perſiaanen 't Ryk innamen:

In dit bezit bleven zy tot 1622, in 't begin van welk jaar de Perſiaanen door hulp der Engelzen eerſt het Eiland Kismis, daar Ruy Freira als Portugees ſlot-Voog 't bevel voerde, den 22. Februari met accoord (dat zy zeer ſlegt hielden, alzoo zy al de Mohhammedaanze Krygslieden, die de Portugezen gedient hadden, dood-ſloegen) innamen. Daar op zetteden de Engelzen Sjah Abaas den Crooten, en voor al den grooten Hertog van Sjiraas, Imancoeli Chan ſterk aan, om de Portugeezen ook van Ormus te doen verhuize.

Den 24. dito quamen de Engelzen en Perſiaanen op 't Eiland Ormus, namen de ſtad in; dog de Portugeezen weken onder hun hoofd Don Franciſco de Souſa in de Veſting.

De Engelzen bedongen, dat de Hertog gedurende 't beleg, zoldaaten en volk te land beſtellen, en dat zy ter Zee den Koning van Ormus met 7 ſchepen aantaſten, waar voor de Hertog alle maand 600 Tomans of 6000 ducaaten aan huur betaalen zou, dog zonder verplicht te wezen, om de ſchepen die blyven, of verbranden mogten, te vergoeden.

Den roof zouden zy te zamen deelen; ook bedongen de Engelzen, dat zy, by verovering van die ſtad, geen tol te Gamron, of elders in 't Ryk, betaalen zouden.

Aanbiedingen der Portugeezen aan de Perſiaanen.

De Portugeezen, ziende, dat het begon te klemmen, boden Iman Coeli Chan aan, dat zy hem, zoo hy opbreken wilde, 200000 Ryxdaalders vereeren, en alle jaar aan den Koning van Perſien 140000 Ryxdaalders betaalen zouden; dog hy eyſchte voor zig 500000, en voor den Koning jaarlyks 200000 Ryxdaalders; waar toe de Portugeezen niet wilden beſluyten, maar vonden, harder geperſt zynde, goed, de Veſting aan de Engelzen over te leveren, onder beding, dat zy ongemoeid na Maſcate overgevoerd zouden werden.

Dit wierd hen van de Engelzen wel beloofd, gelyk die dit aan 3000 van hen ook naquamen; maar de Perſiaanen, daar over niet wel vergenoegd, overtraden dit verdrag, en ſloegen 'er 300 de kop af, aan welke de Engelzen het verdrag wel meenden na te komen, maar die hen tegen

gen

gen 't verdrag aan de Perſiaanen overleverden, zendende die ten ſpot na Gamron, om de Portugeezen aldaar een grooter ſchrik op 't lyf te jagen.

Wat de Engelzen hier by wonnen.

Daar op deelde Sjah Abaas den roof met de Engelzen half en half, ſtond hen tol-vryheyd over al in zyn Ryk toe, en beloofde hen ook de helft van den tol tot Ormus (die hy naderhand op 't vaſte land van Gamron overbragt) dat van hem maar ten deelen nagekomen is.

't Verdrag door Sjah Abaas ſlecht nagekomen.

Sjah Abaas, verbitterd op verſcheide Mohhammedaanen, die Chriſten geworden waren, en zedert de Portugeezen dienden, maakte, dat hy meeſter van de zelve wierd, en ook den Vizier van den Koning van Ormus in handen kreeg, liet den zelven 't Hoofd afſlaan, en dede de ſtad meeſt afbreken; dog 't Kaſteel in zyn geheel blyven, leggende daar in een goede bezetting.

Slegte behandeling van den Koning van Ormus.

Hy kreeg den Koning Seyd Mohhammed Sjah mede gevangen, die ten ſpot van 't Krygs-volk na Sjiraas gevoerd, en zeer ſlegt van de Perſiaanen gehandeld wierd.

Daar wierden in de ſtad en Veſting 53 Batery-ſtukken, 4 andre dito, 6 halve dito, 16 twaalponders, 9 ſlangen, 2 halve ſlangen, 10 Orgels, 7 Petard-ſtukken, 92 afgezette ſtukken, en veel Baſiliscen, van 22 voeten lang, gevonden.

Wraak der Portugeezen over 't niet nakomen van 't verdrag.

Gedurende het beleg wierd een Engels ſchip, dat genoodzaakt was voor Gamron ten anker te komen, om te Calefaaten, zeer qualyk van de Portugeezen aldaar gehandeld. Ook dede der Portugeezen Zee-Voogd 90 menſchen op zeker Engelſch ſchip, tot wederwraak van den tegen 't verdrag onthalsden Vizier van Ormus, en van zoo veel door hen overgeleverde Chriſtenen, de kop afſlaan.

Wat de Engelſen van den roof wegvoerde.

De Engelze Hopman Wood-kook vertrok met 2 ſchepen, beladen met hun aandeel van den roof, waar in aan peerlen, en andre Juweelen, wel een Millioen Ryxdaalders waren. Dezen roof had hy by geval uyt een vlugtend fregat bekomen; dog hy is 'er naderhand, met zyn ſchip de Walviſch, mede gezonken.

Dit was het eynde van dit treffelyk en bloejend Ryk van Ormus, waar over deze Koningen geheerſcht hebben.

KONINGEN van ORMUS.

Koningen van Ormus.

1. Sjah Mohhammed de I. de Bouw-Heer der ſtad Ormus van Aº. Chriſti 700. gevolgd van zyn zoon.
2. Sjah Soleiman, gevolgd van zyn zoon.
3. Iſa de I. gevolgd van zyn zoon.
4. Lasjkari, gevolgd van zyn zoon.
5. Houkabad, gevolgd van zyn zoon.
6. Iſa-Chan den 2. gevolgd van zyn zoon.
7. Sjah Mohhammed de 2. gevolgd van zyn zoon.
8. Sjah Ransjah, gevolgd van zyn Neef.
9. Emier Sjahbedien Molong, gevolgd van zyn Neef.
10. Zeifadien de I. Ibn Azar, gevolgd van zyn Neef.
11. Sjahbedien Mohhammed.
12. Emier Rocneddien Mohhammed. 1278.
13. Zeifadien Nocerat. 1278. 1291.
14. Maſaud.
15. Mier Bahadien Ajaaz Seifin. 1312.
16. Emier Ayzadien Gordon Sjah, gevolgd van zyn zoon.
17. Emier Mobareek Zadin Baharan Sjah.
18. Mirzah Bedien Iſſoef.
19. Mirzah Kodbadien de I.
20. Melk Wazonaadien.
21. Mikzah Kodbadien de 2. gevolgd van zyn zoon. 1347.
22. Turon Sjah. 1348.
23. Maſſud Sjah.
24. Sjah Bahadien.
25. Salgor Sjah.
26. Sjahwes.
27. Zeifadien de 2. door Albukerk overwonnen. 1505.
28. Mohhammed.
29. Seyd Mohhammed Sjah. 1622.

De-

Wat voor Engelze Hoofden Ormus 1622. veroverden.

Deze laatſte Vorſt wierd meeſt door toedoen der Engelze Hoofden, Mrs. Woddell, Blyth, en Wood-kook, den 18. April 1622. overwonnen, die, daar hy bevorens van de Portugeezen 140000 Kyxdaalders jaarlyks getrokken had, nu op 5 Mark daags na Sjiraas gevoerd wierd.

Stegt gedrag van Sjah Abaas ontrent de Engelzen.

Gelyk nu de Perſiaanen, meeſter van alles zynde, zich aan het verbond, door de Engelzen in opzigt der Portugeezen gemaakt, zeer weynig kreunden, alzoo lieten zy zich ook weynig aan de Engelzen gelegen leggen, die van alle hunne Krygs-onkoſten niet meer, als 20000 ponden ſterlings, bequamen.

Daar was ook wel bedongen, dat de Engelzen 't Kaſteel, en al 't geſchut, zouden hebben, en dat de Perſiaanen 'er een andre Veſting zouden bouwen; maar daar na is de Veſting aan de Perſiaanen overgegeven, alzoo Sjah Abaas alles na zyn zin dede.

De Portugeezen van Jasques, Bahrein, Gamron en Mascate, verdreven.

De Portugeezen nu hebben tot Gamron ook een Kaſteel, en een vaſt verblyf, na de verovering van Ormus, veel jaaren aan den andren gehad; dog zyn die Veſting eindelyk mede, en, zoo zommige qualyk willen, al 1612. door toedoen van Iman Coeli Chan, Hertog van Sjiraas, dog, na myne gedagte, eerſt nade verovering van Ormus (gelyk aan de afgekapte Hoofden, die zy na Gamrom ten ſpot zonden, blykt) quyt geraakt, waar toe wy niet weynig ons beſt gedaan hebben, gelyk ook om hen, na dat zy ook Jaſques, een ſtad in de Golf van Perſien quyt waren, en Maſcate daar zy ook een Comptoir hadden, en daar zy zig ook zeer vaſt gemaakt hadden, te doen verlaten, met een Veſting daar te bouwen, ontrent dien zelven tyd, als zy Ormus verloren, of eygentlyk den 2 Februari 1622, door toedoen der Engelzen hadden moeten overleveren.

Aldus plagten zy op 't Eiland Bharein ook een Veſting en 't gezag over de peerl-Viſſchery daar te hebben; maar van daar zyn zy mede verdreven.

Nu is 't wel waar, dat de Portugeezen het in Perſien lange jaaren alleen ingehouden, en groote winſten gedaan hebben, maar aangezien zy daar, gelyk over al in Indiën, zich zoo onverdragelyk aanſtelden, heeft Sjah Abaas, zoo ras hy maar kon, zoo door hulp der Engelzen, als naderhand van ons, zich van hen op de voornoemde wyze ontſlagen,

Sjah Abaas ſtaat de Engelzen en ons toe in zyn land te handelen.

en zedert zoo de Engelzen, als voornamelyk ons, toegeſtaan in zyn land te handelen, en zoo tot Gamron, als tot Spahan, een Comptoir, Logie, en onze opper-hoofden te hebben.

Van de Engelzen zullen wy hier niet ſpreken, dewyl wy dat elders in 't byzonder ontrent alle Comptoiren, die zy in Indiën van ouds her hadden, gedaan hebben.

Wat ons nu, of de Nederlandze Maatſchappy aangaat, die heeft hier al redelyk vroeg beginnen te handelen.

Onze handel hier begonnen door de Heer van den Broek 1620.

De eer, van 't oprichten van den handel alhier, komt ook (gelyk als die van Suratte, en Mocha, of van 't roode Meir) den Heer Pieter van den Broek van Antwerpen toe, die de eerſte grondveſter van alle onze Comptoiren in die geweſten is. Hy wierd 1620. den 16. Juni als Directeur van den handel over alle de Comptoiren in Arabien, Indien, en Perſien, voorgeſteld, op welken tyd de Engelzen ons mede in hun verbond over den zyden handel met de Perſiaan zogten te trekken, om dat zy in 3 jaaren pas 72 baalen ontfangen hadden.

Huybert Visnicht 1622. herwaards gezonden.

Hy zond 1622. allereerſt eenen Huybert Visnicht, Koopman in dienſt der E. Maatſchappy, onder Sjah Abaas den Grooten na Perſien, die ontrent dezen tyd, of wel 't jaar daar aan, onze Maatſchappy zeer ernſtig verzogt, om in zyn land te komen handelen.

De Heet Bekker, 1623. herwaart, en blyft in een ſlag tegen de Portugeezen.

Den 1. October 1622. quam deze Visnicht met het ſchip Heusden uyt Perſien tot Suratte, waar op hy de ſchepen Bantam, Zuyd-Holland, en Weeſp onder den opper-Koopman en Bevel-hebber, den Heer, Albert Bekker, den 16. Nov. 1623. na Perſien, in gezelſchap van 4 Engelze ſchepen zond, die te zamen beſloten 8 Portugeeſche Gallioenen aan te taſten, drie dagen aan een daar mede ſloegen, en hen verjaagden; dog wy kregen den 17. Maart 1624. tot Suratte de tyding, dat onzen Bevel-hebber, de Heer Bekker, in 't begin van den ſtryd door een grot yzer getroffen was.

A. 1624. zend Sjah Abaas twee Gezanten aan Prins Frederik Henrik.

Met die zelve ſchepen quamen ook op dien zelven dag de Heer Johan van Hazel, en Moeſtabek uyt Perſien tot Suratte, om als Gezanten van den Koning van Perſien na Holland aan zyn Hoogheid Prins Frederik Henrik te gaan, die met de ſchepen Dordrecht en Weeſp uyt Suratte den 23. April 1624. ook na 't Vaderland vertrokken, en daar behouden aangeland zyn.

Nadat nu den 6. November onze ſchepen, nevens Bantam, de goede Fortuin, en de Engelze Beer, van Batavia tot Suratte gekomen waren, zond de Heer van den Broek den Heer Frederik Kisgens als Hoofd van 6 ſchepen den 4. December na Perſien, die in gezelſchap van eenige Engelzen derwaards vertrok.

A. 1626. brengen onze ſchepen Zyde in Suratte van daar.

A°. 1626 quamen in de maand Februari onze ſchepen met 352 Baalen zyde uyt Perſien tot Suratte.

Ondertuſſchen wierd de Heer Directeur

teur van den Broek door den Heer oud Ambons Land-Voogd Herman van Speult, met een nieuw verband van twee jaaren, a 200 gl: ter maand, weder als Directeur van den handel in Suratte (of Hindoestan) Persien, en in 't roode Meir den 1. April 1626. aangenomen.

Eenige schepen na Persien gezonden.

Den 14 December verzond men weder eenige schepen na Persien; met welke een Gezant van Sjah Abaas derwaards verzogt te vertrekken, het welke den zelven toegestaan wierd.

Den 8. October 1627. quam de Heer Johan van Hazel in Suratte met zyn huisgezin, om den Heer van den Broek daar als Directeur te vervangen.

De Heer Jan Smit Gezant

Ook zonden wy in 't laatste van dit zelve jaar nog den opper-Koopman, den Heer Jan Smit, van wegen onze Maatschappy als Gezant aan den Koning van Persien.

De Heer van den Broek 1628. door de Heer van Hazel hier vervangen.

Den 2. December 1628. nam de Heer van Hazel van den Heer van den Broek het opper-bewind, zoo wel over den handel van Persien en Indien, als over die in 't Roode Meir, of tot Mocha, over; waar op de Heer van den Broek, na dat hy 9 jaaren en 7 maanden Directeur van Persien geweest was, met Moessabek; Gezant des Konings, die nu van Mazulipatam tot Suratte uyt Holland weer in de vloot aan de Heer Coen aangeland was, op een en 't zelve schip den 23. dito na Persien vertrok; alwaar hy den 5 Febr. 1629. tot Gamron met hem aanlandde, daar de Heer Directeur van Hazel en de Heer Huibert Visnicht by hem aan boord quamen.

Zyn vertrek na Batavia.

Ook wierd hem van den Hertog, en andre Persiaanze grooten, zeer veel eere bewezen, waar op hy den 20 April met een vloot, die 12 tonnen gouds weerdig was, na Batavia vertrok, daar hy den 19. Juni op de Rheede quam.

A. 1632. Hagenaar hier als Hoofd.

A°. 1632, den 14. Augustus ging de opper-Koopman Henrik Hagenaar, met de schepen Grol en den Bevel-hebber Johan Carstenssoon van Embden, op 't schip Amboina, en den opper-Koopman Wouter de Leeuw, van Bommel met 't schip Utregt, na Persien; alwaar den 4. October ter Rheede van Gamron gekomen zynde, zond de Bevel-hebber Carstenssoon den Koopman Wouter de Leeuw na Spahan, en Hagenaar wierd hier den 5. dito vast aan land gelegt, om 't gezag te voeren.

Groote wreedheyd van Sjah Sefi de I.

Ontrent dezen tyd, bragt Sjah Sefi de I. wel 75 zielen, al te zamen mannen van 't eerste aanzien, of van Koninklyken bloede om.

Ondertusschen vertrok den Bevel-hebber Carstenssoon, na zyne zaaken hier verricht te hebben, met de schepen den 9. November weer na Suratte, latende hier 2 der zelve tot verdediging der Logie blyven.

Onder wiens bestier de zaaken hier stonden.

Te dier tyd stond de handel hier onder 't bestier van Marcus Oldenburg (die van Sjiraas te Gamron gekomen was) Hagenaar, en Adriaan Smit; dog Hagenaar had het gezag over de schepen, en in Spahan was toen een Bevel-hebber Delcourt, maar had daar niets te zeggen; aangezien hy het daar al vry slecht aangesteld had.

De Bevelhebber Delcourt.

A. 1633. de Bevelhebber Carstenssoon, en Overschie.

Den 12. December begon het hier te regenen, dat het in geen drie jaaren gedaan had.

A°. 1633. quam de Bevel-hebber Karstenssoon, en de opper-Koopman Nicolaas Overschie, met het schip nieuw Zeelandia in Februari hier, de laatste om als Directeur van den handel van Persien aangesteld te werden.

Hunne verrichting.

Hier op vertrokken die twee Heeren en Marcus Oldenburg van Gamron na Spahan, om den Bevel-hebber Delcourt, Geerdings, en meer andren, te lichten, in welken tusschen-tyd Hagenaar 't gezag in de Logie zou voeren.

De Heer Lucassoon hier.

Ook quam de Heer Philip Lucassoon den 21. Februari dezes jaars met de schepen 's Hertogenbosch, 't Hof van Holland, en Leyden, hier aan te landen.

De Heer Overschie Directeur.

Den 10. Maart wierd Hagenaar verlost, en de Heer Overschie in zyn plaats als Directeur openbaar voorgesteld.

Ook bleef toen hier de opper-Koopman Canoy, met 2 onder-Kooplieden, 5 assistenten, en 1 Lyfschut.

Vertrek van de Heer Lucassoon.

Den 19. dito verzeylde de Heer Lucassoon, oud Land-Voogd van Amboina, met 't schip 's Hertogenbosch, nevens den Bevel-hebber Delcourt, Mebays, Geerdings, Marcus Oldenburg, en den onder-Koopman Hans Gier met 't schip Grol, van hier na Suratte, terwyl de Bevel-hebber Carstenssoon met de schepen Utregt, Zeelandia, 't Hof van Holland, en Leyden, op de Portugeezen ontrent Mozambique kruysten ging, hebbende eenen schipper op Zeelandia als onder-Zeevoogd, en den Heer Hagenaar op 't schip Leyden tot schout by nacht by zich, op welken togt zy 3 Portugeesche Fregatten veroverden, gierende van daar op 't Eiland Socotora aan.

Carstenssoon en neemd 3 schepen van de Portugeeze.

Craey in Persien overleden.

In September quam de Bevel-hebber Coren Craey met de schepen Vlissingen, de Leeuwin, de Chamelion, Bommel, en Grol, voor Gamron op de Rhee, dog alzoo die Heer hier quam te sterven, vertrok de Heer van Zanten in zyn plaats als Hoofd van deze vloot den 23. October na Malabar.

Van het jaar 1633. nu bleef de Heer Overschie hier Directeur van den handel

tot het jaar 1639, als wanneer hy in dit zelve jaar door de Heer Adam Weſterwold, zoo uyt de Inſtructie die haar Edelheden aan de Heer Wollebrant Geleynſſoon medegaven, blykt, vervangen. Ook blykt, dat die Heer de zaaken vry beter dan zyn voorzaaten, de Heeren Overſchie, Delcourt, &c: (die 't vry wat los aanſtelden) geſchikt, en reeds veel hier herſteld had, werdende daar in door zynen wakkeren Tweeden, den opper-Koopman Jan Leenderſoon, byzonder wel geholpen; dog deze beyde Heeren leefden hier niet lang: want de Heer Weſterwold ſtierf den 29 Auguſti 1639. en de Heer Leendertſſoon den 3 May 1640.

De Heer van Ooſtende van 1639. tot 1640. hier hoofd.

Na des Heeren Weſterwolts dood nam de opper-Koopman Adriaan van Ooſtende de zaaken hier als gezag-hebber tot 1640. waar, en wierd toen vervangen door de Heer Wollebrand Geleynſſoon, den Ouden, die hier als uytdrukkelyk Directeur door haar Edelheden in dit jaar gezonden wierd.

De Heer Geleynsſoon 1640. hier Directeur.

Wy konnen dit nader uyt deze volgende inſtructie, zyn Ed: mede gegeven, zien.

VYFDE HOOFD-STUK.

DE Heer Geleynſen 1640. *hier Directeur. Inſtructie* 1640. *den* Heer Wollebrand Geleynſſoon *als Directeur medegegeven. De* Heer Conſtant 1643. *hier Directeur. Moejelykheden met de Perſiaanen over de Zyde. Zeer ſlecht Zyde-verdrag. Waar van* de Heer Conſtant *verzoekt ontſlagen te werden. Die, na eenig geweld, gedwongen wierd dit verdrag te onderteekenen. Waar op hy na Batavia vertrok, en* 1645. *weer hier quam, met laſt om den Perſiaan te beoorlogen. Reyze van* Spahan *na* Gamron *door* de Heer Baſting. *Zyn komſt by 't Paleys van* Darius. *Oude Perſiaanſche letters. Ontmoet zwaren regen. Laat zyn vrouw en kinderen te* Jaroon. *Komt te* Gamron. *Gaat weer na* Jaroon *om zyn vrouw, en kinderen. Op de tyding van 't innemen van* Kismis *komt de Koning tot een goed accoord. De Bevel-hebber* Blok *na* Spahan *ontboden. Die 'er met den* Heer Baſting *na toe gaat. Vervaarlyke hitte en zwaar onweer op dien weg. Hun verdre gevallen op die reyze en aan 't Hof. Eenige grooten in* Spahan *om hals gebragt. 's Konings groote winſt hier by.*

Ordre en Inſtructie voor den E. Wollebrand Geleynſſoon, Commandeur over de ſchepen N. Zeelandia, ende de Snoek, van hier over Suratta na Gamron vertrekkende, om des E. Compagnies Negotie en affaires in 't Ryk van Perſia als Preſident en opper-hoofd te dirigeeren, waar toe de Almogende zyn H. zegen verleene.

Inſtructie 1640. de Heer Wollebrand Geleynsſoon als Directeur medegegeven.

„DE ongetrouwe handeling van Huibert Visnicht, de traagheyd en „hoofze pracht van Antoni Delcourt, „mitsgaders de ongeſtadigheid, 't ſlecht „overleg, en de Prodigaliteyt van Nico„laas Jacobſſoon Overſchie zyn oorzaak „geweeſt, dat de Generale Compagnie uyt „den Ryken Perſiaanzen handel zulke „effecten noit getrokken heeft, als ons „anders deze aanzienelyke commercie wel „beloofde, en als andre, daar handelende, van tyd tot tyd daar wel genoten „hebben; om het welke te verbeteren, „en de vrugten van dien apparenten han„del te rechte te ſmaken, zoo hadden „wy in den jare 1638. tot de Directie „van Compagnies affaires in 't Perſiſch „Ryk gecommitteerd den Heer Adam „Weſterwolt Extraordinaris Raad van „India, en tot des zelfs hulp als tweede „perzoon (om in Gamron en Lhaar te „blyven) den opper-Koopman Jan Leen„derdſſoon aangeſtelt, van welke opper„hoofden (zynde den eerſten een oud en „bedaard perzoon, en de tweede ge„trouwd; weshalven zy door de Delitien „en Commoditeyten van Perſien zoo „licht niet, als de vorige jonge borſten, „ſtonden vervoerd te werden) wy alles „goeds bleven verhopen; en hebben ons de „effecten van hunne korte Adminiſtratie „aangewezen, dat wy in onze opinie,

zoo

„ zoo zy langer hadden mogen aanhou-
„ den in hunnen dienſt, niet zouden miſleyd
„ zyn geworden, maar 't heeft den Al-
„ mogenden beliefd hen uyt de wereld
„ te roepen, en is de Heer Weſterwolt
„ Zalr. in Ispahan den 29. Auguſty des
„ voorleden jaars, mitsgaders de opper-
„ Koopman Jan Leenderdzoon buiten
„ Gamron den 3. May daar aan volgende
„ overleden, zulks des Compagnies han-
„ del in dat Ryk van bequame dienaars
„ ontbloot en berooft blyft, te meer, al-
„ zoo den opper-Koopman Adriaan van
„ Ooſtende (in wiens gepreſteerden dienſt
„ wy genoegen hebben) ongenegen is daar
„ langer te blyven, en wederom zeer
„ ernſtig om zyne verloſſing verzoekt.

„ De zaaken nu aldus en in deze Termen
„ ſtaande, en vermits ons ook niets meer
„ ter herten gaat, als dat de voornoemde
„ Directie in India van wakkere opper-
„ hoofden voorzien mag blyven, zoo
„ hebben wy niet willen nalaten uw per-
„ zoon (van wiens bequaamheid wy ons
„ vergenoegd houden, onaangezien gy
„ by uw tyds Expiratie, en op uw ver-
„ zoek uyt de Hindoeſtanze quartieren
„ over Perſien tot ons gekomen zyt, om
„ na 't Vaderland te keeren) in aanmerking
„ te nemen, mitsgaders tot een nieuwe
„ verplichting te verzoeken, waar in niet
„ verders heeft konnen gehandeld wer-
„ den, als dat UE. Gediſponeerd hebben
„ tot verblyf van een, twee of drie jaaren
„ buyten verband, en de verdre conditie,
„ blyvende de recompenze van dien tot
„ onze diſcretie, mits UE. gebruykende
„ als Commiſſaris aan 't Hof van den
„ Mogol, of als Directeur van Compagnies
„ Negotie in Perſia. De eerſte gelegenheid
„ blyft opgeſchort tot een bequamer tyd,
„ en tot dat die Majeſteyt van Casjemiere
„ in Agra zal wedergekeerd zyn. De
„ Tweede is UE: in Raade van India
„ opgedragen, volgens een ſpeciaale Com-
„ miſſie op uw perzoon verleend, die wy
„ UE: nevens deze Inſtructie ter hand
„ ſtellen.

„ In gevolge van dien zoo heeft UE.
„ zich te vervoegen op het ſchip Nieuw
„ Zeelandia, om in gezelſchap van 't ſchip
„ de Snoek van hier recht na Suratte in
„ Suwalis Chom, en van daar na Perſia
„ te verzeylen, in overeenkomſt van de
„ byzondre cours-wyzing tot die voyagie
„ ontworpen, die UE. en den ſchipper
„ by dezen tot hun Gouverno behan-
„ digen, zonder nogtans UE. en den
„ Raad ſtipt aan de onderhouding van dien
„ te binden; maar zult na tyds gelegen-
„ heyd, weder en wind, den beſten
„ boeg mogen voorwenden, alwaar het
„ ook dat UE. tot vordering van ſpoe-
„ dige Voyage de ſtraat van Mamale on-
„ dernam door te loopen.

„ Terwyl gy aan boord en op de reyze
„ zyt, zult de vlag van de groote ſteng
„ laten waejen, den Raad, des noodig
„ zynde, beroepen, en daar in gedurig
„ voorzitten; dog voor Goa ontrent de
„ ſchepen van den E. Commandeur Do-
„ minicus Bouwens komende (dat niet
„ waarſchynelyk is) zult gedurende zyn
„ aanwezen, ten opzigt van onze Oorlogs-
„ Vloot van defenſie en bezetting aldaar,
„ uwe vlagge innemen, en, iets in Raade
„ te verhandelen vallende, de tweede ſtem
„ hebben, gelyk wy mede verſtaan, dat
„ UE. in Suratte met lief by den Directeur
„ Paulus Crook gekomen zynde, als
„ tweede perzoon in den Raad aldaar
„ zitting nemen zult, om gedurende zyn
„ verblyf Compagnies affaires na vermo-
„ gen en bekomen ervarenheyd te helpen
„ beſtieren, en voor al te bevorderen de
„ Suratze Cargazoenen in deze ſchepen,
„ beloopende, als per facture blykt
„ 162627-10-3., ſpoedig met geneegzame
„ verzekerdheyd mogen werden geloſt,
„ gebruykende daar toe wel gemonteerde
„ boots, en geoeffend volk, dewyl onver-
„ mogens zyn om deze ſchepen met een
„ kleen jacht te verſterken.

„ Insgelyks zal UE. alle menſchelyke
„ neerſtigheyd aanwenden, dat het gereede
„ voor Perſia, en de Moorze vracht-
„ goederen, weer in der haaſt ingeſcheept
„ werden, om UE: reyze na Gamron
„ voort te zetten, alwaar in gezondheyd
„ en behouden ('t welk God geve) aan-
„ geland zynde, UE: 't gezag en de
„ Directie van Compagnies omſlag in 't
„ Ryk van Perſien, en der zelver effecten
„ by een net geteekend tranſport uyt
„ handen van den opper-Koopman Adriaan
„ van Ooſtende, of des zelfs Gecommit-
„ teerden, in Gamron zult overnemen;
„ wy zeggen van deſſelfs Gecommitteer-
„ den, of in Gamron van de aanwezende
„ vrienden, alzoo wy uyt 't ſchryven van
„ gemelde Ooſtende begrypen, dat hy
„ vry wat ſpade tot Gamron met de retour-
„ ſchepen verſchynen zal, vermits zy
„ beſloten hadden tot het handelen over
„ de Zyde de Maj., en deſſelfs leger te
„ volgen, welke ten inzicht van het
„ overlyden des grooten Heers, tot het
„ hernemen van Bagdaad in aantocht
„ was.

Op het ſpoedigſte, zonder na gemelden
„ Ooſtende te vertoeven, zal UE: 't
„ Perſiaanſch Cargazoen in de meer aan-
„ getogen ſchepen Zeelandia ende de
„ Snoek van hier afgeladen, bedragende
„ 291802-8-2. en uyt verſcheide koop-
„ manſchappen (gelyk UE. ſpecifice by
„ de facture en Cognoſcementen beoogen
„ kond) beſtaande, tot Gamron met goede
„ toezicht, dat niet verminderd werde,

„doen loſſen, ten meeſten voordeele trag-
„ten om te zetten, en tot geld te ma-
„ken, om de Contanten tot aflegging
„der opgenomen gelden te gebruyken,
„dat wy ſchatten ontrent 400000 gul-
„dens te wezen, by aldien, gelyk voor-
„nemens waren, 150 of 200 Carga Zyde
„van den Koning beſproken hebben, ons
„te zyner tyd de bevinding van alles wel
„uytgebreyd overſchryvende.

„De opper-Koopman Jan Leenderts-
„zoon Zaliger (die de Compagnie en
„zyn huysvrouw te vroeg ontvallen is)
„heeft gedurende des zelfs aanwezen zeer
„goede devoiren aangewend, om ons de
„rechte vrugte van den Perſiaanzen handel
„te doen ſmaken, gelyk zyne advyzen en
„de effecten uytwyzen; echter konnen
„wy niet pryzen de verzending der ſpe-
„ceryen na Lhaar, Sjiraas, en Ispahan,
„maar oordeelen beter; als 't iet by komt,
„die in Gamron voor gereed geld te ver-
„koopen, om te beter ſtaat en reekening
„te konnen maken.

„Wy zien wel, dat de pryzen der
„koopmanſchappen na mate van dien in
„de aangetoge plaatzen voordeeliger, dan
„in Gamron, zyn; maar daar tegen moet
„in aanmerking komen, dat alle waaren
„in gemelde koopſteden moeten uytge-
„penterd werden, en dat men, geld van
„nooden hebbende in een Pancado (gelyk
„wel in Gamron, daar verſcheide koop-
„lieden om hunne gelden te beſteden
„uytdrukkelyk verſchynen) niet verkoo-
„pen kan, dan met daling van de prys,
„'t welk dan al op de markt van Gamron
„uytloopt.

„In tegendeel verſtaan wy, dat dit
„voordeeliger, dan wel die wyze van
„uytventing, is, zoo ons by de Com-
„pagnies boeken van Perſien nader
„blykt.

„Ook zal UE. alle kleeden, 't zy
„zwarte, Agraze, of Choromandelze
„zorteering, ſchikken na die plaatzen,
„daar zy beſt getrokken zyn, en 't meeſt
„gelden, om dus ook den meeſten penn:
„te bekomen, in Sjiraas, Ispahan, en
„elders, daar goede gelegenheyd van hui-
„zing op de wyze van winkels is, by
„kleene partyen die uytventende, en te
„gelyk ook ordre ſtellende; dat niemant
„zich de moeite ontzie, om de compagnie
„profyt toe te brengen, als mede om de-
„zen gewigtigen handel neerſtig te on-
„derzoeken, met al het doen der Moor-
„ſche, Benjaanſche en Europeiſche koop-
„lieden te doorſnuffelen, op dat wy, 't
„voordeel ziende, ons daar toe ook
„ſchikken, en daar mede ons deel van
„hebben mogen.

„UE., daar in loco zynde, moet wel
„letten, en den handel zoo beſtieren, dat
„dat (als gezegt is) onze waaren tot de
„hoogſte prys verkogt, en na die plaat-
„zen, daar zy 't meeſte voordeel geven,
„gevoerd, en daar verkiert werden, door-
„gaans in opmerking nemende 't bedra-
„gen der ongelden, en de Riſico; 't
„welk de koopmanſchappen, die men
„voorneemd te verzenden, onderhevig
„zyn.

„Ondertuſſchen blyven wy van gevoe-
„len (ten zy UE: ons na dezen beter
„bericht geven mogt) dat UE: 't gros
„van onze Cargazoenen, te weten, de
„Peper, Nooten, Nagelen, Foelie,
„Suyker, Gommelacca, Benzoin, &c:
„in Gamron tot gereed geld a prys
„Courant behooren over te zetten, en
„dat wy ons daar voor eerſt beſt by be-
„vinden zullen, om de Compagnie van
„de inkankerende renten te ontlaſten.

„Ten ware een groote party koop-
„manſchappen tot een voordeelige prys,
„tegen goede Zyde lege a 45 tot 50 To-
„mans de Carga, ofte 36 Manſia, met
„Mirſa Tacki, of 's Konings Factoor
„Laatsjinbeek, aan te nemen, konde
„gecontracteerd en bedongen werden,
„gelyk de Heer Weſterwolt Zalr. per.
„Inſtructie in 't verleden jaar nog nader
„by onze brieven van den 25. Auguſty
„(daar van UE: de copye ter hand ſtel-
„len) aan bevolen hebben, waar op nog
„niet gevolgd is, veel min redenen van
„dien in antwoord bekomen hebben.

„UE. moeten verdacht zyn, by aldien
„met 's Konings Factoors in verdrag
„komt, ende de zelve Compagnies koop-
„manſchappen tegen Zyde aannemen,
„van ten eerſten nette afreekening met
„haar te maken, en geen actie van Tarra
„of pretenſie van eenige vergoeding open
„te laten, en van 't bedragen der ge-
„leverde koopmanſchappen een zuyvere
„obligatie en Mandement tot betaling
„van de Zyde te vorderen (verdacht zyn-
„de doorgaans ¾ Lege, ende ¼ Ardaſſe
„te ontfangen) en dat van te voren te
„bedingen, om al zulke queſtien en
„geſchillen voor te komen, als 'er met
„Molimbeek, Sjah Abaas Factoor, on-
„der Visnichts adminiſtratie tot groote
„ſchade der Generale Compagnie voor-
„gevallen zyn, blyvende gemelde Mo-
„limbeek per reſt van reekening nog
„ſchuldig (daar weynig van te wagten
„hebben) 85018-11-0.

„In 't vorderen van dien heeft UE.
„zich te richten na de ordre aan de
„Heer Weſterwolt Zalr. op deze ſchuld
„gegeven.

„Wy zeggen, dat UE. te letten
„hebben in 't contracteeren van Zyde
„¾ Lege en ¼ Ardaſſe te ontfangen, en
„meer niet; maar zult in de aanſtaande

„koop

„koop zoo ſlipt daar op niet behoeven „te ſtaan, zynde de Ardaſſe (die door„gaans minder als de Lege geld) in 't „voorleden jaar in Nederland meer ver„kogt, namelyk de Ardaſſe tot 26 ſchell: „1 gr, en de Lege tot 25 ſchell: 5 gr: „'t pond op 27 maanden, veroorzaakt, „door dien Braband (alwaar d'Ardaſſe „meeſt gebruykt werd) geheel onvoorzien „was; zulks dat UE: voor eerſt wel „⅓ Ardaſſe mogt aanſlaan, en, by verlof, „dat een party Zyde van de particuliere „buyten tol van 13 ½ per cento moogt „koopen, gelyk nu twee jaaren toege„ſtaan is, zal UE. twee honderd Reaalen „mogen aanſlaan, alzoo, gelyk gezegt „is, in Perſia wel, en beter koop, als „de Lege, te bekomen is, doorgaans „op de deugd en onvervalſchtheyd van „de Zyde na uw uyterſte vermogen let„tende.

„De ſtoffe van Zyde nu vervolgende „zullen wy in dezen niet tendeeren de „herhaalde klagten van onze principaalen „over de buytenſporige leccagie der Zy„de, by den Directeur Overſchie, ge„durende zyne Adminiſtratie in Perſien „gekogt, en na Nederland gezonden; „maar ons dezen aangaande gedragen aan „de Inſtructie den Heere Weſterwolt tot „ordre verleend, met vertrouwen, dat „UE: de zelve als de uwe zult nazien, „ende de zaak zoodanig behartigen, dat „in 't toekomende geen oorzaak van kla„gen zal werden gegeven.

„De pracht en achteloosheyd van on„ze borſten is zulks geweeſt, dat zich „niemand ontrent Compagnies Zyde Caffi„la, af-komende na Gamron, heeft laten „vinden, 't welk de Cameliers 1638. „oorzaak gegeven heeft, om de Zyde„baalen te violeeren, en, zoo gezegt „werd, is de Compagnie 600 Manſia „beſtolen, daar van geen andre vergoe„ding te verwagten zy, als de 100 To„mans, welke de Gouverneur Polatbeek „de Lhaarze Cameliers by geweld heeft „afgeperſt, doende de ſchuldige en on„ſchuldige deze zomma uytkeeren.

„Sr. Ooſtende is van oordeel, dat „deze ſtrenge handelingen zoodanigen „vreeze hebben veroorzaakt, dat de Is„pahanze Cameliers, en alle andre, zich „in 't toekomende wel zullen wagten „Compagnies Zyde te verminderen; dat „God geve.

„Echter verſtaan wy, dat UE. onze „ordre, tot voorkoming van dieſtal aan „den Heer Weſterwolt gegeven (welke „wy hier om herhaalingen te myden niet „weder aanhaalen) promptelyk zult in 't „werk ſtellen. Item 't geen by de zelve „Inſtructie belaſten, op den ontfang, en „inballeering der Zyde, mitsgaders het „inleggen der baletten door den ontfan„ger en de pakkers, als 't gene wy meer „ten dienſt van de Compagnie over „deze ſtoffe belaſten, en in de gemelde „Inſtructie in 't breede voorgeſteld werd, „waar op ons verlatende wy de effecten „van ons voornemen en laſt, zonder die „zaak verder aan te beveelen, zullen te „gemoet zien.

"Even zoo blyven wy ook by onzen "vorigen laſt, van geen Zyde meer met "opgenomen penn: na dezen te koopen, "ten ware om redenen in 't aanſtaande "jaar genootzaakt wierd een party van "de Maj. aan te ſlaan, om des zelfs gunſt "te behouden, en twee of 300000 gulden "te kort quaamt, 't welke in zulken ge"val voor 5 a 6 maanden tot de minſte "renten lichtende, uyt onze 1641. te "zendene goederen kan werden afgelegt. "By aldien verzeekerd waren van de quan„titeyt, welke tegen May en Juny aan„ſtaande in retour te verwagten hebben, "zoo zouden nader rekening konnen "maken, 't welk nu onzeeker gaat, "evenwel zullen wy by giſſing in 't "vervolg dezes daar van nog iets ſtel"len.

"Van particulieren zal UE: geen "Zyde trachten te koopen, als met "verlof des Konings, op dat ons ge"gund voorrecht dieswegen niet in ge"ſchil getrokken werde, gelyk men "1638. in 't werk heeft beginnen te "ſtellen, als wanneer ons met geweld "zyn afgedwongen 4006 Tomans 12½ "Mamoedis, over tol van 593½ Carga "Zyde a 13 ½ per cento van particulie"ren gekogt, van welke afperſingen "wy den Heer Weſterwolt gelaſt had"den weder uytkeering te bezorgen, "gelyk het zelve by brieven aan de "Maj. en den vertrouwder des Ryks, "Mirſa Tacki, volgens 't nevens gaande "afſchrift, doenmaals medegeven, heb"ben verzogt; dog waar op tot nu "toe geen antwoord, veel min eenig "genoegen bekomen hebben; dog de "onze zyn genoegzaam gedwongen ge"worden; om indien zy Zyde begeer"den, den gierigen Mirſa Tacki 50 "Toman voor de Carga te betaalen, "als wanneer hy ons toegeſtaan heeft "eenige particuliere Zyde te mogen op"koopen, onaangezien onze laſt niet "hooger geweeſt is, als 42 en uyterlyk "45 Toman. Des niet tegenſtaande "bericht ons de opper-Koopman A"driaan van Ooſtende, dat vooreerſt "dienen tot gemelden pryze van 50 "Toman te verſtaan, indien wy geen "vordre inbreuk van onze tol-vry"heyd in 't Ryk van Perſia begeeren "te veroorzaaken, waar toe geen En-

„gelze en andre oorblazers outrent het „Hof ontbrecken.

„Wy konnen echter niet nalaten by „dien laſt, aan de Heer Weſterwolt ge„geven, te volherden, in gevolge van „welke wy UE: belaſten, om onzen „wille uyt de Inſtructie, aan gemelden „Heer Zalr. verleend, wel te begry„pen, en by de Maj.; en Mirſa Tacki, „om vergoeding aan te houden, of „eenige voordeelige zaake in de plaats „van dien by een nieuw verdrag van „de Maj. te erlangen. Wy zyn verwon„derd, dat de Engelzen en Portugee„zen zoo begunſtigd werden, en dat de „Nederlanders (die 't beter verdienen, „als zynde oorzaak van den bloejenden „handel in 't Ryk van Perſia) tegen „recht en reden gequeld, mitsgaders „dat wy van onze voorrechten, ons „door Sjah Abaas gegund, en van Sjah „Sefi beveſtigd, beroofd werden.

„Verſcheyde zaaken, ter dezer ſtoffe „dienende, hebben wy over dit geſchil „in de voornoemde Inſtructie ingelaſt, „die UE: by gelegenheyd de grooten „voordragen kond, willende niet twyf„felen, of het zal eenige uytwerking „ten goede doen.

„Wyders zal UE: alle puncten, voor „al de vergrooting en verbetering des „handels, meergemelden Heer Weſter„wolt aanbevolen, voor de zyne aan„nemen, en ten dienſt der Compagnie „bewerken, voor zoo veel wy daar „niets tegen belaſten, ten welken ein„de wy UE: (als meer gezegt is) des „zelfs Inſtructie ende de nagezondene „advyzen geauthorizeert behandigen, „dat in dezen kortheyd veroorzaakt, te „meer, om dat 'er zedert weynig veran„dering in 't ſtuk van den handel ende „de ſtaats-zaaken, ons in dat Ryk ra„kende, voorgevallen is.

„Om de Indiſche fons, of 't Capi„taal, waar mede de Inlandze han„del ſtaande gehouden dient te wer„den, niet te verminderen; maar te „doen toenemen, en om ons eenmaal „met onze eygen middelen te behelpen, „zal UE: ſtaat maken geen meer quan„titeyt van Zyde tot retour voor 't „Vaderland in Perſia jaarlyks te koo„pen, als 't Provenu van Bataviſche en„de Tayouanſche Cargazoenen, 't zy „tot 3, 4, 5, ofte agt honderd baa„len, komt aan te langen, mits dat „daar onder niet begrepen werde het „rendement der Choromandelſche en „Bengaalſche koopmanſchappen, die „UE: uyt de quartieren van hier toe„komen, als zyn de doeken, en Ben„gaalze Suykeren, in de meer aangeto„gen ſchepen geladen, inkoops onge„vaar 64000 bedragende. Dat Capitaal „met de winſt verſtaan wy dat UE: per „de Paeuw (uyt Tayouan te komen) „na Choromandel zenden zult in Con„tant, Zyde Laken, Fruyten, Rooze„water, Peerlen, Paarden, &c:, gelyk „jongſt per Banda geſchied is, of in zul„ke koopmanſchappen, en waaren, als „den Gouverneur Gardenys by nader „advys (die in Suratte of Perſia aan te „treffen ſtaat) zal komen te eyſchen, „ontbiedende van daar weder zoodanige „kleeden; Suykers, en koopmanſchap„pen, als by goet onderzoek vernemen „zult de meeſte winſt in Perſia geven; „daar benevens monſters van uwen eyſch „afzendende, ten eynde alles ordentelyk, „en op een beter grond werde gericht en „beſtierd, dan wel tot nu toe geſchied „is, op dat ons woelen eenmaal tot voor„deel ſtrekke, en op dat wy nevens de „Moorze kooplieden, en andre werken „mogen.

„De Paeuw (als gezegt is) ſchikken „wy uyt de Golf van Perſia over Cho„romandel na Batavia, en zult dieswe„gen de overheyd van dat ſchip by Ins„tructie belaſten, van Gamron vertrek„kende Baticalo op Ceylon, van daar „Poedecheri, en Tegapatnam aan te „zoeken, om na Paliacatta te brengen de „Advyzen, en Goederen, die in de re„ſpective plaatzen in voorraad zyn.

„Gelyk wy met het gene van de Cho„romandelze en Bengaalze Cargazoenen „komt (als boven aangewezen is) begee„ren genegotieerd te hebben, alzoo zult „met de goederen, en de peper, die uyt „Guzeratte, Hindoeſtan ende Wingurla „bekomt, procedeeren, geen Zyde voor „de daar van voortgekomene penn: „koopen, maar alles in Wiſſel, gereed „geld, koopmanſchappen, als anderzins „uyt Perſia, na advenant van 't ontfangene, „zenden, om ter reſpective plaats weder „voor Perſia aangelegt te werden; let„tende op de quartieren, wiens kleeden „en waaren de meeſte voordeelen geven, „en 't grootſte retour bekomen, 't wel„ke by ervaring Choromandel en Ben„gale zyn, zynde in 't voorleden jaar op „'t Wingurla's Cargazoen, in Gamron ver„kogt, verlies gevallen, en de voordeelen „op de zwarte zorteering uyt Guzeratte „zeer zober geweeſt, 't welk wy verne„men, dat meer hapert aan den onbe„dagten inkoop, als wel aan de cours „van den handel, dewyl ons zekerlyk „blykt, dat de Moorze en Benjaanſche „kooplieden, en zelfs de Engelſche, „verſcheyde goederen tot minder prys, „als d'onze die verkoopen; namentlyk „Kandekyns tot 42 Laynen, daar de „onze inkoops met de onkoſten op 49

„Lay-

"Larynen komen te ſtaan, en egter "meer voordeel (zoo zy voorgeven) als "wy doen; zoo dat de Compagnie niet "getrouw gedient werd, dat elendig is, en "dat, zoo zynde, beter nagelaten was, de"wyl tot nog toe ons woelen buyten "winſt geweeſt is, weshalven men met "opmerking den Directeur in Suratte "ten rechten dient hier af bericht te "geven, mitsgaders de ontrouwe, ont"dekt zynde, hard te ſtraffen; alzoo "zulke defecten moeten verbeterd wer"den, vermits het alleen hapert aan den "onbedagten inkoop onzer waaren, of "wel dat op de uytventing der zelve niet "behoorlyk letten, dat wy geen on"koſten, tollen, nog laſten onderheevig "zyn, weshalven wy aldus nevens andre "kooplieden, in die zelve koopmanſchap"pen handelende, niet konnen be"ſtaan.

"De opper-Koopman Jan Leenderts"zoon Zalr. heeft in zyn leven groote "moeite aangewend, om dit geheym te "ontdekken, zendende des Compagnies "doeken ter plaatze, daar zy beſt getrok"ken waren, maar volgens des zelfs be"richten, zoo ontbreekt het aan den in"koop, gelyk hy in zynen brief aan den "Directeur Barent Pieterſſoon klaar ge"noeg aanwyſt.

"UE: zal zich nader hier ontrent doen "onderrichten, en diergelyke misbrui"ken ontdekken; en zoo de Directeur "Crook, als ook ons, met behoorlyk be"ſcheid daar een net bericht van geven, "op dat de ontrouwe en nalatige ten "voorbeeld van andre mogen doen ver"beteren.

"Zwarte zorteering, ten aanzien van "de ſlegte voordeelen, en om dat afge"ſchreven zyn, en 't Capitaal in Guze"ratte ſchaars is, zyn dit jaar niet voor "Perſia in 't werk geſteld. Alleen bemer"ken wy uyt de berichten van den E. "Crook, dat na Agra ordre gegeven is, "een koop te doen van ontrent 35 a "40000 Ropias in Agraſe zorteering, "voor Perſia ontboden.

"In 't toekomende zal UE: van daar, "ende uyt Guzeratte, zoodanige zortee"ring voorderen, daar geen minder "winſt, als 25 tot 50 per dito op te wag"ten zy, alzoo wy niet verſtaan kon"nen, dat de Compagnies beſtaan kan "met in waaren te handelen, die minder "opbrengen, voornamelyk zoo lang het "Capitaal bekrompen omkomt, en wy "ons met ons eygen niet redden konnen; "weshalven UE. alle omzigtigheid blyft "aanbevolen, om op alles met de meeſte "zuynigheid ten beſte van de Compagnie "te letten.

"Den Koopman Pieter Paats hebben "wy van Wingurla opontboden, en "in des zelfs plaats derwaards met de "vloot van Defenſie gezonden den opper"Koopman Klaas Corneliſſoon Blok.

"UE: zy gerecommandeerd, en aan"bevolen met den zelven te correſpon"deeren, en uyt het Ryk van Viziapoer "zulke koopmanſchappen te eyſſchen, die "waarſchynelykſt by UE: de meeſte voor"deelen geven; ook zult UE: ten dien "eynde de monſters en de quantiteyt van "het vertier, derwaards zenden, verdacht "zynde geen Ruynas voor Wingurla te "doen opkoopen, ten zy de vrienden van "daar de zelve alvorens eyſſchen, en in"dien van dat Comptoir meer Cargazoen "bekomt, als de Retouren vorderen; of "UE: geraden vind van daar te ontbie"den, zoo zult UE: 't Surplus of't over"ſchot (als gezegt is) in Zyde niet aan"leggen, maar des te meer dan na Cho"romandel overzenden, om in het voor"deeligſte Perſiaanſch Cargazoen aange"legt, en herwaards gezonden te werden, "'t welk UE: den Gouverneur Garde"nys nevens zyne berichten aan be"veelen zult alzoo in 't werk te ſtel"len.

"Wy beveelen UE: ordre te ſtellen, "dat voor 't openen van goederen, pak"ken, &c: op der zelver qualificatie "wel gelet, en dat 'er zelve, geopend "zynde, het te kort komende met "atteſtatien aan de Comptoiren, die dit "raakt, over geſchreven werde ten laſte "van de perzoon, die over het pakken "geſteld is, en die zyn Biljet in 't pak "gelegt heeft, op dat de Compagnie "eens van bedrog en ſchade bevryd "blyve.

"De 22 ſtuks Berams, in 't pak 391 "te kort bevonden, begeeren wy dat tot "laſte van den Aſſiſtent Jooſt Dirkſſoon "zult ſtellen, die by 't billet, in 't pak "bevonden, verklaard zoo veel meer "ſtukken daar in gepakt te hebben, te "meer, dewyl men ons bericht, dat "dito pak, voor het openen, wel ge"ſteld was, zoo dat het bedrog maar "quade ſtudie is, zynde de iedele plaats, "in 't midden des paks gelaten, met ſtroo "gevuld. In Rhabarber zult UE. geen "geld beſteden, alzoo dit uyt Nederland "afgeſchreven werd, gelyk mede geen "Galnooten, noch Tarw, tot nader ont"biedens, verwagten.

"De peerlen, ter zomma van 13013-gl: "10 ſt door Nicolaas Jacobſſoon Overſchie "1638. in Perſia gekogt, konnen 't "uytgeſchoten geld op de helft (zoo "onze Heeren en Meeſters ſchryven) niet haalen.

"Den inkoop is los en zonder verſtand "(zoo 'er niet anders onder ſchuyld) ge-

"daan

„daan. Aan de kleene party, jongſt „by Jan Leenderdſſoon, en van den „Broeke gekogt, zal mede geen voor„deel vaſt wezen.

„Deze koopmanſchap moet met goe„de kenniſſe ter plaats uyt de eerſte, „en niet uyt de tweede hand, gekogt „werden.

„De meer-gemelde Jan Leenderds„zoon had ons beloofd quantiteyt van „peerlen te beſtellen tegen A°. 1641, aan „welkers inkoop (dit zyn deſſelfs ey„gen woorden) onze principaalen ge„noegen zullen nemen, en groote voor„deelen doen. Zyn voorſtel is geweeſt, „een perzoon na Bahreyn, daar de eer„ſte markt is, te zenden, aldaar 8 a „10 duyzend guldens te beſteden, en „niet uyt de tweede of derde hand, „gelyk voor dezen gedaan is, in te „koopen. UE. kan zig hier van nader „bericht doen geven, en een preuve „nemen; want zoo die voor 't Vader„land ondienſtig zyn, zoo konnen die „voor Hindoeſtan, en Choromandel, die„nen.

„De Gouverneur Gardenys geeft „ons, by zyne jongſte brieven, bericht, „dat zekere 50 Meticaalen peerlen in „meerder party door Overſchie uyt „Perſia gebragt, en met Grypskerken „van hier na Choromandel gezonden, „koſtende Inkoops 353-2-0, in Pegu „verkogt, en daar op gewonnen zyn „1600-0-0, dat een treffelyke winſt is, „en zyn deze zoorte Peerlen aldus in„gekogt geweeſt, te weten 25 Meti„caalen a 24 Mamoedi's 't Meticaal „Ma. 600 25 Meticaalen a 12 Ma„moedi's 't Meticaal Ma. 300.

„Willen niet twyffelen, of gemelde „Gouverneur zal uyt Perſia quantiteyt „eyſſchen, daar op gelet dient te wer„den, dat die peerlen met verſtand, „ende redelyks koops ingekogt wer„den, op dat 'er aldaar geen ſchade „aan gedaan mag werden, weshalven „UE: by gelegenheid onderſtaan moet, „wat in die koopmanſchap tot Bahreyn „te doen zy.

„UE: zy mede aan bevolen te on„derzoeken, wat voordeeligen handel „in Bendaa Congo te bevaaren, en 't „gene daar voor de Compagnie te ver„richten zy. Zoo wy uyt de Perſiſche „berichten bemerken, werd die plaats „van de Portugeeſche en Indiaanſche „kooplieden zeer veel bevaaren, en de „Engelzen, zoo ons gezegt is, gaan „mede, na Balſara, alzoo de kleeden „daar goede winſt geven, en Jan Leen„derdſſoon eyſcht tot dien handel 100 „a 150 pakken Kandekyns, Ardias, „Berams, en zwarte ſmalle Baftas. Wy „zullen van UE: nader en grondiger „bericht over dezen en andren handel in „'t Perſiſch Ryk verwagten, en zoo de „voordeelen 't zelve verdienen, den eyſch „van 't vaartuyg, daar toe noodig, ver„zorgen.

„Laat ons weten, of ontrent Bendar „Congo geen voordeel. met op de Por„tugeezen te kruyſſen, te doen zy, en „wat ons wegens deze onderneming te „ontmoeten ſtaat.

„Den handel in Sindi te onderzoeken, „zal nog dienen wat uytgeſteld, en aan„gezien te werden, tot dat de Sindiſche „Pretenſie en eyſch geheel afgedaan, en „de Portugees magteloozer zy, gelyk „ook de voorſlag, om uyt Perſia een „jacht met een weynig Ruynas, en eenig „gereed geld, onder de adminiſtratie van „een onder Koopman tot opkoop van „kleeden, die in Gamron 40 per cento „winſt geven, derwaards te zenden, „waar op wy eerſt UE: grondiger be„rigt over dezen handel afwagten zullen. „Om nu Compagnies affaires in Perſia „met ordre; en den handel van zoo groo„ten en gunſtigen ſchyn ten meeſten nutte „der zelve te beſtieren, zoo verſtaan wy, „dat UE: na de Viſite in Ispahan ge„daan, en na zich aan den Koning eens „vertoond te hebben, zyn verblyf in „Gamron houden zult, met behulp van „twee onder-Kooplieden, en drie aſſi„ſtenten, om op den verkoop der aan„komende Cargazoenen te letten, dat „de zelve tot de hoogſte prys verkogt „werden, en ook de behoorlyke verzen„ding der kleeden, &c: na Sjiraas, ende „Ispahan te bevorderen, ten welken ein„de zich van de maand October tot half „April, of tot in die maand in Gamron „moet laten vinden, om (als gezegt is) „by alles tegenwoordig te wezen, ver„trekkende dan over Lhaar na Sjiraas, „om op 't een 't ander behoorlyke ordre „te ſtellen, de overige goederen te ven„ten, en de verdre verzending na Ispahan „te doen, houdende geſtadig een Koop„man, of onder-Koopman met 2 a 3 „Aſſiſtenten in Sjiraas, item in Ispahan „en aan 't Hof by zyn Maj. Om nu te „verrichten, 't gene wy op den koop der „Zyde belaſten als ook 't gene aldaar „ten dienſt der Compagnie meer te be„vorderen hebben, zal wel dienen 'er „geſtadig te blyven een bequaam Koop„man, of opper-Koopman, daar toe wy „Henrik de With bequaam oordeelen „(wiens aanneming, by den Raad aldaar „gedaan, wy goed keuren) nevens twee „onder-Kooplieden, en zoo veel Aſſi„ſtenten, als 'er noodig zyn, om in de „taal, en kennis des Zyde-handels aange„queekt te werden.

„In gevolge van dien verſtaan wy, dat „de Reſident in Ispahan Tweede, en „die in Sjiraas als derde perzoon, plaats „in dat Ryk wegens de Nederlandze „Compagnie nemen zal, mits aan't Hof „rond uyt te kennen gevende, dar het „opper-hoofd der Nederlanders belaſt is „zyn verblyf in Gamron en Lhaar te „houden, en dat de Reſident in Ispahan „als Tweede zyn ordre van den Capitein „of Preſident te ontfangen heeft, en „buiten zyn kennis van geen zaaken iets „verrichten mag; waar door het opper„hoofd in meer agting zal wezen, en „waar door veele ſchenkagien en groote „onkoſten zullen gemyd blyven, te meer, „dewyl in Ispahan alles zeer koſtelyk is; „en dewyl Compagnies handel in dat Ryk „dagelyks vergroot, de kleeden en meer „andre koopmanſchappen tot een voor„deeliger prys, zoo in 't groot, als in „'t kleen, tot Sjiraas en Ispahan verkogt „werden (zoo dat daar reekening van „dient gehouden te werden) zoo zullen „de dienaaren der reſpective plaatzen „hunne byzondre boeken houden, en „reekening en reliqua aan den Directeur „doen, by wien de Generale boeken van „den Perſiaanzen handel zullen opge„ſteld, en die van Sjiraas en Ispahan „jaarlyks daar in getrokken werden, om „met de jongſt vertrekkende ſchepen „uyt Gamron behoorlyk geſloten, en „herwaards gezonden te werden. Op dat „nu ook de aanwezende vrienden ken„niſſe van zaaken hebben, en in den „handel ervaren werden, mitsgaders om „alle bedrog voor te komen, zoo zal het „houden der boeken onder de Reſidenten „verdeeld werden; en den eerſten, of den „Directeur zelf, zal 't Memoriaal, den „Tweeden 't Journaal, en den derden „het Groot-boek houden, mits dat ook „tot 't overdragen en 't net ſchryven der „Logie-boeken, als mede 't aanteekenen „van alle onkoſten volgens de ordre op „het boekhouden behoorlyke ordre ge„ſteld werde, ten einde ons dan alles, „net opgeſteld en geteekend zynde, ne„vens de negotie boeken (als gezegt is, „en dat tot UE: Gouverno dient) toe„gezonden werde.

„De Heer Weſterwolt Zalr. heeft in „Perſia de vrye tafel weer ingevoerd, „dat wy niet konnen goedkeuren; der„halven volgens vorig gebruik ider zyn „randzoen tot mondkoſten zult laten „genieten; alzoo wy bevinden, dat het „zelve geregelder huishouding en beter „bezuiniging veroorzaakt. Alleen ſtaan „wy, op 't voordragen van den opper„Koopman van Ooſtende, toe, in Is„pahan, daar alles koſtelyk is, en verder „niet, 't wyer en licht tot laſte van „de Compagnie zal werden gebragt.

„Dewyl Huibert Bufkens, Diamant„ſlyper; in dienſt der Maj. is aangeno„men, en ruim duizend gulden jaarlyks „verdiend, zoo verſtaan wy niet, dat „hy vorder randzoen of gagie van de „Compagnie genieten zal, maar dat UE: „alles ſtremmen, en ophouden zal, „tot dat hy weer in actueelen dienſt treed, „egter geraden rynde, en 't zelve ver„dienende, om hem aan de Compagnie „te meer te verbinden, zal men hem jaar„lyks tot een penſioen mogen toeleggen „drie honderd gulden eens.

„Voor den Adſſiſtent ende goud-ſmid „Cornelis Walraven komt een kisjen „met goud-ſmids gereedſchap, geteek„kend C. W., nevens een opene brief, „dat UE: hem te zyner tyd zult doen „ter hand ſtellen, en ons bericht geven, „of de Maj. met des zelfs konſt gediend „is, en genoegen neemt, als mede het „verrichten van den goud-ſmid Klaas, die „reeds te werk in Compagnies dienſt is „geſteld; Edog dien wy verſtaan een „grooten dronkaard te zyn, daar Bufkens „mede niet vry van is, hoewel wy ver„trouwen, dat zyn Majt. van Walraven „beter gediend zal wezen.

„Dewyl, volgens 't ſchryven van meer „gemelden Ooſtende, na veele koſten en „moeite van de erfgenaamen van Mamoet „Moemin-Beek in betaaling van 100 To„mman en 18 kaſſen timmerwerk, dat „oude ſchuld en queſtieus is, niet meer „te bekomen zy, als twee Carga Zyde, „die zy aangeboden hebben, en by de „onze 'er drie geeiſcht werden, zoo zal „UE:, niet meer konnende bekomen „(zoo 't voor dezen niet afgedaan is) 't „aangebodene maar aannemen, en qui„tantie van die ſchuld verleenen, vein„zende de obligatie verloren te hebben, „om vordere geſchillen te ontwyken, „die uyt den inhoud van dien mogten „ontſtaan.

„Wy hebben gelezen, hoe verre te„gen den Naſaar, alias Caſagi, tot „het innen van ſchuld, zynde 400 To„mmannen, is gevorderd, ende dat ein„delyk na 40 dagen in Compagnies hui„zen in Ispahan was vaſt gehouden, dog „onder de zobre borgtocht van zyn va„der weer los gelaten is.

„Aan den Heer Weſterwolt hadden „wy belaſt, dat hy zoo veel van deze „oude ſchuld moeſt tragten te innen, als „te bekomen was, 't welk wy nog zeg„gen, mits den perzoon na zyne gele„genheid handelende.

„Buiten de aangehaalde ſchulden, uyt„genomen Molimbeek, zal UE: met lief „in Perſia komende, effen reekening „vinden, 't welk geruſtheid in uwe aan „te

„ te vangene Directie ſtaat te veroorzaaken.
„ Eenelyk klaagt Maria Gommes jongſt
„ weduwe van den elendigen Adriaan
„ Smit, en vertoond ons by een ſmeek-
„ ſchrift, dat haar door Sr. Overſchie, na
„ 't heiloos ongeval hares mans, zyn af-
„ gedwongen twee honderd Toman in
„ gereed geld, wegens 't contingent van
„ Smits middelen, pretenderende, dat de
„ zelve aan den Heer, vermits zyne mis-
„ daad, vervallen zyn.

„ Voorſz: Overſchie heeft een reeke-
„ ning gepaſſeerd, en goed gedaan van
„ gemelde Maria ontfangen te hebben
„ 14600 Mamoedis, zynde *f* 5615-0-0.
„ Alhier nu hebben de pretenſie dezer
„ weduwe door den Raad van Juſtitie doen
„ onderzoeken, en wierd verſtaan uyt
„ kragt van zekere huwelykze voorwaar-
„ de, tuſſchen partyen aangegaan, niet on-
„ gegrond te wezen; en alzoo in rechten
„ niet genoegzaam bewezen is, dat de
„ elendige Smith zyn eigen leven ver-
„ kort heeft, onaangezien de Inditien,
„ en ſchyn-teekenen groot zyn, zoo ge-
„ ven wy UE: volle magt, om deze
„ vrouw genoegen te geven, ende de zaak
„ met haar af te maken, 't zy voor de
„ helft, of twee derde parten van 't gene
„ de Compagnie genooten heeft, zyn-
„ de, als gezegt is, 14600 Mamoedis,
„ mits behoorlyke quitantie nemende, en
„ het uytgekeerde tot laſte van 't Comp-
„ toir Generaal afſchryvende. Onze hier
„ nevensgaande open brief, daar by haar
„ onzen gegeven laſt aanſchryven, zult
„ UE: meergemelde Maria Gommes ter
„ gelegener tyd overhandigen.

„ Op de klagte, die Chodja Petrus,
„ zoon van Priaman, doet, en ons by een
„ ſmeek-ſchrift vertoond heeft, zal UE:
„ mede letten, en zich grondig doen
„ onderrichten, en zult dien perzoon alle
„ redelyk genoegen geven, na dat bevin-
„ den zult de zaak gelegen te zyn.

„ Wy ſchreven hem by een opene
„ brief, dat hy zich aan UE: aan te
„ geven, en te vervoegen heeft.

„ By achterhaalde brieven van Henrik
„ Hagenaar, in Amſterdam geſchreven,
„ blykt ons, dat de onder-Koopman Ni-
„ colaas La Gouche, jegenwoordig in
„ Perſia, in 't verleden jaar per 't ſchip
„ Amſterdam in India gekomen, uyt Ne-
„ derland voor gemelden Hagenaar tot
„ Batavia heeft gebracht een doos met
„ Barn-ſteen, ende coraal, bedragende,
„ als per de nevens gaande Factuur blykt
„ *f.* 838-15-0. om die te leveren aan den
„ opper-Koopman Jacob van Gale Zalr.

„ Deze byzonderheden t' onzer ken-
„ niſſe gekomen zynde, is de weduwe
„ van den voorſz: van Gale daar op ge-
„ vraagt, die onkundig van deze zaak zegt
„ te wezen. Weshalven wy UE: belas-
„ ten zonder veynſery dezen La Gouche
„ daar over aan te ſpreeken, en ons ge-
„ noegzaam bewys te zenden, waar deze
„ doos beſteld, en wyders vervaren is, en
„ by aldien voorſz: la Gouche (dat wy
„ van hem niet verwagten) geen op-
„ rechte opening doet, en Compagnies
„ recht bewaard, zoo zal UE: den
„ zelven ons herwaards zenden, onaan-
„ gezien hy in Perſia niet te wel mogt
„ konnen gemiſt werden; dog vertrou-
„ wen, dat hy volgens zyn plicht han-
„ delen zal, 't welk zoo verſtaan te
„ behooren.

„ Wy ſtellen UE: by dezen ter hand
„ een dubble lyſt, in 't Perſiſch geſchre-
„ ven, van verſcheide kruiden, ons toe-
„ gekomen van de Heeren Bewind-heb-
„ beren uyt Nederland, met ordre om
„ op 't verzoek van den Heer Profeſſor
„ Gool, in India de monſters der zelver
„ kruiden zouden doen opzoeken, en na
„ Europa zenden, 't welk wy UE: zeer
„ ernſtig aan beveelen in agt te nemen,
„ en effect te doen ſorteeren.

„ Gebruikt daar toe ervarene perzoo-
„ nen, om de gezegde kruiden in Per-
„ ſia, Guzeratte en Hindoeſtan te doen
„ zoeken, ten einde van ieder zoorte
„ monſters mogen bekomen, voegende
„ by de zelve de naamen met Arabiſche
„ letters, volgens de zelve Lyſt. Wy-
„ ders by aldien zommige van de uyt-
„ drukte naamen, groene kruiden of boo-
„ men mogten zyn, en niet konden
„ overgezouden werden, daar van zult
„ ons 't zaad of de gedroogde vrugten
„ overzenden, of door een ſchilder de
„ zelve kruiden en bloemen met couleu-
„ ren na 't leven laten afteekenen, en op
„ dat des te beter na voorſz: zoorten ge-
„ zocht werde, zoo zal het goed we-
„ zen, dat de naamen, daar van de Droogen
„ of kruiden, tot Ispahan niet te beko-
„ komen zyn, door een Moula afgeſchre-
„ ven, en aan verſcheide perzoonen be-
„ handigd werden, om de zelve in ver-
„ ſcheide quartieren op te zoeken, tot
„ Gouverno.

„ Den Sulthan en Sjabander, wegens
„ de Konings Maj. van Perſia in Gamron
„ hebben verzocht, ten aanzien des Ko-
„ ningsKaſteelen van rond ſcherp ontbloot
„ zyn, vier of vyf duizend ſtuks van ver-
„ ſcheide zoorten; en al hoewel qualyk
„ verzien zyn; voornamentlyk van de
„ groote zoorte, zoo zenden wy met
„ deze ſchepen 1000 ſtuks, van groote
„ en gewicht, als per factuur blykt,
„ welke hen voor eerſt zult doen behan-
„ digen, mits betalende, of in vereering
„ na dat de gelegenheid het beſt ten dienſt
„ der Compagnie ſchikken zal.

„ De

„De toegezonden Mal gaat na Neder-
„land, om, 't geen 'er aan ontbreekt,
„van daar te vervullen.

„Wy hebben aangemerkt, dat de
„boeken en adminiſtratien van den opper-
„Koopman Jan Leenderdſſoon op UE:
„afſcheid uyt Gamron geheel ongered-
„derd waren, en had Sr. van Ooſtende
„aangenomen, alles in der geregtigheid
„te vereffenen; 't geen vertrouwen dat
„zoo zal geſchied zyn; buiten dat wy
„UE: belaſten, omzichtelyk te letten,
„alles in behoorlyke forme geboekt, en
„de Compagnie nog des afgeſtorvens
„Weduwe niet verkort werden.

„Uyt Tayouan hebt gy te verwagten
„de ſchepen de Paeuw en Akkerſloot, ofte
„gemonteerde fluiten in de plaats van
„Akkerſloot; wy willen niet twyffelen,
„of die zullen tydelyk, als dit jaar ge-
„ſchied is, aldaar verſchynen. Niet min-
„der als 30000 Man witte Poejeren, en-
„de Candy-zuikeren ſtaan daar mede te
„komen, en vermits geen eyſch uyt
„Perſia is gedaan, zoo hebben wy den
„Gouverneur in Tayouan aangeſchreven,
„na Gamron te zenden zulke koopman-
„ſchappen in quantiteyt en qualiteyt, als
„in vorige jaaren voor Perſia zyn gevor-
„derd, zoo dat wy giſſen, dat de Tayouanze
„Cargazoenen, behouden in Perſien aan-
„landende, ongevaar zullen uytmaken
„*f.* 300000-0-0. 't Japans koper niet
„gerekend zynde, alzoo daar geen ſtaat
„op is te maken, vermits het uytbrengen
„verboden; en zelve daar beneven in Japan
„buiten gemeen dier is.

„Het Cargazoen, jegenwoordig in de
„ſchepen nieuw Zeelandia, ende de
„Snoek, voor Perſia geſchikt (de Cho-
„romandelze kleeden, en Bengaalze Sui-
„keren daar onder niet begrepen, ter
„oorzaak, als hier voren gezegt is, wy
„'t gene daar van komt, voor Choroman-
„del ordonneeren) zal, na ruigen over-
„ſlag, volgens de prys Courant ontrent
„bedragen *f.* 450000-0-0. Invoegen na
„deze giſſing alles behouden varende, en
„verkogt zynde, in Perſia een Capitaal
„tot opkoop van Zyde ſtaat te wezen,
„en zeggen dat tot inkoop van Zyde alle
„de Wingurlaze, Guzeratze, en Choro-
„mandelze Provenuen ordonneeren; die,
„van daar gekomen ſtaan te retourneeren
„met ongevaar 750000-0-0-0

„En den meergemelden opper-Koop-
„man van Ooſtende geeft ons bericht met
„brieven van den 17. May voorleden
„dat de Compagnie in Perſia met 5500
„Toman belaſt was tot 20 en 21 per cento
„in 't jaar, dog dat echter de reſtanten
„in wezen, zoo in Gamron, Lhaar,
„Sjiraas, en Ispahan, en tot geld ge-
„maakt zynde, aldaar in voorraad zou
„blyven ongevaar 4 a 5000 Toman,
„waar voor hier uyttrekke *f* 150000-0-0-

Somma guldens *f* 900000-0-0

Hier moet nu af de Zyde welke Ooſtende de novo voornemens was van den Koning te beſpreeken, die begrooten op 150 a 200 Carga, invoegen wy tegen 't aanſtaande jaar uyt Perſia verwagten 500 baalen Zyde, die groſſo komen te bedragen. *f* 550000-0-0

Zulks dat Perſia tot inkoop van Zyde tegen 1642. zal voorzien blyven; tot opkoop (buiten bewaring van opgenomen penn:) van ontrent 300 a 340 baalen Zyde, met *f* 350000-0-0

„Meer Zyde retournerende, zal daar
„toe noodwendig geld opgenomen moe-
„ten werden, dat niet geerne zien zou-
„den, ten ware de Zyde tot minder prys
„te bekomen ware, als zy nu geld, of
„dat de retouren na Guzeratte, Win-
„gurla, ende Choromandel beſnoeid
„konden werden tot 100 baalen, dat
„liever zagen; dan dat 'er geld opgeno-
„men wierd, als wanneer wy tuſſchen
„de 4 a 500 baalen Zyde tegen 1642. te
„verwagten hebben, buiten belaſting. Zoo
„het na dezen ruigen overſlag doenelyk
„is, zoo laat de Compagnie onbelaſt, al
„zou UE: het Zyde-Retour wat be-
„ſnoejen, op dat wy eenmaal de eere
„hebben van met ons eygen Capitaal te
„handelen.

„Tot een beſluit zullen wy 't naar-
„volgende ten overvloede andermaal
„aanbeveelen, te weten, des Compagnies
„beſten dienſt na 't uiterſte vermogen te
„bevlytigen, de weering van alle parti-
„culariteiten, tegen d'ordre van onze
„Heeren en meeſters ſtrydig, na plicht
„ende gewiſſe te behertigen, de welge-
„regelde zuinigheid, de afſchaffing van
„alle verquiſtingen, pracht en hovaardy,
„en den voordeeligen prys onzer Carga-
„zoenen, in allen deelen te zoeken, ten
„einde de Compagnie alleen, en geen
„andren het voordeel toekome, mits-
„gaders de Zyde voor zoo weinig geld,
„als 't doenlyk is, werde ingekogt.

„De Rompen, Caſſia Fiſtula, Bima's
„Sappan-hout, en geconfyte Genber zult
„gy verkoopen ten pryze, die zy gelden
„mogen. Na dezen zullen wy Perſia
„met geconfyte Gember zoo overmatig
„niet meer overkroppen, als in 't voor-
„leden jaar gedaan is. Van Tayouan hebt
„gy geene te verwagten. De Foelie, of
„Macis, dient niet opgelegt; maar ver-
„kogt te werden.

"Tot een preuve zenden wy 3000 "pond fyne Ceilonze Caneel. Tracht "daar van den hoogſten prys te bekomen. "Doet ook letten op de Peguze lange "Peper, waar van 180 pond tot een monſter "medegaat.

"Op Choromandel geld die cent per "cent meer, als de gewoone lange peper "uyt deze geweſten. UE: zal 't verſchil "wel vernemen; dewyl het Cargazoen "nu van beide de zoorten voorzien is; "zoo zullen mede geerne verſtaan, wat "prys 't Ebben-hout aldaar zal aan-"treffen.

"Tot een proeve zenden wy 80 ſtuk, "wegende 15957 pond dito hout van "Mauritius. De pluimagie, handſchoenen, "hoeden, penceelen, verw, ſcharlaaken, "Paſſementen &c: zyn voor de Maj. "verzocht; tracht daar mede de meeſte "gunſt te winnen, en Compagnies dienſt "te vorderen; insgelyks met zekere "koſtelyke ſchildery, zynde de ſcheeps-"ſtryd van Heemskerk voor Gibraltar, "zeer konſtig gedaan, koſtende *f* 1230-0 0 "De opinie is, dat de zelve zyn Majt. "zeer aangenaam zal wezen; dog het "tegendeel bevindende, en zoo daar geen "agting voor hebben mogt, zoo kan die "maar te rug gezonden werden, om die "elders te gebruiken.

"De medegaande Robynen, in goud "geſteld, tracht die mede aan de man "helpen. In 't voorleden jaar hebben de "ruwe in Perſia 50 per cento winſt ge-"geven.

„In het toekomende zullen wy van „UE: verwagten een welgeregelden eiſch „van al zulke koopmanſchappen, als „by goede onderrichting bevind, dat in „'t Perſiſch Ryk jaarlyks wel vertierd „konnen werden.

„Uyt Perſia weten wy ten principaale „niet als Zyde voor 't Vaderland te vor-„deren, ende voor Batavia ſchoone „jonge paarden, volgens ons voorrecht. „Item de gewoone fruiten, twintig „kaſſen van 't beſte Roozewater, twin-„tig ſtuks Perſiaanze fluweelen van ver-„ſcheide couleuren, eenige Taneyten, en „violetten, drie goude, en twee fluweele „Alcativen; geen goude Lakenen; Per-„ſiaans leder, als per de Paeuw gebragt „is? dog mogen, tot herſchryvens, wel „800 tot 1000 vellen gezonden werden; „verwagtende uyt Japan, hoe die daar „getrokken zyn. Den Eiſch van Dro-„guen tracht te voldoen, volgens de „nevensgaande lyſt. Wyders zend ons „alle zeldzame dieren, en gevogelte, „voornamelyk Perſiſche Veldhoenders, „Patryzen, en Fayſanten, de ruimte „voor Japan, daar zy byzonder aange-„naam zyn. Daarom dit niet dient „verzuimd te werden. Maakt dat op „alle ſchepen 'er eenige gezonden en dat „'er aanbevolen werde daar wel op te „paſſen. Ruige Katten, kale Cyperze „honden, Valken voor Ceilon, en wat „dies meer raars entmoeten zult, zal ons „aangenaam wezen te ontfangen. An-„dermaal bevelen wy UE: aan het zenden „van Patryſen en Veldhoenders.

„Dewyl UE. ons voordraagt de ſlechte „geſtalte van Compagnies pakhuis in „Gamron, zoo volmagtigen wy UE: „om de behoorlyke verbetering en ver-„nieuwing van dien te bevorderen met de „minſte koſten, ten einde dat bequaam „gemaakt werde om de ryke Cargazoenen „daar wel geſteld zynde in te mogen „brengen.

„De onkoſten, op de uitvaart van de „Heer Weſterwolt, vallen groot. De „Compagnie kan daar mede niet beſwaard „werden, en die moeten t' zynen laſte „blyven. De Erfgenaamen zullen dien „volgende hunne vergoeding op de ver-„ſtrekkende zoeken.

„By aldien de Tombe niet kan ontgaan „werden, gelyk van Ooſtende ſchryft, „zoo geven wy UE: volkomen laſt, „om 'er een te doen maken tot laſte van „de Compagnie.

„Nevens dezen bekomen UE: een „open brief, die wy aan den Directeur „Paulus Crook in Suratte ſchryven; welke „UE: mede voor den zynen zal aanne-„men, om zich 'er na te richten, voor „zoo verre UE. zich daar mede con-„formeerd.

„In Raade van India nader gelet „hebbende op het Juweel van impor-„tantie, toekomende de Erfgenaamen „van Sr. Gaspar Boudaan Zalr., zoo „zyn op de ſchriftelyke aanbeveeling „van des zelfs nagelaten weduwe te „rade geworden, dit Juweel in UE: „handen, onder een geteekend Cognos-„cement, na Suratte te zenden, om „aldaar by den Gouverneur Mier Moeſa; „of wel den Mogol zelf, gelyk de „opinie is, verkogt te werden. UE: „heeft op de verkooping wel te letten. „en voor al dat niet zonder goede „verzekering uyt de ſchepen gelicht, „of weg gevoerd werde gelyk dien „aangaande in onzen brief aan den „Directeur Crook breeder ſchryven.

In 't Kaſteel Batavia den 28. Auguſti A°. 1640.

lager ſtond

ANTONIO van DIEMEN.
CORNELIS van der LYN.

Deze Heer Geleynſſoon nu is hier tot

tot 1643. als Directeur gebleven; maar is niet in ſtaat geweeſt om de misſlagen. bevorens by Overſchie in 't Hoog bedingen van de Zyde begaan, in zyn tyd te herſtellen.

Hy wierd 1643. door de Heer Directeur Karel Conſtant vervangen.

Tot dezen tyd toe had de E. Maatſchappy nu en dan al eenige ſtribbelingen met de Perſiaanen gehad, voornamentlyk wegens een zeer ſlecht Verdrach, door de Heer Overſchie gemaakt; maar dit alles geleek niet by 't geen 'er onder dezen Heer Conſtant voorviel.

Zeer ſlegt 7y-de-verdrag.

De Heer Nicolaas Overſchie, die wat los ſchynd geweeſt te zyn, had in zyn tyd een Accoord wegens den Zyde-handel onder Sjah Sefi met den Athemat Daulet (of den Ryks-beſtierder) gemaakt, dat de Hollanders voor alle andre volken zoo veel Zyde, als zy verzogten, zouden mogen bekomen, op voorwaarde, dat zy voor ieder Kaskane, of Kemelsdracht, Zyde, die zy van den Koning namen, nu honderd Tomans (a ieder ontrent 40 gl:) zouden geven, daar zy bevorens maar 70 Tomans voor gegeven hadden; welk verdrag den Koning, als voor hem zeer voordeelig, ſloot. Daar zyn 'er die meynen, dat hy dit dede uyt vreeze, dat de Holſteynze Gezanten, welke 'er toen gekomen waren, anders met alle de Zyde zouden doorgegaan hebben; maar die ſchryver is de ware reden van dien onbekend geweeſt, gelyk hy ook in de prys zeer verre van de weg is.

Waar van de Heer Conſtant verzocht ontheft te worden.

Deze prys wierd dus eenigen tyd betaald; dog na de dood van Sjah Sefi den I., en na dat Sjah Abaas de II. hem vervangen had, konden wy, om veel redenen, niet goed vinden dat verdrag langer na te komen, en verzogten den Koning dat het weder op den ouden voet geſtelt mogt werden.

In dien tyd nu quam de Heer Conſtant hier, een ſchrander man, die, ziende dit Contract tot ons groot nadeel, en meer door Overſchie na zyn eigen hoofd, dan wel met volſtrekte laſt van haar Edelheden, zo gemaakt, te kennen gaf, dat hy zich onmogelyk aan dit verdrag houden, of daar na gedragen kon, alzoo wy, in plaats van eenig voordeel te hebben, daar groote ſchade by leden, verzoekende in het ſtuk van inkoop der Zyde even eens, als de andre Europëers, gehandeld te werden; maar de Koning wilde daar geenzins afſtappen, en onverzettelyk by 't accoord, door Overſchie met zyn Vader geſloten, blyven, alzoo hy zyn merkelyk voordeel daar in zag.

De Heer Conſtant aan de andre Zyde wilde op zulke voorwaarden geen Zyde ter wereld ontfangen, en dien ganſchen handel liever laten dryven, ſchoon die zeer groot, en dit ons voor dien tyd ſchadelyk was, alzoo men hier jaarlyks tegen de Zyde wel ſeſthien honderd duizend ponden ſpeceryen verhandelde.

Het jaar daar aan, 1644. quam hy weder te Spahan, doende 't zelve verzoek; dog klopte al weder voor een doof mans deur, alzoo de Vorſt nergens na luiſteren wilde, en vollſtrekt begeerde, dat hy het oud verdrag onderteekenen, en de Zyde daar op ook aannemen zoude.

Dog die gedwongen wierd dit verdrag te onderteekenen.

Hy ondertuſſchen, niet gezind dat te doen, behaf zich ſtil weder na Gamron; dog de Koning, daar tydelyk bericht af krygende, zond hem eenige Kiſilbaſſis, of Ruiters, na. die hem weder haalden, en aan den Athemad Daulet overleverden, alwaar hy gedwongen wierd, dat ſlecht verdrag te onderteekenen.

Hy moeſt dit door dwang doen; maar hy vertrok nog in dat zelve jaar na Batavia, om haar Edelheden zelf een nette opening van deze zaak te geven.

Waar op hy na Batavia vertrok, en 1645. weer hier quam, om den Perſiaan te beoorlogen.

In 't jaar 1645. quam hy hier weder, met laſt van haar Edelheden, om den Perſiaan over die zoo onbillyk ons opgedrongen Zyde den Oorlog aan te doen.

Op dien zelven tyd nu was nog boven aan 't Hof de opper-Koopman, de Heer Willem Baſling de Oude, die, eer men dit werk ondernemen kon, by de onzen tot Gamron ontboden wierd, gelyk hy daar op ook de reyze ondernam, die wy om de verheid der plaatzen aan te wyzen, hier uyt zyne aanteekening zullen inlaſſen.

Reyze van Spahan na Gamron door de Heer Baſling.

Den 7. Maart 1645. reysde hy uyt Spahan na 't dorp Spahanck.	3	Mylen.
Den 8. dito na 't dorp Majaar, met wat ſneeuw onder weg.	6	dito.
Den 9. dito met ſtormen, hagel, en ſneeuw, tot Comechan.	7	dito.
Den 10. dito tot Maetzoetbeek.	6	dito.
Den 11. dito tot Jesdegaz.	7	dito.
Den 12. dito bleef hy van wegen de zware ſneeuw, die op 't gebergte viel, ſtil leggen.		
Den 13. dito reysde hy na Siolgoſtan voort; dog wierden op 't gebergte door de ſneeuw verblind.	7	dito.
Den 14. dito reysde hy na 't dorp Alvada.	6	dito.
Den 15. dito na Surma voorttrekkende, ontmoette hy een poſt-looper, die in 6 dagen van Gamron met die tyding quam, dat de Portugeezen vyandſchap voor de Veſting van Ormus betoonden.		

Den 16. dito trok hy voort tot Chonna, een woeſte plaats met een Fonteyn. 8 dito.

Den 17. dito ging hy door een om-weg ter zyden Abregou, alzoo de berg vol ſneeuw lag, na de woeſte plaats de Buyt. 7 dito.

Den 18. dito vertrok hy na Machet, van welke, pas een Goteling-ſchoot af, een ſteene Mesdjid of Moorze Tempel ſtaat, die, na 't zeggen der Inlanders, Madreſa Soleyman, dat is, de Hooge School, of Leer-plaats, van Soliman genaamd werd, alwaar men ook eenige Piramiden op een Graf-ſtede ſtaan ziet. 18 dito.

Den 19. dito is hy in 't dorp Sjewan gekomen. 6 dito.

Zyn komſt by 't Paleis van Darius.

Den 20. dito trok hy na 't dorp Miergascoen. Een goteling-ſchoot 'er af aan de voet van 't gebergte, ſtaat het beroemd Paleis van Darius, zynde gebouwd geweeſt op ettelyke ronde pilaaren, wel thien vademen hoog, waar van nog eenige in wezen zyn, en waar op men verſcheide verhevene letters, of merk-teekenen ziet, die niemand in deze geweſten kan uytleggen. Alle de zelve zyn in blaeuwe ſteen uytgehouwen, en vertoonen zich nog zoo volkomen, als of zy maar een jaar waren gemaakt geweeſt. En dit is de gedaante dezer vreemde letteren:

Oude Perſiaanze letters.

Hier nu zynde, beliep hem zulk een ſterke regen, dat hy daar twee dagen moeſt blyven leggen. Daar na quamen zy aan de zyde van de groote rievier Araxes (in Iraac, alzoo 'er in Sjirwan, of Medien, nog een van dien naam is, beide Aras van den Inlander, en ook wel Cur genaamd) die toen wel een halve myl landewaard in overgelopen was, zoo dat men 'er niet wel over geraken kon, waarom de Veld-Heer van de Perſiaanen zich ook aan de over-zyde noch houden moeſt.

Ontmoet zware regen.

Den 27. dito geraakten wy met veel moeite over de zelve in 't dorp Baſiga. 5 Mylen.

Den 28. dito trok hy na Sjiraas, wel eer de Hoofd-ſtad van oud Perſien, daar hy in 21 dagen quam, na wel 6 dagen ſtil gelegen te hebben. 3 dito.

Den 29. dito vertrok hy na Baba Agey. 6 dito.

Den 30. dito na Maſaſſery. 7 dito.

Den 31. dito na Chaffer. 8 dito.

Den 1. April na Mockek. 7 dito.

Den 2. dito ging hy na de ſtad Jaroon. 6 dito.

Laat zyn vrouw, en kinderen te Jaroon.

Hier moeſt hy zyn vrouw, en twee kinderen, wegens ziekte laten, en hen in een gehuurd huis beſteden, terwyl hy zich gedrongen vond, om zig na Gamron te ſpoeden.

Den 7. dito quam hy in 't dorp Dombale. 14 dito.

Den 8. dito in de ſtad Lhaar, die 64 mylen van Sjiraaas, en 30 dito van Jaroon legt. 16 dito.

Den 9. dito vertrok hy na 't dorp Charkga. 3 dito.

Den 11. dito na Jhohoe. 23 dito.

Den 12. dito vertrok hy na Cauriſtan. 7 dito.

Komt te Gamron.

Den 13. dito quam hy te Bandali, en. 10 dito.

Den 14. dito te Gamron. 3 dito.

Hier

Hier vond hy den Heer Directeur Conſtant, met ordre van haar Edelheden, om Sjah Abaas den Oorlog aan te zeggen, wegens 't geweld, dat hy de onzen aangedaan had, in haar tegen wil en dank zyn Zyde te doen aannemen; weshalven hy genoodzaakt was, om weder na Jaron te gaan, om, eer men eenige vyandſchap aan den Perſiaan toonde, zyn vrouw en kinderen in zekerheid te hebben.

Keert weer na Jaroon, om zyn vrouw en kinderen.

Hy vertrok dan na Jaroon, dat 76 mylen van Gamron legt; vond zyn vrouw en kinderen weer wel; dog zy wierden van dien ſtad-Voogd aangehouden, alzoo de Perſiaanen al lont hadden beginnen te rieken, waar op dan ook ordre van 't Hof quam, dat de Heer Baſting weder na Spahan keeren zoude, om de geſchillen te vereffenen.

Den Koning komt tot een goed accoord.

Ondertuſſchen bequam hy op zyne te rug-reyze na Spahan berigt, dat de onze't Eiland Kismis al ingenomen hadden, om den Perſiaan dus tot reden te brengen, gelyk daar op ook volgde: want de Koning ſtond aan ons toe de Zyde in zyn Ryk vry en vrank, van wie wy ook wilden, en zoo goed koop, als wy konden, te koopen, zonder eenigen tol daar af te betaalen.

Ook zou men het agterſtal aan den Koning, ten bedrage van 3000 Tomans, van de 5000 Tomans afkorten, die zy ons hadden willen afdwingen.

De Bevel-hebber Blok.

Ondertuſſchen wierd de Bevel-hebber Nicolaas Blok na Spahan ontboden, om een nieuw Verdrag te maken, en dat geheel na zyn zin in te ſtellen, alzoo de Koning nu genegen was den vryen handel weer volkomen aan ons te verleenen, en met ons in vriendſchap te leven, niet willende om zulken geringen zaak in vyandſchap, met een volk leven, dat al zedert de tyden van zyn Groot-Vader Sjah Abaas daar gehandeld, en met hem altyd in vriendſchap geweeſt had.

Met de Heer Baſting na Spahan.

Daar op vertrok hy den 14. Juny uyt Spahan, na dat hy van den Koning een nieuw verdrag bekomen had, dat onder weeg 't zoek raakte, dog daar na weer gevonden wierd, en quam den 29. July weder te Gamron.

Vervaarlyke hitte, en zwaar onweder op dien weg.

Men ſtaakte daar op aanſtonds alle vyandſchap, en de Heer Baſting ging met den Bevel-hebber Blok weder na Spahan. Zy vertrokken den 6. July, quamen den 8. dito te Cauriſtan, daar zy van zulk een heete wind bezet wierden, dat zy zich qualyk wegens de hitte wiſten te bergen, gelyk ook een van zyne poſtloopers verſtikte, en in 't zand begraven wierd.

De 9. July berſte daar een zeer zware, en pik-zwarte wolk met vervaarlyken regen, zwaren donder, afgryſſelyken blixem, onder een zwaren ſtorm-wind met zulken geweld van alle hoeken uyt, dat zy genoodzaakt waren zich aan de ſtruyken des velds vaſt te houden, terwyl dit ganſch veld in een half uur, dat dit nood-weer duurde, als een open rievier wierd. Zy quamen ondertuſſchen, na dat nu 't weder, en de weg, gebeterd was, den 12. dito te Lhaar, en den 23. tot Sjiraas, alwaar zy een bevel van 't Hof vonden, om niet verder op te reyzen, voor dat de onzen eenige Konings goederen, tot Gamron aangehouden, ontſlagen hadden. Verdre gevallen op die reyze, en aan 't Hof.

Daar op ging de Heer Baſting, latende den Heer Blok te Sjiraas, na Spahan voor af, om de redenen te toonen, waarom dit geſchied, en dat ook het nieuw door de Perſiaanen verbroken verdrag de onzen daar toe gedrongen had, toonende verder, dat men aan ons ook eerſt genoegen wegens de 4900 afgeperſte Tomans geven moeſt.

Zy quamen dan eyndelyk te zamen den 26. Julii tot Spahan, daar de Heer Basting bleef, tot dat de zaaken zoo goed als vereffend waren; dog de Heer Blok quam in Auguſtus binnen Spahan (zoo zommige willen, van ſchrik voor den Koning, dog eygentlyk door een ziekte uyt de zware hitte ontſtaan) te ſterven, daar hy ook begraven wierd; waar op de Koning een anderen Gevolmagtigden van Batavia verzogt, om alle de verdere zaaken in der minne met ons af te doen.

Grooten in Spahan om hals gebragt.

In dezen tyd liet de Koning zynen Ouden Rykx-beſtierder Mirzah Taki door den Hertog Janichan in Spahan om hals brengen; dog door beſtelling van 's Konings moeder wierd kort daar na ook deze Hertog omgebragt, alzoo zy een vriendin van den Ryks-beſtierder was, behalven dat de Koning dien Ouden Heer nu bevond onnoozel te zyn.

's Konings groote winſt hier by.

Ondertuſſchen naderde de Koning een zeer grooten ſchat, die hy by deze twee Heeren vond.

SESDE HOOFD-STUK.

Nieuwe Athemad Daulet, *vyand der Chriſtenen.* De Heer Conſtant *door de* Heer Geleynſſoon de Jonge 1645. *vervangen; die een nieuwe Logie bouwd.* De Heer Baſting 1646. *na Batavia verloſt. Onze verdre Directeurs hier. Nieuw geſchil ten tyde van de* Heer van den Heuvel. 1683. *belegerd* de Heer Cazembrood *de Perſiaanen. Neemd 't Eiland* Kismis *in* 1684. *Verrichting van de Heeren van den* Heuvel *en* de Jager. *De dood van de* Heer Cazembrood 1685. *En van de* Heer van den Heuvel. *Die vervangen wierd* 1689. *door de* Heer Keyts. *Reyze van de* Heer Gezant van Leenen 1689. *na* Spahan 1690. De Heer Verdonk, *hoofd tot* Gamron. *Zyn Ed. komſt daar. Pragtige inhaaling. 't Huwelyk van de* Heer Verdonk *met* Juffr. Bulſtnaten. *De ſloet van zyn Ed: by zyn optogt na* Spahan. *Heete winden hier, die ziekten veroorzaaken.* Lhaar. *Dood van den Geheymſchryver van* Hoorn. *Hoe zyn Ed: te* Lhaar *ontfangen wierd.* De Heer Keyts *ſterft tot* Dera. Vaſſa. Sjiraas. Jeſdegas. *Commiſſia.* Van der Horſt *overleden.* Majaart. *De Heer* Stuyts, *hoofd tot* Spahan. Bagabusjaron, *zyn Ed: komſt tot* Spahan. *Zyne pragtige, en Koninklyke intrede. De dood van* Sloephaas. *En van* Chriſtiaan Abrahamſſoon. *Zonderlinge eere zyn Ed: aangedaan, Biedende zyn geſchenk voor alle andre Gezanten eerſt aan. Verſcheyde Tartaaren, en Hoofden van hunne vyanden voor den Koning gebragt. Zyn Ed: wierd heerlyk van* Sjah Soleyman *onthaald. Heerlyke vertooning van 's Konings hand-peerden. En van* Sulthan Ekbar *met zyn paard. Onordentelyke handeling der Turkze Gezanten ontrent ons volk; dog door den Hofmeeſter voorgekomen. Vertrek der Gezanten na hun verblyf-plaats. Goude zware drink-vaten van zyn Olifanten, Leeuwen, &c: Mevrouw van* Leenen *bevalt hier van een jongen zoon. Zyn Ed: Tweede verſchyning ten hove op hun* Neuruz, *of nieuwe jaar. Een nieuwe Ryks-beſtierder Vader van veel kinderen* 1691. *Zyn Ed: verſchynd ten derde maal ten hove. De Koning eyſcht het hoofd van den* Corſi-Baſſi. *Laat ook zyn zoon onthalzen, en wierd geheel en al van zyn ſterre-kykers beheerſcht. De Heer van* Leenen *beziet 's Konings ſchoone Luſthoven. Krygt tyding van* Baſſora, *dat de Logie op een man na uytgeſtorven was Zond de Heer* Veldhoven *als Commiſſaris derwaards, met* Mr. de Raven, *om alles te herſtellen. Zyn Ed: verſchynd ten vierdemaal ten hove. 't Feeſt van* Hoſſein. *Zyn Ed: verſchynd ten vyfdemaal ten hove. Wat Geſchenk de Koning aan zyn Ed: dede. Mevrouw van* Leenen *vertrekt voor af weer na Gamron. De Koning ſchenkt zyn Ed: een ſchoon Arabiſch paard, &c:* Spahan 1691. *beſchreven. Het Paleys de* Meydaan. *De* Tsjaarbag. *Slegt geſtel der huyzen doorgaans. Slegte ſtraaten. 'S hier te koop, en felle winters hier. Vrugten, Koejen, Schaapen &c:, hier zeer goed koop. Sneeuw hier. Koopt hier brandhout by 't pond. Pragtige kleederen der Perſiaanen, en van hunne vrouwen. Die zig gedekt op de ſtraat vertoonen. Als ook de Armeniſche in* Sjoelfa. *Brief des Konings aan zyn Edelheyd* Camphuys 1691. *Waar in ons* 14400 *Thomans der Tollen, &c:, geſchonken, en meer andre verzoeken door den Koning aan ons toegeſtaan zyn.*

De nieuwe Athemad Daulet, vyand der Chriſtenen.

IN des Athemad Daulets plaats quam nu een Chalifah, een Geeſtelyk Heer, maar een groot vyand der Chriſtenen, en die den Koning zoo tegen ons, als tegen de Armenize Chriſtenen van Sjoelfa, en tegen de Joden, oprokkende, voorgevende dat 'er iets qnaads voor 't Ryk van hen te wagten ſtond.

De Heer Conſtant door den Heer Geleynszoon de Jonge 1645. vervangen.

Voor 't vertrek van den Heer Conſtant na Batavia wierd hy in dit zelve jaar 1645. door de Heer Directeur Wollebrand Geleynſſoon de Jonge vervangen.

De Heer Baſting 1646. verloſt.

Eindelyk kreeg de Heer Baſting ook zyn affcheid, vertrok den 3. Ferbruary 1646. na Gamron, ontmoette onderweeg op een zwaren berg weer nood-weder van ſneeuw en wind, en quam den 17. Maart in Gamron, alwaar door den Heer Geleynſſoon toen een nieuwe Logie voor ons gebouwd wierd, alzoo de Oude door een aard-beving 't voorleden jaar in Februari (en die zich hier vry dikwils opdoen) en door ouderdom meeſt ingeſtort was.

Onze Directeurs hier.

Hy deed verſlag, van 't gene hy aan 't Hof verricht had, aan den Heer Directeur Geleynſſoon, en vertrok den 10. April over Suratte na Batavia.

Na dat nu de zaaken dus verre, door de trotze Perſiaanen met harde ſpooren te bereyden, op een beter voet gebragt waren, ſchokten de zelve eenigen tyd zoo wat henen.

A°. 1647. wierd de Heer Geleynſſoon door den Heer Nicolaas Verburgh als Directeur vervangen, in welkers tyd het

al

al mede nog redelyk henen ging, hy bleef hier tot 1649. op welk jaar hy vervangen is door den Heer Jacob Willemszoon.

Ondertuſſchen is 'er 1651. weer een nieuw Verdrag gemaakt in die tyd, dat de Ed: Heer Johan Cunæus Gemeen Raad van Indiën onzen Gezant aan Sjah Abaas de II. gemaakt. En verder is 'er in de tyd van de Heer Willemzoon weynig van belang voor gevallen, en hy 1660. door de Heer N. Sandvliet vervangen, die hier tot 1663. gebleven, en door de Heer Henrik van Wyk gevolgd is.

Onder dien Heer, ging den handel nog al redelyk; maar de Zyde was zeer dier; en hy bleef hier tot 1665. leggen.

En by de tyd van de Heer Huibert de Lareſſe, die hem 1665. a 1666. verving, ging het mede nog wel, en dreven wy toen ook handel op Baſſora en Mocha; dog hadden daar geen vaſt Comptoir, en hy is hier tot 1667. gebleven.

De Heer Ysbrand Godsken quam op dit jaar in zyn plaats, lag 'er als Directeur tot 1670, en wierd toen door de Heer Lucas van der Duſſen vervangen; die 1672. door de Heer François de Haze, gelyk die weder 1676. door de Heer Frederik Lambertſſoon Bent, en deze weder 1681. door de Heer Reynier Caſembrood vervangen wierd, die 'er als Directeur 1683. lag, en, van de Heer Juſtus van den heuvel toen gevolgd wierd.

Na dezen tyd wierd de Heer Cazembrood hier Commiſſaris, en buyten-gemeen Raad van Indiën, hebbende de Heer Wybrand Lycogton als opper-Koopman, en Tweede, nevens meer andre by zich, dat hy tot 1685. bleef.

Nieuw geſchil ten tyde van de Heer van den Heuvel.

Ondertuſſchen kregen wy ten tyde van de Heer van den Heuvel met Sjah Sefi de I. of Koning Soleyman (zoo hy zich vernoemen liet) over de Zyde weder geſchil, alzoo de Perſiaanen ons die voor de vorige prys, volgens 't verdrag, niet wilden geven, daar zy die egter aan de Engelzen voor minder prys geleverd hadden.

A. 1683. belegerd de Heer Cazembrood de Perſiaanen.

Daar op vonden haar Edelheden goed in November 1683. den Heer Cazembrood met de ſchepen de blaeuwen Hulk, d'Alexander, en Caſperdam, alle ten Oorlog toegeruſt, van Batavia derwaards te zenden, om de Perſiaanen door de wapenen tot reden te brengen, alzoo zy na geen redelyke woorden wilden luiſteren.

Hy vond by zyn komſt in Perſien daar nog de ſchepen de Gulde wagen, en Spaarwoude, waar by nog de Zyp, de Betuwe, en de Hoeker de Lyſter gekomen zynde, bevond hy zig 8 ſchepen ſterk.

Na dat hy nu dus eenigen tyd voor Gamron gelegen had, nam hy al de Moorze ſchepen tot 13 ſtuks toe, die 'er quamen, in beſlag, houdende die 2 maanden by zich; en, de onze hunne pakhuizen verzegeld hebbende, quamen tweemaal uyt de Logie na de ſchepen vlugten. Ook bragten de onzen op 't Eiland Kismis den 29. Juli 1684. 480 man, en eenig geſchut, aan land, en namen de Veſting, en 't ganſch Eiland, den 4. Auguſty by verdrag in.

Neemd't Eiland Kismis in 1684.

Verrichting van de Heeren van den Heuvel, en de Jager.

Ondertuſſchen was de Heer van den Heuvel met de Heer Herbert de Jager (welken Taalkundigen Heer men ontrent 1696. tot groot nadeel van onze zaaken daar verloren heeft) na Spahan vertrokken, om te zien, of men de zaaken in der minne zou konnen byleggen; maar, daar gekomen zynde, wilde de Koning nergens na luiſteren, voor en al eer wy 't Eiland Kismis weer aan hem overgeleverd, en al de Moorze ſchepen ontſlagen hadden; dat ook den 27 Juny 1685, na dat wy 11 maanden lang daar meester af geweeſt waren, geſchiedde.

De dood van de Heer Cazembrood 1685.

Te dier tyd is ook de Heer Cazembrood hier geſtorven, na welkers overlyden de Heer Lycogton; tweede in de Commiſſie, by 't afwezen van de Heer van den Heuvel, hier 't opper-gezag had.

Niet lang daar na wierden de zaaken, voor al door toedoen van den Heer de Jager, weer op een beteren voet; dog maar voor een tyd gebragt.

En van de Heer van den Heuvel.

Ondertuſſchen quam ook de Heer van den Heuvel hier 1688. a 1689. te ſterven, en wierd in dat laatſte jaar door de Heer Directeur, Joannes Keyts, vervangen.

Die vervangen werd 1689. door de Heer Keyts.

Deze Heer ging niet alleen derwaards; maar haar Edelheden hadden ook goedgevonden, den Heer Johan van Leenen, Buiten-gemeen Raad van Indiën als Gezant aan dezen Vorſt te zenden, en den Heer Keyts als Directeur van Perſien, en als Tweede in dit Gezantſchap aan te ſtellen, om aan 't zelve zoo veel meer luiſter te geven.

Wy zullen de beſchryving van 't zelve zoo, als het ons ter hand geſteld is, hier mede inlaſſen, alzoo het aan veel vorige en volgende zaaken een merkelyk licht geven zal.

Ao. 1690.

BESCHRYVING van een REYZE van BATAVIA na PERSIA gedaan, door den Edelen Heer,

JOHAN van LEENEN,

Buyten-Gemeen Raad van Nederlands India, Gezant aan Sjah Solyman, Koning van Perſien, en Commiſſaris wegens de E. Maatſchappy 's gewigtigen handel in dat Ryk.

Beſchreven door ERASMUS PETTER, by wyze van een Dag-Verhaal.

Reyze van de Heer Gezant van Leenen 1689. na Spahan.

OP den 5. October 1689. vertrok zyn Ed: van Batavia met 2 ſchepen, Coeverden en 't Kaſteel Batavia, benevens zyn Edelh: Gemalin, en twee dogters, als ook eene Juffr. Eva Bulſtraten, met een gevolg van in de veertig perzoonen, daar onder was de opper-Koopman Karel Veldhoven, een Geheimſchryver, eenige Penniſten, en voorts Krygs-lieden.

Wy hadden tot onzen wondheeler Stefanus Verhoef, en waren gezamentlyk op 't ſchip Coeverden; dog de Heer Directeur van Perſia, genaamd Joannes Keyts met zyn Ed: Huisvrouw, zoon, Geheimſchryver, eenige Penniſten, en drie Oppaſſers, waren op 't Kaſteel Batavia. 's Avonds ons anker geligt hebbende, geraakten wy voorſpoedig uyt de ſtraat Sunda, en liep voorby een ſchip, uyt 't Vaderland komende, de Voetboog genaamd.

Myne meining is niet, om naukeurig alle de plaatzen, daar wy aan geweeſt zyn, als Punto Gale, Toetecoryn, Coetsjien, Wingurla, Bombahi (door anderen genoeg beſchreven) aan te halen; het zal genoeg zyn, te zeggen, dat zyn Ed: daar met ons aan land geweeſt, en over al, zoo van de Europianen, als van d'inboorlingen, met 't volle ontzag ontfangen is.

Voor Bombahi komende, was 't daar Oorlog tuſſchen den Mogol en d'Engelſchen; zoo dat zyn Ed. beſloot de reize na-Perſia voort te zetten, verlatende die Kuſt, en leiden 't over na de Golf van Perſia.

Wy zagen eenige dagen een ſtaart-ſterre ſmorgens ontrent 4 uuren, zynde de roode, als een Turkſe Zabel.

Den 18. January 1690. zagen wy land aan ſtuurboord, en bevonden te zyn in de Golf: want 't land, dat wy zagen, Perſia was.

Den 19. dito zagen wy weder land aan bak-boord, zynde 't gelukkig Arabien, zoo dat wy toen twee ſchoone gedeelten van Aſia zagen.

Den 27. dito quamen wy voor 't Eiland Ormus op 22 vadem waters ten anker, kregen een zwaren ſtorm, hadden 2 ankers in de grond, en het derde lag klaar; 't Kaſteel Batavia had 3 ankers in de grond; dog door de genade Gods nam 't weer af, en zoude 'er anders groot perykel voor ons geweeſt zyn.

De Heer Verdonk Hoofd tot Gamron.

Den 29. dito quam 't Opper-hoofd van Gamron, Adriaan Verdonk, aan ons boord.

Den 30. dito laveerden wy 't Eiland Ormus voorby, en quamen den 31. dito op de Rheede van Gamron ten anker.

Zyn Ed: komſt daar.

Den 1. February wierd zyn E. verwelkomt, van eenige Armeniers, Benjanen, en Inboorlingen aan boord, en wierd zyn Ed: een ſchenkagie van Schapen, Bokken, en Fruiten, als, van Appelen, Peeren, Nooten Piſtasjes, Amandelen, Vygen, Pruimen, Rozynen, Kismis, Confituren, Wyn, Roozen-water, Coffi &c: toegebragt.

Den 2 dito trad zyn Ed: met de geheele ſtoet aan land, en wierd Koninklyk met 3 welkom-ſchooten van muskettten, en met een menigte kanon-ſchoten ingehaald. Des namiddags quam de Perſiaanſchen Hertog (aldaar zig onthoudende) zyn Ed: verwelkomen. Dit geſchiede met groote pragt van kleeding en ander geborduurd gewaad; en geheel Koninklyk.

Pragtige inhaaling.

Den 3. dito gaf zyn Ed: de Viſite aan den Hertog, en wierd weinig dagen daar na heerlyk in een van des Hertogs huizen, 's middags en 's avonds, onthaald. Daar waren 's avonds by duizenden van lampen, zoo op ſtellingeen, en Piramiden, als rondom de plaats, die zeer groot was, ontſtoken; ook wierden 'er veel vuurwerken gebrand.

Huwelyk van de Heer Verdonk met Juffr. Bulſtraten.

Den 22. dito is 't Opper-hoofd, Adriaan Verdonk, met Juffr. Eva Bulſtraten getrouwd, daar een bruiloft was voor al de Logie-gaſten:

Den

A°.1690. Den 12. Maart vertrok zyn Ed: met 't gevolg ontrent vyf mylen daar van daan, nemende zyn vermaak in 't landſchap Eſſien, of Aſſeen.

Dit is een vrugtbare plaats, daar menigte van vrugten, als in 't Vaderland, ook veel Dadelboomen, &c: groejen.

Hier gaan de grootſte, of voornaamſte van Gamron, in de heete tyd, haar verblyf nemen. Alhier bleef zyn Ed: vyf dagen. Ondertuſſchen wierd alles verveerdigd tot den optogt. In 't begin van April quam 't ſchip de Viſſchery van
April. Ceilon met 5 Olifanten, die nevens andere geſchenken zouden dienen, om aan den Perſiaanſchen Koning vereerd te werden; dog de een quam kort, na dat aan land gekomen was, te ſterven, dat hier groote droef-heid onder de Benjanen veroorzaakte. Zy (Benjanen) namen den dooden Olifant, en bragten hem met een groote ſtoet buiten de ſtad, alle zingende en op hand-trommelen ſlaande, en begroeven hem aldaar. Den Olifant houden zy, benevens de Koejen, voor hunne Goden, of wel voor dieren, waar in hunne zielen varende, zy naaſt by God, en tot de Zaligheid gebragt werden.

Den 14. dito. Den 14. dito vertrok Coeverden met de Viſſchery na Ceylon. Zyn Ed: nam verſcheide malen zyn vermaak in een thuin van de E. Maatſchappy, leggende ruim een myl van Gamron, digt by den wonderboom, daar zoo veel ſchryvers gewag van maken, 't welk in onze te rug reize voor een gedeelte zal aangehaald werden. Het is te verwonderen, hoe de matroozen, hier aan land komende, op ezels ryden (men noemd ze boeren) die hier voor een Mamoedi, zynde 7 ſtuivers, te huur zyn.

Deze beeſten zyn dit zoo gewoon, en als zy hun bevragt voelen, loopen ze met een domme ſnelheid in 't een of 't ander hoerhuis; als voorwetende dat de matroozen daar moeten wezen.

Den 26. April. Den 26. April vertrok de Schenkagie-Caffila, onder opzigt van David van Bentem, na Spahan.

5 Mey. Den 5. heeft zyn Ed. de reize met zyn Ed: huis-gezin, te weten, Mevrouw, en 2 dogters, nevens de lyf eigenen, en een gevolg van de navolgende perzoonen, ondernomen. Als.

Den ſtoet van zyn Ed. by zyn optocht na Spahan.

De Heer Directeur Joannes Keyts
--- Carolus van Veldhoven opper-Koopman
Monſr. Willem Bonſton, onder-Koopman
Mr. Stefanus Verhoef, opper-Wondheeler.
Monſr. Johan Baptiſta Pierard, als Geheim-ſchryver.
— Van Hoorn, Geheim-ſchryver van den Heer Directeur Keyts.
— Maxmiliaan de Raven, Hof-meeſter.
— Adriaan van den Heuvel, Stal-meeſter.
— Nicolaas Wieling } Adſſiſtenten
— Bartholomeus Koeman }
Hugo Kuik van Mierop, onder-Mr.
Coenraad Haring, Sergeant
Gerard Hoogland, Corporaal.
Johan de Hond, Juſtus de Mars, Johan van Rheen, en Jaques des Bordes
Johan van Beek, Jaques Cotiljon, Herman Sloefaas, Pieter Duif.
Chriſtiaan Abrahams-zoon, Adriaan Koſter, Arnoldus van der Horſt,
Arent van Saanen, en Erasmus Petter.

Deze waren de lyfwagten van zyn Ed:, benevens welke 'er ook 2 Trompetters, te weten, Jan van Koppenburg, en Jan Everts-zoon waren; en de Heer Directeur had 2 oppaſſers; voort een Tolk, en een menigte van Perſiaanſche dienaren, en Sjatiers, of loopers, ook eenige ſlaaven, en lyfeigenen, 't welk met onze Bagagie een grooten trein gaf.

Wy bleven een nagt ontrent een half myl van Gamron in 't veld in tenten leggen, daar al de Logie-borſten met alle behoorlyke eerbiedigheid affcheid van zyn Ed: namen. Den volgenden avond quam Mevrouwe met haare dogters, zittende in Kaſuwans (of korven) op muil ezelen by ons, en quamen dien avond tot de Manſel Bandali in een goede Karrawaanzara, daar de ſchryver dezes wonderbaarlyk van God Almagtig bewaard wierd: want, 't heel duiſter zynde, viel de zelve met zyn paard, zoo als hy 'er op zat, in een groote drooge kuil, wel 18 voeten diep; dog bequam geen letzel, ſprong, daar uyt gekomen, weder te paard, en geraakte by d'andren trein.

Wat nu deze optogt na Spahan belangende is, zal ik in 't korte overloopen: want niet veel by ons bezigtigd is, alzoo wy by nagt reisden, en by daag was 't zoo vervaarlyk heet, dat wy niet buiten de Karrawaanzara dorſten komen.

De winden kan men zien komen van 't klippig en marmer-gebergte, de welke zoo heet zyn, dat menſchen en vee daar af dood blyven: want 't is, of men ſtikt, als men ze voelt. Heete winden hier.

Ook heb ik wegens onpaſſelykheid geen dag-Lyſt gehouden; dog zal het breeder in onze te rug-reize melden.

Het is geſchied in de Manſel, of ruſtplaats, Coriſtan, dat zoodanig een heete wind onze tent om ver woey, en alhoewel wy daar alle binnen waren, zoo had nie-

Ao. 1690. niemant eenig ongemak bekomen. Onderwylen trokken wy alle nagten hooger op, zomtyds 3. 4. 6. a 8 mylen, na dat de wegen, of gebergten, moejelyk om te reizen waren.

Die ziekten veroorzaakten.

Ik wenſchte wel duizendmaal de reis noit begonnen te hebben, door dien wy over zulke hooge ſteile bergen moeſten, en te meer alzoo de ziekte mede onder ons begon te komen.

De Heer Directeur was al een van de allereerſten, die door zware koortzen wierd aangetaſt, benevens zyn Geheimſchryvre, en beide zyn Oppaſſers. Agt a thien dagen op reis geweeſt zynde, is de eene oppaſſer overleden, daar die Heer zeer bedroefd om was; dog ging de Caffila evenwel zyn gang; die niet te peerd kon ryden, ging op de bagagie van een der muil-ezelen leggen.

Lhaar. Dood van den Geheimſchryver van Hoorn.

Den zelven dag als wy Lhaar zouden inryden, ſtierf de Geheim-ſchryver van Hoorn, na dat even de tenten waren nedergeworpen. Het lyk wierd mede na Lhaar gevoerd, en daags 'er aan ter aarde gebragt. De Vezier of de Land-Voogd van Lhaar quam zyn Ed: met een groot gevolg te gemoet ryden, en reden zoo na de Veſiers huis, die zyn Ed: als mede ons allen, wel cierlyk onthaalde.

Hoe zyn Ed. te Lhaar ontfangen wierd.

Des andren daags wierd zyn Ed: weder heerlyk ontfangen. Wy bleven hier 5 a 6 dagen, in welke tyd zyn Ed: veel geſchenken wierden toegebragt, als 3 paarden, een goude Kaljang, daar de Perſianen door 't water mede rooken. De Directeur wierd hoe langer hoe zwakker. Zyn Ed: met 't gevolg vervorderde de reize, en liet by den Heer Directeur Johan Baptiſta Pierard en een lyf-wagt, Pieter Duif, dewelke ons na eenige dagen zyn gevolgd, alzoo de benaeuwde hitte dagelyks nog al toenam; dog, tot Dera komende, is die goede Heer jammerlyk (den 19. Mey 1690.) geſtorven Deze land-ſtreek is zoo arm van hout, dat voor geen geld een Kiſt te bekomen was, weshalven hy in een harpkiſt gelegt, en zoo in dat woeſt en ſteenagtig gebergte begraven wierd: op zyn ruſtkamer wierd een groote menigte van ſteenen gelegd, alzoo anders de jakhalzen de dooden weer opgraven, en die op-eeten. Toen zag ik, wat het iemand in een woeſt en vreemd land, ſchoon hy nog zoo veel geld had, helpen kan. Wy dan in een plaats, Vaſſa genaamd, komende, zagen daar duizenden van menſchen gewapend met musquetten, picken, pyl en boog, en een menigte vliegende vaanen, en alhoewel zyn Ed: daar treffelyk onthaald wierd, nam hy den derden nagt de reize wederaan, en quamen kort daar aan te Sjiraas, van welke plaats ik in de te rug-reize, zoo veel my bekend is, ſpreken zal.

De Heer Keyts ſterft tot Dera.

Vaſſa.

Sjiraas

Alhier ververſchten wy ons, en ſterkten onze herten en lichamen met het edel druive-nat, dat hier zeer lekker te bekomen is. Mevrouw, met de dogters, en Chriſtaan Abrahams-zoon, met eenige ſlaaven, en ſlavinnen, bleven alhier. Na 5 dagen verblyf vertrokken wy weder, en quamen tot Jesdegas, waar van hier na breeder; dog geſchiede hier een voorval, te weten, een van onze muil-dryvers, een weinig te verre gegaan zynde, om zyn vee te weiden, geraakte in moeite, daar op de inwooners hem met een ſtok dood ſloegen, en wat zyn Ed: deê, 't was al om niet; want men hier van geen ſtraffen der moordenaars weet: zyn Ed: zig zelven by na niet durvende roeren, deê ons 's anderen-daags agter middags opbreken, en wy gingen weder onzen gang: wy vonden hier de ſchenkagie-Kachel, die ontrent 2 uuren vooraf trok. Wy geraakten eindelyk tot Commiſſia, zynde een redelyke groote plaats; dog voorzien van geheel ſlegt water, waar door wy allen in een elendigen ſtaat vervielen: want 'er maar een onder ons was, die zyn dienſt doen kon, te weten. J. de Hond.

Jesdegas.

Commiſſia.

Voorts lagen alle de anderen van zware koortzen bevangen, en met elendige ſnyding in 't lyf gequeld. Zyn Ed: liet alle koſt zoo lekker, als 't mogelyk was, toebereiden, om ons aan 't eten te krygen, ja liet vragen, wat ons luſte, en dat ieder zou tragten op de been te komen, om onze reis te volbrengen. Door Gods genade raakten wy, na eenige dagen, te paard, ziende malkandren met bedroefde oogen aan. Den eenen was de koorts aan 't afgaan, de ander begonze te voelen, en zoo voorts, men moeſt, hoe ſwak en ziekelyk men was, den togt van 6 mylen doen, en dat in den duiſteren nagt. Hoewel wy een goeden weg hadden, viel 't ons byſter lang. Doen bemerkte ik eerſt, wat een menſch al kan uitſtaan. Onder weeg ſtierf Arnoldus van der Horſt zeer jammerlyk.

Van der Horſt overleden.

Wy quamen tot Majaart, daar wy 't opper-Hoofd van Spahan, Jacob Stuits, met den Boekhouder Frans Caſtelein, vonden, dat ons by na een nieuw leven gaf, hoorende in zoo een Heidenſch en Mohhammedaanſch land nog Chriſtenmenſchen ſpreeken.

Majaart. De Heer Stuyts Hoofd tot Spahan.

'S anderen daags 's middags hebben wy onzen geſtorven medebroeder na behooren op onze Hollandze manier, zynde in een deken genaeid, ter aarde gebragt.

Alhier weer 5 a 6 dagen vertoefd heb-

Ao. 1690. hebbende, en verfriſcht zynde, liet zyn Ed: alles, wat maar te bekomen was, voor ons gereed maken, zeggende, ieder moeſt zig zoo klock houden, als 't mogelyk was, vermits de reize nu zoo goed als gedaan was, en wy daar na ruſt genoeg hebben zouden.

Wy dan, weer vertrekkende, quamen tot op 1½ myl van Spahan, in een van des Koninks luſthoven Bagabusjaron genaamd, daar toen een groote menigte rype kerzen, Moerellen, en Abricoozen waren, daar af veelen van de onze zoo veel aten, dat ze weder met d'oude quaal beladen wierden. 'T geen verder van deze plaats te zeggen valt, zal ik in myn te rug-reize nader aanhalen, alzoo toen niet in ſtaat was, om iet fraeis te bezien; vermits ieder maar nederviel, om te ruſten, kermende een iegelyk van pyn, zoo in 't lyf, als door de leden.

Bagabusjaron een thuin des Koninks.

Hier quamen eenige Franſche Heeren die op Sjulfa woonen, met een deel Armeniers, zyn Ed: verwelkomen.

Den 13. July zyn wy binnen des. Koninks Hof-ſtad Spahan gereden, 't welk op de navolgende wyze met meer pragt, dan luſt, geſchiede. d'Intrede was Koninklyk. Voor uit gingen de 4 Olifanten, met roode ſcharlaken kleeden gedekt, met goude kanten belegt. Op ieder zat een Karnak met een haakje in zyn hand, om de zelve te beſtieren, zynde mede in 't rood gekleed, met roode mutzen op.

Zyn Ed: komſt tot Spahan.

Daar na 6 hand-paarden met goude toomen, en koſtelyke geborduurde en met goude kanten belegde Sadels, en Schabrakken, daar na twee Trompetters met zilvre Tromperten, daar de banderollen ſtyf van goud en zilver-draad aan waren, benevens roode vaanen, daar zyn Ed: wapens op geſchilderd waren, hebbende de Trompetters roode Scharlake kleeden aan, met goude en zilvre kanten geboord, en witte hoeden op.

Zyne Ed: Koninklyke, en pragtige intrede.

Daar na de Sergeant met de Lyf-wagt, alle mede zoo gekleed; daar op 't paard van ſtaat Koninklyk uytgedoſt, volgde, daar na den Stal-meeſter mede pragtig in 't rood gekleed. Toen 2 Tolken, en daar na 24 Sjatiers of loopers te voet, alle uyt eener hand in 't rood gekleed, hebbende op hun hoofden Vederen, die zy maken en coleuren, als of 't velerlei bloemen waren, geven; daar na verſcheen zyn Ed: in 't rood goud-laken gekleed, ſittende op een paard, daar de toom, Kinketen, Stygbeugels, en de knop van de Sadel wel ſwaar van goud ware. De Sadel en Schabrak waren ook uitſtekend koſtelyk. Daar na volgden d' andere Meſſieurs koſtelyk gekleed, hebbende ieder een toom met zilver beſlagen &c. Zoodanig nu, langzaam voort reidende, quamen ons duizenden van paarden-volk by verſcheide troepen te gemoet, dat zulken ſtof veroorzaakte, dat wy uit onze oogen niet zien konden. Wy, in onze verblyf-plaats komende, waren wel blyde, dat voor een tyd bevryd waren, alle dagen over berg en klip te ryden; dog voor ons was het een kruis, dat zyn Ed: bevel gaf, dat niemand buiten de deur zou gaan, 't gene wy daar na bevonden een goede zaak te zyn, vermits daarom te meer geagt wierden. Kort na onze komſt is Herman Sloephaas overleden, en 's anderen daags buiten Sjulfa ter aarde gebragt. Wy hadden tot ons vermaak twee thuinen, beplant met velerlei vrugtboomen, wyngaarden, en aard-vrugten. Eenige behielden nog de koorts een geruimen tyd. Voor my, ik had ze om den derden dag ¾ jaars ruim. Onderwylen kregen wy alle ververſching en lekkernyen, meer, als wy konden verteeren, al waren wy nog eens zoo ſterk geweeſt.

De dood van Sloephaas.

Den 18. Auguſtus is Mevrouw met haar twee dogters, en 3 hollanders, benevens de ſlaaven, ontrent ten elf uuren des nagts in onze verblyfplaats hier van Sjiraas aangekomen, dog Chriſtiaan Abrahamszoon was zeer zwak en ziekelyk, is kort daar aan overleden, en behoorlyk begraven; dat onze kleine troep vry wat ontſtelde, alzoo 'er nog eenigen ziek waren.

En van Chriſtiaan Abrahamszoon.

Den 14. September zyn wy voor de eerſte maal in 't Paleis van den Koning van Perſia, als vooren gekleed zynde, ten hove geweeſt. Zyn Ed: wierd door den Mehemandar Baſſa gehaald, was gekleed in 't rood ſcharlaken, met zware breede paſſementen uitgedoſt.

Wy zagen wel vreemd toe, dat die Natie zoo grooten eerbied zyn Ed: betoonden, hem de voorrang boven alle Gezanten gevende: want daar waren Franſche, Turkze, Gordiaanze, Arabiſche, Usbeekze, Tartarize, Babilonize, Mogolze, en andre Gezanten meer. Zyn Ed: wierd d'eerſte by de Koning gebragt. De Heer Veldhoven droeg de brieven van de E. Maatſchappy in een zilvre ſchotel. Zyn Ed: bleef by den Koning eenige tyd alleen, eer d'andere Gezanten binnen wierden geroepen, daar na quam de E. Maatſchappy's ſchenkagie, beſtaande in overvloed van ſpeceryen, groote ſpiegels met vergulde lyſten, zeer net geſneden, koſtelyk Japans en Tonquins werk, en een menigte van Tsjinees fyn Porcelyn; dat wel een uur duurde, eer alles voor by gedragen was, terwyl de 4 Elefanten voor uyt gingen.

Zonderlinge eer zyn Ed: aangedaan.

Bieden de zyn geſchenk voor alle andre Gezanten eerſt aan.

Daar na quamen de ſchenkagien van

Verſcheide gevange Tartaaren toen voor de Koning gebragt.

andere Vorſten. Dit alles voorby gedragen zynde, quamen de gevangenen, te weten, Usbekers en Tartaren geboeid, en daar na een menigte hoofden van hunne vyanden, die zy droegen op lange ſtokken. Dit weer voorby zynde, wierden een menigte van Alcativen, of Tapyten geſpreid; en toen wierd de ſpys opgedragen. Zy zaten alle als de kleermakers in 't Vaderland, met een goud lakens kuſſen tegen hunnen rug.

Zyn Ed: wierd heerlyk van Sjah Soleyman ontbaald.

De Koning, Sjah Soleiman, zat in 't midden alleen, in een open Talaal, of Galdery, in de thuin van 't Paleis. Toen quam de Opper-kok, genaamd Kok-Baſſa, met een Took, of Tulband op zyn hoofd, vercierd met hooge Struisvederen, en rondom bezet met diamanten, peerlen, Robynen, en Safieren &c: deze Kok-Baſſa ging in 's Konings Zaal, om te ſchikken, en de ſpys in ordre te ſtellen.

Daar na wierden voorby ons gedragen 300 en in de vyftig goude ſchotels met goude dekzels, ieder 12 en 15 duim over 't kruis; en toen quam zyn Majeſteits ſpyze in een zeer groote goude ſchotel, mede gedekt, als boven. Deze wierd gedragen door 4 perzoonen, op een goude burry. In deze ſchotel kon meer, als een anker nat. Daar na volgden ontrent 200 zilvre ſchotels met der zelver dekzels, alle gevuld met ſpys. Daar na 's Koninks drink-ſchaalen, daar de gezondheden uyt gedronken wierden, zeer rykelyk met edel geſteente bezet. Over maaltyd wierd luſtig geſpeeld met ketel-trommen, ſchalmeyen en hoornen, in manier als een cornet. De ſpys afgedragen zynde, quamen 's Koninks handpaarden, ieder geleid door een Megter, of ſtal-knegt. Ik heb noit geen peerden zoo heerlyk, als deze 12, uitgedoſt gezien. Voor eerſt zoo legt op ieder een Sadel, wel ſwaar met goud beſlagen, met zware goude toomen, en ſpringteugels, bezet met groote ronde paarlen tot de ſtaart-riem toe. Voor 't hoofd van ieder paard hangd een groote goude plaat, die vol uitſtekende groote diamanten is, en rondom als een krans met Robynen en Safieren. Aan de knoppen van de Sadels was een onwaardeerlyke ſchat van edel geſteente.

Heerlyke vertooning van 's Konings handpeerden.

Het is niet mogelyk te uiten, wat rykdom daar vertoond wierd. Ider paard had een pluim op 't hoofd. Aan de regter zyde hangd een klein trommeltje, in manier als een ketel-trom, met een dubbelde ſteert van een vogel, 't welk de Konink gebruikt op de Valken jagt, en dit is de lief-hebbers wel bekend. De ſchabrakken van deze 12 paarden zyn heel ryf geborduurd van goud-draad, en bezaeid met diamanten en paarlen. Ook was ten hove, Sultan Ekbar, zoon van den grooten Mogol, wiens kleeding, paard, en gevolg Koninklyk uitgedoſt waren. Onderwylen quam 't gevolg van de Turkze Gezanten ons van de voor ons geſtelde plaats weg-dringen, dat, hoewel onze troep kleinder als de hunne was, groot misnoegen op 't Paleis zou veroorzaakt hebben; dog 's Konings Hof-Meeſter, dit ziende, bragt ons in een veel heerlyker vertrek, met uitſtekende Alcativen belegt, en wierd ordre op lyf-ſtraffe gegeven, dat niemand aan de Nederlandſche Natie eenig misnoegen geven zou. De voornoemde ſchenkagien wierden voor den Koning, en daar op na de ſchat kamer, gebragt, waar op zyn Ed:, nevens de andre Gezanten haar eerbiedigheid voor zyn Majeſteit betoonden. Toen vertrok ieder na zyne verblyf plaats, dat in goede ordre toeging. Zyn Ed: wierd door den Mehemandar-Baſſa weer t'huis gebragt.

En van Sulthaan Ekbar met zyn paard.

Onordentelyke handeling der Turkze Gezanten.

Door den Hofmeeſter voorgekomen.

Vertrek der Gezanten, na hunne verblyfplaats.

Voor 't Hof is een zeer ſchoon plein, de Meidaan genaamd, dat opgepropt was van menſchen. De waterbekkens, daar 's Konings Paarden, Leeuwen, Tygers, Rinocers, Olifanten &c: uyt drinken, alle van geſlagen goud, en dit vry dik en ſwaar, als mede de Martavaanen, daar het drink-water in was, welke, ledig zynde, door 2 perzoonen gedragen wierden. Zyn Ed:, t'huis gekomen zynde, liet 's avonds veel vuurwerken aanſteken, welke Sergeant Haring te voren gemaakt had.

Goude zware drinkvatenvan zyne Olifanten, Leeuwen, &c:

Den 15. November is Mevrouw de Gezante van een jonge zoon verloſt, waar op drie geluk-wenſchings-ſchooten met Karabynen geſchiededen, en daar na wierden veel vuurwerken ontſteken. Den 18. wenſchten wy zyn Ed: lang leven, en gezondheid op zyn Ed: 50 jarigen ouderdom.

Mevrou van Leenen bevalt hier van een jonge zoon.

Den 21. Maart wierd haar nieuw jaar, dat zy Neuruz noemen, gevierd, op welken tyd zyn Ed: evens eens als bevorens, ten Hove verſcheen.

Onderwylen wierd 'er een Athemaddaulet (of Ryks Cançelier) gemaakt, zynde er in 2 jaren te voren geen geweeſt. Dit was een man, in de 70 jaaren oud, die 24 zonen en 22 dogters had, 't geen hier geen wonder is, vermits ieder zoo veel vrouwen, als hy onderhouden kan, nemen mag.

Den 27. Juny gingen wy weder ten Hove, en wierd alles zoo pragtig, als te voren gezegt heb, opgedragen.

Zyn Ed: verſchynd ten derde maal ten Hove.

Den 14. Auguſty liet de Koning al zyn Adeldom by hem komen, en zy dronken veel gezondheden, zoo dat zy alle niet weinig beſtoven waren. Toen zeyde de

Ko-

A°.1690. Den Koning eyscht het hoofd van den Consi-Bassi.

Koning: geeft my het hoofd van den Corsi Bassa (zynde de derde van 't Ryk) in zoodanig een schotel, dat aanstonds volbragt wierd.

Het lichaam in 't goud laken gekleed, met het hoofd en zyn kostelyke Tulband wierd op de Meydaan, tot een spot van alle menschen geworpen, en, drie dagen daar gelegen hebbende, is 't zonder eenige statie ter aarde gebragt.

Deze Heer was een statig oud man, lang van postuur, en vrindelyk van aanzien. Alle, die van zyn mannelyk oir waren, namen de vlugt, vermits zy anders den zelven gang zouden gegaan hebben.

Laat ook zyn zoon onthalzen.

Den 30. Augusty liet de Koning zyn zoon, die tot zyn 12 a 14 jaaren altyd in de Hharâm, of 't vrouwen-timmer, opgevoed was, en niet dan vrouwenkleederen gedragen had, benevens 2 Capado's, of gesnedenen, 't hoofd afslaan, en dat, om dat hunne Propheten, en sterrekykers zeiden, dat de zoon van de Koning van Persen en Meden hem van den throon zouden verjagen.

En wierd van zyn sterrekykers beheerscht.

Dit boven-verhaalde moest de eigen moeder aanzien.

Nog zeyden de sterrekykers aan de Koning, dat hy in 9 maanden niet uitgaan nog ryden moest, alzoo hem anders een groot ongemak overkomen zou, zoo hy buiten zyn Paleis quam; 't geen hy geloof gaf, blyvende in zyn Paleis, om dat gevaar te ontgaan; zoo dat de sterrekykers schreyeling over dezen Vorst henen zaten.

Zyn Ed: nam ook 't vermaak om 's Konings Lusthoven, die aan de eene kant van de stad stonden, te bezien.

De Heer van Leenen beziet 's Konings schoone Lust-Hoven.

Daar zagen wy by honderden fonteinen, die geduurig springen, 't geen vermakelyk om te zien was. Men heeft daar ook aardige gebouwen, en menigvuldige plantagien van alle zoorten van vrugtboomen; dog alles was woest, en zonder ordre geplant. By de Lust-huizen, fonteinen, en Tanken, was 't nog eenigzins geregeld.

Van Bassora quam ondertusschen ook tyding, dat de Logie aldaar uitgestorven, en maar een Europiaan over gebleven, ja dat ook de geheele stad van de pest uitgestorven was, zoodanig, dat duizenden van lyken in hunne huizen moesten verrotten, vermits zy niemand konden krygen, om hun eenige handreiking te doen; waar op Karolus van Veldhoven van zyn Ed: als Commissaris derwaards gezonden is, nevens Mr. Maxmiliaan de Raven, om in alles goede ordre te stellen De Turken en Arabiers waren daar altoos in alarm, dryvende d'een den anderen daar uyt met verlies van veel volk; dog 't zyn maar honden en schelmen. Voornoemde Heer Veldhoven en d'anderen hebben menigmaal de Logie moeten verlaten, en de vlugt op de schepen nemen, die daar voor anker lagen. Onderwylen had ik een zware ziekte, zynde van de Genees-Meesters verlaten; dog door Gods genade quam ik weder op de been, niet tegenstaande ik 8 a 9 dagen zonder kennis gelegen had.

Zond de Heer Veld-Hoven als Commissaris na Bassora.

Den 5. September gingen wy weder ten Hove op 't Feest van Hossein, en wierd zyn Ed: op vorige wyze onthaald. Zyn Ed. verschynd

Op dit Feest is hier een groot rumoer. De Persiaanen slagten een Kemel, daar af voor den Koning een stuk gesneden werd, en dan voorts voor ieder Raadsperzoon, en 't overige is gemeen. Die daar dan een brok of krygen kan, werd geoordeeld een groot heiligdom daar aan te hebben, 't welk zy dan toebereiden, en zig daar vrolyk op maken. Dit Feest duurd eenige dagen, in welke tyd 'er geen Turk te voorschyn komen durft; alzoo de Turken Omar vieren, welke Omar en Hossein (volgens hun zeggen) broeders waren, en Omar, een Turk zynde, heeft Hossein voor veel jaaren vermoord. Zoo 'er dan eenige Turken te voorschyn quamen, zouden zy die van gelyken doen. Zy mogen dan niet eeten, voor dat de zon onder is; dog 's nagts gaan zy dapper aan 't vreeten en zuipen, en loopen daar na langs straat, Korog, Korog, 't geen Wyk Wyk, te zeggen is, roepende, en die voor een troep niet wykt, daar gaan zy met hun Sabels op aan, en dwingenze te wyken, waar door 'er in die tyd veel ongelukken voorvallen. ten vierde maal ten Hove. 't Feest van Hossein.

Den 13. September gingen wy voor de laatste maal ten Hove, en dien zelven dag wierd zyn Ed: toegezonden een kostelyk Goud lakenze rok, en een uitstekende omhang-rok, na de Persiaansche wyze gemaakt, met een Took of Tulband, en een houwer, diens gevest, haak, en beugel van goud, en wel dik met Robynen, en Safieren bezet waren. Zyn Ed: had deze toerusting aan, en ging zoo gekleed by den Koning, en kreeg toen zyn afscheids-gehoor tot groote blydschap van ons allen: want wy zeer verlangden om uyt dit land te zyn, en zagen te gemoet, nu weer haast by onze Christen-natie te komen. Zyn Ed: verschynd ten vyfde maal ten Hove. Wat geschenk de Koning aan zyn Ed: dede.

Den 18. September is Mevrouw van Leenen met de 2 dogters en haar jonge zoon, benevens eenige slaaven en slavinnen, met een goed getal dienaars, een Tolk en 2 lyfwagten, zynde Arent van Saanen, en Pieter Duif, voor af na Gamron, 's nagts ontrent ten een uur, vertrokken. Mevrou van Leenen voor af na Gamron.

Den 1. October haalde zyn Ed: zyn afscheids-brief van den Athemaddaulet, en liet

Ao. 1690. liet ondertuſſchen alles tot de reize vervaardigen. Den 7. ging zyn Ed: de kloosters bezigtigen, en bleef, hoewel hy ſterk genoodigd was, met zyn gevolg maar 2 uuren uyt.

De Koning ſchenkt zyn Ed een ſchoon Arabiſch paard, &c:

Den 22. zond de Koning aan zyn Ed: een bruinen hengſt, zynde een ſchoon Arabiſch paard, met een gouden toom, en geborduurde Sadel, en kuſſen. Zyn Ed: liet terſtond 't paard Sadelen, en gebruikte het voor een paard van ſtaat. Wy alle, opgezeten zynde, reden na Sjulfa, en quamen by den Kalenter, die zyn Ed: en ons allen heerlyk, tot laat in den avond, onthaalde. De weinige dagen, die wy nog over hadden, bragten wy met pakken, voorraad te koopen, en diergelyke dingen meer te verzorgen, door.

Een korte Beſchryving van de ſtad Spahan.

Spahan 1691. beſchreven.

De ſtad Spahan; alwaar de Koning jegenwoordig zyn hof houd, legt in Iraac, of 't land der Parthen. Zy is; naar 't uiterlyk oog, eenige mylen in haren omtrek, leggende in een Vallei, rondom in 't gebergte van rood, blaeuw, en zwart Marmer beſloten; ook is zy redelyk wel bebouwd.

Het Paleis.

Daar 's Koninks Paleis ſtaat, heeft men rondom een gemetzelde doorgang, waar in allerlei winkeliers en Ambagts-lieden zyn, ieder met zyn byzondere koopmanſchappen. De hand werks lieden zyn van allerlei neering, ieder zoort by den andren, als mede de ſlagters &c: Daar is ter weereld niet te bedenken, of 't is daar te bekomen, 't zy wat konſtwerk het zyn mag. 's Koninks Paleis is van geele klinkerd, dog zonder eenig uiterlyk cieraad, gebouwd, hebbende een groote poort en ingang, en groote Galderyen 'er rondom. Daar ſtaan 2 colommen, met een Coepel-Toren, rondom met verglaasde ſteenen gemetzeld, benevens een koſtelyken boomgaard, waar in allerhande zoorten van vrugtboomen ſtaan. In dezen Hof ſtaat het Talaal, of de Galdery, daar de Koning de Gezanten gehoor geeft. Voor de vrouwen zyn hier andere vertrekken, daar zy niet gezien konnen werden, als van den Koning en de Capado's (of gelubden). Voor 't Paleis op de Meidaan leggen een ontelbare menigte metale ſtukken op hunne affuyten; de meeſte part ſlangen, wonderlyk gefatzoeneerd.

De Meydaan.

Op dit plein, of op deze Meidaan ſtaan, op 't Feeſt van Neuruz in de maand Maart, al de vreemde dieren van de Koning, en ruim 10000 man in de wapenen, 't geen, door de groote van de plaats, egter ganſch geene belemmering geeft. Dit agt ik genoeg hier af gezegt, alzoo dit door anderen breeder beſchreven is. Aan een andre kant van de ſtad is een Kaſteel, van kley-ſtroo en andre vuiligheid opgemetzeld; zynde groot in zyn begrip, dog plomp, en zonder eenige ordre, of regel. De ſtukken, die daar op leggen, ſtaan op de affuiten met de trompen opwaarts, zoo dat zy (geloove ik) niemand daar mede willen beſchadigen. Men heeft hier in deze ſtad weinig ſtraaten, die wel gebouwd zyn, uitgezonderd de Tsaarbag, of de Heere-ſtraat. Daar in heeft men cierlyke gebouwen en thuinen. Deze ſtraat is meer als 2 mylen lang, aan wederzyde met een laan van zeer hooge boomen beplant. In deze ſtraat heeft men ook verſcheide Tanken, waar by men Caweh, of Coffi, en Caljang, of Tabak, krygen kan. Voorts is in de geheele ſtad de huizing elendig, alle van kley opgehaald, en met het ſelfde overwelft. Daar is geen hout aan, als de deuren en venſters, en veel groote thuinen by de huizing. De ſtraaten zyn by nagt niet bequaam, om die te bereiden, of te begaan, vermits doorgaans vol kuilen zyn, waar in man en paard veeltyds ſmooren zou. Allerlei eetwaren zyn hier wel te bekomen, en voor een redelyke prys.

De Tsjaarbag, en des zelfs lengte.

Slegt geſtel der huizen doorgaans.

Slegte ſtraaten.

Ook zyn hier Baſaars of markten, daar ieder zyn believen krygen kan. Men heeft 'er ook wel botiken, of winkels, daar velerhande ſpys voor een geringe prys te bekomen is. 'S zomers koopt men 's morgens ys, dat altyd tuſſchen 't gebergte legt, dat zet men uyt de zon, en 't water, daar van komende, wierd gedronken. De vrugten zyn hier zoo goed, als in 't Vaderland. Men heeft hier ook koſtelyke koebeeſten, en ſchapen. 'S winters vrieſt 'et hier fel, ja zoo fel, als in 't Vaderland; dog dat 's nagts vrieſt, is by daag door de zon weder volkomen ontdoyt; dog daar geen zon by komt, dat blyft ſtand houden.

Ys hier te koop, en felle winters hier.

Vrugten, Koejen, ſchapen &c: hier zeer goed.

Hier valt ook zware ſneeuw, daar door de huizen veeltyds inſtorten. 1691. in January is 't gebeurd, dat meer dan 400 menſchen door 't inſtorten dezer elendige gebouwen dood gebleven zyn. Wy alle moeſten mede vlugten: want daar wy lagen, viel het op drie plaatzen in; dog, (Gode zy dank) niemand van ons wierd beſchadigd.

De Talaal, daar zyn Ed: gehoor gaf; viel ook voor een gedeelte, en Mevrouw haar Hharaam op verſcheide plaatzen in. In ſomma 't was by ons alles in alarm. Het brand-hout koopt men hier by de pond, ieder pond een peys, zynde by na een halve

Men koopt hier brand-hout by 't pond.

ſtui-

ſtuiver: zoo dat wy hier elendige koude hebben moeten uitſtaan, welke felle koude tot half Maart duurde. In de kleeding geſchied hier groote pragt: want die iets van fatzoen is, zal in 't goud of zilver laken gekleed gaan, en, hooger van ſtaat zynde, zyn hare kleeren geborduurd, en ook wel met edel geſteente bezet.

Ten Hove komt niemand by de Koning, of hy heeft een Took met Reygers-, of ſtruis-vederen op, wel ſwaar met goud, paarlen, en edel geſteente bezet. De pragt der vrouwen is zoo groot, dat het niet te gelooven is. Haar hoofden zyn rondom behangen met goud, en geſteenten, en 't hair met 4 tuiten gevlogten, nederwaarts hangende, en met peerlſnoeren doorvlogten. 'k Heb een vrouwenhemd gezien, daar voor betaald was 4 Tomans. My wierd gezegt, dat 'er gedragen wierden van meer dan eens zoo veel geld. Wat haar boven kabayen, en katebyen aangaan, die met Zabel bont gevoerd, en wel zwaar geborduurd zyn, 't is wel te begrypen, dat die veel moeten koſten; dog 't is hier altyd eenerley mode: als zy uitgaan, of uytryden, hebbenze van 't hoofd tot de voeten een wit kleed aan, zoo dat men van 't heel ſchepſel niet, als de oogen, zien kan. Zy gaan zeer weinig uyt, en bemoejen zig met geen markt-gang of keuken &c: de Armeniſche Vrouw-lieden op Sjulfa moeten, als zy beſlapen zyn, een doek om de kin dragen, en zig mede met een wit kleed overdekken. Dit Sjulfa legt byzonder playzant ontrent ¾ uurs van Spahan, 't is zeer vrugtbaar, en wel zoo groot, als Haarlem in Holland. Alhier woonen de Armeniſche Chriſtenen, ook 7 a 8 Franzen, die in 's Konings dienſt zyn, als uur-werk-makers, goud- en zilverſmeden, &c: die alle van de hervormde Gods-dienſt zyn. Zy hebben een Borgermeeſter onder hen, die alle verſchilzaaken onder hen afdoet.

Zy betoonden ons byzondere groote genegenheid: want als wy daar quamen, was de tafel aanſtonds van ſpyze voorzien, en wy mogten niet vertrekken, voor dat wy een goeden roes weg hadden, waar in wy ook ons niet minder gedroegen, of in gebreken bleven, als zy by ons quamen. Wat de Perſiſche beſtiering, en hunnen Mohhammedaanſchen Godsdienſt aangaat, daar van kan de leesgierige Lezer andere ſchryvers nazien.

Den 13. October 1691. ſchreef de Coning van Perſia dezen vertaalden brief aan den Heer opper-Land-Voogd van Nederlands India, den Heer Camphuis.

O! Allerheiligſte volmaakte God!
De Wereld is Gods.
O! Mohhammed! O! Aaly!
L. S. 's Koning's Zegel

Het Koninklyk bevel van glory en heerlykheid zy gegeven, dat de Generaal en chef van de hooge en Grootmogende Hollandze Natie ende Maatſchappy's beſtierders van de Koninklyke regering der Ryken en Landen van Batavia, Japara, Macaſſar, Sumatra, Paliacatta, Ceilon, Boeton, Amboina, Banda, Ternate, Solor, Timor, Malakka, en andere Landen benedens winds, Joannes Camphuis met duizend koninklyke genade en alle zoorten van gunſten verheerlykt zynde, ons hoog koninklyk vermogen erkent als wel geneigd en geſchikt tot den voortgang van alle zyne voornemens en begeerten, en wete, dat den brief van opregtigheid met den welſprekenden Gezant J. van Leenen, bevoegd tot vernieuwing van 't verdrag, in deze tyd aan ons hoog, en Grootmagtig Hof gezonden, voor ons gezigt verſchenen zy; en hebben wy volgens de verzoeken van welgemelden Gezant wegens de vermindering van den prys der Zyde, die voorleden jare met 't gewoonelyk gewigt aan de Hollandſche kooplieden is geleverd, bevel en ordre gegeven de zomma van 14400 en eenige Tomans der tollen en andre eiſchen van den aanbreng en uitvoer der goederen van dien jare, dat den handel der Zyde volgens 't vorig gebruik niet heb vervolgd, en die wegens 't Hof van hen geeiſcht werden, aan de Natie te ſchenken, en geordonneerd, dat de beſtierders der koninklyke zaaken van de gemelde ſom der tollen van hun niets zullen hebben te vorderen, en dat de gecommitteerden van deze zaak, om reden van de gemelde gedane vereering, hunne gewoone geregtigheid van de voornoemde koop-lieden zullen mogen eiſſchen, en hebben wy hun d'oude Koninklyke mandementen, die vernieuwing vereiſchten, met vernieuwing beveſtigd, en eenige van hunne verzoeken, daar zy geen verzekerde bewyzen van in handen hadden, ook toegeſtaan, en ingewilligd, en heeft voorgemelde Gezant de eer gehad, en is verhoogd geworden met zyn hoofd te geraken aan ons Koninklyk Paleis, en te buigen voor onze Majeſteits throon, en te zitten in onze verheerlykte vergader-Zaal, en is wel vergenoegd en voldaan geworden met onze heerlyke en Hooggeagte eere-kleederen en andre geſchenken; en heeft met vol ontzag, vreugd, en alle zoort van vergenoeging zyn afſcheid van ons gekregen, om weder te vertrekken, en blyft dan dien Generaal in alle onze Koninklyke gunſten, dezelve in overvloed verhopende.

Waar in ons 14400 Thomans der tollen, &c: geſchonke.

En meer andre verzoeken, toegeſtaan zyn.

Ende gelieve zyne begeerten en goede voornemens aan onze hooge koninklyke throon bekend te maken, en verzekerd te zyn, dat de zelve met de glorie van voldoening zullen vergezelſchapt en vereerd werden.

Was in een goud lakens zakje met een koord van goud-draad en Zyde toegebonden, en met rood lak, en 's Koninks zegel, verzegeld.

SEVENDE HOOFD-STUK.

DE te rug-Reyze beſchreven. 1691. *De treyn of 't gevolg van zyn Ed: De uyt-tocht. De Calenter, zynde de Prins der Armeniers.* Sjulfa *de eerſte ruſt-plaats* Bagebusjaron. *Een van 's Konings Luſt-hoven. 't Dorp* Agag Hady. *Miſera liſa. Majaart.* Sjareſa. *Commiſſia.* Miſakoet ſiek. Amnabat. Jesdegas. Combeſi lala. Degerdoc. Kivilaar. Cuſcheſaar. Aspas. Bagedoc. Oedjan. Esmaal. Majien. Abigerne. Perſepolis *overblyfzelen.* Baſigaar. Sjiraas. Oeſiwat. Pajera. Sjaron. Saithal. Moeſoer. Benaroc. Bieries. Dehacoc. Lhaar. *Werden door verſcheyde Europianen te gemoet gereden.* Bandali. Gamron. *Zyn Ed: intrede hier. Werd van den Hertog ingehaald, en heerlyk onthaald. Zyn Ed: onthaald zyn volk, en den Hertog heerlyk.* Naiban. *De Waringin of Wortelboom buyten Gamron. De Benjaanen eenigzins beſchreven. En tet van den berg* Ararat *aangehaald.* 1692. *De dood van* Pirard. *Komſt van ſchipper* Ole *met* Honſlaardyk. *De nieuwe opper-Land Voogd van Indiën, de* Heer van Outhoorn, *voorgeſteld. Dood van* Juffr. Verdonk. *Vertrek van zyn Ed.* Ormus. Larcek. Kismis. *Verſcheyde Logien hier.* Maskate. *De Malabaarze Kuſt.* Cananoor. Coetsjien. Punto Gale. *Zyn Ed: komſt op Batavia.*

Beſchryving der te-rug-reyze van SPAHAN na GAMRON, en zoo vorder na BATAVIA, opgeſteld

De te rug-reize beſchreven.

door E. P.

DEn 18. October is van zyn Ed: de Heer, Johan van Leenen, buiten-Gemeen Raad van Nederlands India, Gezant aan den Koning van Perſia, en Commiſſaris wegens de E. Maatſchappy's gewigtigen handel in dat ryk (na dat weinig te voren zeer heerlyk en met groote pragt zyn afſcheid van zyn Majeſteit, Sjah Soleyman genaamd, gekregen had) de zware en gevaarlyke reize aangenomen na Gamron of Bandar Abâſi, biddende God om zyn genadige beſcherming op dien togt.

Het getal der reizende beſtond in deze navolgende perzoonen.

Den Treyn, of 't gevolg van zyn Ed:

Zyn Ed: Johan van Leenen &c:
Joan Baptiſta Pierard onder koopman en Geheimſchryver van zyn Ed:
Stefanus Verhoef Wond-heeler.
Nicolaas Wieling en Bartholomeus Koeman, adſiſtenten.
Hugo Kuik van Mierop Jong aſſiſtent en onder-meeſter.
Coenraad Haring, Sergeant. Johan de Hond Hof-meeſter.
Johan van Koppenburg, Trompetter.
Gerard Hoogland, Corporaal.

Lyfwagten van zyn Ed:

Johan van Rheenen
Johan van Beek
Juſtus de Mars
Adriaan Coſter
Jacob Cotiljon
Jaques des Bordes
Erasmus Petter

Benevens een groot getal Perſiaanſche Dienaaren, en Sjatiers, (zynde lieden, die de E. Maatſchappy als loopers, of poſtboden, en ook wel als oppaſſers der paarden, dienen; want ieder Sjatier 2 paarden verzorgen moet, ter plaatze daar men ruſten zal) ook een redelyk getal ſlaaven van zyn Ed: en anderen, en eenige Benjanen; latende tot ons leetwezen aldaar Jan Evertſſoon Trompetter pynelyk, kreupel en ziek; dog hy wierd na de E. Maatſchappy's Logie gebragt, om genezen te werden. D'uittogt geſchiede op deze wyze: De Uyttogt,

Voor eerſt 2 hand-paarden, de toomen wel zwaar van goud doorgaans belegd, de Sadels en ſchabrakken uitſtekend met goud en zilver doorwrogt, daar aan goude en zilvre fraanje en quaſten, ieder paard geleid door een Perſiaanſche wegwyzer,

wyzer, zittende ieder op een Muil-ezel. Daar na de Trompetter voornoemd, gekleed in 't rood ſcharlaken met gouddraadze knoopen, en met goude en zilvre kant geboord, blazende de Mars, en Wilhelmus van Naſſouwen door een zilvre Trompet, daar een Banderol aan was van roode en blauwe Zyde, daar aan ieder zyde 't wapen van zyn Ed: in ſtond geſchilderd. Daar aan volgde de Sergeant, en de Lyfwagten, alle als de Trompetter gekleed, zittende te peerd, met Karabyn, Piſtolen, en houwers gewapend. Daar na 2 Tolken. Toen zyn Ed: paard van ſtaat, Koninklyk uitgedoſt, daar na 16 Sjatiers te voet; toen verſcheen zyn Ed:, zittende op een ſchoone bruine merrie, welkers toom en ſtaart-riem wel zwaar met goud bedekt, gelyk 't ook van een zeer zware goude kinketting voorzien was; voorts de Sadel, en ſchabrak met goud en zilver geborduurd. Zyn Ed: was in 't goud laken gekleed, met een muts geborduurd, en met peerlen bezet, en met Zabel bont op 't hoofd. Ter zyden ging de Sjatier-Baſſa (zynde de overſte der Sjatiers) daar na 't gevolg van zyn Ed: in ordre, 2 aan 2. Daar na een groot getal Franſchen, en Armeniers, 't geen een groote menigte en lengte uitmaakte, en daar aan volgde de bagagie; daar wy reden, was een ontelbare menigte van menſchen. Byna gekomen zynde aan een cierlyke groote brug, leggende over een rievier op 20 bogen, zeer net beſtraat boven op; aan weerzyden bemetzeld met een open plaats, gelyk een Karrawaanſara, daar men zyn ruſt of ſchuil-plaats nemen kan. Men heeft daar ook verſcheide uitzigten op zeer playſante verſchieten, zoo in 's Koninks, als andere grooten Luſthoven. Alhier ontmoetede ons de Calenter of Prins van Sjulfa met eenige Armeniers, dewelke na een beleefde groeting met zyn Ed: is voortgereden, latende Sjulfa aan de regterhand leggen, het welk van Spahan ontrent een uur verre afgelegen is.

Den Calenter, zynde de Prins der Armeniers.

Onze eerſte ruſt-plaats was in een van 's Konings Luſt-Hoven Bagebatsjaron, ontrent 1½ myl van Spahan. Deze plaats is met geen genoegzame cierlykheid van woorden af te beelden; alzoo men over al door de hooge boomen, ordentelyk in laanen ſtaande, voor de hitte der zon bevryd is. Men heeft 'er ook verſcheide boomgaarden met allerhande Vaderlandze vrugten, en een ontelbare menigte van vrugt-dragende wyngaarden, leggende over een houte Galdery, dat uitnemend vermakelyk, om 'er onder door te gaan, was; hebbende rondom zyn loop ook van water. Deze Luſt-hof was zoo groot, dat 't my onmogelyk was, die te doorwandelen. Aldaar wierden ons voorgezet Perſiken, Abricooſen, Peeren, Appelen, Citroenen, Orangien, Druiven, Quecpeeren &c: de quecpeeren waren zoo lekker als zuikerpeeren, zonder eenige wrangheid, en nevens alle andre vrugten uitnemende groot. Ook heeft men daar ontelbaar veel kerzen-en moerelle-boomen.

1. ruſt-plaats Bagebatsjaron.

Een van 's Konings Luſthoven.

Hy was ook met bequame huizing, op de Perſiaanze wyze, bebouwd. In de midden ſtaat een hooge dikke boom, waar op men met een trap, daar een leuning aan is, klimt op een Galdery, rondom met Leuningen voorzien, daar de Koning, als hy vrolyk wil zyn; veel na toegaat met zyn voornaamſte grooten. Aan de linker-hand ſtaat een rond cierlyk zwaar gemetzeld duiven-huis, zynde boven open zonder eenige ingang, 't welk duizende Kotjens heeft, waar in zig een menigte duiven onthielden.

Na by dit Hof heeft men een ſnel vallende rievier, komende van het gebergte, en ſtortende op verſcheide ſteenrotzen met een groot gedruis. Deze rievier eindigd haaren loop in de Caſpiſche Zee. Hier ontrent heeft men veel Luſt-hoven, en thuinen. Wy bleven aldaar den 19. en 20. dito, daar de Calenter, met de Franſche Meſſieurs (na een treffelyk onthaal) met groote beleefdheid hun affcheid van zyn Ed:, en ons allen, namen.

't Dorp Agag Hady.

Den 21. dito ging zyn Ed: op de reize met 24 hand-paarden en 50 muil-ezels, quamen door 't dorp Agag Hadi, daar een bequame Karrawanſera, die wel groot, maar meeſt vol bouw-vallige gebouwen is, en alzoo de huizen van kley gemaakt werden, vallen de zelve door de zwaarte der ſneeuw ligtelyk, gelyk wy bevorens verhaald hebben, in.

Miſeraliſa.

Ook paſſeerden wy 't dorp Miſeraliſa, alwaar men mede een goede Karrawanſera heeft; dog 't dorp zelf is kleen. Wy reden over een zeer gevaarlyken klippigen berg, genaamd Cotali Ortſini, en namen ons verblyf tot Majaart, dat een tamelyk groot dorp, en redelyk bebouwt is.

Majaart.

Zyn Ed:, en zyn gevolg, begaven zich in een bequaam huis, hebbende veel gemakken, ook een cierlyk beplant thuintje, daar een fontein in ſtaat. Hier is een koſtelyke nieuwe Karrawanſera, voorzien van een groote menigte van huizinge voor de Reizigers, ook van watertanken, of bemetzelde Vyvers, om zig te waſſchen, Men kan ook daar van alles te koop krygen, wat men benoodigd is, alzoo daar groote Botiken, of winkels zyn. Daar is ook een groote opene plaats, daar een cierlyk opene Talaal,

of Galdery, van blaeuwe ſteen gemetzeld is, ontrent 4 a 5 voeten hoog, met ſteene trappen, daar men gemeenelyk gaat zitten Kaljang rooken, of Coffi drinken. Deze Karawanſera is geſtigt door den jegenwoordig regerende Koning; dog was nog niet voltoit. Daar wierd ſterk gearbeid aan een ſtal, daar wel 1000, en meer paarden in zullen konnen ſtaan. Men heeft hier zeer veel vee van ſchapen en bokken, maar ſlegt water. Zyn Ed: liet ons waarſchouwen, om zoo weinig te drinken, als 't mogelyk was; vreezende voor ongezondheid.

Sjareſa. Den 22. Ook onze reize vervorderende, reden ontrent een ½ myl door een dubbele laan boomen, wederzyds beplant met vermakelyke Luſt-hoven; hadden voorts een goeden weg, quamen tot Sjareſa, een halve myl van Commiſſia, en hielden ons verblyf in tenten. Alhier ſtaat een Koepel-Torentje, ontrent 100 voeten hoog, daar een zoons zoon van Mohhammed begraven legt, wel een baſtaard; maar die nogtans by de Perſianen voor een Heilig gehouden werd. Het is een vermakelyke plaats, redelyk verzien van geboomte. Daar zyn ook 3 Tanken, of Vyvers, daar men de viſch in groote menigte in zwemmen ziet. Zyn Ed: had het vermaak van eenige brokken brood daar in te werpen, daar de viſſchen na toe ſchooten, zoo dat vele wel 2 voeten en hooger uyt 't water ſprongen, dat zeer aangenaam om te zien was. Daar quamen ook in de grootſte Vyver tammen Ganzen en Eendvogels, die, als men de zelve brood liet zien, na ons toe quamen, en 't met een groot gequek uyt onze handen namen. Deze Vyvers zyn altyd ververſcht van water, alzoo het van 't gebergte komt vlieten uyt een fontein, en gedurig loopt aan de zyde door een gemetzelde goot in een laagte, daar veel pyn-appel-boomen ſtaan. Dit is heel ſmakelyk en gezond water.

Commiſſia. Den 23. paſſeerden wy door Comiſſia, zynde een tamelyke groote plaats, en redelyk digt bebouwd. Zyn Ed: wierd gedurig in een Palankyn gedragen. Wy reden over een hoogen berg, zagen aan onze regter zyde een menigte van dorpen, en duiven-huizen, in ſatzoen als bevorens verhaald is, en ook veel hartebeeſten in 't wild loopen. In den avond viel een Perſiaanſche dienaar van zyn Ed: met zyn paard in een kuil, wel 30 voeten diep, onder zeer naauw aan een rievier uitkomende; dog quam zonder letzel daar weder uyt, te weten, onder d'aarde doorgaande in het moeras, wel 40 a 50 ſchreden; dog 't paard wierd weer te rug gezonden, door dien het heel onbequaam was, om den treyn te volgen. Gevraagd zynde, hoe dit was bygekomen, zeide hy geſlapen te hebben. Daar na trokken wy door een dorp, genaamd Miſakoetſiek, en namen ons verblyf tot Matzubeki in een tamelyke Karrawanſera; dog de lyf-wagt nam haar verblyf in een tent, ſtaande nevens de Karrawanſera. Men heeft hier goed water; en ook viſch; dog die is kleyn, en grondig. Miſakoetſiek.

Amnabat. Den 24. Octobet getrokken zynde door Amnabat, een groot dorp, beplant met vrugtboomen, Wyngaarden Meloenen &c: vonden alhier een koſtelyke Karrawanſera.

Iesdegas. Wy namen onze ruſt op Jesdegas in een ſchoone groote Karrawanſera, ſtaande by een brug, daar een ſnelle rievier onder doorloopt. Hier heeft men een moorddadig en wederſpannig volk, woonende op zeer hooge klippen, die ſteyl afloopen, dat men ſchrikt, zoo men na om laag ziet. Ook woonen 'er vele in onderaardſche ſpelonken, daar zyn Ed: de nieusgierigheid had de zelve te bezigtigen, 't welk zonder toorts-ligt niet kon geſchieden. Men heeft hier goed water, en veel vee, en hadden ook 's nagts tamelyke koude.

Den 25. dito trokken wy over hoog en ſteyl gebergte, daar men onder door moeſt. Het was ſchrikkelyk, als men na boven zag: want door de aard-beving zomwylen brokken, als huizen groot, afvallen, van welke zommige maar aan 't gebergte ſchynen te leunen. Wy quamen ook over een kleine berg van wit Marmer, leggende tuſſchen een rood en blaeuw Marmer-gebergte. 'T was hier al vry moejelyk, dewyl van onze paarden af treden en te voet moeſten gaan. Deze berg werd Naatſikan genaamd.

Cambeſilala. Dezen overgetrokken zynde, quamen wy tot Combeſilala.

Daar is een elendige Karrawanſera, eertyds een kaſteel der wederſpannigen geweeſt zynde. Ook is hier een vierkante oude graf-ſtede, ſtaande by een kerkhof, en met verglaasde ſteenen nog ten deelen bedekt, waar in begraven legt een der twaalf Nazaaten van Mohhammed.

Ook was daar weinig tyd te voren ingebragt 't lyk van den Sjahbandaar van Gamron, zynde de tweede ſtem, die gevoerd zal werden ter plaatze, daar alle groote Heeren begraven leggen. By dit lyk lag een Tapyt op de grond met veel Moorze Papieren, Schriften, en verſcheide boeken. Wy hielden ons verblyf in tenten, en hadden dezen nagt ſnedige koude, en Vorſt. Hier ontmoete ons een looper, of bode van Gamron met brieven voor zyn Ed: en vertrok na Spahan. Het water is hier redelyk.

Degerdoe. Den 26. Octobet trokken wy door een dorp, Degerdoe genaamd, een vermakelyke

kelyke plaats met een goede Karrawanſera, en zagen op de weg veel zoet-hout groejen. Met 't vallen van den avond zagen wy een halt myl van de regterhand af een menigte van vuuren en lichten, 't geen wy meenden in een dorp zig te vertoonen, dog hoorden van anderen, dat het veehoeders-hutten waren, die, als 't vee daar geen voedzel meer krygen kan, weder opbreken na een andre plaats, en reizen alzoo voort, zonder dat zy weten, waar zy t'huis hooren; even zoo als de vee-hoeders in 't gelukkig Arabien doen.

Kivilaar. Wy namen ons verblyf op Kivilaar, in een ſchoone Karrawanſera; aldaar hadden wy groote koude en vorſt; dog heel goed water.

Cuſcheſaar. Den 27. dito zyn wy gekomen tot Cuſcheſaar, in een ſchoone Karrawanſera van blaeuwe en gebakke ſteen gemetzeld, en rondom vercierd met verglaasde ſteenen, daar groote Moorſche letters op ſtonden, dat cierlyk om te zien was; ook was zy met Key-ſteenen bevloerd. 'T is een redelyk dorp, voorzien van eenig geboomte, en een voorby loopende rievier, welkers water goed is. Wy hadden aldaar ook groote koude en Vorſt.

Aspas. Den 28. October quamen wy tot Aspas in een redelyke Karrawanſera in een dorp. Ook gingen wy voor by een Karrawanſera, leggende heel eenzaam tuſſchen hoog gebergte van blaeuw Marmer. Agter dit gebergte onthouden zig Leeuwen, Beeren, Wolven &c: en was genaamd Bagedoc. Wy hadden een zeer moejelyken weg vol klip-en Key-ſteenen; ook moeſten wy over eenen zeer hoogen berg, dog die gemakkelyk in 't op en af klimmen was. De naam van dezen berg is Goe de Kinjari, digt aan de Manſel. Wy zagen onder weeg veel ſchoone fonteinen in 't gebergte, ook veel rievieren en menigte riet-land. Zyn Ed: nam zyn verblyf in een huis, 't welk voor hem ingeruimd, en waar in een water-tank was. Deze nagt was de koude verdragelyk. Bagedoc.

Den 29. dito zyn wy tot Oedjan gekomen. Daar is een kappelletje met een koepel-Torentje daar boven, waar in bloot ſtaat een houte kiſt, daar Imam Sada, een van hunne Heiligen, in legt; ſtaande in een vermakelyke thuin, en zynde een redelyk gebouw. Oedjan.

Daar werd alle morgen op Schalmeyen en trommelen geſpeeld, tot gedagtenis van den voornoemden Heilig.

Hier is een redelyke Karrawanſera, en een groot getal roozeboomen, trokken langs een goeden weg, vernamen veel natuurlyken fonteinen, en zagen ook hoog aan een berg van rood Marmer tegen een ſteilte, daar ommogelyk was om by te komen, een wit kruis, zynde uyt de natuur, by giſſing meer dan 20 voeten hoog, en van deze gedaante.

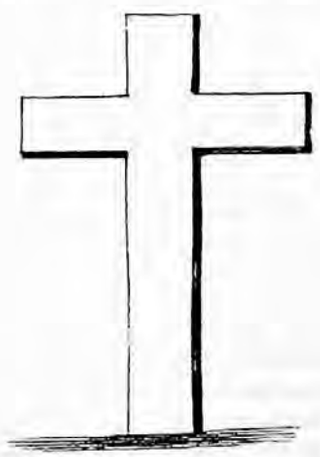

Hier ontmoetede ons een looper van Baſſora, en wy hadden deze nagt onguur weder.

Den 30. gingen wy over een zeer hoogen berg van rood Marmer, en Keiſteenen van ongemeene groote; de zelve was vermaakelyk in 't opklimmen, dog ſteil in 't afgaan. Wy waren met 't op-en Esmaal. af-klimmen wel ruim 5 mylen bezig. Boven op dezen berg ſtaat een put met zeer goed water. Deze berg werd genaamd Cotali Imames Esmaal. Digt aan de voet van dezen berg gingen wy voorby een dorp, de huizen in twee partyen verdeeld zynde, alwaar mede zoodanige graffſtede als de voornoemde, en ook een ſchoone nieuwe Karrawanſera was. Dit dorp werd Esmaal genaamd. Vorder was de weg vol klip-en Keyſteenen. Deze weg van 't dorp, tot de Manſel toe, ſtaat zoo vol geboomte, als ik in Perſien, of Meden, nog oit gezien heb. Wy namen ons verblyf in een luſtig dorp, wel beplant van vrugt-en andere boomen,

in een tamelyke Karrawanſera, daar van alles te koop is. Daar gingen wy onze vermoeide leden met een goeden teug warme wyn zalven: want men de zelve heel weinig te koop kan krygen op de wegen. Dit dorp is Majien genaamd.

Majien. Abigerne. Den 31. quamen wy tot Abigerne, namen ons verblyf in tenten op de weg tuſſchen 't gebergte. In een Valley ſtaan twee bergen, in fatzoen als de Tafelberg aan de Caap de goede Hope, dog zoo groot niet. Wy moeſten door een rievier, reden mede over een ſchoone brug, daar een ſnel vliegend water doorloopt, dat by Gamron in Zee ſtort. Voorts was de weg heel goed, hier ſtaat een redelyke Karrawanſera, daar een rievier voor by loopt, ſpruitende uyt een rots, zoo natuurlyk, als of 't een gewelfde brug was.

Perſepolis overblyfzelen, Hier groejen in 't moras bieſen en riet, en aan 't gebergte Calaminta mowtana, Verbaſcum &c: vier a vyf mylen van hier ſtaat nog een gedeelte van 't Paleis des Koninks Darius; dog wy moeſten dat tot ons leetwezen aan de linker-zyde laten leggen.

Wy hadden geerne de overblyfzelen van Perſepolis willen bezigtigen, dog alzoo 't van de weg af was, wilde zyn Ed: de reyze daarom niet verlengen. Alhier ſtaan twee vlakke bergen, daar nog eenig metzel-werk aan te zien was, alwaar eertyds Kaſteelen hebben opgeſtaan, om voornoemde Paleis en de ſtad tegen den aanloop der wederſpannigen te beſchermen. Op deze tyd hadden wy weer ſnedige koude, maar goed water.

Baſigaar. Den 1. November zyn wy tot Baſigaar gekomen. Daar is een ſlordige Karrawanſera. Voor den ingang ſtaat een vierkante watertank; dog ten deelen vervallen. Digt daar by, daar zyn Ed: tent ſtond. was een fontein, door de rots opborlende, dat aangenaam om te zien was, en diens water koel om te drinken was.

Wy trokken voorby een ſchoone Karrawanſera by een dorp, hadden veel moeras onder weeg, en reeden over een ſteene gemetzelde brug, die ruim een myl lang is, met veel bogen daar verſcheide rievieren doorloopen. Wy zagen veel putten, daar 't Zaey-land mede bevogtigt werd: want het hier heel zelden regend. Digt aan de voornoemde Manſel reeden wy over een hoogen berg, genaamd Cotali Baſigaar; zagen een groote menigte van Kraanvogels, en verſcheide Arenden.

Den 2. November trokken wy over een hoog gebergte, en op de weg vernamen wy veel klippen en Key-ſteenen, ook verſcheide cierlyke graf-ſteden cypresboomen, en rievieren. Van 't gebergte af komende, zagen wy in een ſchoone Valley de wydberoemde en vermaarde ſtad Sjiraas, eertyds Suſan genaamd, alwaar de Koning Ahaſuerus zyn Hof gehouden heeft. In het inryden zagen wy als in een aards Paradys heele Boomgaarden van Cypreſſen en pyn-appel-boomen, ook allerley zoort van vrugtboomen, cierlyke gebouwen, en koſtelyke groote graf-ſteden, benevens treffelyke Luſt-hoven. De verdere gebouwen van deze vermakelyke plaats zyn niet als huizen van Kley, ſtroo, en andere vuiligheid, opgemaakt. Sjiraas.

Hier heeft men de ſtapel van de beſte wynen, die zeer lekker om te drinken zyn. Zyn Ed: gaf een gebod uyt, dat niemand eenigen drank zou mogen by ons brengen; dog was wel ligter te bekomen, alzoo wy ons verblyf hadden ten huize van de E. Maatſchappy's wyn-Makers, en konden zoo veel wyn bekomen, als wy begeerden. Men zegt ook, dat hier de ſchoonſte vrouwen van den aardbodem te vinden zyn; dog daar van kan ik de waarheid niet zeggen, alzoo de vrouwlieden met een kleed van 't hoofd tot de voeten bedekt gaan, ten anderen zoo was myne nieuwsgierigheid zoo groot niet, om dat te onderzoeken. Men heeft hier veel loopende rievieren uyt 't gebergte voortkomende. Ontrent een myl van deze ſtad ſtaat een groote berg van Klip-ſteen, daar men ¾ uurs over bezig was, om die met onze paarden te beklimmen. Daar was een uitgehouwen put, 20 voeten lang, 118 breed, en meer als 400 vadem diep, welke gezegt wierd, door den Koning Darius, als hy voor Alexander de Groote vlugtte, en geen water wegens de groote droogte voor zyn volk bekomen kon, gemaakt te zyn.

Drie mylen verder zoude 'er een, nog grooter en dieper, dan deze, zyn; dog heb de zelve niet gezien. Ontrent een half myl van deze ſtad heeft men een vervallen gebouw, en mede een zeer diepe put; dog zoo groot niet, daar nevens ſtaat een tamelyk gebouw, daar een Moorſche heilig in begraven legt, zynde geweeſt een van hunne Propheten. Hier ziet men cierlyk geſneden werk, als ook ſchilderagien (na hunne manier) benevens een boek, door den voornoemden Propheet beſchreven.

Ook ziet men onder de aarde huizingen als Karrawanſera's, alwaar Darius volk zig zouden verborgen gehad hebben. Deze ſtad geeft alle jaren een ongemeene menigte van allerley koſtelyke vrugten, als Druiven, Perſiken, Abricoozen, Appelen, Peeren, Kerſen, Morellen, Kismis, Amandelen, Nooten, Vygen, Limoenen, Oranje appelen. In zomma,

t is

't is een plaats, waardig om van alle Reyzigers bezigtigd te werden. Alhier bleef zyn Ed: den 3, 4, 5, en 6. nemende onderwylen het vermaak, om eenige der voornaamſte Luſt-hoven en oude gebouwen te zien.

Den 7. dito vertrokken wy van Sjiraas, hadden een goeden weg, en rondom ons veel dorpen. In 't dorp Oeſiwat komende, nam een Pater Carmeliet, benevens eenige andere (zyn Ed: uitgeley gedaan hebbende) met alle beleefdheid afſcheid. Zagen ter linker zyde van ons een groot beſloten Meer, komende van alle kanten van 't gebergte als in een kom daar in vloejen. Wy reeden over een ſchoone lange ſteene brug, daar een ſnel loopende rievier onder door loopt, en wy namen ons verblyf in tenten by een Karrawanſera Babaghaſi, zeer eenzaam in 't gebergte ſtaande, nevens klip, en riet land.

Dit is een redelyke groote Karrawanſera; dog een gedeelte is ingeſtort. By zoodanigen verval van de huizen en gebouwen der Perſianen ſtaat aan te merken, dat zy ganſch niet van verbeteren houden; maar liever naaſt een vervallen huis een nieuw bouwen.

Deze, en meeſt alle Karrawanſera's, en water-tanken zyn van Keyſteenen en Kley gemetzeld. De Keyſteenen zyn hier in overvloed, leggende groot en kleen op de wegen, tot groot ongemak voor de Reizigers, zoo wel te paard, als te voet. Wy vernamen hier weder groote koude.

Den 8. dito namen wy onzen weg over een redelyken grooten berg, Cnonebande genaamd, zynde niet als klip-key-en hart-ſteen, en op veel plaatzen zeer glad, dat paarden en muilen veeltyds dêe glibberen, zoo dat wy niet zonder groot gevaar over de zelve geraakten. Wy zagen een ontelbare menigte van ſchaapen en bokken op dit gebergte. Wy quamen doen in een luſtige Valey, daar ontrent in de midden een ſchoone tank ſtaat, overdekt met een zeer hoog rond gewelf, van Key-ſteenen opgemaakt.

Wy hielden ons verblyf in een goede Karrawanſera Moeſafari genaamd; dog eenzaam; en zagen in de voornoemde Valey veel dorpen en geboomte. Hier heeft men moeraſſige rievieren, alwaar eenige Carpers, redelyk groot, met een angel-roede gevangen wierden. Ook ſchoot onze Sergeant verſcheide tortelduiven en patryſen, welke alle tot een geſchenk aan zyn Ed: wierden opgeofferd.

Wy hadden 's nagts groote koude, en vorſt.

Den 9. dito trokken wy over een moejelyken weg over klippig gebergte, vol Key-ſteenen, en quamen tot Pajera. Alhier is een redelyke Karrawanſera; dog namen onze ruſt in tenten. Het is hier zeer eenzaam zonder eenige huizing; daar loopt een ſnelle rievier voorby de Manſel, vallende met een groot gedruis op eenige klippen. Aan de kant vond men een ſtroo hutje.

Hier onthoud zig op de weg, by tyden van ſneeuw, veel ongedierte, en dan is 't voor de reyzende gevaarlyk; maar anders kan 't wild vee genoeg krygen, dat zal dan geen menſchen aandoen, of beſchadigen. Hier ziet men in een berg, van blaeuw Marmer uitgehouwen, een wooning, ruſtende op pilaaren en verwelfzelen, en is na de Perſiſche manier wel geſchikt, en moet daar aan een zwaren langen arbeid gedaan wezen Wy hadden hier zeer koude en onguure winden.

Den 10. dito hadden wy ruim een half myl weegs weder een elendigen weg, als de voornoemde, daar na een vermakelyken vlakken weg met kleine Key-ſteenen, zagen veel dorpen, daar de meſt hoopen van huizen ſtaan tuſſchen vermakelyk geboomte in, en daar ook Dadel-en andre fruyt boomen in groote menigte ſtaan.

Wy reden voorby een Karrawanſera, genaamd Chaffert, en ſloegen ons neder in een Karrawanſera Asmogeert genaamd; zagen nog ver van ons af cierlyk geboomte, en veel dorpen, hadden lydende koude, en begonnen van nu af aan de warmte op te loopen.

Den 11. dito trokken wy over een ſteenagtig gebergte, zagen geen dorpen; maar eenige veehoeders-hutten, en quamen tot Mochai Sugra. Hier ſtaan 2 Karrawanſara's, een koſtelyke groote nieuwe, en een oude vervallene.

Agter deze Karrawanſara's ſtaan twee koſtelyke nieuwe overwelfde Tanken. Wy quamen ontrent midder nagt in de Manſel; na by zynde ontrent ½ uur ontmoetten ons eenige Soldaten, Perſianen, en ging de ſpraak, dat zig ettelyke roovers daar op hielden; dog wy waren zoo wel voorzien, dat wy de zelve niet van nooden zouden gehad hebben, dewyl de Perſianen een zeer vreesagtig volk zyn. Ik zou niet twyffelen, dat 100 Hollandze Soldaten, een goed Bevelhebber by hun hebbende, meer dan 1000 van de hunnen als ſtof zouden verzayen.

Den 12. dito trokken wy langs een redelyken weg, door eenige rievieren, voorby een kleyne Karrawanſera; reden over een ſteene brug, tamelyk lang, en zagen aan de weg een ſteene gemetzelde Colom, ontrent 30 voet hoog, zynde geſtigt voor kinderen, die hun

ouders

ouders ongehoorzaam zyn, werdende de zelve met een touw na boven gehaald, en dan op de ſpitze klippen te pletteren geſmeten. De ſtigter hier af heeft zyn zoon den eerſten hier af laten werpen. Hier ſtaan eenige huizen by, voorts is het al te maal klippig gebergte. Wy
Sjaron. quamen in eén plaats genaamd Sjaron, een vermakelyk geweſt, vol dadelboomen, hebbende een zeer groote Karrawanſera; ook heb ik 'er op de geheele reize geen grooter gezien, als mede een groote Tank en water-put. Hier heeft men veel begraaf-plaatzen van groote Heeren.

Den 13. dito, 's middernagts, zynde 't laatſte quartier maans, namen wy de reize weder aan.

Het ging niet weinig hier op een klimmen, om over 't gebergte van Sjaron te komen. Dit is 't vervaarlykſte gebergte van geheel Perſia, ten deelen door zyn hoogte, en ſteilte. Ten drie uuren 's morgens, of daar ontrent, waren wy op gladde Klipſteen, daar maar 2 man nevens malkanderen kon ryden, alwaar aan de eene zyde de berg een zeer hooge klip heeft, en aan de andre kant een zeer ſteilen en verſchrikkelyken afgrond; dog hebben de Inwoonders daar een muurtje van ½ voet hoog tot bevryding der Reizigers opgehaald, door dien dieverſe ongelukken daar zyn voorgevallen.

Deze elendige plaats overgetrokken zynde, moeſten wy nederwaards af klimmen langs een zeer gladde ſteilte van de Klip; hadden onze paarden niet voorzigtiger en zulke wegen gewoon geweeſt te gaan, daar zouden zekerlyk ongelukken voorgevallen hebben. Zyn Ed: ging uyt de Palankynen voeteerde wel 5 a 6 uuren: want het onmogelyk was te ſwaejen. wy moeſten al rond, over dwars, en als een ſlang voorttrekken; dan over groote Key-ſteenen, dan klip of Marmer.

Op deze wildernis vind men nog eenige watertanken met goed water voorzien. Wy quamen dan eindelyk ontrent een uur na de middag (zoo wy giſten) op den 14.
Saithal. dito tot Saithal in een goede Karrawanſera, leggende in een Valey, niet verre van 't voornoemd gebergte. Hier heeft men 2 nieuwe en verſcheide oude Tanken, ook een vervallene Karrawanſera.

'T is belachens waardig, dat zommigen verhalen van hunne handen in de wolken gewaſſen te hebben; wy zouden dit ter halver weg wel hebben konnen doen, had de lugt met wolken bezet geweeſt; maar in tegendeel wy hadden 't ſchoonſte weder, dat men zou konnen wenſchen. Ook hebben wy wel gebergte gezien, maar vierdepart zoo hoog als 't voornoemde, welker trappen by dui ſter weder met wolken bezet waren.

Den 15. dito na middernagt braken wy ten 2 uuren weder op, trokken over een klynen berg, dog heel elendig in 't afklimmen, zynde niet als gladde klip, en Key-ſteenen van ongemeene grootte. Wy moeſten van onze paarden aftreden, en klauterden met groot gevaar den berg, Cotal Haſani genaamd, af. Ontrent 10 uuren voor de middag quamen wy tot Moeſoer, en namen ons verblyf in tenten Moeſoer.
by een beek, of rievier, daar een koſtelyke plantagie van Dadels, Limoenen, Orangien, en andere vrugt-boomen ſtond.

Hier is een zobere Karrawanſera. Wy hadden de eer, om zyn Ed: geluk te wenſchen met 't intreden van het 2. jaar van zyn Ed: jongſte zoon Jonker Johan van Leenen de Jongen; waar over wy met een goeden dronk Sek wierden vereerd, die ons wonder wel quam: want men alhier voor geld niets te koop kon krygen, en waren zeer vermoeid.

Den 16. dito 's morgens ten 2 uuren zaten wy weder op, hadden een goeden weg, reeden voorby een Karrawanſera Teduba genaamd, en ſloegen ons neder in een vermakelyk groot dorp, Benaroe genaamd, alwaar zyn Ed: in 't huis van Benaroe.
den Calenter zyn verblyf nam, zynde een ſchoon gebouw. Hier ſtaat een ſchoone Karrawanſera, hadden op den weg veel tankken en verſcheide rievieren, dog ſlegt van water, en vernamen ook toen groote koude.

Dien zelven dag des avonds vertrokken wy weder, hadden een tamelyken weg, en quamen ontrent middernagt by een elendige Karrawanſera, genaamd Dera, hielden ons verblyf in tenten, en vonden alhier redelyk water. Ontrent ¼ myl van hier legt de Heer Joannes Keyts, gewezen Directeur van Perſien, begraven, gelyk in den optogt verhaald is, ook gaf zyn Ed: bevel, om een Tombe, hem ter eere, op te regten.

Den 17. dito reden wy over veel gebergte van kley en key-ſteenen, quamen in een ſchoone Valey, en trokken door 't Dorp
een groot dorp, Biries genaamd. In 't Biries.
inkomen zag men een vierkante gemetzelde pilaar ſtaan, zynde ontrent 7 voeten hoog, alwaar voor eenigen tyd een perzoon levendig is ingemetzeld. Hier ſtaat ook een cierlyke Piramide, zynde een grafſtede, daar onder een ſchoone kapel, met Tapyten belegd, is, in welke ook eenige lampen brandden, en werd daar dagelyks voor de verſtorvenen gebeden. Hier is een koſtelyke nieuwe Karrawanſera met veel overdekte water-tankken en putten. Regt voor de Karrawanſera

met

ſtaat een uitſtekende ſchoone verwelfde watertank, zynde wel 100 voeten over 't Kruis, en 300 voeten in 't rond. Dit is een van de opmerkens weerdigſte metzelwerken, die ik in Meden en Perſien heb gezien, hebbende 4 Koninklyke ruime poorten of ingangen om water te ſcheppen. Men heeft hier veel begraaf-ſteden en eenig geboomte. Wy hielden ons verblyt in een ander dorp,
't Dorp dehacoe. Dehacoe genaamd. Daar is een redelyke Karrawanſera benevens een oude vervallene; namen ons verblyf in een koſtelyk gebouw, over al met loſ-werk, gevogelte, en ſnakery geſchilderd, en verguld, den Calenter aldaar toebehoorende, die ons heerlyk onthaalde. Hy had te voren belaſt, dat niemand in 't dorp de waardye van een penning aan ons zou mogen verkoopen; alzoo hy zyn Ed: en zyn volk ten veelen wilde onthaalen. Digt aan 't voornoemde huis ſtaat een tombe, vry groot, daar veel groote Heeren, vrouwen en kinderen, in begraven leggen, welke graven met cierlyke uytgehouwe ſteenen bedekt zyn, alle zeer net na de Perſiſche wyze geſchikt: ook heeft men 'er daar nog veel andere; maar zoo pragtig niet.

Den 18. dito hadden wy weder de eer van zyn Ed: geluk te wenſchen op zyn Ed: 51. jaar; trokken dien zelven dag weer op reys, voorby een goede Karrawanſera, Pakoetel genaamd, reden weder over eenen ongemakkelyken berg van klip en Key-ſteenen, zagen van de hoogte vervaarlyke ſteile diepe afgronden, dat een yder dêe vreezen na om laag te zien. Van dien berg af zynde, quamen ons ontmoeten 5 Perſianen, komende van Lhaar zyn Ed: verwelkomen. Ontrent een vierendeel uurs van de ſtad quam de Wazier, of Land Voogd, met een groot gevolg ons te gemoet ryden, en, na een beleefde ontmoeting aan weder zyden, reden gezamentlyk na de ſtad, en zagen op 't Kaſteel een groote menigte lampen branden, 't welk zig zeer cierlyk in de hoogte vertoonde.
Lhaar. Zyn Ed: benevens zyn gevolg wierd daar heerlyk onthaald. Deze ſtad Lhaar legt op en tuſſchen het gebergte, is tamelyk bebouwd, en vertoond zig door 't geboomte zeer vermakelyk. Het Kaſteel legt op een berg, en is vry groot. De Wazier woond op een anderen berg in een treffelyk gebouw. Hier heeft men een uitnemende ſchoone Baſaar, of markt, met zeer nette gewelfzelen overdekt. Hier zyn ook veel Jooden.

Den 19. dito wierd zyn Ed: weder onthaald; dog daar geſchiedde een kleyn affront aan de lyfwagten met 't opbrengen der ſpyze, welke op ſtonden, en alles heten ſtaan, zonder iets te willen nuttigen. Alles ging zonder woorden of ſchelden toe, blyvende zy zoo al heen en weer wandelen. Dien zelven avond onthaalde de Wazier ons allen heerlyk in de verblyfplaats van zyn Ed: met koſtelyke toegemaakte ſpyze.

Den 20. dito liet zyn Ed: 't affront, aan de lyfwagten geſchied, den Wazier bekend maken, die aanſtonds de daders liet ſtraffen, en wel met zeer zware ſtraffen, en nieuwe bedrygingen daar nevens, zoo iemand de Europianen maar eenig misnoegen gaf.

's Avonds wierd zyn Ed: weder onthaald, en hadden zy beide een geruime tyd t'ſamenſpraak alleen, zonder by wezen van eenige grooten.

Onderwylen kreeg zyn Ed: geſchenken van veel perzoonen, als Paarden, Schaapen, Bokken, Fruiten, Roozewater, Limoenen-zap, Brandewyn &c. By zyn Ed: huis aan de regter zyde ſtaat een bequaam gebouw, welkers thuin met dadels, Limoen, Orangie, en veel andere vrugt-boomen beplant is. Deze twee plaatzen behooren de E. Maatſchappy toe, en zyn zeer vermakelyk.

Den 21. dito nam zyn Ed: de reize weder aan. De Wazier met een groot gevolg, alle pragtig gekleed, deden zyn Ed: uitgelei ontrent ½ uurs buiten de ſtad, rydende te zamen, en na een teeder afſcheid vertrok hy (Wazier) weder, en ging zyn Ed: weer in zyn Palankyn zitten. Wy trokken voorby de Karrawanſera's Baſiga, en Sargab, en bleven tot Pariaap, zagen veel dorpen en zaey-land, ook veel putten en ſchoone plantagien van dadelboomen. Deze Karrawanſera is goed; dog ſtaat zeer eenzaam, ook heeft men hier nog een zeer zobere Karrawanſera.

Den 22. dito vertrokken wy weder, namen onze reize na Samſamge, trokken voorby een Karrawanſera, Waſſelee genaamd, hadden ook een redelyke weg door verſcheide rievieren en verſcheidene vlaktens, met Salpeter, en wel zoodanig bedekt, dat het ſcheen of het ſneeuw was, daar benevens ook met eenig geboomte gelyk als zeven-boomen, daar 't zout als gecandalizeerd op de bladeren zat, 't geen zeldzaam te zien was. Ook zagen wy bergen als van ys, in ſchyn, t'eenemaal met Salpeter bedekt.

Alhier wierd onze Sergeant ziek. Men heeft hier 2 bequame Karrawanſera's en goed gemak; maar brak water. Wy vonden hier een looper van Gamron met brieven voor zyn Ed:, als ook andere.

Den 23. dito trokken wy voorby twee eenzame Manſels, ieder 2 Karrawanſera's

en water-tangen hebbende; d'eene Bahadini, en d'andere Sjek Sjek genaamd; reden over klippig gebergte, en zyn by een vermakelyk geboomte en dorp gekomen. Hier zyn 2 Karwanſera's, dog klein, en eenige tankken; dog ſlegt water. Deze Manſel werd Choeremoet genaamd.

Den 24. dito trokken wy voorby 3 Karrawanſera's, Ahaſimaal, Bascomakoe, en Sertang genaamd, hebbende elendige huis-veſting. Onzen Sergeant, met den Opper-meeſter voor uyt gereden zynde, vonden wy op de weg leggen, konnende wegens een zware koorts 't paard ryden niet verdragen. Wy namen ons verblyf tot Tanke Dalon, een tamelyke Karrawanſera, en twee huizingen, daar een rievier doorloopt, komende uyt het gebergte, en neemende haar einde door een anderen ſteilen klippigen berg in een ronde tank. Daar is een ſchoone Valey, en een dorp met plantagie van dadelboomen. Wy kregen hier goede melk, eyeren, en hoenderen, 't geen een goede ververſching voor ons was; maar hadden op onzen togt een elendigen weg vol key-ſteenen, en moeſten door veel rievieren, komende door het gebergte met groot gedruis. Wy trokken over een klippig gebergte, daar geen groente ontrent was. Het ſcheen te regt een woeſtyne, alzoo 't water brak was. Hier bleef de Sergeant met den onder-meeſter, alzoo hy wegens ingenomene artſenyen niet kon mede gaan.

Den 25. dito hadden wy een ſteenagtigen weg, over veel gebergte, en onder weeg veel doorn-boomen, en plantagien van dadel-boomen. Wy trokken voorby een kleine Karrawanſera, Jehoen genaamd. Digt hier by ſtonden verſcheide vee-hoeders-hutten, ook verſcheide tanken, en quamen tot Goerebaſirgan, zynde de naam van een groot Armeniſch Heer, die hier begraven legt by een groote vervallene tank; ook ſtond 'er nog eenig metzelwerk op zyn graf.

Hier is een tamelyke Karrawanſera; dog zyn Ed: nam zyn verblyf in zyn tent. Hier ſtaan wel eenige hutten; maar geen huizen.

Den 26. dito onze reyze vervorderende, gingen met ſtof-regen op zitten De weg was redelyk, met veel doornboomen bezet. Onder weeg kregen wy een ongemeene zware regen, met vervaarlyke donderſlagen en ſchrikkelyke blixem-ſtralen. 'T was verwonderens waardig om te zien, hoe 't water met een gedruis en groote kragt van 't ſteenig gebergte quam afloopen, 't welk in korte tyd in de laagte geheele rievieren in menigte voortbragt; 't geen ons al vry wat ongemak baarde. Wy trokken voorby een kleine Karrawanſera, daar eenige Benjaanen bleven. Wy namen ons verblyf tot Coriſtan, in een ſlegte Karrawanſera; dog waren verblyd dat wy onder 't dak quamen. Zyn Ed: liet aanſtonds zoo veel hout, als 'er te krygen was, in de Karrawanſera brengen; daar wy dapper aan 't ſtooken gingen, en die zig van ſterken drank voorzien hadden, dat quam hier byzonder wel te pas: want wy alle zoo verkleumd waren, dat wy byna niet van onze paarden konden komen, en hadden, op de aarde ſtaande, by na geen gevoelen in de beenen, en de laarzen vol water.

Daar by was 't redelyk koud, en waren ruim 5 uuren in een gedurige ſlagregen. Het gewaad, dat wy aan hadden, was na de Perſiſche wyze gemaakt, zynde ſpitſe gekatoeneerde rokken, van welke men licht denken kan, of 'er geen water in getrokken was, en zy waren niet weinig ongemakkelyk aan 't lyf, ieder na tyds gelegenheid zig een weinig verſchoond hebbende, ging by 't vuur zitten; dog geraakten meeſt alle aanſtonds, door vermoeidheid en geleden ongemak in ſlaap.

Den 27. dito 's morgens met zonneſchyn weer voort-gang makende, moeſten door veel kley, moeras en eenige rievieren, trokken voorby een Karrawanſera, Koereſſon genaamd, en quamen by een ſteene brug, die wel 50 bogen heeft, leggende over een ſnel-loopende rievier, daar veel dracy-wielen in zyn, in welke geen grond te vinden is, zoo dat man en paard daar in gerakende in een oogenblik weg-zinkt. Zyn Ed: liet door d'inwoonders aldaar de diepte pylen, en waar grond te bekomen was, bakens 'er langs heen zetten; 't geen geſchiede; om dat 'er twee van de boogen ingeſtort waren, en wy alzoo de zelve niet overtrekken konden. Zyn Ed: wierd van de Amaaks, dat is, Palankyn-dragers, zynde 12 in getal, in zyn Palankyn zittende overgedragen, die zy op hun ſchouderen voerden; 't geen niet zonder groot gevaar toeging. Wy quamen (door Gods genade) ook gelukkig over, dog moeſten de paarden 't meeſte gedeelte ſwemmen.

Onze bagagie, op muyl-ezelen geladen, kon daar niet door komen, namen aldaar Kameelen die de zelve overvoerden, en de muylen moeſten na-ſwemmen, 't geen een groot getalm gaf, en ons aldaar eenigen tyd ophield. Digt hier by reeden wy over een andre ſteene brug met key-ſteenen beſtraat, dog zoo lang niet, als de voornoemde, als mede door een kleinder rievier, en namen ons verblyf in een Karrawanſera, Getſie genaamd, en ontrent

trent een dorp gelegen, diens huizingen niet dan hutten waren. Alhier vonden wy, tot onze groote blydſchap, verſcheide Europianen, die, van Gamron komende, zyn Ed: quamen welkom hieten, namelyk de Heer Hoogkamer, Koopman, en opper-hoofd van de E. Compagnies handel tot Congo, Monſr. Prins, onder-Koopman en pakhuis meeſter, Sr. Van der Hoop, Fiscaal, benevens eenige aſſiſtenten. Wy zagen op de weg veel plantagie van Dadel-boomen, ook veel coloquint-appelen, als mede veel genees-kruiden. Alhier quamen ook zeer veel Benjanen.

Werden door verſcheide Europianen te gemoet gereden.

Den 28. dito trokken wy over een zeer moejelyk klippig en kleyagtig gebergte, alwaar een ſchoone nieuwe overdekte Tank op ſtaat, met ſlegt water voorzien; want men alhier 4 a 5 mylen in 't rond ſlegt water heeft. Wy quamen voorby twee vervalle Karrawanſera's Oneſoor genaamd, en ſloegen ons ter neder tot Bandali, niet weinig verheugd zynde, dat wy nu de Zee weer zagen, alzoo deze plaats op 't gebergte aan ſtrand legt.

Bandali.

Alhier vonden wy 't opper-hoofd van Gamron, Adriaan Verdonk, en twee lyf-wagten, die met Mevrouw 3 a 4 weken voor ons van Spahan vertrokken waren, namelyk, Pieter Duif, en Arend van Saanen, die ons een ververſching van een brandewyntje hadden mede gebragt. 'S middernagts quam de Sergeant met den onder-meeſter weer by ons, en was een weinig beter. Ook quamen alhier een ontelbaar getal Benjaanen zyn Ed: verwelkomen, rydende 2 benevens malkandren op Kameelen zittende op een plankje, dat op de Kameel vaſt gebonden is, op ſlaap-kuſſens met fyne witte ſloopen overtrokken, 't geen zeer zindelyk was.

Gamron.

Den 29. dito zyn wy na Bendar Abaaſi vertrokken, en tot Gamron (zynde de zelve ſtad, na Abaaz-Bandar Abaaſi genaamd) gekomen. Het inryden geſchiedde aldus:

Zyn Ed. intrede hier.

Voor uit gingen 4 hand-paarden met goude toomen; en koſtelyke geborduurde Schabrakken, en Sadels. Daar na de trompetter, even als by onze uittogt gekleed. Toen de lyfwagt, twee aan twee, als bevorens gezegt is, gekleed; en door den Sergeant geleid. Daar na 't paard van Staat uitſtekend koſtelyk uytgedoſt. Daar na de Tolk, toen alle de Sjatiers, twee aan twee te voet, met allerley coleur van vederen op 't hoofd, die zy cierlyk als bloemen weten te maken. Daar na zyn Ed: zittende weer op de merry, even eens als by onze optogt na Perſien opgecierd; Toen 't gevolg, twee aan twee in ordre, van de hoogſte rang af tot de laagſte, dat een groote menigte en lengte uitmaakte. Agter aan quamen de Benjaanen, en, na hen, al onze bagagie.

Digt aan Gamron komende, quam de Hertog of Chan met ettelyke 100 mannen zyn Ed: verwelkomen, en reeden t'zamen na de E. Maatſchappy's Logie onder 't losbranden van een menigte kanon-ſchoten, daar een groote hoop menſchen, van Perſianen, Armeniers, Benjaanen en andere, zich vertoonden, om deze intrede te zien. De Chan en zyn volk waren uitnemend koſtelyk gekleed. Zyn Ed: was in 't groen goud laken gekleed. Aan de Logie komende, namen de Chan en d'andere Heeren beleeid hun affcheid, en wierd zyn Ed: van Mevrouw en haar 2 dogters, gelyk ook van alle, die in de Logie beſcheiden waren, verwelkomt.

Werd van den Hertog ingehaald.

Den 30. ging zyn Ed: den Chan voor de genotene eer bedanken.

En heerlyk onthaald.

Den 4. December wierd zyn Ed: by den Chan Koninklyk met al zyn gevolg en lyfwagt, 's middags en 's avonds, onder 't los branden van veel kanon-ſchooten, onthaald; ook liet de Chan 's avonds veel vuurwerken aanſteken, en, rondom de plaats, daar zy zaten, een ontelbare menigte, ja duizenden van kleine ſteene lampen branden, 't welk zulk een ligt gaf, als of 't byna dag ware geweeſt.

Zyn Ed: onthaald zyn volk.

Den 9. dito gaf zyn Ed: aan al de Europianen een heerlyk onthaal, daar de gezondheden met koſtelyke Perſiaanſche wyn niet weinig omgingen.

En den Hertog zeer heerlyk. Naiban.

Den 22. dito onthaalde zyn Ed: den Chan, en eenige grooten, zeer treffelyk.

Den 27. dito vertrok zyn Ed: na Naiban, zynde ontrent een myl van Gamron, om daar wat eenzaam te zyn, en te beter uyt te ruſten.

De Waringan- of wortel-boom buyten Gamron.

Alhier ſtaat een boom, voor dezen by Mindelſlo en andren beſchreven. 'T is een wonder ſlag van een boom, en waardig om te bezien, zynde altyd met groene, groote, dikke en vaſte bladeren bedekt; zoo men 'er een af trekt, komt 'er zap uyt, als melk. De takken van den boom zyn al te maal wortel; welke boven van den top weer nederwaarts ſchieten, en veſten hun weer in de aarde, dat zig met een ontallyke menigte door lankheid van tyd heeft uitgebreid; ook heeft men groote moeite, om te weten, welke de eerſte ſtam is. Ik vertrouw, dat zig daar onder wel 400 man, en meer, voor den regen zouden konnen bergen, vermits hy zeer digt van bladeren is. Met regt mag hy een wonderboom genaamd werden: want ik noit diergelyken gezien heb. By dezen

boom is een Afgoden-Tempel, daar de Benjaanen hunnen dienſt doen. Zy hebben hier ook van hunne Prieſters, of Bramines, die 's morgens en 's avonds dienſt doen; dog zonder vergadering.

Hy gaat in een klein kamertje, en ontſteckt eenige ligten, dan gaat hy voor een altaar ſtaan, waar op eenige Afgoden, en vaandelkens, geplaatſt zyn, prevelende by zig zelven. Daar na trekt hy by een touwtje, waar op 't geluid van eenige klokjens gehoord werd, en dan weer van een alleen; 't geen ontrent een vierendeel uurs duurd. Daar na gaat hy lampen in eenige Pagoden of Tempelkens opſteken.

Onder dit getal is 'er een, waar in zy zeggen dat Adam en Eva begraven leggen. Ook is 'er een de voornoemde boom, waar uyt wy oordeelden, dat dit de hoofdſtam moeſt zyn, en nog een wat verder by van de linker hand af. Ook ſtaat hier een gemetzelde Olifant, heel plomp gefatzoeneerd, die mede een van hunne Afgoden is. Zy houden hier in deze Pagoden eenige Koebeeſten, die zy ook Goden noemen. Deze Bramines branden anders niet, als Koejen-miſt, welke in een beſloten plaats gedroogd, en bewaard werd. Zy hebben eenige onderſcheide dagen, dan komen de Benjaanen en de Prieſter met eenig geel goed, 't zy van Zaffraan, of iet anders gemengd, die maakt hun een ding in forme van een U regt voor 't hooſd boven de neus. Dat mogen zy niet afwaſſchen; maar houden dat 3, 4, en meer dagen zitten.

De Benjaanen beſchreven.

Ook was 'er nu ontrent een Feeſt by haar. Zy quamen alle in 't wit gekleed, met witte Tooken op. De Prieſter nam toen van die zelve geele verwe, en beſprengde alle hunne kleederen en Tooken, zoo dat zy daar uyt zagen, of zy alle bekakt waren. Dit kleed houden zy zoo lang aan, als 't Feeſt duurd; zynde 3 a 4 dagen.

Deze lieden dooden geen gedierten, wat 'et ook zou mogen zyn; eten ook niets, dat leven gehad heeft, maar behelpen zich met aard-vrugten, melk &c: deze voornoemde Bramine had zwart hair, wel 8 a 10 voeten lang, dat hy, even als de vrouwen dat doen, opwond; maar d'anderen zyn alle zeer kaal van hoofd geſchooren. 'T verdre, 't geen van hen te zeggen valt, vind men by andre ſchryveren overvloedig.

En iets van den berg Ararat aangehaald.

Benoorden dezen boom, ontrent 4 a 5 mylen, heeft men den berg Ararat, waar op Noach's arke geſtaan zou hebben. Ook zeggen zy, dat daar op nog eenige overblyfzelen zouden zyn. Het is een hooge lange berg. Van verre aan te zien, is 't zeer gevaarlyk 'er op te komen, hebbe ook niemand geſproken, die daar zou op geweeſt hebben; hoewel ik 'er verſcheiden na gevraagd heb.

A. 1692.

Den 1. January quam 't opper-hoofd met al de Logie-borſten zyn Ed: 't nieuw jaar wenſchen, en 's avonds ontrent 10 uuren quam Mevrouw met 6 palankyns, 1 met Mevrouw, 2 voor de dogters, 1 voor de jonge zoon, en 2 voor de ſlavinnen, alle met rood laken bedekt, heel ſtil en met weinig gevolg al hier op Naiban. Vorders is hier niet byzonders voorgevallen. Den 3. is de onder-Koopman Joan Baptiſta Pierard dezer wereld, na dat maar weinig dagen ziek geweeſt was, overleden, en den 4. na 's lands wyze begraven.

De dood van Pierard.

Den 14. dito quam, tot ons aller vreugd, 't ſchip Honſlaardyk op de Rheede; en quam de ſchipper Nicolaas Oolé 's nagts by zyn Ed:, alwaar (na 't ſcheen) zeer welkom was.

Komſt van ſchipper Oke-Oole met Honſlaardyk.

Den 20. dito 's morgens is zyn Ed: na Gamron vertrokken, hadden 's middags alle een heerlyke maaltyd, en wierd de Heer opper-Land-Voogd Willem van Outhoorn aldaar voorgeſteld onder 't los branden van 't Kanon, zoo aan boord als aan land. Hier zwaeiden de gezondheden als ſlof-regen. Ook waeyde van onze Logie de wimpel boven de vlag tot 's avonds toe; wanneer zyn Ed: weer na Naiban met zyn gevolg by hem vertrok; maar hadden alle werk om de paarden te beſtieren. Eenige, die al te vaſten ſlaapdrank ingenomen hadden, moeſten agter blyven.

De nieuwe opper-Land-Voogd van Indien, de Heer van Outhoorn voorgeſteld.

Den 10. February is de huisvrouw van de Heer Verdonk, genaamd Eva Bulſtraten, na dat zy 3 a 4 dagen te voren van een vrugt van 8 maanden verloſt was, overleden, en den 11. dito begraven.

Dood van Juffr. Verdonk.

Hy gaf een dood-maal voor al de Europianen, en overvloedig wyn; weshalven 't beter een vreugde-dan een dood-maal geleek; dog 's lands wyze, 's lands eere. Ondertuſſchen quam zyn Ed: met zyn huis-genooten weer op Gamron, en was geneigd een togtje na Congo te doen, waar toe alles vaardig gemaakt was; dog de reize wierd geſtaakt, vermits de Heer Hoogkamer die moeite op zig nam.

Den 13. Maart gaf zyn Ed: een treffelyk afſcheids-maal aan al de Europianen, drinkende onze behouden reize.

Vertrek van zyn Ed:

Den 16. is Mevrouw met de 2 dogters, 't zoontje, benevens de ſlaven en ſlavinnen, 's morgens vroeg aan boord gekomen, en zyn Ed: tegen de middag, waar op aan boord en aan land 't kanon geloſt, en dapper gegaſtereerd is. 's Avonds ging 't Opper-hoofd, de Fiscaal, de Raads-perzoon, en de Logie-borſten na land met een Inlands of Arabiſch vaartuig,

zynde de zelve, zonder ſpykers of bouten, maar aan een genaeid, en was 't laatſte adieu met 9 Kanon-ſchoten.

Den 17. dito 's morgens ligtten wy ons anker, liepen voorby Oamus, een Eiland voor dezen wegens de peerl-viſſchery, en bank aldaar, zeer beroemd, dog die is voor eenigen tyd vergeven geweeſt, hoewel men zegt, dat zy weer begind aan te groejen. Wy lieten agter ons de Eilanden Lareek, en Kismis, en liepen zoo voort in de Golf.

Gamron is een onaanzienlyke plaats, redelyk groot; maar de meeſte zyn vervallene gebouwen Alderhande levensmiddelen zyn daar wel te bekomen, ook heeft men hier ſchoone viſch, van allerlei zoort, verſche en gezoute.

Verſcheide Logien hier.

'T is weinig, of niet, verzien van geboomte, en de huizen zyn alle van kley opgehaald. Hier ſtaan 3 Logien aan ſtrand, een Hollandſche, Engelſche, en Franſche, naaſt een; dog daar is een nauw ſtraatje tuſſchen de Hollandſche, en de Engelſche. De Franſchen hadden, wegens den Oorlog, de hunne verlaten, en woonde derhalven daar in een Barvoeter Monnik, die voor de Portugeeſche Chriſtenen dienſt dêe; dog hy dronk meer, dan hy ſtudeerde.

Ten Noord-Ooſten; een weinig van Gamron, by 't kerkhof, ſtaat de Tombe van de Heer Cazembrood, zynde 6 pylaren, daar een rond gewelf op ruſt, en ontrent 4 voeten hoog, zonder eenig cieraad. Deze Heer is Buiten-gemeen Raad van Indiën, Directeur in Perſien, en de ſchrik der Perſianen in zyn leven geweeſt, waar af 't Eiland Kismis nog lange het gevoelen hebben zal. Den 26. dito zagen wy en liepen voorby Maskate, en geraakten met een ſterke koelte in Zee. Maskate. Malabarſche Kuſt Cananor Cotsjien. Den 14. April zagen wy de Malabaarſche Kuſt, en 3 Engelſche ſchepen, die dapper ter eere van ons ſchoten, en bedankt wierden. Den 15. dito quamen voor Cananor, alwaar 't ſchip de ſtandvaſtigheid lag, om peper te laden. Den 19. dito lieten wy ons anker voor Coetsjien vallen, vonden daar de ſchepen Cortegene, de Helder, en Bovencarſpel.

'S namiddags quam de Commandeur van Dielen met de tweede ſtem, en hunne vrouwen aan boord; dog, na een kort onderhoud, en 't drinken van eenige gezondheden, nam zyn Ed: weer afſcheid, ligtende ons ankers, en gingen onder 't los branden van 't Kanon weer 't zeyl.

Wy liepen voorby de Caap Comoryn, en quamen op Puntogale, daar zyn Ed. wel ontfangen wierd, zoo met verwelkoming, en eer ſchooten van de Soldaten, als van 't Kanon rondom de Veſting. Punto Gale.

Aldaar wierd zyn Ed: zoon, den 15. November 1690. in Spahan geboren, den 29. April 1692. gedoopt, en Johan genaamd. Na weinig dagen verblyf vertrokken wy weer van daar, lieten daar 't ſchip Dregterland, zynde 't ſchip, waar op de Heer Commiſſaris van Rheede geſtorven is, met nog vier and'ren in de baey, daar weer dapper met Kanon geſchoten wierd.

De Bevel-hebber van Gale, de Heer van der Heiden, de tweede Stem, en anderen, deden zyn Ed: uitgeley tot buiten de Baey, en zyn alzoo na verloop van tyd den 9. Juny op de Rheede van Batavia gekomen. Zyn Ed: komſt op Batavia.

Schoon de Heer van Leenen, onze Gezant by Sjah Soleiman tot 1692. in Perſien gebleven, en van hem zulk een gunſtig en voordeelig verdrag gemaakt was, dat wy nu een tyd lang ruſt ſcheenen te zullen genieten, hebben de gevolgen ons nogtans het tegendeel getoond, en klaar aangewezen, dat de liſtige Perſiaanen zelf in Bieſen knoopen tot hun voordeel wiſten te vinden, gelyk wy in 't vervolg zullen zien.

ACHSTE HOOFD-STUK.

DE Heer Verdonk 1690. *Directeur gemaakt. En door den* Heer Berganje *vervangen. Groot verſchil tuſſchen deze twee Heeren. De* Heer Hoog-kamer *zyne gelukkige regeering. Wat het verdrag*, 1694. *in hield. De* Heer Wicchelman *Directeur* 1701. *En wat hy medebragt. De* Heer Hoog-kamer 1701. *als Gezant na Perſien aangeſteld. Wat zoorten van Zyde men hier heeft. Waarom de Koning de beloofde Zyde niet leveren kon. Waar op van Batavia laſt quam, om een nieuw verdrag te maken.*

De Heer Verdonk 1690. Directeur gemaakt.

VOor af moeten wy hier tuſſchen voegen, dat de Heer Adriaan Verdonk door haar Edelheden 1690, in de plaats van de Heer Keyts (die den 19. Mey 1690. op de reize na Spahan ſtierf) tot Directeur van Perſien aangeſteld is.

Het jaar daar aan 1693. vonden haar Edelheden goed, alzoo hier weer geſchillen uyt het qualyk vertaalen van eenige Perſiaanze woorden gerezen waren, om den Taalkundigen Heer Herbert de Jager, en den Heer Lycogton, als tweede in de

missie, in de maand November na Persien te zenden, om de dubbelzinnigheden in de Verdrags-brieven, die men de Heer Cunaus en meer anderen, niet taalkundig zynde, in de hand geduwd had, voor te komen.

Hy was 'er om diergelyke reden ook 1684. na toe geweest, 1688. pas te rug gekomen, vertrok 'er den 29. November 1693. weder na toe, en heeft toen alles in korten tyd daar zoodanig te rechte gebragt, dat de Persiaanen, en wy by 't nieuw verdrag wegens de Zyde van 1694. (waar van wy hier na breeder spreken) volkomen genoegen hadden. A°. 1695 wilde de Athemad Daulet de Zyde tegen 46 Thomans betaald hebben; dog na 't verdrag 1694. gemaakt, wierd 1695. de eerste Leverantie gedaan; maar in de volgende jaaren, alzoo 'er schaarsheid van Zyde was, niet.

En door de Heer Berganje vervangen.

Na den Heer Verdonk volgde de Heer Alexander Bergaanje (op wat jaar, is my onbekend) die hier 1697, na in de tyd van zyne Regeering niet dan tegenspoed gehad te hebben, overleden is daar het de Heer Verdonk in allen deelen gedurende zyne Regeering zeer voorspoedig gegaan had.

Groot verschil tusschen deze twee Heeren.

De Heer Hoog-kamers gelukkige regeering.

De Heer Berganje wierd 1698. door de Heer Directeur, Jacob Hoog-kamer vervangen; die gelegenheid uyt vond, om de goederen, die in twee jaaren aan een onder Berganje in de pakhuizen waren blyven leggen, en al zeer veel bedroegen, gelukkig aan de man te helpen.

Diergelyken voorspoed zou deze Heer ook 1699. gehad hebben, zoo de Sjiraasche Koopman, Hhadji Nebi dit niet gestremt had. Daar op volgde 1700. een stilstand van handel, al 't welk hy 't jaar daar aan, met de goederen den 10. Maart 1701. na Spahan te zenden, dacht goed te maken, gelyk nog eindelyk, niet tegenstaande al 't woelen van Hhadji Nebi, by een nieuw verdrag, dat toen gemaakt wierd, geschiedde.

In de twee eerste jaaren van zyn bestier schokte het zoo, als wy zeyden, nog al henen; maar 1700. rezen 'er weer onluften, aangezien de Persiaanen hunne Zyde, op voorgeven, dat zy 'er schaars was, inhielden; hoewel zy verscheide partyen over Aleppo, en Moscovien, hadden weten weg te krygen.

Verdrag 1694.

Het laatste verdrag, 1694. met ons gemaakt, hield in, dat de Koning ons 300 Carga's Zyde, tegen 44 Thomans ieder, leveren zou; dog Sjah Hossein, die nu regeerde, zeide dit onvermogens te zyn, alzoo 'er in de landen, daar de Zyde aangeteeld wierd, te veel menschen gestorven waren.

Haar Edelheden; kennis hier af bekomen hebbende, vonden goed den Heer Magnus Wichelman, Bevel-hebber van Coetsjien, 1701. in de plaats van de Heer Hoog-kamer tot Directeur van Persien aan te stellen, die daar op den 17. Mey met zyn huis-gezin hier verscheen, en den 31. wierd voorgesteld, brengende deze goederen mede:

De Heer Wichelman Directeur 1701.

300 Baalen Caneel.
8 ½pd. Caneel-olie.
300 dito Ceylonse Cardamom; 3 tot Monsters.
1013 dito Gom Kekkenemale.
4 Olifanten met hare tanden, die beliepen. 7593-5-8.

De Heer Hoog-kamer 1701. Gezant na Persien.

De Heer Hoog-kamer ondertusschen wierd 1701. door haar Edelheden als Gezant aan Sjah Hossein, Koning van Persien, om de gerezene geschillen ter neder te leggen, gezonden.

Wat Zyde men hier heeft.

Daar zyn in Persien, of tot Spahan, 2 zoorten van Zyde bekend, Ibtiai, of Selemi, die de 3 zoorten Serbafi, Ketgoda Pessent, en Gerwani in zich besluit. Deze Zyde, in zich zelven zoo goed niet, als wel de Bengaalze, valt meest in de Land-Voogdyen van Gilan, en Masanderan; hoewel zy meest onder de naamen van Ibtiai en Selemi bekend is.

Waarom de Koning niet leveren kon.

De Selemi nu, op voorgeven van sterfte, den Koning (diens thiende zy is) ontrokken zynde, dee ook de andre, en aldus ook het verdrag van 1694. van zelf vervallen, gelyk 'er ook, onder dat voorgeven van schaarsheid van Zyde, na 1695. geen Zyde meer geleverd wierd; weshalven men, alzoo de Persiaanen 1700. verzoek deden, om een nieuw verdrag te maken, ook goed vond den Heer Hoog-kamer als Gezant derwaards te zenden, om te zien, op wat wyze hy den Zyde-handel aldaar zou konnen herstellen.

Wat de Heer Hoog-kamer 1700. daar op dede.

Deze Heer 1700. door de Persiaanen tot verscheide onredelyke zaaken geperst, en door den Sjahbandaar gedreigd zynde, dat, zoo wy aan den Koning in de jaaren, dat 'er geen Zyde ingehandeld, en egter andre handel gedreven was, geen geschenk gaven, het met den ganschen handel hier ten einde loopen. zoude, moest van twee quaden het beste kiezen; en besloot daar op den 19. Julii, om een somme van 1200 Thomans of 51000 gl: aan verscheide goederen uytkoops, en vry hoog te leveren, niits dat de Koning dan in dat jaar 200 Carga's Zyde, tegen 44 Thomans uytkeeren zoude.

Ten anderen vond hy ook goed, voor de jaaren van handel, en in welke wy geen

geen Zyde ontfangen hadden, de 2 ſchepen van 50 a 56000 gl: of 3000 Thomas in gelde aan den Koning te vereeren.

Ten derden beloofde hy ook aan den Athemad Daulet voor 't verzorgen van de Regam, of Koninklyken Brief, en de verdre vryheden, daar toe behoorende, 300 Thomans, of 12750 gl: te zullen geven; waar op dan 't nieuwe verdrag ten deelen geſloten wierd.

Daar op nu quam den 19. September met 't ſchip Oeſtgeeſt van Batavia ook volſlagen ordre, om een nieuw verdrag, zoo men het oude niet kon ſtaande houden, aan te gaan.

NEGENDE HOOFD-STUK.

DE Heer Hoog-kamer vertrekt als Gezant 1701. Bedienden, tot dit Gezantſchap. Beleefdheid van den Engelzen Directeur, en van den Hertog van Gamron. *Lyſt van vryhouding voor ieder bediende van zyn Ed: getal der peerden en muyl-ezels, die voor zyn Ed: beſteld wierden. Verdre dag-Lyſt van 't voorgevallene. Komt te* Bandali. *in* Getje. *in* Coriſtan. *Wierd daar door den Stokdrager des Hertogs van* Lhaar *verwelkomt. Ontmoetingen onder weeg. Eere zyn Ed: tot* Lhaar *aangedaan. Zyn Ed: tegen bezoek by den Hertog, en andren. Zyn Eds: vertrek van* Lhaar, *en komſt in deze en gene plaatzen. De berg* Hoſſein *zeer gevaarlyk. Verdre ontmoetingen. Komſt te* Sjiraas. Joſef Bufkens *hier wynmaker van ons. Zyn Ed: vertrek van* Sjiraas. Jesdegas. Baagoesjaron, *'s Konings thuin, daar zyn Ed: verwelkomt wierd. Zyn Ed: werd van veel grooten verwelkomt, en beſchonken. Zyn Ed: beſluyt met zynen Raad, om de geſchenken over te geven. Zyn Ed: werd met zyn gevolg opgehaald. De geſchenken voor de Koning gebragt. Zyn onthaal daar. Neemt afſcheid van de Koning. Zyn Ed: antwoord den* Baſſa van Baſſora *op zyn brief zeer beleefd. Zyn Ed: bezoekt den* Athemad Daulet, *en zyn onthaal daar. Zyn Ed: bezoekt den Engelzen Agent.*

De Heer Hoonkamers vertrek als Gezant 1701.

WAnneer nu de tyd quam, dat de Heer Hoog-kamer als Gezant der E. Maatſchappy aan den Koning van Perſien vertrekken zou, heeft hy zich den laatſten Maart 1701. van Gamron op de reize begeven.

Hy wierd door Janneſyn (by ziekte van zynen Heer) door de kooplieden van Hairen, Damaſſen, en den onder-Koopman de Later, mitsgaders een menigte van kykers op den weg van Gamron uytgeleid, met Caweh, Roozewater, drooge Fruiten, en Caljang of Tabak onthaald, en hem ook door de Engelzen, by 't trekken voorby hunne Logie, met zyn Ed: zegen op zyne reize te wenſchen, en hunnen dienſt aan te bieden, na tyds gelegenheid veel eere bewezen.

Bedienden tot dit Gezantſchap.

De Bedienden, tot dit zyn Gazantſchap behoorende, waren deze:

De Koopman, Theodorus Zas.
De onder-Koopman, Willem Bakker, Jacobſſoon.
De opper-Meeſter, Thomas Roscia.
De Boekhouder, Samuel Koopagroen.
De Tolk; Marcus Verryn.
De Aſſiſtent, Karolus Weyns.
De jonge Aſſiſtent, Jan van Weelt.
De onder-Meeſter Nicolaas van Dorſten.
De Moorze ſchryver, Mamoetſia.
Twaalf Soldaaten.
Twee Oppaſſers.
Een Sergeant.
Een Corporaal, en
Een verdre Treyn van Inlandze Dienaars.

Den eerſten dag vertrok zyn Ed: van Tempeltie.

Beleefdheid van den Engelzen Directeur en van den Hertog van Gamron.

Den 1. April quam 't Engels opper-hoofd tot Gamron, Mr. Bouman, afſcheid van zyn Ed: nemen, en bood zyn Ed: aan, hem tot Bandali uytgeley te doen: dat zyn Ed: met veel beleefdheid afſloeg.

De Hertog Ewas Chan zond zyn Ed: eenige Bandeezen met zuiker, en liet na zyn Ed: gezondheid vragen, waar voor zyn Ed: den Hertog bedanken, en aan den brenger 100 Mamoedi's (a 8 ſtuivers ieder) geven dede.

Den 2. dito, quam de zieke Hertog zelfs nog afſcheid van zyn Ed: nemen, belaſtende aan eenen Beit Aali Beek, als Mehemandar uyt des Konings naam den Heer Gezant te vergezelſchappen, en op alles, 't geen by zyn Ed: komſt tot Lhaar, en Sjiraas, noodig was; dog goede zorg te dragen.

Als mede, dat hy met den eerſten dag na zyn Ed: vertrek van Tempeltie aan den Dispenſier van zyn Ed: dagelyks (volgens een overhandigde Lyſt wegens zyne vry-houding gedurende dezen optocht) 386 ½ Mamoedis geven zoude.

'S namiddags quam ook de Sjahbandaar (of Tollenaar) en zyn zoon, zyn Ed:

Ed: begroeten, en hem veel heil op zyne reize wenſchen.

Lyſt van vry-houding voor ieder bediende van zyn Ed:

De Lyſt van zyn Ed: vry-houding op de reize van 's Konings wegen, was deze:

	Mamoedi's daags.
Voor 17 Dienaars van den Heer Gezant.	61—6—
Voor zyn Tweede, 3 Dienaars.	10—15—
Den Geheimſchryver, 2 dito.	8—10—
Den Diſpenſier, 2 dito.	7—10—
Twee Meeſters, 2 dito.	12—10—
Twee Aſſiſtenten, 2 dito.	12—10—
Een Sergeant, 1 dito.	5—5—
Twee Corporaals, 1 dito.	7—5—
15 Soldaten, 2 dito.	32—10—
Een Tolk, 2 dito.	6—10—
Een ſchryver, 6 dito.	6—10—
Twee Stok-dragers, 1 dito.	6—5—
Een Miragoor,	3—5—
Drie Valkeniers,	4—10—
Vyf Sjoeloedaars.	7—0—
Een Portier.	1—10—
Thien Saraſſen.	12—10—
Twee Marchaldaars.	2—10—
25 Loopers.	32—0—
9 Megters, of peerde-knegts.	12—0—
8 dito Knegts.	8—0—
2 Waterhaalders.	2—0—
1 Hond-oppaſſer.	1—5—
	263—16.

Daarenboven wierd zyn Ed: ook voor zich zelven, en voor zyne bedienden, van deze navolgende peerden, en Muylen, voorzien:

Peerden, en muyl-Ezels, voor zyn Ed: beſteld.

Voor zyn Ed:	1 om zelf te bereiden.
dito hand-peerden.	5
voor de Trekkers.	5
voor de Jagtans Matraſſen kaſſen, &c:	16
	27
Den Vezier.	4
Den Geheim-ſchryver.	3
Den Dispenſier.	3
Twee Meeſters.	5
Twee Aſſiſtenten.	5
Een Sergeant.	2
Twee Corporaals.	4
Vyfthien Soldaaten.	22
Een Tolk.	4
Een Moors ſchryver.	3
Twee Stok-dragers.	3
Een Miragoor.	2
Drie Valkeniers.	4
Twee kleer-of Kiſt-bewaarders.	3
Vier pyl-en boog &c: wapen-dragers.	6
Vier Tafel-dekkers, Een Portier, Drie Speelers.	12
Twee Marchaldaars, Twee waterdragers	4
Farasgoone met hunne goederen.	20
Voor de Peerde goederen in de ſtal.	10
Koks goed.	8
161 peerden, of muil-ezels à 14 ps. koſt geld voor ieder peerd, of muyl Ezel. Komt daags. Mamoedis	112—14—
Voor koſt der volken en honden.	10—0
	122—14—
Met het toegeſtane voor de bedienden.	263—16—0
Te zamen	386—10—0

Den 3 dito kreeg zyn Ed: van den Sjah bandâr, Mirzah Zadek, drooge Tafel fruiten. Dag-lyſt van 't voorgevallene.

Den 5. dito floot zyn Ed: zeker beſluit van koopmanſchap in 't Moors Tempeltje Chacheder op ſtrand ten weſten van Gamron.

Den 9. dito gaf zyn Ed: aan den Sjah-bandar een antwoord-ſchrift op de twee Regams des Konings, waar by zyn Ed: gelaſt was de voorhenen aangegane voorwaarden van de 3000 Thomans voor de jaaren van geen Zyde Levantie, en 1200 Thomans voor ieder jaar, dat de E. Maatſchappy hier in 't Ryk bleef handelen, te innen; zeggende nu zelf met den Koning over deze zaak te zullen ſpreken.

Den 7. Namiddernacht, ten 4 uuren brak hy op, en quam in de Carrawanſera tot Bandali ten half zeven, tot welke plaats toe zyn Ed: door den koopman van Hairen, en den onder-koopman de Later, uytgelei gedaan wierd, nemende de zelve, daar van zyn Ed. afſcheid. Komt te Bandali.

Den 8. dito quam hy ten half zes in Getje in de ruſt-plaats, van welke Carrawanſera Bandali 5 mylen afgelegen is. In Getje.

Den 9. dito reisde zyn Ed. na middernacht van hier pas 3 mylen verre, quam aan de Coriſtanze rievier, was met de overtogt, wegens de zware afwatering, een half uur bezig, trok daar op verder na Coriſtan, daar zyn Ed. met het opgaan der zonne aanquam. In Coriſtan.

Hy wierd aldaar door de faezoenlykſte ingezetenen verwelkomt, ingewacht, en na zyne intrede nogmaals door een ſtok-drager van den Hertog van Lhaar, Mahhm'ud Moemien, verwelkomt. Werd door een Stok-drager des Hertogs van Lhaar verwelkomt.

Den 10. dito. Na middernacht vertrok zyn Ed. weder, en quam na zons opgang aan de ruſt plaats Goerbaſeregoen.

Den 11. dito. Ten 2 uuren 's nachts weder vertrokken zynde, quam zyn Ed.

een

een uur na zons opgang aan de ruſt-plaats Bonko Bonpaan, zynde 1 myl verder, dan Gioen.

Den 12. dito vertrok zyn Ed: weder op 't vorige uur des nachts, trok voorby Tangadoelon, quam ontrent half negen in Goermoet, wierd door den Calenter, die van zyn peerd afſtapte, en van eenige door hem in ordre geſtelde Soldaaten, zeer Hoflyk ontfangen, tot aan zyne ruſtplaats geleid onder 't ſpelen op Tammelyntjes (of trommelkens) en op Schalmeyen.

Den 13. dito vertrok zyn Ed:, als vorens, en quam met zons opgang in de Karrawanſera Baderie, alwaar, kort na onze ruſt, de broeder van den Hertog van Lhaar met eenige Soldaaten verſcheen, om zyn Ed: uyt zyn Broeders naam (gelyk hy zelf des namiddags dede) te verwelkomen.

Den 14. dito quam zyn Ed:, op 't 't zelve uur des 's nagts vertrokken zynde, met den dag in het dorp Disgirt, tot welke plaats de broeder des Hertogs zyn Ed: geleidde.

Den 15. dito quam zyn Ed: na 3½ myl rydens in de Karrawanſera Paſteparioux, kreeg een brief, met eenige groente, van den Hertog van Lhaar, met verzoek, om zyn Intrede ten 3 uuren na zons opgang (alzoo dat een gelukkig uur was) in Lhaar te doen.

Den 16. dito na middernacht vertrokken zynde, quam zyn Ed: met den dag in 't dorp Kenneroen; ſtapte, na wat uytgeruſt te hebben, weer te peerd, en wierd, na een weinig rydens, gedurig door des Hertogs broeder vergezelſchapt; dog kort daar aan quam de Hertog van Lhaar zyn Ed: zelf begroeten, en verzoeken zyn reize na de ſtad voort te zetten, by welke inhaling van den Hertog met zyn ſtatelyk gevolg 'er gedurig door Basdragende Kameelen geſchoten, by poozen gebazuind, en van de berg-Veſtingen op hun beurt ook het kanon geloſt, 't geen door in ordre geſchaarde Soldaaten met hunne vyer-roers geſtadig beantwoord wierd, en zoo lang duurde, tot dat zyn Ed: aan zyne verblyf-plaats in de ſtad gekomen was, daar zyn Ed:, en de Hertog, afſtapten; en zich met een kop Caweh, Roozewater &c: wat verquikten, ſprekende te zamen van deze en gene zaaken; waar na de Hertog zyn affcheid van zyn Ed: nam.

Eere zyn Ed:, tot Lhaar, aangedaan.

Den 17. dito ging zyn Ed: met de Heeren Zas, Bakker, Mr. Roſcia en Koop a Groen het tegen-bezoek by den Hertog afleggen, en wierd, ontrent zyn Paleis gekomen zynde, met eenige kanonſchooten verwellekomt, in 't zitten, aan de hooger, of rechter-hand gezet, met Caweh, Roozewater, en drooge Tafelfruiten onthaald; waar na zyn Ed:, affcheid genomen hebbende, met de zynen weder na huis vertrokken is, hoorende ondertuſſchen verſcheide kanon-ſchooten tot zyner eere doen.

Zyn Ed. Tegenbezoek by den Hertog, en andre.

Des namiddags deed zyn Ed: diergeiyken weder-bezoek by den Calenter van Lhaar, Mirzah Reſa, die zyn Ed: den 16. was komen verwelkomen.

Den 18. dito 's morgens wierd zyn Ed: van de twee broeders des Hertogs bezogt, en even 'er na, en ook na de middag quamen de zelve weder, om zyn Ed: de eerſte maal een zwart paard, en de tweede maal 'er nog een, nevens eenige Zyde en zilvre ſtoffen, te ſchenken. Zyn Ed: deed aan de dragers 500 Mamoedi's, en aan eenige andre een minder geſchenk geven.

Den 19. dito wierd zyn Ed: van den den Hertog, en van zyn groot gevolg, veel heil op de reize gewenſcht. Deze Heer zat, met zyn gezelſchap, ontrent een uurtje by zyn Ed:, en vertrok toen weder.

Den 20. dito ten 2 uuren des 's nagts uyt Lhaar vertrokken zynde: quam zyn Ed: ten 7 uuren in het dorp Dehikoe, alwaar hy door den Calenter, en eenige ingezetenen, buiten 't dorp verwelkomt, en tot aan zyne verblyf-plaats vergezeld wierd.

Zyn Ed vertrek van Lhaar, en komſt in deze en gene plaatzen.

Den 21. dito op 't vorige uur verreisde hy weder, en quam met den dag in Beries; alwaar zyn Ed: van den Calenter (of Borgemeeſter) en meer andren, onder 't ſlaan van de Nagara verwelkomt, en tot aan dito Karrawanſera geleid wierd.

Den 22. dito vertrok zyn Ed: op het gewoon uur te peerd, en quam ontrent 7 uuren in 't dorp Benaroe, alwaar zyn Ed: weder door den Calenter verwellekomt wierd.

Den 23. dito verreisde zyn Ed: ten 2 uuren 's nachts, en quam met den dag in Dedombe, alwaar zyn Ed: door den Borgemeeſter, onder 't loſſen der ſnaphaanen verwelkomt, ruim een vierendeel myls van te voren, eer hy nog ontrent de Karrawaanſera quam, ingehaald, en tot aan de zelve geleid wierd.

Den 24. dito vertrok zyn Ed,: gelyk bevorens des nachts, en quam, na 3 uuren rydens aan de Karrawanſera Moſetis.

Den 25. dito 's morgens met zons opgang quam zyn Ed:, ¾ myl gereden hebbende, aan den berg Hoſſenni, den welken zyn Ed: met zyn gevolg te voet opgaan moeſt, alzoo het te peerd niet, dan met het uiterſte gevaar, te doen was; en quam, na nog 2 mylen verder geraakt te zyn, in de Karrawaanſera Satalk.

Den berg Hoſſenni.

Den 26. dito hielden, wegens gebrek van ſtroo, halte.

Den 27. dito verreisde zyn Ed: op 't gewoon uur, geraakte ten 8 uuren over het gevaarlyk gebergte aldaar; dog zy moeſten zomtyds van hunne peerden afſtappen.

Verdre ontmoetingen.

Drie broeders van den Hertog van Lhaar, die te Jaroon woonden, quamen zyn Ed: wel een halve myl van die plaats inhaalen, geleidden zyn Ed: tot het Moors Tempeltje Sjaſada Hoſſein, en beſchonken hem met eenige mondkoſt.

Den 28. dito vertrok zyn Ed: weer met den dag, en quam na 1 myl rydens, in Bagar-Abad, alwaar hy in een van des Hertogs thuinen zyn verblyf nam. Hy wierd van des zelfs drie broeders daar bezogt, die zyn Ed: zeer beleefd onthaalde, waar na zy weder vertrokken.

Den 29. dito quamen zy weer, en toen vereerde zyn Ed: aan den oudſten, Selembeek genaamd, 20 pd. Kaneel, 20 pd. Nagelen, 36 pd. peper, 6 ellen laken, te weten 3 ellen rood, en 3 ellen groen dito.

Den 30. dito na middernacht verreisde zyn Ed:, en quam, na 5 mylen rydens, in de Karrawaanſera Mogagzoekte.

Den 1 Mey ter middernacht weder voortgetrokken zynde, quam zyn Ed: na zons opgang in de ruſt-plaats Asmonger; alwaar een halve myl van de Karrawanſera de Calenter, een Konings ſlaaf, en alle de voornaamſte Ketgodas van de omleggende dorpen, en wel 60 boeren met Snaphaanen, in vier vaandels verdeeld, klaar ſtonden: om zyn Ed: in te wagten, en onder 't geluid van Tammelyntjes en Schalmeyen tot aan zyne ruſt-plaats te geleiden.

Den 2. dito verreisde zyn Ed: tuſſchen 1 en 2 uuren, en quam met den morgen ontrent 8 uuren in de Karrawaanſara Para.

Den 3. dito quam zyn Ed: na zons opgang in de Karrawaanſera Moſefarie, wierd een vierendeel myls van te voren door eenige boeren met Snaphaanen, en van de aanzienelykſte aldaar, onder 't ſlaan van de Nagara verwellekomt, en tot in de Manſel (dat my toeſchynd de ruſt-plaats te zyn, dog dat de Heer de Bruin fol. 338. een dag-reis vertaald; maar welke vertaling hier niet op ſlaan kan) geleid.

Den 4. dito quam zyn Ed: met den dag na 7 mylen rydens, in de Karrawaanſera Baba Hhadji, en quam de eerſte Geheim-ſchryver van den Vizier van Sjiraas zyn Ed: uyt naam van zyn meeſter groeten, en vragen hoe zyn Ed: wilde ingehaald zyn; waar op zyn Ed: antwoordde, dat hy van voornemen was, om op vrydag na de middag den 6. dito de ſtad te naderen; dog dat hy zyne vrienden door geen toeſtel eenig ongemak toebrengen zou, verzoekende, voor zoo verre het verdere aanging, dat men maar de gewoonte, en 's Konings ordre, volgen zou.

Den 5. dito ging zyn Ed: ten 3 uuren 's nagts te peerd zitten, en na dat hy 2 mylen verre gereden had, quam de Calenter van 't dorp Oſiwaar met wel 200 gewapende en ongewapende onderdaanen in twee hoopen zyn Ed: verwelkomen, dat 's namiddags nog veel andere deden, onder welke ook de vermaarde koopman van Sjiraas, Hhadji Nebi, was.

Komſt te Sjiraas.

Den 6. dito wierd zyn Ed: door eenige Armeniers bezogt, door hen met eenige tafel-vrugten beſchonken, en 's namiddags door den eerſten ſchryver des Viziers verzogt, om op te zitten, weshalven zyn Ed: na Sjiraas vertrok, alwaar de Vizier Mirzah Caſem, ruim een halve myl van de ſtad, onder een toevloed van wel 5000 menſchen, zyn Ed: zeer ſtatelyk quam verwelkomen: en zyn Ed: verder zoo na de ſtad, als mede na 't Paleis van den Hertog, Imambeek genaamd, geleiden, daar zyn Ed: in de openbaare plaats (by de Perſiaanen Maſelis genaamd) ging zitten, nemende toen na eenigen tyd met dezen Vezier geſproken, en het oude onthaal genoten te hebben; zyn afſcheid.

Den 7. wierd zyn Ed: met eenige tafel-vrugten beſchonken.

Den 8. kreeg zyn Ed: uyt des Viziers naam een paard, en eenige andre kleenigheden, waar voor zyn Ed: de Brengers 120 Mamoedi's vereerde; na welken tyd zyn Ed: nog eenige bezoeken kreeg.

Den 9. ging zyn Ed: met de Heeren Zas en Bakker het tegen-bezoek by de Vizier doen, alwaar zyn Ed: op zyn Perſiaans zeer net onthaald wierd.

Den 10. dito bezogt zyn Ed: Hhadji Nebi, den Calenter, en den Tweeden van den Vizier, Mirzah Mohhammed Aali genaamd, beide ſwagers van den gewezen Mirzah Momien, Borgemeeſter, van waar zyn Ed: by den Janneſyn van den Vizier ging, by alle de welke zyn Ed: zeer deftig onthaald wierd.

's Namiddags zond zyn Ed: aan de Carmeliter Paapen, twee in getal, een geſchenk van 6 pond nagelen, 6 pond rompen, 6 pond Caneel, en 12 pond peper.

Den 11. dito kreeg zyn Ed: eenige tafel-fruiten en zuiker-banket van den Vizier, van Hhadji Nebi, en van meer andren.

Den

Den 12. dito wierd zyn Ed: van den Vizier, en van alle lieden van aanzien in deze ſtad bezogt, de welke verzogten een hand-granaat te zien affteken, dat zyn Ed: hen van een papiere dito, tot hunne groote verwondering zien liet.

Den 13. en 14. dito viel niets van belang voor, dan dat hier met een woord zeggen moet, dat de E. Maatſchappy hier een vaſten bedienden had, om wyn voor haar te maken, en dat de jegenwoordige Joſef Bufkens genaamd was. Joſef Bufkens, wyn-maker van ons.

Den 17. 's morgens vertrtrok zyn Ed: ten 4 uuren van Sjiraas, quam, na 3½ myl op een ſteenagtige en zeer moejelyke weg gereden te hebben, in de Karrawaanſera Baasga. Zyn Ed: vertrek van Sjiraas.

Den 18. dito na middernacht verreisde zyn Ed: van daar, trok over de ſteene brug van Poligor, die een vierendeel myls lang, en van een effene Kleyagtige weg voorzien is, en quam eindelyk in de Karrawaanſera Abegerm.

Den 20. dito ten uuren 's nachts verreisde zyn Ed:, en quam, na 5 mylen op een zeer goede weg gereden te hebben aan het dorp Majur.

Den 21. dito quam zyn Ed: na 3 mylen rydens tuſſchen twee hooge bergen, op een ſteenagtigen weg, in het dorp Imam Zade, wierd een vierendeel myls van te voren door den Opperſten, en van eenige boeren met ſnaphaanen ingehaald.

Den 22. dito na middernacht verreisde zyn Ed:, en quam ten 5 uuren, na den gevaarlyken berg Imam Zade zonder ongemak over geraakt te zyn, by het dorp Sjaſada, alwaar zyn Ed: weder door den Calenter, en de voornaamſten, ingehaald wierd.

Den 23. dito quam zyn Ed,: na 4½ myl rydens langs een gelyken weg, in het dorp Haſpas, en wierd een vierendeel myls te voren, eer in de Karrawaanſara quam, ingehaald.

Den 24. dito vertrok zyn Ed: 's morgens vroeg, en quam, na 3 mylen rydens, in de Karrawaanſara Dombeny; dog nam zyn verblyf in tenten.

Den 25. dito met zon's opgang, quam zyn Ed: na een tocht van 3 mylen rydens, aan 't dorp Koskoſer, en wierd even eens, als bevorens, ook daar ingehaald, gelyk dat over al doorgaans geſchiede.

Den 26. dito na middernacht weder vertrokken zynde, quam zyn Ed: aan 't dorp Poeleſiakoe, of wel by de brug Siakoe, daar al mede ingehaald wierd.

Den 27. dito vertrok zyn Ed: ten 2 uuren 's nachts, en quam ten 7 uuren by het dorp Degerdoe, daar ook ingehaald wierd.

Den 28. dito quam zyn Ed:, na 4 mylen rydens, langs een gelyken weg tot aan Gombeſehala, alwaar mede onder tenten zyn verblyf nam.

Den 29. dito vertrok zyn Ed: ten 2 uuren, en quam ten 7 uuren 's morgens aan het dorp Jesdegas, (een plaats daar men 't beſte brood van Perſien, gelyk men de ſchoonſte vrouwen te Jesd, en den beſten wyn in Sjiraas vind) alwaar zyn Ed: zeer deftig ingehaald zynde, zyn verblyf in een gemetzelde Karrawaanſera nam. Iesdegas.

Den 30. dito ten 3 uuren 's nachts vertrokken zynde, quam zyn Ed: ten 6 uuren in de Karrawaanſera Aapnawaat, na dat als vorens ingehaald was.

Den 31. dito quam zyn Ed: 's morgens ten half zes aldus mede in 't dorp Makſoetbegi.

Den 1. Juny na middernacht verreiſt zynde, quam zyn Ed: ten 7 uuren aldus mede in 't dorp Commeſia, alwaar zyn Ed: door de Heeren Frans Caſtelein, Adriaan Bakker, en 2 Makelaars, verwelkomt wierd.

Den 2. dito quam zyn Ed:, na 6 mylen rydens op een zeer effene weg, voor zons opgang in het dorp Majaar, alwaar zyn Ed: in de Karrawaanſera zyn ruſt nam, daar hem verſcheide Armeniers quamen verwelkomen.

Den 3. dito quam zyn Ed:, een uur na zons opgang, in de vervallene Karrawaanſera Mirzah Sereſa, alwaar de Heeren Caſtelein en Bakker van zyn Ed: hun affcheid namen, en weder na Spahan vertrokken.

Den 4. dito ten 3 uuren 's nachts vertrokken zynde, quam zyn Ed: ten half zes in 's Konings thuin Baagoesjaroen, alwaar met zyne bedienden zyn verblyf in de Hharaam, of 't vrouwenhuis, nam, daar zyn Ed: van den koopman Hhadji Haſem, en meer andren, verwelkomt wierd. Baagoesjaroen, 's Konings thuyn. Daar zyn Ed. verwelkomt wierd.

Den 5. dito wierd zyn Ed: door veel Europiaanen, van Spahan gekomen, verwelkomt, dat ook des namiddags Aalicoelibek, de opperſte bezorger om zyn Ed: over al vry te houden, en zyn broeder, mede quamen doen.

Den 6. dito quam de Heer Caſtelein weder by zyn Ed:, om aan zyn Ed: wegens 't voorgevallene in de ſtad verſlag te doen; dog de goude ſtokdrager had den Koning voorgehouden, dat het geenzins van 's Konings aanzien was, den Gezant zoo lang buiten de ſtad te houden, weshalven de Vorſt aan den opperſten Beſtel-meeſter van de vry-houding, of den Mehemendaar, belaſtte het zoo te ſchikken, dat zyn Ed: morgen in de ſtad zyn intrede zou komen doen. Ondertuſſchen vertrok de Heer Caſtelein, na dat 's avonds by zyn Ed: geſpyzigd had, weer na Spahan.

Den 7. dito des namiddags kreeg zyn

Zyn Ed: werd van veele verwelkomt.

Ed: veel bezoeken, zoo om zyn Ed: te verwelkomen, als om ook zyn Ed: te geleiden, onder de welke ook het Engels Opper-hoofd tot Spahan, de Heer Ouwen, met zyn ganſch Engels gevolg, de Heer Caſtelein, en zyn Tweede, de Heer Adriaan Bakker (onder-Koopman zynde) de Calenter van Sjoelfa, Chodja Goegas, en de Mehemendaar Alicoelibeek, als Hoofd der inhaaling, waren, alle de welke onder een opgeſlagen tent, met Tapyten belegt, ontfangen wierden.

Ten half vyf ſtond zyn Ed: op, van den Engelzen Agent, en de verdre Heeren, daar tegenwoordig, vergezeld zynde, en ging, na eenige pligtplegingen, te peerd zitten, en wierd, na dat de helft van den weg tuſſchen de ſtad en den thuin afgelegt had, door duizenden, zoo van 't Hof, als van andren, waar onder den Vizier van Spahan, Mirzah Seyed Aali Chan, de Deroga (of ſchout) Abullah Beek, de Calenter Mirzah Mahhud Aali, en de Muſtafa, Mirzah Seyed Mahhmud, waren, verwelkomt.

Daar na ging zyn Ed: na 't huis van Mirzah Rebbie, alwaar afſtapte, en in een groote Zaal, met Tapyten belegt, met de vrienden ging zitten praaten, onthaalende de zelve, zoo als de gewoonte dit mede bragt, waar na zy hun afſcheid van zyn Ed: namen

Van veel grooten verwelkomt, en beſchonken.

Den 8. dito wierd zyn Ed: door de bedienden van Mirzah Rebbie, als ook door die van den Athemad Daulet, en van andre grooten, verwelkomt, en met verſcheide Bandeezen met zuiker banket van den eerſten der gemelde Heeren begiftigd.

Op dezen dag begon het Feeſt der Mooren, Asjoer genaamd, dat ter eere van Hoſſein gevierd wierd.

Ook wierden zyn Eds: penn: van vry-houding, zedert den 6. dezer, van 386½ op 378 Mamoedi's verminderd.

Den 9. dito wierd zyn Ed. door den Mehemendaar, uyt naam van den Ryksbeſtierder, verzogt, dat hy zich aan zyn belangen houden wilde, belovende zyn Ed: verder in alles te zullen helpen.

Den 10. dito kreeg zyn Ed: verſcheide geſchenken van banket, boom-vrugten, &c: van deze en gene Hovelingen; zonder dat 'er in eenige dagen iets voorviel.

Van de Moſcoviſe Gezant bezogt.

Den 21. dito wierd zyn Ed: door den Moſcoviſen Gezant, den Heer Simon Martyn, bezogt.

En van den Koning beſchonken.

Den 27. dito zond de Koning aan zyn Ed: een Aftaab-Gerdoen, of een zonnekleed voor her Talaal, of voor de eerſte inkomſt-plaats van zyn Ed: wooning.

Heden wierd ook by zyn Ed:, en de verdre leden van den Raad, beſloten, om de zaaken der E. Maatſchappy, niet tegenſtaande de geſchillen tuſſchen den Athemad Daulet (of Ryks beſtierder) en andre grooten, haren voortgang echter te laten nemen, en de geſchenken aan verſcheiden van hen te verdeelen.

Zyn Ed. beſluit met zynen raad, om de geſchenken over te geven.

Het geſchenk aan de Koning beliep. 21140-0-0
En met dat van den Athemad Daulet en deze en gene andre grooten, te zamen. 7086-12-0
f 28126-12-0

Den 3. Juli quam de Tolk zyn Ed: 's avonds ten 8 uuren zeggen, dat de Koning gelaſt had, dat zyn Ed: 's morgens ter gehoor by zyn Majeſteit komen zoude, en dat den Piska Siewis, of den opſchryver der geſchenken, en den Mehemandaar, van den opperſten Stok-drager belaſt was de geſchenken te gaan opſchryven, weshalven zyn Ed: aan den Heer Caſtelein belaſte zorg te dragen, dat die Heeren dat zouden konnen doen.

Werd met zyn gevolg opgehaald.

Den 4. dito wierd zyn Ed: door den Mehemandaar opgehaald, en ging met zyn gevolg, beſtaande in de Heeren Caſtelein, Willem Bakker, Adriaan Bakker, Thomas Roscia, de Boekhouders Koop a Groen, en Jan Heetveld, de Aſſiſtenten, Weins en Willem Sypelſtein, Cornelis de Ruiter, en Jan van Weelt, te peerd zitten, quam ten 5 uuren aan den thuin de Zaadet-Abad, daar zyn Ed: afſtapte, in een laan op eenige Tapyten zitten ging, om 's Konings komſt af te wagten, rookte ondertuſſchen een Caljang, wierd wat na 6 uuren door een bedienden opgeroepen, en gaf met veel uiterlyke eerbewyzen, onder een ſtatelyke begeleiding na boven, den brief (die op beide de handen in de breedte, in een goud Europiſch ſtoffe zakje met goude kanten bezet, en met goude koorden met quaſtjens toegedaan, en met 't zegel der E. Maatſchappy in rood lak verzegeld zynde, van zyn Ed: gedragen wierd, na dat op de eerſte optrede zyn muilen uitgeſchoten had, en nadat, wat nader getreden zynde, by de Tweede hoogte gelaſt was, wat te ſtaan) met des zelfs vertaling in 't Perſiaans, volgens laſt des Konings aan den Ryks-beſtierder, die ze voor zyn Majeſteit nederlei, over.

Na dat de brief door zyn Ed: overgege-

gegeven, en hy, als voorzegt is, dus opgegaan was, boog hy zich, gelyk de andren van zyn gevolg, aan het trapje ſtaande, ook deden, en dede den Koning uyt naam der Algemeene Staaten en die van Holland en Weſtvrieſland, en uyt die der hooge Indiſche Regeering met 't aanvaarden van de Kroon begroeten; welke woorden door den Eſſigaſi, of gouden Stok-drager, vertaald wierden.

Daar op vraagde de Koning, wie die andren, die daar ſtonden, waren, waar op door den Tolk gezegt zynde, dat het de Spahanze Kapiteinen, en de verdre andre bedienden van dat Comptoir, als de Tweede en een Geheim-ſchryver waren, wierd door den gouden ſtok-drager aan den Mehemendaar belaſt den Gezant zyne zit-plaats aan te wyzen; waar op zyn Ed: zig buigende, en, 3 a 4 treden te rug tredende, op een ſtoeltje met peerlemoer ingelegt, en daar met haaſt gebragt zynde, ſchuins tegen over zyn Majeſteit, op de rei van den Ryks-cancelier, naaſt den Deroga van den Defergona, zitten ging, terwyl de anderen op de eerſte verdieping ontrent 7 a 8 perzoonen lager, dan zyn Ed:, geplaatſt wierden.

De geſchenken voor den Koning gebragt.

Nadat nu zyn Ed: een half uur daar gezeten had, wierden de geſchenken (terwyl zyn Ed: opſtond, en op welke tyd de Wakenewies de Lyſt der zelve oplas) door 600 man voor den Koning gebragt, waar na zyn Ed: den Koning weder zeer nedrig groette.

Een half uur daar na belaſte de Vorſt aan zyn Ed: een Caljang te geven, om eens te rooken. Men gaf daar op zyn Ed: een goude Caljang, waar na zyn Ed: oprees, en zyn Majeſteit met een diepe buiging bedankte.

Nadat zyn Ed: eenigen tyd gerookt had, liet de Koning zyn Ed: weer voor zich komen, en hem door den gouden ſtok-drager vragen, hoe lang hy al uyt zyn land geweeſt was, waar op zyn Ed: door den Tolk antwoordde, dat nu 16 jaaren zoo in Conſtantinopel, en in Indiën, of ook in zyn Majeſteits landen, geweeſt was

Verder vroeg de Vorſt door den Ryksbeſtierder, hoe veel ſchepen der Portugeezen op Congo gekomen, hoe groot die wel waren, en wat zy daar quamen doen, waar op zyn Ed: antwoorde, dat 'er 2 groote en 3 kleene waren, dog zeide niet te weten, wat zy daar quamen eiſchen.

Daar op boog zyn Ed: zig weder, en ging, alzoo zyn Majeſteit hem niet meer vraagde, weer op zyn plaats zitten.

Zyn onthaal daar.

Kort daar na dronk zyn Majeſteit thee, en liet ook zyn Ed: een kopje geven, terwyl zyn Ed: ook een Caljang rookte, 't geen zoo lang duurde, dat de tyd van de avond-maaltyd aanſchoot, waar op men 50 goude kandelaars en ſmeerlappen aanbrengen zag, die zoo hier en daar nedergezet wierden.

Men ſpreidde ook verder eenige ſtoffe grond-kleeden met goude en zilvere takken omboord; waar op ontrent zoo goude ſchotels met gebrade en gezode hoenderen, nevens een zekere zoort van Carbonade, opgezet wierden.

Daar op begon ieder te eeten, terwyl zommige dienaars met goude water-koppen, voor die gene, die dorſt mogh hebben, omgingen.

Nadat zy dus een vierendeel uurs gezeten hadden, namen de dienaars alles weg, terwyl men aan 't opper-einde de handen uyt een goud waſch-vat begon te waſſchen, en quam de Mehemandaar aandienen, dat het nu voor zyn Ed: tyd was, om afſcheid van den Koning te nemen.

Neemt afſcheid van den Koning.

Dierhalven ſtond zyn Ed: op, naderde den Koning, boog zig zeer laag, en nam zyn afſcheid. By het trapje gekomen zynde, boog zyn Ed: zich wederom, gelyk ook alle de andre bedienden van zyn Ed:, en ging daar op uyt de gehoor-Zaal, en uyt den thuin tot voor de poort, daar zy alle weder te peerd ſtegen, en ten half thien 's nagts t'huis quamen, waar op de Mehemandaar, na nog wat gepraat, en eenige ſchaalen wyn gedronken te hebben, zyn afſcheid nam.

Den 5. dito wierd zyn Ed: van den Engelzen Agent, Mr. Ouwen, bezogt, dien hy zeer deftig onthaalde.

Den 6. dito liet zyn Ed: door den Tolk François Sahid, en den Mehemandaar, aan den Athemad Daulet vragen, wanneer zyn Ed: dezen Heer Ryks-beheſtierder zou konnen komen zien. Hy liet die vrage ſchriftelyk van zyn Ed: afvorderen, 't welk geſchied zynde, liet die Heer zeggen, dat hy ze den Koning overgeven, en 't beſcheid 'er op zou laten weten; en kreeg daar op dan den 7. dito 's Konings toeſtemming, om den Athemad Daulet te zien.

Antwoord den Baſſa van Baſſora beleefd.

Ondertuſſchen had zyn Ed: van den Turkſen Baſſa van Baſſora een zeer beleefden brief gekregen, waar by hy hem verzogt, dat onze Maatſchappy, als de oudſte en de gehuiſde, aldaar weder wilde komen handelen: waar op zyn Ed: hem antwoordde, dat van zyn kant mede zeer genegen was, om de oude vriendſchap, die altyd tuſſchen ons geweeſt was, te onderhouden, en dat de onzen, zoo hy die op de geregtigheid van ten honderd (gelyk te Conſtantinopel het gebruik was)

was) daar wilde laten komen, zy 'er dan ten eerſten een bezending zouden doen. Ook bleek, dat Baſſora 1697. (volgens de berichten) door den Koning van Perſien van de Arabiers (die 't van den Turk namen) veroverd, nu weer aan de Turk gekomen was.

Dit vond zyn Ed: goed, om dat den handel daar aan de E. Maatſchappy niet alleen veel voordeel geven, maar om dat men door dien handel de Perſiaanze kooplieden beſt dwingen en tot reden brengen kon.

's Avonds keerde de Koning uyt Zaadet-Abad weer na de ſtad; dog quam kort daar na weer in dien thuin.

Zyn Ed: bezoekt den Athemad Daulet.

Den 9. dito ging zyn Ed: met het zelve gevolg den Athemad-Daulet bezoeken; diens Paleis alom met Soldaaten bezet was. Zyn Ed: wierd in een groote Zaal, met Tapyten belegd, gebragt, kreeg daar een laag ſtoeltje, en verder wierd ieder daar na zyn rang geſchikt.

Nadat zyn Ed: een vierendeel uurs gezeten had, verſcheen de Athemad Daulet, waar na zyn Ed: opſtond, en den brief van haar Edelheden aan zyn Hoogheid overgaf, die ze by zich neder lei.

Deze Heer plaatſte zyn Ed:, en des zelfs bedienden, aan de regter, en zyn eigen vrienden en bedienden, daar tegenwoordig zynde, aan zyne linker hand.

Zyn Ed: wenſchte zyn Hoogheid, met zyne bediening onder de gunſt van zynen Vorſt, door den Tolk allen bedenkelyken zegen, waar voor zyn Hoogheid den Heer Gezant bedanken dede.

Zyn Ed: wierd van dien Heer verder zeer deftig met Caljang, Caweh, Roozewater, zuiker banket, &c: onthaald. Daar op vraagde zyn Hoogheid, hoe oud zyn Ed: was, wat land naaſt aan Holland lag, hoe lang de Czaar in Holland geweeſt, en wat tyd 'er van nooden was, om te water, en ook te land, in Holland te komen. Ook vraagde hy, wat nieuws 'er van Maſcate, en of 't waar was, dat de Arabiers en Portugeezen ſlaags geweeſt waren, op alle welke vragen, en voor al die laatſte, zyn Ed: met veel voorzienigheid antwoordde.

Na dat het nu negen uuren geworden, en 't banket opgenomen was, wierden ook hier geborduurde grond-kleeden geſpreid, en veel ſpys in goude zilvre, en porcelyne ſchotels opgediſcht, beſtaande in drie of vierderhande zoorten van Pilauw, gebraden en gezoden vleeſch, fruiten, Serbetten, &c: al 't welke, na een half uur eetens, opgenomen wierd, waar na men de handen uyt een goud waſch-vat wieſch, nog een Caljang rookte, en nam toen zyn Ed:, na verzoek, dat dog met der haaſt mogt voortgeholpen werden, van zyn Hoogheid zyn afſcheid. En zyn onthaal daar.

Den 11. liet de Geheimſchryver van den Athemad Daulet, Mirzah Aboetalib, den tolk roepen, en dede zeggen, dat de Koning den Ryks-beſtierder belaſt had, zyn Ed: nader te laten roepen, om te hooren, wat zyn Ed: te verzoeken had, en verzogt dierhalven, dat ik alle myne verzoeken eerſt ſchriftelyk wilde opſtellen, dat zyn Hoogheid, als zeer voor onze belangen zynde, zich te beter daar na in 't ſpreken zou konnen ſchikken, weshalven zyn Ed: aannam dit te bezorgen, te meer, alzoo de Mehemandaar zyn Ed: dit 's namiddags uyt zyn Hoogheids naam ook verzoeken quam.

Zyn Ed. bezoekt den Engelzen Agent.

Den 12. dito dêe zyn Ed: het wederbezoek by den Engelſen Agent, den Heer Ouwen, die zyn Ed: zeer net, ten deelen op zyn Europiſch, ten deelen op zyn Perſiaans, onthaalde, waar na zyn Ed: ontrent 1 uur afſcheid nam; ook was de Koning tegen den avond uyt den thuin weer in de ſtad gekomen.

THIENDE HOOFD-STUK.

Zyn Ed: zend zyn verzoekſchrift aan den Athemad Daulet. *Deſſelfs inhoud. Goedkeuring onzer verzoeken door den* Athemad Daulet. *Zyn Ed: bezoekt zyn Hoogheid. Geſchenk van zyn Hoogheid aan zyn Ed. onze verzoeken ook door den Koning goedgekeurd. De wrekken eyſch des ſtokbewaarders door zyn Ed: afgeſlagen. Zyn Ed: gaat met zyn gevolg weer ter gehoor. Zyn onthaal en verdre ontmoeting daar. Zyn afſcheid.* Mirza Rebbie *krygd een medegevolmagtigden, &c. Al onze verzoeken toegeſtaan, uytgenomen van de Zyde. De Stokdrager kragtig beantwoord. Laatſte beſluyt van zyn Ed: hier over. Talmeryen der Grooten. Eindelyk egter wierd ons verzoek toegeſtaan. Koninklyk geſchenk aan den Gezant. En de andre bedienden. Wat zyn Ed: den* Athemad Daulet *beloofde. Zyn laatſte verſchyning voor den Koning, en afſcheid. Verdre zaaken door zyn Ed: verrigt. Geſchenk van den* Athemad Daulet *aan zyn Ed: De Stok-drager afgezet. Wat de geſchenken beliepen. Te rug-reyze van zyn Ed: Komſt in* Sjiraas. *Komt ontrent* Lhaar. *En in* Gamron. *Nog*

een

een geſchenk des Konings aan zyn Ed:, agting voor zyn Ed. aan dit Hof. Die op Batavia zeer afnam, door twee pleyt-gedingen. Omſtandig verhaal van dien, zyn Ed: na Borneo *gevlugt.* DeHeer Wichelman 1705. *overleden, door de Heer* Caſtelein *vervangen, die verder beſchreven werd.* 1708. de Heer Bakker. 1712. de Heer Macare. *Die* 1713. *Om een groote onvoorzigtigheid afgezet, en door den* Heer Grouſius *vervangen wierd.* De Heer Grouſius *wort* 1710. *vervangen door* de Heer Bakker. *En die* 1715. *door de* Heer Ketelaar. *Die de opzending van* den Heer Macare 1716. *bewerkt. En* 1718. *vervangen is door* den Heer Oets. *Die* 1722. *door den* Heer de Croeſe *vervangen wierd.* Sjah Ismaël de I. 1408. *en zyn treffelyke daden.* Sjah Thamas 1532. Sjah Iſmaël de II. 1576. Sjah Mohhammed Chodabenda 1578. Sjah Abaas de I. 1585. *Vervoerd de* Armeniers *na* Spahan *en* Gilan, *brengt die van* Gilan 1594. *weer tot gehoorzaamheid.* Herwint Tauris, &c: *zyn verdre groote bedryven.* Mohhammed Aali Beg *van een herder tot groot* Nazaar *verheven. Kinderen van* Abaas, *hoe door hem gehandeld.* Sjah Sefi de I. 1629. Mohhammed Aalis *verder geval. Zyn wreedheid.* Mirza Taki's *zeldzame daad.* Sjah Sefis *verdre buitenſporige bedryven. En de verdre voorvallen onder zyne Regeering.* Sjah Abaas de II. 1642. *Zyne wreedheden en zyne deugden.* Sjah Sefi de II. 1666. Soliman *hernaamd.* Sjah Hoſſein 1694. *Wonderlyke zaaken onder hem, en vooral in 't einde van zyne Regeering voorgevallen.* Sjah Thamas 1724. *De dood van* Miriweis *door* Cherecfana *vervangen. De zamenſweering van den* Athemad Daulet *tegen den Koning* 1721 *verideld. En de groote ſchat by hem, en de zynen, gevonden.* 1722. *wierd* Spahan *door* Miriweis *ingenomen, en de Koning op de vlugt gedreven. En de verdre zaaken hier op gevolgd. Hoe zyn Keyzerlyke Majeſteit van Ruſland hier mede ingekomen is. In* 14 *dagen in* Spahan *drie Koningen, en hoe 't 'er nu ſtond. De toeleg van den* Czaar *op de rievier van* Daria *krygt ſwarigheden.* Sjah Thamas de II. 1723. *Vredens-Voorwaarden tuſſchen den* Czaar *en den Groten Heer* 1724. *van den Godsdienſt in dat Ryk.*

Zyn Ed: zend zyn verzoek ſchriftaan den Athemad Daulet.

DEn 13. dito zond zyn Ed: den Tolk, Francois Sahid, met de zaaken, die hy te verzoeken had, na den Athemad Daulet, die hy aan zynen Geheimſchryver, Mirzah Aboetalib, overgaf, die hem belaſte morgen om beſcheid te komen. Deze Athemad-Daulet werd (gelyk wel de eerſte Vizier in Turkyen) noit gewurgd, of gedood; maar, ten uiterſten genomen, over een misdaad wel gebannen.

Wat nu deze verzoeken van zyn Ed: verder betreft, zy beſtonden in de navolgende en aldus opgeſtelde zaaken:

Verzoek-ſchrift van den opregten en ongeveynsden Kroons-vriend, Jacobus Hoog-kamer, Gezant van de doorlugtige Nederlandze Maatſchappy aan de Perſiſche Majeſteit.

„ VOor eerſt geeft de zelve met eer-
„ bied te kennen, dat hy voor eenige
„ jaaren met deze Kroon een verdrag ge-
„ ſloten had, volgens 't welke jaarlyks
„ 300 Carga's Zyde, volgens de verzegelde
„ Monſters, tegen 44 Thomans de
„ Carga, uyt dit doorluchtig Hof zou-
„ den werden gegeven.

„ Dog alzoo dat verdrag na de over-
„ geleverde mandementen maar een jaar
„ in ſtand gebleven, en zyde geleverd is,
„ zoodanig dat dit voorts ſtil geſtaan, en
„ dat men van onzen kant drie jaaren lang
„ ſchepen tot afhaaling der Zyde gezon-
„ den heeft, zonder dat aan ons eenige
„ Zyde overgeleverd is, waar door dan
„ die ſchepen, tot onze groote ſchade,
„ ledig hebben moeten vertrekken, zoo
„ verzogt hy nu, dat het vorig verdrag
„ mogt blyven ſtand houden, en dat de
„ inhoud van dien in 't afleveren der Zy-
„ de mogt werden nagekomen, waar door
„ de genegenheid der E. Maatſchappy
„ tot zyn Majeſteit zou vermeerderen.
„ Verder is uw Majeſteits gebod het
„ hoogſte.

„ Daar beneven, dat zomtyds by man-
„ dement der Gouverneurs, en andre,
„ tot gebruik van den Koning, eenige
„ goederen in Gamron van de E. Maat-
„ ſchappy geeiſcht en genomen wierden;
„ dog dat de betaling daar voor door de
„ gemagtigden uitgeſteld wierd, welke
„ nu in twee jaaren te rug 1500 Tho-
„ mans aan de E. Maatſchappy ten agte-
„ ren ſtonden, waar in hy dan al mede
„ buiten ſchade der E. Maatſchappye be-
„ hoorlyke herſtelling verzogt.

„ Ge-

„Gelyk mede, in 't nemen van tol, „of 't recht der Tollenaars van de Zee„havens van de kooplieden, onder de „naam van Capom Dewani &c: dewyl „de E. Maatſchappy, volgens gegeven „Bevel-ſchrift daar vry af is, vermits zy „die goederen, volgens die Bevel-ſchrit„ten, in haar huis verkoopen.

„Als ook, dat de Recht-zaaken van „onze bedienden, als die by den Rech„ter aangeklaagd werden, noit buiten „voorweten van den Kapitein mogen „afgedaan, of voldongen werden, en „dat, zoo iemand ſchuldig bevonde werd, „als dan door den Kapitein na behooren „mag geſtraft werden. En zoo iemand, „een borgerlyke zaak hebbende, aan „den ſchuld-ſtraffenden Rechter aange„klaagd werd, dat als dan de ſchuld„ſtraffende Rechter gehouden zyn zal „zyne actie aan den Kapitein bekend „te maken, om als dan door hem voor „'t Geeſtelyk recht gebragt te werden. „Vorder uw Majeſteits gebod (dat na „ieder voorſtel in 't ſlot volgde) is het „hoogſte.

„Ook verzogt de zelve, dat, de„wyl de E. Maatſchappy zomtyds geld „van ſchuldenaars, die komen te ſter„ven, of bankroet ſpeelen, hebben „moet, waar van nogtans de goede„ren, uyt welke de ſchuld ontſtaaat, „ten deelen, of geheel overblyven, „dierhalven by een mandament belaſt „mogt werden, dat men die goederen „zonder eenig beletzel aan ons zou la„ten volgen, en dat de verdre ſchulden „dan ook uyt den boedel mogten wer„den voldaan. Vorder uw Majeſteits „bevel is het hoogſte.

„En eindelyk, aangezien de Dienaa„ren der E. Maatſchappy volgens 't „bevel-ſchrift altyd geeerd wierden, dog „de Benjaanen met een hoofd-geld be„ſwaard, en dat hoofd-geld van de Ma„kelaars tot kleenagting der Benjaan„ze bedienden genomen werd, was „ook zyn verzoek, dat belaſt mogt „werden, dat voortaan 16 Benjaanen „in Gamron, en 6 in Spahan van die „Hoofd-gelds penn: bevryd mogten „blyven. Vorder uw Majeſteits bevel „is het hoogſte.

Onder ſtond

WILLEM BAKKER JACOBSSOON, Raad en Geheim-ſchryver.

Goedkeuring onzer verzoeken door den Athemad Daulet.

Den 14. dito kreeg zyn Ed: van den Geheimſchryver van den Athemad Daulet door den tolk beſcheid, dat zyn Hoogheid de verzoeken nagezien, en die t'eenemaal goedgekeurd had, zoo dat zy nu maar in 't net dienden geſchreven te werden, om ze den Koning, als hy den Gezant roepen liet, verzegeld over te geven. Ook liet die Geheimſchryver zyn Ed: na den middag weten, om morgen ten 8 uuren by zyn Hoogheid te komen.

Zyn Ed. bezoekt zyn Hoogheid.

Den 15. dito wierd zyn Ed: door den opperſten Mehemandaar (of vry-houwer des Gezants van alles) ten half agt by den Athemad Daulet gebragt, met den welken zyn Ed: over verſcheide onverſchillende zaaken ſprak, terwyl hy met Caljang, Caweh, Roozewater, &c: onthaald wierd, waar na zyn Ed: de verzoeken, in 't net uytgeſchreven, aan zyn Hoogheid, met een kort verzoek, om ſpoedig en gunſtig geholpen te werden, overgaf; waar ontrent zyn Hoogheid beloofde zyn beſt te doen; en waar na dan zyn Ed:, na dat nog op deze en gene nette vragen van zyn Hoogheid geantwoord had, zyn affcheid nam.

Geſchenk van zyn Hoogheid aan zyn Ed:

's Middags kreeg zyn Ed: van zyn Hoogheid een geſchenk van zuiker banket in 4 goude ſchotelen, wel 40 pond ſwaar, en 3 zilvre dito, gaf die ſchotelen weder, en aan de brengers 400 Mamoedi's.

Onze verzoeken ook door den Koning goed gekeurd.

Den 17. dito wierden de verzoeken van ons door den Koning nagezien, en na verſcheide geſprekken daar over door zyn Majeſteit (ſchoon Mirzah Rebbie van oordeel was, dat het Zyde verdrag behoorde vernietigd, en een ander met ons gemaakt te werden) aan den Athemad Daulet belaſt, het zoodanig te ſchikken, dat den Gezant genoegen hebben mogt.

Den 18. dito liet zyn Ed: door den tolk de Lyſten der mindre ſchenkagien voor den Corſi Baſſi, Eligaſſi, den Naſir, den opziender van 's Konings landen, den Vezier der ſtad, den Wakenewies, en den Mehemandaar-Baſſi overgeven, die de zelve aanſtonds ook voor en by den Koning binnen zonden, om de toelating van den ontfang van zyn Majeſteit te verſtaan.

Den 19. dito zat de Koning (zoo zyn Ed: bericht wierd) weer over onze zaaken.

Den 20. dito ſtond de Koning den ontfang der mindre geſchenken toe.

De wrekkende eyſch van den Stok bewaarder.

Den 21. dito vorderde de goude Stokdrager van onzen tolk de thiende van de geſchenken, aan den Koning gegeven, als mede 300 ducaaten, of de thiende van zekere zomme, door den Makelaar Coridas aan den Koning geſchonken.

Zyn Ed: liet antwoorden, dat dat gebruik van die thiende van een geſchenk aan den Koning een affront, als een recht, en van den vorigen Gezant al tegengeſproken,

ſproken, en reeds een verzoek 'er tegen gedaan was; en dat zyn Ed: ook niet zien kon, dat 's Konings gaſtvrienden daar aan gehouden waren, weshalven daar van verzogt bevryd te blyven; en wat het tweede aanging, dat dat geen vrywillig geſchenk, maar dat het afgegane Perri waren, en dat zyn Ed: dierhalven zeer verwonderd was, dat men hem zoo miſleid had.

Den 24. dito hoorde zyn Ed:, dat men den Muſtaffi Chalir als Gevolmagtigde over onze verzoeken op den 19. dito geſteld had, die zyn Ed: verzoeken liet alles tot onderhouding van vriendſchap te doen; waar van zyn Ed: hem, den zelven met deze poſt gelukwenſchende, verzekeren liet.

Ook quam de Mehemandaar Baſſi zyn Ed: waarſchouwen, dat de Koning ten 5 uuren na de middag zitten, ten einde zyn Ed: zig daar na, om dan mede tegenwoordig te zyn, ſchikken zoude.

Zyn Ed. gaat met zyn gevolg weder ter gehoor.

Den 25. dito quam de Mehemandaar na de middag ten half vier zyn Ed: verzoeken, om op te zitten, gelyk dan zyn Ed: met de Heeren Zas, Willem Bakker Jacobſſoon, Adriaan Bakker, &c: dede, rydende eerſt na Tsjaar-Bag, ſtapte daar af, ging in dien thuin op een Tapyt zitten, en 1½ uur rooken, waar op de Mehemandaar zyn Ed: ten 6 uuren waarſchouwen quam, om met hem na de thuin Haltibcheeft (of 't agtkantig Paradys) zynde recht tegen over de onze, en maar met een weg van 25 ſchreden van een geſcheiden, te gaan, alwaar zyn Ed: den Koning, die, als bevorens op de tweede hoogte ſtond, verſcheen.

Zyn ontbaal, en verdre ontmoeting daar.

Zyn Ed: grootte zyn Majeſteit zeer nedrig, ging toen op een laag ſtoeltje zitten, ook wierd aan de andren van zyn Ed: gevolg hunne plaats aangewezen, die mede niet nalieten zyn Majeſteit van verre zeer eerbiedig te groeten.

Nadat nu zyn Ed: wat gezeten, en eenige ſpeel-lieden en zangers wat had hooren ſpeelen en zingen, quamen 'er 9 Tartariſe Gezanten in ordre eerſt hunne brieven van geloof overgeven, en daar na hunne geſchenken, te weten, ſnel-loopende Kemels, eenige jongens en meiden, verſcheide Juchten, en 7 of 8 ſlegte paarden aanbieden, aan de welke daar na hunne zit-plaats zeer laag aangewezen wierd.

Terwyl de Koning daar ſtond, dronk hy nu en dan een ſchaal wyn met zyne Ryks-Raaden, en liet ook Caljang en thee aan allen, die daar zaten, en ook aan zyn Ed:, geven.

Zyn Ed: bleef weder by zyn Majeſteit eeten, alwaar de Tartars, na 't avondmaal, hun afſcheid kregen, gelyk mede zyn Ed:, die daar op, zyn Majeſteit nedrig gegroet hebbende, vertrok, en door den Mehemandaar tot aan zyn wooning geleid wierd, die, na dat nog eenige tyd met zyn Ed: geſproken had, mede vertrok.

Mirzah Rebbie krygd een medegevolmagtigde, &c:

Den 27. dito verzogt Mirzah Rebbie, om van alle opſpraak vry te zyn, een mede-Gevolmagtigden van den Koning, en kreeg den gouden Stok-drager.

Den 28. dito wierd zyn Ed: bericht, dat de goude Stok-drager alleen over onze zaaken aangeſteld, en dat Mirzah Rebbie van den Koning wegens 't waarnemen van deze poſt bedankt was; waar op de eerſte Heer de overgegeven verzoeken, uytgeſchreven zynde, verzoeken dede, die hem nog dien zelven avond ter hand geſteld wierden.

Den 29. dito wierd Mirzah Rebbie als Tweede over onze zaaken weder aangeſteld.

Den 30. dito wierd zyn Ed: door verſcheide Hovelingen bezogt, uyt welke de goude Stok drager zyn Ed: zeyde, dat de Koning alle onze verzoeken toegeſtaan had, uytgenomen dat van de Zyde, 't geen door de groote ſterfte der menſchen, en de ſchaarsheid van Zyde in de Zyde-geweſten, die Heer zeide zyn Majeſteit onmogelyk te zyn, om die tegen de verzogte prys te leveren, weshalven die Heer aan zyn Ed: drie zaaken voorſtelde, of de Zyde tegen 48 Thomans de Carga, of anders tegen 44 dito, en een jaarlyks geſchenk van eenige goederen voor 's Konings Serbet-huizen, of; zoo onze bedienden zelfs na 's Konings Zyde-geweſten wilden gaan, dat zy dan voor de tol vryheid een jaarlyks tantum wilden ſtellen, waar op zyn Ed: toen beſloot, als daar toe geperſt zynde, om de Zyde tegen 44 Thomans aan te nemen, en een jaarlyks geſchenk voor 's Konings Serbet-huizen, zoo ſpaarzaam, als 't mogelyk was, te geven, welk geſchenk de Stokdrager op 40000 man van 6 pond zuiker, 240 dito Cardamon, 240 dito nagelen, dito &c: kancel, 600 dito peper, 1400 dito Candy zuiker, 20 pond Soepſini of Radix Tsjina, 4 man van 6 pond Nooten, 10 dito Benzoïn, 40 dito Sandelhout 80 dito Gember. 10 dito Geconfyte Nooten, 1½ pond Foeli 7½ pond Agelhout, begroote, waar tegen de Heer Hoog-kamer aanbood 44 Thomans voor de Zyde, en dit navolgend geſchenk aan den Koning te geven:

Onze verzoeken toegeſtaan, uytgenomen van de Zyde.

10000 Man Tabrits van 6 pond		Poed. Zuik.
194	- - - - -	Cardamom.
144	- - - - -	Nagelen.
284	- - - - -	Caneel.
1120	- - - - -	Cand. Zuik.

284 Man	Tabrits van 6 pond	Peper.
1½	- - - - - -	Nooten.
1¼	- - - - - -	Foelie.
6¼	- - - - - -	Agelhout.
4 Man	- - -	Benzoïn.
24	- - - - - -	Sandalhout.
19 pond.	- - -	Rad. Tsjina.
8 Man van 6 pond.		Geeon. Not.
4	- - - - - -	Nagelen.

Stok-drager kragtig beantwoord.

Onze Tolk over deze aanbieding ſpottelyk van den gouden Stok-drager bejegend zynde, alzoo 's Konings Serbet-huizen veel meer, als zyn Ed: bood, van nooden hadden, zey de Heer Hoogkamer daar op alleen, dat zy, volgens 't verdrag, niet verpligt waren dat meerdere 'er by te leggen.

De Stok-drager meinde, dat men egter den Koning in 't Zyde-verdrag wat behoorde te gemoet te komen, tot een reden bybrengende, dat de vorige Gezant, de Heer van Leenen (om van 't Zyde-verdrag ontſlagen te zyn) al 1800 en zelf 2000 Thomans vrugteloos aangeboden had, vermits de Zyde toen beter koop was.

Zyn Ed: gaf den 30. dito tot antwoord, dat wy tot geen giften volgens 't laatſte verdrag verplicht waren, en zyn Ed: ook daar toe niet bevoegd was.

Laatſte beſluit van zyn Ed: hier over.

Daar op wierd al verder door den Tweeden van den Stok-drager gevraagd, wat voor een gifte men zyn Meeſter voor zyne moeite toelei, die daar op eenen eiſch van 1000 Thomans, of 42500 gl: dede; dog 600 wierden aan Mirza Sadek, by uytvoering der zaaken, en na 't erlangen van onze verzoeken, beloofd, en aan den Tolk toegeſtaan zelf tot 900 Thomans (des noods) te mogen komen; waar op dan de Tolk de party op 850 Thomans ſloot.

Talmeryen der Grooten.

Daar benevens wierd aan den Athemad Daulet, en Mirzah Rebbie, by 't dragen en begunſtigen van onze zaaken, 600 Thomans beloofd, die daar op hunne gunſt toezeiden.

Ook wierd daar na beſloten, om den Naſir, Sefi Coeli beek, 150, den Coeler Agaſi, Moeſſa bek, 100, en den opperſten wapen-bewaarder, Mahhmud Aga, 100 Thomans te geven, al 't welke egter naderhand, als onnoodig, ingetrokken is.

Naderhand dee Mirzah Rebbie nog wel eens zoo groot een ſchenkagie, waar op zyn Ed: zey, kon de Koning geen 300, hy zou dan maar 200 Carga's leveren; dog 't was hoe langer hoe meer talmen met deze grooten, en hen niet anders, dan om groote geſchenken, te doen.

Ook toonde zyn Ed:, hoe groote ſchade de E. Maatſchappy, by 't vrugteloos zenden van haare ſchepen, geleden had; al 't welke zyn Ed: niet helpen kon, alzoo zy toen nog ouder Koejen uyt de ſloot begonden te halen.

Eindelyk ons verzoek toegeſtaan.

Na alle welke geſchillen de Koning op den 1. October eindelyk onze verzoeken toeſtond, belaſtende 200 over deze zaak, als ook over alle de andere, een Regam op te ſtellen.

Koninklyk Geſchenk aan den Gezant.

Daar op nu volgde 's Konings gift aan zyn Ed:, van 2 goud-lakenze rokken, 1 boven en 1 onder, 1 Gordel, of Sergeſie, 1 Tulband, 1 Sadel, 1 houwer met goud beſlag, en met eenige Turkoiſen en ſlegte robynen bezet, 1 goude toom, ſwaar 66 Mudekaal, en beſtaande uyt 117 ſtukken, en 1 paard, waar op zyn Ed: dan ook verder ordre kreeg, om afſcheid te mogen nemen; dog verzogt, alzoo de noodige papieren nog niet had, opſchorting, en verkreeg de zelve.

Den 12. dito wierd zyn Ed: al weer gewaarſchouwd, om voor den Koning te komen, 't geen zyn Ed: zien dede, dat het een werk van den Athemad Daulet was, om alles na zyn Ed: vertrek weer in de war te helpen.

En de andre bedienden.

Den 13. dito wierden ook 12 rokken, 6 onder, en 6 boven, buiten dat van de Heer Caſtelein, voor de andre bedienden gezonden.

Wat zyn Ed: den Athemad Daulet beloofde.

Om alle verdre moeite nu voor te komen, beloofde zyn Ed: 600 Thomans aan den Athemad Daulet, zoo hy maken kon, dat onze papieren gezegeld wierden, en dat ons 100 Carga's mogten werden toegezegt.

Daar op liet den Athemad Daulet op 's Konings hoofd verzekeren, dat hy niet anders dan vriendſchap zogt, en dat hy zou maken, dat 's Konings papieren in onze handen, en de Zyde in onze Logie komen zoude, eer men zyn Ed: andermaal zou boven roepen; 't geen ook den 19. dito met den ontfang van 's Konings papieren, en goedkeuring der 6 laatſte verzoeken van No. 1 af, en den 24. dito met een Koninklyke Regam op 't verminderd eerſte verzoek, ten deelen agtervolgd wierd, alzoo de brenger van dat Regam, zynde de Mehemandaar, zyn Ed: (nevens een andre Koninklyke gifte van 1 houwer met goud beſlag, Tulband, Gordel, en goud lakenze rokken, met toezegging der vorige gifte aan den opper koopman den Heer Frans Caſtelein, uytgenomen de Toom, 't peerd, en de Sadel) aanzeide, om den 25. dito in Majaar, 8 mylen van Spahan, voor den Koning, die daar was, te verſchynen, daar zyn Ed: eerſt den 26. dito aanquam, en toen ook zyn afſcheid, gelyk ook nog 2 brieven, met hoop van nu boven alle ſwarigheid te zyn, verkreeg; dog al weder quamen 'er ſwarigheden, en

Zyne laatſte verſchyning voor de Koning, en afſcheid.

en wierd van wegen den gouden Stok-drager gewaarſchouwd, wel zorge te dragen, dat net in de Regam mogt werden uytgedrukt, dat, zoo de E. Maatſchappy geen Zyde wilde hebben, de Koning dan egter 't geſchenk zou genieten; maar zoo de Koning de 100 Carga's Zyde, op den eyſch der E. Maatſchappy niet leverde, dat dan ook het geſchenk niet zou werden gevorderd. Op al het welke zyn Ed: dan nader verzoek dede, dat dit nog net en wel mogt werden opgeſteld, gelyk hy dit dan eindelyk al mede, na veel moeite, verkreeg.

Verdre zaaken door zyn Ed: verricht.

Tot dit verzoek, om zulk een geſchenk liever te geven, was zyn Ed: overgeſlagen, om dat zulks met zyne ordre over een quam, en om dat het ook in opzigt van veel andre voorſtellingen het billykſt en het voordeeligſt voor de E. Maatſchappy was, die ook, by 't niet leveren van Zyde aan haar, daar aan niet gehouden bleef; blyvende de Tolvryheid der E. Maatſchappy een recht van vorige jaaren, gelyk van ouds; waar by dan 't eerſte lid van haar Edelheden ordre aan zyn Ed: voldaan was.

Het tweede lid zag op de beveſtiging der vorige mandementen, en om die tegen de gedurige quellingen der pagters, en beſchouwers der goederen van de Caſſila's, te verzoeken, ten eynde om daar van ontſlagen te zyn. Het welk zyn Ed: den 1. October verzogt, en ook verkregen heeft.

Zyn Ed: taſte den gouden Stok-drager ook de Pols, om vrye inwiſſeling en uytvoer van ſpaanze Reaalen te hebben; dog dit wierd zyn Ed:, als te veel met 's Konings belang ſtrydende, afgeraden, weshalven zyn Ed: dit beruſten liet.

Den 29. October quam zyn Ed: uyt Majaar in Spahan, liet toen Mirzah Aboetalib beleefd om de Zyde aanſpreken, en daar mede den 2. en 6. November aanhouden; dog kon niet voor den 7. dito klaar raken; kreeg toen, by de eerſte Leverantie, 2104½ Manſia van 11½ pond, met belofte van dat het vordere, dat 'er aan de 100 Carga's nog ontbrak, binnen korte dagen aan zyn Ed: geleverd zou werden.

By de tweede Leverantie kreeg zyn Ed: 1397½ Manſia of 97½ Carga's in 't geheel, bevindende 868$\frac{1}{2}$ ponden overwigt. Zyn Ed: verzogt wel, dat 'er nog aan ontbrak, dog kon nu niet meer krygen, alzoo het te laat in 't jaar was, zoo dat zyn Ed: het daar by laten moeſt.

Daar beneven heeft zyn Ed: ook zyn beſt gedaan, dat de 133420 Mamoedi's, den Makelaar Coridas Ranwel met geweld afgedwongen, mogten werden wedergegeven, en dat Kiſſendas tot Makelaar te Gamron gevorderd, en dat ook de gemeente van Gamron van zekere laſt, Wali Nametti genaamd, ontheft mogt werden. Hier af verkreeg zyn Ed: de twee zaken, dog den Athemad Daulet ſtelde zig tegen dat van Coridas, zeggende, dat dit onder 's Konings zegel geſchied, en daarom niet te her doen was.

Dewyl dan zyn Ed: zag, dat daar in niet verder by den Athemad Daulet te winnen, en dat die vlak tegen Coridas was, zeggende, dat alle goederen, behoorden verbeurd verklaard te zyn, en dat hy uyt inzicht voor de E. Maatſchappy, daar hy anders voor eeuwig volgens de Wetten moeſt gebannen zyn, maar met een geringe boete vry geraakt was, zoo moeſt zyn Ed: dit laten loopen, en nam daar op van zyn hoogheid afſcheid, en kreeg nog een geſchenk van een paard, een goude toom van 142 ſtukken, 87½ Mudekal ſwaar, een Turkſe Schabrak, en een Sadel.

Geſchenk van den Athemad Daulet aan zyn Ed:

Egter haalde zyn Ed: het nog al eens op van Coridas zaak; maar men begon, in plaats van daar op te antwoorden, aan 't Hof weder van de zaak van Mascate (nu Maskette genaamd) in dier voegen, als de goude Stok-drager den 5. September 1701. al meermaalen gedaan had, te ſpreken, en uyt zyn Ed: te vernemen, of men den Koning tegen de Arabiers wel met onze ſchepen zou willen helpen, dan of men geen middel weten zou, om die zaaken in der minne, en buyten Oorlog af te doen.

Geſprek met de Hovelingen.

Hier op gaf zyn Ed: tot antwoord, dat de E. Maatſchappy het eene en het andre wel doen konde; maar dat alles eerſt op Batavia zou dienen bezorgd, en nader daar over geſchreven te werden, en dat dan bevorens zyn Ed: zou dienen te weten, op wat voorwaarden die ſchepen hier komen, en daar toe gebruikt zouden werden. Daar op wierd nader beſloten, dat de E. Maatſchappy voor haare ſchepen, het zy dat werk voortging, of niet, 1600 Thomans of 68000 gl: jaarlyks genieten zoude, waar by 't geſchenk voor 's Konings Serbethuizen ten naaſten by zou konnen werden voldaan; dog alzoo ondertuſſchen de goude Stok-drager, Aali Merdoen Chan, afgezet wierd, viel ook dit ganſch werk in duigen, en daar quam verder niet af.

Daar op nam dan zyn Ed: den 10. January 1702. van den Athemad Daulet wederom afſcheid; die egter weer van de zaak van Maskette ſprekende, zoo wierd wel goed gevonden, op zynen eyſch, 't

geſprokene daar over in geſchrift te ſtellen; dog 't hof kon tot geen vaſt beſluit komen, weshalven zyn Ed: zig maar gereed maakte, om zyne te rug-reize te doen, van voornemen zynde, hier over nader met de Heer Directeur Wichelman te ſpreken.

Wat de geſchenken beliepen.

Uyt dit verhandelde nu by zyn Ed: blykt dan onder andre, dat de geſchenken voor de Hofs-grooten, volgens ordre harer Edelheden, van den 11 December 1701. beliepen:

Voor den gouden Stokdrager.	850	
Voor den Athemad Daulet.	600	Thomans.
Voor Mirzah Rebbie.	600	

Daarenboven had ook zyn Ed: den 27. Juni 1701. een geſchenk aan den Koning, volgens beſluit van den 30. Auguſty, en den 10. September nog een geſchenk aan den Hertog van Gamron, Ewas Chan Jannezyn, en den Sjahbandaar, mitsgaders nog deze en gene andre geringe geſchenken aan Mirzah Galiel, en meer andren gedaan.

De ongelden van dit gezantſchap beliepen maandelyks ook nog tuſſchen de 4 a 5000 gl: behalven dat zyn Ed: door bevel van den Athemad Daulet nog 378 Mamoedi's daags tot zyne vry-houding van onkoſten, na zyn afſcheid uyt Majaar, en nog 100 laſtbeeſten, en dus te zamen 478 Mamoedi's daags van den 19. February, of tot dat zyn Ed: (gelyk wy zien zullen) den 13. April op Gamron quam, genoot.

Zyn Ed: had ook gezien, dat in opzigt van 't gezag aan 't hof de Muſtaffiechalir, of de Opſiender van 's Konings Landen, de naaſte aan den Athemad Daulet, en dat Mirzah Rebbie een ſchrander man, en een van de bequaamſte aan 't Hof; dog, gelyk alle de andren, zeer baatzugtig was.

Egter had zyn Ed: ontdekt, dat, hoewel men, van den gunſt van de Athemad Daulet verzekerd zynde, geen van alle die andren van nooden had, men egter moeſt weten te geven en te nemen, en te gelyk moeſt maken altyd nog eenige andre vrienden aan 't Hof te hebben, om dat geen een van de Hovelingen verzekerd is morgen nog in 's Konings gunſt te zullen zyn.

Geen Gezant mag hier ook een ander Gezant buiten kennis, en bywezen van den Mehemandaar gaan bezoeken.

Te rug-reize van zyn Ed:

Vermits nu zyn Ed: hier in niet meer wiſt te verrichten, zoo nam zyn Ed: den 18. February 1702. de te rug-reize met zyn gevolg 's morgens ontrent ten 5 uuren aan, en quam ten 9 uuren in het dorp Pofkoen, of Kietsje, te ruſten.

Den 19. dito begon de vry-houding op den weg van Spahan na Gamron op 's Konings koſten, als voren, trekkende zyn Ed: dagelyks voor mondkoſt 378 Mamoedi's, en ook voor 50 Muylezels.

Den 20. dito ten 3 uuren 's nagts quam zyn Ed:, langs een effen weg, na 6 uuren rydens, te Commeſia.

Den 21. dito na 3 mylen rydens in 't dorp Makſoetbegi.

Den 22. dito na 3 mylen rydens in Aap Nabaat.

Den 23. dito na 3 mylen rydens in Jesdegas.

Den 24. dito na 6½ mylen rydens op een effen weg in 't dorp Spilkeſtoen.

Den 25. dito na 6½ myl rydens in 't dorp Abad.

Den 26. dito na 4 mylen, gelyke weg, in 't dorp Soerna.

Den 27. dito na 6½ mylen, gelyke weg, rydens, quam zyn Ed, in de Karrawaanſara Goengora.

Den 28. dito na 5 mylen langs 't gebergte, dat aan weerzyden beſneeuwd was, gereden te hebben, quam zyn Ed: in de Karrawaanſara Deboet.

Den 1. Maart quam zyn Ed:, na 4 mylen in 't dorp Ajubsja, ¼ myl van de Karrawaanſera Goenkergie, werdende over al van den Calenter, alle de verdre grooten, en minderen (dat wy ieder reis daarom niet herhaalen zullen) zeer ſtatelyk ingehaald.

Den 2. dito quam zyn Ed:, na ruym 5 mylen langs en over 't gebergte gereden te hebben, in 't dorp Mesdjid Madreſa Soleyman.

Den 3. dito moeſt zyn Ed: hier wegens de vermoeydheid der laſt-dieren nog blyven.

Den 4. dito trok zyn Ed: 4 mylen over zeer moejelyk ſteenagtig gebergte, en quam toen in 't dorp Ziwent.

Den 5. dito moeſt zyn Ed: om den zwaren regen blyven leggen; dog vertrok 's namiddags ten 2 uuren, en quam, na 4 uuren rydens, in 't dorp Zepahoenia, anders Ajoen genaamd.

Den 6. dito na 3 mylen in 't dorp Miergaſcoen.

Den 7. en 8. bleven wy hier wegens den regen den 5. dito gevallen, die de rievier Cur zeer ſterk had doen ſwellen, zoo dat zyn Ed: belet wierd de reize over Pole Mouw, of Polechan, te nemen.

Den 9. na 2 mylen aan de brug Polechan, en van daar nog 3 mylen gereden te hebben, quam zyn Ed: aan 't dorp Mesdabat.

Den 10. dito na 5½ myl over de Lange Po-

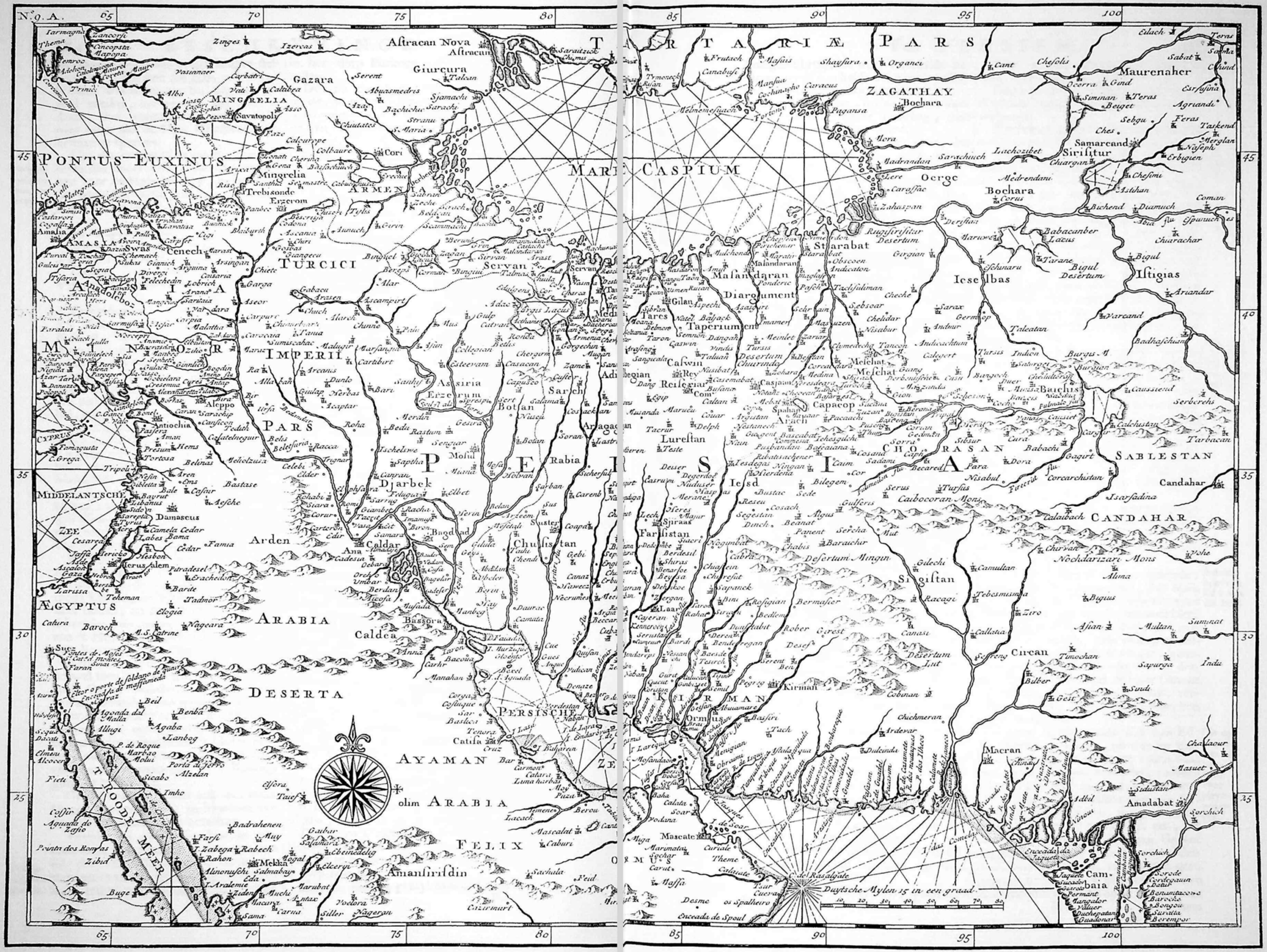

N°. 9. A.
TARTARIÆ PARS
Astracan Nova
Astracan
Giurcura
Gazara
ZAGATHAY
Bochara
Maurenaher
Samarcand
Sirisitur
MINGRELIA
Savatopoli
PONTUS EUXINUS
Mingrelia
Trebisonde
Erzerom
ARMENIA
MARE CASPIUM
Servan
TURCICI
IMPERII
PARS
Masandaran
Diargument
Starabat
Iesselbas
Istigias
Gilan
Taperium
Caswin
Resseiar
Capacop
Meschat
CHORASAN
Aleppo
Antiochia
CYPRUS
Famagusta
Tripoli
Tortosa
Damascus
MIDDELANTSCHE ZEE
Jerusalem
Gaza
ÆGYPTUS
Diarbek
Assiria
PERSIA
Rabia
Lurestan
Iesd
Bagdad
Caldar
Chusistan
Farsistan
Sablestan
Candahar
CANDAHAR
Sigistan
Desertum Lut
Circan
Arden
ARABIA
DESERTA
Caldea
Bassora
PERSISCHE
Kirman
KIRMAN
Ormus
Macran
AYAMAN
olim ARABIA
FELIX
Amansirisdin
Mekka
ROODE MEER
Mascate
Amadabat
Cambaia
Duytsche Mylen 15 in een graad.
65
70
75
80
85
90
95
100
45
40
35
30
25

Polegorſe brug, en over verſcheide rievieren gereden te hebben, quam zyn Ed: aan de Karrawaanſara Basgona, en

Den 11. dito na 2 mylen, aan de voor aan in Sjiraas gelegene Tsaarbag, daar van velen verwelkomt wierd.

Den 12. en 13. viel niets voor, dan malkandren te bezoeken, gelyk ook in de volgende dagen.

Den 19. dito, na een weg van 4 mylen rydens, en het trekken over de brug Polifaſa, quam zyn Ed: aan de Karrawaanſera Baba Hhadji.

Den 20. dito., na 7½ mylen rydens, quam zyn Ed: in de Karrawaanſera Moſe Faril.

Den 21. dito quam zyn Ed: na 4 mylen langs een ongelyken weg gereden te hebben, in de Karrawaanſera Para.

Den 22. dito na 5 mylen in de Karrawaanſera Asmonger.

Den 23. dito na 5 mylen in de Karrawaanſera.

Den 24. dito na 5 mylen ruym in Jarôn. Mogag-zoekte.

Den 25. dito, na 6 mylen over den berg Jarôn gereden te hebben, in de Karrawaanſera Satalk.

Den 26. dito quam zyn Ed:, na 4 mylen over den berg Hoſſenni gevoeteerd te hebben, in de Karrawaanſera Moſſir.

Den 27. dito, na 4 uuren rydens, in 't dorp Dedombe.

Den 28. dito na 4 uuren langs een elendigen modderigen weg (door den regen veroorzaakt) gereden te hebben, in 't dorp Benaroe.

Den 29. dito na 6 mylen rydens, in 't dorp Berics.

Den 30. dito na 3 mylen dito, in 't 't dorp Dehikoe.

Den 31. dito na 4 mylen dito ontrent 1 myl van Lhaar, bezoekende ondertuſſchen malkandren over en weder.

Den 4. April van Lhaar vertrekkende, quam zyn Ed:, na 3½ myl rydens, in de Karrawaanſera Paſte poeriouw.

Den 5. dito na 5 mylen, in de Karrawaanſera Badeni.

Den 6. dito na 4 mylen ruim rydens, in 't dorp Goermoet, en na nog een myl, 's middags in de Karrawaanſera Borka Aga Sjouwmaat.

Den 7. na 6 mylen over een ſteenagtigen weg gereden te hebben; quam zyn Ed: in de Karrawaanſera Borka bon paan.

Den 8. dito na 4½ myl, quam zyn Ed: in 't dorp Karrawaanſera Goerbaſeregoen.

Den 9. dito na 4½ myl, is zyn Ed: in 't dorp Coriſtan gekomen.

Den 10. dito na 4½ myl, quam zyn Ed: aan de thuynen van Latidoen, en hield zyn verblyf onder tenten.

Den 11. dito na 2½ myl, quam zyn Ed: in Getje.

Den 12. dito verreisde zyn Ed: weder; doch quam eerſt

Den 13. dito in Gamron, en wierd door den Jannezyn met alle de zyne verwelkomt.

Tot beter begryp van deze op en te rug reizen na Ispahan, hebben wy onder N°. 9. A: hier een kaart van Perſien bygevoegt, waar in men dezelve voor zo veel in zulk een kleen beſtek mogelyk is, nagaan kan. En in Gamron.

By zyn Ed: komſt alhier ſprak zyn Ed: met den Heer Wicchelman nader over de zaak van Maskette, en vonden het zekerſt, en 't onkoſtelykſt, om, zoo 't zyn Majeſteit, na 't ontfangen der letteren, behagen mogt, die zaak eerſt door een middelaar te beproeven; dog om met eenen te vertoonen, dat die reize niet zonder onkoſten kon geſchieden, die door den Koning, in wiens geval dit geſchiedde, zouden moeten gedragen werden.

Nog een geſchenk des Koningsaan zyn Ed.

Ook had den Koning zyn Ed: op dien avond, dat hy by zyn Majeſteit ten eeten bleef, niet alleen een goude tong, of een goude wyn-Fleſſe, vereerd; maar ook naderhand in verſcheide gevallen getoond, noit zoo veel agting voor eenig Gezant der E. Maatſchappy, dan voor den Heer Hoog-kamer, gehad te hebben.

Ook had zyn Ed: zich, by allerley gevallen, ook in 't byzonder zeer geagt gemaakt, en getoond, dat hy zyne agting wel wiſt te bewaren.

Hy gaf daar op zekeren tyd een deftige preuve van, wanneer een van de dienaars van den gouden Stok-drager, die zyn Ed: ontmoette, in geſchil met een van zyn Ed: dienaars geraakte.

Achting voor zyn Ed: aan dit Hof.

De Stok-drager, dit vernemende, wilde na zyn houwer grypen, het welk zyn Ed: ziende, taſte na een van zyne piſtolen, dreygende dien Perſiaanzen Heer aanſtonds, zoo hy 't hart had, om zyn houwer te trekken, voor de kop te zullen ſchieten, dog de Stok-drager, genegen zynen gouden ſtok nog wat te dragen, en merkende, dat de Heer Gezant het meende, gaf aanſtonds koop, verbood zyn volk, en vertrok, zonder hen verder te moejen.

Die op Batavia zeer afnam, door twee pleytgedingen.

In groot fatzoen quam ook zyn Ed: uyt Perſien op Batavia, en was by haar Edelheden ook in de eerſte tyden (dat men meynd dat zyne byzondere redenen van gewicht had) in groot aanzien; dog 1706. begonnen de zaken met zyn Ed: geweldig te veranderen, aangezien hem toen niet alleen 't bewys van eer, dat men hem bevorens als gewezen Gezant nog gegeven had, op verbod van zyn Edelheid, benomen wierd, en men aan geen poorten meer, op 't klappen van zyn Koetſier met de ſweep op de Koets, voor hem

hem opſtond, of in 't geweer quam, of 't geweer voor zyn Ed: vertoonde; maar zyn Ed: geraakte ook in twee droevige pleyt-gedingen, 't een met den Gemagtigden van den Heer Valkenier, te weten, den Heer Chatteleyn over een gedeelte van een ſchuld, die de Heer Valkenier, als getrouwd hebbende de Weduwe van den Heer Verdonk, nog voorwendde van zyn Ed:, ten bedrage van 37428 Ryxdaalders van 48 ſtuivers, te moeten hebben; hoewel zyn Ed: die reeds deugdelyk aan een Makelaar, die 'er bankroet mede geſpeeld was, in Perſien voldaan, en bewys daar van had, met welke betaling, deze Heeren niet te vrede waren.

Men dede zyn Ed: deze gemelde zomme eerſt in verzekering geven, eer 'er nog eens bewezen was, dat hy het ſchuldig, of eer 'er nog over de Wettigheid of onwettigheid van zyne reeds gedane betaling behoorlyke uytſpraak (zoo my bericht is) gedaan was.

Omſtandig verhaal van dien.

Om die zomme nu te krygen, wierden zyne goederen den 15. Mey 1706. beſlagen, en den 22. dito aangezien hy geen borg daar voor ſtelde, door 2 leden van den Raad, vergezeld van den Fiscaal, zyn Geweldigen en Rakkers, opgeſchreven, dat wel tot den 25. duurde.

Den 22. dito wierd zyn Ed: door den Raad gelaſt in zyn huis te moeten blyven; en den 13. November verwezen, om de voornoemde zomme wegens het dryven van verboden handel, aan den Fiscaal te moeten voldoen, eer nog zyn vonnis over de zaak zelf door de Raad van Juſtitie eens uytgewezen was, ſchoon zyn Ed: (zoo my van lieden, des kundig, berigt is) klare bewyzen had, van in Juweelen dus te hebben mogen handelen.

Zyn Ed: verzogt maar een korten tyd uitſtel, en beloofde dan te zullen betaalen; dog, om alle verdere moejelykheden weg te nemen, gaven haar Edelheden laſt, om die zomme aan den Heer van Naarſſen, Geheimſchryver van den Raad des Gerichts, te tellen, en in verzekering te geven, tot dat 'er nader ordre uyt het Vaderland, of wel een nader vonnis op, komen mogt.

Daar op wierden zyn Ed: goederen ten deelen openbaar, dog zoo verre beneden de prys, verkogt, dat hy geraden vond, na dat 'er 8 a 10000 Ryxdaalders, ſchoon tweemaal zoo veel waardig, afgemaakt waren, 'er mede uyt te ſcheiden, belovende het verdre te zullen vervullen.

Den 18. December betaalde zyn Ed: voor eerſt 20000 Ryxdaalders aan de Heer van Naarſſen; en geloove dat naderhand ook de reſt 'er by gevoegd is.

Hoedanig het nu verder met deze zaak afgeloopen, of hoe die by de Raad des gerichtes uitgewezen is, weet ik niet, alzoo ik den 19. February 1707. na Amboina vertrokken ben.

Het ander pleit-geding, tuſſchen zyn Ed: en den Heer de Vos, ſproot uyt een ſchuld van 340000 Ryxdaalders, die zyn Ed:, een Neve van Mevrou de Weduwe Hurdt (die mede een Juffr. Hoog-kamer was) na haar Ed: dood, van den Heer de Vos, als met haar Ed: dochter getrouwd zynde, of van haar Ed: Boedel, op een zeer kleen onderhands briefje, pas een half zydje groot, eiſchte; welke zomme de Heer de Vos niet goed vinden kon aan zyn Ed: op zoo een Cartabel te betaalen.

Dog zyn Ed: vlugt na Borneo.

Daar over nu wierd nog in den Raad van Juſtitie gehandeld, wanneer de Heer Hoog-kamer, die toen nog in zyn huis gevangen zat, middel vond, om (zoo my berigt is) met eenige Engelzen van Batavia na Borneo te vlugten, daar zyn Ed: (gelyk wy elders breeder verhaalen) nog elendig in 't Boſch geſtorven is.

Deze vlugt nu van zyn Ed: ſchynd my ook toe zyne verdre pleit-gedingen, eer die uytgewezen waren, afgeſneden te hebben.

De Heer Wichelman 1705. overleden.

Om nu weder tot de zaaken van Perſien te keeren, moet men weten, dat, na dat nu deze Heer zyn beſtier aan de Heer Wichelman overgegeven had, die Heer 't zelve redelyk geruſt tot 1705. in handen gehad heeft, wanneer zyn Ed: den 8. July geſtorven zynde, door den Heer Frans Caſtelein (die anders gedacht had in gezelſchap van den konſt-ſchilder, de Heer de Bruin na Batavia te trekken) als Directeur, volgens laſt harer Edelheden, vervangen wierd.

Is vervangen door de Heer Caſtelein; die verder beſchreven werd.

Dat deze Heer als een man van groot beleid, in de tyd der moejelykheden met die van Suratte, wanneer hy nog als Opper-hoofd in Spahan lag, en gedurende dat hy hier 't Opper-gezag voerde, zyne zaaken aangelegt, en daar by, zoo voor de E. Maatſchappy, als voor zig zelven, groote ſchatten overgegaderd heeft, hebben wy bevorens al ten deele betoond.

Het beſte daar by is, dat die Heer, in zich zelven, de braafſte man is, die men ontmoeten kan, tegen een ieder zoo minnelyk, beleefd, en in 't algemein zoo edelmoedig in zyne onthalingen, dat allen hem den lof moeten geven, dat hy zeer weerdig is, de ſchatten, die hy heeft, te beſitten, vermits hy voor zich zelven, en zyne goede vrienden; daar van een zeer ordentelyk en heerlyk gebruik neemd, gevende daar van aan allerlei zoort van menſchen klare blyken, gelyk ik daar van

daar van als een, die beleefdheden by zyn Ed: genoten heb; ſpreken kan, behalven dat ik zeggen moet, dat de deftige meubelering van zyn huis, en de heerlyke kleeding van zyn gevolg, bewyzen zyn, dat hy zich van zyn middelen weerdiglyk den rang, die zyn Ed: toen als gemeen Raad, en daar na als Directeur Generaal, bekleedde, der maten wiſt te bedienen, dat een iegelyk hem daarom te meer pryzen moeſt.

Ik weet niet, dat 'er onder zyn Ed: beſtier eenige ongemakken met de Perſiaanen voorgevallen zyn, waar op dan
A. 1708. De Heer Bakker. zyn Ed: ook tot 1708. met zeer veel lof, die hy onder de Perſiaanen, en ook onder alle onze bedienden, naliet, daar geregeerd, en toen van Comp. wegen den Heer Willem Bakker, Jacobſſoon, tot zynen vervanger gehad, die mede zyn tyd in veel ruſt daar doorgebragt heeft; en
A. 1712. de Heer Macare. 1712. door den Heer Pieter Macare als Directeur vervangen is.

In de korte tyd van de Regeering van dezen Heer, die maar een jaar duurde, viel 'er niets van belang voor, dan dat
Die 1713 een afgezet wierd. hy 1713. een daad beging, die voor de E. Maatſchappy zeer, en voor hem niet minder nadeelig was; van welke ik egter (ſchoon zy my in den grond bekend is) om goede redenen, dit alleen zeggen zal, dat zy oorzaak van zyn verderf geweeſt is.

Hy wierd daar op uyt 't Vaderland buiten zyn Ampt en ſoldy op ontboden, en by aanſtelling van den Heer Henrik Grouſius als Directeur in zyn plaats, 1713. vervangen, en aan dien Heer belaſt, hem, alzoo hy zich onder de beſcherming van den Koning begeven had, van dien Vorſt te eiſſchen; dat toen ook geſchied; maar ten eerſten niet gevolgd is.

De Heer Grouſius, ondertuſſchen het
De Heer Grouſius 1714. op vervangen door de Heer Bakker in. grootſte behagen in deze Directie niet vindende, vond goed 1714. buiten verlof, en uyt zich zelven weder na Batavia te komen, waar op 1715. de Heer Willem Bakker Jacobſſoon, weder als Directeur derwaards, en met de vorige laſt, om den Heer Macare van den Koning van Perſien te eiſſchen, gezonden is.

Ook vonden haar Edelheden goed de
A. 1715. de Heer Ketelaar. Heer Johan Joſua Ketelaar, Directeur in Suratte, als Directeur in de Heer Bakkers plaats 1715, en te gelyk zyn Ed: ook als Gezant aan den Koning te zenden, die zoo veel heeft uytgewerkt, dat de Ko-
Die de opzending van de Heer Macare bewerkt. ning den Hr. Macare 1716, onder 't opzicht van een man van aanzien, na Batavia gezonden heeft, alwaar zyne zaak verder by den Raad des gerichts behandeld is, behalven dat ondertuſſchen verſcheide beſluiten van de Heeren Zeventienen over zyne zaak na Batavia gezonden zyn, daar hy tot nog toe (zoo niet beter wete) in de boejen der E. Maatſchappy, op of nevens het Stadhuis, gevangen zit.

De Heer Ketelaar heeft ondertuſſchen alhier tot 1718. zeer vreedzaam dit Comptoir beſtierd, en is dit zelve jaar hier overleden.

Hy wierd in dit zelve jaar door den Heer Johan Oets als Directeur vervangen, die om zyne loffelyke beſtiering 1720. buyten-gemeen Raad geworden; dog volgens de tydingen, met de Vloot 1723. hier door den Heer Johannes de Croeſe als Directeur vervangen is.

Hier mede zouden wy de zaaken van Perſien konnen ſluiten; dog wy konnen, alvorens hier af te ſtappen niet nalaten aan den Leſer een beter ſchets te geven van de laatſte Koningen van Perſien, Sofis genaamd, uyt den vermaarden ſtam van Sjeich Haydar geſproten, met verſcheide aanmerkens-weerdige gevallen, in hunne levens ons voorgekomen, te meer, om dat onder dezen laatſten Koning Hoſſein dat ryk zoo zeer van gedaante veranderd is.

De eerſte Grondveſter van dit wydvermaard Stam-huis is Sjeich Iſmael geweeſt. Hy was een zoon van Sjeich Haydar, en van Martha, (die een dochter van Hoſſein Caſſan (of Uſun Caſſan) en dochters dochter van Catharina Comnenia, dochter van Calviaomus Comnenus, laatſte Koning van Trebizonde was) en wierd A. Hegiræ (of in 't jaar der vlucht van Mohhammed) 892 of A. C. 1488, geboren, en by uytſtek boven alle de vorige Vorſten van Perſien Sofi (of eigentlyk Tſoefi) na 't Perſiaans woord صوفی Tſoef, dat grof-Grein (zeker ſtof) of na 't Arabiſch woord صاصس dat wol en Geiten-wol beteekend, genaamd, van welk Arabiſch woord het woord صوفی of Tſoefi een Wyze (dat wel wat ſweemt na 't Grieks σοφὸς 't geen ook een wyze beteekend) en ook een Godsdienſtige, of een naauw bezette van gemoed, en die zich met Godsdienſtige en Goddelyke zaaken bezig houd, afkomſtig is. Sjah Iſmael I. 1488.

Om echter de ware reden van dezen vermaarden naam te weten, moeten wy dit nog wat dieper uyt den rechten grond opdelven.

Uyt het gene wy bevorens reeds over de zaaken van den Mohhammedaanſchen Godsdienſt onder de ſtoffe van Java of Amboina, gezegt hebben; is onder anderen gebleken, dat 'er onder hen twee Hoofd-ſecten; te weten die van de Sonnis, of d'overleveraars, en van de Sjais, dat is de fyne of zuiverſte zyn, van welke de eerſte zich aan den Coraan volgens de uytlegging en overleveringen van Aboebakier, Omar

en

en Oetsman uyt Mohhammeds mond, en de laatſte alleen aan de uytlegging van Aali, Mohhammeds neef en ſchoon zoon (alzoo hy met zyn dogter Fatima getrouwd was) gedragen.

Van en voor deze laatſte ſecte was Sjeich Haydar, die, Vorſt van Ardebil (zoo men wil het Arbela der Ouden, waar ontrent Alexander M. Darius ſloeg, en overwon) en by uytſtek van alle andre voor Aalis uytlegging en wyze van leven zynde, zich geheel en al van de wereld als afgeſneden, en zich zoodanig aan 't enkel behertigen van Goddelyke zaaken overgegeven had, dat men hem en zyn ſtamhuis, om zynen byzondren yver voor die allerfynſte Mohhammedaanſche Godsdienſt, Tsoefi's, of de Godsdienſtigen, noemde.

Schoon 'er meer andren voor die zelve uytlegging waren, ſtak hy 'er echter, zoo daar in, als in zyne zonderlinge afgezonderde en by uitſtek heilige levenswyze, zeer verre boven alle andren uyt, en was de eerſte, die zig daar voor onbeſchroomt en openbaar had beginnen te verklaaren.

Hy had daar toe ook meer redenen, dan alle andren, alzo hy zich uyt de rechte linie van Mohhammed, en voor al ook uyt het ſtam-huis van den vermaarden Aali afkomſtig rekende: want hy was een zoon van Sulthaan Juweid, en die een zone van Sjeich Ibrahim, welke weder een zoon van Sjeich Aali, de zoon van jeich Safi &c: geweeſt is, tellende dus verder op, dat hy de dertigſte naneef van Morteza Aali, ſuſters zoon van Mohhammed was.

Dit was de reden, dat hy alomme dien nieuwen Godsdienſt van Morteza Aali (daar eerſt door twee Leeraars, Haydar en Haruſtis gebragt; dog van de Turken vervloekt) met alle kracht daar invoerde.

Hy trok 1489. na Sjirvan (of Medien); dog wierd door deszelfs Koning, Faroch Jaſſar, die door Jacob Bek, broeder van Sjeich Haydars Gemalin, geholpen wierd, geſlagen, en gedood, waar door ook beide zyne zoonen Sulthaan Aali, en Sjah Iſmael, gevangen raakten, 't geen den oudſten 't leven koſtte; dog de jongſte wierd daarna los gelaten, wykende na de Provintie Gilan, daar hy 6 jaaren bleef, vergaderende ondertuſſchen ettelyke duizenden by een, die de ſecte van Aali toegedaan waren, waar mede hy Sjirvan ingetrokken is, en 1501. tegen Faroch Jaſſar geſlagen, gelyk hy den zelven ook geheel overwonnen en gedood heeft.

Het jaar daar aan ſloeg hy tegen Alwend, nam de groote ſtad Tauris in, en begon zederd een Tulband met 12 vouwen, ter eere der 12 Perſiaanſche Heiligen, zoonen van Hoſſein, Aalis zoon, die rood geverwd was, te dragen, waar van men naderhand de Kiſilbaſſis, of rood-hoofden, een zekere zoort van zoldaaten onder de Perſiaanen, heeft zien groejen. En zyn treffelyke daden.

Ontrent 1503. quam Alwend te ſterven, en 't jaar daar aan ſloeg Sjah Iſmael Moraad, den zoon van Alwend, maakte hem geheel Perſien en Kirman athandig; deed 1506. Mohammed, Koning van Coraſan verbranden, nam Sjiraas in, en ſtelde verder in alle deze Landen met het innemen van geheel Djarbek, Sjirvan, Chuſiſtan, Farſiſtan, Gilan; Sigiſtan, Choraſan, Sableſtan; en meer andre Landſchappen, zoodanigen ordre 1508. dat hy, volſlagen meeſter was van geheel Perſien, en de verdre Landen, daar onder behoorende, van welken tyd eigentlyk wy het beſtier van dezen wakkeren Vorſt Iſmael beginnen. 1509. nam hy de Provintie Choraſan, 1511. geheel Djarbek of Meſopotanien, en 1512. geheel Sjirvan, Baku, en Derbent, te zamen weder in.

Nadat zyn Oom, Jacob Beg, die Sjeich Haydar, zynen ſwager, had doen ombrengen, van zyn eigen vrouw met vergif uyt de wereld geholpen was, heeft hy zich uyt zyne ſchuilplaats na zyn vaders Landeryen, als ook die van zyn moeder, begeven, om daar van bezit te nemen.

Zoo ras hy zich de zelve eigen gemaakt had, veroverde hy met 300 man de ſtad Sjamachi, in Sjirvan, zeer ſchielyk; waar op naderhand zyne verdre reeds gemelde veroveringen van Alwend en Moraad (by zommige voor de zoon, by andre voor de broeder van Alwend gehouden) gevolgd zyn.

Kort daar aan kreeg hy groote moeite met Oeloe Chan, den Tartariſchen Sjeich, welken, ſchoon 300000 ruiters te veld brengende, hy egter zeer moedig aangeraſt, en verſlagen heeft, Oeloe Chan zelf van de peerden dood gedrongen werdende. Hy nam daar na ook de magtige ſtad Bagdaad in, en gelyk de Turken uyt reden van Gods-dienſt reeds tegen hem zeer verbitterd waren, alzoo noemden zy hem, en de zynen, uyt ſchimp niet alleen Kiſilbaſſis, of rood-hoofden; maar hy heeft ook 1515. met den Turkſen Keiſer Selim geoorlogt, die hem Caramit, Orſa, Merdin, en een geheel Landſchap afnam; hem in de vlugt ſloeg, 5000 man in de pan hakte, en de ſtad Tauris innam, hoewel hy 'er maar 14 dagen in bleef; maar 1419. heeft Iſmael hem daar

daar en tegen weder niet weinig, en by dat gedenk-waardig pleyn van Chalderan (dat 1; dag van Sjulfa in Armenien legt) wel 30000 man afgeklopt.

Daar zyn 'er, die willen, dat Iſmaël toen eerſt recht meeſter van Perſien, en dat hem toen eerſt 't Hoofd van Moraad, die in Djarbek van de Kiſilbaſſis (zoo men wil) gedood was, bragten; maar 't is zeker, dat hy 1504. al meeſter van hem en van 1508 met zyn 14. jaar al volſtrekt Koning van Perſien, 24 jaaren lang (hoewel andre maar van 20 ſpreken) geweeſt is, zynde 1532. met zyn 38. jaar, na zoo groote wonderen uytgevoerd, en een onſterflyke roem by de Perſiaanen en andre volkeren nagelaten te hebben, overleden. De landen by hem veroverd, beſloegen een ruymte van 20 graaden O. en W., en 18 graaden Z. en N., ſtrekkende zich zeer wyd, alzoo zy door de Caſpiſche Zee, de Golf van Perſien, 't Meir Siacco, de rievieren de Tigris en de Oxus, en door 't Ryk van Cambaja, beſloten wierden.

Hy liet 4 zoonen na, Sjah Thamas, Mirzah Elias, Sam Mirzah, en Baren Mirzah; dog zyn oudſte zoon, Sjah Thamas volgde hem op den throon 1532.

Sjah Thamas 1532.

Deze Vorſt heeft lange jaaren geregeerd, zeer ſterk tegen den Turk geoorlogd, en Casbin (van veelen voor Arſactar gehouden, en 10 dag-reizen van Tauris) tot zyn Hof-ſtad gemaakt, nadat de Turken Tauris (daar de Koningen van Perſien bevorens hun Hof hielden, en welke ſtad men, om hare vermakelykheid, de acht Paradyſen noemde) hadden ingenomen. Hy herwon die ſtad 2 jaaren daar na; dog Soliman de groote nam hem die 1536. weer af; hoewel hy die naderhand herwonnen heeft.

In zyn tyd had de Kroon van Perſien echter niet boven de 5 millioenen overſchietend inkomen, 't geen door dien Vorſt jaarlyks tot den Ryks-ſchat toegedaan wierd; hoewel hy die naderhand, door een looze vond, van de munt des lands te verhoogen, tot 8 millioenen dede reizen, niet tegenſtaande hy de tollen afgeſchaft had; dog onder zyne nazaaten is dat zeer verſlapt, en te rug geloopen, door dien de Turken hem veel ryke landen, als Meſopotamien, Aſſyrien, Erzerum, Bagdaad, en meer andre ſteden, door Soliman afnamen, behalven dat ook de Georgiaanen zeer nalatig waren, om hunne ſchattingen te betaalen.

Koning Thamas daar en tegen hield zeer goede ordre in zyn ryk, ontlaſtte, by 't afſchaffen der tollen, zyn volk van een laſt van 60000 Tomans, of een millioen, en agtmaal honderd duizend kroonen, waarom hy ook van alle zyne onderzaten zeer bemind, en ontzien wierd; dog een van zyne wyven, op een zyner byzitten zeer jaloers en gebeten zynde, hielp hen beide door vergift uyt de wereld.

Hy ſtierf 1576, oud zynde 68 jaaren, en nadat hy 44 (andre zeggen 53, ook eenige 54) jaaren zeer loffelyk geregeerd had.

Hy liet 2 zoonen, Sjah Ismael, en Mohhammed Chodabenda den blinden. Hy had uyt zyne Gemalin, die hem vergaf, nog een zoon, Haydar genaamd, dog deze was ondertuſſchen geſtorven.

Sjah Iſmael, gebynaamd de II., volgde hem 1576. op den throon, aan welken hy 70 ſchoone Land-Voogdyen naliet; dog gelyk deze Vorſt maar een zeer korten tyd van 1 jaar en 10 maanden geregeerd heeft, alzoo is zyne regeering ook ſlecht geweeſt, dewyl hy alles liet vervallen, en zich nergens anders, dan aan vermaken in 't vrouwen-Timmer, en op de jacht, gelegen liet zyn; behalven dat hy ook zeer wreed was. Hy verloor ook Tauris aan Amurat den Turkſen Keizer 1578, ſtierf in dat zelve jaar, en wierd gevolgd van zynen (zoo men meinde) blinden broeder Sjah Mohhammed Chodabenda, welke laatſte naam den ſlave of *dienaar Gods* in 't Perſiaanſch beteekend. In zyn tyd brachten de Perſiaanen alleen aan hunne ruytery 50000 man te veld.

Sjah Iſmael de II. 1576.

Sjah Mohhammed Chodabenda 1578.

Hy regeerde zeven jaaren, en in de zelve, ſchoon blind ſchynende, (alzoo zyn ontaarde broeder een heet yſer op zyne oogen had doen ſtryken, waar door zyn gezicht eenigzins gekrenkt was) nog al vry wel, hoewel 'er by zyn tyd weinig zaaken van belang voorgevallen zyn, dan dat hy tegen Amurat geoorlogd, en Tauris herwonnen heeft, ſchoon Amurats Vezier, Oetsman, 'er in 't jaar 1585 (het zelve, waar in Sjah Mohhammed Chodabenda ſtierf) weder meeſter van geworden is. In zyn tyd was 't Ryk in verſcheide deelen geſcheurd, door dien hy te veel na zyne raaden hoorde.

Sjah Abaas de I. 1585.

Hy liet het ryk aan zynen zoon Sjah Abaas den I., anders doorgaans Abaas de groote, van wegen zyne groote daden, genaamd. Hy was een Vorſt, die in ſtaatkunde, en groote bedryven, zyn wedergae, voor nog na hem, heeft gehad, en die de Kroon van Perſien zeer magtig en ryk door verſcheide ſtaat-kundige vonden gemaakt heeft.

Hy had gemerkt, dat hem de Turken, nu meeſter van Tauris geworden, te Casbin, niet verre van de Provintie Sjirvan gelegen, te na quamen, weshalven hy goed vond, zynen Zetel van daar na Spahan te verplaatzen, en 't zelve, toen nog maar een groot dorp zynde, tot een groote en zyn Hof-ſtad te

te maken, enkel en alleen om de landen tuſſchen Tauris, Gilan, Erivan, en Spahan, te verwoeſten, en daar door de Turken te beletten verder in Perſien (alzoo hy de landen tuſſchen beiden geheel woeſt liet leggen) in te dringen. Om dit te zekerder te bewerken, dede hy ook uyt Sjulfa Errian en Nacſivan in Armenien wel 6000 huisgezinnen van de rykſte ingezetenen opſtaan, en verplaatſte hen ontrent een kleene myl van Spahan, daar zy nog tegenwoordig het dorp Sjulfa bewoonen, een regeering op zich zelven hebben, en zedert zeer vermogend geworden zyn door de voorrechten, hen van tyd tot tyd door de Koningen toegeſtaan.

Vervoerde de Armeniers na Spahan, en Gilan.

Ook verplaatſte hy uyt Armenien nog wel 2000 huisgezinnen in de Provintie van Gilan, en Mazanderan, al mede om den Turk af breuk te doen, dog die menſchen konden daar ganſch niet aarden, alzoo zy een zagter lucht gewoon waren.

Brengt die van Gilan 1594. weer tot gehoorzaamheid.

A°. 1594. viel de geheele Provintie van Gilan van hem af; dog hy rukte zeer ſnel en onverwagt met 20000 peerden daar na toe, en wanneer hy aan een groote en breede rievier quam, waar voor hem de vyand, die alle de vaartuigen aan de overzyde gebragt had, dagt te ſtuiten, ſprong hy, om zyn volk tot dapperheid aan te moedigen, met groot gevaar van zyn leven in de zelve, daar hy van de zynen wel gevolgd wierd, dog hy verloor in dien zwaren ſtroom 4000 man, hoewel dit hem niet belette aan de overwal te geraken, en die van Gilan ſpoedig weder tot hunne oude gehoorzaamheid te brengen. A°. 1604. veroverde hy van de Turken Erivan in Armenien.

Hy heeft ook ontrent 1613, Georgien veroverd, en Ferabath aan de Caſpiſche Zee gebouwd.

Herwint Tauris, &c:

Ondertuſſchen had hy ook middel gevonden, om Tauris, door dien hy de Turken zeer ſchielyk en onverwagt op den hals quam, na een beleg van 6 weken (waar in de Perſianen allereerſt geſchut gebruikten) door een Krygs-liſt, als of 'er maar kooplieden van een Karavaan voor af quamen, 1603. te herwinnen, en te dier tyd (weinig Kaſteelen uytgezonderd) ook geheel Sjirvan weer te veroveren, allenthalven toonende, dat hy den naam van Abaas de groote wel verdiende.

Dit zal men te eer konnen gelooven, als men zich te binnen brengt, dat hy de Perſiaanſche ruitery in zyn tyd zoodanig hadde verbeterd, en vermeerderd, dat hy een leger van 309000 ruiters zeer gemakkelyk, en in korten tyd, behalve nog 50 a 60000 man te voet, te veld kon brengen.

Daar en boven had hy, als een goed financier, 's lands Caſſa door den handel met verſcheide Mogendheden: zoodanig weten te ſtyven en te verbeteren, dat de vaſte jaarlykze inkomſten van 's Konings Zyde en vrugten alleen nu op 357000 Tomans (ieder Toman van 20 kroonen, of 40 gulden) geſchat wierden, zonder de menigvuldige geſchenken en verdre inkomſten van een groote menigte Vorſten, Landen, en ſteden, daar by te rekenen.

Hy zond zyne Gezanten (om den Zyde-handel met de Vorſten van Europa op te rechten, koopende alle de Zyde eerſt op) aan Henrik den Grooten, aan den Koning van Spaanjen, en na Venetien, hoewel die aanleg in 't eerſt niet wel ſlaagde.

Hy zond Sir Sherley als Gezant na Spaanjen, en Don Garaias de Sylva Figueroa is in Perſien geweeſt.

Men zegt verder, dat hy eerſt met twee Perſiaanen, om met Zyde in Venetien en in Spaanjen te handelen, begon, dog; dat die hem bedrogen, 't geen naderhand met de Armeniers beter gelukte, en hem groote winſten gaf.

Hy had mede zyne Raaden, als de vorige Koningen; maar hy liet zich aan de zelven niet veel gelegen leggen, dan dat hy hen als ſpionnen gebruikte, om te weten, wat 'er over al in zyn Ryk omging, en wat men van hem en van zyne Regeering onder 't volk al zeide.

Echter was hy daar nog niet geheel geruſt op; maar ging, om door zyn eigen oogen te zien, en om van alles recht verzekerd te zyn, nu en dan vermomd in de Tabaks en Kaweh-huizen, waar door hy agter de grootſte geheimen zeer ſtil wiſt te komen, en alles, 't geen ontrent maten, gewigten, &c: onordentelyk was, zoo behendig te ontdekken, en te ſtraffen, dat men niet bedenken kon, hoe hy de allerminſte en geringſte overtredingen byna eer ſtreng in de Hoofden, die daar op paſſen moeſten, had geſtraft, dan men kon nazien, dat het bekend was. Bewyzen van die ſtrengheid zag men ook in een Bakker, die maar weinig ontrent 't brood na zig nam; en dien hy in een brandenden oven liet werpen.

Hier door had hy in 't ganſch Ryk zulken ontzag bekomen, dat niemand onderſtaan dorſt buiten zyn plicht te gaan, alzoo zy, ſterk voor toovery zynde, vaſtſtelden dat hy een Djin, dat is, een duivel, of familiaren geeſt had, die hem alles zeide.

Dus liet hy een Bakker en een Brader, diens brood en vleeſch hy wat te licht bevond, in een brandenden oven werpen.

Hy

Hy had ook al in den beginne van zyne Regeering gemerkt, dat de Kisilbaſſis (een van de 3 byzondre zoorten van krygs-lieden, waar uyt een heyr der Perſiaanen beſtaat) de eenigſte in het ganſch Ryk in ſtaat waren, om 's Konings magt te beteugelen, en hem in zyne voornemens, alzoo zy een lichaam van 22000 man, geoeffende ruitery, uytmaakten, te dwars-boomen, weshalven hy; zeer jaloers daar over, voornam hen te dempen, en de Goulams, boogſchutters daar hy zich beter op vertrouwde, op hunnen ondergang groot te maken. Hy nam'er een preuve van, met hen deze en gene voorregten af te nemen, en die aan de Goulams te geven; dog zy hadden zoo haaſt 's Konings toeleg niet gezien; of zy deden hem ten eerſten van ander beſluit worden, zoo hy op den throon blyven wilde, waar door hy genoodzaakt was t'eenemaal hier van af te zien.

Zyn verdre grote bedryven.

Hy had ook gemerkt, dat de Perſiaanen, gewoon na 't graf van hunnen Hooggeerden Heilig, Morteza Aali, te Meched Aali (anders Cufa genaamd) te reizen, veel geld uyt Perſien wegſleepten, 't geen nu de Turken zedert zy Bagdaad veroverd hadden, kregen, alzoo zy ieder Pelgrim een Ryxdaalder voor dat graf deden betalen, om nu dit geld in zyn Ryk te behouden, heeft hy een andre bedevaart na Meched, op den weg van Tauris na Candahar, trachten in te voeren, en ook de grond 'er toe gelegt, dat zyn navolgers in de volgende tyd geen verlof meer gaven, om 't graf van Aali door de Turkze Landen te bezoeken.

Ook ging hy zelf na Meched in de Provintie Choraſan ter bedevaart, na 't graf van Imam Riſa, daar hy een heerlyke Moské gebouwd had, om zyn volk derwaards mede, en van Meched Aali, of Cufa, en ook van Mekka, af te trekken.

Hy heeft het Koninkryk van Lhar, waar over 34 Koningen geheerſcht hebben, en ook hunnen laatſten Koning, Ibrahim Chan, 1602. door Imam Coeli Chan, Hertog van Sjiraas, overwonnen, door den welken hy ook naderhand, onder het beleid van zynen Luitenant, Aali Rajek, 1612. eerſt Gamron, en 1622. door hulp der Engelzen onder dien zelven Hertog, de ſtad Ormus, met al 't land tuſſchen Caap de Jaſques tot aan Baſſora, en in de later tyden Bagdaad van den Turk, en Candahar van den Mogol, veroverd, en dat laatſte ook in handen van zyn vervolger, of zyn zoons zoon gelaten heeft. Deze Iman Coeli Chan, die de laatſte Opper-magtige Vorſt van Sjiras, en daar na 'er maar Land-Voogd was, zou ook Baſſora, dat hy 1623. en 1624. belegerd had, veroverd hebben, zoo Sjah Abaas toen niet geſtorven was.

Onder de groote werken, door Sjah Abaas verricht, werd mede geteld, dat hy de ſterke ſtad Candahar van den Grooten Mogol veroverd, en niet verre van de ſtad Kasjaan aan 't einde van zeker dal een groote muur meer, als 100 ſchreden lang, en 30 voet dik gemaakt heeft, die door de Beek aldaar henen ſtrekt, en twee bergen te zamen voegd. Een werk, door hem uytgevonden, om 't water daar op te ſtoppen, en 't in een bak te vangen, om in tyd van nood zich 'er af te bedienen; waar by men de heerlyke Karawaanſara, door hem te Kasjaan gebouwd, wel voegen mag.

Ook heeft hy de groote Meidaan, of Markt, een heerlyk ſtuk werks, gemaakt.

Een van de zeldzaamſte zaaken, onder zyne regeering voorgevallen, is de vordering van Mohhammed Aali Beg tot Nazaar, of grootmeeſter van 's Konings ſchat en huis.

Op zekeren dag, dat Sjah Abaas op de Jacht ging, en verre van al zyn gevolg afgedwaald was, quam zyn Maj. alleen by een jongen, die by een kudde geyten, die hy weide, op de fluit ſpeelde.

Mohammed Aali Beg van een herder tot groot Nazaar verheven.

De Koning, deze jongen wel te degen beziende, beſpeurde in hem eenige merkteekenen van groot verſtand, waar in hy te meer door zyn ſchrander antwoord op eenige vragen, welke hy hem dede, verſterkt wierd. Dit antwoord was daarom te vryborſtiger en te aardiger, om dat hy den Koning, die maar een gemeen Jacht-kleed aan had, niet kende, alzoo hy hem anders zoo niet geantwoord zou hebben.

Om hem egter nog al beter in zynen aard en grond te leeren kennen, en om hem in die levende vrymoedigheid, waar in hy toen was, te houden, gaf de Koning aan Imam Coeli Chan, en andren, die ondertuſſchen by hem quamen, een wenk, dat zy aan dien jongen niet zouden toonen, wie hy was, op dat hy niet zou konnen beſpeuren, dat hy met den Koning ſprak.

Daar op dede de Vorſt hem weder andre vragen, op welke die herder zoo gepaſt en net antwoordde, dat de Koning, en alle zyne grooten, daar over ten uyterſten verbaaſt ſtonden. En Imam Coeli Chan, Land-Voogd van Sjiraas, was van oordeel, dat deze jongen, indien hy lezen en ſchryven konde, den Koning zeer grooten dienſt zou konnen doen; waar op de Koning hem aan dien Chan overgaf, om in alles, dat hy van

nooden had, te doen onderwyzen. Zyn groote Geeſt ſtak ten eerſten in alles, wat hy leerde, zeer ſterk door, en zyne ongemeene geheugenis, by zyn zuiver oordeel gevoegd, waren de middelen, waar door hy, op de gunſtige voorſtelling van dezen Chan aan den Koning als een wedergadeloos perſoon in 't ganſch Ryk, van zyn Majt. niet alleen tot mindere ampten, maar zelf ook tot dat van Nazaar, of grootmeeſter van zyn huis, gevorderd, en hem ook de eer-naam van Mohhammed Aali Beg gegeven wierd.

Het genoegen, dat de Koning vond in zyne weergadelooze trouw, en onnavolgelyk beleid, was onuytſpreekelyk, en de dienſten, die 't gemeen 'er af hadde, alzoo hy zeer veel ſchoone Karawaanſara's maken, en veel treffelyke wegen tot gemak der Ingezetenen aanleggen dede, waren by uytſtek groot. Ook had de Vorſt hem in 2 Gezantſchappen aan den Grooten Mogol met zeer veel roem en luiſter gebruikt; en 't voornaamſte, waarom men hem veel agting weerdig oordeelde, was zyne liefde tot de gerechtigheid, en zyne onkreukbaarheid, alzoo hy van niemand oit de allerminſte geſchenken aannemen wilde, maar wel gewoon was zeer milddadig ontrent alle, die zyn gunſt verdienden, te zyn.

Hoe groote hoedanigheden hy nu ook bezat, baarde hem egter zyn al te groote opregtheid, en trouw ontrent den Koning, veel heimelyke vyanden onder de grooten, en voor al onder de gelubden, die zich in alles door geſchenken lieten omkoopen; maar zoo lang echter Sjah Abaas leefde, dorſt niemand van alle de Hovelingen aan hem tornen, alzoo hem de Koning in alles voorſtond, wetende, dat zyne grooten dien wakkeren man alleen om zyne ongemeene trouw, groot verſtand, en edelmoedigheid, doodelyk benydden; maar de Vorſt, ſchoon nu en dan de Gelubden wel iets tegen hem wilden zeggen, ſneed hen over al de pas daar toe af, toonende, dat hy niets tot zyn nadeel wilde hooren.

Wat 'er naderhand ten tyde van Sjah Sefi de I. met hem voorgevallen is, zullen wy in 't vervolg aanhaalen.

Kinderen van Abaas, hoe door hem gehandeld.

Sjah Abaas heeft 3 zoonen gehad, Sefi Mirzah, Chodabenda, en Imam Coeli.

Den oudſten, Sefi, een deugdelyk, ſchrander, en in de wapenen zeer geoefend Prins, dede hy ombrengen, om dat hem die met veel opregtheid en liefde tegen een zamenſweering van andren gewaarſchouwd had, vreezende altyd, dat hy (ſchoon het tegendeel waar was) of hem na de kroon ſtond, of dat de Perſiaanen, en voor al de Hovelingen en Kiſilbaſſis hem over lang moede zynde, dezen zynen zoon, dien zy zeer beminden, in zyn plaats op den throon en hem zelf af zouden zetten. Om hier tegen geruſt te zyn, liet hy hem op zekeren dag, door een ſterrekyker als doodelyk voor Abaas voorſpelt, door een van zyn beſte vrienden om hals brengen, na dat hy hem bevorens zyn oogen had doen uytſteken.

Chodabenda, zyn 2. zoon, liet hy, tot de kroon onbequaam maken, doende hem ook de oogen uytſteeken, voor al na dat hy zynen Vader zoo fors over 't dooden van 's Princen beſtierder bejegend had; waar op de Vorſt, van Ferabad na Spahan keerende, hem de oogen, volgens de Perſiaanſche gewoonte, niet met een gloejend yzer overſtryken, maar die geheel en al uitſteeken dede, op dat hy voor hem ook geen vreeze zou behoeven te hebben.

Imam Coeli was hem in alles gehoorzaam, hoewel 'er naderhand met hem al mede ſtrubbelingen quamen, als hy met Soliman Mirzah, zoon van Sefi Mirzah, na Candahar met een leger dacht te gaan, op welken tyd hy Soliman mede, en ook Imam Coeli, van zyn gezicht dede berooven.

Nadat hy zyn zoonen op de voornoemde wyze gedood, of van hun gezicht beroofd had, had hy doorgaans groot berouw van die bedryven, verfoejende die genen, die deze zyne wreede bevelen uitgevoerd hadden, daar hy in tegendeel die genen, die geweigerd hadden hem hier in te gehoorzamen, in 't eerſt wel uyt zyn gezicht gebannen, maar hen naderhand te rug aan 't Hof geroepen, en grootelyks beloond hadde.

Zyn oudſte zoon had nog een zoon, Sam Mirzah genaamd, voor welken, alzoo hy nog kleen was, hy daarom te minder had te vreezen, om dat hy geſtadig in 't Vrouwen-timmer onder zyne wyven en byzitten opgevoed, en zeer dom gehouden wierd, behalven dat hem ook dagelyks veel Amſioen of opium ingegeven, waar door hy nog ſtomper van Geeſt, en zoo koud geworden was, dat de medecyn-meeſters hem, na de dood van Sjah Abaas raadden veel wyn te drinken, om zich te verwarmen.

Onder dezen Sjah Abaas heeft de Heer Pieter van den Broeke onzen handel in Perſien eerſt opgericht, gelyk dit uyt 't volgende Contract blykt.

Articu-

Articulen, geaccordeert by zyn Majesteyt van Persia aan de Nederlandtsche Oost-Indische Compagnie, tot openinge ende stabiliatie van den handel voor de voorsz. Compagnie in zyn Majesteyts Domeynen; overgelevert ter vergaderinge van de Hoog Mogende Heeren Staten Generaal, van wegens d'Oost-Indische Compagnie op den vier en twintigsten December, 1624.

Contract des Konings van Persien met de Nederlandze Oost Indische Maatschappy 1623.

I.

ZYn Majesteit geeft vrydom aan de Nederlantsche Natie, te mogen komen ende gaan door alle plaatzen onder zyn Majesteits gebiedt staande, hunne handeling dryvende, koopende ende verkoopende allerley koopmanschappen gene uytgelondert, zulks als de zelve Natie zal goet dunken hunne Negotie vorderlyk te wezen.

II.

De Nederlantsche Natie en zal niet gehouden wezen van eenige Persoonen, wie het ook zoude mogen wezen, eenige zorteringe van koopmanschappen over te nemen tegen hunnen wille, maar dat onbedwongen zullen handelen, koopen en verkoopen alle imaginable sorteringe van koopmanschap, zonder aanzien van eenige perzoonen, van wat qualiteyt de zelve zouden mogen wezen.

III.

De Nederlandsche Natie en zal niet hebben te betalen eenig regt ofte tollen op hunne inbrengende ofte uytvoerende goederen of comptanten, maar zullen alle comptanten en koopmanschappen, die zy zouden mogen inbrengen, of uytvoeren, vry wezen van alle last en bezwaringe, ten ware de kleine gerechtigheit der Naders, alzoo van ouds in gebruik geweest is.

IIII.

Geene Ministers zullen vermogen de koopmanschappen ofte comptanten van de Nederlanders, zoo inkomende als uytgaande op te houden, onder wat pretext het zoude mogen wezen, veel min in eenige tol-huizen te doen brengen, maar zullen de Nederlanders vermogen met hunne goederen te reizen door alle steden, wegen ofte vaste plaatzen, zonder eenigzints van de Gouverneurs of Regeerders, daar 't zoude mogen wezen, gemolesteert ofte gehouden te worden, veel min visitatie van hunne goederen behoeven te gedoogen.

V.

De Nederlandsche Natie zal vermogen te gebruiken in 't ontfangen en uytleveren van hunne koopmanschappen, alzulk gewigt, elle ofte mate, als zy op alle plaatzen daar hunne handelinge zoude mogen vallen, daar toe binnen hunnen huize zullen mogen houden, zonder dat 's Landts gesette Wegers yets daar tegens zullen hebben, veel min te pretenderen eenig regt ofte waag-gelt, gelyk d'onderzaten van zyn Majesteit schuldig zyn, ten ware t'ontfangen en wegen van de Zyde, ofte groote en merkelyken partyen.

VI.

Eenig Nederlander op eenige plaatze onder 't gebiedt van zyn Majesteit zorterende, komende te overlyden, zonder dat eenigen Compagnon, ofte andere van zyn Lands-luiden by hem hadde, zal de Justitie daar ter plaatze de goederen (by den overledenen bevonden) in bewaringe nemen, tot dat een ander in des overledens plaatze zal wezen gestelt, ofte dat van wegen hunne over-hooften zal worden gevordert, aan de welke de Justitie alles onvermindert, zullen weder leveren. Maar zoo ter plaatze daar eenig Nederlander quam te sterven, meer ofte andere perzoonen van de zelve Natie bevonden wierden, en zal de Justitie in 't minste niet vermogen de goederen aan te tasten.

VII.

Zyn Majesteit verobligeert hem, en beloft te betalen, voldoen ofte restitueren, alles wat de Nederlandsche Natie binnen zyn Jurisdictie zoude mogen ontnomen werden.

VIII.

Ook en zullen de Nederlanders in 't minste niet gegraveert worden in de bevragtinge van de Kameelen, Muylen ofte Draag-peerden, maar zullen alle Mukkers ofte Caravaan Baffies gehouden wezen de zelve Natie te dienen voor gelyke betalinge, als de Ingeboorene van Persia.

IX.

Alle Officieren in Perſia zullen gehouden wezen de Nederlandtſche Natie te provideren met huys-veſtinge, Victualie, paarden, of van alle 't geene dat op hen zou mogen verzocht worden, als mede, zoo 't noot ware, met volk accompaigneren van d'eene plaats op d'ander, tot meerder verzeekeringe van hun lieder perzoonen en goederen.

X.

Het huis van de Nederlandſche Natie in Perſia werd geprivilegeert met alle vryheden zonder eenige ſubjectie: En zal niemand van de Juſtitie vermogen daar inne te komen, zonder verlof van de geene, die van wegens de voorſz: Natie 't gebiedt hebben zal: en zoo yemand met geweld daar inne wilde komen, zullen de Nederlanders vermogen 't zelve met geweld te reſiſteren.

XI.

De Nederlanders zullen mogen verkiezen plaatze tot exercitie van hunne Religie, de zelve publicquelik adminiſtreren zonder eenige verhindering ofte moleſtie.

XII.

Zullen vermogen te koopen en uyt het land te voeren Chriſten ſlaven, zonder eenige verhinderinge, principalyk Ingeboorne en ſubjecten van de Hoog-Mogende Staten Generaal der Geunieerde Nederlandſche Provincien.

XIII.

Zoo yemand van de Nederlanders Mahometaans wierd, zal de opperſte ofte preſident vermogen zoodanige perzoonen met alle hunne goederen in zyn geweld te nemen, en met de eerſte gelegendheid te verzenden, daar 't hem zal gelieven.

XIV.

Of 't geviele (dat Godt verhoede) yemand van de Nederlandſche Natie eenig perzoon, van wat Natie dat het zoude mogen wezen, doodſloege, of eenig ander crimen of delict committeerden, zullen zoodanige perzoonen niet ſtaan ter Juſtitie van 't Ryk, maar zullen van hunnen Preſident of opper-hoofd geſtraft werden, naar gelegentheid van zaaken, en gelyk zy luyden goed zullen vinden te behooren.

XV.

Zoo eenig Nederlander by vrouwen bevonden wierd, en zullen geene Officiers vermogen zoodanig een perzoon te apprehenderen, maar zullen van hun eigen opper-hoofd geſtraft worden, na dat ſchuldig zullen bevonden wezen.

XVI.

De Nederlandſche Natie vermag te verkiezen een plaats, bequaam tot begravinge hunner dooden, en hunne overledenen, op hunne gewoonlyke maniere, zonder verhinderinge ter aarden brengen.

XVII.

De Tolk, ofte Tercimano van 't Nederlandſch huys, werd geprivilegeert met niet minder vryheid, als yemand van de Nederlandſche Natie: zonder dat men den zelven ergens in zal mogen beſchuldigen of laſtig vallen.

XVIII.

Word expres verboden aan geene perzoonen in dienſte van de Nederlandſche Natie eenigen overlaſt te doen, ofte hinderlyk te zyn; maar zullen alle perzoozoonen, zoo wel Perſianen, als Armeniers, Turken, Mooren ofte Benjaanen, hun vryelyk vermogen in dienſt van de Nederlanders te begeven, zonder eenigzints daar over gemoleſteert te worden.

XIX.

Zoo wanneer, onder de Juriſdictie van zyne Majeſteit, eenig Nederlandſch ſchip quam te verongelukken, en de goederen aldaar door eenig imaginabel middel geviſt ofte geſalveert wierden, worden alle Miniſters gelaſt, zoodanige goederen bekomen hebbende, de zelve (zonder pretentie van eenig recht) aan de Nederlandſche Natie te reſtitueren.

XX.

De Nederlanders vermogen uyt Perſia te voeren paarden, als ook alle andere zoorte van Beſtiaal, zulks hun lieden zal goet dunken.

XXI.

Van het Jegenwoordig gebragt Cargazoen der Nederlanders in Sjiraas ofte Ormus, zal naar-maals geen tol geeiſcht worden, onder wat pretext het ook zy.

XXII.

Geen Raders zullen de Nederlanders, het zy tot wat plaatze het ook mochte wezen, eenige radery eiſſchen.

XXIII.

XXIII.

Eenige meerdere vryheden als in de boven geſchreven Articulen begrepen ſtaan, by de Nederlandſche Natie, of door een Ambaſſadeur van wegen de hoog Mogende Heeren Staten Generaal, en zyn princelyk Excellentie verzocht werdende, belooft zyn Majeſteit zoodanig verzoek in reden en billykheit gefondeert zynde, te verwilligen.

Deze Articulen hebben de Nederlanders in Perſia van zyn Majeſteit geobtineert, en aldaar thuys ſchriftelyk gekregen den ſeventhienden November A°. ſeſtien-hondert drie-en twintig.

Naderhand is onder de Heer Visnicht weer een Contract gemaakt, gelyk men hier ziet:

Contract tuſſchen den Factoor van zyn Majt. van Perſia, en den opper-Koopman Huybert Visnicht, wegens de jaarlykze Leverantie van de onderſtaande goederen voor den tyd van drie jaaren gemaakt, ingaande 1626.

Contract tuſſchen den Koning van Perſien en den opper-koopman Visnicht 1626. gemaakt.

60000	Man peper, ieder Man van 12 pond a 2 Oeri de Man, komt Tomans.	12000 — 0 — 0
500	Man Giroffel-Nagelen a 12 Oeri de man, komt dito.	600 — 0 — 0
500	Man Foelie a 6½ Oeri de Man, komt Tomans.	325 — 0 — 0
1500	Man Nooten-muſchaaten a 5 Oeri de Man, dus dito.	750 — 0 — 0
400	Man Sandelhout a 6 Oeri de Man, dus.	240 — 0 — 0
1200	Somer Tsjineeſche of Bengaalze Poeyer Suiker a 26⅔ Man de Somme a 3½ Tom. De zomma komt Tomans.	4200 — 0 — 0
5500	Man Tin a 3½ Oeri de Man, komt dito.	1925 — 0 — 0
500	Man Conchenielie a 11 Tomans de Man, komt.	5500 — 0 — 0
500	Curben Indigo Chirches a 21 Oeri de Curb.	1050 — 0 — 0
3000	pond rond ſtaal a 1 Oeri 't pond dus Tomans.	300 — 0 — 0
12000	Perſiaanze ellen gemeen laken a 2 Oeri de elle, komt Tomans.	2400 — 0 — 0
2000	dito ellen Carſay a 1 Oeri de elle, Tomans.	200 — 0 — 0
.....	Aan Camfer, en goede Benzoïn, ten pryze als voor dezen verkogt is, ter weerde van ..... Tom.	
	Tomans	30000 — 0 — 0
	Hier nevens een ⅓ in Contant, zynde Tom.	10000 — 0 — 0
	a 16 Ryxdaalders van agten ieder Toman	40000 — 0 — 0

Voor welke zomma den Facteur gehouden blyft te leveren Zyde, namentlyk half Ardaſſe, en de andre helft Legie, te weten ⅔ part a 48 Tomans de zomme, ieder zomme van 36 Manſia, en ieder Man wegende 12 ponden ⅓ part a 45 Tomans de zomme.

Ende hier by is 1631. nog een nader uytbreyding van dit Contract gevolgd, gelyk men hier vervolgens ziet.

Capitula-

Capitulatie en Articulen van wegen den Koning van Perſia, gemaakt met de hoog Mogende Heeren de Staten Generaal der vereenigde Nederlanden, door Johan van Haſſelt, Agent van wegen den hoogſt-gedagten Koning, by de hoog gemelde Staten Generaal reſiderende in date den 7. February 1631.

Nader Contract met den Koning van Perſia, en de Nederlandſche Maatſchappy gemaakt 1631.

DAt de hoog Mogende Heeren Staten Generaal der vereenigde Nederlanden vergunt hebben, gelyk haar hoog Mogende vergunnen mids dezen aan de Perſiaanſche Natie hier te lande komende, uyt den naam van den meer hoogſtgedagten Koning, of ook in haar particulier, vry geleyde en pas in alle plaatzen en ſteden, gelegen in de Geunieerde Provincien ofte 't reſort van dien, omme vry en onbekommert en ongemoleſteert te gaan, keeren en weder keeren, ook handelen, koopen en verkoopen allerley waren en koopmanſchappen, geene uytgezondert, zulks als de zelve Natie zal goet dunken, en hunne Negotie meinen vorderlyk te wezen.

Dat de zelve Perſiaanſche Natie binnen deze Landen genieten zal, alle zoodanige vrydommen en geregtigheden, als de Ingezetenen dezer Landen zyn genietende, ja ook zelfs de perzoonen van qualiteit die binnen deze Landen groote Ampten en Officien bekleeden, zoo wanneer als zy zich met de Negotie willen vermengen.

En in gevalle de Perſiaanſche Natie binnen hunne huizen quamen te koopen ofte verkoopen eenige waren en koopmanſchappen, dat ze in zulken kas zullen mogen gebruiken haar eygen elle, ook hun gewigte en mate, ten ware zaake dat zy kogten ofte verkogten een groote quantiteyt goederen en koopmanſchappen, die de mate ofte wage ſubject zouden mogen zyn, in welken gevalle zoodanige groote quantiteyt in 't meeten en wegen gereguleert zal werden, volgens d'ordre van 't Landt, die met goede kenniſſe en circumſpectie is beraamt, ten eynde dat de kooper ofte verkooper in de mate ofte gewigte niet en werde bedrogen ofte verkort.

Indien het gebeurde, dat eenige van de gemelde Perſiaanſche Natie binnen deze Landen quam te overlyden, zonder yemand by hem te hebben, die op des Konings, ofte des overledens particuliere goederen acht name, in zulken gevalle zullen de Heeren Regeerders van de Reſidentie-plaatze des overledenen zorge dragen, dat alle de naargelatene goederen des Konings van Perſia, ofte des overledens particuliere goederen, behoorlyk werden geinventariſeert, en in bewaarder hand genomen, ter tyd en wyle toe dat van wegen den hoogſt gedagten Koning, ten regearde van zyne Majeſteits goederen, ofte van des overledens vrienden en magen, ten reguarde van zyne particuliere goederen, daar inne anders zal wezen voorzien. Ende zullen middeler-tyd de conſumptible ofte bederffelyke waren na gelegentheid van zaaken werden gebeneficeert ten behoeve van den hoogſt gedagten Koning, ofte overledens Erfgenamen in 't particulier: doende van de gebeneficeerde waren en koopmanſchappen behoorlyke reekeninge, bewys en reliqua.

De Perſiaanſche koopluiden, zoo wanneer zy in competent getal met een goet capitaal binnen deze Landen, zullen zyn gearriveert om te negotieren, zullen te ſamen van een bequame wooninge werden verſien, en genieten ter plaatſe van hunne reſidentie vrydom van d'Impoſten op de conſumptible waren die in hunne huis-houdinge ſullen worden geconſumeert; gelyk ook van een bequame huyſinge ſullen worden verſien, en vrydom genieten als vooren, die geenen die by Commiſſie van den hoogſt gedagten Koning van Perſia de voorſchreve Natie alhier zal repreſenteren en 't Hoofd daar van zyn.

Het huys van den Agent van ſyne Koninklyke Majeſteit van Perſien zal zyn en blyven geprivilegeert, gelyk de huiſen van andere Agenten van Koningen en Princen in Europa, die by 't Hof van de hoog gemelde Staten Generaal reſideren. En zal de Perſiaanſche Natie binnen deſe Landen een Comptoir, verſien van volk en Capitalen, geërrigeert hebbende, zoo wel ten reguarde van de commercie, als

ſtuk

ſtuk van de Juſtitie genieten, zoodanig regt, voordeelen en geregtigheid, als de Engelſche Court reſiderende binnen de ſtadt Delft, en de Schotſe Natie reſiderende binnen de ſtadt Campvere, reſpective zyn genietende, met welker Natien Koning de hoog gemelde Staten Generaal van ouden tyden Accoorden en Entrecouren op 't ſtuk van de Negotie hebben gemaakt, ende onderhouden.

De Perſiaanſche Natie zal ook toegelaten werden in haare huiſinge alle vrydom, liberteyt, en exercitie van Religie, zonder daar inne by iemand, wie het ook zoude mogen weſen, verhinderd, gemoleſteerd, ofte ontruſt te werden.

Ingevalle iemand van de Perſiaanſche Natie van zyne Religie wilde veranderen, 't ſelve ſullen de hoog Mogende Heeren Staaten zig niet aantrekken, maar in allen gevalle zal de Koning, of iemand anders, die onder ſoodanig een perſoon goederen mogt hebben, daarom van de ſelve goederen niet werden verſteken ofte ontſet, maar zal de ſelve perſoon, als bevorens ter zake van zyne adminiſtratie mogen aangeſproken, en in regten geconvenieerd werden.

De Perſiaanſche Natie zal aangeweſen werden een plaats, alwaar zy haare dooden na haar gebruik en gewoonte zullen mogen begraven.

Ingevalle iemand van de Perſiaanſche Natie jegen den Agent van den meer hoogſt-gedagten Koning zig quam te verloopen, misgrypen, ofte te oppoſeeren, zal de Juſtitie ter plaatſe van het delict, des verſogt zynde, den voornoemden Agent de hand bieden, ende over ſoodanigen perſoon, ofte perſoonen, regt doen, ſulks als men na gelegenheid van zaaken bevinden zal te behooren.

Gedaan ter vergadering van de hooggemelde Staaten Generaal, in 's Gravenhage, op den ſevenden February 1631.

Na dat nu die groote Abaas met zoo veel bekommering, omzigtigheid, en met zoo grooten geluk ontrent 45 jaaren dit ryk beſtierd had, ſtierft hy 1629, en gaf laſt, dat men hem op 3 byzondre plaatzen begraven zou, alzoo hy niet begeerde dat iemand regt weten zou, waar hy begraven was.

Sjah Sefi de I. 1629.

Hy verklaarde Sam Mirzah, zyn zoons zoon tot opvolger, en uyt groote genegenheid voor zyn oudſten zoo onnoozel van hem omgebragten zoon, Sefi Mirzah, begeerde hy dat deze jonge Prins, zyn vervanger, de naam van Sjah Sefi de 1. voeren zoude.

Wanneer men dien jongen Prins en zyn moeder de tyding van 's Konings dood bracht, en dat men quam om den Koning te verheffen, waren zy beiden doodelyk ontſteld, zich inbeeldende dat men hen 't leven wilde benemen; dog als de gelubden haar Majt. en den Prins van het tegendeel verzekerden, zoo kuſte zy haren zoon, en gaf den Prins aan hen over, die over de dood van zyn groot Vader (volgens de wyze der Ouden in rouw, en volgens een nu nog vaſte gewoonte der Perſiaanen tot deze tyd toe nog duurd) zyn kleed ſcheurde, en men gaf hem ten eerſten een ander kleed, dat hy tot middernacht droeg, waar op hy daags 'er aan met het Koninklyk gewaad op den throon gezet, en van alle de grooten, onder 't gerammel des trommels en geklank der trompetten, ſchalmeyen en andre ſpeeltuigen op de Meidaan, als Koning erkend, en met een diepe eerbied zoo gegroet wierd.

Zyn wreede bedryven.

Op de aanrading van zynen Veld-Heer Ruſtan Chan, Land-Voogd van Tiflis, in Georgien, begon hy de voornaamſte Hoofden van 't land van kant te helpen.

Hy maakte een begin met zyne bloedvrienden, liet zyn jonger broeder de oogen uitſteken, zyn beide oomen, Chodabenda, en Imamcoeli, van boven neder van de veſting Alamut (drie dag-reizen van Casbin) op een ſteen-rots te pletteren werpen.

Hy liet zyn ſwager Iſachan's 3 zoonen, daar de moeder zyn eigen ſuſter, zeer moedig op, en van welke de eene 22, de andre 15, en de 3. de 9 jaren oud was, onthalzen, om dat zy hem al ſcherſſende verweten had, dat hy nog geenen zoon, en zy 'er al drie, had. Hy deed toen de moeder roepen, herhaalde 't geſprek van daags te voren, en toonde haar die hoofden, waar over zy in 't eerſt wel verſtomde; dog, ziende uyt 's Konings wezen, dat zyn gramſchap nog niet ten einde, en ook haar eigen leven in gevaar was, viel zy hem te voet, en prees alles, wat de Vorſt gedaan had, waar op hy haar gaan liet.

Daar na liet hy den vader der kinderen roepen, die, wilde hy niet de zelve gang gaan, des Konings doen mede, als zeer goed, pryzen moeſt.

Kort daar aan gold het den Curtſi Baſſi, die hem tot de kroon had helpen bevorderen, en zynen Hof-meeſter Seinelchan, met den welken, radende hem 1632. de Hoofden der voornaamſten, zoo hy zeker regeeren wilde, weg te nemen, hy een begin maakte, alzoo hy, zoo de Vorſt zeide, de oudſte der zelve; hoewel dezen Heer een van zyn Groot-

vaders grootſte vrienden, en die gene geweeſt was, die des zelfs eere by den Grooten Mogol, wanneer hy zynen Vorſt hoonen wilde, met het uiterſte gevaar van zyn leven kloekmoedig ſtaande gehouden, en niet geſchroomd had, hem, wanneer hy hem meinde te vernederen, met hem al huykende door een kleen poortje voor zynen throon te doen komen, zelf ſmaadheid aan te doen, met agter uyt, en met zyn hinderſte na den Vorſt, 'er door te gaan.

Aldus gold het daar na den Ryks-beſtierder, Talubchan, Iman Coeli Chan den Grooten Hertog van Sjiraas, die Sjah Abaas zoo veel Koninkryken had helpen winnen, met alle de zynen, zyn eigen moeder, en zeer veel andre, die 't ons nu niet luſt op te haalen.

Men zegt ook dat hy 't was, die, na dat hy met veel Gezanten op een groote jacht geweeſt was, van de koppen der herten en ſwynen op den zelven dag, dat hy ze ving, en terwyl met hen over de maaltyd zat, een Toren bouwen dede, en als een bouwmeeſter hem zeggen quam, dat 'er nog maar een groot hoofd tot de ſpits ontbrak, zeide hy: *gy hebt gelyk, en men kan 'er geen beter hoofd, dan 't uwe toe vinden*, gelyk 'er dat ook aanſtonds opgezet wierd.

Meer zouden wy daar of konnen zeggen; dog 't zoude ons te verre buiten ons beſtek afleiden. Onder zyn beſtier gaf de verrader Ali Merdan Chan de ſtad Candahar aan den Mogol over.

Mohhammed Aalis verder geval.

De gelubden, die in 't leven van Sjah Abaas de groote niets tot nadeel van de Grooten Nazaar, Mohhammed Aali Beg, had konnen verrichten, meinden dat de tyd, om zich aan hem te wreeken, nu geboren was. Zy beſchuldigden hem, dat hy 's Konings ſchat, (die voornamelyk in goude vaaten, Juweelen, en heerlyke peerden-tuigen, beſtaat) verminderde, en dat hy, om een grooten naam van mildadigheid in de wereld te hebben, van de zelve zoo veel Karawanſaras bouwen, en zoo veel wegen maken dede. Om dit te bewaarheden, zeiden zy, dat zeker koſtelyke Sabel, aan Sjah Abaas door den Grooten Heer gezonden, en met zeer dierbare diamanten vercierd, door hem uyt de ſchat-kamer genomen, en verduiſterd was.

Hy wierd daar op zeer ſchielyk en onverwagt door den Koning in de ſchat-kamer geroepen, die aldaar hem belaſte na 15 dagen van alles rekenſchap te doen. Hy verzogt, dat de Koning daags 'er aan die geliefde te komen ontfangen in de ſchat-kamer. Hy quam 'er, en vond alles tot zyne verbaaſtheid in een zeer nette ordre, en als de Vorſt hem dezen Sabel met zeer ſchampere woorden afvorderde bewees hy, waar die gebleven, en wat door Sjah Abaas met den zelven gedaan was; toonende in al zyn doen een zeer groote gematigtheid, bedaardheid van geeſt, en een voorbeeldelyke nedrigheid; dog als nu de gelubden zagen, dat het over dien boeg niet gaan wilde, had men den Koning bewogen, om uyt de ſchat-kamer na Mohhammed Aalis huis te gaan, hem verzekerende, dat zy groote ſchatten in zyn huis zouden vinden, die hy den Vorſt ontknepen had.

Daar op ging de Vorſt hem bezoeken (een groote eere, die gemeenelyk door een geſchenk van den bezogten beantwoord werd) en begluurde alles in alle de vertrekken, die hy doorging; maar bevond alles gering, en nederig opgeſchikt, alzoo men 'er niet, dan grove tapyten, en ſlegte behangzels, en ook niets ter wereld, dat na de voorgegeve pracht van dezen Nazaar geleek, daar men in de huizen der andre Hovelingen tapyten van goud en Zyde geweven, en alles, wat heerlyk was, blinken zag.

Over deze nedrigheid van den Nazaar was de Koning zeer verwonderd, en de nydige gelubden in tegendeel zeer verlegen, dat hun hoog opgeven van zyne ſchatten zoo ſlecht uytquam; dog eindelyk zei een der zelve tegen den Vorſt, dat aan 't einde van zekere Galdery een vertrek, met 3 byzondre hang-ſloten verzekerd, was, waar in de Vorſt een onwaardeerlyken ſchat zou vinden.

De Koning, ontrent dit vertrek gekomen, vraagde aan Mohhammed, wat 'er in was, en waarom hy dit met zoo veel hangſloten verzekerde. Hy antwoorde daar op: *Heer Koning, hier in is myn grootſte ſchat. Alles, wat zyn Majt. tot nog toe gezien heeft, is het zyne; dog dit is het myne, en ik ben verzekerd, dat de Koning dit my noit afnemen, en zelf beleiden zal, dat dit het myne is.*

De Vorſt, hier door nog nieuwsgieriger geworden, belaſtte hem dit vertrek te openen, dat hy aanſtonds dede, dog de Koning ſtond ten uiterſte verbaaſt, als hy daar niet anders, dan de bloote muuren, zonder eenig cieraad, en zyn harders-ſchop, op twee ſpykers ruſtende, zyn knap-zak, zyn ledere water-fles, herders fluit, en herders-kleed, waar in hem Sjah Abaas allereerſt op 't veld vond; aan een ſpyker tegen de muuren hangen zag.

Daar ziet gy, Heer Koning, zey Mohhammed, *myn grootſte ſchat, dien ik boven alle ſchatten der aarde het allerhoogſt agt. In deze toeruſting vond my zyn Majts. groot-vader als een herder by*

myn

myn vee op 't veld zitten, wanneer hy my mede nam, en aan Iman Coeli Chan, den Land-Voogd van Sjiraas, overgaf, om my tot het ampt, dat ik door zyn gunſt daar na verkreeg, bequaam te maken. Na dien tyd heb ik wel dat kleed, en die verdre toeruſting, zynde alles wat ik bezat, afgelegt, maar ook de zelve als myn grootſten ſchat bewaard, en God gebeden, dat hy my altyd met nedrigheid aan myn ouden en geringen ſtaat op 't zien der zelve, dat ik dagelyks gewoon ben, te doen gedenken, een genade, die my de goedertierne God tot nog toe gedaan, gelyk ook myn hert zich, door 't verkrygen van dit groot Ampt, noit verhoveerdigd, en ik in al myn doen en laten alleen behertigd hebbe, den Koning en 't gemeen getrouw te dienen, en God voor zyne zoo groote genade, aan my armen herder bewezen, te danken.

Oordeel nu, Heer Koning, of ik u de waarheid niet hebbe gezegt, en of dit niet myn is, en myn allerdierbaarſte goed, dat ik bezit. De groote Sjah Abaas heeft my dit altyd laten behouden, en laat my ook toe, dit myn leven lang te mogen behouden. En dewyl ik zie, dat deze en gene hovelingen, nydig over de liefde, die my uw groot-Vader toegedragen heeft, my nu tragten by uw Majt., als eenen, die uwe Majt. niet oprecht en trouw diene, ſwart te maken, zoo bid ik u Majt. op het allernedrigſte my, tot volkomen genoegen, zoo van u Majt., als van die nydige menſchen, gunſtig toe te laten, dat ik my met deze geringe dog zeer geruſte herderlyke toeruſting weer tot myn vorigen ſtaat mag begeven, betuigende, dat u Majt. my geen grooter gunſt, dan deze, zal konaen bewyzen.

De Koning, van zulk een weergadelooze en byna ongeloofelyke nedrigheid en deugd ten uiterſten geraakt, en tot aan zyn ziel getroffen, ſtond eenigen tyd aan den andren van verbaaſtheid over alles, dat hy hier zag, en hoorde, als ſtom; maar trok, zoo ras hy tot zich zelven gekomen was; zyn eigen kleed uyt, en gaf het den Nazaar, ten teeken van zyne uiterſte achting, alzoo dit de grootſte eere was, die de Koning hem konde aandoen, en na dat men den Vorſt weer andre kleederen gebragt had, zeide hy tot hem: *ó groote Mohhammed Aali, die u wederga in de wereld niet hebt, en die om uwe ongemeene deugd en nedrigheid weerdig zyt, dat ik u beminnen en hoog agten moet, noit zal iemand, wie by ook zy, bequaam wezen, om u by my verdagt te maken. Gy zyt myn getrouwe en nedrige Nazaar, en gy zult het ook blyven, zoo lang ik leve. Kon ik u grooter; dan gy nu zyt, maken, ik zoude het doen; maar dewyl ik niet kan, zal ik Mohhammed en Aali bidden, dat zy u een plaats by Adam, Noë, of Ibrahim, in 't Paradys verzorgen; maar gy lieden,* zeide de Vorſt tegen zyne gelubden en de Hovelingen, die den Nazaar zoo ſwart by hem gemaakt hadden, *gy alle zyt waardig, dat ik u en al uwe geſlachten, zoo aanſtonds uitroeje, dewyl gy de ſoutheid gehad hebt, om my zoo godloos te miſleiden, en om een man, die de deugd en nedrigheid zelfs is, zoo vuil en onrechtveerdig by my, als ware hy de grootſte dief van myne ſchatten, te beſchuldigen. Vertrekt gylieden aanſtonds uyt myn gezicht, en verſtout u, zoo gy uw leven lief hebt, noit, om weder voor my te verſchynen, dewyl gylieden de minſte gunſt van my voortaan onwaardig, en nog zeer gelukkig zyt, dat ik u allen aanſtonds niet doe onthoofden, en uwe lyken voor de vogelen des hemels, en voor de honden op den Meidaan werpen.*

Daar op vertrokken zy aanſtonds uyt 's Konings gezigt, en hy keerde met Mohhammed Aali Beg weder in 't Paleis, zonder dat hem naderhand iemand meer heeft durven moejen, of by den Vorſt verdagt maken.

Na dien tyd echter begon deſe Vorſt ſeer van aard te veranderen, en alles begon by hem tot de uytterſte wreedheid over te hellen.

Men zag daar de klare blyken af, wanneer hy eerſt de 3 zoonen van dien vromen Hertog Imam Coeli Chan, en op den zelven tyd ook hem, zonder eenige reden dede onthoofden, en dus eerſt volſlagen meeſter van Sjiraas wierd. Dus deed hy ook 7 der voornaamſte hovelingen, die hem in den weg, of verdagt waren, onthalzen, om dat zy gewoon waren als ſchryeling over hem henen te zitten, en hem in alles te bedillen. Andren egter meinden, dat hy dit dede uit kragt van een memorie, hem door Sjah Abas nagelaten, en aan de Moeder van zyn Majeſteit en Mirzah Taki den Athematdaulet (die te ſamen eene ſtreng tegen de andre hovelingen trokken) overgegeven, om zig na zyn dood van de Heeren, welker naamen daar in gemeld ſtonden, te ontlaſten; dog eenige van deze Heeren, hier af de lugt in de neus gekregen hebbende, vielen op een morgen met geweld in zyn Paleys, overweldigden den Portier, liepen de deur van zyn vertrek op de grond, en ſtaken hem met eenige krillen of pooken ter neder. Syn wreedheid.

Deze, Mirzah Taki ten tyden van Sjah Abaas den 1, Landvoogt van Gilan, en een groot ſodomiet zynde, had zig daar in zeer verre met een van zyne ſtaat-jongens te buiten gegaan. Deze ging daar

op over hem by Sjah Abaas klagen, die Mirzah Taki, zoo hy niet een zeer ſware en zeldzame ſtraf aan zig zelven had geoeffent, voor zeker ten ſpiegel van andren zou hebben doen ſtraffen, gelyk hy dezen mishandelden borſt ook in de plaats van Mirzah Taki, Landvoogd van Gilan gemaakt, en hem belaſt had hem 't hoofd van Mirzah Taki ſpoedig toe te zenden; ook zond hy nevens dien Jongeling een ander Hoveling, om dit ampt voor eerſt, tot dat hy zelf wat ouder, en tot het zelve bequaam zyn zoude, waar te nemen:

Mirza Taki's zeldſaame daad.

Ondertuſſchen had Mirzah Taki, vaſtſtellende, dat die Jongeling, alzoo hy hem nergens in zyne Landvoogdy vernam, over hem by den Koning klagen was, een beſluyt genomen, zig zelven zoodanig hier over te ſtraffen, dat hy meinde, dat de Koning daar mede genoegen nemen zoude, ſnydende het lid, waar mede hy gezondigd had, glad af.

In dezen ſtaat, met een geneesmeeſter by zig, liet hy zig langs een andren weg, dan dien zyn ſtaat-jongen gevolgd was, voor den Koning in een draagſtoel brengen, dien hy verzogt te ſpreken.

Hy verſcheen voor den zelven met zynen afgeſneden hutſpot in een gouden ſchotel, en de Koning nam, op zyne bede om vergiffenis, hier mede genoegen, liet hem in zyne Landvoogdy blyven, en gaf aan dien jongeling een andre bedieninge.

Ook was 't eene van Sjah Abaas leſſen van Staat aan zyn zoons-zoon, om Mirzah Taki als Athematdaulet, of eerſten Dienaar van Staat; alzoo 'er geen bequaamer man in 't Ryk was, te gebruiken.

Sjah Sefi's verdere buitenſporige bedryven.

Onder die hovelingen, welke Sjah Sefi mede zogt van kant te helpen, was ook Aali Merdan Chan, Landvoogd van Candahar, een voorname Grens-provintie van het Ryk. De Koning ontbood hem aan 't Hof; dog hy, oordeelende, dat dit geſchiedde, om hem van zyn hoofd te berooven, gaf aanſtonds Candahar aan den grooten Mogol over, om daar geen vreeze voor te hebben.

Een doorſlaande blyk van zyne wreedheid gaf deze Vorſt ook aan zyne voornaamſte Gemalin, wanneer hy, zeer beſchonken van Sjulfa op zekren tyd komende, de Vorſtin by zig ontbood, die eyndelyk wel quam, maar hem ſlapende vond. Ondertuſſchen verborg zy zig in dit vertrek in een holligheid of Niche, en kort daar na vraagde hy, wakker geworden zynde, weer na de zelve. Des Konings Moeder, die op haar verbitterd was, alzoo zy maar een ſlavin uit Georgien, en 's Konings Gemalin een dogter des Konings van Georgien was (waar op zy die moeder dikmaals ſmadelyk gehandeld had) wees deze Vorſtin aan den Koning, die 'er in zynen dronk na toe liep, en haar, zynde de moeder van Sjah Abaas de II. met eenige Kris-ſteken ombragt. Daags 'er aan, als hy na haar vraagde, en hoorde, wat hy gedaan had, was hy zeer bedroefd, verbiedende toen aan allen in zyn Ryk geen wyn te drinken, geen andren dan de Europeers hier in verſchoonende.

Op zekeren tyd liet hy een andre van zyne Gemalinnen, een zeer ſchoone dog trotſe vrouw, zeer qualyk, eer hy haar verſtiet, handelen. Hy deed al hare kleederen verbranden, en al hare juweelen in een mortier ſtampen, en huwelykte haar aan een ſwarten afſchuwelyken kok uit. Hy zond haar aan den zelven met een Kamenier te huis; dog als hy deze Princes naderen wilde, ging de Kamenier met een uitgetoogen pook voor haar ſtaan, en zeide tegen hem: *ſwarten hond, zoo gy de Princes maar met een vinger aanraakt, zal ik u duizendmaal met deze pook doorbooren.* De kok nam daar op de vlugt, en klaagde den Koning zynen nood; dog hy, toen een goede luim hebbende, vond veel vermaak in dit antwoord, liet zyn gramſchap vaaren, huwelykte haar daar na aan een overſten uit, en zond haar zoo veel kleederen en imboel, als zy van nooden had.

Dus liet hy, om beuzelingen, veelen de oogen uitſteken, en andren, om dat zy in 't voorby-ryden maar aangeweſen hadden (dat in Perſien een groote misdaad is) wie de Koning was, de hand af-kappen.

Het beſte, dat hy als een voorſtander van zyn Ryk verricht heeft, is, dat hy 't Leger van Sulthan Amurath van dorſt dede vergaan, wanneer hy, de ſtad Tauris ingenomen hebbende, na Spahan met zyn heir trok. Hy liet hem al voorttrekken, tot dat hy 'er nog 15. dag-reizen af was, dede toen alle de bronnen, en water-ſtroomen, elders afleiden, waar door zyn ganſch heir in die dorre Land-ſtreek van dorſt verſmagtte, en 'er zeer weinige af te recht gekomen zyn. *Dog daar en tegen heeft hy 1638. Bagdaad aan Amurat moeten overgeven.*

Ook heeft hy op zekeren tyd over 't opſtellen van een kleene ſchatting een Land-Voogd van Com door zyn zoon de knevels doen uytrukken, hem neus en oo-

ooren doen afſnyden, de oogen doen uitſteken, hem doen onthalzen, en den zoon in zyn plaats weer als Land-Voogd aangeſteld, bevelende hem voorzichtiger te zyn, zoo hy niet erger wilde geſtraft werden; zelfs had hy belaſt het yzer over de oogen van zyn oudſten zoon, den kroon Prins, te laten ſtryken, zonder dat men daar van oit de reden geweten heeft. De gelubde, dien hy dit belaſtte, dede dat, dog met een koud yzer, alzoo de Koning hem niet geboden had dit gloejend te maken. Ondertusſchen veinsde die Prins zich blind te zyn, en als Sjah Sefi op zyn ſterven lag, zeide men hem, alzoo hem dat zeer berouwde, dat men middel gevonden had, om dien Prins weer ziende te maken.

Hy ſtierf, na dat hy ontrent 14 jaaren geregeerd, en doorgaans zeer ſterk gedronken had, 1642, en wierd op den throon door zyn zoon Sjah Abaas den II. gevolgd.

Sjah Abaas de II.

Noit is 'er pragtiger intrede in Spahan gedaan, dan na dat hy te Casbin, als Koning op den throon, in 't einde van 1642. voorgeſteld zynde (dat niet in 't kroonen, maar alleen in 't omgorden van den Sabel aan zyn zyde, en in 't opzetten der Vorſtelyke Bonnet beſtaat) 't jaar daar aan zig na Spahan begaf, aangezien de weg 2 mylen verre met goude, zilvre, en Zyde Brokkaden, en andre ſtoffen belegt was, het welk zyn onderdaanen ter eere van hem deden, gelyk ook alle de Ambagts-lieden zich, nevens het verder voetvolk en de ruitery, wel 5 mylen verre buiten de ſtad in de wapenen gerangeerd vertoonden, om hunnen Vorſt met veel liefde te ontfangen.

Over die heerlyke kleeden reed niemand, dan de Koning, en zoo ras 'er de Koning over was, verſtrekte alles aan 't gemeen volk ten roof.

In dat zelve jaar dede hy den Vorſt der Usbeekze Tartaren een zeer edelmoedige byſtand met 15000 man tegen zyn zoonen, en haalde hem zeer pragtig in, zettende hem aan de linker hand, de hand van eere hier.

Deze Vorſt, ſchoon nog jong, was dapper en edelmoedig; maar ook een groot lief-hebber van wyn, waar door hy nu en dan meede veel wreedheden bedreven heeft. Dit koſte op zekeren tyd, wanneer hy zich in zyn vrouwen-timmer te ſterk aan den drank overgegeven had, drie hof-Juffers 't leven, welke hy, om dat zy eerſt weigerden met hem te drinken, voorgevende, dat zy mede na Mekka ter bedevaart zouden gaan, en, toen zy 't al deden, en 't niet langer uythouden konden, alle te zamen binden, en in een groot vyer verbranden liet; hoedanig hy kort daar aan, om de zelve reden, nog een andre Juffer ten vvere verwees; dog den gelubden, die hy dit belaſt, en, door hare tranen bewogen, niet uitgevoerd had, koſte het, toen de Koning nugteren geworden was, het leven, en zyn Majt. vergaf het haar voor die reize.

Dus liet hy eens een van zyn Hovelingen, om dat hy zyn Kaljang of Tabak niet tyds genoeg aangeſtoken, en een vuyl woord, van *ter helle*, *wagt wat*, gezegt had (woorden, die den Koning zelf hoorde) aanſtonds de tong uytſnyden.

Hy is 't geweeſt, met welken wy zoo veel moeite ten tyde van den Heer Conſtant over 't oud Contract van den Zydehandel gehad hebben.

Een groot hater was hy van zulke Hovelingen, die geſchenken van zyn volk namen, en 't zelve uytmergelden; waar over hy zynen Nazaar, of groot meeſter, zeer voorbeeldelyk ſtrafte, en hem ettelyken tyd zonder tulbant in de heete zon, nacht en dag over, zitten dede, en met ketenen om den hals tot een eeuwige gevangenis verwees, waar in hy van hertzeer acht dagen 'er na quam te ſterven.

Een zeldzaam voorbeeld gaf hy op zekere tyd met twee vleyers (hoedanige menſchen hy doodelyk hatede) te ſtraffen.

Zeker Speelman en zeker Hadji (een, die te Mekka ter bedevaart geweeſt is) Mamoechar Chan genaamd, van den Koning gevraagd, wat zy van Jaferchan, die beſchuldigd wierd zeer veele en groote geſchenken van 't volk te nemen, oordeelden, gaven beyde tot antwoord, dat hy daar in ten onrechte beſchuldigd wierd, en veel eer genegen was, aan iemand wat te ſchenken, dan giften of gaven te nemen.

De Koning, die zeer wel wiſt, dat zy uyt vleyery tegen hun beter weten ſpraken, dede den Speelman 2 tanden uyt zyn mond rukken, en die in de mond van den reeds ouden Mamoechar (dat hem by na 't leven koſte) zetten, en voegde 'er by, dat vermits hy in zyn oude dagen nu 2 nieuwe tanden gekregen hadde, hy vaſt ſtelde, dat hy daar mede nu wel taal, die wat meer na de waarheid geleek, ſpreken zoude; en om te toonen, dat hy Jaferchan, om zyn baatzugt, zeer hatede, zond hy hem in ballingſchap, en gaf hem maar eene Mamoedi (of 7 ſtuivers daags) te verteeren, hoewel hy hem naderhand weer ten hove riep, alzoo hy hem, om veel andre heerlyke hoedanigheden, zeer beminde.

Hy heeft 1650. ook Candahar herwonnen, 't geen Sjah Djehaan, eerſt door zyn zoon Dara Sjah met een Leger van 300000 man, deed belegeren, en daar na door Eurang-Zeeb met een Leger van 400000 man, op Begoem Sahebs, zyner dogters, koſten geworven, te hernemen; dog te vergeefs. Hy vraagde Ali Merdan Chan na een nieu middel; dog die zey: *geen ander, dan een verrader, als ik, kan u helpen.*

Deze Vorſt was by uytſtek voor de geregtigheid, en een bewys van zyne dapperheid gaf hy, wanneer hy 1650. Candahar weder veroverde, en Sjah Dara, Sjah Soeſa, en Eurang-Zeeb (drie zoonen van Sjah Djihaan, die dit ieder op een byzondren tyd belegerden) met ſchande van daar dede wyken.

Wat ſmaad hy den Gezant van Eurang-Zeeb, met hem den baard te doen afſchrappen (de uiterſte ſchande, die men hem kon aandoen) bewezen heeft, hebben wy elders aangehaald.

Hy heeft ook een der bruggen, die beneden Sjulfa leggen, laten bouwen. Een heerlyk werk met een ſchoone zeskantige plaats in 't midden, en met een treffelyke waterval, en aan ieder zyde van de brug een ſchoon huis des Koninks. Zy werd Polchanie genaamd.

A°. 1665. den 13. Juli quamen by zyn tyd tot Spahan de Heer Lalin, en La Boulaye de Le Goez, twee Franſche Edellieden, benevens de Heeren Beber, Mariage, en du Pon, om den Franſchen handel uyt naam der Franſche Maatſchappy op te richten.

Wat daar ontrent verder voorgevallen is, kan men by Monſr. Tavernier, in zyn 2. Deel fol 41. agter aan, omſtandig zien.

Dit is wel 't voornaamſte, dat in zyne tyd is gebeurt.

Sjah Sefi de II. 1666.

Hy ſtierf, na een regeering van ontrent 24. jaaren, 1666. aan een geſwel in de keel, door zyn al te ſterk drinken ontſtaan, wierd te Kom begraven, en van zyn zoon Sjah Sefi de II. op den throon gevolgd.

Kort na zyne verheffing wierd zyn Majt. doodelyk ziek, op welken tyd 'er door alle de grooten een groote zomme gelds na 't Hof gezonden wierd, met een bede van 's Konings ſpoedige herſtelling. De bygeloovige Perſiaanen zyn van oordeel, dat dit geld, in een goud bekken over 's Konings hooſd bewogen, wonderen tot zyne herſtelling kan uitwerken, en hebben de gewoonte, van dat by 's Vorſten ziekte te doen, gelyk men dat aan Sjah Sefi met deze woorden: *Dit geld word voor de gezondheid van 's Konings hoofd geoffert*, in 't werk ſtelde, welk geld, alzoo hy kort daar aan beter wierd, nevens veel aalmoeſen, zoo van hem, als van de grooten van 't Hof, aan de armen gegeven is.

Echter wierd hy zoo gezond niet, als 't wel behoorde, en de geneesmeeſters, verder geen raad met hem wetende, zeiden dat het de ſchuld der ſterrekykers was, die 't rechte Sahat, of de rechte ſtond, waar op men den Koning kroonen moeſt, niet waargenomen hadden.

Soliman hernaamd.

Daar op wierd hy met groote plegtelykheid (die men by Tavernier zeer wel fol. 435. in zyn 1. Deel beſchreven vind) weder op een gelukkiger ſtond op den throon gezet, zedert welken tyd hy den naam van Soliman (alzoo men den vorigen ongelukkig hield) gevoerd heeft.

Deze was een verwyft Vorſt, die zich meeſt met zyne wyven, en met de jacht ophield, latende zich zeer weinig aan zyn Ryk gelegen zyn.

Wat zaaken 'er by zyn tyd, onze Maatſchappy rakende, voorgevallen zyn, hebben wy reeds op zyn plaats aangehaald, gelyk mede hoe de Heer van Leenen, als onze Gezant, aan zyn Majeſteit 1689. afgezonden, en wat by zyn Ed: hier verricht is.

Sjah Hoſſein 1694.

Hy heeft van 1666. tot 1694. gereegeerd, wierd ook te Kom in de groote Moskee, waar in ook zyn Vader, en Sidi Fatima, Imam Hoſſein's dogter, leggen, begraven, en is toen door zyn zoon, Sjah Hoſſein, vervangen. Voor zyn Vaders graf ziet men een heerlyk lof dicht, t'zyner eere gemaakt, met goude letters boven het portaal der Moskee, uytgedrukt ſtaan.

Wy zien dezen Vorſt Hoſſein in 't werk van den Heer Cornelis de Bruin na 't leven afgebeeld, en in 't breede, zoo als hy in zyn tyd was, beſchreven.

Wat 'er onder zyne regeering, voor al ten tyde van de Heer Hoog-kamer, als Gezant is voorgevallen, hebben wy bevorens al aangewezen, uitgenomen deze Lyſt, die 'er nog by behoord.

LYST van de pryzen der goederen, zoo als die 1701. in April by de Heer Hoogkamers tyd belaſt wierden, die te mogen afſtaan, en verkoopen.

Bataviſche Poeder Suyker.		Mamoedi's	15 de 30 pond.
			Dito

Dito Candy dito.	20	—	dito.
Swarte peper.	20	—	dito.
Witte dito.	25	—	dito.
Garioffel Nagelen.	353	—	dito.
Rompen.	240	—	dito.
Ceylonſe Caneel.	212	—	dito.
Gommelak.	30	—	dito.
Tin, verſcheidenderley als.			
Tin Malaks.	30	—	dito.
dito Siams.	27½		dito.
Speauters.	25	—	dito.
Sappanhout.	20	—	dito.
Benzoin verſcheide zoorten, namentlyk			
Benzoin de zoort Cabeſſa.	16	—	6
dito dito ordin. dito.	14	—	dito.
dito dito geen Bariga.	9	—	dito.
dito dito Peo.	7	—	dito.
Chamfer de Japan.	20	—	dito.
Olifants thanden.	24	—	dito.
Agelhout.	30	—	dito.
Rielenhout.	13	—	dito.
Roemaals.	12	—	dito.
Gesjes Bengaals.	Mamoedi's 8½		dito.
Lachorjas dito.	8½		dito.
Malle-molen dito.	24	—	dito.
Gerraſſen dito.	8½		dito.
Caſſa dito.	18	—	dito.
Sieklaſſen dito.	40	—	dito.
Pelangs Tonggkienſe.	22	—	dito.
Hokjes dito.	6½		dito.
Goenys.	2	—	dito.
Soesjes.	38	—	dito.
Chir Channees, of gingangs geruyte.	12½		dito.
Chitſen Patrenaſe Bengaals.	8½		dito.
Sjou Coriaſſen dito.	4	—	dito.
Kaingannes dito.	5	—	dito.
Allegia's Zyde dito.	18	—	dito.
Chitſen geſchilde van de Kuſt.	26½		dito.
Dito gedrukte dito.	20½		dito.
Longjes verſcheide zoorten, te weten.			
Longjes van de Kuſt.	9	—	dito.
dito de Bengale.	7½		dito.
Raiſtapaet van de Kuſt.	22	—	dito.
Allegia's dito.	27	—	dito.
Gebleekte Salempoeris van de Kuſt.	13	—	dito.
Ruwe dito dito.	12	—	dito.
Guinees gemeene gebleekte.	28	—	dito.
Dito dito Ruwe.	27	—	dito.
Cabelchaunes Bengaals.	5	—	dito.
Hamans, fyne dito.	15	—	dito.
Ryſt.			de 6 pond.

De porcelyne, als 'er door den andren 40 à 45 ten honderd winſt op, te bedingen is.

Het Aluyn, Tsjinees, wit gekookte, en ruwe, voor de prys, welke het de E. Maatſchappy koſt; maar te laten ſpringen, als 'er niet meer voor kan bedongen werden.

De Radix Tsjina, en 't Sandelhout, voor 't geene dezelve gelden mogen, te verkoopen. Zonder daar vau eenige andere laſt af te wagten.

Het zeldzaam geval onze Maatſchappy onder dezen Voriſt, ten tyde dat de Heer Maccarè 1713. Directeur hier was, hebben wy om goede redenen niet aangehaald, zoo om de agting, die ik altyd voor den Heer Caſtelein, met welkers dochter hy getrouwd was, gehad hebbe, als om dat hier mede zaaken gemeld zyn, die by tyd en wylen onze Maatſchappy zouden konnen nadeel doen, zynde het reeds ſchade genoeg voor haar, dat zy door zyne onvoorzigtigheid toen (zoo men zegt) 5 tonnen gouds, die hy den Athemat Daulet, of den Koning, geleend had, verloren heeft.

Wonderlyke zaaken onder hem, en voor al in 't eynde voorgevallen.

En

En ik zou zeer veel daar van weten te zeggen; dog moet 'er, om gewigtige redenen afſcheiden; hoewel 'er zeer veel zaaken van de Heer Maccarê, en zyne gevangenis op Batavia in de Compagnies boeien, bekend zyn.

Wy hebben tot opheldering dezer beſchryving onder No. 9. A. hier een nieuwe kaart van Perſien bygevoegt, waar in de reizen door de Heeren van Leenen en Hoog-kamer na Spahan, zoo naaukeurig, als eenigzins mogelyk was, zyn afgeſtipt.

Samenſweering van den Athemad-Daulet tegen den Koning 1720. verydeld.

Men kreeg hier den 10. September 1721. bericht, dat men van den 6. Maart van Spahan tyding had, dat de zamenſweering van den Athemat Daulet in January 1720. tegen den Koning geſmeed, en waar by hy den Koning had zoeken van kant, en zich zelven op den Throon te helpen, ontdekt, en geheel verydeld was, door dien deze Vorſt hem gevangen gekregen, de oogen uyt doen ſteken, en zyn geheelen aanhang had doen vatten; waar op een nieuwe Rykbeſtierder aangeſteld was.

Schat by hem gevonden.

Men had een ongeloofelyken ſchat by den vorigen, en in een kiſt 400000 Perſiaanze ducaaten of goude Mooren, behalven veel andre vreemde munten, en op een andre plaats zeer veel Juweelen, goud, zilver, en niet minder van dit alles by zynen aanhang, ontdekt.

Van meer gevolg was het ongeval, dat dezen Vorſt 1722. overquam.

A. 1722. Spahan door Miriweis ingenomen, en den Koning op de vlugt gedreven.

Men kreeg den 23. Mei dezes jaars over Conſtantinopel hier berigt, dat, na dat Candahar (de Grens-ſtad tuſſchen den grooten Mogol en den Perſiaan) 1721. door den afvalligen Perſiaanzen Land-Voogd ingenomen was, zyn zoon, Miriweis, nu Prins van Candahar, hier mede niet vergenoegd, eerſt de ſtad Kirman veroverd had, en daar na, na Spahan getrokken is, welke ſtadt hy ingenomen, alle de Perſiaanen geplunderd, en als Ketters zeer heeft mishandeld, doch de Engelze, Hollandze, Franſche, Armeniſche, of de andre volkeren, niet in het minſte gemoeid, ſchoon men zegt, dat hy egter geld van eenige vreemde kooplieden, met belofte van dat weer te geven, gelicht heeft.

Verdre zaaken hier op gevolgd.

Den Koning heeft hy zo ſchielyk overvallen, dat die maar pas tyd gehad heeft, om met 200 man te ontvlugten.

Hy geeft voor, dat hy niet zoekt zich tot Koning op te werpen, maar alleen, om den Koning te dwingen tot den waren Mohhammedaanzen Gods-dienſt over te komen, en dat hy hem, zoo ras hy de ſecte van Aali verlaten heeft, 't Ryk weer overgeven zal.

Hier by quam nog een andre ſwarigheid, dat de Imam, of Prins van Maskate in dit troebel water viſſchende, en zich van eenige Zuider Land-Voogdyen meeſter gemaakt hebbende, na Gamron trok, om ook dat te veroveren, zoo dat het met dit gantſch Ryk in 't korte wel kon gedaan zyn.

De Porte had door den Baſſa's van Erſerom en Bagdâd hier af bericht gekregen, die meinde, dat men by deze ongelegenheid des Konings nu ook wel een brok of twee na zich nemen kon; van hoedanigen gevoelen ook veele in den Divan, van Conſtantinopel waren; dog de Sulthan, dit anders begrypende, zei dat men een Vorſt, die in ongelegenheid door zyne wederſpannelingen geraakt was (dat hem zelf mede overkomen kon) door 't verbreken van zyn woord niet nog meer drukken; maar dat men hem edelmoedig hulpe, en zyn land tot zyn lyf berging aanbieden moeſt, om daar door eere by alle volkeren in te leggen, daar het tegendeel by alle andre zou misprezen werden, en om daar door voor al het hert van dien Vorſt te winnen, en hem zoo verre te brengen, door zulke kragtige bewyzen van vriendſchap, om die landen aan de Porte weder te geven, die zy zoo dikwils door de wapenen had zoeken weer te krygen.

Dit beſluit van den Grooten Heer wierd alomme zeer geroemd, en al kort daar aan laſt gegeven aan de voornoemde twee Baſſa's, om dien Vorſt zeer minnelyk als des Sulthans gaſt, en vriend, te ontfangen, en hem alle hulpe te bewyzen.

Hoe zyn Rus Keizerlyke Majt. hier mede ingekomen is.

Ondertuſſchen mengde een derde Vorſt, te weten, de Keizer van Moſcovien zig mede in deze zaak, dewyl al bevorens eenige kooplieden van zyne Natie tot Sjamachi in Perſien (of eigentlyk in Medien) en ontrent de Caſpize Zee, een groot gezelſchap uitgemaaken, en de gedachten hadden, om een grooten handel van daar by Caffila's op Petersburg te doen; maar deze kooplieden zyn door eenige Tartaaren, de Laſgis genaamd, die een inval op Sjamachi deden, tot wraak, dat den Koning voorleden jaar den Athemad Daulet, haren Landsmans, de oogen uitgeſteken had, nevens de Land-Voogd van die ſtad, ter neder gezabeld, waar by de kooplieden van Petersburg, die reeds een groote beurs daar gemaakt hadden, wel 400000 Roebels, en zoo veel zielen, verloren hebben, 't geen de Czaar met reden op hen zoekt te wreeken, te meer, alzoo (indien de berigten, daar af overgekomen, waar zyn) men een Officier van zyn Keiſerlyke Majeſteit van groot Rusland aan den Koning van Perſien gezonden, om vergoeding van die ſchade en van deze buitenſporige daad te eiſſchen, zou gevild hebben.

In 14. dagen in Spahan 3 Koningen.

Ondertuſſchen vernam men den 7. en 28. Juli over Conſtantinopel, en Moscouw, dat, binnen 14. dagen na dezen oproer in Spahan 3 Koningen op den Throon van Perſien gezet waren, en dat,

dat, na dat men den jongſten zoon van den gevlugten Vorſt op den Throon gezet had, de zaaken nu, tot eenige ruſt ſcheenen te komen; alzoo men ook zei, dat de vorige Koning reeds dood was.

De toeleg van den Czaar op de rievier van Daria.

Die van de lydende party hadden den Czaar ook om hulpe verzogt, en hy dit aangenomen, in hope, dat dit zynen toeleg, om een Veſting en ſtad aan de rievier Daria te maken, en van daar een nieuwen handel op Tsjina te Veſtigen, zeer voortzetten zoude, alzoo hem daar ontrent zeer groote zaaken beloofd waren; hoewel de Keizer van Tsjina van geen vaart langs de rievier van Daria na Tsjina hooren, en aan den Keizer van Ruſland niet anders, dan de gemeene Carravaan van Petersburg na China door Siberien (volgens de tyding van den 24. February 1723.) wilde toeſtaan; waar by nu nog een nieuwe ſwarigheid quam, dat de groote Heer, merkende, dat de Czaar van daar in Georgien zoekt in te dringen, aan zyn Czaarſe Majeſteit had laten bekend maken, dat hy niet zou dulden, dat hy aan die rievier eenige vaſtigheden maakte, gelyk ook de groote Heer al volk derwaards gezonden had, om dit te beletten.

Ondertuſſchen was de Keizer van Ruſland met de Keizerin (een groote ja weergadelooze onderneming van beide die Majeſteiten) met een groote Vloot, of wel met 250 lichte Fregatten en Galeyen, van Aſtracan, en met 20000 man, behalven een groot Leger, dat te land volgde, over de Caſpiſche Zee na Terki t'Zeil gegaan; dog hare Keizerlyke Majeſteiten, verſtaan hebbende, dat Miriweis te Derbent en te Sjamachi alles, dat maar de wapenen voerde, nedergeſabeld, die ſteden uitgeplunderd, en zeer veel volk na de rievier van Daria gezonden had, hadden niet konnen goedvinden daar te Landen.

Indien de Koning van Perſien anders ook in ſtaat gebleven was, zoo had de Groote Czaar van Moſcovien ook een groote verwagting van de gevolgen van zyn Gezantſchap, in 't voorjaar 1719. aan dien Koning met zeer groote geſchenken gezonden, welke Gezant toen voornamelyk in laſt had, om een voordeelig Verdrag van handel en koopmanſchap tuſſchen zynen Vorſt, en die van Perſien, op te richten, vermits men in Moſcovien nu al een nieuwe vaart van Ladoga in den Onega, en zoo verder in de Wolga, aangevangen, en die zoo verre al gebragt had, dat men in twee jaaren (hoewel tegen alle verwagting der bouw kundigen) daar mede hoopte klaar te zyn. By welke vaart dan zyn Keizerlyke Majeſteit van groot Ruſland groote voordeelen genieten zou; behalven dat die Koning ook aan den Czaar groote beloften wegens zyn ontwerp ontrent de rievier van Daria gedaan had.

Sjah Thamas.

Maar zoo de berichten, die men over Conſtantinopel van Tauris den 7. Juli des jaars 1723. bekomen heeft, waar zyn, was Sjah Hoſſein reeds overleden, en Sjah Thamas, zyn zoon, aldaar ſterk bezig om volk te werven, en om zig tegen Miriweis in poſtuur te ſtellen; maar van een bedroefder inhoud was 't bericht, dat daar nevens overgewaeid was, te weten, dat door een Jood, en een Indiaan, van Spahan te Tauris gekomen, aldaar de tyding gebragt was, dat Mahmud den Heer Schozer, Opper-hoofd van de E. Nederlandſe Maatſchappy (dien ik niet kenne) had doen vaſt houden; en dat die zig, om wreeder dood te ontgaan, door 't innemen van te veel Amfioen omgebragt had, dewyl de Franſche en Hollandſe Conſulds reeds door dezen Mahmud onthoofd, en alle de goederen der E. Maatſchappy weggenomen waren. Ondertuſſchen waren 'er ook andre tydingen, dat alle de Europiaanen daar in Spahan reeds omgebragt zouden zyn, uitgenomen die gene, die zig na Gamron, of Bendar Abaſi, door de vlugt gered hadden.

Ook was 'er in October dezes jaars tyding, dat Miriweis door de Georgiers, die een Armenier tot hun hoofd hadden, reeds verſlagen was; op al welke loſſe tydingen (hoewel al eenige reizen vernieuwd) niet veel ſtaat te maken is, en waar van men de nadere beveſtiging zal moeten afwagten, dit 'er alleen byvoegende, dat wy den ſtrooper Miriweis (ſchoon met geweld zoo in Spahan voorgeſteld) geenzins als Koning van Perſien, en daar voor geen ander voor eerſt, dan Sjah Thamas, erkennen.

A°. 1724. den 2. Mey verſtond men hier, dat over de zaaken dezes Konings van Perſien tuſſchen den Grooten Heer en den Keizer van Ruſland deze Preliminaria, volgens een bericht, den 3. April van Moſcou gezonden, beraamd, en vaſt geſteld waren.

Vredes Voorwaarden tuſſchen den Czaar en den grooten Heer 1724.

1. Men zal den Sofi verplichten den Sulthaan door een plegtige Ambaſſade te verzoeken, zich met des zelfs conqueſten te vrede te houden, en toe te ſtaan, dat de Keiſer van Ruſland het tractaat, dat hy nu laatſt met hem geſloten heeft, zal onderhouden, mits uytſonderende de artikelen, die tegen den roem en 't belang der Ottomannen mogten aanloopen.

II. Men zal den Keiſer van groot Ruſland toeſtaan te behouden, 't geen gelegen is tuſſchen de bergen Caucaſus, en de kuſten der Caſpiſche Zee, met Derbent, Baku, de Provintien Gilan, Maſanderan,

Aſtarabat en Ferabat tot aan de rievier Oſſa of Oxus, daar 't Ryk der Usbeeken is.

III. Hy zal zich vergenoegen met de Meridionale kuſten van Gilan aan de rievier de Oſſa.

IV. Men zal aan de ſtad Derbent een redelyk diſtrict geven.

V. de Grens-ſcheidingen der twee Keiſerryken zullen bepaald werden tuſſchen Sjamachi en Baku.

VI. Men zal aan de porte, boven hunne conqueſten, toeſtaan de Provintien van Erivan, Tauris, en Casbin, tot aan de oude Ottomaniſche Grenſen van Wan (of Van) en Argura.

VII. In opzicht der andre Landen zal men haar vergenoegen, als men het ſolemneel tractaat maakt: Inzonderheid wanneer zy den Keiſer van groot Ruſland genoegen geeft in de Artikelen, die de Commercie betreffen; waar ontrent naderhand goed gevonden is, dat de Czaar vryen handel van Zyde, en andre koopmanſchappen in Perſien hebben, en dat hy, om Communicatie met de Provintie Gilan te hebben, 9 uuren in de breedte langs de kuſt der Caſpiſche Zee in de Provintie van Sjirvan behouden, dog dat Sjamachi de hoofd-ſtad dezer laatſte Provintie aan Tawad Chan eigen blyven zal.

Ook ſtond de groote Heer toe dat Sjah Thamas, nieuwe Koning van Perſien, op den throon zyner voorouders zal herſteld werden, en dat hy dat Ryk onafhankelyk van de porte bezitten zal, mits dat hy aan den grooten Heer voor altyd zal afſtaan het Perſiaans Georgien, waar van Tiflis de Hoofd-ſtad, als ook opper Medien, waar onder de ſtad Tauris begrepen is, als ook de Provintien Yeraac.

Uyt al het welke men dan ſtukswyſe ziet, tot wat voor elende de vorigen Koning Hoſſein vervallen, in hoe veel ſtukken en brokken dit ſchoon Ryk van Perſien van een geſcheurd, en hoe kleen het Ryk, dat onder dezen Koning nog ſtaat, gebleven is.

Den 12. Auguſtus kreeg men bericht over Conſtantinopel, dat Miri Mahhmud, zoon van Miriweis (en doorgaans Miriweis genaamd) aan den Gouverneur van den Czaar van Moſcovien tot Darbent had laten weten, dat, zoo de Czaar na zyn voorſtel niet wilde luiſteren, hy dan zyn beſt doen zou, om, als beſchermer van Perſien, het verlorene te herwinnen, waar mede hy nog dagelyks voortging.

In die zelve maand nog kreeg men een ruw bericht, eerſt dat de Troepen van Miriweis die van de Turken by Tauris deerlyk geſlagen hadden, zoo dat zy genoodzaakt waren te rug te trekken, en Janitzaaren tot hun ontſet van Conſtantinopel te ontbieden.

Daar na wierd hy zelf nu en dan van de Ruſſen hier en daar geſlagen, en, volgens een tyding van den 25. Auguſtus over Weenen, van zynen halven broeder Eshereff of Eſchrif, door vergif omgebragt.

Den 1. September 1725. kreeg men over Weenen dit nader berigt, dat de Porte den 5. Juli van Ahhmed Padsjah, of den Gouverneur van Bagdâd, deze tyding, van de onverwagte omkeering der zaaken van Perſien kreeg.

De voornoemde Miri Mahhmud, in Spahan commanderende, heeft een halven broeder gehad, Chereefana genaamd, welkers vader bevorens door Miriweis omgebragt is.

Deze Rebel (Miriweis) kreeg voor eenige maanden een ſiekte, waar door hy zyne kennis verloor, van welk toeval zyn eerſte Miniſter van Staat zich bedienden om hem te verraden, en den voornoemden Chereefana op den throon te helpen.

Dit gelukt zynde, en hy altyd in den zin gehad hebbende, zyn vaders dood te wreeken, liet hy Miriweis twee dagen 'er na door vergif dooden, waar door hy t volſlagen en zeker opper-gezag binnen Spahan verkreeg. Ontrent dien zelven tyd had de jonge Sofi Tahmas (die ook wel Tahmas Siba genaamd werd) een leger van 15000 man by een gerukt, waar mede hy na Spahan trok, om Perſien van Miriweis te verloſſen, welke 7000 man 'er tegen zond, dog deze wierden door Sjah Tahmas volk by 't ſtedeken Comcaiſan (tuſſchen Spahan en Casbin) verſlagen, ontrent welken tyd ook Miriweis vergeven wierd. Na zyn dood zond Chereefana nog 7000 man tot hun onderſtand tegen den Sofi, die al mede verſlagen wierden, waar op Chereefana, zyn eigen troepen verzameld hebbende, zelf uyt Spahan tegen Sjah Tahmas optrok, om op een plaats, 2 uuren van Spahan, zyn uyterſte geluk te beproeven, verwagtende dien Vorſt daar, om het daar alles tegen hem te wagen, waar op die jonge Vorſt zynen marſch, om zich tegen hem in poſtuur te ſtellen, wat geſtaakt had.

Wat uytſlag dit hebben zal, moet ons de tyd leeren.

Kort 'er aan hoorde men ook, dat Tauris door de Turken in Auguſty of September 1725. ſtormender hand, na een dappere tegenſtand ettelyke dagen aan een, en na 't verlies van wel 80000 man, aan de zyde der ſtedelingen, veroverd was.

Wat nu de Turken, die zeer digt by Spahan gekomen zyn, zedert ontrent het innemen dezer ſtad verrigt hebben, moet men by nader berigten afwagten.

Nu zou het wel voegen, om hier op iets van de Godsdienſten, die in Perſien ſtand grypen, te ſpreken; maar dewyl wy onder de ſtoffe van Java, ter plaatſe, daar wy van den Mohhammedaanſen Godsdienſt handelen, reeds gezegt hebben, een by-

zon-

zonder boek daar over te zullen uitgeven, en de Armeniſe, reeds door de Heer de Bruin, Brerewood, Purchas, en andre, breed genoeg beſchreven, die niet anders, dan de Neſtoriaanſe, of de Jacobitiſe, zoo men die nu meeſt noemd is, zoo zullen wy ons nu daar toe geenzins inlaten, behalven dat dit ook zeer weinig tot ons oogwit diend.

Met een woord konnen wy 'er egter byvoegen, dat hier veelerley Gods-diensten, te weten de Mohhammedaanſe of de allerfynſte na Aalis uytlegging van den Coraan, de Gauriſche, Armeniſche, Joodſe, Heidenſche, Benjaanſche, en Hindoeſtanſche, of Turkſe, mitsgaders de Chriſtelyke, zoo hervormde als de Roomſche, Moſcoviſche, en meer andre Godsdienſten, geoeffend werden.

Waar mede wy dan de zaaken van Perſien ook zullen ſluiten, om nu tot die van Malakka over te gaan.

BESCHRYVINGE
Van
MALAKKA,
En onze
LAND-VOOGDY
aldaar.

SESDE BOEK.

EERSTE HOOFD-STUK.

VAn *de Land-Voogdy van* Malakka. *De ſtad beſchreven en afgebeeld. Hoe verre den Ban van* Malakka *zig uytſtrekt. De Veſting. Is ten handel gelegen. Dog ſchraal van levens-middelen. En gevaarlyk wegens 't wild gedierte. Door wie zy beſtierd werd. De ingezetenen. En voor al de Maleyers. Nevens hunne taal nader beſchreven. Hun dracht. Hunnen aard. Het gewaad van hunne vrouwen. En hunne uytſtekenheid boven andre. Waaren, die hier vallen en getrokken werden. Byzondre Comptoiren, onder* Malakka *ſtaande.* Peirah Keidah. OedjangSalang. Andragiti. 't Eiland Dinding. *Land-Voogden van* Malakka. *Tweede Perſoons. Capiteyns.* Sjahbandaars. Fiſcaals. Soldy-Boekhouders. *Geheymſchryvers. Winkeliers. Opperhoofden van* Peirah. *Opper-hoofden van* Ligoor. *Caſſiers. Diſpenſiers. Opper-hoofden van* OedjangSalang. *Opper-hoofden van* Keidah. *Byzondre Perſoonen, die in de papieren ontmoete. Commiſſariſſen hier.*

Van de Land-Voogdy van Malakka.

GElyk de ſtad Malakka, met haar omleggend geweſt, mede een van onze voornaamſte Landen is, die wy in Indiën bezitten, en die wy door het ſwaard ons eigen gemaakt hebben, alzoo zal het nu niet ongevoeglyk zyn daar van hier mede zoo wydluftig, als dit voornaam deel vereiſcht, alzoo daar by de roem van onze Natie niet weinig weer uytblinken zal, te ſpreken.

Om dit met ordre te doen, zullen wy eerſt de ſtad, en de Comptoiren, daar onder behoorende, beſchryven, en daar na tot de byzondere zaaken van Malakka over gaan.

De ſtad beſchreven, en afgebeeld.

De ſtad Malakka, die wy by No. 37. B. af-beelden, legt op 2 graaden en 20 minuten Noorder breedte, en op de lengte van 122 graaden, en 20 minuten, en wel in 't byzonder op de vaſte Maleitze Kuſt, die beooſten het Ooſtelyk Deel van het groot Eiland Sumatra en ontrent 8 myl van des ſelfs engte of over-wal gelegen is, en die by Ptolomeus, en de ouden, met de naam van Terra of Regio Aurifera, dat is het goud-ryk land, of van Aurea Cherſoneſus, dat is, het goud half-eiland, genaamd werd, om dat het zich ontrent den 11. graad, daar 't aan 't land van Tanaſſery, en aan Siam, met een ſmallen hals paald, zoodanig vertoond, zynde het Zuidelykſt land van Indien.

Zy legt voor aan op een ſtuk lands, tuſſchen 't welke, en de N. Ooſt kuſt van Sumatra, een fraeje ſtraat is, die met den naam van de ſtraat van Malakka, of anders, na een zeer oude ſtad, met die van de ſtraat van Singapoera (gemeenelyk Sincapoera genaamd) bekend is.

Men moet deze ſtraat al eenige mylen ingeloopen zyn, eer men deze aanzienelyke ſtad, aan een Inham der Zee leggende, ontdekt.

Zy legt ten deelen op een berg, die in 't midden der zelve is, en ten deelen op een grond, die na de land kant zeer laag, Moeraſſig, en ongezond is.

DE STAD MALACKA

Zy beſlaat in haaren omtrek, na giſſing, 1800 ſchreden, of ontrent een myl, en heeft na de Zee-kant een hegte muur ontrent 600 ſchreden lang, gelyk zy aan de kant van de rievier ten N. W. mede van een brave ſteene muur voorzien is. Ook is 'er in 't N. O. een ſteene bolwerk, Sant Domingos genaamd, en ontrent het water heeft men daar wel eer ook de muur Taypa tot by een ſterk, dog nu zeer vervallen rondeel, St. Jago genaamd, gehad, behalven dat 'er aan de Zuid-Ooſt zyde mede Veſtingen, en onder weeg nog 2 bolwerken geweeſt zyn, die de ſtad een groote ſterkte plagten toe te brengen, dog die metter tyd merkelyk vervallen zyn. Wy melden der zelver naamen niet, om dat zy ons hier na zullen voorkomen, daar 't niet qualyk voegen zal.

Boven in de ſtad plagt het Jeſuieten kloofter, of dat van St. Paulo, en dat der Minnebroeders, anders dat van Madre de Deos, op de naburige bergen te ſtaan, buiten welke bergen het land vlak en laag, gelyk het ook aan de Zee-kant is, zoodanig, dat het met laag water wel twee ſnaphaan ſchooten droog loopt, zynde zoo week en ſlykerig, dat men 'er dan met een dagelyks gety, naeulyks aankomen kan. Zy heeft onder zig een landſtreek wel van 30 mylen in de lengte, en van 8 a 10 in breedte.

Hoe verre den Ban van Malakka, zig uytſtrekt.

Ontrent de zelve leggen twee Eilandekens, Ilha das Naos, dat van de ſtad beſchoten kan werden, en Ilha das Pedras, van waar men ſteen tot het bouwen der huizen haald; dog dit kan niet wel door geſchut bereikt werden. Tuſſchen deze Eilanden plagten de Kraaken en Gallioenen der Portugeezen op 4 a 5 vadem waters te leggen.

Aan de Noord-weſt kant der ſtad heeft men een muur, een poort, een kleene Veſting. en een rievier nevens de zelve in Zee, die met laag water verſch, dog met hoog water zout is.

Zy is wel 40 ſchreden wyd, en haren ſtroom is doorgaans al vry ſterk. Zy werd gemeenelyk Cryſorant genaamd; ook is 'er aan de Ooſt kant een.

Het land over de rievier, dat wel zoo hoog, als dat van de ſtad, is, werd door een houte brug aan de zelve gehegt; maar aan de Zuid-Ooſt-kant is het zeer Moeraſſig, en legt, wanneer het regend, den meeſten tyd dras, behalven dat het aan ſtrand wat hooger is.

Men heeft in de ſtad veel fraeje, dog ongeplaveyde, wyde en rechte ſtraaten, en veel ſchoone ſteene huizen, van de welke zeer veele nog van de tyd der Portugeezen, volgens hunne gewoonte, vry hegt gebouwd zyn.

Zy legt als in een halve Maan gebouwd, en een kleen beekje loopt 'er midden door, waar over de voornoemde brug is.

Daar is een deftige Veſting, die zeer ſterk, van zeer goede wallen bolwerken, en geſchut voorzien, en in ſtaat is, om met hare bezetting al een harde ſtoot te konnen uytſtaan In de zelve zyn zeer veel vaſte ſteene gebouwen, en ordentelyke ſtraaten, alles nog van de oude Portugeeſche tyden heugende; en de Toren, die 'er op een hoogte in ſtaat, ſchynt van buiten nog al iets te wezen, hoewel hy dus in zich zelven zeer bouw-vallig is. De Veſting.

Deze Veſting, die boven op den berg midden in de ſtad legt, is wel zoo groot, als Delfshaven, zynde als een vlek op zich zelven, heeft ook twee poorten, en ſchoon zy met haar een deel op den berg legt, zoo ſpoeld egter de Zee tegen hare muuren beneden aan, zynde de ſtad verder open; hy dient jegenwoordig tot een woonplaats voor den Heer Land-Voogd, als ook voor onze verdre bedienden, en de bezetting, die daar al redelyk ſterk is. Voor 200 jaren was zy maar een viſſchers dorp, en is nu een ſchoone ſtad.

In de vorige tyden plagten 'er wel 11 à 12000 Ingezetenen zich op te houden; dog nu zyn 'er niet boven de 2 a 300, ten deelen Hollandze, ten deelen Portugeeze, en ten deelen Maleytſe huisgezinnen; dog de laatſte onthouden zich maar in Atappe hutjens, en woonen ook meeſt aan de uyterſte hoeken der ſtad.

Buiten de zelve zyn 'er ook eenige fraeje huizen, en ettelyke nette plantagien van Clappus en andre boomen; dog daar in onthouden zig ook meeſt Maleyers.

Het is een ſtad, die om de ſtraat die 'er aan legt, ongemeen wel tot den handel gelegen is, en waar op van ouds een groote vaart plagt te zyn, gelyk 'er nog van Bengale, Choromandel, Suratte, Perſien, Ceylon, Java, Sumatra, Siam, Tonkin, Tsjina, en van veel andre geweſten, op is, die daar ook 10 ten honderd aan tol voor alle inkomende, en 3 ten honderd voor de uytgaande goederen geven moeten, en plagt de bloote tol, met eenige geregtigheden A°. 1669. hier op te brengen, *f* 74959-18 0. En waren 'er in dat eene jaar, behalven de Deenſe, Portugeeſe en Moorſe ſchepen, 116 Javanze vaartuigen geweeſt. Zy diend ongemeen onze ſchepen, die van Japan door de Is wel ten handel gelegen.

ſtraat van Singapoera na Bengale, Choromandel, Suratte en Perſien gaan, of die van daar na Batavia binnen door willen.

Dog ſchraal van levens-middelen.

De ſtad in zich zelven heeft niet veel levens-middelen, dan viſch, en eenige vrugten, en al het vordre moet daar van buiten gebragt werden. Het is 'er, in opzicht van de Kuſt, Bengale, Ceylon &c:, ſchraal, gelyk zig ook het land rondom zoodanig vertoond.

En gevaarlyk wegens 't wild gedierte.

Men is hier, buiten in 't Boſch, voor 't wild gedierte niet zeker, en 't is gebeurd, dat de Heer van Naarſſen (een vriend, die 't my zelf verhaald heeft) een Tyger onwetende tegen zyn hinderſten reed, en dat hy dit wild ook meermaalen, konnende zyn peerd dan niet houden, ontmoette, gelyk 'er ook een groote menigte van Olifanten, en ander wild, is. Ook zag die zelve Heer op zekeren tyd elders een Tyger na een Hert, dat hem in 't water ontvlucht was, ſpringen; dog 't Hert ontſwom het, en de Tyger wierd ondertuſſchen door een Cayman na de grond gerukt.

Hier onthoud zig van wegen de E. Maatſchappy een Land-Voogd, die het opper-gezag over alle de bedienden, en over haare zaaken heeft.

Deze heeft als de naaſte in rang aan hem een opper-Koopman tot een Tweeden perſoon, eenen Fiscaal, ſoldy-Boekhouder, en verder alle zoodanige bedienden, als wy bevorens reeds onder Amboina beſchreven hebben, die ook in opzicht van hunne ſoldyen, en buitenvoordeelen, even eens behandeld, behalven dat hier ook nog eenige opper-hoofden van de plaatſen of Comptoiren, onder deze Land-Voogdy behoorende, gevonden werden, en dat hier ook een byzondre Sjahbandaar, of Tollenaar, is.

Uyt deze leden heeft men hier (even als van Amboina reeds gezegt is) ook een Raad van politie, die de ganſche Land-Voogdy beſtierd, als mede een andren, die de zaaken van het gericht waarneemd, en een, die wegens de kleene en de Huwelyks-zaaken zit.

De Ingezetenen.

De Maleyers werden ook in 't gemeen Orang di Bawah Angin, of lieden benedens winds, of anders Ooſterlingen, genaamd, gelyk die van 't weſten, en voor al de Arabiers, met den naam van Orang Atas Angin, dat is, lieden, bovens winds gelegen, en als Weſterlingen bekend ſtaan, niet om dat 'er niet meer volkeren van dien naam; maar om dat zy beiden onder die twee zoorten van volkereren wel de beroemdſte, en de ſchranderſte, en de beſchaaftſte zyn.

En voor al de Malyers.

Nevens hunne taal na.

De Maleyers zyn de vernuftigſte, doortraptſte, en beleefdſte volkeren van het ganſch Ooſten.

Der beſchreven werden.

Of zy na dat geweſt, dan of 't geweſt na hun zoo genaamd werd, zullen wy naderhand onderzoeken, als wy hunnen eerſten oorſprong, zoo veel mogelyk is, zullen opdelven, en uyt hun oudſte geſchiedeniſſen voor den dag brengen.

Zy zyn wat deeluw van verw, en vry blanker, dan wel andre Indiaanen, ook veel vriendelyker, beleefder, en netter in hunne wyze van leven; en in 't gemeen zoo lieftallig, dat 'er geen andre volkeren by te vergelyken zyn.

Hunne taal, Bahaſa Malajoe, dat is, de Maleytſe taal, 't zy na 't volk, 't zy na 't land, genaamd, werd niet alleen op die Kuſt, maar als een taal om malkanderen alomme te verſtaan, en om by allen te regt te geraken, geheel Indiën door, en in alle de landen van 't Ooſten, even eens als 't Franſch of Latyn in Europa, of als de Lingua Franca in Italien, of in de Levant, gebruikt, zoodanig dat men, die taal kennende, nergens zal verlegen ſtaan, om dat zy zelf tot in Perſien toe, en verder aan die kant, en tot in de Philippines, van een groot gebruik en verſtaanbaar is.

Men houd hem voor een zeer ſlecht opgevoed menſch in 't Ooſten, die deze taal niet verſtaat, behalven dat de Maleyers zelf wel gewoon zyn in de zelve als te ſtudeeren, en nog vaſter gronden tot kennis van dezelve, en ook wel tot het aanleeren van 't Arabiſch, waar by ook zommige onder hen wel 't Perſiaans voegen, te leggen; maar die nog verder begeeren te gaan, tragten kennis van 't Sanskrits, de moeder-taal van de meeſte Ooſterſe taalen, te bekomen.

Nergens nu werd deze taal zoo net en zoo zuiver, als hier, geſproken, hoewel 'er nog een groot onderſcheid is tuſſchen die, welke de Hovelingen, en die, welke de gemeene lieden gebruiken, behalven dat die eerſte ook met ongemeen veel Arabiſche woorden doorſpeckt is, het geen zy gewoonlyk doen, om hunne groote geleerdheid in die taal boven de gemeene lieden te toonen, welke taal ook zoo hoogdravend, en zoo veel van de gemeene zuyvre taal (want die is onzuiver,) om dat ieder Natie, die deze gemeene Maleytſe taal ſpreekt, iet van haar eigen taal daar onder mengt, verſchillende is, dat zy by geen van de gemeene lieden zal verſtaan werden, gelyk zy ook by geen andre, dan by de Vorſten, Hovelingen, en Prieſters, van gebruik, en dierhalven maar als een taal der geleerden aan te merken is.

Zy is in zich zelven ongemeen liefelyk, zoetvloejende, bekoorlyk, en zeer kragtig, om 'er zich in uyt te drukken.

Ver-

Verſcheide werken, in die taal beſchreven, en bevorens by ons al opgenoemd, en een menigte van fraeje liederen, waar in zy veel oude zaaken bewaren, geven daar klare bewyzen van.

Dracht der Maleyers. Hunne dracht beſtaat van de mannen gemeenelyk in een broek, een wyd blaeuw, rood, of groen opper-kleed, als een loſſe keel, en een Tulband wrongs-wyze om het hoofd.

Ook zyn zy doorgaans van een zeer vrolyken aard; maar houden altyd een ſlag om den arm, en 't zyn gaſten, voor geen een gat te vangen, dewyl zy van een verhevene geeſt, en groots van inbeelding zyn.

Hun aard. Ik ken 'er in Indiën geen doortrapter, dan hen, en de Macaſſaaren, washalven zy niet al te veel te vertrouwen zyn.

Gewaad van hunne vrouwen. Het gewaad der vrouwen is by na, als dat van de andre Indiſe, of als dat van de Javaanſe vrouwen, beſtaande in een lang kleedje, dat hen tot de voeten komt, en dat zy ook meeſt wel boven den boezem onder de armen vaſt maken, gaande verder met het bovenlyf bloot.

Haar hoofd-hair werd in eenen bos by een gebonden, hoewel zommige dat nog wel op een andre wyze, en by na als de Miſticen, opdoen.

En hare uytſtekenheid boven andre. Deze vrouwen zyn ook doorgaans van een veel verhevener geeſt, als andre Indiaanze vrouwen, gelyk zy ook in lieftalligheid en geeſtigheid verre boven andre uytmunten.

Wat nu de verdre Ingezetenen alhier belangt, die zyn of Portugeezen, die ider een genoeg bekend zyn, of andre Indiaanen, die wy al beſchreven hebben, als Chineezen, Guzeratters, Bengalers, kuſt-Mooren, Atsjienders, en meer andre,

Waaren, die hier vallen, en getrokken werden. De waaren, die hier vallen, zyn deze:

Calimbac, Agelhout, en Camfer, in 't Ryk van Pahang.
Tin.
Goud, en goude Maaſen.
Peper.
Pedra de Porco.
Olifanten.

De waare, die hier getrokken werden, zyn

Allerley zoorten van kleeden, en voor al
Petas Maleyo, of Maleytſe kleeden.
Suratſe dito.
Bengaalſe dito.
Guinees Lywaad.
Salampoeris.
Baſta Brotsja.
Bethilis.
Chitſen van de Kuſt.
Amfioen.
Rood Laken.
Koper.
Ropyen,
Reaalen van agten.

De onkoſten der bezetting, en van andre zaaken, loopen hier hoog, en zomtyds by de 2 tonnen gouds, en zyn oorzaak, dat de zuivre winſten in een jaar dikwils op verre na zoo veel niet konnen opbrengen, dat anders al vry wat uytmaken zou.

A°. 1664, en in de vorige jaaren, liepen de onkoſten hier nog veel hooger, en toen heeft men goed gevonden de beſtekken der bezetting veel te verminderen, en in te trekken, 't geen toen wel 2 tonnen gouds ſtond te koſten; maar naderhand jaarlyks wel 40000 gl: minder aan onkoſten te geven. Daar op wierd 1669. ook door haar Ed: belaſt de Veſting te verkleinen, waar over zekere Vaandrig zedert den 17. January: geſteld wierd als bouw-kundige.

Byzondere Comptoiren, onder Malakka ſtaande. Onder de Land-Voogdy van Malakka ſtaan nog verſcheide andre Comptoiren, van welke zommige op dit zelve land, andre op Sumatras Ooſt-kuſt, gelegen zyn, en welker opper-hoofden door dezen Land-Voogd, en zynen Raad, derwaards gezonden werden.

Deze zyn Peirah, Keidah, Oedjang Salang, en Andragiri.

Peirah. Het eerſte Comptoir, Peirah genaamd, en op deze Maleytſe Kuſt gelegen, behoorde onder de Koningin van Atsjien, en wierd enkelyk om den tin handel aangehouden, en daar een onder-Koopman van wegen de E. Maatſchappy gelegt, om 't zelve tegen gereede penningen, of kleeden, tegen 50 Ryxdaalders de Bahaar in te handelen; dog de Natie in zich zelven is zeer vuyl en moorddadig, gelyk die zich niet ontzien heeft 1651. al ons volk te vermoorden.

Dat in de volgende tyden haar Edelheden al verſcheide maalen genoodzaakt heeft, laſt aan de Land-Voogden en Raaden alhier te geven, om dat Comptoir, en de Logie, ſtil te lichten, ten einde dan verder gelegenheid te maken, om dit verfoejelyk ſtuk te wreeken, gelyk naderhand ook in 't werk geſteld is; een zaak, waar over wy breeder zullen ſpreken.

Keidah. Het Tweede buiten-Comptoir is Queda, of Keidah, mede op deze Kuſt, en ontrent tegen over Atsjien gelegen: daar ook een onder-Koopman legt, en een Logie van ons is, om Tin, Goud, en Olifanten voor de E. Maatſchappy van den

den Koning aldaar in te handelen; dog dit Koninkje plaagde ons nu en dan mede zoodanig, dat wy ook verſcheide maalen genoodzaakt geweeſt zyn, dat Comptoir te lichten.

Oedjang Salang. Het derde Comptoir is Oedjang Salang, alwaar wy mede een onder-Koopman, en eene Logie hebben, en daar mede Tin en Olifanten vielen; dog die handel was van geen groot belang, trekkende eenige kleeden, en Amfioen. Dit is een Eiland hier ontrent, waar over een Koning heerſcht.

Andragiri. Op Andragiri, een Koninkryk tegen over Malakka, op de Ooſt-kuſt van Sumatra, en beweſten Malakka gelegen, hebben wy mede een Comptoir en Logie, waar in een onder-Koopman of Boekhouder en eenige bedienden van wegen de E. Maatſchappy leggen, om de Peper, en 't Goud, 't geen daar valt, te verzamelen, en tegen kleeden, of gereede penningen, in te koopen.

Hier van daan heeft men van ouds her ook, om den Tin-handel, bezendingen na Ligoor, en Tanaſſery, dat onder Siam ſtaat, en ook wel na Bangkoelo, eer de Engelzen zig daar neer zetten gedaan, om goude Maaſen, en Pedra de Porco's, in te handelen; dog dit laatſte is metter tyd te niet geraakt; maar in Ligoor hebben wy nog een onder-Koopman als Hoofd.

't Eiland Dinding. Het Eiland Dinding behoorde mede onder Malakka, en wierden daar ook eenige poſthouders hier van daan gelegt.

Wat voor Land-Voogden, en verdere bedienden, altoos zoo verre ik die heb konnen opbaggeren, hier geweeſt zyn, zal men uyt de volgende Lyſten konnen zien.

LYST

Der

LANDVOOGDEN van MALAKKA.

Land-Voogden van Malakka.

Johan van Twiſt, Land-Voogd, en Buyten-gemeen Raad van India.	Van 1641. tot 1642.
Jeremias van Vliet dito.	1642. 1645.
werd 1645. Buiten-gemeen Raad van India.	
Arnold de Vlaming van Ontshoorn, dito.	1645. 1646.
Johan Thyſſoon Payart, dito.	1646. 1662.
werd 1657. Buiten-gemeen Raad van India.	
Johan van Riebeek, Bevel-hebber, en voorzitter.	1662. 1665.
Balthaſar Bort, dito en dito.	1665. 1668.
werd den 6. Auguſty 1668. tot Land-Voogd gevorderd.	
Dus Land-Voogd.	1668. 1679.
werd 1670. Buiten-gemeen Raad van India, en 1678. gemeen Raad.	
Jacob Joriſſoon Pits, Land-Voogd.	1679. 1680.
Cornelis van Quaalberg, dito.	1680. 1684.
werd 1682. Buiten-gemeen Raad van India.	
Nicolaas Schaghen, dito, en Buiten-gemeen Raad van India.	1684. 1686.
Dirk Komans, gezag-hebber van den 5 Jan. tot den 26. Nov.	1686. 1686.
Thomas Slicher, Land-Voogd, en Buiten-gemeen Raad van India.	1686. 1691.
Dirk Komans, gezag-hebber.	1691. 1692.
van den 18. October 1691. tot den 1. October 1692.	
Gelmer Vosburg, Land-Voogd.	1692. 1697.
Govert van Hoorn, dito.	1697. 1700.
Bernard Phoonſen, dito.	1700. 1704.
werd 1703. Buiten-gemeen Raad van India.	
Johan Grootenhuys, gezag-hebber.	1704. 1704.
van den 18. January 1704. tot den 22. Mey.	
Karel Bolner, Land-Voogd.	1704. 1707.
Pieter Rooſelaar, dito.	1707. 1709.
werd 1707. ook Buiten-gemeen Raad van India.	
Willem Six, dito.	1709. 1711.

Wil-

Willem Moerman.	1711. 1717.
Herman van Suchtelen.	1717. en was 't nog 1725.

OPPER-KOOPLIEDEN en TWEEDE PERSOONS van MALAKKA.

Johan Verpoorten.	Van 1641. tot 1642.
N. Snoek. Welke getuigd hier 1643. gezien te hebben een vrouw van 150 jaaren.	1642. 1645.
Gerard Berſche.	1646.
Johan Goeſens.	1656.
Gerard Herberts. } Deze tyd te zamen.	1656. 1661.
Balthaſar Bort. } Deze tyd te zamen.	1656. 1657.
Michiel Curre, in Borts plaats nevens Herberts.	1657. 1658.
Gillis Syben.	1661. 1664.
Joannes Maſſis.	1664. 1669.
Francois Sandvoord.	1668. 1668.
Henrik Schenkenberg.	1668. 1670.
Dirk Komans.	1684. 1691.
Zynde nu en dan tuſſchen beiden gezag-hebber geweeſt.	
Adriaan Lucaſſoon.	1691. 1692.
Francois van der Beke.	1692. 1693.
Pieter de Vos.	1694. 1696.
Abraham Douglas.	1696. 1700.
Philip David van Ucchelen.	1700. 1702.
Gerard Huychelboſch.	1702. 1703.
Joannes Grootenhuys.	1703. 1704.
Antoni Valkenier.	1706. 1709.
Herman van Sugtelen.	1709. 1711.
Antoni Heyſius.	1711. 1716.
Gerard Voogd.	1717. en was 't nog 1725.

CAPITEINS van MALAKKA.

Capiteins.

Laurens Forcenburg.	Van 1641. tot 1642.
Hans Cruger, Capitein Lieut.	1643. 1663.
N. Temmer.	1680.
Jacob Palm. Capitein Lieut.	1708. 1709.
Chriſtaan Trekmeyer dito dito.	1709. 1711.
Nicolaas Ooſtenrode dito dito.	1711.

SJAHBANDAARS van MALAKKA.

Sjahbandaars

Jan Janſſoon van Menic.	Van 1641. tot 1644.
Emanuel du Molin.	1656. 1660.
Michiel Curre.	1660.
Francois van der Beke.	1683. 1692.
Johan van der Leli.	1708.
Dirk Vonk.	1709. 1712.
N. Tempelaar.	1712. 1712.
Samuel Cras.	1712. 1716.
Johan Bernard.	1717. was 't nog 1725.

FISCAALS van MALAKKA.

Fiscaals.

Gerard Herberts.	Van 1641. tot
Balthaſar Bort.	1649. 1649.
Johan van Zyll.	1650. 1655.
Emanuel Du Moulin.	1655. 1656.
Gillis Syben.	1656. 1656.
Balthaſar Bort.	1656.
Emanuel du Moulin. } Korte tyd alle.	
Gillis Syben.	1656.
	1656. 1657.

Gillis Syben.	1657. 1661.
Abraham den Back.	1661. 1669.
Jacob Maartenſſoon Schagen.	1669.
Jacob van Naarſſen.	1683. 1684.
Pieter van Helsdingen.	1684. 1685.

FISCAALS INDEPENDENT.

Arnold Hackius.	1690.
Arnold van Alzem.	1695. 1703.
Abraham van Kervel.	1708. 1711.
Ging in zyn fatzoen 1712; dog buiten gezag na 't Vaderland.	
N. van Loon, ordinair Fiscaal.	1711. 1711.
Rutger Dekker dito.	1712. 1712.
N. Crommelyn dito.	1712.
N. Siberſma dito.	1717.

Soldy-Boekhouders.

SOLDY-BOEKHOUDERS van MALAKKA.

Jacob de Cooter.	Van 1641. tot 1643.
Jan Claaſſoon Cloek.	1657.
Thomas de Vos.	1657. 1658.
Adriaan Lucaſſoon.	1658. 1661.
Jacob Joriſſoon Pits.	1661. 1663.
Jacob Splinter.	1663.
N. Rex.	1717. was 't nog 1725.

Geheim-ſchryvers.

GEHEIM-SCHRYVERS van MALAKKA.

Balthaſar Bort.	1646. 1649.
Gillis Syben.	1649. 1656.
Abraham den Back.	1656. 1664.
Matthys Sonnemans.	1669.
Jan Pas.	1690.
Samuel Cras.	1709. 1717.
N. Liſpenſier; voor een tyd tuſſchen beiden.	1712.
N. Cotjêre.	1717.

Winkeliers.

WINKELIERS van MALAKKA.

Jacob May.	1641. tot 1642.
Karel Verwyk.	1642.
Dirk van Lier.	1656. 1658.
Johan van Groenewegen,	1658. 1659.
Johan Maſſis.	1659. 1659.
Nicolaas Muller.	1662.
N. Bokent.	1691.

Opperhoofden van Peirah.

OPPERHOOFDEN van PEIRAH.

Dit Comptoir 1655. weer opgericht.	
Iſaak Ryken.	1655. tot 1656.
Pieter Buytzen.	1656. 1656.
Cornelis van Gunſt.	1656. 1656.
't Comptoir gelicht den 25. Juni. Dog 1659. weder opgericht.	
Johan Maſſis.	1659. 1660.
Abraham Schats.	1660. 1660.
Johan Maſſis.	1660. 1661.
Adriaan Lucaſſoon.	1661.

OPPERHOOFDEN van LIGOOR.

Opperhoofden van Ligoor.

Balthaſar Bort.	1656. 1656.
Joannes Zacharias.	1656. 1657.
Michiel Curre.	1657. 1660.
Johan Maſſis.	1661.
Nicolaas Muller.	1667. 1669.

CASSIERS van MALAKKA.

Caſſiers.

Michiel Curre.	1656. tot 1656.
Kornelis van Gunſt.	1656. 1656.
Michiel Curre.	1656. 1656.
Abraham Schats.	1656. 1658.
Cornelis van Gunſt.	1658.

DISPENSIERS van MALAKKA.

Lubbert Coorn.	1657.
Jan Claaſſoon Cloek.	1657. 1663.
Bernhard Vink.	1663. 1663.
Jacob Joriſſoon Pits.	1663.

OPPERHOOFDEN van OEDJANG SALANG.

Opperhoofden vanOedjang Salang.

Cornelis van Gunſt.	1656. 1658.
Iacob Ioriſſoon Pits.	1658. 1660.

Het Comptoir 1660. gelicht.

OPPERHOOFDEN van KEIDAH, of QUEDAH.

Ooperhoofden van Keidah.

Pieter Buytzen.	1654. 1656.
Arend Claaſſoon Draey.	1656. 1656.

In December is dit Comptoir ſtil gelicht.

Iacob Ioriſſoon Pits.	1657.

weer herwaards gezonden om de Tollen; dog de Rheede bleef gedurig nog bezet tot 1660. &c:

Byzondre perzoonen die ontmoete in de papieren.

Buiten deze komen my in deze en gene Malakſe Papieren nog deze navolgende bedienden voor.

Iacob Kerkhoven, onder-Koopman.	1660. tot 1662.
Henrik van Ekeren opper-Koopman, en wel eer in Ligoor gelegen hebbende.	
Iacob van Twiſt, Lieut.	1656.
Sebaſtiaan Cledits, Vaandrig.	1657.
Ian van Es dito.	tot 1662. dat vertrok.
Bernhard Vink dito.	1662.
Ian Meke, opper-Wondheeler.	1662.
Willem Corneliſſoon, dito in 't Caſteel.	1662.
Henrik Pelgrom Vaandrig.	1710.
Pieter Du Queſne.	1711.

COMMISSARISSEN Die hier iets verricht hebben.

Commiſſariſſen.

Juſtus Schouten.	1641.
Pieter Boreel, Commiſſaris van Malakka, &c.	1642.
Iohan van Teylingen hier.	1646.
Balthaſar Cojett, Izaac Maſſis, N. Elards.	1709. Als Commiſſariſſen over. Malakka aangeſteld. Dog zy weygerden dit.

TWEEDE HOOFD-STUK.

DE byzondre zaaken van Malakka. *Uyt de oudſte Maleytſche ſchryvers opgedolven. De voortreffelykheid dezer boeken. Van waar de Maleyers hunnen naam ontleenen. Waar zy zich voor C.* 1160. *nedergezet hebben. Hun eerſte Vorſt* Siri Toeri Bowana, *nader beſchreven. Onder welken zy na de Maleytſe Kuſt overſtaken. De rechte naam van dit land. Van veel ouden voor* Salomons *Ofir gehouden. Zy bouwen de ſtad* Singapoera. *Werden van den Koning van* Madjapahit *ontruſt. De dood des eerſten Konings* 1208, *en vervangen door* Padoeka Pikaram Wira. *Die* 1223. *door* Siri Rama Wikaram *gevolgd wierd. Die* 1636. *door* Siri Maharadja, *vervangen is.* 1249. Siri Iskender Sjah, 5de. Koning, *die* 1252. *gedwongen werd* Singapoera *te verlaten. Hy bouwd* Malakka. *De* Madjapahitſe *Koningen, ook opper-Vorſten van* Andragiri. *Zyn dood* 1274. *als eerſte Koning van* Malakka. Sulthan Magat, *zesde Maleytſe, en tweede* Malakſe *Koning,* 1274. *Zyn dood* 1276. Sulthan Mohhammed Sjah *de zevende Maleytſe, derde* Malakſe, *en eerſte* Mohhammedaanſche *Koning. Veroverde Verſcheide landen.* 1333. *Vervangen door* Sulthan Aboesjahid, *de* 8. *Maleytſe,* 4 Malakze, *Koning.* 1334. Sulthan Modafar Sjah, 9 Maleytſe en 4. Malakze *Koning. Oorlogt* 1540. *met den Koning van* Siam, *dog werd geſlagen, en ſtierf. Belegerd* Malakka *weer, dog vergeefs.* Malakka *nu zeer geroemd.* 1374. Sulthan Mantſoer Sjah, *de* 10. Maleytſe, *en* 5. Malakze Koning. Mantſoer Sjah's *verbond met den Keizer van* Tsjina, *en zyn huwelyk met des zelfs dochter. Zyne verdre gevallen en daden. Zyn dood* 1447. *Zyn vervanger* Sulthan Alawaddien Sjah. *Onder* Siams *magt geraakt.* Sulthan Mahhmud Sjah. *Onder welken de Portugeezen hier eerſt quamen.*

BYSONDERE SAAKEN van MALAKKA.

De byzondere zaaken van Malakka.

OM Malakka recht te leeren kennen, en naricht van die zaaken te krygen, die het zelve wel 't meeſt beroemd gemaakt hebben, moeten wy van voor des zelfs oorſprong en grondveſting beginnen, en uyt de duiſternis der aloudſte tyden weder opdelven, 't geen door de menigte der verloopene jaaren, en door de vergetelheid, of waarſchynelykſt door de weinige gelegenheid, voor de later nakomelingen als begraven lag.

Uyt de oudſte Maleytſe ſchryvers opgedolven.

Indien eenige zeer zeldzame en met een Arabiſche letter geſchrevene boeken, die nu voor geen goud te bekomen zyn, my niet waren ter hand geraakt, ik zou niet in ſtaat zyn, om de wereld die zaaken van Malakka mede te deelen, die wy nu hier ter neder ſtellen, en die wy verzekerd zyn dat hen zeer weinig menſchen konnen aan de hand geven, alzoo van de duizend, de Maleytſe taal kundig, naeuwlyks een bequaam is, om de zelve, met een Arabiſche letter geſchreven, te lezen, en nog minder, om dat hoogdravend Maleyts, waar onder zeer veel Arabiſche en Perſiaanſche woorden en ſpreuken gemengd zyn, te verſtaan.

De voortreffelykheid dezer boeken.

Deze boeken nu zyn genaamd Tadjoe eſſlatina, of Makota Segalla Radja, dat is, de kroone der Koningen, Miſa Gomitar, en Kitab Hantoewa of Hangtoeha, dat is, het boek Hantoewa, anders gemeenelyk met den naam van Soelalet eſſalathina, dat is, de ſtamme, of de geſlachts-Lyſt der Koningen (te weten, der Malakſe) by de geleerden in die taal bekend.

Dit zyn drie juweelen, die in zeer weinig boekeryen gevonden werden, en die by ons, ſchoon met veel verdigtzelen en onnutte zaaken vervuld, egter voor de allerbeſte beſchrevene Maleytſe boeken gehouden werden, en die niet alleen het dienſtigſte zyn, om de Maleytſe taal grondig te leeren; maar waar in ook zeer veel nutte zaaken de Javaanze, Maleytſe en andre Koningen betreffende, en die wy uyt geen andre ſchryvers zouden konnen weten, opgeſloten leggen.

De Mohhammedaanſche Vorſten in Indiën, en hunne Prieſters zyn by na de eenige bezitters 'er af, en men heeft de grootſte moeite van de wereld, om 'er maar een af te zien.

Ik bezit ze alle dry gelyk bevorens elders, over de Maleytſe taal ſprekende, gezegt heb; maar ſchoon ons in de twee eerſte, en nog eenige andre boeken hier en daar wel zaaken, die ons groot licht ontrent dit ſtuk geven, voorkomen, is nogtans het laatſte, in dezen opzigte, het beſte, om dat het dus de zaaken van de grond af, en zelf lang voor dat het gebouwd was, al zeer net (voor zulke Inlanders) voorſteld.

Ik moet egter bekennen, dat, eer ik dit laatſte boek bezat, ik groot licht uyt een Voorreden, door myn gewezen Ampt-

Amptgenoot, den Heer Petrus van der Vorm, voor het herdrukt Dictionarium van D. Gueynier uytgegeven, bekomen, en my ten deelen daar van hier bediend heb.

Van waar de Maleyers hunne naam ontleenen.

Wie de ſchryver van het boek Hangtoeha is, weet ik niet, maar moet bekennen, dat het een van de netſte Maleytſe boeken is, die ik gelezen heb, en waar uyt wy het wezentlykſte den Lezer zoo kort, als 't mogelyk is, zullen mededeelen.

Indien wy de eerſte beginzelen der Maleyers naeukeurig gaan naſpeuren, zoo ſtaat ons eerſt uyt te pluyzen, of zy hun naam van het Maleyts land, of van de Maleytſe kuſt, en van de ſtad Malakka ontleenen, dan of die kuſt haren naam na en van de Maleyers draagd.

Dat het volk niet na de ſtadt, die eerſt lang, na dat deze Natie al in de wereld bekend en beroemd was, gebouwd wierd, nog ook na de Maleytſe kuſt zyn naam voerd, zal ons het vervolg klaar genoeg aanwyzen, alzoo ons blyken zal, dat zy zich, byna wel 90 jaaren te voren, elders hadden neder gezet.

Dit volk heeft eerſt op het groot Eiland Sumatra (dat in oude tyden Andelis, en ook Maningcabo, eer men ontdekte, dat dit een byzonder Koninkryk op dit Eiland was, genaamd wierd) en aldaar in het Koninkryk van Palimbang, op de binnen-weſt kuſt, ontrent 8 graaden Zuider breedte, tegen over het Eiland Banca, aan de rievier Malajoe gewoond, die rondom den berg Mahameiroe loopt, en van daar na om laag in de rievier Tatang, en zoo verder in Zee ſtort.

Die maar den naam van die eerſte rievier hoord, zou terſtond zeer licht overſlaan, om te gelooven, dat die gene, die zich daar eerſt nederzetteden, na de zelve Orang Malajoe, dat is, het volk van Malajoe, of 't volk, dat aan rievier Malajoe woond, genaamd zyn; hoewel andren oordeelen, dat die rievier (die ook wel Mallajoe, Malladjoe, en Maladjoe genaamd werd) haren naam van dit noeſt, neerſtig, geſwind, en voortvarend volk ontleend, alzoo het altyd ergens mede bezig is, en om dat de Maleyers ook deze noeſtheid en geſwindheid doorgaans door 't woord Maladjoe uytdrukken.

Doch ik ben van oordeel, dat de Maleyers van dezen ſtroom allereerſt hunnen naam kregen, en dat zy dien naderhand aan verſcheide kuſten en landen, daar zy zich neerſloegen, hebben medegedeeld, hoewel dit ganſch land, daar toen nog niet dan viſſchers waren, onder den Koning van Siam geſtaan heeft, dien het naderhand door eenige dezer Inlanders is afhandig gemaakt.

Waar zy zig voor A. C. 1160. neder-gezet hebben.

Na dat zy zich hier, zonder dat zy nog van een Koning, die over hen heerſchte, wiſten, eenige jaaren, die by de ſchryvers niet aangeteekend vinde, onthouden, en het hier egter niet al te wel na hunnen zin, nog te geruſt hadden, vonden zy, na dat merkelyk toegenomen hadden, terwyl zy nog Heidenen waren, goed, om eenen Koning te verkiezen, welke hun eerſte Vorſt Siri Toeri Bowana genaamd was. Deze heeft 48 jaaren over hen geregeert, en gaf voor een Nazaat van Alexander de Groot te zyn, aan den welken Demang Leibur Dawang, die toen als een Vorſt van minder naam het gebied over dit volk voerde, de heerſchappy, uyt aanmerking van zyn groot geſlagt, en om dat hy van zoo een beroemd Vorſt afſtamde, ontrent A. C. 1160 (of wel eenige jaaren te voren) overgegeven had.

Hun eerſte Vorſt nader beſchreven.

Onder dezen Vorſt is dit volk van het Eiland Sumatra na de over-wal, nu de Maleytſe kuſt, en wel na den Noord-Ooſt hoek van dien, met de naam van *Hoedjongh Tanah*, dat is 's lands eynde, en by de land-beſchryvers ook wel *Zier-baad*, dat in 't Perſiaans *benedens winds* beteekend, bekend, overgeſteken, alwaar zy ook langen tyd daar na nog een nieuwe naam van *'t volk benedens winds*, of wel van de Ooſterlingen (te weten, by uytſtek boven alle andre volken van het Ooſten) gekregen, en van dezen aldus genaamden uythoek, daar zy zich nu op nieuw neergezet hadden, ontleend hebben; gelyk deze zelve naam naderhand ook tot deze en gene van hunne nabuuren, of de verdre Ooſterlingen, overgegaan is.

En onder welken zy na de Maleytſe Kuſt overſtaken.

Dit land nu wierd van dien tyd af meeſt met den naam van Tanah Malajoe, of 't Maleytſe land, en de Maleytſe kuſt, bekend, waar door men, in een ruimen zin, al dat land verſtaat, 't geen zig van dien hoek, of van den 2. graad af, tot aan den 11. graad N. Breedte, en tot aan Tanaſſery, uytſtrekt, hoewel men, in een naeuwer zin, daar by alleen 't land, dat nu tot de Land-Voogdy, en 't land van Malakka behoord, en dat daar ontrent gelegen is, verſtaat, gelyk die ook by uytſtek voor de rechte en oorſpronkelyke Maleyers gehouden, en daarom ook maar Orang Malajoe, dat is, Maleyers eenvoudelyk, genaamd werden, daar alle de andre, zo daar ontrent, als verder afgelegene Maleyers, als die van Patani, Pahang, Peirah, Keidah, Djohor, Bintan, Lingga, Gampar, Haroe, en meer andre volken, op dit land zelfs, of wel

De rechte naam van dit land.

op de Eilanden Bintang, Lingga (bezuiden Malakka) of op Sumatra gelegen, ook wel Maleyers, maar altyd met byvoeging van den naam van 't land, daar zy t'huys behoorden, als Malajoe Djochor, Malajoe Patani, en zoo voorts, genoemd wierden.

Van veel Ouden, voor Salomon's Ofir gehouden.

Dit is dat vermaard en wyd-beroemd land, dat veelen van de Ouden, en nog velen hedens-daags, voor 't aloude Ofir, en voor dat land hielden, daar Koning Salomo het goud en andre Indiaanze zeldzaamheden, in de H. Schrift gemeld, van daan gevoerd heeft, en 't geen de Ouden daarom Regio Aurifera, dat is, de goud-kuſt, het goud-geweſt, genoemd hebben.

Het is zeker, dat men van Ezion Geber het roode Meir door, en zoo langs de wal van Arabien en Perſien, en aldus ook langs de kuſten van Malabar, Choromandel, en Bengale, van de eene wal tot de andre afzakken, en zoo eindelyk langs de Ryken van Arracan, Pegu, Siam, en Tanaſſery, tot aan de Maleytſe kuſt zonder compas komen kon; dog dat niet deze kuſt, maar 't Eiland Ceylon, waarſchynelyk ſt dit Ofir geweeſt zy, hebben wy uytvoerig in ons eerſte deel, en elders, aangewezen.

Zy bouwen de ſtad Singapoera.

Na dat zy nu eenigen tyd hier verbleven waren, hebben zy daar hun eerſte ſtad gebouwd, en Singapoera genoemd, waar na ook een kleene ſtraat bezuiden de zelve nog den naam draagd.

In dezen tyd was de Koning van Madjapahit, een Ryk op Java, een van de magtigſte Vorſten daar om ſtreeks, die zig niet alleen op 't Eiland Java, door zyne wapenen, alomme ontzaglyk gemaakt, maar ook verſcheide plaatzen op Java Minor, en Sumatra, ingenomen, en zyn Ryk nog verder uitgebreid had.

Werden van den Koning van Madjapahit ontruſt.

Gelyk Madjapahit toen een van de eerſte en meeſt beroemde ſteden zoo van Java, als van de andre omleggende Eilanden, was, alzoo dreef de roem-zucht des zelfs Vorſt, om ook dit nieuw volk, de Maleyers, hier van daan te dryven, en daar door een nieuwe peerl aan zyn kroon te hechten.

Hy taſte hen met groote magt op verſcheide tyden aan, en dwong hen, om zich van tyd tot tyd daar ſterker te maken.

De dood des eerſten Konings 1208, en is vervangen door Padoeka Pikaram Wira.

Nadat nu Siri Toeri Bowana 48 jaaren als een dapper Vorſt over hen geregeerd had, ſtierf hy, en wierd van den tweeden Vorſt, Padoeka Pikaram Wira 1208. vervangen; maar deze heeft niet lang over hen geregeerd, alzoo hy in 15 jaaren, dat hy hun Koning was, niets van gewigt uytvoerde, dan alleen dat hy de nieuw-gebouwde ſtad wat verder uytgebreid, en meer verſterkt heeft, om tegen de aanſlagen van den magtigen Vorſt van Madjapahit, die hen niet ongemoeid liet, te beter gedekt te zyn.

Hy ſtierf A. C. 1223, en wierd toen door den derden Koning, Siri Rama Wikaram vervangen.

Die 1223. door Siri Rama Wikaram gevolgd werd.

Dit was een jong en moedig Vorſt, die hen met veel zagtheid 13 jaaren lang beſtierde, en die zig alomme gevreeſt begon te maken; maar hy ſtierf A. C. 1236. zeer haaſtig, tot droefheid van alle de zynen, waar van hy zeer teeder bemind wierd.

Die 1636, door Siri Mohazadja, vervangen is.

Zyn vervanger was Siri Maha Radja, de vierde Koning, die mede een zeer goede intrede maakte, en de ſtad merkelyk uytgebreid heeft.

Hy regeerde 12½ jaar met zeer veel voorzichtigheid, by zyn ganſch volk bemind; en alomme by zyn vyanden gevreeſt; en quam 1249. te ſterven.

In dat zelve jaar wierd in zyn plaats Siri Iskender Sjah tot de kroon als laatſte Koning van Singapoera verheven.

Deze hield het in de drie eerſte jaaren tegen den magtigen Koning van Madjapahit nog gaande; dog wierd in het einde 1252, zoodanig door hem geperſt, dat hy Singapoera verlaten, en zich hooger op na 't Noorden, en van daar na 't Weſten van dit land, na dat 5 Koningen 91 jaaren in deze ſtad geregeerd hadden, begeven moeſt, alwaar hy 1253. een nieuwe ſtad aanleide, en de zelve van tyd tot tyd zoo heerlyk opbouwde, dat zy naderhand onder de dry groote vermaarde ſteden aan die kant van het Ooſten, de derde in rang, of naaſt Paſi, op Sumatra, dat weder naaſt Madjapahit geſteld wierd.

Die 1252. gedwongen werd Singapoera te verlaten.

Hy gaf aan deze nieuwe ſtad de naam van Malakka, na zekeren boom, Kajoe Malakka, of de Malakſe, anders de Mirabolaan ofte vyf-hoek-boom genaamd; ter gelegenheid, dat hy daar ontrent jaagde, en onder zulken boom, terwyl de honden het wild van boven dreven, wat ſtond te ruſten, gelyk hy die ſtad daar toen begonnen heeft, alle welke zaaken wy breeder in 't boek Hantoewa uytgedrukt vinden.

De Madjapahitſe Koningen ook opperVorſten van Andragiri.

Gelyk men van ouds ook Koningen van Andragiri had, alzoo hebben de oude Koningen van Madjapahit, na dat zy zich meeſter van Singapoera gemaakt hadden, zich daar mede niet vergenoegd, maar zyn na de overwal van 't Eiland Sumatra overgeſtoken, alwaar zy 't Koninkryk van Andragiri veroverd, en zedert daar dezen of genen Javaanzen Vorſt, aan hen vermaagſchapt hebbe, waar onder hier

na

na ook een Koning van Malakka voorkomen zal, als Koning uyt hun naam voorgeſteld.

Ondertuſſchen nam deze ſtad, en dit beroemd volk, onder dezen Vorſt niet weinig in aanzien en vermogen toe, en ley deze Koning van dien tyd af zeer goede gronden tot een vaſte regeering.

Hy leefde tot A. C. 1274, en ſtierf, na dit volk 25 jaaren beheerſcht, en na 3 jaaren in Singapoera, en 22 in Malakka, gevreeſt van zyne nabuuren, en bemind van zyne onderzaaten, als eerſte Koning van Malakka, den Ryks-ſtaf geſwaeyd te hebben.

Sulthan Magat 6. Maleytſe en 2. Malakze Koning 1274.

Sulthan Magat, quam op dit zelve jaar als tweede Maleytſe en Malakſe Koning in zyn plaats.

Deze Vorſt regeerde niet lang; en ſtierf na 2 jaaren regeerens, beſluitende by zyn dood 115 jaaren en 6 maanden van de Maleytſe Koningen, zoo lang zy nog Heidenen geweeſt zyn.

Sulthan Mohhammed Sjah de 7. Maleytſe, 3. Malakſe en de 1. Mohhammedaanſche Koning. Veroverde verſcheide landen.

Hy wierd in het jaar 1276. door Sulthân Mohhammed Sjah, de 7. Maleytſe, en 3. Malakſe Koning, vervangen, die de eerſte Mohhammedaanze Vorſt in Malakka, en ook die gene geweeſt is, die in de 57 jaaren, welke hy dit Ryk beſtierd heeft, zig door 't ſterk voortzetten van dezen nieuwen Godsdienſt, en door 't uytbreiden van zyn Ryk, zeer beroemd gemaakt heeft.

Hy ſchynd den Maleitſe naam op de naburige Eilanden van Lingga en Bintamot Bintang, bezuiden den hoek van de Maleytſe kuſt al gebragt te hebben, en daar omſtreeks al verder onder die van Djoehor, Patani, Keidah, (anders Queda genaamd) Peirah, en elders, zelf tot aan de overkuſt van Sumatra op Gampar en Haroe bekend, en daar zoo gevreeſt geweeſt te zyn, dat alle deze landen toen al aan hem ſcheenen onderworpen.

Hier mede nog niet te vrede zynde, heeft hy in de laatſte jaaren van zyne regeering de Princes van Arracan, Erf dogter van dien Koning, getroud, en zich aldus by erffenis ook dat Koninkryk onderworpen, makende dien Vorſt, die hy daar uyt de Maleyers aanſtelde, tot Mangkoboemi, of Cancelier, van 't Koninkryk van Malakka.

Nadat hy nu tot hooge jaaren gekomen was, quam hy A. C. 1333. te ſterven, en liet zynen zoon, Sulthan Aboe Sjahid, als 8. Maleytſen, 4 Malakſen en 2 Mohhammedaanzen Koning, een bevredigd Ryk na; maar deze Vorſt heeft het zelve niet lang bezeten, alzoo hy, na 1 jaar en 5 maanden geregeerd te hebben, 1334. door den Koning van Arracan is doodgeſteken, latende het Ryk verder in dien eygen ſtaat, gelyk zyn Vader hem dat ontruymd had.

In zyn plaats volgde dit zelve jaar Sulthan Modafar Sjah, als 9. Maleytſe, 4. Malakſe, en 3. Mohhammedaanze Koning.

Deze Vorſt heeft dit volk met zeer veel wysheid en voorzigtigheid beſtierd.

Zyne wysheid heeft hy getoond, met hen een boek vol heerlyke Inzettingen, de ſtatuten van Malakka genaamd, na te laten. Zyn dapperheid heeft hy, gedurende de 40 jaaren, zyner regering, ailezins doen doorſtraalen.

Oorlogt met den Koning van Siam. 1340.

Ontrent 1340. regeerde in 't Koninkryk van Siam (toen Sjaharnouw of Sornau, genaamd) een zeer magtig Vorſt, die den naam van Boebatnja voerde.

Deze Koning, die alles rondom zich inſlokte, en ondertuſſchen van de magtige koopſtad Malakka hoorde ſpreken, dede, jaloers over haren opgang, de zelve opeiſſchen, en, als Koning Modafar zich aan hem niet wilde onderwerpen, de zelve door zynen Veld-Heer Awi Tsjakar aantaſten.

Die geſlagen wierd, en ſtierf.

Daar viel een hevig gevegt tuſſchen deze twee Vorſten, of wel tuſſchen beider Veld-heeren, voor, maar Siri Nara Deridja, Malaks veld-Heer, droeg zig hier zoo dapper, dat hy den Siammer dwong met groot verlies, en ſchande, af te trekken.

De Koning van Siam quam kort daar aan ook te ſterven, en wierd door eenen Tsjoepandan vervangen.

Deze liet het daar niet by beruſten; maar taſtte den Koning van Malakka weder aan, en belegerde de ſtad andermaal; maar hy was even ongelukkig, als zyn voorzaat, en wierd nogmaals door den vorigen Malakzen Veld-heer opgeſlagen, en zoo gevoelig van de ſtad gedreven, dat hy 't al mede kort daar aan beſtorven is.

Malakka nu zeer geroemd.

In dezen tyd nu was het, dat de ſtad Malakka, naaſt de vermaarde ſteden in het Ooſten aan die kant, Madjapahit, geen Paſi, de derde in rang geſteld wierd.

Naderhand heeft deze Vorſt nog eenige jaaren met veel roem dit Ryk beſtierd, en is 1374. komen te ſterven.

Hy liet tot zynen vervanger zynen zoon na, die eerſt in 't gemeen Sulthan Abdul, dog naderhand, by zyn optreding, Sulthan Mantſoer Sjah genaamd werd.

Deze is geweeſt de 10. Maleytſe, de 5. in Malakka, en de 4. Mohhammedaanze Koning, die daar regeerde, in welkers tyd veel aanmerkensweerdige zaaken hier voorgevallen zyn, be-

behalven dat geen van alle deze Vorſten 73 jaaren, als deze, geregeerd heeft.

Ten tyde van dezen Koning was het Koninkryk van Andragiri, dat op de Ooſt-zyde van Sumatra lag, onder de opper-Vorſten van Madjapahit; dog na dat Mantſoer Sjah met de dochter van dezen Vorſt, Radin Gala Tsjindra Kiraan, een Princes van grooten roem, getrouwd was, ſchonk de Koning van Madjapahit het Ryk van Andragiri aan zyn ſchoonzoon Manſoer Sjah, en aldus is Andragiri onder de Koningen van Malakka geraakt, en zedert tot onze tyden onder deze land-Voogdy gebleven.

Ontrent dezen zelven tyd, te weten 1380, was de Koning van Madjapahit zoo groot, dat hy veel eer de naam van Keizer, dan van Koning, verdiende: want hy had niet alleen verſcheide Koningen onder zich; maar deelde aan hen ook ſtoelen uyt, om, als zy in zynen Raad verſcheenen, ider na zyn rang geplaatſt te werden.

Den eerſten ſtoel naaſt hem gaf hy aan den Koning van Daha; den Tweeden aan den Koning van Tandjong Poera (op Java) die ook met een van zyne dogters, Naſa Caſoema, of Njay Caſoema, getrouwd, en na hem Koning van Madjapahit was.

Den derden ſtoel ſchonk hy aan den Koning van Malakka, zynen ſchoon-zoon.

Mantſoer Sjahs verbond met den Keizer van Tsjina, en zyn huwelyk met deszelfs dochter.

Ook maakte Koning Mantſoer Sjah een verbond met den Keizer van China, en trouwde met zyn dochter, en na dien tyd geraakte hy met dien van Pahang in Oorlog, en veroverde dat ryk.

Ontrent dezen tyd was Malakka de eerſte, Paſi de tweede, en Haroe de derde ſtad van 't Ooſten in deze ſtreek; die roem verkregen had, en boven alle andre in magt en aanzien uytſtak.

Met den Koning van Paſi, Sainalabdin genaamd, geraakte hy daar na ook in Oorlog, en verſloeg den zelven.

Zyne Verdre gevallen.

Niet lang daar na, ontrent 1420. zond Krain Samarloeka, Koning van Makaſſar, een vloot van 200 vaartuigen vol volk na Malakka, om 't zelve aan te taſten; dog de Laſamana, ofte Zee-Voogd van Koning Mantſoer Sjah taſtte hem zoo dapper aan, dat hy wyken moeſt, en zich na Paſi begeven, dat hy toen belegerde, bedervende daar het ganſch land.

Naderhand geraakte Sainalabdyn, Koning van Paſi, in geſchil met zyn twee jongſte broeders, die hem uyt zyn ryk verdreven, en dwongen toevlugt by dezen Koning van Malakka te zoeken, die hem ook in zyne beſcherming nam.

Hy ging, ter gunſt van dezen verdreven Vorſt, Paſi belegeren, nam dat Ryk en die ſtad voor hem weder in; dog naderhand wilde hy zich aan Mantſoer Sjah niet onderwerpen.

Dus liepen zyne dagen in gedurige Oorlogen en krygs-belemmeringen ten eynde, en hy quam 1447. te ſterven, latende zynen zoon Sulthan Alawoddin in zyn plaats.

Deze is de 11. Koning der Maleyers geweeſt, en de 6. Malakſe, en de 5. Koning, zedert dat zy den Mohhammedaanſchen Gods-dienſt aangenomen hadde.

Onder Siams magt geraakt.

Deze Vorſt heeft hen 30 jaaren beſtierd, zonder dat my blykt, wat hy gedenk-weerdigs uytgevoerd heeft. Ook ſchynd my toe, dat Malakka in zyn tyd onder den Koning van Siam geraakt is, hoewel 't 'er niet lang onder bleef.

Hy ſtierf 1477, en wierd toen vervangen door Sulthan Mahhmud Sjah.

Dit is de 12. Maleytſe, 71 en ook de laatſte Malakſe en de 6. Mohhammedaanze Koning geweeſt.

Hy heeft over dit volk 36 jaaren, 29 in Malakka, en naderhand nog 7 in Djohor geregeerd; en onder hem is 't Siams jok 1509. weer afgeworpen, gelyk wy in 't vervolg breeder zien.

Onder welken de Portugeezen hier quamen.

Onder dezen Koning zyn de Portugeezen eerſt op Malakka gekomen, dat zy ook van hem hebben gewonnen; welke zaaken wy, om te netter begrip daar af te krygen, van den beginne af ophaalen, en in haar vervolg, tot onze tyden toe, onder deze, en volgende Koningen van Malakka, in ordre zullen tragten voor te ſtellen.

DERDE HOOFD-STUK.

Portugeeſche zaaken, op Malakka. *Verſchil tuſſchen onze jaar-reekening en die der* Maleyers. 1509. *komt* Siqueira *hier. Onder Koning* Mahhmud, *die aan* Siqueira *toeſtaat daar te handelen; dog door de Mooren &c: omgezet, alle de Portugeezen wil vermoorden. Gedrag der Portugeezen ondertuſſchen. Trouwe waarſchouwing der* Tsjineeſen. *Nieuwe aanſlag des Konings, om hem aan boord van kant te helpen. Onvoorzigtigheid van* Siqueira. *Die, van pas gewaarſchouwd zynde, hen op de vlugt dreef. Zyne verdre voorvallen daar. Alfonſus Albukerk tragt* Aden *aan te doen. Vaſconſel na* Malakka. *Zyn verbond met den Koning van* Paſi. *Dood van* Nachoda Begua. *Zyn vertrek* 1511. *na* Malakka. *De Koning bied hem geveynsdelyk de vrede aan.*

Groot

Groot getal van metale ſtukken hier. Albukerk taſt de ſtad aan. De Koning neemd de vlugt. D'Abreus verovert de ſtad .De Portugeezen plunderen Malakka, *en Albukerk ſtelt ordre in de ſtad. De* Laxamana *in genade aangenomen. Waar na toe* Mahhmud *gevlugt was. Bouwd* 1511. *de ſtad* Djohor. *Stierf* 1513. *vervangen door* Sulthan Ahhmed Sjah, 13. Maleytſe *en* 1. Djohorſe *Koning.* Raja Utimutis, *en zyn aanhang over hun verraad geſtraft, dat de Weduwe zoekt te wrecken.* Rodrigo Brit Patalyn I. *Land-Voogd van* Malakka. Zynalabdyns *dubbelde afval van* Albukerk. Albukerks *vertrek, en levens gevaar. Komt* 1512. *te* Coetsjien. Pati Catir's *nieuwe aanſlag, verydeld. Nieuw verraad tegen* Malakka. *De Portugeezen maken* 1514. *vrede met den Koning van* Djohor. *Georg* Albukerk 2. *Land-Voogd van* Malakka. Ninachetuwes *dood.* Georg Brit, 3. Malakſe *Land-Voogd* 1515. *Die* 1517. *door* Alfonſus Coſta *als* 4. *Land-Voogd vervangen is. Nieuwe aanſlagen des Konings van* Djochor *verydeld.* Garſia *de* Sala 5. *Land-Voogd van* Malakka. 1519.

Komſt der

PORTUGEESEN op MALAKKA.

En hunne verdre SAAKEN, daar voorgevallen.

Portugeeſche zaaken, op Malakka.

Verſchil tuſſchen onze jaar reekening en die der Maleyers.

NAdat deze Vorſt Malakka 32 jaaren beſtierd had (hoewel de Maleytſe geſchiedenis hem maar 29 jaaren regeerens, toeſchryft, welke rekening niet wel uytkomt met de rechte tyd van de verſchyning der Portugeezen) heeft men de eerſte Portugeezen hier gezien.

Indien men de geheele 29 jaaren by de jaaren van 't begin zyner regeering voegd, zullen zy te zamen maar A. C. 1506. uytbrengen, en men zal uyt het volgend verhaal klaar zien, dat de Portugeezen twee a drie jaaren later hier eerſt gekomen, en vyf jaaren later of A°. C. 1511. eerſt overwinnaars van Malakka geworden zyn, zoo dat deze Vorſt langer op Malakka, en korter op Djohor, als ons de Maleyers verhalen, geregeerd moet hebben.

A. 1509. komt Siqueira hier.

A°. 1508. zond Koning Emanuel 16 ſchepen, van welke de Zee-Voogd Jacob (of Didakus Lopes, volgens Maffejus) Siqueira laſt had 'er 4 te nemen, om daar mede na Malakka te gaan, en met dien Vorſt in vriendſchap te treden.

Zoo ras hy te Coetsjien gekomen was, vertrok hy 1509. met 5 ſchepen (zoo Oſorius zegt) eerſt na Sumatra, gierde op Atsjeh aan, en quam van daar eindelyk op Malakka.

Onder Koning Mahhmud.

Hy vond daar Koning Mahhmud, die niet lang te voren trouwloos van den Koning van Siam, onder welkers macht zy geraakt waren, afgevallen was.

Die aan Siqueira toeſtaat daar te handelen.

Siqueira, hier ten anker gekomen, zond eenen Hieronymus Teixera met een geſchenk, en een Arabiſchen Brief van Koning Emanuel, aan dien Vorſt, met verzoek van daar in vriendſchap te mogen handelen, dat hem toegeſtaan wierd.

De Mooren en Arabiers, hier ondertuſſchen by de komſt van de Portugeezen, en het toeſtaan van den handel aan hen hunne reekening niet vindende, en die t'eenemaal achtende verdorven te zyn, vermits hier door al hunne tochten met de Caravaanen van Cairo en Alexandria, in Egypten, na Europa ſtonden te niet te loopen, vonden goed den Koning te vertoonen, dat de Portugeezen hier niet quamen om te handelen; maar om den Vorſt uyt zyn Ryk te jagen.

Zy ſcholden de Portugeezen by hem voor al, dat leelyk was, toonden hem dat zy even zoo op Coetsjien, Cananoor, te Ormus, en elders gehandeld, en hoe zy zich daar meeſters van 't land gemaakt, en 'er ten eerſten Veſtingen gebouwd hadden.

Dog omgezet, al de Portugeezen wil vermooren.

Even zoo hadden zy bevorens de Portugeezen, als Vaſco Gama eerſt voor Calicoet op Malabar aangeland was, voor den Samoryn, of Keizer van dat land, mede afgemaald, en hem (gelyk wy onder 't beſchryven van die zaken breeder zien zullen) daar door in zulken haat by dien Vorſt gebragt, dat hy geen ſwarigheid maakte zyn woord te ſchenden, en hem zeer leelyk te handelen.

Zoo ras nu Mahhmud dit van de Mooren gehoord had, nam hy voor het verbond, met Siqueira reeds opgericht, te breken, hem met zyne voornaamſte ſcheeps-Hoofden te gaſt te nooden, en ze alle op die maaltyd te vermoorden.

Zoo liſtig als de Mooren den Koning

en den Sjahbandaar daar toe over gehaald hadden, zoo geruſt meinden zy dit nu verder uyt te voeren; maar dat ging zoo grif niet, als zy zich verbeeld hadden.

Siqueira, had wel aangenomen daar te komen, maar, 't verraad ondertuſſchen vernomen hebbende, veinsde voor dien tyd ziek te zyn, zonder iet verders te laten blyken.

Gedrag der Portugeezen ondertuſſchen.

De Koning had aan Siqueira ook al een huis aan land vergund, waar in zich Rodrigo Arauge reeds als hun opperhoofd van den handel nedergezet hadden.

Trouwe waarſchouwing der Tsjineezen.

DeChineezen,die hier woonde,en zekere Perſiaanze vrouw, (door middel van een kleermaker) hadden hem al van 't verraad tydelyk kennis gegeven; dog hy gaf daar eerſt geen geloof aan, nog ook zyne makkers, die aan land waren, en volgens hunnen onkuiſchen aard, niet nalieten hier en daar door de ſtad te loopen moeskoppen.

Ondertuſſchen deden Nachoda Begua, en zeker Javaan Raja is Utimutis (naamen, daar ik niet weet uyt te raaken) de twee vermogendſte lieden hier naaſt den Koning, niet weinig hun beſt, om dit vuur wakker aan te blaazen, en den Vorſt van Malakka in den haat tegen de Portugeezen meer en meer te verſterken. Zy deden aan den Koning, en zyn oom, groote geſchenken, gelyk zy die beide daar door ook wonnen; maar de Zee-Voogd des Konings van Malakka, een eerlyk man, keurde deze ſchend-daad volſlagen af, zeggende, dat de Koning verpligt was zyn verbond ten minſten zoo lang na te komen, tot dat hem deze nieuwe gaſten eenige redenen gegeven hadden, om dit met eenigen grond, en ſchyn van billykheid, te doen; maar al zyn zeggen, hoe wel gegrond, mogt niet helpen.

Nieuwe aanſlag des Konings.

Na dat Mahhmud gezien had, dat zyn eerſte aanleg miſlukt was, en hy te gelyk verſtaan had, dat Siqueira dit meeſt nagelaten had, om dat hem de beloofde ſpeceryen niet gezonden waren, liet hy hem weten, dat hy hem ten eerſten de boots en vaartuigen met de goederen toezenden zoude, 't geen Siqueira zeer wel beviel; dog ondertuſſchen zond hy van zyn kant op 4 plaatzen ook vaartuigen met volk, om op zyn hoede te zyn.

Om hen aan boord van kant te helpen.

De Koning zond mede eenige vaartuigen met volk en geweer, die zich onder de lyf-tocht en voorraad verborgen. Ook belaſtte hy eenige van zyn volk wapenen onder hunne kleederen te verbergen, en ondertuſſchen als kooplieden met allerlei cetwaren op de ſchepen te verſchynen; om daar na dan, op zeeker teeken van rook, dat zy in de ſtad zouden zien opgaan, hunnen ſlag wel waar te nemen.

Petrus Maffejus verhaald ons, dat Utimutis dit door eenen Patiacus (hy wil zeggen, Pati Ages) zyn neef, die met de Portugeezen kennis gemaakt, en groote toegang by Siqueira zelf gekregen had, dagt te volbrengen; gelyk die ook aangenomen had, hem te vermoorden.

Daar op na boord gegaan zynde, meinden zy dit ook uyt te voeren; dog quamen al te ſterk gelyk aan boord, dat ten eerſten quade gedagten gaf. Garcia de Souſa, dit ziende, hield hem te rug, en zond Ferdinand Magellaan na Siqueira, om hem te waarſchouwen, dat dit op geen goede moer lag.

Onvoorzigtigheid van Siqueira.

Utimutis, en de zynen, waar van 'er al 8 Siqueira, die met ſchaken bezig was, omcingelden, wagtte maar met de uiterſte ſmert na het teeken van land, en na den rook, die daar opgaan moeſt.

Siqueira, ſchoon van Magellaan reeds gewaarſchouwd, bekreunde zich daar niet eens aan; en zond alleen een ſtierman in de Mars, om te zien, of de boots al geladen weerquamen, gaande egter even driftig met zyn ſpeelen voort.

Die, van pas gewaarſchouwd zynde, hen op de vlugt dreef.

Ondertuſſchen ging dit teeken nog niet op, en zoo als de ſtierman in de mars een Maleyer zyn Kris zag uytrekken, en een ander hem toewenken, dat het nog geen tyd was, waarſchouwde hy Siqueira, zoo als zy op 't gegeven teeken begonnen zouden hebben, luids keels in wat gevaar hy was, die, daar op nog tydig om wapens geroepen, en zyn ſwaard gekregen hebbende, de vyanden met ter haaſt over boord dreef, die, zeer verward en verbaaſt over hunnen miſlukten aanſlag, in hunne vaartuigen ſprongen, en zich van daar begaven.

Zyne verdre voorvallen daar.

Pas na hun vlugt ging het teeken aan land op, waar op zy, die nog in de ſtad waren blyven moeskoppen, jammerlyk vermoord wierden.

Twintig van hen weken by Rodrigo Arauge in huis; dog Franciſco Serraan, nog tydig een vaartuig gekregen hebbende, ontquam het.

Terwyl Siqueira zich over dit ſtuk met de zynen beried, zond de Koning, en de Bendahara, of ſchatmeeſter, een Gezant na boord, om zig hier af by hem te ontſchuldigen, aanbiedende, alle de ſchuldigen, die hy maar in hegtenis krygen kon, te zullen ſtraffen, en alle de Portugeezen, die nog by Arauge waren, getrouwelyk aan hem te zullen overleveren.

Het eerſte, dat Siqueira hier op dede, was die Portugeezen te eyſſchen; maar als de Koning gedurig uytvlugten zogt,

en

en hy ondertuſſchen veel vaartuigen van de wal op hen aankomen zag, keurde hy, zoo, om dit te ontgaan, als om door 't verloopen van 't Moesſon van zyne te rug-reize na Indiën binnen de Ganges niet verſteken te raken, beſt het anker te lichten; dog, hoorende, dat d'Almeida (diens zyde hy volgde) vertrokken was, keerde hy mede na Portugal.

Alfonſus Albukerk tragt Aden aan te doen.

Ondertuſſchen had de groote Alfonſus Albukerk, die 1509. onder-Koning geworden was, voorgenomen, volgens laſt van zyn Koning, Aden te vermeesteren, ten welken einde hy met 23 ſchepen, 800 Portugeezen, en 600 Malabaaren eerſt na Ormus, en dan zoo verder meinde te reizen; dog door de winden, die hem tegen liepen, belet zynde, moeſt hy dat opſchorten, en ander beſluit nemen, gelyk hy in dien tuſſchen tyd Goa won, Vaſconſel, na Malakka en te Ormus vrede maakte.

Ondertuſſchen wilde Jacob Mendes Vaſconſel, vlak tegen Albukerks raad, na Malakka gaan, waar in hy van verſcheide ſchippers onderſteund, en waarom dit van hem ook in 't werk geſteld wierd; maar Albukerk deed hem met geweld wederom brengen, gevangen zetten, en vele van zyn raads-lieden hunne ampten ontnemen.

Zyn verbond met den Koning van Paſi.

Hy maakte onderwyl met den Koning van Pacem (of Paſi) een verbond, en eiſchte Nachoda Begua, volgens zyne belofte, van hen, daar egter, op voorgeven, dat hy gevlugt was, niets opvolgde, dan dat zyn ſchip achterhaald, en, hy door de Portugeezen gekregen van hen, na zich dapper verweerd te hebben, gedood wierd. Ontrent welken tyd de Koning van Malakka, die tot nog toe een Vaſal van den Koning van Siam geweeſt was, van hem afviel.

Dood van Nachoda Begua.

Een wonderlyke zaak was 't, dat men ſchoon hy doorregen was, geen bloed zag; dog men ontdekte, dat hy een bloed-ſtelpende ſteen in een arm-ring by zig had, de welke zoo ras niet van zyn lyf genomen was, of 't bloed gudsde daar uyt.

Ook quamen kort daar aan 2 Gezanten by hem, die op Sumatra aangierende, verzoekende zyne hulp voor Sultan Zeinalabdien, wettig, dog verdreven Koning van Paſi, dien hy zyn hulp toezeide; nemende ook ontrent de ſtraat van Singapoera eenige vaartuigen zyner vyanden.

Zyn vertrek 1511. na Malakka.

Daar op zeilde hy den 1. Auguſty 1511. na Malakka, wierd zeer vriendelyk door de Chineezen van de toebereidzelen, die men daar tegen hem maakte, onder toezegging van hunne hulpe, gewaarſchouwt; terwyl de Koning hem, zoo als hy daar ten anker gekomen was, de vrede aanbieden liet.

Op den zelven tyd van zyn komſt aldaar was de Koning van Pahang (dat de Portugeezen Pan noemen) ook op Malakka, aan de welke Mahhmuds dochter kort bevorens verloofd was. Ook maakte men daar een heerlyken Zegewagen met 30 wielen, om de Vorſten, daar toen zynde, op den bruilofts-dag rond te voeren, dat juiſt op dien tyd was, wanneer Albukerk daar 't anker wierp.

De Koning bied hem geveinsdelyk de vrede aan.

Dit gezicht ontſtelde den Koning, en al de bruilofts-gaſten, van welke de meeſte Inlanders de vlugt wilden nemen, dog hoorende dat hy niemand moejen wilde, liet de Koning hem vragen, met wat voor waaren hy hem dienen kon; waar op hy antwoorde, die niet van nooden te hebben, en dat hy alleen maar om de Portugeezen, die daar nog waren, en om de groote goederen quam, die hem bedriegelyk onthouden wierden.

Groot getal metale ſtukken hier.

De Koning, die wel by de 9000 metale ſtukken in de ſtad had, en maar uitſtel zogt, om ondertuſſchen zyn vloot, die ergens na toe was, weer by honk te krygen, gaf hem al goede woorden, om tyd te winnen; ook zogt hy hen met ſtale vergiftigde pennen, in de aarde geſteken, te benadeelen, dat ook al uytquam; dog Albukerk, niet genegen zich met woorden te laten paejen (alzoo hy zey, dat zy 't ontvlugt waren) en geen bericht ter wereld van zyne makkers aan land zelf krygende, dede aanſtonds de ſtad, eenige huizen, en ſchepen in den brand ſlingeren, en dwong zoo den Koning, om, op 't kermen der Ingezetenen, terſtond Araugen en d'andere, aan hem over te geven, verzekerende, dat hy niet, dan de vrede zogt; dog als Arauge hem waarſchouwde den Koning niet te vertouwen, zoo eiſchte hy van hem een plaats, om een Veſting te bouwen, die hem tot zyn keur; dog onder een gedurig uitſtel, belooft wierd.

Hy, dan ziende, dat maar om de tuin geleid wierd, liet daar op 's Konings Hof van verre in den brand ſteken.

De Koning wilde, op de voorwaarden hem van Albukerk voorgeſteld, die de Portugeezen, de geroofde goederen, en vergoeding der onkoſten van 2 gezondene vlooten eiſchte, vrede maken; dog 's Konings zoon (door Maffejus Aloddien genaamd) en den Koning van Pahang, wilden dit niet aannemen; waar op hy zyn volk laſt gaf, de ſtad aan te taſten, en die te plunderen, gebiedende om alleen de huizen van eenen Ninachetue en Utimutis (die al bevorens met hem vrede gemaakt, en zich aan Albukerk onderworpen had) en van de Javaanen, die onder hem ſtonden, en nog eenige andre bondgenooten, te verſchoonen.

De Koning, zelf gewond werdende, ſteeg van zynen Olifant, en nam de vlugt, gelyk ook de Koning van Pahang, zonder weder te keeren.

Eenigen tyd 'er na taſtte hy onder 't beleid van Antonio d'Abreo de ſtad weer aan, daar zeer ſcherp gevogten wierd; dog d'Abreo dreef de Maleyers op de vlugt, en won zekere brug, waar op Albukerk in 't Vorſtelyk Paleis viel, bevindende, dat de Koning met alle de zynen gevlugt was.

Aloddien zogt de gevlugten wel weder by een te zamelen; dog wierd ten tweedemaal geſlagen, waar door hy genoodzaakt wierd na 't Eiland Bintam (dat tegen over Singapoera legt) te vlugten, makende zich zelven daar, in weerwil van den Vorſt, die 't toebehoorde, ſterk.

De Portugeezen plunderen Malakka.

Ondertuſſchen geraakten de Portugeezen, de ſtad nu volſlagen meeſter geworden zynde, niet weinig aan 't plunderen, alzoo Albukerk Malakka aan de Soldaaten ten buyt gegeven had.

Albukerk ſtelt ordre in de ſtad.

Hy veroverde daar in 9000 ſtukken geſchut, en vond 'er zoo veel buit, dat 's Konings vyfde deel alleen 200000 ducaaten beliep.

Ondertuſſchen ſtelde hy Raja Utimutis over de Mooren, en Ninachetue als Hoofd over de verdere Ingezetenen, verſterkte hier en daar de ſtad, noodigde van alle kanten de kooplieden derwaards, en bouwde ten eerſten van de graven der oude Koningen een kerk, de boodſchap des Engels toegewyd.

Hy gaf van deze verovering aan den Koning van Siam kennis, die, zeer verheugd was, dat zyn trouwlooze wederſpanneling en afvallige zoo gevoelig over 't verraad, aan hem gepleegd, geſtraft was, wenſchende Albukerk daar geluk mede, gelyk hy ook aanbood voortaan in vriendſchap met hem te leven, waar op een verbond over en weder geſloten wierd.

De Laxamana in genade aangenomen.

De Laxamana (of Zee-Voogd van Malakka) quam hem om vrede verzoeken, toonende, dat alles tegen zynen wil geſchied was. Hy ſtond hem die dierhalven toe; maar zyn vyanden verhinderden hem die te genieten, dwarsboomende hem in alles, daar zy maar konden.

Waar Mahhmud na toe gevlugt was.

Daar lag nu de heerlykheid en de opgang der Maleyers, in dit trots Malakka gemaakt, in de aſch; en Koning Mahhmud, gevlugt zynde, was niet (gelyk de Portugeezen zeggen) van droefheid geſtorven, maar, na dat hy 34 jaaren tot Malakka geregeerd, en deze ſtad 252 jaaren door hem en de andere Maleytſe Koningen beſtierd was, 1511. van daar na den Zuider uithoek des lands, en wel na de N. Ooſt-kant van dien gevlugt, alwaar hy een nieuwe ſtad (zynde de derde door de Maleytſe Koningen op dat land gebouwd) aangelegd, gegrond-veſt, en metter tyd voltoid heeft, gevende aan de zelve den naam van Djohor, miſſchien wel na 't Arabiſch woord Djohor, dat een peerl, of ook wel de uiterlyke ſchoone gedaante van een menſch beteekend. Hy bouwd 1511. ſtad Djohor.

Hier heeft hy weder een nieuw ryk opgericht, gelyk ook de Koningen aldaar zedert niet meer Maleytſe, of wel Malakſe Vorſten; maar Koningen van Djohor, genoemd zyn.

Hy regeerde daar nog 2 jaaren, en is 1513. komen te ſterven, zynde vervangen door zyn zoon, die niet Alodin, (gelyk de Portugeezen, maar Sulthan Ahhmed Sjah, zoo ons de Maleyers in deze geſlacht-lyſt der Malakſe en Djohoreeſe Koningen opgeven) genaamd was, en die de 13. Koning der Maleyers, de 1. van Djohor, en de 7. Mohhammedaanze Vorſt, geweeſt is. Stierf 1513.

Terwyl deze Vorſt daar met het bouwen van zyn nieuwe ſtad bezig was, ſtont 'er in Malakka voor den grooten overwinnaar Albukerk een andre pot te vyer.

Utimutis, en zyn aanhang geſtraft.

Raja Utimutis, die al voor zyn komſt Koning Mahhmud, over eenige hem aangedane ongelyken, had zoeken te verdryven, en met eenige Javaanen van Japara eenen aanſlag en toebereidzelen gemaakt had, om, door hulp van zekeren Pati aldaar (door Oſorius en Maffejus Pateonius genaamd) deze ſtad te vermeeſteren, oordeelde het nu den rechten tyd, en te beter daar toe in ſtaat te zyn, alzoo hy zag dat de Portugeezen zeer weinige in getal waren.

Dat de Weduwe zoekt te wreeken, Catir.

Hy ſchreef 'er dierhalven aan 's Konings gevlugte zoon over na 't Eiland Bintam; dog zyn brief wierd onderſchept, hy, een man van 80 jaaren, met zyn zoon Pati Agos, en ſwager (die in de veſting zogten te komen) gevangen genomen, openlyk onthalſt, hunne huizen verwoeſt, en hun gedagtenis uitgeroeid. Zyn weduwe had voor hun leven 100000 ducaaten te vergeefs geboden.

Zy, dit niet konnende verzetten, beloofd haare dogter aan een Moor, Paticatir (by Oſorius Paſecatier, dog Quitirius by Maffejus genaamd) die door Albukerk tot Hoofd der Mooren aangeſteld was, ten huwelyk, mits dat hy de dood van haren man, zoon, en ſwager, wreeken zou. Hy had by Raja Utimutis leven om die dogter te vergeefs verzogt; dog kreeg ze nu van de weduwe op deze voorwaarde.

Zy beſtelde hem daar op ſtil, gelyk ook zyn huwelyk in der ſtilte voor af be-

veſtigd

veſtigd wierd, 6000 Soldaaten; waar mede hy 't werk ondernam; maar wierd van Albukerk ſpoedig op de vlugt gedreven, en al zyn kragt verbroken.

Rodrigo Brit Patalyn I. Land-Voogd van Malakka.

Na dat hy nu alles 1511. in ruſt gebragt, en Rodrigo Brit Patalyn als 1. Land-Voogd van Malakka, mitsgaders Ninachetuc als Sjahbandaar en Hoofd over de Mooren aangeſteld had, bewees hy aan den bevorens by Mahhmud overgeloopen Koning van Paſi, Zeinalabdin, weder de gunſt van hem nog eens in genade aan te nemen; dog de ſchelm liep weer tot den vyand over.

Zeynalabdyns afval van Albukerk.

Albukerk, nu hier niet meer voor zich te verrichten ziende, beval aan Patalyn de zorge, liet hem 300 Portugeezen, en vertrok na Andradius met 10 ſchepen in de ſtraat van Singapoera gelaten te hebben, met 4 ſchepen weer na Malaar, om tegen de aanſlagen van Abadilchan op Goa te waken, dog hy wierd door een ſtorm by 't Eiland Sumatra ontrent Paſi in levens-gevaar gebragt, alzoo zyn ſchip ſtiet, van een berſte, en ook quam te zinken.

Hy wierd met de zynen, ſchoon 't nagt was, gered; maar verloor dien weerdigen arm-ring van Nachoda Begua, waar in die koſtelyke ſteen ſtond, zoo nut, om 't bloed te ſtelpen.

Komt 1512. te Coetsjien.

Hy leed daar na ook, door de menigte der geborgene, grooten hongers-nood, en geraakte, na veel ongemak geleden te hebben, in February 1512. nog behouden tot Coetsjien.

Pati Catir's nieuwe aanſlag verydelt.

Ondertuſſchen had Pati Catir de Portugeezen weder aangetaſt; dog was van Petrejus Andrado zoodanig geteiſterd, dat hy vergat voor eerſt weder te komen.

Eindelyk daagden, na 8 jaaren belofte aan Raja Utimutis gedaan, den Japareeſe Pati Onius met 3000 ſchepen, behalven veel volk van de zynen, die zich in de ſtad verborgen hielden, voor Malakka op; dog hy wierd elendig in de vlugt geſlageu, verloor wel 8000 man (dog de Portugeezen pas 30, hoewel zy veel gequetſten gekregen hadden) en ontquam het ter naeuwer nood met een vaartuig; na dat alle de andren in de grond geboord, of gezonken waren, door welke overwinning der Portugeezen Land-Voogd; en ook Andrado, veel eere by Albukerk verkregen heeft.

Nieuw verraad tegen Malakka.

Nadien tyd geraakte Malakka nog eens in gevaar, van veroverd te werden. Toehan Madjelis, van de Portugeeze ſchryvers Tuamo Maxelis, en Maxilizins, genaamd, een Bengaalze Moor, was 'er aanlegger van, en meinde dit door zyne vriendſchap met Peter Perſon, verzorger van 's Konings zaaken hier, uyt te voeren, beſproken hebbende, dat de zynen, zoo als hy Perſon vermoord zou hebben, maar moeſten aanvallen.

Hy maakte, 's middags in de Veſting by hem etende, een begin 'er af, en quetſte Perſon met een houw, als hy wat lag en ruſte, dog zoo niet, of hy ontdekte door ſterk roepen, en loopen na de poort, 't verraad aan 't volk, waar door alles in rep en roeren, en eindelyk in de wapenen geraakt zynde, hy ten eerſten gedood, en de ganſche aanſlag verydeld wierd.

De Portugeezen vrede met den Koning van Djohor.

De Koning van Djohor, ondertuſſchen bevindende, dat alle zyne aanſlagen gedurig miſlukten, vond goed, om 1514. met de Portugeezen een vaſte vrede aan te gaan, die ook eenige jaaren ongeſchonden gehouden wierd.

Georg Albukerk 2. Land-Voogd van Malakka.

In dit zelve jaar zond de onder-Koning, Alfonſus Albukerk, zyn Neef, Georg Albukerk, na Malakka, om den dapperen Rodrigo Patalyn daar als 2. Land-Voogd te vervangen.

Ook was Ninachetuc door laſt van den onder-Koning afgezet, en de Koning van Campara in zyn plaats als Sjahbandâr aangeſteld, zonder dat men wiſt, wat de eerſte bedreven had, die zich zelven van ſpyt, na 't doen van een deftige aanſpraak tot het volk, verbrande.

Ondertuſſchen wierd Abdallah, Koning van Campara, door die van Bintam aangetaſt; dog hy wierd van de Portugeezen ondersteund, die al hunne verdre aanſlagen te niet maakten.

Na verloop echter van eenige jaaren wiſt de Koning van Djohor, door valſche tegen den Koning van Campara, zyn eigen ſchoon-zoon, opgeraapte beſchuldigingen by de Portugeezen zoo veel uyt te werken, dat hy, na dat zy al verſcheide maalen te vergeefs hem hadden zoeken te doen vermoorden, tegen alle bewyzen van zyne onſchuld, en met betuiging van 't noit in zyne gedagten gehad te hebben, om Malakka aan hem over te leveren, van hen onthalſt wierd.

Georg Brit 3. Malakſe Land-Voogd 1515.

A°. 1515. wierd door Alfonſus Albukerk pas voor de komſt van den onder-Koning, Lopez Zoarez Alvarenga, Georg Brit na Malakka gezonden, om Georg Albukerk daar als 3. Land-Voogd te vervangen.

Die 1517. door Coſta, als 4. Land-Voogd, vervangen is.

Onder Brit is hier niets van belang voorgevallen, en hy quam 1517. hier te ſterven.

Na zyn dood was 'er groot verſchil wie hem vervangen zou, tuſſchen twee Portugeeſche Heeren, die Ferdinand Petrejus Andrado, van zyne Chineeſche reys te Malakka aangierende, te vergeefs zocht te verzoenen.

Ondertuſſchen wierd, volgens Koning

Emanuels laſt, Alfonſus Lopez Coſta tot 4. Land-Voogd van Malakka aangeſteld, terwyl 't gezag hier door Nugnez Vaſco Pereira waargenomen was.

Nieuwe aanſlagen van den Koning van Djohor verydeld.

De Koning van Djohor, niet konnende zien, dat de Portugeezen Malakka zoo geruſt bezaten, vond ontrent dezen tyd goed, hen weer te beoorlogen; dog ziende, dat zyn aanſlagen van zelfs in duigen vielen, zoo veinſt hy weer vrede te willen maken, overvalt de Portugeezen, en ſtreed zeer fel tegen eenen Alexis de Meneſez; dog zonder iets te winnen.

Hy hervatte dierhalven dit werk na des zelfs vertrek, belegerde de ſtad, en ſterkte, 17 dagen, en beſtormde de zelve, waar door de Portugeezen wel in groot gevaar geraakten, dog deden eindelyk den vyand wyken, na welken tyd de Koning van Djohor weer eenige tyd uitruſtte.

Garſia de Sala 5. Land-Voogd van Malakka 1519.

A°. 1519. zond de onder-Koning Didacus Lopez Siqueira eenen Correa herwaards, om de nieuwe aanſlagen van Koning Ahhmet Sjah te verydelen, en ſtelde 1519. Garſia de Sala als 5. Land-Voogd van Malakka aan, om den zieken Land-Voogd, Alfonſus Lopez Coſta, te vervangen.

Korte tyd van te voren, en pas na Correa's vertrek, had de Koning van Djohor weer getragt de ſtad te belegeren; dog wierd al weder met veel ſchande 'er afgedreven, en liet het toen daar by zitten.

VIERDE HOOFD-STUK.

A°. 1521. Georg Albukerk 6. Malakſe *Land-Voogd*, *Zaaken onder hem voorgevallen.* 1526. Pieter Maſcarenhas 7. Malakſe *Land-Voogd. Die't Eiland* Bintam *veroverd.* 1527. Georg Capraal 8. *Land-Voogd van* Malakka. 1528. Pieter de Fâr, 9. *en* 1529. Garſias de Sa 10. *Land-Voogd van* Malakka. Stephanus Gama 1537, en Ruy Vaz Pereira 1545. *Land-Voogd van* Malakka, *&c: En* 1604. Furtado de Mendoza. Ahhmed Sjah 1540. *vervangen door* Alawaddien Sjah, *de* 2., 14. Maleytſe, *en* 2. Djohorſe *Koning.* 1547. Malakka *belegerd, en* 1551. *aangetaſt.* 1559. Abdul Djaliel Sjah, 15. Maleytſe *en* 3. Djohorſe *Koning.* 1591. *Vervangen door* Alawaddien *de* 3. *Zynde de* 16. Maleytſe, *en* 4. Djohorſe *Koning. De Hollanders op* Djohor *verſchenen.* Roch de Mello Pereira 1598. *Land-Voogd hier. De Zee-Voogd* Heemskerk *hier, die* 1603. *onder Zee-Voogd*, Jacob Pieterſſoon, *om hulp door den Koning van* Djohor *verzogt. Die de Portugeezen op de vlugt dryft. Geſchenk des Konings en zyne dankbaarheid.* Andrea Furtado de Mendoſa *werd* 1603. *Land-Voogd van* Malakka. *Bied den Koning de vrede aan. Die dat edelmoedig afſlaat. Komſt van* Warwyk *voor* Djohor. *Voornemen van* Furtado 1605, *om* Boctoeſabar *te belegeren. Eenige barken door de onzen genomen. Goederen, daar in gevonden. 't ſchip* Vliſſingen *komt voor* Djohor, *en de Zee-Voogden* Sebaſtiaanſſoon en Warwyk, *die aan den Koning de brieven van* Prins Maurits *overleveren, en hem beſchenken.* Matelief 1606. *na* Malakka. *Taſte de ſtad aan. Beſluyt, den Koning van* Djohor *eerſt af te wagten. Tyding hoe 't binnen* Malakka *ſtond. En van den Koning van* Djohor. *Diens broeder hier komt. Sy ſpreken te zamen over de ſtad te beſtryden, die* Matelief *voor zich eiſcht. Verbond* 1606. *tuſſchen hen gemaakt.* Matelief *leverd den brief en geſchenken* van Prins Maurits *en de Bewindhebbers voor de Koning van* Djohor *over. Treed voor* Malakka *te land. Houd de ſtad ingeſloten. Moeſt al't ſpit afbyten. Verdre voorvallen. De komſt van nog twee ſchepen hier by de onze. Naamen van* Matelief's *verdre ſchepen. De Portugeeſche vloot verſchynd. Met welke* Matelief *ten eerſten aan den dans raakt. Beider verlies hier by. De vlooten raaken weer aan een; dog rechten niet veel uyt. Naamen der verdre Portugeeſche Hoofden, en de groote hunner ſchepen. Naamen en groote van onze overgeblevene ſchepen. Met welke* Matelief *na* Djohor *loopt. Slofheid des Konings van* Djohor *in alles.*

A. 1521. Georg Albukerk 6. Malakſe Land-Voogd. Saaken onder hem voorgevallen.

Anno 1521. wierd Georg Sala van een anderen Land-Voogd vervangen.

Hy ontfing daar in zyn tyd Georg Albukerk en Antoni Brit, welke eerſte voornemens was Bintam te belegeren; dog het had een ſlegten voortgang.

Garſia de Sala gaf de Land-Voogdy nog in dit zelve jaar aan hem over, en dus wierd Georg Albukerk hier 6. Land-Voogd.

A°. 1522. quamen die van Bintam weer voor Malakka met 80 vaartuigen, dog Georg Albukerk, al berigt hebbende, dat de Lacſamana van Djohor met een groote vloot aanquam, zond hem een brave vloot Portugeezen te gemoet, die zeer hevig tegen een ſloegen.

Daar bleven 65 Portugeezen dood, en zy wierden ook genoodzaakt na Malakka

te

te wyken; hoewel de Lacſamana mede ſtil doordruipen ging.

Ondertuſſchen waren 'er op Pahang (diens Koning met de dochter des Konings van Djohor getrouwd was) verſcheide Portugeezen, die dit niet wiſten, aangeloopen, en daar vermoord, behalven dat ook de Koning van Djohor verſcheiden der zelven nog levendig in handen gekregen, veelen van hen tot 't Moorſch geloof gedwongen had, en, die dat niet doen wilden, bond hy voor een ſtuk geſchut, en ſchoot de zelve in ſtarden.

Die van Bintam quamen ook ontrent dezen tyd voor de ſtad, verraſten Simon de Breo met 13 Portugeezen, en verbranden hen alle met hun vaartuig.

Ooſt wiſt de Lacſamana, Garcias Henrik, onlangs van de Moluccos gekomen, en voor 't Eiland Bintam kruizende, zeer gemakkelyk door hulp van zyne vaartuigen in de val te lokken, 2 vaartuigen meeſter te werden, en ze alle, die 'er op waren, na een kloekmoedige tegenſtand, te vermoorden, noodzakende Garſias, om na Malakka te wyken.

Dit voorval verhoogmoedigde den Koning van Djohor zoodanig, dat hy daar op weer voornam Malakka te water en te land aan te taſten, en de Portugeezen 'er uyt te dryven.

Hy verzamelde dierhalven een Leger van 20000 man, zond 'er 16000 van te land onder een verloochend Portugees Hoofd, Awlaar genaamd, en belaſte den Lacſamana, om met de 4000 andre de haven van Malakka te ſluiten.

Zy maakten ten eerſten toebereidzelen, om de ſtad te naderen, kregen, na een korten tyd, een groote bres van 60 verrotte Palliſſaaden by het dorp Quillyn, dog konden daar mede, alzoo Georg Albukerk dit ten eerſten herſtellen dede, niet veel uytwerken. Zy hielden de ſtad dus een maand lang beſloten; dog moeſten eindelyk, hoorende dat 'er ontzet van Goa quam, zonder iets verricht te hebben, opkramen. Dit viel ontrent 1525. voor.

Pas na hun vertrek verſcheen Martyn Alfonſus de Souſa met een vloot tot ontzet van de ſtad, hoorende, dat men kort te voren 50 ducaaten voor een hoen, in dit beleg gegeven had.

Daar op maakte de Land-Voogd dezen de Souſa, in plaats van zynen neve Garſias Henrik, Zee-Voogd van de Portugeeze vloot hier, die ten eerſten met 5 ſchepen voor de rievier van Bintam ging leggen, belettende dat 'er iets in of uytkomen konde.

Ao. 1526. wierd Pieter Maſcarenhas 7. Land-Voogd van Malakka. A. 1526. Pieter Maſcarenhas 7. Malakſe Land-Voogd.

Pas na dat hy voorgeſteld was, belegerde de Koning van Djohor de ſtad al weder; dog Maſcarenhas, een dapper held, die 't zarren niet konnende veelen, beoorlogde 't eiland Bintam kort 'er na, den Bintammers verzogt zyn ſchoonzoon, den Koning van Pahang, om hulp, dog zy wierden beide, de Lacſamana van Bintam, en de vaartuigen des Konings van Pahang, op de vlugt geſlagen, en 't geheel eiland door de Portugeezen veroverd.

Waar op dezen Koning van Bintam, een ſchepſel des Konings van Djohor (alzoo de rechte Koning verjaagd was) kort daar aan van droefheid ſtierf, na wiens dood de verjaagde Koning opdaagde, zig onder de Portugeezen begaf, en zyn Ryk weder kreeg.

Na deze verovering van Bintam hadden de Portugeezen ruſt, en wierden niet meer, als bevorens, door den Koning van Djohor geplaagd.

Ao. 1527. wierd Georg Capraal 8. Land-Voogd van Malakka; dog in zyn tyd is niets van belang voorgevallen, alzoo de Koning van Djohor de Portugeezen nu ruſt liet. A. 1527. Georg Capraal. 8. Land-Voogd.

Ao. 1528. zond de onder-Koning, Lopez de Sampajo, Pieter de Fâr als 9. Land-Voogd na Malakka, in welkers tyd hier al mede, alzoo de vleugelen des Djohoreeſſen Konings geknakt waren, niet veel voorgevallen is. A. 1528. Pieter de Far, en 1529. Garſias de Sa, 10 Land-Voogd.

Ao. 1529. quam Garſia de Sa hier als 10. Land-Voogd van Malakka.

In dezen tyd kreeg hy veel moeite met die van Atsjeh (of Atsjiens) op Sumatra, waar van wy onder de verhandeling der zaaken van dat Eiland breeder zullen ſpreeken; alleen hier byvoegende, dat Garſias, ontdekt hebbende, dat een Sanaje met den vyand heulde, den zelven van een Toren na beneden werpen dede.

Wie dezen Garſias de Sa hier vervangen heeft, blykt my niet; maar wel, dat Stephanus Gama, 1537. en 1545. Ruy Vaz Pareira, 1547. Simon Melo, en 1551. Pedro de Sylva, en 1552. zyn broeder, Don Alvaro Ataydo. Land-Voogd alhier was, zonder dat my bewuſt is, wie van dezen tyd af tot 1604. wanneer Don Andrea Furtado de Mendoza, die dappere Portugees (van welken wy in 't vervolg breeder zullen ſpreeken) hier als Land-Voogd het oppergezag voerde, hier gevolgd zy. Stephanus Gama 1537. en Ruy Vaz Pareira 1545. Land Voogd &c: en Furtado de Mendoza.

Wat nu de Portugeeſche zaaken alhier verder betreft, wy konnen 'er niet meer af zeggen, aangezien de Portugeeze ſchryvers 'er niet meer af aangeteekend hebben.

De

Ahhmed Sjah 1540. en vervangen door Alawadin Sjah, de 2.

De vermoeide Koning Ahhmed Sjah tot Djohor, regeerde daar nog tot 1540, en is, na 27 jaren beſtierens, door Sulthân Alawoddin Sjah, de 2. als 14 Maleytſe, 2. Djohorſe, en 8 Mohhammedaanze Koning vervangen.

A. 1547. Malakka belegerd.

A°. 1547. den 9. October, 's nagts wierd Malakka onder dezen Koning door die van Atsjeh, belegerd; welke laatſte wel een millioen, en nog meer, ſchade deden, en door hongers-nood opbraken.

A. 1559. Abduldjaliel Sjah.

Wat zaaken zig ondertuſſchen verder, gedurende het leven van dezen Koning, en zyn navolger, toegedragen hebben, vinden wy niet aangeteekend, dan dat hy 19 jaren, en dus van 1540. tot 1559. geregeerd heeft, en toen door Sulthan Abduldjaliel Sjah, als 15. Maleytſe, 3. Djohorſe, en 9. Mohhammedaanze Koning vervangen is.

Deze Vorſt, die 32 jaaren dit volk regeerde, is 1541. overleden, en toen door Sulthan Alawaddin Sjah de III. vervangen.

Deze is de 16. Maleytſe, 4 Djohoreeſſe, en de 10. Mohhammedaanze Koning geweeſt. En heeft 19. jaaren geregeerd. Ontrent het 12. of 13. jaar van zyne Regeering ſchynen my de eerſte Hollanders hier ontrent, of wel in Djohor, gekomen te zyn.

Zoo het my toeſchynd liet hy zich toen Jang Dipertoehan noemen, hield zyn hof te Batoeſaber, 6 mylen de rievier op, en had een broeder, Radja Bongſo genaamd, die met de Hollanders in vriendſchap geleefd heeft.

A°. 1598. komt my als Portugeeze Land-Voogd van Malakka Roch de Mello Pereira voor.

De eerſte van onze Natie, die my voorkomt eenigen handel met den Koning van Djohor gehad te hebben, is waarſchynlyk de Zee-Voogd Jacob Heemskerk geweeſt, die, uyt China komende, en die groote kraak der Portugeezen genomen hebbende, op Djohor aangegierd is, en aldaar eenen Jacob Buyſen ontrent 1603. gelaten heeft, verzekerd dat hy daar wel zoude zyn, alzoo die Koning, nevens ons, een doodelyk vyand van de Portugeezen was, en zyn beſt dede, om hen alle afbreuk te doen.

Wanneer 1603. in October de ſchepen Ziriczee en de Hollandze thuyn, onder den onder-Zeevoogd Jacob Pieterſoon van Enkhuizen (behoorende tot de vloot, onder Wybrand van Warwyk 1602. uytgeloopen) ontrent de ſtraat van Singapoera quamen, ontmoette hen daar een Parahoe of Canoa van den Koning van Djohor, die hen ſchryvens van Jacob Buyzen bragt, en berigt gaf, dat in de voorleden maand daar twee Portugeeze Oorlogsſchepen, vier Galeyen, en 20 kleener vaartuigen onder Eſtevan Teixera de Made (een man van grooten naam) aangekomen waren, die daar na de ſchepen, die van Japan en Macaſſar binnen 2 a 3 maanden komen moeſten, lagen te wagten, om de zelve behouden, en buiten vreeze voor de Hollandze ſchepen, na Malakka te geleiden.

Den 7. bleek, uyt het ſchryvens van den opper-Koopman Jacob Buyſen, dat de Portugeezen van Malakka Djohor belegerd hadden, en de Koning ſchreef aan onzen onder Zee-Voogd, hem zeer ernſtig biddende, dat hy door onze hulp van dit beleg zoude mogen verloſt worden, ook voegde Buiſen daar by, dat Radja Bongſo, des Konings broeder, in 't korte by den onder Zee-Voogd aan boord komen zou, om daar zoo lang by hem te blyven, tot dat zy zamen de Portugeezen zouden overwonnen hebben, ook was deze Radja Bongſo mede by den Zee-Voogd Heemskerk, wanneer hy de voornoemde kraak genomen had, aan boord geweeſt.

Hier op ſloeg onzen onder Zee-Voogd tegen de voornoemde Portugeeze vloot, een ganſchen dag aan een, en jaagde die dwars door onze vloot henen op de vlugt.

Daar op quam Radja Bongſo, met Jacob Buyſen, die dezen ſlag aangezien hadden, by den onder Zee-Voogd aan boord, bedankende hem hertelyk voor den grooten dienſt, die hy hen bewezen had, en hem een ſchoone Cris vereerende, waar na hy weer vertrok.

Wy hadden by dat gevegt maar vyf a zes dooden, en eenige gequetſten, op beide de ſchepen. Op dezen zelven nacht quam de Koning van Djohor, zeer verheugd over deze overwinning en hulpe, hem door de onzen bewezen, met zyn vloot van 40 Parahoe's, en 4 a 5 ſchoone Galeyen, by deze twee ſchepen, alwaar onze onder Zee-Voogd hem in zyn Galey bezogt, aan welken die Vorſt weder een ſchoone Cris tot dankbaarheid vereerde.

De onder Zee-Voogd ſprak den Koning ook over peper aan, die hy hem zeide binnen weinig maanden te zullen konnen beſtellen, zoo zyn rievier maar open en vry bleef.

Den 10. October ging Radja Bongſo met veel Maleytſe Heeren op 't ſchip Ziriczee, en daar op bevogten de onzen de Portugeezen weder, en dreven hen andermaal op de vlugt; dog de Koning met zyne praeuwen liet het ons maar afhakken, ziende, dat goede werk gemakkelyk aan.

Hy quam daar na den onder Zee-Voogd,

Voogd, brengende zyne twee broeders mede (van welke de een Koning van Sjaak was) aan boord bezoeken, en mede bedanken, en wierd van den onderzee-Voogd met een Japanſen Sabel met een zilver geveſt, en ſchede, en Radja Bongſo met een fraey roer beſchonken; waar op hy van dien Vorſt zyn afſcheid nam.

Andrea Furtado de Mendoza 1603. Land-Voogd.

Ao. 1603. komt Andrea Furtado de Mendoza, den 1. September in de plaats van Fernando Albukerke, als Land-Voogd van Malakka, en Algemein beſtierder der Zuidelyke geweſten van Indiën, en Hoofd der Koninklyke vloot voor, die aan dezen Koning in 't begin van 1604. daar van door een Gezant kennis gaf, zeggende, dat hy hem met die van Malakka by zyn komſt wel in Oorlog vond, dog hy verzogt met hem in vrede te leven.

Bied den Koning de vrede aan.

De Koning antwoorde, dat hem zulks aangenaam zou zyn, dog dat hy voor af weten moeſt, op wat voorwaarden dit geſchieden zoude.

Don Andrea Furtado eiſchte daar op, dat de Koning de Hollanders, daar hy zich reeds te veel aan overgegeven had, verlaten, de zelve aan hem overleveren, en hen van hunne goederen berooven moeſt, 't welk zoo hy niet genegen was, kon 'er tuſſchen hem en die van Djohor geen vrede geſloten werden; waar op den Koning den 8. February kortelyk antwoorde, dat hy niet wilde op die voorwaarden vrede maken, en veel liever zyn ganſch land laten verwoeſten, dan de Hollanders, die onder zyne beſcherming waren, aan hem over te geven of te verraden. Daar op quam de Zee-Voogd Warwyk den 3. Mey 1604. ook voor de rievier van Djohor, alwaar hy van den Koning beſchonken zynde met 2½ Bhaar peper, hem weer een geſchenk van kruyt en eenige kogels dede; dog vertrok den 20. dito van daar.

Komſt van Warwyk van Djohor.

Voornemen van Furtado 1605.

Hier op nam Furtado 1605. in February voor, Batoeſabar te belegeren; dog dorſt het niet ondernemen, om dat de Zee-Voogd Wybrand van Warwyk niet verre van daar lag.

Den 14. van die maand vernam onze Zee-Voogd daar, dat de Portugeeze vloot ondertuſſchen merkelyk verſterkt, en tot 7 ſchepen, 30 Bantings, 20 Galeyen, en 10 Javaanze Tsjampans aangegroeid was, ook dreigde Andrea Furtado den Koning, dat hy hem haaſt zou komen bezoeken, en dat, zoo hy Batoeſabar nu niet quam te veroveren, hy hem dan gewillig ſchatting betaalen zou.

Eenige kraken door d'onze genomen.

Dog ondertuſſchen hadden de onzen een ſchoone en ryke kraak van de Portugeezen, St. Antoni genaamd, onder den Zee-Voogd Cornelis Sebaſtiaanſſoon ontrent Patani, en 't ſchip Vliſſingen (dat in Februari dezes jaars by dien Zee-Voogd voor Patani quam) den 14. January 1605. ontrent Pedra Blanca nog een kraak, komende van Coetsjien-Tsjina; en Don Andrea Furtado toekomende, genomen.

In de eerſte kraak vonden de onzen deze navolgende goederen:

Goederen, daar in gevonden.

2000 Pikal witte poeder zuiker; en eenige korven ſtok-zuiker.
4500 dito Tintenaga of Speauter.
223 Fandeelen Chineeſe Camfer.
90 dito Agelhout.
18 Loode kaſſen met Muſcus-ballen.
11 Kaſſen Vermilioen.
22 dito Chineſe Waejers.
209 Fardeelen Ruwe Zyde.
75 dito geele ſlegte dito.
6000 ps. bont porcelyn.
10 Vaten, zoo grof, als fyn dito.
Eenige vergulde bedſteden, en andre kleenigheden.
Een party Radix China.
Een party Benzoïn,
150 Korven gemaakte Zyde, ſluweelen, Damaſten, Tafftas, en geteerende Zyde, daar onder ook eenige kaſſen goud-draad.

In de andre kraak vonden zy:

174½ Pikol Agel-hout.
33½ dito Benzoïn.
2 Tonnekens Chineeſe Camfer.
Eenige ſlechte kleedjens.

Ook heeft dat ſchip nog een ſcheepjen van de Portugeezen ontrent Solor veroverd, waar in 92 Bhaar Sandel-hout, en 2½ Pikol Caret was.

't Schip Vliſſingen voor Djohor.

Den 15. September zeilde 't ſchip Vliſſingen, met de veroverde kraak St. Antoni, van Patani na Djoehor om te zien, of het daar zyne lading bekomen kon. Hy wierd den 27. October door Wybrand van Warwyk gevolgd, die den 12. November by die kraak, voor in de rievier van Djohor, en ontrent 1½ myl van 't ſchip Vliſſingen, met de ſchepen Amſterdam, en Dordrecht, ten anker quam, terwyl de Zee-Voogd Cornelis Sebaſtiaanſſoon hier mede op de Rheede lag.

En de Zee-voogden Cornelis Sebaſtiaanſſoon, en Warwyk in November.

De Koning deed beide deze Zee-Voogden om hulp tegen de Portugeezen verzoeken, welke de eerſte hem toezeide; dog Warwyk verzogt daar van voor als nog ontſlagen te zyn.

Die aan den Koning de brieven overleveren, en hem beſchenken.

Men bood dezen Vorſt de brieven aan door zyn Hoogheid Prins Maurits aan hem geſchreven, die van den zelven met veel eerbied ontfangen wierden, ook ſchonk

de Zee-Voogd Cornelis Sebaſtiaanſſoon 2 metaale ſtukken, en Warwyk 4 halve vaten bos-kruyt, 40 ſchoten ſcherp tot die ſtukken, 12 Japanſe Sabels, 4 Portugeeze roers met bandeliers, en eenige gemaakte Zyde, en een verguld ſchootvry Harnas aan dezen Vorſt.

Ook vonden beide onze Zee-Voogden, op 's Konings verzoek, goed, hem nog een nader geſchenk van 2 halve kartouwen, en eenig ſcherp uyt 't ſchip Dordregt, en van een yzere Goteling, en 10 halve vaten kruyt, en eenig ſcherp uyt Warwyks vloot te doen, om daar door te beter in ſtaat te zyn, om de Portugeezen van Malakka te wederſtaan.

De Zee-Voogd Warwyk was met het ſchip Vliſſingen den 10. December van Djohor vertrokken, bevelende den Koning de Lieden, die zy daar met een Cargaſoen laten zouden, ten hoogſten aan; dog de Zee-Voogd Sebaſtiaanſſoon bleef 'er nog met het ſchip Amſterdam en de kraak St. Antoni, die kort daar aan mede van hier daan vertrokken is.

Matelief 1606. na Malakka. In 't begin van January 1606. liep onze Zee-Voogd Cornelis Matelief de Jonge, die den Zee-Voogd Steven van der Hagen voor 't Eiland Mauritius ontmoet, en van hem verſtaan had, in wat ſtaat Malakka was, met zyn vloot na deze ſtad; die Don Andrea Furtado nu zedert 3 jaare merkelyk had verſterkt, en voorzien met een bezetting van wel 8000 man, met welk volk hy Djohor nu belegerd had.

Dierhalven vertrok deze Zee-Voogd den 27. dito na Malakka, daar hy den 30. April, op een halve myl na, voor ten anker quam.

Terſtond dede hy al de ſloepen en booten mannen, zond die op 4 ſchepen, die voor de ſtad aan de grond lagen, af, en dede de zelve in brand ſteken.

Een van de zelve was van 200, een van 100, en twee ieder van 80 laſten.

Die van de ſtad deden wel 5 ſchooten na ons volk; dog 't was te vergeefs.

Dien zelven avond gaf Matelief dezen Koning van Djohor door een Gezant kennis van zyn komſt.

Onze ſloepen hadden daags te voren ook 3 Parahoes van Keidah met eenige kleedjens genomen; dog de Zee-Voogd dede die aen dien Vorſt wedergeven, betuigende met hem in vriendſchap te willen leven.

Daar op beley de Zee-Voogd Krygs-Raad, en den breeden Raad van alle de ſchippers en kooplieden, en beſloot, dat men daags 'er aan tot op 5 vadem waters voor Malakka loopen, en de ſtad met alle geweld uyt de ſchepen beſchieten zou.

Zy quamen wel tot op 3½ vadem met het laagſte water, gemeind hebbende, dat zy 'er wel op een musket-ſchoot na by zouden hebben konnen naderen; dog konden nu nog geen doel met halve kartouwen ſchieten, weshalven zy de ſtukken zoo wat ter vlugt zetteden, waar door zy wel veel tyds te kort ſchoten; dog raakten ondertuſſchen luſtig in de huizen, en ook in 's vyands rondeelen.

Die van de ſtad ſchoten wel weder; dog daar raakte maar eens een gewaterde kogel van 27½ pond in de witte Leeuw. Ook wierd 'er een ſchoot door St. Paulus kerk, die de Jeſuieten toequam, gedaan.

Ondertuſſchen dede Matelief de Noordzyde der ſtad door 4 ſloepen bezichtigen, en peilen, om te zien, of men daar zou konnen landen, en de voorſtad innemen; dog zy bevonden over al de grond te zacht, behalven dat zich veel gewapend volk op ſtrand vertoonde, en dat zy bevonden hadden, dat 'er ook tegen de huizen in de Noorder voorſtad ſtaketſels waren, die 't landen daar al mede ondoenlyk maakten.

Den 1. Mey dede hy, volgens beſluit daags te voren genomen, twee halve kartouwen, of 24 ponders in een Batery op 't Eilandje by de ſtad, Ilha das Naos genaamd, zetten, om van daar de ſtad te beter te beſchieten, vermits dat veel nader 'er aan lag, dan de ſchepen.

Dit eilandje beſloeg pas 150 a 200 treden in zyn geheel, en men ley daar 30 man op, alzoo zy daags 'er aan aan de Noord-kant der ſtad meinden te landen, vermits het, volgens de ingekomene berichten aan de Zuid-zyde, ommogelyk was.

's Namiddags begon men met de 2 ſtukken te ſchieten, waar door ten eerſte belet wierd, dat 'er uyt de twee Bateryen aan 't Zuid-einde der ſtad meer geſchoten wierd.

Ook ſchoten die van de ſtad nu en dan wel na de ſchepen; maar niet na de Batery; dog dit alles en kon niet veel uitwerken; weshalven Matelief in overleg nam, of 't beter was, de ſtad nog ongemoeid te laten, en eerſt de vloot der Portugeezen af te wagten, om daar tegen te ſlaan, alzoo hem dan de ſtad niet ontgaan kon, dan of 't beter was, voor af de ſtad eerſt aan te taſten; maar na een goeden overlag wierd beſloten, hier over 't oordeel van den Koning van Djohor te hooren, om te vernemen, wat hulpe hy ons zou konnen byzetten, alzoo die zomtyds zoo groot zou konnen zyn, dat zy de vloot niet eens te vreezen zouden hebben.

De meeſten waren in 't eerſt van oordeel, dat men van de hulp-troep des Konings

Konings van Djohor weinig zekerheid te wagten, gelyk men ook voor de komſt der vloot zoo veel niet te vreezen had, alzoo men niet vaſt wiſt, wanneer die komen zou, weshalven zy beſt oordeelden de ſtad eerſt aan te taſten. De meeſte ſtemmen egter liepen naderhand weer daar henen, om eerſt den Koning van Djohor te verwagten.

Beſluit den Koning van Djohor eerſt af te wagten.

Ondertuſſchen vonden die van de ſtad goed, de Zuider-voorſtad af te branden. Ook zond Matelief toen van ieder ſchip 10 man na Poelo Sapta, een groot Eiland, 2 mylen van Malakka gelegen, om voor elk ſchip 10 ſchans-korven te maken, en om zich daar van in 't landen te bedienen.

Den 4. kreeg men bericht, dat eenige lieden in de ſtad door ons geſchut gequetſt waren, dog dat zy wel haaſt de vloot van Goa tot ontzet met den onder-Koning en Aards-Biſſchop verwagtten om de Moluccos te herwinnen, en om den Koning van Djohor met eenen te beſtryden; dat 'er zeer weinig levens midden waren, dog dat men veel geſchut, en krygs-voorraad en wel 3000 ſlaven, en Maleyers, dog maar 80 blanke lieden in de ſtad had.

Tyding, hoe 't binnen Malakka ſtond.

Den 5. Mey quamen 'er 2 Praeuwen van den Koning van Djohor met den Sjahbander van Singapoera, Siri Raja Nagara genaamd, by den Zee-Voogd, om te zien of hier Hollandze ſchepen waren, verzekerende aan de onzen, dat de Koning, zoo ras hem de komſt des Zee-Voogds bekend zou zyn, herwaards komen zou, om 't welk te meer te verhaaſten, zy nog dien zelven avond te rug keerden.

En van den Koning van Djohor.

Den 13. dito quam 'er berigt van dien Koning, dat hy binnen 4 dagen met zoo veel volk, als hy maar by een brengen kon, hier zyn zou.

Na dat hy den 14. dito nog een brief geſchreven had, verſchenen den 17. eenige vaartuigen, op welke 300 mannen waren, doch niet zyn perzoon; maar zyn broeder, Radja Sabrang, die alles beſtierde.

Zy waren met hun drie broeders, van welke de oudſte, en nu regerende Koning Jang di Pertochan genoemd wierd.

Dit was een luy en vadzig Vorſt, die niet dede als lang ſlapen, zich waſſchen, en dan zich dronken te drinken, en by zyn wyven te blyven, latende alles op zyn broeder Radja Sabrang, of Radja Bongſo, en de Edelen, ſtaan.

De Koning van Sjaak, zyn andre broeder, was aan een dogter van den Koning, of aan een zuſter van de Koningin van Patani getrouwd; maar was al mede een ſlegt potentaat, die men by na noit te Djohor zag, blyvende al te Sjaak, welk Ryk een Leen van Djohor was.

De derde broeder, die gelyk den Koning van Sjaak mede van een andre moeder was, wierd Radja Laoet genaamd, maar op geen van deze broeders was ſtaat te maken, alzoo zy alle ſterk dronken, dan alleen op Radja Sabrang.

Deze nu quam den Zee-Voogd verwelkomen, en ſchonk aan hem een goude Kris met eenige ſlegte geſteenten.

Zy ſpraken verder met malkanderen, en Matelief zeide, dat hy Malakka wel innemen, maar dan ook voor zich houden zou; dat Radja Bongſo niet toeſtaan wilde, vragende, waarom hy de ſtad zou beſtryden; als hy ze voor zich niet hebben mogt, en dat hy 't dan geen hulp, maar alleen een verandering van een erger tot een beter naabuur noemen, en dat het dan ook den naam niet dragen kon, dat wy hem, maar hy ons, te hulp quam.

Zy ſpreken zamen over de ſtad te beſtryden.

Matelief vraagde weer, wat dan zyne belooning voor 't winnen der ſtad zyn zou, waar op Radja Sabrang beloofde hem plaats tot het bouwen van een huys, en tot berging van hunne waaren, die zy 'er tolvry inbrengen konden, te zullen geven; waar op Matelief antwoorde, dat die aanbieding in zich zelven niets, en dat hem dat van alle Indiſche Vorſten, buiten dat wy hen eenigen dienſt deden, aangeboden was, toonende hem verder dat hy, met Malakka voor zich te eiſſchen, niets van het zyne; maar een ſtad eiſchte, die door de Portugeezen gebouwd, en waar af 't bloote land alleen het zyne was.

Die Matelief voor zich eiſchte.

Eindelyk ſtapte hy van de ſtad af, en zey Malakka aan ons over te willen laten, mits dat hem Matelief deze eene bede, van die van Atsjien te beoorlogen, wilde toeſtaan; dat hy zeide niet te konnen doen, alzoo wy met hen in vrede waren; dog hy wilde wel beloven hem tegen hen, zoo zy hem beoorlogden, te helpen, of zyn beſt te doen, dat zy bevredigd wierden.

Eindelyk wierd tuſſchen hen den 17. Mey 1606. dit navolgend verbond gemaakt, en geſloten.

Verbond 1606. tuſſchen hen gemaakt.

1. Belooft de Zee-Voogd Matelief Malakka van de Portugeezen te veroveren, waar toe men aan wederzyden zyn beſt doen zal, 't welk verricht zynde, zoo zal de ſtad in de magt der Algemeine Staaten; dog voort het geheele land onder den Koning van Djohor blyven, mits dat wy van dat land des Konings nog zoo veel land, als wy tot verſterking der ſtad verder noodig hebben, af zullen nemen.

2. De Heeren Staaten zullen in 's Konings land ook hout tot hunnen ſcheeps-bouw,

en verdre nooddruft van de ſtad mogen laten haalen.

3. Alle Vaſallen van de Heeren Staaten hunne ſchepen en goederen zullen in de ſtad zonder eenigen tol te geven mogen loſſen.

4. Geen andere Hollanders of Europeers zullen in 's Konings landen, zonder eerſt verlof van onzen Land-Voogd van Malakka te hebben, mogen handelen, of zullen die anders voor vyanden gehouden werden.

5. Zyn Majeſteit zal de afgebrande voorſtad, Campo Clin genaamd, weder bevolken, en regeeren, zonder dat de Heeren Staaten daar op iet zullen te zeggen hebben. Ook zal zyn Majeſteit, indien het mogelyk is, daar zyn verblyf nemen, en die verſterken; waar in hem de Heeren Staaten behulpzaam zullen wezen.

6. Na de verovering der ſtad zal zyn Majeſteit al 't geſchut, dat 'er in gevonden werd, genieten, waar af hy de helft na zig nemen, en de helft in de ſtad tot verdediging der zelve laten zal, ter tyd toe dat de Heeren Staaten die van ander geſchut zullen voorzien hebben.

7. De koopmanſchap, geld, en andere goederen, die men in de ſtad vinden zal, zullen half en half aan wederzyden de helft door de Heeren Staaten, en de helft door zyn Majt., gedeeld werden.

8. Alle koopmanſchappen, de Vaſallen der Heeren Staaten niet toekomende, zullen onder 's Konings gebied in de voorſtad moeten geloſt; dog zullen ook daar door de Vaſallen der Heeren Staaten vry mogen gekogt, en in de ſtad gebragt werden.

9. Beloven ook malkanderen getrouw tegen de Portugeezen en Spanjaarden te zullen byſtaan; dog geenzins zoo een van beide tegen andre quam te Oorlogen, ten ware alleen om hem te verdedigen.

10. Geen van beiden zal met den Koning van Spaanjen ook vrede, dan met beider toeſtemming, mogen maken.

11. Die van wederzyden eenig ſchandaal aan malkandren in zaken van Godsdienſt geeft, zal aangeklaagd en geſtraft werden by die overheid daar hy onder ſtaat.

12. Indien eenige perzoonen van de eene of de andre zyde iet op malkanderen van ſchuld, of anderzins, te zeggen hadden, zoo zal de verweerder voor zyn overheid geroepen werden.

13. Indien eenige Hollanders overliepen by den Koning; en wegens eenige bedrevene misdaden zich daar wilden verbergen, of zoo ook eenige van 's Konings volk by de Nederlanders quamen over te loopen, zoo zal men aan weerzyden gehouden zyn die wegloopers, ieder aan zyn eigen overheid, weder over te leveren.

Welke Artikelen aan wederzyden, ieder volgens zyn 's land wyze, plegtelyk beſworen en onderteekend wierden.

Daar na heeft de Zee-Voogd aan den Koning den brief van zyn hoogheid Prins Maurits, en de geſchenken, 'er bygevoegd, die in een lang roer, een dubbel piſtool met paarlemoer ingelegt, twee andre piſtoolen, een Ry-ſwaard, en in een Pertiſaan beſtonden, benevens de geſchenken der Heeren Bewind-hebberen, zynde een Harnas, twee Pertiſaanen, en zes witte harnaſſen, aan Radja Sabrang overgeleverd. Matelief leverd de brief en geſchenken voor den Koning van Djohor over.

Daar op is de Heer Matelief den 18. Mey tegen den avond met zyn volk 700 man ſterk, geland; alwaar zy 400 Portugeezen en ſwarten met roers en ſpieſſen op ſtrand vonden, die zy ten eerſten in de voorſtad dreven. Treed voor Malakka te land.

Zy vonden daar een vaſtigheid, of een dikke muur van den vyand, daar zy een beſchanſſing tegen maakten, en van waar zy hen zoodanig beſchoten, dat die van de ſtad de voorſtad daar op in brand ſtaken. En houd de ſtad, ingeſloten.

De Heer Matelief, die de ſtad zelf in perzoon bezigtigen ging, vond 'er een heele groote rievier by, die niet wel over te komen was, behalven dat hy ook zoo veel torens en vaſte muuren rondom de ſtad zag, dat de Portugeezen maar ſtil te zitten, en zomtyds eens te ſchieten hadden, om hem te beletten die ſtad te veroveren, alzoo hy veel te weinig volk daar toe had; en reeds veel van de zynen ziek waren, en op de Maleyers zeer weinig ſtaat te maken was.

Hy liet daar ondertuſſchen door zyn volk, die van de Maleyers zoo wat geholpen wierden, een Batery maken, bragt 'er 2 ſtukken op, die 17 ponders ſchoten, en 't geſchut der ſtad haaſt onbruikbaar maakten.

Ondertuſſchen merkte de Heer Matelief, dat, hoe menigmaal hy volk van Radja Sabrang eiſchte, 'er wel volk beloofd, maar niet gegeven wierd; waar uyt hy begon te merken, dat de zaaken tuſſchen den Koning van Djohor en dezen zynen broeder niet recht gingen, en dat hy dus voor een doof mans deur klopte, alzoo 'er jaloezy tuſſchen hen gerezen was, ook zag hy, dat het hem onmogelyk was, door dit beleg, met zoo weinig volk, meeſter van de ſtad te werden, weshalven hy goed vond op te breken, en zyn volk weer na boord te brengen, alzoo hy merkte; en van den Bendahara, of ſchat-meeſter, klaar hoorde, dat

dat zy 't ganſche werk maar op ons wilden laaten aankomen, zonder hun volk 'er eens voor te wagen, voorgevende, dat wy Ternate en Amboina wel, zonder hulp der Inlanders, gewonnen hadden.

De Heer Matelief, dit vernemende, begraeuwde dien Bendahara niet weinig, en dreigde hem, zoo de Koning hem dat belaſte, aanſtonds wel te zullen dwingen, om volk te geven.

Naderhand is Matelief, wanneer de Koning nu 1200 man beloofde te geven; nog eens met 300 man van de zynen, en 800 Maleyers geland, heeft zeker pannenhuis verſterkt, een brug over de rievier geſlagen, en 't klooſter ingenomen; naderhand kreeg hy, als hy ze van nooden had, in de plaats van 1200 pas 200 man, dierhalven deed hy maar zyn beſt, om de ſtad uyt te hongeren, doende meer geſchut aan land brengen, om de zynen die eenige houte beſchanſſingen maakten, allengskens de ſtad te doen naderen, alwaar de Portugeezen hen niet weinig uyt de bolwerken St. Domingo, Madre de Deos, St. Jago, en uyt 't klooſter S. Paulo beſchoten.

Hier op liet hy nog eerſt 2 en daar na nog 4 halve kartouwen aan land brengen, om 't bolwerk, de elf duizend maagden, van de Zee-Batery te beſchieten.

Verdre voorvallen aldaar.

Ondertuſſchen kreeg de Land-Voogd Andrea Furtado nu en dan eenig volk van buiten in de ſtad, die 'er ſtillekens wiſten in te raken, gelyk 'er ook 2 Galeyen van Pahang voor 't landen der onzen met 60 blanken inquamen.

Aan de andre kant wierden 'er veel van de onzen, zoo door 't arbeiden, als door zich zelven met Arak drinken en 't fruyt eeten te verwaarloozen, ziek; dog zy kregen ontzet van 2 ſchepen uyt de Maas, te weten de vereenigde landen en Eraſmus, die den 14. Juli voor Malakka quamen.

Naamen van Mateliefs ſchepen.

De ſchepen, die hy by zich had, waren elf in getal, te weten Orangie, Middelburg, Mauritius, de ſwarte Leeuw, de witte Leeuw, de groote Son, Naſſau, Amſterdam, de kleine zon, waar by dan nog de 2 voornoemde ſchepen uyt de Maas quamen. Behalven deze had hy nog 7 kleene vaartuigen by zich.

Zy deden nu en dan uyt de ſtad wel eenige uytvallen; dog dit kon hen zeer weinig helpen; hoewel de onzen mede niet veel vorderden, en dagelyks veel zieken kregen.

De groote Portugeeze vloot verſchynd hier.

Dit duurde zoo tot in de maand Auguſtus, wanneer de Heer Matelief door zyne brand-wagt bericht van 't naderen der Portugeeſche groote vloot kreeg.

Zoo ras Matelief dit vernomen had, heeft hy 't geſchut, dat te Campo Clin lag, en ook al de Bagagie weer doen t'ſcheep brengen.

Vyf a zes dagen te voren had hy, zyn volk eens naziende, bevonden, dat hy nog 1200 eeters, en daar onder 32 gequetſten, en 162 zieken had.

Egter ging hy hier mede den 17. Auguſty t'zeyl, en quam ontrent 's middags by de Portugeeze vloot, die hy tot in den donkeren avond beſchoot.

Hy bevond dat zy beſtond in 16 groote Gallioenen, 4 Galeyen, 1 Carveel, en uyt 14. andre vaartuigen, waar op 3754 blanken, en wel tweemaal zoo veel ſwarten waren, waar mede zy Atsjeh, Malakka, Djohor, Pahang, Patani, Bantam, en Amboina dochten te veroveren.

Den 18. dito geraakte een van 's vyands ſchepen 't ſchip Naſſau, eer 't zyn anker gelicht had, aan boord; waar op de ſchepen Orangie en Middelburg wel toeſchoten, om 't zelve te ontzetten; dog, zeer ongemanierd, geraakten die ook malkanderen aan boord; waar op terſtond de onder Zee-Voogd der Portugeezen Alvaro Carvalho volgde, die Middelburg aan boord klampte, gelyk ook 't Gallioen van Don Enrique de Norinha 't ſchip Orangie van de eene zyde aan boord raakte, terwyl van de andre zyde het Gallioen van Don Duarte de Guerra hem vlak voor den boeg quam; doch 't ſchip Mauritius, dit ziende, quam terſtont op Don Duarte af, 't geen toen aldaar een hevig gevegt gaf, alwaar zig de Portugeezen zeer dapper met het werpen van vierpotten, en de onzen niet weinig met ſchieten verweerden. Met welke Matelief aan den dans raakt.

Eindelyk ſchoot Mauritius Don Duarte 's Gallioen in den brand, en ontſloeg zig van den zelve; maar Middelburg en Alvaro Carvalho, nevens Don Duarte bleven aan malkandren vaſt, waar door zy, alzoo Middelburg zig van hen niet redden kon, alle drie verbrandden, hoewel het meeſte volk van Middelburg behouden wierd.

Ook geraakte Alvaro Carvalho in de ſloep van Middelburg met 40 a 50 man, die alle door die van 't ſchip Orangie dood geſlagen wierden, zonder Carvalho ('t geen Matelief, wat hy ook dede, niet beletten kon) zelf te verſchoonen.

Don Enrique de Norinha bleef aan 't ſchip Orangie, en wierd van de Heer Matelief, die zyn ſchip 2 vlaggen ontnam, belaſt te ſtryken, en zich gevangen te geven.

Ja hy meende hem al in zyn geweld te hebben, alzoo hy zyn vlag al geſtreken had; dog door liſt ontquam hy hem, en ook 't ſchip Mauritius, dat hem anders nog zou veroverd hebben.

Hy was wakker doornageld, en had zeer veel volk verloren.

Het ſchip Naſſau wierd door de twee

Portugeezen, die 't aan boord had, in den brand geſteken; dog 't volk wierd, op 6 man na, die in de ſlag dood bleven, geborgen, en de Portugeezen raakten 'er door de Galeyen af, en zouden anders ook verbrand hebben.

Beider verlies hier by.

De onzen verloren in dezen ſlag, ontrent Cabo Rachado geſchied, 2 ſchepen; dog niet boven de 24 man, hoewel 'er veele gequetſten waren.

De Portugeezen hadden mede 2 ſchepen verloren; dog, na giſſing, wel 5 a 600 man, onder welke deze Edellieden, en Hoofden van de vloot: de onderzee-Voogd Alvaro Carvalho, en Fernando de Silva, zynen bloedverwant; Duarte de Guerra, Capitein van een Gallioen; Diego Ortez da Tavora, Don Manuel Maſcarenhas, Manuel d'Albukerke, Sebaſtiaan de Mirandi, Antonio de Silveira, Don Enrique de Caſtro, Manuel de Mello, en nog 2 Spaanſe Dons op 't ſchip van den onder-Koning, zy hadden veel voordeel door de Galeyen, die, by ſtilte, hunne ſchepen redden konden.

De vlooten geraken weer aan een.

Den 19. dito beſloot Matelief deze vloot weer aan te taſten, ging den 20. t'zeyl, en geraakte den 22. dito weder in gevecht; dog zy liepen zoo al ruym voor henen. Mauritius, de witte Leeuw, de ſwarte Leeuw, Eraſmus, en de groote Zon vielen 't zelve ſchip weer aan, dat den Zee-Voogd in de vorige ſlag aan boord geweeſt was; dog de onzen konden toen niet veel uytrechten.

Den 24. dito quam hem de Portugeeze vloot zeer ſchielyk op 't lyf, dat de onzen een groote ontſteltenis gaf, waar door eenige hunne touwen moeſten kerven, te meer, alzoo 't nacht was, waar door ook onze vloot zeer van een verſpreide, hoewel zy kort daar na weer by een raakten, loopende alle voor de wind van den vyand henen, die ten laatſten na Malakka liep.

De verdre ſcheeps-Hoofden der Portugeezen, en de groote van hunne ſchepen vind ik aldus aangeteekend.

Naamen der Portugeeze

Don Paulo de Portugal, groot	500.	Laſt.
Don Martin d'Alphonſo, onder-Zee-Voogd.	550.	
Don Pedro Marenam.	400.	Laſt.
Baſtiaan Soares.	350.	
Don Franciſco de Norinha.	350.	
Don Franciſco de Sotomajor.	350.	
Antonio de Souſa Falcon.	250.	

Hoofden, en de groote hunner ſchepen.

Nog 3 Galeyen, en 12 Fuſten.

Wat nu onze ſchepen en hunne groote betrof, het ware dezen, die 'er nog overgebleven waren.

En van onze overgebleene ſchepen.

Orangie, den Zee-Voogd, groot	350.	Laſt.
De groote Zon.	250.	
Eraſmus.	300.	
De vereenigde landen.	250.	
Mauritius.	350.	
Amſterdam.	400.	
De ſwarte Leeuw.	300.	
De witte dito.	300.	
De kleene Zon.	100.	

Met welke Matelief na Djohor loopt.

Met de zelve liep de Heer Matelief den 24. dito, volgens 't beſluyt daags te voren genomen, na Djohor, gerakende den 25. de Portugeeze vloot, die na Malakka ſtevende, uyt het gezicht.

Hy geraakte den 13. September in de rievier van Djohor, alwaar de Koning hem te gemoet voer, en verwelkomde.

De Heer Matelief voer den 18. dito na Batoeſawer, om daar verſcheide noodzakelyke dingen te bezorgen; als, om den Koning aan te zetten, om zyne ſtad (dat gemakkelyk geſchieden kon, als de Maleyers maar werken wilden) te verſterken; ten andren om levens-middelen voor zyn vloot te bezorgen.

Ten derden, op dat de Koning eenige Prahoes na Atsjien en Malakka zenden zou, om te vernemen, of daar Hollandſe ſchepen gekomen waren, en eindelyk om te zien, of men hier of daar niet eenig kruyt krygen kon; maar de Maleyers wilden wel, dat wy zelfs hunne ſtad ſterk gemaakt hadden. Kruyt was voor geen geld; en dan nog zeer ondeugend, te bekomen; en van 't verdere quam even zoo veel; zoo dat het maar talmery met dezen Koning, en met de Maleyers, was.

Slofheid des Koningsvan Djohor.

VYFDE HOOFD-STUK.

BAtoeſawer *beſchreven. De Koning ſtaat den onzen in* Djohor *een plaats toe. Zyn eyſch 'er tegen. Antwoord van* Matelief. Don Andrea Furtado 1606. *in October vervangen. Door* Ant. de Meneſez. Matelief *vertrekt van* Djohor, *komt voor* Malakka, *en ziet 'er 7 ſchepen. Die hy bevegt. 's Vyands verlies. Negen Gallioenen, en een Galey door de Portugeezen verloren.* Mateliefs *aanbieding aan den onder-Koning. Die dat weygert; dog* Matelief *dwingt 'er hem toe. De* Heer Matelief *komt* 1606. *voor* Keidah. 1607. Francx *hier. En de Fiſcaal* Apius. Djohor *door de Portugeezen verbrand.* 1608. *lag hier* van den Broek, *die* 1609. *vervangen is door* Obelaar, &c: Alawaddien *de* 3. *overleden.* 1610. *vervangen door* Abdullah Sjah 17. Maleytſe, *en* 5. Djohorſe *Koning. Zyn roem* 1616. *vervangen door* Mohhammed de 2. 1621, 18. Maleytſe, en 6. Djohoreeſe *Koning.* 1624. Abduldjaliel Sjah de 2., 19. Maleytſe, en 7. Djohoreeſe *Koning.* Maningcabo *onder* Djohor. *Veſting den onzen hier altyd geweigerd.* 1623. *laſt der Zeventienen, om* Malakka *te belegeren.* 1627, Karel Lieven zoon *na* Malakka.

Batoeſawer beſchreven.

WAt de ſtad Batoeſawer betrof, die lag 5 a 6 mylen de rievier van Djohor op, die zeer ſchoon, breed, diep, en voor de ſtad zoet is. Het land aldaar is meeſt laag; en de huizen ſtaan langs de rievier op ſtaaken uitgebreid. Daar zyn twee Veſtingen, de eene, Batoeſawer de andre Koſta di Sabrang genaamd. Batoeſawer is ontrent 1300 ſchreden in 't rond, zynde meeſt een vierkante plaats, met Palliſſaaden van 40 voeten hoog, die zeer dicht aan een ſtonden, verſterkt, en verder van eenige ſlechte flankeeringen voorzien. Zy legt op een effen veld, dicht by de riever, en de naaſte bergen leggen 'er een vierde van een uur af; en daar was zeer licht kans, om de rievier daar rondom te brengen. Zy is van binnen zeer dicht bewoond, vol Atappe huizen; dog dat van den Koning, en die van eenige Hovelingen, zyn van hout. Kota Sabrang is ontrent 4 a 500 treden in 't rond, zynde meeſt vierkant.

In Batoeſawer, en Kota Sabrang, zyn, na giſſing, wel tuſſchen de 3 a 4000 weerbare mannen; dog 't meeſte volk woond buiten de ſterkte. Het geheel land komt den Koning toe; dog dit is weinig geacht, zoo dat ieder, die 't van den Koning maar eiſcht, 't zelve bekomen kan. Egter ſchynd het zeer vrugtbaar en boomryk te zyn.

De Zee-Voogd Matelief gaf hen wel goeden raad, en verſcheide beſtekken over, om de ſtad te verſterken; dog 't volk was niet aan den arbeid te krygen.

De Koningſtaat de onze in Djohor een plaats toe.

Wanneer men nu zag, dat men, na alle vergeeſſe aangewende moeite, Malakka niet veroveren kon, en dat daar by 't 1. lid van 't verbond verviel, en de Hollanders ondertuſſchen een plaats tot hun verblyf noodig hadden, zoo ſtond de Koning hen toe, een plaats in zyn land, daar 't hen geliefde, te verkiezen, mits dat zy dan ook verplicht bleven de verdre leden van 't verbond na te komen.

Daar wierd by den Koning ook een plaats in de ſtad, als zy gewonnen zou zyn, verzogt, dat hem op een billyke wyze toegezegt wierd; dog dat was de huyd deelen, eer men den Beer had.

Zyn eiſch 'er tegen.

Ook verzogt de Vorſt, dat men hem eenige honderden Ryxdaalders tot duizend toe, leenen, en dat hy die in waaren na onze zin voldoen, en niets weder vorderen ſou, voor dat de eerſte leening voldaan was.

Ten andre eiſchte hy, dat de Heeren Staaten hem tegen alle zyne vyanden, 't zy vegtender of verdedigender wyze, helpen zouden.

Ten derden, dat zy hem ook met ſchepen, volk, geſchut, &c: op zyn verzoek helpen, en dat Matelief met de ſchepen daar tot de komſt van andre uyt Holland blyven zou.

Accoord van Matelief.

De Heer Matelief gaf dezen Koning hier op tot antwoord, dat het de Hollanders op geen 1000 Ryxdaalders aanquam, en dat dit in 't accoord niet behoefde in te vloejen, dat hy meer agting voor 't verbond met de Heeren Staaten toonen moeſt, alzoo hy, maar een dienaar van hun hoog Mog:, zyn Majt. wel 1000 Ryksd: uit zyn beurs ſchenken, en die aan geweer na zyn zin in Holland beſteden wilde, en zoo hy de Hollanders maar in zyn land wilde laten handelen, zoo zouden zyne voordeelen, zoo groot zyn, dat het op geen 1000 ryxdaalders aankomen zou.

Dierhalven ſtond de Vorſt van dat eerſte verzoek af.

Op het tweede ſtuk zeide hy, dat de Heeren Staaten niet gewoon waren iemand een onregtvaardigen oorlog aan te doen, en dat zy dierhalven hem wel wilden verdedigen tegen zyne vyanden, maar tegen

geen

geen andre, dan de Portugeezen, beſtrydender wyze, vechten.

Wat het derde betrof, onze ſchepen &c: zouden altyd tot zyn dienſt zyn.

De Koning bood de onzen daar op een plaats van 30 vadem aan, waar over Matelief zeer verwonderd was, hem toonende, dat wy, zoo wy in zyn land handelen zouden, veel meer plaats noodig hadden, ſchoon 't ons eigentlyk niet zoo veel om 't land, als wel om den handel, te doen was.

Op zyn verzoek, om daar, tot de komſt van andre ſchepen te blyven, wierd den Vorſt getoond zulks niet in zyn vermogen te zyn, alzoo 'er in December 2 ſchepen na Holland moeſten gaan; maar hy wilde daar wel tot December blyven, om hem zoo lang 't mogelyk was, te dekken.

Daar op wierd het Tweede en nader verdrag, den 23. September in Batoeſawer onderteekend.

Don Andrea Furtado 1606. vervangen.

Ontrent dezen tyd ſchynd Don Andrea Furtado de Mendoza als Land-Voogd van Malakka door eenen Don Antonio de Meneſez, zoon van Don Duarte de Meneſez, eertyds onder-Koning van Indiën, vervangen te zyn, dog volgens de ingekomene berigten, wilde die de Land-Voogdy niet overnemen, indien de onder-Koning voor af geen vrede met die van Djohor maakte.

Door Don Antonio de Meneſez.

Daar op vond de Zee-Voogd, hoorende, dat 'er weer Portugeezen na Malakka op reis waren, om eenige voorraad ſchepen derwaards te geleiden, goed, den 17. October te vertrekken, en hen weder aan te taſten.

Matelief komt voor Malakka, en ziet 'er 7 ſchepen.

Ontrent Malakka gekomen, telde hy 7 ſchepen te weten, dat van den onder-Koning; La Conceptien genaamd, en waar op Don Manuel de Maſcarenhas Capitein, en dat het beſt-gewapend van alle was; het Gallioen St. Nicolas, op hebbende 19 metale en 5 yzere ſtukken; waar op Don Fernondo di Maſcarenhas Hoofd was, zyn broeder, Don Pedro by zich hebbende. St. Simaon, waar op Don Franciſco de Sotomajor (die geſchoten) en door Andrè Pehoa vervangen wierd) Capitein was; het vierde was Todos os Santos, waar op Don Franciſco de Norinha 't opper-gezag voerde. De St. Croes, waar op de onder Zee-Voogd, Sebaſtiaan Soarez was, 't een, dat met doorgeſchotene ſtengen lag, had Don Paulo de Portugal tot Hoofd, zynde 't grootſte ſchip van alle, en nog een, wat kleener, was St. Antonio genaamd, hebbende Antoino de Souſa Falcaon tot Capitein.

Men had goed gevonden, dat de ſchepen Orangie, de groote Zon, en de vereenigde landen eerſt op een ſchip aanvallen, en dat de andre ſchepen waken zouden, om de andre vyanden te beletten 'er ontrent te komen.

Daar op beſloten zy den 21. dito 's nachts op den onder Zee-Voogd der Portugeezen aan te vallen; dog moeſten, om de ſtilte tot den dag toe wagten.

'S morgens den 22. dito taſte hy hen op de Rede aan, koos de Sant Nicolaas voor zyn man, dien hy wegnam, zonder dat hun onder-Koning dit beletten kon; dog door ſlofheid der onzen, en tegen den goede Raad van de Heer Matelief, raakte dit ſchip vry, daar hy al belaſt had, om 't in brand te ſteken. En welke hy bevecht.

Ondertuſſchen klampte de groote Zon de St. Simaon aan boord, die, nog de ſwarte Leeuw en Mauritius by zich gekregen hebbende, dit ſchip met volk met al dede verbranden.

De Eraſmus ley de St. Croes aan boord; dog raakte 'er weer af. Daar op klampte Mauritius hem aan, en veroverde dit ſchip, niet tegenſtaande dat Gallioen 11 metale en 4 yzere ſtukken op had.

Veel Edelen der Portugeezen waren in deze ſlag gebleven, te weten Don Fernando de Maſcarenhas, Capitein op 't Gallioen de St. Nicolas, en zyn broeder Don Pedro; Don Franciſco de Norinha, Capitein van 't Gallioen Todos os ſantos; Bartholomie de Fonſeca, Jorge Galvan, en Don Pedro de Maſcarenhas, zoon van Don Gironimo de Maſcarenhas.

Zy hadden 521 blanken verloren; en 's Vyands verlies.

den 23. dito kregen de onzen nog een Gallioen, Sant Simon genaamd, zonder ſlag of ſtoot, waar in zy 14 metaale en 2 yzere ſtukken, ontrent 3000 pond kruyt, en veel wyn, vleeſch en viſch vonden.

Dus hadden de onzen 4 Gallioenen veroverd, zonder by na iets, dat naamweerdig was, te verliezen, maar zy hebben deze overwinning, door 't volk van 't Gallioen Santa Croes te willen plunderen, bloedig gemaakt, alzoo die van de witte en de ſwarte Leeuw, de onderzee-Voogd, en de vereenige landen, hunne boots met 75 man (waar onder Klaas Janſſoon Melknap, ſchipper van de witte Leeuw, Jaques de Colenaar, opper-Koopman, Hans van Hagen, onder-Koopman op de ſwarte Leeuw, waren) derwaards met dat oogwit gehouden hebben; dog alle de zelve zyn elendig opgeſprongen, en dus jammerlyk omgekomen.

Nog 3 ſchepen, die de vyand op 't drooge had, zyn door ſpringers, die daar in gezet waren, in brand gegaan van hun eigen poppen.

De geheele vloot van dezen onder-Koning Don Martin Alfonſo de Caſtro, jongſte zoon van Don Antonio de Cascais, die 's jaars te voren eerſt uytgekomen

men was, beſtond in 18 Gallioenen, 4 Galeyen, 1 Carveel en 23 Fuſten, voorzien van 3700 blanke koppen, of 2954 Soldaten en 780 boots gezellen, behalven de ſwarte, die een veel grooter getal uyt-maakten, waar mede hy ganſch Zuider-Indien van allen, die onder hem niet bukken wilden, dagt te zuiveren, en de wederſpannigen te ſtraffen. Het waren deze navolgende.

1. Noſſa Senhora de Conception.
Dit was groot 500 laſt, had tot Hoofd Manoel de Maſcarenhas, was voorzien van 24 ſtukken, en 180 blanke Soldaten, behalven de blanke en ſwarte bootsgezellen. Dit Gallioen is door de Heer Matelief den 29. October voor Malakka, of door den onder-Koning, diens ſchip het was, verbrand, uyt vreeze, dat wy 't anders gedaan zouden hebben.

2. San Salvador.
was groot 450 laſt, ſtaande onder Alvaro de Carvalho, had 18 ſtukken geſchut, 180 blanke Soldaaten, behalven de witte en ſwarte bootsgezellen. Dit Gallioen is door den Heer Matelief den 18. Auguſty by Cabo Rachado verbrand.

3. San Nicolas.
van 400 laſt, onder Capitein Don Fernando de Maſcarenhas; voorzien van 19 metaale en 3 yzere ſtukken, en van 160 blanke Soldaten.
Dit Gallioen overwon Matelief den 22. October voor Malakka, en daar bleef maar 8 man van in 't leven, en 't is den 29. dito door den onder-Koning verbrand.

4. 't Gallioen van Don Enrique de Norinha.
groot 450 laſt, voorzien van 14 metaale ſtukken, 160 Soldaaten, en den 18. Auguſty door Matelief by Cabo Rachado veroverd.

5. Santa Cruz.
was groot 300 laſt, had tot Hoofd Sebaſtiaan Soarez, benevens 80 blanke Soldaaten, voorzien van 10 metaale ſtukken, en wierd den 22. October door Matelief voor Malakka geplunderd, en verbrand.

6. San Simaon.
groot 450 laſt, ſtond onder den Capitein Don Franciſco de Sottomajor, met 160 blanke Soldaaten, en 16 metaale en 2 yzere ſtukken voorzien. Het wierd den 23. October voor Malakka veroverd, geplunderd, en verbrand.

7. Todos os Santos.
groot 400 laſt, had tot Capitein Don Franciſco de Norinha, met 130 Soldaaten, welk ſchip den 22. October door de Heer Matelief, zonder iets te behouden, verbrand is.

8. Het ſchip van Duarte de Guerra.
Dit was groot 300 laſt, had op 108 blanke Soldaaten, en 15 metale ſtukken, en is by Cabo Rachado den 16. Auguſty verbrand, zonder iets te behouden.

9. Noſſa Senhora do Soccorro.
groot 400 laſt, ſtond onder Capitein Gutierre de Monroy, en had op 140 blanke Soldaaten, en 15 metaale ſtukken.

10. Het Gallioen van Antonio.
Van 120 laſt, ſtond onder Capitein Antonio de Souſa Falcaon, met 47 blanke Soldaaten, en 10 metaale ſtukken, dit is den 29. October voor Malakka in brand geraakt.

11. Noſſa Senhora das Mercès.
groot 400 laſt, had tot Capitein Don Alvaro de Meneſez, met 120 blanke Soldaaten en 14 metale ſtukken.

12. Het Gallioen van Jacomo de Marais Sarmento.
Dit was groot 400 laſt, had 80 blanke Soldaaten en 14 metaale ſtukken op.

13. Het Gallioen van Jan Pinto de Morais.
groot 400 laſt, en op hebbende 140 blanke koppen, en 15 metaale ſtukken.

14. Het Gallioen van Jeronimo Botelho.
groot 150 laſt, en voorzien van 100 blanke koppen, en 12 metale ſtukken.

15. Het Gallioen van Manoël Baretto.
groot 250 laſt, en voorzien van 100 blanke koppen, en 12 metale ſtukken.

16. San Martinho.
groot 400 laſt, ſtaande onder Capitein Don Luis Lobo, voorzien van 150 blanke koppen, 22 metaale ſtukken, en by Manaar op Ceilon verongelukt.

17. Het Gallioen van Capitein Don Paulo de Portugal.
Van 600 laſt, voorzien van 12 metaale ſtukken, had geen Soldaaten, maar veel kooplieden en reizigers op; was na China geſchikt; dog is den 29. October door den onder-Koning voor Malakka verbrand.

18. Het Gallioen van Capitein Don Antonio de Meneſez, nu Land-Voogd van Malakka; had geen Soldaaten, maar veel kooplieden en reizigers. Het was ook na China geſchikt, dog is by Cabo Comoryn gebleven.

Van de 4 groote Koninklyke Galeyen is 'er een by Cavo Rachado zeer beſchadigd. Op deze 4 Galeyen, en de 23 Fuſten, waren 854 Soldaaten, behalven de bootsgezellen, roejers, en 't ander geſpuis.

9 Gallioenen door de Portugeezen, en 1 Galey verloren.

En dus waren 'er van die 18. Gallioenen 9 gebleven, een zeer groot verlies voor de Portugeezen, die daar mede zig ingebeeld hadden geheel Indiën te zullen dwingen. Ook quam dit Beleg van Malakka door Matelief hen wel by na 6000 man te koſten.

Matelief's aanbieding aan den onder-Koning.

Matelief liet den onder-Koning ook aanbieden alle de Portugeezen tegen alle de Hollanders, in Indiën onder hen gevangen, vry te geven, dog eiſchte een geſchenk voor de Portugeezen van aanzien, daar de onder-Koning zwarigheid in maakte, willende de Hoofden mede vry hebben; maar de Heer Matelief liet hem weten, dat, zoo hy den zelven nacht alle de Hollanders (die maar 4 a 5 waren) niet vry gaf, hy 's morgens vroeg by na 200 Portugeezen zou doen over boord werpen; daar by voegende, dat hy geloofde, dat Don Andrea Furtado hem (onder Koning) tot dien onbillyken eyſch aanzettede, om hem by de wereld gehaat te maken.

Die dat weigert.

Daar was ook beſloten, dat 2 Capiteinen der Gallioenen, Andrea Peſoa, en Sebaſtiaan Soarez, en 2 neeven van Soarez, Joan Bravo, Capitein op 't Gallioen van Don Antonio de Meneſez, Land-Voogd van Malakka, een koopman, Fernando del Mercado, en een Prieſter, 6000 Maleytſe ducaaten wegens hun rantzoen, voor 't gemeen ſcheeps-volk betaalen zouden, en dat om de matroozen voortaan wat williger tot ſlaan te maken.

Dog Matelief dwingt 'er hem toe.

Dit beſluit was den Zee-Voogd Matelief wel tegen de borſt, om dat hy 't rantzoeneeren van menſchen in Indiën niet eerſt invoeren wilde; dog de meeſte ſtemmen haalden dit over.

Hy den 28. October nog geen Hollanders ziende opdagen, wilde al de Portugeezen over boord werpen, ten welken einde hy den breeden raad by een riep; dog terwyl zy met malkandren hier over ſpraken, quamen 'er 2 praeuwen met 3 Hollanders, die verklaarden, dat daar geen Hollanders meer waren; maar nog 4 a 5 in de vloot voor Nicobar; waar op dan de verloſte Portugeezen den 1. November na land gingen, met een ſchrift aan Don Rodrigo d'Acoſta, door den onder-Koning afgezonden, ten einde hy verzorgen mogt, dat de verdre nog gevangene Hollanders in Indiën op vrye voeten geſteld, en na Djohor gezonden wierden, 't welk deze d'Acoſta aannam te verzorgen, ten welken einde hy van ons volk een Pas-cedel voor een geheel jaar kreeg.

Te dezer tyd, of den 12. November 1606. zond de Heer Matelief 't ſchip de kleene zon na Keidah met den Gezant, dien hem deze Vorſt toegezonden had, om zyne hulp tegen de Portugeezen te verzoeken, onder belofte dat hy die mede te land aantaſten zou. Hy wiſt wel, dat hy den Portugeeſchen onder-Koning, toen hy voorby zyn land quam, wellekom gehieten had, en nu maar quam om dat hy den Portugees geſlagen had, en dat hy geveinſt met hem te werk ging; dog dit nu mede ontveinszende, beloofde hy hem egter door den opper-Koopman Jaſper Janſſoon, die op 't ſchip Amſterdam beſcheiden was, en een Aſſiſtent, dien hy hem zond, zyn hulp.

Daar op quam Matelief den 19. dito zelf voor Keidah, en wierd den 24. dito door den Koning gewaarſchouwd, dat 'er 2 pracuwen in de rievier lagen, waar in 8 Portugeezen, en 32 ſwarten, waren. Dierhalven zond Matelief 'er een jacht en een Galey na toe, waar op Pieter van der Duſſen hoofd was, die vyf Portugeezen medebragt, welke 13 dagen van Malakka geweeſt, en den Maleyers ontvloden waren.

Dewyl nu Matelief aan alles zag, dat dit Koninkje dood bang voor de Portugeezen was, en dat hy 'er niets aan had, vertrok hy den 27. dito van hier.

A. 1607. Francx hier.

Ook lag 1607. de opper-Koopman Cornelis Francx in September in Djohor als Hoofd; dog hy maakte het daar ſlecht, zoo dat den Fiscaal Apius geen redden 'er aan wiſt.

Den 11. November 1607. quam Matelief voor de rievier van Pahang, ſprak met den Koning, en hoorde aldaar, dat de onder-Koning, en de Land-Voogd van Malakka, overleden waren, waar na de Zee-Voogd den 16. dito vertrokken is.

En de Fiscaal Apius.

In dit jaar is de Fiscaal Martinus Apius uyt Djohor vertrokken, die in December de tyding aan Matelief met 't ſchip de Eraſmus van daar bragt, dat die Koning zekerlyk vrede met de Portugeezen maken zou, zoo 'er geen onzet van ſchepen quam, dat voor eerſt niet ſtond te volgen, alzoo ons meer aan de Moluccos, als aan Djohor, gelegen lag. Ook had hy te Bantam in December gehoord, dat de Portugeezen Djohor verbrand hadden, en dat Radja Sabrang op Lingga woonde, en zig daar ſterk maakte.

Djohor door de Portugeezen verbrand.

A. 1608. lag hier van den Broek; die 1609. vervangen is door Obelaar, &c:

A°. 1608. in December lag in Djohor als koopman van wegen onze Maatſchappy Abraham van den Broek; en in de maand bevorens hebben de onzen voor Malakka een Portugeeze kraak verbrand; dog 1609. in January en February, wanneer de Zee-Voogd Pieter Willemſſoon Verhoeven in Djohor by dezen Koning was, heeft hy goed gevonden, dezen van den Broek van daar op 't ſchip de Roode Leeuw te ſtellen, en in zyn plaats hier den opper-Koopman Jacques Obelaar te

te leggen, met den onder-Koopman Abraham Willemſſoon de Ryk, en den Diamant-kenner Hector Roos, nevens 3 Aſſiſtenten en eenige andre lieden, belaſtende aan die van 't ſchip de roode Leeuw, en 't Jacht de Griffioen, voor deze rievier tot den 1. July te blyven, om dezen Koning tegen 't geweld der Portugeezen te dekken.

Alawaddin de 3. overleden 1610.

Aldus ſchokten de zaken hier onder Koning Alawaddin de 3e. heen, tot dat hy 1610. quam te ſterven.

Zyn vervanger Abdullah Sjah.

Hy wierd in dat zelve jaar, door Sulthan Abdullah Sjah, 17. Maleytſe, 5. Djohoreeſe, en 11. Mohhammedaanze Koning, vervangen, een Vorſt, die 11. jaaren, van 1610. tot 1621. over dit volk geregeerd, en zeer weinig voorvallen van belang gedurende zyn beſtier gehad heeft.

Zyn roem 1616.

Aº. 1616. had hy den naam, dat geen van alle de Indiſche Vorſten den onzen zoo toegenegen was, waar door zyn land van de vyanden ook zeer veel aanſtoot leed.

Hy wierd 1621. vervangen door Sulthan Mahhmoed Sjah, die de 18. Maleytſe, 6. Djohoreeſe, en 12. Mohhammedaanze Koning was.

Hy regeerde maar 3 jaaren; en is toen door Sulthan Abduldjaliel Sjah de 2. 1624. vervangen, die ook de Gezanten, Radja Indra Lellah, en Magat Mantſoer na Holland gezonden heeft.

Deze is de 19. Maleytſe, 7. Djohoreeſe, en 13. Mohhammedaanze Koning geweeſt, en heeft 47 jaaren, van 1624. tot 1671. geregeerd.

In deze tyd ſchynd 't Ryk van Maningcabo ook onder de Koningen van Djohor geſtaan te hebben.

Een veſting de onze hier altyd geweigerd.

Hoe menigmaal onze Maatſchappy getragt heeft, hier een Veſting te mogen bouwen, dat al in de tyd van den Zee-Voogd Verhoeven verzogt is, hebben zy echter dat noit willen toeſtaan.

Schoon nu onze aanſlag op Malakka ten tyde van den Zee-Voogd Matelief 1606. mislukt was, lieten echter de onzen niet na hunne gedagten hier over te laten gaan, in hope van daar af nog eens meeſter te werden.

A. 1623. laſt, om Malakka te belegeren.

Aº. 1623. gaven de Heeren Zeventienen al laſt, om Malakka te belegeren; dog daar viel niet van.

A. 1627. Karel Lievensſoon na Malakka.

Aº. 1627. was de toeleg hunner Edelheden op Batavia, om 'er den Bevelhebber Karel Lievenſſoon met een vloot heen te ſchikken, maar van een veel beter uytſlag was het, toen zy onder dezen Vorſt van Djohor 1640, en ten tyde van den opper Land-Voogd van Indiën de Heer Antoni van Diemen, dit werk met rechten ernſt ondernamen; gelyk in 't volgend Hoofd-ſtuk breeder blyken zal.

SESDE HOOFD-STUK.

MAlakka *al zedert* 1640. *door ons volk bezet. Onder de Commandeurs Koper*, Antoniſſoon, *enz: En door den laatſten in Juny aangetaſt; dog door den vyand zeer dapper verdedigd. Redenen van de langdurigheid dezes belegs. Sware breſſen in verſcheide Bolwerken geſchoten. De peſt neemd buiten en binnen de ſtad veel volks weg. Waar door egter de vyand den moet niet verloor. Slegten ſtaat der ſtad van binnen. Verlies van verſcheide Hoofden aan onze zyde. De Commandeur* Caartecoe *tot Veld-Heer gekoren. Die de ſtad den* 14. *January* 1641. *na verſcheide ſtormen, by een onvoorzigtig accoord ingenomen heeft. Zorge voor de veyligheid der Portugeezen. Hoe lang de zelve* Malakka *bezeten hadden. Nader vertooning van de geſteltenis dezer ſtad. En van de deftige verdediging der Portugeezen. Regtveerdige ſtraf Gods over hun vorig leven. 't Getal der Ingezetenen hier voor 't beleg, en na de verovering. Beider verlies. Dood des Portugeeſchen Land-Voogds, en 't wedervaren der verdre Portugeezen. De* Heeren van Twiſt en Schouten *hier. En de eerſte hier tot eerſte Land-Voogd aangeſteld.* Caartekoe *keert na Batavia. Bewys van de geloofweerdigheid van dit verhaal. De eerſte berichten van hier na Batavia na de verovering dezer ſtad, en van daar weer herwaards. Het te veel genotene by de Hoofden des Legers uyt den buyt. Een Koningin in* Atsjien. *Verſcheide berichten van deze en gene geweſten. Komſt van* de Heer Schouten *op* Malakka. *Dood des Konings van* Atsjien, *en verdre berichten van daar. Vertrek van de* Heer Schouten van Malakka. *Bericht wegens Perſien.*

Naeuwkeurig verhaal van 't beleg, en de verovering der wydvermaarde en ſterke ſtad Malakka, onder de Regeering van de Heer opper Land-Voogd van Indiën, Antoni van Diemen.

NA dat Malakka, en de vaart der Portugeezen aldaar in 't Zuiderdeel van Indiën door 't kruyſſen van onze Oorlogs-jachten, nu al ettelyke jaaren aan den andren zeer bekommerd, gelyk het naderhand ook

Malakka zedert 1640. door ons volk bezet.

(als wy nader hooren zullen) al zedert den aanvang van 1640. en 1641, door zommige jachten onder den Commandeur Jacob Koper, en door de vaartuigen der Djohorceſche Maleyers zoo bezet geworden is, dat zy niet langer behoorlyk van eetwaren, en den noodigen voorraad, voorzien konden werden, zoo heeft de Heer Antoni van Diemen met de Heeren Raaden van Indiën een beſluit genomen, om die vermaarde en ſterke ſtad (die, naaſt Goa, de voortreffelykſte van Portugals Indiën was) met alle geweld aan te taſten, om de zelve, zoo 't mogelyk was, te veroveren.

Om dit groot werk uyt te voeren, zonden haar Edelheden den Sergeant Majoor, Adriaan Antoniſſoon (een oud, ervaren, en ſtout krygs-man, en die daar door een grooten naam bekomen had) in May 1640. met drie welbemande ſchepen als Commandeur van Batavia na Malakka, om 't gezag over de vloot van den Heer Commandeur Koper over te nemen, en om die ſtad aan de Zee-kant, zoo naeuw, als 't mogelyk was, te bezetten, en met laſt, om na bekomen ontzet van Batavia, mitsgaders de hulptroepen der Koningen van Atsjien en Djohor, met de ganſche Krygs-magt te landen, en na tyds gelegenheid te betragten, om die ſtad, 't zy by accoord, 't zy door een beleg, 't zy wel door eenige ſtormen, zoo als 't beſt vallen wilde, te bemagtigen.

Onder de Commandeurs Koper, Antoniſſoon, enz:

Volgens dit ontwerp nu is de ſtad in 't begin van Juny met 12 ſchepen, en 6 Chaloepen ter Zee zoo naeuw bezet, en beſloten, dat hen meeſt alle toevoer van levens-middelen afgeſneden, en ook 't uyt- en invaaren hen by na volkomen belet, of zeer belemmerd, gelyk ook ettelyke vaartuigen met levens middelen, en een Fuſt met hulptroepen van Goa toen ook door ons volk veroverd zyn.

Ondertuſſchen wierd ons de hulp des Konings van Atsjien wel ontzegt; dog onze vloot wierd gedurig met ſchepen en volk ondersteund, en in 't laatſt van July verſcheen daar ook een vloot van den Koning van Djohor van ontrent 40 vaartuigen, die met 14 a 1500 mannen, verſch volk voorzien was, welke met ons leger van 14 a 1500 mannen, ten deelen Nederlanders, ten deelen Duitzers vereenigd zynde, zyn de zelve den 2. Auguſty ontrent; myls benoorden de voorſtad van Malakka geland, en hebben den vyand, ettelyke honderd koppen ſterk, zeer dapper uyt zeker werk geſlagen, en met zulken drift op de hielen gevolgd, dat zy zeer kort agter de zelve in de voorſtad geraakt zyn, en den vlugtenden vyand tot binnen het kaſteel gedreven hebben.

En door den laatſten in Juny aangetaſt.

Daar op hebben zig de onzen aldaar in de gewonnen voorſtad gelegerd, en twee bateryen, maar een piſtoolſchoot van de wallen des kaſteels opgeworpen, diens muuren zy met ſeſthien halve duytſe kartouwen zoo fel (niet tegenſtaande des vyands groote tegenſtand) beſchoten hebben, dat daar door eindelyk verſcheide groote breſſen gemaakt zyn, waar door zy dan wel in eenig gevaar geraakten; maar de zelve wiſten dit alles voor een tyd door hunne ongemeene dapperheid weer te boven te komen, en voor al van wegen de ſcheiding en 't beleg der rieviere te beletten, dat men nog onmogelyk tot een ſtorm treden kon, zoo dat wy niet anders doen konden, dan met de ſcheepen aan de Zee-kant in een halve maan (binnen een kanon-ſchoot) de ſtad zoo naeuw, als 't mogelyk was, te bezetten, en de zelve door ons gedurig ſchieten, en door 't geſtadig werpen van Granaaten, onophoudelyk af te matten, het welk zy niet nalieten dapper en geduldig met hun grof geſchut te beantwoorden, waar door aan wederzyden niet alleen veel volk dood bleef, en veel kruyt en lood verſpild wierd, maar waar uyt ook niet anders af te nemen was, dan dat dit beleg nog zeer lang dus zou konnen duuren, ten ware haar Edelheden goed vonden een grooter magt, dan zy tot nog toe gedaan hadden, voor deze ſtad te zenden.

Dog door den vyand dapper verdedigd.

Wel is waar, dat 'er in de ſtad groot gebrek van alles was, en dat ook de Djohoreezen ons zeer grooten dienſt deden, met allerley ſtoffen aan te brengen, en ook zelf om deze en gene bateryen, en andre werken te maken, gelyk mede om 't uyt en invaaren van der vyanden kleene vaartuigen te verhinderen, en hen honderd andre beletzelen toe te brengen; maar dit alles zou ons ommogelyk tot het veroveren dezer ſtad hebben konnen brengen, zoo daar toe geen andre middelen waren in 't werk geſteld.

Redenen van de langduurigheid dezes beleg.

Tot dit langdurig beleg heeft ook niet weinig zoo de hoogmoed van den Malakſen Land-Voogd, Manoel de Souſa Coutinho, als de hertnekkigheid van de verdre Portugeezen, zich aldaar onthoudende, toegebragt, aangezien verſcheide aanbiedingen van een redelyk verdrag van tyd totryd zeer ſmadelyk door hen afgeſlagen zyn.

Hier by quam ook 't eygenzinnig beſtier van onzen Veld-Heer, Adriaan Anniſſoon, en 't ongeſtadig beleid van zynen vervanger Jacob Koper, dat vyf maanden

den lang met zeer groote koſten en ſchade aan weerzyden duurde, in welken tyd 'er verſcheide aanmerkens-weerdige ontmoetingen te water en te land voorgevallen zyn, waar in wy, niet tegenſtaande de verwonderens-weerdige dappre tegenſtand der Portugeezen, doorgaans egter de overwinning bevogten, waar door aan wederzyden, voor al te water, ongelooflyk veel volk geſmolten is, alzoo de vyand, ten uyterſte om levens-middelen benoodigd, alle zyne kragten inſpande, om die te water in de benaeuwde ſtad te brengen, 't geen wy hem van onze kant zogten te beletten, en waar op dan aan weerzyden zeer ſcherp gevogten wierd; hoewel dit te land al mede met veel iver gezogt, en door ons over al met de uyterſte wakkerheid belet wierd.

By alle deze zaaken quam de natuurlyke ſterkte van de ſtad zelfs, die door konſt nog merkelyk vermeerderd, daar door zy ook in ſtaat gebleven was, om zoo veel duizend kanonſchooten, als de onzen daar op, voornamelyk met 16 ſtukken uyt de twee voornoemde Bateryen gedaan hebben, te konnen verduuren.

Sware breſſen in verſcheide bolwerken, geſchoten.

Nogtans wierden, door dit onophoudentlyk beuken, in de ſterke bolwerken Curaſſa, en St. Domingo, niet alleen groote breſſen; maar de punt van 't Hoſpitaal des Povres ook geheel plat geſchoten, en de toren van 't oude Kaſteel, benevens de Kerk, en veel hooge huizen, zoodanig verwoeſt, dat zy hunne gedaante geheel en al verloren, waar tegen ondertuſſchen de benarde Portugeezen niet nalieten ons van de ſtads wallen, en van een Batery, op 't gebergte van St. Paulo ſtaande, door hunne ongemeene ſware ſtukken nu en dan ongeloofelyke ſchade toe te brengen, zoo dat 'er geen een huys in 't leger, of in de voorſtad, ongeſchonden bleef.

De peſt neemd buyten en binnen de ſtad veel volk weg.

Hier by quam een ſware peſt-ziekte, of ſterfte, onder 't volk, door 't langdurig beleg, en het groot daar op gevolgd gebrek zoo binnen de benaewde ſtad, als in ons leger veroorzaakt, waar door aan wederzyden veel meer volk van ongemak wegſmolt, dan dat zy voor hunnen vyand bleven, waar door wy, niet tegenſtaande de menigvuldige ontzetten van volk, en de noodige voorraad, ons van Batavia toegezonden, niet in ſtaat waren, om de ſtad over al te bezetten, of om allen toevoer van levensmiddelen in de zelve aan den vyand te beletten, waar ontrent ook eenige overloopers ons zeer veel quaad deden, die den vyand kennis van den ſlegten ſtaat van ons leger gevende, den zelven daar door, ſchoon by na tot het uyterſte gekomen, al weder moed op nieuw gaven, om het nog eenigen tyd, of 'er nog ontzet van Goa komen, of ons leger ook eindelyk eens opbreken mogt, uyt te houden, het geen zelf zoo verre by hen doorging, dat zy niet tegenſtaande de jammerlyke elende, waar toe zy zich vervallen zagen, voorgenomen hadden het uyterſte te wagen.

Waar door egter de vyand de moet niet verloor.

Dit hardnekkig, ja Barbariſch voornemen des vyands verſtond in de maanden December 1640. en Jan. 1641. zeer veel menſchen, behalven dat ook veele in de ſtad, door den honger uytgeteerd, en het niet langer konnende uytharden, in ons leger quamen vlugten, en ons bericht gaven, dat 'er niet boven 200 blanke koppen, en nog maar 4 a 500 ſwarte Miſtiçen in de ſtad, behalven dat de zelve ook zoodanig van levens-middelen ontbloot waren, dat ieder Gantang ryſt voor 10 Ryxdaalders, en een drooge koejen of buffels-huid voor 5 a 6 Cruſados verkogt wierd, voor welken prys dit dan nog al zeer ſchaars te bekomen was.

Slegte ſtaat der ſtad van binnen.

Dit noodzaakte dierhalven den vyand, om veel vrouwen en kinderen, en dus alle onnutte monden met de uyterſte onbarmhertigheid uyt de ſtad te jagen; maar, 't geen nog verder ging, een moeder haalde haar eigen kind uyt het graf, en at het, na dat zy het nog twee dagen bewaard had, door razende honger, tot verbazing van die gene, die 't hoorden op.

Hoe ſlecht het nu ook in ons leger geſteld was, bleef nogtans ons volk, door deze eenparige berigten van den uyterſten nood der ſtadt byzonder geſterkt, nog al moed houden, hoewel zy nu en dan niet alleen mede veel gemeen volk, maar ook verſcheide dappere mannen, en van hunne eerſte Hoofden des legers, verloren hadden.

Verlies van verſcheide Hoofden aan onze zyde.

Onder deze laatſten telde men den Commiſſaris Johan de Meere (die den 8. October) den Veld-Heer Adriaan Antoniſſoon (die in November) als mede zynen vervanger, den Commandeur Jacob Koper (die in 't begin van January 1641. overleden is) en den Commandeur Pieter van den Broek (zekerlyk die, welke 1629. als Directeur van Suratte, en als grondveſter van den handel van Perſien, en in 't Roode Meir, als Zee-Voogd na 't Vaderland vertrok; en die zedert weer zeer ſlegt uytgekomen, en door zynen vriend, den Heer Generaal van Diemen als Commandeur derwaards gezonden is) alle de welke alleen door een uyttreerende ziekte, en 't groot ongemak, dat zy hier leden, geſtorven zyn.

Aangezien men nu door dit gedurig, en kort op den anderen, afſterven der Veld-heeren gebrek aan bequame ſtoffe tot leger-Hoofden begon te krygen, zoo is by Mangel van eenige aanzienelyker bedienden (alzoo de geheele geheime raad uytgeſtorven; en 'er reeds weer een nieuwe uyt de leger-en vloots-Hoofden aangeſteld was) Schipper Minne Willemſſoon Caartekoe tot Commandeur en overſte over de Krygs-en Zee-macht der E. Maatſchappy, voor Malakka aangeſteld (hoewel ik niet begrypen kan, waarom men den Heer Lamotius Capitein Forcenburg, en andre bequamer, dan Caartekoe, daar toe niet gebruikt heeft) die met den Raad van dien tyd (meeſt uyt ervarene en dappre Capiteinen en Schippers beſtaande) tot voorkoming van 't verder verſmelten van ons leger door de hoe langs hoe meer toenemende peſt, goedvonden, om de ziel-togende ſtad Malakka (waar uyt by na geen tegenſtand meer gedaan wierd) te beſtormen, en de ingezetenen aldus tot de overgave te dwingen.

De Commandeur Caartekoe tot Veld-Heer gekoren.

Alles wierd dan daar toe ten eerſten geſchikt, een plegtelyke Bede-dag vooraf gehouden, deze gewigtige aanſlag den 14. January 's morgens aangevangen, en te dier tyd die vermogende, en aanzienelyke ſtad, door Gods zonderlinge genade, op de volgende wyze ingenomen.

Die de ſtad den 14. Jan. 1641.

Al 't gezond volk, zoo van de Soldaaten, als matroozen te zamen ontrent 650 koppen ſterk, wierd 's morgens in den dageraat door den Sergeant Majoor Joannes Lamotius in drie troepen verdeeld, waar van de eerſte door Capitein Laurens Forçenburg, de tweede door den opper-Koopman Hurdt, en de derde door den opper-Koopman Nicolaas Janſſoon Houtkooper zouden geleyd werden.

Deze zyn met eenige vyer-roers, nevens eenige matroozen met ladders, en de vereiſchte vyerwerken, na 't Bolwerk St. Domingo getrokken, en na 't geven van dit Krygs-woord, *Help ons God*, met een ongemeene moedigheid op dat deel der ſtad aangevallen, dog wierden voor een tyd zeer dapper, en boven verwagting van den vyand wederſtaan; maar wanneer nu de onzen 'er niet min dapper op aandrongen; zyn zy, na eenigen tyd in en op de breſſe hand tegen hand hardnekkig geſtreden te hebben, meeſters van deze punt geworden, en hebben den vlugtenden vyand van daar langs de ſtads gardyn tot aan de punt Madre de Dios zeer moedig gedreven, welke zy, na eenige wederſtand van weinig belang, al mede veroverd, gelyk zy daar op dan verder ook de punten onze Mille Virgines, St. Jago, Curaſſa in 't Hoſpitaals Bolwerk, en Fortileſſa Velha ten eerſten beſprongen, dog aldaar nog zulken dappere tegenſtand gevonden hebben, dat zy van wegen 's vyands ſwaar geſchut, menigvuldige vyerpotten, en ſterk ſchieten met muſquetten, en ander geweer, genoodzaakt waren, om, met verlies van 20 man, na het voornoemd Gaſthuis buiten hun geſchut te rug te deinzen, om den vyand van daar, en met minder gevaar van ons volk, met ons grof geſchut (daar zeer goeden ſchyn en middel toe was) te dwingen; dog ondertuſſchen verſcheen de Commandeur Caartekoe uyt zyn ziek-bedde op de ſtads-wallen, en heeft door zyn verkeerd overleg het gelukkig volvoeren van dit ſtuk, 't welk de onzen nu in hunne hand hadden, zeer ontydig verhinderd, vermits hy, zeer onbevoegd, en tegen Krygsgebruik, aldaar met den Portugeeſchen Land-Voogd, en eenige Geeſtelyken (op zyn verzoek) tot een accoord getreden is, en aan hun benevens alle de ingezetenen dezer ſtad zeer lichtveerdig levens-zekerheid, en een vry en veylig vertrek (uytgenomen alleen aan 's Konings Soldaaten) beloofd heeft, waar op dan de vyand de treffelyke punt Curaſſa, en het oud Kaſteel verlaten, gelyk ons volk daar na 't zelve ingenomen, en nevens alle de verdre punten wel bezet heeft.

En, na verſcheide ſtormen, nog by een onvoorzigtig accoordingekregen heeft.

's Vyands Soldaaten wierden toen ten eerſten in ons leger, en de onze van daar in de ſtad gehuisveſt, en de Portugeezen van eenig aanzien, benevens alle de borgers, geruſt in hunne huizen gelaten; dog gelaſt hunne rykdommen van goud, zilver, kleynoodien, en geld, in de Kerk van St. Paulus te brengen, en verder op alles door de onze zoo goede ordre geſteld, dat men niet het allerminſte van eenige moord, geweld, nog vrouwen-ſchendery vernomen heeft; hoewel ondertuſſchen onze Soldaaten niet nalieten in die eerſte drift de gemeene huizen en Kerken (alzoo zy voor zoo veel geledene elenden evenwel iets moeſten hebben) zeer gretig te plunderen.

Sorge voor de veiligheid der Portugeezen.

De Maleytſe Djohoreeſen, die gelaſt waren in den dageraat ontrent de punct St. Jago een loozen Wapen-kreet te maken, zyn door bloodheid eerſt na zonnen-opgang, en na dat de onzen de meeſte punten al veroverd hadden, met een groot geſchreeuw voor den dag geſprongen, van voornemen zynde, om door de veroverde breſſe in de ſtad te komen; dog dit is hen door de Heer Lamotius (om 't verder ſtorten van Chriſten-bloed, en voor al door de Mooren, en hun voorgeno-

genomen branden en plunderen dezer bejammerens-weerdige ſtad voor te komen) zeer wyſſelyk, en tydig verhinderd.

Hoe lang de zelve Malakka bezeten hadden.

Aldus zyn wy van die vermaarde, ongemeen ſterke en magtige koopſtad der Portugeezen, het by na weergadeloos Malakka, na dat zy het ontrent 120 jaaren bezeten hadden, eindelyk nog Overwinnaars, hoewel niet zonder zeer veel verlies van volk, en veel onkoſten voor de E. Maatſchappy, geworden, zynde deze verovering een proefſtuk van de dapperheid der Batavieren, dat weerdig is by de nakomelingen onder alle andre gedagt te werden, alzoo dit een ſtad en ſterkte was, die, zoo wegens hunne voortreffelykheid, als wegens andre voordeelen, voor geen andre in 't Ooſten (alleen Goa uytgezonderd) behoefd te wyken, waarom zy ook al van ouds tot de Setel der Maleytſe Koningen verkoren was.

Zy was met 64 metaale, met 4 yzere ſtukken, met 43 metaale Baſſen, en met 31 halve haaken, en van alles tot zoodanigen belegering vereiſcht, in 't eerſt byzonder wel voorzien; dog de menigte der ingezetenen, de langdurigheid van 't beleg, en andre tuſſchen beiden voorgekomene en buiten verwagting opgedaagde ongemakken, zyn oorzaak geweeſt, dat die dappere Portugeezen (aan welke wy nogmaals dien lof moeten geven, dat zy zich zeer deftig en manhaftig in dit beleg tot den einde toe gedragen hebben) eindelyk van alles gebrek en geen ontzet krygende, de zelve aan ons hebben moeten overgeven.

En van de deftige verdediging der Portugeezen.

Zy was in die tyd van verſcheide redelyk groote en welbebouwde ſtraaten voorzien, in 't midden een tamelyken berg hebbende, waar op St. Paulus Kerk, en een ſchoon klooſter der Jeſuieten, gebouwd was, behalven dat 'er in de zelve nog veel andre ſchoone kerken, cierlyke klooſters, en zeer ſchoone verhevene huizen, die in een ongemeene vrugtbare landſtreek, alomme met ſchoone boomgaards, thuynen, klooſters, kapellen, enz: bezet, zoo voordeelig ten handel, als men wenſchen kon, in 't Z. deel van Indien gelegen waren.

Rechtveerdige ſtraffe Gods over hun vorig leven hier.

Alleen moeten wy hier byvoegen, dat, zoo de Portugeezen by dit beleg groote elenden (gelyk reeds door ons getoond is) geleden, zy dit als een rechtveerdige ſtraffe Gods ook zeer wel verdiend, vermits zy hier een menigte jaaren aan een zulken onbedenkelyk godloos leven geleid hebben, dat zy, daar op maar eens te rug denkende, geen reden hadden, om zig over den grouwelyken ondergang van deze ſtad door den Oorlog, hongers-nood, en peſt (die drie geeſſels, zoo menigmaal van God tot ſtraffe van diergelyke dertele ſteden ten voorbeeld gebruikt) te verwonderen.

't Getal der Ingezetenen hier voor 't beleg, en na de verovering.

Men oordeeld, dat 'er gedurende het beleg wel 7000 in de ſtad dood zyn gebleven; maar dat 'er ongelyk meer gevlugt, en, om den honger en peſt te ontwyken, hier en daar na toe verſtroid zyn, aangezien 'er ruym twintig duizend zielen voor 't beleg daar in of ontrent waren, van alle de welke 'er geen drie duizend overbleven.

Beider verlies.

Wy hebben daar voor meer, als vyfthien honderd Nederlanders, wel meeſt door de beſmettelyke ziekte, verloren.

Dood des Portugeeſchen Land-Voogds, benevens het wedervaren der andre Portugeezen.

De Portugeeſche Land-Voogd is, twee dagen na de verovering dezer ſtad van ziekte overleden, en door behulp der onzen in de kerk van St. Domingo met een ſtatelyk gevolg van gewapende Soldaaten zeer deftig na hunne landswyze begraven.

Den Ovidôr Generaal, of hun Fiscaal van India, is met de Jeſuieten, en andre voorname geeſtelyken, benevens de voornaamſte borgers met hunne vrouwen en kinderen, na weinig dagen, met een jacht (dat wy hen leenden) van Malakka na Nagapatnam vertrokken, de welke (aangezien dit ſchip niet bezogt, en niets nagevorſcht wierd) een grooten ſchat, ten minſten van eenige honderd duizend Ryxdaalders aan geld, van hier weggeſleept heeft, zonder dat gene dat andren, die by hem waren, met zich namen, nog eens te rekenen.

De Generaal des Oorlogs, Louis Matthys de Souſa Chyſorro, is nevens de verdre Officieren en Soldaaten des Konings van Spaanjen, met eenige geeſtelyke en borgers, na Batavia gezonden, zoo dat hier maar eenige weinige getrouwde Portugeezen, hoewel veel Miſtiçen en ſwarten met hunne huisgezinnen gebleven zyn, ten einde deze ſtad niet geheel ontvolkt, en men ook in ſtaat geſteld mogt werden; om de zelve metter tyd weder zoo, als men naderhand gezien heeft, te doen opluiken.

Schoon nu de ſtad van dit droevig beleg verloſt was, hield de peſtilentiale ziekte nog in eenige maanden daar na niet op, maar de zelve ſleepte nog eenige honderd Nederlanders (waar onder veel aanzienelyke mannen die elendig aan hun einde raakten) en dus ook nog veele van de overgeblevene vyanden weg.

Den 1. February 1641. (ſeventhien dagen na de verovering der ſtad) verſcheen

de

De Heeren van Twiſt, en Schouten hier.

de Heer Johan van Twiſt, Buiten-gewoon Raad van Nederlands Indien, benevens den Commiſſaris, de Heer Juſtus Schouten, in deze verwoeſte ſtad, waar op de voornoemde eerſte Heer tot eerſte Land-Voogd van Malakka aangeſteld, en de ſtad alomme door zyn Ed:, en den Heer Commiſſaris, bezigtigd is, gelyk zy ten eerſten ook, op de verzeekering van de groote aangelegenheid van dit aanzienelyk win-geweſt, op de beſtiering van dit land, en op meer andre zaaken, de noodige ordre geſteld, en veel zaaken, door den Commandeur Caartekoe zeer qualyk belaſt, en onvoorzigtig beſtierd, geheel anders geſchikt, gelyk zy ook hem, en de verdre onnoodige Officieren ſpoedig na Batavia geſchikt hebben, om aan haar Edelheden berigt van hunne bedryven, en voor al van de gelukkige verovering van deze zoo lang te vergeefs gebeukte ſtad te geven.

En de eerſte hier tot eerſten Land-Voogd geſteld.

Geloofweerdigheid van dit verhaal.

Om nu te meer geloof aan ons verhaal van dit beleg, en de verovering van Malakka in alle zyne omſtandigheden te geven, moeten wy hier nog byvoegen, dat wy dit uyt een bericht, van den Heer Commiſſaris Schouten den 26. October 1641. in Malakka opgeſteld, en aan haar Edelheden toen overgezonden, getrokken hebben; en ik heb reden om te twyffelen, of men wel zulken net bericht daar van in de Secretaryen, zoo van Malakka als van Batavia, vinden zal, aangezien 'er door den tyd, en menigerley rampen, aan de zelve overkomen, veel oude papieren weggeraakt, en 'er (voor al op Batavia) zeer weinig ſchriften, die voor 1650. gaan, te vinden zyn.

Een van de eerſte zaaken ook door den Heer van Twiſt verricht, is, dat hy 't Collegie van ſchepenen, zeer kort na zyne aanſtelling, inſtelde.

Den 15. Mey verſcheen hier per 't fluytſchip Gragt de opper-Koopman en Fiscaal Gerard Herberts met zyne familie aan land, die 't lek ſchip Utrecht te rug gezonden had, op dat het, op Jambi's Bhare ſtrandende, met zyn lading ten voordeel van dien Koning niet vervallen mogt.

Volgens brieven harer Edelheden waren op Batavia vervolgens van Malakka gekomen.

Den 11. December 1640. 't jacht Rhynsburg.
16. Jan. 1641. 't jacht Langerak.
24. dito. — de kleene zon met tyding van de bekomene miraculeuſe overwinning van Malakka.
10. Febr. Goes, en 't Galjoot de Jager, mitsgaders 't Quelpaart, en den brak.
13. dito. Egmond met 72 dooden.
18. dito. 't Jacht kleen Zutphen.
3. April 't ſchip Waſſenaar met den gewezen Commandeur, Minne Willemſſoon Caartekoe.

Uyt welkers rapporten en de gezondene papieren haar Ed: in 't breede verſtaan hadden Malakka's gelegentheden, die wel wenſchten, om met een redelyk getal volk geſecondeerd te werden, dat tot nader ontzet uyt 't Vaderland wagten moeſt, alzoo men op Batavia de ſchepen niet bemannen nog vertimmeren kon.

Ook had de vyand op Ceilon 't fort Nigombo den 8. November 1640. ons weer afgewonnen, en dreigde Gale te belegeren.

Egter hadden haar Ed: den 14. April na Ceilon een vaandel van 80 koppen onder Walrave de Rieviere, Capitein; en Luytenant Jacob Ganſch gezonden, om Gale te behouden.

Volgens advyzen van den 16. February, bleef Goa te water beſloten, zynde onze vloot nog met de Neptunus verſterkt, en had de Viceroy Juan da ſilva Telles de 2 met hem genomen Gallioenen binnen getrokken, de zelve onder d'Aguada niet vertrouwende, 2 Karaaken bleven nog buiten in voornemen, om die na Portugal te zenden, dat hen miſſen zou, alzoo onze vloot tot den 20. Mey voor Goa ſtond te blyven.

In dit fluytſchip Gracht, en eenige andre ſchepe ware afgeſcheept verſcheide noodwendigheden per factura te zien, bedragende 38019-19. 4. en tot vervolg van den tin-handel in Peirah, Keidah, Oedjang-Salang, en Bangeri, onder de directie van de koopluiden, Jan Dirkſſoon Puyt, en Joris Vermeren, aan diverſe getrokken kleeden, en 1000 Ryxdaalders in ſpecie &c: *f* 31341-3-10. met laſt, om de voorverhaalde plaatzen te voorzien, en zoo veel Tin, als te bekomen was, aan te ſlaan, en tot vervolg van den handel in Suratte en Perſia na Batavia te zenden.

'T gedane by den Gouverneur en Raad approbeerden haar Ed:, en recommandeerden, dat zyn Ed:, en de Raad, zouden voortgaan zoo te regeeren, en geen andre laſten, tollen, nog gerechtigheden, in voeren, als by de Portugeezen was gebruikelyk geweeſt, om onluſten voor te komen; trekkende nogtans van de ſtad Malakka alles, 't geen de Koning van Spanjen daar van, en van de Landeryen daar, &c:, genoten heeft, zonder aan iemand te cederen, 't geen onder deszelfs Jurisdictie behoord.

Den 22. Mey preſenteerde de nieuwe Fis-

Fiscaal, Mr. Gerard Herberts, ettelyke criminele gevangenen, om op hare confessie gerecolleerd, en daar naar geexamineerd te werden. En zoo wierd mede volgens last harer Edelheden door de resterende Raads perzoonen van den gewezen Commandeur Minne Willems Caartekoe opgebragt, 't geen boven de portie van den buit in 't bemagtigen der stad hen pro rato de tax van de beloofde $\frac{s}{m}$ Gagne voor de gemeene Officieren, Soldaten, en Bootsgezellen, te veel hadden toegelegt; namentlyk:

Het te veel genotene by de Hoofden des Legers uyt den buyt.

Den opper Koopman, Antony Hurdt a 4 Corgien Saraſſen *f* 525 Contant. 4924
——*f* 5452-0-0

Den Sergeant Majoor, Johan Lamotius, aan 4 Corgien Saraſſen. *f* 528
Contant. 4660
——*f* 5188-0-0

Capitein Laurens Forſſenburg, aan 4 Corgien Saraſſen. *f* 528
Contant. 4379
——*f* 4907-0-0

Den Commandeur, Pieter Baak.
aan 4 Corgien Saraſſen. *f* 528
aan 32 pond Barnſteen. 1392
Contant. 3512 *f* 5432-0-0
te zamen *f* 209-9-0-0

Den 23. Mey 1641. heeft men begonnen ſtellingen te rechten aan de punt Victoria, of St. Domingo, om de geſchoten breſſen te repareeren, en om dito punt in ſtaat van defenſie te brengen.

Den 13. Auguſty retourneerde uyt Maccam Thoeheet (of uyt Djohor) den Sjahbandaar Jan Janſz: Menie, met brieven van den Orang-Caja Laxamana aan de Heer Gouverneur, inhoudende de acceptatie der Atsjienſe vrede met ophouden van alle vyantſchap en rooveryen.

Een Koningin nu in Atsjien.

Ook bleek, dat 'er nu een Koningin in Atsjien was, alzoo in een brief van dezen Laxamana aan de Gouverneur gezegt werd, dat, alzoo 't nu vrede tuſſchen Djohor en die van Atsjien was, zy (Djohoreeſen) dit dan verder op de Koningin van Atsjien zouden laten beruſten: ook verzogten die van Malakka aan dezen Laxamana om 10 Chaloepen hout, tot reparering der brugge van Malakka, en 200 arbeyds lieden, riemen, en Panggaeyen.

In de brief, aan zyn Edelh: op Batavia per de Chaloep Amboina gezonden, beklaagde zig deze Laxamana grootelyks, wegens de gedane ongelden in 't conqueſteeren van Malakka, en weinig recompenſe tegen gedane beloften van de overledene Commandeurs, den Koning en zyn Excellentie gedaan, waar over by de grooten gehaat wierd, en verzogt volgens 't gemaakt verdrag, dat hem ter hand mogt geſteld werden, al 't groot en kleen geſchut, voor dezen van de Portugeezen zyn Majt. van Djohor ontnomen.

Den 14. Auguſty tegen den avond verſcheen van Choromandel de Neptunus met een Cargaſoen, in koops koſtende.

f 255975-5-3

beſtaande in 250 pakken diverſe kleeden van Palliacatte, koſtende *f* 86028—0-2

482 dito kleeden, garen zuiker, Indigo, Salpeter &c: van Mazulipatam. *f* 179947—5-1

732 pakken koſtende. *f* 255975—5-3

Den 12. Juny was 't Fluytſchip de Duyf van Atsjien door den Commiſſaris, den Heer, Juſtus Schouten gezonden, met 28 koppen zeer deſolaat voor Palliacatte aangeland, hebbende door ſtorm zyn groote en fokkemaſt gebroken, en de beſaansmaſt verloren, zoo dat de *Gouverneur*, *Arent Gardenys* van voornemen bleef, om die fluyt na Bengale te zenden, om ze daar te laten vertimmeren. Na Giroffel-nagelen was op Mazulipatam veel vragens, en vertrouden d'opperkooplieden, Arnold Heuſſen en Barthol omeus de Gruiter, dat, zoo haar Edelheden den jongſten prys van 4 a 5 Pagoden de man van 24 pond beviel, zy in 't kort wel 100000 ponden zouden quyt raken.

Ook was de verkooping met Compagnies andre waaren, niet tegenſtaande de gedurige Oorlogen, nog al redelyk dit jaar geweeſt, zoo dat met 't bekomen Japans en Tayouans ontzet de penn: a depoſito, excepto 13250 Pagoden, afgelegt waren, in verwagting blyvende, van meer capitaal tot den inkoop voor Nederland, als de Zuider quartieren van India, volgens ordre der principaalen te zullen bezorgen.

Verſcheide berichten van deze en gene geweſten.

De Vyand eenige dagen met zyn Leger voor *Gale* gelegen hebbende, was den 23. Mey 1641. opgebroken, en na Billegam, Mature, en Gindere vertrokken, gevangen nemende al, wat hy maar kon bekomen, en 't land rondom Gale verwoeſtende, om d'onzen alle toevoer af te ſnyden.

Van Ceylon waren per Arnemyden op Choromandel gebragt 5 magere Olifanten van Radja Singa gezonden, die 't zenden niet weerd waren, en dezen Radja zogt met zyne vaartuigen

met Areca en andre kleenigheden geladen, en na Choromandel gezonden, den kleenen en ſobren handel in zyne landen vallende, in 't geheel aan zig te trekken, en de E. Compagnie voor alle hunne koſten en hulpe maar met praatjens zonder gevolgen te paejen.

Onder de retouren van Suratte en Hindoeſtan waren 422304 pond Indigo.

De *Deenſe Preſident Barent Peſſaart* meende eenige tabak na Bengale te zenden.

Na Jambi ſchreef (volgens deze Extract miſſive) de Heer Johan van Twiſt, Gouverneur van Malakka den 8. September 1641. over Palimbang per de Engelze Anna, om die verder te zenden aan den Opper-koopman Henrik van Gent.

Komſt van de Heer Schouten op Malakka.

Den Commiſſaris Juſtus Schouten was met de ſchepen Franiker en de Engelze Anna op Malakka gekomen den 8. Auguſty.

Na dat den zelve, na een lange reyze den 23. Maart eerſt voor Atsjien, en de Engelze Anna den 20. April daar by gekomen was; was hy den 27. May van Atsjien geſcheiden, en had onder weeg zedert 't vertrek van Malakka 20 perzoonen door beſmettelyke ziekte verloren.

Dood des Koningsvan Atsjien, enz:

Den Koning van Atsjien had hem (verſtaande Malakkas tegenſtand) zeer ongeſtadig, en tot de Portugeeze vrede geheel genegen getoond; maar was door Gods beter ſchikking in February 1641. overleden; en zyne huisvrouw (als Koningin) vreedzaam geſuccedeerd, waar door de ſtaat des Ryks tot 's Compagnies beſte veranderd was, de Legatien en ſchenkagien van den Generaal eerlyk aangenomen, en de vorige preëminentien op Sumatras W. kuſt (als by de nevensgaande firman te zien was) beveſtigd. De vrede op Djohor op een redelyke wyze vergund, en de lang gedetineerde Portugeeſche Gezant, Franciſco de Zouſa Caſtro, als een weerdig preſent in vryheid, en aan den voornoemden Commisſaris Schouten ter hand geſteld.

Zoo dat alles na wenſch voor de Compagnie zou uytgevallen hebben, zoo door de dood des Konings van Atsjien, by 't verkoopen der Juweelen, de Compagnie geen ſchade toegebragt was, alzoo, na alle devoiren maar een party der zelve tot 5025 Thayl (a ieder 10. gl.) of *f* 60300 zyn gedebiteerd; dewyl haar Majt. zeyde, dat men de ſchuld van den dooden (die de zelve ontboden had) niet kon brengen ten laſte der levende, behalven dat dito Juweelen ook geen vrouwen-dragt waren; waar aan den Koning veel geld verquiſt, en des ryks ſchatten uytgeput had, met honderderley excuſſien, te lang om te verhalen; hier uyt konnen onze principale Heerenzien, hoe gevaarlyk het zy, op 't aangeven der wiſpelturige Indiſche Princen, zulke werken aan te te beſteden, te meer, alzoo hier ook op andre plaatzen niet getrokken zyn, en tot groote ſchade weer na Nederland zullen moeten gezonden; of anders met groot verlies verkogt werden.

De Koningin regeerd tot nog toe zeer vreedzaam; dog zy doet niets buiten kennis der 4 grootſte Raads-Heeren, die onder malkanderen een heimelyk verbond gemaakt hebben, van noit een vreemd Koning te obedieren, om 't welke, als ook om 't huwelyk der Koningin met een uytlands Prins, voor te komen in de geproclameerde vrede met den Koning van Djohor expres geconditioneerd is, dat geen Gezanten ten wederzyden gezonden zullen werden, maar dat ieder zyn ryk bezitten, en van alle hoſtile actien afſtand doen zal. En deze vrede is voor Djohor niet onvoordeelig, alzoo hy daar door in 't bezit van zyn Juriſdictie wettig verklaard werd, en by 't nablyven der Gezanten zoo werd hy ſtilſwygens geexcuſeerd van de gepretendeerde ſubjectie of Homagie aan de Atsjienſe kroon, dat altyd de eerſte en grootſte oorzaak van Oorlog tuſſchen deze twee Koningen geweeſt is. Egter zyn wy bedugt, dat die van Djohor zig aan 't ſchryven dezer Koningin aan ons nogtans wel mogten ſtooten, vermits 'er (als by 't tranſlaat blykt) zoo wel tegen de waarheid, als volgens de ſuperbe Atsjienſe coſtume, voorgegeven werd, als of wy aan den overleden Koning, en den Commiſſaris van haar Majt. Ampon, of om vergiffenis, over der Djohoreſen begane misdaad zouden verzogt hebben, waarom dit onwaaragtig voorſtel in 't bywezen der Atsjienſe Gezanten en der Djohoreeſe gecommitteerden met reden wederlegt, en den Sabandaar Jan Janſz: Menie met de nevensgaande copye brief aan den Djohoreeſchen Laxamana afgevaardigd is, om wegens de waarheid der zaak en wegens die moedige ſtelling der Atsjienſche gemagtigden, een net bericht te doen, en dit als een hoofſche Coſtume te excuſeeren, en daar wel expres by te zeggen, dat wy niet anders, dan de vrede tuſſchen deze 2 Princen, betragt hebben.

Of nu de Djohoreeſen de vrede aanvaarden en net houden zullen, moet de tyd leeren. En verdre berichten van daar.

Daags na de komſt van de Heer Commiſſaris Schouten quam hier van Choromandel de fluyt d'Eendracht met een Cargazoen van kleeden koſtende *f* 165000, en den 10. dito is hier wel onverwagt binnen de rievier gekomen de Chaloep Amboina, die op 6 grad: N. breedte

van

van den Commandeur Dominicus Bouwens ſchepen, reizende van Ceylon na Java, overgeſteken, en in Atsjien aan geweeſt is, brengende de tyding van 't overlyden des onder-Koopmaans Henrik van Rendorp, Secunde van den opper-Koopman Jan Compoſtel aldaar, wiens verhoopte verloſſing daar door wel mogt geſtremd werden, en hoe ook door de naeuwe bezettingen tot den 2. May, geen andre ſchepen, dan een Portugees jacht binnen Goa gekomen waren, zeggende de 2 Caraaken met den nieuwen Viceroy Joan de Sylva, in September paſſato uyt Lisboa aangeland, nog onder de beſchutting van 't Kaſteel Aguada, en de Gallioenen binnen gekort te zyn, zoo dat 'er geen apparentie was, om dit jaar na Europa te navigeeren.

Van Goa opbrekende, was deze Commandeur met de ſchepen Amboina, Armenuyden, en Valkenburg na Ceylon verzeild, vindende Punto Gale van de Portugeezen, onder Don Philippo de Maſcarenhas, ſterk geſchat 7 a 800 blanke koppen, van verre belegerd; dog buiten apparente nood, alzoo de Preſident Jan Thyſſen binnen 't Kaſteel met 500 koppen, en van allerley noodzakelykheden, voorzien was.

Alzoo nu de Heer Schouten hier nog wat blyven zou, was goed gevonden van hier per te ſchip d'Eendragt af te ſchepen, de onverkogte Juweelen, en 1000 Ryxdaalders in geld, 4 ps metaal ſchadeloos kanon van Malakkas bolwerken, en een groote klok voor de Kerk van Batavia, bedragende *f* 139431-17-8. met welk Cargaſoen nevens dat van Choromandel a *f* 165000 dit den voorleden 14. was 't zeyl gegaan.

Vertrek van de Heer Schouten van Malakka.

Den 24. dito vertrok Franeker van hier met den Commiſſaris Schouten, hebbende boven zyn Atsjienſe peper-laſt in de plaats van d'ontloſte kleeden-pakken en eenige ryſt, ingenomen in dito, en de Engelſe Anna 27½ Bharen peper alhier van de Andragireſen tot 25 ryxdaalders de Bhaar ingekogt, nevens 7 ps beſchadigd kanon, en andre rommelingen, bedragende *f* 2273-14. in hope, dat hy ſpoedig op Batavia komen, en haar Edelheden van alles grondig bericht geven zou, op dat zy de noodige geneesmiddelen, te weten een goed getal Soldaten tot verſterking des Garniſoens, en eenige ambagtslieden mogten bekomen, om de geſchoten breſſen en fortificatien te repareeren, en voor al ook eenige Chineeſen, om 't land en de thuinen hier te bouwen, hopende dat in de aanſtaande maand September zyn Edelh: zelf hier komen zou, en de Burgt dan volkomen ontzetten.

Den 15. October quamen op Malakka, nevens den Commandeur Pieter Baak met 't jacht Welſing, de ſchepen Franiker en Bergen op de Zoom met 100 Soldaten met een lading van *f* 44144-0-8. volgens ſchryven harer Edelheden waren van tyd tot tyd van hier daar gekomen deze ſchepen.

Den 25. July 1641. 't jacht kleen Zutphen.

17. Auguſty Breedam en de fluyt d'Eendragt met 't Mazulipatams en Palliacatiers Cargazoen.

7. September Franeker met de Heer Schouten *Commiſſaris*, en d'Atsjinſe Ambaſſadeurs.

9. dito 't jacht Limmen vol ryſt.

By welke komſt van den Commiſſaris haar Edelheden van alles een net bericht van Malakka's ſtaat bekomen hadden, al 't welke zy approbeerden, zonden deze 2 ſchepen voor uyt, en zouden 8 a 10 dagen later doen volgen Arnemuyden, Bredam, en 't jacht de Sterre, om haar Ed: deſſeynen op Ceylon te ſecundeeren, en om te dienen, tot verſterking der vloot onder den Commandeur Matthys Quaſt, den 18. July paſſato van hier na Goa gezeild; en dan zouden nog volgen 't jacht Akkerſloot, met eenige Lakenen, Nooten, Nagelen, en Foelie voor Perſien, en om Tin derwaards te voeren, die ſtaat maakten, dat in Peirah, Keidah, Salang en Bangeri genegotieerd, en per de fluyt Gragt hier aangeland zal zyn; belaſten Franiker ten eerſten te loſſen en na de Tin-quartieren te zenden, om de fluyt Gragt op te zoeken, 't Tin over te nemen, en na Ceilon te voeren, op dat het Akkerſloot daar beloope, en ten einde dit ons in Perſien en Suratte de noodige dienſt doe.

Van Gamron hadden bekomen 700 Baalen Zyde, en verwagteden dagelyks andre 200 Baalen; met 't jacht Sandvoort, en de Pauw, den 2. Juny van daar vertrokken. Wat den opper-Koopman Adriaan van Ooſtende tot dien inkoop van die party Zyde bewogen heeft, ſtaat men na dezen te vernemen.

Bericht wegens Perſien.

Met 300000 gl. a depoſito bleef de Compagnie daar belaſt; weshalven haar Edelheden recommandeerden, om 't voorſz: mineraal na Perſien te brengen, en daar tot geld te maken.

SEVENDE HOOFD-STUK.

DE Heer van Vliet 2. *Land-Voogd* 1642. *Werd buytengemeen Raad van Indiën* 1645, *Vervangen door de* Heer de Vlaming. De Heer Payart 1646. 4. *Land-Voogd. Moord op* Keidah 1651. 1662. de Heer van Riebeek 5. *opper beſtierder hier.* 1665. de Heer Bort *de* 6. *opper beſtierder, die* 1668. *Land-Voogd werd.* 1671. Abduldjaliel Sjah de 2., *vervangen door* Ibrahm Sjah, de 20. Maleytſe, en 8. Djohorſe *Koning.* De Heer Pits 1679. 7. *Land-Voogd* van Malakka. 1680. de Heer van Quaalberg *de* 8. *Land-Voogd* van Malakka. *Dood van* Ibrahim Sjah 1682. Mokhammed Sjah de 2. 21. Maleytſe, *en* 9. Djohoreeſe Koning, *zyn vervanger.* De Heer Schaghen 1684, 9. *Land-Voogd.* De Heer Komans *Gezaghebber.* De Heer Slicher 1686. 10. *Land-Voogd hier.* De Heer Komans *Gezaghebber.* De Heer Vosburg 1692. 11. *Land-Voogd.* De Heer van Hoorn 1697. 12. *Land-Voogd. Dood van* Mohhammed Sjah de 2. 1699. *Vervangen* 1699. *door* Abduldjaliel Sjah de 3., 22. Maleytſe, *en* 10. Djohoreeſe Koning. De Heer Phoonſen 1700, 13. *Land-Voogd.* De Heer Grootenhuys *komt* 1703. *hier. Wierd* 1704. *van den* 18. *Jan. tot den* 10. *Mey Gezagbebber.* De Heer Bolner 1704. 14. *Land-Voogd.* De Heer Roſelaar 1707. 15. *Land-Voogd* van Malakka. *Moejelykheden* 1709. *met den independent* Fiscaal van Kervel. De Heer Six 1709., 16. *Land-Voogd.* De Heer van Kervel *door de* Heer Six *in vryheid geſtelt. Werd* 1710. *na Batavia gezonden.* 1711. *weer hier gekomen zynde, zend hy hem te rug.* De Heer Six, *en* 3 *andre leden, met afgeſchreven ſoldy op ontboden.* 1711. De Heer Moerman 17. *Land-Voogd.* De Heer Six *en van* Sugtelen *herſteld door haar Edelheden.* De Heer van Kervel *hier weer gekomen, vertrok weer in dit zelve jaar. Dood van de* Heer Moerman 1717. De Heer van Sugtelen. 1717. 18. Malakſe *Land-Voogd. Lyſt der Koningen* van Malakka.

De Heer van Vliet 2. Land-Voogd 1642.

DE Heer van Twiſt wierd 1642, na 1 jaar en 10½ maanden regeerens, door de Heer Jeremias van Vliet als 2. Land-Voogd vervangen, die hier den 7. November met het ſchip de Luypaard of Palimbang en Djambi aangeland, en den 15. December door de Heer Commiſſaris Pieter Boreel is voorgeſteld, waar op dan de Heer van Twiſt ook den 21. dito daar aan met dien zelven bodem van hier vertrokken is.

Werd Buyten gemeen Raad van Indien 1645.

Den 27. April 1645. quam hier ſchryvens van haar Edelheden; waar by zy aan den Heer van Vliet 200 gl: ter maand, en den eer-naam van Buitengemeen Raad van Indiën, onder een nieuw verband van 3 jaaren (dat den 18. Auguſty 1644. ingegaan was) aanboden; dog zoo zyn Ed: ongenegen mogt zyn, om dit verband zig te onderwerpen, zoude hy maar overgave doen van alles aan de Heer Arnold de Vlaming van Outshoorn, die als Commiſſaris na Atsjien ſtond te gaan.

Werd vervangen door de Heer de Vlaming.

Den 15. Mey verſcheen de Heer de Vlaming ter dezer Rheede met de voornoemde brief, vertrok den 22. dito over Peirah na Atsjien als Commiſſaris, en quam den 15. October van daar weder hier.

De Heer van Vliet nam dit verband wel aan; dog bequam daar na, volgens ſchryven van den 2. September, van haar Edelheden verlof, om een togtje na Batavia te mogen doen, alzoo hy haar Edelheden over verſcheide zaaken van gewigt te ſpreken en zig te verantwoorden had.

Daar op is de Commiſſaris de Heer Arnold de Vlaming van Outshoorn als 3. Land-Voogd van Malakka den 6. November 1645. aangeſteld, met laſt om hier tot nader ordre harer Edelheden te blyven; gelyk daar op de Heer van Vliet den 11. dito met het jacht Egmond na Batavia, na 3 jaaren ontrent geregeerd te hebben, vertrokken is.

Ondertuſſchen had de Heer de Vlaming zig den Eer-naam van Land-Voogd al aangematigd, dat haar Edelheden by hun ſchryvens van den 6. December zeer qualyk namen, alzoo de Heer van Vliet nog Land-Voogd was, en tot nader ordre bleef, begerende dat hy (de Vlaming) voortaan alleen Voorzitter zal mogen genaamd werden.

De Heer Payart 1646. 4. Land-Voogd.

Hy wierd 't jaar 1646. door de Heer Johan Thyſſoon Payart, (die den 22. November hier verſcheen) als 4. Land-Voogd van Malakka vervangen, welke door de Heer Commiſſaris Johan van Teylingen, die den 21. November hier quam, den 24. dito zoo voorgeſteld; gelyk de Heer de Vlaming den 15. December daar aan met de Fluyt de Ryp over Andragiri na Batavia, na 1 jaar hier geregeerd te hebben, vertrokken is.

On-

Moorá op Keidah 1651.

Onder dezen Heer hebben die van Keidah en Peirah 1651. negen Nederlanders moorddadig omgebragt.

A. 1662. de Heer van Riebeek 5. opperbeſtierder hier.

Deze Heer heeft wel 16 jaaren aan een (dat iet zeldzaams is) hier 't opper gezag gehad, en is den eerſten November 1662. 18. door de Heer Johan van Riebeek (die den October hier met ſlot Honingen aangeland was) maar als Bevelhebber en voorzitter of als 5. opper beſtierder hier door de Heer Payart voorgeſteld, die ook daar op den 8. dito met dien zelven bodem na Batavia vertrokken is.

A. 1665. de Heer Bort 6. opperbeſtierder.

Aº. 1665. den 22. September quam hier de Heer Balthaſar Bort met 't jacht Meliskerke, die hier lange jaaren gelegen, en verſcheide bedieningen waargenomen had.

Hy wierd den 15. October door de Heer van Riebeek ook als Bevelhebber, Voorſitter, en als 6. opper-beſtierder hier voorgeſteld, die daar op nog dezen avond met dat zelve ſchip na Batavia, na ontrent 3 jaaren regeerens, vertrokken is.

Aº. 1668, den 6. Auguſty ſchreven haar Edelheden den Heer Bort aan, dat hy door de Heeren Zeventienen Land-Voogd gemaakt, en met dien nieuwen Eer-naam van hen begunſtigd was.

De laſten 1669. beliepen 201443-16-5, en de zuivre winſten 56926-12-1.

Aº. 1670. den 4. February ſchreven haar Edelheden weder, dat de Heeren Zeventienen zyn Ed: Buytengemeen Raad van Indiën, onder een verband van 5 jaaren, by 't aannemen van dit verband ingaande, gemaakt hadden.

A. 1671. Abduldjaliel Sjah de 2., vervangen daar.

Aº. 1671. quam de Koning van Djohor, Abduldjaliel Sjah de 2. te ſterven, en is toen door Sulthan Ibrahim Sjah vervangen.

Deze was de 20. Maleytſe, 8. Djohoreeſe, en 14. Mohhammedaanze Koning, en hy regeerde 11 jaaren van 1671. tot 1682.

Den 14. Mey 1678. wierd de Heer Bort aangeſchreven, dat de Heeren Zeventienen zyn Ed: gemeen Raad van Indien gemaakt hadden.

De Heer Pits 1679. 7. Land-Voogd.

Aº. 1679, den 30. April quam hier de Heer Jacob Joriſſoon Pits, Buiten gemeen Raad van Indien, die den 10. October als 7. Land-Voogd hier door de Heer Bort (die den 16. met 't jacht Nieuw Noordwyk van hier, na byna 4 jaaren Regeerens, vertrok) voorgeſteld.

A. 1680. de Heer van Quaalberg 8. Land-Voogd.

Aº. 1680. den 22. November verſcheen hier de Heer Cornelis van Quaalberg met het ſchip den Briel van Batavia, die den 23. December den Heer Pits, na dat hy hier ruym 1 jaar geregeerd had, als 8. Land-Voogd verving, waar op dien Heer van hier den 14. January 1681. met de ſchepen de Veluwe en Kroonenburg als Commiſſaris zoo van de Kuſt van Choromandel (om daar als Land Voogd den Heer gezag hebber Willem Karel Hartſing te vervangen) als ook van Bengale, vertrok.

Aº. 1682. den 2. November wierd de Heer van Quaalberg Buyten-gemeen Raad van Indiën (volgens ſchryvens der Heeren Zeventienen van den 30. November 1681.) gemaakt.

In dit zelve jaar is ook Ibrahim Sjah, Koning van Djohor, overleden, en door Sulthan Mohhammed Sjah de 2. 1682. vervangen.

Hy was de 21. Maleytſe, 9. Djohoreeſe, en 15. Mohhammedaanze Koning, die 17. jaaren, en dus tot 1699. over dit volk regeerde 1684. den 20. September verſcheen hier met het ſchip Silverſtein de Heer Nicolaas Schaghen, Buitengemeen Raad van Indien, die den 1. December door de Heer van Quaalberg als 9. Land-Voogd voorgeſteld wierd, die daar op den 6. dito met het ſchip Japan, na dat hier ontrent 4 jaaren geregeerd had, na Batavia vertrokken is.

De Heer Schagen 1684. 9. Land-Voogd.

Den 30. October 1685. ſchreven haar Edelheden den Heer Schaghen aan, dat zy zyn Ed:, by een beſluit van den 23. dito, tot Directeur van Bengale aangeſteld, en tot zynen vervanger den Heer François Tak, die nu als Gezant en Commiſſaris na den Keizer van Java vertrokken was, gekoren hadden; dog alzoo die Heer niet voor April daar aan zou konnen hier komen, zou zyn Ed: alles maar aan den 2. perzoon de Heer Dirk Komans overgeven, die daar op den 5. January 1686. door de Heer Schagen als gezaghebber voorgeſteld is; waar op dan de Heer Schaghen den 12. dito per het ſchip Stryen, na een groot jaar Regeerens, na Bengale vertrokken is.

De Heer Slicher 1686. 10. Land-Voogd.

Den 19. November verſcheen hier de Heer Thomas Slicher, buyten gemeen Raad van Indiën, met het ſchip Hoogergeeſt van Batavia, en wierd den 26. dito daar aan door de Heer Komans, als 10. Land-Voogd van Malakka, voorgeſteld.

Die brave Heer hier van 1686. tot 1691. gelegen, en deze Land-Voogdy tot een algemeyn genoegen beſtierd hebbende, is, na ontrent 5 jaaren regeerens, eerſt aan een droevige ziekte, en door de zelve den 18. October aan een jammerlyk einde, alzoo hy uyt een venſter ſprong, geraakt.

De Heer Komans gezaghebber.

Na zyn Ed: dood voerde de Heer Komans het gezag weder, tot dat de Heer Gelmer Vosburg op den 1. October 1692. dag van zyne verſchyning alhier, als XI. Land-Voogd van Malakka door de Heer Komans voorgeſteld wierd.

Den 25. April 1696. ſchreven haar Edelheden, dat zy den Heer Vosburg den 10. dito tot Commiſſaris van Choromandel, en tot zynen vervanger de Heer Gouverneur Govert van Hoorn gekoren hadde, die hier den 2. November met het ſchip Spierdyk aangeland, en den 1. January 1697. door den Tweeden perzoon, den Heer Abraham Douglas (alzoo de Heer Vosburg ziek was) als 12. Land-Voogd van Malakka voorgeſteld is.

De Heer van Hoorn 1697.12. Land-Voogd.

Ondertuſſchen hadden haar Edelheden den 19. October des voorleden jaars den Heer Vosburg al aangeſchreven, dat zy hem van zyne Commiſſie wegens Choromandel, om zyne aanhoudende ziekte, ontſlagen hadden; gelyk hy den 10. January 1697. hier nog, na 4 jaaren, en 3 maanden regeerens, is komen te overlyden, en in St. Pauli Kerk begraven.

A. 1699. Abduldjaliel Sjah de

A°. 1699. quam Mohhammed Sjah de II., Koning van Djohor te ſterven, en is doe door Sulthân Abduldjaliel Sjah de III., als 22. Maleytſe, 10 Djohoreeſe, en 16. Mohhammedaanze Koning, vervangen.

Hoe lang deze Vorſt geregeerd, en wie hem ook vervangen heeft, is my onbekend; maar 1708. leefde hy nog, hebbende doe 9 jaaren geregeerd, op welk jaar het Ryk der Maleytſe Koningen 547 jaar en 11 maanden onder 22 Koningen van 1160. af geſtaan had.

De Heer Phoonſen 1701. 13. Land-Voogd.

A°. 1700. verſcheen hier den 11. November de Heer Bernhard Phoonſen met 't ſchip de Ellemeet van Batavia, die den 24. dito door de Heer van Hoorn, als 13. Land-Voogd van Malakka voorgeſteld wierd, waar op de Heer oud-Land-Voogd nog dien dag aan boord van het ſchip de Carthago gevaren, en daags 'er aan, na ontrent 4 jaaren hier geregeerd te hebben, na Batavia vertrokken is.

A°. 1703. den 17. Juny kreeg de Heer Phoonſen bericht van haar Edelheden, dat de Heeren Zeventienen zyn Ed: (volgens de brieven van den 18. September 1702.) buyten-gemeen Raad van Indien gemaakt, en dat haar Edelheden daar op zyn Ed: ook als Commiſſaris van de Kuſt van Choromandel aangeſtelt hadden, 't welk juyſt niet ten beſte uytgevallen is, alzoo hy in 't begin van 't jaar 1705. met dat ſchoon ſchip de Vogel Phenix door de Franſchen genomen wierd.

Hy wierd daar over door den Fiscaal in rechten betrokken; en daar wierd veel geeyſcht; dog zyn Ed: is vrygeſproken.

Den 18. December 1703. verſchenen hier, onder de vlag van den opper-Koopman de Heer Johan Grooten-huys de Oorlogs-ſchepen en Japans-vaarders (welker hoofdzomme jaarlyks hier op verſcheide bodems, ider voor zyn Comptoir verdeeld, en dan zoo afgezonden werd) op de Rheede.

A. 1704, gezag-hebber.

Den 18. January 1704. wierd die zelve Heer door den Heer Phoonſen als gezag-hebber by voorraad aangeſteld, waar op den Heer Phoonſen nog die zelven avond van 't ſchip d'Ellemeet gevaren, en daags 'er aan met de geheele vloot, die hier lag, na 3 jaren en ontrent 2 maanden Regeerens, na de Kuſt t'zeyl gegaan is.

De Heer. Bolner 1704.14. Land-Voogd.

Den 10. Mey daar aan verſcheen hier de Heer Karel Bolner met het ſchip Schoondyk van Punto Gale, die den 22. dito door de Heer gezag-hebber Grootenhuys, als 14. Land Voogd van Malakka, voorgeſteld is.

De Heer Rooſelaar 1707.15. Land-Voogd.

A°. 1707. den 10. January quam hier de Heer Pieter Rooſelaar met het ſchip Serjantsland op de Rheede.

Hy wierd den 7. Maart daar aan door de Heer Bolner als 15. Land-Voogd van Malakka voorgeſteld, waar op de Heer oud Land-Voogd nog die zelve namiddag met die zelve bodem over Palimbang vertrokken is.

Den 6. September des zelven jaars gaven haar Edelh: zyn Ed: kennis, dat de Heeren Zeventienen hem buyten gemeen Raad van Indien (gelyk dat uyt haar Ed: ſchryvens van den 30. October 1706. bleek) gemaakt hadden.

Moejelykheden met den Fiscaal van Kervel.

Niet lang daar na verſcheen hier de Independent Fiscaal, Mr. Abraham van Kervel 1708, dewelke met dezen Heer Land-Voogd geſchil gekregen hebbende, en (zoo meyne) door hem ook vaſt gezet zynde, door zyn ſchryvens na Batavia wiſt uyt te werken, dat haar Edelheden 1709. den Heer Willem Six herwaards zonden, om den Heer Rooſelaar te vervangen, en de ganſche Regeering hier (uytgenomen Capitein Palm) op te ontbieden.

De Heer Six 1709 16. Land-Voogd.

Zyn Ed: verſcheen hier den 7. November, en wierd den 26. December van de Heer Rooſelaar als 16. Land-Voogd van Malakka voorgeſteld, terwyl de Heer Rooſelaar, na 2 jaaren, 9 maanden, en eenige dagen, geregeerd te hebben, nog die zelve dag met 't ſchip Nichtevegt na Batavia vertrok.

De Heer van Kervel.

Na dat nu de Heer Six dezen Heer van Kervel weer zyne vryheid gegeven had, in hope dat het nu beteren zou, ging het egter zoodanig buiten zyne giſſing, dat hy genoodzaakt was hem 1710. na Batavia te zenden.

Hy wierd 1711. door haar Edelheden weder herwaards gezonden; dog zy wilden hem (zoo my bericht is) niet te land laten komen, zoo dat hy genoodzaakt was weer

na

na Batavia te keeren, 't welk haar Edelheden zoo qualyk namen, dat zy den Land-Voogd, den Tweeden perzoon, den Heer van Suchtelen, Capitein Trekmeyer, en Ryklof Juſtus Coſterus met afgeſchreven ſoldye opontboden, om dit hun gedoente, waar over zy door den Advocaat Fiscaal in rechten betrokken wierden, te verantwoorden; gelyk daar over de Heeren Six en van Suchtelen 1712. door den Raad des gerigtes van hare ampten afgezet, en de eerſte in een boete van 400, en de laatſte in een boete van 300 Ryxdaalders gedoemd, maar de 2 andre vrygeſproken zyn.

A. 1711. de Heer Moerman 17. Land-Voogd.

Ao. 1711. verſcheen hier de Heer Willem Moerman met het ſchip Venhuizen op de Rheede die den 21. Mey (nog op dien zelven dag van zyn komſt by uytdrukkelyke ordre harer Edelheden) door de Heer Six als 17. Land-Voogd voorgeſteld wierd, waar op de Heer Six den 16. July daar aan met die zelve bodem, na dat hier ontrent 1½ jaar geregeerd had, na Batavia vertrokken is.

De Heer Six en van Suchtelen herſteld.

Het is waar, dat de Heeren Six en van Suchtelen daar na met een boete, en met het dragen van de koſten geſtraft, maar 't is ook waar dat zy beide nog dat zelve jaar door haar Edelheden weder verkiezelyk verklaard en in dienſt aangenomen wierden, 't geen zeer veelen met my byzonder vreemd voorgekomen is, hoe men menſchen, die nog zoo onlangs met haarer Edelheden ordre zoo zichtbaar geſpot hadden, zoo ſchielyk weder helpen kon, waar van toen ider eenen uytleg na zyne gedagten en bevatting maakte.

De Heer van Kervel vertrok weer.

De Heer Moerman, die hier met etteliyke andre Raaden gekomen was, kon al mede met den Heer van Kervel, dien hy medebragt; niet over weg komen. De laatſte bleef hier nog tot het het einde van 1711, maar is daar na na Batavia vertrokken, en kreeg 1712. door de Heeren Zeventienen verloft, om nog dat zelve jaar in zyn ſatzoen, dog buiten eenig gezag op zyn ſchip, of in de vloot, na 't Vaderland te keeren.

Dood van de Heer Moerman 1717.

Na dien tyd heeft de Heer Moerman hier nog tot den 11. Mey 1717. of byna 6 jaaren, geregeerd, en is toen komen te overlyden.

De Heer van Suchtelen 1718. 18. Malakſe Land-Voogd.

Hy wierd in dat zelve jaar door de Heer Herman van Sugtelen als 18. Land-Voogd van Malakka vervangen, die dat nu of 1725, volgens de laatſte tyding van daar, nog is.

Dit nu is wel het voornaamſte dat wy van de Malakſe wereldlyke zaaken weten te zeggen, waar van wy nu tot de kerkelyke zaaken aldaar (voor zoo verre die ons bekend zyn) zullen overgaan; na dat wy voor af een nette Lyſt van de Koningen van Djohor hier bygevoegd zullen hebben.

Dog alvorens moet ik met een letterken hier byvoegen, dat, zoo den Lezer in alles wat oit of oit van Malakka, of van deze Koningen geſchreven is, niets zal vinden 't geen na 't onze gelykt, of daar by eenigzins te weerdeeren is, om dat wy gelegenheid gehad hebben, om alles uyt de eygene ſchriften, en aanteekeningen der Malakſe Koningen, die geene der vorige ſchryvers gezien, of niet in ſtaat waren om die te lezen, te trekken, en daar by iets te berde gebragt hebben, 't geen wy hopen, dat de agting der geleerde en opmerkende mannen verdienen zal, alzoo het ons zeer veel moeite gekoſt heeft, om dit alles als uyt de aſſche der Ouden met veel navorſching, en omzigtigheid, op te delven, dit ons egter noit verveeld heeft, om dat wy vaſt ſtelden dat dit ons berigt den nakomelingen niet onaangenaam zou voorkomen, en hen kennis geven van veele zaaken die zy noit te voren gehoord, of gelezen had; waar toe ook de fraeje Lyſt der Malakſe Koningen mede 't hare toebrengen zal.

LYST

Der

KONINGEN van MALAKKA,

Nog Heydenen zynde.

In SINGA POERA.

Lyst der Koningen van Malakka.

1.	Siri Toeri Bowana Regeerende	48 Jaaren, van Anno	1160. tot Anno	1208.
2.	Padoeka Pikaram Wira	15	1208.	1223.
3.	Siri Rama Wikaram	13	1223.	1236.
4.	Siri Mahoeradja	12½	1236.	1249.
5.	Siri Iskender Sjah	3	1249.	1252.
		91½		
	In MALAKKA Anno 1252 gebouwd.			
	De zelve Koning nog	22 } 24	1252.	1274.
6.	Sulthân Magât	2 }	1274.	1276.
		115½		
	Mohhammedaanen.			
7.	Sulthân Mahhommed Sjah de I.	57	1276.	1333.
8.	Sulthân Aboe Sjahid	1 5/m	1333.	1334.
9.	Sulthân Modafar Sjah	40	1334.	1374.
10.	Sulthân Mantsoer Sjah	73	1374.	1447.
11.	Sulthân Alawaddien Sjah de I.	30	1347.	1477.
12.	Sulthân Mahhmoed Sjah de I.	34	1477.	1511.
	In Malakka.	235, 5 maand.		
	Dat de Portugeezen veroveren	350, 11 maand.		
	In Djohor.			
	De zelve Koning nog	2	1511.	1513.
	Dog de Maleyers ſtellen, dat hy in Malakka 29 en in Djohor 7 Jaaren geregeerd heeft, dat met 't Jaar der Wereld niet overeenkomt: want dan zouden de Portugeezen 't zelve A°. 1506. al ingenomen moeten hebben, dat valſch is.			
13.	Sulthân Ahhmed Sjah	27	1513.	1540.
14.	Sulthân Alawaddîen Sjah de II.	19	1540.	1559.
15.	Sulthân Abduldjaliel Sjah de I.	32	1559.	1591.
16.	Sulthân Alawaddîen Sjah de III.	19	1591.	1610.
17.	Sulthân Abdullah Sjah	11	1610.	1621.
18.	Sulthân Mahhmoed Sjah de II.	3	1621.	1624.
19.	Sulthân Abduldjaliel Sjah de II.	47	1624.	1671.
	Onder welke de Hollanders A°. 1641. Malakka van de Portugeezen veroveren, na dat zy 't 160 Jaren ruim bezeten hadden.	160 / 510 11 maand.		
20.	Sulthân Ibrahim Sjah	11	1671.	1682.
21.	Sulthân Mohhammed Sjah de II.	17	1682.	1699.
22.	Sulthân Abduldjaliel Sjah de III.	9	1699.	1708.
		37		
	Zoo dat dit Ryk Anno 1708. geſtaan had onder 22 Koningen, te zamen 547 Jaaren, 11 maanden.	547, 11 maand.		

Weshalven het Ryk der Maleytſe Koningen begon	Anno 1160.
Malakka gebouwd is.	1252.
Van de Portugeezen eerſt bevaren.	1509.
Door hen veroverd onder Alfonſus Albukerk.	1511.
Door Matelief te vergeefs belegerd.	1606.
En door Caartekoe voor ons veroverd.	1641.

AGTSTE

ACHTSTE HOOFD-STUK.

DE zaaken van den Godsdienſt. Terwyl zy Heydenen waren. Zy werden 1276. Mohhammedaans. *De Chriſtelyke Godsdienſt in* Malakka. *Albukerk bouwd een Kerk hier* 1511. 1545. *Geval van eenen* Paiva. *Wierd door* Ataydo *belet na* Tsjina *te gaan, dat hy egter doet. En is* 1552. *daar overleden. Wonderdaden door zyn overblyfzelen, en gebeente gedaan.* 1641. *doet* D. Schotanus *een dankpredicatie over* Malakkas *verovering. Naamen der Predikanten, die van 't begin af hier gekomen zyn. Geſchillen van* D. Leydekker *met den Heer Land-Voogd van* Quaalberg; *die verſcheide ongeregeldheden begaat, waar over* D. Leydekker *na Batavia klaagd. Dog kreeg 'er geen recht op. Hoe zich een Predikant, als eenige overheid in Indien openbaar misdoet, te dragen heeft. Seldſaam geval van zeker Heer op Batavia. Vervolg van de naamen der Predikanten. Geval van* D. Bartoe *met de* Heer Phoonſen. *De Taalkundige Predikant van* der Vorm *na* Malakka *gezonden, daar zyn* Maleyts *onnut, en daar men in* Amboina *zeer om verlegen was. Verdre aanmerking hier over. Verdre ſtaat van deze Kerk. En waar in de dienſt van de Predicant hier beſtaat. Lyſt der* Malakſe *Predicanten.* Zaaken van Djohor.

SAAKEN van den GODS-DIENST.

Saaken van den Godsdienſt.

UYt het gene wy bevorens reeds van de Maleytſe Koningen gezegt hebben, is ons gebleken, dat de Maleyers in hare eerſte tyden nog wel 115½ jaare 12 onder hunne 6 eerſte Koningen Heidenen geweeſt zyn.

Terwyl ſy Heydenen waren.

Van dezen hunnen Godsdienſt konnen wy niets anders zeggen, dan wy bevorens van de Heidenen onder Amboina, Java, en meer andre geweſten, gezegt hebben, aangezien zy toen al mede ſteen en hout, mitsgaders de groote hemel-lichten, als hunne Goden, geëerd, en zig zelven als blinde mollen aan een zeer diep bygeloof ontrent de minſte nietigheden, en beuzelingen, die hen maar ontmoetten, overgegeven hebben, van welke zy tot nog toe, ſchoon van een andren Godsdienſt zynde, vol zyn.

Van de Mohhammedaanſche Godsdienſt der Maleyers.

Sy werden A. 1276. Mohammedaans.

Ao. 1256. ontrent wat over het midden des jaars, wierden zy onder hunnen Koning, Mohhammed Sjah de I., een groot Iveraar in, en voortzetter van dezen Godsdienſt, Mohhammedaans, 24 jaar, na dat Malakka gebouwd was.

Wie de zelve op Malakka eerſt gebragt heeft, of waar van daan zy daar gekomen is, blykt my nergens.

Zy zyn by dien Godsdienſt vervolgens in Malakka, en ook tot nog toe in Djohor, gebleven.

En vorder weten wy daar af niets te zeggen.

De Chriſtelyke Godsdienſt in Malakka.

De CHRISTELYKE GODSDIENST, in MALAKKA, en onder de Maleyers geplant, en voortgezet.

Albukerk bouwd een Kerk hier 1511.

Na dat de Portugeezen onder den beroemden onder-Koning, Alfonſus Albukerk, Malakka 1511. veroverd hadden, deed deze groote Held, ten bewyze, dat hem de Godsdienſt mede ter herten ging, al ten eerſten van de ſteenen, die hy van de Graven der oude Maleytſe Koningen dede nemen, een kerk bouwen, die hy de boodſchap des Engels toewyde.

Egter komt my nog lang na dien tyd niet veel van belang, wegens de zaaken van den Godsdienſt, of van 't werk der bekeering, voor.

Het eerſte, dat ik daar af by den Jeſuiet Jarricus leze, is ontrent 1545. voorge-

vallen, ontrent welken tyd hy zegt, dat eenen Antoni Paiva, een koopman van Malakka, van daar na Macaſſar vertrokken zynde, aldaar groote dienſten ontrent 't werk der bekeering by de Koningen van Soping en Sion (hy wil Sjauw zeggen) gedaan heeft. Een zaak, van welke wy breeder onder de ſtoffe van Macaſſar ſpreken.

Hier uyt blykt wel, dat men hier te Malakka lieden had, die den Godsdienſt behertigden; maar een geheele andre gedaante kreeg dit werk hier, zedert Franciscus Xaverius, die groote Apoſtel van Indien, in September 1545. hier van St. Thomé, of Maliapoer, quam, alwaar hy de Zeden der Portugeezen, die tot nog toe, volgens hunne aloude gewoonte, al vry wild geloopen hadden, zeer verbeterde, behalven dat hy (volgens 't verhaal van dezen ſchryver) hier ook veel wonderdaden op de wyze der Roomsgezinden dede.

Hy bekeerde hier ook eenige lieden, en voorzey hen toen ook de rampen, die hen daar na van de Javaanen overkomen zyn.

Hy vertrok in January 1546, na dat hy ontrent 4 maanden gebleven was, hier van daan, en ging toen na Amboina, daar hy den 16. February aanquam. Na dat hy daar 20 dagen gebleven had, trok hy uyt Amboina weer na Malakka, en zoo verder na Coetsjien.

Van de Prieſters, die ondertuſſchen nu en dan in Indiën uyt Portugal quamen, blykt my niet, dat 'er een op Malakka geplaatſt is.

Naderhand, wanneer Xavier 1549. met Coſmus Turranus, en Joannes Fernandus, na Japan gaan zou, is hy op Malakka den 31. Mey aangeweeſt, en 'er tot den 24. Juny gebleven, en toen na Tsjina, en verder na Japan vertrokken.

Daar na is hy 1551, of in 't begin van 1552, op Malakka weer aangeweeſt.

Werd door Ataydo belet na Tsjina te gaan, dat hy echter doet.

A°. 1552. in April ging hy met eenen Jaques Pereira, zynen grooten vriend, benevens Balthaſar Gagus, en Eduard de Sylva, en Pedro d'Alcaceva nog geen Prieſters zynde, met nog een jonge Tsjinees van Goa na Malakka.

In dezen tyd lag hier Don Alvaro Ataydo als Land-Voogd, die de reys van Xavier en Pereira na Tsjina belette, en die naderhand, op klagte van Xavier aan den onder-Koning, na Goa ontboden, en door den zelve van alle zyne goederen, die hy verbeurd verklaarde, beroofd is.

En is 1552. daar overleden.

Xavier vertrok nog dit zelve jaar van hier na Tsjina, alwaar hy (gelyk wy onder Tsjina netter verhalen) geſtorven is.

Zyn overblyfſels wierden den 22. Maart 1553. hier gebragt, waar door niet alleen imand, zoo ras hy maar zyn dor gebeente aanraakte, van ſware pyn verloſt wierd, maar de ſtad wierd daar door ook van de peſt gered; dog men vervoerde die naderhand na Goa.

Wonderdaaden door ſyne overblyfſels en gebeente gedaan.

In de later tyd is hier 1598. een Collegie, en Emanuel Carvalho beſtierder van 't zelve geweeſt.

In alle de Portugeeſe ſchryvers komt my niets meer voor, 't geen in opzicht van de zaaken van den Godsdienſt betrekking tot Malakka heeft, weshalven wy tot onze tyden zullen overgaan.

Zoo ras Malakka door de onzen 1641. den 14. January veroverd was, heeft de Heer Joannes Schotanus den 3. February in de St. Pauli Kerk een Dank-predicatie, om God wegens deze gelukkige verovering der onzen te loven, gedaan.

A. 1641. dankpredicatie over Malakka's verovering.

Voor af dient men te weeten, dat alhier van den beginne af altyd maar eene vaſte Kerk, en aldus gemeenelyk maar een Predikant of twee geweeſt, zonder dat den Godsdienſt hier verder uytgebreid, of eenige buiten-Kerk, die onder deze ſtaat, aangewonnen is.

De eerſte Predikant, na de verovering, is D. Joannes Loosveld geweeſt, die hier 1641. gekomen, en tot 1646. gebleven is.

Naamen der Predikanten van 't begin af hier gekomen.

Ondertuſſchen is 1642. D. Antonius Hilarius ook hier gelegt, die hier tot 1644. gebleven, en toen na Batavia vertrokken is.

D. Guilielmus Pantherus quam hier 1646; dog wierd 1648. wegens gerezene geſchillen gelicht.

Hy wierd 1648. door Balthaſar Obie de Meter vervangen, die 1655. hier van daan, en verder na 't Vaderland, vertrok.

D. Gualtherus Bakker verſcheen hier 1650, zonder dat my verder blykt, waar zyn Eerw: vervaren is, weshalven vertrouw, dat hy hier zal overleden zyn.

A°. 1655. verſcheen hier D. Joannes Breyl (zynde door de Regeering herwaards beroepen) die hier tot 1658. bleef.

Zyn Eerw: kreeg eenige geſchillen met D. Bonnus; dog zy wierden door goede vrienden bygelegt.

A°. 1656. quam hier D. Leonardus Bonnus, die hier tot 1658. bleef.

A°. 1658. quam hier D. Theodorus Zas; die hier tot 1673. gebleven is.

A°. 1669. is hier D. Gerardus Sem verſchenen, en 1670. overleden.

D. Jacobus Maxwel quam hier 1670, en bleef 'er tot 1672.

D. Hubertus Leydekker verſcheen hier 1672, en is hier tot 1682. gebleven.

Geſchillen van D. Leydekker.

Zyn

dekker met den Heer Land-Voogd van Quaalberg.

Zyn Eerw: lag geweldig met de Heer Land-Voogd van Quaalberg overhoop; dog die Heer ſcheen grootelyks in 't ongelyk te zyn, alzoo D. Leydekker eenen Roomzen Prieſter, Antonio Rodrigo de Brit, die, by toelating van de Heer van Quaalberg, openbaren dienſt deed, tot groote ergernis der vromen, hier van daan wilde hebben, gelyk die Land-Voogd volgens laſt van haar Edelheden ook verplicht wierd te doen.

Waar over D. Leydekker op Batavia klaagd.

Daar beneven matigde deze Heer Land-Voogd zich hier al mede de Nominatie, en verkiezing van Ouderlingen en Diakenen, als mede de Cenſura Morum, en het ſtellen van een Tweede Commiſſaris Polityk, aan, gelyk hy met 'er daad Capitein Temmer laſt gaf, om in vergadering zoo, te zitten, hoewel hy daar noit verſcheenen is.

Deze Temmer wierd naderhand tot Ouderling genomineerd; dog afgekeurd by de Regeering, en de Heer van Quaalberg nomineerde 2 andre in de plaats.

Ook vierde den voornoemden Pater de Brit het Feeſt van 't Roſarium der Maget Maria, of de Novenas van den 1. tot den 8. October, beginnende aldus Viva, Viva el Rey de Portugal, &c:, openbaar by toelating van gemelden Heer Land-Voogd, en voor al door gunſt van des Land-Voogds Gemalin, die dezen Pater zeer wel zetten mogt, hoewel anders deze Mevrouw tegen ider een van een ongemeenen beleefden en vriendelyken aard was.

Al deze geſchillen ondertuſſchen by den anderen rezen tuſſchen den Heer Land-Voogd en D. Leydekker zoo hoog, dat de Land-Voogd, op zekeren tyd met zyn lyfwagt uytgaande, en met D. Leydekker, die zyn Ed: ontmoette, op de weg woorden krygende, aan een van zyn Oppaſſers (zoo my bericht is) laſt gaf, om zyn Eerw: onder de voet te ſchieten, gelyk ook die oppaſſer op zyn Eerw: aanlag; dog de ſchoot wierc, door 't opſlaan van zyn roer met een rotting, van een ander belet.

By zyn komſt op Batavia.

D. Leydekker wierd daar op 1682. na Batavia opontboden, alzoo den Land-Voogd klaagde, dat zyn Eerw: hem in een Dank-predikatie (dat geen Indiſe overheden van een predikant dulden willen) beſtraft had. Hy klaagde wel zeer ſterk aan zyn Edelheid, den Heer Speelman, by zyn vertoog, den 18. Auguſty 1683. in Rade van Indiën ingeleverd; dog ik heb niet konnen merken, dat 'er iets tot nadeel van dien Heer Land-Voogd, die hier nog tot 1684. bleef, beſloten is, zynde dit egter een harde zaak voor een braaf, en eerlyk predikant, dat hy, tegen de ordres van onze overheden alomme in Indiën, moet zien, dat een Rooms Prieſter openbaar, by toelating van die dat volgens zynen eed weeren en beletten moeſt, zynen dienſt doet, en dat hy nog gedreigd werd voor de kop geſchoten te werden, en, als men over twee zulke openbare ongeregeldheden van een Land-Voogd klaagd, geen recht ter wereld krygen kan.

Dog kreeg 'er geen recht op.

Wanneer ik dit echter wat nader inzie, zoo was 't geen wonder, dat zyn Eerw: geen recht 'er op kreeg: want de Land-Voogd beſchuldigde hem, dat hy hem openbaar in een dank-predikatie beſtraft had.

Dit was een grove misdaad, waar aan zig geen voorzigtig predikant, wil hy niet aanſtonds in moeite met zyn Land-Voogd raken, en met affchryving van ſoldy verzonden zyn, ſchuldig maken moet; want al hield een Land-Voogd openbaar de hoeren in zyn huys, al liet een Land-Voogd een Prieſter openbaar dienſt doen, daar over mogt een predikant (zeggen zommige onkundige) zyn Land-Voogd niet openbaar beſtraffen; maar moeſt dit hem in 't byzonder zeggen; dog hoewel ik van oordeel ben, dat dit laatſte middel wel beſt, en gevoegelykſt was, heb ik daar tegen dit alleen, dat zulke overheden, en groote Heeren, die beſtraffing nog veel minder in hun huys, dan in de Kerk, dulden, en daar over een Predikant (gelyk ik daar voorbeelden van weet) wel zeer qualyk bejegenen zouden, dat dan al mede veel ſwarigheden na zig ſleept, alzoo ider meeſter in zyn huys zyn wil.

Zoo dat, wil een Predikant in ruſt met een quaad Land-Voogd leven, hy moet hem niet openbaar (want dat mag niet wezen, en daar in werd hy van hooger hand gehand-haafd) en in zyn huys nog veel minder, dat is dan noit, aanſpreken, dat egter aan zyn gemoed, en aan zyne gemeente, die hier door met reden geërgerd werd, niet voldoet, en dit als een laf hertigheid in zulk een Predikant aanmerkt. Indien nu een Predikant, om zig van zyn plicht te quyten, een Land-Voogd, zelf op de aller Zedigſte wyze openbaar beſtraft, en een Land-Voogd (door zyn Raad geſterkt, die hem noit, dan met haar ſchade, tegenſpreken durft) over hem klaagd, alleen maar zeggende, dat hy en zyn Raad van zulken Predikant ganſch niet gediend zyn, alzoo zy van een ander zoort van menſchen, die hen kuſſens onder de ellebogen leggen, gelyk men wel beſeffen kan, beter gediend zyn, zoo moet die Predicant (op zyn beſt genomen) daar van daan, en men kryt hem niet veel beter uit, dan of hy een verſtoorder van de gemeene ruſt was.

Het zekerſte is dierhalven over alle zonden zoo algemeyn te ſpreken, dat zich niemand die in 't byzonder kan toepaſſen, dat een braaf en wakker Predikant egter geen genoegen geven kan.

Deze kleene buiten-ſprong hebbe ik willen maken, om te toonen, hoe het door de bank in Indiën met deze zaaken gaat, hoewel ik anders noit daar voor geweeſt ben, om zeer licht, en anders, dan in de hoogſte noodzakelykheid, Overheden openbaar, en dan nog niet dan met de grootſte omzigtigheid, te vermaanen, en te beſtraffen; hoewel dat beſt in 't byzonder in huys geſchied.

Seldzaam geval van zeker Heer op Batavia.

Het heugd my zeer wel, dat ik van zeker Schepen op Batavia heb hooren zeggen, dat hy, een Heer van de eerſte rang met eenige van zyne hoeren ziende uytryden, verſcheide van zyne buuren zeer hier over geërgerd waren, zonder dat egter eenig Predikant daar een woord af in 't algemeyn, of in 't byzonder zou hebben durven reppen, alzoo 'er meer diergelyke Heeren waren, die zich dat ook zouden hebben konnen aantrekken, en waar in zy malkanderen dan wel trouw, tot nadeel van zoo een Predikant, geholpen zouden hebben. Deze Heer; ziende, en hoorende, dat zyne buuren dit zeer qualyk namen, zeide daar, eer hy voort reed, openbaar niet anders op, als, die my met myn hoeren niet wil zien na buiten ryden, die mag zyn oogen toenypen. Een taal, die immers ſchandelyk in de mond van zulk een Heer is, die een geheel ander voorbeeld aan 't volk, dat hy beſtierd, behoord te geven, en die zulke bedryven in andre behoorde te weeren, en te ſtraffen, waar door hy by de wereld eere inleggen, aan zyn eigen gewiſſe genoegen, en alle brave Predikanten reden geven zou van hem te pryzen, daar zy zich over zulk een Heer niet weinig bedroefd hebben; dog wy keeren nu weder tot de Predikanten, die naderhand hier gekomen zyn.

Vervolg van de naamen der Predikanten.

Ao. 1674. quam hier, by beroeping van haar Edelheden, D. Rudolphus van Varik, en hy bleef 'er tot 1677.

Ao. 1675. quam hier D. Lucas Boſchab Os, dog bleef 'er maar ontrent een maand, en vertrok na Ceylon.

Ao. 1677. verſcheen hier D. Bernhardus Koop a Groen, die hier tot 1681. gebleven, en toen na Batavia vertrokken is.

Ao. 1681. quam hier D. Bartholomeus Grouwels, die mede door haar Edelheden herwaards beroepen was; en de welke 1682. hier overleden is.

Ao. 1682. quam hier D. Cyprianus Sibenius, die hier van daan in de Portugeeze gemeynte na Batavia beroepen, en in 't laatſt van 1689, of 't begin van 1690. hier van daan vertrokken is.

Ao. 1689. is D. Philippus Goting hier verſcheenen, en alhier tot 1700. gebleven.

Ao. 1695. wierd D. Thornton door haar Edelheden den 1. November gelaſt, herwaards te gaan; dog is niet vertrokken.

Ao. 1700. wierd D. Joannes Bartoe herwaards gezonden, in wiens tyd, ik meyne, dat haar Edelheden op Batavia (alzoo zyn Eerw: met zynen Land-Voogd, de Heer Phoorſen daar geſchil over had) goedgevonden hebben te belaſten, dat de Commiſſaris Polityk voortaan niet alleen van den hervormden Godsdienſt, maar dat hy ook een lid-maat daar af zyn moeſt, en anders 'er niet zitten mogt. Een heerlyke ordre, waar van ik my op zyn tyd in Amboina ook bediend heb.

Geval van D. Bartoe met de Heer Phoonſen.

Zyn Eerw: bleef hier niet lang daar na, en vertrok 1704. of in 't begin van 1705. na Batavia, alzoo het daar niet langer gehot zou hebben, om dat de Land-Voogden nergens in willen tegengeſproken zyn, en als dit van een Predikant, in zo billyken zaak, als dit was, geſchied, dan zoekt die Land-Voogd, of den Predikant te bederven, of (gelyk deze aan D. Bartoe dede) als hy hem nergens in agterhaalen kan, hem by alle, die van hem afhangen, zoo hatelyk te maken, dat zy 't in hunne gedagten niet nemen durven, om maar eens by hem te komen, zoo dat hy dan daar, als een uytvaagſel van allen, genoodzaakt is alleen en op zig zelven zeer verdrietig te leven, behalven ('t geen wel het allerverdrietigſt voor hem is) dat zulks ook zyn dienſt dan zeer veragtelyk maakt, en alles, dat hy zegt, of maar beſpot, of ten quaden geduid werd. En gelyk zoo een Land-Voogd dan wel menigmaal nalaat by zulk een Predikant ter Kerk te gaan, alzoo raad hy dat dikwils ook wel andren af, om den Predikant te meer ſpyt aan te doen.

Ao. 1704. of in 't begin van 1705. quam D. Joannes Stampioen hier, en bleef hier tot 1709. zyn Eerw: had ook hier moeite met den Heer Rooſelaar; dog dit quam van een oud zeer, alzoo die Land-Voogd zyn Eerw: in Ternate (daar hy ook onder hem gelegen had) al niet wel zetten kon, en in zulken geval zal geen Predikant het zulk een Land-Voogd van pas maken, die altyd zoo lang woelen zal, tot hy dien Predicant 'er van daan gedreven heeft.

Ao. 1709. Den 8. January quam hier D. Jacobus van der Vorm, na dat hy 8 weken op Zee geſworven had, ook wierd hem maar op een ſtel en ſprong belaſt, om hier binnen weinig dagen in

No-

November 1708. na toe te gaan, daar hy maar voor een ſpring-tocht, om op Batavia iet noodigs te bezorgen, uyt Amboina was opgegaan, en zyn ganſch huyshouden daar nog gelaten had, geen andre gedagten hebbende, dan om ten eerſten daar weer te keeren, gelyk hy daar, wegens zyne kennis in de Maleytſe taal, ook hoognoodig was, alzoo zyn Eerw: zeer verſtaanbaar daar in predikte.

Ondertuſſchen zonden haar Edelheden zyn Eerw:, zonder zich aan zyn ongemak, om zynen huisraad door andren (alzoo hy weduwenaar was) derwaards te doen brengen, of ook zich aan 't nadeel, dat de Ambonſe Kerk by 't verlies van zoo een taalkundig man leed, eenigzins te kreunen, maar zoo los na Malakka, daar hem zyne Maleytſe taal niet het allerminſte te pas quam, gelyk zyn Eerw: my den 8. July 1711. op deze wyze ſchreef: *'t is waar, Eerw: Heer en Broeder, dat het geringe Talent, dat ik nu verkregen had van Malaiſe Taalkunde, door myne verzending herwaards genoegzaam onnut gemaakt is, en my niet verder te pas komt, als ter plaatſe van de Criminele Executie, of in 't helpen tranſlateeren van brieven der naburige Malaiſe Vorſten, waar voor ik hier in 't jaar vry ſchraler Emolumenten, dan in Ambon, tot nog toe geniet*, &c:

Verdre aanmerking hier over.

Zoo nu leefd men met de Predikanten in Indiën, dat haar Edelheden zonder te zien, of zy met hun taalkunde daar, waar na toe zy hen zenden, dienſt konnen doen, of niet, en of ook by hun vertrek van deze of gene plaats de gemeente in opzigt van hun taalkunde daar veel aan miſt en verlieſt, de zelve maar, na haar welgevallen, verplaatzen, waar by dan alle de moeite van zulk een Predikant, by 't aanleeren van zulk een moejelyke taal aangewend, te vergeefs, al zynen toeleg, om daar by vrugt te doen, verideld, en hy ook niet in ſtaat is, om zig verder daar in te bencerſtigen, alzoo hy in een nieuwe gemeinte, en voor al ook hier tot Malakka, daar de dienſt ſwaarder, dan elders is, gelyk wy naderhand toonen zullen, zyn werk vind.

Ik ben daarom altyd van oordeel geweeſt, dat het met de zaaken van den Godsdienſt in Indiën veel beter gaan zou, indien men 't verzenden van Predikanten zoodanig, als 't in de eerſte tyden geweeſt is, aan de Kerkenraad van Batavia liet, om dat die beter zou weten te oordeelen, waar de Predikanten het noodigſte zyn, en om dat men dan noit zien zou, dat taalkundige Predikanten van plaatſen, daar zy veel dienſt konnen doen, weggenomen, en na plaatzen, daar hun Taalkunde onnut wierd, gezonden zouden werden.

Ondertuſſchen verdiend hier zyne opmerking, en een groote verwondering, dat men tot Malakka niet in de Maleytſe, maar nu en dan nog wel eens in 't Portugees predikt, daar dit het rechte land der Maleyers, en 'er geen land is, daar die taal beter, of meer, geſproken werd. En egter was 'er in die taal hier nog geen moeite door de Predicanten gedaan, of altoos geen vrugt 'er af gezien.

D. Van der Vorm (om onze Lyſt weer te vervolgen) bleef ondertuſſchen hier tot 1712, my toen ('t geen zyn Eerw: my bevorens al geſchreven had) weder zeggende, dat die ſchoone en wel eer zoo beroemde ſtad Malakka hoe langs hoe meer begon te vervallen, alzoo de aanzienelykſte kooplieden van tyd tot tyd van daar vertrokken.

Ao. 1712. quam hier in zyn plaats (alzoo zyn Eerw: na Batavia vertrok) D. Jacobus van Spyk, die 'er tot 1716. lag, en die (hier, zoo vertrouwe, overleden zynde) toen door D. Godefridus 't Hoen Hoogendorp vervangen is.

Deze bleef hier tot 1719, wanneer zyn Eerw:, hier van daan in de Nederduytſe gemeinte tot Batavia beroeroepen, gelyk hy in het jaar daar aan ook daar gekomen, en geplaatſt is.

Hy wierd 1719. door D. Henricus Mylæus vervangen, die 'er nu nog alleen legt.

Verdren ſtaat van deze Kerk.

Wat nu de gemeente van Malakka betreft, in zekeren brief van de Heer Jacobus van der Vorm (Zalr.) waar in zyn Eerw: my den ſtaat van die Kerk bekend maakt, zegt zyn Eerw: dat hem 't regt getal der hervormde Chriſtenen alhier noit voorgekomen zy; dog dat 't getal der Ledematen niet meer dan van 202 perzoonen; maar dat der Roomsgezinden aldaar veel grooter was, en dat hy die giſte wel zesmaal zoo groot te zyn, beſtaande uyt weinig Europeers; maar uyt veel Miſtiçen, en ongelyk meer ſwarten, die daar van de tyden der Portugeezen af nog waren blyven roeſten.

Men had daar ook eenige Mohhammedaanen, en Heidenen, die tot die Land-Voogdye behoorden; dog anders was deze gemeente redelyk neerſtig in 't bywoonen van den Godsdienſt, vreedzaam, en ſtigtelyk; het beſte middel, om ongeloovigen te trekken, en hen tot het ware geloof te brengen.

En waar in de dienſt van de Predikant hier beſtaat.

De Kerkenraad beſtond hier uyt een Predikant, 2 Ouderlingen en 4 Diakenen.

De dienſt van een Predikant is hier zoo ſwaar, als nergens in Indiën, alzoo hy gehouden is 's zondag's morgens (en op

op alle buiten-gemeene tyden in de boven Kerk in de Veſting, en 's middags in de beneden-Kerk (die om haren gemakkelyken ſtand wel de meeſte toeloop heeft) en dus altyd vaſt tweemaal in 't Nederduyts te prediken, zonder dat 'er in eenige andre taal openbare dienſt gedaan werd. Ook plagt men hier nu en dan donderdags nog wel eens te prediken; dog dat ſcheen nu afgeraakt te zyn.

Men heeft daar 's maandags ook een Catechizatie voor de jeugd, en eenige ſchoolen, over welke ook de Predikant, en een lid uyt den polityken Raad, opzienders zyn.

Hier was ook een Hollands krank bezoeker, nevens een Inlandſche, en een omloopend Leermeeſter, welke 2 laatſte hunnen dienſt in 't Portugees deden, vermits 't grootſte deel der gemeente uyt lieden beſtaat, die niet als Portugees konnen verſtaan.

Hier mede zouden wy nu het Hek der Malakſe Kerk-zaaken, en dus alles, dat wy van Malakka te zeggen hadden, konnen ſluyten; dog zullen tot gemak van den Lezer (even gelyk wy over al bevorens in de andre Kerken gedaan hebben) nog een Lyſt van de Predikanten hier byvoegen, uyt welke men met eenen opſlag der oogen zien kan, wanneer imand hier gekomen is, en hoe lang hy hier gelegen heeft.

Lyſt der Malakſe Predikanten.

LYST

Der

PREDICANTEN van MALAKKA.

Joannes Loosveld.	Van 1641. tot 1646.
Antonius Hilarius.	1642. 1644.
Gulielmus Pantherus.	1646. 1648.
Balthaſar Obie de Meter.	1648. 1655.
Gualtherus Bakker.	1650.
Joannes a Breyl.	1655. 1658.
Theodorus Zas.	1658. 1673.
Gerardus Sem.	1669. 1670.
Jacobus Maxwel.	1670. 1672.
Hubertus Leydekker.	1672. 1682.
Rudolphus van Varik.	1674. 1677.
Bernhardus Koop a Groen.	1677. 1681.
Lucas Boſch ab Os, nog geen maand hier.	1675. 1675.
Bartholomeus Grouwels.	1681. 1682.
Cyprianus Sibenius.	1682. 1689.
Philippus Goting.	1689. 1700.
Joannes Bartou.	1700. 1704.
Joannes Stampioen.	1704. 1709.
Jacobus van der Vorm.	1709. 1712.
Jacobus van Spyk.	1712. 1716.
Godefridus 't Hoen Hoogendorp.	1716. 1719.
Henricus Mylæus.	1719.

De meeſte dezer Predikanten zyn van hier weer na Batavia vertrokken, daar men hen weder zal konnen vinden, en alwaar men dan ook verder zien kan; waar zy gebleven, of geplaatſt zyn.

Waar mede wy dan van de Malakſe zaaken ons affcheid nemen, om egter nog een woordje van Djohor, als 't naaſt hier byleggende, te ſpreken, en dan tot die van 't Eiland Sumatra over te gaan.

Van DJOHOR.

Van Djohor.

Gelyk de ſtad Djohor (eigentlyk Djoehor, dat een peerel beteekend, genaamd) het naaſt by Malakka legt, en deze Staat of dit Ryk alsuyt den Staat van Malakka, na dat de Maleytſe Koningen hier uytgedreven waren, operezen is, alzoo konnen wy, die in deze ſtad ook een Comptoir gehad hebben, niet nalaten hier van mede onder dit hoofd-ſtuk iets te zeggen.

De ſtad legt op 2½ graad benoorden den Evenaar, dicht by de Straat Singapoera, en aan 't einde van de Maleytſche kuſt, of op den O. hoek des zelfs.

Wy

Wy hebben uyt de aloude beſchryving van de Malakſe zaaken gezien, hoe die Koningen, ontrent 1511. door de Portugeezen uyt Malakka verdreven zynde, zich daar na, daar nu Djohor legt, begeven, aldaar die ſtad gebouwd, en weer een nieuw Ryk opgericht, gelyk hunne Vorſten zedert ook geen andre naam, dan die der Koningen van Djohor, gevoerd hebben.

Gelyk zy nu doodvyanden der Portugeezen waren, alzoo zyn zy te eer onze vrienden geworden.

Een van de eerſte Nederlanders, die hier quam, is de Zee-Voogd Jacob Heemskerk geweeſt, die 1602. of daar ontrent, eenen Jacob Buyſen hier als hoofd gelaten heeft, om onze zaaken, en Comptoir, waar te nemen.

Deze wierd van den Koning, en van des zelfs broeder, Radja Bongſo, zeer bemind, en men mag zeggen, dat 'er onder alle de Koningen van Indiën geen geweeſt is, die ons zoo oprecht in allen deelen behandeld, en zoo veel genegenheid bewezen heeft.

De waaren, om welke wy hier ons Comptoir hadden, waren al meeſt de zelve, die in en omtrent Malakka vielen, waar tegen wy dan weer onze waaren, hier getrokken, verruylden, of anders de zelve met gereed geld betaalden.

Deze menſchen wierden zeer van de Portugeezen geplaagd en vervolgd, gelyk ook Don Andrea Furtado de Mendoſa 1604. deze ſtad belegerd, en zeer naeuw bezet heeft; ook is de ſtad Djohor 1607. door de Portugeezen verbrand, en naderhand herbouwd.

Wy hebben haar nu en dan tegen de zelve ook na vermogen geholpen, en de Portugeezen wel eens wakker hier ontrent klop gegeven, gelyk dit 1603. door onzen Zee-Voogd Wybrand van Warwyk geſchied is, die 'er ook 1605, nevens den Zee-Voogd Cornelis Sebaſtiaanſſoon met de ſchepen Amſterdam en Dordrecht geweeſt is.

Behalven de Portugeezen leefden zy met die van Atsjien en Patani ook in vyandſchap. Buiten Djohor had deze Vorſt nog een ſtad wat meer Land-waard in, Batoeſauwer of Batoeſabar genaamd, daar hy zich, alzoo zy redelyk ſterk was, meeſt onthield, en onder den zelven ſtonden van ouds ook de dorpen Calca, Seribas, en Melanoege op 't eiland Borneo, zynde van den Koning van Borneo afgevallen, en benoorden Sambas gelegen.

Ons vorig opper-hoofd Buyſen ſchynd hier tot ontrent 1605. gelegen te hebben, en door den opper-Koopman Cornelis Francx vervangen te zyn.

Wanneer 1606. de Heer Matelief met zyn vloot hier ontrent, en voor Malakka quam, lag hy 'er nog, gelyk die den Fiscaal Maarten Apius ook herwaards gezonden heeft, om zyn gedrag, alzoo 'er over hem geklaagd wierd, na te vorſchen.

Ook zien wy, dat die Zee-Voogd in dit zelve jaar den 17. May een verbond met dezen Vorſt, die zig Jang de Pertoehan noemen liet, opgerecht, en 't zelve den 23. September nog nader uytgebreid heeft, gelyk men dat fol. 13. en 14. in de Heer Mateliefs reys zien kan.

Aº. 1606. is hier Abraham van den Broek, zynde door de Heer Matelief hier toen gelaten, ons opper-hoofd geweeſt, die 'er 1609. nog lag, hoewel het 1608. zus of zoo ſtond, of die van Djohor zouden zich, en dus hem mede, aan de Portugeezen hebben moeten overgeven, om welke reden de Heer Matelief ook 't ſchip Gouda al herwaards gezonden had, om ons Comptoir te lichten.

Hy wierd door den opper-Koopman Jaques Obelaar hier vervangen, die den onder-Koopman, Abraham Willemſſoon de Ryk, en den Diamant-kenner Hector Roos nog by zich had, en ik zie ook dat in 't jaar 1609. de Zee-Voogd Pieter Willemſſoon Verhoeven den 5. January hier verſcheen, en dat hier ook Adriaan Ilſevier als opper-hoofd gelegen heeft, zonder dat my blykt wanneer, of hoe lang hy hier geweeſt is.

Ontrent dezen tyd ſtond de Koning der Sambas op 't Eiland Borneo, gelyk mede 't Eiland Linga (dicht ontrent Djohor gelegen, en dat dezen Vorſt 1606. veroverde) mitsgaders 't Eiland Bintam, daar ontrent, al mede onder dezen Jang de Pertoehan.

De Vorſt, die in Mateliefs tyd 1606. leefde, was Alawoddien Sjah de III. genaamd, een vadzig Prins, die zich met geen Rykszaaken bemoeide, en alles maar op zyne Edelen, en op zynen broeder, Radja Bongſo, of Radja Sabrang genaamd, ſtaan liet, zynde gewoon lang te ſlapen, dan te eeten, zich te waſſchen, en zich dan dronken te drinken.

Zyn vader, een groot Krygsman geweeſt zynde, liet 4 zoonen na, van welke de een of de oudſte deze Jang de Pertoehan was. De Tweede (die hy by een andre vrouw had) was de Konink van Sjaak of Siaca, een Leen, dat mede onder de kroon van Djohor ſtaat, welke Vorſt met een dochter van de Koningin van Patani getrouwd, en meeſt altyd in de ſtad Sjaak was. Zyn derde zoon is Radja Sabrang, dat is, de Koning aan de overzyde, om dat hy tegen over Batoeſabar, aan de overzyde der rievier, een Veſting,

met

met eenige onderzaten, daar toe behoorende, onder zich heeft, die hy als een Leen van den Koning zyn broeder beſtierde. Dit was een zeer blanke Indiaan, de langſte niet van ſtatuur, zeer beſcheiden en vriendelyk, neerſtig, voordvarende, en zoo opmerkende op alles, dat hy veel eer, dan zyn broeder, verdiende Koning van Djohor te zyn.

Buiten deze was 'er nog een zoon van een derde vrouw des ouden Konings, die Radja Laoet, of de Zee-Koning, genaamd wierd, een groot Tabak-en Arak-drinker, en zulken verfoejelyk Pinang-knaeuwer, dronkaart, doodſlager en hoereerder, dat hy weerdig was, om maar zoo vierkant in Zee geworpen te werden.

Ao. 1608. wierd Djohor door de Portugeezen ingenomen.

Hoe lang wy nu na 1609. hier gehandeld, of wat verdre opper-hoofden wy hier gehad hebben, is my onbekend, hoewel naaſt geloove, dat niet lang daar na ons Comptoir hier opgebroken is, alzoo hier niet veel winſt voor ons te doen viel. En dit is het alles, dat wy van Djohor weten te zeggen.

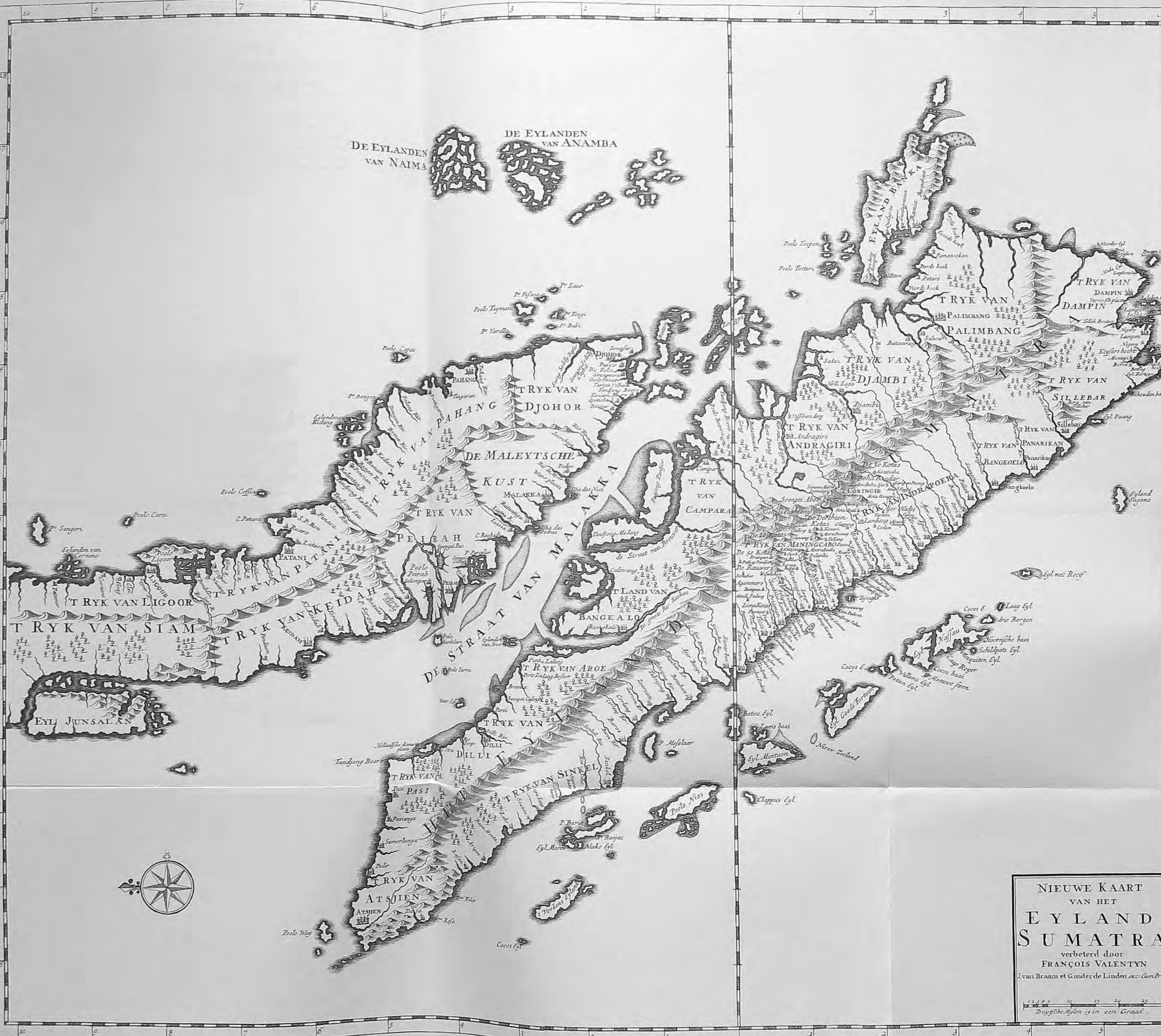

No. 11
NIEUWE KAART
VAN HET
EYLAND
SUMATRA
verbeterd door
FRANÇOIS VALENTYN
J. van Braam et Gonder de Linden exc: Cum Privil.
Duytsche Mylen 15 in een Graad.
DE EYLANDEN VAN NAIMA
DE EYLANDEN VAN ANAMBA
EYLAND BANKA
T RYK VAN DAMPIN
T RYK VAN PALIMBANG
T RYK VAN DJAMBI
T RYK VAN SILLEBAR
T RYK VAN ANDRAGIRI
T RYK VAN PANARIKAN
T RYK VAN BANGKOELO
T RYK VAN INDRAPOERA
T RYK VAN MANINGCABO
T RYK VAN CAMPARA
T LAND VAN BANGKALO
DE STRAAT VAN MALAKKA
T RYK VAN PAHANG
T RYK VAN DJOHOR
DE MALEYTSCHE KUST
MALAKKA
T RYK VAN PERAH
T RYK VAN PATANI
T RYK VAN LIGOOR
T RYK VAN SIAM
T RYK VAN KEIDAH
EYL JUNSALAN
T RYK VAN AROE
T RYK VAN DILLI
T RYK VAN PASI
T RYK VAN SINKEL
T RYK VAN ATSJIEN
Poelo Nias
Eyl. Mintaon
Batou Eyl.
Clappus Eyl.
Nieuw Zeeland
Eyl. Goede Fortuyn
Eyl. Nassau
Eyland Engano
Poelo Way
Cocos Eyl.
T Verkens Eyland

BESCHRYVINGE
VAN HET EILAND
SUMATRA,
En onzen handel aldaar.

ZEVENDE BOEK.
EERSTE HOOFDSTUK.

HEt Eiland Sumatra beſchreven. Op wat breedte, en lengte, en omtrent wat landen het legt. Hoe lang, breed, en groot dit Eiland in den omtrek is. Keizerryken, Koningryken, en ſteden daar op. Geſteltenis van dit land. Lugtſtreek. De Weſtkuſt den naam van peſtkuſt weerdig, van wegen haar ongezondheid. De reden daar af. Heerlyke waaren hier vallende, en hier getrokken. Boomen, vrugten, dieren, en vogelen. Wat ingezetenen. Sumatra in 't byzonder beſchreven. De ſtad Atsjeh. Hare groote. Alle de huizen op ſtaken gebouwt. 't Paleis des Konings. Sterke wagt van vrouwen, en 't groot getal van zyn wyven. Andere gebouwen der ſtad. De ſtad Atsjeh in prent vertoont. Veel dieven hier. Over Atsjeh heeft zomtyds een Koning, en zomtyds een Koningin geheerſcht. Slappe regeering der laatſte. Hun pragtige Hofſtaat, en oorlogs magt. De Koning hier opperhandelaar in de peper. Hy is ook erfgenaam van allen die geen zoonen hebben. Voor A°. 1547 werpt zich een ſlaaf des Konings van Pedir tegen zyn Heer op. Zyn daden, kinderen, en dood. Zyne navolgers in Atsjeh en Pedir. Zyn dogters zoon vervangt zyn oudſten zoon A°. 1606. Die zyn oom, den Koning van Pedir, dood, en zyn Ryk verovert. Zyne wreedheden. Beoorlogt A°. 1613 die van Djohor. Veroverd A°. 1619 Keidah en Perah. Zyn titels. A°. 1618 veroverd by Pabang. Heeft Padang 1621 veroverd. Zyn hoogmoed. En zyn zugt tot vrouwen-, en haanenvegten. Zyn dood 1641. Zyn pragtige begravenis. Beweening. Hoe lang deze Koningin, die hem verving, heerſchte. Haar dood A°. 1688. Is weer van een Koningin vervangen. Pedir, en Delli, ryſtkamers van Atsjeh.

VErmits de Nederlandſche Maatſchappy op 't Eiland Sumatra mede niet alleen verſcheide comptoiren; maar ook zeer veele landen in eigendom, en door het zwaard veroverd heeft, zal 't niet ongevoegelyk zyn, dat wy jegenwoordig daar af ook ſpreken, en 't zelve, voor zoo verre het ons bekend is, beſchryven.

Het Eiland Sumatra beſchreven.

Ik weet niet, dat tot nog toe iemand daar opzettelyk over geſchreven heeft, hoewel het zulx zoo wel, als het daar tegen overleggend Eiland Groot Java, verdient.

Wy zullen eerſt in het gemeen over het Eiland zelf, daar na over deze en gene byzondere Ryken en ſteden op 't zelve, en eindelyk van de zaken, daar op voorgevallen, ſpreken.

Op wat breedte en lengte.

Het is een Eiland ruim zoo groot als Java. Het legt ten deelen onder, en ten deelen benoorden en bezuiden de linie, gelyk men nader in de kaart, die wy N°. 11 vertoonen, zien kan.

Ten Noorden begint het op ontrent $5\frac{1}{2}$ graad, loopt tot den 6 graad bezuiden, en is aldus $11\frac{1}{2}$ graden lang. Eigentlyk legt de vlakke hoek op 5 graden 50 minuten breedte, en op 124 graden lengte.

En omtrent wat landen het legt.

Van de linie af tot den 5 graad benoorden legt de Maleitze kuſt tot over het Koningryk Kedah, anders ook wel Queda genaamt, daar tegen over, en tuſſchen beide deze landen, is de Straat van Malakka, die voor aan pas benoorden de linie ſmal, dog af en aan de ſtad Paſi (anders Paçem genaamt, op de Noord-Ooſt-hoek van Sumatra) al vry breed is.

In 't Zuiden legt het tegen over Java's Weſt hoek, en werd van 't zelve door de Straat Sunda geſcheiden, alwaar de bogt van Lampon byna tegen over 't land van Anir zich komt te vertoonen, als ook de Eilandjes Krakatouw, Slebuſee, en meer andere, in die Straat gelegen.

In 't Ooſten vertoont zich van den tweeden tot den derden graat het Eiland Banka, het geen daar al mede een kleene dog zeer bekende Straat maakt. Het werd van den inlander Aridelis, en van ons Sumatra genaamd, zoo men wil van zekere verheven plaats Samadra, op dat Eiland gelegen, en in hun taal een groot Meer betekenende.

Omtrek van dit Eiland.

Dit Eiland werd geoordeeld wel ruim 200 of 210 tien mylen in de lengte, en op zyn naauwſte in 't Noorden 30, dog op zyn breedſte, in 't Zuiden, wel 40 mylen breed, en aldus in den omtrek wel ruim 500 mylen te hebben, hoewel het my niet meer dan 172½ mylen in de lengte groot, en niet wel 500 in 't rond voorkomt.

Op dit Eiland zyn verſcheide Keizerryken, Koningryken, magtige ſteden, en ontelbaar veel dorpen.

Keizerryken, Koningryken, en ſteden daar op.

De Keizerryken zyn die van Indrapoera, en Maningcabo.

De Koningryken zyn die van Atsjien, Pedir, Andragiri, DJambi, en Palimbang.

De vermogenſte ſteden zyn Atsjien, Pedir, Sumorlanga, Paſſanga, Paſi (of Paçem) Dilli, Andragiri, Djambi, Palimbang, Dampin, Sillebar, Sillida, Bangkoelo, Indrapoera, Batangcapas, Padang, Kotatengah, Priaman, Ticoe, Sinkel, Maningcabo (landwaard in) en meer andere, ons nu niet voorkomende, behalven een ontelbare meenigte van dorpen, die niet wel hier, maar beter in onze kaart te noemen, en te vinden zyn.

Geſteltenis van dit land.

Het land in zich zelven is zeer hoog, bergagtig, boſchryk, en vol geboomte en rivieren, waar door het zeer vrugtbaar is, en overvloed van vrugten en allerlei levensmiddelen, dog voor al van hoenderen en viſch, geeft.

Lugtſtreek.

Ondertuſſchen is het ook een van de ongezondſte kuſten, die men in Indiën heeft, om dat het zoo dicht onder den evenaar legt.

De Weſtkuſt den naam van de Peſtkuſt weerdig.

Zeker deel, daar 't hooftcomptoir der Nederlanders is, werd de Weſt-kuſt van Sumatra genaamt; dog men mogt het, wegens des zelfs ongezonde lugtſtreek veel liever de Peſt-kuſt noemen, alzoo dit land zeer veel menſchen, en voor al van de Europeërs, wegſteept, hoewel anders de Inlanders (buiten die genen, die in de goudmyn arbeiden, want daar ſterven 'er mede zeer veel) 'er weinig af weten.

De reden daar af is, ten deelen de groote hitte, die men daar, voor al vlak onder de linie, lyd, ten deelen door de zware dampen, die hier geſtadig uit de meenigvuldige moeraſſen, na 't gebergte opſteigen, daar zy in de dichte boſſchen blyven hangen, en met haren peſtagtigen ſtank, de lugt daar alomme, voor al tegen dat de regenmoeſſon hier begint, zoodanig vergiftigen, en zoo ſterk benevelen, dat men in die tyd 'er als door verſtikt werd, en dikwils pas 3 of 4 ſchreden verre een menſch, die in zulk een nevel aan komt, naaulyx bekennen kan. Ook heeft men hier dan doorgaans 's avonds veel zwaren donder, blixem, weerlicht, en ook veel zware ſtormwinden.

De reden daar af.

Die hier van alle deze ongemakken ten eerſten niet ſterven, gaan 'er aan langdurige ziekten quynen, en de menſchen zien 'er zoo ſaluw, bleek, geel, en gezwollen uit, dat zy reeds ſchynen in 't graf gelegen te hebben, en zommige als levendige geraamten te zyn.

Men werd 'er van zeer felle en brandende koortzen aangetaſt, die een menſch ten eerſten ylhoofdig maken, en buiten zyn zinnen brengen. Behalven dat men hier nog andere ongemakken heeft, waar van wy hier na breeder by de beſchryving van Indrapoera handelen.

Hoe ongezond nu dit Eiland is, vallen 'er egter heerlyke, en wel deze navolgende waaren:

Waren, die hier vallen.

- Goud.
- Peper.
- Camfer.
- Camfer-olie.
- Geſorteerde Benzoïn.
- Sappanhout.
- Caret, of Schilpadshoorn.
- Amber, graauwe, en zwarte.
- Drakenbloed.
- Rotangs, op Palimbang, en Djambi.

De waaren, die hier getrokken werden, zyn deze:

Die hier getrokken zyn.

- Guinees lywaad.
- Zwarte Bafta Brotsja, en andere.
- Salampouris, roode, witte, en blaauwe.
- Witte Chineeſche zyde.
- Parkallen, witte en roode.
- Kannekyns.
- Witte en roode Bethilis.
- Suratze dekens.
- Moeris.
- Kattoenen.
- Ryxdaalders van agten.
- Staal.

Yzer.
Speceryen.
Amfioen.

Boomen. Wat het geboomte hier betreft, dat verſchild niet van die, welke op Java en in Amboina (onder 't welke wy die beſchreven hebben) vallen, zeer weinig andere, die men alleen hier heeft, uitgezonderd, waar onder de Rotang-djernang, of djernang-rotting (die het drakenbloed uitleverd) de peper, hand-rotting (op Palimbang meeſt vallende) de camferboom, de ramboetan-boom (diens vrugt de Portugeezen froeta dos caffaros, of caffersvrugten noemen) de banga, of hennipſtruik, en eenige andere, wel de voornaamſte zyn.

Vorder heeft men 'er alle de zelve, als allerlei limoenboomen, calappus, ſoorſak, tsjampedaha, gojavas, piſang, doerian, mangga, manggoſtan, en meer andere boomen; dog canariboomen vallen 'er niet, maar wel catappa-boomen. Van de peper moeten wy met een woord zeggen, dat de beſte hier op Palimbang valt; die egter zoo goed niet, als die van Malabar, geſchat werd, zoo zommigen die dit zeer wel meenen te verſtaan, vaſtſtellen; en waar over wy geen harnas willen aantrekken, hoewel anderen die van Atsjeh beſt keuren.

Vrugten, dieren, en vogelen hier. Daar valt overvloed van ryſt, die zoo veel als de tarw van dit land is; waar by deze Inlanders, als zy 'er maar een droog viſchje by hebben, zich weten te geneeren. Ook valt hier zeer veel kattoen, die zy tot hunne kleeding weten te laten verarbeiden.

De dieren, hier vallende zyn, olifanten, tygers, rhinocers, buffels, koejen, oſſen, herten, wilde verkens, leguanen, kaymans, aapen, enz. Daar zyn ook haazen; dog niet veel, als ook veel jakhalzen. De vogels zyn meeſt de zelve, die men op Java vind, en zoo is 't ook met de dieren, enz.

Wat ingezetenen. Het is niet noodig, dat wy de inwoonders van 't Eiland Sumatra, beſchryven, aangezien zy in geſtalte, wezen, verwe, dragt, en aard, van de Javanen zeer weinig verſchillen, uitgenomen, dat zy my zoo uitſtekend van kaaken, en zoo groot van oogen niet voorkomen; dog door de bank zyn zy de langſte nog de dikſte niet; maar wat plat van wezen, en vaal-bruin van verwe.

De mans dragen een geſlingerd kleedje om 't lyf, dat zy om de middel met een gordel vaſt maken, en hoewel zommige ook wel een kort badjoe, of hemdrokje dragen, gaan dog de meeſten met hun bovenlyf bloot. Op 't hoofd hebben zy een tulband, 't zy een dikke wrong, of maar een ſmalle Diſtar.

De vrouwen zyn even eens, als de Javaanze vrouwen, gekleed, dragende maar een kleedje over haar naakte huid, dat zy pas boven den boezem vaſt maken; en verder gaan zy met de ſchouders en met de armen bloot. Haar pekzwart hoofdhair, dat gemeenelyk van de clappus-olie glimt, hangt met eenige bogten opgedaan, van agteren half wegen tuſſchen 't hoofdhair en hare ſchouderen af.

De vrouwen zyn wel zoo blank als de mans, maar doorgaans ook zeer plat en breed van wezen, en byzonder lieftallig, dat zy met de Javaanze vrouwen, daar zy zeer veel na zweemen, gemeen hebben, gelyk ook haar land wel eer (daar wy hier na breeder af ſpreeken) kleen Java genaamt wierd, en onder eenen Vorſt geſtaan heeft.

Zy gebruiken hier een byzondere landtaal; dog bedienen zich alle buiten dien van de hooge Maleitze taal.

Wat nu hunnen aard betreft, de Sumatranen zyn, even als de Javanen, bloohartige, geveinsde, en moorddadige ſchelmen, waar van zy veel bewyzen aan ons volk gegeven hebben. Ook zyn wy doorgaans, op hen vertrouwende, bedrogen geweeſt. En wat zouden zy ons, of andere Europeërs, getrouw zyn, zy handelen even eens met malkanderen, en leggen gedurig te zamen over hoop.

Zy zyn door de bank zeer trots, en lui; dog in den koophandel zeer ſchrander en vernuftig, en in allen deelen aan de vadzigheid, en aan hunne welluſten overgevende.

Dit nu is wel het voornaamſte, dat wy in 't gemeen van dit Eiland te zeggen hebben.

Sumatra in 't byzonder beſchreven. Wat nu de byzondere Keizerryken, Koningryken, en vermogende ſteden aangaat, wy zullen, om die met eenige ordre te behandelen, van het Koningryk Atsjeh, in 't Noorden, beginnen, en van daar zoo al, eerſt Ooſt, daar na Zuid-Ooſt, Zuiden, en dan zoo verder Weſt, en van daar weer Noorden, tot dat wy omtrent Atsjeh weer gekomen zullen zyn, aangaan.

De Stad Atsjeh. Gelyk het Koningryk en de Koning van Atsjien (of Achem, zoo veelen dit qualyk noemen, dog eigentlyk Atsjeh genaamd) van outs het vermogendſte Ryk, en de grootſte Vorſt van geheel Sumatra geweeſt is, alzoo verdiend zyn hoofdſtad ook, dat wy met het beſchryven van de zelve allereerſt een begin maken.

Zy legt op de Noord-Weſt-hoek van het Eiland, op $5\frac{1}{2}$ graad benoorden de linie, en op de lengte van 116 graden, is daar zeer hoog van land, en legt aan een ſchoone groote en diepe Rivier, die met het laagſte water nog 4 voeten op de bank heeft, en zy loopt met eenen arm door de ſtad, en ontlaſt zich met twee takken in zee.

Pas buiten die Rivier is de reede, daar

ſchepen omtrent een ſnaphaan ſchoot afleggen, hoewel men die met ſchepen ook opvaren kan, en als men de Rivier opvaren wil, heeft men op den hoek aan de linkerhand een Veſting, die redelyk ſterk, en, als zy behoorlyk van geſchut voorzien werd, in ſtaat is, om aan alle vaartuigen den ingang te beletten. Zoo plagt het in oude tyden te zyn, dog het is nu al in een gemeen wagthuis veranderd, waar in 3 of 4 mannen de wagt houden, om aan den Koning, of Koningin, bericht van alle de ſchepen en vaartuigen, die 'er komen, te geven. Buiten de zelve ziet men hier en daar nog een oud ſchansje, en ook wel eenig metaal ſchoon geſchut, dog zonder affuiten, tegen de grond leggen, 't geen hy van de Portugeezen, en van den Koning van Djohor veroverde.

De ſtad zelfs legt open, op een vlakken grond, 3 mylen van 't gebergte, omtrent een halve myl de Rivier op, en vertoont zich daar langs de zelve meeſt in de lengte, en aan wederzyden van dien vloed uitgebreid. Die Rivier komt van 't gebergte, dat 'er eenige mylen aflegt, afſtroomen, en verdeeld de ſtad in tweën, loopende met een elleboog 'er door, die zich met 2 of 3 takken in zee ſtort.

Hare grootte.

Hoe groot de zelve is, daar over zyn de oordeelen met reden verſcheiden, alzoo zy den eenen tyd veel grooter geweeſt is, dan den anderen, om dat 'er veel huizen van de zelve, en wel meeſt door brand, en 't vuur, verwoeſt, hoedanig 'er zomtyds wel 2 of 300 huizen gelyk afgebrand zyn. Het voornaamſte deel legt aan de N. Weſtzyde; maar voor de regeering van dien ſlaaf des Konings van Pedir, van welken wy in 't vervolg ſpreken, was zy wel zesmaal zoo groot als nu. Daar zyn omtrent 7 of 8000 huizen, van redelyke huisraad voorzien, en zommige, al vry fraei. Jegenwoordig is zy omtrent 2 duitze mylen in den omtrek, en alle de huizen (die door de bank maar licht van bamboezen of riet opgeſlagen, en met calappus-bladen gedekt zyn) ſtaan wel 4, 5, of 6 voeten verheven, en op ſtaken gebouwt, en zelfs ook eenige ſteene gebouwen, om dat de Rivier in den regen-tyd, en by zware afwatering, het geheele land daar omtrent onder water zet, en wel een of tweemaal 's jaars zeer verre over haar oevers henen ſtroomd.

Alle de huizen op ſtaken gebouwt.

Het Paleis des Konings.

Een van de voornaamſte gebouwen in de zelve is 't Paleis van den Koning, dat aan de Zuid-, en ten deelen aan de Zuid-Ooſt-zyde der ſtad legt. Het is met wallen en gragten, voorzien, en heeft verſcheide poorten.

Het ganſch gebouw ruſt op houte pilaaren, van de welke 'er zommige zeer ſierlyk met beeldwerk verſierd zyn. Het is vry groot in zynen omtrek, dog zeer ſiegt, ſchoon meeſt van ſteen gebouwt, en ten deelen met pannen, ten deele met Atap gedekt, zoo dat het in zoo veel gevaar, als 't allerminſte huis, is.

Sterke wagt zelfs van vrouwen, en groot getal van zyne wyven.

Dat het groot zyn moet, is zeer licht af te nemen uit het groot getal van zyne wyven, byzitten, en lyfwagten (dat alle vrouwen zyn) die wel ten getale van 3 of 4000 ſtuks hier in huishouden. Daar zyn ook veel tuinen, fraeje pyramiden, ettelyke graffteden der oude Koningen, fonteinen, en waterleidingen by, en ook een ongemeen groot vrouwenhuis.

Het is van buiten nog met een ſtaketzel van palliſſaden bezet, en dit is het al, dat ik van dat ſchoon paleis zeggen kan.

Niemand van die genen, die op de Reede gekomen is, mag op eigen gezag na 't paleis gaan, of zelf maar de Rivier opvaren, voor en al eer hem het Koninglyk zegel, ten teken van verlof, door een Hoveling of gelubden, gebragt, en waar voor gemeenelyk 1 ryxdaalder betaalt werd.

Andere gebouwen der ſtad.

Behalven het paleis zyn hier verſcheide andere gebouwen van aanzien, als de logien of woonhuizen der Engelzen, Hollanders, Franzen, Deenen, Portugeezen, Armeniers, Chineezen, en van veel andere vermogende lieden, zoo onder die van Atsjeh zelf, als ook van andere Mooren, die zich daar hebben nedergezet, waar onder ook eenige ſteene gebouwen zyn.

Men heeft 'er ook verſcheide Moorze, en Heidenze Tempels, dog maar ſlegt opgeſlagen van hout, maar met pannen gedekt, en twee markten, een in 't midden, en de andere aan 't boveneinde der zelve, die beide redelyk groot zyn, mitsgaders een Tolhuis, zoo als men aan de ſtad komt, daar alle uit en inkomende waren vertold werden.

De ſtad Atsjeh in prent vertoont.

Wy geven deze ſchoone ſtad, zoo als zy zich nu vertoond, zeer net in prent onder N°. 10.

Onder alle de gebouwen, die men daar als zeer fraei ontmoet, is de pragtige Moorſche Tempel in 't Noorden, en een rei zeer egale gebouwen in 't Ooſten gelegen, die een ongemeene fraeje parade doen, en veel luiſter aan de ſtad byzetten.

Men heeft ook voor aan de ſtad, daar men eerſt aankomt, eenige ſlegte verſterkte paggers, dog maar bullebakken, van geen belang ter wereld zynde, hoedanig hier en daar in de ſtad mede eenige paggers der Grooten zyn; dog vry hegt en ſterk gemaakt, waar in zy ook zomtyds wel eenige falconetten of baſſen tot hunne verdediging hebben; dog zy weten 'er niet mede om te gaan; zoodanig is het ook met een groote meenigte van metaale en yzere ſtukken, die zy daar hebben, gelegen: want zy weten 'er geen affuiten nog roopaarden toe te maken, en laten de zelve dus in de aarde leggen bederven, zonder

dat

dat zy daar van eenige de allerminſte nuttigheid hebben. Hier en daar ziet men egter eenig geſchut in ſtaat gebragt, om 'er mede te konnen ſchieten, hadden zy 'er maar kennis af, om het te konnen behandelen.

Groote handel en vaart hier op.

In deze ſtad is een groote handel, en op de zelve zulk een ſterke vaart van de Engelzen, Deenen, Franzen, Hollanders, Mogolders, Bengalers, Siammers, Chineezen, Javanen, Maleyers, Armeniers, Malabaren, en andere volkeren, dat 'er jaarlyx wel omtrent honderd en meer ſchepen, behalven de mindere vaartuigen, geladen op de Reede komen, welker waaren gemeenelyk vertierd, en alle met goud betaalt werden.

De Engelzen zenden jaarlyx wel 3 of 4 ſchepen van Madras, waar mede zy hier allerlei lywaden, en wel 5 of 600 ſlaven brengen; waar tegen zy hier van daan niet anders, dan 7 of 8 pikols goud (buiten hunnen ballaſt) vervoeren, en daar zyn jaren geweeſt, dat men van hier wel 80 bhara's goud vervoerd heeft. Waarom ook zommigen deze ſtad boven alle plaatzen in Indiën in overvloed van goud verheffen, alzoo hier ook een groote handel van goud met de bergwerkers landwaard in is, die dat daar ook veel tegen andere waaren komen verhandelen.

Ook werden hier jaarlyx wel omtrent 2000 ſlaven ieder tot 80 of 90, en 100 ryxdaalders verkogt, die door van Atsjeh in de goudmynen (hoedanige de Koning 'er 3 heeft) gebruikt werden.

Deze werden door de Engelzen, Deenen, en meer anderen, aangebragt, en met winſt, van wel de helft, en meer, hier verkogt; dog de goude Maazen (een munt, van ½ ryxdaalder, die hier meeſt in zwang gaat) zyn zoo goed niet, als 't ongemunt goud, waarom de Kooplieden hunne betaling allerliefſt in ongemunt goud hebben.

Veel dieven hier.

De winſten, op kleeden en andere waaren, vallen hier groot, zoo dat 'er zomtyds wel een geheele hoofdſom, en dikwils nog wel een derde meer, overſchieten kan; maar het moejelykſte is, dat men 'er zoo veel dieven heeft, niet tegenſtaande de dievery hier zeer ſtreng geſtraft werd: want zoo iemand betrapt werd van maar de waarde van een tayl goud, of 4 ryxdaalders geſtoolen te hebben, die werd aanſtonds de hand afgekapt, en na 't Eiland Way, dat benoorden Atsjeh legt, gebannen; maar die 10 tayl aan waarde ſteeld, werd levendig geſpitſt. Die egter een dief in zyn huis, of op zyn erf vind, mag hem daar vry voor de kop ſchieten, zonder dat hy daar over eenige andere verantwoording ſchuldig is, dan dat men 'er aan den regter kennis af geeft, die hem dan aanſtonds daar van daan ſleepen, en aan een mik, of galg, ten voorbeeld van anderen, ophangen doet.

Deze ſtad is de hoofdplaats van een Koningryk van dien zelven naam, 't geen het magtigſte op dit Eiland is.

Over Atsjeh heeft zomtyds een Koning, en zomtyds een Koningin, geheerſcht.

Zomtyds heeft over het zelve een Koning, en zomtyds wel een Koningin geheerſcht; dog als daar een Koning heerſchte, wierden de zaken vaardiger uitgevoerd, daar in tegendeel, by de regeering van een Koningin, de zaken zeer ſlap behandeld wierden, en gemeenelyk niet eer voortgang hadden, voor dat het hare voornaamſte Hovelingen gelegen quam; weshalven de magt van zulk een Koningin zeer wel by die van den Hartog van Venetien kon vergeleken werden, diens voorſtellingen noit werden uitgevoerd, dan wanneer de Edelen en Leden van den grooten Raad het goedvinden.

Slappe regeering der laatſte.

Men heeft dat noit klaarder gezien, dan wanneer de Koningin ſchielyk door deze of gene vyanden overvallen wierd; want eer men dan tot een beſluit, wegens de meenigte der Hovelingen, die ſtem in den Raad hadden, komen kon, zyn 'er wel eenige dagen verloopen, waar door het menigmaal gebeurd is, dat de bergvolkeren, eenige duizend mannen ſterk, voor de ſtad gekomen zyn, om met geweld een Koning te eiſſchen, daar egter de ervarentheid geleerd heeft, dat de meeſte Koningen zeer booze geweldenaars, en moordenaars, en de Koninginnen in hare regeering zeer zagt geweeſt zyn.

Men mag by deze Vorſten noit komen, om hen ergens over te ſpreken, of daar moet (volgens de wyze van 't Ooſten) een geſchenk voor af gaan, dat dan gemeenelyk met een geel kleed (zynde de Koninglyke verwe) gedekt werd.

Hun pragtige Hofſtaat.

Deze Koningen voeren een pragtigen Hofſtaat. De deuren van de gehoorzaal zyn niet alleen met zilvere vaſte platen overtrokken; maar de meeſte ſchotels, die op hun tafel komen, van zuiver goud; en men wil, dat de Koning, die A°. 1618 leefde, wel 25 bahaar goud by zich begraven liet, toen hy overleden is.

Men giſt, dat zyn lyfwagt, binnen en buiten, wel uit 3000 vrouwen beſtaat, behalven welke hy nog 8 of 900 wyven en bywyven heeft, die alle door gelubden, daar men hier alles van wegneemt, en 't zelve zeer wel weet te genezen, bewaard werden.

En oorlogsmagt.

Hy kan, des noods, 40 of 50000 man te veld brengen, behalven dat hy wel 2 of 3000 metaale ſtukken geſchut heeft, die zy hier zelf redelyk wel weten te gieten, en was 'er A°. 1618 een, dat 125 pond yzer ſchoot. Ook heeft hy wel 1000 ſtuks olifanten, en kan wel 100 of 200 vaartuigen, met ſtukjens en baſſen ten oorlog, voor den dag brengen; dog den

meeſten tyd vergeet zyn volk het hert 'er by te brengen.

De Koning hier opperhandelaar in de peper.

De Koning van Atsjeh is in zyn land de Opperkoopman en handelaar met peper. Niemant mag die verkoopen, of uitventen, als met zyn verlof, 't geen zy niet krygen, dan na dat de Koning de zyne, die hy gemeenelyk vry hooger houd, geheel en al quyt is,

Als anderen voor een bahaar peper, van 360 pond (dog van cattoen, 375 pond, en van benzoin 412½ dito) 8 of 9 thayl (a ieder 4 ryxdaalders) eiſchen, eiſcht de Koning wel 16 thayl, hoewel hy juiſt altyd zyn eiſch niet krygt. Zy valt wel 't beſte koop op Keidah, en werd in November en in December geplukt. Het Eiland Langkahm, onder Keidah ſtaande, plagt alleen wel 500000 ponden op te brengen. Dit gewas is anders ook veel op Bantam, en elders op Java, als mede op Tanaſſery, Malabar, enz. Men giſt dat op Atsjeh pas 5 of 600 bhaar peper valt, hoewel 'er veel meer zou konnen vallen, als 'er neerſtig op toegelegt wierd.

Men moet zich niet zeer verwonderen, dat de Koning een Koopman in peper is: want men ziet dat in meer Ooſterſche Ryken, en wy hebben 'er in Perſien ook een voorbeeld af, daar de Koning Opperkoopman en handelaar in de zyde is.

Wegens Tol trekt hy doorgaans 7 ten honderd, en dan moet 'er nog 10 ten honderd van 's Konings Tol aan die van het Tolhuis betaalt werden. De Engelzen, en Hollanders mogen hunnen Tol met goederen; dog anderen moeten die met goud betalen; ook ſtaat het ſchatten der goederen aan die van het Tolhuis, die dat gemeenelyk verre boven de waarde doen.

Hy is ook erfgenaam van alle die geen zoonen hebben.

Zoo hier iemand komt te ſterven, die geen zoonen nalaat, neemt de Koning alles na zich, en zelfs is hy erfgenaam van alle vreemdelingen, ſchoon zy al een uiterſte wil gemaakt, uitgenomen van de Engelzen, Hollanders, Deenen, of anderen, die hier Logien hebben.

De Koningen van Atsjeh zyn niet altyd zoo magtig geweeſt. Van ouds waren zy maar alleen Koningen van deze ſtad, en zelf plagten de Koningen van Pedir, Paſi (of Paçem) en Andragiri in oude tyden veel beroemder en magtiger, dan die van Atsjeh, te zyn, en voor al de Koning van Pedir een groot gezag, niet alleen over Pedir, maar zelf over Atsjeh, te hebben,

Voor 't jaar 1547 werpt zich een ſlaaf van den Koning van Pedir tegen zyn Heer op.

Voor A°. 1547 regeerde hier een Koning, die aan een vrygegeven ſlaaf (by zommigen maar een viſſcher genaamd) het oppergezag eerſt over 't Ryk van Pedir, en daar na ook over de ſtad en 't Ryk van Atsjeh in zynen naam gaf.

Deze ſlaaf, ziende, dat zyn Heer wat ſlap, en dat hy het ſtuk in Atsjeh volkomen meeſter was, had de ſtoutheid, om van hem niet alleen af te vallen, en het geheel Koningryk van Atsjeh, maar ook het geheel Koningryk van Pedir, in te nemen.

Anderen zyn van oordeel, dat de vier voornaamſte Hovelingen, den Koning van Pedir om hals gebragt hebbende, een van hen dwongen, om het opperbeſtier aan te nemen; dog dat is mis; want dit was een wederſpanneling, die zig tegen zynen Heer opwierp, en die niet alleen allen van het Koninglyke huis, maar ook alle de Grooten, die hy vreesde, zeer behendig op een groote maaltyd van kant hielp, om dus onwrikbare gronden voor zyn langduurig beſtier te leggen, alzoo hy 95 jaren oud geworden, en A°. 1603 eerſt overleden is. Vincent le Blanc noemt hem Arjufar: en Emanuel van Meteren geeft hem een zeer miſſelyken Arabiſchen naam, dien wy, als wy hier na van de Gezanten, die hy na Holland A°. 1602 zond, ſpreken, zullen uitdrukken.

Het eerſte, dat hy, na de verovering van Atsjeh, en Pedir, dede, was, dat hy zich meeſter van de magtige ſtad en van 't Ryk Paſi maakte.

Zyn daazden.

Hoe hy met de Portugeezen, Engelzen, en Hollanders, die in zynen tyd hier eerſt quamen, geleefd heeft, zullen wy hier na toonen. Ondertuſſchen maakte deze Roover zich van zeer veel dezer benedenlanden meeſter, alzoo hy door zyn magt, en geweld, alles overſtroomde.

Kinderen.

Hy had twee zoonen, en een dogter, die ook een zoon naliet. By zyn leven had hy zyn oudſten zoon als Koning van Atsjeh laten kroonen, en zynen jongſten tot Koning van Pedir reeds aangeſteld, voedende ondertuſſchen by zich ook zyn dogters zoon op.

En zyn dood.

Wanneer hy nu A°. 1603 quam te ſterven, is zyn oudſte zoon in zyn plaats getreden, aan den welken hy alle de Weſtelyke landen, gelyk hy de Ooſtelyke kuſten van dit Eiland (zoo verre hy die veroverd had) aan den Koning van Pedir nagelaten heeft.

Zyn navolgers in Atsjeh, en Pedir.

Niet lang na de dood van dezen ouden Vorſt, hebben deze twee broeders tegen malkander geoorlogt, over een geſchil ontrent hun zuſters-zoon, die voorheen te Atsjeh door den ouden Vorſt, en nu nog daar onder het opzicht van zyn oom, opgevoed wierd; dog de vlugt na Pedir by zyn jonger oom nam, daar hy egter niet lang bleef, alzoo de oudſte broeder den jongſten dwong, dezen neef aan hem weer over te geven.

Deze oudſte zoon heeft 3 jaren geheerſcht; en het is zeker, dat hy A°. 1606, wanneer de Portugeezen Atsjeh meenden te veroveren, overleden is.

Als hy overleden was, wierd hy nog op dien

1613. Zyn dogters zoon vervangt zyn oudſte zoon A°. 1606. Die zyn oom, den Koning van Pedir dood, en zyn Ryk veroverd.

dien zelven avond door zyn zuſters-zoon, een loozen gaſt, en een grooten geweldenaar, vervangen. Zyn naam was Marrhoem Daroe Salam.

Deze geliet zich, als of hy zynen oom, den Koning van Pedir, ook het Ryk van Atsjeh (ſchoon men hem Koning gemaakt had) wilde overgeven; maar als hy by hem quam, om dat te aanvaarden, liet hy hem gevangen nemen, en dooden, makende zich dus ook meeſter van het Koningryk van Pedir, met alle de Ooſtelyke landen, daar onder behoorende.

De wreedheden, zedert door dezen Vorſt aan allerlei ſoort van menſchen gepleegt, zyn niet te beſchryven.

Zyn wreedheden.

Om geringe beuzelingen liet hy zyn groote Hovelingen dooden, of neus, ooren, handen, en voeten afkappen, zendende hen na Poelo Way, een Eiland benoorden Atsjeh gelegen, Zommigen liet hy door den Olifant, den beul van dit land, elendig om hals brengen, hen in de lugt werpen, op de tanden vangen, of zoo zy op de grond vielen, te pletteren trappen.

Hy verſchoonde zelf zyn eigen wyven niet, ſchoon hy daar als aan overgegeven was, zommige van welke (waar onder ook zyn eigen moeder) hy jammerlyk pynigen, en zommige handen en voeten afkappen dede.

Hy liet ook de zoonen der Koningen van Djohor, Bantam, en Pahang, die hy gevangen gekregen had, dooden.

Beoorlogt A°. 1613 die van Djohor.

A°. 1613 beoorlogde hy den Koning van Djohor, en klopte hem niet weinig, ſchoon die Vorſt met zyn zuſter getrouwt was.

Veroverd A°. 1619 Keidah, en Perah.

A°. 1619 veroverde hy ook de Koningryken van Keidah, op 6½ graad benoorden de linie, en Perah (by andere Peirac en Perach genaamd) mede op de Maleitze kuſt op 4½ graad gelegen, waar door hy zeer opgeblazen en trots geworden was.

Zyne titels.

Zyn titel, dien hy A°. 1621 voerde, was die van Siri Sulthan, Koning van Atsjeh, Delli, Djohor (dat hy wel geduurig beoorlogt; maar noit verovert heeft) Pahang, Keidah, Peirah, Priaman, Ticoe, Baros, Paſſaroewan (hoewel niet wete, dat hy dat oit veroverd heeft) Padang, Sinkel, Labo, Daja, enz. Dit is zyn titel, om de namen van zyn onderhoorige Ryken te kennen; dog buiten de zelve voert hy anders gemeenelyk dezen in zyne brieven, en openbare ſchriften:

De Koning van al de wereld, die van Godt gemaakt is, wiens lichaam recht glinſterd, als de zon, die zyn glans regt op de middag geeft; een Koning, die Godt laat ſchynen volmaakt te zyn, gelyk de maan op zyn tyd vol is.

Een Koning van Godt uitverkooren: een Koning, die volmaakt is, als de Noordſterre. Koning, boven alle Koningen, kind, of kinds-kind van den grooten vermaarden Iskender (of Alexander M.) een Koning, daar alle Koningen hun hoofd voor moeten buigen, en zich aan hem onderwerpen. Een Koning, die zoo verſtandig is, als een volmaakte ronde kloot, en een Koning, die zoo gelukkig als de zee is. Een Koning, die een ſlave Gods is, een Koning, die God ziet. Een Koning, die alle menſchen doet blyken, dat God regtvaardig, en een voorſtander van zyne geregtigheid is. Een Koning, van God gezegend; een Koning, die alle menſchen hunne ſchandvlekken bedekken, en alle hunne misdaden vergeven kan. Een Koning, die, als hy overeinde ſtaat, alle zyne ſlaven onder zyne ſchaduwe laat ſchuilen; een Koning, die volmaakt is in alle raadspleging over alle volkeren; een Koning, die zyne onderdaanen veel goed geeft; die regtvaardig is, en alles naauwkeurig onderzoekt, om Gods regtvaardigheid na te zien; een Koning, die de allernutſte op den aardbodem is; die een ſchoonen reuk van onder zyne voeten heeft, en die hy over alle Koningen geeft. Een Koning, aan welken de Almagtige God zyne Goudmynen verleend heeft, die zeer zuiver en rein zyn, wiens oogen als de Morgenſterren glinſteren; die ook bezit den olifant met tanden, den rooden, gecouleurden, zwarten, witten, en den geſpikkelden olifant, die meer een wyfken, dan een manneken gelykt, als mede de queen-olifant. Een Koning, die God Almagtig geeft kleeding voor de olifanten, met goud en geſteenten vercierd, nevens een groot getal van vegt-olifanten, met yzere huizen op haare ruggen, welkers tanden met yzere pinnen en overtrekzels, en die met kopere ſchoenen gewapend zyn. Een Koning, dien God Almagtig geeft paarden met goude kleeden, edele geſteenten, en ſmaragden voorzien, nevens honderden van paarden, ten oorlog uitgeruſt, heerlyke hengſten van Arabien, Turkyen, Cati, en Balakki. Een Koning, die het gebied over het Zuiden en Noorden voert. Een Koning, die alle die genen, die hem lief hebben, begunſtigt, en de bedroefden verblyd. Een Koning, die alles, dat God geſchapen heeft, toonen kan. Een Koning, dien God geſteld heeft, om over alles te heerſchen, en om alles op den troon van Atsjeh te vertoonen.

1619.

Titels, die zeer buitenſpoorig, ongemeen hoogmoedig, en niet min beſpotteliyk zyn.

Eer wy van dezen titel afſcheiden, moeten wy nog zeggen, dat lang voor de tyden van Ram Ras (welke, zoo de Indianen zeggen, omtrent A. C. 1426 als opperbeheerſcher ganſch Indiën beſtierde, dat binnen den Ganges legt, en de laatſte Koning van Indiën geweeſt is) ook Alexander

1618. ander de Groote (Iskender Dſulcarnain by hen genaamt) Indiën mede oppermagtig beſtierd heeft: en zy voegen 'er by, dat hy by eenen Koning Por, in Cambaja, eerſt te land trad, voor bewys bybrengende, dat hy daar (hoewel andere dit zelve door hem, als in 't Eiland Canoryn, een der Salſetze Eilanden, verrigt, opgeven) een zware klove in een rots met zyn zwaard uitgehouwen heeft, om dat land tot een Eiland te maken; dog dit komt geenzins met de Hiſtorie, ons van Alexander M. overgeleverd, overeen, alzoo hy den Indus opvarende, Porus ontmoette. Ook geven zy voor, dat hy daar zou overleden zyn; dog dat komt alzoo weinig met de waarheid overeen, als 't verhaal der ouden, dat hy by zyne komſt in Indiën de Dædali, Oxydraces, Gangarides, en andere verdichte volken, vond.

Andere geven van hem voor, dat hy ook zekeren Koning, Kida Hindi genaamd, en welke niet alleen 12000 Eilanden in de Maldives, maar half Indiën bezat, overwonnen, en des zelfs dogter getrouwt zoude hebben.

De Perſianen zeggen, dat hy in een ſtad by een berg, ontrent Sahana en Policha (als men van Ispahan na Aleppo gaat) ſtierf, daar anderen, en voor al de oude ſchryvers, zeggen, dat hy te Babel overleden zy.

Het zy nu hier mede zoo het wil, dit moet men altoos gelooven (zoo alle de Sumatranen vaſtſtellen) dat de Koningen van Atsjeh door een regte linie van Sulthan Iskender afſtammen, vermits hy (zoo men in het boek van zyn leven, door de Maleyers beſchreven, leeſt) gantſch Indiën tot het Mohhammedaanſch geloove bekeerd hebbende, ook de Atsjienders, en verder alle de Sumatranen, daar toe gebragt heeft.

Wie nu, die maar eenige kennis heeft van den leeftyd van Alexander M., die op A. M. 3622, en van andere op 3667, en van die van Mohhammed, die op A. C. 620; dog na de gedagten der beſte Tydrekenaars A. C. 569, geſteld werd, moet over zulke botte Tydrekenaars niet verbaaſt ſtaan, die voorgeven, dat Alexander M. de geheele wereld tot het Mohhammedaanſch geloof gebragt zou hebben, daar Mohhammed, de inſteller van dat geloove, ontrent 945 na Alexander M. eerſt gebooren, en daar die leere nog ruim 40 (en, zoo anderen willen, eerſt 44) jaren later in de wereld gekomen is, het geen in de tydrekening een verſchil van 989 jaren maakt; maar is 't wonder dat men dit van hem zegt, men durft ook wel voorgeven, dat hy de provintie Suchuen in China, of Cathay, overwonnen heeft, daar 't een onverzettelyke wet by de Chineezen is, geen vreemdeling den allerminſten toegang in hun land te geven; want ſchoon Arrianus van de Cathayers meld, dat bewyſt by my geenzins, dat die Chineezen zyn. 1641.

Pas voor Ao. 1618 veroverde de voornoemde Koning van Atsjeh het Koningryk van Pahang, diens Koning hy met 10000 man van daar herwaards vervoerd had, latende dien Vorſt als een ſlaaf zeer veragtelyk agter zich loopen, die maar blyde was, dat hy hem in 't leven liet. A°. 1618 veroverde hy Pahang.

Na dat hy Ao. 1619 de Ryken van Keidah, en Perah veroverd had, was de jonge Koning van Keidah na Siam gevlugt, en had zich onder de beſcherming van dien Vorſt begeven, alzoo hy zyne wreedheid niet afwagten wilde; maar den ouden Koning had hy overwonnen, en met zyn vrouwen, kinderen, en ſchatten na Atsjeh vervoerd, dien hy aanſtonds met zyn ganſch geſlagt jammerlyk liet ombrengen.

Padang, Sinkel; en de verdere beneden landen daar omtrent, had hy een jaar daar na, of omtrent Ao. 1621, veroverd. Heeft A°. 1621 Padang veroverd.

Alle welke veroveringen zoo kort na malkanderen haar Edelheden op Batavia, en ook de Heeren zeventienen in 't Vaderland een wakend oog op dezen hoogmoedigen Vorſt, zelf in zoo verre, deden houden, dat de laatſte Heeren den 24 October 1621, niet goedvinden konden, om toen den Keizer van Java tegen den Koning van Bantam te helpen, op dat zy niet dikwils op het onvoorzienſte door dezen trotzen Vorſt overvallen mogten werden. Zyne hoogmoed hier over.

Hoe wy hier al vroeg een logie, en comptoir, gehad hebben; maar hoe dat Ao. 1616, en 1623 gelicht is, zullen wy hier na op zyn plaats aanhalen.

Dit nu was een Vorſt, die ongemeen ſterk voor de welluſt met vrouwen, en aan 't vermaak van 't haanen-vegten zoodanig overgegeven was, dat hy, daar mede bezig zynde, de allergewigtigſte Rykszaken opſchorten kon. Zyne zugt tot vrouwen, en 't Haanenvegten.

Hy quam Ao. 1641 te ſterven, en zyn dood gat onder de Grooten een zeer groote opſchudding, alzoo ieder van hen Koning wilde zyn, het geen ook de oorzaak van veeler dood was. Zyn dood A°. 1641.

Alle Logien waren in dien tyd ettelyke dagen aan een, geſloten, alzoo men eerſt wilde zien waar 't henen zou, tot dat eindelyk de Koningin, zyne gemalin (en niet zyn dogter, gelyk de Heer Caron in zyn bericht aan haar Hoog-Mog: zeide) als heerſchereſſe van Atsjeh uitgeroepen wierd.

De overleden Koning wierd met een gevolg van veel Vorſten, Princen, en Hovelingen, en met eenen trein van 260 olifanten, al te zamen met zeer koſtelyke zyde, goud-lakenze, en geborduurde dekkleeden behangen, en welker tanden ook met goude, en zilvere ſcheden overtrokken, behalven dat daar onder ook eenige rhinoceros, en Perſiaanze paarden met gou- Zyne praktige begraffenis.

de

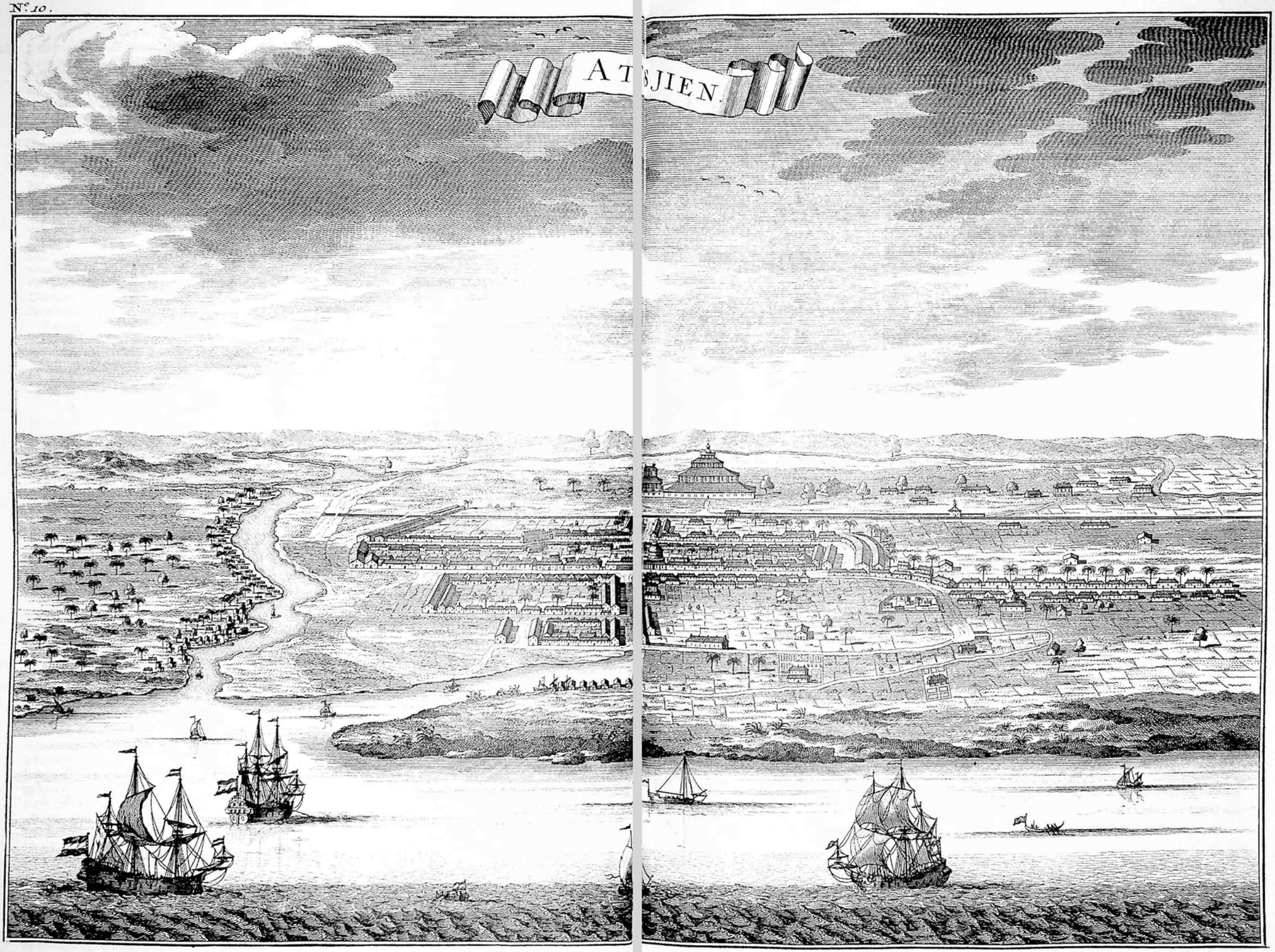
ATSJIEN.

1688. de, en zilvere toomen en tuigen, als mede met heerlyke dekkleeden opgecierd waren, begraven. Eenige van die olifanten hadden vierkante huisjens en tenten op de ruggen, van welke men veel met goud, en zilver doorwrogte vaandels en banieren afwaejen zag. Al het welke een zeer lange, pragtige, en zeer ſtatelyke trein uitmaakte.

Behalven den trein van de Atsjehze Grooten, zag men 'er ook een geheele ſleep van 's Konings wyven volgen, die, volgens de Ooſterze wyze van de dooden te beweenen, geen kleene rouwklagte ophieven, en, ten bewyze van hare nog duurende liefde, het hair uit hare hoofden rukten, zich zeer hevig op de borſt klopten, en de zelve en hare aangezichten opkrabden, even eens als de ouden plegen te doen.

Hy wierd in een kiſt van Sowaſſa, een metaal uit koper en goud beſtaande, en by de Inlanders voor veel waardiger, als zuiver goud, gehouden, gelegt, met verſcheide goud-lakenze kleeden behangen, en in het agter-hof by de Vorſten, en hunne voorvaderen, begraven.

En beweening. Nog 100 dagen daar na wierd hy van zyne wyven, en byzitten beweend, en dagelyks van verſche ſpys, drank, en tabak, als of hy nog leefde, voorzien; maar als deze wyven wel uitgehuilt hadden, wiſten zy dagelyx, zoo lang dat weeklagen duurde, hare droefheid met het opeeten van deze ſpyze (na dat 's Konings ziel, zoo zy zeiden, 'er de geeſt uitgetrokken had) zeer wel, en niet zonder vreugde te verzetten.

Zoo ras men zyn lyk in 't graf gezet had, wierden 'er twee zilvere kamerſtukjens geloſt, waar op al 't geſchut in Atsjeh gedurende den ganſchen nagt, onder 't gedurig roepen, van God beware de Koningin, afgeſchoten wierd.

Deze Koningin heeft dit Ryk zeer wyzelyk en zagt geregeert. Wat voor gevallen wy met haar nu en dan gehad hebben, zal op zyn plaats blyken. Ao. 1660 wilde zy met een Hollander trouwen; dog onze Maatſchappy wilde dit niet toeſtaan. Een nieuwe blyk van onze magt over de Koningen. 1688. Hoe lang deze Koningin, die hem verving, heerſchte. Haar dood Ao. 1688.

Zy heeft al eenige jaaren aan den andere dit land beſtierd; en is Ao. 1688 overleden, en daar wierd, na veel haspelingen, weder een Koningin gekoren, welke, na een korte ſtryd met de vier Orangkajen, eindelyk erkend is, en welke die geheele eeuw uit geregeert heeft.

Dit was mede een brave Koningin, die 12 Orangkaja's, of Grooten, had, die dit land wel meeſt beſtierden, onder welke de Sjahbandar van Atsjeh geenzins de minſte was; als zynde een man, die zeer veel goud, duizend ſlaven, en de gunſt dezer Vorſtin zoodanig bezat, dat zy Ao. 1696 geheel en al genegen was, om met zyn zoon te trouwen. En zy is weder van een Koningin vervangen.

Hoe lang deze Vorſtin geleeft heeft, is my onbekend, en mogelyk regeerd de zelve nog.

In Atsjeh brengen de Chineezen een grooten handel, en leven. De meeſte ambagten, die men 'er heeft, zyn die van Timmerlieden, Goudſmeden (van welke 'er de Vorſtin wel 300 had) en yzer ſmids, ook veel geldwiſſelaars, en verder geneeren de meeſte ſlegte lieden zich met viſſchen.

Schoon Dilli, ontrent Perah, en Pedir, de koornſchuuren van Atsjeh uitmaken, als van waar zy hun meeſte Ryſt bekomen, egter zyn beide die landen niet bequaam, om zoo veel, als zy van nooden hebben, uit te leveren, om dat de ſtad, en 't verder land, te volkryk is. En daarom moeten zy veel ryſt van Choromandel, Siam, Bengale, enz. krygen, door het welk hen af te ſnyden Atsjeh zeer licht zou uit te hongeren zyn. Pedir, en Delli, ryſtkamers van Atsjeh.

Dit nu is wel 't voornaamſte, dat wy van de ſtad Atsjeh te zeggen hadden.

TWEEDE HOOFDSTUK.

DE ſtad Pedir beſchreven. Sumorlanga. Paſſanga. Paſi. Tandjong. Boero. Aroe en Campara. Andragiri, en ons comptoir hier. Djambi, en ons comptoir hier. Palimbang. Van ouds niet zoo zeer onder Bantam, als wel onder de Soeſoehoenan, ſtaande. En nu onder een magtig Koning. Waaren daar vallende, en grooten handel. Prys der peper. De ſtad nader beſchreven. De inwoonders, Javanen in allen deelen. Dampin, in de bogt van Lampon. De Lamponze taal. Sillebar, onder Bantam. Bangkoelo. Indrapoera. De ſtad, enz. Nader beſchreven. Waar de Keizer van Maningcabo zich onthoud. Ons Opperhooft, zyn Stadhouder. Wat 'er in zyn land valt. Batangkapas. En de verdere Sapoeloh Boha Bendar beſchreven. Naamen der vier beſtierders van Batangcapas, en die der dorpen onder hen. De beſtierders van 't landſchap Tello Taratta. Van 't landſchap Ceranti, en onderhoorige dorpen. De beſtierders van 't landſchap Piamanpara. De beſtierders van het landſchap Cambang. De beſtierders van 't landſchap Lekkitang. De beſtierders van 't landſchap Palangei. De beſtierders van het landſchap Soengei Toenoe. De beſtierders van het landſchap Pongaſſan. De beſtierders van 't landſchap Ajer Hadje. Het welk de

Nederlandſche Maatſchappy eigen is. De peperlanden, en hare beſtierders, onder Majutte, enz. behoorende. De Rivieren en plaatzen van Sinkel tot Sillebar. De Maleitze goud-mynen hier te lande. Padang kortelyk beſchreven. Onderhoorige dorpen van Padang. Poelo Tsjingko. Kotatengah. Priaman. De namen der beſtierders, en der verdere onderhoorige dorpen van Padang, onder ons ſtaande zedert A°. 1670. Moejelykheden met den Panglima Radja na A°. 1671, 1674, en 1675. Verdere dorpen onder Priaman behoorende. Namen der verdere Landheeren hier. Tikoe. Baros. Sinkel, enz. Labo, en Daja. De Eilanden omtrent Sumatra.

De ſtad Pedir beſchreven.

VAn Atsjeh 11 of 12 mylen Ooſt aangaande, ontmoet men de ſtad Pedir, daar ook een Koning is, maar die onder die van Atsjeh ſtaat. De ſtad is in zich zelven een open vlek, en niet veel van belang; want buiten 't Paleis van den Koning, en 4 of 5 huizen van eenige grooten, zyn 't al te maal ſlegte opgeſlage bamboeze huizen: ook zyn 'er eenige Moorze Tempels, en een groote baſaar, of markt.

Dat het een van de voornaamſte plaatzen tot het aanteelen van de Ryſt is, hebben wy boven reeds onder Atsjeh gezegt.

Sumorlanga.

Sumorlanga legt byna zoo verre van Pedir, al Ooſt aan, als Atsjeh. Het is 'er eigentlyk 15 mylen van daan, en ſchynt An. 1600 onder den Koning van Pedir geſtaan te hebben, alwaar ten dien tyde ons volk van de twee Zeeuſche ſchepen, de Leeuw en de Leeuwin, gevangen zaten, waar van hier na breeder zal geſprooken werden. Dit plaatsje is maar een groot dorp, en mede van zeer weinig belang.

Paſſanga.

Paſſanga (van zommigen ook wel Paſſanga Jonka genaamt) legt nog eenige mylen Ooſtelyker, en is maar een kleen dorp, waar in zich mede 2 of 300 huisgezinnen, even als in Sumorlanga, onthouden.

Paſi.

Naaſt aan 't zelve, of vlak op den Ooſthoek van Sumatra, is de weleer zoo byzonder beroemde ſtad Paſi (of Paçem) die in oude tyden, naaſt Madjapahit, en Malakka, een van de drie grootſte ſteden van 't Ooſten aan die kant plagt te zyn, en onder een byzonder Koning ſtond; dog nu is 't maar een ſlegt open vlek, waar in niet boven de 4 of 500 huisgezinnen zyn, die in zeer ſlegte bamboeze huisjens zich onthouden.

Tanjong Boero.

Van daar Zuid-Ooſt na de linie toe afzakkende ('t welk men de binnen-weſtkuſt noemt) heeft men het Ryk van Dilli ontrent 50 mylen Zuiden ten Ooſten van Atsjeh, en dan Tandjong Boero, de landen van Aroe, en Campara, dat pas benoorden, gelyk het Koningryk Andragiri ontrent een graad bezuiden de linie, gelegen is, dog 't gene, al van ouds her, onder Malakka, of onder 't gezag der E. Maatſchappy, ſtaat, alwaar wy ook een logie, en een Opperhooft hebben, om het goud, en de peper, daar vallende, in te zamelen.

Aroe, en Campara. Andragiri, en ons comptoir.

Het is een moy vlek, daar wel 200 gemeene huizen zyn, nevens een ſchoone baſaar of markt, en ettelyke Moorze Tempels. Deze plaats legt zeer wel ten handel, niet verre van zee, aan een fraeje Rivier, waar door daar groote vaart, en een ſterke toevloed van Kooplieden is.

Van Andragiri al Zuid-Ooſt, dog met een kleene inbuiging van de wal, en met een groote inbogt, waar in men een Eilandje heeft, tot aan den 2 graad bezuiden de linie aangaande, komt men by de ſtad Djambi, die de hoofdplaats van het Koningryk van dien naam is. Djambi, en ons comptoir.

Deze is een tamelyke fraeje ſtad, omtrent 25 mylen van zee, en aan een ſchoone Rivier gelegen. Daar is een redelyk fraei paleis, ook zyn 'er verſcheide groote Moorze Tempels, en twee markten.

Zy ſtaat onder een byzonder Koning, die noit onder den Koning van Atsjeh boog, alzoo die aan de Ooſt-kant zyn Ryk noit bezuiden de linie, en maar tot omtrent de zelve, uitgebreid heeft. Hier valt veel goud, en peper.

Dat wy al zeer vroeg hier een logie, en een Opperhoofd gehad hebben, zullen wy hier na, als wy by de zaken der Hollanders op Sumatra komen, aanhalen; en nu en dan zien, dat het groote ſchelmen, gelyk alle de volkeren van dit land, zyn.

Palimbang.

Omtrent 30 mylen Zuid-Ooſtelyker, legt de ſtad Palimbang, de hoofdplaats van een Koningryk van dien zelven naam. Omtrent de zelve legt de berg Manopin, die zich al van verre opdoet, leggende op 2 graden, en 15 minuten.

Van ouds niet zoo zeer onder Bantam als onder de Soeſoehoenan.

Dit Ryk plagt in de oude tyden onder de Koningen van Bantam te ſtaan, hoedanig het den onzen A°. 1596 nog voorquam; maar 't was toen van hem afgevallen, hoewel het noit eigentlyk onder Bantam geweeſt is, maar de Lamponders, onderdanen van Bantam, hebben 'er nu en dan tegen geoorlogt, en 't aldus toen, en A°. 1608, veroverd.

En nu onder een magtig Koning.

Het zyn eigentlyk van ouds onderdanen van den Soeſoehoenan, of van den Keizer van Java geweeſt; maar die zich, de wreedheid van hunnen Vorſt niet langer konnende verdragen, vrygevogten, en zedert eenen Koning gekoozen hebben, die met 'er tyd een zeer magtig Vorſt geworden is.

In dit Ryk, en op deze ſtad, is groo-

te

Waaren, daar vallende, en de groote handel.

te vaart en handel, alzoo hier veel zeer goede peper, drakenbloed, waſch, bindrotang, handrottingen, en ook goud (hoewel meer op DJambi) valt, waarom hier jaarlyx van de E. Maatſchappy, die hier van ouds al een logie en Opperhoofd had, wel 5 of 6, en ook wel meer ſchepen, komen, en 'er wel 600000 ryxdaalders aan kleeden, en wel 200000 Spaanze realen brengen, die daar met zeer goede winſt verhandeld werden.

Prys der peper hier.

Ieder pikol peper komt daar de E. Maatſchappy, by een zeker accoord, 3 ryxdaalders te ſtaan, dog voor het 2e pikol betalen zy 3⅛ in kleeden, en zoo vervolgens werd die half in geld, en half met kleeden, betaalt.

De Tol, die de Koning hier trekt, is ⅓ van ieder pikol peper.

De ſtad nader beſchreven.

De ſtad, die redelyk groot is, legt aan een ſchoone Rivier, die ter plaats, daar onze logie legt, zoo breed is, dat 'er wel 9 of 10 ſchepen nevens malkanderen konnen zeilen. Zy vertoont zich niet verre van den Zuid-Ooſt-hoek.

Wanneer men die Rivier wat hooger opvaart, is 'er een zekere ſtreek, waar in alle hout, na dat het 'er eenigen tyd in gelegen heeft, in ſteen veranderd, gelyk ik daar van een groot ſtuk ebbenhout zelf bezeten, en nog een kleen ſtuk 'er af heb, 't geen in ſteen veranderd is. De Rivier heeft drie monden, van welke de twee ſchoone Rivieren zyn, gelyk de tweede de grootſte is.

Het Hof van den Koning, dat al een fraei paleis, na de Ooſterze wyze, is, ſtaat recht tegen over onze logie.

Men heeft 'er ettelyke breede ſtraaten, dog ongeplaveid, veel bamboeze huizen, en ook eenige houte en ſteene gebouwen, veel fraeje Moorze en andere Tempels, en ettelyke markten, die al vry groot zyn, waar op dagelyx allerlei waaren verhandeld werden. De ſtad is ongelyk grooter geweeſt, dog door de onzen Ao. 1660 veroverd, en in koolen gelegt, hoewel wy nu weer vrienden zyn.

De inwoonders, Javanen in allen deelen.

De onderdanen van dezen Koning woonen wel op Sumatra; dog van taal, dragt, wezen, en aard, zyn 't Javanen, weshalven wy hen niet nader behoeven te beſchryven, en met een woord maar zullen zeggen, dat het moorddadige ſchelmen zyn, dat zy, aan ons volk zelf, niet dan al te klaar getoont hebben.

Dampin, en de bogt van Lampon.

Wanneer men den Zuid-Ooſt-hoek om, en zoo na den Zuid-Weſt-hoek gaat, die wel 45 of 50 mylen breed is, komt men niet verre van den Zuid-Weſt-hoek aan de Straat Sunda, en zoo aan de bogt van Lampon, die van ouds af (gelyk wy onder de ſtoffe van Bantam aangewezen hebben) al onder de Koningen van Bantam geſtaan, hoewel zy nu en dan zich wel eens daar tegen gekant hebben, en van hem afgevallen zyn, gelyk Ao. 1686 gebleken is, wanneer zy door dien Vorſt weer tot reden gebragt wierden.

Niet verre van Lampon, en eer men daar aan komt, legt het dorp Dampin, waar van wy hier na breeder ſpreken.

De Lamponze taal.

Dit is een zeer groot woeſt land, en omtrent tegen over Anir op Java legt de ſtad Lampon in een bogt, dat maar een open dog volkryk vlek is, alwaar ook een byzondere taal, te weten, de Lamponſche, gebruikt werd, die zich daar vry verre uitſtrekt.

Sillebar, onder Bantam.

Zoo ras men den Zuid-Weſt-hoek om is, en Noord-Weſt weer aangaat, komt men by het land van Sillebar, dat al mede van ouds, en van ontrent Ibn Moelana's tyden af, onder Bantam ſtond. Wat moorddadige ſchelmen zich deze al mede van oude tyden aan de onzen betoont hebben, zullen wy hier na zien.

Bangkoelo.

Niet verre van daar, of op 3½ graad bezuiden de linie, legt Bangkoelo, een vlek, dat ons van ouds toegekomen heeft, maar daar zig de Engelzen nu mede met een ſterke logie vaſt gemaakt en ingedrongen hebben, dat zy in meer andere van onze landen daar omtrent hebben zoeken te doen.

Indrapoera.

Vry hooger op na 't Noord-Weſten, te weten, op 4½ graad, heeft men Indrapoera, alwaar een magtig Keizer heerſcht; dog die met alle zyne landen meeſt onder 't beſtier der E. Maatſchappy, als zynen Beſcherm-Heer, ſtaat, gelyk wy naderhand breeder zullen toonen. Deze Koningen geven voor van de Koningen van Bantam afkomſtig te zyn, en hebben op die grond, ten tyde van Sulthan Agong, op Bantam wel hulp gezogt.

De ſtad, enz. nader beſchreven.

De ſtad, of t vlek Indrapoera op de Weſtkuſt van Sumatra, is gelegen op 4 graden, en 30 minuten Zuider breedte, in een inbogt, die wel geen goede bae, dog een goede en zuivere anker-grond heeft, van 6 of 5 vadem af tot boven de branding toe, daar nog boven de 3 vadem water is.

Het Ryk is genaamd na 't hoofdvlek, of de negry, ontrent 2½ myl de Rivier op gelegen, daar de Atsjenze Panglima, en de Radja met zyn Mantris, of Raadsheeren, hun verblyf hebben, en onder hem ſtaan de negry Majutte, Ipoe, en eenige andere kleene vlekjens, kenbaar zynde van 't groot gebergte, waar van het grootſte in 't Ooſten legt, en den meeſten tyd rook uit geeft.

Van de zeekant af is 't zeer moeraſſig en onbewoonlyk land, met groote dichte boſſchagien bezet, vol van ongedierten, adderen, ſlangen, enz. tot naby de negry, alwaar 't land allengskens hooger, drooger, en bequaam ter wooning begind

te werden, en het heeft een breede diepe Rivier, met vuil ſulferagtig water, in de welke ontrent de voornoemde negry zekere ſpruit, waarſchynelyk uit andere aders zyn oorſprong nemende, komt vallen, waar van 't water, over zandgrond athellende, zeer klaar is, by de inwoonders tot ſpys en drank gebruikt, en by hen met een byzonderen naam, Ajer Radja, genaamd, zynde aanmerkenswaardig, dat het water van die ſpruit zich met het ander (ſchoon in een Rivier te zamen komende) niet wil vermengen, maar maakt een nette afſcheiding, als of 'er een linie tuſſchen getrokken was, zynde de eene zyde wit, en klaar, en de andere ros en modderagtig van water.

Onze logie ſtaat, om 't gemak van loſſen en laden, op een plaats, daar de Rivier langs loopt, alwaar dan de peper door des Konings van Atsjiens weger en ſchryver, in 't bywezen van zyne Officieren, gewogen werd.

De peper ontfangen zynde, werd van ſtrand af door de branding met kleene vaartuigen in de boots (die buiten op hare dreggen blyven leggen) geladen, en daar mede kan men, buiten ſtorm en onweer, twee togten des daags doen met de landwinden na boord toe 's morgens, om 's middags met de zeewind te rug te komen.

Deze landſtreek van Indrapoera is zeer ongetemperd en peſtilentiaal, zoo voor ons volk, als voor de meeſte inwoonders zelfs, die meeſt alle maand de koorts hebben, en meeſt alle een hard gewaſch, of een koek, by hen caura genaamd, in de linker zyde hebben, dat van kindsbeen af in hun begind, en met de jaren aangroeid. Waan mede onder de onzen ook de Opperkoopman van Randen geplaagt geweeſt is. Dit gewaſch trekt, na her zeggen der inwoonders, dagelyx alle quade humeuren na zig, en verteerd die ordinair weer, eer het de overhand krygt, dat dan gemeenelyk een koorts in hen veroorzaakt, die ook met 't af en toenemen der Maan een groote gemeenſchap ſchynt te hebben. Door welk onnatuurlyk middel zy wel van geen ziekten, maar van een ſchielyke dood, bevryd blyven; maar by ervarendheid is 't zeker bevonden, dat niemand, die op de Reede ſcheep blyft, door deze landziekte aangetaſt werd; dog zoo zy aan land komen, krygen zy van zelf wel die ziekte, en dat wel zoo, dat 'er de dood op volgt.

Wat de oorzaak dezer ziekte zy, weet ik niet; dog geloove, dat zy komt van de moeraſſige, ſulferagtige, en fenynige dampen, die de lugt beſmetten, en 's nagts een onnatuurlyke koude, en een dikke miſt, veroorzaken, welke vergiftige lugt de menſchen inademen, en waar op die ziekte volgt. Ook doet de zware regen hier 'er veel toe, die de dampen en de ongezondheid zeer vermeerderd. En hoe vroeger men hier in de lucht komt, hoe erger, alzoo de Zon die dampen niet eer ophalen kan, voor dat zy boven dat hoog gebergte in 't Ooſten gekomen is, daar agter zy lang verhoolen blyft. Die aan boord blyven, weten 'er niet af, om dat de zee-lugt al die dampen zuiverd, en die tegen ſtaat.

Dit bericht gaf Schipper Gerard Kalf Ao. 1642 aan den Heer Generaal van Diemen van dit ongezond land.

Landewaard in hier ontrent, na 't Ooſten toe, heeft men zware gebergten, op welke de Keizer van Maningcabo zich onthoud. Deze is niet alleen over de boven-, maar ook over de benedenlanden Keizer, over welke hy ons Opperhoofd tot Padang, als zynen Stadhouder, uit naam van de E. Maatſchappy, aangeſteld heeft, behalven dat wy naderhand verſcheide van deze landen, die reeds onder de magt van den Koning van Atsjeh geraakten, en tegen ons opgeſtaan waren, met het zwaard overwonnen, en ons eigen gemaakt hebben.

Waar de Keizer van Maningcabo zich onthoud.

Ons Opperhoofd zyne Stadhouder.

Deze Keizer van Maningcabo komt noit beneden, maar zend nu en dan wel een van zyn zoonen, of Hovelingen, om deze of gene zaken voor hem te beſtellen. Ook valt daar in die bovenlanden veel goud, en meer andere waaren, die door zyn volk na beneden gebragt, en daar verhandeld werden. Nergens werden ook zoo goede kriſſen, dan hier, gemaakt, en men zegt, dat daar ook een yzer-myn is. Hy heeft met ons Ao. 1670 ook een nieuw verbond aangegaan.

Wat daar in zyn land valt.

Een weinig Noord-Weſtelyker, ontrent op 2 graden, 30 minuten, heeft men Palangei, en wat nader aan de linie op 2 graden, 15 minuten, Batang-Kapas, een landſtreek, en plaats, die ons al mede toekomt, en daar zich de Engelzen ook hebben zoeken in te dringen, en ons wys te maken, dat wy hen eertyds ongelyk deden, met hen van daar te dryven.

Bendar beſchreven.

Batang-Kapas.

De landſtreek hier noemt men de Sapoeloh Boha Bendar, waar van dit landſchap, dat vry groot is, anders ook wel als een gedeelte aangemerkt werd.

En de verdere Sapoeloh Boha Bendar.

Het werd door 4 Panghoeloe's, of overſten, beſtierd, die uit de geſlagten van Pannay Campi, Tiga Lares, en Malajoe, gekoren werden.

Deze vier beſtierders waren, toen wy ontrent Ao. 1667 meeſter van deze landſtreek wierden, deze navolgende:

De naamen der vier beſtierders van Batangkapas, en der dorpen onder hen.

Canda Radja.
Radja Poetra Aalem.
Radja Lila Wangſa.
Radja Makota.

Deze Houden hun verblyf in de hooft-

plaats

plaats Kota Tocha genaamt, en hebben onder zich de

Dorpen.

Anackan.
Inoenang.
Lemoen Manis.
Soengei Pampam.
Soengei Jafee.
Toyk.

Mitsgaders deze vlekken.

Loeboenihor.
Koewap.
Kalompang.
Ampang Tiga.
Lemoen Sundi.
Zafappan.
Glappong.

Beftierders van het landfchap Tello Taratta.

Het landfchap Tello Taratta werd beftierd door 8 Panghoeloe's, uit de voorfz. 4 geflagten, dog 2 uit ieder, gekoren, en aldus genaamd.

Samfa de Pangfor.
Makota Maradja.
Orang Bongfo.
Radja Timboel Boemi.

Deze vier eerfte woonen in de hoofdplaatzen Taratta Batoebe, Pintoe, en Timboelen, dog de vier volgende op Sekedoedoe, Moaro, Kota Pandjang, en Kedalam, welke naamen deze zyn.

Simardan.
Radja Daulat.
Care Abdullah.
Radja Timboelen.

Van het landfchap Ceranti.

Het landfchap Ceranti werd door een Radja en vier Raadslieden beftierd, van welke de eerfte uit Soengei Pagoes Campei is, en de verdere zyn uit de vier voornoemde geflagten, uit ieder een, en aldus genaamd:

Jang Dipertoehan Antofa Radja.
Radja Pagar Rocjong.
Dato Secanda Alba.
Radja Campei.
Orangkaja Betoewa.

En onderhoorige Dorpen.

De naamen der Dorpen zyn deze:

Taratta Timboelen, *de hoofdplaats.*
Kota Bharoe.
Kota Pandjang.
Boege Tandjong.
Taratta Bilalong.
Taratta Radja Pattus Ampalloe.
Tallawies.
Batoe Bolla.
Noengen.
Langit.

De Beftierders van het landfchap Piamanpara.

Het landfchap Piamanpara werd beftierd door een Radja uit Soengei Pagoe Maleyo, en de vier beftierders uit de voornoemde geflagten, uit ieder een, zynde aldus genaamd:

Radja Boenga Paffang, in Novemb. 1687 door den Heer Lobs na Batavia gezonden.
Chatib Pongoelen.
Malim Mantchaja.
Imam Lajer.
Radja Melintang.

De Dorpen zyn deze:

Kota Torroe, *de hoofdplaats.*
Kota Candi.
Tandjong Auwer.
Kota Beringei.
Soengei Sankar.
Tandjong Gaddang.

Van het landfchap Cambang.

Het landfchap Cambang werd door een Radja uit Soengei Pagoes Campei, en vier beftierders, als de vorige, beftierd, welker naamen deze zyn:

Jang Dipertoehan Radja.
Radja Imam Betoewa.
Radja Nangcaja.
Orangkaja Betoewa.

De Dorpen zyn deze.

Taratta, *de hoofdplaats.*
Kota Bharoe.
Tampoeni.
Kota Candi.
Kota Poeli.
Coelam.
Loeboe Boeloe.
Cappoe Pafir Laoet.
Batoe Ampar.

Van het landfchap Lekkitang.

Het landfchap Lekkitang werd door een Radja uit Soengei Pagoe Maleyo, en vier beftierders, aldus genaamd, beftierd.

Jang Dipertoehan Radja, *aldaar.*
Radja Goenong Padang.
Radja Bangfa Auwer, *vlugtig.*

De Dorpen, waar in zy woonen, zyn deze:

Lekkitang, *de hoofdplaats.*
Taratta Poeli.
Taratta Pajoe Badner.
Tandike.

Van het landfchap Palangei.

Het landfchap Palangei werd door een Radja uit Soengei Pagoe Tiga Lares, en vier Panghoeloe's uit de voornoemde geflagten, zynde aldus genaamd, beftierd:

Jang Dipertoehan Radja.
Dato Pandjang.

Dato Biſoe.
Radja Makota.
Soetan Maradja Lelle.

De Dorpen zyn deze:

Kota Bharoe, *de hoofdplaats.*
Kota Pandjang.
Kota Batoe.
Tanah Manang.
Lemoen Soendi.
Kota Lanoe.
Kota Coey.
Batoe Tonggal.
Sciboeroename.
Soengei Dowa.

Van het landſchap Soengei Toenoe.

Het landſchap Soengei Toenoe werd door 4 beſtierders uit de 4 voornoemde geſlagten, aldus genaamd zynde, beſtierd.

Goenong Amâs.
Datoe Maradja.
Radja Parang, *vlugtig.*
Orangkaja Mani.

De Dorpen zyn deze:

Kajoe Djawa, *de hoofdplaats.*
Boha Carre.
Glappong.
Auwer.

Van het landſchap Pongaſſan.

Het landſchap Pongaſſan werd door 4 Hooft-Beſtierders, en 3 mindere, waar van de eerſte uit Pannay wezen moet, beſtierd. Hunne naamen zyn aldus:

De 4 eerſte.

Semporna Kaja.
Chatib Bendahara.
Soetan Bidella.
Radja Joeda.

De 3 mindere.

Pati Lawanni.
Radja Mage Moeda.
Radja Joeda.

De Dorpen zyn de navolgende:

Moare Lagan, *de hoofdplaats.*
Lemoen Sindi.
Loeboe Serri.
Loeboe Dangki.
Longgang Kitsjil.
Laggang Gaddang.
Boekit Sikki.
Kajoe Arang Plangierien.
Boekit Tsjoebada.

De Beſtierders van het landſchap Ajer Hadje.

Het landſchap Ajer Hadje werd door een Radja, uit het geſlagt der Pannays, en door 4 Panghoeloe's uit de voornoemde geſlagten, beſtierd, welker naamen deze zyn:

Intsjeh Aalem Radja.
Menti Gadja Gile.
Chatib Ibrahim.
Radja Baginda, *overleden.*

Behalven deze zyn 'er nog 3 Panghoeloe's Woes, die aldus genaamd zyn:

Dato Beſar.
Radja Beloedoe.
Radja Falawan.

De Dorpen zyn deze:

Loeboe Boha Ajer.
Kampon Pannay.
Kota Menappa.
Kompol Benang.
Alaban Sonkei.
Kota Tinggi.
Rantoe Semenelang.
Loeboe Papan.
Doerian Pandakkan.

Het welk de Nederlandze Maatſchappy eigen is.

Dit landſchap is de E. Nederlandſche Maatſchappy, by overgift van den Keizer van Indrapoera, eigen, en diend verder tot een ſcheidspaal van de andere daar aangrenzende landen, zoo als dat A°. 1668, na 't verſlaan van die van Pauw, en na 't veroveren van verſcheide daar ontrent gelegene landen, tuſſchen ons en de Inlanders vaſtgeſteld is, op dat hier over namaals geen geſchillen meer zouden voorvallen, en ieder net weten zou, tot hoe verre zyn land zich quam uit te ſtrekken.

De Peperlanden, en hunne beſtierders, onder Majutte, enz.

Naamen der voornaamſte Peper-landen, en van hunne Beſtierders, onder het geweſt van Majutte, en des zelfs bovenlanden, en onder 't algemeen beſtier van den Keizer van Indrapoera behoorende, die hy door zynen Stadhouder Radja Aadil, *en 59* Proatyns, *of* Mantri's (*Ryks-Raaden*) *beſtieren laat.*

Het landſchap Loeboe Carbouw Majuttes.

Het boven-land werd door deze 3 Mantri's, of Raaden, beſtierd:

Mantri Lacſamana.
Imam Pandjang.
Sia Panghoeloe.

Het landſchap Ajer Dickiet, word door twee Mantri's beſtierd:

Dato Moeda.
Radja Gomoejang.

Het landſchap Bantal, door agt dito's beſtierd:

Temanggong.

Radja

Radja Kitsjil Besâr.
Harimau Laoet.
Dato Moeda.
Radja Mendecaja.
Padoeka Amat.
Radja Misselboemi.
Tonga Parang.

Het landschap Tramang, door elf dito's bestierd.

Baginda Pakoe.
Magai Ganti Kaja.
Radja Indra Lebe.
Dato Moeda.
Kijay Demang.
Intsjeh Radja.
Intsjeh Madjelis.
Dato Kitsjil.
Dato Dewa Enjata.
Pati Comala Radja.
Radja Medensabar.

Het landschap Ipoe, door tien dito's bestierd.

Siri Falawan.
Baginda Songambang.
Dato Nen Pandjang.
Nachoda Radin.
Dato Siri Malim.
Magat Batiem.
Dato Anget.
Sedar Aalem.
Pandei Moeda.

Het landschap Ajer Amie, door twee dito's bestierd.

Dato Besar.
Pati Lacsana.

Het landschap Zaballat, door dertien dito's bestierd.

Baginda Kalacman.
Depati Soeka Radja.
Depati Pandjang Loera.
Depati Comala Radja.
Baginda Tadier, *een Dorp.*
Baginda Loeboet Montsjong.
Baginda Oelac Matsjang.
Baginda Tallah Panden.
Baginda Soeka Menantang.
Baginda Seneba.

Het landschap Catauwon, door twaalf dito's bestierd:

Radja di Bendar.
Dato Mendeangen.
Dato Pandjang.
Dato Prowatin Ajer Laba.
Dato Moara Dowa.
Kijay Amâs Labong.
Dato Doerian Tinggi.
Dato Doeson Tinggi.
Dato Kota Debattics.
Pati Deridja.
Kijay Demang.
Dato Kijay Amâs Sangara.

Het landschap Oeri, door een dito bestierd.

Baginda Oeri.

Makende te zamen 9 Landschappen, en 59 Depati's, of Prowatiens, uit.

De Rivieren, en plaatzen, van Sinkel tot Sillebar.

Wy zullen nu met eenen hier byvoegen de namen der plaatzen, en Rivieren, die zich van Tsjingko, ofte Sinkel tot Sillebar (zynde de twee scheids-palen benoorden en bezuiden, zoo verre als dat land onder de E. Maatschappy behoord) opdoen.

Sinkel. (dat 12 mylen van Padang, en 12 dito van Indrapoera, en dus als in het midden legt.)
Baros.
Corlang.
Zoercam.
Taboejong.
Batahan.
Ajer Bangi.
Siccarboe.
Passaman.
Loeboe Poeding.
Tandjong.
Batoe Pangen.
Masam.
Antockan.
Ticoe.
Gassan.
Narras.
Priaman.
Soenor.
Oelackan.
Tepacki.
T'ella Boen.
Annay.
Kota Tengah.
Hoedjong Karang.
Padang.
Bongos.
Troesan.
Bajang.
Sillida.
Peynen.
Anackan.
Batang Kapas.
Telloe.
Ceranti.
Priamanpara.
Cambang.
Leckitang.
Palangei.
Soengei Toenoe.
Pongassan.
Ajer Hadje.

In-

Indrapoera.
Majutta.
Ajer Dickiet.
Bantal.
Tramang.
Ipoe.
Ajer Amie.
Sallabat.
Catauwan.
Oeri.
Laay
Bantoenen.
Paliet.
Soengei Lama.
Bangkoelo.
Panarikan.
Sillebar.

Alle deze Rivieren nu, by welke de dorpen en vlekken van die zelve namen zich vervolgens vertoonen, zyn met groote en kleene vaartuigen, als ook met ſchuiten en boots, bevaarbaar, buiten de welke 'er nog eenige andere, hier niet gemeld, droog vallen, en niet wel konnen bevaren werden.

Naamen der Maleitze Goud-Mynen, boven in het gebergte op Sumatra's Weſt-kuſt gelegen.

De Maleitze Mynen hier te lande.

Eerſtelyk Coringie, een landſchap boven Indrapoera gelegen, leverd zand-goud van 6 Mat, waar van de Thayl 8 Rykſdaalders koſt.

Soengei Pagoe, een hoog gebergte, zig boven de Sapoeloh Boha Bendar, of boven de landſtreek Lambang, regt in het Ooſten, ſtrekkende, uit welk gebergte verſcheide Rivieren, zoo wel om de Ooſt, als om de Weſt, afloopen.

Hier waſſchen zy het goud in waſchhuizen, na dat het uit het gebergte gekapt is.

Door de 30 Kota's loopt een Rivier Ooſt-waard na Andragiri, en Djambi, waar in veel goud gewaſſchen werd. Deze brengen hun goud na Peynen, en Sillida, zynde onder de landen der E. Maatſchappy gelegen.

Soengei Aboe leverd mede veel waſchwerken, en ertzen, of bergſtoffen, daar mede de gravers ook al na Sillida door een nieuwe weg afzakken, die daar toe door Siri Narra, Landvoogd van Sillida, bereid is; maar die na Padang willen, moeten door de 13 Kota's op Bajang, of Troeſan, of zoo veel verder na Padang, wandelen, zoo dat zy wel 6 of 7 dagen reizens daar toe van nooden hebben.

De Mynen van Soengei Capajang leggen regt af en aan Sillida (dat niet verre bezuiden Padang legt) Bajang, en Troeſan (welke twee laatſte wy A°. 1682 in February, nevens die beide dorpen verovverden) alwaar opregte en zuivere ertzen, gelyk op Songei Aboe, te vinden zyn, de welke door de volkeren van Kenari, Mora Pannay, Kota Annau, Tallang, Goegoe, Tsjoepa, Gantong Siri, Saleyo, Kota Bharoe, Solo, Gajoevan, Panjacalen, en Soercam, gegraven werden.

Deze volkeren uit de 13 Kota's graven die zelfs, of koopen die op, en komen daar mede op Padang, of Sillida, en op Troeſan, of Toeroeſan, ter markt; dog Toeroeſan is wel het naaſt gelegen, en heeft ook den gemakkelykſten weg; daar en boven gaat men ook gemeenelyk wel het liefſt na die comptoiren, daar de gewildſte ſoorten van kleeden vallen.

Aan Soengei Capajang volgen de landen van Cadiey, Pelanki, Moerabadie, Selawang, Loeboe Batsjang, en meer andere, recht boven Padang, tot aan het Ryk van Maningcabo (by zommigen ook Manicabo, en Minangcabo genaamd) gelegen, en die gemeenelyk de 20 Kota's genaamd werden. De Erts, aldaar vallende, werd door de volkeren uit Kaſeh Sumani, Tandjong Ali, Katsjang, Kaſeh Sankara, Sorney Bakar, na Kota tenga afgebragt; dog als zy na Padang willen, moeten zy 2 of 3 dagen onder weg blyven; maar 't goud, hier vallende, is meeſt glad, en in ſtukjens, 't geen door den regen van de bergen afſpoeld, gelyk dat van Ploncan en Loeboe Batsjang gemeenelyk Amâs Litsjing of glad goud is.

Benoorden Maningcabo, of de vier landſtreeken van Batipoe, volgen de 50 Kota's of Ajams, en de Rauwers, zynde de Noordelykſte Mynen, die te landewaard boven Tikoe en Paſſaman ſtrekken. Deze leveren mede veel erts-goud, dat de volkeren uit Priangan, Padang, Pandjang, Salahan, Semabor, Batipoe, Moedi Padang, en Ajammers, opkoopen, en al mede na Priaman, enz. ter markt brengen, maar 't meeſte, en 't grootſte gedeelte werd de E. Maatſchappy door den Padangzen Chinees, die dat vaarwater in heeft, ontvreemd, of door de bovenvolkeren van Ticoe, en Paſſaman, na Atsjeh vervoerd.

Padang kortelyk beſchreven.

Na Palangei en Batangkapas (daar wy het bevorens met de beſchryving van dit land aan Sumatra's buiten- of Weſt-kuſt lieten) komen wy nu by Padang, waar van wy hier alleen zeggen (alzoo wy hier na breeder daar af zullen ſpreeken) dat dit mede ons eigen land met den zwaarde gewonnen, en dat hier ons hoofd-comptoir is, alwaar wy eertyds een Opperkoopman, nu een Commandeur, of Bevelhebber als Hoofd, benevens een tweeden, die Koopman is, een Fiſcaal, en alle andere zoodanige bedienden, als in een andere Landvoogdy, mitsgaders ook een vereiſcht getal van Soldaten, hebben.

Het

Het is maar een open vlek, dat op een Eilandje legt, rondom van de Padangze Rivier beſpoeld, en egter eenigzins hier en daar verſterkt, gelyk hier na blyken zal.

Onderhoorige dorpen van Padang.

Onder Padang op Sumatra's Weſt-kuſt (dat op 1 graad en 5 minuten Zuiderbreedte legt) behooren deze navolgende dorpen:

Padang, de hoofd-plaats, daar den Panglima Radja Landvoogd is.
Binoewang, de verblyfplaats van de Atsjehze Panglima's.
Kota Bahroe.
Tandjong Sabar.
Alang Lawas.
Tandjong Auwer.
Paralawas.
Tandjong Ledidi.
Panocaren.

Dit land begrypt qualyk vier mylen in 't rond, en is voor de overkomſt van die van Atsjeh beſtierd door den Erf-Heer Nenda, en agt Panghoeloe's, te weten:

Dato Maharadja Beſar.
Radja Goenong Padang.
Radja D'Ilheer.
Orang Caja Sireradja.
Raja Bagagaar.
Radja Indraboemi.
Padoeka Magat.
Radja Dipadang.

Daar nog deze vier Panghoeloe's bygevoegt zyn:

Dato Bendahara.
Maharadja Lella.
Dato Temanggong.
Radja Indra Ganti.

Ao. 1666, wanneer die van Atsjeh hier van daan gejaagt, en door de wapenen der E. Maatſchappy gedwongen wierden deze landen aan ons over te laten, is, op 't voorſchryven van den E. Heer Abraham Verſpreet, door haar Edelheden hier als Panglima, en Voorzitter van de Panghoeloes, eenen Orangkaja Kitsjil aangeſteld, dog geenzins erf-rechtig, en alleen maar om den Heer Bevelhebber alhier van alles, dat 'er voorviel, bericht te geven; maar wat ſtreeken, ſchelmeryen, dieveryen, en geweldenaryen door hem, zoo in de landzaken, als in die van den handel, ten dien tyde gepleegt zyn, is met geen pen uit te drukken.

Poelo Tsjingko.

Hier omtrent, of 12 mylen 'er af, legt Poelo, of 't Eiland Tsjingko, of Sinkel, een menſch-verſlindend geweſt, daar gemeenelyk de tweede van 't hoofd comptoir in vorige tyden (die nu aan de Hoofdplaats zich onthoud) plag te leggen, en daar wy ook een logie, Opperhoofd, en eenige mindere bedienden hebben.

Kotatengah.

Zeven mylen omtrent benoorden Padang legt Kotatengah, een dorp, daar wy al mede een Opperhoofd plagten te hebben.

Priaman.

Nog zeven mylen daar benoorden heeft men Priaman, een Landſchap, waar onder veel plaatzen en dorpen behooren.

Men kan te land langs een zeer goede ſtrandweg, en ook ter zee, in eenen dag reizens 'er komen.

De uitterſte ſcheidspaal van dit geweſt langs ſtrand is in 't Noorden de Rivier Narras, en in 't Zuiden de Rivier Soenor. De bovenlanden paalen aan de zeven-, agt-, en vyf kota's, door welke de berglieden met hun goud aldaar ter markt komen.

De hoofd-plaats werd Priaman genaamt, beſtaande in de Campong Dahoeloe, en Campong Dilheer, mitsgaders in Campong Dalam, en Campong Atsjeh.

De naamen der Beſtierders.

Deze plaatzen werden door twee Orangkaja's, en tien Panghoeloe's, beſtierd.

De eerſte werd Radja Nenda, Orangkaja, genaamd, nevens vyf Panghoeloe's binnen Campong Oeloe, en de tweede Siri Amar Bangſa de Ridja, Orangkaja, en vyf Panghoeloe's binnen Campong Dilheer, waar onder nog de kleene gehugten, Soengei Pampam, Soengei Rotang Batoe, Batang Koebon, Jatze, Gadja Mati, en Pauw, behooren.

En der verdere dorpen, nu onder ons ſtaande.

Ao. 1670 hebben zich deze volkeren onder de beſcherming der E. Maatſchappy begeven, weshalven zy daar eenen Wakil Moetilak, of gevolmagtigden van den Heer Bevelhebber alhier, hebben, zynde Radja Dilheer, Erf-Heer van Soengei Rotang, en Pampang, onder wiens gezag deze landen weer fraai begonnen te bloejen, zynde Ao. 1671 met een koophuis, ten handel geſchikt, voorzien, aangezien die hier zeer goed valt, en wel byzonder dan, als men bezorgt, dat die plaats met gewilde ſoorten van kleeden, en van yzer, ſtaal, en andere daar getrokkene goederen, voorzien werd; dog de Panglima Radja heeft gedurig getragt, om dat huis 'er van daan te hebben, weshalven hy de vyf-, zeven-, agt-, en negen-kota's volkeren ophitſte, om Priaman met de wapenen te verwoeſten, waar door de wegen voor de Kooplieden onveilig gemaakt, en zy belet wierden met hun goud op Priaman te komen, weshalven de zelve van daar over land na Padang gaan moeſten, waar toe zy 6 of 7 dagen van nooden hadden, daar zy anders in 1 of 2 dagen op Priaman ter markt, hoewel zy anders ook over Soengei Bakar na Kota Tengah konden afkomen, al het welke egter zeer moejelyk voor deze Inlanders viel.

Moejelykheden met den Panglima Radja.

De Panglina, hier over meenigmaal de pols getaſt zynde, gaf tot antwoord, dat

dat men de E. Maatſchappy dienſt dede, alzoo zy dan oorzaak zouden hebben, om die van Priaman hunnen eiſch te ontzeggen, en de logie weer van daar te lichten, om dat die van Priaman onmagtig waren de wegen na hun Bendar veilig te houden, en den oorlog te doen eindigen.

1674. Aldus is op dien zelven voet ook de Radja of Orangkaja Maharadja uit de zeven Kota's door dezen Panglima misleid, om Ao. 1674 die van Priaman den oorlog aan te zeggen, ten welken einde hy hem ook 300 ryxdaalders aan kleeden, 3 Hollandze musquets, een vlag, en een houwer van den Bevelhebber, den Heer Pits, nevens een brief van dezen inhoud toegezonden heeft, dat hy, Maharadja, Hoofd der zeven Kota's, die van Priaman den oorlog zou aandoen, op hoedanig een wyze dit ook beſt zou konnen geſchieden, op dat de E. Maatſchappy daar door redenen en grond hebben mogt, om hare verleende en daar opgerichte logie weer te lichten, alzoo 't haar maar groote ſchade toebragt, die langer te houden.

Deze brief heeft Maharadja Ao. 1675 aan ons Opperhoofd tot Priaman ter hand geſteld, om die aan den Heer Pits te toonen, na dat de zelve over dezen aanval te eenemaal verwoeſt, zyn land bedorven, en al zyn volk verjaagt was; dog de Heer Bevelhebber, dit alles vernomen hebbende, oordeelde beter, de pot maar toe te dekken, om dat de Panglina aan de E. Maatſchappy, of wel aan hem, zoo veel ſchuldig was, daar 't anders zyn pligt geweeſt zou zyn, diergelyke ſchelmen ten ſtrengſten te ſtraffen.

1675. Naderhand is Priaman Ao. 1675 door de Agamze volkeren weder aangetaſt, het welke men Radja Ibrahim wilde wyten, hoewel den Panglima Radja het ware beweegrad was, niet anders, als om den handel aldaar te bederven, en die plaats voor ons onnut te maken.

Verdere dorpen onder Priaman.

In het N. N. Ooſten, omtrent 3 mylen van Priaman, leggen de Lima-Kota's, of vyf-veſtingen, die genaamt werden Poetoet (zynde de hoofdplaats) Kota Ilalang, Secoetjoer, Ganting, en Peloebang, waar van het hoofd Radja Sittia Falawan genaamd is.

In 't N. Ooſten leggen de zeven Kota's, of Veſtingen, omtrent 4 mylen van Priaman, als, Batoe Callang, de hoofdplaats, Tandjong Billiek Soengei Seri, Kota Bharoe, Kota Dalam, Loeboekepondong, Moedi Padang; waar van het Hoofd Radja Makota, of Belindong Boekit, genaamd is.

In het Z. Z. Ooſten van Priaman leggen de agt Kota's, Sinto, en Loeboealong, zynde Bendar-plaatzen. De Hoofden zyn Mara Aalem op Sintoe, en Sulthan Hitam, als Radja Nangſatti op Loebocalong.

In 't Z. Ooſten leggen de Sambilan Kota's, of de negen Burgten, die genaamd werden, Pakkadangan, Soengei Tsjobadan, Seſintsjien, Pantsja Loeboe Awer, Semanekong, Soengei Aſam, Toboh Radja Betoewa, en Tsjambang. Deze negen dorpen werden door den Orangkaja Besâr op Pakkadangan, en door nog eenige Panghoeloe's, beſtierd.

De 12 Kota's hebben hare ſtrekking van ſtrand af tot aan het gebergte van Donauwe, en werden door Sulthan Selim, andere Dato Becopea genaamd, beſtierd, aan de voet van welk gebergte de ſterke Veſting Batoe Mangauw gelegen is, alwaar de Sulthan ook zyn verblyf placht te houden; maar de zelve wierd door den Koopman Boudens, hoewel met veel gevaar van ons volk, en met het wagen van de agting der E. Maatſchappy, veroverd. Een zaak, die toen, op aanrading van den Panglima Radja, en uit zyn eigen en byzondere inzichten, geſchied is, om dat deze Sulthan mede een tegenſtander van deze Panglima Radja daar in geweeſt was, dat zyn zoon, Marapadang, die van Ticoe niet als hunnen Panglima zou opgedrongen werden, hoewel zy egter voor de woede van dezen Panglima Radja hebben moeten zwigten, en zig genoodzaakt gevonden, om zyn zoon als Panglima aan te nemen, om dus van twee quaden nog het beſte te kiezen, hoewel 'er uit de geſlagten van Orangkaja Siri Radja, als Orangkaja Beſar, verſcheide wettige vervangers by de hand waren.

Anders moet men met waarheid van Sulthan Selim zeggen, dat hy niet het allerminſte nadeel aan de E. Maatſchappy toegebragt, en ook dierhalven geenzins zulk een behandeling verdiend had.

Na dat nu de Panglima Radja zynen zoon dus op Ticoe tot Panglima aangeſteld had, heeft de vader met Sulthan Amâs, van Padang af tot Baros toe, hunnen byzonderen handel, met uitſluiting van alle andere handelaars en kooplieden, zeer ſterk voortgezet.

Deze 12 Kota's nu zyn aldus genaamd: Soengei Lemoen, Dada Poeteh, Pingen, Camamoengen, Bajam Tagoeling, Aracandang, Cadjay, Kota Bahroe, Carampi, Soengei Sira, en Soengei Rantei.

Naamen der verdere Land-Heeren hier.

Vorders zyn dit ook de namen der Raja's, en Panghoeloe's van Troeſan, Bajang, en der verdere beſtierders van Sumatra's Weſt-kuſt.

Radja Hitam, Koning, en Erf-Heer van Troeſan.

Semporna Maharadja, zyn broeder, de Prins.

Radja Nang Satti, Panghoeloe op Seganton.

Sul-

Sulthan Saladien, zuſters zoon van den Panglima Radja, nieuw-aangeſteld Hoofd op Bajang, en zyn 12 nieuw-gekorene Panghoeloes.

Sulthan Mametsja, Keizer van Indrapoera, en zyn 20 Mantri's, of Ryx-Raden.

Radja Aadil, Stadhouder van den Keizer van Indrapoera op Majutte, en 59 Prowatins.

Siri Kidol, met 17 Prowatins, Hoofd op Sillebar.

Ticoe. Even benoorden Kotatengah, pas bezuiden de linie, op 40 minuten, heeft men het vermaard dorp Ticoe, daar wy al mede een logie plagten te hebben, gelyk ook alle de volkeren van Sillebar af tot aan Ajer Bangi, dicht onder de linie, zich al van Ao. 1667 af onder ons van zelfs begeven hebben, en als onze bondgenooten aangenomen zyn.

Ontrent 2 graden benoorden de linie, heeft men Baros, een plaats, daar wy een comptoir plagten te hebben, en waar onder Taboejang ſtond, daar wy wegens de camfer, benzoin, en andere waren, daar van ouds al een comptoir hadden, en waar van hier na breeder.

Twaalf mylen van Padang legt Poelo Sinkel of Tsjingko, bezuiden ons hoofdcomptoir, en Kota Tengah legt even benoorden Padang op 1½ graad Z. breedte; en Priaman op 1 graad Z. breedte.

Labo, en Daja. En dus komt men nog eenige mylen N. Ooſtelyker eerſt by het dorp Labo, en dan nog eenige mylen verder by Daja, onder Atsjeh ſtaande, waar van het laatſte 15 of 16 mylen af gelegen is, waar mede wy dan ganſch Sumatra rond gewandeld hebben.

De Eilanden omtrent Sumatra. Verſcheide Eilanden doen zich aan de kant der buiten-weſtkuſt op, als Engano op 5 of 6½, dat van Naſſau op 3 graden, en de goede Fortuin op 2 graden, mitsgaders het Eiland Mintaon, en het Clappus-Eiland byna onder, en alle bezuiden de linie, en ettelyke mylen van Sumatra af gelegen.

Benoorden de linie ontmoet men Poelo, Nays, of Nias, daar zeer blanke Indianen vallen, ſchoon 't maar 1 of 1½ graad benoorden de linie legt.

Benoorden dit Eiland zeewaarts, heeft men ook de Eilanden van Niako, Maros en Poelo Banjac.

Op de 3 en 4 graden heeft men 't Verkens en de Kokos Eilanden.

Pas buiten Atsjeh, 2 mylen benoorden, of benoord-weſten 't zelve, is dat vermaard Eiland, Poelo Way genaamd, waar heen de Koning van Atsjeh alle zyne aanhanden en voeten verminkte Banditen zend. Het is rondom vol klippen, waar op wy Ao. 1641, het ſchip den Draak verloren hebben.

In 't Noord-Weſten van Atsjeh, anderhalve graad Noord-Weſtelyker, of ontrent den 8 graad N. breedte, heeft men de Nicobares Eilanden, daar menſchen-eeters (zoo men wil) woonen.

Aan de binnen-kant tuſſchen Sumatra, en de Maleitze kuſt, zyn mede eenige groote en kleene Eilanden benoorden; dog bezuiden de linie heeft men pas 'er onder, en eenige mylen van de binnen-weſt-kuſt van Sumatra, de Eilanden Bintam, Linga, Toepon, Toeteri, en meer andere, die geen naam hebben; dog by de Zuid-Ooſt-hoek der binnen-weſt-kuſt, of van 't Eiland Sumatra, vertoont zich 't Eiland Bangka in de lengte van 't Noorden na 't Zuiden, wel 1½ graad verre, tot al voorby dien Zuid-Ooſt-hoek ſtrekkende, behalven een groot getal van Eilanden, die zich in de Straat Sunda vertoonen, waar van de meeſten, by 't beſchryven van Java, en die Straat zelfs, reeds genoemd, en waar van de duizend Eilanden, Dwars in de Weg, Slebezee, en 't brandend Eiland Krakatao, wel de voornaamſte, dog die alle onbewoond; woeſt, en meeſt onbekend zyn.

BYZONDERE ZAAKEN VAN SUMATRA.

DERDE HOOFDSTUK.

Byzondere zaaken van Sumatra. Oude en rechte naam van dit Eiland. Wat men daar af in Alexander M. *tyd, of ten tyde van de Keizers* Auguſtus, *en* Aurelianus, *geweten heeft.* Marcus Paulus de Venetiaan *ſpreekt 'er* Ao. 1269 *allereerſt met zekerheid, dog duiſter, af. En wat hy ons daar van verhaald. Ryken, noch heden daar bekend. Wat hy in het byzonder van Pantsjoer zegt. Nader bewys dat Sumatra by anderen ook Java genaamt is. Hy ſpreekt ook van 't Eiland Nocuera. Wat de Portugeezen van Sumatra zeggen. Dat allereerſt* Ao. 1506 *door* Alvaro Telezzo *ontdekt is.* Siqueira *maakt* Ao. 1509. *een verbond met den Koning van Pedir, of Atsjeh, en met die van Paçem.* Ao. 1511 *vernieuwt* Alfonſus Albukerk *'t verbond met die Koningen. In Paçem hadden de Portugeezen* Ao. 1522 *een Slotvoogd.* Ibrahim, *Koning van Atsjeh, doet eenige Portugeezen vermoorden. Zyn wreedheid tegen zyn ouden vader, en de Koningen van Pedir en Daja. Hy veroverd Paçem. En verjaagt al de Portugeezen. Veroverd ook Aroe, en andere Ryken.* Ao. 1525 *taſt hy* Simon de Souſa *aan, die zich dood vegt. Handeld de gevangenen zeer wel, om* Pieter de Fâr *te misleiden. Dat eenigen het leven koſt. Hy zend* Morales *met een gallioen, en volk, die hy ook veroverd.* Ao. 1529 *lokt hy nog meer Portugeezen in 't net; die hy weer doet vermoorden. De verrader* Sanaje *geſtraft. Hy belegerd Malakka* Ao. 1547, *te vergeefs, en werd wakker geklopt.* Andrea Furtado *doet* Ao. 1601 *op Atsjeh, en Sunda een Veſting bouwen.*

Byzondere zaaken van Sumatra.

NA dat wy tot dus verre Sumatra in 't gemeen, en ook in 't byzonder beſchouwt hebben, zullen wy nu eens de byzondere zaken, ons daar af bekend, voorſtellen, en met eenen navorſchen, wanneer 't zelve eerſt aan de oude, mitsgaders aan de Portugeezen, en ons, heeft beginnen ontdekt te werden.

Oude en rechte naam van dit Eiland.

De rechte naam van dit Eiland is by deze Inlanders van de oudſte tyden af, niet Sumatra, maar Andalus, of Andelus geweeſt, en zommige hebben het ook wel Maningcabo (dat egter maar een byzonder Keizerryk daar op is) genoemt.

Wat men daar af in Alexander M.

Men wil, dat dit Eiland al in de tyd van Alexander de Groot bekend, en Megaſthenes zegt, dat Oneſicritus, een van zyne Scheeps-Hoofden, of Zeevoogden (gelyk hy by Arrianus als een gebieder van 's Konings ſchip, voorkomt) daar na toe zou geweeſt zyn; maar wy geven Megaſthenes zeggen niet het allerminſte geloof. Ariſtoteles *de Mundo* noemde het Taprobane: maar wie heeft ons nog regt gezegt, waar dat legt? Ik weet wel, dat de ouden daar veel af geſchreven hebben; dog zonder grond, of vaſtigheid, en wel zoodanig, dat wy tot nog toe hun regte meening daar over niet weten. Meer zouden wy daar over hier zeggen, zoo wy in ons eerſte Deel, en onder Ceilons ſtoffe, niet reeds in 't breede daar over geſproken hadden, waar aan wy ons gedragen.

Of ten tyde van Auguſtus, en Aurelianus geweten heeft.

Ook geeft men voor, dat 'er in Keizer Claudius tyd Gezanten van Samotra (zoo Plinius l. 6. cap. 20 zegt) te Romen zouden verſchenen zyn, welk Samotra, zonder eenige verdere grond, als om dat het 'er zeer naby in klank komt, men vaſtſteld een en 't zelve met Sumatra te zyn, 't geen wy egter niet toeſtaan; dog om ons al verder te overtuigen, voegt men 'er by, dat 'er ook nu nog oude gedenkpenningen (door den Heer Cuperus in zeker werk) vertoond werden, op welke men Sumatra, en ook Olifanten ziet, welke penningen ten tyde van Keizer Aurelianus geſlagen zyn.

Ik wil niet wraaken nog tegenſpreeken, dat 'er zulke penningen zyn; maar zal 'er dit maar alleen op zeggen, dat, zoo het alles, zoo wel van die Gezanten, als van die penningen, en van den togt van Oneſicritus na Sumatra, al volſlagen bewezen

en

1269. en waar was, en ik ondertuſſchen van Sumatra niet anders, dan alleen dit, by de ouden ontdekke, zulx by my even veel is, als of Sumatra voor de ouden geheel verborgen, en als of 'er nog niets af was ontdekt geweeſt, alzoo zy 'er niets verder af melden.

Veel meer zwarigheid zou men mogelyk ontdekken, als de ouden eens moeſten bepalen, waar dog dit Samotra in Indiën gelegen was, te meer, dewyl Strabo l. 15. ons aanwyſt (waar over wy in ons eerſte Deel van dit werk breeder ſpreeken) hoe zeer de ſchryvers van zyn tyd, of onder Keizer Tiberius, over de zaken, Indiën betreffende, over hoop lagen.

Dierhalven zeg ik vlak uit, dat ik niet zien kan, dat de ouden Sumatra gekend hebben; want was dit waar, zy zouden 'er ons ten minſten iets van gezegt hebben, dat ons zou konnen doen denken, dat zy van een en de zelve zaak ſpraken, waar van wy nu handelen, daar ondertuſſchen alles, dat zy daar van onder den onzekeren naam van Taprobane zeggen, zoo beſpottelyk is, dat het 'er niet het allerminſte na gelykt, zoo dat zy veel beter gedaan zouden hebben, met daar niets af te zeggen, dan met ons zaken te verhalen, die nog na 't Eiland Sumatra, nog na de zeden van deze volkeren, gelyken.

En wat wonder is 't, dat de ouden daar van maar even eens, als de blinden van de koleuren, geſproken, en 'er na geraden hebben, dewyl ons zoo veel eeuwen daar na nog komt te blyken, met hoe veel duiſterheid en onkunde men 'er toen nog af geſproken heeft.

Wat Marcus Paulus de Venetiaan A°. 1269 ons daar van verhaald.

Marcus Paulus de Venetiaan, een beroemd reiziger, maar, myns oordeels, een ſlecht beſchryver van zyne reizen, alzoo men 'er niet veel met vaſtigheid af na verhalen kan, is de eerſte, en ook de eenige (my bekend) die ons Ao. 1269, of in de daar aan volgende jaren, eenig licht ontrent dit Eiland Sumatra geeft.

In dezen tyd ſchynt na zyn verhaal de Keizer van Tartaryen, of China, niet alleen ook Opper-Heer van verſcheide Eilanden in de Indiſche zee, maar ook Oppervorſt van de twee groote Eilanden, Java en Sumatra (welk laatſte te dier tyd ook kleen Java genaamd wierd, hoewel andere 't Eiland Bali dien naam geven) geweeſt te zyn.

Ook is hy (volgens zyn verder verhaal) zelf op 't Eiland Java toen geweeſt, en beſchryft ons Sumatra, als een Eiland, waar op agt Koningryken, die hy zeer wonderlyk, hoewel egter zoo niet, beſchryft, of de voetſtappen daar af zyn nu nog na te ſpeuren, en alle die Ryken nog als uit de modder van vergetenheid weer op te baggeren.

Dus ſpreekt hy van Ferlech in de plaats van Perlac, een miſſlag, by de onkundigen in de Maleitze en Arabize letter, begaan, alzoo de Arabiers geen P. hebbende, en de F. daar voor gebruiken, behalven dat ook die twee letters niets ter wereld in gedaante, dan maar in twee ſtippen verſchillen: want de ڤ Fa heeft by de Arabiers maar eene ſtip, en de ڤ Pa by de Maleyers drie ſtippen, buiten dat nu de Maleyers ook wel zeer dikwils boven de Pa maar eene ſtip (voor de taalkundige, en om de minſte moeite) ſtellen, vaſt ſtellende, dat de ervaren Lezer wel zeer licht uit den zin zien zal, dat 'er, ſchoon 'er maar een Fa ſtaat, een Pa mede gemeend werd. 1269.

Ryken, nog heeden daar bekend.

Hy zegt verder, dat hier op Sumatra was het Ryk Basman, waar mede hy het aloud en zeer beroemd Ryk Paſi wil te kennen geven; dus ſpreekt hy ook van Samata, dat 't naaſt ſchynd Somotdara te zyn. Dragojam kan geen ander, dan Andragiri zyn, Lambri niet anders, dan Djambi, en zyn Fanſur niet anders, dan het vermaard Pantſoer, 't welk 'er nu met die naam niet meer bekend is.

Hhamza Pantſoeri, een vermaard Digter, van dit Pantſoer geboortig, heeft ons dat Ryk zeer wel doen kennen. Het heeft aan de Noordkant, een ſtuk beweſten Atsjeh, gelegen, is eertyds zeer handel-, en volkryk geweeſt, en 't zou ten eenemaal in 't vergeetboek geraakt zyn, zoo de Malcitſche Sjaiers, of Gedichten, van Hhamza Pantſoeri dit niet weder hadden doen bekent werden.

Deze ſtad Pantſoer heeft ook Marcus Paulus bezogt, en Fanſur, in de plaats van Pantſoer, genaamd, om dat menſchen, die 't Maleits niet wel lezen konden, en die, geen onderſcheid tuſſchen de F, ofte P (gelyk wy bevorens over 't woord Ferlech toonden) wetende, hem dat aldus qualyk opgegeven hebben, om dat het waarſchynelyk in een Arabiſch geſchrift maar met een ڤ Fa, in de plaats van een ڤ Pa, zal uitgedrukt geweeſt zyn.

Wat hy in 't byzonder van Pantſoer zegt.

Hy zegt ook, dat dit Pantſoer toen nog de verblyf-plaats van een Koning was, die over het landſchap, daar ontrent gelegen, heerſchte, en teld dit in rang als het 6 Koningryk van kleen Java, gelyk hy ook dit 'er af aanteekend: *Fanſur is een Koningryk, en heeft een Koning op zich zelven, diens ingezetenen de Afgoden aanbidden, en den grooten Can (of Cham van Tartaryen en China) erkennen. Aldaar valt de beſte camfer, die 'er te vinden is, en die zy camfer van Fanſur noemen, beter als de andere, gelyk zy mede tegen goud, in gelyk gewigt, betaalt werd.*

De fynſte en beſte camfer nu, die heden nog op Baros, en daar omtrent, valt (hoewel zy ook op Borneo en in Japan, dog niet zoo goed, als deze, gevonden

1269. werd) werd hedensdaags van de Perſianen nog niet anders dan cafoer Cantsjoeri (dat Pantſoeri, of anders Fantſoeri, wezen moet, en maar een ſchryf-faut is, dewyl 'er een ڤ Caf voor een ڤ Pa, dat maar een ſtip verſchild, geſteld is) of Pantſoeriſe camfer genaamd, van welke Avicenna ook ſpreekt, en die by Plempius Caphura Canſurenſis (dat Pantſoerenſis wezen moet) overgezet, maar die, van den Overzetter van 't werk van den Arabiſchen Arts Serapio, veel eigentlyker, en byna met zyn regte naam, Cafura de Panſor genaamd is.

Nader bewys, dat Sumatra ook by andere Java genaamt is.

Dat nu Sumatra in Marcus Paulus tyd, en nog later, by de Arabiers, en andere volken mede, Java genaamt is, zien wy klaar, om dat de Arabiers, en meer anderen, de Benzoïn, of wierook die op Sumatra van ouds her viel (gelyk men die nu nog op Baros, en daar omſtreeks vind) niet anders dan Lubaan Djawa, dat is, Javaanze wierook, noemen, gelyk wy elders hier af breeder geſprooken hebben.

Wy moeten egter bekennen, dat wy uit dit alles, 't geen ons die zoo zeer geroemde Venetiaanze Reiziger van Sumatra zegt, wel iets meer weten, dan ons de ouden 'er af zeiden; maar echter daar by voegen, dat het bericht, 't geen hy ons daar af geeft, zoo onnoozel is, als of hy 'er noit geweeſt was, alzoo hy ons niet anders dan eenige zeer verbaſterde naamen noemd, en zaken'er af verhaald, die ons geen licht ter wereld geven, om te weten, waar deze Ryken, en landen, op dit Eiland gelegen zyn. Egter is hy, tot onze uitterſte verbazing, de eenige in, voor, en na die tyden, tot die der Portugeezen toe, dat nog veel meer als twee eeuwen verſchild, die daar iets van zegt.

Hy ſpreekt ook van 't Eiland Nocuera.

Hy ſpreekt ook van 't Eiland Nocuera, dat 150 mylen (te weten Italiaanze) van Lambri, of Lamri (dat geen ander dan Djambi wezen kan, hoewel andere dit by Atsjeh plaatzen) gelegen, welk Lambri hy als de Hoofdſtad van zyn vyfde Ryk beſchryft. Dit Nocuera nu ſchynt, of een Eiland der Nicobaren, of der Andamaons, omtrent 10½ graaden benoorden de linie gelegen, te zyn, op welke men hedensdaags nog zegt, dat menſchen-eters woonen.

Wat de Portugeezen van Sumatra zeggen.

Het is zeker, dat, gelyk die wakkere Portugeezen de eerſte ysbrekers in 't ontdekken van Ooſt-Indiën, zy alzoo ook waarlyk de eerſte geweeſt zyn, die ons net, klaar, en zoo verſtaanbaar van het Eiland Sumatra geſproken hebben, dat men op 't bericht, dat zy 'er ons, en de geleerde wereld af gaven, aanſtonds, daar nu komende, kan te recht geraken.

Dat Allereerſt A°. 1506 door

De eerſte van hunne natie, die dit Eiland ontdekte, is Alvaro Telezzo geweeſt, die, door den wind en ſtroom verleid, A°. 1506 daar, buiten zynen toeleg, zeer gevallig aanlandde. 1506. Alvaro Telezzo ontdekt is.

Na dien tyd quam Didacus Lopez Siqueira (zoo de Jeſuit Maffejus hem l. 3. of Jacob Lopez Siqueira, zoo Oſorius hem in zyn 1 Deel, en in zyn 6 Boek noemd) A°. 1509, genegen zynde volgens laſt van zyn Konnig, vriendſchap met die van Malakka te maken, hier op Sumatra, en wel eerſt voor Pedir met 5 ſchepen, alwaar hy een verbond met dien Vorſt aanging, dien ons Maffejus als den Koning van Atsjeh beſchryft, waar uit men zou moeten vaſtſtellen, dat Pedir toen al onder den Koning van Atsjeh geſtaan heeft, gelyk ook uit het bevorens by ons reeds geſtelde niet onwaarſchynelyk is. Hy voegt 'er ook by, dat hy daar (te weten, in Atsjen) ter eere van Koning Emanuel een colom opgericht heeft, volgens een gewoonte der Portugeezen, over al, daar zy eerſt te land traden, zoo om hunnen Koning te eeren, als om te toonen, dat zy daar reeds voor alle anderen geweeſt waren. Siqueira maakt A°. 1509 een verbond met de Koning van Pedir of Atsjeh, en met die van Paçem.

Oſorius zegt daar beneven, en ook Maffeus lib. 5, dat hy ook op Paçem (Paſi) by dien Koning geweeſt is, en dat hy ook met hem door zynen Gezant vriendſchap gemaakt heeft, en toen zoo na Malakka (daar hy eigentlyk om derwaards geſtevend was) overgeſteken is.

A°. 1511 vernieuwt Alfonſus Albukerk 't verbond met die Koningen.

Na dat de Onder-Koning Alfonſus Albukerk de ſtad Goa A°. 1510 ten tweedemaal gewonnen, en alles daar wel verzekerd had, vertrok hy A°. 1511 met 23 ſchepen van daar na Malakka, dog hy gierde, zoo Maffeus lib. 5. en Oſorius lib. 7 zegt, eerſt op Pedir aan, alwaar hem die Koning de overgeblevene Portugeezen van Siqueira (zoo de laatſte zegt) over gaf.

Hy hoorde daar met eenen, wat quaad Nachoda Begua, overſte der Heidenen, te Malakka, den Portugeezen gedaan, en hoe hy, niets konnende uitrichten, de vlugt na Paçem (of Paſi) genomen had, waar op Albukerk, van Pedir vertrekkende, daar aangierde, 't verbond met dien Koning, gelyk hy met dien van Pedir gedaan had, vernieuwde, en dezen Nachoda Begua van hem eiſchte, die van daar al weg gevlugt was, gelyk wy onder de ſtoffe van Malakka breeder beſchreven hebben.

In Paçem hadden de Portugeezen A°. 1522 een Slotvoogd.

A°. 1522, of daar ontrent, waren de Portugeezen meeſter geworden van 't Koningryk Paçem of Paſi) of zy hadden altoos een Kaſteel in die groote ſtad weten te krygen, waar in Martyn Alfonſus Mello, by zyn vertrek na Malakka, in April dezes jaars Andries Henrik, als Slotvoogd der Portugeezen, aanſtelde.

Ibrahim, Koning van Atsjeh, doet eenige Portugee-

De Koning van Atsjeh, te dier tyd daar 't beſtier hebbende, Ibrahim genaamt, en nog een jong Vorſt, had eenen Georgius Brit, en zynen metgezel, ſchendig ver-

1522. zen vermoorden. vermoord, en zogt zich meester van die ganſche zee-kuſt van dit Eiland te maken.

Oſorius zegt wel in zyn 3 deel, dat dit door de deftige verdediging der Portugeezen verydeld wierd: maar Maffejus doet ons een geheel ander verhaal daar van.

Zyne wreedheid. Hy zegt, dat deze Vorſt niet alleen zynen ouden vader in de keten geſlagen, en in een vogel-koy geſloten, en den Koning van Pedir, zynen bloedverwand, en die zeer Ryk, en vermogende was, en den Koning van Dajan (wie dat is, weet ik niet, of 't moeſt Daja zyn, dat bezuiden Atsjeh legt) met wiens zuſter hy getrouwt was, uit hun Ryk verjaagt, maar dat hy ook den Koning van Paçem aangetaſt, en hem gedwongen had, de ſtad te verlaten.

Hy veroverd Paçem.

Daar na heeft hy de Veſting, waar in deze Andries Henrik (zomtyds ook Garſias Henrik genaamd) 't oppergezag had, van den zelven zeer bars opgeeiſcht.

En jaagt al de Portugeezen uit 't ganſch Eiland. Deze Slotvoogd, maar 350 Soldaten by zich, en groot gebrek van levensmiddelen hebbende, vreesde, dat deze Koning hem wel haaſt uithongeren zoude, om 't welk te beletten, nam hy, zyn poſt verlatende, de vlugt na Malakka, daar hy met de zynen zeer ſlegt verwelkomt wierd, alzoo nog noit iet diergelyks van een Portugees voorgevallen was, en om dat kort 'er aan Sebaſtiaan de Souſa daar met een vloot tot zyn ontzet gekomen was, die ook de vlugt nam.

Veroverd ook Aroe, en verſcheide andere Ryken. Deze vlugt was daarom nog te ſchandelyker, om dat toen alle de Portugeezen te gelyk over al uit het ganſch Eiland Sumatra gejaagt zyn, gelyk hy toen den Koning van Aroe ook na Malakka op de vlugt gedreven, en zyn Ryk niet alleen met 4 Ryken uitgebreid, maar zich ook, by deze vlugt der Portugeezen, meester van veel geſchut en buskruit (alzoo zy alles zeer ſchielyk verlieten) gemaakt heeft,

A°. 1528 taſt hy Si-Simon de Souſa aan, die zich dood vegt. A°. 1528 liep Simon de Souſa (die tot Landvoogd der Molukkos geſchikt was) op Atsjeh aan, en wierd van den Koning zeer vriendelyk aan land genoodigd; dog hy, dat weigerende, wierd van dien Vorſt met 20 vaartuigen in zyne galey tegen zyne gedagten overvallen. Hy verdedigde zich dapper, ſloeg hem eens af, dog, by een nieuwen aanval van 50 vaartuigen in 't bywezen van den Koning, die de zynen, onverrichter zake, wederkomende, dreigde voor den Olifant te werpen, weder zeer hard aangetaſt zynde, en na hen weder afgeſlagen te hebben, wierd hy door een Moor, die na den vyand overzwom, verraden, die hen te kennen gaf, dat zy in zyne galei zeer zwak waren, waar op zich die Held, geen uitkomſt ziende, met de meeſten dood gevogten heeft, gelyk die van Atsjeh, uit een bittere wraak van de meenigte van geſneuvelden die zy rondom hem zagen, zynlyk in duizend ſtukken gekapt hebben. Ook kreeg hier de Koning eenige gevangenen, tegen welke die Vorſt zich veinsde, als of dit alles buiten zyn weten geſchied was, biedende hen in alles zynen dienſt aan, en, om te toonen, dat hy dit meende, deed hy hen ook waarlyk alle vriendſchap, bezorgende, dat zy alle van hunne wonden genezen wierden; maar by dit werk beoogde hy (gelyk wy zien zullen) geheel iet anders. 1522.

Handeld de gevangenen zeer wel, om hen te misleiden.

Daar op liet hy door verſcheide afgezondene aan Pieter de Fâr, Landvoogd van Malakka, zyn dienſt aanbieden, en hem verzoeken, na zich eerſt wel over het voorgevallene verontſchuldigd te hebben, of hy de galei met de overgeblevene Portugeezen, en alle de daar in nog zynde goederen, beliefde te laten athalen; maar hy dede dit alleen, om nog meer Portugeezen in 't net te krygen, en zyn luſt ter degen aan hen te boeten.

En dat eenige 't leven koſt. Deze Landvoogd, die voor geen een gat te vangen was, en die dezen Koning wel kende, gaf daar in 't eerſt niet veel gehoor aan; maar wanneer dit nu meenigmaal hem voorgekomen was, en hy eindelyk ook een van deze gevangene Portugeezen, Antoni Caldeira genaamd, zelf ſprak, die hem van 's Konings oprechte meening verzekerde, liet hy zich eindelyk bewegen, zond 'er volk na toe, de welke alle, eer zy met Caldeira eens te Paçem (daar de Koning toen was) ſpreken konden, door de liſtige beſtelling van dezen Vorſt, om hals raakten.

De Landvoogd zond deze menſchen, tegen den raad van anderen, als op de vleeſch-bank, vermits hy dezen Koning om geenerhande redenen, en ook dezen Caldeira, niet moeſt geloofd hebben.

Ook was dit zoo fyn van dezen Koning beſteken, dat de Fâr naderhand niet beter wiſt, of zy waren door onweder vergaan, alzoo 'er niemand afgekomen, en niet het minſte bericht 'er af aan dien Landvoogd gegeven was.

Ook deed hy qualyk, dat hy den Koning van Aroe, zynen bondgenoot, eerſt zyne hulp toegezegt, en daar na zyn woord niet gehouden, en den goeden raad van dezen Vorſt niet gevolgt had: want dan zou dit zyn volk niet overgekomen hebben.

Hy zend Morales met een gallioen. Daar op nu, geen tyding ter wereld 'er af hoorende, zond hy 'er weer eenen Fernando Morales met een gallioen na toe, waar in het beſte volk van Malakka was.

Hier af gaf Sanaje Raja, die in Malakka woonde, en daar Bendahara, of Schatmeeſter was, bericht, waar door hy ook meeſter van dit gallioen wierd; makende ondertuſſchen met den Koning van Aroe, die van de Portugeezen trouwloos verlaten was, vrede.

Na

1529 Na dat nu de Koning van Atsjeh dit alles zoo liſtig en zoo gelukkig verricht had, zond hy Aº. 1529 een Gezant aan den Landvoogd van Malakka, Garſias de Sa, vervanger van Pieter de Fâr, om de vrede te verzoeken, die, meenende dat het zyn oprecht voornemen was, hem weder een Gezant met eenig volk toezond, die hy alle zeer liſtig vermoorden liet, zonder dat deze Landvoogd vernam, waar zy gebleven waren.

Aº. 1529 lokt hy noch meer Portugeezen in 't net.

Derhalven zond Garſias eenen Manuel Patieco, die zeer goed Maleits ſprak, derwaards, om na hen te vernemen, en om, zoo hy hen daar niet vinden mogt, de vrede met dien Koning te ſluiten.

Hy gaf hem een ander nieuw gallioen, met veel volk, van het welk de voornoemde Sanaje Raja den Koning weder kennis gaf, waar door deze Vorſt 'er weer ten eerſten, zonder veel moeite, meeſter af wierd, en het volk ook vermoorden liet.

Hy kreeg door 't nemen van beide deze gallioenen niet alleen veel geſchut; maar liet ook Garſias zeer ſchamper voor de gallioenen, en voor 't geſchut, dat hy hem zoo onvoorzichtig toegezonden had, door een vloot, die hy hem zeer ſchielyk en onverwagt op den hals zond, bedanken; dog zy regtten toen niets uit.

De Verrader Sanaje Raja geſtraft.

Eindelyk kreeg Garſias een net bericht van de te zamenſpanning van den voornoemden Sanaje Raja met dezen Koning, dies hy dien verrader door liſt tragtte in de Veſting te krygen, dat hem kort 'er aan gelukte, dien hy daar op van een tooren te pletteren liet werpen; dog zyn weduwe, en vrienden namen de vlugt na een naburig Koning.

Deze Koning van Atsjeh nader beſchreven.

Hoe lang deze Koning, na 't plegen van deze moorderyen, leefde, is my onbekend; maar hy is de dogters zoon van dien Vorſt geweeſt, die als een vrygegeven ſlaaf, te Atsjeh 't gezag gegeven, ente veel toevertrouwd zynde, den rechten Koning van zyn leven en kroon beroofd, en 'er zich ingedrongen heeft. 1547.

Hy belegerd Malakka Aº. 1547. te vergeefs. En word wakker geklopt.

Zoo ras hy dit alles wel beſteld had, ging hy Malakka, Aº. 1547. den 9 October, 's nachts ten 2 uuren belegeren; dog hy wierd van den Landvoogd, Simon de Melo (die noch 2 ſchepen tot zyn ontzet kreeg) zoo wel ontfangen, dat hy genoodzaakt was ſchandelyk de vlugt te nemen, na dat hy wel 2000 van de zynen, behalven noch 500 van zyne hovelingen, verloren had; ook waren 'er veel van de zynen gevangen, veel verdronken, en zeer veele gequetſt, waar tegen de Portugeezen maar 4 mannen verloren hadden.

Na dezen tyd heeft deze Koning wel lang geregeerd; dog zich ondertuſſchen zoo ſtil gehouden, dat ik by geen der Portugeeſche Schryvers iets verders van hem vernomen hebbe.

Andrea Furtado doet op Atsjeh en Sunda een Veſting bouwen.

Alleenlyk verhaald de Jeſuit Jarricus *l. 2. c. 38.* dat Andrea Furtado de Mendoſa, na dat hy Jafnapatnam veroverd, en den Roover Cunhal gevangen genomen had, den Koning van Sunda (of Jakatra) en ook dien zelven Koning van Atsjeh, Aº. 1601. ſtrafte, over dat zy hunne vyanden, de Hollanders, op hun land ontfangen, en als vrienden gehandeld hadden, om het welke hen in 't toekomende te beletten, en hen een bril op de neus te zetten, hy in beide die ſteden een Veſting bouwen liet; doch het hielp hem weinig, alzoo hy kort daar na in 't laatſt van Aº. 1601. noch van Wolfert Hermanszoon, onzen wakkeren Zeevoogd, zoo deftig voor Bantam geklopt wierd, dat hy genoodzaakt was hem die Reede vry te laten, en de vlugt te nemen.

Uit het verhaalde tot dus verre dan, zien wy het voornaamſte, 't geen 'er met dezen Koning van Atsjeh, of in opzicht van die van Sumatra, ten tyde van de Portugeezen voorgevallen, en wat 'er op dit Eiland al ontdekt, bevaren, veroverd, of beoorlogd is.

VIERDE HOOFDSTUK.

Zaaken, tuſſchen de Nederlanders en de Sumatraanen voorgevallen. Aº. 1596. de 4 eerſte Schepen, die na Indiën voeren, voor het Eiland Engano, op Sumatra. Als mede op Lampon. Aº. 1599. de Leeuw en de Leeuwin voor Atsjeh. Verſcheiden, waar onder Kornelis Houtman *verraderlyk vermoord. Verzeilen van daar.* Van Kaarden *Aº. 1600. voor Priaman, Ticoe, Paſſaman, en Atsjeh. Hoe hy 't in die plaatzen vond. Zend de Vogelaar en de Meyer aan Land. Zyn onthaal. Beloven de gevangenen der 2 Zeeuſche Schepen vry te zullen geven, en hem zyn lading te beſtellen. Doch de Koning zocht maar tyd om hem te overvallen. Waar van hem 5 gevangenen waarſchouwen. 's Konings verdere bedriegelyke handel, in de gevangenen, om Kapitein* Frederik Houtman *met woorden vry te geven; en hem, en anderen, daar na weer te doen wegvoeren. En wat daar op verder voorviel. Aº. 1601. die van den Witten Arend op Ticoe gevangen genomen. Ettelyke vermoord en gequetſt. Aº. 1601. komt* Blok *voor Atsjeh en Ticoe. Aº. 1601.* de Roy *en* Bicker *te Atsjeh wel*

1596. *wel ontfangen. Namen* A°. 1602 *voor* St. Heleen *een ryke Kraak. Waar van in Zeeland penningen geſlagen zyn. En 't verdere met hen voorgevallen. Atsjeh* A°. 1602 *in brand. De Atsjienze vloot van* Schuurmans A°. 1602. Joris van Spilbergen *komt* A°. 1602 *op Atsjeh. En zyne ontmoeting hier. Komt voor Nicobar ten anker.* A°. 1603 Zeebald de Weerd *van Ceilon, en nog 3 ſchepen uit Holland.* Spilbergen, *en de* Weerd *nemen affcheid, en werden beſchonken. Verſcheide ſchepen van Ceilon op Atsjeh. Wederkomſt van den Gezant des Konings uit Holland* A°. 1604. A°. 1606. van Solt *op Atsjeh. De Portugeeſche vloot hier.* Verhoeven A°. 1616 *hier als Hoofd.* A°. 1616. *'t comptoir hier opgebroken.* A°. 1618. van den Broek *hier.* Souri A°. 1616 *Hoofd, en* A°. 1618. Bontekoe's *volk op Sumatra mishandeld. Laſt om de comptoiren van Atsjeh en Djambi* A°. 1623 *te lichten.* A°. 1693 Krook *Commiſſaris.* A°. 1641. Compoſtel *Hoofd op Atsjeh*, Schouten *hier Gezant.* A°. 1643, Souri *hier Gezant. Moord door die van Peirah aan de onzen* A°. 1651. *Welkers Reede, nevens die van Atsjeh* A°. 1656, *bezet is gehouden. Moord der onzen op Palimbang* A°. 1658, *en van* Schoutens *volk op Sillebar.* A°. 1658 *belaſten haar Edelheden de moord van Peirah te wreeken.* 1596.

Zaaken tuſſchen de Nederlanders en de Sumatranen voorgevallen.

NU zullen wy, maar eenige weinige van deze laatſtgemelte jaren te rug ſpringende, gaan zien, wanneer wy eerſt op Sumatra gekomen zyn, en wat tuſſchen ons en die van Atsjeh, of wel tuſſchen eenige andere Vorſten en Ryken op dit land, tot deze onze tyden toe, voorgevallen is.

A°. 1596 de 4 eerſte ſchepen voor 't Eiland Engano.

De eerſte Nederlanders, die op het Eiland Sumatra quamen, zyn die geene geweeſt, die A°. 1595 den 2 April met de 4 eerſte uit ons land na Indiën gevarene ſchepen, Mauritius, Hollandia, Amſterdam, en 't Duifken (waar op de Schippers Jan Janszoon Molenaar, nevens den Commies Kornelis Houtman, Jan Dignumszoon, nevens den Commies Gerard van Beuningen, Jan Jacobszoon Schellinger, nevens den Commies Reinier van Hel, en Simon Lambertszoon Mau, waren) zich na 't Ooſten begeven hebben. Zy quamen in de tyd, dat Ibrahims Grootvader, dat is die voornoemde ſlaaf, regeerde, die 'er zich met geweld ingedrongen had.

Het eerſte land, dat zy zagen, was 't Eiland Engano, dat op 5½ graad Zuider breedte legt, en dat zich den 5 Juny 1596 opdede.

Den 6 dito zagen zy 6 of 7 praauwen onder de wal, daar de onzen een ſchuit na toezonden; dog konden met die naakte en kloeke Inlanders niet te ſpraak komen, alzoo de zelve hen zeer wild ſcheenen.

Men ſchokte dierhalven met de ſchepen al voort, tot dat men den 11 dito onder 't land van Sumatra, in de mond van de Straat Sunda, ten anker quam, en aan land ging, 't geen zy vol boſſchen, zeer woeſt en onbewoond vonden.

Zy zagen ondertuſſchen onder 't hoog land van Sumatra eerſt 3, en daar na 9 zeilen, de eerſte, die zy beooſten de Kaap der goede Hoope vernomen hadden.

Men zond 'er een ſchuit na toe, preidde hen, en bevond, dat zy 6 man ſterk waren, van welke 'er 6 ſchepten, of roeiden, en de andere onder een tent zaten, niet anders, dan een veelverwig kattoene kleed om het lyf hebbende, en verder naakt zynde.

De onzen konden hen niet verſtaan, dan dat zy hen van Bantam en Japara hoorden ſpreken; dog zy ſchenen Sunda Calappa, daar de onzen na toe wilden, niet te kennen; maar zy wezen de onzen na 't vaſte land van Sumatra, daar zy van alles, wat zy begeerden, zouden konnen voorzien werden.

En ontrent 't dorp Dampin op Sumatra.

Daar op zeilde de Pinas het Duifken, met 16 man, den 12 dito na 't Hoog land, daar eenige dorpen waren, waar van zy het voornaamſte Dampin noemden.

Men zond ook een ſchuit na 't land van Sumatra, die tegen den avond ontrent een Eiland quam, daar nog twee andere Eilandjes by lagen. Zy hoorden 't volk wel klaar ſpreken, dog zagen niemand. Daags 'er aan zagen zy 4 ſchepen leggen, en nog 2 partyen drie en drie zeilen, daar zy na toe roeiden.

Dezen, de onzen ziende, maakten zich aan malkanderen vaſt, en, na water gevraagt zynde, wezen hen wel na zekere plaats; dog de onzen, vreezende verzonden te werden, verzogten hen, dat zy mede na de Pinas varen zouden, tredende daar op in vriendſchap in hunne vaartuigen, alwaar zy hen veel fraejigheden, en onder andere een vergulde kris, en een goude ring met eenige ſlegte diamanten, toonden.

De onzen, hier niet ziende te recht te raken, keerden weer na de Pinas, van een praauw gevolgt zynde, van welke zy eenige viſch, piſang, watermeloenen, zuiker-riet, calappus-nooten, ajuin, look, en andere vrugten, voor roode en blaauwe kraalen, inruilden, terwyl zy zamen na land voeren.

Zy ontmoeteden 4 of 5 andere praauwen, waar in eenige lieden van aanzien ſcheenen te zyn, alzoo zy met fyn hemels-blaauw lywaat (de dragt der Grooten) bekleed waren, gelyk ook hunne Tolken.

1599. Deze voeren met hen een zoute Kil op, om de onzen water aan te wyzen, en quamen te zamen aan een dorp van omtrent 20 huizen, daar zy allereerſt peper zagen groejen, en langs dikke bamboezen oploopen.

Zy kogten 'er zoo veel af, als 'er te bekomen was, kregen ook een monſter van nagelen en nootemuſchaten, ook eenige pompoenen, en citroenen; dog konden geen vleeſch bekomen. Men bragt hen ook Towak of Suri. Eenige van deze Sumatranen quamen toen ook aan de Pinas, en daar na den 14 en 17 dito op 't ſchip Mauritius aan boord.

Als mede voor Lampon. Naderhand op Bantam aan geweeſt, en wegens moejelykheden, genoodzaakt zynde van daar te verzeilen, zyn zy, water gebrek hebbende, den 19 September voor het dorp Lampon, in de bogt van dien naam, en in de Straat Sunda, tegen over 't land Anir op Java, gelegen, als ook op Anaſſinge, gekomen; dog, daar na water vragende, wierd hen geantwoord, dat hen van den Landvoogd verboden was, water aan te wyzen, of hen eenige ververſching te verkoopen, dat zy egter beloofden, zoo men hunnen overſten 2 roers vereeren, en belooven wilde hen niet te beſchadigen, welk laatſte wat ſlegt van onze Matroozen nagekomen wierd.

A°. 1599 de Leeuw, en de Leeuwin voor Atsjeh. A°. 1599 in January, zyn de ſchepen Mauritius, Hollandia, Overyſſel, en Vriesland, weer na 't Vaderland gaande, op Sumatra om water, voor een korten tyd, aan geweeſt; maar eenigen tyd daar na quamen twee ſchepen van Balthazar de Moucheron, in Zeeland uitgereed, de Leeuw, en de Leeuwin genaamd, op Atsjeh. Zy wierden by den Koning van Atsjeh, Sulthan Alciden Rajetza, Lillo Lahe Felalen, by Emanuel van Meteren genaamd, door de Portugeezen zeer in haat gebragt, waar door de onzen, bezig met peper-laden, en niet al te voorzichtig zynde, van deze Inlanders overvallen wierden, en 't leven lieten, onder welke ook Kornelis Houtman, Thomas Koymans, en meer andere geweeſt zyn.

Verſcheidene verraderlyk vermoord. 's Konings Geheimſchryver quam Houtman in 't ſchip de Leeuw bezoeken, wierd wel onthaald, en Houtman raakte wat 'er na in zyn kamer aan zyn einde; maar de ſchipper ontſprong dezen dans nog, dryvende naderhand veel Inlanders, die het bovenſchip al in hadden, over boord, waar op die van de Leeuwin zich ook ter weer ſtelden, en hen veel volk deden verliezen. Men ondervond ook, dat die zwarten in den drank, door hen mede gebragt, eenige dronken-makende kruiden gemengt hadden.

Verzeilen van daar. Dit nu mislukt zynde, zond de Koning aan den Ondercommies Gujon le Fort, die met eenig volk aan land was, en verzogt van hem een van de ſchepen, met belofte van het misverſtand van 't vermoorden van zyn volk (zoo het deze veinsaard nog noemen dorſt) dan te zullen over 't hoofd zien, met hem te zullen handelen, en het volk, dat nog aan land was, wederom te zullen zenden; dog Gujon, aan boord komende, ried dit af, waar op ook deze ſchepen hier van daan zeilden. 1600.

Van Caarden A°. 1600 voor Priaman. Daar na is Paulus van Caarden met de ſchepen, de Vereenigde Landen, en het Hof van Holland, A°. 1600 van Bantam na de Weſt-kuſt van Sumatra gezeild, voornemens zynde, om na Priaman te ſteevenen, en te zien, of hy daar lading voor zyne ſchepen krygen kon. Ticoe, Paſſaman, en Atsjeh.

Hy quam daar den 7 September, ontmoette den 29 Auguſtus onder weeg vier ſchepen van de oude Maatſchappy, bleef hier tot den eerſten October met veel gevaar en moeite, zonder iets uit te regten, en verzeilde daar op na Ticoe, dicht onder de linie, en pas 'er maar 10 minuten bezuiden gelegen, daar hy den 3 dito ten anker quam.

Hier was met deze booze en bedriegelyke Inlanders mede niet veel voor hem te handelen, aangezien hy zag, dat zy kleene ſteentjes onder de peper mengden, 'er water by goten, om die te zwaarder te doen wegen, en andere bedriegeryen pleegden, die hen dwongen den 13 dito van daar na Paſſaman, dat vlak onder de linie, en 3 mylen van Ticoe legt, te loopen.

Hoe hy 't in die plaatſen vond. Hy bevond, dat hy daar met de ſchepen zeer bloot en open lag, zonder eenigzins tegen de winden gedekt te zyn; behalven dat hy hier ook niet veel peper vond, waarom hy beſt oordeelde, ten eerſten maar na Atsjeh te loopen, ſchoon hy wiſt, hoe qualyk de twee Zeeuſche ſchepen 'er gevaren waren, hoopende, dat het hem daar beter gaan zoude.

Den 18 dito ging hy van Paſſaman na Atsjeh t'zeil, by zich hebbende 3 lieden van Atsjeh, die met hem van Bantam gekomen, en byzonder wel van hem gehandeld waren, om door deze lieden een ander denkbeeld van ons aan den Koning te geven, dan hem door de booze Portugeezen ingedrukt was, even of wy maar zee-roovers waren, behalven dat zy ook zouden konnen getuigen, met hoe veel agting hy op Bantam ontfangen was.

Hy quam den 21 November op de Reede van Atsjeh, alwaar hy 9 Guzeratze, Bengaalze, en andere ſchepen, als ook een Portugees, leggen vond, die hy, als hy hem een boot met eenen Hamburger, Mattheus Meeuw genaamd, met eenig fruit aan boord ſtierde, vry koeltjes te rug zond.

Van Caarden wierd hier wel ontfangen, en verzogt de gevangene Nederlanders van de twee Zeeuſche ſchepen te ſpreken,

1600. ken, ontſchuldigende den Koning, wegens het voorgevallene, en alle de ſchuld op den valſchen handel en verkeerd aanbrengen der Portugeezen leggende, daar by voegende, dat hy hier niet zou verſcheenen zyn, zoo hy den Koning eenigzins ſchuldig daar aan oordeelde.

Zend de Vogelaar, en de Meyer aan land.

Den 23 dito dede de Koning door een gelubden aan hem bekend maken, dat 'er eenige Nederlanders aan land komen zouden, om met hem te ſpreken.

Daar op zond van Caarden Melchior de Vogelaar, en Philip de Meyer, die by den Koning zeer wel onthaald, en van den Vorſt met een eeren-kleed beſchonken wierden, verhalende 's avonds, toen zy weer aan boord quamen, dat een der gevangenen, Hans Dekker genaamd, hun Tolk geweeſt, en van welken hen gezegt was, dat zeker Portugeeze Paap, die daar by den Koning als een Gezant, en in groot aanzien was, hem zeer bang gemaakt, en gewaarſchouwt had, van wel toe te zien, dat deze 2 ſchepen, den Koning niet weer ontſlippen mogten, gelyk hem 4 ſchepen van de oude Maatſchappy, in July daar aan geweeſt zynde, door zyn waarſchouwing, en ſchryven, ontſlipt waren, waarom hy ook zeer veel had moeten lyden.

Zyn onthaal.

Den 24 dito ging van Caarden zelf aan land, en wierd zeer deftig en ſtatelyk, op een olifant zittende, tegen al het woelen der Portugeezen aan, ten Hove gebragt, en van verſcheide andere olifanten derwaards begeleid, daar hy met zyn geſchenk zeer vriendelyk van den Koning ontfangen wierd.

Hy had ook een brief van Prins Maurits aan de Koning; dog die mogt niet gelezen werden, alzoo hy (zoo de Portugeeſche Paap den Koning wys gemaakt had) op perkement, dat van een verken was, en waar van de Mohhammedaanen een afgryzen hebben, geſchreven was.

Hy verzogt dierhalven daar door zynen Tolk handel, en dat de Koning de Portugeezen, die onze vyanden waren, niet gelieſde te gelooven, alzoo zy hem geduurig misleiden zouden, gelyk zy hem ook in opzicht van de twee Zeeuſche ſchepen ſchandelyk misleid hadden, en alleen oorzaak van dat ſmertelyk voorval waren.

Beloften van de gevangenen der twee Zeeuſche ſchepen vry te zullen geven.

De Koning nam dit volkomen als aangenaam aan, ſchonk hem de tol, beloofde hem in alle vriendſchap te zullen handelen, en hem zyn lading niet alleen, maar die hem ook ider Bhaar een Thayl beter koop, als anderen, ten eerſten te zullen beſchikken.

Hy gaf hem ook laſt, een huis in de ſtad voor hem te nemen, om zyne goederen daar in te konnen bergen.

Ook ſtond hem de Koning toe, Hans Dekker mede aan boord te mogen nemen, belovende hem daar na ook de andere gevangenen vry te geven, en ten dien einde 1600. boden na Pedir te zullen zenden, waar voor de Zeevoogd van Caarden hem bedankte.

De Vorſt ſchonk hem ook een Moors kleed, en een vergulde kris, waar na hy van den zelven zyn afſcheid genomen heeft.

En hem zyn lading te beſtellen.

Den 25 dito voer Adam Vlaming met eenige koopmanſchappen te land, en huurde een huis, daar hy den Koning een geſchenk bragt, en van den Vorſt weder met een eeren-kleed, een kris, en eenig geld, beſchonken wierd.

Den 1 en 2 December wierd 'er, na lang talmen, over de prys van de peper geſprooken. Hy eiſchte 30 Thayl voor de Bhaar, daar de prys pas 10 of 11 Thayl was; dog zy verlieten die voor 25 Thayl, 't welk de onzen veel te hoog boven de markt zynde, klaagde zy zulx den Koning, die tot antwoord gaf, dat dit niet zyn, maar des Sjahbandaars ſchuld, ſchoon 't zeker was, dat die niets buiten zyn laſt dede, behalven dat dit zeer weinig na 's Konings belofte geleek, van hen de peper een Thayl beter koop, dan de gemeene markt was, te zullen geven.

Dog de Koning zogt hem te overvallen.

Schoon ook de Koning beloofd had de gevangenen vry te laten, wierden zy, zedert van Caardens komſt, te Pedir veel ſtrenger, dan bevorens, door 's Konings zoon, die Koning daar was, bewaard, gelyk hem den 29 dito, wanneer 5 van die gevangenen by hem aan boord quamen, klaar uit gezegt wierd, verklarende, dat 'er veel vaartuigen ten oorlog uitgeruſt wierden, om te zamen een vloot uit te maken, en onze ſchepen dan te overvallen, om al 't welke uit te werken, de Koning, met hem te ſtreelen, maar ryd zogt te winnen, gelyk van Caarden al had konnen merken, wanneer de Koning hem den 4 dito om twee dezer gevangenen, toen mede daar by den Vorſt zynde, verzogt, en hy hem die geweigerd had, voorgevende, dat hy Hans Dekker aan hem geſchonken had, en aan Adam Vlaming ook wat geven moeſt.

's Konings verdere bedriegelyke handel.

Om hem nog al meer te doeken, wilde hem de Koning, als hy zyn afſcheid nemen quam, zoo niet laten gaan, maar had hem nog eens aan land verzogt, daar hy hem 4 laſten peper, 2 voor hem, en 2 voor Vlaming, ſchonk; maar na dat nu, den 29 dito daar aan die 5 gevangenen dit bericht gegeven hadden, hoe men maar na de vloot wagtte, die van Djohor, ontboden was, ſchikte hy zyne zaken daar na.

Hy gaf den Koning kennis, dat die 5 gevangenen van Sumorlanga by hem waren komen vlugten, zonder hem te laten blyken, wat zy hem van zyn voornemen gezegt hadden; dog verzogt, dat hy hem

1601. dic, dewyl hy hem dat zoo edelmoedig openbaarde, en niemand hem buiten zyn weten ontvoeren wilde, geliefde te vereeren.

De Koning betoonde dit zeer wel te nemen, en ſchonk hem die lieden, daar by voegende, dat hy hem niet alleen voor zynen vriend, maar ook voor zynen zoon hield, alzoo hy onze opregtheid nu zag. Hy vereerde van Caarden ook een kopje Sowaſa, tot een nader bewys van zyne genegenheid.

In Kapitein Frederik Houtman met woorden vry te geven.

Den 31 dito quam Kapitein Frederik Houtman, met nog 3 andere maats, mede van Pedir by hem aan boord vlugten, beveſtigende alles, dat de vorige gevangenen hem gezegt hadden; dog hy zeide, buiten afſcheid van den Koning niet te willen vertrekken.

Men vond dan te zamen goed, den Koning kennis van zyne komſt aan boord te geven, en om hunne vryheid te verzoeken, dat Adam Vlaming gedaan, en de Koning op zyn verzoek toegeſtaan heeft, 't zelve met zyn zegel beveſtigende; dog de Koning belaſtte, dat Houtman daags 'er na aan land komen zou.

En hem, en andere daar na weer te doen wegvoeren.

Hy dede dat den 1 January 1601 met Vlaming, en, by den Koning gekomen zynde, heeft hy hem, en zyne medegevangenen hunne vryheid toegeſtaan, volgens gedane belofte; dog zoo als hy het Hof uitging, ontmoette hem de Sjahbandaar van Pedir, die hem binden, en wegvoeren wilde; 't geen ook door 's Konings laſt, dog ongebonden, geſchiede, gelyk hy nog dien zelven avond over de Rivier gebragt wierd; het welk aan van Caarden door Adam Vlaming bericht zynde, dede hem dit zoo veel eer beſluiten, om maar ten eerſten te ontvlugten, en om de ſchade wegens de 1000 ryxdaalders, en 5 ſtukken laken, die de Koning aan hem nog ten agteren was, aan de ſchepen, op de Reede leggende, te zoeken, alzoo hy nu klaar zag, dat alles hier maar ſchelmery was, en dat het op een verraad toelei, om hem mede maar in de val te krygen.

Ondertuſſchen beſtelde van Caarden den 2 dito, dat de weder vervoerde Kapitein Houtman 15 ducaten, een Pſalmboek, en eenige andere lyfsbehoeften, kreeg.

Hy ging ook by den Koning, en verzogt weder om Houtmans vryheid; dog hy zeide, dat hy weer weggevoerd was, alleen om dat 'er eenige koſtelyke ringen, en kriſſen vermiſt wierden, weshalven hy van Caarden belaſtte, ook de drie andere aan land te beſtellen, om den rechten dief uit te vinden.

Wanneer van Caarden vraagde, wat die goederen weerdig waren, en dat hy 'er borg voor blyven wilde, zoo zei de Sjahbandaar, een geheel Landſchap; dog een neef van den Koning, onze vriend zynde, zei den Sjahbandaar in zyn aangezicht, als gy zoo openbaar liegen wild, zeg dan maar dat ze tien Landſchappen weerdig zyn. 1601.

Van Caarden zei wel, dat twee der gevangenen dood krank waren; dog hy, dit niet willende gelooven, belaſtte hem zeer ſtraf, die zonder tegenzeggen ten eerſten aan land te leveren.

Den 3 dito voer hy met een dezer gevangenen, Jan Dirkszoon van Dordregt, genaamd, na land, verzag hem van kleederen, lywaat, 20 ducaten, en eenige goude maazen; dog kon niet beletten, dat hy, tegen 's Konings woord, weer na Pedir gevoerd wierd.

Wanneer men hen egter toonde, dat de twee anderen wegens ziekte onmogelyk konden komen, en men 'er een geſchenk byvoegde, wierd dat ingeſchikt.

Wat Houtman, en Jan Dirkszoon, betrof, daar voor eiſchte de Koning 50 cati zilver, a 33 ryxdaalders ider, dat van Caarden afloeg.

Ook eiſchte de Koning (volgens zyn oude gewoonte van gedurig geld in voorraad te vorderen) door den Sjahbandaar nog 200 cati zilver op reekening van peper, die hy naderhand geven zou; dog alzoo van Caarden daar na zag, dat het hoe langer hoe erger ging, te meer, alzoo zy Hans Dekker ook nu met geweld uit de logie gehaald, en gezegt hadden, hem te zullen houden, ter tyd toe, zy de 2 zieke gevangenen kregen, vond hy goed de 2 zieke gevangenen aan land eerſt te beſtellen, en dus Dekker weer vry te krygen, gelyk ook die 2 zieken daar na ſtil na boord zyn gevlugt, met die nog aan de wal waren, latende eenen Pieter Dragon agter, die, alzoo hy niet wel zwemmen kon, verdronken is.

Zoo ras dit verrigt was, nam van Caarden negen Guſeratze, Bengaalze, Portugeeze, en andere ſchepen den 12 dito in beſlag, waar in hy 100 gevangenen, en onder welke hy 3 ſchepen met peper vond, dat zeer gemakkelyk, en zonder eenig bloedvergieten toeging.

Daar op liet hy met een der gevangenen aan den Koning weten, wat hy van hem te vorderen had.

Den 14 dito kreeg men ten antwoord een brief aan de Engelze Kapiteinen van Caarden, en Vlaming gericht, op welke, als aan hen, alzoo zy geen Engelzen waren, niet behoorende, zy niet geantwoord hebben, dog deden den Koning mondeling door den Tolk zeggen, dat zy hun achterſtal volgens de gemaakte voorwaarde, en de gevangenen begeerden, of, zoo hy hen daar in geen genoegen gaf, dat hy zich zelven dan wel zou weten te wreeken.

Dog

1601. En wat daar op verder voorviel.

Dog die van 't land zonden 3 oorlogsfuſten op de onzen af, en begonnen den 14 dito op verſcheide plaatzen vyandlykheden te toonen, en op onze ſchepen te ſchieten.

Daar op ſtak van Caarden den 16 dito eerſt een Portugees ſchip, en den 17 dito nog 2 andere in brand, en kreeg den 18 en 19 dito brieven van den Koning en Houtman, waar op hy, even als te voren, antwoordde; dog als hem nu berigt wierd, dat in 't kort een ganſche vloot op hem, nevens eenige branders, afkomen zou, heeft hy nog eenen brief aan den Koning, Houtman, en de Kapiteinen der genomen ſchepen, geſchreven, en die met alle de gevangenen in een der genomen ſchepen overgezet zynde, met een lyſt van 't gene hy te eiſſchen, of aan land gelaten had, aan hen gezonden, belovende nog twee dagen onder Poelo Way te zullen vertoeven, daar zy den 22 dito quamen, dog niemand, dan een zeil, dat niet by hen quam, vernemende, is hy langs Ticoe, en Priaman, van daar geloopen, en 'er aangegierd; dog, 'er niets voor hem te doen vindende, na Bantam voortgezeild, alwaar zyne lading den 10 April 1601 bekomen hebbende, is hy den 14 dito op Lampon om water aangegierd, vervorderende verder zyne reize na Holland.

Ao. 1601 die van de witte Arend op Ticoe gevangen genomen.

In dit zelve jaar, in de maand Auguſtus, quam hier een van de twee ſchepen van de nieuwe Brabandſche Maatſchappy, de witte Arend, op Ticoe, welkers Hoofden den Commies van den zwarten Arend, Kornelis Pieterszoon, en Guiljam Seneſchal, na land zonden, om over den Tol te ſpreken; dog wierden zeer verraderlyk overvallen, en gevangen genomen, waar voor zy 3000 Ryxdaalders aan randſoen, mits 1600 Ryxdaalders aan reeds ontfangen goederen kortende, eiſchten.

Ettelyke vermoord en gequetſt.

Vyf van hunne makkers waren vermoord, en een gequetſt, en naderhand eiſchten zy voor die genen, die nog in het leven waren, nu 4000 Ryxdaalders, weshalven die van den witten Arend den 22 dito daar van daan zeilden, latende daar 6 man van ider ſchip, of 12 gevangenen in 't geheel, zeer trouwloos aan land blyven. Deze zogten naderhand van daar wel met een Malabaarze Bark, die zy namen, te ontvlugten; dog wierden gedurig hier in belet, en daar na van die van Atsjeh weder gevangen genomen; al het welke hen zekerlyk uit wrake, over het gene van Caarden die van Atsjeh aangedaan had, overkomen is.

A°. 1601 komt hier Blok voor Atsjeh, en Ticoe.

Den 15 December 1601 quam Adriaan Maartenszoon Blok, Schipper onder den Onder-zeevoogd, den Heer Jan Grenier (die onder den Zeevoogd Heemskerk behoorde) met de zwarte Leeuw voor Atsjeh ten anker, en dat in een tyd, dat zy in die ſtad ſterken handel met die van Cambaja dreven, die met ſchepen van 80 tot 100 laſten daar ter Reede quamen. Zy vonden daar nog in January 1602, de gevangenen van den witten en zwarten Arend. 1602.

Zy gingen den 19 February van daar, quamen voor Ticoe, daar zy wel over peper handelden; dog ziende, dat zy de prys van dien gedurig verhoogden, namen zy eenig volk uit een praauw gevangen, en verzeilden, na hier 19 dagen gelegen te hebben, den 28 Maart van daar.

In Auguſtus 1601. de Roy, en Bikker te Atsjeh wel ontfangen.

Ao. 1601, den 23 Auguſtus, zyn van de 4, op den 18 January 1601, uitgevarene twee Zeeuſche ſchepen, Zeelandia, en de lange Bark, met de Commiezen, Gerard de Roy, en Laurens Bikker, voor Atsjeh aangeland, die den 14 December daar aan, zeer minnelyk van dezen zelven Koning ontfangen zynde, met hunne volle lading, en met twee Gezanten van dien Vorſt aan Prins Maurits, en de Heeren Algemeene Staten der Vereenigde Landſchappen, van daar vertrokken zyn.

Namen Ao. 1602 voor St. Heleen een ryke kraak.

Zy quamen den 6 Maart voor 't Eiland St. Heleen, daar zy den 16 dito een ryk geladene Portugeeſche Kraak, op 15 tonnen gouds geſchat, en St. Jacob genaamt, veroverden, ter gedagtenis van welk geval in Zeeland, na dat zy behouden daar aangeland waren, goude en zilvere penningen geſlagen zyn, op welker eene zyde een gallioen tuſſchen twee ſchepen afgebeeld ſtond, met deze woorden: POSSUNT, QUÆ POSSE VIDENTUR, dat is: *Zy konnen of vermogen, dat zy ſchynen te vermogen*, 16 *Maart* 1602. En op de andere zyde zag men het hoogmoedig zinnebeeld des Konings van Spanjen, te weten, een Werelds-kloot in zee, met een paard, dat 'er uitſpringt, met dit opſchrift boven 't paard: NON SUFFICIT ORBIS, dat is: *De wereld is (hem) niet genoeg*. En agter dit paard vertoonde zich een zwemmende Leeuw op de zee ('t Zeeuws wapen zynde) met deze woorden: QUO SALTAT INSEQUOR, dat is: *Waar hy ook henen ſpringt, daar vervolg ik hem.*

Waar van in Zeeland penningen geſlagen zyn.

De kraak, den 20 July in Zeeland gekomen zynde, wierd in weerwil van alles, 't geen eenige Portugeeſche Koopliedden tot Amſterdam daar tegen in bragten, tot prys verklaard.

De Gezanten des Konings van Atsjeh, welker namen waren, Abdul Zamat, en Siri Mohhammed, quamen met hun gevolg, te weten, 1 Edelman, Meraſſan genaamd, en 4 of 5 ſlaven, behouden mede in Middelburg, alwaar Abdul Zamat den 3 Auguſtus 1602 ſtierf, die ook daags 'er aan daar begraven, en met dit Grafſchrift vereerd is.

1602. En 't verdere met hen voorgevallen.

Hic ſitus eſt
Abdul Zamat, princeps legationis
A Rege Taprobanæ, ſeu Sumatræ,
Sulthân Alciden Rajetza Lillo Lahe Felalam.
Miſſæ
Ad Illuſtriſſ: Princip: Mauritium
Cum duabus navibus Zeelandiæ, quæ in deditione accepere
Liburnicam Luſitanicam
Vixit An: LXXI. *obiit Anno* CIↃ IↃ CII.
Magiſtri Societatis Indicæ.
H. M. P. C.

Dat is:

Abdul Zamat, eerſte van het Gezandſchap, dat door
Den Koning van Taprobana, of Sumatra,
Den Koning Alciden Rajetza Lillo Lahe Felalam,
Gezonden is
Aan den Doorlugtigen Prins Maurits,
Met twee Zeeuwſche ſchepen, die veroverd hebben
Een Portugeeſche kraak.
Hy heeft LXXI *jaaren geleeft, en is overleden* A°. 1602.
De Bewindhebberen der Ooſt-Indiſche Maatſchappy
Hebben dit tot zyner gedagtenis doen opregten.

De ander Gezant is met Meraſſan den 1 September na Prins Maurits gereisd, zynde derwaards geleid door L. Warnerus, die de Arabiſche Taal zeer wel ſprak, en door twee Heeren Bewindhebberen, Jacob Bommenee, en Arnold Verhoeven, en zyn over Dordregt, en Bommel in 's Princen leger voor de Grave gekomen, alwaar zy den 4 dito ter gehoor geleid zyn.

Hun geſchenk, dat zy voor dezen Prins medegebragt hadden, was een kris met een Sowaſſa hegt, en met een Robyn verciert, hebbende een Sowaſſa ſchede, als ook een goude ſchotel, een Sowaſſa kop, en 2 pond camfer van Baros.

Dit Sowaſſa is een ſtoffe, die half van goud, en half van koper, maar zoo konſtig gemengt is, dat de Oofterlingen deze gemengde ſtof zeer verre boven 't zuiverſte goud agten.

De Heer Velius tekend in zyn verhaal van de Hoornze zaken aan, dat deze Gezant en zyn gevolg ook daar, en te Haarlem, geweeſt zyn, gelyk men hen, om de fraeiheid der Nederlandze ſteden te toonen, in de voornaamſte der zelve gebragt, en, na dat zy hier zeer wel onthaald waren, weer na Indiën gezonden heeft.

Atsjeh in January A°. 1602 in brand.

Den 13 January 1602 is de ſtad Atsjeh in brand geraakt, waar door wel 200 huizen, nevens onze logie (waar by wy wel 4000 ryxdaalders verloren) verbrand zyn. 1602.

De Atsjienze vloot van Schuurmans A°. 1602.

A°. 1602 in December, zie ik ook, dat de vloot van den Zeevoogd N. Schuurmans, in 5 ſchepen beſtaande, den 11 May 1602 van Bantam vertrokken, en Amſterdam, de zwarte Leeuw (waar op de voornoemde Schipper Blok was) Hoorn, de groene Leeuw, en Enkhuizen, of de Bruinviſch genaamd, de Atsjehze vloot, Fol. 24, in de Reize van Wolfert Hermanszoon, genaamd werd.

Daar onder konnen die 4 ſchepen niet geweeſt zyn, die door waarſchouwing van Hans Dekker 's Konings liſten en aanſlagen ontweeken, alzoo de zelve in July 1600, daar verſchenen zyn; daar Grenier (tot welkers vloot zy behoorden) in April 1601, eerſt uitgevaren is; maar deze ſchynen van de vloot van Jacob Heemskerk geweeſt te zyn.

Joris van Spilbergen komt A°. 1602 op Atsjeh.

A°. 1602 den 16 September is de Zeevoogd Joris van Spilbergen met de ſchepen 't Schaap, en de Ram, voor Atsjeh verſchenen, alwaar hy zyn derde ſchip, 't Lam genaamd, reeds leggen vond.

By zyn komſt bevond hy, dat daar reeds eenige bedienden van de Zeeuſche Maatſchappy lagen, die daar ook een huis hadden.

Hy, en Gujon le Fort, zyn Onderzeevoogd, bezogten den 17 dito, verzeld van 10 of 12 anderen, den Koning, en bragten hem de brieven van Prins Maurits, en eenige ſchoone geſchenken, verzoekende te gelyk van den Vorſt een zoetigheid, voor 't gene de gevangenen van de twee Zeeuwze ſchepen A°. 1599 daar geleden hadden; dog de Koning zette hem met eenige mooje woorden af, zeggende, dat hy de ſchuldigen daar over reeds had doen ſtraffen. Ook zeide hy van die zaak geen kennis te hebben (dat een grove leugen was) maar dat die zynen Sjahbandaar aanging, die daar ook dood gebleven was, daar by voegende, dat hy daar over ook zynen zoon, nu Koning van Pedir, had doen vertrekken, om dat hy, daar tegenwoordig zynde, het niet belet had. Ook beloofde hy ze allen, zoo men hem nog imand, die 'er aan ſchuldig was, aanwyzen kon, daar over nog verder te zullen, en te willen ſtraffen.

En zyne ontmoeting hier.

De bedienden, die hier door de Zeeuſche vrienden gelaten en gekomen waren, om hem te verwelkomen, waren deze: Kornelis Jolyt, Jan Mertszoon, Lucas Janszoon, en Klaas Pieterszoon, die met hem, en Gujon le Fort, benevens Filip Grave, Meeſter van 't ſchip S. Sention, mede voor den Koning verſchenen waren.

Verder wierd hy hier treffelyk met de zynen van den Koning onthaald, die zyn dans-hoeren voor hen ook danszen en zingen

1603. gen dede, vereerende aan hem, en Gujon, ieder een vergulde kris, en een eerenkleed.

Hy vond hier ook Engelzen, te weten, Sr. Jems Lancaſter, Zeevoogd van de Engelze ſchepen, en zynen Onderzeevoogd Sr. Middelton, en den Zeevoogd van St. Malo, le Berdeliere, die zynen Onderzeevoogd, in de maand May, op een der Maldivize Eilanden verloren had. De eerſten, reisveerdig ſtaande, lieten hem verwelkomen.

Toen Spilbergen hier quam, bevond hy, dat Kapitein Kornelis Specx, die by Comora, een der Majotze Eilanden, van hem afgedwaald was, zich genoodzaakt gevonden had, wegens de ſlegte ſtand van zyne Pinas, en wegens de onwilligheid van zyn Stuurman, om in dienſt van de Zeevoogd Lancaſter op zekere voorwaarden, van al zyn volk in koſt en huur over te nemen, en hem nog te vergunnen 3 laſten peper vragt-vry tot Londen in te mogen leggen, overgegaan was.

Hy vertrok van hier den 21 September, liet 'er 't ſchip de Ram, en Gujon le Fort, mitsgaders eenig geld, en goederen voor hem in handen van Kornelis Specx.

Komt voor Nicobar ten anker.

Hy nam een Portugeſche Kraak in October ontrent de Straat van Malakka, en quam den 5 November weder te Atsjeh, van waar hy den 20 dito weer na de kuſt van Keidah vertrok; dog, de zelve niet konnende krygen, liep hy met 't Schaap en de Ram na de Nicobares, voor een van welke Eilanden hy den 23 dito ten anker quam, bevindende, dat daar graauwe Amber viel, die dat wild volk, nevens eenige vrugten, aan boord bragt; waar na hy den 25 December weder te Atsjeh quam, daar hy wel ontfangen wierd.

A°. 1603, Zebald de Weerd van Ceilon.

Den 17 January 1603, quamen hier 2 Zeeuſche ſchepen, Vliſſingen, en der Goes, of de Gans, van Baticalo, die aldaar Zierikzee met hunnen Commies, Zebald de Weerd, gelaten hadden.

Ondertuſſchen kreeg Spilbergen een huis van den Koning, dat door de Engelzen gebouwt, en van hen aan de Koning geſchonken was. Het was zeer fraei van witte ſteen opgemetzeld, en met een zeer netten tuin voorzien.

Den 5 February quam 't ſchip Zirikzee met Zebald de Weerd hier mede van Ceilon, die ondertuſſchen Onderzeevoogd gemaakt was.

Den 21 February ſtierf hier N. Jongerheld, Kapitein op 't ſchip de Ram, en den 7 Maart ook Gujon le Fort, die Onderzeevoogd op dit zelve ſchip geweeſt; dog om een t'zamenzweering afgezet was.

En nog 3 ſchepen uit Holland.

Den 8 Maart 1603, quamen hier uit Holland de ſchepen Hollandia, met den Commies Melchior Vogelaar: de Star, met den Commies Klaas Simonszoon Meebaal, en de Hollandze tuin, van Enkhuizen, met Kapitein Jacob Pieterszoon, vindende hier de 3 andere ſchepen, met hen uitgevaren. Spilbergen verkogt hier 't ſchip de Ram, aan de vereenigde Maatſchappy, of aan Zebalt de Weerd, den 25 Maart, voor 325 pond vlaams. 1603.

Spilbergen en de Weerd nemen afſcheid, en werden beſchonken.

Den 30 dito gingen de Zeevoogd Spilbergen, en de Onderzeevoogd de Weerd, nevens de Commiezen en verdere Raaden, afſcheid van den Koning nemen, daar zy zeer wel onthaald, en van den Vorſt beſchonken wierden.

Spilbergen zou, zoo het klaar geweeſt was, een fraeje kris, en een goude kop tot een geſchenk bekomen hebben; dog kreeg nu 12 bhaar grove peper, 2 bhaar koper, en nog 2 kriſſen, en andere meſſen, voor zynen opperſten Landvoogd bevorens al ontfangen, waar nevens hy geen minder geſchenken aan Zebald de Weerd, en de andere Commiezen dede.

De Zeevoogd Spilbergen, op zyn vertrek ſtaande, liet hier Kornelis Specx, en den Aſſiſtent, Gillis Michielszoon, met 2 bedienden, om te bevorderen, dat zekere 24 laſten peper mogten geladen, en dat alles verder, volgens zyn gelatene laſt, daar mogt verrigt werden; waar op hy na Bantam den 3 April, en ook Zebald de Weerd met 7 ſchepen na Ceilon vertrok, latende hier eenige waaren en geld onder Jan Dekker, Commies op 't ſchip Vliſſingen; ook nam hy een Gezant van dezen Koning aan dien van Candi mede.

Verſcheide ſchepen van Ceilon op Atsjeh.

Ondertuſſchen quamen, na Zebald de Weerds droevige vermoording op Ceilon, de ſchepen de Star, Vliſſingen, en de Hollandze tuin, en den 9 Auguſtus de ſchepen de Eendragt, Hollandia, en een jagt hier, alwaar zy de voornoemde ſchepen nog vonden leggen, waar benevens den 30 July hier van Bantam ook 't Jagt het Papegaeitje gekomen was.

Wederkomſt van den Gezant des Konings uit Holland A°. 1604.

A°. 1604 quam de voornoemde Gezant van Atsjeh in de maand December met het ſchip Delf weder hier; dog vond den oudſten zoon nu in de plaats van zynen ouden overleden vader als Koning op den troon verheven.

A°. 1606, van Solt op Atsjeh.

Den 18 Maart 1606 quam de Opperkoopman Paulus van Solt met het ſchip Delf ter Reede van Atsjeh, alwaar hy den 30 dito den Opperkoopman Dirk van Leeuwen, Pieter Warkyn, en Aart Willemszoon, Onderkooplieden, na de logie zond, om van den Koning verlof tot hun verzeilen te verzoeken. Ook lag 'er in dien tyd al een vaſt Koopman, en Opperhoofd hier.

De Portugeeſche vloot hier.

In dit zelve jaar quam hier tot Atsjeh de Portugeeze vloot, om dezen Koning te ſtraffen, over dat hy 't met ons hield.

Ao. 1608 in January, quam het ſchip Gouda hier, en liet 'er de Eendragt, om

van

1616. van daar na Mazulipatnam te gaan.

Verhoeven Ao. 1608 hier als Hoofd. De Opperkoopman Gillis le Fief vond hier in November 1608, den Opperkoopman Albert Willemszoon Verhoeven als Opperhoofd, vertrekkende van daar met 2 Gezanten.

Ao. 1616 't comptoir hier opgebroken. Ao. 1616 vonden wy geraden, alzoo het onder dezen Koning ganſch niet gaan wilde, dit comptoir op te breken; dog hadden'er twee ſchepen na toegezonden, om den handel te herſtellen, gelyk ook ſchynt gevolgt te zyn.

Ao. 1618 van den Broek hier. Ao. 1618 in Maart quam hier de Heer Pieter van den Broek, van de kuſt, vond 'er den Bevelhebber Kornelis Komans, die hier met de Valk gekomen was, om met den Koning, wegens Ticoe en Priaman, te handelen, en een verbond te maken.

In dit zelve jaar had de Koning van Atsjeh 't Koningryk van Pahang veroverd; ook kreeg de Opperlandvoogd van Indiën, de Heer Koen, bericht, dat die van Djambi onze logie daar zekerlyk afgeloopen, en ons volk vermoord zouden hebben, indien zy dat niet uit vreeze, voor de Portugeezen, die tegen hen in oorlog waren, en met een vloot op hen ſtonden af te komen, gelaten hadden.

Souri Ao. 1616 daar ons Hoofd, en Ao. 1618. Wy hadden daar op Djambi van Ao. 1616 af al een vaſt comptoir, en Andries Souri, die 'er Ao. 1618, en nog lag tot Ao. 1620, tot Opperhoofd gehad.

Ao. 1619 veroverde de Koning van Atsjeh de Ryken van Keidah en Peirah, op de Maleitze kuſt gelegen.

Bontekoe's volk op Sumatra mishandeld. Ao. 1619 quam hier Willem Ysbrandszoon Bontekoe, die, na een elendige togt door 't ſpringen van zyn ſchip, met eenige ſchipbreukelingen in de ſchuit hier aanlandende, om na water en ververſching te zien, mede 16 man van zyn volk verloor, van welke 'er 4 vermoord wierden in 't dorp, daar zy aanquamen, en 12 in een gevegt by de boot dood bleven, nader in zyn Reize zelf te zien.

Den 24 October 1621 ſchreven de Heeren zeventienen aan haar Edelheden op Batavia, dat zy beſt keurden den Keizer van Java tegen den Koning van Bantam niet te helpen, vermits de verovering van Keidah en Peirah den Koning van Atsjeh zoo opgeblazen gemaakt had, dat zy met reeden vreesden, dat dit ook hen wel zou konnen berouwen, zoo hy zomtyds dezen laatſten Vorſt ook eens mogt overvallen; weshalven zy beſt oordeelden hem nog wat geruſt te laten.

Laſt, om de comptoiren van Atsjeh, en Djambi Ao. 1623, te lichten. Ao. 1623 den 23 October ſchreven zy haar Edelheden ook aan, om de comptoiren van Atsjeh en Djambi beide te ligten.

Ao. 1628 hadden wy weder moeite met die van Palimbang, die met die van Djambi ook overhoop lagen.

De laatſten hadden wel het meeſt gelyk, weshalven de Opperlandvoogd van Indiën, de Heer Koen, genegen was hen ook tegen die van Palimbang te helpen; dog keurde, by beſluit van den 3 Maart, beſt, den Opperkoopman Brockmans nog eerſt eens na Palimbang te zenden, om te zien, of men hen zou konnen bevredigen. 1657.

Ao. 1639, Krook Commiſſaris. Ao. 1639 ging de Heer Paulus Krook na Atsjeh als Commiſſaris, om met dezen Koning over zaken van gewigt te handelen.

Ao. 1641, Compoſtel Hoofd op Atsjeh. Schouten hier Gezant. Ao. 1641, wanneer op Atsjeh Jacob Compoſtel als ons Opperhoofd lag (waar uit blykt, dat wy daar ondertuſſchen weder een comptoir opgericht hadden) is hier ook de Heer Jooſt Schouten, buiten-gemeen Raad van Indiën, als Gezant en Commiſſaris gekomen, om met dezen Koning (die in dit zelve jaar, gelyk wy bevorens getoond hebben, overleden is) te handelen; wat ſchade de E. Maatſchappy by zyn dood op eenige juweelen leed, die hy belaſt had voor hem te maken, en die de Koningin niet aannemen wilde, toonen wy eenigzins onder de ſtoffe van Malakka.

Ao. 1643, Souri hier Gezant. Ao. 1643 wierd de Heer Andries Soury als Gezant van wegen onze Maatſchappy aan de Koningin gezonden, om haar alle heil, met hare verheffing op den troon van Atsjeh, toe te wenſchen.

Moord door die van Peirah aan de onzen Ao. 1651. Ao. 1651 hadden die van Peirah, ſtaande onder de Koningin van Atsjeh, en met ons in verbond, een ſchrikkelyke moord aan ons volk aldaar begaan, 't geen haar Edelheden voornamen op zyn tyd te wreeken.

Welkers Reede, nevens die van Atsjeh Ao. 1656 bezet is gehouden. Zy zonden Ao. 1656 in July, den Heer Commiſſaris Johan Truitmans met de ſchepen Domburg, en de Concordia na Malakka, daar zy den 25 dito met de Gezanten van Atsjeh quamen. Zy gaven hem by zyne inſtructie laſt, om die van Peirah als vyanden aan te taſten, dog voor eerſt daar mede nog te wagten, tot dat men zien zou, wat uitſlag 'er op zyne zaken, na dat hy die Gezanten tot Atsjeh gebragt, en met de Koningin nader geſproken zou hebben, aldaar vallen mogt, houdende ondertuſſchen, na dat ons comptoir van Peirah gelicht zoude zyn, alle vreemden, met die Reede te bezetten, daar van daan.

Daar op vertrok de Heer Truitmans den 2 Auguſtus met de voornoemde ſchepen, en die Gezanten der Koningin, na Atsjeh, welke Reede hy mede eenige maanden bezet hield, nemende uit alle vaartuigen de goederen, die hy 'er in vond, volgens den laſt die hy van haar Edelheden bekomen had, om daar door die Vorſtin tot reden te brengen.

Ao. 1657 den 25 July, gaven haar Edelheden laſt, om die vuile moord van Peirah te wreeken, en Atsjeh's Reede weer

op

1659. op nieuw te bezetten, waar over te dier tyd de Heer Bort als Hoofd der bezetting (alzoo de Heer Truitmans nu niet mede komen kon) en nu voor af de Fiſcaal Syben als Bevelhebber (alzoo Bort ook ergens mede bezet was) aangeſteld wierd, om daar na door den Heer Bort weer vervangen te werden.

Hy had tot zynen Onderzeevoogd Jan Ideszoon Vink, Schipper op de Roode Leeuw, en tot zynen Schout by nacht den Taalkundigen Jacob Joriszoon Pits.

Moord der onzen op Palimbang Ao. 1658; en van Schoutens volk op Sillebar.

Ao. 1658 liepen die van Palimbang 2 van onze ſchepen af, en vermoordden ons volk 'er op, dat 2 jaaren 'er aan zeer wel gewroken is.

In dit zelve jaar bedreven die van Sillebar ook een ſchendige moord aan 2 Tolken van de Fluit Nieupoort, waar mede Wouter Schouten in dat jaar uitgezeild, en waar van een ſchuit met volk daar om 1659. water aangeweeſt was, van de welke zy al het volk voorgenomen hadden te vermoorden, dat ook gelukt zou hebben, zoo zy dieper landwaard in gegaan waren.

Ao. 1658 belaſten haar Edelheden de moord van Peirah te wreeken.

Ao. 1658 vielen 'er tuſſchen de onzen, en die van Peirah eenige ſchermutzelingen den 27 May voor. Zy quamen met 7 oorlogsvaartuigen, waar by de Koningin van Atsjeh nog 30 andere voegen zou, op ons af, na dat die van Oedjong Salang den 23 April onze logie overrompeld, verbrand, en verſcheide lieden van ons zoo daar, als ook op de afgeloopen chaloep Barnam (daar zy 9 mannen van kant hielpen) omgebragt of gequeſt hadden, onder welke laatſte de Koopman Groenewegen, 't Opperhoofd van Gunſt, en meer anderen waren.

VYFDE HOOFDSTUK.

DE Heeren de Keizer *en* Bort Ao. 1654 *als Commiſſariſſen na Atsjeh.* Groenewegen *als Hoofd in Atsjeh. En* Maſſis *in Peirah. De* Goyer *ons Hoofd op Djambi. Die van Atsjeh verbreken* Ao. 1660 *'t verdrag weer.* Bort *Commiſſaris* Ao. 1660 *op Atsjeh.* Evert Michielszoon *Hoofd* Ao. 1663 *in Djambi. Atsjeh* Ao. 1664 *belegerd door* Bitter. *De Commiſſaris* Gruis, Ao. 1665. *De Heer* Verſpreet *komt* Ao. 1666 *hier als Commiſſaris en Veld-Heer. Indrapoera's ongezonde lucht. Poelo Tsjingko* Ao. 1664 *door de* Bitter *veroverd.* Ao. 1665 *dooden den Commiſſaris* Gruis. *Door den Heer* Verſpreet *gewroken* Ao. 1666. *'t Opperhoofd der Weſtkuſt Stadhouder van de Keizer van Maningcabo. De Heer* Pits Ao. 1667 *Opperhoofd. Padang het Hoofd-comptoir van* Ao. 1668. *Hoe veel comptoiren wy buiten Padang hadden. Kotatengah. Des zelfs Opperhoofden toen. Tsjingko. Opperhoofden hier. Sillida. Opperhoofden. Verdere dorpen daar omtrent. Ons comptoir op Priaman* Ao. 1669 *en* 1670 *opgericht, als mede op Ticoe. En* Ao. 1670 *op Baros. Nader bericht hier over. Die* Ao. 1670 *tegen ons opſtaan; dog komen zich vernederen. Wat goederen hier vallen. Baros, met zyne onderhoorige dorpen, beſchreven. Onze logie daar* Ao. 1670 *weer opgericht. De Inlandze Hoofden aldaar. De voorname bedienden van ons op Padang, van* Ao. 1667, *tot* Ao. 1671. *Hoe groot de bezetting zedert* Ao. 1696 *was. Titel der tweede perſoons en Geheimſchryvers. Wanneer de Engelzen, en Franſchen zich begonnen hier vaſt te zetten. Moejelykheden* Ao. 1669 *tuſſchen Atsjeh en Dilli. De Heer* Bogaard Ao. 1674 *Gezant na Djambi.* Ao. 1678 *de Heer* Pit *hier Commiſſaris, met de Heer* van Leenen. *De Heer* Hurdt *vervangt de Heer* Pits Ao. 1678. *De Heer* van Leenen *verving* Ao. 1679 *de Heer* Hurdt. Ao. 1681 *oproer hier. De Heer* Olitſch, *Hoofd der mynen, in November met volk gezonden. Door welk volk die van Bajang en Troeſang overwonnen zyn. Bericht van den ſlegten ſtant der Mynen, aan die van Batavia, door* Olitſch *gegeven. Die* Ao. 1682 *ſtierf. Moejelykheden tuſſchen die van Lampon en Palimbang.* Ao. 1685 *de Heer* Coeper *Opperhoofd hier; en* Ao. 1686 *door* van Mechelen *vervangen. Lamponze oproer* Ao. 1686. Ao. 1687 *de Heer* Lobs *Commiſſaris, en de Heer* le Sage *Opperhoofd hier. Djambi ingenomen.* Ao. 1688 *moejelykheden met de Engelzen over Bangcoelo, en Batangkapas. Waar by zy ons veel ongelyk aangedaan hebben. Dood der oude Koningin, en een nieuwe* Ao. 1688 *op Atsjeh. De Heer* van Thye Ao. 1690 *Commiſſaris van Palimbang.* Ao. 1692 *de Heer* Boudens *Hoofd van Sumatra. Zaken van Djambi. Het ſpringen van* Waveren, *en dienſten door de Koningin toen aan de onzen gedaan.* Ao. 1696 *'t comptoir van Djambi gelicht.* Weiland *daar ook Hoofd.* Durant Ao. 1696 *na Tsjingko als Hoofd.* Ao. 1697 *de Heer* Beernink *Hoofd der Weſt-kuſt.* Ao. 1700 *de Heer* du Cam *zyn vervanger. Moejelykheden met die van* Pauw. Ao. 1701 *de Heer* Teding *in zyn plaats. Die* Ao. 1704 *door de Heer* Schepmoes *vervangen werd.* Ao. 1707 de Heide *hier Hoofd.* Ao. 1707 Patras *Hoofd van Djambi.* Ao. 1708 Bakker; *en* 1710 Hofman *Hoofd op de Weſt-kuſt.* Ao. 1712

1559. *en* 1713 *moejelykheden met de Inlanders, Kapiteinen, enz.* Ao. 1712 *hier gezonden,* 1666.
Ao. 1715 *nieuwe bedienden hier.* Ao. 1717 *de Heer* Schepmoes *hier Commiſſaris. die de ganſche Regeering hier licht.* Patras *toen Hoofd hier, enz.* Ao. 1720 de Groot *Hoofd van de Weſt-kuſt, enz. Opperhoofden van de Weſt-kuſt van Sumatra. Opperhoofden van Djambi. Commiſſariſſen der Weſt-kuſt. Zaaken van den God. dienſt. Predikanten herwaards gezonden, om de H. Sacramenten te bedienen.*

De Heeren de Keizer, en Bort Ao. 1659 als Commiſſariſſen na Atsjeh gezonden.

Ao. 1659 in Auguſtus, ging den Heer Jacob de Keizer als Commiſſaris na de Koningin van Atsjeh, mede nemende den Koopman Jacob van Groenewegen, om aldaar, zoo de vrede getroffen wierd, als Opperhoofd te leggen.

Met een gelyke magt, als zyn E. ging, om met haar Hoogheid te handelen, de Heer Balthazar Bort, welke Heeren van Malakka derwaards vertrokken zynde, den 27 October des zelven jaars met het Jagt kleen Batavia, aan de Regeering van Malakka lieten weten, dat de vrede met die Vorſtin getroffen, en daar beſloten was, dat wy de helft van het Tin, in Peirah vallende, en die Vorſtin de andere helft hebben zou, mits dat zy ook lyden moeſt, dat alle vaartuigen zouden bezogt, en dat aan geen vreemden eenigen handel in Atsjeh toegeſtaan zou werden, hoewel dit juiſt zoo net niet nagekomen is.

Groenewegen als Opperhoofd in Atsjeh; en Maſſis in Peirah.

Daar op wierd Groenewegen als Hoofd in Atsjeh geplaatſt, en de Koopman Joannes Maſſis als Hoofd weer na Peirah gezonden.

Den 29 December dezes jaars, kreeg men op Malakka tyding, dat het Engels comptoir, of logie, op Djambi, door hun eigen volk afgeloopen, gelyk de onzen ook kort bevorens door onzen Koopman en 't Opperhoofd aldaar, de Heer Jacob de Goyer (die 'er Ao. 1660, en nog later, lag) bekend gemaakt was.

De Goyer ons Hoofd. tot Djambi.

Die van Atsjeh verbreken Ao. 1660 't verdrag weer.

Den 26 Auguſtus 1660 gaf de Heer Maſſis aan den Landvoogd van Malakka bericht, dat die van Atsjeh tot Peirah 't nieuw-gemaakt verdrag al weer overtreden hadden, met daar meer Tin, dan zy mogten, uit te voeren, waar toe ook de Koning van Peirah, en zyne Grooten, verſcheide pas-cedels, om dat na Atsjeh te brengen, zonder zig ergens aan te kreunen, verleend hadden.

Bort Commiſſaris Ao. 1660 op Atsjeh.

Daar op vond men tot Malakka goed, dat Maſſis dit in der minne zou zien tegen te gaan, en, niets vorderende, dan maar veinzen, en ondertuſſchen, alzoo 't hier op een quade moer lag, al het Tin, en onze gereede penningen, in het ſchip Alkmaar zou inſcheepen, maar nooddruft 'er houden, de ſchulden, zoo veel mogelyk was, innen, en van den toeſtand der zaaken op Peirah aan den Commiſſaris de Heer Bort, en Groenewegen, tot Atsjeh, behoorlyke kennis geven, terwyl men van Malakka aan haar Edelheden ook daar over ſchryven zou, om te zien, wat nadere laſt zy daar op zouden gelieven te geven.

Evert Michielszoon Hoofd Ao. 1663 in Djambi.

Ao. 1663 ſchynt Evert Michielszoon tot Djambi in de plaats van den Heer de Goyer als Opperhoofd (die hier ſtierf) gelegt te zyn, zonder dat my blykt, hoe lang hy daar gelegen heeft.

Atsjeh 1664 door de Bitter belegerd.

Ao. 1664 zond de E. Maatſchappy den Heer Pieter de Bitter, als Hooft van een vloot na Atsjeh, om de Koningin, die vry ſtreng regeerde, en met haar eigen volk, en ook met ons in oorlog was, tot reden te brengen. Hy nam al haare ſterkten, en byna die geheele kuſt voor ons in, en dwong haar een nieuw verdrag te maken.

Ao. 1665 ſchynt onze Maatſchappy wel het allereerſt gedagten gemaakt te hebben, om op Sumatra's Weſt-kuſt ontrent het Eiland Tsjingko, of niet verre van Padang, een vaſt comptoir op te rigten, hebbende dit jaar wel 300 pond goud uit de mynen aldaar getrokken.

De Commiſſaris, Gruis, Ao. 1665.

Zy zonden den Heer N. Gruis als Commiſſaris 'er na toe; maar die maakte het door zyne onvoorzigtigheid zoodanig ontrent het dorp Pauw, dat wy daar ettelyken van ons volk verloren.

De Heer Verſpreet Ao. 1666 Commiſſaris, en Veld-Heer.

Haar Edelheden, hier over geraakt, zonden 'er Ao. 1666 den Heer Abraham Verſpreet als Commiſſaris en Bevelhebber, met laſt, om dit op het ſtrengſte te wreken.

Indrapoera's ongezondheid.

Ontrent dezen tyd begon men hier ook, en voor al ontrent Indrapoera, te ontdekken, dat het daar, en op het Duivels-Eiland, wegens eenige Taan-boſſchen, in de moeraſſen groejende, en die 't water wel 2 mylen in zee rood maakten, zeer ongezond was, zoo dat alle, die daar op quamen, kort daar aan ſtierven.

Poelo Tsjingko al Ao. 1664 door de Bitter veroverd.

Men had het Eiland Tsjingko, zelf al ten tyde van den Heer Pieter de Bitter Ao. 1664, in bezitting genomen, en daar, ſchoon 't van nature redelyk ſterk, en zeer rotzig was, een Veſting gemaakt, 't geen egter niet belet had, dat die van Pauw veel van ons volk 't jaar daar aan, ten tyde van den Koopman en Commiſſaris, Jacob Gruis, dood geſlagen hadden, alzoo toen door zyn eigene onvoorzichtigheid, Hy, de Heer van Iperen, Kapitein Bega, Kapitein Jan Pig, 3 Luitenants, 2 Kooplieden, en 130 Soldaten, ontrent het dorp Pauw, het leven lieten.

Het jaar daar aan quamen 'er 300 blan-

k

1667. Dood van de Commiſſaris Gruis door de Heer Verſpreet Ao. 1666 gewroken.

ke koppen, 200 Amboineezen, en eenige Boegis met 5 ſchepen onder 't oppergezag van den Heer Verſpreet, en den dapperen Kapitein Poleman, die, in 10 dagen overgezeild zynde, den 14 September voet aan land zetteden, en den 16 dito, die van Pauw zoo elendig uit het veld ſloegen (niet tegenſtaande zy verſcheide ſterkten van 10 en 16 voeten hoog, en 15 voeten dik, hadden) dat zy niet wiſten waar zich te bergen.

In welke tyd de onzen zich meeſter van die ganſche landſtreek, van Sillebar af tot Baros toe, maakten.

Na dezen tyd hebben alle de quaataardigen en Atsjehs-gezinden zich van hier na Atsjeh begeven, en de ganſche kuſt aan deze kant tot ontrent Baros aan de onzen vry gelaten, die de zelve ook door magt van wapenen veroverd, en zig toen van Sillebar af tot aan Baros toe meeſter van alles aan deze kant, en wel in 't byzonder van alles, wat onder Sillebar tot aan Indrapoera behoorde, en daar benevens van Padang, het Eiland Tsjingko, Kotatengah, van de Sapoeloh Boha Bendar, Bajang, Lompo, enz., en alles tot aan Ajer Adje, mitsgaders van Priaman, Ticoe, Paſſaman, Ajer Bangi, en 't verdere tot aan Baros toe (gelyk wy in het vervolg breeder toonen zullen) zoodanig gemaakt, dat alle deze ſtrand-volkeren (ſtaande eigentlyk onder ons, en by onze bepaalde gifte onder den Keizer van Maningcabo, en uit zynen, en onzen naam onder 't Opperhoofd van de Weſt-kuſt, als zynen, en onzen Stadhouder) verſcheidemalen tegen ons opgeſtaan hebbende, en ſtraffe wegens hunnen opſtand vreezende, zich zelven goedwillig aan ons by een nader verdrag hebben komen onderwerpen, waar by dan onze E. Maatſchappy een volſtrekt regt over deze ganſche kuſt op een zeer wettige wyze zederd Ao. 1666 bekomen, gelyk zy ook zedert de eerſte gedagten genomen heeft, om hier een vaſt comptoir, en verſcheide logien, op te richten,

't Opperhoofd der Weſt-kuſt, Stadhouder van den Keizer.

De Heer Pits Ao. 1667 Opperhoofd.

Terwyl de Heer Verſpreet nog hier was, die den 7 May 1667 na Batavia vertrok, wierd by hem en den Raad eerſt goedgevonden, om de goederen van dit comptoir aan den Koopman Jacob Joriszoon Pits, welken haar Edelheden als Hoofd van de ganſche Weſt-kuſt van Sumatra aangeſteld hadden, over te geven, gelyk die Heer, die tot dien tyd toe hier 't oppergezag had, den 16 February, na dat de Heer Pits den 13 dito daar van Malakka aangeland was, gedaan heeft.

Padang het Hoofd-comptoir van Ao. 1686.

Haar Edelheden hadden aan den Heer Pits magt en laſt gegeven, om de plaats, die hy beſt keurde, voor de hoofd-plaats te houden.

Men had in 't eerſt wel zyne gedagten op 't Eiland Tsjingko, als zynde vry ſterk, laten gaan; maar aangezien men dat zeer ongezond, en ook in verre na voor den goudhandel zoo gelegen niet, als Padang, vond, heeft men dit laaatſte, als 't gezondſte en beſt gelegenſte, tot het hoofd-comptoir geſchikt, waar op haar Edelheden Ao. 1668 ook hare goedkeuring gegeven hebben, en is het na dien tyd ook altyd het hoofd-comptoir geweeſt en gebleven. 1668.

Comptoiren buiten Padang.

Te dier tyd hadden wy hier, buiten Padang, nog 3 buiten-comptoiren, daar wy logien en Opperhoofden hadden.

Kotatengah.

Het oudſte was dat van Kotatengah, daar wel eer Jacob van Groenewegen als Hoofd ſchynt gelegen te hebben.

Dit was een zeer onruſtig, en twiſtgierig volk, die, hoe ſterk zy zig ook by deze en gene verbonden aan ons onderworpen hadden, zich egter niet ontzagen gedurig tegen hunne Opperhoofden op te ſtaan, en zich openbaar tegen ons aan te kanten, waar toe Siri Radja Hoeloebalang, een zeer geldgierig man, gedurig niet weinig het zyne dede, tot dat hy Ao. 1669 na Oelakan de vlugt nam.

Des zelfs Opperhoofden.

Wy hebben daar verſcheide Opperhoofden, om den goud-handel waar te nemen, gehad, te weten, Jacob van Groenewegen voor Ao. 1667, en daar na Henrik Marſchalk Ao. 1665 en 1666, N. Starkman Ao. 1667, Jacob Kivit, Onderkoopman, en Arent Kool tot den 9 July 1669, Joannes Colombi na den 9 July 1669, die 'er tot den 22 Maart 1674 gelegen heeft, wanneer 'er zulken opſtand van dit volk voorgevallen is, dat zy tot geen reden komen wilden, voor dat wy hier de logie den 8 April van daan geligt hadden, 't geen haar Edelheden, by ſchryvens van den 4 Juny 1670 ook goed gekeurt, en na welken tyd, hoe meenigmaal zy ook om de vrede met die van Bongus quamen ſmeeken, niet goed gevonden is, daar weder een ander Opperhoofd te leggen, of zich eenigzins aan hen gelegen te laten, te meer, alzoo hier maar een ſmalle goud-handel, en een groote laſt van de bezetting viel.

Tsjingko.

Het tweede comptoir was op het Eiland Tsjingko, of Sinkel, dat 12 mylen bezuiden Padang, en zoo veel ook benoorden Indrapoera legt. In andere kaarten legt dat 2 of 2½ graad benoorden den Evenaar, dog zeer qualyk.

Dit was een menſch-verſlindend Eiland, waar op van tyd tot tyd zeer veel menſchen ſtierven, zoo door de groote hitte, als door de ongezonde dampige en vergiftige lucht.

Terwyl de Heer Verſpreet nog hier was, verloor hy zynen Geheimſchryver, Jan Schepens, nevens welken toen ook Pieter Brinkhot, en Johan de Witte, Onderkooplieden, en de Aſſiſtenten, Joannes de Koning, en Americus van den Briel, met veel anderen, hier overleden zyn.

1668. Men vond echter goed hier Ao. 1667 een comptoir op te richten, en 'er een logie, of een huis met pannen, dat niet zeer groot was, en Ao. 1669 'er een ſteenen pakhuis by te maken, en over den omſlag der E. Maatſchappy, alhier een Opperhoofd te leggen.

Opperhoofden hier.

Ao. 1667 wierd hier de Onderkoopman François Bakker als Hoofd geplaatſt, by welken toen Jacob de Kivit nog gevoegd is; dog alzoo Bakker dikwils hier en daar na buiten, en voor al na Baros, gezonden wierd, en hy hier ook vry ſlordig huis hield, en veel te kort quam, zoo is hier Ao. 1668 de Koopman Joannes de Harde gelegt, die den 1 September Ao. 1670 na Batavia vertrok. Wat voor Opperhoofden naderhand hier lagen, is my onbekend.

Tegen over Tsjingko legt het dorp Peinang, dat jaarlyx ontrent 100 Bhaar peper opbrengen kon.

Sillida.

Het derde buiten-comptoir was Sillida, dat onder Tsjingko ſtaat, en niet verre van daar, of 'er wat benoorden, legt.

Hier valt wel het meeſte en 't beſte goud, gelyk ook daar omtrent op des zelfs gebergte de goud-mynen zyn.

Opperhoofden.

Hier is een logie, en een Opperhoofd van ons, die 't opzigt over den goud-handel, en over de mynen heeft. Voor 1667 lag hier Burghard Been, Ao. 1668 den Onderkoopman Bakker, en Ao. 1670 den Onderkoopman Abraham Obdam.

Om nader kennis van deze goud-mynen te krygen, hebben haar Edelheden Ao. 1669 den 16 Juny herwaards den bergwerker Jan Frederikszoon Harman gezonden, en Ao. 1670 den 9 October belaſt hier een vaſtigheid voor 16 of 20 man, by toeſtemming der Inlandze Grooten, te maken.

Verdere dorpen daar ontrent.

Daar nu omſtreeks heeft men het dorp Bajang (daar veel ſlegte peper valt) de Sapoeloh Boha Bendar, vyanden van Bajang, gelyk mede de Tiga Blas Kota, naaſt aan welke dorpen dan Padang volgd, van waar men dan na Kotatengah, en zoo verder na 't dorp Anney, daar men eerſt al mede een logie 1667 opgericht heeft, ſchoon 'er pas 6 of 7 huizen byſtonden, 't welk naderhand afgekeurd is, om dat men bevond, dat die plaats qualyk begrepen was. Omtrent deze plaats waren ook de dorpen Selapan, en de Sambilankota; en ſchoon men met de andere volkeren hier omſtreeks veel moeite had, hielden zich deze zeer ſtil.

Ons comptoir op Priaman Ao. 1669, en 1670 opgericht.

Die van Priaman, wat verder op (of pas 7 of 8 mylen bezuiden Ticoe) leggende, waren door den Heer Pits, terwyl hy Ao. 1667 voor Kotatengah was, om daar ordre te ſtellen, wel ontboden, maar niet verſchenen, en hadden in tegendeel Gezanten na Atsjeh om hulp gezonden.

Naderhand egter ziende, dat hun verwagting van Atsjeh, en 't zenden van hulptroepen van daar, op niet uitquam, zyn zy al mede, gelyk alle die volkeren van Batangkapas, en die van de Sapoeloh Boha Bendar benoorden en bezuiden van Sillebar af tot aan Baros toe, Ao. 1668 al tot ons afgekomen, en hebben om vergiffenis verzogt, zich aan ons onderworpen, en nieuwe verbonden met ons gemaakt. 1669.

Als mede op Ticoe.

Een van de voornaamſte goud-handel-plaatzen, is dit Priaman, waarom wy Ao. 1669, en 1670 op hun verzoek ook goedgevonden hebben, daar mede een comptoir en logie op te richten, en 'er een Opperhoofd te leggen, gelyk ontrent dezen tyd al mede op Ticoe, daar men een zeer onruſtig en twiſtgierig volk had, geſchied is, tuſſchen 't welk en Ajer Bangi, men het dorp Paſſaman had, het welke zig nevens alle de Inlandze Noorder Overheden dezer Inlanders zig Ao. 1670 zeer nederig aan ons is komen onderwerpen, gelyk eindelyk die van Batos, na dat zy lang te vergeefs na een Atsjehze vloot gewagt, en daar voor gevreeſt hadden, Ao. 1670 (volgens ons ſchryvens van den 4 November van daar na Batavia) gedaan hebben.

En Ao. 1670 op Baros.

Het dorp van Baros, onder een Panglima van Atsjeh ſtaande, was nu en dan wel door de onzen bezogt, dog zy hadden aan eenige van ons volk een ſchandelyke moord Ao. 1667 of 1668 gepleegt.

Ondertuſſchen vond men egter goed den 2 Maart 1669, den Onderkoopman François Bakker, en den Boekhouder Joannes Melman, met eenige koopmanſchappen hier na toe te zenden, alzoo dit een plaats was, daar uitnemende goede Camfer, en de beſte Benzoïn, viel.

Deze twee bragten het toen hier zoo verre, dat den 6 April daar aan hier een comptoir opgericht, en een huis voor ons volk vervaardigd is, 't geen verder met vier gotelingen, en twee ſteenſtukken zoodanig verſterkt wierd, dat men niet veel voor den Inlander te vreezen had.

Nader bericht hier over.

Op dezen tocht had Bakker ook de eerſte maal (ſchoon daar toe geen laſt hebbende) op het Eiland Nias geweeſt, van waar hy den 5 Auguſtus, gelyk Melman den 16 dito, weer op Padang quam; dog Bakker had, buiten bevel, ook den handel op Baros laten varen, waar over hem gelaſt wierd zich te verantwoorden, gelyk mede over dat hy Nias, buiten laſt, aangedaan had.

Naderhand egter verzogten die van Baros weer zelf, om daar een Opperhoofd te leggen, dat ook daar na 1669, en voor al eerſt regt Ao. 1670 geſchied is, wanneer men daar den Boekhouder Huibert Huigens, als Hoofd, en by hem den Aſſiſtent Michiel de Hertog, gelegt, en Schipper David Davidszoon tot dien handel

1670. del gebruikt heeft, welk voortzetten van den handel aldaar, den 20 November 1669 by haar Edelheden ook goedgekeurt is.

Egter was dit die van Baros, die nog al voor de vloot van Atsjeh vreesden, geen regten ernst, en zy begonden weer zoo balsturig te werden, dat zy ons den handel niet alleen ontzeiden; maar zig in allen deelen weer tegen ons aankanteden.

Den 27 Augustus Ao. 1670 vond men goed, schoon nog in geen goed verstand met hen zynde, hier na toe Mattheus du Vignon, als Hoofd, en Joannes Colombi als tweede, te zenden, en de Heer Pits liet hen waarschouwen, van zich tydig voor ons te komen vernederen, zoo zy de ganſche magt der E. Maatschappy in het kort niet wilden afwagten.

Die Ao. 1670 tegen ons opstaan.

Het was zoo verre van daar, dat zy zig hier aan kreunen zouden, dat zy zig kort 'er aan, of in October, niet ontzagen onze wooning, en de geheele heining om de zelve, om verre te werpen, en de onzen allen smaad aan te doen.

Dog komen zich vernederen.

In 't begin van November 1670, ging 'er de Heer Pits met een vloot na toe, en bragt hen toen zulk een schrik op 't lyf, dat zy zich aanstonds quamen vernederen, en ten eerſten, onder groote beloften van beterschap, een veel bondiger verdrag aanboden te maken.

Wat goederen hier vallen.

Men zegt, dat hier niet alleen zeer veel calappus-olie (komende van de Eilanden Niako, Banjac, en Maros, en 't halfaam 3½ Ryxdaalders kostende) maar ook veel houte planken, karet, zappan-hout, veel harpuis, rochevellen, en vogelnesjens, behalven de camfer, en benzoïn, vallen; dog daar werd meer van opgegeven, dan wel in der daad waar bevonden is.

Baros met zyne onderhoorige dorpen.

Het dorp Baros zelf legt ontrent ¾ myl van strand, zynde van voren met redelyke vlakten, en schoone Ryſtvelden, voorzien; dog van agteren grenst het tegen een laag gebergte, waar op de beſte benzoïnboomen staan. Hare heerschappy strekt zich benoorden tot Sinkel, en bezuiden tot Taboejong uit, zynde wel redelyk volkryk; maar de Overheden hebben zeer weinig over hunne onderdanen te zeggen, alzoo het meeſt afzetzels van een geboefte zyn, dat langs deze ganſche kuſt over misdryven hier van daan gejaagt is, en die aldus, door langheid van jaren meester van deze plaats geworden zyn, waar door een ieder van hen voorwend, Heer van zyne boſschen en landen te zyn.

Het dorp Taboejong, dat hier onder staat, kan jaarlyx wel ruim 4 pikols camfer ter markt brengen, en had de Radja Bata aldaar door zyn Gezant dit jaar aan den Bevelhebber en Raad van Padang verzogt, daar een comptoir te willen oprichten, dat hem beleeft afgeslagen was, alzoo hy een vaſal van die van Baros is. 1670.

Onze logie aldaar Ao. 1670 weer opgericht.

Onze logie-grond tot Baros, op de eigen plaats daar ze bevoren, by de mond der Rivier, begrepen geweeſt is, was maar 400 voeten in 't vierkant, die met 2 punten, en 8 metaale baſsen, zou verzekerd, en met een Pagar van Nipa-boomen omheind werden. Zy was voor 60 Ryxdaalders gekogt, waar van de helft in zout betaald was, en de andere helft, na voltoying van dien, zou voldaan werden; dog 't ging ſlap voort.

Ondertuſschen bleek by de ſtukken, dat, schoon wy hier nu een logie hadden, de handel niet zeer toenam, en zelf ook van hen vrugteloos gemaakt wierd.

Men had'er 2 Hoofden, en 12 Soldaten, gelegt, en men was van oordeel, dat, gelyk die van Atsjeh dit volk zeer bars beſtierd hadden, het beſt wezen zou, dat wy hen voortaan zagt regeerden.

De Inlandze Hoofden.

Radja Oeloe was hier de Opperkoning, onder welken niet alleen Baros, maar ook Sinkel en Taboejong, ſtond, en die ook belooft had, Sinkel binnen 6 maanden mede onder het zelve verbond te brengen.

Men oordeelde op Padang egter 't beſt, niet meer goederen, dan 'er net van nooden waren, in de logie te vertrouwen, alzoo de zaken hier nog als op schroeven, en wat los ſtonden.

En dewyl men beſpeurd had, dat Radja d'Ilheer wel zoo vroom en opregt, als Radja Oeloe, dog zoo magtig niet was, en dat men hem zogt uit de Regeering te verſtooten, om dat hy, na hun gedagten, onze zyde wat te veel hield, was men te Padang van oordeel, dat men hem de ſterke hand leenen, en hem in allen deelen tegen hunne raadſlagen, om Radja Bongſo, zynen broeder, in zyn plaats te ſtellen, dekken moeſt, aangezien zy niet bevoegd waren daar ontrent eenige de minſte verandering, buiten onze kennis en toeſtemming, te maken.

Bedienden op Padang, van Ao. 1667 tot 1671.

De voorname bedienden nu, die men by de oprichting van 't Hoofd-comptoir op Padang gehad heeft, zyn deze navolgende geweeſt:

De Heer Pits was Opperhoofd, en maar Koopman, toen hy dit wierd.

Ao. 1668 werd hy Opperkoopman met 100 gulden ter maand, onder een verband van 3 jaaren, en 1670 Bevelhebber met 130 gulden ter maand, dat hy tot 1679 den 8 April bleef, wanneer hy buitengemeen Raad van Indiën, en ook kort 'er na Landvoogd van Malakka wierd, hoewel hy niet voor Ao. 1679, derwaards vertrok.

De tweede perſoon, 1667 hier gekoren, en by haar Edelheden goedgekeurt, was de Onderkoopman Martinus Eikberk; dog de zelve is den 15 May 1668 overleden. Hy wierd door Joannes de

1671. Harde vervangen, die dit, Koopman zynde, tot 1 September 1670 bleef, en toen vertrok.

Joannes Melman, die zeer veel in commiſſien, na Baros, en elders, met den Onderkoopman François Bakker gebruikt wierd, was Ao. 1667 maar Boekhouder, en nam in dien tyd egter van den 21 July 1668 op zyn verzoek, de bedieningen van Fiſcaal (waar in hy nu en dan door Philip de Bricqueny, als hy na buiten in commiſſie was, ondersteund wierd) en van Ao. 1667, die van Geheimſchryver waar, waar op hy 1670 Onderkoopman en vaſt Fiſcaal met 45 gulden 's maands onder een verband van 5 jaren, wierd, blyvende in beide die bedieningen nog tot Ao. 1671, zonder dat ik wete, hoe veel langer hy dat na dien tyd gedaan heeft.

Dat de Onderkoopman François Bakker als Hoofd, met den Onderkoopman Kivit, op Poelo Tsjingko lag, hebben wy bevorens al aangemerkt.

Als Winkelier lag hy hier Ao. 1667 (en al bevorens) die een ſpringtogt na Batavia gedaan, en zich Ao. 1668 weer hier na toe begeven hebbende, den 9 July 1669 hier overleden is. In de tyd van zyn vertrek, of Ao. 1668, was den 20 July dit in zyn plaats Everard van der Schuur geworden, en tot Ao. 1669, wanneer hy afging, gebleven.

Den 2 Maart 1669 was hier Soldy-Boekhouder Michiel de Hertog, de Negotie-Boekhouder Antoni Stuurman, in welk jaar ook de Onderkoopman Mattheus du Vignon aan land gelicht is, om Negotie-Boekhouder te zyn, gelyk toen ook 't Hoofd der krygslieden hier, de Vaandrig Michiel Vrouwling, nevens den Aſſajeur Jan Frederikszoon Harman, en de Boekhouders Jan van Ryn, en N. de Ley, overleden zyn. Ook wierden toen hier voor de zieken J. Thierens, en Philip de Bricqueny, Jacob Lydema (die den 20 November 1669 weder vertrok) aan land gelicht.

Ook was hier Ao. 1667 nog de Onderkoopman Gerard van Buuren, nevens de zieke Aſſiſtenten, Jacob Faloer, Jacob Reveld, Willem Kik, en Melchior Thomaszoon.

Ao. 1669 waren hier nog Huibert van den Broek, en Joannes Colombi, die als Boekhouder en Hoofd tot Kotatengah lag. Jooſt Henrikszoon uit de Ryp was toen op Padang Bottelier, ook had men toen hier Joannes van der Vecht met zyn ganſch huisgezin, als mede den Krankbezoeker Huibert Jacobszoon Spiegel, die Ao. 1669 den 18 October, vertrok, na welken tyd Sr. Melman dien dienſt ook (alzoo hy dit meer gedaan had) by zyne 2 andere bedieningen van Fiſcaal, en Geheimſchryver, waarnam.

Ao. 1670 wierd de Aſſajeur en Aſſiſtent, Burghard Bheen, van Dantzik, den 4 Juny Vaandrig, mits dat hy ook zou Aſſajeur blyven, en op den zelven dag wierd ook Pieter Janszoon van Rinen als jong Vaandrig aangeſteld; dog zoodanig, dat hy als jong Luitenant hier Hoofd der krygsbenden zyn zou; dog alzoo hy den meeſten tyd lam aan de beenen was, quam hy den 19 Maart 1671 daar aan te ſterven. 1671.

Ao. 1670 was hier een Mr. Bergwerker, en Volmaakt Aſſajeur, Nicolaas Frederikszoon Viſſcher, met 9 Nederlandze Mynwerkers, voor de Sillidaze Myn, nevens den Goudſmid en Aſſajeur, Henrik de Ruiter, van Straatsburg, van Batavia gezonden, buiten welke men toen ook hier bekomen had de Aſſiſtenten Matthys Michielszoon, en Izaak Franszoon, om hier gebruikt te werden; dog de Vaandrig Bheen, ondertuſſchen krankzinnig geworden, was na Batavia den 9 October vertrokken.

Haar Edelheden hadden ook een vloot met ſchepen gezonden, met veel krygsvolk, die hare zaken, tot demping der Inlandze oproeren, en tot vernedering van den Inlander, verricht hebbende, den 4 November 1670 weer na Batavia gingen, medenemende den Logie-Boekhouder Andries van Marken, door welkers onvoorzichtigheid, het oude, en nieuw huis der E. Maatſchappy den 5 Auguſtus 1669 afbrandde, en waar by de E. Maatſchappy gl. 27892-7-12 verloor Zy lieten toen van 't krygs-volk den Vaandrig Pieter Piroth hier, en gelyk de Aſſiſtent Johan van der Vecht den 31 December 1670 ook vertrok, alzoo hebben zy den Boekhouder N. Hengelaar daar tegen toen weder aan land gelicht.

Ao. 1671 gingen van hier na Batavia de Boekhouder Huibert Huigens, en de jonge Aſſiſtent Jacob Peſſaart; dog de jonge Aſſiſtent Jacob Steenhof, en Adam Pen, bleven nog hier.

Ik had wel gewenſcht hier nevens een lyſt van alle deze bedienden vervolgens te konnen voegen; dog hebbe die niet weten te bekomen, wat moeite ook daar toe gedaan hebbe.

De bedienden, my nog onbekend, zullen wy hier en daar tuſſchen beiden, op de jaren, dat zy hier op deze of gene comptoiren lagen, invoegen, en hier na nog een algemeene lyſt van de Opperhoofden van Sumatra's Weſtkuſt laten volgen, en 'er de Opperhoofden van Djambi en Palimbang, die my bekend zyn, byvoegen.

De ganſche bezetting hier, beliep in den beginne 110 koppen. Men verzogt, om de gedurige daar voorvallende oproeren der Inlanders, en om de groote ſterfte van was. Hoe groot de bezetting voor al zedert Ao. 1696

1671. van 't volk hier, nog 40 of 50 Soldaten, welke omſlag van tyd tot tyd nog al vry meer toegenomen is; maar gelyk haar Edelheden Ao. 1679 den 20 Maart goedvonden aan dit Opperhoofd, en den tweeden alhier, de zelve voordeelen als by een Landvoogd, en tweeden in eene Landvoogdye te laten genieten ('t welk men onder Amboina omſtandig zien kan) alzoo venden zy den 7 May 1696 ook goed, den omſlag alhier zoodanig te verminderen, dat voortaan hier maar zouden zyn

Op Padang.	184 mannen.
Tsjingko.	42 dito.
Baros.	15 dito.
te zamen	241 mannen.

Titel der tweede perſoons en Geheimſchryvers.

Ook begeerden zy dat de tweede en Geheimſchryvers voortaan maar Boekhouders zouden mogen zyn; dat egter naderhand weer anders begrepen is, alzoo de tweede Kooplieden, en de Geheimſchryvers Onderkooplieden daar op geworden zyn.

Wanneer de Engelzen, en Franſchen zich hier vaſt zetten.

Uit eenige byzondere ſchriften van de zaken der E. Maatſchappy, welke ik bezitte, bevinde ook, dat de Engelzen, en Franſchen omtrent Ao. 1666 zich op dit land van Sumatra, en wel tot Atsjeh, door milde geſchenken, vaſt hebben beginnen te maken, hoewel die eerſte dat voornamelyk, zedert zy van Bantam afraakten, op Bangkoelo omtrent Ao. 1685 hebben begonnen, en daar een ſterke logie op dien hoek van Sillebar opgeregt. Dat zy hier bevorens al eer waren, hebben wy op zyn plaats ten tyde van Joris van Spilbergen getoond.

Moejelykheden Ao. 1669 tuſſchen die van Atsjeh en Dilli.

Ao. 1669, of een weinig te voren, vielen die van Dilli van de Koningin van Atsjeh af, alzoo zy hen wat ſtreng handelde, en verzogten onze hulp. Zy handelden toen niet ons wel in tin (gelyk wy onder de ſtoffe van Malakka gezegt hebben) maar wy hielden ons daar buiten, alzoo wy op Malakka wel 2000 bhaar, of 75000 pond, jaarlyks bekomen konden.

De Heer Bogaart Ao. 1674 Gezant na Djambi.

Den 21 May 1674 ging de Heer Andries Bogaart, een man van groote bequaamheid, als Gezant na den Koning van Djambi, nam D. Rudolphus van Varik met zig, en bragt onze zaken daar in een goeden ſtaat.

Ao. 1678 de Heer Pit Commiſſaris.

Ao. 1678 wierd de Heer Laurens Pit, met den Heer Johan van Leenen, als Commiſſaris na Padang gezonden, daar zy den 4 February na toe vertrokken.

De Heer Hurdt Ao. 1678.

Terwyl zy hier waren, wierd de Heer Pits buitengemeen Raad van Indiën den 8 April, by 't afzetten der 4 Heeren op Batavia, gemaakt. Ook ſchynt toen de Heer Melchior Hurdt hier in de plaats van de Heer Pits al Opperhoofd geweeſt te zyn, die dit tot Ao. 1679 bleef.

De Heer van Leenen A°. 1679.

Ao. 1679 wierden (gelyk wy reeds aangemerkt hebben) de buitenvoordeelen van dit Opperhoofd en den tweeden alhier net bepaalt, ook wierd toen de Heer Hurdt door den Heer van Leenen als Opperhooft vervangen, terwyl de Heer Pits nog al eenigen tyd, en tot Ao. 1681 hier bleef. 1682.

A°. 1681 oproer alhier.

Ao. 1680 was het hier onder de Inlanders weer in de war; weshalven 'er veel volk onder 't oppergezag van den Heer Benjamin Olitſch (gewezen Keurſaxiſch Raad, en Berg-Commiſſaris, en als Berghooftman en beſtierder der goudmynen op Sumatra in dat jaar uitgevaren) Ao. 1681, na dat de Heer Laurens Pit den 21 October aangeland was, en met den Luitenant en bergſcheider Bleutner kennis van dezen oproer aan haar Edelheden gegeven had, den 12 November herwaarts gezonden wierd. Het getal der manſchap was al redelyk groot, alzoo met 't ſchip Nieuw Middelburg 411 man (beſtaande in 3 vaandels Europeërs, en 3 vaandels zwarten, en in eenige Matroozen) Rammekens 200, het Huis te Velzen 300, en Delfshaven 280 koppen, te zamen 1191 man uitmakende, herwaards over gingen.

De Heer Olitſch als Hoofd der mynen zonden.

Zy quamen den 29 December voor Poelo Tsjingko op de Reede, daar de Heer Arnold Sylvius, tweede van de Weſtkuſt, en daar na ook de Heer van Leenen, hen zeer vriendelyk ontfing.

Door welk volk die van Bajang en Troefang overwonnen zyn.

Na dat men de krygsbenden had doen landen, taſtte men die van Bajang en Troefang (die zig tegen de E. Maatſchappy aangekant hadden) zeer dapper aan, en klopte hen zoodanig, dat hun beſte wieken gefnuikt waren, zoo dat zy, in 't gebergte gevlugt zynde, niet veel meer konden uitregten, van al het welke ten eerſten na Batavia kennis gegeven wierd, en waar by wy ook bezitters van nog 2 mynen geworden waren, die de Inlanders voor ons verborgen gehouden hadden.

Bericht van de ſlegte ſtaat der Mynen door Olitſch.

Men gaf ook een net bericht toen wegens de bergwerken alhier over, waar van men zeer hoog opgegeven, en daar men zeer groote gedagten, door vorige quade berichten misleid zynde, van opgevat had; dog by 't zelve bleek, dat het op niets uit quam, alzoo de onkoſten veel hooger, dan de voordeelen, liepen.

De Heer Petrus Hartzing, Hof- en Berg-Raad van zyn Hoogvorſtelyke Doorlugtigheid van Brunswyk-Lunenburg, had in zeker boekje, uit 12 Hoofddeelen beſtaande, en aan de Heeren Bewindhebbers, of de zeventienen den 12 July 1678 opgedragen, haar Edelheden wel ettelyke millioenen jaarlyx, volgens de uitrekeningen in dat boekje, belooft; maar men bevond naderhand, dat zyne beſchryving met den waren ſtaat van Sillida's Mynen geenzins overeen quam, en dat de onkoſten van dit goud hier veel hooger, dan de voordeelen, liepen.

Buiten dien quam ook de Heer Olitſch den

1682. Die A°. 1682 ſtierf.

den 29 May 1682 hier te ſterven, die hen waarſchoude, dat de erts hier ſlegt, de aderen zeer ongeſtadig, en dat 'er meer ſchade dan voordeel van te wagten was, het geen in deze zaken weer een groote ſtremming gaf, hoewel men naderhand met in die mynen te werken voortgevaren heeft. Het meeſte goud komt egter van binnen uit het land aan de onzen.

Moejelykheden tuſſchen die van Lampon, en Palimbang.

Ontrent dezen tyd heeft men nu en dan ook moejelykheden tuſſchen die van Palimbang, en Lampon gehad, dog het is van weinig belang geweeſt

Ao. 1685 de Heer Coeper Opperhoofd hier, en Ao. 1686 door van Mechelen vervangen.

Ao. 1685 wierd de Heer van Leenen van hier opontboden, en de Heer Bevelhebber Jacob Coeper in zyn plaats gezonden, die het tot Ao. 1686 bleef, en toen door den Heer Joannes van Mechelen, die in dit jaar hier ſchynt overleden te zyn, vervangen is.

Lamponze oproer i Ao. 1686.

Ao. 1686 ſtonden de Lamponders tegen den Koning van Bantam op; dog wierden ten eerſten tot ſtilte gebragt.

Ao. 1687 de Heer Lobs Commiſſaris, en de Heer le Sage hier Opperhoofd.

Ao. 1687 quam de Heer Jacob Lobs hier als Commiſſaris, en toen is ook de Heer Salomon le Sage hier als Opperhoofd en Bevelhebber aangeſteld, die het tot A°. 1692 bleef.

Djambi ingenomen.

In dit zelve jaar kregen wy ook moejelykheden met den Koning van Djambi, zoo dat wy genoodzaakt wierden hem met de wapenen aan te taſtten, en ons meeſter van die ſtad te maken.

Ao. 1688, moejelykheden met de Engelzen over Bangcoelo, en Batangcapas.

Ao. 1686, 1687, en 1688 kregen wy moejelykheden met de Engelzen over deze en gene zaken ontrent Bangkoelo, en Batangkapas voorgevallen, in Engeland, en Holland klagende, als of wy hen het grootſte ongelyk ter wereld aangedaan hadden.

Bevorens hebben wy reeds klaar getoont dat, gelyk de landen bezuiden Sillebar onder den Koning van Bantam ſtaan, dat alzoo alle de landen van daar af tot aan Baros toe, door de onzen met het zwaard gewonnen, behalven dat hen die ook by meenigvuldige verbonden, met deze Inlanders, als hunne overwonnen onderdaanen, gemaakt, eigen geworden zyn. Daar beneven moet men wel aanmerken, dat ook van den beginne af, en al zedert Ao. 1667 ons Opperhoofd alhier, de Heer Pits, door den Keizer van Maningcabo (die door ons als titulair Keizer der ſtrandvolkeren gemaakt was, alzoo de landen ons toequamen) als zynen Stadhouder der benedenlanden aangeſteld is.

De Koning van Bantam, die de Engelzen uit Bantam verjaagt had, verjaagde hen ook uit Sillebar, als behoorende onder de landen van Sumatra, die onder hem ſtonden; een plaats, hen, zoo zy zeiden, door den ouden Koning vergund, maar daar hen de jonge Koning niet dulden wilde.

1688.

Zedert hebben zy zich op Bangkoelo vaſt gezet, en daar een ſterkte opgeworpen, gelyk zy daar nog, hoewel tegen alle reden, blyven poſt houden, alzoo de peper, die zy ons daar onttrekken, den Koning toekomt, en die Koning de zelve weder aan ons by een verbond ſchuldig is; en ſchoon men daar al afſtapt, zoo is 't bevorens reeds klaar bewezen, dat alle de landen, van Sillebar af, tot Baros toe, ons zelfs toekomen, en eigen zyn, vermits zy, of door 't zwaard, of by eigen overgave der Inlanders, volgens gemaakte voorwaarden en accoorden, zelf nog Ao. 1686 den 15 Maart, weer aangegaan, de onzen geworden zyn; hoedanig de zake ook met Batangcapas, een van die dorpen, en landſtreken, al mede gelegen is, die, Ao. 1686, tegen ons oorlogende, by ons overwonnen, en by verdrag van den 15 Maart de onze geworden zyn, eer de Engelzen zich hier hadden vaſtgezet.

Uit al 't welke dan klaar blykt, dat wy niet de Engelzen, maar zy ons, groot ongelyk daar aangedaan hebben.

Zy geven wel voor, dat de Keizer van Maningcabo hen dat land zou opgedragen, en dat hy ten dien einde twee Princen, zyne zoonen, aan hen afgezonden had, maar, indien dat al waar was, hebben wy egter klaar genoeg getoont, dat het niet des Keizers, maar ons land, en, ten uitterſten genomen, 't land van die volkeren was, die dat land den 15 Maart 1686 aan ons opgedragen hebben, na welke opdragt 'er geen tweede aan de Engelzen kon geſchieden.

En wat de Princen zyne zoonen belangt, die de Vorſt aan hen gezonden zou hebben; wy hebben wel gehoort, dat 'er zoo twee borſten, die zich daar voor uit gaven, in de beneden-landen geweeſt, en den Inlander tot oproer aangezet hebben; maar gelyk die by veele voor Falſariſſen gehouden wierden, alzoo hebben wy aan dien Vorſt over de zelve ook geklaagt: en genomen het waren zyn zoonen, deze ſtonden by ons voor oproermakers te boek, die ſtraffe daar over waardig waren, en in een anders land niet te zeggen, veel min magt hadden, om dat aan imand anders op te dragen.

Ook blykt, by ſchryvens van de onzen, en ook van de Engelzen op Bangkoelo aan de onzen op Sumatra, dat de Inlanders ons zelf aangetaſt, ja op ons zelf geſchoten hebben, en dat ons Opperhooft, de Heer van Mechelen, hen nog gewaarſchouwt heeft, om ten eerſten van daar te wyken, of dat de Inlanders hen zouden doodſlaan.

Wel is waar, dat de onzen toen, van deze Inlanders eerſt aangetaſt zynde, weder op hen hebben geſchoten, maar dit

is

1688. is een zaak, die hen vry ſtond, en waar toe zy aan de Engelzen geen verlof behoefden te vragen. En zoo de onzen het niet belet hadden, zouden zekerlyk verſcheide Engelzen daar geſneuveld zyn, hoewel 'er nu geen een dood gebleven is.

Waar by zy ons veel ongelyk aangedaan hebben.

En genomen al hadden de onzen toen die Veſting der vyanden ingenomen, zoo zouden wy maar een Veſting ingenomen van onze vyanden, en de Inlanders toen verdedigd hebben, behalven dat de Engelzen die ook in ons eigen land gebouwt, en wy dierhalven ook 't recht hadden, om hen als menſchen, die ons in ons eigen land geweld aan deden, weer van daar te jagen, dat immers maar billyk is, te meer, dewyl wy hen van te voren wel tweemaal hadden laten waarſchouwen, dat zy daar geen Veſting tegen onze Veſting aan bouwen moeſten, waar na zy niet hadden willen luiſteren.

En men had veel meer reden, om ons voor de dienſten, die wy toen daar aan de Engelzen gedaan hebben (gelyk ook door hun Hoofd aldaar, Samuel Pats, en Jan Bekton geſchied is) te danken, dan om over ons, als had men hen verongelykt, nog te komen klagen; en dus zal men bevinden, dat alle de klagten daar, en elders, zonder eenige grond zyn, dewyl het onze gewoonte niet is iemand, veel min hen, aldaar, of elders in Indiën, te verongelyken.

Dood der oude Koningin, en een nieuwe Ao. 1688 op Atsjeh.

Dat de oude Koningin in dit zelve jaar overleden, en dat zy toen weder door een jonge Koningin vervangen is, hebben wy bevorens, van Atsjeh ſprekende, al aangemerkt.

De Heer van Thye Ao. 1690 Commiſſaris van Palimbang.

Ao. 1690 ging de Heer Izaak van Thye als Commiſſaris na Palimbang: en 1692 is de Heer Abraham Boudens in de plaats van de Heer le Sage, hier Opperhoofd, en Bevelhebber geworden. Die van Djambi hadden toen 't Opperhoofd aldaar, Sybrand Zwart, die als Hoofd na Palimbang ſtond te gaan, vermoord. De oude Koning van Djambi, Sulthan Ingelaga, was al eenigen tyd, na 't voorval met den ouden Koning van Bantam, door de onzen gevangen genomen, zedert welken tyd zyn zoon, Kiay Gedè, een verwyfd jongeling, in zyn plaats op den throon quam, onder welkers regeering, alzoo hy zeer bloeddorſtig was, de ganſche handel der E. Maatſchappy te niet liep.

Ao. 1692 Boudens Hoofd van Sumatra.

Zaken van Djambi.

Hy had een broeder, Pringgabaja genaamd, die veel bequamer tot de Regeering, en by alle de Inlanders zeer bemind was, die, dit leven niet konnende verdragen, zich hier tegen aankantte, dog genoodzaakt wierd na de boven-landen te vlugten, daar hy met de dogter van den Keizer van Maningcabo troude, belettende daar door zyn volk, dat 'er iets na beneden quam, daar zy anders veel peper, olifants-tanden, benzoïn, goud, enz. na beneden bragten. 1690.

Deze Pangerang Pringgabaja is eenige jaren daar na gevangen genomen, en Ao. 1710 of 1711 als Bandiet na Poelo Ay in Banda gezonden.

Het ſprinvan Waveren.

In dit zelve jaar is, na dat het ſchip Waveren in December te voren in zee gebersten, en verbrand was, een boot en een ſchuit met 55 Hollanders (waar by ook een Hollandze Juffrouw) en eenige ſlaven, op 't land van Sumatra aangekomen. Zy hadden 19 etmaal, eer zy aan de wal quamen, op zee gezworven, en quamen 10 dagen 'er na, den 18 January, op Atsjeh in een zeer elendigen ſtaat, alzoo zy groot gebrek van levensmiddelen geleden, en beſloten hadden, een van de jongens te dooden, alwaar zy van deze Vorſtin zeer vriendelyk ontfangen, en zeer mildadig in hunnen nood, met ſpys en kleederen, en alles, wat zy van nooden hadden, bygeſtaan wierden, ter tyd toe zy gelegenheid kregen, om den 1 Maart op Malakka, en van daar verder op Batavia te geraken. Jacob de Jong was Schipper, en Joannes Ens Boekhouder daar op geweeſt.

Ao. 1696 't comptoir van Djambi gelicht.

Ao. 1696 wierd de Vaandrig, Govert Knol, die, zedert de dood van Joannes Reaal, 18 maanden op Djambi als Hooft, by voorraad, gelegen had, door den tweeden van Palimbang, de Heer Jacob Bottendorp, nevens dit ganſch comptoir van daar gelicht, zonder dat men hier weer imand, dan eerſt 11 jaren daar na, gezonden heeft.

Weiland daar Hoofd.

Adriaan Weyland heeft bevorens hier mede als Hoofd gelegen, dog ik weet niet net wanneer.

Durant Ao. 1696 na Tsjingko als Hoofd.

Ook wierd in dit zelve jaar Pieter Durant als tweede van de Weſt-kuſt, en Hoofd op Poelo Tsjingko van Batavia gezonden; dog lag daar maar 2 jaren, en is toen als Hoofd van Java's Noord-Ooſtkuſt na Japara gegaan.

Ao. 1697 de Heer Beerning Hoofd der Weſtkuſt.

Ao. 1700 de Heer du Cam.

Moejelykheden met die van Pauw.

Ao. 1697 wierd de Heer Kornelis Beernink Hoofd van de Weſt-kuſt, en quam Ao. 1700 met dien roem op Batavia, van daar zeer wel geregeert te hebben. Hy wierd in dat jaar door den Heer Andries du Cam vervangen, die, zoo als hy 'er gekomen was, moejelykheden met deze balſturige Inlanders van 't dorp Pauw kreeg, die hy, hoewel met veel moeite, alzoo hy zeer zwak van volk was, door hulp van den Schipper van 't ſchip den Yſſel, N. Langendam, en van zeker vryman, daar met zyn vaartuig leggende, Jan Renax genaamt, zoo als zy tegen den Panglima van Padang quamen aantrekken, in de vlugt ſloeg.

Ao. 1701 de Heer Teding.

Hy wierd Ao. 1701, overleden zynde, door Jordaan Teding vervangen, ontrent welkers tyd hier N. Burgersdyk als Fiſcaal gelegen heeft.

1712. In de Heer Tedings plaats, die in het laatſt van Ao. 1704, of in 't begin van 1705, overleden is, is in 't laatſtgemeld jaar de Heer Schepmoes hier als Opperhoofd en Bevelhebber aangeſteld.

Ao. 1704 de Heer Schepmoes.

Ik zou bevorens, en ook nu, wel het aanſtellen van deze en gene Opperhoofden op Palimbang hier tuſſchen beide ingelaſt hebben, dog zal die liever te gelyk daar na, zoo verre zy my bekend zyn, laten volgen.

Ao. 1707 de Heide hier Hoofd. De Heer Schepmoes is Ao. 1707 door den Heer Kornelis de Heide, toen algemeen Boekhouder tot Batavia zynde, vervangen, in welkers tyd hier N. Pierſon, een Vries, dog niet lang, als Fiſcaal gelegen heeft, die den 21 February 1709 hier overleden is.

Ao. 1707 Patras Hoofd van Djambi. Ao. 1707 is 'er ook weder een comptoir op Djambi opgericht, en de Heer Abraham Patras 'er als Opperhoofd gelegt.

Ao. 1708 Bakker, en 1710 Hofman Hoofd op de Weſtkuſt. Ao. 1708 wierd de Heer François Bakker Opperhoofd van de Weſt-kuſt, die Ao. 1710 door de Heer Koenraad Frederik Hofman vervangen is.

Ao. 1712 en 1715 moejelykheden met de Inlanders. Kapiteins Ao. 1712, enz. en andere bedienden. Onder dezen Heer ſtonden de Inlanders weder tegen ons op, weshalven haar Edelheden Ao. 1712 Kapitein Adolf vander Laan met eenig volk herwaards zonden, dog hy quam in dat zelve jaar, na 6 of 7 maanden 'er geweeſt te zyn, te ſterven.

Ao. 1713 wierd er in Auguſtus Kapitein N. Meyer na toegezonden, die 'er al mede niet lang lag, alzoo hy Ao. 1714 na 't Vaderland vertrok.

Ao. 1715 nieuwe bedienden hier. Ao. 1715 wierd de Onderkoopman N. Vlasvat tweede van de Weſtkuſt, van Spyk als zyn tweede in het pakhuis, N. Jongtys Hoofd op Poelo Tsjingko, en Paulus Deſtordeur Fiſcaal alhier; maar Ao. 1717 quam hier de Heer Abraham Schepmoes als Commiſſaris, die een groote verandering maakte.

Ao. 1717 de Heer Schepmoes hier Commiſſaris, die de ganſche Regering licht. De ganſche Regeering hier wierd gelicht en opontboden. De Heer Hofman, de tweede van Santen, Deſtordeur, enz. wierden na Batavia gezonden, alwaar zy naderhand veel moejelykheden (zoo men zegt, wegens eenigen morshandel) gehad hebben, al welke zaken, ſchoon my zeer omſtandig bekend, gelyk ook de vonniſſen, over hen geveld, ik om redenen, en uit beſcheidenheid voorby ga, om de vrienden, die 'er belang by hebben, geen verdriet aan te doen.

De Heer Patras toen Hoofd, enz. In de plaats van de Heer Hofman, wierd de Heer Abraham Patras (die Ao. 1711 na Palimbang ging, en toen Izaak Panhuis tot zynen vervanger op Djambi kreeg, en die Ao. 1716 weer door Karel van der Putten gevolgt is) op die zelve tyd Opperhoofd, Willem du Mee als tweede perſoon, Vincent van Born als tweede onder hem, en Mattheus van Hoogſtraten (na zyn elendige Japanze togt, en nog elendiger verblyf op Cambodia) tot Fiſcaal, Nicolaas de Groot als Hoofd van Poelo Tsjingko, Abraham Hondecoeter als tweede daar, en Pieter de Geur als Geheimſchryver door den Heer Schepmoes aangeſteld. 1720.

Ao. 1720 de Groot Hoofd van de Weſtkuſt, enz. Ao. 1720 is Nicolaas de Groot Opperhoofd van de Weſtkuſt, en Born tweede in du Mee's plaats (die hier overleden is) van Hoogſtraten Hoofd van Poelo Tsjingko (dog kort 'er aan, zoo my uit een brief van zyn eigen hand van den 20 January 1720 bleek, tweede en Adminiſtrateur van Padang geworden, waar op hy den 27 April 1722 hier ook zoo overleden) en N. Gerling Fiſcaal hier geworden. Ook zyn in dit jaar Frederik Henrik Munne tot Onderkoopman en tweede in 't pakhuis, Roelof Klaterbos als Geheimſchryver en Sjahbandar, en Pieter de Vicq als Aſſajeur herwaards gezonden. En Ao. 1724 is de Heer de Groot door de Heer Emond Buik vervangen.

Ao. 1724, Buik Hoofd.

Ao. 1721 is de Heer Abraham Patras als Commiſſaris en Gezant na Djambi gezonden, die tot medeleden van die bezending den Koopman Henrik Bruinink, en den Onderkoopman Servaas Geurtze, bygevoegd zyn, en in dit zelve jaar is Willem Daams als Hoofd op Djambi gelegt,

Volgens bericht, 't geen ik van een vriend op Batavia den 25 Maart 1722 ontfangen heb, zonden haar Edelheden zes ſchepen, eenige chaloupen, en veel lichte vaartuigen, en 4 of 500 Europiaanze Soldaten na Palimbang, om den twiſt tuſſchen dien Koning, en zynen Ryxbeſtierder, gerezen, en nu reeds tot feitelykheden uitgeborſten, ten ſpoedigſte te dempen, en te beſliſſen, en om den ouden Koning, volgens de voor dezen gemaakte contracten, te helpen, alzoo die Ryxbeſtierder, door de grooten aanhang die hy reeds gemaakt had, hem dat Ryk zogt te ontweldigen, daar toe de hulp van andere natien gebruikende, die geenzins in onze kraam dienen, waarom dat wel vry wat meer haspeling, als men zich verbeeld, zou konnen geven, dat de tyd zal moeten leeren.

Hier by zouden wy de zaken van Sumatra, zoo verre het wereldze aangaat, konnen ſluiten, zoo wy hier niet, volgens onze belofte, nog eenige Lyſten van de Opperhoofden van de Weſtkuſt, Palimbang, en Djambi moeſten byvoegen.

OP-

OPPERHOOFDEN VAN SUMATRA'S WEST-KUST.

Opperhoofden der Weſtkuſt van Sumatra.

Abraham Verſpreet, *Bevelhebber.*	van Ao.	1666. tot	1667.
Jacob Joriszoon Pits, *Koopman, en Hoofd.*		1667.	1668.
Opperkoopman.		1668.	1670.
Bevelhebber.		1670.	1678.
Raad van Indiën.		1678.	
Melchior Hurdt.		1678.	1679.
Johan van Leenen, *Bevelhebber.*		1679.	1685.
Jacob Coeper, *dito.*		1685.	1686.
Joannes van Mechelen, *dito.*		1686.	1687.
Salomon le Sage, *dito.*		1687.	1692.
Abraham Boudens, *dito.*		1692.	1697.
Kornelis Beernink, *Opperkoopman.*		1697.	1700.
Antoni du Cam, *dito.*		1701.	1701.
Jordaan Teding, *dito.*		1701.	1704.
Abraham Schepmoes, *dito.*		1705.	1707.
François Bakker, *dito.*		1708.	1710.
Koenraad Frederik Hofman, *dito.*		1710.	1717.
Abraham Patras, *dito.*		1717.	1720.
Nicolaas de Groot, *dito.*		1720.	1724.
Emond Buik.		1724.	

OPPERHOOFDEN van PALIMBANG.

Opperhoofden van Palimbang.

N. Hoogland, *Koopman.*	van Ao.	1620. tot	
Maarten van Rees.		1645.	
Melchior Hurdt, *dito.*		1669.	
Willem Sabelaar, *dito.*		1684.	1690.
N. Bolton.		1690.	1695.
Johan Sibens, *dito.*		1695.	1696.
Johan Kornelis d'Ableing, *dito.*		1697.	1698.
Willem Witmond, *dito.*		1698.	1699.
Johan Jacob Erberveld, *dito.*		1699.	1604.
Johan Aouwer, *dito.*		1704.	1706.
Pieter Metzu, *dito.*		1706.	1709.
Walrave de Leli, *dito.*		1709.	1711.
Abraham Patras, *dito.*		1711.	1715.
Izaak Panhuis, *dito.*		1716.	1717.
Karel van der Putten, *dito.*		1717.	1717.
Henrik Verburg, *dito.*		1717.	1719.
Pieter Keſteloot, *dito.*		1719.	1720. *obiit.*
Kornelis Groeneveld, *dito.*		1720.	1720. *obiit.*
Henrik Bruining.		1721.	1723. *nog.*

OPPERHOOFDEN van DJAMBI.

Opperhoofden van Djambi.

Andries Souri, *Koopman.*	van Ao.	1616.	1620.
Adriaan van der Duſſen, *dito.*		1620.	1623.
't Comptoir nu gelicht.			
Kornelis van Houten.		1636.	
Pieter de Goyer, *dito.*		1659.	1660.
Evert Michielszoon,		1663.	1665.
Dirk de Haas, van Eſens, Ao. 1644 per Enkhuizen uitgevaren zonder ſoldy; en		1665.	

door zyn verdienſten voor zyn dood tot Directeur Generaal verkoren, dog quam alvorens te ſterven.

Willem Volger.	1669.	
Sybrant Zwart.		1690. *vermoort,*
Joannes Reaal.	1691.	1694.
Govert Knol.	1694.	1696.
't Comptoir gelicht.		
Adriaan Weiland, *was voor*	1706.	
Abraham Patras.	1707.	1711.
Izaak Panhuis.	1711.	1716.
Karel van der Putten.	1716.	1717.
Willem Daams.	1721.	1722. *December.*
Kornelis Vermeulen.	1722.	1724.
Izaak Gouin.	1724.	

COMMISSARISSEN der WEST-KUST.

Commiſſarisſen der Weſt-kuſt.

N. Broekmans, *Gezant na Djambi.* van Ao.	1628.
Paulus Krook.	1639.
Jooſt Schouten, } *Gezanten na Atsjeh.*	1641.
Andries Souri, }	1643.
Arnold de Vlaming van Outshoorn, *Gezant na Atsjeh.*	1645.
Jacob de Keizer, } *Gezanten en Commiſſariſſen na dito.*	1659.
Balthazar Bort, }	
Antoni Hurdt.	1665.
Andries Bogaart, *Gezant na Djambi.*	1674.
Laurens Pit. en Johan van Leenen.	1678.
Jacob Lobs.	1687.
Izaak van Thye, *Commiſſaris van Palimbang.*	1690.
Abraham Schepmoes.	1717.

ZAAKEN VAN DEN GODSDIENST.

Zaaken van den Godsdienſt.

NU zou hier nog overig zyn, om van de zaken van den Godsdienſt, voor zoo verre die van ouds, en nog, plaats op Sumatra's Eiland heeft, te ſpreken, dat egter van geen groot beſlag wezen zal

De oudſte Godsdienſt, die hier ſtand greep, is de Heidenze geweeſt, die van die der Heidenen op Java niets verſchild, en waar van men op dit Eiland, en op de naburige Eilanden, nu nog voetſtappen vind.

De Mohhammedaanze vond Marcus Paulus de Venetiaan, hier Ao. 1269 al, gelyk hy van die van de Strand-volkeren van Ferlech of Perlac getuigt, hoewel de berglieden toen, na zyn zeggen, nog Heidenen waren.

Het grootſte gedeelte van dit Eiland is Mohhammedaans, voor al ontrent de ſtranden. Hoe 't boven op de gebergten is, weet men nog niet regt, daar zy ten deele Mohhammedaans, en ten deelen Heidens zyn.

Nergens blykt my, dat de wakkere Portugeezen, die anders ten eerſten hun beſt tot het werk der bekeeringe alomme deden, hier iets ontrent den Godsdienſt verricht hebben.

Van wegen de E. Maatſchappy zyn hier van tyd tot tyd wel Predicanten voor een ſpringtogt gezonden, om de H. Sacramenten te bedienen, maar noit hebben zy een vaſt Predicant (dat egter hier zoo nodig, als elders, was) gelegt, dan dat zy D. Florentius van den Berg hier geplaatſt hebben.

Ik zal de Predicanten, die hier na toe geweeſt zyn, om het H. Avondmaal en den Doop te bedienen, voor zoo verre zy my bekend zyn, opnoemen.

Allereerſt komt my voor:

Predicanten herwaards gezonden om de H. Sacramenten te bedienen.

Jacobus Maxwel.	van Ao. 1678. *in May*,	*quam weder 22 Auguſtus.*
Jacobus du Bois.	1680. *May.*	*dito.*
Nathanael de Pape.	1683. *dito.*	11 *October.*
Jacobus Vosmaar, Viſitator van alle de buiten-plaatzen van Java, en ook van de Weſt-kuſt gemaakt.	1684. 23 *October.*	
Alexander Carpius. En zou 'er ook blyven, zoo 'er zyn Eerw. aarden kon; dog quam ziek weder.	1685. *May.*	22 *October.*
Florentius van den Berg. En hy is 'er toen ook als Predicant gebleven tot Maart 1691, en verſcheen den 2 April in Kerkenraade op Batavia, om aldaar zyn bericht wegens den ſtaat dezer kerk in te leveren, hoewel hy den 19 February al van daar was gekomen. Hy was, zoo men zegt, in zyn jeugt een Stoven-maker geweeſt; en wanneer hy nu na 't Vaderland vertrekken zou, en zyn Eerw. naam zou gelezen werden, om daar op zyn kerkelyke atteſtatie te erlangen, las zeker Predicant zyn naam, by verſpreking, dus af: D. Stoventius, in de plaats van Florentius van den Berg, af, dat in de klank niet veel verſchild, maar egter veelen wonderlyk ophooren dede, alzoo de meeſte nog niet wiſten, waar toe dit zyn betrekking had, hoewel de verſtandigſte oordeelden, dat dit wel met opzet geſchied	1686. 1 *July.*	1691. 2 *April.*

ſchied was; dog, myns bedunkens, had die aardigheid meer val in een gezelſchap, dan wel op den predikſtoel, gehad.

Hermannus Coldedehorn.	1692. *April.*	
Gulielmus van Wyngaarden.	1695. *May.*	
Gajus Andre.	1696. *April.*	
De zelve.	1698. *Juny.*	27 *October.*
De zelve.	1699. *July.*	
De zelve.	1700.	
De zelve.	1701. *July.*	

Ao. 1702, den 17 July, wierd in de plaats van den Krankbezocker Hillebrand Janszoon van Alkmaar, een ander dito op Padang beſloten te leggen, die ook den 11 December van daar in vergadering verſcheen.

Nicolaus Groenewout.	1704. *Juny.*	
Joannes Bartoe.	1706. *November weer van daar.*	
Abrahamus Feilingius.	1708. *May.*	
De zelve.	1710.	

En aangezien zyn Eerw. Ao. 1712 als vaſt Predicant op Batavia beroepen wierd, zyn 'er na dien tyd eenige andere Predicanten gezonden, welke my niet regt bekent zyn.

Lambertus van den Boſch.	1721.	

Waar mede wy dan van de zaken van de Weſt-kuſt in 't geheel ons afſcheid nemen, om tot die van Ceilon over te gaan.

NAAMEN DER INLANDSCHE BEDIENDEN, IN DE DORPEN OP CEYLON.

CORALE. EEn Coraal is zoo veel als een opziender van een Corle of Provintie, die onder zich tot Secunde's heeft 2, 3, of 4 Attacoreleas, na dat de corle groot en verdeeld is, alzoo in een Corle zomtyds 3 a 4 Pattoe's of Deelen zyn. Ook heeft hy onder zich 6 a 8 Laſcaryns, Pamideâs of Boodſchappers; en de Attacoreleas moeten beſorgen, 't geen door de Corale belaſt werd.

CARIECORANNO, of de MAJORAALS. Deze zyn Onderhoofden van een Dorp. In eenige zyn 'er 1 a 2, en zomtyds tot 6 toe, en meer, na dat het Dorp groot, en wel beboud, als ook ryk van Volk is. Zy moeten hun Deccum 's jaars betaalen; welke Majoraals ook moeten trachten het Dorp te zyner tyd van Manſon te doen zaejen en maejen, en nevens de verdre voordeelen, zoo als in 't Dorp is uyt te vinden, goede Reekening aan de Heer van 't Land, of den Beſitter van dien jaarlyks te doen, en als den Dorp-Heer in 't Dorp komt, moeten zy beſorgen, dat 'er een goed Logiment op een bequame plaats voor hem beſteld, en dat die met wit Linnen beſchooren, en dat ook zyn kooy en ſtoelen daar mede voorſien en bedekt zyn. Ook moeten zy tweemaals daags Adreckes, of gekookte Spyze, met Peyndoes of raauwe koſt opbrengen, zoo als de Heer van 't Dorp dat verſtaat, en dat zoo veel dagen, als het Dorp gewoon, en na dat het groot en bequaam is, 't zy 3, 4, of 6 dagen aan een. Deze Majoraals zyn 'er vyfderley zoorten, en de een wat aanzienelyker, dan de ander, gelyk daar zyn de Hitihami's, Japami's, Pati Rannearae, Gamnerale aroe, Vitarannearoe.

LIANNO. Is zoo veel als een Schryver van 't Dorp, die alles, wat daar in ingeoegſt, en ingevorderd werd, opſchryven, en aan den Bezitter van 't Dorp Reekening 'er af doen moet.

CANGANEME. Deze preſt het volk aan, als 'er in 't Dorp wat te werken valt, en roept ze by een.

MANANNA. Een Graan-meeter, die alle de Graanen, zoo 'er verſcheide participanten zyn, verdeelen moet, na dat zy ingeoegſt zyn. Ook moet hy de gerechtigheid 'er byzonder afmeeten.

GAMHEWAJA. Een Dorp-Laſcaryn, die ter ordre van de Onderhoofden, of Vidaan van 't Dorp 't Volk by een roepen, en van huys tot huys waarſchouwen moet op wat dag, en tyd zy komen moeten. Ook doet hy Boodſchappen.

HAINDES. Deze moeten, 't werk 't geen in 't Dorp te doen valt, verrichten, en by beurten ook voor den Koning, of Heer des Lands werken.

COELI's. Dragers van allerley Laſten, Goederen, en Andols, of Palankyns. Deze Coeli's zyn van de Caſta, (of 't geſlagt) der Bellales, die ten tyde der Portugeeſen opgekomen zyn. Voor die tyd zyn 'er geen Coelis van Bellales geweeſt, als van de laage Caſtas alleen.

De Koning SOERIEVANKSE. Dit geeft te kennen, dat hy van de Son afkomſtig is, of van Vigia Raja, den eerſten Koning van Ceylon; door den welken vergund is aan alle de navolgende Caſtas, de eere van te wasſchen, en zoo vorders, gelyk vervolgens by ieder Caſta uytgedrukt ſtaat, 't geen dus van die tyd af tot heden toe in gebruik geweeſt is, beginnende met 2 byzondere Caſtas, eerſt als de Caſta Carrea, of der Viſſchers, en Chiandes, onder de Caſta Carrea zyn negenderley zoorten, te weten:

1. Caraeuw.
2. Baroedel-Caraeuw.
3. Dandoe-Caraeuw.
4. Moroe-Caraeuw.
5. Keſpe-Caraeuw.
6. Cadoel-Caraeuw.
7. Tock-Keulo.
8. Godo-Keulo.
9. Indimal-Keulo.

Deze 9 zoorten van Carreas hebben ider hun byzondere zoort van Viſch-tuig, moetende ider ſtipt by 't zyne blyven, zoo als hen dit van ouds her is opgelegt, gelyk hier onder breeder getoond werd.

CARAEUW. Dit zyn van de voornaamſte Viſſchers, van welke zy ook hun hoofden maken, na dat zy wakker in den kryg zyn. Men heeft onder hen ook Modeljaars, Mohamdirens, Araatsjes, Cangenys, en andre aanzienelyke Bedieningen. Zy mogen met hun Viſch-tuig diep in Zee zeilen met hunne Thonis, of Vaartuigen; dog met geen hengel of lynen viſſchen.

BAROEDEL-CARAEUW. Deze mogen niet, dan Werp-netten, gebruiken, by hen Baroedel of Wiſoedel genaamd; en dat in Zee, en in de Rivieren.

DANDOE-CARAEUW. Deze mogen in Zee maar met de Hengel-Roede viſſchen, by hen van ſmalle Bamboeſen gemaakt, waar mede zy diep in Zee gaan.

MOROE-CARAEUW. Deze hebben Netten van Hennep, en gaan in Zee, om Haejen te vangen, van welker vet zy Olie maken, die zy verkoopen; en zy moogen geen andre Viſch vangen.

KESPE-CARAEUW. Deze gaan in Zee met hun groote Netten om Schildpadden te vangen, waar by zy zich moeten erneeren.

CADOEL-CARAEUW. Deze maken een Bruin-roode Verwe van de Caddoel-boomen baſt, waar mede zy de Zeilen hunner Thony's verwen, met welke zy gewoon zyn in de Rivier te viſſchen.

TOCK-KEULO. Deze mogen niet in Zee, en niet dan in zoute Spruiten, of aan de mond der Rivier, gaan. Zy hebben een andre zoort van Netten, waar aan twee lange touwen gebonden, en aan de welke jonge Oles van Jagerboomen (op zyn Cingalees Talgas genaamd) met 't een einde vaſtgemaakt zyn, en 't ander einde hangt in 't water, ſpannende die Touwen aan wederzyden van 't net en aan de open kant houden zy hunne Thonys 'er voor, kloppen dan met een Stok op het boord van de Thony, gaande dan weg tot dat 't Net opgehaald is. Op deze en geen andre wyze mogen zy Viſch vangen.

GODDE-KEULO. Deze mogen niet in Zee gaan; maar in de Rivier, en aan de mond, of in zoute Spruiten wel viſſchen. Zy hebben ook een byzonder Viſch-tuig als een vierkant net, dat zy onder 't water op de grond met vier Steenen uytſpannen, ook ſtaan aan de vier hoeken van 't net vier houte Stutten, alwaar op 't einde vier Perſoonen, ider met een trek-touw in de hand zitten, zynde van

de

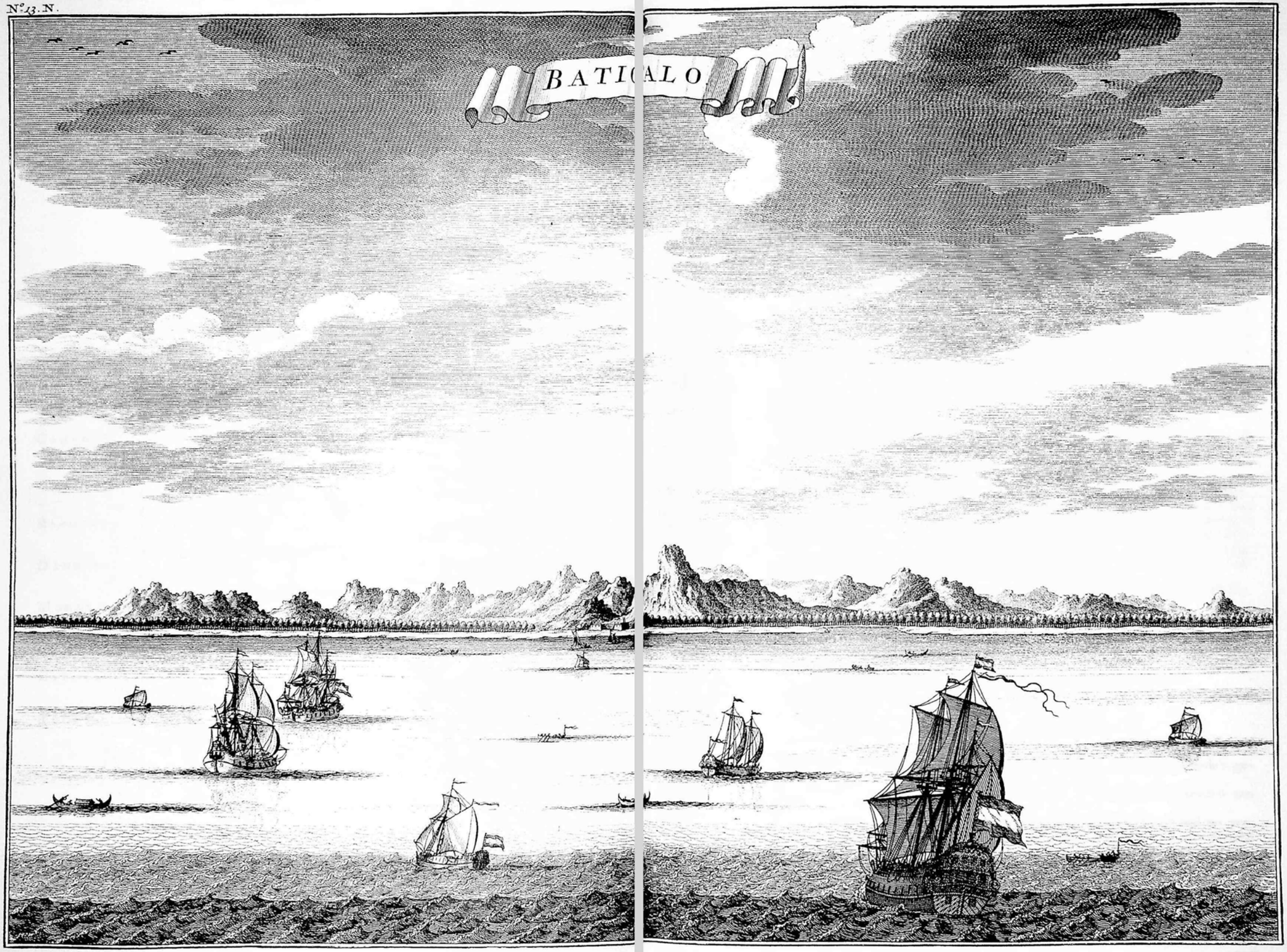
BATIC
ALO

de van de vier ſtutten of touwen, al gaande weg wyder geſpannen, waar aan ook jonge Oles (of boom-bladen) vaſt gemaakt zyn, waar na aan 't einde der touwen door andre Perſoonen gejaagd werd, en ook zomwylen wel niet, na dat zy de gelegenheid hier bevinden. En als die 4 Perſoonen merken; dat 'er Viſſchen op 't Net zyn, dan halen zy 't net ſchielyk op.

INDIMAL-KEULO. Deze maken Cayer-touwen van de Calappus-baſt, als ook Netten daar van, welke zy aan de Viſſchers verkoopen. Zy vangen ook in de Rivier viſſchen met korven en kleene netten; dog vermogen op hun Feeſt geen bloemen of Majang ('t eerſt uytſpruitzel der vrugt) van de Calappus-boomen gebruiken, dan alleen van de Dadoelos-boomen, die zy Indimal noemen.

Deze 3 laatſte zoorten van Viſſchers zyn de laagſte Caſtas onder hen, met welke de andre niet zullen eeten, nog zich vermaagſchappen.

Zy hebben, te weten de voornaamſten, de helft zoo veel eere, als de Ballales; namentlyk, de waſſchers zyn gehouden voor hen, mits betaling, te waſchen, ook moeten hunne Mandoeves op hunne Feeſt $\frac{2}{3}$ met wit linnen ſcheeren, en wit Linnen ſpreyen, daar zy eeten, op de kooy, en rondom de zelve, en ook om de Adackes wit Linnen binden, vermogende ook Tocke of een Flambeauw (Dawalpandam by hen genaamd) te voeren. Ook voeren zy een wit Vaandel met een Viſch in 't midden, ten teeken, dat zy dit Addealancody, gelyk zy die Viſch Magheere noemen, welke eere de hoogere onder hen aan de lagere niet toelaten, ook mogen zy op de Sjankos laten blazen.

Op hun Feeſt mogen deze navolgende Caſtas eeten: als de Hinnewas, Raddewa's, Berrewajo's, Haly's, Hangeneme, Olio's, Kinnereras, Palli's, en meer andre lage Caſta's, dog de Smids, of Navadannajo's, Annalio's, Snyders, Pannickers, of Barbenas, zullen by de Viſſchers niet eeten.

De Viſſchers mogen ook Talpot of Saty's voeren, dog de Saty's moet aan de kant rood zyn. Ook mogen zy, binnen hunne Paggers, wit linnen voor hunne voeten laten ſpreiden.

Zy hebben ook Militie onder hen, als van Modeljaars, Mahandirems, Araasſjes, Canganes, en Laſcaryns, en nu ook, die de plaats van Adigaar bekleeden, na dat zy dit door hunne wakkerheid verdiend hebben; ook werden zy van den Koning of Land-Heer met titels naa hunne Bedieningen vereerd, en onder 't ſlaan van Tammelyntjes (of Trommelkens) met Palankynen gedragen (dog hebben 'er geen kromme Bamboeſen aan) voerende dubble of Irette Talpat, een gekoulcurd ſchild, een Dawalpandam of by dag brandende Tockjes, en ook Olifanten, en nog wel iets meer, na dat een iders verdienſte is.

Onders de Viſſchers zyn buiten dien nog andre Hoofden, en aanzienelyke Perzoonen, mitsgaders dienſtbaare, als

Pattabendas.
Tottehewajas.
Nanajancarajos.
Hannedas.
Baddatoeras.
Coelis.

Pattabenda. Beteekend, een getitelde, hoedanig onder hen de Hoofden der Viſſchers zyn: want, niet getiteld zynde, werden zy Badda's genaamd.

Tottehewaja. Is een Boodſchap-looper; dog 't woord zelf beteekend een Laſcaryn van het Pas.

Nanajancarajo. Zyn onder hen Lieden van Aanzien; die geen Dienſt ter wereld opgelegt is, dan alleen eenigen aanzienelyken Dienſt, die verricht moet werden, of ook wel eenigen zeer ligten dienſt, in hoedanigen geval hen dit uytdrukkelyk belaſt werd.

Hannedas. Zyn Lieden die met de Thonis in Zee gaan.

Badatoera. Deze moet tweemaal daags vry Viſch aan den Landheer, als ook aan de Hoofden der andre, leveren.

Coelis, of *Nilecareas.* Deze moeten allerley laſten dragen. Met welke de voornaamſte niet zullen eeten, noch zich vermaagſchappen. Hoe-

wel zy op Mature, en in de onderhoorige Landen, weinig verſchil 'er in hebben. Ook zyn 'er onder de Viſſchers Deccum Careas, of die Jaarlyks Lyf-geld betaalen.

Caſia Chiandes, of *Tifidoors*. Deze, in 't Cingalees Doerawo genaamd, beſtaan uyt thienderley zoorten, Dahadoerawo's genaamd, die zich alle met het Tyfferen der boomen geneeren; hoewel ider zoorte zyn onderſcheid, byzonder gebruik, en verſchillende rang heeft. Hunne naamen zyn dus vervolgens.

1. *Magoel Doerawo.* Deze zyn de voornaamſte, en werden gebruikt tot het vangen of tam maken der Olifanten, als ook tot Laſcaryns, en andre aanzienelyke bedieningen, mitsgaders tot Cortedoors, en zy Tyfferen de Calappus-boomen.
2. *Nattanbowo.* Deze zyn een graad minder, als de eerſte, en hebben zy tuſſchen die beide zoorten weinig onderſcheid, gelyk ook de volgende dus al mede vervolgens in rang verminderen.
3. *Niello.* Deze Tyfferen de Jager-boomen, en mogen geen houten haak voeren, daar zy hun Majang-mes in de doos aan hangen, moetende 't zelve met een touw om de middel binden, gelyk ook hun Bobers, waar in zy hun Suri (of Calappus-vocht) doen; dog dezen houten haak voeren de voorſz. zoorten. Ook moet deze zoort een kleen klokje om de middel hangen, om daar aan in hun zoort gekend te werden, en op dat de Caſta Bellales onder de boomen, daar zy boven op zyn, gaande, hen zoude konnen myden.
4. *Oeſanno.* Dit zyn ook Tifidoors, die de Jagerboomen Tyfferen, mogende mede niet anders, dan 't zelve met de Niello's, gebruiken, en moetende dus ook een klokje om de middel hangen, en boven dien Coeli's dienſt doen, om al, dat hen opgelegt werd, te dragen.
5. *Weedy.* Dit zyn mede Tifidoors; dog een graad lager, dan de laatſte zoort; dog zy zyn op dit Eyland niet.
6. *Cottoe.* Deze zyn nog een graad lager dan de laatſte; dog jegenwoordig ook op dit Eyland niet.
7. *Coetang Wolle-etto.* Dit zyn Dansſers, zoo Mans als Vrouwen, van de Pagode, en ook daar zy verder geordonneerd werden; zynde een graad minder als de laatſte zoort.
8. *Arambeo.* Dit zyn ook Dansſers van de Pagode Iſwarredevi Cowille, en zy zullen nergens anders, dan in die Pagode, dansſen; dog zyn een graad minder dan de vorige Danszers.
9. *Ackerammo.* Deze maken Cayer (of Clappus garen) en zyn ook gehouden in de Smids-winkel den Blaasbalk te trekken, en met de Voorhamer te ſlaan, en op de timmerwerf met de Avigaards-booren, en andre, te werken, zynde een graad minder dan de laatſte zoort.
10. *Agoenmady.* Dit is de laatſte zoort der Eilanders, en ook de laagſte, met welke geen der andre zullen eeten, of zig vermaagſchappen, ſchoon zy mede Tyfferen. Ook genieten zy zoo veel eere niet, als de voorſte; en hebben een byzonder ſlag van Speeltuig, als een pot van aarde, Kloot-rond, op welkers eene zyde een gat is, waar op zy de hand houden, en aan de andre zyde een hals, die voor open, en waar over een Leguwaans-vel getrokken is, waar op zy met de hand ſpeelen.

De Twee eerſte dezer 10 zoorten genieten al zoo wel eere van wit Linnen, en waſſchen door de waſſchers, als de Careas; dog mogen niet op de Sjancos laten blaſen. Ook hebben zy een Addealanchody, of een Vaandel met een roode Leeuw in 't midden op een witte grond geſchilderd; en zal onder hen de voornaamſte aan de andren niet meer eere laten, als zy willen, minderende dus al gaande met de zoorten af. En van deze Natie zullen ook zulke Caſtas eeten, als van de Careas, of Viſſchers, waar onder zyn Anaatjes, Canganes, Laſcaryns, Schryvers, Durreas, Pannickias, Coirnaickers, Decumcaneas, Annekeas, Gonbadocaneas, Oeloewadaeas, Wittanannes, Cammelcaneas, en Nilecareas.

Van deze Caſta Chiandes behooren 'er een deel onder Dewale van Donder, een deel onder de Mature Ettelle, een deel onder de Etbandanne, en ook hier en daar in de Dorpen, daar zy woonen, daar zy ook verplicht zyn te Tyfferen, en eenige onder de Smids-winkel, en andere Vidanies.

On-

Onder de Dewale (of Pagode) van Donder behooren: de

Dureas of Opzienders, gelyk onder de Cortadoors, Deccumcareas (of Lyfbetaalders.)
Gombadoe Careas, of die Draagbeesten en Goederen op en afbrengen, waar onder zy ook hun Dureas hebben.
Aneckeas, of die 't volk voor de Smids-winkel beschikken.
Cammalcareas, of de Blaasbalk-trekkers, en werkers met den Voorhamer.
Cottanno, zyn Cortadoors of Hakkers, die de boomen om verre, en tot mooten hakken.
Zingaran Careas, of Trommel- en Tammelyn-speelers, en nog andre, die zy Mached of Mohandirems noemen.
Kornecareas, of Schalmey-blasers.
Conboecareas, of Toeters.

Onder de Mature Ettele, of d'Olifants-stal van Mature, behooren:

Araatsje, of die op de Stal past, dat aan de Beesten altyd groente gegeeven, ook by tyds water gebragt, en 't verdre, in de Stal noodig, verricht werd.
Lianna, de Schryver, die de Naamen der Dienaars van de Stal, en der Beesten, mitsgaders de groente, die de Gras-halers halen moeten, opschryft.
Cangany, of een die ook op de Stal past.
Panickeas, of die de Olifanten tam maken.
Coirnackeas, of Dienaars der Panickeas, welke de Beesten moeten binden, losmaken, en te water brengen.
Lascaryns, *Panniwedas*, of Boodschaploopers.
Witarannas, de Invorderaars van de Deccum.
Deccumcareas, die 's jaars Lyf-geld betalen.
Anneckeas, die 't volk voor de Smids-winkel beschikken.
Cammelcareas, die in die Winkel arbeiden.
Hoedoehacoeras, die witte Suyker voor den Dorp-Heer opbrengen moeten.

Onder de Etbandene of de Olifants-jacht behooren, de

Araatsje, de Sergeant onder hen.
Lascaryns, *Panniwedas*, zynde Boodschappers.
Dureas, Opzienders, ook wel *Manquedans* genaamd.
Cournakeas, die de Nieuwgevangene Olifanten stallen, en oppassen.
Deccumcareo, die jaarlyks Lyfgeld betaalen.

Daar na volgen 18 lage Castas, by hen *Dahate Nagarame* genaamd, beginnende met de voornaamste, als de

Navandannajo, of Ambagtslieden, die schoon verscheide Ambagten doende, egter maar van eene Casta in Rang zyn. De helft der zelve mogen op hun Feest de Mandoe met wit linnen scheeren, en dat ook spreyen, voerende, daar zy eeten, een Vaandel, daar de Aap, genaamd Anoemante, of de Baviaan, op geschilderd staat, hebben ook een Tacha, brandende by dag, en werden ook door de Koning met eernaamen vereerd volgens hunne Casta; dog met deze Casta zullen de Visschers niet eeten, nog tot hun Feest, of elders met hen gaan. zy geven wel wit Linnen, dog zullen 't niet binden, en de verdre lagere Casta's zullen 'er ook niet mede eeten, als alleen de Oleas, en Kinneneas.

Achiary, - - - Smids.
Baddallo, - - Silversmids.
Waddoewo, - - - Timmerlieden.
Liane Wadowo, - - Drajers.
Ridicete Ancarao, - Tabydoors, die Silver en Goud inleggen.
Adatketeancarao, - - Ivoir- en Schryn-werkers.
Galwadoewo, - - Steenhouwers.
Ratneenderecarao, - - Steen-slypers.

Iwadoewo, - - - Pick-ſtokmakers, en Verlakkers.
Sittereo, - - - Schilders met Lak, en Verwe.
Locoeroewo, - - - Geelgieters.

Deze Ambagtslieden eeten te zamen, en vermaagſchappen zich met malkanderen. Zy ſtaan onder de Dewale, Cattal, en Audebadde.

Hannalio. - - Snyders, die voor den Heer van 't Land moeten arbeiden. Voor deze zullen de waſſchers wel waſſchen; dog met hen niet eeten. Ook genieten zy geen eere van 't Linnen, ten zy de Koning het verſtaat.

Hommaroe, - - Schoenmakers. Zy zyn niet dan in Candia. En voor hen zullen de waſſchers ook wel waſſchen, dog zy genieten geen eere van 't Linnen, enz.

Ambetteo, - - Baardſcheerders. Een der zelve moet overal met den Heer des Lands gaan. De waſſchers waſſchen voor hen; dog eeten niet van of met hen; ſchoon zy de eere van wit Linnen genieten.

Cosbello, - - Pottebakkers. Zyn Subject aan de Pagode, en aan de Dorpen; moeten ook aarde Vaten voor den Landheer maken. Zy hebben ook hun Dureas, en betalen Deccum, of Lyfgeld. De waſſchers waſſchen voor hen, dog eeten 'er niet meede; ook genieten zy geen eere van 't Linnen.

Weenawo, - - zynde als de Baddanas, of Olifant-vangers. Deze ſpeuren de zelve na, jagen die in de Coraal, en, zoo 'er eenig gebrek aan is, dooden zy die met hunne groote Hazagaejen. Voor hen waſſchen de waſſchers; dog eeten 'er niet mede, nog genieten geen eere van 't Linnen.

Haly, of *Chialias*, - - Caneelſchillers. Deze moeten voor den Land-Heer de Caneel ſchillen, en die volgens hun tax leveren. Zy hebben 2 Vidanes, als Mahabadde aan de kant van Bellitotte, en Roenebadde onder 't Diſtrict van Mature. Deze Caſta heeft ook hunne militie, als Mohanderems, dat zyn als Hoofden over 1 of 2 Nantjes Laſcaryns. Zy hebben ook hun Araatsjes (of Sergeants) Canganes (Corporaals) Laſcaryns (of Soldaaten.) De Vidane heeft 't opzicht over een deel volk der gelimitteerde Dorpen; ook hebben zy Dureas, (zynde als Manquedans, of aanpreſſers des volks) Lianna's (of Schryvers) Deccum Careo of Lyfgeld betalers, en Nilecareo Coelis, of Dragers. Voor hen waſſchen de waſſchers niet; dog zy hebben andre, Hinnevo genaamd, die dit voor hen doen. Ook genieten zy geen eere van wit Linnen.

Hangarema, of de Tyferaars der Jagerboomen, van hen Kitaelgas genaamd, van welk Sap zy Suyker maken. Onder deze zyn 'er ook, die Yſer branden, en werden by hen Jamano genaamd. Ook moeten zy Rotangs geven, om de Olifants-Coraal te binden. Zy ſtaan onder 2 Vidanes met hun Caſta, de eene Malidoewepitegawe, en d'ander Canoemaaldimpitigava, waar ook zyn Dureas, Cangenes, Laſcaryns, Deccumcareas, en Coelys, als onder de Chialias. Deze hebben mede geen eere van 't waſſchen, (dan dat van de Hinnevos) nog ook van 't wit Linnen.

Iloenno, of Chinamberos, Kalkbranders, waar onder verſcheide zoorten en dienſten zyn, als de Hoenoedewea, hun Hoofd, dat gewoon is de muuren te plyſteren, en 't volk te beſchikken.

Duneas, zynde als hunne Mancquedams, die met de Cortedoors moeten in 't Boſch gaan, om de boomen om te vellen. Ook moet hy 't Huys van den Landheer eens of tweemaal ter week witten, waar toe zy hunne byzondre Witters onder zich hebben. Ook moet hy, of de Durea, witte fyne gezuiverde Kalk voor 't Pinang-eeten geven.

Deccum Careo. Deze betalen jaarlyks Lyfgeld. Ook moeten zy de Kalk-oven maken, in Brand ſteecken, en daar by oppaſſen, tot dat werk gedaan is. Deze genieten ook geen eere van 't Linnen, nog van 't waſſchen; dog de Caſta der Pally's waſcht voor hen.

Hoenoe Kattanno, zyn Cortedoors, die allerley boomen in 't Boſch omvellen, en de Cocosboomen voor de Kalkovens in moeten kopen, en welke in Oorlogs-tyden het Kruyt dragen.

Hoenoegambadoe, zyn Bojeros, die de Draagbeeſten gaan voeren, en hebben ook een byzondre Duria.

Onder deze Caſta zyn ook Coelis, die in de dorpen woonen, en ook eeni-

eenige, die onder de Olifants-jacht Baddanas-dienſt doen; dog zy zyn aan deze kant niet.

Radaeuw, zyn Waſſchers, die voor de voornaamſte Caſtas verplicht zyn te waſſchen, en ook voor de Careas, en Chiandes, en zullen met die eeten, dog verder niet; hoewel zy voor de Ambagtslieden, Snyders, Pottebakkers, en Baardſcheerders, ook waſſchen, dog zullen met hen niet eeten, nog op hunne Feeſten gaan. Zy genieten ook geen eere van wit Linnen, en waſſchen voor hun zelve. Onder de waſſchers zyn ook Sajecareas of Verwers, en die Deccum betalen; mitsgaders hunne Krygs-macht.

Berreways, *Tablinjeros*, of Tammelyn-ſpeelers, waar onder ook zyn Dansſers, Koolbranders, Grasſnyders, en Deccum Careas, zy hebben hunne Mancquedams, die zy Oelewalia noemen, zy zullen ook, gelyk de waſſchers, met de laage Caſtas niet eeten, en zyn beſcheiden onder de Vidanies. Zy genieten geen eer van 't Linnen, nog van 't waſſchen, dat de Pallys voor hen doen.

Heeri, zyn Cortadoors. Deze hebben hun Vidane, en zyn gehouden allerley Boomen om te vellen, 't Kruyt in den Oorlog te dragen, de Wegen open te kappen; dog deze Caſta vind men in de laage Landen niet, gelyk wel in Candia. Deze genieten geen eere van 't waſſchen of van wit Linnen; maar de Caſta Gangavo waſcht voor hen.

Olias, zyn Danſſers, die voor den Landheer olie tot Nachtlicht verzorgen, en die zyn Huys en Plaats alle dagen ſchoon vegen, en op de Olifants-ſtal moeten paſſen, als ook om medecynen, daar 't noodig is, te ſmeeren. Onder deze zyn ook Dureas, die de plaats van Majoraals in de Dorpen bedienen, en behooren onder de Vidanies van Gattere. Deze Caſtas hebben geen eere van wit Linnen, en de Gangavos waſchen voor hen.

Pally, zyn Waſſchers van de Kalk-branders voornoemd, en Berrevais. Dog deze zyn aan deze kant niet, gelyk wel in 't Land van Candia. Deze hebben geen eere ter wereld, gelyk ook de vier volgende niet.

Hinniwo, zyn Waſſchers van voornoemde Caſta Chialias, ook moeten zy groente voor de Olifants-ſtal brengen, en zy ſtaan onder de Vidanies van Gattere.

Gangawo, deze zyn Waſſchers der Caſta's, Heery en Olias.

Padoewo, welke onder hen hebben Dureas, of Nancquedans, Deccumcareas, Laſcaryns, en Coelys, behoorende onder de Vidanes.

Palleroe, zyn Boſch-Roovers, die in de Boſſchen, en in of onder de aarde woonen, welke 4 laatſte geen eere ter wereld mogen genieten.

De Hiene Jaty, en *Antere Jaty*. 2 Caſtas, die in geen agting ter wereld zyn, werden onder de andre Caſtas niet gerekend, en voor de veragtſte van alle gehouden.

De eerſte dezer 2, anders Kinneas genaamd, behooren onder de Vidanie, de welke weven fyne Matten, of Ballales, waar mede zy hun Deccum betalen.

De tweede zoort dezer, anders Rodias genaamd, zyn de allerlaagſte in rang, hebben geen Vidanes of Hoofden, en woonen in de Caepajeme, zynde een ſlag van Huyſen, die muuren nog ſtutten rondom hebben aan de hoeken, alzoo de beide dakken op de grond komen, en hebben ook maar een half dak, zo dat de eene kant op de grond ruſt, en mogen niet anders woonen, als in zulke huizen. Ook mogen zy geen Tablinje of Trommelkens aan weerzyden, en dus maar aan eene zyde overtrokken hebben, en 'er zo op ſpeelen. Zy eeten ook doode Beeſten, en maken touwen van Koejen en Buffelfs-vellen tot ſtrikken, om Olifanten, &c. te vangen; mogen ook niet 't minſte ſtukje wit Linnen op hunne Hoofden hebben, en moeten hun hair boven in 't midden Hoofds opbinden.

Mantri's. Raadsheeren. Deze geven Raad en Daad, in Saaken van belang, en anderzins, zynde in de Regeering de naaſte aan den Koning, by wiens ſterven zulk een Mantri ook de naaſte is om 't Beſtier voor eerſt in plaats van de Soon (zoo die nog onmondig is) op te vatten, en zoo 'er geen is, zoo beſtierd hy met de andre Raaden, tot dat 'er weer een ander Koning geſteld is.

Uyt de zelve neemd men ook hunne Prieſters, Dienaars der Pagoden, Doctoren, Wond-meeſters, Leermeeſters, of Ragegoeroenele, Waarſeggers, Planeetſchryvers, Pelgrims, Kluyſenaars.

Welin-

Welinde, of *Chittys*, zyn Kooplieden, en zo ras 'er iets te verhandelen is, werd 'er een Paele Chitti by geroepen, die ook voor den Koning, zoo te water als te land, gehouden is te koopmanſchappen; dog onder die Kooplieden zyn vierderley Caſtas, die zig ider met 't koopen van byzondere waaren erneeren, te weeten:

1. *De Chitty's.* Deze handelen met allerley Medecynen, Lywaten, Schepen, en varen ook, ider na hun vermogen.

2. *De Caver Chitty's.* Deze handelen in Goud en Zilver, toetſen en waardeeren 't ook.

3. *De Comety Chitty's.* Deze handelen in allerley Vrugten, Graanen, Groente, en gekookte Eetwaaren.

4. *De Waligi Chitty's.* Deze handelen in allerley Coraalen, Vinger- en Armringen van Sjancos, Glas, Aarde, Lood, Thin, Koper, of van eenige Metalen gemaakt.

Deze 4 zoorten van Kooplieden hebben eenerley Schrift en Taal, en zy zyn niet van Ceylon geſprooten, maar van de Overkuſt, en metter tyd vermeerderd.

Deze vierderley Chitty's zullen met malkanderen niet eeten, nog zig met een vermaagſchappen, te weten, de hooger Caſta niet met de lager, ten ware dat het zommige om den Rykdom deden; dog de lager zal met een die hooger is wel eeten, en ook des zelf Dochter wel ten Huwelyk neemen.

Goy of *Bellales.* Dit zyn 2 woorden, die een en 't zelve beteekenen, te weten een Landman. Het eerſte woord geeft dat in 't Cingalees, en 't laatſte in 't Malabaars te kennen. Men voegd 'er nog wel het woord Handaeroevo, dat is, eerlyk, of ſuyver, by. Onder deze Caſta's zyn verſcheide zoorten, die ider weten wat hun werk is, onder welke de 4 volgende de voornaamſte zyn:

1. *Bandares* of *Adaſſing*, zynde die geene die aan 't Hof als Hertogen, Graven, of zelf ook Princen van Koninglyken Huyze zyn.

2. *Mantrioenoe*, die naaſt den Koning aan 't Hof als de Opperſte Raadsheeren, en als Secunde dienen.

3. *Maendellyperoe*; deze werden Modeljaars, Adigaars, en Deſſaves, hoewel dit meeſt de Krygslieden raakt.

4. *Goyperoe*, dit raakt zo wel de Krygslieden, als de Landbouwers.

Buyten deze nu zyn 'er nog negenderley andre zoorten van Bellales, die voor hun Koning, zoo aan 't Hof als in de Gabbadas of Diſpensdorpen (by hen Batgamme genaamd) nog tot deze en gene andre dienſten (gelyk men in 't vervolg ziet) verplicht zyn.

1. *Wanneweddes*, zynde wilde Wildſchutten, in 't Boſch levende, en die hun eygen Princen, gelyk op 't Eyland Ceylon, in 't Land van de Wanny hebben, hoewel zy onder den Koning, en nu onder de Compagnie ſtaan, dog verder niet dan dat zy 's jaarlyks, volgens accoord, verplicht zyn te contribueren en te verſchynen met getande Olifanten, onder welke tweederley zoort van Weddas zyn; de eene die bladen om 't lyf draagd, en de andre Ritipatte of de Wildſchutten der boomen genoemd, om dat zy de baſt van Boomen, zagt geklopt zynde, om 't lichaam dragen, en huyzen over al van bladen van Boomen hebben, zoo Mans als Vrouwen, etende niet dan 't Vleeſch van Elanden, Herten, &c. dat zy in Honig in een uytgeholde boom inleggen. Hun Geweer beſtaat in Boog, en Pylen, en als zy Pylen van nooden hebben, brengen zy zoo veel Yzer, als 'er toe noodig is, met een Bout Elands Vleeſch of een Herten-Bout, nevens 't fatſoen der pylen, dat zy begeeren, en leggen dit 's nagts voor een Smids deur, waar op zy, 3 à 4 dagen wag-

wagtende, als 'et na giſſing klaar is, weer komen met nog een bout wild vleeſch op de vorige plaats, en zoo zy dan hunne Pylen klaar vinden leggen, zoo leggen zy dien bout 's nagts daar weer neder, en gaan ſtil zonder met imand te ſpreken, henen; dog zoo die Smid dit nalaat, zullen zy hem alle bedenkelyk quaad aandoen.

2. *Diegaranno*, zyn die genen, die de Edele Geſteenten uyt de Rivieren, en Spruyten, daar zy vallen, opzoeken.

3. *Mallaccarao*; Deze zyn Bloembrengers, waar van zy 't Hof dagelyks moeten verzorgen.

4. *Dalae Moerecareo*, Zyn Betel- of Pinang-brengers.

5. *Hoenkiricareo*, deze zyn Melkbrengers, waar van zy 't Hof dagelyks moeten voorzien.

6. *Dadeweddes*, zyn Jagers of Wildſchutten.

7. *Goddegarranno*, die de Edele Geſteenten te Land uyt de grond zoeken.

8. *Batgamwelle Etto*. Zyn Zaeyers van de Koninklyke Gabbaddas of Diſpens-Dorpen.

9. *Gombadoecareo*, zynde Bojeros, die op de Koejen paſſen, en met de zelve Graanen, en andre Waaren, voor den Koning aanbrengen.

Schoon deze nu in zoo veel Zoorten verdeeld zyn, maken zy maar eene Caſta Bellales uyt; dog hunne voornaamſte, en die maar eene graad hooger zyn, zullen met hunne minderen niet op hun Feeſt, of elders eeten, noch aan hen geen Dochter ten Huwelyk geven; maar een minder zal die van een meerder wel nemen. Zy Zaejen, en Maejen, en al hun onderſcheid beſtaat maar in hunne Bediening, die zy aan 't Hof by den Koning hebben; hoewel zy zomtyds wel eens na de Rykdommen in 't Trouwen zien.

Als 'er een Koning Gekroond zal werden, dan moeten de 4 voornaamſte Caſta's, 'er by wezen, als *Raja*, *Bronne*, *Welende*, en *Gay*, by welke vier Perzonen van verſcheide Caſtas de Koninklyke Kroon werd opgenoomen, en op het Hoofd des Konings gezet.

Na dat zy Ryk en Gequalificeerd zyn, mogen de 2 voorſz. Caſtas Koninklyke eere genieten, uytgenomen de ſcheering van wit linnen, de witte Sombreiro (of Sonneſcherm) by hen Moetoekanda genaamd, en wit Linnen van onder en boven geſchoren, 't zy in een Catapaenel, of anderzins, het welke den Koning alleen toekomt, en zulken, die hy dat op hunne Feeſten toeſtaan wil.

Buyten deze zyn 'er nog Bellales, die Dienſtbaar zyn omtrent 5 a 6 verſcheidenderley dienſten, tot Coelis toe, die ook van Geringe en Arme afkomſt zyn; dog de Ryke en voornaamſte raken tot allerley groote Bedieningen aan 't Hof, na dat zy zich wel gedragen, en na dat hunne Voorvaderen den Vorſt getrouw gediend hebben.

De Bedienden, onder het Deſſaveſchap van Mature behoorende, zyn de navolgende thien.

1. *Adigaar*. Deze is zo veel als de Secunde van den Deſſave, die alles, 't geen de Deſſave belaſt, verzorgd, en de zelve van allerley Saaken ten eerſten kennis geeft. Hy let ook over al op 's Lands welwezen, bezorgende, dat aan niemand door de mindre Hoofden eenige overlaſt geſchiede, waar na de Deſſave, gelyk hy mede na diergelyke Stukken van den Adigaar, zelf vernemen moet. Ook moet den Adigaar voor alle behoeftigheden, ten dienſt van den Land-Heer hem opgelegt, zorge dragen.

2. *Modeljaar*. Deze is zoo veel als Capiteyn, hebbende onder zich 3 a 4 Nantjes, of Benden Laſcaryns, ider van welke Nantjes beſtaan in 1 Araatsje, 2 Canganes, en 24 Laſcaryns, of Inlandſe Krygs-

lieden, die altyd ten Oorlog moeten klaar zyn, en malkanderen in hunne Wagten om de 14 of 30 dagen vervangen.

3. *Mohotirales*, of *Mahatiaars*, zyn zekere Schryvers aan 't Hof, hoedaanige 'er nu op Mature 4 onder den Deſſave behooren, waar onder de Attepatte Mahatiaar zich geſtaadig moet by den Deſſave onthouden, om alle voorvallende Olas of Papieren, Actens, Sendbrieven, Placcaaten, en Ordonnantien te ſchryven, waar voor hy zyne betaling geniet. Ook moeten de verdre Mahatiaars, ſchoon ider hunnen byzonderen Dienſt hebbende, altyd mede daar verſchynen, en wat hun byzondere Dienſt is, ziet men in 't vervolg, als de

Attepatte Mahatiaar heeft onder zich de Rolle van het toegevoegd Onderhoud aan alle de Hoofden en Laſcaryns, mitsgaders van de Ambagtslieden onder het Diſtrict van Mature, en wat ider van hen van den Land-Heer geniet, gelyk mede hunne vrygelatene Perwenies, die zy erfelyk bezitten. Deze Mahatiaar moet altyd klaar ſtaan tot het paſſeeren en repaſſeeren van zodaanige Olas, als in 't Maturees Deſſaveſchap voorvallen.

Van de andere Mahatiaars moet 'er een (buyten 't gene hy voor den Deſſave ſchryven moet) de Mahanadapoe en Marales (zekere Rechten) en een ander de Madapoe, en Faros, en de derde den Araak (zynde alle Geregtigheden des Lands) invorderen; en werden 'er alle jaar byzondere Mahatiaars door den Deſſave daar toe gekooren, om jaarlyks net het onderſcheid te zien, alzo zy niet veel te betrouwen zyn.

4. *Toepairale*, of de Tolk van den Deſſave van Mature, die alle de klagten en andre Saaken der Inlanders aan hem vertolkt.

5. *Apohami's*. Dit is juyſt geen Bediening; maar het zyn Zoonen van Swarte Hoofden, welke Apohami's werden genaamd. Deze verkeeren mede aan 't Hof als Hofjonkers, en daar zyn 'er onder anderen die 2 Nantjes of Benden Laſcaryns onder zich hebben, de welke als Mohemdirems zyn, en ook op hun Wagt moeten paſſen.

6. *Mohemdirems*. Deze zyn Hoofden, die 2 Nantjes Laſcaryns onder zich hebben, op hun wagt ook paſſen, en over al, daar zy ten Oorlog gecommandeerd werden, moeten gaan.

7. *Badde Corene*, of *Cornerale*. Deze is zoo veel als een Cangane van den Adigaar, waar onder hy ook ſtaat; heeft 2 Nantjes Laſcaryns, en moet op zyn Wagt paſſen, en ook alles, dat de Adigaar hem belaſt, beſorgen; en moet ook met zyn Volk, op de minſte Ordre, klaar ſtaan, om derwaards te gaan.

8. *Araatsje*, zynde zo veel als een Sergeant, ider 1 Nantje Laſcaryns onder zich hebbende; hoewel zy onder hunne Hoofden ſtaan.

9. *Cangany's*, ofte Corporaals, ſtaande onder hunne Araatsjes.

10. *Laſcaryns*, of Loopers, zynde Inlandze Soldaaten, welke eenig onderhoud bezitten, en uyt hoofde van dien altyd moeten klaar ſtaan.

's Lands Schattingen dragen onder de Cingaleeſen, ook verſcheide Naamen. Als:

Mahanadapoe, dat is, de Groote Inkomſt des Lands, als die van Dolosdas Corle, die aldus genaamd werd.

Nadappoe, Een andre Gerechtigheid des Lands, die even als de vorige ingevorderd werd; dog deze is van de Billigam-en Morrua Corle.

Marale; Dit is een Gerechtigheid van den Landheer, waar by hy van een Overledene $\frac{1}{3}$ van zyne Goederen trekt, wegens dat die Overleden Landeryen van den Vorſt of Landheer bezeten heeft, al 't welk nu de Com-

Compagnie voor zich zelven invorderen doet, van alle die in het Diſtrict van Mature woonen; dog van geen Chriſtenen, en alleen maar van de Heidenen.

Baſnaicke, De eerſte Woordvoerder van de Taal. Hy werd in 't Cingalees Canganene genaamd; en onder welken men Dienſtbaare en Ondienſtbaare heeft. Deze is Hoofd van de Pagode op Dondere, Dewinouere genaamd, dat Gods Stad beteekend; moetende de onderhoorige Volken van allerley zoorten, hun Hoofd en Lyfgeld, buyten die gene die aan de Pagode Dienſtbaar zyn, jaarlyks betalen, gelyk op Mature, welke Gerechtigheid in 't Cingalees Dewallebadde genaamd werd. Behalven de verpligtten hier toe, en de dienſtbaaren, ſorteeren daar nog onder 18 Vidanies, hier van ouds, gelyk op Mature, geſteld, en 't geen hier na by de Beſchryving der mindre Caſtas blyken zal.

Sabandoe, of de Sjahbandaar, gelyk die van Belligam, die als 't Hoofd van die plaats is, hebbende onder zich 3 Schryvers, die Reekening van die Heerlykheid Maandelyks op Mature moeten doen, daar hy zelf ook alle Maand verſchynen moet, alzoo alle Volkeren op Mature onder hem behooren.

Gaginaicke, 't Hoofd der Matureeſe Olifants-ſtal, aan wien 't opzicht over die Beeſten ſtaat, en de ſorge dat zy van genoegzame Groente voorzien, en wel opgepaſt werden door de Dienaars, daar toe geſteld, en die onder de Vidanies van Mature ettele ſtaan; ook moet hy de Dieren, op Dekwelle, en elders, geſtald, wel doen oppaſſen, waar beneven hy jaarlyks ook Reekening van d'Inkomſt doen moet, bedienende nu de plaats van Wedderale.

Etbandeime, of d'Olifants Kinderen, dat is de Olifants vangers; deze behooren tot d'Olifants-jacht, waar onder alle zulke Volkeren behooren, gelyk onder de andre Vidanies, ook Deccum Careas, of die Lyfgeld opbrengen; en deze zyn gehouden jaarlyks een zeker getal Olifanten op te brengen.

De verdre groote en kleene Vidanies, des Lands Inkomſten, en die der Dorpen, en de Naamen der zelve, zyn de volgende:

Kottalbadde, of *Audebadde*, zyn Vidanies der Smids, die nu door een Vidani bediend werden, waar onder alle Yzer-Smids behooren, die gehouden zyn voor den Landheer te werken, onder welke ook Deccum Careas zyn.

Dewalebadde, een Vidane, die onder de Pagode van Dewondere Wes genaamd, behoord, in 't Cingalees Dewalebadde genaamd, na Dewale, dat een Tempel beteekend. Hier onder behooren niet alleen alle Dienſtbare, maar ook allerley Ambagtslieden, zoo van hooge als lage Caſtas, en Deccum Careo.

Roenebadde, dat is, de Geregtigheid van Landwaard in, onder welken Vidani behooren de Caſtas Chialias Canneleros, of de Caneelſchillers; die geen eene Plaats of Dorp, maar verſcheide Dorpen hebben, waar in zy woonen.

Wellaleſaroe.
Adigaar-Saroe.
Matere Magiſaroe.
Reyganbandegeſaroe.
Oenoenchivilleſaroe.
Gongebadeſaroe.

Dit zyn mede Inkomſten des Lands, welke de Ingezetenen Jaarlyks moeten betaalen.

Vidanes, zyn de Opzienders der Dorpen, die bezorgen moeten, dat geen Ingezetenen eenigen overlaſt lyden, en dat het Land op zyn tyd bezaeid, en alles ook ingeoegſt werde, van al 't welke zy aan den Land-Heer ook wegens zyne Inkomſten, Reekening moeten doen.

Patticareo Deckme. Deze zyn Veehoeders, die de Beeſten melken, welke de Portugeeſen Bojeros noemen. Deze betalen Jaarlyks Deccum, of

Lyfgeld; en zoo den Landheer Melk in plaats hebben wil, moeten zy die ook geven.

Caraeu Deckme. Dit is een Gerechtigheid van de Betel-thuynen van Mature, die Jaarlyks betaald werd.

Polwatte Piedie. Dit is een Gerechtigheid der Matureſe Cocos-thuynen, binnen de vier Gravettes, by welke van de 10 vrugtdragende Boomen, Jaarlyks een halve ſtuyver ingevorderd werd.

Malidoewepittigay, zynde de Inkomſt van een byzondre lage Caſte, Hangereme genaamd, welke de Jager of Niepere-boomen Tyfferen; dog deze woonen niet op eene plaats; maar hier en daar in de Dorpen en Corles verſtroid, van welke Jaarlyks ingevorderd werd.

Canoemoeldenie Pitagawa, zynde een Inkomſt van 't Land als de vorige.

Radebadde, zynde een Gerechtigheid, die de Waſſchers Jaarlyks betalen.

Sajakarabadde. Dit zyn mede Waſſchers; dog zy verwen en ſchilderen 't Lywaad, en eenige waſſchen ook; en zy betalen Jaarlyks Deccum.

Oedoegangattere, en *Welligamgattere.* Dit zyn 2 Vidanies, waar onder ook ſtaan zekere Volkeren, die Jaarlyks mede Lyfgeld opbrengen.

Kinnerebadde, dit is een van de laagſte en veragtſte Caſtas, welke Deccum van fyne Matten, of Caleles, die zy weven, of anders Jaarlyks zeker Geld moeten opbrengen.

Waar uyt men dan zeer net de voornaamſte Bedieningen, die men in het Diſtrict van Mature heeft, beſchreven ziet.

BESCHRYVINGE VAN HET EYLAND CEYLON.

AGTSTE BOEK.

EERSTE HOOFDSTUK.

BEſchryving *van het* Eyland CEYLON. *Schikking van dien. Den* Naam *van't* Eyland. Ceylon *bewezen* Taprobana *der* Ouden *te zyn. Op wat Breedte en Lengte dit legt. Des zelfs* Grens-paalen. *De gedaante van't* Eyland. *Des zelfs Groote. Verſcheide* Schryvers *over* Ceylon. *Onder welke* Baldæus *en* Knox *uyt-ſteeken. Ook* Joan Ribeyro. Ceylon *in verſcheide* Koninkryken *verdeeld.* Naamen *der zelve. En de* Prinsdommen, Graafſchappen, Marquizaatſchappen, *en* Heerlykheeden. *Hedendaagze* Verdeeling *in zes* Ryken. Naamen *der Selve. Ende de* Prinsdommen, Graafſchappen, Marquizaatſchappen, *en* Heerlykheden. Naamen *der* Prinsdommen, *der* Graafſchappen, *der* Marquizaatſchappen, *der* Heerlykheden. *Der* 34 *byzondre* Landſchappen. *En der* 33 *mindere* Landſchappen. Strandſteden *aan de Ooſt-kant. Binnenlandſe drie Groote* Steden. *Mindere Binnen-landſe* Steden. Ceylons Rivieren. *Gedaante van't* Land. *Verwonderens weerdige* Sayſoenen *hier.* Aardbeving. Kaart *van* Ceylon. *De Stad* Gale *beſchreeven, en tweezins Afgebeeld.* Gindere, *een Vlek.* Bakwelle *en* Gannegamme. Kosdoewa. Reygam. Madampe. *De Vlekken* Billitotte *en* Maplagam. *De Dorpen* Bentotte. Alican. *'t* Eyland Verberin. *'t Vlek* Makoene, *en 't Dorp* Pelando. *De Veſting* Caleture. Angretotte, *En* Panature. *'t Vlek* Galkiſſe. Cotta. *De* Stad Colombo. *Het* Huys *van den Heer* Landvoogd, *en andre* Gebouwen *op* Colombo, *in Prentl verbeed. De* Landvoogd; *en andre* Bedienden, *hier beſchreven.* Maluana, Reygamwatte, Groewabli, *en* Matuwaal. *De Veſting* Nigumbo. *De Vlekken* Camel. Arrunderi, Alanha, Marabel, *en* Medampe. *Het* Stedeken Chilauw. *'t Vlek* Corinde Coanwatte. *Het* Eyland Calpentyn. *Met de Dorpen* Maripo *en* Televari. *'t Vlek* Navacar. *En de Veſting* Calpentyn. *De Vlekken* Portaloan. *En* Caddaumatris. *'t Dorp* Golgom. *'t Eylandje* Grudumale. *'t Vlek* Aripen. *'t Dorp* Moeſilipatte. *'t* Eyland Manaar. *De* Veſting *in Prent verbeeld. De* Dorpen *'er op. De* Stad Manaar. *De Dorpen* Tottevalli, Eckelampatti, Carcel, St. Pieter, Peixale, Tellemanaar, Peringale, Vellipatta, Palicoera, *en* Calimoni.

Beſchryving van het Eyland CEYLON.

GElyk Ceylon een van de grootſte Eylanden van Ooſt-Indiën is, alzoo is het ook een van de Voornaamſte en Eerſte Landvoogdyen, die de E. Maatſchappy aldaar heeft, en door de magt van haare Wapenen bezit.

Schikking van dien.

Om rechte kennis van't zelve te krygen, zullen wy dit Eyland eerſt, zoo verre het ons bekend is, daar na de Saaken, daar in van ouds her onder de Cingaleeſen, en verder met de Portugeeſen, en met ons, voorgevallen, met de uyterſte naeuwkeurigheid Beſchryven.

De Naam van dit Eyland.

Dit Eyland nu werd van ons Ceylon (van zommige ook Seylaan, en Zeylan) van de Perſiaanen en Arabiers Serindib, of ook wel Serandib, Serandive en Selandive ('t geen 't Eyland Ceylon beteekend, alzoo 't woordje Dive een Eyland te kennen geeft) en by de Ouden Taprobana genaamd.

Over dit Laatſte, te weten, Taprobana, hebben wy, daar wy van Oud en Nieuw Ooſt-Indiën, in de Voorlooper van dit ons Werk handelen, wel eenigzins geſproken. Dog doen dit hier wat breeder. Aanhalende verſcheidene Gevoelens der Wereldbeſchryvers, omtrent het Taprobana van *Ptolomeus*, met de redenen die wy geven, dat dit geen ander, dan 't Eyland Ceylon, is; mitsgaders van de verſcheide naamen aan de Caneel des zelfs door verſcheiden Volkeren gegeven.

Ceylon bewezen Taprobana der Ouden te zyn

Veele hebben gemeind, dat het Eyland Sumatra der Ouden Taprobana geweeſt zy.

Plinius, van Taprobana ſprekende, zegt, dat het 6000 Stadien in de lengte, en 5000 in de breedte heeft; dat het als een nieuwe Wereld gehouden, en ten tyde van Keizer *Claudius* eerſt ontdekt is, aan welken ook de Koning van dit Eyland Geſanten gezonden had, terwyl de ſchepen, die derwaards gingen, niet beſtierd wierden na de Sterren, alzoo zy de Poolen niet zien konden

Strabo, van Taprobana ſprekende, beſchryft het zo groot als *Plinius*.

Oneſicritus, een der Capiteynen van *Alexander de Groote*, die deze Kuſt van Indiën bevaren heeft, zegt dat Taprobana 5000 Stadiën groot, zonder te zeggen, of het zoo lang, of zoo breed is, en dat het geſcheiden werd door Praſis boven de Ganges, een vaart van 20 dagen, en dat tuſſchen Indiën en 't zelve veel andere Eylanden zyn; maar dat het meer dan alle andre Eylanden na het Zuyden lag.

Arrianus, in zyn Tractaat van de vaart van Indiën, zegt dat die gene, de welke vertrekt van de kuſt van Comora en Poduca, zal te gaan hebben na een Eyland, na 't Weſten gelegen, Palla Simonda, of πάλαι σιμόνδε, en by de Ouden Taprobana genoemt, 't welk zy voor een nieuwe Wereld hielden, en in zyn tyd zeer bekend was, als mede dat daar in de grootſte Olifanten van Indiën gebooren wierden.

Eratoſthenes, een Grieks Autheur, zegt, dat 't Eyland Taprobana is in de Ooſterſche Zee, tuſſchen 't O. en W, aan de Grenſen van Indiën, en 20 dagreizen van Perſien gelegen.

Ptolomeus ſteld in zyne Tafelen 't Eyland Taprobana op de kuſt van India, tegen over het hoofd van Comori, 't welk hy legt op 13½ graad na 't N, en *Plinius* noemt het het voorgebergte van Colaicum, en zegt dat het bevorens Sunoda genaamd wierd; dog dat het in zyn tyd de naam van Salica voerde, en dat de Inboorlingen Selim genaamd wierden, hebbende dit Eyland de lengte van negen honderd en dartig duyſend Stadien, 't welk 210 Portugeeſche mylen zyn. Ook zegt hy dat hier veel Ryſt, Honig, Gember, koſtelyke Steenen, Hyacinthen, en andre zoorten, en ook Metalen vielen, alle welke alleen in 't Eyland Ceylon te vinden zyn.

Nu zyn 'er ook Wereldbeſchryvers, die Sumatra voor Taprobana houden.

Michael Poggius, de Florentyn, Geheimſchryver van den Paus, en een Geleerd man, heeft op bevel van den Paus de Reyſe van *Nicolaes de Conti*, een Venetiaan, door ganſch Indiën tot aan Cathay toe, gedaan, beſchreven, en haald in de zelve aan, dat die Venetiaan aan 't Eyland Sumatra, zynde der Ouden Taprobana, geweeſt is.

Maximiliaan de Sevenberger, Geheimſchryver van den Keyſer, haald aan in een brief aan den Cardinaal van Zaltsbrug, waar in hy rekenſchap van de eerſte Tocht der Portugeeſen na Indiën geeft, dat zy ook geweeſt waren aan de ſtranden van Calicoet, en dat zy van daar na Sumatra, by de Ouden Taprobana genaamd, vertrokken waren.

Benedictus Bardone in zyn Beſchryving der Eylanden, zegt, dat het Eyland Madagaſcar, of dat van St. *Laurens*, aan 't W. van Ceylon is 1300 duiſenden Stadien, en aan het Zuyden van Taprobana 1800 dito, al 't welke wy by meer Wereldbeſchryvers, die wy nu voorby gaan, vinden.

Joan de Barros, een zeer geleerd Wereldbeſchryver, zegt van 't Eyland Ceylaon, dat het zelve het Taprobana van *Ptolomeus* is, gelyk hy in zyn Wereldstafelen breeder bewyſt, welke na zyn dood verdweenen zyn, dat voor een groot verlies te achten is.

De Authoriteyt van dezen Schryver alleen is genoeg, om te bewyzen, dat Ceylon Taprobana is, daar byvoegende, dat *Ptolomeus* 't zelve ſteld van de Ganges na binnen op de Kuſt van Indiën, 't welk niet kan verſtaan werden van Sumatra, dat van de Ganges zoo verre na buiten is; gelyk wy ook verder zullen toonen, dat zy alle van Ceylon, en niet van Sumatra, ſpreken.

Plinius zegt, dat Taprobana 6000 ſtadien in de lengte heeft, en dat het ten tyde van Keizer *Claudius* ontdekt wierd door een vrygegeevenen, van *Annius Ploclamius*, die, langs de kuſt van Ara-

Arabien vaarende, in een Schip door de W. winden vervoerd, en in 15 dagen langs Caramanien gebragt zynde, eindelyk in Taprobana aanquam, daar hem de Koning des Lands wel onthaalde, aan welken hy eenige ſtukken gemunt, en te Romen gangbaar Geld, gaf, waar op des Keizers Beeld ſtond; en dat, by zyn vertrek van daar, die Koning met hem eenige Gezanten aan den Keizer zond. Nu ſtaat ons verder te bewyzen, dat Ceylon dit Eyland is.

Wat de groote van dit Eyland aangaat, die is de zelve, welke *Ptolomeus* daar aan geeft, alzoo hy 't in zyne Tafelen legt om den Evenaar te paſſeeren, 2 graden van 't Zuiden: want het ſchynd dat het in zynen tyd de zelve grootheid had, en de Inboorlingen beveſtigen en houden het voor zeker uyt hunne Schriften, dat dit Eyland zoo groot geweeſt zy, dat het aan de Maldiviſche Eylanden vaſt was, en dat de Zee aan die kant het metter tyd afgenomen heeft, bedekkende het met water, in dien ſtaat, als men het heden ziet; en dat de hooger Havenen afgeſcheiden zyn in veel Eylanden, gelyk die nu nog in een groote ſtreek agter malkanderen leggen, welke ſtreek de Zeevaarende doorgaans de Z. O. en de N. W. noemen, in welke zy zeggen, dat meer dan 13000 Eylanden zyn (hoewel die by andre op 11000 als bekende, en wel eer aan malkanderen vaſt geweeſt zynde, geſteld werden) en zelf in *Ptolomeus* tyd (die A°. C. 143. leefde) ſchynd het dat de Zee deze Bederving heeft beginnen te maken, om dat hy zegt, dat in den omkring van Taprobana, waren 1368 Eylanden; en de vrygegevene van *Annius*, door de winden in 15 dagen van Arabien tot Taprobana gevoerd, werd klaar beſpeurd van Ceylon te ſpreken, dat 500 mylen van de Kuſt van Arabien legt, en dat meer is, dan men in 15 dagen zeilen kan. Ook is dit Eyland op de Kuſt van Indiën voorby Caramanien, en Sumatra is buiten geheel Indiën, en voor by de Ganges veel mylen; en om alleen van Ceylon na Sumatra te gaan, zyn 'er andre 15 dagen van nooden, ſchoon men al voor de wind heeft.

Behalven alle deze redenen, vinden wy op Ceylon ook teekenen van Roomſche Gebouwen, waar uyt ſchynd, dat zy verkeering in dit Eyland gehad hebben; ook zyn 'er Munten, door dien vrygegeeven mede gebragt, op 't zelve gevonden: Want in de tyd van *Joan de Mello de Sampay*, Opperhoofd van Manaar (onder 't Eyland Ceylon) A°. C. 1574, of 1575, opende men eenige Wooningen aldaar aan de andere zyde in de Landen van Mantotte, alwaar zich nog heden zeer groote Ruinen en ſtukken van een Roomſch Gebouw, of werk van Marmer, vertoonen, van 't welke de Werklieden een ſteen wierpen beneden aan een gedeelte van 't fundament, en de zelve omkeerende, vonden zy een yzere Keten van zulk een wonderlyk en heerlyk fatzoen, dat 'er in geheel Indiën geen Werkmeeſter is, die zou durven ondernemen een diergelyke te maken. Deze vonden ook drie Stukken gemunt Koper, het eene geheel geſleten zynde, en een van Goud, onder ook geheel verſleten. Aan de andre zyde ontdekte zig een afbeelding van een menſch van de borſt opwaards, met een gedeelte van een Opſchrift aan de kant, en in den beginne de letter C, doch de andre Inhoud verſleten, en een Opſchrift aan de kant rondom, in welke nog gezien werden deze Letteren: R. M. N. R.

Deze Keten, en Medaaljes wierden aan *Joan de Mello* gebragt, die de zelve zeer hoog agtede, en na Portugal mede voerde, om die aan den Koning te geven; dog hy verging op de t'Huysreize A°. 1591. met het Schip de St. Bernardo, in gezelſchap van het Schip Ban Tchis, waar op *Manuel de Souſa de Coutinho* was, die zyn tyd als Viceroy uytgediend had.

Nu is 't een mogelyke ſaak, dat die Medailjes geweeſt zyn van die gene, die de vrygegeve van *Annius* daar gebragt heeft, en dat hy in den tyd van 6 maanden, welke hy in dat Eyland geweeſt is, ordre heeft gegeeven tot die Gebouwen op de Romeinſche wyze, en in de Fundamenten van dien deze Medailjes geworpen heeft. Een gebruyk dat in Europa gemeen is.

Diego de Couto, Chronykſchryver des Konings van Spaanjen, deze Medailjes beſchouwende, en veel andre Opſchriften gezien hebbende, oordeelde, dat die letter C, de eerſte van de naam *Claudius* is, en dat in die verdre geſletene nu gezegt wierd, KEYSER: want de andre R. M. N. R. ſchynen klaar te zeggen, DER ROMEYNEN.

Een andre Munt is gevonden in Indiën van Caſtiliën, of de Philippines, welke *Pedro Colon* ontdekte (volgens verhaal van *Lucius Marinus*, Siciliaan, in zyn Boek van de Gedenkwaardige dingen van Spaanjen, in 't Leven der Catholyke Koningen) bezig zynde om diergelyke marmeren te openen, hebbende het Beeld van Keizer *Auguſtus*.

Deze Munt had *Don Joan Rufo*, Biſchop van Cuença, en zond ze na den Paus; waar uyt dan *Lucius Maximus* beſluyt, dat de Romeinen al na die gedeeltens der Wereld gevaren hebben.

Zoo 't nu ook waar is, 't geen *Hector de Lagena* zegt, dat ten tyde van Paus *Paulus* een Stuk Canccl-hout gevonden is (dat te Romen als iets koſtelyks bewaard werd) 't geen door zyn Opſchrift, aanwees, dat het 'er al geweeſt was ten tyde van Keyzer *Arcadius*, Soon van *Theodoſius*, die A°. 397. leefde, 't geen 126 Jaaren na *Claudius* tyd is, zoo kan 't wel zyn, dat het zelve door die voornoemde Geſanten tot een Preſent gebragt is aan den Keizer, wanneer zy met dien vrygegeven te Romen quamen.

Dog *Plinius* verlatende, laat ons verder tot *Oneſicritus* overſtappen.

De zelve zegt, dat Taprobana was van 5000 Stadien, en dat het verſcheiden was van Praſis boven de Ganges, door een vaart van 20 dagen, en dat tuſſchen Indiën en 't zelve veel Eylanden waren; dog dat het meer na 't Z. lag, dan alle de andere.

Voor zoo verre de grootheid aangaat, komt hy over een met *Ptolomeus*. Dat het van de Ganges verſcheiden was door een 20 daagſche vaart, en dat 'er veel Eylanden tuſſchen 't zelve en Indiën waren, toond klaar, dat hy van Ceylon ſpreekt: want daar zyn van de Ganges al de zelve dag-reizen, en het zelvige is ten Z. van de geheele Kuſt van India, en veel Eylanden van welke hy ſpreekt zyn Mamale (of wel de Maldeves) en alle andre waar van *Ptolomeus* gewag maakt, en Sumatra is Ooſtelyk aan Indiën, zeer verre van 't zelve afgeſcheiden.

Arrianus, met te zeggen dat die vertrekt van de Kuſt van Comora en Poduca, na het W, zal bejegenen Taprobana, ſchynd zeer klaar van Ceylon te ſpreken: want *Ptolomeus* ſtelt in zyn Tafelen Comora en Poduca op 14½ graden tegen de Kuſt van Indiën van de Caap Comorin na binnen, 't welk ſchynd te zyn St. Thome of Nagapatnam: Want die van deze Kuſt vertrekt, om Ceylon te zoeken, moet na 't W. zeilen, en na Sumatra, na 't O, en men weet, dat Ceylon de grootſte Olifanten van Indiën voed, gelyk *Arrianus* ook getuigd; en 't is waar, dat alle de andre in deze zoo veel Meeſterſchap erkennen, dat zy een Ceylonſchen ziende, als verſchrikt van den zelven wegvlugten, 't geen men hier dagelyks in de Stad Goa bevind in die gene, welke de Koning, van verſcheide Landen in zyn ſtallen brengen laat.

Eratoſthenes, een Grieks Schryver, zegt, dat Taprobana in de Ooſterſche Zee tuſſchen het O., en 't W., en dat het van Perſien door een Reize van 20 dagen tegen over de Kuſt van Indiën afgeſcheiden is.

Deze ſpreekt nog klaarder van Ceylon, dat het op 8 Graden van de N. tuſſchen 't W. en 't O. legt, en dat mits een harde Wind een licht Schip, om van de N. van de Straat van Perſiën tot aan Ceylon te komen, niet meer dan 20 dag-reizen, die 500 mylen uytmaken, van noden heeft.

Sumatra nu legt niet in de Ooſter Zee, maar onder den Evenaar, waar door wy dan klaar bewezen hebben dat Ceylon het rechte Taprobana der Ouden is.

Laat ons nu eens tot de hedendaagze Schryvers gaan, die van Taprobana Sumatra maken. Deze alle, zoekende dit Eyland Taprobana onder den Evenaar, alwaar *Ptolomeus* dat ſtelt (om dat, gelyk wy gezegt hebben, hy het in zyn tyd ſtelde twee graden van de zyde van 't Z.) en loopende door de geheele Kuſt van Indiën tot voor by de Ganges, en geen ander vindende, dan Sumatra, hebben zonder eenige andre overweging, daar van Taprobana gemaakt; gelyk zy ook de Rivier Indus hebben geſteld in den ingang van Cambaye; welke dwaling wy na dezen zullen aanwyzen.

Benedictus Bardon, wederlegt, *Plinius*, ſprekende van Taprobana, alwaar hy zegt, het N. werd niet gezien, door te zeggen, dat in de zelve de ſterre van 't N. of de N. pool niet gezien werd, vermits hy zegt, dat die gene, die in Taprobana leven na de zyde van het voorhoofd van Colaicum, deze ſterre zien verheven 13 Graden, en dat alzoo volgens de hoogte, in de welke die van dit Eyland leven, zy zyne verheffing zien, maar dat die gene, welke onder den Evenaar leven, nog de eene nog de andre Pool konnen zien; in 't welke hy zig zelven tegenſpreekt, door dien hy van Taprobana Sumatra maakt; en de Evenaar ſnyd het Eyland Sumatra midden door, en ſtrekt zich na de Poolen aan beide niet nader uyt, dan 5 Graaden; waarom die gene, welke op den hoek van Daja woonen, het welke de Noordelykſte is, die ſterre niet meer dan 5 Graden verheven zien; en op de zelve wyze, die woonen aan den andren uythoek na de kant van 't Z., zien hem nauwlyks, waar van het tegendeel van Ceylon waar is: want die gene, welke woonen op den uythoek van Jaffanapatnam, zien de N. Pool verheven 8½ graaden, en die op Punto Gale, (zynde 't Zuydelykſte) zien de zelve 5 Graden verheven; waar uyt klaar blykt, dat dit laatſte ook Taprobana is, dat zich te dier tyd tot 2 graaden na 't Z. uytſtrekte; en dat het voorhoofd van Coelaicum by *Plinius*, en van Comorin by *Ptolomeus*, komt tot de Caap Comorin: Want wy moeten het voor ongetwyfeld ſtellen, dat in die tyd, en

veel

veel jaaren daar na, het Ryk van Coylan) het grootſte geweeſt is van geheel Malabar, en zich tot aan de droogte of klippen van Chilauw uytgeſtrekt heeft, en dat, gelyk de Caap Comoryn onder dit Ryk was, en een van de vermaarſte van de Wereld, dezelve van *Plinius* het voorhoofd van Colaicum, als het voorhoofd van het Ryk van Coylan, genaamd is. En het kan wel zyn, dat *Ptolomeus* het noemd het voorhoofd van Cori, na Toetoecoryn, dat toen een groote plaats geweeſt is, en van veel vreemdelingen bezogt, waarom ook *Ptolomeus* haren naam aan dit voorhoofd gegeven heeft.

Om deze, en andre redenen, die wy voorby gaan, ſchynd het ons toe, dat ook dit Eyland Ceylon het zelve met Sambolo is, van 't welke *Diodorus Siculus* in zyn 2 Boek van de verkorting van zyne Hiſtorie meld, en waar van ook *Baptiſta Ramutius*, en andre, Sumatra maken.

Het heeft ons ook geen kleene moeite gegeven, na te vorſchen, van waar die naam Taprobana zynen oorſprong heeft, alzoo in 't ganſch Eyland Ceylon geen eene baey, haven, Stad, dorp, voorhoofd, Fonteyn, nog Rivier met die naam, of met iets, dat daar na gelykt, bekend is. Ook vind men daar niets af in de Kronyk der Cingaleeſen, nog in die der Canarynen, nog in geen tale der zelve is die naam bekend, weshalven het ons toeſchynd een Griekze naam te zyn, zamengeſteld van *Ptolomeus*, welke eenige grootheid of eygenſchap van dat Eyland te kennen geeft, waarom ook die Naam van Ceylon gegeven is aan die droogte, op welke de Chineeſen vergaan zyn, ontrent dit Eyland, de welke zedert zoo vermaard geweeſt zyn tot dezen tyd toe, dat het Eyland niet genoemd werd met zyn eygen naam, maar met die van deze droogte: Want gelyk de Perſianen en Arabiers na dit Eyland met bekommernis voorby deze droogte voeren, zoo hadden zy die altyd in gedachtenis, zeggende, dat zy gingen na, of dat zy quamen van Cinlao, 't geen niet anders zeggen wil, dan dat zy gingen na of quamen van de droogte der Chineeſen, welke Letteren metter tyd wat veranderd zynde, is daar van de naam van Ceylaon of Ceylon gegroeid.

En vermits wy voorhebben, zo dikwils als ons de gelegenheid voorkomt, de groote verdorvenheid te ontdekken, die de tyd in veel eygen Naamen van Steden, Koninkryken, Rivieren, Bergen, Kruyden, Speceryen, en meer Saken dezer Landen gebragt heeft, zo willen wy, terwyl wy nog in dit Eyland zyn, het zelve hier ook beginnen, en toonen alle die verſcheidene Naamen, welke de Grieken, Latynen, Perſen, en Arabiers aan de Caneel dezes Eylands gegeven hebben, gelyk ook alle die Naamen, welke zy by de volkeren van 't Ooſten heeft, waar door ook onder de Medecynmeeſters een groote verwerring ontſtaan is.

De Caneel van dit Eyland, zynde de beſte van 't geheel Ooſten, werd genaamd Corundo Potra, dat is, Baſtboom, waarom de Malabaren den baſt, die de Cingaleeſen Corundo noemen, de naam van Caroa, en de Arabiers die van Caufà geven, voor welken onze Medecyns de bedorven naam van Querfe, of Guirſa, gebruiken.

De Perſiaanen noemen die Dar-Cin, dat is, Chinees hout, vermits de Chineeſen de eerſte geweeſt zyn, die de zelve, en alle andre Ooſterſe Waaren, na de Golf van Perſien gevoerd hebben, van waar die dan verder na Europa gebragt wierden met die zelve Naamen, die zy toen by de Perſianen hadden, en niet met de eygen naamen, waar mede zy in 't Land, daar zy vielen, bekend waren. Het is ook daarom, dat *Serapio* door dit Dar-cin een Chineeſche boom verſtaat, om dat hy meinde, dat die Caneel-baſt in China viel. Dus bedriegd zig *Arrianus* ook met te zeggen dat de Caſſia en Senguin, welke zekre zoorten van Caneel waren, in eenig gedeelte van Troglodyta wieſchen, en dat de Kooplieden die van daar na Griekenland overvoerden.

In die zelve Dwaling is ook *Plinius*, die zegt, dat de Caneel waſcht in Æthiopien, palende aan Troglodyta, en dat dit zelve gedeelte, om dat het tot aan den Evenaar ſtrekte, van de Schryvers Caneeldragende genoemd wierd, aangezien die daar wieſch. Dat ook de zelve Caneel ons in handen quam over de Roode Zee, door de Arabiſche Kooplieden, die in dat gedeelte van Troglodyta leefden, en dewyl in Griekenland niet verder onderzogt wierd, waar de Caneel eygentlyk viel, hebben zy gemeend, dat die wieſch in de Landen der Arabiers, die ze tot hen overvoerden.

Zoodanig hebben ook eenige Oude Schryvers, verſtaande dat de Caneel van Aleppo quam, de zelve de Alepſe Caneel genoemd; door welke menigvuldige verwerringen men nu heden ook nog niet weet, wat zoorten van Speceryen Duaca, Monotto, Magla, en Eaſiply, zyn, van welke *Arrianus* gewag maakt, zeggende dat zy in Arabien en Æthiopien, groejen; ook weet men niet wat men maken zal van de Nicabo-Gabalio, en

Tarro, welke *Plinius* Arabiſche Droguen noemt; waarom wy geen meer kennis van de Wierook, Storax, en Myrrhe, hebben; welke mogelyk die van *Plinius* zyn; en in geheel Æthiopien is geen andre Drogue dan de Gember, en die zeer ſlecht, en nog maar in 't Koninkryk van Damute; dog om tot de Caneel weder te keeren, de Maleyers noemen die Cajoe Manis, dat is, zoet hout, 't gene het zelve is met de Caiſman of Caſmanis der Grieken, van waar zy die naam ſchynen ontleend, en nog verder bedorven te hebben, met die Caſſia Lignea te noemen, een Naam, die wy by geen Volkeren van het Ooſten vinden. De Medecyns ſchynen die eerſt Cais Lignea, 't hout van Cais, genoemd te hebben; want eertyds, eer het Ryk van *Ormus* na 't Eyland Gerum overgegaan is (alwaar 't nog tegenwoordig is) was het Eyland Cais het hoofd en de Koopplaats dier ganſche Perſiaanſche Golf, van Ormus af, na binnen toe, en gelyk de Kooplieden van Europa volhardden in dat Eyland te komen, gelyk zy nu in dat van Ormus doen, voerende van daar de Caneel, die de Chineeſen van het Eiland Cais bragten, zoo hebben zy die daarom Cais Lignea genoemd.

Wat nu de benaming van dit Eyland in opzigt dezer Inwoonders zelfs betreft, zy noemen dit Langkauwn, 't geen zommige zeggen dat de wereld, dog andre, dat het een Paradys betekend.

Plinius en *Ptolomeus* zeggen, dat het in oude tyden Simondi, Palai Simondi, en Σαλικὴ genoemd wierd, en dat men de Inwoonders Σάλαι noemde. Ook ſteld *Ptolomeus* dit onder de 5 Eylanden, van hem Boruſſe genaamd, gevende aan dit de naam van Panigarenſis. Na hem noemen de Arabiſche Schryvers dit ook wel Siſuara, Tenariſis, en Nanigeris.

Op wat Lengte en Breedte het legt.

Het legt af en aan de Caap Comoryn, of met zyn Noordelykſte Deel tegen over de kuſt van Choromandel.

Punto Gale, by ons Gale genaamd, legt op de lengte van 102 Graad. en 30 Minut.

Des zelfs Grenspaalen.

Het Eiland Ceylon ſtrekt zich in 't Noorden van den 6den tot den 10den graad N. Breedte, en heeft ten Noorden een gedeelte van de kuſt van Choromandel, ten Ooſten de Golf van Bengale, ten Zuyden de groote en openbare Zee, zoo als zich die tuſſchen 't Eyland Sumatra en tuſſchen de Maldiviſche Eylanden vertoond, en in 't Weſten de Maldives zelfs.

En Gedaante.

De gedaante des zelfs is even als die van een groote Ham, om welke reden de onze de Veſting Cays, ontrent Jaffanapatnam gelegen, niet qualyk en zeer eygentlyk Hammenhiel, na de gedaante, die 't Eyland daar heeft, genoemd hebben.

Des zelfs Groote.

In Ouden tyden had dit (zo men vry ruym zegt) wel 400 mylen in zynen omtrek; dog aan de Noordkant is 'er van tyd tot tyd door de Zee veel afgenomen, en men oordeeld niet zonder grond, dat het by 't Eyland Manaar, daar zig nu Adams brug vertoond, en met het Eyland Rammanacoil (dat ontrent 12 mylen van malkanderen legt) aan 't vaſt Land der kuſt van Choromandel in de alleroudſte tyden vaſtgeheecht geweeſt zy, en dat de Zee het door den tyd van een geſcheurd heeft.

Eygentlyk, en na de netſte Meting der onzen, is het in de lengte van het Zuyden tot het Noorden, 55, in de breedte van 't Ooſten tot het Weſten 30, by Panoa, by Cotjaar 18, by 't Binnen-Meir van Jaffanapatnam 7, en in zyn ganſchen omtrek maar 197 mylen groot, gelyk men om zulks te weten, maar dit volgende Lyſtje na te loopen heeft.

	Mylen gaans.
Tricoen-male legt van Punto das Pedras	30
Ooſtenburg, een Veſting) van Tricoen-male	½
Dwars in de weg, een Eylandeken (van Ooſtenburg	½
Cotjaar van Tricoen-male te Water	3
Dog te Land 18	-
Enkelanſine, een Schans legt ½ myl verder.	½
Baticalo van Cotjaar te Water	14
Dog te Land 18	-
Soratjan Condawa van Baticalo	5
Apretotte van Soratjan	12
Komboken van Apretotte	7
Jale van Komboken	5
Koekelemalagamme van Jale	5
Waluwe nog van Koekelemalagamme	10
Nielewelle van Waluwe	8
Mature van Nielewelle	5
Gale van Mature	10
Bentotte van Gale	12
Caliture van Bentotte	4
Colombo van Caliture	4
Nigombo van Colombo	6
Chilauw van Nigombo	10
Calpentyn van Chilauw	10
Man-Aar van Calpentyn	10
Jaffanapatnam van Man-Aar	24
Punto das Pedras van Jaffanapatnam	2
	197½ Mylen.

Ver-

N.o 12.
NIEUWE KAART VAN HET EYLAND CEYLON, opgestelt door FRANCOIS VALENTYN.
J. van Braam et G. onder de Linden. excud. Cum Privil.
MATECALO. of BATICALO.
WELASSE of VILACEN.
PANOA
ROENE
JALE
ACCREPATTE
ERREWILLE
PORREDIVE
ERAURE
DESSAVESCHAP VAN TRINCONEMALE
COTIAR
TOMMAKOD.
BINTENE.
BAAY VAN TRICOEN-MALE
Tricoen-male
TRICOENMALE.
TAMMELGAMME.
HET LAND DER WEDDAS of BEDAS.
HET LAND DER WANNIAS
JAFANAPATNAM
PACHELEPALI
Jaffanapatnam
WELLIGAMME
AMSTERDAM
LEYDEN
DELFT
HOURLI.
NEWECALAWA
MAETALE
PORCIPOT
DOMBERA
HEWAHETTE
COETEMALE
HORSEPOT
Candi
Adams Piek
HOT CORLE.
MANGUL CORLE.
PALAVI
PUTELAN
CALPENTYN
MAN-AAR
MATOTTE
LEEG LAND
HOUTERA CORLE.
TUN CORLE.
DE SEVEN CORLE
ALUTCOER CORLE
HEWEGAM CORLE
COLONA CORLE
SALPITTI CORLE
REYGAM CORLE
PASDUM CORLE
GALE CORLE
NAUDUM CORLE
DE DRIE CORLE
DE VIER CORLE
CORREWITTE
SAFFRAGAM CORLE
BILLIGAM CORLE
TANAWARE
DOLASDAS CORLE
MATURE
CURNAGEL of CORLE
De Gerreweys of Olifants Jacht
CADDUATTA CORLE
BADULE
VALLAPONAHOY
PASSERE
CANDUCARRE
Colombo
Nigombo
Gale
Adams Brug
Bogt van Tondi
DE KUST VAN MADURE
'T LAND VAN DEN TEUVER
DE NAIK VAN MADURE
Duytsche Mylen 15 in een graad

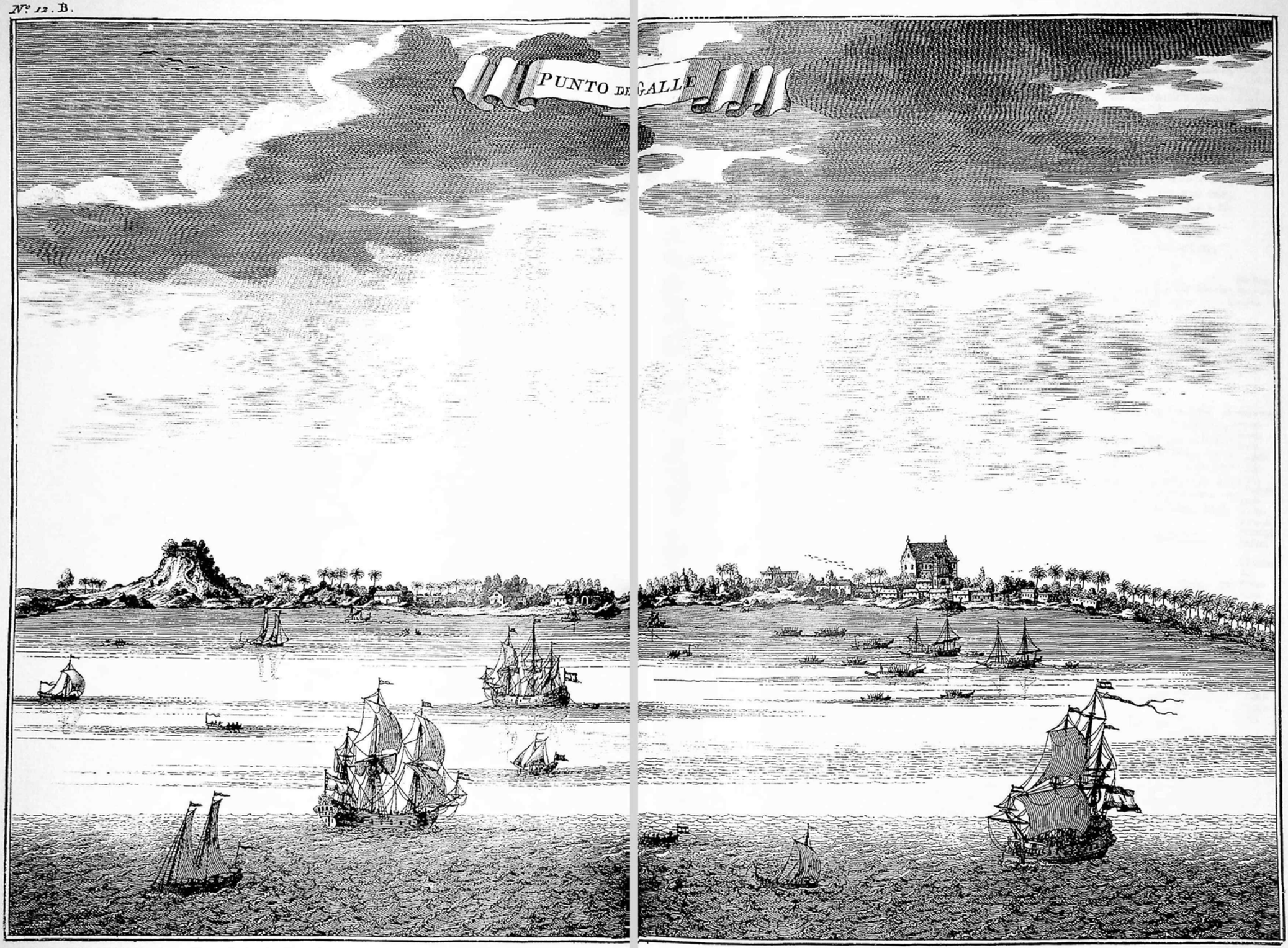
PUNTO DE GALLE

Verſcheide Schryvers over Ceylon.

Verſcheide zoo geletterde als ongeletterde Mannen, hebben in vorige tyden over Ceylon, en na dien tyd, zeer wel, geſchreven; dog in het algemein hadden zy dat wel met wat beter ordre, dan my daar in voorkomt, konnen doen; behalven dat het ook geen Beſchryving van 't geheel Eyland is.

Onder welke Baldæus,

De uytvoerigſte en de beſte, die daar over geſchreeven heeft, is de Heer *Philippus Baldæus*, Bedienaar des Goddelyken Woords aldaar geweeſt. Deze heeft zig voornamentlyk op het Beleg van Colombo, en andre veroverde Steden en Vaſtigheden aldaar, mitsgaders over de Kerk-ſaaken en Godsdienſten der Heidenen, uytgebreid.

Wy zeggen zyn Eerw. dank, alzo hy over die Saaken in 't gemein zeer wel Geſchreeven, en my in veel opzigten een groot licht gegeven heeft; dog dit ziet maar meeſt op de Strand-plaatzen, by de onzen veroverd.

En Knox uytſteken.

Robert Cnox heeft geen kennis van de Strand-plaatzen; maar alleen van het Eyland van binnen, en nog maar van die Plaatzen, die hy zag (die zeer weinige geweeſt zyn) gehad, daar hy ons wel verſcheide Saaken, die goed zyn, van zegt; maar hy ſteld ons dat niet in die ordre voor, als het behoorde, te weten, by een Beſchryving van ider Landſtreek in 't byzonder, en altoos zoo niet, als wy wel wenſchten.

Niet te min zegt hy ons veel Saaken, die ons anders onbekend waren, en die hare opmerking verdienen, waar van wy ons ook, gelyk mede van de Heer Baldæus, daar het ons te pas komt, by gelegenheid zullen dienen.

Ook Joan Ribeyro.

Joan Ribeiro, een Portugees Hoofdman, ſchryft 'er mede, dog vry verward van; hoewel nog beſt van de Portugeeſche Saaken, die hy beſt wiſt.

Buyten deze zyn 'er meer geweeſt, dog 't geen zy daar over zeiden, zullen wy, daar wy van de byzondere Saaken, op Ceylon voorgevallen, ſpreken, op zyn plaats zeggen, en derhalven 'er hier niet af reppen.

Ceylon in verſcheide Koninkryken verdeeld.

Het Eyland Ceylon is van zommige in vorige tyden in 9, dog van andre maar in 7 Koninkryken verdeeld, die egter onder eenen Keyſer, ſtonden. De Naamen dezer Ryken zyn deze: Cotta, welkers Koning als Keyſer van alle de andre geëerd wierd.

Naamen der Selve.

Denuaca.
Oeva.
Candi.
Sitavaca.
De zeven Corles, en
Chilauw.

Hedendaagſche Verdeeling in 6 Ryken.

Hedendaags zyn 'er maar 6 bekende Koninkryken, en is 't Land, behalven de zelve, in verſcheide Prinsdommen, Graafſchappen, Marquizaatſchappen, en Heerſchappyen verdeeld, waar van men zedert het beſtier van *Raya Singa*, eerſt de rechte kennis heeft beginnen te krygen, omdat die grootmoedige Vorſt op deze eertitels zeer trots, en byzonder gezet was, al 't welke hy, zo van de Portugeeſen, als van ons, ſchynd ontleend, en bevorens zeer weinig daar van geweten te hebben.

De Naamen dezer Koninkryken, zyn deze:

De Naamen der zelve.

Candi, anders Candia, of Conde Ouda, dat is, het Hoog Gebergte, in 't Cingalees genaamd.
Cotta.
Sitavaca.
Dambadan.
Amorayapoere.
Jaffanapatnam.

Hoe veel Prinsdommen, Graafſchappen, Marquizaatſchappen, en Heerlykheden.

Behalven deze Koninkryken zyn 'er ook 6 Prinsdommen, 12 Graafſchappen, 4 Marquizaatſchappen, en 9 Heerlykheden, van welke *Raja Singa* zyne Titels plagt te ontleenen, en met veel hoogmoed te voeren, hoewel hy eygentlyk maar magt over de binnen, en geenzins over de Strand-plaatzen, had.

De Prinsdommen, zyn deze:

Naamen der Prinsdommen.

Oeva.
Mature.
Denuaca; anders de twee Corlas genaamd.
De vier Corles.
De zeven Corles.
Matale.

De Graafſchappen, zyn deze:

Graafſchappen.

Trinkenemale, eygentlyk Tricoenmale.
Baticalo.
Velaſe.
Bintene.
Drembra.
Panciapato.
Veta.
Putelan.
Vallare.
Gale.
Billigam.

De Marquizaatſchappen, zyn deze:

Marquizaatſchappen.

Duranura.
Ratienura.
Tripane.
Accipate.

En de Heerlykheden, zyn deze:

Heerlykheden.
Alican.
Colombo.
Nigombo.
Chilauw.
Madampe.
Calpentyn.
Aripo.
Man Aar.
En de Peerl-Viſſchery.

Behalven deze voornoemde Verdeeling in 't algemein, werd het Land van Binnen nog in 34 byzondere Corles, of Landſchappen, verdeeld, onder welke men van Gale in 't Zuyden langs ſtrand Noord-aan gaande, deze navolgende heeft:

Der 34 byzondere Landſchappen.
Corle de Gale.
Walalawitte Corle.
Pasdum Corle.
Reygam Corle.
Salpitti Corle.
Hewegam Corle, wat Landwaard in, of na 't Ooſten.
Hina Corle, dito.
Pittigal Corle.
Migonne, of Mangul Corle.

Wanneer men in 't Zuyden weder van Billigam recht Noorden aangaat, ontmoet men deze Landſchappen:

Het Land van Mature, zich wel zoo Ooſtelyk uytſtrekkende.
Billigam Corle.
Dolasdas Corle, beooſten Billigam.
Koekele Corle.
Naudum Corle.
Saffragam Corle.
Morrua Corle, beooſten Saffragam.
Denkelvaca, of de twee Corlas, benoorden Morrua.
Corne Corle, beooſten Morrua Corla.
Vitte Corle, ontrent den Berg van Adam gelegen.
Attacolan Corle, beooſten Dunaca.
Correwitte Corle, benoorden Saffragan.
Attulagam Corle, benoorden Vitte Corle.
De vier Corles, of Panaval Corle, ten N. Ooſten van Attulagam Corla, en pas beweſten Adams-berg.
Mende Corle, beooſten Adams-berg.
Cadduatta Corle, beooſten Mende Corle.
Dehegample Corle, benoorden Correwitte Corle.
Hina Corle, benoorden Sitavaca.
Happittigam Corle, beooſten Hina Corle.
De zeven Corles, benoorden Hine Corle.
Billigel Corle, dat nog vry Noordelyker, als de zeven Corles, legt.
Gampele Corle, beooſten Billigal.
Tun Corli, benoorden Billigal.
Houtera Corle, Hot-Corle, } beooſten Chilauw.

Behalven de voornoemde 34 groote Landſchappen, heeft men 'er nog 33, van wat minder rang, en aldus genaamd:

En der 33 mindre Landſchappen.
De 9 Nevajas in 't Zuyden, beooſten Billigam gelegen, van waar wy zo weder Noorden aangaan.
Jale, in 't Zuyd-Ooſten, bezuyden Cadduatta Corla.
Malvana, omtrent Colombo.
Balane, in de vier Corles.
Deleſwage, pas benoorden Adams Berg.
Coetemale, benoorden Deleſwage.
Panoa in 't Ooſten, en benoorden Jale.
Oedipollat, wat benoorden Coetemale.
Hewahette, ten Noord-Ooſten van Oedipallat.
Jatti, N. Weſt van Hewoyhatty, en pas bezuyden Candi.
Goddaponohay, beooſten Jatti.
Jotta Kinde, beooſten Hewahette.
Tunponahoy, beweſten Candi.
Horſepot, benoorden dito.
Porcipot, beooſten dito.
Vallaponahoy, beooſten Porcipot.
Vilacen, N. Ooſt van Vallaponahoy.
Matecalo, Baticalo, } in 't Ooſten omtrent Baticalo.
Maetale, ten N. Ooſten van Candi.
Palavi, wat beooſten Calpentyn.
Bintene, ontrent de Stad van die Naam, aan de Rivier van Trinkenemale.
Newecalawa of Neucalawa, midden in het Land, benoorden Hotcorla.
Tommakod, wat bezuyden Cotjaar.
Cotjari, Trinkenemale. } in 't Ooſten by een, niet verre van 't Ooſterſtrand.
Hoerli, benoorden Newecalawa.
Het Land der Weddas, beooſten Trinkenemale.
Het Land der Wannias.

Vier byzondre Landſchappen van Jafnafapatnam, zynde:

Welligamme.
Timmoratie.
Warmoratie.
Pachealapalie.

In dit magtig Eyland heeft men ook, zoo langs Strand, als binnen in 't Land, verſcheide aanzienelyke Steden, die verdie-

dienen in 't byzonder gemeld te werden.

Aan de Weſtelyke Stranden leggen, van 't Zuyden na 't Noorden, deze Steden:

Strand-Steden aan de Weſt-kant.
- Punto Gale, op 6 Graaden 5 Minuten N. Breedte.
- Caliture.
- Columbo.
- Nigumbo.
- Medampe.
- Chilauw.
- Portaloon, of Putelan.
- Calpentyn, op een Eyland van dien Naam.
- Aripe, of Aripo.
- Mantotte.
- Manaar, op een Eyland van dien Naam.
- Jafnapatnam, op een Eyland van die Naam, vlak in 't Noorden.

Aan de Ooſt-zyde van het Eyland, heeft men deze Steden:

Strand-Steden aan de Ooſt-kant.
- Trinkenemale.
- Baticalo.

Landwaard in heeft men drie groote Steden leggen, te weten:

Binnenlandze 3 groote Steden.
- Ceita-vaca, aan de Rivier van Colombo.
- Candi, aan de Rivier van Trinkenemale, of de Rivier Mavligiganga genaamd, midden in 't Land, dichte by Colombo gelegen.
- Vintana, aan de zelve Rivier, dog laager midden in 't Land, en nader na Trinkenemale.

Behalven deze drie groote Binnenlandze, heeft men nog verſcheide mindre Steden, te weten:

Mindre Binnenlandze Steden.
- Harcipote, in Cockele Corla.
- Pannetotte, Oedibod, Catoene, } ontrent Corna Corla gelegen.
- Walla-godde, in Corna Corla.
- Dinavaca, in de twee Corlas.
- Tammegamme, Bibligam. } beooſten Dina-Vaca.
- Batugedra, beweſten dito.
- Jemature, bezuyden dito.
- Cambevolle, benoorden Attagalan Corla.
- Malpitte, in Menda Corla.
- Collegom, benoorden Adams Berg.
- Coetemale, in Coetemale gelegen.
- Pool Pite, wat beooſten Coetemale.
- Badaula, beooſten Pool Pite.
- Manicramare, pas beooſten de Rivier van Colombo, in Happitigan Corla.
- Nellembi, wel eer ook een Hof-Stad, 14 mylen bezuyden Candi.
- Elledat, dicht by Neelembi, tuſſchen Eudanoer en Hewoohatty.
- Degligi, nog een later Hof-Stad dan Nellembi, in Goddaponahoy gelegen.
- Lalelija, dicht by, en wat beooſten Candi.
- Sigelis, benoorden Porcipot, en beooſten Horſepot.
- Bonder-coos-wat, benoorden Horſepot.
- Nicavar, benoorden Bonder-coos-wat.
- Parroah, benoorden Nicavar.
- Vellas, wat beweſten Batecalo.
- Hondopoal, benoorden Parroah.
- Colliwilla, benoorden Newecalawa.
- Anarogdburro, benoorden Colilwilla.

En meer diergelyke Steden, en Vlekken, die zig verder, en daar binnenslands vertoonen, en alle nog niet recht bekend zyn.

Ceylons Rivieren.

Dit Eyland is vol zware Gebergten, en zeer waterryk. Men heeft in 't zelve veel groote, en eenige gemeene Rivieren. De grootſte van alle is die van Mavela Ganga. Deze heeft haren oorſpronk uyt Adams Piek, een Berg midden in 't Land, op de breedte van Colombo, of van 6½ graad, gelegen. Zy loopt van daar na 't Noorden, ſtroomd ontrend ruim ¾ Myls van Candi, loopt dan eenige Mylen Ooſt aan, tot wat voorby de Hof-Stad Digli, daar zy weer na 't Noorden, en zoo verder door de Stad Vintana ſtroomt, van waar zy zig allenkskens na 't N. Ooſten draejende, by Cotiaar, of in de Baey van Trinkenemale, in Zee ſtort. En is ontrent een Snaphaanſchoot breed, wat ſteenagtig (gelyk alle de Rivieren hier) en dierhalven onvaarbaar.

Behalven deze Rivier, zyn 'er aan de Weſt-zyde nog die van Kosdoewa, by Gale (die haar oorſprong uyt den Hoyberg, daar omtrent heeft) die van Alican, die van Calture, en die van Panture, die niet heel groot valt, die van Colombo, welke redelyk groot is, en mede haaren oorſprong uyt Adams Berg, gelyk die van Calture heeft. Verder op vertoonen zich die van Negumbo, van Caimel, van Chilauw, van Caula Woya, en van Aripen, Cononda Waya genaamd.

Aan de Ooſt-zyde heeft men de Berbero of Cutiale Rivier, benoorden Trinkenemale, als mede die van Cotiar, of van Trinkenemale, die van Baticalo, Sengare, Heddel-on, Kocboekan Oye, de Rivier van Jaleput, Cerinde Oye, de Rivier van Waluwe in 't Zuyden, en

mede uyt den Berg van Adam zyn oorſprong hebbende, en die van Mature, nevens meer andre kleene Spruyten.

Gedaante van 't Land.

Gelyk nu dit Land vol Bergen, zelf tot dicht by Jafnapatnam is, weinig vlaktens uytgenoomen, alzoo is 't ook, zo men 't Prinsdom van Oeva, en de kleene Landſchappen Oedipollat, en Deleſwage of Dolusbag uytzonderd, alomme vol Boſſchen, welke niet alleen dienen om de Graafſchappen en Landſtrecken van malkandren te ſcheiden; maar, voor al ook, om tot zonderlinge ſterkten van 't Land te verſtrekken; om welke reden die ook niemand, op levens-ſtraf, dunnen, uythakken, of de Wegen wyder maken mag, dan dat 'er maar pas een Menſch doorgaan kan; zynde het verder onmogelyk daar door te komen.

Verwonderenswaardige Say oenen hier.

De Sayſoenen vallen op dit Eyland zeer verſchillende: want als het de Regen-Tyd aan de Weſt-zyde is en de Weſten-wind 'er door-waeid, dan is 't aan de Ooſtzyde het droog Sayſoen, en zeer helder ſchoon weder. En als 't aan 't Ooſtdeel des Eylands 't Regen-Moesſon is, dan is 't na de Weſt-kant het Ooſter-Moesſon en helder weder; en deze verandering neemt ontrent het midden van dit Eiland zyn aanvang. Men heeft egter boven op de Gebergten meer regen, dan beneden; hoewel 't meeſte droog weder aan de Noord-zyde van dit Eiland.

Aardbeving, hier vallende.

Men heeft hier ook nu en dan wel eenige Aardbeving, en zomtyds al redelyk zwaar met eenige ſtooten aan malkandren, gelyk dit alle de warme Landen meeſt onderworpen zyn, hoewel die op 't eene Land zwaarder, dan op 't andre, vallen.

Na welke aanmerkingen over dit Eiland in 't gemein wy tot de byzondre Beſchryving zullen overgaan.

Kaart van Ceylon.

Om 't welke met eenige Ordre te doen, zullen wy ons van eene nieuwe Kaart, door ons zelf opgeſteld, bedienen. Welke wy hier onder P. Q. vertoonen.

De Stad Gale beſchreeven, en tweezins afgebeeld.

Wy maken dan een aanvang met het Graafſchap Gale, en de Stad Ponto de Galle, Punto Gale, die aan de Zuydweſt zyde dezes Eylands, op de Lengte van 102½ graaden, en op de Noorder Breedte van 6 graaden gelegen is, zullende verder, het geheel Eiland rond eerſt alle de Strand-plaatzen Beſchryven. De Stad is zoo als zy zich van de Zeekant vertoond, zeer net by de Hr. *Baldeus* te zien; dog hier beelden wy de zelve, by N°. 12. B. in haar Landgezigt zeer fraey uyt. En N°. 12. B. B. in platte grond. A°. 1663.

Gale beſlaat in zynen omtrek binnen de wal ontrent ½ myl, is aan drie zyden na de Land-kant van zeer hegte en hoge Muuren, nevens een gracht, die vry diep, en wel 18 voeten breed is, voorzien. Zy heeft eigentlyk maar drie vaſte Bolwerken, de Zon, de Maan, en de Star, tuſſchen welke de Stads Poort komt, waar na men de andre Punten, als de Matrooſen punt, Utregt, de Vlaggeklip, Venus, Mars, en Æolus, ziet. Aan de Ooſtzyde is maar eene Poort, de Zee-of Water-poort genaamd; en verder legt de Stad aan de Zee-kant wel open; maar is van nature zo ſterk door de menigte klippen, die men 'er voor ziet, dat het onmogelyk is, om 'er zonder Loots by of omtrent te koomen, ten ware men zig in het uyterſte gevaar begeven wil. Waarom men ook gewoon is, als men de Stad naderd, alle half uure een Stuk Geſchut te loſſen, om Lootzen te bekomen.

Om dit nu te myden, werd 'er van een klip, die pas buyten in Zee legt, en van welke de Vlag der E. Maatſchappy waeid, een ſchoot gedaan, om hen te waarſchouwen van niet verder te zeilen, en dan komt 'er een Loots, die hen langs yſſelyke klippen, daar men rakelings voor by moet, door een gat, dat een half uur wyd is, binnen brengt. Ook Ook legt 'er een ſterk Waterpas in den ingang, die 't als onwinbaar maakt.

Men kan in de baey niet komen, zonder de Veſting die zig daar op een klip, of hoogte vertoond, en de Waterpoort, die met 6 Metaale twaalfponders verſterkt, en alwaar ook de wooning van de Bevelhebber der Stad, mitsgaders de Hoofwagt, is, voorby te zeilen; en men ziet de Zee tegen de Stads wallen aanklotzen.

Dicht daar by heeft men op Paalen, eenige ſchreeden verre in de haven, een wandel-pad gebouwd, dat met planken beſchoten, en met een dak overdekt is, het hout Wambays genoemd, langs 't welke het zeer vermakelyk is te wandelen.

Zoo als men voor by de Veſting, die zig op die klip toond, geraakt is, heeft men ter linkerhand het Sieken-huis, en nog nader aan de Stad het Rondeel Akkerſloot, daar 8 ſtukken op leggen, die de Baey konnen bevryden, in de zelve legt men wel een geheel Jaar door vry, en zouden daar veel ſchepen in veiligheid konnen zyn, maar men heeft daar egter, als 't wat ſterk waeyd, al een vry holle en levendige Zee, die de Schepen, dan ook wel voelen konnen, door het geweldig ſlingeren, ten zy de ſcheepsverſtandigen dit door 't uytbrengen van een Anker wat weten te matigen.

Ter regter hand op, of na de Landzyde,

N°. 12. BB.

1. Water pas.
2. Swart Fort.
3. Pak huys.
4. Tan kloppery.
5. Aker Sloot.
6. Fabryks Huys.
7. Meesters Huys.
8. Sieken Huys.
9. Sieken Thuyn.
10. Hals-Laantje.
11. Baeyken.
12. Vlagge Spil.
13. Nieuw Werk.
14. Nieuwe Punt.
15. Zee Punt.
16. Middel Punt.
17. Hoofd Wagt.
18. Poort.
19. Water Poort.
20. De Groote Kerk.
21. Kerk.
22. 't Spin Huys.
23. Krygt Huys.
24. 't Gouverneurs Huys.
25. Lange Bray.
26. Water Gracht.

10 20 30 40 50 60
Rhynlandse Roeden.

DE STAD PUNTO GALE.

N°. 12. C.

Profyl

15 10 5 4 3 2 1
Schale van 15 Rhynlandse Roeden.

MANAAR.

zyde, heeft men, behalven des Stads hooge muuren, en een wip-brug over de gragt, de Middelpunt, een ſterkte waar op 10 ſtukken geſchut leggen; die ten deele de Hoofd-wagt (waar in een bezetting van 60 à 70 mannen is) en ten deele de Stads-muuren waar beneden ook nog een halve maan legt, beſtryken kan.

De Zee-punt is de laatſte aan de Landzyde, alwaar ook het meeſte Geſchut geplaatſt is, en daar alle nacht een Corporaal met 6 mannen waken moet.

Tuſſchen deze Zee-punt, en een nieuw Werk, op het Pakhuys gemaakt, ziet men uyt de eene kant van een klip een fraeje ſtraal van verſch water ontſpringen, niet tegenſtaande maar een ſchreede van daar, de Zee tegen de klippen aan ſpoeld.

Van binnen in de Stad, die zeer regelmatig en net gebouwd, dog pas half zo groot als Batavia is, heeft men veel matig wyde ſtraaten (zommige van Aarde, zommige met Gras bewaſſchen) veel ſchoone ſteene Gebouwen, eenige tamelyke groote Kerken, in de meeſte huizen ook ſchoone Waterputten, en buiten de Stad (gelyk ook hier en daar van binnen) zeer fraeje Thuinen en Hoven, die een ſchoon gezigt na 't gebergte, beooſten Cockele Corla, dat van Harcipot, en na den Hoy-berg hebben. Onder de Gebouwen munt dat van de Bevelhebber van Gale uyt, dat tegen over een zeer groot Tuyg-Huys ſtaat, en veel ſchoone vertrekken heeft. Daar is ook een Kerk voor de Hollanders, 's morgens, en 's middags voor de Cingaleezen dienende, zynde op 't einde van des Bevelhebbers ſchoone Wooning. Daar zyn 'er, die voorgeeven, dat deze Stad op een Moeraſſige grond, en laag, daar zy in tegendeel op een fraeije hoogte, en zeer lugtig gelegen is, werdende geduurig, of door de friſſe Zee of door de aangename Land-winden, verkoeld.

Deze Stad is tot Ao. 1656. toe de Setel der Oppergebieders van Ceylon geweeſt.

Zy heeft ook een fraey uytzicht na de Zee-kant, en is, als een Zee-Stad, gemeenelyk vol Leven en gekrioel van menſchen, bloeiende door een ſterke vaard en Handel op zeer veel Geweſten, behalven dat hier gemeenelyk de Vaderlandze Vloot, die van Ceylon vertrekt, afgeladen, en na Holland den 25. December jaarlyks verzonden werd. Ik zal my niet ophouden met te zeggen, wanneer deze Stad veroverd is, alzo dat naderhand geſchieden zal.

Hier hebben wy ons tweede Comptoir van Ceylon, alwaar van wegen de E. Maatſchappy een Bevelhebber, of Commandeur, als Hoofd, een Koopman als tweede, en eenige verdre Bedienden leggen, die zamen eenen Raad uytmaken, men heeft hier ook een fraeije Bezetting, met de noodige Krygshoofden als een Capitein Luytenant, en Vaandrig, dog voor al is het Beſtier der Buyten-Landen van veel opmerking, over welke een Deſſave of Land-droſt het gezag heeft.

Wanneer men 2 Mylen Noordweſt aangaat, ontmoet men een gering Vlekje Gindere; dog wat Noord-Ooſtelyker en wat Land-waard in, leggen ontrent 2 mylen van een, Bakwelle (dat zo verre van Gindere legt) en Ganne-gamme; die zig pas bezuiden het Riviertje van Kosdoewa vertoonen, dat uyt den Hoyberg, ontrent 4 a 5 mylen N. Ooſtelyker, ontſpringt, gelyk men even benoorden dat Riviertje, een weinig hooger als 't Dorp Bakwelle, het dorpje Kosdoewa, mede wel 2 a 3 mylen Landwaard in ziet. Gindere, een Vlek. Bakwelle, en Gannegamme. Kosdoewa.

Twee groote mylen benoorden Gindere, ontmoet men langs Strand het Dorpje Reigam, en als men nog zoo verre N. Ooſt opgaat, ontmoet men, pas aan deze zyde, of bezuiden een kleine ſpruit, het dorp Madampe; gelyk pas ten Noorden van die ſpruyt, het vlekje Billitotte, en omtrent 4 a 5 mylen Landwaard in het dorpje Gedewellewitte, pas benoorden 't Riviertje van Kosdoewa, en het vlek Maplagan even daar tegen over, bezuiden dat Riviertje, dog aan een nieuwe, byzondre, en Ooſt-aan-loopende Spruit legt, ontrent een paar mylen van den Hoy-berg, zynde een enkele en redelyke hooge berg op zig zelven, met nog een kleene 'er by. Reygam. Madampe. De Vlekken Billitotte, en Maplagam.

Als men van Billitotte nu Noordelyker aangaat daar men verſcheide Boſſchen voor uyt, en ook na 't Ooſten heeft, zo komt men in de Walawitte Corla, of 't Graafſchap (want Corla beteekend dit) van Walawitte, hoewel het by ons maar voor een byzondre Landſtreek van die naam, te boek ſtaat, 't geen in 't Noorden allernaaſt aan Pasdun-Corla, en ten Ooſten aan Cockele Corla, paalt, welke beide mede maar gemeene Landſchappen zyn.

Drie mylen ruim van Billitotte, heeft men het Dorpje Bentotte, pas bezuiden een kleene ſpruyt, beooſten het welke ontrent 2 a 3 mylen een zeer groot Boſch, Peliwatte genaamd, zig eenige mylen in 't vierkant vertoond, tot een grenspaal tuſſchen Walawite, Pasdud-en Cockelecorla dienende. De Dorpen Bentotte.

Wanneer men 8½ myl benoorden 't ſpruytje van Bentotte, en even Benoorden het Riviertje van Alican, gaat, komt men by het dorp van die zelve naam, benoorden 't welke men in Pasdun-

dun-corla weer eenige Boſſchen heeft, die zig al verder na 't Ooſten, byna tot Naudum Corla, uytſtrekken. Een weinig in Zee heeft men 't Eilandje Verberin, dat zeer kleen in den omtrek is.

Het Eyland Verberin.

't Vlek Makoene, en 't Dorp Pelando.

Twee mylen ruym benoorden Alican heeft men het vlek Makoene, tusſchen 't welke, en 't dorp Pelando, ontrent 3 a 4 mylen beooſten 't zelve, Landwaard in, zig een groot Boſch opdoet.

De Veſting Calture, beſchreven.

Drie mylen Noordelyker heeft men aan een ſchoone groote Rivier, die met de Piek van Adam na beneeden ſtroomd, de Veſting Calture of Caliture, daar de zelve in Zee ſtort. Zy legt 8 mylen van Colombo, en zy werd een dag reizens van Punto Gale gerekend.

Het is een fraeje Sterkte, van dubble aarde Wallen, en een matige bezetting voorzien, en word doorgaans voor een van de voornaamſte Vaſtigheden, en voor een byzonder ſterk neſt gehouden, maar is anders niet veel bezonders. Zy heeft aan de Land-kant 4 Schanſen tegen malkanderen over leggen, die van zeer dik paal-werk voorzien zyn. De wallen zyn zoo hoog, dat men 'er geen een huis in zien, en 'er ook maar langs eene weg in komen kan, alzo zy op een hoogen Berg legt.

't Dorp Angretotte, en

Pas 'er benoorden, wel 4 a 5 mylen Landwaard in, na 't Ooſten, heeft men aan die zelve Rivier het Dorp Angretotte, of Angneratotte, in Reygam Corle, en in 't midden van een Boſch, ontrent 12 mylen van Colombo leggen. Het is een fraeje ſterke Plaats, daar eenig Volk in bezetting legt, en van eenige Stukken Geſchut, gelyk ook van allerley Eetwaaren, en door haare nabuurige Rivier ook rykelyk van Viſch, Schildpadden, &c. voorzien.

Paneture.

Wat benoorden de Rivier van Caltura heeft men een ſmal Meir, dat zig van deze Rivier tot aan die van Paneture, wel 4 a 5 mylen verre, uytſtrekt, en zig in de zelve ontlaſt, of altoos daar mede gemeenſchap heeft.

Wat bezuiden 't Riviertje van Paneture heeft men 't Dorp van dien zelven naam, beooſten 't welke 3 a 4 mylen Landwaard in zig eenig Gebergte vertoond.

't Vlek Galkiſſe.

Uyt de Rivier van Paneture vertoond zig nog een byzonder Spruitje, dat Noorden aan, zig wel twee mylen verre tot digt by 't Vlek Galkiſſe uytſtrekt, en Clanteta genaamd werd.

Dit Landſchap werd Salpiti Corle, genaamd, in 't welke men daar Oclomme, en vooral wat na 't Ooſten, Landwaard in, een groot Kaneel-Boſch heeft.

Pas benoorden Galkiſſe ontmoet men de oude overblyfzelen van 't Paleis der Oude Koningen van Cotta, en van de Stad, daar zy Hof plagten te houden, die tegen 't Landſchap Helvagam aangrenſt, en door een Boſch van een geſcheiden is. Cotta.

De Stad Colombo.

Vier a vyf mylen benoorden Galkiſſe heeft men het Aloude en beroemde Colombo.

Dit is een ſchoone Stad, aan een ſchoone groote Rivier, die uyt de Piek van Adam ontſpringt, gelegen, en die aan des zelfs mond Motoaal, en hooger op Colom, en van de Cingalezen Oil genaamd werd.

Zy legt ontrent op 6 graaden, 95 minuten, noorder breedte, en op de lengte van 102 graden, en 10 minuten.

Zy draagd haren naam na een Mangga-blad, dat in de Cingaleeze taal Cola Ambo genaamd werd, alzoo Ambo de Mangga-vrugt, en Cola een blad beteekend, waar van de Portugeezen en wy by navolging Columbo gemaakt hebben.

Zy plagt, toen de Portugeezen de zelve bezaten, veel groter te zyn, maar wy hebben in 't zelve Jaar, dat wy ze veroverden, (A°. 1656.) de zelve merkelyk ingetrokken, ook had de Heer *van Goens* belaſt, veel veranderingen ontrent de Punten Victoria, Candi, Raja Singa, &c. by zyne conſideratien over Ceylon, te maken, en vooral de Frontier-wagten van Malvane, Hangwelle, en Angurattotte wel te verzeekeren, en die om geen reden te verlaten. Te dier tyd wierd ook een menigte van zeer groote en ſchoone huizen afgebroken, en de Stad aan de Land-kant met een fraeje Gracht van verſch Water verſterkt.

Zy is aan de Zee-kant wel eer geheel open geweeſt; en heeft in 't rond 8 Bolwerken gehad, behalven nog een vierkant buyten-werk in 't Noord-Ooſten, dat aan twee Bolwerken plagt vaſt te zyn; dog alzoo die te veel bezetting vereyſchten, zo beſtaat nu des zelfs ſterkte meeſt in de Veſting, die in 't Weſten aan de Zee-kant gelegen is. Zy heeft vier Poorten, te weten, de Poort van Gale, de Delfſe, de Nigomboſe, en de Water-poort. Binnen in de Veſting zyn eenige Straaten, en ook eenige Bloem-boomen. Men heeft daar in ook een ſchoon Tuyghuys voor allerley Oorlogs- voorraad, ſchoone Pakhuyzen, en een deftige Paarde-ſtal, die pas agter de Kerk komt. Beneden aan 't Water- pas (waar van wy aanſtonds zullen ſpreken) heeft men een Zaag- en boven by de Poort van Gale, een Kruyt- Meulen. Nu jegenwoordig heeft de Stad maar 5 Bolwerken,

Victo-

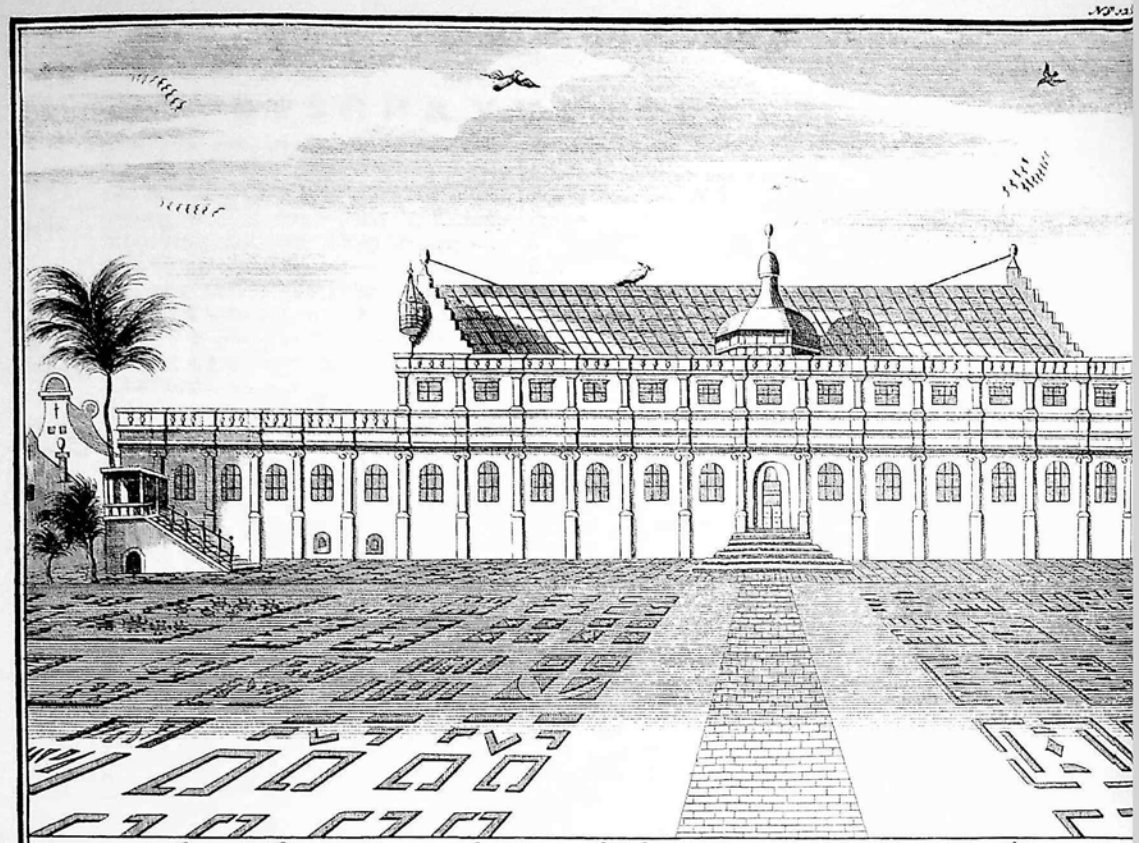

Een gedeelte van het Gouverneurs huijs op Colombo, van agteren aan den thuyn kant

D. Jongman f.

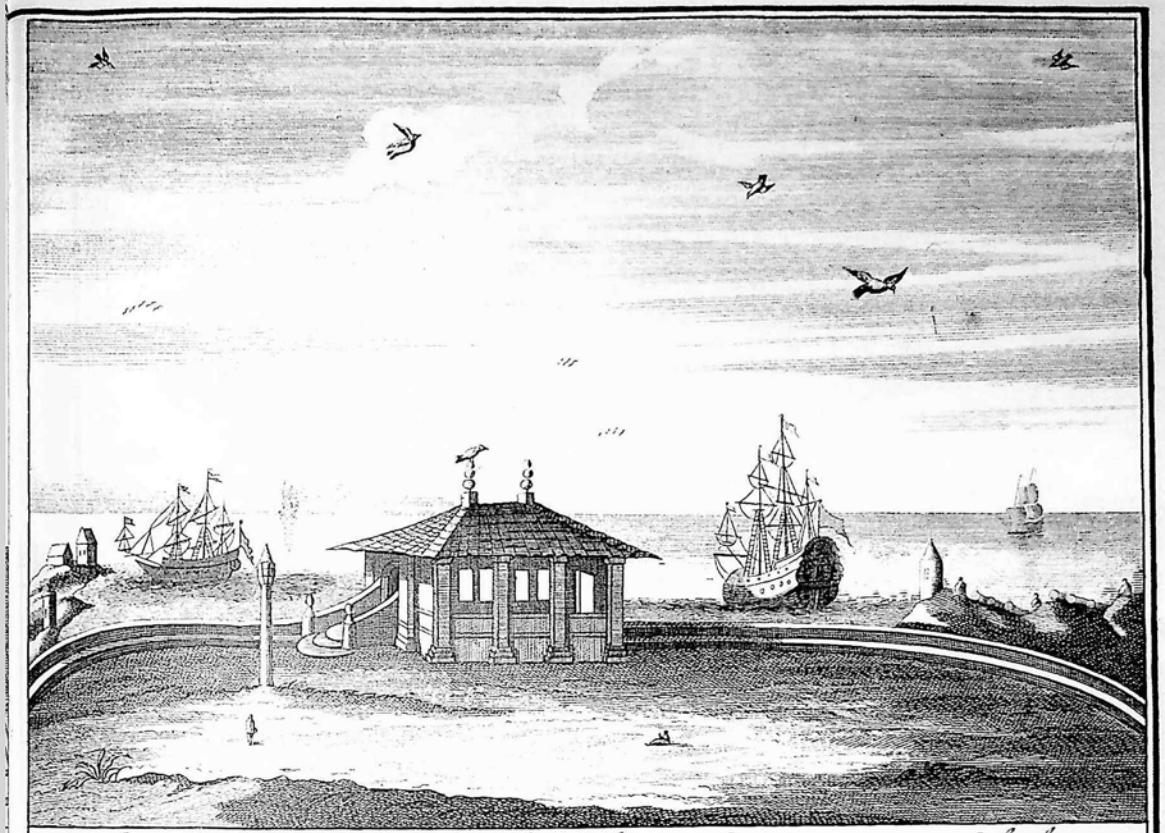

Speelhuijs aan de zeekant staande voor het voorhuijs van den Gouverneur, op Colombo

D. Jongman fec.

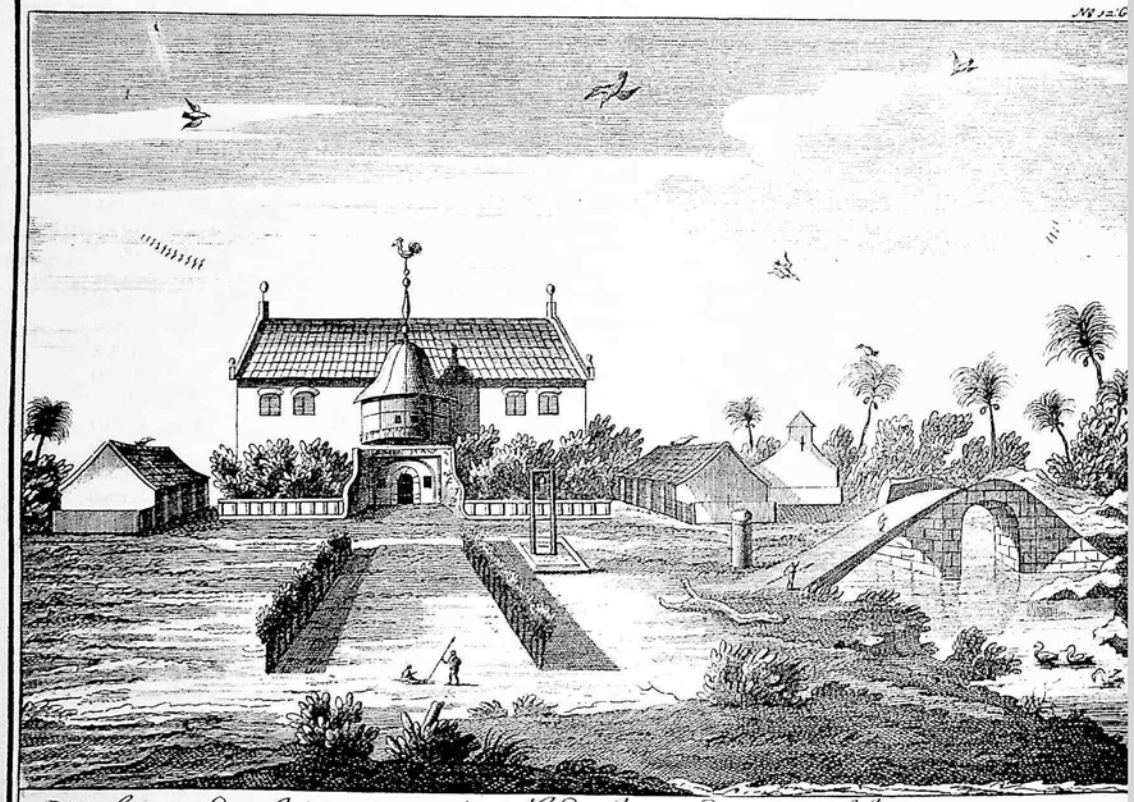

Buijtenhuijs van den Gouverneur, voor 't welke de boomen, die 't gezigt belletten weggenomen zijn

D. Jongman f.

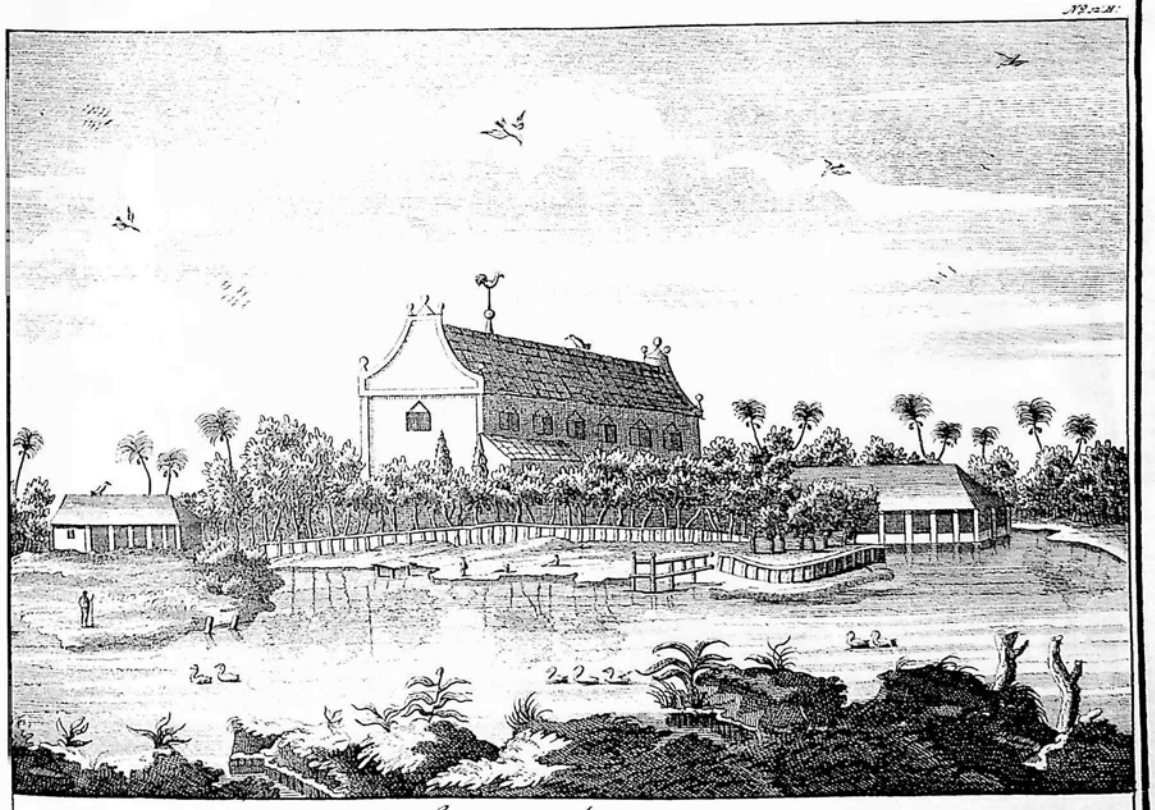

Buytenhuijs van Agteren

D. Jongman fec.

No. 12. D

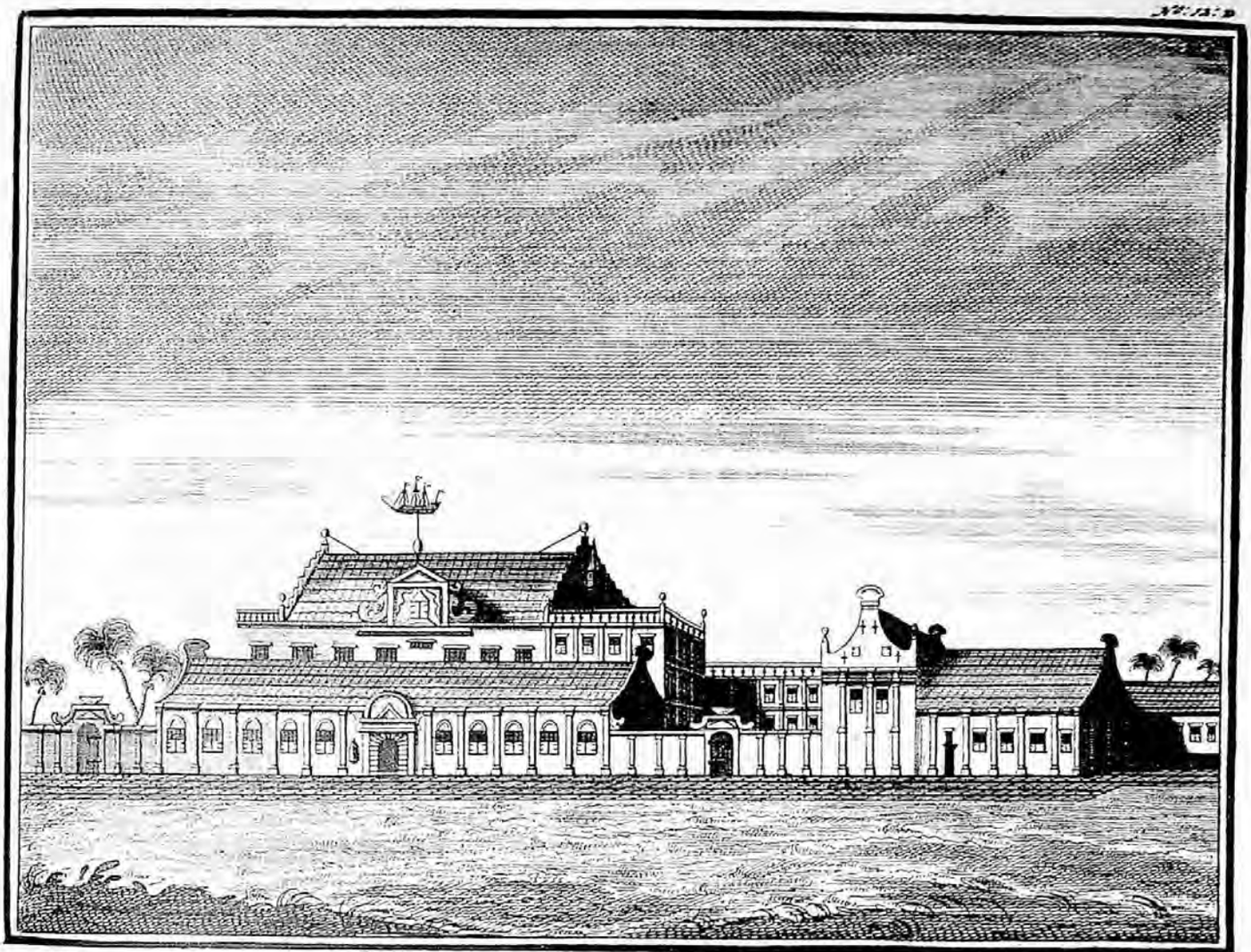

Het huys des Gouverneurs op Colombo.

No. 12. I

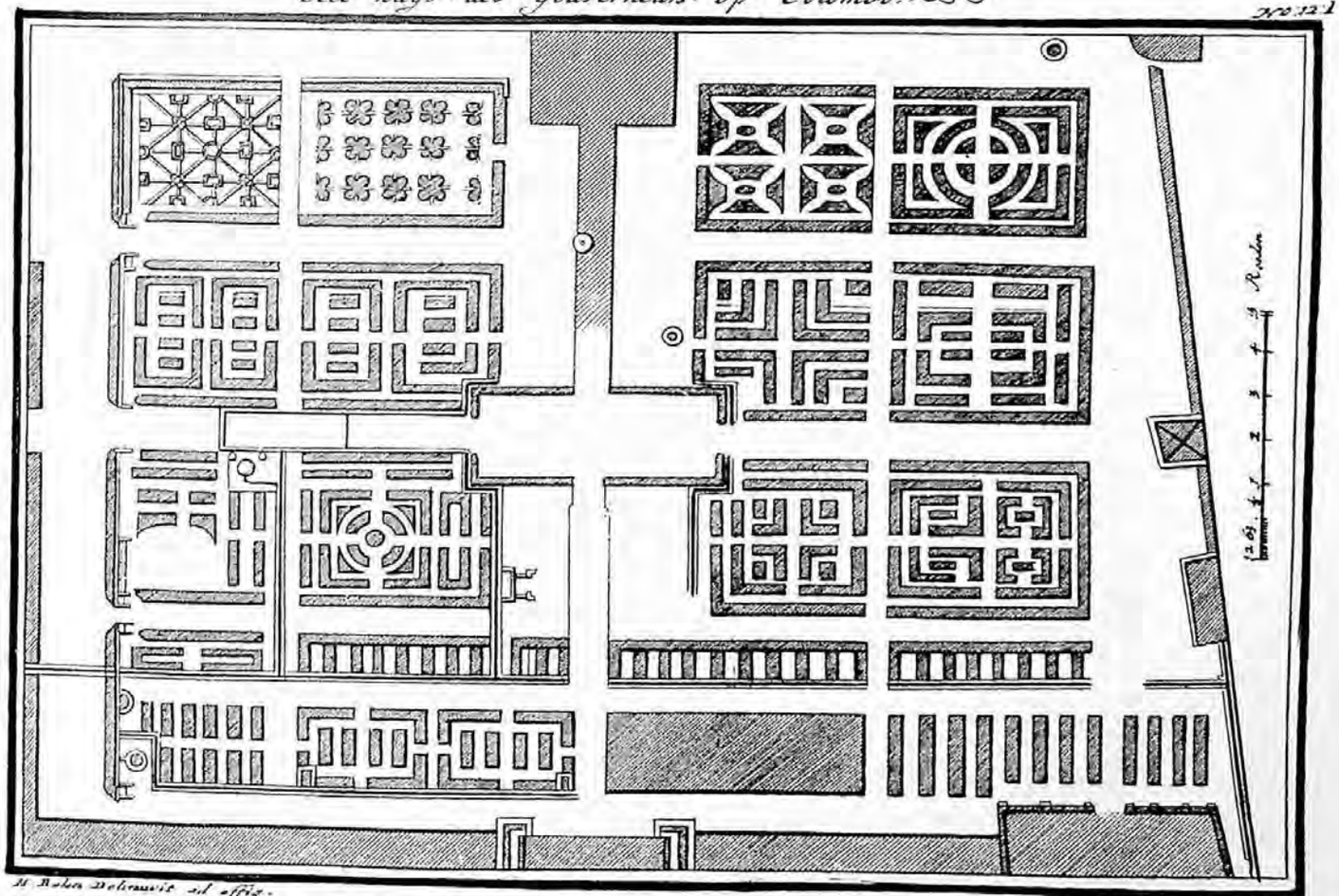

H. Rolen Delineavit ad effig.

Dirk Jongman sculps.

Platte Grond Vande Thuyn, achter het Gouverneurs huys, op Colombo.

Victoria, Conſtantia, Concordia, Haarlem, en Enkhuyzen, genaamd.

Het Huis van den Heer Landvoogd,

Onder de fraeje Gebouwen, welke men op Colombo vind, munt boven al het Huis van den Heer Landvoogd uit, zoo als het zig in de Veſting vertoond. Het is een Heerlyk Gebouw, en mag onder de allerbeſte van geheel Indiën geteld werden.

Wy vertoonen het zelve van vooren, N°. 12. D. dat aan de zyde van de plaats drie in de plaats van twee verdiepingen heeft, gelyk ook des zelfs gezigt na 't Strand met een ſtuk verlengd is, dat aan de zyden zou moeten komen.

N°. 12. E. verbeelden wy dit zierlyk Huis van agteren aan de Thuin-kant, waar van maar een kleen gedeelte hier vertoond werd.

En andre Gebouwen op Colombo, in Prent verbeeld

Wy voegen 'er op N°. 12. F. een Speelhuis aan de Zee-kant voor het Voorhuis ſtaande, by, voor 't welk men Sondags gewoon is de Parade te doen.

Daarenboven vertoonen wy N°. 12. G. het Buiten-huis van dezen Heer van voren, voor 't welke de Boomen, die 't gezicht beletteden, weggenomen zyn.

En N°. 12. H. ziet men dit huis van agteren met een Gebouw op Pilaaren, in de Rivier van Motuaal uytgeſtrekt.

En eindelyk vertoonen wy N°. 12. I. ook de platte Grond van de Thuin, die agter 't huis van den Heer Landvoogd op Colombo komt, en die wel weerdig is om van een Liefhebber gezien te werden, alzo die in zeer fraeje perken verdeeld is.

In de Stad is ook een deftig Gaſthuis, een fraey Wees-huys, en midden in de zelve is 't Kerk-Hof, dat met een muur omringd, en waar ontrent een Malabaarze School, gelyk even buiten 't Kerk-Hof een groote Markt is, daar alles van de Mooren, Perſiaanen, Cingaleezen, en andre verkogt werd.

Buiten de Nigomboze poort ſtond 't zoo genaamd Moors-Quartier (op Compagnies grond) alwaar de Heer Gouverneur *Simons*, om alle Kuffen en Kotten, uyt te roejen van allerley geſpuis, hier zonder Straaten wonende, zonder dat men de quade ontdekken konde, de oude Straat doen opruimen, en op de breedte van 5 Rhynlandze Roeden gebragt, en nog een Nieuwe, gelyk dito, door dit verward Quartier heenen laten maken, belaſt de Mooren 't front hunner huizen ordentelyk tegen deze Straat aan te bouwen, dat ook gedaan werd.

Ook ziet men 'er een groot hoofd in Zee, dat met een kromte zig na 't Westen ombuigd, en uyt het Zuid-weſter Bolkwerk te zamen de haven maakt, hoewel de Schepen daar als in de openbaare Zee, en voor de N. Weſten Wind zeer bloot leggen, behalven dat zy ook genoodzaakt zyn zich wel een halve myl van de wal af te begeven. Men heeft op dit Hoofd ter linkerhand ook een ſchoone Waterpas, waar op verſcheide Stukken Geſchut geplaatſt zyn, om de haven te dekken, dat het Zuid-weſter Bolwerk mede doen kan.

Colombo is in zynen omtrek ontrent een uur groot, heeft rondom hegte muuren, verſcheide fraye ſtraaten, veel ſchoone ſteene Gebouwen; dog alle hier (gelyk op Gale, en elders) maar eene Verdieping hoog, en de beſte Huizen zyn nog van de tyden der Portugeezen, die alles zeer hegt en ſterk plagten te maken, overgebleven.

De Nieuwe Stad is van de Oude met een Hek afgeſcheiden, en zoo een is 'er ook pas buyten de Oude Stad. Ook is de Nieuwe Stad kleener als Batavia; dog met de Oude is 't grooter; hoewel zoo wel niet bebouwd.

Hier is ons Hoofd-Comptoir op dit Eyland, daar de Heer Landvoogd, met een Opperkoopman als tweede van Colombo (dog niet van de Landvoogdy, dat de Commandeur van Punto Gale is) met de voornaamſte Bedienden der E. Maatſchapy hun verblyf hebben, en meeſt in de Veſting woonen. Hier heeft men ook een Fiſcaal (die tot A°. 1713. onafhankelyk was; maar geen vervanger met die magt kreeg) een Winkelier, Soldy-Boekhouder, Caſſier, Geheimſchryver van den Landvoogd, en Raad, en meer andre mindre Bedienden.

Ook is hier de Grooten Raad der Land-voogdy van Ceylon, anders den Raad der Politie genaamd, zynde de eerſte en aanzienelykſte, en onder welken alle de andere Comptoiren van dit Eyland, en aldus ook de twee Commandeurs of Bevelhebbers van Gale, en Jaffanapatnam, met alle hunne Bedienden, ſtaan.

Hier is ook een Raad des Gerichts, die niet alleen over de Saaken van die Stad; maar ook over die van alle mindre Comptoiren, by beroeping, of Appel, oppermagtig (in opzigt van die Landvoogdy) vonniſt, hoewel men zig van dien Raad nog tot den Raad van Juſtitie op Batavia, als de Hoogſte in Indiën, beroepen kan.

Daar is ook een Vergaadering van Kleene en Huwelyksſaaken, een Weeskamer, en verder alles, dat men gewoonelyk in een Landvoogdy heeft, behalven veel andre Bedienden, na de gelegenheid dezes Lands, om de Ca-

neel, die hier alleen valt, te behandelen.

Hier legt ook een Capitein, of Hoofdman der Krygslieden, een Luytenant, Vaandrig, en een fraeje bezetting, zoo voor de Veſting, als voor verſcheide buyten-ſterkten, daar onder behoorende.

De Landvoogd, en andre Bedienden hier.

De Landvoogd is van dat aanzien, dat hy gemeenelyk daar op zelfs ook Ordinaris Raad van Indiën werd, gelyk men hem doorgaans voor een der Eerſte Landvoogden van ganſch Indiën houd.

Hy, nevens zynen Raad, beſtiert dit ganſch Eyland, voor zoo verre de Strand-plaatzen, onder ons behoorende, aangaat, en leeft daar met een ongemeene Pragt en Statie, alzo zyn Inkomen groot is, en na 't inkomen van alle andre Landvoogden, in opzigt van hunne maandelykze Soldy, en verdere bekende Buyten-voordeelen, die wy onder de Stoffe van Amboina aangewezen hebben, geſchikt; maar de onbekende en geheime voordeelen zyn niet wel na te rekenen, hoewel 't zeker is, dat zy in twee of drie Jaaren Schat-ryk zyn, hoedanig het mede (hoewel met eenig onderſcheid, en na dat zy zich in de Gunſt van den Landvoogd weten te houden, en met een ryp oordeel te geven en te nemen) met de Commandeurs van Gale, en Jaffanapatnam, gelegen is. Hy ſtaat egter onder de Hooge Regeering van Indiën, te Batavia, waar aan hy alles verantwoorden moet, hoewel 'er tyden geweeſt zyn, in welke dit zo net niet nagekomen is.

Even nu, gelyk het met den Landvoogd in opzicht van zyne bezolding, en buyten-voordeelen ſtaat, is het mede met alle de andre Bedienden alhier gelegen, die alle, even eens als in andre Landvoogdyen, hier mede hun vaſt werk vinden, en van welke ook hier zekere vaſt-bepaalde Perzoonen Leden van den Politycquen Raad zyn, uyt welke, en eenige Borgers, dan weder de Leden, zo van den Raads des Gerichtes, als van die der kleene Vergadering aangeſteld werden.

De Comptoiren, onder dit Hoofd-Comptoir behoorende, zyn Mature, Calpentyn, Manaar, Jafnapatnam, Trinkenemale, Cotjaar, Baticalo, Panua, de Sout-pannen, Magamma, Punto Gale, Nigombo, verſcheide buiten-plaatzen onder Colombo, Toetecoryn, en Punto Pedro.

A°. 1672. had Ceylon *f* 683058-14-14. overgewonnen, dog de onkoſten der Veſting-Bouw waren A°. 1664, 866000 gl., en A°. 1672. beliepen die *f* 1156371-13-5. zo dat dit Comptoir toen nog 473312-18-7, ten agteren was

Ook moeten wy hier aanmerken, dat Malabar tot den 6. September, 1669. mede onder den Landvoogd van Ceylon geſtaan heeft; maar toen op zich zelven onder een byzonder Commandeur geſteld is. Gelyk ook de Vaart van hier op de Maldivize Eylanden hier onder mede behoord.

En dit is wel 't voornaamſte, dat wy van de Stad Colombo noodig oordeelen hier neder te ſtellen: want zo wy daar af, en van de verdre Steden van Ceylon, zoo uytvoerig zouden ſpreken, als wy van Amboina, en Batavia, gedaan hebben, zou de Beſchryving van Ceylon alleen een groote Foliant vereyſchen; weshalven wy het hier by zullen laten beruſten.

Malvana, Reygamwatte, Goerbevele, en Matuwaal.

Gelyk men Landwaard in bezuiden de Rivier van Colombo een kleene Boſchryke Landſtreek of plaats heeft, Malvana, en ook wel Malwana, genaamd, en daar in ook twee kleene Dorpkens of Gehugten, zonder naam, en een Myl hooger op naa 't Ooſten, omtrent deze Rivier ook het Dorp Reygamwatte, en nog wel 2 mylen Ooſtelyker 't Dorp Goerbevele, alzo ziet men aan de Zeekant, een myl benoorden Colombo het Dorp Matuwaal, even aan gene zyde, de Rivier op een langwerpig Eyland, dat zig na 't Noorden, van de Rivier van Colombo af, tot aan die van Negombo, en langs een Meir, dat van deze Rivier tot in die van Nigombo loopt, uytſtrekt.

Een groote Myl van de wal, af en aan Matuwaal, vertoond zig een groote droogte, die zig van daar tot aan Nigombo uytſtrekt, en wel een myl breed is, meeſt 10 à 12 vadem Waters diep zynde, hoewel het aan de Noordkant maar 7 vadem haalen kan.

Tuſſchen dit Reigamwatte, en de Rivier van Nigumbo, heeft men de groote vlakte van Maguhare, benevens eenige Boſſchen, voornamelyk na de Ooſtkant, en ontrent het Dorp Calane, dat ontrent 2 mylen Landwaard in, en even Bezuiden de Rivier van Nigumbo legt.

De Veſting Nigumbo.

De Veſting Nigumbo (die onder de Heerlykheden geteld werd) legt vyftien uuren te Water van de Stad Colombo, en 6 uuren te Land van daar. Het is een ſchoone Sterkte, en een byzondre vaſte plaats, meeſt aangelegt, om de Caneel-Landen te dekken. Zy heeft vier Punten of Bolwerken, twee na de Zee-kant, Hoorn en Enkhuyzen, en twee na de Land-zyde, Delft, en Rotterdam genaamd, en een ſchoone aar de Wal, 22 voeten breed, en op ieder

Bol-

werk 8 ſtukken Geſchut. Zy heeft een Land- en een Water-poort, en had in de vorige tyd van binnen nog een byzondre Veſting van twee Bolwerken, Middelburg en Amſterdam genaamd, aan de voet met groote vierkante Steenen zeer hoog opgehaald, en boven op van een aarde Borſt-weering voorzien, en met een water-gracht omringd, in welkers midden men, tot meerder verſterking, nog een hegt en wel ingeheid werk van paalen zag; dog na Colombo's verovering heeft men alles tot aan de ſteene Burgt, of Veſting, geſlegt en ingetrokken, om de onkoſten van de zware Bezetting voor te komen.

Hier legt mede een Koopman als Opperhoofd, die eenige Bedienden onder zich heeft, om de zaaken der E. Maatſchappy waar te nemen. Hoe veele die zyn, en hoe ſterk de Beſtiering daar is, is my onbekend.

Deze Veſting heeft niet alleen een ſchoon uytzigt na de Zee-kant, maar ook na de Land-zyde, daar men na 't Ooſten de Hina- en Happitigan Corles, en in 't Noorden Pitigal Corle, en een ſchoone wyd-uytgeſtrekte vlakte heeft, ook legtze aan een matig groote Rivier, die de naam na deze Veſting draagt. Hier ontrent ziet men zeer ſchoone Caneel-Landen, en hier plagt wel eer het Koninkryk van Cotta te zyn.

De Vlekken, Caymele. Twee mylen van Nigumbo legt aan een kleen Riviertje het Vlek Caymelle in een Landſtreek, na de Zee-kant, Alutcoer genaamd, gelyk men Landwaard in een myl of twee Pitigal Corle heeft.

Zoo men dieper Ooſt op gaat, komt men in de zeven Corles, en in de Billigal- en Gampele-Corlas. Boven dit kleen Rivierken legt ook Tunkorle, en daar in ontrent 4 à 5 mylen Landwaard, ter plaats, daar dit Rivierken zyn oorſprong heeft, ziet men de vlekken Arrunderri, en Alanha, of Alauw leggen.

Arrunderi, Alanha,

Mirabel, en Medampe. Wanneer men van dit Rivierken langs ſtrand weer Noorden aangaat, legt twee mylen van Caymelle het vlek Mirabel, van waar tot aan het vlek Medampe, een grroote vlakte, en een groote Wildernis vol Buffels; die na deze plaats de Wildernis van Medampe genaamd werd. Ook is by dit vlek Medampe een Haven of Baey, daar men met kleene Vaartuigen inloopen kan.

Het Stedeken Chilauw. Van Medampe tot aan het Stedeken Chilauw heeft men twee myl van noden, om 'er te komen. Het draagd de naam van een Heerlykheid, hoewel het niet minder dan heerlyk, en maar een Inlands Vlek of gering Neſt is, waar in men niet anders, dan inlandze ſlegte Huizen, of Hutkens ziet. Het legt aan een kleene Spruit, die uyt de groote Rivier van Chilau (die zig in 't Ooſten by Hattera Corla, 3 a 4 mylen Landwaard in, in twee Spruyten verdeeld) Zuyd-Ooſt aan loopt.

Ontrent 3 mylen van de Wal legt, tuſſchen Chilauw en Medampe, een kleene droogte van een myl in den omtrek, waar op maar 3 vadem waters is.

't Vlek Corinde Coanwatte. Zo als men benoorden de Rivier van Chilauw is, komt men in 't Koninkryk van Candi, daar zig mede eenige Bosſchen na het Ooſten, en aan de Strandkant 3 a 4 mylen van dit Stedeken verſcheide Sout-pannen vertoonen, en daar, 3 mylen Landwaard in, 't Vlek Corinde Cornwatte in 't midden van een Boſch legt.

Van de Rivier van Chilauw af buigd het Land zig tot aan de verſte Soutpannen wat Noord-Ooſt aan; ook ziet men voor aan of recht voor deze Rivier een kleene droogte, die N. Weſt aan zich uytſtrekt. Zy werd Lama Vermelha genaamd, en men heeft van daar-tot aan de Paarl-bank van Manaar op 60, 70, en 80 vadem, grond; dog daar binnen is 't pas 19 a 20, en minder vademen, diep.

Het Eyland Calpentyn. Een Myl benoorden deze Rivier, en meeſt ook ruim een myl buyten de wal, vertoond zig het Eyland en de Heerlykheid van Calpentyn, dat zig van 't Zuyden na 't Noorden wel 5 a 6 mylen verre ſtrekt, en ontrent een myl breed is. Op het zelve zyn twee Dorpen, te weten, Maripo, by na op de Zuyd-weſter hoek, en Tellevari ontrent in 't midden, mede aan de Weſt-zyde gelegen, ook heeft men 'er nog het Vlek Navacar aan de Ooſt-zyde, ontrent 2 mylen van Maripo, en op de Noordzyde van 't Eyland, aan de Ooſt-kant, ontrent een myl van den Hoek (daar 't zich in drieën, gelyk het zich aan 't Zuyder Eynd in Tweën verdeeld) legt de Veſting Calpentyn, die redelyk ſterk, en van een matige Bezetting voorzien is.

Met de Dorpen Maripo, en Televari. 't Vlek Navacar, en de Veſting Calpentyn.

Tuſſchen 't Eyland en de vaſte Wal vertoonen zich in 't Zuyden, en voor al in 't Noorden, veel Klippen en Katskoppen.

De Vlekken Portaloon. Vyf of zes mylen van de Rivier van Chilauw weder Noorden aan langs ſtrand gaande, heeft men het Vlek Portaloon, of Putelan, in 't Landſchap van den zelven naam, pas bezuiden het welke men de Landſtreek Palawi heeft, daar zich mede veel Boſſchen vertoonen.

En Caddaumatris. Van Portaloon tot aan 't Vlek Caddaumatris, ontrent 5 mylen van een gelegen, heeft men vervolgens zeer zwaar gebergte, wel een myl of twee tot aan 't Gebergte van Coedremale.

Ook heeft men, tuſſchen Portaloon, en Caddaumatris, Mangul Corle, of

't Dorp Golgom. Migonne, en, ontrent 3 mylen Beoosten Portaloon, het Dorp Golgom.

Uyt dit Gebergte by Caddaumatris, en ontrent dit Vlek ziet men een fraeje groote Stroom, Caula Weya, meest Ooſt aan loopen, waar in ontrent 4 mylen Ooſtelyker, en Landwaard in een minder Rivierken valt, Hembolonggom Weya genaamd.

Twee mylen boven Caddaumatris, heeft men de Berg van Coedremale, tusſchen welke Plaats en Berg, een Myl van de Wal, het kleen Eylandje Coedremale (anders Caradiva genaamd) legt.

't Eylandje Coedremale.

Van den Berg van Coedremale, daar meer zwaare Klippen zyn, kromt het Land zig met een uytpuylende bogt een myl of twee verre, allenskens zich zelven na 't Ooſten draejende (daar een groote vlakte van laag Land is) eerſt tot aan het Dorp Aripo (dat aan 't Riviertje Coronda Weya legt, en wel 4 mylen van de voornoemde Berg is) en van Aripo tot aan het Vlek Matotte, in de Landſtreek van die zelve Naam, met een groote en vlakke inbogt, nog wel 4 mylen verre, zonder dat men eenig Dorp tuſſchen beide, dan alleen pas een myl voor by Aripo, 't Dorp Moeſſilipatte ontmoet.

't Vlek Aripo.

't Dorp Moeſſilipatte.

In 't Dorp Aripo is ook een Veſting, en Poſt van ons Volk, daar gemeenelyk vier Veldſtukjens, nevens een Sergeant en 24 Man, geplaaſt zyn.

Men heeft hier rondom veel Malabaren, die veel Vee, Melk, Boter, Hoenderen, verkens, Eyeren, &c. te Koop hebben, waar mede zy deze Bezetting, (die hier tot verzeekering van de Peerlbank, op dat hier niemand, dan die van de E. Maatſchappy daar toe bevoegt is, zou viſſchen, geplaatſt is) voor zeer weinig Geld gerieven, alzo men daar een Os voor een halve Ryxd. koopen kan.

De Plaats is zeer ongezond, waarom 'er veel Volk ſterft, gelyk ook daarom de Bezetting hier alle 4 maanden afgeloſt, en met verſch Volk van 't Eyland Manaar, verwiſſeld werd.

Tuſſchen Aripo en Matotte, ontrent twee mylen van de Wal, legt de Peerl-bank van Manaar, die zig N. W., en Z. Ooſt ontrent 2 mylen verre ſtrekt, zynde, na giſſing, een myl breed. Op de zelve vertoond zig een menigte van Kats-koppen.

't Eyland Manaar. Ontrent een Myl ten N. W. van Matotte loopt dit Land, vlak na 't Eyland Manaar, met een ſpitſen en ſcherpen hoek uyt, daar men het Eyland Manaar, ontrent een myl van de wal, en N. Weſt aan, ontrent 5 mylen in de lengte uytgeſtrekt, leggen ziet, zynde 2 mylen breed, wanneer men 'er de ſoute Rivier, die 'er inloopt, by rekend, en dus is het in den omtrek wel 14 mylen groot.

Het legt op 9 graaden benoorden den Evenaar, en het is van een fraeje groote Veſting voorzien, Manaar genaamd, welke hier afgebeeld werd by No. 12. C. Zy is in 't Ooſten gelegen, en heeft zeer nette Bolwerken, mitsgaders een diepe Gracht, en een fraeje Bezetting van 100 man, en allerley Krygsvoorraad. De Veſting verbeeld in Prent.

Dit woord Man-Aar beteekend in de Malabaarſche Taal een Sand-Rivier.

Aan de Zuyd- Ooſt-kant van dit Eyland konnen kleene Vaartuigen tuſſchen 't zelve, en de vaſte Wal van 't Eyland Ceylon, doorvaaren. Tuſſchen dit Eyland, en de Wal van Ceylon in 't Ooſten, is wel een droogte van 3 mylen, die hier en daar Katskoppen heeft, en na 't N. afneemd, en ſmaller werd.

Op het zelve heeft men een Stad van den zelven naam, en de Dorpen Tottevali, Carçel, Erkelampatti, St. Pieters-Dorp, Peixale, en Tellemanaar. De Dorpen 'er op.

De Stad Manaar, wat bezuyden de Veſting gelegen, is maar een open Vlek, en niet groot. Men heeft 'er eenige fraeye Huyzen in, een nette Kerk, in 't N. en een fraeye Plantagie van Boomen aan de Ooſt- en Zuyd-kant, hoedanigen netten Plantagie men mede langs de Zee-kant, zoo in 't Zuyden, tot byna aan 't eynde van die zyde des Eylands, als ook aan de Noord-kant van de Noord-Ooſt-hoek af, en zo vervolgens de zoute Rivier langs, tot verre over de helft der Noord-zyde des Eylands henen, heeft. In 't Noord- Ooſten ziet men 'er een Plaats, Brouwerswyk, en in 't Zuid-Ooſten een, Bakenburg genaamd. De Stad Manaar.

Het Dorp Tottevali legt een weinig Beweſten de Stad, aan de Noord-kant des Eylands, en niet verre van de zoute Rivier, die veel eer na een grooten Inham gelykt. Men heeft daar ook een Kerk. De Dorpen Tottevali.

Erkelampatti, mede een kleen Dorp, legt aan de Noordzyde van 't Eyland, pas benoorden de zoute Rivier, of dien Inham, ontrent een groote myl van de N. O. Hoek, mede van een Kerk voorzien. Erkelampatti.

Het Dorp Carcel legt ontrent in 't midden van 't Eyland, dog nog wel zo Ooſtelyk, rondom mede in een fraeye Plantagie, mede gelyk de volgende Dorpen, van een Kerk voorzien. Carcel.

St. Pieter, alwaar de meeſte Viſſchers zich onthouden, legt aan de Noordkant, ontrent in 't midden van die zyde, en byna een uur gaans beweſten Erkelampatti. St. Pieter.

Een half uur Weſtelyker legt het Dorp Peixale, al in die eygen rey, aan Peixale.

de

de Noord-kant des Eylands, en wel twee groote mylen verder, aan de Weſtzyde, ontrent een myl van de Zuyd-Weſt Hoek, legt het Dorp Tellemanaar. Tellemanaar.

Tuſſchen Peixale, Tellemanaar, en de Zuyd-kant des Eylands aldaar, heeft men veel en redelyk hoog gebergte, dat mede zeer Boſch-ryk is.

Beweſten het Eyland Manaar vertoonen zich in de lengte, en al Weſt aan geſtrekt, eenige droogten, waar van de eene aan dit Eyland, gelyk die weder aan een andre droogte vaſt is. Tuſſchen de volgende, die wel 3 mylen, gelyk de vorige, lang, en wel een myl breed is, vertoond zig een opening van een halve myl, zoo aan de Ooſt, als aan de Weſt-kant, waar na nog een kleene droogte van een myl lang, en ontrent zoo breed, volgd, alwaar men weer zulken opening, het Kruys-gat genaamd, en Beweſten 't welke men het Eyland Rammannacojel heeft, dat ontrent 2 mylen lang, en 1 myl breed, en waar op een beroemde Pagode is; tuſſchen welk Eyland, en de vaſte Wal van de kuſt van Choremandel (of eygentlyk van den Teuver, of de Nayk van Madure) men weder een opening vind, het Gat van Tear, of Pembenaar, genaamd.

Deze droogtens te zamen, maken na myne giſſing, tot aan 't Eyland Rammanacoyel, wel 13 mylen uyt, en voeren den naam van Adams-brug, om dat de Inlanders (hoewel zonder de allerminſte grond) meinen, dat Adam en Eva hier ontrent zouden gewoond, en dat hier het Paradys zou geweeſt hebben; waar van wy, by 't verhandelen van Adams Berg breeder zullen ſpreeken.

Men oordeeld met veel waarſchynelykheid, dat deze Adams Brug in oude tyden aan de wal van de Kuſt van Madure, en ook aan 't Eyland Manaar, en dat dit weder aan 't Eyland Ceylon vaſt geweeſt; dog dat 'er door 't zwaar aanbranden van de Zee, hier en daar een opening ingekomen, en dat het zo allenskens van een geſcheurd is.

Het Eyland is vol Vee, Gevogelte, en zeer Viſch-ryk, en byzonder wel van Geboomte en Vrugten voorzien.

In Oude Tyden is Manaar door zyne Paarl-bank, en de Paarl-viſſery, zeer beroemd, en daar door zeer Ryk geworden, 't geen de Portugeezen, door de pragtige Gebouwen van hunne Kerken en Klooſters op 't zelve, genoeg getoond hebben; dog eer dit Eyland in onze handen viel, had men in 11 a 12 Jaaren 'er niet geviſcht, of eigentlyk niet veel gevangen, waar door dit merkelyk had beginnen te verarmen; dog zoo ras wy Meeſters daar af geworden zyn, heeft men hier zedert A°. 1656. weder beginnen te Viſſchen, dat vervolgens met een zeer goeden uytſlag, geſchied is.

Na dat wy dus verre het Eyland Manaar beſchreeven hebben, keeren wy weder na de vaſte Wal van Ceylon, alwaar wy van Matotte eerſt N. O., en dan weer Noorden aan gaande, in 't Land der Wannias, of der Malabaaren, komen; dat doorgaans de Wanni genaamd word.

Wy ontmoeten daar omtrent 4 mylen van Matotte, niet verre van Strand, daar de Wal zig eerſt N. O., en dan weer Noord ten Ooſten aan buigd, het Dorp Peringale, Benoorden 't welke men eerſt een Boſch, en ontrent 5 a 6 mylen van 't zelve de Landſtreek Coelang, en nog wat Noordelyker dat van Sette ontmoet, daar men al mede eenige Boſſchen heeft. 't Dorp Peringale.

Tuſſchen Peringale en Coelang, heeft men t' Zeewaard drie kleene Eylandekens, en nog 2 by Coelang, en ontrent 2 mylen bezuyden Coelang een kleen Rivierken. Villipatta, Palicoera, en Calmonie.

Benoorden Sette 3 mylen heeft men het Dorp Villipatta, en 2 a 3 kleene Spruyten tuſſchen beiden, gelyk 'er zig nog 3 tuſſchen Villipatta en het Dorp Palicoera, vyf mylen Noordelyker tuſſchen 2 Boſſchen gelegen, vertoonen.

Van Palicoera draeyt de Wal hier aan deze kant wat N. ten Weſten aan, verſmallende allenskens, en niet boven een myl, tot dicht by het Gat of Canaal van Jaffanapatnam, breed blyvende, van welk Palicoera tot aan het Dorp Calimoni (dat op 't N. Weſter einde van deze ſtreek Lands in 't N. legt) men wel 5 mylen van nooden heeft.

Hier ſchiet de Zee met een Opening (Chawatzeri genaamd) van een halve of $\frac{1}{2}$ Myl, tuſſchen de wal van Jaffanapatnam, en de ſmalle ſtrook van dit Land aan de Weſt-kant, zoodanig in, dat zy voor by de zelve, en aldus nog wel 8 a 10 mylen Zuyd-Ooſt aan, Landwaard inſchiet, en tot aan de Veſting Calierauw, op de Ooſtkant van 't Eyland gelegen, henen loopt, in 't midden daar wel een heele, dog aan 't eynde pas een halve myl breed zynde, alwaar ook 't Land van Jaffanapatnam met een ſmallen reep aan 't groot Eyland van Ceylon, of aan 't Land der Weddas, vaſt is.

TWEEDE HOOFDSTUK.

HEt Koninkryk *van* Jaffnapatnam, *in vier* Landſchappen *verdeeld*. *De* Veſting *en* Stad *beſchreeven*, *en Afgebeeld*. *Als ook de* Kruyskerk. *De* Dorpen *verder van* Welligamme. Warmoratie, Timmeratie. *En onder* Pachelapali *behoorende*. *De* Eylanden *beweſten* Jaffanapatnam. Amſterdam, Leyden, *en des zelfs* Dorpen. *De* Veſting Cais, *of* Hammenhiel. *De* Eylanden Delft, Middelburg, Hoorn, *&c*. *Het Land der* Weddas *of* Bedas. *De* Veſting *van* Tricoenmale. *'t* Vlek Cotjaar. *'t* Vlek *en de* Veſting Baticalo. *De* Stad Baticalo, *in 't verſchiet*. *En de* Veſting *verbeeld*. *Verſcheide* Vlekken, *en* Dorpen. *De* Vlekken Mature. *En* Billigam. Toetoecoryn. Ceylon *van Binnen beſchreven*. Reden, *waarom men van de* Binnen-Landen *niet heel zeggen kan*. *Van* Gale *Noord aan ontmoet men 't* Vlek Mapulagam, &c. Adams Berg. *'t* Vlek Anguratotte, *en* Saffragam. *De* Vlekken Malvane, *en* Balane. *De* Stad Sitavaca. *De* Veſting, *en 't* Vlek Ruanelle, *&c*. *De* Stad Manicramare. *De* Veſting Ganoor. *Verſcheide* Vlekken, *en* Dorpen. *De* Steden Elledat, *en* Dietlicke. *Mitsgaders* Nilobe, *en* Candi. *Verſcheide* Vlekken *en* Dorpen. *De* Stad Bintene. *'t* Vlek Anaragiepoere. *Andere* Vlekken *en* Dorpen. *Het* Stedeken Jale. *En* Vellas.

Het Koninkryk van Jaffanapatnam.

WY gaan dan nu voor af over, om het Koninkryk van Jaffanapatnam te Beſchryven.

Dit Land is in 't Noorden wel 6 a 7 mylen breed, en zal van 't Zuyden niet veel minder haalen, hoewel 't aan de Weſt-kant wat ſmaller werd; dog aan de Zuyd-Ooſt-kant loopt het met een ſmalle ſtreek Lands, die by Cattinai ontrent 3 mylen breed is, hoe langer hoe ſmaller uyt, tot aan de ſterkte Calicrauw, daar 't pas een halve myl breed is, dog 't is van Rundelau, in 't Z. O. tot aan Tancora op 't Eyland Amſterdam, lang 12 a 13 O. en W., op zyn breedſte $4\frac{1}{2}$, en op zyn ſmalſt by Pachele Pali, 2 myl.

In vier Landſchappen verdeeld.

Wel eer is dit een zeer beroemd Koninkryk op zich zelve geweeſt; dog nu is 't, behalven de groote Veſting, in 4 Landſchappen, Welligamme, Warmoratie, Timmeratie, en Pachelepali, verdeeld.

Het eerſte legt vlak in N. ten W. het tweede, in 't N. O., het derde in 't Zuyd-Weſten, en 't verdere in 't Zuyd-Ooſten, op 't eynde van die ſtrook Lands.

De Veſting, en Stad beſchreeven.

De Veſting of 't Caſteel van Jaffanapatnam legt aan de Zuyd-zyde der Landſtreek Welligamme, heeft 4 ſterke Bolwerken, en 2 Rondeelen van witte Kraalſteen, een Contreſcherp, een diepe Gracht, een ſchoon Waterpas, en heeft ook een vry grooter bezetting, dan 't Caſteel van Batavia.

Ook dient het tot een Woonplaats voor den Heer Commandeur, den tweede, en verdere Bedienden van de E. Maatſchappy, alzo wy alhier een groot Comptoir hebben. Over deze Veſting, en de daar by gelegene Stad, die mede fraey groot, en zeer net Gebouwd is, heeft deze Commandeur 't Opperbewind. Wy vertoonen de Stad by N°. 13, en de Veſting by N°. 13. O. en haar fraeye Kruyskerk, by N°. 13. P.

En afgebeeld, als ook de Kruyskerk.

Men heeft in de Stad, (die wel een Myl groot, en geheel open is) veel nette Straaten, fraeje Gebouwen, een matige groote Kerk, een ſchoon Gaſthuis, en meer andre openbare Huizen, die deze Stad een zeer goed aanzien geven.

In en buyten de zelve zyn ook veel fraeje Thuynen.

Rondom buiten de zelve heeft men verſcheide Paſſen, ofte voor-en Buytenwagten, als de Pas-pyl (ter Gedagtenis van den Landvoogd *Pyl*,) de Pas-beſchutter, de Pas den Olifant, en Punto das Pedras, dog in de later tyd (gelyk wy elders toonen) Gebouwd, 21 mylen van Man-Aar, 3 van Jaffanapatnam, 5 van Cais, en van Punto das Pedras, gelegen.

Indien men alle de Dorpen op dit groot Land optellen zoude, zy zouden al een groote reeks uytmaken.

De Dorpen onder Belligamme.

Men ziet 'er hier onder Bellegamme maar 4, te weten, Navacoela, beooſten de Veſting, Achiavelli, benoorden de zelve, Oudewil, en Telipole, in 't N. O. en 't N. gelegen. Hoewel 'er nog verſcheide andre, als Batecotte, Paneteri, Manipay, Mallagam, en Mayletti zyn, de welke van de Zuyd-Ooſthoek na de Noord-Ooſthoek meeſt geſtrekt leggen.

Als ook die van Warmoeratie.

In de Landſtreek na Warmoeratie ziet men in N. Ooſt, 't Dorp Pareritu-re, en na 't Weſt, en Zuyd-Weſten, ceni-

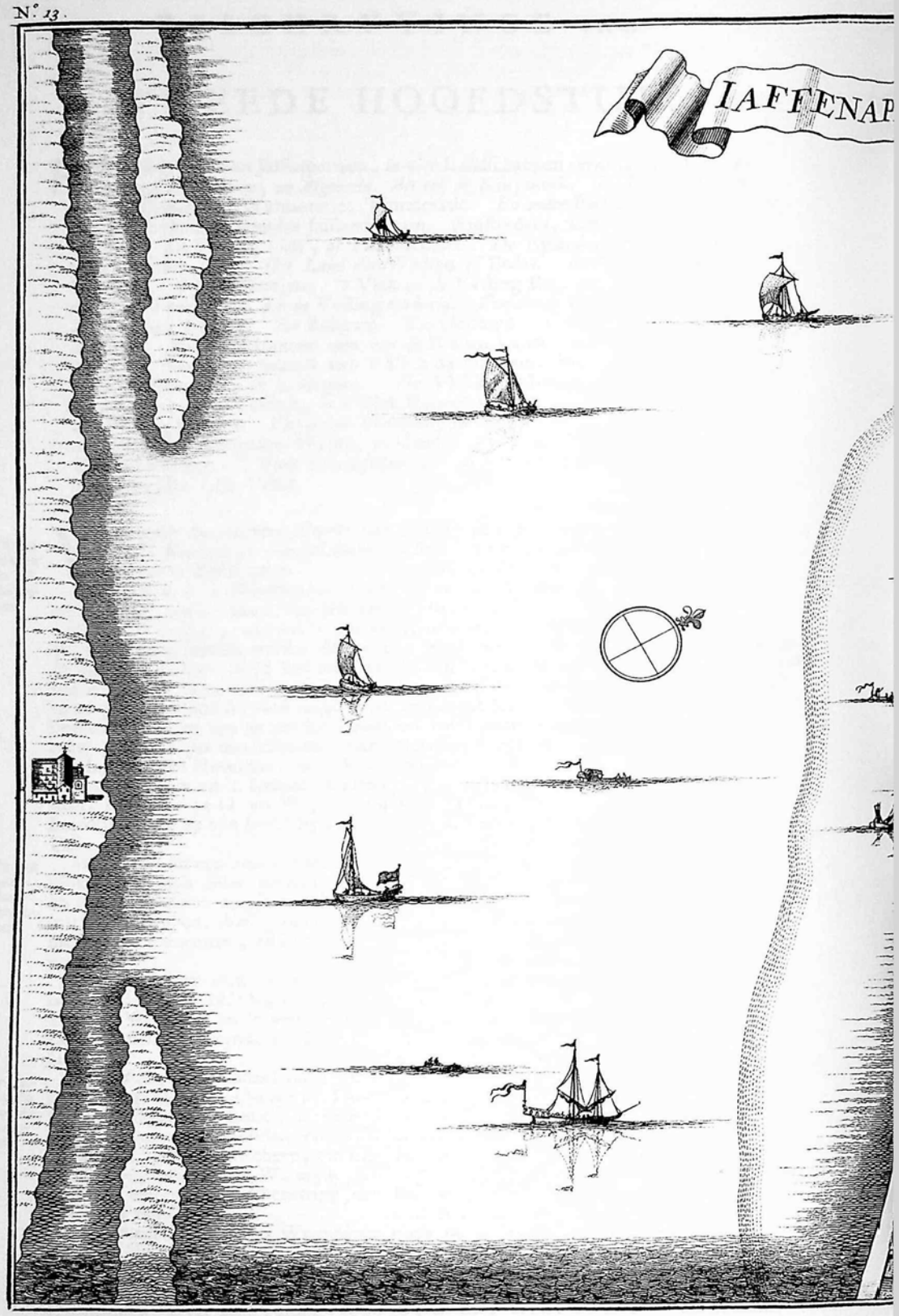
IAFFENAP

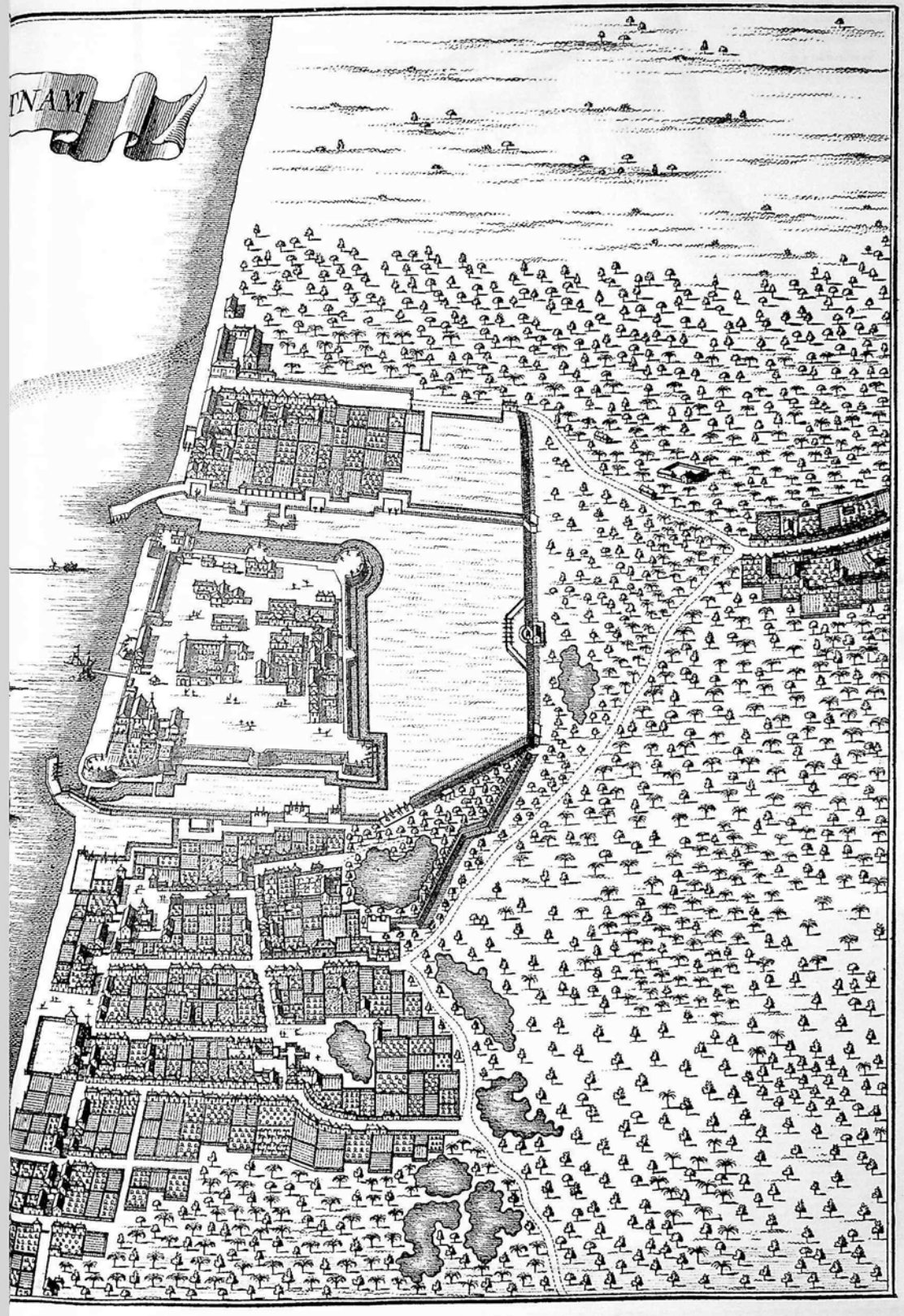
NAM

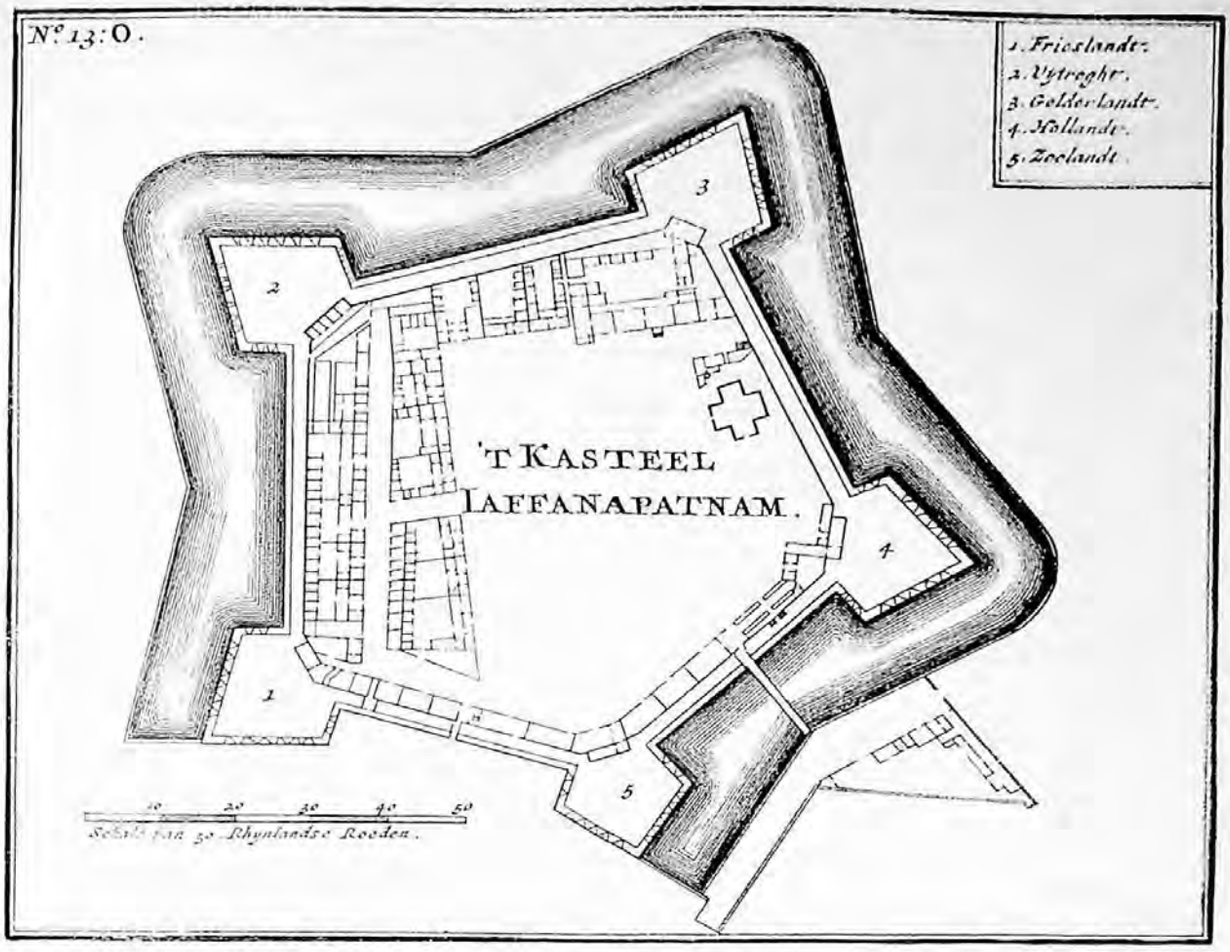
Nº 13: O.
1. Frieslandt.
2. Vytreght.
3. Gelderlandt.
4. Hollandt.
5. Zeelandt.
'T KASTEEL
IAFFANAPATNAM.
1
2
3
4
5
10 20 30 40 50
Schaal van 50 Rhynlandse Roeden.

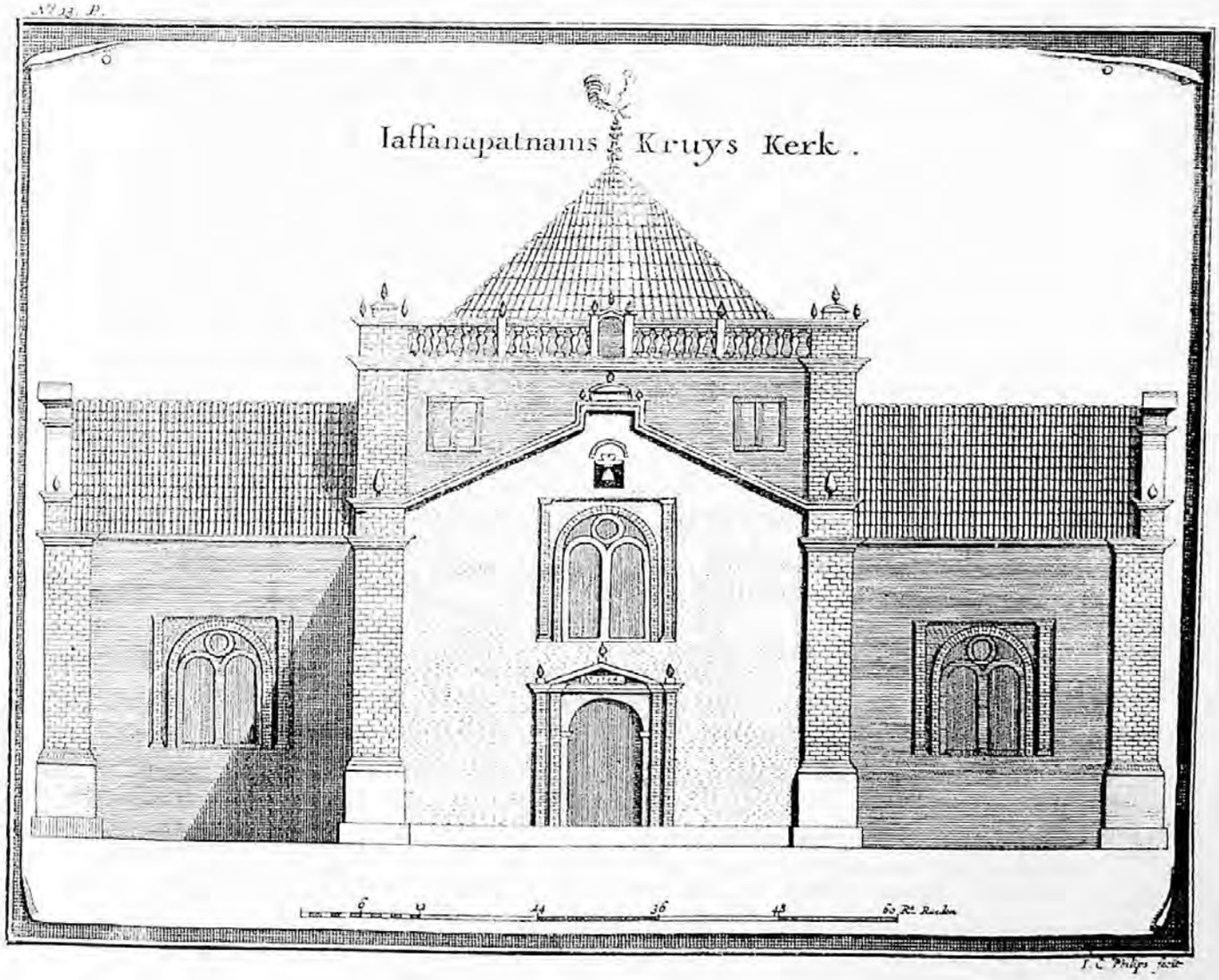
Nº 33. P.
Iaffanapatnams Kruys Kerk.
6 0 14 36 48 60 Rt. Roeden
F. C. Philips fecit.

eenige Boſſchen; maar buyten deze zyn 'er nog meer andre Dorpen, als Tondemanaar, in 't Noorden; Caravelli, dat wat Zuyd-Weſtelyker, en wat dieper Landwaard in, van de Zee-kant af, legt, dan komt men by de Veſting, Punto das Pedras, die vlak op de N. O. hoek legt. Daar na volgd, na 't Weſten toe, en al langs ſtrand, het Dorp Vergammoni, dat wel 1 myl van Pareriture, of van Punto das Pedras, legt. Dan Calcoelang, Urepoetti, Coerette, Amban, Nagarcojel, Illondi, en Matuwaal, welke Dorpen, ider een myl van malkanderen, al Weſt aan gelegen, en alle door een Boſch van malkanderen geſcheiden zyn.

Timmeratie. Daar aan volgen de Dorpen, onder 't Landſchap van Timmeratie behoorende, als Tsjenbaimpatti, Coedorep, Waranne, Martenni, en Poenretton, Zuyd-Weſt op, aan de Noord-zyde des Lands, ider ook een myl van een gelegen, en door Boſſchen van malkanderen geſcheiden; maar aan de Zuyd-zyde des Lands heeft men de Dorpen, Chavatzeri, by een zoute Kreek, en een myl Zuyd-Weſtelyker Catehay, nog een myl Zuidweſtelyker St. Jago, gelyk men ontrent in Zee, of in den Inham aldaar de Pas van Catehay heeft.

En onder Pachelepali behoorende. In 't Zuyd-Ooſten leggen de Dorpen, die onder 't Landſchap Pachelepali behooren; aan de Noord-Weſt-kant Aliancelle, Oeroeture, Wettilegemi, Mogommale, (wat dieper Landwaard in) en Coenrengoeture, ider mede een myl van een, en door Boſſchen geſcheiden, en aan de Zuyd-zyde in 't Zuyd-Weſten om, en dan verder Ooſt weder aangaande, Mulipatto, een myl verder Poelepolay, en 2 mylen verder Tambamme.

Dit nu zyn wel de voornaamſte, maar egter niet alle de Dorpen, en groote Gehugten, die men op dit Boſch-ryk Land heeft, alzoo men 'er 160 in het geheel teld.

Benoorden Welligamme, ontrent 3 mylen in Zee, heeft men een kleene droogte, waar ontrent men maar 4 a 5 vadem water ten N., en maar 7 vadem ten Zuyden heeft. Ook ziet men ten N. O. van Punto das Pedras een droogte wel van 3 mylen in de lengte, en 1 myl in de breedte, meeſt N. O. en S. O. ſtrekkende, gelyk zig af en aan Pareriture in Zee nog een droogte opdoet, daar men maar 7 a 8 voet waters heeft.

De Eylanden Beweſten Jaffanapatnam. Beweſten Welligamme, en de Veſting van Jaffanapatnam, heeft men 3 groote Eylanden.

Het naaſte aan de Weſt-hoek van Welligamme is het Eyland Amſterdam, wel eer Carradiva genaamd, een Woeſt en Boſchagtig Eyland, tuſſchen 't welke, en de wal van Welligamme, een Gat van een kleene myl breed is. Het Eyland is wat langer als breed, en, na giſſing, ontrent 5 mylen in 't rond. Amſterdam.

Recht daar tegen over in 't Zuyden legt het Eyland Leyden, eertyds Oerature genaamd, waar op men de Dorpen Alepoeti (in 't Ooſten) Velane Weſt aan, Oerature, en de Oude Veſting in 't W. heeft. Het legt wel 4 myl van Jaffanapatnams Veſting; dog maar een van 't Eyland Amſterdam, tuſſchen beiden welke Eylanden in men de Aloude Veſting Cays, by de onzen nu Hammen-hiel genaamd, in 't midden van dit Gat, 3 mylen Beweſten 't nieuwe Caſteel Cangienture ziet leggen, die bequaam is om aan alle Schepen den Ingang te beletten, alzoo zy zeer wel van Geſchut en van een noodige Bezetting voorzien, ſchoon in zich zelven niet al te groot is. Zy doet zig van buyten zeer fraey op, en werd voor de Sleutel van Jaffanapatnam gehouden. Leyden, en desſelfs Dorpen. De Veſting Hammenhiel.

Tuſſchen 't Eyland Leiden, en 't Eyland Delft (wel eer Pongardiva genaamd) leggen verſcheide kleene Eylanden en in 't Weſten van 't Eyland Leiden, het woeſt Eyland, en ten Noord-Ooſten van 't Eyland Delft, ontrent middel-Waters, 't Eyland Middelburg, ontrent 't welk het Eylandeken Donna Clara, en 't Bramine's Eyland legt, gelyk men in 't Ooſten van 't Woeſt Eyland, en ten Zuiden van de Veſting van Jaffanapatnam, 7 a 8 mylen 'er af (hoewel vry dichter by Palicoera in 't Ooſten,) de Eylanden Enkhuizen en Hoorn heeft, welk eerſte van de Ooſtelyke Wal niet boven 1 myl, en het laatſte ontrent 5 mylen 'er af is. De Eylanden Delft, Middelburg, Hoorn, &c.

Beweſten deze Eylanden, die alle zeer Boomryk, en woeſt zyn, heeft men ook een groot Rif, dat zig Zuiden en N. Ooſt wel 6 mylen verre uytſtrekt, en in 't Zuyden wel 2 mylen breed is, verſmallende hoe langs hoe meer, en eindelyk tot niet uytloopende.

Het begind ontrent 1 myl benoorden 't Eyland Delft, of wat Weſtelyker, en 't ſtrekt zig wel 1 myl voorby het Eyland Amſterdam N. O. henen. En 3 a 4 mylen Noordweſtelyker is nog een kleene droogte.

Buiten deze Eilanden doet 'er zig in 't Zuid-Weſten van 't Eyland Delft nog een op, ontrent 5 mylen 'er af gelegen, en Chagodina genaamd.

Hier mede ſtappen wy van Jaffanapatnam (dat 22 mylen van het Eyland Man-Aar, 't geen 5 mylen lang, en 2 breed op zyn breedſte is, legt) na de

Ooſter-

Ooſter-wal van dit Eyland over, om van de Veſting Calicrauw met onze Beſchryving nu weer Zuid-Ooſt aan voort te gaan.

Het Land der Bedas.

Een kleene myl Zuid-Ooſtelyker legt een groote droogte, wel van 7 of 8 mylen in den omtrek, aan de wal vaſt, waar op 2, 3, 4, 5, 6, en 8 vadem waters is.

Daar na komt men aan 't Land der Bedas, (anders Weddas) genaamd, dat zig, zo langs ſtrand als ook ten Zuiden en ten Weſten, wel 30 mylen in 't rond, in 't Weſten tot aan 't Landſchap Hoerli, en in 't Zuiden tot aan Trinkenemale, of Trinquenemale, (dog recht, Tricoen-Male) uytbreid, en niet anders, dan in zeer dichte Boſſchen beſtaat.

Dit Tricoen-Male draagt dezen Naam na den Malabaarſen Afgod, Tricoen, en Tricoen-male betekend Tricoens-Berg, gelyk 't woord Tricol Triecoens Pagode te kennen geeft.

Wat Benoorden Trinkenemale, heeft men 2 kleene Rievierkens, van de welke het eerſte 'er wel 7 of 8, en 't laatſte, of 't naaſte, 'er maar 3 myl af, en Oetialle genaamd is, waar ontrent men ook een kleene droogte digt aan de wal, gelyk men 'er 2 myl Zuid-Ooſtelyker, mede wel 2 mylen in 't rond, en ook vlak voor de Veſting van Tricoenmale 'er mede een heeft, waar op zich ook eenige kleene Eylandekens vertoonen, van welke 'er een het groot Boomkens Eyland genaamd is.

De Veſting van Tricoenmale.

Dit Trinkenemale is een fraeje Veſting, waar in wy mede een Opperhoofd, met eenige Bedienden, en een goede Bezetting hebben, zynde van alles zeer wel, en van 4 goede Bolwerken voorzien, hoewel zy meeſt diend, om andre van daar te houden, zynde nu en dan al van ons verlaaten geweeſt.

Zy legt aan een van de ſchoonſte Baejen van ganſch Ceylon, daar de zee als in een Noorder en in een Ooſtelyke Sak komt invallen, te gelyk aldaar 2 groote baejen makende, hoewel de Ooſtelyke wat droog, en de Noordelyke met 4 kleene Eylandekens bezet is. Zy zyn ider wel 3 a 4 mylen in den omtrek.

Dit, als ook Baticolo, plagt een Commandement in oude tyden te wezen, dog zyn die beide zedert veel jaaren door minder Opperhoofden waargenomen, welkers Naamen en Regeertyd ik niet heb konnen magtig werden.

De regte Baey van Trinkenemale vertoond zig, als men voorby 't Boomkens Eyland, en voor by nog een ander, dat vlak voor de Veſting legt, geraakt is, zynde zeer wyd in den omtrek: want tuſſchen deze baey, en die van Cotjaar (dat 'er in 't Zuid-Ooſten tegen over legt) is wel een breedte van 4 mylen, en zy is 'er wel 5, of meer, diep.

't Vlek Cotjaar.

Het Vlek Cotjaar legt diep de Baey van die zelve naam in, aan de Zuyd-weſt-kant, in het Graafſchap van die zelve naam, dat in 't Weſten Bergagtig, en in 't Zuyd-Ooſten Boſch-ryk is.

Zoo als men van't Vlek Cotjaar (daar 't Land na 't Noorden met een dikken hoek uytpuyld, en zig dan omwend) de Baey uytloopt, en dan Zuyd-Ooſt weer aan gaat, ontmoet men, tot aan de Stad Baticalo toe, niet anders dan een Riviertje, pas 2 mylen bezuyden den hoek dezer Baey, en 5 mylen verder nog een wat grooter; ook heeft men niet verre van Baticalo (diens Commandery begind by de Rivier Palaveca, 6 mylen benoorden Tricoenmale) den Berg van Paligam, (na die Landſtreek genaamd) ontrent 2 mylen 'er af, en dicht 'er by aan de Rivier van Paligam, of van Baticalo, als ook de Dorpen More, beooſten, en Viado, en Occatoti, een myl of twee beweſten die Rivier gelegen, beweſten welke Dorpen men weder groote Boſſchen heeft.

't Vlek en de Veſting Baticalo.

Het Vlek Baticalo, of Batticaloa, legt in een Landſchap van de zelve naam, (dat ook wel Matecalo genaamd werd) op de breedte van ontrent de 8 graaden. Wy verbeelden 't zelve niet, alzo 't reeds door andre is gedaan; dog 't Caſteel verbeelden wy by N°. 13. M. en de Stad in 't verſchiet, met de ſtrekking des Lands, by N°. 13. N.

De Stad Baticalo in 't verſchiet, en ook de Veſting verbeeld.

De Veſting legt op een Eyland, van 2 mylen in den omtrek, zynde 2 mylen binnen den Inham, en digt by de Rivier, waar na het genaamd is, gelegen. Zy heeft hooge hegte ſteene muuren, 3 vaſte Bolwerken, waar op 11 Metaale en Yzere Stukken, 5 Metaale Falconetten, en eenige Baſſen leggen, zynde gemeenelyk met 100 Man bezet. Des zelfs Grenspaal is de Gravet van Sangamcandi tot aan Panoa.

Wy zullen by de komſte van *Joris van Spilbergen* alhier breeder hier af ſpreeken.

Binnen in de Baey, die mede redelyk groot is, heeft men bezuyden de Rivier van Baticalo, nog een Eylandje, en digt daar by aan ſtrand het Dorp Colahare, en wat Zuyd-Ooſtelyker Patenoad, daar zig het Land, met een ſcherpe punt na't Noorden ſchietende, en wel 3 mylen verre pas een myl breed, allenskens ſcherper vertoond.

Dat Baticalo mede een Commandement geweeſt zy, is bevorens reeds gezegt, hoewel dat van Trinkenemale altyd veel aanzienelyker geweeſt is. Wy Be-

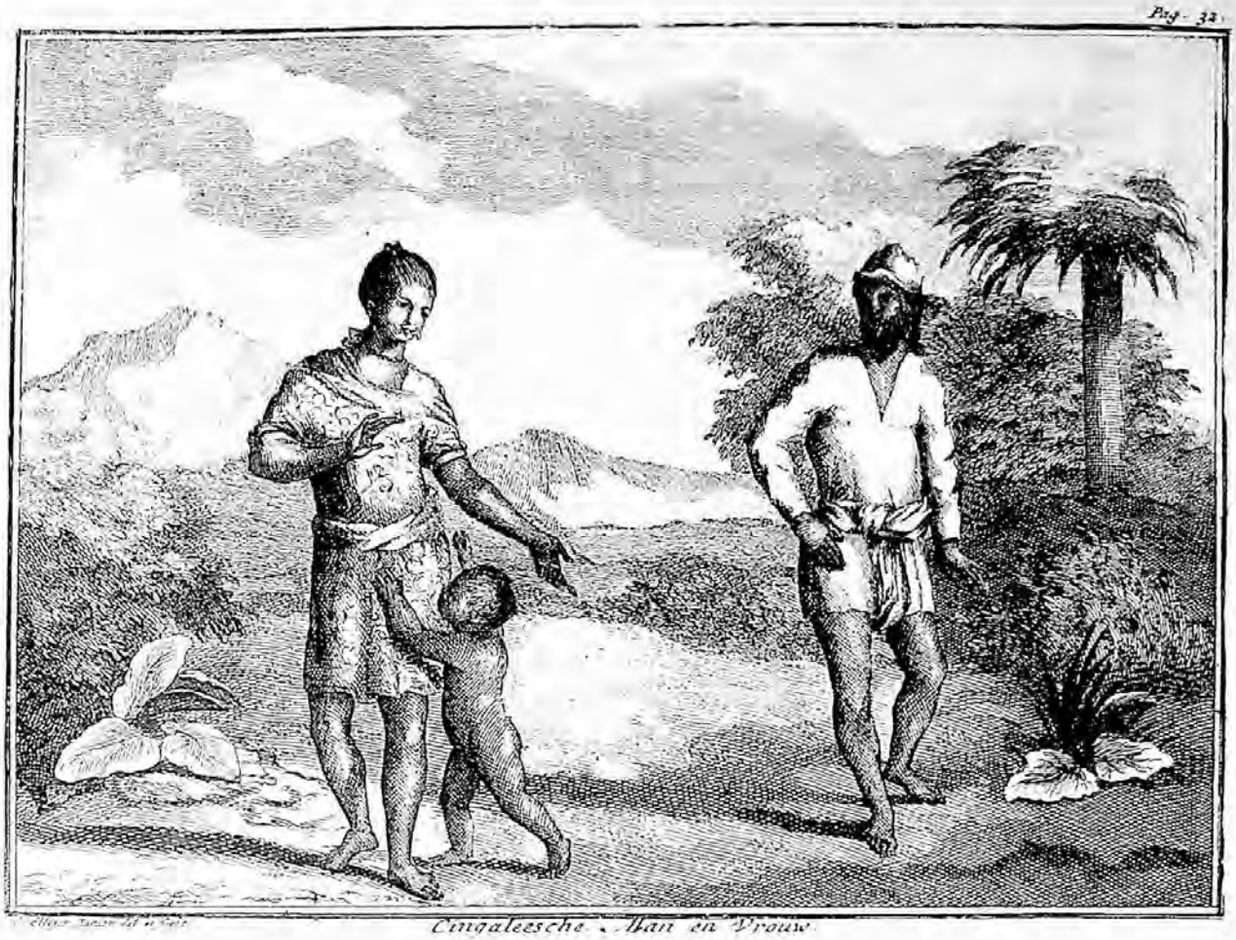

Cingaleesche Man en Vrouw.

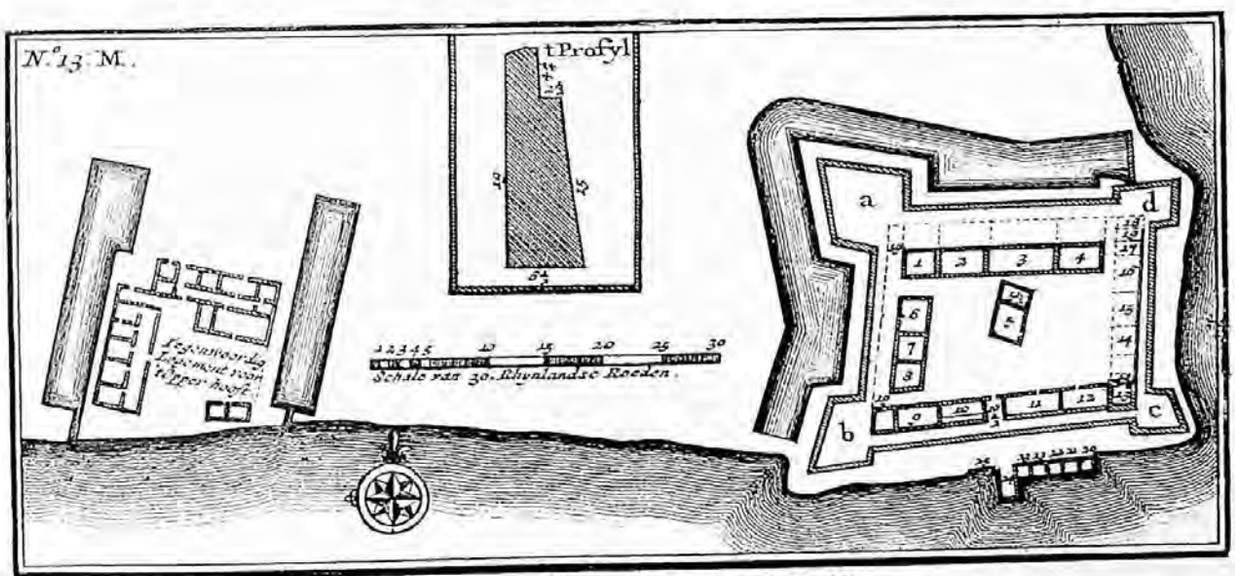

't Fort BATTICALO.

a. Punt Colombo.
b. Gale.
c. Amsterdam. } op sommige Plaatsen
d. Haarlem. } gescheurt.
1. Constapels Wooning en Sieken-huys.
2. Vaandrigs Wooning.
3. Wooning voor't Opper hoofd.
4. D.e dat Present wert gebruyckt om Nely te bergen.
5. Pakhuys om Yzerwerk en andere rommelingen te bergen.
5½. Kruyt kamer.
6. Meesters Wooning.
7. Assistenten D.o
8. Wapen-kamer.
9. Pakhuys.
10. Corps du Guarde.
10½. De Poort.
11. en 12. Twee Pak-huysen waar van de Platten vermeurt moeten werden.
13. Kruyt-kelder doo te nat en onbequaam. Alle het gestippelde soo van binnen Gordynen Keelmuuren als vertrekken is noo onbegonnen maar tusschen C. en d. is de binnen gordyn 8. voet hoog.
14. en 15. geprojecteerde Pak-huysen.
16. D.o Wapen kamer.
17. D.o Gevangen-huys.
18. D.o Kruyt-kelder.
19. Zyn vier geprojecteerde Trappen.
20. Suids winkel.
21. Kuypers winkel.
22. Materiaal huys:
23. Twee Combuysen.
24. 't Hooft van Steen gemetselt.
25. Plaats om vaartuygen op te haalen.
De Schuyntjes der borstweeren zyn met gruys van Yzer Steen in Kalk overdeke.

BATTICALO
den 4.en July A.o 1698.
H.G. Werner Ingenieur.

Beſchryven dit Tricoenmale, en Cotjaar, hier na breeder, in een Rapport van de Heer *van Goens*.

Ten Ooſten van die Punt is een droogte, wel 3 mylen Zuyden en Noorden ſtrekkende, en ontrent 1 myl breed, op welke 2, 4, 5, 8, en 9 vadem water is.

Een myl Bezuyden Patenoad heeft men 't Vlek Aragoene, en de Rivier Sengare, bezuyden de welke een Boſch, gelyk beweſten de zelve een zware Berg is, in 't gemeen de Capel genaamd.

Een myl Zuydelyker heeft men 't Vlek Raddele, en dichter by 't Dorp Coholawyle, en een halve myl verder de Pagode van Trincoli of Tricoil, die 't geheel Land door zeer beroemd is.

Een myl verder ziet men 't Dorp Coemene (waar by een Rif aan de Wal vaſt legt,) nog een myl verder 't Vlek Pamene, en dat van Mandagle aan een Rivier, die Heddel Oye genaamd werd. Nog wat verder ziet men 't Vlek Pettin, en 2 mylen bezuyden Pattene, de Dorpen Ockande, Andenowe, en een myl verder Memene, waar na men verſcheide Bergen, en Coeboecan Oye, of de Rivier Komboken ziet, die zig al redelyk groot vertoond, en van't Weſter Gebergte van Maimda Kinde komt afſtroomen. Zy is 't eynde der Jurisdictie van Gale, en legt een dag-reize van Baticalo, drie van Mature, en vier van Punto Gale. Van de Rivier Komboken heeft men tot Waluwe 14 duitze mylen van noden.

Bezuiden deze Rivier ziet men weder eenige Bergen, en 1 myl van Memene ontmoet men 't Dorp Mandegelle, 1 myl verder, tuſſchen of ontrent nog een ander Gebergte, 't Dorp Pattene, en nog een myl verder, 't Dorp Jaleput, aan een Rivierken, hebbende ten Westen weer een andere Berg, en in 't Ooſten, pas buiten de Wal in Zee, de klip Jale.

Even bezuyden de Rivier ziet men, wat Landwaard in, 't vlek Catenagon, en wat verder Zuyd op, dicht aan ſtrand, 't vlek Leawawa.

Een myl verder, (daar 't Land allengskens na 't Z. W. draeid,) ontmoet men eenige Soutpannen, en een zwaar Gebergte, en dan 2 mylen van Leawawa, 't Dorp Tranſalier, een myl verder Magame, waar na men over 't Rivierken Cerinde gaat, bezuiden het welke men dicht aan ſtrand, eenig Gebergte, en Sout-pannen; dog 1 myl Landwaard in de Dorpen Coendeli, en nog 1 myl Weſtelyker Kelligamme, Koekgalle, Anakanvelle, dicht by een, waar ontrent men verſcheide verſche Binnewaters heeft; dog langs ſtrand van de voornoemde Rivier Cerinde tot aan de groote Rivier van Waluwe, die uyt Adams Piek ontſpringt, ontmoet men niet als ſware Gebergtens, en veel Sout-pannen.

Pas ten Z. W. van de Rivier heeft men 't Vlek Waluwe, waar na men een weinig Gebergte, en dan een groote vlakte tot aan Dolas Das Corla, en tot de Gerreweis ziet.

Van Waluwe tot 't Vlek Tangale heeft men 7 a 8 mylen van nooden, alwaar zig die groote vlakte op zyn ſchoonſt vertoond, en men gewoon is op de Olifants-jacht te gaan. Af en aan Waluwe, 4 myl in Zee, heeft men een kleene droogte, en nog 1 a 2 diergelyke tuſſchen 't zelve en Tangale.

Van Tangale, dat aan een kleen Rivierken legt, tot aan 't Dorp Ajalle, heeft men 2, en tot Halpilame nog 3 mylen van noden, alwaar men de Landſtreek van de Gerreweys, of Grevajas heeft.

By deze laatſte plaats buigt zig de wal eenigzins na binnen, makende een kleene Baey, en nog een grooter een half myl verder, byna vlak in 't Zuyden.

Een myl verder als Halpilame ontmoet men Huwacara, een weinig verder Tannidar, en Galiettis; Dondore ontrent nog een myl verder, en dan het Vlek Mature aan de ſchoone Rivier Melipu, vlak in't Zuiden gelegen. 't Vlek Mature.

Hier hebben wy mede een Veſting, een Opperhoofd, en eenige Bezetting. Pas beweſten deze Rivier ziet men de Pagode van Tanaware, in 't Landſchap van dien naam, en 1 myl Weſtelyker 't Dorp Curaca.

Hier buigd zig de Wal geweldig na 't Noorden in, makende een groote Baey, (de Roode Baey, of die van Billigam, genaamd) die wel 2 mylen diep en breed is, daar men binnen in aan de Weſtkant het Vlek Billigam, in Billigam-Corle, zier leggen. 't Vlek Billigam.

Vier mylen beweſten die Baey, heeft men het Dorp Kaddogore, by een Rivierken, nog 1 myl verder 't dorp Oenevatte, en daar draeyt het Land zig weder na 't Noorden, makende de Baey van Gale, waar in zig nog 2 kleene Spruitjes vertoonen; waar by wy dan dit ganſch Eyland dus rond gewandeld hebben.

Alle deze Strand-plaatzen behooren onder de E. Maatſchappy, en nog verſcheide Binnen-Landen, die alle onder't gezag van den Landvoogd van Ceylon ſtaan.

Daarenboven heeft men op de Kuſt van Madure, op 't Land van den Teuver, of de Naik van Tansjouwer, tegen over de Weſt-zyde van Ceylon, in een groote inbogt, de Stad Toetoecoryn, Toetocoryn.

op de N. breedte van 8 graaden en 48 minuuten, pas bezuiden Keypatnam, en benoorden de Caap Comryn, welke mede onder den Landvoogd van Ceylon ſtaat.

Het is maar een groot open Vlek, zonder muuren, Poorten of Gragten, in 't welke men drie ſchoone Kerken ziet, die men zelfs op zee ontdekt. De meeſte Huizen die veel in getal, en in een menigte van breede blokken beſtaan, zyn van ſteen.

Wy hebben hier een Logie, en een Opperhoofd, die Koopman is, en alhier nevens een Onderkoopman, en eenige andre Bedienden, de Saaken der E. Maatſchappy waarneemd, al zedert 't begin van Februari, A°. 1658. gehad, dat deze plaats door ons, onder't Gezag van de Heer *vander Meyden*, nevens 't Eyland Rammanakojel, Adams-Brug, &c. aldaar; veroverd wierd.

Deze Stad is ook zeer vermaard door hare Paarl-Viſſchery, die redelyk goede Peerlen uytleverd; hoewel deze, of de Manaarze, in ſchoonheid van Glans en water, by die van Ormus, en Bahrein, niet haalen konnen.

Ook werden hier veel Sjangkos, of Offerhoorns, gevi ſcht, die in Bengale zeer getrokken zyn, om 'er Ringen af te maken.

De E. Maatſchappy trekt van deze Viſſchery der Peerlen en der Sjangkos hare geregtigheid van de Parruwas, ofte Duykers, en handeld ook ſterk in Kleeden, die hier geweven, en geſchilderd werden, 't geen ons al een fraeye Winſt opbrengt.

Het is een Stad, daar men overvloed van alles, en voor al van Leeftocht, heeft, die 'er zeer goed koop is.

Het is hier in October, November, en December Winter, of het Regen-Moeſſon, en dan is het aan de andre zyde van de Caap Comoryn, of op Malabar, Somer, welke veranderig der Saeyſoenen alleen door de hooge tuſſchenby leggende Gebergten van Balla-gate veroorzaakt werd.

't Eyland Rammanakojel. Op het Eiland Rammanakojel is een zeer groote en fraeje, als mede nog een Oude Pagode, benevens een ſterkte van den Teuver of Land-Heer. Vorder is't Eiland in zig zelven niet veel. Het draagd zyn naam na den Heidenſen Afgod Ramma, en de Tempel aldaar werd ſterk door de Pelgrims bezogt.

Met een woord moeten wy hier nog eenige Kleenigheden byvoegen, die den Lezer tot een nutter begrip van dit Eiland veel licht zullen geven.

Onder de voorname paſſen, ofte Posten hier te Lande, is die van Alauw geenzins van de minſte. Het is de ſleutel van de vier Corles, en der zeven-Corles, leggende 2 dagreizen van Anaragiepoere, en van daar tot het Noordelykſte Mangulcorle, heeft men 12 uuren van nooden, en van daar weer tot Chilauw een Daglicht, of 12 uuren, gelyk men van Chilauw tot Nigombo 1 dag, en van Nigombo tot Alauw 12 uuren noodig heeft, waar uyt men ziet, dat een Voetganger in 4 dagen de zeven-Corles, voor zoo verre die ons raaken, kan rond gaan.

Om de Landen van Nigombo te dekken, heeft men 6 mylen van daar, de Rivier van Caymel op, by 't Dorp Dunaga een treffelyk Wagthuys, van waar men nog 6 mylen hooger de befaamde en pas beſchreeven Poſt Alauw heeft.

Van Alauw tot Arandore heeft men 3 uuren, en van daar op Ruwanelle nog een uur, gelyk men van Alauw in 6 uuren op Dunaga, en van daar in 12 uuren gemakkelyk in Candi, en weer in 12 mylen op Attenagale door Hina-Corle op Malvane, van waar men in 2 uuren, met een Kattepanel (of Vaartuig) afdryvende, tot Colombo komen kan. Een groot uur gaans van Arandore legt Tontotte, van welk eerſte men te Land gelyk van Tontotte te water, in 2½ uur tot Ruwanelle (dat aan de Rivier van Colombo legt) komen kan.

Van Arandore tot Sitavaca heeft men 6 uuren, en na Saffragam, of tot het voorgebergte van Adams-berg, 8, en tot Colombo te Land 10 uuren, dog te water maar 6 uuren van nooden.

Van Arandore over Ruwanelle na Saffragam heeft men 11 uuren, en van Sitavaca 8 uuren noodig, hoewel andre voor dit laatſte wel 11 uuren ſtellen.

Vier uuren gaans van Saffragam legt weer een ſterke Wagt van Laſcaryns, en werd die Poſt Denuaca genaamd; ook is 'er nog een vaſtigheid op die Rivier van Calture by 't Dorp Idangodde, 3 uuren gaans beneden Saffragam de Rivier af, en van hier tot Anguratotte 8 mylen heeft men nog een Wagt; en van Anguratotte tot Calture heeft men 5, van Calture tot Saffragam 16 mylen opwaard, en van Saffragam tot Colombo 18 mylen over Sitavaca, en die buyten-wagten; dog regt door, door Reygam-Corle niet meer als 12 à 14 uuren van nooden.

Van Denuaca, een voorname Grenspaal in Gale's Landſtreek, tot Biblegamme toe recht door, zyn 4 uuren; dog over Openake wel 7 uuren van nooden.

Alle de Poſten van Alauw tot Biblegamme begrypen maar 15 mylen; dog de Poſten om laag aan Strand vervatten wel 36 à 40 mylen.

Nu

Ceylon van binnen Beſchreven.

Nu zullen wy dit Eyland eens van binnen gaan beſchouwen, en van Gale, in 't Zuyden weder beginnen, en zoo Noorden opgaan.

Reden, waarom men van de Binnen-Landen niet heel veel zeggen kan.

Indien wy nogtans niet al te veel van dit Binnen-Lands Ceylon zullen zeggen, moet men zig daar over niet verwondere, vermits 'er zeer weinig Lieden binnen in dit Land komen, en die 'er al, 't zy als Gezanten, of wel by andre Gevallen toegang krygen, die werden door den Koning zeer naeuw, ter plaats, daar zy zich onthouden, bewaard, zonder zig elders henen te konnen begeven, en ſchoon eenigen grondige kennis van 't Land mogten krygen, daar niet wel kans toe is, vermits de veelheid der Boſſchen, zoo is het ergſte van allen, dat hy geen vreemdelingen, die eens in zyn Land gekomen zyn, daar weer laat uytgaan, maar die alle voor hun leven gevangen houd, ten ware zy middel tot 't ontvlugten wiſten te vinden.

Het heugd my zeer wel, dat ik A°. 1686, van Batavia na Japara met eenig Krygsvolk zeylende, onder de zelve 2 Vaandrigs, *N. Lamsweerd*, en *Michiel Ram*, ontmoette, die, een Jaar of twee bevorens beide Sergeanten zynde, uyt naam der E. Maatſchappy aan *Raja Singa* als Gezanten gezonden waren, met beloften, van zo zy weder quamen, tot Vaandrigs te zullen bevorderd werden, waar toe zy ook nu kort te voren gevorderd waren.

Zy gingen 'er manmoedig na toe, wierden van den Koning zeer wel onthaald, en in een huys, met wit Linnen bekleed, de hoogſte eer, die men hier imand aandoen kan, gehuisveſt; dog mogten daar niet uytkomen, ter tyd toe dat hen de Koning, na verblyf van eenige maanden in dat Gevangenhuys, toeſtond weder te keeren, dat van allen op Ceylon als een zeer onverwagte zaak uytgekreten, en byna zonder voorbeeld in een menigte van Jaaren gehouden wierd.

Ik vraagde hen toen wel na de gelegenheid van dit Land van binnen; dog zy wiſten my daar, om de voornoemde reden, niets van te zeggen, behalven dat hen de vreeze voor een eeuwige Gevankenis belet had, om buiten hunne Wooning te gaan, om den Vorſt dog geen reden van misnoegen te geven; dat hen ſcheen wel gelukt te zyn, zonder dat zy reden geven konden, waarom men hen meer, dan onze vorige Gezanten, verlof tot de te Rug-Reyze verleend had. Hier na in een Rapport van den Ouden Heer *van Goens*, A°. 1675. aan haar Edelheden overgegeven, beſchryven wy dit Land van binnen nader, waarom wy 't hier nalaten.

Nu zullen wy van Gale af, eerſt over alle die Landen ſpreeken, die tuſſchen die Stad, en de Rivier van Caliture in 't N., en tuſſchen de Rivier van Mature in 't Ooſten, en zo Noorden aan tot by Adams Berg gelegen zyn.

Van Gale af, Noord aan, ontmoet men.

Tuſſchen Gale Corle, en Billigam Corle ontmoet men, pas beooſten 't Dorp Gannegamme, het Caneel-Boſch, 't geen wy (gelyk wy hier na breeder zullen zien) door onze Wapenen verovert hebben.

Dit Boſch ſtrekt zig tot aan 't Vlek Harcipote, by den Berg van dien zelven naam, in Koekele Corle in 't Noorden, wel 15 a 16 myl, tot aan den Hoyberg in 't N. Weſten, en tot aan een groot Gebergte in 't N. Ooſten van 't Dorp Atterluwo, en dus wel 25 mylen in 't rond uyt.

't Vlek Mapulegam, &c.

Men ontmoet geen Vlekken of Dorpen daar in, dan 5 myl benoorden Gale het Vlek Mapulegam, en wat Weſtelyker, aan de Rivier van Gale, 't Dorp Gedewellewitte beweſten de zelve, en in 't N. Ooſten van Billigam, 4 mylen 'er boven, en aan de de Rivier Melipu, 't Dorp Malimande, (alwaar de Rivier een uytbogt na 't N. Weſten maakt) in 't midden van de zelve, en 2 mylen van 't voornoemde Dorp, het Dorp Attenluwo. Van daar draeid zig die Rivier weer na 't Ooſten, alwaar men 2 mylen verder, al mede aan die Rivier, het Vlek Accuras, en vlak in 't Noorden, 8 mylen van Gale, het Vlek Harcipote, by den Berg van die naam ziet leggen.

Benoorden den Hoy-berg heeft men weder een groot Boſch, dat zig mede boven Harcipote en Koekele Corle, en zoo meeſt gelyks henen, tot aan Naudum Corle (behalven dat 'er hier en daar een weg tuſſchen beiden loopt) en in 't Ooſten, zelf tot aan de Rivier van Caliture, uytſtrekt, terwyl men in 't Ooſten, wel 5 a 6 mylen meeſt in 't rond, zeer zwaar Gebergte ontmoet.

De Dorpen, die men daar om ſtreeks heeft, zyn deze: 4 mylen beweſten den Hoyberg legt Peliwatte aan het kleen Riviertje van Bentotte, en 5 myl recht Noordelyker, ontrent 2 mylen bezuiden de Rivier van Caliture, 't Dorp Pelando. Vier mylen ten N. Ooſten van Pelando, niet wel een myl van de voornoemde Rivier (die daar een bogt na 't Zuiden wel een paar myl om ommaakt) vertoond zig Penegalelle, N. W. wel 8 mylen van 't Vlek Harcipote gelegen.

Ses mylen Ooſtelyker legt het Vlek Batugedra, waar ontrent twee byzon-

dre Stroomen, uyt welke deze Rivier van Calture beſtaat, die beide ontrent 2 mylen van malkanderen, de eene vlak in 't Zuiden, en de andre in 't Ooſten van Adams-berg, haren oorſprong nemen, zig vereenigen, en zo verder met eenen Stroom by Calture in Zee ſtorten.

Twee mylen beooſten Batugedra vertoond zig in 't midden tuſſchen die 2 Stroomen in (van welke de Zuidelykſte met een Bogt wel 3 a 4 mylen van de andre, die meeſt Zuidweſt loopt, zig van 't Noorden na 't Zuiden, en zo verder na 't N. O. draeid) het vlek Dinavaca, of Denuaca, in 't Prinsdom van die zelve naam, anders de twee Corlas genaamd, gelegen, dat mede een voorname plaats van den Koning van Candi is, en daar zommige Koningen nu en dan hun Hof gehouden hebben.

Bezuiden Dinavaca, 2 mylen, heeft men 't Vlek Jemature, in 't Landſchap Morrua-Corla, alle welke Landſtreken mede onder ons behooren.

Adams Berg. Vyf mylen ten N. Ooſten Denuaca is 't Vlek Openake, benoorden 't welk maar een myl de Piek of Berg van Adam is, die anders van Colombo 14 mylen na 't Ooſten legt.

Dit is een byzondre Berg, die men voor een van de Hoogſte van Indiën, immers van dit Eyland, houd, en waar uyt de meeſte, en grootſte Rivieren van Ceylon haren oorſprong nemen.

Hy legt van het Weſter-ſtrand wel 20 myl, en van 't Zuider ſtrand van Mature ontrent mede zo verre. Hy loopt geweldig ſcherp op, als een Zuyker-brood. Hy werd Pico de Adam van de Portugeezen, van de Inwoonders Hamalelle, en van ons Adams-berg genaamd. De Cingaleezen gelooven, dat hier wel eer het Paradys geweeſt, dat Adam daar geſchapen is, en dat daar zyne voetſtappen, nog diep, en 2 voeten lang, in zekere ſteen (die 'er boven oplegt) ingedrukt te zien zyn, na welke berg de Cingaleezen veel ter Bedevaart gaan, om die voetſtappen te zien, van welke de maat door den Keizer in Candi bewaard werd.

Deze berg is zo ongemakkelyk te beklimmen, dat men 'er hier en daar zware bouten en nagelen heeft moeten inſlaan, en daar yzere Ketenen aan doen hangen, om 'er by op te klauteren, alzoo 'er niet anders op te komen is.

Wanneer wy nu van Adams-piek weer na beneden zakken, en van het Vlek Openake 6 a 7 mylen Zuiden aan gaan, ontmoet men, pas beweſten de Rivier van Mature, of de Melipu, het Dorp Dampale, en 2 mylen Zuid-weſtelyker het Vlek Barle, 't geen in 't Ooſten wel 4, en in 't Zuiden 2 mylen van die Rivier afgelegen is.

Nu gaan wy, na dit beſtek afgehandelt te hebben, van de Rivier van Caliture over, om alles, dat tuſſchen deze Rivier, en die van Colombo (welkers Corle men Colona Corle noemd) in 't Noorden, en in 't Ooſten tot aan de Piek van Adam legt, eerſt te Beſchryven.

't Vlek Anguratotte, en Saffragam. Pas benoorden de Rivier van Caliture, 5 mylen van ſtrand in Ryygam Corla, heeft men 't Vlek of de Veſting Anguratotte, daar wy mede eenige bezetting hebben, tot dekking der Caneel-Landen, die hier mede onder ons ſtaan. Wat meer na 't Ooſten heeft men Saffragam Corle, alwaar digt by de Rivier, wel 9 a 10 mylen beooſten Anguratotte, het Vlek Saffragam, in 't Koninkryk van Cotta legt. Wat benoorden 't Vlek Saffragam heeft men de Landſtreek Correwitte Corle, benoorden 't welke men eerſt eenig Gebergte, en dan tegen de Rivier van Colombo aan Panavel Corle, in 't Prinsdom de vier Corles leggen heeft.

Malvane. Benoorden 't Landſchap Saffragam, dat 5 dagreizen van Colombo, en 4 van Arandore legt, tot aan Hevegam Corle, en zo al verder tot aan 't Vlek Malvane, dat 2 mylen van Colombo, die Rivier op, en wel 12 myl benoorden Anguratotte legt, heeft men eenig Gebergte in 't Weſten en in 't Ooſten, en verder een groot Caneel-boſch, dat zig van de eene tot de andre Rivier wel 10 à 12 myl verre, regt Noorden, en ook een goed ſtuk in 't Ooſten, uytſtrekt, alle welke Caneel-Landen mede onder ons ſtaan, en zeer vermakelyk zyn, terwyl men tuſſchen de zelve van Calture, en van de Rivieren van Paneture en van Colombo verſcheide wegen Landwaard in na den Berg van Adam, na Mature, en elders henen, loopen ziet.

En Balane. Recht benoorden 't Vlek Saffragam, ontrent 5 mylen boven de Rivier van Caliture, legt de Correwitte Corle, ten Zuiden in dat boſch, en ten Ooſten rondom met zwaar Gebergte bezet, en een weinig Noordelyker heeft men de Corvite Veſting, daar mede eenig volk, tot dekking van de Caneel-ſchillers, in legt; waar na men in 't N. Ooſten 't Landſchap Attelagam Corle, en in 't Noorden eerſt een Caneel-boſch, en wat hooger in 't Weſten 't Landſchap Dehegample Corle, vlak in 't Noorden 't Landſchap Balane, en 't Vlek van den zelven naam, en ten Ooſten van 't zelve tegen de Rivier van Colombo, die daar met een groote bogt na 't Noorden van Adams Piek komt afſtroomen, het Landſchap Kindigot Corle leggen ziet.

Wan-

Sitavaca.

Wanneer men van Malivatte (daar wy mede een Pagger van Palliszaden, met een gracht, 8 ſtukken, en eenige Bezetting van 60 Man onder een Luytenant hebben) langs de Rivier 4 mylen Ooſt aangaat, ontmoet men de dorpen Goerbevele, en Hangwelle, beide met wagten, en 4 myl Ooſtelyker de Stad Sitavaca in het Koninkryk van de zelve naam, die ontrent 11 mylen van Saffragam, en 11 a 12 mylen van Colombo, Landwaard in aan die zelve ſchoone Rivier van Colombo, of wel aan een kleene ſpruyt, daar uyt Zuid-ooſt aanſtroomende, gelegen is. Zy werd Sitavaca na de Godin Sita genaamd.

In deze Stad, daar de Koningen mede wel eer hun Hof hielden, plagten wy van oude tyden af mede een Veſting en Veld-wagt, met eenige bezetting, tegen den Koning van Candi te hebben. Onder het zelve ſtaan wel 3 Corlas of Graafſchappen, te weten, Koekele Corle, dat is 't Hoender-Graafſchap, en nog 2 andre, in welke veel honderd Boeren woonen, die groote Rysvelden en boſſchen met vruchtboomen onder zig hebben, waar van zy de behoorlyke ſchatting aan deze Veſting op zyn tyd moeten geven.

Ook is deze Veſting de beſchermſter van de Edele Geſteenten, hier vallende. De weg van Colombo herwaard aan is zeer ſteenachtig, ongemakkelyk, en vol Bloedſuygers.

De Veſting en't Vlek Ruanelle, &c.

Vier mylen ten Ooſten van Sitavaca heeft men't Vlek en de Veſting Ruanelle, pas benoorden de groote Rivier van Colombo, een Poſt wel eer van ons gebouwd, en met volk bezet, en daar na weder verlaten, alwaar de Keizer van Candi nu zyn volk leggen heeft.

Van Ruanelle tot Balane heeft men wel 5 mylen noodig, en buiten deze komen my tuſſchen beide deze Rivieren geen andre plaatzen voor, dan lager aan die zelve Rivier Hangwelle, en Gourbevele, mitsgaders Malvane tot aan de mond der Colomboze Rivier Motuaal, die hooger op Calane genaamd werd.

Derhalven zal ik my in 't Ooſten met myne beſchryving nu van de Piek van Adam recht Noorden aan, tot aan 't Landſchap Goddaponahoy of tot aan de Stad Dietlicke, en van de Rivier van Colombo af tot aan die van Chilauw bepaalen.

De Stad Manikramare.

Benoorden de Rivier van Colombo, 2 mylen 'er af, heeft men het Dorp Calane, en dan de Rivier van Nigombo 1 myl verder, daar men in 't Ooſten al weder boſſchen heeft. Pas benoorden de laatſte Rivier, 6 mylen van Calane, in 't Landſchap Happittigam, heeft men 't vlek Attenagale, en nog 4 mylen ooſtelyker, ontrent 3 mylen benoorden de Rivier van Colombo, de aloude Stad Manicramare, waar ontrent de laatſte Rivier haren oorſpronk, en beooſten 't welke men veel hoog gebergte heeft, dat van daar tot by de Piek van Adam een Keten van Bergen aaneen maakt, waar in men, 1 myl benoorden de Rivier van Colombo, en 4 mylen ten Zuid-ooſten van Manikramare de ſterke Veſting Ganoor in 't Gebergte van die zelve naam vind leggen, die wel eer, mede onder ons ſtond, maar nu en dan weer verlaaten is.

De Stad Manikramare is, volgens getuigenis der Inlanders, maar een open vlek, dat nog al redelyk groot is, dog 't heeft zeer ſlegte bamboeze huyzen, buiten welke men hier en daar een oude Pagode, of Tempel, en een groote markt ziet.

De Veſting Ganoor.

De veſting Ganoor is een ſterk Neſt, als men zich zelven 'er in vaſt maken wil.

Benoorden de Rivier van Nigombo heeft men, ontrent 't ſtrand, het Landſchap Hina Corle, en wat Noordelyker dat van Pitigal Corle, maar na 't ooſten 't Landſchap Happittigam Corle, in 't Prinsdom der zeven Corles, waar in men 6 mylen van Nigombo na 't N. ooſten het Dorp Alauw, en 2 mylen ten N. Weſten van de Stad Manikramare, 't Dorp Maleriava leggen heeft.

Tuſſchen Alauw en't Landſchap Tun Corle, dat ontrent 5 mylen van een legt, heeft men, benoorden de zeven Corlas, de Landſchappen Billigal Corle, in 't Weſten, en 4 a 5 mylen ooſtelyker Dehegample Corle, en Gabbade Corle tegen het voornoemde zwaar Gebergte, daar Manikramare tegen aan legt, en dat met een vaſte keten van de Piek van Adam eerſt N. ten Weſten, tot boven 't Landſchap Tuntonahoy, of tot aan den berg Bocaul, en dan verder weer N. ooſt en Noorden aan, tot diep in 't Land der Malabaaren, en tot zeer digt by Jaffanapatnam loopt.

Verſcheide Vlekken en Dorpen.

Tuſſchen Billigal Corle, pas benoorden een fraey Rivierken, 5 myl van het Dorp Alauw, ten N. O. van 't zelve, heeft men digt by een de vlekken Arandore en Alanha, waar na dan de Land-ſtreek Tun Corli volgd, zonder dat zich tot aan de Rivier van Chilauw iet anders, dan de Wildernis van Medampe, en dan 't kleen Riviertje van Chilauw (dat 5 myl van de Rivier by Arandore legt) en 4 myl verder de groote Rivier van Chilauw opdoet, die uyt den berg Bocaul in 't Ooſten, en ten deelen uyt den berg Alegol in Zuid-

Ooſten ontſpringt, en al moy groot is.

Beooſten Alanha vertoond zig het groot Landſchap Hoeteracorle, en nog Ooſtelyker 't Landſchap 'T'un Ponahoy, en de bergen Bocaul en Alegol, tusſchen welke twee byzondere takken van de Rivier van Chilauw, waar af de Noordelykſte Dedero genaamd werd, en die zig 4 a 5 myl van de Stad Chilauw vereenigen, men een zeer groot Boſch van 7 a 8 mylen in 't rond, en in 't Ooſten dicht by den berg Bocaul, en 2 myl bezuiden de Tak, Dedero genaamd, het Dorp Doldagom leggen heeft; waar mede wy dan getoond hebben alles, wat 'er beweſten die reeks van Bergen is, die van de Piek van Adam Noord op loopt, en van de Rivier van Colombo tot aan die van Chilauw legt, zullende nu eens bezien, wat men van Adams Piek af tot aan 't Landſchap Goddaponahoy, beooſten dat zwaar Gebergte van Ganoor, Alegol, en Bocaul, vind.

Pas benoorden Adams Piek, 1 myl 'er af, legt het Dorp Collegemenach, 2 myl N. Ooſtelyker 't Vlek Callegom, en 4 myl Ooſtelyker, als men over de Rivier van Candi gaat (die ook de zelve met die van Vintana of Bintene, en Trinkenemale is, en die zoo tot Candi Noord aan ſtroomd) het Vlek Laggendenni, alle welke plaatzen in 't Gebergte rondom, en in 't Landſchap Deleſwage leggen.

Zes mylen benoorden Callegom komt men, na over een zwaar Gebergte, niet verre van dat van Ganoor, geraakt te zyn, by 't Dorp Cormeol, in 't Landſchap Oedipollat, daar de Rivier van Candi zich in twee Spruiten ſpliſt, en met de eene regt Noord aan, na Candi, en met de andre Ooſt aan 4 mylen loopt, alwaar zich die Spruit weer in tween ſcheid, van welke de eene recht Ooſt na 't Dorp Combalauwla, en de andre N. O. aan loopt.

Aldus nu beweſten de Rivier van Candi Noord op gaande, ontmoeten wy in het Landſchap Oedipollat, 1 myl benoorden Cormeol, het dorp Bowagom, en 5 mylen N. Weſtelyker in 't Dorp Diveli in 't Landſchap Oerenoere, gelyk men, 5 mylen vlak Benoorden 't Dorp Bowagom, de Stad Elledat, maar een groot en ſlecht Vlek, dicht aan de Rivier van Candi heeft. Vier a vyf myl beweſten dezen Stad heeft men den Berg Matapeti, en 3 a 4 myl ten N. W. van de zelve het Vlek Vittebatoe, 1 myl N. Ooſtelyker 't Vlek Jatti, een kleene myl nog al N. Ooſtelyker 't Dorp Gamatani, nog 1 myl N. Ooſtelyker 't Vlek Ode, in 't Landſchap Jatti, dan nog 1 myl N. Ooſtelyker digt by de Rivier, 't Vlek Balane, en eyndelyk, pas beweſten de Rivier, de Stad Candi zelf, van welke wy aanſtonds, als wy de Plaatzen beweſten de zelve gelegen, aandoen, zullen ſpreken.

De Steden Elledat.

Benoorden Balane heeft men een Boſch, en 't zwaar Gebergte Bocaul, ontrent 4 myl van de Rivier van Candi, en beweſten 't Landſchap Horſepot gelegen, welk Landſchap zich pas boven het Dorp Valgom, dat 1 myl benoorden de Rivier van Candi legt, daar zy zich Ooſt aan buygd, mede in een Boſch vertoond, alwaar wy dan tegen dat Gebergte in 't Noorden ſluyten, uyt 't welk de Rivier van Chilauw, tot welke wy ons hier in onze Beſchryving bepaald hadden, haren oorſprong neemd.

Nu tot de Piek van Adam te rug gaande, en ons beooſten de Rivier van Candi begevende, ontmoet men 4 mylen van Laggendenni, in 't Koninkryk van Oeva, het Dorp Dinmullo, en vlak benoorden Laggendenni heeft men 't Landſchap Coetemale, 6 mylen Noordelyker het Vlek van de zelve naam, even bezuiden de ſpruit, en een zeer groot Boſch, zo bezuiden, als benoorden het zelve.

Vyf mylen beooſten Coetemale heeft men 't Vlek Poolepitte, ten ooſten het welke zig Zuiden en Noorden eenige bergen aan een vertoonen.

Twee mylen beooſten Poolepitte, tegen 't Gebergte aan, heeft men het Dorp Combalauwla; benoorden het welke men weer eenige Bergen, en 5 a 6 mylen benoorden 't laatſte dorp ook den berg Garlenda, of Gauluda, in 't Landſchap Goddaponahoy, en pas beweſten het welke men ook ontrent een myl van de Rivier van Candi, de Hof-Stad Dietlicke heeft, in welke *Raja Singa*, na den opſtand van zyne onderdanen, A°. 1664. als de allerſterkſte en ontoegankelykſte in zyn Ryk, altyd zedert zyn Hof gehouden heeft, niet tegenſtaande dit een zeer klippig, of rotzig, en 't onvrugtbaarſte oord van geheel Ceylon is, meer op zyne zekerheid, als op zyne welluſten ziende, alzo deze berg, waar op zy legt, zeer hoog is, behalven dat 'er ook 3 Vlekken, en rys-dragende Velden boven op zyn, van waar hy zyne levens-middelen ruym genoeg bekomen, buyten dat langs deze ſteyle klippen maar zo weinig volk gelyk klimmen kan, dat zeer weinig mannen in ſtaat zyn, om die Stad te verdedigen, zynde in zich zelven maar een neſt van eenige Bamboezen-huizen by een, van eenige geringe Tempels en fraeje Winkels, dog van geen Markt-plaats voorzien.

En Dietlicke.

Het Paleys van den Keizer is niet heel groot in zyn omtrek; dog anders redelyk vermakelyk geplaatſt, en van eenige fraeye Galderyen, en andere vertrekken,

ken, die uytzigt op eenige Vyvers hebben, voorzien. Hy heeft daar wel een ſterke Bezetting in; maar den meeſten tyd weet men niet te zeggen, waar de Vorſt is. Ook zyn hier eenige Wooningen der Grooten; dog meeſt onvoltoyd, alzo de Vorſt hen altyd ander Werk geeft.

Benoorden 't Vlek Coetemale heeft men een groot Boſch, en vier a vyf mylen benoorden 't Vlek, ontrent een myl beooſten de Rivier van Candi, de Stad Nilobe.

Mitsgaders Nilobe.

Dit plagt, voor den Oproer Ao. 1664. de Hofſtad van *Raja Singa* te zyn, dog zyn volk dwong hem, ſchoon zy mede zeer vaſt in 't Gebergte, en in het Landſchap Hewahene lag, van daar na Dietlicke te vlugten.

Het is nu maar een Neſt, en is bevorens niet veel beter geweeſt. Pas benoorden dit Gebergte van Nilobe heeft men weer een Boſch, en 4 a 5 myl Noord-ooſtelyker van daar het Dorp Potteagum, en 4 myl ten N. Westen van dit Dorp het Vlek Laleluja digt aan de Rivier van Candi, en pas beweſten dit Vlek de vermaarde Stad Candi zelf.

En Candi.

Dit is een Stad, die 30 mylen van de Stad Bintene, en 21 van Baticalo, aan de grootſte Rivier van 't geheel Eyland, Mavilganga genaamd, gelegen is. Zy is ontrent twee mylen groot, en heeft veel grote ſtraaten, en een groote menigte zo ſteene, als planken, en Bamboeze-huyzen. In 't midden van de zelve heeft de Keizer een Paleis, dat wel een halve myl in den omtrek, en 't geen van 6 Bolwerken, of Burgten, en van een zeer groote Poort aan de Zuidzyde voorzien is. Van binnen zyn 'er ook zeer veel, groote ſteene Gebouwen in, zynde nog een overblyfzel van Don *Jan*, die zig daar na *Raja Singa* noemen liet.

In de Stad heeft men veel groote Blokken met huizen, groote Pleynen, en veel Winkels, waar in Laken, Ryſt, Sout, Tabak, Speceryen, en alles te koop is; dog men ziet 'er geen Marcken, maar veel Heidenſche Tempels, en nog verſcheide Klooſters, en andere overblyfzels der Portugeezen.

Zy plagt in de alleroudſte tyden de Zetel der Ceylonze Keizers te zyn; dog na dat zy met de Portugeezen over hoop geraakten, hebben zy zig van daar na eerſt na Nilobe, en daar na na Dietlige begeven.

Joris van Spilbergen heeft 'er een Teekening van nagelaten, daar aan men, om de waarheid te zeggen, al zoo weinig als aan zyne Beſchryving van de zelve heeft. Wy zullen daar over hier na breeder ſpreken, en daar het verdre van Candi, en Bintene, aanhaalen.

Na Candi's Beſchryving gaan wy nu van de Rivier van Chilauw daar men 't eynde der Caneel-Landen heeft, tot aan de Rivier Caula Weya, of tot het Landſchap Newecawala in 't Noorden, en zoo in 't Ooſten van 't Landſchap Goddaponahoy voort, daar wy 't laatſt gelaten hebben, ons daar verder langs de Rivier van Trinkenemale tot aan de Baey van Cotjaar bepalende.

Pas benoorden de Rivier van Chilauw begind het Koninkryk van Candi, dat zig dan Zuiden, Noorden, en Ooſt henen verder uytſtrekt.

Men ontmoet daar benoorden eerſt een Boſch, en 4 mylen boven de Rivier het vlek Corrinde Codwat, en 7 a 8 mylen Ooſtelyker, ontrent 1 myl van de Rivier van Chilauw, of des zelfs Spruyt Dedero, het Dorp Cornogale, en nog 5 mylen Ooſtelyker, digt by die ſchakel met Bergen in 't Ooſten, 't Vlek Boender-Coos-wat.

Twee mylen benoorden Boender-Coos-wat; langs dat Gebergte, dat wy nu voor eerſt tot aan de Rivier Caula Waya zullen volgen, heeft men, in 't Landſchap Hotcorle, 't Vlek Nicavar, 1 myl Noordelyker het Dorp Eredenne, nog 1 myl N. Weſtelyker 't Dorp Dempitigal, waar na men al Noordelyker in het woeſt boſch van Parroah, en 2 mylen ten N. Weſten van Dempitigal in 't Vlek Parroah komt, beooſten het welke men, tot tegen het Gebergte aan, weer een zwaar boſch ontmoet.

Twee mylen benoorden Parroah legt het dorp Nicotticum, en nog 2 mylen Noordelyker 't Vlek Hondopoal, dat ontrent nog 2 mylen van de Rivier Caula legt; pas benoorden de welke, regt benoorden Hondopoal, men 't Dorp Detelwaja, gelyk wat Weſtelyker 't Dorp Hotmittawajah, en een weynig benoorden 't zelve, het Vlek Ekpoelpol, in 't Landſchap Newecalawa, heeft.

In 't Weſten benoorden Corinde Codwat, in 't Landſchap Palawi, ziet men eerſt een groot boſch, en dan 6 mylen ten Noord-Ooſten van Corinde Codwad, het Dorp Golgom, en nog 2 myl Zuid-Ooſtelyker het Dorp Mendondunpe, tuſſchen 't welke, en de Rivier van Chilauw, Zuidwaard henen wel 5 a 6 mylen een zwaar boſch legt.

Vyf mylen ten N. Ooſten van Golgom, beooſten het Rivierken Hembolonggom, dat in de groote en wyde Rivier Caula valt, heeft men het Dorp Dollopottogum, ten N. Ooſten van het welke 5 mylen het Dorp Helballigal legt, waar mede ons beſtek aan de Weſt-kant, en beweſten die rey bergen,

gen, langs welke wy ons bepaald hebben, ten eynde is.

Verſcheide Vlekken en Dorpen.

Nu gaan wy voort van Candi af, beooſten dit Gebergte, en zoo langs de Rivier van Trinkenemale tot aan de Baey van Cotjaar toe.

Pas benoorden de Rivier van Candi, die zig by deze Stad van 't Noorden vlak na 't Ooſten ontrent 6 a 7 mylen verre draeid, en gemeenelyk ook de Rivier van Mawielle Ganga genaamd werd, heeft men 3 groote Landſchappen, in 't Weſten, tegen 't Gebergte aan, dat van Horſepot, dog, ten Ooſten van 't zelve, dat van Dombera, en nog Ooſtelyker, dat van Porcipot.

Een myl benoorden de Rivier legt aan een kleen ſpruitje, dat 'er invalt, 't Dorp Valgom in 't Landſchap Horzepot.

Vier mylen N. Ooſtelyker, in dat van Dombera, legt het Vlek Verdre.

Benoorden Dombera en Porcipot heeft men zwaar Gebergte, en 3 a 4 myl ten Noord-Ooſten van Vendre het Vlek Mondamanoere, en, 4 mylen ten N. Ooſten van 't Dorp, Singeles of Saſalocki aan de Rivier Maweleganga, die wat voorby 't Landſchap Goddaponahoy en Porcipot zig weer geheel Noord aan-draeid, terwyl men ter plaats, daar zy dien draay begind, en al wat eer, gelyk niet verre bezuiden Sigeles, eenige klene Spruiten in de zelve vallen ziet.

Benoorden Mondamanoere heeft men het Prinsdom Matule of Matalie, en daar in de Landſtreek Roewat, dat in 't Ooſten en Noorden zeer boſchagtig is, dat zo langs het Gebergte Cauragahing, door 't Graafſchap Rintene (dat zig beooſten en beweſten de Rivier uytbreid) wel 10 a 12 mylen ruim al voortgaat, zonder dat zig aan die kant langs dat gebergte, tot aan de baey van Cotiari, of tot aan 't Land der Bedas, eenig Dorp of Vlek opdoet; maar aan de kant der Rivier Mavilganga, 2 mylen benoorden het Dorp Sigeles, legt de vermaarde Stad Bintene, die ook zomtyds Vintana, en ook wel Alloet genaamd werd.

De Stad Bintene.

Deze Stad legt niet alleen aan deze ſchoone en groote Rivier, maar zy vloeid 'er ook midden door.

Hier plegen de oude Keizers van Ceylon mede Hof te houden, alzo dit een ſchoone Stad is, daar men veel groote Straaten, pragtige Gebouwen, en heerlyke Pagoden of Heidenze Tempels, en onder andre 'er een heeft, diens voet 130 treeden in 't rond, ongemeen fraey, zeer hoog, boven op vierkant, en ſpits als een Grafnaald of Piramide, van onderen langwerpig-rond opgaande, wit geverwd, en ſterk verguld is, dat zig van verre zeer heerlyk opdoet.

In de zelve is ook een ſchoon en groot Paleys van den Keyzer, van binnen mede vol ſchoone Gebouwen. Hier werden de beſte Galeyen en Tsjampans des Keyzers gemaakt. Hier zyn veel Winkels, maar geen Markten, dog wel ſteene Klooſters, en een groote menigte van Bamboeze-huizen, die zig alle langs de Rivier, wel een myl of 2 in den omtrek, uytſtrekken.

Dit is een van de fraeyſte Steden van 't ganſch Eyland, daar alles, wat men bedenken kan, te bekomen, dog die ganſch niet ſterk is, alzo zy byna midden in 't Land, hoewel niet boven 9 a 10 mylen van de Baey van Cotiari, en 1 a 2 mylen verder van Batecalo, of van 't Ooſterſtrand gelegen is.

Van daar nu tot aan de Baey van Cotiari weder voortgaande, heeft men die ganſche ſtreek Lands niet, dan zware Boſſchen; dog 2 a 3 mylen bezuiden de voornoemde Baey weder eenig gebergte, en dan tot aan de Baey van Cotjaar, en 't Land der Weddas, niet dan een groote vlakte, waar in men van 't Weſter Gebergte eenige kleene Spruitkens vlieten, en in de Baeyen van Cotjaar en Trinkenemale zich uytſtorten ziet; waar mede wy dan dit beſtek ook afgehandeld hebben.

Wanneer wy nu weder in het Westen van de Rivier Coula, by 't Vlek Caddaumatris, Noorden aangaan, ontmoeten wy daar in de Landſtreek Newecalawa, een myl benoorden 't Dorp Ekpoepol het Dorp Cenvava, 4 myl Ooſtelyker 't Dorp Tonnowaywe, nogeen myl benoorden Convava, 't Dorp Polliwella, nog 4 myl Noord-ooſtelyker, 't Dorp Maumine, beooſten de Noord-ooſtelyke Spruit van de Rivier Caula, die zig by Detelwaja in tween ſcheid en nog 2 mylen Noordelyker het Vlek Anaragiepoere, dat door een groot Boſch van Colliwilla geſcheiden is.

't Vlek Anaragiepoere.

Daar na heeft men een groote vlakte van den zelven naam, en dan weer een groot Boſch, en beooſten 't zelve, 5 myl van dit Vlek, het Dorp Hurcelg, tegen 't Gebergte in 't Landſchap Hoerli, dat ten Ooſten tegen 't Land der Bedas, en in 't Noorden tegen dat der Malabaaren Grenſt, daar men in 't Ooſten weer het doorgaande zwaar Gebergte van Coeragahing heeft, dat van 't Vlek Anarodgbunno tot aan de zoute Rivier van Catehay, of tot aan 't Vlek Poneri, dat pas een myl 'er bezuiden legt, wel 10 a 12 mylen verre aaneengeſchakeld, gelyk men in 't Weſten niet, dan zware Boſſchen, heeft, die pas boven de Rivier van Aripen zig by na tot het einde van dit Land mede wel 10 a 12 mylen verre uytſtrekken, zonder

Verſcheide andre Vlekken, en Dorpen.

der dat wy daar in verder eenige Dorpen of Vlekken ontmoeten.

In deze groote Landſtreek woonen geen Cingaleeſen, maar alleen Malabaaren, die ook een Prins op zich zelven hebben, hoewel hy eenigzins onder den Keizer van Ceylon plagt te ſtaan. Waar mede wy ook met de Beſchryving van dit Land aan die zyde gedaan hebben, zoo dat 'er nu niet overig blyft, als om het Land beooſten de Rivier van Mature, als mede beooſten de Piek van Adam, en beooſten de Rivier Mawiellegangа, te Beſchryven, alwaar wy ons voor eerſt tuſſchen de Rivier van Mature en die van Waluwe bepaalen.

Beooſten de Rivier van Mature, en zoo Noord aangaande, ontmoet men, 1 myl N. Weſtelyker, dicht by de Rivier, 't Vlek Baygams, in het groot Prinsdom van Mature, en in 't Landſchap Dolas das Corle, alwaar men een zeer groot Caneel-boſch heeft, dat mede onder ons ſtaat.

Gelyk men nu beooſten deze Rivier verder een groote vlakte heeft, dienende tot de Olifants-jacht, en dan wat Noordelyker, ontrent 6 mylen van Strand af een ſchakel met Bergen, die zich tot aan de Rivier van Waluwe Ooſt ten N. aan ſtrekken, alzo ontmoet men verder Noorden aan, een myl boven 't Vlek Katoene, (dat tegen de Rivier van Mature, niet verre van een Binnen-water, zich in 't Ooſten vertoonende, legt) het Vlek Oededibod, ten N. Ooſten van 't welke, ontrent 1 myl verder, 't Vlek Wallagodde is, dat in 't Ooſten eenig Gebergte ontrent zig heeft, gelyk men ten Noorden van dit Gebergte in Curnagel Corle diergelyk een ſchakel van Bergen tot aan de Rivier van Waluwe ziet.

Vier mylen ten N. Weſten van Wallagodde heeft men 't Vlek Tammegamme, beooſten 't welke men weer een groot Boſch tot aan 't Gebergte in 't Ooſten, en tot aan de voornoemde Rivier in Mende Corle, ziet.

Twee mylen, ten N. Weſten Tammegamme, ziet men 't Vlek Biblegamme, benoorden 't welke men Attulagam Corle heeft, waar in men 3 myl van Biblegamme Noord aan 't vlek Kambevolle, en nog 1 myl Noordelyker 't vlek Malpitte ontmoet, dat ontrent nog 2 myl van de Rivier van Waluwe gelegen is, en in 't Weſten eenig laag Gebergte heeft, dat aan de Piek van Adam vaſt is.

De Rivier van Waluwe heeft haren oorſpronk uyt de Piek van Adam. Zy loopt eerſt 6 of 8 mylen Ooſt aan, van daar zig met een korte bogt Zuid-Ooſt aan buigende, en dan zoo verder wel 8 a 10 mylen tot aan Waluwe, en ſtort zich daar in Zee.

Waar mede wy weer dit Beſtek afgedaan hebben, zullende nu met de Landen beooſten de Piek van Adam, benoorden de Rivier van Waluwe, en benoorden 't Landſchap Goddaponahoy, mitsgaders beooſten de Rivier Mawiellegangа voortgaan, een begin pas benoorden de Rivier van Waluwe makende, en zoo tot de Rivier Komboken Noorden aan, en tot Cadduwatte Corle, of tot het Gebergte Mainda Kinde, in 't Koninkryk van Oeva, in 't Noord-Weſt verder aangaande.

Vier mylen ten N. Weſten van het Gebergte, dat zig pas benoorden de Rivier van Waluwe opdoet, heeft men het Dorp Kolkgalle, 1 myl N. Weſtelyker Beddigamme, en 4 mylen O. ten N. 't zelve, Kelligame, en dit zynde eenige Dorpen, die 'er verder in dit ganſch beſtek voorkomen: Want ten N. Weſten Beddigamme heeft men een groot Boſch, dat zich wel 3 a 4 mylen verre tot aan de Agras, of een Criſtal-gebergte uytſtrekt, dat van 't Zuiden na 't Ooſten en Noorden in 't rond loopt, en 't geen tegen Codduwatte Corle aanſtoot, waar na men Cadduwatte Corle, zig met een groote vlakte van 't Zuiden na 't Noorden, en tot aan 't Gebergte Maimda Kinde uyt ſtrekkende, ontmoet, welk laatſt Gebergte van Mende Corle, of wel van Adams Piek af, eerſt met een kromme bogt Ooſt, en daar na Noorden aan, wel 18 a 20 mylen verre loopt, als een ſchakel, die aan malkanderen vaſt is, tot tegen een groot Boſch, dat de Stad Vintana van dit Gebergte ſcheid.

Wanneer men van Kelligamme nu Noorden ten Ooſten aangaat, ontmoet men benoorden de Rivier Cerinde niet anders, als 't Landſchap Jale, waar in men eerſt weer een boſch, en dan 6 mylen benoorden Kelligamme 't Stedeken Jale, een ſlegt Neſtje, ontmoet, dat ook een groot Boſch in 't Ooſten heeft, en van Leawawa, of van ſtrand, ontrent mede zoo verre legt. 't Stedeken Jale.

Ten Noord-Weſten, en ten Noord-Ooſten, van 't zelve, tot aan de Rivier Komboken, heeft men weder niet anders, dan twee groote Boſſchen.

Wanneer wy nu met ons beſtek weer benoorden de Rivier Komboken tot aan Baticalo in 't N. Ooſten, en tot aan de Stad Bintene in 't N. Westen, voortgaan, komt men daar eerſt in het Landſchap Panoa, waar in men, zeer groote Boſſchen, en in 't midden, recht Noorden aan tot aan 't Rivierken Heddel, wel een vlakte van 4 a 5 mylen Zuiden en Noorden, en niet minder (of wel 6 mylen) in de breedte tot

by 't ſtrand, en tot ontrent het Dorp Ockande, heeft.

Benoorden dit Rivierken regt Noord aan, tot aan den Berg, de Capel genaamd, legt een Boſch wel 6 mylen verre, terwyl men in 't Ooſten en in 't Weſten, tot tegen 't voornoemd Gebergte, een groote vlakte van ettelyke mylen, hoewel men in 't Ooſten weer eenig Boſch ontmoet.

Benoorden de Capel komt men in 't Graafſchap van Baticalo, ten ooſten, en in 't Landſchap Vellas in 't Weſten, alwaar men in 't Noorden wel 10 mylen verre, tot tegen de Rivier van Baticalo, die in 't naaſte Landſchap haren oorſprong neemt, niet als een digt Boſch, daar men in 't Weſten tuſſchen dat Boſch en 't Gebergte in 't Landſchap Vellas, en ook in 't ooſten, tot by Baticalo, en tot de plaats . daar die Rivier uytwaterd, een groote vlakte ziet, van eenige mylen in 't rond.

En Vellas. Vlak ten Ooſten van Bintene of Vintana, ontrent 6 mylen 'er af, legt het Stedeken Vellas, of Nil Vaelle, en 4 mylen beweſten dit Stedeken 't Dorp Vegamme, en 1 myl beooſten 't zelve Neguriti; dog vlak ten Ooſten Neguriti, pas beooſten dat zwaar Boſch, heeft men ook 't Dorp Viado, en 2 mylen Zuid-ooſtelyker 't Dorp Occatoti.

Nu moeten wy weder een weinig te Rug na de Piek van Adam gaan, om te zien, wat tuſſchen het Gebergte Maimda Kinde, aan de Ooſt-kant, in 't Koninkryk van Oeva, en tuſſchen 't Landſchap Coetemale, en Goddaponahay, zoo Noorden aan tot aan de Stad Bintene, langs de Rivier Mawielleganga, gelegen is.

Beooſten 't Vlek Poole Pitte, en het Dorp Combalauwla, ontrent 3 mylen van 't laatſte, heeft men het Dorp Parnegon tegen een fraeje Spruyt, die uyt het Gebergte van Maimda Kinde ontſpringt, en in de Mawielleganga, na een loop van 8 a 3 mylen, ſtort.

Ses mylen beooſten dit Dorp heeft men de overblyfzelen van het Vlek Badule, dat midden in dat Gebergte lag, daar 't zig begind te draejen, en vry zwaar is.

Benoorden Combalauwla, 4 mylen, wel zoo N. Weſtelyk, heeft men 't Dorp Amboledo, en 4 mylen Ooſtelyker, 't Dorp Bogedag, in 't Landſchap Jotta Kinde.

Drie mylen ten N. Ooſten van Amboledo legt Joputtea, pas beweſten de voornoemde ſpruyt, die vlak Noord aan in de Mawielleganga valt.

Pas benoorden dit Dorp heeft men tuſſchen dit Spruytje en 't voornoemd zwaar Gebergte in 't Ooſten, en ook tuſſchen dit Joputtea, en 't Dorp Moſponi, (dat 5 mylen noordelyker in 't Landſchap Vallaponahoy, mede pas beweſten, dit Spruitje legt) weder een zwaar Boſch, gelyk zig benoorden dit laatſte Dorp tot aan Bintane nog een Boſch wel 6 mylen verre uytſtrekt.

Hier mede nu dit beſtek weder afgedaan hebbende, gaan wy over, om te zien, wat zig langs de Rivier Mawielleganga, benoorden de Stad Bintene, en Benoorden Baticalo, en 't Stedeken Vellas, tot aan de Baey van Cotjaar, nog opdoen zal.

Men ziet van Bintene, Vellas, en Baticalo tot aan Cotjaar, ter verte van 10 a 12 mylen niet anders, dan groote Boſſchen, uytgenomen dat men 7 a 8 myl benoorden 't Stedeken Vellas, in 't Landſchap van Tambancarrewarre, het Dorp Bodelganne aan een kleen Spruytje leggen ziet.

Ook heeft men 3 a 4 mylen ten N. Weſten eenig Gebergte, waar uyt verſcheide Spruitjes ontſpringen, die in de Baey van Cotjaar uytwateren, digt by de Rivier Mawielleganga, en verder heeft men tot aan de voornoemde Baey, zo in 't Ooſten als in 't Noorden, wel 10 a 12 mylen in 't rond niet anders, dan een groote vlakte. Waar mede wy geheel Ceylon, zo verre het ons bekend is, afgehandeld, en zo van binnen als van buyten beſchouwd hebben.

Wy hadden dit wel volgens een ander en breeder beſtek konnen doen; dog laten dit na, om dat het overvloedig in een Rapport van den Ouden Heer van *Goens* hier na nog voorkomen zal. Ook vreesden wy, dat wy te verre zouden uytſpringen, behalven dat deze by ons gedane Beſchryving, onzes oordeels wydluftig genoeg is, om een ruwe bevatting van den omloop des Eylands te bekomen, dewyl het dog onmogelyk is om een net berigt van zyne Geſtalte van Binnen te geven.

DER.

DERDE HOOFDSTUK.

INwoonders *van* Ceylon. *Van de* Cingaleeſen. *Hunnen* Aard. *De* Berg-Lieden. *Hun* Gewaad. Dragt *des* Keyſers, *en der* Grooten. *Hunne* Huwelyken. Huyshouding. Huysraad. Spys. *De* Slaafagtigheid *der* Vrouwen. *Hare* Wreedheid *ontrent hunne* Jonggeboorne Kinderen, *onder een engelukkige* Star *Gebooren*. *De* Naamen *hunner* Kinderen. *Hunne* Ambagtslieden. *De* Olifants-Vangſt *Afgebeeld*. *'t Begin van hun* Jaar, *&c*. *Zyn ſterk voor* Toovery. *Werden zeer* Oud. *Weten hunne* Ziekten *zelfs te* Geneezen. *Hunne* Maten, Ellen, *&c*. Wetten. Guychelaars *onder hen*. Taalen, *hier Gebruykelyk*. *Hunne* Wetenſchappen. *Hun vreeze voor de* Dood. Verbranden, *of* Begraaven, *en* Beweenen *hunne* Dooden. *Hoe de* Lyken *der* Edelen, *en ook die der Geſtorvene van de* Pokjens *behandeld werden*. *Van de* Malabaren. Bedas. Portugeezen *en andre* Inwoonders. *Van de* Land-Gewaſſchen. Oſſen Ploegen *en* Dorſſen *hier*. *De* Boomen. *De* Tallipot-boom. *De* Kettule-boom. *De* Caneel-boom. *Wat de* Caneel *is*. *Waar zy Valt*. *Driederley* Soorten *van dien*. *De* Orula-boom. *De* Doenekaja-Struyk. *De* Capita-Struyk. *De* Gods boom, *&c*. *Veel Eetbaare* Wortels. *Heerlyke* Medicinaale Kruyden. *Veelerley* Bloemen. *De* Pitsja-bloem, *en* Bloem-boomen. Dieren, *hier zynde*. Olifanten, *&c*. Vogelen. *Bloedelooze* Dierkens. Viſch. Bergſtoffen. Geſteenten. Waaren, *hier Getrokken*, *of hier Vallende*. Munten. Maaten, Gewigten. *Maat der* Kleeden. *De* Beſtiering *van dit* Eyland *door een* Keyzer. *Zyn* Lyf-wagt. Inkomſten. *Waar mede die* Schattingen *voldaan werden*. *De twee Grootſte* Ryks-Bedienden. Inkomſten *der* Landvoogden. *Hun mindre* Bedienden. Magt *des* Keyzers *om te* Oorlogen.

NA dat wy dus verre 't Land van Ceylon beſchouwd hebben, zal het nu tyd werden, dat wy van de Inwoonders des zelfs beginnen te ſpreken.

Inwoonders van Ceylon.

De Inboorlingen zyn ten deele Cingaleezen, ten deele Bedas, of Weddas, maar buyten de zelve zyn 'er ook Mooren, Malabaaren (van welke al geſprooken is) en zeer veel Portugeezen, Hollanders, en eenige Engelzen, en Franſchen, die by den Keyzer Gevangen zyn.

Van de Cingaleeſen.

Wat nu de Cingaleezen, de rechte en oudſte Inboorlingen dezes Lands betreft, deze zyn niet heel ſwart, maar bruyn-geel van verwe, lang en open van ooren, niet kloek van Geſtalte, door de bank wat mager, zeer zwak van Leden, gezwind van Lichaam, en vry vernuftig van Geeſt, alzo zy zeer veel dingen aardig weeten na te maken. Zy zyn zeer hard van natuur, zo in 't uytſtaan van veel ongemakken, als om zig met ſlegte Spys te behelpen, en weinig te ſlaapen.

Hunnen Aard.

Wat hunnen Aard en Imborſt betreft, zy zyn zeer Vriendelyk, daar hun taal zeer veel toe doet; maar zy zyn ook zeer groot van Inbeelding, en zeer hoogmoedig, tot zoo verre zelf, dat zy geen Spys zullen eeten, die in een huys van een van minder rang, dan zy zich verbeelden te hebben, toebereid is, gelyk zy ook nooit met hun minder zullen trouwen. Liegen is by hen geen zonde, nog ſchande, maar een aardigheid, en zy zullen niet eens verblikken, ſchoon men hen daar op betrapt.

Zy zyn zeer Gierig; geen Vegters nog Smyters, ook niet nydig; maar in tegendeel genegen alle Elendigen te helpen, en alle andren dienſt te doen. Zy verfoejen de Dievery zeer, en zyn met woorden zeer ſterk voor de Deugd; dog komen dit juiſt zo net niet na. Hoewel zy veel agting voor de Opregte en Deugdzame Lieden hebben.

Gelyk de meeſte Indiaanen zeer bygeloovig zyn, alzoo de Cingalezen mede in den uyterſten graad, en de minſte ontmoetingen zyn bequaam, om hen, zoo zy uytgegaan zyn, weer na huys te doen keeren, of iets, dat zy reeds begonnen hebben, te laten ſtaan.

In den ernſt van hun gelaat, gebeerden, en tred, gelyken zy zeer veel na de Portugeezen.

Zy zyn zeer gezwind van Oordeel, net van bevatting, en zeer ſcherpzinnig; maar daar by ook doortrapt, argliſtig, en zeer bequaam om uytvlugten te zoeken, zoo dat men, hoe groote Beloften zy imand zouden mogen doen, hen niet gelooven moet.

Het is ook wel waar, dat de mans niet heel Jaloers zyn, alzoo zy, by zekere voorvallen van Vrienden, die zy wel lyden mogen, aan hun huys te heb-

ben, zig niet ontzien zullen hunne Dogters, ja zelf ook hunne Wyven, daar aan voor een tyd, om ze te beſlapen, over te geven; maar zoo zich een Dogter met imand beneden haar rang komt te vergrypen, die mag zig wel wagten van onder de oogen van haare Vrienden te komen, alzoo die haar zekerlyk, niet uyt een zugt voor de Deugd, of uyt een verfoejing van de Hoerery, maar alleen uyt grootsheftigheid, om dat zy met een mindren, dan zy, gehoereerd had, het leven zouden benemen. Anders is hier geen zonde gemeener onder hen, dan de Hoerery, daar zy zelf hunne Kinderen aanleyding toe geven. Ook zullen zy, ſchoon nog zoo toornig, malkanderen noit voor een Hoer uytſchelden, ten waare zig een Dogter met een van geringer rang vermengd had. Ook heeft een Vrouw, alzoo de meeſte daar tot Overſpel genegen zyn, niet veel van haar Man te vreezen, als zy maar op de daad zelfs niet betrapt werd: want dan heeft hy recht, om ze beiden te dooden.

De Berglieden.

De Cingaleeſen, die aan de Stranden woonen, zyn van een zagten en minnelyken, dog de Berg-woonders van een brusken, wreeden en harden, aard, en ſchoon zy aangenamer en hoffelyker van Taal en Gebeerden, als de bewoonders der ſtranden en lage Landen zyn, echter zyn zy boos en valſch van aard, zoo dat men hen nog veel minder als de andren, vertrouwen kan.

Hun Gewaad.

Het Gewaad van een Cingalees, die gemeenelyk lang glad Hair en groote baarden, als de Switzers, hebben, beſtaat in een lap Laaken, tot een Wambasje met Schootkens gemaakt, of in een Catoene Badjoe, of in een kleed, dat zy om hunne middelen ſlaan, onder de beenen doorhaalen, of dat hen tot op de voeten hangt; en op hun hoofd dragen zy een roode muts, of ook wel een andre met opſlaagen. Hunne ooren vercieren zy met Goude Ringen en Juweelen, en zy draagen Criſſen op zyde, die met Goude, Zilvere, en Ivore Hegten vercierd zyn.

De Vrouwen dragen een ſlegt wit Rokje, 't geen met blauwe of roode bloemen geſtikt is, en haar tot de knie, of wat lager hangt, na dat zy van hooge of lage ſtaat is. Dog daar is groot onderſcheid tuſſchen. Zy dragen ook veel Silvere Arm-Ringen, en ook veel zilvere Ringen aan Vingers en Teenen, zilvere Hals-banden, Snoeren met Steenkens, en ook Zilvere en Goude Ringen, en andre Kleinodien aan haare doorboorde Ooren. Zy ſtryken het Hair met Olie, en binden dat op in een huive, of met een grooten bos, en draagen een Sluyer over de ſchouderen, Gordels om 't Lyf, en zo voorts.

Dragt des Keizers.

De Vorſt kleed zig zoo als hy wil. Zyn Muts is van Zyde en Goud, door malkanderen gewerkt, en wel een el hoog, zynde van voren met een ſchoone Karbonkel, en rondom met allerley andre Geſteenten, en boven met een Paradys-vogel vercierd.

Zyn hemd en Borſt-rok zyn van 't fynſt Indiſch Lywaad of Cattoen, waar aan hy goude draadwerkze of andre Knoopen heeft.

Hy draagt Kouſſen, en Ledere Zoolen, in plaats van Schoenen. Zyn Rok en Broek gelyken wel na 't Gewaad van een Portugees. Verder heeft hy een grooten Degen, of Zweerd, dat in een Zilvre Scheede ſteekt, en met Geſteenten verçierd is, onder zyn regter arm.

Op de Linkerzyde, tuſſchen 't Hembd en zyn Kleed, draagd hy een lang Mes, omzet met Goud, en Edele Geſteenten, en daar beneven een Griffie, om op een blad te ſchryven, in een Silvere Scheede.

En der Grooten.

Zyn Hovelingen mogen zig ook wel met Goud, Zyde, en Silver; dog met geen Geſteenten, ten ware zy met hun leven ſpeelen wilden, bekleeden.

Dit mogen ook zyne Graven of Landvoogden doen, die hy op deze en gene, Corlas ſteld, aan welke hy een ſtaf met een Silvere Knop geeft, waar op 's Vorſten Wapen ſtaat. Deze dragen Tsjeripoes, of houte Klikken, die zy aan een klosje daar boven op ſtaande, met hun grooten Teen vaſthouden.

Die van den Adel volgen na dezen in rang, en mogen even eens, als zy, gekleed gaan; maar zy mogen zulken opgeſtrikte Muts, of Kap, niet dragen, hoewel zy die op hun hoofd nog wel mogen leggen. Ook werd hen door een ſlaaf gemeenelyk een Tallipot-blad, om het als een Sonneſcherm tegen de Son, of tegen de Regen te gebruyken, nagedragen.

Na deze volgen alle Penniſten, en dan de Boeren, die de Rysvelden bebouwen, in Rang. Deze draagen kattoene Kleederen; dog geen Degens, Kouzen, Schoenen nog kappen; maar wel een Mes, en een yzere Griffie. En de Vrouwen van alle deze gemelde Lieden mogen ook Kleedjens dragen, die tot aan de aarde komen, en die den Boezem bedekken, maar die Kleedjens mogen de Buyk tot op een handbreed na by de navel niet bedekken; alzo dat maar de Vrouwen der Hovelingen, Landvoogden, Graven, en der Edelen Geoorloft is.

Na dezen volgen de Handwerkslieden, die

die velerley zyn, de Tyferaars, Caneelſchillers, de Viſſchers, Soldaaten, Waſchers, Trommelſlagers, Palangkyndragers, en nog andere die laager in rang zyn, welker Vrouwen alle met het boven-lyf, op ſtraf van Geeſſeling, moeten naakt gaan, en zommige van hen, die de veragtſte zyn, dragen altyd een wanne by zich, om in te gaan zitten, alzoo 't hen ongeoorloft is, om op de aarde, als zy ruſten willen, neder te zitten.

De Edelen dragen Wambayzen of lange Kleeren, en Mutzen, en zitten op ſtoelen of blokken; dog de mindere noit, die ook alle bloots voets gaan.

Hunne Huwelyken. Zy zullen, gelyk wy gezegt hebben, noit met een mindere van rang Trouwen, al konden zy nog zoo veel goed 'er by winnen; dog gelyk dit meeſt op de Dochters ziet, alzo kreunt een man 'er zig niet aan, al ſliep hy by een geringer, en men zal 't hem, als hy 'er maar niet meede eet, drinkt, of trouwd, noit verwyten, nog tot ſchande rekenen: want zoo hy met een mindere trouwde, zou hy door de Overheid met een Geld-boete, of met de Gevankenis, of wel met die beide, geſtraft, en voortaan niet hooger in rang, dan zyn Wyf, gerekend, en van zyn Geſlagt als een verrot lid afgeſneeden werden.

Zy laten hun Dochters vroeg, met haar 10 a 11 Jaaren, Trouwen, om dat zy verzekerd willen zyn, dat hunne Bruids nog Maagden zyn, hoewel andre onder hen zig weer zeer weinig daar aan laten gelegen leggen. Het ſluyten der Huwelyken ſtaat volkomen aan de Ouders, die de Dogters na hun vermogen wel eenig Goed mede geven; dog aangezien zy nu en dan zoo licht van een ſcheiden, als zy by een komen, zoo moet, in zulken geval, dat goed altyd eerſt 'er weer, als de Bruidſchat zynde, uytgaan: zy genoegen zig ook niet met eene vrouw, maar nemen 'er dikwils verſcheide, als zy maar de magt hebben om die te voeden. De Bruidegom moet de Bruids-kleederen verzorgen, en heeft hy zo veel niet, zo mag hy die wel leenen.

Huishouding. In hunne Huishouding zyn zy nog al redelyk net. En gelyk zy noit met iemand van een minder ſtam eeten of drinken, alzo zullen dat veelen met hun eygene Vrouwen niet doen. Uyt een Gorgolet drinkende, zullen zy dat nooit aan hun mond zetten; maar om hoog houden, en zoo 'er in gieten.

Doorgaans zyn hun huizen ſlegt, kleen, en laag, maar met Stroo of Atap gedekt, van ſtaven of ſtokken als hutten gemaakt, en met kley overſtreken; hoewel de wanden redelyk glad en effen zyn.

Zy mogen de Huizen niet hoog bouwen, nog met geen tegels dekken, of de muuren met kalk witten; hoewel zy een zoort van kley hebben, die al vry wit valt.

Deze Huizen maken zy doorgaans zelf, en gebruiken Spykers nog Nagels 'er aan; maar binden 't zeer hegt met Rotang aan malkanderen. Zy weten van geen Schoorſteen, waarom zy doorgaans zeer berookt zien, alzo zy hun vier maar hier of daar in een hoek ſtooken; dat men egter maar van de gemeene Lieden verſtaan moet: want de Grooten hebben goede groote en veeltyds dubble Huizen tegen over malkanderen.

Hun Huisraad is ſlegt, beſtaande in eenige Matjens, 1 a 2 kopere Bekkens, eenige Aarde of Porcelyne vaten, 2 a 3 houte ſtoelen zonder Leuning, (want Leuning-Stoelen zyn Koninglyk) een Ryſt-blok met een Ebben-houte Stamper, een houte Vyzel, of Kari-ſteen, een Parang of Byl twee a drie, en eenige korven, om 't een of ander in te bergen. Tafels of Tafellakens kennen zy niet, nog weten van geen Servetten. De grond, of een Matje, is hun Tafel, en een Piſang blad te gelyk hun Tafellaken en Servet, dat zy ider reis ſchoon en zuiver hebben. Huisraad.

Ryſt is hun Brood, en als zy daar wat zout, een weinig geſtoofde groente, met wat Peper en Zout beſtroid, en wat Limoen-ſap 'er over hebben, zyn zy te vreede. Rund-vleeſch te eeten, is by hen een grouwel. Ander Vleeſch of Viſch is 'er niet veel, en zy zullen 'er, als zy 't al hebben, liever geld af maken, en 't aan de Vreemdelingen verpaſſen, dan 't zelf eeten, ten ware dat het zeer Aanzienelyke, en Edellieden waren, die verſcheide Geregten van Viſch of Vleeſch, dog ook zeer lange ſoppen op hun tafel hebben: Want anders is 't hen een eere, ſpaarzaam, deun en gierig te zyn, en die zig onder hen zeer naeuw weet te behelpen, werd dikwils geprezen. Hun voornaamſte Spys beſtaat in Ryſt, Piſang, en in deze en gene andre Vrugten, die 't Land overvloedig geeft. Hunne Spys.

Hoenderen, of Verkens, ziet men 'er weinig, alzo die de Hovelingen, waar zy ze maar vinden, meeſt zonder betaling wegnemen, dat de gemeene Lieden afſchrikt om ze aan te fokken. Ook zouden zy wel meer Vee, Vogelen, enz. aanqueken; maar de Civet-katten, en Tygers, doen 'er hen te grooten ſchade in, behalven dat de Keizer ook 't liefſt heeft, dat zyn onderzaten arm zyn.

Geyten mag niemand, dan de Vorſt, of een Vreemdeling, hebben, en dat is de reden, dat zy zich meeſt met geringe Sayors, of groente, en met een ſobere Kari, moeten behelpen.

De Slaafagtigheid der Vrouwen.

De Vrouwen zyn gehouden de mans, terwyl zy eeten, te dienen, en van 't noodige te voorzien; en na dat de mans gegeten hebben, eeten de Vrouwen 't overſchot, dat op hunne tafelborden is.

Hun Ryſt, en Spys is op Porcelyne Borden, of ook wel op bladeren.

Hun Drank is Water, of zomtyds ook wel wat Suri of Towak. Zy doen hunne Maaltyden Stil, en ſpreken dan weinig tegen malkanderen. Als de vrouw de Ryſt in de Pot doet, mag 'er niemand, maar wel daar na ſpreeken.

Voor en na den eeten waſſchen zy de handen en mond; maar dat doen zy altyd zelf, latende dit noit een ander doen, (gelyk in zommige voorvallen onder hen wel geſchied) alzo zy dat voor een vuile ſchimp houden.

Ook zyn zy over hun lichaam en hoofd zeer zuiver, gelyk zy ook gewoon zyn die beide zeer dikwils te waſſchen.

De Vrouwen moeten daar de Spys bereiden, de Ryſt ſtampen, ter markt gaan, brandhout haalen, en op haare hoofden dragen, regtende verder niet veel anders uyt, dan dat zy den ganſchen dag Pinang eeten, en Tabak rooken, of dit voor haare mannen verzorgen. Daar beneven mag geen Vrouw in de tegenwoordigheid van een man op een ſtoel gaan zitten; ook mag zy, op verbeurte van haar Tong, niets aan een ander in's Konings naam (dat alleen de mans geoorloft is) gebieden; maar daarentegen is 't haar voorrecht, dat de Vrouwen in opzicht van Erfgoederen, die by verſterf anders aan den Vorſt komen, van alle laſten, gelyk ook alle Wyfkens der Dieren, die ergens mede afgeladen werden, vry zyn.

Als zy uyt zullen gaan, komen zy nog al redelyk voor den dag, en die 't haren ſtaat mede brengt, dragen Juwelen, en die ze zelf niet hebben, agten het geen ſchande, die van een ander te leenen.

Zy Slapen op Matten, en de vermogende op Dekens; dog de kinderen ſlapen gemeenelyk zonder iets onder 't lyf te hebben. Ook ſtoken zy gemeenelyk ontrent het voeten-eynde vyer.

Zoo dat de Mans hier meeſt Heeren, en de Vrouwen gelyk doorgaans in Indiën, meeſt Slaven van de Mans zyn.

Hunne Wreedheid ontrent hunne

Indien zy Kinderen te zaamen bekomen, beraden zy zich eerſt met een Sterrekyker, of die onder een gelukkige of ongelukkige Ster gebooren zyn, en de laatſte (hoewel zelden de eerſt geboornen) brengen zy om hals, of geven die aan andre lieden, die genegen zyn die op te voeden.

Jonge Geboorne Kinderen, onder een ongelukkige Ster Geboorren.

Ook houden hunne Kinderen, ouder geworden zynde noit de naamen, die zy in hunne Kindsheid voerden; maar krygen dan andere verhevene Titels, daar zy zeer op gezet zyn.

Naamen hunner Kinderen.

Hoe Edel ook imand zou mogen zyn, is 't hem geen ſchande, te werken, mits dat hy zig maar wagte van iets te dragen, want dat is by hen het allerſchandelykſte, en 't werk van een Slaaf.

Men heeft onder hen ook allerley Ambagtslieden, als Goud- en Silverſmeden, Yzer-ſmids, Timmerlieden, Schilders, Pottebakkers, Kalk-branders, Jagers of Wild-ſchutten, en Barbiers, die ten naaſten by van een en de zelve rang zyn, en 't naaſt aan de Edellieden komen; dog de eerſte zouden met geen van hun allen eeten, gelyk weer deze met hunne mindren niet.

Na deze volgen de Suri-Tyfferaars, Caneelſchillers, en de verdre vervolgens, die bevorens by ons al aangewezen zyn.

Men heeft 'er onder hen ook, die fraey in Yzer, Staal, Ivoir, Ebben-hout, en wat dies meer is, weten te Graveeren, en dat konſtig uyt te kappen, gelyk ik geheele Cabinetten met zulken Ivoir belegt, en zeer vernuftig uytgekapt, gezien heb.

Ambagtslieden.

Een van hunne groote bezigheden, waar toe zy gebruikt werden, is de Olifants-vangſt, van welke zoort van Dieren men zegt, dat alle andre Indiaanſche Olifanten voor de Ceylonſche Sombaeijen, of neerknielen.

Hoedanig dit in zyn Werk toegaat, beſchryft *D. Baldeus*, nevens meer andren; dog om een net denkbeeld hier van te hebben, heeft men maar deze teekening, No. 14., met het gene daar over in de zelve aangehaald ſtaat, na te zien, daar alles veel uytvoeriger, en netter, dan oit bevorens by andren te zien is.

In de voorige tyden waren 'er groote Olifants-jachten, dog de Heer Landvoogd *Simons* heeft in zyn tyd met veel voordeel en gemak van den Inlander, en voor de E. Maatſchappy, het Vangen van Olifanten in kleene Coraalen begonnen, gelyk ons uyt dit kort Extract van den Deſſave Bolſcho blykt.

Uyt-

N.° 14

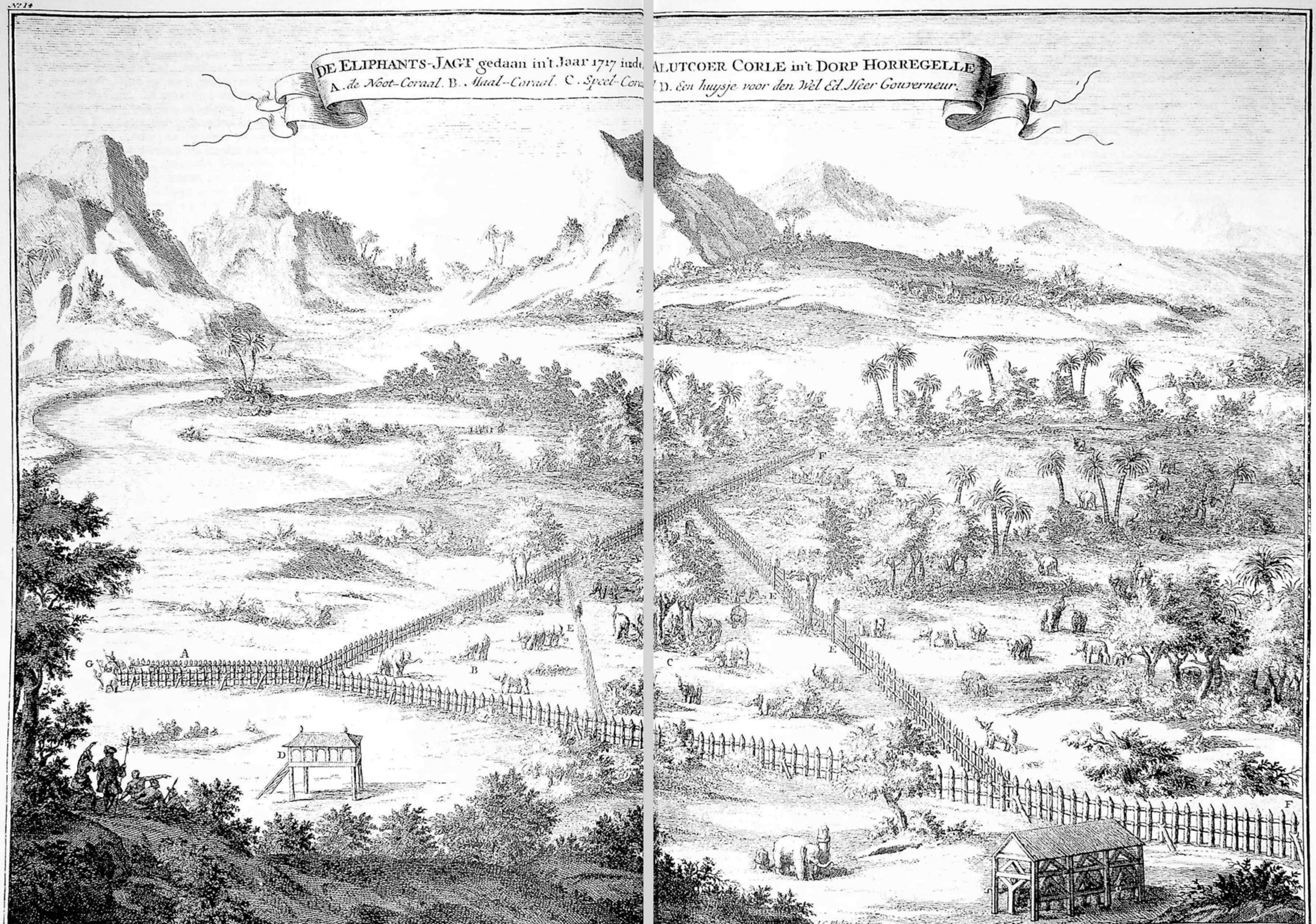

Een Coraal die in de Grootste wildernissen werd vervaardigt van nedergevelde boomen, met gekloofde Rottings aan den anderen gebonden, waar in op ylend Ceylon in's Comp. Territoir werden gevangen de Wilde Elephanten, die door Duysenden van Indianen meer dan 14. a 15. mylen ver met groot geraas van Trommels, Schietgeweer, Flambauwen en andere vuurstookeryen by den anderen en in deselve Coraal werden gejaagt. F F Twee Vlerken. trent 4 mylen van een gelegen, tussen by de morassen en wildernissen bestaande, en Loopende allengkens nauwer, zynde de lengte wel 3 uuren gaans tot A de Noodstal die tegen de Swaarste woede der groote beesten ook van de Dikste houten is versien, en waar in ontrent 25. Elephanten agter den anderen konnen staan, die m arsboomen agter en voor zoodanig gedwongen en int nauw gebragt werden, dat ider separaat dog seer beklemt staat, werdende voorts een voor een met Trossen om den hals versien en aan G Twee tamme Elephanten of Zielverkoopers, vast gemaakt, en door 't uyt haalen der voorste dwars houten, uyt gemelde Noodstal gelaaten en tussen Zielverkoopers (die de Wilde Elephanten seer voorsigtig en des noods door het slaan met haar sleurp weeten te Temmen) gebragt na de Stallen, alwaar dit Wilde Dier met Dicke touwen en kettingen zoo om den hals als aan de Pooten, werd gekluystert, tot het bedaart is, Edog 's daags 2. maalen tussen 2. Zielverkoopers na een Rivier of Elders te drinken gebragt. E de Val Poorten van swaare Houten, die opgehaalt staan en alle de Elephanten, daar binnen gejaagt zynde, door een Indiaan die zich in een hoekje van groene bladeren ter zyde boven de poort verschuylt, door 't los kappen der Rottingen, waar aan gemelde poorten hangen werden nedergelaaten, en so het te rug keeren deser Elephanten belet.

Uyttrekzel uyt een Viſite-Rapport van de Heer *Bolſcho*, wegens 't Vangen der Olifanten.

IN de Deſſaveny van Colombo zyn 8 Provintien, te weten Hevagam, Hina, Happittigam, Billigal, Salpitti, Reigam, Pasdum, en Wallalawitti Corles.

Het vangen van Olifanten in kleene Coraalen (nu onder de Regeering van de Heer *Simons* eerſt ondernoomen) had goed Succes gehad, en waren 'er zedert Auguſtus A°. 1707. tot den 31. October, tot Midettere, Bondoepitte, Emoekelane, en Eſwatte, in 3 onderſcheide reizen, zonder naamweerdige koſten Gevangen 62 Holbuyken, en daar van voor den Jaffanapatnamſen Handel aangehouden 40 ſtuks volmaakte Beeſten, te weten:

		Cobiten. Hoog.						
5	ps. Getande van	5	— $3\frac{1}{2}$	— $3\frac{1}{4}$	$3\frac{3}{8}$	en	$3\frac{1}{2}$	Cobit. Hoog.
12	— Alias	6	— 6	— 6	$5\frac{3}{4}$	$5\frac{1}{8}$	— $5\frac{1}{2}$	— $5\frac{1}{4}$
		$5\frac{1}{2}$	— 4	— $3\frac{3}{4}$	$3\frac{3}{8}$	$3\frac{1}{8}$	— $5\frac{3}{8}$	
23	— Wyfkens	$5\frac{1}{4}$	— $5\frac{1}{2}$	— $5\frac{3}{8}$	$5\frac{1}{4}$	$5\frac{3}{8}$	— $5\frac{1}{8}$	
40		$5\frac{1}{4}$	— 5	— 5	— $4\frac{3}{4}$	$4\frac{1}{2}$	— $4\frac{1}{8}$	
		$4\frac{3}{8}$	— $4\frac{3}{8}$	— $4\frac{1}{8}$	$4\frac{3}{8}$	$4\frac{1}{8}$	— $4\frac{1}{8}$	
		$4\frac{1}{4}$	— 4	— $3\frac{3}{4}$	— $3\frac{3}{4}$	en	— $3\frac{1}{4}$	

22 Wyfkens, alle met gebreken bezet, en derhalven weer Boſchwaard in gejaagd.

Deze Olifanten hebben hunnen eigen namen, als, Kindoelpittia, Widagammea, Waggecoatta, Henagaminea, Ca-Prepittia, Parettea, &c.

Wat Letter en Taal de Cingaleezen gebruiken, kan men in de Heer *Relands* derde Deel van zyn Mengel-Diſſertatien, fol. 80, en vervolgens fol. 82 zien.

't Begin van hun Jaar, &c.

Hun Jaar begind den 28 Maart, heeft 365 dagen, 12 maanden, die weer in $4\frac{1}{2}$ weken ider, (dog ider halve week maar van 3 dagen) en die in 7 dagen ider onderſcheiden zyn, dog hunne dagen, van welke de eerſte, of Sondagen, gelukkige, en andre weer ongelukkige zyn, hebben 30 verdeelingen, gelyk wy 24 uuren.

Ook weten zy van geen Sandloopers, of Uurwyzers, en giſſen de tyd maar na de Son, of na hunne Gedagten; dog de Vorſt heeft een Bekken met een gat, welk Bekken, hy vol water doet, en waar by hy dan de nette tyd, even als de Mooren op Java, en elders, een klappus-dop met water vullen, weet te giſſen.

Zyn ſterk voor de Toovery.

Zy zyn zeer bang voor Tovery, ook heeft men Lieden onder hen, die deze en geene dingen weeten te bezweeren, en weder te onttooveren, waar van zy zich voornamelyk bedienen, als hen wat ontſtolen is. Een ſaak, daar alle de Indiaanen aan overgegeven zyn, en waar van elders breeder geſproken werd.

Werden zeer Oud.

Zy werden gemeenelyk, vermits het gezonde Lieden zyn, zeer oud, en zyn dan nog al vry ſterk en kragtig.

Weten haare Ziekten zelfs te genezen.

Onder hen heerſchen de Kinder-pokken, en heete Koortzen, ſterk, waar van zich een ider zelfs redden en geneezen moet, alzo hier geen Artzen nog wondheelers zyn, waarom zich elk een daar wat op ſcherpt, makende dat zy gemeenelyk zeer goede Salven en heylzame Olie, daar zy byna alles mede genezen, in huys hebben. Ook maken zy wel Braak- en Suyver-dranken, waar toe zy zekere Bladeren, en ſchorſſen van Boomen, daar toe zeer dienſtig, en ook zekeren gedoornden Boom, en eenige langwerpige Bezyen, weten uyt te kiezen; en daar zyn zeer weinig ongemakken, daar zy geen raad toe weten, ook zelf om iemand, die vergeven, of van een vergiftig dier gebeten is, volkomen te herſtellen; dog dit geſchied zelden, zonder dat 'er deze of gene Tooverſpreuken onder loopen.

Zy hebben Kruiden in hun Land, waar van zy een Salve weeten te maken, waar mede zy een Gebroken, dog weer wel gezet Been, in weinig uuren konnen geneezen.

Maaten, Ellen, &c.

Gelyk men hier allerley Winkelwaaren heeft, zoo heeft men 'er ook tot alles nette Maaten, Gewigten, Ellen,

len, en op alles een vaſt geſtelde Prys, die men by Cnox, in zyn derde Boek, en agtſte Hoofdſtuk, nevens de Munten, hier gebruykelyk, net aangetekend ziet.

Hunne Wetten.

Men heeft onder hen ook zekere vaſte Land-Wetten, of oude gewoonten, volgens welke de meeſte zaaken, ten waare den Keizer daar verandering in maakt, geſchikt werden.

De vaſte Goederen erven de Kinderen; dog juiſt niet de oudſte Soonen alleen, of, zoo dit gebeurd, moet hy zyn Moeder en de Kinderen onderhouden.

Alle Schulden verdubbelen om de 2 jaaren, en die geen middelen heeft om te betaalen, vervald met zyn Vrouw en Kinderen, in Slaverny.

Niemand mag een anders Wyf, dat van hem geloopen is, trouwen, voor dat haar Man met een ander getrouwd is.

De Kinderen van een Vrye, by een Slavin gewonnen, vervallen in Slaverny, gelyk in tegendeel de Kinderen van een Slaaf, by een vrye Vrouw geteeld, daar door vry zyn, zoo dat de Vrugt hier gemeenelyk de Staat van de Moeder volgd.

Een Dief, die 't geſtolene niet zevenvoudig wederom geven kan, vervalt mede in Slaverny.

Ouders, in Schulden rakende, verpanden, en verkopen hunne Kinderen.

In duiſtere Saaken moeten beide de verſchil-hebbende Lieden in hunne Tempels voor hunne Goden zweeren, waar van hier na breeder geſproken werd.

Die de Wetten overtreden, werden of met een Boete, of met de Gevanken is geſtraft, en zo zy de boete niet ten eerſten opbrengen, neemd men zulk eenen zyn Zwaard, Mes, Hoed, en Wambais af, en moet daar Gevangen zitten. Betaald hy nog niet, zoo moet hy een zwaare Steen zoo lang op de Rug dragen, tot dat hy betaald heeft. Buyten deze hebben zy nog meer andre gewoonten, om de Schuldenaars tot betaaling te dwingen, van welke geenzins eene de minſte is, dat de Schuldeyſchers den Schuldenaar dreigen zich zelven te vergeven, waar voor hy dan zou moeten boeten.

Guychelaars onder hen.

Men vind veel Guichelaars en Potzemakers onder hen, waar by zy hun verſtand, gezwindheid, en raddigheid van Leden, mitsgaders hun moedigheid doen uytblinken, verſcheide dingen doende, waar over men moet verbaaſt ſtaan.

Taalen, hier gebruikelyk.

De Taalen, in dit Eyland onder de Inlanders gebruikelyk, zyn of Cingalees, of Malabaars.

De eerſte Taal is de regte Land-Taal, en ook een Taal op zig zelven, die met de Malabaarſche geen gemeenſchap heeft, gelyk ook de een den anderen ganſch niet verſtaan kan.

Zy is zeer Hoflyk, of vry aardig, en zeer ryk, om verſcheide Saaken onderſcheidentlyk, beleefd, en byzonder net, uyt te drukken. Dus konnen zy 10 a 12 derley Titels of eernaamen, aan een en de zelve Man, of Vrouw, na dat hun Staat, of rang is, geven, hoewel zy 'er meer voor de Vrouwen, dan voor de Mans, hebben.

Gelyk wy tegen imand Gy, en UE., of UEd., zeggen, zoo hebben zy wel zeven a agtderley woorden, om deze verſcheidene Titels van Gy, ider na zyn rang, uyt te drukken; dog aan den Keizer geven zy den Titel van Dionanxi, die (zo zy willen) nog hooger, dan die van God, gaat, dien zig *Raja Singa* voor den Oproer nog liet aanleunen, dog na den zelven verbood hy, dat men hem dien geven zou.

Wanneer zy tegen den Vorſt, of tegen een Grooten van zich zelve, in de eerſte Perſoon ſpreken, zullen zy noyt ik zeggen, maar gemeenelyk zich 't ſtuk van een hond noemen, en op diergelyken wyze ook van hun verdre Huisgenooten ſproken.

Gelyk zy nu in hun Taal menigerley zeer beleefde uytdrukkingen hebben, alzo hebben zy ook veel aardige en kragtige Spreekwoorden, waar door zy hun meining zeer klaar, zin-ryk, en fraey, weten uyt te drukken.

De Malabaarze werd hier mede gebruikt, dog daar van zullen wy onder de Stoffe van Malabar breeder ſpreeken.

Hunne Wetenſchappen.

Geleerde Lieden vind men by hen niet, alzo zy daar toe geen gelegenheid nog Schoolen hebben, leerende niet anders dan Leezen en Schryven, welk laatſte zy op een Tallipot blad met een yzer Griffie doen, en dan rollen zy dit toe.

Dit Blad is zomtyds een voet, of ook wel 7 a 8 duymen lang, en ontrent 3 vingers breed, waar van zy geheele Boeken, op eene maat geſneden, maken, zeer weinig van Papier wetende. Zulke Boeken ſnoeren zy met 2 Koorden aan een, en dekken die met een Plankje aan weerzyden, die zy dan toebinden. Ook hebben zy nog een ſlegter blad, waar op zy gemeene dingen ſchryven.

De weinige Boeken, die zy nog zoude mogen hebben, handelen of van hunnen Godsdienſt, of van de Geneeskonſt, maar in een verhevener Taal, dan de Gemeene.

Dat

Dat zy zich op de Tooverkonſt ſterk zetten, is, uyt het gene wy bevorens reeds gezegt hebben, genoeg af te nemen; ook heeft men 'er onder hen, die zig, hoewel zeer gebrekkelyk, in de Ster-kunde oeffenen. Dus maken zy ook Almanachen, dog die maar voor een maand duuren, en waar in hunne goede en quade dagen aangeteekend ſtaan. Zy vermeten zig wel, toekomende dingen uyt de Sterren te konnen voorzeggen, maar gemeenelyk hebben die geen grond, en kan daar de Sterrekyker mede ſpeelen zo hy wil. Dezen Raad gebruiken zy egter over Ziekten, Huwelyken, en wat dies meer, om te weten, of zy van zulken Ziekten Sterven, en in zulken of zulken Huwelyk gelukkig, of ongelukkig zullen zyn; welke Sterrekykers dan voorgeven eerſt de nette Geboorte-tyd van zulk eenen te moeten weeten.

Hunne vreeze voor de Dood.

Niets in de Weereld vreezen zy meer als de Dood; om welke te ontgaan, zy allermeeſt de Duivel, om dat zy dien nog meer vreezen, aanroepen, en bidden, om daar af gered te werden.

Verbranden, of Begraven, en Beweenen hunne Dooden.

Komen zy nu, tegen verwagting, te ſterven, zo werden zy, van een groote rang zynde, verbrand, dog de mindere in de boſſchen Begraven, daar toe maar de noodige Bedienden gebruikende, die 't lyk in een Mat, en op ſtokken, 'er na toe dragen.

Zy beweenen ook hunne Dooden, 't geen hier mede de Vrouwen met loshangende hairen, en een yſſelyk gebalk doen, houdende de handen, als miſtroo-ſtige, boven 't hoofd, verhaalende te gelyk ook den lof des Overleedenen, al was hy zelf een groote deugeniet geweeſt. Dit doen zy 3 a 4 dagen aan een, 's morgens en 's avonds, terwyl de mans 'er maar byſtaan en zugten. Egter moet men zeggen, dat de Vrouwen dit meer uyt gewoonte en wel ſtaans halven, als uyt droefheid doen, alzo zy door de bank klockhartiger en hartvogtiger, als de Mans, zyn. Zo ras haar Man Dood is, zoecken zy weer een anderen, zig weinig over den Overledenen, en veel meer over een nieuwen Man, dien zy niet wel miſſen konnen, bekommerende.

Hoe de Lyken der Edelen, en ook die der Geſtorvene van de Pokjens, behandeld werden.

Die van de Hoogſte Rang werden in een uytgeholden Boom, na dat 'er 't Ingewand uytgenomen, en 't Lyk gebalzemd is, gelegt, en met Peper beſtroid, en moeten daar, of wel buitens huis, zo lang blyven leggen, tot de Keizer laſt geeft, om hen te verbranden, en dat geſchied dan gemeenelyk onder een zoort van een Eeren-Boog, die met Cocosnooten, en andre Vrugten, met veel fraeje groente verzierd is, hoewel dat voor geringe Edele met minder Lofwerk, en met minder beſlag, geſchied; dog zoo imand aan de Kinder-pokjens overleden is, die moet, al was hy nog zo edel, op Doornen, en zonder eenige Statie begraven werden.

Van de Malabaaren.

Behalven de Cingaleezen heeft men hier onder de Inwoonders ook Malabaaren, niet alleen hier en daar over 't Eyland verſpreid, maar die ook een zeeker kleen deel Lands dicht by Jaffanapatnam in 't Noorden als bezitten, en bewoonen, tuſſchen 't Land van den Keizer en van ons gelegen, en van 's Keizers Land door de Rivier Corunda Waye geſcheiden.

Zy woonen hier Vry-willig onder een byzonder Prins, die nog onder ons, nog onder den Keizer, ſtaat, hoewel hy aan ons een kleene ſchatting van eenige Olifanten Jaarlyks geeft.

Met den Keizer van Candi houd hy ook eenige Vriendſchap.

Zyne Onderdaanen ſtaan zoo ſlaafagtig onder hem, dat zy hem veel meer dan de Cingaleezen aan hunnen Vorſt, moeten opbrengen, hoewel hy hen beter, dan de Keizer van Kandi de zynen, handeld, betalende zyne Krygsknegten, daar de Cingaleezen den Keizer op hun eigen beurs moeten dienen.

Hun Landſtreek geeft Olifanten, Koebeeſten; allerlei wildbraad, waſch, honig, boter en melk, weinig Ryſt, en geen Cattoen, dog zy weten, 't geen zy gebrek hebben, jaarlyks met groote kudden Coebeeſten tegen Lywaaden te verruilen, die zy dan na Newecalawa brengen, ladende hun Beeſten met Cattoen, dat zy tot kleeden, beter als de Cingaleeſen, weten te verwerken, en met Ryſt, die zy dan na hun Land voeren. Even zo weten zy hun zout, zoute Viſch, kopere Bekkens, en 't verdre dat zy noodig hebben, van de Hollanders in te ruilen, dat zy dan weder aan de Cingaleeſen, die met de Hollanders niet handelen mogen, tegen andere Goederen verwiſſelen.

De Bedas.

Men heeft hier ook Bedas, anders Wedas genaamd, of een zoort van wilde Boſch-menſchen. Deze zyn de Oudſte Inwoonders van dit Eyland. Zy zyn zwart van Verwe, brandend van Oogen, niet groot van Geſtalte, maar gezet en rad van Leden. Men vind die veel in 't Landſchap van Vintana, Hoerli, en dat der Bedas, nog Noordelyker als Trinkenemale gelegen. Zy houden zig gemeenelyk in het digtſte der Boſſchen. Ook ſpreken zy Cingalees. Zy Jagen 't Wild-braad, droogen 't over 't vyer, en verkoopen of verruilen het dan aan andre Cingaleezen. Zy leven van 't Wildbraad, zonder daar Ryſt, of iet anders toe te eeten. Zy heb-

hebben Huizen, Dorpen, en Overheden, (hoewel nog eenige den Keizer erkennen) en woonen gemeenelyk onder een boom, of onder eenige afgehouwen takken, dicht by een ſtroom, oſte Vliet. Zy ſcheeren noit hun Hoofdhair, maar binden dat met een grooten Bos op, en laten 't zo op hunne ſchouders afhangen.

Men heeft eenigen onder hen, die zeer wild zyn, en die men zelden ziet; dog andre, die tammer bevonden werden.

Zy dragen zeer korte en naeuwe Badjoes of kleeren. Ider heeft onder hen ook zyn eigen Erf, en zyn byzondre Grenzen, waar in zy zig wel wagten moeten van malkanderen te benadeelen, zo zy met pylen niet onverwagt willen dood geſchooten werden.

Hun geſchoten Wild-braad bewaren zy in holle om verre gehouwene boomen, die zy met Honig vullen. De Bruidſchat van hunne Dogters, als zy die Uithuuwelyken, beſtaat in eenige Jacht-honden, alzoo zy die meede leeren van de Jacht leeven. Zy ſchynen hier lang voor de oudſte Keizers van Ceylon al geweeſt te zyn, en toen onder een Koningin, die als een andre *Medea*, in tooveren ervaren was, en van welke wy elders in een Bericht van de Oude Heer van *Goens* ſpreeken, geſtaan te hebben.

Portugeezen, en andre Inwoonders.

Van de Portugeezen, Hollanders, en andre blanke Lieden, die men hier te Lande zeer veel in de Steeden, langs de Stranden, en ook boven by den Keizer vind, is 't onnoodig, dat ik ſpreke, alzo ik hier na breeder van de zelve handelen, en aanwyzen zal, hoe zy hier gekomen zyn.

Na dat wy nu 's Lands Inwoonders beſchreeven hebben, ſtaat ons verder te zien, wat Gewaſſchen 't Land, wat Boomen de Boſſchen, als mede wat Gedierten, en Vogels de zelve, wat Viſſchen de Zeen, en wat Berg-werken, Geſteenten, &c. dit groot Eyland uitleverd.

Van de Land-Gewaſſchen.

Tarw kend men hier niet, als die 'er van buiten, uyt Suratte, of Bengale, voor de Hollanders gebragt werd.

't Gemeen Koorn dezes Lands is Ryſt, gelyk van ganſch Indiën, uitgenomen Suratte en Bengale, die ook Tarw uitleveren.

Men heeft die hier verſcheidenerley, alzo de eene zoort in 6 a 7, en de andre weer, in 5, 4 en 3 maanden ryp werd, hoewel alle die zoorten van een en de zelve prys zyn. De lekkerſte is die, welke 't eerſt ryp is; maar deze heeft men 't minſt; ook weten zy te maken, dat zy alle haare Ryſt op een en den zelven tyd inoegſten, gelyk zy die gemeenelyk in Juli of Auguſtus zaejen, na dat zy hunne Landeryen met Oſſen beploegd hebben, die daar na dit Graan ook dorſchen, of uyttreeden, na dat de Vrouwen dat by boſſen aangebragt, en eerſt driemaal rondom de Dorſch-vloer met dien bos op haar hoofd gewandeld hebben, en na dat daar nog eenige Tovermiddelen ontrent gebruikt zyn, waar voor de Vrouwen dan zoo veel Ryſt trekken, als 'er op de Tooverſteen, die ze op de Dorſch-vloer brengen, leggen kan. Oſſen, Ploegen, en Dorszen hier.

Behalven de Ryſt zyn hier nog eenige andre ſlegter Graanen, en Zaaden, tot Spys dienende, als de Coracan, Tanna, &c. Zynde als Moſtaard-zaad, de Moeng (dat een zoort van Erweten is) en nog eenige Zaaden, waar van zy Olie maken. Ook is 'er een Oemb genaamd, dat, met Ryſt gekookt, hen Dronken maakt.

Veelerley andere Gewaſſchen leverd de grond of 't Aardryk hier uyt, van welke wy niet nodig agten veel te zeggen, om dat zy met de Gewaſſchen, onder de Stoffen van Amboina beſchreven, meeſt overeen komen.

De Boomen.

Even zo is het met de Boomen gelegen; want allerley Vrugtboomen, die men in Amboina, en elders in Indiën, heeft, vind men ook op Ceylon, en zyn in de Hortus Malabaricus van de Heer van *Rheede* in 't breed beſchreeven; nogtans zyn 'er eenige weinige byzondre boomen, die hier, en elders niet, vallen.

De Tallipot-Boom.

Onder deze is de Tallipot-boom, die zo dik en zo hoog als een groote maſt, en byzonder recht is. Deze draagd geen Vrugten, en maar alleen bladeren, die, zo door haare groote, als anderzins, van een groote nuttigheid zyn.

Dit Blad is zo breed, en zo groot van omtrek, dat 'er wel 14 a 15 menſchen tegen den Regen onder een blad ſchuilen konnen, zonder dat zy zullen nat werden. Gedroogd zynde, is het zeer vaſt, maar ook zeer handelbaar en gedwee, zo dat men het, ſchoon zo groot in zynen omtrek, ook als een Waejer byeenvouwen, en zeer verre zonder moeite met zig dragen kan, alzo 't dan pas de dikte van een mans arm heeft, behalven dat het zeer licht is. Het vertoond zig in zyn groote byna als een ronde kring, dog als het in ſtukken geſneden werd, krygt het de gedaante van een drichoek. Als men het op Reis op zyn hoofd legt, met de ſpits voor uyt, diend het om een weg door de ſtruiken en doornen te baanen, daar het anders in plaats van een Sonneſcherm tegen de Son, en een dekzel tegen de Regen is.

Zy

Zy waſſchen boven aan de top des Booms, die nooit eenige Vrugt, dan op zyn laatſte Jaar, en dan de zelve ook in de top des Booms geeft, zich daar met groote takken uitbreidende, die eerſt Geele ſchoone Bloemen draagen, welk zeer ſterk van reuk zyn, en zelfs verveelen, waar aan, en waar uyt, daar na een ronde harde Vrugt, van groote als onze grootſte Morellen, komt, hoewel zy nergens toe, dan tot Zaad om deze Boom voort te planten, dienl.

Op dit laatſte Jaar egter draagd hy deze Vrugt zo overvloedig, dat een Boom Vrugten genoeg geeft, om 'er een geheel Landſchap mede te beplanten.

Het Pit van dezen Boom werd ook tot een Meel, als men die tot Zaatgeving omkapt, gebruikt, en den Inlander weet 'er lekkere Koeken af te maaken, die in ſmaak wel wat naa Wittebrood gelyken. Zy bedienen 'er zig ook af, eer hunne Ryſt ryp is, of als zy die niet in voorraad hebben. Hoe dit Blad ook dient, om 'er met een yzere Griffie op te ſchryven, en 'er geheele Boeken af te maaken, hebben wy bevorens al getoond.

De Kettule-Boom.

De Kettule-boom waſt mede zeer recht op; dog is lager als een Clappus-boom. Hy heeft van binnen mede zo een Pit als de Tallipot-boom, en geeft een ongemeen zoet Sap, dat zeer liefelyk en aangenaam van ſmaak, zeer gezond, en egter niet kragtiger als water, is. Dit konnen zy twee, en zomtyds wel driemaal daags van hem krygen, zo dat een gemeene Boom wel 16 kannen daags uytleveren kan; van welke vogt zy, na dat zy gekookt is, bruine Suyker maken; hoewel zy, als zy hun beſt willen doen, 'er ook wel heele witte Suyker af weten te bereiden, of altoos een zoort naaſt aan de beſte.

De bladeren van deze Boom zyn als die der Pinang-boomen, en hangen ook aan een huid vaſt, die hard en als een vaſte Plank is, dog vol vezelen en draden, die zy als Garen gebruiken, en waar van zy Touwen weten te maken. Soo lang hy nog groeid, vallen zyne bladeren af; dog als hy zyn volle groei en waſchdom heeft, blyven zy veele jaren aan de ſtam, en dan krygt hy geen nieuwe.

Wanneer de knoppen aan den top ryp werden, en verdorren, komen 'er ider jaar weer andre, geduurig al dieper en dieper, en hoe langer hoe lager, tot dat zy aan 't onderſte der takken gekomen zyn. Dan heeft de boom uytgedragen; maar blyft egter nog 8 a 10 Jaaren ſtaan, en gaat dan uyt.

De voornaamſte Boom, dit Eyland eigen, is de Caneel-boom. De Cingaleezen noemen hem Curindo-gas, en de Caneel, die den boom, en dit Eyland zoo beroemd maakt, Curendo Potto. De Caneel-Boom.

Deze Boomen vallen zomtyds zeer groot, en zomtyds maar maatig. Des zelfs bladeren gelyken wel wat na een Citroen-blad, of na een Laurier-blad in dikte en verwe; dog dit heeft maar eene rechte ader, en 't Caneel-blad heeft drie ribben, rondom welke 't groen van 't blad zig uytbreid. De jonge bladeren eerſt uytkomende, zyn zo rood, als Scharlaken, en rieken, in ſtukken gewreven zynde, veel meer na Kruid-Nagelen, als na Caneel. De Boom, die meeſt middelmaatig van groote, vry Loof-ryk en dicht van Takken en Bladeren is, draagd witte bloeſſem, die zeer lieflyk en aangenaam riekt, waar aan daar na een Vrugt komt, die van groote als een Olyf, wat geelagtig is, en in Juni ryp werd, byna als een eykel, dog wat kleener, en byna zonder ſmaak, of reuk, geenzins na des zelfs baſt gelykende, hoewel ſommige dit ſtaande houden, maar, als men die kookt, eenige ſchoone en heilzaame Olie van zig gevende, die, koud geworden zynde, wel wat na Kaarsſmeer zweemt, en van een liefelyken reuk is, gelyk men daar af een zeer heilzame Zalf tegen deze en gene ſmerten en ongemakken der Leden maakt, behalven dat men die ook in de Lampen brand; dog tot Keerſſen werd zy niet gebruikt, aangezien de Keizer die maar alleen brand. Men zegt dat die Vrugten van Verw en kragt byna als de Nooten-Muſcaaten zyn.

Deze Boom waſt in 't Wild, als andre Boſch-boomen, en werd van de Inlanders ook niet hoger geacht.

Men vind ze meeſt beweſten de grote Rivier Mawielleganga, en wel in een groote menigte, hoewel op de eene plaats overvloediger, als op de andre.

Wat de Caneel is.

Deze boom heeft een dubble ſchors, de buitenſte, die niet Caneelagtig is, en die men 'er eerſt met een mes afſchild, en de binnenſte, dat de regte Caneel is, die men 'er met een kromme punt van een mes eerſt in 't rond, en daar na in de lengte afpeld, en op 't veld in de Zon te droogen gelegt werd, waardoor zy in malkanderen rold, en zoo te zamen, gelyk wy die gemeenelyk zien, opkruld.

Na dat de Boom dus afgeſchild is, groeid hy niet verder; maar van de Vrugten waſſchen nieuwe Boomen op.

Het Hout van dezen Boom geeft geen reuk ter Wereld, dan als men 't brand, zynde wit en zagt, byna als Dennen-

hout, waar van zich de Inlander ook wel, tot het maken van Huizen, en tot het opmaken van nette Cabinetten en Comptoirkens bediend.

Waar zy valt. Zy waſſchen niet overal op dit Eyland; want in 't ganſch Koninkryk van Jaffanapatnam, en op 't Eyland Manaar, is 'er geen eene; maar men krygd die eerſt bezuiden de Rivier van Chilauw, in de Landſtreek van Nigumbo, en binnenwaards, ook zelf tot Gale toe.

Uyt de Wortel van dezen Boom trekken de Artzen ook een welriekend Camfer-Water, en weten 'er zelf de ſterkſte Camfer uyt te haalen.

Driederley zoorten van dien. Men heeft hier ook driederley Caneel, vooreerſt de fyne, die men van jonge en middelmaatige boomen ſchild. Ten Tweeden, de Grove, die van dikker en ouder boomen komt; en ten Derden de Boſch-of wilde Caneel, die ook wel op Malabar, en in andre Geweſten, valt, en waar af een Pikol pas ½ van de waarde der rechte Caneel in Prys haalen kan; maar de rechte Caneel valt nergens, dan op dit Eyland; hoewel onze Maatſchappy zoo wel van de wilde, als van de rechte, volkomen alleen meeſter is. Doende een Bahaar van de wilde pas 10 a 12 Ryksd., als een Bahaar van de andre 50 a 60 Ryksd. komt te koſten.

De Droomen der Ouden, en de Onnoozele Beſchryving van *Herodoot*, dat de Caneel, Wierook, Myrrhe, Caſſia, &c. nergens dan in Arabien groejen, en dat groote Vogels de Caneel in hunne neſten ſleepen, en andere grollen meer, van welke wy in ons eerſte Deel breeder ſpreeken, en die hy en anderen ons daar af verhaalen, gaan wy al willens voorby.

De Orula-Boom. Buiten den Caneel-boom heeft men nog al verſcheide andre Olie-gevende Boomen, welke Olie zy alleen in hunne Lampen gebruiken. Daar is ook een zoort, die dient tot Geneezing, of om 't Lyf te zuiveren, om hunne Kleederen zwart te verwen, en om verroeſt Yzer blank te maaken. Dezen noemen zy den Orula-boom.

De Doenekaja-Struik. De Doenekaja-ſtruik is ook zeldzaam, diens bladeren 2 vingeren breed, maar wel 6 a 8 voeten lang, en aan weerzyden met Doornen bezet zyn, behalven dat zy ook een rey Doornen in 't midden hebben. Deze bladeren ſpouwen zy van een, om 'er Dekens af te bereiden. Deze Struik draagd een ſchoone ſpitstoeloopende knop, meer als een ſpan lang, die van eenige bladeren bedekt werd, welk zig rondom, gelyk Koolsbladeren ſluiten. Deze knoppen rieken zeer lekker. Zy zyn Goud-geel van Verwe, en ider knop leverd verſcheide troſſen kleene witagtige Bloemen uyt, die zig als een bondel pluimen uitbreiden.

De Wortels dezer Struyken dienen, om 'er touwen af te maken, alzo men de zelve ſpouwt, en tot draaden bereid.

De Capita-ſtruik, die een Mans arm dik werd, en welkers hout, ſchors en bladeren een Medicinale reuk heeft, waſcht over al op Ceylon, uytgenomen in 't Koninkryk van Oeva. Zy moet eenigzins van een vergiftigen Reuk zyn, alzo al 't Vee uyt 't voornoemd Koninkryk, daar maar ontrent komende, ten eerſten ſterft. Andre Dieren, die in die plaatzen, daar zy groeid, gewoon zyn, ſterven 'er wel niet af; maar zullen 't blad, dat helder Groen, rondagtig, ruig, en van groote als een vlakke hand is, noit eeten. De Capita-Struik.

De Gods-boom, &c. Nog hebben zy een zeldzamen Boom, die zy den Bo- of Gods-boom noemen, voorgevende dat haren Afgod Boddum, toen hy op Aarde nog was, daar veel onder ging zitten, alzo hy een groote lommer geeft, en zig zeer wyd met zyn takken en lof uytbreid. Ook beeft hy altyd eenigzins. Zy hebben, uyt inzicht van dien Afgod, voor dezen Boom een groote eerbied, en draagen daar voor meer zorg, als voor eenigen anderen boom. Ook leggen zy 'er gemeenelyk veel ſteenen rondom, houden die zuiver, ontſteecken 'er lampen op, en zetten hunne Afgods-beelden 'er onder, plaatzende daar ook wel Tafels, om 'er op te offeren. Men ziet ze over al aan de wegen, en in de Vlekken, ook hier en daar, alwaar Lyken verbrand zyn, ter gedagtenis der Overleedenen, en zy ſtellen vaſt, dat die welke zulk een boom plant, niet lang 'er na leven, en ook vaſt in den Hemel komen zal. Het eerſte is eenigzins te geloven, aangezien geen jonge, en altyd oude, ja meeſt Stok-oude Lieden hem planten.

Hier vallen ook 't geheele Jaar door, uitgenomen in de drie Regen-maanden, druiven; buiten welke men hier ook Moerbezien-boomen heeft tot voedzel der Wormen, van welke men hier jaarlyks veel Zyde vergaderd. Men heeft ook overvloed van Ebben-hout, 't geen aan de Huisraad, hier vallende, genoeg te zien is.

Veel eetbaare Wortels. Ook valt hier onder de Aard-Gewaſſchen Gember, als mede Cardamom, Peper, en Tabak. Ook veel eetbaare Wortels, als ook allerley Meloenen, Water-Meloenen, Aſpergies, Radys, en andre Hollandze Aardgewaſſchen, als witte Peen, Concommers, Pompoenen, Roſmaryn, Salade, Fenkel, Meliſſe, Moſtaard, en meer andre; als meede verſcheide zoorten van lekkere Boonen.

Tot

Heerlyke Medicinaale Kruiden.

Tot Genezing van Been-breuken, en wonden, of tegen gezwellen in de keel, hebben zy de Heerlykſte Kruiden hier, die men zig verbeelden kan; makende daar zalven af, om de gequetſte Leden 'er mede te beſtryken, of bereidende de zelve tot dranken, om in te nemen, die den Lyder aanſtonds helpen, of verlichting geven, en in korte tyd herſtellen. Men heeft 'er ook zeer ſchoon Slangen-hout, en zeer veele Genees-wortels.

Veelerley Bloemen.

Men ziet 'er ook veelerley bloemen; die in 't Veld groejen, alzoo zy die noit planten.

Daar zyn witte en roode Roozen, die van de onze in reuk en gedaante niets verſchillen; en wy zullen ons niet bemoejen, om de verdre te beſchryven, aangezien zy meeſt met de zoorten, die wy onder Amboina beſchreven hebben, overeenkomen.

De Pitsja-bloem.

Daar is 'er een, Pitsja genaamd, die wit is, en zeer wel na de Jaſmyn gelykt. Alle, die de zelve op weg ontmoeten, moeten 'er, uyt eerbiedigheid voor den Keizer, wat voor aan een kant wyken: want deze bloem werd aan den Vorſt alle morgen door zekere Perſoonen, na dat zy die in een witten doek gewonden hebben, als iet fraeys en geurigs, alzo zy heerlyk van Reuk is, gebragt, die ook gewoon zyn de zelve ontrent de Rivieren te planten.

En Bloem-boomen.

Zoo heeft men 'er ook verſcheide Bloem-boomen, die al mede met de zoorten, van ons onder Amboina beſchreeven, overeenkomen, en die wy derhalven hier niet herhaalen.

Dieren, hier zynde.

Men heeft veelerley Dieren, zo wilde als tammen, op dit Eyland.

De wilde zyn, Olifanten, Tygers, Beeren, wilde Elanden, Harten, Buffels, Civet-katten, Jakhalzen, Aapen, Slangen, Eekhoorenkens, de Negomboze Duivel, de Luyaard, Monkoſſen, en Haazen. De tammen zyn Koejen, Oſſen, tamme Buffels, Schaapen, Verkens, Geyten, en Honden. Daar zyn wel Paarden, maar die zyn 'er van buiten gebragt. Ook heeft men op 't Koejen-Eyland, hier ontrent, een heele Queekery der zelve, daar van der Portugeezen tyd af gebleeven.

Olifanten, &c.

Olifanten zyn hier zo menigvuldig, dat het onmogelyk is zonder Volk en Trommels te reizen. Ook zyn 'er veel voorbeelden, dat zy dezen, en genen hen ontmoetende, groot quaad gedaan, en doodgeſlagen hebben.

De Ceylonze Olifanten zyn de beſte, en de grootſte van ganſch Indiën, en men wil, dat alle andre aan deze eere bewyzen, dat by my juiſt niet doorgaat.

Hier zyn 'er ook gevonden, die over hun ganſch lyf geſprikkeld en geplekt waren, die gemeenelyk by den Keizer gebragt werden, alzoo hy die boven alle andren zeer hoog agt.

Hoe deze Olifanten gevangen werden, kan men by *Baldeus* en *Cnox*, en ook uyt onze Teekening zien. Deze vangſt is men genoodzaakt te doen, om dat zy aan de Boomen, aan 't Veld-gewaſch, en aan de Ryſt-Velden groote ſchaade, met het afeeten en vertreden, toebrengen.

Zy werden ook om hunne ſchoone Tanden gezogt, behalven dat de Vorſt gemeenelyk een Olifant als zyn Lands-Beul gebruikt.

Men heeft 'er ook Tygers, en zelf een zoort die zwart valt; maar niet heel veel, en zo ſchadelyk niet als wel op andre Eylanden. Ook ziet men nu en dan wel een Luipaard, maar Beeren vind men 'er meer, voor al in 't Land van Matotte.

Buffels heeft men met troepen in 't wild, ook in de Landen van Chilauw, en Madampe Egels, of Yzere Verkens; hoewel niet heel veel. Elanden zyn 'er in menigte, wat grooter als gemeene Harten.

De Harten vind men 'er in een groot getal, en van verſcheidene zoorten en groote, en zommige, die niet grooter dan een Haas zyn. Zy noemen dit Hartje, Meminna; 't is grauw van Verwe, met witte vlekken bezaeid, en zeer lekker van ſmaak.

Daar zyn ook ſpierwitte Harten, dog zeer weinig, en zulke zeldzaamheden werden al mede by den Keizer gebragt.

Civet-katten en Steen-bokken vallen hier in groote menigte, ende de Jakhalzen doen hier zeer veel quaad.

Men heeft hier ook de Nigombooze Duyvel, die 1 el hoog, 3 lang, viervoetig, zeer ſcherp en ſpits van muyl, ſcherp van tanden, en als vol geele ſchelpen is, die rond, en als een Harnas op zyn lyf zyn. De Luyaard valt hier mede.

Aapen zyn 'er zeer veel, en menigerley; ook heeft men 'er Boſch-Aapen, als menſchen van Gedaante. Slangen van allerley ſlag en groote, veel Eekhorenkens, en ook nu en dan Haazen.

De gevleugelde tamme Dieren zyn 'er in grooten overvloed.

Vogelen.

Onder de Vogels teld men Paeuwen, ook een zoort van Veldhoenderen, Kieken-dieven, Nagt-Uylen, Ganzen, Reigers, wilde en tamme Endvogels, Patryzen, Duiven, Tortel-duiven, allerley Perkiten, Kievitten, Vleedermuizen, groote en kleene Martynkens, Timmermans, Ravens, Houtdui-

duiven, Meeſen, Snippen, Swaluwen, Muſſchen, en een zoort van Vogelkens, die gewoon zyn hare Neſten aan de einden der Takken te maken, waar aan zy als een muts met een lange tip zeer wonderlyk en aardig blyven hangen.

Ook zyn 'er veel Zang-vogelen, als Nagtegaalen, veel Leeuwerken, veel Meeuwen en Poelſnippen; maar Kraejen by duizenden.

Binnen in 't Land heeft men verſcheide andre fraeje Vogels, eenige die Spierwit zyn, hebbende een Staart van een voet lang, dog de kop pik-ſwart, met een kuif, als een bos pluimen 'er op. Men ziet 'er meer van die zelve gedaante, dog van een andre Verwe, te weeten, rood of Orangieagtig, dog mede met een zwarte Veder-bos op de kop, mogelyk dat dit wel de Wyfkens van de andre zyn.

Men heeft 'er in 't Land ook een Vogel, Cardo genaamd, van groote als een Deen of wilde Zwaan, en die, noit beneden komende, zig altyd op de toppen der hoogſte Boomen houd. Hy is zwart van verw, kort van Pooten, lang en rond van bek, aan weerzyden van de kop een witte lap hebbende, en boven op zyn bek met een hooge uytwaſch, als een Hanen-kam. Gemeenelyk ziet men 'er eenige by een, die van de eene tak op de andre huppelen, en dan een groot geſchetter en geſchreeuw maken, dat men wel een halve myl verre hooren kan, 't geen wel wat na 't gequaak der Endvogels gelykt. Zy zyn ongemeen goed van ſmaak.

Men heeft 'er ook Vogels, als onze End-Vogels, maar Pik-zwart, die zeer lang onder water konnen blyven, en dan zeer verre van daar weer opkomen.

Daar zyn nog veel andere zoorten van Vogelen, veel grooter als een Swaan, die by de ſtilſtaande Waters zich onthouden, en op Viſch aazen; dog die zich byzonder wel voor de Kaymans weten te wagten.

Bloedelooze Dierkens.

Men heeft hier ook veel Sprinkhaanen, Vuur-vliegen, Byen, Velerley bloedelooze Dierkens, wel vyf a zesderley mieren, als roode, kleene ſwarte, zeer groote dito, die uytnemende groote Neſten op de takken der Boomen maken, nog een groote zwarte zoort, die zich in de aarde onthoud, en een vierde zwarte zoort, die ongemeen ſterk glinſterd, zig ook onder de aarde verbergd, en ongemeen fel byt, even als de roode vuur-mieren. De zelfde zoort heeft een roode kop, en een wit gat, zynde een zoort van witte Mieren, die alles in een zeer korten tyd dooreeten. Zy noemen die Vacos, en de Cingaleezen werden 'er ſchrikkelyk van geplaagd. Men heeft 'er Bloedzuigers, Vloyen, Muggen, Vliegen, allerley fraeye Capellekens, Scorpioenen, Duizendbeenen, Padden, Kikvorſſchen, en ook zeer vergiftige Spinnekoppen.

Daar zyn ook Rotten en Muyzen, als mede Muſcus-Rotten.

Viſch.

Onder de Zee-Viſch heeft men Zee-Verkens, Haeyen, de Zwaard-viſch, Jacob Evertszen, Cakab, Schollen, Scharren, Konings-viſch, de Zeyl-viſch, Peylſtaarten, Goaſche Cabeljauw, Gallioen-viſch, Harders, Dorados, grote Spiering, Zee-luyzen, Vledermuyzen-Viſch, Kreeften, Crabben, St. Pieters, of de vyf vingers Viſch (die wel 2 ellen lang is, en 5 witte vlekken als menſchen vingeren heeft) Tongen, Oeſters, Moſſelen, Garneel, Pampus-viſch, Corremans, Babara's, Bonitos, Corcuados, Schildpadden, en meer andre van die zoort.

Men heeft hier ook verſcheidenerley Zee-Horenkens, en onder deze ook voornamelyk de Sjankos, of Offerhoorens, met geheele ſchoolen; die ook een Koning by zich hebben, de welke, zoo men 'er een vind, voor veel Geld kan verkogt werden, en zommige Inlandze Vorſten geven 'er 7 a 800 Ryksd. voor.

Men heeft hier ook Peerlen, die by Manaar en Toetecoryn in zekere Paarlſchelpen, die men daar duikt, gevonden werden.

Hier valt in Zee ook zeer goede grauwe Amber, waar van men nu en dan al goede ſtukken gevonden heeft.

In de groote Rivier van Mawiellegangа, heeft men als een zoort van Salmen, en zoo in die Rivier, als in andre, veelerley zoorten van Rivier-Viſch; dog de meeſte zoorten zyn dit Land zoo niet eygen, of men vind ze ook op Batavia, in Amboina, en elders.

Kaymans zyn 'er ook met menigten, en op 't Eyland Manaar veel zwaare Zee-verkens met zwaare Slag-tanden, welker Vleeſch zeer goed is om te eeten, en welker Wyfkens groote Borſten vol melk hebben. Ook komen de zelve nu en dan wel op Land om groente te eeten.

Berg-Stoffen.

Onder de Berg-ſtoffen, hier vallende, teld men Yzer, en Cryſtal in groten overvloed, wit, zwart, geel, bruin, en rood van verwe.

Daar werd ook Salpeter, Swavel, en Spiesglas gevonden. Men wil dat 'er binnen in 't Land ook Goud en Zilver valt; dog dat de Keizer hier niet wil gegraven hebben.

Hier

Gesteenten.

Hier groeyen ook zeer schoone en dierbaare Gesteenten; als Robynen, witte en blaauwe Zafyeren, Topaazen, Spinellen, Granaaten, Smaragden, Firmamentsteenen, Katten-oogen, en meer andere fraayigheden, die men in 't Gebergte en in de Rivieren vind.

De Robyn groeyt in een Roodagtige, half-steenagtige, en half-zandige aarde, omtrent 1½ vadem diep, loopende gelyk als uit aderen voort. Indien de sterke vloed van een Rievier zulken ader treft, voerd zy nu en dan wel brokkels 'er af na beneden, alwaar die steenen, zoo lang als zy met water bedekt zyn, haaren glans nog volkomen behouden; dog zoo zy bloot geraken, en eenige dagen in de zon leggen, werden zy koolswart, en als verbrand.

De Zafier groeyt in een blauwe harde, dog de witte in een graauwe grond, pas 1 vadem diep, al mede met aderen, en werden ook zoo door de stroomen na beneden gesleept.

De Waaren, die van Ouds her hier al getrokken waren, zyn deze:

Waaren, hier getrokken.

Verscheide geverwde Lakenen.
Fluweelen, van verscheide Verwen.
Allerley Droguen.
Verscheidenerley Zyde Stoffen.
Ploeg-Ossen.
Roode Mutzen.
Porcelyn.
Amsioen, of Opium.
Speceryen.
Staal.
Radix China.
Tabak.
Camfer van Baros.
Cattoen.
Muscus.
Sandel-Hout.
Yzer.
Agel-Hout, dat de Javaanen en Maleyers Cajoe Garoe, de Portugeezen Pao d'Aquila, en de Chineezen, en die van Coetsjentsjina, Calimbac noemen; hoewel Calimbac nog een zoort op zig zelve, en wel 't uytgelezenste van 't Agelhout is.
Salpeter.
Swavel.
Vergulde Spiegels.
Glaze Flessen.
Allerley gezorteerde Kleeden, en Lywaaden, van de Kust, en van Suratte.
In de Maldives trekt men Koper, Amsioen, Ropyen, Kleeden, Ryst, &c.

Daarentegen zyn de voornaamste Waaren, hier vallende, deze:

Of, hier vallende.

Caneel.
Peeper.
Cardamom.
Olifanten, en hunne Tanden.
Ebben-Hout.
Caliatoer-Hout.
Zwarte Suiker.
Spies-Glas.
Sout.
Ryst.
Oude Pinang, anders Areek genaamd.
Peerlen.
Sjangkos.
Wasch.
Muscus, dog niet veel.
Velerley Gesteenten, als:
Robynen.
Zafieren, witte en Blauwe.
Smaragden.
Topaazen.
Spinellen.
Granaaten.
Firmament-steenen.
Katten-Oogen.
Crystal, van by na allerley zoorten.
Uyt de Maldives vervoerd men Cauri's, en Sjangkos.

Behalven de Munten, Maaten, Ellen, en Gewigten, die men by *Knox* zien kan, agten wy nog dienstig deze hier by te voegen.

Munten.

Munten.

De Munten, hier gaande, zyn Ryksdaalders, a 60 stuivers.
Ropias, a 24, of 30 stuivers.
Persiaanse groote Abassis tegen 1 Ryksdaalder de 2½ dito, en van de kleene 3½ dito.
1 groote Abassi doet 22½, 1 kleene doet 18 stuivers.
Ducaaten, a 6 gl. 12 stuiv. ider.
1 Coper Casje, 1 stuiv.; en 60 dito in 1 Ryksd.
Provintie-daalders, a 1$\frac{1}{10}$ Ryksd. ider.
1 Coer Sjangkos doet 20 stuiv.
Pagoden, a 120 stuiv. of 6 gl. ider.
1 Fanum 5 stuiv.
1 Moorze Ducaat doet 19 Fanums, of 2$\frac{1}{8}$ Ryksd.
1 Xerafyn 1 gl.

Maaten, en *Gewigten.*

Maaten, en Gewigten.

1 Legger Wyn, gelyk op andre Comptoiren. 350 kann. a 10 Mutsjens, dog van Inlandze Dranken 396 kannen, a 11 Mutsjens, en na maate van dien, 1 Aam, &c.

1 Aam

1 Aam a 90 kannen.
1 Parra Areek, of oude Pinang, houd 3610 ſtuks, en ook wel wat min, en meer.
1 groote Ammenang Dinang, 27 a 28800 ſtuks, dog op Jaffanapatnam 20000 ſtuks.
1 kleene Ammenang Pinang, 23 a 24000 ſtuks, of 232 pond; dog van Padi 240 op Jaffanapatnam.
1 Bois is 30000 ſtuks op Toetoecoryn.
1 Laſt is 75 Parra, of 3000 pond.
1 Parra 40 pond.
1 vat Soute-Vleeſch a 400 p.
1 dito - - Spek - - 300 p.
1 dito - - Boter - 300 p.
1 Verken Calappus-Olie doet 120 kannen.
Op Padi en Ryſt verlieſt men 36 ten honderd.
1 pot Singeli-Olie doet 54 a 60 kan.
1 Bahaar weegt 480 pond.
1 dito ook - 744
1 dito is 12 Robbe.
1 Robbe is 62 pond.
1 Markal is 9 pond.
} van Caneel.
1 Catti Cauris 12000 ſtuks.
1 Bahaar op Toetoecoryn 510 pond.
1 Man 25½ pond op dito plaats; dog op Jaffanapatnam 24 pond.
1 Ratel is 1$\frac{1}{16}$ pond.
1 Man doet 24 Ratel.
1 Medide doet 7 Mutsjens.
1 once Gewigt doet 1 Ryksd.
20 Mangeli doen 1 Calange.
1 Calange doet 11½ Greyn, of 3¼ Engelzen.
600 Grein doen 1 once.
30 Grein doen 1 Engelze.
1 Caraat doet 4 Greyn.

Met de Maat der *Kleeden*, is 't aldus geleegen:

Maat der Kleeden.

Tapi Saraſſa's, nieuw zoort, lang 3½, breed ½ elle, 't Pak 420 ps.
Tapitsjindos, lang, en breed, als boven.
Saraſſa Gobars, en Saraſſa Nieuw Keten-werk, lang 4, en breed 3 ellen, 100 ps. in een Pak.
Geſchilderde Committers, als vooren, alles.
Roode Bethilis, lang 30, a 32 Haſta, breed 1½ el.
Dito Bethilis, lang 40 Haſta, breed 1½ el.
Roode Tsjavonis, lang 16, en breed 2 Cobido.
Dito Parcallen, lang 15 a 16, breed 1½ el.
} 't Pak.
Dito Moeris, lang 18, breed 1¾ el, 't Pak 100 ps.
Salampoeris, lang 30, a 32 Haſta, breed 1½ el, 't Pak 80 ps.

De Beſtiering van dit Eyland door een Keizer.

Na dat wy 't voornaamſte van dit Eyland voorgeſteld hebben, ſtaat ons nu in 't algemein; (alzoo wy hier na in 't byzonder over deszelfs Koningen ſpreeken zullen) te zeggen, dat in oude tyden dit Land van verſcheyde Koningen, die zommige op 7. en andere op 9. bepalen, plagt beſtierd te werden; dog jegenwoordig werd het van binnen, maar van eenen Keyzer oppermagtig beheerſcht, die verſcheide Koningen, Princen, Graven, en Heeren van de Ryken, Prinsdommen, Graafſchappen, en Heerlykheden, bevorens reeds by ons gemeld, onder zig heeft. Dit heeft zyn begin met de Regeering van Don Jan, of Fimala Darma Soria Ada, die A°. 1604. ſtierf, en zyne navolgers (gelyk wy hier na breeder toonen zullen) genomen, en is tot nog toe op den zelven voet gebleven.

Zyn Lyfwagt.

Deze Vorſt onthoud zig nu, uyt vreeze voor zyn eygen Onderzaaten, in 't Gebergte, in de Stad Dietlicki, daar hy een ſterke Lyfwagt heeft, zoo van zyne grootſte Bedienden, als van een groot getal Soldaaten, onder die Grooten ſtaande; dog 't meeſt vertrouwd hy zig op een byzondere Lyfwagt van Mooren, die aan zyn Kamerdeur doorgaans de wagt hebben. Buyten deze heeft hy nog veel andere jonge Lyfwagten, die hy uyt de beſte geſlagten kieſt, en die de kloekſte en wakkerſte Jongelingen in zyn Land zyn. Zy hebben lang ſchoon hair, gaan doorgaans blootshoofds, en zyn gemeenelyk by hem, als hy uitgaat, of zig ergens na toe begeeft.

Inkomſten.

De inkomſten van dezen Vorſt zyn zeer groot. Driemaal 's Jaars moeten zyne Ingezetenen hem ſchatting brengen. De eerſte trekt hy in Maart, op hun Nieuwjaar; de tweede van de Eerſtelingen, en de derde by een zekere offerhande, die ter eeren van hunnen Afgod in November opgeofferd werd.

Buiten deze ſchattingen is ieder een gehouden aan den Vorſt alles, dat in zyn Paleys maar ontbreekt, te geven; en de Grooten haalen het maar, daar zy weten dat het te vinden is, zonder daar iets voor te geven, waar onder veele ſchelmeryen, en andere vuyle knevelaryen door hen, op 's Keyzers naam, gepleegd werden.

Alle Schattingen en Geſchenken werden met wit Lywaad, uyteerbied, omwonden, en zoo by den Keyzer allereerſt gebragt, na dat hy op hun Nieuwjaar zyn hoofd gewaſſchen, en zich in zyn Baden gereinigd heeft, op welken

tyd

tyd hy zich aan 't ganſch Krygsheyr uytdrukkelyk ten dien eynde daar ontrent vergaderd, en aan alle zyne Grooten, opentlyk vertoond, gelyk dan ook al het Geſchut over al los gebrand werd.

Waar mede de Schattingen voldaan werden.

Daar na komen de Grooten en minderen alle hunne Geſchenken, van Goud, Zilver, edele Geſteenten, Geweer, Zyde Stoffen, en Kleeden, nevens de Schatting, die zy voor de eerſte Paey ſchuldig zyn, in Geld, Palm-wyn, Oli, Ryſt, Honig, Waſch, Yzer, Olifants-Tanden, Tabak, of in andre Waaren, aan hem betaalen, en moeten dan dikwils nog zeer lang, eer die Goederen door den Keizer of zyne Bedienden aangenomen werden, aan 't Hof blyven wagten, dat daar dan een groot gekrioel en gewoel geeft.

Behalven deze Inkomſten, die vaſt gaan, heeft hy 'er nog veel, die onzeker en gevallig zyn.

Al waar een Man ſterft, die Beeſten nalaat, daar van trekt hy, volgens 's Lands Wet, en zyn Recht, een Os, een Koe, en een paar Buffelſs van beider Geſlagt, 't welk door zekere Bedienden, daar toe geſteld, ingevorderd, en daar zeer naeuw opgelet werd.

Ider Jaar moet elk op den tyd der Inoegſting ook een zekere Mate van Koorn of Ryſt, na de grootte van zyn Land aan den Vorſt geven, dat zomtyds wel met een ſomme Gelds voor altyd afgekogt is; dog dat mag nu niet meer wezen.

Van deze Laſten zyn egter de Goederen der Krygslieden vry, die in den Oorlog geſneuveld zyn, maar anders niet.

Ook moeten alle Pagters van de Landeryen, boven de geſtelde maat Koorn, nog een zekere ſomme Gelds opbrengen; maar daarentegen geven de Landen niet, die aan een Prieſter geſchonken, of als een Aalmoes gegeeven zyn.

In Oude Tyden had hy ook de Tollen van Cotjaar of Trinkenemale, Punto Gale, en Portaloon, dog nu niet, alzoo wy die trekken.

Voor alle die Schattingen, en Geſchenken, die hy in zoo menigerley zoorten ontfangt, heeft hy hier en daar in zyn Land verſcheidenerley Schat-Huizen, waar in deze Goederen van allerley zoorten ider byzonder bewaard en opgeſlooten werden; hoewel 'er wel tyden geweeſt zyn, dat deze Vorſten, van hun Vyanden overvallen werdende, veele van die Schatten, en Juweelen, op dat de Vyand ze niet bekomen mogt, in de Rivier Mawielleganga, en elders in de Boſſchen geworpen hebben.

De 2 grootſte Ryksbedienden.

Naaſt den Vorſt heeft men 2 Adigars, of Opper-Rechters, op welke alle mindere Ingezetenen zich beroepen konnen, zoo hen van de mindere Rechters recht geweigerd werd, en zoo zy oordeelen van de zelve verongelykt te werden.

Onder deze ſtaan zeer veele Bedienden, die aan hun Schaapherders-ſtaven zeer licht te kennen zyn, alzo die niemand anders voeren mag, gelyk men hun boodſchap, als of de Adigaar zelf daar was, aanzien moet.

Na hen volgen de Deſſaves, of Land-Droſten, en Overſten der Landſchappen, hoedanig eenen men in ider Graafſchap heeft, hoewel alle Landdroſten, geen Deſſaves zyn, alzo men 'er ook vind, die maar Overſten zyn, en eenige Soldaaten onder zich hebben.

Inkomſten der Landvoogden.

Deze Landvoogden moeten die Landſchappen niet alleen wel beſtieren; maar ook voor 's Keizers Inkomſten zorgen.

Hy kieſt dezen gemeenelyk uyt den Adel van 't Land, ziende meeſt op hunne Geboorte.

Geen van deze Grooten echter heeft magt om imand buiten 's Keizers kennis te dooden, of een Doodvonnis over imand te vellen.

Haare mindre Bedienden.

Ider Dorp nu heeft door 's Vorſten Laſt een Smid, een Pottebakker, een Waſſcher, en voords van allerley Handwerkslieden een. Ider der zelve, gelyk ook ider ſtuk Lands, weet, wat het buyten 't geen het aan den Keizer geeft, aan dezen Landvoogd opbrengen moet, buiten 't welke zy, als kleene Koningen, mede zeer groote Geſchenken van ider, die hen van doen heeft, bekomen: want zoo zy die van de mindere niet trokken, hoe zouden zy in ſtaat zyn, om aan den Keizer Jaarlyks zoo veel op te brengen, als zy gedrongen werden, (willen zy in zyn Gunſt blyven,) te doen.

Het ongemakkelykſte voor deze Landvoogden egter is, dat zy meeſt altyd boven aan 't Hof by den Keizer moeten zyn; weshalven zy weder Onder-Deſſaves in hunne Landſchappen moeten aanſtellen, om hun Saaken te doen waarneemen. Deze noemen zy Coerli Vidani's, buiten de welke zy nog eenige andre Bedienden, Congconna's genaamd, hebben, die weer op alles, wat de Coerli Vidani's verrichten, doen paſſen, en daar af aan de Deſſave's bericht geven.

De Coerli Achila is uytvoerder van de bevelen der Coerli Vidani's, en bezorger van allerley Vrugten voor 's Keizers Tafel, behalven dat hy alle die gene, die met eenige boodſchap na 't Hof afgaan, afzend.

Daar is ook een Liannah, of Opperſchryver, van 't Landſchap, die alle de Brieven leeſt, bewaard, aanteekening van alles houd, dat na 't Hof gezonden werd, en alle Brieven ſchryft, zoo dat men hem als Opper-Geheimſchryver des Keizers moet aanmerken.

Den Undia zameld 's Keizers Geld in, en brengt het als eenen klomp by een, waar na hy in 't Cingalees ook de Klomp genaamd werd.

Den Monnannah is Meter van al het Koorn, op des Keizers Landen gewaſſchen.

Alle Vlekken of Dorpen ſtaan niet onder den Deſſave: want daar van zyn bevryd alle Vlekken en Dorpen, die de Tempelen der Afgoden, of der zelver Prieſters toekomen, alzoo hen dat regt van de voorige Vorſten al geſchonken is, en ook Heilig nagekomen werd. Ook zyn daar alle Dorpen en Vlekken vry af, die de Keizer zyne Edellieden en Bedienden zelfs aanwyſt, en ſchenkt. Over deze Landeryen ſteld ider man zyn eygen Bedienden.

Deze nu, en meer andre, zyn wel de hoogſte Bedienden van het Ryk; maar zy zyn in dien hoogen Staat de Elendigſte, die men zig verbeelden kan, alzoo hun levens maar van een enkelen gril dezer Keizeren afhangen, en die 't hoogſt verheven, en 't naaſt by hem geplaatſt werden, zyn ook gemeenelyk de naaſte aan hunnen val.

Magt des Keizers om te Oorlogen.

De grootſte Magt des Keizers, wanneer hy zou willen Oorlogen, beſtaat daar in, dat hy zich in ontoegankelyke Boſſchen ophoud, en dat zyn Land door die menigvuldige Boſſchen ſterker is, dan men het met Veſtingen zou konnen maaken; en daarom heeft hy byna nergens eenige Veſtingen van belang.

Hy heeft ook hier en daar in de Engten der Gebergte zware Doorne Poorten, waar aan Doornen van 3 a 4 duimen lang zyn, en zeer veel uytgezette wagten op alle Poſten, daar eenig Vyand hem zou konnen naderen. Niemand mag zonder Pas daar voorby, 't welk in een ſtuk Kley, waar op 's Keizers Zegel, na iders Rang en Staat in gedrukt is, beſtaat.

Hy heeft ook wel een groot getal Soldaaten, die by beurten ontrent zyn Hof waken, en dan weer na 't ſtuk Lands gaan, dat hen van de Vorſt, in plaats van Bezolding, als een Erfgoed gegeven is, en dat ook op der Zoldaten Kinderen overerft; alzo die mede Soldaaten werden, gelyk doorgaans alle Kinderen der Cingaleezen hun Vaders, ider in zyn Ambagt, vervangen.

Al deze Soldaten moeten zich zelven bedropen, en van al het noodige op dezen of genen togt voorzien, zo dat de Keizer geen laſt ter Wereld van hen heeft.

Het getal van zyne Zoldaaten, is onmogelyk te raaden; maar dat deze Keizers met magtige Legers te Velde gekomen zyn, zal ons klaar genoeg blyken, als wy van hunne Oorlogen met de Portugeezen hier na zullen ſpreeken.

Dat zommige Hoofden van hunne Legers menigmaal dappere Daden uytgericht hebben, is niet te verwonderen, dewyl zy, laſt hebbende, om eene zaak uyt te voeren, en die niet volbrengende, niet anders, als zy by den Keizer quamen, dan een Elendige dood te verwagten hadden.

Hier mede nu meinen wy wel het voornaamſte, dat dit Eyland Ceylon in 't algemein, zoo van buiten als van binnen betreft, uytvoerig genoeg voorgeſtelt te hebben, zoo dat het nu tyd werden zal, om eens in 't byzonder van de Zaaken, van ouds af, tot onze tyden daar in voorgevallen, te ſpreken, en te gelyk dan aan te wyzen, hoe, en wanneer, eerſt de Portugeezen, en daar na wy, hier gekomen, en Meeſters van de Strand-Steden, Vlekken, en Vorpen, mitsgaders van de Beſte Caneel-Landen geworden zyn.

BYZONDERE ZAAKEN VAN CEYLON.

VIERDE HOOFDSTUK.

Byzondere Zaaken *van* Ceylon. Alexander *de* Groot, *als eerſte* Ontdekker *van* Ceylon *opgegeeven*. *Bericht der* Cingaleeſen *wegens hun Eerſte* Opkomſt. Vigea Raja, *eerſte* Ontdekker *des zelfs* A. M. 1996. *Nader Bericht van den zelven*. Geſchiedenis *der* Aloude Koningen *van* Ceylon. Vagoe Raja's *Huwelyk*. *Zeldzame* Voorzegging *wegens zyn* Dogter. *Deze* Princes *van een* Leeuw Bezwangerd, *brengt een* Zoon *en* Dochter *voort*, *aan welken* Zoon *zy zyne* Afkomſt *bekend maakt*. *Verdre Gevallen van dien* Prins. *Die tot een* Vorſt *verheeven werd*. Bouwd *een* Koninklyke Stad. Trouwd *zyn* Zuſter, *en werd* Gekroond. *Dat een* Ryks-Wet *op* Ceylon *wierd*. *Zyne* Kinderen. Naamen *der twee* Oudſte Zoonen, *die uyt 't* Ryk *vertrekken*. *En op* Ceylon *aanlanden*. *Daar zy een* Stad Bouwen. Vigea Bahu Comara *eerſte Ontdekker van* Ceylon. *Die met de* Princes *van* Madure Trouwd, *en na een* Regeering *van* 30 Jaar *ſtierf*. Tiſſanaon Ameti *Regeerd* 1 Jaar. Simit Comara. Pandoe Vaſſajoe. Prinszen, *hier Gevlugt*, Bouwen *verſcheide* Steden. Pandoe Vaſſajoe *wierd eerſte* Keizer. *Zyn* Kinderen. Abeia Comara *Regeerd* 20 Jaar. Sagoeganatiſſa. Digagamoenoe. Pandoe Cabaja, Bouwd *de* Stad Anoerajapoere. Moeta Singa Raja. Deveni Petiſſe Maharaja. Soeratiſſanam. *Twee* Malabaarze Prinszen. Aſſalanam Raja. Etalunam. Gelinitiſſa Raja. Goloeumbera. Ganatiſſa Rajoe. *Der* Grooten Regeering *op zyn* Naam. Doetoe Geinoenoe. Maha Raja. Sedetiſſa Raja. Tullenam Raja. Lemenetiſſa. Caloeman Raja. Walagam Bahu Raja. *Vyf* Malabaarze Koningen *Regeeren daar na*. Vallagamboe Raja. Chonanga Raja. Bemminitiſſa. Mahadeliatiſſa. Chorawa. Coeda Tiſſa Rajoe. Anularan Biſava Coelavaon. Tomo. Maloelantiſſa. Batia Raja. Madilimanna Raja. Adague Muwene Raja. Cada Ambera Raja. Nalabiſſava. Elunna Raja. Sandamoehoenoe Raja. Aſnapa Raja. Vacneliſinam Raja. Bapa Raja.

Byzondre Zaaken van Ceylon.

INdien wy tot de Oudſte Tyden, in welke men wil dat dit Eyland eerſt zou ontdekt zyn, zouden willen opſtygen, zoo zou na de gedagten van zommigen onder de Oude Geleerden, *Alexander de Groote* de eerſte aanleiding tot het Ontdekken des zelfs gegeeven hebben, aangezien hy, genegen om te weten, of 'er niet nog een andre Wereld was, die hy zou konnen overwinnen, *Nearchus*, een van zyne Zeevoogden, dit merkende, zich vrywillig aangebooden heeft, om die te gaan opzoeken.

Alexander de Groot, als eerſte Ontdekker van Ceylon, opgegeeven.

Hy nam *Oneſicritus* met zich, met laſt van *Alexander*, dat ider van hen een byzondre Dag-Lyſt van zyne bevinding houden zoude, dat zy wel zekerlyk zullen gedaan hebben; dog deze Dag-Lyſten hebben wy noit te zien bekomen.

Maar *Diodoor* de Siciliaan, is een van de Oudſte Geſchiedenis Schryvers, die nog iets wegens de Beſchryving van dit Eyland in zyn Werk ſchynt bewaard te hebben, in opzigt van de uytſtrekking des zelfs, daar aan eenen omtrek van meer als 200 mylen gevende. Om de

waarheid te zeggen, dit overblyfzel der Ontdekking van dit Eyland, 't geen wy by *Diodoor* vinden, is wel een bewys van zyne nette Aanteekening, maar in zich zelven voor ons van weinig belang, gelyk 't ook zoo met het hoog opgeven der Ouden van dien Tocht van *Nearchus*, en *Oneſicritus*, van welke men met veel onzekerheid geſchreeven heeft, gelegen is, zynde zommigen van oordeel, dat *Nearchus* maar langs de wal tot aan de Kuſt van Arabien is geloopen, hoewel andre hier nog byſlanſſen, dat *Oneſicritus* tot aan 't Eyland Sumatra zou oyergeſteken zyn. Voor my, ik geloové van 't eene zoo veel, als van het andre, dat is, dat het alles, zonder eenigen grond is, alzo de tyden 'er ganſch niet na geſteld waren, om diergelyke togten, en altoos niet, om die zo verre buiten de wal, en over Zee, na Sumatra te doen. En by aldien zy 'er geweeſt waren, zy zouden 'er zoo van geſprooken hebben, dat men eenigzins voelen of taſten kon, dat zy 'er geweeſt waren.

Bericht der Cingaleeſen wegens hun eerſte Opkomſt.

Byaldien wy over de eerſte Ontdekking en de Oude herkomens van Ceylon met den Cingalees willen raadpleegen, vind men by hun zulke nette aantekeningen van Staat niet, uyt welke men ten volle deswegens zou konnen geruſt zyn.

Het veiligſte ſchynt dan nog te zyn, zig eenigzins aan 't verhaal der Oudſte en verſtandigſte Lieden van dit Land over te geven, zoo als zy dat malkanderen van tyd tot tyd by mondeling Verhaal vervolgens, en van Vader tot Soon, overgegeven hebben.

De Cingaleezen, om hunne Koningen een Heerlyke Afkomſt te geven, verdichten 'er dit van.

Alle Volkeren van de Ganges af, en daar buyten in de Koninkryken van Pegu, Tanaſſery, Siam, Cambodia, en verder in dien omkring, levende zonder Koning, Wet, Politie, of eenige geſchiktheid, die hen van 't wild gedierte onderſcheiden kon, woonden in de holen der Bergen, en Spelonken, aten gras en wortelen, zonder eenige kennis van den Landbouw te hebben.

De Inboorlingen nu van Tanaſſerim, of Tanaſſery, op zekeren morgen, als de Son opging, des zelfs ſchoonheid en eerſte ſtraalen beſchouwende, zagen dat die zig onverwacht opende, en dat uyt zyn binnenſte te voorſchyn quam een zeer ſchoon en deftig Perſoon, wegens zyn wezen en geſtalte een groote eerbiedigheid weerdig, en in zyn verder fatzoen geheel verſcheiden van andre menſchen.

Alle, die hem zagen, liepen na hem toe, ten uyterſten over dit Wonderwerk verbaaſt ſtaande, en vraagden hem met veel nedrigheid en eerbied, wat menſch hy, en wat zyn begeerte was, waar op hy in de Tanaſſeryze Taal antwoordde, dat hy een Soon van de Son, en van God gezonden was, om die Koninkryken te beſtieren. Daar op wierpen zy zich alle ter Aarde om hem te aanbidden, en zeiden bereid te zyn om hem als hunnen Vorſt te ontfangen, en te gehoorzaamen.

Hy wierd toen van hen opgenomen, op een hooge plaats geſteld, en begon hen te gebieden.

Het eerſt, dat hy deed, was hen uyt de Boſſchen te doen trekken, en hen tot de byeenwooningen en Borgerlyken ommegang te brengen, belaſtende hen om Huizen en Dorpen te maken, waar na hy hen van zeer goede Wetten voorzag.

Deze Koning, veel Jaaren onder hen Geregeerd hebbende, liet veel Soonen na, onder welke hy zyne Ryken verdeelde, welker Nakomelingen (die meer als 2000 Jaaren in wezen bleeven) en alle hunne Erfgenamen zich Soeriavas, of Nazaaten van 't Geſlagt der Sonne, noemden. Van dezen Vorſt is nu in een rechte Linie afgedaald Vigea Raja, van wien wy in 't vervolg nader zullen ſpreeken als van den Grondveſter der Cingaleeſche Keizers.

Op dien grond nu (waar van men de voetſtappen ook onder den eerſten Inca der Peruaanen vind, en welk gevoelen derwaards uyt China ſchynd overgebragt, en die eerſte, *Inca Manco* met zyn Vrouw, *Coja Mama*, ook van daar, als by *Hoornbeek de Converſ. Indorum*, en by *Hornius* in *Orig.* Americ. Lib. XV. Cap. X. blykt, na America overgekomen te zyn) is. Het algemein zeggen der Cingaleeſen, dat hun eerſte en oudſte herkomſt op dit Eyland, tot welke zy weten op te treden, A°. M. 1996. (zoo wy na onze Rekening van Jaaren der Regeering harer Keizeren te rug reekenen) en dat hun eerſte Koning zekere Vigea Raja zou geweeſt zyn, die met 700 mannen eerſt by de Rivier van Waluwe aan 't Zuid-Ooſtelyk eynd dezes Eylands, (hoewel andere van 't Eyland Manaar, en van Matotte, of van Calpentyn, en andre 't waarſchynelykſt van Tricoenmale ſpreeken) voet aan de Wal zou gezet, en van daar voorder Landwaard in getrokken hebben, om daar een Stad of Vlek te Bouwen.

Viga Raja, eerſte Ontdekker des zelfs A. M. 1996.

Men wil ook, dat van toen af al eenige Wyzen uyt Perſien met zeer ſchoo-

ne

ne Vrouwen daar gekomen, en over dezelve met hunne Nabuuren in Oorlog zouden geraakt zyn.

Deze *Vigea Raja*, zeggen de Geleerdſte onder de Cingaleezen, was geſproten uyt het Ryk van Tillingo, grenzende aan Tanaſſary, wel eer Ajota genaamd, en ſtaande onder Siam, van welkers Koning hy een Soon was, en van wien de Prieſters aan zynen Vader voorzegt hadden, dat hy oorzaak van veel oproer, ja van den Ondergang van zyn Ryk, zoo hy 'er in bleef, zyn zoude, het geen dan zyn Vader, na rype berading met die Prieſters, bewoog, dezen Zoon te belaſten om dat Ryk te verlaaten, en zig na een ander Land te begeven, gelyk ook kort daar na door hem in 't werk geſteld is.

Nader Bericht van den zelve.

Hy gaf voor, zoo ras hy op 't Land van Ceylon gekomen was, niet alleen een Konings Zoon, maar een Kind der Sonne, en de Zoon van eenen Leeuw, of uyt beider bloed geſprooten te zyn, het welk de oudſte Bewooners van dit Eyland, de Son toen als haaren opperſten God, nevens de Malabaaren, onder de naam van Eſwara eerende, ten eerſten zulken hooge agting voor dezen vreemden Prins gaf, dat zy hem aanſtonds voor hunnen Koning aangenomen hebben. Een Verhaal van den Inlander, dat wy evens een moeten aanmerken, als een Verhaal der Grieken en der Romeinen van Saaken, in haare Ætas Fabuloſa voorgevallen, by 't welke zy, niet in ſtaat om tot de tyden van hnune Vooroudcren op te ſtyge, de Nakomelingen een Fabelagtig Verhaal (ten bewyze dat zy ten einde van hunne Rekening waaren) even als die gemelde, en ook veel andre Volkeren gewoon waaren, opdiſſchen.

Het is daar van daan, dat de Keizers van Ceylon zig nu nog Soeria Wangſa (in 't Cingalees, 't Geſlacht der Sonne) en Heeren van de gulde Son noemen; en in de vorige tyden ontmoet men 'er onder hen, die de naam van Comara Singa voerden, dat de Steert eenes Leeuws beteekend. En ziet men op de naam der Cingaleeſen zelf, men zegt, dat Singa-le het bloed van een Leeuw in hunne Taal, als mede in 't Maleyts en 't Sancrits (de Moeder van alle deze Ooſterſche Taalen) beteekend. Al het welke zeer klaar zyne betrekking hier toe heeft. Ook zyn 'er, die de naam van Cingaleeſen niet van 't Eyland Ceylon, maar van 't woord Singa, een Leeuw, ontleend, en hen daar na Singaleeſen (of Nazaaten van den Leeuw) genoemd willen hebben.

Andre Cingaleeſen, komen met deze in dit ganſche Verhaal wel over een; maar verſchillen alleen daar in, dat zy dezen eerſten Koning van Ceylon *Vimala Darma Soeria Adaſſeyn*, dat is, den welbeminden Soon der Sonne, die noit ſtil is, noemen, daar by voegende, dat uyt hunne Oude Boeken, waar van 'er nog eenige ſchynen overgebleven te zyn, blykt, dat deze Vorſt een Chinees van Afkomſt geweeſt, en buiten eenige toeleg, zeer gevallig met een Jonk daar aangeland zy, gevende zig, uyt vreeze van anders verlooren te zyn, voor een Soon der Sonne uyt, waar op hem de Cingaleeſen voor hunnen Koning en Oppervorſt, alzoo zy de Sonne toen mede als haren Oppervorſt eerden, vrywillig aangenoomen hebben. Maar om dit wat netter en omſtandiger te verhaalen, zullen wy hier een wydluftige Lyſt der Ceylonſe Koningen, noit bevorens door Imand, onzes wetens, aan 't licht gebragt, met een net Bericht van hunnen Oorſprong, zoo als wy dit uyt de Oudſte Schriften en Verhaalen dezer Inlanders opgeviſt hebben, ter nederſtellen.

GESCHIEDENIS DER EERSTE KEYZERS, EN KONINGEN, VAN CEYLON.

NA de zyde van het Zuiden is een Koning geweeſt, *Vagoe Raja* genaamd, die getrouwd was met de Dogter van *Calinga Raja*, welke, van hem bezwangerd zynde, een uytmuntende ſchoone Dogter ter Wereld bragt, waar van de Sterrekykers in dien tyd voorzeiden, dat zy in haar 16 Jaar door een Leeuw zou vervoerd werden, om zyn Vrouw te zyn. A. C. 105. Geſchiedenis der Koningen van Ceylon. Vagoe Raja's Huwelyk.

Daar waren 'er onder de Hovelingen, die, dit hoorende, hier mede ſpotteden, alzoo een Vrouw geen wederpaar voor zulk een wild Dier, als een Leeuw, kon zyn, en dat het ook niet te denken was, dat zulk een ongelukkige Zeldzame voorzegging wegens zyne Dogter.

vervoering juiſt des Konings Dogter te beurt zoude vallen.

De Vorſt nogtans, voor zyn Dogter bekommerd, en aan die Voorzegging, na 't algemeen Bygeloof der Oofterlingen, geloof gevende, oordeelde beſt, ten eynde zoo grooten Ongeluk voor te komen, om ten eerſten een Koninklyk Huis te laten bouwen, dat maar op eene Pilaar ruſten, en tot het welke hy den toegang aan alle anderen beneemen zoude.

Hy voorzag het zelve voor 16 Jaaren van alle noodige Voorraad, plaatſte zyn Dochter met eenige van haare Minnen, en andre Vrouwen, 'er in, dede de deuren wel toeſluiten, en ſtelde daar by eenige Wagten van Krygslieden met hunne Overſten, op welker trouw hy geruſt konde zyn.

Na dat de geſtelde 16 Jaaren verloopen waren, liet de Koning de Deuren weer openen, en vernam uyt de Voeſters, of zyn Dochter nog leefde.

'Terwyl nu deze henen gegaan waren, volgden ook de andre Dienſt-Maagden, en eindelyk de Princes mede, alzoo zy daar anders alleen zou gebleven zyn; en de Wagt, haar niet kennende, liet haar mede voorby gaan.

Zy in 't Gezelſchap van eenig ander Volk eerſt in 't midden der Stad, en kort daar aan 'er buiten geraakt, en door een drom van Karren en Kameelen verleid zynde, quam met de Kooplieden, die daar opzaten, en na 't verrichten van hunnen handel, weer na huis keerden, in 't midden van een zeer groot Boſch, Cadda Deſa genaamd, alwaar zy, vermits de weg daar midden door henen liep, en zy eenigzins vermoeid was, wat ruſtte, dat aan een van deze Kooplieden aanleiding gaf, om zyn oog wat naeuwer op haar te laaten vallen, vindende zo veel genoegen in haar beminnelyk wezen, dat hy voornam alle middelen in 't werk te ſtellen, om haar tot zyn Vrouw te krygen.

Terwyl hy nu dezen overſlag maakte, komt 'er uyt het Boſch een groote Leeuw voor den dag ſpringen, die dit ganſch gezelſchap ten eerſten op de vlugt dreef, en door zyn brullen de Princes zulken ſchrik aanjaagde, dat zy, niet in ſtaat om te vlugten, en ſtyf van zich zelven gevallen zynde, door hem weggeroofd, en na zyn Hol geſleept wierd.

Deze Princes, van de Leeuw Bezwangerd zynde, brengt een Soon en Dogter voort.

Terwyl dit in het Boſch voorviel, quam de Koning met een grooten trein van Edelen en Hovelingen na dit Huis; dog de Princes daar niet vindende, en, hoe zeer hy aan de Wagters vernam, niets van haar, alzo haar niemand van hen, of van de Lieden in de Stad, kenden, konnende vernemen, wierd zeer bedroefd, en nog veel meer, als hy naderhand van eenige Reizigers vernam, dat zekere onbekende Dogter (die hy vaſtſtelde de zyne te zyn) door een groten Leeuw diep in het Boſch geſleept,

en

A. 105. en vervoerd was, zonder dat zig imand had durven verſtouten, om haar te helpen, of dien Leeuw te vervolgen.

Deze Princes nu, van dezen Leeuw Verkragt zynde, heeft naderhand tweelingen, te weten een Soon en een Dogter, gebaard, van welke zy de Soon *Singa Bahoe Comara*, en de Dogter *Singa Valli Comari*, dat is, menſchelyke Kinderen van een Leeuw voortgeteeld, en ſteerten hebbende, genoemd heeft.

De Prins, *Singa Bahu Comara*, 15 Jaaren oud geworden, en zeer ſterk van Lichaam en Gemoed zynde, at geen andre Spys, als die hem de Leeuw van tyd tot tyd aanbragt.

Op zekeren tyd vraagde hy zyn Moeder, hoe het quam, dat zy haaren Vader niet gelyk waaren. Zyn Moeder zeide hem, dat daar toe een groote reden was, die zy hem wel zeggen zou, als hy wat ouder was.

Aan welke Soon zy zyne Afkomſt bekend maakt.

Zy gaf hem daar na dan ook kennis, dat zy de Dogter van *Calinga Raja*, en hoe Hy en zyn Zuſter daar van voortgekoomen waren.

Zoo ras de Prins dat hoorde, kreeg hy een grooten weerzin in dit woeſt leven by dezen Leeuw, en trachte met geheel zyn hart, om zig na zyn regte Maagſchap, en na 't Hof van zyn Grootvader te begeven.

Hy nam daar op, terwyl de Leeuw op de Jacht was, een groote Steen op zyne ſchouders, om zyne kragt te beproeven, droeg die 70 mylen verre, en keerde te rug, eer de Leeuw wedergekomen was.

Verdre Gevallen van dien Prins.

Op een andren dag wentelde hy, na dat de Leeuw weer op de Jagt gegaan was, de ſteen, waar mede hy 't Hol geſloten had, daar af, haalde zyn Moeder en Suſter, die gelyk hy met beeſten-vellen, bekleed waaren, daar uyt, zette haar op zyne ſchouderen, en bragt haar na de Landen van den Koning zyn Grootvader.

De Leeuw daar op wedergekeerd, en zyn Vrouw en Kinderen in 't Hol niet vindende, brulde afgryſſelyk, volgde hen op 't ſpoor, en verwoeſtede al les daar ontrent zodanig, dat hy nog door den Koning, nog door 't Krygsvolk, dat hy 'er op uytzond, in zyn woede te ſtutten was.

De Koning, voor grooter quaad vrezende, opende zynen Schat, nam daar eenige Geſteenten, en Peerlen uyt, liet die door imand met een Olifant de ganſche Stad omvoerden, en beloofde de zelve aan die geene te zullen ſchenken, die dezen Leeuw zou weten om te brengen.

De Prins, *Singa Bahu*, dit hoorende, ſloeg aan zyn Moeder en Suſter voor, om dit dapper Stuk uyt te voeren, dog deze wetende, dat het zyn Vader was, riedden hem dit, als een zeer onbetamelyk ſtuk, af, dat een Soon zyn eygen Vader dooden, en zich zelven met zulk een ſchend-daad bezoedelen zoude. A. 105.

Hy ging echter henen, bood zich by den Koning aan, die hem daarenboven, indien hy dit volbragt, beloofde, dat hy Tweede van 't Ryk, en de naaſte aan hem zyn zoude.

Hy ging 'er dan op uyt, nam Pyl en Boog met zich, en ſchoot tweemaal op den Leeuw, na dat hy bevorens aan den zelven kennis gegeven had, dat hy zyn Soon was, hoewel dit de Leeuw door den Reuk al wiſt, weshalven hy dit ſchieten van zyn Soon maar voor ſpeelen hield; dog hy trof hem driemaal zo wel in de kop, dat de Leeuw te laat begon te merken, dat het ernſt, en geen ſpeelen was, waar door hy eindelyk ook Dood ter neder viel.

De Prins, nu aan zyn Moeders en Suſters woorden gedenkende, en overwegende, wat gruuweldaad hy begaan had, begon te klaagen, en te ſchreyen, en verhaalde zyn ganſch leeven aan 's Konings dienaaren, waar uyt de zelve begrepen, dat hy de Soon van hunne verloorene Princes was.

Hy bedagt zig in 't eerſt zeer lang, of hy den Leeuw de Kop zoude afſlaan, en helde daar toe eindelyk over, om dat hy vaſtſtelde, dat anderzins imand anders hem daar in voorkomen, en hem aldus van dien grooten Schat, en die nog veel grootere voorrechten berooven zoude.

Hy kapte het Hoofd dierhalven af, nam het op, en bragt het in eenen dag een weg van 7 dagen verre, tot dat hy eindelyk by den Koning quam, aan den welke hy zyne afkomſt, en 't ongeval van zyne Moeder verhaalde, die daar op aanſtonds, benevens zyne Suſter gehaald, en na 't Hof gebragt wierd.

De Princes met haare Dogter daar gekomen, en de Leeuwen-kop in haar gezicht geraakt zynde, begon met haare Dogter, zeer bitter te weenen, de eene het Lot van haaren Man, en de andre dat van haaren Vader, beklaagende; dog de Koning was zeer verblyd, dat hy zyn Dogter weder voor zich zag.

Hy liet haar en haar Dogter, en Soon, Vorſtelyk, na haren Staat kleden, en 't Lyk van den Leeuw, na 's Lands wyze, om dit zonderling geval van zyn Dochter met den zelven, zeer plechtelyk verbranden.

On-

A. 105. Een Koninklyke Stad bouwd.

Ondertuſſchen maakte hy den Prins *Singa Bahu Comara* Koning van de Landen van Nalunaratta, en de Koninklyke Stad, die hy kort daar aan Bouwde, wierd Singa Bahu Nuwara genaamd.

Trouwd zyn Suſter, en werd toen Gekroond.

Hy nam daar na ook zyn Suſter *Singa Valli Comari* tot zyne Gemalinne, om dat 'er geen andre Princes was, die hem geleek, en wierd daar na volgens de wyze dezes Lands gekroond, alzoo de Wetten den Vorſt niet toelieten, zich te laaten Kroonen, voor dat hy getroud was. Het is ook daar van herkomſtig, dat de Keizers van Ceylon zedert altyd met hunne Suſters getrouwd zyn.

Dat een Rykswet op Ceylon wierd.

Zyn Kinderen.

Hy kreeg by zyn Gemalin 32 Soonen in de 6 reizen, dat zy Baarde, de eerſtgeboorne wierd *Vigea Comara*, en zyn volgende Broeder *Simit Comara* genaamd, welke Princen met 700 metgezellen opgevoed wierden.

Naamen der 2 oudſte Soonen.

Deze twee Prinszen, groot geworden zynde, maakten het by de Ingezetenen alomme zo bont, dat zy 'er den Koning over klaagden, met verzoek, van of hen, of die Prinszen, elders te plaatzen.

Die uyt 't Ryk vertrekken.

De Koning, die regtveerdig was, en zig veel meer aan zyne gehoorzame Onderzaten, als aan 2 baldadige Prinszen, met hun dartele metgezellen gelegen liet leggen, belaſte metterhaaſt eenige Vaartuigen klaar te maken, in welke hy die 2 Soonen, met hunne 700 metgezellen vrywillig deede vertrekken, om hun Geluk op Zee, of in een ander Land te gaan zoeken.

En op Ceylon aanlanden.

Zy nu, vertrokken zynde, vervielen niet lang daar na op het Eyland Ceylon, alwaar zy in een Baey, Tammennatotte, nu Tambuligamme, genaamd, en ontrent Cojaar gelegen, te Land traden.

Daar zy een Stad Bouwen.

Zy bevonden dit Land toen nog als een Wildernis, en zonder Inwoonders, weshalven zy hier ontrent ten eerſten een Stad Bouwden, die zy Tammena Nuwara noemden.

Vigea Bahu Comara, eerſte Ontdekker van Ceylon.

Van dezen tyd af nam 't Ryk der Koningen van Ceylon zedert 2007 Jaren, hier een begin, zynde dit Eyland allereerſt door den Prins *Vigea Comara*, die zedert *Vigea Bahu Raja* genoemd, en tot Koning op de voorverhaalde gronden verheven wierd, ontdekt.

Hy was nu hier wel als de eerſte Koning, dog had geene Gemalin; dierhalven ſchikte hy Gezanten met Brieven en Geſchenken aan den Koning van Madure, *Pandei Maharadja* genaamd, en verzogt zyn Dogter ten Huwelyk. Hy zond hem die met 700 medgezellinnen, met nog 18 Paar van verſcheide hooger en laager Geſlagten, en 5 paar Ambagtslieden, te weten, Goud-Smids, Grof-Smids, Timmerlieden, Steenhouwers, en Gieters. A. 105.

Die met een Prinszes van Madure Trouwd.

De Prinszes met haaren ſtoet na Ceylon (toen Langcauwn genaamd) vertrokken zynde, quam in de Baey van Mahatotte, ontrent de land-ſtreek van Cotjaar, aan te landen, en wierd van den Koning *Vigea Bahu Raja* met veel liefde, en met een groote Statie en Blydſchap ontfangen, gelyk hy de zelve ook kort daar aan Trouwde, en daar op volgens 's Lands wyze Gekroond wierd.

Na dien tyd bouwde hy nog een Stad, Utapiſſe genaamd, Regeerde in 't geheel 30 jaaren zeer rechtveerdig, en quam toen te ſterven, latende 't Ryk zynen Broeder na.

Tiſſanaon Ameti Regeerd 1 Jaar.

Na zyn Dood wilde een van zyne Grooten, *Tiſſanaon Ameti* genaamd, zynen Broeder *Simit Comara* niet gehoorzamen; maar nam de Stad *Utapiſſe* in, en Regeerde daar 1 Jaar.

Naderhand nam de Prins, *Simit Comara*, zyn's Broeders Weduwe ten Gemalin, wierd daar op als Koning van Langcauwn gekroond, kreeg drie Sonen by haar, en Regeerde in 't geheel 22 Jaaren.

Simit Comara.

Zyn jongſte Soon, *Pandoe Vaſſaja*, naderhand na 't Land van zyn Grootvader gegaan, keerde van daar met 32 metgeſellen te rug, nam zeer ſchielyk en liſtig de Stad Utapiſſe in, en maakte zig door zynen grooten aanhang Koning.

Pandoe Vaſſaja.

Eenigen tyd daar na quam zekere Princes, *Badacaſſaje* genaamd, zynde een Dochter van *Sacca Rajoe* den Ouden, met eenige Vaartuigen, en met veel Metgezellinnen op Ceylon vlugten, die van *Pandoe Vaſſaja* zeer wel ontfangen, Koninklyk onthaald, van hem tot zyn Gemalin genomen, en waar op hy als Koning gekroond wierd.

Kort daar aan quamen hier nog 6 Prinszen, Broeders van de Nieuwe Vorſtin, die ook zeer wel van den Koning ontfangen wierden, belaſtende aan ider van hen, om hier een Stad na hun keur en welgevallen te bouwen, en daar als vrye Princen onder zyn Opperbeſtier te woonen.

Prinszen, hier gevlugt, Bouwen verſcheide Steden.

Een van deze Prinszen, *Ramanaon Saſſe Comara*, bouwde een Stad, die hy Ramagonan Nuwara noemde. De tweede Prins, *Nauvelanam Saſſa Comara*, bouwde een andre Stad, die hy de Naam van Mahavelligam Nuwara gaf. De derde Prins, *Vigitenam Sacea Comara*, boude de Stad Vigitapoera Nuwara. De vierde, *Anuraadanam Soccea Comara*, bouwde een Stad, die hy Anuraadpoera Nuwara noemde; dog wat

Ste-

A. 137. Steden de 2 andre Prinzen gebouwd hebben, of hoe hun naamen waaren, werd in deze Aloude Geſchiedenis der Ceylonze Koningen niet uytgedrukt.

En hy werd eerſte Keizer. Ondertuſſchen had *Pandoe Vaſſaja* zo veel Koningen, en mindere Vorſten onder zig gekregen, en zyne magt zo verre op dit Eyland uytgebreid, dat hy goedvond zig den naam van Keizer te doen geven, en was de eerſte die hier dezen Titel voerde.

Zyn Kinderen. Hy kreeg 6 Soonen, en 1 Dochter, van welke zyn eerſtgeboorne Soon *Maja Comara*, de tweede *Sagoeganatiſſa Comara*, en de Prinszes (de derde in rang) *Matſit Comari* genaamd was.

Zy wierd in een Huis, dat maar op een Pilaar gebouwd was, opgevoed, en trouwde met eenen van haare Neeven, *Digagamonoe Comara* genaamd, ontrent welken tyd den Keizer *Pandoe Vaſſaja*, na dat hy 13 jaaren geregeerd had, quam te ſterven, een grooten en ontzaglyken naam nalatende.

Abeia Comara Regeerd 20 jaaren. Zyn oudſte Soon, den naam van *Abeia Comara* aangenomen hebbende, wierd zyn Opvolger in 't Keizerryk, en Regeerde 20 jaaren met geen minder Lof, als zyn Vader.

Sagoeganatiſſa. Na hem volgde de 2de Soon van *Pandoe Vaſſaja*, *Sagoeganatiſſa* genaamd, die 17 Jaaren Regeerde.

Digagamonoe. Hem volgde zyn Swager *Digagamonoe*, in de Regeering, die 't Keizerryk 37 jaaren zeer wel beſtierde.

Pandoe Cabaja. Hy wierd vervangen door zynen Soon *Pandoe Cabaja*, die negen van zyn Oomen doodde, en de Prinzes *Ranapalla* (een Goud Juweel) trouwde, welke een Dochter van den Koning *Mailkari Coedanan Rajoe* was.

Bouwd de Stad Anoerajapoere. Zyn Regeering begon eerſt, na dat hy 37 jaaren oud geworden was, en hy Regeerde 33 jaaren, in welken tyd hy op een nieuw de Stad Anoerajapoere zeer heerlyk opbouwde. Ook maakte hy Zaey-Landen, waar op men het Water door gooten leiden, en op zyn tyd 'er weder aflaaten kon, welk ſtuk Lands Raja Veva genaamd wierd. Hy wees aan zyne Ingezetenen ook veel plaatzen in zyn Ryk aan, die bequaam waren, om 'er ſterkten en vastigheden te bouwen. Hy beſtierde zyn volk zeer verſtandig, en regtveerdig, ſtierf zeer Godsdienſtig, en liet by zyne Nazaaten, en Nabuuren, een roemrugtigen naam na.

Moeta Singa Raja. Zyn Soon, *Moeta Singa Raja*; volgde hem in 't Keizerryk, plantte een groot Clappus-Boſch in de Wildernis, welke Plantagie hy Mahamoena noemde. Hy Regeerde zeer lang, en ſtierf, na dat hy zyn volk 60 jaaren, als een vader zyne kinderen, beſtierd had.

Deveni Petiſſe Maharaja, zyn Soon, verving hem. Deze Vorſt was niet alleen een mildadig; maar ook een zeer Godvrugtig Keizer. Hy was een Leerling van *Mihinda Mahatea*, een van zyne Prieſters geweeſt, en gebood ter eere van den zelven, een Pagode midden in het Boſch te bouwen, by de welke hy naderhand nog veel andre hier en daar op dit Eyland gevoegt heeft. Ook gaf hy zeer veel Aalmoeſſen aan de Armen. A. 192. Deveni Petiſſe Maharaja.

In zyn tyd quamen hier 8 Broeders en Suſters, Prinſen en Prinſeſſen, van de kant van het Zuiden, uyt een Land, Madanpadipe genaamd. Deze quamen in 't gezelſchap van die gene, die den boom van hunnen Budum, Siermahabodi, bragten, welke Boom nu in de groote Pagode van de zeven Corlas te zien is.

De Naamen dezer Prinſen waren deze navolgende: *Mahapopot Comara*, *Deugot Comara*, *Dangot Comara*, *Hierugot Comara*, *Siſigot Comara*, *Jurindra Comara*. De Naamen der 2 Prinſeſſen, zyn hier niet uytgedrukt.

De Keizer *Deveni Petiſſe Maharaja* begunſtigde deze Prinſen zeer, bouwde ook veel Steden, zo voor hen, als voor zyne Onderdaanen, leefde zeer Godsdienſtig, en ſtierf in hoogen Ouderdom, na dat hy met veel roem 40 Jaaren geregeerd had.

Een van zyne Broeders, *Soeratiſſanam*, genaamd, volgde hem; dog Regeerde maar 10 Jaaren. Soeratiſſanam.

Na hem hebben twee Malabaarze Gefanten, die Peerden na Ceylon bragten, zig door een groot bedrog, tegen alle verwagting, in de Regering ingedrongen, en door hun goed beleid en Eendragt, het Ryk 22 jaaren aan een beſtierd. Twee Malabaarze Gefanten.

Na verloop van eenigen tyd doodde een jonger Broeder van *Deveni Petiſſe Maharaja*, *Aſſalanam Raja* genaamd, deze 2 Malabaaren, die Broeders waaren, nam 't Land weder in, en hield zig 14 jaaren lang op den Throon, na welken tyd hy een geweldige dood quam te ſterven. Aſſalanam Raja.

In dien zelven tyd quam 'er een Koning van de kuſt van Malabar, *Etalunam Rajoe* genaamd, die de Stad Anoeraja Poere innam, den Keizer *Aſſalanam Raja*, en veel andren, zeer elendig ombrengende. Etalunam.

Hy wierp zich zelven tot Keizer op, en Regeerde 44 jaaren lang.

Ontrent dezen tyd quam de Koning, *Jattalatiſſa*, of *Gilinitiſſa Rajoe*, van Roena, wierp zig zelven tot keizer op, en wiſt zich 20 jaaren lang op dien Throon te houden. Gilinitiſſa Raja.

A. 575. Goloeumbera.

Een van zyn Neeven, *Goloeumbera Raja* genaamd, volgde hem in 't Ryk, hield zyn Hof zedert in 't Landſchap Roena, dat naderhand verwoeſt is, en Regeerde 10 jaaren.

Ganatiſſa Rajoe.

Des zelfs Soon, *Ganatiſſa Rajoe* Trouwde met een Dogter van *Gilinitiſſa Rajoe*, *Aſſellanan Biſa* genaamd. Deze wierd Keizer in zyn plaats, en kreeg 2 Soonen, van welke de oudſte *Doetoegeinoenoe Maha-Raja*, en de ander *Sedetiſſa Comara* genaamd was.

Der Grooten Regeering op zyn Naam.

Deze Vorſt Regeerde het Keizerryk van Roena (want toen wierd het van de Cingaleeſen zo genaamd) 4 jaaren zeer regtveerdig; dog het wierd nog 30 jaren lang, op zynen naam, van de Grooten beſtierd, alzo die zyn dood zo lang wiſten verhoolen te houden; dog zyn oudſte Soon, *Doetoegeinoenoe Maha-Raja*, daar agter gekomen zynde, nam deze Grooten gevangen, ſtelde zig op den Throon van zyn Vader, ſtrafte hen, juiſt in een tyd, dat ganſch Ceylon door de Malabaaren veroverd, en hun ganſche Godsdienſt alomme op dit Eyland uytgeroeid wierd; maar hy wiſt kort daar aan tuſſchen de elf en twaalf duizend man by een te zamelen, klom op eenen Olifant, Caddolhotoe genaamd, trok na 't Land van Roena, van waar hy gevlugt was, beſtreed de Malabaaren in hunne 32 ſterktens, die zy daar en elders op Ceylon gemaakt hadden, doodde in den eerſten ſlag 129000 man van de Vyanden, nam de Stad Anoeraja Poere in, doodde ook *Ellala*, den Koning van Malabar, en zuiverde 't geheel Eyland van alle de Malabaaren, die hy vond. Daar na liet hy zig tot Keyzer kroonen, en Regeerde zedert 24 jaaren zeer geruſt.

Doetoegeinoenoe Maha-Raja.

Sedetiſſa Raja.

Zyn Broeder, *Sedetiſſa Raja*, volgde hem. Deze Vorſt was zeer milddadig, en Godvrugtig. Hy bouwde de Pagode, Goenoeditehera, en maakte 10 ſchoone Zaey-of Ryſt-Velden, daar men 't water op laten, en aftappen kon. Zyn Regeering duurde 18 jaaren, en was zonder eenige de allerminſte beweging, of opſchudding van buiten, of van binnen.

Tullenam Raja.

Zyn Soon, *Tullenam Raja*, volgde hem, bouwde ook een Pagode in een Aldea, Chamanda Landaroe genaamd, Regeerde 1 jaar, 9 maanden, en 10 dagen, en wierd daar na door *Lemenetiſſa Raja*, die 'er zich als Koning indrong, gedood.

Lemenetiſſa Raja.

Deze *Lemenetiſſa Raja* heeft 39 jaaren, en 8½ maand Geregeerd, en wierd door zynen Broeder, *Caloeman Raja*, vervangen, die 16 jaaren dit groot Ryk beſtierde.

Caloeman Raja.

Daar na quam zyn andre Broeder, *Walagam Bahu Raja*, in zyn plaats; maar, na 8 maanden zyner Regeering, quamen 7 Malabaarſche Gebroeders, met 7 byzondere Legers van de overkuſt van Malabar, ontſcheepten hun Volk in 7 byzondre Baeyen van Ceylon, ſtreden tegen dezen Keizer, en dreven hem op de vlugt, zonder dat men weet, waar hy bleef.

A. 575. Walagam Bahu.

Vyf van deze Broeders, Koningen zynde, bleeven op dit Eyland heerſchen; dog de 2 andre keerden weer na hun Land met de overblyfzelen, of het gebeente van hunnen Afgod Budum; en deze Broeders Regeerden 36 jaaren, en 7 maanden.

Vyf Malabaarze Koningen Regeeren daar na.

Ondertuſſchen quam de Koning *Vallagamboe Raja* uyt het Ryk Majaduma met een groot Heyr, doodde deze 5 Koningen, nam het Ryk weder in, en Regeerde 12 jaaren en 5 maanden.

Vallagamboe Raja.

Zyn Soon *Chonanga Raja* verving hem, en beſtierde dit Ryk 26 jaaren.

Chonanga Raja.

Na hem volgde een van zyne Grooten, die 'er zich zelven met geweld indrong, *Bemminitiſſa* genaamd, maakte zig zeer ontzaglyk, en Regeerde 12 jaaren.

Bemminitiſſa.

Daar na verving hem de Soon van *Caloena Raja*, *Maha Deliatiſſa* genaamd, die 14 jaaren Regeerde.

Maha Deliatiſſa.

In zyn plaats quam de jongſte Soon van *Valagam Bahu Raja*, *Chorawa* genaamd, te volgen. Dit was een Godloos Vorſt, alzoo hy zeer veel Pagoden verdelgde; egter Regeerde hy zyn volk 12 jaaren lang zeer regtveerdig; maar zyn Grooten en Hovelingen plaagde hy geweldig, om dat zy na zyn zin 't volk te veel drukten. Waarom zy alle te gelyk tegen hem aanſpanden, en hem om hals bragten, voorgevende, dat zyn Ziel in de Hel (die zy Lovamahanara Caddia noemden) gevaaren was.

Chorawa.

De Soon van *Mahadeliatiſſa* verving hem, diens naam *Coeda Tiſſa Rajoe* was. Hy Regeerde 3 jaaren, en wierd door zyne Gemalin, *Anularam Biſava*, gedood, dewelke 1 jaar na hem Regeerde.

Coeda Tiſſa Rajoe.

Anularam Biſava.

Zo trouwloos als zy haaren Man gedood had, zo moorddaadig wierd zy van een Malabaar, haar Gemaals Geheimſchryver, Coelavaon genaamd, om hals gebragt, die zig na haar dood, ook zeer liſtig in 't Ryk drong; dog hy behield het zelve maar voor een korten tyd, alzo hy, na een Regeering van 13 maanden, weer van een ander, *Tomo* genaamd, die ook maar 4 maanden Regeerde, gedood wierd.

Coelavaon.

Tomo.

In deze tyd was 'er een Prins van Keizerlyken bloede, een Soon van den bovengemelden vermoorden *Coeda Tiſſa*

Maloelantiſſa.

Rajoe

A. 751. *Rajoe*, *Maloelantisſa* genaamd, die zig op den Throon van zyn Vader wiſt te veſtigen, en dien 26 jaaren met veel roem bekleed heeft.

Hy maakte zig by zyne Onderdaanen zeer bemind door zyne zagte Regeering, en by zyne Nabuuren zeer gevreeſt, om dat hy op alles agt gaf, en alomme zulken goede ordre op zyne Landen, en voor al ontrent zyne Havenen en Baeyen ſtelde, dat het onmogelyk was, om 'er maar met een gering Vaartuig, buiten zyn weten, en zonder zyn verlof, in te komen; weshalven niemand zyn Land naderen dorſt.

Batia Raja. Zyn Soon, *Batia Raja*, volgde in zyn plaats, die zeer Godvrugtig was, een groote Pagode bouwen liet, aan zyne Goden zeer veel opofferde, en 28 jaaren zeer geruſt, alzo hy de voetſtappen van zyn Vader navolgde, geregeert heeft.

Madilimanna Raja. Hy wierd van zyn Broeder *Madilimanna Rajoe* vervangen, die ook een ſchoone Pagode in een Aldea, Amboeloe Vagala genaamd, bouwen liet. Hy ſtelde zyne Goden, en 't Gebeente van zyne Heiligen daar in, nam geen Schatting van zyn Volk, maar gaf zig geheel en al mede aan de Godvrugtigheid over, bevelende zyn Volk, om zyne Afgoden mede aan te bidden. Hy liet rondom die Pagode ook eenen Hof vol bloemen aanleggen, en verzierde dien verder met alles, dat maar eenigzins eenige luiſter daar aan kon geven.

Adague Muwene Raja. Zyn Soon, *Adague Muwene Raja*, quam in zyn plaats op den Throon, die 2 groote Ryſt-velden bezaejen liet, zyn Volk zacht Regeerde, en hen niet anders belaſtte, dan zyne Goden te dienen. Hy heeft, gedurende zyne Regeering, geen een menſch laten dooden, en is, na een beſtier van 9 jaar, en 8 maanden, overleden.

Cada Zyn vervanger was zyn Soon, *Cada Ambera Raja*, die maar 6 jaaren op den Throon bleef, en toen ſtierf. A. 804 Ambera Raja.

Nalabisſa Raja. Zyn Suſter, de Princes *Nalabisſava*, verving hem, en Regeerde even zo lang, als haren Broeder. Zy trouwde na die tyd haar Moeders Suſters Soon, *Elunna Raja*, die mede 6 jaaren den Ryksſtaf voerde; na welken tyd zyn jonger Broeder, *Sandamoehoenoe Raja*, die ook net 6 jaaren Regeerde, gedood wierd, welk lot dezen Vorſt ook overquam. Eluma Raja. Sandamochoenoe Raja.

Afnapa Raja. Hy wierd door den Prins *Aſnapa Raja* gedood, die 16 Ryſt-velden aanleggen, zeer goede Waterleidingen maken, veel Pagoden bouwen liet, en 41 jaaren met veel Lof Regeerde, alzo hy zyn Land ongemeen verbeterde, en zyne Ingezetenen veel voordeelen toebragt.

Vacneliſinam Raja. Zyn Soon, *Vacneliſinam Raja*, verving hem; dog Regeerde maar 3 jaaren.

Bapa Raja. Hy wierd gevolgd door zyn Soon, *Bapa Raja*, die ten Soon had *Gaja Bahu Comarea*, op wiens Geboorte-dag ook de Soon van een Waſſcher, *Milo*, geboren, en met dezen Prins opgevoed wierd. Deze beide wierden zoo ſterk, als Reuſen.

De Keizer, zyn Vader, liet een Yzere Rotang voor hem maken, waar toe 60 ſterke mannen vereiſcht wierden, om ze te dragen, alzo hy de dikte van 22 geſlotene Vuyſten, en de lengte van 35 ſpannen had. Het Handvatzel deszelfs was met Goud overtrokken, en op 't hoofd van de Rotang was een groote, en onweerdeerlyke Robyn. Deze Rotang droeg hy al ſpeelende in zyn hand, en zyn Mede-opvoedeling droegze dikwils agter zyn Heer.

Onder de Regeering nu van dezen *Bapa Raja* quam 'er van de Malabaarze Kuſt een groot Leger, beſtreed die van Ceylon, nam 12000 Gevangenen mede, terwyl deze Prins nog maar een Jongeling was. Buiten dit Geval heeft hy 12 jaaren geruſt geregeerd.

VYFDE HOOFDSTUK.

GAja Bahu. *Zyn Dappere* Daad *op* Malabar. Mana Raja. Hamatiſſa Raja. Coeda Raja Venetiſſa Raja. Ambaheraman Raja. Sirina Raja. Vierdoe Raja. Sangatiſſa Raja. Siriſanga Rodi Raja. *Zyn* Verdrag *met den* Duivel. Lemini Goloe. Amba Raja. *Kloeknoedige* Daad *van* Siriſanga Bodi Raja. *Diens Afgekapt* Hoofd *ſpreekt*. Guwelaguwem Dettatiſſa. Malaſen Raja. Guitſirimenaon Raja. Deva Tiſſa Raja. Rajas Raja. Upatiſſa Manam Raja. Senam Raja. Leminitiſſa Raja. Viſenan Caralſoo Raja. *Seven Malabaarſe* Princen. Dacem Goelia Raja. Comara Dahai Raja. Lemini Patiſſa Raja. Amlam Heranam Raja. Dajoelſen Raja. Dalam Ajali Raja. Cadda Ginitſirmenam Raja. Senneni Raja. Meliſinganam Salandana Roo. Acbora Raja. Acboraja. Dos Raja. Ariacſa Chaccaravarti Raja *tracht na de* Kroon. *Hoewel maar* Koning *van* Jaffanapatnam. Boewanaca Bahu Raja, *Koning in* De-

A. 894. gampala. *Vlugt na* Reygam. *De Koning van* Jaffanapatnam *in roeten geſlagen.* A. 931. *Dog de* Cingaleeſen *willen* Boewanaca *niet meer erkennen.* Ruccule Pracaram Bahu Raja. *Verſlaat het Leeger van den Koning van* Canara. *Een* Vorſt *in de* Boven-Landen *valt van den* Keizer *af. Dog werd Verſlagen.* 's Keizers *vermoogen neemd nog meer toe. De* Koning *van* Jaffanapatnam *verſlagen, en een ander in zyn plaats geſteld.* Laurens D'Almeyda *vervalt op* Ceylon. A°. 1505.

Gaja Bahu.

NA *Bapa Raja*, volgde zyn Soon, *Gaja Bahu*, op den Throon, die, na dat hy wat ouder geworden was, hoorende, hoe de Malabaaren 12000 man van zyne Vaders Onderzaaten vervoerd hadden, van toorn begon te beven, zwerende dezen Hoon te zullen wreeken.

Hy ging alleen van zynen Mede-Opvoedeling, *Mila Fojada*, verzeld, met zynen Wandelſtok in zyne hand, uyt het Land van Roena, en uyt de Stad Guliapoera Nuwara, nemende zynen weg van 't Eyland Manaar na de kuſt van Madure, zonder eenig Vaartuig te gebruiken, maar zwom over, quam op 't Land van den Koning van Malabar, verjaagde de Wagt, die hy daar vond, die dit ook aanſtonds aan hunnen Vorſt bekend maakte, de welke gehoord hebbende, dat hy na zyn Hof-Stad quam, de Poorten belaſte te ſluiten; dog de Keizer *Gaja Bahu*, daar by komende, ſloegze met zyn Rotang in ſtukken, trad daar op in 't Hof van den Koning van Malabar, ſtak, alzoo hy den Koning niet vinden kon, al de deuren in brand, en vond hem eindelyk in een kleen Kamertje, ging by hem, daar hy op zyn bed lag, zitten, zonder hem aan te ſpreken.

Hy ley kort daar na zyn Rotang op's Koning buik, die van wegen de groote zwaarte en benaeudheid niet in ſtaat was, om een woord te konnen voortbrengen.

Ondertuſſchen verwoeſtte zyn mede-opvoedeling de ganſche Stad, verpletterde niet alleen alle menſchen, die hem in zynen weg quamen; maar ſloeg zelf het eene peerd tegen 't andre, en met eenen ſlag van zynen Staf den ſterkſten Olifant dood.

Zyn dappre Daad, op Malabar.

De Koning ondertuſſchen, door 't oplichten van de Rotang, zyn adem een weinig halende, en met een doodelyke vreeze bezet, vraagde aan den Keizer, waar dog zyn Leger, en hoe ſterk het zelve was; dog kreeg tot antwoord, dat hy, en zyn Mede-Opvoedeling maar alleen overgekomen waaren.

Hy vraagde daar op verder, tot wat eynde hy dan daar gekomen was; en de Keizer gaf hem tot antwoord: Alleen quam ik hier om die 12000 Gevangenen Onderzaaten van myn Vaders Ryk, dat nu het myne geworden is, te verloſſen.

De Koning nog al in die doodelyke vreeze zynde, deede hem alle die Gevangenen, zoo verre zy nog in 't leven waren overgeven, en voor de Overledenen andren in plaats beſtellen. Maar de Keizer was daar mede niet te vreden. Hy wilde nu 24000 Mannen van hem hebben, of dreigde zyn ganſch Land aanſtonds te verwoeſten; om alle welke moejelykheeden te ontgaan, hy 's Keizers eiſch voldede, gevende hem Vaartuigen en noodige Levens-middelen, om ten eerſten te konnen vertrekken, alzoo hem die ontzachelyke Gaſt niet langer diende.

Met deze quam *Gaja Baha* weder op Ceylon, dede die 12000 man in 't Land van Gale, nu Dolas das Corla genaamd (dat 13000 beteekend) plaatzen, en de andren in verſcheide deelen dezes Eylands woonen, van welke zig in Aboe Coeroewa, een deel van de zeven Corles, en eenige in andre deelen van dien, verſpreid hebben.

Na dien tyd heeft hy met veel ontzag, en in 't geheel 22 jaaren dit Keizerryk met zulken ſchrik van zyne Nabuuren beſtierd, dat zy zidderden, als zy de naam van Gaja Bahu maar hoorden noemen.

Mana Raja.

Hy wierd door den Oudſten Soon van zyn Moeders ſuſter vervangen, diens naam *Mana Raja* was, en hy Regeerde 16 jaaren; dog heeft zeer weinig in dien tyd verricht.

Hamatiſſa Raja.

Des zelfs ſoon, *Hamatiſſa Raja*, volgde na hem, die 26 jaaren Regeerde, zonder dat men van zyne daaden iets, dan dat hy een Pagode voor de Heilige Overblyfzels bouwde, aangeteekend vind.

Coeda Raja.

Zyn Moeders ſuſters ſoon, *Coeda Raja*, trad in zyn plaats, en Regeerde 31 jaaren.

Venitiſſa Raja.

Hy wierd door zyn ſoon, *Venitiſſa Raja*, vervangen, die 22 jaaren Regeerde.

Ambaheraman Raja.

Deze wierd weder van zynen ſoon, *Ambaheraman Raja*, die maar 6 jaaren Regeerde, gevolgd.

Sirina Raja.

Na zyn Dood verviel het Ryk aan zynen Broeder, *Sirina Raja*, die maar 2 jaaren het Keizerryk beſtierde.

Vierdoe Raja.

In des zelfs plaats volgde zyn ſoon, *Vierdoe Raja*, die 6 jaaren Regeerde.

Sangatiſſa Raja.

Hy wierd door den Vorſt *Sangatiſſa Raja* vervangen, die 11 jaaren het Ryk beſtierde.

Sirifanga Bodi

Na hem wierd *Sriſanga*, of *Siriſanga*,

A. 1051. Bodi Raja. *Bodi Raja* Keizer. In zyn tyd was hier een groote Peſt, ten deele door een Duivel of quade Geeſt, Ratenam Racſea (dat een Duivel met roode oogen beteekend) ten deele door gebrek van Regen veroorzaakt. Hy vraagde aan de Duivel na de reden van dien, en waarom hy zyn Land zo plaagde. Hy gaf hem tot antwoord, dat hy een zekere menigte van zyn Volk tot zyn dienſt hebben moeſt, en als hy die had, dan zoude de Peſt ophouden. De Koning zey, dat hy geen magt had, om zyn Volk aan hem weg en ter dood over te geven; maar kon hy hem dienen met zig zelven voor zyn Volk aan hem over te geven, daar was hy bereid toe.

De Duivel gaf daar op tot antwoord, dat geen honderd Duivels de ſtoutheid zouden hebben, om zulken weldadig en weergadeloos Godsdienſtig Keizer te dooden.

Zyn verdrag met de Duyvel. Daar op maakte de Duivel dan met de keizer een verdrag, dat hy na dezen niemand meer dooden; maar dat men als imand ziek was, eenige beeltenisſen van de Duivel maken, en hem geſchenken brengen zoude, 't geen de keizer aannam te verſorgen, dat zyn Volk onderhouden zou.

Lemini Goloe Amba Raja. By 't leven van den keizer quam ook een koning, *Lemeni Goloe Amba Raja* genaamd, met een groote magt op dit Land, beſtreed en verdreef hem zodanig, dat hy Meeſter van 't Keizerryk wierd. Hy, hier mede niet te vreden, ſtelde een grooten prys op 's keizers hoofd, behalven dat hy daarom ook al veel Lieden gedood had.

Een Uytlander, hoorende, dat de keizer in de Pagode van Attenagale was, vond hem 'er ook in, en zeide tegen hem, dat veel hoofden der Grooten al afgekapt waaren, om dat zy zyn hoofd aan den Geweldenaar niet gelevert hadden, en dat ook hy zelf nog vreesde, van daarom zyn hoofd nog eens quyt te zullen raken, als men vernemen zou, dat hy de Vorſt gezien, geſproken, en zyn hoofd aan den Dwingeland, volgens zyn bevel, niet overgeleverd had.

Kloekmoedige Daad van Sriſanga Bodi Raja. De keizer, dit hoorende, en zich minder aan zich zelven, dan aan de welſtand van zyn Onderzaaten, gelegen latende, gaf zich zelven aanſtonds over, en beval aan den uytlander, dat hy hem maar vrymoedig het Leven zou benemen, alzoo het beter was, dat hy voor de welſtand van zyn Volk en Land omquam, als dat zo veel onnoozelen om zynent wil ſtierven.

De uytlander, des keizers Grootmoedigheid by zich zelven pryzende, maar aan de andre zyde ook op zyn eygen gevaar, en op de groote belooning, die 'er op dit Hoofd gezet was, ziende, nam zyn ſwaard, en ſloeg des keizers hoofd af, brengende dat in de Stad Roena, daar hy het aan den nieuwen keizer, *Goeloe Amba Raja*, aanbood. A. 1080.

Diens afgekapt Hoofd ſpreekt. Deze, twyffelende of dit het regte Hoofd wel was, alzoo het 'er zeer gezwollen uytzag, belaſtte den brenger, als een bedrieger te dooden; dog hy, 't hoofd oplichtende, wierp het daar henen, en riep al zyn Goden tot getuigen dat dit het Hoofd van Siriſanga Bodi Raja was, waar op dat aanſtonds in de Lucht verheven wierd, terwyl 'er een groot vier en rook na boven trok, waar op toen dit Hoofd, zelf ſprekende, tegen den nieuwen keizer zeide: *Ik ben het Hoofd van* Siriſanga Bodi Raja, *die door Gods magt getuige, dat ik door dezen brenger van myn Lichaam afgekapt ben.*

Deze onverwagte taal van dit Hoofd ontſtelde *Lemini Goloe Amba Raja*, en alle die by hem waren, zoodanig, dat zy niet wiſten, waar zy zich zelven van vreeze zouden bergen.

Hy belaſtte, dat men aan dien uytlander aanſtonds den Prys, op dit Hoofd geſteld, geven zou, vreeſende anders door des vermoorden keizers Geeſt gevolgd te ſullen werden.

Hy begroef dit Hoofd met een groote Statie, bouwde boven des zelfs Graf een heerlyke Pagode, liet zyn Lichaam in dat Graf mede brengen, en hield het voor een van zyne beſte en weerdigſte Overblyfzelen, eerende dezen keiſer, dien hy zoo bitter vervolgd had, als een van zyne grootſte Afgoden.

Hy leefde zedert dien tyd ook zeer Godsdienſtig, bouwde nog eenige andre Pagoden in Anoeraja Poere, gaf veel Aalmoeſſen, en regeerde dit Volk 22 jaaren zeer ſacht, en rechtveerdig.

Guwelaguwem Dettatiſſa. In zyn plaats quam, door zyne beſorging, des voorigen keiſers Soon, *Guwelaguwem Dettatiſſa*, op den Throon.

Malaſen Raja. Hy belaſte 8 van de voornaamſte Grooten, en Onderdaanen van de voorige keizers, dat zy altyd zouden ſpitten, om dat zy dien Vorſt geraden hadden zyn Vader te dooden. Hy herſtelde alles in het Ryk, gelyk het ten tyde van zyn Vader geweeſt was, boude veel Pagoden, en regeerde 10 jaaren.

Na hem volgde zyn Broeder, *Malaſen Raja*. Deze gaf zig aan den Dienſt der Duivelen geheel en al over. Hy liet zig daar in van de Prieſters onderwyzen, die hem alle hunne konſtenaryen leerden, door welke hy naderhand

A. 1148. thienhonderd en zeven duizend Ryſvelden heeft doen toebereiden. En dit is het voornaamſte geweeſt, dat deze Vorſt in 24 jaaren van zyne Regeering verricht heeft, houdende zich enkelyk met den Landbouw bezich.

Te dier tyd waren 'er zedert de dood van Budum 846 jaaren, 9 maanden, en 20 daagen verloopen.

Guitſirimenaon Raja. Toen quam de Keizer, *Guitſirimenaon Raja* op den Throon.

In zyn tyd verſcheen 'er een Prins, en een Princes, zynde de broeders en ſuſters Soon van *Mahaſira Raja*, uyt het Land van Calinga, en uyt de Stad Dantapoere hier.

De Prins was *Danta Comara*, en de Princes *Raon Valli*, genaamd.

Deze beiden veranderden hunne kleederen als Jogi's en Bramine's, en vertrokken uyt hun Land met veel H. overblyfzelen, en quamen met de zelve na Ceylon vlugten, alwaar zy van den Keizer vriendelyk ontfangen, en met veel geſchenken overladen wierden.

Hy bouwde na die tyd veel Pagoden, en Regeerde 28 jaaren zeer Godvrugtig.

Deva Tiſſa Raja. Na hem volgde zyn Broeder, *Deva Tiſſa Raja*, die met eigene handen veel Afgodiſche Beelden, en gelykeniſſen van Budum veranderde, makende die zelf van Ivoir en Sandelhout zoo konſtig en fraey, dat zy niet konden verbeterd werden.

Hy bragt zyn tyd in den dienſt van zyn Goden zeer gelukkig en voorſpoedig in de 9 jaaren van zyne Regeering door.

Rajas Raja. Zyn Soon *Rajas Raja*, verving hem in dat beſtier. Deze ontbood veel Prieſters, Sterrekykers, Medicyn-meeſters, en meer andre, die hy oordeelde, dat zyn Land eenige nuttigheid zouden konnen toebrengen. Hy onderhield in zyn tyd 500 Prieſters, aan welke hy zeer veel Aalmoeſſen gaf, en Regeerde 31 jaaren zeer Godvrugtig.

Upatiſſa Manam Raja. Na hem volgde zyn Soon, *Upatiſſa Manam Raja*, in wiens tyd een zeer groot Leeraar, *Vatturas Terunnanſe* genaamd, van de kuſt van Chormandel hier quam, die in het Sanſcrits 2000250 affchriften van zyn Leere onder het Volk uytgaf. Zy wierden door 361000 Leerlingen afgeſchreven, en behelsden een nieuwen Godsdienſt, dien zy jegenwoordig Attua Cattava noemen. Dit waren als uytleggingen over zyn nieuwe Leere, die in zig zelven niet anders was dan die wy onder de Verhandeling van den Heidenzen Godsdienſt op Choromandel beſchreven hebben, en welke Leer in den Vedam vervat werd.

Deze Keizer had groote agting voor dezen Leeraar, en zynen Godsdienſt, en ſpande alle kragten in, om in den tyd van zyne Regeering, die 26 jaaren duurde, zyn volk zoo verre te brengen, dat zy zig daar aan mede mogten overgeeven, dat echter zyn tyd moeſt hebben. A. 1293.

Zyn Soon, *Senam Raja*, verving hem, Regeerende 6 jaaren. Senam Raja.

Na den zelven volgde zyn Broeder (of de Oom van *Senam Raja*) *Lemenitiſſa Raja* genaamd, die ook 6 jaaren dit Keizerryk beſtierde. Lemenitiſſa Raja.

Viſenan Caralſoo Raja verving hem op den Throon, die na een Regeering van 6 jaaren omgebragt wierd. Viſenan Caralſoo Raja.

Zeven Vorſten van Malabaar overvielen hem met een groote magt, benamen hem 't leven, verdeelden het Keizerryk onder malkanderen, en Regeerden zaamen 27 jaaren. Seven Malabaarze Prinszen.

Te dier tyd was 'er een Vorſt onder de Cingaleezen, *Dacem Goelia Raja* genaamd, die gewoon was in de Wildernis als een Jogi te leven, dewelke hoorende, dat die Malabaarſche Prinszen ganſch Ceylon opaten, een groot Leger verſamelde, hen allen verſloeg, en het Ryk weder innam, zettende zich zelven op den Throon. Dacem Goelia Raja.

Deze Vorſt Regeerde dit Volk regtveerdig, leefde zeer Godsdienſtig, maakte veel Ryſt-velden met de noodige Waterleidingen, liet 18 Pagoden bouwen, hield ook zoo veel Feeſten, te weten in ider jaar van zyne Regeering een, en Regeerde 18 jaaren.

Na hem volgde zyn Soon *Comara Dahai Raja*, die 29 jaaren dit Ryk beſtierde. Comara Dahai Raja.

Zekere Hoer doodde in zyn tyd een Groot Dichter, van welken de Keizer zeer veel werk maakte, alzoo hy in die konſt boven alle andren uytſtak, en om dat de Vorſt ook zelf een Liefhebber van de Dichtkonſt was. Hy belaſtte niet alleen aanſtonds die Hoer om te brengen, maar ſprong uyt liefde tot dien Dichter, wanneer hy zou verbrand werden, en uyt een onverzettelyke droefheid, mede in 't vuur, dat zyn Lyk verteerde, verkiezende liever met zynen Vriend *Calidaſa* te verbranden, als zonder hem in geduurige hartzeer in 't leven te blyven.

Na zyn dood quam *Lemini Patiſſa Raja* aan de Kroon; dog regeerde maar 1 jaar, en 10 maanden, alzoo hy toen omgebragt wierd. Lemini Patiſſa Raja.

In zyn plaats quam *Amlam Heranam Raja*, die 13 jaaren het Ryk beſtierden. Amlam Heranam Raja.

Zyn Soon *Dajoelſen Raja* Regeerde maar 6 maanden, en wierd verraadelyk door Dajoelſen Raja,

A. 1381. door zyn moeders zuſters Soon omgebragt.

Dalam Ajali Raja. Zyn naam was *Dalam Ajali Raja*, en hy beſtierde het Keizerryk 2 jaaren zeer geruſt.

Cadda Ginitſirmenam. Raja. Des zelfs Soon, *Cadda Ginitſirmenam Raja* beklom zyn Vaders Throon, en wierd, na dat hy 31 jaaren zeer wel Geregeerd had, omgebragt.

Senneni Raja. Zyn Navolger *Senneni Raja* trof, na 3 jaaren Regeerens, dat zelve lot, alzoo hy door een van zyne Hof-Dienaars, Meliſinganam Salandana Roo. *Meliſinganam Salandana Roo* genaamd gedood wierd.

Deze drong zig met veel liſt op den Throon; dog regeerde maar 9 jaaren, en wierd door zyn moeders zuſters Soon, Achora Raja. *Achora Raja*, gedood.

Deze verving hem ook in 't Ryk, maakte een Ryſtveld, Corondoe Veva genaamd, en Regeerde 6 jaaren.

Achoraja. Hy wierd, na zyn dood vervangen door zyn Soon, *Achoraja*, die zeer geruſt, den tyd van 51 jaaren op dezen Throon zat.

Dos Raja. Na zyn dood verving hem *Dos Raja*, die in 't 6de jaar van zyne Regeering door een groot Malabaars Heyr Gevangen genomen, en na dat Land vervoerd wierd.

Ariacſi Chaccaravarti Raja, tracht na de Kroon. In die tyd Regeerde in Jaffanapatnam de Koning, *Ariacſi Chaccaravarti Raja*, een Vorſt van groot vermoogen, en die veel grooter Heirleger, en meer Geld als de Keizer van Candi had. Deze, ziende, dat 'er geen Keizer in de beneden Landen was, nam voor, om 't Keizerryk van Ceylon in te nemen. Hy trok daar op in 't Land der Cingaleeſen, gaf, om zyn voornemen te bedekken, voor, dat hy 't Land maar eens quam bezien, en nam het zoo te gelyk in.

Hoewel maar Koning van Jaffanapatnam. In dezen tyd was hier een groot Heer, dien de Cingaleeſen zeer grooten eerbied bewezen. (Zyn Naam was *Alagues Vira Mandrim*. Dit laatſte woord beteekend een Hertog) welke het oogmerk van dezen Vorſt gemerkt hebbende, zig met eenig volk na het Dorp Reygamme begaf, en zig daar neder ſloeg om hem te Beoorlogen.

De Koning van Jaffanapatnam vorderde ondertuſſchen, dewyl 'er geen andre Heerſchappy te dier tyd op Ceylon, dan die van 7 Zee-havens, was, overal de Schatting van alle de Ingezenen in.

Ondertuſſchen liet de voornoemden Hertog *Alagues Vira* by Reygamme een bemuurde Stad, die hy rykelyk van Volk en Voorrad voorzag, en nog een andere tuſſchen de vyf Dorpen, Cotta genaamd, Bouwen, en een Gracht en Wal daar rondom trekken, die hy mede van 't noodige Volk, en Voorraad van Krygstuigen voorzag, keerende daar na weder na Reygamme. A. 1447.

Na dat *Ariacſi Chaccaravarti Raja*, dit alles vernomen had, bereide hy zig tot tegenweer, kreeg 100000 man van Malabar tot hulp, die hy den Vyand te water en te land tegenzond, die te Land gingen, namen hun Legerplaats in 't Land van Matole, om tegen den Keizer van Candi te ſtryden.

Die ter Zee gingen, ontſcheepten in de Baey van Colombo, en ten deele in die van Panture, en namen hun Legerplaats in Gorkane.

Te dier tyd heerſchte in de boven-Landen van Candi de Koning *Boewanaca Bahu Raja*, die eigentlyk Koning in Degampala was. Deze was wel ryk van Volk, maar had egter de magt niet, om den Koning van Jaffanapatnam te weerſtaan, weshalven hy met eenige van zyn Volk na de Stad Reygam by *Alagus Vira Mandrim* vluchte. Boewanaca Bahu Raja, Koning in de Gampala. Vlucht na Reygam.

De Cingaleeſen in die Landſtreek, zich nu geheel bloot en zonder Koning ziende (gelyk 'er toen ook geen Keizer in 't Ryk van Cotta was) en vreezende Slaaven van den Koning van Jaffanapatnam te werden, namen, na dat de 5 Landſtreeken by een vergaderd waren, beſluyt, om, vermits zy trouwloos van hunnen bloohertigen Koning ten prooy van ider gelaaten werden, zich zelven te redden, en den Vyand te gaan aantaſten.

Zy deeden het ook 's morgens met het haanengekraay, vielen als woedende Leeuwen op den Vyand in 't Land van Matule aan, en ſloegen den Koning van Jaffanapatnam zoo gevoelig, dat het meeſte van zyn Volk op de plaats dood bleef. De Koning van Jaffanapatnam wierd in roeten geſlagen.

De Hertog *Alagus Vira Mandrim*, dit hoorende, klom op zyn Olifant, viel op 't volk dat nog in Mattagode lag, aan, verſloeg 'er mede zeer veel af, vingze by duizenden, verbrak hunne Vaartuigen in de Baey van Colombo, keerde toen na Panture en Gorkane, verdurf daar mede alle hunne Vaartuigen, en verſloeg nog veelen van hun overgeblevenen, zo dat hy met een volkomene overwinning weer na Reygam keerde.

De Koning *Boewanaca Bahu Raja*, verſtaande, dat zyn Landen nu weer volkomen van alle Vyanden ontſlaagen waren, keerde weder met een geruſt hert na zyn Ryk van Degampala. Dog de Cingaleeſen ſwoeren, dat zy zulken bloodaard nooit voor hunnen Koning zouden erkennen; maar daar was toen een Prins, in de Pagode Vida Gamma opgevoed, die wegens zyne Doorlugti- De Cingaleeſen willen Boewaca niet meer erkennen.

ge

A. 1453. ge afkomſt by de Son kon vergeleecken werden, alzo hy van't Vorſtelyk bloed, en van het onbevlekt geſlagt van den Keizer Sacca Raja, en van 't Geſlagt Ittahaſammata Raja, en van Simit Raja, een Neve van den Keizer Praccaram Viga Raja, en een Soon van den Keizer Savluviga Bahu Raja en van de Keyſerin Simittra Dewa was.

Ruccule Praccaram Bahu Raja. Deze Prins wierd door den Gane of Prieſter Atahaſuwamie, mede van Koninklyken huize, in een Pagode zig onthoudende, den 8en dag (nieuwe Maan) der maand Mey, op een Donderdag met de naam van *Ruccule Praccaram Bahu Raja*, op den Throon van de Keizeren van Cotta gezet.

Hy trouwde met een Princes van 't Koninklyk huis, uit het Dorp Quirivella, die van 't Geſlacht van Otnurudda Comara was.

Daar op nu Gekroond zynde (welke tyd beſchreeven werd geweeſt te zyn 1958, jaaren na de dood van Budhum, of 1415 jaaren na Chriſti Geboorte) bleef hy 3 jaaren te Reygamme, vertrok toen na Cotta, Bouwde daar een treffelyke Stad, geheel en al van blauwe vaſte Steen, en een prachtig Paleis van de zelve ſteen; dog met een zoort van Nieuw-uytgevondene Galderyen, en met eenige Nieuwe Tempelen der Duivelen, en der Afgoden, die hy aanbad. Hier woonde hy in Gezelſchap van een Prieſter, die hy zeer hoog agtte, bewaarde hier de overblyffelen van Budum, en bouwde een byzonder huis of klooſter voor zyne Prieſteren. Ook nam hy tot zyne Opvoedelingen 2 Prinszen van Keyzerlyken bloede, Sappoe Comara, en Coeda Comara, aan welke hy zeer veel gunſt bewees.

Eenigen tyd daar na beviel de Keizerin van een Dochter, aan de welke men de naam gaf van *Ulacoedajanam Dewa*, welk Dewa een Godin in hunne taal beteekend.

Verſlaat het Leger van den Koning van Comara. Niet lang daar na wierd de Keizer zeer onverwagt door een groot Heir, dat van den Koning van Canara met een talryke Vloot na Ceylon gezonden was, overvallen; dog de Vorſt ſpoedig eenig volk by een gezameld hebbende, verſloeg dit magtig Krygsheir, 't geen hem door 't ganſch Ooſten een zeer ontzaglyken naam gaf, en hem by de zynen zeer bemind maakte.

Kort daar aan zond hy een Vaartuig met Caneel na de Overkuſt van Malabar, 't welk in de Baey van Driampatam aanlandde; dog wierd van den Landvoogd aldaar, Rajam Malavaragam, vyandig aangetaſt, gelyk ook alles daar uyt weggeroofd wierd, behalven dat hy al het volk 'er af ge- A. 1515. vangen nam.

De Keizer, dit hoorende, liet het Land van dezen Landvoogd aanſtonds door zyn volk, te vier en te zwaard verwoeſten. Van daar trokken zy na een andre Landſtreek, Soliratta genaamd, namen de Stad Mahacoelan Cottaja in, verwoeſtende verder 7 van des zelfs onderhoorige Dorpen, met welke Overwinning zy verblyd te rug keerden.

Een Vorſt in de Boven-Landen valt den Keizer af. Terwyl alles in 's Keizers Landen op Ceylon nu in ruſt was, was 'er in de Boven-Landen een Vorſt, *Jottia Sitti*, of *Jothia Sioenau Raja* genaamd, die, jaarlyks gewoon aan den Keizer de ſchatting te betaalen, hem nu weten liet, dat hy voortaan daar toe niet genegen was. En liet daar op zyn volk uyt de 5 Landſchappen, over welke hy heerſchte, by een komen, en beſloot zig van den Keizer te onttrekken, en zich als een Vorſt op zich zelven te houden, waar op hy, om de zynen te ſterker aan te zetten, veel Dorpen en Landen aan deze en geene Grooten uytdeelde, en groote Eer-Titels (daar de Cingaleezen ſterk op gezet zyn) aan hen gaf.

Dog werd verſlagen. De Keizer, dit vernomen hebbende, zond een groot Leger op hem af, verſloeg veel duizenden van zyn volk, nam veele van de naaſte Bloedverwanten van dezen afgevallen Vorſt gevangen, en ſtelde (alzo hy den Vorſt zelf uyt Candi verdreven had) eene van zyne Opvoedelingen, *Ampoeloewagala Comara*, een vaſal, die jaarlyks ſchatting aan hem betaalde, als Koning van Candi aan.

's Keizers vermogen neemd nog meer toe. Eenige jaren hier na onderwierpen zig uyt de Wannias nog 18 Dorp-Hoofden aan den Keizer, waar door zyn Ryk nog merkelyk toenam.

De Koning van Jaffanapatnam verſlagen. De Koning van Jaffanapatnam, vrezende, dat de Keizer zich op de eene of de andre tyd verder aan hem wreeken zou, droeg alomme de noodige zorge daar tegen; dog liet zig ondertuſſchen ook als Keizer van Ceylon uytroepen, 't geen de Keizer van Cotta niet zoo ras vernam, of hy nam ten eerſten beſluit, om zig Meeſter van Jaffanapatnam te maken, en zond een Leeger onder *Sappoe Comara* daar henen, en liet aan den Koning door dien Veld-Heer weten, dat, aangezien het onbetamelyk was dat Ceylon twee Keyzers had, hy dezen Veldheer zond, om hem van dien nieuwen Titel te ontlaſten, en om hem, alzo hy niet ruſten kon, nog met het zyne vergenoegd was, wat meer ruſt te geven.

Ten eerſten nam deze Veld-Heer veele van des Konings Landen in; dog

als

A. 1505. als die hoorde, dat hy nu de Stad Jaffanapatnam begon te naderen, zond hy een van zyne Hovelingen, Conta Cara Demalis, en nog een tweede, en derde, Panigevorum, en Valumunivorum genaamd, om hem te ſtuiten; dog zy wierden alle drie in korten tyd door Sappoe Comara verſlagen, die zig nu klaar maakte om de Stad met zyn blaauw Peerd met groene maanen te berennen.

De benauwde koning, hem ziende aankomen, zond Varacara, een ſtout Ridder op hem af, die aangenomen had hem in ſtukken te kappen, dog hy wierd, eer hy zoo na by hem quam, van zyn volk doorſteeken. Ondertuſſchen geraakte de Prins Sappoe Comara in de Stad, veroverde de zelve met alle des konings Rykdom, kreeg veel van zyne Grooten gevangen, en bragt die te zamen, alzo den koning zelf het ontvlugt was, by den Keizer, die een van zyne Neeven, met de Naam van *Ariattetoe Addum Prauwmal*, als koning van Jaffanapatnam aanſtelde.

Na dien tyd Regeerde deze Keizer met veel ruſt, de tyd van 55 jaaren, brengende zyn laatſte levens-tyd meeſt in den dienſt der Goden door.

In 't 52ſte jaar van zyne Regeering, verviel *Laurens D'Almeyda*, Soon des Onderkonings van Goa, A°. 1505. op 't Eyland Ceylon, zynde de eerſte Portugees, die hier quam. Laurens D'Almeyda vervalt op Ceylon A. 1505.

ZESDE HOOFDSTUK.

JAja Wira Praccaram Bahu. Overwint *den Hertog van* Pasdum Corla. Maha Pandita Praccaram Bahu Raja, *werd van den Koning* Ambulvagala *overwonnen. Die Keizer in zyn plaats werd.* Derma Praccaram Bahu. *Zyne vier* Broeders. *Een* Moor *van* Calpentyn, *met een* zwaar Leger *door twee van deze* Broeders *Verſlaagen. De Koning van* Candi *laat zich* Keizer *van* Ceylon *noemen. Dog wierd* Verwonnen. Kinderen *by zyn* Dogter *verwekt. Die den Keizer weer* Beoorloogd. *Een Schip van* Portugal, *komt in de Baey van* Colombo *ten Anker. Met welkers* Hoofden *de* Keizer *een* Verbond *maakt. Waar na hy* Stierf. Viga Bahu. *Het derde* Portugees Schip *komt hier. Met welkers* Hoofden *deze* Keizer *een Eeuwig* Verbond *maakt. 's* Keizers Soonen *uyt een* Prinszes, *die hy en zyn* Broeder *ſamen hadden. Werd van zyn* Soonen Gedood. Bowaneca Bahu Maha Raja. Voorvallen *onder zyne* Regeering. *De* Koning *van* Candi, geſlaagen. *De* Keizer, *door zyn* Broeders *beoorlougd. Verkrygt van den* Koning *van* Portugal *ontzet. De* Dood *des* Konings *van* Raygam. *De* Keizer verſlaat *zyn andren* Broeder. *Werd* Dood *geſchooten.* Darma Palla Maha Raja. *De* Koning *van* Majadune, verſlaagen. *De* Onderkoning *van* Goa *komt den* Keizer *te* hulp. Slaat *den* Koning *van* Majadune. *En keert weer na* Goa. Vidia Rajoe, *'s Keizers* Vader, *Beoorloogd de* Portugeezen. Huwelyken, *en* Kinderen *van den* Koning *van* Candi. *Werd van zyn* Soon Overwonnen, *en* Vlugt *na den* Koning *van* Majadune. *Die hem in zyn* Land *ſchuilplaats vergund. De* Koning *van* Irigal Rajoe *beſchreeven.* Gevangen Raadsheer *keerd van* Goa *weer na* Ceylon. *Een* Franciſcaner Monnik doopt *den* Keizer. *Verdre* Gevallen *van* Videa Rajoe. Koning *van* Majadune *maakt* Vrede *met den* Keizer. *Verdre* Gevallen *van* Vidia Rajoe. *De* Prins Tiquiri Rajoeroe Bandara *werd* Raja Singa Rajoe *genaamd.* Vidia Rajoe *doet den* Koning *der Seeven* Corlas Dooden; *en werd* Koning *der* Zelve. *Werd op de* Vlugt *gedreeven.* Raja Singa *neemd de Seven* Corlas in. *De Keizer* Darmapalla Raja *veroverd 't* Land *van* Mature, *dog* Verlieſt *het weer.* Raja Singa ſlaat *de* Portugeeſen. Verdryft Dermapalla, *en werd* Keizer *van heel* Ceylon. *Zyn verdre* Gevallen. *Aanwyſing van 't geen aan deze* Geſchiedenis *der* Ceylonze Keizers *ontbreekt.* Lyſt *der* Ceylonze Keizeren. Verhaal *van* andre wegens deze Keizers. Don Jan *trouwd* Donna Catharina, *Dogter van* Mahadaſſeyn. *Die* Raja Singa *op de Vlucht dryft, en zich* Keizer maakt. *Werd van* Don Jan *geſlagen.* Wond *zig* Selven *van* ſpyt, *en* Sterft. Oude haat *tuſſchen* Hem *en* Don Jan. *Diens Vader der* Raja Singa *Gevangen krygt, en met houte* Bollen *dede* Doodſchieten. Nazaten *van* Don Jan, *en zyn* halven Broeder, Cenuwieraat. *En hunnen verdere* Gevallen.

Jaja Wira Praccaram Bahu.

NA hem volgde zyn Neve, Soon van zyn Dogter Ulacoedajanam Dewa, die zich Jaja Wira Praccaram Bahu noemen liet.

Te dier tyd was 'er een Hertog van Pasdum Corla, uyt de Aldea Caculandola, mede van Keizerlyken bloede, Srivardanam Pati Raja genaamd, die met alle

A. 1508. alle Ingezetenen, die boven en beneden de Rivier van Caliture woonden, en zig aan de overzeide van de Rivier van Waluwe onthielden, zich tegen den keizer van Cotta opwierp, waar op deze Vorſt zyn Moeders Suſters jongſte Soon, Ambulvagala, met een magtig Leger tegen hem zond, die Pati Raja gevangen nam, en by den keizer in Cotta bragt, die den Prins Ambulvagala tot Hertog in Pati Raja's plaats, en hem in de Gevankenis ſtelde.

Overwind den Hertog van Pasdum Corla.

Na verloop van eenige jaaren liet de keizer dezen Pati Raja uyt de Gevankenis voor hem komen, en ſtelde hem niet alleen op vrye voeten; maar gaf hem ook groote Geſchenken, en hadde zoo grooten vertrouwen zedert op hem, dat hy hem een van de Prinszen, dien hy opgevoed had, een Soon van Jaja Wira Praccaram Bahu, overleverde, hem belaſtende, dien Prins na zyn Dood tot zynen Opvolger op den Throon te zetten, vermits hy, door een zwaare Ziekte aangetaſt, ſtaat maakte wel haaſt een Lyk te zullen zyn.

Hy quam ook kort daar aan te ſterven, maar 7 jaaren Geregeerd hebbende.

Maha-Pandita Praccaram Bahu Raja.

Deze voornoemde Prins volgde naa hem als keizer van Cotta, dog hy nam den Titel van Mahapandita Praccaram Bahu Raja aan; waar in dan Pati Raja zyne belofte, aan den Overleden keizer gedaan, getrouwelyk naquam.

In dezen tyd had de koning van Ambulvagala vyf Soonen en een Dochter, de welke hoorende, dat een Opvoedeling van den voorigen keizer, in zyn plaats, ſchoon zy veel meer recht tot de kroon hadden, keizer geworden was, met het Volk van 't Graaffchap der vier Corlas den keizer van Cotta beſtonden te beoorlogen.

De keizer, van hun voorneemen bericht gekregen hebbende, ſtelde den Hertog Pati Raja als Veld-Heer, en eenen Inuwa Aram als tweede over zyn Leger, die zig in de Aldea (of het Dorp) Calane nederſloegen.

Werd van den koning Ambulvagala overwonnen.

Daags 'er aan ontmoeteden zy het Leger van Ambulvalaga in zeker Veld, Hinker Devela genaamd, alwaar de Legers aan malkanderen raakten; maar 's keizers Leger wierd deerlyk, en te gelyk de Hertog, en nog een Graaf daar verſlaagen, waar op Ambulvagala, zyne overwinning vervolgende, naa de Stad Cotta trok, die Belegerde, en in eenen dag door Verraad inkreeg.

Die Keizer in zyn plaats werd.

De keizer, dit hoorende, doodde zyn keizerin, en alle haare Staat-Juffers, op dat die van den Vyand niet geſchonden mogten werden; ja hy zou, zo men dat niet belet had, ook zich zelven het leven benomen hebben; maar zy vlugtten A. 1515. met hem na zeker huis, waar af de koning Ambulvalaga bericht, en hem daar op gevangen krygende, hem na een jaar beſtierens het leeven benam, en keizer in zyn plaats wierd, met den Titel van Wira Praccaram Bahu.

Derma Praccaram Bahu.

Hy Regeerde 20 jaaren zeer geruſt, en voorſpoedig, ook na zyn dood trad de oudſte van zyne vyf Soonen met den naam van Derma Praccaram Bahu op den Throon.

Zyn tweede Soon, Taniam Vallaba wierd koning van Candoepiti Madampe.

Zyn 4 Broeders

De derde wierd, met den Titel van Siri Raja Singa, koning van Manicaravare, de vierde, koning van Reygamme, en de vyfde, koning van Oedoegampala, met den Titel van Saccalacala Valaba Raja, gemaakt.

Een Moor van Calpentyn, met een zwaar Leger door 2 van deze Broeders verſlagen.

Te dezer tyd quam Adiracarajan, een Moor van Calpentyn, met een magtig Leger van Mooren en een groote Vloot over, die hy in de Baey van Chilauw ontſcheepte, om op de Olifanten-jacht te gaan, en ontrent Chilauw, of Manaar, Paarlen te viſſchen.

De koning van Oeddoegampala, dit gehoord hebbende, ging uyt laſt van den keizer, zyn broeder, met zyn ganſche magt na 't koninkryk van Candoepiti Madampe, en beraadſlaagde met zyn broeder, Taniam Vallaba, wat zy tegen deze Mooren zouden in 't werk ſtellen.

Eindelyk vonden zy goed hun aan te taſten, omzingelden hun Leger, en verſloegen ze in een korten tyd.

Saccalacala doodde den Modeliaar, of een van de eerſte Colonellen der Mooren, Adirakarajam, met een Haſagaey; daar na verbrak hy alle hunne Vaartuigen, en verkreeg een volkome Overwinning, quam met veel vreugde by den keizer zyn broeder, en keerde weder gelyk zyn broeder, yder na zyn Land.

De Koning van Candi laat zich Keizer van Ceylon noemen.

Ontrent dezen tyd was 'er in Candi ook een koning, die zig verſtoutte, den naam van keizer van Ceylon te voeren, en zelf nieuwe Munt te ſlaan, daar hy bevorens ſchatting aan den keizer van Cotta betaald had.

Al 't welk deze Vorſt hoorende, zond hy aanſtonds zynen Broeder, Siri Raja Singa, koning van Manicavare, op hem af, die dezen verwaanden koning van Candi zoodanig in het naauw bragt, dat hy drie Millioenen Fanoms, 3 Olifanten, met Tanden, en de Prinszes zyn Dochter aan den keizer ten Bruid zond, waar op hy, onder zwaare belofte van beterſchap, in genade aangenomen wierd.

De

A. 1530. De keizer gaf deze Prinszes aan den Vorſt Dequiravella tot een Gemalin, die by haar 6 ſoonen verwekte, welker naamen als Vellicolla Rolahami, Gungemmeva Ralahami, Velagi Ralahami, Oenarawe Ralahami, Tiſſamawa Ralahami, en Quiravele Ralahami in de oude Geſchiedeniſſen voorkomen, en een Prinszes, die met den Vorſt Jaja Vira Bandara trouwde, dog haaren naam vind men niet uytgedrukt.

Die den Keizer weer Beoorlogd.

Eenige jaren daar na begon de koning van Candi weer tegen den keizer van Cotta te Oorlogen, die derhalven zynen broeder, Saccalacala Valada, met een Leger tegen hem zond, die hem andermaal zodanig vernederde, dat hy genoodzaakt was zonder Sonneſcherm, en zonder witte Rondel voor de voeten van Saccalacala Valada neder te vallen, na dat hy hem voor af zyn koſtelyk hals Juweel toegezonden had, waar op hy wederom, dog op veel harder voorwaarden, in genade aangenomen wierd.

Ontrent dezen tyd, by 't leven van dezen keizer van Cotta, vertrok 'er een Schip uyt Portugal, dat behouden in de Baey van Colombo aanlandde; en dit was het tweede, dat hier ontrent A. 1530. quam.

Een Schip uyt Portugal komt in de Baey van Colombo ten Anker.

Zoo ras de keizer Darma Praccaram Bahu dit hoorde, liet hy (zo deze geſchiedenis zegt) de 4 koningen zyne broeders by zich roepen, zich met hen beradende of men deze Vreemdelingen toegang in dit Land verleenen zou, waar op de koning van Oedoegampala zey, dat hy die Lieden zelf eerſt wilde gaan zien. Hy deed dit ook, bevond de zelve zeer wel, en raadde den keizer, met hen een Verbond aan te gaan. Daar op gingen de Portugeezen met geſchenken na Cotta, alwaar zy van dien Vorſt zeer wel ontfangen wierden, die een verbond tot hun volkomen genoegen met hen maakte, waar naa zy weer van daar vertrokken. Dit verhalen de Cingaleezen van dezen keizer, dog het is, gelyk wy onder de komſt der Portugeezen hier na melden, by des voorigen keizers tyd voorgevallen.

Met welkers Hoofden de Keizer een Verbond maakt.

Waar na hy Sterf.

Eenigen tyd daar na quam deze keizer, na dat hy veel Aalmoeſſen aan de Armen gegeven, veel Oliſanten, ja wel duizend ſtuks, weggeſchonken, en 25 jaaren geregeerd had, te ſterven.

Viga Bahu.

In zyn plaats zou, volgens de keure, de koning Saccalaccala Valaba, als de wyſte der 4 broeders, gevolgd hebben, dog alzoo hy dit weigerde, viel dit de koning van Reygam, met den Titel van Viga Bahu, te beurt.

By zyn tyd quam hier weer een Portugees Schip in de Baey van Colombo, met veel Geſchenken ten Anker; dog zy, hun Goederen willende ontſchepen, wierden daar in door 's keizers Wagt belet, en vyandig aangetaſt; dog die door 't Geſchut der Portugeezen op de vlugt gedreeven. A. 1561. Het 3de Portugees Schip komt hier.

De keizer nam dit Bedryf van zyn Wacht zeer qualyk, alzo zy geen de minſte laſt daar toe gehad hadden. Hy zond derhalven eenige van zyne Hovelingen na de Portugeezen, om hen te toonen, dat dit een misſlag van zyn volk was buiten zyn kennis, en liet 2 of 3 Portugeeze Gezanten plechtelyk na boven ophaalen, alwaar hy hen zeer minnelyk ontfing, zeer heerlyk onthaalde, en een eeuwigduurend verbond met hen maakte. Met welkers Hoofden de Keizer een eeuwig Verbond maakt.

Na dezen tyd hebben de Portugeezen begonnen zich tot Colombo met der woon te onthouden, en vaſt te maken, alzoo hen de keizer toeſtond daar een Veſting te bouwen.

De keizer Viga Bahu, en zyn Broeder Siri Raja Singa van Manicavare, nog jongelingen zynde, hadden zamen maar eene vrouw, een Princes van 't Geſlacht van Quiravelle, die Quiravelle Mahabiſſo Adaſſyn genaamd was.

Zy had by deze 2 Broeders 4 Soonen bekoomen, van welke de eerſte Maha Reygam, 10 jaar oud zynde, ſtierf, gelyk de Prinszes toen mede overleed; dog de 3 andre Soonen bleven in 't leeven. 's Keizers Soonen uyt een Prinszes, die hy en zyn Broeder zamen hadden.

De tweede was Bowanaca Bahu Maha Raja, de derde Para Raja Singa Raja, en de vierde, Majadunne Raja genaamd; dog na de dood dezer Princes troude de keizer een andre Gemalin van 't Geſlacht van Quiravelle, die, na haar Huwelyk, Dewa Raja Singa Comari genaamd wierd.

De keiſer droeg voor de 3 voornoemde Prinszen groote zorge; dog zyn Gemalin, ziende, dat hy hen zoo beminde, zogt middel om hen van kant te helpen, dit met 2 der voornaamſte Hovelingen, Candure Bandara, en Canaca Modeliaar overleggende.

Hier van kregen de Prinszen door hunne goede vrienden tydelyk kennis, vluchtten in een Pagode, en wierden door de Prieſters ſtillekens verborgen, alwaar de 2 oudſten een geruimen tyd bleven, dog de jongſte ging na Candi by den koning Jaja Vira Raja, die met een Nigt van dezen Prins, Ceravella, getrouwd was, alwaar hy met een groot Leeger voorzien wierd, en daar op riep hy zyne Broeders by zich, en zy beoorloogden met gemeener hand den keizer, hunnen vader, dien zy in een groote benaauwd- Werd van zyn Soonen gedood.

A. 1569. heid bragten, dwingende hem de 2 voornoemde Hovelingen aan hen over te geeven.

Hier mede nog niet vergenoegd zynde, trokken zy na de Stad Cotta, namen de zelve en 't Paleis in, roofden alle de ſchatten des keizers, en gaven laſt, hun Vader, dewyl hy 't met zyne Gemalin tegen hen gehouden had, om te brengen. Geen van de Onderzaaten was genegen, om zyn hand aan den keizer te ſlaan; dog eindelyk quam 'er een Vreemdeling, Seelam genaamd, te voorſchyn, die de ſchend-daad verrichte.

Dit was het eynde van dezen Keizer, na dat hy 8 jaar Geregeerd had.

Bowaneca Bahu Maha Raja, Regeerd als Keizer.

Des morgens daar aan wierd de oudſte Broeder, met den Titel van *Bowaneca Bahu Maha Raja*, als Keizer gekroond.

Zekere ſuſters Soon van den keizer Viga Bahu, Viria Soeria Pitleſſe Vidia Bandara genaamd, en verzegeld Vorſt van Pitleſſe, mitsgaders een Manaperi Aſala Araatie, ſtelden zig met eenige oproerigen hier wel tegen; dog wierden verſlagen, en men gaf hunne Landen aan de Panneas, een geſlacht, dat gewoon was Gras voor de Peerden en Oliſanten, te ſnyden, ten buit.

Daar na rechte den keizer een groot Feeſt aan, hier op 't zelve toeſtel tot veel vreugde maken, verhief Raja Singa tot koning van Reygamme, en een van zyn Opvoedelingen, Araja Dara tot zynen grootſten Raadsheer, makende verder met beide zyne Broeders, de koningen van Reygamme, en Majadune, een vaſt verbond. Hy had eene dochter, die Samoedra Dewa, dat is, Zee-Godinne, genaamd was.

Voorvallen onder zyne Regeering.

Op dien tyd was 'er een Malabaars koning uyt de Landen van Jaffanapatnam, met een dochter van den koning van Madampe, Tanian Vallaba, getrouwd, van welke vrouw deze Malabaarze Vorſt een Soon had, Vidia Bandara Raja genaamd, die met de keizerlyke Prinszes Samoedra Dewa, trouwde, by welke hy 2 Soonen verwekte, de oudſte Darma Palla, en de jongſte Jaja Palla Aſtana genaamd.

Den oudſten voedde de keizer Bowaneca Bahu, zyn Grootvader, op, en behalven dezen queekte de keizerin nog een Prins van haar maagſchap op, Singa Bandara genaamd, die zeer wys was, dog de keizer begeerde, dat Darma Palla hem in de Regeering volgen zou, en beſtelde, om alle moejelykheden voor te komen, dat Singa Bandara maar ſtil van kant geholpen wierd, hoewel de keiſerin niet beter wiſt, of hy was zyn eygen dood door een wonderlyk en onverwagt toeval geſtorven. A. 1569.

De Koning van Majadune, 's keizers jongſte broeder, had 4 Soonen, en twee Dogters, van welke de oudſte Soon, 20 jaar oud, en Maha Rajoere genaamd, ſtierf. De tweede voerden de naam van Timbiri Palla Bandara. De derde die van Santana Bandana, en de vierde van Tiquiri Rajoeroe Bandara, van welken de Sterrekeikers voorzeiden, dat hy eens Opperheer van het ganſch Eyland werden zoude.

De koning van Candi geſlagen.

Ontrent dezen tyd ſtond de koning van Candi weer op tegen den keizer, en zond een groot Leger, om de Landen der vier Corla's te verwoeſten.

De koning van Majadune dit hoorende, alzoo dit zyne Landen waaren, zond hem een magtig Leger tegen, verſloeg het zyne, en dwong Jaja Vira Raja om 24 millioenen Fanons aan hem te geven, en aldus Vrede met hem te maken, belovende zich voortaan gehoorſamer te zullen gedragen.

De Keizer door zyn Broeders beoorloogd.

Ondertuſſchen namen de koningen van Majadune en Reygamme voor, om den keizer, hunnen Broeder, te beoorlogen, om dat hy zynen Neef Darma Palla tot Erfgenaam van 't Ryk geſteld had.

Verkrygt van den Koning van Portugal ontzet.

De keizer, ſchreef dit ten eerſten aan den koning van Portugal, en zey dat hy zynen Neef Darma Palla in zyne handen overgaf, met verſoek van hem in zyn Erf-recht na zyn dood, als zynen vervanger, de behulpzame hand tegen die geene, die hem dit recht betwiſten wilden, te bieden. Hy zond hem met dezen Neef veel Goude, Silvere, en Ivoire Beelden, wonderlyk konſtig gemaakt, en een grooten ſchat weerdig, en daar nevens zynen Getrouwen Dienaar, Salapuwe Araatie, als Gezant na Portugal, die aan dezen koning een net bericht van 's keizers zaken gaf, waar op deze Vorſt den keizer ten eerſten met een groote vloot, en veel volk, ondersteunde.

Dood des Koning van Reygam.

Ontrent dezen tyd ging de koning van Reygamme op zekeren dag na het Dorp Mahoe Pitigam, dat een aanhangzel van Malvane is, werd daar ziek, en ſtorf.

De Keizer verſlaat zyn andre Broeder.

Na dat de koning van Majadune de dood van zyn Broeder, en ook 't vertrek van dezen Gezant na Portugal vernomen had, verzogt hy aan de Mooren van de Overkuſt om hulp, die ten eerſten wel quamen, en nevens hem den Stad Cotta belegerde; dog al hun aanleg wierd door de Portugeezen verideld, en daar op verzogt hy de Vreede, die hy op die voorwaarde, verkreeg,

dat

dat hy de 2 hoofden van dat Mooren Leeger overleveren zoude, het welk hy niet genegen zynde, ging de keizer weer even hevig, op hem aan. De Portugeezen deeden ook een ſterken uytval op zyn volk, verſtroiden het, na Sita-Vaca, de Hoofd-Stad van 't Koninkryk Majadune, dreven den koning na Saffragam op de vlugt, en wierpen al zyne koninklyke Cieraaden weg.

Hy hield zig eenigen tyd in de Aldea, Batoe Gedra, voor den Keizer verborgen; maar quam na 's keizers vertrek, met het Leger weder binnen Sita-Vaca, van voornemen, om den Stryd te hervatten.

Werd Dood geſchoten.

Na dat dit ter ooren van den keizer gekomen was, trok hy nevens de Portugeezen, met een zwaar Leger na Calane, daar een heerlyk en groot Huis van den Koning van Majadune was, bleef daar eenigen tyd, en wierd op zekeren dag, uyt een venſter leggende, van een Portugees (zoo zommige meenen, al willens; dog, zoo andre zeggen, by ongeluk) met een kogel door zyn hoofd geſchooten, na dat hy 11 jaaren geregeerd had.

Darma Palla Maha Raja.

Darma Palla Maha Raja volgde in zyn plaats, en wierd door de ſterke hand der Portugeezen op den Throon gezet, het welk zo ras van den koning van Mahadune niet vernomen was, of hy trok weer met een groot Leger na Cotta, en ſloeg dapper tegen hem, en de Portugeeſen; maar wierd wederom door 's keizers volk geſlagen.

De Koning van Majadune geſlagen.

Ondertuſſchen dede Darma Palla van alles aan den koning van Portugal, en aan den Onderkoning tot Goa, net bericht geven, die hem op zyn verſoek, nieuwe hulptroepen toezond.

De Onderkoning van Goa, komt de Keizer te hulp.

Kort daar aan quam de Onderkoning van Goa, Don Louis de Taydo, en zyn zuſter Soon, Don Joan, zelf met een groote vloot en een breeden toeſtel van Oorlog, met veel geld, na Ceylon, lieten het anker in de baey van Colombo vallen, en begaven zig ten eerſten na Cotta, daar zy zeer minnelyk ontfangen werden.

Na dat men alles nu rypelyk overlegt had, trok de Onderkoning daags daar aan na Sita-Vaca, dreef den ko-

A. 1580 ning van Majadune op de vlucht, dwingende hem zyn Hof-Stad zeer ſchandelyk te verlaaten, en die aan den vyand ten prooy te geven.

Slaat den Koning van Majadune.

Hy nam eerſt zyn toevlugt na het Dorp Dreniagala; dog vertrok ten eerſten van daar na het Dorp Balatga Palla.

Ondertuſſchen ſtak de Onderkoning De Taydo de Stad Sita-Vaca in Brand, trok weer na Cotta, liet daar zyn zusters ſoon, Don Joan Henriques, tot 's keizer hulp, en vertrok weer na Goa.

En keerd weer na Goa.

Kort daar aan wierd Don Joan Henriques ziek, gaf zyne Bediening aan Capiteyn Diego de Melo over, liet een Geſchrift na, waar in hy belaſte 's keizers Vader, Videa Rajoe, en de Raatsheer Tammitte Bala Soeria Sena Dipati, gevangen te nemen, en na Goa te zenden, zonder de reden van dien 'er by te voegen, waar op Don Joan kort daar aan ſtierf, latende 't Oppergezag aan Diëgo de Melo als Capitein Generaal, die kort daar na de 2 voornoemde Heeren liet gevangen nemen, en na Colombo voeren; maar de 2 vrouwen van Vidia Rajoe wiſten middel tot zyne verloſſinge te beraamen, zendende eenige ſlaven over, die de Gevankenis heimelyk ondergroeven, en hem dus gelegenheid gaven, om te ontvlieden; waar op Capitein Melo den voornoemden Raatsheer, op dat hy 't niet mede ontvlugten mogt, ten eerſten na boord, en zoo verder na Goa zond.

Vidia Rajoe beoorlogd de Portugeeſen.

Vidia Rajoe, 't ontvlugt zynde, ging na Reygam Corle na de Aldea Attulagamme, vervolgde zynen weg na Pasdum-Corla, maakte een wooning, en vaſtigheid voor zyn volk, in de Aldea, (of 't Dorp) Pellenda, en begon van daar de Portugeeſen te beoorlogen.

Huwelyken, en Kinderen van den Koning van Candi.

Terwyl nu de koning van Majadune zich te Dereniagala onthield, Regeerde Jaja Vira Raja nog in de boven-Landen van Candi, zynde met een Nicht van dezen koning getrouwd, by welke hy een Soon Coralliadda Bandara, en een Dochter had, dog de Vorſtin kort na 't baren van deze kinderen overleden zynde, trouwde de koning van Candi niet lang daar na weer met de Prinszes van Ganga Palla, die van 't zelve Geſlacht, als zyn voorige Gemalin, was.

Hy kreeg by haar ook eenige Kinderen, die hy veel meer, dan de kinderen van het eerſte Bed, beminde, dat zoo verre ging, dat 'er niet anders, dan de laſt om hen te dooden, aan ſcheen te ontbreeken.

De Prins Coralliadda Bandara dien haat van zyn Vader tegen hem, en zyn zuſter, gewaar geworden zynde, nam ten eerſten na een Landſchap van Candi, Parcia Pattoe genaamd, de vlugt, A. 1580. beraadde zich met zyne Vrienden aldaar, en beſloot met goedvinden van de koning van Majadune, zyn Oom, om den koning zyn Vader te beoorlogen.

Hy ſtelde dit kort daar aan in 't werk, nam zyn Hof-Stad Candi in, en maakte zich verder van het ganſch Ryk van die naam, alzo hy van alle de Onderdanen zeer bemind wierd, meeſter.

Werd van zyn Soonen overwonnen en vlugt na den Koning van Majadune.

De koning Jaja Vira, niet wetende, waar zich te keeren, ging met zyn gemalin, zyn andre kinderen, en een groot gevolg, en met den Koninklyken Olifant, Aira Varta genaamd, na de plaats, daar de koning van Majadune was, nam de Kroon van zyn hoofd, lei die aan des konings voeten, en verhaalde hem al zyn ongevallen, maar kon hem niet bewegen, om hem tegen zynen Soon in zyn onbetwiſtelyk Recht tot de Kroon, waar van hy Jaja Vira hem onrechtveerdig ter gunſt van zyn tweede Gemalin en van haare kinderen had zoeken te berooven, te helpen.

Die hem een Schuilplaats vergund.

Om hem egter niet geheel en al voor 't Hoofd te ſtooten, gaf hy hem eenige dorpen tot zyn onderhoud, bewees hem veel gunſten, en beval hem, dat hy maar in zyne Landen blyven, en zich daar ſtil houden zou, met verzekering, dat hy dan geen onheilen te wagten had.

Te dier tyd was een koning aan de kant der zeven Corlas, in de heerſchappy Dewa Godea, in 't Dorp Monda Conda Palla, alwaar hy een Stad bouwde.

De Koning van Irugal beſchreven.

Hy was koning van Irugal Rajoe, voerde de naam van *Hedrimana Soeria Rajoe*, was van een hooger Geſlacht, dan eenig ander Koning op 't geheel Eyland Ceylon, en leefde met alle zyne nabuurige Vorſten in een goede Vrede.

De Gevangen Raads-Heer keerd van Goa na Ceylon.

Ondertuſſchen vond de verzonden Raadsheer Tammutta Bala Soeria Sena Dipati gelegenheid, om zig by den Onderkoning van Goa zoo geagt te maken, dat hy met groote geſchenken weder na Ceylon keerde.

Een Franciſcaner Monnik Doopt den Keizer.

Op dien zelven tyd vertrok een Franciſcaner Prieſter, *Fra Joan Villa da Conde*, en een Capitein *Alfonſo Pereira* met hem na Ceylon, die eerſt tot Colombo, en daar na in Cotta by den Keizer Darmapalla quamen, terwyl die zig tot een zwaaren ſtryd bereidde, waar toe de Portugezen ook het hunne deden.

Na dat deze Prieſter eenigen tyd hier geweeſt was, bragt hy den Keizer zoo verre, dat hy, ten overſtaan van den Kapitein Generaal met veel van zyne Gro-

Groten, en een groot deel van zyn volk, gedoopt wierd.

Ontrent dezen tyd ſtierf 's Keizers Moeder, of de Gemalin van Videa Rajoe, de welke, haare dood verſtaan hebbende, terwyl hy nog te Pellenda was, Vreede met den Koning van Majadune maakte, en daar na zyn dogter Maha Tiquiri Bandara, trouwde, daarenboven aan zyn Soon Jaja Palla Aſtana, wettigen broeder des keizers, een Nicht van die koning, Coeda Tiquiri Bandara ten huwelyk gevende, om de banden van Vriendſchap zo veel vaſter te leggen.

Na 't voltrekken van deze Huwelyken, maakte hy geen werk van den koning van Majadune, nog van de Portugeezen; maar begon hen in tegendeel ſchade te doen, en gaf voor, dat hy de regte Erfgenaam van 't Keizerryk was.

Koning van Majadune maakt met den Keizer Vrede.

De jongſte Soon van den koning te Majadune, Tiquiri Rajoere Bandara genaamd, toen 12 jaar oud, en zyn min nog zuigende, wierd met een groot Leger, onder opzigt van Wikrama Singa, een der Grooten van zyn Ryk, en Modeliaar en Edelman van 's konings huis, ſpoedig afgezonden, om tegen den koning Vidia Rajoe te ſtryden. Hy verſloeg den zelven zeer gelukkig, kreeg het Hoofd van den Modeliaar Samaracon, en noodzaakte de anderen om in 't diepſt van 't Boſch te vlugten.

Na dien tyd maakte de koning van Majadune met den keizer Darmapalla Raja, en met de Portugeezen Vrede, en dede dezen Vidia Rajoe door beide zyne Soonen, Maha Rajoe Bandara, en Tiquiri Rajoeroe Bandara, mitgaders door zynen Modeliaar Wicrama Raja, weder beoorlogen.

Verdre Gevallen van Vijia Radoe.

Hun Leger trok van Pasdum Corla op, beſtreed een Veſting in de Aldea van Malcava, en trok Zeeghaftig over de Rivier Pellenda. Waar op Vidia Rajoe zyne Gemalin en zyn Soons Gemalin, dochter van den koning van Majadune, met al haare Slavinnen, en opvoedelingen, benevens het koninklyk Vaandel, na de Stad Pellenda zond, vlugtende alleen met eenige van zyne

A. 1580. ne vertrouwde vrienden, Araaties, en met eenige Modeliaars (of Colonellen) na de kant van Waluwe, daar hy zich zelven ſtil ophield.

De Prinszen, de Stad Pellenda verlaten ziende, traden 'er in, vonden 'er hunne Zuſter, en Nicht met haren ſtoet, die zy terſtond na Sitavaca zonden.

Ondertuſſchen ging Vidia Rajoe na Candi, en beraadſlaagde met dien koning (Soon van Jaja Vira) wat hem nu vorder te doen ſtond.

Hy verzamelde daar op weer een Leger, zette zig in de Galbade Corla neder, waar tegen de koning van Majadune zyn Soon, Tiquiri Rajoeroe Bandara, en Wicrama Singa, zynen Modeliaar, met een groot Leger zond, dat zig in de Aldea Cottoega Hawatte nederſloeg.

Zoo ras de Legers in malkanders gezicht quamen, ging de ſtryd zeer fel aan; dog Vidia Rajoe wierd weder geſlagen, zoo dat hy na 't Gebergte Elpitti Conda vlugtte, en van daar zich weer na Candi begaf. Hy hervattede daar na den Stryd wel, komende weer met een veel zwaarder Heir afzakken; maar de volkeren der vier Landſtreeken, die onder hem ſtonden, verlieten hem trouwloos, en onderwierpen zich aan den Prins Tiquiri Rajoeroe Bandara, waar op Vidia Rajoe weer ſtil, dog haaſtig, met eenen ſlaaf na Candi ontquam, terwyl zyn Leger meeſt op de vlugt gedreeven wierd. Ontelbaar veel volks verloor hy toen, alzoo 'er duizenden al vlugtende in de pan gehakt wierden, behalven een groote menigte die gevangen wierd.

De Prins Tiquiri Rajoeroe Bandara, werd Raja Singa Rajoe genaamd.

Na deze groote overwinning, waar mede deze Prins Tiquiri Rajoeroe Bandara weer by zynen Vader, den koning van Majadune, quam, verzamelde de Koning al zyne Ridders, Hovelingen, en grootſten van zyn Ryk, belaſtende de zelven, dat zy voortaan dezen Prins, de Eernaam van *Raja Singa Rajoe* zouden hebben te geven.

Daar op ging deze Prins na de vier Corlas, herſtelde daar alles, gaf nieuwe Wetten, en ſchikte alles volgens den laſt, dien hy van den Koning zyn Vader gekregen had.

Na dat nu alles tot ſtilſtand geraakt was, zond de koning van Majadune als Gezant na Candi zynen Oom, Jurugal Ralahami van Obbera, Heer van Quirivella, en verzogt aan den koning van Candi, dat hy dog niet wilde toelaten, dat Vidia Rajoe in zyne Landen herſteld wierd; maar dat hy hem ten eerſten uyt zyne Landen wilde doen vertrekken, of dat hy anders hem daar toe zou komen dwingen.

Deze Vorſt, hier door zeer bekommerd geworden, en niet genegen zynde dit om Vidia Rajoe af te wagten, belaſte hem aanſtonds zyn Land te ruimen, die daar op zyn toevlugt tot den koning der zeven Corlas nam. Deze Vorſt *Edirimanna Soeria* genaamd, was zeer na met den koning van Iroegal vermaagſchapt, weshalven Vidia Rajoe den zelven in de Stad Mudda Conda Palla verzogt, dat hy hem onderhoud, en een verblyfplaats in zyn Land vergunnen wilde, waar op hy hem en zyn volk het Dorp Bogade gaf. A. 1590.

Vidia Rajoe doet den Koning der zeven Corlas dooden.

Vidia Rajoe, zich daar nu neder zettende, maar als een ondankbaare woel-al niet konnende ruſten, beraadſlaagde met een Araatje (of Capiteyn) Vella Joeda genaamd, om den Koning der zeven Corlas, die hem zoo veel gunſt bewezen, en als een Vriend ontfangen had, om hals te brengen.

Om dit Schelmſtuk uyt te voeren, was 'er beſloten, dat hy den Koning zou gaan bezoeken, en dat zyn volk, terwyl hy binnen met den Koning ſprak, een Gevegt aanregten zoude, waar op hy vaſtſtelde, dat de koning zou buiten komen, en tragten dit Gevegt weder te beletten, in welken tyd de Araatie zyn kans waarnemen zou, om den Koning te dooden.

Hy ging dan op zekeren dag met veel vernedering na 's Konings Paleis, viel menigmaal voor zynen Throon neder, bedankende hem voor de groote gunſt, die hy in zyne Landen genoot; dog de koning belaſte hem een en andermaal op te ſtaan, en by hem te gaan zitten.

En werd Koning der zelven.

Ondertuſſchen begon het volk van Vidia Rajoe geen kleen geraas van buiten te maken, en zo ſterk met malkandren in gevegt te raaken, dat het den Koning begon te verveelen, zo dat hy met groote ontzetting na buiten wilde loopen, om het te beletten; dog halverweeg nam de Araatie, Vella Joeda, den Vorſt zoo wel waar, dat hy aanſtonds van kant geholpen was, waar op de Ingezetenen der zeven Corlas Vidia Rajoe tot Koning kooren, die in 't eerſt veinsde, dat niet aan te willen nemen, dog zig eindelyk daar toe bewegen liet.

Na dat Vidia Rajoe door al zyne liſten, en geduurig woelen, het zoo verre gebragt hadde, verzogt hy van zyn Soon, den keizer *Darma Palla Raja*, een groot Leger te hulp, om die van de vier Corlas te beſtryden. Hy kreeg dit van den zelven, en van de Portugeezen, en vertrok daar mede na de vier Corlas; dog de koning van Majadune zond zyn tweeden Soon, Maha

ha Rajoere Bandara, en zynen Modeliaar Wicrama, met een groot Leeger hem tegen, welke laatſte hem alleen by een pas van de Rivier Poena Cattale Totta met alle zyne Portugeezen deerlyk ſloeg, en noodzaakte na de Stad Monda Conda Palla over hals en kop by nacht de vlugt te nemen.

Hy, die een onverzettelyk hoofd had, daar mede den moed niet verlooren gevende, hervatte den ſtryd tegen den jongſten Soon des konings van Majadune, Tiquiri Rajoeroe Bandara, dog nu Raja Singa Rajoe genaamd, die alle de Sterkten en vaſtigheden van Vidia Rajoe innam, en zelf de Stad Conda Palla Nuwara beleegerde, daar Vidia Rajoe uyt gevlugt was.

Van daar ging hy in de Baey van Portaloon of Putaleon t'ſcheep, vertrok na Jaffanapatnam, en begaf zich na een Haven ofte Baey, die zedert Anaxaddie, of Anacſe Heriatotte, dat is, de pas van des Konings overſcheping, genaamd is.

Raja Singa Rajoe,

Raja Singa Rajoe, daar aangeland zynde, nam de Stad Monda Conda Palla in, vervolgde Vidia Rajoe overal, kreeg zynen Araatie, dien verraaderlyken Moordenaar van *Edirimannæ Soeria*, Koning der zeven Corlas, gevangen, en liet hem aanſtonds aan een yzere paal vaſt ſpitten.

neemt de zeven Corlas in.

Daar na onderwierp hy zich de zeven Corlas geheel en al, vernieuwde's Lands Wetten, ſtelde op alles een nette ordre, en begaf zich toen weder Zeeghaftig na Sita-vaca.

Vigea Rajoe met zynen zoon Jaja Palla Aſtana, en hun gevolg, gingen na 't dorp Tammaraccoelam; dog aldaar wierd hy van de Malabaaren, na een zeer onverwagten dog korten Styd, van alles beroofd.

De Keizer Darmapalla Raja, veroverd 't Land van Matuure; dog verlieſt het weer.

Ontrent deze tyd bragt de Keizer Darma Palla Raja, door hulp der Portugeezen, 't Land van Mature, en veel ſterkten, onder zig, doende dat ganſch Landſchap ſchatting betaalen, en hulde aan hem doen, daar zy te voo-ren den koning van Majadune onderdaanig geweeſt waaren. Hy voerde dit zeer gemakkelyk door een nieuwe Modeliaar, Mamampeia, uyt; dog kort daar

A. 1590. daar aan wierd dezen Modeliaar door 't volk van den koning van Majadune op de vlugt geſlagen, en gedwongen na Mature te wyken, alwaar hy door den vyand, die nieuwe onderſtand kreeg, zoo ſterk vervolgd wierd, dat hy en veel Portugeezen 't ongeluk hadden, om gevangen na Sita-vaca gevoerd te werden, waar door de Keizer ganſch Mature weer verloor, alzo 't volk van den koning van Majadune dat Landſchap veroverde.

Hier op zonden de Portugeezen een vermaard Veld-overſte, die zig aan de kleene pas van Naclagam neerley, en van daar langzamer hand hooger aandrong, alles dat hem voorquam innemende.

Raja Singa Rajoe. Dit viel op een tyd voor, in welken de koning van Majadune, nu zeer oud geworden, het Ryk van Sita-vaca reeds aan zyn zoon Raja Singa overgegeven, en hem op den Throon van Majadune geſteld had.

Slaat de Portugeeſen. Deze nu hoorende, dat de Portugeezen aannaderden, om zig van zyn Land meeſter te maken, vergaderde een magtig Leeger, nam den Modeliaar Wikrama Singa en veel ervarene Krygsoverſten mede, en trok naar 't dorp Moleriava, daar hy hen inwagtede.

Hy zag hen eyndelyk hoogmoedig aankomen, en wierd van hen zeer ruw aangetaſt, waar door zyn volk in het eerſt al vry wat leed; maar wanneer hy met het gros van zyn Leeger zeer verwoed op hen aanviel, verſloeg hy hen geheel en al, en behaalde een volkomene Overwinning.

Eenige dagen daar na hervatteden de Portugeezen den ſtryd; dog zy wierden weer hals over kop op de vlugt gedreven; dat hen zodanig tegen dezen Vorſt verbitterde, dat zy zedert alle de Landen ontrent Colombo en Cotta begonden te verwoeſten, en alle de Havens en Dorpen, onder Ceitavaca ſtaande, in te nemen, en de Stranddorpen te ontvolken.

Verdryft Darmapalla, en werd Keizer van heel Ceylon. Het Keizerryk van Cotta, alzoo de keizer door Raja Singa Rajoe van daar verdreven wierd, duurde maar 10 jaaren, en hy vond zig genoodzaakt met de Portugeezen van daar te vlugten, en alles te verlaten.

Men wil, dat dit aldus in zeker oud Geſchrift gevonden, en daar by aangeteekend zoude zyn, dat dit A°. 1514. den 15. Maart (hoewel 't later) voorgevallen is.

Zyn verdre Gevallen. De Keizer *Raja Singa* bragt ganſch Ceylon, uytgenomen Colombo en Galle, in zeer korten tyd onder zyn geweld, en maakte zich alomme zeer gevreeſt. Hy quam ontrent A°. 1593. te ſterven, gelyk wy in 't vervolg klaarder zullen zien. A. 1590.

Uyt een ander hand-ſchrift blykt, dat Raja Singa een Dochter had, van 't maagſchap van den koning van Oedampel; Menniok Biſo Bandara genaamd, die met een koning van de Malabaarze kuſt, *Araatie Sowara*, trouwde, van welken zy 2 Soonen had, welke 2 Prinszen verſtaande, dat hun Grootvader overleden was, te Ceita-Vaca quamen, en van alle Hovelingen met veel genegenheid ontfangen wierden, vindende het Land alomme in ruſt.

Ook was by 't leven van Raja Singa een zeer geletterd Schryver, *Vidumal* genaamd, van de Malabaarze kuſt naa Ceylon gekomen, alleen om Raja Singa te dienen. Hy verhefte dezen man byzonder hoog, gaf hem een nieuwen Eernaam van Manaperoema Mucavetie, dat is, Prince der Dichters, en maakte hem ook Deſſave of Landdroſt. Hy zond hem na Andupanduna, dat in Gabbada Corla in 't dorp Cadnugarrupa legt, alwaar hy zig met de zynen nederſloeg.

Uyt het voornoemde Huwelyk van Raja Singa's dogter met dien Malabaarzen koning *Araatie Sowara* (by de Cingaleeſen *Tiragam Bandara*, dat is, een uytlandze Koning genaamd) ſproot een Prinszes, en een Prins, welke weezen, na 't overlyden van hun Ouders, door de Koningin hun Grootmoeder opgevoed wierden.

De Prinszes haare Nicht noemde zy na haare Moeder, Meninik Biſſo Bandara, welke Prinszes na Degigampala Corla vertrok, en zich in de Aldea Matamogore nederſloeg.

Van de 2 Prinszen, Neeven van Raja Singa Rajoe, ziende, dat de Hofs-Grooten hen zoo veel eere niet, als in 't eerſt van hun komſt, bewezen, ging de Oudſte na Manicravare, en bleef daar, maar de Jongſte ging na zyn Moey, de Prinszes van Matamagore, die beſluit nam, om haaren Neef Keizer van Ceita-Vaca te maken. Zy ſprak 'er de Grooten over, en die beloofden haar dit; dog zy handelden trouwloos, en waarſchouwden *Manapenoema Mucaveti*, dat de prins *Jaja Vira Comarea* dit voorneinen had; waar op de zelve de pas Tintotta, daar de prins lag, innam, en daar door deze ganſchen aanſlag belettede.

De Prins, hier door van zyn ſtuk verzet, vlugtte na Sita-Vaca; dog den ander quam daar kort daar na mede, bragt den prins om hals, ſchaakte de prinszes, en ſtelde zich zoo als met geweld in de Regeering, hoewel deze *Manapenoema Mucaveti* het met de Gro-

ten

A. 1593 ten des Lands reeds eens was, die hem ook gewillig het Ryk overgaven.

De oudſte Prins *Jaja-Soeria Comarea*, Broeder van den vermoorden Prins, dit hoorende, en diergelyken Lot vreezende, vlugte na Columbo by den Keizer Darmapalla, die hem zeer vriendelyk ontfing.

Aanwyzing van 't gene aan deze Geſchiedenis der Ceylonze Keizeren ontbreekt.

Zo verre brengt ons het Verhaal van de Saken der Keizeren van Ceylon; en dit is al het Berigt, dat daar van by de Oudſte en Allerervarenſte Cingaleezen in de Zaaken van hun Land te vinden is, zynde te beklaagen, dat de tyden en Gevallen niet wat netter onderſcheiden zyn, want dan zouden wy die tyden, na onze wyze, beter te rug konnen rekenen, en met de jaaren der Wereld gemakkelyk over een konnen brengen, dat nu niet wel te doen is, te meer, dewyl wy uyt de volgende Lyſt van deze Keizeren klaar ontdekken zullen, dat 'er nog veel jaaren ontbreeken om de 2007 jaren, die zy aan hunne, Keizeren toeſchryven, uyt te maken.

A. 1593. Ceylonze Keizeren ontbreekt.

LYST DER CEYLONZE KEYZEREN.

VAgoe Raja, Koning om de Zuid, trouwd met de Dogter van *Calinga Raja*, en verwekt een Dogter by haar, die van een Leeuw vervoerd, en Bezwangerd werd, van welke voortquamen:

Lyſt der Ceylonze Keyzers.

De Prins *Singa Bahu Comara*, En de Prinszes *Singa Valli Comara*. } Uyt het Huwelyk van deze Prins met deze Prinszes zyn 32 Soonen geſprooten, van welke de 2 Oudſte uyt het Land moeſten vertrekken, te weten: *Vigea Comara*, en *Simit Comara*, die op Ceylon aankomen, daar de

1ſte KONING van CEYLON werd.

		van A°.	tot A°.
Vigea Comara, (by andre *Vigea Comaroe*, of *Vigea Bahoe Raja*, genaamd) Regeerde -	30 Jaaren.	106 —	136
2. *Tiſſanaon Ameti*, een der Grooten - -	1 ——	136 —	137
3. *Simit Comara*, - - - -	22 ——	137 —	159
4. *Pandoe Vaſſaja*, de eerſte Keizer, onder wiens Regeering een Prinszes, en 6 Prinszen op dit Eyland quamen, en verſcheide Steden Bouwden. - - Andere ſchryven hem 30 jaaren toe.	13 ——	159 —	172
5. *Abeia Comara*, - - - -	20 ——	172 —	192
6. *Sagueganatiſſa*, - - - -	17 ——	192 —	209
7. *Digagamoenoe*, - - - -	37 ——	209 —	246

140

A. 1593.

Brenge over - - - - 140

		van A°.	tot A°.
8.			
Pandoe Cabaja, - - Die Anoeragia Poere vernieuwde.	Regeerde 33 Jaaren.	246 —	279
9.			
Moetta of *Motta Singa* Raja, - -	60 ——	279 —	339
10.			
Deveni Petiſſe Maha Raja, - - - Hy ſtigte Pagoden, en ontfing de Leere van Budhum, en 8 vreemde Prinszen.	40 ——	339 —	379
11.			
Soeratiſſanam, - - - -	11 ——	379 —	389
12.			
Twee Malabaarze bedriegelyke Gezanten, - Regeeren volgens andere maar 20 jaaren.	22 ——	389 —	411
13.			
Aſſalanam Raja, - - - -	14 ——	411 —	425
14.			
Etalunam, of *Etalanam* Rajoe, - -	44 ——	425 —	469
15.			
Jattalatiſſe Guelinitiſſa Rajoe, - - Hy ſtichte de Pagode Calane.	20 ——	469 —	489
16.			
Goloeumbera of *Ambera* Raja, - - Hield Hof in Roene.	10 ——	489 —	499
17.			
Ganitiſſa Rajoe, - - -	4 ——	499 —	503
18.			
Op zyn Naam wierd't Ryk nog beſtierd, -	30 ——	503 —	533
19.			
Doetoegenoenoe Maha Raja, - - - Verdryft de Malabaaren, en hunnen Godsdienſt.	24 ——	533 —	557
20.			
Sedetiſſa Raja, - - - - Hy ſticht Goenolaittahena, en 10 Neli-velden.	18 ——	557 —	575
21.			
Tullenam Raja, - - - - Sticht een Pagode in Chamanalandure.	1 - $\frac{9}{M.}$ $\frac{10}{D.}$	575 —	577
22.			
Lemenetiſſa Raja, - - -	39 - 8½ m.	577 —	617
23.			
Caloeman Raja, - - -	00 ——	617 —	633
24.			
Walagam Bahu Raja, - - - Door 7 Malabaarze Broeders verdreeven.	- 8 m.	633 —	634
25.			
Vyf Malabaarze Prinszen, - - Die met de twee andre de Reliquen van Budhum verzenden.	36 ——	634 —	670
26.			
Valla Gamboe, of *Vallagam Bahoe* Raja, - Verſlaat de 5 Broeders.	12 - 5 m.	670 —	683
27.			
Choranga Rajoe, - - -	26 ——	683 —	709
28.			
Bemminitiſſa, - - - -	12 ——	709 —	721
29.			
Maha Delia Deliatiſſa, - - - Soon van Caloenam Rajoe.	14 ——	721 —	735
	612	$\frac{6½}{M.}$ $\frac{10}{D.}$	

Chora-

A. 1593.	Brenge over - - -	612	6½ M.	10 D.

		van A°.	tot A°.
30. *Chorawa Rajoe*, - - - Soon van Valagam.	Regeerde 12 Jaaren.	735	747
31. *Coedda Tiſſa Rajoe*, - - - Soon van Naha Deliatiſſa.	3	747	750
32. *Anularan Biſſava*, - - - Zyn Keyzerin.	1	750	751
33. *Coelavaon*, - - - - Secretaris der Keyzerin.	1 - 1 m.	751	753
34. *Tomo*, - - - - - Een Gemeen Man.	4 m.	753	753
35. *Maloelan Tiſſa*, - - -	26	753	779
36. *Batian*, of *Batta Raja*, - - -	28	779	807
37. *Madilimanna Raja*, - - - Zyn Broeder.	12	807	819
38. *Adague Muwene*, of *Moenoe Raja*, - -	9 - 8 m.	819	829
39. *Cada Ambera Rajoe*, - - -	6	829	835
40. *Nalabiſſava*, *Keyzerin*, - - - Zyn Suſter.	6	835	841
41. *Elunna* of *Clunna Raja*, - - Haar Man, en zuſters Soon.	6	841	847
42. *Sanda Moehoenoe*, of *Sandamoe Hoenoe Raja*.. -	6	847	853
43. *Aſnapa Raja*, - - - Doode den voorigen.	41	853	894
44. *Vacneliſinam Raja*, - - -	3	894	897
45. *Bapa Raja*, - - - -	12	897	909
46. *Gaja Bahu*, - - -	22	909	931
47. *Mana*, of *Maria Raja*, - - -	16	931	947
48. *Hama Tiſſa Raja*, - - -	26	947	973
49. *Coeda Raja*, - - - -	31	973	1004
50. *Veni Tiſſa Raja*, - - -	22	1004	1026
51. *Ambaheraman Raja*, - -	6	1026	2032
52. *Sirina*, of *Suina Raja*, - - -	2	1032	1034
53. *Vierdoe*, of *Vijemdoe Raja*, - -	6	1034	1040
	918	7½ M.	10 D.

A. 1593. Brenge over - - - 918 $\frac{7\frac{1}{2}}{M.}$ $\frac{10}{D.}$

		van A°.	tot A°.
54. *Sanga Tisſa* Raja, - -	Regeerde 11 Jaaren.	1040	— 1051
55. *Siri* of *Suiſanga Bodi* Raja, - -	22 — —	1051	— 1073
56. *Leminie Goloe Amba* Raja, - -	13 — —	1073	— 1086
57. *Guwelaguwem* of *Quelaguwem Dettatisſa*, -	10 — —	1086	— 1096
58. *Malaſen* of *Mahaſon* Raja, - -	24 — —	1096	— 1120
59. *Quitisſiriamenaon* Raja, - -	28 — —	1120	— 1148
60. *Deva Tisſa Raja*, - - -	9 — —	1148	— 1157
61. *Rajas* Raja, - - -	31 — —	1157	— 1188
62. *Upatisſa Maram* Raja, - -	26 — —	1188	— 1220
63. *Senam* Raja, - - -	6 - 1 m.	1220	— 1227
64. *Lemini Tisſa* Raja, - - -	6 — —	1227	— 1233
65. *Viſenam Caralſoo* Raja, - - -	6 — —	1233	— 1239
66. *Zeven Malabaarze Prinszen*, - -	27 — —	1239	— 1266
67. *Dacem Goelia* Raja, - - -	18 — —	1266	— 1284
68. *Comara Dahai* Raja, - - -	29 — —	1284	— 1313
69. *Lemini Patisſa* Raja, - - -	1 — —	1313	— 1314
70. *Amlam Heranam* Raja, - - -	13 — —	1314	— 1327
71. *Dajoelſen* Raja, - - - -	6 m.	1327	— 1347
72. *Dalam Ajali* Raja, - - -	20 — —	1327	— 1347
73. *Cadda Ginitſirmenam* Raja, - -	31 — —	1347	— 1378
74. *Semini* Raja, - - - -	3 — —	1378	— 1381
75. *Meliſinganam Salandana Roo*, - - -	9 — —	1381	— 1390
76. *Acbora* Raja, - - - -	6 — —	1390	— 1396
77. *Acboraja*, - - - -	51 — —	1396	— 1447
78. *Dos* Raja, - - - -	6 — —	1447	— 1453
79. *Rucculei Praccaram Bahu* Raja, - - Onder deze quam Don Laurens d'Almeyda A°. 1505. op Ceylon te vervallen.	55 — —	1453	— 1508
80. *Jaja Vira Praccaram* Bahu, - -	7 — —	1508	— 1515
	1387 $\frac{2\frac{1}{2}}{M.}$ $\frac{10}{D.}$		

Maha

A. 1505. Brenge over - - - 1387 2½ M. 10 D.

81. van A°. tot A°.

Maha Pandita Praccaram Bahu Raja, Regeerde - 1 — — 1515 — 1516

82.

Vira Praccaram Bahu, - - - 20 — — 1516 — 1536

Lopes Suaar Alvarenga maakt Ao. 1518. een Verbond met dezen Keizer; en in zyn tyd verſcheen het tweede Schip uyt Portugal A°. 1530. hier.

83.

Darma Praccaram Bahu, - - 25 — — 1536 — 1561

84.

Viga Bahu, - - - - 8 — — 1561 — 1569

85.

Bowaneca Bahu Maha Raja, - - - 11 — — 1569 — 1580

86.

Darma Palla Raja, - - - 10 — — 1580 — 1590

87.

Don Philippo, - - - - zeer korte tyd. 1520

88.

Raja Singa Rajoe, - - 3 — — 1590 — 1593

1465 2½ M. 10 D.

Dus bedragen de Jaaren der Regeering van deze 88 Keizeren van Ceylon, in de plaats van 2007 (gelyk zy opgeeven, maar 1465 jaar, 2 maanden en 25 dagen.

Hier by zullen wy nu de Keizers, van welke wy in 't vervolg zullen ſpreeken, mede voegen.

89.

Fimala Darma Soeria, - - - 11 — — 1593 — 1604
Anders Don Jan genaamd.

80.

Cenuwieraat, - - - 28 — — 1604 — 1632

91.

Raja Singa Raja, - - - - 1632 — 1687
Deze heeft zeer lang Geregeerd. 12 Decemb.

92.

Fimala Darma Soeria Maha Raja, - - 20 — — 1687 — 1707
4 Juni.

93.

Wira Praccaram Narendra Singa, - - - 1707 — —
Van andre *Wire Paracaraman Reendre Singa*, genaamd.

1554 2½ M. 10 D.

An-

A. 1593. Anderen nu, die netter kennis van de Saaken dezer Keizeren meinen te hebben, zeggen, dat de 8ste Keizer voor Fimala Darma Soeria, of wel de 8oe in rang, ook Fimala Darma Soeria Adaſſyn, dat is, wel beminde Soon der Sonne, zy genaamd geweeſt; hoewel weer andren die op den eerſten Ontdekker van Ceylon toepaſſen.

Verhaal van andren wegens deze Keizeren.

Des zelfs Soon was Langeau Pati Mahadaſſyn, dat is, welbeminde Groote Heer des Lands.

De Soon van dezen volgde hem op den Throon, en was genaamt Langeau Singa Mahadaſſyn, dat is, welbeminde Leeuw des Eylands.

Deze liet een Soon na, Mara Singa Mahadaſſyn, dat is welbeminde Leeuwen-dooder.

Deze liet twee Soonen na, Langeau Pati Maheſtane, dat is, Oog-Appel des ganſchen Lands, en Radjora Adaſſyn, dat is, welbeminde koning.

Van deze twee Vorſten zyn veel Sonen en Dochters voortgekomen.

De Oudſte leefde maar 17, dog de jongſte 78 jaaren, voerende groote oorlogen in dien korten tyd tegen malkanderen.

De oudſte liet een oudſten Soon na, met naame Marandona Radjora, dat is, gy zult den koning dooden, en de jongſte ook, eenen Marandona Maheſtane, dat is, gy zult den Oog-Appel dooden.

De eerſte Oorloogde na zyn Vaders dood nog 6 jaaren tegen zynen Oom, en na deszelfs overlyden nog 4 jaaren met zyn Ooms onderdaanen, tot dat 'er eindelyk een huwelyk tuſſchen de Dochter van Marandona Radjora, en de Soon van Marando, na Maheſtane, Manabande Bandinge, dat is, eerſte voorziende koningin, en Iſſere Balande Radjora, dat is, eerſt-voorziende Koning, geſloten wierd.

Deze twee nu met den anderen getrouwd zynde, was alles in Ruſt en Vreede, en zy kreegen veel Dogters, en op 't laatſt eenen Soon, met naame Fimala Darma Soeria Adaſſyn, dat is, welbeminde Soon der Zonne, die noit ſtil is.

Don Jan Trouwd Donna Catharina.

Deze, anders meer met de naam van Don Jan bekend, maakte zig ontrent Ao. 1593. meeſter van ganſch Ceylon, en die hem niet goedwillig gehoorzamen wilden, bragt hy met geweld van wapenen onder zyne magt.

Hy nam ook zyn Nicht Raketto Bandige, dat is, de ſchoone Koningin, gevangen, anderzins ook met de naam van Donna Catharina bekend, en Dogter van Mahadaſſyn, dat is, de groote en zeer wel beminde, en trouwde met haar. A. 1593.

Dogter van Mahadaſſyn, die Raja Singa op de vlugt dryft.

Deze Mahadaſſyn, anders Darmapalla Raja genaamd, was te dier tyd, of wat bevorens, keizer van Candi; hoewel hy de wettige Erfgenaam van het ganſch Keizerryk van Ceylon was; maar Raja Singa Adaſſyn, koning van Sita-vaca, en zyn eigen Dogters zoon, beoorloogde en vervolgde hem zo ſterk, dat hy hem uyt het Ryk verdreef.

En zich Keizer maakt.

Hier op nam deze Raja Singa 't geheel Keizerryk, op Colombo en Galena, in. Hy was een Konins zoon, en Neef van den Keizer van Cotta.

De Portugeezen zeggen, dat hy een Barbier was; dog dit is een misſlag, en in Spilbergens Reize (toen die op Ceylon quam, gelyk wy op zyn tyd zullen zien) komt hy voor als de zoon van Ragu, by een Danshoer geteeld, en als een die zyn 3 egte Broeders, (alzoo hy een baſtaard was) en zyn Vader, om hals bragt.

Werd van Don Jan geſlagen.

Deze dan Mahadaſſyn op de vlugt gedreven hebbende (die met verlaating van alle zyne ſchatten, die hy hier en daar agter zich ſtrooide, in 't boſch vlood) werd daar na van Don Jan beoorloogd, die met Mahadaſſyns Dogter in een later tyd trouwde.

Wond zich zelven van ſpyt, en Sterft.

Hy tatſte hem zeer ruw aan, ſloeg hem in de vlugt, en bragt Raja Singa, door dien hy zag, dat het hem tegenliep, tot zulken wanhoop en woede, dat hy van ſpyt en toorn in een Doorn trapte, aan welke wonde, alzoo hy die niet wilde laten verbinden, en 'er kort daar na 't vuur in quam, hy Overleden is.

Ouden Haat tuſſchen hem en Don Jan.

Tuſſchen hem, en Don Jan, lag een oude en onverzoenelyke haat, wegens 't ongeval van Don Jan's Vader. Deze, Fimala Mantra, of Fimala Lamantia, genaamd, was Landvoogd van Raja Singa, en nam alle des Keizers Saaken in Candi waar; dog hy kantte zig eindelyk tegen zynen Vorſt aan, en wierp zig, op 't aanraden van die van Candi, als Keizer op, oorlogende eenigen tyd tegen hem, zonder dat hy hem tot vernedering, of berouw brengen kon.

Raja Singa, ziende, dat 'er met de Leeuwen-huid niet te winnen was, trok het voſſen- vel voor een tyd aan.

Hy maakte met hem dan een verbond, beloofde hem alle de Juweelen, Geſteenten, en Goude Kleinodien, die hy in den Oorlog tegen Mahadaſſyn veroverd had, te zullen ſchenken; mits dat hy voortaan onder hem ſtaan zoude.

Fi-

A. 1504. Diens Vader Raja Singa gevangen krygt En met houte Bollen dood dede ſchieten.

Fimala Lamantia, hem geloof gevende, quam tegen de Raad van die van Candi, daar op te Sita-vaca aan 't Hof; dog hy was 'er zo ras niet, of hy wierd gevangen genomen, en daar na levendig in de aarde gedolven, zoodanig dat 'er het hoofd alleen uitquam, na 't welke uyt 's Vorſten laſt, zoo lang met houte Bollen, tot dat hy dood was, geſchoten wierd.

Daar op trok Raja Singa Adaſſyn na Candi, nam dat Ryk in, maakte alle de Ingezetenen tot Slaaven, en bedreef aan hen groote wreedheden.

Om dezen hoon nu, zyn Vader aangedaan, te wreken, heeft Don Jan dezen Raja Singa beoorlogd; dog hy is buiten zyn geweld, en door een zotte woede tegen zich zelven (gelyk wy reeds gezegt hebben) geſtorven, latende Don Jan meeſter van zyn Ryk, hoewel, eer het zoo verre quam, nog verſcheide andre zaaken by 't leven van Raja Singa voorgevallen zyn, van welke wy niet konnen ſpreeken, voor en al eer wy hebben beginnen te toonen, hoe, en wanneer, de Portugeezen op Ceylon gekomen zyn; dog alvorens moeten wy nog eenige dingen, 't Geſlagt van Don Jan raakende, voor af zeggen, die ons groot licht in de volgende Saaken zullen geven.

Na dat Don Jan met Donna Catharina, dogter van Mahadaſſeyn (of Darmapalla, getrouwd was, (dat A°. 1590. voorviel) verwekte hy by haar een dogter, Soeria Mahadaſſeyn, een zoon, Maheſtane, en een dogter, Hantana Adaſſeyn genaamd. A. 1504. Nazaaten van Don Jan, en zyn halve Broeder Cenuwieraat.

Daar op quam Don Jan 1604. te ſterven, en Donna Catharina met zyn halven Broeder Cenuwieraat (of Senerat Adaſſyn) te trouwen.

Uyt dit Huwelyk zyn Comara Singa Haſtane, Vidia Palla, en Maheſtane, naderhand Raja Singa Rajoe genaamd, voortgekomen. En hun verdre Gevallen.

Daar op ſtierf Donna Catharina A°. 1613., en Cenuwieraat hertrouwde met Soeria Mahadaſſeyn, Don Jan's, en Donna Catharina's oudſte dogter, by welke hy een dochter verwekte, Lamia Adaſſeyn genaamd, waar van zy in 't kraambedde A°. 1617. ſtierf, en die A°. 1636. met de jongſte zoon van Cenuwieraat en Donna Catharina, Maheſtane, of Raja Singa Rajoe genaamd, trouwde.

De Prins Maheſtane, zoon van Don Jan, ſtierf A°. 1612. den 22 Auguſti, en Comara Singa Haſtane, Prins van Oeva, A°. 1636. en zyn broeder, de Prins Vidia Palla is Prins van Matule geweeſt, en naderhand by de Portugeezen gevlugt.

ZEVENDE HOOFDSTUK.

Eerſte komſt der Portugeezen *op* Ceylon. Laurens D'Almeida *komt* A°. 1505, *in de* Bay *van* Gale, *en maakt een* Verbond *met den* Keizer. A°. 1518, *dwingt* Alvarenga *den Keizer om een* Veſting *te bouwen.* Joan Silveira *eerſte* Slotvoogd *tot* Colombo, A°. 1518. Antoni Miranda, *Hoofd der* Zee-zaaken. *Wat* Alvarenga *in de* Maldives *verricht.* Lopes Brit, *tweede* Slotvoogd *van* Colombo. 1520. *Bouwd de* Sterkte *begt en vaſt op. Raakt in 't uyterſte* Gevaar. *Werd* Gered, *en maakt een* nieuwe Vreede. A°. 1524. *De* Veſting *van* Colombo *afgebrouken. Een* Moor *van* Malabar *zoekt de weinige* Portugeezen *in handen te krygen. Dog kreeg wakker* klop. *Nieuwe* Veſting *tot* Colombo *gebouwd. De Jonge* Prins Parea Bandara, A°. 1541. *te* Lisbon, *in Beeltenis* Gekroond. *Werd van* Raja Singa *beoorloogd. Die* Candi *inneemt. De* Soon *van* Fimala Lamantia *door de* Portugeezen *na* Goa *gezonden, en door* Don Jan *gedoopt. Die van* Candi *ſpannen met de* Portugeezen *aan. Die 't* Koninkryk *van* Jaffanapatnam *veroveren. En met die van* Candi *handelen. Stellen* Don Philippo *tot* Keizer, *en* Don Jan *tot zyn* Veld-Heer *aan. En maken een* Verbond *tegen* Raja Singa. *Mits dat* Don Philippo *en* Don Jan *zig aan* Portugal *onderwerpen.* Don Jan's haat *tegen* Don Philippo, *en de* Portugeezen. Raja Singa's *Aanſlag* verideld. Portugeeze Veſting *te* Ganoor. *Hun vertrek uyt* Candi. Don Philippo *van* Don Jan *vegeeven, die de* Portugeezen *verdryft. Na dat die van* Candi *hem* Keizer *hadden gemaakt. Dwingende hen* Ganoor *aan* hem *over te geeven.* Raja Singa *van* Don Jan *op de* Vlugt *gedreeven. Trapt van ſpyt in een* Bamboes, *waar van hy* Sterft. *Hoe hy zich over verſcheide* Wreedheden *beklaagde.* Janiere Bandara *werpt zig tegen* Don Jan *op. Maakt een* Verbond *met de* Portugeezen. *Die krygen groot* Ontzet *van* Goa. Janiere's Verrichting.

A. 1505. Don Pedro's *verkeerde* drift *geſtut*. *Welke beide met een zwaar* Leeger *na* Candi *trekken*. *En* Don Jan *uyt* Walane *dryven*. Don Pedro *eiſcht den* Eed *van* Trouw. *De* Cingaleezen *verſoeken* Donna Catharina *tot* Keizerin. *Die* Vorſtelyk *ingehaald*, *Gekroond*, *en waar door alles in Ruſt gebragt werd*. Don Pedro *zet een groot Geld op* Don Jans's *Leeven*. *Die als een* Bedelaar *in* Candi *komt*, *en* Brand *ſticht*. *De* Portugeezen *dragen zich* Baldadig *tegen den* Inlander. Janiere *verzoekt de* Keizerin *ten* Huwelyk. *Dat* Don Pedro *hem voor eerſt Afſlaat*. *Dat* hy *Zweert te zullen* Wreeken. *Hy ſpant aan met* Don Jan *tegen de* Portugeezen, *biedende hem 't* Keizerryk *aan*. *Dog alles lekt uyt*. *Waar op de* Portugeezen *beſluyten* Janiere *te Dooden*. *Vlugt der* Cingaleezen. *De* Keizerin *keurt dit* quaad. Don Jan *ſet de* Cingaleezen *tegen de* Portugeezen *aan*, *en* ſlaatze *jammerlyk*. Don Pedro, *en de* Keizerin *gevangen*. *En hy zelf komt van zyn* Wond *te ſterven*. Don Jan *veroverd alle de* Portugeeſche Veſtingen. *Neemt de Inlandſche* Koningen *in Genade aan*, *en* Trouwd *de* Keizerin. *Wat hy zedert verder verrichtte*. Don Jeronimo D'Oviëdo *komt op* Ceylon *als* Veld-Heer. *Werd van* Don Jan *op de* vlugt *gedreeven*, *en* gequetſt. Correa *loopt na* Don Jan *over*, *werd zyn* Veld-Heer, *en* geſlaagen *zynde*, *trouloos* gedood. Don Jan's Wraak, *en* Eyſch *daar op*. *Waar op de Soldaaten* Don D'Oviedo *willen* doodſlaan. Simon Correa's, *afval van* Don Jan. *Doortrapte* Daad *van* Manoel Dias, *waar op hem* Don Jan *groote* Modeliaar *maakt*. *En de Gevangene* Portugeezen *ombrengt*. A. 1505.

Eerſte komſt der Portugeezen op dit Eyland.

HEt zal nu tyd werden, dat wy gaan zien, wanneer en by wat geval de Portugeezen op Ceylon gekomen zyn.

Hunne komſt op dit Eyland is niet met opzet, maar zeer gevallig geweeſt.

Laurens D'Almeida, komt A. 1505.

De Onderkoning van Goa, Franciſco D'Almeida, zond zyn Soon, Don Laurens D'Almeyda, Aº. 1505. met 9 ſchepen na de Maldivize Eilanden, om daar op de Vaartuigen der Mooren, die over Malacka, en de Maldives na, Arabien vlugteden, te paſſen, en hen zoo veel afbreuk, als het mogelyk was, te doen, dog quam, door de wind en de ſtroomen verleid zynde, op 't Eiland Ceylon te vervallen, en ontdekte dus de allereerſte van alle de Portugeezen en Europeers dit Eiland.

Het beſtond toen (zoo men zeide) in 7 Koninkryken, hoewel 'er over 't ganſch Eiland een Keizer was, die toen te Colombo zyn Hof hield.

In de Baey van Gale, en maakt een Verbond met den Keizer.

Don Laurens was eigentlyk in de Baey van Gabalican, (zoo *Oſorius*, dog van Gale, zoo *Maffejus* zegt) ten Anker gekomen, alwaar een byzonder koning was, die hem een Gezant uyt naam van den Keizer, die Vreede met hem verzogt, toezond.

Hy nam dit aan, en liet dit Verbond door Pelagius Souſa, onder deze Voorwaarde, met den Keizer tot Colombo maken, dat hy alle jaar 250000 ponden Caneel aan Emanuel, Koning van Portugal, tot ſchatting geven, en dat die Vorſt hem dan tegen zyne vyanden beſchermen zoude, en plantte daar op aldaar een Marmeren Suil, waar op de Wapenen van den Koning van Portugal uitgehouwen ſtonden.

Die Keizer is (zoo ons uyt de Lyſt der Keizeren blykt) Rucculey Praccaram Bahu Raja geweeſt; dog hy maakte dat Verbond toen eigentlyk met den Koning van Gale.

Aº. 1518. Ging Lopes Suaar Alvarenga in Septemb. met 19 ſchepen na Ceylon, om aldaar, volgens laſt van Koning Emanuel, en volgens 't verleend verlof van den Keizer van Ceylon, een Veſting te timmeren, dog de Keizer, berouw van 't geen hy toegeſtaan had krygende, wilde dit nu niet toelaten, zeggende, dat hy de Portugeezen geen verlof daar toe verleend had, en men ſloeg zommige Portugeezen, die daar aan arbeidden, dood. A. 1518. Dwingt Alvarenga, den Keizer om een Veſting te bouwen.

Alvarenga, niet genegen zig met woorden te laten paeyen, en niet konnende veelen, dat zulk een zwarte Keizer met zynen Koning ſpotten zoude, taſte hem ten eerſten aan, ſloeg hem jammerlyk, en dwong hem de Vreede op deze voorwaarden aan te nemen.

1. Het zou den Portugeezen vry ſtaan, een Veſting op Colombo te bouwen, en wierd ook Jan Sylveira de eerſte Slot-Voogd der Veſting aldaar gemaakt. Joan Sylveira, 1ſte Slot-Voogd tot Colombo, A. 1518.

2. De Keizer zou jaarlyks Koning Emanuel een ſchatting van zeeker getal Edele Geſteenten, te weeten: 12 Ringen met Zafieren, 6 Olifanten, en 120000 ponden Caneel geven, welk Verbond by den Keizer, en al de Grooten van 't Ryk, beveſtigd werd.

Gelyk nu Alvarenga te dier tyd een Slot voogd over de Veſting ſtelde, al zoo ſtelde hy toen ook nog een ander, te Antoni Miranda, Hoofd der Zeezaaken.

A. 1520. te weten, Antoni Miranda Azevedo, als Hoofd aan, die het opzicht over 4 ſchepen, de Zee-Saaken, en die van den Handel hebben zoude.

Wat Alvarenga in de Maldives verrichte.

Wy moeten hier ook aanteekenen, dat Alvarenga een weinig bevorens Vrede met den koning van de Maldivize Eylanden, die van de Portugeezen afgevallen was, gemaakt, of die vernieuwd had. Ook was men van voornemen om daar een hegte Veſting te bouwen; dog dit wierd Aº. 1519. door 't ombrengen van Joan Gomes geſtut.

A. 1520. Lopes Brit 2de Slot-Voogd van Colombo.

Aº. 1520. verving Lopes Brit tot Colombo Joan Sylveira als tweede Slotvoogd aldaar, die in de plaats van de vorige, die maar van kley en ſteen opgehaald was, een nieuwe en hegte Veſting na de kunſt gebouwd, en voltrokken heeft; dog deze Portugeezen, na deze voltrekking ſtouter geworden zynde, verongelykten nu en dan de inwoonders, waar op dan verdre bitterheeden volgden, zelf tot zoo verre, dat de Portugeezen van de Inlanders, daar zy die maar krygen konden, dood geſlagen wierden, 't welk de Slotvoogd Brit eenigen tyd door de vingeren zag; dog nam daar na zyn ſlag waar, overviel de Cingaleezen, en dreef hen op de vlugt; dog zy, wederom wel tot 20000 man by een verzameld zynde; omſingelden de Veſting, en belegerden die wel 5 maanden lang.

Bouwd de Sterkte hegt en vaſt op.

Geraakt in 't uyterſte Gevaar.

De Slot-voogd Brit, een wakker man, en diens ſchuld het geenzins was, dat zyn Volk hem in deze moejelykheeden ingewikkeld had, zond een bode na Coetsjien, om den Onderkoning te kennen te geeven, dat hy met de zynen hier in 't uiterſte gevaar was.

Werd gered, en maakt een nieuwe Vreede.

Daar op zond de Onderkoning, Jacob Lopes Siqueira, Alexis de Menezes, met een Galey, en 50 Portugeezen tot hulp. Hier op dede de dappere Brit, door honger geperſt, eenen uytval met 300 Portugeezen, veroverde des vyands werken, en ſloeg hen zodanig in de vlugt, dat de Keizer genoodzaakt was de Vreede wederom te verzoeken, die hem te eerder toegeſtaan wierd, om dat Brit wiſt, dat de baldadigheden van zyn volk de eerſte aanleiding hier toe gegeven hadden; dog hy bezorgde nu, dat het zelve zich voortaan beter ontrent de Cingaleezen droeg.

A. 1524. de Veſting van Colombo afgebrooken.

Aº. 1524. vond Emanuel, Koning van Portugaal, om verſcheide Redenen goed, de Veſting, die op Colombo gemaakt was, te ſlegten, door Ferdinand Gomes de Leme, die op het Eiland een Factoor, of behandelaar van de Saaken, een Geheimſchryver, en 15 Portugeezen liet.

A. 1524. Een Moor van Malabar zoekt de weinige Portugeezen in handen te krygen.

Na dat hy zig daar op van hier begeven had, was zo ras niet door een Moor van Calicoet, op de kuſt van Malabar, vernomen, dat hier zo weinig Portugeezen gebleven waren, of hy ſtelde vaſt, dat hy die gemakkelyk in handen krygen zou. Hy vertrok derhalven met 500 man, en 4 vaartuigen na Ceylon, quam in de Baey van Colombo ten anker, en zei tegen dien Vorſt, dat de Portugeezen door alle de Indiſche Vorſten belegerd waren, en dat hy door de keizer van Malabar gezonden was, om hem alle de Portugeezen, die hier waren, af te vorderen.

De Keizer van Cotta, hier over ontzet zynde, verzogt wat uitſtel, ſprak met de Portugeeze Factoor, en met den Geheimſchryver hier over, die den Vorſt verzekerden, dat dit een verzonnen leugen was, en dat hy, daar na willende vernemen, dit valſch bevinden zoude; dog zoo hy het tegendeel bevond, 't geen zy vaſt ſtelden, dat onmogelyk was, dat hy dan met hen na zyn welgevallen handelen kon.

Dog kreeg wakker klop.

Daar op zeide deze Vorſt dezen Moor, Baleacen genaamd, af; dog die, hier mede niet te vreden, zogt den keizer hier toe te dwingen, en hen in zyn weerwil magtig te werden; maar dit bequam hem zo qualyk, dat hy druipſtaartende henen ging, alzo hy wakker klop gekregen had.

Nieuwe Veſting tot Colombo gebouwd.

Schoon nu de voorige Veſting tot Colombo (gelyk wy gezegt hebben) door laſt van koning Emanuel afgebroken was, zo moet hier naderhand, gelyk ons uit de gevolgen blyken zal, weer een andre Veſting opgebouwd zyn, alzo Don Jan hen naderhand daar in belegerd heeft; dog wanneer, of door wie dit geſchied zy, konnen wy niet zeggen, alzo ik, by de Portugeeze Schryvers daar niets van aangeteekend vind.

Het is zeker, dat ondertuſſchen de volgende Keizeren van Ceylon met de koningen van Portugal in een goed verſtand bleeven, en dat de Portugeezen tot Colombo hun vaſt verblyf hadden, houdende geduurig de party van den keizer Darma Praccaram Bahu, anders ook wel Aboe-Negabo Bandara genaamd.

De jonge Prins Parea Bandora, A. 1541. te Lisbon, in Beeltenis Gekroond.

Deze Regeerde Aº. 1536., en vond goed, zynen Neeve, Parea Bandara, zoon van Tribuloe Bandara en van zyne eenige Dogter, en anders Darmapalla genaamd, (hoewel andre hem Mahadas-zyn noemen) onder de beſcherming van Jan de III, koning van Portugal, te ſtellen, en ten dien einde twee Gezanten, met de beeltenis van dezen Prins, en een goude Kroone daar neevens, aan dien Vorſt te zenden, verzoekende, dat

A. 1536. hy de goedheid geliefde te hebben, om de Beeltenis van dezen jongen Prins de kroon op het hoofd te zetten, gelyk dit met zeer veel Statie en Heerlykheid op de groote Zaal van 't Paleis tot Lisbon, A°. 1541. geſchied is.

Werd van Raja Singa beoorloogd.

Na de dood van Aboe Negabo Bandara, nam de jonge Prins bezit van den Throon, en Staaten van zyn Grootvader, dog wierd door den jongſten zoon van den koning van Majadune (of anders van den koning van Sita-vaca) Raja Singa, hier in ontruſt, vyandig aangetaſt, en zo hevig vervolgd, dat hy genoodzaakt was, om van Candi, (daar hy toen zyn Hof hield) na Colombo te vlugten.

Die Candi inneemt.

Daar op maakte zig Raja Singa niet alleen van 't geheel Ryk van Cotta, maar ook van het Ryk van Candi meeſter, de Edelen en Onedelen als ſlaven, en alle de ingezetenen ongemeen wreed behandelende.

De Soon van Fimala Lamantia door de Portugeezen na Goa gezonden, en door Don Jan gedoopt.

Dus verre waren wy ook bevorens met ons verhaal van Raja Singa's gedrag ontrent die van Candi gekomen, dit 'er alleen tot verlichting by te voegen hebbende, dat ſchoon Raja Singa door liſt meeſter van Fimala Lamantia, vader van Don Jan geworden was, hy egter zynen zoon niet in handen kreeg, alzo die na Colombo by de Portugeezen, en van daar na Goa gezonden, van de Prieſters in den Roomzen Godsdienſt onderwezen, en Don Jan, na Don Juan van Ooſtenryk, broeder van Philippus de 2e, koning van Caſtilien en Portugal, gedoopt, en naderhand van de Portugeezen verder, gelyk wy zien zullen, gebruikt wierd.

Die van Candi, Spannen met de Portugeezen aan.

Ondertuſſchen drukte Raja Singa, (die zig nu Fimala Darma Soria noemen liet) de Cingaleezen, door 't torszen, en verdragen van geheelen ſtukken Lands van Candi na Sita-Vaca, om allerley ſterkten en Veſtingen voor hem te maken, zodaanig, dat zy beſlooten, met de Portugeezen tegen hem aan te ſpannen, die daar toe te eer overhelden, om dat dit voor hen het beſte middel was, om in Candi te komen, en zich aldus meeſters van 't geheel Eiland te maaken.

Die 't Koninkryk Jaffanapatnam veroveren.

Vermits zy nu, na een goed overleg, wel zagen, dat zy onmogelyk hun oogwit konden bereiken, voor en al eer zy meeſter van Jaffanapatnam waaren, zonden zy eerſt een magtige Vloot onder Don Andrea Furtado de Mendoza derwaards, die dat Koninkryk onvoorziens veroverd, en de Inwoonders gedwongen heeft, om door hun Land zo veel volk van de Portugeezen, als hen goed dacht, na Candi te laten trekken, behalven dat de koning van Jaffanapatnam verplicht was, A. 1590. hen tot het bereiken van hun verder oogwit, alle bedenkelyke hulp te bewyzen.

En met die van Candi handelen.

Die van Candi ondertuſſchen hoorende, dat de Portugeezen Jaffanapatnam veroverd hadden, waaren in het eerſte zeer bevreeſt, alzo zy nog noit met de Portugeezen gehandeld hadden, het welk Don Andrea verſtaande, beſloot hy een Neef van Donna Catharina (dochter van de wettigen Keizer Mahadaſſyn, dien Raja Singa na 't Boſch verjaagd en van zynen Throon geſtooten had) Don Philippo genaamd, en Don Jan (beide vorſtelyke kinderen, en waar van de eerſte een Neef (andre zeggen een Zoon) van den laatſten Keizer, en dus een Broeder van Donna Catharina was, gelyk zy ook beide in den Roomſchen Godsdienſt onderweezen, en door de Portugeezen gedoopt waaren) na Candi te zenden, om de aldaar ontſtelde gemoederen tot bedaring te brengen.

Stellen Don Philippo tot Keizer, en Don Jan tot zyn Veld-Heer aan.

En maken een Verbond tegen Raja Singa.

Dit dede Don Andrea niet alleen; maar hy beſloot ook Don Philippo als Keizer van Ceylon, en Don Jan tot zynen Veld-Heer, zo ras hy daar zou gekomen zyn, aan te ſtellen, en dan ook met die van Candi een vaſt verbond te maken, om gezamentlyk Raja Singa te beoorloogen.

Mits dat Don Philippo, en Don Jan zich aan Portugal onderwerpen.

Raja Singa, dit riekende, is egter moedig na Jaffanapatnam opgetrokken, voor die van Candi niet vreezende, alzo hy hen bevorens ontwapend, en verbooden had eenige Wapenen in hunne huizen te houden; dog zy hadden zig egter, buiten zyn weeten, in der ſtilte van nieuwe Pylen en Boogen voorzien, en die in hunne huizen verborgen. Hy meinde de Portugeezen voor te komen, en eer, dan zy, in Candi te zyn; dog dit ontſchoot hem, en ondertuſſchen geraakten de Portugeezen voor hem in Candi, kroonden Don Philippo, ſtelden Don Jan ook metter daad als zynen Veldheer aan, en maakten een vaſt Verbond met die van Candi; dog bedongen wel uitdrukkelyk, dat deze twee Vorſtelyke, en in hun Geloof van hen onderwezene perzoonen hen zweeren moeſten geen andre dan Portugeeſche vrouwen, te zullen Trouwen, en dat zy den koning van Portugal onderdanig en gehoorzaam zouden zyn, dat die van Candi ook beloofden te zullen doen, en plegtelyk bezwooren.

Don Jans haat tegen Don Philippo, en de Portugeezen.

Don Jan, die wat meer van de Portugeezen volgens hunne beloften, en geenzins verwagt had, dat men Don Philippo; maar in tegendeel hem, tot Keizer zoude gekroond hebben, was hier over ongemeen tegen Don Philippo; maar veel meer tegen de Portugeezen,

A. 1590. zen ontſteken, hoewel hy, alzo de Zaak nog niet ryp was, zyn doodelyken haat tegen hen ontveinsde, verwagtende een beter tyd, om zig dan aan beiden te wreeken.

Raja Singa's aanſlag verydeld.

Ondertuſſchen wierd Candi ſterk gemaakt, dat Raja Singa zeer verwoeſt had, in beeter ſtant voor den nieuwen Keizer, Don Philippo gebragt; dog Don Jan beraadſlaagde in die tuſſchen-tyd met een Tooveraar, op wat wyze hy beſt Don Philippo van kant zou konnen helpen, en deed hem Vergif ingeeven.

Portugeeze Veſting te Ganoor.

De Portugeezen maakten te dier tyd een ſterke Veſting in Ganoor, om Raja Singa nog meer werk te geeven, ontboden ook meer hulp-troepen van Man-Aar, en bragten den nieuwen Keizer Don Philippo eerſt in zyn Paleis te Candi, die met veel Liefde van zyne onderzaten ontfangen wierd; waar op de meeſte Portugeezen, meinende dat nu alles in Ruſt en Vrede was, van daar vertrokken, om Raja Singa waar te nemen, en de Cingaleezen van alle vreeze voor hem te ontſlaan.

Hun vertrek uyt Candi.

Don Philippo van Don Jan vergeeven, die de Portugeezen verdryft.

Don Jan nu, ziende, na het vertrek der meeſte Portugeezen uyt Candi, dat het nu de rechte tyd voor hem was, en niet konnende wagten, tot dat het vergif door Don Philippo ingenomen, werken zoude, gaf hem weer een ſterker drank in, waar van hy ten eerſten quam te berſten.

Na dat die van Candi hem keizer hadden gemaakt.

Daar op kreeg hy zeer veel volk aan zyn ſnoer, dede hen allerley groote beloften, en maakte zich zoo bemind by de Cingaleezen, dat de Portugeezen, wel ziende, wat hy in de zin had, ten eerſten een quaad oog op hem kregen. Zy gaven dierhalven van de dood van Don Philippo, door Don Jan bewerkt, en van zynen verderen toeleg, berigt na Man-Aar, zendende bode op bode, met verzoek, dat Don Jan de Melo dog tot hun ontzet zich haaſten wilde, of dat Don Jan hem anders die pas afſnyden, en zy in 't uiterſte Gevaar geraaken zouden.

Don Jan, ondertuſſchen alle wegen bezettende, en alle hunne Boden ophoudende, bragt het by de Cingaleezen zo verre, dat die van Candi hem tot Keizer verheften, en den nieuwen Eernaam van Fimala Darma Soria, na zynen Vader, gaven, in hope, dat hy met zo veel te meer ernſt des zelfs dood wreken, en hun van Raja Singa's geweldenaryen, die zy nog altyd vreesden, geheel en al verloszen zoude.

Dwingende hen om Ganoor

Zoo ras hy nu Keizer geworden was, dede hy de Portugeezen, die in Ganoor lagen, zyne Vriendſchap niet alleen openbaar ontzeggen; maar belaſtte hen ook, het Mom-aangezigt nu geheel afrukkende, binnen 5 a 6 dagen van daar aan hem te vertrekken, of dat hy hen allen zou doen doodſlaan, ſcheldende hen voor meineedigen, verraaders, en trouwloozen, die niet anders zogten, dan zig meeſters van 't Land en 't goed der Cingaleezen te maken, weshalven hy niet begeerde, dat 'er een in zyn Land blyven zou. A. 1590. over te geven.

De Portugeezen, niet in ſtaat om hem te wederſtaan, en geen ontzet vernemende, gaven die ſterkte gewillig aan hem over, en trokken 'er alleen met hun zydgeweer uit, zonder iets verder mede te mogen nemen.

Daags daar aan quam Don Jan de Melo met zyn ontzet, dog te laat; ook bleven eenige Portugeezen in Don Jan's dienſt, die zig als ſchelmen tegen hun eigen volk lieten gebruiken. Raja Singa.

Ondertuſſchen had Raja Singa, Koning van Cita-vaca, zyn magt ſchielyk by een gerukt, zakte met een zwaar Leger af, en trok na Candi, van voornemen, om te gelyk die Ingezetenen, en ook Don Jan, als wederſpannigen, te ſtraffen.

Don Jan op de Vlugt gedreven.

Don Jan, dit hoorende, en nu van de hulp der Portugeezen verſteken, was in 't eerſt daar over zeer ontzet, te meer, alzoo hy verſtond, dat Raja Singa's Leger al in de vier Corlas gekomen was.

Hy verzamelde dierhalven ſpoedig zo veel volk, als hy by een krygen kon, trok hem tegen, daar hy te Walane gelegerd was, zonder eenigzins voor de dreigementen van Raja Singa te vreezen, die hem liet zeggen, dat hy zig aan zyn Vader ſpiegelen, of dat hy hem anders van lid tot lid zou laten van een houwen, waar op Don Jan hem antwoorden liet, dat, zoo zyn Vader zoo voorzigtig, als hy geweeſt was, en hem geen geloof gegeven had, hy noit tot het ongeluk, van zoo trouwloos door hem mishandeld te werden, zou gekomen zyn.

Hy liet hem daar benevens weten, dat hy, hoe zeer hy ook op zyn hoede wezen mogt, zyn vaders dood dier genoeg aan hem zou wreeken, ten waar hy zig aanſtonds aan hem over gaf; over welke boodſchap Raja Singa zoo vertoornd werd, dat hy aanſtonds laſt gaf, om zyn Veld-Leeger te lichten.

Hy ſtond egter veel meer ontzet, als hy hoorde, dat Don Jan, ſchoon veel zwakker dan hy, de ſtoutheid had van op hem af te komen.

Daar op verſcheen Don Jan zelf, die zich nu 2 witte Sonneſchermen, en een wit Rondel (al te zamen Keizerly-

A. 1590. ke merkteekenen) boven zyn hoofd navoeren liet, en taſte hem met zoo veel dapperheid, tot de uiterſte verbaaſtheid van Raja Singa, aan, dat hy, zelf aan 't hoofd van zyn Lyf-wagt op hem aftrekkende, hem na een half uur op de vlugt dreef, niet tegenſtaande zyn volk van zeer ſlegte Wapenen (zynde niet anders dan pylen, in 't vuur voor aan wat gebrand, dat hen Don Jan had geraden) voorzien waren.

Trapt van ſpyt in een Bamboes, en Sterft.

Deze ſchandelyke Nederlaag ging Raja Singa Adaſſyn zodanig ter herte, dat hy van ſpyt zyn voet in een ſcherpe Bamboes, die op de weg hem ontmoete, of over eind ſtond, (andre zeggen in een doorn) ſtiet, en van dien tyd af niet weder op ſtond, alzo hy die wonde niet wilde laaten verbinden, waar door in 't kort het vuur daar in quam, en hy niet lang daar na overleed, 120 jaaren oud geworden zynde.

Hoe hy zich over verſcheide wreedheden beklaagde.

Voor zyn dood beklaagde hy zig zeer over verſcheide wreedheden, aan die van Candi gepleegd; dog over geene zo veel, als over die, welke hy naderhand aan alle de Prieſters, die hy magtig wierd, bedreven had.

Hy had toen voor af zyn Vader, zyn Oom, zyn Schoon-moeder en zyne 3 Broeders, van een wettig bed, daar hy maar een baſtaard was, om hals gebragt, en daar nog veel andre Gruwelen, die wy kortheids halven voorbygaan, bygevoegd.

Dit nu alles bedreeven hebbende, vraagde hy aan de Prieſters van Daldowanze, of 'er voor zo een menſch, wel vergeving van zonden te hoopen was, waar op de Prieſters, zonder eenigzins voor zyn toorn te vreezen, vlak uyt neen zeiden.

Hy, die dit geenzins van hen verwagt, en gedagt had, dat zy zyne magt, en woede tegen zyn eigen bloedverwanten gevreeſt, en hem een zagter antwoord gegeven zouden hebben, wierd over deze hunne uytſpoorigheid en oneerbiedigheid (zoo hy 't noemde) zoo vervoerd, dat hy ze allen, uytgenomen den Opperprieſter, dede in een huys brengen, en daar verbranden.

Naderhand liet hy eenige andre Prieſters van Paraneydeyo by zich ontbieden, en vraagde het zelve aan hen, die, zig aan de dood der voorige Prieſteren ſpiegelende, hem een zagter antwoord, gaven, zeggende, dat 'er voor zulk een, indien hy zig niet bekeerde, geen vergeving te hoopen was, maar dat, by aldien hy berouw van deze bedrevene Gruweldaden had, zy door hun Gebeden voor hem nog konden te weeg brengen, dat hy tuſchen Hemel en Aarde zweven, en van alle aanvegting en Quelling der Duivelen bevryd blyven zoude. A. 1590.

Dit ſtelde hem weer eenigzins geruſt, en hy liet hen niet alleen in 't leven blyven; maar bewees hen veel eere, en bood hen groote Geſchenken aan, dog zy wilden die niet aanneemen; Hy bad hen ook, dat zy dog aan de moord die hy in toorn aan hun Medebroeders beweezen had, niet wilden gedenken, gelyk zy hem dit ook vergeven hebben, waar op hy, niet lang daar na, geſtorven is.

Janiere Bandara werpt zig, tegen Don Jan op.

Zoo ras Don Jan verſtond, dat Raja Singa overleden was, dede hy al zyn volk vergaderen, om te zien, door wat middel hy meeſter van het ganſch Eyland zou konnen werden; dog Xavier Wandaar, of (zo andren hem noemen) Janiere Bandara, geheimſchryver van Raja Singa, wierp zig tegen Don Jan op, roofde eerſt alle de Schatten van Raja Singa, en maakte met de Portugeezen, alzoo hy wel zag, dat hy anders tegen Don Jan niet zou konnen beſtaan, een Verbond, gevende alle de Landen aan hun over.

Maakt een Verbond met de Portugeeſen.

De Portugezen, hier door hope bekomende, om wel haaſt Meeſters van dit Eyland te werden, gaven ten eerſten aan den Onderkoning kennis van Raja Singa's dood, en van het Verbond met Janiere gemaakt, en verzogten ſpoedig een groot Ontzet, om Don Jan tegen te gaan, en dus het geheel Eiland voor hunnen Koning te veroveren.

Die krygen, groot ontzet van Goa.

Daar op zond de Onderkoning Don Pedro de Souſa met 1250 blanke koppen, behalven de Miſtizen en Swarten, die 'er by waren.

Janiere's verrichting.

Voor zyn komſt had Janiere reeds alle de beneden-Landen, door toedoen van die van Gale en Colombo, veroverd, zonder dat Don Jan, die in Walane lag, en dit met dwarsze oogen aanzag, het kon beletten, waar door hy ook groote vreze, zo voor 't Leger der Portugeezen, als voor dat van alle de Cingaleeze Vorſten, die tegen hem opſtonden, en nu reeds vergaderd waren, begon te krygen.

Don Pedro's verkeerde drift geſtut.

Don Pedro, ondertuſchen ziende, dat de lage Landen reeds door andre veroverd waren, en dat hy derhalven, na zyne gedagten, nu hier niet veel meer uytrechten kon, ſtond op het punt van weder te vertrekken; dog door de andre Hoplieden in zyn ſchielyke drift geſtut, en hem klaar aangewezen zynde, dat Candi eerſt moeſt veroverd werden, daar de grootſte Schatten te bekomen waren, liet hy zich bewegen, om te blyven.

Daar

A. 1593. Daar na zogten zy eerſt de mindere Prinszen onder hun geweld te brengen, (dat hen gelukte) en allengskens de Koningen der lage Landen, ten deele door beleefdheid, ten deele door geweld, aan zich te onderwerpen.

Welke beide met een zwaar Leeger na Candi trekken.

Terwyl zy hier mede bezig waren, bragt Janiere een groot Leeger van 151086 koppen op de been, behalven dat hy van 75 Oorlogs-Olifanten, met 1000 zonder tanden, een groote menigte Coeli's, of Laſt-dragers, en van een groot getal Laſt-oſſen voorzien was.

Don Pedro's Leger beſtond uyt 1474 blanke koppen, 1280 Miſtiçen, 1224 Inboorlingen, of Cingaleezen, 47 Oorlogs-Olifanten, 945 dito zonder tanden, en by de 20000 Oſſen, om de Laſten te torszen.

Met deze Magt trokken zy zamen na Candi; dog maakten onder weg tot hun verzekering, 3 Veſtingen, Manikeroweri, Mapati, en Gannatari genaamd.

En Don Jan uyt Walane en de meeſte andre Landen dryven.

Don Jan, ſchoon pas 30 of 40000 man ſterk, trok egter al zyn volk tegen die zware magt by een, die hy niet buiten vreeze, tot 2 malen toe, dapper affloeg; dog de Portugeezen, voor de derde maal met groote woede op hem aanvallende, kregen de Stad Walane, met verlies van 49 der hunne, en van 1500 andre, niet zonder groote tegenweer in. Daar beneven veroverden zy ook de verdre Landen gemakkelyk; maar konden van Dolleſwagge geen meeſter werden.

Don Jan had hier zodanig klop gekregen, en wierd zo ſterk van den Vyand vervolgd, dat hy met zyn Keizerin na 't Boſch vlugten, en zig daar voor eerſt met Boſch-kruiden behelpen moeſt.

Don Pedro eiſcht den Eed van Getrouwheid.

De Portugeezen nu, dus verre meeſter van deze Landen geworden zynde, begeerden, dat de Cingaleezen den Eed van trouw aan den Koning van Portugal zouden doen; dog de zelve verzogten Donna Catharina tot Keizerin, die op Man-Aar, en een dochter van den wettigen Keizer Mahadaſſyn was.

De Cingaleeſen verzoeken Donna Catharina tot Keizerin.

Deze voorſlag der Cingaleezen beviel den Portugeeſchen Veld-Heer, Don Pedro de Souſa, niet qualyk, vragende aan Janiere (die men Koning noemde) verder zyn meining hier over, die dat mede toeſtond, vaſtſtellende, dat de Portugeezen hem, wegens zyne bewezene dienſten, 't Huwelyk met die Prinszes niet zouden weigeren, alzoo hem dat van hen toegezegt was.

Daar op zond men een groote troep volks, om deze aanſtaande Keizerin van Man-Aar af te haalen.

Wanneer alles nu tot haren optogt na Candi vervaardigd, en zy reeds in de heerlyk opgezierde Palankyn gaan zitten was, brak de Bamboes, waar mede men haar dragen zou, zo als zy opgelicht wierd, in ſtukken. A. 1593.

Die Vorſtelyk ingehaald,

Dit was een quaad voorteeken by de Heidenen, en ſchoon deze Vorſtin Chriſten was, was haar egter nog zoo veel van dien Heidenſchen Suur-deegzem bygebleven, dat zy niet mede gaan; maar daar blyven wilde.

Men dede haar egter door veel redenen begrypen, dat zulk een bygeloof voor een Chriſtinne onbetamelyk was, en dat dit breken van die Bamboes haar op die Reize in 't allerminſte niet hinderen zou, alzo zy voor haare behouden overkomſt ten vollen inſtonden.

Op zulke ernſtige aanradingen dan, en na dat 'er een nieuwe Bamboes ingeſteken was, ging zy 'er weer in zitten, en quam, agt dagen na haar vertrek uyt Man-Aar, in Candi.

Gekroond,

Don Pedro, met alle zyne Grooten en Fidalgos, ging haar te gemoet, deêd een voetval, uyt Eerbied, voor haar, wenſchte haar allen bedenkelyken Zegen, waar op zy met weinig woorden hem bedankte.

En waar door alles in ruſt gebragt is.

De Koningen, Grooten, en alle de Cingaleeze Edelen, vielen, op zyn Cingalees haar eerende, vlak op hun aangezigten tegen den grond, waar na zy weder in haare Palankyn, daar zy uytgetreeden was, zitten ging, en van Don Pedro, met al dezen ſtoet van Grooten, onder het ſtroyen van Goud en Zilver Geld, tot in Candi vergezelſchapt, en, na 3 dagen uytruſtens, zeer pragtig gekroond wierd, welke onkoſten men zeide dat wel 19½ tonnen Gouds, die zy van Raja Singa's ſchat bekomen hadden, beliepen.

Na dat zy nu als Keizerin van dit Eiland met een algemeene toeſtemming der Cingaleezen voorgeſteld, en op haar Vaders Throon verheven was, was 'er een algemeene Ruſt in 't Land, waar op dan ook alle de Koningen en Vorſten weer na hun Landen keerden.

Don Pedro zet groot Geld op Don Jan's leeven.

Don Pedro de Souſa behield, buiten de Portugeezen, 17 a 1800 Inlanders en Miſtiçen by zich, en ſtelde thienduizend Pagoden op Don Jan's leven, die, daar niet eens bang voor zynde, nu en dan als een haveloze Bedelaar in Candi quam, 's nagts op verſcheide plaatzen van de Stad brand ſtigtende, zonder dat men den daader wiſt te ontdekken: want, terwyl zy bezig waren, om het aan de eene kant te leſſchen, had hy zeer behendig aan de andre kant weer brand op nieuw geſticht.

Die als een Bedelaar in Candi komt, en Brand ſticht.

Na dat nu alles met den Inlander in ruſt was, quam de aard der Portugeezen

De Portugeezen draagen

A. 1593. zig baldadig tegen den Inlander.

zen weer boven, die, nu weer baldadig en dartel beginnende te werden, zig niet ontzagen de Inlanders op verſcheide plaatzen zeer gevoelig te verongelyken, en tot zulke wanbedryven uyt te ſpatten, dat zy zich genoodzaakt vonden daar over aan de Keizerin te klagen, die, nog zeer jong zynde, hen weinig troofl wiſt te geeven, waar op zy voornamen de Portugeezen alle levensmiddelen af te ſnyden.

Don Pedro, en koning Janiere, dit vernemende, ſtelden zig daar tegen, zonden 2000 Cingaleezen, en 1000 Portugeezen, na 't prinsdom van Oeva, en 2005 Inlanders, en 200 Portugeezen, na een ander Geweſt, Lalcluja genaamd, om te zien of zy geen ryſt zouden konnen bekomen.

Zy wierden overal redelyk wel ontfangen; maar deden den Inlander alomme een onverdraagelyken overlaſt, beroovende hen niet alleen van hunne Goederen; maar ook hunne Vrouwen en dochters verkragtende, en zommige der zelve, die zich daar tegen ſtelden, doodende, en hunne Dorpen in Brand ſtekende; al het welke de Cingaleezen zoodanig verbitterde, dat zy zig onder malkandren verbonden, zoo de Portugeezen, daar in voortgingen, dit op zyn tyd wreeken.

Janiere verzoekt de Keizerin ten Huwelyk.

Ondertuſſchen verzogt de Koning Janiere Bandara van Don Pedro de Keizerin Donna Catharina ten Huwelyk, die dit hem weigerde, voorgevende, dat hy zynen Koning daar over eerſt ſchryven moeſt, en niet vermogens was dit buiten zyn toeſtemming te doen.

Dat Don Pedro hem voor eerſt afſlaat.

Janiere, deze uytvlugt zeer wel verſtaande, verzogt dan zyn zuſters Dogter, die hem mede afgeſlaagen, en waar over hy tegen Don Pedro zo toornig wierd, dat hy hem trots afvraagde, of dit nu de belooning voor alle zyne trouwbewezene dienſten was, zweerende, dat het hem berouwen zoude, hem deze beide verzoeken afgeſlagen te hebben.

Dat hy zweerd te zullen wreeken.

Don Pedro, dezen Koning zo oploopend ziende, maakte hem, door zyn antwoord, van haaſtig, dol, alzo hy hem zeide, dat hy hem deze weigering dog niet qualyk neemen wilde, alzo hy een gebooren Keizerin aan geen Koning, die zig maar opgeworpen had, geven kon.

Janiere, dezen doodelyken ſteek wel gevoelende, dog de zelve voor dien tyd ontveinzende, zey alleen, dat hy wel zag, waar 't met de Portugeezen henen wilde, en dat zy niet anders voor hadden, dan hem, nu zy door zyn hulpe zoo verre Meeſters van alles geworden waren, den voet maar op de nek te zetten; maar dat dit juiſt in allen deelen na hunne gedagten niet uytvallen zoude. Hy bleef egter niet lang op die reden, maar wierp het op iets anders, als of hy zich daar niet veel aan gelegen liet, en als of hy daar niet meer aan dacht. A. 1593.

Hy ſpand met Don Jan tegen de Portugeezen aan.

Ondertuſſchen ſchreef hy dien zelven avond een Brief aan Don Jan, die zich nog in 't Boſch onthield, en maar na een bequame gelegenheid wagtte, om zich aan de Portugeezen te wreeken, die hem noit beter, als nu by dezen Brief van Janiere, voorkomen kon.

Hy gaf hem omſtandig, van 't geen 'er tuſſchen hem en Don Pedro voorgevallen was, kennis, bood Don Jan het Keizerryk aan, onder belofte van daar toe het zyne te zullen doen, en verzogt maar, alleen om Koning der beneden-Landen onder hem te mogen zyn.

Biedende hem 't Keizerryk aan, op zekere voorwaarde.

Don Jan, die dit geenzins in zyn gedagten had, ſtond het echter, zo als Janiere hem voorgeſteld had, volkomen toe, en maakte daar op ſtil een Verbond met hem, waar in zy beſloten zig geheel van de Portugeezen te ontſlaan, en die alle, waar zy op dit Eyland wezen mogten, te dooden.

Daar op maakte zig Don Jan over al onder die van Candi bekend, hitſte hen, die reeds genoeg tegen de Portugeezen verbitterd waren, nog meer op, en bewoog hen, aangezien zy over al wraak over hunnen overlaſt riepen, te eer, om hem 't Keizerryk te beloven, in hope dat zy zich dan zoo veel zekerder aan die baldadige Natie zouden konnen wreeken.

Dog alles lekt uyt.

Daar op maakte zich Janiere aan zyn kant, en ook die van Candi, allenskens klaar, om dit beſluit, met Don Jan genomen, op zyn tyd uyt te voeren; dog zy deden dit zo geheim niet, of het lekte uyt; behalven dat de Portugeezen verſcheide Brieven van Janiere aan Don Jan onderſchepten, waar uyt zy klaar ontdekten, wat een pot 'er voor hen te vuur, en wat ſtaat 'er op Janiere's fluweele woorden, en op de geveinsde, en, zoo 't ſcheen, nu zeer geduldige Candineezen, te maken was.

Waar over de Portugeezen,

Don Pedro de Souſa, dit werk, dus in zynen omtrek ziende, was zeer ontſteld, en zag nu klaar, dat, zoo men Janiere nog langer de Keizerin ten Huwelyk weigerde, hy geen anderen ſtaat te maken had, dan dat hy, en de zynen, niet lang in dit Eyland banken zouden.

Janiere Dooden.

Na veel beſluiten hier over in den grooten Portugeeſchen Raad, de een voor,

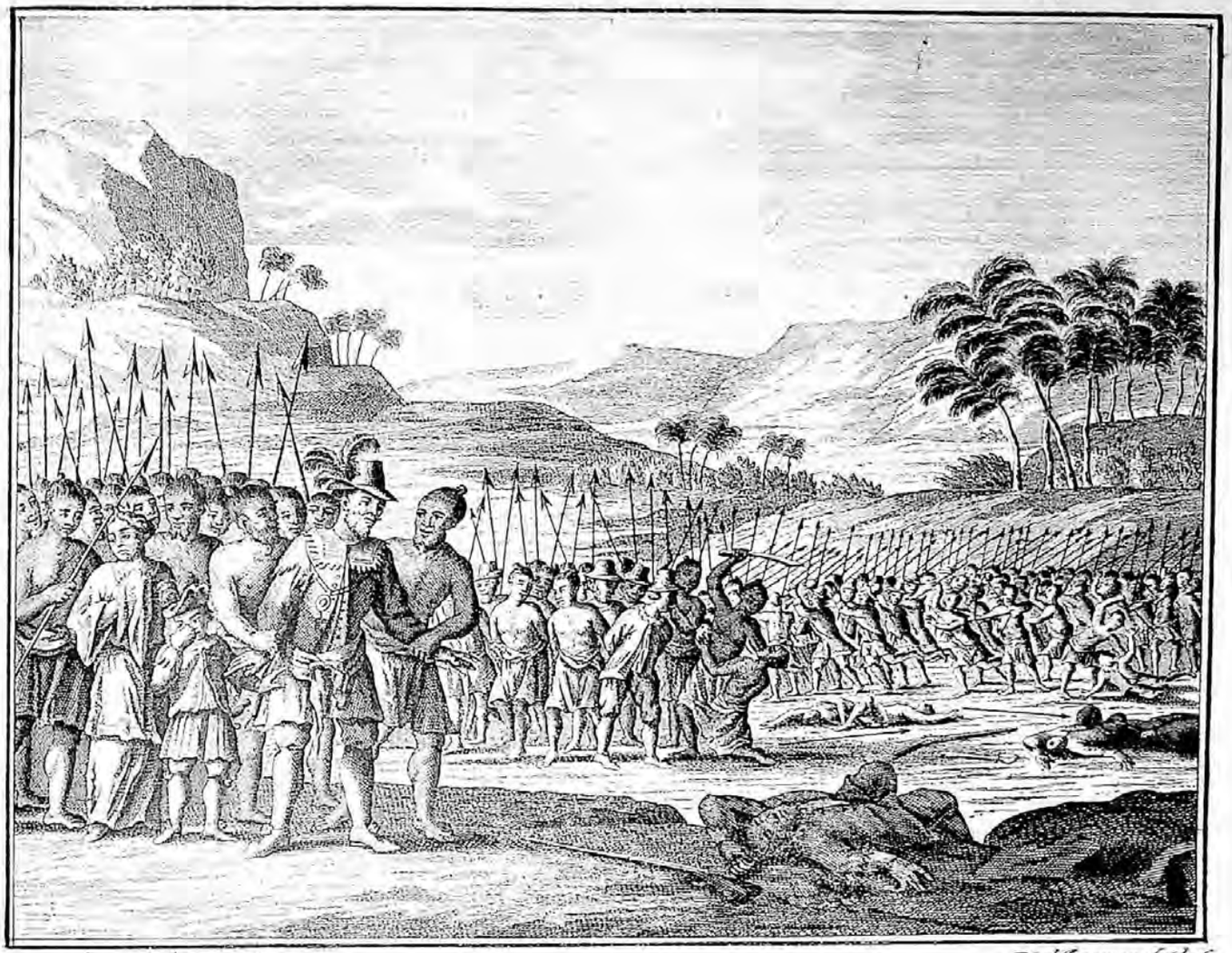

M. Balen delineavit. Dirk Langman sculps.

voor, de ander tegen dit Huwelyk, en een derde weer voor Don Jan's, of Janiere's dood, vielen de meeſte ſtemmen daar op, dat het heilzaamſte voor hen was, Janiere ſpoedig om hals te brengen, en om dit werk een verwtje te geven zou men hem beſchuldigen, dat hy voorgenomen had de Keizerin, en Don Pedro, beide uyt de wereld te helpen, om 't welk te bewyzen, men veinzen zou verſcheide Brieven, daar dit uyt bleek, onderſchept te hebben.

Op zekeren tyd dan, dat Koning Janiere by der Portugeezen Veld-Heer Don Pedro ſtond te praten, verzogt hy van dien Koning zyn Cris te zien, om, zoo hy voorgaf, 'er een, op de zelve wyze met Geſteenten verzierd, naar te laten maken.

Janiere, geen quaad denkende, geeft zyn Cris aan Don Pedro over, die, over de ſchoonheid der zelve als ontzet van verwondering, van die Koning beleefd verzogt, die eenigen tyd ten voorſchreven einde te mogen houden.

Hy ſtond dit aan Don Pedro toe, dog wierd aanſtonds, alzoo Don Pedro iemand een teeken gegeven had, met een poenjaard in zyn hert geſtooten, en, nevens verſcheide andren van zyn Gezelſchap, jammerlyk vermoord.

Zyn wagt, dit hoorende, riep wel dat 'er onraad, en dat hun Koning vermoord was; maar dit had het al weg, en, dewyl het niet te herdoen was, namen zy alle, uytgenomen de Koning van Cotta, terſtont de vlugt.

De Portugeezen gaven de Keizerin ſpoedig kennis van *Janiere's* dood; dog zy had daar, hoe jong zynde, geen gevallen in, hen voorzeggende, dat die daad den grond tot hunnen val, en ondergang leggen zou, gelyk de tyd ook geleerd heeft; aangezien de Inlanders hier door nog veel meer, als te voren, tegen de Portugeezen aangezet, en verbitterd wierden, wel ziende, dat, wierd deze Koning zoo gehandeld, zy niet beters van hen te wagten hadden. De Keizerin keurt dit quaad.

Don Jan ondertuſſchen in dit troebel water viſchende, en door deze moord nu de Cingaleezen in 't algemein met meer grond tegen de Portugeezen ophitzende, rukte metter haaſt een groot Lee- Don Jan zet de Cingaleezen tegen de Portugeezen aan.

A. 1593. En Slaatze jammerlyk.

Leeger by een, trok na Candi, en dwong hen, alzoo zy voor erger vreesden, om die Stad te verlaten.

Zy vlugtten van daar na de Veſting Ganoor, en zonden een groot getal boden na Colombo, om hen te komen ontzetten, alzo zy anders alle verloren waren.

Veelen wierden van de Cingaleeſen gevangen genomen, van welke zy eenigen, uyt wraak der Geweldenaryen, aan hunne Vrouwen en Dogters bedreven, de neus, de ooren, en teel-leden affneden, en zo te rug zonden, om hunne makkers te doen weten, wat zy van de Cingaleeſen te verwagten hadden.

De Portugeeſen, hier over ten uiterſten ontſteld, verlieten Ganoor, en vlugten na Walane, ſtekende alles agter zig, om te veiliger te ontkomen, in den brand.

Dit viel Aº. 1590. op een Zondag voor, en *Don Jan*, van hunne vlugt verwittigd, bezettede, en taſte hen met zulken woede aan, dat de omcingelde, en zeer dapper in deze uyterſte benaeuwdheid vegtende Portugeezen, egter geheel op de vlugt geſlagen wierden.

Don Pedro, en de Keizerin gevangen.

Behalven zeer veelen, die van hun volk dood bleven, wierden 'er veelen van aanzien gevangen genomen, waar onder *Don Pedro*, met zyn Zoon, de Keizerin, *Donna Catharina*, en zeer veel andre Overſten der Portugeeſen, en der Cingaleezen, die zig by de Keizerin gehouden hadden.

Don Pedro was zwaar gewond, waar aan hy den derden dag daar na quam te Sterven, beveelende voor zyn dood zyn Zoon zeer dier aan *Don Jan*, die hem ook beloofde ten eerſten na Colombo te zullen zenden, 't geen hy ook gedaan heeft, hoewel zig veelen daar over verwonderd hebben.

De Candineezen kregen hier grooten buyt van Geweer en Geſchut, dat *Don Jan* wonderlyk wel te pas quam.

Don Jan veroverd alle de Portugeeſche Veſtingen.

Hy vervolgde zyn Overwinning, en kreeg binnen korten tyd alle de vaſtigheden der Portugeeſen, uytgenomen Colombo, en Gale, in zyn magt, zommige door geweld van Wapenen; dog dat dan hen allen het leven koſtte, en eenige by accoord, die hy zeer beleefd handelde, waar op alle de omleggende Koningen zig zeer ootmoedig aan hem onderwierpen, en hem met veel Geſchenken te gemoet quamen, zig ter aarde nederwerpende, met de handen boven hun hoofd hem op de eerbiedigſte wyze eerende, en betuigende niets tegen hem, dan door dwang der Portugeeſen, gedaan te hebben, waar op hy de zelve in genade aannam, alzo hy verzekerd was, dat zy de Portugeezen niet als gedwongen gediend hadden.

Neemd de Inlandze Koningen in genade aan.

A. 1593.

Na dat nu *Don Jan* zig volſlaagen meeſter van alles gemaakt had, vond hy goed, om het Keizerryk te zekerder te hebben, en te behouden, de Keizerin, *Donna Catharina*, die nog maar 10 of 12 jaaren oud was, te Trouwen.

En Trouwd de Keizerin.

Hy dêed dit met veel Pragt en Heerlykheid, alzo de Bruiloft honderd en thien dagen duurde, en wel 5005 pagooden koſtte, behalven de onnoemelyke onkoſten daar toe byzonder opgebragt, welke Geſchenken by den anderen opgetrokken, negen-honderd agt en zeſtig duizend zeven-honderd en vier en vyftig Pagoden (ider toen 6 gulden doende) uitmaaken.

Wat hy zedert verder verrichtede.

Daar na verſterkte hy zyn Land met drie heerlyke Veſtingen, en maakte een nieuw Paleis, met vaſte Bolwerken, en veel andre ſchoone Gebouwen, waar aan hy de gevangene Portugeeſen dagelyks als Slaven arbeiden liet, terwyl hunne veroverde Vaandels, ten teeken van zyne Zegenpraal, van de Punten en Bolwerken afwaeiden.

Don Jeronimo D'Oviedo komt op Ceylon als Veld-Heer.

Zedert zat *Don Jan* eenigen tyd geruſt, zonder van de portugeeſen, die niet weinig gekortwiekt waren, gemoeid te werden; maar zo ras men te Goa tyding kreeg, dat *Don Pedro* zoo deerlyk geſlagen, en aan zyn Wonde overleden was, vond de Onderkoning goed, om *Don Jeronimo de Oviedo* (andre noemen hem *D'Azevedo*) als Veld-Heer met een groote macht van Portugeezen, en andre hulp-troepen, na Ceylon te zenden.

Deze, 3 of 4 jaaren na *Don Pedro's* nederlaag hier gekomen zynde, ſtelde veel liſtige middelen in 't werk, om weer meeſter van het Eyland te werden, ten welken einde hy weer veele Heeren en Prinszen der Beneden-Landen, 't zy door Geſchenken, 't zy half door dwang, en uyt vreeze, aangezet, en veel ſterkten, door *Don Jan* afgebroken, weder opgemaakt had.

Werd van Don Jan op de Vlugt gedreven, en Gequetſt.

Daar op verzamelde *Don Jan* zyn volk, trok *Don Jeronimo* tegen, die zig na Walane begaf, voorgenomen hebbende eerſt Candi te veroveren, en dan een onwinbaare ſterkte op Trikenam en in Palugam te leggen; dog *Don Jan* ſneed hem alle deze moeite af, leverde hem aanſtonds Slag, die fel, hevig, en zeer lang twyffelagtig was; dog eindelyk tot nadeel der Portugeezen uytviel, alzo *Don Jan* hen op de vlugt dreef, en 5 dagen lang tot Colombo vervolgde, daar zy egter meeſt, en in goede ordre behouden in quamen,

hoc-

A. 1593. hoewel *Don Jeronimo* veel van zyne Overſten en Edelen verloren had, en zelfs ſwaar gewond was. En by aldien de Koning van Cotta hem niet verborgen had, zou hy zekerlyk in *Don Jan's* handen gevallen hebben.

De Cingaleeſen namen ten eerſten de gemaakte werken van de Vyand weer in, en zedert rechtte *Don D'Oviedo* niet veel uyt.

Correa loopt na Don Jan over, werd zynen Veld-Heer.

Ontrent dezen tyd liep ook *Dominicus Correa*, die door de portugeeſen zeer verongelykt was, na *Don Jan* over, die hem, in plaats van zeker oproerig prins, Corke Bandara genaamd, dien hy gevangen by *Don Jan* bragt, Prins en Veldheer van een Leeger maakte, waar mede hy na Gale trok;

En geſlagen zynde, trouloos gedood.

dog hy, en zyn Broeder *Simon Correa*, werden deerlyk verſlagen, en *Dominicus* gevangen, die tegen 't gegeven woord, trouwloos in Colombo gedood wierd, waar over *Don Jan* verſcheide Portugeezen voor den Olifant werpen, en andre de neuſen, ooren, en manlykheden affnyden liet, hen zo na Colombo zond, en zyne verdre Gevangene aldaar fors weer eiſchen, of hen dreigen liet, alle de Portugeezen zo te zullen handelen.

Don Jan's Wraak, en eiſch daar op.

Waar op de Portugeeze Soldaten Don D'Oviedo willen doodſlaan.

De Soldaaten in Colombo, dit horende, en hunne makkers zo elendig ziende, dreigden *Don D'Oviedo*, als oorſaak van dit alles, dood te ſlaan, die, daar op zeer benaeuwd voor zyn Leven, de Soldaaten, die rykelyk met hun degens na hem ſtaken, en die hem, terwyl hy luidop zyne ſenhores ſoldados om ontferming bad, zekerlyk zouden gedood hebben, indien de Prieſters,

Dat de Prieſters beletten.

niet, met gevaar van hun eigen leven, 'er tuſſchen gekomen waren, en hem dus gelegenheid om zich te verbergen gegeven hadden.

Simon Correa 's Don Jan af.

Kort daar na vlugtte *Simon Correa* na Colombo, veinſende zyn Broeders dood te willen wreeken. Hy wierd van de Portugeezen wel ontfangen, quam 'er te Trouwen, wierd Landvoogd van een groot Landſchap, en nam de Wapenen tegen *Don Jan* aan.

Doortrapte daad van Manoel Dias.

Op deſe tyd was 'er een groot Modeliar in Candi, *Manoel Dias* genaamd, die bevorens een jongen van de Veld-Heer, *Don Pedro de Soeſa* geweeſt, en nu in zeer groot aanzien by *Don Jan* was.

Deze, om de Portugeeſen meeſterlyk te bedriegen, veinsde, van *Don Jan* weggelopen te zyn, en quam A°. 1602, op paaſchdag, by *Don Jeroniemo D'Oviedo*, gevende hem verſcheide middelen aan de hand, om den Keizer *Don Jan*, zo hy voorgaf, te vermoorden. Een voorſlag, die hem by de Portugeeſen zeer welkom maakte, en den grond ley, waar op hy in alles, 't geen hy zeide, geloofd wierd. A. 1593.

Hy zou met 5 Portugeeſen (waar onder 3 Hopmannen, *Chriſtiaan Jacobo*; *Alberto Primeiro*, en *Gaſpar Pereyra*) na Candi trekken, en veinzen weggevlugt te zyn, om den Keizer by gelegenheid te vermoorden, mits dat *Manoel*, na uytvoering van dit ſtuk, Keizer van Candi wezen zoude.

Men gaf daar op aan hem een grote zomme gelds, die alles op een zilver Kruis bezwoer, en nu na Walane, en verder na Colombo, quantzuis als of hy nu weder wegvlugtte, trok.

In Candi gekomen, gaf hy den Keizer kennis van alles, als mede van het verblyf van eenige Portugeeſche Soldaten ontrent Walane, om die Veſting, na 's Keizers moord te overrompelen.

Don Jan trok zelf, om dit Werk in den haak te behandelen, met zyn beſte Soldaaten 's nagts na Walane, en verborg zig daar in, terwyl de uytgezondene Portugeezen kort daar aan 'er mede inquamen. Zy wierden van *Dias* zeer vriendelyk ontfangen, maar aanſtonds, met de ſcherpe Japanſe Meſſen, die zy by zich hadden, voor den Keizer gebragt, en gebonden, waar op die van de Veſting een zein-ſchoot deden, op dat de andere Portugeeſen ten eerſten ook naderen zouden; dog zy quamen niet tot aan de Veſting, alzo zy door een dienaar gewaarſchouwd wierden, en daar op zeer verwerd na Colombo keerden, latende al hun geweer en Bagagie agter.

Waar op hem Don Jan groot Modeliaar maakt.

Deze dienſt bragt *Manoel Dias* in zo groot een agting by *Don Jan*, dat hy hem zynen groot Modeliaar of grooten Edelman maakte, en verſcheide Heerlykheden gaf, terwyl hy de Portugeeſen, na een lange Gevangenis, op een wreede wyze, en onder de uyterſte pynigingen ombragt.

En de gevangene Portugeezen ombrengt.

AGTSTE HOOFD-STUK.

SPilbergens *komſt* A°. 1602. *op* Ceylon. *En eerſt tot* Baticalo. Hy *werd zeer wel ontfangen, en zyne verdre* Gevallen *hier. Schryft na't Gevangen houden van zyn Volk, een ernſtige* Brief *aan den* Koning. *Zend een* Commies *aan den* Keizer. *Die verſoekt, dat* Spilbergen *hem wil komen bezoeken.* Guyon le Fort *komt hier. En* Spilbergen *gaat na* Candi. Guyon Le Fort's *wedervaren.* Spilbergens *wedervaaren by den* Keizer, *en elders.* Vintana *beſchreven. Zyn* Onthaal *onder weg, en in* Candi. *Hy bied den Keizer de Vriendſchap van den* Prins *van* Oranje *aan. Waar op hy hem al de gereed zynde* Peper *en* Caneel *ſchonk. Waarom 'er niet meer was.* Candi *beſchreeven ten aanzien van de* Pagoden. *Bericht van* Spilbergen *aan den* Keizer *wegens onzen* Godsdienſt. *Dien* hy *de* Beeltenis *van den* Prins *van* Oranje *ſchenkt, en den Staat van ons* Land *verhaald.* Eere, *hem verder door den Keizer* aangedaan, *en des zelfs aanbieding, om een* Kaſteel *te bouwen. Geeft* Spilbergen *Brieven aan de* Staaten, *en den* Prins *van* Orangie. *Maakt hem zynen* Gezant. *Waar op hy vertrok, twee* Speellieden *aan den* Keizer *ſchenkende. Werd door* Emanuel Dias *beſogt. Neemd een* Portugees *Galjoot, en ſchonk het den* Vorſt. *Kreeg toen eenige* Kaneel *en* Peeper. Guyon le Fort *gaat met eenige na* Candi. *Zyn Onthaal daar. Verſcheide andre* Voorvallen. Spilbergen *verzeild van* Ceylon, *in* Septemb. A°. 1602.

NU zal 't tyd werden, dat wy ook van de Nederlanders beginnen te ſpreken: want het was ontrent dezen tyd, dat de Hollanders, of wel de Zeeuwen, voor de eerſtemaal op Ceylon quamen.

Spilbergen komt A. 1602. op Ceylon.

De wackere Zee-voogd, *Joris van Spilbergen*, den 5. Mey, A°. 1601. van voor de Stad Camp-Vere, met de ſchepen de Ram, het Schaap, en 't Lam na Ooſt-Indiën gezeild, was den 26. Mey, 1602. ontrent Caap de Comoryn met 2 van deze ſchepen gekomen, alzo het ſchip de Ram, waar op *Guyon le Fort* het Oppergezag had, zedert den 24. December A°. 1601. by de Caap der Goede Hope van hem afgeraakt was.

Hy zette ten eerſten zyn kours na Punto Gale, den Zuid-Weſter hoek van Ceylon, henen, gerakende den 29. voor by de eerſte en tweede droogten. Hy vond over al zeer goeden grond van ontrent de 20 vademen, en liep van daar voorder na de Rivier van Maticalo. Hy zag daar eerſt eenen inham, daar een Rivier ſcheen te wezen, liep 'er na toe,

En eerſt tot Baticalo.

quam 'er den 30. dito by; dog bevond, dat daar geen Rivier, maar wel een groot Boſch van Calappus-boomen was, ook zag hy een Dorp, waar in een Pagode ſtond, alwaar hy ten Anker quam, en zyn ſchuit na Land zond. Daar op quamen die van Land met een Praeuw, om 't volk van de ſchuit te ſpreeken, die, hun na Matecalo vragende, tot andwoord kregen, dat het nog Noordelyker lag. Zy ſchonken aan deze Inlanders eenige Meſſen, die hen daags 'er aan beloofden volk te leenen, om hen te Maticalo te brengen, gelyk zy den 31. dito deden.

Daar op zond *Spilbergen*, de eerſte Nederlander, die op Ceylon verſcheen, een man over Land na Baticalo, om den Koning, *Derma Jangadare*, te ſpreken, terwyl hy dien zelven avond nog op de Rheede quam.

Hy bevond dat hier een inham was, alwaar de Inlanders veel ſchepen bouwden; dog zy vernamen nog geen Rivier, maar wel 6 mylen van daar 'er een, die zeer droog, en waar in pas 5 a 6 voeten Waters was.

De Stad Maticalo (of Baticalo) lag pas 1 myl van die plaats, daar zy ten Anker lagen.

Den 1. Juni quamen eenige Cingalezen aan Boord, en bragten een Tolk mede, die Portugees ſprak, die hem zeide, dat 'er Peeper en Caneel genoeg was; dog dat de Modeliaar, die de Saaken des Konings aldaar beſtierde, verzogt, dat de Zee-Voogd aan Land gelieft de te komen, om met hem te ſpreken.

Ontrent dezen tyd keerde ook die man weder, die hy na den Koning gezonden had, welke hem ook tyding bragt, dat hy van dien Vorſt zeer wel onthaald was.

Hy vereerde aan deze Cingaleeſen, en aan hunnen Tolk, eenige fraeje Glaazen, en andre fraejigheden, waar op die weer na Land voeren.

Hy werd zeer wel ontfangen.

Den 2. dito, ging *Spilbergen* met 3 a 4 mannen aan Land, alwaar 5 Olifanten gereed ſtonden, en veel eerbiedigheden met knielen, en anderzins, voor hem toonden, en zommige Cingaleeſen met hun ſnuit van de grond opvatteden, en boven op hun lyf zetteden. Deze Ceylonze Olifanten werden voor de verſtan-

A. 1602. ſtandigſte van ganſch Indiën gehouden.

Spilbergen, by den Modeliaar gekomen zynde, wierd zeer vriendelyk onthaald, en vertrok weder, met belofte van daags 'er aan den Koning van Baticalo te zullen gaan bezoeken.

Hy ging daar op den 3. dito weer aan de wal, en nam niet alleen verſcheide geſchenken, om aan den Koning te vereeren; maar ook zyne Muſiçyns mede, die op verſcheide Speeltuigen wiſten te ſpeelen.

Te dier tyd verſcheen daar ook een praeuw met een Edelman aan boord, die wel 6 a 8 mylen van het Noorden quam, verzoekende, dat zy doch met hun ſchip daar wilden komen; dog die van Baticalo waren 'er zeer tegen, alzo ider om zyn voordeel genegen was hen te trekken, en daar te houden.

Den 4. dito liet de Zeevoogd *Spilbergen* weten, dat hy by de koning op ſtrand komen zou.

Den 5. dito is Spilbergen weer aan ſtrand gegaan, en quam des avonds by den koning, die wel met 1000 gewapende mannen verzeld was.

Na dat hy nu weder aan boord gekomen was, verhaalde hy, met wat ſtatie hy te Baticalo ingehaald, en voor den Koning door zyne voornaamſte Hovelingen geleid was.

De Lyfwacht van den Koning beſtond in meer dan 600 man, die alle met ontbloote Wapenen ſtonden, terwyl hy aanquam, gelyk ook de Koning, met een bloot zwaard in de Hand, den Zeevoogd verwelkomde.

Hy gaf den Vorſt zeer fraaeje geſchenken, en vereerde hem met een konſtig Muſycq, waar in die koning een groot welgevallen had. Daar na dede hy *Spilbergen* in 't huis van den Modeliaar brengen, daar hy met de zynen zeer wel onthaald wierd.

Zyne verdere Gevallen albier.

Daags 'er aan wierd hem belaſt met de zynen in 't huis, daar zy hem geplaatſt hadden, te blyven, en tegen den avond wierd hy voor de Koning gebragt, alwaar hem ſterk opgetigt wierd, dat hy een Portugees was; maar hy dede hen, hoewel met veel moeite, begrypen, dat hy een ander was, waar door hy, tot dezen tyd daar als aangehouden zynde, de vryheid weder kreeg, om over al, daar 't hem beliefde, te gaan, gelyk hy daags daar aan weder aan boord gekomen is.

Hy bleef dien avond aan boord; dog zond nog andre geſchenken met andre Lieden aan die Vorſt, om hem in alle Vriendſchap te bewegen, aan hem doch ſpoedig zyne lading te verzorgen, waar op hy beloofde, dat hy in 15 dagen die hebben zou.

Den 6. dito ging *Spilbergen* aan Land, A. 1602. om den Koning weer te bezoeken, die zig nu ontrent 't ſtrand onthield, en van tyd tot tyd, by na alle uur, meer gewapent volk by zich kreeg. *Spilbergen* verzogt weder zyne Lading, waar op de koning antwoordde, dat hy in 5 dagen de grootſte helft hoopte te hebben, verzoekende ondertuſſchen, dat men 't ſchip maar loſſen, en de Goederen aan Land brengen zou.

Men had nu, zo zy zeiden, veel volks en Olifanten, om de Lading aan te brengen, gezonden; dog de Modeliaar eiſte daarenboven, dat men 't ſchip op de wal zou haalen; gelyk zy gewoon waren met hunne vaartuigen te handelen, een verzoek, dat in zich zelven niet alleen onbillyk was, maar by *Spilbergen* ook grond van quaad vermoeden lag, vaſt ſtellende, dat zy hier op bedrog uyt waren, en tyd zogten te winnen, om daar na hun aanſlag tegen hem uyt te voeren, te meer, alzo hy van eenige Mooren verſtond, dat 'er geen, of zeer weinig Peper, en dat het hun gewoonte niet was, daar mede te handelen.

Spilbergen, ziende, dat hy met dit volk geſchooren was, ſtond alles, wat zy verzogten, zelfs, om 't Schip op de wal te halen, toe, eiſchende maar volk en een Stierman, of Loots, om hem dit te helpen uitvoeren.

Zy gaven hem 'er een met eenig volk; dog ſtonden *Spilbergen* maar alleen toe, weer na boord te gaan, houdende al zyn andere manſchap tegen zyn wil aan Land. Ook eiſchten zy 4 andre Portugeeſen in plaats van hun volk.

Spilbergen zey hen op nieuw, dat hy, en de zynen, geen Portugeezen, maar Zeeuwen, waren; dog egter liet hy 'er 3 van aan Land, vaarende met 11 Cingaleeſen na boord.

Na dat die op 't ſchip gekomen waren, verzogt hy hunne hulp, om eenige vaten en pakken in het ruim te verleggen. Zy gingen 'er met hun agten in, en hy liet het Rooſterwerk boven hun hoofden toeleggen. Daar op ging hy met de Tolk, en eenige andre Cingaleezen, na een andre plaats, toonde hen veel koſtelyke goederen, en zey tegen hem, gaat nu na Land met deze 2 mannen, en verteld den Koning, dat ik zyne 8 Luiden hier houden zal, tot hy myn volk te rug zend; en verteld hem te gelyk, wat koſtelyke Goederen gy gezien hebt, die alle voor den koning zyn; dog hy moet my eerſt Peper en Caneel beſtellen.

Hy ſchreef ook een beleefden Brief aan de Koning, hem vermanende, zich van quade Raadslieden, en Opſtokers tegen hem en de zynen, te wagten, hem ver-

Schryft, na 't gevangen houden van zyn volk;

A. 1602. verzekerende, zo de Koning maar Peper en Caneel, dat hy overvloedig Goederen genoeg had, om die hem te betalen.

Een ernstige, Brief aan de Koning.

Hy gaf den Vorst daar in ook te kennen, dat de reden van het aanhouden der Cingaleesen aan boord deze was, dat men van hem zo onbezonnen geeischt had, het schip en de Goederen aan de Wal te halen, zonder dat zy hem eenige Caneel of Peper, om die te betaalen, vertoond hadden.

Het was hem ook zeer vreemd voorgekomen, dat men hem, en zyn volk, voor Portugeezen, tegen alle zyn betuigingen aan, gehouden had, waar uyt het scheen, als of zy maar voorgenomen hadden, zyn Schip en Goederen, onder zulk een voorgeven, zoo ras die aan de wal waaren, verbeurd te verklaaren.

Eindelyk zeide hy, dat, zo de koning in 't toekomende genegen was opregtelyk met hem te handelen, hy ook van zyn zeide genegen was den koning alle eer en vriendschap te bewyzen. Daar mede zond hy hen, met eenige Geschenken weder weg, latende al zyne Vlaggen en Wimpels waejen, en al het Geschut ter eere van den Koning los branden, hoewel deze eere den Vorst zeer ontstelde.

Op dien zelven dag zond de Koning een Praeuw met den Tolk, die *Spilbergen* veel verversching van herten-vleesch, hoenderen, boter en veelerley Fruiten uyt 's Vorsten naam aanbood, daar byvoegende, dat hy zyn Land overal tot zyn genoegen gebruiken mogt. Ook zond hy zyne drie mannen weer aan boord, verzoekende, dat hy dog niet vertrekken wilde, alzo hy hem in korten tyd zyne Lading beschikken zou, en, tot zyne geruststelling geerne 3 of 4 Cingaleesen by hem aan boort laten wilde, zich zelven wegens den eisch, van 't schip en Goederen aan de wal te brengen, op 't hoogste verontschuldigende, alzo hy geen quaad daar mede in den zin gehad hadde, verzoekende nogmaals, dat hy maar geduld wilde hebben, alzo hy bezig was, om Peper te vergaderen; hoewel daar na bleek, dat alles maar in goede woorden zonder eenig gevolg bestond.

Den 7. dito zond hy egter een monster Peper, die hy zeer dier loofde, en ook een weinig Wasch; maar *Spilbergen* wilde op zoo weinig van elks geen bod doen.

Den 8. dito vertrok de Koning van Strand, alzo hy zag, dat hy zyn oogwit niet konde bereiken, nog zynen aanslag doen gelukken.

Den 9. dito om Water na de Wal gegaan zynde, verstonden zy van eenig volk, dat Portugees sprak, dat deze Koning aan de Portugeesen schatting betaalde. A. 1602.

Den 10. dito beloofde de koning weer, hem zyne Lading te leveren; dog zy moest van den Keizer van dit Eyland, of anders van *Don Jan*, (nu *Fimala Darma Soeria* genaamd) gehaald werden, waar toe tyd en geduld van nooden was, biedende hem aan eenig Volk met een van *Spilbergens* Commiesen derwaards te zenden.

Na dat dan *Spilbergen* vernomen had, dat hier een Keizer van Candi was, eiste hy, genegen zelf derwaards te gaan, 5 Cingaleesen van den Koning van Baticalo aan boord, als Gyselaars, die hy ten eersten zond.

Een der zelve was een van zyne Raadsheeren *Panneka* genaamd, nevens welke 2 Hoofdmannen of Oversten der Krygslieden, en nog 2 andre, waren.

Daar na quamen 'er weer Olifanten aan strand, om den Zeevoogd af te halen, waar mede hy na den Koning van Baticalo toog, die hem de Reis na Candi afraadde.

Men besloot dierhalven, alzo de Koning zeide, dat de weg zeer verre, en moejelyk was, een Commies, met eenige Geschenken voor af te zenden, waar op de Zeevoogd den 15. dito weer aan boord quam, verwagtende, wat bescheid hem de weggezonden Commies brengen zoude. Zend een Commies aan de Keizer.

Ondertusschen verruilde hy daaglyks veelerlei Gesteenten, als Robynen, Topaazen, Granaaten, Spinellen, Hyacinthen, Zafieren (witte en blaeuwe) Katten-oogen, en Krystal, tegen deze en gene snuisteryen, dog zy waren in zig zelven van weinig belang, en van een geringe prys, zoo dat zy de meeste onkosten daar aan de Geschenken hadden, die zy geduurig aan den koning van Maticalo moesten geeven.

De afgezonden Commies, den 3. Juli wedergekomen zynde met 2 Gesanten, en een Brief van de Keizer aan *Spilbergen*, getuigde, dat die Vorst hem zeer wel ontfangen, en onthaald had.

De naamen der 2 *Gesanten* waren *Gonsalo Rodrigos*, en *Melchior Rebecca*, en de Keizer zond nevens hen eenige Geschenken van Goude Ringen, en van groote Pylen, Segonsios genaamd, en by hem van groote weerde, en voor groote teekenen van zyn gunst gehouden. Hy beloofde ook alle Vriendschap aan de Zeevoogd, zey hem zo veel lading toe, als hy vermogens was te bestellen, en verzogt, dat hy hem in Candi wilde komen besoecken. Die verzoekt, dat Spilbergen hem wil komen bezoeken.

Op dien zelven avond verscheen hier *Gujon le Fort* ook met het Schip den Ram, die hier. Gujon le Fort komt

A. 1602. die den 24. December ontrent de Caap der Goede Hope van den Zeevoogd afgeraakt, en zedert niet gezien, waar over groote vreugd onder hen was.

En Spilbergen gaat na Candi.

Men besloot zamen, dat *Spilbergen* de Reis na den Keizer zou aanneemen, te meer, alzoo hy daar toe Last van zyn Heeren en Meesters, en van zyn Hoogheid den Prins van Orangie had, met aanbieding van der zelver Vriendschap aan den Keizer, en om een Vriend van zyne Vrienden, en een Vyand van zyne Vyanden te willen zyn.

Hy vertrok den 6. dito, by zig hebbende verscheide Geschenken, en 10 Reisgezellen van zyn volk, onder welke eenige waren, die op deze en gene Speeltuigen zeer wel konden speelen.

Ondertusschen quam 't schip de Ram ter plaats, daar de Zeevoogd lag, ten anker, en dede ter eere van 's Keizers Gesanten eenige Eer-schooten; dog alzoo zeker stuk geschut overladen was, quam het te springen, waar door de Constapel gequest wierd, waar af hy stierf.

Guyon le Fort 's wedervaren.

Guyon le Fort, Onder-Zeevoogd, was met zyn schip op 't Eyland Madagascar, en in de Baey St. Augustyn geweest, alwaar hy door een Storm Mast en Boegspriet verloren had, waar door hy in gevaar van Lyf, Schip, en Goederen, geraakt was.

Terwyl de Zeevoogd na den Keizer was, ruilden zy nog eenige Gesteenten in, en zonden de schuit na eenige andre plaatzen, om na een beter Rheede te zien; dog zy vonden geen beter, dan daar zy lagen.

Spilbergens wedervaren by den Keizer, en elders.

Den 28. dito, quam *Spilbergen* van den Keizer van Candi weerom aan boord, latende Capitein *Jongerheld* zedert 2 dagen agter, alzo hy onderweeg ziek geworden was, en door vermoeidheid den trop niet volgen kon.

Hy had hem 3 Olifanten, en 6 mannen tot zyn dienst gelaaten, om hem, zo veel 't mogelyk was op den weg te helpen, gelyk hy den laatsten dito daar ook aangekomen is.

Na dat *Spilbergen* van den 6. Juli na de Boven-Landen vertrokken was, was hy eerst by den Koning van Baticalo gekomen, die hem, en 's Keizers Gesanten, deftig onthaald, hem met eenige Goude Ringen beschonken, van Olifanten, Volk, en Palankyns, om hem, zyn Goederen, en eenige van zyn volk, die niet volgen konden, te dragen, verzorgd had.

Dit geleide ging met hem tot in des Keizers Land, werdende over al zeer treffelyk buiten zynen kosten onthaald.

Zo ras hy in 's Keizers Landen gekomen was, is hem een Modeliaar met Trommelen en Pypen, of met Gong en Tifa, te gemoet gekomen, die hem in een Dorp bragt, daar hy ook wel onthaald, en in een vertrek, en Ledikant, met wit Linnen behangen (een eere, die men daar alle groote Gesanten aandoet) geplaatst wierd. A. 1602.

De Zeevoogd vereerde aan den Onderkoning, en zynen Modeliaar, eenige Geschenken, die vriendelyk verzogt, dat *Spilbergen*, by zyne te rug-Reize, hem wilde komen bezoeken, belovende hem te aller tyd alle Vriendschap te willen doen.

Daar op vervolgde hy zyne Reize, en is twee mylen van daar in een Dorp gebragt, daar zekere Koningin, Dogter van den voornoemden Onderkoning, die nu een van de Keizers van Candi's Vrouwen was, woonde.

Don Jan had haar dit Dorp geschonken; dog zy was nu na de Stad Vintana, (of Bintene) daar *Spilbergen* daags 'er aan quam, vertrokken.

Zo als hy daar by naderde, quamen hem wel 6 Modeliaars te gemoet, van veel Volks, Pypen, Trommels, Hoorns, en andere Speeltuigen, verzeld, die hem tot aan die Stad, en de plaats, daar hy zyn verblyf zou hebben, geleidden, alwaar hy zyn Vertrek mede met Linnen behangen vond.

Hy bleef daar 2 nachten, en vond 'er de voornoemde Koningin, die zeer verlangde, om hem te zien, biedende hem, by zyne te rug-Reize alles, wat 'er in haar Land was, tot zyn dienst aan.

Deze Stad legt aan de Rivier van Trinkemale, anders Mawieleganga, genaamd, alwaar zeer schoone Vaartuigen gemaakt werden.

Vintana beschreven.

Behalven een fraije Pagode, bevorens by ons al beschreeven, ontmoete hy hier nog veel diergelyken, en een Klooster, waar in hy Monniken, in 't Geel gekleed, vond, die met groote Sonneschermen, en met Slaven, langs de straat gingen. Zy waaren kaal op 't hoofd, dog zonder kruin geschooren, en hadden Paternosters in de hand, waar mede zy geduurig bezig waren te prevelen. Zy wierden in groote agting gehouden, en waren vry van alle werken en Lasten.

Het Klooster, daar in zy waren, is even als de Kloosters der Roomsgezinden, met verscheide Galderyen, Omgangen, en met veel Capellen voorzien, fraei Verguld, en verzierd met de Beeltenissen van verscheide Mans en Vrouwen, die, na hun zeggen, Heilig geleefd hebben.

De-

A 1602. Deze geſneedene Beelden waren in Silvere vergulde Kleederen uytgedoſt, en hadden dag en nagt brandende Lampen en Waſch-keerſen by zich, ſtaande op Altaaren, waar op groote Kandelaars waren, die van naakte geſnedene Kinderen gehouden wierden. Ider uur quamen die Monniken in die Kapellen hun Gebeden, en Getyden leezen. Ook zag hy hen daar hunne Feeſten vieren, en Ommegangen langs de Straat doen, daar de Opperprieſter op een Olifant zat, met Zilver en Goud bekleed, een Goude Staf met beide handen boven zyn hoofd vaſthoudende. Voor hem gingen veel andre Monniken in ordre, met veel geſpeel van Hoorns, Trompetten, Cimbalen, en 't geklank van Bellen, en Bekkens, die alle een zeer goed ackoord gaven. Veel Lampen en Toortſen wierden daar gedragen, ook volgden hem veel Mannen, Vrouwen, en Dochters.

De fraeiſte Dogters zyn gewoon, eer die van den Ommegang uyt- of in-gaan, veel wonderlyke en konſtige Danſen te maken, zynde met haare halve bovenlyven naakt, en haare armen, handen, en ooren, half met Goud en Geſteenten, en aan 't onderlyf met fraeje Geborduurde Kleederen verſierd.

Deze Lieden zag men dagelyks in de Kapellen der Pagoden Sombayen, en met gevouwe handen boven 't Hoofd zich ter aarde nederwerpen.

Zyn onthaal onderweeg, en in Candi.

Van Vintana vertrekkende, quam hy in 't Dorp van 's Keizers Zoon, dat nog een dag reizens van Candi was.

Hier zond de Keizer zyn eigen Palankyn (die zeer koſtelyk en met Vergulde Kleederen toegeruſt was) met eenige Olifanten, waar na *Spilbergen* de andere Palankyns, volk, &c. na Vintana weder zond.

Alle uur zond de Vorſt hem Volk met levens-middelen, Vrugten, en Wyn, van een Druif, die hy zelf in Candi had doen planten, en die in zich zelve zoo goed was, als eenige Wyn in Portugal gewaſchen.

Ontrent de Stad Candi by een Rivier komende, moeſt *Spilbergen* ondertuſſchen, van verſcheide Modeliaars verzeld, een uur vertoeven. Daar na zond de Keizer hem den Opperſten Modeliaar, *Emanuel Dias*, van welken wy bevorens breeder geſprooken hebben, benevens veel Portugeeſen, die alle de ooren opgeſneden waren, en den Vorſt dienden.

Hy wierd van hen zeer Statelyk ontfangen, en met 1000 gewapende Soldaaten, met 8 vliegende Vaandels, den Portugees ontnomen, na Candi geleid, terwyl men een groot geluid van verlei Speeltuigen, alomme hoorde uyt-A. 1602. brommen.

Zo voerde men *Spilbergen*, voor by 's Keizers Paleis, tot aan zyn verblyf-plaats, en daar wierden veele Salvo's, om hem te verwelkomen, geſchoten. Hy had Capitein *Jongerheld* van Vliſſingen by zig, en liet drie Trompetters voor uyt gaan, van welke 'er een de Bande-rolle of Prinszen-Vlag droeg, waar na hem 4 andre Dienaars met een Zyde Spaanſche of Portugeeſche Vlag al ſlepende volgden, welke Vlag hy aan den Keizer ſchonk, waar tegen hem de Vorſt een andre Vlag, die hy ook van de Portugeezen genomen had, vereerde.

Na dat hy in zyne verblyf-plaats gekomen was, vond hy alles zeer heerlyk, niet op zyn Cingalees; maar op zyn Portugees gereed gemaakt. Ook bleef *Emanuel Dias*, met de verdre Portugezen by hem, tot dat de Keizer hem 's namiddags 3 Peerden zond, met haare Sadels zeer wel toegeruſt, op dat hy hem daar mede zou komen bezoeken.

Hy ging daar op na dien Vorſt met eenige fraeje Geſchenken, en wierd zeer wel ontfangen, terwyl die zyne Geſchenken op een Tapyt leggen liet, en de zelve aan zynen Erf-Prins, en Prinszes, vertoonde.

Don Jan, of *Fimala Darma Soeria*, was in het wit gekleed, vertoonende uytwendig met zyn gelaat alles, dat men in een Grootmoedig Prins wenſchen kon. Hy wandelde eenige reizen met *Spilbergen* in een groote Zaal henen en weder, en gaf hem, na dat zy over eenige Zaken van Gewicht geſproken hadden, verlof om weer na zyne ruſt-plaats te vertrekken, om daar, alzo hy vaſtſtelden, dat hy zeer vermoeid was, eerſt wat uyt te ruſten, en dan morgen nader met hem te ſpreeken.

Voor *Spilbergens* vertrek dede hy zyne Speel-Lieden eens wakker opſpeelen, dat den Vorſt groot genoegen gaf.

Hy bied den Keizer de Vriendſchap, van den Prins van Oranje aan.

Daags 'er aan zond de Vorſt hem weder zyne Peerden, om by hem te komen. Hy reed 'er na toe, en wierd, gelyk bevorens, zeer minnelyk ontfangen, en Vorſtelyk onthaald.

De Keizer ſprak met hem over den Handel van de Kaneel, en Peeper; dog eiſchte daar zo veel voor, dat *Spilbergen* beſt oordeelde, het liever op eenig ander geſprek met dien Vorſt te draeijen.

Waar op die hem al de gereed zynde Peper, en Caneel, ſchonk.

Wanneer *Spilbergen* nu zyn afſcheid nemen wilde, vraagde de keizer, wat hy daar voor geven wilde, waar op de Zeevoogd antwoorde, dat hy daar niet om Peper of Caneel, maar alleen gekomen

was,

A. 1602. was, om zyn Hoogheid des Prinszen van Orangie's beveelen uyt te voeren, en deszelfs Vriendſchap en hulp, waar in zyne Majeſteit die ook tegen zyne Vyanden, de Portugeeſen, van nooden mogt hebben, aan te bieden. A. 1602.

Waarom 'er niet meer was.

De Keizer, dit hoorende, verhaalde het aan alle zyne Grooten en Hovelingen, die het met veel genoegen aannamen. Ook nam de Vorſt den Zeevoogd in zyn armen, hief hem uyt genegenheid van de grond op, en zeide: al de Peper en Caneel, die ik veerdig heb, is u geſchonken; dog daar was in alles niet boven de weerde van 3000 ponden Vlaams. Hy verontſchuldigde zig egter hier over, zeggende dat zyne komſt aldaar zoo ſchielyk, en dat hy bevorens noit op eenigen handel in Caneel of Peper gezet; maar in tegendeel gewoon geweeſt was alle de Caneel te laten verwoeſten, en 't ſchillen daar van uytdrukkelyk te verbieden, om de Portugeeſen, zyne vyanden, alle afbreuk te doen, waar uit men zeer ligt de reden waarom hy nu niet beter voorzien was, begryypen kon.

Daar nu langer te blyven, was *Spilbergen* mede niet geraaden, vermits het Oofter-Moeſſon haaſt zou beginnen door te taſten, en zy ter plaatze, daar zy geankerd laagen, een laager Wal hadden.

Candi beſchreven ten aanzien van de Pagooden.

Ondertuſſchen toonde de Keizer, terwyl hy daagelyks met den Zee-voogd over allerlei Zaaken ſprak, hem Harnaſſen, Morlions, en andere Wapenen, die hy den Portugees ontnomen had. Ook wees hy hem zyne koſtelyke Pagoden, met meer dan 4 of 5000 heerlyke geſneede Beelden, zommige zo hoog als Maſten, en waar toe fraeye Torens van zeer koſtelyke Steen, konſtig gewrogt, met heerlyke vergulde Gewelven, gemaakt waren, zodanig, dat de Cieraaden van deze Pagoden, in fraeiheid van de Gebouwen, die der Roomſch-gezinde Kerken by na te boven gingen.

Na dat *Spilbergen* dit alles gezien had, en by den Vorſt te rug gekeerd was, vraagde de Keizer, wat hem van zyne Pagoden dacht, waar op hy zeide, dat hy meer van levende menſchen, als van doode beelden, hield.

Ook vraagde hem de Vorſt, of wy onze Kerken niet mede met de Beelden van Maria, Paulus, Petrus, en alle andre Heiligen, gelyk de Portugeeſen, verzierden, en of wy ook in Chriſtus geloofden.

Beriht van Spilbergen aan den Keizer van onzen Godsdienſt.

Spilbergen gaf tot antwoord, dat wy ware Chriſtenen, dog geen Rooms-gezinde, nog zulke, als de Portugeezen, waren. Dat wy wel Kerken, maar met bloote muuren, zonder eenige Beelden, hadden, en dat wy God, den Schepper van Hemel en Aarde, in onze herten dienden.

De Keizer vraagde weer, of onze God niet ſterven kon, waar op hem getoond zynde, dat geen ſterflyk menſch te gelyk God kon zyn, om aldus den Vorſt aan te wyzen, dat alle zyne Beelden in zyne Pagoden te vergeefs waren, alzo zy maar geſtorvene menſchen verbeeldden, vermanende hem niet op de zelve, maar op God, te vertrouwen, hoedanig hy, over verſcheide Saaken van Godsdienſt, met den Keizer verder geſproken hebbende, zyn affcheid van dien Vorſt genomen heeft.

Daags 'er aan onthaalde de Vorſt hem met een heerlyk Gaſt-maal, brengende hem in een groote Zaal, met Tapyten belegt, en van Spaanſche Stoelen en een Tafel voorzien, waar op zich alles volgens de wyze der Chriſtenen vertoonde. Ook vereerde hy hem met een deftig Muſycq, na de wyze van zyn Land geſchikt.

Dien hy de Beeltenis van den Prins van Orangie ſchenkt, en de Staat van onze Landen verhaald.

Daar op ſchonk *Spilbergen* aan den Keizer de Beeltenis van den Prins van Orangie, in 't volle Harnas te peerd, zoodanig als hy by de Slag in Vlaanderen, den 2. Juli, A°. 1600. afgebeeld was, waar in hy zeer groot genoegen had, te meer, als hem de omſtandigheden van dezen Slag, en de verdere gevalle van onze Oorlogen met den Koning van Spanjen, door den Zeevoogd verhaald waren.

Eere, hem door de Keizer aangedaan, en des zelfs aanbieding, om een Kaſteel te bouwen.

In de 5 dagen, die *Spilbergen* by den Keizer was, kon die Oorlogs-zugtige, en Dappere Vorſt zich niet verzadigen met alles, wat onze Landen betrof, van den Zeevoogd te vernemen. Hy dede ook de Beeltenis van den Prins van Orangie in de kamer, daar hy zig daagelyks onthield, hangen, en bragt daar na *Spilbergen* in 't vertrek der Keizerinne, daar zy met haare Kinderen, den Prins, en de Prinszes, alle op de Chriſten-wyze gekleed, zat, een eere, die, na de wyze van dit Land, ongemeen groot was.

Hy bood ook de Heeren Staaten, en zyn Prinszelyke Hoogheid aan, dat zy in zyn Land, daar 't hen geliefde, een Caſteel konden bouwen, deze zeer kragtige uytdrukking 'er by voegende: *Ziet, ik, myn Keizerin, Prins, en Prinszes, zullen de Steenen, Kalk, en andre Bouwſtoffen, zoo de Heeren algemeene Staaten, en den Prins een Veſting in myn Land begeeren te Bouwen, op onze ſchouderen dragen.*

Geeft Spilbergen Brieven aan de Staaten en

Hy gaf aan *Spilbergen* ook verſcheide Brieven voor de Heeren Staaten, en den Prins van Orangie, makende den Zeevoogd zynen Gezant, om uyt zynen naam

A. 1602. naam met haar Hoog: Mog:, en met zyn Hoogheid, te handelen.

den Prins van Oranje mede.

Keurlyke Geſchenken, en verſcheide groote Eertitelen, ſchonk deze Vorſt ook aan *Spilbergen*, die van den zelven daarom verzogt, twee zyner Speelluiden, *Hans Rempel*, en *Eraſmus Martsberger*, die zeer wel op allerlei Speeltuigen ſpelen konden, aan den Vorſt vereerde, die daar zodanig mede in zyn ſchik was, dat hy naderhand zelfs van hen begon te leeren ſpeelen.

Maakt hem zynen Gezant.

Waar na hy vertrok, 2 Speel-lieden aan den Keizer ſchenkende.

Ook maakte de Prins en de Prinszes Martsberger daar na hunnen Geheimſchryver. Hy was dat ook weerdig, en daar toe bequaam, aangezien hy tamelyk wel geſtudeerd, en kennis van verſcheide Taalen had.

Ook begon de Keizer, de Prins, en Prinszes, Nederduits te leeren, zeggende, Candi is nu Vlaanderen geworden.

Eindelyk nam *Spilbergen* zyn afſcheid van den Vorſt, die hem alle bedenkelyke eere op zyne te rug-Reize bewees, gevende hem veel groote Pylen, Sergonſios genaamd, voor bewyzen van zyn trouw, waarheid, en vaſte Vriendſchap dienende, benevens een groot getal volk, Olifanten, en 't geen hy verder tot de Reis noodig had.

Hy ſchonk hem ook een verguld Sonneſcherm, met 4 a 5 Slaven, om hem te dienen.

Dus quam de wakkere Zeeheld, na dat hy overal op Ceylon, vry, vrank, en koſteloos, daar 't hem beliefde, gewandeld had, na een togt van 22 dagen, weder aan boord.

Werd door Emanuel Dias bezogt.

De Vorſt zond hem den 5. Auguſti *Emanuel Dias*, met eenige andre Modeliaars, en 120 Soldaaten, na, om de ſchepen te bezigtigen, en met *Spilbergen*, tegen zyne weerkomſt, na een beter anker-plaats uyt te zien.

Zy ſpraken daar na nog over verſcheide Zaaken, die tuſſchen hen beſloten, en ook bezwooren wierden.

Hy bewees dien Modeliaar ook alle eere, bragt hem met twee welgewapende ſchuiten aan boord, en onthaalde hem deftig.

Neemt een Portugees Galjoot, dat hy aan de Vorſt ſchonk.

Den 8. dito, wierd een Portugees Galjoot, met 46 mannen, door de ſchuit van *Spilbergen*, die pas 14 man in had, veroverd. De Hoofdman van 't Galjoot was *Antonio de Coſta Montero* genaamd, die eenige oude Pinang, en wat Peeper en Caneel geladen had.

Na dat de Modeliaar *Dias* dit zelfs aanſchouwd had, geloofde hy nu vaſt, dat de Portugeeſen onze Vyanden waren. Waar van hy ten eerſten kennis aan den Keizer gaf, aan welken *Spilbergen* dit Galjoot met zyne Laading verA. 1602. eerde, die daar over groote vreugde in Candi bedreef.

Kreeg toen eenige Peper en Caneel.

Den 9. dito, vertrok *Emanuel Dias*, met *Gujon le Fort*, en Hertog *Flips*, om te bezorgen, dat de beloofde Caneel ten eerſten volgen mogt, die ook kort daar aan gezonden wierd. Het beſtond in 60 Canaſſers Caneel, 16 baalen Peper, en 3 baalen Curcuma, of Indiaanze Saffaraan.

Gujon le Fort gaat met eenige andre na Candi.

Gujon le Fort, te Candi komende, wierd ook zeer wel onthaald, en kreeg eenige Goude Ringen ten geſchenk, gelyk Hertog *Filips* mede. Zy vonden daar nog wel eenige Caneel; maar alzo die nog niet gereed was, konden zy daar na, alzo 't Moeſſon verloopen was, niet wagten.

Zyn onthaal aldaar.

Den 11. dito, namen de onzen nog een Tsjampan met oude Pinang, die *Spilbergen* aan den Koning van Baticalo ſchonk.

Hy had bevorens aan den Zeevoogd verlof gegeven, om de Portugeeſen aan te taſten; dog maakte nu veel ſpels, dat men hen voor zyn Land dus genomen had; hoewel hy dit meer uyt een ſchonen ſchyn, om andre te blindhocken, als wel uyt een goed hert voor de Portugeeſen, dede.

Verſcheide andre voorvallen.

Den 12. dito, namen zy 'er nog een met 20 man, en bequamen dus op deze 3 genomene Vaartuigen ontrent 100 mannen, waar van eenige by ons bleven, en eenige na Candi gezonden wierden. Ook liep in die tuſſchen-tyd *Antonio de Coſta Montero*, door quade toezicht der onzen, weg, waar over zekere *Claas Cales*, en anderen, geſtraft wierden.

Den 23. dito, wierd *Houtepen*, Conſtapel in 't Schip de Ram, door 't onvoorzigtig laden van een Stuk Geſchut, dood geſlagen, zynde dit het tweede ongeluk, dat, door zulken wyze van handelen, aan de Conſtapel van dit Schip voorviel.

Den 1. September, A°. 1602. quam *Guyon le Fort* met zyn Gezelſchap van Candi weder aan boord, Brieven, en Geſchenken, van den Keizer aan de Zeevoogd medebrengende.

Spilbergen verzeild van Ceylon in September, A. 1602.

Na dat nu *Spilbergen* alles tot zyne Reize verveerdigd, en aan Land op de volle Markt van Baticalo vernomen had, of de Cingaleeſen, die daar wel ten getale van 200 ſtonden, iets van hem, of de zynen, te eiſſchen hadden, is hy den 2en. dito van Baticalo verzeild, verbrandende de 2 genomene Tsjampans, met de Pinang, alzo zy geen tyd hadden, om die te verkoopen.

Eer

A. 1602. Eer hy vertrok liepen 'er 2 van zyn Volk, een Conſtapel, en een Timmerman weg, en den 3. dito verzeilde hy van daar na Atsjien. A. 1602.

NEGENDE HOOFDSTUK.

Ao. 1602. *Komen drie* Zeeuſche *ſchepen op* Baticalo. *Hoe* Sebald *de* Weerd *'er onthaald is. Zyn tweede* Togt Aº. 1603. *na* Baticalo, *daar hy Vermoord wierd. Wat Aanleiding hier toe gegeeven heeft. En hoe hy oorzaak van zyn* Dood *was. Met 't geen daar op volgde. Des Keizers* Don Jan's *Dood.* A. 1604. *Die nader beſchreven werd. De Prins van* Oeva *werpt zich tot* Keizer *op.* Cenuwieraat *kant zich daar tegen.* Donna Catharina *zet zich op den* Throon. *De* Portugeeſen *zoeken te vergeefs een* Verbond *met haar te maken. Nieuwe Pogingen der twee voornoemde* Prinszen *om de* Kroon. Dood *van den* Prins *van* Oeva. *Wat daar op door de* Keizerin *verricht is. Haar* Huwelyk *met* Cenuwieraat Aº. 1604. *Die een* Verbond *met de* Nederlanders *zoekt te maken. Het twaalfjaarig beſtand.* Aº. 1609. Brieven *van haar* Hoog: Mog: *aan dien* Vorſt. *Door* Marcellus *de* Boſchhouwer Aº. 1612. *in* Candi *by den* Keizer *gebragt. Die met Ons een* Verbond *aangaat. Korte* Inhoud *van dien.* Boſchhouder *verzogt daar op zyn Afſcheid. Dog de* Keizer *wil hem niet laten vertrekken. Die hem* Prins *van* Mingone *&c., maakt. Toeleg der* Portugeeſen *op zyn* Volk. *Door de* Keizer *gewrooken. Die met een groot* Leeger *de* Portugeezen *ſlaat. Die* Mingone *veroveren. De* Dood *van den* Erf-Prins Mahaſtane. Aº. 1612. *De* Koning *van* Panua *onthalſt. De* Veſting Walane *door den* Keizer *veroverd. De* Prins *van* Mingone *doet de* Portugeeſen *groote Afbreuk. Hy en de* Prins *van* Oeva *tot Voogden der* Kinderen *van de* Keizerin *geſteld.* Dood *der* Vorſtin. Ziekte *des* Keizers, *die de twee voornoemde* Prinszen *tot* Voogden *kieſt.* Gaal Heneraads *Dood.* Krygsvoorvallen. Don Munno de Ferieram. *Welkers* Leeger *geſlaagen wierd. De* Prins *van* Mingone *beweegd den* Keizer *om* van *'t Huwelyk met zyn* Stief-Dogter *af te zien.*

A. 1602. komen 3 Zeeuwze Scheepen op Baticalo.

Ao. 1602. quamen de Zeeuwze ſchepen Vliſſingen, der Goes (of de Gans) en Ziriczee in 't laatſt van 't jaar mede op Baticalo, van waar 'er 2 in 't begin van Aº. 1603. na Atsjien vertrokken, daar zy den 17. Januari ten anker quamen.

Zy hadden 't Schip Ziriczee op Ceylon gelaten, om na hunnen Commies *Sebald de Weerd*, te wagten, die den 28. Novemb. op Ceylon gekomen, met 15 man te Land, en zeer wel ontfangen, met 6 Oliſanten na Baticalo, en van daar wel 36 a 40 mylen Landwaard in na den Keizer van Candi met 6 mannen vertrokken zyn.

Hoe Sebald de Weerd, 'er ontlaald is.

Kort daar aan, verſcheen *Sebald de Weerd* ook met 't Schip Zirczee op Atsjien, van Ceylon, alwaar hem zeer veel eer en vriendſchap door den Keizer bewezen was.

Hy had daar Brieven van den Zeevoogd *Spilbergen*, onder den nu geworden Keizerlyken Geheimſchryver, *Martsberger*, gevonden, die hem merkelyk te ſtade quamen, alzo zy hem een volſlagen en net berigt gaven, hoe hy zig aan dat Hof te dragen had.

By nadere Berigten uyt Holland bleek ook aan *Sebald de Weerd*, dat hy door de Heeren 17nen Onder-Zeevoogd onder Warwyk op de Zeeuwze ſchepen was gemaakt, dat toen vry noodig was, alzo 'er byna geen ordre gehouden wierd, om dat ider van de Commieſen en Schippers even veel wilde te zeggen hebben.

Zyn tweede Togt A. 1603. na Baticalo, daar hy door Laſt van den Keizer vermoord wierd.

Daar op vertrok *Sebald de Weerd* den 3. April, Aº. 1603. van Atsjien na Ceylon, een ſtuk weegs in Gezelſchap van den Zeevoogd *Spilbergen*, van welken hy buiten de Eylanden van Poeloway en Gommerſpoel zyn afſcheid nam, en zyne Reize na Baticalo vervorderde.

Hy had bevorens een Verbond met den Keizer gemaakt; dog was na Atsjien om meer ſchepen geweeſt, en quam nu met de zelve hier, om den Vorſt daar mede tegen de Portugeeſen dienſt te doen.

Wat aanleiding hier toe gegeven heeft.

Hy had onderweeg 4 Portugeeſche Vaartuigen genomen, waar van de Modeliaar *Emanuel Dias* bericht bekomen hebbende, eiſchte hy eenige van *de Weerd* voor zynen Keizer; doch die ontſchuldigde zig daar van, aangezien hy, zoo verre niet denkende, hen toegezegt had vry te zullen laten.

De Keizer, die eerſt maar tot Vintana, of Bintene, gekomen was, en daar dacht

A. 1602. te blyven, quam, na dat hy van't nemen dezer Portugeeſche Vaartuigen kennis gekregen had, tot Baticalo; maar wierd, om dat die Portugeeſen weder op vrye voeten geſteld waren, op den Onder-Zeevoogd zeer vertoornd, te meer, als hy van zynen Geſant, van Atsjien mede gekomen, verſtond, dat *Sebald de Weerd* in allen deelen getoond had een Vriend van de Portugeeſen, en geen Vriend van den Keizer te zyn, vermits hy hem in't algemein zeer veragtelyk gehandeld, de Portugeeſen aan 't hoofd van een maaltyd deftig onthaald, en hem, 's Keizers Gezant, aan 't lager-einde van de tafel geplaatſt had, waar uyt dan ook bleek, dat hy niet anders voor had, als den Keizer te bedriegen, en zich zelven door liſt meeſter van zyn Land te maaken. Welke ſaaken geheel en al tegen het Verbond, met den Keizer gemaakt, ſtreden.

Deze Gezant waarſchouwde den Keizer ook, wel op zyn hoede te zyn, alzo *Sebald de Weerd*, en de Hollanders hem, en zyne voornaamſte Heeren, op hunne ſchepen zouden nodigen, met geen anderen toeleg, dan om meeſter van zyn perſoon, en Land te werden.

De keizer, dit verhaal van zynen Gezant met veel ontzetting, gehoord hebbende, beraadſlaagde met zyne Hovelingen en Grooten, of men nu, aangezien dit Verhaal zeer waarſchynelyk, en 't Verbond door *de Weerd*, met dit loslaten der Portugeeſen, reeds gebroken was, in het toekomende hem wel meer geloof geven zoude. Deze nu waren van oordeel, dat men moeſt tragten den Onder-Zeevoogd *de Weerd* met zyne ſcheepen na Gale, te lokken, om de Portugezen daar aan te taſten, en dat men daar dan zien moeſt, hoe hy zich ontrent hen zou gedragen.

Daar op verſcheen *Sebald de Weerd* by den keizer, en verzogt, na hem wakker onthaald te hebben, dat hy de goedheid wilde hebben, van hem aan boord dog te komen beſoeken, en zyne Schepen eens van binnen te bezichtigen.

Hy had wel 300 gewapende mannen by zig, dog op verzoek van den Vorſt, zond hy die na de ſchepen, houdende maar eenigen by zig.

De keizer, 't verhaal van zynen Gezant in dezen nu waar bevindende, en voor onraad bekommerd, weigerde dit, zeggende, dat zyne Grooten dat niet wilden toeſtaan.

De Weerd dan ziende, dat zyn Majeſteyt niet genegen was aan boord te komen, verzogt weder, dat hy dan op 't Strand de ſchepen eens van verre wilde komen zien, zeggende, dat hy een Tent, met Laken bekleed, ten dien einde voor zyn Majeſteit had doen oprichten. A. 1603.

Dit ſloeg de keizer weder af, zig nu verzekerende dat hier iets agter ſtak, om dat hy ten tweedemaal, dog op een andre wyze, hier toe verzogt wierd; en te meer, om dat zyn Gezant, hem weder niet weinig tegen *de Weerd* ophitſte, en nogmaals vermaande, dat hy dog op zyn hoede wilde zyn.

De Weerd, over beide die weigeringen des keizers zeer geſtoord, en wat haaſtig en oploopende van aard zynde; zei rond uyt, dat, zo zyn Majeſteit niet by hem op 't ſtrand, of aan de ſchepen, beliefde te komen, hy hem dan tegen de Portugeeſen ook niet wilde helpen oorlogen. En hoe hy oorzaak van zyn dood was.

Hier op wierd de Keizer zeer toornig, deg, zig zelven bedwingende, zeide, dat hy volgens zyne belofte, met de ſchepen na Gale maar verzeilen zoude, alzo hy na Candi vertrekken moeſt, naar zyne Keizerinne, die anders alleen zou zyn, vermits zyn halve Broeder Cenuwieraat Adaſleyn na de grenſen getogen was.

Sebald de Weerd, die wat veel gedronken had zey, niet alleen zeer onbedagt, maar ook vry onbeſchoft, de Keizerin zou 't aan geen mans ontbreeken, en hy begeerde niet na Gale te vertrekken, voor en aleer zyn Majeſteit de ſchepen bezigtigt, en hem eerſt deze eere aangedaan had.

Het eerſte deel van zyn antwoord was een taal, die hy niet erger van een openbare ſnol en bordeel-hoer kon gevoerd hebben, en die hy nogtans van de keizerin gebruikte; maar het tweede deel verſterkte de Vorſt nu volkomen in zyn agterdenken, en in 't gene hem zyn Gezant verzekerde, te weeten, dat *de Weerd* niet anders in de zin had, als hem gevangen te nemen. Met 't geen daar op volgde.

De keizer, mede zeer haaſtig, en door dit verontweerdigend en ſtout antwoord levendig geraakt, rees aanſtonds op, en zei in een ziedende toorn, tot de zynen Mara iſto can, dat is, bind me dien hond.

Daar op wierd hy door 4 Edelen aangetaſt, die hem zogten vaſt te binden, dog alzoo *de Weerd*, na zyn geweer taſtte, en zyn Volk te hulp riep, 't geen de keizer aan ſtrand had doen blyven, wierd hy door een Hoveling van agteren by een lok hair gevat, en met een breed zwaard de kop gekloofd, waar door hy dood ter aarde neder ſtortte.

Niemand van de Grooten dorſt dit den keizer zeggen, aangezien hy geen Laſt, om hem te dooden; maar alleen om hem te binden, gegeven had. Eindelyk

A. 1603. delyk verſtoutte zich de Prins van Oeva, om hem dit te kennen te geven.

Hy ontſtelde byzonder over deze tyding, vragende, waarom hebt gy hem niet gebonden, gelyk ik u belaſt heb? de Prins van Oeva zeide, dat dit onmogelyk geweeſt was, vermits hy zyn geweer getrokken, en hen daar door buiten ſtaat gebragt had, om van hem anders, dan op deze wyze, meeſter te werden.

Hier op zei de Keizer, ziende, dat dit niet te herdoen was, wel, is hy dood, ſlaat dan zyn gevolg ook maar dood, op dat zy met hunnen Meeſter een gelyk loon erlangen mogen.

Dit wierd aanſtonds uytgevoerd, zonder dat imand, van die met *de Weerd* aan Land gekomen waren, overbleef, dan een Jongen van Vliſſingen, *Iſaak Plevier* genaamd, die de keizer in zyn dienſt hield, en eenige weinigen die het ontzwommen.

Na deze moord ging de keizer na Candi, ſchreef een kleen Portugeeſch Briefje van dezen Inhoud aan de Scheeps-Overheden: *Que bebem Vinho, naon he bon. Deos ha faze Juſticia. Se Quiſieres Pas, pas, ſe quires Guerra, Guerra.* Dat is: *Die Wyn drinkt, is niet Goed. God heeft Recht gedaan, zo gy Vrede begeerd, Vrede, en zoo gy den Oorlog begeerd, Oorlog.*

Na dit voorval leefde Don Jan niet lang; maar geraakte aan een Siekte, die hem een onlesbaren en ondragelyken brand in 't lichaam veroorzaakte, zo dat hy geſtadig genoodzaakt was in water te leggen, dat zo koud was, dat men't in den mond niet houden kon, zonder dat hy daar door eenige verkoeling of verquikking gevoelde.

Hy beklaagde zig dikwils over de onnoozele Nederlanders, die hy, ter gelegenheid van deze Moord, had laten doodſlaan, ſchoon zy hem niet beledigd hadden; dog *Sebald* de *Weerd*, zei hy, heeft zyn loon, en heeft het wel verdiend.

Des Keizers Don Jan's Dood.

Gedurende deze Siekte had hy geen ruſt, en was niet in ſtaat, om zig met eenige Rykszaken te bekommeren, alzo zyn ſmert van tyd tot tyd zo ſterk toenam, dat hy A°. 1604. daar aan overleed.

Hy liet (gelyk wy bevorens gezegt hebben) een Soon na, *Maheſtane Adasſyn*, en 2 Dogters *Soeria Mahadaſſyn*, dat is, welbeminde Sonne, en de andre *Cathan*, of *Hantanne*, en (na andre zeggen) *Hatane Adaſſyn*, of, welbeminde Vrede, genaamd, alle welke hy by *Donna Catharina* verwekt had.

In 't laatſt van dit Jaar is ook onze Zeevoogd *Steven vander Hagen* voor Colombo gekomen, daar hy van de Portugeeſen beſchooten wierd. A. 1603.

De Keizer was lang van geſtalte, wel gematigd van Leden, zwart van verw, zeer ontzaglyk van wezen, en taal, byzonder liſtig en vernuftig, geconfyt in alle ſtreken der Portugeeſen in de tyd, die hy te Goa doorgebragt had, en een groot en dapper Oorlogs-held, die wonderen tegen de Portugeeſen verricht heeft. Die nader beſchreven werd.

Gelyk hy nu in zyn Leven veel ſchatten verzameld had, alzoo heeft hy die als een verſtandig Vorſt, met goed overleg, alomme tot verbetering en verſterking van zyn Land aangelegt, en op veel plaatzen, daar het nodig was, Veſtingen, en gemeene Ruſt-plaatzen, ten dienſt der Ingezetenen gebouwd.

Hy was een Prins, die een wonderlyke nette ordre in alles, en onder zyne Onderzaaten hield, werdende van een igelyk, door het ſtreng Recht, dat hy, zonder aanzien van perſoonen oeffende, zodanig ontzien, en gevreeſt, dat men van weinig wanordere of misdaaden in zyn Ryk hoorde; waar toe ook niet weinig zyne ongemeene mildadigheid ontrent allen, die het verdienden, geholpen heeft.

Hy ſtond, als een groot Staat-kundige, met alle Indiſche Vorſten, die hy van nooden had, in een goed verſtand; dog met de Portugeeſen, die hy in den grond kenden, en welker eenig doelwit hy al van eerſten af aan gepeild had (alzo die niet anders, dan hem en zyn Land, zogten in hun geweld te hebben) haatede hy met een onverzoenelyken haat, waarom hy ook niet met hun heeft konnen over weg komen.

Hy was een Cingalees van Geboorte, dog naderhand in de Gronden van den Roomſchen Godsdienſt onderweezen, 't geen hem een net begrip van de ſlegter gronden van de Cingaleeſche Gods-dienſt gegeven had; maar dewyl hem aan de eene kant de bedriegelyke handelingen der Portugeezen met hem, tegen hun beloften in 't verkiezen van *Don Philippo* tot Keizer, voorby te gaan, een groote verfoejing tegen hunnen Godsdienſt ingeboezemt hadden, vaſtſtellende, dat die op geen goede gronden ſteunen kon, als men zyn Vrienden zo trouwloos behandelde, en aan de andre kant zyn Staatkunde vereiſchte, dat, zo hy Keizer zyn, en geruſt blyven wilde, hy zich voor den Godsdienſt der Heidenen, zo als die by de Cingaleeſen geoeffent wierd, noodzakelyk verklaren moeſt, hoe klaar hy ook van de beſpottelykheid van dien dienſt, overtuigd was, zo heeft hy, van

A. 1604. twee quaden het beſte kiezende, zich aan den Godsdienſt der Cingaleeſen; hoewel maar in ſchyn, overgegeven; waar door hy metter tyd zo verre van 't regte ſpoor vervoerd is, dat hy eindelyk met alle Godsdienſten den ſpot dreef, en naderhand ider een daar in zyne volkomene vryheid liet.

De Prins van Oeva werpt zich tot Keizer op.

Na dat hy nu met een groote Pragt na de wyze zyn's Lands onder een Vorſtelyk Prieel tot aſſche verteerd was, ontſtond 'er onder de Grooten geen kleene Tweeſpalt over de Kroon, alzo de Prins van Oeva, wel de magtigſte onder de Cingaleeſche Vorſten, zich ten eerſten tot Keizer opwierp, waar tegen zich *Cenuwieraat Adaſſyn*, 's Keizers halve Broeder, met al zyn vermoogen aankantte, voorgevende, dat hy 't Keizerryk voor zyn Broeders Soon bewaren, en 't regt van dien Jongen Prins handhaven, en ondersteunen wilde, hoewel de tyd leeren zal, dat hy maar alleen zyn eigen bevordering tot de kroon daar by beoogde.

Cenuwieraat kant zig daar tegen.

Donna Catharina zet zig op den Throon.

Donna Catharina, ondertusſchen dit woelen en yveren der Grooten om de Kroon ziende, en zich zelven als Moeder, en Opvoedſter van den Jongen Keizer, de naaſte daar toe oordeelende, zette zich zelven Grootmoedig op den Throon, liet eenige van de grootſte Bedil-allen en Belhamels om hals brengen, en bragt daar door te weeg, dat alles ſpoedig weer tot vorige ruſt quam.

De Portugeezen zoeken te vergeefs, een Verbond met haar te maaken.

De Portugeeſen, meinende, dat zy 't nu by *Don Jan's* Dood gewonnen hadden, gaven ten eerſten aan den Onderkoning van Goa kennis daar af, van waar men aanſtonds middelen in 't werk ſtelde, om een Verbond met die Vorſtin te maaken, wat meerder voet op dat Eyland te krygen, en dus metter tyd Meeſter daar af te werden; dog de Keizerin ſloeg het verſoek van den Onderkoning af.

Nieuwe pogingen der twee voornoemde Prinszen om de Kroon.

Den Prins van Oeva, en Cenuwieraat, zeer veel beweging om de Kroon makende, ontbood de Keizerin de Grooten ten Hove, die 'er alle, uytgenomen die twee Prinszen, verſchenen. Zy wierden daar op, by openbaare Placcaaten, van de groote Ryks-Vergadering voor Verraaders, en hunne Goederen verbeurd verklaard, waar tegen *Cenuwieraat* zig naderhand zeer wel verantwoorde, gelyk ook de Prins van Oeva, en door de voorſpraak van deze en gene Heeren, een middel uytvonden, om vergiffenis te verwerven, waar op zy beiden weder, als voren, dog met een zeer groot gevolg, en zonder malkanderen eenigzints te vertrouwen, ten Hove verſcheenen.

A. 1604. Dood van den Prins van Oeva.

De Prins van Oeva had voorgenomen *Cenuwieraat*, in 't ſcheiden der Ryks-Verbadering, te doorſteeken, de Keizerin te trouwen, en zich dus op den Throon te zetten; maar *Cenuwieraat*, van dezen zynen toeleg onderrigt, wapende zich in 't geheim hier tegen, was alomme op zyn hoede, veinsde, als of hy een groot Vriend van dezen Prins was, en veel agting voor hem had, daar hy ondertuſſchen met de meeſte Heeren van Bewind aan 't Hof voorgenomen had, geen welgelegen tyd, om hem uyt de Wereld te helpen, te laten voorbygaan.

Zy quamen dan beide weder ten Hove, om affcheid van de Keizerin te nemen; maar terwyl zy aan de Buitenpoort van 't Paleis eenige beleefdheden aan malkanderen bewezen, en de een den anderen verzogt, om eerſt in te treden, trad eindelyk de Prins van Oeva, als de oudſte van jaaren voor af; maar wierd terſtond van *Cenuwieraat* met deze woorden, *leg daar gy valſche Verraader*, doorſtoken, die daar op met zyn volk uyt de Stad vertrok, terwyl 't gevolg van den Prins van Oeva, verraad, verraad, roepende, de vlugt nam; door welk naar geroep veele meinden, dat de Keizerin vermoord was, 't geen nog veroorzaakte, dat veel anderen omgekomen zyn; dog zo ras zy zich aan 't volk vertoonde, wierd die oproer geſtild.

Wat daar op door de Keizerin verrichtis.

Men oordeelde ondertuſſchen, dat die Moord, door Cenuwieraad zoo ſtout, zelf voor de Poort van 't Paleis bedreven, openbaar behoorde geſtraft te werden; dog de Keizerin, daar door voor nog grooter onheilen bevreeſt, wiſt het met haar beleid daar toe te brengen, dat dit onweder geheel voorby dreef, voorgevende, dat de Prins van Oeva door haar bevel gedood was.

Hier door wierd alles weder in ruſt gebragt; dog de Vorſtin verfoeide dit ſtuk in haar hert, voorgenomen hebbende het op zyn tyd te wreeken.

Zy veranderde egter van Gedagten, wanneer *Cenuwieraat* haar blyken deé, dat hy dit alles t' haaren beſten gedaan had.

Haar Huwelyk met Cenuwieraat A. 1604.

Hier door maakte hy niet alleen zyne Vrede met haar, maar wiſt zig ook zo diep in de Gunſt der Keizerin in te wikkelen, dat hy haar ten Gemalin verkreeg.

Hy wierd daar op Ao. 1604. gekroond, en, by zyne verheffing, *Camapati Mahadaſſyn* genaamd.

De een Verbond met de

Hy zogt na dien tyd de Vriendſchap der Hollanders, en met hen tegen de Portugeeſen in Verbond te treden; dog eeni-

M. Dalen delineavit. Dirk Jongman sculps.

Nederlanders zoekt te maken.

Twaalf Jaarig Verbond, A. 1609.

eenige jaaren daar na, te weten, A°. 1609. sloten de Heeren algemeine Staaten der Vereenigde Nederlanden een Bestand voor 12 jaaren met den Aartshertog *Albertus*, en de Infante van Spanjen, *Isabella Clara Eugenia*, met verklaring, dat het zelve in Indiën ook stand grypen zou.

Dierhalven zogten de Heeren 17nen, geduurende dit bestand, hunnen Staat in Indiën, door 't aangaan van Verbonden met de Indische Vorsten, vast te maken, waar toe zy ook het voorschryvens van haar Hoog Mog: aan de zelve verzogten.

Brieven van haar Hoog: Mog: aan dien Vorst.

Deze Brieven met 't Jacht de Hazewind, waar op *Wemmer van Berchem* Hoofd was, na Indiën overgezonden zynde, wierden den 30. January van 't volgende Jaar, door Brieven van den zelven Inhoud, onder den eersten Opper-Landvoogd van Indiën, de Heer *Pieter Both*, herwaards afgevaardigd, bevestigd, en van de Heeren Staaten aan dien Heer belast, om met alle Koningen en Vorsten, vaste Verbonden te maken, om daar door zig zelven in het toekomende tegen de listige aanslagen der Portugeesen te dekken.

Ook zonden haar Hoog: Mog: Brieven, van den 15. Septemb. 1609. aan *Cenuwieraat*, Keizer van Ceylon, waar by Prins *Maurits* van *Nassau* 'er een van den 5. October des zelven jaars (zoo als men die beide by *Baldeus* leezen kan) voegde.

Zy behelsden niet anders, dan betuiging van Vriendschap, met verzeekering, dat dit bestand op geen andre grond met den Portugees, dan dat die Vorst 'er mede in begrepen wierd, aangegaan, en men van onze kant genegen was in alle Vriendschap met zyn Majesteid nader te handelen, waar toe de nodige ordres aan den Opper-Landvoogd van Indiën gegeeven waaren.

Door Marcellus de Boschhouwer A. 1612. in Candi by den Keizer gebragt.

Men zond deze Brieven met den Onderkoopman, *Marcellus de Boschhouwer*, met 't schip de Zwarte Leeuw, onder 't Oppergezag van de Heer *Both* uytgekomen, van de Kust van Chormandel na Ceylon, alwaar hy aangeland zynde, zyne Reize na Candi spoedig heeft voortgezet, en is daar den 8. Maart

A°.

A. 1612. Die met ons een Verbond aangaat.

1612. voor Keizer *Cenuwieraat* verſchenen, die hem met veel agting onfing, en daar op den 11. Mey des zelven jaars met ons in een Verbond trad.

De voornamen Inhoud van dit Verbond, 't geen in 33 Leden beſtond, behelsde deze navolgende Zaaken:

Korten Inhoud van dien.

Men zou malkanderen tegen allerley Vyanden, en voor al tegen de Portugeeſen, getrouw byſtaan.

De Keizer ſtond ons toe een Veſting op Cotjaar te bouwen, beloofde de Stoffen, daar toe noodig, te verzorgen, en ons ook ſteene Pakhuizen voor onze Koopmanſchappen te zullen beſtellen.

Men zou over alle Zaaken van Oorlog te zamen beſluit neemen, waarom 'er ook altyd 2 Nederlanders in zynen Krygsraad zitten zouden.

De Vorſt verbond zig ook alle de Waaren, die wy van hem kogten, ons koſteloos aan Strand te leveren, en de by hem van ons ingekogte Goederen mede dus na boven te doen brengen. Hy zou ook, by 't blyven van onze ſcheepen, onze Goederen helpen bergen, en geen Tollen ter wereld van ons vorderen.

Het zou ons vry ſtaan, overal in zyn Land met de Cingaleeſen vry te handelen, en hy zou ons jaarlyks zoo veel van de beſte Caneel, als 't mogelyk was, tegen een gezette Prys, met Geld of Waaren te betaalen, leveren, en geen Europeers buiten ons, of buiten kennis van haar Hoog: Mog:, toelaten in zyn Land te komen, of daar te handelen; dog alle Indiſche Volken zoude dit mogen doen.

Ook nam zyn Majeſteyt aan, hout, tot het bouwen onzer Scheepen, voor ons aan Strand te beſtellen, en alle gevangenen te ontſlaan. Men zou ook aan wederzyden aan geen vorige Vyandſchappen meer gedenken, en alle misdadigen, ider aan de zyne, om door de Hoofden van zyn eigen Volk geſtraft te werden, overleveren.

De Keizer zou ook geen Peerlen aan andre, dan aan ons, mogen verkopen, gelyk wy weder verpligt bleven alle Juweelen, frajigheden, en zeldzaamheden aan zyn Majeſteit, mits betaling, te leveren.

De Keizer zou alleen Geld munten; dog dat zou niet boven de Prys, by zyn Majeſteit en ons te zamen geſteld, mogen gaan. De valſche Munter zou gedood, en alle 3 jaar de Munt of in Candi, of by de onzen, veranderd werden.

Na verloop van 3 jaaren zou men de loop der Tollen vaſt ſtellen, en dan ider de helft zo daar van, als van 't gene men op Ceylon veroveren zou-de, trekken. A. 1612.

De Boſchhouder verzogt daar op zyn afſcheid.

Na 't ſluiten van dit Verbond, verzogt *Boſchhouder* verlof, om met de Olifanten, die hy van zyne Majeſteit voor 't Comptoir Tegenapatnam ontfangen had, na de Kuſt te vertrekken, om aan de Heer *Joan van Wezik*, voorzitter tot Paleacatte, verſlag te doen, van 't gene hy op Candi by den Keizer verricht had; maar de Keizer kon niet goedvinden hem te laten gaan, te meer, alzo 'er uytdrukkelyk in dat Verbond bedongen was, dat zyn Majeſteit zig over allerlei Zaaken met eenige Nederlanders beraaden moeſt.

Dog de Keizer wil hem niet laten vertrekken.

Dus moeſt hy blyven; of anders wilde de Keizer zich aan 't Verbond niet houden, noch zyne Brieven gelooven.

Die hem Prins van Mingone, &c. maakt.

Ondertuſſchen wierd hy van den Vorſt met veel Eer-Ampten voorzien, en tot Prins van Mingone, Cockele Corle, Anaragiepora, Miwitigaal, Heer van de Ordre der Gulde Son, Voorzitter in den Hoogen Krygsraad, tweede in de geheime Raad, en Algemein Zeevoogd, verheven, en zoodanig van dezen keizer geacht, dat hy niet het allerminſte buiten zynen raad, of toeſtemming, dede.

Toeleg der Portugeezen op zyn volk.

A°. 1712. den 20. Juni trokken de Portugeeſen met 1000 blanke koppen en 3000 zwarten, onder *Simon Correa*, door een verborgen weg, hen van een Candinees aangewezen, na Cotjaar, alwaar zy de Nederlanders van *Boſchhouders* gezelſchap, daar gelaten, vermoordden, keerende haaſtelyk na de zeven Corlas, om door 's Keizers volk niet bezet te werden.

Door den Keizer gewroken.

Zo ras de Keizer dit hoorde, zond hy 5000 man onder den Colonel, *Maraſinga Atſile*, en 2 aanzienelyke Edellieden, na Cotjaar, die de vlugtende Moorders op de hielen volgden, ontrent de zeven Corla's inhaalden, en 23 der zelve, nevens 600 Inlanders, nederhakten, veel Dorpen in brand ſtaken, en veel Roof mede na Candi voerden.

Die met een groot Leeger de Portugeeſen ſlaat.

De Keizer, genegen een magtig Leger te vergaderen, riep alle de Staaten des Ryks by een, en men beſloot in dezen Raad, 50000 man op de been te brengen, en met de helft van dien, onder den Prins van Oeva, de Stad Punto Gale, en met de andre, onder den Prins van Mingone de Veſting Walane aan te taſten, en de Portugeeſen alle bedenkelyke afbreuk, eerſt daar, en daar na op Colombo te doen, dat zy dan met de ganſche Krygsmagt belegeren zouden.

Ondertuſſchen bragten de Portugeezen,

A. 1612. zen ook een groot Leeger op de been, waar mede zy na Jaffanapatnam trokken, dog wierden daar na wakker geklopt. Egter namen zy, in 't weerkeeren na Colombo, 't Prinsdom van Mingone in, dat hen buiten eenige nood door den Modeliaar overgegeven wierd, en bedreven daar een groote Moord. De Modeliaar gaf 'er den Prins met een Brief kennis af, belovende zich, zoo ras hy kon, van de Portugeesen weder te zullen ontslaan, waar toe de Prins hem met allen ernst aanmaande, betuigende, dat hem dit geval zeer ontzet had.

Die Mingonne veroveren.

De dood van den Erf-prins Mahestane, Ao. 1612.

Den 22. Augusti des Jaars 1612. stierf de Erf-Prins, *Mahestane*, Soon *van Don Jan*, en van *Donna Catharina*. Hy was maar 6 dagen Siek, niet zonder vermoeden van door zynen Behuwden Vader, *Cenuwieraad*, die voorstander van zyn Erf-recht in vorigen tyd, vergeven te zyn, om dus zynen ouwdsten Soon, *Comara Singa Hastana*, na hem op den Throon, te doen volgen.

De Dood van dezen Prins ontstelde alle de Prinszen van 't Ryk, en de Keizerin zoodanig, dat zy op de dag van zyne Begraafenis, daags na zyn overlyden, in onmagt viel, en in een ander vertrek moest gebragt werden.

Hy wierd met zeer veel Statie, en Heerlykheid, onder 't bedryven van een grooten Rouw en Weeklagt by 't Graf, verbrand.

Zyn Speel- Lieden en Pypers gingen voor af, en men zettede 't Lyk op een hoogte van 7 steene trappen, in welkers midden een groote Kuil was, met Sandel- en Agel-hout, en met veel heerlyke en welriekende Speceryen opgevuld.

Ook had men de Baar met diergelyke Houten en Speceryen, wel een mans lengte hoog, rondom bedekt. Daar beneven goot men 3 potten Caneel-Olie, en 1 pot met Boter in die kuil, 't geen toen zoo een half uur branden bleef.

Boven de kuil was een Vorstelyk gehemelte, als een Toren 7 voeten hoog, gebouwd, 't geen met kostelyke Goude kleederen vercierd, en voor de Grootste Heeren, terwyl de Uytvaart gevierd wierd, geschikt was.

De Prins van Mingone stak den brand in 't Lyk-Hout, waar op men een groot gejammer hoorde.

Na dat alles nu verricht, en de Prins verbrand was, keerde de Keizer met alle de Grooten na 't Paleys, om de Keizerin te troosten.

De Koning van Panua onthalst.

In Septemb. hoorde men, dat de Koning van Panua, en die van Cotjaar, tot de Portugeesen afgevallen waaren. Zy wierden beide ten Hove ontboden, en de laatste zond den 4. Octob. zynen Neve, die hem volkomen vry-sprak; dog die van Panua verscheen niet. A. 1612.

Hy wierd daar op den 1. Januari, 1613. door den Prins van Mingonne met een Leger van 35000 man aangetast, gedwongen ten Hove te komen, aan hoog-Verraad tegen 's Keizers leven schuldig bevonden, en Onthalst, gelyk zyn verdre mede-vloek-verwanten voor den Olifant geworpen, en hunne Goederen verbeurd verklaard wierden.

De Vesting Walane veroverd.

Kort daar aan nam de Keizer de Vesting Walane van de Portugeesen; dog verloor die weer door de Plunderzugt van zyn Volk, dat aan 125 man het leven koste.

De Prins van Mingonne doet de Portugeesen afbreuk.

In de Maand Maart, 1613 tastte de Prins van Mingonne de Portugeesen met een Vloot tusschen de Caap Comoryn en Ceylon aan, nam eenige van hunne scheepkens, en keerde met eenen roof van 6 Tonnen Gouds te rug, verbrandende 2 Scheepkens, 3 Fusten, en 20 Barken, die hy hen ontnomen had.

Hy en de Prins van Oeva, tot Voogden van de Kinderen der Keizerin gesteld.

De Keizerin, die swanger, en over 't verlies van haren Soon doodelyk bedroefd was, ontbood, na dat zy 'er krank af geworden was, de Prinszen van Mingonne, en Oeva in Juli by zich, sprak met hen, onder Eede, over verscheide Saaken van Gewigt, en maakte hen Voogden over haare Kinderen.

Men had haar zedert de dood van den Erf-Prins byna geen spys in 't lichaam konnen krygen.

Dood der Vorstin.

Dewyl zy dan voelde, dat ook haare Dood met groote schreden naderde, ontbood zy haare 5 Kinderen, den Erf-Prins *Comara Singa Hastana*, *Janiere Hastana*, en *Lamait*, of *Mahestane*, mitsgaders de Prinszessen *Mahadassyn*, en *Hantanna Adasseyn*, by zich, kussende de zelve een voor een, riep ook de 2 voornoemde Prinszen, en leverde hen (als Voogden) hare Kinderen zeer beweeglyk over.

Ziekte des Keizers.

Daar na, op den Keizer ziende, zeide zy, gy zyt oorzaak van myn Dood, 't geen hem, die de keizerin hooglyk beminde, zeer ter herte ging, en eindelyk ook een Ziekte veroorzaakte.

Zy stierf, na veel berouw over haare Zonden, en voor al over haar nu en dan bedreevene Afgoderyen, den 20 Juli 1613., oud 35 jaaren, en is den 21. dito, met een groote Pracht op de zelve plaats, daar de Uytvaart van haren Soon gevierd wierd, verbrand.

Die de voornoemde 2 tot Voogden kiest.

Na de Dood der Keizerin nam 's Keizers ziekte hoe langs hoe meer toe, waar op hy zynen Ryks-Raad by een riep, en 2 Voogden van hen verzogt, om 't Ryk, by de minder-jaarigheid van den Erf-Prins, te bestieren, waar toe die

A. 1612. die Raad de Prinszen van Mingonne en van Oeva verkoor.

Zy weigerden dit eerſt; dog naderhand van den Erf-Prins zelf daar toe gekooren zynde, namen zy 't aan, waar van de Raad een zeer bondige Acte den 19. Auguſti opſtelde, waar by alle de Ryken, by 's Prinszen minderjaarigheid, aan deze 2 Prinszen opgedragen wierden; by 't welke de Keizer een ernſtige vermaaning aan de Prinszen en Prinszeſſen, zyne Kinderen, voegde, om deze hunne Voogden, zoo lang zy 't opzicht over hun zouden hebben, te gehoorſaamen.

Gaal Heneraad's Dood. Ondertuſſchen trok de Prins van Mingonne met een Leeger tegen de Portugeeſen, ſloeg onder weeg eenig volk van den Modeliaar, *Gaal Heneraad*, by welk geval een Brief onderſchept wierd, waar uyt bleek, dat hy (*Gaal*) voorgenomen had de Prinszen en Prinszeſſen, nevens haare 2 Voogden, te vermoorden; ook ontdekte men, dat hy met de Portugeeſen tegen den keizer aanſpande.

Hy wierd daar op ten Hove ontboden, om hem, zo men voorgaf, over Saaken van Gewigt, het Ryk rakende, te ſpreken. Hy quam den 20. Septemb. in Candi, wierd van den Prins van Mingonne eerſt minnelyk ontfangen; dog naderhand van hoog verraad overtuigt, en elendig met veele van zyne Vloekverwanten (dat de Heer *Baldeus* omſtandig verhaald) ter dood gebragt.

Krygsvoorvallen. A°. 1614. viel 'er een Veldſlag tuſſchen den Keizer (die weer volkomen herſteld was) en de Wederſpannelingen voor. Daar bleven aan weerzyden ontrent 4000 mannen; Dog de Wederſpannelingen namen de vlugt na de Portugeeſen, die kort 'er aan 's Keizers Leger overvielen, wel 500 Man verſloegen, en de Prinszen van Mingonne en Oeva, den eerſten in zyn regter-been, en den andren in zyn Arm quetſten. A. 1612.

Don Munno de Feriera hier. Den 14. Maart quam, in de plaats van *Don Jeronimo D'Oviedo*, die nu Onderkoning van Goa geworden was, de Broeder van den Grave van *Fere*, *Don Munno de Feriera*, tot Colombo met 150 blankke koppen, en met eenige Miſtiçen, laſt hebbende, om, zoo hy beſt kon, met den Keizer Vreede te maken.

Hy zond den 3. Juni als Gezant *Don Franciſco de Meneſes* na Candi, dog de keizer brak, op verſcheide vreemde Voorwendingen, en Eyſchen, de ganſche Handeling den 20. dito af, alzo men van die kant ook voor Verraad vreesde, weshalven hy onverrigter Zaake, vertrok.

Welkers Leger geſlaagen word. Daar op trokken de Portugeeſen met een Leeger van 25000 man na Candi, dog wierden den 6. Auguſti door een Leger van den Keizer van 29000 man ontrent Walane geſlagen. Zy lieten daar 214, en de keizer 700 man zitten.

De Prins van Mingonne beweegd den Keizer om van 't Huwelyk met zyn Stiefdogter af te zien. Den 29. dito ſloeg de Keizer voor, om met zyn Stiefdogter te trouwen; dog de Prins van Mingonne ſtelde zig hier zeer tegen, niet tegenſtaande de keizer zeide, dat hy haar reeds beſlapen had.

Alle de andre Grooten ſtonden de Vorſt dit Huwelyk toe; dog de Prins van Mingonne taſtte hem zodanig in zyn gemoed aan, dat hy hem de tranen dede over zyne wangen biggelen, en geheel en al bewoog deze Zaak uyt zyne gedagten te ſtellen.

De 5. Octob. ſloegen die van Candi 900 Portugeeſen dood, gaande tot dekking van eenige Levensmiddelen, die na Walane gezonden wierden.

TIENDE HOOFD-STUK.

BOſchhouwer *vertrekt* A°. 1615. *na Bantam, daar men hem na't Vaderland zend. Raakt met de Heeren* Bewindhebberen *in Geſchil. Gaat in den Dienſt der* Deenen *weer na* Indiën. *Komt op de Reys te Sterven. Waar door de* Deenſe Saaken *hier in Rook verdweenen.* Gule Gedde *geeft den Keizer bericht van zyn komſt. Die verklaard geen Laſt hier toe gegeeven te hebben. Verdre Handel van* Gule Gedde *met de Weduwe, en haare Gevallen.* Gule Gedde's *vertrek* van *Ceylon. De Portugeeſen bouwen een* Veſting *in de Baey van Trikoenmale. Wat de* Keizer *hier tegen doet.* Conſtantyn de Saa, *werd elendig van de Cingaleeſen geſlaagen.* Cenuwieraat's *Dood* Ao. 1632. *Zyn Ryk onder zyn drie* Soonen *verdeeld. Dog* Raja Singa *zet zig als* Keizer *op den* Throon. *Neemt* Oeva *in. De Portugeeſen maken een bedriegelyke* Vrede *met hem.* Raja Singa *roept* Ao. 1636. *de* Hollanders *tot zyn hulp. Schryft een* Brief *aan den Landvoogd van Choromandel. Haar* Edelheden *zenden eenige Schepen na* Ceylon. *Zeker* Schipper, *op* Ceylon *gekomen zend Volk na den* Keizer *om* Baticalo *aan te taſten. De Portugeeſen plunderen* Candi.

Wor-

A. 1615. *van* Raja Singa *geſlagen. Daar zy, uytgenomen* 70, *Dood bleeven. De Keizer zend* Geſanten *aan de Heer* Weſterwolt, *die de Portugeeſen op de Vlugt dreef.* Coſter *op* Ceylon. *De Heer* Weſterwolt *op* Ceylon, *veroverd* Baticalo. *En ſtield* Coſter *als* Hoofd *'er in. Maakt* A°. 1638. *een* Verdrag *met den Keizer.* Korte Inhoud *des zelfs. Eenige* Waaren *door den Keizer in Afkorting geleverd. Die eenige Geſanten na* Batavia *zond.* Colombo *door den Keizer* belegerd. Trikoenmale A°. 1639. *door de Heer* Caan. Nigumbo A°. 1640. *door de Heer* Lucaſſoon *veroverd; dog door de* Portugeeſen *hernomen.* Gale A°. 1640. *door* Coſter *veroverd. Die't eerſte* Hoofd *van* Gale, *dog kort 'er aan* jammerlyk *vermoord werd. Door de* Heer Thyſſoon *als Voorſitter* vervangen. *Twee* Geſanten *van* Goa *verſoeken ſtilſtand van* Wapenen. *Die daar op volgd.* A. 1615.

Boſchhouwer vertrekt A. 1615. na Bantam.

Marcellus de Boſchhouder, nu zo groot een Vorſt geworden, bequam A°. 1615., op zyn ernſtig verſoek, verlof van den Keizer, om van Ceylon na Mazulipatam te vertrekken, om de beloofde hulp tegen de Portugeeſen te verſorgen, met vollen Laſt, om met alle Prinszen en Vorſten zodaanige Verbonden te maken, als hy tot Welſtand van zyn Majeſteit zou nodig oordeelen.

Ten dien einde nam hy verſcheide Brieven en Commiſſien van den Keizer mede, waar uyt bleek, dat hy hem als zynen Geſant en Gevolmagtigden aanſtelde, onder belofte van alles, wat hy dede, van weerde te zullen houden.

Daar men hem na 't Vaderland zend.

Daar op vertrok hy den 9. Mey 1615, quam den 2. Juni op Mazulipatam, alwaar hy toen den Heer *Hans de Haze* als Hoofd vond, die hem wegens de ongelegenheid der ſcheepen mede na Bantam nam, om met den Heer Opper-Landvoogd van Indiën, *Gerard Reynſt*, over de verzogte hulp tegen de Portugeezen te ſpreeken; dog de Heer *Reynſt* al Overleden, en de Zaaken, wegens den Oorlog in de Moluccos, en den Togt na Banda nu niet in ſtaat zynde, om eenige hulptroepen tegen de Portugeezen te konnen afzenden, wierd beſt gekeurd, *Boſchhouder*, op zyn ernſtig verſoek, na 't Vaderland te zenden, om zyne Commiſſie by de Heeren Algemeene Staaten, den Prins van Orangie, en de Bewindhebbers, zelf in Perſoon te openen.

Raakt met de Heeren Bewindhebberen in Geſchil.

Boſchhouder in Holland gekomen, geraakte met de Heeren Bewindhebberen zeer overhoop, alzoo hy, te opgeblazen door inbeelding van zyne grootheid en Prinszelyke Staat, voorwendde, dat hem meer eere, dan hun, toequam, het welk hem eindelyk zo verre vervoerde, dat hy zyn dienſt, eer, en eed, vergetende, zig na Denemarken begaf, daar hy 1617. den 26. Juni aanlandde, en een Verbond maakte, dat op den 30. Maart 1618. door koning *Chriſtiaan* de IV. in Coppenhage bekragtigd wierd.

Gaat in dienſt der Deenen na Indien.

Komt op de Reis te Sterven.

Hy vertrok nog dat zelve Jaar met een Schip en een Jacht weder na Indiën, nemende zyn Gemalin (die zig Prinszes van Mingonne noemen liet) en eenige huisgezinnen, benevens een goed getal Soldaaten, mede na Ceylon; dog hy quam op de Reis te ſterven, waar door 't aangenomen volk op de Kuſt van Chormandel meeſt verliep, gelyk ook, eenige tyd 'er na zyn Soon Overleed, en dus die ganſche toeleg in Rook verdween.

Waar door de Deenze Saaken hier in Rook verdweenen.

Boſchhouder had voor Reekening van den Keizer, van Koning *Chriſtiaan* een Schip, en een Jacht bekomen, waar by de doenmaals opgerichtte Ooſt-Indiſche Maatſchappy in Coppenhage nog 5 ſcheepen voegde, die onder 't bevel van een Deens Edelman, *Gule Gedde*, de Sond uytliepen.

Deze quam, na 22 maanden omſwervens, en na 't verlies van *Boſchhouder*, en veel volks, A°. 1620. eerſt op Ceylon, alwaar eenige ſcheepen in de Baey van Batecalo, en eenige in die van Cotiari aanlandden, hoewel zy naderhand alle by een quamen.

Gule Gedde geeft den Keizer bericht van zyn komſt

Gule Gedde gaf den Keizer bericht, zo van zyn komſt, en 't getal der ſcheepen, als van de dood van de Prinsze van Mingone.

Ook dede hy zyn Majeſteit weten, dat alle de Schepen voor zyn Reekening gebouwd, waren; verzoekende nu nader zyn Majeſteits bevel hier ontrent te mogen weten.

Die verklaard geen Laſt hier toe gegeven te hebben.

Dog de Vorſt met ſmerte de Dood van dien Prins vernemende, en met veel ontzetting de Rekening van deze ſchepen, te zynen laſte ongemeen grof opgeſteld, ziende, verklaarde noit Laſt daar toe gegeeven, en daar mede niet te doen te willen hebben, gelyk hy ook het verhandelde door *Boſchhouder*, geenzins konde, nog wilde, goedkeuren.

Verdre Handel van Gule Gedde.

De Deenen, hier over niet weinig ontſteld, kregen zeer zware geſchillen met 's Keizers bedienden; dog ontfingen, tot betaling van hunne Schepen, en verdre gedaane onkoſten, niet dan goede woorden. Weshalven *Gule Gedde* alle die ſchade op den dooden *Boſchhouders* Reekening, wiens Lyk, met dat van zyn Soontje, nog aan boord was, ſtelde, verklarende alle zyne Goederen

A. 1632. voor den Koning van Denemarken verbeurd.

Daar op beſtelde hy den Vader zeer ſlecht, dog den Soon van de Prins van Mingonne zeer heerlyk, om dat Koning *Chriſtiaan* de IV. daar over ten Doop geſtaan had, ter aarde.

Met de Weduwe, en haare gevallen.

Hy liet aan de Weduwe van dezen Prins zeer weinig Goederen, overblyven, hoewel zy, by oogluyking, nog al iets geborgen had, waer na zy met 3 Staat-Dogters, en een oude Dienſtmaagd, na Candi gevoerd wierd, terwyl hy alles voor zynen Koning naderde.

Zy bleef daar ruim 7 Jaaren, en wierd naderhand op verzoek van den Deenzen Zee-voogd, *Roeland Carpe*, met haar gezelſchap, by toelating van den Keizer, na Trangebaar gevoerd.

Gule Gedde's vertrek van Ceylon.

Na dat deze Vrouwen na Candi gezonden waren, vertrok *Gule Gedde* uyt de Baey van Cotjaar na Baticalo, daar hy 's keizers nader beſluit afwagtte.

Ondertuſſchen liep het volk, dat nog in de Baey van Trikoenmale gebleven was, in zyn afweezen een van de ſchepen af, 't geen in het uytzeilen op een klip in duigen ſtiet, waar van het volk met kleene Vaartuigen op de Kuſt van Choromandel, en in dienſt der Nederlanders, of der Portugeeſen, geraakte.

De Portugeezen bouwen een Veſting.

Gule Gedde, dit met veel droefheid gehoord hebbende, en nog erger in 't vervolg vreezende, vertrok weder na Denemarken, tot groote blydſchap der Portugeezen, die, om alle andren van daar te weeren, een Veſting op de Noordweſthoek der Baey van Trikoenmale, van de Steenen en overblyfzelen van de beroemſte Pagode op Ceylon geboud, en A°. 1622. daar een begin af gemaakt hebben, zettende dit in ſtilte ſterk voord, hoewel de keizer, met wien zy nu in Vrede waren, dat eenigen tyd 'er na vernam.

Wat de Keizer hier tegen doet.

Zy voegden daar nog een andre Sterkte op Baticalo by, waar na de keizer een Leeger op hen afzond, vermits zy nu al 7 Sterkten hadden op alle plaatzen van 't Eyland, daar men aankomen moeſt, en den keizer dus allen handel met vreemde Volken zogten af te ſnyden, waar tegen die Vorſt met eenige Cingaleeſen, die hy in Colombo had, zeer ſtil en behendig werkte, tragtende maar om den Landvoogd der Portugeeſen op Ceylon, *Conſtantyn de Saa*, in 't open Veld te krygen.

Conſtantyn de Saa.

Kort daar aan, in Auguſtus, A°. 1630. wanneer *Don Michiel de Noronha*, *Conde de Linhares*, Onderkoning van Goa was, quam *Conſtantyn de Saa*, met een groot Leger tegen den Prins van Oeva, *Comara Singa Haſtana*, oudſten Soon des keizers *Cenuwieraat* (of *Zenerat Adaſſyn*) te veld, die van zyne Broeders, de Prinszen *Viſiapalla*, en *Maheſtane*, (of *Raja Singa*) trouw geholpen zynde, een magtig Leger had by een gebragt. A. 1632.

Werd elendig van de Cingaleeſen geſlagen.

Conſtantyn de Saa plunderde Oeva, alzo hy de zynen, die hy daar dagt te vinden, miſte; dog meinende te rug te keeren, kreeg hy bericht, dat alle de Cingaleeſen hem wilde verlaaten, gelyk zy in 't voorttrekken ook deden.

Daar op taſtten de 3 Prinszen hem aan, hakten hem in de Staart, en verſloegen zeer veelen van zyn volk.

De wakkere *de Saa* zou 'er zig egter doorgered hebben; dog van een zwaaren Reegen overvallen, en zyn volk daar door buiten ſtaat gebragt zynde, om hun gewoer te konnen gebruiken, vielen de Cingaleeſen met pyl en boog, en met hunne pieken 'er op in, ſloegen de Portugeeſen op de vlugt, en een van de overgeloopene Cingaleeſen kapte *de Saa* 't hoofd af, en bragt het op een Trommel voor *Raja Singa*, terwyl hy in de Rivier zat om zich te waſſchen.

Cenuwieraat's Dood. A. 1932.

Niet lang daar na, te weten, A°. 1632. quam keizer *Cenuwieraat* te ſterven, die het Ryk onder zyn 3 Soonen verdeeld, en Oeva aan den Prins *Comara Singa Haſtana*, *Matule* aan den Prins *Viſiapalla*, en Candi aan de Jongſten, *Maheſtane*, naderhand *Raja Singa Raja* genaamd, toegelegt heeft.

Zyn Ryk onder zyn 3 Soonen verdeeld

Dog Raja Singa zet zig als Keizer op den Throon.

Na 's Keizers dood zettede zig de jongſte zyner Soonen, met de Titel van *Raja Singa Adaſſyn*, of *Raja Singa Rajoe* (gelyk hy meeſt zyne Brieven ondertekende) als Keizer op den Throon van zyn Vader.

Neemt Oeva in.

De oudſte ſtelde zig hier wel tegen; dog *Raja Singa* veinsde dit niet te merken, houdende het zo dragende, tot dat die Prins A°. 1637. quam te ſterven, waar op hy Oeva, in weerwil van den Prins *Viſiapalla*, na zig trok.

Viſiapalla was na de Dood des Prinszen van Oeva, alzo *Raja Singa* alles na zig trok, niet wel te Vreede; dog wierd egter toen Prins van Oeva gemaakt, op dat hy, die wat zimpel en ſlecht was, met de Portugeeſen niets zou konnen aanvangen; ook liet men hem verder maar begaan. Eindelyk wierd hy gevangen, om dat hy altyd met de Portugeeſen wilde handelen, waar toe hy nog eindelyk gekomen is, alzo hy tot hen overliep, zynde nu in Colombo; dog zeer weinig by hen gezien.

In Febr. 1643. verſcheen in Punto Gale van de kuſt Choromandel een Tsjampan, waar in waren twee Koninginnen, Dochters van den Konink van Carnatica, en alzo zy door de ſterke

ſtroom

A. 1636. ſtroom Baticalo niet hadden konnen aandoen, zyn zy in Gale gekomen, en hebben aldaar verzocht een Jacht, om de zelve weder na Baticalo te brengen. Daar waren ook Ambaſſadeurs by, zoo Mooren, als een Cingalees, die zeiden dat zy wel drie jaaren hadden gezogt, en tuſſchen de 4 a 5000 Pagoden geſpendeerd. Deze zouden met *Raja Singa*, Koning van Candi, trouwen; en wy hebben daarom dadelyk haar een Jacht verleend, en *Radja Singa* ſchreef dat hem daar door een grooten dienſt van ons gedaan was, en beloofde het zelve te vergelden.

De Portugeeſen maaken een bedingelyke Vrede met hem.

Ondertuſſchen wapenden de Portugeeſen, nieuw ontzet gekreegen hebbende, zich tegen *Raja Singa*, liepen zeer ſchielyk een groot ſtuk Lands in de zeven Corlas af; dog wierden kort daar aan van dien Vorſt op de vlugt geſlaagen, en daar uyt gejaagt, zo dat zy weer na Colombo moeſten keeren; weshalven zy, ziende niets meer uyt te voeren, beſt keurden Vreede met hem te maaken.

Zy verkregen die van hem; maar braken de zelve kort daar aan, zo ras zy zagen eenig voordeel daar by te konnen doen.

Raja Singa roept A. 1636. de Hollanders tot zyn hulp.

Raja Singa, uyt deze Portugeeſche ſtreken wel merkende, dat het noit met hun gaan zoude, nam voor eenigen tyd te veinzen, hen ondertuſſchen eenig werk te geven, en op dien zelven tyd de Nederlanders op Ceylon tot zyn hulp in te roepen.

Schryft een Brief aan de Landvoogd van Choromandel.

Hy zond den 9. Septemb. A°. 1636. door een *Bramine* een Brief aan onzen Landvoogd op de Kuſt van Choromandel, den Heer *Carel Reynierſſoon*, dog deze, te Jaffanapatnam zes maanden met gevaar van zyn Leven door de Portugeezen opgehouden, geraakte eindelyk met een Tsjampan over, en gaf dien aan de Landvoogd, die dien Brief terſtont na Batavia ſchikte, om daar op nadere Laſt van haar Edelheden af te wagten, die deze Saak aan den Landvoogd van Choromandel geheel overlieten, en hem bevel gaven, om na te vorſchen, of wy, nevens de Portugeeſen, geen deel aan de Caneel zouden konnen krygen.

Haar Edelheden zenden Schepen na Ceylon.

Eer egter de Jagten de Valk, Voorburg, kleen Hollandia, en de Fluyt Ruttem, na Choromandel vertrokken waren, vond de Opper-Landvoogd, de Heer *Antoni van Diemen*, met zynen Raad goed, hier over eerſt met Schipper, *Jan Thyſſoon Payart*, die grondige kennis van Ceylon had, alzo hy daar Gevangen geweeſt was, te ſpreken.

Schipper Jan Thyszoon Payart.

Na dat haar Edelheden hem daar over gehoord hadden, met den Koopman *Andries Helmond*, zonden zy hem A°. 1637. den 31. Juli met die Schepen na de Kuſt, om hem tot uytvoering van hunnen toeleg op Ceylon te gebruiken. A. 1636.

Op Ceylon gekomen.

Hy quam 'er den 31. Auguſti, alwaar de Landvoogd, de Heer *Reynierſſoon*, hem 't beſluit van haar Edelheden voorlas.

Daar op vertrok hy den 21. October, over Tegenapatam na Ceylon, quam 5 dagen 'er na te Calmoni (anders Calarme genaamd) ten anker, zond 2 zwarten van Tegenapatam aan Land, die hem 's nagts, by een teeken van vuur, bekend maakten, wie daar 't gezag had.

Zend Volk na den Keizer, om Baticalo aan te taſten.

Dit alles na wenſch bevonden zynde, deêd men den zwarten, met een praauw weder aan boord gekomen, ten eerſten met een Briefje na den Keizer opreizen, mits beſprek, dat hy binnen 16 dagen weer afkomen moeſt.

Nevens hem quam ook een Nederlander, 's Keizers Hofmeeſter, (*Jan Albertzoon* van Embden, die van de Heer *Caan* weggeloopen was) die in 4 dagen met eenige Gecommitteerden weer na boven keerden, komende dien zelven avond by den Keizer, die op een Hofſtede over de Rivier Mawielegangа zich onthield, alwaar zy onder 't flikkeren der Flambeauwen en Toorſſen gehoor by hem kregen.

De Vorſt den Brief geleezen, en uyt den verderen omſlag van de ſchepen der Hollanders wel gezien hebbende, hoe verkeerden berigt hem de Portugeeſen van ons gegeeven hadden, onderzogt naeuwkeurig na onzen ſtaat, en bevond, dat wy zekerlyk een veel magtiger volk waren, dan zy hem van tyd tot tyd hadden te kennen gegeven.

Hy ſprak den tweeden dag, na dat deze Gecommitteerden wat uytgeruſt hadden, van het leveren van Caneel, en Waſch, en ook van 't innemen van Baticalo.

Na dat zy aldus 8 dagen aan een, tweemaal daags met hem geſprooken hadden, vertrokken zy weer nevens 3 keizerlyke Geſanten, die na Goa moeſten.

De Portugeeſen Plunderen Candi.

De Portugeeſen, hoorende, dat 'er Hollanders met den Keizer geſproken, en dat zy te zamen beſloten hadden, Baticalo aan te taſten, wierden zeer ontſteld. Zommigen waren van oordeel, dat men ten eerſten behoorde op te kramen; dog andren, die kloekmoediger waren, meinden, men behoorde na Candi op te trekken, en dien Keizer te beletten, zig met de Hollanders te vereenigen, een zeer goeden Raad, die hen van den Grondveſter dier Sterkte, *Damijao Buttado*, gegeven wierd.

Zy vergaderden daar op ten eerſten hun Volk, en trokken met den Land-

A. 1637. voogd, *Diego de Melo*, den gemelden Bottado, en meer andren, in Maart, 1638. na boven.

Raja Singa, dit hoorende, week met alle de zynen uyt de Stad, latende die hen ten prooy, gelyk zy die ook uytplunderden.

Worden van Raja Singa verſlagen.

Hunnen Luſt daar nu aan geboet hebbende, trokken zy na den Berg Gameroe, daar zy zich met ontrent 2300 blanken, ten deelen Portugeeſen, ten deelen Miſtiçen, en 6000 Zwarten, tot hun uyterſte verderf nederſloegen. Want *Raja Singa* dede terſtont den weg na Walane, en andre toe-wegen, met groote boomen toehakken, daar al de Cingaleeſen, en Coeli's, die de Portugeezen by zich hadden, hen verlieten. Welke, dit vernemende, nu te laat zagen, dat het met hen gedaan was. Egter zonden zy een *Auguſtyner* en een *Franciſcaner* Monnik aan den Keizer, verzoekende, een verdrag met hem te maken, en onverhinderd na Colombo te mogen trekken; dog de Keizer gaf hen zulken antwoord, dat zy beſt oordeelden, daar te blyven.

De Portugeeſchen Landvoogd *de Melo*, geen tyding krygende, zat yſſelyk benard, en vraagde aan *Bottado*, hunnen Veld-Heer, wat hy, die dezen raad, van na Candi op te trekken, gegeven had, hen nu verder raadde, in dezen uyterſten nood? waar op *Bottado* dit kloekmoedig antwoord gaf: hier valt niet anders te doen, als dapper te vegten, en niet ongewroken te ſterven. Het eerſte verſtond zich *de Melo* niet, en in 't laatſte had hy nog geen zin.

Daar zy alle, uytgenomen 70, dood bleven.

Raja Singa, ondertuſſchen zyn tyd waarnemende, overviel hen, onder een zwaren Stort-Regen, met 5000 Boogſchutters, en zoo veel Piekeniers, en vernielde hen zodanig, dat 'er geen een, dan dien de Vorſt geneegen was te ſparen, afquam.

Men bragt hem een groote menigte van koppen, terwyl hy den ſlag onder een grooten boom op een verheven Zetel aanzag; en deze wierden als een hooge Pyramide op malkanderen geſtapeld.

Niet meer, dan 70 Portugeeſen, bleven in 't leven, die gevangen wierden; en dus liet de dappere *Bottado*, met den laſhartigen *de Melo*, te gelyk het leeven op dien Berg Gameroe, die de Portugeeſen nog lang daar na in geheugen bleef.

De Keizer zend Geſanten aan de Heer Weſterwolt.

Ondertuſſchen zond den Keizer ook 3 Geſanten met een Brief van den 28. November 1637., aan de Heer *Adam Weſterwold*, onzen Zeevoogd, die den 4. Januari 1638. de Portugeeſen met zyn Vloot voor Goa, in 't bywezen dezer Gezanten, aantaſte, en op de vlugt ſloeg, een geval, dat wy nader onder de Saken van Malabar zullen beſchryven. In dezen Brief beloofde *Raja Singa*, dat, zo *Weſterwold* Baticalo won, de Stad voor hun beide zyn zou, een Saak, die ons, alzoo de Keizer naderhand alles voor zich alleen hebben wilde, te ſtade komen zal. A. 1638. Die de Portugeeſen daar op de vlugt dreef.

Na dezen Slag vond de Zee-voogd, de Heer *Weſterwold*, goed, de ſchepen Texel, Amſterdam, en den Dolfyn, met 110 man, en 70 Soldaten, na Ceylon onder den Onder-bevelhebber *Willem Jacobszoon Coſter* te zenden, om den Keizer van onze verdere magt, die tegen Mey hier ſtond te komen, kennis te geven, en ondertuſſen den zelven, in 't belegeren van deze of gene Veſting dienſt te doen, al het welke *Weſterwold* aan zyn Majeſteit ook door een Brief beveſtigde. Coſter op Ceylon.

Hy vertrok den 17. Maart van Goa, en quam voor Trikoenmale den 2. April.

Ondertuſſchen had de Keizer vry veel Peper, Waſch, en Canеel by een gezameld, 't welk de Portugeeſen hoorende, ſchreven zy aan zyn Majeſteit, voor wien hy zulks deed, daar die Koopmanſchap hen alleen toequam? hy gaf tot antwoord: voor de Hollanders myne Vrienden, volgens myne belofte, en om ulieden ſpyt aan te doen.

Kort daar na hoorden zy, dat de Keizer na de Zuider-Landen vertrokken was, trokken toen metter haaſt na Candi, om het te plunderen; dog de Keizer, daar bericht af hebbende, nam (gelyk wy bevorens gezegt hebben, want toen is dat eerſt voorgevallen) hen waar, en klopte hen zo elendig, dat 'er maar 70 Portugeeſen, die hy Gevangen nam, afquamen.

Ten teeken van deze Overwinning, zond hy den Degen van *Don Diego de Melo* tot een Geſchenk aan de Heer *Weſterwold*.

Daar op quam den Onderbevelhebber *Willem Jacobszoon Coſter* by hem, met den welken hy overley, om de Veſting Baticalo aan te taſten.

De Heer Weſterwold op Ceylon veroverd Baticalo.

Ondertuſſchen quam de Heer *Adam Weſterwold*, Extraordinaris Raad van Indiën, den 22. April 1638. van voor Goa vertrokken, met de Schepen Maaſtrigt, Harderwyk, Rotterdam, Vere, en kleen Enkhuiſen, met 840 man voor Baticalo, Landde daags 'er aan met de ganſche Magt, en 6 halve Cartouwen, die op de Bateryen geſteld wierden, om ons volk te dekken, en om de zelve op 't Eyland, 2 mylen groot, waar op de Veſting ſtond, over tebrengen.

Dit

A. 1638. Dit geſchiede den 18. Mey met 500 man, die, na 't ſpeelen van 4 uuren met ons Geſchut, den Vyand dwongen de Veſting van Baticalo over te geven, en zonder geweer, pak, en ſak 'er uyt te trekken.

En ſteld Coſter als Hoofd 'er in.

Willem Jacobszoon Coſter wierd als Hoofd met 100 Nederlanders 'er ingelegt.

Maakt A. 1638. een Verdrag met den Keizer.

Na deze Verovering maakte de Heer *Weſterwold* uyt naam van Haar Hoog: Mog:, Prins *Fredrik Henrik*, en van wegen de Ooſt-Indiſche Maatſchappy, een Verdrag, op 't goedvinden van den Opper-Landvoogd van Indiën, en zyne Raaden, met den Keizer, beſtaande in

Korte Inhoud deszelfs. 20 Leden (die men by *Baldeus* uytgedrukt ziet) voornamelyk behelſende, dat men een vaſte Vriendſchap onderhouden, van alle gewonne Veſtingen ieder den buyt half deelen, dat de Nederlanders de zelve van Wapenen, dog zyn Majeſteit van 't verdre tot de Verſterking, verzorgen, alle de ſoldyen betalen, mitsgaders een Sterkte, of Steenen-huis, tot berging der Goederen, en Krygsbehoeften, ook Roei-vaartuigen, en Volk tot beveiliging der Stroomen, terwyl de Hollanders die van Wapenen voorzien zouden.

Over Saaken van Oorlog zou men zamen beraadſlaagen; en zyn Majeſteit nam aan de uytreeding dezer ſchepen, met het Volk, de Ammunitie van Oorlog daar toe behoorende, en ook van de verdre ſchepen, en toeſtel, daar op ſtaande te volgen, te voldoen met Caneel, Peper, Waſch, Cardamom, Indigo, Ryſt, &c., dog met geen wilde Caneel.

Hy ſtond ons ook den Handel over al in zyn Land Tol-vry toe; dog niemant van zyn Onderdaanen zou ons eenige Waaren, Artik. 9. te zien, mogen verkoopen, dan zyn Majeſteit alleen. Ook zouden geen andre Europeers hier met imand der Onderdanen mogen handelen, of op de Reede toegelaten mogen werden, dan alleen de nabuuren van Dauei, en Tansjouwer.

Voor de gedaane onkoſten zou zyn Majeſteit Jaarlyks 1 a 2 Scheepsladingen met Caneel, Peper, Cardamom, Indigo, en Waſch na Batavia zenden, en zo 'er meer Lading was, zou die met Geld of met Waaren, na zyn Majeſteits keure, betaald werden.

Ook zouden onze Kooplieden over al vry door zyn Land moogen gaan, om waaren te koopen, en de Laſt-Beeſten zouden hen verzorgd werden, om de zelve na onze Logien of na Strand te voeren. Geen Goederen mogten aan andre door den Inlander geleverd werden, voor dat de Nederlanders voldaan waren, of anders zouden zy 't aanſlaan der zelve moeten gedoogen. Geen Munt zou hooger of laager mogen uytgegegeeven werden, dan zy zamen zouden hebben vaſtgeſteld. Men zou malkanders Misdadigen moeten overleveren, en geen gemeenſchap met Vyanden mogen houden; ook moeſten alle Paapen vertrekken. Indien de Nederlanders Scheepen veroveren, zal de Laading voor hun, dog 't verlies hunner ſcheepen ook voor hunne Reeckening zyn. Geleende Stukken, hier en daar op de Veſtingen, zou men weer op de Scheepen mogen brengen. Ook zou men malkanders Vaartuigen alle hulp bewyzen. A. 1640.

Alle welke Verdrag-punten den 23. Mey A°. 1638. beſloten, en door zyn Majeſteit, de Heer *Weſterwold*, en *Coſter* onderteekend zyn.

Eenige Waaren door den Keizer, in afkorting geleverd.

Hier op gaf de Keizer, tot afkorting, 400 baalen Caneel, 87 quintaalen Waſch, en 3059 ponden Peper, met belofte van haaſt meer te leveren.

Die eenige Geſanten na Batavia zond.

Ter goedkeuring van 't geſlooten Verbond zond hy met de Heer *Weſterwold* ook 2 Geſanten, en eenige Geſchenken, aan den Opper-Landvoogd, de Heer *van Diemen*, en de Ed: Heeren Raaden van Nederlands Indiën, die zeer wel onthaald, en met eenige Geſchenken op de Jachten, Grypskerk, de Valk, en Venlo, te rug gezonden wierden.

Colombo door den Keizer belegerd.

Het Leger van den Keizer, 20000 man ſterk, ging voort met het ondernomen beleg van Colombo, behalven dat de Portugeeſen weder, by verſcheide Landtogten, geſlagen waren, zo dat het niet gezien ſtond, dat zy het, by de komſt van de Heer *Antoni Caan*, Ordinaaris Raad van indiën, daar lang zouden konnen uythouden, die na zyne aankomſte de Veſting van Trikoenmale 1639. den 1. Mey veroverde.

Trinkenemale A. 1640. door Coſter veroverd.

Negumbo A. 1604. door de Heer Lucaszoon.

En wierd Nigumbo door den Directeur Generaal van Indiën, den Heer *Philip Lucaszoon*, den 9. Februari, 1640. ingenomen, welken Heer, met de Fluyt Sandvoord van Ceylon vertrokken zynde, den 5. Maart onderweeg quam te ſterven, en diens Lyk, den 21. dito op Batavia aangeland, daar met een groote Statie begraven is.

Dog door de Portugeeſen herwonnen.

Wy hielden Nigumbo egter niet lang, alzo het de Portugeeſen nog in dit zelve Jaar den 8. November herwonnen hebben.

Kort daar aan verſcheen *Willem Jacobszoon Coſter*, den 8. Maart, A°. 1640. voor de Stad Punto Gale, ſchaarde zyn volk in 3 troepen, ſchoon 'er tyding was,

A. 1640. was, dat 'er nog 350 blanke koppen tot ontzet der Stad in aantogt waren, die ook den 9. dito de onzen wakker aangetaſt hebben.

Het Volk van den Keizer, lanterfantende, quam niet voor den 11. dito in Belligamme, dat nog 6 mylen van Gale was; dog *Coſter* daar niet na wagtende, en de Schepen Haarlem, Middelburg, en Breda, den 11. dito met 400 man tot zyne verſterking bekomen hebbende, bereide op den 20. dito alles tot een algemeine Storm, en taſte die Stad den 13. dito zoo Kloekmoedig aan, dat hy 'er, na ½ uur vegtens, Meeſter af wierd.

Gale A. 1640. door Coſter veroverd.

Hy wierd het allereerſte Hoofd van deze Stad gemaakt; maar vermits de Zaaken toen vereiſchten, dat hy zelf eens na Candi moeſt gaan, om daar de noodige ordre ontrent verſcheide dingen, die verſloft wierden, te ſtellen, nam hy de reize derwaards aan; dog, aldaar gekomen zynde, verkreeg hy op alle zyne billyke verſoeken niets, en wierd vrugteloos opgehouden, waar door hy, miſmoedig en te haaſtig geworden zynde, de Hovelingen begon te dreigen, daar hy zich aan 't geval van *Sebald de Weerd* behoorde geſpiegeld te hebben.

Die eerſte Hoofd Bevelhebber van Gale; dog Jammerlyk vermoord wierd.

By zyne dreigementen voegde hy naderhand ſcheldwoorden, al 't welke de Cingaleeſen niet konnende verdraagen, gaven zy ten eerſten den Keizer hier bericht af, die *Coſter* daar op verlof gaf, om van Candi te vertrekken, dog zonder hem eenige teekenen van eere (gelyk de gewoonte mede bragt) te bewyſen.

Hy, daar op na Baticalo door eenige Cingaleeſen begeleid zynde, wierd onderweeg jammerlyk van hen in 't Dorp Nilgal vermoord.

Dit was een verfoejelyk bedryf van den Keizer, te meer, alzo *Coſter* hem Trikoenmale en Baticalo, met alle de Inwoonders, mitsgaders de Landen van Gale en Mature, door hem veroverd, met alle haare geregtigheden, ſchoon geenzins volgens 't Verbond en onderling beſprek daar toe gehouden, overgegeven had; maar hy begon van dien tyd af reeds de Nar tegens ons te zoeken, alzoo hy anderzins ons al gemakkelyk meeſters van Colombo had konnen doen zyn, daar hy nu in tegendeel de Portugeeſen gelegenheid gaf, om zig ten vollen te herſtellen, op dat die in ſtaat mogten zyn, om ons bezig te houden, en hy ondertuſſchen voor ons niet mogt te vreezen hebben. A. 1642.

Door de Heer Thyszoon, als Voorzitter vervangen.

Na de Dood van de Heer *Coſter* wierd de Heer *Jan Thyszoon Payart*, (die A°. 1638. als Schipper met 't ſchip Zwol uytvoer) 2de Hoofd van Gale, met de Titel van Voorzitter. Deze twee Pekbroeken, die 't van de grond af ophaalden, hebben de eerſte gronden van onze Mogentheid op Ceylon gelegt, en dus den Adel in zich zelven, en door de merkteekenen van de oude Catten, en Batavieren, als in hun herleevende, met veel roem begonnen.

2 Geſanten van Goa verſoeken ſtilſtand van Wapenen.

A°. 1642. verſchenen op Batavia 2 Geſanten van den Onderkoning van Goa, *Diego Mendes de Britto*, en *Gonſalvo Villoſo de St. Joſeph*, Religieus van de Ordre van St. Franciſcus, om aan haar Edelheden berigt te geven, dat *Don Jan*, Hertog van Braganza, benevens gantch Portugal, van den Koning van Spanjen afgevallen, en hy met de naam van *Jan* de IV. tot Koning van Portugal verheven zynde, een Geſant aan haar Hoog: Mog: gezonden had, om met haar nu in een vaſt Verbond te treden, het gene hy vaſtſtelde nu al getroffen te zyn.

Op deze grond nu had hen de Onderkoning, de Grave *D'Aveiras*, aan haar Edelheden gezonden, om, volgens hunne Geloofs-Brieven, een Wapen-ſchorsing te verzoeken.

Die daar op volgd.

Ondertuſſchen kreegen haar Edelheden ook den 14. Februari dezes jaars bericht, dat 'er een Thienjaarig beſtand tuſſchen *Don Jan* de IV., Koning van Portugal, en haar Hoog: Mog: gemaakt was, dog alzoo de goedkeuring des Konings 'er nog niet op gevolgd was, wierden deze Geſanten eenigen tyd uytgeſteld, tot dat die den 8. October op Batavia gebragt wierd.

Daar op hielden nu alle de Vyandelykheden, zelf ook in Indiën, op, dog de Onderkoning handelde in dit ſtuk op Ceylon niet ter goeder Trouwe, waar over haar Edelheden op zyn tyd zig by hun ſchryvens, en Proteſt daar tegens, zeer gevoelig toonden.

Ondertuſſchen zyn 'er verſcheide Saaken, zo tuſſchen de Heer Commiſſaris *Boreel*, en den *Grave D'Aveiras*, als ook verder tuſſchen zyn Ed. en *Don Philippo Maſcarenhas*, Landvoogd van Ceylon, A°. 1642. en 1643. voorgevallen, die wy om reden, terwyl ze by den Heer *Baldeus* te vinden zyn, hier voorbygaan.

A. 1643. A. 1643.

ELFDE HOOFDSTUK.

DE *Heer* Caron *als* Veldheer A°. 1643. *na* Ceylon. Negumbo A°. 1644. *door de Heer* Caron *veroverd. De Heer* Maatſuyker *treft tot* Goa *met den* Onderkoning *een* Verbond. *Werd derde* Hoofd, *en* Landvoogd *van* Gale, A°. 1646. *Moejelykheden met* Raja Singa. *Dog in de volgende tyden is alles in Ruſt. Onze* Gevangens *in* Candi A°. 1649. *verloſt.* Brief *van de Heer* Maatſuyker *aan den* Keizer.

De Heer Caron als Veld-Heer A. 1643. na Ceylon.

TErwyl de Saaken zo tuſſchen beiden ſchokten, en dat wy malkanderen op Ceylon ganſch niet verſtaen konden, vonden haar Edelheden goed den Ed. Heer *François Caron*, Directeur Generaal van Indiën, als Veld-Heer en Zeevoogd van onze Krygsmagt na Ceylon met een Commiſſie, den 8. Octob. 1643. geteekend, af te zenden, om, zo 't mogelyk was, de Veſting Nigombo van de Portugeeſen weer te veroveren, met aanſtelling van den Heer *Thyſſoon* in zyn plaats, zo zyn Ed. mogt komen te ſterven.

Nigombo ſtormenderhand A. 1644. door de Heer Caron veroverd.

De Heer *Caron* ondertuſſchen in 't begin des jaars 1644. op Ceylon gekomen zynde, taſtte de Veſting Nigombo aan, en nam die ſtormenderhand den 9. Januari, (of zo andre willen den 9. Februari) weder in.

Hy verſterkte dezelve met 4 aarde Bolwerken, van buiten met zoden omzet, en liet 'er 500 man in, om de zelve te verdedigen.

De Landvoogd *Maſcarenhas* meinde die, na 't vertrek van dien Heer, te hernemen; dog 't mislukte hem, die genoodſaakt wierd met ſchande te moeten opbreken, en, vry ruw afgeſlagen zynde, na Colombo te vertrekken.

De Heer Maatſuyker treft tot Goa met den Oonder-Koning een Verbond.

Den 10. Novemb. dezes jaars, trof de Heer *Joan Maatſuyker*, Ordinaris Raad van Indiën, in Goa met *Don Joan de Telles de Menezes*, Grave van Aveiras, en Onderkoning van Indiën, een vaſt Verbond (waar over wy breeder onder de Stoffe van Malabar ſpreken) in 't welke onder andren de Geſchillen over de Landſcheiding op Ceylon tuſſchen beide de Natien vereffend wierden, waar na ook alles aldaar A°. 1646. geſchikt wierd.

Werd derde Hoofd, en Land-Voogd van Gale A. 1646.

A°. 1646. verving de Heer *Joan Maatſuyker* (zo by zyn ſchryven den 30. April 1646. aan *Raja Singa* blykt) den Heer *Joan Thyszoon Payart* als derde Hoofd en Landvoogd van Gale.

Pas te vooren dede *Raja Singa* ons in de zeven Corlas alle bedenkelyke afbreuk, alzo hy ons die t'eenemaal misgunde, waar onder de Portugeelen niet weinig roeiden, die ten tyde van den Heer *Thyſſoon* nog wiſten te bewerken, dat wy met den Vorſt in openbaaren Oorlog raakten.

Moejelykheden met Raja Singa.

Dit was in de volgende tyd ook oorſaak, dat de Heer Commandeur *Adriaan van der Stel*, den 19. Mey dezes zelven Jaars in de zeven Corles door *Raja* Singa's volk omzingeld, doodgeſlagen, 't hoofd afgekapt (dat zy in een Zyde doek aan ons zonden) en dat een getal van 688 Nederlanders na Candi gevangen gevoerd wierd, gelyk hier na ook ten deele uyt de Heer *Maatſuykers* Brief blykt.

Al bevorens had *Nicolaas Overſchie*, Hoofd van Nigombo, boven de Grenzen der E. Maarſchappy 's Keizers tamme Olifanten doen ophalen, 't geen dien Vorſt zodanig verbitterde, dat hy, al zyn magt by een rukkende, dit aan de onzen zogt te wreeken, gelyk hy metter daad dede, dwingende de onze (hoewel zonder nood) om zich over te geven.

Om dit alles nu goed te maken, ſchreef de Heer *Maatſuyker* aan den Keizer, dat de Heer *Thyſſoon* dit buiten laſt van ons gedaan, en dat hy, en *Overſchie*, daarom uyt hun beſtier gelicht waren, en dat hy om die zelve Reden in dien eerſten Heer's plaats hier als Landvoogd door haar Edelheden aangeſteld was, in zynen Brief van den 4. Mey, A°. 1646. aan zyn Majeſteit bekend makende, dat de 4 Olifanten, door de Heer *Overſchie* aangeſlagen, ontboden en reeds gekomen waren, om, wanneer zyn Keizerlyke Majeſteit den Brief van haar Edelheden en de Geſchenken, begeerde opgezonden te hebben, daar nevens te gaan.

Den 10. dito ſchreef zyn Ed. nader aan den Keizer, dat noit onze Meening geweeſt was zyn Majeſteit zyne Landen afhandig te maken, maar de zelve alleen tegen de Portugeeſen (die maar daar op uyt waaren, om tweeſpalt tuſſchen de E. Maatſchappy, en *Raja Singa* te verwekken, en dat wy in allen deelen tragtten te beletten) te beſchermen, en zyn Majeſteit de Vrugten te doen genie-

A. 1646. nieten tot betaling van onze Oorlogskoſten ; dog zo zyn Majeſteit dit zelf doen kon, waren wy gereed, om daar van af te ſtaan. Ook namen wy God tot Getuyge, dat noit de intentie geweeſt zy na eenig bezit in deze Landen te tragten, maar alleen om zyn Majeſteit Aſſiſtentie te doen , en daar voor de Vrugten zyner Landen tot een redelyken Prys te ontfangen, volgens 't Contract met *Weſterwolt* gemaakt , wenſchende dat zyn Majeſteit een plaats beliefde te noemen, om de Geſchillen te vereffenen.

Ondertuſſchen wierd het Hoofd onzer Krygs-troepen , de Heer *Adriaan van der Stel*, met eenig volk na Hegeri gezonden (gelyk men dat breeder by *Georg Andrieszoon*, Fol. 71. nazien kan) door de Cingaleeſen overvallen, en met alle de zynen , op vier na , dood geſlagen.

Hier over ſchreef de Heer *Maatſuyker* den 20. dito, van Gale aan den Keizer: dat hy met droefheid had verſtaan, dat den Commandeur *van der Stel*, afgezonden om ons Leeger volgens zyn Majeſteits believen ordentelyk af te voeren, van zyn Majeſteits Volk beſprongen, en, om dat hy volgens de Ordre hem tot onderhouding der Vreede mede gegeven , zich niet behoorlyk dorſt verdeedigen , met de zyne byna alle gedood , en van al het Geſchut , en de Bagagie, die hy by zig had , berooft. Dat onze Vyanden hier over maar zouden gloriëren, dat de geſchillen tuſſchen ons zo hoog gekomen waren, dat zyn Majeſteit zelf het volk, tot zyn dienſt overgezonden, liet dood ſlaan. Derhalven verzogt hy dat zyn Majeſteit zich geliefde te verklaaren , of hy genegen was de Vrede te onderhouden, of niet; hoewel hy hoopte , dat zyn Majeſteit wyzer wezen , en geen Oorlog zoeken zou tegen die genen, die hem uyt het geweld zyner Vyanden verloſt, nog 4 Fortreſſen in handen , en magt hadden , om hem nog meerder dienſt te doen.

Maar *Raja Singa* , nergens na willen de luiſteren , ging voort met ons alle afbreuk te doen , zich niet ontziende ons Volk al verder dood te ſlaan.

Men ziet dit klaar uyt dezen volgenden Brief van de Heer *Maatſuyker* aan dezen Keizer den 31. Mey , A°. 1646. geſchreeven.

A. 1646.

BRIEF van de Heer JOAN MAATSUYKER, Landvoogd van Ceylon, aan den Groot-Magtigen Keizer, RAJA SINGA RAJOE.

Joan Maatſuyker, *Landvoogd van wegen de* E. Maatſchappy *op* Ceylon, *wenſcht uwe* Majeſteit *allen bedenkelyken Zegen, en Welvaaren.*

Brief van den Heer Maatſuyker aan den Keizer.

IN plaats van antwoord van zyn Majeſteit op myne vorige Miſſiven te krygen, ontfangen wy dagelyks tyding, dat hy ons volk , aan 't welke verboden is vyandſchap te pleegen , ontrent Nigumbo laet doodſlaan, en alle Vyandſchap bewyzen.

Daarenboven had zyn Majeſteit Ambaſſadeurs in Colombo gehad, om hulp van de Portugeeſen te eyſchen , waar uyt te beſluyten is , dat zyn Majeſteit, niet tegenſtaande onze billyke aanbieding van genoegen te geven , tot een volſlagen Oorlog met de E. Maatſchappy gezint is te komen , weshalven wy, volgens 't recht aller volkeren , beſloten hebben van onze zyde ook geweld tegen geweld te zetten.

Ten welken einde wy ook 4 ſchepen en eenige Chaloepen laten gereed maken , om Baticalo , Cotjaar , en Trikoenmale te bezetten , en weer in bezit te nemen de plaatzen, voorhenen den Portugeeſen ontweldigd, &c.

Hier mede bezig zynde, hebbe ik zyn Majeſteits Brief van den 21. dezer ontfangen, waar in hy zyne genegenheid tot onderhoud van't Contract, met *Weſterwolt* gemaakt, te kennen geeft, waar toe wy mede gezint zyn.

Zyn Majeſteit heeft eenigzins gelyk, zeggende, dat wy te onrecht bezit van zyne Landen genomen hebben.

Daar is noit ordre toe gegeven; maar de Gouverneur *Jan Thyszoon* heeft zig ingebeeld alzoo beſt aan de Canеel te zullen geraaken; dog over 't uytwerpen van uwe Majeſteits Deſſaves zal hy nader aangeſprooken, en daar over beriſpt werden.

De Raaden tot Batavia zyn bereid uwe Majeſteit met de voorſz. Landen te laten geworden, dies Laſt gegeven hebben om de koſten te verminderen.

Zyne Majeſteit gelieve zyne Deſſaves af te zenden ; zy zullen na haaren rang ontfangen werden ; mits die voorwaarden

A. 1646. de, dat zyn Majeſteit ordre ſtellen zal, dat alle de Caneel, nevens de andre Vrugten van zyne Landen, volgens Contract ons geleverd werden, tot betaling van onze verſchotene penningen.

Deze voldoening kan binnen weinig Jaaren geſchieden, indien zyn Majeſteit daar toe de noodige moeite geliefde aan te wenden.

Dit zy gezegt op 't eerſte point van Beſwaaring.

Belangende Nigumbo, dat zyn Majeſteit zegt, dat tegen zyn dank by ons bezet werd, zyn Majeſteit heeft zulks uytdrukkelyk begeerd by zyne Miſſive van den 16. Februari des voorleeden jaars, waar in gemeld ſtaat, dat, om het beſtand met de Portugeeſen, onze bezetting daar in zou blyven, en by uwe Majeſteit bekoſtigd en onderhouden werden; zynde niet geraden die Veſting te ſlegten, om dat de Portugeeſen dan terſtond daar wederom zouden komen neſtelen.

De nieuwe Fortificatie, die wy daar aan hebben gemaakt, kan ter gelieſte van zyn Majeſteit weder onder de voet geworpen werden.

Nigumbo dient ten minſten nog een jaar ingehouden te werden, om te bezien, hoe de Portugeeſen zig in 't beſtand gedragen, daar zy als nog geen goede Preuven van geven, ten aanzien haare trouwloosheid in Brazyl gepleegd. En vermits nu hier by alle de ſtukken van bezwaring, by zyn Majeſteit zynde, voldaan zyn, twyffel niet, of zyn Majeſteit zal zich nu voorder van alle vyandſchap onthouden.

De Landen dienen met den eerſten van Krygsvolk ontlaſt te werden, of de Ingezetenen zullen t'eenemaal verloopen, en naderhand zal 'er geen Caneel te ſchillen zyn, waar van de betaling der onkoſten komen moet.

Dus werd ook vertrouwd, dat zyn Majeſteit zal wedergeven alle onze Gevangens, dat voor al geſchieden moet, indien de Vrede zal geſloten werden.

Zyn Majeſteits antwoord hier op werd met den eerſten verzogt, om ons daar na te richten, proteſterende, by gebrek van voldoening voorſz., onſchuldig te zullen zyn aan de bloedſtorting, &c. alzo wy gereed zyn, om zyn Majeſteit op alles behoorlyke voldoening te geven, in die hope, dat zyn Majeſteit de Vreede aannemen zal.

Wegens de Brieven der Heeren Raaden van Batavia, en de Geſchenken, gelieve zyn Majeſteit als nog ordre te ſtellen, om die eerlyk te ontfangen, &c.; wenſchende verder dat God uwe Majeſteit gelieve te bewaren. A. 1640.

Terwyl verblyve

Uwe Majeſteits Ootmoedige Dienaar.

JOAN MAATSUYKER.

Den 21. Juni ſchreef hy weder aan zyne Majeſteit, in dezer voegen.

ZYn Majeſteits Brief van den 10. dezer is wel ontfangen; dog van een anderen inhoud, als verwagt hadden, bevonden.

Zyn Majeſteit zegt, dat het niet regt is, Vrede van Koningen met ronkeryen van Oorlog te verzoeken; maar zyn Majeſteit is zo hoog, nog wy ook zo laag, dat wy de Waarheid niet zouden mogen zeggen.

Zyn Majeſteit ſprak zo A°. 1640. niet, toen hy ons voor beſchermers van zyn Ryk aannam.

Het zyn geen Ronkeryen; maar Waarſchouwingen. Wy verzoeken ook geen Vreede als onmagtige; maar bieden de zelve aan, of, by weigering, ook een regtveerdigen Oorlog, zynde in gemoede verzekerd, dat wy daar toe geen ſchuld hebben.

Nigumbo weder te geven, dat zyn wy genegen, en ook geordonneerd dit te doen; maar in zulken ſtaat, als wy nu met zyn Majeſteit ſtaan, zal zulks in der eeuwigheid niet geſchieden, of zyn Majeſteit moeſt ons met geweld daar uyt dryven.

Heden is nog niet een Laryn betaald voor de onkoſten van Nigumbo's veroovering, weshalven de wederomgeving zonder reden gevorderd, en op een wyze, voor zulken Koning onbetamelyk, geeiſcht werd.

Van onze Gevangens werd in zyn Majeſteits ſchryven niets gemeld, en zonder 't wedergeven der zelve konnen wy tot geen Vreede komen.

Ons voornemen is, om volgens 't Contract van *Weſterwold* de Vrede en 't Verbond te onderhouden, mits zyn Majeſteit voor eerſt en voor al ons volk largeere, en ordre ſtelle, dat ons de Caneel, &c. geleverd werde; waar van ons voldoening geſchiedende, wy overbodig zyn de Regeering der Landen aan zyn Majeſteit over te laten.

A. 1646. De Vertaaling van haarer Edelheden Brief gaat tot zyn Majeſteits beſchouwing hier ingeſlooten.

Den 11. September A°. 1646. ſchreef zyn Ed. aan dezen Keizer het navolgende:

VOlgens Schryvens van onze Gevangenen in Candi, zouden wy in gebreken zyn van zyn Majeſteits Brieven te beantwoorden, dat te verwonderen is, alzo wy, zedert ons Schryven van den 21. Juni, geen Brief van zyn Majeſteit vernomen, dog alleen door eenige overloopers verſtaan hebben, dat zyn Majeſteit van Caymel opgebroken, en weer binnen Candi gekomen is.

God zy onze Getuige, dat wy als nog het Contract van *Weſterwolt* zoeken te onderhouden, mits dat zyn Majeſteit dit insgelyks doe.

't Schynd, dat de Vreede wederzyds begeerd werd.

Zyn Majeſteit begeert per Force de Overlevering van Nigumbo, en wy hadden geerne verzekering van de Voldoening onzer Oorlogs-Laſten.

Om nu malkanderen wat te gemoet te komen, zal 't beſt zyn, dat wy Nigumbo nog voor 6 a 8 Maanden behouden, dewyl het met ons en de Portugeeſen licht tot een openbaaren Oorlog uytberſten zal.

Als mede, dat zyn Majeſteit ons nog 2 a 3 jaaren in 't bezit dezer Landen late, om onze voldoening aan de Caneel te vinden wegens onze gedragene onkoſten, en aldus ook zyn Majeſteits Schuld voor een groot gedeelte te verminderen.

Ook zullen wy ondertuſſchen konnen zien, wat en hoe veel Nigombo's Geweſt kan uytleveren.

Na welken tyd zyn Majeſteit, uyt naam onzer Meeſters, verzekerd werd, dat wy hem alle de Landen weder zullen ter hand ſtellen zonder iets, dan alleen de Sterkte Gale, te behouden.

Indien zyn Majeſteit deze voorwaarden aanneemt, werd hy verzogt hier op te antwoorden, en met het antwoord eenige van ons Volk af te zenden, en inzonderheid *Nicolaus Loenius Schryver* herwaards af te vaardigen.

A. 1647.

Den 8. Januari A°. 1647. Schreef de Heer *Maatſuyker* aan den Vorſt in dezer voegen.

WY hebben als nog geen Antwoord op ons Schryven t' elkens van zyn Majeſteyt ontfangen, ſchoon 't Recht der Volkeren en Koningen altyd Antwoord op de Brieven over en weder vereiſcht.

Onze aangebodene Voorwaarden zyn al te gunſtig, om by zyn Majeſteyt in de Wind geſlaagen te werden.

Weshalven wy vermoeden, dat onze voorige Brieven zyn Majeſteyt niet zullen ter hand gekomen, of dat zyn Majeſteyt door Oorblazers, onze Vyanden, verleid zal zyn.

Om waar van zekerheid te hebben, en vaſtelyk te verſtaan, hoe zyn Majeſteyt gezind zy, goedgevonden is den Koopman *Maarſchalk* als Commiſſaris af te zenden.

Indien zyn Majeſteyt hem geliefde te hooren, werd ten dien einde een Paſpoort verwagt, onder Belofte van hem, 't zy 't Vrede, 't zy 't Oorlog werd, onverhinderd te laten wederkeeren.

Den 11. Auguſti daar aan Schreef hy aan die Majeſteyt aldus:

ZYn Majeſteyts Brief van den 12. Juli hebben wy den 27. daar aan ontfangen, en daar uyt zyn Majeſteyts langduurige Ziekte met Droefheid gezien, wenſchende dat de wedergekregen Gezondheid van zyn Majeſteyt lang duuren mag.

Den Commiſſaris, waar van in onzen voorigen gemeld is, zal over Baticalo eerſtdaags afgezonden werden.

Ik zou zelf voor zyn Majeſteit komen, indien de Ordre van myne Meeſters zulks toeliet, als nog overboodig zynde, om het Contract, met *Weſterwolt* gemaakt, Godsdienſtig en Heyliglyk te volgen.

De vorige Onluſten zyn door onze ſchuld niet by gekomen, nog ook zyn Majeſteyt te wyten; maar valſche tongen, en quade menſchen, die zyn Majeſteyt verzogt werd niet licht geloof te geven, maar in opmerking te nemen de getrouwe dienſten, die wy aan zyn Kroon bewezen hebben, zonder andere vergelding te verwagten, als het onderhouden van 't Contract, en Vriendſchap.

Den

A. 1648.

Den 21. Auguſti ſchreef hy nog nader:

JEgenwoordig vertrekt de Commiſſaris, *Laurens Maarſchalk*, na Candi, de zelve zal zyn Majeſteit ons goed voornemen bekend maken, en wyders met zyn Majeſteit handelen tot beſlichting der opgerezene Geſchillen, waar toe hem voorwaarden voorgeſchreeven zyn, die uwe Majeſteit zonder twyffel aannemen zal.

Naderhand zullen wy een aanzienelyker Ambaſſadeur afzenden, om het onderling beſlotene te beveſtigen, en met Eede te ſtaven. Zyn Majeſteit gelieve gemelden Commiſſaris geloof te geven.

Den 10. September ſchreef zyn Ed: weer in dezer voegen aan dien Vorſt:

ZYn Majeſteyts Brief van den 29. Auguſti hebben wy den 7. dezer wel ontfangen; en onze Geſant is den 23. dezer na Baticalo vertrokken, hopende dat hy ſpoedig by zyn Majeſteit zal verſcheenen zyn.

Nopende dat zyne Majeſteit van de Portugeeſen tot Vreede aangezogt werd, en daar op ons beſluyt begeerde te hooren; zyn Majeſteit gelieve daar in na zyn welgevallen, en zodanig te doen, als hy denkt voor zyn Ryk vorderlyk te zyn; dog ons beſluyt is om 't Contract, met de Heer *Weſterwolt* gemaakt, te onderhouden, mits dat zyn Majeſteit dit ook doe.

De oorzaak, waarom de Portugeeſen dus om Vrede verſoeken, is, dat zy vreezen eerlang met ons in Oorlog te komen, ten opzicht van hunne trouwloosheid in Brazyl; zy beelden zich in onder de ſchaduwe van Vreede met zyn Majeſteyt te ſchuylen; maar zullen bedrogen zyn: Want het Contract ons niet verbieden kan hen na vermogen afbreuk te doen, met dat onderſcheid, dat den Oorlog, die voor dezen gevoerd is tegen hen op de naam van zyn Majeſteit, als dan gevoerd zal werden op de naam der Heeren Staaten Generaal, en dat gevolgelyk, 't geen wy van hen komen te veroveren, niet voor zyn Majeſteyt; maar voor onze Reekening zou zyn, zo dat, by vermeeſtering van Columbo, uwe Majeſteyt daar niet op zal hebben te eyſchen.

Dit gelieve zyn Majeſteyt te overwegen, en met eenen, hoe weinig geloof te geven zy aan een Natie, die gedurende de Vreede een ſchendig Verraad in Brazyl aangelegt heeft. A. 1649.

Met de komſt der Schepen van Batavia, zullen wy zyn Majeſteyt de nieuwe tydingen mededeelen.

De Heer *Maatſuyker* ſchreef den 25. Maart 1648. wel weer een Briefken aan dien Vorſt; maar kreeg toen, en nog lang 'er na, geen beſcheid; maar den 10. September ſchreef zyn Ed. dat hy, nu elf maanden lang vrugteloos na tyding van onzen Commiſſaris gewagt hebbende, eyndelyk van de Portugeeſen verſtaan had, dat zyn Keizerlyke Majeſteit Vrede met hen gemaekt had om met hun beiden ons te beoorlogen; het welke, zo 't waar was, verzogt zyn Ed. dat zyn Commiſſaris mogt wederkeeren. Dog by zyn Ed. ſchryven van den 27. Octob. aan zyn Majeſt. bleek, dat het een verzonnen leugen der Portugeeſen, en dat zyn Majeſt. in tegendeel van voornemen was, om onzen Gezant en Gevangens in korte tyd te ontſlaan, en dan ook op zyn Ed. ſchryven te antwoorden, voor welk Edelmoedig beſluit zyn Ed. zyn Majeſteit dankbaar bleef, met een letter hier nog byvoegende, dat een ander Gezantſchap in de plaats van *Sr. Maarſchalk* ſtond gezonden te werden.

Uyt zyn Ed. Schryens van den 30. Maart A°. 1649. van Nigumbo (zynde alle de andre uyt Gale) aan dien Keizer, was klaar genoeg af te meten, dat het met de te rug-komſt van dezen Geſant nog zo helder niet was, om 't welke wat gemakkelyker voortgang te doen hebben, zyn Ed. aan dien Vorſt onder andere Zaaken ſchreef:

Op Gale is een Paard aangekomen, weerdig om van een Koning bereden te werden. Zyn Majeſteits ordre werd verzogt om 't zelve opwaards te zenden. Eenige kleenigheeden, en Fruiten werden aan zyn Majeſteit mede afgevaardigd.

Hy had ook een Brief van zyn Majeſteit van den 9. dezer bekomen, waar in hem zyn Majeſteits Ziekte bleek, die hy zeide met veel Droefheid verſtaan; maar ook gezien te hebben, dat zynen Deſſave ons alle afbreuk dede, en allen toevoer afſneed, terwyl voor de Portugeeſen alles open was.

Den 10. April ſchreef zyn Ed. uyt Nigumbo, dat hy zedert eenige dagen in Catagambale Corla geweeſt was, om te bezien, hoe 't zig in 't aanſtaande Moeſſon met het inoogſten van de Caneel in deze Landen opdoen zou, alzo

A. 1649. ontrent Gale geen Caneel meer gevonden wierd; dog zyn Ed: verklaarde in 't doorreiſen van Pittigal Corle geen levendig menſch ontmoet, en in Madampe een Apohamy met eenige Laſcaryns bejegend te hebben, die recht uyt zeiden van zyn Keizerlyke Majeſteyt daar gelegt te zyn, om te beletten, dat eenige Chalias uyt de Portugeeſche Landen, of andre Ingezetenen, daar mogten overkomen, alzo zyn Majt. begeerde, dat die Landen zouden verwoeſt werden, op dat wy aldus geen dienſt van de Inwoonders mogten bekomen, nog ook de beloofde Caneel ontfangen, 't geen regelrecht tegen het Contract van *Weſterwold* ſtreed.

Deze Apohamy had ook groote gemeenſchap met de Portugeeſen gehad, en was 's nagts met alle zyne Laſcaryns maar ſtilzwygende doorgegaan, en na de Portugeeze Landen gevlugt, misſchien uyt vreze om door zyn Majeſteyt geſtraft te werden; belovende dat hy hem, zo ras hy dien kreeg, aan zyn Majeſteyt zenden zoude.

De Portugeezen hadden nu ook 2 Jaaren aan een de Caneel, die ons deugdelyk toequam, geſchilt; dog zyn Ed: zey door het te Veld brengen van een Leger dit wel te zullen beletten, waar van hy zyn Majeſteyt voor af kennis had willen geven, verzoekende nogmaals, dat hy zynen Gezant een gunſtig affcheid geliefde te geven.

Den 10. April ontfing hy ook een Brief van zyn Majeſteyt, waar op zyn Ed. den 20. dito uyt Nigumbo Antwoorde, met betuiging van zyne Blydſchap over zyne Majeſteits herſtelling van zyne Siekte; dog zeide met verwondering gelezen te hebben dat zyn Majeſteit niet begeerde, dat 'er iets aan de Fortres Nigumbo gebragt zou werden, alzo de Bezetting daar tegen zyn Majeſt^{s}. dank in lag; dog zyn Ed. verzogt, dat zyn Majeſteit zyn Schryven van den 16. Februari, A°. 1645. maar eens geliefde na te zien, alzo hy daar in klaar bevinden zou, dat deze bezetting daar van zyn Majeſteit geordonneerd, en belaſt werd te leggen.

Zyn Ed: verzogt ook, dat zyn Majeſteit aan zyn Volk laſt geven wilde, om de Pittigal Corle weer als vooren te bewoonen, op dat wy dus Caneel bekomen mogten, zonder welke wy onze Reekening niet met zyn Majeſteit konden vereffenen.

Hy bedankte zyn Majeſteit ook, zo voor 't verlof aan ons gegeven, om weer een Leeger in 't Land te brengen, om de Caneelſchillers tegen de aanſlagen der Portugeeſen te dekken, als ook voor dat zyn Majeſteit onze Natie toeſtond A. 1649. vry en vrank door zyne Landen te gaan, en ons ook beloofde, by voorval van Schipbreuk, in alle zyne Havens de behulpzame hand te zullen bieden; wenſchende dat de ordre van Heeren en Meeſters hem toeliet zyn Majeſteit zelf in Perſoon de handen te mogen kuſſen, als wanneer zyn Majeſteit van ons wel een beter gevoelen, en dan ook wel haaſt 't ganſch Eyland (waar na zyn Ed. verlangde) onder zyn geweld krygen zoude, om dan alle onze beſettinge van Gale en Nigumbo eensklaps te lichten.

Dat ook het Paard zyn Majeſteit aangenaam was, beviel zyn Ed. byzonder wel, weshalven zyn Ed. dit aan zyn Majeſteit over de geordineerde weg van Waluwe overſenden zoude. Verzogt ook in plaats van dezen een vaſten Ambaſſadeur daar aan 't Hof te mogen leggen, om de laſteringen van onze Vyanden tegen te gaan.

Uyt zyn Ed. Schryvens van den 24. May A°. 1649. zag men dat hy een Brief van zyn Majeſteit van den 28. April gekregen had, uyt welken bleek, dat zyn Majeſteit aan onze vroome daaden, in zyn dienſt bedreven, geliefde te gedenken; makende aan zyn Majeſteit verder bekend, dat zynen Deſſave over de Landen van Mature met veel eere zou ontfangen werden, verzoekende egter, dat die geene, die 'er reeds in zyn Majeſteits naam geſteld was, door zyn Majeſteit, alzo hy goeden dienſt dede, mogt goedgekeurd, en daar zoo voorgeſteld werden.

De Chalias aan deze kant voldeden jaarlyks 't gene zy verplicht waren, en hadden in 3 jaaren aan ons 6 a 700 Bharen Caneel geleverd, die op zyn Majeſteits Reekening goedgedaan, en afgeſchreven wierden, verzoekende dat zyn Majeſteit ons die zo lang, tot dat wy met de zelve zoude vereffend zyn, geliefde te laten genieten.

Het Perſiaans Peerd was gereed om opgehaalt te werden, zo ras de Perzonen, die zyn Majeſteit ten dien einde wilde zenden, maar zouden verſchenen zyn. Ook bedankte zyn Ed. die Majeſteit voor 't verlof om een anderen Geſant te mogen zenden, dat ook geſchieden zoude, zo ras, den daar aanwezende Gezant maar met zyn Majeſteits antwoord, en met de tyding en voorwaarde van Vrede, zou verſchenen zyn.

Daar op ſchreef de Keizer den 12. Mey aan zyn Ed., zendende hem ook eenige Geſchenken, voor welke zyn Ed. zyn Majeſteit den 7. Juli uyt Gale bedankte.

Hy zond ook nu het Perſiaans Paard

met

A. 1649. met een Hollandzen Zadel, waar op geen menſch nog gezeten had. En zo deze zyn Majeſteit wel beviel, zou men nog een beter zenden; verzoekende al weder, dat dog onze Geſant affcheid bekomen mogt, om 't welke te eer te doen geſchieden, zyn Ed. nevens dit Peerd nog eenige andre kleene Geſchenken zond, met verzoek dat zyn Majeſteit die in dank geliefde aan te neemen.

Den 15. Juli verſcheen eindelyk de Geſant *Maarſchalk* (daar zo menigmaal om Geſchreven was) nevens twee aanzienelyke Mannen van zyn Majeſteit met een Brief van den 27. Juni, benevens de voorwaarden der Vreede.

In deze Voorwaarden ſtiet zyn Ed. het 10. Artikel, ten aanzien van de Caneel, die ons, zo andre Natien daar mede deel in kregen, niet half zo veel weerdig was. Behalven dat 'er wel uytdrukkelyk in ons Contract bedongen was, dat wy die alleen moeſten hebben, in welke hope zyn Ed. de voorwaarden ook, op goedkeuring haarer Edelheden, onderteekend had, gelyk hy die by zyn ſchryven van den 8. Auguſti zyn Majeſteit toezond met zyn Geſanten en twee van onze Bedienden van aanzien, den eenen, om de zelve te bezweeren, en met zyn Majeſteits beſluyt tot ons weder te keren, en den andren, om aan 't Hof te blyven.

Het ſcheen hier, dat zyn Majeſteit om een bequaam Schryver verzogt; waar over na Batavia geſchreeven was; dog zo zyn Majeſteit imand van ons Volk, in Candi zynde, geliefde te gebruiken, 't zou zyn Ed. aangenaam zyn, dog hy verſtondagtigde zyn Majeſteit, dat zy niet langer, dan voor 5 jaaren, verbonden waaren.

Hy bedankte zyn Majeſteit ook, dat hy eenen uyt onze Natie (gelyk hy bevorens aan zyne Majeſteit verzogt had) als Deſſave van Mature had gelieven aan te ſtellen. Ook beval hy in zyn Majeſteits gunſt eenen *Lambert Camholt*, na dat het Verband van den aangeſtelden Deſſave zou ten einde geloopen zyn.

Onze Geſanten zouden zyn Majeſteit verzoeken, dat hy ons Nigumbo zo lang geliefde te laaten behouden, tot dat wy hem Columbo ook zouden leveren, waar toe wy voornemens waaren, alzo de Portugeeſen ons in alles verongelykten, ons beſt te doen, en waar toe wy zyn Majeſteits hulpe en beſluit verzogten.

Zyn Ed. was voornemens, om den voornoemden *Camholt*, als Commiſſaris aan den Keizer te zenden; dog alzo hy ziek geworden was, ſtond eenen *Burchard Coex* met eenige kleenigheden voor zyn Majeſteit in zyn plaats te gaan, met verzoek dat zyn Majeſteit hem in alles A. 1650. geliefde geloof te geven, en hem in 't kort te rug te zenden.

By zyn Ed. ſchryven van den 9. September uyt Gale bleek, dat zyn Majt. den 8. Auguſti, een Brief aan zyn Ed. en daar nevens een Bagge, een Goude Keten, en een Olifant met Tanden, gezonden had, voor welke eere, als mede voor de agting, die hy voor 't Perſiaans Peerd had, zyn Majeſteit zeer bedankt wierd. Ook verzogt hy, dat de Caneel, in de 7 Corles geſchild, aan ons mogt geleverd werden; belovende verder, dat alles, wat zyn Majt. verzogt, hem zo ras 't mogelyk was zou beſteld werden, gelyk reeds een werktuig, om zware dingen te lichten, nevens eenige ſtaafkens Inlands Staal, nu mede derwaards gingen.

Den 16. November Schreef zyn Majt. een Brief aan zyn Ed., en de Gezant *Coex* verſcheen den 3. December, met de Art. der Vreede door zyn Majeſteit geteeekend; waar op zyn Ed. den Vorſt den 27. dito antwoorde, hem te gelyk bekend makende, dat op dezen dag de Heer *Jacob van Kittenſteyn* van Batavia aangeland was, om het Gouvernement van hem over te nemen.

Met dezen Afgeſant *Coex* waren ook eenige Gevangens afgekoomen, en de Sieken zou men met een Vaartuig van Baticalo doen ophalen.

Hy dankte zyn Majt. ook voor 't Borſt-Juweel, 't geen hy zyn Ed. ter gedagtenis gezonden had.

Wegens Nigumbo, en den Oorlog met de Portugeeſen, had zyn Ed. van Batavia nog geen antwoord bekomen.

Den 5. Februari A°. 1650. bleek ook by zyn Ed. ſchryven aan dien Vorſt, dat hy, in 't laatſt des verleden jaars, *Pieter Kieft* als Commiſſaris aan zyn Majeſteit had gezonden, uyt welkers ſchryven hy merkte, dat zyn Majeſteit tegen ons zeer miſnoegd was, ons te laſt leggende, dat wy de Vrede zouden verbroken hebben, ons wel tot zesmalen toe zeer veragtelyk *caſta Hollandeſe* (dat noit bevorens geſchied was) noemende, zonder dat wy de reden daar van konden navorſchen, ten ware dan dat zyn Majeſteits Deſſave, *Rompot*, den zelven tegen ons (gelyk hy geloofde) opgeruid had, zynde dit de laatſte Brief, die de Heer *Maatſuyker* aan dien Keizer geſchreven, en waar by hy betuigd heeft, dat onze getrouwe dienſten, aan zyn Majeſteit bewezen, geenzins verdienden om ons zo veragtelyk, als nu geſchiede, te behandelen.

Met

A. 1650. Met al het welke ons dan te gelyk voorkomt, dat, hoe knorrig en grimmig deze Keizer nu en dan op ons, en op dezen Heer Landvoogd, geweeſt zy, hy egter den zelven niet alleen nu en dan weer heeft begunſtigd, maar dat wy ook Naderhand onder 't beſtier van dezen Heer *Maatſuyker* egter Nigombo, Gale's Corle, en Mature, met de onderhoorige Landen geruſt bezeten, de Caneel daar geſchild, wilde Olifanten gevangen, en 's Lands verdre Inkomſten ten voordeele der E. Maatſchappy ingezameld hebben, zonder dat *Raja Singa* zig eeniger maten daar tegen geſteld heeft, behalven dat hy naderhand geheel en al tot ſtilte en bedaring gekomen is, tot zo verre, dat hy met zyn Volk weder na boven getrokken is, zonder de buitenwagten der Portugeeſen aan te doen, waar uyt wy ook niet zonder grond mogten giſſen, dat 'er tuſſen hem en den Portugees zekerlyk een geheim Verbond, of ten minſten een verſprek, om malkanderen ongemoeit te laten, geweeſt is. A. 1650.

Dog in de volgende tyd is alles weer in Ruſt geweeſt.

Dit bleef zo al in dien zelven ſtaat, tot dat de Heer *Maatſuyker* A°. 1649. onze Gevangens by den Keizer door een Geſantſchap, waar by eenige Geſchenken gevoegd waren (gelyk wy gezien hebben) verloſt kreeg.

Onze Gevangens in Candi, A. 1649. verloſt.

Op dezen trant (zeer weinig geringe Voorvallen uytgezonderd) ſchokten de Zaaken ontrent 3 jaaren heenen, waar na zig hier weer groote veranderingen opdeden.

TWAALFDE HOOFDSTUK.

DE *Heer* Kittenſteyn *vervangt den Heer* Maatſuyker A°. 1650. *als* Voorzitter *op* Ceylon. *Uyttrekzel van de* Inſtructie, *door de Heer* Maatſuyker *aan de Heer* van Kittenſteyn *gelaten.* A°. 1652. *verklaard zig de* Keizer *met* Ons *tegen de* Portugeeſen. *De Heer* van Kittenſteyn *door* van der Meyden *vervangen. Vergeefze toeleg der* Portugeeſen A°. 1654. *op* Nigumbo. *Zee-Slag tuſſchen Ons en Hen. De Heer* van Goens *vernield eenige* Gallioenen *by* Cabo *de* Ramos. *De Heer* Hulſt A°. 1655. *op Ceylon, veroverd* Caliture. *Belegerd* Colombo. *En werd den* 10. April A°. 1656. *voor die* Stad *Doodgeſchoten. Welke in dat zelve* Jaar *door den Heer* van der Meyden *gewonnen is.* A°. 1658. Toetoecoryn *door* van der Laan; Manaar *en* Jaffanapatnam *door de Heer* van der Meyden *veroverd. En de* Portugeeſen *geheel van* Ceylon *verdreeven.* Raja Singa *werd tegen ons Vertoornd, dat tot zyn Eynde duurd. Neemt* Cnocx A°. 1660. *Gevangen. Vertoog van den Heer* Landvoogd van der Meyden *wegens* Ceylons *ſtaat. De Heer* van der Meyden *vervangt den Heer* van Goens *weder* A°. 1661. *als* Landvoogd *hier. Kort Uyttrekzel uyt de* Inſtructie *van den Heer Commiſſaris* van Goens *aan den* Landvoogd *van* Ceylon. *De Heer* van Goens *vervangt den Heer* van der Meyden. A°. 1663. *weer als* Landvoogd *hier.*

De Heer van Kittenſteyn vervangd de Heer Maatſuyker A. 8650. als voorzitter op Ceylon.

NA dat de Heer *Maatſuyker* 4 Jaaren hier gelegen had, wierd hy door de Heer *Jacob van Kittenſteyn*, van Delft, met den Titel van Voorzitter, A°. 1650. op Gale vervangen.

door de Heer Maatſuyker, A. 1650. aan den Heer van Kittenſteyn gelaten.

Hy liet hem den 27. Februari des zelven jaars deze navolgende Inſtructie, die groot licht aan ons in de Ceylonze Zaaken geeven zal, overhandigen.

UYTTREKZEL uyt de INSTRUCTIE voor den Heer JACOB VAN KITTENSTEYN; *Preſident* en *Opperhoofd* wegens de E. Comp: op *Ceylon.*

Uyttrekzel van de Inſtructie

DE Portugeezen hebben zedert A°. 1518. Colombo bezeten. De Koningen van Candi zogten hen dat te ontzetten, en derhalven hen in toom te houden; dies maakten zy hem daarom al zyn Havens rondom afhandig, zo dat hy naaulyks een Brief buiten zyn Land krygen kon, om zynen nood bekend te maaken. Dit bleef zo tot A°. 1638. wanneer wy volgens een Accoord, tuſſchen *Seneraat Adaſſeyn*, en *Marcellus Böſchhouwer* A. 1612. gemaakt, om verſcheide oorzaken, van de eene en de andre zyde gegeven, zonder uytwerking gebleven, en in de maand May by de komſt van de Heer *Adam Weſterwolt* van de Bezetting der Bhare van Goa, op verzoek van den jegenwoordigen Keizer *Raja Singa*, en met Laſt van de Heer Generaal en Raaden, dit Eyland aangedaan, en op den 18. dito de Fortreſſe Baticalo den Portugeeſen afhandig gemaakt, en den 23. daar aan een Verbond van Wapenen met dien Vorſt gemaakt hebben, waar by de E. Comp. verbonden bleef, en aannam gemelden Vorſt voortaan te helpen, den Portugee-

A. 1650. geeſen afbreuk te doen, en den Keiſer verpligt aan de E. Compagnie te vergoeden alle onkoſten met Caneel en andre Waaren, in zyn Land vallende, als uyt het Contract nader blyken kan. Ingevolge van dat Contract heeft de E. Compagnie hem van tyd tot tyd magtige Vlooten en Krygsmagten toe gezonden, en veel Overwinningen behaald.

A°. 1639. primo May veroverde zy onder 't beleid van de Heer *Antoni Caan*, de Fortres Trikoenmale; op den 9. Febr. A°. 1640. Nigumbo onder den Heer *Lucaszoon*, op den 13. Maart daar aan Gale, onder den Commandeur *Willem Jacobszoon Coſter*, naderhand verradelyk vermoord van 's Keiſers volk.

Philippo Maſcarenhas, toen Generaal, in Colombo, bemagtigde Nigumbo weder, met ſtyf 100 Nederlandze koppen, op den 8. November des zelven jaars, dog daar op is de Heer *François Caron*, jegenwoordig Directeur Generaal van India, in 't begin van A°. 1644. met een magtige Vloot herwaarts gezonden, die dat den 9. Februari gelukkig herwonnen heeft, van welke veroverde Fortreſſen de Keizer eenigen tyd na de bemagtiging geleverd zyn, eerſt Trikoenmale, daar na Baticalo, met de Landen en Provintien, daar onder behoorende, gelyk die van Gale en Nigumbo zyn afhangende, en hield de E. Compagnie de Fortreſſe met nodig Volk bezet, om 't herwinnen den Portugees te beletten; 't geen anders zeker was.

Dus blykt, dat de Comp. 't haare gedaan heeft, en 't geen ze verpligt was volgens 't Contract na te komen.

De Keiſer in tegendeel kreeg uyt al deze Overwinningen quaad, nadenken, door de quade en ons wangunſtige Portugeſche Creaturen, die hy altyd aan zyn Hof heeft, opgeſet, zag zig meer met ons, dan met den Portugees, verlegen; dee derhalven geen devoir, om ons de gecontracteerde Waaren en Goederen, in betaaling der gedaane onkoſten, te leveren; maar heeft zyn uiterſte beſt gedaan, om ons die te onthouden; liet daarom de Inwoonders der Beneden-Landen, daar Caneel valt, in 't gebergte wegvoeren, en de Landen verwoeſten, om ons die onvrugtbaar te maken, op hope, dat wy, 't moede werdende, en geen kans ziende, om ons verſchot te krygen, van ſelfs zouden verhuiſen, en zyn Land verlaaten; Als met de Dag-Regiſters omſtandig blyken kan.

Wy, die quade gangen aanſtonds ziende, hebben beſt geoordeeld, die Caneel-Landen onder ons gebied te nemen, en den Keiſer met zyn ſchadelyke Regeerders 'er uyt te houden. Dit van jaar tot jaar betragt zynde, is volbragt A°. 1645., na 't ſluiten der Treves tuſſchen de Portugeeſen en Ons binnen Goa, zo wel aan de kant van Nigumbo, als aan dit Geweſt, zonder nogtans daarom 't Contract met den Keiſer te breken; maar onder voorgeven, dat wy die Landen bevryden lieten van Struik-roovers, die de Inwoonders benadeelen. Op welke voet het ook lang had konnen gaande gehouden werden, alzo de Keiſer ſelf niet dorſt laten blyken, dat die verwoeſting met zyn Laſt geſchied was, ten zy de Landvoogd *Jan Thyszoon* hem door der Portugeeſen Generaal had laaten verleiden, en regelregt tegen de gewonelyke Ordre van haar Hoog Edelheden, en onze uytdrukkelyke Laſt, hem ſchriftelyk nagelaten, by openbaare afkondiging hier, en in Nigumbo den openbaaren Oorlog tegen *Raja Singa* had doen verklaaren. A. 1650.

Deze misſlag is ook oorſaak van veel wanorders geweeſt in de 7 Corles, welke Landen van 't Nigumbo's Diſtrict ons afhandig gemaakt, en door 's Keiſers Volk zo verwoeſt zyn geworden, gelyk zy tot heden toe nog zo blyven leggen, tot groot nadeel der E. Compagnie.

Hier uyt ſtaan twee Saaken aan te merken:

1. Dat wy de Landen, aan deze zyde van Gale leggende, met deugdelyk regt bezitten, en dat gelyk Regt ook behouden op die van Nigumbo, als wy magt krygen van die weder onder Ons te brengen, alzo dat de onkoſten nog niet ſtoppen kan, die de keizer ſchuldig was te betalen; hoewel wy uyt 't Contract zelf daar toe geen ander regt, dan maar by gevolg, hebben.

2. Dat wy ons om geen redenen, beloften of dreigementen, moeten laten bewegen, om den Keiſer in te willigen, zyne Land-Regeerders, of Deſſaves, daar in te laten komen, of hen eenig gezag, of Jurisdictie, te vergunnen, hoedanig dat ook zou mogen zyn, ten ware hy imand van onze Natie daar toe gebruiken wilde, gelyk wy verſcheide malen, en nog onlangs zeer inſtantig, hem verſogt hebben, onder zodanige voorwendingen, als UEd. by onze Brieven zien kan. By welk verſoek UEd. zal wel doen te volharden, hopende, dat hy, zien-

A. 1650. ziende niet verder te konnen geraaken, eindelyk daar toe verſtaan zal, en dat onze op malkanderen volgende Geſchenken (die wy eenigen tyd herwaards vervolgd hebben) hem daar toe zullen bewegen.

Ondertuſſchen moet UEd. niet nalaten, te weten, meer by Vrede, dan by tyd van Oorlog, tegen zyn liſtige aanſlagen, niet alleen om de Fortreſſen, maar ook om de Landen aan deze kant tegen invallen te bewaren.

De Landen nu, die wy met het voorſz. regt op dit Eiland bezitten, ſtrekken zig langs de Zeekant van de Rivier van Alican, die de limitſcheiding maakt tuſſchen ons en de Portugeeſen, tot aan de Rivier van Waluwe, zynde ongevaar 30 mylen, en Landwaart in doorgaans 12, tot 14 en 16 mylen in zig begrypende, namelyk van Alican beginnende, een gedeelte van Walawitte Corle, eenige Dorpen en Plaatſen van Pasdum Corle, Gale Corle, met Jackawelle, Agras, Billigam Corle, Morrua Corle, en de Dolas das Corle, Landen, die UEd. nader uyt onze gemaakte Kaarten zien kan.

Deze Landen werden onder ons hoog geſag geregeerd.

Morrua Corle, Dolas das Corle, en Belligam Corle door den Deſſave van Mature, *Marcus Caffer*, onlangs gewerden ook Capitein der Gale Corle, en Jackawelle. Agras door de Corle Capitein, den Fiſcaal *Philip Angel*, en de Walewitte en Pasdum Corle door den Officier, die over de Wagten aan de Alicanſe Rivier is; de Commandant Luitenant *van Weſtrenen*, welke Perſoonen, nevens de Landregeering en Adminiſtratie der Juſtitie de dagelykſe kleyne Zaaken ook onder zig hebben, zynde 't Cingaleſe Krygsvolk onder haare byzondre Araaties, of Hoofden, verdeeld, die ongevaar een getal van 960 koppen uytmaken.

Onder den Deſſave van Matule, ontrent	500	Laſcaryns.
Onder den Capt. der Gale Corle, -	400	
Onder *Weſtrenen*, -	60	
	960	

Dog dient UEd. te weten, dat de Capitein van Gale Corle 't gezag niet heeft over de Dorpen en Plaatſen, die de Chalias, of de Canoelſchillers, tot hun wooning en onderhoud toegevoegd zyn, ſchoon ze in Gale Corle leggen; maar die ſtaan onder den Capt. der Mahabade, zynde nu den Koopman *Jan Kroon*, als te weten, Cosgodde, Bellitotte, Madampe, Reygamme, met de daar aan behoorende, Dadale, Magale, en Lanamoddere, van welke onder breeder gehandeld werd. A. 1650.

Tot 't bovenſtaande Cingaleeſe Krygsvolk heeft de E. Compagnie jegenwoordig op dit Eiland zo hier, als in Nigumbo, niet min dan 1426. Nederlandſe Soldaten, te weten, in Nigumbo ontrent 430, in Gale, en de Landen daar onder 996. ſamen 1426.

Aan de Alicanſe Rivier, zo op Bentotte, Pittigal, als andre Plaatſen onder den Luitenant *Weſtrenen*.

	Koppen.
Op Maplegam onder den Capitein *Diantero Jan Percy*, -	100
Op Akkuras en de Wagt, -	100
In de Morrua Corle, - -	100
Op Hackman, - - -	30
Op Mature, - - - -	100
	430

Behalven de Vryborgers, 't Ambagts Volk, en andre buiten Militie, die ook een goede Comp. uytmaken, ten minſten van 180 koppen; en meeſt voor Soldaten uytgekomen, die by tyden van nood ſouden konnen vermeerderd, maar 't geen niet ligt gedaan moet werden, alzo die Laſcaryns, eens de Wapenen gekregen hebbende, niet ligt te ontwapenen, of weder tot hun oude dienſtbaarheid (waar van dan bevryd werden) te brengen zyn; buiten dat dit de E. Comp. zeer veel koſt.

Dus heeft men voor niet veel zwarigheid te dugten, zo lang namelyk der Cingaleeſen hoofden (waar ontrent veel omzigtigheid gebruikt moet werden) getrouw blyven, aangezien, by hunnen afval, 't geheel Land, als menigmaal gebleken is, gewoon is haar te volgen.

Die van Gale Corle oordeelen wy, dat meer te vertrouwen zyn, dan die van de andre Landſchappen; om 2 redenen. 1. Om dat zy in veele jaaren, door de gebuurſchap van deze Fortreſſe, niet onder den Keizer van Candi geſtaan, en derhalven weinig omgang met hen hebben, als wel geſchied met andre Corles, byzonder Morrua Corle, Dolas das, en Belligam Corle. 2. Om dat ze, vermits de zelve Fortreſſe hen zo na op den hals legt, en voor de Keizer onwinbaar is, zig noit van ons zien te konnen ontſlaan.

Op de andre Provintien, Inwoonders, en Hoofden der zelve, is zoo veel ſtaat niet te maken, byzonder de 3 bovengemelde,

A. 1650. melde, als zelf by onze tyd gebleken is; en dat om deze reden. 1. Om dat ze wat verre van de Vaſtigheden afleggen, derhalven meeſt Heidenen, of zeer ſwakke Chriſtenen zyn, veeltyds verſtand met 't Hof van Candi hebben, en om dat zy als nog de Afgodery des Lands, en Regeering der Keiſeren zeer toegedaan zyn. 2. Om dat zy tegen de invallen des Keiſers zo wel niet te beſchermen zyn, als die van deze Corle, dies zy zig dan ligt by de Sterkſte voegen.

Om die 2 Zaaken voor te komen, hebben wy ten dien einde in alle voorname plaatſen een School opgerigt, en de Jeugd in de Chriſtelyke Godsdienſt laten onderwyſen; en hebben ook in Mature doen bouwen een Fortres, om die volken te meer vertrouwen op ons te geven, en op onze beſcherming te doen hopen, die UEd. derhalven verder zult dienen te laten voltrekken, vermits die den Keizer al zyn magt, die hy afbrengen kan, zal konnen ſtuiten.

Ten anderen, hebben wy, tot meer geruſtheid, nu al een geruimen tyd goedgevonden, en geordonneert, dat alle de Grooten, onder den Deſſave van Mature beſcheiden, binnen die Fortificatie, of ten minſten binnen de 4 Gravetten, zullen huishouden, als nu geſchied; derhalven wy ons nu meer op hen konnen verlaten, zo lang dit wel onderhouden werd.

Boven de verſekering der Grooten, hebben wy altyd getragt haar door weldaden aan de E. Compagnie te verpligten, 't geen UEd. mede doen moet, alzoo zy wel gezien zyn, en geen reden hebben, om na een andre Regeering te tragten, indien zy maar by hunne agting, en buiten affronten, waar af ze zeer gevoelig zyn, bewaard werden; waar op byſonder gelet dient, alzoo veele van onze Natie gewoon zyn hen veragtelyk, als ſwarte honden, te handelen, en hen zo te noemen, dat niet mag wezen, en ten uyterſten moet belet werden.

De Hoofden in Mature van aanſien, zyn: 1. Den Adigaar, de naaſte aan den Deſſave, een aanſienelyke Dienſt, en nu bekleed by *Hennenaad Modeliar*, een Man van byzondere opmerking, en agting, waar op wy ons zeer verlaaten. Na hem volgen de 2 Modeliaars Coeletonge, zynde *Banak* van Deondure, en *Wiedje Sondere*, Coraal, of Landvoogd van de Morrua Corle, insgelyks beide Lieden van agting.

Na die de verdere Coraals, Appoehamis, en Araatsjes, die Krygsvolk onder zig hebben, welker afkomſt, UEd. A. 1650. by de Rollen der zelve vinden zal, als mede, wat ider van de E. Comp. tot onderhoud bezit.

Buiten die Krygsoverſten zyn van oude tyden in Mature altyk ook in veel agting geweeſt de 4 Motiaars, of Schryvers, die onder haar hebben de Regiſters van 't voornoemd Krygsvolk, met die der andre Inwoonders, die eenige dienſten ſchuldig zyn, en der zelver bezitting, die derhalven in veel Gerigtsſaken goede opening konnen geven.

Van Manamperi Araatsje *Vidane*, en de verdre Hoofden der 4 Betmas van de Olifants-Jagt, als andre Perſoonen, tot dien dienſt behoorende, en aan de Matureſe kant woonagtig, zullen hier onder ſpreken.

In de Gale Corle zyn de Inwoonders zo gevaarlyk niet, om boven gemelde reden.

Egter moet UEd. der zelver Hoofden in agting houden, en hen beſchermen voor affront; want 't ongelyk, een van hen aangedaan, trekt zig 't gehele Land aan.

De voornaamſte onder hen zyn de Sjahband., *Don Joan de Coſta*, die ons altyd groote dienſten gedaan heeft, een Perſoon, die groote kenniſſe dezer Landen en Coſtumen heeft; *Domingos Alvares*, nu genaamd, *Wiereſinge Modeliaar*, Lieutenant zynde van 't Krygsvolk der voorſz. Corla, en *Anthonio Mendes*, Vidane der Mahabadde.

In Walewitte en Pasdum Corle is niemand van byſonder aanſien, als den Adigaar van Bentotte, genaamd *Malve Araatsje*, ook een getrouw man voor ons.

Dus verre nu van 't Regt der E. Compagnie op deze Landen, en de Inlandſche Hoofden geſprooken hebbende, treden wy nu over tot de voordeelen, die 'er de E. Compagnie, in voldoening van haar verſchot, van trekken kan.

't Voornaamſte, daar de E. Comp. by haare Alliantie met den Keiſer op gezien heeft, is, nevens d'afbreuk der Portugeeſen, geweert de Caneel, die alleen hier goed valt, en dierhalven by UEd. dient verſorgd te worden.

Goede en fyne Caneel werd alleen gevonden en gewonnen in deze Beneden-Landen van Nigumbo, Colombo, en Gale, beginnende van Madampe, benoorden Nigumbo, en eindigende een weinig aan deze zyde de Rivier Waluwe, de uiterſte paal van onze Jurisdictie aan deze kant; dog de beſte en fynſte valt in het Diſtrict van Nigumbo, of

A. 1650. de zeven Corles, daar de Landen lager, en zo bergagtig niet, als in d'andere Gewesten, zyn.

Tot 't schillen van de Caneel is van oude tyden af een zeker geslagt van menschen op dit Eiland afgesonderd, Chalias genaamd, een veragt volk by de Inwoonders; maar die by ons geextimeert moeten werden, om de voordeelen die zy ons toebrengen, alzo zonder de zelve geen Caneel te bekomen is; dierhalven ook van goede plaatzen en onderhoud verzorgd zyn; bezittende de Dorpen Cosgodde, Bellitotte, Madampe, Reygamme, Dadale, Magale, en Lanamoddere, in welke alle zy waren, uitgesonderd weinige, die zig onthouden aan de kant van Matura, daar zy over de Dorpen verspreid zyn, en hun bezit en vrydommen hebben, werdende daarom Roene Mahabadde, verstroide Caneelschillers, genaamd.

Bezyden deze is in de Walewitte Corle zeker Geslagt, Panneas, of Grassnyders, die in oude tyden, om een begane misdaad, van de Koningen belast zyn, nevens de Chalias zekere tax Caneel op te brengen, welke diensten zy als nog onderworpen blyven, zynde veragt volk; met welke de Chalias zelfs nauwelyks gemeenschap willen houden.

De Chalias en Panneas staan onder een byzonder Gebieder, die den Titel heeft van Capitein der Mahabadde, zynde jegenwoordig de Koopman *Jan Kroon*, mitsgaders 4 Vidanes, van welke de eerste, genaamd *Antoni Mendis*, onder voorsz. Capitein het gezag heeft over die van bovengenoemde Dorpen, uitgezonderd Reygamme. De tweede *Antoni Corte*, over die van Roene Mahabadde, de Vidane van Reygamme over die van dat Dorp, en 't daar onder behoorende; de vierde, *Don Manuel* over de Panneas, over welke Vidanes en Chalias dan nog ider Dorp hare bysondre Overheid, Doerias genaamd, gewoon is, hebben.

't Ampt van die Capitein en vier Vidanes is, jaarlyks, tegen dat het tyd werd, de Caneel te schillen, in July, Augustus, September, en October, met de voorsz. Doerias, die de beste kennis van 't Volk hebben, beschryving te doen van die gene, die om de zelve uyt zullen gaan, mitsgaders hoe veel ieder zal hebben te leveren, zynde, na oude verpligting, twee Bharen de man, de eene om niet, en de ander om 1½ Ryksdaalder de Bhaar, ten zy om redenen van minder, of wegens overjaarigheid, siekte, ofte andere oorsaaken, die tax verminderd wierd, 't geen aan den Capitein, en de Vidanes staat.

A. 1650. Na voorsz. Beschryving is die Capt., Vidanes, en Doerias, ider zo veel de zyne aangaat, gehouden sorg te dragen, dat de geordonneerde Chalias ter behoorelyker tyd in 't Bosch gaan, en zo lang uitblyven, tot dat zy hunnen tax opbrengen, en voort ten einde van den Oogst den geschilden Caneel ter geordonneerde plaatsen by een zamelen, op behoorlyke wigt ontfangen, wel toeziende, dat geen grove of andere ondeugende Caneel geleverd werde, en zyn tot het aanbrengen der geschilde Caneel gehouden de lage geslagten des Eilands, die mede onder hunne byzondre Vidanes staan.

Het getal der Chalias, met de Panneas mede, in 't voorlede Moesson opgeschreven, om op de Caneel uyt te gaan, was 515, die samen leveren moesten 898 Bharen van 480 ponden de Bhaar, te weten, 520 Bharen voor niet, en 378 dito om Geld, a 1½ Ryksd. de Bhaar.

De Geregtigheden, die voorsz. Doerias en Vidanes jaarlyks voor hunnen Dienst genieten, zal UEd. by de Specificatieboeken konnen zien. De Kinderen der Doerias, en hunne nakomelingen, zyn jaarlyks van 't Caneel schillen vry, mits betalende jaarlyks zekere geregtigheid, by hen deccum genaamd, nader te zien in de rol, onder den Capitein berustende.

Vermits de Landen, ontrent Nigumbo A°. 1646. door den Keiser van Candi verwoest zyn, (zo als zy nog leggen zonder Culture, of Inwoonderen) en aangezien de Portugeesen by 't jongste Moesson onze Chalias passagie door hunne Landen geweigerd hebben, zyn wy, gedurende ons aanwesen op dit Eiland, genoodsaakt geweest, de Caneel alle jaaren uyt deze Gewesten te zoeken, dat de Chalias de twee laatste jaaren vry moejelyk gevallen is, alzoo de bosschen uytgeschild zyn, en qualyk meer goeden Caneel konnen leveren, zo is 't dat de zelve in eenige volgende jaaren noodsakelyk weer uyt de 7 Corles zal moeten gehaald werden, daar 'er zeer gereed aan te raken, en daar ze fyner, dan in deze Gewesten, is.

Volgens ordre van de Generaal en Raden zal UEd. de Caneel in Goenjes laten pakken, en zoo, als die nu na Batavia gaat.

In 't venten van Caneel aan Mooren en andre Kooplieden alhier, zal UEd. zig gedragen na de jongste Ordre van haar Hoog Edelheden.

Het branden van Caneel-Olie hebben haar E. Ed. afgeschreven voor dezen, vermits dit veel Caneel verspilde, dog vermits jaarlyks veel stukken in de Pakhuy-

A. 1650. huyzen blyven leggen, de vragt na 't Vaderland niet weerdig, zal men die tot Olie doen overhaalen, als tot nog toe geſchied is, mits voor de ontvreemding van dien zorge te dragen.

Het tweede ſtuk, konnende dienen tot vergoeding van gedane onkoſten, is de Olifants-jagt, daar insgelyks van ouds eenige Geſlagten toe gehouden zyn, die daar hun bezit en onderhoud voor hebben; als uyt de Dorps Rollen blyken kan; welke jagt beſtierd werd onder opzigt van den Deſſave van Mature, by den Vidane, zynde jegenwoordig Manampy Araatsje boven genoemd, mitsgaders de 4 hoofden der Betmas, of Geweſten, uyt welke de Jagt beſtaat, genaamd Hittigale Betma, Gollogamme Betma, Cacunagodde Betma, en Gierrewey Betma, in welke plaatſen die Hoofden woonen, en werden ook Jagts-fuiken in of ontrent de zelve geſteld. De Olifanten werden gemeenelyk in Juli, Auguſtus, en September gevangen.

De Vidane van Medampe is mede een zeer vermoogend Man, en heeft daar toe weinig genegenheid, om binnen Mature te woonen, om zyn groten omſlag, die hy nog heeft in de Girrewais, daar hy nu woond; dog heeft ons, als jongſt in Mature waaren, beloofd, niet buiten de Gravetten te komen, voor dat hy zyn Familie zal hebben binnen de zelve gebragt; dat niet langer uytgeſteld diend, om van hen verzekerd te zyn.

De 4 Vidanes en Hoofden der Betmas zyn gehouden jaarlyks te leveren 34 Olifanten, waar onder ten minſtan 4 met Tanden, dog vermits 't Gebrek der tamme Beeſten, om de Gevangene af te brengen, en om andre ontbrekende zaken, hebben wy 't voorſz. getal in verre na niet konnen voldoen, zynde te hopen, dat dit metter tyd beteren zal, vermits 't in veel jaaren aan de wilde Olifanten niet ontbreken zal, die in de 7 Corles veel ſchaade gedaan hebben.

Voornamelyk in 't ſchoone Madampe, en in Pittigal Corle, daar de Keizer voorlede Jaar d'Inwoonders van weg gevoerd heeft, waar na dat Land door die Beeſten zeer verwoeſt is, zoo dat daar in 't korte geen een Cocos Boom, zo lang die Landen zo blyven, te vinden zyn zal.

De Olifanten gevangen, en binnen de Gravetten van Mature geleverd zynde, hebben de voortz. Hoofden, of Vidanes der 4 Bethma's, hun ampt voldaan, en werden als dan overhandigd aan den Onder-Vidane, daar eenen *Don Philippo* (mede een man van agting) jegenwoordig hoofd af is, om voort getemd, geleerd, en onderhouden te werden, die A. 1650. daar ook zyn volk toe heeft, van ouds dien dienſt onderworpen, die dan mede daar voor hunnen vrydom, geregtigheid, en bezit hebben.

In de 5 jaaren, dat wy met de Portugeeſen Vreede gehad hebben, zyn in 't geheel aan de E. Compagnie geleverd 70 Olifanten, te weten, A°. 1645. onder de Landvoogd *Jan Thyszoon*, met behulp van 4 tamme Beeſten, van de Portugeeſen om de halve Vangſt geleend, elf ſtuks, waar van, volgens voorſz. beding van de Portugeeſen, zyn betaald 5 ſtuks, dus blyven 'er nog voor de E. Compagnie 6 ſtuks, daar onder een met tanden, 't volgende jaar, zynde 't eerſte van ons beſtier.

1646. - -	14 -	2 met Tanden.
1647. - -	10 -	2 dito.
1648. - -	19 -	2 dito.
1649. - -	21 -	3 dito.
	70 -	10 met Tanden.

Daar toe zyn de volgende van Candi tot Vereering gekomen, - - -	4 -	2 dito.
	74 -	12 dito.

Van welk getal binnen voorſz. tyd op de Stal Geſtorven zyn, - - -	24
Na Malabar gezonden, - - -	2
Van tyd tot tyd verkogt, - -	22
	48

Zo dat jegenwoordig op Mature in de Stal 'er blyven, 22, daar onder 5, dito, en onder de zelve een groot en ſchoon Beeſt, van 7 Cobidos, of Ellebogen, en eenige tot de aanſtaande Jagt bequaam.

Ook moet 'er gezorgd werden tot aanqueeking van meer andre.

De voorſz. 22 Olifanten zyn verkogt voor 18652 Ryksd. a 48 ſtuiv. 3 ſtuks aan een van Bengale A°. 1646. voor 6750, en 't voorleden Moeſſon aan de Nachoda van den Landvoogd van Mazulipatam, *Muncedali* (diens Brief in 't Dagregiſter te vinden is) 18 ſtuks voor 8840 Ryksdaalders, mitsgaders aan de Factoor van zeker vermoogend Koopman binnen gemelden Stad, Crodia Iskal, 11 ſtuks voor 7000 Ryksd. van welke verſtaan hebbe, dat alleen de kleinſte in Bengale gekomen is, en van

A. 1646. die van 't voorleeden jaar niet meer als 9 ſtuks in Mazulipatam.

De andere zyn om hals geraakt door quaad overleg, gebrek van voeragie, en water, &c.

Egter is gemelde Iskal voornemens hier een Factory op te rigten, en jaarlyks over de gevangene Olifanten te handelen (gelyk voor dezen op Jaffanapatnam, en Colombo, geſchied is) dies UEd. by voorval, hen wel onthaalen moet.

Van de verdre Koopmanſchappen des Contracts, als Peper, Cardamom, Indigo, Waſch, en Ryſt, is weinig te zeggen, inzonderheid van de 3 eerſte, ten ware de Indigo, die in de 7 Corles in 't wild gevonden werd, van eenige hope wierd, dog de Onkoſten zouden te groot zyn. De jongſte Monſters, door den Opperkoopman, *Adriaan van der Meyden*, van Nigumbo geſonden, zyn beter, dan de vorige, hoewel zy egter geen volmaakten Proef houden.

Waſch, en Ryſt valt in redelyken overvloed aan de zyde van Baticalo, en daar ontrent, van welke Waaren 'er wel reden waaren, dat de Keizer ons Jaarlyks eenige quantiteit, tot voldoening des Contracts, leveren liet, dog vermits hy ons zelfs geen Caneel laat leveren; maar die wel beletten wil, is de hope daar toe klein, of men moeſt hem 't vier nader aan de ſcheenen leggen.

Buiten de Koopmanſchappen, in dit Contract uytgedrukt, valt hier ook zeer veel Areek, (of oude Pinang) en de beſte aan deze kant; dog is een handel van kleen belang, die derhalven, buiten de Compagnies nadeel, aan byzondre Ingeſetenen gelaten kan werden, gelyk tot nog toe geſchied is; dog vermits de Mooren die voornaamelyk onder hen houden, en daar voor Kleeden van Chormandel wederom krygen, en van dat volk, om veel redenen, van de E. Compagnie niet veel goeds te wagten is, hadden wy voor dezen goedgevonden, om de zelve daar uyt te voeren, jaarlyks een goede party Arak voor de E. Comp. in te koopen, en daar mede na Perſien, Suratte, Chormandel, en elders met Compagnies ſcheepen te laaten vaaren, en, voor 't geen 'er af komt, dienſtige ſorteering van Kleeden te laaten eyſchen; als fyne en grove Dongerys, Negros kleeden, Guinees, &c. die hier goede profyten geven, waar by UEd. zal dienen te vervolgen, zonder dat 't noodig zyn zal de Mooren, of andre Ingezetenen, dien handel te verbieden, alzo zy die van zelf wel zullen moeten ſtaken; byſonder zo UEd. de Kleeden wat beneden de Markt geeft, 't geen wy dienſtig oordeelen, zo lang de Portugeeſen Colombo nog bezitten. A. 1650.

De Tollen, Lands-Schattingen, en andre Geregtigheden, geven ook al iets, als blyken kan uyt de Boeken van ontfang, die de Ontfanger *Kroon* houd, nevens de Kannekappels, of Schryvers, van ouds tot die dienſt verpligt, die daar voor ook eenige kleyne Geregtigheden uyt de zelve hebben.

En hoewel die Tollen, &c. voor eerſt, wegens de Nabuurigheid der Portugeeſen, niet zeer zullen toenemen, moeten de zelve egter niet verwaarlooſt werden; maar die van verleede jaar beloopen.

De Tollen, - -	*f* 5225 - 8 - 3
's Lands Inkomſten, - -	*f* 2133 - 5 - 12
De Verpagtingen,	*f* 15075 - 18 - 6
	f 22432 - 12 - 5

De Soldyen der gene, die zig op nieuw verbinden, zal UEd. zo veel mogelyk, beſnoeien, als by ons gedaan is; de Colonie, tot vermindering van beſoldelingen, by grooter getal van Borgeren, zal UEd. dienen uyt te breiden. Als ik 't Beſtier van *Jan Thyszoon* over nam, waren 'er maar 14 a 15, en nu een Comp. van 68 koppen, meeſt wel geoeffend, en voor Soldaaten uytgekomen.

Die onder hen Kleermakers zyn, kan UEd. de gunſt doen, van aan hen allen uyt te deelen de Klederen en Hembden, die de Comp. jaarlyks voor de Solcaaten maaken laat.

De Kleeden Jaarlyks van Chormandel komende, zal UEd. onder de Borgeren verdeelen, om door hen by 't ſtuk of kleene partyen uytgegeeven, en op leverantie van Areek uytgezet, of anders vertierd te werden, een merkelyke gunſt voor hen, en een groote afbreuk voor de Mooren.

Ook beveelen wy UEd. zeer de voortplanting van 't Chriſtendom, tot uytdelging van 't Heidendom, en 't Mohhammedisdom.

Verſcheide Schoolen zyn in de Landen opgerecht, te weten:

1. In Bambenande, een groot Dorp, 1. In Dikwelle, 2. In Deondure, 1. In Mature, 1. In Atturla, 1. In Miriſe, 2. In Belligamme, te weten, 1. Malabaars, en 1. Cingalees, 1. In Cockele, 2. In Gale, behalven het Duitze, en 't oude Portugeeſche School, 1. In Reygamme, 1. In Amblam-

A. 1650. blamgodde, 1. In Billitotte, en 1. In Cosgodde. 16 Schoolen.

Tot welke nog al veele zullen moeten werden toegedaan, de zelve eenmaal 's jaars dienende door een Predikant bezogt te werden, daar toe by ons Gecommitteerd, en 't geen UEd. bevolen werd als een gewigtige Saake te behertigen.

De Werken, die jegenwoordig onder handen zyn, zyn 3 Kruid-kelders, 1. In de Fortres Nigombo, en 2 hier, van welke die aan de middelpunt meeſt voltooid is; en zal UEd. de andre, op 't ſwarte Fort, mede ten eerſten dienen te laten voltoyen, na 't voltrekken van welke ieder nog een Pakhuis zal dienen te hebben. Dat van Nigumbo is den Opperkoopman *Adriaan van der Meyden* belaſt, en hebben UEd. aangeweſen, wat alhier dienſt gedaan te werden. Ook moet de hand wel aan de oude Gebouwen, om dubble onkosten te meiden, gehouden werden.

Nogmaal beveele UEd. om geen Redenen den Keizer, of zyn Dienaren, dit Land in te ruimen, maar wel, om hen te verſoecken toe te ſtaan, dit Land door een Hollandze Deſſave te laaten beſtieren.

En hoewel *Raja Singa* gram op ons is, zoo dat de onlangs gemaakte Vrede weder byna kragteloos ſchynd, zal UEd. egter niet nalaten, by verandering van 't Moeſſon, een der Jagten na Chormandel gaande, op Baticalo aan te zenden, om de geblevene Sieken Gevangenen mede van daar te haalen, ten waare 'er advyzen van Candi quamen, die UEd. dit konden ontraden, en werd de Opperhoofden byzondere voorzigtigheid in 't Landen aanbevolen.

Ook zal UEd., niet tegenſtaande wy reden van Gramſchap op hem hebben, niet nalaten, by vertrek van gemeld Jagt, hem eenige Geſchenken te zenden, waar toe de Toetecorynze Klok en Dommekragt, met nog eenige kleynigheeden, geſchikt worden; waar uyt hy zal konnen oordeelen, dat 't ons niet alleen om de Gevangens, als bevorens dagt, maar ook om zyn gunſt te doen geweeſt zy, en nog te doen is; mits dat wy 't wat na onzen zin hebben, byzonder met de Caneel.

Wy wyzen UEd. zeer tot de Boeken en Dag-Regiſters, ontfangene Brieven, en Secretarys-Papieren der Fortreſſe Gale, te vinden onder den Geheimſchryver *Jan de Vogel*.

Onderſtond,

In 't Schip Banda, ter Rheede voor Mature, den 27. Februari, 1650.

En was *Geteekend*,

JOAN MAATSUYKER.

De Heer van *Kittenſteyn*, uyt deze *Inſtructie* gezien hebbende, dat het nodig dig was een Deſſave uyt onze Natie van den Keizer te verzoecken, ſchreef daar over den 1. April A°. 1650. uyt Gale, een Brief aan dien Vorſt, met verzoek, dat zyn Majeſteit een van onze Natie daar toe geliefde te noemen. Hy bedankte zyn Majeſteit ook voor de geleverde Caneel, op Chilauw in een onzer Schepen geladen ('t geen men egter weten moet maar pro forme te zyn geſchied, alzo hy dat liever aan ons zou belet hebben) bedragende 41280 ponden, of 137$\frac{11}{100}$ Bahaar, 't welk op zyn Majeſteits Reekening was goed gedaan, waar by zyn Majeſteit zyn opregt gemoed had doen blyken. Hy zond ook over Baticalo met een van onze Schepen een Toetecorynze Klok, en een Dommekragt, zullende gemeld Schip de Sieke Gevangenen, door zyn Majeſteit derwaarts gezonden, te gelyk medenemen. A. 1650.

Den 2. April ſchreef hy weer aan die Majeſteit, ſterk over den Adigaar *Rampot* klaagende, die, na 't intrekken van onze Veldlegers binnen Mature, zig niet ontzien had in zyn Majeſteits Landen een inval te doen, en hunne Wagten tot in de Dorpen Creme en Catoene te ſtellen, na dat hy onze Wagt van daar verjaagd had, dat hy niet gelooven kon zyn Majeſteits laſt te zyn, weshalven hy genoodzaakt was zyn quade gangen te ſtutten, gelyk zyn Ed. den zelven ook door ons Volk uyt het Geweſt van Mature had doen vertrekken, vertrouwende, dat dit zyn Majeſteit welbevallen, en dat hy den zelve tot ons verdre geruſtheid van daar ontbieden zou.

Den 23. Juli ſchreef zyn Ed. weer aan dien Vorſt, dat hy zyne Brieven van den 3. en 11. Mey wel ontfangen, en daar op reeds geantwoord had, dat wy tot de Landen van Mature geen andre begeerte hadden, dan voor zoo verre het voordeel van zyn Majeſteit zulks vereiſchte, alzo wy van voorneemen waren 't Contract van *Weſterwolt* heiliglyk na te komen; hy zeide ook verſcheide malen verſtaan te hebben, dat zyn Majeſteit met de Portugeeſen in onderhandeling zou getreden zyn over Zaaken, die onzen Staat nadeelig waren, dat hy geenzins gelooven wilde; dog hoopte eerlang van zyn Majeſteit zelf, wat van de waarheid dier Zaake was, te verſtaan.

Daar op bequam de Heer van *Kittenſtein* den 6. September een Brief van zyn Majeſteit van den 25. Auguſtus, waar op zyn Ed. den 17. antwoordde, verſtaan re hebben, dat zyn Majeſteit (die uyt Vintene na Badule, in 't Ryk van Ouva vertrokken was) den Deſſave *Rampot* uyt de Landen van Mature opontboden had

A. 1650 had, om uyt den zelve de redenen des Geſchils, tuſſchen hem en de Heer *Maatſuyker* gereſen, te verſtaan, niet twyfelende, of zyn Majeſteit zou dezen *Rampot*, na een oprecht Verhaal van de Saak, in't Ongelyk ſtellen. Ook maakte hy zyn Majeſteit bekend, dat den Oorlog tuſſchen ons en de Portugeeſen in Europa al over 't jaar aanvang genomen had, en zoo ras de Schepen met eenig ontzet van Batavia quamen, zou zyn Ed. zyn Majeſt. nader berigt van ons voornemen geven.

Den 28. Decemb. bedankte hy zyn Majt. by een Brief, uyt Gale geſchreven, voor de hulpe, die zyn Majeſteit ons (volgens haar ſchryven van den 29. Auguſt. aan zyn Ed:) by 't blyven van't Schip de Haan op 't Eyland Calpentyn, door zynen Deſſave bewezen, als mede voor 't loslaten van de 4 Perſoonen, door de Hoofden van dien bodem, met advyzen na Nigumbo gezonden, en door den Deſſave der 7 Corlas aangehouden.

Uyt het ſchryven van den Commiſſaris *Pieter Kieft* was zyn Ed. ook gebleken, dat zyn Majt. genegen was na de Beneden-Landen te komen, en *Kieft* voor uyt te zenden, om met zyn Ed. over een Zaak van veel belang te handelen, en dat ondertuſſchen zyn Majeſteit volharden zou, om aan de E. Maatſchappy jaarlyks een goede quantiteit Caneel en Olifanten te leveren.

En alzo zyn Majt. ons Volk in Candi zeer naeuw bewaarde, zo dat zy weinig vryheid hadden, was 'er een zeker Oppaſſer van onzen Commiſſaris *Kieft*, die dit al over lange moede was, behendig ontvlugt; dog, zoo ras hy in onze Landen gekomen was, gevangen gezet, weshalven zyn Majeſteit dit, door al te naeuwe Gevankenis veroorzaakt, niet ten quaadſten geliefden te duiden; in tegendeel gemelden *Kieft*, en zyn volk, wat meer vryheid te geven, gelyk by alle Vorſten gedaan werd, en hem toe te laten, ons dikwils te mogen ſchryven.

Ook zond zyn E. nu aan zyn Majeſteit, ten teeken van zyne Genegenheid, 5 ellen rood Scharlaken, 10 ellen Goude en Zilvere Kant, 2½ el groote Zilvere dito, een Hoed met een ſchoone Pluim, een Kelder Hollandze Gediſtileerde Wateren, een vaatje Spaanze Wyn, nevens eenige Hollandze Boter, verontſchuldigende zich, dat nu, wegens 't voorby loopen van 't Surats Schip, niet iets anders aan zyn Majt. opofferen kon.

Den 4. Maart 1651. maakte zyn Ed. uyt Gale die Majt. bekend, dat 'er van Batavia een lang verwagt geſchenk aangekomen was, weshalven zyn Ed. verzogt, dat zyn Majt. tot het na boven brengen van 't zelve ordre geliefde te A. 1651. ſtellen.

Uyt zyn Ed. Brief van den 15. April, uyt Gale aan zyn Majeſteit, bleek, dat hy, met den Luitenant *Frans Has* (van andre *Sas* genaamd) zyn Majeſteit dit aanzienelyk Geſchenk toezond:

1 Doorlugtige Goude Keten.
1 Zadel, met Zilver Verguld beſlagen, net Geborduurd, en van al zyn toebehooren voorzien.
1 Toom, mede van Zilver Verguld, beſtaande uyt een Hoofd- Borſt- en Agter-ſtuk.
1 Goud en Zilver Geborduurde Pylkoker.
1 dito Boog- koker.
15 Vergulde Pylen, en 2 Boog-ſnaaren.

Hy verzogt ook, dat zyn Majeſteit *Jurriaan Bloem*, in Candi zynde, na beneden geliefde te zenden, om van den zelven, volgens zyn Majeſteits begeerte, gediend te werden, om de Brieven aan zyn Majeſteit in't Portugees te ſchryven; welk verzoek zyn Majeſteit (die ondertuſſchen den 23. Juli en 5. Augs. weer aan zyn Ed. ſchreef) aan zyn Ed. toeſtond, gelyk hy zyn Majeſteit den 16. September daar voor bedankte.

Den 15. November beriſpte zyn Ed. uyt Gale, zyn Majeſteit beleefdelyk, over dat hy zig aanmatigde den naam van *God* te voeren, en zoo van ons genaamd wilde zyn, gevende het zyn Ed. geen wonder, dat de Portugeeſen, even als de Ambaſſadeurs van de Prins van Bengale, zyn Majeſteit aangename en vleiende Eertitelen gaven, alzo de nood hen daar toe dwong; waar toe onzen Commisſaris *Pieter Kieft*, zonder kenniſſe van zyn Ed:, met veel reden niet had willen komen, nog goedvinden eenige verandering daar in te maaken.

By zyn ſchryvens van den 6. Februari 1652. uyt Gale maakte hy zyn Majt. het vertrek van den Commiſſaris *Kieft*, na Batavia (alzo zyn Verbond uyt was) bekend, als ook, om aan haar Edelheden zyn Majeſteits goede genegenheid tot ons mondeling bekend te maken.

Een Wondheelers Medicament-doos, en allerlei zeldzaame Werktuigen, en zeer koſtelyke Medicynen, mitsgaders twee groote zeldzaame Hoeden, en een Sak-Pyp, waren tot vermaak van zyn Majeſteit van Batavia gezonden, welke zyn Majeſteit eerlang te gemoet te zien had, gelyk die den 15. Mey aan zyn Majeſteit gezonden zyn.

Den 27. Septemb. maakte zyn Ed. zyn Majeſteit de Dood van den Commiſſaris *Kieft* bekend, verzoekende, dat

zyn

A. 1650. zyn Majeſteit de goederen, door hem in Candi gelaten, aan zyn Ed. geliefde te zenden.

By dien Brief bleek ook, dat de Portugeeſche Gezant, *Don Jeronimo D'Aſevedo* aan zyn Majeſteit geſchreven, en dat de zelve daar op geantwoord, en zyn Majeſteit dat ook aan zyn Ed. overgezonden had, over welke na zyn Ed: gedagten 't zeer vreemd voorquam, dat der Portugeeſen Generaal den Geſant toegelaten had aan zyn Majeſteit over Staats-Zaaken te ſchryven, 't welk hy vertrouwde maar uyt enkele Trotsheid en Hoogmoed geſchied te zyn.

Uyt den zelven Brief bleek ook, dat het zyn Majeſteit zeer mishaagde, dat de Portugeeſche Generaal zig Koning van Malvane noemen liet, ſchoon hy daar toe noit recht gehad had.

Zyn Ed: bedankte zyn Majeſteit verder voor de Gunſt, die hy ons toe droeg, betuigende dat al onze dienſten daar toe gericht waren, om het Contract met de Heer *Weſterwolt* gemaakt, te onderhouden, vaſtſtellende, dat zyn Majeſteit onze onkoſten, met de Koopmanſchappen in zyn Land vallende, zou tragten te voldoen.

Den 26. Octob. ſchreef zyn Ed:, dat hy zyn Majeſteits Brief van den 5. September uyt Badule, met het aanzienelyk Geſchenk, wel ontfangen, en dat de Copye van de Brief, welke zyn Majeſteit uyt Goa van zyn Broeder, den Prins *Viſiapalle*, gekregen, en aan zyn Ed. gezonden heeft, bekomen had; waar over wonderlyke gedagten te maken waren, wat dog de Portugeeſen hier mede mogten voor hebben.

Ook maakte zyn Ed: nu zyn Majeſteit bekend, dat wy den Oorlog tegen de Portugeeſen op dit Eiland reeds begonnen, en al bezit van de Landen tot aan Caliture genomen, gelyk de Vyand die Fortreſſe ook reeds t'onzen beſten gelaten had.

Dus was nu eigentlyk de tyd gebooren, om zyn Majeſteit meer trouwe dienſten te doen, en ons over de ontrouw, aan onzen Staat in Brazyl gepleegt, te wreken, verſoekende verder, dat zyn Majeſteit maar by zyn voornemen, om ons een voorname magt na Jaffanapatnam, Man-Aar, en Saffragam te zenden, geliefde te volharden, niet twyffelende, of dit was ook al in 't werk geſteld.

En alzo hy verſtaan had, dat de Generaal van Colombo een Geſant aan zyn Majeſteit geſonden had, verzogt hy dat zyn Majeſteit aan den zelven geen geloof, nog eenig gehoor geliefde te geven; maar onze getrouwe dienſten in eeuwigheid gedagtig te zyn.

Naderhand bleek, by zyn Ed: ſchryven van den 9. November nader, dat zyn Majeſteit nevens ons genegen was tegen de Portugeeſen in 't Veld te komen, en zyne Legers tot aan Macucaravare tegen hen te doen uyttrekken. A. 1650. A. 1652. verklaard zig de Keizer met ons tegen de Portugeeſen.

Den 23. December ſchreef zyn Ed. aan dien Vorſt, dat het ſcheen, als of de Portugeeſen den Prins Viſiapalle, zyn Majeſteits Broeder, uyt Goa op dit Eiland wilden brengen, om 't welk te verhinderen, zyn Ed: zyn Majeſteit raadde de Zee-Havenen Man-Aar, Calpentyn, en Jaffanapatnam, zo veel doenelyk was, te beletten, gelyk wy dat voor Colombo zouden tragten te doen, daar wy reeds een van hunne Fregatten door onze Kruiſſers genomen hadden. En aangezien zyn Majeſteit genegen was met zyn Magt tot voor Colombo af te zakken, prees zyn Ed. dit voornemen wel, dog raadde zyn Majeſteit egter liever zo na niet te komen, alzo die Stad niet zonder bloedſtorting te winnen zoude zyn.

Ondertuſſchen ontnamen de Portugeeſen ons den 8. Jan. 1653. de Poſt van Anguratotte, en hoewel *Raja Singa* de Portugeeſen ontrent Cottegore verdreef, en na Colombo dede wyken, is 't egter zeker, dat dit ons niet overkomen zou hebben, zo de Deſſave van Saffragam ons niet te laat (gelyk ook door den Keizer zelf geſchiede) had laten waarſchouwen, en ſchoon 't verlies van die Pagar door ons op zyn Majeſteit zelf geweten wierd, liet de Heer *van Kittenſteyn* egter niet na, zyn Majeſteit voor die getrouwe waarſchouwing (ſchoon voor ons van geen nut) den 15. Jan. 1653. hertelyk by ſchryvens uyt Gale te bedanken.

Hy voegde hier by, dat de Portugezen zich verluiden lieten met den Vorſt in Alliantie, en door zyn Majeſteit uyt de Landen van Saffragam geſpyzigd te zyn, en dat zy ſamen ook genegen waren, om ons te overvallen, 't welk, zo zyn Ed. meinde, ook eenigen ſchyn van waarheid had.

Zyn Ed. ondertuſſchen verſtaan hebbende, dat 't gerugt liep van des Viceroys komſt van Goa met den Prins Viſiapalle na deze Landen, met ſterke byſtand van volk, zo maakte hy zyn Majeſteit den 3. Maart bekend, dat hy zyn Majeſteits Brief van den 21. Februari wel ontfangen had, en dat hy daar op reeds na Columbo vertrokken was, om hunne Intrede daar te beletten, gelyk hy ten dien einde hen ook 8 van onze ſchepen langs de Malabaarze Kuſt te gemoet gezonden had, om hen onderweeg in den grond te booren, en te vernielen; verontſchuldigende zich verder om voor eerſt Colombo te veroveren, alzo het

A. 1652. in korte Jaaren zeer verſterkt was, en daar toe grooter magt, dan hy nu had, vereiſcht wierd.

Hy was ook zeer blyde, dat zyn Majeſteit genegen was, onze Gevangenen uyt Colombo te doen ontſlaan, waar toe wy in wiſſeling verſcheide Paters, en andren, aan de hand hadden.

Ondertuſſchen hadden de Troepen van zyn Majeſteit, en ook ons Volk, ontrent Man-Aar een gelukkige ontmoeting gehad, zonder eenig verlies aan onze zyde, waar over de Heer *Adriaan van der Meyden*, die den Heer van *Kittenſteyn*, na een beſtier van 3 jaaren, als Landvoogd van Ceylon verving, in deze maand een Brief uyt Caleture, aan zyn Majeſteit ſchreef, betuigende zyne vreugde over de Overwinning door zynen Deſſave in de 7 Corles op de Portugeeſen behaald, gelyk hy zyn Majeſteit ook voor zyn Geſchenk bedankte.

De Heer van Kittenſteyn A. 1653. door de Heer van der Meyden vervangen.

Den 18. Maart en den 22. April ſchreef de Heer van *Kittenſteyn* aan zyn Majeſteit, dat hy met verwondering verſtaan had, dat men zyn Majeſteit wys gemaakt had, dat hy, zonder zyn Majeſteit daar van Kennis te geven, genegen was uyt dit Eyland te vertrekken, 't geen zyn Ed: noit in zyn Gedagten gehad had, gelyk hy nu by zyn ſchryvens het tegendeel vertoonde.

Ook zeide zyn Ed:, dat wy ontrent ons gegeven woord wegens de Fortreſſe Nigumbo bleven volharden, zonder dat zyn Majeſteit daar eenigzins aan had te twyffelen.

Zyn Ed. raadde zyn Majeſteit af een Fortje op Reygamwatte, tot benaeuwing van Columbo, te bouwen, en ſtelde alle de zwarigheden, om Columbo te belegeren, voor. Hy dankte zyn Majeſteit voor zyn Geſchenk, en zyn Ed. gaf den Keizer ook kennis, dat de *Ragimade Teuwer*, Heer van Rammenacoil, door zyne Geſanten ons bekend gemaakt had, hoe hy van tyd tot tyd onlydelyke affronten van de Portugeeſen leed, en genegen was ons tegen de zelve de behulpſame hand met volk en Vaartuigen te bieden, om Man-Aar en Jaffanapatnam te helpen veroveren.

De 3 tamme Tygers, door zyn Majeſteit geſonden, had hy ontfangen, en wenſchte dat zyn Majeſteit alzo der Portugeeſen fieren en trotſen aard ook temmen mogt.

Den 12. Mey zond zyn Ed. zyn Majeſteits Geſanten te rug, mitsgaders, op zyn Majeſteits verſoek, een Lyfwagt voor zyn Majeſteit, beſtaande uyt een Vaandrig, een Sergeant, een Corporaal der Adelborſten, twee Corporaals, een Tamboer, en vierentwintig Soldaaten, welke hy zyn Majeſteit verzogt wel te handelen, zullende om een hooger Officier, en om een ervaren Wondheeler na Batavia ſchryven, welke laatſte zyn Majeſteit by Schryvens van den 19. Juli, nevens een gemeenen Hollandzen Zadel toegeſonden wierd. A. 1663.

Ondertuſſchen bequam zyn Ed. een Brief van zyn Majeſteit van den 15. Auguſtus, die den 2. September beantwoord, en waar by verzogt werd, dat zyn Majeſteit zyn miſnoegen wegens Columbo in de beſte vouw gelieft te ſlaan.

Ook betuigde zyn Ed:, dat wy noit in onze gedagten genomen hadden, ons een voet Lands, onder zyn Majeſteits Kroon behoorende, toe te eigenen, veel min Colombo, na des zelfs verovering, waar van wy 't tegendeel, met die aan zyn Majeſteits Kroon te hegten, zouden toonen.

Om zyn Majeſteits Reekening, welke hy al verſcheide maalen verzogt had, was na Batavia Geſchreven, op welke zou blyken, dat alle de onkoſten, nevens den ontfang 'er tegen, behoorlyk (uytgenomen de uytreedingen der Vlooten, die 'er nog moeſten bykomen) opgeſteld waren.

Ook verzogt zyn Majeſteit ons Advys, alzo de Portugeeſen de Brieven van hunnen Koning, en van den Viceroy van Goa in Candi, geerne wilden komen overleveren; dog zyn Ed. was van advys, dat die Brieven maar verzonnen waren om zyn Majeſteit te blindhokken, en dat zy derhalven moeſten afgewezen worden.

Men ontdekte ondertuſſchen, dat zy den 10. Mey een groot ontzet van 12 Fregatten, en veel Krygsvolk in Colombo onder den nieuwen Landvoogd, of Generaal, *Don Franciſco de Melo de Caſtro*, alzo 't Volk tegen den ouden Landvoogd *Manoel Maſcarenhas Homem* opſtond, en hem Gevangen genomen had, bekomen hadden, zonder dat onze Kruiszers, die pas te voren na de Baey van Gale geloopen waren, zulks belet hadden.

Men verwagte nu dagelyks een groot Ontzet van Batavia, en dan beloofde onze Landvoogd zyn Majeſteit, dat hy gereed was, om met ons Leeger voor de Poorten van Colombo te verſchynen.

Den 25. October maakte de Heer *van der Meyden* zyn Majeſteit uyt Gale bekend, dat de Heer van *Kittenſteyn* na Batavia vertrokken, en dat zyn Ed. als Landvoogd in zyn plaats voorgeſteld was, weshalven zyn Ed. verzogt van zyn Majeſteit daar voor erkend te werden. Daar by voegende, dat wy in de Golf van Perſien 3 Engelſche en een Portugees ſchip veroverd hadden.

De

A. 1653. De Brief van zyn Majeſteit van den 13. dezer aan de Heer van *Kittenſteyn* was ook wel ontfangen.

Den 17. November ſchreef zyn Ed. uyt Caliture, dat zyn Majeſteits Brief van den 2. dezer uyt zyn Legerplaats Ancarravanelle wel ontfangen was, waar op zyn Ed. zyn Majeſteit nu bekend maakte, dat de Portugeeſen, die met hun Leeger in de voorige maand op Gourbeville, Canaſture, Attapotti, en Cotagodde, en ook zomtyds wel op Alauwa, lagen, uyt de Boven-Landen nu tot Malvane te rug getrokken waren, en dat zy daar 24 Inſtantias, of Vaandels blanke koppen, gemonſterd hadden, die, om mond-koſt te halen, in de 7 en 4 Corles zouden ſtroopen, dog hy beloofde met zyn Majeſteits Deſſaves een onverbreekelyk goed verſtand te zullen houden, en hem trouw te zullen byſtaan.

Zyn Ed. wiſt ook wel, dat aan zyn Majeſteit nu en dan groote hoope tot de Verovering van Colombo gegeven was; dog dit alles wagtte na ons groot ontzet uyt Holland, en van Batavia, dat nu niet lang zou achter blyven.

Ook gaf hy zyn Majeſteit kennis, dat de Heer *Commiſſaris Ryklof van Goens*, met 4 ſchepen van Caliture na Suratte vertrokken, en dat de Baey van Colombo weer met 3 van onze ſchepen bezet was, zynde het zyn Ed. verder aangenaam te hooren, dat onze Soldaaten, by zyn Majeſteit zynde, goed genoegen gaven.

Ondertuſſchen viel 'er een ſchermutzeling tuſſchen ons en de Portugeeſen ontrent Oedeware voor, waar by wy onzen Deſſave, *Sybrand Groes*, 2 Vaandrigs, 1 Corporaal, 2 Soldaaten, en 3 Javaanen verlooren, en 20 gequetſte Hollanders, en 8 Javaanen, nevens een Laſcaryn, bequamen, van welke zedert eenige aan hunne wonden Overleden zyn.

Men oordeelde, dat de Vyand wel 100 Dooden, en 50 Gequetſten had, en zy zouden 'er beter van gehad hebben, zo wy over de Spruit, daar zy in hun voordeel lagen, hadden konnen geraaken, 't geen de oorſaak was, dat wy zoo veel dooden en gequetſten bequamen. En daar op was de vyand, door gebrek van ons Kruyt, ſtil te rug getrokken.

Vergeefze toeleg der Portugeeſen, A. 1654. op Nigumbo.

In 't begin van 't Jaar 1654. zogten de Portugeeſen Nigumbo, na dat *Raja Singa* met zyn uytgeteerd Leger na Candi getrokken was, aan te doen; dog hun aanſlag mislukte.

De nieuwe Landvoogd de Heer *van der Meyden* had een toeleg den 20. Maart om Caliture te veroveren; dog wierd door tuſſchen-komende redenen belet dit uyt te voeren, latende zig, met veel grond meer aan Nigumbo gelegen leggen. A. 1654. Zeeſlag tuſſchen ons en hen.

Ondertuſſchen viel 'er een Zee-ſlag voor tuſſchen drie van onze Jachten, de Windhond, de Rhinocer, en de Dromedaris; en 5 Gallioenen met 1000 man tot verſterking der Portugeeſen, waar by zy hunnen Capiteyn *Moor*, of Generaal, en veel Manſchap verloren, behalven veel gequetſten, waar door zy gedwongen wierden na Colombo te loopen. De Heer van Goens vernield eenige Gallioenen by Cabo de Ramos.

Zy kregen ook geen kleene ramp door den Heer Commiſſaris *Ryklof van Goens*, wanneer hy, uyt Perſien en Suratte keerende, hunne Gallioenen by Cabo de Ramos aantaſtte, en vernielde, en 20 van onze Anguratotze Gevangenen verloſte; van welk voorval den Keiſer den 6 Juni, by ſchryvens van den Heer Landvoogd, door den Luitenant *Frans Has* kennis gegeven wierd.

Den 27. November zond zyn Ed. met den Koopman *Ysbrand Godsken* een Brief aan zyn Majeſteit, nevens eenige treffelyke Paarden, en andre fraye zeldzaamheden, aan den Prins zyn Soon, als ook verſcheide onderſchepte Brieven der vyanden tot zyn Majeſteits vermaak.

Op dezen Brief antwoordde zyn Majeſteit den 8. Maart 1655. met *Godsken*, die toen met zyn Majeſteits Geſanten weer na beneden gekomen was. Waar op de Heer *van der Meyden* den 27. Maart, zyn Majeſteit berichtte, dat de Portugeeſen door ontrouwe onderdaanen van zyn Majeſteit in de 7 en 4 Corles geſtyft wierden, 't geen hen zo ſtout maakte, dat zy zelf binnen de Candiſche Gravetten dorſten komen roeſemoeſen, 't welk zyn Majeſteit, zo veel doenelyk, weeren moeſt; en zich voor hunne lagen hoeden.

Zyn Ed. zag 't groot Ontzet van Batavia nu alle uuren te gemoet.

Den 19. Mey maakte zyn Ed. zyn Majeſteit bekend, dat de Majoor *van der Laan*, de Fortreſſe Caleture ſterk had beſchoten; dog dat de Vyand dezelve merkelyk verſterkt, en met 4 Inſtantias (of Vaandels) uyt Colombo ondersteund had; ook liep 'er een Gerugt, dat *Caſpar Figero* in Caticapale zyn Majeſteits Deſſaves onvoorziens had overvallen, dog dat zyn Majeſteit kort 'er aan 3 of 4 Inſtantias zou verſlaagen hebben, waar van zyn Ed: nader tyding en zekerheid verwagtte; en alzo zich ontrent onze Baey eenige Portugeeſche

A. 1655. Fregats vertoonden, had zyn Ed. twee Jagten uytgeruſt, om de zelve tot Colombo, Jaffanapatnam, Man-Aar, Pambanan, of waar zy 't henen wendden, te vervolgen.

Den 9. Juli, maakte zyn Ed. den Keizer de Zege bekend door de onzen op de Portugeeſche Troupen van Ontzet voor Gale bevogten, en hoe zyn Majeſteits Geſanten dat zelfs aanſchoud hadden, dat de Onze een Fregat op Gunderas ſtrand tegen de Wal gejaagd, 2 dito door 't Jacht de Leeuw, in Gales Baey opgebragt, en hunnen Generaal van Colombo, *Antoni de Souſa Coutinho* gedwongen hadden, met zyn andre 8 Fregats buiten om te moeten loopen; waardoor de Portugeeſen geweldig buiten hun ſtreek geraakt waren, behalven dat wy veel Portugeeſen en Swarten Gevangen bekomen hadden; dog, volgens de laatſte berigten, was de vyand binnen Caleture nog 12 of 15 Inſtantias ſterk; maar zo ras ons groot Ontzet, dat nu voor de hand was, zou aangeland zyn, twyffelde zyn Ed. niet, of wy zouden in ſtaat zyn om hen, door zyn Majeſteit ondersteund, dit Eiland geheel te doen ruimen, en alle de veroverde Steden in zyn Majeſteits handen te ſtellen.

Groote beloften, maar van welke egter niet veel te wagten ſtond, zo lang onze ſwaare Onkoſten van Oorlog niet vereffend waren, waar op zyn Majeſteit weinig ſcheen te denken.

Dus vielen 'er nu en dan eenige ſchermutſelingen van weinig belang tuſſchen ons en de Portugeeſen, of tuſſchen hen en den Keizer voor, wiens Volk in Januari Ao. 1655. wakker geſlagen wierd, waar op hy na boven trok, om uyt te pruylen, maar daar viel niets van Gewigt voor, dan na dat de Heer *Gerard Hulſt* hier verſchenen was. A. 1655. De Heer Hulſt, A. 1655. op Ceylon.

Deze Heer, Directeur Generaal van Indiën, en den Heer *Maatſuyker* in de weg zynde, was door een fyne Jeſuieten-ſtreek van dezen Opper-Landvoogd overreed, om van Batavia als Veld-Heer na Ceylon te vertrekken, gelyk wy in 't Leven van de Heer *Maatſuyker*, onder de Stoffe van Batavia, breeder getoond hebben.

Deze Heer, in 't jaar 1655. op Ceylon gekomen; veroverde den 15. October de Veſting Caleture by verdrag, waar van men de Articulen, en verdere omſtandigheden, by *Baldeus* zien kan, gelyk mede in wat agting deze Heer by *Raja Singa* was. Verovert Caleture.

Ao. 1655. den 9. November, heeft hy met geen minder dapperheid de Stad Colombo aangetaſt, dog den 10. April, 1656. te naeuwkeurig de Werken gaande beſigtigen, en bezig zynde om zelfs de brand van een Galdery, door eenige Vuurwerken der Portugeeſen veroorzaakt, te leſſchen, wierd hy zeer ongelukkig ontrent het ondergaan van de Son met een Roer-kogel getroffen, waar aan hy ten eerſten overleed, hoewel 't Fort Kais nog den 28. dito veroverd is. Belegerd Colombo. En werd dood geſchooten.

Een Gedicht door de Heer *Vondel*, hier op gemaakt, zien wy onder zyne Gedichten op Afbeeldingen. Fol. 557.

OP DEN EDELEN HEER

GEERAERD HULFT.

Eerſten Raad en Directeur Generael van Ooſt-Indiën, Opperbevelhebber over de Krygsmagt, zo te Water als te Lande gezonden naar Ceylon, *en de Kuſt van* Indiën.

DE Hoofdbevelsheer HULFT, om Lisbons magt te dwingen,
Quam dus Kolumbe, uyt laſt der Maatſchappy, beſpringen,
De Zee-Stad zwichtte in 't ende, en om het hart bekneld,
Stond ademloos, en reede op 't punt van overgeven,
Als hem een Kogel trof, in 't opgaan van zyn Leven,
Zoo ſtorf dees Veld-Heer, ſtaande in 't Harnas, als een Held.

Na

A. 1655. Colombo, door de Heer van der Meyden, gewonnen.

Na zyn Dood nam de Landvoogd, de Heer *van der Meyden*, de Saaken als Veldheer op zig, hervattende den ſtorm den 7. Mey op Colombo, veroverde 't Bolwerk Victoria, toen St. Joan genaamd, en nam den 12. Mey die Stad by verdrag in, zedert welken tyd zy ons Hoofd-Comptoir geworden is.

Deze Stad hadden de Portugeeſen ontrent 150 jaaren bezeten, en wierden nu door ons Volk, niet tegenſtaande zy den 18 Mey Aº. 1655. met den nieuwen Landvoogd, *Antonio de Souſa Coutinho*, een groot ontzet gekregen hadden, na een beleg van 6 maanden en dappere tegenweer, daar eindelyk uytgedreven.

Toctocoryn door de Majoor van der Laan.

Aº. 1658. wierd de Stad Toctocoryn de 1. Februari door den Majoor *vander Laan*, en het Eiland Man-Aar den 22. dito, door de Heer *van der Meyden*, en den 22. Juni het Koninkryk Jaffanapatnam verovert, waar by in Auguſtus de Stad Nagapatnam volgde, en aldus wierden de Portugeeſen geheel en al uyt dit Eyland, daar zy zo lang geneſteld hadden, geboend, van alle welke veroveringen der dappere Batavieren, op Ceylon zo kort na den andren, de Heer *Baldeus* ons de nette omſtandigheden verhaald, waar na toe wy den Lezer, om niet te wydloopig te zyn, moeten wyzen. Te meer, alzo onze meeſte toeleg is, om dingen, die men by anderen niet vind, te ſchryven.

Man-aar, en Jaffapatnam veroverd.

En de Portugeeſen van Ceylon verdreven.

Raja Singa werd tegen ons vertoornd.

Raja Singa ondertuſſchen ziende, dat wy de by ons veroverde Steden aan hem, volgens zyne verwagting en de belofte van de Heer *Hulft*, zo hy voorgaf, niet overgaven, begon niet weinig tegen ons verbitterd te werden, en ons alle nadeel, toe te brengen, waar in hy menigte van jaaren daar na, en zo tot het einde van zyn leven, aangehouden heeft, den eenen tyd zig nog wel wat beter, als den andren, gelatende.

Neemd Cnox A. 1660. gevangen.

Aº. 1660. nam hy den Ouden en Jongen *Cnox*, met eenige Engelze Gevangen; dog de Soon ontvlugtte Aº. 1679. by ons.

De Heer Commisſaris van Goens, vervangt de Heer van der Meyden, A. 1660. hier.

In dit zelve jaar gaf de Heer van der *Meyden* deze Landvoogdy aan de Heer Commiſſaris *Ryklof van Goens*, die hier in vorige tyden al met dezen Eertitel, dog ondertuſſchen Aº. 1655. eens na 't Vaderland geweeſt was, over, maar dat deze Heeren ganſch geen Vrienden waren, zal ons in 't vervolg, en wel byſonder uyt den Brief van de Heer *van Goens* van den 10. November blyken, en dat hy de Heer *van der Meyden* na Batavia opgezonden heeft, hoewel hem haar Edelheden kort 'er aan weer na Ceylon zonden.

Ondertuſſchen vertrok de Heer *van der Meyden* na Batavia, alwaar zyn Ed. een vertoog van Ceylons Staat, van den beginne af dat wy het veroverden, aan haar Edelheden overgaf, 't welk, alzo 't groot Licht aan den Lezer ontrent de Saaken van Ceylon geven zal, wy noodig gekeurd hebben, als iets zeldſaams hier by te voegen. A. 1660.

UYTTREKZEL uyt een Korte Vertooning, hoe onze Bedienden van tyd tot tot tyd voet op Ceylon bekomen, en de Portugeeſen dit Eyland afgenomen hebben. Mitsgaders hoe *Raja Singa* zig middelerwyl tegen ons en de Portugeeſen gedragen, en wat profyt, tot vergoeding der groote by ons gedane Onkoſten, (behalven de Caneel die geſchild wierd) daar al valt, als anderzins meer, aan den Edelen Heer Gouverneur Generaal, en de Ed. Heeren Raaden van Nederlands India overgeleverd.

MYN EDELE HEEREN.

Vertoog van de Heer Landvoogd van der Meyden, wegens Ceylons ſtaat.

NA dat Koning *Emanuel* van Portugal, Aº. 1697. door *Vaſco Gama*, de Ooſt-Indiſche Vaart langs Caap de goede Hope eerſt ontdekt, en alle de beſte Havenen en Baeyen had doen bezetten, zyn ontrent honderd jaar daar na onze vereenigde Nederlanders mede hier komen handelen, en is de Zeevoogd *Joris van Spilbergen* Aº. 1602. voor Baticalo, en daar na met den Keizer van Candi over een quantiteyt van Peper, en voorts over den Caneel met dien Vorſt in geſprek geweeſt, om die, was 't mogelyk, voor een redelyke prys te erlangen, en hem die dan jaarlyks af te komen haalen. 't Jaar 'er aan verſcheen hier ook de Onder-Zeevoogd *Sebalt de Weerd* met 6 ſchepen, dog hy wierd (God beterd) met in de vyftig Nederlanders den 1. Mey, Aº. 1603. verraderlyk vermoord; dat zyn Majeſteit verontſchuldigde, om dat *de Weerd* hem als had willen dwingen, om aan boord, of ten minſten aan Strand te komen, om zyne ſchepen te bezien, of dat hy hem anders Punto Gale niet wilde helpen vermeeſteren; hoewel het waarſchynelyker

A. 1660. lyker was, dat de Portugeeſen, met welke hy nu al weer bevredigd was, dit ons dus beſteld hebben, om ons geheel en al van Ceylon te verdryven, hoewel andre de ſchuld aan 's Keizers Geſant, met de *Weerd* van Atsjien mede overgekomen, en wat veragtelyker, dan wel de Portugeeſen, door hem behandeld, geven, die ook meynen, dat hy uyt Wraak over dien hoon, van de Portugeeſen, aan 't hooger, en hem aan 't laager eynde van een maaltyd gezet te hebben, den Keizer niet alleen tegen hem opgezet, maar den zelven ook wys gemaakt zou hebben, dat *de Weerd* eenen aanſlag en Verraad tegen 's Keizers leven ſmedende, en geen andre dan deze reden had, om den Keiſer zoo ernſtig binnen zyn ſchip, en aan ſtrand te verſoeken.

Egter beide deze Natien naderhand weer in Oorlog geraakt, en den Keizer *Don Jan* overleeden zynde, heeft *Raja Singa's* vader, *Seneraad Adaſſeyn*, geſuccedeert zynde, nog al verſcheidemalen na de Kuſt, en herwaard om Hollandze hulp geſchreven, en A°. 1612. eenen *Marcellus Boſchhouder* over Choromandel na Jakatra, en zelf na 't Vaderland gezonden; dog de Majores nog te verſch aan de Moord van de *Weerd* gedenkende, en zyne ſchoone belofte niet te ſterk geloovende, heeft zich *Boſchhouder* na den Deenſchen Koning begeeven, van wien hy eenige ſcheepen en Krygsvolk kreeg, om de Ceylonze Majeſteit tegen de Portugeeſen te helpen, gelyk die ook herwaards ſtevenden; dog *Boſchhouder* onderweeg overleden, en den oneenigen Deenſen Adel met hunne ſchepen ontrent Sambanture ten Anker gekomen zynde, gaven aan *Seneraad Adaſſeyn* kennis van hun komſt, die eenige Opperhoofden, met de Wed. en Staat-Juffers, van *Marcellus Boſchhouder* liet boven convoyeren na Candi, zonder voor 't groot verſchot eenige partyen Caneel, Peeper, of andre behoorlyke vergoeding te doen, latende verder de Deenen met hunne ſchepen en eyſſchen aan de grond zitten, die eindelyk onverrichter Sake, na 't verlieſen van eenige hunner beſte ſchepen in 't quade Moeſſon, en zeer miſnoegd na Choromandel vertrokken, ſchoon hun Generaal *Roeland Carpe*, en meer andren, menigmaal aan den Keiſer *Adaſſeyn*, en aan *Raja Singa*, om vergelding verzogt hebben.

Ondertuſſchen heeft de nu Regeerende *Raja Singa* A°. 1636. met groote belofte na Paliacatta, en na Batavia, om hulp geſchreven, dat wel een jaar onder weeg bleef. Ook hadden haar Edelheden van hier geordonneerd, dien Keiſer op zulken wyze mede aan te zoeken, dat onder- A. 1650. tuſſchen geſchiede door des Heeren *Carel Reynierszoon* 's goede voortbeſtelling met *Jan Thyszen*, *Adriaan Helmond*, en *my*, volgens *Raja Singa's* eygen verloek, daar op wy per 't Jacht de Valk in November 1637. ongevaar 7 mylen Bezuiden Baticalo hier gekomen zynde, door zyn Majeſteits gebied wel 25 Duitze mylen gezeild hebbende, over de Rivier Mawieleganga annex der Provintie Bintene, by dien Keizer quamen, die over onze komſt verblyd zynde, ons verhaalde, hoe der Portugeeſen Generaal, *Diego de Melo de Caſtro*, in Columbo al kennis van zyn handeling met ons hebbende, daar over aan zyn Majeſteits broeder, den Prins van Mature, geſchreven had. Eyndelyk largeerde de Keizer ons, met beloften van genoegzaame vergoeding voor alle onkoſten der E. Compagnie tot afbreuk der Portugeeſen op Ceylon, met nog 3 Gecommitteerden, en een Miſſive aan den Heer Admiraal *Adam Weſterwolt*, dien wy met de Offenſive Vloot voor Goa vonden, en van 't verhandelde by ons en den Keizer verſlag deden.

Ondertuſſchen hitſte de miſnoegde Cingaleeſen (die by de Portugeeſen opgekweekt, en zelf tot Deſſaves geſteld waren) hunnen Generaal, en zyn aanzienelykſte kitteloorige Officieren, hevig op, die met hunne magt van 400 blanken, en eenige duizend ſwarten, A. 1638. na Candi optrokken, om de Koningzen in de bovenlanden te beſtoken, en die onder gehoorſaamheid te brengen, die hen tot Candi vlugtig ſtelden, en ondertuſſchen de Portugeeſche Legers bezetteden, en, na verſcheide ſchermutzelingen met hunne Overſten, veelen der zelven verſloegen, en ook de reſt van hen gevangen kreegen.

Waar op de Commiſſaris met de zamenſpannende Deſſaves zich na de laage Landen voegden, en zommige paggers afliepen; hebbende de Portugeeſche door 't hoog in 't Gebergte op te marcheeren, hunne Generaals, *Don Nunho Alveres Prere*, en *Conſtantinus de Saa* verlooren, onder *Senerat Adaſſeyn*, en *Raja Singa*.

Kort 'er aan vermeeſterde *Weſterwolt* in Mey 't Fort Baticalo, en maakte een Contract met *Raja Singa*; konnende toen Trikoenmale (waar in geen 50 Soldaten lagen) mede zeer ligt veroverd werden; dog 't ſcheen dat *Raja* eerſt een preuve van 's Compagnies bezetting in Baticalo hebben wilde.

A°. 1639. veroverde de Heer *Antoni Caan* Trikoenmale, de Directeur Generaal *Philip Lucaszoon* den 9. Feb. 1640. 't Fort Nigumbo, en den 13. Maart

A. 1660. Maart 1640. de Heer Preſident *Willem Jacobszoon Coſter* de Stad Gale ſtormender-hand; zonder dat de Koningze daar iets in hielpen, als, zo ras 'er geen gevaar meer was, met buyt te plunderen, en te deelen. Waar door dan (alzo al de magt der Portugeeſen tot Gale's behoudenis by een geſchraapt was) Colombo zeer zober van Borgers, wapenen, en Soldaten bezet bleef, zo dat zy qualyk buiten de poorten dorſten komen, waar door *Raja* die ſlecht Gefortificeerde Stad wel zeer licht had konnen veroveren; dog, toen al conſidererende, dat 't beter was van twee Natien gecareſſeerd, als van een ſtoute wydberoemde overheerd te werden, liet hy de Portugeeſen weer adem ſcheppen.

Coſter, ondertusſchen by hem in Candi verſchynende, kon op al zyn billyke verſoeken voor de E. Compagnie weinig verkrygen, wierd vrugteloos opgehouden, tot zo lang, dat hy 't niet langer konnende opkroppen, tegen de Hofs-Grooten ſtout begon te ſpreeken, hen te ſchelden, en te dreigen, dat zy den Keizer overdroegen, die daar op *Coſter* zyn affcheid zeer haaſtig toeſtond, en hem zonder eenig Eerbewys, of Statie vertrekken liet, latende hem door zyn geleiders na Baticalo met zyn 4 Oppaſſers ſchelmagtig vermoorden. Een ſlegte Belooning voor *Coſters* trouwe dienſten aan den Keizer, aan de welke hy Trikoenmale, en alle de Landen, en Inwoonders van Gale en Mature, met hunne Geregtigheden, had overgegeven, en aan zyne Gemagtigden laten volgen, en die alleen maar dikwils de geſchilde en de nog in te oegſtene Caneel per de noodige Proviſien binnen Gale geeiſcht had.

Daar op kregen de Portugeeſen, nog in dat jaar, ſecours van Goa, hernamen Nigumbo den 8. November 1640., en benaeuwden ook Gale, zonder ergens in door de Keizerzen, volgens beloften, geholpen te werden, die ten eerſten alle de Beneden-Landen verlieten, en de zelve aan onze Vyanden weer overgaven, of inruimden.

Dit duurde (ſchoon aan *Raja* Baticalo mede over gegeven was en hem nog veel meer door den Heer Ambaſſadeur *Pieter Boreel* aangeboden wierd) tot A°. 1644., toen de Heer *Francois Caron* Nigumbo weer ſtormenderhand innam, en met 4 aarde Punten, en Gardynen, buyten met aarde Sooden omzet, verſterkte, laatende daar in ruym 500 man tot bezetting. Der Portugeeſen Generaal *Don Philippo Maſcarenhas*, meende, na 't Vertrek der Vloot na Gale, die plaats wel te herwinnen, dog dit ontſchoot hem zeer, alzo hem in 't ſchielyk beſtormen zo veel volk afgeſlagen wierd, dat hy genoodzaakt was, met de reſt op te breken, en weer na Colombo te keeren. A. 1662.

Ondertuſſchen quam de Heer *Joan Maatſuyker* in Goa, en ſloot met den Viceroy, *Joan de Telles de Meneſes*, Grave van Aveyras, zo bondigen Contract (tot Limietſcheiding tuſſchen de weerzydſche Sterkten) als de E. E. Majores wenſchten, die verder effectueerden, dat hy A°. 1646. na 't wel verrichten van zyn Saaken hier weer retourneerde; dog *Raja Singa*, ons de 7 Corles misgunnende, liet zyne struik-Roovers nu en dan 'er in graſſeren, waar onder de Portugeeſen wakker ſtookten, en by den Heer Gouverneur *Joan Maatſuyszoon* zo veel te weeg bragten, dat de openbaare Oorlog tegen de Koningien afgekondigd wierd, waar na de Commandeur *Nicolaas Jacobszoon Overſchie* van Nigumbo, boven Comp^s. Limiten uyt Hiriale, *Raja Singa's* tamme Olifanten dede opvangen, waar over zich die Majeſteit zoo gehoond achte, dat hy al zyne magt magt by een trok, en zig daar mede aan ons Leeger en Volk in de 7 Corles wreekte, die zig niet behoorlyk queten, en zich buiten nood, of zonder verdediging, overgaven.

Echter wierd, by *Maatſuykers* wederkomſt, Nigumbo, Gale Corle, en de Landen van Mature met haare Inwoonders wel verzekerd, de Caneel geſchild, de wilde Olifanten gevangen, en alle andre Inkomſten des Lands geint, en *Raja Singa* door vriendelyk ſchryven geſtild, die daar op met zyn Krygsvolk weer na boven trok, zonder de Portugeeſche buyten-wagt, (gelyk als of zy malkanderen bevorens genoegzame belofte van Vrede gedaan hadden) eens te moejen, en dit bleef zo tot in 't laatſt van A°. 1648. continueren, eer zyn Ed. onze reſterende Gevangenen door eenige Geſantſchappen uyt Candi verloſt krygen kon.

Waar voor de Keizer (en ook om de Vrede) nu de Inwoonders van Mature's Diſtrict meinde onder zyn gebied te krygen; dog dat wierd door zyn Ed. in 't begin van A°. 1650. zoo wel beſchikt, dat *Rampot* zynen Deſſave, volgens zyn eygen verſoek, uyt Gale en Mature vertrok. Dit nu *Raja* qualyk gevallende, liet hy dit egter eyndelyk zo als henen fleuren, zonder daar over een harnas aan te trekken, dog met het begin van den Oorlog tegen de Portugeeſen in 't laatſt van A°. 1652., heeft hy zich met ons tegen die Vyanden verklaard, zo om dat der Portugeeſen Soldaaten met eenige voornaame Borgers tegen hunnen Capiteyn Generaal *Manuel Maſcarenhas Homem* Muytineerden,

en

A. 1660. en hem vaſtzetteden, behalven andere redenen, die zyn Majeſteit hier toe aanzetteden.

Deze zamenſpanners vergaderden hun meeſte magt in Colombo, trokken ſchielyk met 800 blanken, en veel meer zwarten, na onze Pagger Anguratotte, die hen na 11 dagen Belegering, en 't doodſchieten van eenige Perſoonen, den 8. Jan. 1653. met 98 duytſen, 24 Javaanen, en meer Laſcaryns, onder Conditie van hen in redelykheid te zullen verloſſen, overgegeven wierden, zo als wy de onzen op dien zelven agtermiddag, met ruim 300 Soldaten en wat meer Inlanders meinden te ontzetten; dat ons waarſchynelyk egter niet wel gelukt zou hebben (al had ons Volk zich niet overgegeven) om dat zy egter meer als eens zo ſterk in hun voordeel laagen op enge toegangen, en de onze zeer bezet waaren, en zo de Portugeeſen toen hunne Victorie op ons aftrekkend volk na Caleture hadden vervolgt, zy zouden ons nog meer afbreuk, dan dezen, gedaan hebben.

Met dat nu *Raja Singa* vernam, dat de onze op Anguratotte in nood waren, deê hy zyn Deſſave op des vyands quartier by Cottegore aanvallen, en des zelfs buiten-wagten tot de Paſſen ontrent Colombo verſlaan, waar over de Gouverneur en Capiteyn Generaal van hun geheel Leeger cito uyt de Pasdum en Reygam Corla na Colombo ontboden wierd, en na dat zy de Koningzen weer wat na Colombo, en van honk gejaagt hadden, leiden het de zelve op onze Buitenwagten van Nigumbo toe, daar die maar drie blanke koppen verraſten, en kort daar aan met al hun flukſte Soldaten om Proviſie de vier en zeven Corles gingen bezetten, wanneer *Raja Singa* met veel Krygsvolk van den Ouvaſen kant na Saffragam (hoofdplaats der 5 Corles) afzakte, welke den Portugeeſen Deſſave, met eenige Compagnien daar leggende, tot Goerbeville dee retireeren, waar door wy elkanderen toen beter konden ſecundeeren, en Gale Corle en Matures Diſtrict geheel onbekommerd wel inhielden.

Ondertuſſchen arriveerden den 10. Mey 12 Fregatten met een ander Oud Generaal, genaamd *Franciſco de Melo de Caſtro*, eenige nieuwe Officieren, Soldaten, en veel meer behoeften van Goa voor Colombo, zynde toen onze Kruiszers door hard weer (God beterd) maar 2 dagen te vooren opgebroken uyt die bezetting, en na Gale's Baey verzeild.

Deze Armade verſterkte de Portugezen in Colombo zeer; dog zy zetteden egter hier af geen Volk tegen ons uyt, gebruikende die maar tot verſterking van hun Leeger in de vier en zeven Corlas boven, daar zy tegen de Koningzen op hun hoede lagen, om hunne Caneelſchilders en Inwoonders te bevryden, welke zy al mede niet zonderlings aandeden. A. 1660.

Dog *Raja Singa*, gemerkt hebbende, dat de Portugeeſen van Toetocoryn binnen Colombo in September A°. 1653. weer met Mantimentos verzien waren, en dat wy met de vier eerſte ſchepen, (waar mede de Heer Oud Gouverneur *Jacob van Kittenſteyn* zyne verloszing toegeſtaan wierd) niet een Soldaat, tot verloſſing van die daar al lang om verzogt hadden, kregen, nog ook in 't laatſt van Octob. daar aan per d'Heer Commiſſaris *Ryklof van Goens*, met nog vier andre ſchepen na Perſien en Suratten gedeſtineerd, al mede niet erlangden, begaf die Majeſteit zich met zyn om laag gebragt meeſt uytgeteerd volk van ontrent de Portugeeſche Leger-wagten in November van Carvanello, als elders, door de vier en zeven Corlas, na Candi weer tot zyn ruſt.

Zo als de Portugeeſen van dien gevreesden hoop ontſlagen waren, quamen zy met hun macht weer voor Nigumbo, om de onzen uyt te lokken, en om eenige avantagie te krygen; dog zy, daar niet veel opdoende, gingen in 't begin van A°. 1654. weer aan Caletures bovenkant, en Rivier, Reygam en Pasdum Corle legeren, van waar zy haar partyen nu en dan door Pasdum-Corle en Wiela-witte Corle, tot Pittigelle en Alican om 't Gewas, en Beeſten, en vordre Roof uyt ſtierden, die de E. *Jan van der Laan* by avantagie langs ons Strand wis genoeg zogt aan te randen, des ik my cito met nog weinig Soldaaten op den 20. Maart uyt Gale na Caleture begaf, van waar wy den 23. dito met alle onze Magt 't voortmarcheerend Portugees Leeger over Verberin, na Matu, Dova Dodan Godde, en Tiboen zogten, die wy den 26. 's morgens een half uur verder op hun voordeel (zynde 'er een diepe Spruyt tuſſchen beiden) flagvaardig vonden, daar ons volk niet verder door koſten, en, na een uur chargeerens wat buyten ſchoots retireerden, om de Portugeeſen by ons te lokken; doch zy dorſten ons niet naderen, nog de goede pas verlaten, anders had men de zelve apparent toen in route geſlagen, zynde aan hunne kant meer Krygslieden gequetſt en dood gebleven, als aan onze zyde. Met welk gros op Tiboen wat geruſt en gegeten hebbende, wy na Caleture, en zy uyt Compagnies Diſtrict over de Rivier na

Co-

A. 1660. Colombo marcheeren, daar zy voor hen 5 Gallioenen met een ſecoers van 900 man vonden, gelyk ik per 't Jacht de Zeerob, om de Viſite in Nigumbo te doen, op den 29. Maart voor Colombo pas buiten een groote Kanon-ſchoot wel beoogde, die drie Compagnies Jachten, de Windhond, Rhinoceer en Drommedaris, geabordeerd, en tot voor Nigombo's Rif, al ſlaande, dryvende en zeylende, God dank, niet een Jacht hadden konnen vermeeſteren; van waar de Portugeeſen door verlies van haaren Capiteyn *Moor*, en nog veel dooden en gequetſten, op den 23. Maart in den avond de ſtevens na Colombo wendden, en onze Jagten voornoemd, zich onder Nigumbo's Kanon zalveerden, welkers Opperhoofden ons cito te Water en te Land bedeelden, dat met 5 Gallioenen ruym 1000 blanke koppen van de Indiaanze Kuſt voor Ceylon aangeland waren, derhalven ik weer na Caletuure keerde, zonder agtervolgd te werden, en wierd by den raad eenpaarig beſloten, Caleture te verlaten en Nigumbo, zo veel wy konden, te ſecoureeren, dat in 't eerſt van April wel geſchiede; dog den vyand met meer volk uyt Colombo verſterkt zynde, quam van Galkiſſe Caleture weer bezetten, en op Alican leegeren, daar tegen wy (na 't beter bemannen der Jachten, en van Nigumbo) 200 Soldaaten 80 Javaanen, en een party Laſcaryns (niet meer volk konnende miſſen) affonden, om onze lang beheerſte Landen, Caneel-ſchilders, en de Inwoonders te dekken, gelyk (God dank) doorgaans geſchied is. Waar op het den Heer Commiſſaris *Ryklof van Goens* in 't Retourneren van de Vloot van Suratte in 't laatſt van April, en 't eerſt van Mey ook zoo wel gelukt is, dat zyn E. 40 Fregatten voor Atcheira, en al de 5 Gallioenen (maar by 2 teffens in 't Gezicht) ontrent Cabo de Ramos deſtrueerde, en 20 van onze Anguratotze Gevangens verloſte, en op Gale aan Land beſtelde, waar door de Portugeeſen weinig volk met Fregatten na Ceylon zenden konden, derhalven van weerzyden, nog ook van de Koningzen, niet zonderlings uytgeregt wierd, tot dat wy in Juli ons Leeger, weer wat verſterkt, tot Bentotte (recht tegen over den Vyand, de Rivier maar tuſſchen beide zynde) uytbragten, daar de zelve op den 11. Auguſtus meende, dat 'er maar weinig Volk was blyven leggen, dat zy wat dagten op te ſcherpen; dog de Portugeeſen verlooren daar by in de 30 blanke koppen, en eenige Thony's, zo dat hunnen moed vry verkoelde; om met de meer uyt de 4 Corlas ontboden Portugeeſen langs den bovenkant in ons Land te vallen, en de Caneel-en Areek-A. 1660. oegſt, en de Olifants-vangſt te ſtutten.

Ondertuſſchen kregen wy den 13. September, per de Jagten de Tortelduyf, Roode Leeuw, en Cabbeljauw, een Recruitje van 50 Soldaten, en den 4. December met 't Jacht de Konyn nog 54 verſche Soldaten, die, nog met 150 Matrozen van de Cargaſoen-ſchepen per de Heer Directeur *Henrik van Gent* in paſſant op den 9. dito 1654. voor Gale om verſch Water, als anders, aangekomen, by al onze macht in 't Leger op Bentotte gevoegd wierden, daar mede wy den 16. dito voor den dag, ruim een half myl boven beide de Legers met in de 20 Cattapanels, 690 zo Officieren, Soldaten, Matrooſen, en Javaanen, als ook meer Cingaleeſen, de Rivier Alican onverhinderd wel paſſeerden; maar vonden in 't aandoen van 300 uytgelezen blanke Portugeeſen, ettelyke Toepaſſen, en Cingaleeſen, zo harden en langen tegenſtand, dat onze meeſte Cingaleeſen 't op de loop ſtelden, en den E. *van der Laan* met 10. Compagnien Soldaaten agterwaards retireerde, die, na een poos weer opgezocht en by een vergaderd zynde, hy al aan ſtrand voort deede trekken, wanneer wy de Vyanden eerſt voortdreeven, en haar metaalen ſtuk, zwaar over de 1000 pond, kregen, die gedurig extraordinaar couragieus al defenderend retirerende, ruym een myl tot in den avond gevolgd wierden, agter latende ontrent 60 doode ſoldaaten, behalven dat zy nog veel meer gequetſten voor uyt gezonden hebben.

Zulks deede hun Leeger van de bovenkant van Malvane en Colombo intrekken, welk de Koningzen agtervolgden; maar de Portugeeſen, ziende, dat wy niet verder op Caleture attenteerde, en al hun volk goede maanden gegeven was, trokken die in Jan. 1655. weer ſchielyk opwaard, en ſloegen *Raja's* vier Corlas Deſſave een party volk af, gelyk ook met hun aangeland Secours van Jaffanapatnam en Man-Aar, en veel toegevallen Laſcaryns der 7 Corle Deſſave, wien zylieden tot by Candi's enge paſſagies volgden, en de Landlieden beroofden, waar door zyne Keizerlyke Majeſteit zo vertoornde, dat hy zyn meeſte Macht by een deed verzamelen, en op den 5. April zyn Avantguarde van den Capiteyn *Moor*, *Caſpar Tigero* ontrent Attapittin en Cottacapales Paleyzen geſlagen wierd, waar over die Majeſteit zich met de byeengeblevene weer opwaard na Candi begaf, en daar bleef pruylen. Ja 't qualyk vervallen van den nieuwen Generaal

A. 1660. *Antonio de Souſa Continho* met ontrent 500 ſoldaaten in 8 Fregatten op den 18 Mey kort 'er aan ontrent Gale, ſlaagde ons ook zo wel, dat daar af per het Jagt de Leeuw en 't Konyn 2 Fregatten met al 't volk, en de ingelade proviande veroverd, 2 Fregatten aan Strand, en den voornoemden Generaal buytenom tot Punto das Pedras gejaagd wierd, en maar 2 a 3 Fregatten binnen Colombo's Baey raakten, alwaar de Generaal met redelyk Convoy van Jaffanapatnam, en Man-Aaar over Putaloa, Calpentyn, en de zeven Corlas den 7. Auguſti in Colombo gekomen, en geauthoriſeerd is, viſiterende met den Capiteyn *Moor*, *Antonio Mendes d'Arangie* eens Caleture, dien hy met ruym 300 kloeke Soldaten, en ettelyke zwarten daar liet blyven leggen, en den Capiteyn *Moor*, *Gaſpar Tigero*, met al zyn onderhoorig Volk van den bovenkant ontrent tuſſchen beiden by de Werken ontbood.

Ondertuſſchen verzuimde de Heer Directeur *Gerard Hulft*, en inzonderheid de Majoor *van der Laan* (die daar toe kennis genoeg had) 2 a 3 Jagten uyt de Vloot van Commerins hoek half September voor Toetocoryn te zenden, om der Vyanden Provizie-Caffila binnen die Eylandekens te bezetten, mitsgaders de Portugeeſen hun volk van Caleture mede in te trekken, te meer, doen zy wiſten, dat zyn Ed. met zulken grooten macht van Volk en Schepen voor Nigumbo aangeland was, en getragt had hen over de Matuaelze Rivier te beſtoken; dog die Armaede, in 20 Fregatten en andre Barken beſtaande, met allerley noodwendigheeden, van Jaffanapatnam en van de Kuſt van Indiën by een gezameld, zeilde toen digt voorby Nigumbo (onze Schepen ten anker blyvende leggen) henen, alle behouden binnen Colombo's Baey, wanneer de H. *Hulft* met een Jacht van Wingurla tyding bequam, hoe uyt Portugal een nieuwe Viceroy met 3 Gallioenen, een Jacht, en veel volk aangeland was, daar op zyn Ed. den 25. dito voorſtelde, die tegen te vaaren, onder weg by Mormagon of de Aguada te ontmoeten, of deſſelfs ſecours voor Colombo uyt de ſchepen ten anker in te wagten. Dog zyn E. verviel beter met 4 ſchepen, en een deel Soldaten, voor Verberin, alwaar hy den 28. dito by ons Leeger op Macoene conjungeerde, 's anderendaags 't Fort Caleture belegerde, dat wy door gebrek van Provizie haaſt vermeeſterden, en dienvolgende hunne onderweeg gecommandeerde 600 a 700 blanken, en veel meer Cingaleeze Ontzetters, op den 17. October tot voor Colombo geheel verſloegen; en 's anderen daags die verſterkte Stad zeer gemakkelyk rondom beſloten, wanneer de Koningzen verheugd uyt 't Land allerwegen mede ſterk afquamen, om ons te aſſiſteeren, die de Calappus-boomen tot de Batteryen hielpen omkappen, en aanbrengen; dog na 't dier genoeg breſſen ſchieten, en de eenpaarige Reſolutien van alle de beroepe Raadsperſoonen, van eerſt op 't Waterpas aan te vallen verlooren wy (God beterd) in die beſtorming ongevaar 300 blanke koppen met de in de Stad geblevene, en kregen ruym zo veel gequetſten, (behalven de zwarten) echter met aanhouden, approcheren, uythongeren, 't ongelukkig doodblyven van den Valjanten Heer Directeur Generaal *Hulft*, loffelyker Gedagtenis, (in 't arbeiden aan de Galdery, en 't buyten weeren van 't Goaas afgepreſt Portugees Secours, 't welk door onze Jachten voor Toetocoryn bezet lag) zyn zy dat op den 7. Juli in der Nagt met 15 ligte Fregatten van daar binnen de klippige Reven door Pambenaar ongevear met 500 Soldaaten tot Jaffanapatnam ontſlipt, waar na wy op den 12. Mey 1656. Colombo met redelyk accoord wel inkregen, dog zo haaſt als *Raja Singa* dat hoorde, begeerde zyn Majeſteit uyt wangunſt terſtond wel ſpeciaal, dat men Colombo, en Nigumbo, volgens beloften van den Edelen Heer Directeur Generaal *Hulft*, aan zyn Majeſteits Desſaves moeſt overgeeven, daar op wy hem Nigumbo prezenteerden, en de meeſte part van Colombo ook zouden demolieeren. Egter bleef de Majeſteit nog t' onvreede, berſtende eindelyk zeer onredelyk uyt tot het doen aanhaalen en doodſlaan van onze blanke ſoldaten, en zwarte Inwoonders, en 't troubleeren van de al lang by de Compagnie beheerſte Landen, 't geen ik verſcheidemaalen ſchriftelyk aan hem verzogt, dat hy gelieſde na te laten, of dat wy eyndelyk met genoegzame proteſtatien genoodzaakt zouden werden, ons daar tegen te ſtellen, gelyk ook den 10. en 11. November, met 't verdryven van hem en al de zynen van ontrent Colombo en Regamwatte, geſchiedde. A. 1660.

Ook gaven wy den 20. dito den Heer Majoor *van der Laan* per de Jachten de Windhond en 't Haasje, rykelyk voor Gamron geladen, affcheid over Gale na Batavia, en den Heer Commandeur *Adriaan Roothaas* met de Oorlogsjachten de Dolfyn, 't Zeepaard, Vliſſingen, de Schelvis, de Zeerob, de Romeyn, en nog 4 Fregatten zamen wel gemonteerd, en met 612 man voorzien, om met de Vloot voor Goa te Combineeren, en die Bhaar te bezetten, dat het N.

Ooſter

A. 1660. Ooſter Moesſon uyt geſchiedde.

Ondertuſſchen quamen ettelyke ontwekenen uyt de Bosſchen by de onzen, en *Raja Singa* zond van Candi een aanzienelyk Geſant, om Aſſiſtentie na Jafanapatnam, die de Portugeſen (welke hun groot verlies zeer ſmerte) qualyk bejegenden, en vraagden of zyn ſchendige Majeſteit hen nog meerder nederlaagen wilde berokkenen, dog de Gouverneurs van Goa ordonneerden daar op aan die van Jaffanapatnam de grote Cingaleeſen beter gehoor te geven, en dat zy *Raja* ook tot hun Devotie zouden zien te bewegen, om Colombo, Gale, of Nigumbo's 7 Corlas weder te krygen; dog wy hebben niet konnen vernemen, tot hoe verre toe zy naderhand malkanderen verſtaan hebben, hoewel wy wel groote gerugten 'er af gehoord; dog weinig gevolg 'er van gezien hebben, doende ons geen afbreuk binnen onze Limieten, nog belet in onzen Caneel of Areeks-oegſt, Olifantsvangſt, en niets tegen 't invorderen van onze andre Geregtigheden.

Den 10. Januari arriveerde de Heer Admiraal, Commiſſaris en Superintendent *Ryklof van Goens*, met de Avondſter, op Goaas Bhaar en de Indiſche Kuſt met 260 Soldaten, 160 Matrooſen, en 30 Amboineeſen voor uyt tot Colombo, daar wy zyn E. met nog 450 ſoldaaten, 340 Laſcaryns, en Matrooſen op de Jachten ter Goes, de Avondſter, Ter Veer, Man Aar, Moſambyke, de Romeyn, de Boterbloem, Tayouan, de Caneelſchiller, en 't Waterpas, 2 Chaloepen, en 8 groote Thoni's met genoegzaame Ammunitie, &c. verzien, ontmoeteden, daar by den E. *van der Laan*, met 270 mannen per 't Jacht Naarden om te Landen, en 't ſchip de Salamander, en meer volk van ontrent Toetocoryn komen zou, welk Vlek zyn E. den 1. Februari in bezit nam, en met al de magt den 20. dito tegen 600 Portugeeſen gelukkig aan de Weſtkant van Man-Aar lande, en die terſtond in de vlugt ſloeg, waar op 's anderen daags 't Fort Man-Aar met 181 Gevangen, zo uyt 't zelve, als de Boszen, mede overgeleverd is.

Den 1. Maart marcheerde zyn E. met 't Leeger over Land en de Rivieren tot voor Jaffanapatnam's Kaſteel, zonder merkelyke tegenſtand, daar in de Portugeeſen haaſt vaſt beſlooten wierden, gelyk ook in 't Fort Cays. Ondertuſſchen was de Commandeur *Roodhaas* voor Goa, die louter ſlaags geweeſt was tegen 10 Gallioenen, daar af 'er een verbrand, en de andre telkens onder de Kaſteelen gejaagd zyn, waar door zy dan Jaffanapatnam niet konden komen ontzetten. A. 1660.

Den 27. April, Ao. 1658. nam de Heer *van Goens* 't Fort Caïs, en den 22. Januari 't Kaſteel van Jaffanapatnam in, en den 1. Auguſtus Nagapatnam, in de Tansjouwerze Provintie door den Majoor *van der Laan*, waar tegen zich 't volk van dien Naik ſtelde, dog zy wierden van de Heer *van Goens* zo verneſteld, dat 'er eenige honderden Malabaaren dood bleven, en gequetſt wierden; waar op zy accordeerden, dat onze Bezetting even als die der Portugeeſchen in Nagapatnam zou blyven.

Daar op voer zyn Ed. toen voort na Palleacatta, en quam, na verrichter Sake, weer na Jaffanapatnam, Man-Aar, en Colombo, daar hy den 3. November verwelkomt wierd, en alles in goeden ſtant vond, ging toen na Malabar met de Magt, en vermeeſterde de Heer *van Goens* Coylan ſchielyk; vertrok toen met de macht na Cananoor, daar ordre van UE. Ed. kreeg 't exploit te ſtaaken, en ten eerſten 500 Soldaten herwaard te zenden, dat in 't eerſt van Februari 1695. geſchiede met Ter Goes, en Workom, en had de Heer Admiraal een tamelyke bezetting in Coylan gelaten; en wy rezolveerden, dat ik in 't midden van Februari een reys na Toetecoryn zou doen, om met den grooten Landregeerder, *Barramalle Aple Pulle*, of den Nayk van Madure, een Contract aan te gaan, dat wel voorgeſteld, dog door de Dood van dien Naik kort te vooren, en 't ſucceedeeren van een baſterd Soon, die wy niet al te veel vertrouden, bleef ſteeken, hoewel egter in Vriendſchap bleven leven.

Ik deed met een de viſite in Coilan, 't welk 3000 Portugeeſen en eenige duizend Nayros belegerd hadden tot onder de muragie, dat de Raad eenpaarig oordeelde het quade Moeſſon uyt niet in te houden was.

Wy embarqueerden dierhalven alles den 14. April, 's nagts, en verlieten 't in 't laatſt dier maand, met 't volk uyt Coylan, en van de Jagten, zamen 300 man ontrent, en nog ruym 100 Soldaten, en 200 zo Ambolneeſen en Javaaven, als Toepaſen, en 400 Laſcaryns, waar mede ik den 14. May langs ſtrand door de zeven Corlas na Calpentyn ging, om ons benaud Volk op Navi Cadu te ontzetten, dat zeer wel tegen eenige duizenden van *Raja's* volk effectueerde, gelyk ik 60 ſoldaaten en eenige Laſcaryns uyt Navi Cadu verloſtte, en keerde toen, na 't ſlegten der Pagger,

A. 1660. en 't verſterken der Kerk aan de Calpentynze Noordhoek, den 26. May weer na Colombo; en de Koningzen zyn zedert met geen Leeger binnen Compagnies Limieten geweeſt.

Daar op voer de Heer *van Goens* den 25. Januari dezes jaars andermaal met de Krygs-magt van Ceylon na Malabar, daar zyn E. egter nog alles ongeredderd, en niet in ſtaat vond, om iets te beginnen.

Ondertuſſchen wierd ik van hier ook, na dat ik Ceylon nog eenigen tyd waargenomen had, door zyn E. in dit zelve jaar verloſt, gelyk ook daar op herwaards gekomen ben, om U Edelheden van de Zaaken, daar voorgevallen, nader verſlag te doen.

In 't Kaſteel Batavia,
den 20. September,
A°. 1660.

Uw Edelheden Onderdaanige Dienaar,

ADRIAAN VAN DER MEYDEN.

De Heer van der Meyden, vervangt de Heer van Goens weer A. 1661. als Landvoogd hier.

Schoon nu deze Heer na Batavia vertrokken was, bleef hy egter daar niet lang; maar, ondertuſſchen Ordinaar Raad van Nederlands Indiën geworden zynde, vonden haar Edelheden goed, zyn Ed. A°. 1661. weer herwaards als Landvoogd van Ceylon te zenden.

Hy verſcheen hier niet alleen in dit zelve jaar; maar de Heer *van Goens* gaf ook deze Landvoogdy weer aan zyn Ed., en daar benevens ook, volgens Ordre van haar Edelheeden, deze navolgende Aanmerkingen, die al meede veel ligt aan de Zaaken van Ceylon voor den Lezer geven zullen, by wyze van Inſtructie over.

CONSIDERATIEN over Ceylon, by Forme van INSTRUCTIE opgeſteld, na de Ordres van haar Edelheden voor den Gouverneur van dat Eyland; door de E. Heer Commiſſaris, RYKLOF VAN GOENS.

Kort Uyttrekzel uyt de Inſtructie

DAt Ceylon een koſtelyk Juweel van Compagnies ſtaat is, weten die gene, die dit Eyland kennen; en gelyk het zelve niets meer, dan de Ruſt en Vreede diend, alzo beſtaat de naaſte hoope van dien in een wyze en rechtveerdige Beſtiering in 't algemein, na de Artikelen die hier na volgen. A. 1661. van de Heer Commiſſaris van Goens, aan den Landvoogd van Ceylon.

Voor al werd daar toe vereiſcht, dat men 't Krygsvolk in een goeden ſtaat, en met een ook een wakend oog binnen en buiten houde, voorziende alle Poſten van de noodige voorraad voor een Jaar.

Men moet ook in alle manieren betragten om *Raja Singa* geen redenen van miſnoegen te geven; maar veel liever hem Caresſeeren, hem veel eerbied bewyzen, en liever wat ongelyk van hem lyden, dan hem dat aandoen; dog ondertuſſchen hem ook nergens in betrouwen, en op hem wel naeuw letten.

De voordeelen hier beſtaan in 't verzamelen van Caneel, in de Olifants-Jagt, Areek-Handel, en de Inkomſten der Landen, en ook voor al in 't voortzetten van den Landbouw, en 't wel behertigen zoo van de zuinigheid in alles, als in 't vermeerderen der Winſten.

Dat in 't verzamelen der Caneel werden verzorgd ontrent 500000 ponden, op de wyze hier te Land gebruikelyk, volgens aparte Inſtructie aan de Capiteyn van de Caneel geordonneerd, belettende voor al, dat die Specery niet elders vervreemd werde.

Dat ook de Olifants-Jacht hier ter rechter tyd, en wel, werde waargenomen, vangende liever weinig goede, dan veel ſlegte Beeſten, alzo dat de Compagnie in 't voeden, en verkoopen, het voordeeligſte is.

't Verkopen dezer Beeſten moet men ſchikken na de ſleet buyten 's Lands, volgens ſtyl van Negotie.

De Impoſten en Pagten der Landen moet men vergrooten, na dat de tyden dat zullen vereiſchen, en die voor niet min dan 8 a 10 Jaaren verhuuren, niet aan Mooren, of Heidenen, maar aan eerlyke Chriſtenen, ook aan geen Compagnies Dienaaren van hooge qualiteyt, als Deſſaves, &c. maar aan Borgers, en Inlanders.

En men moet wel bezorgen, dat ider zyn Dorp wel gade ſlaa, en niet laate vervallen, of dat het anders ten zynen koſte aan andren zal verhuurd werden.

Ook moeten de Deſſave's 'er op paszen, dat geen Zaeylanden onbebouwd blyven, en dat voor al ook op de Landbouw der Compagnie moet gelet werden, waar door men hier overvloed van Ryſt krygen, en de buiten Ryſt zou kon-

A. 1661. konnen miſſen, dat veel onkoſten voorkomen, en groote winſten geeven zal.

Waar toe nu 200 Slaven gebruikt wierden, welke na 't voltrekken van dit ondernomen werk, om ze te meer aan te zetten, haare Vryheid ook beloofd is.

Behalven de Ryſt moet men ook zo veel Naetcheri, (Neli, of Djagon, zynde Turkze Tarw) als doenelyk is, zaejen, om de Slaven tot ſpys te dienen; als mede ook zoo veel Tabak, en Cattoen, als men maar zal konnen bybrengen:

Want de Landbouw is op dit Eyland een van de eerſte poincten, om tot het oogwit der Heeren Majoores te komen, te weten, om op dit Eyland met des zelfs Inkomſten niet alleen toe te komen, maar om ons ook met den arbeid onzer handen te voeden.

Ook moet men in allen deelen de zuinigheid behertigen, en de Militairen niet boven 4000 man verhoogen.

Dat ook de Militie op dit Eyland gehouden moet werden op 2000 man blanke koppen, behalven die van de Commercie, Borgery, en 't Bootsvolk op de Jachten, en Chaloepen onder Ceylon; maar dat de Boſchſchieters aan Land 'er onder begreepen, de 2400 koppen niet excederen moeten, verminderende de Militie, na dat de Borgery zal aanwaſſen.

Dat 't niet buiten hope is, jaarlyks boven alle onkoſten, een fraeye ſtuiver over te winnen uyt de winſtgevende Comptoiren, Jaffanapatnam, Man-Aar, Malabar, Toetocoryn, en Gale, die jaarlyks over moeten hebben, en de winſtgevende Koopmanſchappen, Verpagting, en Inkomſten van Colombo, dat om zyn zware Laſten, en nieuwe Fortificatie, nog ten agteren komt.

Dat men op Malabar, zoo veel mogelyk is, met Koopmanſchappen, en minſt met Geld, moet tragten te handelen, en jaarlyks niet min, dan 1000 laſten Peper zien te verzorgen; dog die niet boven 2 ſtuivers 't Pond inkopen.

Dat men ook op Toetocoryn moeſt zien te negotieeren alle de Sjancos, om met Compagnies ſchepen, of die van onze Borgers, na Bengale gevoerd te werden.

Dat 'er goede order op de Peerl-viſſchery moet zyn.

De Colonie moet met ons eigen Volk, zo veel mogelyk is, voortgeplant werden.

De Juſtitie in billykheid, 't fundament van een goede Regeering, moet in allen deelen werden gehandhaafd. A. 1661.

COLOMBO,

Gelegen in den Boeſem en 't Hert der Caneel-Landen, moet voor al wel bewaard, en daar om van den Gouverneur ordinair bewoond, en daar zyn verblyf gehouden werden.

Tuſſchen de Stad, en 't Kaſteel, lag nog een vak open, dat door een muur en Beer aan een moeſt getrokken werden.

In dit Geweſt van Colombo waaren de Rivieren, Caymel, Alican, en meer andre van opmerking.

De Frontier-Wagten van Malvane, Hangwelle, en Anguratotte, moeten wel verzekerd, en om geen reden verlaten, maar wel verdedigd werden.

NIGUMBO.

Was in de beſte Caneel-Landen geleegen, en dierhalven zo moeſt men de Wagten van Cajomes tot aan Ambolan wel verdedigen, om de Zaey-velden te dekken; want, Nigumbo quyt zynde, waren wy de beſte en meeſte Caneel quyt.

CHILAUW.

Is de Eyndpaal der Caneel-Landen, die daar benoorden niet groeid.

De wegen na Calpentyn en Man-Aar moeten veilig gehouden werden, en zo de Koningzen dat niet willen gedoogen, moet men hen ook niet toelaten op Chilauw te verblyven; maar hen van daar dryven: want die ons de weg niet laten wil, die heeft niet veel goeds in den zin:

En al wat wy van Chilauw zeggen, dat zeggen wy ook van

CALPENTYN.

Daar wy een propre reſidentie hebben, die wel moet bewaard en verzekerd werden; wel lettende, dat men van hier geen Caneel vervoere.

A. 1661.

ARIPO,

Gelegen 3 mylen ten Zuyden van Mantotte, is de Markt der Peerl-Viszery, weshalven die magt niet moet vermindert werden.

MAN-AAR.

Zynde aan de Zuid-zyde de Sleutel van 't Ryk van Jaffanapatnam, moet ten minſten met 60 Soldaten bezet werden, en by de minſte ſchyn van Oorlog, met 100 man, en Provizie voor een jaar in 't Kaſteel, alzo de Portugeeſen altyd op Ceylon 't oog zullen houden.

Ook moet men, boven de verſeekering van dit Eyland, wel letten op des zelfs Inkomſten, te weeten, de Peerlviſſchery, Zaye, Zout, en de Olifanten, die de Mantotters, Moeſelipatters, en andre leveren; behalven dat de deurvaart tusſchen de Ceylonze Kuſt, en Man-Aar, ook inkomſten heeft, waar op gelet dient te werden. En dat 'er geduurig Wagt gehouden moet werden aan de Weſt-zyde van Man-Aar, daar een tweede Kil is, die 't Eyland van de Sandplaat van Adams Brug ſcheid.

Ook diend men 't aanplantten van Cattoen, Ryſt, Naetchery, &c. hier te behertigen; ten welke eynde de waterſchutting der Moeſilipatze Rivier geſtadig diend bezorgt.

Ook zyn de Landen der Wannias tusſchen Man-Aar en Pomery van byzondre Conſideratie, maar weinig bevolkt; dog die men uyt Jaffanapatnam ligt bevolken kan.

JAFFANAPATNAM,

Is overkropt van Inwoonders, en een zeer vrugtbaar Land, dog, om de menigte van 't volk, niet in ſtaat, om dat te doen, derhalven moet men hen te gemoet komen, en de Landbouw uytbreiden onder hen met Kattoen te planten, en de Weveryen en Schilderyen voort te zetten.

Men moet ook de Wannias wel leiden, en hen niet ſouvereyn Regeeren, alzo zy dat niet gewoon zyn.

Tot verzekering van Jaffanapatnam, moeten 'er in Bezetting niet minder zyn, als 250 koppen, makende met 't Guarniſoen van 150 op Man-Aar, Aripo en Calpentyn, te zamen 400 koppen, van welke 250 in 't Fort Hammenhiel moeten leggen, 40 a 50 man om de mond des Inhams te bewaaren, als zynde de Sleutel des Kaſteels aan de Noord-zyde. A. 1661.

Op Hammenhiel moet ook een getrouw Neerlands Officier leggen, en ook geen andre, dan Nederlandze Soldaaten.

De Zaye, (een Verw-Wortel, om de Chitſen te Verwen) in deze Landen vallende, is een van de voornaamſte Inkomſten, diens prys, gelyk ook die der Olifanten, na den ſleet moet gereguleerd werden.

Jaffanapatnams Jurisdictie in 't Zuiden, begind met 't N. eynde van Calpentyn, en in 't O. met de Rivier en de Inham van

TRIKOENMALE.

Welke Haven nu aan *Raja Singa* vry en open gelaten wierd; zynde een plaats van byzondre Conſideratie, zoo die Keizer ons met den Oorlog quellen wilde, in hoedanigen geval haar Edelheden ordineren, die plaats aanſtonds te bezetten, om dien Vorſt tot redelykheid te dwingen.

Ook zal dan noodig zyn in Poſſeſſie te nemen

BATICALO.

Om *Raja Singa* te eerder te doen wys werden.

En dan moet men ook, by Oorlogstyd, niet verzuimen te deſtrueren, de

ZOUT-PANNEN,

Tuſſchen Baticalo en de Rivier van Waluwe, om *Raja Singa* alle elenden teffens te doen gevoelen, en hem tot zyn eygen nut te eer te diſponeeren; en dan moet 't Zout, ontrent Calpentyn vallende, ook werden verzekerd, of vernield, om alle toevoer van Zout na Candi af te ſnyden. Dog, by Vrede, konnen die plaatzen heel Ceylon voeden.

GALE.

Begind in 't Weſten met de Rivier van Waluwe, in 't Zuiden, met de Rivier van Bentotte of Alican, en Landwaard in met de Veldwagten van Catoene, Barlepanette, &c. behelzende de Dolas das, Morrua, Billigam, Galle, en de halve Walewitte Corle, zynde jegenwoordig zo wel bevolkt, als eenig Landſchap op Ceylon.

In

A. 1661. In Gale, en in des zelfs Landen, ten ten minſten leggen 600 koppen.

Men zal de aangevange Landbeſchryvinge naeukeurig, zo als zy begonnen is, vervolgen, en by zulke Gecommitteerden, als by Reſolutie 'er toe geſteld zyn, dit doen waarnemen.

De Mooren moeten binnen hunne Gravetten gelimiteerd blyven.

De Marales, en Deccum, moeten getrouw werden ingevoerd, volgens de Ordres, aan den Deſſave by Inſtructie gegeven; en die hier nevens gaat.

INSTRUCTIE voor den Deſſave over de Landen en Jurisdictie van Colombo, beginnende met 't Eyland Calpentyn in 't N., tot de Rivier van Alican Bezuiden.

VAn Ouds her was't by de Portugezen de gewoonte, Deſſaves, dat is, Land-droſten, over de hooge Landen te ſtellen, en dewyl in Rade van Ceylon verſtaan is, dat 'er een expreſſe Deſſave zyn zal over de Jurisdictie van Colombo tot 't bezorgen der Militie, en de Regeering zo der Inlanders, als om de Landbouw voort te zetten, is tot eerſten Deſſave van Colombo aangeſteld de Capiteyn Lieutenant *Pierre du Pon*.

Deze Jurisdictie neemd bezuiden de Stad zyn aanvang, een Muſquet-ſchoot buiten de Gaalze Poort, tegen over de Geregtsplaats, alwaar een Paal, of ander teeken mag gezet werden, en aan de N. zyde buyten de Nigomboze Poort, na 't eyndigen van 't Pleyn van de Stad met des Deſſaves Woonhuys in Hulfts-Dorp, Wolvendaal, en zo ver het pleyn in de Kaart afgebeeld is, en van daar door de 2, 4, en 7 Corles, Putelaon, en 't Eyland Calpentyn, tot aan 't vaſte Land met den hoek van Caretive in 't N., behelzende van Colombo voort Landwaards, de Hina, Hewagam, Halpitte, Reygam Corle in 't geheel, en over de Caletureze Rivier de Pasdum-en Walewitte Corle, eyndigende aan de Zee met de Africaanze of Bentotze Rivier, in 't Zuiden Landwaard, jegenwoordig aan Pitigelle, maakende meeſt regt N. en Z. langs de Zeekant, niet min, dan 25 Duytze mylen a 15 in een graad, en Landwaard in zoo veel meer, als met den Keizer van Candi t'zyner tyd zullen accordeeren. In welke Jurisdictie de Deſſave regt heeft alle Dieven, Doodſlagers, en allerley Quaaddoenders, te vangen en te vervolgen, en hier aan den Fiſcaal over te leveren, ter tyd toe haar Edelheden anders verſtaan. A. 1661.

Zo als de Wagten in deze Jurisdictie nu beſlagen zyn, moeten zy blyven leggen, zonder die te verplaatzen, te verlegeren, te vermindren, of te vermeerderen, dan met de Laſt des Gouverneurs; en alzo deze Landen meeſt ontvolkt, verlaten, en verwoeſt zyn, heeft men zig aan geen andre Ordres der Cingaleeſen te binden.

De Deſſave moet goede ordre houden ontrent de Militie, zo Inlandze als Nederlandze, de ongehoorzamen ſtraffende, de onzen na onze gewoonte, en de Laſcaryns na de haare, 't zy met tjambokſlagen, de Hoofden met geldboete, &c. zo als de Saaken vereiſchen.

De Laſcaryns onder den Deſſave in dit Diſtrict behoorende, beſtaan uyt 274 koppen.

172 { Uyt de Pasdum Corle. / Uyt de Walewiette Corle.

389 Uyt Reygam, Halpitte en Hewagam Corles.

213 Uyt de Landen van Nigombo.

Alle verdeeld onder zodaanige Hoofden, Apochamys, en Araaties, als de Lyſt, 'er af zynde, toonen kan, welk getal om deze groote Landſtreek van Colombo te beſchermen, zeer zober omkomt; dog dit moeten wy voor eerſt nog zo aanzien, alzo wy geen grooter onkoſten nu nog draagen konnen.

De Deſſave zal alle Devoir aanwenden tot 't voortzetten van den Landbouw, om't welk te onderneemen, wy daar toe 's Compagnies Slaven geven, die Culture begonnen hebbende in 5 Landſchappen, of Corles, en wel eerſt met Pittigelle Noordwaard, met Pasdum, en Walewiette Corle tot aan Anguratotte, of Narigelelle, waar van zig wel de minſte apparentie vertoond, om die te beheerſchen, of te cultiveren met ons eygen volk, dat wy den tyd beveelen moeten, maar te Land benoorden de Caltureze Rivier van Warigelelle af tot Gourbevele, of tot de Colomboze Rivier, is 't geene wy nu beſlagen en voorgenomen hebben te Cultiveren, begrypende 't grootſte gedeelte van Reygam Corle, de Heele Halpitte Corle, en't grootſte deel van Hewagam Corle, als mede over de Colomboze Rivier een goed deel van de Hina Corle, welke Landſtreek wel 30 mylen ten minſten in zyn kring beſlaat, voorzien met zeer veel

ſchoo-

A. 1661. ſchoone Zaey-velden, en die wel begroot werden op 6 a 8000 Ammonams Zaejers-Zaed, en waar mede Colombo t'zyner tyd, onder Gods Zegen zal konnen gevoed werden.

Over ieder 2 Corlas zal een opziener zyn, over Reygam en Halpitti Corle, de Luytenant Deſſave Andre Velooze, over Pasdum en't deel van de Walewitte Corle, aan dees zyde van de Rivier Alican *Salomon Silveſter*, en over Hewagam en Hina Corle, *Don Jean* Modeliaar van Colombo, welke drie Perzonen de Deſſave geduurig in hun pligt tot den Landbouw houden moet.

Ten dien eynde zyn hen de noodige Slaven, Slavinnen, Kinderen, en Buffels tot de Ploeg gegeven, die ook tot geen andre byzondere werken, en niet dan tot deze dienſten der Compagnie, moeten gebruikt werden.

Ook moet hy wel zorgen, dat geen Slaven vervreemden, of verruild, of geſtoolen werden, en daarom zal hy alle de zelve, die niet wel gemerkt zyn, met een Lidteken weer mogen merken, en moet van die alle een nette Lyſt houden van ieder Huisgezin, met naam, toenaam, Caſta, &c.

Deze Opzieners moeten zig geen Magt aanmatigen.

De kleene Zaaken zal de Deſſave af doen, en de verdere aan den Landraad brengen, die beſtaan zal uyt deze Leeden:

De Deſſave, *Pierre du Pon.*

De Luytenant Deſſave, *Andre Velooſe.*

De Capiteyn van de Pasdum Corle.

De Modeliaar van Colombo, *Don Joan de Coſta.*

d'Adigaar van Mature.

Jalſponder Modeliaar.

't Opperhoofd van Nigumbo hier; dog naaſt den Deſſave, zo de Raad op Nigumbo is.

De Modeliaar van Nigumbo.

Die alle Landtwiſten zullen afdoen; dog alle Crimineele Saken en Importante, civiele queſtien, boven de 80 Rykſdaalders, zullen na Colombo gerenvoyeerd werden.

De Deſſave zal ten eerſten doen cultiveren en aanvangen deze Aldees, en Zaeyvelden voor Reekening der E. Compagnie, zonder die aan iemand in eygendom te geven.

A. 1661.

In de REYGAM CORLE.

Rammoekene, Reygamme, Aloegamme, Mendagamme, en andre kleene omleggende Dorpen,

In de HALPITTE CORLE.

Halpitte, Mampe, Tumboville, Bellantotte, Ateley, en des zelfs onderhorige agter Galkiſſe.

In de HEWAGAM CORLE.

Werragodde, Cardepitte, Kotuwille, Kittampauw, Moberiauwe, Battalämoela, Talamgam, digt by Kote, Mallalekoswatte, Poelettauwe, Gotte Touwe Korrettotte, Hewagam.

In de HINA CORLE.

Pelligorre, Paſſegorre, Warragodde Kalane, Kallian, Mahare met zynen aankleve, Telinge, Pattehoenepitte, Dompe, Manutte Gamme, Kalloucon-Danwe.

Onder de Voordeelen der E. Comp. tot ſoulaas van haare grootſte Laſten, zyn naaſt, 't voortzetten van't Gezaey, de Olifants-Jagt, d'Areek-handel, en de Inkomſt der Dorpen.

Van den Areek-Handel is nog weynig hope, zo lang de Landen der Koningzen niet open gezet werden.

De Mooren zyn ons zeer ſchadelyk op dit Eyland, voor al ontrent't voortplanten van den Godsdienſt.

De Deſſave moet ook bezorgen, dat 't Gebed alle morgen en avond gedaan werd door een Corporaal of Adelborſt in de buyten-Wagten, en die zal 'er een Wagt vry voor zyn, en de Hoofd-Officier der Wagt moet 'er by zyn. Dat ook 3 a 4 kappittels Sondaags voorgelezen werden uyt een Gereformeerd Kerkelyk Boek.

De Deſſave zal als Schoolarch viermaal des Jaar ten minſten met den Predikant de Schoolen alom viſiteren; zal ook toezien, dat geen dienſtbare Cingaleeſen, inzonderheid geen Chialias, nog Coelis, tot Laſcaryns geſteld werden.

Zal ook wel letten op alle wegen binnen onze Wagten, om den Handel binnens Lands van Zout, Tabak, Kleden, Suyker, Peper, &c. niet te ſtremmen.

Voor

A. 1661. Voor al welke mocite hy Jaarlyks 200 Ryksdaalders trekken zal tot laſte van 't gezaey, en verder zorgen voor de Gezondheid van ons Nederlands Krygsvolk, dat zy noyt op de Aarde ſlapen, en haare kleeren niet verkoopen.

Hy zal, in de Stad komende, geen commande over de Militie hebben, dog de rang voeren in Rade boven den Capiteyn-Lieutenant, dog zal den Capiteyn als zyn Hoofd eeren.

INSTRUCTIE voor den Opperkoopman van Colombo, die 2de Perſoon van Colombo, en 4de Raad van Ceylon is.

Deze heeft te bezorgen, het navolgende:

1. t'Effenhouden der Negotieboeken, en dat de Onkoſten maandelyks precies ingeſchreven werden met zodaanigen Specificatie, als by den Diſpenſier, Caſſier, Winkelier, en andren, opgebragt is, volgens d' ingevoerden ſtyl, zonder verandering.

2. De Negotieboeken zyn zyn eygen werk, hoewel 't Journaal by den Boekhouder onder zyn oog mag doen houden, dog hy zelf zal gehouden zyn de Partyen in 't Groot Boek over te dragen, om van de dengdelykheid aller Poſten verzekerd te zyn.

3. Moet ook bezorgen, dat de Diſpenſier een behoorlyk conſumptie-Boek houde, waar uyt de partyen maandelyks zyn ingeſchreeven, om in copye met de Caſſe-Winkel-en Soldy-Boeken jaarlyks na Batavia gezonden te werden.

4. Alle maand zal de Boekhouder bezorgen, dat hy met den Caſſier, Winkelier, en Soldy-Boekhouder accoord is.

5. Met de Comptoiren Jaffanapatnam, Gale, Malabar, en Toetocoryn geduurig te correſpondeeren, en dat geduurig hunne byzondre Poſten na Colombo werden overgezonden.

6. Geen Goederen uyt 't Pakhuys, als op een Ordonnantie van den Gouverneur, te verſtrekken.

7. Zal geen Contanten, dan aan den Caſſier, en dat op ordre des Gouverneurs, geeven.

8. Hy zal geen Geld ontfangen, dan dat van de Buyten Comptoiren, Batavia, of Perſien, komt.

9. Zal geen andre Caſſe-Reekening in de Boeken houden, anders, dan de Reekening van den Caſſier, en de Gelden, van buiten komende, ider een byzondre Reekening geven. A. 1661.

10. Zal geen commando voeren over den Caſſier, nog Winkelier; dog 't oog wel mogen laten gaan over hunne Boeken en Bedryf, en ook over den Soldy-Boekhouder; maar Suppooſt van den Opperkoopman zyn, de Diſpenſier, de Opziender der Wapenkamer, en 't Yzer-Magazyn, ook moet de Equiepagie-Meeſter op zyn bevel hem Reekening van zyne Goederen, en jaarlyks zyn Equipagie-Boek overgeeven, om met de Boeken na Batavia te gaan, en dus moet de Deſſave en opzienders van Compagnies Slaven hem opgeven, wat dooden, en hoe veel Kinderen 'er gebooren zyn, en dat alle maanden, en Reekening van de Gereedſchappen doen.

11. De Pakhuizen heeft hy ook dicht en net te houden, en de Ryſt voor de Rotten te bewaren, de Stukgoederen moet hy droog houden, de Provizien bezuinigen, op alles goede agt ſlaan, en wel letten op de onkoſt-Reekening van Soldyen, Fortificatie, Randſoenen, en andre Onkoſten, en als hy merkt, dat het te hoog loopt, den Gouverneur waarſchouwen.

12. Op de Wapenkamer te houden een net Boek, groot-Boeks gewyze, waar in alle Wapenen, Gereedſchappen, &c. haare Reekening hebben.

Ook heeft men goedgevonden aan te ſtellen een Equiepagie-Meeſter, en een Conſtabel Major, den eerſten ook een byzondre Inſtructie te geeven, gelyk ook den Soldy-Boekhouder (die hier een Koopman is) aan den Winkelier, Caſſier, en Diſpenſier van Colombo.

Ook was nu hier een Onderfabryk, zynde een expres Roymeeſter, Landmeeter, en Ingenieur tot de nieuwe Fortificatien, hier van de Majores of Overheden noodig geoordeeld, geſteld.

Hier is ook een Capiteyn der Caneelſchillers, en alle deze Lieden hebben hunne Inſtructien.

Ook is 'er een byzondre Inſtructie voor den Deſſave van Mature, die geſteld is over de Landeryen van Gale, tuſſchen de Rivier van Alican Ooſtwaard, tot aan Waluwe, zynde ontrent 25 mylen langs ſtrand, en dwars, onder welke laatſte ſtonden of laagen,

In 't Dictrict van Dolas
das Corle - - 625

Morrua Corle - 18

A. 1661. Billiges Corle - 213
Gale Corle - - 420
Walawitte Corle - 67

1592 koppen.

Ook hebbe goedgevonden den hier vervallen Landraad weder op te regten, en tot Leeden der zelve aan te ſtellen:

Fernandus Alvares, Deſſave.

Harmen Wynantszoon, Luytenant; en nu Capiteyn der Gale Corle.

Hans Jacob Boef, Vaandrig, en Opziender van 's Compagnies Olifanten tot Mature.

Joan Bax, Vaandrig, en Capiteyn der Caneel-Schillers.

Don Joan de Coſta, Raja Paſſoe Modeljaar.

Den Adigaar van Mature.

Meeſter *Antoni Rabel.*

Twee van de bequaamſte Landbeſchryvers of Moetjaars.

Ook werd belaſt aan de zelve, om in Vriendſchap met de Naik van Madure te leven, en met den Teuver in tegenwicht van des Naiks quaadwilligheid te leven.

Waar beneven ook nu gelaſt werd de Landkaart van Ceylon op het netſte te vervolgen, wel waarnemende alle Bergen, Wegen, Dorpen, Moeraſſen, Boſſchen, Rivieren, &c. zonder iets van 't gene daar toe vereiſcht werd te vergeten, &c. A. 1661.

Aldus overgeleverd aan de Heer *Adriaan van der Meyden*, Raad Extraordinaris van India, en Gouverneur van Ceylon, in 't Jacht Vlieland, zeylende uyt de Bahia van Gale, den 21. Juni, A°. 1661.

Uyt naam van haar Edelheden als Commiſſaris,

(was geteekend)

RYKLOF VAN GOENS.

De Heer van Goens vervangd de Heer van der Meyden A. 1663. weer als Landvoogd hier.

Na 't overgeven nu van deze Landvoogdy aan den Heer *van der Meyden*, ſchynd de Heer Commiſſaris *van Goens* verder de Saaken der E. Maatſchappy op Malabar voor een tyd (gelyk wy elders in 't vervolg zien zullen) met allen ernſt behertigd, en ondertuſſchen Ceylon aan dezes Landvoogds zorg geheel en al gelaten te hebben, die hier zyn tyd, behalven dat hy verſcheide moejelykheeden nu en dan met *Raja Singa* kreeg, redelyk geruſt tot A°. 1663. doorbragt, wanneer hy deze Landvoogdy weder aan de Heer *van Goens* in de Maand April, op welken tyd hy ook na Batavia van hier vertrokken is, overgeleverd heeft.

DERTIENDE HOOFD-STUK.

UYttrekzel *uyt den* Brief *haarer* Edelheeden *over den Heer* van Goens. Memorie *door den Heer* van Goens *aan den Heer* Huſtaart *overgegeeven*. Plaatſen *met* Ceylon *correſpondeerende*. *Op* Ceylon *onder* Colombo *ſtaande*. *Buyten* Ceylon. Perſia. Suratte. Wingurla. Choromandel, *en* Bengale. Mocha. Maldives. Batavia, *en 't* Vaderland. Malakka. 1. Canara. 2. Malabar. *De geheele Handel beſtaat in het Mainteneeren van onze* Contracten. Porca. Calicoilang. Fortificatie *van* Coetsjien. *Samoryns* Peper. *'t* Kruyſſen *nog al dienſtig*. Cattoen. 3. Madure. *Den* Teuver. *'t Eyland* Rammanacoil. *Verdre Beſchryving van de* Bogt. Parruaſe *Chriſtenen*. Peerl-Viſſcherye. *Onderſcheid tuſſchen de Toetocorynze en Man-Aarze* Banken. Caylpatnam *en* Toetocoryn. Colombo. Nigumbo. *'t Land van Nigumbo is zeer* Viſchryk. *Geeft de beſte* Caneel. 2000 *Zielen in* Nigumbo. *Geen* Mooren *daar te gedoogen*. Motocael. *Geen* Land *Erfelyk weg te geeven verre van* Colombo. *Landbouw*. *Vry-geſtelde* Malabaaren. *Hunne Kinderen tot het* Chriſtendom *op te queeken*. *Fortificatie*. *Niemand binnen 't Caſteel te laten, dan de gequalificeerde*. Erven. Galkiſſe. *Twee Viſſers Dorpen*. *Rivier van* Paneture. Halpitte Corle. Hewagam Corle. Reygam Corle. Anguratotte. Pasdum Corle. Walewitte Corle. Caliture. Berberin, Alican. Gale. Bentot. Gale Corle. Billigam Corle. Dollas das Corle. Agras. *Een Generaale* Beſchryving *hoog noodig*. Mooren. *Overlydende, trekt de* E. Compagnie *van hunne Middelen*. Verpagtingen. *Geen* Deſſaves, *nog Capiteyns der*

A. 1663. *der Corle's daar in te gedoogen.* Kalk-Brandery. Sout-pannen. Wanni. Jaffanapatnam. Man-Aar. Paarl-Viſſery. *Het Recht van de Compagnie over deze* Landen. *Zullen geen* Ryſt *meer van buyten behoeven.* Tabak. Cattoen, Clappus-boomen, Zaeyvelden. *Lof van* Jeroſas Voſch *in den Landbouw.* Weven, Schilderen. Cattoen *aanplanting. Een* Coraal *op* Poneri *opgeregt. Qualiteyten, in een* Deſſave *vereiſcht. Chriſtendom.* Zyde-Wormen. Calpentyn. Staat *onder* Jaffanapatnam. *De Portugeeſche* Boeken *des Konings van Portugal te* Examineeren, *om kennis te krygen. Vyf Generaale* Poincten. *'t* Geld *op 't Land te behouden. Te beſorgen, dat wy van Buyten niet behoeven. Middelen daar toe.* 1. *De* Vreede. 2. *De* Landbouw. 3. *'t Aanplantten van* Cattoen. *Andre Middelen.* Tol *op de* Ryſt *en* Kleeden. Ceylon *is een van de gezegenſte Landen der Weereld. 't Uytvoeren van* Geld *te verbieden. De* Mooren *uyt* Colombo *te houden. De* Portugeeſen, Toepaſſen, &c. *alomme buyten 't Land te zetten. Hunnen ſchaadelyken Aard.* Schraap-zugt *te weeren.* Cingaleeſen. Don Jan. Moeti Apohami. Incandoewa. Don Conſtantyn. *Modeliaar van Nigumbo*, Louis D'Andrado. Manoel D'Andrado. Joan Treixera. *Andre hooge Geſlagten. Mindre Geſlagten. De uytgegeeven* Landen *mogen niet weer afgenoomen nog veranderd werden. Fortificatie van* Gale. *Malabaarſe* Slaven *te koopen, noodig.* Raja Singa. *Zyn handeling met ons. Houd het Recht der Volkeren niet. Zyn* Godslaſterlyke *Hoogmoed. Moet met een maatige Erkentenis jaarlyks verzorgd werden.* Engelze *Gevangens. De* Navale *Magt onder Ceylon. 't Pakken der Caneel.* Sout-Pagt. *De* Herbergiers. *Alle de* Onkoſten *op een vaſten voet te reguleeren.* Voordeelen. Predikanten, *en hun Verſoek om de ordinaire* Gagie. Peper *te zuiveren, hoe.* Maarten Huysman. Ordre *op 't verkoopen der* Olifanten. *Beſluyt. De Heer* Huſtaart *beſtierd* Ceylon *van* A°. 1663. *tot* A°. 1664. *Op welken tyd den Heer* van Goens *hem weer verving.*

A. 1663.

OM nu egter nader kennis te krygen, by wat gelegenheid deze Heer weer aan 't beſtier dezer Landvoogdy geraakt is, ſchynd zyn Ed. daar toe zyn dienſt by haar Edelheden aangebooden te hebben, die daar op goedvonden het zelve aan zyn Ed. op te dragen; dog de wyze op welke dit geſchied is, moeten wy zo, als zy in de Brief van haar Edelheden aan die van Ceylon, of aan zyn Ed., en den Raad, op den 29. Auguſti, A. 1663. afgeveerdigd, voorkomt, van woord tot woord aanhaalen, om dat de Heer *van Goens* in zyn Antwoord daar al vry zeldzame, ſterk klemmende en barsze aanmerkingen op maakt.

Het Uyttrekzel uyt haarer Edelheeden Brief, luyd aldus:

Uyttrekzel uyt de Brief harer Edelheden over de Heer van Goens.

DEwyl de Heer *Ryklof van Goens* ons, zo by de gemeene, als particuliere Miſſiven voorgeſteld, en zyn dienſt aangebooden had, om nog een geruimen tyd op het Eyland Ceylon in 't Gouvernement van dien grooten Ommeſlag te continueeren, om alles in een goede Ordre te brengen, en metter daad te bewyzen, dat de groote dingen, die zyn E. van het zelve Eyland, en de voordelen, die metter tyd uyt het zelve getrokken konnen werden, opgeeft, zoo ondoenelyk niet zyn, als andre wel hebben gemeind, hebben wy ook geoordeeld dezen dienſt van de Compagnie daar aan gelegen te zyn, en goedgevonden het zo te laten geſchieden, te meer, zyn gemelte E. het zelve ook al aan de Heeren Principaalen van daar bekend gemaakt had, en ook daar op den Heer *Jacob Huſtaart*, dien wy anders tot het Gouvernement van Ceylon geprojecteerd hadden, gedimitteerd heeft herwaards te komen, met een zeer ernſtige Recommandatie om tot Gouverneur op de Kuſt gebruikt te mogen werden, gelyk wy het zelve dan alhier ook zo goedgevonden en verſtaan hebben; maar zo haaſt is zyn gemelde E. met het Jagt Durgerdam, en't Fluytje de Nachtegaal, niet van hier na de gemelde Kuſt vertrokken geweeſt, om het zelve Gouvernement over te neemen, en te bekleeden, of de Huysvrouw van den gemelden Heer *van Goens* heeft in Rade van India doen ingeven een Requeſt, en daar by te kennen gegeven haare ongelegenheid, en ongenegenheid, om weer na Ceylon te gaan, gelyk het voorneemen eerſt was geweeſt, verzoekende dienvolgende, dat zyn gemelde E. met ten eerſten door een ander vervangen, en gelicentieerd mogt werden na Batavia te komen, om zyn dienſt alhier waar te nemen, gelyk zyn E. by nader ſchryven ook te kennen had gegeven zyn intentie en meyning in dat kas, namelyk, by ongelegenheid van zyn Huisvrouw om derwaards te keren, zo te zyn, dat ons zeer onverwagt voorgekomen is, en geen kleene alteratie in de aangeroerde voorige concep-

A. 1663. ten gemaakt heeft, zo dat wy daar over niet weinig hebben verſtelt geſtaan, om dat niemand by de werken, of voor eerſt te verwagten hadden, bequaam, ofte gediſponeerd, om daar toe gebruikt te konnen werden; gelyk UE. zelfs wel zullen konnen afmeeten; dog zyn genoodzaakt geworden van de nood een deugd te maken, en, na veel overwegens van Saaken, hoewel zeer ongeerne, eyndelyk te raade geworden, haar gemelde E. het verſoek in te willigen, en te rezolveeren zyn meer gemelde E. te doen vervangen; en aangezien wy, gelyk boven nog is gezegt, niemand hier en hadden, om die zeer Importante Chergie op te leggen, hebben onze gedagten weer moeten wenden na den Perſoon van gemelden Heere *Huſtaert*, hoewel al eenige dagen na de Kuſt vertrokken, en hebben goedgevonden, ende gerezolveerd zyn gem. E. die laſt te bevcelen, op 't vertrouwen dat wy hebben van de uytſtekende qualiteiten, die zyn E. daar toe is hebbende; En is, om het werk zyn E. bekend te maken, inder yl aangeleyt en na de gemelde Kuſt afgevaardigd het Jacht Bleyswyk, met ordre en Commiſſie op zyn gemelde E., om het Chormandelze Gouvernement te laten in handen van den E. *Cornelis Speelman*, daar te vooren toe geordonneerd, en naderhand om opgekomen redenen weder herwaards geroepen, ende in perſoon met ten eerſten na Ceylon over te ſteken, om dat Gouvernement van den Heere *van Goens*, meermaalen genoemd, te ontfangen, ende t' zynen laſte te nemen, uytwyzende de Acte van Commiſſie, boven geciteerd, het welk wy niet twyffelen, of zal by zyn gem. E. geerne gedaan werden, als zynde het Eyland Ceylon, ende de Sterkten, Landen, ende Comptoiren, daar onder ſtaande, van ongelyk grooter aanzien, Reſpect, en Importantie, als dat van Chormandel, aan wien de gemelde Heer *van Goens* dienvolgende voor zyn vertrek tranſport in forma zal doen van het zelve, en alle de effecten daar van dependeerende, mitsgaders zyn E. tot zyn narichting verzien van een Memorie van den prezenten toeſtand van Zaaken, aldaar, ende op wat poincten voor eerſt gelet en reguart zal dienen genomen te werden, waar toe wy ons zullen gedraagen.

Daar na voegen haar Edelheden dit volgende wegens de Heer *van der Meyden*, hier nog by:

De Heer *van der Meyden* voornoemd, vertrekt met de aanſtaande Retour-ſchepen na 't Vaderland, agtervolgens de A. 1663. Ordre der Heeren 17^nen^. Het Proces tegen zyn E. op Ceylon geintenteerd by den Fiſcaal *Lucas van der Duſſen*, is eyndelyk by den Raad van Juſtitie dezes Caſteels anders, dan zyn Ed. verwagt had, getermineerd.

Onderſtond, uwe Vrunden,

Batavia in 't Caſteel,
den 29. Auguſti,
A. 1663.

En was geteekend,

Joan Maatſuyker,
Carel Hartſink,
Nicolaas Verburg,
Dirk Janſz. Steur,
Joan Thyſſen,
Adriaan van der Meyden,
ende
Rogier van Heyningen.

Hier op nu Antwoordde de Heer VAN GOENS, en de Raad van Ceylon; den 10. November daar aan in deze nadrukkelyke Termen.

DAt UEd. den E. *Ryklof van Goens*, hebben gelieven uyt de Laſt van dit Gouvernement op zyn ootmoedig verzoek by ongenegenheid van zyn Huisvrouwe, te verloſſen, is zyn E. ten hoogſten aangenaam geweeſt; maar noit had zyn E. verwagt in diervoegen verloſt, of met zodaanige uytgedrukte expreſſien ten toon geſteld te werden, als het UEd. God weet waarom, geliefd heeft te doen, ja zodanig, dat zyn onnozele Huysvrouwe, die noit kind vertoornd kan hebben, in de publyke Commiſſie van de Heer *Huſtaert* te pronk moet ſtaan, om voor al het Volk te wezen als een getuige, dat haar Man door haar verzoek gelibereerd, ende niet zonder disreſpect ontlaſt werd, om dat zyn E. meind, dat die ontlaſting door UEd. op Batavia behoorde te geſchieden, daar ze hem was opgeleid; maar geenzins op Ceylon, even dan offer geen andere materie te vinden was, dan deze, om hem de zelve tot belooning van zyn zuuren Arbeid, zware Zorgen, en groote geleden ſchade, toe te paſſen, hoewel, zoo men hem wat liever gehad hadde, men, zyn's oordeels, ſchuldig was te ſtellen, gelyk het inderdaad waar zy, dat zyn ontlaſting gefundeerd was op de Ordre van de Heeren Majores, die hem zyn verzoek hadden toegeſtaan, om, na 't gedaan Exploict, te gaan ruſten; dog de-

A. 1663. dewyl zyn E. niet alleen hier in, maar ook in andre Zaaken vermeynt Diſreſpect te werden aangedaan, zal hy de zelve wat haakter UEd. onder de oogen brengen.

Eerſtelyk is zyn E. ter ooren gekomen, dat in UEd. generaale Reſolutie geſteld is, dat zyn E. op zyn verzoek op Ceylon zoude continueeren. Hier tegen proteſteerd hy wel expreſſelyk, en dat zulks noit zal konnen werden bewezen; maar wel 't Contrarie zo klaar als de Son op den middag, ende waar toe is dit dan doch noodig hier in geſteld, konnende zyn E. niet anders oordeelen, dan daarom, om hem aan te wryven de Laſter, dat hy den E. *van der Meyden* hadde vervolgd, en op doen komen, om zelfs 't Gouvernement te poſſideeren. Voorwaar is het hierom geſchied, zoo heeft zyn E. redenen de Heeren Majores tot Rechters aan te roepen. Zyn E. verklaard mits dezen, ja voor Hemel en Aarde, dat hy nooit zal ontkennen zyn alderuyterſte kragten ingeſpannen te hebben, om dit Eyland van dat ſchadelyk Inſtrument te ontlaſten, ja ſuſtineerd zo hy anders gedaan had, dat hy de E. Compagnie, en 't gemeene beſt grootelyks zoude hebben verongelykt. UEd. allen is naaktelyk gebleeken, dat hy zynen dienſt ſchuldig geweeſt is te prezenteeren, zoude hy zyn plicht voldoen: want UEd. bekennen zelve niemand by der hand te hebben gehad, om hem te vervangen, hebbende in antwoord dan verwagt, dat hy hier bleef om te bewyzen metter daad, *dat de groote dingen zo ondoenelyk niet zyn*, &c. Zyn's wetens heeft zyn E. noyt eenige Zaaken voorgeſteld, ofte zyn inderdaad te verkrygen met arbeid, ende induſtrie, gelyk voor een goed gedeelte de fundamenten al vaſt zyn gelegt, om daar op te bouwen; maar noit heeft zyn E. die dingen groot genoemd, gelyk UEd. nu gelieven te expreſſeeren, hoewel, zonder ſchimpen, nogtans groot genoeg zyn, om niet kleen genoemt te werden. Om de Zaak wat klaarder te ontleeden, zal zyn E. in dezen de dingen, die hy voorgeſteld heeft, eens te zamen ſtellen, om 'er van te konnen oordeelen, en of ze dan voor kleen, of groot, of middelmatig werden aangezien, laat zig zyn E. weinig gelegen, als ze maar goed zyn.

Zyn E.'s voorſtel wierd gefundeerd op de loſſe Regeering, die hy zag, ende dat op zyn aankomſt A°. 1658. een ieder, door de zwakheid van 't zieke hoofd dede, wat hy wilde, ende waar door de profyten, die de E. Compagnie toequamen, of ontdragen, of verwaarlooſt wierden, gelyk gebleeken is, dat men zig duizend Ammonam Areek op een Jaar heeft laaten ontſteelen, dat de Boeken een rond jaaa ten agteren ſtonden, datter by duizenden guldens in Soldy meer verſtrekt waren, als de Luyden verdiend hadden, dat 'er geen ontzag nog liefde was, waar door 't gemeene beſt gehandhaafd wierd, en de Sake doe in zyn eyge natuur inziende, ende een wettige Calcula van 't menagieeren der onkoſten, ende 't vermeerderen der profyten doende, bevond, dat Ceylon na de veroveringe van Jaffanapatnam, en met die profyten verſterkt, uyt zyn eygen Inkomſten ende Profyten, met hulp der onderhoorige Comptoiren, niet alleen zoude konnen beſtaan, maar nog overſchieten. Dit heeft zyn E. doen blyken, dat, niet tegenſtaande de zwaare Equipagie, en geſtadige Oorlogen A. 1659. op 63000, en A°. 1660. op 65000 guld. al gebalanceerd heeft, en hoe veel dit van 't voorige heeft gediffereerd, mag in de Generale Boeken blyken. A. 1663.

Ten Tweeden heeft zyn E. voorgeſteld, dat Ceylon zich zelven met zyn eygen Landbouw zoude konnen bedropen, zonder naamweerdige quantiteyt Ryſt van buiten te behoeven, welk conceept al zoude verkregen zyn geweeſt, zo hy niet geſtadig van 't Land hadde gemoeten, ende mede nemen de beſte Adjuncten, die daar toe luſt ende yver hadden. Hoe verre het tegens veeler vermoeden met Jaffanapatnam gebragt zy, is UEd. hier voren gebleeken, ende dat zelfs de Commandeur (die te voren zoo bezwaarlyk tot dit geloof konde komen) heeft moeten bekennen, dat hy geen meer Ryſt, nog Tabak, van buiten van nooden heeft. Op Gale is dit Concept al zo verre, dat het (onder Gods genade) in zeer weinig jaaren zal verkreegen zyn; ende hoe het op Colombo geſteld is, wenſchten wy dat de E. *van der Meyden* prezent eens mogt komen zien, of het doenelyk was, of niet, en of de Landen hier niet zoo goed zyn als op de overkuſt, maar hy zou bevinden, dat wy tegens de hooge Watervloeden Dyken maken, ende teegens de groote droogte al mede tragten te verzien; hy zoude zien in de Negotie-boeken, dat de Onkoſten van dit jaar niet min dan 60 a 70 duizend guldden zouden verminderd wezen, alleen uyt de Vrugten van de Landbouw, welkers verzuim A°. paſſato de E. Compagnie dan zoo veel duizenden gekoſt heeft; en zoude bevinden, dat wy alleen op Colombo niet min dan 1600 parren Ryſt, en op Gale 1100 parren alle maanden verminderd hadden, ma-

A. 1663. kende niet min dan 460 Laſten 's jaars. Of nu de winſten by 't aanweezen van de Heer *van Goens* in de naaſte verleden jaaren verminderd, of vermeerderd zyn, kan al mede wel gezien werden.

Of nu de E. *van Goens*, met deze ende diverze andre concepten ingelaten zynde, redenen heeft gehad, zig daar aan gelegen te laten, om voor UEd., ende de Heeren onze Principaalen, niet beſchaamd uyt te vallen, kan lichtelyk geoordeeld werden, byzonderlyk, om dat hy door gemelte *van der Meyden* (dog principaal in den Landbouw) gelyk als met handen en tanden is tegengeſtaan, ja, om den Landbouw, en Fortificatie te veragteren, heeft men op Gale een noodelooze weg na Oerewatte gaan kappen, ende een groote diſtantie met klippen doen beleggen, welke weg prezent dog nergens toe nut bevonden werd, en tot Colombo heeft men, tegen 't gegeeven woord van vryheid, de onnoozele Malabaaren van den Landbouw binnen getrokken, ende een ſtraat doen hakken, meeſt dwars door 't Caſteel, welke men zonder lacghen niet kan aanzien, om dat men met Scheeps-valreepen in de huizen zoude moeten klimmen; dog de onnoozelheid heeft dit werk beſchaamd, ende blyft tot nog toe een Relique van die kloeke mans devoiren, welken arbeid zoo die na zyne expreſſe Ordre aan de Fortificatie beſteed was, al vry wat verder geavanceerd zoude wezen.

Dit zyn dan de waaragtige reedenen, waarom de E. *van Goens* zyn dienſt heeft moeten aanbiedden, en in gevalle UEd. den Heer *Huſtaert* tot Gouverneur van Ceylon hadden geprojecteerd, waarom mogt dan de E. *van Goens* daar af geen Ordre hebben, zelfs niet by monde, ende was 't immers dan noodeloos geweeſt zyn E. na Batavia te laten gaan, ten zy men met *van Goens* al doen mag, wat men wil. UEd. hebben gezien, hoe geerne de E. *van Goens* na Batavia was gegaan, zo het maar hadde durven onderſtaan; dog heeft zulks moeten nalaten, om dat hem wel licht een zobere welkomſt zoude ontmoet hebben. Zulks hoe het zyn E. dan ook ſchikt, zo werd al zyn doen of laten tot zyn diſreſpect geinterpreteerd. Ook gelieven UEd. vryelyk te gelooven, dat, zoo de E. *van Goens* de allerminſte inclinatie tot Ceylon in de Heer *Huſtaart* had konnen merken, dat hy hem niet zoude ontvaaren zyn; en voorwaar zodanigen Gouvernement, daar niet dan groote ende zwaare Sorgen, Arbeid, ende geduurige toezicht aan vaſt is, iemand tegen zyn luſt op te dringen, is al zeer bedenkelyk voor den dienſt van de E. Comp., A. 1663. ende gelyk UEd. nu niemand by de hand hadden om Ceylon te bedienen, ende daarom den Heer *Huſtaert* uyt zyn opgelegt Gouvernement heeft mogen te rug komen, zo was doe wel expres de mening van d' E. *van Goens*, dat op Batavia ook geen ſtof was voor Cormandel, hebbende niet gedagt, dat dit waardig Gouvernement den E. *Speelman* zoude gegeeven werden, ende dewyl de Heer *Huſtaert* hier toe inclineerde, dagt de E. *van Goens*, dat de Extraordinary Raaden altoos voor andre behoorden te gaan, maar veel min had d'E *van Goens* oyt konnen denken, dat tegens UEd. expreſſe Reſolutie, om d'E. *Speelman* weder na Batavia te doen komen, om het te laſt gelegde van de Heeren Majores ontrent UEd. te verantwoorden, dat, des niet tegenſtaande, zodanigen ſuſpect Perzoon mag continueeren, voor dat hy zig gepurgeerd hadde. Het is met de Heer *Huſtaert* al apparent geweeſt na Batavia te rug te keeren. Wat dienſt was de E. Compagnie dog anders dan geſchied, dan om de gemoederen baloorig te maaken, en de habielſte ende bequaamſte Miniſters van de Comp. uyt haaren dienſt te diverteeren, daar de E. Compagnie die nogtans zo noodig van doen heeft, ende voorwaar 't verzoek van d' E. *van Goens* is zodaanig niet geweeſt, dat UEd. niet in haar keure hadden hem zulks toe te ſtaan, of niet: want het was met byvoeging, zoo het eenigzins ('t welk niet anders na den aart der Liefde kan uytgeleid werden, als bequamelyk) geſchieden kon. Ook is d' E. *van Goens* niet zoo verwyft, dat hy, nu in 't zevende jaar zonder Vrouw geleeft hebbende, het hem nog op een jaar niet zou hebben aangekomen, blykende zelfs in zyn Verzoek meer medelyden ontrent zyn zwakke, bedroefde, en ongeruſte Vrouw, om die na zyn plicht by te ſtaan, ende tot trooſt te wezen, dan wel eenige inzigten, zyn eygen Perzoon betreffende: want UEd. zelver zeer zouden moeten getuigen, dat hy het gemeene beſt al zyn leven voor zyn particulier (ja zonder aanzien van Vrouw of Kinderen, Leven, of Vryheid) ten dienſt geſtaan heeft; ende voorwaar zoo d' E. *van Goens* oit eenige reeden heeft gehad zyn Huysvrouw te eſtimeeren, zo zyn ze nu niet verminderd, om dat ze, haar man kennende, en zyn Eere beminnende, geenzints ontrent de zelve heeft willen bezwyken, zekerlyk wetende, dat haar man met d'allerminſte ſuſpicie Ceylon niet begeerde: Want UEd. gelieven, na haare hooge wysheid, eens moderatelyk

A. 1663. telyk te oordeelen, of d'E. *van Goens* konde paſſen dit Gouvernement langer te bedienen, nu den Agtbaaren Raad van Juſtitie zodaanigen oordeel over 't Proces van den E. *van der Meyden* geveld heeft, dewyl afgunſtige menſchen ligtelyker zouden konnen oordeelen dingen, die niet alleen van de waarheid, maar ook van de reden zouden afwyken. Zyn E. verhoopt dan redenen genoeg bygebragt te hebben, waar uyt niet anders kan werden beſloten, dan dat hy 't Gouvernement wel bediend, maar noyt begeerd, nog daarom verzogt heeft, ende of ze nog niet genoeg aangehaald waren, konnen 'er nog zo veel werden bygebragt, als noodig mogten zyn.

Eerſtelyk, dat zyn E. een Ordinaris Lid zynde van UEd. Collegie, zodanig verzoek niet alleen diſreputabel, maar ook tegens d'Ordre van de E. Compagnie zoude wezen.

Ten tweeden, kan uyt het ſchryven der Heeren Majores lichtelyk geconcludeerd werden, dewyl haar Ed. zelfs op zyn Perſoon gelievende te denken, uytdrukkelyk ſtellen, dat hy op zyn verzoek, na 't verrichten der Oorlogs-Zaken, zal mogen na Batavia keeren, om te ruſten, 't welk directelyk ſtryd tegens 't woord verzoek, tegens alle redenen in de Reſolutie geſteld, alzo 't contrarie blykt aan de Heeren Majores verzogt te wezen. Ende in gevalle deze kragtige redenen, gevoegd by de voorige, niet ſuffiſant genoeg zyn om UEd. te bewegen, en dat hatelyk woord uyt de Reſolutie te doen royeeren, zal hy d'allerklaarſte redenen alhier niet aanhaalen, maar voor hem zelfs genoodzaakt wezen gerezerveerd te houden.

Wat verder zegt zyn Ed. over de Sententie door den Raad van Juſtitie nog dit navolgende:

De overgezonden Sententie door den Raad van Juſtitie in de Zaak van den E. *van der Meyden* uytgeſprooken, heeft den E. *van Goens* in 't allerminſte niet konnen bewegen, om een ſtip af te wyken van 't ſchriftelyk Advys, dat hy UEd., als haren expreſſen Commiſſaris, na zyn eygen zigtbare en taſtelyke ondervinding heeft overgegeven: want de Raad van Juſtitie op Batavia zoude zyn E. (behoudens haar E. E. Agtb. Reſpect) met haar oordeel niet konnen afleiden van zodanige Zaaken, die hy zelfs gehoord, gezien, en wezentlyk ondervonden heeft. Zyn E. zoude in dezen, (zo hy konde zien, dat hem de Zake aanging) genoegzame kragtige redenen daar tegen konnen bybrengen, ende veel meer A. 1663. over die Materie ſchryven, als men wel licht verwachtte; dog meind zyn E. verre beſt te wezen, die Zaak niet meer aan te raken, 't welk wel licht de meeſte geruſtheid zal baaren, ten waare iemand Contrarie mogt oordeelen, in welk geval zyn E. niet gerezolveerd is te bezwyken, maar voet by 't ſtuk te houden, zo 't noodig is.

Vertrekt de E. *van der Meyden* na 't Vaderland, God verleene hem behouden Reyze, tydige en eeuwige Welvaart, alzo hem d'E. *van Goens* in 't particulier altoos een goed herte heeft toegedragen, om de 30 jaarige kennis, die hy met hem gehad heeft.

Onderſtond, UED. onderdaanige Dienaaren,

En was geteekend,

Ryklof van Goens,
J. Huſtaart, (die den 2. November hier aangeland was.)
A. Roothaes,
Jacob Borchorſt,
Pierre du Pon, en
François de Haze.

Ter zyde ſtond, in 't Caſteel Colombo, Ady 10. Nov. A. 1663.

Vermits nu de Heer *Huſtaert* den Heer *van Goens* op Ceylon ſtond te vervangen, en aan zyn E. door haar Edelheden gelaſt was een Memorie van de jegenwoordige ſtaat van die Landvoogdy aan zynen Vervanger over te geven, meynen wy den Leezer een grooten dienſt te doen, met hem die alhier, zo als zy by zyn Ed. opgeſteld is, te doen zien, alzo de zelve een net doorgezicht van alle de Zaaken tot Ceylon, behoorende, geeven zal.

MEMO-

A. 1663.

MEMORIE voor den E. Heere JACOB HUSTAERT, Raad Extraordinair van India, Gouverneur en Directeur over de Steden, Casteelen, Sterkten, en Vorstelyke Landen van de E. Compagnie gelegen op 't vermaard Eyland Ceylon, mitsgaders de Steden en Landen op de Zee-Kusten van Malabar, en Madure, om zyn E. tot een Intrede zynes Gouvernements te konnen dienen.

MYN HEER:

Memorie door de Heer van Goens aan de Heer Hustaart overgegeven.

„ MYn voornemen is niet om UE., „ met een Inleiding van de Oud- „ heid van Ceylon, hoe 't van de Por- „ tugeesen beheerscht geweest, ende „ van ons haar weder afhandig gemaakt „ is, op te houden, nog ook met wat „ Recht wy deze Landen bezitten, als „ zynde Zaaken beter passende die ge- „ ne, welke daar toe meer tyd, ofte „ ook wel meer wetenschap, en gaven „ hebben, maar zal in dezen ten eersten „ toetreeden om. te voldoen de Ordre „ van onze Gebieders, den Gouverneur „ Generaal, ende Raaden van India, „ om UE. zo verre van myn ervaaring „ te dienen, als na myn opinie tot de „ eerste aanmerkingen van dit Gouver- „ nement noodig zal wezen, en dewyl „ wy malkanderen in den Malabaarzen „ Oorlog niet alleen hebben leeren ken- „ nen, maar ook de last hebben helpen „ draagen, zoo heeft my d' ervarend- „ heid ontdekt, dat ik omtrent UE niet „ zeer wydloopig behoef te wezen, als „ die niet alleen zeer wel weet, wat „ een Gouverneur, ende wat een Gou- „ vernement is, maar die ook betoond „ heeft een Gouverneur te zyn, die tot „ zyn Reputatie zoo lange jaaren een „ wigtig Gouvernement bedient heeft. „ Ik zal dan deze Memorie verdeelen „ in zommige Generale, ende zommi- „ ge speciale Poincten.

Plaatzen met Ceylon correspondeerende.

„ Tot een Inleiding der Generaale „ Poincten is 't noodig wel te medite- „ ren over de Plaatzen en Comptoiren, „ die niet onder dat Gouvernement be- „ hooren, ende nogtans met Ceylon „ frequentatie, zoo van Negotie, als „ Communicatie van Advyzen hebben, „ als Persia, Suratte, Wingurla, Cor- „ mandel, Bengale, Malakka, 't Hoofd- „ Comptoir Batavia, ende ook, ten „ aanzien van de jaarlykze Advyzen, „ het Vaderland.

A. 1663.

Op Ceylon onder Colombo staande.

„ De Plaatzen en Residentien, die on- „ der Colombo, als de Stoel des Gou- „ vernements, behooren, zyn op Cey- „ lon de Steden, Casteelen, en Vastig- „ heden in Order, Colombo, Calitu- „ re, Gale, Mature, Hammenhiel, „ Jaffanapatnam, Man-Aar, ende Ni- „ gumbo, mitsgaders de Veldwagten en „ Buytenwerken, hier na beschree- „ ven.

Buyten Ceylon.

„ De Steden, Vastigheden, en Re- „ sidentien, buiten Ceylon, ende nog- „ tans daar onder staande, zyn in or- „ dre op de Kust van Madure, Bem- „ baar, Beypaer, Pattemandoer, Toe- „ tocoryn, Ponde-Kayl, Caylpatnam, „ ende Manapaer, ordinair genaamd „ O Sette Portes, of de zeven Have- „ nen, eindigende met de Oost, ofte „ Binnen-Kaap van Comoryn, voorts „ Noordwaards op de Kust van Mala- „ bar, Tengenepatnam, Coylan, Ca- „ licoylang, Porca, St. Andre, Coc- „ tsjien, Paliport, Panany, en Cana- „ noor; op Canara rezideerd een on- „ zer Assistenten tot Barçeloor.

„ De Frequentatie, die Ceylon, en- „ de Malabar met Persia heeft, is con- „ siderabel, niet alleen om 't vertieren „ van de Peper, Caneel, Cardamom, „ &c. die na Persia gevoerd werd, en- „ de goede Profyten geeft, maar ook „ byzonderlyk, om het Comptant, dat „ Ceylon daar voor uyt Persia trekt, „ boven dieverze andere noodzaakelyk- „ heyd, daar aan dit Eyland, om 't ge- „ rief, veel gelegen is, gelyk UE. by „ de jaarlykze Petitie gelieve na te zien, „ ende daarom het noodig zy met Per- „ sia naeuwe en goede Correspondentie „ te houden.

„ Den Eisch van Peper voor dit Say- „ soen is 800000 pond, Cardamom „ 70000 pond, Sappan-hout zo veel te „ vergaderen als 'er scheeps-ruimte is; „ dog is na Coetsjien maar geordon- „ neerd tot een preuve te vergaderen 15 „ a 20000 pond, om dit Saysoen na Per- „ sia te gaan. Persia slyt ook Jaarlyks „ van 20 tot 30000 pond Caneel, zyn- „ de voor dit Saysoen eerst 28, en daar „ na 16000 pond eysch gedaan.

„ Suratte is ten aanzien van Ceylon „ van minder belang, en van waar jaar- „ lyks maar getrokken moet werden een „ kleene quantiteyt Amfioen, om dat ze „ veel duurder is, dan de Bengaalze, „ egter is ze noodig, om de verande- „ ring, en om de andre op Malabar te eer- „ der te vertieren, zynde ook kostelyker.

„ Bo-

A. 1663. „ Boven den Amfioen zal't nu Jaarlyks
„ nodig wezen, dat van daar voor Ma-
„ labar gehaald werde 100 of 150000
„ pond Cattoen, met inlandſche Sche-
„ pen.

„ Peper werd van dit Saeizoen voor
„ Suratte geeiſcht 150000 pond, waar
„ omtrent tot 3½ ſtuiver 't pond, ſtaat
„ te Procedeeren, *f* 26000, die ook
„ zal toereiken tot den Inkoop van de
„ Goederen, welke uyt Suratte zyn ge-
„ eiſcht. De Caneel werd aldaar Jaar-
„ lyks geſleten 20, 30 a 36000 pond,
„ en mag zo wel als in Perſia niet on-
„ der de 48 ſtuivers 't pond verkogt
„ werden.

Wingurla. „ De Frequentatie tuſſchen Wingur-
„ la en Ceylon of Malabar, is van klee-
„ ne conſideratie, ten waare zomtyds
„ eenige Caneel derwaards, ende Cey-
„ lon weder eenige Tarw, of andre be-
„ hoefte, van nooden hadden; maar
„ het is zeer noodig met Wingurla
„ naeuwe Correſpondentie te houden
„ om geſtadige kennis te hebben, wat
„ de Portugeeſen al bedryven, haar
„ Staat, gelegenheid, ende voornemen te
„ ontdekken, om tegen dat volk geſta-
„ dig op hoede te zyn.

Choromandel en Bengale. „ De Frequentatie met Choromandel
„ en Bengale is meeſt van eene Natu-
„ re, behalven dat wy veel meer Koop-
„ manſchappen van Bengale met het
„ Conqueſtêren der Malabaarze Kuſt
„ zullen konnen trekken, als voor
„ heen. Tot nog toe zyn dit de voor-
„ naamſte Spyskamers van Ceylon ge-
„ weeſt, behalven dat Choromandel,
„ om de Kleeden, die van daar getrok-
„ ken werden, Ceylon zeer noodig is.
„ Beyde Choromandel, en Bengale,
„ ſlyten meeſt onze Olifanten, nament-
„ lyk Choromandel van Jaffanapatnam,
„ en Bengale van Gale, ende deze kant;
„ daarenboven jaarlyks 15, 20 a 25000
„ pond Caneel; dog het eene Jaar ver-
„ ſchild veel van 't andere. Choroman-
„ del heeft voor dit Saizoen mede Pee-
„ per geeiſcht, in quantiteyt van 8 a
„ 10000 pond; maar myne opinie zou-
„ de wezen tot nader ondervinding daar
„ mede te ſuperſederen; maar voor Ben-
„ gale dient jaarlyks den eiſch van Peper
„ voldaan, om dat ze daar goet voor-
„ deel doet, ten waare wy 't geluk had-
„ den, dat de Bengaalze Mooren ons
„ die in groote quantiteyt van dit Ey-
„ land quamen athaalen, rendeerende
„ ordinair ontrent 5 ſtuivers 't pond.
„ By monde hebben wy van die Zaak
„ zoo wydloopig geſprooken, dat het
„ niet nodig zy daar van meer te ſchry-
„ ven.

Mocha. „ De Vaart op Mocha hebben wy nu
„ ook tot een preuve eens ondernomen,
„ ende ten dien eynde zodanige goede- A. 1663.
„ ren afgeſcheept, als de Factuuren
„ daar van dicteeren.

„ Wat Inſtructie den Koopman *de Vogel* verleend was, kan ook gezien
„ werden, ende mits onze intentie daar
„ by wel uytgedrukt ſtaat, zal my daar
„ aan gedragen.

Maldives. „ De Maldiviſche Eylanden hebben
„ in oude tyden voor een goed gedeelte
„ onder den Generaal van Ceylon ge-
„ ſtaan, ende welkers Negotie om de
„ Cauris, ende zomtyts groote quanti-
„ teyt Amber de Grys, al mede haar
„ voordeel zou konnen geven. Wat
„ van die Materie na Batavia is geſchre-
„ ven, ende van haar Edelen weder ge-
„ antwoord, blykt UE. in 't Brief-boek,
„ om op gelet te werden, zodanig d'er-
„ varenheid UE. nader door den tyd
„ onderwyzen zal.

Batavia, en 't Vaderland. „ Wat Frequentatie Ceylon met Ba-
„ tavia, en 't Vaderland heeft, is in
„ dezen onnoodig verhaald, en UE. niet
„ min dan my bewuſt. Na de Ordre
„ van de Heeren onze Principaalen
„ moeten jaarlyks, ten minſten twee-
„ maal 's jaars Advyzen afgaan, om uyt
„ Perſia te Land voort te gaan; d'eer-
„ ſte in Januari, met de Perſiaanſche
„ ſcheepen, die over Malakka van Ja-
„ pan, &c. komen, ende de tweede
„ Advyzen in Juni, die voor dezen op
„ Choromandel zyn gezonden, om van
„ Mazulipatnam na Wingurla, ende
„ voort op Suratte gedragen, en van
„ waar ze te water na Perſia gezonden
„ werden; maar met de Conqueſten
„ van de Malabaarze Kuſt, ende de Vre-
„ de met Portugal, konnenze nu ge-
„ voegelyk over Coetsjen, Cananoor,
„ en Wingurla na Suratte gaan, gelyk
„ 't verleden Saizoen geſchied is.

Malakka. „ Met Malakka is de Frequentatie
„ kleen; dog dewyl de Noordsvaar-
„ ders uyt Japan ordinair den voldaanen
„ eyſch van Tin voor d'Indiſche quar-
„ tieren overbrengen, ende die ſche-
„ pen hier aankomen, werd den Gou-
„ verneur van Ceylon daar mede de ge-
„ ſtalte des Handels bekend gemaakt,
„ die dan in Mey, Juni, of Juli, over
„ Choromandel occaſie heeft na Malakka
„ te antwoorden, en den Eyſch van Tin
„ te doen: Want het ſchip, dat het
„ Goud en Zilver Capitaal, daar in
„ December of Januari over Malakka
„ aangebragt heeft, tegens die tyd
„ met de behoeften van Kleeden voor
„ Malakka weder van Choromandel ver-
„ trekt, gelyk UE. by de Brieven ge-
„ noegzaam zult konnen zien, ende
„ ook dat in de Maanden April, Mey,
„ Juni, Juli, Auguſtus en September
„ de bezendingen van Gale na Ben-
„ gale

A. 1663. „ gale en Choromandel gedaan werden.
1. Canara. „ Dus verre van de Comptoiren ge-
„ ſprooken, frequenteerende met Cey-
„ lon, zal dan overtreeden tot de ſubal-
„ terne Plaatzen, onder Ceylon be-
„ ſcheiden, ende eerſt aanvangen met
„ de Kuſten van Canara, een overvloe-
„ dig Land van Ryſt, ende waar mede
„ wy nu eenige jaaren Ceylon dapper
„ geſpyſt hebben, inzonderheid A. 59
„ en 60, dat de diere tyd zodanig op
„ Choromandel, byzonderlyk in de
„ Provintie van Tansjouwer, regneer-
„ de, dat wy zonder Canara op dit Ey-
„ land wel hertelyk zouden bedroefd ge-
„ ſtaan hebben, alzo die plaage op Cey-
„ lon mede niet weinig graſſeerde, heb-
„ bende op Jaffanapatnam en Man-Aar
„ in een rond jaar niet een droppel van
„ den Hemel gereegend, ende hier on-
„ trent mede niet vry geweeſt, zo dat
„ de Naik van Canara wel wat behoor-
„ de geeareſſeerd te werden, tegen een
„ benauwde tyd; dog de groote wre-
„ velheid, gierigheid, en ſuperſtitieus-
„ heid van dat Volk heeft ons den Ryſt
„ zo dier doen ſtaan, dat, als men 't
„ verlet des tyds zoude rekenen, die de
„ koſtelyke Oorlogsſchepen zomtyds
„ hebben moeten verleggen, die onge-
„ looflyk hoog zouden konnen werden
„ gerekend. Wat wy van die Materie
„ laatſt na Batavia geſchreven hebben,
„ is UE. bekend, ende nu UE. met my
„ van gevoelen zyt, ons liever over
„ haar te reſenteeren, dan voor het toe-
„ komende eenige ongelyken van haar
„ meer te verdragen, zoude myn opi-
„ nie zyn, dat men van Malappa Ma-
„ loe ſatisfactie afeiſchte van alle de onre-
„ delykheid, die ons aangedaan is, en-
„ de voldoening van de 12½ laſten Ryſt,
„ of *f* 1549 - 2 - die ons onwettig
„ onthouden werden, zynde een que-
„ ſtie, die tuſſchen hem en de Koop-
„ lieden op Wingurla nog open ſtaat.
„ Het is zeer apparent, dat hy ſtaat
„ maakt wy dit Saizoen weder bezen-
„ ding derwaards zullen doen, ende waar
„ tegens hy al groote quantiteyt Ryſt
„ (na de lopende gerugten) zoude heb-
„ ben opgelegt, 't welk inderdaad zo
„ ondervonden zynde, dunkt my, dat
„ men het eerſte Vaartuyg 't beſt, dat
„ hem of imand der Inlanders van Ca-
„ nara toequam, behoorde aan te ſlaan,
„ zo hy ons op de eerſte of tweede aan-
„ maning niet liet voldoen: want nu
„ wy Canara voor eenige jaaren geheel
„ niet van nooden hebben, is 't onre-
„ delyk ongelyk te verdraagen, dog ons
„ voldoende, zou ik niet vreemt wezen
„ den Aſſiſtent *de Bruyn*, of imand an-
„ ders aldaar op Barſeloor te laten reſi-
„ deeren, om, zo na by Goa leggen-
„ de, altoos te weten, wat de Portu- A. 1663.
„ tugeeſen in des Naiks Land mogten
„ voornemen, ende of de Engelſchen
„ de diere Peper van die Landſtreek
„ quamen zoeken. Deze Rezidentie
„ was ook een verzekerd addres van on-
„ ze Brieven over Land na Wingurla,
„ en altyd een bewys van onze Allian-
„ tie, die in tyden en wylen met den
„ Nayk mogt noodiger werden, ende
„ die alle met een Perſoon en een Die-
„ naar konde onderhouden werden. Het
„ is wel apparent, dat zy zullen ſpreken
„ van hun Contract, ende dat wy den
„ Ryſt van hun Land ſchuldig zyn te
„ haalen, maar 't zelve Contract heb-
„ ben zy al lange jaaren, ende geduu-
„ rig overtreden, om dat ze verbonden
„ waren geen Ryſt na Goa te laten ver-
„ voeren, en daarom wy ook geenzins
„ aan het Contract verbonden zyn;
„ maar veel eer geregtigd hen den
„ Oorlog aan te doen, ende den gehe-
„ len handel van hun eygen volk te
„ verderven.

„ UE. zal, op Cananoor aangekomen
„ zynde, alles na tyden en gelegenheid
„ van Zaaken konnen verrigten, zoda-
„ nig den dienſt der E. Compagnie ende
„ de billykheid vereiſchen zal.

„ Wat van de Malabaarze Kuſt zy, 2. Mala-
„ is UE. niet onbekend, als die verle- bar.
„ den Sayzoen den aard ende natuure
„ van die menſchen genoegzaam heeft
„ konnen merken, ende hoe de Con-
„ tracten met hen gemaakt, veel meer
„ noodig zyn, om ons goed Regt ſtaan-
„ de te houden. Hoedanige Brieven
„ laatſt over die Materie ontrent haar
„ Ed. gewiſſeld zyn, kan UE. blyken
„ by 't Briefboek, daar de laatſte
„ Brief na 't Patria mede ingeſchreeven
„ is, ende byzonderlyk in den laat-
„ ſten Brief, met den Commandeur
„ *Coulſter* van haar Ed. ontfangen, en-
„ de het antwoord met UE. en den
„ Raad per Bleyswyk daar op gepaſt.
„ Insgelyks blykt in de Brieven tus-
„ ſchen Ceylon ende d'Overheden van
„ de Malabaarze Kuſt, wat zedert myn
„ abſentie van daar verrigt is.

„ De aanſtaande Viſite, door UE. te
„ doen, zal zeer veel helpen tot ons
„ oogwit, ende nog meer na myn ge-
„ voelen, zo wy hertelyk blyven, en-
„ de 't werk met dapperheid vervol-
„ gen, gelyk het begonnen is, waar
„ van hier veel te ſchryven zoude wel
„ licht noodeloos wezen, dewyl UE.
„ Perzonelyk derwaards gaande, alles
„ na eygen ondervinding zult konnen
„ verrichten, zulks ende zodanig, als
„ de dienſt der E. Compagnie zal ko-
„ men te vereiſchen, ende zig de Zaa-
„ ken zullen toedragen.

Hoeda-

A. 1663. „Hoedanige Koopmanſchappen reeds „derwaards zyn gebragt, en nog van „Bengale, Choromandel, en Suratte, „ontboden zyn, mitsgaders wat Koop„manſchappen op Coetsjien, Cananoor, „&c. voor Perſia en Batavia zyn gelaſt „te vergaderen, blykt alles in de Do„cumenten, hier by gevoegd, daar aan „my gedragen zal.

„Het zoude, zo voorzegt is, wel „noodig ſchynen van de Malabaarze „Kuſten geen wydloopiger verhaal te „doen; maar ik hebbe niet alleen in „onze dagelykze Diſcourſen; maar ook „uyt den laatſten Brief, by UE. na „Malabar geconcipieerd, niet anders „konnen merken, of wy zyn van een „gevoelen, beſtaande den geheelen „Malabaarzen handel in het mainteneren onzer Contracten, ende de Ragias door alle mogelyke middelen wel „te lyden tot ons oogwit, haar van „onze kant voor al geen ongelyk doende, ende ook van haar zulks niet lydende, zo wy 't beletten konnen, 't „zy dan met Lief of Leed: want alle „die ſuſtineeren, dat aan de Malabaarze Kuſt zo veel niet gelegen is, ofte „dat wy voorheen het gros van de Peper zo wel als nu gehad hebben, ontbreekt het nog aan experientie, ende houde het voor een verkeerd voorgeeven van de E. *van der Meyden*. UE. „is uyt de Koopman *de Haas* gebleken, „ende my op Coetsjen zelfs, dat Ao. „1656. en Ao. 1657. 700 laſten Peper „van Coetsjien en Porca agter malkanderen door Engelzen, Portugeeſen, en „Inlanders vervoerd zyn. In welke Jaaren wy daarenboven van Calicoilan alleen, ende niet meer vervoerd hebben „Ao. 1657. dan 234 laſten, en A. 1659, „dan 291 laſten, behalven de Peper van „Cananoor, ende des Samoryns Land, „daar wy nu mede aan participeeren. „Voegt nu by deze quantiteyt Peeper, „dat wy die $\frac{2}{3}$ voor Koopmanſchap inkopen, ende dat de wilde Caneel werd „ingehouden, zo behoord daar op alleen wel een goed guarnizoen gedragen te werden.

„Om nu den Amfioen buyten te houden, ende den Peper alleen te trekken, „ſchynt de meeſte zwaarigheid, maar „het is te verhoopen (nu wy de Ragias de helft geven van alle den geconfisqueerden Amfioen, ende Peper) dat zy „hen daar aan voortaan meer zullen gelegen laten. Op Coetsjien zullen wy „ons oogwit zeer wel bereiken; maar „op Porca zal vooreerſt om de Engelzen, de meeſte zwarigheid wezen.

Porca. „Twee Zaaken zyn tot Porca eerſt „nodig, mildheid ontrent den Ragia, „ende hoe eer hoe liever een ſteenen „Pakhuis, terwyl ons reſpect nog in „vollen ende hoogen glans is, ende waar „op dezen wel expres wigeere, dat dog „zulks niet werde nagelaten. Op Calicoilang is 't hoe eer hoe liever niet „min noodig, wanneer dan Coetsjien „en Coulan daarenboven wel bezet zynde, moet de Peper volgen, ende ook „wel de wilde Caneel binnen blyven.

A. 1663.

Calicoilang.

„Rakende de Fortificatie van Coetsjien, referere my aan den Brief, jongſt „na Batavia geſchreven, op welke conſideratien UE. zodanig gelieve te letten als billyk is, ende zo UE. nog „tot verandering mogt gelieven te verſtaan, zo zyt immers gedagtig, dat „de hoek van Caluweti, nog het Moeras, nog ook de eerſte inham agter „de hooge witte punt op de Rivier „(digt agter UE. woonhuis na de veroovering) om geen Conſideratie mag „verlaten werden, gelyk UE. reeds ook „zodanig verſtaan heeft.

Fortificatie van Coetsjien.

„Tot bemagtiging van de Peper des „Samoryns, ende Trevancor, zoude ik „van opinie wezen het kruyszen nog „al in treyn te houden, egter met zo„danigen diſcretie, dat de Landvorſten „huu genoegen, zo veel mogelyk, voldaan werde.

Samoryns Peeper. 't Kruiszen nog al dienſtig.

„Met Aderſia zal ligt te handelen „wezen, en zoo de Koopman van „*Waarden* daar blyft, ſtaan my zyn „concepten niet qualyk aan, byzonderlyk zo zyn Raad en opinie met „UE. wysheid en ervarenheid wat zal „gemodereerd, ende geſchikt wezen, „'t welk byzonderlyk zal moeten geſchieden ontrent die heet-gebakerde „humeuren, die het aanbrengen van „Cattoen tegen alle reden willen beletten.

„Ik hebbe in 't Contracteeren zeer „wel op het Cattoen gedagt; maar de „E. Compagnie onmagtig geoordeeld „die Specie te beſtellen, ende zo wy „zulks niet doen, en andren beletteden, „zouden ons de Inlanders door hun gebrek met groot regt, voor onregtveerdige konnen ſchelden. Die 't al begeerd, laat het wel eens al vallen. In „welke myne Allegatien ik meyne myn „gevoelen, rakende de Malabaarze Materie, genoeg ontdekt te hebben, ende „die ik noit hebbe konnen zien van UE. „te verſchillen, ende daarom zal beſluyten, dat, zo wy willen ons regt „hebben van andren, zo moeten wy andren ook recht doen, waar van zo wy „in ons gemoed verzekerd zyn, mogen „wy ons regt met dapperheid wel „ſtaande houden, zo wy de magt heb-

Cattoen.

A. 1663. „ ben, anders verliezen wy ons reſpect, „ ende zullen inzonderheid van de Mala- „ baaren niet alleen beſpot, ende ver- „ agt werden, maar ook in onze Ne- „ gotie verhinderd, ende beſchadigd.

3. Madure. „ Onder de Kuſten van Madure be- „ hoord mede behalven de zeven Poor- „ ten, of Havens, het Land van den „ Vry-Heer *Ragganada Cotta Teuvre*, in

Den Teuver. „ de wandeling genaamd, den Teuver, „ daar mede wy in goede Alliantie zyn. „ Zyn Contract, op koper geſchreven, „ is hier bygevoegd; dog dewyl van den „ Imbogt, tuſſchen Ceylon en Madure, „ eenige nader extenſie noodig agten, „ zullen de binnen-Bogt aanvangen met

't Eyland Rammanacoil. „ het Eyland Rammanacoil, 't welk „ een enge ſcheiding maakt tuſſchen 't „ vaſte Land van India aan d'eene zyde, „ ende Adams Brug aan d'andre zyde; „ dog is de Kil met 't allerhoogſte wa- „ ter aan de Land-zyde naeuwlyks 6 „ voeten diep. Deze Kil is genaamd „ Pembanaer, beteekenende, om zyn „ meenigte krullen en bogten, ſlang- „ Rivier, brengende den Teuver rede- „ lyke Profyten op, niet alleen om den „ Tol op den doorvaart geſteld; maar „ ook om d'overvaart na het Eyland, „ daar een zeer oude Pagode van hunnen „ Hoog-geëerden Afgod *Rammana* op „ ſtaat, komende de menſchen heel uyt „ Hindoeſtan, Orixa, ende Bengale, „ om dezen Afgod te eeren, ende die „ men daarom wel denken kan, dat „ hem matige Inkomſten toebrengt.

„ Deze gemelte Teuver is een on- „ derdaan ende byzondre Tributaris van „ den Naik van Madure; dog zedert dat „ wy Alliantie en Vriendſchap met hem „ gemaakt hebben, heeft hy veel minder „ dan te vooren op den Naik gepaſt; „ dog ontziet ons grotelyks, wetende, „ dat het in onze magt is, hem dit Ey- „ land Rammanacoil af te nemen, ende „ waarom de zelve geduurig tot een „ tegenwigt van des Naiks groote magt „ t'onzen voordeel kan gehouden wer- „ den, hoewel wy d'een of de andre „ niet behoeven te ontzien.

Verdre Beſchry- ving van de Bogt. „ Naaſt aan Rammanacoil ſtrekt zig „ des Teuvers Land Weſtwaard, ofte „ bogtwaard uyt 8 a 10 mylen, binnen „ welke leggen wel zyn Principaalſte „ Plaatzen aan Zee, genaamd Wedale „ Peritpatnam, Killekare, ende Wale- „ mocke, dog daar op wy geheel geen Ju- „ risdictie hebben; dog weſtwaard hier „ aan volgd Bypaer, Bembaer, Patte- „ nemandoer, Toetocoryn, Pondecail, „ Caylpatnam, ende Manapaer, maken- „ de de zeven Portes, alle (except Cayl- „ patnam, dat meeſt met Mooren be- „ woond is) met Chriſtenen Paruas „ bevolkt, ende met welgelegen Ker- A. 1663. „ ken voorzien.

„ 't Getal van deze Chriſtenen werd „ ten minſten begroot op 20000 huis- „ gezinnen, haar meeſt ernerende met „ 't viſſchen van Sjancos, verſche Viſch, „ ende t'zyner tyd met Parel-duiken, „ dat wel de voornaamſte profyten op- „ brengt, ende daar de Paruas wel van „ vaaren. Deze Paruaze Chriſtenen „ zyn alle onder 't recht van de E. Com- „ pagnie met de Conqueſte van Toeto- „ coryn, ende daar onder zy hen om „ onze goede Juſtitie zeer geerne hebben „ geſubmitteerd. Byzonderlyk zyn de „ arme Luiden zeer wel met onze Re- „ geering te vreeden.

„ Men moet altyd goede zorg dragen, „ dat deze menſchen met regtveerdig- „ heid ende wysheid geleid, ende dat „ over hen een zagtzinnig, verſtandig en- „ de affabel Perſoon tot hunnen Capiteyn „ gelegt werd, zynde anders, gelyk alle „ Malabaaren, wat wonderlyk van hu- „ meur, ende verloopen ook ligtelyk, „ zo ze niet wel beſtierd werden. Tot „ nog toe hebben wy groote inſtantien „ gedaan, dit volk tot onze Religie te „ leyden, dog zo lang den Naik van „ Madure, ofte zynen Stadhouder *Ver- „ miliappa Pulle*, geen andre wegen in- „ ſlaan, of by ſpeciaal verbod de Papen „ uytzeggen, zalder weinig kans zyn „ ons oogwit te bereiken.

„ De Viſite, by UE. derwaards over „ te doen, zal UE. daar van grote on- „ derregting geven, ende waar by deze „ Materie zullen laten beruſten.

Peerl-Viſſerye. Paruaze Chriſte- nen. „ De geheele Binnen-Bogt heeft al- „ toos geſtaan onder den Koning van „ Portugal, zoo lang de Portugeeſen „ Ceylon ende Toetocoryn bezeten heb- „ ben, ende uyt kragte van dien heb- „ ben zy haar ook aangematigd het vol- „ komen Zee-Recht ofte den Tol der „ Peerl-Viſſcherye, die al van redelyke „ Conſideratie is, byzonderlyk, als alle „ de Banken gelykelyk konnen bedoken „ werden, gelyk veeltyds plagt te ge- „ ſchieden, hoewel nu eenigen tyd her- „ waards de Bank van Man-Aar geen „ vrugten gegeeven heeft; die nogtans „ altyd de conſiderabelſte plagt te we- „ zen, ende welke men vaſt ſteld, dat „ in Maart aanſtaande zal bedoken wer- „ den; dog alzo voor de E. Compagnie „ onderſcheid is tuſſchen de Toetoco- „ rynze ende Man-Aarze Banken, is 't „ noodig daar van wat nader extenſie „ te doen. Wanneer de Peerl-Viſſery „ ontrent Bembaer, Bypaer, tot Toe- „ tocoryn toe beſchreeven werd, moe- „ ten alle de ſchelpen op Toetocoryn „ werden aan Land gebragt, zynde de

Onder- ſcheid tuſſchen de Toe- tocoryn- ze en Man- Aarze Banken.

„ Markt

A. 1663. „ Markt aldaar, ende tot Pondecayl, „ waar van de Armeny (zo noemd men „ 't Hof van Madure) grote inkomſten „ trekt, nader beſchreeven by de Koop- „ lieden *Valkenburg* en *Boeſem*, hier ne- „ vens gevoegd. De Mooren zyn met „ ons believen gepermitteerd mede te „ viſſchen; dog moeten dan ook hunne „ extraordinaire geregtigheid betaalen „ aan d'E. Compagnie; alles nader te „ zien in de gemelde beſchryving.

„ De Viſſchery van Toetocoryn heeft „ voor geregtigheid opgebragt 't verle- „ den Sayzoen niet veel min dan 18000 „ guld, die d'E. Compagnie in de Toe- „ tocorynze Boeken zyn goed gedaan. „ Als de Peerl-Viſſery op de Man-Aarze „ geſchied, heeft d'E. Compagnie veel „ meer voordeel te verwagten, om dat „ dan de ſchelpen op Aripo, geleegen 3 „ uuren gaans bezuiden Man-Aar ofte „ Matotte, zynde 's Compagnies eigen „ Grond, en Land opgelegt, ende de „ Peerl-Markt daar ook gehouden werd. „ UE. gelieve verdagt te zyn, zo in 't „ toekomende de Peerl-Viſſerye daar „ werd gehouden, dat op Aripo Wagt „ tegens den inval der Wannias, Wedas, „ of Koningze werde gelegt, om de „ ſchelpen en Viſſers met hunne Vaartui- „ gen te verzekeren. Als deze Wagt „ beſtaat in 100 ſoldaaten, ende 100 La- „ ſcaryns, is zy zwaar genoeg, mits dat „ Man-Aar ook van Jaffanapatnam met „ wat meer Volk verſterkt werde. Deze „ Wagt dient tydig op Aripo gelegt, „ voor 't aanvangen der Viſſery, om „ onze poſſeſſie te mainteneeren, opdat „ de Koningzen voor ons niet mogten „ in de voorbaat wezen, ende wanneer „ wy met hen in contentie zoude mo- „ gen komen, die beeter te ontwyken „ is.

Cayl Patnam, en Toe- tocoryn. „ Op de gemelte Zee haavenen heeft „ d'E. Compagnie weinig Negotie, dan „ op Caylpatnam en Toetocoryn. Kleen „ vertier is aldaar van Koopmanſchap- „ pen, als weinig Speceryen, Sandel- „ hout, wat Quikzilver, Vermilioen, „ en zulks meer, als UE. de Negoti- „ tie-Boekjens zullen konnen aanwy- „ zen.

„ De Inkoop aldaar zyn, behalven „ de Peerlen, eenige Cayer-Touwen, „ zoo Cabels, en Cabel-Touwen, als „ Troſſen, zynde daarenboven een goede „ Spyskamer van Colombo, en daar „ jaarlyks 3, 4, a 500. laſten Ryſt tot „ 16 a 18 Ryksd.'t Laſt konnen opgelegt „ werden; maar nu hebben wy aange- „ vangen aldaar mede eenige Kleeden te „ laten weven, ende ſchilderen tot een „ preuve, waar op wel gelet zynde, is „ te hopen, dat men metter tyd Choro- „ mandel van veel behoefte zal konnen A. 1663. „ excuſeeren.

„ Boven de voormelte Kleeden werd „ ook in dit Landſchap geweven de al- „ lerbeſte Goeni tot het pakken van „ de Caneel, ende ook zeer goed pak- „ touw, ende of wel de Goeny ende 't „ Paktouw wat dierder is, dan op Cho- „ romandel, zo is ze nogtans tot het „ embaleeren der Caneel veel beter.

„ In 't Rapport, by den Onderkoop- „ man Philippus de Haze aan my jongſt „ gedaan, zal UE. zien, dat op Cara- „ patnam redelyke quantiteit Caechies „ jaarlyks zoude konnen werden verga- „ derd, en insgelyks op Tegenepatnam „ goede quantiteyt Goeny, welke beide „ Plaatzen mede wel onder Toetecoryn „ zouden konnen werden geſteld, dewyl „ dog die handel met Malabar geen „ gemeenſchap heeft, ende te Lande „ van Toetocoryn lichtelyk kan bereisd „ werden. UE. te doene Vizite zal „ daar meer opening van konnen ge- „ ven, dewyl de gemelde de Haze „ met UE. vertrekt.

Colom- bo. „ Overtredende tot het waardig Ey- „ land Ceylon, zal aanvangen met de „ koſtelyke Stad Colombo, gelegen in „ den Boeſem, ende 't hart der Caneel- „ Landen, ook tuſſchen Jaffanapatnam, „ ende Gale, ende gereedſt om van daar „ niet alleen derwaards, maar ook na „ Toetocoryn ende Malabar 't heel jaar „ door Ordre te geven, zo veel de Za- „ ken des Gouvernements zyn verey- „ ſchende.

„ Wat Jurisdictie Colombo heeft, en „ hoe de Landen geregeerd ende beſtierd „ werden, wat Coſtumen ende gewoon- „ ten men dient te obzerveeren, ende „ met wat recht de E. Compagnie deze „ Landen bezit, zullen in dezen niet „ aanhalen; maar mag 't zelve gezien „ werden in de conſideratien ende be- „ velen der Deſſaves, die A°. 1661. over „ 't Eyland Ceylon zyn 't zamengeſteld, „ ende tot Inſtructie voor den Gouver- „ neur gecompendieerd, ende by d'E. „ Heer Gouverneur Generaal ende Ra- „ den van India geapprobeerd, zynde „ myn voornemen in dezen maar te „ ſpreken van de prezente geſtalte der „ Zaaken, wat voor eerſt noodig zy „ gedaan ende gelaten, hoe de Militie „ verdeeld, het Land bewaard, de „ Landbouw vervolgd, ende generalyk „ alles behertigd dient te werden, wat „ tot welvaart der Landen ende goe- „ de Ingezeetenen van dien noodig „ zy.

„ Wy zullen onder dit Landſchap „ van Colombo dan mede begrypen Ni- „ gumbo tot de Rivier van Caymel toe, Nigum- bo.

A. 1663. „ alwaar voor prezent onze allernoo-
„ digſte buyten-wagt geplaatſt is. Myn,
„ ende des Raads opinie is geweeſt, om
„ den hoek van de Chilauwze Rivier me-
„ de met een propre wagt te beſlaan,
„ niet alleen om alle vreemdelingen van
„ daar te houden, maar ten principaa-
„ len, om ons van de Caneel te verze-
„ keren, ende die koſtelyke Landen
„ van Madampe ende Monaſeron met-
„ ter tyd te bebouwen, zynde d'aller-
„ heerlykſte, ſchoonſte ende vrugtbaarſte
„ ja ook d'allerplaizantſte Landen van 't
„ geheel Eyland Ceylon; dog 't ſchynd,
„ dat haar Ed. tot Batavia apparent door
„ inductie van d'E. *van der Meyden*, van
„ andre intentie zyn, meinende dat zig
„ de Keizer van Candi dit mogt belgen.
„ In de laatſte Brief van haar Ed. dato
„ 29 Auguſti paſſato kan UE. zien, wat
„ daar geordonneerd werd, ende in on-
„ zen gemeenen Brief, dato 10. Novem-
„ ber met Bleyswyk afgegaan, wat wy
„ haar Ed. hebben geantwoord. Zulks
„ UE. dan in plaats van de poſſeſſie,
„ dikmaals Viſite na Chilauw gelieft te
„ laten doen, om goede Wagt te hou-
„ den.

„ Den Modeliaar van Nigumbo heb-
„ be ik meeſt derwaards gebruykt, en
„ zomtyds kan zulks te water met Vis-
„ zers Tonny's werden gedaan tot UE.
„ geruſtheid.

„ De Buyten-wagten van Nigumbo
„ dan, als gezegt is, zynde Noordelykſte
„ de Wagt aan de Rivier van Caymelle.
„ Daar aan volgd Landwaard Topture,
„ Catane, Caracoeli, konnende alle in
„ eenen dag omgewandeld werden; ten
„ waare in den Regentyd, wanneer
„ zulks niet geſchieden kan; om dat de
„ Rivier Dandugamme, loopende uyt
„ Alicoer, overvloeid. Het Eyland
„ Pitewancarre is niet nodig met Wagt
„ te bezetten, om dat het tuſſchen de
„ Rivier van Colombo en Nigumbo in
„ legt; egter aan de zyde van Alicoer
„ hebbe ik den Modeljaar van Nigumbo
„ een Aldee tot wederroepens toe ver-
„ eerd, genaamd Todeſſe Wellipitte,
„ die daar zyn volk heeft, zulks 't ge-
„ melte Eyland dan rondom wel verze-
„ kerd is.

't Land van Nigumbo is Viſchryk. „ Dit Landſchap van Nigumbo is
„ boven maaten Viſch-ryk, om de mag-
„ tige en groote binnen wateren, die
„ het heeft, ende heeft ook Zaey-Lan-
„ den genoeg, om niet alleen 't volk,
„ dat daar nu woond, te voeden; maar
„ nog veel meer Land aan de zyde van
„ Maravile, ook Landwaard, als wy ons
„ t'zyner tyd mogten gereed ende ge-
„ regtigd zien, uyt te breiden; het
„ werd ook het Hoofd van de zeven
„ Corles genaamd, alwaar de aller-be- A. 1663.
„ ſte Caneel groeid van den geheelen Geeft den best-
„ bekenden aardbodem, ook in zeer ten Ca-
„ groote quantiteit, ende daarom myn neel.
„ opinie altyd geweeſt is, dat het Com-
„ pagnies Fortje, dog beter Neſtje, dat
„ daar legt, behoorde geraſeerd, ende
„ een beeter gemaakt te werden, of
„ wilde men geen Fort maaken, konde
„ anders het quartier of het Dorp be-
„ quamelyk werden gefortificeerd.

„ Zo het een nog 't ander geſchied,
„ zoude by verloop van tyden, ofte an-
„ ders by eenigen haaſtigen Oorlog met
„ eenige Europiaanze Prinzen, ons die
„ waardige Plaats lichtelyk konnen wer-
„ den afhandig gemaakt, ende waaren
„ wy niet alleen den beſten, maar niet
„ veel min dan de helft van alle den
„ Ceylonzen Caneel, ja met eenen alle
„ onze profyten, concepten, ende voor-
„ nemens quyt. Ik hope, op Batavia
„ gekomen zynde, haar Ed. wel te di-
„ ſponeeren, dat UE. andre laſt gegeven
„ werde, ende om 't zelve zodanig te
„ verſterken, als nodig zal werden ge-
„ oordeeld, ende UE. reeds met my
„ verſtaan heeft: want de Zake dus bly-
„ vende, blyft het tot een zwaare Laſt
„ ende bekommering voor den Gouver-
„ neur, gelyk het my altyd geweeſt
„ is.

„ Om de goede koop Levensmidde-
„ len hebbe ik altoos gepractizeerd Ni-
„ gumbo met getrouwde Soldaaten te
„ doen bewaren, ende die ook met pro-
„ pre Erfjes verzien; ook zommigen van
„ de vroomſten, in wettigen eigendom
„ daarenboven eenig Land vereerd, waar
„ by UE. gelieve te continueeren, om
„ dat het niet als alles goeds beloven
„ kan.

„ Aan de Inlanders dienen geen Lan-
„ den, dan tot wederroepens toe, gege-
„ ven te werden.

„ Nigumbo is bewoond met ontrent 2000 Zielen in Nigumbo.
„ 2000 zielen, daar onder zo veel dienſt-
„ baare, als UE. by aparte ende Aſſuran-
„ te Lyſt vertoond is, zynde alle Chri-
„ ſtenen, ende waar over zodanige or-
„ dre werd gehouden, als UE. by de
„ Inſtructie voor de Scholarchen gelie-
„ ve te zien.

„ De Nigumbers beroemen hen zel-
„ ven boven alle andre Inlanders ons ge-
„ trouw te wezen en daar ook wel wat
„ geloof in kan geſteld werden, om dat
„ wy aldaar zo veel jaaren langer, dan
„ hier, hebben gerezideerd, zynde ook
„ eenige onder hen, die redelyk goed
„ Neerlands ſpreeken. Tot nog toe is
„ Nigumbo van alle Laſten onbezwaard
„ gebleven, nemende een ieder zo veel
„ Lands, als hem mogelyk is te cultive-

„ ren,

A. 1663. „ ren, zonder eenige thienden, of andre
„ 's Lands geregtigheid te betalen, daar
„ in ook vryelyk eenige jaren mag wer-
„ den gecontinueerd. Geen Deccum,
„ nog andre geregtigheid, werd hen
„ afgenomen; dat ook al voor eerst niet
„ noodig zyn zal.

Geen Mooren daar te gedoogen.

„ UE. gelieve ook noyt toe te staan,
„ dat eenige Moren of Mohhammeda-
„ nen hen op Nigumbo neer zetten,
„ dat onze Colonie zeer schadelyk is.
„ De Nigumbers vaaren zelf met onze
„ permissie na de Overkust van Madure
„ en Choromandel, en zyn stoute Zee-
„ luyden, om dat het meest Visschers
„ zyn.

Motoeael.

„ Dus verre van 't Landschap Nigum-
„ bo zynde gesprooken, zullen met de
„ Rivier van Motoeael weder beginnen,
„ die de Provintie Alicoer van 't Land-
„ schap van Colombo afscheid, by de
„ Pas oste Afvaert van Betael.

„ Op dezen Teerling, zynde zeer na
„ by een Eyland, legt de Stad Colom-
„ bo, ende 't welk al meerendeels weg-
„ gegeeven is aan deze Borgers, ende
„ Dienaars van de E. Compagnie, die
„ de magt hebben, gelyk UE. by de
„ Kaart vertoond, ende mits dezen o-
„ vergeleverd werd, ende waar in ook
„ staat aangewezen, wat Land de E.
„ Compagnie niet zal mogen aan imand
„ weggeven, om 't nodige gebruik, dat
„ d' E. Compagnie daar af trekt, ende
„ de Suri, ende Arak, die ze voor hun-
„ ne Dienaars van nooden heeft, behal-
„ ven dat het de Pagt van Suri ende A-
„ rac, consequent haare Domeinen, zou-
„ de verminderen.

Geen Land Erflyk weg te geven verre van Colombo.

„ Tot nog toe heb ik met den Raad
„ noyt konnen goed vinden, eenig Land
„ erfelyk verre van de Stad weg te ge-
„ ven, niet alleen om dat ons dagt, dat
„ wy de E. Compagnie, by 't weggeven
„ van verre gelegen Dorpen of Landen,
„ zouden schade doen; maar ook om
„ deze verwoeste Stad, en 't naby gele-
„ gen territoir te eer in zyn Ploy, ende
„ in zyn vorigen stand te brengen, en-
„ de waar in UE. tot nader Dispositie
„ van haar Ed. nog al zoude konnen
„ continueeren.

Landbouw.

„ Hoedanig wy den Landbouw voor
„ d' E. Compagnie op Colombo beher-
„ tigd hebben, ende nog behertigen,
„ heeft UE. gezien, zynde my geen kleen
„ vermaak geweest UE. inclinatie, om
„ in dat vermakelyk ende zeer eerlyk
„ werk te continueeren; ende alzo den
„ Dessave Du Pon van alles wel onder-
„ richt is, ende in zyne Instructie ook
„ kan werden gezien, wat van deze Za-
„ ke zy, zal 't niet noodig wezen van
„ den Colombezen Landbouw meer te
„ schryven, dan dat het een middel is, A. 1663.
„ waar door Ceylon verzekerd, ende
„ daar door jaarlyks niet min dan 100000
„ guld. onkosten kan afgeschaft wer-
„ den.

Vry-gestelde Malabaren.

„ UE. gelieve mede zodanige ordre
„ over de vry-gestelde Malabaaren tot
„ den Landbouw op Colombo te onder-
„ houden, als prezent over hen gehou-
„ den werd, ende onder den Dessave
„ van de Colombeze Landen gesteld zyn,
„ welke ook publyk hun vryheid van
„ my perzoonelyk uyt de naam van de
„ E. Compagnie door ordre van d' Ed.
„ Heer Gouverneur Generaal ende Ra-
„ den van India beloofd, ende gegeven
„ is, zo dat zelfs de Perzoonen, zon-
„ der hen ongelyk te doen, niet zou-
„ den konnen veranderd werden.

„ De Malabaaren, hier binnen de Stad,
„ ende 't Casteel, aan de gemeene Wer-
„ ken, &c. nog arbeidende, was te wen-
„ schen, dat men al mede konde op 't
„ Land zenden, om de zelve aldaar uyt
„ te breiden, ende waar naa de Zaak
„ metter tyd zal konnen werden aange-
„ legt.

Hun Kindeten tot het Christendom op te queken.

„ Wat getal Mans, Vrouwen en Kin-
„ deren reeds op 't Land zyn, blykt UE.
„ by de Rolle, daar van zynde, ende
„ hier by gevoegd; de Scholarchen zul-
„ len dienen aangemaand, dat de Kin-
„ deren dezer nieuwe Malabaren al me-
„ de school gehouden, ende in de Chri-
„ stelyke Religie opgetrokken werden,
„ gelyk hen by speciale Instructie gelast,
„ ende reeds in gebruik is.

Fortificatie.

„ Van de Fortificatie dezer Stad, en
„ 't Casteel Colombo, zal al meede niet
„ nodig wezen in dezen verhaal te doen,
„ alzo UE met my, ende den Raad, van
„ gevoelen zyt, dat het werk diend ver-
„ volgd, gelyk het begonnen, ende zo-
„ danig by haar Ed. expres geapprobeerd
„ is, zynde de Onderfabryk De Leeuw
„ van myne Intentie niet alleen wel
„ onderrecht, maar blykt alles nog na-
„ der by de grote en kleene Landkaar-
„ ten, ende daar in UE. zult zien aan-
„ gewezen, hoedanig het Lac zoude
„ konnen opgezet werden, met het wa-
„ ter van de Rivier, ende wanneer nog
„ een tweede spruyt in 't Lac kan ge-
„ leid werden uyt het Rivierken van
„ Belentotte, komende heel uyt de gro-
„ te Calitureze Rivier, 't welk een by-
„ zonder gerief voor de Stad zoude ge-
„ ven, om dat dan aan de eene zyde al-
„ les met Vaartuigen uyt de groote Co-
„ lombeze, ende aan de andre zyde uyt
„ de Caletureze Rivier, binnen de Stad
„ konde gebragt werden, dat nu met gro-
„ te moeite moet gedragen werden. Na
„ 't opmaken der principale Fortificati-

„ en,

A. 1663. „ en, en de noodwendigſte Pakhuizen
„ zal hier op konnen werden gedagt,
„ ende eer niet.

Niemand binnen 't Caſteel te laaten dan de gequalificeerde.

„ Om het Caſteel zuiver en van alle
„ Canaille vry te houden, zoude myne
„ meening wezen, daar niemand binnen
„ te laten woonen, dan de hoogſte
„ Dienaaren en Miniſters van d'E. Com-
„ pagnie, die hunne vaſte Bediening heb-
„ ben, en de noodwendige Militie, die
„ ongetrouwd is, latende de getrouwde,
„ zo haaſt zulks geſchieden kan, in de
„ Stad wonen rondsom langs de Veſten
„ der Stad, gelyk zulks in de Kaart af-
„ gebeeld ſtaat, ende reeds eenige huis-
„ kens opgemaakt en bewoond, welke
„ ook dan genoeg zullen wezen, om de
„ Stad te defendeeren. Behalven de Mi-
„ litie, en de noodwendige Officiers is 't
„ noodig dat nog in 't Caſteel geplaatſt
„ blyven 's Compagnies Slaven, ende de
„ Viſſers. Alle andren dunkt my, dat
„ men, zonder aanſchouw, 't Caſteel
„ behoorde te ontzeggen, waar meede
„ 't Caſteel geheel vol Calappus ende
„ andre noodwendige Vrugtboomen
„ konde werden beplant, tot groote
„ verzekering, ende verſterking van 't
„ zelve, ende tot gezondheid van 't volk,
„ om de zuivere lugt, die het hadde.

Erven.

„ In 't uytgeven der Erven op Colom-
„ bo hebbe met den Raad vaſtgeſteld,
„ dat 't Caſteel alleen 's Compagnies
„ eygen moet blyven, ende dewyl de
„ Stad niet zeer groot is, konnen de
„ Erven ook niet heel groot vallen, ten
„ waare aan eenige vermogende Perzo-
„ nen, die magt hebben de zelve haaſt
„ te bebouwen, om die te verhuuren,
„ ende is nu een ieder aangezegt, dat, die
„ de magt heeft, ende binnen 't jaar zyn
„ Erven niet bebouwd, de E. Com-
„ pagnie zal vermogen die aan andre te
„ vergeven, daar mede Don Joan Mo-
„ deljaar van Colombo wel ſpecialyk
„ gemeend werd, die zich niet ſchaamd
„ een Siri-Thuin daar van te maken.

„ Ik hebbe UE., door de ſloffigheid
„ der voorige Regeering, niet meer dan
„ 36 Affuyten voor Colombo konnen
„ overleveren, dog alle, die in defenſie
„ ſtaan op de punten, zyn, excepto 14,
„ nog goed, om dat ze zedert myn laat-
„ ſte aanwezen en overkomſt van Mala-
„ bar zyn verwiſſeld. Zo hebbe ook
„ zorg gedragen, dat UE. nu van Gale
„ met hout tot 200 Affuyten verzien
„ zyt, daar aan ook de Timmerlieden
„ al arbeiden. En dewyl niet noodiger
„ is, als de Stad ende 't Caſteel in ge-
„ ſtadige defenſie te houden, zo gelie-
„ ve UE. te bezorgen, dat alle de Tim-
„ merlieden ten minſten 100 nieuwe Af-
„ fuyten agter malkanderen opmaaken,
„ voor 't ander werk, gelyk ook na A. 1663.
„ Batavia nu geſchreven hebbe. Gale,
„ Jaffanapatnam, ende Man-Aar, zyn
„ wel voorzien, daar op UE. wel moogt
„ geruſt zyn. Hoedaanig het op de Ma-
„ labaarze Kuſt geſteld is, kan UE. bly-
„ ken in de laatſte Advyzen van Coe-
„ tsjien en Cananoor, daar uytdrukke-
„ lyk ſtaat, dat die beide plaatzen in
„ een goed poſtuur van defenzie zyn
„ gebragt.

Galkiſſe.

„ Wy zullen dan van Colombo de
„ Gaalſe Poort uytwandelen na Galkis-
„ ze, zynde de eerſte Aldee ofte Dorp
„ Zuydwaards. Dit Dorp is Verpagt
„ voor 10 jaaren, mits in die tyd 8000
„ Clappus-boomen zullen moeten aan-
„ geplant, ende Jaarlyks daarenboven
„ betaald werden 200 Ryksd. Eenigen
„ zyn met de Thuinen van deze Aldee
„ tot haar onderhoud apart verzien tot
„ wederroepens toe, gelyk ook niet an-
„ ders mag gepractizeerd werden: want
„ anders zouden wy, als voorzegt is,
„ van 's Compagnies Domeinen weg
„ geeven, daar toe ik meyne dat wy
„ niet gequalificeerd zyn, nog zelf de
„ E. Compagnie geregtigd zulks erfe-
„ lyk aan andre te mogen geven.

Twee Viſſers Dorpen.

„ Aan Galkiſſe Zuidwaards volgen
„ twee Viſſchers Dorpen, genaamd Rat-
„ malane en Morothou, die nu eerſt met
„ menſchen bezet zyn, om allenskens
„ deze woeſte en ontvolkte Landen we-
„ der in fleur en ſtaat te brengen, en
„ daarom wel eenige jaaren nog van al-
„ len arbeid en bezonderlyk van eenige
„ Geregtigheid dienen bevryd te bly-
„ ven.

Rivier van Paneture.

„ Aan de Rivier van Paneture heb-
„ ben wy prezent nog maar weynig
„ menſchen; dog begind egter al weder
„ moy op te luyken.

Halpitte Corle.

„ Het Land tuſſchen Colombo en
„ Paneture langs de Zeekant werd ge-
„ naamd de Halpitte of Balpitte Cor-
„ le; heeft koſtelyke, dog niet veel
„ Zaey-Landen.

„ Deze Corle ſtaat Landwaards aan
„ de Hewagam-Corle, ende is niet diep,
„ ende werd in 't geheel van d'E. Com-
„ pagnie onder de Landeryen van Co-
„ lombo bezeten.

Hewa-gam Corle.

„ De Hewagam Corle neemt zyn
„ aanvank met de Zuidzyde van de Co-
„ lomboze Rivier, loopende nog al
„ eenige uuren gaans boven Gourbevel-
„ le, ofte onze wagt van Hangwelle;
„ dog na 't Zuiden of Zuid-Ooſten,
„ ſtrekt deze Provintie zig agter de
„ Halpitte Corle, ſtootende tegen de
„ Reygam Corle, die zyn aanvang aan de
„ Zee-ſtrand neemd, met de Z. zyde van
„ de Rivier van Paneture.

De

A. 1663. Reygam Corle.

„ De Reygam Corle is van alle tyden „ geagt geweeſt een van de Heerlykſte „ Provintien, die de Portugeeſen geeſtimeerd hebben; is doorgaans meeſt vlak „ Land, ende daar onder zeer ſchoone „ Zaeylanden, grenzende in 't Noorden „ aan de Hewagam Corle, Landwaard „ aan de Agras, ende Correwitte Corle, ende werd van onze Wagten Caudangelle, en Padoeke tot Anguratotte meeſt gelyk de Hewagam Corle „ dwers afgeſneden, is (God beterd) zeer „ verwilderd, ende verwoeſt, dog nog „ zeer vol ſchoone verwilderde Aldees, „ en van Vrugtboomen verzien, niet ontbrekende, dan de prezentie ende den „ arbeid der Inwoonders.

Anguratotte.

„ Anguratotte legt op de Caletureze „ Rivier ontrent vier goede uuren gaans „ boven de mond aan de Zee. Hier hebben wy een ſterke wagt, die, gelyk „ ook Hangwelle vyf uuren boven de „ Colombeze Rivier, niet mag verlaten „ werden; gelyk UE. nader in de Conſideratien over Ceylon zal konnen aanmerken.

Pasdum Corle.

„ Aan de Z. zyde van de Caletureze „ Rivier begint de Pasdum Corle, loopende Zuyden, en Z. Ooſtwaard na „ Alican. In deze Corle heeft d'E. „ Compagnie nog over de 3000 Inwoonders, ende daar onder een goed getal „ dienſtbaare, nader in de Lyſt, daar van „ zynde, ende UE. hier nevens overgeverd, te zien. Over deze Corle heb „ ik altoos gepractizeerd een bequaam „ Militair tot hoofd te ſtellen, ende die „ wel lezen ende ſchryven, ook byzonlyk met het volk wel omgaan kan, 't „ welk UE. zodanig gelieve te vervolgen.

„ Om dat de zelve Corle zeer Bergagtig, ende nogtans extraordinair Vrugtbaar is, kan die nog van de Koningze, nog van ons abzolutelyk, gelyk de „ andre Landen, tot devotie werden gebragt, zynde, vol fugitiven, ende ſtoute Roovers; dog het beſte middel is „ egter onze ſtreng zoo vaſt te houden, „ als doenlyk, ende dat goede Hoofden „ over de Laſcaryns werden gehouden, „ gelyk 'er nu zyn. Deze Provintie „ raakt Landwaard heel tot aan de Correwitte Corle, ende maakt de Caletureze „ Rivier de communicatie met Saffragam, begrypende aan de Zee-ſtrand „ Caliture, Berberyn, Macoene, ende „ Alican, ende ſtuitende aan de Rivier; „ dog Landwaard, boven de Alicanze

Walewitte Corle.

„ Rivier, begind de Walewitte Corle, „ daar van wy de Poſſeſſie hebben tot „ Oeragodde toe, ſtaande nogtans de „ Pasdum, ende 't gedeelte van de Walewitte Corle aan de Noordzyde van de „ Alicanze Rivier onder de Hoofd-plaats „ Caliture, een zeer koſtelyke Situatie, A. 1663. „ ende daar ook altoos myn Project is Caliture. „ geweeſt een civile vaſtigheid op te „ maken, gelyk UE. 't Project mits dezen overgeleverd werd, dat om de verzekering der Calitureze Rivier al nodig is, en byzonder om dien hoek „ Land, gelegen in 't hart en in 't midden der Caneel, Landen te bevryden ende te beſchermen, ende hoewel met „ het uytdeelen der Landen in de Pasdum „ en Walewitte Corle tot onderhoud aan „ de Laſcaryns, ende dat Macoene tot „ een Beneficie aan den Deſſave in de „ plaats van 200 Ryksd. comptant is „ verleend, zo behoorde by verloop van „ tyden van die Provintie nog goede profyten jaarlyks getrokken te werden. „ Berberin, Makoene, Alican, ende Caliture, geven wel de principaalſte „ voordeelen. De andre Dorpen Landwaard geven minder, ende is den Areek wel 't voornaamſte, maar metter „ tyd, en na verloop van 10 jaaren, zullen de voordeelen zeer konnen werden „ vermeerderd. De zelve Aldees van „ Caliture, Berberin, ende Alican, zyn Berberin, „ nu Verpagt voor 10 jaaren, en 400 Alican. „ Ryksdaalders 's Jaars, mits 't eerſte „ jaar 2000 Calappus-boomen, en de reſteerende 9 jaaren ider jaar 2000 Calappus-boomen werden geplant, nog „ geen timmer-hout mag werden gekapt, ende zulks meer, als by de Huurcedulle te zien is. Om de zelve te „ voldoen moet de Capiteyn van de Corle ende Deſſave geſtaadig werden aangemaand. Hier valt ook nog voor de „ E. Compagnie daarenboven goede „ quantiteyt Areek, die de Inwoonders „ tot een civiele prys leveren. Als ook „ zwaar, ende durabel Timmerhout (zo „ voorzegt is) kan hier in abundantie „ vergaderd werden. In 't handelen met „ de Koningzen is hier ook voordeel te „ doen, zo in 't verkoopen van Kleeden, Zout, Amfioen, Koper, &c., „ als in 't verkoopen van Ryſt, Suyker, „ groot en kleen Hoorn-Vee, Hoenderen, Boter, &c., dog deze Profyten „ weten de Mooren, die Berberin, Macoene, en Alican, bewoonen, meeſt „ alle na hen te trekken, 't welk hen „ voor eerſt niet hoeft belet te werden, „ op dat de Frequentatie met de Koningze niet ontydig kome te ſtuyten; „ maar de Vrede zoo verre geexenteerd zynde, dat 's Konings eygen „ volk publyk hunne waaren afbrengen, „ konnen de Mooren allengs van die „ ſmalle Negotie gediverteerd werden.

„ UE. zal nu genoegzaam verſtaan „ hebben, hoedanig de Cirkel van Colombo's Landeryen bezet is, van de „ Rivier Caymel af tot de Rivier Alican toe.

A. 1663. „ toe. Aan de over- of Zuidzyde der
Gale. „ Alicanze Rivier begind de Jurisdictie
„ der Stad Gale, met het Dorp Bentot,
Bentot. „ gelegen in 't overgedeelte der Wala-
„ lawitte Corle. Hier legt ordinair een
„ Luitenant ofte een Vaandrig tot ver-
„ zekering van de Pas, opzigt over de
„ Chalias-Dorpen, en 't gedeelte der
„ Walawitte Corle, die eyndigt aan
„ onze Buyten wagt Pittegelle, gelegen
„ omtrent 4 uuren gaans boven Bentot,
„ aan de Z. O. zyde der Alicanze Ri-
„ vier. De Dorpen aan Zee zyn in Or-
„ dre van Bentot Z. O. waard tot Gale
„ toe, Hindrue. Hier eyndigd de Wa-
„ lawitte, ende begind de Gale Corle
„ met Cosgeere, Bellitot, Ballapitti,
„ Ambelamgodde, Madampe, Accerle,
„ Cahawe, Hinnegame, Tottegamme,
„ Hiccude, Reygamme, Gindure, Da-
„ dade, ende dan de Stad Gale zelfs.
„ Beoosten Gale volgd Oenewatte, Ma-
„ gale, Sabradouw, Cogele, Hamgam-
Billigam „ me, en Cattelouw. Hier eyndigd de
Corle. „ Gale Corle, ende begind de Billigam
„ Corle, zynde een kleene, maar cier-
„ lyke ende Ryke Provintie, hebbende
„ aan Zee Ooſtwaard Meriſſe, Landro-
„ gamme en Walgame. Daar aan volgd
„ dan onze vaſtigheid Mature, zynde de
Dolas das „ ordinaire Reſidentie van den Deſſave,
Corle. „ ende Hoofd-plaats van de Dolas das
„ Corle, zig ſtrekkende Ooſtwaard
„ aan Zee, langs de Dorpen Dondere,
„ Capougamme, Navadum, Bamberan-
„ de, Dikwelle, Tangale, Wellaye, tot
„ aan de Rivier van Waluwe, zynde
„ het eynde van de Gaalze Jurisdictie
„ aan de Zee kant. Onze Wagten te
„ Landwaard zyn van Waluwe N. W.
„ Kanneketti, Biedigamme, Angelma-
„ douw, Cattoene, zynde de uyterſte
„ Frontier van de Dolas das Corle.
„ Daar aan volgd Oedeboke, Damphа-
„ le, Barlepannetotte, en Donnemone,
„ zynde de Frontieren van Morrua Cor-
Agras. „ le. Hier werden d'Agras of de Cey-
„ lonze Criſtal- en andre Mynen, die
„ Geſteentens voortbrengen, met hoog
„ Gebergte van 's Compagnies Land af-
„ geſneden tot aan Accuras, een Fron-
„ tier van de Gale Corle. Van daar
„ komt men Landwaard door een moe-
„ jelyken weg tot Maplegam, daar or-
„ dinair een Luytenant legt met 40 a 50
„ Soldaaten, om de Importantie van die
„ plaats, bevrydende de geheele Gale
„ Corle, leggende op de Rivier Gin-
„ dure. Van Maplegam ſtrekt zig een
„ weg na 't Gebergte Sinnedonne, ma-
„ kende de uyterſte ſpits van de Gale
„ Corle, ende ſtootende aan 't Geberg-
„ te der Agras. Van daar gaat men door
„ een moejelyken weg in 3 a 4 uuren
„ op Pittegelle, zynde de Frontier der
„ Walawitte Corle voorzegt. Van Pit-
„ tegelle komt men te Water ofte Lan-
„ de haaſt op Bentot, ende 't eynde der
„ Gaalze Jurisdictie. Hoe nu de Cirkel
„ met Wagten, ende Vaſtigheeden
„ Landwaard en t'Zeewaard bezet is,
„ blykt UE. in de overgeleverde Lyſt
„ der Militie van de Gaalze Landen,
„ daar aan my gedrage.

„ Dit geheel Land is meerendeel be-
„ woond, ende meeſt alom met groote
„ ende kleene Dorpen beſlagen; dog in
„ de groote Dolas das Corle zyn aan de
„ Ooſtzyde, ende ook in de Gerrewys,
„ ontrent Waluwe, zeer veel Dorpen,
„ ende koſtelyke Zaey-velden, verwoeſt,
„ ende gedepopuleerd. Het getal men- Een ge-
„ ſchen van ieder Corle byzonder, ende nerale
„ van wat Caſta's, ofte Geſlagten (hoog Beſchry-
„ en laag) zy zyn, blykt UE. by de ving
„ Lyſt, daar van zynde, maar het is al hoog no-
„ over lange jaaren ganſch noodig ge- dig.
„ weeſt, een Generaale Beſchryving o-
„ ver deze Gaalze Landen te doen, 't
„ welk nu niet langer zal dienen uytge-
„ ſteld. Den Oorlog, ende 't geſtadig
„ omzwerven, heeft my daar toe noit
„ Occaſie gegeven, zynde 't laaſte Say-
„ zoen, ofte Mey verleden, al gerezol-
„ veerd geweeſt dit noodig werk aan te
„ vangen, maar is eyndelyk in Raade
„ verſtaan, zulks uyt te ſtellen tot na-
„ der ordre van Batavia, ende wel prin-
„ cipaal, om dat ik, myn vervanger te
„ gemoet ziende, beſt dagt hem dit werk
„ over te laten, als zynde het allerbeſte
„ middel, om in weinig tyds grondige
„ experientie van 's Lands coſtumen,
„ Situatien, Inwoonderen, Inkomſten,
„ ende andre Saaken kenniſſe voor den
„ Gouverneur te bekomen. De Nood-
„ wendigheid dezer Beſchryving beſtaat
„ wel ten principaale, om dat veel dienſt-
„ baare van de E. Compagnie gediver-
„ teerd zyn, dat ook veel Landen by
„ de Ryke Cingaleeſen, en andre, be-
„ ſeten werden, die zy de Arme ont-
„ houden, en die ook niet durven kla-
„ gen.

„ Door de Beſchryving alleen in de
„ Pasdum Corle hebben wy ontrent de
„ 100 dienſtbaaren ontdekt, die zodanig
„ agter de hand gehouden waren, waar
„ door dan 's Compagnies Landen con-
„ ſequent verwoeſt, en haare gereg-
„ tigheden verminderd werden. In wat
„ forme deze Beſchryving noodig is ge-
„ daan, kan gezien werden in het For-
„ mulier, UE. nevens dezen ter hand
„ geſteld.

„ Van de Mooren, ende hoe ſchade- Mooren.
„ lyk de zelve de Borgery zyn, hebbe
„ hier vooren in de Materie van Colom-
„ bo geſprooken. UE. gelieve dan ge-
„ dagtig te zyn, dat de Ordre, die pre-

„ zent

A. 1663. „ zent over haar geſteld is, precys werde na gekomen, beſtaande wel Principaal daar in, dat ze noit onze Gravetten ofte Land-Poſten en Wagten paſſeeren, zonder alvoorens te hebben conſent, dat haar ook noit conſent van den Commandeur der Gaalze Landen werde gegeven, om met Kleeden, Sout, Amfioen, ende andre Waaren, in 't Land te gaan ſoetelen; maar wel om hunne Akkers en Thuynen, die zy hebben, te bezorgen, ende zulks meer, als men met redenen hen niet mag, ofte behoord te weygeren. De zelve Mooren zyn in grooten getale in de Gaalze Landen verſpreid, ende hebben myne Meditatien al geweeſt, haar Ed. voor te ſtellen, of men ze met geen Hoofd-Geld, gelyk de Chineeſen op Batavia, behoorde te bezwaaren; dog 't zelve mag tot UE. eygen ondervinding, en haar Ed. nader goeddunken wel in ſtaat blyven.

Overlydende trekt d'E. Comp. een derde van hunne middelen.

„ De ontfanger der Gaalze Landen, zal zeer naeuw reguard moeten nemen, dat, de zelve Mooren overlydende, 's Lands Geregtigheid de Manales aan d'E. Compagnie komen, zynde een Servituit, die van overoude tyden, zelfs voor d'aankomſt der Portugeeſen (zo my gerapporteerd is) de Vreemdelingen is opgelegt, zynde $\frac{1}{3}$ van alle hunne middelen. Myn geſtadig afwezen van 't Land is d'oorzaak, dat d'E. Compagnie tot nog toe weinig daar van is toegekomen.

„ UE. gelieve dan t'zyner tyd, als 't „ UE. zal gelegen komen, die Landen „ te viſiteeren, en daar over zodanige „ ordre te ſtellen, als noodig zal zyn.

Verpagtingen.

„ Hoedanig, ende op wat wyze de „ Landen Verpagt werden, en aan wie „ die tot nog toe Verhuurd zyn, blykt „ by de Boeken, daar van zynde, ende „ alzo ultimo Februari de tyd verſtreeken is, om alle de Gaalze Landen te „ Verhuuren voor 10 a 12 jaaren, zoo „ zyn nu met UE. goedvinden daar af „ gemaakt zodaanige Conditien, als wy „ gemeind hebben tot welvaaren der „ Landen, ende voordeel van de E. Compagnie, nodig te wezen. Ende alzo „ UE. na alle apparentie ultimo Febr. „ van de Malabaarze Kuſt nog niet zult „ geretourneerd wezen, zoo zouden de „ Commandeur *Roodhaas*, Koopman „ *Borchorſt*, ende de Deſſave van Mature, d'allerbequaamſte wezen, die „ UE. geruſtelyk dat Werk zoude mogen vertrouwen, niet alleen om de „ Aldees te geven aan goede Perſoonen; „ maar ook dat ze aan niemand onder „ de waarde wierden overgelaten, gelyk voorheen tot ondienſt van de E. „ Compagnie dikmaal geſchied is.

A. 1663. „ Zo zal UE. ook expres gelieven te verbieden, dat geen Deſſaves, nog Capiteyns der Corlas eenige Dorpen, Paghten, om dat ze dan de dienſtbaare tot hun voordeel zouden konnen gebruiken. De Capiteyn van de Mahabade, ofte Caneel, heeft nu nog eenige Dorpen in huur, die by hem, ſtaande het ſuſpens van zyn dienſt, ende dat zig als Borger erneerde, gehuurd zyn. Of nu de Dorpen in Februari aan hem zouden konnen gecontinueerd werden, heeft al meede zyn bedenken; dog UE. zoude daar over met den Commandeur en Raad op Gale nader konnen confereeren, ende zodanige Ordre ſtellen, dat, by zo verre den Deſſave ondervond, dat hy eenige dienſtbaare, onder zyn magt zynde, tot particuliere dienſten employeerde, zulks UE. zou hebben bekent te maken, om, zonder andre forme van Proces, dan van zyn Officie van Capiteyn der Mahabade afgezet te werden. Hy is anders een zeer goed Bouwman, en die groote ervarenheid van de Cingaleeſe gewoonten heeft; daarenboven vlug en neerſtig in zynen dienſt; dog t'zyner ſchade en ſchande ſchraapagtig over de Arme Luyden.

Geen Deſſaves, nog Capiteyns der Corlas daar in te gedoogen.

„ Wy hebben tot nog toe, tot beſwaarnis der Inwoonders, groote quantiteyt Kalk uyt de Gaalze Landen getrokken, dat nu zedert myn jongſte aanweezen merkelyk hebbe doen matigen. UE. gelieve daar in nog al te continueren. Ook hebbe ik nu een preuve doen neemen met van Boſchhout de Kalk te laten branden, dat wel gelukt is. Inzonderheid gelieve UE. om geen conſideratie te gedogen, dat tot Kalkbranden elders eenige Vrugtdragende Clappus-boomen werden afgehouwen, alzo daar af veel Arme menſchen leven, en conſequent hunne klagten tot den Hemel zouden doordringen.

Soutpannen.

„ De Landen, tuſſchen de Rivier Waluwe, en tot Trinkenemale toe, ſtrekken meeſt O. en O. N. O. tot Jale, ende van daar voort Noorden, en N. N. W. tot Trinkenemale. Dit Land heb ik noyt konnen bereyſen, als zynde geheel van 's Keizers Volk bewoond; daarenboven een dor en droog Land, daar in ook de voornaamſte Soutpannen van't geheel Eyland zyn, daar de natuur tweemaal 's jaars aan de Zee-ſtrand, zo grooten menigte Sout formeerd, dat men zo veel Schepen zouden konnen afladen, als daar om Sout aanquamen. Hoedanig men Ragia, by eenige noodſake, met het ontſetten van 't Sout zoude konnen dwingen,

A. 1663. „ blykt in de origineele t'zamengeſtelde conſideratien, die UE. ter hand „ geſteld zyn, ende ook daarom onnodig hier verhaal te doen.

„ Van wat Conſideratie de plaatſen „ Batticalo, Cotjaar, en Trinkenemale, by eenige revolte des Keizers, zyn, „ kan aldaar mede gezien werden.

Wanni. „ De Landen van Trinkenemale tot „ Pallerauw, ofte Paſſo Seco, ſtrekken „ zig ontrent N. W. en werden genaamd Wanni. Dit is een der grootſte Landen van dit Eyland, zonder „ Bergen, maar met groote Boſſchen „ beſlagen, makende in zyn Cirkel niet „ min dan 70 mylen: want van Pallerauw ſwenkt het zich langs d'overzyde van den grooten Inham van Jaffanapatnam af, door Poneri tot den „ Hoek van Calmoni, ende van daar „ voort door de Landen van Mahatotte en Mouſeli tot aan't Gebergte van „ Coedremale, gelegen dwars van onze „ Wagt op Calpentyn, ſtrekkende van „ daar weder dwars over door zware en „ groote Boſſchen na de Weſthoek van „ Trinkenemale. Dit Landſchap werd „ in de Regen-tyd zeer Koortzig ende „ ongezond gevonden; maar in de Maanden April, Mey, Juni, Juli, Auguſtus, „ en September geſond. Het is van alle tyden af dienſtbaar geweeſt aan de „ Koningen van Jaffanapatnam, ende „ dewyl de Portugeeſen't Koninklyk „ Geſlagt totaliter hebben uytgeroeid, „ is't zelve Landſchap onder hen gebleeven, zodanig UE. wydloopig in „ de Inſtructie voor den Commandeur „ Paviljoen na de verovering gegeven, „ zult konnen zien; ende ook met wat „ diſtinctie het van de Landen van Jaffanapatnam moet werden Geregeerd.

Jaffanapatnam. „ Het eygentlyk Landſchap van Jaffanapatnam zynde van de Wanni met „ een groot Water geſepareerd, ende „ aan Pallerauw maar met een naeuwen „ hals vaſt, beſtaat uyt vier Provintien, „ ende zes bewoonde Eylanden, 't Eyland Man-Aar, (dat zyn aparte Jurisdictie heeft) daar onder niet gerekend, „ gelyk UE. in de Inſtructie gemeld, „ wydloopig zult konnen zien.

Man-Aar. „ Het Eyland Man-Aar is voor d'E. „ Compagnie een koſtelyk Eyland, om „ dat het byna zonder koſten werd onderhouden, ende goede Profyten met „ het uytgraven der Zaye, (zekere Verwwortels, om de Chitzen te Verwen) 't „ vangen van Olifanten, en de Inkomſten „ van't Gezaey, opbrengt. UE. is reeds „ gebleken, dat't verleden Saeyzoen 8000 „ Parren Neli, (of Ryſt in den Bolſter) „ voor de thiende van 's Compagnies „ Geregtigheid op Man-Aar is ingekomen, zulks den Oegſt niet min moet „ geweeſt zyn, dan 88000 parra (zyn- A. 1663. „ de ruym 100 laſten) Neli.

Paarl-Viſſchery. „ Onder Man-Aar behoord ook de „ Paarl-Viſſchery, mitsgaders de Pro- „ vintien van Matotte, Moeſeli, &c. „ gelyk zulks alle in de Inſtructie voormeld klaarlyk kan werden gezien.

Het Regt van de Compagnie over deze Landen. „ Deze Landen van Jaffanapatnam, „ ende daar onder de Wanni, ende Man- „ Aar gerekend, bezit de Compagnie „ met een Rechtveerdig, ende volko- „ men Recht, om't zelve Souverynelyk te Regeeren na haar eygen believen, zonder dat imand ter Wereld „ daar op heeft te pretendeeren, ende die „ ik daarom in't hoofd dezer Memorie „ Vorſtelyk genoemd, of gemeend hebbe, waarom ook de Heeren Majores, zo wel als de Gouverneur Generaal, ende Raaden van India, altoos „ geordonneerd hebben, dat Land te „ doen bebouwen, ende cultiveeren, „ met Neeringen en Hanteeringen te „ vervullen, &c., gelyk UE. in myne „ ſucceſſive Brieven zal blyken, ende „ wat middelen daar toe zyn aangewend, „ zynde nu (God Lof) alzo verre gekomen, dat wy geen Ryſt meer van „ buyten zullen behoeven, 't welk geen „ kleene Zaak is.

Zullen geen Ryſt meer van buyten behoeven.

Tabak. „ De Tabak is nu ook al zoodaanig „ aangewonnen, dat die al mede van „ buiten niet behoeft aangebragt te werden, hebbende de Portugeeſen nogtans voor dezen daar van niet minder, dan 6, 7, ende 800 Ryksd.'s jaars „ voor Tol, ende Geregtigheid van de „ Pagten der Tabak getrokken. Behal- „ ven deze Progreſſen in dat Concept, „ zoo is het aanplanten van Cattoen, „ Clappus-boomen, ende't beſlaan van „ Zaeyvelden ook merkelyk vermeerderd, daar in UE. dog met allen yver gelieve te continueeren.

Cattoen, Clappus-boomen, Zaey-Velden.

Lof van Jerofas Voſch in den Landbouw. „ De Deſſave Jerofas Voſch heeft „ groote Eere in die Landen behaald, „ zynde uytter natuure een Bouwman, „ nochtans Adelyk van Extractie, ende „ daar aan d'E. Compagnie zeer veel „ zoude verliezen, om dat zyn's gelyken niet lichtelyk weder zoude te vinden wezen, zich niet ontziende geen „ dagen, maar heele Maanden in't Veld „ te reyzen, zonder oit Zon, Reegen, „ ongemak, honger of gebrek te agten.

Weven, Schilderen. „ Hoe verre de Commandeur het „ Weven en Schilderen bevorderd heeft, „ is UE. mede gebleken. De meeſte „ zwarigheid, die men in dat Werk „ ziet, is wel de onderſcheide Caſta's „ van de Inwoonders, beſtaande de meeſte uyt Ballalos (Landbouwers) Agampadi's ende Madampali's (Krygsgezinde) ende de allerminſte uyt Wevers, „ welke onder de allerveragtſte gehou-

„ den

A. 1663. „ den werden, ende daarom ſchynd het
„ byna onmogelyk de andre hooger
„ Caſtas tot dit Werk te konnen trek-
„ ken; dog met Wysheid, ende met
„ het inplanten der Religie zal zulks
„ metter tyd konnen werden verwon-
Cattoen „ nen, ende middelerwyl moet alle de-
aanplan- „ voir werden aangewend, om Cattoen
ting. „ alom te doen aanplanten, byzonder-
„ lyk in de Wanni, die nog voor het
„ grootſte gedeelte woeſt, ende van
„ menſchen ontbloot legt; daarentegen
„ is 't Landeken van Jaffanapatnam zo
„ vol menſchen, dat zy malkanderen in
„ de weeg zyn, ende waar door 't Land
„ veel te kleen zoude zyn om haar alle
„ te voeden, ten waare d'Arme haar
„ Leven onderhielden met de Pamon-
„ gayen ofte Vrugten der wilde Pal-
„ meer- ofte Suyker-boomen, die ze
„ zonder eenigen arbeid op zekere ty-
„ den des jaars plukken, bereiden, en
„ ook droogen, daar zy, zo ze arbei-
„ den wilden, lekkerlyk zouden kon-
„ nen leven, haar uytbreidende in de
„ Landen van Poneri, en Matotte, die
„ zeer vrugtbaar, ende ook in verre na
„ zo ongezond niet zyn, als de reſteren-
„ de Landen der Wannias. Eenige
„ heeft gemelde Voſch al over gekre-
„ gen, ende ook (tegen een iders opi-
„ nie) de Zaak zoo verre gebragt, dat
Een Co- „ wy op Poneri al een Coraal hebben
raal op „ opgeregt, daar in nu grooter Olifan-
Poneri „ ten, als voorheen, gevangen werden,
opgeregt. „ zo dat met Induſtrie de Zaak op Jaf-
„ fanapatnam behertigd, ende met y-
„ ver werdende vervolgd, niet dan al-
„ les goeds zal te wagten wezen.

„ De Koopman Pyl is een yverig man,
Quali- „ dien wy nu verſtaan hebben de Onder-
teyten, „ koopman Roman uyt de Adminiſtra-
in een „ tie te vervangen, maar diend, by
Deſſave „ vertrek, of wel veranderingen in op-
vereyſt. „ melde Voſch, tot Deſſave aldaar aan-
„ gequeekt, want het zoude konnen
„ gebeuren dat de Commandeur Pavil-
„ joen na Choromandel wierd getrok-
„ ken, wanneer gemelte Voſch de
„ naaſte zoude wezen tot het Comman-
„ dement, waarom tydig om een Des-
„ ſave diend gedagt, daar toe een ider
„ niet bequaam is: want behalven dat
„ de Deſſaves vroome ende getrouwe
„ Perſoonen dienen te wezen, zo moe-
„ ten zy ook gezwind, en ſterk van
„ Lichaam zyn, om het geſtaadig rei-
„ zen te verdragen, ende den arbeid te
„ lyden. Tot een ander Perſoon op de
„ Adminiſtratie zal het aldaar, ofte UE.
„ alhier, niet lichtelyk ontbreken.

„ Hoe hooge Progreſſen aldaar in zo
„ korte jaaren in de Chriſtelyke Reli-
„ gie gedaan zyn, is UE. by Rapport
„ van de afgezondene Gecommitteer- A. 1663.
„ dens gebleeken, ende dewyl den Chriſten-
„ Eerw. Baldeo (die met my in de ver- dom.
„ overing ende allen arbeid des Oorlogs,
„ ook door 't Lot onder alle Broederen
„ geroepen is geweeſt) groote eere daar
„ van toekomt, hebbe ik noyt konnen
„ verſtaan, hem zo naeuw, als andere
„ Broederen, onder de Scholarchen te
„ bepaalen, gelyk ook niet den Eerw.
„ Bongaard. Anders gelieve UE. na de
„ Expreſſe Ordre der Heeren Majores,
„ de ſchoolen te houden onder UE. ey-
„ gen zorg, over 't geheel Eyland, ge-
„ lyk ik altoos gepractizeerd hebbe,
„ daar over ſtellende zodaanige aanzie-
„ nelyke Scholarchen, dat haar de Broe-
„ ren zulks niet hebben aan te trekken,
„ om niet alleen met haar te Reyzen,
„ maar hen ook te reſpecteeren.

„ Op Jaffanapatnam is nu ook onder Zyde-
„ handen genoomen een Proeve van Zy- Wor-
„ de-Wormen te voeden, om te zien, men.
„ of men Zyde aldaar zoude konnen
„ winnen. Alhier heb ik ook eenige
„ Moerbeſie-boomkens doen aanplan-
„ ten, die zeer wel aarden, dog dienen
„ nog op veel meer plaatzen aangeplant,
„ alzo nu in Januari of Februari eenige
„ Wormen ſtaan over te komen. An-
„ ders konnen de Diertjens van Jaffana-
„ patnam getrokken werden. Het zyn
„ Zaaken, die lichtelyk konnen onder-
„ ſtaan werden, niet alleen met kleene
„ moeite, maar ook met kleene koſten.
„ UE. curieusheid blyft dan die Zaak
„ bevoolen.

„ Bezuyden 't Gebergte van Coedre- Calpen-
„ male begind het Vrugtbaar Landſchap tyn.
„ van Putelauw, ende Palavi, ende ook
„ de Jurisdictie van Colombo; dog daar
„ Beweſten het Eyland Calpentyn, daar
„ wy op de Noord-Hoek een Wagt
„ hebben van 29 man, onder een goed
„ Sergeant; ende dewyl Putelauw van
„ de Overkuſt bevaren werd met Klee-
„ den, Amfioen, en andre Waaren,
„ werden alle zoodanige Vaartuygen,
„ die voorby onze Wagt moeten, gevi-
„ ſiteerd, daar over UE. goede zorge
„ gelieve te doen dragen, op dat van
„ daar geen Caneel mogt werden ver-
„ voerd.

„ Gemeld Eyland ſtaat mede onder Staat on-
„ Jaffanapatnam, om dat van Man-Aar der Jaffa-
„ die Wagt te Water ende te Land haaſt napat-
„ kan geviziteerd werden, ende ook, nam.
„ by nood eer, dan van hier geſecun-
„ deerd. Een Chaloep moet daar ge-
„ ſtadig werden gehouden voor 't nauw
„ van onze Wagt, om de paſſerende
„ Vaartuygen te doen aanleggen, ende,
„ by nood, de onze te ſalveeren. Ge-
„ meld Eyland heeft mede eenige Zaye,

A. 1663. „ zulks dat het de onkoſten van ons
„ byna opbrengt.

„ Van wat Situatie ende geſtalte het
„ Eyland Calpentyn is, blykt UE. ge-
„ noegzaam in de Kaart, zynde aan de
„ Z. zyde zoo dicht aan Ceylon vaſt,
„ dat men met hoog water nog al tot
„ de knie daar door kan waden, lopen-
„ de ook 't ordinair Pad langs der Zee
„ van Ceylon over 't Eyland heenen,
„ zynde ook tuſſchen Palavi ende Chi-
„ lauw diverze Sout-pannen, die wy,
„ by eenige quaadwilligheid des Kei-
„ zers van Candi, al meede meeſter zyn
„ lichtelyk zonder eenige moeite te de-
„ ſtrueeren. Van de verdre Situatie van
„ Coedremale tot Nigumbo blykt al
„ mede in de meermalen gemelde Con-
„ ſideratien, daar aan my, om na myn
„ vermogen kort te zyn, zal gedraa-
„ gen.

De Portueeſche Boeken te examineeren, om kennis te krygen.

„ Dus verre 't Eyland Ceylon korte-
„ lyk, ende haaſtelyk rondzom gelopen
„ zynde, meine dat UE. de beſte erva-
„ renheid nog zal geven, van 't een en
„ 't ander oculaire inſpectie te nemen,
„ ende byzonderlyk, dat UE. de Portu-
„ geeſche Boeken des Konings van Por-
„ tugal, die nog in wezen zyn, eens
„ doorloopt, daar uyt UE. zal konnen
„ zien, wat gebruyk de Portugeeſen
„ hebben gehouden, en hoe veel zich
„ de Koning van Portugal aan dit Ey-
„ land heeft gelegen gelaaten, ſchry-
„ vende in zekeren Brief, dat men liever
„ geheel India zoude laten verloren gaan,
„ dan Ceylon in prykel van verlies bren-
„ gen. Het is te beklagen, dat het
„ werk niet Compleet is, ende dat, na
„ de verovering van deze Stad, daar
„ voor geen meer zorg is gedraagen,
„ zynde meeſt door agteloosheid ver-
„ waarlooſt, ende van de Rotten opge-
„ geten; dog eyndelyk by myn aanwe-
„ zen nog opgezogt, ende gevonden,
„ die nu UE. werden overgeleverd.

5. Generaale Poincten.

„ Eer ik tot de Lyſt der Navale magt,
„ ende des zelven employ, overtreede,
„ zal 't niet onnoodig zyn, nog eenige
„ generale Poincten voor te ſtellen, en-
't Geld op 't Land te behouden.
„ de aanvangende met het gewigtiſte
„ Generaal Concept over 't geheel Ey-
„ land, beſtaande daar in, dat de Zaak
„ met alle kragt dient aangelegt, om 't
Te bezorgen dat wy van buyten niet behoeven.
„ Geld op 't Land te behouden, ende
„ om ons zelfs zodanig van de Vrugten
„ des Lands te bezorgen, dat wy van
„ buyten niet behoeven, om waar toe
„ te komen de middelen niet ontbreken,
„ zoo ze met ernſt gehandhaafd wer-
Middelen daar toe.
„ den.

„ Het eerſte middel, om daar toe te
1. De Vrede.
„ komen, is wel de liefelyke en God-
„ delyke Vrede op dit Eyland, ende
„ dat wy van buyten van geen Europi- A. 1663.
„ aanze Vyanden geturbeerd werden.
„ Dienvolgens dienen alle wegen afge-
„ ſneden, die eenigzins den Oorlog
„ mogten verwekken.

„ Het tweede Middel is het voort- 2. De
„ zetten van den Landbouw, om den Landbouw.
„ buyten-landzen Ryſt te excuſeeren,
„ die nu het meeſte Geld der Inwoon-
„ deren Conſumeerd.

„ Het aanplanten van Cattoen zal 3. 't Aanplanten van Cattoen.
„ mede moeten gerekend werden onder
„ de allernoodzaakelykſte middelen,
„ om metter tyd zo verre te geraaken,
„ dat men ons met eygen Wevery kon-
„ de behelpen; dog dewyl zulks nog
„ zeer langen tyd zal vereyſchen, dewyl
„ wy aan deze kant van zeer weinig
„ Wevers verzien zyn, ende dat Jaffa- Andre
„ napatmam pas zo veel Wevers heeft, Middelen.
„ dat ze hun eygen Landvolk konnen
„ kleeden, en verzien, zoo moet men
„ middelerwyl op andre middelen den-
„ ken.

„ Namentlyk, dat men jaarlyks den
„ Areek alleen aan onze Borgery tragt
„ te verkoopen, ende die alleen admit-
„ teerd, om op deze Landen weder Ly-
„ waden in Retour te brengen, ontzeg-
„ gende alle andre vreemde Handelaars,
„ byzonderlyk Mooren, om alhier Ly-
„ waden aan te brengen, ende onze Pen-
„ ningen te vervoeren.

„ Dog dewyl zodanigen Gebod voor
„ ontydig zoude konnen werden aange-
„ zien, zo hebben wy nu gepractizeerd,
„ dat de Tol op de Lywaaden, die by
„ de Mooren werden aangebragt, ver-
„ hoogd is. Daarenboven dat ze hunne
„ Kleeden niet by de Enkele ſtukken,
„ maar in 't gros aan onze Burgers moe-
„ ten verkopen, zonder hen eenigzins
„ toe te ſtaan particuliere Winkels te
„ mogen houden.

„ De Tol van den Ryſt, die de Mo- Tol op de Ryſt, en Kleeden.
„ ren aanbrengen, is geſteld op 5 Per
„ Cento, die de Inwoonders en de
„ Chriſtenen van Ceylon, of onze Bor-
„ gers tolvry aanbrengen. Op de Kle-
„ den, die de buyten of binnenlandze
„ Mooren aanbrengen, is 10 Per Cento,
„ dog op die ons eygen Volk aanbrengt,
„ niet meer dan 5 Per Cento, dat nog
„ veel verminderd mag werden, ge-
„ ſteld.

„ Dit is tot nog toe, ende, om de
„ kortheid myn's aanwezen, nog maar
„ op Colombo in 't werk geſteld, ende
„ zal op Gale meer moeite inhebben,
„ om dat die Landen van zeer veel Moo-
„ ren vervuld zyn; dog is egter al in 't
„ werk geſteld. Onze eygene Chriſte-
„ nen ende Inlanders zullen nu tot het
„ aanbrengen der Kleeden te meer gea-

„ ni-

A. 1663. „ nimeerd werden, dewyl zy tegens de „ Mooren anders niet konden beſtaan; „ dog alzo hun Armoede zulks nog niet „ wel toelaat, zo kan d'E. Compagnie „ met Profyt hun Gebrek ſuppleeren „ door hun eygen Negotie in 't aan- „ brengen van Kleeden, gelyk tot nog „ toe geſchied is, namentlyk, dat de „ E. Compagnie aan de Colomboze zy- „ de van Madure, en aan de Gaalze „ zyde van Choromandel ende Bimile- „ patnam, zodanige en zulke quantiteyt „ Kleeden doet aanbrengen, als het „ Landvolk ſlyten kan.

Ceylon is een van de Gezegenſte Landen der Wereld.

„ Ceylon dan eenmaal door Gods ge- „ nade zo verre gekomen zynde, dat „ wy uyt onzen eygen Landbouw be- „ ſtaan, ende de Mooren verhinderd hier „ Kleeden aan te brengen, zal de daad „ en ervarendheid doen blyken, dat „ Ceylon een der Gezegenſte Landen „ van de Wereld is, ende daar van de „ E. Compagnie, ende 't Vaderland, „ groote Profyten te verwagten heeft.

„ Hebbende niets van noden van bui- „ ten, maar zal een ider, die de Olifan- „ ten, Areek, Hout, ſwarte Suyker, „ &c., begeerd, zulks met Geld moe- „ ten betalen, gelyk nu op Jaffanapat- „ nam geſchied, zynde die Provintie „ (God Lof) op zo goeden voet, dat „ wy meynen die Stad zig voortaan „ zonder Geld zal konnen redden. Op „ Gale komen dikmaal de Mooren met „ Ryſt, Olie, Boter, &c. uyt Benga- „ le, dat egter nog al moet continueé- „ ren, zo lang zy onze Olifanten daar „ van weghaalen.

't Uytvoeren van Geld te verbieden.

„ Dog om 't binnen houden van 't „ Comptant zal te zyner tyd nodig we- „ zen 't uytvoeren zonder Conſent by „ open Placcaat te verbieden, dan al- „ vorens zoude 't noodig wezen het „ nader gevoelen ende Ordre van haar „ Ed. af te wagten, om, als voorzegt „ is, niet ontydig zulke Importante „ Zaaken op ons te nemen. Middeler- „ wyl is UE. gebleken in den Brief van „ Kommandeur *Roothaas*, dato 12 Cou- „ rant, dat wy geen Koopmanſchappen „ voor Comptant, maar voor Olifanten, „ ende Areek behoeven te tracteeren, „ waar door dan't Comptant moet bin- „ nen blyven.

De Mooren uyt Colombo te houden.

„ Tot welvaaren der Landen van Co- „ lombo, is 't meede op 't hoogſte no- „ dig, dat de geheele Colomboze Ju- „ risdictie, en de Stad van de Moorze „ Inwoonders, werden vry gehouden, „ die zedert myn laatſte aanwezen zeer „ toegenomen waren, maar nu weder „ verdreven zyn. Tot welken eynde by „ den Ontfanger of Sabander naeuw re- „ guard diend genomen, dat met de „ zelve Vaartuygen, daar mede de A. 1663. „ Mooren van buyten aankomen, ook „ in eygener Perſoon vertrekken, zon- „ der hier Domicilie te houden; dog „ eenige weinige Snyders ende andere, „ tot 16 in t getal, die nog zyn toe- „ geſtaan hier binnen tot nader Con- „ ſent te verblyven, werden UE. hier „ nevens met hunne Naamen, ende Fa- „ milien, ter hand geſtelt, om de zelve „ te doen vertrekken, als UE. zulks „ mogten nodig agten.

De Portugeeſen, Toepaſſen, &c. buyten t Land te zetten.

„ UE. gelieven ook voor een onwan- „ kelbaare Maxime te houden al het „ Portugeeſch Cannaille, gelyk Toe- „ paſſen, en zulk Volk geſtadig te ver- „ volgen, ende van 't Land te zetten. „ De Naamen der gene, die nu met UE. „ noodwendig dienen verzonden, be- „ ruſten onder de Capiteyn der Borge- „ ry, zo veel hier zyn, ende onder den „ Commandeur *Roothaas*, zoo veel op „ Gale zyn. De principale redenen, „ waarom dit uytzetten noodig zy, is, „ om dat ze niet anders practizeeren, „ dan de Inlandze Vrouwen, met Ne- „ derlanders getrouwd, geſtadig na te „ gaan, om de zelve te debaucheren, „ levende zonder Arbeiden, verleidende „ de Slaven tot Dievery, correſponde- „ rende met de Vaapen van de Over- „ kuſt, verſpiedende al ons doen, ende „ laten, waar uyt dan de byzondre „ noodzakelykheid van 't uytzetten de- „ zer Schelmen kan werden afgeme- „ ten.

„ Men heeft hier voor dezen Abuſi- „ velyk het Timmerhout ende den A- „ rak van Batavia ontboden, daar nog- „ tans Ceylon jaarlyks wel 200 Leggers „ Arak na Batavia zoude konnen zen- „ den, zoo het noodig was. Het Tim- „ merhout is hier mede in de Boſſchén „ zo abundant te bekomen, dat wy van „ nergens Hout behoeven.

„ Wat Hout prezent tot het maken „ van Bruggen over de Rivieren van „ Nigumbo, Colombo, en Paneture in „ voorraad is, blykt UE. by de Lyſt, „ onder den Timmerman ende Deſſave „ beruſtende.

„ Dit alles kan werden by na zonder „ koſten gehaald, ende met Olifanten „ aan de Rivier geſleept, om in vlotten „ en met Ponten te werden afgebragt, „ alles na 's Lands wyze, 't zy by pres- „ zing in extraordinaire gelegenheid, „ ofte met de ordinaire Slaven van Co- „ lombo, ende dienſtbaare uyt de Pas- „ dum Corle, dat overvloedig vol ſchoon „ Timmerhout ſtaat; dog 't valt moe- „ jelyk te haalen, om dat het een zeer „ bergagtige Provintie is, ende daarom „ myn intentie geweeſt is in 't midden

van

A. 1663. „ van 't Boſch, zynde een plaats, ge-
„ naamd Oeglewatte, een Houtzagery
„ van Mooren, ende andre dienſtbaare,
„ op te regten, wanneer de Planken
„ ende Swalpen lichtelyk aan de Rivier
„ te brengen zyn.

„ Zedert myn aanwezen nu jongſt
„ van Malabar hebbe die ordre Gehou-
„ den, dat alle Mooren, van buyten
„ aankomende, weder met die zelve
„ Vaartuygen moeten vertrekken, ge-
„ lyk UE. ook met my geoordeeld heeft
„ noodig te zyn. Op Gale zal deze
„ Ordre moeten in gebruik gehouden
„ werden, op dat de Mooren met
„ ſchoon praten (daar ze wel van ge-
„ ſtoffeerd zyn) de onzen niet moogen
„ verzetten.

Schraapzugt te weeren. „ Hoe ſchrobagtig zommige van de
„ onzen, ende meeſt alle de Cingaleeſen
„ zyn, is UE. al ten deelen gebleken,
„ en waarom het nodig zal wezen, dat
„ byzonderlyk de Deſſaves altoos ge-
„ ſteld werden uyt Perſoonen, die men
„ meinen zal vry van Gierigheid te we-
„ zen, ende die Liefde dragen tot het
„ Recht, ende 't mainteneeren der Ar-
„ me Inwoonderen, hoe arm en elen-
„ dig zy zyn, inzonderheid de dienſt-
„ bare, is UE. wel bekend, ende die
„ ik noit zonder beweging kan aanzien,
„ aangezien zy zo wel, als wy, men-
„ ſchen, ende Gods Schepzelen zynde,
„ egter niet alleen van 't vry Lands-volk,
„ maar ook van zommige uyt de onze,
„ niet beter, ja zomtyds ſlimmer, als de
„ Beeſten, getravailleerd werden, welke
„ arme menſchen, zo zy door de Deſſa-
„ ves, ende bezonderlyk UE. hoge Au-
„ toriteyt, niet gemainteneerd werden,
„ zoude ik vreezen, dat men God ten
„ hoogſten vertoornen zoude. Tot aſſi-
„ ſtentie des Deſſaves zyn over de Pasdum
„ Corle, ende Gale Corle, geſteld, ider
„ een Opziender na de Cingaleeze wyze,
„ geintituleerd Capiteyn der Corle. De-
„ ze beiden moeten mede, zo veel doenlyk
„ zy, zo wel als de Deſſaves, van Goed
„ leven, Capaciteyt, ende vry van Gie-
„ righeid wezen. Naaſt daar aan volgd
„ de Opziender over de Caneel-ſchil-
„ lers (in 't Cingalees Capiteyn der Ma-
„ habade genaamd) die dat Volk al me-
„ den groote overlaſt kan aandoen, ge-
„ lyk UE. reeds al is gebleken. Hoe
„ veel de E. Compagnie aan dat Volk
„ gelegen is, kan men ligtelyk bevroe-
„ den, zynde eygentlyk die gene, die
„ de Vrugten van 't Land inoegſten,
„ ende de Koe melken moeten.

Cingaleezen. „ Van den Aard ende Natuure der
„ Cingaleeſen hebbe met UE. by mon-
„ de genoeg geſproken, ende daarom
„ niet noodig daar van veel verhaal te
„ doen. Egter dewyl wy zonder Cin- A. 1663.
„ galeeſe Hoofden 't Land volk be-
„ zwaarlyk in hunne precyze Gewoonte
„ konnen houden, hebbe ik altoos ge-
„ practizeerd eenige der zelve ontrent
„ my te houden, om te weten, wat
„ 'er paſſeerd, die zomtyds verwiſſelen-
„ de voor andre, daar op de eerſte ja-
„ lours waren. Anders is 'er zeer be-
„ zwaarlyk kans, om alles te ontdek-
„ ken, wat 'er mogt om gaan, ende
„ ook noodig is te weten. *Don Jan*, Don Jan.
„ Modeljaar van Colombo, zal 't noo-
„ dig wezen dat gy hem eerſt 5 a 6
„ maanden by hem houd, alzo niemand
„ op 't geheel Land hem gelyk is in
„ kenniſſe en experientie; is daarenbo-
„ ven zomtyds een zeer goede Raads-
„ man in Zaaken, die hem zelfs niet
„ aangaan, ofte den Keyzer niet ſcha-
„ delyk zyn: want ik hebbe evidente-
„ lyk ondervonden, dat de Cingaleeſen
„ noit raad tegen 't welvaren van den Kei-
„ zer zullen voorſtellen; maar wel ad-
„ voueren, als zy merken, dat men tot
„ de Zaak (al waar 't tot des Keizers
„ ſchade) gerezolveerd is, ende waarom
„ de experientie UE. zal leeren, dat het
„ noodig is goede zorge te dragen, dat
„ UE. voorneemen hen of imand van
„ d'Onze, ontydig niet ontdekt werde;
„ want ze zyn zo loos, dat ze, om gunſt
„ te hebben, hen zelven zeer ligtelyk
„ weten te addreſſeeren ontrent die gene,
„ daar zy iets van zullen meynen te
„ konnen ontdekken, om hun profyt
„ daar mede te doen. Naaſt *Don Joan*
„ zyn in kennis twee gauwe Gaſten, Moeti
„ den eenen genaamd *Moeti Apohami*, Apoha-
„ ende den anderen *Incandoewa Apohami*. mi.
„ Deze beyde zyn van de allerhoogſte Incan-
„ Geſlagten, ende daarom zeer geleerd; doewa.
„ maar kragtig Jalours tegen malkan-
„ deren, ende beyde niet minder tegens
„ *Don Joan*, die ook van hen (als van
„ zo hoogen Geſlagt niet zynde) ver-
„ agt wierd. Onder die ons in den
„ Oorlog allernutſt ende ook getrouw
„ zyn geweeſt, zoude ik voorſtellen
„ *Don Conſtantyn*, Adigaar van Bentot, Don
„ den welken, ſchoon hem zyn Kinde- Conſtan-
„ ren, en Kindskinderen na den Kei- tyn.
„ zer ontloopen zyn, ons egter in
„ 't heetſte van den Oorlog op dit Ey-
„ land is getrouw, en bygebleven, en-
„ de als zynde van hooge af komſt, moet
„ hy altoos boven den Modeljaar van
„ Nigumbo, *Louis* en *Manoel D'Andra-*
„ *do*, geëerd werden, waar van UE. Model-
„ den Modeljaar van Nigumbo, en jaar van
„ *Louis D'Andrado* bekend zyn. *Manoel* Nigum-
„ *D'Andrado* is jongſt van Jaffanapat- bo, Louis
„ nam gekomen, heeft het met my vry D An-
„ wat verkerft; dog mag by UE. wel drado.

wc-

A. 1663. „ der wat aangetrokken werden, om
„ de kennis, die hy in de Pasdum Cor-
„ le heeft; maar is kragtig Arrogant,
„ ende uytſtekend Gierig, om de armen
„ te plagen. Op Nigumbo reſideerd
Joan Teixera. „ eenen *Joan Teixera*, van hoog Ge-
„ ſlagt, ende goede kennis, die jalours
„ over den Modeljaar van Nigumbo is,
„ welke ook zomtyds noodig zy by UE.
„ ontboden te werden.

Andre Hooge Geſlachten. „ Behalven deze Hoofden hebben
„ wy nog diverze andre Hooge en aan-
„ zienelyke Geſlachten, ende daar on-
„ der die, ſpecialyk, den Modeljaar van
„ Gale, den ouden Adigaar van Matu-
„ re, met zyn Broeder *Don Louis*, en-
„ de nog eenen Jaſonder, Modeljaar;
„ dog deze zyn byna nergens anders toe
„ nut. Egter moeten zy om hunne Ge-
„ ſlagten geëerd werden. Ingevalle UE.
„ mogt inclineeren buyten de voorſz.
„ Perſoonen imand aan te queken, zou-
„ de myn advys wezen, dat ze beſt zyn
„ uyt de middelbaare Caſtas te kiezen,
„ daar ik den beſten dienſt van gehad
„ hebbe. In 't reyzen mag zig UE.
„ vryelyk aan *Joan* Araatsje houden,
„ die my altyd goed contentement ge-
„ geven heeft; dog maakt hem niet te
„ vroeg groot, ook niet licht iemand
„ der Cingaleezen, zoo UE. niet ſlim-
„ mer gedient wil zyn. Met hoope
„ moeten zy zomtyds gevoed werden,
„ ende geſtadig wel bejegend, daar zig
„ UE. wel by zult bevinden.

Mindere Geſlachten. „ Dewyl dan de mindre Geſlagten
„ der Cingaleeſen, ende byzonderlyk de
„ ellendige dienſtbaare Coeli's, Panneas,
„ Chalias, Rodias, Palias, Hiandes, O-
„ lias, ende diergelyke, zoo miſerabel
„ van Conditie zyn, is 't zeer licht te
„ preſumeeren, dat ze alle liſten ende
„ arbeid aanwenden, om zich van die
„ katyvigheid te ontſlaan, ende waarom
„ ook de Hoofden niet nalaaten hun
„ devoir te doen, zodanige tot Laſca-
„ ryns onder haar Gebied te trekken,
„ ende te gebruiken, om de dienſtbaar-
„ heid, die zy boven andre daar af ge-
„ genieten; dog zulke ontlaſting is de
„ E. Compagnie ſchadelyk, ende daar
„ tegen de Deſſaves altoos 't oog moe-
„ ten houden, gelyk UE. zult bevin-
„ den vervat in de Inſtructien der Des-
„ ſaves, ende van den Capiteyn van de
„ Mahabade's.

„ Welke, en hoe veel Perſoonen van
„ tyd tot tyd zodanig uyt de Chalias zyn
„ getrokken, blykt by de Lyſt daar van
„ zynde, die, als 't nodig was, weder vry-
„ elyk tot den arbeid mogen werden ge-
„ trokken, ten waare hen Vryheid om
„ eenige Conſiderable reden by de re-
„ ſpective Gouverneurs gegeven ware.

„ De Deſſaves en Commandeurs heb-
„ be ik noit konnen verſtaan die Auto-
„ toriteyt over te geven, nog hen toe
„ te laten zig die aan te matigen.

De uytgegeven Landen mogen niet weer afgenomen werden. „ Hoedanig de Landen by my, ende
„ reſpective Gouverneurs, myne Ante-
„ ceſſeurs, aan de Hoofden ende La-
„ ſcaryns, zo op Colombo, als op Ga-
„ le, zyn uytgegeven, blykt by de re-
„ ſpective Rolle, daar van onder de E.
„ Commandeur *Roothaas*, ende den Des-
„ ſave alhier, beruſtende, daar mede nu
„ in deze laatſte maanden mynes aanwe-
„ zens op Colombo ende Gale zeer gro-
„ te onkoſten verſpaard zyn. UE. ge-
„ lieve voor een vaſte maxime te hou-
„ den, die Landen van niemand der zel-
„ ve af te nemen, nog ook te doen ver-
„ andren, alzo zulks niet zonder groo-
„ te alteratie zou konnen geſchieden,
„ behalven dat het haar by ſchriftelyke
„ Ola beveſtigd is, waar in d'E. Com-
„ pagnie haar woord verbonden heeft.

Fortificatie van Gale. „ De Fortificatie der Stad Gale nu
„ ten Principaalen, immers 't noodwen-
„ digſte, aan een kant gebragt zynde,
„ zoude myn opinie wezen de zelve
„ voort te voltrekken op die wyze, en
„ met dat volk, die daar Preſent aan ar-
„ beiden: want alle de Malabaaren, die
„ bequaam tot den Gaalſen Landbouw
„ waren, zyn al voor eenige maanden
„ daar van genomen, en op de Dorpen
„ verdeeld, en daarenboven beloofd
„ haar vryheid; zulks niet zonder ons
„ woord te breeken, weder uyt het
„ Land zouden konnen getrokken
„ werden. Geen Coeli's hebben oit
„ aan die Stad gearbeid, dat ook niet
„ zal moogen geſchieden, zonder ver-
„ andering der Dorpen, ende ſchaade
„ der elendige arme Inwoonders.

Malabaarze Slaven te koopen. „ Op de Malabaarze Kuſt hebbe al-
„ omme ordre geſteld, dat aldaar zoo
„ veel Slaven tot Landbouwers zouden
„ werden ingekogt, als doenelyk was,
„ ende daar door al eenige Perſoonen
„ herwaards zyn overgebragt. Het wa-
„ re te wenſchen, dat men geheele
„ huysgezinnen konde verzamelen, die
„ alhier dan beter verzekerd zyn. An-
„ ders zyn de mans alleen dikmaal ge-
„ neigd tot wegloopen, die, aan Vrou-
„ wen en Kinderen gebonden zynde,
„ daar toe geen occaſie hebben. UE. nu
„ met lief op de Malabaarze Kuſt zyn-
„ de, zal daar op konnen gelet ende
„ ordre geſteld werden.

Ragia Singa. „ Onder de generale en ſwaarſte Me-
„ ditatie des Gouverneurs op dit Eyland
„ is geenzins de minſte, om het met den
„ Keyzer *Ragia Singa* zodanig te ſtel-
„ len, dat wy het Land in Ruſt mogen
„ behouden, ende de Saaken na 't regte
„ oogwit verrichten. Hoedanig het
„ Contract, met hem gemaakt is, zal on-

A. 1663. „ nodig wezen hier in te voegen, maar
„ wel hoe menigmaal hy 't zelve gebro-
Zyn han- „ ken heeft, zelfs in de eerſte beginſelen,
deling „ doe wy de Stad Gale eerſt met geweld
met ons. „ van Wapenen gewonnen hadden: want
„ in 't Contract ſtaat duydelyk, dat hy de
„ onze de koſt zoude beſtellen, 't welk
„ hy in 't eerſt heel ſober, ende daar na
„ niet gedaan heeft, ende of wel de onze
„ grooten honger ende armoede binnen
„ de Stad Gale leden, zoo waren wy
„ egter nooit zo ſtout, die in zyn Lan-
„ den te zoeken, voor dat ons de uy-
„ terſte nood daar toe gedrongen heeft
„ door Siekte en verlies van ons Volk
„ 't Gebrek dede ons eindelyk rezolve-
„ ren, zelfs in 't Land de koſt te gaan
„ zoeken, die zy ons ſchuldig waren te
„ brengen. Naderhand heeft hy nader
„ accoord met ons gemaakt, ſtaande van
„ onze zyde toe, dat zyn Deſſaves de
„ Landen zouden regeeren. Dit wil-
„ de ook niet lukken, om dat hy voor
„ had ons te verraden, ende mag 't ver-
„ moorden van den Commandeur *Coſter*
„ wel onder zyne Actien van Verraad
„ gerekend werden, dat buyten twyfel
„ niet, dan door zyn bevel, geſchied is.
„ De Actie aan den Commandeur *van*
„ *der Stel*, en 't dooden en vangen van
„ ons Volk in de Landen van Nigum-
„ bo, en Chilauw, is mede niet dan
„ voor een ſchelmſtuk aan te zien.
„ Zyn geſtadige Correſpondentie met
„ den Vyand (toen de Portugeeſen nog
„ op 't Land waren, ende ook daar na)
„ kan niet dan voor Verbond-breuk
„ gehouden werden. Hoe onredelyk
„ hy na de verovering van Colombo
„ met ons gehandeld, en ons volk, waar
„ hy ze maar krygen konde, heeft doen
„ ombrengen, is allezins openbaar,
„ durvende daarenboven Jaffanapatnam
„ en Man-Aar van ons eyſchen, 't welk
„ hem noit heeft toegekomen, nog daar
„ op hy, nog zyne Anteceſſeurs, noit
„ iets hebben te pretendeeren gehad.
„ Nu heeft hy zich zedert A°. 1658., ge-
„ durende myn aanwezen op dit Ey-
„ land, ſtil gehouden; maar og lacy,
„ niet uyt liefde; maar uyt enkele vre-
Houd het Regt der Volkeren niet. „ ze. Hoe tyrannig het algemeyn regt
„ der Volkeren by hem geſchonden
„ wierd, is ook al de wereld bekend,
„ zittende zo veel Geſanten in zyn Hof,
„ ſlimmer als in Turkze Slaverny, niet
„ alleen van d'onze; maar ook van an-
„ dre Natien; onder andren een van
„ den Prins van Bengale, die al bede-
„ lende na 15 à 18 jaaren gevankenis el-
„ lendig met zyn Volk geſtorven is.
„ Hoe onregtveerdig hy ook de Engel-
„ zen daar aanhoud; die hem noit mis-
„ daan hebben, is UE. bekend, behal-
„ ven nog zyne onverdraagelyke en
„ Godslaſterlyke Hovaardy, zich niet
„ dan Heere God doende noemen, en
„ daar voor van zyn elendige onderda-
„ nige Slaven met het aanzigt op de Aar-
„ de doende aanbidden. Het werd ook
„ zekerlyk daar voor gehouden, dat hy
„ den Luytenant *Frans Has*, een onzer
„ Geſanten, heeft laten vermoorden;
„ gelyk zynen moordadigen aard alom-
„ me kenbaar is onder zyn allerbeſte
„ Vrienden, die hy nu zedert 4 à 5
„ jaaren meeſt alle omgebragt heeft;
„ zo dat UE. lichtelyk zult konnen be-
„ ſluyten, dat van dat grouwelyk Mon-
„ ſter voor ons niets goeds; maar onze
„ totale ruine zoude te verwagten we-
„ zen, zo hy maar eenige magt daar
„ toe konde uytvinden. Zyn zoeken
„ en tragten na de Engelze Vriendſchap
„ is ook nergens anders op gefundeerd;
„ dog zo lang dezen Barbaar leeft, al-
„ zoo hy oud en traag werd, meyne,
„ dat hy ons wel zal in Vrede laten,
„ ende dat ook de Engelzen zich van
„ hem niet zullen laten bedriegen, ge-
„ lyk hy ons zo veel jaren gedaan heeft
„ tegens de Portugeeſen, en hen weer
„ tegen ons. Zyn jegenwoordig vleyen
„ en ſchoon ſpreken, uyt vreeze voor
„ onze magt, ende geenzins uyt affec-
„ tie voortkomende, hebbe ik tot nog
„ toe altyd gevoed met groote compli-
„ menten, ende zulks niet alleen om de
„ Vrede te betragten; maar ook om
„ onze arme Landzaaten te doen geruſt
„ zitten, byzonderlyk die op de Fron-
„ tieren woonen. De laatſte Vereee-
„ ring is opgeſonden, zodanig UE. be-
„ kend is, op hope dat onze arme Lands-
„ lieden, die nog leven, uyt dat Leeu-
„ wen-hof eens de voetſtappen mogen
„ te rug zetten. Maar zoo zulks niet
„ geſchied, dunkt my dat de maat van
„ Regtveerdigheid van onze zyde zou-
„ de overloopen, en dat men 't werk
„ dan (dog op 't allervoorzigtigſt) op
„ een andren boeg behoord over te ſmy-
„ ten, in zodanige manier als met UE.
„ particulier geſproken hebbe; dog ons
„ volk (na onze hope) afkomende,
„ moet het op den voet, als het nu in
„ treyn, en by haar Ed. tot Batavia
„ zo wel, als de Heeren Majores voor
„ goed gekend is, al henen ſloeren.
„ By aankomſt van ons volk hebbe
„ ik wel opinie, dat eenige uyt zyn
„ Hof mede zullen afkomen, en mey-
„ nen haar Ed., dat die wel licht van
„ eenige zwaarigheid, en reſtitutie van
„ Steden en Landen, zullen ſpreken;
„ maar de weg moet haar door *Don*
„ *Joan* alvorens werden afgeſneden, 't
„ welk hy lichtelyk (nu wy zo formi-
„ dabel voor *Ragia* ten toon ſtaan) met
„ Cingaleeſe Complimenten zal konnen
„ doen.

A. 1663. Zyn Godslaſterlyke Hoogmoed.

A. 1663. Moet met een matige Erkentenis Jaarlyks verzorgd werden.

„ doen. Met een matige erkentenis „ jaarlyks moet hy verzorgd werden, „ en, zo veel doenlyk, voldaan in zyn „ begeerte van rariteyten, als Paarden, „ Valken, Honden, Bellen, &c. en- „ de zo gaande gehouden; hem expres „ aanſchryvende, dat wy noit eenige „ Neerlanders meer zullen konnen op- „ zenden, zo lang ons volk niet eerſt „ tot ons gekeerd is; dat ook in effect „ moet werden nagekomen, en zo hy „ eenige van d'onzen afzond, en wy aan „ hem te ſchryven of iets te zenden „ hadden, zo kan 't zelve met Cinga- „ leeſen geſchieden, die daar toe ook „ niet gedwongen moeten werden; „ maar hen vrywillig laten gebruyken. „ Hier zou nu ook wel voegen, een „ middel te raaden, om de arme Engel- „ ze Gevangenen, als onze Geloofsge- „ nooten, van daar te krygen; maar „ dewyl wy van ons eygen volk zo kle- „ ne hope zomtyds hebben, zo weet „ ik geen ander middel te bedenken, dan, „ dat wy aan hem ſchryvende, zo wel „ voor de Engelſen intercederen, als „ voor ons eygen Volk, ende waar me- „ de onze Chriſten-pligt achte voldaan „ te wezen.

A. 1663. Engelze Gevangens.

„ De Navale magt, onder Ceylon „ prezent behoorende, is nog al Con- „ ſiderabel, beſtaande uyt agt Oorlogs- „ jachten, en Fluyten, vyf Inlandze „ Schepen, twee Galjoots, twintig „ kleene Jagtkens, Fregats, Chaloe- „ pen en Boots, namentlyk:

Den Navale Magt onder Ceylon.

Eraſmus, Domburg, Bloemendaal. } Gedeſtineerd na Batavia, te weten, Domburg, en Bloemendaal voor af, en d'Eraſmus, als hy met UE. de Reys volbragt heeft.

De Fluyt, 't Inlands Vaartuig, De Spreeuw, Vrede, Vlieland. } Gedeſtineerd over Malabar na Perſia, en Suratte.

Muyden, De Fluyt Diemermeer. } Komen nog van Batavia, en zal de Fluyt dienen konnen om de Suyker na Perſia te brengen, en Muyden de Caneel na Batavia, dog dit zyn Conjectuuren, en zal UE. van 't Employ na tyd en gelegenheid konnen rezolveren.

De Roode Leeuw Legt in de Coetsjienſche Rivier, om geſloopt te werden, zoo niet bequaam geoordeeld is.

De Jagtkens, De Sterre, Toetocoryn, Gale, De Kat, De Beurs-knegt, De Kroon, Mangatti, De Angelier, De Chaloepen, De Caneelſtok, De Valk. } Deze alle hebben, behalven 3 a 4 veroverde Coetsjienze Fregats, de Malabaarze Plaatzen, en Reſidentien bezet, van Man-Aar af tot Cananoor toe, om onze Contracten te Mainteneeren.

Geldria, De Hoop, 't Kieken, Tayouan, De Romeyn. } Deze 5 Jagtkens behooren onder Choromandel, zyn prezent op Ceylon, ende mag zig UE. de zelve vryelyk met den eerſten quyt maken, dewyl ze Ceylon weinig dienſt konnen doan.

't Galjoot Hilverſum, 't Jagt de Maria. } Beide gedeſtineerd na Mocha.

't Galjoot de Perkiet, 't Fregat Cananoor. } Zyn noodig langs de Ceylonze Kuſten dienſt te doen.

A. 1663. A. 1663.

De Inlandze Vaartuygen,

De Haan, en De Hen. Werden van Bengale verwagt met de Suyker voor Perſia, ende den Eyſch voor Malabar; dog waren om Ryſt, ende den Malabaarzen Eyſch uytgezonden. Zullen moeten gebruykt werden op de Malabaarze Kuſt, en om Cattoen uyt Suratte te haalen.

De Chaloep Caliture, Op Jaffanapatnam.
Dito Galkiſſe, Op Calpentyn.
Dito 't Peperkoorn, Op Coylan.
Dito Colombo.

De Boots, Hercules, Aarnhem. Doen dienſt op Gale, met Steen, Kalk, en Hout te haalen.

„ De Jagten, onder Choromandel „ behoorende, zal UE. zich al met de „ eerſte occaſie, gelyk voorzegt is, der„ waards konnen quyt maken, om Cey„ lon daar van te ontlaſten. De overi„ ge zyn ook, buyten de groote ſche„ pen, de Vrede, de Haan, de Hen, „ Hilverſum, en de Perkiet, niet veel „ byzonders, ende daar mede ons tot „ nog toe al mede hebben moeten be„ helpen.

„ UE. is bekend, dat wy uyt 't Patria „ ontboden hebben 5 a 6 hegte en wel„ bezeylde Galjoots, die alleen veel „ meer dienſt zullen konnen doen, als „ alle dat ander zwak kleen Vaartuyg, „ daar by na geſtadig aan gekluft, en „ getimmerd moet werden, en waaraan „ niet dan geſtaadige Laſten ende On„ koſten vaſt zyn.

Het pakken van de Caneel. „ In de Brieven, door my aan de Op„ perhoofden na Coetsjien geſchreeven, „ zal UE. zien, dat aldaar geordonneerd „ is een parthy Huyden in te koopen, „ om te zien, of men de Caneel daar in „ niet zou konnen pakken, gelyk wy „ gezien hebben, dat de Portugeeſen „ op Coetsjien hebben gedaan. Van deze „ Huyden hebben wy nu eenige pakken „ Caneel bekleed, ende met UE. ge„ oordeeld, dat het de Heeren Majores „ zal aangenaam wezen.

„ UE. Gelieve (dewyl wy dog bey„ de van een Reſolutie zyn) zoo veel „ pakken buyten om de Goeni ook in „ Leeder te laten benaejen, als het Le„ der ſtrekken mag; ende kan in korten „ nog wel een quantiteyt Huyden van „ Malabar getrokken werden; dog de „ Caneel, die na dezen Oegſt mogt ge„ pakt, en in Leder benaeid werden, „ dunkt my dat op honderd pond het „ Pak behoord verſwaard te werden, „ om dat de Caneel in 't Leder beter „ bezorgd, dichter gepakt is, en in de „ Schepen minder plaats zal wegnemen. „ Van de zelve Huyden gaan nu 1000 „ ps. met my na Batavia, om tot een „ Monſter na Japan te dienen, en zoo „ die Huyden daar getrokken zyn, zou„ de jaarlyks groote quantiteyt konnen „ werden verſameld.

„ UE. zal ook gelieven gedagtig te „ wezen, dat op Malabar, en Ceylon, „ na myn vertrek een Generaale Verlos„ ſing geſchiede, om het Volk niet „ langer te hooren klagen. Op Jaffa„ napatnam is de Verloſſing gedaan, en„ de gaan nu met my twee Compagnien „ van 60 a 65 koppen. Het geheel ge„ tal meyne dat niet boven de 2 a 300 „ wezen zal; ende alzo ik ſtaat make, „ dat Ceylon, ende Malabar wel 400 „ koppen mogen miſſen, zoo zal de „ Verloszing met Fatſoen konnen ge„ ſchieden.

„ Of met de Nieuwe Boeken primo „ Februari aanſtaande de ſubſidie van de „ ongetrouden niet zeer bequamelyk zal „ konnen afgeſchaft werden, gelyk by „ UE. in Amboina is gepractizeerd ge„ weeſt, zal UE. konnen in 't werk „ ſtellen, gelyk by my al vaſtgeſteld „ was. Het ontlaft de Boekhouders „ van veel verwarring, en maakt ook „ in de Reekening der Perſoonen meer „ perfectie, die nu om de Subſidie dik„ maal nieuwe Reekeningen moeten „ gegeven werden.

„ Haar Ed. hebben voor lange al ge„ ordonneerd, dat men de Getrouwde „ Soldaaten (om dat ze maandelyks hun„ ne Gagie Contant genieten) het koſt„ geld zoude afſchaffen, 't welk om den „ Oorlog, en om dat het Volk noit „ blyvende plaats had, niet heeft kon„ nen geſchieden; dan nu alom een ider „ zyn eygen Volk, ende vaſte Poſten „ heeft, zo zal 't zelve primo Maart „ bequamelyk konnen werden inge„ voerd.

Sout-pagt. „ Het Sout heeft men voor dezen al „ mede door de Mooren van de Over„ kuſt op dit Eyland laten aanbrengen,

„ daar

A. 1663. „ daar het nogtans op Ceylon zo abun-
„ dant te bekomen is, en werd nu van
„ Jaffanapatnam en Man-Aar met ons
„ eygen Volk meeſt aangebragt, uyt-
„ gezonderd dat de Gaalze Landen
„ haar van Waluwe meeſt behelpen. In
„ de Conſideratien over Ceylon, en de
„ Brieven van haar Ed., zal UE. konnen
„ zien, hoe wy 't Sout op Colombo,
„ Gale, en Nigumbo, zouden kon-
„ nen Verpagten, om alles aan de Pag-
„ ters door de E. Compagnie tot een
„ vaſte prys geleverd, ende by haar
„ ook tot een vaſte Prys verkogt te
„ werden; dog zoo lang 't Sout niet
„ verpagt is, hebbe ik altoos gepracti-
„ zeerd, dat niemand (uytgezonderd
„ zomtyds om de Borgers te favoriſee-
„ ren) dan d' E. Compagnie 't Sout
„ heeft mogen verkoopen, ende daar
„ by het tot ultimo Februari nog zou
„ konnen blyven, om dan onder de
„ Generale Verpagtingen van de Su-
„ ri, Viſch, Baſaar, &c. Verpagt te
„ werden.

De Herbergiers. „ De Herbergiers hebben altyd op
„ Colombo, Gale, Jaffenapatnam,
„ Man-Aar, Nigumbo, Caliture, &c.,
„ op zeker getal bepaald geweeſt. Haar
„ Ed. hebben al lang bevolen die op 6
„ Ryksdaalders 's maands te ſtellen, en
„ dewyl ik ten tyde der Verpagting ab-
„ zent zy geweeſt, is zulks nog niet
„ geſchied; maar zal al mede nu ultimo
„ Februari konnen ingevoerd werden,
„ op dat de goede Ordre van haar Ed.
„ voldaan werde.

„ Op Jaffanapatnam, en Man-Aar,
„ dient ook ordre gehouden, dat al het
„ Sout tot zekeren Prys aan de E. Com-
„ pagnie werde geleverd, gelyk in ge-
„ bruik is. De Mooren, werd my ge-
„ rapporteerd, dat op Jaffanapatnam,
„ tegens de Maximen, haar van de O-
„ verkuſt daar nederzetten, 't welk UE.
„ t' zyner tyd zodanig bevindende, moet
„ daar tegen ordre geſteld werden vol-
„ gens d'Inſtructie.

„ De Reekening van 't Gezaey ſtaat
„ door enkel verzuim, bottigheid, en-
„ de agteloosheid, nog in de Negotie-
„ Boeken beſwaard ter ſomme van
„ *f* 17504-6-0. Die men jaarlyks liet
„ vermeerderen, om de onmogelykheid
„ van den Landbouw aan te wyzen,
„ en alhoewel nu zedert myn aanwezen
„ een groot getal menſchen meer tot
„ den Landbouw gezonden zyn, ende
„ die ook hun eygen koſt reeds aldaar
„ rykelyk bezorgd is, zo heeft binnen
„ die korten tyd den Deſſave *Du Pon*
„ al 5000 Parren Neli in mindering van
„ voorſz. ſchuld afbetaald, en heeft
„ daarenboven aangenomen, op 't ſluy-
„ ten der Boeken, nog 1000 Parren A. 1663.
„ te betaalen. Zulks de Reekening, dus
„ doende, haaſt ſtaat te verminderen, en
„ te vereffenen. Alle de Padi, die jaar-
„ lyks boven de 5 a 6000 Parren in min-
„ dering van voorſz. ſchuld geleverd
„ werd, zal dienen apart in de Negotie-
„ boeken gecrediteerd te werden tegens
„ de onkoſten van Kleeden, ende ande-
„ re behoeften, die de Malabaaren op 't
„ Land nog in de eerſte jaaren zullen
„ van nooden hebben.

„ Zo haaſt UE. met lief van de Ma- Alle de
„ labaarze Kuſt geretourneerd zyt, zal Onkos-
„ UE. ook gelieven te denken, dat alle ten op
„ de onkoſten op een vaſten voet wer- een
„ den gereguleerd, dat nu zeer geſchik- vaſten
„ telyk by deze Vrede geſchieden kan, voet te
„ om dat alles in ruſt zynde, d' onkoſten regulee-
„ zodanig konnen vaſtgeſteld werden, ren.
„ dat het eene jaar van 't ander weynig
„ verſchillen zal.

„ „ Insgelyks kan nu ook vaſter ſtaat
„ op de Profyten, als voorheen, ge-
„ maakt werden. De Areek depen-
„ deerd aan 't vertieren op de Choro-
„ mandelze ende Madureeſe Kuſt. De
„ Olifanten aan 't aankomen der Koop-
„ lieden, die ze ons afhaalen, die men
„ altyd wat dient te Careſſeeren. De Voor-
„ inkomſten der Landen konnen vaſt deelen.
„ geſteld werden, en hoe men de Pro-
„ fyten op de Koopmanſchappen, zoo
„ op Ceylon, als op de Malabaarze Kuſt,
„ zal zoeken, is UE. niet onbekend.
„ De inkomſten der Paarl-Viſſery, Tol-
„ len, &c. dependeeren aan de getrouw-
„ heid der Perſoonen, die daar over ge-
„ ſteld werden. Het Pas-Geld van de
„ vaart der Mooren, en andre in den im-
„ bogt, brengen al mede haar voordeel
„ in, gelyk ook de doorvaart van de
„ Man-Aarze Engte. Zulks alles de-
„ pendeerd aan 't houden van goede
„ ordre en ſcherpe toezicht op de Sup-
„ pooſten, en dat ook niemand boven
„ de geſtelde Ordre op zyn Gagie ver-
„ ſtrekking werd gedaan, nog ook de
„ Equipagie te veel verzwaard, gelyk
„ UE. dit alles wel bekend is.

„ De Predikanten *Scherius*, *Slippe-* Predi-
„ *rius*, en *Wallius*, hebben lang aange- kanten
„ houden, om de ordinaire Predicants- en haar
„ Gagie van 100 gl., 't welk altoos verſoek
„ hebben uytgeſteld op het leeren der om d'or-
„ Inlandze Taalen. Ende mits *Slippe-* dinaire
„ *rius* reeds het leeren der Malabaarze Gagie.
„ Taalen heeft onder handen genomen,
„ ende belofte gedaan van daar in te
„ continueeren, is hem Acte van 100
„ gl. verleend. De andren, zulks mede
„ belovende, zoude UE. hen insge-
„ lyks aldaar Acte konnen verlee-
„ nen.

A. 1663. Peper te zuyveren, hoe.

„ Ik hebbe my ook menigmaal „ moeten verwonderen, dat een groot „ Jagt, gelyk Muyden, Mars, en „ diergelyke, met 130 a 140 laſt Peper haar ruym vol hebben, ontſtaande door de menigte ſtof, die daar „ in is.

„ Op Jambi zynde, hebbe bevonden, „ dat 100 laſten Peper geharpt, en door „ een Wind- of Wacy- Meulentje gejaagd zynde, 7 laſten Stof, of lichte „ Peper uytgeharpt, en door de Wind „ uytgedreven was. Deze 7 laſten in 't „ Gewigt namen niet min dan 25 a 30 „ Laſten plaats weg; zulks daar te voren 100 Laſten Peper gelegen had, „ nog ten minſten 20 Laſten konden „ geburgen werden, dat in de Vragt ¼ „ part verſchild. UE. zulks goed agtende, konde een Proeve werden genomen, niet van de Peper, die na Perſia, Bengale, Suratte, Choromandel, of Ceylon gaat, maar in die voor „ 't Vaderland na Batavia werd gezonden, om de Vragt uyt te winnen der „ koſtelyke Retourſchepen, maar eer „ men den Peper dus gezuyverd na de „ Indiſche quartieren zend, zou men „ eerſt dienen te onderſtaan, of de zelve al zoo veel hooger zoude konnen „ verkogt werden, als 't verlies van 7 „ Per Cento in 't Gewigt importeeren: „ want om de Vragt zoude het wel ligt „ zoo noodig niet wezen.

Maarten Huysman.

„ Ik laat UE. genoegzaame Capable „ Suppooſten, die bequaam voor hunnen dienſt zyn, gelyk by een aparte „ Lyſt UE. ſecretelyk hebbe overgegeven, na de deugden, en Capaciteyt, „ daar mede een ider (na myn Opinie „ en ondervinding) begaafd is. Onder „ de zelve hebbe ik mede geſteld myn „ Secretaris, Maarten Huysman, die „ my nu zoo veel jaaren gevolgd, en „ goeden dienſt gedaan heeft UE. gelieve voor hem op dit Eyland zodanigen Bediening open te houden als „ UE. zult meynen dat hy verdiend „ heeft, en waar toe, nu goede gelegenheid zoude wezen, zoo ik hem „ niet noodzakelyk van nooden hadde „ met my te gaan, dog ben gerezolveerd „ hem met d' eerſte ſcheepen (met believen van haar Ed.) weder tot UE. „ over te zenden, om hier zyn dienſt te „ doen, alzo boven anderen ervaren behoord te zyn, dewyl hy alle Zaaken „ bygewoond heeft.

„ UE. gelieve ook in gedagten te „ houden, dat geen Jogi's, of Heydenze Landloopers op Ceylon in Compagnies Landen gedoogd werden; „ nog ook dat de Mooren eenige publyke Mohhammedaanze Godsdienſt „ komen te plegen, alzoo 't zelve op „ hooge pæne verbooden is.

A. 1663.

„ Dewyl Colombo, Gale, en Malabar, zoo rykelyk van Buskruyt verzien, ende op Jaffenapatnam, ende „ Man-Aar goede Kelders zyn, en daar „ maar een matige quantiteyt is, zo zoude UE. een gedeelte van dien konnen „ ordonneeren in Maart aanſtaande binnen door van Colombo na Man-Aar, „ en in April, Mey, of Juni van Gale „ buyten om na Jaffanapatnam te zenden.

„ Ook gelieve UE. te ordonneren, „ dat het Vleeſch en Spek van Jaffenapatnam herwaards gezonden, ende aldaar en hier aan de paſſerende ſchepen „ verorberd werde. Of nu al noodig „ zal wezen quantiteit weder in verwiſſeling derwaards te zenden, zoude UE. konnen in beraad houden.

Ordre op 't Verkopen der Olifanten.

„ Ook is gerapporteerd, dat de „ Commandeur *Paviljoen* alleen de Olifanten zoude verkoopen, ende ook „ de verſtrekking aan de Schilders en- „ de Wevers doen. UE. gelieve t'zyner tyd gedagtig te zyn van aan hem „ te ordonneeren, dat hy in 't verkoopen der Olifanten, en in 't uytgeven „ van 's Compagnies penningen, daar „ in de Methode van Gale heeft te houden, ende zulks by Rade laten geſchieden, ten minſten met kennis van „ den Koopman *Pyl*, en den Secretaris.

„ Ik hadde wel gehoopt, dat *Ragia Singa* op onze Brieven zou hebben „ geantwoord voor myn vertrek, dog „ dewyl zulks niet geſchied is, zal 't „ noodig zyn, dat UE. met eenige „ Laſcaryns een Brief aan hem opzend, „ daar in hem te verſtaan werd gegeeven, dat, alhoewel ik vertrokken ben, „ UE. met hem zult handelen, zodanig „ zyn Keizerlyke Majeſteit zal aangenaam zyn, gebruikende voort zulke „ Complimenten, als UE. voor den „ dienſt van d' E. Compagnie zult noodig agten.

Beſluyt.

„ Zo ik dit Koſtelyk en uytgebreid „ Gouvernement had over te geven „ aan een man van minder ervarenheid, „ Capaciteyt, en wysheid, ik zoude „ deze Memorie wydloopiger extendeeren; maar dewyl zulks onnoodig „ agte, hebbe ik in dezen maar aangehaald de Generale, en zommige ſpeciale Poincten, daar op gelet diend „ te werden; beſluytende derhalven „ deze Memorie met een hertelyke „ Wenſch ende Bede tot God Almagtig, dat hy UE. overſchaduwe met „ zynen Geeſt der Wysheid, ende „ Kloekmoedigheid, ten eynde al UE.

„ doen

A. 1663. „ doen ende laten mag ſtrekken tot eere
„ zyns Naams en Opbouwinge zyner
„ Kerke, dienſt des Vaderlands, by-
„ zonderlyk mede tot vermeerdering
„ van UE. reputatie. Dit wenſcht op-
„ regtelyk, ende ongeveinsdelyk, myn
„ Heer, UE. goede Vriend, en D:
„ W. Dienaar.

Was geteekend,

RYKLOF VAN GOENS.

Ter zyde ſtond,

In 't Caſteel Colombo,
dezen 26. December,
A. 1663.

Daar op nam de Heer *Huſtaart* dit Gouvernement van de Heer *van Goens* over, die na Batavia vertrok; maar die den Heer *Huſtaart* de koek daar zo had weten te bakken, dat hy hem A. 1664. weer vervangen quam, zo dat hy hier niet langer, dan een Jaar, geregeerd heeft. A. 1663. De Heer Huſtaart beſtierd Ceylon van A. 1663. tot A. 1664.

Hoe ſchoon ook de Heer *van Goens* van hier van de Heer *Huſtaart* mogt opgeeven, en hem vleyen, is my egter klaar hier en daar uyt gebleken, dat die Heeren geen goede Vrienden geweeſt zyn, gelyk ook nader blyken zal uyt het Rapport, 't geen de Heer *Huſtaart* wegens Ceylons Staat te dier tyd, by zyn komſt op Batavia, aan haar Edelheden overgeleverd heeft. Wanneer hem de Heer van Goens weer vervangt.

VEERTIENDE HOOFD-STUK.

RApport van de Heer Huſtaart *wegens* Malabar *en* Ceylon A°. 1664. *aan haar* Edelheden *overgegeven. Zaaken van* Canara. *En beſt met dien Nayk in Vrede te leeven.* Aderſia's *weerbarſtige Handel met ons. En die van de Prins* Rammeteri. *Zyn Edelheids Raad tegen* Aderſia's *ſtoutheid. Des* Samoryns *ſoutheid. Zyn* Ed. *raad haar* Ed. Ed. *tot een nieuw Accoord met dien Vorſt. De* Portugeeſen *quade Werktuygen voor ons.* Lof *de Heer* Coulſter *gegeven. Onmogelykheid om den* Amfioen-Handel *hier te bepalen. Van de* Peper *in* Porca; *en* Engelſen *daar. De* Vorſt *van* Berkencoer *miſleyd ons. Quade gewoonte tot* Calicoilan. Coilans *ſtaat. Stoute* Taal *van den Heer* Huſtaart. *Contract met den* Terkenkoer *gemaakt. Contract met den* Trevancotter. *Zyn Ed. verdre Aanmerkingen over* Malabar. *Oorlog tuſſchen den* Naik *van* Madure, *en den* Teuver. *Moejelykheden hier door van de* Paruas *geleden; dog eyndelyk alles geſtild. Noodzakelykheid van een ander Contract met den* Naik *van* Madure. *Groote* Peerl-vangſt A°. 1666. *Middel om* Draak, *en andren, uyt* Candi *te krygen. Ingeoegſte en aangebragte* Caneel. *De eene* Caneel *beeter als d'andre. Der* Tansjouwerſe Slaven *weerbarſtigheid.* Zyn Ed. *gevoelen over den Landbouw hier. En over den Areek. Als mede over den ſlegten ſtand der Vryliedeu hier. En over 't Middel om die te herſtellen. Hoe veel minder de* Laſten *nu, dan in de voorige tyd, waren. Verder bericht over eenige* Jaffanapatnamſe Kleeden, Gelden, *en de* Wevery *daar.* Kruys-vaartuygen, *na de* Kuſt *geordonneerd.* Zyn Ed. Klagte *over zyn ſlecht Opontbieden.* A°. 1664. *ſtaan* Raja Singa's *Onderdaanen tegen hem op. Dreeven hem op de* Vlugt. *Zogten hem te* Dooden. *En zyn* Soon *op den* Throon *te zetten.* Hy *ontkomt het* Gevaar. *Dog de* Prins *niet toonende daar meede gedient te zyn, begonnen de Belhamels de Vlugt nemende malkanderen aan te taſten. Zeker Heer vat de* Wapenen *voor hem op, en ſtild den* Oproer. Raja Singa *doet de ſchuldigen ſtraffen, zynen eenigen* Soon *vergeven, en zelf ook de Heeren die met hem gevlugt waren, dooden. Bleef zedert te* Degligi *zyn Hof houden.* Raja Singa *nader beſchreven. Valſche Gerugten* A°. 1666. *van zyn Dood. Hy veroverd* Arunderi A°. 1670. *Berigt van zynen Handel met verſcheide* Geſanten *van ons, als ontrent* Henrik Draak. *Een ander, die zich zelven de Weg tot zyne* Verloszing *baand.* Johan Baptiſta's *Geval. De Heer* de la Haye *komt* A°. 1672. *hier met een* Vloot. *Hoe ſlegt zyn* Geſant *hier voer.*

RAPPORT nopende den Staat der Vereenigde Nederlandze Ooſt-Indiſche Compagnie op 't Eyland Ceylon, de Kuſt van Malabar, en Madure, overgeleverd aan de Heer *Joan Maatſuyker*, Gouverneur Generaal, ende de Ed. Ed. Heeren Raaden van India, door *Jacob Huſtaart*, Extra-

A. 1664. Extraordinaris Raad van India, ende gewezen Gouverneur, als ook Directeur der opgemelde Plaatzen, t'zyner wederkomſt op Batavia.

Myne Gebiedende HEEREN:

Rapport van de Heer Huſtaart wegens Malabar, en Ceylon, A. 1664. aan haar Edelheden overgegeven.

HOewel ik geen ander bedenken hebbe, of het Zyde-Schip uyt Perſia voor myn vertrek van Colombo den 17. der verleden Maand van Coetsjien Adroiſture na Batavia afgezonden, en UEd. daar mede voor myn Arrivement van veel Saaken ampel Advys gedaan zal wezen, zoo hebbe egter niet konnen nalaten te ſcheep tot tydverdryf, en met eenen na myn oordeel tot quyting van mynen ſchuldigen Plicht de volgende Letteren op 't Papier te brengen, en allenthalven UEd. aan te kondigen, in wat geſtalte ik Ceylon, Madure, en Malabar gelaten hebbe. UEd. gelieven my ten beſten af te nemen, dat ik hier in een weinig hoops hebbe te betoonen, dat de gepleegde en my ſmertelyk gevallen verandering, indien al dienſtig, evenwel niet peremptoir noodzakelyk is geweeſt.

Zaaken van Canara.

Eerſt komen de Zaaken van Canara te vooren, waar van de laatſte Advyzen door den Reſident *de Bruyn* gedateerd zyn den 24. Auguſti, en 2. September voorleden, ende daar in is geweeſt, dat de Gezant *Malappa Maloe* onverrichter Zake, en zonder Vrede te treffen van Goa geretourneerd, den 13. Juli aan een langwylige Ziekte uyt de Wereld was geſcheiden, zynde al ontrend dien tyd de Inwoonders van Mangalor, Carnati, en voords tot aan de Rivier van Bakenoor, tegen den jongen Naik gerebelleerd, die, door de ongelegenheid gekneld, te rade was geworden, de Vrede met de Portugeſen hoe eer hoe liever te ſluyten, gelyk hy dan, op approbatie van den Viceroy, met eenen *Domingos de Geer* is geaccordeerd, onder Conditie, dat aan den Portugees de 7 gepretendeerde Fregats zouden werden gereſtitueerd, daarenboven ingeruimd de Zeehaven Barſeloor, met de twee Fortreſſen aan de Rivier-kanten, en de Landeryen, voor henen gepoſſideerd, &c. Gemelde *de Geer* was ook, om dat werk te bevorderen, na Goa vertrokken, ende werd geſuſtineerd, dat de Viceroy de Conditien zal accepteeren, ten aanzien onder anderen bedongen is, dat de Portugeeſen geeximeerd zullen wezen van de verbintenis des ouden Contracts, om den Peper tegens 28 Pagoden 't Candil aan te nemen; dies ook tegens September de Portugeeſe Armade van Goa verwagt wierd, om de geaccordeerde Plaatzen in bezit te nemen, 't welk met Mangeloor, in handen der Rebellen zynde, lichtelyk zo glad niet zal ſuccedeeren. A. 1664.

Volgens ſchryven van gemelden *De Bruyn*, hadden drie Guſeratten, te Peerd over Land komende, uyt den naam van d'Engelſen met den Naik by provizie gecontracteerd, 1000 Candil Peper in de maand van September te leveren tegens 22 Pagoden, of 44 Reaalen 't Candil, en zoude 't voornemen der gemelde Engelſen wezen daar in den Lande een Logie op te richten, ende met den Naik een Formeel Contract aan te gaan.

Narra Maloe was aldaar in de Directie van zyn Overleden Broeder, *Malappa Maloe*, geraakt, ſchynende tot de Vriendſchap ende Handeling met d'E. Compagnie uyttermaten genegen, verzoekende ook 't aanbrengen van een goede quantiteyt Koopmanſchappen, biedende daar voor meerder als den Suratſen Prys. Niet te min klaagd *De Bruyn*, dat de onzen een jaar herwaards Tol van dagelykze Mondkoſt, tot Brandhout toe, was afgedwongen, ende hy, vreezende, dat zulks in 't aanbrengen van Compagnies Goederen mede plaats grypen zoude, hoewel regelregt tegens het gemaakt Contract, was te rade geworden daar over door *Narra Maloe* ten Hove te doleeren, de welke daar op 2 Firmans van den Nieuwen Naik hadde geobtineerd, by de welke de Tollenaars geinjungeerd wierd te reſtitueren al 't gene op vorige wyze de Onzen was geextorqueerd.

Ondertuſſchen was den Naik al wederom aangevogten door twee Viſiapoerze Legers, onder 't Commando van eenen *Siedeuvelas*, ende den vermaarden *Bulechan*, aan de welke reeds, om hunnen vyandelyken aantogt te ſtutten, zo lak Pagoden geprezenteerd waren. Sr. *de Bruyn* ſuſtineerd, dat deze invaſien, ende voords het doen der gerebelleerde, die van Canara de Superbiteyt benemen zal, om na dezen d'E. Compagnie, daar wederom komende te handelen, minder overlaſt te doen, ende beter contentement te preſteren.

Ende zyn dit zo de tydingen van Canara. Nu hebben wy in de medegegeven Memorie gezien, dat UEd. niet geerne met dat Volk in Oorlog zouden raaken, 't welk ons dan ook doet voorſtellen, dat het UE. behagelyk geweeſt zy, dat wy de hand van dat werk afgehouden hebben; ende indien de Landen van Canara in der waarheid mede wilden Caneel uytleveren, zo is 't niet al-

En beſt met dien Naik in Vrede te leven.

A. 1664. alleen beter, maar ganſch noodzakelyk met den Naik een nieuwer Contract aan te gaan, behalven dat het zeer bedenkelyk is zoo ſchoonen Ryſt-handel-plaats geheel en al te abandonneeren: want al waar 't ſchoon dat Ceylon door de bevordering van den Landbouw zoo veel Ryſt jaarlyks konde uytleveren, als UE. Guarniſoenen, ende verderen omſlag, vereyſſchen, zoo zoude lichtelyk door een quaad Gewaſch; mits droogte, ofte geweldige inundatie, waar van hier na breeder geſchreeven zal werden, meermalen de Kink in de Cabel komen, of het werk door Oorlog ende onluſt met den Koning heel verbrod konnen werden; in welken gevalle tot Canara de beſte toevlugt ſtond te zyn.

Aderſia's weerbarſtige Handel met ons.

Wyders dat UE. haar het gemaakt Accoord met *Aderſia* niet qualyk gevallen laten, is ons in de ſtribbelige gelegenheid van deze verandering aangenaam geweeſt te verſtaan, maar 't onderhouden gaat hem niet zeer ter herten, 't welk wy al van te vooren bedenkende, in ons ſchryven van den 11. Februari paſſato aan de Heeren Meeſters over Land, al wat ſcrupuleus zyn geweeſt, om haar Ed. daar uyt eenige zekere voordeelen te beloven; maar volgens ſchryven van den Commandeur van *Coulſter* in dato ultimo September begon *Aderſia* met de zynen zig zoo vreemd tegens d' E. Compagnie aan te ſtellen, dat het langer onverdragelyk was, ontziende hy hem nauwlyks verboden waaren publykelyk af en aan te voeren, ja d'onzen daar mede te trotzeeren, de Proteſten en klagten, daar tegen gedaan, te beſchimpen, 's Compagnies Geld op de Baſaar na haar welgevallen te taxeeren, ons Guarniſoenvolk te affronteeren, en met Houwers, Stokken, en Scheldwoorden te bejegenen.

En die van den Prins Rammeteri.

Ondertuſſchen was tot Cananoor de Prins *Rammeteri* van zyn Expeditie na Canara eyndelyk Victorieus wedergekeerd, hebbende neffens den Koning van Colatri, 't geen met ons mondeling geaccordeerd was, voor den Onderkoopman *Rombout Lefer*, ſchriftelyk bevestigd, ende Contract gemaakt heel en al ten voordeele van d' E. Compagnie met belofte van onzen geproponeerden handel Landwaardin na vermogen te bevorderen; ook *Aderſia*, indien het d'E. Compagnie gelegen quam, te ſtraffen, ende den voet te lichten. Ende uyt deze Conſideratie vorderde gemelde *Lefer* een goede quantiteyt Koopmanſchappen, om de zelve te Land tot al zo dieren Prys, als om de Zuyd, te vertieren. Hy remonſtreerde ook by zekere Lyſt, dat *Aderſia*, zedert het gemaakt Contract, 150 Candil Cardamom, ende 1255 Candil Peper verzonden had. A. 1664.

Maar wy konnen niet bedenken, hoe *Aderſia* met de zynen zo ſtout ende uytſporig werd, daar zynen Landheer hem (die zulks niet onbewuſt kan wezen) dreygd met Adjude van d' E. Compagnie op 't Lyf te vallen, tegens welke magt hy dog geenzins zou konnen beſtaan. Zo valt ook bezwaarlyk aan te nemen, dat de Koning *Colatri*, of de Prins *Rammeteri*, de Mooren uyt hun Landen tragten te verdryven, van de welke zy zo groote Tollen ende Inkomſten trekken.

Deze difficulteyt nader overwegende, zyn wy in 't geloof gekomen, dat wel *Aderſia* in zyne uytſpoorigheden ſtennen mag op eenige Adjude, hem door den Samoryn. toegezegt, wiens intreſt nopende 't vervoeren van Peper een en 't zelve ſchynd te wezen. De tyd zal hier van nadet ontdekking doen.

Indien de Negotie ende de voordeelen der Negotie van Cananoor ſlegts in haar zelven te conſidereren waren, ik zou wel licht mede ſuſtineeren, dat zy niet groot genoeg zyn, om tot behoudenis van de zelve tegen *Aderſia*, ende zyne Adherenten, een Harnas aan te trekken, gelyk UEd. nu zulks gelieven voor te ſtellen, maar dat men dien Vorſtelyken Koopman regelregt tegens 't Contract met d' E. Compagnie aangegaan alles laat doen, wat hy wil, heeft zyn aſpect op den welſtand van den ganſchen Malabaarſen Handel, 't welk UEd. zo vaſt als een muur gelieven aan te nemen, ende te gelooven, dat dit gezegt zy niet by my alleen, maar alle UEd. gequalificeerde Miniſters, die tot Malabar eenige ervarenheid hebben. Het is immers nu genoegzaam gebleken, dat gemelde Cananoorſche Mooren geſtadige Correſpondentie houden met die van Calicoilan, aldaar ſecretelyk Peper uyt- ende Amfioen invoerende, 't welk indien niet met publyke ſlagen geremedieerd werd, meer en meer zal toenemen: want d' ervarenheid leerd, dat het voor d' E. Compagnie niet wel mogelyk zal zyn de ſtranden der Malabaaren zodanig te bewaren, dat geen Sluykery per kleen Vaartuyg geſchiede; ja werd niet ongerymd geluſtineerd, dat UE. de voordeelen van den Amfioen niet hebben genoten, onder anderen mede ter oorzaak van de ſecrete aanvoeringen door de Mooren van *Aderſia*, ende den Samoryn, gepleegd. Beſt is het dan, dat men die Siekte in haren oorſprong geneze, ende, zonder om gepleegde contraventien een andren Oorlog aan te vangen, ſlegts rezolveere alle de Vaartuygen met ongelicenti-

Zyn Ed. Raad tegens Aderſia's Stoutheid.

A. 1664. centieerde Peper tot Mocha, Suratte, of elders gevonden, aan te ſnoeren; ook per force in 't viſiteeren der aankomende Vaartuygen tot Cananoor nacuwer en ſcherper Reglement onderhoude, ende die daar tegen eenige ontſutzeling hebben gepractizeerd, na gedane denuntiatie aan *Aderſia*, verbeurd verklaare.

't Is reden, dat in deze Zaak op de ſchadelyke conſequentie gelet werde, ende indien UEd. verſtaan, *Aderſia*, die onder Compagnies Geſchut woond, om de geringe Negotie te Conniveren, wat vryheid zulks aan andre Malabaarze Vorſten, die ſeperaat woonen, geven zal, om op de Contracten niet wel te paſſen.

UEd. Is in onze Miſſive van den 11. Auguſti aangewezen, dat *Aderſia* met een der Samorynze Kooplieden, zo men hen begaan liet, bequaam zyn, om den handel van Mocha voor d' E. Compagnie Infructueus te maken, gelyk dan, zonder tot violente middelen te verſtaan, ende hunne overgebragte Peper voor buyt aan te ſnoeren, niet van noden zy wederom Equipagie derwaards te doen.

Nopende 't verlaten of behouden van de Veſting Cananoor zullen wy dit pas niet meer aanhaalen, genoegzaam ons voor vaſt inbeeldende, indien de E. Compagnie met 't Guarniſoen van daar verhuyſt, die plaats wel haaſt een anderen meeſter hebben zal.

Des Samoryns Stoutheid.

De Samoryn heeft onlangs den Commandeur *Coulſter* durven vergen Paſpoorten voor zyne Vaartuygen, die ontrent Commoryn, ende den Imbogt van Mature zouden varen; ook dat imand aldaar gecommitteerd mogt werden, om de Paſpoorten te verleenen. 't Antwoord was, dat de zelve tydig genoeg tot Coetsjien konden werden gegeven, als men maar van de Naamen der varende Perſoonen, ende van 't geen gevoerd wierd, kennis hadde. Zeker, die Luyden pretendeeren zo groote vryheid, als of zy met Contract aan d' E. Compagnie niet eens verbonden waren.

Daar is in Juli voorleeden by den Samoryn een Vergadering geweeſt van Gezanten der Malabaarze Vorſten, quantzuys om te delibereeren over de Pretenzie van Landen, die Coetsjiens Koning tegen den Samoryn heeft gemoveerd, welke onverrichter Sake zyn geſcheiden. Onzes bedunkens is daar wat anders geventileerd, hebbende zig daar mede laten vinden de Gricol van Calicoilan, die te huys gekeerd (gelyk hier na gededuceerd werd) zulke vreemde moedwilligheden heeft aangerecht, dat het ſcheen een uytwerkzel van de Vergadering te zyn.

A. 1664. 't Is apparent, dat een nieuw accoort met den Sammoryn wel gevoegelyk zal konnen werden getroffen, dewyl UEd. inclineeren, om hem de helft ofte een derdendeel van de Peper, die in zyn Land valt, vryelyk te laten genieten, ende zyne luyden op ons aanwezen al geen ongenegenheid toonden, om belofte te doen van geen wilden Caneel meer uyt te voeren. Te meer onbekommerd is zulken accoord aan te gaan, om dat des Samoryns Land weinig Peper uytleverd, ende die daar valt te dier is; maar ſcherpelyk zal men zyne Kooplieden op de handen moeten paſſen, om dat zy gewoon zyn de Peper van elders te halen, gelyk UE. voor henen is aangewezen, ende gebleeken aan 1000 Candil, die gereed lagen om vervoerd te werden, en zonder twyffel vervoerd zyn. Het Malabaars Binnen-water, ſtrekkende van Coilan af tot Panani, geeft hier toe onder zoo trouwlooze Natie zeer ſchoone gelegenheid.

A. 1664. Zyn Ed. raad haar Ed. Ed. tot een nieuw Accoord met hem.

In September voorleden, is door ganſch Malabar een gerugt uytgeſtroid geweeſt, dat de Portugeeſen, gecombineerd met de Engelſen, in 't aanſtaande goede Moeſſon met magt zouden pareſſeeren, ende de onze van de nieuwe Conqueſten uytdryven, 't welk onder de lichtvaardige Inhabitanten zo veel geloof had gevonden, dat de Onderkoopman *Vertangen* uyt Terkenkoer ſchreef, naculyks een Bode te konnen krygen, om zynen Brief na Coetsjien te beſtellen, al even eens of die Stad reeds belegerd was. Dit zy verhaald, om te betoonen, wat de Reliquien der Portugeeze Natie, in die Landen verbleven, al konnen doen gelooven, ende te weeg brengen. Invoegen ook zeer wel komt te ſlagen, dat UEd. tot nader Laſt van onze Heeren Meeſters goedgevonden hebben de Frequentatie der zelver in onze reſpective Conqueſten te hinderen, ende te verbieden. Gewiſſelyk zy zouden niet als quaad brouwen, en daar in grootelyks geasſiſteerd werden door de jegenwoordige Borgery van Coetsjien.

De Portugeeſen quade werktuigen voor ons.

't Is ons leed, dat UEd. gevoelen nopende 't beſluiten van de zelve binnen 's Compagnies muuren gealtereerd is, om dat nevens my de Commandeur *Coulſter* over die Zaak na 't Patria zoo ernſtig heeft geſchreven; dog 't zy verre van te willen opinatreeren.

Over 't Comportement van de Toepaſſen is nog zonderling niet te klagen, maar evenwel te gelooven, dat het boven gemeld uytſtroizel van hun hand afgevlogen zy.

De Zaaken van Negotie waren zich volgens de genome Concepten zo fyntjens

A. 1664. jens ſchikkende, dat met recht eenige nieuwe redreſſen onnodig mogten geoordeeld werden, bewyzende de Commandeur *Coulſter* allezins te zyn een gauw en verre ziende Koopman; niet te min wiſt hy geen raad om den Amfioen hooger, als 50 pond Peper, aan de man te helpen; hoopte nog tot zodanigen prys in de aanſtande leverantie 16000 pond te vertieren. 't Is de principaalſte zoorte van Profyt-gevende Koopmanſchap, dies wy ook, aan de Regeering gebleeven zynde, den toevoer volgens 't Contract ſcherpelyk na vermogen zouden hebben verhinderd. Het waar te wenſchen d'E. Compagnie dies aangaande met den Samoryn zo wel, als met andre Vorſten, in Contract konde komen: want des zelfs Kooplieden geconniveerd zynde, al het woelen tegens de Luyden der Zuyder Quartieren te vergeefs zal wezen, en d'E. Compagnie verſteeken blyven van een advance, die ontrent op *f* 100000 gl. jaarlyks gecalculeerd was. De ervarenheid heeft ons geleerd, dat de Amfioen ook te Land werd ingebragt over 't Gebergte, waar tegen weinig remedie is te ſchaffen.

Lof den Heer van Coulſter gegeven.

Onmogelykheid om den Amfioenhandel hier te bepalen.

Zeer geerne zien wy, dat UEd. ons Concept voor goed keurd, om de Peper van Porca te diverteeren. Wat apparentie daar toe zy, ende of door de Negotie in de Landen van Teckenkoer, ende Berkenkoer het rechte oogmerk kan werden getroffen, blykt uyt het ſchryven van den Porcatter aan den Commandeur *Coulſter* dato 21. September, waar in hy bekend, dat in zyn Land geen quart pond Peper te vergaderen, en 't hem niet mogelyk is Peper te leveren, terwyl d'onze de zelve in Cotatte (hoofdplaats van Teckenkoer) in koopen, en inzamelen. Ook is, mynes wetens, tot Porca nog geen Peper in Voorraad. De Engelzen blyven zich aldaar noch onthouden, zynde 't niet apparent, dat de Koning haar zal uytzetten, ten zy wy hem al vorens belofte doen, van d'aſſiſtentie tegens die gene, die zulks namaals mogten komen te wreeken.

Van de Peper in Porca; en Engelen daar.

De Vorſt van Berkenkoor miſleid ons.

De Vorſt van Berkenkoer, naaſt aan Porca gelegen, ende de welke voor heen aan den Commandeur *Coulſter* belofte gedaan had, van al zyne Peper aan de E. Compagnie binnen in zyn Land te leveren, was eenige tyd, 't zy door perſuaſie der Porcatze Kooplieden, of wel vermits de valſche Gerugten van 't aankomen der Engelzen en Portugeeſen, zo 't ſcheen, van Reſolutie veranderd, zulks de beloften zonder effect blyvende, de Commandeur *Coulſter* te Radewierd den Aſſiſtent, aldaar tot den Inkoop van Peper geplaatſt, te lichten, ende met zyn Kramery tot Porca te tranſporteeren; dog by Miſſive van ultimo September ſchryft ons gemelde Commandeur, dat den 23. daar tot Coetsjien een Gezant van den zelven Berkenkoer was verſchenen, betuigende, dat men in zyn Land grootelyks ontſteld was geworden door 't ſchielyk vertrek van Compagnies Miniſter, met verzoek, dat het miſnoegen door de Interceszie van den Coetsjienſchen Koning en den Teckenkoer; weggenomen mogt werden, ende zyn Meeſter buiten de gunſt ende verbintenis van d'E. Compagnie niet geſloten blyven. A. 1664

Hy zoude allezins Contentement geven, al waar 't ſchoon met uyt de Regeering te zetten eenige zyner Officieren, die tot zulken miſnoegen oorzaak mogten gegeven hebben.

Wat hier op gevolgd zy, zullen UEd. Adroicture van Coetsjien verſtaan. Myn gevoelen is, dat hier particuliere opruyingen onder hebben geſchuild, ende met de komſt onzer Vloot, indien men gezind zy geweeſt het werk op dien voet te laten voortgaan, alles in de regte ploy gebragt zal zyn; dog zonder de Berkenkoer mede in Contract te brengen, is nopende de diverzie van de Peper van Porca niets te hopen, ende evenwel dit volgens Concept ſuccedeerende (gelyk het maar aan 't aanleggen ſchorten zal) ſtaan onze Zaaken met d'Engelſchen zeer ſchoon, daar anderzins al vry veel over gediſputeert zal werden: want het is een fundament zonder exceptie, dat de Koning van Porca noit vermogens is geweeſt, zonder kennis van den Coetsjienſchen Koning, ja zelfs anders als tot Coetsjen, door zyn Kooplieden Peper te laten leveren, die dog niet in zyn eygen, maar in anderer Vorſten Landen groeide. Invoegen al 't gene daar in voorhenen met de Engelzen is gedaan, in forme van rebellie ende uſurpatie zy geſchied; dog over deze Materie hebben wy voorhenen geſchreven.

Quade gewoonte tot Calicoilan.

Tot Calicoilan was van langer hand een quade gewoonte ingeworteld, dat, in 't Negoticeren van Peper, doorgaans de gewildſte Koopmanſchappen aan twe a drie Bramines op de hand werden gegeven, ende naderhand in Peper langzaam voldaan; invoegen de Reekening der gezegde Bramines altyd een merkelyke ſomme ten agteren ſtond, ende den Peper-handel meeſt in 't geweld van zo weinige guyten, om de E. Compagnie daar mede te gerieven, ofte te hinderen na haar welgevallen. Hier van hadden wy, met Communicatie van den

A. 1664. E. *Coulſter*, geerne een eynde gezien, ende gelaſt geen uytſchot van Koopmanſchappen te doen; maar de aangebragte Peper prompt te betalen, gelyk zulks reeds tot Coetsjien gepractizeerd wierd. De Bramines, ende inzonderheid de afgezette *Babba*, hebben zig hier tegens geſteld, ende den goeden Koning van Calicoilan ſchandelyk door den Gricol geleidet, ende daar henen gediſponeerd, dat de leverantie van Peper wierd geſtut, onder voorgeven, dat de Koopman de zelve niet wilde koopen, gelyk zulks opentlyk aan den Commandeur geklaagd wierd, ende heeft men dit Pretext gevat, om eenige gebleke ſluykeryen te verſchoonen, waar in de Gricol door zeker Inlands huysdienaar van Sr. *van Daalen* geattrapeerd, terſtond gebood, dat niemand, in de Logie beſcheiden, zig 's Nagts daar buiten zoude mogen vervoegen; ende nam hy over den Spion een ſchendige Wraak: want juyſt te dier tyd blykende, dat gemelde Huysdienaar een Stuk Silverwerk van Sr. *van Daalen* had geſtoolen, ende vervreemd, liet hem terſtond in 't Gezigt, ende bywezen van den Koopman door zyne Nayros onder de voet hakken, ende alzo in zyn Bloed leggen wentelen, ende ſterven. 't Welk voorwaar ſnoode Proceduuren zyn, en van zeer quade gevolgen; waar van ik ook voornemens was, tot behoudenis van 's Compagnies reſpect, vereiſchte ſatisfactie te vorderen. Wyders hoe ſchadelyk zy 't verſtrekken van Koopmanſchappen op de hand, blykt daar uyt, dat de *Bramine Babba*, na 't vertrek van den Onderkoopman *Willing*, de ſchuld ontkend, die ten laſte van hem is aangewezen; zulks wy ook *Willing*, om effen Reekening te maken, weder derwaards hebben moeten zenden; maar men kan aan deze en diergelyke ſtribbelingen, ende voorts aan 't werk der Sluykeryen wel wat te zwaar tillen. Zonder twyffel zal nu alles al gedreſſeerd wezen, ende moet zig niemand inbeelden de Zaaken tot Malabar oit op zoo 'n effen baan te zullen brengen, dat diergelyke haperingen niet zullen rezulteeren. Die wagen moet altyd voortgaan, al is 't dat de weg oneffen is. De Koning van Calicoilan (of Gricol in zynen naam) wel konnende giſſen, dat op gemeld doen Compagnies miſnoegen zoude volgen, heeft met klaagen in de voorbaat geweeſt, en in een Ole by ons over den Commandeur *Coulſter*, ende Onderkoopman *van Daalen* zeer frivool, ende met onwaaragtige berigten Gedoleerd; maar wy zyn 't Antwoord ſchuldig gebleven, waar in ook in diergelyke occaſien zoude hebben gecontinueerd: want met admitteeren van zulke ligtveerdige en futile klagten, gelyk ons meer als eens zyn voorgekomen, werd het reſpect van den Commandeur verminderd, 't welk dan tot nadeel van d' E. Compagnie ſtond te gedyen. A. 1664.

Nopende het bouwen van een Pakhuis aan ſtrand tot Calicoilan, ik hebbe UEd. voorheenen, na genomen oculaire inſpectie, vertoond, datter geen voordeel mede te halen zy. De Koning is volgens Contract verbonden zulks te gedoogen; maar daar is bygevoegd, dat zulk een Pakhuis zo groot ende breed zal wezen, als zyn Hoogheid gelieſd.

Tot Coilan is zedert het laatſte Accoord van 4 fanum per 't Candil Peper alles zeer wel gegaan, ende de Peper-Handel zonder eenige onluſt gedreven geworden, 't welk gehoopt werd alzo continueren zal uyt het geen UEd. uyt de Reſpective Memorie gelieven aan te halen en te recommandeeren, dat men zich wel wagten moet met de Calicoilangers in moeite te geraken, dewyl ze bezwaarlyk weder tot reden te brengen zyn, zoude met billykheid mogen geconcludeerd werden, dat ik wel gedaan hebbe, om genakende veranderingen te vermyden, hen den Tol, waar van zy geregtige Pretenzie maakten, in te willigen; maar ik hebbe my, in UEd. welnemen, te beklagen, dat daar het antwoord op ons diſtinct ſchryven aan de gemelde Memorie werd gerefereerd, evenwel van myn verrichten in de Malabaarze Viſite niet een letter mentie werd gemaakt, even al eens, of een Kootjongen daar aan doende geweeſt was, wiens naam niet eens meriteerd genoemd te werden, daar ik nogtans UEd. wel voorhenen in beſoignes van alzo groote Difficulteit tot genoegen hebbe gedient, ende overbodig ben van 't geen ik verrigt hebbe zoo wel, als een ander, bewys, ende redenen te geven. Niet dat ik daar mede zoude ſuſtineeren niet te konnen miſſen; maar aanneme te bewyzen, dat in myne beleidingen geen goed overleg, geen trouw, ook geen yver heeft ontbroken. Voorwaar, myn Heeren, deeze kleenagting valt zeer bitter te verduwen, ende werd nogtans geappliceerd, niet alleen op my; maar ook op den Commandeur *Coulſter*, ende andre gequalificeerde Miniſters, die my met Raad en Daad getrouwelyk hebben bygeſtaan. Coilan's ſtaat. Stoute Taal van de Heer Huſtaart.

In ons naaſt jongſte ſchryven per 't Schip Muyden in dato 10. Juli is UEd. bekend gemaakt, dat de Commandeur

Coul-

A. 1664. Contract met den Tecken-koer gemaakt.

Coulſter een formeel Contract met den Teckenkoer had geſloten. De Copye daar van, die doenmaals niet konde gezonden werden, gaat nu hier benevens, ende hebben wy zedert verſtaan, dat de onderhouding, zoo door den Landvorſt, als zyne Grooten, zeer wel betragt werd. Onze intentie in dat werk is geweeſt de Peper uyt de eerſte hand te koopen, 't vervoeren over 't Gebergte te beter te verminderen, ende de zelve Specery van Porca te diverteeren.

Nu bezien wy, dat UEd. de fleet der Peper te Lande te verbieden niet alleen onredelyk, maar ook onmogelyk agten. Hier op kan niet laten UEd. met eerbiedigheid te gemoet te voeren, dat het zonder twyffel onredelyk is te verbieden iets, waar toe men niet geregtigd is; maar dat de Peper, die aan de E. Compagnie volgens Contract van de Landvorſten behoord te zyn geleverd, over 't Gebergte te Land uytgevoerd werd, behoefd men mynes oordeels, niet te gedoogen, ende om dat voor te komen zo veel mogelyk is, hebben wy in Rade van Malabar geen beter weg gezien, als de Vorſten, welkers Gebied en Landſtreek daar toe bequaam is, door minnelyke perſuaſie ende Contracten te verplichten, dat zy deſiſteeren om door hun Territorium de Peper te laten vervoeren, die anderzins aan ons verbonden is geleverd te werden; ende gelieven UEd. dit van zo geringen Conſequentie niet te agten, dewyl de Vrienden van Coetsjien al voor myn aankomſt op dat poinct haar hadden laten informeeren, ende vervolgens advys gegeven, dat de Malabaaren het vervoeren der Peper door zeker Landvolk, Pattenes genaamd, ende die zoo wel als haare draagbeeſten over al de koſt hebben, zeer licht valt; invoegen, zo wanneer ontrent de Stranden de zelve na haren zin niet konnen quyt werden, gemeld vervoeren te werk leggen, welke Peper dan in de Landen van Choromandel, ofte na de Noord, komt te devolveeren, ende hebben wy wel konnen begrypen, dat het onmogelyk zoude wezen de Luyden, aan of in 't Gebergte woonende, te conſtringeeren tot het niet overbrengen van zodanigen Peper, als zy daar ontrent jaarlyks met hunne gebuuren gewoon zyn te verhandelen; dog niet onmogelyk by Contract eenigzins te caveeren, dat de Peper der Beneden-Landen, die volgens Contract onwederſprekelyk d'E. Compagnie competeerd, niet door en over 't Gebergte vervreemd werde.

Ik zegge eenigzins te caveeren, dewyl het volkomelyk beletten, al waren de verbinteniſſen nog zoo vaſt, niet practicabel zy, immers zo weynig als ganſch en gaar te hinderen, dat 'er geene Sluykeryen ter Zee met uytbrengen van Peper geſchiede. Wy moeten in deezen al zoo veel doen, als wy konnen, ende evenwel niet ledig ſtaan. Wyders indien 't vervoeren van Peper eeniglyk geinterpreteerd werd op den Zoom der Zee ende Havens, zoude lichtelyk te ruimen poort open gelaten werden in het Binnenwater, 't welk van Coilan tot Panani ſtrekkende, ende nog landwaard in na 't Gebergte bequame gelegenheid geeft voor de Lorrendraejers, ende Sluykers, om de Peper tot hoger Prys aan de Cananoorze en Samorynze Kooplieden uyt te venten; maar dit zy bygebragt eenelyk tot Juſtificatie van het opgemeld Concept in Rade van Coetsjien genomen, waar in wy geerne ons oordeel willen ſubmitteeren, ende indien 'er misverſtand in ſchuild, UEd. verzoeken, dat in allen gevallen onzen yver ten dienſt van de E. Compagnie, ende om haar alleen den Peper te doen Gaudeeren, geprezen mag werden.

A. 1664.

Contract met den Trevancotter.

Gelyke Redenen hadden ons bewogen met den Trevancotter in nader verbintenis te treden. Of het Contract, daar van UEd. gelieven mentie te maken, 't zelve zy, 't welk ordinaris voor het Contract, met de Koninginne *Signati* werd gehouden, ende gemaakt is ten overſtaan van den Trevancotzen Prins, of dat 'er voorheen een ander Accoord getroffen zy van ſimpele onderhouding van Vrede ende Vriendſchap, van 't welk ons nog origineel, nog Copye is gebleeken, konnen wy hier niet ſtatueeren. Immers onze meening was den Trevancoor mede te verpligten tot leverantie van Peper aan de E. Compagnie, 't welk dan onnoodig mogt zyn, indien, 't geen in zyn Land werd ontfangen, van de Leverantie der Peper tot Coilan moeſt afgaan; maar wy waren van goede Rapporteurs, en zelfs Oog-getuygen, anders berigt, te weten, dat de Peper van Coilan, den handel om de queſtie van 4 Fanums Tol ſtil ſtaande, reeds door 't Land van den Trevancoor begon vervoerd te werden.

Ook deed ons de Koopman *Nyhof*, op zyn wederkeeren van dien Groot-Vorſt, grondig berigt, dat in opgemeld Land Peper te Negoticeren zoude zyn, die geen gemeenſchap had met de Coilanze, ende dewelke volgens aangeven van den Reſident *Bakker* al vaſt met 100 draagbeeſten op eenen dag Landwaard in vervoerd wierd; 't welk ons dan in billykheid animeeren mogt

A. 1664. om te tenteeren, of de zelve voor de E. Compagnie niet kon werden gecontracteerd, zynde ons zedert geen redenen voorgekomen om daar van anders te gevoelen, dog daar is wel wyzer door misverſtandige Rapporten misleid geworden, ende niet te min is den yver te pryzen, om in zulken geval alles te onderſoeken, wat apparentie heeft van voordeel. Ook zouden wy in der waarheid aldaar een goede quantiteyt Peper hebben genegotieerd, indien 't met den Prys hadden konnen eens werden.

De andere reden, om met den Trevancoor nader verbintenis aan te gaan, rezulteerde met zyne openbaare protectie van Godorno, waar van wy tot ruſt van den Coetsjienzen Koning ende gevolgens Compagnies Staat tot Malabar, hem zouden getracht hebben te doen deſiſteeren. Ende voorwaar die Competiteur van de Coetsjienze Kroon genoot nu als nog in dat Land de zelve vryheid, zulks ook tot in Coilan Sima onbekommerd geadmitteerd wierd, hebbende nog onlangs zommige Malabaarze Vorſten, die 't met d' E. Compagnie ſchynen te meenen, per expreſſe bezending den Commandeur *Coulſter* vertoond, hoe noodig het was dien vyand gemeenzamer hand te beoorlogen.

Reſteerd nu eerbiedig te andwoorden op zekere twee poincten van reproches, eenelyk zonder iets anders in UEd. Miſſive gementioneerd, namentlyk dat 'er 82000 pond Peper meer, als 'er geeyſt was, na Perſia was gezonden, ende de Peper tot Porca, die de Engelzen reeds gekogt hadden a 17 Reaalen 't Candil, te dier betaald zy.

Aangaande 't eerſte, dat loopt tot verantwoording van den Commandeur *Coulſter*, die zonder onze ordre in de Fluyt de Spreeuw zodanigen overwigt heeft geſcheept met toeverlaat, dat den E. *van Wyk*, daar aan te veel hebbende, het overſchot per 't eerſte Schip konde te rug zenden; waar aan niet verbeurd was, dewyl dog de ſchepen uyt Perſia gewoonelyk zonder Lading te rug keeren; maar gedagte Heer Directeur heeft dies aangaande geen klagten gedaan.

Wyders is gerezolveerd geweeſt de Peper, door de Engelzen a 9 Ducaaten gecontracteerd, tot 17 Ryksd. 't Candil aan te ſlaan, om dat wy de zelve van nooden hadden, en ten anderen uyt bedenken, dat die party in handen der Engelzen zou mogen vervallen.

Om zulks met geweld te hinderen, hadden wy nog UE. Ordre, nog ook 't vermoogen. 't Scheeld ook veel van die Zaak in Conſequentie te trekken: want wy hadden expreſſelyk geordonneerd de Peper, die behalven de reſpective 200 Candil in te koopen was, niet dierder, als tot den Calicoilanzen Prys zou werden betaald, 't welk ook zodanig is agtervolgd; invoegen naderhand de Peper, na Perſia gezonden, door malkanderen niet hooger als de ordinari tax van 2 ſtuivers 't pond heeft behoeven in Reekening gebragt te werden; 't welk UEd. wel hebben konnen gelieven te leezen; anderzins ware het een groote bottigheid, niet te conzidereeren, dat de beſte koop d' E. Compagnie 't beſt diend, om den welken te erlangen, wy ook na ons vermogen hebben gevigileerd, zonder evenwel te konnen goedvinden, dat men vryе luyden conſtringeeren zal hare waren tot minder prys, als voor heen, aan ons over te laten. A. 1664.

Meerder is 'er te zeggen, of te ſchryven van Compagnies gelegenheid tot Malabar, maar refereere my aan de Brieven ſucceſſive dezen jaare van Ceylon overgezonden, waar in UEd. vervolgens het goed ſucces van de geapplicceerde Middelen tot aanwaſch van Negotie, ende Peper-leverantie, zullen hebben konnen begrypen. Ik zoude in dezen eenelyk een naakt verhaal hebben konnen doen van 't geen zedert myn laatſte ſchryven te advizeeren is geweeſt, zonder 't zelve op UEd. Memorie, mynen Succeſſeur medegegeven, te appliceeren; maar ten aanzien van deze Miraculeuze verandering, ende 't gene daar uyt tot mynen laſte geduid mogt werden, hebbe ik niet voorby gekonnen wat meer letteren op 't Papier te brengen, als anders misſchien noodig zou zyn geweeſt; ende ter zelver oorzaak werden UE. tot beſluyt van de Malabaarze Materie ernſtig, ende niet min ootmoedig gebeeden, de 4 Concepten, waar van UEd. in de Memorie het Succes zeggen te verhopen, eens aandagtig te confronteeren met den inhoud van onze Miſſiven zeder de wederkomſt van Malabar vervolgens tot UEd. overgezonden, ende daar uyt af te meten, hoe verre de Zaake gebragt zy, hoe onnodig geweeſt daar een man aan 't roer te ſtellen, ende hoe geringen Meeſter-ſtuk het zyn zal ſucceſſen te bevorderen, die al reeds zo verre gebragt, en naar wenſch aan 't glyen waren. Voorzeker die propoſitien zyn nu vry moderater ingeſteld, als voor heen. 't Is waar in ons aanwezen tot Malabar was 't Horologie nog vry ontſteld, zulks men met redenen ſcrupuleus mogt zyn, om alles ten uyterſten te beloven; maar

Zyn Ed. verdre aanmerkingen over Malabar.

A. 1664. maar daarom is niet gelaten alle goede expeditien in 't werk te ſtellen, die tot beter gelegenheid verſtrekken mogten; ja hebben wy UEd. in Maart voorleden geadvizeerd, dat het verlopen jaar niet dienen moeſt, om vaſten overſlag voor het toekomende te maaken; dat alle beginzelen zwaar zyn, te hopen zynde, dat het beter en beter gelukken zoude, waar toe de moed niet verlooren gegeven werd, &c.

't Eerſte Concept is, dat de voordeelen van Malabar naar 't beſnoeijen der Guarniſoenen d'onkoſten rykelyk zullen ophaalen.

Hier op gelieven UEd. te reſumeeren ons ſchryven van den 10. Juni, daar uytdrukkelyk gemeld ſtaat, na gedaan Advys, hoe de Malabaarze Laſten in de Jongſt - geſlooten Negotie - Boeken *f* 154126-11-8 de Winſten ſurmonteerden. Dat die Hoek van agterſtal haaſt te boven zal zyn te komen met vermindering van Guarnizoen, en 't vermeerderen van Negotie. Meer zullen wy op dit Poinct niet zeggen, ten waare door andre Occurrentien daar toe gemoveerd wierden.

Het Tweede Concept is, dat Malabar jaarlyks zal uytleveren 1000 Laſten Peper, ende zodanige Koopmanſchappen meer, als daar tot profyt van d'E. Compagnie zullen bekomen, ende te vergaderen zyn. Dit ſcheen op ons aanwezen vry verre te zoeken; dog geapplicceerde Remedien hebben (God dank) uytgewerkt, dat al in ons twede ſchryven van 1000 Laſten a 2400 pond mentie gemaakt wierd, maar 't ſcheeld veel, dat op 5 een ſcheeld. Voorts in ons ſchryven van den 9. Juni ſtaat uytdrukkelyk, dat onze hoop vermeerderd was, om, indien UEd. onze Concepten geliefden te approbeeren, 't aanſtaande jaar niet veel min, als 3000000 pond in te gaderen. Op den Inkoop van Gember, en Waſch is met goed ſucces na behooren gelet, zulks in dezen ook niet haperd.

Het derde Concept is, dat de wilde Caneel voor een groot gedeelte, of, was 't mogelyk, wel alle mogt ingehouden werden.

Ons gedoente tot bevordering van dit Poinct is buyten alle diſpuyt en reproche blykende aan 't Contract, met *Aderſia* gemaakt, de belofte de Samorynze Kooplieden afgenoomen, de verbintenis van den Calicoilanzen Koning, om voor 46 Ducaaten 's jaars geen Caneel te ſchillen, 't nader accoord met de Koninginne *Signati* gemaakt, en onze ſucceſſive Ordres dies aangaande na Malabar gegeven, die geenzins zonder goed effect zyn geweeſt, en al te notoir A. 1664. om beweerd te werden.

Het vierde Concept is, dat Gods Kerk zodanig werde beſtierd, dat het groot getal St. Thomas Chriſtenen allengkens beter onderwezen werde, om Gods Zegen over Compagnies Staat te verwekken.

Voorwaar ons voornemen, om de Malabaarze Kerk van den Roomſchen Zuurdeeſem te zuiveren blykt uyt meeſt alle de Brieven, die aan UEd. geſchreven zyn. Ja zyn wy, na UEd. gevoelen, hier in wat te precipitant geweeſt, als hebbende voorſlag gedaan, om met gemak de Paapen te doen verhuizen; waar op UE. niet eens hebben gelieven te antwoorden. En wat de St. Thomas Chriſtenen belangt, onzen voorſlag, om eenige hunner Soonen by ons te doen Studeeren, om de Roomze St. Thomaſſe met die van den Archidiaken te vereenigen, militeert genoeg voor ons, om van de kladde van nalatigheid in dat hoogwigtig Werk geeximeerd te blyven.

Het vyfde Concept, nopende 't uytweeren der Mooren is nieuw, te voren nog geordonneerd, nog getenteerd, en, na onze opinie, geenzins practicabel. Dus verre van Malabar.

Op ons vertrek duurde nog den Oorlog tuſſchen den Naik van Madure, ende den Teuver, elke party zyn beſt doende, om de E. Compagnie aan zyn zyde te trekken; dog de Landregenten van den Naik waren vry wat autoritatief, hebbende onlangs, als of alles gewonnen was, den Koopman *Nyhof* gevergd met alle de Paruas Vaartuygen van de zeven Havens na Rammanacoil af te komen, ende den Teuver, aldaar bezet met al zynen omſlag, op te vangen; maar in dat Werk is niet met allen gediſponeerd, als 't geen wy nu zien met UE. welgegeven Ordre over een te komen, en is zulken voorſlag rondelyk geexcuſeerd. Naderhand is van des Naiks wegen Ordre gegeven, dat uyt de zeven Havens geen Ryſt na des Teuvers Land zoude werden vervoerd, ende vermits eenige onzer Paruas daar over geſuſpecteerd wierden, begeerde de Ragieadoor, dat ze aan hem ter ſtraffe zouden werden overgeleverd; maar Sr. *Nyhof* met recht pretendeerende, dat dit volk ouder de judicature van 't Nederlands Opperhoofd ſtond, konde daar toe niet verſtaan. Dit Cauſeerde eenige hapering, zulks de Regenten den toevoer van Eetwaaren van boven na Toetecoryn verboden, eenelyk toeleggende, om de arme Paruas door exactien, wederom een goede ſomme Penningen uyt de Beurs te klop-

Oorlog tuſſchen den Naik van Madure, en den Teuver.

A. 1664. kloppen, daar zy door de Oorlogs Contributien reeds tot het gebeente toe uytgemergeld waren. 't Liep zoo verre, dat 'er gerugten quamen van vyandelyke reſcontres der Landſaaten, waarom de Paruas, hunne kleinodien den Koopman ter hand ſtellende, hunne Vaartuygen gereed hielden, om ter eerſter oproer 't Land te verlaten, op hope van naderhand door Compagnies vermoogen met geweld daar in gereſtitueerd te werden; ook onder preſentatie van voorgemelde Compagnie in der haaſt een Fort te bouwen. *Nyhof* prees deze Reſolutie, en ſtelde zig aan om die te volgen, 't welk de Regenten gewaar wordende, en ziende, dat door hunne gierigheid, ende kregelheid, de Zaak verder aan 't hollen zou raken, als zy wel naderhand voor den Naik mogten verantwoorden, leiden 't hooft in den ſchoot, ende quam de Manigaar van Meloer met vrundelyke Perſuaſien alles accommoderen, waar door de Paruas, exemt van de gevreesde ſchatting, wonderlyk wel genoegd wierden. Onze opinie is, dat den Teuver zyn ſtreng wel houden, en dat Oorlog haaſt ten eynde komen zal; maar het Contract tuſſchen d' E. Compagnie en den Naik van Madure is al te defectueus, ende mag dien naam niet dragen; over zulks diend 'er een ander bevorderd, waar by voor d' E. Compagnie meer autoriteyt in de zeven Havens bedongen werde; anderzins heeft onze Jurisdictie aldaar niet veel meer als den naam.

Moejelykheden hier door geleden; dog eyndelyk geſtild.

Noodzakelykheid van een ander Contract met den Naik van Madure.

UEd. Ordre, om tot elke plaats 1 a 2 Soldaaten te leggen, zal zonder twyffel goede Operatie doen; maar, onzes eragtens, de E. Compagnie nog d' eene of d' andre tyd, tot Toetecoryn een Reduyt of Fortjen dienen te bouwen, 't welk wel in 't eerſt eenige Haſpeling zal koſten; maar naderhand van zeer goede vrugt zyn. 'k Weet niet beter, of deze voorſlag is nog meermalen gedaan.

De Inlandze Hoofden van de zeven Havens hebben diſtincte malen inſtantien gedaan, om Peper vry te mogen uytvoeren. Maar *Nyhof* heeft het, tot nader Ordre, geweigerd; hoewel ik niet weet, of wy al met recht daar toe bevoegt zyn.

Indien ik daar gekomen was, volgens myn voornemen, zoude dies aangaande al gemoeid zyn geweeſt; maar indien met zulken Autoritative weigering het uytvoeren van gemelde Specery te weeren zy, 't zal een goede Zaak wezen, ook mynes bedunkens, zonder vreeſſelyke hapering wel konnnen ſuccederen.

Voor dezen heeft Sr. *Valkenburg* 19 Ryksd. voor 't Candil betaald, maar als nu is niet met allen ingekogt. A. 1664.

Van Toetocorynze Koopmanſchap brengen wy nu mede 5400 Ryksdaalders ſwaarte Stamp-Peerlen, en 17½ corſie Saraſſen. Een goede quantiteit fyne Caatchies ſtaan per den naaſten gezonden te werden, dewyl de meeſte party te rug geſtuurd is om te bleken. 't Is een geradene Zaak, dat voortaan de Canceel geembaleerd werde in Toetocorynze Goeni. De deugd, en 't beter ongebroken ende ongeſchonden by een houden van den Caneel zal genoegzaam opwegen, 't geen deze dierder is, als de Choromandelze.

Groote Peerlvangſt A. 1666.

Sr. *Nyhof* had de Peerl-banken wezen viſiteeren, en ſchryft van een opulente Viſſery in den Jare 1666. Was voornemens van haar regte Situatie ende Grond een Kaartje te maken, 't welk UEd. na dezen gelieven te verwagten.

Middel om Draak, en andren uyt Candi te krygen.

Op ons vertrek bleven de Gerugten nog Continueren, dat namentlyk *Radja Singa* in 't korte den Geſant *Draak* weder zoude afzenden; maar daar wierd niet veel geloofs in geſteld, en ondertuſſchen van geenen oird eenigen onruſt of onluſt vernomen, 't welk, na 't zig laat aanzien, op zulken wyze wel ſtaat te continueeren, en voor de E. Compagnie veel dienſtiger zal wezen, als openbaren Oorlog, al zoude jaarlyks de Laſt eener importante Vereering daar voor gedragen moeten werden; evenwel jammer zynde, dat onze arme Nederlanders daar zodanig gedetineerd blyven; waar in ik hebbende exact nagezien, wat zedert Ao. 1664. in diergelyke Materie zy voorgevallen, by conſequentie, onder verbeetering oordeele, geen verandering zal vallen, ten zy van onze kant met harder Proceduuren die wonderlyke Vorſt tot relaxatie gemoveerd werde.

De Caneel was ingeoegſt maar nog niet alle geëmbaleerd. De ganſche Maſſa zal, na gemaakten overſlag, 550000 pond bedragen: 750 baalen van de zelve brengen wy nu over, waar mede voor 't vertrek der Retourvloot aankomende, zal 'er in alles veel meer zyn.

500000 Pond, om den eyſch van de Heeren Meeſters te voldoen, namelyk afgezonden.

Per

A. 1664.

		Baalen.	Ponden.
Ingeoegſte, en aangebragte Caneel.	Per Domburg, en Bloemendaal, -	1442 -	115360
	Eraſmus, en Nieuwenhoven, - -	2150 -	172000
	Geldria, - -	28 -	2240
	De Hen, - -	525 -	42000
	Muyden, - -	1000 -	80000
	Hilverſum, - -	780 -	62400
	De Mars, - -	750 -	60000
	Te ſamen	6675 -	534000

De eene Caneel beter als de andre.

Het heeft de Ed. Heeren onze Principaalen jongſtmaal believen te Schryven, dat in 't Vaderland onder andere zekere Baal Caneel gevonden was, van veel uytnemender deugd, als d' andre, weshalven wy den Vidane van de Chalias ondervraagd hebben, of in 't Boſch de eene Caneel-Boom beter, ende ſterker riekende baſt uyt leverde als de andre, en of de zelve aan eenige uyterlyke teekenen was te kennen, om alzo diſtincte ſorteering van Caneel te maken. Hy antwoordde van ja, ende dat wel zo a 30 Baalen zo van de beſte ſlag zouden wezen by een te brengen; maar meer niet, dewyl anderzins de Chalias, moetende den Caneel zodanig onderſcheiden, te veel tyds zouden t' zoek brengen, ende daar door geimpedieerd werden, de voorgeſchreven geheele quantiteid te ſchillen.

Met het Ackergewas, ofte de Landbouw, was het in het Diſtrict van Colombo ende Gale heel qualyk afgelopen. In 't voorjaar hebben wy UEd. moeten aankundigen, wat ſchade de uytnemende droogte ontrent den Oegſt-tyd voorgevallen, hadde te weeg gebragt. Nu heeft een Contrarie Element alle goede concepten om verre geworpen, namelyk, 't overloopen der Rivieren heeft in Gale's en Mature's Diſtrict over al, daar 't vlak was, de Velden voor een langen tyd onder water gezet, en het Zaad, nu al ryp geworden, verſtikt. Tot Colombo was, voor de inundatie, een goed gedeelte Neli binnen gebragt; maar de reſt is onbequaam gemaakt om anders, als door 't Beſtiaal, geconſumeerd te werden; maar om de Z. en O. hebben nog Dykjens, nog Dammen mogen helpen, zynde, volgens Rapport van den Commandeur *Roothaas*, alles om verre geſpoeld, ende daar mede de hope van een goed gewaſch heel en al verdweenen. De Deſſave *Du Pon* heeft ons wyders gerapporteerd, dat de plaats Belantot voor heen door recommandatie van den Sabander Don Joan, ende Modeljaar van Nigumbo uytgekoren om tot den Landbouw te dienen, bevonden wierd daar toe ganſch ondienſtig te zyn, 't zy dat de gront te brak is, of andre qualiteit heeft, tot den Bouw contrarie. Anderzins op Perrigore, en Werrigore, zoude de aanteeling na wenſch ſuccedeeren, indien met meerder Volk mogt gehandhaafd werden.

A. 1664.

Der Tansjouwerſe Slaven weerbarſtigheid.

De Tansjouwerſe Slaven, hoewel door zulken handteering haare vrydom genietende, zyn, zo 't blykt, daar toe niet al te wel gezind, 't zy dan dat haar Vrydom haar niet veel ter herten gaat, of dit werk tegens de borſt doen moeten; immers *du Pon* heeft ons 50 Perzoonen in 't Fort gebragt, van de welke hy verklaarde met goedheid, of quaadheid, geen hulp altoos te konnen krygen, ende die recht uyt verklaarden, liever in ſlaverny te willen keeren. 't Getal is kleen, om 'er veel vrugten van te trekken, en 't vermeerderen wil ſlapper bykomen.

Zyn Ed. gevoelen over den Landbouw hier.

UEd. Gelieven my niet qualyk af te nemen, dat ik op dit Poinct van den Landbouw myn Advys ende bevinding vryelyk ontdekke, gelyk diergelyk aan geen Gouverneurs plagt gehinderd te werden. Myn zeggen is nog, dat al, 't gene daar aan gevorderd werd, van 's Compagnies Laſten afgaat, dierhalven mag men dit met regt voor een Poinct van wigtige Conſideratie houden, jammer zynde, dat 'er zoo veel obſtaculen gevonden werden. Gebrek van Volk is wel onder de eerſte te rekenen; maar my dunkt dat het ook voor een remarcable hindernis zy te houden, dat den oegſt van 't Voorjaar meeſt voorvalt ten tyde als Ceylon ordinair met droogten is gequeld, ende den oegſt van den Herfſt-tyd, als gemeenelyk door fellen Regen de Rivieren overloopen, en lang opgeſwollen door de diepte van haare boorden, eyndelyk met zo grooten kragt op 't laag Land uytſtorten, dat daar tegens eenige andre Remedien zyn te appliceeren. Evenwel de Zaak diend met yver bevorderd, gelyk wy ook niet zouden hebben gemancqueerd, hoewel, in onzen zin, 't Concept wat te hoog genoomen is, zoo men denkt daar door te effectueeren, dat Ceylon geen Ryſt van buyten van nooden zal hebben. Indien zulks verſtaan werd eenelyk van 't ſuſtent onzer Guarniſoenen, wy zullen terſtond ja zeggen; maar hebben ondervonden, dat d' E. Compagnie jaarlyks een magtig getal Swarten met Ryſt plagt te verzorgen, die

A. 1664. die tot Gale ende Colombo magtig zyn. Boven dien de Borgery, die van een andre Handteering is, als de Landbouw; wyders de Familien der getrouwde Miniſters, 't Werk-volk en de Slaven, van welk eerſte ſlag wy, met communicatie van den Commandeur *Roothaas*, voorgenomen hadden ons voor een groot gedeelte te ontlaſten, als zynde een volk, waar van de E. Compagnie ganſch geen voordeel heeft, hen, na gedane denuntiatie, wyzende, om zelver hunne Ryſt te gaan cultiveeren, of anderzins elders te verhuyzen.

Tot nog toe was op Gale aan de Borgery, zo men ze noemd, geen Ryſt verkogt, 't welk de ſucceſſen van den Landbouw niet wel eygentlyk kan toegeſchreven werden; maar de Provizie gedaan by particulieren van Ryſt, door de Bengaalze Mooren overgebragt, welke voorraad nu was ten eynde gekomen, zynde by d' E. Compagnie tot Gale nog 1300, tot Colombo nog 500 laſten reſterende.

Onzes bedunkens zal 't raadzaam wezen, dat d' E. Compagnie voor Olifanten, Areek, Caneel, Peper, of Sjankos, den Ryſt opſla, die door opgemelde Mooren jaarlyks aangebragt werd, nevens 't welke de Landbouw wel ſuccederende, al veel gewonnen zoude wezen, dat d' E. Compagnie niet benoodigd ware door haar E. ſchepen elders Ryſt te haalen. Verder ſucces kan ik 'er nog niet in zien.

Ondertuſſen dunkt my 't geven van 14 ſtuivers voor de parra Neli geaccordeerd voor 2 a 3 jaaren, evenwel na 't eyndigen van dien tyd behoord te continueren, en dat zo lang, tot dat de Inlanders hen heel en al tot de Ryſt-Plantery hebben begeven; want zo men dit middel van Animatie wegneemt, zal den yver terſtond verflaeuwen. 't Is waar, die Prys loopt vry hoog; maar zoo men calculeert den dieren Inkoop van Ryſt tot Canara, ende d' onkoſten van Scheepsvragten, zal daar meede al niet veel ſcheelen. Groote ſcherpzinnigheid van overleg is tot dit Concept niet van noden, zynde zonder twyffel daar toe geen meerder of andre middelen te inſtitueren, als alreede zyn bygebragt. Wil 't hier mede niet lukken, zo mag men voords aan 't ſucces wel deſpereeren. By exacte navraging ben ik wys geworden, dat de Portugeeſen tot de reſpective Culture mede magtig hebben gearbeid, ende in haar Conſumptien daar van groote Aſſiſtentie gehad; dog al mede zo verre niet, dat daar mede geen Ryſt van buyten van nooden zoude zyn. Edog de Concepten van de Ryſtplanting in 't Diſtrict van Jaffanapatnam zouden hier in, wel ſuccederende, misſchien den overvloed konnen maken; maar de Advyſen loopen daar van zoo divers, dat my, die daar van geen ooggetuyge ben geweeſt, niet geraden is daar op eenig oordeel te vellen. A. 1664.

't Scheeld magtig veel op de Laſten van d' E. Compagnie, dat de Laſcaryns niet meer werden betaald; maar op Landeryen geweezen zyn, waar van zy zich genoegzaam konnen ſuſtenteeren. Elf Familien van de ſlegtſte ſlag zyn, weinig voor ons vertrek, tot den Keizer overgeloopen; maar dit afſchaffen van de Maand-gelden, ende randzoenen der Laſcaryns zal misſchien eerder een uytwerkzel van de Vrede als van den Landbouw te eſtimeeren zyn: want weer Oorlog werdende, zou men haar, als voren, moeten betaalen, zonder dat de Landbouw de E. Compagnie daar van zou konnen eximeeren.

Voorgemelde geweldige Inundatie heeft mede magtige hindernis aan den Olifant-vangſt gegeven, invoegen niet boven 17 dito, op de Stal gebragt waren; maar de Jager-meeſter was nog in 't Boſch op hope, hoewel de tyd vry ontſchoten was, om een goeden buyt op te doen.

Een groote getande Olifant, zoo ſchoon van Poſtuur, dat die in 't verkoopen na giszing, wel 3000 Reaalen zoude hebben gegolden, had zig zelven in 't vangen door overmatig geweld zodanig gequetſt, dat daar aan tot Mature was komen te ſterven. De Vrienden, die dat werk dirigeeren, klagen over gebrek van Jaag-beeſten, en dat de zelve voorhenen door laſt van de Heer Gouverneur te liberaal zyn verkogt; 't welk jammer is, dewyl daar by gevoegd werd, dat van den jegenwoordige Gevangens misſchien niet eenen daar toe bequaam wezen zal.

Per 't Schip de Vrede hebben wy ontrent 50000 pond Sappan-hout, in 't Diſtrict van Colombo vergaderd, na Malabar gezonden, om van daar voords na Suratte, of Perſia, gedimitteerd te werden. Onze hoope was geweeſt, mede zodanigen quantiteyt in Gale's Landen by een te zamelen; maar de Commandeur *Roothaas*, 't zelve getenteerd hebbende, heeft geadvizeerd, datter niets te krygen was, niet om dat 't zelve Land zulk hout niet mede kon uytleveren; maar om dat voorheen 't zelve door de Borgers ende Mooren bedektelyk gekapt en vervoerd was, 't welk evenwel in onze zin eerder, als nu, had behooren te blyken. Evenwel is daar zo wel, als elders aanplanting geſchied,

A. 1664. ſchied, zonder dat 't zelve (gelyk UEd. beducht ſchynen te wezen) den Landbouw eenigzins kan hinderen, of veragteren: want de Zaaden, op de bequame tyd in de aarde gezet, behoeven geen verdre zorg of moeite.

Zyn Ed. Bergt over de Moerbezien-Quekery hier.

't Aanteelen van Toet- (of Moerbezyen-) boomkens, om naderhand daar door de Zyde-Wormen aan te queeken, is recommandabel, om dat, uytwyzende de ervarenheid, zodanig een boom, of boomkens, niet alleen in de takken, maar zelfs de ſtam aan veel kleene ſtukken gekapt, en na de konſt in de aarde gezet, wederom met ſpoet zoo veel afzetſels uytleveren, 't welk miſſchien in weinig Planten exempel heeft; maar hier van is geen merkelyk ſucces, als by verloop van jaaren, te verwagten.

En over den Areek.

Den Oegſt van Areek is dit jaar tot Ceylon zeer opulent geweeſt, invoegen, na 't verzenden van 1700 Ammenam na Choromandel, en 't rezerveeren van 600 dito 's om voor Suratte te dienen, tot Gale nog wel 1200 Ammenam zyn overgebleven, de welke zekere Moor prezenteerde tot 18 Laryns d'Ammenam in te koopen; maar ons dagt, dat d'E. Compagnie zoo wel als de Moor, vermogens is die Koopmanſchappen tot beter opportuniteit te bewaren.

Ondertuſſchen heeft de Heer Gouverneur Speelman in zyn Misſive van den 4. October geadvizeerd, dat nog na den Areek ganſch geen vragen was, 't welk zeker al vry wat qualyk komt. Zommige gequalificeerde Dienaars zyn van gevoelen, dat men dien handel geheel voor de Borgers behoorde te laten; maar 't ſchikt zich met die Luiden hoe langer hoe onnozeler, zynde wy van eenige tot Colombo, onder 't getal van ontrent 40 dito remorerende, aangeſproken, om wederom in dienſt te wezen; maar dewyl van Medio Auguſtus af, en 't ontfangen van UEd. Misſive in dato 10. Juli geſchreven over Jaffanapatnam, de Gerugten, van dat myn Ryk niet lang duuren zoude, uyt de Advyzen van die gene, die 't minſt paſte, zo important gedivulgeerd, ende beveſtigd wierden, konde niet geraden agten in dat werk iets te diſponeeren; evenwel gedenkende hoe grooten verwagting wegens het Project der Borgers ende Coloniers wyzere, als ik, hebben gehad, ende gemoveerd, hebbe ik my zelven menigmaal van bottigheid beſchuldigd, om dat hier in geen voordeel of ſucces konde opſpeuren. Eyndelyk, om my met d'ervarenheid van een ander te behelpen, wierd ik te raade alle de Ceylonze Raadsperſoonen van ſchriftelyk Advys te laten dienen, of namentlyk

Over den ſlegten ſtand der Vryliedenhier.

tot bevordering der geproponeerde Colonie niet eenige nadre middelen waren by der hand te vatten; maar al te zamen moveeren zy groote zwaarigheid, zommige het werk deſperaat ſtellende, en andre middelen proponeerende, die zy zelf bekennen moeten of voor de E. Compagnie ſchadelyk, of zelf niet practicabel te zyn; gelyk daer is, dat men zoude tragten eenige vroome bemiddelde luyden te moveeren, om uyt 't Vaderland, of van Batavia tot Ceylon te komen woonen. Ondertuſſchen dan mag men wel twyffelen, van wat Volk de Stad Colombo ſchier of morgen bewoond zal werden; maar UEd. begryppen zeer wel en wyzelyk, dat de Colonie tot Ceylon zig zal willen planten, zonder dat het mogelyk zy te hinderen, en dat om het groot getal Kinderen van getrouwde Miniſters, Soldaaten, en Borgers. Ik hebbe, met Advys van Rade billyk en dienſtig geagt, de faciliteit van het Trouwen der Soldaaten met Inlandze Vrouwen met eenige limitatien in te trekken, namentlyk, het zelve niet toelatende, als aan Perſoonen van de Gereformeerde Religie, Nederlanders van Geboorte, die op haare Rekening niets ten agteren ſtaan, of daar op niets in 't Vaderland om aan een ander betaald te werden, hebben laaten aanſchryven; ook die een handwerk konnen; wyders aan geen Inlandze Vrouwen, als die alvorens by de Predikanten ſatisfactie hebben gegeven nopende haare kennis in de Religie, waar toe ons gemoveerd heeft het bedenken van de ſlegte gelegenheid, die Ceylon, of immers het Diſtrict van Gale ende Colombo heeft, om getrouwde Luyden te doen floreeren, ende proſpereeren; daarenboven even 't zelve, 't geen UEd. nu gelieven te allegeeren, dat de ſobere tractementen, die Soldaaten en laage Officieren hebben, bezwaarlyk toelaten hunne Vrouwen en Kinderen, en hen zelfs te voeden, dies ook zeker de zelve niet behooren beſnoeid te werden.

En om die te herſtellen.

Dit zy gezegt tot Juſtificatie van zekre Reſolutie, by ons en den Raad op den 2. September genomen: want zynde my per Memorie nagelaten, dat UEd. al lang geordineerd hadden, dat men aan de getrouwde Soldaaten haar maandelyks koſtgeld zou afſchaffen, om dat zy alle Maanden haare Gagie Contant genieten, 't welk om dat de Luyden in den Oorlog geen vaſte plaats konden hebben, tot daar toe was nagelaten. Van Malabar t'huys gekeerd, hadden wy dit Poinct de principaalſte Raadsperzonen voorgedragen; maar terſtond wierd difficulteit gemoveerd, dat gemelde ge-

A. 1664. troude Soldaaten, haar Koſtgeld verliezende, in ſlimmer conditie zouden wezen, als de ongetrouwde, &c. Invoegen doenmaals met d'Executie wierd geſuperſedeerd, ende gewagt, tot dat de tyd daar in eenige andere opening mogt aanwyzen. Naderhand het ſtuk in formeele Raadvergadering overwogen zynde, wierden weder de opgemelde beſwaarniſſen aangehaald, en aſpect genomen op de ongelegenheid der getroude Soldaaten, haare armoede, ende dierte van leeftogt, wyders ook by nader onderzoek bevonden, dat in de Reſpective Memorie eenelyk mentie gemaakt werd van getrouwde Soldaaten, en in 't trekken haarer koſtgelden, daar ondertuſſchen UEd. in haare Miſſive van den 9. November A. 1660. hebben gelieven te approbeeren het Project van aan de getrouwde Miniſters maandelyks afbetaaling van Gagie te doen, ende zo de Koſtgelden als Randſoenen daar tegens in te houden, volgens welken hoger Officieren, niet alleen van de Militie; maar zelf ook van de penne, gehouden zouden wezen niet alleen 't koſtgeld; maar ook 't Randzoen van Wyn en Ryſt te verliezen, 't welk nergens in ganſch Indien gepractizeerd werd, zynde over al gebruykelyk, dat de Getrouwde Dienaars alle haar Maandgelden genieten tot ſoulagement van haare zware huyshouding, zonder daarom iets van haare koſtgelden te verliezen, behalven tot Choromandel, daar de Soldaaten, getrouwd, of ongetrouwd, hunne Gagien ontfangen, zonder Randzoen of Koſtgeld; maar de Contanten tot zo civielen prys, en in zodanigen abundantie van leeftogt, en goede koop Kleeding, dat het zelve met onze Zaak ganſch geen gelykenis heeft, zynde de getrouwde Ceylonze Soldaaten eerder regtſchapen medelyden weerdig, als dat men hen meer, als de ongetrouwde beſwaren, en maandelyks ½ Ryxdaalders aan koſtgeld, benevens 't Randzoen van een Parra Ryſt afnemende, zoo veel beſnoejen, als ¼ van hunne Gagie bedraagt, en 't Beneficie 't welk zy boven de ongetroude met 't betaalen van alle maandgelden Contant genieten, niet en importeerd. Waarom dan, inziende dat voorſchreven Project, niet anders als met groot miſnoegen en alteratie der arme getrouwde Soldaaten was te executeeren; ook niet zonder mede applicabel te zyn op de Miniſters van hooger qualiteid, en Gagie, waar van nogtans de Memorie geen mentie maakt, en daar van nergens Exempel gevonden werd, ook nu al ſchier vier jaaren, na 't aangeven van die propoſitie, egter 't betalen van Koſtgelden en Randſoenen zyn A. 1664. voortgang had genoomen, wy goedgevonden hebben 't zelve als nog te traineeren, mits dat de Gouverneur per de eerſte occaſie UEd. daar van Advys zoude geven, 't welk dan op dusdanigen wyze reverentelyk geſchied.

Naderhand is nogmaals getenteerd, of 't niet practicabel zou zyn, die preciſiteiten te appliceeren op getroude Soldaaten, die zonder Kinderen zyn, ende de getrouwde met Kinderen daar van te eximeeren; maar 't heeft even weinig door den Beugel gewild. 't Zal beſt zyn, dat hier in de quade man werde, die zelf van dit Concept Auteur is.

Zonder my aan imands belofte, Project, of gevoelen te binden, heb ik dikmaals met aandagt overlegt, door wat middelen beſt, zo als 't mogelyk is, voldaan mogt werden de expectatie van de Heeren Meeſters, om namentlyk de voordeelen van Ceylon de aangewende onkoſten van zo een koſtelyk Eyland te doen prevaleeren, en zoude in dat important onderzoek nader en nader gepenetreerd hebben, indien niet myn ſchielyk vertrek deze en nog andre laudabele Studien had om verre geworpen. Ik durf 'er evenwel van zeggen, dat daar toe meer zal vorderen 't beſnoejen van de Laſten, als fineſſe van Negotie, die dog tot Ceylon weinig gevorderd werd.

Weten willende, of dezen aangaande iets by myn aanwezen was gelukt, zo ben ik gewaar geworden, dat tot Colombo in zes maanden, van primo Maart paſſato af tot ultimo Auguſtus in kluis de gewonelyke Laſten *f* 61212-10-7 minder bedragen, als zy in gelyke ſpatie van 't vorige jaar bedroegen. My zelve hier van eenige eer toe te ſchryven, zal ik my wel wagten, oordeelende, dat het een groot ſlechr-hoofd, moeſt wezen, die gedoogen zoude willens en wetens de ſleur van noodelooze Laſten ende onkoſten, de welke den Oorlog noodzakelyk maakt, ende de Vrede zeer licht excuſeeren doet, voornamelyk by die gene, die dat werk meer by der hand gehad heeft; maar om het voorgeſtelde wit zo na, als 't mogelyk is, te bereyken, heb ik my tot een exempel willen nemen, de jaaren van 1660, en 1691, in de welke de winſten met de gedrage laſten op ontrent 60000 gl. na eguaal zyn; invoegen dewyl doenmaals de Oorlogs-Laſten nog, zoo 't ſchynd in zwang gingen, die nu ceſſeeren, men wel in billikheid zou mogen denken, dat voortaan de Balance behoord even te zyn; 't welk ik niet te

Hoe veel minder de Laſten nu, dan in de voorige tyd, waren.

min

A. 1664. min liever heb, dat een ander belove, konnende nog uyt gemelde ſtaat van twee jaaren geen conſequentie zien, die op het preſuppooſt zonder exceptie applicabel zy: want ik bevinde in de winſten van dien tyd gecomprehendeerd te zyn twee jaarige advancen van Malabar, ter ſomme van *f* 89266-2-10, die in twee andere voorige jaaren niet meer konden haalen als *f* 8081-9-11. Item een overwinſt in den Ryſt-handel tot Canara van *f* 23547-13-8. Diergelyke nog voor, nog na, is vernomen.

My is niet onbewuſt, dat men, om dit werk rond te ſchieten, Ceylon conſidereerd, niet abſtract, maar gevoegd by zyn onderhoorige Comptoiren; maar om ſtaat te maken van iets dat voortaan d'ordinaire ſleur ſtond te houden, moeten na myn kleen verſtand geene extraordinaire Saaken geallegeerd, maar alles zuiver en onbewimpeld voorgeſteld werden.

Meerder of minder verzenden van Caneel na de quartieren van India; meerder of minder taxeeren van de zelve, kan in dit Project, nevens andre Zaaken, te lang om hier in te klampen, veel geven en nemen. Dies ziende, dat, onaangezien de balance zo na by effen hing, evenwel de ordinaire lasten geen extraordinaire vermindering hadden, zo heb ik aan dat werk geen vaſte proef konnen nemen. Maar 't zal de pyne weerd wezen, en miſſchien tot Compagnies dienſt ſtrekken, dat ik dezen aangaande eens de eere hebbe met UEd. in mondelinge Conferentie te komen, zonder hier daarom meer Papier en letteren te verliezen.

In ons vorig ſchryven over Choromandel is UEd. onder anderen bekend gemaakt, dat de Punt Delft aan eenen hoek was ingeſtort. Zedert is de zelve zwarigheid aan de zelve Punt ons nog tweemaal wedervaaren, ende de meeſte face van boven neder in 't water gevallen.

Het is al wat vreemd met dat Werk aangelegt geweeſt, en vooreerſt, zo 't ſchynd, daar van niet anders voorgenomen te maken, als een fauce bray, of bemuurde barm, ten welken eynde de muur tot de hoogte van 10 voet was opgetogen; dog naderhand weer ontrent 8 voeten verhoogd met een muur van buyten dorcerende, ende van binnen paralel bezyden 't fundament overhangende, zulks ook zonder aanvullen van Aarde niet konde beſtaan.

Dus vonden wy 't Werk met de hoogte van ontrent 18 voeten, en reeds voor een groot gedeelte aangevuld ganſch buyten poſtuur van een fauce-bray; rezolveerden daarom de muur 5 a 6 voet op te trekken, en alzo de Punt Delft, gelyk ook Hoorn, tot een volkomen beſlag van enkele Fortificatie te laten dienen, 't welk niet geſchied zou zyn indien ons opening gedaan waare wegens de ſlegte geſtalte van 't metzelwerk: want na 't nederſtorten is gebleken, dat van de grond op daar aan geen Kalk geappliceerd was, als eenelyk in de buitenſte laag Steenen ende zegt men, dat de Heer *van der Meyden* ſuſtineerde de Typ even bequaam, als Kalk, te wezen, om den Yſer-Steen te metzelen. A. 1664.

Behalven deze hindernis is bevonden, dat door 't Fundament van gezegde Punt een geſtadige doorwatering was uyt het Kaſteel deriverende, 't welk de Yzerſteen, die te voren niet anders als Typ ſchynd geweeſt te zyn, zodanig had gediſſolveerd, dat wy de ruine doende opruymen, qualyk een ſteen meer ontrent het fundament konden vernemen; ende ſchynd dit de principaalſte oorzaak van het invallen geweeſt te zyn; dog wy hebben, daar de uytwatering valt, klippen laten leggen, en de breſſe, zonder manquement van kalk weder laten opmetſelen, zulks naderhand daar geen omzien na wezen zal.

De Punt Hoorn is op een klippige plaats geexſtrueerd, zo niet, zou den zelven gang gaan; ende hier mede is nu gelegenheid gebooren, om met het Werk aan de Land-zyde voort te vaaren. Kalk zullen de Landen van Gale niet meer konnen uytleveren; maar de procure van dien voortaan van Jaffanapatnam moet geſchieden, waar van de Commandeur *Paviljoen* reeds Advys heeft ontfangen, en die dat Werk wel zal konnen faciliteeren.

Van Colombo afgezeild wezende, quam ons te ontmoeten 't Fregat Cananoor, komende van Cormandel, en tot Hammenhiel ingenomen hebbende 29 pakken Jaffanapatnamſe Kleeden, om welke over te nemen, wy nog tyd nog ruimte hadden. Des is Cananoor na Colombo voortgevaren, waar van UEd. zonder twyffel in korten gemelde Kleeden ſtaan te gewerden.

Verder bericht wegens eenige Jaffanapatnamze Kleeden, Gelden.

De Commandeur *Paviljoen* had aldaar gereed 150000 guld. contant, om daar mede Colombo over Man-Aar te gerieven; dog de Specie was meeſt in Cormandelze Pagoden beſtaande, zynde even, gelyk gemelde Commandeur al voorzegt had, van daar tot Jaffanapatnam in zulken menigte overgevlocid, zedert dat ze voorgange Jaar tot de zelve Prys van 2 Ryksd. a 63¾ ſtuiv. ider geſteld zyn, als zy tot Colombo ende Gale werden uytgegeeven.

A. 1664. Aan de Regeering gebleven zynde, zouden wy, nevens gemelden Commandeur raad geſchaft hebben, om, met UEd approbatie, deze Reductie te reformeeren: want anderzins zulk Goud metter tyd tot Toetocoryn en Malabar tot een ſlegte Prys zal zyn te vertieren, en ſchade geven.

En de Wevery daar. De Wevery en Schildery der Doeken wierd aldaar nog even, als te voren, wel beyverd. Het manquement van Weefgaren is nu al 2 a 3 maalen van Toetocoryn voldaan; 't welk of 't zo wel en vorderlyk zal ſuccederen, als 't ontbieden van Cormandel, ons nog niet was gebleeken.

Wyders valt van Jaffanapatnam niets te adviſeeren, als 't geen in onze vorige Brieven gemeld ſtaat.

Kruys-Vaartuygen na de Kuſt geordonneerd. Behalven 't Schip de Vrede waaren reeds, voor myn vertrek, na Malabar geſtuurd, om op de Kuſt te kruiſſen, de Jagtkens Maria, de Romeyn, en 't Sterretje. Den Arend, Gale, en Cananoor ſtond te volgen, ook 't Galjoot Tajouan, 't welk van Choromandel nog wierd verwagt, gelyk de Perkiet, die nevens de Haan uyt Bengale ſtond te komen. 't Inlands Scheepjen 't Kieken wierd gereſerveerd, om de Kalk uyt het Diſtrict van Gale aan te ſleepen.

Zyn Ed. Klagte over zyn ſlegt Ontbieden. Dus veel heb ik raadzaam geagt by forme van Rapport na ſchuldige pligt op 't Papier te brengen, hopende, dat UEd. daar door meer bewogen zullen werden te gelooven, dat in my nog getrouwheid nog yver gemancqueerd hebbe, om des E. Compagnies dienſt tot Ceylon en Malabar te bevorderen, en dat ik daar mede in geruſte Conſcientie bezig zynde veel eer een ſchriftelyke expreſſie van Contentement in myn doen en laten hadde verwagt, en verdiend, als dus diſreſpectueus opontboden te werden op 't vertoog van een particulier Raad van India, kennelyk tegens my miſnoegd, en kragtige inclinatie hebbende, om de Bruid, tot welkers poſſeſſie my in habil wilde maken, zelf te bezitten, en te genieten, 't welk de concluſie van de Saak geweeſt is. Voor 't ontfangen van deze wederwaardigheid bidde ik God Almagtig, dat zyne goedheid my bequaam wil maken om UEd. gunſt te genieten, en dat hy voorts de Generale Compagnie allezins zodanig Zegene, en wil doen Floreeren, dat haar Ed. noit gebrek hebbe van zodanig ſlag van Miniſters, als nu in myn Perſoon verſloten werd.

Onderſtond,

UEd. *Ootmoedigen, Dienſtwilligen, getrouwen Dienaar,*

A. 1664.

Ter zyde ſtond,

In 't Schip Mars, den 16. December, A. 1664.

En was geteekend,

JACOB HUSTAARD.

In dit zelve jaar 1664. kreeg *Raja Singa*, na dat hy reeds uyt Candi na Nilobe verhuisd, en bezig was tegen ons te pruylen, en ons allerley moejelykheden, daar hy maar kon, aan te doen, geen kleene geſchillen met zyn eygen Onderdaanen. A. 1664. Staan Raja Singa 's Onderdanen tegen hem op.

Den 21. December dezes jaars 's nagts ten 12 uuren ſtonden zy alle tegen hem op, en quamen ontrent 200 man ſterk in de Stad Nilobe, en na 't Paleis trekken, ſloegen veel van de Grooten, die 't met den Keizer hielden, dood, en waren van voornemen, den Vorſt even eens te handelen, en zynen Soon, toen tuſſchen de 12 a 15 jaaren oud op den Throon te zetten.

Zy hadden den Ouden Vorſt gemakkelyk konnen gevangen nemen, indien zy maar ſtout genoeg geweeſt waaren, om aan te vallen, aangezien 'er niet anders, dan een Leeme muur, met Stroo bedekt hem tot een Borſtweering diende; maar nu gaven zy hem tot de Morgen-ſtond tyd, blyvende daar ſtil leggen, in welken tuſſchen-tyd hy gelegenheid had, om ontrent met 50 mannen na 't Gebergte, meeſt te voet, te ontvlugten, alzo 't over al zo digt met Boſſchen bezet was, dat hy eenen Olifant voor uyt moeſt laten dryven, om de dichte takken te breeken, en 'er zo door te geraaken. Dreven hem op de vlugt, en zogten hem te doodeden.

Zy jaagden hem naderhand wel na, dog dorſten op geen muſquet-ſchoot na by hem komen, alzo zy wiſten, dat hy van goede roers voorzien was. En zyn Soon op den Throon te zetten.

Hy bereikte eyndelyk den berg Gauluda, die ontrent 5 mylen boven Nilobe legt, alwaar hem zyne Onderdaanen egter gemakkelyk zouden hebben konnen gevangen nemen, maar daar toe ontbrak het hen aan moed, en zy lieten hem daar blyven, trokken na Candi, en riepen den Prins, zynen Soon, daar als Keizer uyt. Hy ontkomt het Gevaar.

De jonge Prins, die noit buiten 't Paleis geweeſt, en geen andre menſchen, dan die hem oppaſſen gewoon was te zien, wierd zeer verſchrikt, wanneer hy zo veel onbekende menſchen rondom zich zag voor hem nederbuigen, die

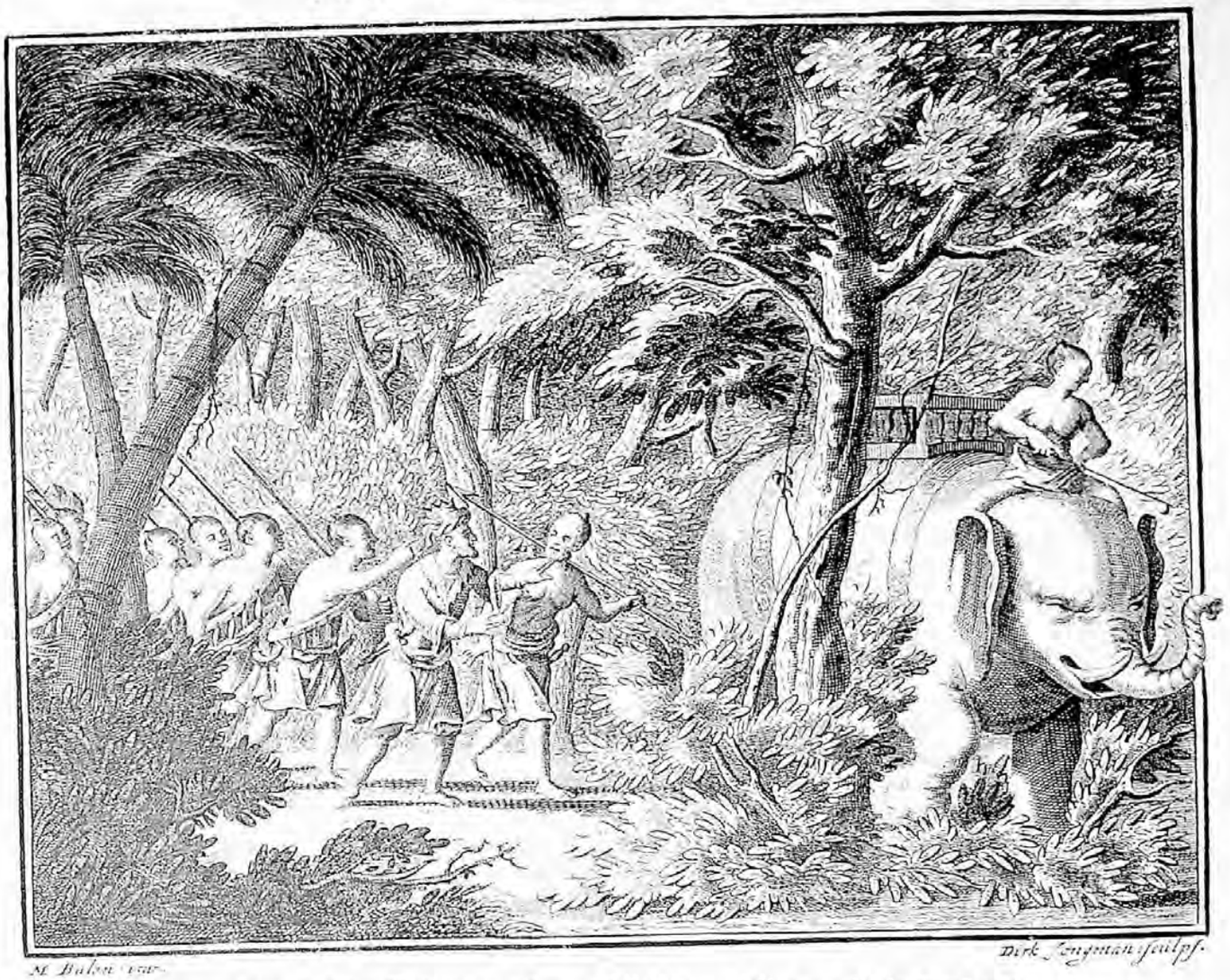

M. Balen inv. Dirk Jongman sculps.

die hem zeiden, dat hy Keizer, en dat zyn Vader na 't Gebergte gevloden was.

Dog de Prins niet toonende daar mede gediend.

Als de Prins geen Vreugde over die tyding toonde, en zich met hunnen voorslag niet scheen te willen moejen, stonden zy niet weinig te kyken, in hoedanigen onzekerheid zy tot den 25. dito bleven, waar na zy weer op den ouden Keizer begonden te denken; dog als zy nu hoorden, dat's Keizers Suster, en de Prins na een Land, dicht by den Keizer gevlugt waren, namen zy mede de vlugt, en vatteden deze en gene van hen de Wapenen tegen malkanderen op.

Zo begonnen de Belhamels, de vlugt nemende malkanderen aan te tasten.

Zy waren tot dezen Opstand gekomen, om dat de Keizer niet anders gezogt had, dan hen, en hun Land, in den grond te bederven. Hy bragt zyn Onderdanen, en hunne Kinderen om hals, als 't hem maar in de kop schoot. Hy wilde niet, dat zyn Grooten, en veel andre van zyn Ondersaaten, by hunne Vrouwen slaapen, ja zelf niet, dat zy 'er by woonen zouden.

Alle Vreemdelingen, die in zyn Land quamen, en alle Gesanten hield hy gevangen.

Agt a thien dagen lang wierden 'er niet weinig van zyn Onderdaanen vermoord, 't geen de een den anderen, zelf buyten zyn Last dede.

Zeker Heer vat de Wapenen voor hem op, en stild den oproer.

Ondertusschen was 'er een groot Heer, die zich voor den Koning wapende, en tegen de wederspannelingen optrok, die zich reeds herwaards en derwaards verspreid hadden, en daar door nog te meer bewogen wierden, om weder tot den Koning te keeren.

Raja Singa doet den schuldigen straffen.

Na dat nu alles weder tot stilte gekomen was, en hy wel onderzogt had, wie zich hier aan schuldig gemaakt had, heeft hy hen, na hunne Vloekverwanten hen eerst ten halze uytgeperst te hebben, zeer streng op veelerley wyze doen straffen.

Een van de voornaamste Belhamels, *Ambom Wellaraul* genaamd, zond hy na Colombo, om hem door ons te doen straffen, meinende, dat wy nog veel wreeder Beulen waren, dan hy; dog wy

A. 1664. wy vonden goed hem van zyne Ketenen te ontſlaan, en wel te handelen.

Schoon de Vorſt nu wel zien kon, dat hem dit alleen door zyn wonderlyke manier van Regeering, en door de wrede behandeling aan zyn Onderdaanen, overgekomen was, liet hy egter geenzins na, zyn hoofd, als voren, te volgen, en hen nog wel zo ſtreng te beſtieren.

Zyneu eenigen Soon vergeven.

Maar dewyl hy zyn eenigen Soon als den Grond van dien ganſchen oproer, en waar op zyne Onderdaanen gezien hadden, aanmerkte, en vreesde, dat dit meer zou konnen gebeuren, nam hy deze hinderpaal uyt die weg, en liet hem ſtil vergeven.

En zelf ook de Heeren, die met hem gevlugt waren, dooden.

Ook liet hy de meeſte Heeren, die met hem gevlugt waaren, naderhand mede op een ellendige wyze om hals brengen, zonder dat men weet, waarom hy zulks gedaan heeft. Immers zy hadden, 't geen dat verdiend had, tegen hem bedreven.

Bleef zedert te Dietlige zyn Hof houden.

Zedert dezen Oproer heeft hy zich altyd in de Stad Dietlige opgehouden, om dat hy zich daar tegen diergelyke aanſlagen van zyne Onderdaanen beter verzekerd hield.

Raja Singa nader beſchreven.

Wat nu den Keizer in zyn Perſoon betreft, hy was de langſte niet; maar kort gedrongen, en gezet van lichaam, zwartagtig van Verw, groot en ſnel van Oogen (die geduurig ginſch en weder gingen,) kleen, dog ſtreng van Wezen, wat dun en grys van Hoofdhair, lang en dik van Baard, dik van Buyk, en zoo wonderlyk van Kleederen en Toetakeling in zyn leven, dat hy veel beter een Ouden Portugees met zyn Miskiten- of Muggen-Broek, en een Hof-nar, met zyn Muts vol Pluymen, dan wel een Keizer, geleek. A. 1664.

A°. 1664. zond Lord *Winter*, Gouverneur der Engelſchen tot Madraſpatnam, op de Kuſt van Choromandel, twee Toepaſſen, en een ouden Moor als Tolk na Cotiaar met Brieven en Geſchenken aan den Keizer van Ceylon, om de Gevangene Engelzen (zo het ten minſten de naam had) te verloſſen, hoewel wy oordeelden dat die Lord, nog wel andre redenen hebben konde om deze bezending aan dien Vorſt te doen; dog hy dede hy den zelven wegens 't verloſſen van de Engelſche Gevangenen al zo weinig, als wy, op, zonder dat, of wy, of de Engelſchen, of andre Volken, die Geſanten aan hem zonden, oit hebben konnen eenige ſchynbare reeden uytvinden, die dezen Vorſt bewogen heeft deze onſchuldige Lieden, tegen 't Recht der Volkeren by zich te houden.

De Titel, dien hy zich in zyne Cingaleeſche Olen of Brieven geeft, is deze: *

A°. 1666.

* De Bezitter van een gewenſchte Staat, afkomſtig van A. *Waiwaſwaramanoe*, die alles in overvloed bezit, en een uytſtekende Linie vervolgens nederdalende uyt het Geſlacht der reyne Son, die de duyſternis van zich verdryft, en met zynen doorluchtige Straalen een geheele B. *Mandel* beſchynd, en vervuld, en aan de oogen van alle menſchen genoegen geeft. De Weereld-koeſter of Regeerder, op zyn Hoofd met een Kroon verciert, welkers beide voeten met eerbiedigheid gereſpecteerd zyn.

A. Dit is de jegenwoordige Manoe, die de Wereld onder Bramha Regeerd, een zekere bepaalde Eeuw van ettelyke Joegams, waar na weer een andre Manoe volgd, tot 14 Perſoonen toe, die in een Bramha's Eeuw hun Beſtier volbrengen.

B. Mandel geeft te kennen een groot Stuk Land, dat veel duyzent Pagooden inkomſt heeft, of een andre diergelyke Landſtreek.

En dit is Vertaald door de Heer *De Jager*, door behulp van een Bramine.

Uyt een Portugeeſche Pas des Konings van Candia aan een Tsjampan, door hem zelf onderteekend in Anjuranquitta, den 15. October, 1666., blykt dat hy zich toen aldus Tituleerde:

Raja Singa Rajoe, Altiſſimo Monarcha, Grandiſſimo, e Potentiſſimo, Magnanimo, Emperador d'eſte mur affamado Imperio de Ceylaon, Rey de Candia, Ceitavaca, Safragam, e do Reino Denavaca, Dambadani, Anurajapoere, Udanuara, Jatanuare, Tumpane, Arciapatu, Dumbra, Panciapattu, Euaetta, Principe de Oeva, Bintena, Velaec, Baticalo, Trincunatnale, Conde de Parte de Cotear, Panoua, Mature, Beligam, Galle, Alicaon, Caliture, Rey de Cota, Colombo, Nigombo, Chilau, Madampe, Putalaon, Calpetim, Quatro Corles, Graon Duque das Setti Corlas, Matale, Japhanapataon, Manâr, e das Peſcarias das Perlas, e do Sol d'Ourado.

Onderſtond,

Raja Singa, Potentiſſimo Imperador de Ceylaon.

Dog doorgaans ſchreef hy aan de Commandeurs van Gale, en Jaffanapatnam maar: *Raja Singa Rajoe*, Potentiſſimo Imperador de Ceylaon.

A. 1666. Valſche gerugten A. 1666. van zyn Dood.

Ao. 1666. hadden wy een Veſting te Arunderri gebouwd, die *Raja Singa* zeer dwars, en byzonder ongelegen voorquam, waar op hy volk afzond, en die Ao. 1670. veroverde. Men ſchreef Ao. 1666., dat *Raja Singa* overleden, en Vergeven was; dog 't vervolg zal ons leeren, dat dit een valſch Bericht was.

Hy veroverd Arunderri, A 1670.

Wy hebben van tyd tot tyd verſcheide Geſanten aan dien Vorſt gezonden; maar hy heeft ze meeſt alle by zich gehouden; en den genen, die ons van zynen toeleg op Arunderri heimelyk waarſchouwde, laten dooden, alzoo hy dat uyt een onderſchepten Brief ontdekt had.

Bericht van zynen Handel met verſcheide Geſanten van ons, als Ontrent Henrik Draak.

Na dezen Geſant zonden wy eenen *Henrik Draak*, om, waar 't mogelyk, de Gevangene Engelſchen daar door los te krygen. Hy wierd zeer wel van den Keizer gehandeld; dog ſtierf 'er eindelyk, en 't Lyk zond de Vorſt met veel pragt na Colombo, doende 't zelve van zyne hoogſte Lieden van Staat met veel betooning van Rouw begelyden.

Volgens Rapport van zeker Soldaat, *Pieter Croes*, van daar ontvlugt, zaten 'er 34 man, die hy in groote armoede meeſt Gevangen hield. Ook waren, 'er na zyn zeggen, zoo veel Engelſen, en wel 70 Portugeeſen, mede van tyd tot tyd aangehouden, dog de laatſten wierden beter, dan de onzen, gehandeld.

Een ander, die zig zelven de weg tot zyn verloſſing baand.

In 't Jaar 1670. zonden wy een anderen Geſant, die ook in groote agting by den Keizer was, maar mede daar gehouden wierd. Dit verveelde hem, weshalven hy beſloot, om zo hy op zekeren dag zyn afſcheid niet kreeg, zich zelven den weg tot zyn vertrek te baanen, niet genegen zynde daar, gelyk zyn voorzaat, als een kleenmoedig wyf in de Gevankenis, maar, zo 't dan wezen moeſt, als een dapper man te ſterven.

Die dag dan gekomen zynde, gorde hy zyn Swaard op zyde, ging na 't Paleys, nam zyn hoed af, even als of hy den Keizer gegroet had, bedankte hem ook voor de Eere en Gunſt, aan hem bewezen, en nam dus ordentelyk zyn afſcheid van den Keizer, of, om beter te zeggen, van de poort van zyn Paleis. Als hy weg ging, en eenige Engelſen daar zag, ſchonk hy hen nog eenig drinkgeld, om op zyne gezondheid eens te drinken.

Op zulk een onvertzaagde en zeldzame wyze trok hy van hier met 2 a 3 Slaven, die hem oppaſtten.

De Keizer, in plaats van dit te verhinderen, zond hem nog eenige Hovelingen na, om hem af te geleiden, en hy is zonder eenig ongemak, weer tot Colombo gekomen.

Na dezen wierd 'er eene *Johan Baptiſta* gezonden, die zig in allen deelen zogt in des Keizers Gunſt te dringen, met na te vorſchen, waar mede hy hem zou konnen behagen; dog hy kon hier mede geenſins zyn Verloszing by den Vorſt bewerken, alzo hy Ao. 1684. en 1685. daar nog gevangen zat. A. 1672. Johan Baptiſta's Geval.

Deze Bezendingen waren alle ten tyde van den Ouden Heer *Ryklof van Goens* voorgevallen.

Dezen Vorſt nu verder met Prezenten te Careſſeeren, ſchreven haar Edelheden al Ao. 1663. den 29. Auguſti, en daar nevens ook af, hem geen Nederlanders meer, en niet anders dan Inlanders en Laſcaryns te zenden, ter tyd toe al ons volk van daar eerſt zoude wedergekeerd zyn. Zy gaven ook bevel, om alle gelegentheden af te ſnyden, van eenige Lieden van aanzien van den Keizer toegang tot ons te geeven, alzoo die, na allen ſchyn, maar komen zouden, om met ons over de inneeming der platte Landen, en Vaſtigheden, of over deze en gene Steden by ons bezeten, (gelyk wy na den Inhoud van 't Contract ſchynen gehouden te zyn) te handelen, dat hem dan niet wel zou konnen werden ontzegt, zonder hem nog meer te verbitteren, waar uyt dan licht nieuwe zwarigheden, die men zo meiden kon, konden ontſtaan; zynde het beſt hem maar in een goede luyn te houden: want ſchoon hy aan ons alleen verplicht is de Caneel, Olifanten, &c. zo lang te leveren, tot dat wy van onze zware gedaane Oorlogs-onkoſten, volgens gemaakt Verbond, voldaan zyn, is ondertuſſchen nu en dan by de ſtukken gebleeken, dat hy ons daar in zogt allen afbreuk te doen, gelyk de Bengaalze Prins *Sjah Souſa* hem ook om geen andre reden Ao. 1655. door zyne Geſanten zo ſterk aangezogt heeft, dan om Caneel en Olifanten van hem te krygen, hoewel hy die Geſanten zeer gering geagt en ſmadelyk behandeld had; dog dat hy dat zelf zogt, is by andere gelegentheden klaar gebleken, en daarom was 't beſt, dat men hem niet meer vertoornde.

De Heer de la Haye, komt A. 1672. hier met een Vloot.

Ao. 1672. quam de Heer *De la Haye*, Franſch Onderkoning van Indiën, met een Vloot van 13 a 14 Schepen in de Baey van Trinkenemale, om te zien, of hy eenigen Handel met den Keizer van Ceylon zou konnen dryven.

Hy zond ten eerſten drie Geſanten met groote Geſchenken, na dien Vorſt, die hen heerlyk onthaalde, en aan ider een Goude Keten, een Zwaard, met Silver ingelegt, en een Roer ſchonk.

A. 1672. Hy zond eenen der zelven aan den Heer *De La Haye*, met antwoord te rug, waar op die Heer nog een Gezant, met 6 andre Franſchen na boven zond; die daar tot het vertrek der Vloot, die ondertuſſchen van den Keizer rykelyk van alles verzorgd wierden, zouden blyven.

Hoe ſlecht zynen Gezant hier voer.

Hy ſtond hem niet alleen toe, om een Schans in die Baey te bouwen, maar hielp hen die ook voltrekken, en daar na met hem zyn volk tot bezetting, der zelve te leenen; dog alzo alles, dat de Vorſt beſtelde, voor zo grooten Vloot niet kon toereiken, was die Onderkoning genoodzaakt na Choromandel te vertrekken; dog liet den Keizer door zynen Geſant verzekeren, dat hy in 't korte wederkeeren zou, latende eenige van de zynen in die Schans. Dog 't wederkomen wierd hem door den dapperen Heer *van Goens* belet, gelyk wy onder de Stoffe van Choromandel reeds gezien hebben.

Wat nu verder dezen laatſten Franzen Geſant, en zyn Intreede in Candi, en verder na Dietlicke, betreft, hy was uytdrukkelyk door den Koning van Vrankryk aan den Keizer van Ceylon gezonden. Zyn Naam was Monſr. *Laiſne de Nanclars de Lanerolle*, een zeer groot en aanzienelyk Edelman, dog van den hervormden Godsdienſt, en daarom van den Koning niet zeer bemind. Dit blykt my uyt een Brief door hem zelf aan *D. Cat* geſchreven, en ook een in 't Latyn, welken ik onder my hebbe; dog om dat het Werk te groot wierd, 'er uyt heb moeten laten. Deze Geſant nu dede zyn Intrede te Peerd, 't geen, als ſtrydende tegen de Gewoonte dezes Lands, hem van de Hovelingen ſterk afgeraden wierd, die hem aanmaanden, dog te voet te gaan, alzo zulk een wyze van Intreede hier niet alleen ongewoon; maar ook volſlagen ongeoorloft, was; maar hy, zulks niet agtende, reed tot voor de Poort van het Paleys.

Dit verdroot *Raja Singa* heel zeer; dog hy liet het voor dien tyd niet blyken, ſchoon de Geſant nog tot voor het aangewezen huys, daar hy zyn verblyf hebben zoude, reed, alwaar hy met de genen, die hy by zig had, zeer wel onthaald, en driemaal daags van alles uyt 's Vorſten Paleys verzorgd wierd.

Hy wierd eenigen tyd daar na ter Gehoor geroepen, en met groote pragt 's nagts van veel Grooten na 't Hof geleid, zynde dit de tyd, die de Vorſt tot het geven van Gehoor uytkieſt, dog moeſt daar ontrent 2 uuren wagten, 't welk, hem als een onlydelyken hoon voorkomende, hem bewoog, om zig aan te ſtellen, of hy aanſtonds weer van daar wilde vertrekken. A. 1672.

Eenige Grooten, dit ziende, wilden hem dit door eenige Olifanten, die zy ontrent de Hofpoort plaatſten, beletten; dog hy, zich daar aan niet kreunende, greep met de eene hand na zyn Degen, even als of hy zich, in weerwil van allen, die hem dit zouden tragten te beletten, den weg wilde baanen; waar op het volk, zig voor zyne hardnekkigheid niet willende bloot ſtellen, of zich moedwillig na zyn voorbeeld in gevaar begeven, hem liet begaan, en wegliep.

Zo ras *Raja Singa* berigt hier af bekomen had, gaf hy laſt, om den Geſant, en allen die by hem waren, wakker af te roſſen, en hen aan Ketenen te leggen, dat ook aanſtonds aan hen allen, uytgezondert de 2 eerſte gezondene Geſanten, in 't Werk geſteld wierd.

Egter geraakten daar na die van zyn Gevolg, op vertooning van hunne onſchuld, weer ontſlagen van den Keten, maar de Geſant bleef nog 6 maanden in dien zelven ſtaat, en geraakte toen eyndelyk door voorbeeden der zynen weder op vrye voeten; maar alle de zynen verlieten hem, alzo zy enkelyk door zynen hoogmoed, en halſterrigheid in deze ongemakken bedraid waren, gaande nu met 's Keizers vergunning, hier en daar in de Stad woonen. Dit is dezelve Geſant waar van wy hier na breeder onder de Saaken van den Godsdienſt, A°. 1671. handelen, waar aan wy ons verder gedragen.

De Keizer heeft naderhand hen wel zoeken te verzoenen; dog zy wilden nog liever 's Vorſten Toorn afwagten, als zig weder onder dien trotzen Geſant begeven. Deze allen zaten hier nog zeer lang, zonder dat ik oit gehoord hebbe, dat zy hier van daan verloſt zyn. Ook hebben 't zommigen van hen hier redelyk wel; dog anderen, die hy tot deze en geene Dienſten gebruikte, en die daar in, niet tegenſtaande hunne aangewende neerſtigheid, by toeval ongelukkig wierden, het alhier zeer qualyk gehad; dog A°. 1680. zat die Geſant zelf nog in Yzere Boeijen, zo de gerugten toen liepen. Dit nu zyn wel de voornaamſte Saaken, die onder 't bewind van den ouden Heer *van Goens* zyn voorgevallen, die van A°. 1664. tot A°. 1675. Ceylon beſtierd heeft, en toen (gelyk wy in 't volgende Hoofd-Stuk zien) door zynen Soon vervangen is.

VYFTHIENDE HOOFD-STUK.

A°. 1675. *vervangt de jonge Heer* van Goens *zynen Vader hier als Landvooogd.* *Conſideratien van den Ouden Heer* van Goens *over* Ceylon, *in September* 1675. *Des zelfs Groote. De Bovenlanden. Yſer en Kooper-Mynen.* Geſteenten, *hier vallende. En andre Mineraalen.* Adams-Piek. Oeva. *Landen van* Candi, *&c.* Peper, Gember, *&c. hier.* Weddas, *en* Malabaaren *hier ontrent.* Bintene, *of* Vintana, *en* Geſteenten *hier. Waaren hier getrokken. De laage Landen.* Weddas, *of* Beddas. *En hunne Boſch-Wetten. Hun wyze van den* Boog *te ſpannen. Wat* Waaren *hier getrokken werden. Hun* Godsdienſt. *En zeldme wyze van* Klagen. *Weten van geen* Caſta's. *Zeldzame* Liſt *van den Heer* de Grauwe *om hen tot 't Werken, en 't ſleepen van* Balken *te brengen. Oorſprong der* Cingaleeſen. *Van een* Prins *van* Tanaſſery, *en waar die hier Landde. Die een* Tooveres *met drie Borſten ontmoet, welke hy Trouwd. Zyn* Soonen *uyt haar. Zyn tweede Vrouw. Verdeeling der Landen tuſſchen hem en zyn eerſte Vrouw. Gelykheid der* Siamſe *en* Cingaleeſe *Afgoden.* Wetten *in* Steene Tafelen *den Cingaleeſen door* Budhum *nagelaten. Verder verhaal van de* Soonen *der Drieborſtige Vrouw. De* Malabaaren *hier van zeer oude tyden bekend. Aard der* Malabaaren *en* Cingaleeſen. *Wanneer de Malabaaren hier, zich na* Jaffanapatnam *begeeven hebben. Een* Bramine *hier* Koning. *'t* Kaſteel *der Portugeeſen hier eerſt een* Kerk. *De* Mooren *hier beſchreeven. Verdre* Volkeren *hier.* Magt *en* Bezit *der* Nederlandſche Maatſchappy *alhier. Driederley wyze van* Regeering *op* Ceylon. Jaffanapatnam. *Nuttigheid der nieuwe* Veſting *by* Cangienture. Hammenhiel. Jaffanapatnam *zeer wel na* Holland *gelykende.* Dieren *en* Vogels *hier. Het Landſchap* Wanny. *Wat verder onder* Jaffanapatnam *behoord.* Man-Aar. *Wel eer aan de vaſte Kuſt van* Indiën *vaſt geweeſt. En nader Beſchreeven.* Eylanden *hier ontrent. De* Commandery *van* Batticalo. Tricoenmale. *'t* Fort Ooſtenburg. *'t* Land *van* Tammelegamme. *'t* Land *van* Cotjaar. *'t* Eyland Calpentyn. *'t Verder* Land *van* Cotjaar. *En 't* Landſchap Tambancarrewarre. *De* Jurisdictie Batticalo. *Hoe verre de Portugeeſen hier hunnen* Rechtsban *hadden. Veel* Wild *en* Vogels *hier. Als ook* Caneel, Peper, Gember, Cardamom, *&c. Het werd in verſcheide* Deſſaveryen *verdeeld. Het* Eyland Polian. Pagode *van* Tricoen. *Grenspaal van 't Gebied der Oude Malabaaren hier.* Panoa. *De Lage Landen.* Nigombo. Gevogelte *hier. De* Poſt *van* Alauw. *En des zelfs groote Aangelegenheid. De* Poſt *op* Ruanelle. Waaren *hier tegen den* Areek *getrokken.* Sitavaka. *Oude verblyf-plaats van den* Colomboſen Deſſave. Godin Sitta. *De* Poſt *van* Hangwelle. Colomboſe Jurisdictie. Saffragam. *Grenspaal van Colombo's* Rechtsban. Jurisdictie *van* Gale. *Grenspaal des zelfs.* Raja Singa *vernederd.* Tansjaoer. *Portugeeſche* Stad *hier by Chiormandelan. Welke laatſte* Stad *door* Ons *is ingenomen.* Geregtigheden, *die wy daar by genieten. 't* Land *van den* Teuver. Coſta d'Inſiado, *en 't* Eyland Rammanacoil. *Waaren hier vallende. Grenspaal des* Teuvers. Madure. *Waaren hier vallende.* Toetoecoryn. *Zeer nut voor* Ons. *Klagte van de Heer* van Goens *over onze* Predikanten *daar. Uytgenomen* D. D. Clavius, *en* Specht. *De* Trevancotter. Malabar. Coilan. *De Heer Commandeur van* Rheede *niet weynig ten Toon geſteld.* Cranganoor. *De Prinszen* Motavile, *en* Ramormo. Zamoryn. *Groote Magt der Mooren hier. De Fortres* Cananoor. *Verval van Malabar met de Redenen van dien. Waaren, die 't zelve uytleverd. En trekt.* Canara. Mangaloor. Malabar's *afzondering van* Ceylon *miſpreſen door den Heer* van Goens. *De jonge Heer* van Goens *zend* A°. 1677. *eenen* Bucquoy *met een* Leeuw *aan den Keiſer. Hoe die gevaren is. De Heer van* Rhede's *Conſideratien over* Ceylon A°. 1677. *Zeer veel van die van den Ouden Heer* van Goens *verſchillende. Een* Commiſſaris *op* Ceylon *hoognoodig. Verſcheide* Saaken *by Artykelen voorgeſteld. Bericht over den Staat van den* Naik *van* Madure, *en zyne Nazaaten. Regeering der zelve.* Madure *in zyne Strekking beſchreven. Hunne* Finantie. *De* Krygsmagt. *Hunne* Regtspleging. *Hunne* Erf-Rechten. *Hun* Godsdienſt. *Hun* woeſten Ommegang. A°. 1678. *komt 's Keizers Veldheer tot ons over. Waar op hy't Beleg van* Maluwane *opbrak. Een Prins van* Candi *tot ons overgekomen, ontvlugt.* A°. 1679. *Zend de Heer* van Goens *een Heerlyk* Geſchenk *aan den Keiſer.*

Ons Volk *trouwloos aangetaſt.* A°. 1679. *verving de* Heer Pyl *den Jongen* Heer van Goens, *die* A°. 1680. N. Mierop *aan den Keiſer zend. Twee* Engelſen *uyt hunne Gevankenis te* Candi *ontvlugt. Hun Bericht van daar.* Ram *en* Lamſweerde, A°. 1684. *als* Geſanten *aan* Raja Singa *geſonden, komen weer by ons.* Raja Singa's Dood, A°. 1687., *vervangen door zyn* Soon. A°. 1692. *de* Heer Pyl *door den* Heer van Rhee *vervangen. De* Heer van Rhee A°. 1696. *Door den* Heer de Heere *vervangen, die hier* A°. 1702. *Stierf, en* A°. 1703. *door den* Heer Simons *vervangen is. Conſideratien over de* Deſſavery *van* Colombo, *aan haar* Edelheden *geſonden.* A°. 1707. *is zyn* Ed. *Extraordinaris Raad van* India *geworden, en toen door den* Heer Bekker, *Extraordinaris Raad van* India *vervangen. Vertrek van den* Heer Simons *als Zeevoogd der Retourvloot* A°. 1707. *'s Keiſers* Dood, *die door zyn* Soon *vervangen is. De* Heer Bekker A°. 1710. *Ordinaris Raad van* India, A°. 1716. *door den* Heer Rumph, *Extraordinaris Raad van* India, *vervangen. Die* A°. 1720. *Ordinaris Raad van* India *wierd.* Dood *der Keiſerinne* A°. 1721. *Optogt van den Caſſier* Takel *als* Geſant *na* Candi A°. 1721. Dood *van den* Heer Rumph A°. 1723. *Welke in dat zelve Jaar vervangen werd door den* Heer Hertenberg. Landvoogden *van* Ceylon. Commandeurs *van* Jaffanapatnam. *De* Commandeurs *van* Punto Gale.

A. 1675. vervangd de jonge Heer van Goens zynen Vader hier als Landvoogd.

A°. 1675. wierd de Oude Heer *van Goens*, by 't vertrek van den Heer *Nicolaas Verburg* na 't Vaderland, in zyn plaats als Directeur Generaal, na Batavia geroepen, en na een beſtier van 12 jaaren, door zynen Soon, de Heer *Ryklof van Goens*, de Jonge, hier als Landvoogd vervangen.

Om nu nog beter kennis van Ceylon te krygen, zoo is dit volgende Extract van de Beſchryving van 't zelve door den Ouden Heer *van Goens*, in dit zelve jaar aan haar Hoog-Edelheden op Batavia (by ons hier en daar, wat verkort) van veel opmerking, alzo men daar in veel Zaaken ontmoet, die ons tot nog toe niet voorgekomen zyn.

EXTRACT uyt de Beſchryving van den Staat en Gelegenheid van het Eyland Ceylon, de Landen van Madure, Zuyder-Choromandel, Malabar, en Canara, opgeſteld door *Ryklof van Goens*, Ordinaris Raad van Indiën, om te dienen tot Rapport en Ontlaſting zyner jongſte Superintendentie over de gemelde Quartieren, en overgeleverd aan den Ed. Heer *Joan Maatſuyker*, Gouverneur Generaal, en de Ed Ed. Heeren Raaden van India, met zyn Advys, hoe deze Landen tot groot Voordeel der E. Maatſchappy zouden konnen beſtierd werden.

Edele Hooggebiedende HEER, *en*

Hoog-Agtbare HEEREN:

Conſideratien van den Ouden Heer van Goens over Ceylon, in September, 1675.

IK zal geen cierlyken Styl nog Welſprekenheid, gelyk wel 't beſlag van dit Werk vereiſcht, gebruiken, alzo my die kennis ontbreekt; maar na Waarheid en uyt den grond myns Herten, dat U Ed. Ed. beſt behaagen zal, alles voordraagen.

Het Eyland Ceylon ſtaat, in 't Generaal aangemerkt, zoo wel, als wy het na de gelegenheid der tyden zouden konnen wenſchen; maar ook bezwaard met een byzonder groote zorge, om 't in dien ſtaat te houden, en zulke Vrugten, waar op het beſtaan kan, te verbeteren.

Deszelfs groote.

Het is op zyn langte van 't Z. na 't N. 55., en op zyn breedte 30 duytſche mylen, en binnen zynen omkring niet meer dan 140 duytſche mylen, te rekenen, van de Noordelykſte Punt aan de W. kant des Eylands, 7 mylen benoorden Man-Aar, Calmone genaamd, makende de Noordelykſte en Weſtelykſte hoek der Wannize Landen, en vervolgens na 't Z., langs den zoom der Zee binnen 't Eyland Calpentyn, tot Colombo, Gale, en vervolgens weer voorby Baticalo, Tricoenmale, en Paſſeco, tot weer op den hoek van Calmone toe; alzo dit Land op zyn breedſte niet meer als 30 mylen dwars over (of van 't Ooſt, na 't W., van Aroekgamme, anders Apretotte, in de Provintie van Panoa, tot Colombo toe) en van Cotjaar tot tegen over het N. eynde van Calpentyn, van 't O. na 't W., niet meer dan 18 mylen, eyndigende N. waard na 't Landeken van Jaffa-

A. 1675. Jaffanapatnam, of 't binnen Lak (dat Jaffanapatnam tot een byzonder Eyland maakt) daar dit Landſchap naeuwelyks van de O. tot de W. kant des Eylands toe 7 mylen wyd is, zulks, op 't naeuſte genomen, Ceylon (als men Jaffanapatnam voor een byzonder Eyland rekend) niet meer dan 1218 vierkante duytſche mylen begrypt.

Het hoog Gebergte van Balane, of Adams Piek, Noordwaards, zullen wy hier op 22 mylen in de lengte nemen, ſtrykende langs de zeven Corles tot Matale toe; en in de breedte van Adams Piek langs de Caduwatti Corle Ooſtwaard tot aan de Grenſen der lage Landen van Panoa, insgelyke 13 mylen in de breedte, en van daar weer N. waard langs de Grenſen der Hooge Landen van Kanducarre, Paſſere, Bintene, en Panſioupatou, in de lengte 22 mylen, en van daar weer Weſt-waard tot 't Land van Matale inkluis nog 13 mylen, zynde dus een ſtreek Land van 22 mylen in de lengte, en 13 in de breedte (daar in alle de hooge Landen van 't geheel Eyland rykelyk bepaald zyn) brengende uyt 276 vierkante duytſche mylen, 't welk alle lage en meeſt vlakke Landen zyn; welke hier onder nader beſchreven werden.

De Boven-Landen.

Van de Boven-Landen hebben wy geen andre kennie, dan die ik uyt de Rapporten van andre, en diverze, zo van ons eygen volk, als van de Geloofweerdigſte Inwoonders der Boven-Landen, en wel byzonder van *Ambambile*, *Don Joan de Coſta*, Modliar van Nigombo, *Louis de Andrado*, en andren, met zorgvuldigheid heb konnen vernemen, alle te zamen van 's Compagnies getrouwſte en ervarenſte Hoofden over de Inlanders, onder welke *Don Joan de Coſta* meeſt uytmunt, alzo die 't heel Eyland zo doorkroopen heeft, dat 'er byna geen Dorp te vinden zy, daar hy niet geweeſt is, en goede reden van weet te geven, behalven dat hy ook by de Inlanders zelfs voor de ervarenſte bekend ſtaat, en, zelf by die hem benyden, voor een man, die de waarheid (zoo 't zyn Beurs niet raakt) bemind, weshalven wy hier in meeſt op zyne Getuygenis ons zullen gronden.

De Hooge en zeer Bergagtige Landen van Ceylon zyn zeer vrugtbaar van Menſchen, Vee, en allerley Vrugten, tot voedzel noodig, doorwaterd met een oneindig getal van Rivieren, die zeer helder van Water zyn, en over een Criſtalyne grond vlieten, onder welke veel Bronnen zyn, daar zulk Kilkoud water uytborreld, dat eenige, zig daar in willende waſchen, van de Koude geſtorven zyn, eer zy 'er konden uytkomen. A. 1675.

Op 2 byzondre plaatzen zyn ook warme Baden, en nog 2 andre, die zuur en Swavelagtig zyn.

Yzer en Koper-mynen.

Ook zyn deze Bergen vol Yzer-mynen, en in grooten overvloed, als mede Kopermynen (zo *Ambambile* zegt) in 't Landſchap Oeva en Bintene, dog door *Raja's* voorvaderen gedempt, en waar op ook die Dempers aanſtonds door zyn laſt vermoord zyn, gelyk nu niemand, op ſtraffe des doods, in de Boven-Landen graven mag, een Wet, die wy in de laage Landen mede tot ons voordeel nemen, in welke nu ook niemand Graven durft, en dat nergens geſchieden kan, zonder aanſtonds openbaar te werden.

Geſteenten hier vallende.

Men heeft hier goede Robynen, en Saffieren, zo witte als blaeuwe, Cattenoogen en meer andere Geſteenten, die men zeeker weet, dat in dit Gebergte, en in de Rivieren, door de Landen van Bintene loopende, gevonden werden, alzo de grond in die Rivieren op veel plaatzen door den overvloed van klaar blinkend Geſteente (waar onder Robynen gevonden werden) rood is. En mag zig ook niemand oit in die Riveren Baden, of van de grond iets ophaalen, al mede op ſtraffe des doods, al 't welke door de Cingaleeſen zeer ſuperſtitieus opgevolgd werd.

En andre Mineraalen.

Van de verdre Mineraalen, in dit Gebergte vallende, valt weinig te zeggen, door gebrek van onderzoek; dog wy zelfs hebben 'er ook Potlood en gemeen Lood gevonden, waar uyt Bergkundigen vaſtſtellen; dat 'er ook Quikzilver moet zyn, waar af het Potlood het opwerpzel is, of de aderen daar van uytmaakt. Ook oordeeld men, dat in die laage Landen, daar 't Potlood gevonden is, zich grooter Meinen zullen opdoen, zo dat het noodig ſchynd dit, om 't Quikzilver, nader te onderzoeken, alzo dat als het Bloed der Mineralen, en een voorbode van ryker Mineraal is.

De Verdeeling dezer Hooge Landen is velerley; dog wy zullen die beginnen in 't Ooſt van Colombo, en van de Fortres Nigumbo, uyt het Gebergte van Balane, zynde de gereedſte Weg, om uyt de 4, 3, en 7 Corles na Candi, en van daar weer te rug te reyzen, om dat alle de wegen uyt de voorſz. Corles in deze Kluyzen van Balane, of in dit voorgebergte, als in een Punct te zamen komen.

Adams Piek.

Men ziet hier op deze Pas nog 't overblyfzel van een oud vierkant Portugees Fort, waar mede zy aan de W. kant des Eylands alle de lage Landen van 't Hoog gebergte van Candi afflo-

A. 1675. ten, en veilig domineerden. Ter rechterhand van Balane, als men na 't O. ſtaat, volgd het zwaar Gebergte van Adams Piek, zeer woeſt en met zware Boſſchen bezet. Dit ſtrekt zig van Adams Piek af, Z. O. waard, langs Caduatte Corle tot aan de hooge Landen van Canducarre, en van daar weer N. waard langs de laage Landen van Panoa, of de hooge Landen van Paſſere, die weer in haare Limiten begrypen de Landen van Badule en Hewahette, welke Provintien van Canducarre, Paſſere, Badule, en Hewahette, &c. met malkanderen Oeva werden genaamd, en 't geen wel eer een byzonder Prinsdom was, en nu nog door een byzonder Desſave bezorgd werd.

Oeva. Dit Land van Oeva is zeer zwaar te bereizen, om zyn ſteenagtige ſteyle Wegen, en de menigte van op en neergaande Bergen, dog egter zeer Vrugtbaar, dicht bezaeid, alzo men 't heel jaar door dit beplanten kan, om de menigvuldige Regen, waar door 't altyd vogtig, en noit ook te nat is, alzoo 't water 'er weer afloopt.

Ook is 't vol kloeke dappre lange Menſchen, tam, en wild Vee in overvloed, en op dit volk heeft zig *Raja Singa* ook meeſt en allerlangſt vertrouwd; dog met de laatſte revolte, over 3 jaar in 't Hof voorgevallen, zyn die van Oeva mede onder de zamenſweerders tegen hem ingelaten geweeſt, en daarom zy nu alzo weinig als die van Orenoere en Jatty (zyn onverzoenlyke Vyanden) vertrouwd werden; zedert welke tyd *Raja* zich in 't Gebergte van Hangerankitti, dicht by den befaamden Berg van Gallepattewadde (daar hy al twee en meermalen, zederd de laatſte verloopen 10 jaaren op heeft moeten vlugten) onthouden heeft.

Landen van Candi, &c. De Landen van Candi, Nilobe, Dietlicke, Hangerankitti, &c., zyn gelegen tuſſchen 't Gebergte van Adams Piek in 't W., en Oeva in 't O. item 't Gebergte langs de Cadduatte Corle in 't Z., en Bintene in 't N. Een kleene dog heerlyke Landsdouw, makende de ſchoot of Valey van die ganſch zeer hooge Gebergten, welke al hun water van hunne binnen zyden hier in ſtorten, den oorſpronk van veel Rivieren maken, en in 't byzonder van die van Waluwe in 't O. en van de groote Rivier Mawiellegange, ſtrekkende na 't N. welke laatſte wel de grootſte van 't Eyland is, en die met veel zyde-takken (die in de Landen van Batticalo in 't O. uytlooopen) zig kromt door de Landen van Bintene, en eindelyk zich in Zee zich komt te ontlaſten, in 't O. ontrent 7 mylen bezuiden den buitenſten hoek van Cotjaar, en in 't N. in de buiten-baey van Trinkenemale, makende dus het Landeken van Cotjaar tot een Eyland. A. 1675.

Alle deze afwaaterjngen maken deze voornoemde Landen van Candi, &c. zeer vrugtbaar, waar door men hier ook geen voet Land onbebouwd vind, 't geen een groten overvloed van levensmiddelen, en veel binnenlandze Moeskruiden geeft.

Peper, Gember, &c. hier. In deze Landen is ook geen gebrek van Peper, Gember, en andere Aromatique Gewaſſchen, en zyn zeer gezond voor allen van ons, die 'er maar 5 a 6 maanden geweeſt, en de Lucht wat gewoon zyn, mits dat zy zich van alle debauche, en onmatig met het vrouwvolk te leven, wachten.

Dit binnen-lands Gebergte is als 't middelpunt des Eylands, rondom zoodanig met zwaar Gebergte (byzonder in 't W. na Adams Piek, in 't O. na de Landen van Oeva, en in 't Z. langs Caduatte Corle) afgeſloten, dat 'er niet meer dan 2 kluizen gevonden werden, beſaamd om die met een Leeger te konnen paſſeeren, de voornaamſte zynde de Pas van Balane, en de tweede de Gravet van Idalgaſina, van welke de eerſte de grootſte en beſte weg is; dog de tweede zeer zwaar, afkomende uyt het Gebergte van Oeva in de Caduatte Corle, daar uyterlyk pas 2 a 3 mannen nevens malkanderen op ofte af konnen klimmen. Ook zyn tuſſen deze kluizen wel verſcheide paſſagien, om met weinig volk en groote moeite die te paſſeeren, maar die niet, dan by Vagias, of Dieven en Moordenaars, met veel arbeid en gevaar gebruikt werden, waar door de lage Landen niet konnen beſchadigd werden, als wy de Bovenpoſten van Arandore, Saffragam, Denuake, Biblegamme, &c., wel bezet houden, zonder welke Bezetting, of na welker verovering, alle de laage Landen open leggen voor de Bovenlanders; maar aan de N. kant, om in de Landen van Panoa, Batticalo, en Cotjaar af te komen, zyn 4 kluizen, van welke 'er 3 al mede zeer moejelyk zyn; komende de eerſte uyt het Gebergte van Canducarre, alwaar zy loopt na de beneden-Landen over de weg van Kattregamme in de meeſt ontvolkte Landen van Jale, Pottene, en Mandagle; de 2de komt uyt het Gebergte van Paſſere, en uyt de lage redelyk bevolkte Landen van Panoa, dog door zware Boſſchen, die van de Wedda's bewaard zyn, zonder welker verlof daar aan niemand paſſagie verleend werd. De derde komt uyt het Gebergte van Galpattewadde in de lage Landen van Welaſſe, en tot

in

A. 1675. in de Baticaloze Landen; dog die weg is nog moejelyker, en in de Regentyd tot de Batticaloze Provintie toe onbereisbaar, en in den drogen tyd zeer Peſtilentiale Landen voor de Bovenlanders, al zo 't Land laag en vol poelen en groote ſtaande Wateren is, waar door deze Lucht van die der boven-Landers zo verſchild, dat geen boven-landers zich hier onthouden of 't harden konnen, zonder ten eerſte aan zwaare Buik- en andere zware Siekten vaſt te raken, waarom zy deze Stranden ook zeer haten, en zy niet lang in de Landen van Cotjaar en Tambancarrewarre te houden zyn, en terſtond doorgaan. De vierde weg is de groote weg, nemende zyn oorſpronk uyt Candi zelf, en veel andere bypaden, die in deeze groote weg uytkomen, te zamen eyndigende in 't Gebergte van Deumbra, en Matale, daar men weer na de laage Landen afklimt door een wyden gebaanden weg. Om laag in de vlakke Landen gekomen zynde, verſpreid zich die weg Weſtwaard na Putelaon tegen over Calpentyn, Ooſtwaard recht toe op Cotjaar, en Noordwaard door de Wanny met verſcheide wegen, dog de grootſte en voornaamſte door de Wanny loopt door Anaragiepoere, en eindigt in Oeregarepatte, van waar men in 6 uuren op Matotte, en ook in 6 a 7 uuren aan de overvaart na Ponery, of 't Noordelykſte einde van Ceylon, of aan de overvaart van Pachelepaly, of de Zuidelykſte Provintie van Jaffanapatnam, komen kan.

Deze grootſte weg door de Wanny, den weg na Cotjaar Ooſtwaard, en den derden na Putelaon Weſtwaard, welke uyt de hooge Hoofdweg uyt Candi zynen oorſprong heeft, en in 't Gebergte van Matale in de Hirielle Corle in de laage Landen uytkomt, is de voornaamſte en eenigſte weg, om met gelaade Draagbeeſten, Olifanten en Peerden te bereizen.

Weddas en Malabaaren hier ontrent.

Het Candiſche Gebergte, grenzende Weſtwaard aan de 7 Corles, heeft een bekenden uytgang in de Curnagel Corle, dog alzo 'er aan die kant een ſwaar Boſch is, werd die weg niet gebruikt, en ook daarom geen andren naam dragende weg gevonden, en dat te meer, om dat zich daar veel Wedda's, en vreemde Vlugtelingen, zo der Cingaleeſen als der Malabaaren, in die Geweſten onthouden, welke alleen hun eigen zaaken bezorgen, en op geen andre Regeering paſſen. Deze hebben ook met de Bovenlanders, door de groote Boſſchen, byna geen ommegang.

Nu valt ons ontrent de Bovenlanden nog alleen van Bintene (of Vintane) Matule, en Panciapatte te ſpreken, van welke wy het eerſte voor zeer ongezont houden, hoewel dat Landſchap berugt werd vol ryke Mineraalen te wezen, en dat ook daar de Robynen, warme, koude, en zuure Wateren gevonden werden. A. 1675. Bintene of Vintana, en Geſteenten hier.

Deze zyn ook 't minſt van de hooge Landen bevolkt, vol banditen en ontvoerde Volken uyt de lage Landen, om daar tot hun ſtraf armelyk te leeven, of pynelyk te ſterven; dog veele Nigombers, Chilauwers, en andren uyt de 7 Corles opgevoerd, hebben zig van daar in de Nangul Corle, en in de andre 7 Corles weten te begeven, daar zy ongemoeid en zeer wel leeven, beter, en in meer vryheid, dan eenige andre Volken van Ceylon.

Vintane werd voor een byzonder Prinsdom der Hooge Landen gehouden, en voor al ook de Landen van Matale en Pancapatouw, waar over in oude tyden een Souverain Vorſt heerſchte. Dit Land is ook zeer Vrugtbaar en bevolkt, gelegen zynde op de Paſſen in 't N., en daar de voorſz. groote weg in 't midden doorgaat. Deze hebben ook de Oude Candiſche Raja's en die van Oeva zomtyds veel Spel gemaakt, ter tyd toe dat de Vorſt van Candi zich die allen heeft weten onderdanig te maken.

Waaren hiergetrokken.

Dit is wel 't voornaamſte, dat wy van de Hooge Landen weten te zeggen, dan alleen dat nog hier op te letten ſtaat, dat deze Landen in 't geheel van 't Zout afgeſneden zyn, waar van egter, door hun groote menigte onder hen, een groote Conſumptie is; en dus ook van grove, en ook (voor 't groot getal des Adels) van fyne en geſchilderde Lywaten, Amfioen, en andre Waaren die 'er van buiten moeten ingebragt werden.

De zware afwateringen der Rivieren, en meer andre Redenen, zyn ook oorzaak, dat in deze Bovenlanden weinig Viſch gevangen werd, zo dat het Zout, en alle gezoute Viſch, uyt de Beneden-Landen daar moet gebragt werden, met veel moeite, en tot een hooge prys; en daarom zyn 't Zout, zoute Viſch, Amfioen, Kleeden, en andre Noodwendigheden, hier zeer getrokken, zeer koſtelyke, en diere Waren, waar door zy dan ook zeer licht door ons te temmen, en tot reden te brengen zyn, als wy hen die ('t geen zeer licht geſchieden kan) maar onthouden, 't gene wy klaar beviuden waar te zyn, als wy, na 't Exempel der Portugeeſen, en na onze eigen bevinding, de Landpoſten maar wel

A. 1675. wel bezet houden, behalven dat wy nu in deze Bezettingen ook veel verder doorgedrongen zyn, dan de Portugeesen oit, behalven de 7 Corles geweest hebben, gelyk in de Beschryving van Batticalo, Cotjaar, en andre plaatzen, naderblyken zal.

De Lage Landen.

Om nu tot de Beschryving der laage Landen te komen, zullen wy voor af verhaalen, wat Natien zo wel de zelve, als de hooge Landen, bewoonen, om daar uyt het regt der Raja's van Anaragiepoere of Jaffanapatnam, als ook dat van de Raja's van Cota, Sietavaca en van veel andere Bandares en Vryheeren, te beter te verstaan, die bevoorens daar als Souveraine Heeren bestierd hebben, en dus ook 't recht van d' E. Compagnie, die nu nog in 't bezit der zelve is.

Inwoonders van Ceylon.

Vierderley Volken bewoonen dit Eyland, zonder onze Natie 'er onder te rekenen; de Wedda's of Beddas, Cingaleesen, Malabaaren, en Chioli's of Mooren, zynde de laatste Vreemdelingen, voor onze Geheugenis op deze Kust gekomen, en op de Zeestranden zeer vermeerderd; dog egter vry minder in getal, dan de drie andre, die de oudste Inboorlingen des Eylands zyn.

Weddas, of Beddas.

De Wedda's (die zich zelfs Beddas noemen) zyn originele Inwoonders van ouds her, welker oorsprong niemand weet aan te wyzen. Deze houden stipt hun oude gewoonten, en zyn langs 't hoog Gebergte van Canducarre, en Passere in 't O., en Noordwaard langs de hooge Landen van Vintane tot Matale, en tot in de Mangul Corle, en voords Noordwaard tot aan de Wanny verspreid, bestaande dus al 't Land, dat achter Panoa, Baticalo, Cotjaar, en Tricoenmale, tusschen de Stranden en 't hoog Gebergte, vol Bosschen, wild en woest is, en voords van achter Cotjaar Landwaard in een streek wild Bosch tot in de Mangul Corle toe uytmaakt, alle in vlak en plat Land, zonder eenig Gebergte van belang, dan alleen de Munniks-Kap in 't Z. O. van Batticalo, en in weinig laag Gebergte, waar op die menschen zaejen, nog planten, maar leven alleen van de Jacht, Honig, en van een zoort van Aard-akers, overvloedig in die Bosschen wasschende.

Al dit Volk gelykt malkanderen zeer net, waarom zy ook maar voor een zuiver Geslagt te houden zyn, die van geen andre afhangen, nog onder andre, dan onder hun eygen Geslacht, staan, onder welke deze Bosschen zo verdeeld zyn, dat ider zeer net zyne Grensen door toegestopte weegen kend, terwyl zy egter door 't binnenste van hun Land bequame wegen laten, zo voor zig zelven, als voor de Vreemden, die uyt de hooge Landen na beneden, of uyt de beneden- na de Hooge Landen by noodzakelykheid moeten reizen, mits dat zy ook hunne Gewoonten en Bosch-Wetten wel nakomen, waar van ons *Don Joan de Costa* dit voorbeeld, hem zelfs gebeurt, als hy volgens Raja Singa's bevel door Vintane, en dus door deze Landen recht toe na Batticalo reisde, verhaal dheeft. A. 1675.

Het is nu ontrent 45 a 46 jaaren geleden, dat hy, Araetsje van Raja Singa's Attapattes zynde, van 't Gebergte na deze Beddase Landen afkomende aldaar door hen gestut en van een Boogschutter staande gehouden wierd, die nog van verscheide andre, met gelyke Wapenen hier en daar onder de Boomen staande, verzeld was. Deze eerste, in 't inkomen van de Gravet, vraagde, wat hy begeerde, waar hy henen reizen wilde, en wat zyn Boodschap was, waar op hy geantwoord hebbende, wierd hem belast daar te vertoeven, tot 'er last van hunnen Oudsten quam.

En hunne Bosch-Wetten.

Na dat hy daar 1 a 2 uuren gewagt had, ging een van deeze Boogschutters hem geleiden ontrent 2 a 3 uuren gaans, tot aan de naaste Gravet, daar hy weer wagten moest, tot 'er tyding van den Oudsten dezer Grensen quam, alwaar die eerste Gids hem aan een tweeden overleverde, en toen te rug keerde. Dus bragt hem de tweede by den derden, en dat zo lang, dat hy meer, dan 12 Leydslieden gehad hebbende, meer dan 7 dagen bezig was, eer hy in de Provintie van Batticalo, en in de vlakke Landen, door de Malabaaren tot aan strand bewoond, quam, zonder dat hy en zyn 10 a 12 Lascaryns onder weeg ergens gebrek, maar daarentegen van deze Beddas de kost (te weten goed gedroogd Herten-vleesch, in Honig ingelegt, Aard-Akers en Fruyten) gehad hadden. Het wonderlykst van allen nu (zo *Don Joan* zeide) was, dat geen dezer Weddas met hem, of de zynen, een woord gesprooken had, alzo hun Zeden dat zo medebrengen. Hun Taal is de Cingageesche veel nader, dan de Malabaarsche, en hunne Letters konnen van de Cingaleesen wel gelceezen, dog niet verstaan werden, waar uyt het schynd, dat zy de Letters van de Cingaleesen ontleend hebben, alzo die beide van de Letteren der Malabaaren onderscheiden zyn. In't geheel zyn zy ook zeer kort van woorden, en weinig van spraak, al zyn zy met hun 50 a 60 by een, ten waare de nood het vereischt; gelyk my ook zelf gebleeken is uyt een dezer Beddas, die boven de Cotjaarze Bosschen zekeren Moor (om een boodschap uytgezonden) dood-

A. 1675. doodgeſlagen hebbende, en door ons volk gevat zynde, niet een woord wilde ſpreeken, wie hem ook aanſprak, tot dat hy hoorde, dat ik zelfs hem aanſprak; dog antwoordde op myn Vraage, waarom hy dien onnoozelen Reiziger Doodgeſlagen had, niet anders, dan dat zyn hoofd hem dat belaſt had, zonder iets meer te willen zeggen. En als ik hem vraagde, of hy de Dood niet verdiend had, zo zeide hy, dat ik dat zelfs weten moeſt; en wanneer hem een keten aan 't been geſlagen wierd, om aan de Fortificatien te arbeiden, liet hy dat gewillig doen, zonder oit een woord tegen imand te ſpreken, en daar na losgelaten zynde, ging hy al zwygende weer weg, zynde zich zelven in alles zo gelyk, als of hem alle die dingen niet hadden aangegaan.

Geen Natie ondertuſſchen is gevoeliger over hunne Vrouwen en Dogters, dan zy; willende die van niemand aangeraakt hebben, en zoo daar by geval een Vreemde met zyn Leidsman paſſeerde, en een van hunne Vrouwen of Dochters maar aanzag, en minen toonden van haar te willen aanraken, die was een man des doods, al was het *Raja Singa* zelf, dien zy in 't minſte niet agten, alzo ider Boſch-Heer onder hen in zyne Grenzen Souverein is, zynde voorts met hunne gebuuren verbonden malkanders quaad af te keeren, levende onder malkanderen zo vreedzaam, dat men zeer zelden van eenig geſchil onder hen, en noit van Oorlog gehoord heeft.

Zy zyn doorgaans korter, dan een middelmatig menſch, heel bruyn, en zeer vaſt gedrongen, en muſculeus van lichaam, en byzonder welgeſchapen. De Vrouwen zyn van den band des middels tot wat over de knyen met grof Lywaat bedekt, en haar bovenlyf is naakt. De mans dekken met wat grof Doek alleen 't kruis der lendenen met een bocht van 't zelve tuſſchen de beenen door, voerende alle Pyl en Boog, en welker Pylen met yzere Pennen en van lichte Bamboeze Schachten, gelyk hunne Bogen van oude uytgebrande Areek-Boomen zyn, ſtaande op 't een einde van vele dezer Boogen een Yzere Spits, die hen voor een Piek dient, als zy den Boog ontſpannen, dewelke dan wel 9 a 10 voeten lang is.

Hun wyze van den Boog te ſpannen.

Ook hebben zy een zeer ſchoone manier om den Boog af te ſchieten: want door de lengte des zelfs, planten zy 't onderſte einde tuſſchen den groten en naaſte teenen van de Linkervoet in de aarde, zetten 't rechterbeen agter uyt, en de Pyl horiſontaal op de hoogte van hun gezicht, komende recht op 't midden van den Boog, wiens lengte, geſpannen zynde, hier uyt kan afgemeten, en geoordeeld werden, hoe kragtig op die wyze kan geſchoten werden. Ook zyn zy zo ſnel in 't loopen, dat zy, met hun drien een Hert of Eland op 't ſpoor hebbende, het onmogelyk voor de zelve is om te ontkomen, waar door zy ganſch geen gebrek lyden, en in groote vryheid zeer gelukkig leven, om dat zy weinig van nooden hebben; alzo zy maar zeer kleene Conſumptie in grove Kleeden, kopere Ringen, Bekkentjes, glaze Armringen, en andre kleenigheden, hebben; dog de landwaartſte moeten ook van die, die naaſt aan de Stranden woonen, met Zout geholpen werden, waar door 't gebeurd dat zommige Malabaaren, naaſt aan hen grenzende, en ook de Mooren ontrent Batticalo met hen handel in Kleeden, Zout, &c. dryven, welke zy tegen Areek (of Pinang) Honig, Waſch, gekloofde Planken, en andre Houtwerken, Luypaarts-Vellen, Yzer, Cryſtal, en andre dingen, in hunne Boſſchen vallende, verruilen; hoewel eenigen, naaſt de Batticaloze Landen, nu ook al Geld, zo wel van Goud, en Silver, als van Koper leeren kennen, zynde wel 't meeſt op Goud, als op een Heiligdom, gezet.

Wat Waaren hier getrokken werden.

Van hunnen Godsdienſt valt weinig te zeggen, dan dat zy, als de Cingalezen, de hoge Boomen, Bogas, en van de onze Pagood-Boomen genaamd, met een ſteenen voet rondom opzetten, en daar Lampen voor opſteeken, zonder dat daar oit eenige Beelden, of andre Ceremonien, gezien werden.

Hun Godsdienſt.

Zo iemand eenig gevoelig ongelyk geleden heeft (want over geringe zaaken zullen zy niet klagen) die verdient voor hun Opperhoofd (hoewel zy nog mindere Opperhoofden hebben, voor welke zy veel zaaken afdoen) gebragt te werden, neemd de klaager een groenen tak van een boom, en gaat daar mede onder dezen Boom ſtaan met 't aanzicht na de wooning van hun Opperhoofman gewend, die altyd dicht by een van deeze Boomen woond, alwaar hy zomtyds 2 a 3 ja 6 a 7 dagen blyft ſtil ſtaan, zo hem de redenen niet eer afgevraagd werden van zyn klacht; en daar blyft hy zo lang tot al de bladeren van dien tak verdort zyn, en beginnen af te vallen, en dan nog niet verhoord zynde (waar van egter maar 2 a 3 voorbeelden zyn) is 't hem geoorloft dien Hoofdman te vloeken, zyn tak tot een getuige in de Aarde te ſteeken, en zyn eigen Rechter te zyn, of onder een ander Hoofdman over te gaan; maar door-

A. 1675. gaans werden die Klagers ten eerſten verhoord, terwyl de tak nog groen is, en hen zonder uytſtel recht gedaan, als zy hun zaak, daar noit iet aan feild, bewyzen.

En zeldzame wyze van klagen over Ongelyken, en Aard.

Dus klagen zy altyd over hun Meerder (waar aan blykt, dat het geen ſchreeuwers nog kryters, gelyk de kakelende en ſnappende Malabaaren, zyn) en betoonen anders doorgaans zeer ſtille en vreedzaame menſchen te zyn, van welke egter voor ons metter tyd wel zeer goede en ſtoute Laſcaryns en nutte Onderdanen zouden konnen groejen, te meer, dewyl zy zich zelven rekenen van een en 't zelve Geſlacht te zyn, geheel anders als de Cingaleeſen en Malabaaren, die in honderden van hooge en laage geſlachten, gelyk de Hooge weer byzonder bevoorrecht zyn, terwyl andre onder hen minder dan Slaven en honden geacht werden, hoedanige onder de Malabaaren de Parrias, Poelias, &c., en onder de Cingaleeſen de Rodias, Pannias, en andre zyn.

Weten van geen CaRas.

In tegendeel rekend de minſte dezer Beddas zich zoo hoog van bloed als de grootſte Hoofdman, gelyk zy ook met malkanderen allen arbeid doen, en nergens eenigen afkeer van toonen, dan van vuilen of onreinen arbeid, en om imand met een Andol of Palankyn op de ſchouderen te dragen; dog maken geen zwarigheid om alle andre dingen, 't zy met of zonder Draag-ſtokken, op te nemen.

Om de zware Balken tot de naaſte Rivier in de Batticaloze Landen aan te ſleepen, heeft de Commandeur de *Graeuwe* groote moeite aangewend, zonder dat hier toe giften of gaven hielpen, weshalven hy een andre weg moeſt inſlaan, met hunne Land-Wetten overeenkomende, om dus wat meer overreding onder hen plaats te doen grypen.

Zeldzame Liſt van de Heer de Graauwe, om hen tot Werken, en 't Sleepen van Balken te brengen.

Daar op ging hy zich ontkleeden, en ging alleen met een Kleed om zyn onderlyf in 't Boſch neerzitten onder een Boom, latende 't hoofd en zyn lang ongekamt hair over zyn aanzicht hangen; blyvende dus afgezonderd van al ons Volk zitten, zonder te willen ſpreken tot op den avond, ſchoon deze Beddas een geheelen dag al gevraagd hadden na de reden van dien. Eindelyk zeide gemelde *de Graeuwe*, dat zyn nood hen te klagen hem niet helpen kon, en dat zyn leeven in 't uyterſte gevaar was, en verlooren ging, zo hy niet geholpen wierd, waar op zy, 't zy door medelyden, 't zy door eenigen Regel van hun bygeloof (dat wel 't naaſt te gelooven is) bewogen zynde, verklaarden, zoo zy hem helpen konden, dat hy hen mogt gebruiken, waar op de Commandeur weer antwoorde, dat 'er laſt van den Admiraal was, zo dat jaar geen 1000 Balken op Colombo gebragt wierden, hy zyn Kop moeſt verliezen; waar op zy aanſtonds aan den arbeid geurden; en in dat Sayſoen over de 800 Halmeinelle Balken uyt het Boſch na de Rivieren ſleepten. Ook waren zy nu al zo verre gekomen, dat zy dezen *de Graeuwe* met zyn Palankyn door 't Boſch droegen, weshalven van hen, zoo wy maar goede middelen daar toe gebruiken, nog veel goeds te wagten is; dog men moet wel bezorgen, dat geen ruwe of haaſtige menſchen over hen geſteld werden, vermits zy niet willen geſcholden nog geſlagen zyn. Ook houden zy geenzins van leugenen, of verraderyen; maar zyn grootmoedig, ſtout, en oprecht, weshalven zy in deugd (gelyk ook in de ſterkte hunner lichamen) de Cingaleeſen en Malabaaren zeer verre overtreffen. A. 1675.

Oorſprong der Cingaleeſen.

Of nu de Cingaleeſen, zoo de oude oorſpronkelyke dezes Lands, als ook andre, in 't geheel, of wel voor een gedeelte (gelyk niet onwaarſchynelyk is) uyt deze Beddas voortgeſproten zyn, is onzeker; dog de Cingaleeſen zelfs ſtellen zich hier tegen, zeggende dat zy van een ander Land hier overgekomen zyn, waar af zy de Hiſtorie in ſchrift hebben, behelzende, dat voor eenige duizend jaaren een Prins van groote vroomheid (hoewel andre zeggen om zyn ondragelyke ondeugd) uyt de Landen van Tanaſſery daar zou aangedreven zyn, die zich in dat Ryk tegen zyn Vader en alle zyn Broeders opgeſteld, en groote daaden verricht hebbende, eindelyk gevangen wierd, en om zyn grote klockheid in de Wapenen, en dat hen by een oude voorzegging een Souveraine heerſchappy beloofd was, van al 't volk verbeden wierd, waar op zyn Vader belaſtte hem, en eenige duizend van zyn Medeſtanders in Vaartuigen te ſtellen, op een tyd, dat de Wind aflandig was, zonder dat hen zeilen, riemen, roer, of iet diergelyks, mogt medegegeven werden, maar wel hunne Wapenen, en Spyze voor eenigen tyd om met hunnen Prins dus aan de Fortuin, en 't Orakel, over hem uytgeſproken, overgegeven te werden, welke dan eenigen tyd op zee gezworven, en al veel der haaren verloren hebbende, eindelyk met dezen hunnen Prins ontrent den Berg van Tricoenmale, en met 1800 a 2000 mannen quamen aan te landen; alwaar zy, op de wal tredende, geen goede menſchen, maar, volgens het zeggen der Cingaleeſen, wel

Van een Prins van Tanaſſery, en waar die hier Landde.

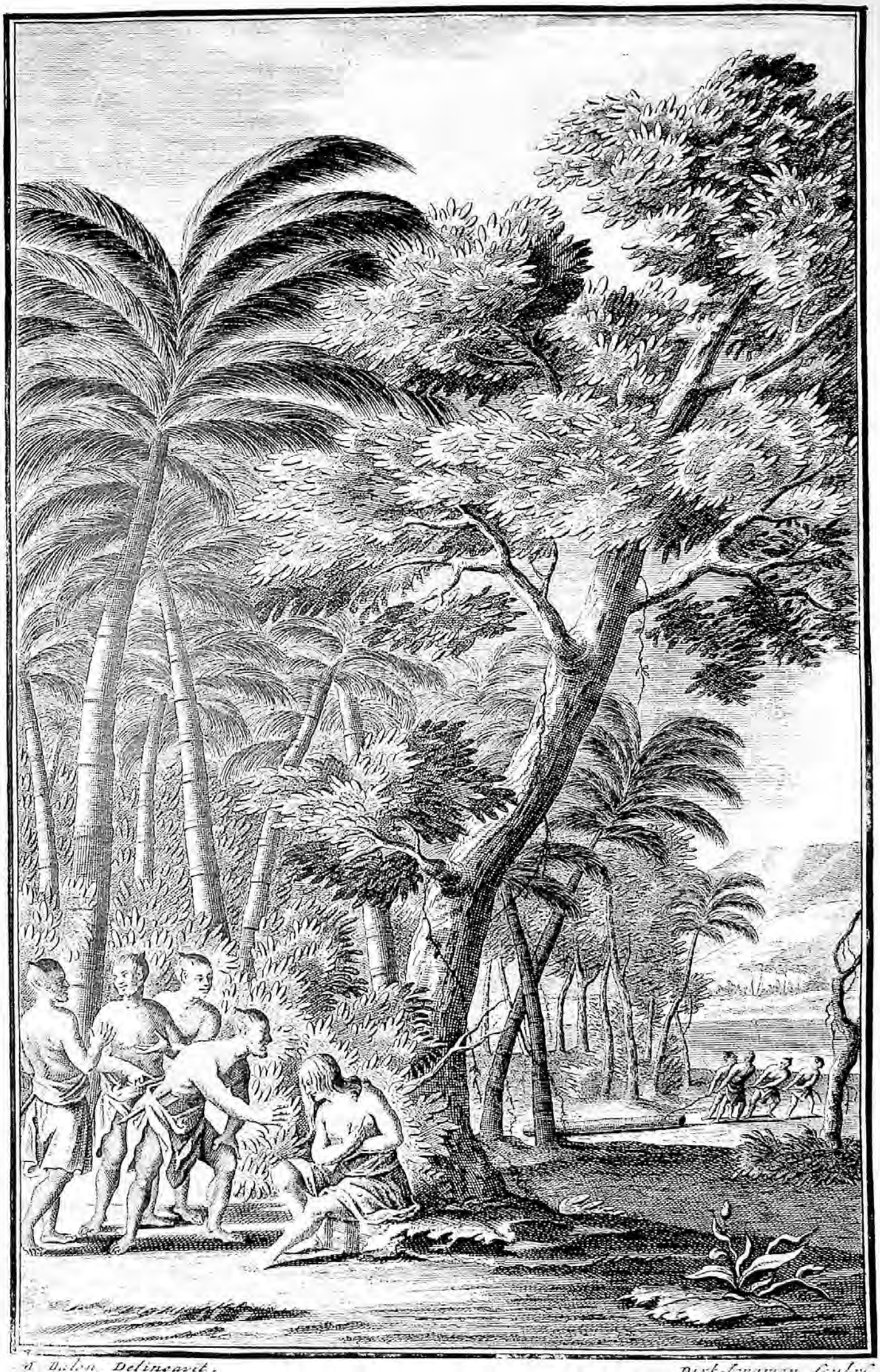

A. Balon Delineavit. Dirk Jongman Sculps.

A. 1675. wel veel gedaanten van Veldduivelen, of, anders na waarheid, ongeregelde en quaadaardige menſchen vonden, die alles verſlonden of doodſloegen, wat daar van buiten aanquam.

De Prins, en zyn overgebleven volk, hier af onkundig en uytgehongerd, nam zyn weg Landwaard in, maar vond in 't eerſt niets tot zyn hulpe; dog eindelyk in een groot Veld uytkomende, daar goed water was, zond de Prins 100 van zyn Volk, om 't Land verder te ontdekken; dog deze quamen op den beſtemden tyd, niet weder. Daar op zond hy nog een andre troep uyt, die ook niet weerquam; waar op hy toen met de reſt van zyn volk die eerſt zelfs ging opzoeken; dog vond ze niet; maar wel een jonge ſchoone Vrouw, die drie Borſten nevens malkanderen had. Deze was een Tooveres, of, zoo de Cingaleeſen dit verklaren, een heerſcheres over deze Landsdouwe, en die door Toverkonſt, Spooken, en Veld-duivelen wiſt te Regeeren. Hy vraagde dezelve na zyn volk, dog zy zeide, dat die 'er niet meer waren, en dat hy en de zynen ook wel haaſt zouden verdelgd werden; waar op de Prins zyn Zwaard trok (dat hem door 't Orakel gegeven, en tegen alle Duivelſche machten bezworen was,) vattede haar by de kop, en dreigde haar te dooden, zo zy hem zyn verloren volk niet weer beſtelde. Dit ſtond zy hem toe, mits dat hy haar Trouwen en noit verlaten, en dat hy dan den grootſte Heer des Lands, om zyne vroomheid, groote kragt, en om de deugd van zyn zwaard, werden, en dan ook al die Spooken en Veldduivelen verdelgen zou.

Die een Tooveres met drie Borſten ontmoet.

Welke hy Trouwd.

Deze voorwaarde nam ook de Prins aan, en Trouwde haar onder diere Beloften van haar noit te verlaten, waar op hy zich in korten tyd meeſter van alle die Contryen maakte. Hy teelde by haar drie Soonen; dog begeerde toen een andre Vrouw, die de grootheid van zyn Koninklyke afkomſt beter paſtte, en verzocht van den Naik van Madure zyn Dogter ten Huwelyk, die ze hem ook met een groot gevolg van Dochteren toezond, waar op die eerſte Vrouw van hem afſcheide, en haare drie Soonen mede nam.

Zyn Soonen uyt haar.

Zyn tweede Vrouw.

Daar op wierden ook alle de Landen verdeeld in verſcheide Partyſchappen, en de Prins met zyne laatſte Vrouw, en zyn volk, verkoren de Hooge Landen, bevorens beſchreven, en aan zyn eerſte Vrouw met haare 3 Soonen liet hy alle de platte en beneden Landen, daar benoorden gelegen, die om haare groote Boſſchen tot nog toe Roene genaamd werden; en die zich tot het Binnenwater van Jaffanapatnam, beginnende van Mangul Corle aan de Weſt-kant uytſtrekken, gelyk zy zich van Waluwe aan de Ooſt-kant des Eylands vertoonen, en alle het Land der Beddas of Weddas langs de zee omcingelden.

Verdeeling zyner Landen tuſſchen hem en zyn eerſte Vrouw.

A. 1675.

Dus bleef voor den Prins het hoog Gebergte, en de Landen van Waluwe Weſtwaard, te weten de Landen van Gale en Colombo, tot aan de Landen van Anewodane en Putelan over, welkers oude Inwoonders hy alle onder zyne heerſchappy bragt.

Uyt hem, en uyt deze Madureeſche Princes, zyn vervolgens de Koningen en Rajas van Cotta, Sitta-vaca, Oeva, Candi, Matale, Curnagel, en meer andre, voortgeſprooten, die deze Landen na hun zin verdeeld, en met de naamen, die zy nog voeren, onderſcheiden, en ieder in 't zyne oppermagtig beſtierd hebben, zonder dat de een over den anderen iets te zeggen had.

Deze Tanaſſeryſche Prins, by veel Vrouwen veel Soonen verwekt hebbende, ſtelde de zelve al by zyn leven in 't Souverain bezit der Landen, die hy ider van hen toegeſchikt had.

Gelykheid der Siamſe en Cingaleeſche Afgoden.

Wat men nu hier af te gelooven heeft, is nog zeer onzeker; dog hebbe zelf aangemerkt de gelegenheid van hunne Afgoden met die van Siam, (waar af Tanaſſery wel eer een Provintie geweeſt is) van welke zoo die van de manlyke als vrouwelyke Sexe een en de zelve aangezichten, en de zelve grootte, 't zy leggende, 't zy ſtaande of zittende, hebben, terwyl ook de kleener Beeldekens al mede ontrent de zelve ſtaan of zitten, en by de grooten veeltyds met opgeheven en t'zaamgevoegde handen en opgerechte vingeren zich even zoo, als ik dat in Siam gezien heb, vertoonen.

Wetten in Steene Tafelen den Cingaleeſen nagelaten.

Ook zeggen de Cingaleeſche Sjangatars, dat een zeer H. Man, diens voetſtap nog op Adams Berg te vinden is, uyt het O. (op welke ſtreek Tanaſſery in opzicht van Tricoenmale legt) op Ceylon aangekomen is, die hen hunne Cingaleeſche Wetten op Steene Tafelen in 't Gebergte na gelaten had.

Door Budhum

Deze Heilig had de lengte van 12 voet, zo groot als 2 gemeene Mans-voeten, en de zelve was Bedou Boddon (of Budhum) genaamd, hoedanige verzieringen ik al mede in Siam gehoord, gelyk ik my ook over de grootheid hunner Beelden verwondert heb; dog 't geen dit weder ſchynd tegen te ſpreken, is de gedaante van die van Siam, Tanaſſery en Pegu, de welke alle, met de Chineeſen niet alleen eenerley Afgoden, maar

A. 1675. maar te zamen ook platte Neuſen, en kleene Oogen, ſluik-neerhangend Hair, en idele Baarden, daar alle de Cingaleſen in tegendeel verhevene Neuſen, ſtraffe groote oogen, meeſt alle gekruld ſchoon Hair en een dikken Baard hebben, zo dat het wel zou konnen zyn, en zeer waarſchynelyk is, dat de Cingaleeſche Raja's en hunne Geſlachten uyt die Landen en uyt de mannelyke Linie afkomſtig geweeſt, maar dat ook dezelve, door hun kleen getal onder 't groot getal der ouder Inwoonders van dit Eyland, der zelver Kinderen of veraard, of zodanig door de tyd veranderd zyn, dat zy na die weinige uyt Tanaſſery daar gekomen niet meer gelyken, en met de oude en rechte Inboorlingen dezes Eylands in allen deelen overeen komen.

Verhaal van de Soonen der Drieborſtige Vrouw.

Hoe 't nu met de Drieborſtige Vrouw en haare drie Soonen gegaan is, daar af werd zeer verſcheiden geſprooken; dog 't komt meeſt daar op uyt; dat de kloekſte en de voornaamſte dezer Soonen zig in 't Bezit der Wanniſche Landen, de ander in die van Batticalo geſteld, en dat de derde den dienſt der Afgode bezorgd heeft, waar door hy zyne 2 Broeders in Vrede hield, en van hen zeer hoog geacht, en als een H. geëerd wierd; dog na de Dood dezer Broeders, en na 't aangroejen dezer Volkeren, maakte zich de Wanniſchen Prins Heer van alle de platte Landen, tot de Landen van Panoa inkluis, na dat hy tot zyn hulp geroepen, en ook gekregen had uyt de Provintie van Tansjaoer (of Tansjouwer) een groot getal van Krygsvolk, die daar na van hem rykelyk, by uytdeeling van Landen onder hen beloond, en voorts by hem gebleven zyn; gelyk ook hunne Vrouwen, Kinderen, en Slaven daar op mede overgekomen, en daar door aan die kant zeer veel Malabaaren voortgezet zyn, gelyk wy in 't verder Verhaal nader zullen ontdekken.

De Malabaaren hier van zeer Oude tyden zeer bekend.

Het is zeer waarſchynelyk, dat de Malabaarſche Taal in 't N. deel van Ceylon zeer oud, en ouder dan de Cingaleeſche, om de groote nabyheid van Man-Aar tot Rammanacoil, en van 't Eyland Carredive (nu Amſterdam genaamd) tot Caljemeer, is; en dat die al voor de komſt van den Tanaſſeryſchen Prins deze Landen 'er geweeſt zyn, 't geen te meer blykt, uyt de groote overeenkomſt en gelykheid van der zelver Zeden, Taal, Schrift, en natuurlyke gedaante van de Inwoonders dezer Noordelyke Provintien van Ceylon, en der vaſte Kuſt; waar uyt wy dan niet anders konnen vaſt ſtellen, dan dat de verſcheidenheid, die wy tuſſchen die Weddas, Cingaleeſen, en Malabaaren zien, een klaare getuigen is, dat deze drie ook byzondere Volkeren en van byzondere afkomſten zyn, gelyk ook de Malabaaren op Ceylon de zelve Godsdienſt en Afgoden hebben, als die van Choromandel, zonder eenige verandering; en de Cingaleeſen weer andere Afgoden, die voor 't meerendeel ook andre naamen hebben, en gelyk die van Tanaſſery, en Siam hunnen Koning als een God eeren, en hem met gevouwen handen, plat op 't aangezicht ter aarde leggende, aanbidden, even zo doen ook de Cingaleeſen, daar in tegendeel de Malabaaren, die Vrygeboornen zyn, hunnen Koning al ſtaande met de handen te zamen gevoegd, en zo voor het Voorhoofd gebracht zynde, driemaal groeten, en voorts met een vrymoedig aangezicht toeſpreeken; om welke reden ook de Malabaarze Koningen meeſt altyd tegen de Cingaleeſche Raja's in Oorlog geweeſt zyn, om dat ze van de zelve altyd door trotsheid eerſt aangevogten, en genoodzaakt wierden zich te verdedigen. Ook zyn de Cingaleeſen van ouds her van een hoogmoediger en Oorlogszugtiger aard, dan de Malabaaren geweeſt; dog de Malabaren zyn daarentegen weer veel zedelyker, verſtandiger, en ook veel meer tot den Godsdienſt en 't bygeloove, dan de Cingaleeſen, geneigd, zoo dat zy door hun groot beleid en grooter macht van volk, magtig geweeſt zyn de Cingaleeſen altyd te wederſtaan, en Meeſters van de Landen, die zy bezitten, te blyven; ook kan men ten deelen nog aan 't Oude Hof, en aan de groote onbemuurde Stad Annaragiepoere, zien, hoe byzonder magtig de Malabaarze Koningen op Ceylon geweeſt zyn, als mede aan de groote Tanken (van de welke 'er veele met hard-ſteen rondom bemuurd, en 3, 4, en 5 uuren gaans in 't rond zyn) hoe grooten magt van menſchen 'er aan de Noord-kant van Ceylon moet gewoond hebben. Ook is 't onfeilbaar, dat al het Land van Cotjaar in 't O, en van Calpentyn in 't Weſten dwers over, tot het Eyland of 't binnenwater van Jaffanapatnam toe, dat voor een groot ſluk 't Landſchap van de Wanny in zich begrypt, met Zeilanden bebouwd, en vol menſchen geweeſt is, waar af de Malabaaren in de byzondere Beſchryving van de Stad Anaragiepoere zekere Hiſtorie verhaalen wegens een groote ſtraf, dit Land door de Rotten overgekomen, die in weinig dagen alle de Neli (of Ryſt) huizen, en alle den voorraad van 't Koorn, en de verdre levensmiddelen opaaten, waar op een droogte van drie

Aard der Malabaaren en Cingaleeſen.

A. 1675. jaaren volgde, door welke alle Tanken geledigd, en 't nieuw Gezaey verſtikt wierd, het geen in die 3 jaaren zulk een grooten hongersnood en ſterfte onder de menſchen veroorzaakte, dat het ganſch Landſchap hier door als verwoeſt lag, gelyk het ook tot heden toe niet weer tot zyn verhaal heeft konnen komen, blykende ook daar by, dat men hier nu het zeſtigſte deel der voorige menſchen niet heeft.

Wanneer de Malabaaren hier zig na Jaffanapatnam begeven hebben.

De Malabaarſe Raja, in die tyd levende, begaf zich toen van daar na 't Eyland van Jaffanapatnam, alwaar hy en zyn Geſlacht uytſtierven, en de Inwoonders een Rammanacoilſen grooten beſaamden Bramine tot hunnen Koning ontboden, die ook met een getal Belales, en andre dienſtbaare Geſlachten, tot hen overquam.

Een Bramine hier Koning geworden.

Deze Bramine begon de Wanniſche Landen weder met Inwoonders te verſterken, en zyne Landvoogden over de Provintien te ſtellen, en in 't byzonder over Tricoenmale, en Cotjaar ſtelde hy een Bramine van zyn Geſlacht, die men zegt dat zo oud geworden is, dat het ongelooffelyk ſchynd, en dierhalven hier ook verzwegen werd, alzo hy wel 3 Raja's overleefde, die over de honderd jaaren geregeerd hadden, en die daarom door laſt van den naaſtvolgenden vierden Raja (die zyn Hof te Jaffanapatnam hield) wierd vermoord; hoewel anderen met veel meer ſchyn van waarheid zeggen, dat hy van die van Cotjaar, om zyn ſtraffe en booze Regeering, by de Pagode op den Berg van Tricoenmale doodgeſlagen is, maar weinig te vooren, eer de Portugeeſen bezit van Tricoenmale namen, welke toen ook op Jaffanapatnam al verworven hadden een Kerk te bouwen, die, naderhand in een Caſteel veranderd zynde, zoo wierd de laatſte Jaffanapatnamſen Raja van de zelve Doodgeſlagen, en 't Landſchap Wanny, d' Eylanden Jaffanapatnam, en Calpentyn, mitsgaders Tricoenmale, aan de Kroon van Portugal aldus onderdanig gemaakt, van welke het weer door de Nederlanders A. 1658. veroverd is.

't Kaſteel der Portugeeſen hier eerſt een Kerk.

De Mooren hier beſchreven.

Wat nu 't Geſlacht der Mooren, Chioli's genaamd, betreft, zy zyn een zeer trouwloos volk, afkomſtig van de Samorynze Malabaaren, van een zeer veracht en gering Geſlacht, en die in oude tyden, door 't verkeeren met de Turken uyt Baſſora en 't Roode Meir, Mohhammedaanen geworden zyn, gelyk deze ook de ganſche Kuſt van Indiën, Cormandel, Malakka, &c., voor de komſt der Portugeeſen in Indiën bevoeren, en hun booze Secte door ganſch Indiën, en alle de Eylanden des zelfs, met het uyterſte vermoogen voortplanteden, en die met deze Turken ter Zee, alles wat zy maar krygen konden, wegroofden; dat zy ook zelfs in de latere tyden nog zodanig doen, na dat de Turken door de Portugeeſen uyt Zee geſlagen waren, dat veele Volkeren zedert hier door niet weinig ſchaade geleeden hebben. Deze zyn metter tyd zodaanig vermenigvuldigd, dat zedert de geheele Kuſt van Indiën, en een groot gedeelte van Choromandel en Ceylon, daar mede vervuld is, gelyk zy ook onder 't gebied van de Landheeren, de Zeeſtranden op veel plaatzen ingenomen hebben, hoewel zig die nu niet meer met diergelyke Rooveryen ter Zee erneeren, maar van den Koophandel, en meer andre middelen, nu beſtaan, hoewel zy, als de Joden, nu byna nergens eenig eigen Land, of een eigen en ſouvereine Jurisdictie hebben, en meeſt onder de beſcherming van de Malabaaren (daar zy egter nog al zeer veel onder van den Roof leeven) en voornamelyk in die van den Samoryn van Collatry, en Noordwaard tot de Landen van Swapanaik of Canara, leven, dog welke meeſt van den Koophandel en Zeevaart beſtaan, gelyk ook veele der zelve zich op Tegenapatnam, in de Landen des Teuvers op meeſt alle de Zeehavenen in een groot getal (waar onder de meeſte Peerlduikers zyn) en voords tot Nagapatnam, Trangebaar, Trimelevaas, Carcal, en zo verder N. waard tot Portenova, Coreloer, Tegenapatnam, en Paliacatte ter nedergezet en uytgebreid hebben, van waar de zelve ontrent voor honderd jaaren al mede door hun ſterke Zeevaart ook op Ceylon overgekomen zyn, hebbende in dien tyd ook nog hun oude Vyandſchap der Turken tegen de Portugeeſen behouden, het gene zy ook van tyd tot tyd, zoo als uyt de Geſchiedeniſſen der Portugeeſen blykt, aan hen alomme betoond hebben, vervolgende malkanderen om de Profyten des Koophandels zeer vinnig, niet alleen op Ceylon en Malabar, maar zelf ook tot in de Golf van Perſien, en tot in 't Roode Meir.

Van dit Geſlacht nu onthoud zich ook een groot deel op Ceylon, voor al in de Landen van Caliture, Alican, Gale, Mature, en voorts ook ten grooten getale tot Batticalo, en nog meer tot Cotjaar, daar de Choromandelſche Chittis hen zeer vervloecken en in de weg zyn, gelyk mede 3 a 400 huisgezinnen tot Jaffanapatnam, alle de welke zig met den Koophandel op Malabar, Madure, en Choromandel erneeren, en in zoo vaſten Vriendſchap met de Malabaren, en andre daar benoorden in de Landen

A. 1675.

A. 1675. den van den Samoryn, en Collatry, houden, dat zy als een en 't zelve Volk met malkanderen verbonden blyven, en malkanderen in de Zeevaart zoo weten te verſtaan, dat zy daar door hoe langer hoe grooter werden, het welke den Samoryn, Collatry, den Teuver, den Naik van Madure, en andren, wel eens te laat mogten gewaar werden, en daar by ontdekken, wat adder zy in hunnen boezem voeden, zynde op Cananoor al zo verre gevorderd, dat de Landvorſten hen genoegzaam moeten ontzien, door de grootheid en 't bewind dat Adersjah, en zyns gelyken, zich al beginnen aan te matigen.

Verdre Volkeren hier.

Dit zyn de vier Volkeren, die men buiten onze Natie, en eenige overgeblevene Portugeeſen, benevens een vermengzel der zelve, Miſtiçen genaamd, hier op Ceylon vind, en welke nu op driederley wyze beſtierd werden.

Magt, en Bezit der Nederlandſche Maatſchappy alhier.

De eerſte en voornaamſte Regeering is op de Naam der E. Nederlandſche Maatſchappy, welke met een volkomen recht oppermagtig gebied over 't Eyland van Jaffanapatnam, de Wanny, Tricoenmale, Batticalo, en Cotjaar, en voords van daar dwars over al het Land Weſtwaard tot Calpentyn, inkluis, of zoo verre deze Landen van de Malabaarze Raja's van over ouds her oppermagtig bezeten, en namaals by verovering der Portugeeſen tot de E. Maatſchappy overgebragt zyn.

Alle de Inwoonders dezer Landen hebben ider aan zyn kant eenerley Taal, Zeden, en Godsdienſt, dog afgezondert van de Beddas; en alle die voornoemde Inwoonders, zo Cingaleezen, Malabaaren, en Mooren, als Buitenlandze Vreemdelingen van de Overkuſt van Choromandel, welke zig in die voornoemde Landſchappen onthouden, ſtaan onder 't gebied der E. Maatſchappy.

Driederley wyze van Regeering op Ceylon.

Hier by mag vryelyk gevoegd werden al 't laag Land, daar bezuiden gelegen, als daar zyn de Landen van Panoa, de Zout-Pannen, Waluwe, Mature, Gale, Colombo, Nigombo, en een groot gedeelte der 7 Corles, alle de welke door kracht van Wapenen den Portugeeſen door ons afgenoomen, by Hypotheeeq aan de E. Maatſchappy verbonden; en door de groote Tiranny der Bovenlanders ons toegevallen zyn, en zo Oppermagtig door de E. Maatſchappy, als de andre Landen, beſtierd werden.

De tweede wyze van Regeering kan men zeggen dat nog is by de booze en gruwzame Bovenlanders, bezittende Oppermagtig, zo lang Raja Singa nog leefd, het Hoog Gebergte, bevorens beſchreven, door de Cingaleezen bewoond, en aan een gedeelte der 7 Corles gehecht, welke tot groote ſchaade der E. Maatſchappy nog onder de booze Regeering dezer Bovenlanders verbleven, en daar door tot groote Elende vervallen zyn. A. 1675.

De derde wyze van Regeering hebben de Beddas, die, om hunne groote verdeeling en Vryheid, die ieder in zyne verdeelde Boſſchen heeft, en volgens welke zy na hunne oude Gewoonte en Zeden leven, wel een Democratie, of Regeering des Volks; in tegenſtelling van die der Monarchen, of Alleenheerſchers, genaamd mag werden.

Buiten alle deze heeft men hier noch een deel zamen gerot Volk in 't Bovengedeelte der Mangul Corle, en de naaſt daar aan grenzende Dorpen, die zich hier van allerley verloopene Geſlachten, zedert het verval van Raja Singa's Regering, hebben beginnen neder te zetten en by een te vergaderen, en in die zelve Vryheid, als de wilde Beddas, beginnen te leven, en die ook onze Reizigers, dwars van Batticalo door deze Landen overkomende, veilig en vreedzaam laaten voorby- en doortrekken, behalven dat zig nog op verſcheide plaatzen, ontrent de woeſte Wilderniſſen, veel Vlugtelingen en verloope Schelmen, die een Roovers leven beginnen te leiden, onthouden, hoedanige zig, door 't groot verval van Raja Singa's Regeering, metter tyd op meer Plaatzen zullen openbaaren, zo wy alle de laage Landen niet tydig in bezit neemen, en voor al ons van het gedeelte der 7 Corles, dat aan 't bezit der laage Landen nog ontbreekt, meeſter maken.

Jaffanapatnam.

Het Eyland Jaffanapatnam is in vier Landſchappen verdeeld, Welligamme, Warmoratie, Timmeratie, en Pachelipali, dat het Zuidelykſte is, genaamd. Deze vier Landen, (en voor al het eerſte) zyn zo vol volk, dat geen Land op Ceylon daar by te gelyken is, ontſtaande uyt de Vrugtbaarheid, en ook uyt de zekerheid, welke de Zee, en 't groot Binnenlak, aan de zelve geeft, door welke het van 't Eyland Ceylon afgeſcheiden is.

Ook heeft het in den drogen tyd aan de Zeeſtrand maar eenige ſmalle paſſen, die door den regen, in dat Moeſſon, meeſt jaarlyks geopend, en in den droogen tyd van de Zee weer toegeſlagen werden, zoo dat 'er in geen Boskens, Vagabonden &c. ergens, dan over deze paſſen, konnen binnen komen, die daarom altyd met wagten bezet zyn: waarom ook die Malabaarſche Rajas, na dat Anaragiepoere zo elendig eerſt door de Rotten, en

daar

A. 1675. daar na door droogte en hongers-nood geplaagd en verwoeſt was, hun verblyf hier genomen hebben. Egter kan dit Landſchap van de Zeekant in 't Zuider Zayzoen van deze paſſen af tot Pareriture (by de Portugeezen Punto das Pedras genaamd) toe, lichtelyk met Cattimarauwen, en andere kleene Vaartuygen, aangedaan, dog ook het aanlanden van eenige en verdre vyandelykheden belet werden. Aan de hoek van Pareriture, legt een hegt Waterpas, tot op 10 vadem diepte in Zee, van agteren met een ſterke Reduit, Landwaard ingeſlooten, en verzekerd, en varen de Scheepen, hoe groot ook, tot binnen een musquetſchoot onder dit Waterpas, daar zy verzekerd leggen, en nog beter onder de Waterpaſſen, gehegt aan 't Nieuw Kaſteel by Cangienture, 2 mylen beweſten Pareriture, daar men tuſſchen beyde die Waterpaſſen 4 vadem water en goede ſtekgrond heeft; weshalven hier geen vreemde Scheepen konnen genaken, zonder aanſtonds in de grond geſchooten te werden, om dat die twee waterpaſſen voor de Scheepen over malkanderen met hun kanon konnen bekruyſſen, behalven 't kanon, dat recht van voren de vyandlyke Scheepen kan toegedreven werden. Dit nieuw begrip werd jegenwoordig zonder naamweerdige laſten der E. Maatſchappy allengskens voltooid, alzoo wy de Steen, Kalk, Brand, Timmerhout, en alle andre ſtoffen, mitsgaders de Arbeyders uyt de dienſtbare geſlagten, om niet hebben, en alleen maar eenige Metſelaars en Timmerlieden, Dagloonen genieten, en zoo men alleen jaarlyks een Punt en zyn Guardyn opmaakt, zal 't zelve in 5 Jaaren wezen afgedaan; zynde een onverwenſchelyke gelegenheyd, om dat de Scheepen 't geheel Zuyder Zayzoen daar binnen een musquetſchoot onder d'opperwal in zeer ſlecht water leggen, en de Hoeker en groote Chaloepen, aan een ſteenen Hoofd zullen konnen laden en loſſen; waar by jaarlyks veel meer (buyten 't groot gemak van loſſen en laden, en de verderen arbeyd, tot nog toe daar aan vaſt) zal konnen gewonnen werden, dan nu voor 't nieuw Kaſteel werd uytgegeven; want alles, wat nu na 't nieuw Kaſteel gevoerd werd, en maar van eenige weerde is, moet 5 à 6 uuren verre over Land gedraagen, of anders tweemaal in kleene Vaartuygen overgeſcheept werden, om de ondiepte der Binnenwateren, en de afgelegenheyd van 't oud Kaſteel, waar door alle natte en drooge Proviſien, Koopmanſchappen, Gereedſchappen &c. dat geſtoolen kan werden, zeer verminderen, en in 't uytleveren en ontfangen beſchadigd werden. Om al welke en meer andere redenen 't oud Kaſteel voor onnut gehouden, en een ander van een beter gelegenheyd in de plaats noodig geoordeeld is, alzoo het Oude groot van lichaam, met lange guardynen, zeer kleene en mismaakte Punten, en zeer zwak van gebouw, en nergens by na met kalk gemetzeld, dan daar het wilde inſtorten, en hier en daar geholpen is. Ook zyn alle de Pakhuyzen, Gebouwen, en Woonhuyzen &c. zo bouwvallig, dat die egter zouden hebben moeten herbouwd werden, gelyk ook de Punten in al het verdere, waar aan zoo veel werk en koſten, als aan een nieuw Kaſteel zouden geweeſt zyn, en dan bleven de voorige aangehaalde ongemakken nog in de zelve nadeelige ſtaat, om van daar de Goederen af te haalen, behalven dat de ſtand des zelfs onbequaam was, om 't Land en ons Volk te verzekeren, 't welk men voor al van een Vaſtigheyd behoord te hebben, alzoo zy met dat oogwit gelegt werd.

Nuttigheid der Nieuwe Veſting by Cangienture.

A. 1675.

Men zou konnen denken, hebben de Portugeeſen dan, die wel 140 a 150 jaren voor ons op Ceylon geweeſt zyn, zulken zwaar Kaſteel, zonder een goed overleg van de goede Situatie der plaats, dan daar maar zo gelegt; dog men moet daar op alleen dit zeggen, dat ons klaar blykt, dat zy dat zeer qualyk daar geplaatſt, en dierhalven groote reedenen gehad hebben, om een beter ſtand voor een beeter en Nieuw Kaſteel te zoeken. Ook ſchynen zy genoodzaakt geweeſt te zyn dit hier in die tyd zo maar henen te bouwen, om zich tegen den Koning van Jaffanapatnam, die zy verdryven wilden, te ſtellen; en hem door dit Kaſteel te dwingen: want zo ras zy ontrent het Jaar 1580. van den Malabaarzen Raja op Jaffanapatnam verkregen hadden de Franciſcaner Kerk te Bouwen, trokken zy daar zeer loos een wyd uytgebreid vierkant rondom, en hebben daar na op de twee kruishoeken een Rondeel 'er aangebouwd, waar door alle de zyden konnen beſtreeken werden, waar op zy, dit verder met Geſchut voorzien hebbende, op een onverwagte morgenſtond den Raja (zo my van Oude Jaffanapatnammers verhaald is) met zyn Vrouwen, Kinderen, en zyn ganſch geſlacht om 't Leven gebracht, en dus dat geheel Land zich onderworpen hebben, weshalven dit Kaſteel voor hen tegen allen aanhang dezes Konings en tegen de Inlanders over ſterk genoeg was, alzo zy toen noch geen gedachte of vreeze voor ons hadden, en te meer ook, alzo men niet, dan met kleene en vlotgaande Vaartuigen, daar aankomen kon, en 't Land op zyn minſt drie

uuren

A. 1675. uuren van de naaſte Zeeſtranden afgelegen, en dus van alle hulp te water en te Land afgeſneden, behalven dat het ook geen verſch water binnen zyn muuren had, waar door het by een Belegering ten eerſten van alle hope van Ontzet verſteecken bleef. Uyt alle welke redenen klaar genoeg blykt, dat dit Kaſteel diende verplaaſt, en, daar 't nu gelegt is, begrepen te werden aan Cangienture, bevorens beſchreven.

Het heeft 5 punten van een Regulieren 12 hoek, zynde wat ruimer dan 't oud Kaſteel, en van verſch water binnen zyne muuren voorzien, behalven dat het ook (zo wy het te water al niet konden ontzetten) niet langer dan 't Zuider-zaiſoen te water zou konnen bezet werden, om dat 'er van den 18 a 20 October tot den 31. Januari zulk een zware branding tegen den Oever ſtaat, en zulk een gevaarelyke Laagerwal, dat geen ſcheepen nog vaartuigen het daar konnen houden. Men heeft hier ook nog zeer veel goede Steen van 't Oude Fort boven de grond, en ook een groot deel Klipſteen uyt de Gracht, die gegraven werd, dat daar ten minſten de buytenmuuren van konnen opgemaakt, gelyk ook het vordre meeſt buyten koſten der E. Compagnie kan vervolgd en voltoid werden, waar by men dat ſchoon Fort voor zeer weinig Geld hebben zal.

Hammenhiel. Drie uuren gaans beweſten dit Fort, of wat meer, legt het Water Fort Hammenhiel, dat ſterk en vaſt gebouwd is, en 't geen in 't N. de inkomſt van het Binnen-water ſcheyt, en waar aan in lange jaaren niets hoeft verbeterd te werden.

Jaffanapatnam zeer wel na Hollandgelykende. Meer van dit Eyland, UEd. Ed. te zeggen, is onnoodig, alzo UEd. Ed. dit reeds weten; dog geen Land op Ceylon gelykt beter na Holland, dan dit Eylandeken, zynde O. en W. in de lengte 12 a 13 mylen, van 't Rundelan te reekenen in 't Z. O. tot Tancora, op 't Eyland Amſterdam gelegen in 't W., 't geen aan de Zee of N. kant maar met een zeer ſmallen Pas van Jaffanapatnam legt. Op zyn breedſte is 't maar ruym 4 of 4½ mylen in 't voornaamſte Landſchap van Willigamme, en op zyn ſmalſte, ontrent het begin van Pachelepali, 2 mylen, alle vlak en plat Land, vol Dorpen, met veel aanzienelyke Kerken verzierd, hebbende overvloed van menſchen, en Vee, als Koejen, Buffels, Schapen, Bokken, Verkens, Hoenderen, &c., en de Zee, en Binnen-wateren zoo vol Viſch, mitsgaders de Boſſchen zo vol allerley Wild (waar onder men geſpikkelde Herten, Elanden, Reebokken, Verkens, en ongemeen veel Haaſen heeft, als ik noit ergens gezien hebbe) menigvuldig Gevogelte, als Paeuwen, Duyven, wilde Hoenderen, Patryſen, Leeuwerken, Snippen, en allerley ander Gevogelte, dat men het niet beter zou konnen wenſchen. A. 1675.

Dieren en Vogels hier.

Het Land hier is tot den Landbouw zeer vruchtbaar, waar van zich de meeſte op Willigamme erneeren, hoewel zy zich ook ten grooten deelen van de Jager- Clappus- en Soorſak-boomen, gelyk de meeſte Ingezetenen in de drie mindere Provintien zich, voor al in Pachelepali, zich van de Vrugt der wilde Palmeer-boomen (die zy op verſcheide wyzen voor 6 a 7 maanden toemaken) onderhouden, waar door zy, by quade Ryſt-gewaſſchen, noit verlegen zyn, konnende zelfs nog dikwils de behoeftigen in de Wanny, of hunne gebuuren in Welligamme, nog wel wat mededeelen.

In 't Z. van Jaffanapatnam legt het Vrugtbaar Landſchap Wanny, hier voor beſchreven, waar in men de Oude ruinen der Stad Anaragiepoere heeft. Dit Landſchap is al meede vlak, en plat Land, en op veel Plaatzen nog redelyk vol menſchen, dog door 't gebrek zeer verwilderd, en vol hoog geboomte, dat meeſt zeer goed Timmerhout is, en waar onder ook veel Ebbenhout en veel hooge en groote Halmenielle-boomen gevonden werden. Het is zeer ſchoon en vrugtbaar Kley-Land, en bequaam, om indertyd honderd duyzend menſchen te voeden, zynde met ſchoone Rivieren doorwaterd; dog niet zoo zwaar nog ryk van vloejend water, als de Zuidkant van Waluwe, tot Chilauw, of Anawallandane toe, daar noit water ontbreekt, gelyk in de Wanny, by groote droogte, wel geſchied, om welk gebrek te verbeeteren, de Inwoonders in oude tyden op bequaame plaatzen zeer groote en diepe tanken gemaakt hebben, waar van 'er nog veele tot dienſt van den Landbouw gebruikt werden, zynde 'er veele verwilderd, en tot Moeraſſen en Drinkpoelen voor 't wild Gedierte, en byzonder voor de Olifanten, die by duizenden in dit Landſchap zwerven, geworden. Het Landſchap Wanny.

Aan de Ooſt- zo wel als aan de Weſtkant des Eylands zyn verſcheide Havens en Rivieren, bequaam voor Chaloepen, Tsjampans, en diergelyke Vaartuygen, die niet boven de 3, 4, a 5 voeten diep gaan, byzonder de inſlop in 't O., daar by nood wel een Hoeker kan in Zeylen, hebbende in de mond by hoog Ty 10., en by laag Water 7 voeten diepte, en die daarom ook ſchoone Haven genaamd werd, en tuſſchen de Paſſen van Patche-

A. 1675. lepali en Tricoenmale, ongevaar 2 mylen buyten de Rivier Calierauw, in de verdeeling van de Batticaloze Commandery, en 5 mylen bezuiden Tricoenmale gelegen is.

De byzondere verdeeling der Wanny zyn velerley, en in dezen tyd daar van nog bewoond niet min dan 10 Landſchappen, daar van de Hoofdplaatzen de naam van ider der zelve draagen, hebbende veel kleene Gehugten en Dorpen, ider van 18, 20, 50, 100, 200, en meer Huisgezinnen, de welke nu in 't net door imand beſchreven en opgeſteld werden, zo als die in de Jaffanapatnamſe Kaarten vertoond werden; blykende aan de menigvuldige ruinen, hoe vol menſchen dit Land geweeſt zy.

Dit geheel Landſchap ſtaat nu onder de E. Compagnie volſlagen, en geeft nog al eenige goede voordeelen, die metter tyd nog zullen toeneemen; ook zyn hier in veel Slaaven van Jaffanapatnam, en andre plaatzen, verborgen, waar door men dit Land nog zoo net in zyn binnenſte niet kend.

Wat verder onder Jaffanapatnam behoord.

Onder Jaffanapatnam behoord mede de Binnen-Zee benoorden Adams-Brug en de acht bewoonde Eylanden daar in gelegen, ſtrekkende aan de Weſt-kant tegen 't vaſt Land des Teuvers over, in die Binnen-Zee tuſſchen Adamsbrug in 't Z., en Caljemeer op de vaſte Kuſt in 't N., alwaar tuſſchen 't nieuwe Kaſteel op Cangienture en voorſz. Pagode in 't Z. en N. van malkanderen niet meer is als 7 a 8 mylen, zoo dat men aan de eene zyde dat Kaſteel, en aan de andre die Pagode gemakkelyk zien kan; en dewyl by 't laatſte Contract met den Teuver het Oude recht der Portugeezen wat klaarder als het eerſte uytgebreid is, zo blykt daar door met eenen, dat dezen N. Inham van Adams-brug af, tot Cangienture en de Pagood Caljeneer toe, zo wel onder onze Jurisdictie ſtaat, als de groote Inham in 't Z. van den Caap Comoryn af, tot Adamsbrug in 't N, alzo alle deze 9 Eylanden onder 's Compagnies gebied ſtaande, en door veel menſchen (alle Chriſtenen zynde) bewoond, de heerſchappye over deze inbogt aanwyzen, waar op dan nu ook Ordre geſteld is, dat geen Vaartuygen tuſſchen Tancore, op den Weſtelykſten Hoek van 't Eyland Amſterdam, en de Pagode Caljemeer, zonder Paſſen van ons zullen mogen varen.

Man-Aar.

Onder deze Eylanden is het voornaamſte Man-Aar, dat in 't O. een goed deel van Adams-brug, tot aan het ſand, dat Adams-brug genaamd werd, maakt, lang zynde ontrent 5, en op 't breedſte niet meer dan 2 myl, en hebbende 2 doorvaarten, een in 't O; daar het van 't Eyland Ceylon met een ſmalle Kil geſcheiden is, en voorts met een wyd moeras, daar men wel 1½ of 2 mylen tot de knye toe moet doorwaden, eer men van 't groot Eyland Ceylon tot aan 't Fort op Man-Aar gelegen, overkomen kan. Een andre kil heeft men aan 't W. eynde des Eylands, tuſſchen Man-Aar, en Adams-brug. A. 1675.

De eerſte kil is genaamd Man-Aar, waar na ook 't Eyland genoemd is, en 't geen zo veel als een Sand-Rivier betekend, alzo Man Sand, en Aar een Rivier in 't Malabaars te kennen geeft. De andre, legt tuſſchen Adams-brug en 't Weſteynde des Eylands, zynde in de eerſte op zyn hoogſte van 5 tot 7 voeten water, en de andere 3, 4, a 5 voeten; dog is op deze diepte geen ſtaat te maken, door 't geſtadig verloopen van 't Sand, zoo wel tuſſchen Ceylon, als tuſſchen Adams brug, en Man-Aar, waar uyt dan ook over al blykt, of dat de vaſte Kuſt van India in Overoude tyden hier aan 't Eyland Ceylon vaſt en maar een en 't zelve Land geweeſt is, of anders, dat door de Contrarie Z. en N. Zayſoenen de ſandagtige grond tegen malkanderen is opgezet, en alzoo een verheven Bank (Adams-brug genaamd) gemaakt heeft; hoewel het eerſte 't allerwaarſchynelykſte is, om dat van Adamsbrug N. waard wel 20 mylen niet dan zeer vlakke gronden, droogten, en veele gebrookene Eylandekens zyn, waar uyt ſchynd te blyken, dat het Land van Man-Aar tot Ramanacoil, en van daar Noordwaard tot Caljemeer, en 't Eyland Amſterdam, vaſt laag Land, en aan malkanderen vaſt geweeſt is, en dat de Regen met hulp der hooge vloeden, elders een kil door deze laagte gemaakt hebbende, en daar by komende een ſtyve aanperſſing van 't Zeewater in 't N. of Z. Zayſoen, en deze kil gevat hebbende, het deel, dat nu Ceylon is, van 't vaſt Land afgeſcheurd, en dat alzo tot een Eyland gemaakt heeft, zo dat het wel zou konnen zyn, dat dit deel der Malabaaaren, dat wy hier op Ceylon beſchryven, al van over Ouds van 't zelve Volk, als nu in Madure en Tansjaoer nog hunne oude Inwooning hebbende, voor deze afſcheuring is bevolkt geweeſt. Weleer aan de vaſte Kuſt van Indien vaſt geweeſt.

De Malabaaren zo wel op Ceylon, als op de vaſte Kuſt, hebben van deze Afſcheuring ook een fabuleuze Hiſtorie, die hier niet te pas komt, en die meer de geheugenis van zulk een afſcheuring aanwyſt, dan dat men geloof daar aan kan geven.

Dit

A. 1675. En nader beſchreven.

Dit Eyland Man-Aar is voor de E. Compagnie voordeelig, en daarom weerdig geacht, om 't met een goede Fortres te verſterken, zynde ook aan de Zuidzyde een noodwendige Frontier voor de Commandery van Jaffanapatnam, en in de tyd der Peerl-Viſſchery ontrent de Man-Aarze Banken de rendevous van alle beſchreven en t'zamengekomen Peerl-Duikers en Kooplieden, en voorts een vermakelyk Eyland, wel van 2000 Inlanders, behalven ons volk en de overblyfzels der Portugeeſen, mitsgaders van eenige Parruas en Mooren, die zig met Viſſchen erneeren, bewoond.

Dit Eyland is eenige Jaaren herwaard met groote droogte bezogt geweeſt, waar door wel de helft van 't Hoorn-Vee geſtorven is, en veel Vrugtboomen verdord zyn, tot groote ſchade der Ingezetenen, en der E. Compagnie.

Met de Fortres van Man-Aar hebben wy veel moeite gehad, eer die in ſtaat van verdediging heeft konnen geraken, om dat wy getracht hebben 't Buyten werk met zooden te bekleeden, die door haare ſandagtigheid geduurig inſtorteden, zo dat wy 't eyndelyk met Steen hebben moeten verzekeren, gelyk 't reeds zo al meeſt voltoid, en met een Gracht van 120 voet fauſſebraey en over de gracht met een bedekten weg voorzien is, en zal aan de gevulde explanade in korten tyd mede voltoid zyn. Geen Dagloonen, nog Bouwſtoffen werden daar betaald, alzo die alle, na 't verdryven der Franſchen, afgeſchaft zyn.

Eylanden hier ontrent.

De andre 7 Eylanden, te weten, Amſterdam, Middelburg, Delft, Rotterdam, Hoorn, Enkhuizen, en Leyden, leggen op een rey by malkanderen, naaſt de Provintie Welligamme geſtrekt, daar van de minſte een, dog Leyden en Amſterdam twee Kerken hebben.

De Ingezeetenen van Jaffanapatnam zyn Chriſtenen, en de Kerken zo verdeeld door 't geheel Land, dat de Predikanten na de verdeelingen zeer gemakkelyk hunne Viſite konnen doen.

Hier mede dan van de Landen der Commandery van Jaffanapatnam afſtappende, gaan wy tot die der nieuwe Batticaloze Commandery over.

De Commandery van Batticalo.

Deze neemt haar begin met de Rivier Palaveca, ontrent 6 mylen benoorden het Fort Tricoen-male, (aan de Buiten-kuſt of O. kant van Ceylon) makende het Zuydelykſte gedeelte van 't Landſchap Wanny, hoe verre ten tyde der Malabaarze Raja's zoo wel, als der Portugeeſen, die over Tricoen-Male 't bevel hadden, haare Jurisdictie bepaald was.

Van hier tot Tricoen-male is 't Strand wat minder bewoond, dan van daar Noordwaard tot het Eyland Jaffanapatnam, en dat om de Oorlogen voorhenen met de Portugeeſen om Tricoen-male gevoerd, namaals om de Verwoeſting en 't verlaten deszelfs, en nu laatſt is 't volk tuſſchen de Rivier Palaveca en Tricoen-male met de overkomſt der Franſchen, en de geſchillen, die wy met hen gehad hebben, nog al meer Landwaard in verloopen; dat egter dagelyks beter werd, zedert wy viermaal de Regeering over de Inlanders op ons genomen hebben, waar van nu al verſcheide voorbeelden waren, dat zich de Hoofden dezer Volken aan ons onderworpen hadden, met verzoek dat wy Hoofden onder hen in plaats der overledenen wilden kiezen, waar omtrent wy bevonden hebben dat hier Broederen der Vaders voor der zelver Soonen, gelyk mede de Soonen der Oudſte Broeders, voor die der jongſte gaan, 't geen door hen van de Malabaarze Boſch-Raaden en Hoofden, aan en overgenomen is, in welker Koningen recht en voetſtappen wy getreden en gevolgd zyn, weshalven 't ook noodig is dat wy hunne Landwetten, zo veel mogelyk is, navolgen; hoewel wy anders niet de minſte reden hebben om deze zeer kleenhertige Malabaaren te vreeſen, maar wel, zo wy anders deeden, dat het Landvolk dan weer meer verloopen zoude, weshalven men hier voor al reckelyke en Landkundige Opperhoofden van nooden heeft, om dat de Malabaren de Hollanders als Goden achten, wanneer zy hen wel Regeeren, hoewel zy ook zeer wel lyden mogen, dat men de ſchuldige onder hen ſtraft, en zich zeer over de regtveerdigheid van onze Wetten, en beſtier verwonderen, alzoo by ons geen aanzien van Perſoon geld, dat by de Portugeeſen geheel anders was, daar de Armen tegen de Ryken noit Recht verkregen.

A. 1675.

Tricoenmale.

Voor eerſt nu valt ons van de Heerlyke en onverwenſchelyke Situatie van Tricoenmale, het Landeken van Cotjaar en de Landeryen, die daar aan vaſt zyn, te ſpreeken, en mag Tricoenmale wel de beſte Situatie van geheel Ceylon genaamd werden. Voor eerſt, om dat de Berg, daar op den hals, of de ſcheiding van het vaſt Land, het Fort, of de Hoofdplaats, gebouwd werd, zodanig gelegen is, dat, het werk eens voltrokken zynde, geen Vyand te water daar aankomen kan, door de ongenakelykheid des Bergs, die rondom aan de Zee legt, zo dat geen Vyand, dan

A. 1675. te Land recht van voren, komen kan; en dewyl de vyand hier op een zeer vlak Veld legt, waar over 't Fort, de Berg, en verſcheide hoogten achter het Fort commandeeren, zo konnen 'er ook geen Loopgraven gemaakt werden, of zouden van boven moeten overdekt zyn, alzo die ganſche grond voor den Berg, en voor onze Muſquetten, Kanon, Schroot, Mortiers, &c. openlegt; en al had de Vyand al een van de Punten in, zoo had hy 'er niet heel veel aan, alzo beide de Punten door een bemuurde hoogte, rondſom als een Kaſteel, en met Kanon voorzien, gecommandeerd werden, en die hoogte wierd dan nog weer door den top des Berg gecommandeerd, zo dat het, wel verdedigd zynde, onwinbaar is.

Tot dit Fort zyn niet meer dan 250, of 300 blanke koppen, in tyden van Oorlog, en 'er pas 80 in Vredens-tyd van nooden, alzo zy van voren maar 2 Punten te beſchermen hebben, van welke de eene van harde blaauwe Klipſteen, door 't Kanon onkneusbaar, en de andere, al van de zelve Steen, en met een geſloten Guardyn, en een beneeden-wal van 60 voeten, onder handen is.

De ruimte dezes Bergs achter dit Fort is zoo groot, dat daar op reeds 2000 Klappus-boomen geplant zyn, en 'er nog wel 8 a 10000 konnen geplant werden, alzo de Aarde en Lugtſtreek daar zeer Vrugtbaar is, behalven dat men 'er ook wel 200 Koebeeſten, en 5 a 600 Schapen en Bokken voeden, gelyk ook 't Viſſchen den Belegerde niet kan belet werden, dewyl zy door den Berg gedekt zyn. Ook konnen de grootſte ſchepen hier langs den Berg komen, en daar aanleggen, daar men in 't Zuider Moeſſon een Opperwal heeft, en op 24 vadem onder des zelfs beſchutting ten Anker komen.

Hier ontrent nu heeft men een zeer ſchoone Binnen-baey, ontrent een Kanonſchoot van het Fort afgezonderd, en die voor alle Vyanden geſlooten is.

Dus heeft men rondom Tricoenmale ook het Vrugtbaarſte Land van geheel Ceylon, en een Heerlyke (de ruimſte) en altyd ſtroomende Rivier, daarom ook Mawielleganga genaamd, alwaar 3, 4, 5, 6, en meer mylen opwaards (hoe hooger hoe meer) ſchoon Timmerhout valt, en daar men langs den Oever zeer ſchoone Zaey- Landen, en Volks genoeg in Vredes tyd heeft, om de zelve te bebouwen, en om Tricoenmale rykelyk te doen beſtaan, en om ons volk alleen uyt 's Lands Geregtigheden, en Inkomſten van 't Gezaey te voeden.

De mond dezer Rivier heeft zyn uytloozing pas een groote myl van 's Compagnies Fort Ooſtenburg, dicht by een der Cotjaarze Spruyten, in de Buytenbaey van Tricoen-male, en dierhalven geheel onder onze beſcherming en naby de voorgeſtelde Timmerwerf binnen de Baey, welke reeds zo verre klaar is, dat onze groote Chaloepen en kleene Jachten daar reeds aangebouwd, en groote Schepen daar gekielhaald werden; en als deze Timmerwerf eens met genoegzaam Hout uyt deze Rivier, en de Batticaloze Landen voorzien zal wezen, zo zal men alles konnen doen, wat ontrent het bouwen der Schepen van nooden is, vooral als 'er ook een Yzerſmedery opgericht, en zy van verdre Scheepsbehoeften als Pik, Teer, Touwerk, Harpuys, &c. 't geen men hier niet krygen kan, verzien werd. A. 1675.

Hier valt boven maten ſchoon en overvloedig Brandhout, waar van men harde Koolen Branden kan, die men, by gebrek van ſchotze Koolen, tot de Yzerſmedery zou konnen gebruiken, dat ten tyde van de komſt der Franſchen al geſchied is.

Beweſten deze Binnen-baey legt nog een groote Baey, dog voor de groote ſchepen om haare ondiepte onbequaam; dog wel voor groote Chaloepen, en minder Vaartuigen, die maar 6 of 8 voeten diep gaan, waar mede men na de Landen van Tammelegamme vaart, een groot uur van 't Fort Ooſtenburg, of 1½ uur van 't Hoofd-Fort van Tricoenmale gelegen. 't Fort Ooſtenburg.

Deze Landen houd men onder de Vrugtbaarſte dezer Contryen, alzo 'er 't ganſch jaar gezaeid, en ingeoegſt kan werden, zynde redelyk met volk gepopuleert, dog hebben groote ſchade van de Franſchen in hare Buffels en Koebeeſten geleden, welk eerſte nu al door 't opvangen van wilde vergoed werd, die met groote troepen over 't geheel Eyland verſpreid zyn.

Dit Land van Tammelegamme ſpreid zich Weſtwaard uyt tot de groote Tank van Candelay, zynde ten minſten 5 uuren gaans in de lengte, en niet minder in de breedte, en over al ſchoon Zaeyland, dat nooit meer gebrek heeft, al quam ſchoon de voornoemde Tank, of 't Lak van Candelay (gelyk nog voorleeden jaar gebeurd, en anders by menſchen geheugen niet voorgevallen is) uyt te droogen. 't Land van Tammelegamme.

Naaſt aan de Landen van Tammelegamme volgt het Rivierken Candekar, 't welk gepaſſeerd zynde, zo komt men by de Rivier Mawielleganga aan de Pas van Patienture, daar men de-

ze

A. 1675. ze Rivier by hoog water kan doorwaden.

't Land van Cotjaar.

Hier paſſeerd men van de Tammelegamze kant aankomende, van 't W. na 't O., in't Landeken van Cotjaar, zynde vol menſchen, Vee, en Levensmiddelen, en van over ouds een zeer befaamde Negotie-plaats, daar men 80 a 100 Vaartuygen van allerley ſlag heeft, die van Choromandel met Kleeden en andre Waaren, als Areek, Suyker, Planken, Timmerhout, &c. daar op vaaren.

Dit Land van Cotjaar is een zeer vrugtbaar Eylandje, alzo die Rivier 't aan de Land-zyde, en voorts de Zee rondom omvangt.

Het is vol Dorpen, en over al van vlak Zaey- en Wey- Land voorzien. Waar door het Jaarlyks al mede wel 2 a 300 laſten Ryſt voor Choromandel en Jaffnapatnam plagt uyt te leveren.

Het werd bewoond van Malabaaren, Cingaleeſen, Mooren, en Chitti's van de Overkuſt, die hier wel 't meeſte bewind hebben.

In dit welgelegen Landeken komen alle de wegen van 't geheel Eyland, zo wel de Boven als Beneden-Landen by malkanderen, om het leven en de trafyk, dat ider een doet welvaaren.

Van Choromandel is hier by 's Konings Tol-Boeken gebleken, dat over de 100000 Pagoden aan Kleeden op een jaar vertold zyn, en 't is wel te denken, dat de minſte party van dien aangegeven is, weshalven wy tragten den Handel daar te doen vervolgen, waarom wy een aarden Fort aan de eerſte plaats daar men aankomt, en daar de Vaartuygen voorbygaan moeten, by een volkryk Dorp Erkelenchene hebben opgeregt, en nog een Wagthuis op ſtrand in de Buyten Baey van Tricoenmale, hoewel die ſchans maar 1 a 2 jaaren noodig zyn zal, tot dat de Handel hier recht zal aan de gang zyn, konnende 't Wagthuis alleen voor de Laſcaryns blyven, en dan zal Cotjaar een treffelyke Spyskamer voor Tricoenmale zyn, zynde maar 2 a 3 uuren roejens van Ooſtenburg, na dat het hard waeyd, of niet, gelegen, hoewel 't ook met een goeden wind in 2 uuren zomtyds van 't Hoofd-Fort kan overgezeild werden.

Tuſſchen dit Landeken van Cotjaar is een ruime en breede weg dwars over tot Putelan toe, of tot de Handelplaats op Calpentyn, aan 't Kaſteeltje der E. Maatſchappy, welke by Vredigen tyd met die van Madure, Choromandel, Malabar, &c. (waar van 't geheel welvaren der E. Maatſchappy op Ceylon afhangt) zeer groote voordeelen aan de E. Maatſchappy geeft, weshalven wy ons van de zelve hoe eer hoe liever moeten zien meeſter te maken, dat maar by ons te ondernemen, en zeer licht te doen is. A. 1675.

't Eyland Calpentyn.

Het Eyland Calpentyn legt aan de W. kant van Ceylon, afgezonderd door een byzondren Zeeboeſem vol Banken en Droogten, zo dat geen andre, dan kleine Vaartuigen van de vaſte wal, na dit Eyland konnen overvaaren; dog tuſſen alle deze droogten loopt een Kil, daar men met Tsjampans en Chaloepen van buyten kan inkomen, en daar 6, 7, en 8 voeten water is. Zy kromt zich tegen alle deze droogten zo in, dat zy, raakelings aan 't Eyland, voorby 't zelve loopt, zo dat niemand van de Overkuſt het Land van den Teuver, ofte van de Landen van Madure na Putelan, kan afvaren, of hy moet noodzakelyk dicht langs de Eylanden loopen.

Op deze plaats hebben wy een net Kaſteeltje van Kraalſteen, gebouwd, en te gelyk ook een Hoofd, daar aan getimmerd; waar by dan ook alle Vaart en Handel na Putelan, en van de vaſte Kuſt afgeſneden is, een Handel, welke die van Cotjaar nog overtreft, alzo de E. Maatſchappy A. 1666. en 1667. voor Tol van een jaar daar af zoo veel getrokken heeft, dat boven alle onkosten van 't Guarniſoen nog merkelyke Winſten zyn overgeſchoten. De zelve is nu reeds aan de E. Compagnie over, en zeer wel aan de gang gebracht, en zal groote voordeelen aan de zelve geeven, als zy maar eenige jaaren getrouwe Kooplieden en Opzienders over dien Handel heeft, wanneer men wel haaſt zien zal, wat voordeelen Tricoenmale en Calpentyn geven; en alzo Cotjaar, en Putelan wel ¼ van alle den Areek des geheelen Eylands (om hun goede gelegenheid) plagten te geven, zo is licht te bedenken, hoe veel ons aan die weg tuſſchen beiden gelegen legt, alzo hy van 't O. na 't W. dwars over aangaande alle de wegen uyt de hooge na de laage Landen, of van 't Z. na 't N. dwars doorſnyd; en als deze weg nu door onze Laſcaryns bezet is, zoo zal al den Areek, na beide deze Plaatzen noodzakelyk afvloejen, te weten, die uyt de hooge Landen van den Ooſtkant des Eylands na Tricoenmale; en van den Weſtkant en de naaſtgelegen Corles na Calpentyn, zulks die plaats ook geſtadig van de noodige Kleeden, Amfioen, Koper, Speceryen, en andre Koopmanſchappen, zoo wel als Colombo en Gale zelfs, zullen moeten voorzien wezen.

A. 1675. Het Eyland Calpentyn kan bequaam in twee deelen gedeild werden, dewyl het zeker gehouden werd, dat het Eyland Carredive benoorden Calpentyn, en 't Noordelyk eynde van Calpentyn onder de Malabaarze Ragias geſtaan heeft, en 't ſchynd dat Navacar de allergrootſte affcheiding van 't groot Eyland maakt, alzo 't Eyland Calpentyn hier namaals 350 a 400 roeden wyd, en altoos een Gravet der Cingaleeſen geweeſt is, die 't Noorder van 't Zuider Deel plagt af te ſluiten. Het Binnenwater is hier mede op zyn allerbreedſt, en 't overige Zuider deel genoegzaam aan 't groot Eyland Ceylon vaſt, loopende den weg van Putelan na Anawolandane over Calpentyn henen, alwaar 't met een gegraven gracht van Ceylon afgeſcheiden is, die men tot de Knie toe, en minder in den regen tyd, zo wel als in den droogen tyd, ter plaats daar de weg is, kan en moet doorwaden, om de Moeraſſen en Zoutpannen te ontwyken, die aan de linker hand (van Putelan, of Palavi afkomende) leggen, en deze grond (die hoog, droog, en hard is) te gebruiken, zynde 't overige deel van Calpentyn van Navacar Noordwaard tot ons Kaſteeltje op Calpentyn toe insgelyks ſchoon, hoog, en vrugtbaar Land, vol Timmerhout, en allerley wild Gedierte, dat op Ceylon valt, als Olifanten, Herten, Elanden, Buffels, Koebeeſten, Verkens, Haaſen, Steenbokken, &c. alles (door de eenzaamheid, en afgezonderdheid door de Zee) in grooten overvloed, zo dat de Jagers uyt het Kaſteeltje hier met een Roer en weinig Honden groot vermaak en gerief van de Jacht hebben.

Zo ook elders op den Aardbodem overvloed van Viſch is, zoo is 't hier in dit groot Binnen-water, daar zoo veel Cacabs, Herders, Steenbraeſſemen, &c. te vangen zyn, dat men jaarlyks heele geladene Tsjampans met Carwaat na Colombo en andre plaatzen plagt te zenden, dat nu ook weder in 't werk geſteld werd.

Men heeft hier wegens de groote Vrugtbaarheid ook allerhande Gewasſchen, en Boomvrugten, witte en blauwe Druyven, en verder alles, dat 'er van Buytenlandze Zaaden geplant werd.

't Verdre Land van Cotjaar.

Van Calpentyn nu weer na de Ooſtkant des Eylands overgaande, daar wy't met de Beſchryving van Cotjaar gelaten hebben, zo heeft men daar 't Landſchap van Tambancarrewarre, een zeer zandige en niet zeer vrugtbaare Provintie, vol zoute Rivieren, ſtaande Poelen, en weinig ander geboomte, dan Kreupelboſch; maar het is rykelyk voorzien

En 't Landſchap Tambancarrewarre.

A. 1675. van Zoutpannen, zo dat de Natuur hier zorg gedragen heeft om de wederzydze en aangrenzende vrugtbare Landen met de nuttigheid van 't Zout te verryken, grenzende Benoorden aan 't Land van Cotjaar, waar van 't door de Rivier van Mawielleganga afgeſcheiden werd, en aan de Zuidzyde door de zoute Rivier van Nateoer, in den Inham van Venlo's Baey, zynde dit Landſchap meeſt zonder verſch water, en zo vol zoute Poelen, en Moeraſſen, dat men met zeer kleene moeite uyt de zoute Rivier van Waggene, (die 'er midden door loopt, en zich met veel Spruiten verſpreid) zoude konnen doorgraven, en door de Rivier van Nateoer doorvaren tot in de groote Rivier van Mawielleganga, waar van de nuttigheid zo groot zou zyn, dat men uyt de Landen van Batticalo al het Timmerhout binnen door wel 20 mylen van de Z. zou konnen doorbrengen tot in de Buiten-baey van Tricoen-male, pas 1½ myl van de Timmerwerf, die daar reeds opgericht is.

Langs de Zeeſtrand wel 1 myl verre, ziet men geen Dorpen of Huizen, en zeer weinig menſchen; maar 3 of 4 uuren gaans Landewaard in is dit Land beter bevolkt, en vrugtbaar, gaande de weg na Candi (welke uyt Cotjaar aan de Pas van Ratmol zyn aanvang neemd) door dit Land henen by een Dorp, Tambancarrewarre genaamd, daar de geheele Provintie na genaamd is; zoo dat al den Areek hier met Draag Oſſen paſſeeren, en ook de Kleeden Zout, en andre Koopmanſchappen, die Landwaard in gaan.

De Commandeur *de Graeuwe* heeft lang aangehouden, om bezit van deze plaats te nemen, dat hem eindelyk is toegeſtaan, mits daar in met de nodige voorzichtigheid te handelen; 't welk gelyk daar aan niet te twyfelen is, wel gelukkende, zoo is de geheele Zoom des Eylands, buiten de 7 Corles, rondom onder des E. Compagnies gehoorzaamheid, en voorts alles verkregen, dat noodig was om voortaan de Vrugten van onzen bloedigen arbeid te trekken.

De Jurisdictie van Batticalo.

Wat verder gaande, komen wy nu aan de Jurisdictie van de Landen van Batticalo, die haren aanvang nemen in 't N., met de voorſz Rivier van Nateoer, of d'Inham van Venlo's Baey, en eyndigende in 't Z., met de Gravet van Samgam Candi, makende langs den Soom der Zee ten allerminſten een Diſtantie van 16 Duytze mylen, of voor een redelyk voetganger 24 uuren gaans, en te Landewaard, daar dit Land aan

de

A. 1675. de Grenſen der Weddas eyndigd, 5, 6, 7, 8, en 9 uuren gaans, en plagt van Ouds Geregeerd te werden door voornaame Bandares, afkomſtig uyt de voorſz. drieborſtige Vrouw en den Tanaſſeryſchen Prins; dog namaals door onderlinge twiſten en Oorlogen door de Malabaarze en Jaffanapatnamze Koningen, uyt de zelve Stam voortgekomen, overheerd, gelyk hier voor al eenigzins aangehaald is, en de welke nog ontrent den jaare 1500, voor de overkomſt der Portugeeſen, oppermagtig geregeerd hebben; hoedanigen volſtrekte Regeering de Candiſche Koning nooit daar na over hen gehad heeft, dog heeft zig jaarlyks met eenige Schattingen van Waſch, Honig, en andre geringheden, moeten vergenoegen.

Hoe verre de Portugeeſen hier hun Rechtsban hadden.

De Portugeeſen hebben ook noit verder Jurisdictie konnen bekomen, dan op 't Eylandeken Poelian, daar zy van de Buiten-landze Vaartuigen eenige Tollen en Geregtigheden plagten te trekken, zonder Landewaard in te durven komen, als met groote Magt, waar mede zy echter noit iets verricht hebben, dan 't Land tot hun eygen ſchade te bederven, en een deel volks te verliezen, gelyk het met onze overkomſte in die Landen niet verder bezeeten geweeſt is, dan een ſmalle ſtreek Land, ſtrekkende van 't Eylandeken Poelian tot het Viſſers Dorp Cattencoedercripo genaamd, zynde 3 uuren gaans van daar aan 't Zeeſtrand gelegen, en naderhand, als wy Batticalo aan den Koning van Candi overgaven, hebben wy een zeer droevig Exempel voor ons gehad, namelyk, dat de Koning alle deze arme Menſchen zeer erbarmelyk heeft laaten vervoeren, en hen meerendeel heeft laaten om den hals brengen. En dewyl alle de Inwoonderen van Batticalo, (zo wel in Zeden, Godsdienſt, Afkomſt en andere eygenſchappen, nevens die van Jaffanapatnam, Cotjaar, en voorts Weſtwaard dwers over tot Calpentyn en 't Noordelyk deel van de Mangul Corle inkluys, van over ouds en nu nog zyn Malabaaren, in hunne Geſlachten verdeeld, en hen ganſch ongaarne met de Cingaleeſen, Weddas, of andre buyten hunne Geſlachten vermengen, gelyk ook de andre met deze niet willen doen, zo zyn zy tot noch toe niet anders aan te zien, dan dat zy met die van Jaffanapatnam, Cotjaar, &c. een volk, van de Cingaleeſen afgezonderd, uytmaken, en genoegzaam in hunne Vryheid tot nog toe verbleven zyn; hebbende 's Compagnies beſcherming alleen vrywillig aangenoomen, om zich tegen de wreedheid des Konings van Candi te beſchermen, waar ontrent wy hen niet behooren verlegen te laten of te aarzelen, zo wy hen aanſtonds niet voor die zelve wreedheid willen zien bloot ſtaan; daar wy anders van dit ryk, Volkryk, en Vrugtbaar Land nog veele Vrugten, zo in 't Wereldlyke als Geeſtelyke, te wagten hebben. A. 1675.

Dit ganſche Land is niet alleen zeer Vrugtbaar; maar ook over al vlak, en meeſt Kley-land, uytgenomen de Stranden; die ſandig, maar nogtans ook Vrugtbaar, en die alle meeſt met Clappus, Manggas, Soorſakken, en andre nutte Boomen beplant zyn, en verder vol ſchoone Zaeilanden, Beemden, en Boſſchen, die met verſcheide Rivieren doorwaterd zyn, alle welke zig in een groot Binnen-Meir ontlaſten, dat wel 12 Duitze mylen lang, en op zyn breedſte 1 myl breed, en op zyn minſte een Muſquet ſchoot wyd, en waar in zoo veel Viſch is, dat men 'er jaarlyks, de Zaaken 'er na aanleggende, honderden Laſten gezoute Viſch van daar zou konnen voeren, gelyk de Commandeur *de Graeuwe* (om Compagnies Jachten en Chalocpen, van 20 en 35 Laſten, niet ledig na Colombo te zenden, daar hy zyne behoefte mede vorderde) dikmaal gedaan heeft.

Veel Wild, en Vogels hier.

Nergens is op Ceylon meer wild, zo van Beeſten, als van Vogelen, in de Boſſchen, dan in deze Landen, nog ook nergens eeten de Inwoonders, zoo wel arme, als ryke Ryſt, dan hier en in de 7 Corles in 't Weſten, daar recht tegen over gelegen.

Als ook Caneel, Peper, Gember, Cardamom, &c.

De Caneel groeid hier ook overvloedig, en die ook al voor ons bezit jaarlyks van hier zekerlyk vervoerd is.

Nergens op Ceylon vallen meer Peper, Gember, Cardamom, en andre Aromatique Vrugten, gelyk ook nergens zo overvloedig het Timmerhout (hoewel dat op Ceylon nergens ontbreekt) dan hier te vinden is; ook zyn nergens robuſter en kloeker menſchen, en in meer getal, dan hier, zoo dat zy in ſtaat zyn alle Vreemdelingen en Binnen-landze Vyanden af te weeren, zynde van achteren door de Wilde Weddas gedekt, om van de Bovenlanders (die hen niet dan van de kant van Panoa konnen genaken) niet overvallen te werden.

Dus heeft men alles, dat op ganſch Ceylon hier en daar verdeeld is, hier kort en beknopt by een, waar door de Compagnie groot voordeel hier af genieten zal, zoo wy maar eene 20 jaaren van Europiſche Vyanden bevryd blyven.

't Werd in verſcheide

De Landen van Batticalo, die ook wel Mattacalappa genaamd werden, zyn ver-

A. 1675. Deſſaveryen verdeeld.

verſcheide Provintien, of kleene Landſchappen verdeeld, en zy waren van Ouds onder drie Hoofden, 't zy dan als Bandares, die of Souverain, of van een hooger afhangende, of anders geſtelde Deſſaves of Gouverneurs waren, en zy werden nu nog in drie Deſſaveſchappen verdeeld, die wy nu tot eene (behoudende nogtans de oude verdeeling en Namen) gebragt hebben, namelyk Calare, Sjampanture, en Ackrepatte. Het Deſſaveſchap van Calare is 't voornaamſte en grootſte, en heeft 4 Provintien in zich, genaamd Mamone, Porredive, Errewielle, en Eraure.

Mamone beſtaat uyt 11, Errewielle uyt 7, Porredive uyt 4, en Eraure uyt 5 groote welbevolkte Dorpen, behalven nog veel kleene Gehugten, in de Ryſtvelden verdeeld, en die ook met al hunne Inwoonders net beſchreven zyn.

Byzonder munten uyt de Dorpen van Mamone, en nog meer het Hoofd-dorp Sjampanture, dat geoordeeld werd wel 1½ uur gaans lang te zyn, zynde gelegen aan een ſchoone Rivier, aan de Pas, daar de Tsjampans uyt Zee door 't groot Binnen-water aankomen; en dewyl 't Woordeken Ture in 't Malabaars een Haven, Overvaart, of Aankomſt-plaats beteekend, zo ſchynt het daar van daan de naam van Sjampanture gekregen te hebben, hoedanigen Haven, daar de Tsjampans aankomen, ook in 't Landeken van Cotjaar gevonden werd.

En dewyl ik dit Land zelf doorreiſt hebbe, zo zal ik het nu ook wat naeuwer beſchryven.

De Noordelykſte Provintie Eraure grenſt aan Tambancarrewarre, rakende aan den Oever der Rivier Naleoer, of aan den Inham van Venlo's Baey, behorende de Zoom van den Oever of Weſtkant van dit binnenwater mede onder deze Provintie van Chittady Coedi Eripo af N. waard, tot het zout Lak van Cockewille Polle inkluis, zo dat Tambancarrewarre tuſſchen Cotjaar en Eraure ingedrongen legt; en dit Lak van Cockewille Polle en de groote Rivier van Mawielleganga pas 2 Duitze mylen Diſtantie van malkanderen, in een broekagtige en zeer moeraſſige Landsdouw legt, dat met weinig moeite der Inlanders zou konnen doorgegraaven werden, als wanneer men uyt het Z. van Accepta af tot in de Buiten-baey van Tricoenmale toe zou konnen doorvaren, en 't Timmerhout, in de Landen van Batticalo overvloedig vallende, tot aan de Timmerwerf door dit binnenwater afbrengen. In deze Provintie werd ook een zeer groot Caneel-boſch gevonden, ſtrekkende Landwaard in, dwars door 't Eyland, loopende door Welaſſe, en na allen ſchyn tot aan den Weſtkant in de 7 Corles, die hier ieder dwars tegen over, en aan leggen. Dit groote Boſch is ook vol ſchoon Timmerhout, zoo dat deze Provintie zo om haar goede gelegenheid, als om haare weerdigheid, wel onder de beſte Landen van Ceylon mag geſteld werden.

A. 1675.

Naaſt daar aan volgen in ordre Zuidwaard, Mancone, Porredive, en Errewille, die het Deſſaveſchap van Elare uytmaken.

Deze drie laatſte Provintien beſlaan langs de Zee, en langs dit Binnen-water een Diſtantie ten minſten van 12 uuren, en Landewaard 6 a 7 uuren gaans tot aan de woeſte Boſſchen der Weddas, zynde alle zeer ſchoon en meeſt vrugtbaar Zaeiland, en verder vol Vrugtboomen en Timmerhout, als ook vol Menſchen, Dorpen, en Gehugten, waar uyt men zeer licht van der zelver aangelegenheid oordeelen kan.

't Eyland Poelian.

Het Eylandeken Poelian lorteerd met het aangelegen Eyland onder Mamone, legt ontrent een Kanon-ſchoot van de Rivier inwaard, waar van 't Oude Portugees Fortje nu weer met een kleen Buiten-werk in 't geheel opgemaakt, en ook tot Compagnies gelegenheid aldaar volſlagen genoeg is, konnende in Vrede zeer licht met 25 man bewaard werden; doch de Lucht is hier zwaar, en zeer ongezond, van wegen de naby gelegen Poelen en Moeraſſen; ook moet het Drinkwater en Brandhout van Buiten gehaald werden, dat zeer ongemakkelyk komt voor de Hoofdplaats van een Landſchap van zulk een aangelegenheid, weshalven men na een gezonder en beter Plaats uytgezien hebbende, men beſt gevonden heeft den hoek van Soratjan Candave, dicht aan Strand, by een kleenen Inham, in 't hert van 't Land, dicht by een altyd uytſtroomende verſche Rivier, en van binnen met zeer ſchoon verſch Water verzien, als ook van een hooge grond, en ruime gezonde Lucht, zo goed als elders op Ceylon, ſtaande de allerſchoonſte Dorpen daar aan de Landzyde rondſom, gelyk het ook aan de Zee van zoo veel gemak is, dat men zeer licht (zonder eenige Branding) met groote en kleene Vaartuigen daar kan aanleggen, en droogs voets aan een Hoofd uytſtappen; en, 't geen mede zeer wel uytkomt, is, dat de Schepen hier het geheel Z. Zayſoen dicht onder de Opperwal met ſlecht water, pas een Muſquetſchoot van de Wal, alzo goed als voor 't Fort van Jaffanapatnam, konnen leggen.

Hier

A. 1675. Hier woonen de meeſte menſchen, en zyn alle de Bouwſtoffen, als Steen, Kalk, Brandhout, en wat des meer is, overvloedig hier aan Strand, en werd hier door ook de ganſche ſtreek Land aan de Ooſtzyde van 't groot Binnen-water, of Lak, verzeekerd, en van 't vaſt Land afgeſneden. A. 1675.

Wat voor Fortificatien aldaar zouden konnen gemaakt werden, ziet men in 't hier nevens gaande Kaartje, dat met 'er tyd zonder eenige gevoelige koſten door den overvloed der dienſtbare zou konnen volbouwd werden.

Steen kan hier ook in overvloed gebakken werden, dat van de Pottebakkers al in Praktyk gebragt is, en na de verdeeling van den Zoom der Zee zou een kloek voetganger in een dag van hier tot aan de Rivier van Coeboucan-oye konnen overgaan, alwaar onze Gaalze Laſcaryns, als op 't eynde der Gaalze Jurisdictie, altyd ter Wacht leggen; van waar een gemeen Ganger in 3 dagen gemakkelyk tot Mature toe kan overgaan, en in 4 dagen tot Gale toe komen, gelyk nu de Brieven ook reeds van Wagt tot Wagt op 6 uuren gaans verdeeld, overgebragt werden.

Ons meeſte Volk legt nu altyd op Cinnecalatte, 2 mylen Benoorden Souratjan Condava, die aldaar, na 't volgrekken der nieuwe Hoofd-Rezidentie geenzins noodig waren; maar in deze nieuwe Fortificatie konden verplaatſt werden.

Het tweede Deſſaveſchap beſtaat uyt de Provintien van Sjampanture, en Carrewauwe, zynde 't laatſte aan Zee gelegen, en alle meeſt Zaey-Landen en Vrugtboomen, makende alzo een ſchone open Landsdouwe; maar Sjampanture ſtrekt zig Landewaard in wel 8 a 9 mylen verre, vol Zaeylanden, groote Boſſchen, en doorſtromende Rivieren, alom met groote en kleene bewooningen van menſchen bezaeid.

Naaſt aan die twee volgd de Provintie van Accrepatte, of het derde Deſſaveſchap, aanvang nemende met de Rivier van Singanpoedi in 't N., tot aan de Gravet van Sangamcandi toe in 't Z., zynde de Grenspaal der Batticaloze Landen, en de ingang van de Landen van Paneme, anders Panoa van de Cingaleeſen genaamd.

Dit is mede, niet min dan Sjampanture, een zeer groote en ryke Provintie, diep Landwaard in tot aan de Gravetten van Welaſſe, en de Landen der Weddas, uytgeſtrekt, zeer vol menſchen, en zo ſchoone Boſſchen, Zaeylanden, Dorpen en Gehugten, dat men het niet zonder verwondering aan zien kan; zo dat dit laatſte Batticaloze Deſſaveſchap wel voor 't eerſt mag gewaardeerd werden.

Hier ſtaat ook de Pagode van Tricoen, in de Kaart genoteerd Tricoyl, zynde deze Tricoen zekere Malabaarze Afgod, die om 't geluk op de Zee, en voor de Landbouw aangeroepen werd, gelyk Tricoyl niet anders dan Tricoens Tempel, en Tricoen-male Tricoensberg, beteekend. Pagode van Tricoen.

De Inwoonders zyn alle Malabaaren, even als die van Jaffanapatnam en Cotjaar; dog werden gezegt wat quaadaardiger, en ſchelmagtiger door hunnen omgang met de Cingaleeſen, Mooren, en andren, te zyn: want tot hier toe heeft zich 't gebied der Oude Malabaarze Raja's uytgeſtrekt, en zo langs het hoog Gebergte, en de Landen der Weddas, dwars over tot Putelan, en 't midden van Calpentyn of Navecar toe, uytgebreyt, zynde verder daar Z. waard op haaren ſtaat langs den zoom der Zee aan de Weſtkant tot Nigombo toe, en aan de Ooſtkant tot Paneme en de Rivier van Coeboucan Oye toe verſpreid, alwaar nu noch ordinair niet anders dan Malabaars (hoewel zy 't Cingalees ook verſtaan) geſproken werd; en dewyl de Cingaleeſche Taal van hier Zuidwaards niet eer aanvang neemt, voor dat men over de Rivier Couboucan Oye in 't Ooſten, en in Mangul-Corle in 't Weſten komt, en de Landen van Panoa gevoegelykſt onder de Malabaarze verdeeling ſchynen te behooren, zo zyn de zelve by UEd. Confirmatie onder 't Batticaloze Commandement geſteld, dewyl 't Land en die Lieden geheel met die van Accrepatte zyn ingelaten, onder malkanderen vermaagſchapt, en een Taal en Zeden hebben, hoewel zy een byzonder gebied plagten onderworpen te zyn; dog nu tot hun byzonder genoegen neffens die van de Batticaloze Landen onder 's Compagnies beſcherming aangenomen. Grenspaal van 't Gebied der Oude Malabaaren hier.

Het Landſchap Panoa werd bevonden merkelyk van de Batticaloze Landen te verſchillen, zo wel in Vrugtbaarheid, als inzonderheid van menſchen; egter van de Gravet van Sangamcandi tot het groot Dorp van Arroekgamme, is 't zeer Vrugtbaar, en alzo vol Menſchen, als 't in de Batticaloze Landen is; dog van Arroekgamme Zuidwaards is 't Land naeuwer bewoond en bezaeid. Panoa.

Een half uur gaans bezuiden Arroekgamme legt de Haven van Appretotte, alwaar men meend dat zeer wel een Reduyt zou konnen komen, om ons bezit en d' Inwoonders aldaar te verzekeren, zynde byzonder goed van gelegenheid, om dat de Hoekers daar met

A. 1675. ſlecht water zoo dicht aan de Wal konnen leggen, dat men 'er met een plank kan uytgaan. Voords is hier niets te vreezen, om 'er in 't geheel Z. en N. Moeſſon aan te komen, gelyk men ook 't ganſch jaar door van de N. hier gemakkelyk aankomen, en zo ook weer na de Noord vertrekken kan, 't welk in 't Zuider Zayſoen zeer qualyk Zuydelyker of Weſtelyker geſchieden kan, dan tot hier, om dat zig 't Land hier Weſtelyker begind te ontvallen.

Wanneer deze aankomſt-plaats maar met een Reduyt verzekerd was, zou geheel Batticalo en Panoa gedekt zyn, die daarom ook hoe eer hoe liever behoord gemaakt te werden, gelyk U Edelheden meermalen is voorgedragen.

Deze Landen van Panoa plagten mede een Deſſave over haar te hebben, de welke, zoo 't een van hunne Landslieden was, de Cingaleeſche Koningen beſt voeren, alzo zy anders zeer licht en dikmaals plagten te revolteeren, en na de Provintien van Accrepatte te vlugten.

Hoe diep haare Grenspaalen Landwaard in zyn, is nog niet onderzocht; dog volgens 't Rapport, aan ons gedaan, konnen de Cingaleeſen met de Bovenlanden haaſt tot hen afkomen; zo dat het blykt, dat zy bezuiden Apretotte van achteren zo wel, als de Batticaloze Landen door de Weddas, niet bevryd konnen werden, en daarom nu en dan de invallen der Cingaleeſen plagten onderworpen te zyn.

Veel jaaren aan den anderen nu heeft men deeze Panoars ons, boven andre dezer Geweſten, zeer toegedaan bevonden, gelyk zy ons tot groote verwondering niet alleen gehoorzamen, maar ook zo getrouw zyn, dat zy zoo wel, als die der Batticaloſche Landen, op hun tyd komen verſchynen, om hunne Gerechtigheden te voldoen, brengende ook onze Brieven, geheel tot Colombo toe, over. En zo ras 'er eenig Gerugt van boven afkomt, werden de Onzen door hen, zo wel tot Mature, als tot Batticalo, ten eerſten gewaarſchouwd, en om onze beſcherming verzogt. Ook zullen zy niet aflaten te verzoeken, tot dat wy een Reduyt met 18 a 20 van ons volk daar zullen geplaatſt hebben, dat niet geheel buyten koſten der E. Compagnie geſchieden kan, maar 't geen ook tot groote zekerheid der laage Landen ſtrekken, en voor den zoom der Zeeſtranden, rondom 't Eyland, en voor de Batticaloze Landen byzonder tot een Zuider Frontier dienen zal.

De laage Landen.

Na de Beſchryving van de Landen en Jurisdictie der Malabaarze Raja's op dit Eyland, gaan wy nu tot de Beſchryving der laage Landen van de Cingaleeſche Raja's over, aanvangende met de Rivier Coeboucan, aan de Ooſtkant, en eyndigende aan Navacar op 't Eyland Calpentyn aan de Weſtkant des Eylands, 't welk langs den Zoom, van 't eene tot aan het ander eynde een uytſtrekking en afgelegenheid van 63 a 64 Duitſche mylen maakt. A. 1675.

Van de Rivier Couboucan tot de Rivier van Waluwe is langs den zoom der Zee een uytſtrekking van 14 Duitze mylen.

Dit Land is over al met weinig volk bewoond, en werd van de Cingaleeſen Roene, dat is, een wild en Boſchagtig Land, waar in weinig menſchen zyn, genaamd, en 't geen voor zeer Koortzig en ongezond gehouden werd, hoedanig het ook in 't Regenmoeſſon bevonden is. Het is meeſt vlak Land aan de Stranden, tot het voorgebergte van Oeva toe, dat aan deze Landen grenſt; dog 't geen aan de Gezondheid en Vrugtbaarheid ontbreekt, werd weer (gelyk Tambancarrewarre) door 't zeer weerdig Zout vergoed, dat hier zoo overvloedig valt, dat, de tyd wel waargenomen zynde, men jaarlyks duizenden van Laſten hier zou konnen verzamelen, en vervoeren, byzonder 2 a 3 uuren gaans Ooſtwaard van Waluwe uyt de Zout-Pannen, die daarom Mahakewey, of de groote Zout-Pannen, genaamd werden.

Hier aan volgen de Zoutpannen van Koekankahelle, en Bondele, en over de Rivier van Cerinde, 6, 8, en 10 uuren gaans Ooſtwaard van Waluwe, de Soutpannen van Paletoupanne, Moeteckalle, en meer andre, alle door de Nature zo geformeerd, en verrykt, dat het geheel Land hier door geſpyſt, en door ider zyn behoef met duizenden Draagbeeſten afgehaald, en jaarlyks vervoerd werd; een middel voor de Compagnie, om metter tyd hier groote voordeelen te doen, alzo alle die Zoutpannen onder haare macht zyn.

Als de Bovenlanders niet aan de hand willen komen, kan men hen volſlagen door d'onthouding dezer Zoutpannen dwingen; als ook met hen die van Tambancarrewarre in 't O., en Maripo in 't Weſten te ontzetten.

Nu volgen de laage Landen, by de Cingaleeſen in Corles en Pattos verdeeld, van de Rivier van Waluwe af, in 't O. tot Navacar, en de Mangul Corle aan de Weſtkant inkluys.

Nigombo en Chilau zyn de Hoofdplaatzen der 7 Corles, om welke Corles te bezetten, ontbreekt 'er niets dan Chilauw maar te bezetten, een ſchoone plaats om 'er aan te komen, alwaar dierhalven ook een vaſte Reduyt hoog-

A. 1675. hoognoodig is, gelyk U Edelheden al verſcheide malen by hunne Brieven van den 13. September 1666., 7. October, 1668. 26. September, 1669. 16. Juli, 1671., en 16. April, 1672. belaſt hebben; en noit is 't nodiger, dan nu geweeſt, om Chilauw te bezetten, om de Lorrendrayery, die 'er geſchied met het aanbrengen van Kleeden, en afhalen van den Areek, welke de Sluykers in eene nacht ſtil konnen loſſen, en weer laaden, zonder dat onze Chaloepen, die men daar heeft, 'er altyd zo net op paſſen konnen, alzo zy by hard weder van hunne Ankers konnen ſpillen, en ook nu en dan om gebrek moeten opkomen.

Nigombo. Deze Poſt kan met weinig koſten gemaakt, en met zeer goede voordeelen aangehouden werden, alzo de geheele Zoom der Zee hier mede in 's Compagnies bezit is rondom het geheel Eyland, en voor de Inwoonders der 7 Corles een groote verzekering, alzo Chilauw in 't hert des Lands legt, aan een Rivier, die 2 andre in haaren boezem ontfangt, en alwaar, zo ras wy 'er een Reduyt hebben, zich terſtond duizenden van Inwoonders daar ontrent zullen nederzetten, om hunne Vaderlyke Landen weer te bezitten.

Hoedanig Nigombo in ſtaat van Verdediging gebragt is, blykt UEd. by de Kaart en Afteekening, en 't zelve is in tyden van Oorlog met 200 man al zeer wel bewaard, en in deze tyden mede genoeg, om de 7 Corles, na genomen bezet te beſchermen, en 't Landvolk tegen de Bovenlanders te verzekeren.

Nigombo heeft van de Noordzyde maar 2 heele, en 2 halve Bolwerken te verdedigen, en van de zyde der Zee of der Rivier-kant niets te vreeſen, en Colombo legt van de Zuidzyde tot haare hulpe open, zo dat 150 Soldaten voor een tyd nog al genoeg zouden zyn voor een Europiaanſche Magt, en de overige 50 man zouden bequaam zyn om 't Veld te bewaren; en om Chilauw te bezetten is 24 of 30 man van nooden, zoo ras maar 't Land in de gewenſchte ruſt is, waar toe zich de Saaken hoe langer hoe meer zullen ſchikken, 't geen wy nader zullen zien, hoe eer wy 't werk der 7 Corles maar by der hand nemen.

Tot verzekering der Landeryen van Nigombo hebben een treffelyk Wagthuis op de Rivier van Caymel, 6 uuren gaans opwaard, doen bouwen by het dorp Dunaga, gaande van daar een weg dwars door de Rivier in 't hert van de Pitigal Corle, waar door de Landbouwers daar beneden wederzyds van de Rivier, en niet min de Reizigers, die op, en af gaan, voor alle loopers geruſt zyn, alzo hier altyd een goede Wacht van Oude Laſcaryns is in deze Wagtplaats, rondom door 't volk met een Gracht omgraven, en 's nagts met een valbrug opgehaald en zo verzekerd, dat zy voor de ganſche macht van Candi niet te vreezen hebben. A. 1675.

Van daar 6 uuren gaans hooger langs de Rivier, aan de zeer bekende Poſt Alauw is nog zulk een Wacht van Laſcaryns, tot bevryding der 4 Corles en Cattugampele Corle, over of benoorden de Rivier, zynde een der voornaamſte van de 7 Corles, vol Inwoonders, en zoo overvloedig van Gezaey, dat Nigumbo nu voornamentlyk daar van werd gevoed, en onze wagten 'er van geſpyſt.

Deze weg van Nigombo tot Alauw, is een drooge ſchoone harde en byna Lyn-rechte weg, tuſſchen beiden nog een Gravet met een Laſcaryns Wagt gelegt zynde, waar mede de 4 en 3 Corles geſloten zyn, en de geheele 7 Corles voor ons open leggen; zynde de geheele 7 Corles (gelyk de Landen van Batticalo daar tegen over) alles vlak en effen Land, vry van Suigers, en andre ongemakken, daarenboven vol menſchen, Gezaey en Vee, van Buffels, Koebeeſten, Verkens, Hoenderen, en ander wild en tam gedierte, gelyk mede door de open Lucht vol Gevogelte, als Paeuwen, Patryſen, wilde Duiven, Torteldnyven, Leeuwerken, &c., alles gemeen met de Batticaloze en Wannyze Landen in grooten overvloed, en vermits 't vaſt bezit van deze Poſt is gelyk als een boezem, ſleutel, en frontier van de geheele 7 Corles Landewaard in, gelyk Nigombo en Chilauw aan Zee, zo laten wy ons veel daar aan gelegen, dewyl de Portugeeſen van daar altyd de 7 Corles geregeerd, en tegen de Bovenlanders beſchermd hebben; en de Stad Colombo is zekerlyk uyt de 4 en 7 Corles ten tyde der Portugeeſen geſpyſt, gelyk nu veel beter kan geſchieden, om dat wy in verre na zo grooten vertiering van Ryſt niet hebben, door dien de plaats kleener, en hier nu minder volk is, behalven dat wy ook deze Inlanders beleefder en zachter, dan de Portugeeſen deden, Regeeren, die zich door 't gewin, dat zy van ons trekken, en door onze rechtveerdiger Juſtitie, meer aan ons, dan wel aan de Portugeeſen geſchied is, gewennen. Gevogelte hier.

Van Alauw, van ouds de Sleutel der 4 en 7 Corles, kan men in 2 dagen tot in Anaragiepoere ('t Hof der Oude Malabaarze Koningen hier) overgaan, door een goeden harden weg, of anders binnen een Sonnelicht tot in 't hert van de

A. 1675. Noordelykſte of uyterlykſte Mangul Corle, en van daar in 12 unren tot Alauw, waar by blykt, dat de geheele 7 Corles, immers zoo verre ons daar aan gelegen is, in 4 dagen door een goed voetganger in 't rond konnen afgegaan, en dierhalven met weinig zwaarigheid beſchermd werden; byzonder als Chilauw eens bezet zal zyn.

Alle, die boven dezen Cirkel woonen, zyn allerley vlugtelingen, Weddas, en andren, die door de vryheid, en 't goede dat ze van ons genieten, te beter vergenoegd, en van de Bovenlanden geheel bevryd zullen zyn.

Om deze ſchoone Landen onder 's Compagnies bezit te brengen, zoo werden 'er maar 7 of 8 dagen vereiſcht, vermits 't Landvolk ons meer als 5 a 6 jaaren daar om ernſtig verzogt heeft, byzonder zedert 'er zo veelen onze Wapenen, als door honger, gebrek, en ziekte, in de Landen van Cotjaar, en Batticalo om hals geraakt zyn, gelyk 'er, nog maar pas voor myn vertrek, een expreſſe bezending met gevouwen handen, voetval, en buiging der Knyen aan ons is gedaan, om hen uyt die elende te verloſſen, alzo anders veele van hunne Hoofden gevaar loopen, om na boven opgevoerd, en met Vrouwen en Kinderen om hals gebracht te werden; dog myn vertrek toen op handen, en veel veranderingen voorgevallen zynde, is die Zaak in de zelve ſtaat gebleven, dog hen verlof gegeven, dat alle, die vreezen opgevoerd te zullen werden, zig zonder uytſtel onder onze Wagten zouden begeven, en dat de Hoofden vry binnen Colombo konden komen, om door ons te werden geſpyzigt, ter tyd toe het ons in 't naaſte Zayzoen gelegen quam, hun verzoek toe te ſtaan, en hun Land onder onze beſcherming aan te nemen, gelyk ik hope, dat aanſtaande Januari tot trooſt dezer arme menſchen, en tot veel nut voor de Inlanders zal konnen geſchieden.

'T Groot belang dezer Poſt van Alauw kan uw Edelheden voor al daar uyt blyken, dat alle de wegen 't geheel Land door zich van daar verſpreyen, en ook daar weer te zamen komen. Men kan van daar in 3 uuren op Arandore, in 4 op Ruanelle, in 6 uuren op Dunaga, of op Elebietchie, daar tegen over de Rivier gelegen, gemakkelyk komen, en in een Zonnelicht kan men gemakkelyk in Candi, en weer in een zonnelicht over Attenagale door de Hina Corle op Malvane komen, van waar men in 2 uuren met een Cattepanel op de Rivier afdryvende, geheel tot Colombo toe komen kan.

En des zelfs groote aangelegenheid.

Deze Poſt legt, als voorzegt is, op de Frontier van de 4 en 7 Corles, en onze Wagt aan de overzyde in de Cattugambele Corle, een der 7, en aan de Zuidzyde van de Rivier Bilgal Corle, ofte de Rykſte der 4 Corles, daar van Arandore het Hoofd-dorp is, een zeer voornaame Situatie, alwaar van ouds de Inwoonders der vier Corles moeten vergaderen, zoo menigmaal zy aldaar van hunnen Deſſave te zamen geroepen werden. A. 1675.

Alhier (tot Arandore) is mede, gelyk ook van Alauw gezegt is, niet alleen de zamenloop van alle de wegen des Lands; maar zelf ook de Hoofd-of groote weg uyt Candi loopt hier dwars door, veel korter dan van Alauw, ook is de Lucht hier gezonder, behalven dat het ook rondom vol bevolkte Dorpen, en van de beſte Chriſten-Laſcaryns, beſt tegen de Bovenlanders ten Oorlog geoeffend, voorzien is.

In deze Corle heeft men overvloed van Ryſt, en plagt 'er het Leger der Portugeeſen, als het te Veld lag, meeſt te leggen, en daarom heeft men hier te Arandore ook ons Hoofd-Fort, of onze Schans opgericht, gelyk men ook, om Tontotte aan de Rivier van Ruanelle, en op de Pas na Manicarwere, Dorravaecke, en de conſiderable Poſt van Dangowitte gelegen, mede te verzekeren, is daar een zeer ſterke Redtuyt opgemetzeld, ſtaande binnen 't Vierkant van een oude en by ons verbeterde Portugeeſche Fortificatie, daar onze Wagt voor alle Prykelen bevryd is.

Dit Tontotte legt maar een groot uurgaans van Arandore, van waar men te Land, en van Tontotte de Rivier af, in minder dan 3 kleene uuren kan overgaan, en afvaren tot Ruanelle, gelegen aan de Rivier van Colombo.

De Poſt op Ruanelle.

Deze Poſt op Ruanelle is een van de vermakelykſte en ſchoonſte Situatien, die men zien kan, leggende aan de groote Colomboze Rivier, aan de mond Motoael, opwaards Calane, en by de Cingaleeſen ..... Oil genaamd, die alhier in haar boezem ontfangt het Rivierken, komende van Tontotte, zo dat Ruanelle op een hoek legt, daar aan de Ooſtzyde de Colomboze Rivier van de bovenlanden en voor by Arandore komt afloopen, en aan de Noordzyde dit Riviertje van Tontotte vergaderd, en aan de Weſtzyde zyn loop neerwaards na Colombo vervolgd, gelyk men in 't Kaartje zien kan; zoo dat de Schans legt op een Driehoek, hebbende voor en aan beide de zyden de Rivieren, en aan de achterkant een zeer vermakelyken Berg, ruim een Musketsſchoot van de Schans, die heel kaal en van alle ruigte zuiver gehouden werd,

zyn-

A. 1675. de vlak, en niet hooger, dan een man in een half uur, of minder, tot de kruin beklimmen kan, daar boven op een Wachthuis geordonneerd is. Over de Rivier legt ook (dog buiten een kleene Kanon-ſchoot) zulk een Berg, daar een klock man 2 mylen klimmens aan heeft, deze Berg verbind zig aan veel andre diergelyke, alle tot den top toe bezaeid, als de Vrede het toelaat, en dewyl de Schans nu ook op een tamelyke hoogte gelegen, en gebouwd is, zoo geeft dit zulken vermakelyk gezicht, en ook zulken goede Situatie, als men wenſchen kan, zo dat het wel Belvedere genaamd mag werden.

Deze Schans dient tot een Treſoor van alles, wat van Colombo de Rivier opkomt, en 't geen voor de bovenwagten dienen moet, vermits van hier na Arandore en Tontotte te Water en te Land alles kan beſteld werden. Hier werd ook de Neli, en andere Geregtigheden des Lands opgelegt, en den Areek ontfangen, die 't Landvolk van verre afbrengt, en welke zy ongenegen zyn na Colombo af te voeren, daar zy dan weer met Zout, Geld, Amfioen, Kleeden, of wat zy anders begeeren, tot 10 Laryns of 2 Ryksdaalders de Ammenam betaald werden; en dewyl Ruanelle is als 't middelpunt van alle de Colomboze Buiten-Wagten, in de 4 en 3 Corles gelegen, zoo legt ons zeer veel aan de zelve gelegen, om dat de weg van Colombo opwaards en de groote Pas hier door beveiligd werd, en waarom ook deze Schans over de Rivier gebouwd is, dewyl men, van Colombo komende, hier noodzakelyk moet opvaaren, om na Arandore en andre plaatzen te komen, alwaar men anders zou konnen geſtuyt werden, daar in tegendeel de weg nu verzekerd is, en met eenen alle de Inwoonders, die tot Hitawaka daar beneden tuſſchen Arandore en Tontotte daar boven woonen, geruſt haren Landbouw konnen bevorderen tot groote nuttigheid der Stad Colombo, waar henen de weg van Ruanelle in de Attulegam Corle overgevaren zynde, recht toe gaat na Hitawaka, anders Sitavaka, 2 uuren nederwaards van Ruanelle.

Waaren hier tegen den Areek getrokken.

Sitavaka.

Dit is 't Oude Hof der Aloude Koningen en Rajas van Sitavaka, die Heeren van alle de laage Landen geweeſt zyn, van zo hoogen aanzien en achting, dat de Berg- en Boſch-Rajas hen Schatting moeſten geven, waar op de Bovenlanders nu nog hunnen roem dragen, ten bewyze dat zy van Hooger Adel dan de Bovenlanders, en hunne Rajas uyt de wettige Stam van den Tannaſeryſchen Prins, en de Dochter van Madure voortgekomen, en dat de Candize Prinszen maar baſtaarden uyt de geringe Vrouwen geteeld zyn, waar toe, zo men 't alles hier toe betrekkelyk verhalen zou, een lang verhaal vereyſcht werd. A. 1675.

Egter is dit zeker, en geen kleen bewys van hun voorgeven, dat, na dat de Berg-Rajas van Candi, en Oeva dezen Raja voor 355 a 400 jaaren verkragt, de Inwoonders tot Submiſſie, en 't Vorſtelyk hoofd omgebragt hadden, zy egter niet eer van 't Landvolk aangenomen wierden, of deze verkragter, en alle zyne nakomelingen, hebben moeten in 't Hof tot Sitavaka afkomen, om aldaar ingehuldigd te werden, gelyk nog voor en ontrent de komſt der Portugeeſen in vaſt gebruik geweeſt is.

Het Hof, dat nu nog by ons met grooten arbeid opgeruimd, en in bezit genomen is, getuigd met de groote Poorten, Trappen en Muuren met Beeld- en Lyſt-werk gezierd, een byzondre heerlykheid (hoewel by Anaragiepoere, of andre door Malabaarze Koningen nagelaten ruinen in 't minſten niet te vergelyken) welker gelyk in Cotta, Curnagel, en andre Plaatzen der Cingaleeſche Ragias, niet gevonden werden.

Deze Poſt is gelegen op den arm van een byzonder Rivierken, komende uyt het naaſte voorgebergte, en looſt zich, na een kleen half uur afvarens, al mede in de groote Rivier van Colombo, die van Ruanelle afkomt; zo dat alles, dat van Colombo opgebragt werd, alhier, als allerbeſt verzekerd, opgelegt, en daarom ook t'huys voor den Deſſave opgemaakt werd, en van Steen, die daar van de oude ruinen overvloedig over hoop legt, en genoeg is, om 'er een Stad van te bouwen, na by voltoid is, gelyd ook de Neli of Ryſtpakhuizen, om de Neli, Areek, &c., uyt de Saffragamze en d' aangelegene Corles 'er in te zamelen.

Deze Situatie is van Nature zeer ſterk, en by de onzen in de 3 laatſte Jaaren zo geaccommodeerd, dat geen Cingaleeſche magt hier iets zou konnen uytregten.

Oude Verblyfplaats van den Colombo-ſen Deſſave.

Voor den Colomboſen Deſſave kan geen beter plaats bedacht werden, alzo hy in 't middelpunt is van alle de Colomboze Landen, zo van de 4 en 3 Corles na 't N., en de Saffragamze Landen na 't Z., en Colombo zelf, na 't W., alle by na op een gelyke afgelegenheid, want van Sitavaca na Arandore zyn 6 uuren, en na Saffragam 8 uuren, en tot Colombo 10 uuren te Land, maar kan wel in 6 uuren de Rivier afgevaaren

A. 1675. werden, en dewyl hier ordinair de Land-Raad vergaderd, beſtaande uyt den Deſſave, Luytenant Deſſave, de Hoofden der Wagten van Ruanelle en Arandore, een Onderkoopman, die de Adminiſtratie over Sitavaka en Ruanelle heeft, een Aſſiſtent tot zyn hulp, die ook Secretaris is, en daar by gevoegd Don Joan Modeliaar van Colombo, en 5 a 6 andre van de Hoogſte Modeljaars, en Apohamis, zo konnen U Edelheden ligt oordeelen, hoe gemakkelyk het voor den Inlander is, hier zyne Zaaken af te moogen doen, alzo zy van alle kanten gemakkelyk in een dag konnen overgaan, en kan den Raad alle Civiele en Crimineele (dog niet Doodſchuldige) Zaken afdoen, en doen uytvoeren; dog Partyen konnen aan den Raad van Juſtitie tot Colombo appelleren; dat ondertuſſchen dezen Raad door de menigte der menſchen en geſchillen, zeer veel te doen geeft.

Wy hebben dit zuiveren van 't Hof te Sitavaca zo lang uytgeſteld, als wy dagten nog eenige hoope te hebben, om met den Tyrannigen Raja Singa tot Vrede te konnen komen, dog na dat ons die hoope by den Oorlog met de Franſchen, en zyn gebleken Verraad, tegen ons, met hen aanſpannende, afgeſneeden is, zo heeft de Gouverneur, in den tyd dat ik met de Vloot gezworven heb, dit werk moeten ter hand nemen, waarlyk niet uyt eygen neiging, maar genoegſaam door dwang van Don Joan, en alle de Cingaleeze Hoofden, met een openhaar dreigement, dat ons alle de Laſcaryns zouden afvallen, zoo wy hier mede langer wagteden te toonen; wie heer van 't Land was, en dat wy hen, tot ſchade van zoo veel menſchen, nu zoo dikmaal verlaaten, en hen t'elkens aan Raja Singa's wreedheid overgegeven hadden; weshalven zy met veel reden zeiden, dat, zo wy hen daar tegen niet dekken wilden, het hen dan onmogelyk was, ons te dienen, of getrouw te blyven. Ook voegde Don Joan hier nog een Fabuleus verhaal by, hoe de Voorvaders van Raja Singa, na dat zy nu de Servituut, van hier ter huldiging af te moeten komen, moede waren, en hunne Heerſchappy buiten deze Cerimonie vaſt genoeg geſteld was, dit Hof lieten afwerpen, en de geheele ommuurde Stad, die nog van Yzer- en gebakken Steen aldaar rondom verſpreid legt, tot de grond toe te ſlegten, ſluytende dit Hof tuſſchen 4 toegemaakte Paſſen, by hen Gravetten genaamd, met verbod, dat niemand op Straf des Doods zyne voetzoolen binnen die Limieten mogt zetten.

A. 1675. Godin Sita.

En dewyl Sita een Heidenſche Godin is, Huisvrouw van haare grootſte Goden, zoo moeſten de Sjangatars, of Bramines, den volke verkondigen, dat de Godin Sita wegens deze plaats, als zeer Heilig zynde, dit bevel door 's Konings mond gegeven had, 't welk zoo grooten eerbied en vreeze in deze eenvouwdige herten der Inwoonders gebaard had, dat dit bevel ſtipt nagekomen, en hier door die plaats zoo verwoeſt is, dat, wanneer men die begon te zuiveren, byna geen Kat door de groote en kleene Boomen konde komen. Ook hadden de Sjangatars onder dit Volk voorzegt, dat die gene, die den tyd beleefde, dat de boom (waar van bevorens onder de Stoffe van Anaragiepoere geſproken is) een zyner Hoofdtakken quam te verliezen, dat dit Hof dan weer zou voortgebracht werden van een ander Geſlacht van Menſchen, die Heeren van 't geheel Land zouden zyn; en dat vermits ontrent dezen tyd 't gerucht was, dat deze Boom zyn voornaamſten Tak door den Donder was afgeſlagen, het nu de rechte tyd was de lichtgeloovigheid der Cingaleezen tot Compagnies voordeel te gebruiken, en met eenen te toonen, dat wy 't hart hadden, om op Raja Singa (reeds van God om zyn booze Regeering verlaten) niet langer te paſſen, en zyn geweld met geweld te ſtuiten, &c.; en of ſchoon de Gouverneur alle deze idelheden wilde in de wind ſlaan, zo heeft hy en zyn Raad egter moeten goed vinden, om dit werk ter hand te nemen; en dewyl ontrent dien tyd de Bovenlandze Cingaleezen van de onzen alom uyt de Landen van Colombo, Gale, Batticalo, en Cotjaar wierden verdreven, en met veel ſchande en groot verlies na haare Bergen verjaagd, en onze Laſcaryns, daar door moed ſcheppende, te glorieuzer werden, zo moet ik betuigen, dat hier door in dien Landaard een geheele verandering tot onzen byzonderen beſten gekomen is, waar in wy hen nu ook moeten houden.

Sitavaka is gelegen op den zelven grond, waar op Colombo legt, zonder door eenige Rivieren, maar alleen met eenige Spruiten, met goede Bruggen overlegt, afgezonderd te wezen, zynde tot onze naaſte magt aan de Stad alle hoog Land; en is deze Wagt (van waar ook een weg regt toe na Saffragam gaat) 4 uuren gaans van Sitavaka, door een nieuwen geopenden weg, Gourbevele genaamd, by 't Dorp Hangwelle, daar wy een vyf hoek van aarde Soden op de Rivier hebben.

De noodwendigheid van deze Poſt ont-

A. 1675. ontſtaat, om dat voor ons bezit op Saſ-
De Poſt van Hangwelle. fragam de Bosloopers dezen weg quamen overvallen, en de Vaartuigen, die de Rivier opquamen, beſchadigen. Ook zyn van hier tot Sitavaka, Ruanelle, en Arandore veel Klippen, die by hoog water met veel voorzigtigheid moeten gemyd werden, dog by laag water leggen zy droog. Een uur gaans beneden Gourbevele legt aan de overzyde van de Rivier onze Wagt mede in een aarden vierkant, leggende Gourbevele in de Hewegam Corle aan de Z. zyde van de Colomboze Rivier, en dit aarde vierkant op Malvane aan de N. kant van de zelve Rivier in de Hina Corle; van hier gaat een weg N. Ooſt door de Hina Corle tot een befaamde bergagtige Klip, of Klipagtigen Berg Attenegale, die de Portugeezen dikmaals is hinderlyk geweeſt, om zyne ſteenagtige gelegenheid, daar men door moet, en met weinig volk een groot Leeger ſtuyten kan; dog die zwaarigheid hebben wy door grooten Arbeid verwonnen, zo dat men nu onbekommerd regt toe op Dangowitta doorgaat, tot de groote Pas van Alauw. Van Malvane gaat men van de N. kant langs de Rivier van Gourbevele, en ook langs de Rivier van Colombo; maar die van de N. kant komt, moet aan een pas, Nacklegamme genaamd, overvaaren.

Colomboſche Jurisdictie. Deze weg van Gourbevele tot Colombo werd door nieuwe aanplanting zeer vermakelyk, en hoe naader aan Colombo, hoe beter, waar door de Stad al zo verre verbeterd is, dat de Thuinen, die voor 12 jaaren om 50 a 60 Ryksd. verkogt wierden; nu al 700 a 800 Ryksd. gelden, dat jaarlyks nog toeneemd, zynde tot over de 2 uuren gaans langs de Rivier, en op den teerling, daar de Stad en 't Caſteel op legt, ten minſten aangeplant (behalven de vorige oude boomen) 200000 boomen. 't Gebrek van Slaven en Arbeiders is alleen oorſaak, dat men tot nog toe geen Dyken tegen de Watervloeden van de groote Rivieren heeft konnen leggen, waar mede ik nu al rykelyk tot mynen koſten begonnen heb, om anderen den weg te wyzen. En zo hier toe door U Edelheden eenige Javanen en Chinezen overgezonden werden, dit zou het Werk in korten tyd zeer gemakkelyk maken, en kans, om alleen met de Landeryen drie mylen in 't rond van de Stad, die met overvloed van Ryſt te bezorgen; dog alzo de Borgers van Colombo dit met hunne Beurſen niet konnen goed maken, zo zyn 'er tot nu toe maar weinige, die dit begonnen, die door de Vloeden nu en dan al ſchade geleden hebben. Nogtans is 'er hoope de Dykagie hier in korte jaaren (zo men van Europiaanze Vyanden maar bevryd blyft) zo verre te brengen, dat geen Vloeden 't Gezaei zullen konnen beſchadigen. A. 1675.

De Stad en 't Kaſteel zyn in zo heerlyken poſtuur van verdediging gebragt, dat men geen Vyand daar te vreezen heeft, als zy maar matig bezet zyn. Ook zal door 't verleggen der groote Colomboze Rivier in 't groote Lak, de Stad en 't Kaſteel, een byzonder Eyland; en de Teerling, daar Colombo op legt, een ander Eyland, en alzo de Stad en 't Kaſteel ongenaakbaar wezen, gelyk dit in de Kaart gezien kan werden, als mede wat daar af reeds klaar is, al het welk ook niets, dan de Koſt van Compagnies Slaven koſt; zynde de Pakhuizen, woonhuizen, en een nieuwe Kerk, wel 't allernoodigſt. Tot de Kerk is al een bequame plaats onder handen, die nu al voltoid zal zyn.

Om nu de Veldforten tot verzekering der laage Landen te vervolgen, zo zal ik het weder van Sitavaka aanvangen, en van daar Z. Ooſtwaard na de Landen van Saffragam aangaan, het welk onder 't voorgebergte van Adams Piek, aan de groote Calitureze Rivier, 8 uuren gaans van Sitavaka legt.

Saffragam. Dit is een befaamde plaats, van de Cingaleeſen, en niet min van de Portugeeſen altyd zeer hoog geacht, om dat het een Deſſaveſchap, of afgedeelde heerſchappy is, onder welke ſtaan de Correwitte, Naudum, en Cucule Corle, mitsgaders de mynen der Agras. Deze 3 Corles en Agras zyn vol menſchen, en 't Land in Vrede zynde (gelyk 't nu is) leverd rykelyk Neli uyt, in zo grooten overvloed, dat, buyten haar eygen Conſumptie, alle onze Wagten buyten laſt der E. Compagnie konnen geſpyzigd werden, en om dat ze vry Bergagtig zyn, zo is de zorge hier meer dan op andre plaatzen, om de Dieven en Struikrovers, of Vlugtelingen, en Wegloopers, en Moordenaars, die zich hier beter dan elders (ten waare alleen in de Bilgal en Pasdum Corle, die even eens als deze Landen leggen) konnen onthouden.

Om deze reden hebben de Portugeeſen hier ook altyd een Fort, en een verblyfplaats voor een byzonderen Desſave gehad, en hier ten minſten 200 a 300 man gehouden; dog wy hebben 'er Laſcaryns gelegt, die op alle deze ſchelmen zeer wel weten te paſſen, voor al zedert de wegen en beſloten toegangen over al met groote moeite der Inlanderen over 't Gebergte zeer

ruim

A. 1675. ruim en breed opgehakt, gezuiverd, en alle ſchuylhoeken ontdekt zyn, hoe danig ook de wegen 't geheel Land door verbeterd werden, 't welk alle Vrugten van des E. Compagnies Regering en die ons en den Inlander zeer nut zyn.

Om nu deze Hoofdpoſt wel te verzekeren, was 't wel noodig hier een goede vaſtigheid te leggen, alzo 't ook de verblyfplaats van den eerſten of tweden Luytenant Deſſave, of van een ervaren Capitein is, gelyk ook daar op geſchied, en dicht by de Rivier voltoid is op een zeer gemakkelyke hoogte, rondom een treffelyk uytzigt hebbende, gelyk men in de Kaart al mede zien kan.

Vier uuren gaans van hier O. waard, legt weer een ſterke Laſcaryns-Wagt, waar van de Hoofden hun Vrouwen, Kinderen en Landeryen op Colombo, gelyk die der vorige magt al mede op Colombo of op Caliture en Saffragam, woonen. Deze diend, om den weg tuſſchen Biblegamme in de Attaealan Corle, en Saffragam in de Navadum Corle altyd veylig en open te houden.

Grens-paal van Colombo 's Rechts-ban.

Deze Poſt is Denuaca genaamd, legt in 't hert der Agras, en hier eyndigd de Jurisdictie van den Deſſave van Colombo.

On nu de Zyde-wegen nederwaards te verzekeren, en onze Vaartuigen, die van Caliture na Saffragam, en van Saffragam, na Caliture de Rivier op en afvaaren, te veiligen, hebben wy nog een nette vaſtigheid gelegt op de Calitureze Rivier, ontrent het Dorp Idangodde, 3 uuren gaans beneden Saffragam de Rivier af, alwaar de weg is, om, van Saffragam neerwaards, of van Caliture opwaards komende, de Rivier door te waden of eenige Steenen, Klippen, en Droogten, en alzo de weg door de Rivier, en wederzyds van de zelve op en afgaat, zo dat niemand de Rivier van boven of beneden kan paſſeeren, zonder deze Poſt te naderen, en aan te doen, waar door de Rivier en wederzydze wegen verzekerd zyn.

Van hier tot Anguretotte 8 mylen nederwaards legt een Laſcaryns Wagt van 18 a 20 man, om de Brieven waar te nemen, en voort te beſtellen, die van Caliture, Colombo, en Saffragam komen, zynde een Pas door de Rivier, en daar de weg van Gourbevele herwaards meeſt lynrecht Z. en N. op uytkomt.

Van Anguratotte tot Caliture zyn nog 5 uuren gaans, zo dat Saffragam 16 uuren gaans boven Caliture opwaards legt, en 18 uuren van Colombo, verſtaande over Sitavaka en voorſz. Buytenwagten; maar recht door, door de Reygam Corle, niet meer dan 12 a 13 uuren, en dewyl van Caliture tot Gale geen vaſtigheeden noodig zyn, en de boven-Poſten als met een Keten alle de Landen affluiten, zo zullen wy uyt de Colomboze Jurisdictie tot die van Gale overgaan, en beginnen met Denuaca, dienende tot een Pas en Frontier van beide de Jurisdictien, alwaar (als in 't midden der Agras) buiten twyffel eenige Mineraalen moeten verborgen zyn, om de groote Koude, die van hier tot in de Mende Corle, daar de Bergen meeſt kaal zyn, en geen Geboomte voortbrengen, bevonden werd, 't welk men geloofd door de koude, of de ſcherpe winden, die men hier heeft te ontſtaan; dog de valeyen, die niet min koud dan de toppen der Bergen zyn, werden egter zoo Vrugtbaar, Koornryk, en zoo vol boomen, als eenige plaatzen op Ceylon bevonden.

A. 1675. Juristenwagten; dedictie van Gale.

Van Denuaca tot Biblegamme gaan 2 wegen, een over Openaeke, een voorname Pas in de Mende Corle, en een ander recht door, die in 4 uuren kan overgegaan werden; dog over Openaeke is de weg niet minder dan 7 uuren, en ook moejelyk in vergelyking van den regten weg, die alleen maar gehouden werd, om van die Pas met een Laſcaryns Wagt meeſter te blyven, welke Pas komt uyt de Caduatte Corle tot geheel aan 't hoog Gebergte van Oeva, uyt de groote en befaamde Gravet van Idalgaſina, daar niet meer dan 2 mannen teffens van 't Gebergte neder en opwaards konnen klimmen.

Dit Openaeke ſtaat onder den Gaalzen Deſſave, en Bibligamme is de buytenſte Frontier van Gale, daar nu mede een ſterke Steene Reduyt, en die met eenig licht Geſchut voorzien is, alzo dit Fort, en dat van Saffragam in de Spits en in 't herte van de Beragtige Corles leggen, en als die wel bezorgd zyn, zo kan ons geen Cingaleeze magt deeren, en aan die kant in de beneden Landen geen ſchade doen.

Grens-paal des zelfs.

Als U Edelheden nu deze Veldforten van Alauw af tot Biblegamme, toe, wel aanmerken, zo zien U Edelheden alle de laage Landen van Chilauw tot de Rivier van Waluwe en geheel tot Magamme, 6 uuren over Waluwe in de Landen van Roene, als met een keten toegeſloten, en alle de doorgangen uyt de hooge Landen in onze Macht.

Van Alauw tot Sitavaca, ſtrekken deze Wagten met een Punt inwaards, en weer van Sitavaka uytwaards gebogen

A. 1675. gen na Saffragam, 't geen door de ruwheid en ſtrekking der Bergen, en Moeraſſen ontſtaat, die den weg van Arandore zo moejelyk maaken, dat hy in den Regentyd noit kan gebruikt werden, en zelf ook in den drogen tyd niet, dan met groote moeite ter diſtante van 10 mylen toe, waar toe men egter in 't beſte van 't droog Zayſoen wel 15 a 16 uuren zou van nooden hebben; zo dat men, van Arandore over Ruanelle na Saffragam gaande, daar zeer gemakkelyk in 11 uuren, en van Sitavaca in 8 uuren komen kan; en van die kant verzekerd ons de nature van 't Gebergte van Bolatgamme zoodanig, dat wy van daar geen vyanden te wagten hebben, waarom ook alle andre oude Binnen-poſten ingetrokken zyn, dienende nu alleen tot het overbrengen der Brieven, als namentlyk, in de Colomboze Landen Gourbevele, Malvane, Calane, Anguretotte, Cattane, Topture, Sounapeti, Berberyen, Macoene, Alican, Belantotte, Caudanghelle, Pelanda, Aglawatte, en nog andre kleene Wagten, die zeer verre verdeeld, en weinig van getal zynde, altoos kragteloos waren.

Even 't zelve is in de Gaalze Landen geweeſt, daar de Wagten van Bentotte, Pittigelle, Oedeboeke, Mapulegam, Sinnedume, Accuras, Barlepanetotte, en nu nog Cattoene Binnen-Poſten, en maar met Briefdragers bezet zyn, blyvende de laage Landen door de Bovenpoſten bewaard.

Ook zyn zedert 12 jaaren de Landen en Corles aan Strand zo verbeterd, dat de Dorpen, die voor 12 jaaren 200 Ryksdaalders 's Jaars voor den Heer opbragten, nu 5, 6, en 700 Ryksd. Voordeel geven, en zoo wy maar nog eenigen tyd Vrede van Europiaanſche Vyanden mogen behouden, zal in 't korte blyken, wat Ceylon is.

Ook begrypen de Boven-Poſten, zo die nu beſlagen zyn, van Alauw tot Biblegamme in verheid maar 15 mylen, daar de Poſten om laag aan de Stranden, ten minſten 36 of 40 mylen beſlaan, behalven dat wy nu ook alle die gene, welke beneden de bovenwagten leggen, en daar door duizenden Laſcaryns tot onze Vrienden hebben, die bevorens onze Vyanden waren, hebbende nu met veel volk maar een kleene diſtantie te bewaken, daar wy anders met weynig volk een groten Cirkel met veel bekommering moeſten bezorgen; waar beneven nu die Landen ook de Laſcaryns, die anders ten laſte der E. Compagnie waren, zeker voeden; daar anders die menſchen met Vrouwen en Kinderen voor veel gevaaren en wreedheid bloot geſteld waren. Voeg hier by, dat zy nu ook gelegenheid hier door bekomen hebben, om, in de plaats van hunne Afgoden, den waren God te dienen. A. 1675.

Wy hadden met onze magt, die wy altyd boven Raja Singa's vermogen gehad hebben, dien Vorſt al veel eer konnen verdelgen, en zoo, gelyk nu geſchied is, vernederd hebben, dat wy met het uyterſte geduld, al op hoope van Vrede, nog al uytgeſteld hebben; waar tegen hy ons, was 't in zyn vermogen maar geweeſt, al over lang (zonder Vrouwen of Kinderen te ſpaaren) zou verdelgd hebben, ſchoon wy hem noit eenige tegenſtand gedaan, nog Vyandſchap bewezen hebben, voor dat hy ons met het mes der Franſchen meende te ſlagten, behalven veel andre Verraderyen, aan ons betoond, waar door ons geduld in een regtveerdige Gramſchap veranderd zynde, wy en onze getergde Wapenen van God zoodanig tegen hem gezegend zyn, dat ik zeggen durve, dat die Tyran vernederd, en ons van God geſchonken is, en wy recht hebben om hem als een afgryzelyk Monſter te vervolgen. Raja Singa vernederd.

Dus verre dan Ceylon, voor zo verre het nodig was, beſchreven hebbende, zo gaan wy nu tot 't Zuider Choromandel, of wel tot de Provintie Tansjaoer, (anders Tansjouwer genaamd) des Teuvers Land, en Madure, en vervolgens mede tot Malabar, Canara, en Chimchani, over. Tansjaoer.

Het Landſchap Tanjaoer is een byzonder Vorſtendom, en van over ouds her een Lid van het Ryk van Carnatica geweeſt; dog dat altyd zyne Souveraine eygen Prinszen, by hen Naiks genaamd, gehad heeft, ſtaande met den Koning van Carnatica, en de Nayken van Madure en Singuer, in Verbond, by na zoo, gelyk de Keurvoſten van Duitſland met den Keizer.

Dit Landeken is boven alle de Choromandelſche Landen van de Natuure zeer Gezegend door een zeer groote Rivier, die haaren oorſprong in 't Noordelyke Ballagate, en 't Malabaars Gebergte heeft, welke Rivier in de Maanden van Mey, Juni, Juli, en Auguſtus overvloejende, dit Landeken zo overſtroomd, dat het daar door gelukkiger, dan Egypte door de overſtroming des Nyls, is, om dat in die maanden dit Land, en ook geheel Choromandel, droog legt, en door gebrek van Regen onbequaam is, om het te beploegen, daar dit Landeken overvloed van water heeft door den overvloedigen

A. 1675. Regen, die op Malabars Gebergte neervalt, en van daar door de Rivier op dit vlak en laag Landeken neerſtroomd, behalven dat ook de tanken des zelfs hier door vol water zyn.

Portugeeſche Stad by Chiormandelan.

Hier door zyn zy een geheel Gezaey, dat zy gemakkelyk inoegſten, voor uyt, makende hunne Ryſtvelden wederom te gelyk met de andre Landen op Choromandel klaar, om die te beploegen, en te bezaejen, waar door zy boven hunne gebuuren tweemaal 's jaars een zeker Gewaſch hebben.

Hier door is dit Land zeer Vrugtbaar, niet alleen in dit gewaſch, maar ook in Menſchen en Vee zeer vermenigvuldigd, en door des zelfs grooten Handel te Water en te Land zeer Ryk geworden, waar door de Portugeeſen, herwaards gelokt zynde, een Stad aan de oude Jentiefze Stad Chiormandelan gebouwd hebben, die uyt haar zelve zoo veel jaaren beſtaan heeft, dat de Koning van Portugal daar af noit eenige andre Laſten, dan alleen 't beſtellen van 't Geſchut tot hunne verdediging, gedragen heeft, alzo hier groote Handel by 't vervoeren der Graanen, en Kleeden, en by 't te rug voeren van Areek, Suyker, Timmerhout, en andre Waaren, was. Dit noemde men daar de kleene Zeevaart, buyten welke zy nog een groote op Tanaſſery, Atsjien, Malakka, Cambodia, Siam, Djohor, en voor al op China hadden, die aan deze Stad een groote weelde en rykdom toebracht, waar door deze Borgery (voor de Hollandze Wapenen bevreeſt geworden zynde) magtig geweeſt is, om de Stad rondom met een Steenen muur, Wallen, en Punten te omſluyten, hoedanig die nu nog in ſtaat van verdediging, dog van ons zedert de laatſte jaaren vry meer verſterkt en verbeterd is.

Zedert heeft de magt der Carnatiſche Koningen zeer afgenomen, en zyn zyne Landen door de Viziapoerze, Golcondaze en Mogolze Mooren, ten meerendeel veroverd, waar door ook deze Provintien, gelyk ook door onderlinge partyſchappen der Nayken van Tansjaoer en Madure, zeer veel afgenomen hebben, en verminderd zyn, zo dat het zeer waarſchynelyk is, dat de Viziapoerze Mooren dit aan hunne reeds veroverde Provintie van Singier zullen hegten, of wel licht zo ontvolken (gelyk reeds de meeſte helft der menſchen van daar al gevlugt, of door hongers-nood, Oorlog, en dieren tyd, omgekomen is) dat het in 't geheel magteloos, en t' zynen believen zyn zal, of wel voor dien, die 't eerſt zal willen innemen, alzoo 't voorleden Jaar daar alles al over hoop lag; weshalven wy, op 't verzoek van den jongen Neyk, Singa Male Dasje, de Stad Chormandelan hebben moeten in bezit neemen, en die tegen den Madurees moeten beſchermen, die de zelve ook aan de E. Compagnie Souverain opgedragen, en 't recht van Munt te ſlaan (voor de helft der voordeelen op de zelve) aan de E. Compagnie ook overgegeven heeft; en boven dien nog de Havens van Trimelepatnam, en Carcal, gelyk uyt de Actens, daar van gemaakt, te zien is. A. 1675. Welke laatſte Stad door ons is ingenomen.

Hoe treffelyk nu deze Jentiefze Stad Chormandelan tot Compagnies negotie in die by na verwoeſte Landen te pas komt, en door 's Compagnies geconqueſteerde Stad kan beſchermd werden, is U Edelheden in 't verleden jaar al gebleken. Geregtigheden die wy daar by genieten.

Wy vertoonen dat in de Kaart, en ook 't concept, om metter tyd deze Jentiefſe Stad tot zoo verre nog te vergrooten, dat het verſch water, en een hoogte, een weinig buiten de Stad leggende, binnen de aarde puntjens omvangen, en binnen de Stad verzeekerd zyn zal, wanneer niet getwyffeld werd, of deze Stad of Steden zullen zoo groten toeloop van Inwoonders, als eenige plaatzen op Choromandel, of Malabar, hebben; gelyk wy nu reeds al zoo veel Inkomſten en Gerechtigheden trekken, als de onkoſten, aan de Stad gedaan, bedragen, welke ook met het toenemen van Menſchen en Vee zullen vermeerderen, waar toe de Vrede in deze Landen zeer veel geven zal, wanneer ook de E. Compagnie hier nog eens zo veel Inkomſten, dan nu, hebben zal.

't Land van den Teuver.

Het Landſchap tuſſchen Adrampatnam, benoorden Adams-brug, en Walemoekan bezuiden Adams-brug, in de binnen-bogt, plagt nog voor 18 jaaren gedeeld te wezen in 2 deelen, het Noordelykſte onder den Vryheer Tirewenapulle, en 't Zuidelykſte onder den Ragonade Teuver, dog beide aan den Nayk van Madure Cynsbaar, en tegen malkanderen. Hebbende Terewenapulle zyn hulp van de Portugeeſen, en de Nayk van Tansjaoer, en de Teuver toen van die van Madure, die de Portugeeſen tegen den Teuver in toom hield; welke vyandſchap van den Teuver met de Portugeeſen ons A. 1658. by 't innemen van Toetoecoryn, en voor al van Man-Aar, zeer wel te pas quam; alzo 't ons tot Man-Aar onmogelyk zou geweeſt zyn, met eenigen ſchyn van ſucces tegen een vyand, die, zo ſterk als wy, met 8 Veldſchanſſen op den Oever gereed ſtond om ons te ontfangen,

A. 1675. gen, te landen, zonder de hulp van zyne plat-gebodemde groote Tsjampans, waar in een Compagnie van 65 man neergebukt in ryen en geleders met hunne Wapenen in eengedrongen zitten, en hen droog aan de wal brengen kon, waar door wy eygentlyk de overwinning over de Portugeesen bequamen, waar op wy toen ook met den Teuver een Contract van Vriendschap gesloten hebben, en daar by hy zo grooten voordeel op dezen Tirewenapulle bekomen heeft, dat hy nog binnen A. 1658. zyne Landen verlaten, en aan den Teuver als een conquest overgeven moest, alzo hy door onze verovering van Jaffanapatnam en Nagapatnam van de Portugeesen verlaten; en dus gedwongen wierd, de vlugt te nemen; zo dat nu die ganssche streek lands van Adrampatnam in 't N. langs den zoom der Zee tot Wallemoekan, en voorts 4, 5, en 6 uuren Landewaard in, onder des Teuvers gebied staat; dog zeer wisselvallig en gevaarlyk staan zyne Zaaken, Landen en Onderdanen, zynde nu allerley rampen, zo wel dan de Naik van Tansjaoer, onderworpen.

Costa d'Insiado, en

Binnen de Zuidelyke oude Limiten van des Teuvers Land, by de Portugesen Costa D'Insiado genaamd, legt het Eyland Rammanacoil, makende in 't W. den aanvang van Adams-brug, zo wel als Man-Aar aan 't Eyland Ceylon in 't Oosten.

Deze Adams-brug werd zo door de Portugeesen genaamd, volgens de Fabelen van een Jentiefze Historie, of misschien met al zo grooten recht na onzen eersten Vader Adam, om dat 'er Schryvers van weinig geloof zyn, die gedroomd hebben, dat het eerste Paradys van Adam en Eva op Ceylon geweest is, waarom zy den Berg, in 't O. van Colombo gelegen (zynde de hoogste van 't Eyland) ook Adams Pick genaamd hebben.

Dit is een Sandplaat, die ontrent 6 mylen lang is, loopende wat geboogen, meest O. en W. van Rammanacoil tot aan 't Eyland Man-Aar, meest hoog en droog boven water, uytgenomen dat met het kenteren der Sayfoenen nu hier, dan daar, een gat door 't aanperssen van 't Zeewater doorbreekt, en zomtyds een Kil maakt, daar wy wel 9 en 10 voeten water gevonden hebben; welke gaten weer kort daar na toegeslagen werden; maar dicht aan de Eylanden in 't O. van Rammanacoil, en in 't W. van Man-Aar, blyven ordinair 2 Killen, voor kleene Toni's of Vaartuigjens, en Tsjampans, die meest by de Visschers, en zelden van de Passagiers gebruykt werden. A. 1675.

't Eyland Rammanacoil.

Het Eyland Rammanacoil is zo genaamd, na den Heidenschen Afgod Ramma, zynde zeer wel gelegen voor den Teuver, en zyn beste toeverlaat in den nood, en ontrent een Kanon-schoot van de valle wal leggende. Tusschen beiden is een Kil, Pambenaer genaamd, daar alle de Vaartuigen (komende van Choromandel na 't Zuiden of de Malabaarze Kust, en de Stranden van de Madureesche Havenen na het Noorden) veeltyds doorvaaren, en volgens 't oud gebruyk der Portugeesen tot Toetoecoryn moeten aanleggen, en die zulks verzuimden, en van de kruissende Fregats aangehaald wierden, vervielen, geen Passen by zich hebbende, in de boete, en liepen groot gevaar van 't verbeurd verklaren van hun Vaartuigen en goed.

Deze Kil legt vol Klippen, en maakt de Vaart zo eng, dat men zacht en voorzichtig 'er door moet vaaren, en op dat daar niemand, zonder tol te betalen, mogt passeeren, zoo leggen daar verscheide handelbaare klippen los ingeworpen, zo dat 'er met ordinaire hoogte niet meer is, dan 5 a 6 voeten water, en voor dieper gaande Vaartuigen werden deze klippen weer opgehaald; voor welken arbeid de doorvaarder betalen moet; dog vaartuigen, dieper dan 7 voeten gaande, konnen zelf in 't Spring-ty daar niet passeeren; en de Vaartuigen, die deze passagie myden, steeken langs Adamsbrug (bezuiden of benoorden) over, en passeeren, dicht langs Compagnies Casteel, de engte tusschen 't Eyland Ceylon en Man-Aar; dog hier is by Springty zelden 6 voeten, en by een ordinaris gety pas 4 voeten water, en verloopt zeer door de zandige grond, dat de doorvaart moejelyker maakt, dan door Pembenaer, gelyk de naam van Man (Sand) en Aar (Rivier) medebrengt.

Wat verder van 't Eyland Rammanacoil zy, konnen U Edelheden uyt ons schryven van den 5. Februari, 1671. zien.

De E. Compagnie heeft al van ouds her oppermagtig over den Inbogt tussen Ceylon en Madure, als mede over des Teuvers Land en Tansjaoer zo wel beooften, als bezuiden Adams-brug, en over alle de Eylanden, daar in gelegen, geheerscht, en dierhalven zo was 't wel noodig om het Eyland naast Rammanacoil (alzo de meeste dezer Eylanden van onze Inwoonders bewoond zyn) met een Wachthuis te beslaan, alzo de E. Compagnie nu zo wel meester van de doorvaart is, als den Teuver, om te verhinderen, dat zodanige Goederen

A. 1675. mogten paſſeeren, die de Compagnie eygen, of by ſpeciale Contracten aan haar verbonden zyn.

Waaren, hier vallende. Deze eygen Goederen zyn Sjankos, Zaye, Peerl-ſchelpen, &c., en by Contract is verbonden de Peper van Malabar, en meer andre Koopmanſchappen, die de Compagnie in de Bogt konnen benadeelen.

Grenspaal des Teuvers. Van 't Eyland Rammanacoil tot Walemoecan, makende het eynde van des Teuvers Limiten in 't Zuiden, is het een droevig droog en heet Strand, met verſcheide Dorpen, die bewoond zyn, met Viſſchers, Mooren, en andre Lieden, die zich by der Zee met Peerl-en Sjancos-duyken erneeren, waar van de Mooren wel de voornaamſte zyn, die door hun neerſtigheid veel Geld vergaderen, en aan den Teuver groote Schatting opbrengen; zo dat de magerheid van 't Aardryk gebeterd werd door de ryke Vrugten der Zee.

Langs deze ganſche Strand legt het bezaeid met Eylanden, daar van die met Compagnies Parruas, en andre Huisgezinnen bezet zyn, alle verſch Water hebben, en welke huisgezinnen toezien, dat niemand eenige Zaye van de Overkuſt komt plukken, zonder Compagnies verlof, en voor al dat 'er geen Sjankos opgedoken, nog Peerl-banken beſchadigd werden, gelyk, buyten deze toezicht, zekerlyk geſchieden zou, welke Familien zich buiten dien met Visſchen, Zaye-plukken, en Sjangkos te duyken, erneeren, waar op zy buyten Laſt der E. Compagnie onderhouden werden, leverende de Zaye en Sjancos aan ons tot een gezetten prys.

Madure. Van Walemoukan tot Caap Comoryn, Zuidwaard, en van daar weer tot Paloer op de Malabaarze Kuſt, Noordwaard, is 't gebied van den Nayk van Madure, die altyd gehouden is voor den grootſten van zyne Gebuuren, bezittende een ſchoon Land vol Inwoonders, en zeer Vrugtbaar van allerley vee, en byzonder van Ryſt, zoo dat het, gelyk Tansjaoer, jaarlyks duizenden laſten, boven zyn eygen verteering, uytleveren kan, hoewel 't (gelyk des Teuvers Land) ook langs de Zeeſtranden zeer dor, mager, en vol doorn-Boſſchen is, waar tegen men weer de voornoemde Vrugten der Zee, en den overvloed der mondkoſten en levensmiddelen, die van boven na de Stranden 2, 3, 4, en 6 mylen verre, afgevoerd werden, ſtellen moet. Ook komen 'er uyt de Boven-Landen veel Lywaaten van allerley zoorten, en vooral d'Ordinaris Caatjes, die by honderd duizenden Stuks van daar na Ceylon, en andre Plaatzen, vervoerd werden.

Waaren hier vallende.

Ook konnen de groote en kleene ſchepen binnen den Ooſtkaap van Comoryn, of binnen den hoek van Mannapaar, 't geheel jaar door hier aankomen en vertrekken, om dat de Noordewind, die geheel Choromandel onbevaarbaar, en ten laager wal maakt, hier door afſnyding van Adams-brug een opperwal is, met ſchoon weder, gelyk insgelyks (door de ſtrekking der Kuſt) in 't Zuider-moeſſon hier een opperwal gevonden werd, waar van de E. Compagnie, en 't Eyland Ceylon, groote nuttigheid trekt, alzo ook de Vaderlandze Schepen daar veilig aankomen, en in 't Zuider-moeſſon weer op alle plaatzen na de Ooſtkuſt van Ceylon, Choromandel, Bengala, Malakka, en Batavia vertrekken konnen. A. 1675.

Langs deze Kuſt, en de Indiſche Zuider binnen-bogt van Ceylon, heeft de E. Compagnie, boven zo veel Eylanden, nog 7 groote en 7 kleene Havenen op 't vaſte Land, die, by verovering van de Portugeeſen, door ons bezeten werden.

Toeteco-ryn. Deze zyn met Chriſtenen Parruas, van zommige Mooren bewoond.

De voornaamſte dezer Havenen is Toetoecoryn, dat ook de Hoofd-plaats, en tot den voorzegden Handel zeer gelegen, en van vooren door een lang groot Eyland beſchut is, daar Schepen, niet dieper dan 12 a 14 voeten gaande, met volle Zeylen binnen loopen, en in zeer ſlecht water verzekerd leggen, en konnen daar ook de groote ſcheepen gekielhaald en vertimmerd werden, die anders op de Rheede op 7 vadem ankeren, en geloſt, of geladen zynde, weer vertrekken.

Van deze Landen trekt de E. Compagnie veel Kleeden, Goeni, Waſch, Olie, Yzer, en veel andre Waaren, die hier op Ceylon een grooten Handel, en veel voordeel geven, behalven dat hier Gods Kerk ook zeer kan uytgebreid werden, weshalven wy eenpaarig op Ceylon van gevoelen geweeſt zyn, dat 'er een ſterke Fortificatie op Toetoecoryn behoord gelegd te werden, tegen welk Concept U Edelheden zomtyds van andre gedagten, en dan weer eens 'er voor geweeſt zyn, na dat de Oorlogen in 't Vaderland dit af of aanradeden.

Gelyk dat ook zo by de Heeren Majores, als ook by U Edelh: al den 22. May, 1670. zo klaar goedgekeurd is; hoewel 's Compagnies Zaaken niet altyd toelaten dit, als men al wil, zo ten eerſten werkſtellig te maken. Zo men de Militie, daar toe maar noodig had, zo en behoefde men dit om de Laſten niet uyt te ſtellen, die uyt de Overwinſten

A. 1675. ſten hier gemakkelyk zouden te vinden zyn, als wy ons op Toetocoryn maar eerſt zullen hebben vaſt gemaakt, gelyk nu al zoetjens ter hand genomen werd; dog niet zoo, als voorleden het concept geweeſt, en van de Heeren Majores geapprobeerd is, maar alleen de Logie in een halve Cirkel van 3 heele en 2 halve punten omvangen; en dit werk aldus volbouwd, en 't Paranas quartier omheind zynde, gelyk in 't korte ſtaat te geſchieden, zo zal blyken, of deze uytbreiding en omſlag de E. Compagnie zal laſtig wezen of niet, want boven de verzekering van de Inbogt, zal de Handel niet alleen verzekerd wezen, maar de profyten zullen ook grootelyks vermeerderen, dat anders volſtrekt onmogelyk is, behalven veel andere ongemakken, die de E. Compagnie zal onderhevig blyven, zoo wy in dit werk langer vertragen, alzo hier van alleen afhangt 's Compagnies ſouverain bewind over de Inbogt, om door geen andere Koophieden bevaren te werden, dan met ons verlof; ook hangt hier van af de verzekering van 's Compagnies Peerl-banken, en 't opduyken der Sjangkos; en ten derden de verzekering der Peerl-merkt, die van geen kleen belang is, zo ras de Compagnie die onder haar eygen beſcherming ſteld. Ten vierden 't verzekeren van den Handel van Areek, Kleeden, en veelerley andren Handel, tuſſchen Ceylon en de vaſte Kuſt van Madure, des Teuvers Land, en Nagapatnam. Ten vyfde, 't voorkomen van alle Lorrendrayery zo van ons eygen volk, als van andren; behalven dat hier uyt ook veel ruſt voor geheel Ceylon, Madure Z. Choromandel, en Malabar voortkomen zal; en daar by men dan de 3 Hoofd-poincten, waar op de E. Compagnie van den beginne af gegrond is, te weten dapperheid met de Wapenen, daar 't vereiſcht werd, ſchrandere Negotie en Handel, daar zy zonder geweld, en regtveerdig te bekomen is, en de regtveerdige Politie, zo als zy in ons Vaderland ſtand grypt, zal konnen werkſtellig maken, en uyt alle de welke dan van zelfs de voortzetting van onzen Godsdienſt volgen zal.

Zeer nut voor ons.

Men moet ook wel letten, dat de Inlandze Vorſten de Contracten, die zy met ons gemaakt hebben, niet overtreden; gelyk die van Porca geen Handel altoos doen mag, en die van Calicoilan mag zelf in de Binnen-bogt niet komen, zonder ons verlof.

Ook zyn alle de Raja's van 't Z. Malabar, en byzonder van Cranganoor, Coetsjien, &c., en des zelfs Bondgenooten, als Porca, Mangatti, Parouw, &c., als ook Betemene, Marta, Coilan, en zelfs Calicoilan wel uytdrukkelyk Subaltern, en van ons afhangende, om dat de Compagnie hen meeſt heeft veroverd, gelyk zy die ook als hunnen Beſchermheer erkennen, hoewel zy dien Beſcherm-Heer, na den toon, die men nu op Malabar zingt, (alzo men die Raja's nu boven de Compagnie daar verheft) nu als verachten, even als of zy aan geen Contracten meer gebonden waren. A. 1675.

Op voorſz. 7 groote en 7 kleene havenen van de E. Compagnie werd ſtaat gemaakt, dat niet min dan 70000 huisgezinnen van Chriſten Parruas, van welke 'er, in Toetocoryn alleen 28 a 30000, by vredes tyden, zyn: want anders vlugten zy van daar, om de zware ſchattingen te ontgaan, en zoeken onder onze beſcherming zich te dekken.

Klagte van de Heer van Goens over onganſche Predikanten daar.

De Chriſtenen hier, meeſt Roomsgezint, heeft men tot nog toe tot onzen Godsdienſt niet konnen trekken, door dien de Roomze Paapen, daar 't ganſch Land door verſpreid, ſterk daar tegen arbeiden, en die waarlyk (God beterd) onze Leeraars verre overtreffen in neerſtigheid om de Inlandze taal aan te leeren, en waar in de Roomſche Leeraars uytmunten, en die daar door een groote kragt op de Parruas hebben, ſprekende, lezende, en ſchryvende het Malabaars zo fix, ja zommige beter, dan de Inlanders zelf, door 't voordeel van de welſprekenheid, dat haar de Studie boven de Inlanders geeft.

Uytgenomen D.D Clavius, en Specht.

Onze Predicanten daarentegen, ſchoon 10 a 12 jaaren hier te Lande geweeſt, zynde, hebben noit eens een begin 'er af gemaakt, ten waare alleen D. D. Clavius en Specht, zo dat het te beklagen zy, dat de broederen in dit hoognodig werk zo traag bevonden werden, hoe zeer de zelve nogtans van my en andre daar toe aangezet zyn; en daarom is in Rade van Ceylon verſtaan, dat geen der laatſt aangekomenen, ſchoon hun tyd van 5 a 10 jaren al uytgeloopen was, eenige verhooging zal werden toegeſtaan, alzo het genoeg is voor 4 a 6 Duitze Predikatien ter maand 100 gl. en zo veel Emolumenten te trekken.

Op Toetecoryn hebben wy geplaatſt D. Hermannus Specht, laatſt met de Fluyt Pynaker op Ceylon gekomen, een man van een zeer goed leven, vriendelyken ommegang, van een gereputeerde hooge Studie, en van veel bequaamheid, om de Roomſche Paapen pal te zetten. Deze heeft belofte gedaan om het Malabaars te leeren ſpreken, lezen, en ſchryven, waar toe hem van Compagnies wegen 3 Tolken en Schryvers, toe-

A. 1675. toegevoegd zyn, te weten, een geſtudeerde Bramine, een Schoolmeeſter, en een Nederlander, die van zyn 10 a 12 jaar tot zyn 22 jaar in Teckenkoer van de geleerdſte Bramines de Hooge en Lage Malabaarze Taal geleerd heeft, en in Leezen, Schryven, en Cierlyk ſpreken uytmunt, en byna al als Heidens geworden was, zo dat hy ook geen Koejen Vleeſch eeten wilde, en zich aan veel andre Superſtitien vaſt hield.

Zo dienſtig deze nu voor D. Specht tot 't leeren der Malabaarze Taal is, zo noodig is D. Specht voor hem, om hem van half Heidens weer Chriſten te maken. Zo 't Leeren van dezen Predikant voortgang neemd, zal 'er een groote deur voor 't Heidendom geopend werden, zo onder de Paruas Chriſtenen, als onder veel andren, en de Heidenen aldaar.

Zyn Ed. agting voor Taalkundige Predikanten.

De Heeren Majores behoorden ook in 't Vaderland die voorzorge te dragen, dat geen Predikanten verhooging van Gagie zoude mogen eyſchen, voor dat zy 't Maleytſch, of Malabaars zo verre geleerd hadden, dat zy, de Inlandze Chriſtenen daar in konden aanſpreeken, en leeren, alzo men met die 2 Taalen geheel Indiën door te regte raken, en van Malakka tot Cambodia inkluis, en voorts in alle de groote en kleene Eylanden tot in de Moluccos toe met het Maleyts zig redden kan.

Veele der Broederen willen geene dezer twee Taalen leeren, ten zy zy eerſt wat Portugees geleerd hebben, daar 't Portugees hen hier in veel nadeelig is, gelyk het te wenſchen was, dat die Taal door ganſch Indiën kon uytgeroeid werden, om 't groot voordeel, dat de Roomze Paapen en andre Vyanden van onze Religie daar mede doen.

Den Predikant Maxwel heeft nu over de 5 jaaren op Choromandel geweeſt; dog egter niet in 't Malabaars gevorderd, daar 't nogtans gemakkelyk in 2 jaaren promt te leeren is, zo 'er maar een weinig liefde was, die God Almagtig te bidden zy, dat in haar Eerw. aller Gemoederen mag vermeerderd werden.

Den Trevancotter.

Gelyk des Teuvers Land legt aan de Ooſtzyde van de Caap Comoryn, alzo legt dat van den Trevancotter aan de Weſtzyde, zynde van ouds her, en nog, beyde Schatting-geevers aan den Nayk van Madure; dog die hun beiden in deze laatſte troebelen tegen hunnen Heer met veel andren aangeſpannen, en de Wapenen opgevat hebben, waar door dit Land niet minder, als dat van Tansjaoer, geheel boderven is, en zoo van menſchen ontbloot werd, dat het te beklagen zy, dat Compagnies gelegenheid niet toelaat hier in te voorzien, waar door 't gezien A. 1675 ſtaat, dat de Viziapoerze Mooren met dit ſchoon Land zullen henen gaan, waar van het Fortificeeren van Toetoecoryn al mede zeer afhangt; gelyk mede dat wy ons Recht op beide de Inbogten bezuiden en benoorden Adamsbrug ſtipt handhaven, en geen Koophandel, die ons eenigzins kon ſchadelyk zyn, daar dulden.

Den aanvang van des Trevancotter's Land begind de Weſt-kaap van Comoryn om, aan een Zeedorpje.....gend, en eyndigd aan Zee ontrent 2 uuren gaans, of wat min, benoorden Tegenapatnam, en tot hier toe is 't Land met zyne Inwoonders nevens de andre Choromandelſe en Madureeſche Malabaaren van eenen aard, Taal, en Natuure, uytgenomen dat 't geſlacht der Nayros in de Noorder deelen te Landewaard in al gevonden werd, en tot hier toe is 't ganſch Land verſpreid (gelyk geheel Choromandel tot Bengale toe) met Wevers die benoorden des Trevancors gebied niet meer gevonden werden, uytgezonderd eenige weinige Zyde, en andre gemengelde Wevers, die ik tot Coylan, dog daar benoorden nooit, gezien hebbe, en die, mynes wetens, 'er ook niet gevonden werden, tot den aanvang van de Grensplaatzen in Canara inkluis, immers zoo weinig, dat het getal niet naamweerdig is; 't geen daar van ſchynt te ontſtaan, om dat de Landen benoorden Trevancoor tot de Landen van Canara toe zeer gebroken, en met een ongelooflyk getal Raja's bezet zyn, waar door die in geduurige twiſten leven, waar uyt ook Oorlogen ontſtaan, en daar het zulke geruſte handwerkslieden dan niet lang konnen harden, en daar veel lichter het Peper planten (waar aan weinig werk is) kan by der hand genomen werden.

Dat Tegenapatnam om deze redenen voor dezen onder Toetoecoryn ſtond, en om verſcheide redenen ook nog behoord te blyven, is U Edelheden bevorens al omſtandig vertoond. Hier vallen Caatjens, Leder, Yzer, Vloerſteenen, &c. welke daar benoorden zo niet te vinden zyn, maar wel bezuiden, en over heel Choromandel. Ook doen ons de Mooren, Chioli's genaamd, en zich op Tegenapatnam in grooten getale onthoudende, by hunnen Handel in Kleeden, Peper, &c. op Perſien, Mocha, &c. groote ſchade; en daarom was 't beter, dat dit Comptoir onder Toetoecoryn, dan onder Malabar, ſtond, om dat dan ook de Caatjes van een zoort alle op een vaſte Prys zouden konnen gehouden werden, om dat in geheel Madure

in

A. 1675. in alle de Portes van Toetoecoryn niemand dan de Compagnie, Kleden kopen, nog Areek verkopen mag.

Malabar. Malabar is, na 't veroveren van Coetsjien, Coylan, Cranganoor, en Cananoor onder 't Gouvernement van Ceylon; dog naaderhand om reedenen door U Edelheden tot een byzonder Commandement geſteld, om 't welke te beſchryven wy met 't Noordeynde van Trevancors gebied, en met dat van de Vorſtin, daar aangrenzende, en Atingen genaamd, beginnen, alwaar de Peper al overvloedig begind te werden.

Hier aan volgen langs de Zeekant de Landen van den Singnaty, die al mede in byzondre kleene Heerſchappytjens verdeeld zyn.

Deze Vorſtin houd haar Hof op Coilan aan de Rivier, een weinig Landewaard in, en 's Compagnies nette Fortificatie legt op een klippige uytſteekende tong in Zee, welke niet, dan te Land van voren, kan aangetaſt, en met weinig magt tegen een groote kan verdedigd werden.

Coilan. Dit Landeken van Coilan is, na myn gevoelen, het vermakelykſte, gezondſte, en vrugtbaarſte gedeelte van geheel Malabar, hebbende overvloed van Lyftocht, en een hoogen grond, die daarom ook de beſte Peper van dit geweſt voortbrengt.

Het naaſte hier aangrenzende Landeken Noordwaard is dat van Raja de Marta, en daar aan Calicoilan, Betemeny, Repelin, vervolgens Porca, en den Koning van Coetsjien, die wel 't grootſte Land bezit, boven alle de Zuider Malabaarze Raja's, gelyk hy ook boven alle de zelve ge-eerd werd, hebbende een vaſt Verbond met 4 zyner naaſt aangrenzende Raja's, te weten, in 't Z. Porca, in 't N. Parouw, in 't N. O. Landewaard Mangatty, en in 't Ooſten Berkenkoer, ſtrekkende zyn eygen Landen in 't W. aan de Zee, en voor, Landwaard rondom aan de Landen dezer vier Rajas, welke de 4 kolommen des Ryks genaamd werden.

Behalven deze 4, Raja's genaamd, zyn 'er nog verſcheide Vryheerkens binnen den cirkel zyner Landen, daar af de Paljetters wel de voornaamſte zyn, die 't grootſte gedeelte van Baypin bezit, houdende zyn verblyf op 't Eyland Chenotty, in de Rivier gelegen. Ook bezit de Raja van Repelin een Stuk Land binnen de Coetsjienze Grenzen, gelyk 'er ook nog veel andre Subalternen zyn, die Caymans genoemd werden.

De Heer Com- Hoe de Stad Coetsjien nu gebouwd is, ziet men uyt de Kaart des zelfs, waar in niet is gevolgd de ordre, en U Edelheden Approbatie, maar een eygen particuliere zinlykheid van den Commandeur Henrik van Rheede, nu brekende, dan weer makende, en nu dus, nu zoo 't werk veranderende, dan wederom dit, of dat daar van brekende, en wat anders aanbouwende, het welk by de eerſte Commandeurs, Gotske en vander Duſſen wel ontrent hun eygen Woonhuyzen, 't welk eenigzins tolenabel was, maar niet ontrent de Fortificatie, geſchied is; maar deze laatſte Commandeur breekt en maakt al wat hem in 't Hoofd ſchiet, zo wel aan de Huyſen en Kerken binnen de Stad, als aan de Fortificatien, en zulks niet alleen tot Coetsjien; maar ook is 't zelve vryelyk aan de Fortificatie tot Coylan, en wel byzonderlyk te Cranganoor geſchied, zo dat men in plaats van 30 of 36000 gl., ter maand te verbouwen, gelyk het Werk in den beginne onwederſprekelyk aangelegt, en expres geordonneerd was, wel driemaal zo veel onder dezen laatſten Commandeur ter maand verbouwd heeft, en waar door de onkoſten zo hoog geloopen zyn, dat de Coetsjienze Fortificatie tot Ultimo Decemb. verleden gekoſt heeft, *f* 875190-0-0 de welke, zo het na de Ordre en expres genomen Reſolutie (onder den Commandeur Coulſter Zalr., in myn eygen prezentie aangevangen) geſchied was, buiten allen twyffel niet meer zoude bedragen hebben, dan *f* 450000 uyterlyk, want boven al dit breeken en maken, dat noodzakelyk Geld heeft moeten koſten, heeft men zonder eenige redenen de Coeli-loonen gaen verhoogen, en 't getal vermeerderen, en Opzienders op 't Werk geſteld, die buyten allen twyffel daar in trouwloos gehandeld hebben. Byzonder kon dit bewezen werden van den laatſten Commandeur van Rheede, gelyk hy in zyn eygen Brieven aan U Edelheden, niet ontkend, en waar in expres meyne te ſuſtineeren, dat deze beſchuldiging ontrent een ander zeer ſuſpect is, dewyl 't in zyne macht was door goede ordre alle deze Dievery voor te komen, zonder dat 'er een Penning heeft konnen geſtoolen werden; dog waar zou het gevonden zyn, alles wat men tot zyn particulier vermaak, zo wel buyten als binnen de Stad gebouwd, en wel licht niet veel minder, dan de Fortificatie, gekoſt heeft; en 't Fort Cranganoor, dat wel driemaal veranderd is, heeft zo veel Geld onder dezen Commandeur gekoſt, dat ik meyne de Reekening niet licht daar van zal te vinden wezen.

A. 1675. mandeur van Rheede niet weinig ten toon geſteld.

Met alle andre onkoſten is 't even eens toegegaan, en wie zal ooit bekend ſtaan, hoe groote ſomme Gelds aan des

Com-

A. 1675. Commandeurs Huys, Speelhoven, Thuinen, Doolhof, Tanken, &c. geconſumeerd is, en hoe veel vertimmering aan de Woonhuizen gedaan zyn, die men dan, aan die beſt aan de hand quamen, heeft weggeſchonken, gelyk alle deze dingen zoo publyk zyn, dat een ider, van daar gekomen, 't zelve opentlyk getuigd, en prompte redenen daar af geven kan; en alle deze Laſten heeft de E. Compagnie nu ontrent 5 jaaren moeten dragen, en dit maakt, dat de Reekening van Fortificatie zo hoog te gelde ſtaat; daar men alle deze onkoſten, en veel andre daarenboven, opgebragt, en geſlanſt heeft.

De Forme van 't Fort Cranganoor, blykt al mede uyt de Kaart, makende de ſcheids-paalen tuſſchen Coetsjien en 't Land van den Zamoryn, gelegen aan de N. Zyde op den Oever van de Cranganoorze Rivier, ontrent een Canonſchoot van de Zee-ſtrand de Rivier opwaard, op een uytſteekenden hoek, daar alle de Vaartuigen, na des Zamoryns Land willende, moeten paſſeeren, ſcheidende het Eyland Baypin de groote Rivier, die by de Stad Coetsjien uytloopt, en deze, die een Kanon-ſchoot beneden Cranganoor in Zee ſchiet, van malkanderen; dog beooſten, of agter Baypin, maakt het een groot water, 't welk zyn aanvang neemd geheel bezuiden Coylan, tot agter en voor by Panany in des Zamoryns Land toe, makende Z. en Noord een diſtantie van wel 40 mylen, leggende vol groote en kleene Eylanden, alle bewoond, en ider byna een byzonderen Heer hebbende. Niet min dan 7 verſche ſchoone Rivieren komen uyt het Bovenlandelyk Gebergte van Ballagatte zich in deze binnen-wateren ontlaſten, 't welk oorzaak is, dat alle deze groote en kleene Eylanden rondom in 't water leggen, en zeer vrugtbaar zyn; dog voor aan door 't inbreken van den Vloed uyt der Zee is 't water eenige diſtantie verre brak, na dat het lang droog weer geweeſt is, of in 't Gebergte niet gereegend heeft; dog in de Regentyd is't tot aan Zee toe verſch; gaande de vloed hier driemaal in 't etmaal.

Cranganoor. Cranganoor is een oude Poſt der Portugeeſen, by hen A. 1505. begonnen, en lang voor de Stad Coetsjien met muuren omtrokken, en tot een Stedeken, ontrent zo groot als Gale, gemaakt, alwaar de Aardsbiſchop van Indiën zyn eerſten Zetel had, en daar groote Oorlogen ontſtaan zyn; want de Zamoryn hier door een groote hindering vindende, zo is de lang begonnen Oorlog tegen de Portugeeſen te meer ontſtoken, die hy zeer lang, en tot den eynde toe met deze Natie moeten voeren, A. 1675. zelf tot dat hy, door onze Wapenen geholpen, hen eyndelyk overwonnen, en zyn Land van dat geſlagt gezuiverd heeft.

De Prinszen Motavile, en Ramormo.

Dit Landeken van Cranganoor is pas 2 a 3 uuren gaans in 't rond, heeft een byzonderen Raja van Overouds uyt het hoog en Vorſtelyk Geſlacht der Ketteryy's, en is den jegenwoordigen genaamd Ramormo, een bitter Vyand der Portugeeſen, en die zo wel in de Belegering van Cranganoor als Coetsjien, en ook jongſt tegen de Franſchen, zich dapper en zoo getrouw voor de E. Compagnie gedraagen heeft, als imand der onzen doen kon, zelf met gevaar van zyn leeven, dat zoo van geen ander Malabaars Vorſt geſchied is, dan alleen van den Prins, en wettigen Erfgenaam van het Coetsjens Ryk, Wirole Motavile, die tot Coilan van den ſchelmſen Gricol van Calcoylan gemeind werd vergeven te zyn, immers hy is 3 maanden voor de verovering geſtorven, zoo dat hy zyn geluk niet heeft beleefd; die dezen Ramormo in onvertzaagdheid nog overtrof; dog deze beide Prinszen vegtende voor hun Erfgoed, zo is den Prins Ramormo't geluk toegevallen, dat hy zyne Vyanden Cranganoor heeft zien uyttrekken, om daar zelf in 't bezit te treden, gelyk ook geſchied is, dog zoo gemakkelyk niet, of de Zamoryn in der tyd, hier over gevoelig, heeft het Land willen onder zyn macht houden, om dat hy ons in de Beleegering geholpen had; maar Ramormo, van meer beleid, als kragt, heeft zyn Zaaken zoo behendig weten te beſchikken, dat hy tot derde Prins van 't Coetsjiens Ryk gekoren is, om met de magt en 't vermogen van dezen Prins, dien hy wiſt dat de E. Compagnie niet kon verlaaten, tegen den Zamoryn te beſtaan. Gelyk gebleeken is dat hy den zelven A. 1671. met aſſiſtentie van 800 oude Ceylonze Soldaaten verdreeven, en waar door 't Coetsjiens Ryk aan die kant een groote verzekering gekregen heeft, en beter als ooit tegen den Zamoryn beſtaan kan: want deze Prinszen voorhenen Zamoryns gezind zynde, zo hebben de Portugeeſen altyd groote macht in Cranganoor moeten houden, dat (nu 't Land aan de Coetsjienze zyde is geraakt) veel beter bewaard is, byzonder zo lang deze dappere Prins onze zyde houd, daar hy ook niet van afſcheiden zal, zo hem geen byzondre redenen van dwingende belangen gegeven werden, waar voor haar de E. Compagnie ten hoogſten moet wagten, om dat deze Poſt de Sleutel en ſcheidsmuur tuſſchen den Zamoryn en Coetsjien, en de ruſt des Lands daar van afhangende is.

De

A. 1675. Zamoryn.

De Landen van den Zamoryn heb ik noit bereiſd, maar na de berigten van tyd tot tyd aan my gedaan, is 't veel magerder en ſlegter Land, dan de Zuider Malabaarze Landen, bevorens beſchreeven, gelyk ook de Peper nog in quantiteit, nog in deugd, daar by te pas komt. In 't zelve zyn veel ſtaande Poelen en Moeraſſen, waar door 't zo veel Ryſt en andere Graanen uytleverd, dat het zo wel, als 't Zuider Malabar, op zich zelven beſtaan kan; dog het leverd geen overſchot, als 't Zuider Malabar, uyt.

Het is ook vol verdeelingen van vrye Landheertjes, en komt den Raja van Betette, die een volſtrekt Zouverain Prins is, in 't midden van des Zamoryns Land met drie Havens aan de Zeekant, die, in geſtadige Vyandſchap met des Zamoryns volk levende, nogtans beſtaan kan.

Des Zamoryns Land ſtrekt zich van Cranganoor tot de Zuidzyde van de Rivier van Calicoet, daar deze Betette een kleen Landeken heeft, dat aan de Zee-kant alleen vry is, dog voorts van den Zamoryn aan alle kanten omringd; en van hier Noordwaard tot de Rivier van Conjal komt des Zamoryns gebied te eindigen, en dan begind het Land van den Collatry, dat zich Noordwaard ſtrekt tot aan 't gebied van Canara, pas voor by den Berg van Montedelli.

Dit Land van den Collatry heeft veel minder Peper, dan Malabar; dog van Ryſt, en andre Lyſtogt, kan 't rykelyk beſtaan, en is met het Noorder Malabar des Zamoryns aan de Zeekant heel bezet met de Rooverze Mooren, in Ceylons Beſchryving aangehaald, en Chioli's genaamd, en waar door de Landen des Zamoryns, en ook deeze, met veel Rykdom vervuld werden, alzo alle deze Mooren van den Roof, Schipvaart, en Handel, leven. Zy zyn ook dapper, en taſten alles aan, wat zy maar bekomen konnen, ons, nog de Portugeeſen, niet verſchoonende, en dus hebben zy 150 jaaren al onder den Zamoryn en Collatry geſtaan, die deel in hunnen roof hebben. Ook zyn deze Mooren nu al zo magtig geworden, dat zy deze Vorſten in vervolg van tyd zullen boven 't hooſd groejen, en zich Meeſter van 't Land maaken. Zy zyn tot Cananoor, Balipatnam, en Dermapatnam al zoo magtig, dat de Collatry hen daar nu al niet dwingen kan, gelyk zy mede tot Calicoet, en de naaſt aangrenzende Zeeplaatzen alleen, gezegt werden 50000 gewapende Mannen te konnen uytmaken; dog 't eenigſte, dat hen kleen houd, en nog lang zal onderhouden, is hun eygen verdeeldheid, en brutale natuur; want ider Dorp op de Malabaarze Kuſt heeft zyn eygen hooſd of hoofden, en de minſte onder hen heeft by na zo veel als de meeſte te zeggen, om dat in hunne Roovery niemand mag gedwongen werden ter Zee te gaan, alzo ider onder zulken Hoofdman derwaards gaat, als hy wil, gelyk ook de hoofden der Roof-fregatten niets over malkanderen te zeggen hebben, 't geen zelfs ook wel zo verre gaat, dat zy, geſchil over den buyt krygende, malkanderen doodſlaan. Indien zy 't verſtand hadden om zig onder een Hooſd te zamen te voegen, zy zouden in korten tyd Meeſter van alle des Zamoryns en des Collatry's Landen zyn, gelyk mede van 't Koorn-ryk Canara, alzo zy dapper in de Wapenen, zeer ervaaren in de Zeevaard, en klock van gemoed zyn, en geen Jentieven nog Nairos, hoe dapper ook, zouden te vreezen hebben.

Groote Magt der Mooren hier.

A. 1675.

Tuſſchen de Rivier van Balipatnam en Dermapatnam legt 's Compagnies Fortreſſe Cananoor, een beknopte en ſterke Veſting van goede Situatie uyt de natuure, en door konſt zo verbeterd, dat zy gezegt mag werden onwinbaar te zyn, als van 200 man, en noodigen voorraad voorzien is. Het legt ten minſten 50 voeten hoog uit het water, op een ongenaakbaare yzere klip, met 2 yzerſteene punten afgeſlooten, en daar voor een gracht uyt de klip tot nodige ſteen voor de Fortificatie uytgehakt, die niet min dan 25 a 26 voeten diep, en 72 voeten wyd is. De overkant van die gracht is nog al van die zelve klip, daar geen vyand in zou konnen approcheren, om dat zy met geen aarde gedekt, en niet dan met ſcherpe dikke beitels en breekyzers zoude konnen gebroken werden. Van binnen is 't ſchoonſte verſch water, dat men wenſchen kan, en ook daar plaats genoeg, om 50 Koebeeſten en ander Vee te weiden, behalven dat 'er ook zo veel Calappus-boomen in ſtaan, dat de bezetting, by nood, rykelyk Suri, Arak en Olie daar van zou konnen hebben. Ook is 'er de lucht zeer gezond, en de plaats zeer wel gelegen aan een Baey, daar men des Winters, by nood, met gemeene ſcheepen zou konnen overblyven. In Vredes tyd zyn 60 Soldaaten hier over genoeg, ja zelfs al lopen de penniſten en boſſchieters 'er nog onder, welke by tyden van Oorlog tot 100 koppen toe, of meer, konnen vermeerderd werden.

De Fortreſſe Cananoor.

A°. 1665. hebben wy doen blyken, dat Cananoor zyne onkoſten kon goed maken, en dat 'er boven de onkoſten der Fortificatien nog is overgewonnen.

Dus zou 't ook met geheel Malabar zyn, zoo de Handel volgens de uytgedruk-

A. 1675. drukte ordre, by my A°. 1663. op myn vertrek geſteld, en in practyk gebragt, gedreven was, maar als men de onkosten moedwillig verſmoord, en de voordeelen niet alleen verwaarlooſt, maar te rug zet, is Malabar een Laſt door ons eygen bedryf, gelyk metter daad blykt, als men den Amphioen niet voor Peper verkoopt, of verruild, maar tot ſchade voor Comptant omzet, en 't Geld vertimmerd, en dewyl alle den arbeid en Materiaalen met Comptant op Malabar betaalt werden, moet dit veel Geld koſten; waar uyt men ziet, dat de Zaaken daar al van den beginne af niet wel beſtierd zyn, en dat 'er zeer veel aan goede en bequaame Opperhoofden gelegen legt.

De Commandeur *de Bitter* en de Opperkoopman *Valkenburg*, na Coetsjiens verovering hier eerſt gelegt, waren wel juiſt de grootſte Kooplieden niet, dog egter Lieden, die getrouw waren, en zich na de ordres, hen gegeven, ſtipt richteden, waar door zy zeer menagieus, gelyk met de Boeken van A°. 1663. te zien is, geleefd hebben.

De Commandeur *Coulſter*, een man, op Cormandel niet gewoon dan met Comptant Geld te handelen, ſtaat te voeren, en onkoſten te maken, heeft zig door de groote Winſten, op die groote Comptoiren vallende, zoo ſtipt aan de Ordres niet gebonden. En ſchoon 'er op Coetsjien zeer veel ſchoone en keurlyke huizen reeds waren, maakte hy egter ten eerſten een nieuw groot en hoog Huis tegen 't gedaan verbod, en in de plaats van myne goede maximen, daar by myn vertrek gelaten, te volgen, wilde men nu met kragt de Peper voor Comptant koopen, alzo by de handeling van 't Geld geen verlies is.

De Heer *Huſtaart*, die 10 maanden in myn plaats quam, had ook alle de fundamenten, die om de kortheid des tyds nog zo teer en pas by my gelegt waren, verworpen, en door een voorgewend beter-weten alles anders geordonneerd, dan de Zaaken op Malabar noodzakelyk vereiſchten, gelyk ik dat U Edelheden A°. 1664. klaar getoond heb, waar door ik, in dat zelve jaar weer op Malabar gekomen zynde, zeer veel moeite had, om alles daar te herſtellen. Indien het toen zo had mogen blyven, het had de E. Compagnie al eenige tonnen Gouds weerdig geweeſt, te meer, alzo ik den E. *Coulſter*, van een zagten inborſt zynde, en door ondervinding A°. 1666. in de Negotie ervaren, reeds tot myn advys overgehaald had, dat 't geheel welvaren van Malabar, beſtond in 't wel overleggen, waar

Verval van Malabar, met de Redenen van dien.

men Geld uytgaf, en dat de Peper voor Koopmanſchappen geruild wierd, waar uyt alleen de voordeelen moeſten voortkomen, en dat men zoo weinig Geld, als 't mogelyk was, voor de Peper beſteden moeſt. A. 1675.

Na dat dit nu pas in trein gebragt was, overquam Malabar weer nieuwe verandering, by *Coulſters* vertrek, met de komſt van *Goske*, die meer ervarenheid in den Oorlog, dan in den Koophandel, had, waar by de E. Compagnie egter minder ondienſt geſchied is, hoewel ik veel ſtribbeling gehad heb, om dit boeljant humeur na de Natuur der traage Malabaaren te ſchikken, hoewel hy een man van goed verſtand was, en die zich eyndelyk nog al vinden liet, weshalven het te wenſchen ware, dat hy, dewyl wy 't nu in de Zaak reeds eens waren, 'er gebleven had; dog hy, na Perſien vertrekkende, quam 'er de Commandeur *Vander Duſſen*, die zich niet alleen tegen alle goede ingevoerde Maximes, maar ook vlak tegen myne uytdrukkelyke ordres, aanzettende, de Malabaarze beſtiering volſtrekt bederf, en groote verwarring, zo wel onder de Raja's, als onder de Kooplieden, brouwde, ja de geheele grondſlag gelegt heeft, waar op 't verval namaals gevolgd is, Toen, met het ſtellen van Capitein *van Rheede* tot Commandeur, zonder elders dan aan U Edelheden te verantwoorden, Ceylon van alle zorge van Malabar uytgeſloten wierd, gelyk by myn apart vertoog van den 13. Auguſti dezes jaars aan U Edelheden vertoond is, want de Koopmanſchappen, bevorens tot het inzamelen van de Peper grootelyks gedient hebbende, leggen nu geheel vervallen. Daarenboven zyn de onkoſten zoo onmatig verſwaard, en de voordeelen zoo verminderd, dat het expres daar aangelegt ſchynd, niet alleen om den Handel te bederven, maar om die expres tot voordeel van andren over te brengen, gelyk in 't hardnekkig mainteneeren van den Areek tegen Compagnies welvaaren, en niet min aan 't vernietigen van 't Contract met de Kooplieden Babba, &c. komt te blyken; wat middelen men op Ceylon hier tegen aangewend heeft, het heeft niet mogen helpen, alzo men viva force daar tegen aangegaan is, en met een ydele welſpreekentheid nog getracht heeft, de Ceylonze beveelen by U Edelheeden hatelyk te maken, en 't werk een anderen ſchyn te geven, en U Edelheden, die noit van Malabars waren ſtaat kennis gehad hebben, te abuzeeren.

Dus heeft men ons op Toetoecoryn ook moetwillig in den nood verlaten, en geen 80 Soldaten tot onze hulp willen over-

A. 1675. overzenden, ſchoon die op Malabar niet te doen hadden, en 'er op 't zelve meer oude Zoldaten, als op Ceylon, waren, behalven dat de zorge voor Malabar niet den Commandeur, maar my, bevoolen was, welke ongehoorzaamheid derhalven, na de Krygswetten een Crimen was, dat wel halzen zou hebben konnen koſten; dog dat ik alzoo heb moeten opkroppen.

Hoe lang hebben wy in onzen nood om planken geroepen, dog 't kon niet zyn, alzo men een groot ſchip voor Babba, of op den naam van Zirchan Loddy, op Coetsjien bouwde, ſchoon dat ook zelfs tegen 's Compagnies belang gebruikt wierd, om met Peper en Areek na Porto Novo verzonden te werden, hoewel wy die planken voor 's Compagnies Schepen en Pakhuizen zoo noodig hadden. Hoe ſpottelyk en oneerbiedig wy ook telkens bejegend zyn, is uyt de antwoorden, nevens menigvuldige onwaarheden, loosheden, en geveinſtheden, daar in te zien.

Ook beſpeurd men zyne Variatien tuſſchen den dapperen Prins Ramormo, en de Paljetters; van welken eerſten hy in 't eerſte jaar zyner Commando tot Coetsjien, als hy van Ceylon met zoo grooten getal militairen onder den Majoor *Bax* in Perſoon tegen den Zamoryn geaſſiſteerd was, getuigde, dat de E. Compagnie zonder dezen kloekmoedigen Prins noit meeſter van Cranganoor (als uyt zyn eigen Brieven blykt) zou geworden zyn, daar de Paljetters toen geenzins voor de E. Compagnie, of voor 't belang van Coetsjien, waren, en nu zou men dezen Prins, die 's Compagnies belang altyd met gevaar van zyn leven behertigd heeft, wel willen te rug ſtellen, en de Paljetters verheffen, alleen om de voordeelen van den Areek niet over te brengen ten beſten van de Compagnie, en om dat dezen Ramormo hem in zyn deſſein niet heeft willen ten gevalle wezen, ſchoon hem door Babba ſoo fanums vereerd zyn, om 't werk niet tegen te wezen, en voorwaar de klagten van den Coetsjienzen Raja zyn van zoo veel belang en zoo rechtveerdig, dat het hoognoodig is, dat de zelve door U Edelheden eens ſerieus overwogen werden, om hem recht te doen, alzo ik anders voor de E. Compagnie vry groote ſchade en zwarigheid te gemoed zie.

Waaren, die 't zelve uytleverd.

Malabar leverd, boven de Peper, uyt Cardamom, Gember, Borri Borri, by de Portugeeſen Zaffraan genaamd, Lanquas, Sappanhout, Koejen- en Buffelfs Huiden, Cubebe, Areek, Yzer, overvloed van Timmerhout, Waſch, en boven 's Lands eygen verteering, 6 a 8000 laſten Ryſt, tot 15 a 16 Ryksdaalders 't Laſt. Voorts Clappus-Olie, Cayertouwen, en overvloed van allerley Levensmiddelen, zo veel als eenig Land op den aardbodem, en ook zeer goed koop, zo wel de Koopmanſchappen, als d'Eetens-waaren. Ook heeft men op dit Land, en voor al te Coetsjien, zeer veel Ambagtslieden van allerley zoort, als Scheeps-en Huistimmerlieden, Schrynwerkers, Metzelaars, Beeldhouwers, Smids, Steenhouwers, Schoenmakers, curieuze Zilver- en Goudſmeden, Lederbereiders en diergelyke Handwerkers, van welken overvloed Ceylon veel hulp zou konnen trekken.

A. 1675.

En trek..

De Waaren, op Malabar getrokken, zyn deze: veel grove Kleeden, Zout, Cattoen, Nagelen, Nooten-Muſchaaten, Foelie, Koper, Thin, Vermilioen, Quikzilver, Lood, Amfioen, Sandelhout, en veel andre Waaren, welke gezoegzaam zyn, om jaarlyks 1000 Laſten, en meer Peper, te betalen, en nog geld over te behouden. Dus geeft ook de Privilegie, van kopere munt en Fanums te ſlaan, de Compagnie goede gelegenheid van nooit om Geld verlegen te zyn; waar uyt dan blykt, of Malabar niet van zich zelven boven andre Comptoiren zou konnen beſtaan, en overhouden, als 't maar wel aangelegt wierd; dog gedurende de tyd van dezen Commandeur is alles recht contrarie gegaan, daar men de onkosten der Fortificatie zo zeer vermeerdert heeft, dat ik niet begrypen kan, hoe men zulks heeft durven onderſtaan, daar ganſch geen winſten gezocht nog betracht werden; behalven dat men 't Geld, tot de Negotie-Comptoiren zoo noodig, buiten kennis van imand, of zonder ordre, gelicht heeft, als of 't maar roofgoed was, en als of de Comptanten maar tot de bouwluſt, moye Huizen, vermakelyke Thuinen, en diergelyke noodelooze dingen, moeſten beſteed werden.

U Edelheden nu zouden my zelfs konnen vragen, of deze Commandeur U Edelheden door my zelf niet is voorgedragen, als een habiel en bequaam man, die byzonder in de Malabaarze Zaaken ervaaren was; ik kan hier op niet anders dan ja antwoorden; en hoewel hy nu altyd boven anderen, zyns gelyken, ſtipt gehoorzaamd had, zo was dit ook met die meining geſchied, om hem daar toe te helpen, konnende, ſchoon ik hem maar als een militair kende, geen andre dan goede gedagten van hem opvatten. Ook zou ik wel durven verzekeren, dat, zo Malabar niet

A. 1675. op zich zelven geſteld, en onder Ceylon gebleven ware, de Compagnie zou wel gediend, en de Regeering op Ceylon door hem ook wel gehoorzaamd geweeſt zyn, dog nu volſtrekt Commandeur, zyn eygen Meeſter, en onafhankelyk geworden zynde, en ongewoon adminiſtratie van Geld te hebben, dat hy bevorens altyd ten hoogſten gebrek had, en tegen my (zonder dat ik wete door wie) buiten allen twyfel opgezet, zoo heeft men geen reden, om zich over alle die veranderingen zeer te verwonderen in zulken opgeblazen gemoed, dat zig met veinzen zoo lang beholpen, en door een buigzame nedrigheid ider een zo lang bedrogen heeft, ter tyd toe, dat hy, nu zyn oogwit bereikt hebbende, de Goden nu meind gelyk te zyn, en dat hem nu geen Zee te hoog kan gaan; gelyk ik zelf de eerſte pylen van zyne ondankbaarheid heb moeten afwagten, vlugtende, tegen myne expreſſe Ordre, van onder het Gouvernement, zonder eens ſatisfactie van zyne verrichtingen te geven.

Naaſt aan Malabar Noordwaard begind de kuſt van 't Korenryk Canara, van 't welk ik het Zuidelykſte des zelfs Canara. Frontier niet zou durven noemen, om dat 't Gebergte van Montedelli ſchynd de ſcheidspaal dezer Landen te wezen, zonder net te weten, of Montedelli noch onder Malabar, of onder den Collatry, ſtaat, of anders onder Canara, of den Sivapaneyk, evenwel ſchynen de menigvuldige Roovers, in des Collatrys Landen huishoudende, en hier veeltyds hun rendevous nemende, te getuigen, dat de Collatry hier nog gebied voerd.

De Zuidelykſte Haven, die ik gezien heb, is Mangaloor, een ſchoone en treffelyke avenue, daar jaarlyks wel 6 a 7000 laſten, meeſt bruine Ryſt, by een goed gewaſch uytgevoerd werd; hebbende een ſchoone Rivier, die 12 voeten water op den droogſten drempel heeft. Voor in de mond dezer Rivier legt een ſchoon, hoog, en driehoekig Eyland, en daar boven op een Heidenſch Gebouw, dat 't Kaſteel of 't Fort van Mangaloor genaamd werd.

Het zelve wierd A°. 1664. door Zivapaneiks Volk belegerd, om dat de Mangaloor. naaſte Princeſſe tot het Ryk van Canara daar in gevlugt was, wederſtrevende haren Oom, en Moeder, die haar niet na haar zin, maar aan een Vreemdeling, wilden doen trouwen, daar zy geen zin in had. Beiden verzogten zy Compagnies Aſſiſtentie, die toen die plaats zeer licht zou hebben konnen veroveren, zoo wy maar die zyde gekoren, en dit gezogt hadden; dog alzo de Portugeeſen het voornemen hadden, om zig van die gelegenheid te bedienen, en dit Kaſteel te vermeeſteren, met die vrouw door geweld 'er te doen uythaalen, zo heb ik, met drie ſcheepen voor Mangaloor leggende, en oordeelende dat de Compagnie daar veel aan gelegen lag, dat zy dit Fort niet kreegen, Hen, die dagten dat wy dit Caſteel zogten te hebben, gedwongen met hun 8 Fregatten van daar te vertrekken, en noodig geacht hen ook te vervolgen, en 't Schip Domburg hier zoo lang op de Bank te laten, tot dat deze Vorſtin met haar Moeder en Oom weer over een gekomen was, waar voor ook de E. Compagnie door beide de Partyen bedankt is. A. 1675.

De Havenen van Molky, Baſſeloor, en andre daar ontrent zyn van minder belang, en leveren de meeſte witte, en minſte bruine Ryſt uyt; maar de voornaamſte Haven in Canara, is Onor, die benoorden de voorſz. Zuider Havenen legt, pas 6 a 8 mylen van Condewaar, alwaar veel beter en Ryker menſchen, dan op Malabar, woonen, en alwaar zich ook de paſſen Landwaard in opdoen; hoewel ik Mergee (of Mierhe) oordeele nog beter te zyn; waar tegen andere Condewaar nog boven dit ſtellen in de Landen van Cuncamy, daar de Koning van Viziapoer 't opperbewind heeft.

Wingurla nogtans werd boven alle deze geprezen, om dat het recht agter den voornaamſten weg landwaard in legt; dog alzo de booze Regeering van Siva-gi niet toelaat daar te handelen, zo is Condewaar zekerlyk het beſte.

Hier mede dan meine het Eyland Ceylon, en de gelegenheid der Landen, daar aan grenzende, na myne ervarendheid beſchreven te hebben; en blykt, dat aan 't zelve niets ontbreekt, dan maar om de 7 Corles te bezetten, waarom die Ingezetenen, onder welke nog zoo veel Chriſtenen, en ten minſten 4000 Laſcaryns, zyn, zo ernſtig verzoeken. Ook zal, om redenen, Chilauw bezet, en met een Reduit voor 20 a 24 Neerlanders, en 80 à 100 Laſcaryns, voorzien werden, om de mond der Rivier zeeker te zyn, behalven dat hier ten eerſten een Dorp van duizenden menſchen by de Reduit aangroeyen zal, zo ras die zal volbouwd zyn, deze zullen daar na toe komen afzakken uyt de boven Corles onder Compagnies beſcherming, om de ſcho-

no

A. 1675. ne Landen van Anewolendame, Monceforan, en Madampe in bezit te nemen, en om zich van de ſchoone Viſſchery daar te bedienen. Dan zal dit Land het allergewenſchte van alle Indiſche Landen zyn, vermits die Landaard ons zeer onderdanig, gehoorzaam, en zeer licht, in vergelyking van de Javaanen, Macaſſaren, en andre Mohhammedaanen, te regeeren is, behalven dat men 'er ook alles hebben en vinden zal, wat men begeerd, of ergens vind, uytgenomen, Zilver en Goud, hoewel het ook daar wel te vinden is, als men het recht zoekt.

Alle de Landen hier leggen in een gezond Climaat, alle de Steden en Kaſteelen op Ceylon leggen aan zeer goede Havens, hebbende 't verſch waater binnen haare Muuren, dat een groote Zaak is. Ook kan dit op zich zelve, en van 't zyne beſtaan, ja nog opleggen. Men moet niet vragen, of wy recht hier toe hebben; alzo 't al overlang gebleken is, dat de Tirannige Raja Singa al over lang verdiend heeft door ons zo gehandeld, en geheel verdelgd te werden, alzo 'er met hem op geen andre manier te handelen is, behalven dat hy ook al van God en van zyn Onderdanen verlaten en gehaat is, tot welke verdelging hy ons te meer recht gegeven heeft, vermits hy openbaar met de Franſchen tegen ons aangeſpannen, en met al zyn vermogen getracht heeft ons te verdelgen.

Dewyl nu God onze Wapenen tegen hem gezegend, en dien Tyran vernederd heeft, zo moeten wy dien Zegen Gods niet verwaarloozen; maar gebruiken, en wel waarnemen; behalven dat ook 't ganſch Malabaars Gebied op Ceylon (wel eer onder de Malabaarze Raja's geſtaan hebbende) ons onwederſprekelyk by de Verovering van Jaffanapatnam, als deugdelyk met onze Wapenen gewonnen, toekomt. Het Zuider deel koſt ons ook Bloeds en Koſten genoeg; behalven dat ook *Raja Singa* geen Erfgenaam ter Wereld heeft; zo dat het, nu alle zwarigheden by ons reeds te boven gekomen zyn, en 't Spits afgebeten is, een groote droefheid wezen zou, nu te aarzelen, of zwarigheden te maken, om Ceylon aan ons te houden, waar toe ons de groote voordeelen, daar van te wagten, voor al behoorden aan te zetten.

Hier by nu zoude wel vereyſſchen een Lyſt van alle Compagnies Dienaaren hier, als ook van de Artillery, op ider plaats, dog dit heeft, by myn ſchielyk vertrek, niet konnen klaar raken, dog dit ſtaat in January te volgen; gelyk ook een net bericht van den ſtaat der Schoolen en Chriſtenen, aldaar, die wel een getal van 200000 alleen op Ceylon uytmaken, welken geen andre Laſt werd opgelegt, dan 't leeren der 10 Geboden, Gebeden, &c. en 't onderhouden van 't oud Formulier, of kort Begrip der Chriſtelyke Religie, by den Kerkenraad hier nagezien, en by U Edelheden goedgekeurd. A. 1675.

Nog 3 Predikanten wierden 'er voor Ceylon, een op Batticalo, en twee op Man-Aar, en Tricoenmale vereiſcht. Nu is 'er een op Nagapatnam, 3 op Jaffanapatnam, 2 op Gale, 2 op Colombo, een op Mature, en een op Toetocoryn, te zamen 'er 10 uytmakende, en dat met de 3 andere 13 Predikanten vereisſchen zal.

Geen andere Borgery, dan die zich met den Landbouw erneerd, werd hier aangequeekt, en om de zelve nog meer voort te zetten, zal 't noodig zyn aanhen rykelyk Zaeilanden uyt te deelen, onder Conditie van de zelve te bedyken, waar toe Capitein Louis Trumble op Colombo al een goed begin gemaakt heeft; en zo ras hier wat meer Krygsvolk overkomt, zal men hier ook meer Vrylieden konnen maaken. Malabars afzondering van Ceylon mispreken door de Heer van Goens.

Het zou ook vry beter zyn, dat Malabar van Ceylon niet afgeſcheiden was, en voor al Canara niet; alzo Ceylon Canara altyd, en Malabar dit nooit van nooden heeft; 't geen voor Ceylon, behalven andre voordeelen, alle jaar 6 a 800 Laſten Ryſt, by een goed beſtier, geven kan. Timmerhout heeft Ceylon nu genoeg op Batticalo, behalven dat 't geheel Eyland 'er vol af is.

Ook zal Malabar, onder Ceylon ſtaande, niet meer dan 450 koppen in Vredes tyd van nooden hebben, daar 't nu wel eens zo veel volk heeft, behalven dat men van Malabars ſtaat alle Maand hier over en weer bericht bekomen en geven kan; ook zal Malabar, geſepareerd zynde, de E. Compagnie altyd veel meer koſten, dan wanneer 't onder Ceylon ſtaat.

Voor al ſtaat ook wel gelet te werden op 't handhaven van 't Contract, met den Teuver, en 't wel bezorgen van ons Recht op beide de Inbogten, Benoorden en Bezuiden Adams-Brug, en dat der 14 Havens, en van Nagapatnam, en Toetoecoryn, om dus Meeſter van den Areek-Handel, Peerl- en Sjancos-Viſſchery, en Peerl-Markt, en van al de Zaye, te blyven. Ook moet men 't Comptoir van Tegenapatnam ten eerſten lichten, en aan de Zirchan Loddy geen Paſſen meer geven, alzoo hy tot groot nadeel van ons, op Malakka,

A. 1675. en elders, met Kleeden handeld, en zig tegen ons als een Vriend der Franſchen gedragen heeft.

Wy moeten ook Ceylon in 't geheel, en niet by ſtukken, aanhouden: want zo wy, by voorbeeld, Batticalo verlieten, en een ander nam het in, die zou daar aan meer, dan wy aan al de reſt, hebben, alzo hy dan maar een Provintie bezetten, en daar door 't recht hebben zou, om de Caneel, Areek, Kleeden, en Olifants-handel zoo groot, en zo wel als wy, te genieten, waar by hy ons ruineeren zou.

Indien men eenige verandering ontrent eenige Comptoiren op Malabar wil maken, zo zou men Cananoor van Malabar konnen ſepareeren, en dat tot een Hoofdplaats over Canara, en Wingurla, konnen ſtellen, te meer, alzo 't op de Canaraze Frontieren, en wel 30 mylen van Cranganoor, legt.

St. Thomé is, genoegzaam tegen myn advys, aan de Mooren overgegeven, en had Capitein *Tak* daar zo lang behooren te blyven, tot 'er laſt van U Edelheden gekomen was, en oordeele nog, dat de Compagnie die plaats, om haare ſchoone Situatie, behoorde in bezit te nemen. In 9 maanden hebben wy, na veel moeite, de Franſchen vernederd, dat de zelve en de Bovenlanlanders ten eerſten moeſten wyken. Dit heeft de E. Compagnie wel veel Geld gekoſt, dog ook hare agting hier in 't Ooſten zeer hoog verheven, en ons al 't Landvolk der Bovenlanderen doen toevallen, en zyn ons de Inlandze Hoofden van Colombo, Nigombo, Caliture, Alican, Gale, Mature, Panoa, Batticalo, en Jaffanapatnam, tot verwonderens toe zeer getrouw gebleven, en de Cotjaarders alleen in de Boſſchen gevlugt, om 't einde van 't werk te zien; waar over zy niet zeer te beſchuldigen zyn, alzoo den Luitenant *Vander Hoeven*, en de Onderkoopman *Bernards*, uyt vrees der Franſchen, de Schans op Erkelanchene zeer kleenhertig verlieten, en deze Lieden dus bloot ſtelden, &c.

In 't Kaſteel Batavia, dezen 24. September, overgeleverd in Raade van India, den ... October, A. 1675.

U Edle *Allerootmoedigſte en Onderdanige Dienaar*,

RYKLOF VAN GOENS.

Na dat nu de Oude Heer *van Goens*, A. 1675. Ceylon aan zyn Zoon overgegeven had, zond die A. 1677. den 24. Maart een Gezant, *N. Bucquoy* genaamd, met een niet te grooten Leeuw tot een geſchenk aan den Keizer, meinende dat dit dier dien Vorſt wonderlyk behagen zou, dog hy wilde den zelven, alzo hy nog jong was, en met zyne verbeelding van dit dier niet overeenquam, niet eens aanzien, en zond den Gezant daar mede na 't Graafſchap Oedipollat, wel 6 a 7 mylen van zyn Hof, daar de Leeuw in 't volgende jaar ſtierf. De Jonge Heer van Goens, zend Bucquoy A. 1677. met een Leeuw aan den Keizer.

Ondertuſſchen verdroot het deezen *Bucquoy*, daar zoo te blyven zitten, weshalven hy geduurig middel zogt om te ontvlugten; dog 't wierd hem geſtadig door zyne Wagters belet.

Hy, dit naderhand alweer onderneemende, en den Keizer bericht daar af krygende, wierd hy opwaards in de Stad gevoerd, en in een Wooning, al vry wat verre van 't Paleis afgelegen, geplaatſt. Hoe die hier gevaren is.

Hy meinde, dat dit uytdrukkelyk geſchiede, om hem in 't korte gehoor te geven; dog, ondertuſſchen vernemende, dat hier niets op volgde, zo beſloot hy met geweld voor den Vorſt te verſchynen, 't geen hy, zo als de Keizer zou uytgaan om zich te verluſtigen, waarnam.

Zyn Wagters, hem niet konnende ſtuiten, gaven 'er kennis van aan den Keizer, die aanſtonds belaſte hem daar, tot nader ordre, ſtaande te houden, 't geene ook zo ſtipt na gekomen wierd, dat hy drie dagen lang op zulken wyze op die zelve plaats blyven moeſt. Daar na gaf de Keizer laſt, dat hy na zyn Wooning kon wederkeeren. Ook liet hy hem eenige tyd 'er na wel voor hem verſchynen, dog niet vertrekken, zonder dat wy verder weten, hoe 't met hem gegaan, of waar hy vervaren is.

Gelyk wy nu uyt het Bericht van den Ouden Heer *Van Goens*, in 't jaar 1675. aan haar Edelheden op Batavia overgeleverd, den Staat van 't Eyland Ceylon na zyne gedagten gezien hebben, alzo zal het niet ongevoegelyk zyn, hier by te voegen, een *Uyttrekzel der voornaamſte Zaaken*, van een Bericht wegens Ceylons ſtaat, door den Heer *Henrik Adriaan van Rheede*, in 't jaar 1677. aan haar Edelheden mede overgeleeverd, waar in hy, als een groot Vyand van de Heer *Van Goens*, op zyne wyze klaar aanwyſt, dat het met Ceylon geenzins zo breed ſtond, als de Heer *Van Goens* daar van aan haar Edelheden,

en

A. 1675. en aan de Heeren XVII., nu en dan opgegeven had.

Een zeldzaam Geſchrift, 't geen wy daarom hier inlaſſen, om dat men de Zaaken veeltyds beſt leert kennen, als twee zulke groote, en in den grond ervarene Mannen, daar over geſchil krygen, alzo 'er dan veel voor den dag komt, dat anders verholen zoude blyven.

Een gevoelen, direct tegen dat van de Heer *Ryklof van Goens* de Oude, door wiens wys beleid, echter Ceylon gebragt is in de tegenwoordige Hoogheid en Uytbreiding.

EXTRACT uyt de Conſideratien van de Heer van RHEEDE, over Ceylon, overgegeeven aan de Heer *Maatſuyker*, en Raaden, A°. 1677. op Batavia.

Zyn gevoelen beſtond in deze Pointten:

De Heer van Rheedes Conſideratien over Ceylon, A. 1677.

DAt het voor de E. Compagnie onmogelyk is, Meeſter van geheel Ceylon te werden, door geweld.

Nog ook het winnen en bewaren der 4 Deſſaveſchappen, van Mature, Saffragam, de vier Corles, en de zeven Corles.

Dat 't onmogelyk is de Caneel te ſchillen, Olifanten te vangen, en Areek uyt 't Land te koopen, zoo het de Koning wil verhinderen.

Dus ook onmogelyk de platte Landen van Gale, Mature, en Colombo, tegen de invallen der Cingaleezen te verzekeren.

Of ook om de Caneel-ſchillers te beſchermen in hun eygen Dorpen, zoo de Koning hen wegvoeren, of ergens meeſter te Velde wil blyven.

Dat alle de nieuw ingenoomen Beneden-Landen, voor de E. Comnagnie onnut en ſchadelyk zyn, en dat men, by voortgang van den Oorlog, geen Vrugt, of Voordeel, van 't Eyland trekken kan.

Zeer veel van die van de Oude Heer van Goens verſchillende.

Ook is 't dus onmogelyk voor de E. Compagnie, op dit Eyland te beſtaan.

Dat, in Oorlog zynde, de Militie op dit Eyland niet mag werden verminderd, en dat de omtrek, en Havenen, moeten bezet blyven.

Dat men Vrede met *Raja Singa* moet maken, en dat dan de Bezettingen konnen werden verminderd, waar toe groote hoope was, en dan zal de Compagnie niet alleen hier konnen beſtaan, maar ook over winnen. A. 1677.

Dat de Gouverneur op zyn gedaan verzoek, behoord ontſlagen te werden, en dat men een Commiſſaris Extraordinairen Afgezant behoord te zenden, om alles te herſtellen, den Koning van Candi te vergenoegen, en de Vreede te vernieuwen, door een nieuw Contract, of mondgeſprek.

Alle welke Poincten zeer verſchillen, van 't geene UE. Agtbaarheeden, en de Majores, nu twaalf jaaren lang by de Ceylonze Papieren is voorgekomen, alzo die van een ſchoone hoope, en groote verwagtingen, opgepropt zyn.

Een groot verſchil van neen, en ja, dat lange jaaren geduurd heeft, en oorzaak van ſtrydende gevoelens in 't Vaderland, en op Batavia, geweeſt is, van Ceylon dus verre niet recht te kennen.

Dat ik nogtans gelyk heb, zal ik by de Stukken toonen.

Met alle de Rapporten, nu in meer als 17 jaaren lang van Ceylon, heeft men nog geen rechte kennis van dit Land konnen krygen, zo dat het ſchynd, of dat een van beiden noit op Ceylon geweeſt, of van voorneemen zyn, om de Compagnie te misleiden.

Een Commiſſaris op Ceylon Hoognoodig.

Des was 'er niet noodiger, dan een wakker man, als Commiſſaris na Ceylon te zenden, om alles eens net te onderzoeken, dog om wat reeden de Oude Heer *van Goens* dit tegen gehouden heeft, ſchynt onbegrypelyk, zoo men de opregtheid in den Handel van Ceylon behouden wil.

't Zal dan niet te pas komen, Ceylon met een inbeelding van heerlyke gedagten aan te zien, nog met een Fantaſtycq Juweel andre te verleiden; dog alleen maar na te vorſchen de moejelykheid, van waar men die Winſten, en dat voordeel zal konnen bekomen. Dog wy zullen eerſt vooraf eenige Zaaken opſtellen.

I.

Staat en Gelegenheid van Ceylon, zedert A. 1664. tuſſchen RAJA SINGA, en Ons.

Verſcheide Zaaken by Artykelen voorgeſteld.

DIe van buiten 'er in komt, en volgens de Gerugten Ceylons groote Schatten, (by de Compagnie genooten) zoeken wil, zal met verwondering vernemen, dat het daar geheel anders geleegen is; en dienvolgende mag men wel 2 vragen voorſtellen:

a. Wat

A. 1677.

a. Wat de oorzaak is, dat Ceylon nu zo bekommerlyk beſtierd, zo laſtig onderhouden, gevaarlyk van binnen en buiten beſchermd, de Landen verdorven, en de Inwoonders beroofd werden.

b. Waar 't van daan komt, dat niet tegenſtaande zo groote winſten, als hier jaarlyks getrokken werden, egter de Hoope zo vervallen is, die men 'er bevorens van had.

Men zou hier op mogen zeggen, dat het by quam door den Oorlog van *Raja Singa*, en de groote onkoſten aan Forten, Volk, Schepen, &c. daar uyt ſpruitende; dog men moet dit wat hoger ophaalen.

Ceylons Staat zedert A. 1664.

Ceylon is van ouds in verſcheide heerſchappyen of Landſchappen, verdeeld geweeſt, onder 't gebied van verſcheide Raja's en Vorſten, die ieder een onbepaalde Magt over hun Volk hadden, tot dat 'er, na lange Oorlogen, Trouwen, en Erffeniſſen, deze alle gekomen zyn onder een Koning van Candi, *Raja Singa*, met welke de Portugeeſen lang, voor en tegen, Geoorloogd, en zich eindelyk Meeſters gemaakt hebben van de Landen beneden den Kreits der hooge Bergen, van dit Eyland, en van de Hoofd-Stad Candi, ſtrekkende alzo der Portugeeſen Gebied van daar af, tot aan den Oever der Zee.

Waar in laagen de vier volgende Deſſaveryen, en volgende vier Provintien.

Onder MATURE.

Salpitte Corle, Reygam Corle, Pasdum Corle, Walawitte Corle, Raygam Corle, Gale Corle, Billigam Corle, Dollasdas Corle, Morua Corle, Colona Corle.

Onder SAFFRAGAM.

Boelatgamme.

Hewegam Corle, Curumwitte Corle, Naudum Corle, Koekele Corle, Mende Corle, Cadoewatte Corle, Attacolan Corle, Dehegample Corle, Panaveel Corle, Attulagam Corle, de Landen der Agras.

Onder de Vier CORLES.

Hina Corle, Happittigam Corle, Billigam Corle, Handepandoene Corle, Kiddebadde Corle, Pananacoer Corle, Galbadde Corle.

A. 1677.

Onder de Zeven CORLES.

Alutcoer Corle, Pittigal Corle, Cattegample dito, Devanede Corle, Cornagaal Corle, Kiriatte Corle, Bellie Corle, Mangel Corle.

Gedurende de voornoemde Oorlogen zyn de Nederlanders door Raja Singa, A. 1638. ingeroepen, en is toen een Verbond gemaakt tuſſchen ons en hem, waar op door wederzydze Wapenen, de Portugeeſen verdreeven zyn, en gedwongen al hun Landen en Forten over te geven aan ons.

Dit Verbond, door de Heer *Weſterwolt* gemaakt, is aan wederzyden niet altyd onderhouden, maar daar zyn verwyderingen gerezen, en zelf handdadigheden gevolgd, en dat al terwyl de Portugeeſen hier nog waren, die hier onder hunne liſten vermengden.

Na 't verdryven der zelve: bleef alles in Vrede, tuſſchen ons en Raja in de Landen binnen de Paalen, ider toekomende; dog daar was geen vry gebruik van beide de Inwoonderen, nog de rechte ommegang, hoewel ider ten platten Lande, geruſt leefde, uytgenomen weinig Roovers, die de weegen onveilig maakten; zaken die buiten Raja's weten geſchiedden.

Deze Vreede bleek meeſt van A. 1658. tot 1664, wanneer onze Militie bezig was met 't veroveren van Jaffanapatnam, Malabar, en Tansjour, in welke tyd de Cingaleeſen de Landen van Gale en Colombo, door geen opzicht van Geweld, of magt van Soldaten ontzachlyk, zeer gemakkelyk hadden konnen inneemen en verderven, welke gelegenheid Raja Singa tot zyn voordeel niet heeft willen gebruiken, ſchoon hy op ons zeer misnoegd was, en liet ons tot A. 1664. in Vrede genieten, de Vrugten van 't Land, en gebied over de Inwoonders, die onder de E. Compagnie als eygen Onderdaanen wierden gebruikt.

Deze waren gelegen in de volgende Landſchappen:

Het geheel Deſſaveſchap van Mature.

Uyt het Deſſaveſchap van Saffragam, Hewegam Corle.

Uyt dat van de vier Corles, de Hina Corle.

Uyt dat der zeven Corles, de Alutcoer Corle.

Oor-

A. 1677.

II.

Oorzaken, en voorvallen over de eerſte Uitbreiding in de Landen des Konings, en de bezetting der Zee.

Ontrent A. 1664. wierd *Raja Singa*, door zyn Onderdanen na 't Leven geſtaan, 't welk mislukt zynde, en uytkomende, nam de Koning zyn toevlugt tot de Compagnie, met verzoek van verſcheide Wagten, Paſſen, &c. A. 1665. in verzeekering te neemen, in de Landen die hy de Portugeeſen ontnomen had, onder de Beleegering van Colombo.

Deze Landen waren by den Koning en zyn Onderdanen als eygen beheerd, en bewoond, ſchoon de meeſte Inwoonderen na 't Gebergte opgevoerd waren geweeſt, 't zy hy die beneeden niet vertrouwde, om hun langen omgang met de Portugeeſen, of dat hy zich van hen wilde bedienen.

Voorvallen over de eerſte uytbreiding in de Landen des Konings, en de Bezetting ter Zee.

Dit was een goede gelegenheid, om den Koning dienſt te doen, en om hem daar door tot het oude vertrouwen van ons te brengen, en om de vriendſchap te vernieuwen, dat hem zeer verplicht, en hy ook wel vergolden zou hebben; dog die gelegenheid wierd niet wel waargenomen, 't zy men geen genoegzame Militie daar toe gereed, of wel andre inzichten had, om dit tot een beter tyd uyt te ſtellen, of 't zy dat 'er geen ordre op Ceylon was by den Commandeur *Roothaas*, by 't afweezen van de Heer *Huſtaart*, doe na Batavia, waar door dan alles agter bleef.

Ondertuſſchen veranderden *Raja Singa's* Zaken zo ten goede, dat hy zyne Verraders verſtroide, en zwaare ſtraf over den ſchuldigen oeffende, alles herſtelde, bezettende weer alle de wagten en Forten met zyn eygen Militie, die hy ons verzogt had te bewaaren.

Over deze geweigerde of verſlofte hulp, toonde hy geen miſnoegen, maar bleef veel eer volharden in 't vertrouwen, alzo hy na ons tot Colombo zond, om geſtraft te werden, een van zyn aanzienelykſte Heeren, aan dit Verraad ſchuldig, *Ambambile Rale*, dat anders (van dit voorzigtig volk, en dien wyzen Koning) zeer qualyk gedaan was, Vyanden, zoo verbitterd, aan een magtiger Vyand over te geven.

Zo de Koning dit deede, om aan de Wereld te toonen, dat zyne vyanden, ook die van de Compagnie waaren, en aan zyn Hovelingen te toonen zyn ingebeeld ſteunzel aan de Hollanders, 't is zeker, dat hy in zyn meening is bedrogen geweeſt: want in de plaats van dien man te ſtraffen, is hy verhoogd, met den Titel van Don Ryklof vereerd, en met een maandelyk inkomen begiftigd. A. 1677.

A°. 1665. wierd de Zaak by de hand gevat, en de aanleg bekleed met reden van Raja's ſchriftelyke ordre, en bevel, een gemeenen opſtand der Cingaleeſen, 's Konings zwakheid, onder 's Volks bedwang, die hem blind en als gevangen hielden; de groote voordeelen in zo groote uytgebreide Provintien voor de Compagnie, en de verzekering voor Compagnies bezit door deze vernederde magt.

Deze redenen, met Agtbaarheid voorgeſteld deden de Militie Landwaard in voorttrekken, en van langzamer hand alle de Wagten en Landen innemen op den naam van Raja's laſt tot zyne hulpe, zonder dat hier tegen dien indrang iets anders door 's Konings militie gedaan wierd, dan te proteſteeren op bewys van nader ordre, om dat, de nood des Konings voorby zynde, hy hen dit wyken qualyk afnemen zou.

Onzen Handel by den Opſtand der Cingaleeſen tegen hem.

Deze Militie, 't zy met of zonder laſt, weken al hooger op, en lieten de Landen aan de Hollanders ten beſten, ſchoon de Koningze ſterk genoeg waren om wederſtand te bieden, en ons veel ryke Landen weer af te neemen, waar in veel onwaardeerlyke Schatten en Voordeelen waaren.

Kort 'er na ontſtond 'er zwaarigheid, die men niet wel verminderen kon, want de Inwoonders wierden onder 's Compagnies gehoorzaamheid getrokken, en men noemde die Landen toen overwonnen Landen; dog de Koning wierd in dat wezen gelaten, of alles tot zynen dienſt geſchiedde, 't welk de Inlanders niet konden begrypen, hoe zy nu 2 Heeren wel zouden konnen dienen.

De Nieuw veroverde Landen waaren deze:

Onder SAFFRAGAM CORLE:

De nieuwe by ons veroverde Benedenlanden.

Coerewitte Corle.
Mandum Corle.
Koekoele Corle.
Mende Corle.
Cadduatte Corle.
Attecalan Corle.
Dehegample Corle. } Boelatgamme Corle.
Panavel Corle. }
Attulagam Corle. }

A. 1677.

Onder de VIER CORLES.

Happittigam Corle.
Billigal Corle.
Handepandoene Corle.
Ciddebadde Corle.
Paranacoer Corle.
Galbadde Corle.
Boelatgamme Corle.

Onder de ZEVEN CORLES.

Pittigal Corle.
Cattugample Corle.
De Waddenie Corle.
Mangel Corle.

Blyvende voor den Koning nog over in deze Deſſaveny.

Oerapalle.
Corangal.
Kiriatte.
Bellie Corle.

Deze veroverde Beneden-Landen, wierden zo ook Geregeerd:

's Compagnies Geregtigheid door 's Compagnies Dienaars ingevorderd. A. 1677.

De Landhoofden, hunne Vrouwen en Kinderen, ontrent de Stranden afgebragt, en onder 's Compagnies magt verzekerd.

't Volk van Oorlog ter Wagt geleid, en aan Hollandze Opzienders bevolen, even eens als of men met de Koning in Oorlog, en of die afgekondigd was.

Gelyk ook die Landen, van den Koning afgenomen, als eygen goed aangezien wierden, zo moeſten die ook verſterkt werden tegen hem, en tegen 't Landvolk bewaard, over zulks ook Fortreſſen, Schanſen, een Baricaden opgeworpen en gemaakt, en met Inlandze en Europiaanze Militie bezet werden.

Alle de Amptenaars van Raja, in die Dorpen en Landen gezet, moeſten 't Land uyt, en andre door ons 'er ingeſteld; de Dorpen aan deze en geene weggegeven, en dus wierden gemelde Landen met Schanſen bezorgd en bewaard. Ter lengte van 99½ duytze mylen gaans, ten Weſten van Calpetti, of Calpentyn, gelegen in de Mangul Corle, zyn tot aan

En onzen verdren Handel met zyne Ampt-lieden.

Chilauw, - -	18	mylen,	gelegen in de Mangul Corle.
Caymeltotte, - -	9	——	Pittigal dito.
Nigombo, - -	2	——	Allutcoer dito.
Nella Bellantotte, -	3	——	dito. dito.
Arandoere, - -	10	——	Billigal dito.
Doentotte, - - -	½	——	dito. dito.
Roewanelle, - -	3	——	Dehegample dito.
Sitavaca, - -	3	——	Panmavel dito.
Patbaria, - - -	3	——	dito. dito.
Saffragam, - -	7	——	Coerewitte dito.
Baltugiddere, -	2	——	Mandum dito.
Pattulpane, - -	2	——	dito. dito.
Dennewake, - -	2	——	in de Agras.
Openacke, - -	3	——	Mende Corle.
Kirremeteene, -	5	——	dito. dito.
Koetemboelmoede,	4	——	Attacalang dito.
Angberle, - - -	2	——	dito. dito.
Biblegamme, -	2	——	dito. dito.
Wallalgodde, -	8	——	Colona dito.
Emmelepitti, - -	2	——	dito. dito.
Koekelemagamme,	10	——	Roene aan de Zee.
	99½	mylen.	
Calpentyn, -	99½	myl	gelegen van Koekelegamme.

Be-

A. 1677. Behalven deze Plaatzen, lagen over al nog kleener Wagten op den aanloop der weegen, gaande na Candi, waar door alle doorgang aan weerzyden belet wierd, en zulks alleen in 't gebied van Colombo of de Weſtzyde van 't Eyland, en in de buiten-kring der nieuw gewonnene Landen, blyvende de oude Poſten buiten dien bezet, en gelegen als volgd. A. 1677.

En deze Landen benevens haare afgelegenheid van malkanderen.

Van Matuaal gelegen in Dehewegam Corle.

Ampattele, -	zyn	—	2½ myl	in dito Corle.
Malvane, -	—	—	1½	—— Hina dito.
Hangwelle, -	—	—	3	—— Hewegam dito.
Boelekande, -	—	—	2	—— Coerewitte dito.
Idangodde, -	—	—	6	—— dito. dito.
			15 myl.	
Anguratotte, -	—	—	5	—— Reygam dito.
Pittigelle, -	—	—	9	—— Walawitte dito.
Sinnedomme,	—	—	2	—— Gale dito.
Aecuras, -	—	—	8	—— Billigam dito.
Doenemoene,	—	—	6	—— Morrua dito.
Barlepanetotte,	—	—	4	—— dito. dito.
Dampale, -	—	—	3	—— dito. dito.
Catoene, -	—	—	2	—— Dollasdas dito.
Wallaſmoele,	—	—	4	—— dito. dito.
Marra Codde,	—	—	4	—— dito. dito.
Haikman, -	—	—	3	—— dito. dito.
Matuaal, legt	—	—	68 mylen	van Haikman.

De derde Bezetting was langs den zoom der Zee, waar in laagen vaſte Steden, en Forten, bevorens den Portugeeſen afgenoomen, behalven 't Gebied van Jaffanapatnam en Manoer.

Leggende die aldus:

Van Komboken Oly tot aan Koelemahagamme, -	12 mylen.
Waluwe, - -	10
Kanneketje, - -	1
Nielvelle, - -	5
Mature, - -	5
Gale, - -	10
Bentotte en Alican, -	12
Caliture, - -	4
Colombo, of Colona, -	8
Nigombo, - -	6
Caymelle, - -	2
Chilauw, - -	8
Calpentyn, - -	18
Komboken Oli, -	101 mylen van Calpentyn langs de Zee

Niet alleen wierd 't Gebied aan de Weſtkant van 't Eyland uytgebreid, maar ook aan de Ooſtkant, alwaar men innam de Zeehavenen Trikoenmale, Cotjaar, Batticalo, en verſcheide andre Plaatzen, zo langs de Zee, als te Landewaard, welkers Inwoonders door forſſe en harde middelen van den Koning afgetrokken zynde, zich de E. Compagnie moeſten onderwerpen.

III.

Beginzelen van, en Aanleiding tot het miſnoegen des Konings, en 't eerſt verlaten van die Landen, door 's Volks afval.

't Eyland dus binnen en buiten geſloten zynde, en de Koning boven in 't Gebergte als gevangen, zo begon men zich de Heerlykheid van dit Keizerryk voor te ſtellen, en 't gemak om dat te krygen, om dat men de voorige Landen zo licht veroverd zag, daar het de Portugeeſen zoo veel goed en bloed gekoſt had.

Hier op waren de Ceylonze Brieven, opgepropt van allerley voorſpoed en belofte van overvloedige Rykdommen, en

A. 1677. Winſten, zoo dat Ceylon en Malabar alleen de Compagnie kon gelukkig maken, en Nederland onderſchragen. Dierhalven ontbood men uyt 't Vaderland veel duizend huisgezinnen, om den overvloed van levensmiddelen.

Beginzelen van 's Konings misnoegen.

Maar dewyl de Luyden op dit Eyland, ſchoon nog zo hoog in ampten, de E. Compagnie dienende, over gebrek van levensmiddelen klaagden, en dat de geheele Kuſt van Madure genoeg te doen had, om maar de Tafel des Gouverneurs op Colombo te voeden, ſchoon de hoekers daar van beladen waren, zo kon niemand die Brieven met de Zaak zelf overeenbrengen.

Dezen weg nu ingeſlagen zynde, zo wierd ook ſtaat gemaakt, dat de misnoegde Raja Singa hulp van buiten 's Lands zoeken zou, gelyk hy bevorens by de Compagnie gedaan had. Dies waren alle wegen en Havens zeer nauw bezet, om alles te ontdekken, gelyk ook daar door ontdekt wierd.

De Booden, die men gevangen kreeg, wierden als Verraders gehandeld, in de Boeyen geſloten, en onder anderen Joſeph Roſairo, van Raja gezonden, om volk op de Kuſt te koopen, dog daar na vrygelaten, en in Compagnies dienſt als Doctor met een maandelyks inkomen aangenomen; en dus was Raja weer rondom beſloten.

Deze voorſpoed duurde ontrent 3 jaar, tot A. 1668., in 't welke men niet begrypen kon, dat in de Brieven geſchreven was, de vrywillige onderſtelling, en 't verzoek van 't volk om haar onder de E. Compagnie te mogen begeven, en tegen Raja beſchermd te werden, te weeten, de Ingezeetenen der Boven-Landen, om dat men by hen voorgaf, die Landen door 's Konings laſt alleen voor hem te bewaren.

Alzo weinig quam 't overeen, dat men in de Brieven geſchreven vond, dat de nieuwe Onderdanen nog eenige jaaren ruſt behoefden, eer men van hen eenigen dienſt zou konnen trekken, vermits zy tot hun eygen aanbouw meer tyd konden beſteden, en 's Compagnies zagte Regeering gewoon werdende, nu welvarender en gewilliger zouden hebben hun dienſt en Schatting te voldoen.

Veel verkeerde berigten wegens de waare ſtaat der Zaaken.

De Redenen uyt dit verſchil ontſtonden uyt de algemeene klagten van dit volk, zo over den ondragelyken arbeid, waar mede het bezwaard wierd, als wegens alle de Geregtigheden, die men van hen vorderde, en van de Schattingen, die zy aan den Koning, in welvaart zittende, hadden betaald, zo dat zy nu ſlimmer, dan onder Raja, 'er aan waren.

A. 1675. De Spions ondertuſſchen allerley tydingen aanbrengende, ſchreef men heel breed van den elendigen ſtaat, en afgryszelyke gedaante des Konings, die dus veel eer een monſter, dan een menſch, geleek, en die ook, of byna dood was, of wel haaſt moeſt ſterven.

En wegens Raja Singa, door de Heer van Goens gegeven

De grootſte bekommering der Ceylonze Regeering was toen, hoe 't by Rajas dood te ſtellen, om dat, hy toen geen Erfgenaam hebbende, de Compagnie, de naaſte tot de Kroon was, 't zy dan de Inlanders die ons vrywillig mogten aanbieden, of onder malkanderen daar over in Oorlog raakten, en met geweld zogten Meeſter te werden.

't Is egter zeeker, dat 'er weinig Dienaars op Ceylon geweeſt zyn, 't zy uyt onervarenheid, of gebrek van kennis der geheimen, die alle die voorſtellingen, en gevolgen, ooit hebben konnen zien of gelooven, om dat de waare geſchapenheid van 't Land, de goede gelegenheid der Cingaleeſen, en de magt der E. Compagnie, zoo veel quamen te verſchillen met den waan, die daar aan gegeven, en waar mede men ingenomen wierd.

Aan de andere zyde is 't ook zeeker, dat men niet geloven mag, dat de Gouverneur met opzet, en moetwillig tegen zyn beter weten, getracht zou hebben de Compagnie met Raja in den Oorlog te verwarren, zonder hem in dezen te beſchuldigen; maar men zal bevinden dat de Compagnie noit regte opening gedaan is, van de waare gelegenheid van 't Eyland, en van de verhinderingen, die openbaaar gezien wierden, al 't welke klaar uyt het vervolg blyken zal.

Verkeerde Berigten der Spions, A. 1668. wegens 's Konings bewegingen.

In dit Jaar 1668., ontſtond onder de Inwoonders, of Compagnies onderdaanen der Provintien Caddewatta, Menda, en Navedum Corle, een opſtand met geen kleene vreeze, dat zulks zou voortloopen over alle de nieuw gewonne Landen, tot groot gevaar van onze militie, zeer verre van een geleegen, en daarom in grooten nood.

De eerſte tyding behelsde 't beleg van Bibligamme, en 't Fort Saffragam, het toehakken der wegen, en 't vermoorden van verſcheide Hollandze Soldaten, weshalven men zo veel Militie vergaderde van de Landen van Gale en Colombo, als men kon, en na boven heeft gezonden, om de Belegerden te ontzetten, van twee verſcheide oorden.

Dit Volk, ſterk 500 blanke, en 1500 Colomboſche Laſcaryns, of Inlandze Soldaten, by een gezameld zynde, bevonden de Zaak anders, en dat de Spions

A. 1677. ons zeer gelogen hadden, alzo de Zaak van weinig misnoegden begonnen, en van weinig belang was, zonder dat 's Konings Volk 'er van wist.

Nogtans van den Gouverneur geloofd.

't Zeggen der Spions wierd egter zoo vast van den Gouverneur geloofd, dat hy verscheide maalen aan de Hoofden der Buiten-Legers belastte, om alle de veroverde Landen aanstonds te verlaten, en de Militie uyt den nood na beneden te brengen, en te salveren, en alles in die Landen te verzamelen, en te verwoesten als van verraders.

De Hoofden der Legers van ons vertoonden aan den Gouverneur schriftelyk, dat 'er geen nood nog reeden van vreeze was, alzo de vyand geen 40 man sterk was geweest, maar dat zy last van den Koning hadden, d' Inwoonders dezer Landen te waarschouwen, om zich van de Hollanders af te scheiden, waar op reeds eenige hunne Wagten al verlaten hadden.

Men kan egter niet ontkennen, dat 'er gevaar onder gemengd was.

Die daar op belast de Landen te verlaten.

Dus wierden dan deze Landen verlaten, en wel met zo grooten haast, dat Arandoere al was ingetrokken, eer 't volk van Saffragam was te rug gekoomen, tot geen kleene aanleiding van den vyand, om hen den weg van Colombo af te snyden, en 't Landvolk gelegenheid te geeven, om die verdeelde en zwakke troep, te beschadigen; vertonende dus ook de vlugt, die voor de Compagnies Wapenen schandelyk, en onweerdig was.

IV.

Wederinneeming der Landen en de Bekommering en Zwarigheden, daar in te gemoet gezien, met de oorzaaken tot den Oorlog.

Welke hernomen werden.

Tot Ruanelle vergaderde Compagnies heele magt, om van daar na beneden tot aan de oude Posten af te trekken, waar toe de bereidzelen gemaakt zynde, in Colombo de tyding quam, dat de Dessave van Gale, den jongen Heer van Goens, met zyn byhebbende volk wel en voorspoedig waren aangekomen, en derhalven wierd belast, dat de Militie op Ruanelle zou blyven leggen, om de Wagten weer in te nemen. Een Gebod, veroorzaakt door de secrete Spions uyt 't Hof van Candi, want niemand kon gelooven, dat de Gouverneur meer zorg zou dragen voor zyn Zoon, als voor den staat der Compagnie, en voor zo veel wakkere mannen onder de Militie, om dat, zynde die Zone in dat gevreest gevaar, alles moest afkomen, en verlaten werden, en, in behouden Haven geraakt zynde, verdweenen ook de perikelen, by de Heer Gouverneur zelf uytgevonden. A. 1677.

Ende de oorzaaken tot den Oorlog.

Het was onmogelyk die ordre na te komen, dierhalven wierden de redenen, door de Gebieders der Militie (als het platte Land) de Dessave van Colombo, schriftelyk aan den Heer Gouverneur overgeschreven, den 10. Novemb. 1668, by een Missive, waar by zy den Gouverneur waarschuwen, wegens die last van af te komen, verzoekende nader positive last, of zy tegens die waarschuwing aan, dit egter zullen doen.

Hier op nam de Gouverneur egter den 15. November een vaste Resolutie, om de Militie af te voeren, en alle die Landen aan Raja weer over te geven; om daar door zyn Vriendschap en Vrede te onderhouden, de E. Compagnie van veel lasten te bevryden, en 't Eyland met wat meer gerustheid, tegen Vreemden te bezetten. Ook oordeelde men, dat door dezen weg blyken zou, of Raja gemelde Landen aan ons gegeven had en laten wilde, en dat dan zo veel volk ook niet noodig was, en zoo 't anders quam uyt te vallen, dat men dan egter vrugteloozen moeite en koste doen zou.

Besluyt om de Landen aan Raja weer over te geven.

Dus wierd wel alles na die Resolutie gericht, dog kort 'er aan de Kopye dezer Resolutie, overkomende, verschilde zeer veel van de Notulen, als of 't een nieuwe Rezolutie was, alzoo hy nu geheel andre gronden had, als waar op die genomen was; dat die genen, die by de Notulen prezent geweest waren, zeer vreemd voorquam, en welken dus in hun afwezen een verkeerd advys opgedrongen wierd.

En verschil des zelfs met de notulen.

UEd. Agtbaarheeden oordeelen nu zelfs eens, of 't hoofd der Militie toen geen reden had, om den Gouverneur te verdenken, want volgens de gerezolveerde en ongeteekende Notulen was hy na 't Leeger vertrokken, en had alom schriftelyke Last gegeeven, om op den bestemden tyd alle de Posten aan den Koning over te geeven, waar van nu in de overgezonde Resolutie, geen woord gerept wierd.

Ja de Secretaris van den Gouverneur, Corn. Strik, schreef wel klaar, dat men geen Landen aan den Koning zou overgeven, en ook dat men met 't aftrekken zou vertoeven, al welke Zaken toen niemand begrypen kon, zo in opzigt van de reden der zelve, als ook hoe 't voornemen hier goed kon zyn.

A. 1677. De Secretaris egter gevaar in deze zyn bloote teekening van dit zyn ſchryven ziende, zo de Zaak eens een quaden keer nam, verzogt, dat de Gouverneur dit ook gelieſde te teekenen, dat toen geſchiedde; en die 'er ook byvoegde, dat 'er op de advyſen der ſecrete Spions goedgevonden was na myn vertrek geen Landen aan den Koning over te geven, nog ook dit in de Reſolutie te ſtellen, om redenen die zyn Ed. daar toe had, ſchoon 'er egter nog klaar bleef ſtaan, dat dit in myn bywezen beſloten was.

Hoe den Secretaris zich hier ontrent dekte.

Dus wierden de laatſte Wagten verlaten, zonder die aan den Koning over te geeven, en de Militie in de oude Poſten afgebragt, dog zeer egter tegen den zin en luſt van den Gouverneur, die door alle wegen tragtte 't volk weer na 't Gebergte in de Boſſchen te trekken, gelyk dan kort daar na, op eygen beleid en goeddunken van den Secretaris *Strik*, geſchiede. Want de zelve ſchreef aan den Capitein en Deſſave van Colombo, *Salomon Silveſter*, zulk een dubbelzinnigen Brief, dat hy, volgens de mondelinge ordre, die hy had, voornam in Perſoon met eenige Hollandze Soldaaten en Laſcaryns, weer op nieuw na Saffragam op te trekken, dog de Gouverneur, eenige quade gerugten hoorende, gaf voor, dat *Silveſter* den Brief van *Strik* qualyk verſtaan had, en lag al de ſchuld op hem.

Verdre gevolgen daar op.

Silveſter trok egter voort, alwaar hem nader ordre van den Gouverneur, nagezonden wierd, van op Saffragam alle noodige ordre te ſtellen, en kort daar aan alle de Wagten weer te bezetten met Laſcaryns, en van daar door 't bovenland langs die verlaten Poſten tot op Nigombo voort te gaan, en alzoo wierd de ganſche Reſolutie verbroken, en A°. 1669. ontrent Januari, by ſtukken en brokken Ceylon gebragt in dat zelve gevaar, daar 't zig uytgered had.

Tuſſchen Strik en Sylveſter.

Indien UEd. Agtbaarheeden, en de Majores, alle deze omſtandigheeden zo net, als 't behoord, geweten hadden, zy zouden zoo lang in geen onzeekerheid van een vaſt beſluit en ordre, ontrent de Zaaken van Ceylon, gebleven zyn.

En laſt des Gouverneurs om de verlatene Landen weer te bezetten.

Niemand kan begrypen, wat den ouden Heer en Gouverneur *van Goens* bewoog, 't gevaar, dat zoo onlangs 't ganſch Eyland gedreigd had, nu zelf weer te gemoet te loopen. De voordeelen der Landen konden 't niet zyn, alzo men die in den aftogt had vernield. De trouwheid der Inwoonderen kon de reeden niet zyn, om dat men hen als ſchelmen en verraders overgegeven had aan *Raja's* wreedheid. Veel min mogt men denken, dat het geſchiede, om door een rechtveerdige ſtraf de overige Landen en menſchen te bederven, om dat dit niet over een quam met de hooge gedagten en beloften, van Ceylon opgegeven; en aldaar nu den Stoel des Oorlogs in een anders Land te ſtellen, en zyn eygen Landen daar door te verligten, dit kan 't mede niet zyn, om dat men voorgaf met *Raja* geen Oorlog te hebben, maar wel zyn Vrede te begeten en te bewaren.

A. 1677. Zonder dat men de reeden van dien begrypen kan.

De meeſte zekerheid beſtond daar in, van zich Meeſter van 't geheel Eyland te maken, dog 't ſcheen ook, dat geen inzicht kon minder mogelyk zyn: want kon men de genegenheid niet winnen van 't volk, waar over men zoo lang gebooden had, nog hen ook volkomen met geweld dwingen, hoe zou men dan die ganſche Natie (ons bekend) t'onderbrengen.

Men beſloot egter hier op *Raja Singa*, en al zyn magt van Militie, en alle de Inwoonders der 4 Deſſaveryen, niets te agten, en door alle weegen 't Volk en dien Koning te verbitteren en uyt te tarten, ſchoon zy daar toe geen reeden ter Wereld gegeven hadden.

Zyn verder beſluyt om Raja uyt te tarten, en zonder reden te verbitteren.

Dit nu was egter niet buiten bedenken, om dat *Raja*, nog zyn volk, in al dien Oproer zich nergens mede gemoeid, nog zig 'er in gemengd hadden, en ſchoon men dit op de verwarring van 't Hof, en d' onmagt van gebied, leyde, zo waren andren van Gedagten, dat op die ſtilte wel een zwaar onweer volgen kon, en dat men maar na den gelegen tyd, en hulp van buyten, wagtte.

Na 't bezetten dezer Landen wierd door een Cingaleeſen Sabander, *Don Joan de Coſta*, en op ordre van den Heer Gouverneur, boven uyt 't Land der zeven Corles, in Colombo afgebragt een Perſoon, die men zeide de rechte Prins van Mature te zyn, en de eenige Erfgenaam van Candi, en van *Raja Singa*, dien men geloofde in zyn jonkheid door ordre van Raja vermoord te zyn. Altoos *Don Joan* hield hem daar voor, en dat hy op een wonderlyke wyze in 't leeven behouden was door die geene, die laſt hadden om hem te doen ſterven, en dat dit door liefde van Raja's Suſter beſteld was. En dus was hy onder de Weddas opgebragt, en eyndelyk, op de Kuſt van India als een Pellegrim omzwervende, te voorſchyn gekomen, en ontdekt, een Zaak die men noit recht heeft konnen te weten komen.

Den Prins van Mature tot ons afgebragt.

Dit gaf onder de Cingaleeſen groot gemor, en by Raja groot miſnoegen, en baande de weg tot haat voor alle, die

En hoe dit van Raja opgenomen is.

A. 1677. die hem tot Rajas nadeel zo wilden erkennen, en hield men dien Prins weer daar voor niet, en quam hy eens tot de kroon, zo ſtond men ook voor zynen haat bloot. En was 't maar een Landlooper, zoo waren 'er ook veel zwarigheden in, in hem als een Prins te erkennen.

V.

Beginzelen des Oorlogs, tuſſchen Raja Singa, *en de E. Compagnie, A°. 1670. begonnen, Arandoere verlooren.*

Beginzelen des Oorlogs met hem, A. 1670.

Eyndelyk begon 't Raja te verdrieten, alzo hy zag, dat men over al 's Konings Vyanden en vlugtelingen aanhaalde, groot maakte, zyn Land benauwde, zyn Zoutpannen aantaſtte, en hem niet alleen dat belette, maar ook zyn eygen volk tegen hem aanvoerde, zo verloor hy alle de hoope van herſtelling. Dies zond hy A°. 1670. van alle kanten zyn volk van Oorlog na Beneeden, ontrent Colombo. In de 4 Corles geboden zy aan 't Guarnizoen, in 't Fort Arandoere uyt 's Konings naam van daar te wyken, of dat zy 't hen zouden dwingen te doen.

Arendoere, was in 't vermeeſteren der Bovenlanden, op een kleene vlakte gelegt, aan de voet van vier zeer hooge Bergen gelegen, van waar men met ſchietgeweer in 't Fort kon ſchieten, zo dat zy als open lagen.

De Vaandrig *Hans Steenbeek* van den Gouverneur laſt hebbende, om alle redenen van aanſtoot en miſnoegen te myden, en niet wetende, hoe zig in zulken geval, alzo hy geen volkoomen Laſt hier omtrent kreeg, te draagen, te meer, alzo hy niet wiſt, of 't Vreede of Oorlog, met Raja was, om dat de Gouverneur dit aan zig hield, om 't wel of qualyk uyt te leggen, en op dat hy nooit deel aan de ſchande hebben zou, vermits hy die op de ſchouders der zwakken laaten wilde, zo keurde deze Officier beſt dit Fort te verlaten; dog, wat voortgetrokken zynde, vonden zy den weg na Colombo met boomen toegehakt, zo dat zy weer na 't Fort moeſten keeren; dog wierden zo beſlooten, dat zy zig moeſten overgeeven, behoudens lyf en leeven, waar op zy gevangen na Candia gevoerd zyn, ten getal van 48 Hollanders, 12 Toepaſſen, en 100 Laſcaryns, zamen 160 koppen, en dezen Officier wierd in de Brieven nog gelaſtord als een blooden ſchelm, alzoo de Gonverneur dit verlies anders zelf had moeten verantwoorden. A. 1677.

Arandoere verloren.

Op dien zelven tyd wierd 't Fort Ruanelle ook bezet; dog Capitein Sr. Martin quam haar uyt Colombo te hulp, en wierd dit Guarnezoen (na een heeten aanval op de Belegeraars) met groot gevaar, zo voor de belegerden, als voor die hen quamen helpen, afgebragt.

En de gevolgen 'er van ontrent onze verdre Wagten in 't Ooſt en Weſt des Eylands.

Al de overige wagten onder 't Gebied van Colombo, Gale, en Mature, vlugteden zoo ſnel, als 't mogelyk was, tot groote kleenagting der Hollanders, zoo van de onzen als van den Vyand. En dit was de vrugt en winſt van zoo veel arbeid en koſten, dat die Landen ten tweedemaal verlaten wierden.

Dus handelden de Cingaleeſen niet alleen in 't Weſten van 't Eyland, maar ook in 't Ooſten, want tot Batticaloa, daar Wama Segirerale, een van onze Matureeſe Hoofden met 200 Soldaaten en andren van zyn gevolg gevangen genomen was, en na boven gevoerd, vielen alle de Inwoonders van de Compagnie af, ten bewyze hoe los de hoope van den Heer van Goens was.

Op Tricoenmale wierden de Sergiant *Henrik Barentſoon* met 24 Hollandze Soldaaten, en 22 Laſcarynen onder Gale, Appohamie door Raja's volk doodgeſlagen, en viel toen 't volk by aanweezen van den Heer van Goens, al mede van ons af, tot groote ſchaade aan de Landen en Vrugten.

En hoe weinig dit met de Heer van Goens hoog opgegeven overeenquam.

U Ed. Agtb. zullen zig nu wel te binnen brengen, hoe de Heer van Goens in UEd. volle Vergadering 't zo licht ſtelde, en aannam Raja Singa UEd. gevangen te leveren, om UEd., over Ceylon bekommerd, van alle zwarigheden te doen afzien, gelyk hy, op Ceylon nog zynde, ook doorgaans weinig werk van alle berigten van zwaarigheden zyner poſten maakte, alzo die teegen zyn hooge gedagten van de Ceylonze Inwoonders ſtreden.

Uyt 't bevorens gezegde ziet men klaar, dat de voorgenoome Zaken oorzaak geweeſt zyn van den Oorlog A°. 1670. van Raja begonnen, en nog duurende, van welke de gevolgen zeer gevaarelyk en ſchandelyk geweeſt zynde, en egter met geen kleene verbittering en ſchande daar nog in voortgevaaren is.

Ver-

A. 1677.

VI.

Vervolg van den Oorlog, met de aankomſt der Franſchen, en de geſtalte der Zaaken toen.

Vervolg des Oorlogs.

Aº. 1671. in den Oorlog volherdende, wierden de Landen van Cotjaar aan de Ooſtkant door de Heer van Goens, de Jonge, in den grond verwoeſt, en verbrand, om hier door dit volk voor altyd tegen ons te verbitteren, of om hen te dwingen, zig onder ons jok te begeven.

Op 't gerugt nu van de komſt der Franſchen vreesde men op Batavia, dat Raja met hen tegen ons aanſpannen zou, dat men op Ceylon heel anders aanmerkte: want alle de Landen, door de eerſte vreeze verlaaten, wierden 1673. weer wel bezet, en ſterk gemaakt. Ondertuſſchen verſcheenen de Franſchen op Ceylon, onder *La Haye*, en *Caron*; waar over een ſchandelyke verſlagenheid der onzen volgde, te meer, vermits men geen zekere tyding had, of't met die Natie Oorlog was, ſchoon men den Heer van Goens uyt 't Vaderland al van hun komſt gewaarſchuuwd had, waar op de Heer van Goens zeer ſterk om de Oppermagt te Waater, en te Land verzogt.

By de komſt der Franſchen.

Ceylon over al te bewaaren met zo weinig volk, alzo men niet wiſt, waar zy Landen zouden, was heel gevaarlyk, ook had men niet volk genoeg, om Aº. 1671. Batticalo en Cotjaar in vaſt bezit te houden, dat toen zo nodig was, waarom men goed vond, Colombo zo van Militie te ontblooten, dat dit in groot gevaar bleef.

En ordre daar ontrent geſteld.

Op een en den zelven dag ſchreef de Oude Heer van Goens na Malakka, dat de Landen van Ceylon in ruſt waaren, terwyl zyn Zoon die te vuur en te zwaard verwoeſtte.

Zoo ras nu de Franſchen quamen, belaſtte hy Batticalo te verlaaten, zo zy daar aanquamen, om de Militie van daar met den Commandeur Pieter de Graauw te Land na Mature te doen trekken, langs een moejelyken weg van 80 mylen. Dus belaſtte men ook de Opperhoofden van Cotjaar hun Veſting te verlaten, en de Militie in Tricoenmale te bergen, waar by al mede grote verlegenheid van zyn E., en van Compagnies Zaaken op Ceylon bleek, wel verre van zoo geruſt daar te zyn, als men opgaf, en zich inbeeldde.

Nog meer bleek die ongeruſtheid uyt de Ordre Aº. 1671. gegeven, om ontrent dien hoek alle de Franſchen uyt 't Leeger, onder andre Soldaaten vermengd, by een te zoeken, om daar mede 't Guarnizoen van Batticalo, en andren, te verſterken, 't geen, zo men den Vyand daar verwagtte, tegen alle voorzigtigheid aanliep, dat egter daar na zo uytviel, en ook zo gegiſt wierd.

A. 1677.

Coetjaar, by't Landen der Franſchen daar ontient, verlaten.

Wanneer nu de Franſchen zig in de Baey van Tricoenmale te Land begaven, ſtonden de Zaaken hier zo, waar op 't Fort Cotjaar op expreſſe ordre verlaten wierd, nevens 21 ſtukken Kanon, die agterbleeven, alles in brand ſtekende, alzo dat Guarnizoen te waater en te land, licht van de Fortres van Trincoenmale zou hebben afgeſneeden geweeſt.

Daar op vielen de Inwoonders der Ooſthavenen van de Compagnie weer af, zo door 't verlaaten der Forten, als uyt vreeze voor Raja's Militie, die hen anders als Verraaders zou hebben bedorven, ſchoon zy hen al gedwongen onder ons mogten begeeven hebben, waarom 't hen beſt was dus zyn gunſt te zoeken, gelyk zy ook wel eenige verſchooning verdienden.

Gevolgen daar op.

By de komſt der Franſchen had de Koning van Candi, en zyn Volk onder de zelve Franſchen, een opentlyk beſprek, ongetwyffeld al lang bevorens tuſſchen beide die Volken, voor de komſt der Franſchen beſprooken, 't zy op dat Land zelf, of wel op een andre wyze, dog noit door onze Spions ontdekt.

Ontrent dezen tyd trok d' Oude Heer van Goens met onze magt na Tammelegamme, dog 't Leeger wierd zodanig van de Cingaleeſen aangetaſt, dat 't zelve zeer gevaarelyk na Tricoenmale, moeſt wyken, met agterlaating van hunne Ammunitie, Provizien, Bagagie, Draagbeeſten, Paard en Palankyn, tot geen kleen gevaar van onze Agtbaarheid hier, toen door de Franſchen gedreigd.

In dezen tyd heeft God den ſtaat der E. Compagnie hier wonderlyk bewaard in blykende gevaaren, als dit mede was, dat Mr. *de la Haye* geen kennis van den Oorlog had, in 't voorby zeylen der Vloot van de Heer Commandeur *Adriaan Roothaas*, ontrent Caap Commeryn, en hun aankomſt op Ceylon met 13 Schepen der Franſchen.

Dit Gevaar beſtond daar in, dat onze Schepen Koopvaardy-ſchepen, en vol koſtelyke waaren, niet in ſtaat waren om tegen die Franſche Vloot met voordeel te ſlaan, zo in opzicht van 't getal der ſchepen, als van 't volk, geſchut, &c. aan welke Vloot egter toen 't ganſche geluk van Ceylon hing.

Ook

A. 1677. Ook hadden zy, zich in Tricoenmale begeven hebbende, zulken gebrek van Levens-middelen, dat zy die Haven met hun Vloot weer moeſten verlaaten, dat de Cingaleeſen wel hadden konnen voorkomen, ſchoon aan de Franſchen de Zee was afgeſneeden geweeſt, welk geluk niet kon werden voorzien.

Nog ten beſten voor ons afgeloopen.

Vooral was 't een geluk, dat de Cingaleeſen, toen al openbare vyanden zynde, die gelegenheid niet waarnamen, om de platte Landen te bederven, ter tyd de Militie om de Ooſtkant teegen de Franſchen gebruikt wierd, dat hen niemand zou hebben konnen beletten, hoe geruſt men toen ook meinde te zyn in de Landen van Colombo, Gale, en Jaffanapatnam.

De Toevallen, die zich vermengd hebben onder alle de aanſlagen, waar door men hen van Ceylon heeft verdreven, hebben ook een byzonder geluk gehad, al te zamen Zaken, die men zig geenzins voorſtellen kon, hoe voorzigtig ook alles mogt overlegt zyn.

Schoon wy Raja's volk qualyk handelden.

In 't veroveren der Franſche Veſting, op 't Eyland *dwars in de weg* wierden gevonden 80 Laſcaryns van *Raja*, die, als Gevangen, 2 aan 2 in de keten geſlagen van gebrek, op een of twee na geſtorven zyn; tegen 't goed onthaal, dat men voorgaf den Koning van Candi aan onze Gevangens boven in 't Hof doen liet, daar by hem dan een andere weg aangewezen wierd.

Ontrent de tyd van 't vermeeſteren dezer Veſting, vlugtte van ons na den Koning, *Appohami*, met 40 der beſte Matureeze Laſcaryns, waar over hy Hoofd, gelyk hy van de hoogſte Geſlagten des Lands was; 't welk hy alleen dede, om de quade bejegening van ons; dat toen zeer qualyk quam.

Pas daar na namen de Koningze drie der voornaamſte Inwoonders van Batticalo, en hingen die aan een Boom op, in 't Gezicht van 't Fort 't Sienecallattadelle, waar over die omleggende Landen door den Commandeur *Pieter de Graauw* geheel wierden verwoeſt, en verbrand, waar by de Koning geen, dog de Inwoonders aan huizen, en vrugten, groote ſchade leeden.

Gevolgen daar op.

A°. 1674. wierden in Auguſtus de Provintien Menda en Cattecotte Corles, (die zig bevorens tegen wil en dank onder den Deſſave *van Goens*, de Jonge, of onder ons begaven) van twee zyden, of van Mature en Colombo, verwoeſt, en alles afgehouwen door den Luytenant Deſſave *Harman vander Poel*, en *C. Blikland.*

In deze tyd was men hier bezig, om weer op te ruimen het Oud verlaten en verwoeſt Koningshof van Sitavaca, door de Koningen van Candi vervloekt, en den toegang derwaard op ſtraffe des doods verbooden, zynde de plaats, daar de Ceylonze Keizers noodzakelyk moeſten werden gehuldigd, eer 't volk hen wilde gehoorzamen. A. 1677.

Grond tot een onverzoenelyke haat van Raja, tegen ons gelegt.

Door 't vernietigen van deze zo oude gewoonte, hadden de Koningen van Candia hunnen Zetel verlaagd, en boven in Candia vaſt gemaakt, welke plaats nu tot een vaſtigheid en Hoofdplaats van den Colombozen Deſſave was hermaakt, zynde dit toen een onverzoenlyke vyandſchap van Raja, die dit moeſt aanzien als een daad, tegen zyn Kroon en Heerſchappy aangelegt.

Het bouwen en weer opregten van dit Sitavaca had de Ceylonze Gouverneur enkel moeten doen door kragtige begeerte van d'Inwoonders der laage Landen, en voor al door die van den Cingaleeſen *Don Jan*, en verdre hoofden, om hen te doen zien, wie Heer van 't Land was, dat alleen deze Bezetting kon aanwyzen, en 't volk zich dan ook aan ons doen onderwerpen.

Men gaf voor, dat al de Laſcaryns zouden afvallen, zo men niet klaar dede zien, wie Heer van 't Land was, alzo zy anders ook voor Raja's wreedheid bloot ſtonden.

Wilden wy Raja niet beoorloogen in zyne landen, men moeſt hen ten minſten in de laage Landen beſchermen, daar van de Bovenlanders veel eer uſurpateurs, dan Heeren, waaren.

Redenen van dien gegeven, door de Heer van Goens.

Vermits nu Raja zig opentlyk by de Franſchen gevoegd, en ons met de Wapenen aangetaſt had, ſtonden ook by eenig ſucces van de Zaaken der Franſchen, alle de Inlanders ook ons te verlaten, hen toe te vallen, en was 't onmogelyk hen dit te beletten.

Dit is UEd. op den naam der Cingaleezen dus in vergadering voorgedragen, om te toonen, dat de Ceylonze Gouverneur gedwongen was Sitavaca op te maken, en UEd. tot den Oorlog te bewegen, tegen Raja, even of die nog noit begonnen was, en als of de Cingaleeſen noit nog gedwongen geweeſt waren tegen hunnen Koning te vegten.

Hoewel dit geheel anders by andre papieren blykt.

Dog geheele andre Letteren zyn van die zelve Pen over dat zelve Volk nog in wezen.

Men belaſtte by eenparige voten, dat de Onze met den macht, zo van Bibligamme als van Saffragam, zouden opbreken, om ontrent ons volk geen affront te lyden, alzo onze Wapenen te weerdig zyn, om die langer voor zulke ſchelmen te gebruiken, en tot loon verraden te werden.

Ook zullen UE. niet als verbaasde; maar

A. 1677. maar als vergramde over zoo'n Goddeloozen hoop, Gods Zegen onweerdig, van daar optrekken, en hen maar aan de wreedheid van Raja, die zy verdiend hebben, overgeven: want ſchoon ons tot nog toe niet bekend zy, dat Raja ons tegen is, zo houden wy 't egter daar voor, dat zyne ook onze Vyanden zyn, en dat die niet anders dan Oorlog met ons zoeken, en dat hun ſtil zitten aan de kant der Rivier, en 7 Corles, maar is een wagten na gelegenheid, om voordeel te doen.

En zyn verdre Laſt, hoe met de Cingaleeſen te handelen.

Na dat nu Sitavaca dus verſterkt was, trok de Luitenant *Jacob d'Helder*, met een goed getal Soldaaten en Laſcaryns na Watture, dog wierden in 't wederkeeren verwerd, en op de Vlugt gebragt, na dat *Calpetti Modeliar*, hoofd van de Laſcaryns der Caneelſchillers, dood gebleven was, hebbende reeds genoeg te doen, om hen op . . . . . te brengen.

Weinig dagen hier na trok de Heer *van Goens*, om zich te wreeken, met veel grooter magt op, dog wierd nog erger gehavend, en 't heel Leeger in de vlugt geſlagen, 't welk door een geluk van de heldre Maan (mydende de toegehakte weegen en hinderlagen) dwars door 't Boſch nog met weinig ſchade 'er afgebragt wierd, zynde van *Goens* zelfs beneden gebleven, toen de Militie overgezonden wierd.

VII.

Gelegenheid der Zaaken van den onbekenden God, 's Konings gramſchap, magt des Leegers, verlies van Bibligamme en de Bovenlanden.

Zaaken van den onbekenden God.

Na dit voorval, en de Heer *van Goens* zyn vertrek, in Mey, A°. 1675. na Batavia, klaagde Raja door een van onze dienaars aan 't Hof, (gelyk meer geſchied was) over 't aanhouden van een Bramine, of Pattan, afgezonden met geſchenken voor den Koning, dog dit wierd, als voorheenen met dreigementen beantwoord, hoewel des niet te min de Koningze laſt ſcheenen te hebben, om ons volk wel te bejeegenen, gelyk de gene, die heen en weder gingen, ook wedervoer; dog men vond goed alle teekenen van Vriendſchap om tot Vreede te konnen komen, door de hatelykſte voorvallen zelf te verhinderen.

En dit gebeurde kort daar na, na dat de Heer Gouverneur na Colombo deed brengen een Bramine of Prieſter, die van de Cingaleeſen den onbekenden God genaamd wierd; maar die zig aanſtonds voor den verlooren of vermoorden Prins, en Raja's eenigen Erfgenaam, uytgaf, zynde dit nu al de tweede Landlooper, die zig daar voor uytgaf, en by de Compagnie aangehouden wierd. A. 1677.

Men moeſt dien man in Colombo verzekeren, om de vreeze die men zey te hebben, dat hem de Inwoonders der 7 Corles anders zouden gevolgd zyn tot op Nigombo, en dan zou men hier over die Corles hebben moeten innemen door een gedwongen Reſolutie, om hen te helpen tegen Raja, waar toe nog geen ordre van Batavia gekomen was.

't Ergſte was, dat men Raja kennis gegeven had, dat de gemelde Prins met den Gouverneur in onderhandeling, en met de Cingaleeſe Hoofden overeengekomen was, om zig voor Koning op te werpen, als de Compagnie hem daar toe helpen wilde, en dat de Inwoonders hem dan zouden toevallen.

Men wiſt nu in Colombo reeds Raja's miſnoegen, en dat hy al veel volk daarom na verſcheide oorden afgezonden had, gelyk hy ook daarom 't Fort Arandoere had laaten inneemen, en de Militie uyt 't Bovenland doen vlugten, een voorval, dat noch zo verſch was.

Men vreesde ook 's Konings Magt, nog Gramſchap niet, maar men oordeelde toen alleen, dat men de 7 Corles zou hebben moeten innemen, eer men daar toe verlof van Batavia had, 't geen zoo gemakkelyk aan UEd. voorgeſteld was, als of men dat, zonder een drup bloeds te verliezen, doen kon door de Laſcaryns.

Die de Brieven van A°. 1674. zo weinig te vooren door de Heer *van Goens* geſchreven, heeft, zal zich over den voorgegeven voorſpoed moeten verblyden, en zich moeten verwonderen, hoe 't mogelyk geweeſt is zo groote dingen zo kleen te agten, en egter bevryd te blyven van verwaantheid, en zyn Vyanden zo met woorden te beoorlogen.

Groot verſchil der Brieven van d'Heer van Goens met de Zaaken zelf toen.

Tot het verkrygen der zo hoog-beloofde heerlykheden ontbrak niets, dan maar de 7 Corles in te nemen, als ook den weg, loopende dwars door 't Land van Calpentyn na Tricoenmale, te verzekeren, die 30 uuren lang was, en dan zouden de Bovenlanders (zo men voorgaf) de Compagnie van zelf te voet vallen.

De Beneden Landen (na inhoud dier Brieven) waren zo wel door onze Forten en Schanſen bewaard, dat men voor geen Inlandſche Magt te vreezen had, en dat men dus volkomen Meeſter 'er af was. Ook had men de Konſt gevonden,

A. 1677. den, om de Cingaleesen tegen malkanderen te doen Oorlogen, om de Landen van de Compagnie tegen den Koning te beschermen, dog zy zullen haar Meester bedriegen.

Jaffanapatnam door Tumecon aangetast.

Terwyl men nu dezen Landlooper voor Koning en Prins erkende door allerhande zorge, overvielen de Cingaleesen Jaffanapatnam door den Dessave der 7 Corles, Tumecon Appohamie, die de Schans, of kleene Wagtplaatsen, innam, de Dorpen Aripo en Moesely, verbrande, 35 Persoonen vermoorde, en 19 Gevangenen, waar onder 3 Neerlanders, wegvoerde.

En verdre gevolgen.

Dit veroorzaakte daar zulken verslagenheid, dat het Waterfort Punto Pedro, of Paritature, zynde maar met 7 man bezet, verlaten wierd, en 9 stukken Kanon in Zee geworpen. En 't was een genade Gods, dat de Vyand niet verder quam, alzo niemand hem beletten kon dit Vrugtbaar Landschap met Vee en Menschen geheel te verwoesten.

Kort daar aan zond de Koning na beneden den Korale, zynde een Dienaar der E. Compagnie, bevorens na t Hof gezonden; dog een Cingalees, die Vrouw en Kinderen onder ons had.

Deze was door Raja Landvoogd, of Dessave van Saffragam, gemaakt, en op dien grond en met dat beding afgekomen, maar door ons Vyandig verdreeven.

A. 1675. voorgevallen.

Tot hier toe, of den 15. Juli, 1675, had men op Ceylon moeds genoeg, en geen zwaarigheid, om zig te beschermen, en om, zo lang 't mogelyk was, uytstel te nemen van de 7 Corles onder ons te brengen. En 't bleek toen ook, dat van deze Militie 3300 man Hollansche Dienaars hier bescheiden waren, of in Guarnisoen lagen.

Handel der Koningze omtrent Nigombo.

Hier na nu vielen de Koningze in de Landen van Nigumbo, alwaar de Dessave der 7 Corles de Schans Topture veroverde, en de Landen daar ontrent verdurf, 't volk vermoorde, en na boven voerde, blyvende met 7000 man dicht by Nigombo, waar op d' oude en wakkere Lascaryns van Nigombo, de Caneel-schillers, en die van de Landen van Colombo, van haare Wagten deeden vlugten.

Die Meester te Veld waren.

Onderwyl vergaderden de Koningsche hoe langer hoe meer na Beneden, sloegen een schoone troep volk van Toepassen, Soldaten, en Lascaryns op de vlugt in de Menda, en Cattewatta Corles, die zich by den Vyand voegden, gelyk ook de Lascaryns van de Colona en Atteco-lan Corle, door welk verlies van Ons, de Vyand Meester te Veld was.

Dit waaren maar uytvoeringen van voortroepen, waar op een Leeger van 1600 man volgde, die 't Fort Bibligamme belegerden, bestormden, en in 18 dagen ons dwongen dit aan de Vyand over te geven, met 76 Blanken, of Hollanders, 20 Toepassen, en 300 Lascaryns, onder den Luytenant Dessave Berkland, en Luytenant Molliere. A. 1677.

Bibligamme verovenden, en ons veel Forten deeden verlaten.

Tot groot geluk der E. Compagnie, en der verdre Guarnisoenen, wierden de Forten en Schansen, Tontotte, Arandoere, Roeanelle, Botele, Sitavaca, Saffragam, Idangodde, en Dema Vaika, nog tydig verlaten, en 't volk te zamen gebragt, die anders ook by na in 's Vyands handen gevallen zouden hebben, alzo de meeste Lascaryns dezer Landen al tot den Vyand overgeloopen waren.

Met de reeden van dien.

Noit hadden de Koningzen hier mede een ander voornemen, dan alleen, om ons te doen zien, op hoe zwakken arm men zich vertroude, om een Landlooper voor een Prins en Koning des Lands op te werpen; ook scheenen zy geen vordre Last te hebben, dan om de Bovenlanden weer in te nemen; in welke tyd men met deze Pelgrim niet anders dede, dan na breeder berigt en bewys te wagten.

Voor al had men toen reeden God te danken, dat de Vyand niet verder doortrok, dat hen door geen magt der Compagnie wierd verhinderd, alzo alle de Landen voor hem open lagen, om alles tot voor de Poorten der Steden, aan Zee geleegen, te verwoesten, gelyk de Ceylonze Brieven toen dit, en onze benaeudheid, ook klaar genoeg toonden.

Onlangs te vooren scheen 't een berisping te wezen, dat de Majores zeyden, dat men uyt vrees voor de Cingaleesen, Matures Fortres zou sterk maken, even als of de Cingaleesen zo veel niet te agten waren; dog nu was dit alleen geen schande, maar ook hoognodig, om de Fortificatien te verzekeren tegen de Lascaryns, die men begon te mistrouwen.

Derde verlaating der Landen met veel verslagenheid.

In dezer voegen waren de Landen voor de derdemaal verlaten, die men den Koning A°. 1670. voor de tweedemaal had afgenomen. Ook wierd in die verslagenheid verlaten de Schans Cattoene, boven op een Berg gelegen, en door de Vyand verbrand, waar door nu de Dolasdas Corle heel open lag, en dus mede de Landen van Mature, waar uyt de groote verleegenheid en verwerring dezer Volken af te neemen was.

Het is aanmerkens weerdig, dat op een en den zelven tyd, te weeten half October, 1675, de Vader en Zoon, beide de

A. 1677. Heeren van Goens, even kragtig beezig geweeſt zyn, om UEd. Achtb. te toonen, de Vader op Batavia, den voorſpoed, en de Zoon op Ceylon den elendigen ſtaat van dat Eyland, welke Ceylonſche Brief wel mag vergeleken werden met de Waarſchouwing A°. 1668. gedaan.

Tegenſtrydig berigt der Heeren van Goens aan haar Edelheden, over Ceylons ſtaat.

Want had de Heer van Goens toen wel konnen overwegen den ſtaat van Raja en van ons hier, noit zou hy vervallen zyn tot dat uyterſte van tegen UEd. te proteſteeren met zo veel vrymoedigheid, en God tot getuigen te roepen van zyn onſchuld, even eens of UEd. ordre gegeven hadden, om deze zo groote uytbreiding te doen.

De Heer Ryklof van Goens misſlag in 't weer overgeeven der Landen tot ons nadeel.

Indien ook de Heer R. van Goens die heilzame Reſolutien niet had verbroken, van A°. 1668. alle de Landen, met zoo veel Bloed en Geld gewonnen, aan Raja weer over te geven, en ons maar te vergenoegen met de Landen, daar in hy ons nu met vrede laat, alle deze ongelukken zouden ons noit overkomen, nog wy die ſchade geleden hebben.

Loſſe ſtellingen van zyn zyn Ed.

't Komt daar op uyt, dat UEd. geheel Indiën niet hebben open gelaaten, om alle de Militie maar na een kant te voeren, en daar meede den Koning de 7 Corles maar af te nemen, en wel te bezetten tot ſcheiding der Landen van Jaffanapatnam, en de Cingaleeſen; en dan meende de Regeering van Colombo, dat haare voorzegging, zou vervuld zyn, om de Compagnie Keyzer van Ceylon te doen zyn; dog de tyd zal leeren, dat, al hadden wy die Landen al veroverd gehad, het geenzins zo breed uytgekomen zou hebben, alzo deze Landvolken den Koning nog ruym zo trouw zyn, als alle de andre, die ons, by de minſte voorvallen tegen den Koning, afgevallen zyn. En dit Volk bemind den Koning om hunne vroomheid veel meer, dan alle andre, gelyk hy de zelve ook over zyne Spyze vertroud.

Men heeft wel voorgegeven, dat de Koning hen Tyrannig behandelde, en dat zy tot ons ten eerſten zouden overkomen; dog was dat eerſte waar, zy hadden 't laatſte al over lang konnen in 't werk ſtellen; dog hoe zou men hen, en die Landen, dan tegen den Koning gedekt hebben, dat de tyd geleert heeft ons onmogelyk te zyn, alzo wy, by de minſte vertooning van Raja's Leger, in de uyterſte verlegenheid hier waren.

Dewyl Raja, toonde ons Meeſter te

Indien UEd. en de Majores, alle deze Zaken, goed en quaad, zoo als 't behoorde, geweeten hadden, noit zouden zy hebben durven laſt geeven om te doen, 't geen hier buiten UEd. Ordre gedaan en ondernomen is, en dierhalven ook geenzins, om, tegen UEd. menigvuldige vermaningen in de eerſte tyden, ons volk in de Boſſchen voor 't bedrog en de ontrouw dezer Natie dog zo ligt niet te waagen, alzo dat de Portugeeſen, en ons, zo dikwils qualyk bekomen is; hoewel by de antwoorden van Ceylon blykt, dat dit altyd zeer licht geacht en in de wind geſlagen, ja het tegendeel gedaan is, onder dreigementen van Gods Zegen onweerdig te weezen, zo men al 't gevaarlyke nu niet quam te vervolgen.

A. 1677. zyn als hy maar wilde.

Waar door haar Ed., en de Heeren zynen, misleid zyn.

VIII.

Verder inneeming der Boven-Landen. Aanleg tot Vreede, en voortgang van den Oorlog. Vlugt van den Onbekenden God.

De veroverde Landen dus met ſchande en ſchade verlaten zynde, ley men de Militie weer op, de oude Wagten, daar die tot A°. 1665. geruſt geleegen hadden, ten bewyze dat men op Ceylon noit is gedwongen geweeſt zich met 's Konings Bovenlanden te belemmeren, en altoos in 't geheel niet, om die zich tot Compagnies Souverain Gebied aan te matigen.

Verder inneemen der Boven-Landen.

En ſchoon de Zaaken van Oorlog zig al ten Vrede neigden, zo quam 'er weer een hinderpaal, te weeten de bloeddorſtige *Tinnecon Appahamie*, die in 's Konings dienſt geweeſt was Deſſave of Stadhouder der 7 Corles, verſchoonende zyn vlugt tot ons op ſlegte uytvlugten van vreeze voor 's Konings gramſchap tegen hem, en zyn afgunſt.

De Vrede verdeld.

Deze man wierd, na alle zyne begaane moorden, door den Gouverneur gemaakt, Deſſave der 3 Corles, waar op al de verlaatene Landen, door de Cingaleeſche Hoofden (meeſt van den Koning overgeloopen) A°. 1676. weer voor de Compagnie ingenoomen zyn, en 't oude Hof van Sitavaca tot een ſterk Kaſteel gemaakt is, dat dan eer na een nieuwen Oorlog, dan na Vrede, geleek, en daar toe aanleiding gaf, en dit wierd in de Ceylonze Brieven maar een tydverdryf genaamd, en zo 'er een ongelukje op volgde, men lag altyd de ſchuld op de ongelukkig geſmoorden.

De verlatene Landen weer ingenoomen.

Arandoere was bloohertig verraaden, Cotjaar al meede zo verlaaten, de Slag in Menda Corle was roekeloosheid, en 't beſchermen van Bibligamme hardnekkige ongehoorzaambeid, zo dat ons volk hier niet ſtaan nog wyken kon, zonder in ongenade van den Gouverneur te vervallen, ſchoon zy ſchriftelyke laſt gevolgd

Verkeerde uytleg aan veel Zaken door den Gouverneur van Goens gegeven.

A. 1677. volgd hebben ; en van Bibligamme is ook zo belaſt dat ſterke Fort te verlaaten.

Onverantwoordelyk was 't ook dat men zulk een Fort, zo diep in 's Vyands Land rondom, zo moejelyk om ontzet te werden, en waar in men zulk een ſchoonen Troep beſlooten had, zo qualyk gelegt heeft, dat het zig, niet tegenſtaande een deftige tegenſtand, wegens gebrek van water heeft moeten overgeven.

Na de Bezetting dezer voornoemde Landen, zond men, om te toonen, dat men wel Vreede begeerde, een Africaanzen Leeuw aan Raja, alzo men aan zyne zyde een genoegzame ſtilſtand beſpeurde ; dog dit kon niet van veel duur, en ons van weinig genoegen zyn, alzo onze Cingaleeſen tot hun voordeel de vrugten der veroverde Landen gegeven waaren.

Den Oorlog log weer begonnen tegen haar Ed. laſt.

Ook ſtond 's Konings volk op de klare laſt van hunnen Heer, waar uyt dan weer de Oorlog ſproot, en wierd Coerpille Modliar in 's Compagnies dienſt met al zyn volk bezet en geſlagen, en daar na A°. 1677. door laſt van Commandeur *de Graauw*, des Konings Deſſave van Saffragam, door *Ponſie Apohamie* mede den Oorlog aangezegt, en dat op een tyd, dat UEd. zo ſterk gelaſt hadden de Vrede te zoeken.

Daar op moeſt onze beſte Militie weer na de Boſſchen, en Bergen, om onze Cingaleeſen te helpen, en de Koningzen te verdryven, uyt 't welk, als op dat van den Leeuw, geen Vreede te wagten was, als men na UEd. beveelen zig niet richt.

Den onbekenden God tot ſmaad der onze aan de hand weer gehouden.

By 't omdraejen der Zaaken hier nam men dan den onbekenden God weer volkomen voor Prins aan ; dien men toeliet dien laſterlyken naam te geven, en die over onze teedere Chriſtenen een Goddelyk gezag tot hun verderf voerde.

Zyn magt over onze Onderdaanen op Gale was zo groot, dat zy op zyn bevel al hun Vee en Hoenderen doodſloegen, en ſchoon die valſche Boode daar over opgehangen is, zo kon men die Lieden bezwaarlyk doen gelooven, dat hy die laſt niet gegeven had. Dat voor Gale geen kleen ongemak was.

En eyndelyk ontvlugt van ons.

Deze Bedrieger heeft zich eyndelyk A°. 1677. des Nagts, en onbekend met zynen ſleep weeten weg te pakken, en te ontvlugten, na dat hy de Compagnie zo veel gekoſt, en groote verbittering des Konings tegen ons verwekt had, zynde dit de tweede, die ons bedroogen had.

Wat hem overkomen, en of hy van den Koning gedood is, of niet, daar over wierd zeer onzeeker geſproken. A. 1677.

IX.

Aanmerking over de Concepten en 't Beleid, en over de middelen, de Magt, en Voordeelen van den Koning, in den Oorlog.

Aanmerking over 't beleid van de Heer van Goens, en der zelver gevolgen.

De vaſte beloften, op Ceylon gedaan, de Perſoon, door wie, de middelen waar door, en de groote voordeelen, daar onder begreepen, zyn oorzaaken geweeſt, dat veele geloofd, andre gewenſcht hebben, en UEd., en de Zeventienen bewoogen zyn veel voorſtellen in te willigen, alzo die zoo ſchoon en gemakkelyk zouden werden uytgevoerd, dat de onbepaalde begeerte 't vermogen quam te overtreffen.

De ongelukkige byvallen hebben al meede verhindering gegeeven, dat egter de Zaak niet om verre wierp, zoo maar de gronden zelfs wel-aangelegt en mogelyk geweeſt waaren ; al was ſchoon de billikheid niet ten beſten waargenomen, en dit ook zo nodig niet.

Om ons Meeſter van Ceylon te maken.

Het voorneemen van de Heer van Goens was, om de E. Compagnie Meeſter van Ceylon te maken, of hen ten minſten een riem Lands van de Zee af, tot 12 en 20 uuren gaans Landwaard in, te beſtellen, latende den kruin en het midden des Lands voor den Koning, die daar met zwaare Bergen en Boſſchen afgeſlooten was, zonder dat imand te water, nog den Koning te Land de voordeelen, daar in vervat, ons verhinderen kon.

De middelen, om dit te bereiken, waren, om gemelde Landen met geweld in te nemen en wel te bezetten ; en den Zoom der Zee met Steden, Forten, en Schanſen, zo vaſt te maken, en de wegen zo te bezetten, dat geen Natie uyt Zee daar zou konnen Landen, voor al niet door behulp van een brave Vloot van ons, overal op hen paſſende.

Met vergelyking van des Konings magt daar tegen.

Hier ontrent nu ſtaat te letten op de magt der Compagnie, en hoe die is gebruikt geweeſt, uyt welke vergelyking zich alles klaar opdoen zal, hoe 't met ons toen op Ceylon ſtond.

Om onze eygen kragt te kennen, is beſt eerſt 's Vyands kragt te kennen.

De Portugeeſen zyn ons hier ontrent een Baak in Zee geweeſt, en hebben ons klaar getoond, dat zy tegen 's Konings Magt noit zyn beſtand geweeſt, ſchoon zy ten aanzien van de Compag-

A. 1677. nie in deze tyd ganſch niet gering te agten waren, voor al toen zy hier in voorſpoed zyn geweeſt.

Als mede van 't voorgevallene onder de Portugeeſen.

Men vind nu in hunne aantekeningen, dat de Militaire magt des Konings in de Tombos, of Schatboeken in 6 Prinsdommen, 4 Deſſavenyen, 3 Vidanes, en het Landſchap Candia beſtaan heeft, behalven afgezonderde en mindre Landſchappen, die van den Oorlog bevryd waren, waar in de Manſchap dit navolgende uytmaakt, te weeten:

Deze PRINSDOMMEN.

Oeva 2300 Soldat. en 1200 Handboogſ.

1700	10000
700	15000
2500	6000
—	1800
180	1900
f 7380	46700 dito.

De Vier DESSAVENYEN.

2600	30000
1300	7000
3900	37000 dito.

De Drie VIDANES.

-	1800
-	4200
300	15000
300	21000 dito.

't Landſchap CANDIA.

8000	20000

In de Beneden-Landen der 7 CORLES.

1800	5000
1200	1500
3000	6500

Dus Soldaten	22580
Landluyden	131200
Laſcaryns	22580

A. 1677.

En dus beloopt 's Konings Manſchap te zamen op 153780 koppen.

Schoon dit getal nu, alzo 't zedert vry oude tyden is, wel wat zou konnen veranderd zyn, zo is dit egter niet zeer verminderd, door dien 'er zeer veel Inlanders van de Beneden- na de Boven-Landen gevlugt, of opgevoerd zyn, behalven de Mooren, en andre, die hier niet eens gereekend zyn, en wel een groot getal uytmaken. 's Keizers Manſchap.

Deze voornoemde beſchreven Soldaten werden maar verpligt ider Huisgezin een Man aan den Koning in den Oorlog te geven by opontbod, en zo ook de Landluiden, in geval van den ban; en zyn de laatſte niet gehouden, dan by hoogen nood, en ſchielyk overval binnen hunne en der geburen Landen met pyl, boog, en pieken te beſchermen, of wel een korten tyd in 't Veld te leggen.

Geen van deze allen betaald de Koning daar voor, dog de Soldaaten genieten voor hun dienſt het vrye bezit van hun Landen en Leengoederen, en alzo zy meeſt in hun eyge Provintien ter Wagt leggen, doen zy hun eygen koſten, maar zo zy daar buyten treden, voed hen de Koning, dog dit gebeurd zeer zelden, alzo zy malkanderen vervangen, en zich voor dien tyd van koſt moeten voorzien. En wat zy verpligt zyn voor hem te doen.

De Inlanders moeten ook dagelyks allerley Geweer maken, en jaarlyks aan den Koning opbrengen, waar voor dat Ambagtsvolk hun byzonder inkomen, en Landeryen genieten, en werd op Ceylon 't ſchoonſte Geweer van de Wereld gemaakt, waar van ook 't Wapenhuis altyd, zonder iets te betalen, verzien wierd.

Onder 's Konings kragten moeten wy ook tellen de goede gelegenheid der Landen, waar in hy meeſt beſloten is, niet alleen met de Hoofdſtad en Provintie van Candia, maar ook de Landſchappen voornoemd, zynde door zwaare Bergen, en dichte Wilderniſſen, zeer gedekt, en maar zeer weinig wegen tot hun gebruik hebbende.

Ook legt dit Candia recht in 't midden van 't Eyland, en is van andre Landen zo omringd, en zo wel bewaard, dat hy na alle zyden even gelegen legt, om na beneden af te zakken, en dat wel op een en de zelve tyd te gelyk na verſcheide Landen, als menigmaal gebleeken is, dat de Landen van Mature, Batticalo, Jaffanapatnam, en Colombo zyn aangedaan, te gelyk als de Koning dat wilde doen. Verdre aanmerkingen over zyne ſterkte.

Een

A. 1677. Een groote Sterkte brengt hem ook de Vrugtbaarheid van dit Eyland by, alzo zy van buiten niets behoeven tot 's menſchen leven, en hun beſcherming noodig, ſchoon hem de Zee was afgeſneeden. Want Kleeden en Lywaten, die zy van buiten trekken, werden ook onder hen zelf gemaakt.

De behendigheid der Inlanders, om hunne digte Boſſen, zware Bergen, en quade wegen te konnen gebruiken, als ook hunne wyze van Kleding, byna naakt gaande, en hun gewoonte om van wilde Vrugten, wortelen, en kruiden, te konnen leven, geeft hen een groot voordeel boven alle vreemdelingen in den Oorlog.

Eyndelyk is 't een voornaame ſterkte des Konings, dat hy van de zynen als een God werd geëerd en gehoorzaamd, en dat van een Volk zo ingetoogen, en uyt eygen aard zo geheim, om aan een vreemdeling iets te openbaaren, van 't geen hun Land of Koning zou mogen raken, dat zy in deezen opzigte noit eenig Vreemdeling zyn getrouw geweeſt.

Hier in beſtaan de Magt, en Voordeelen des Konings, en dit is de gelegenheid zynes Lands.

Nu ſtaat ons hier tegen te letten op de Magt der E. Compagnie, om 't voorgeſtelde by de Heer *van Goens* te bereiken, te weeten, om Meeſter van dit Eyland te werden, en van die Landen, waar in de voordeelen, tot het dragen der laſten, opgeſloten zyn.

X.

Gelegenheid der laage Landen, en de Magt der Militie aldaar tot bezettingen, en tot verhinderring van andre.

Gelegenheid der laage Landen.

Hier voren is gebleeken, dat Raja's verwarring oorzaak geweeſt is, dat men buiten 's Compagnies Landpaalen na boven is getrokken. Dat de gemelde optogt aanleiding gaf tot de gedagten van die Landen zich eygen te achten, en dat door de lichtheid der beginzelen de begeerte geklommen is, om alles (of ten minſten 't grootſte gedeelte) te veroveren, en dus van trap tot trap een heerlyk gebied hier aan de Compagnie over te brengen.

Noit is 'er meer over gebrek van volk geklaagd, als 1675., toen de Compagnie 4300 man in ſoldy betaalde, waar uyt men oordeelen moet, dat 'er bevorens meer volk geweeſt is, met welk getal Nederlanders, en ontrent 3000 Laſcaryns of Cingaleeſe Soldaaten men getragt heeft 3 groote Kringen te bezetten, te weeten den Oever der Zee, d'oude Landpoſten, en de nieuwe uytbreiding. A. 1677.

De Wagten, Poſten, en Schanſen op de Landpalen der nieuwe uytbreiding, en in dezen, beginne ontrent Colombo genaamd, moeſten bewaaren alle de voordeelen en Winſten tuſſchen hen en de Zee opgeſlooten, en die de Compagnie bevorens genoten had, en verder zou genieten, en wat daar buiten was, was nog onbekend.

Deze voordeelen zyn vaſt aan de Inwoonders tuſſchen de Zee en onzen bovenkring woonende, weshalven die platte Landen door onze Wagten tegen den Vyand van buiten moeſten gedekt en ook vreedzaam bezet werden, alzoo zy in Oorlogstyden niets konden geven.

Men dient nu vooraf ook na te zien, hoe die Landen, den Koning door ons afgenoomen, en nog te neemen, loopen.

Zy werden wel meeſt de laage Landen, en zoo van de Portugeeſen genaamd, tot onderſcheid van de hooger Landen van Candia, Oeva, Ballane, &c. en van die zy bezaten.

Dit egter zyn geen laage of vlakke, maar Landen, meede bezet met Bergen, en Boſſchen, daar men maar weinig wegen ten gebruik heeft, zonder welke men nergens zou voort komen geraaken.

Behalvèn die Boſſchen en Bergen, zyn deze Landen zo doorhakkeld en gebroken met Spruiten, Rivieren, ſtaande Wateren, en Moeraſſen, dat zy te zaamen uytmaaken 't bekwaamſte Land, dat 'er te vinden is, om daar in met onze Natie Oorlog te voeren, door de moejelykheeden, die men heeft te ontmoeten van eenige Wilderniſſen.

De felle regen op de kruin, en daar beneeden vallende, doet de ſpruiten en Rivieren zo ſchielyk zwellen, dat in weinig uuren de meeſte Landen en Reven, waar door de meeſte wegen geleid zyn, om de Bergen te meiden, geheel onder water vloejen, waar door men in groot gevar raakt, zo men niet tydig op heuvels, boomen, en Bergen zich red. En ongemakken der zelve by Reegen.

Ja men kan daar van zo ſchielyk overvallen werden, dat men in 10 a 12 dagen nog voorwaard nog agterwaard komen kan, alzo de Landen dan onbereysbaar zyn, dan alleen op de Heuvels en Bergen, en de weinige Heeren-wegen, die door de laage ſtraaten loopen, tuſſchen de begroeide Bergen henen, dan zoo

met

A. 1677. met Water bezet, en daar beneven zo ſmal zyn, dat 'er pas een man agter malkanderen langs gaan kan, zynde 't aan weerzyden vol boomen, ruygte en kreupel-Boſch; welke ſmalle wegen nog vol Bloedzuigers zyn, die ons volk een groot ongemak, en ongezondheid verwekken, en zeere beenen maakten.

Zynde nu zonder Dorpen, bedorven.

De Portugeeſen bezaten deeze laage Landen, toen zy nog vol Dorpen en Inwoonders waren, daar 'er nu pas de Namen van overgebleven, en die geheel verwilderd zyn, zo dat men naauwlyks weet, waar die gelegen hebben. Zynde verdorven door den Oorlog, Olifanten, Tyd, en Vrugtbaarheid van 't Boſch, dat in korten tyd toegroeid.

Door gebrek van Inwoonders zyn hier ook voor Europiaanen geen levensmiddelen, dan dat 't Landvolk, buyten hun Geweer en Ammunitie, op hun ſchouders navoerd, dat by zwaare togten zeer moejelyk valt, moetende hun Ryſt en Potten mede voeren, waar toe de Portugeeſen dienſtbaare gebruykten.

En zonder Levensmiddelen.

Het vermoogen nu van onze Hollandze Militie beſtaat, om tegen een groot getal Inlanders aan te gaan, voornamelyk daar in, dat zy zich wel oeffenen, om hun reyen en geleederen wel te ſluiten, dat by deze ſmalheid der weegen, en door bloots voets te marcheeren, hier zo niet te doen is.

Onvermogen der Onze om zich in deze Boſſchen te redden.

Gelyk zy meede hun ſchietgeweer, anders van groot geweld, in deze Boſſchen, vooral als 't reegend, zoo niet konnen gebruiken tegen Vyanden, die 'er met hunne Pieken en Bogen onverhinderd op invallen.

XI.

Aanmerking over de Wagten en Schanſen, hun Magt en Vermoogen met een getal van Volk voorzien; voorbeeld der Portugeeſen.

Om van deeze Wagten te ſpreeken, heeft men 'er maar eenige aan te haalen, alzo dit aan alle de anderen kan toegepaſt werden, om de gelegenheid die zy onder malkanderen hebben: want geen van allen eenige byzondre kragt bezit, die niet aan allen gemeen is.

Aanmerking over de Wagten en Schanſſen.

Sitavaca in de Hina Corle legt 11 uuren gaans van Saffagram, door ſlimme ongemakkelyke weegen, en zonder gebruykelyke vlaktens, en dit is zo veel als een ſterk Voetganger by Sonneſchyn kan overgaan, zonder eenige Huizen of Lyfberging, tuſſchen beide, dies kan een troep volk van 3 a 400 man in geen eenen dag van de eene tot de andre plaats A. 1677. komen.

Beneden die 2 Wagten leggen de Landen en de Stad Colombo, en al dat begrepen is tuſſchen de Rivieren van Matuaal of Malvane, en die van Caliture, en is Colombo van Sitavaca . . . uuren gaans, en van Saffragam . . . uuren voor weinig volks, en Saffragam en Caliture . . . door een nog vry moejelyker weg dan de eerſte, zo men van daar hooger optrekken wil.

De gelegenheid der Landen en Wagten van den Koning, boven deze twee Wagten, is zo geſterkt, dat zy door verſcheide wegen niet alleen konnen afkomen na Sitavaca, en Saffragam, maar ook tuſſchen die plaatzen doorbreeken na beneden, om alles na hun zin te verrichten, zonder dat wy hen dit door die Schanſen konnen beletten. Weshalven zy dan ook onnut zyn, om dat zy malkanderen niet konnen helpen, nog eenige Inwoonderen dekken, zynde alleen bequaam om zich te dekken; dog wat nuttigheid brengt dit by? te meer, alzo zy niet doen, 't geen is beloofd, te weeten, de Inlanders te dekken.

Hoe ſterk nu ook die Schanſen zyn, zo kan de Vyand die veroveren, als gebleken is, of wy moeten die, zoo ras Raja's volk afkomt, verlaten, zoo wy niet willen afgeſneeden zyn, zonder hope van ontzet, alzo de moejelyke weegen dit beletten.

't Grootſte ontzet nu zou moeten en konnen komen uyt Colombo; maar die konnen tegen een Leeger van Raja, nog in getal, nog ten aanzien van hun voordeel in de Boſſen, beſtaan.

En hoe licht die door Raja verovverd konnen werden.

Dus legt het met Sitavaca, en Arandoere, (ſchoon Ruanelle 'er nog tuſſchen beiden is) en zulks ten aanzien der Landen daar beneden, binnen de Rivieren van Malvane en van Chilauw, of . . . anders tuſſchen Colombo, en Nigombo, om haar zelven of malkanderen te beſchermen, en om van Colombo of Nigombo by gelegenheid ontzet te werden.

Van gelyke Magt zyn de Wagten van Saffragam, en . . . . . gelegen in de Agras, ten aanzien der Landen gelegen tuſſchen de Rivier van Caliture en Gindere, mitsgaders . . . ., en Bibligamme, en . . . . . tot bezetting der Girrewys, en Roene, die alle uyt Gale of Colombo moeten ontzet werden.

De Landen van Tricoenmale, Cotjaar, en Batticalo, gelegen aan de Ooſtkant van 't Eyland, ook Jaffanapatnam, rakende de Landen van Mantotte, en de Wannias, hebben 't zelve aanzien,

en

A. 1677. en beſcheid, dat men aldaar door de Forten, aan de zoom der Zee geleegen, zou konnen bewaren de platte Landen, daar rondom geſtrekt, en die voor de Koningze konnen bevryden, of dat volk voor ons tegen Raja's volk verzekeren.

Om nu de Palen der ſcheiding tuſſchen de Landen des Koning eens te zamen begrepen, aan te merken, zo moet zich de Compagnie beſloten houden alleen, waar tuſſchen de Rivieren van Chilau tot de Rivier van . . . . . een ſtreek Lands van 91 uuren gaans, legt, om langs de Wagten, daar langs henen gemaakt, van de eene tot de andre Wagt te gaan., gelyk hier voor is aangewezen.

Laat men nu die Wagten vaſt leggen, of die los in 't Veld als een vliegend Leger, of wel buyten de zelve nog een Leger in 't Veld houden, om die Wagten te ondersteunen.

Laat ons dan 2000 Soldaten even magtig langs de gemelde Grenzen verdeelen, en op ider 2 uuren gaans een ſterke Schans of Reduyt leggen, zo zullen 'er 40 wagten moeten zyn, ider van 50 man, tot bezetting der zelve.

Als hy maar wil.

Nu is de Vrage, wat die 40 Wagten zouden doen met hun Guarniſoen, zoo Raja eens met een Leger van 20000 man doorbrak; zoo nu buiten de Wagten al een Leger van 1000 man te Veld was, dat in 't midden lag, zo zou dat 40 uuren gaans van nooden hebben, eer het van Chilauw, of tot . . . . ontzet kan overkomen, dat in geen zes dagen met voorzigtigheid is over te gaan.

En zo men nu dit ontzet uyt Gale of Colombo wilde doen opgaan, ider van 500 man, dan zal 't nog moejelyker zyn, en langer duuren, en met veel meer gevaar geſchieden. Ja al had men een Leger van 3000 man zonder Wagten in 't Veld, zou men egter met de zelve 't platte Land niet konnen bewaren tegen Raja, of zoo grooten omtrek met zo weinig Volk tegen zo groten magt verdedigen, waar by dan ook al die ingebeelde Welvaart en Voordeelen vervallen.

Onmogelykheid voor ons, om deze Landen te bewaren.

Nu is't, na de gelegenheid der Compagnie op Ceylon, onmogelyk, om een Leeger van 3000 man te onderhouden in 't Veld, en dat maar om 't van levensmiddelen te verzorgen, als 't zig in Oorlog herwaard en derwaard zou moeten beweegen, langs zo grooten Landſtreek, alzo dat van Gale, Colombo, Nigombo, of Mature zou moeten werden aangevoerd, waar toe men geen Volk zou konnen bekomen.

Imand zou mogen zeggen, dat wy de zwaarigheeden te hoog tillen, de Cingaleeſen te veel, en ons zelven te weinig agten, te zien uyt de Ceylonze Schriften, daar men 'er doorgaans weinig werk af gemaakt heeft, dog men zal bevinden, dat R. van Goens tot uytvoering van zyn voorgeeven 6000 man geeyſcht heeft.

A. 1677. Met de reeden van dien.

Men kan niet beeter weten, wat de Cingaleeſen zyn, als doen zy zulks deeden blyken voor Bibligamme, dat de Heer R. van Goens levendig heeft getoond, te weten, dat zy over hun eygen dooden, tegen de trompen van 't Geſchut in, de ſtorm hebben aangedreven, en in korten tyd zich Meeſter van zoo een ſterke Schans, van zo veel volk en wakkere Manſchap bezet, gemaakt hebben.

Verdre Aanmerking over onze andre Wagten.

Buiten de buitenſte Poſten der nieuwe Grenzen, vallen ook aan te merken de Poſten, Wagten en Schanſen, der Landpaalen van de Compagnie, eer men die Bovenlanden van den Koning had afgenoomen, beſtaande uyt 18 Wagten, en 68 mylen in den omtrek, gelyk die in den beginne genoemd zyn, met welke bezetting zo veel jaaren die Landen bleven bewaard, en tot toevlugt verſtrekten, als 't Volk van Boven vlugten moeſt.

Deze Wagten, vaſtleggende, vereyſſchen niet min dan 30 man ider, dat 540 koppen maakt, dat bleek, toen Cattoene door zyn Guarniſoen verlaten was, wanneer men na 't verlies van Bibligamme, oordeelde, dat de Landen voor den Vyand bloot en open lagen, dog de zelve redenen ontrent den buiten-kring hebben ook plaats op deze, zo de Vyand met ernſt en magt doorbreken wilde.

Uyt de gevallen der Portugeeſen opgehelderd.

Men zal dat beſt begrypen, als men overweegd, dat de Portugeeſen zo menigmaal uyt 't Veld geſlagen zyn, en hunne Schanſen en Forten ingenomen, in zo verre, dat Raja Singa ook Colombo heeft belegerd, en hen driemaal daar zo benaeud, dat 't weinig ſcheelde, of zy zouden die Stad hebben moeten overgeven, dat maar door merkelyke toevallen verhinderd wierd.

A°. 1590. hebben zy den Generaal *Pedro Lopes* met 1700, A°. 1602. *Jeronimo de Ovido* met 2000, A°. 1630. *Conſtantyn de Saa*, met 3000, A°. 1638. *Diego de Mello* met 2700 Portugeeſen geſlagen, dat 'er weinig afquamen, behalven zo veel voordeelen van minder belang op hen, en naderhand ook op ons bevogten.

A°. 1646. wierden van onzent wegen in de 7 Corles op . . . . . , en Chilauw 2 Schanſen gelegt, bezet met 350 in

A. 1677. in de eerſte, en 78 Soldaten in de 2de, die door den Koning, als tegen zyn wil daar gelegt, belaſt wierden te vertrekken. 't Welk de onze niet willende of durvende gehoorzamen, wierden zy door den Koning belegerd, en zeer in 't nauw gebragt.

En uyt eenige gevallen onder ons.

Om deze te ontzetten en te verzorgen, en ook den Vyand op te ſlaan, trok de *E. van der Stel*, met de nodige behoeften, en 150 man, om die Forten te helpen; dog hy wierd met zyn Volk geſlagen, gedood, en de Forten aan den Koning overgegeven, en verloor de Compagnie toen in de 7 Corles 578 Blanken, behalven de andre koppen.

Dit geſchiede in dat Land, daar de Heer van Goens zo gaarne Militie wilde invoeren, als in een geruſte Haven, bevryd voor alle bekommering weegens Raja, dog men heeft geleerd, dat ons volk, zig in 't Land vaſtmaakende, byna nooit ontkomen is, als Raja hen wilde aantaſten, om dat die Landen zo leggen, dat 't ontzet zeer licht kan belet werden door de nauwe en quade wegen.

Zo wierd A°. 1653. de Schans op Anguratotte, in Pasdum Corle, ontrent 6 uuren gaans boven Caliture, door de Portugeeſen ingenoomen, bezet zynde met 106 blanke, en 180 Laſcaryns, en wierd de Gouverneur *Adriaan van der Meyden*, tot Tribone afgekoomen, ter ontzet der Onzen, te rug geſlaagen, en had genoeg te doen, om, na groot verlies, 't overſchot op Caliture te bergen.

De Schanſen . . ., al mede door de Koningze weinig te vooren ontzet, en belegerd, ſtonden gereed zich aan hem over te geeven, ſterk 120 Soldaaten, dog wierden door den oude Adigaar van Bentotte, *Don Gaſpar*, by donkere Nagt, en dwars door 't dicht Boſch, nog afgebragt en behouden, latende 't Fort aan den Vyand, die door quade Wagt zyn eygen voordeel verwaarlooſt had.

Hier uyt kon men klaar zien, wat wy tegen dezen Vyand in die Boſſchen, en zo diep Landwaard in, vermogten; zo dat wy ganſch geen reden hebben, om de Portugeeſen te beſchuldigen, dat zy door hun Hovaardy en Eerzugt, oorzaak van hun ongeluk geweeſt zyn.

Met het bewys, daar uyt opgemaakt.

Als men hier by nu voegd 't voorgevallene onder den Heer *van Goens*, zedert A°. 1665., zien UEd. wel klaar, dat men geen reeden had, zig op Ceylon zo vaſt op zyne kragten te vertrouwen, dat men de helft der Militie van 't Land afſtekende, met de reſt den Koning niet zou behoeven te ontzien.

Wat is dit dan anders, dan eens anders Leven, Middelen, en Welvaaren, vrugteloos te waagen, gelyk in 't beleg van Bibligamme gebleken is, welkers verlies men met zo veel kragtige redenen van onmagt heeft zoeken te verantwoorden. A. 1677

XII.

Aanmerking over de Cingaleeſche Soldaten, ſtaande onder de Compagnie, 't Wantrouwen, hun Miſnoegen, en Gevaar.

Aanmerking over de Cingaleeſen, onder ons ſtaande.

De Laſcaryns behooren wel meede onder onze Magt, dog zo zy onze Legers vergrooten, men heeft zo veel meer reeden van hen te vreezen, alzo zy over al hebben de voortogt, buiten-wagten, en hindertroepen, dienende voor Gidſen, Boodſchappers, Tolken, &c. die men niet miſſen kan, en dus hangt aan hun trouw of ontrouw, de behoudenis van ons Volk onafhankelyk, dog deze zyn ons altyd verdagt in alle ongelukken, die ons overkomen, ſchoon al buiten hun ſchuld, en werden dikwils voor verraaders gehouden, als men hun doen verkeerd opneemt, en uytlegt.

Dit geloofd men te meer, om dat de Portugeeſen veel door hen verraden en verlaten zyn, als zy hen 't meeſte vertrouden, en dat ter plaatze als zy hen 't meeſt van nooden hadden, behalven dat zy 't grootſte deel van 't Leger uytmaakten.

Dus wierd *Don Jeronimo Deſeka* in 't Gebergte van Oeva met 11000 man geſlagen, om dat de Laſcaryns, en hun Hoofden hem verlieten, dat *Diëgo de Mello* in Candia met 8000 Man ook wedervoer, die daar door om hals raakte, om dat de Inlanders hem verraaden hadden.

Ook zien wy, wat de Laſcaryns by 't verlies van Bibligamme gedaan hebben.

En om veel redenen niet te vertrouwen.

De getrouwſte dezer Laſcaryns zyn altyd voor ons die van Gale, Mature, of Nigombo geweeſt, zo lang zy wel wierden geregeerd.

Die zedert Colombo's verovering onder ons ſtonden, zyn mede wel bevonden, ſchoon in de Paapſche Religie opgequeekt.

Zy houden den Koning van Candi voor hun wettigen Heer, de Cingaleeſen voor hun eygen Natie, 't Land voor hun Vaderland, en ons als de Overwinnaars, en den Oorlog tuſſchen Raja en Ons, als een Brand, die hen moet verteeren, en in welkers vervolg hun verderf opgeſlooten legt.

Ook

A. 1677. Ook zyn 'er nu geen ¼ meer van de beſte en getrouwſte Matureeſe en Gaalze Laſcaryns, zynde de andren in den Oorlog geſmolten, gevangen, en gevlugt, zo dat 'er van 1000 man, die 'er A°. 1650. waren, nu geen 300 meer zyn, waar door zy ook byna geduurig in 't Veld leggen, en hun Landeryen, van welke zy leven moeten, tot nadeel van Vrouw en Kinderen braak leggen.

Behalven dat zy zeer geſmolten zyn.

Dus gaat niet alleen nu uyt ieder huys een Man, maar ook eertyds al wat maar tot den Oorlog bequaam is, tegen 't oud gebruik.

Zy leggen tuſſchen 2 magtige Heeren, geen van beide bequaam om hunne Landen te beſchermen, zo men hen zoekt te plaagen, en daarom diend hen de Vrede beſt, gelyk ons mede, zo wy hier beſtaan willen.

Hoe kan men nu zulken, die hun eygen Land en Koning aan ons verraden, nog in-en aanhalen, verheffen, of iet van belang vertrouwen, en egter heeft men dat gedaan aan *Tinnecona Appohamie*, die, na zo veel moorden aan d'Onzen, en verraad aan zynen Koning, van ons nog is groot gemaakt, toen hy by ons quam vlugten, en voorgaf, dat hy 's Konings gramſchap vreesde. Men gaf hem 't bewind over de 3 Corles, en over verſcheide Compagnien oude Dienaren, en wierden hem Landen tot onderhoud gegeven, die men den allergetrouwſten Modeliaar van Mature onthouden had, volgens klagten aan UEd. gedaan.

Beyde nader bewezen.

Dus legt het ook met *Wickeliaponſie Appohamie*, al mede om geringe reeden van zyn Koning weggeloopen, aan wie de Colona, Attecolan, en Menda Corle, overgegeven zyn, nevens 60 man, de welke den voornoemden Modeliaar, en digaar van Mature waren afgenomen, die men niets vertroude, nevens verſcheide andre van dien aard, en waerde, en ook met geen minder gevaar van eens verraden te werden.

Kan men d'oude Dienaaren en Onderdaanen niet vertrouwen, die onder ons met hun Huisgezinnen en Goederen gezeten zyn, nog minder de nieuwe Overloopers, of overheerde Inlanders, zonder vaſte bezitting.

Ja al had men hun geheel Geſlagt ook te pand, ook daar op is geen vaſte ſtaat te maken, dat te zien is in dien ouden man voormeld; diens ganſch Geſlacht nog onder Raja is, en echter is hy van hem tot ons weggevlucht.

Van wegen de eerbied, die zy tot hun Koning hebben, heeft hy altyd reden om te hopen, dat zy nog wel eens tot hem zullen wederkeeren, als hy zich daar aan wilde gelegen laten. Behalven dat hy ook zulke gevlugte wel onder de Portugeeſen gehad heeft, om 'er zyn voordeel mede te doen. A. 1677.

XIII.

Wetten, en Gewoontens der Inwooners, ſtaande onder ons uyt de Cingaleeze Natie, nevens hunne verpligting.

Hier uyt nu kan men haaſt zien, of die begeerte, om zich Meeſter van Ceylon te maken, overeenkomt met de gronden van een goed overleg, en met onze Magt hier. Wetten dezer Inwooners.

Om dit Volk, al overwonnen zynde, zeker onder ons te houden, diend men hen te begeeren met een regtmatig beſtier, om haaren ouden Heer te vergeeten, en om den nieuwen te beminnen.

't Voornaamſte middel, om hen hier toe te verpligten, is, hen te houden by hun oude Wetten, Inzettingen, Voorregten, en Gewoontens, want ſchaft men die af, en handeld men hen na zyn eygen zin en Wetten, dit zal hen afkeerig maaken.

Men diend derhalven eerſt hunne Manieren en Zeeden te kennen, die zy voor de verovering hunner Landen in gebruik hadden, die zy zo hoog agten, dat zy zich liever dood zouden vegten, dan met dwang zich aan andre Wetten, en Gewoonten, ſchoon beter als de hunne, te onderwerpen.

'T Is by hen, en andre Indiſche Heydenen, een Wet, en de Gewoonte, dat de Kinderen altyd overgaan in de waardigheid, of dienſtbaarheid van hun Ouders, en dat volgens een onverbreekelyke Wet, volgens welke ieder, na dat hy in heerlykheid of Slaverny, of tot dit of tot dat Handwerk geboren is, ook dien ſtaat aaneemd, en zich daar aan onderwerpen moet. En hunne verpligting na hunne gewoonten.

Deze Geſlagten zyn zeer veel, te verdrietig te verhaalen, dog zy konnen bepaald werden, tot Soldaten, Landlieden, en dienſtbaaren, waar uyt alle Dorpen en Landen beſtaan, en gerieft werden door Ambagten, en byzondre beroepen, waar toe zy verpligt zyn, zynde door de Koning zeer goede zorg gedragen, dat de een den anderen helpt, en dat 't gemeen geen gebrek lyd.

Verſcheide Gehugten ſtaan onder een Gamma, of Dorp, veel Dorpen onder een Pattoe, of Land-deel, veel der zelve onder een Corle of Landſchap, en veel Corles onder een Deſſaveny of Stadhouderſchap, veel van die weer onder een Raja of Vorſt, en die alle onder Raja Singa, dog 't hooge Land heeft

A. 1677. andre verdeelingen, naamen, en beſtier

Deze trappen van eer nu, waar in zy van een verſchillen, rekenen deze Inwoonders af van hunne Geboorte, en dit maakt by hen een vaſte Wet, dat geen minder by hen over een meerder van afkomſt Regeeren mag, en voor al niet de dienſtbaare over de Vryc en Edele, dat dit Volk trots tegen hun mindren maakt, in zo verre, dat zy met hen zelf niet eten, nog gedogen zullen, dat zy hunne ſpyze aanroeren.

De Soldaten, Hewys genaamd, zyn 's Lands Inboorlingen, tot den Oorlog verpligt, vry van allen Arbeid, Dienſtbaarheid, Laſten en Schattingen. Ook zyn 'er nog Lieden van minder waardigheid, die men met hun Geweer in den Oorlog gebruikt; dog deze dienen de andre hooger Geſlagten als Knegten, en werden gebruikt tot vuile en morzige dienſten, dat hun Geboorte geen ſchande is.

De Weynders, of Bouwlieden, behorende tot de Dorpen, geeven Jaarlyks een kleene Geregtigheid aan den Koning van hun Akkers en Thuynen, zynde verder ſchuldig Handreyking te doen in 't Dorp, met ploegen, hakken, ſlepen, ſpitten, ende delven, dog zonder ſchouder-laſt. By algemeen opontbod komen zy den Koning met allerley Geweer tot hun eygen laſt en koſten te hulp, zo 't niet lang duurd.

In't breede aangehaald.

Bellales zyn Lieden van hooge geboorte, en Vryheeren, of daar van gekomen, en werden tot hooge Ampten gebruikt, vry van alle dienſtbaarheid, en woonen in de Dorpen genoegſaam buyten alle laſten, gevende aan den Koning een kleene erkentenis tot een groete en eerbied. Zy zyn in de Landen van Matura verdeeld in 7 Vidanes of Gezelſchappen, onder hun Opzienders.

Coeli's zyn de dienſtbaare, die in de Dorpen uyt alle Geſlagten gehouden zyn dienſt te doen binnen en buiten, en op de ſchouders allerley laſt aan draagboomen te voeren, zo de Koning, Deſſave, of Dorpvoogd, hen dit gebied, zyn ook gehouden aan den Heer de Vrugten des Velds t' huis te brengen, dat buiten deze niemand ſchuldig is te doen, en dit alles buiten loon, als wat Ryſt op de weg.

De Navandannajo zyn de Ambagten van Smids, Timmerlieden, Draejers, Goud en Silverſmeden, &c. zamen onder een Geſlagt, de zelve zyn buyten de Ambagten in hunne Dorpen geen dienſt ſchuldig, ſtaan byzonder onder den Deſſave, hebben Landeryen tot hun onderhoud, dog voor den Koning te werken, 't zy in de Dorpen, of Plaatzen 'er toe geſchikt, dat doorgaans by den Deſſave of in 't Hof is. A. 1677.

De Boerewadle of Jagerheer der Olifanten, beſteld den dienſt met Baddenas, een volk, die als Brakken 't Wild opdoen, en Siandes zyn die de Beeſten ſluyten, binden, en op de Stal brengen.

. . . . . Die de zelve voeden, en die Gras beſtellen,

. . . . . Die met Trommelen en Speelen, de Beeſten tot op de Stal leyden. En deze Jagers zyn ſchuldig jaarlyks te leveren vier Olifanten met, en 30 dito, zonder Tanden.

Gaiſſenacke Ral, of de Stalheer, heeft mede 3 der bovenſte Geſlagten, te weeten om de Beeſten te temmen, leeren, beſtieren, te bedienen, en te voeden, ook om hun wonden en ziekten te heelen; voor zo veel de Stal aangaat, zyn deze verder gehouden, om op 's Konings bevel den Sleep en Ruſting van 't Leeger te helpen navoeren, en dragen, voor een korten tyd by Wiſſeling.

Deze Lieden werden nevens andre in de Dorpen verſpreid, zonder den Dorp-Voogd onderworpen te zyn; dog ſtaan onder een Vidane, winnen de koſt boven hun Landvrugten, met Yzer te maken, Zuiker van de Boomen te trekken, en betaalen jaarlyks een kleene Geregtigheid aan den Koning, voor 't bezit van hunne Landeryen, die hen voor hun dienſt tot onderhoud gegeven werden.

Mahabadde, en Chialias, is 't Volk, dat tot de Caneel gehouden werd, ſtaande onder hun eygen Vidane, en Hoofd van een groot Geſlacht, door den Koning geſteld, dien zy alleen gehoorzaamen, zyn alleen verplicht de Caneel te ſchillen, en dat daar aan vaſt is te doen; die zy jaarlyks moeten opbrengen, voor een gering loon, waar voor zy hun Landeryen en Hoven zonder eenige Laſten bezitten, en zyn buiten 't gebied van den Deſſave.

Spruytende alle verpligting des Volks aan den Koning uyt zeker bezit van Landen.

De grond der Landen, behoord den Koning toe, en werd aan de Ingezeetenen tot Erfgebruik, als Leengoederen uytgedeeld, zo dat ieder menſch Land genoeg bezit, om 'er af te leven; dog is om dit gebruik dezer Landen verpligt voor zig zelven aan den Koning zodanigen dienſt te doen, als waar toe hy geboren is, zo dat 'er zonder bezit geen verpligting is.

Geen Landen zyn zo van den Koning weggegeven ter leen, of hy heeft voor zig nog altyd gehouden eenige Teekenen van eygendom, die hem onder verſcheide Naamen Jaarlyks tot een erkennis, en als Schatting werden opgebragt; dog zo gering, en met zo veel beſcheidenheid ingeſteld, dat de menſchen deze laſten by na niet voelen, blykende

on-

A. 1677. onder een ſtrenge Regeering, een groote Liefde tot de Ingezetenen.

Driederley Schattingen werden aan den Koning betaald, voor de gronden der Landen, de Vrugten, en Hoofd-Gelden, werdende de Dorpen met hun Inkomen, gegeven tot Loon van goede dienſten, of tot onderhoud van behoeftigen, blyvende voor den Koning over de Hoofd-gelden, en hunne Thuynen en Akkers, die by niemand mogen ontfangen werden: want de eerſte zyn des Heeren eere, en de laatſte tot verval der Onkoſten, en zyn de Schattingen genaamd Z . . . .

Naamen der Schattingen.

Toepely zyn witte Linnen Kleederen, die door de allereerlykſte of hoogſte Geſlagten, hunne vrouwen, en kinderen, geſponnen, en door de Weevers der Cingaleeſen, de Chialias, een veragt volk, gemaakt zynde, door de aanzienelykſte jaarlyks aan den Koning opgedraagen werden, en met de zelve hem groetende, bieden zy hem op nieuw hun onderdanigheid en gehoorzaamheid aan, als of zy hun Leenen quamen te heffen.

Angebadde zyn Hoofdgelden der laage Geſlagten voor den Koning, van ider man, oud van de 15 tot 60 jaar, door malkanderen geen Ryksd. 's jaars, en zyn dan behalven dien nogſchuldig, Yzer, Zuiker, en Caneel te geven, dog de Caneelſchillers geeven geen Geld, maar na de ſterkte der Perſoonen van 1 tot 12 Robben, a 60 pond ider Robbe, voor niet, en dan nog zo veel voor Geld, dat hen betaald werd tegen 6 ſtuivers de 60 pond, en werd altyd gezien na de kragten de Arbeiders.

Wattabadea, is een Laſt op de Gronden, ſchoon veel of weinig beplant, en geven 2000 Cocos-boomen, 1 Ryksd in 't jaar, andre geven een getal van Areek-Nooten, die hen van den Koning tegen 48 ſtuivers de 24000 ſtuks, of de Ammenam in Geld betaald werden, ſchoon 'er veel of weinig Boomen op die grond ſtaan, mits de zelve daar toe bequaam is. De reſt blyft ten voordeele der Eygenaars of Bruykers der Gronden en Dorpen.

Polleye is een Geregtigheid der Boomvrugten, der Cokos-boomen, werdende ontrent driemaal 's jaars ingezameld, dat alles te zamen geen thiende Vrugt bedraagd; dog is egter in de eerſte inſtelling, zo wel op deze als de bovenſte, zo geen gelykmaatigheid gevolgd, of daar is tuſſchen de een en de andre plaats een groot verſchil; egter zyn deze geen andre Schatting of Laſten onderworpen.

Otto en Anda, daar van betaald de eerſte de 10 ſchoof van de Akker, en de tweede de zuivre helft van de Vrugten, na dat 't Zaad, door den Koning 'er toe beſteld, eerſt afgetrokken is, zynde de Landen, met deze laſt bezwaard, veeltyds de beſte en vrugtbaarſte Gronden, weinig onderworpen aan overvloed of gebrek van Water, dat anders den Landbouw op Ceylon al veel onderhevig is. A. 1677.

Dewel zyn Thuynen en Zaeylanden, die in de Dorpen voor Reekening van den Koning overblyven tot gebruik der Dorpvoogden, en tot verval der onkoſten, die zy dragen moeten, zo aan den Deſſave of Dorpheer, als daar door trekkende, aan wien de Dorpheer de koſt moet geven, namelyk de Ryſt tot laſt van den Dorpvoogd, en toeſpyze ten laſte der dorplieden, dat by beurten omgaat, en weinig beſwaard.

Madaſpo, is een Geregtigheid van kleene waardye, die de Dorpvoogden aan 's Konings Leermeeſters 's jaarlyks opbrengen, uyt het bezit der voorſz. Dorpen, alles gereekend in een heel jaar, voor ider Dorp geen 6 ſtuivers beloopende, een laſt, meeſt dienende om de naam en gedagtenis des Konings maar levend te houden in de Landen, ten bewys dat zy van hem afkomen.

Motette zyn Thuynen en Landen die in de Dorpen voor den Koning overblyven, en noit weggegeven of vervreemd werden, zynde ten voordeel der geene, die gemelde dorpen of uyt gunſt, of tot hun onderhoud gegeven zyn, welke Landen door de dorplieden moeten bearbeid werden zonder loon, zynde boven dien van alle Laſten vry.

Morales, is 't Erf-recht, dat den Koning in alle de Sterfhuizen der Natie bezit, en is dit $\frac{1}{3}$ van alle roerende Goederen, dat door 's Konings Rentmeeſters en de Dorpvoogden der plaatzen daar dien Boedel is, met groote beſcheidenheid en medelyden ontrent de Erfgenamen gevorderd, en aan den Koning betaald werd.

Deze Geregtigheeden zyn wel de voornaamſte Wetten en Voorregten, aangaande 's Volks Perſbonen en middelen.

Dog nu dient men eens na te ſpeuren, voor hoe verre zy volgens de zelve door ons gelaten, bewaard, gehouden, en hoe verre hunne Zaken onder de Compagnie, in vergelyking van onder den Koning, verbeterd zyn.

A. 1677.

XIV.

Wyze en Regeering der Compagnie, over dit Volk, de Landbouw, en hoe daar by gehandeld.

's Compagnies Regeering over dit Volk.

De Eere, die zich de Cingaleesen door hunne Geboorte toeeygenen weerdig te zyn, zoo die zig in den Oorlog geregtigd vinden, als tot Ampten, werd op 't hoogst vertreeden, en zy verongelykt, als men hen steld onder de gehoorzaamheid van geringe Lieden, over welke zy behoorden te gebieden. Dit veroorzaakt groot misnoegen en afkeer tot onze Regeering, en wensch tot verandering, en weinig trouw, met gevaar van afval, en oproer.

Met hunne Gewoonten zeer strydig.

Dus is *Joan Alves* een Visscher, *Domingos Alves*, zyn Broeder in Gale, *Louis D'Andere*, in Caliture, *Ventima*, Araatje, *Maarme*, Vidane, *Michiel*, op Panture, *Philip* Vidane op Uurzee, *Polatte*, Vidane op Dicwelle, over de allerhoogste Geslagten in gebied gesteld, bekleed met Eernamen en Ampten, die deze voornoemde veragte Persoonen door de Wet van hun Geboorte niet mogen genieten, en geen bewind hebben, dan over hun 's gelyken.

De dienstbaarheid nu, een Volk tegen hun gebruik en vryheid opgedrongen, kan niet door geweld geschieden, dat alle reden in de lydende gemoederen uytsluyt, en een droefheid veroorzaakt, die licht tot wanhoop held, en hen op afval, verraad, vlugt, en alles quaads denken doet.

Dus zyn de vrye aan den arbeid der Vestingen gedwongen, de Chialias, alleen tot 't Caneelschillen verpligt, werden gebruikt om het Bosch te kappen, wegen te maken, te bouwen, hout te hakken, en tot andre dienſten.

't Volk der Vidanas, alleen aan de vangst en stalling der Olifanten gehouden, werden tot de Ackers en 't Ploegen der Landen gebruykt.

De Neydens, vry van dienst buyten hun dorpen, werden in andre Landen gezonden, en tot den Arbeid gedreven.

De Coeli's, die door hun veelheid de Dorpen weerdig maken, en tot dragen verpligt, werden niet alleen buiten hun dorpen tot 's Lands dienſten gebruikt, maar ook tot Ryst planten, eygen Werken, 't draagen van alle Officieren, zo wit als zwart, die maar iets te zeggen heeft, geemployeerd, waar door de eygen Landen door hun gedurig afwezen, van hun gerief beroofd, de Bouwerybraak en onbearbeid blyft leggen, en verwilderd.

De Wet der Morales $\frac{1}{3}$ van de roerende Goederen, is mede tot de onroerende uytgestrekt, die door de afgezondene van den Dessave gewaardeerd, en de Lieden afgedrongen werden te betaalen, of anders hun Landeryen aan andren te verpanden, dat met den Boedel van *Monna Singa*, Araatje, en *Mandigolle*, en *Bammiga Neynda*, in Radwelle, en over heel Mature geschied is. A. 1677.

De Mahabadde zyn met geweld gesteld onder den Dessave van Mature, en de drie der voornaamste Durias wel streng met Zweepen geslagen, te weten, Mendibe, Nalemoene, en Hondemoene, en gedwongen de draagbaar op zyn schouderen te draagen van den Dessave van Mature, zynde deze Caneelschillers onder den Dessave of Portugeeschen Generaal, of onzen Gouverneur, door een byzonder Capiteyn, en van niemand anders geboden geweest.

Zulke Straffen, veel schadelyker als de dood, geven geen kleen gemor, en verbitteren eer, dan zy verbeteren.

Ook zyn nu in 15 jaar meer Modeliaars gemaakt, dan in 50 jaar te vooren.

Gelyk uyt verscheide Zaaken bewezen werd.

De Landen, in 't Dessaveschap van Mature, in de Dolasdas Corle, zyn laag, vlak, en vrugtbaar tot den Rystbouw. Hier toe, een werk door de Heer van Goens den Dessave van Mature bevolen, heeft R. van Goens met geweld menschen uyt andre Landschappen gebruikt, zonder te letten, of zy schuldig waaren dit Werk te doen, of niet, of door hun Geboorte, en Voorregten vrygeboren, en noit dienstbaar geweest, en die buiten hun Vaderland niet gehouden waren den Heer des Lands te dienen.

Tot dit Werk behooren 250 a 300 menschen, die van alle omleggende Landen derwaards gedreeven wierden, zynde hun Wooningen wel 10 a 12 mylen van daar, en veeltyds ook, buiten den Bouw, genoodzaakt ook de Vrugten, en zelf somtyds met eygen Beesten, in de Schuuren te brengen.

Majorales zyn Dorp-voogden.

Van die Landen heeft zich de Compagnie als dienstbaare aan hunne Onderdanen gemaakt, alzo zy hen de Tiende geven moet van de Vrugten des Ackers, en draagd hier van een zeer veragtelyke Naam van daghuurders van hun Onderdaanen, tot groote ergernis aan 't Volk.

Van dezen Oegst, alle Onkosten afgetrokken, trekt den Dessave voor zyn deel, byna de helft van 't gene de Compagnie goed gedaan werd, alzo hy geen verlies van Beesten of Zaad onderworpen is.

Den

A. 1677. De Landrechter, of Deſſave nu, die 't Volk meeſt beſchermen moeſt, heeft de grootſte gelegenheid, om hen te verdrukken, en zich onder ſchyn van Compagnies voordeel, te verryken, behalven dat de menſchen ongelooflyk, ja wol haaſt door deze dienſten in 10 jaaren weggeſmolten en verminderd zyn; en men kan zulke Lieden dan niet meer krygen. Dus zyn ook de Laſcaryns wel op ⅓ geſmolten.

En wat hier op te wagten ſtaat.

Wat op zulken hardheid volgen kan, is licht te denken, en hier uyt is ook licht te oordeelen, of dit Volk onder de Regeering van de Heer R. van Goens van ſtaat beeter, dan onder hun Koning, geworden is, daar al hun voorrechten zo vertreeden zyn.

Schoon 't den Overwinnaar van een Land vry ſtaat de Wetten te houden, of te veranderen, is echter zyn meeſte voordeel in 't houden der zelve te vinden.

XV.

Voorgeſtelde Winſten, en de Verzeekering van dien, ten aanzien van den Koning, en de Compagnie.

De voorgeſtelde Winſten en verzekering van dien.

Deze voordeelen beſtaan in de Caneel, Olifanten, 's Lands Inkomſten, en Geregtigheden, en Koophandel, Winſten op verſtrekking van Gagie aan de Dienaars, den Areek, Zout, de Kinkhoren of Sjancos van Toetoecoryn, de Peerlen van Man-Aar, en Madure, welke by de Heer van Goens dus opgegeeven zyn.

Areek, - - - - - -	1200000
Sjankos, - - - - - -	100000
Olifanten, - - - - -	100000
Inkomſten en Geregtigheeden, - - - - -	100000
't Zout by provizie, - -	50000
De Koopmanſchappen, -	50000
De Taxatie op de Caneel, van 350 pond, -	50000
Na de Vaderlandze Reductie, - - -	1650000
Na de Ceylonze waardye, - - -	1980000

Met aanwyzing hoe onvaſt die zyn.

Deze Winſten belooft hy wel vaſt, dog zy gaan zo vaſt niet, alzo die licht konnen belet werden door veel tocvallen; hoewel dit hoog opgeven gediend heeft om onze Majores te eer over te haalen, om alles by Ceylon op te zetten; dog had men nog alle de Laſten 'er eens bygevoegt, dan hadden zy 'er beter over konnen oordeelen; te meer alzo de Laſten altyd vaſt ſtaan, en de Winſten onzeeker zyn, by Oorlog, quade Markten, &c. A. 1677.

De Caneel is de voornaamſte Winſt, daar men op hoopt, die 't Eyland zoo grooten Naam gegeven heeft, en die ons zo veel Goed en Bloed gekoſt heeft, waarom alle de Europiaaners ook 't oog 'er op hebben, en ons dien Schat misgunnen.

Deeze Boomen groejen meeſt aan de eene zyde van 't Eyland van Calpentyn, tot aan de Rivier van Waluwe, meeſt in de Landen langs de boven-Zee, ter breedte van 6, en 10 mylen Landwaard in, en dus in de wilde Boſſchen gemengd, verwart onder allerley Boomen en Hout, en welke ſchors geſchild werd door 't Volk, met de naam van Mahabadde, en Chialias bekend.

Den Oegſt begind in Juni, Juli., of Auguſtus, wanneer dit volk uyt hun Dorpen, 16 mylen gaans van Colombo geleegen, en van Gale, in die Corle behoorende, te Veld trekt, by zich ter bewaring, behalven hun eygen Soldaten, of Laſcaryns uyt hun eygen Geſlagt, hebbende nog een troep Hollandze Soldaaten, die voor hun Wagt houden op plaatzen, daar toe gebruikelyk.

De Schorſen, door hen by dag vergaaderd, brengen zy 's avonds ontrent de duytze Wagt, ſchraapen, droogen, binden, en brengen die te Nigombo in de ſchuuren, daar zy gewoogen werd, en van de Compagnie ontfangen, ter voldoening der Schatting, die ider der zelve ſchuldig is.

't Is een ſterk Man, die 30 pond drooge Caneel daags kan by een brengen, en dus vereyſcht 'er veel Volk, om 5 a 600000 pond by een te krygen.

De beſte en meeſte Caneel valt ontrent Nigombo, en als de Inzameling daar geſchied, werden de Wagten der Militie geleid langs de Rivier van Caimel, van de mond Landwaard in, tot ontrent 6 uuren gaans, en zoo aan de Zuidzyde, verſpreidende zich de Schillers een myl Bezuiden, en 5 myl Benoorden de Rivier tot Medampe, beſlaande dus een Boſch of Veld, van 18 mylen in den kring, behalven 't Strand.

Zo de Caneel in de Landen van Colombo, Gale, of Mature, moet werden geoegſt, is den omtrek nog grooter, 't volk meer verſtroid, en by gevolg zyn 'er meer Wagten van nooden.

Al-

A. 1677. Alwaar dan de Caneel in de Fortres Mature, behalven Gale, of Calture, en anders in Veldſchanſen moet werden bewaard, tot die met Schepen (of Vaartuigen) werden afgehaald, en in de Pakhuizen gebragt.

Oordeelt nu hier uyt, hoe onwis het met de voornaamſte der voordeelen van Ceylon gelegen is, want ſchoon hier maar voor .... gl. van Caneel opgebragt is, zou de Compagnie in 't Vaderland daar by veel meer missen.

Nu is de vrage, of de Compagnie een Boſch van 18 myl omgaans door haare Militie kan omzetten, en meer dan 3 maanden, en langer, bewaren, zonder dat de Koning 'er inbreken kan, als hy wil, en zig Meester van 't Veld, de Caneel, en Schillers, maken.

Dus hangt het ſchillen van de Caneel van Raja's goedheid, en van de Vreede enkel af, alzo de Compagnie dit met hun volk niet zou konnen beletten, dat hy hem 't vredig bezit der Boſſchen, (daar alles aan hangt) beneeme.

In opzigt van alle de voorgeſtelde middelen daartoe opgegeven.

Deze Winſt van de Caneel ſtaat los, ten opzigt van de plaats niet alleen, maar ook ten aanzien van de Lieden, die de zelve bereiden, alzo de Koning als hy wil, zeer licht al de Chialias met Vrouw en Kinderen opvoeren kan, eer 'er eens tyding van Colombo komt, of die ontzet konnen werden; alzo dit volk meeſt woond tuſſchen de Rivieren van Gindere, en Alican, of Benzotte, alwaar de overkomſt van Gale, en Colombo, zeer licht te beletten is. Voor welk ongeluk God de Compagnie bewaare; want dan zou men eerſt zien, wat Ceylon was, en gaf.

Schoon nu Raja Singa ons ongemoeid laat, moet men niet ſtellen, dat het aan zyn Magt ontbreekt, alzo wy te groote dingen van hem reeds verhaald hebben, zo by de Portugeeſen, als onder ons verricht.

Alles hangt dan maar aan de Vreede met hem af, alzo de Compagnie niet in ſtaat is, om op de Winſten der Caneel zo veel volk te houden, als daar toe vereyſcht werd, om die zeker te hebben.

De Olifanten geven de naaſte Winſt na de Caneel.

Deze werden door Lieden, daar toe gebooren, uyt de Boſſchen, op uytgezogte plaatzen, van zeer verre zagtkens na de gemaakte laagten gedreeven, met loosheid in de Fuyken gelokt, bekneld, gevangen, en zeeker af gebragt; maar die Jagt hangt al mede af, van 't vry gebruik der Boſſchen, dat Raja Singa ons beletten kan, al was 't maar door Bosloopers, die de Jaagers konnen ſchuuw maken, en op de vlugt dryven, waar onder ook Jaffanapatnam, in opzigt van tribuit van Olifanten, die de Wannias in Vreede opbrengen, al mede moet geteld werden. A. 1677.

En als men die Boeſten al heeft, valt 'er nog al veel in te verzien, alzo zy dan onder die Koopmanſchappen geteld werden, die men houden moet, tot zy afgehaald werden, dat al meede veel toevallen en beletzelen onderhoevig is; want anders moeſt de Compagnie in de voorleeden jaaren nog wel eens zo veel jaarlyks, als de Heer van Goens ſteld, wezen goed gedaan, dat zoo niet gevolgd is.

De Inkomſten en Gerechtigheeden der Landeryen, zyn al meede niet in Compagnies magt, en hangen al van 't Vredig bezit der platte Landen. Zoo die door den Koning verwoeſt werden, dat hy doen kan, als hy wil, zyn 'er geen Inkomſten.

De Koopmanſchappen, 't Hout, en alle andre dingen, hangen al mede af van 't Vredig gebruik der Landen; alzo hy alle gemeenſchap der onzen met zyn Volk, door omgangs verbod, kan afſnyden, en dan houden alle de Winſten op, dat men heeft gezien, als hy geheele landen heeft ontvolkt.

De Winſt van Areek-Nooten werden tot tonnen Gouds opgegeeven. Dog dit is geenzins zo breed; behalven, dat die winſt van zo veel bepaalingen afhangt, dat by na geheel Indien tot uytvoering van dien vereyſcht werd.

Men heeft met alle zoorten van geweld UEd. die als billyke middelen aangeraaden voor goed te keuren, en zommige ook uyt te voeren, alleen, om dat men op Ceylon geen raad wiſt, om zo hoog opgegeven beloften van Winſten, op zoo zwakke gronden, goed te maaken.

De Areek komt uyt onze Landen, of zy werd uyt die van Raja Singa aan ons te koop gebragt.

Zoo hy dat laatſte maar verbied, zou die winſt zeer veel verliezen; en 't geen wy uyt onze Landen vergaderen, hangt al mede geheel en al van de Vrede af; behalven dat dien aftrek door 't verzwaren of verlichten der Tollen van de Malabaarze Vorſten, die wel de meeſte Areek in hun Landen hebben, veel geven of neemen kan.

Ook is het te vreezen, dat men eerlang (zoo Raja den uytvoer niet belet) meer Areek op Ceylon zal moeten inkopen, als de Compagnie zal konnen vertieren, al volgd men de Markt: Want de Inwoonders dan af te wyzen, en hen met

die

A. 1677 die Vragt te laten zitten, of hen te verbieden die aan andren te verkopen, wat kan daar op anders, dan't grootſte misnoegen en gevaar van zich elders te begeven, volgen.

De Kleeden, 't rad om den Areekhandel gaande te maken, en te doen dracjen, ſtaan al mede in de magt van andre Heeren, aan welker goedheid, ruſt en Vrede, die Handel gebonden is.

't Was daarom, dat men UEd. bewegen wilde Toetecoryn te Fortifieeren, den Teuver zyn Land van Rammanacoil 't ontnemen, de Viziapoerze Landpaalen te beoorlogen, en de Vorſten van Malabar als Compagnies Onderdaanen te agten en te handelen; alle zeer hatelyke dingen.

En ſchoon al die gewelden al waaren ingewilligd, kon dat aan den Areekhandel niet geeven, alzo 't onmogelyk is, om alle die Vorſten in hunne groote Landen, door 't bezit van een kleen ſtukje Strand, te dwingen; behalven dat ook de Handel niet beſloten, nog vaſt is in of aan een Fortje van Toetecoryn, of aan Rammanacoil, of Nagapatnam, maar zy heeft haren loop, hun geheel Land door, zeer wyd uytgebreid.

Behalven dat men die Vorſten, als Nabuuren van Ceylon, in veel gevallen zeer noodig heeft, en met welke men derhaven geen Verbonden tegen hun intreſt maken, nog hen daar toe dwingen moet, alzo zy die niet langer zullen nakomen, dan zy zich daar toe geperſt zien, dat ook geen Liefde nog Vriendſchap verwekken kan.

Zo ſtaat het met den Handel van den Areek, en ſchoon men gezien heeft, dat dit veeltyds tegen Wind en Stroom aangegaan heeft, tegen alle waarſchouwingen aan, heeft men liever honderd uytvlugten van beletzelen, om 't quaad gevolg te bedekken, en te verſchoonen, willen bedenken, dan de onmogelykheid van deze onderneming, en zyn doling, te bekennen.

De Sjankos raaken de Kuſt van Madure, alwaar de Peerl-duykers die opduyken uyt de grond der Zee, als zy geen Viſchery konnen houden, en 't is't middel van hun beſtaan.

Dit was onder de Portugeeſen een vrye handel, waar van zy hen eenige geregtigheeden betaalden, dog dit is een Handel voor de Compagnie geworden, niet zonder goede winſt.

Dog die Handel hangt ten grooten deelen af van de hooge of lage markt; ook woonen die Parruas op een anders Stranden, waar door zy voor die Inlandze Regenten bloot leggen, die nu en dan met de Compagnie in verwydering raken, en daar door de Parruas zeer belet konnen werden, dat dan in de winſt veel verſchild. A. 1677.

De Aanmerkingen N°. 16. 17. 18. 19. 20. en een gedeelte van N°. 24. hebben wy, alzo die hier niet ter zake dienſtig zyn, uytgelaten.

Onder anderen wyzen zy maar aan de buytengemeene groote Onkoſten, in elf jaaren aan de Fortificatien van Ceylon gedaan, mitsgaders de winſten daar tegen in dien zelven tyd getrokken, met een betoog dat het voor de Heer van Goens volſlagen onmogelyk geweeſt zy, om zulke groote Winſten, als hy aan de Heeren Majores beloofd had, ook dan zelfs, als men in Europa (volgens zyn ſtelling en eyſch) 20 jaaren aan een Vrede met alle Mogendheden had, van Ceylon te konnen trekken.

XXI.

Beſluyt en Gevolgen van Onmogelykheyt om 't Werk te konnen volbrengen, anders dan door de Vreede met den Koning van Candia.

Beſluyt dat dit Werk onmogelyk te boven te komen zy, dan in tyden van Vreede met Raja.

Zo wy nu in de Landen, die wy van de Portugeeſen gewonnen hebben, die Volken niet beter en zagter dan zy, maar nog erger, regeeren (gelyk de Cingaleezen door R. van Goens dus geregeerd zyn) zullen zy zekerlyk niet nalaten, ook andren tegen Ons, 't harer hulpe, in te roepen, gelyk zy met ons tegen de Portugeeſen gedaan hebben.

Konnen egter alle die Forten, na zo veel gedane Onkoſten, ons die Winſten niet verzekeren, zo is 't zeker, dat alle die Forten en Guarniſoenen, onnutte laſten voor onze Heeren en Meeſters zyn, ja de Heer van Goens zegt, dat zy nog moeten vermeerderd werden, dat ons nog eer te grond helpen zou; en doet men dit niet, zo ſtaat men voor den Vyand op veel plaatzen bloot.

Dus ziet men egter, dat alle die Laſten van onze al te groote uytbreiding op Ceylon komen.

En dus blykt de onmogelykheid der ſtelling, van de Compagnie Meeſter van Ceylon te maken, al 't welke alleen uyt den Oorlog met Raja Singa voortkomt, daar zy uyt een Vreede met hem, alle de Forten en Guarniſoenen meeſt zou konnen miſſen, en nog veel boven haare verteering overwinnen.

A. 1677.

XXII.

Verhaal der Oorlogen en Geſchiedenisſen, tuſſchen de Koningen van Ceylon onder malkanderen, en met de Portugeeſen, en de E. Compagnie.

Oorlogen der Keyſeren van Ceylon.

De Cingaleeſen zyn zeer oud, en komen in manieren, verw, gedaante, ſpraak, Wetten, en Godsdienſt, zeer overeen met de Malabaren of Nayros, gelyk ook hunne Landen, boomen, vrugten, kruyden, gronden, boſſchen, en bergen ten grooten deele overeenkomen.

Te weeten, de kuſt benoorden Caap Comoryn, en bezuiden 't Fort Nigombo, zynde de helft van 't Eyland, en de andre helft benoorden 't Fort, 't ſtrand langs tot aan Panoua, heeft in eygener voegen groote gelykheid in alle zyn deelen met de Landen der Malabaaren, beooſten de gemelde Caap, de Landen van Madure, Tansjouwer, Carnatica, en Chormandel, zo in opzicht van de Menſchen, als van de Gronden, Taal, en Gewoonten, en heeft het verſchil van hedensdaags door lengte van tyd daar in gebragt de verandering, die men 'er in ziet.

Voor al komen zy overeen in Zaken van den Godsdienſt, en in de naam hunner Afgoden, die op dit Eyland, en de vaſte kuſt van de Grenſen van Perſien, gerekend tot aan Arracan langs de Zee (en zoo te Landewaart, ook buyten 't gebied van den grooten Mogol) een en 't zelve oogmerk heeft, en zo verre men de naam van Bramines en Raja's heeft, by al welke Volkeren dit Eyland genaamd werd Langhan.

De oudſte Aanteekeningen van hunne geſchiedeniſſen zyn weinig, en vol Verdigtzelen.

Egter hebben zy geheugſchriften van hunne Koningen, die zy optellen tot 't Jaar 1990 voor Chriſti Geboorte.

Voor dien tyd is alles vol Fabelen, en door onmenſchelyke Spooken zo duyſter, dat het op 10 a 12000 jaren niet aankomt, en dus is 't ook met de Malabaaren gelegen.

Eerſte beginzelen der Cingaleeſen, A. 1135.

Eyndelyk komen zy tot A. C. 1135, van waar zy hunne Keyzers en Koningen tot op den tegenwoordigen toe oprekenen, zonder dat 'er in al die tyd wettige Nazaten ontbraken, ſchoon voor weinig tyd eenige dwingelanden Regeerden.

Van dien voornoemden tyd rekenen zy, dat 'er geweeſt zyn 16 Koninkryken, die alle quamen op hun hooge Offerdagen ter ommegang in de Stad Citavaca (deze Cita was een Godin onder de Heidenen) en duurde dit 16 dagen lang, voor ieder Vorſtendom een dag en een nacht, en voor de Vrouwen, zoo dat die Volken eens des jaars in pragt en Vreugde by een quamen. A. 1677.

Na die daagen haalde men uyt den Tempel een Gouden Arm-Ring met 16 hoofden uytgehouwen, de gemelde Landen afbeeldende, die door den Prieſter aan den Keizer daar tegenwoordig gegeeven wierd, aan wien de andre Vorſten Eere en hulp ſchuldig waren, en welke veeltyds was de oudſte onder deze Koningen, terwyl de andre Koningen en Vorſten egter vrye en onbepaalde Bezitters van hunne Landen en Volken, op hun zelven bleven.

Deze Gewoonte en Vryheid der Vorſten raakte eyndelyk zo in verval, dat de Keizer zich Meeſter maakte, verdrukkende door allerley middelen van geweld, huwelyken, en erffeniſſen, de kleene Landſchappen tot een overheerde gehoorzaamheid, ſchoon meeſt alle deze Vorſten in Maagſchap malkanderen beſtonden, en in dezer voegen geſchiedde naderhand de Jaarlykſche byeenkomſt op Citavaca als een verpligting, om aan den Keyzer hunne onderdanigheid te bewyzen.

Vimela Darma Soeria Mahadaſſyn, was de eerſte Koning op dit Eyland, die zich 't zelve als Keyzer onderwierp ontrent A°. 1135. en zyn hem in regte neergaande trappen, gevolgd 7 kinderen en kindskinderen, uytmakende 375 Jaren, waar van de laatſte genaamd is *Langhau Raja Singa Mahadaſſyn*, tot den Jaare 1510. Eerſte Keyſer.

Van dezen Keyzer nederwaards, en ook by zyn tyd, zyn groote en langdurige Oorlogen geweeſt, die de Landen en Koninklyke Geſlagten by na geheel hebben verwoeſt en uytgedelgt, dat byzonder zyn begin nam tuſſchen 2 Zoonen van den vierden Keizer *Maha Raja Singa Mahadaſſyn*, oorlogende de jongſte *Ratgana Mahadaſſyn*, tegen den oudſten, *Langhau Pitti Mahahaſtana*, en ſcheurde 't Ryk in tween.

Oorlogen dezer Keyſeren onder malkanderen.

En of ſchoon de Kindren van *Langhau Pittie Mahahaſtana* in 't Ryk beveſtigd wierden, bleeven dog de gemoederen verdeeld, zo dat de Keyzers hun Hof hielden in Candia, ſtaande de Landen by 't Leeven van *Langhau Pittie Mahahaſtana Raja Singa Mahadaſſyn*, in drie deelen in Oorlog, te weeten, buyten hem, de Koning van Cotta, en *Raja Singa Mahadaſſyn*, hebbende zig als Koning van Citavaca opgeworpen.

On-

A. 1677. Als ook met de Portugeeſen.

Ontrent dezen tyd, of A°. 1505. quamen de Portugeeſen op dit Eyland, en maakten aldaar door veel liſten en bedrog een beginzel der Stad Colombo, niet zonder veel bloedſtortingen en Oorlog met den Koning van Cotta, dien zy eyndelyk de Stad, toen genaamd Col-Amba, of 't Manggas-blad, afnamen, en hem tot Vrede dwongen:

Dog dewyl hier veel groote Zaaken aanvang nemen, moeten wy dit wat hooger ophaalen.

Over 't Koningryk Cotta Regeerde toen *Cotta Raja Pandaer*, die maar een Zuſter, en welke 3 Soonen had, genaamd *Bhanagabau*, *Bandaer*, en *Baduna Ragiau*. Deze 3 Broeders vermoorden hun Koning en Oom, en verdeelden onder malkandere de Landen des zelfs, en de Corles Saffragam, de vier Corles, en Mature; en zy voerden Oorlog tegen den Keyzer van Candia, *Langhau Raja Singa Mahadaſſyn*.

Maar zy bleeven niet lang eendragtig, alzo de middelſte door den oudſten vermoord wierd, welke Prins *Bandaar* een Soon naliet, die, een kleen kind zynde, by de Portugeezen opgebragt wierd, en *Don Philippo* gedoopt is; en had de jongſte Broeder voor zyn deel de vier Corles, en de Hoofdſtad Citavaca, nevens Saffragam, anders Dunavaca.

Bhanagabau, zig tegen zyn Broeder te zwak vindende, zogt hulp by de Portugeeſen, die zig met groote loosheid in dien twiſt mengden, en beloofden dien Koning zyn Dogters Soon Koning te zullen maaken, tegen 't recht des Lands, en tegen 't Recht van 's Konings Broeder, *Mahaduna*, en dat van den Soon des vermoorden Broeders *Bandaar*, *Don Philippo* genaamd, zynde deze Dogters Soon genaamd *Periapandaer* en *Don Joan* gedoopt.

Mahaduna, de Stad Cotta met magt naderende, werd van zyn Broeder voornoemd in 't Veld bejegend, zynde door de Portugeeſen geholpen, onder de welken een den Koning, *Bhanagabau*, met een Muſquet doodſchoot.

Een ſnood verraad, en oorzaak van't verlies van die Stad, en van de Vlugt van des Konings van Cotta's Leeger, dat met de Portugeeſen na Colombo week, alwaar dat Kindskind tot Koning wierd gekroond.

Het zelve, *Periapandaar* genaamd, wierd door de Portugeeſen volgens verige beloften onderſchraagd, of liever in gevankenis gehouden in Colombo, en in de Roomſche Relgie opgebragt, onder allen ſchyn van hem in zyn Ryk te herſtellen, en met Koninglyke pragt ondersteund, krygende door dit middel voet in de Regeering over 's Kinds onderdanen, die hem getrouw bleeven, en geen kleene voordeelen der Landen, die zo Caneel, als Olifanten, gaven. A. 1677.

Aan de andre zyde wierden zy zeer gedrukt van den Koning *Mahaduna*, die door zyn Broeders dood, zig Koning van Cotta en van de Beneden-Landen maakte: dog wierd egter van de Portugeeſen geſlagen, die door hulp van veel kleene Heeren de Stad Sitavaca inkreegen en beroofden, na welk voorval de Koning *Mahaduna* vermiſt en verdweenen is, oordeelende veelen, dat hy in Pelgrimagie zyn Ryk, 't Eyland, en zyn leeven verlaaten heeft.

De Keyzer van Ceylon, wettig Heer van 't Eyland, had tegen de Koningen van Cotta, die zich zyne gehoorzaamheid onttrokken hadden, lang geoorloogd, blyvende (gelyk gezegt is) zyn Hof houden in Candia, van waar hy den oorlog met groot voordeel voeren kon; dog na de dood van *Mahaduna*, Koning van Cotta, en Citavaca, veranderden zyne Zaaken, dewyl nog veel andre Vorſten, en vooral de Prins van Oeva, *Vimelamantra*, van hem afvielen.

Raja Singa Adaſſyn, een jong, moedig Prins, en Soon van den vermiſten of dooden Koning van Cotta, *Mahaduna Rajoe*, herſtelde zyn's Vaders Zaken, en nam voor, zig Meeſter van 't ganſch Keyzerryk te maken, en voor al de Portugeeſen te verdryven, die oorzaak van alle deze oneenigheeden in deze Landen waren, en bragt in korten tyd door Wysheid of geweld, 't geheele Ryk ten onder, en veel van dien, aan zyne zyde.

Langhau Raja Singa Mahadaſſyn, met een zwaar Leeger tegen dezen jongen Koning afkomende, werd geheel geſlaagen, en is deze oude Keyzer al meede weg geraakt, zonder dat men weet, waar hy vervaaren is, nalatende eene Dochter, zyn Erfgenaam, en de wettige Keizerin; dog nog maar een kleen kind.

Zy wierd onder de Portugeeſen beſteld, uyt vreeze dat *Raja Singa Adaſſyn*, haar in handen krygen mogt.

Van A. 1508. tot A. 1583.

Deze Zaaken zyn meeſt ten tyde der Portugeeſen voorgevallen, zedert A°. 1505. tot A°. 1583. hebbende doorgaans veel Oorlogen gehad, en groote ſchade in Volk geleeden; egter altyd met die gedagten van zich weer eens Meeſter van Ceylon te zullen maken, dat hen al ſchoon begon voor te komen; dog *Raja Singa Adaſſyn* was hun bittere Vyand, die, Meeſter geworden

A. 1677. zynde, den Prins van Oeva, *Vimelamantra* als Hoofd in Candia ſtelde.

Raja Singa, Meeſter van alles.

Zo dat *Ragia Singa Adaſſyn*, Meeſter van alle de Wagten op dit Eyland wierd, oeffenende een ſtreng gebied en groote wreedheid tegen die hem wederſtonden. Hy belegerde Colombo, en bragt dit in grooten nood, en zou, zonder tydige hulp uyt Goa, en de onverwagte afval van Candia, door *Vimelamantra*, ongetwyffeld alles vermeeſterd, en uyt dit Eyland de Portugeeſen verjaagd hebben.

Ondertuſſchen, en geduurende die Oorlogen, hielden de Portugeeſen het met den Koning van Cotta, *Don Jan Periapandaer* (dien zy met groote koſten op Colombo als een Koning onderhielden) zo verre gebragt, dat zy van zyn Zaaken de hunne makende, hem nu oud geworden zynde, bewogen, om A. 1580. Koning *Henrik*, in Portugaal, Erfgenaam van zyn Staaten, Ryk, en van 't geheel Eyland te maaken, ſchoon hy daar toe nog recht, nog eygendom, en geen bezit daar af zelfs had.

Tegens deze Erfenis en overdragt, die in Colombo by weinig Dienaaren des voornoemden Konings geſchiedde, ſtelden zich de Oom, *Raja Singa Adaſſyn*, met zyn Broeders Soon *Don Philippo*, dewyl deze *Don Jan Periapandaer* een Dogters Soon van *Rajas* Broeder, en dus zo veel verder was; maar *Don Philippo* had geen magt, en moeſt zig dierhalven te vreede houden; dog *Raja Singa Adaſſyn* dreigde een ieder met de Dood, die de Portugeeſen aannamen; en zo deed ook de Keyzer.

Vimala Mantra.

Terwyl de Zaaken dus ſtonden, maakten die van 't Koninkryk Candia, *Vimelamantra*, die *Raja Singa* daar als zyn Gouverneur geſteld had, tot hunnen Koning, en Keyzer van 't Ryk, alzo hy die gene was, door welken de Oude Keyzer geſlagen, en door welken de overwinning in veel Oorlogen verkregen was. Een twiſt, die voor de Portugeeſen zeer goed was, en hen wat ruſt gaf.

Raja Singa kon met al zyn geweld den Koning van Candia (die van hem afgevallen was) niet overwinnen, dies maakte hy Vreede met hem, waar op *Vimelamantra* (die nu den naam van *Vimel Darma Soeria Adaſſyn* aangenomen had) geruſt zynde, zeer ſchandelyk verraaden, en wreedelyk, in de aarde met 't lyf, en 't hoofd 'er pas uyt, gedolven, en dus met houte Bollen 'er tegen geworpen, aan zyn eynde gebragt wierd, ontrent Ao. 1585, waar by nu *Raja Singa Adaſſyn*, Meeſter van geheel Ceylon geworden was.

Deze *Vimela Darma Soeria Adaſſyn*, A. 1677. liet een ſoon na, die na de Portugeeſen vlugte, en by hen wel ontfangen wierd, om hem tegen *Raja Singa* te beſchermen, en verder in zyn Vaders Staten te herſtellen. Hy nam 't Chriſten geloove aan, en den naam van *Don Joan D'Auſtria*, was een wakker jong Heer, en die zyn tyd onder de Portugeeſen, in 't leeren van Europiſche Zeeden, zeer wel beſteedde. En zyn Zoon, Don Jan d'Auſtria.

De Portugeeſen hadden toen vier konings kinderen onder zig, die allen, en ieder een bezonder opzicht op de Kroon hadden; te weeten, 's Keyzers Dogter, *Mahabandia Adaſſyn*, gedoopt *Donna Catharina*, *Don Philippo*, Soon van *Bandaar Raja*, Prins van Cotta, *Don Joan Periapandaar*, Dogters Soon van den Koning van Cotta, *Bhanagabau*, en *Don Jan D'Auſtria*, Soon van den opgeworpen Keizer, of van *Vimelamantra*.

Dies was al hun konſt, om door eenige van deze vier hunne eyſchen, en hun voorneemen te verbergen, dat zy hadden, en dus 't Land geheel onder zich te brengen; zynde dat van Cotta hen al mede gelukt, in welke plaats zy na zyn dood zich hadden ingedrongen; dog vermits het ſcheen, als of *Don Philippo* hier door wierd veragterd, ſtelden zy hem in 't Gebied, in hunne naam tot Hoofd, met belofte van grooter ſtaat.

De nieuw opgeworpen keizer Raja Singa, die den afval van zyn onderdaanen zeer wreed ſtrafte, ſcheen hen te willen verdelgen, ombrengende allen, die van eenige Staat of Hoogheid waaren, waarom 't Volk hem zeer begon te haten, en zig van hem, en zyn Tiranny, zogt te ontſlaan, dog in de uytvoering was groot gevaar.

Dies hielden zy Raad in 't Geheim met de Portugeeſen, op Colombo, en verzogten hunne hulp. Dit was een ſchoone Zaak en gelegenheid voor de Portugeeſen; dog alzo Raja Singa met zyn Leeger in de Beneden-Landen, tuſſchen Colombo, en 't hoog Gebergte aan Battane lag, konden zy hun Magt met die van Candia niet vereenigen.

Derhalven vergaderden zy zoo veel Inlandze Militie, als hen mogelyk was, en ſtelden Don Joan d'Auſtria (Soon van Vimeladarma Soeria Adaſſyn) tot Veldheer daar over, met groote belofte tot de bezitting van zyn 's Vaders gebied, terwyl zy by zich zelven geheel andre gedagten hadden, en geenzins die van de Kroon buiten hun bereyk, of hem die dus op 't hoofd te ſtellen.

Om

A. 1677. Om deze reden beloven zy *Don Philippo*, uyt het Huys van Cotta afkomſtig, de Heerſchappy, dog onder de gehoorzaamheid, en als ter leen van den koning van Portugal, en *Don Joan* zyn navolger, onder beding, dat zy trouwen zouden met Portugeeſche Vrouwen, dog van die verſcheide inzichten, handelden zy met deze Princen in 't byzonder, om te beter hunnen aanleg te bedekken, en om *Don Joan D'Auſtria*, en ook die van Candia, te bedriegen.

Don Philippo.

Alles nu dus beſchikt zynde, verdeelden zy hun Magt in tween, om *Raja Singa* te misleiden. Met 't eene trokken zy na Man-Aar, alwaar zy den koning van Jaffanapatnam om hals bragten, en dat Ryk veroverden, gelatende zich verder, om door den weg der Wannias na Candia te trekken. Met het overige hielden zy 't oog ontrent de Landen van Colombo, wagtende na beweging van *Raja Singa's* Leeger.

Zo ras *Raja Singa* hoorde, dat Jaffanapatnam door hen veroverd was, wilde hy den voortgang dezer beginzelen ſtuiten, en zyn Vyanden vooral beletten, om met die van Candi te vereenigen.

Daar op trok hy met zyn Leeger door de 7 Corles na Mantotte; dog hy vond zig zeer bedroogen, en beſloot dierhalven met grooten haaſt weder te keeren.

Zoo haaſt nu *Raja Singa* opgebrooken was, trokken de Portugeeſen met hulp der Candianeeſen, over Ballanaer na boven, alwaar zy 't met de Inwoonders zo wiſten te beleggen, dat zy *Don Philippo* voor koning deeden uytroepen, zonder 't geregtig miſnoegen, van *Don Joan*, aan wien zy de Kroon beloofd hadden, in agt te nemen; hoewel zig die toen met het Veldheerſchap (alzo anders niet kon) vergenoegde.

Don Joan werd Keyzer, doende Don Philippo vergeven.

Ondertuſſchen maakte zich *Don Joan* by 't Volk zeer bemind, zo dat hy de Militie genoegſaam in zyn geweld had; vermoord daar op, of doet vergeeven, *Don Philippo*, en doet zich zelven als Keyzer verklaaren, met de naam van zyn Vader; Vimeladarma Soeria Adasſyn jaagd al de Portugeeſen, die by hem waren, weg, hen ſcheldende voor myneedigen en trouwlozen, die hem bedrogen hadden, en welker naam hy niet meer wilde hooren noemen.

Hier by waren de Portugeeſen van al hun groote hope, hier uyt geſchept, verſteeken, want hun Magt was nu verdeeld, alzo *Don Jan* al vaſt gezeten, en op den Throon, en *Raja Singa* mede waar te nemen was, die *Don Jan* ſtond aan te taſten, met welken zy nu in zo groote Vyandſchap waaren.

De Leegers van *Raja Singa*, en van *Don Jan*, komen eyndelyk malkanderen te gemoet, vogten heevig om de Kroon; dog Don Jan bleef overwinnaar, ſchoon zwakker in Volk, en Wapenen, maar vol moed, welk verlies *Raja Singa* zoo ſmertede, dat hy zich zelven verwondde, en, zyn Dood moedwillig verhaaſtende, daar aan Stierf, zonder een Erfgenaam na te laaten, tot groote blydſchap van *Don Jan*.

A. 1677. Verſlaat Raja Singa, die van ſpyt Stierf.

Na *Raja Singa's* Dood, ſtelde zich in zyn plaats *Xavier Bandaar*, de naaſte Perſoon in 't gebied, na *Raja Singa*, en die 's konings Schatten in handen had, die daar op als keizer van alle de Landen, en als koning van Citavaca, erkend wierd.

Deze egter zag geen kans, zig hier in zonder de hulp der Portugeeſen te houden, maakte derhalven een Verbond met hen, waar by hy beloofde aan hen te laaten de Landen der 4 Deſſavenyen van Saffragam, Mature, de 4 en de 7 Corles, en aan de Boven-Landen van Candia met hun gebied leggende, alwaar hy, van wegen de koning van Portugal, 't Gebied voeren zou als koning, daar toe zy hem alle hulp zouden bewyzen, en de koſten dragen.

Xavier Bandaar, vervangt Raja.

Daar op bragten die twee Patyen, een groote Magt te zaamen, zo van zig zelven, als van hunne Bondgenooten, met welke zy te zamen na Balane optrokken, en na een geweldige tegenſtand van *Don Jan*, kregen zy de overhand, zo dat *Don Jan* in de Wilderniſſen vlugten moeſt na de Weddas, waar by zy dan, zonder verdre tegenſtand, Meeſter van Candia, en van 't geheel Eyland waaren.

Don Jan van hem geſlagen, en zyn Vlugt na 't Boſch.

Om zoo verre te komen, hebben de Portugeeſen meer dan 80 jaaren gearbeid, en onnoemelyke Schatten verſpild, en ook allerley liſt, bedrog, en geweld in 't werk geſteld, weshalven zy toen voor al hun werk 'er af behoorden gemaakt te hebben, om deze hunne overwinſt met wysheid en voorzigtigheid vaſt te maaken, door de Inwoonders vriendelyk te handelen, en hunne Bondgenooten alle genoegen te geeven, dog hunnen aanleg, vol bedrog, beloofde in 't vervolg niets goeds.

De Inlanders beloofden hen alle gehoorzaamheid, zo men hen tot Keyzerin wilde geeven *Mahabandiga Adaſſyn*, wettige Erfgenaam van 't Keyzerryk, en eenige Dogter van den keyzer, die door *Raja Singa* verjaagt, en vermiſt was, en welke Prinszes tot Man-Aar, by de Portugeeſen, in een klooſter opgevoed wierd, te dier tyd 15 jaren oud zynde, alzo zy A°. 1580. geboren was.

Donna Catharina, 's Keyzers Dochter.

A. 1677. Met deze Prinszes namen de Portugeezen voor eenen van hun Natie te doen Trouwen, om hier door alle twiſt over 't Erfrecht der Portugeeſen weg te neemen.

Zy ſtonden dan 't verzoek des Volks toe, na dat zy met den koning *Xavier Bandaar* de Zaak overlegt, zyn toeſtemming verzogt, en hem ook eenige hoope tot die Vorſtin gegeven, terwyl zy by zich zelven heel andre gedagten hier over hadden.

En hoe de Portugeeſen met haar handelen.

De Keyzerin dan, in Candia aankomende, wierd 'er gekroond, en haar gehoorzaamheid gezworen, waar op een groote Ruſt, en Stilſtand volgden, waar na alle de Bondgenooten weer na huys trokken, na beneden; dog de Portugeeſche Generaal, met de Europianen, bleeven boven by de keyzerin.

En met Xavier Bandaar.

De Zaaken dus ſtaande, verzogt koning *Xavier Bandaar*, ten loon van zyne dienſten, de Keyzerin ten Huwelyk van de Portugeeſen, die hem geweigerd wierd, onder voorgeeven, dat hy maar een opgeworpen koning, en derhalven niet weerdig was met die wettige Keyzerin te Trouwen, zonder verlof des konings van Portugal, vooral dewyl zy Chriſten, en hy een Heyden, was.

Die met Don Jan tegen hen aanſpand.

De koning, ten uyterſten hier over verbitterd, ſpande heymelyk met *Don Jan* tegen de Portugeeſen aan, om hen te verdryven, voor al ook op 't algemeyn miſnoegen der Inwoonders, over hun dartelheid en geweld teegen hen, ſteunende; dog de Portugeeſen, hier agterkomende, beſloten den Koning te vermoorden, gelyk zy ook in een vergadering zeer ſchelmagtig deeden aan den koning, en alle die by hem waaren, waar over de Jonge keizerin zeer ontzet was, om 't gevaar dat zy daar by leed.

Don Jan, zich ondertuſſchen verborgen, en van een groote menigte mishandelde Inlanders voorzien hebbende, komt weer voor den dag, en wiſt zig, hoorende de moord van *Xavier Bandaar*, daar zo wel van te dienen, dat hem 't geheel Land toeviel, waar meede hy de Portugeeſen, verre in't Land verſpreid, liet opvangen, en zeer wreed ombrengen.

De Portugeeſen, te laat hun misſlag ziende, namen de vlugt, en met hen de Keizerin, verlieten Candia, dog wierden van alle kanten belet, door *Don Jan* vervolgd, en zoo geſlagen, dat 'er weinig levendig afquamen, en de Keyzerin wierd gevangen. Dus verloren zy 1590 op eenen dag alles, waar over zy zoo lang gearbeid hadden.

Welke laatſte hen geheel verſlaat.

Don Jan vervolgde zyn overwinning, en bragt in korten tyd ten deele door geweld, ten deele door minzaamheden, 't geheel Eyland onder zich, latende de Portugeeſen aan de ſtranden ter naauwer nood den tyd, om in hun bemuurde ſteden hun ſchade te beklagen. A. 1677. Geheel Ceylon vero-verd, en de Keyzerin Trouwd.

Hy trouwde daar op de Keizerin, en bezat hier door 't Ryk in vrede, werdende door de Inlandſe Heeren ſtipt gehoorzaamd tot zyn dood toe.

De hoop, die de Portugeeſen genomen hadden, om hun Koning meeſter van alles hier te maken, deed de Regenten op Colombo de zaak van Ceylon in Europa zoo voorſtellen, dat de Koning van Spanjen een zwaare uytruſting ondernam, om zich eenmaal door geweld en ontzag meeſter van 't Eyland te maken.

Met die magt komen zy A°. 1602. op Ceylon, en beſluiten, alzo zy veel der benеden-Landen hier, op hun zyde getrokken hadden, hier mede na Candia te trekken, makende onderweeg verſcheide Forten tot hun verſterking; dog wierden van *Don Jan* weer heel geſlagen, en tot voor de poorten van Colombo vervolgd. Daar op zogten zy den Keizer door liſt en verraad om hals te brengen, dat ook mislukte, waar op zy nu verder begonnen bang te werden, dat zich die Vorſt met andre Europiaanen tegen hen vereenigen mogt, gelyk ook ontrent dien tyd de Hollanders hier quamen, en van hem zeer wel ontfangen wierden. De Portugeeſen weder door hem geſlagen.

Des niet te min raadden zy hunne Heeren de volharding van den oorlog, meer om hun eigen bedrog te dekken, en hun zober gezag ſtaande te houden, als wel tot voordeel van hunne meeſters.

Ondertuſſchen veranderden hun zaken eenigzins, alzo *Don Jan* A°. 1604, na dat hy de Viceadmiraal *Sebalt de Weerd*, door eenig misverſtand en quaade bejegening had laten ombrengen, quam te ſterven, waar op ook de vriendſchap tuſſchen de Hollanders en Cingaleeſen, wegens 't vermoorden van de *Weerd*, geheel en al, tot groote trooſt der Portugeeſen, afgeſneden was. Zyn Dood, A. 1604. En 't voorval van Sebalt de Weerd.

Na 's Keizers dood raakte 't land door twiſt weer overhoop, en in verwerring tuſſchen Cenuwirad Adaſſyn, en een Prins van Oeva, 's Keizers halve broeders, ider bedekt, met voorgeven van den jongen Keizer, en eenigen zoon, te bewaren tot zyn mondige jaren tegens zyn vyanden.

Onder dezen twiſt roeiden de Portugeeſen wakker tot hun voordeel, zoo om zig van de laage landen te verzekeren, als om een nader verbond met de Keizerin aan te gaan, om dat zy Chriſten was, en onder hen opgevoed, waar door zy nog zugt voor hen kon Beyde den Portugeeſen voordeelig.

over

A. 1677. overgehouden hebben; dog zy ſloeg alle verzoek van onderhandeling af, alzoo zy wiſt dat de Portugeeſen geen eed hielden.

De Keizerin, weer oorlog voorſiende, behield de Regering aan zich, ſtraffende eenige oproerigen, en deed de twee Princen verzoenen, die onder ſchyn van vriendſchap op malkandren toelagen; dog Cenuwirat Adaſſyn, den Prins van Oeva voorkomende, vermoordde hem, en nam de vlugt, dog de Keizerin ſtilde den oproer, trouwde hem openbaar, en daar by was de Regering weer in een vaſten ſtaat.

Cenuwirad Adaſſyn vermoord den Prins van Oeva, en Trouwd de Keyzerin.

Toen oordeelde de Keizer hoognodig een verbond met de Hollanders te maken, dat 1612. geſchiede met Marcellus Boshouder, die by den Keizer in zo grooten vertrouwen was, dat hy byna alles beſtierde, zoo dat hy hem ook de bewaring van zyn kinderen vertrouwde; dog 't quam de Compagnie toen niet gelegen hem eenige magt van volk of ſchepen by te zetten, dat anders vry wel zou gekomen hebben tegen de Portugeeſen, tegen welken de Keizer egter met den oorlog voortvoer, alzoo die hem, door veel quaad by deze en gene Vorſten, die hen aanhingen te rokkenen, zeer benadeelden; maar alzoo zy zeer voor de Hollanders vreesden, deden zy groote aanbieding tot vrede, die, als ſtrydende tegen 't verbond, verworpen wierd.

Zyn Verbond met Ons.

Ondertuſſchen ſtierf de Prins, Soon van *Don Jan*, en A°. 1613. de Keizerin *Donna Catharina*, nalatende twee Dochters van *Don Jan*, en drie Soonen by *Cenuwirad Adaſſyn*, waar door de Portugeeſen gelegenheid kregen, om te handelen met den Koning van Batticalo, en andre, die hen in hunne havenen aannamen, en hen beloofden tegen den Keizer te beſchermen, en den zelven te beoorlogen.

Dood van de Keyzerin, en van haar Zoon.

De Keizer, hier en daar al eenige quade uytvallen gehad hebbende, zoo om de O. van Eyland, ontrent den vermaarden Tempel van Tricoenmale, als door 't verlies van Nigombo, en te vergeefs na Hollandſche hulp wachtende, alzo Boshouder A°. 1625. vertrokken was, maakte A°. 1629. een verdrag met de Portugeeſen, mits dat zy de Oofterhavenen en hy de vier Deſſavenyen verlaaten zou.

't Keyzers verdrag met de Portugeeſen.

Tegen die Vrede ſtelden zich een Prince van Oeva, in 't Cingaleeſch *Correvitti Raalhamie* genaamd, en in zyn jeugd by de Portugeeſen *Don Antonio Barcha* gedoopt, welke de ſtad Candia overvalt, den Keizer op de vlugt dryft, de Princeſſen gevangen kreeg, en de Portugeeſen grooten afbreuk deed, hen zeer mishandelde, en hun landen verdierf.

De ingezetenen, ziende hun ſtaat door de troepen, van drie partyen verergeren, maakten zich met de Portugeeſen, die zy gehoorza amen moeſten zoo ſterk, dat zy aan de eene, en de Keizer aan de andre zyde, de overhand kregen, en wierd die Prins door hen gevangen en onthoofd, zyn medehelpers geſtraft, en de gevange Princeſſen weergekregen, waar door 't land weer verloſt wierd. A. 1677.

Niet tegenſtaande deze vrede, en 't verbond met den Keizer van Candia, konden de Portugeeſen hun ruſt niet houden: want alle, die tegen den Keizer iets misdaan hadden, vonden by hen een veilige toevlugt, eere, gebied, en groote inkomſten, al 't welk ten eerſten groote verwydering geeven moeſt.

Onder de overgeloopenen tot hen waren vier perzoonen van aanzien, Cosma, Balthazar, Alexo, en Theodoſie, met den Titel van Don voorzien, en Deſſaves gemaakt over de Landen, en in de hoogſte ampten over 't volk, en in de Militie geſteld; ja daar waren lieden by hen groot gemaakt, door den Keizer wech gezonden, om hen te bedriegen.

Laſt des Konings van Portugal, om Ceylon met Kaſteelen te bezetten.

Deze rieden, om eenig voordeel, den Portugeeſen altyd den oorlog aan, waar op hun Generaal den Koning van Portugal rade (om meeſter van 't Eyland te werden) 't zelve rondom met Kaſteelen te bezetten, om den Keizer de zee af te znyden, en om dus al den handel in handen te krygen.

Daar op kregen zy volle laſt, om met dit werk voort te gaan, zonder aanzien der gemaakte vrede, waar op zy A°. 1622. een Fortres op den hoek van Tricoenmale maakten, na dat zy den vermaarden Tempel te voren hadden verbroken, de Prieſters vermoord, gelyk ook A°. 16.... een Fort gemaakt wierd op 't Eyland aan de mond der Rivier Mahawiell Gange, of Batticaloa, en 16.... op Jaffanapatnam.

Deze Forten, wierden niet gemaakt als by een ſchielyke overval, en met groote lichtheid; zynde bequaam genoeg tot verdediging, en dat eer de Keizer 'er eens kennis af had, of zyn magt tot beletting kon zamenbrengen, dat weer aanleiding tot oorlog gaf: want ſchoon zy zeiden dit ter verzeekering van 't land te doen tegen de Europeers, zoo toonden zy in 't kort hun voorneemen wel anders; ſtellende ten eerſten hunne dwinglandy in 't werk, perſſende d'Inwoonders hen te gehoorzamen; beſloten de ganſche vaart en handel voor zich, en dwongen de genen, dien zy die gunden, zware tollen aan hen te betalen, terwyl zy meenden, dat de Keizer van alle af-

En wat de Portugeeſen hier door uytwerkten.

ge-

A. 1677. gesloten, in 't gebergte als gevangen zat.

Toen waren de Portugeesen na hunne gedachten volkomen meesters van alle havens, en van den zoom der zee door hunne Forten en Steden van Gale, Calture, Colombo, Nigombo, Man-aar, Jaffanapatnam, Tricoenmale, Cotjaar, en Batticalo, waar op dan al, dat zy den Koning van Portugal wys gemaakt hadden, volgen moest.

Dog hunne groote gierigheid, niet te bepalen, wilde 't al hebben, en ziende, dat zig de Keizer aan dit verlies weinig gelegen liet, en egter voor hem bevreest, dat hy hen geen rust laten zou, lieten zy hun gedachten gaan, om den Vorst aan te tasten, en de bovenlanders met geweld onder hun gebied te brengen.

Ondertusschen had de Keizer zich wel gewapend, om hen dit alles betaald te zetten, stellende zyn drie Soonen in 't gebied om hen te oeffenen, zyn oudsten, Commara Singa, over Oeva, Visia Pulle over Matule, en den Jongsten Maha Hastana over 't Ryk van Candia, welke laatste Prins nog leeft, en Keizer is.

Daar na wierd met de voornoemde Cingaleese Opperhoofden, by de Portugeesen in aansien zynde, heimelyk gehandeld, hen vergiffenis beloofd, onder beloften dat zy hen, die hen zoo veel gunst bewezen hadden, aan den Keizer zouden verraden.

Daar op brachten deze lieden den Portugeeschen Generaal Constantyn de Saa zoo verre, dat hy voornam na Candia te trekken, en den Keizer aan te tasten.

Hy vergaderde hier toe een leger van Europeers en Inlandse Soldaten, trok 'er mede door Mature en Oeva, om dat zy bevorens door den weg van Ballane altyd te kort schooten, en meest sneuvelden, meenende nu hier zekerder te zullen zyn.

De Keizer, van alles verwittigd, zond zyn Soonen met een schoone magt hen tegen, terwyl de Portugeesen, zonder tegenstand te vinden, in 't land van Oeva trokken, daar zy verscheide Dorpen verbrandden, als ook de Hoofdplaats Badue, terwyl de meeste Inlanders gevlugt waren, oordeelende, dat zy met weinig moeite wel hooger zouden komen, en meesters van 't land werden.

Constantyn de Saa, A. 1630. van de Cingaleesen,

Terwyl de Portugeesen dus bezig waren, deed de Keizer hen van agteren bezetten, die ondertusschen gewaarschouwd waren van 't verraad dezer Cingaleesen, die zy zoo veel vertrouwden, waar over zy ontstelde, en weer wilden te rug trekken; doch 't was te laat. Zy wierden van alle kant bezet, van de Inlanders verlaten, en daar meest allen, tot straf over hun ontrouw, gedood; door welke nederlaag A°. 1630. zy in zoo grooten nood raakten, dat ook Colombo belegerd wierd, gelyk zich dat ook zou hebben moeten overgeven, zoo 'er uyt Goa geen schielyk ontzet gekomen was.

A. 1677. en Cenuwiraad, geslagen.

Daar op quam Cenuweraad Raja Maha Adassyn A°. 1632. te sterven, en stelde zich de jongste, Maha Hastana in zyn plaats, tot groot misnoegen van zyn broeders.

Cenuwieraads dood, A. 1632.

Deze oneenigheit, die veel quaad vreezen deed, raakte ten eersten aan een kant, door de dood van Commara Singa, Prins van Oeva, welk land de jongste na zich trok, zynde ook Visiapulle de wyste niet, en daarom weinig geagt, die eindelyk na de Portugeesen vlugtte, waar op de jongste met de naam van Raja Singa Maha Adassyn, Keizer bleef, en zich kroonen liet, zoekende toen verder vriendschap met de Hollanders, alzoo Boschhouder zyn last by den Koning van Denemarken Christiaan, met 't zenden van eenige schepen, zo qualyk uytgevoerd had, die A°. 1601. meest vrugteloos waren te rug gekeerd, alzoo de Koning hem niet dat, maar wel belast had een verbond met de Compagnie, en andre Vorsten, te maaken.

Van des zelfs Zoonen werd Raja Singa Keyzer.

Daar op quamen de volmagten der E. Compagnie met de keizer A. 1636. ontrent Batticalao in gesprek, schoon de Portugeesen daar een Vesting hadden, die daar over ontsteld waaren, ziende dat zy met die Vesting den keizer niet konden beletten met Europiaanen te handelen, of hen van de Wal te houden, hoewel zy die Vesting daarom alleen daar gelegt hadden.

Die A. 1636. met ons Ons spreekt, en handeld.

Hier op wilden zy 't werk met alle kragt hervatten, schoon zy al de platte Landen meest quyt geraakt waaren, aangezien zy by die Broedertwist veel Beneden-Landen weer gekreegen en tot gehoorzaamheid gedwongen hadden,

Maar op de tyding van die komst der Hollanders, wilden zy den Keizer weer nieuw werk geven, alzo zy wisten, dat hy met Ons gehandeld had.

Daar op trokken zy met een groote Magt weer na Candia, zonder tegenstand, en Brandden alles, daar zy maar by konden, af.

Wat de Portugeesen daar op deeden.

Maar de Keizer omcingelde hen weer zoo, dat zy meest alle met den Generaal Diego de Mello en 2300 Portugeesen daar 't leven lieten, alzoo hunne Inlanders, en Lascaryns, zoo ras zy bezet waren, hen alvielen, en zich by den Keizer begaven, dewyl zy hunne heerschappy wars waren.

Diego de Mello, van den Keyzer geslagen.

Het was onbegrypelyk, dat de Portugee-

A. 1677. tugeeſen, nu al eenige reyzen dus gewaarſchoud, zich voor zulke gevaren met die Inlanders niet wagteden; dog dit quam hen over door hunnen hoogmoed, om dat de navolgende 't altyd meinden beter, dan hunne voorzaten, te maken.

Hun ingebeeld recht en ſouveraine Jurisdictie, was oorzaak van al die ongelukken, alzo zy op dien grond 't Volk mishandelden en tegen hen verbitterden, terwyl zy den keyzer en zyn magt veragteden, daar op hun trouw braken, als aan een Heyden en Dwingeland gedaan, dog ongehouden na te komen, en ſtelden vaſt, dat zy niet konden beſtaan, zonder Meeſter van 't geheel al hier te zyn, alzo zy zich door hun wreedheid, en onrecht, by dit volk ſtinkende gemaakt hadden.

Alle ongelukken en verliezen zouden zy zich noch al getrooſt hebben, dog de vreeze voor de Hollanders, en 't vereenigen van hun magt met den keyzer, dee hen zidderen als voor een geweld, waar tegen hun koning niets uytvoeren, nog tegen 't welke hy onmogelyk beſtaan kon, zonder zich tot den grond vrugteloos uyt te putten, alzo zy nu al hunne ingebeelde winſten hier door zouden quyt zyn.

En verdre ongevallen hen hier overgekomen.

Het viel ook na hun vreeze alles uyt, alzo 't Verbond A°. 1638. gemaakt, daar op Batticalao gewonnen, A°. 1639. Tricoenmale, 1640. Gale, en Nigombo, 1655. Calture, 1656. Colombo, 1658. Man-Aar, en Jaffanapatnam veroverd is.

Waar by zy geheel en al dit Eyland, en ook zo veel volk, ſchepen, en geld, om dit te bewaren, gezonden, verlooren.

Dus was 't begin en eynde der Portugeeſen hier, waar by men ook zien kan, hoe zy hunne Zaaken verder in Indiën doorgaans aangelegt hebben.

XXIII.

Begin en Voortgang der Portugeeſen, in't beleyd der Zaaken van India, oorzaken van hunnen val.

Begin en voortgang der Portugeeſen.

Hun eerſte beginzelen beſtonden uyt de Zeemagten, en den blooten Koophandel, hen door gunſt der Vorſten toegeſtaan; dog moeſten toen, alzo de Zeevaart in handen der Saraceenen, Arabiers en Turken, hier was, lang met hen, om dien handel vry te hebben, Oorlogen, nemende in hun plaatze, na hunne overwinning, de volle heerſchappy; dog met die voorzigtigheid ter hand, om daar door alleen den Koophandel te beveyligen. A. 1677.

Na dat zy nu meer kennis van die Landen kregen, zogten zy ook Meeſters van de zelve te werden.

Dit deden zy door liſt, geweld, 't rokkenen van twiſt tuſſchen die Vorſten, die hun Woningen op die Landen vergund hadden, en waar op zy zich, onder voorgeeven van zich tegens de Rovers te dekken, vaſt maakten, en welke daar na in Kaſteelen, en ſterke Steeden veranderden, houdende veele der zelve ook tegen wil en dank der Landheeren aan zich, welke daar op met hen Oorloogden; dog zy waaren Meeſters ter Zee, en hielden 't daar door tegen hen gaande, mengende zich voorts in alle de geſchillen der Vorſten, en altyd den zwakſten helpende, waar door zy zich Meeſters van de voornaamſte plaatzen aan Zee maakten, waar door zy zig zeer verre hebben uytgebreid, en met veel gewin tot A°. 1630. ſtaande gebleven zyn.

Om die groote uytbreiding ſtaande te houden, moeſten 'er Volkplantingen gemaakt, en middelen tot ſuſtentatie van dezen Staat in 't werk geſteld werden.

Daar op wierd hun omſlag tuſſchen den koning, de Borgery, en de onderdaanen verdeeld, over de winſten en voordeelen by hen te zamen uyt dit bezit der Landen, en van den Koophandel, te trekken.

En hun beleid ontrent het verdeelen van hunne Zaaken hier.

De koning behield voor zich de Kaneel, Peper, Muſcus, Amber, Goud, Silver, en 't verdere van de koſtelykſte Waaren, latende den verdren Handel voor zyn Onderdanen, die hem daar tegen Tollen en Geregtigheeden opbragten, waar door de koning groote Schatten kreeg, door welke de Laſten konden gedragen werden, van Fortificatien, Guarniſoenen, Equipagie, Convoy der Kooplieden, &c.

Dus vaſt geworden zynde, verboden zy de Zeevaart meeſt aan al de Indiaanen, of die zy dat noch toelieten uyt inzichten, moeſten hen veel Geld geeven, voor hunne Zeebrieven, en vry geleyde, en ook groote Tollen, en Paſſagie-gelden, daar zy hunne Kaſteelen, en Vaſtigheeden hadden, en dat met grooten dwang.

Dit zette hen nog al tot hooger gedagten, zeer onbepaald, en tot het oneyndige aan, waar toe veel Volk en koſten vereyſcht wierden, welk vereyſcht Volk Portugaal niet konnende geeven, bedienden zy zich van 2 middelen, te weeten, 't Huwelyk met Inlandſche Vrouwen, en de Religie, waar op zy zich onwinbaar vaſt dagten te maa-

A. 1677. maaken, en waar door zy een grooten aanwas van menſchen tot zich lokten; dog die grootheid is ook 't middel van hun val geworden.

Dog alles op groote en losingebeelde gronden.

Men moet nu aanmerken, dat zy hun Steden en Kaſteelen, in 't Gebied dezer koningen aan Strand maakten, terwyl die Vorſten te Land veel ſterker dan zy, waar door zy in ſtaat waren, om de Portugeeſen al hunne ingebeelde winſten te betwiſten, voor al, zo zy hen te water eenigzins konden bekommeren. Behalven dat alle die Steden en Kaſteelen, verre van een leggende, en veel in getal zynde, malkanderen niet konden helpen, en door die menigte ook te meer volk vereyſchten.

De Landbouw buyten der zelver muuren, bleef voor hen ook onvrugtbaar, alzo dat al meede van de gunſt dezer Vorſten afhing.

Zo 'er in een Stad 6000 menſchen waren, had men 'er pas 300 Portugeeſen, en verder niet dan Slaven, en Inlandze Chriſtenen, Mooren en Heydenen; om welker wil die Steeden (anders nog ſterk genoeg) met voorſteeden moeſten vergroot werden, terwyl zy der zelver ſterkte hier door wegnamen.

Redenen van hunnen Tegenſpoed.

Hier door zeer verhoveerdigd, leefden zy als Heeren, leerden hun Slaven alle Ambagten, en te werken was ſchande voor een Portugees, dat was Slavenwerk, zy leerden de Indianen alles, ook zelf de Zeevaart, en maakten die ſterk tegen zich zelven, gebruikende geen Portugeeſen, dan om Officier of Soldaat te zyn; dat nog al zo henen fleurde; zo lang zy geen Vyanden kreegen, maar zy zagen het daar na: want toen hadden zy groote Steeden vol geſpuys, waar op zy zich niet konden verlaten.

Dit zag men te laat: de Koning verloor, zo ras 'er een vyand quam, die hem ter Zee belemmerde, alle zyne Geregtigheden, Tollen, en Inkomſten, en moeſt ondertuſſchen al de Laſten dan dubbeld dragen.

De Inlandze Vorſten, door hen mishandeld, konden zy al zo weinig, als hunne Slaven van binnen, vertrouwen, alzo die hun ontrouw hadden leeren kennen.

Door diergelyke Handelingen verloren zy de Heerſchappy der Maldives, de kuſt van Canara, Ormus, Perſia, Maſcate in Arabien, de Vryheid, en Handel in Abyſſinen, Japan, en andre Plaatzen; dog Ceylon worſtelde lang en hartnekkig tegen hunnen ondergang aldaar, alzo daar op al hun vertrouwen was, weshalven om dit te vermeeſteren, en 't ook te behouden, alles moeſt gewaagd werden; dog al hun uyt ganſch India zamen geraapt Volk kon dit Paradys niet bewaren, al de voorraad van India kon dat gebrek in Ceylon niet ſtoppen. Dit egter te weerdig, ſchoon half verlooren, dwong den koning zyn Europize Schatten aan te taſten, om India, dat hem plagt ryk te maken, in nood te gemoet te komen, dat door de Oorlogen in Europa vry belemmerd, het verlies van Ceylon, Choromandel, Madure, en Malabar, te weeg bragt, meeſt over al met de Inlanders in Oorlog zynde. A. 1677.

De verdre Plaatzen, die zy nog hebben, behielden zy meer, om dat zy niet aangevogten wierden, dan dat zy in ſtaat waren, om een vyand 't Hoofd te bieden, zynde Goa wel met eenig omleggend Gebied en Onderdanen omcingeld, dog de Vorſt *Sjah Raja* benaude hen zo, dat zy eindelyk zullen genoodzaakt werden, zich, wegens gebrek, of onder andre Natien te verſpreyden, of te vergaan.

Hun te grooten omſlag hier, redenen van hun val.

Dus ziet men klaar, dat hun val ontſtaan is uyt hun al te grooten omſlag en uytbreiding in Landen van Vorſten die ſterker waren, als zy, als meede door hunne Dwinglandy en Inlandze Oorlogen, die verwekkende door oneenigheden, en twiſten, en ook door hunne Hovaardy, waar door zy hun eygen volk bedorven, en de Indiaanen groot maakten.

Vooral drukte hen, dat de koning de winſten van den Koophandel aan zyn Onderdaanen overgaf, voor zich maar de Tollen houdende, waar door hy de Zee niet beveyligen, nog de Kooplieden hun Handel dryven konden, waar door 't een en 't ander ten agteren gaan moeſt, alzo zy al hun winſt aan de Zeekant hadden vaſtgemaakt.

Indien de koning den Koophandel voor zich bewaard, geen Steeden, en maar beknopte Sterkten met zyn Militie beſchermd, en zynen overvloet te water maar uytgezet had, hy zou nu nog in ſtaat geweeſt zyn, alzo hy dan zo groote Guarnizoenen en andre Laſten niet te dragen gehad hadde, en den Koophandel met Convoy zou hebben konnen beveyligen, dat hy nu niet doen kon, verliezende al zyn agting by de Inlandze Vorſten, die hen nu veel te ſterk wierden, en zelf ter Zee begonnen te handelen.

Aan-

A. 1677.

XXIV.

Aanmerking over de Gelegenheid der E. Compagnie in den aanvang, vervolg, en tegenwoordigen tyd.

Aanmerking over de Zaaken der E. Compagnie in den aanvang, en 't vervolg.

De wreeden Oorlog des konings van Spanjen met Ons, is oorzaak geweeſt van onze Scheepvaart na Indien, die door Gods gunſt op hun regtveerdige Zaak gezegend is, werdende door veel Vorſten daar wel ontfangen, en te handelen toegelaten.

Hun eerſte gronden waaren aangelegt alleen op den Handel, en Afbreuk den Vyanden te doen, waar door zy meeſt Meeſter van den Handel wierden, voor al na dat zy hier en daar volk in de Landen der Vorſten gelaten hadden, om de waren ondertuſſchen te verzamelen, tegen dat hun Landslieden weer quamen, om die af te halen, waar na zy anders te lang moeſten blyven wagten, dat met te veel verlet en koſten geſchiedde, daar zy nu altyd hunne Lading vonden, en ten eerſten konden vertrekken.

Alzo nu dien omſlag van tyd tot tyd zeer vermeerderde, zo vereyſchte dit een hooger zorge om te Regeeren, regten en't beſtellen van alle die Dienaren daar toe vereyſcht, en voor al by geſchillen en Oorlogen met d' Inlanders, waar toe dan een Hoofdplaats vereyſcht wierd, waar uyt, als uyt hun Middelpunt, 't beſtier der Regeering bequamelyk tot de buyten Comptoiren kon waargenomen werden.

Daar toe wierd Batavia gekooren, daar de Generaal, en 't lichaam der Hooge Regeering, geplaaſt wierd, waar op veel van hen den Handel in hun Land aanboden.

Voornamelyk maakten zy zich Meeſter van de Speecery-Eylanden, en van Malakka, waar door de onzen groote winſten deden, en rykelyk in ſtaat waren om de Laſten te dragen, alzo zy toen in 't eerſt geen groote uytbreiding nog omſlag hadden, dan de Speecery-Landen, Batavia, en eenige andre plaatzen.

Die Agtbaarheid nam nog meer toe door 't veroveren van de Stad Gale, en Fortreſſe Nigombo, en daar na van 't heel Eyland, de kuſt Madure, Canara, Malabar en Tansjour, met alle de Steeden, Landen, en Forten, door de Portugeeſen daar bezeeten, met alle de welke men oordeelde nog grooter voordeelen te doen.

Gelyk nu alle Zaaken by trappen opklimmen, en hun bepaalde hoogheid hebben, waar op zy blyven ſtil ſtaan, of afnemen, gelyk men aan de Portugeeſen gezien heeft; met de redenen van hun daalen en verminderen, by na tot hun eerſte beginzelen, en waar door hun val onze opkomſt geweeſt is, alzo zyn wy ook ongevoelig aan die zelve zwaare Laſten, die zy droegen, vaſtgeraakt, gelyk ook aan alle die verwarringen, Oorlogen, Pretenſien, &c. daar uyt ontſtaan; en men is, even als de Portugeeſen, om de voordeelen, die men zich op Ceylon, en elders, daar van beloofd had, dog te verkrygen, zo verre gekomen, om alles daar by op te zetten, en op geen koſten van Legers, Forten, Kaſteelen, &c. te zien, zonder eens daar op te letten, of ons dat tegen de magt der Inlandze Koningen, en tot het bereik van ons oogwit, wel eens helpen kan, voor al zo die koningen ons aantaſten, of zig met eenig Euroopiſch Vorſt tegen ons vereenigen willen.

A. 1677. Verkeerde aanleg der Onze op een quaden grond.

Dierhalven beſluyt ik, dat niets, dan de Vrede, ons op Ceylon, en elders, redden kan: want dan zullen de Laſten verminderen, en de Winſten vermeerderen.

XXV.

Bedenking over de Vrede met den Koning, de Middelen en Voordeelen, 'er uyt te wagten.

Bedenkingen over de Vreede met den Koning.

Zomtyds heeft men hier, zo uyt de Papieren blykt, de Vrede noodig geagt, daar om gearbeid, en dan de zelve weer onnodig, ja ſchandelyk, geagt, alzo de koning alle gemeenſchap van de hand wees.

Is dit laatſte waar, dan was 't beeter Ceylon maar ten eerſten te verlaaten, als zulke ondraagelyke Laſten nog langer te draagen, en maar vergeefſche koſten te doen: want de Compagnie voer veel beeter, eer zy zoo diep op Ceylon verward was, dan nu.

Men zegt, om die ongeneigdheid des konings tot de Vreede te ſtaven, dat hy ook tegen 't Regt der Volkeren, alle Onze Geſanten aan, en vaſt houd.

Is dit ook zo, dat moet dan geſchied zyn, of voor den tyd van de Heer van Goens, of 'er na, en onder hem.

Voor dien tyd zyn veel voornaame Lieden na Boven gegaan, en met Genoegen en Geſchenken, zeer wel weer afgekomen, te zien aan den Heer *Hulft* zelf, die 'er met weinig gevolg by geweeſt is, op Reygam, kort voor zyn dood, en wel te rug gekomen.

't Moet dan geſchied zyn in de tyd

A. 1677. van van Goens Regeering, in die tyd is noit imand van qualiteit, als Gezant gezonden, om over Vreede te handelen; dus zullen 't maar Briefdraagers geweest zyn, of die een Geschenk van de Heer van Goens na boven gebragt hebben.

Onder deeze zyn Hollanders en Cingaleesen geweest, en van de eerste zyn ook verscheide weergekomen, als A°. 1660. *Frans van den Berg*, die ten tweedemaal A°. 1672. weer na boven ging, en *Bysterveld*, mede weer afgekomen, ook *Jacob Schapmeester*, en *Wouter van der Beek*, 1670. afgezonden met het Lyk van *Henrik Draak*.

Van de Inlanders zyn verscheide Lascaryns weer beneden gekomen, dus mede *Antonio D'Orto*, en die boven bleven, deeden dit waarschynelyk met hun wil, gebleeken aan *Toedkotte*, die zig in 's konings dienst begaf, en zyn de Inlanders, van Compagnies weegen opgezonden, altyd aangezien als 's konings onderdaanen; en daarom weinig geagt, in opzicht van hun Boodschap.

Zyn deze niet afgekomen met Brieven van 's konings eygen hand, daar uyt blykt wel 's konings misnoegen, maar niet de onmogelykheid tot Vreede of gemeenschap, alzo in die zelve tyd verscheide Brieven en Booden uyt 's konings naam op Colombo, door de Rykssheeren geschreeven, gezonden zyn aan de Heer van Goens.

De gewoonte van Booden en Briefdragers op te houden, is by dien koning niet alleen in gebruik, alzo men dat op Colombo ook wel gedaan heeft, alwaar *Gollohelle Appohami*, met zyn volk door den koning afgezonden, meer dan 8 jaar op Colombo gevangen gehouden is, nevens andren van dien koning uytgezonden tot zyn Jacht, en vermaak, om iets te koopen.

Door de Heer van Goens niet gezogt.

De middelen, 12 of 13 jaaren hier gebruikt om de gemoederen van den koning, en zyn misnoegen, te verzetten, en tot Vreede te doen neigen; ziet men genoeg in 't verhaal bevorens gedaan, by de Zaaken tusschen A°. 1665. en 1677. voorgevallen.

Indien men naziet den Brief door den Heer van Goens A°. 1671. aan den Koning geschreven, men zal zien, dat het dreigementen en beschuldigingen in de plaats van aanbiedingen van Vrede zyn, en dat aan een koning, zo gevoelig van zyn Eere en Agting, die hy meind dat Compagnies Dienaars op Ceylon hem vooral behooren te bewyzen.

Ook zegt men, dat men, wegens honger en gebrek, den koning zyn Landen heeft moeten ontneemen, gelyk wel eer ook ontrent de Landen van Gale en Mature geschied is. A. 1677.

Schoon nu de koning moejelyk daar over was, is naderhand dat overgegaan, zo dat hy ook 't geheele ampt van Dessave van Mature vernietigd heeft, en na den laatsten Dessave *Rompot Appohami*, dat noit meer onder zyn Hovelingen uytgegeven heeft, zo dat zeedert die Landen in Vreede onder ons gebleeven, en gelaaten zyn.

Ook is hy, in de Heer *Hulfts* tyd, met zyn ganssche Magt beneden gekomen, om Colombo te helpen winnen. Maar wel by de Koning.

Na zyn dood zyn hem veel weederwaardigheeden bejegend, dog egter heeft hy de Compagnie niet gemoeid tot A°. 1670. toen het zo openbaar op hem en zyn Land aangelegt wierd.

Ook heeft men toen de Heeren Majores al, wat men wilde, van den koning wysgemaakt, zonder de verantwoording van dien Vorst te hooren.

Dierhalven oordeel best, dat 'er ten eersten een Commissaris met last, van UEd. tot Vreede, en om dien koning genoegen te geeven, aan hem gezonden werde; dog dit voorstel, schoon UEd. niet onaangenaam, behaagd den Heer van Goens niet, zeggende, zoo dat gebeurde, van zyn Soon den Gouverneur, last te hebben, om . . . . . de volgende woorden bleeven in de pen, en dus ook dit geheel voorstel, waar op UEd. Vergadering scheide.

Dit zyn Zaaken, noit gehoord. Mag men de quade Zaken der Compagnie, en van hunne Dienaaren niet onderzoeken? zyn ze goed, 't zal blyken, en dan goed zyn, en blyven. Zyn ze quaad, zo moet men ze immers navorschen, wil men niet verergeren van Staat; dog hoe zeer de Majores belastteden, om de Ceylonze Zaaken, by 't aanweezen van den Hr. van Goens af te doen, hy had 'er geen lust in, en verschoof dat gedurig, ja wilde 'er niet over zitten, belettende de Leden door dreygementen in hun vry oordeel 'er over ten dienst der Compagnie; schoon 'er veel weegen open zyn, om dien koning gemakkelyk tot Vreede te brengen. Alzo hy niet zoo zeer moejelyk is over 't inneemen van zyn Land, als wel over de Gewelden, en 't Meesterschap van zyn Onderdanen, en de Spyt, hem overal aangedaan. Verdre bewyzen van dien.

Kan men met hem dan op geen andre gronden Vreede maaken, dan op 't Contract van Westerwolt, zo zal dat nog vry beeter zyn, als de staat waar in zy nu is, en dan zal zy teegen alle Europeers van buiten, en met den koning van binnen, verzeekerd zyn. Waar aan Daar ons egter niets meer, dan de Vreede, diend.

A. 1677. aan ons ganſch welwezen hier hangt, en dat men met alle Vriendelykheid behoord te zoeken.

't Moet de Compagnie genoeg zyn, voor haaren Handel hier 2 a 3 plaatzen aan Zee te bezitten, en de Kaneel vry en zeeker te ſchillen, en een maatige ſtreek Lands, latende de reſt aan den koning, en dan is zy van veel Laſten ontlaſt.

Zulk een Vreede zal de koning niet weygeren, en dan zal hy ons ook veel meer vertrouwen, behalven dat dit groote bezit van Landen tegen 't eerſte Verbond aanloopt, en onnut voor Ons is.

Batavia, 23. November, 1677.

UEd. Onderdaanige, en Gehoorzame Dienaar,

HENRIK ADRIAAN VAN RHEEDE.

Wy moeten hier tuſſchen beyden een uytſprong maaken, van iets ten dien tyde voorgevallen, om daar na de Zaken van Raja Singa, weer hier aan te hegten, en te vervolgen.

In dit zelve jaar gaf de Heer van Goens aan 't Opperhoofd van Madure Laſt, om de Zaaken van 't Hof van den Nayk van Madure (alzo wy nu en dan veel met dien Vorſt te doen hadden) wat nader, en in zyn grond te doen naſpeuren; waar op de Heer *Maarten Huysman*, ten eerſten een van zyne bequaamſte Bedienden uytzond, die hem dit volgende Bericht daar over te rug bragt, en overgeleverd heeft.

BESCHYVINGE van den Oorſpronk der NAIKEN van MADURE, hunne Politique Regeeringe, Finantien, Militie, Juſtitie, Religie, Civile en Domeſticque Ommegang, overgeleevert aan den E. Heer *Maarten Huysman*, Commandant der Kuſte Madure, t'zamengeſteld door den Adſiſtent, *Adolph Baſſing*, tegenwoordig tot Tritchinapali, aan 't Hof van Madure.

Myn Heer COMMANDANT:

Bericht over den Staat van den Nayk van Madure.

DEwyl UEd. op myn Demiſſie van Toetecoryn na 't Hof van den Naik van Madure, mondeling heeft gelieven te belaſten, na den eygentlyken aard der Politicque Regeering ende Juſtitie dezer Landen, by ledigen tyd te vernemen, en daar van eenige Regulen op papier te ſtellen, om tot ſpeculatie te kunnen dienen. Zo bevinde ik my door die Ordre te zyn gebragt tot een ordentelyk verhaal (voor zo veel hier van door eenige oude Bramines, uyt haare Chronyken heb konnen berigt werden) van het begin en den oorſprong der Regeeringe, en de Macht, die deze Naicken over de Landen van Madure, of Madurée, en vervolgens eenige Landſchappen hebben bekoomen, als meede van hunne Politie, Finantie, Militie, Juſtitie, Religie, Civilen en Domeſticquen ommegang; dog eer ik hier van een begin make, zal in 't voorby gaan, met weinige woorden, ſpreeken van drie Perſoonen, die voor deze Naicken, de Landen van Madure hebben Geregeerd, en in Leen-bezit gehad.

A. 1677.

Als de Kroon van het groote Ryk, Carnatika, nog op der Jentiefze Koningen hoofd geveſt, en Welloer, by Sinſy gelegen, het voorname Hof was, heeft de Vader van de koning, *Narasinga Kiſtna Raja*, nu omtrent 250 jaren geleeden, in de Landen van Madure, de Kroone van Carnatika, doenmaals gehoorende aan een Ryk, Bojero genaamt, aan *Poede Chitty*, in Pacht gegeven: dog met zodanige bepaling, dat hy van deze Inwoonderen niet meer vermogt te nemen, als d'oude gewoonte was, en zo 'er eenige gewigtige Zaaken voorvielen, die moeſten aan het Hof afgedaan werden; maar de gemeene Zaaken wierden in de Landen van Madure, door eenige Dienaaren, die door den koning daar toe geſteld waren, geſliſt; zo dat deze Poede Chittis magt niet verder ſtrekte, als de gewoone Schatpenningen in te vorderen. Deze Perſoon was een zeer Ryk Koopman, hebbende wel 20000 Draagbeeſten, die zyn eygene waren; waar mede hy, nevens andre Waren van verſcheide Plaatzen, principaal Peeper en Arcek van Malabar, en de Landen van Carnatica voerde, en het Madurees gebied gedurig in Perſoon paſſeerde. Hy verzag het Hof van zyn koning met meeſt alle het geene daar van noden was; en leende zomtyds aan de kroon groote zommen gelds, en dewyl hy geduurig van de Naik Geld moeſt hebben, wierd goedgevonden, dat men hem zekere Landſchaps Inkomſten zoude aanwyzen, en zodaanig is deze *Poede Chitti*, de eerſte Pachter geweeſt der Madureeſe Landen, die doenmaals 100000 Pardauws, of Ryksdaalders 's Jaars hebben gerendeerd;

A. 1677. deerd ; te weeten, van de Provintie Madure alleen.

Na dezen *Poede Chittis* overlyden, is gevolgd zyn Zoon *Gericopa Diſſingapanaik*. Deze heeft van den koning meerder waardigheid gekregen, en is met den naam van Naik begunſtigt, dat een Vorſt, of ook wel den Adel beteekent; hebbende hy ook veel meer gebied over de Landen en Onderdanen van Maduree erlangt, als zyn afgeleefde Vader oyt gehad heeft.

Gericopadi Singa Panaik, is gevolgt van zyn Zoon *Nagame Naik*. Deeze heeft geen goede vrienden aan 't Hof gehad, en daarom heeft de koning wegens eenige valſche beſchuldiging, door zyne Vyanden gedaan, laſt gegeeven, dat na zyn dood niemant van zyn Geſlagt zoude ſuccedeeren, dit zyn alzo de drie eerſte Pachters geweeſt, welkers Geſlachten zy, tot heden toe, noemen Cawery's Chittis, om dat Caweryk een Linie der Naiks, ofte Edelen, is.

By 't leven van de voornoemde *Nagama Naik*, had de koning van Carnatica, *Nara Singa Kiſtna Raja*, het Landſchap Maduré aan een van zyn getrouwſte Dienaren belooft, 't welk was *Wieſewenaden Naik*; van 't Geſlagt *Wellen Chitti*, dat een graad hooger is, dan *Caweri Chitti*: Deze was die geen, die den koning Betels gaf. Hem wierden dan, na *Nagama Naiks* dood, de Landen van Madure opgedraagen. Als een Erf-leen voor zekere zomme Gelds, waar uyt eenige voornaame Dienaren, aan 't Hoff (daar *Wieſewenaden Naik*, hoofd van was,) wierden betaald: hy moeſt ook zelfs aan 't Hof blyven by den koning, en de Landen door de zynen laten Regeeren, krygende hy alzo de Titul van Naik van Maduré; vermids de koning hem met een Dogter van Prinszen bloede deede Trouwen; waar door het Chitti Geſlagt aan een kant geſteld, en hy als een Vorſt van 't Ryk ge-eerd wierd, en dit is de eerſte oorſpronk der hedendaagſche Regeering van dezen Naik, ende de Stam, daar de volgende van geſprooten zyn; uyt welke oorzaak in alle Geſchriften, en Olas, die deze Naiken paſſeeren, de naam van *Wieſewenaden Naik* nog voor aan wierd geſteld, om door langheid van tyd niet in vergetelheid te raaken; zynde de Maduré de eerſte en oudſte, die van den koning van Carnatica onder alle Naiken gebenificeerd is; hebbende *Wieſewenaden* 20 jaren geregeerd, en in zyn leven uyt de Provintie Maduré, aan den voornoemden koning opgebragt 150000 Pardao's.

De eerſte Nayk van Madure.

Periakiſtnapanaik, Zoon van *Wieſewenaden Naik* voornoemt, is de tweede Leen-bezitter van Madure geweeſt; en gelyk hier vooren de tweede Chitti meerder waardigheid, als zyn Voorzaat, heeft gehad, zodanig is het ook dezen gebeurd, want buiten dat hy de Provintie Tindical meede onder zyn gebied heeft bekomen, is hy noch zodanig verhoogt, dat hy op Maduré heeft mogen woonen, en is eenig op 't ontbod van den Koning ten Hove gekomen, daar anders zyn voorzaat geduurig by den koning zyn dienſt, met bétel geven, moeſt waarneemen; hy heeft jaarlyks aan de Kroon opgebragt, 300000 Pardao's. In het 20. Jaar zyner Leen-bezitting, is zyn Leen-Heer de koning van Carnatica, *Nara Singa Kiſtna Raja*, komen te overlyden, nalatende een minderjarigen zoon, die van zekeren Prins van dat Ryk, genaamt *Rama Raſoe*, is verdrukt geworden; en heeft met geweld de Kroon van den jongen koning op zyn Hoofd geſteld; dat niet alleen een groote onruſt aan 't Hof, en in 't geheel Koninkryk heeft gebaard, maar ook de 3 Naiken van Maduré, Maſſoer, en Tansjouwer, hebben openbaar tegens dezen *Rama Raſoe*, als de Kroon niet wettig bezittende, gerebelleerd, en aan hem niet het minſte uyt hunne Landen opgebragt, 't welk eenige jaren tot *Rama Raſoe's* dood, en tot dat zyn Broeder *Abaraſoe* weder in zyn plaatze gekomen is, heeft geduurd. A. 1677.

Deze *Abaraſoe* heeft tegen de gezyde Naiken eenige Macht gezonden, omme de zelven tot gehoorzaamheid te brengen; maar zulks heeft hem meer ſchade, als voordeel, toegebragt; want de Hoofden der Krygstroepen heymelyke vrienden van de drie Naiken, en gevolgelyk ook van hunnen jongen en van de Kroon ontroofden koning zynde, kwamen met hunne magt zo haaſt niet aan de Tansjouwerze Grenſen, of zy verklaarden zich vrienden, van de Nayken, en Vyanden van die geene, welke hen uytgezonden had. Hier door, en door meer andere onluſten, die wegens de verdrukking van den jongen koning in 't Ryk van Carnatica over al gerezen waren, bedagt *Abaraſoe* (als het niet langer konnende gaande houden,) deze liſt. En zyne Nazaaten.

Wierawas Antaryon, die van 't regte koninglyke bloed, en des overleeden konings Neef was, ſtelde hy in den Staat, om door dit middel d'onderhorige Vorſten van het Ryk, die alle tegen hem waren opgeſtaan, weder tot gehoorzaamheid te brenge, onder zodanige voorwaarden, dat *Wierawas Antaryon*, den

A. 1677. den jongen koning zouden laten doo-
den, die daar toe overhelde, dog eer
dat nog iemant, als *Abaraſoe* met zynen
aanhang, eenige hulde aan den nieuw-
gekroonden koning had gedaan, kwam
de groote Mogol met een groote magt
den nieuwen konink beſtryden, eyſchen-
de den erfgenaam en jongen koning van
Carnatica in zyn geweld, gelyk hy voor-
gaf de Kroon, die hem wettig toe-
kwam, op zyn hooft te zetten. De
Naiken voornoemt, dit hoorende, wier-
den met een rechtmaatig wantrouwen
bevangen, des zy door een Waſſcher
den jongen koning van twee periculen
hebben verloſt, en hem na Maſſoer ge-
zonden, daar hy, of wel in Hikeria, ge-
meend werd noch heeden met eenige
zyner Nakomelingen te zyn.

Wierawas Antaryon, dan in dezen ſtaat
zynde, konde, vermids de rebellie van
by na 't geheele ryk, niet tegens de
Magt van den Mogol beſtaan, en zien-
de den jongen koning gefalveert, was hy
te meer bevreeſt, dat yder een zoude
meinen, hy den zelve hadden laaten
vermoorden, des hy heymelyk is ge-
vlugt, en kan tot den dag van heden
nog niemant zeggen, waar hy gebleé-
ven is.

Den Mogol gelukte zyn voorneemen
niet minder, want door zyne groote
Magt het geheele Ryk van Carnatica
in een ontzachelyke vreeze geſteld, en
van de bittere Oorlogsvrugten een proef
gegeven hebbende, ging hy met de Vor-
ſten van 't gezeide Ryk een beding aan,
dat zy den Mogol voor hunnen Opper-
heer zouden hebben te erkennen, en nu
zodanige ſomme Gelds aan hem moe-
ſten betalen, als zy zedert het afſterven
van hunnen wettigen koning achterſtal-
lig waaren, en voorts jaarlyks 't zelve
aan hem opbrengen; dat zy voor de-
zen aan hunnen koning opgebragt had-
den. Dit Contract heeft weinig tyd
geduurd; want niet lang hier na heb-
ben de koningen van Golconda en Viſi-
apoer gezamentlyk, door geweld van
Wapenen, de Vorſten van Carnatica 't
vorige Contract, met den Mogol ge-
maakt, doen breeken; en hun beiden
het recht, dat den Mogol op 't Ryk van
Carnatica door den Oorlog had verkre-
gen, aangemaatigt; werdende deze
Naiken, nevens de andere Vorſten van
Carnatica, daar, in plaats van Mogol-
ze, nu Viſiapoerze en Golkondaze Tri-
butariſſen; die, gelyk zy het Ryk van
Carnatika onder den Viſiapourſen Veld-
overſten *Berrawalwalchat*, en Golkonda-
zen *Nabab Mirſumela* met gelyke koſten
hebben gewonnen, ook het zelve in
2 deelen hebben gedeeld: zynde Mas-
ſoer, Madure, Tansjouwer, Sinſi, &c. A. 1677.
onder *Viſiapoer*, en de verdre Landen
om de Noord onder *Golkonda* geſteld.
Ende zodanig is deze Naik van Madu-
re, nevens anderen, een Tributaris van
de Viſiapoerze Kroon geworden, ge-
lyk nu gezegt is; welke Tribuit ten
tyde van *Periewierapa Naik* 1200000
Pardao's heeft bedraagen, dog is daar
na verminderd op 10, 8 en 600000 Par-
dao's 's jaars; en zedert de Regeering
van *Sioekenade Naik* zo wel, als nu zes
a 7 jaaren geleeden, heeft *Viſiapoer* niet
met al uyt deze Landen genooten. *Pe-
riakiſtnapa Naik* voorſz. heeft 25 jaaren
geregeert. Na dezen Naiks dood,
heeft de Regeering begin genoomen
onder des zelfs Zoon *Periewierapa Naik*.
Deze heeft een Prinszeſſe van Tansjou-
wer getrouwt, met de welke hy de
Landen, doenmaals onder Tansjouwer
gehoorende, ten Huwelyk heeft beko-
men. De Stad Tritchinapali, nooh 't
Kaſteel, was toen nog niet gebouwd;
maar eenelyk de groote en hooge Steen-
rots, daar de pragtige Pagood van den
Afgod *Ixora*, aan de Noord-zyde, zeer
konſtig opgebouwd is, met een muur
omtrokken, en naderhand heeft voorſz.
Naik het Kaſteel rontom de zelve Rots
doen opmaken. Ten zelven tyde van 't
voorſz. Huwelyk heeft de Madureer
't ſterke Fort, Wellankotte genaamt,
met zyn onderhoorigheeden, in tegen-
deel voor Tritchinapali, aan Tansjouwer
overgegeeven; om dat die Veſting digt
by Tansjouwer, en Tritchinapali niet
verre van de Landen van Maduré en
Tindical, was gelegen. *Periewierapa
Naik* heeft zyn Vader en Grootvader,
in magt van Land en Luiden zoo wel,
als andere Achtbaarheden, verre over-
troffen, en is wel de magtigſte van al-
le de Naiken van Maduré, tot hier toe,
geweeſt; hy is de zelve, die de Lan-
den van de Noord en Ooſt-zyde der
zware Gebergten, van Cabo Como-
ryn af, tot Rammanacoil toe, langs
den zoom der Zee onder zyn heerſchap-
py heeft gebragt; waar meede hy zyn
vermogen niet weinig heeft uytgebreid,
en onder alle andere Naiken een meer-
der aanzien bekoomen heeft. Die Lan-
den hebben, voor dat ze door den Ma-
dureer geconqueſteerd zyn, onder apar-
te Rajas, die Erf-Heeren van de zelve
waren, geſtaan; en doenmaals jaarlyks
800000 Pardao's gerendeerd; 72 Pal-
leagares ofte Vryheeren hebben onder
dezen Vorſt gecontribueerd, en heeft de
generaale Schatting van zyn Land twee-
en veertig honderd duizend Pardao's,
bedragen; zo dat deze Naik den hoog-
ſten Trap van vermoogen van alle
de

A. 1677. de Naiken beklommen, en 30 jaar geregeerd heeft.

De vierde Vorst van Maduré is geweest *Commarekiſtnapa Naik*, die zeven jaaren een vreedige Regeering heeft gevoerd, en daar na is komen te overlyden.

Hem is gevolgt zyn Zoon, *Kaſtoeraranpa Naik*, die in zyn jonge Jeugt van omtrent 18 jaaren, na een driedaagſche Regeering, is overleeden; en werd gemeend, dat de zelve door eenig vergift van kant geholpen is.

Zo haast was zyn 's Vaders Broeder, genaamt *Moetoewierapa Naik*, niet in de Regeering, of de meeste Palleagares van de Landen begosten te rebelleeren, ende geheel af te vallen, zo wel wegens het schielyk overlyden van den jongen Vorst, als meer andre redenen. De Theuver is de eerste geweest, die zyn Tribuit aan deze heeft geweigerd. Hem zyn gevolgt veel vermogende Vry-Heeren, als *Ramaſuedara Naik*, *Caſtoerapa Naik*, *Bengarapa Naik*, *Ramarodi*, *Lucgamrodi*, *Gotti*, *Modelli*, *Naynaar*, *Oedear*, en nog meer anderen, die alle niet het minste, eenige jaaren herwaarts, hebben opgebragt, als 't geene door Magt van Oorlog van de zelven is afgedwongen: den Oorlog met den Naik van Massoer heeft onder deeze Vorsten meede begin genomen, die, aanmerkende, dat in zodanigen troebel water goed vissen is, een groot gedeelte van des Madureers Land onder zyn gehoorzaamheid gebragt heeft, waar onder de Madureesse Palleagares aan dien kant ook niet wynig met Massoer geconspireerd hebben; zo dat deze Vorst ongelukkig in zyne Oorlogen, vermids de Inlandze revolutien, den Massoer niet na behoren tegenstand heeft konnen bieden. Hy is, na een Regeering van 22 jaaren, zonder Erfgenaamen na te laten, komen te overlyden.

De naaste dan, die 't Gebied over deze Landen toekwam, was zyn Vader, *Kunela Naik*, of *Tiroemale Naik*, zynde de zevenste Vorst van Maduré, in welkers tyden de Inlandze onlusten, zo wel als den Oorlog met den Massoer, hebben gecontinueert, en geraakte ook met Tansjouwer in verwydering, welke Vorst groote sommen Gelds aan Massoer heeft gezonden, om den Madureer aan de West-zyde zyne Landen nog zwaarder, als vooren, te bestryden, gelyk de Naik van Tansjouwer van des Madureers Landen meede heeft gedaan; dog de onlusten tusschen Maduré; en Tansjouwer hebben te dier tyd niet lang geduurd, maar zyn door de beloften van 't Houwelyk van *Tiroemale Naiks* Dochter aan den Naik van Tanjsouwer A. 1677. bygeleid. Dat eerst na 't overlyden van *Tiroemale Naik* is volbragt. Dit nu is de Princesse, die jongst in de Vesting van Tansjouwer van *Chiockenade Naik* van Madure, haar Broeders Zoon, zonder hoop van uytkomst, benauwd zynde, haar leven, met 't gevolg van alle Vrouwsperzoonen van 't Vorstelyke bloed, en ontrent 3000 bywyven van *Wieſeragawa Naik* van Tansjouwer, aan 't vuur (daar in de zelve Vorstin met eenige andere levendig gesprongen, en met eenige van de voorzyde Wyven, op een ander manier verbrand is) in 't aanzien van *Wieſeragawa Naik*, heeft opgeofferd, dat anders na deze Heydenze wyze eerst na 't overlyden, van de geene, wiens Wyven, en Bywyven zy zyn, pleeg te geschieden; waar van, en de oorzaak van deze wreede Dood, hier in het vervolg nader werd gesproken, hebbende *Tiroemale Naik*, Madure 37 jaren geregeerd, en is door hem de Stad en het Kasteel van Maduré gebouwd.

Na hem kwam de Regeering op *Moetoepvierapa Naik*, des afgeleefden *Tiroemale Naiks* Zoon; dit is de Vorst, die 't Hof, dat dus lange tot Maduré was geweest, na Tritchinapali heeft overgebragt, zo, om dat Tritchinapali nader aan de Grensen der Landen van verscheide Vorsten legt, als dat die plaats defensiver voor eenige vyanden is, als Maduré. Ook werd gezegt dit Transport geschied te zyn, om dat in het Kasteel van den ouden *Tiroemale Naik*, wegens de booze geesten, die daar regeerden, niemant van dit vorstelyk geslagt kon rusten. Gemelde *Moetoewierapa Naik* heeft niet langer, dan 1½ Jaar, Geregeerd. Onder hem zyn de Palleagares de een na den ander, meer en meer, afgevallen, dog hebben nog Jaarlyks een zeekeren Schat-penning opgebragt.

Siockenaden, de Geldzuchtige, volgde den overleeden *Moetoewierappa Naik*, wiens Zoon hy is, dog niet van de regte Linie des vrouwelyken Geslagts, zynde zyn Moeder een Bywyf van *Moetoewierappa Naik*, en van 't Wellales Geslagt geweest. Deze is de ongelukkigste van alle de Vorsten, die Madure geregeerd hebben; want hy is niet alleen van den Massoer in 't begin zyner Regeeringe zwaar beoorloogd; maar zyn eygen Onderdaanen en Palleagares, hebben hem ook bestreeden, die heedendaags alle byna buiten gehoorzaamheid zyn, behalven weinige van klein vermoogen in de Beneden-Landen, als *Ottopa Naik*, *Cattapa Naik*, &c. die, hoewel ze eenige Dorpen vry bezit-

A. 1677 zitten, egter by vereyſch, zeker getal ſoldaten op de been moeten brengen, nevens een weinig geld; welk volk dan, zo lange zy in dienſt zyn, van de Armene, of 't Hof, hunne bezolding genieten; de Victorie, die deze *Siockenaden Naik* zo onrechtvaasdig over Tansjouwer heeft behaald, verſtrekt hem, en deze Landen, nu tot geen kleine kaſtydinge, en zoude voor dezen Vorſt veel beter wezen, dat Tansjouwer noyt van hem was gewonnen, alzo hy dat Landſchap niet konnende, of willende, beſchermen, miſſen moet; behalven dat noch hy, noch den rechten Erf-Vorſt, en maar vreemdelingen, en groote vyanden van deze Landen, zyn buurluiden geworden zyn, het welk hem ook niet weinig te rug heeft gezet, gelyk hy, en zyn Succeſſeur, noch dagelyks bevind. Gemelde Oorlog tuſſchen Maduré en Tansjouwer, is principalyk ontſtaan, uyt de weigering van 't Huwelyk door *Wieſeragawa Naik*, van Tansjouwer (wiens Dogter den Madureer begeerde) gedaan, en om dat die van Tansjouwer *Siockenaden Naik*, als niet van de regte linie van Moeders zyde, (als voren gezegt) daar toe onwaardig achtede, waar over hy dan zodanigen wraak heeft genomen, als by na ieder een in deze Landen bekent is. En dit is de oorzaak, dat de Tansjouwerze Naiks bywyven zo een vreemde daad, van zich levendig te verbranden, hebben begaan: Om, of zy ſchoon Land, Luiden, Rykdom, en Leven verloren ging (gelyk gevolgt is) de Vyand des Naiks van Maduré egter zyne begeerte niet te vervullen. Onder deze Oorlogen, en Inlandze revolten, heeft hy niet ſtil gezeten, van zyne Onderdaanen met een ongemene oogluikende dwingelandye, door zyn ſchrapende Pagters, te laaten plagen; en dat zo onmenſchelyk, dat veelen, zulks niet konnende verdragen, hen daar tegen opgeworpen hebben, waar door de andere Landen alomme in een Deſolaten ſtaat zyn geraakt, en, niet tegenſtaande deze voornoemde revolutien, heeft hy noch, behalven de ſchatten in Tansjouwer, door *Chinelambi*, Modeljaar van den Theuver, een grooten Schat verovert, en in den Tyd zyner Regeeringe uyt deze Landen by den anderen geſchraapt. Maar in plaats dat hy (met die Rykdommen en Schatten, byna zo grooten vermogen bekomen hebbende, als geen van zyne voorzaten ooit hebben gehad) daar mede zyn Landen behoorde te beſchermen tegens de machtige uytheemze vyanden, en de ongehoorzame tot gehoorzaamheid te brengen, zo houd hy die als begraven; en ondertuſſen Triumpheeren zyne vyanden niet weinig over hem; zynde in zynen tyd Palleagares, die gewoon waren eenige ſommen Gelds op te brengen, hoewel niet zo veel als voor dezen, maar die zich vrygevochten hebben, alzo afgevallen zyn, en Regeeren zy de Landen, die zy hedendaags bezitten, als eygen Domeynen, waar door deze Vorſt jaarlyks een groot inkoomen komt te verliezen, die de opgeworpen Palleagares, nu zelve genieten, als den A. 1677.

	Pardao's.
Theuver, - - -	900000
Nainaar, - -	100000
Oedejaar, - - -	18000
Ramoeſandra Naik, - -	70000
Caſtoerapa Naik, - -	40000
Bengarapa Naik, - -	40000
Ellia Naik, - - -	50000
Goetti Moddelli, - -	15000
Ramaroedi, - - -	45000
Lingamaroedi, - - -	30000
	1308000

Behalven deze, en nog meer andere Palleagares, welke noch veele in getal zyn, en de Inkomſten hunner Landen, als Souverain genieten, van welker naamen geen pertinent berigt heb konnen bekomen, zynder noch eenige Landſchappen tegens dezen *Siockenaden Naik*, wegens zyn overgroote dwingelandye, opgeſtaan, als de Marruas van Oettemalen, de Inwoonders van Colimale, Natan, &c. die meede niet een ſtuiver in de Armené opbrengen. Boven dien heeft de Naik van Maſſoer 800000, en Tansjouwer 5000 Rykſdaalders jaarlyks inkoomen uyt de geconqueſteerde Landen dezen Naik afhandig gemaakt, welke Landen alle onder 't Gebied van Maduré behoord hebben, behalven die den Madureer voor dezen heeft gewonnen, en naderhand weder verlooren; waar uyt dan ligtelyk kan afgemeten worden, hoe de Madureeſe Regeering de vleugelen zyn gekort; beſtaande nu haar eenige macht in *Siockenaden Naiks* vergaerde ſchatten; dog is apparenter, dat hy zig met alle den Rykdom eer aan zyn vyanden zal overgeven, als daar door zodanige middelen beſchikken, die niet alleen tot reſiſtentie zyner vyanden van buiten, maar ook om die van binnen, en zyn eygen Onderdanen tot gehoorzaamheid te bren-

A. 1677. brengen, nootzakelyk werden vereyſt; zyn onvermogentheid of liever flauwhertigheid en quaad beſtier, blykt overvloedig in 't geene hy van zyn eygen onderdanen moet verdragen, die hy niet kan, of, tot zyn groote ſchade, niet wil bedwingen. Hoedanig zullen dan zo machtige vyanden, die alomme omtrent de Grenſen, dezer Landen, op de vergaderde Rykdommen vlamden, naar behooren werden gereziſteerd; immers heeft men daar van zodanige proeven gezien, dat de vyanden van Maduré, eer met Geld, als met tegenſtand van Wapenen, werden bevreedigt. Dwaze, en disreputatieuſe dingen van zo een geldryken Vorſt, zeggende *Siockenaden* zelfs abſoluyt, dat het beeter is met een ſomme Gelds hem af te koopen, als hem met Oorlog van de Grenzen dezer Landen te verdryven, want, zegt hy, behalven dat den Oorlog met een groote menigte volks moet gevoerd werden, en groote ſommen gelds verſlind, loopt men als dan niet alleen perykel van den vyand te verbitteren, maar men konde zig ook van de overwinning niet verzeekeren, ende oordeelde over zulk, een dubieuze Zaak, dat 't beeter was 't gewiſſe, voor het ongewiſſe, te kiezen.

Siockenaden Naik, principalyk in de vergadering van Schatten, en Rykdommen, en niet in een goede beſtiering zyner Landen, alle zyne pogingen beſteed hebbende, heeft eyndelyk, na een 19 jarige Regeeringe, 't gebied en oppergezag over de Landen van Maduré, eerſt onder de hand, uyt liſt, en daar na in 't openbaar, vrywillig aan zynen Broeder, *Moetoe Alligatri Naik*, in dezen jaare overgegeven. Ende eer ik tot het tweede ſtuk van de Polityeque Regeering dezer Landen treede, zal eerſt in 't kort aanhaalen de motiven, die *Siockenaden* hebben bewogen, den Staat te reſigneeren, welke voornamentlyk deze zyn. Hy zag zig van buiten aan alle kanten van zyne groote en magtige vyanden omzingeld, en geen kans om die tegen te ſtaan, zonder of een zwaren Oorlog te voeren, of de zelve met een zware ſomme Gelds af te koopen, waar van hy niet gaarne wil ſcheiden, en bezit noch meeſt alle de Schat, die hy zegt zyn Zoon toekomt, en derhalven wil hy tot den huidigen Oorlog, niet een Fanom uytkeeren; hy zag zig ook niet alleen van de andere Naiken en vorſten in deze Geweſten, maar ook zelfs van zyn eyge onderdanen, en Palleagares, veracht, om dat hy, geen wettige Erfgenaam dezer Landen zynde, tot de Regeering niet was geregtigd, dat hem van zommigen dikmaals is verweeten; en daarom werd gemeend, dat hy principalyk de Regeering heeft gequiteerd; dog hy gebruikte daar in deze liſt, dat by zyn leeven zyn Broeder niet wierde gehuldigt, maar eenelyk den naam van Regent voeren, en met hem in alles te rade gaan zou; mits dat *Siockenaden* egter het oppergezag onder de hand zoude voeren, waar door hy zich (gelyk apparent is) t'elkens weder in de Regeering meende te ſtellen, of ten minſten met alle Zaaken zodanig te doen te hebben, als het hem beliefde. Hy meinde, dat hier door, en op de goede belofte en zoete Olas, die *Moetoeallegatri Naik* aan hen ſchreef, de opgeworpen Palleagares, en andere Inwoonderen, weder tot gehoorzaamheid, en binnen Tritchinapali, zouden koomen, om als dan zodanig met de zelve te handelen, als *Siockenaden* goed vond; maar dewyl dit alles niet heeft willen lukken, en een yder zeide, dat *Moetoeallegatri Naik* eerſt moeſt gehuldigt, en met de gewoone Ceremonien in den ſtaat beveſtigd worden, zo heeft *Siockenaden* zulks in 't eerſte wel vrywillig toegeſtaan, maar daar na rouw daar over gedraagen, gelyk nog dagelyks aan de zotte en dwaze kuuren, die hy in 't werk ſteld, komt te blyken; ende dewyl geen Regeering en Oppermagt zonder homagie, of wederzydze hulding, kan beſtaan, zal hier met het verhaal van de Ceremonien en gebruiken, die deze Naiken onderhouden by de Intreede van haaren Staat, en tot beveiliging van het geene daar toe zy geſteld zyn, een begin maken van de

A. 1677.

Polityeque Regeeringe der Landen van Maduré, jegenwoordig onder *Moetoeallegatre Naik*, de tiende Vorſt van Maduré.

Drie dagen voor de Hulding, werden allerhande Heydenze Ceremonien gepleegd, met een groote devotie: op dat de geene, die in den Staat zal treeden, van alle Zonden mag gezuiverd werden, waar toe onder anderen deze zuivering werd gebruikt. Omtrent de Rivier Caweri, na giſſing een muſquetſchoot benoorden deze veſting gelegen, werden veel koſtelyke Tenten, en een prachtige Rannade opgeſlagen, in de welke een vierkante Tank van omtrent een vadem aan elke zyde werd opgemaakt. Deze Tank moet, na 't oude gebruik, van puur Goud wezen, dog deze van *Moetoeallegatri Naik* is maar vergult geweeſt; deze Bak, of Tank, werd

Hunne Regeering.

A. 1677. werd dan gevuld met Koejenmelk, Koejenmeſt, Olie, en Boter. Vier voorname Bramineés, en Prieſters, die *Goeroes* en *Senaci's* genaamt werden, gaan met de Naik alleen onder de Rannade, die rontom toe, en den geheelen Stoet daar buiten is. Daar werd hy naakt uytgekleed, geſchooren, in de Tank met de voorſz. ſtoffe gewaſſen, en voorts geheel van zyne Zonden gezuivert. Daar na trekt de Vorſt met een groote Statie na 't Hof. Des anderen daags ontfangt hy de Kroon, en Rykſtaf, in de Pagood van *Ixora* voor den Afgod, waar voor hy dan moet zweeren, dat hy in zyn Regeering niet anders zal betragten, als 't geene tot welvaaren van de Landen komt te ſtrekken. De Kroon, en de Rykſtaf, beruſt in 't Kaſteel van Maduré, in een voorname Pagood, daar de Naiken gewoon zyn de Ceremonien op de Intreede hunner Regeering te doen, als zynde het oudſte Hof, en Stam-huis hunner Voorvaders; maar ook ditmaal is niet goedgevonden na Maduré te reyzen, zynde de Kroone, en Staf, daar *Moetoeallegatri Naik* meede Gekroond, en in de Regeering beveſtigd is, na Tritchinapali gebragt, en na alle verrigtingen weder derwaards gezonden. Uyt de Pagood komende, werd hy voor 't Paleys op een verheeven Throon gezet; daar de voornaamſte van 't Land, in 't byzonder, en de andere onderdaanen in 't gemeen, hem voor hunnen Heer, met het opligten der handen, in teeken van eerbiedigheid, erkennen, ende den Eed van getrouwigheid zweeren. *Siockenaden* hadde wel gezeid de eerſte te zullen zyn, die de handen voor dezen *Moetoeallegatri Naik* zoude opligten, en den grooten Eed zweeren; maar hy heeft zulks door een Dienaar van hem uyt zynen naam laten doen: en zodanig werden de Vorſten van Maduré in den Staat beveſtigt.

De Landen, die hedendaags onder dezen regeerenden Vorſt zorteeren, ſtrekken haar uyterſte Paalen na 't Noorden, aan de Landen van Tansjouwer, en Theuver; na 't Ooſten aan de Zeeſtrand der Madureeze inbogt, tot aan Cabo Comoryn, ten Zuiden; en werd ten weſten door een zwaar Gebergte Maduré en Malabar geſepareerd, aan welke zyde de Landen van Maſſoer mede tegen Maduré paalen.

Madure in zyne ſtrekking beſchreven.

De Landen van den Madureer begrypen in de lengte, of Ooſt en Weſt, in zig een diſtantie van omtremt 30, en in de breete, Zuiden en Noorden, omtrent 90 gemeene Duitſche mylen; zynde verdeeld in zes Provintien: als Maduré, Tindical, Tritchinapali, Tirewareteſem, Wiſiagapuram, en Tripatoer; en boven twee geheele Provintien, die de Naik van Maſſoer, en de Theuver, van de Madureeſe Vorſten hebben geconqueſteerd, is het halve Landſchap van den laaſtgenoemde Provintie Tripatoer meede onder 't gebied der Marruas. Gemelte 6 Provintien hebben noch verſcheide aparte Heerlykheeden onder haar; als daar zyn in de Beneden-Landen, Cajetaar, Sivelepetoer, Palcam, Colleſegerepatnam, &c. A. 1677.

Deze gemelde Landen beſtaan voornamelyk uyt de Landbouw, en den teelt van veelerhande Dieren, brengende de zelve tweemaal 's jaars, by matigen regen, in abundantie voort, Neli, Poele, Naatçhini, Cadjang, Boontjes, en boven Madure ook Tarw, Zuyker, en veel meer andre Veldgewaſſen. De Boomen zyn ook ten deele profyt gevende, als daar zyn Jager-, Margoſi-, Tammerinde-, Cocos-, en andere Boomen meer, daar van de Inwoonderen de Vruchten weeten te orberen, en nevens de gezeyde Graanen tot gelde te maken. De Landen aan de Noordzyde van Madure, tuſſchen en buyten 't zware Gebergte geleegen, brengen, behalven den overvloedigen Neli, en Boomgewaſſen, ook noch eenig Cattoen voort; doch niet in zo grooten quantiteit, als de Beneden Landen; item Salpeter, Olifanten, en Yzer, 't welk in de Landen van Arriloer gegraven werd, maar de Landen, daar d'Olifant, en Salpeter, valt, heeft Maſſoer dezen Naik afhandig gemaakt.

Beooſten het zware Gebergte, dat met een Bogt om de Zuid ſtrekt, en tuſſchen de Zeeſtrand, valt boven 't veltgewas en boomvrugten, ook rykelyk Kattoen, waar van veelerhande Gaarengeſpin en Lywaat geweeven werd, item Goeni, Paktouw en Pakgaren, Waſch, Honig, en Indigo. De Landen, aan de dorre Zeeſtranden geleegen, brengen weinig Vrugten uyt d'aarde voort, of zy moeten van den heuvel met tydigen reegen begunſtigt werden, en dan noch maar eenmaal in 't jaar, daar de hooge Landen tweemaal 's jaars vrugten geven: gelyk gezegt is; het water, dat zomwylen in overvloet uyt 't Gebergte in de Rivier Tanwéra ſtort, en by Ponnekayl uytloopt, weten de Inwoonders in de Tanken op te houden, en daar meede door gemaakte Canalen hunne Zaay-velden, tot volkomen wasdom van 't gezaay te bevogtigen, maar deze dorre aan Strand leggende Landeryen beſtaan meeſt uyt 't geen de Zee geeft, als Peerlen en Sjankos te duiken.

A. 1677. ken, Viſch te vangen, &c. ook werd hier Zout gemaakt, en Kalk gebrand. De menſchen, die de voornoemde Landen onder Maduré bewoonen, vermits zy verſcheiden van Geſlagten, Leven, en Ommegang zyn, zo zyn ze ook verſcheiden van aard, en natuur, dog om de zelve in 't gemeen te beſchryven, zoude men wel konnen of mogen zeggen, dat zy uyt zich zelfs ſlaafachtig, traag, liſtig, wantrouwig, on-eerbaar, trouwloos, leugenagtig, onbarmhertig, ſchaamteloos, en kleinmoedig zyn; de geene, die hedendaags voor hunnen oppergebieder werd erkend, is den Naik van Maduré, *Moetoeallegari*. Hy voert over de gezeide Landen en menſchen in dezen tyd een independente en ſouveraine Regeering; dog dewyl deze Heidenze Vorſten zelden over een Zaake vaſt beſluyt neemen, en zich niet, of weinig, met de Regeeringe bemoeyen, zo hebben de Hovelingen, en voornamelyk de Braminees, die na hunnen aart ſcherp van vernuft, en niet min loos en ſchrander zyn, het herte van den Vorſt, en de Regeering volkomelyk in handen. Geen vaſte Wetten, noch Ordonnantien werden in 't byzonder, maar wel eenige Uſantien in 't gemeen onder deze menſchen, onderhouden; en principalyk die geene, welke meeſt met hunne ongemeene Baatzugt na geld, en rykdommen, of wel met hunne phantaſyen en inbeeldingen overeen komen. De Raadsperzoonen, die deze Vorſt gebruykt, werden niet verkooren, noch geſteld tot Raadsluiden, maar hy neemt de gene, die hem goed dunkt; heden dezen, en morgen weder andere; invoegen, dat de Hovelingen in 't gemeen met een overgroote Jalouzie zyn ingenoomen, ſpruitende uyt de gewaande nyd, of haat, of vriendſchap, die d'een boven d'ander geniet. Zy zyn noyt of vriend, of vyand, onder den anderen alleen; maar van beide te gelyk; waar op de Vorſt dan zyn ſpeculatie neemd; en daar door des te meer op zyn Hovelingen betrouwd; als meenende, dewyl zy op malkanderen zeer jalours zyn; zy daarom de een uyt vreeze voor den anderen van verſpied te werden, niets tot ſchade of nadeel der Landen, en hem, zouden durven ondernemen; waar in hy grootelyks miſt; zo dat de Politycque Regeering deezer Landen meer aan de Hovelingen, dan aan de Vorſten, eygen is; ende moet al 't geene van den Oppergezaghebber zal verkreegen werden, gemeenelyk eerſt by den *Pardani* (dat den tweeden beſtierder naaſt den Naik is) of wel aan wiens oordeel het werd geſteld, goedgekeurd werden: waar uyt dan voortkomt, dat alle 't geene dat tot een goede Politique Regeering pertineerd, zo verward is, als in 't vervolg werd aangewezen. A. 1677.

Het ware Intreſt dezer Landen vereiſcht een goede Regeering te oeffenen, de rebellige onderdaanen tot gehoorzaamheid te brengen, de verſchillen met Maſſoer by te leggen, of, zo niet, voor een tyd aan een kant te ſtellen, om alzo nevens andere Jentiefze vorſten gezamentlyker hand te gens hunne magtige vyanden hunne Landen te beſchermen; maar deze Zaaken werden niet behertigd, en ter contrarie aan de zelve, die deze Landen komen beſtryden, groote ſommen Gelds geſpendeerd, daar voor men een ruimen tyd een groot Leger Krygs-Luiden in 't Veld konde houden; en, in plaats van met Maſſoer verdrag te maken, werd onder de hand nog al Geld aan den Hikereêr, of Canarees, gezonden, om Maſſoer aan die Grenzen in de Wapens te houden, invoegen dat deze Heidenze Regenten hun eigen beſt, en noodzakelyk Intereſt niet konnen, of liever niet willen betrachten; werdende van meeſt alle dezer Landen Inwoonderen voor zeer apparent gehouden, dat *Siwagi*, by afkomſt met zyn geheele Magt, deze Landen zonder groote moeite onder dwang zal bekomen, dewyl 't niet anders ſchynd, of alles werd daar toe aangeleid.

De Landen, die onder deze Regeering zorteeren, werden jaarlyks aan de meeſtbiedende verpacht; welke Pachter dan over de Landen, die hy gepagt heeft, een onbepaalde macht bekomt, in 't vorderen der ſchatting zo wel, als in 't oeffenen van Civile en Crimineele Juſtitie; en zyn gehouden van alle voorvallen van belang aan het Hof advys te geven; dog zy advizeeren, 't geene hen goeddunkt; alzo zy aan 't Hof, door geſchenken, zodanige voorſtanders weten te beſchikken, die hunne quade Zaken altyd goed maken. Hoe onmenſchelyk deze Heidenze Pachters met de Inwoonderen dezer Landen alomme te werk gaan, en hoe ongemeen zy hen kwellen in 't afperszen van Geld, achte onnoodig in dezen aan te haalen, dewyl UE. daar van, als den zeldzamen aard dezer menſchen veel beeter doorgrond hebbende, als ik hier zoude konnen nederſtellen, volkomen kenniſſe en ervarentheid heeft, en UE. veel wyzer pen daar van in de Papieren, rakende de kuſt Maduré, volkome uytdrukkingen heeft gedaan. Dog om van de

Finantie iets te zeggen, zal eenelyk dit zyn, dat zy boven de ordinaire Hunne Finantie.

ſchat-

A. 1677. ſchatting, die zy van een ieder na zyn vermogen weeten in te vorderen, noch veele extraordinare Finantien weeten in 't werk te ſtellen, en dat onder zodanige gefingeerde pretexten, als UE. al meede bewuſt is; boven dien weten zy de Lands Geregtigheeden en Tollen te verhoogen, en de kopere Munt te veranderen, welke laatſte hier in Tritchinapali alleen maandelyks over de 1200 Ryxd. profiteerd; dewyl alle maanden de kopere Munt hier werd veranderd. Ook leggen zy de Inwoonderen, die vermoogen hebben, in 't byzonder, boven alle 't voorſz. zomwylen Pœnen op, en zwelgen alzo, 't geen de arme Inwoonderen bezitten, in hunne onverzadelyke Zielen, waarom de menſchen alomme in deze Landen zo arm en onvermoogend zyn, als tot groot nadeel van veelen aan den dag gekoomen is; werdende het inkomen uyt dezes Madureeſen Naiks Landen op 1200000 Ryksdaalders geſchat, en niet meer; dat veel verſcheeld van 4200000 Pardao's, die ten tyden van *Periewierapa Naik* uyt de Landen hebben konnen werden getrokken; zynde 6 Provintien, in dezen Jaare voor 't volgende Verpagt; als de Beneden-Landen ofte *Tirewareteeſiemz*, onder den Pachter,

	Pardao's.
Arejapulle, - -	420000
Maduré, - - -	120000
Tindical, - - -	190000
Tritchinapali, - -	230000
Wiſiagapuram, - -	160000
Trippatoer, - - -	80000
	1200000

Uyt welke 1200000 Pardaos de Militie, en voorts alle Lands onkoſten, moeten werden betaald. Item jaarlyks een groote ſomme Gelds aan de Pagoden, of Heidenze Tempels. De Broeders van de regeerende Naik ontfangen uyt gemelde ſommen ook hun onderhoud, die, behalven den regeerenden Naik, en Siockenaden, met hun drien zyn, ende de Hovelingen, principalyk den *Pardani*, die alles onder handen heeft, weeten meede een goede pluk daar van te trekken; alzo dat kwalyk de helft voor het Land, en den Heer Naik, overblyft; en by aldien deze Vorſt nu niet anders had; als 't geene zyne Landen opbrengen, zoude hy in deze zware Oorlogs Troebelen veel te kort koomen; dog de vergaderde Schatten van *Siockenaden* brengen 't Land geen ruſt by. A. 1677.

De Militie van dezen Vorſt en Landen beſtaat jegenwoordig in omtrent 12000 mannen te voet, en 2000 Paarden, onder 't gezag van verſcheiden Hoofden; en hoewel van de Armenees weegen een generaal Veldoverſte is geſteld, *Wengelakiſtnapa Naik*, zo commandeerd de zelve evenwel niet over 't gehele Leger, maar eenelyk over zyne Troupen, die wel de grootſte zyn van het Corpus. Andere, die mede eenige duizend Soldaaten onder zich hebben, als daar is *Antapa Naik*, *Allalegieri Naik*, *Raſidawengapayen*, item eenige Moorze Capiteinen, voeren, ider over hunne Troepen, aparte en abſolute Commando; zonder dat zy na iemant tegen hun wil behoeven te luyſteren; invoegen dat de Generaal Veldoverſte, eenen Doodſlager, Verrader, of Overlooper van een 's anders Troepen, niet kan tot Straffe brengen, zonder goedwillige overgifte van de geenen, onder welkers Commando de Misdaadigen ſtaat. Dat de Ordres uyt deze verdeelde kragten van Oorlogen zeer verward ontſtaan, kan iemant ligtelyk gedenken. Wanneer zy tegen de Vyanden in 't veld willen aangaan, geraaken de Hoofden, na dat zy lang genoeg geraedſlaagd hebben, gemeenelyk in twiſt over de voortogt, en eerſten aanval op den vyand; en in plaats dat een ieder behoorde te tragten, de eere van voor aan te gaan te hebben, krakkeelen zommigen daarom, en niemant wil de eerſte weezen; ende zo 't al gebeurd, dat de Troepen opmarcheeren, om tegen malkanderen te vegten, zo weeten zig de meeſte van de principaale Officiers op zodanige plaatzen te voegen, daar zy in 't retireeren de voorſte zyn. Zy ſtaan zomwylen geheele uuren tegen hun vyand, by na voet aan voet, met 't bloote geweer in de hand, eer iemand de eerſte wil wezen om te vechten; en zo daar, in zodanigen gevecht, 10 a 20 man komt te ſneuvelen, is 't zeeker, dat de geheele magt, 't zy van den een of de andere zyde, geſlagen is: want zy uyt de natuur voor de dood zeer bevreeſt zyn; ende uyt zodanigen kleen getal maken zy wel eenige honderden; gelyk zy meer doen omtrent hunne Oorlogs Magt, die, nauwlyks 10000 duizend man ſterk, wel op driemaal zoo veel werd opgegeeven. Hunne Krygsruſtingen beſtaat in een groote Statie van koſtelyke Tenten, Palanquyns, Olifanten, Kameelen, Paarden, Draagbeeſten, Schoppen, ſpaden, Inchiados &c. De Ruyters voeren of een Schild en Zweerd, of een De Krygsmagt.

A. 1677. Buik-ſnyder met een Lancie op hunne Paarden, en eenige ook wel een Roer, op de wyze van onze Dragonders; dog weinige. Het voetvolk is het meeſte gedeelte met Picken, en Houwers, en weinige met de Londroers, gewapend, dog deze Roers konnen weinig ſchooten na den anderen verdraagen, en, om de zelve te laaden, gebruiken zy wel ½ uur tyds. Eenige draagen Vuurpotten, en Vuurpylen, ook voeren zy Hand-granaaden van Cocos-doppen, die rondom met kleine ſtukjes yzer zyn omwonden, te velde. Artillery gebruiken zy weinig in de Veld-ſlagen, en Legers, alzo 't Kanon, door zyn onbeſchofte grootte, en onmanierlyke monteeringe, niet wel kan werden nagevoerd, of ten waare zy een Sterkte belegerden, daar 't zelve mogt komen te vereyſchen. Ik hebbe hier in Tritchinapali ook een Mortier gezien, van yzere Staaven aan malkanderen geſmeed, ſchietende een Bomme, of Granaad, van ontrent 40 pond. Zy weeten ook allerhande Vuurwerken te maaken, dog niet zodanige, daar mede men den vyand kan benauwen, maar die tot vermaak en playzier dienen. Geen Krygsdiſcipline met allen werd onder deze Heidenen onderhouden, en zo daar iemand weg loopt, verlieſt de zelve niet als zyn Maandgeld, en, wederkomende, werd hy op nieuw, zonder de minſte ſtraffe, aangenoomen. Zy onderhouden ook geen orders, zoo in het Marcheeren, als in de Battailles, maar loopen overal door malkanderen, gelyk als het vee, nu achter, en dan weder voor, invoegen dat de Troupen, die op de mars de behoorlyke Avant- en Arrier Guarde behoorden te hebben, door malkanderen loopen, zonder dat een ieder by de zynen, of by zyn Vaandel, blyft, maar loopen, daar 't hun goed dunkt, door verſcheide weegen, ter plaatze daar zy weezen moeten; de Mooren, een Geſlagt, zyn wel de dapperſte onder dezer Vorſten Leeger, maar de eygentlyke Landaard zyn zodanige Krygsluiden, die niet en manqueerd, als couragie en dapperheid. Deze naakte menſchen, en bloode Soldaaten, achten het loopen geen ſchande te wezen, zelf ook ſchoon zy 't Geweer, en alles, achterlaaten. Zy konnen de hitte der Zon boven maaten, maar de Reegen, ganſch niet, verdragen; en zo zy een halven dag in den Reegen moeten campeeren, zyn zy al half geſlagen; daar de Marruas, (die voor den Reegen niet zo zeer bevreeſt zyn, als deze bloodaarts,) zich by gelegenheid van weeten te bedienen, en vermoorden ze zonder eenigen tegenſtand, als vliegen. De Cavallery, die meeſt in Mooren beſtaat, werd betaald na hunne monteringe, en na de goede of ſlegte Paarden, die zy hebben; en zo werd ook de Infantery na de Manbaarheid bezold. Een gemeen Ruiter geniet van 8 en 12 tot 16 Pardao's, en een Inlands voetknegt, van 10 tot 12, en 16 Fanoms, (van 24 in een Paleacatze Pagood, en 10 in een Pardao) 's maands; dog zy ontfangen niet de helft van 't geene met hen bedongen is; want ieder een, van den *Pardani*, of die het Geld tot den Oorlog eerſt uytgeeft, tot den minſten Araatche, en Schryver, inkluis, daar van zyn voordeel weet te behaalen; waar door dan dikmaals gebeurd, dat de Soldaaten (vernemende, dat een ander, al was 't hun vyand, meer geld geeft, als zy ontfangen,) by duizenden overlopen. De Officieren weeten by monſtering, de Gecommitteerdens van den Heer *Naik*, en principaalyk den *Pardani*, die doen en laaten is, de handen zodaanig te ſmeren, dat de helft van de Magt, die zy opgeeven, niet compleet is; waar voor zy evenwel volle bezolding genieten, met ongeloofelyke Bedriegeryen; daar mede zy den Vorſt weeten blind te houden, ende alzo alles na zich trekken; 't welk nergens anders uyt werd veroorzaakt, als uyt de achteloosheid van den Heer Naik, die hy in zyn Regeeringe pleegt. Om nu op verſcheide Krygs-Officieren te betrouwe, en die niet op een loſſen voet in 't Veld te zenden, moeten de zelve, tot voldoeninge van de aangebooren wantrouw dezer Heydenen, hunne Familien, of, zo zy geen Huisgezin hebben, iemand van hunne naaſt-beſtaande, in de Veſting Tritchinapalie in Oft gie laten, en dusdanig werd den Oorlog in deze Landen gevoerd. A. 1677.

Gelyk deze Heidenen in de Politie en Militie geen vaſte Wetten en Ordonnantien onderhouden, hoedanig nu reeds gezegt is; zo doen zy het zelve ook niet in de

Juſtitie; zo Civiel als Crimineel, maar Sententieeren by na alles na hunne gewaande phantaſyen. Bloed-ſchande, en de Naam- en Faamroving, werd by hen niet hoog genomen; en zo de Misdadiger een deliét begaan heeft, word hy op ſtaande voet, van den geenen, die 't oppergebied heeft, ter dood verwezen, of wel voor eerſt in de Gevankenis geworpen. Zy onderhouden byna geen de minſte Rechtspleegingen; ook geen Rechtbanken, Proceſſen, gefondeerde Sententien, Appellen, Decreeten, &c. 't Meeſte, dat zy doen, is, dat zy over een Zaak van Belang, Getuygen hoo- Hunne Rechts-pleging.

A. 1677. hooren, en dat zimpelyk by monde. Getuygenis by Geſchrift, is by hen verwerpelyk. Zy beveſtigen hunne Contracten, of eenige Zaaken van importantie, wel met Eede voor hunne Afgoden, met horribele bezweeringen, maar zy onderhouden de zelve, als de Hond de Vaſten. De minſte Pachter dezer Landen, bekomt meede volkomen magt, om Juſtitie Crimineel, en Civiel, te oeffenen, gelyk hier vooren reeds is gezeid, en niemant mag appelleeren, voor al eer zyn Zaak in ſtaat van wyzen is gebragt. Zo daar iemant Crimen Leſæ Majeſtatis, of diergelyke zwaare Delicten, begaan heeft, daar over werden de Spitsvinnige Bramines geroepen; aan de welke zy 't Regt overgeeven, om volgens hun goed-dunken met den misdadiger te handelen, die dan uyt zeker boek, dat zy *Saſtrum* noemen, de ſententie volgens de misdaad, en na verdienſte, zo zy wanen, weten te ſtryken, waar op de Delinquant terſtond zonder uytſtel, 't zy op voorſz. daad, of dat hy gevangen zit, zonder dat hy zyn vonnis aanhoort, of 't geene hy zoude in te brengen hebben te konnen zeggen, de geheele Stad met Trommels werd rond gevoerd, en ter Executie gebragt; zomtyds zoo de Landheer over iemand verbitterd is; en maar zegt, dood dezen, zo treed de naaſte, die daar omtrent is, in de Scherpregters ampt, en volbrengt alzo zyns Heeren Gebod. Zodanige Heidenze en onredelyke dingen oeffenen deze Heidenen en onredelyke menſchen. Zy gebruyken wreede Straffe, waar mede zy zommigen, die 't niet eens verdienen, ter Dood brengen, en anderen, die het wel verdient hebben, laten zy zommige, die 't niet eens verdienen, ter Dood brengen, en andere, die het wel verdient hebben, laten zy zomwylen voor een goede ſomme Gelds weder loopen. Ook is onder hen geen misdaat zo groot, of kan met Geld afgekogt werden; ten waare iemand onderſtond den Land-Heer te vermoorden, de welke als mede de verraaders van 't Land, met het dagelyks wegneemen van een Lid, vierendeelen, de huid levendig af te villen, het hert levendig uyt 't lichaam te rukken; en den misdaadiger 't zelve in 't aangezigt te werpen, armen, beenen, neus en ooren af te ſnyden, en levendig uyt een Kanon te ſchieten, zwaarlyk werden geſtraft. Anderen, die mindere misdaaden begaan, werden onthooft, gewurgt, gehangen, neus en ooren, of wel handen en voeten afgeſneeden, gegeeſſelt met rottangs, en diergelyke ſtraffen meer; na hunnen aard en manieren: Geen Bramine werd gedood; maar de hoogſte ſtraffe aan den zelven, is hem de oogen uyt te ſteeken. Wat het Civile regt belangt, daar in houden zy den zelven trant, als in 't Crimineel, mits daar in mede geen Wetten werden geobzerveerd. Zo 'er een ſchuldenaar op Straat of in zyn huys, van zyn Crediteuren werd gemaand, en volgens de gemaakte Conditien niet ten eerſten betaald; werd de zelve voor 4 particuliere Perzoonen beroepen, en, volgens dier Luiden uytſpraak, moet de Schuldenaar, of terſtond betaalen, of zodanig doen, als hem is opgeleid. Eenige, en by na alle deze Heydenen, gebruiken de bezweering op den naam, en Perzoon van den Landheer, in veele dingen; die zulken kracht onder deze Heydenen heeft, dat zy, bezwooren zynde, niet een voet van de plaats durven verzetten, tot zy door den Bezweerder werden ontſlagen, en, die zodanige Bezweeringen veracht, werd daar over van den Land-Heer Rigoureuzelyk geſtraft. Wettige Handſchriften hebben onder hen volkome kragt, en na den inhoud der zelve werd gemeenelyk gehandeld, ten ware de debiteur zyn Hand-teekening kwame te loochenen.

A. 1677.

In Erfgenaamſchap, en Teſtementaire diſpoſitien, onderhouden zy verſcheide manieren, en byna zo menigvuldig, als 'er Geſlachten onder deze menſchen zyn; in 't gemeen onder deze Heydenen kunnen de Vrouwsperſoonen niet Erven, maar na 't overlyden van iemand, die Erfſchap nalaat, 't zy met Teſtament, of ab inteſtato, erven de Deſcendenten en Aſcendenten van de mannelyke Linie alleen, en, by manquement van die, de Collaterale Vrienden; dog dewyl dit, en meer andere Civiliteiten, onder dezen aard van menſchen, geen Rechten, maar eenelyk Uſantien zyn, die ieder Geſlagt weet na te komen, zo is het onmogelyk hier van zo wel, als van meer andere dingen, onder dit poinct pertineerende, een ſpeciale Beſchryving te doen, alzo zy zelfs alle gebruiken, die ieder Geſlacht onderhout, niet weeten; ende daarom zal eenelyk zeggen, dat byna ieder menſch binnen deze Landen zelfs Rechter is: te meer, zy over malkanderen zodanig Recht hebben, dat een Crediteur zyn Debiteur, 't zy in zyn, of in een anders Huis mag ſluiten, en in de yzers vaſt zetten, tot hy zyne betaling heeft; als wanneer hy weder gelargeerd werd. Hunne Erf-Rechten.

Zo dat de menſchen, van een onreedelyken aard zynde, niet als onredelyke dingen oeffenen, 't zy ook in alles, wat

tot

A. 1677. tot conſervatie van Landen, en Luyden, behoord.

Hun Godsdienſt.

De Religie, of vermeende Godsdienſt dezer menſchen, is niet min wonderlyk, als ſchrikkelyk, en kan al mede niet ſpeciaal werden beſchreeven, zo om de verſcheiden Secten, die onder hen zyn, als om dat zy zulks niet gaarne aan een ander openbaaren; ja niet aan de gemeene man van hun eygen Natie; en dewyl van der Heydenen Godsdienſt, die in deze, als daarom leggende Landen werd geoeffend, geheele Boeken in onze Taale aan 't ligt zyn, ende UE. ook een geruimen tyd in de Landen, daar deze Religie in zwang gaat, verkeerd hebt, achte te minder noodig daar van wydloopig te ſpreeken, maar zal in generale termen daar van dit weynige ter neder ſtellen. Zy erkennen een Eeuwig wezen, uyt 't Ligt der natuur, en gelooven dat 'er een God is, die in drie Perſoonen beſtaat, genaamd *Wiſno*, *Roetra* en *Bramma*, welke drie Perſoonen met eenen naam *Ixora* werden genaamd; ende hoewel zy deze drie Perſoonen een eenig wezen toeſchryven, zeggen zy egter, dat de zelve gewaande Godheid in de perſoonelyke eygenſchappen onderſcheiden is, zo dat de eene wel iets doen kan, dat tegens des anderen wille is ſtrydende, of diſcordeerende, &c. Zy zeggen, dat deze drie Perſoonen, Goddelyk zynde, ook wyven hebben. De eene bewaard de zyne op zyn hooft, de ander op zyn tong, en de derde op zyn borſt; en dat 'er aan de vier hoeken des Weerelds een Heemel is, daar de geene, die op de aarde goed gedaan, en wel geleeft hebben; ieder na zyn verdienſte zullen in gaan; maar die ter contrarie een boos Leeven, en quade werken hebben geoeffend, komen in de helle, die zy zeggen beneden in den afgrond te wezen. Zy ſtellen verſcheide Hemels. De eene wanen zy, dat den anderen Hemel in glory overtreft; die in 't Zuiden zeggen zy de vermakelykſte en heerlyſte te wezen; waar na volgd die in 't Ooſten; dan die in 't Weſten, ende de ſlegtſte Hemel in 't Noorden. Want zeggen zy, gelyk alle menſchen op aarden niet evenveel vreugde en vermaak hebben, zo konnen ook alle de Zielen van de verſtorvene niet gelyke glorie en Heerlykheid, in het ander leven, genieten; of zy moeten (gelyk meede gelooven) op 't nieuw weder gebooren werden; en dan volgens hunne werken, of goed of kwaad, na hun tweede dood, ontfangen. Zy wanen in 't ander leeven overgrote welluſt des vleeſch te bedryven, en groote Magten en Rykdom te bezitten, ider na zyn verdienſten. De Helle, tot ſtrafe der menſchen, bereid, zeggen zy, dat in den afgrond met verſcheide Kuilen is; daar de Zielen meede, na dat ze veel of weinig gezondigt hebben, geſtraft werden, boven dat 'er een ongemeene hitte en koude werd geleeden, zynde daar noch, zo zy zeggen, veele andere kwalen en tormenten. Eenige kuylen zyn vol afgryſelyke Slangen, en andere kruipende gediertens, andere met Leeuwen, Draaken, bytende Honden, onbandige Olifanten, en andere met onlydelyke Stanken, en vuiligheit, &c. uyt eenige Kuilen meenen zy dat verloſſinge is; maar uyt d'andere niet; en daarom geven zy, na 't overleiden eeniger Vrienden, veele Aalmoeſſen aan de Bramines, om voor de afgeſtorvene Zielen te bidden, op dat de zelve, zo zy eenige quaal mogten lyden, daar voor, of tot de glory geraken, of weder gebooren mogten werden, en in een hooger Staat geſteld, als de zelve in 't eerſte leven is geweeſt; het Regterampt in 't ander leeven ſchryven zy eenen *Chitterepoetre* toe, die van alles (volgens hunnen waan) goede aantekening houd, wat 'er op de weereld paſſeerd, en zo ras de menſch ſterft, moet hy voor 't oordeel verſchynen. Deze *Chittrepoetre* ſlaat dan ten eerſten zyn Boek open, en wyſt ze na hunne verdienſte, of na een der Hemelen, of na de Hel. Want, zeggen ze, gelyk een Vorſt op aarden zyn *Pardani*, of tweede Beſtierder, heeft; alzo heeft *Souani* (zodanig noemen ze hunnen Oppergod) ook deze *Chittrepoetre* tot *Pardani*, en de Macht van 't oordeel in zyn handen geſteld. Niet tegenſtaande hunne gewaande God meede alles weet, wat 'er op aarde paſſeerd, alzo hy alles door andere doet aantekenen, acht hy 't egter voor zich zelven te gering, om van alles Notitie te houden, ook zoude dit te veel moeyte voor hem wezen. Zy houden 't daar voor, dat 'er in 't ander leven niet anders, als een geduurige overgroote welluſt, zal zyn, die ze met de eygenſte, of veel beter lichamen, meenen te zullen genieten, als daar meede zy geſtorven zyn.

Zy hebben koſtelyke en prachtige gebouwen van Tempels, die zy Pagoden noemen; met redelyke hoge Thorens vercierd; dog van binnen zo donker met veel hoeken en winkels, dat men by daag, om daar in te zien, ligt moet gebruiken. Hier ſtaan hunne *Suanes*, of Afgoden, bewaart, die zy in wonderlyke en ſchrikkelyke Figuuren afbeelden, behalven dat ze alderhande Beeſten, en kruipende gediertens, als Olifanten,

Koey-

A. 1677. Koejen, Paarden, veel hoofdige Slangen, Draaken, Scorpioenen, Crocodillen, item allerhande Gevogelte, &c. in figuur hebben; zo ziet men beelden van menſchen met veel hoofden en handen, als meede met eenige Olifanten, Aapen, Buffels, en andere afgryſſelyke Beeſtenkoppen, die zommige van haar als een vreeszelyk monſter vertoonen, met veel zwieren en bochten, daar in zy haar preſenteeren, en afbeelden, zynde haare Lichaamen meede heel wanſchaapen; eenige ruſten op ſlangen, d'andere op een Paauw of Haan, en diergelyke gedierten, ja zy hebben in hunne Tempels zulke Figuuren en Vertoningen, die zy als Goddelyk venereeren, en adoreeren, die de eerbarheid niet toelaat op het Papier te brengen. Daar is een zoort onder deze Heidenen, die eeren het *Lingam* (of 't *Membrum Virile in Membro Muliebri*) deze werden na hun dood begraven, maar de reſt werden alle verbrand. Zy bewyzen hunnen Gods-, of liever Duivelsdienſt met zulke arme belachelyke reedenen, dat ze zich zelve ſchamen, die aan verſtandige menſchen te verhaalen. Zeker Raatsjega, zeggen zy, dat eens met begeerlykheyt op een der Oppergoden Vrouwen was verlieft, en dewyl dat deze Raatsjega alderhande vonden gebruikte, om de gezeyde vrouw, die uyt 'er maten ſchoon was, te ſchaaken, zo begon *Souani* daar eyndelyk verdriet in te krygen, en was van zints den Duivel of Raatsjega daar over te ſtraffen, die, zulks bemerkende, zig op de grond der aarde had neder gelegd, en openbare bekentenis van zyn misdryf, en quade gedagten gedaan heeft, pryzende de heyligheid van *Souani*; dog die Duivel was daar op zodanig geſtraft, dat zyn lichaam op ſtaande voet in het *Lingam* veranderde, en zodanig komt het, dat die Figuur by hen Goddelyke eere geniet. De Duivel zeggen zy dat volkomen magt heeft, om hen kwaad te doen, en daarom vieren en eeren zy hem; diergelyke dingen meer, die noch ſchandiger en ſchrikkelyker zyn, zoude hier kunnen bybrengen, maar achte het zelve onnodig, om niet buiten de palen der Eerbaarheid te treeden, zonder 't welke die niet verhaald konnen werden: blykende genoegzaam uyt het voorenſtaande, hoedanig deze menſchen met de banden der duiſterniſſen gebonden zyn, en hoe de looze Braminees, die zulks een gedeelte wel beeter weeten, d'arme menſchen verleiden, en blinddoecken.

De Beelden voornoemt, die in gezeyde Tempels ſtaan, eeren zy met volkoome Goddelyke Eere; zy ſpreeken gemeene Diſcourſen met en tegen de zelve, als of zy levendig waaren; en ſteken des avonds duizenden van Lampjes voor de zelve aan; als mede in de ſpitze van zommige Toorns der Pagooden; tweemaal 's daags werd voor die Beelden gekookt, en hen de Spyze voorgezet, dog daar na van de Braminees gegeten, zy waſſen de zelve dagelyks met Rivier-water, en behangen ze met wel-riekende Bloemen. Zy ſpelen met alderhande Inſtrumenten voor de zelve. Onder welk muſycq de Vrouwluyden danszen, en wonderlyke mynen, met zeldzame Drayingen hunner oogen, handen, voeten, en lichamen maken. Deze Heidenze Tempels en Afgoden verſlinden Jaarlyks veel Geld. De Beelden werden op zeekere dagen met Muskus, Sandel, of andere welriekende dingen beſmeerd, en met Campher, en andere Reukwerken, berookt. De Ceremonien, die zy op zeekeren tyd met waſſen in Zee, en verſcheidene vlietende wateren, doen, wanen zy van groote kragt te wezen, ook doen ze hunne dagelykze Gebeden, gemeenelyk in 't water met wonderlyke zwieren, en houden veel van zich te waſſen, principalyk, zo zy iet onryns aangeroerd, of omtrent andere Geſlagten gezeten hebben. De Guzeratze Braminees, die in deze Landen veel zyn, bidden, boven de ordinaire Heidenze gewoonten, de Son, en Maan, ook het vuur, aan: Ende gelyk deze menſchen verſcheiden van Aard, Leven en manieren zyn, zo zyn zy ook verſcheiden van Religie, en zo vol Heidenze gedrochten en Secten, dat 't onmogtlyk is, ieder op zyn Poinct te beſchryven; driederhande Braminees zyn 'er, die ieder een ander gevoelen hebben, en zo is 't by na met alle Geſlagten. Ieder Secte heeft zyne eygen Heiligen, die zy buiten in 't byzonder, of wel met de zelve hunne Oppergooden, Eeren, als *Rammai*, *Goepaloe*, *Nagarajan*, *Kiſtna*, *Covindo*, *Pirmal*, *Alvaar*, en honderd anderen, die byna ontallyk zyn. Zo zy van een Ziekte genezen zyn, of eenig goed werk verrigt hebben, offeren zy in Thuinen, of onder de Boomen, Beeſten, of andere Eetwaaren, aan hunne Goden. Ieder Geſlagt heeft een Prieſter, die doet alle morgens de ronde, zeggende eenige Gebeeden, en brengd aſſche, of Kruiden, daar ze hun voorhoofden mede beſtryken. Deze onderricht hen in de Leere van hun Religie. A. 1677.

Eenigen, van den Duivel bezeten zynde, werden van hunne Prieſters geholpen, in ſomma, hunne dwalingen zyn zo menig-

A. 1677. menigvuldig, dat de eene deze, en de de andere eenen andren, Heilig, ofte Afgod eerende, zy op zommige dagen alle Goden, die daar wezen mogten, te gelyk eeren, om alzo de andere meede te vrind te houden. Eenige Beelden werden op hooge Wagens, op de wyze van een Toorn met uytgeſneeden Beelden opgemaakt, langs de Straten met honderden van menſchen rond getrokken; en eenige menſchen, die de roem van Heiligheid verdienen willen, laten wel de raderen van zodanigen zwaren Wagen over hunne lichaamen, heen gaan, en blyven aldus dood leggen; andere laten zich met een Yzere Nyptang, welkers ſcherpe punten in hunne Lendenen zyn geveſt, aan een Wip ophangen, eenige ſteeken gaaten door hunne handen, lichamen en tongen, en doen daar in een hayren koorde, daar zy geduurig 't raeuwe vlees mede wryven; andere draagen zwaare yzere Kroonen, zommige ſtaan al hun leeven met uytgeſtrekte armen, andere dragen yzere Beſſen, wel van vier voeten in zyn Diameter groot, en een halven vinger dik; daar meede zy door de gemaakte gaten met de handen hun koſt door nuttigende, al hun leeven wandelen; zy doen veele Pelgrimagien na de vermeende Heilige plaatzen; als na de Ganges, Caſi, Tripati, Rammenacoil, &c. daar zy altemet, met Wyven en Kinderen, eenige honderden uytmaaken, of ſterk zynde, na toe reizen, zich inbeeldende, hoe zy meer tegenſpoed in dezen ſtaat lyden, hoe grooter heerlykheid en glory zy hier namaals zullen ontfangen. En zodanig meinen zy hier door verdienſten de Zaligheid te erlangen.

Dus lange geſchreeven hebbende van den vermeenden Godsdienſt dezer Heydenen, zal ik overgaan tot de twee laatſte ſtukken, en beſchryven zo kort, als immers geſchieden kan (te meer dit Schrift, buyten giſſing, al wat volumieus valt) den

Hun woeſten Omgang.

Civilen of liever brutalen ommegang dezer menſchen. Dog alzo dit poinct al mede van de verſcheidentheid der Geſlagten is afhangende, kan daar van in 't byzonder (om de wydlopigheid te myden) geen byzonder, maar wel in 't gemeen verhaal van gedaan werden; van de Braminees af, tot de Bellales en Agampiedies toe, werden de Geſlagten hoog gereekend, en in 't Generaal Soudras genaamt, de andere tot aan de Chianes zyn middelmatig, maar de Pallas, Parreas, Chakleas, &c. zyn de laagſte en de veragtſte Geſlagten; de twee eerſte zoorten mogen wel met malkanderen verkeeren en ommegaan; dog de twee- A. 1677.
de zoort vermag by de eerſte niet eeten, maar wel in hunne Huizen komen, en de laagſte mogen niet omtrent de eerſte komen, maar moeten van verre ſtaan, zo zy iets by de hooge Geſlagten te doen hebben, invoegen dat dezelve als onder de menſchen veracht, alleen, en van andere Geſlachten afgezonderd moeten woonen, welke woonplaatzen met doode Krengen en Beenen werden omleid; om te konnen zien, waar deze verachte menſchen hun verblyf houden. De eerſte eeten niet, dat leven heeft ontfangen; de tweede eeten allerhande menſchelyke Spyze, behalven Koebeeſten Vleeſch; maar de laatſte eeten alles, wat een menſch eeten mag; deze menſchen onderhouden den Ouden ſtyl, verſchillende gemeenelyk 10 dagen met ons. Zy beginnen hun Jaar met de maand April; zekere Braminees, verkondigen aan alle hoeken der Straaten, den dag van de maand, of het een goede of kwade dag is; den loop der mane, wanneer die nieuw, 't eerſte quartier, vol, en 't laatſte quartier is; zy noemen de 12 Hemels-teekenen, als wy, item de zeven Planeten, en eenige Conjunctien. Van de Aſtrologie, en van den Hemels-loop, weten by byzondere goede reedenen te geven, en niet min van veele Philoſophiſe dingen; en van de Alchymie, &c. daar in zich zommigen geduurig oeffenen. Ende gelyk alle deze menſchen in het gemeen uyt hunnen aard ſlaafachtig, traag, Liſtig, en kleinmoedig zyn, als hier vooren is aangehaald; zo kan uyt de zelve, hun natuur ligtelyk begreepen werden, wat Civiliteit de zelve onderhouden. Immers konnen alle deze eygenſchappen geen goede Borgerlyke Zeeden of Civiliteyt, maar veel eer een onordentelyk leeven, en brutaliteyt, beloven, gelyk 't ook met 'er daad, met dezen aard van menſchen (weinige goede uytgezonderd) zodanig is geſchapen, en daarom achte dit verhaal van de zelve genoeg te wezen, en zal derhalven komen tot den

Domeſticquen Ommegang ende gewoonte dezer Heidenen. De Huizen van de hooge Geſlachten overtreffen die van de geringe, en laagſte afkomſten; en zyn met veele hoeken en winkels afgeſchooten, met reedelyke groote deuren; dog meeſt met aarde muuren, met ſtroo, of van Olen, en weinig met Pannen gedekt, opgemaakt: daar ter Contrarie de middelmatige Geſlagten, kleynder; en de laagſte Kaſta's maar hokjes, met zo kleyne deuren, daar ze nauwlyks door kunnen kruipen,

moo-

A. 1677. moogen hebben; ja eenige moogen geen dak boven hunne Hoofden maken, maar moeten geduurig in een klyne wan zitten; en hunne ſchaduwe, mag de hooge geſlagten niet beſchaduwen, en daarom gaan zy, onderweeg, of elders, iemand van de hooge Geſlagten ontmoetende, plat op de aarde nederliggen; van de Sonne af, tot de zelve menſch is gepaſſeerd. De voornaame Luiden gebruiken in hunne Huishoudinge meeſt kopere potten, Batico's en Drinkbekkens, naar dat zy van vermoogen zyn; en de Arme, die wel de meeſte zyn, gebruiken Aarde Potten en Pannen. Dog ieder Geſlagt is op de zyne zo vies, dat zy geen Pot, of Treſel, die van een lager, of ander Caſta is aangeroerd, naderhand zullen gebruiken, zy eeten alle uyt een byzondere Schotel, of Treſel; tot de klyne Kinderen inkluis, en raaken met de ſlinkerhand geen Spyze aan, alzo zy die tot andere dingen, (als zy na ſtrand gaan) gebruiken; hun Huisraad is in 't gemeen van geen belang; zy ſlapen op ſlegte Matjes, van Olas of Stroo gemaakt, en behelpen zig met een, of uiterlyk twee Kleeden; die Geld of Rykdom hebben, pleegen't zelve of te begraven; of geduurig by zich te dragen.

De vermogende en hooge Geſlagten, houden na hunnen aard een redelyke goede Diſcipline, in 't opvoeden hunner Kinderen. Die van 't Vorſtelyk bloed werden, boven een ſcherpe opvoeding, niet alleen in allerhande nuttige Taalen, ſchryven, leezen, cyfferen, &c. onderwezen; maar zy werden ook, boven de Boekoeffening, van de Aſtrologie, en kenniſſe eeniger Philoſophize dingen (daar zommige goede redenen van weten te geven,) in de Wapen Oeffening opgebragt, en ge-exerceerd. De andere laten hunne kinderen, ſchryven, lezen, zingen, danſſen, &c. in de Schoolen leren; maar de laage Geſlagten, meeſt Slaven van de hooge zynde, werden van hunne Jonkheid aan, tot den Arbeid opgetrokken; en dewyl den Huwelyken Staat dezer Heidenen niet onder de Kerkelyke tucht is begreepen, en daarom ook niet onder 't poinct van de Religie ſtaat aangehaald, zo zal dan hier daar van ſpreeken, en zeggen, dat een yder man onder hen, zo veel Vrouwen mag hebben, als 't hem belieft, en hy kan onderhouden. De Vorſten nemen boven de 2 a 3 van den Vorſtelyken bloede, (en van de welke de Kinderen, die by de zelve van de Vorſten werden geprocureerd, erfgenamen zyn) nog verre over de 100, ja zommige wel 2 a 300 en meer bywyven; gelyk de oude *Tieroemale Naik* van Maduré over de 300 Wyven, *Wieſiearagawa Naik* van Tansjouwer over de 600 zodanige hebben gehad. *Siockenade Naik* heeft 'er 96, maar deze regeerende *Moetoealligare Naik*, heeft tot noch toe niet meer, als 9 Vrouwen. De Solemnityten, die in de Intreede van het Huwelyk werden onderhouden, zyn volgens de Geſlagten verſcheidentlyk.. Zommige Braminees laaten hunne kinderen heel jong verloven, aan een Meisje van hun Geſlagt, 't welk de Vader voor den Zoon moet vryen; anderen verlooven hunnen kinderen van 10, 11, 12, 14 en 16 jaaren ten Huwelyk, en zommige Trouwen, zo dra de beloſte geſchied is, wel te verſtaan, zo zy hunne jaaren hebben. Die van 't Geſlagt *Tottia*, Trouwen op deze manier, de Vader moet voor den Zoon een Vrouw kiezen, in 't agtſte jaar zyns Ouderdoms, ende de beloften wederzyds gepaſſeert, en het Huwelyk na gewoonte voor zyn Zoon beveſtigd zynde, gebruikt de Vader zyn Zoons Wyf; zo lang tot de Zoon tot zyn bequame jaaren is gekomen. Schrikkelyke dingen. Twee a drie geheele Suſters met een man te Trouwen, is onder deze menſchen niet vreemd, en hoe nader zy in het bloed vryen, hoe beter zy het Huwelyk achten; zy beveſtigen in ider Geſlagt de beloften van 't Huwelyk met byzondere teekenen, en principalyk met het binden van den Tali om den hals van hun Wyf; dat zy houden in plaatze van de Copulatie, of Kerkelyke Ceremonien, want daar meede werd de Trouw beveſtigd. Eenige gebruiken boven dien nog andere Ceremonien, met het ſtooken van groote vuuren, die zy *Jagam* noemen, andere kopen de Dogters als Slaaven van de Ouders, en zodanig onderhouden zy den Trouw. Gelyk als gezeid is, van een Man dat hy zo veel Vrouwen mag hebben, als hy kan erneeren, zo mag ter contrarie een Vrouwsperzoon, zig aan niemand buiten haar getrouwden man, verloopen, of word daar over ſchandig geſtraft; zo met het affnyden van haar Hair, als andere affronteuſe dingen. Concubinagie werd onder hen voor geen ſchande of zonde gereekend; by aldien een Vrouwsperzoon met een, en behalven die, geen gemeenſchap meer heeft met andere mans; maar den mannen is zulks niet verbooden; invoegen dat het geen omtrent het Vrouwelyk Geſlagt zonde is, by 't mannelyk Geſlagt voor deugd gereekent werd. Dat meer, en wel 't ſchrikkelykſte is; wanneer een Man komt te ſterven, moeten alle zyne Wyven, zo zy anders geen onlydelyke

A. 1677. ſmaadheid willen verdragen, en beneden de 40 jaren zyn,) zich met de man levendig in 't vuur ſtorten. Die 't vermoogen hebben, om hout, oly, en wat meer daar toe behoord, ten eerſten te beſchikken, volbrengen deze wreede dood, zo haaſt de man een uur 3 a 4 na zyn dood werd verbrand; andere die onvermogens zyn, gaan daar toe 't noodige langs de ſtraten bidden; die bevrugt of zwanger zyn, wagten zo lange dat zy gebaard hebben, en haar nieuw gebooren kind aan iemand van hunne Vrienden overgegeeven hebbende, ſpringen zy levendig in 't vuur.

Zederd myn aanwezen tot Tritchinapali, zyn 'er veele Vrouwen dusdanigen dood geſturven; waar van eene die, na dat zy eenige dagen langs de ſtraaten 't nodige geld tot hout, oly, en Gaſtos had verzaamt, heb zien na buiten trekken, om in het Vuur te ſpringen; zy zat op een getanden Olifant, koſtelyk gekleed, met goude Vercierzelen toegetakeld, en met allerhande welriekende bloemen behangen, hebbende in de eene hand een Spiegel, en in de andere een Limoen; voor uyt gingen allerhande Heidenze Muzykanten, ſpeelende op Trommels, en allerhande Snarenſpel, waar onder 't Vrouwmenſch, dat in het vuur zoude en wilde ſpringen; nevens andere die haar convoyeerden, Jentiefze Liedekens zongen. Tambelinheros, Pypers en Hoorenblaazers, waren ook daar, die een veersje in die groote meenigte onder het Snaarenſpel gezongen zynde, oprammelden; achter den Olifant volgden haare Vrienden, en Maagen, draagende al het Huisraad van de geen, die op den Olifant zat, en die dit Vrouwmenſch uytgeleiden tot aan het vuur. Zy zat zo blymoedig, en buiten maten vrolyk op dit Dier, als of zy tot de grootſte vermakelykheid zoude gaan, die op deze wereld mag werden genooten, geduurig zingende, en met haar lichaam gints en herwaards drayende, eenige voorname Perzoonen, die haar ontmoeten, ſprak zy aan, met een verwonderlyke vrymoedigheid, en propheteerde aan de zelve groote dingen; welke voorzeggingen van zodanige luiden, met een Goddelyke (of liever Duivelze) Dolheid, zo zy wanen, bevangen zynde, onder deze Heidenen volkomen geloof werd gegeven: Ter plaatze by de Rivier komende, daar eenigen doende waren, met het hout in de Kuil, daar ze in zoude ſpringen, ordentelyk en bekwaam om te branden, op te ſtapelen, begaf zy haar van den Olifant, ende de kuil, 't hout, en de olie wel bezien hebbende; ordonneerde zy met een ongemeene kloekmoedigheid het Brand- A. 1677. hout ter deeg, en in goede quantiteit in de Kuil te leggen, om wel te branden, belovende aan de Arbeiders eenige Fanoms, buiten hun ordinair loon. Hier na ging zy al lachende, en met een bly gelaat, zingende en ſpringende, na de rivier, daar zy de vercierzelen en kleeden afgeleid hebbende, haar lichaam ging waſchen. Na deze verrigtinge bragten haare Vrienden een linnen kleed, met Saffraan geel gemaakt, waar meede zy haar bekleedden, en al haar Huisraad aan de Vrienden uytdeelden; het vuur, dat, terwyl zy haar ging waſſen, in de brand was geſtoken, begoſt helder op te branden, het welk met een Ola ſchutſel, om de kuil was omtrokken, en aan een zyde met een deurtje voorzien, terwyl zy al ging en wederging, ſtelden zig de vrienden aan wederzyden in een rinket, invoegen, dat twee mans-perzoonen, aan het deurtje van de kuil, en het vuur quamen te ſtaan; en naar dat dit Vrouwmenſch tweemaal zo achter als voorwaarts, met een wonderlyke geſtalte, dit Rinket was op en neder gegaan, begon zy voor de derde keer, als met een ſchigtige razernye bevangen, horribele bezweeringen op den Duivel uit te roepen, onder de welke digt by 't vuur komende, het deurtje wierd geopend, daar zy met uytgeſtrekte armen, en zwaiend hair, dus levend inſprong. Terſtond wierden zware Ryſtblokken, en houtten, op haar lichaam geworpen; invoegen dat zy, zonder eenig gekerm te hooren, in de gloed kwam te verſmoren; alle 't geene in een huishoudinge werd gebragt, als een Ola, Mat, Pot, Treſellen, Lepel, Wanne, &c. item eenig Geld, werd al mede aan 't vuur, na dat het Vrodwmenſch daar in geſprongen is, op geofferd, dat zy wanen in 't ander leeven van noden te hebben; om met haaren overleeden man huis te houden, of zo de zelve niet in de glory is, dat zy dan weder gebooren werdende, in een beter en hooger ſtaat, als daar in zy geſtorven zyn, zullen geraaken, of wel dat zy volkome Dienareſſen van de Vrouwen haarer vermeende Goden, of Heiligen, zullen worden. Met deze, en diergelyke, zoete verleidingen meer, werden deze arme Vrouwluiden van de mannen, en principaalyk, van de looze Braminees, tot zoo een wreden daad verleid, daar de mannen in der daad, zo bloohartig en vertzaagd zyn, dat ze, maar 't bloed van een ander ziende, 't byna half beſterven; zommige zeggen, dat de Gooden dit van hen eiſſchen, om, zo de man van verſchei-

A. 1677. ſcheidene Vrouwen, of al was 't maar van een vrouw geſtorven is, de vrouwen meede levendig te verbranden, en dat die gewiſſelyk (behalven dat zy hun Geſlagt daar mede een byzondere Eere bewyzen) in de grootſte Glory zullen werden aangenoomen. Andere zeggen, dat dit als een Gebod van de oude Jentiefze Koningen zoude zyn uytgegaan, om dat de zelve, veel wyven gehad hebbende, zomwylen door de zelve, door Jalouzie, geprikkeld van de begeerlykheid, met Vergif ter dood zyn gebragt, ende, om zulks voor te komen, was den Vrouwluiden deze room in de mond gelegt, dat zy, na 't overlyden van de man, zonder onderſcheid, die beneden de 40 jaren zyn, zich mede levendig moeſten verbranden. 't Zy hoe 't wil, 't is een wreede daad, byzonderlyk voor een Chriſten-menſch, die zulke crimineele dingen met oogen aanziet, en dat nog wel het droevigſte is, zommige, die deze gewoonte onderhouden, zeggen voor 's hands, dat de Zielen der vrouwluiden, die levendig in het vuur ſpringen, verdoemd zyn, dat met hen tot leetwezen, wel zy te geloven; maar egter een ſlegte hope, om zodanige tormenten te lyden. 'S anderendaags, gaan de vrienden de kuil met aarde vullen, en regten in een Steen of hout, een Epitaphium op; ter plaatze daar 't Lichaam verbrand is. Als dan werd daar ook allerhande ſpyze gekookt, die zy dan eerſt aan den Duivel offeren, en daar na werd de zelve koſt aan de geenen, die zig daar by weten te voegen, omgedeeld; en, die gegeten hebbende, vertrekt ieder na zyn huis.

Dit is alzo 't geene van den Oorſpronk der Naiken van Madure hunne Polityque Regeering, Finantie, Militie, Juſtitie, Religie, Civilen en Domeſtyquen ommegang, hebbe konnen op 't Papier brengen, ende niet tegenſtaande daar onder veel ondienſtige dingen ſtaan aangehaald, en 't geen dienſtig mogt wezen door veel vernuftiger pennen, als deze, zy beſchreven, verzoeke egter in alle eerbied, dat UE. dit geſchrift in gehoorzame voldoening van UE. bevel, mondeling aan my gegeven, gelyk in den beginne is gezeid, tot ſpeculatie gelieve te accepteeren, te meer dit zelve zo Largo is geſteld, om den leedigen tyd, die 't zedert myn aanwezen in Tritchinapali hebbe gehad, niet vrugt- of werkeloos te verſlyten, ende hier meede afbrekende, zal UEd. geachte Perzoon, met 't geheel beſtier der Kuſte van Madure, in Gods heylzamen Zegen en hoede verbeden hebbende, ſteeds verblyven:

A. 1677.

Onderſtond,

Tritchinapali, den 13. November, 1677.

UE. *gantſch onderdanige Dienaar*,

(Was geteekent,)

ADOLPH BASSING.

Na dat wy dezen buytenſprong met dit bericht over den Staat der Naiken van Madure gemaakt hebben, keren wy weer tot het vervolg van ons verhaal, en de Zaaken, die *Raja Singa* betreffen.

Ao. 1678. zond de Keizer een Leeger van 30000 man, om Malvane, een myl of anderhalf van Colombo gelegen, te belegeren. A. 1678. komt 's Keyzers Veld-Heer, tot ons over.

Zyn Veld-Heer, *Tennekool* genaamd, van hem gehoond en qualyk gehandeld zynde, liet ons den 17. Juli weeten, dat hy geneegen was tot ons over te komen, gelyk hy den 20. dito, met 300 man van zyne beſte Soldaten, en een zware Kiſt tot ons overquam.

Hy wierd van den Heer *van Goens*, in Colombo, minnelyk ontfangen, en met een Gouden Keeten van 300 Ryksdaalders beſchonken; maar zo ras *Raja Singa* van Maluwane dit verſtaan had, deed hy 't ganſch Geſlagt van dezen Veld-heer elendig om hals brengen, bevelende te gelyk dit beleg op te breken. Waar op hy 't Beleg opbrak.

Den 7. November daar aan volgende, was zeker Cingalees Prins, van 't bloed des vorigen Keizers, en over 6 jaaren tot ons van Candi overgekomen, ontvlugt. Een Prins van Candi, tot ons overgekomen, ontvlugt.

Hy was onder ons zeer wel gehandeld, en wierd door een Sergeant en 12 Soldaten, altyd bewaard; dog had des nagts met zyn Gevolg egter weeten te ontkomen.

Hy trok Maandelyks 40 Ryksdaalders, en 41 Simmeri Ryſt voor zynen Hofſtoet, die in een Hofmeeſter, den Duivel-banner, een Hoofdman, 20 Soldaten, 6 Trommelſlagers, 4 Danſſers, en 8 Palankyndragers beſtond; hy wierd van de Inlanders ook zeer bemind, die van 20 a 30 mylen verre quamen, om hem te zien, en te eerbieden, die hem veel liever, als *Raja Singa*, op den Throon gezien hadden.

A. 1677. Ons Volk, ook hoope hebbende, dat dit nog wel eens gelukken, en zy daar by dan hun onkoſten wel dubbeld weer vinden zouden; hielden hem daarom zeer wel, en in eere; dog hy was nu ontvloden, en die hem najaagden kwamen te laat, om hem te konnen agterhaalen.

A. 1679. zend de Heer van Goens, een Heerlyk Geſchenk aan den Keyzer.

Den 16. Maart, 1679. zond de Heer Landvoogd *van Goens* weder een geſchenk aan den Keizer. Het beſtond in 2 zwarte Perziaanſche Paarden, met groene fluweele Dekkleeden gezierd, die tot de aarde toe afhingen, werden de ieder Peerd van 2 Malabaarze Slaven na boven gevoerd. Tien ſchoone Valken, die ieder van een Malabaar, in 't Wit gekleed, gedraagen wierden. Ook 6 Muskeliaat of Civet-katten, ieder in een byzondere Korf, van 2 Slaven gedraagen. Zes groote Toetecorynze Haanen, in zierlyke Kaskens, alle met groen Fluweel bekleed, twee Perziaanze Schaapen, ieder met een ſtaart, die 20 a 25 pond zwaar was; een kas met ſchoone Perſiaanſche Wyn, en een ſtuk Zandelhout, wel 200 ponden zwaar, met fyn wit Lywaat overdekt, en op de zelve wyze, als 't vorige, gedragen.

Daar was ook een Brief aan de Vorſt by gevoegd, die van een Sergeant, bloots hoofds, in een Zilvere ſchaal gedragen wierd, boven de welke een gehemelte, met Fluweel overtogen, op 4 ſtylen rustende, door 4 Cingaleeze Edellieden, en op ieder hoek een dikke brandende Waſch-Keers, wel een halve Piek lang, door 4 andere Adelyke Cingaleeſen met veel Statie gevoerd wierd.

Dit pragtig Geſchenk wierd onder een zeer groot geleide van 2 Vaandels, Soldaaten, en Cingaleeſen, en onder 't losbranden van al het Geſchut; uyt Colombo met veel luiſter gebragt, en te Ruwenel aan 's Keizers bedienden overgegeven. Dog deze, met veel Wapenen, Geſchut, en in grooten getale tegen ons aankomende, maakten het Hoofd van ons Volk al vry wat bekommerd.

Ons Volk, trouwloos aangetaſt.

Na de overgave van het Geſchenk, namen de Keizerlyke bedienden, en ons Hoofd, van malkanderen, affcheid; dog geen van beiden wilden met hun volk eerſt aftrekken, dat de onzen eyndelyk, alzo den avond aanquam, genoodzaakt wierden te doen.

De Cingaleeſen lieten geruſt een Vaandel over de Rivier van Ruwenel, die wel zo wyd als de Rhyn is, trekken, zonder hen eenigzins te moeyen; dog zo als dit overgeraakt was, vielen zy op 't andere Vaandel van agteren aan.

De Cingaleeſen, die de onzen by zig hadden, zwommen aanſtonds over, en verlieten hen; dog die verweerden zich zo dapper, met van agteren op 's Keizers volk te ſchieten, tot dat de onzen volkomen overgekomen waren; hoewel de andere mede ſterk op ons volk ſchoten, waar door wy een Luitenant, 't Hoofd van dezen ganſchen Troep, en nog 2 Soldaaten, dog zy veel meer volk, verloren. A. 1677.

A. 1679. Verving de Heer Pyl, de jonge Heer van Goens.

A°. 1679. wierd de jonge Heer *van Goens*, na 4 jaren beſtierens alhier, door den Heer *Laurens Pyl*, gewezen Bevelhebber van Jaffanapatnam, met de Titel van Voorzitter, vervangen, en vertrok deze Heer toen na Batavia.

A°. 1680. wierd de Heer *Pyl*, door haar Edelheeden Landvoogd, en door de Heeren Zeventienen, Extraordinaris Raad van Indiën gemaakt.

Die A 1680. een Geſant aan den Keizer zend.

Den eerſten Juni, quam een Gezant aan den Keizer, door de Nieuwe Landvoogd, de Heer *Pyl* gelonden, te Ceytavaca aan. Zyn naam was *N. Mierop*. Hy had een Gezant van den Koning van Perſiën by zich, die zich op een wonderlyke Perziaanze Kar, door twee witte Oſſen, met wit Lynwaat bedekt, getrokken, na boven voeren liet.

De Geſchenken van onzen Gezant waren 2 Leeuwen, 3 Tygers, 12 Muskeliaat-katten, die alle in ſchoone kaszen met groen Fluweel bekleed, gedragen wierden. Ook waren hier by twee zwarte Perſiaanſche Paarden, mede zo overdekt, 20 Valken, door eenige Malabaaren gedraagen; dog de Brief bragt de Gezant zelf in een Zilvere Schotel, onder een Heerlyk Geheemelte, 't geen door 4 Cingaleeſche Edelen bloots hoofds getorſt wierd.

Twee Engelſchen, uyt hun Gevangenis ontvlugt.

Den tweden dezer Maand quamen ook twee Engelſchen, die ontrent 22 jaren te Candi gevangen gezeten hadden, en nu al grys geworden waren, van Candi, uyt hunne Slaverny by ons volk in de Veſting van Ceytavaca, vlugten. Zy zeyden, dat zy over 22 jaaren, met een Schip van Calpentyn gekomen waaren, om Waater en Brandhout te haalen; dog dat zy nog met 10 andere te Land getreden; door 's keizers volk gevangen genomen, en na Candi gevoerd waren.

De Conſtapel verhaalde, dat 's Keyzers affuyten voor zyn Geſchut met Goud, Zilver, en Geſteenten ingelegt waren. Ook zegt hy een Robyn gezien te hebben, by een onnozelen Boer door een van 's Keizers Hoofdlieden gevonden, die van zulk een ongemeene grootte was, dat de Boer hem voor een ſlypſteen, zonder te weten, wat het was, gebruikt had.

Hy

A. 1677. Hy wierd daar over by den Vorſt ontboden, die hem vraagde, wat hy daar voor hebben moeſt. Hy zeide, dat die, alzo 't maar een Slypſteen was, en hy licht weer een anderen krygen kon, tot 's Keizers dienſt was. Hier uyt merkte de Vorſt zyne onnozelheid, en dit onnoozel antwoord behield hem het leven, behalven dat hy nog een Geſchenk kreeg.

Hun Bericht van daar.

Deze Robyn had deze Conſtapel met veel ontzetting, alzo hy van een ongemeen heerlyke glans was, gezien.

A°. 1684. a 1685. wierden na Candi door de Heer *Pyl* 2 andre Geſanten gezonden, van welke wy elders reeds eenigzins geſprooken hebben.

Ram, en Lamſweerde, A. 1684. Geſanten aan Raja Singa, komen weer by ons.

Het waren twee Sergeanten, *Michiel Ram* en *Lamſweerde*, welke derwaards gingen, met belofte, zo zy behouden te rug keerden, dat zy een Vaandel zouden bekomen.

Ik hebbe die beide, na hun wederkomſt van daar, A°. 1686. gezien, en geſprooken, gelyk dat elders gezegt hebbe; dog heb 'er niet bygevoegd, dat *Raja Singa* toen nog in 't leven, en al 86 of 87 jaaren oud was.

A°. 1685. quam de Heer *Henrik Adriaan van Rheede*, Heere tot Draakeſteyn, en van Meydrecht, Commiſſaris Generaal, hier mede aan als Commiſſaris, de eenigſte, die 'er (myns wetens) oit geweeſt is; dog wat zyn Ed. hier verricht heeft, is my onbekend.

Raja Singa's dood, A. 1687. en vervangen door zyn Zoon.

Daar na heeft *Raja Singa* nog tot den 12. December, 1687. geleefd, en is toen door zyn Soon *Mahaſtane*, onder den naam van *Fimala Darma Soeria Maharaja* (zo my uyt Indiën geſchreven werd, dog onder dien van *Wimele Dahan Soeri*, zo my uyt een Memorie van den Heer Landvoogd *Simons* blykt) vervangen, aan welken *Raja Singa* voor zyn dood wel ernſtig aanbevolen had, met ons in Vreede te leeven, gelyk hy ook zeer ſtipt gedaan heeft. Toen deze Keizer wierd, was hy zeer bygeloovig, hangende in alles meeſt van zyne Prieſters af.

A°. 1692. is de Heer *Pyl*, na een beſtier van 13 jaaren, door den Heer *Thomas van Rhee*, als Landvoogd van Ceylon, vervangen, die, dit Eyland met veel lof tot A°. 1694. beſtierd hebbende, van Batavia bericht kreeg, dat haar Edelheden den Heer *Paulus de Roo*, geſcheimſchryyer der Hooge Regeering van Indiën, als Landvoogd van Ceylon hadden aangeſteld, om in dit beſtier, na 't voleindigen van zyne Commiſſie in Suratte, hem te komen vervangen, dog alzo hy daar ſtierf, is de Heer *van Rhee* hier nog tot in February, 1697. gebleven, en toen door den Opperkoopman des Kaſteels van Batavia, den Heer *Gerard de Heere*, na een beſtier van vyf jaaren, opgevolgt.

A. 1692. de Heer Pyl, door de Heer van Rhee vervangen.

A. 1677. De Heer van Rhee, A. 1697. door de Heer de Heere vervangen.

Deze Heer bleef hier tot A°. 1702. zonder dat ik weete, dat 'er in zyn tyd eenige Zaaken van belang voorgevallen zyn.

Hy quam in dat zelve jaar te ſterven, en is in 't jaar 1703. door den Heer en Meeſter, *Cornelis Joan Simons*, Vice Preſident van den Raad van Juſtitie tot Batavia, na een dienſt van 6 jaaren, vervangen.

Die Stierf, en A. 1703. door de Heer Simons vervangen is.

Deze Heer, 13 maanden lang deze Bediening met veel lof waargenoomen hebbende, wierd den 19. December, 1702. door haar Edelheden als tegen zyn zin, en by forme van een zeer beleefde opdrang, tot Landvoogd hier aangeſteld.

Zyn Ed. vertrok daar op A°. 1703. herwaards, quam den 12 a 13 Mey op Colombo, en wierd, 12 dagen 'er na, aldaar zeer plegtelyk voorgeſteld.

Deze Heer vond de Saaken hier zeer verward, zo ontrent het Politycque, als ontrent de Juſtitie. Ook was de Deſſave van Colombo zo te zeggen een Gouverneurtje op zich zelven geworden, doende alles maar na zynen zin, zonder zig na eenige Inſtructie door den Ouden Heer *van Goens* wel eer nagelaaten, maar die agter de Bank geworpen was, te richten, waar door veel onordentelykheden gepleegd waren.

Een van de voornaamſte Zaken, door den Heer *de Heere* verwaarlooſt, was dat zyn Ed. (zoo de Geheimſchryver *van Tol*, aan den Heer *Simons* zeyde) mondeling aan den zelven van *Tol*, A°. 1700. belaſt had, om de Lyſt der Tombo's, of Lands-geregtigheden, (waar by bleek, wat de Inlander aan den Land-Heer jaarlyks betaalen moeſt, en dat een onſchatbaar Juweel voor de E. Maatſchappy was, hen door de Portugeeſen nagelaten,) te verbranden, een verlies, dat niet te waerdeeren, en waar van de reeden by niemand te begrypen was.

Het eerſte nu, dat zyn Ed. tot herſtelling, na dat eenige jaaren met alles naaukeurig na te Vorſchen, hier bezig geweeſt was, verrichtte, was, dat hy een zeer nette Inſtructie voor den Deſſave van Colombo gemaakt heeft. Zo als wy die, by een Uyttrekzel uyt de zelve, hier opgeſteld zien.

EX-

EXTRACT uyt de Inſtructie en Conſideratien, wegens den Land- en Caneel-Handel, voor den Desſave van Colombo, door den Heer SIMONS opgeſteld.

Inſtructie voor den Desſave van Colombo.

DE Desſaveny zelf van Colombo, neemd haaren aanvang met de Rivier Caymelle in 't N. en gaat tot de Rivier van Alican in 't Z.

Zodanig een Inſtructie, als hier toe vereiſcht wierd, was al ten tyde van den Ouden Heer *van Goens* opgeſteld, en door zyn Ed. aan den Heer *van der Meyden* overgegeeven; dog de zelve was naderhand als agter de bank geworpen; mogelyk om dat 'er ook zedert veel verandering ontrent veele Zaaken gekomen was, vooral zedert het ontwerp van het bebouwen dezer Landen door Lyfeygenen, in velen deelen verdwenen, afgekeurd, behalven dat ook eenige Provintien weer aan den Koning ingeruimd zyn, nader te zien in een Memorie, den 28. January, 1692. door de Heer *Pyl* aan zynen vervanger, de Heer *van Rhee*, nagelaten.

Dierhalven neme tot myn Baſis de vorige Inſtructie, affnydende alles, dat nu van geen gebruik meer is, en 't gebrekkelyke vervullende uyt de ordres van haar Edelheden, en uyt de nagelaten Memorien van de Heeren *Pyl*, van *Rhee* (die van den jongen Heer *van Goens*, t' zoek zynde) en *de Heere*.

Deze Jurisdictie ſtaat onder 't bevel van den Desſave, en neemt aanvang een Muſquetſchoot bezuiden de Gaalze Poort, tegen over de Geregts-plaats, en aan de Noord-zyde buiten de Nigomboze Poort na 't eyndigen van het Plein der Stad, met des Desſaves Woonhuis in Hulfts-dorp, Wolvendaal, en zo verre 't Plein in de Kaart afgebeeld ſtaat, ſtrekkende dus Noordwaard langs de Zeekant voorby Nigombo tot aan de mond der Rivier van Caymelle, en langs de Rivier opwaards, ofte na boven tot aan 's Konings Land, van daar weer Zuidwaard langs 't zelve, te weten, de Billigal, Hegampele, Courewitte, Navadum, en Coucoule Corles, tot aan de Rivier van Bentotte, ontrent Pittigelle, met welke dit Diſtrict tot aan de Zeekant werd bepaald, begrypende dus de Happittigam, Alutcoer, Hina, Hewegam, Salpitti, Reygam, Pasdum, en een gedeelte van de Walawitte Corles, en de Calitureeze Stranden, en Nigombo, zynde onder den anderen weer zo geſmaldeeld, en afgeſcheiden, als gezien kan werden by 't Kaartje, den Desſave gegeven; hoewel 'er van dat Kaartje maar weinig Landen, wegen, ſpruiten, en andere ſtrekkingen, tot nog toe afgemeten zyn, die den Desſave derhalven zo nu en dan, een Landmeter medenemende, net zal dienen in de Kaart te laten leggen, wanneer hy zo nu en dan hier en daar wat blyft, alzo dit van veel nuttigheid in de Beſchryving der Land-Tombes zyn zal, en gelegenheid tot 't openen van meer ſpruyten zal konnen geven, om den Inlander daar door ook gelegenheid aan de hand te geven, om meer Graanen en andere Vrugten te cultiveeren, die men dan ook te water zal konnen afvoeren; alzo de Cingaleeſen uyt hunnen aard tot geen werk van eenige naſleep gewoon zyn te komen, ſchoon 't ook nog zoo voordeelig ſchynen mogt, ten zy van hooger hand daar toe werden aangezet.

De Land- of Hoofd-Tombes moeten als van een byzondere nuttigheid werden aangemerkt, alzo die, wel volbragt zynde, aanwyzen zouden, wat deze Inlanders uyt hoofde van hun bezit aan den Heer verſchuldigd waren, welke na proportie van hunnen dienſt, te veel, dan welke weer te weinig accommodeſans bezaten; als ook welke zonder eenige dienſt te preſteeren, nogtans by verſterf in 't genot verbleven; te beklagen zynde, dat dit niet al voor veele jaaren ter hand genomen is, vermits de Portugeeſe Tombes toen nog ter Secretarye exteerden, en groot licht konden geven.

Ook recommandeerden haar Edelheden den 31. December 1682. 't perfectioneeren der nieuwe Tombes, ofte Volk- en Landbeſchryving, gelyk ook den 29. October, 1704. dieshalven zal de preſente Desſave (die daar in al met veel nut gearbeid heeft) volgens onze ordinantie van den 13 dezer daar mede met allen iver voortgaan, en zal dit door zyne Succeſſeurs moeten vervolgd werden.

In tyden van Oorlog met den Koning van Candi, had de Desſave vooral te letten op de Veldlegers en buiten-poſten of Paggers, tot ſecuriteit van dit Diſtrict met Europiaanen en Inlanders bezet; dog alzo nu in Vrede met dien Vorſt leeven, en die Paggers in tyden van meſintellegentie van weinig nut zyn, zo hebben haar Edelheden by Reſolutie van 20 en 21 September 1696. over de bezetting hier zulke Reductie gemaakt, als by 't Dagregiſter den 29 September, 1688. te zien is; waar van men UE., (te weten den Desſave) Extract geven zal.

Hier

A. 1707. Hier uyt blykt dan welke Inlandze Soldaten, op diverze Poſten onder dit Diſtrict uytgeſteld zyn, (welke haar accommodeſſan, zo na doenlyk, aan hun beſcheiden Poſten moet werden uytgegeven, om die te gevoegelyker te konnen cultiveeren) en welke Europize Militairen geordonneerd zyn in de reſpective aangehoude Poſten te blyven, en wat en hoe veel Inlandze Dienaars onder dit Diſtrict mogen werden aangehouden, en maandelyks met Contant, of Neli, beloond werden. Dat UE. ſtipt zal hebben na te komen, ten waare 'er hier of daar in eenige verandering by geſchrifte gemaakt was; alzo op mondelinge Ordres geen ſtaat te maken is, behalven dat het ook de beſte gedagten niet geeft, zich daar op te beroepen, alzo daar verwerring uyt komt, dat by myn aankomſt te klaar tot myn groot miſnoegen gebleeken is.

De Europiaanze Militie, binnen de 3 Fortreſſen van Nigombo, Calture, en Hangwelle, zal hy bezorgen, dat ieder ter weke in de Militie exercitie, eens a tweemaal geexerceerd werde, en dat ieder zyn Geweer ſchoon en klaar houde; dat ook alle morgen en avond, 't Gebed gedaan, Sondags 3 a 4 Capittelen uyt Gods Woord, of eenige Kerkelyke Boeken, voorgeleezen, en daar na een Pauſe uyt de Pſalmen Davids, in preſentie van 't Hoofd der Fortreſſe, gezonge werde. Voor welken Dienſt, de Voorleezer van Schildwagt bevryd wezen zal, ten waare daar een expres Schoolmeeſter was.

Ook moet 'er wel gelet werden, dat de Poſten van behoorlyke Ammunitie, mondkoſt, en materiaalen voorzien zyn; dog ook niet meer, dan men benodigd is, van bedervende waaren moet werden aangehouden.

Hy moet ook bezorgen, dat de Militie wel in de Kleeren gehouden, en door geen ſchaccherende Officieren uytgeput, of tot onredelyke particuliere dienſten gebruikt werden. Ook moet UE. alle militaire delicten, volgens de beſchreven Ordres en Reſolutien der Hooge Regeering, UE. den 4. January, 1706. overgegeven, ſtraffen; dog de Inlandze Militie of Laſcaryns, volgens 's Lands gebruik, met Sjambokſlagen, of met de keten, dog van welk laatſte UE. den Gouverneur ter bequamer tyd telkens kennis geven moet. Ook mag men de Hoofden der zelve, by quaadaardig verzuim, of eenig ander misdryf, wel met een Geldboete ſtraffen.

Deze Laſcaryns, bevorens zeer nodig geacht, zyn nu de Compagnie, buiten 't ſleepen van hout, en 't overbrengen van Brieven, van weinig nut, konnende hunnen verpligten dienſt, in opzigt der andre Caſtas, gemakkelyk afleggen, waarom ook veele dezer laatſte zig als Coeli's, Nayndes, &c. onder die krygers tragten te verſchuilen, en dus den Heer hunnen dienſt te ontrekken, tot geen kleen ongerief der E. Compagnie, waarom ook den Deſſave daar wel op letten moet, of eenige dienſtbaare, buiten ordre des Gouverneurs, tot Laſcaryns mogten geſteld zyn, om die dan weer tot hun ſchuldigen dienſt af te zetten. A. 1707.

Schoon wy nu, by deze Vrede met den Koning van Candi, weinig Paggers, en maar geringe buiten-wagten bezet hebben, zal egter den Deſſave nu en dan de Revue daar over dienen te doen, of dat aan vertroude Lieden te bevelen, en vooral goede Spions te houden, om daar door op 't doen van onze Nabuuren, en van ons eygen Volk, wel te letten, alzo de Heer *van Goens* deze laatſte voor ontrouw van aard taxeerd, gelyk ook de Heer *Pyl* zegt, dat veele van hen hunnen Koning, meer dan ons, toegedaan zyn, dat wel meeſt ontrent de Heidenen plaats hebben zal; welk laatſte gevreeſt quaad egter veelzints verdwynen zal, als 't groot oogmerk der Heeren Majores (waar toe nu kortelings zoo kragtige middelen by der hand gevat zyn, ontrent de bevordering van Kerken en Schoolen) eens zal wezen bereykt, waar toe zich nu meer hope dan oit opdoet, alzo de Cingaleeſe queekelingen heel leerſaam, en, na proportie van de tyd, al vry verre gevorderd zyn bevonden; zo dat men in 2 a 3 jaren, zelf onder die de vernuftigſte niet zyn, eenige bequame Meeſters 'er van zou konnen hebben, die dan verder tot uytbreiding der Schoolen zouden konnen gebruikt werden. Weshalven men ook wel na bequame plaatzen in die Corles, die nog Heidens zyn, om de vereiſchte Schoolen daar op te richten, zal dienen te zien.

Ondertuſſchen moet de Deſſave ook voortgaan (gelyk reeds tot ons genoegen geſchied is) met de geraſeerde Schoolen en Godshuizen weer op te bouwen, en te herſtellen, voor al belettende, dat de Materialen door geen vermogende Inlanders geroofd werden, gelyk bevorens door zekren Tolk, ontrent de ſchoolen van Calane en Cottelawele, zo geſchied is, dat 'er geen overblyfzels meer van zyn te vinden.

UE. zal om de maand, of om de 2 maanden, als hoofd der Scholarchaale Vergadering, de Viſite van Kerk en Schoolen, Landewaard in, mede dienen nu

A. 1707. nu en dan by te woonen, om de Predikanten en Scholarchen in hunne Viſite de hand te bieden, ten eynde hen 't vereiſchte fatſoen en reſpect gegeven, en 't verder noodige ontrent de Meeſters, &c. verzorgd werde, volgens de Placcaten, op Kerk en Schoolen beraamd.

Tot gerief dezer Kerken en Schoolen, en der Viſitateurs, is ook volgens Miſſive haarer Ed. Agtb. van 3. Sept. 1706. goedgevonden aan de zelve te accordeeren eenige Thuintjes, om daar in tot 40 Boomen ieder aan te planten, mits dat ze niet te groot begrepen, en dat ook zo by gelegenheid wel mag in 't werk geſteld werden. Ook kan men daar om wel een afgepaggerd Kerkhof maken, om daar die geene, die onder zulken School behooren, mits betaling van een geringe Geregtigheid, tot onderhouding van dien, te doen begraven, waar door ook de moorden, uyt wraakzugt dezer Natie geſproten, te lichter zullen ontdekt werden.

Van de Militie, en Schoolen, ſtappen wy tot het Politique, of den Landdienſt, en die van de Juſtitie, als eenigzins daar aan geſubordineerd, over.

De Deſſave zal bezorgen, dat alle de wegen werden opgehakt, gezuiverd, de ſpruiten en moeraſſen van bequaame Bruggen verzien, alzo de Olifanten, en andere verwoeſtende dieren, hier door te eer verdreven zullen werden; ook zullen dan de Poelen en moeraſſen (die nu veel weegen onbequaam maken) door enge Graften in de Paneturiſe, Colomboze en Calitureeze Rivieren konnen geleid werden, en dus ook de Landen bereisbaarder zyn in de regen-tyd, en Vrugtbaarder, en in tyden van Oorlog beter gelegen om ze te beſchermen; derhalven diend de Deſſave hier vooral wel op te letten.

Ook moet voor al mede de ſpruyt uyt het Lak van Nigombo, tot de Rivier van Caymelle, met goed overleg werden ter hand genomen, en in goeden ſtaat, om die altoos bevaarbaar te houden, gebragt werden, waar toe hy al 't nodige zal dienen te verzorgen. Als ook ontrent de Spruyt, die uyt het voorſz. lak, tot in Rivier van Matuael, opgeruimd is.

Als nu de Spruiten, Weegen, Dyken, en Dammen in ſtaat zullen zyn, dan zal men eerſt recht zien, hoe veel vrugtbaare Velden verwaarlooſt gelegen hebben, die dan, al was 't maar ten ruwe, in een apart Kaartje moeten gebragt, en duidelyk beſchreven werden; zonder nogtans dat de Deſſave iemand eenige Landen op zyn autoriteit geven zal, alzo dat alleen aan den Gouverneur ſtaat, die daar om verzogt, en waar over dan by den Raad dient gehandeld te werden. A. 1707.

Dog van de Landen, die tot Accomodeſſans werden uytgegeven, moet hy nette aanteekening houden, om die weer voor de E. Compagnie te innen, als die door de laatſte bezitters met de dood ontruimd werden; ten waare de overleeden door een Soon of Broeder geſuccedeerd wierd, die weer met een nieuwe Leenbrief moeten verzien werden, om alle confuſie voor te koomen; hoedanig volgens laſt hunner Edelheeden, van den 3. September, 1706. de Accommodeſſans ook gelaten werden aan de Lieden der geene, die ons getrouw en ieverig gediend hebben; dog alzo men niet weet, waar uyt de Succeſſeurs dan zouden beſtaan, zo is beſt geoordeeld, die weder voor de Compagnie te innen, dat UE. op 't ernſtigſte gerecommandeerd werd.

UE. zal geen Licentie geven tot 't kappen van zulke Houtwerke, die de E. Compagnie zelf van nooden heeft, te zien uyt zekere Notitie, UE. al ter hand geſteld, volgens welke die moeten gekapt werden, 't meeſt van de hand gelegen, en daar zy de Compagnie minſt incommoderen. Ook zal UE. de Klappusboomen der vermogende, by benoodigtheid, niet ſpaaren, en die laſt niet alleen op de geringſte leggen.

Ook zal de Deſſave de Inlanders, die maandelyks uyt de Caſſa betaald werden, trachten te bewegen, om, in de plaats van Geld, een ſtuk Land, of een Thuin, aan te nemen, gelyk zyn Ed. deſſelfs Emolument van 200 Ryksdaalders maar tot zo verre is toegelegt, ter tyd de Landen zouden beeter zyn, wanneer hem zo veel inkomens aan Landgoederen zal werden toegevoegd, dat zyn toepaſſing ook vinden kan op de Hoofden der Fortreſſen, Nigombo, Hangwelle, en Calture, dat dus goede middelen van Menage zouden zyn, en veel contanten ſpaaren.

Binnen 't Diſtrict van Colombo heeft de Deſſave alleen recht, om alle Dieven, Doodſlagers, en andre quaaddoenders te vervolgen, vangen, en die aan den Fiſcaal independent over te leveren, dog gemeene delicten, als van verzuim, meſuſes, &c. zal hy door boete, rotangen sjambok-ſlagen, ook wel door de keten (mits t'elkens van 't laatſten den Gouverneur waarſchuwende) mogen corrigeeren.

Ook mag hy alle geſchillen der Inlanders hooren en afdoen, die niet boven de 10 Ryksdaalders monteeren, by Ar-

A. 1707. Arreſt of zonder Appel, dog die daar boven tot 80 Ryksdaalders gaan, werd 't Appel aan den civilen Raad toegeſtaan, mits 5 Ryksd. namptiſſement, voor 't faut Appel, zo 't zo bevonden werd; dog geen Civile Zaken, die ſomme te booven gaande, zal hy mogen behandelen, ten zy partyen wederzyds ten zynen overſtaan eenige goede mannen wilden verkiezen, waar van dan een bondig Compromis moet werden gemaakt, onder zekere boete by partyen te begrooten, zo een van beide met de uytſpraak niet te Vreede was, of onder willige condemnatie van den civielen Raad, of die van Juſtitie, indien 100 Ryksdaalders ſurpaſſeeren.

Dog om de Executie van alle Vonniſſen, boven de 10 Ryksdaalders, na ſtyl en form te doen geſchieden, zoo zullen die bevorens aan den Civilen Raad moeten gepreſenteerd werden, die, zonder verder onderzoek, dan of den Deſſave, of de goede mannen, d' uytſpraak gedaan hebben, wanneer de 10 dagen of de fatalia van 't Appel verloopen zullen zyn, de executie daar op zullen doen decerneeren, zo als 't na ſtyl van rechten gebruikkelyk is, zynde onverantwoordelyk de executie, welke de Deſſave zich A°. 1708. aangematigd heeft in de Zaak van *Bras Andrado*, en *Lonis Pierris*; gelyk die daarom ook kortelings is geheel geredreſſeerd.

Hy zal ook hebben te letten, dat de Inwoonders hunne Parvenien niet verkoopen, nog verpanden, en dat geen woeker of intereſt hooger werde goedt gedaan, dan tot 1 per cent 's maands, als ook dat geen Slaven onder malkankeren verkogt werden, als by behoorlyk tranſport voor den Secretaris van Colombo.

Ook zal de Deſſave beſorgen, dat op den dag van de generale pareſſe (die jaarlyks in Mey, of Juni, geſchieden moet, om alle de zwarigheden dan voor te dragen) een Extract of Compendium, zo verre den Landdienſt, ter zyner rezidentie, Hulftsdorp, betreft, van de Placcaaten werden voorgeleeſen, op dat den Inlander zich daar na richten kan; 't geen dan in 't Malabaars, en Cingalees, dient te geſchieden, en aangeplakt te werden.

Ook moet hy by die Pareſſe den eyſch der Houtwerken, Cajer, Matten, Cocos-Olie, &c. die de Compagnie noodig heeft, over de Corles verdeelen, met advys der Inlandze Hoofden; als ook dat de Hoofden der buiten-poſten, dit mede eens 's jaars van hunne benodigdheden doen.

Nu zou het tyd wezen hier te beſchryven, wat Voordeelen, en Geregtigheeden, de E. Compagnie uyt dit Land te wagten heeft, zo wel als de Portugeeſen, in welker recht zy door de Wapenen getreden zyn; dog alzo de Tombes, door die Natie beſchreeven, en hier tot A°. 1700. ter Secretary bewaard, t'zoek gebragt, of, volgens voorgeeven van den Secretaris, ter ordre van den Gouverneur verbrand zouden zyn; zo is daar mede dit geheel fundament weggenomen, om UE. daar op een vaſte Inſtructie te geeven; hebbende de Deſſaves, UE. Predeceſſeurs, beſt geagt zig aan geen ordres te binden, en zedert verſcheide jaaren al zich ook van geen Inſtructie, expres voor hen ontworpen, bediend hebbende, dat egter wel anders behoord had; dies zal 't nodig zyn, zo lang UE. de voorſz. Hoofd- en Land-Tombes nog niet zal hebben geabzolveerd, dat UE. door alle bedenkelyke wegen navorſche, 't zy by 't doorbladeren der oude Papieren, in een oude Kiſt ten zynen Huize geborgen, of by exact navragen aan de Inlanders (hoewel in dezen niet veel te vertrouwen) wat geregtigheeden en verpligtingen de E. Compagnie na recht en billikheid van oude en voorige tyden competeren van den Inlander, om die dan vervolgens in te lyven, en by wyze van Ampliatie 'er by te voegen daar 't behoord, ten eynde deze Deſſaveny niet langer zo arbitrair beſtierd werde, als haar Edelheeden zeer wel by Miſſive van den 29. Octob. 1704. aanmerken, hier geſchied te zyn.

A. 1707.

Dit egter te bezorgen, dat 'er die Hoofd- en Land-Tombes zyn, zal nog veel tyd vereyſchen, en derhalven zal UE. moeten roejen met de Riemen, die UE. heeft, en de ſleur uwer predeceſſeuren volgen, mits dat die niet te merkelyk buiten 't ſpoor gaan.

Zynde de laatſte beſchryving van 't Gezaey, met de natuur der Gerechtigheden, onder datum van den 31. Auguſti, 1706. door zyn E. overgegeven, al zeer ordentelyk na tyds gelegenheid bevonden, waar by UE. continueeren kan.

Ontrent dit ganſch Gezaey, heeft men 3 Oegſten aan te merken:

JALE. Dat de eerſte Oegſttyd is, werdende 't Koorn in April gezaeid, en in September gemaeid.

MAHA. Of 't tweede Gezaey, in Juli beginnende, en in Januari ryp zynde.

MOTETS. Of 't derde Gezaey, dat in December begind, en in Mey ingeoegſt werd.

A. 1707. Dit Gezaey nu zou voor de Compagnie van geen zonderlinge nuttigheid zyn, in aanmerking der koſten en moeite, om die uyt de Corles af te brengen, ten zy daar uyt de drie Fortreſſen van Hangwelle, Nigombo, en Calture, konden werden geriefd, alzo die voor 't Guarniſoen, en Inlandze Dienaars, als anders, niet min jaarlyks, dan 6 a 7000 parren van nooden hebben, behalven dat ter laatſte 2 voorſz. plaatzen nog beſteld moet werden, voor de Canneelſchillers, een quantiteit van 46 a 47 laſten Ryſt, om in de ſchil-tyd, volgens gebruik, aan hen verſtrekt te werden.

Ook dient 'er een nette Beſchryving te geſchieden, van den verpligten Areek, zo die, waar voor 't Schil-loon tot ½ Ryksdaalder per Ammenam, tot 26000 nooten betaald werd, als de Moetets, die de Compagnie voor niet geleverd moet werden. Item de Geregtigheden in Gelde, als anders, die jaarlyks voor de Compagnie moeten ingevorderd werden, op dat alles met meer geruſtheid geſchieden mag, als tot nu toe alleen op de gehouden Rollen der vorige Deſſaves, of liever volgens enkele opgiften der Inlandſche Hoofden geſchied is.

Ook moet bezorgd werden, dat de Schryvers van voorſz. nooten (aan wie 't Schil-loon voor uyt verſtrekt moet werden) de zelve tydelyk (te weten in Maart, of ten langſten medio April) komen te leveren ter behoorlyke plaats, om van daar met Compagnies Vaartuigen voor 't kenteren van 't Moeſſon afgehaald te werden, en dus 't bederven voor te koomen.

Dit van de Reële Geregtigheeden gezegt hebbende, gaan wy nu tot de Perzoneele over, dog die zullen zo lang onbekend blyven, tot dat de Hoofd-Tombes eens recht zullen opgemaakt, en volbragt zyn, waar in men iders Caſta, en de verpligting van ieder, precies aangewezen zien zal, dat egter met veel omzigtigheid, en moderatie, zonder dwang zal moeten behandeld werden, by forme van aanmoediging, op dat zy dit als uyt eygen beweging ſchynen te doen: want zo Ceylons Overheid iet gebood, ſtrydende tegen de verpligting dezer Inlanderen (ten zy by de alleruyterſte nood) zoo moet de Deſſave aan deze Overheid daar van kennis geeven, als hun Patroon, op dat men hun in alle billikheid handele, en hen geen nieuwe verpligtingen opdringe, tegen hun dank, alzo dit expres door haar Edelheden, by miſſive van den 22 Mey 1705. belaſt werd; ook moet men hen geen dienſt van merkelyke naſleep opleggen in of geduurende de Zaey-tyden, en die liever volkomen eerſt uytwagten; alzo deze Inlanders zeer luy, en traag, en egter zeer hoogmoedig zyn, en voor al zyn de Bellales bezwaarlyk aan den arbeid te krygen; die men 'er egter zou konnen zien toe te brengen, even als die van 't Gaals Diſtrict, die van eene Caſta zyn; alzo de Compagnie hen tot 't bakken van pannen, en ſteenen, kappen van Brandhout voor de ſchepen, en tot noodige houtskoolen, rotangs, &c. zo wel als de Gaalze, zou moogen gebruiken, dewyl de Compagnie hier toe wel 200 Lyfeygenen van nooden heeft, en die zeer qualyk te krygen zyn. A. 1707.

Na dat men hen daar toe gebragt zal hebben, moet UE. ook wel letten, dat zy de Materiaalen van ſteen, pannen, &c. wel bereiden, alzo de experientie geleerd heeft, dat de metzelſteenen, voor 3 a 4 jaar ontrent Caymelle door den Inlander gebakken, van zeer weinig nuttigheid waren, konnende tot 't ſlaan van boogen, of gewelfzels, &c. niet gebruikt werden.

Het zou ook goed zyn den Inlander te beweegen, om, na 't opruimen der Boſſchen, de Lieden, daar omtrent wonende, aan te zetten, om 't daar zo verre ſchoon te maaken, als 't noodig is, om eenige Zajelingen, of afgekapte takken, daar na den aard der afgekapte boomen te planten, al zou men hen daar om van eenige andere dienſten, of geregtigheeden, verſchoonen; en al zou men hen eenige Compagnies velden tot accommodeſſan geeven.

Ook moet de Steenbakkery wel werden gade geſlaagen, die onder een Baas, en adjunct, met 151 Lyfeigenen, oude en jonge, ſtaat, en die eenigen tyd aan 't verzorgen van Houtskoolen voor de Smits winkel gebruikt, dog hoognodig tot 't Steenmaken zyn, alzo de Compagnie tot het verwelven van haare Pakhuizen nog al eenige 100000 wel doorbakken Steenen van nooden heeft. Ook wel te bezorgen, dat door geen particuliere 't Brandhout der Boſſchen ontrent de Pannebakkery, niet werde weggekapt.

Tot 't geven van Licentie tot 't kappen en branden van Chennes, geen verlof, dan ſchriftelyk, te geeven, na dat dit door gecommitteerden van den Deſſave, en van den Capiteyn der Caneel, behoorlyk zal geviſiteerd zyn, om geen bequaam Timmer- of Caneel-hout onnut in de aſch te leggen.

UE. Zal ook op alle Paſſen, en wegen, de nodige Pades en Cattepanels, ver-

A. 1707. verzorgen, en dat de Totias, of Veirlieden de paſſanten niet meer, dan 't behoord, volgens 't Reglement, afnemen. Ook wel te letten, dat de 2 ſchouwen, door een Vidaan en 8 man bediend, en dat ook de Pades, onder zyne Suppooſten, als ook onder den Zaeimeeſter van Nigombo, geſteld, geſtadig ten dienſt der E. Compagnie, en niet van particulieren, gebruikt werden.

UE. Zal de verpligte dienſten der Mooren, ook in dit Diſtrict zynde, net dienen te beſchryven, en hen, ingevolge der Memorie van de Heer *van Goens*, daar ſtipt aan houden, zonder toe te laten, dat zy zich verder verſpreiden dan binnen de Gravetten; ook aanhalen, welke van hen zich hier op 't plein, tusſchen de Stad en Hulftsdorp, hebben ter nedergezet; zynde laaſt gemelde, quartier van alle andere Natien gezuiverd, en in 2 reguliere Straaten bepaald.

Ook zal UE. nette Rollen houden, van de verdre Inlandze vreemde Natien, als Chittys, Parruas, Javanen, &c. zo binnen als buiten Colombo woonende, om die mede tot de vereyſchte dienſten der Compagnie te gebruiken, met moderatie ontrent die Chittys, die nu en dan tot 't tellen van Geld, en bezigtigen van Lywaten, in den dienſt der E. Compagnie gebruikt werden.

Ieder der vreemde Natien moeten in hunne byzondere wyken woonen, en niemand vreemds mag 'er meer, dan 3 etmaalen, in vernagten, zonder verlof van den Deſſave, met ſchriftelyke bekendmaking van des Vreemdelings naam, en woonplaats, met de reeden 'er van, waarom hy zich daar langer moet ophouden; alzo de Stad en wegen, anders door dit geboefte maar ontveiligd werden.

Ieder Dorp moet ook zyn beſmette van Lazery voeden, en onderhouden, zonder hen 't gebruik der publyke wegen toe te ſtaan, waar voor de Hoofden aanſprekelyk blyven.

Vermits ook de Roomsgezinden door hunne onkundige Paapen, die aan alle kanten hier weeten in te ſluipen, 't hoofd op een ongehoorde wyze opſteeken, zelf tot in de Hoofdplaats (nog onlangs door een oproerig en inſolvent geſchrift der Viſſchers gebleeken) en in zo verre, dat zy zich door behulp van eenige vermogende Inlanders van 't Nigombo's Diſtrict hebben weeten Meeſter te maaken van Kerk en Schoolen, met groote ergernis van veele, zo ons uyt de Rapporten der Eerwaarde Leeraars en Scholarchen ſucceſſive is gebleken; zo zal UE. dat gevaarelyk gebroed ten uyterſten tegengaan, en ſtoren, zo veel doenelyk is, en hen met A. 1707. de uyterſte Vigeur volgens de Placcaaten handelen, wel toeziende, dat die perſoon die UE. dit by UE. abzentie aanbeveeld, UE. getrouw, en niet van de Roomſche Godsdienſt zy, om dus de ſtraffen, 'er op geſteld, niet weer beſpottelyk te maken.

Geen Jogis, Fakiers, of andre Heydenſche, Moorſche, of Afgodiſche Bedelaars, zal UE. in dit Diſtrict dulden, en hen na de Placcaaten handelen; dog ontrent de Cingaleeſche Games, inzonderheid inwoonders van 't Candia's gebied zynde, moet wat omzigtiger gehandeld werden; zynde 't genoeg, dat zy van ons territoir afgeweerd, en belet werden hun aalmoeſen te bedelen. Ook moet men wat meer inzicht voor de Moorze Paapen of Lebe's hebben, volgens Laſt van haar Edelheeden, by hun ſchryven van den 13. November, 1683. alzo die ons nu en dan tot het tranſlateeren van 't een en 't ander konnen dienſt doen.

Volgens recommandatie van de Heer *Pyl*, in zyne Memorie, heeft men nu al 3 jaaren afgeſchaft 't defroyeeren van Compagnies Dienaars, op de Ruſtplaatzen langs de gemeene weegen, ten zy die met ſpeciale Commisſie tot Compagnies dienſt gebruikt werden.

Ook mogen geen Inlandze Dienaaren voor particulieren opkoopen eenige eetwaaren, of andere dingen, ten ware voor zulke gequalificeerden, die daar toe van ouds gerechtigd zyn; alzo dit anders tot Laſt van 't gemeen geſchied.

Ook keurd de Heer *Pyl* de generale Olifants-Jachten af, als zynde verſcheide Jaaren tot groote beſwaring van den Onderdaan gehouden, dat ook by ervarendheid waar bevonden, en gezien heb, dat de zelve de Compagnie ook al wat hoog op ſtok loopen: want ſchoon de jongſte Jacht, in 't boekjaar 170$\frac{4}{5}$. gehouden, van een gewenſchten uytſlag geweeſt is, zo in quantiteit als qualiteit der beeſten, zo is 'er doenmaals aangemerkt, dat, zo de reegen, toen daar om her gevallen, 4 a 5 dagen vroeger of later gekomen was, het ganſch werk vrugteloos zou afgeloopen zyn, weshalven men, buiten hoogen nood, daar wel van mag afzien, vooral zo de kleener of particuliere Jachten van zoo goeden ſucces bevonden werden, als UE. nu korteling bevonden en uytgevoerd heeft in de Reygam Corle, by Caudangelle, ſchoon UE. door den nu overleeden Tolk, *Jan Leti*, die dit ganſche Diſtrict in confuſie gebragt heeft, zeer getraverſeerd is; en dier-

A. 1707. halven zal UE. de Boſſchen van tyd tot tyd door Badduas doen verſpieden, om de Compagnie van dat profytelyk gedierte de vereyſchte quantiteit jaarlyks te verzorgen, dat te nootzakelyker is, om dat die handel begind te wakkeren, en om dat de vieze Moorze Handelaars, geen Wyfjes, dan zonder gebreken, begeeren.

Ook moet UE. wel bezorgen, dat de Paſſagien, langs welke de holbuiken uyt 's Konings Land overkomen, door geene onzer Ingezeetenen beſlagen, of hen eenige hinder toegebragt werde; maar de zelve moeten openblyven, en ook d' Inlandze Hoofden der Koningze werden geſondeerd, en van ter zyden gepolſt, of zy, voor een ſmal Geſchenkje, niet wel eenige getande Beeſten na ons territoir zouden willen dryven; inzonderheid daar onze kleene Coraalen ontrent geplaatſt zyn. Ook mogen de bedienden tot dat werk, voor de Compagnie van een groote nuttigheid zynde, wel van deze en geene kleene geregtigheeden ontheft werden, om hen daar door te gewilliger te maken, waar over UE. wel eens denken, en ons uwe gedagten daar op dan ook voordragen mag.

UE. Zal geen Smokkel-vaartuigen ten Anker dulden ontrent de Fortreſſe van Calture, of Nigombo, ten waare by hooge nood, waar van UE. telkens den Gouverneur kennis moet geven, gelyk ook, als 'er Scheepen deze Reſidentien paſſeeren.

Ook zal UE., by 't vervallen van Chaloepen, of Hoekers, in 't N. Moesſon, om de Zuid, of in 't Zuider Moesſon om de Noord, Compagnies papieren van de zelve doen afhaalen, en ons die over Land doen beſtellen, en dit ook ontrent groote Scheepen obzerveren, als 't by ſtil weer, en zonder gevaar, geſchieden kan.

Ook moet t'elkens van Hangwelle direct geſchreeven werden, als 'er Gezanten, of aanzienelyke Cingaleeſen, afkomen, en die voorziening heeft UE. ook, ontrent de Grenſen der E. Compagnie, met 's Konings Land te doen, dat onze Ingezetenen onze nabuuren niet beledigen, nog zig door indirecte wegen in hun Land begeven, alzo hunne Gezanten den 14. October, 1705. daar over geklaagd hebben; zynde te verwonderen, hoe onze Ingezetenen van Nigombo zich hebben durven verſtouten, verſcheide Velden aan de overzeide der Rivier Caymelle te bezaeyen, en te bemaeyen, ja daar geheele Aldea's en Dorpen, (zo men zegt) op te regten, daar nogtans zo koſtelyke moddervelden der E. Compagnie (zo UE. A. 1707. meld by zyn Rapport van den 6. dezer) moeſten leedig blyven leggen, waar door dan ook den Heer zo lang zyne competente Geregtigheid gemiſt heeft; een zaak, die nader onderzoek vereiſt, om te weeten, of dit niet diend, om de Roomze Superſtitien daar te voeden, en met meer vryheid te oeffenen, hoewel die in 't Nigombo's Diſtrict ook opentlyk genoeg gepleegd zyn.

UE. Zal ook aan de Inlanders niet te veel geloof dienen te geven, alzo de Heer *van Goens* hen voor ontrouw, en vals van aard houd te zyn. Ook moet men hunne Rapporten met veel geduld hooren, en zo hunne Hoofden hier en daar in al eenige abuizen hebben, moet men hen daarom niet licht in 't bywezen der Poves, of minderen van hen, beriſpen; maar dan moet UE. hen apart roepen, en hen degelyk overhaalen, en met eenige correctie bedreigen, na dat de Zaak vereyſchen zal, meidende zorgvuldig hen te ſchelden, vermits zy dit zeer haaten. Ook moet UE. geen lieden van geringe Caſta's tot aanzienelyke employen voordragen, alzo dit opſchudding geven zoude, gelyk de Compagnie nu en dan, en nog onlangs in de Landen van Gale, en Mature, beproefd heeft. Egter werd hier mede niet te kennen gegeven, dat het tot 't bekleeden der voornaamſte bedieningen genoeg is, maar van hooger Caſta te zyn, alzo die luiden, die men een ſubaltern beſtier toevertrouwd, daar toe ook behooren bequaam te zyn, gelyk ook, volgens ſchryven haarer Edelheden van den 2. October 1680., 't wel leiden der Inlandze Hoofden, het Cieraad der Land Regeering, en tot de meeſte geruſtheid gericht is. Al't welke beſt zal konnen dienen, als de Hoofd- en Land-Tombes eens net zullen beſchreven, en als de waare Caſta's eens van den anderen wel onderſcheiden zullen zyn. Hoewel men hen ondertuſſchen houden moet tot die verpligtingen, by hen zedert een geruimen tyd herwaards, en tot nu toe gepreſteerd, van 't welke zy niet, buiten ſchriftelyke ordre des Gouverneurs, mogen ontheft werden.

Eindelyk werd UE. gelaſt jaarlyks over te leveren zulken Compendium, als UE. laatſt Ultimo October tot ons genoegen overgeleverd heeft, niet vergetende daar by aan te teekenen, wat Landen tot accommodeſſans in die tyd door den Gouverneur van wegen de Compagnie zyn afgegeven, en welke weer, by verſterf of verzuim der pligten en dienſten, voor de zelve zyn in-

ge-

A. 1707. getrokken; met begrooting der Plantagie of van 't Gezaey, op dat men zich eens uyt die Chaos van Confuſie redde, waar mede men zoo lang geworſteld heeft, waar toe UE. tot ons genoegen, na tyds gelegentheid, al veel gecontribueerd heeft, waar toe wy UE. verder Gods zegen toewenſchen.

Colombo, den 28. Januari, 1707.

UE. *Goeden Vriend*,

C. J. SIMONS.

Ontrent het verdre, alhier door zyn Ed. gedaan, zal ons het Extract uyt zyn Ed. Conſideratien over de Behandeling der Deſſaveny van Colombo, aan haar Edelheeden, A°. 1707. overgezonden, ook zeer veel licht geven.

EXTRACT uyt de Conſideratien over de behandeling der Deſſaveny, of Land-dienſt van 't Colombo's Diſtrict, opgeſteld ter Requiſitie der Heeren van de Hooge Regeering van Nederlands Indiën, door Mr. *Cornelis Johan Simons*, Gouverneur van 't Eyland Ceylon, en der Kuſt Madure.

Conſideratien over de Deſſaveny van Colombo, aan haar Edelheden gezonden.

HAar Edelheeden hadden dit al den 29. October, 1704. en den 3. September 1706. van zyn Ed. gevorderd; dog zyn Ed. was nog niet in ſtaat geweeſt, om daar op met grond te antwoorden, alzo hy tot nog toe ontrent het interieur blind, maar met eenige Generalia opgehouden, en deze Deſſaveny in de uyterſte verwarring gebragt was, waar uyt de Gouverneur niet wel, dan door een bequaamen Land-en Zaakkundigen, kon gered werden, dat veel tyd en geduld vereyſchte, om te gelyk dit alles en de dagelykze behandeling van den Deſſave, met de Ordres van haar Edelheeden, en met de ſucceſſive Heeren Gouverneurs, te vergelyken.

Groote Deſordres waren hier van tyd tot tyd ingeſloopen, waar ontrent de Gouverneur eenige middelen tot redres in 't werk geſteld, en nog eenige nadre reflectien over de ſucceſſive orders haA. 1707. rer Edelheden, (voor zo verre die nog niet hebben konnen in Practyk gebragt werden) gemaakt heeft, om dat de Hoofdtombes ontbreeken, hoewel die nu al ten deelen als van de Hewegam, Salpeti, Reygam, Pasdum, en Walawitte Corle reeds in ſtaat gebragt zyn, zullende de 4 reſteerende Corles in 8 a 10 maanden ook afgedaan zyn.

Na dat nu dit alles eens voltooid zal wezen, zal men ook met een beter grond tot een Landbeſchryving konnen overgaan, alzo daar uyt alle reële en perſoneele verpligtingen zeer klaar zullen blyken, en met billykheid dan ook door de E. Compagnie konnen van den Inlander ingevorderd werden, dat nu maar na 't opgeeven der Hoofden geſchied is; behalven dat ook de Deſſaves hunne bediening zonder Commiſſie, Inſtructie, of Reglement, tot nu toe hebben waargenomen, ſchoon 'er een door de Heer *van Goens* A°. 1661. in Juni, ontworpen, ter Secretary lag.

Hier door zyn de voornaamſte Zaken van hunne bediening verſuimd, of tegen hun beter weten, en maar na hunne Caprices, op ſchroeven geſteld, na dat zy door hunne temeriteit, en Arrogantie, hier of daar toe vervoerd wierden; gelyk zulks by de komſt des Gouverneurs ten top geſteigerd was, alzo een dezer Deſſaves veel Compagnies Landen en Gronden aan diverzen vergeven, ja wel 37 Thuinen, by zyn predeceſſeur jaarlyks tot 341 Ryksdaalders verpagt, geduurende zyn beſtier buiten de zelve gebleeven, en aan zyne Creaturen ten proy gegeeven had, en den Inlander van veel verpligte dienſten ontheft, alles ten recompens van de dienſten, hem door den Inlander met het uytventen van zyne Krameryen gedaan, op al 't welke nogtans zo zwaare penaliteiten ſtaan.

Ook had men geen Rollen van Laſcaryns, nog van 't weder uytgeven van verſtorvene of verlatene Parveniums en Accommodeſſans, en veel min van de intrekking der zelve, ſchoon die laatſte maar aan iemand geduurende zyn leeven konden werden vergeven, waar door dan de Compagnie van een ongeloofelyke quantiteit Velden, en van haar beſtgelegenſte Landeryen, ontbloot is; waar van men nu korteling nog een ſtaaltje ontrent een ſilverſmit (ſchoon Compagnies buiten-poſten zo bezwaarlyk van Graanen te voorzien zyn) ontdekt heeft, die geen particuliere dienſt voor de Compagnie preſteert, en nogtans zonder eenigen wettigen Titel in 't bezit gebleven is van een der ſchoonſte Dorpen, vlak aan en om de Fortres Hangwelle geleegen,

A. 1707. gen, waar uyt de zelve meer dan ½ van hunne benodigde Proviſien voor een jaar zou konnen trekken, dog dit is al als een oud zeer by den Heer *Pyl* in zyne Memorie aangehaald, te weten, dat 'er al veel Moetets-Velden, die door den Inlander voor den Heer des Lands in 't geheel bezaeid moeten werden; zouden te ontdekken zyn, en waar uyt de E. Compagnies Buiten-poſten zouden konnen voorzien werden, zo de Deſſaves niet toelieten, dat de Inlandze Hoofden hier ontrent hun Perſonagie ſpeelden.

Nog ſlordiger heeft men met Zaaken der Juſtitie in de Bogt geſprongen, alzo de Deſſaves, op aanklagte van deze en geene Crediteuren, zonder de minſte litiſconteſtatie, veel min evictie ofte uytwinning, de vaſte Goederen der pretenze debiteuren, by Tablyn-ſlag maar aan de meeſt biedende deden verkoopen, en de Penningen aan de eyſchers overgeeven, trekkende zelfs een buitenſporig Salaris daar van.

Veel andre Zaken, en zelfs van Conſequentie, ſtapt zyn Ed. over, 't genoeg keurende daar in (gelyk hier na blyken zal) voorzien te hebben.

Ook ſchynen deze Deſſaves niet minder beoogd te hebben, om de Inlandze Kerken en Schoolen geheel te verwoeſten, alzo zy alles buiten noodige reparatie, en geheel lieten vervallen, en de Materiaalen, daar toe met zwaren arbeid by een gebragt, maar door hunne Dienaars lieten wegrooven, gelyk aan de School van Calane en Cottelawele klaar gebleeken is.

Ook hebben zy, als Preſidenten der Scholarchale Vergadering, verzuimd zedert den 6. Novemb. 1698. tot den 8. Auguſtus 1703. die Vergadering te houden, en men ziet klaar uyt 't Rapport der Schoolviſite van den 7. Febr. 1702. door den Eerw., *D. Goting*, ten overſtaan van den Deſſave, met een Scholarch eenige maanden bevorens gedaan, dat hun oogmerk ten principalen daar toe ſtrekte, om de ganſche Kerk en Schooldienſt, door zo veel koſten en moeite aangequeekt, geheel in de war te brengen, waar door dit teeder Chriſtendom van hun Geeſtelyk voedzel beroofd, en wel haaſt weer tot het Heidendom, of Pausdom ſtond gebragt te werden; met al het welke die Deſſaves ſchynen anders dan dit beoogd te hebben, om deze en geene mishandelde Ingezetenen den weg van klagten aan de Predikanten en Scholarchen af te ſnyden.

Ondertuſſchen heeft het Pausdom, in dit Colombo's Diſtrict, eenige jaaren herwaards zulke Progreſſen, inzonderheid ook omtrent Nigombo, gedaan, dat 'er zelf onder de Loon-en onderhoudtrekkende Meeſters, naauwelyks 1 a 2 gevonden werden, die niet Paaps, gelyk zy ook van den hervormden Godsdienſt geheel onkundig zyn; behalven dat 'er ook verſcheide Kerken met hunne Ornamenten te vinden zyn. A. 1707.

Dit nu is geen wonder, vermits de Deſſave aldaar aan Inlandze Catholyke Hoofden (zyne Principaale Factoors geweeſt zynde) zulken vermogen heeft laten oeffenen, als hy zelfs, buiten uſurpatien, niet zou vermogen te beſtaan; dog alzo hier onder wel eenig complot zou konnen ſchuilen, is den Deſſave gelaſt, de naaſte Kerk en School-viſite in Perſoon by te woonen, om met den Predikant en Schoolarch alles naeukeurig na te vorſchen, wat van dat gevaarlyk Roomſch gebroed te houden zy, waar van, voor 't afgaan dezes, het Rapport mogelyk wel hier al zal ingekomen zyn, of dat anders aan haar Edelheden zal konnen nagezonden werden.

Ook zal 'er, by 't Rapport van den E. *Da Coſta* en *Schot*, blyken, hoe een groote quantiteit Inwoonders van dat voornoemd Diſtrict, Compagnies territoir verlatende, zich aan de overzyde der Rivier Caymelle neder geſlagen, en daar verſcheide Dorpen met Katolyke Kerken opgeregt, en daar door ook de paſſagien, langs welke de Olifanten uyt 's Konings Landen in deze Deſſaveny overquamen, geſtopt hebben; waar op ook niet dan andere ſlegte conſequentien van dit quaad gebroed te wagten zyn.

Het eerſte, dat de Gouverneur, tot redres der Kerken en Schoolen, dienſtig geoordeeld heeft, is, te recommandeeren de Viſite van dien aan de Eerw. *D. D. Oude*, en *Synjeu*, welke, na gedaan werk, ook hun Rapport (zo als U Edelheeden reeds gebleeken is) met byvoeging van hunne Conſideratien hebben overgeleverd, met hoope van de verdere onheilen, uyt deze confuſie geſprooten, voor te komen.

Om nu weer van 't beſtier dezer Deſſaveny te ſpreken, zo kan de Gouverneur niet voor by gaan, dat de Heer *Pyl* in zyne Memorie zegt: dat, zedert het afgaan van den E. *Blom*, door zyne Succeſſeurs in de Deſſaveny niet zonderlings verrigt was; het welk wel uytgerekt mag werden tot de aankomſt van den jegenwoordigen Deſſave, alzo deze Deſſaveny maar na zeker concept-Memorie eenigen tyd beſtierd, dog die daar na ook geheel verwaarloost en ver-

wor-

A. 1707. verworpen is, ſchoon men wel een geheel andre had nodig gehad.

Alzo 'er dan niets voor den Deſſave zo nodig, als een Inſtructie ſcheen te zyn, heeft de Gouverneur ten eerſten zyn werk 'er af gemaakt, om uyt alle de papieren, na die wel doorbladerd te hebben, 'er een op te ſtellen, als de zelve voor hem tot een goed beſtier, ter tyd toe dat de Hoofd- en Land-Tombes eens zullen opgeſteld zyn, oordeelde nodig te wezen, en die U Edelheden, onder de papieren van den . . . Januari mede ſtaat toe te komen; waar uyt dan U Edelheden ook blyken zal, dat, na de voltoying der Tombes, ook eerſt verſcheide Ordres van U Edelheden van den 31 December, 1682., en 29 October, 1704. hier zullen konnen werkſtellig gemaakt, en ingevoerd werden, behalven dat U Edelheden ook uyt de overgezonden Ordonnantie van den 7 January jongſt leden zullen konnen zien, wat ontrent de Beſchryving der Hoofd-Tombes, en in 't begin der Land-Tombo in agt dient genomen te werden, welke voltoid zynde, zal men de Inlanders, die zig hier of daar over mogten bezwaard vinden, en door expreſſe landkundige Gecommitteerden, volgens U Edelheeden ſchryven van den 22 Mey, 1705., konnen verhooren, ten eynde hen in allen deelen billyk te behandelen.

Dit is nu ook de reden, dat gevorderde Rollen van Compagnies Landeryen nog niet hebben konnen overgezonden werden, alzo die hier by de Secretary niet te vinden zyn.

By des Gouverneurs aanwezen alhier, waren geene de minſte Landen of Erven, aan eenige Europiaanen of Cingaleeſen onder deze Deſſaveny afgegeven, nog ook eenige Aldea's of gecultiveerde Landen aan de eerſtgenaamde overgegeven, alzo dit buiten U Edelheden verlof niet geſchieden mag; hebbende alleen 2 Erfjens aan 2 Burger-Officieren vergund te bebouwen, hoewel dat nog niet volkomen, om de moeite van 't opruimen, als onder aan den Berg gelegen zynde, in 't werk geſteld is; behalven dat hy ook nog een Erf van weinig weerde, aan een Inlander van de Kuſt, *Raphael du Pais* genaamd, wegens ongekreukte Trouw, en zedert eenige jaren dienſt aan zyn Ed. bewezen, vergund heeft; 't welk zyn Ed. verzogt, haar Edelheden geliefden goed te keuren.

Na 't opmaken der Tombes, zal men alle de Inlanders, op een gelyke voet konnen behandelen, en ider na mate van zyne bediening, 't geen hy te veel hebben mogt, hem afnemen, en dat A. 1707. onder de behoeftigen verdeelen; zynde nu reeds bekend, hoe verſcheide Hoofden zo ongemeene en ryke dorpen tot Accommodeſſan bezitten, dat men daar over moet verſteld ſtaan, en die reeds den Deſſave aanbevolen zyn, by verſterf van de Bezitters, in te trekken, en ook met zommigen zo lang niet te wagten; dog hunne ware Parveniums zullen haar ongemoleſteerd verblyven, zo lang zy daar voor den verpligten dienſt doen. Dog 't genoteerde by U Edelheden Miſſive van den 31 December, 1682, aan den Arbeider of Soldaat, als die voor den H^r. gebruikt werd, koſt en onderhout te geven, heeft men tot nog toe niet gepractizeerd, except ontrent de Chialias, die, als zy in 't Boſch gezonden zyn, al van ouds Ryſt, Zout, en Peper genoten hebben, als mede wanneer zy tot extraordinair werk gebruikt zyn, gelyk onlangs ontrent de grift uyt de Spruit van Matuael, tot in de boſſchen van Welleſere geopend, waar voor zy, alzo dit een ſlordig en modderig werk was, nog een ſoopjen enkelde Arak genoten hebben.

Hoedanig men ook ontrent die genen, die de zo nutte grift uyt het Lak van Nigombo, tot in de Rivier van Caymelle, gedolven hebben, met 't ſchenken van eenige leggers Koolwagen, gehandeld heeft; zonder meer.

Ook oordeeld de Gouverneur, dat men (ſchoon hier toe by U Edelheden ſchryven genoegzaam geregtigd) hier toe, als ook om imand van deze of gene geregtigheid te ontheffen, niet dan met d'uyterſte omzigtigheid komen moet, alzo de Inlander, ſchoon zo gunſtig behandeld, niet 't allerminſte van de Regten zyner Caſta afſtappen, of eenige dienſten daar om, waar toe hy niet verpligt is, aan de E. Compagnie preſteeren zal, ſchoon dat by Lieden van een gelyk geſlacht, in de Gale Corle egter dagelyks gedaan word. Een zaak, die zyn Ed. den Deſſave expres by zyne Inſtructie gelaſt heeft.

Hier mede zou de Gouverneur, in opſigt van U Edelheden Requiſit konnen eindigen, te meer dewyl U Edelheden by zeker Compendium, onder ultimo October des verleden Jaars 't aanmerkensweerdige, in den Land-dienſt verricht, met meer zakelykheden, dan U Edelheden in 12 jaaren herwaards ontmoet zyn, zullen voorkomen; dog alzo 't plein tuſſchen de Stad en Deſſaveny gelegen, zo lang de zelve gefortificeerd was, ledig gebleven, zedert 't raſeeren der zelve door diverze Inlanders, op eygen autoriteit en buiten de minſte qua-

A. 1707. qualificatie beſlagen was (waar onder veel ſchelmen en dieven zich, ten koſten van hunnen naaſten, ter ſchuil hielden, en waar door zelf veel huizen in de Stad geinfeſteerd wierden) zo heeft de Gouverneur nodig geoordeeld, daar onder de vereiſchte redding te maken, waar op dan een ſpeciale Beſchryving, hier af ten dien einde gemaakt, en die ook by de Kaart aangewezen zynde, heeft men ieder Caſta zyn byzondere wyk aangewezen, en hen daar binnen bepaald, gelyk de Mooren al van ouds een zekere ſtraat of wyk gehad hebben, hoewel met verſcheide andere Natien vermengt, gelyk 'er ook een Chriſten Weduwe in woonde, die van den Armen bedeeld wierd; dog na dezen tyd heeft men haar, en ook die andere Natien, van daar doen opkramen, met laſt om haare kleene bezittingen aan de Mooren te verhandelen. Ook zyn de verdre hier en daar verſpreide Mohhammedaanen gelaſt, zich na deze hun oude ſtraat te begeven, de welke hen alle niet konnende vervatten, zo is 'er nog een ſtuk van de eene zyde van een nieuwe ſtraat, vlak agter de oude, bygevoegd, welke op te ruimen, al by den Heer *de Heere*, in concept geweeſt is; dog de Mooren, die zich binnen 10 jaaren ter neder gezet hebben, zyn na hunne beſcheidene Aldea's of Dorpen, in 't Land vertrokken.

De Chitty's hadden hun quartier al ten tyden van welgemelden Heer Gouverneur, buiten de Caymans Poort, na de Zeekant, opwaards aan, bekomen; dog dit voor hen te bekrompen omkomende, hadden zy zich ten deele mede hier en daar op dit Plein verſpreid, en voor al over het Erf, of de woeſte Landen van Wolvendaal, in Octobr. 1660. voor de Compagnie ingekogt tot 500 Ryksd., met het Klooſter Agadalapa, dat zedert tot het verblyf der Candiaze Gezanten, is geſchikt, en een gedeelte van 't annexe Land, vergund aan diverze Javaanen en Ooſterlingen, die aldaar nog zyn gelaten, en gelyk de voorſz. Chittys, uyt de verſchanzing van 't Moors quartier, wel ſtaat konden maken, wat hen mede over 't hoofd hing, zo hebben 29 Familien der zelve, by Requeſt verzogt, dat hen eenige Erfjens voor geld vergund mogten werden, 't geen dan aanleiding gegeven heeft, om voorſz. Erf in verſcheide Perceelen te verdeelen, die net te beſchryven, en alleen onder hen op te veilen, door expreſſe Gecommitteerden, ten overſtaan van den Deſſave; waar voor 1378 Ryksdaalders geloofd zyn, dat een iders giſſing verre te boven ging: want behalven de voorſz. Javaanze ſtraat, blyft aan Wolvendaal, of 't verblyf der Candize Gezanten, nog een ſuffiçant Erf, met de principaalſte Put, tegen het front der Stad, en aan de andre kant de vereiſchte grond voor het Malabaars School, met een Kerkhof. Item 2 Erfjens, het eene aan den Modeljaar van de Porte, en 't ander aan een bediende van den Deſſave, al voor eenige jaaren vergund. A. 1707.

Deze Venditie 877½ Ryksd. voordeel aan de E. Compagnie gegeven hebbende, zo heeft de Gouverneur laten opnemen uyt de Negotie-Boeken, wat verdre Tuinen of Gronden, daar by nog voor Reekening der E. Compagnie voortliepen, en zyn bevonden in de navolgende te beſtaan:

1. Tuyn, gelegen aan de Stad, en Hulfts-dorp, genaamd, zynde de wooning van den Deſſave der Colomboze Landen, in de Kaart getekend, N°. 103. ontrent een Morgen groot, hebbende eertyds Capiteyn *Pierre du Pon*, toebehoord, - - - - - Ryksd. 1000

   Dog deze Tuin, is A°. 1665. in Juli, door de E. Compagnie ingekogt, waar van 2 ſtukken gemaakt zyn, van welke 't eene ten Zuiden de reſidentie van den Deſſave, ten tyde van den Ed. Heer Gouverneur *Pyl*, aan de Heer Majoor *Pyl*, wettig uytgegeven, en by de Landkaart, onder N°. 141½ te vinden is.

   Dat ten Noorden van voorſz. reſidentie, is door den Heer Gouverneur *van Rhee* aan den gewezen Baas der Wapenkamer, *Jacob Verloo*, in vollen eigendom geſchonken, en met N°. 4. in de Kaart geteekend.

1. Stuk Land, gelegen in Hulfts-dorp, grenzende ten Weſten aan N°. 100, en ten Noorden aan N°. 103, groot drie morgen en 216 roeden, in de Kaart geteekend, met de letter K, door de Compagnies vergrooting van N°. 103, van den Roymeeſter *Jacob Stevenſz.* gekogt; leggende jegenwoordig woeſt en onbewoond. - - Ryksd. 500

De-

A. 1707. Deze Thuin is A°. 1674. in Auguſtus, door de E. Compagnie ingekogt, en in Perceeltjes aan de Cottelbaddes, voor de helft uytgedeeld, waar voor in Compagnies Caſſa ſtaan te komen, Ryksd. 138½, blyvende de reſt, voor zo verre gebruikelyk zy, om daar mede even eens zo gehandeld te werden. A. 1707.

Welke 2 Tuinen dus bedragen, - - Ryksd. 1100

1 Stuk Land by N°. 100, gelegen in meergemelte Hulftsdorp, belendende ten Z. van N°. 103, breed en lang 60 Roeden, groot 6 Morgen; hebbende den Onderkoopman *Jan de Koning* toebehoord, nu vergund aan de Inlandze Officieren. - - - - - - Ryksd. 500

Deze Tuin in Januari 1675. door de E. Compagnie ingekogt, waar van by 't verkoopen der derde parten, een gedeelte verkogt is aan den overleden *Dominge Letie Appohamie*, voor 151 Ryksd., en is 't ander gedeelte, tot wederroepens vergund aan eenen *Denoewake Apohamie*, die een Donatie Brief heeft vertoond, van den 12 Maart 1676. door den Ed. Heer Gouverneur *R. van Goens*, afgegeven, om altyd erflyk over te gaan, dog noit te mogen verkopen, vervallende by gebrek van Erven, weer aan de E. Compagnie.

1 Tuin, genaamd Wolvendaal, groot byna 13 morgen, alwaar 't Portugees Kloofter Agada Lupa nog ſtaat. Dog zo vermaakt, dat het tot een Logis voor de Candize Geſanten werd gehouden. Dit Land is langs de ſtraat, en tegen het O. en Z., in de diepte van 10 Roeden, door Javaanen, Amboineeſen en andre Inlanders, met Hutten en Wooningen beſlagen. De reſt is nog woeſt, en ongecultiveerd; behalven dat in het zelve een Malabaarze School, nevens de geene die ze bedienen, geplaatſt is. Eertyds heeft dit toebehoord, den Commandeur *Sybrand Poske*. - - - - - - Ryksd. 500

A°. 1660. is deze Tuin in October door de E. Compagnie ingekogt, die nu ten overſtaan van de Gecommitteerden, voor het grootſte gros by Perceelen, den 12 January dezes Jaars, aan de meeſtbiedende Chitty's verkogt is, voor - - - - - Ryksd. 1176½

Benevens 2 ſtukken in Coetolecodde, voor - 201

1377½

1 Dito, gelegen aan de groote Ambelam, op den weg van hier na Nigombo. - - - - - Ryksd. 80

2180

Onder de gronden van dit Plein zullen nog verſcheide Perceelen zyn, die al mede voor contant zullen konnen verkogt werden; dog alzo deze volken maar vergund is 't gebruik van de grond, en den opſtal, zou 't niet raadzaam zyn, meer Inlanders hier te dulden, gelyk 'er ook al verſcheide, van die zig hier zedert 10 jaaren neergeſlagen hebben, van hier na hun vorige plaarzen geweezen zyn. Beter zou 't wezen, zo U Edelheden eenige deezer Erfjens aan Compagnies Dienaars wilde vergunnen, zonder recht tot de grond, en alleen tot Moes-tuinen, en om ze met kleene Boomkens te beplanten, tot wederroepens toe van U Edelheden, die dit zeer net in de nieuwe Kaart zullen aangewezen zien.

Dus heeft de Gouverneur ook door Gecommitteerden (na 't zuiveren van dit Plein) doen opnemen de Landen en Tuinen, gelegen tuſſchen dit Plein langs de Zeeſtrand, tot aan Matuael, en zo de Rivier langs, tot aan 't Pas Naaklegam, en zo verder op den weg na Cotta, alwaar, volgens Rapport der zelve, gevonden zyn, 169 Perceeltjes, Tuinen en Erven; welke door particulieren buiten eenige qualificatie, van tyd tot tyd

A. 1707. al mede beſlagen zyn; dog om die Luiden uyt hunne proviſioneele bezitting niet te zetten, heeft men die de bezitters door Gecommitteerden toegeſchat, waar mede zy zeer wel te vrede waren, 't geen volgens rapport bedroeg een ſomme van *f* 6489-0-0.

Men dagt hen eerſt een Servituit op te leggen; dog naderhand is die toeſchatting beter gekeurd. Van dat gedeelte der voorſz. Landen is thans een verbeterde Kaart gemaakt, gelyk ook verder van de Landen tot aan de Pannebakkery ſtaat te geſchieden, en van daar wyders, tot aan het Land van Moretto, zyn te vinden. Men ſuſtineerd wel, dat daar onder veel onnutte Velden zullen lopen, dog men behoord dat zo op't zeggen van Lieden, die daar by konnen geintreſſeerd zyn, zonder naukeurige inſpectie zo licht niet aan te nemen.

De Gouverneur had zelf ook bezigtigd diverze Velden achter Livremento, en daar ontrent, daar een menigte Caneelboomen welig groeide, die t'elkens tot Brandhout elendig afgekapt wierden, dat niet wel kon belet werden, voor dat 'er een nette Kaart zy, met een nette beſchryving der gronden, dat binnen weinig dagen met ernſt zal ondernomen worden, zynde te verwonderen, dat 'er niet al over lang, van alles op dit Eyland een nette Kaart geweeſt is, en voor al van zo na by gelegen Landen. Weshalven dit ook den Deſſave met allen ernſt aanbevolen is.

Uyt de bepaaling, en byeentrekking der Caſtas, zal de Compagnie groot voordeel trekken, voor al ontrent eenige extraordinaire dienſten, waar toe men bezwaarlyk een ſuffiçant getal Lyfeygenen kan afſteken, om de zwarigheid der zelve.

Dit is't geen den Gouverneur ten dezen ſubjecte heeft weten by te brengen, in vertrouwen, van U Edelheden requizit daar by zal voldaan wezen, en dat hy daar by zal betoond hebben te zyn:

Hoog-Gebiedende HEEREN:

Colombo, den
28. January,
1707.

U Hoog-Edelen Onderdanige en Gehoorſame Dienaar.

C. J. SIMONS.

Ook heeft zyn Ed. een Inſtructie gegeven, voor den Capiteyn der Caneelſchillers, dus luidende: A. 1707.

INSTRUCTIE voor den Capiteyn van de Caneel, eertyds ter Ordre van den Heer Superintendent, *Ryklof van Goens*, ontworpen, en thans, met eenige verſchikking en verandering, op nieuws af gegeven, om te ſtrekken tot zyn naricht, tot zo lang myn Heeren van de Hooge Regeering daar ontrent anders mogten komen te Ordonneeren.

1.

't EErſte en voornaamſte, dat gerequireerd werd in den Gezaghebber der Caneelſchillers, voor dezen, by de Portugeeſen, Capiteyn van de Mahabadde geheeten, is, dat de zelve zy een eerlyk, onbaatzugtig, verſtandig, en rekkelyk man, om dat geſlacht van menſchen, 't welk tot het ſchillen der Caneel gebruikt werd, en van oude tyden af in dien arbeid, na 's Lands Wetten, en Coſtumen gehouden is, wel te Regeeren, want daar meede deze Luiden in hun plicht gehouden werden, en door de genoegzaamheid des getals voldoen konnen, zonder te werden gedrukt, en 's Compagnies Oegſt, na het voorſtellen van ordinaire taxen, zonder der zelver beſwaarniſſen, kan ten ſchuure gebragt werden.

2.

Dit Schillers Volk op dit Eyland, by de naam van Chialias in 't Generaal bekend, en na het beweeren van zommige een byzondre Natie, waar aan ons zo veel niet gelegen is, als wel dat UE. bekend zy, dat dit volk op een bequame manier moet geregeerd werden, om van hen te trekken de plichten, de welke na hunne quantiteiten afzonderlyk, en in 't geheel ſchuldig zyn, en welke hier na beſchreven zullen werden, werdende verdeeld in 4 Hoofd-zoorten, als Canneel-Schillers, Coelis, Laſcaryns, en Ihandarias.

3.

De Dorpen, waar prezent deze Chialias woonen, zyn de volgende, als Bellitotte, Cosgodde, Madampe, en Accurelle, Reygamme, Dadale, Magale, Laune Moddere, Calluane Moddere, Morragelle, Callamoele, Tottebadde, Oe-

A. 1707. Oedeware, Pottepittie, Pingwatte, Waskadouwe, op Nigombo, en ontrent Colombo.

4.

Een afgezonderd Geſlacht van Schillers, bygenaamd Roene Chialias, ('t welk te zeggen is verſcheide Schillers) zyn, gelyk hun naam aanwyſt, een verſtroid volk; echter uyt voornoemde Chialias geſproten. Deze onthouden zich ten meerendeel in de quartieren van Mature, en wyder in de Dollasdas, Morrua, en Billigam-Corles verſpreid; zo ook in Gale en Pasdum Corles; dog alle afgezonderd van de voor verhaalde Mahabadde-dorpen.

5.

Dit Volk onderhoud zich in hunne pligten, door verſcheidenheid van der zelver Officieren en hunne onderdanigheden, waar door de Capiteyn moet weeten met goed beleid den ſchuldigen dienſt te trekken, en beſtaat de zelve in de volgende, als: Eerſtelyk de Vidanes, welke de naaſte aan den Capiteyn zyn, waar door hy de voornaamſte Zaaken zyn 's ampts beſchikken, en verrichten moet; in wiens abzentie zy over de Chialias, na zyne ordre, 't gebied voeren, zynde vyf in getal.

6.

De eerſte en voornaamſte, is de Vidane Mahabadde, die voor dezen naaſt den Capiteyn het oppergebied heeft gevoerd; dog 't welk, als onnodig zynde, in ongebruik is geraakt, en thans alleen 't gebied voerd over de Chialias, wonende tot Bellitotte, Cosgodde, Madampe, en Aecurelle. Gebiedende verder ieder Vidaan onder 't hooger gezag van den Capiteyn, zo veel Mahadoerias, kleene Doerias, Ilandarias, Coelis, en Canceel-ſchillers, als onder zyne Vidany behooren.

7.

De vier verdre Vidaans houden thans geen zekere rang onder den anderen: gelyk zulks mede van geen noodzakelykheid meer is, hebbende die van Reigam, buiten het Dorp van dien naam nog onder zyn Gebied, Dadale, Magale, en Lannemoddere.

8.

Gelyk die van Calluamoddere, boven het Dorp van gelyken naam, nog onder zyn gezag heeft Morragelle, Collamoele, en Tottebadde; als mede Dommelegattere en Magamme, zynde hun onderhoorige Caſta Jageros, Hinawas, en Pannias, dog over de Toendegattere is een aparte Vidaan, 't welk mede Hinawas en Pannias zyn, alle drie Naturellen van Ceylon, en ten tyde der Portugeeſen, by gebrek van gehoorzame Chialias, daar van een gedeelte tot Caneel-ſchillers getrokken. A. 1707.

9.

Item, onder den Vidaan der Hoelenbadde, Oedeware, Pottepittie, Leingwaſſe, Waskadouwe, en die op Nigombo, en ontrent Colombo woonen.

10.

En onder den Vidaan der Roenebadde, behooren wyders de verſtroide Chialias, hier voren beſchreven.

11.

Na deze Vidanes volgen de Doerias, beſtaande in groote Doerias (die Mahadoerias geheeten werden) in de Hoofddienſten ontrent den Capiteyn, naaſt de Vidanes geconſidereerd, en in der Vidanes abzentie hunnen dienſt waarnemende; en in de kleene Doerias, welke, als 't vereiſcht werd, in 't gebieden over andren, voornamentlyk geemplojeerd werden; hebbende ook ieder een Ransje Caneel-ſchillers te gebieden; dog ſtaan onder commando van Mahadoerias, als een Cangaan onder zyn Aratchie.

12.

Beide deze voornaamſte Officieren, namentlyk Vidanes en Doerias, moet den Capiteyn zodanig weten door zyne kennis te leiden, en tracteeren, dat door ſlapheid in 't gebieden en ſtraffen, het ontzag niet verloren werde, nog ook door te zware en te ſtrenge hand, de genegenheid verkoude; waarom in een verſtandig Gezaghebber over dit volk, zoo hoogelyk de rekkelykheid gerequireerd, en mits dezen aanbevolen werd.

13.

De voorſz. Doerias hebben tot het jaar 1700., buiten de Vryheid hunner Thuinen, ider een Caneel-ſchiller, onder de naam van Bartura, vry gehad, het welk ordinair de flukſte Schillers waren; dog toen geordonneerd voor de Compagnie aan te trekken, en waar tegen hen weder is toegeſtaan, het onderhoud van een Caneel-ſchiller geduurende den Oegſt; te weten, 4 parra Ryſt, het welk dan ook zo moet continueeren, en daarenboven aan de groote Doerias te goede komen het Hoofd-geld van een Deccum Carren.

14.

Het getal der groote Doerias, beſtaat in 16 groote, en 34 kleene Doerias, met welke, en niet minder, de vereiſchte dienſt der Compagnie verricht kan werden; waarom 't zelve zonder ſpeciaale ordre van den Gouverneur van Ceylon, ook niet vermeerderd, nog verminderd mag werden.

A. 1707.

15.

Het eygentlyk ampt nu dezer Vidaans en Doerias, is, dat ze den Capiteyn van 't Volk, dat onder hem verdeeld is, opregte aanwyzing doen, zonder imand te mogen verzwygen; waar ontrent gemeend werd, dat de Hoofden, en Schoolmeesters, niet weinig hunne personagie gespeeld hebben, en 't welk door een exacte jaarlykze Beschryving, en 't stipt onderhouden van 't Biljet van den 11. May, 1705. voor de Schoolmeesters ten principaale geëmaneerd, gemakkelyk kan voorgekomen werden; zo als het zelve ook door haar Hoog Edelen nog nader, en met veel ernst werd aanbevoolen, by Missive van den 3 September, 1706., waar op den Capiteyn, dierhalven wel zonderling te letten heeft; werdende de zelve daarenboven wel expres aanbevolen (gelyk zulks al in den jaare 16 . . . ter Ordre van den Ed. Heer Gouverneur van *Rhee* Zalr. is geschied) te formeeren een Generale Tombo van alle de Chialias, als Caneelschillers, Coelis, Ilandarias, en Lascaryns, met een specificqe aanwyzing, wat Landen en Tuinen de zelve bezitten, mitsgaders hunne waardy, en wat Geregtigheid ieder zou konnen opbrengen, op dat men perfect weten kon, wat elk voor zyn dienst geniet, en wat hem toegevoegd is, met distinctie in de aantekening, tusschen 't geene zy voor hunne diensten bezitten, en dat ze voor hun Geld gekogt hebben.

16.

Van dusdanige Tombo, zoude in den jaare 92 en 93, ten overstaan van expresse Gecommitteerden door den overleeden Capiteyn *Stafforts*, al een begin zyn gemaakt, met de dorpen Bellitotte, Cosgodde, Madampe, en Accurelle; dog waar van men de beste verwagting niet hebben kan, dewyl de zelve eenelyk in 't Cingalees beschreven, zedert 12 jaaren daar na nog niet eens in 't Nederduits overgebragt zyn; dierhalven de zelve dan ook al getranslateerd zynde, gelyk als zeedert een geruimen tyd belast is, niet anders dan tot speculatie zullen konnen strekken.

17.

Deze voorsz. Tombes dan eens geabsolveerd zynde, zal 't lichtelyk uytgevonden konnen werden, wie zyn Leengoed verkogt heeft, en daar door in armoede vervallen is, wanneer de Compagnie recht hebben zal, om zodanige verkogte Landeryen, weer aan te slaan, alzo 't Geslacht der Caneelschillers of Chialias, niet hebben 't regt der andere Naturellen van Ceylon, dat ze de zelve, gelyk die, zouden mogen A. 1707. na hun believen verkoopen, of vervreemden; maar zyn hunne Leengoederen van dien aard, dat die hen alleen, en hunne Erfgenaamen, moeten by blyven, en ten gebruik dienen; invoegen zy onvermogens blyven daar af anders, als aan hunne Erfgenaamen, te disponeren, of den koop zal van geener weerde zyn, en de kooper en verkooper zware straffen te lyden hebben.

18.

De Kinderen of Descendenten van groote of kleene Doerias, werden alle genaamt Ilandarias; maar alle Ilandarias, zyn daarom geen Descendenten van Doerias; welkers pligt en gebruik is, Pannewiedes, of bestelling van de een of d'andre Zaaken, te doen, die hem van den Capiteyn, Vidane, of Doeria, belast werden; als ook de Caneel uyt te zoeken, sorteeren, en binden; dog zyn altoos van dragen bevryd geweest, en noit in eenige Coeli-dienst gehouden; maar blyven jaarlyks verpligt Hoofd-Geld te betalen, na de gestalte hunner lichaamen, van sterkte, groote, jonkheid, of ouderdom; welker Hoofd-Gelden hoogste tax is 4 Larynen jaarlyks, zynde hun getal, volgens de laatste opneeming, 583 koppen bevonden.

19.

Deze Ilandarias werden ook wel Poetabenes genaamd; dog, zo gemeend werd, oneigentlyk, alzo dat woord beter op de Coelis past, of ten minsten, die daar mogen afgekomen zyn.

20.

De Aratchies zyn onder de Chialias, als by andre Cingaleesen Krygs-Officieren.

21.

De Lascaryns, derzelver Soldaaten, Hunne kinderen, volgen in de pligten hunner Vaderen, ten Oorlog, en werden nergens anders, als daar in, briefdragen, boodschappen te brengen, en diergelyke dingen, gebruikt, en betalen niets.

22.

En heeft de Capiteyn byzonder agt te slaan, dat daar onder niet aangehaald, onderhouden, verschoolen, en aangequeekt werden de Kinderen van verplichte Chialias, alzo onder de dienstbaare een geduurige genegenheid bevonden werd, om den arbeid te ontwyken; maar zal de zelve ter contrarie na de letter hebben te executeeren, 't Placcaat van den . . . . . 1682., zo als zulks gemodereerd is by Missive der Hooge Regeering, gedateerd . . . . . .

Van

A. 1707. Van deze Laſcaryns, die onder het Geſlagt der Chialias pertineeren, zal de Capiteyn of Opziender, geen minder Notitie houden, als van andre Geſlachten dezes volks, en goede aanteekening doen, werwaards die gecommandeerd werden, houdende hun verblyf preſent, als volgd.

23.

Drie Ransjes Laſcaryns Chialias wonen in de Landen van Mature, daar de zelve by beurt-wiſſeling nevens andre Laſcaryns hunne Wagt-Poſten hebben waar te neemen, zo als die volgens ordre van den Deſſave geregeld zyn. Zo mede werden zy tot Hout-ſleepen, en tot andre verpligte dienſten, door de Deſſaves gecommandeerd; dog buiten hunne Wagten, en andre Compagnies dienſten, ſtaan zy ten vollen ten gebiede van den Capiteyn der Caneel, die hunne queſtien hoord, dat in zyn vermogen is, decideerd, ook ſtraft over begaane fouten. Dit ſtaat ook aan den Deſſave, namentlyk het ſtraffen, wanneer zy op hunne Wagten peeceren; dog buiten hunne Wagten in hunne dorpen zynde, aan hunnen Capiteyn, ten ware met het volk, onder den Deſſave behoorende, verſchil hadden, wanneer die verſchillen door den Deſſave en den Capiteyn der Caneel te ſamen, of, by abſentie van den Capiteyn, door den Deſſave wel alleen gehoord en afgedaan werden, of zo als die 2 Landregenten over dat ſubject zamen verſproken zyn; en zo is 't ook gelegen met 5 Ransjes Chialias Laſcaryns, onder de Deſſaveny van Colombo, waar van 'er 2 hunne Wagten, op Calture en op Anguratotte, en 2 op Matuael hebben.

24.

Tien Ransjes Laſcaryns, behoorende onder de Mahabadde, moeten den Heer Commandeur van Gale gehoorſaamen, door wiens ordre zy Houtwerken ſleepen, andre Compagnies verſchuldigde dienſten verrichten; dog hebben daar geen Wagten te bezetten, ſtaan verder ten vollen onder den Capiteyn der Caneel, die uyt die 10 Ransjes, alle maanden 12 Laſcaryns by hem op de Wacht heeft, dog in dien Caneel-Oegſt, als het vereiſcht, zomtyds wel 16 of 20; dog zelden het laatſte getal.

De Laſcaryns met hunne Hoofden, zyn in de jongſte Beſchryving ſterk bevonden 496 koppen.

25.

De Deccum Correas zyn dienſtbaare geſlachten, als de Coelis, en in alle gemeene, geringe, en Vile dienſten om te arbeiden en te dragen verplicht, en wel ſpeciaal eenige dorp-dienſten, buiten welke alleen met de taxen hunner Hoofd-gelden jaarlyks konnen voldoen, en is der zelver number laatſt 595 koppen bevonden. A. 1707.

26.

De Coronde Halys, zyn de ware Caneelſchillers, en hoewel ze onder de Chalias de laatſte in rang ſchynen te zyn, zyn zy echter die, welke den meeſten dienſt moeten doen, waarom op de zelve 't meeſt diend gelet te werden. Dit Volk geeft geen geld. De Coronde Halys gebruikende, moet de Capiteyn en Vidane zeer wel met opmerking letten op hun ouderdom, jonkheid, geſtalte, en gezondheid. Op zyn 12 a 13 jaar volgens ieders ſterkte, werd de Schiller uyt het ſchool gelargeerd, en voor een pinge Caneel van 56 pond, dat jaar beſchreeven, en dat klimt jaarlyks met een pinge op, tot dat zy 't getal van elf haalen, dat het hoogſte is, waar op zo lang blyven ſtaan, als bequaam zyn om dit te konnen leveren; wanneer weer neerdaalen, als opgeklommen zyn.

Deze Caneel werd genaamd Angebadde, die zy in de plaats van Hoofd-Geld geven. Indien nu de Compagnie aan deze Angebadde niet genoeg heeft, tot voldoening der Vaderlandſche eyſchen, zo werd ieder ſchiller nog belaſt na zyn bequaamheid, met 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, of 8, pingen Caneel, dat het hoogſte is, dat een man boven zyn Angebadde kan ſchillen. Dit werd genaamd Geld-Caneel. Voor ider Pinge van 55 pond, geniet de Schiller zes lichte ſtuivers, of $\frac{1}{10}$ Ryksd.

27.

Ieder Schiller moet promt zyn Angebadde voldoen, dog zo hy buiten zyn toedoen iets mogt ſchuldig blyven, dat moet hy in Geld, a $\frac{1}{2}$ Ryksd. een Pinge Angebadde, van 65 pond aan zyn Doeria voldoen, die dan 't ontbrekende ſuppleerd: want ider Doeria moet caveeren voor de Caneel der Schillers, onder hem beſcheiden. Zodanig is het ook, wanneer ze Geld-Caneel ſchuldig blyven, betaalen zy daar voor zo veel, als zy daar voor hebben ontfangen, te weten, $\frac{1}{10}$ Ryksdaalders. Op de zelve wyze werd ook aan de Schillers betaald, als zy boven hun Geld-Caneel, en Angebaddde, Caneel komen over te ſchillen, zynde het getal der Caneelſchillers, volgens de Beſchryving van den jaare 1706., geweeſt 1365 koppen, waar van egter moeten werden afgetrokken, welke by Misſive van de Hoge Regeering, van dien dienſt gelibereerd werden; excepto die Caneelſchillers Parvenium mogten bezitten, het

welk

A. 1707. welk UE. gerecommandeerd werd, in de naaſte Beſchryvinge exact te onderzoeken, en alzo finaal ten eynde te brengen. Moetende de Capiteyn der Caneel ook zorgvuldig letten op de Leverantie der Caneel, dat de Hoofden daar ontrent geen ſchaccheryen plegen. en dierhalven dient het onderhoud van Kleeden, Ryſt, &c. aan de Chialias zelfs, en niet aan de Vidaans of Doerias, gegeven te werden.

28.

Elke Aldea heeft haaren Schryver, of Sunnedoeria, welke ider ook een Ransje Caneel-ſchillers onder zig hebben, 't welk voor Compagnies dienſt wel niet nut, nog ook noodzaakelyk ſchynd; inzonderheid in de kleene dorpjes; maar aangezien de veranderingen onder dit ruuw volk van gevolg zyn, byzonder als die hen ſchynen nadeelig te zyn, willen en beveelen wy, dat de Capiteyn daar in den ouden trant houde, zonder daar in te altereeren, ten waare met expres goedvinden des Heeren Gouverneurs.

29.

Aangewezen hebbende de Pligten, en de verpligte Chialias, zullen wy den Capiteyn der Caneel-ſchillers, voorſchryven, zyn eerſte en voornaamſte Werk, om met vrugt en nut, zyn dienſt te beſteeden.

30.

't Welk is de beſchryving der Chialias, op een pertinente Rolle, elk onder hunne Geſlachten, Naamen, Conditien, Ampten, Hoofden, Bedieningen, Plichten, hoedanigheden, Jurisdictien, Dorpen, Gehugten, en Woningen; voor al toeziende, dat niemand onbeſchreven blyve, al waar 't ſchoon dat een of meerder, reeds eenige jaaren door particulier faveur, eygen bedrog, of anderzins, doorgeſloopen, of verſchoond waren; ja ook geprotegeerd mogten wezen: want zulks niet alleen den jegenwoordigen tyd ondienſtig zou zyn; maar voor 't toekomende ook ten hoogſte ſchadelyk wezen, ter oorzaak 't vervreemden van den dienſt een 's mansperſoons, die Chialias is, een geheel geſlacht van Deſcendenten afleid; ook anderzins een geheele Familie van Caneel te betalen, over 't hoofd doet zien.

31.

En zal deze Beſchryving, wanneer het tyd is, te weten, wanneer de generale pareſſe der Chialias voor een Gouverneur is afgelegt dat wel 't gevoegelykſt in de maand Maart komen zal) geſchieden, uyt laſt van den Heer Gouverneur, met byvoeging tot den Capiteyn, van twee expres daar toe Gecommitteerden, van welke de een perpetueel de Deſſave des Diſtricts, daar de Schillery dat jaar geſchieden zal, moet wezen; op dat zich de Capiteyn van alle opſpraak, ten allen tyde zou konnen verſchonen, alzo voor dezen, al vry onredelyk, en met geen genoegzame trouwe, daar in gehandeld zy, wanneer uyt privé authoriteit der Gezaghebbers dezes volks, en inzichten van eygen voordeel, de zodanigen, als hen beſt dienden, en de E. Compagnie toen nog beeter konden dienen, afgehouden wierden; ontvreemdende alzo de zelve hunne wettige geregtigheden, die de verſchoonde, en van de Rolle gelatene, hadden konnen opbrengen; en gaven daar door oorſaak, dat andere geënrolleerden onbehoorlyk en boven hun Magt bezwaard wierden, dat hier mede by Gecommitteerden hoopen voor te komen, en 't gene wy derhalven den Capiteyn, en alle andren, die daar toe gelegenheid mogten hebben, op zodaanige ſtraffe, als de qualiteit der Perſonen en Zaaken exemplaar vereyſchen zal, gebieden te vermyden, en zullen daarom, voor 't gezamentlyk verſchynen, alle en een ider Caneel-ſchiller, jong en oud, om daar beſchreeven te werden, en met goedvinden der voornoemde Gecommitteerden, na rato der vereyſch van Caneel, ontfangen den laſt hunner opgelegde tax. A. 1707.

32.

Maar zal en moet in deze Taxatie beſcheidentlyk gehandeld werden, nemende reguart op hoogen ouderdom, of teere minderjaarigheid, als indiſpoſitie der perſoonen, waar by een ider getaxeerd, en jaarlyks in de Rolle verhoogd, of verminderd werd.

33.

Tot heden is een Pinge Angebadde van Roene, als die van Mahabaddde, 65 pond, en een Pinge Geld-Caneel, 55 ditos, of 660 pond voor ſes Larynen; dog het verſchil tuſſchen die van Roene en Mahabadde, is conform het volgende. De Jongelingen van Roene werden zo wel, als die van de Mahabadde, uyt de School, voor een Pinge Caneel van 65 pond, op de Rolle beſchreven; dog die van de Mahabadde, en andre Chialias, accreſceren tot elf Pingen; maar die van Roene en Nigombo niet hooger, dan tot 9 Pingen, verſchillende aldus in hunne Angebadde of Hoofd-Caneel, met andre Chialias, twee Pingen.

Verſcheide maalen is getenteerd, om dit Verſchil tot een evengelykheid te brengen; dog 't heeft niet willen doorgaan, hoewel de Compagnie daar zeer mer-

A. 1707. merkelyk verlies by heeft: want die van Roene moeten voor 't bezit van 't Dorpje Tallale, en Nandoene, boven hunne Angelbadde, leveren 90 Pingen Caneel van 65 ponden ider, welk onderhoud de E. Compagnie hun dog zou hebben moeten geven, indien die dienſten van hen had willen trekken, alzo het arme, wyd en zyd verſtroide menſchen zyn; en wat nog verder aan die twee Pingen mogt manqueeren, kan omtrent hen zo wel, als die van Nigombo, by een langzame vermindering wel uytgewonnen werden, gelyk ook geobzerveerd werd.

34.

Zo zal de Capiteyn ook zorge dragen, dat de Coelis onder de Caneelſchillers in geen andre dienſten, als den Mahabadde, gebruikt werden, behoorende de zelve wel onder de Chialias, maar niet onder de Schillers; en hebben ook hunne aparte dienſten; te weten, wanneer ze door den Heer Gouverneur of de Hooge Overigheid, tot extraordinaire dienſten verplicht wierden; excipierende nogtans zodanige, die dorpdienſten en ſervituten onderworpen zyn, welke zy preſteeren moeten.

35.

Na 't maken van deze Rolle, die in April gereed moet zyn, is het des Capiteyns plicht, dat de Doerias alle de beſchreven Caneel-ſchillers, tegen 't begin van Mey op de plaats, waar den Oegſt als dan wezen zal, by den anderen verzameld hebben, ende met hen in 't Boſch gaan, om zodanige quantiteid van Caneel te ſchillen, als hen dan van den Gouverneur in der tyd zal wezen geordonneerd.

36.

En of wel A°. 1699. ter ordre van de Heer Gouverneur, de grote en kleine oegſten in malkanderen zyn geſmolren, ter zaake der jaarlykſche eiſſchen van Caneel, in opzicht van de vorige, zeer werkelyk verminderd waren, en zedert maar eenen Oegſt of Schil-tyd, des jaars is waargenomen, zo mag zulks echter voor geen geheele bevryding paſſeeren; maar de gehoudenis en verpligting der Schillers, moet altyd levendig gehouden werden, op dat zy t'elkens, als de Compagnie hun dienſt mogt komen te benoodigen, zelf op extraordinaire tyden, als nu jongſtleden, bereid gevonden werden, om de hand aan het werk te ſlaan.

37.

Dog op dat zulks ter bequaamer tyd mag werden begonnen, zo komt in opmerking, dat, zo lang de Caneel-boom bloeid, of met Vrugten bezet is (dat is van April tot half Mey, wanneer zy beginnen af te vallen) de ſchors of baſt van 't hout niet wil: zoo ook wanneer die Boom jonge looten ſchiet. Buiten welke drie gevallen, het heel jaar door geſchild kan werden; inzonderheid als eenige reegen bevorens gevallen is, 't welk het werk byzonder faciliteerd. A. 1707.

38.

Het Diſtrict des Caneel-gewaſchs ſtrekt zig van die tuſſchen geleegen Landſtreeken der Rivier Chilauw, ten Noorden, tot aan de Rivier Waluwe, ten Zuiden, waar onder 4 Provintien, de Koningze toebehoorende, waarom tot het ſchillen, aldaar ook wel Licentie van het Candiſche Hof verzogt werd, dog zonder met het zenden der Chialias daar na te wachten, moetende de Capiteyn daarom ook zorg dragen, dat de Inwoonders dezer voorſz. Provintien door de Chialias geen overlaſt of ongelyk werde aangedaan, gelyk wel bevorens gezegt werd, geſchied te zyn, en waarom de zelve ook uyt de Boſſchen zyn verjaagd geworden, als onder andren getuigd werd, door zyn Hoog Edelheid by Miſſive aan den Ed. Heer *Pyl*, in dato . . . .

39.

Ende op dat in de dorpen der Caneelſchillers d'opzicht ten eenemaal niet verwaarlooſt werde, en der overigheids beveelen by oles voldoening geſchieden konnen, wanneer de Capiteyn en Vidaans in den Oegſt zyn, zal de voornoemde Opziender zodaanige goede Doerias laten t'huis blyven, dat daar niet aan kome te ontbreken.

40.

En hoewel wy by Placcaaten op lyfſtraffen verboden hebben, dat niemand eenige handeling in Caneel zal mogen doen, nog die vervoeren, zoo bevelen wy echter den Capiteyn mits dezen, daar op mede goede acht en reguard te nemen, en iets ontdekkende, de hooge overigheid daar van Advys te geven; insgelyks, of ergens, 't zy in 't geheim, of anders, diſteleer-ketels, tot 't branden van Caneel-olie opgerecht waren, die hy zal vermogen te ruineeren, en de perpetranten aanklagen, waar in zo gemelde Capiteyn t'eeniger tyd mogte werden nalatig bevonden, men hem die conniventie voor handdadigheid toereekenen, en aanſchryven zal.

41.

In 't Oegſten van den Caneel, heeft de Capiteyn te bezorgen, als een zaak van belang, gelyk ook de Doerias, dat geen grove, maar goede fyne Caneel, mits dat zy egter de vereiſchte maturiteid hebbe, geſchild werde; terwyl 't

A. 1707. doch de Schillers evenveel, en hen zelf ook profitabeler is: want de geheel grove en dikke baft, in voldoening hunner taxen en partyen niet gereekend, maar op den hoop toegegeeven werd.

42.

Tot conſervatie der waare Caneelſchillers in hunne Geſlachten, zal 't niemand geoorloft zyn eenigen Chialia, veel min meerder getal der zelven, van zyn Geſlacht te ontſlaan, als de hoogſte overigheid; want zulks van zeer ſchadelyken gevolge wezen zou, en waar van de opzigt den Capiteyn ernſtig aanbevolen werd; als mede dat hy ſcherpe toezicht neme, dat de Caneelſchillers hunne Kinderen niet geven by de Doerias, Ilandarias, ofte Coelis, om daar opgevoed te werden, waar de Coronde Halys van alle tyden groote liſt toe aanwenden, om hunne kinderen van 't Caneelſchillen te bevryden; en daarom zal de Capiteyn naeuw reguard nemen, dat niemant in zyn Geboorte verhoogd of verkleend werde; dat de Doerias kinderen, Ilandarias, Coeliskinderen, Coelis, en de Caneel-ſchillers kinderen, Caneel-ſchillers blyven.

43.

En zo een Caneel-ſchiller uyt zyn dorp, of elders van daan liep, en zich begaf by de een of de ander Modeljaar, Appohamy, of Araatchie, om Laſcaryn te werden, zullen hem die Officieren niet mogen aannemen; maar hem te rug zenden; dog alzo zulk wegzenden zelden geſchied, zoo werd de Capiteyn der Caneel by dezen gequalificeerd, 't zy in Gale, Mature, Calture, of Nigombo, waar hy diergelyken Chialia vinden mogt, die op te vatten, en op de naaſte gelegenſte plaats in de keten te laten ſlaan; tot dat hy borge voor zyn verſchuldigden dienſt en goed comportement zal hebben geſtelt; gelyk mede die geen, die in den Caneel-Oegſt hun ſchil-poſten verlieten, en zich hier of daar ter ſchuil houden; zullende de verbergers van dien ter arbitragie werden gecorrigeerd.

44.

En nademaal by Placcaaten van 1682, en den 23 Februari, 1683. gearreſteerd, en geordonnerd is, dat van nu voortaan een zoon van een groote of kleene Doeria, Ilandaria, Laſcaryn, Coeli, of andre, onder 't Geſlacht der Chialias, met een dochter van een Caneelſchiller, komende te Trouwen, de Kinderen die uyt dat Huwelyk verwekt werden, tot Caneel-ſchillers zullen gehouden, en aangeteekend werden, gelyk in zelver voegen mede zal geſchieden met een Caneelſchiller, die een Dogter van een A. 1707. der voorgemelde Geſlagten der Chialias getrouwd heeft, en kinderen komt te procreeren, al mede voor Caneel-ſchillers zullen erkend werden, dog hier onder werden niet begrepen zodanige kinderen (ſchoon na 't emaneeren van 't voorſz. Placcaat gebooren) welkers ouders voor 't zelve getrouwd zyn geweeſt, wyl de Hooge Regeering by Misſive van den 3. September, 1706. de zelve daar van zeer goedgunſtig hebben gelieven te libereeren, ten waare de zelve mede een Caneelſchillers Parvenium bezaten, wanneer van zelfs ſpreekt, dat daar voor den verplichten dienſt moeten doen.

45.

Zo zullen ook alle kinderen in onegt geteeld, 't zy van Doerias, Ilandarias, en Hoofden der Caneel-ſchillers, of andre Chialias, zonder aanzien tot Caneelſchillers opgebragt, en gehouden werden; en dat mede in gevolge van 't bevorens geciteerde Placcaat; daarom zo werd den Capiteyn dan gerecommandeerd, deze voorſz. Artikulen exact te obzerveeren, en ter executie te leggen.

46.

En dewyl zedert eenige jaaren, verſcheide Chialias, of Caneel-ſchillers uyt Compagnies gebied verloopen, en hen in de Pittigal-Corle, mitsgaders andre Diſtricten van 's Konings gebied ter nedergeſlagen hebben, zoo zal de Capiteyn echter van de zelven een correcte Notitie moeten houden, met een ſpeciale aanwyzing van het Diſtrict of Aldea, waar zy zich onthouden; of men eens te raade mocht werden hun gezamentlyk by 't een of 't ander favorabel voorval van het Hof van Candy te reclameeren, en ondertuſſchen door deze en geene middelen hen trachten te lokken tot hunne verlatene Parveniums en vorige dienſten, inzonderheid van tyd tot tyd, en wel byzonder in den ſchil-tyd hun gedoente verſpieden laten, of zy ook wel de handen aan 't ſchillen van Caneel mogten leggen, en waar zy die dan quamen te bergen, om door deze of geene Sluyk-vaartuygen te werden afgehaald, dan wel dat zy zich tot eenigen andren arbeid begeven, om zig daar mede te erneeren, waar aan tot Compagnies geruſtheid veel gelegen is.

47.

Beneven den Caneel, heeft de Capiteyn te bezorgen het invorderen der jaarlykze Deccum, of het Hoofdgeld der genen, die daar in gehouden zyn, op dat het zelve wel, en in conformitie van den ontfang opgebragt, en geſtelt wer-

A. 1707. werde in handen der ontfangers van Compagnies Domeinen, benevens een exacte, pertinente en correcte Rolle, waar by in 't breede aangewezen werden de naamen, op- en afgaande qualiteiten, gelegentheden, middelen, en woningen der geenen, die betaald hebben; obzerverende wyders daar in met Gecommitteerden de zelve Methode der Generale Beſchryving, waar van hier voor in dezen geſproken is, om de navolgende Jaaren te dienen tot een Reglement. De Taxe des Deccums, beginnende van de elfjarige, tegen drie ſtuivers, of een quart Laryn, 's jaars, en zoo vervolgens opklimmende tot 4 Larynen, of agt-en-veertig ſtuivers, en niet hooger; dalende daar na met, en na de Caduciteyt des ouderdoms, ofte zwakheden der Lichamen allengskens lager en lager, tot de laatſte drie ſtuivers; dog dit is egter zo generaal niet, wyl daar in een verſchil gevonden werd tuſſchen de Ilandarias, en Coelis-deccum: want beide werden zy wel op 11 a 12 jaaren voor 3 ſtuivers, of een quart Laryn beſchreven; dog de Ilandarias, klimmen op tot 4 Laryns, maar de Coelis niet hooger als tot 2½ Laryn, of een halve Ryksd. in 't jaar.

48.

Van deze Geregtigheid der Deccum te betalen, zyn geexcipieerd de Caneelſchillers zelf, onder den naam en 't Geſlacht van Coronde Halias, alle Vrouwen, jong en oud, alle Jongelingen beneden de elf jaaren, en de Laſcaryns, zonder meer; alle de andre zyn Deccum onderworpen. Zoo dat de Capiteyn dan met de Gecommitteerden wel te letten heeft, dat niemand, 't zy door puure faveur, of voorſpraak der Vidanes en Doerias, veel min door eygen conniventie (als wel voor dezen geſchied is) van de Rolle gelaten werde; ja zelfs zal men die ook op nieuw ter Rolle bekend maken, die voor de Doerias, en Vidanes gevryd en toegelaten zyn, op dat alles klaar ſta, en zo wel blyken mag wat de E. Compagnie voor geregtigheid trekt, als wat de zelve voor Beneficie uytgeeft.

49.

De Authoriteit des Capiteyns der Caneel is gelimiteerd, en gediſtingueerd op 't ſtuk van ſtraffen, op de navolgende wyze en methode, namentlyk, dat de hooge en zware delicten en geſchillen van belang, over alle Geſlachten der Chialias zullen ſtaan ter deciſie en judicature der naaſt aangelegen hoogſte Overheid, waar de Zaaken voorgevallen zyn; derhalven de Capiteyn in zulken Caſus zonder uytſtel den Heer Gouverneur dezes Eylands, of den Commandeur van Gale, kennis daar van geven zal, om ter plaats, daar 't behoord, door den Fiſcaal aangeſproken te werden, en ſtraf te ontfangen na exigentie van Zaaken. A. 1707.

50.

Zaaken van minder belang, als 't niet preſteeren van verſchuldigden dienſt, 't abſenteeren uyt de zelve, diſobedientie, injurien, en meer andre Zaaken van die natuur, konnen geſtraft werden door tsjambokſlagen, en met in de Keten te laten arbeiden, tot borg van beter gedrag hadden geſteld; ook wel in een Geld-boete gecondemneerd.

51.

Nogtans verſtaan wy niet, dat de Vidanes, Doerias, 't zy groote of kleene, Canganes, Schryvers, en Schoolmeeſters, als ze in de kleene ſtraffen mogten geoordeeld wezen vervallen te zyn, aldaar om geringe beuzelingen, onder de hunne, die ze te commandeeren hebben, ten toon en ſpot zullen geſteld nog geſtraft werden, alzo dit ons onbehoorlyk en afkeerig dunkt, en zig de Capiteyn daar voor wel te wagten heeft; maar zullen de voornoemde Officieren beklaagd werden by den Gouverneur, en daar ſtraffe ontfangen na vereiſch van Zaaken.

52.

En of 't geviel, gelyk wel meermalen voorgevallen is, dat de Vidanes, Doerias, of anders van de minſte tot de meeſte verdiend en gecondemneerd werden in boeten, zoo verſtaan wy dat de Capiteyn die boete eenelyk zal mogen ontfangen, zonder die zich toe te eygenen ofte attribueeren, maar de zelve boete voor de Land-armen, of gebouw van Kerk en Schoolen geheel geconfisqueerd te laten blyven, zoo als by den Heer Gouverneur zal werden verſtaan te behooren, en dat op zulken Pæne en Correctie, als zyn E. daar op mogt komen te ſtatueeren.

53.

Tot A°. 1699. hebben de Chialias dorpen, Bellitotte, Cosgodde, en Medampe, voor een Ammenam Areek aan de Compagnie geleverd 32600 ſtuks Areek, en daar voor genoten 48 ſtuivers, of ⅔ Ryksd.; dog zyn toen ook by de Generaale Reductie door de Heer *de Heere*, ontrent den Areek gemaakt, nevens alle andre op 26000 ſtuks Areek, de Ammenam geſteld; gelyk ook die van Reygamme, Dadale, Magale, en Lannemoddere, die voor dezen niet meer als 24000 voor een Ammenam hadden geleverd, tot welkers inzameling en tydige inkomſten de Capiteyn be-

A. 1707. hoorlyke zorg zal dragen, en den ontfanger des Areeks (wiens eigentlyke Officie dit is) na al zyn vermogen de hand en hulp bieden, op dat den Areek voor 't begin van de Meymaand binnen Gale zy, of daar zy anders mogt geordonneerd werden, alzo die vrugt by 't verloop van 't Moesson niet over Zee kan gevoerd werden, en te Land groote moeite en arbeid kosten zou.

54.

Zo zal de Capiteyn ook hebben te bezorgen, dat de Houtwerken, des vereischt werdende, tot Mouters, Huizen, Schoolen, als anders, pro rato van iders dorp of District, geleverd werden; gelyk mede, dat de Lascaryns, daar 't van nooden zal wezen, tot het sleepen der Houtwerken werden gebruikt.

55.

Dog daar en teegen staat het hem ook toe te zien, dat de gemeene man niet werde verkort, of bezwaard met dienſten die met haare verpligting oneygen zyn, en hen 't meeste afkeer van de E. Compagnie zouden konnen geven, gelyk haar Hoog-Edelheden wel expres recommandeeren, by Missive van den 2. Juli, 1693. dog dit heeft alleen zyn opzigt op zodanige dienſten, welke hen buiten minnelyke persuasien mogten werden opgelegt, en waar van de Capiteyn dan de waare geschapenheid, met gevolgen van dien, aan den Heer Gouverneur bekend kan maken, om alle opschudding en verwydering, daar door te weeren.

56.

Dog gelyk de Compagnie de zelve nu en dan al in extraordinaire dienſten benodigt heeft, zo hangt het veel af van de adresse des Capiteyns, om hen daar toe door minnelyke weegen te permoveren, met byvoeging of belofte van zulken genot, als waar toe haar Hoog-Edelen ons by Missive van den 3 September, 1706. in navolging van 't schryvens van zyn Hoog-Ed., van 30. Octob. 1690. hebben gelieven te qualificeeren.

57. A. 1707.

Nu zou 't wel vereischen de natuur van de Caneel-boom hier te ontleden, dog alzo dit gevonden werd by de Instructie van den Ed. Heer Gouverneur van *Rhee* Zalr., en nog nader by Missive van den 27. Februari, 1700. na Batavia geschreven, zo werd het zelve geexcuseerd, en 't Extract van dien tot UE. naricht alhier geannexeerd.

Colombo, den 27. April, 1707.

Was geteekend,

C. J. Simons.

Wat nu zyn Ed. ontrent het wederopbaggeren der Tombo's, of 's Lands Geregtigheden, verricht heeft, konnen wy ten deelen uyt het volgende Extract, van een Visite van den Dessave *Bolscho*, zien.

EXTRACT uyt een Visite van den Dessave *Bolscho*, den 3. Augusti, 1707. gedaan, tot Navorsching der Tombo's of Landgeregtigheden, die den Inlander verpligt is aan den Landheer te betalen.

Navorsching van 's Lands Geregtigheden, die den Inlander schuldig is te betalen.

DEze Compagnie trekt hier ook veel Geregtigheden, die den Inlander verpligt is van de Neli (of Ryst) te geven, ieder Dorp zyn taks van Parren wetende, uyt ieder Corle, beloopende die Inkomsten van Alutcoer en Happittigam Corle, en Nigombo's District, dit jaar van 1706., tot 1707., ultimo Augusti, 1837-1-0 Parren meer als 't vorig jaar.

Want van Happittigam Corle, waren A°. 1705. en 1706. ingekomen, - - - - - 3439½ Parras.

En 1707.	- - - - -	3272-2
Van Alutcoer Corle, 1705. en 1706.	- - -	2283
Van Hevegam Corle, - - 1707.	- - -	716-2
Van Reygam Corle, - - 1707.	- - -	2544-2
Van Hina Corle, - - - 1707.	- - -	901-1

Ook

A. 1707. Ook was 'er dit jaar voor de E. Compagnie aan Moetet, Ande, en Ottoe, in de Deſſaveny van Colombo, en de 2 Diſtricten, ten deel gevallen 16969 parren, en 3 Cornis Neli, en in 't voorleden Boekjaar 10194 Parras, en 1 Corni. En aan Jalle, Maha, en Moeters (zekre Oegſten) van 1. September, 1706. tot ultimo Auguſti, 1707., 6775 parras, en 2 Corni's; dog in ieder waren nog veel reſtanten te leveren, 't welk de Vidanes en Schryvers, nog moeſten verantwoorden. A. 1707.

Ook was 'er door die van Morottoe voldaan,

Wegens Dekkum, of Hoofdgeld,	- - -	Ryksd. 10-49-0
—— Toepetti, — Kleden dito.	- - - -	24-57-0
—— Pollee, —— Boom dito.	- - -	44-27-0
—— Del, —— Netten dito.	- - -	41-18-0
—— Oroe, —— Thongs dito.	- - -	6-42-0
—— Carnewalle, - Carwaat dito.	- - -	20-12-0
—— Piedi, —— Zaeivelden dito.	- - -	—-16-0
		Ryksd. 148-41-0
—— Polle en Carrewalle, door die van Laſſepitti, en Morottoe, nog	- - -	10-36-0
		159-1-0

En zyn in de Deſſaveny van Colombo, in 't Beſchryven der Tombo's, van alle Manſchap boven de 16 jaaren, bevonden 28 Caſta's, en 20467 koppen,

Als der	Manſchappen.
Bellales, beſtaat in - - - -	12074
Viſſchers, - - - - -	1760
Chiandeſſen, - - - - -	697
Chittis, - - - - -	226
Panawas, - - - - -	112
Yzerſmits, - - - - -	439
Silverſmits, - - - -	218
Timmerlieden, - - - -	91
Geelgieters, - - - -	10
Steenſlypers, - - - -	3
Yzer-Raffineerders, - - -	2
Drajer, - - - - -	1
Cortadoors, - - - -	125
Pottebakkers, - - - -	184
Wallers, - - - -	734
Suikermakers, - - - -	416
	17092

Kalk-

Van d'andre zyde, Transport. 17092

	Manschappen.
Kalkbranders, - - - -	164
Baardschraapers, - - - -	64
Tamblinjeros, - - - -	357
Der Mooren, - - - -	551
Mallabaaren, - - - -	98
Chialiassen, - - - -	808
Paatjes, - - - -	922
Hunawas, - - - - -	346
Oliassen, - - - - -	57
Waggeassen, - - - -	3
Pallaras, - - - - -	12
Kimereas. - - - - -	2
	20476

En zyn deze in hunne Corles dus verdeeld:

	't Generaal Getal.	Model jaar.	Coraal.	Tolken.	Mohanderms.	Araatjes.	Vidanes, &c.	Apohamien, &c.	Meesters, en Scholen.	Conganes.	Lascaryns.	Majoraals.	Coelis.	Ambagtgesellen.	Dienstverpligt.	Choliassen.
In Salpitti Corle	1868	1	2	4	1	4	9	43	9	17	285	44	8	77	1362	2
Hevegam —	2261	—	1	1	—	6	8	56	5	17	332	121	13	55	1643	3
Reygam —	2820	—	1	—	—	11	3	43	15	24	349	75	22	34	2085	158
Pasdum —	2532	—	-	—	1	9	4	31	—	12	254	137	40	29	1865	150
Walalawitte —	523	—	1	—	—	1	1	12	—	5	52	20	1	5	393	32
Hina —	3065	1	-	—	—	9	7	32	2	22	354	208	51	40	2338	1
Happittigam - -	2240	—	1	—	—	9	4	10	—	20	269	186	62	18	1660	1
Alutcoer —	1177	—	1	—	—	6	1	9	5	15	222	84	13	15	745	62
't Colombs. District	737	2	1	1	—	—	2	12	3	—	13	—	—	53	584	66
't Nigombs. dito	892	1	-	—	—	6	8	6	7	31	246	—	—	18	418	—
't Calturees dito	2357	—	-	1	—	7	6	62	10	12	153	17	45	86	1607	351
	20472	5	8	7	2	68	53	316	56	175	2529	842	405	430	14700	826

Deze

A. 1707. Deze voornoemde Manſchappen, zo Militairen als andren, hadden onder zig eygene Snaphaanen, meeſt Cingalees maakzel, 1415 ſtuks. A. 1707.

In Salpitti Corle, - -	105,	te weten, onder Aratsjes, Canganes en Laſcaryns.
Hevegam, -	283,	- - onder gemeene.
Reygam, - -	243	
Pasdum, - -	129	
Wallawitti, - -	17	
Hina, - -	259	
Happittigam, -	226	
Alutcoer, - -	92	
't Nigombo's Diſtrict,	53	
't Calturees, - - -	62	
	1469	

De Militaire Officieren en Laſcaryns, waren 2780 koppen, welke aan de Compagnie verſcheide dienſten jaarlyks doen, als tot 't waarneemen van de Wagt in deze en geene Poſten, Pagars, over-vaarten en limietſcheidingen, onder zeer weinig genot, terwyl zy daar elk in zyn Corle dienſt doen.

De Reſtanten der Boetens, A°. paſſ°., en die tot 't bouwen van Kerk en Schoolen 'er by gekomen, beliepen 635 Ryxd. 7½ ſtuivers; en nog per reſto, by de jongſte Notulen 60 Ryksdaalders.

De ingevorderde Boete der Jeugd, over 't niet ter School komen, beliep 23 Ryksd. 10½ ſtuivers.

Nog 400 Ryksd. tot opbouw van Kerk en Schoolen, aan zekere Viſſchers, hier ten Boete opgelegt.

De Europize bezetting beſtond, der Buitenſterkten op Nigombo, Calture, Hangwelle, - - - 206 koppen.

Op Nigombo 53, als 1 Vaandrig, Hoofd.
1 Chirurgyn.
1 Krankebezoeker.
1 Schryver.
4 Sergeants.
3 Corperaals.
1 Tamboer.
39 Soldaten.
1 Boſchſchieter.
1 Kuyper.

Op Calture - 60, onder een Vaandrig, en daar onder 2 op Berberyen; ook zyn 'er 21 van Colombo, op Berberyen.

Op Hangwelle, 64 koppen.

Hulfts dorp, 31. Auguſtus, 1707.

Bolſcho.

Om nu verder berigt omtrent 's Lands Inkomſten te krygen, zo moet men weeten, dat de Mooren, Viſſchers, en Bellales, van ouds verpligt geweeſt zyn de volgende jaarlykſche Geregtigheden aan den Landheer; de Mooren aan Polee, zynde een geregtigheid van de Clappus-boomen, en Toepetis, &c. zynde een jaarlykze verpligting aan de Koningen, waar op zy opbragten, - - - Ryksd. 25 - 56

De

A. 1707. De Bellales, Viſſchers, &c. aan Polee, Toepeti, &c. Ryksd. 109 - 49 A. 1707.

Deze Geregtigheid was in geen 5 jaaren ingevorderd, en ſtond dus voor de Compagnie nog open, zonder dat de Inlander wiſt waar aan dit haperde.

Ook waaren de Schryvers en Inkoopers van den Areek, nog debet 30 Ammenam, en 6413 ſtuks Areeks Nooten, te weeten:

Den Schryver van Calture, verpligt dit jaar in te kopen Ammenam Areek, 14-14000 tegen ½ Ryksd. de Ammenam; waar van hy eenige geleverd had, en nog te kort quam, 2-3110.

En dus quamen ook de Schryvers van Pajagelle, Macoene, Berberyen, Alican, Warapittie, en Wallalawitte Corle, te zamen zo veel Ammenams te kort.

Ook waren 'er verſcheide nog onverkogte Tuinen, in 't Diſtrict van Calture, de E. Compagnie toekomende, (behalven dat 'er nog eenige door den Conſtapel Majoor *Torzee*, *Da Coſta*, en *Stafforts*, by overſlag verkogt, dog nog onbetaald waren.

Hoedanige 'er waren.

Heele dito,	-	- -	48 ſtuks.
Beplant met	10367	Cocos-boomen.	
	149	Soorſak dito.	
	10516		
Nog	-	- - -	25 dito.

Beplant met 3068 Boomen, van welke de Compagnie als Grondheer, volgens 's Lands Wetten, ⅓ toequam.

Nog	- - - -	116 dito.

Beplant met 3980 Boomen, verkogt A°. . . voor 794⅕ Ryksd, waar van de Compagnie ⅓ toekomt, dat nog moet ingevorderd werden.

Tot Mature vond men een Rolle van de Tuinen, zoo heele als ⅓ der zelve van de Compagnie, in Reygam en Pasdum Corle.

Heele Tuinen,	- - -	2 ſtuks.

Beplant met 92 Cocos-boomen.

Nog	- - -	-	45 dito.
Beplant met	3292	Cocos-boomen.	
	477	Soorſak dito.	
	366	Areek dito.	

Waar van de Compagnie ⅓, als Land- of Grond-Heer toekomt:

	Areek,	Soorſak,	Nog	
	122	159	1097	ſamen 1378
Waar by gevoegd 't Caltureeſe,	-	256	11283	
	122	415	12380	

Die nog moet ingevorderd werden.

By

A. 1707. By de Pannebakkery ontrent Tooptuure, nog bevonden voor de Compagnie een Tuin, - - - - 1 A. 1707.

Toepoe genaamd, en beplant met

Cocos-boomen,	-	494 vrugtdragende.
Jonge dito,	- -	218.
		712

Waar van den Deſſave jaarlyks 30 a 40 Ryksd. trok.

De Nigomboze Ingezetenen, beſtaande in Correas, Parruas, Bellales, en Chiandes, zeyden in oude tyden verpligt geweeſt te zyn te verrichten zekre dienſten, boven welke hen nog andre zonder betaling of genot opgelegt waren.

Men bevond ook in Alutcoer-Corle Compagnies Tuinen, - - - - - - 9 groote en kleene.

Beplant met 4890 ſtuks Vrugt- en andre Boomen.

Te weten:

	Geen Vrugt.	Soorſk.	Jonge.	Vrugtgevende.	Oude onvrugtbaare.
1 Genaamd Tapoe, waar van bevorens geſprooken is, en waar van den Deſſave de voordeelen trekt.					
Beplant met Boomen, geevende	—	30	218	249	245
1 Op Chunampitti, -	—	1	271	459	165
1 Op Puttewancare. - -	—	—	—	2271	756
1 Op Ambelamwatte, een Veldſchut van de Ed. Heer tot Accommodeſſang vergund.	—	—	—	100	32
1 Op Tarakoelie, de Laſcaryns, daar Wat houdende, toegeſtaan. - - -	—	—	—	11	—
1 Op Dandoegam, dito. -	—	—	—	25	—
2 Aan dito Rivier's overkant tot Toedelle, des zelfs Vrugten den Coraal toegevoegd, om de Predikanten van Nachtlicht te verzien. - -	—	—	—	55	—
1 Op Weregampittie, beplant	—	—	—	—	8
In de Pagar van Doenahaga, voor de Laſcaryns. -	—	—	—	26	—
	—	31	489	3196	1205

Men zogt deze Heidenze onderdanen te bewegen, om de Neli, die zy verpligt zyn aan Moetet, Ande, en Ottoe, aan de E. Compagnie jaarlyks op te brengen, te willen leveren en afbrengen aan de Pas Polwatto; dog zy willden geenzins daar na luiſteren; zeggende, dat de Heidenze Koningen hen dit nooit gevergd hadden, alzo 't draagen van Graan Coeli's-werk, en dat niet van hun Geſlacht is. De Portugeeſen, en Deſſaves der Compagnie, hadden dit menig-

A. 1707. menigmaal vriendelyk hen verzogt, en zelf met bedreigingen; dog zy hadden dit altyd afgeſlagen, om van de andere Inlandze Geſlachten niet voor Coeli's geſchoïden of beſpot te werden, behalven dat ook niemant met hunne Dochters zou willen trouwen; weshalven zy liever gereſolveerd waren alles te verlaten, dan dit te doen; waar op men hen aangeboden had $\frac{1}{10}$ deel voor hunne moeite te geven, waar na zy wel eenigzins ſcheenen te luiſteren, doch zouden zig nader hier op bedenken, daar byvoegende, dat zoo de Deſſave hen dit dwong te doen, zy geduld moeſten oeffenen, dog dat zy dit uyt hun vrye wil niet zouden doen, al bood men hen de helft aan, alzo zy van de oude ge- A. 1707. woonte hunner Voorouderen niet mogten afgaan. Weshalven men daar van van Compagnies weegen zal moeten af zien, alzo zy geen nieuwe laſten ter wereld willen ondergaan, en dan 't Land woeſt zullen laten, dat ons al mede niet diend. Ondertuſſchen zoo komt die Neli, wegens Compagnies Geregtigheid in deze Provintie te ontfangen, de Compagnie meer aan de onkoſten, eer zy die ter plaatze heeft, daar zy wezen moet, te ſtaan, dan de zelve in zich zelven haar weerdig is.

Voor 't ſcheiden nu uyt de Happittigam Corle, zal 't niet ondienſtig zyn, Compagnies Tuinen hier aan te toonen:

	Areek.	Soorſak.	Oude Portugeeſche.	Jonge Vrugtdragende.
Als 1 Tuin, Goddekalane Watte, onder't dorp Loloewagodde, beplant met - -	74	104	193	——
1 dito, op Moegeregampele, als voren. - -	9	—	—	18
1 dito, Bootele. - -	1	12	—	27
	77	116	193	45

Deze Vrugten zyn voor als nog aan den Coraal vergund, om Lieden van aanzien, hier komende, van Nachtlicht te verzien.

Die van de Hina Corle, dat in 2 Pattoes of gedeelten, Oedoega en Mendepato's verdeeld werd, verzogt om hunne Neli mede, die zy wegens Ande, en Ottoe, aan de Compagnie moeten geven, op Malvane en Hangwelle te leveren, dog ſloegen dat om de zelve redenen als die van Happitigam-Corle af, alzo hunne 2 gemelde dorpen van Oedoega en Mandepattoe 8 uuren gaans van Malvane leggen, gelyk die vier uuren van Hangwelle af gelegen zyn.

Men hield ook den Modeljaar voor, hoe de Inwoonders van Alutcoer, - en Happittigam-Corles, genegen zyn op hun Tourbeurt-jaar, 30 a 40 Olifanten in kleene Coraalen te vangen, alzo de Heer Gouverneur, tot verlichting van Compagnies onderdanen genegen was, de 8 Colomboze Provintien in vieren te verdeelen, en jaarlyks, als 't vereiſcht wierd, de 2 naaſt een gelegene Corles, tot het vangen van die Holbuiken in kleene Coraalen by een te voegen, wanneer ider om de 4 jaaren maar eens die vangſt zal hebben waar te nemen; en dan zal d'E. Compagnie niet meer ten laſte van hunne onderdaanen voor den Olifantshandel tot Jaffanapatnam op de ſtallingen, onder voornoemde Colomboze Deſſaveny, in voorraad behoeven aan te houden, als 't even voorſz. getal, 't welk dan ook 't jaar daar aan klaar gemaakt werd, om die na Jaffanapatnam ten Handel te verzenden.

Daar na blyven de andre 2 Provintien tot diergelyken vangſt in voorraad, en dan weer de andere vervolgens.

De Modeljaar zey daar op, zeer wel te konnen begrypen, dat die kleene vangſten beeter, dan de groote waaren, die de E. Compagnie zeer veel koſteden, behalven dat zy ook tot groote verligting van den onderdaan ſtrekten; dog hy nam aan eerſt daar over met de Hoofden der andre Provintien te ſpreeken, waar aan zich de Deſſave niet eens wilde gedragen, vaſtſtellende dat deze twee Provintien, dit buiten bewilliging van dien ſnoeshaan, wel zullen moeten doen, als de Hoofden van de Salpitti, en Reygam Corles, 't voorbeeld van de Alutcoer Corle en Happittigam, Pasdum, en Wallalawitte Corles volgen; gelyk ook dit vuil antwoord, den Deſſave zeer vreemd voorquam.

In

A. 1707. In de Hina Corle was ook een Tuin, met 38 Cocos-boomen, diens Vrugten de Modeljaar genoot, om nachtlicht aan de gaande en komende Europiaanen te verſtrekken.

Tot Calane was geen 10 treden van d'aldaer geweeſt zynde Afgodiſche Pagode, Kelleniwene genaamd, voor de Chriſtenen, de eenige onder deze Heidenen dezer Provintie een School geſtigt, dog nu zodanig vervallen, dat 'er niets meer van te vinden is, als de grond, en zo men een nieuwe maken zou, zo zou die beſt een ½ uurs verder van die Pagode, onder 't dorp Pillepittie begrepen werden, om dat de afkomende bovenlanders nog dagelyks hunne Offerhande aan die Pagode komen doen, dat aan de Schoolkinderen geen goed voorbeeld geeft.

Onder den Vidaan van Ampatle, niet verre van Kottelawolle, waren 2 Compagnies Tuinen, de eene, Kellerumoelewatte genaamd, beplant met 18 Cocos, 74 Soorſak,- en 20 Areek-boomen; de andere, by een ruſthuisje leggende, was beplant met 47 jonge Cocos-boomen, welkers Vrugten den Vidane, voor 't verzien van deze en geene van Nagtligt of Lamp-olie, en jonge Cocos-Nooten is vergund. A. 1707.

Drie uuren verder heeft men de Pannebakkery.

In deze 2 Provintien, te weten, de Hevegam en Hina Corle, waren 18 Clappus-Tuinen, die de E. Compagnie toebehoorden, en hoewel 'er van eenige bevorens geſproken is, zoo komen die hier egter in een netter ordre voor.

		Areek.	Soorſ.	Vrugtdrag.	Jonge.	't geheel Getal. Areek.	Soorſ.	Cocos.
15	Stuks Clappustuinen, in Hevegam Corle.							
4	Onder 't dorp Hangwelle: als,							
1	Gangebeddewatte, beplant met 5 Soorſak-boomen, 245 vrugtbaare, en 26 jonge Cocos-boomen. -	——	5 -	245 -	26			
1	Ambegahawatte: - De Gronden voor 't oppaſſen dezer Plantagie, aan een Toepas vergunt te Bezaejen, en nu zyn hem 8 der grootſte Cocos-boomen toegeſtaan te Tyfferen.	——	1 -	150 -	50			
1	Moenemalgahawatte: - De Vrugten van de 5, zyn vergund aan een Inlander, om op de andre te paſſen.	——	6 -	5 -	205			
1	Gangebadde Tittewellewatte:	——	— -	— -	40	——	12-	72
1	Onder 't dorp Emboelgam, genaamt Emboelgamwatte, door den Deſſave van *Zoll* aan den Coraal gegeeven, voor't verzorgen van Nagtlicht aan de Candiſche Geſanten tot Hangwelle, beplant met - -	——	40 -	800 -	130	——	48-	930
1	Onder Nagam, genaamd Palliawatte, aan 't Kerkſchool, bevorens aangehaald. - -	——	——	——	——	——	6-	60
1	Onder 't dorp Kamboenadiwelle, genaamd Ellemoellewatte, door den geweezen Deſſave *Sterreveld*, tot Accommodeſang gegeven aan							

			't geheeel Getal. Areek. Soorſ. Vrugtdrag. Jonge.	Areek. Soorſ. Cocos.
	den Appohami *Louis Silva*, en *Witkrama Anatchie*, waar voor zy nu geen dienſt de E. Compagnie doen, dierhalven houden zy die zeer oneygen. Zy is beplant met -	——	8 - 140	
1	Onder 't dorp Bomerie, genaamd Heengoddegewatte. De Vrugten aan den Coraal door *van Toll* gegeven, tot nader ordre. - -	——	3 - 296 - 40	—— - 336
5	Onder 't dorp Hewangamme.			
1	In drien gedeeld, genaamd Maha, Ambagha, en Pediawatte, door den Deſſave *van Toll*, aan den Appohami *Antony Alvis*, gegeven tot Accommodeſſang, alzo gedurig dienſt doet aan des Deſſaves huis. - -	——	22 - 14 - 236	
1	Genaamd Gangebeddewatte Palliawatte, om de zelve reeden *Laurens Coeree*, Appohami toegevoegd. -	——	— - 2 - 233	
1	In vieren verdeeld, en genaamd Kaddirage, Iddangammea, Hettitantrige, en Hackoeragewatte, door den Deſſave *van den Heuvel*, gegeven aan *Domingo Appoe*, volgens Ola, tot onderhoud, beplant met - -	——	— - 4 - 325	
1	Gangebeddewatte, de Vrugten hier van voor den Deſſave *van Toll*, aan den Tolk *Jan Leyto*, tot nader ordre vergund. - - -	——	— - 4 - 47	
2	Tuinen tot Ampatle, waar van hier voren geſproken is. -	——	20 - 4 - 65	
3	dito in de Hina Corle.			
2	Onder den Modeljaar der Provintie.			
1	Aan 't School van Calane, welkers Vrugtgebruik alleen door Fakiers gekogt werd, die zig ontrent dezen Berg onthouden. Hier zyn maar - -	——	6 - 17 - 99	
	Beplant, met te ſamen	——	48 - 122 - 3192	

18 ſtuks.

A. 1707. Een Vizite in Reygam Corle, &c. gedaan.

By een Viſite in Reygam, Pasdum, Wallalawitti, en Salpitti Corles, teekend de Deſſave *Bolſcho* aan, dat een afgeſtreeken parra houd 5 Coernis; dog de oude afgeſchafte Coernis, tot nog toe in 't Land onder de Schryvers of Ontfangers van Compagnies Geregtigheid in gebruik, waren $1\frac{1}{2}$ middit grooter, als die d' E. Compagnie heeft doen maken, tſjappen en in 't Land geven. Deze laatſte houden 5 Coernis opgehoopt, en de oude 5 Coernis geven 1 parra, en $2\frac{1}{2}$ medditen, zo dat zy op een Ammenam van 8 parra, $\frac{1}{8}$ dito, met de oude meer ontfangen als hen toekomt, dat niet wel is, weshalven de Deſſave aan de Hoofden der Corles belaſt heeft, die oude onder de Wibadde, Vidaans, en Schryvers op te eiſchen, en aan hem na Hulftsdorp te zenden, om gebroken of gehouden te werden, ter gedagtenis der ruime conſcientien, en de onbehoorlyke afknevelingen die men den Inlander zo veel jaren heeft doen lyden.

Wegens 't vangen van Olifanten, in kleene Coraalen, antwoorde de Coraal aan den Deſſave *Bolſcho*, dat de groote vangſten den Ingezetenen harder vielen, als iemand denkt, alzo zy met de zelve 4 maanden in 't Boſch moeſten doorbrengen, en zey, dat zo de Modeljaar van hunne Corle, hem met zyn Volk wilde by ſpringen, hy op zyn Tourbeurt, om de 4 jaaren eens, wilde aannemen in kleene Coraalen, 30 a 40 Olifanten, zonder naamweerdige koſten te leveren; een zaak tot Mature reeds in gebruik.

De Coraal van deze Corle, waar onder legt 't dorp Mandoerawelle, toonde, dat zy hun Gezacy, beſtaande in 75 ammenams Moddervelden, dit jaar ſtonden te verliezen, en dus de Compagnie ook haare Geregtigheid, jaarlyks 640 a 800 parra's Neli bedragende, te miſſen, daar dit gemakkelyk kon voorgekomen werden, door 't openen van zekre ſpruit, Coral Elle genaamd, door den Portugeeſen Dorpheer, onder de Regeering dezer Natie, uyt de gedagte Ryſt-velden tot in de groote hier voorby loopende Rivier, ter lengte van een uur gaans, gegraven, en welke men by de E. Compagnies tyden, t'eenemaal heeft laten toegroejen, en vervallen. Zo deze, dat door de Dorpelingen geſchieden kon, wierd geopend, zou 't water uyt de Ryſtvelden gemakkelyk in de Rivier afgeleid, en alle ſchade voorgekomen werden, weshalven zy maar na die ordre verlangen, om 't werk te mogen beginnen.

Dus ſtemde de Coraal 't voorzegde, wegens 't vangen van Olifanten in kleene Coraalen mede toe, als dienſtigſt, om de Ingezetenen van de groote en zware Olifantsjagten, waar mede zy 3 a 4 Maanden aan een in 't Boſch beezig waren, te ontheffen, te meer, dewyl die zonder naamweerdige koſten konden werden uytgevoerd. Weshalven hy zeide, daar toe zeer genegen te zyn, zoo de Coraal van de Salpitti Corle daar toe mede inclineerde, om hen met zyn volk by te ſpringen, en dan in ſtaat te zyn om op hun tourjaar, of alle 4 jaren, te vangen 30 a 40 Olifanten, zo de Heer Gouverneur hen die vangſt in kleene Coraalen wilde toeſtaan. A. 1707.

Die van Pasdum Corle waren mede genegen de voornoemde Spruit te openen tot in de groote Rivier Kaloegange. Deze ſpruit heeft maar 123 roeden Lands Ooſtwaard, van de Pagger Agelwatte zynen loop, en zoo voorts door de dorpen Deepe, Gorrekegagodde, Pimboere, Hamillagodde, Mahagamme, Koedeligamme, Nahalle, Divia Kaddoewe, Rati-elle, Oeda-en Paartekaranagodde, henen in de voornoemde Rivier.

Hier vond de Deſſave *Bolſcho* veel Coeli's, die Coeli-Parveniums bezitten, en den dienſt van hunnen Land-Heer hebben verlaaten, en verloopen zyn, aanvaardende een ander direct tegen de maxime van hunne Parveniums.

Te weeten,

5	Onder 't dorp	Warakagodde.
1	—— ——	Copittie, Illiderege Appoea.
2	—— ——	Welcondele.
1	—— ——	Toepoegolle.
3	—— ——	Teboeemo.
3	—— ——	Dodangodde.
3	—— ——	Paartie.
1	—— ——	Lappandure.
1	—— ——	dito.
2	—— ——	Kaloepahame.
5	—— ——	Kekkoelandolle.
1	—— ——	Diacaddoene.
1	—— ——	Nahelle.
1	—— ——	dito.
1	—— ——	dito.

31 Coeli's bevonden in Pasdum Corle, en die als nog daar voor niet bekend ſtaan, een der welke door den Luitenant Deſſave *van Amſtel*, tot Caliture van zyn Coelidienſt ontſlagen was, zo hy met een Ola toonde, waar toe egter niemand, dan de Heer Gouverneur, magt heeft, zo dat die Ola van zelf vervalt.

A. 1707. Ook zal 'er verder een Rolle, van die zig hier en daar nog ter ſchuil houden, werden opgemaakt.

Deze Coraal mede gevraagd zynde, wat hem dacht van de Olifanten in kleine Coraalen te vangen, zey, dat hy nevens den Coraal van de Wallalawitte Corle, en de ingezetenen van de Calturezé Stranden in dit jaar genoeg getoond had, hoe gemakkelyk dat met zeer weinig koſten kon gedaan werden, en dat hy dit voor zyn deel onbeſchaamd zou durven aannemen, om nevens die volkeren alle 4 jaar 30, a 36 of 40 Olifanten aan de E. Compagnie te leveren; verzogt egter den Coraal der Wallalawitte Corle, en den groot Vidaan van Caliture eerſt eens hier over te ſpreeken, om te hooren, wat zy hier ontrent geneegen waren, om dan te klaarder te konnen antwoorden.

Te Wellipeme in de Wallalawitte Corle, vonden ook eenige Coeli's die Parveniums bezitten, en nu egter, ſchoon van dat Geſlacht voortgekomen, voor Naindes ageren, te weten, 4 Perſoonen.

1 Onder 't dorp Karapagelle.
1 ——— Mandawiti.
2 ——— Ittepahane.

Ook lagen nog 2 Coeli Parveniums in deze Provintie woeſt, dies de Coraal verzogt is, daar toe uyt de Koecoel Corle zo veel Familien, tot 't aanvaarden van dien op te zoeken, onder beloften van drie jaaren vryheid, onder goedkeuring van den Heer Gouverneur.

Ook toonde de Coraal van dit Landſchapje zeer wel in zyn ſchik te zyn, met 't vangen van Olifanten in kleene Coraalen, met beloften van zig met de zynen by die van Pasdum Corle te zullen voegen, onder verzekering, dat zy zo den groot Vidaan van Caliture zich (als onlangs ontrent het Pajagelle geſchied is) met de zynen daar toe wil laaten vinden, wel in ſtaat zullen zyn 't genomineerde getal by den Coraal van Pasdum Corle, aan de E. Compagnie buiten naamweerdige onkoſten op te brengen.

De Vidaan van Caliture gevraagd, of hy dit mede met de Coraals van Pasdum en Wallalawitti Corles zou geneegen en vermogens zyn te doen, zey, dat dit een goede zaak zyn zou, en hy mede bereidwillig was zig daar toe te laten vinden, alzo dit zonder koſten der E. Compagnie kon geſchieden, en voor den Inlander ook lichter dan de groote Jachten vallen zou.

In de Reygam Corle waren ook verſcheide Perſoonen ontdekt, niet alleen uyt Coeli's Geſlagt zynde, maar die ook Parvenies bezitten, hoedanige 'er wegens de korte tyd, maar 5 voor den Deſſave *Bolſcho* verſchenen waren: Te weten, A. 1707.

1 Onder 't dorp Mandocrawella.
1 ——— Pettigamme.
1 ——— Haltotte.
1 ——— Ramoekanne.
1 ——— Jeuwdogodde.

Weshalven zy verplicht zyn des Heeren dienſt ook te doen, en niet voor Naiudes te ageeren; op dat men dus gelegenheid hebbe, van zo veel dienſtbaare in ieder Provintie te vinden, als van nooden zal zyn, tot het dragen van den Deſſave, en andere gequalificeerden met hunne Bagagie, als zy Landwaard in Reyzen.

De Coraal van Wevele, was mede overbodig genegen zig met zyn Volk, by die van Reygam Corle te voegen, om Olifanten, als 't hen te beurt valt; in kleene Coraalen te vangen; en by gevolg zoo pryzen de gezamentlyke Hoofden der reſpective Provintien in de Colomboze Deſſaveny, het vangen van die holbuiken in kleene Coraalen, uytgenoomen de Modeljaar van de Hina Corle, die wyzer dan alle de andere Landbeſtierders ſchynd te willen wezen, om redenen die de tyd apparent openbaren zal.

Ook waren 'er hier en daar in de Colomboze Deſſaveny geplaatſt 284 Krygers, of 254 Laſcaryns, onder 30 Canganes, die hier en daar in verſcheidene dienſten, daar verdeeld zyn, van de welke zommigen uyt Compagnies Magazyn, tot Colombo, Nigombo, of Hangwelle, een parra Ryſt, en een Mediet Zout 's Maands, en eenige ook niets genieten.

Ook is de Colomboze Deſſaveny verſierd geweeſt, met 30 Kerk-Schoolen, waar van 'er 6 zodanig vervallen zyn, dat 'er niets meer van te vinden is, dan de bloote plaats, gelyk nader blyken zal.

4 In de Salpitti Corle, te weten,

1 op Cotte.
1 — Galkiſſe.
1 — Morotto.
1 — Wevele.

4 Schoolen die Tranſportere.

In

A. 1707.

4 Schoolen die Transporteere.

7 In de Reygam-Corle, te weten,

1 op Paniture.
1 — Waduwe.
1 — Ramoekanne.
1 — Horrenne.
1 — Oedeware.
1 — Diagamme.
5 aan de Overvaart na Calture.
1 Binnen de Gravetten.
1 op Pajagelle.
1 — Macoene.
1 — Barbaryen.
1 — Alican.

3 In de Hevegam Corle, te weten,

1 Aan de Pannebakkery.
1 op Nagam.
1 voor dato op Cotolawelle, waar van nu niet te vinden is.

1 Bevorens in Hina Corle tot Calane, maar nu mede geheel verdweenen.

4 In de Alutcoer-Corle, te weten,

1 op Welliſeere.
1 — Weregampitti.
1 — Dandogam.
1 — Pamoenoegam.

4 In 't Nigomboſche Diſtrict, te weten,

1 Binnen 't Kroonwerk van Nigombo.
1 Op Soenapitti, geheel vervallen en verlaten.
1 — Puttuancarre.
1 Topoe, waar van nu niets te vinden is.

2 Binnen de Paſſen van Colombo, daar van

1 Op Matuaal, al mede geheel vervallen, en verlaten.
1 Die geweeſt is beneden Wolvendaal, dog al mede vervallen en verlaten, weshalven den Godsdienſt Sondags in 't Huis Wolvendaal geoeffend werd.

ſamen 30

Gampaha in de Alutcoer Corle, zyn 2 ſtukken die woeſt leggen, heerlyke moddervelden, waar in zullen konnen bezaeid werden ontrent 2400 parren Neli, beſlaande een diſtantie (na ruige reekening, aan weerzyden der Boorden van de Rivier Dandoegam, van een kleene uur gaans, en de breedte na giſſing, dito.

A. 1707.

De Ceylonze Koningen der Beneden-Landen, hebben de eerſte Dammen by maniere van Sluiſen, voor deze twee ſtukken doen leggen, alleen om 't water in de Velden aan te houden, en weer te konnen loſſen, als de tyd dat vereiſte, en na dat zy gezien hadden wat nut die deden, vonden zy niet alleen goed 5 Dorps-volkeren daar mede te begunſtigen, maar ordonneerden ook de Zaejers de jaarlykze geregtigheid van 't Gewas hunne Majeſteits diſpencen, onder de naam van Gabbenas op te brengen, en noemden het Land Gampala. Voor die Sluiſen hebben ook de Portugeeſen de nodige zorg gedragen, zonder dat de Inlanders weten te zeggen, wie de geregtigheid des Lands onder hunne Regeering getrokken heeft.

Deze Sluiſen zyn 10 a 12 jaaren voor 't overgaan van Colombo aan ons, doorgebroken, en dus die ſchoone Landen door Oorlogs beletzelen, zo met *Raja Singa*, als de E. Compagnie, mitsgaders 't vervoeren der Landbouwers van Gam-corla, na de Boven-Landen, woeſt gelaten, dat de reden ſchynt te zyn waarom haar Ed. aan het herſtellen der zelver Sluiſen niet gedagt hebben, daar nochtans het werk, volgens verklaring van den Coraal, in 14 a 16 dagen, met 200 man der naaſt daar aan wonende Inlanders uyt Alutcoer Corle kan verricht werden, mits dat zy ook 't voorrecht van het te bezaejen hebben; en niet verpligt zyn die geregtigheid, dan 1 a 2 jaaren, na dat zy bequaam zullen zyn, te betalen; en zo de Heer Gouverneur dit geliefde toe te ſtaan, zouden de Inlanders in Februari aanſtaande dit beginnen te doen. Na herſtelling dezer 2 dammen, of Sluiſen, zullen 'er in de ganſche Deſſaveny van Colombo, geen heerlyker, nog welgelegener Moddervelden te vinden zyn; hoewel 'er by Compagnies Regeering, aan die ſchoone Velden niet ſchynt gedagt te zyn, om de zelve te cultiveeren, of om deze dammen te herſtellen, en dat wel, om dat de Provintie door de Land-Regenten weinig werd bereisd, en om dat de Inlanders uyt eygen beweging, ons noit Zaken van belang, waar aan arbeid vereiſcht werd, openbaaren zullen; behalven dat *Alfonſo Perera*, ook liever in 's Koning Land in Pittigal Corle, dan hier zaejen wil, ſchoon deze Velden maar 4 uuren gaans van Nigombo leggen.

A. 1707. gen. Men kan van de zelve, de Ingezetenen van Alutcoer Corle, als van 't Nigombo's Diſtrict, van genoegzaame onverwenſchelyke Zaey-Landen voorzien, alzo dit, opgeruimd zynde, op 7 a 8000 parren Neli-Gezaey begroot werd.

Van de Zaey-Landen in en ontrent Topie, leggen ook koſtelyke Moddervelden, tot 128 parra Zaat-koorn woeſt, veroorzaakt door dien de Ingezetenen van dit dorp, 32 Malabaarze Huisgezinnen zynde, zoo veel andre dienſten moeten waarnemen, dat zy tot Ploegen of Zaejen, geen tyd hebben.

Dierhalven, zo nam de Vidane aan, dat hy, zo men hen van deze en geene extraordinaire dienſten verſchonen wilde, de gedagte Toepaſſe Malabaaren bewegen zou om die Landen te aanvaarden, en die onder hen te verdeelen, onder beding van na verloop van een jaar, na 't oude gebruik, de helft van 't Gewas aan den Heer te leveren.

Zulke Landen ſchynen 'er in Alutcoer Corle, nog veele onbebouwd te leggen, welke 't hoog 't water nu, den Deſſave *Bolſcho*, belet had te bezichtigen, dan maar een ſchoon Modderveld beneden de Pas van Candoegam, aan dito Rivier gelegen, toebehoorende eenige Lieden van Nigombo, die niet genegen ſchynen dit te cultiveeren, nog ook andren dit toe te ſtaan, dat niet te verwonderen is, alzo dit volk veel Zaeivelden in de Pittigal Corle weten te vinden, zonder eenige Geregtigheid daar af, aan den Deſſave der 7 Corles te betalen, onder voorgeven, dat zy Compagnies Onderdanen zyn; waar mede hy zich paejen laat; een zaak die zeer wel voor die Lieden, dog zeer qualyk voor de Compagnie (in opzigt van d'Olifantsvangſt) komt, alzo die Lieden nu zedert 5 jaaren herwaards, zich aan de overzyde der Caymelze Rivier in de Pittigal Corle, langs de zelve, tot aan Genawile, een diſtantie van ontrent 6 uuren gaans, nedergezet, en daar door belet hebben, dat de Olifanten hunne gewoone overgangen in de Alutcoer Corle, aan de paſſagien van Willagoddere, Chiamandolle, Hemoedane, Koedawile, Janoerava, Moeleoy, en Hendiagelle, niet meer paſſeeren, waar door 't komt, dat men geen Olifanten in de Alutcoer Corle, en maar een ſlecht getal onvermogende Ingezetenen in 't Nigomboze Diſtrict, en vooral geen dienſtbaare in deze tyd daar ontmoet.

1 Doereas, en 4 Coeli's uyt 's Konings gebied, zeiden, dat hunne Voorouders Parveni Carreaeſen geweeſt zyn, van 't dorp Akaragam, in de Alutcoer Corle, en dat zy niet ongeneegen waren, daar A. 1707. te wonen, en, ſchoon uyt Laſcaryns geſlagten voortgekomen, Coeli's dienſt te doen, waar hen, alzo 'er geen Coeli's in deze Provintie te vinden zyn, toegezegt is op approbatie van de Heer Gouverneur hun voorouders Parveni weder te geven.

Twee Coeli's uyt Happittigam en Hina Corles, gaven ook voor dat hun oudſte Broeders, hun Ouders Parveni in die Provintien bezaten, en dat ze, alzo daar niet konden leven, verzogten dierhalven met even zulken accommodeſan als de vorige 4, onder 't dorp Goddigamoe begunſtigd te werden, onder aanbod van den Coeli-dienſt te preſteeren, welk verzoek hen, alzo hun voorgeven wierd waar bevonden, op de zelve grond als 't vorige is toegeſtaan.

De Coeli's van Happittigam Corle hadden aangenomen, in de plaats van hunne gewoone dienſtbaarheid, alle de Neli, welke de Compagnie aan geregtigheid in dat Lanpſchapje competeerd, op hunne ſchouderen na de Pas Kardeneave te brengen, waar door hun Deſſave, in 't Land willende gaan, verlegen ſtond; dies verzogt hy hen, om hem met de Rollen, en met de naamen der Coeli's, zo veel 'er in hunne Pattoes waren te gemoet te komen. Zy hielden zig alle daar toe verſchuldigd, ſchoon zy verzekerd waren, dat hun Modeljaar hen daar over met al zyne magt, zal tragten te vernielen. Men beloofde hen zorg daar voor te zullen dragen, waar op zy beloofden de Rollen daags 'er aan na Weeke te zenden.

Onder het dorp Weeke lagen toen ook, door gebrek van Bouwlieden, veel ſchoone Moddervelden, ruim tot 240 parra's Neli-gezaey woeſt, behalven dat de meeſte Ingezetenen geen een Ploeg-beeſt ryk zyn; terwyl de Modeljaar een groot getal meeſterlooze dieren verborgen houd, waar van men in 't korte ook een nette Lyſt hebben zal.

Ook ontfing de Deſſave *Bolſcho*, voor zyn vertrek uyt Weede, een nette Lyſt der Coeli's, die nu in hunne Pattoes woonen, te weten, 45, of 3 meer, als in Happittigam Corle, die in plaats van Coelidienſt buiten hunne Provintie te doen, Neli zullen dragen.

Tot nog toe ſchynen de Coeli's hunnen verpligten Heeren-dienſt alleen aan den Modeljaar maar gedaan te hebben, en om te beletten dat zy door hem niet tot 't abſenteeren mogten verleid werden, zo heeft men getragt ze te Malvane by een te zamelen, om hunne naamen, woonplaatzen, en onderhoud,

op

A. 1707. op te nemen, als mede om die geene, die van geen accommodeſſan verzien waren, daar mede te begunſtigen; dog alzo de Deſſave daar maar een nacht had konnen blyven, waren 'er maar 20 verſchenen, die met behoorlyke Landen van onderhoud door de E. Compagnie begaafd, en die niet ongenegen waren den verſchuldigden dienſt deswegen te preſteeren, met verzoek van, boven hun accommodeſſan, boſſen tot 2 parra Neli 's jaars te mogen kappen, en, mits tiende 'er van te geven, te mogen bezaejen, dat hen, op approbatie van den Heer Gouverneur, om de andre al mede daar door te trekken, was toegeſtaan. Ook namen de Araatches, en mindere Hoofden van de Hina Corle, aan, de reſterende 25 koppen, binnen weinige dagen te beweegen, om by den Deſſave te Hulftsdorp te komen, om aldus ook beſchreven, en begunſtigd te werden.

De reden, dat *Alfonſo Pereira*, Modeljaar der Hina; met 's Heeren Neli-inkomſten na zyn welbehagen handeld, ontſtaet uyt het niet aanſtellen in deze Provintie; zo wel als in andre, van Wibadde Vidanes, waar toe den Deſſave, als een hoognoodige zaak, van den Heer *Simons* verzocht, imand te mogen verkiezen, in verzekering, dat de E. Compagnie dan in haare Geregtigheid zo niet meer, als wel bevorens, beroofd zal werden.

Van Weelgam, langs den boord der Rivier 1½ uur gaans benedenwaard, tot aan Malvane, werd onder 't dorp Mapittigam over de 80 Ammenam, of 640 Parra's Neli Gezaey bevonden te leggen, waar van na billykheid voor Accommodeſan by 1 Cangame, 10 Laſcaryns, 6 Majoraals, en 2 Coelis vry en onbeſwaard bezeten werden, 37 Ammenams of 296 parren, en vermits de overſchietende 43 Ammenams, of 344 parras, geen naamweerdige geregtigheid aan den Heer geven, en ook die gronden van 's Compagnies Geregtigheid, alhier vallende, zeer licht na Colombo, en Hangwelle, gevoerd konnen werden, zo had de Deſſave *Bolſcho* na dit dorp Gecommitteerden gezonden, om de hier boven genomineerde 15 Perſoonen hunne vrye bezitting eerſt aan te wyzen, en dan een Rolle van de Landeryen, welke zy boven dien dit jaar bevinden bezaeid te zyn, te maken, om de nette Inkomſten der E. Compagnie hier te konnen weten, en om door die van Mapittigam niet meer verkort te werden.

Malvane, den 6. Januari, 1707.

P. C. Bolſcho.

Volgens zyn Rapport van den 24. Januari, 1707. in Hulftsdorp geteekend, had hy bevonden, dat de Nigomboze Inwoonders, aan de overzyde van Caymels Rivier, in de Pittigal Corle, in 's Konings Land gelegen, nu zedert eenige jaaren gebouwd, en daar geweeſt waren 18 dorpen, 3 Paapze Ole Kerken, en 2 pattayen langs den Boord dezer Rivier, tot aan Gonawile, een diſtantie van 6 uuren gaans, daar 't Neligewaſch Landwaard in, ⅛, ¼, ½, en ¾ uuren na giſſing, dit jaar ongewenſcht ſchoon ſtond, en daar verder die Landeryen ook tot het pooten van Tabak maar toebereid waren; dog 't getal dezer manſchappen op te geven, was onmogelyk. A. 1707.

Deze Lieden willen niemand, dan den Modeljaar *Alfonſus Perrera*, voor hun Opperheer kennen, en betoonen zeer weinig agting voor andre, ja zelf ook voor de Europeers geene te hebben.

De voornoemde 3 Roomze Capellen, zyn in de dorpen Tomany, Namile, Oedankare, en in Tamberawile is een Paapze Kerk.

Bitter van Rheede is het laatſte Nigombo's Opperhoofd geweeſt, en van daar 1698. vertrokken, zedert welke tyd 't gezag over de Ingezetenen van Nigombo opgedragen is aan een *Alfonſus Pereira*. Tot die tyd toe waren de Parruas verſchuldigd alle weken met hun 5, 6, 7, 8, 9, of 10, hun 's Heeren dienſt in 't Fortje te komen doen, en wyders Rotang te kappen, Steenen van Raddeloewe aan te brengen, mitsgaders de aankomende Compagnies Vaartuigen te loſſen en te laaden, en verder te verrichten, al 't geene de Nederlandze Opzienders der werken hen quam te gebieden.

De Carreaſſen in de rol-grond waren verplicht, 1 man daags, tot 't aan brengen van Brandhout voor 't Opperhoofd, en die van Roetoepe mede 1 dito, tot het halen van drinkwater, te leveren, en boven dien verpligt met hun 5, 6, tot 10 a 12 manſchappen, even als die parruaſſen, aan 's Compagnies gemeene werken te arbeiden, al te zamen Zaken, de Europiſche bezetting alhier, en buiten dien ook in 't Dagregiſter bekend; dog niemand weet te zeggen, hoe, of door wie (als door de eenhoofdige Inlandſche Regeering) deze Lieden van hun ouden Heeren-dienſt bevryd en ontſlagen zyn.

Aldus is hier zedert A°. 1698. ook d'Inlandſche Militie zeer vervallen; en door 't niet waarnemen der gewoone

A. 1707. verpligte dienſten, zo is hier ook ontſtaan 't beklagelyk verval van Kerken, Schoolen, Pak- en Woon-huiſen, en zelf ook van de Veſting, die byna een puinhoop gelykt, om dat 'er de hand niet aan gehouden werd. Ook zyn deze Onderdaanen in die 8 jaaren herwaards zo verwilderd, dat zy voor de meeſte hooge en laage Europiſche Overheden geen ontzag meer ſchynen te hebben, en maar na hun eygen hoofd leven; weshalven het hoognoodig is, dat de Heer Gouverneur hier verandering in maake, en volgens de oude gewoonte van dit een tweede hoofd over hen ſtelle, waar toe *Jan Tillera*, jongſt afgedankt, het bequaamſte zyn zoude, die hen gemakkelyk en allengskens weer tot hun ouden Heerendienſt brengen zal, en dan zullen de andere zelf wel volgen, 't geen ook daarom nu te lichter vallen zal, om dat Nigombo van geen Subaltern Opperhoofd verzien is.

De Coraal, en d'Ingezetenen van Alutcoer Corle, den 7. dezer over 't herſtellen der 2 Dammen in Gampahaſche Zaeilanden gehoord, en gevraagd zynde, of niet genegen waren die te herſtellen, zeiden dat 't jammer was, dat dit hen niet al voor lange voorgeſlagen was, dat zy aannamen dit te doen, en die velden te bezaejen, zo de Heer Gouverneur hen wilde toeſtaan, dat zy de 2 eerſte jaren zouden konnen volſtaan (om de groote aangewende moeite) met alleen de tiende van 't Gewaſch aan de Compagnie op te brengen, onder verband van, na die 2 jaren, volgens gewoonte de helft van dien aan den Landheer te leveren, dat jaarlyks veel Neli bedragen zal.

Op dat nu die Dammen door geen quaadwilligen weer zouden konnen gebroken werden, verzogten zy, dat 'er by den voornaamſten Dam, 1 Cangane en 6 Laſcaryns de Wagt mogten hebben. Ook namen zy aan de Attenagalze Spruit, voor zoo verre die door hunne Corle loopt, na 12 a 14 dagen op te ruimen, en vaarbaar te maken; dog alzo die van de Alutcoer Corle niet in ſtaat zullen zyn, om die Gampahaſche velden alleen te bezaejen, zo zal men in 't Diſtrict van Colombo wel lieden vinden, die, als hen dit by tambelyn-ſlag bekend gemaakt zal wezen, daar toe wel zullen inclineeren.

Onder de vorige Deſſaves van Colombo zie mede *Claas Scott*, al zederd 1698. en tot 1701. in 't begin geteld, over welkers zware opgelegde Laſten van geregtigheid, ter helft van 't Gewaſch aan den Landheer, tegen de gewoonte, door ettelyke Nigomboze Dorpen, 10 in getal, te geven, zy 1701. klaagden, alzo zy geen Ande-Landen bezaten, weshalven de Heer Gouverneur *de Heere* Zalr. hen ook daar van heeft ontheft, en zedert welken tyd hen maar $\frac{1}{10}$ was afgevorderd, om dat noit Ande van hunne Zaeylanden bewezen zullen werden betaald te hebben, waar na zy nu ook verzogten gehandeld te werden. Deze 10 Dorpen zyn Palanchene, Obweri, Manawiri, Kattoe, Soenapitti, Andi-Ambelam, Kadoenawe, Katene, Irripoe, en Poliandivi. A. 1707.

Nigombo, den 10. February, 1707.

Bolſcho.

Ook is *Floris Blom* een der Deſſaves van de Colomboze Landen geweeſt.

Verſcheide Zaeilanden in't Diſtrict van Calture, hadden mede een geruimen tyd, wegens 't niet onderhouden van 2 Spruiten, of Waterloozings, zedert 't overlyden van den Adigaar *Louis Andrado*, woeſt gelegen; welke nu door 't openen der zelve, weder zouden konnen gecultiveerd werden, mits dat de Lieden, die de moeite gedaan hebben, ook voor andre mogen tot 't bezajen van die woeſte Velden geprefereerd werden. Waar op toen in Maart dit Werk begonnen wierd, en dat in 10 a 12 dagen kon gedaan zyn, en ook geſchied is, te weten, om de oude Spruit, van 't dorp Kalewile af, en zo neerwaards tot in de groote Rivier van Alican, op te ruimen, een ſpatie van 560 Roeden verre. De Landen nu daar aan, in Warapitti, ontrent Alican, gelegen, en die bezaeid konnen werden, zyn 250 Ammenams, of 2000 Parra's, Neli-gezaei groot; welke onder 98 Perſoonen verdeeld zynde, onder belofte dat den Inlander de behoorlyke Geregtigheid betalen zou, ging *Bolſcho*, van Warapitti na de Indigas-Toedoe-e, welke mede hunne opgraving van de Alicanze Rivier, en zo opwaards, begonnen, en hoope hadden, van met hunnen tax ook in 8 dagen klaar te zyn, om de Spruit of Waterloozing van 800 Roeden, te openen, en die (gelyk zy ook gedaan hebben) met Kattapanels te bevaren; waar door dan weer woeſte Landeryen voor 400 Ammenams, of 3200 parra's, Zaadkoorn, tot het bezaejen bequaam gemaakt zyn, wagtende, op de voorige gronden van Geregtigheid te betalen, maar na ordre van de Heer Gouverneur.

Deze

A. 1707. Deze Landen zyn zeer modderig, en vet, leveren, woeſt leggende, ſchielyk verſcheidenerhande hoog en wild Gras uyt, dat onnut voor 't Vee, of andere gedierten, is. Ook kan men de zelve niet ploegen; dog de Landbouwer moet het bovenſte dezer Landen daar van met gras en wortels, by wyze van zoden, met breede ſchoppen omkeeren, en dus laten, tot dat deze zoden, gras, en wortels, droog geworden zyn, welke, gedroogt zynde, hy by een verſameld in hoopen, die tot aſch verbrand, en de zelve over 't ontbloot Land van zyn ſchors, gras, en wortels, verſpreid, en zoo het dan in 2 a 3 dagen na de aſchſtroying 'er niet op reegend, dan keerd hy 't zelve weder met een ſchop zo diep om, dat de aſch en aarde hunne vereiſchte vermenging onder malkanderen erlangen, waar op dan de Zaejer 't Zaad-koorn 'er in werpt, die daar op een ſchoonen oegſt te wagten heeft; dog zo 'er binnen die 2 a 3 dagen regen valt, zo is de arbeid van dat jaar verlooren, om dat het Land daar door in die ſtaat gebragt werd, van 't Zaad-koorn niet weder te konnen geven. Ook kan men die Landen in de 2 jaaren maar eens bezaejen, en van de bevorens ter neergeſtelde 5200 parren Neli jaarlyks maar 2600 dito bekomen, waar van den Zaejer, na de oude grondregel dezer Landen $\frac{1}{10}$ aan den Grondheer gewoon is aan Geregtigheid te geven, en dat tot Berberyen te leveren. Waar op in 't aanſtaande jaar, met goedvinden van den Heer Gouverneur, het cultiveeren dezer Landen zal konnen geſchieden, waar na men dan ook de naamen der perſoonen, die deze waterloozing gered hebben, en van de Landeryen, die zy hier uyt verzoeken, zullen konnen genoteerd werden.

Deze heeft men 198 (gelyk voorzegt is) ſterk gevonden, en zy verzoeken te mogen bezaejen, Ammenams 220, 20, of 1764 parra's.

Nu werden 'er tot de overſchietende 3439 parra's Neli-Gezaey nog maar Landbouwers vereiſcht.

Alican, den
12. Maart,
1707.

Bolſcho.

Veele hebben ettelyke jaaren aan een de voordeelen van deze en geene Landen, zonder eenige dienſten te doen, getrokken, welke nu de E. Compagnie goed gedaan zyn (by intrekking dezer Dorpen) ter ſomme van 2544½ parras Neli, A. 1707. gelyk wy elders breeder toonen.

De meeſten tyd onder water leggende lage Landen van Daloewan, in de Hina Corle, waren, door 't openen van een waterloozing in 't O. tot de Rivier Calani, mede tot bezajing bequaam gemaakt, door de Inwoonders van de Gaberas dorpen, zo dat die van Daloewan al de groote van 300 parra's zaadkoorn bezaeid hadden.

Voor de bezetting van de Fortres Hangwelle, leveren de dorpen Weeke, Miletti, Koettiwile, Majelewalane, Henegame, Oedoegamme, en Mitrigelle, jaarlyks aan geregtigheid uyt, ontrent 8 a 900 parra Neli.

Ook was 'er verzorgd, dat 'er nog de verſtopte Spruiten, Halbendidolle, en Mitrigelle. Kande door de Inlanders zouden werden weer vaarbaar gemaakt, dat reeds geſchied, en waar op ook, door zorg van den Vidaan der naby gelegen dorpjes, buiten koſten der E. Compagnie, reeds 900 parra Neli geleverd, en afgebragt was.

Ook toonde de Deſſave *Bolſcho* aan, dat de Modeljaar en Zaeymeeſter van de Alutcoer Corle, *Don Alfonſo Perera*, dit zyn Ampt ganſch niet verſtond, en dat hy den Landheer, of de Compagnie, in plaats van voordeelen, veel ſchade toegebragt had, met zich na Pittigal met der woon in 's Konings gebied te begeven, daar hy elders, door het doen herſtellen van Sluiſen en Dammen, en door 't doen bezaejen van ſchoone ledig leggende Velden, in 't gebied van Nigombo groote dienſt had konnen doen.

Ook had de Modeljaar van Hina Corle, 33 Corles in dit jaar tot zyn eygen dienſt ter ſchuil gehouden, die nu hunne geregtigheid voor de Compagnie zullen opbrengen.

Dus ook 5 dito, in de Hevegam Corle; en 6 vreemdelingen uyt 's Konings Landen.

Ook 6 Inboorlingen van Pasdum Corle, en van Reygam Corle, en 1 van Happittigam Corle, te zamen 60 Perzonen uytmakende.

Gelyk men nu al zedert veel jaaren herwaards voorgehad heeft, om een Hoofd-Tombo op te maken, van alle de manſchappen in de Colomboſe Deſſaveny, dat door verſcheide tuſſchenvallen tot nog toe verhinderd is, zo heeft men nu echter in de maand Juli daar af een begin gemaakt, met het beſchryven der voornaamſte Tombo's, en zedert dien tyd tot heden geabzolveerd de Salpitti, en Hevegam Corles, alwaar tegen vermoeden 4865 mansperſonen, te weten, 1867 koppen in Salpitti, en 2998

A. 1707. dito, in Hevegam bevonden zyn te woonen.

Hulftsdorp, den 31. October, 1707.

Bolſcho.

Volgens de nieuw beſchrevene Hoofd- A. 1707. Tombo's, woonen nu in 't Calturees Diſtrict 399 Coeli's, van welke hy 103 Ingezetenen van Happittigam Corle, tot 't dragen van Graan, na de Pas van Cottedeneave, geemployeerd heeft, latende hen van verdre Heeren dienſten vry.

Met de verdre, is 't aldus geleegen:

	Koppen.	Bezittende Parveni, en Accommodeſ. en aan Coelidienſt verplicht.	Deze bezitten geen Accommodeſan, maar leven van de Parveni-Landen, en over zulks zyn hunne Vrienden vry van 's Heeren dienſt.
In Hevegam woonen,	21	13	8
Reygam,	35	22	13
Wallalawitti,	2	1	1
Pasdum,	70	40	30
Hina,	80	51	29
Salpitti,	11	8	3
Alutcoer,	15	12	3
't Caſturees Diſtrict,	58	45	13
	292	192	200

Onder 't dorp Parepattoedoe-e, quam de E. Compagnie nog een Tuintje toe, van 80 a 90 Cocos-boomen, en eenige weinige Landeryen, daar tegen aanſtotende, door een aldaar woonende Pannia onlangs te koop verzogt, voor 80 Ryksdaalders; en nog een Tuin, Hangwelle genaamd, aan deze kant van 't Fortje Hangweile, de E. Compagnie toebehoorende.

Ook hadden de Boedelmeeſters, onder den geweſen Tolk, *Jan Lery's*, nalatenſchap ontdekt op Compagnies, grond geplant te zyn 65 Cocos, 16 Soorſak, 10 Manga's, 4 Nipere, 4 Blimbing, en 10 ſoete Limoenboomen, zonder ooit aan de Schryvers, of opnemers, daar van kennis gegeven te hebben, en de zelve hebben daar van (zonder die plantagie te verkoopen) kennis aan den Deſſave *Bolſcho*, en die weer aan de Heer Gouverneur, gegeven, en 't zou beſt zyn die te verkoopen.

Ook had zyn Ed. den Deſſave geordonneerd, hem te beſchikken een nette Specificatie, van wat, en hoe veel deze en geene Inlandze Hoofden, onder Colomboos Deſſaveny, voor hunne dienſten van Accommodeſan of onderhoud-Landen, namelyk, Modeljaars, Coraals, en Hoofd-Vidanes, en welke van hen nog geen onderhoud mogt toegevoegd zyn.

Dit had *Bolſcho*, alzo de Coraals in de Boſſchen, met 't kappen der geeiſchte Houtwerken, bezig waren, nu nog niet konnen doen.

Over de Cingaleeſche Sterfhuizen, in en ontrent de Deſſaveny van Colombo, heeft men zedert A°. 1705. ſes Boedelmeeſters aangeſteld. En men had in 't Nigombo's Diſtrict onlangs ook ontwaard, dat 'er Boedelmeeſters over de Sterfhuizen waren, dog deze hoefden aan den Deſſave geene opening ergens af te doen.

Hulftsdorp, den 7. November, 1707.

Bolſcho.

In dit zelve jaar 1707. is zyn Ed. extraordinaris Raad van India geworden, en gaf toen dit Gouvernement aan den Heer Heer *Henrik Bekker*, extraordinaris Raad van Indiën, na een loffelyk beſtier van 4 jaaren, nevens deze Memorie, over.

EX-

A. 1707.

EXTRACT uyt de Memorie van de Heer SIMONS, voor den Heer BEKKER.

Extract uyt de Memorie van de Heer Simons, voor de Heer Bekker.

DEn geheelen Soom van Ceylon, zou men konnen verdeelen in 8 deelen, die zig ontrent 10 a 12 mylen Landwaard in uytſtrekken, tot 's Konings Limiten. En begind ons territoir met de Rivier van Waluwe, 8 a 10 mylen landwaard in, en zoo tuſſchen de Zee, en 's Konings Land, tot aan de Rivier van Caymelle, begrypende na buiten ontrent 40 mylen.

Het Diſtrict van Jaffenapatnam, en de Wanny, neemd aanvang met de Rivier van Moddelegamme, en eindigd by 't Landſchap Tammelegamme, makende een omtrek van niet min dan . . . . . gelyke mylen.

Binnen die Diſtricten leggen deze Steden, en Forten:

Colombo, Nigombo, Calture, Hangwelle, 't Fortje Calpentyn, Gale, Mature, en Cattoene, mitsgaders Jaffenapatnam, Man-Aar, en Hammenhiel, als mede de importante Fortreſſen, Trinquenemale, en Baticalo.

Dit is 't ganſch beſlag der E. Compagnie hier; dog nu ſtaat ons te letten, op haar buut op dit Eyland, en hoe dat te bereiken. Dog hier ontrent zyn de Heeren Gebieders van geen eenerley verſtand, hebbende ieder zyne particuliere Concepten hier ontrent gevolgd, waar over ook haar Ed. Agtb. by Miſſiven van 22. January, 1695. en 10 Mey, 1697. doleren; en hebben ook by hun Schryvens van den 4. October, 1681, en 5. November 1684. betuigd, 't nadeel van dien bemerkt te hebben, waar op zy ook daar na beter gronden van beſtiering, ultimo November 1671. in Raade van India ontworpen hebben.

De beſte Papieren, om kennis van Compagnies Zaaken hier te krygen, zyn deze:

De Inſtructie van de Heer *Maatſuyker* aan de Heer van *Kittenſteyn*, den 27. February, 1650. gegeven.

Waar by blykt, dat 't Contract, den 23. Mey, A°. 1638. tuſſchen de Heer *Weſterwolt*, en *Raja Singa*, aangegaan, en 1649. 6. Auguſtus, met weinig verandering vernieuwd, de oorſpronk van Compagnies recht op Ceylon is, en wat tot die tyd toe hier t'onzen dienſt gehandeld, of gelaten diende te worden. A. 1707.

't Origineel hier van, met de verdre Succeſſive Inſtructien, tot die van de Heer *van Goens*, de jonge, inkluis, te ſamen in een Bondel gebonden, zyn tusſchen A°. 1696. en 1701. op een onverantwoordelyke wyze, van de Bedienden der Secretary verduiſterd, waarom, en door 't miſſen van welke, de verdre behandeling van Zaken, tot ontrent A°. 1681. toe, met weinig zekerheid kan nageſpeurd werden. Ook is, zedert de Heer *Maatſuykers* vertrek, Colombo, en 't Ryk van Jaffenapatnam, nevens de overkuſt van Madure, gewonnen, en de Portugeeſen ontrukt, en daar door zyn wy in al hun recht, lang door hen bezeten, getreden, dat de Heer *van Rheede*, in zyne Conſideratien A°. 1677. aan haar Edelheeden heeft overgegeven, dog 't geen hier al mede op Ceylons Secretary niet te vinden is.

Ook heeft zyn Hoog-Edelheid, by zyn ſchryven aan de Heer *Pyl*, van A°. 1687. tot 1690. voor al in de Brieven van den 18. Juni, 1687. en 28. December, 1688., Compagnies belangen op Ceylon zeer net ontleed, welke Brieven daarom by haar Edelheeden (zo by hun ſchryven van 15. Novemb. daar aan blykt) voor zeer aanmerkelyk werden aangezien.

Na dat nu haar Edelheden een Reſolutie, in den jaare voorſchreven, over de Zaken van Ceylon genomen hadden, om daar na de Zaken te maintenceeren, zoo is die van de Heeren Majores, by Misſive van 24. Juni, en 3. November 1684. geapprobeerd, die derhalven wel diend overwoogen te werden, met Relatie tot haar Edelheden Reſolutie, van 20, en 21. September, 1696., hoewel in beide, en voor al in de eerſte, zedert al merkelyke veranderingen voorgevallen of gemaakt zyn, zo van de Heeren Majores, als van haar Edelheden, van 't jaar 1681.; alzo haar Ed. Agtbaarheden in de Brief van 19. February, 1684. betuigen, zo veel vacillatien, of waggelingen, in de ſentimenten der Ceylonze Miniſters gevonden te hebben (byzonder in de Conſideratien van den Gouverneur en Raad, van September 1683.) dan tegen, dan voor *Raja Singa*, dat zy qualyk over een te brengen waren.

En dus ook in de Inſtructien, door de Heeren *Pyl*, en van *Rhee*, voor hunne Succeſſeurs, de eerſte 28. January, 1692. en de laatſte 25. February, 1697. gelaten; zeer volumineuze papieren.

A. 1707. Dit zyn de Bronnen, waar in Compagnies ordres te vinden zyn, om dit Eyland volgens 't ontwerp der Hooge Beſtierders, wel te Regeeren; waar by men voegen kan myn gebruikte Maximes, hier in beſtaande, dat, daar men hier bevorens alles na eygen caprice dede, ik ieder zyne Inſtructie heb doen geven, om zig daar na te gedragen, zo als die A°. 1661. door de Heer *van Goens* al opgeſteld, dog die niet gevolgd zyn, belaſtende daar op in Margine te noteeren, 't geen niet meer in gebruik was, en waarom 't zelve niet meer in gebruik was, dat zommige wel nagekomen, maar andre, door gebrek van capaciteit, qualyk uytgevoerd hebben, weshalven daar ontrent eenige verandering gemaakt heb, gelyk in die van den Capitein der Mahabadde, Equipagiemeeſter, en Conſtapel Majoor, kan gezien werden.

En vermits ik zelfs de grondigſte kennis der Negotie niet bezat, heeft zeker vertrekkend Miniſter, op myn voorſtel, zodanig geadvizeerd, dat daar uyt een Inſtructie voor den Adminiſtrateur geformeerd, gelyk die aan hem den 19. November jongſtleeden ook overhandigd is, hoedanige ook ligt voor den Guarniſoenboekhouder, Curateur ad lites, Casſier, Winkelier, en Diſpenſier, na dezen tyd geſchikt, konnen opgeſteld werden.

En alzo van de Buiten-Comptoiren verſcheide vragen gedaan werden, zoo hebbe alle de zelve by een circulare Brief, van 28. Januari 1706., exact doen verbaliſeeren, en belaſt zo herwaard te zenden, met aanwyzing, in Margine, hoe ver ze nog in practyk waren, dat, na veel moeite, hoewel ſlordig genoeg. by ſommige eyndelyk gedaan is, zoo dat nu niemand meer ignorantie pretendeeren kon; gelyk wel bevorens.

Hebbe ook belaſt, dat ieder der Baaſen, by Ordonnantie van 29. Juni 1705. hen bevolen, 't geen hy van Steen, Kalk, Houtwerk, &c. onder zich heeft, onder geen ander zal mogen te bewaren geven.

Wekelyks krygt men ook een ſchriftelyk berigt van 't Volk, dat de Baaſen in 't werk hebben, met aanwyzing waar, en wat, zy gewerkt hebben.

Huychelboſch heeft op myn ordre, van Mey 1706. alle de Hoofden, en ieders employ, benevens zyn ſchriftelyke Remarques doen opgeven, om geruſt te zyn, dat de Penniſten op de Comptoiren niet overtollig zyn, als, op Secretary, Soldy, 't Negotie-Comptoir, &c. met de verbalen van der Majores, en van haar Edelheden, Ordres, daar toe betrekkelyk. Welke Papieren ider Bediende aan zyn vervanger moet ſpecificeren. A. 1707.

Om de Juſtitie hier tot by na in 't laatſte van 1705. ſlecht behandeld, en waar over dikwils gedoleerd heb, te redreſſeeren, is den Blaffaart van Batavia ontboden, welke bekomen zynde, zyn daar de verdre volgende ordres by geinſereerd, zo van Batavia, als van 't Vaderland, op de Juſtitie ſlaande.

Ook heb al in den beginne doen extraheeren 't diſpoſitief op alle Placcaten, ſucceſſive geëmaneerd, met Laſt van die in 2 zware Bondels, in een tamelyk compendium te reduceeren, 't welk jaarlyks, ten overſtaan van den Fiſcaal independent, den volke publyk moet voorgeleſen werden.

Alzo veele rukelooze Suppoſten, vele hunner handelingen met mondelinge ordres van myn predeceſſeur dekten, zo heb, om dat voor te komen, geen Commiſſie van belang, dan by ſchriftelyke Ordonnantie, gedecerneerd, die met hun Rapport onder een duidelyk Regiſter gebragt, en ter Secretary te vinden zyn.

De Negotie-Boeken op 't ſluiten ſtaande, moeten in Rade geëxamineerd werden, om te zien 1. of de Poſten van ongelden, en andere afſchryvingen, wettig zyn, en met de ordonnantien over een komen. 2. of de onkoſten in de volgende tyd niet zouden konnen verminderd werden, &c.

De Kaarten van dit Eyland zyn nergens na de exacſte niet, ten aanzien van de ſtrekking der Baeyen en avenues; egter konnen de preſente dienen, om 'er een denkbeeld af te krygen. Hebbe ook eenige verbetering in de zelve, door exacte nameeting, gebragt, en vooral ontrent 't grootſte deel, en byna 't geheel, van Salpitti Corle, konnende tot een model dienen, alzo de Heeren Majores om nette Kaarten verſcheide maalen geſchreven hebben; dog tot nog toe vrugteloos. Ook voldoen my de platte gronden der Fortreſſen dezes Eylands geenzins, om, dat buiten de werken zelfs, geen de minſte aanwyzing gedaan werd van de hoogten of laagten der terrain's, vergeleken met den horiſont, dat ten minſte, zo verre 't Kanon ſtrekt, had behooren vertoond te werden, gelyk tot Gale op myn ordre is gedaan, en ontrent de verdre Fortreſſen mede vereiſcht werd, met byvoeging van 't profil der voornaamſte werken.

Dus getoond hebbende de middelen, om beknopt te bekomen een net begrip van dit beſtier, zo kan men met eenen daar uyt opmaken, 't but der E. Compagnie, om zoo grooten omſlag

van

A. 1707. van Steden, Forten, en Landen, aan te houden, te weeten, 't bemagtigen van den Caneel voor zich alleen, met uytſluiting van alle andre, en 't gaudeeren van de verdre voordeelen hier, nu al vele jaren by ons geruſt genoten.

Om dit oogmerk te bereiken, werden vereiſcht:

1. Goed verſtand tuſſchen Ons, en den Vorſt van Candi.

2. 't Weeren van alle andere Europianen van Ceylon.

3. 't Naauwkeurig gaadeſlaan der geheele Scheepsvaart onder Ceylon. Als ook van de Vaart door de Bogt van Madure, Inchiado, langs en op de overkuſt, door de engte van Ramanacoil, en Man-Aar; waar ontrent haar Ed. Agtbaarheeden zig by Misſive van 24. Auguſti, laatſtleeden klaarder, dan voor dezen, expliceeren, dat veel moeite weggenoomen heeft; waar by ook een goede coreſpondentie met de omleggende Reſidentien vereyſcht werd.

Als de vier Hoofdpoincten van een netter beſtier van Ceylon, merken haar Edelheden by hunne Reſolutie A°. 1681. deze aan:

1. Dat 't Eyland Ceylon in zig zelven dienſtig en voordeelig is, vooral om de Caneel.

2. Van den Koophandel, ſchoon tot nog toe van geen groot belang, en daar beneeven de benodigtheid van Ryſt van buiten.

3. De Fortificatie, over al hier te groot, en te veel, en de Militie te weinig na advenant.

4. *Raja Singa's* ſtaat, leeven, en bedryf, en of hy magtig is ons 't Caneel-ſchillen te beletten, en daar vreemde Natien tegen ons in te roepen.

Het eerſte werd volkomen toegeſtaan.

Het twede, ten aanzien van het eerſte Lid, wyzen de Boeken Jaarlyks uyt.
Van het tweede Lid, van de bezorging van Ryſt, ſpreke elders.

Het derde, doen ter tyd wel gefundeerd, is zederd zo gereduteerd, als by 't Dag-Regiſter, A°. 1698. blykt. A. 1707.

Het vierde, zal Ample Stoffe hier geven, hoewel dat toen eygentlyk zag op den Vorſt van Candi, toen in 't leven, dat al mede hier te pas komen zal; dog verdeele dit ſtuk in 3 deelen.

Te weeten:

1. In 't leven van *Raja Singa*, en zyn Bedryf, tot dezen jegenwoordigen Vorſt, op 6. December, 1687.

2. Des zelfs Soon, *Fimala Darma Soeria Maha Raja*, den 4. Juni, 1707. overleden.

3. Des zelfs Soon, onder de naam van *Wira Praccaram Narendra Singa*, op den Throon verheven, pas 17 jaren oud, dog, by verſcheide Teekenen, van een violent humeur, direct tegen dat van zyn Vader, die ſagtmoedig, zeer tot de ſuperſtitien van zyne Religie overgegeven was, ſtaande genoegſaam onder zyne Prieſters, van welkers Raad hy zich meeſt bediende.

Van des Overledens ſtaat zal 't nodig zyn iets te zeggen, en hoe't zig met den tegenwoordigen Koning ſchikken zal, moet de tyd leeren, alzo op 't humeur van dien Vorſt, de verkiezing van zyn favoriten, en hunne Inductie ontrent de meſures met ons, nog weinig ſtaat te maken is, dat mogelyk nu zoo moejelyk niet vallen zal na te ſpeuren, ſchoon der Cingaleeſen ingetoogenheid zeer groot is; ontrent welke men echter groot onderſcheid maken moet, in de tyden van den ouden *Raja Singa*, die van zyn overleeden Soon, *Fimala Darma Soeria*, en die van den tegenwoordigen Vorſt; my gebleeken by verſcheide Berigten, en my voor 4 Ryksd. door den Deſſave *Bolſcho* (nu op Mature verplaatſt) beſteld, waar voor zyn Predeceſſeurs al conſiderablen ſomme in Reekening hebben gebragt. Dit nu is 't Bericht.

De Hofsgerichten hebben egaale magt, behalven de twee Adigaars, beſtaande verder in 5 groote Deſſaves, 7 mindre, 5 Secretariſſen, dog die tot weinig Saken van aangelegenheid gebruikt werden, als alleen die van 's Lands Inkomſten. Dog hebben ider een Rolle van

A. 1707. 900 Laſcaryns onder verſcheide Mohanderims, 6 Racte Rales, of Hoofden der Provintien, en 15 Mohanderims, welke dienen om de Poorten van 't Hof te bewaren.

De overleden Vorſt heeft geen correſpondentie met eenige omleggende Vorſten, of Natien, gehouden, dan alleen dat Ao. 1697. met 2 Compagnies Bodems eenige Prieſters uyt Arracan tot herſtelling van de Religie, bevorens op Ceylon geoeffend, en door den ouden *Raja Siuga* genoegſaam uytgeroeid, herwaards ontbooden, en die na verricht van zaken, weer na hun Land gebragt heeft.

Ook is in 't verleeden jaar 1706. een Geſantſchap van 8 Perſoonen na 't Hof van Madure geſonden, om daar een aanſienelyke Dame, uyt het huys van *Tansjouwer*, 't zy voor den overleeden Vorſt zelfs, of voor zyn Soon, ten Huwelyk te verſoeken, daar van den uytſlag nog werd te gemoet gezien. En zo dit geen goeden uytſlag heeft, zal het de correſpondentie met de vreemde Vorſten nog meer afſnyden, alzo die Geſanten heel maager onthaald zyn.

De Militie van de vorigen, en ook by dezen Vorſt, werd zeer genegligeerd, en de Wagten van 't Hof werden maar van eenige Laſcaryns, met Piekjens gewapend, waargenoomen. En werden 'er geen 1000 onder zyne Soldateſque gevonden, die met ſchietgeweer weten om te gaan, en ſchoon zy al eenige ſtukken Kanon hebben, zy weten 'er niet mede om te gaan, om ze te ſtellen, en te mikken.

Het Buskruyt maken zy zelf van Salpeter, in eenige grotten gevonden, dog de Zwavel (welk laatſte oordeele abuis te zyn) moet van buiten werden aangebragt, dat in tyden van verwydering (die God verhoede) wel in opmerking genomen mag werden.

Zyn Olifanten met Tanden zouden ontrent wel 300 in getal zyn, dienende enkel tot Staathouding, en meeſt in 't Land, dicht by de Pagooden, verdeeld; zynde meeſt alle voorleeden May, 1706. aan Adams-Piek by den andren geweeſt, wanneer voorſchreven overleeden Vorſt zyn devotie op den zelven ging plegen, en een masſive Silvere Sombreiro, nevens andre Preſenten, ging offeren.

Buiten eenige Peerden Landwaard in tot de Stoutery, werden 'er ten Hove maar 13 ſtuks onderhouden, waar by zedert van hier, in Juli laaſtleden, nog 4 ſtuks zyn opgevoerd, en is onzen Geſant *Gregorius da Coſta* zeer minnelyk ontfangen, en met een Olifant, en verdre kleenigheden, geregaleerd, en veel A. 1707. eer, dan bevorens, gedepecheerd, breeder by zyn Rapport van den 22. September jongſtleden te zien.

Wat ſolemneel Geſantſchap nu den 30. November, met een geſonden Olifant, en andre aanſienelyke Geſchenken, tot my afgeſonden zyn, om daar mede te betuigen, 't genoegen, dat voorſz. Hof in myne Conduites gehad heeft, is UE. ten vollen bekend, waarom ik ook meine, dat de navolging van dien geruſt mag gerecommandeerd werden.

Behalven de Dorpen tot 's Konings diſpens behoorende, zouden 'er op verſcheide plaatſen Magaſynen gevonden werden, zeer Ryk voorſien; zelfs ook van Goud, Silver, en Edele Geſteentens.

Geboren Europianen zyn 'er thans weinig, beſtaande Principaal in den Franſchen Geſant, zyn Peerden, Knegt, en 2 Edellieden, van welke de Knegt en zyn Soon, om hun dienſten en kennis van Peerden, wel 't meeſte crediet hebben, ſchynende byzonder verleegen te zyn, om een bequaam Hoefſmid, niet duiſter aan voornoemde Geſant nu korteling te kennen gegeven, weshalven wy by Misſive van den 17. Novemb. laaſtleden 'er een van Batavia verzogt hebben.

Ook zyn 'er nog 2 a 3 ontvlugte Hollanders, Engelſen, en weinig oude Portugeeſen, of hunne Nazaaten, en daar onder 4 a 5 Geeſtelyken, die voor 5 a 6 jaaren eens zouden weg gejaagd zyn, en die Compagnies Landen (zoo men zegt) mede niet weinig doorkruiſſen, en veel Geld van de arme Ingezetenen wegſlepen. Zynde dit al, dat ons van dit Hof bericht is.

Wat nu 't Caneel-ſchillen, en of de Vorſt ons dit beletten kan, aangaat; dit ſchynd by Misſive der Majores van Ao. 1668. 22. Auguſtus al toegeknikt.

Dit Poinct is door veel aanſienelyke Miniſters verſcheidelyk geagiteerd, dog uyt al hunne diſſertatien is geen finale bepaling te vinden.

Wat de Cingaleeſen, in kas van quaad verſtand met den Vorſt, en by noodige precautie by 't uytzetten van Wagten, &c. in de ſchiltyd, zouden durven beſtaan, daar van kan men met geen zekerheid oordeelen.

't Schillen kan, by quaadwilligheid der Natie, wel ons ten principaalen niet werden belet, maar egter kan ons door bosloopers, en andren, veel verhindering werden toegebragt, alzo onze Caneel-ſchillers pas 2, 4, of 6 ſamen ſterk, tot hunne verdeelde ſchilplaatſen

uyt-

A. 1707. uytgaan, en wel een uur gaans, of daar ontrent, van malkanderen gepoſteerd zyn; die derhalven zeer licht door een party Bosloopers konnen beſprongen werden, en wel 't lichtſte, wanneer die vermoeide arbeiders zich ter ruſt begeven hebben; gelyk ten tyde van de Heer *van Goens*, by Trinquenemale aan een troep wedervaren is; dat dan de ſchrik onder hen allen zeer licht brengen zou.

Of zy nu magtig zyn vreemde Natien tegen ons in te roepen, daar toe ſchynd ons de affirmatie 't plauſibelſte te weſen: want hoe dit door ons zou konnen belet werden, blykt my niet, altoos niet van de Rivier van Waluwe af, tot den hoek van Cotjaar toe, welke ganſche ſtreek Lands door de Koningze beheerd werd, except 't Eyland Poliandive, daar de Compagnie een Fortje, met 54 man bezet, heeft: en daar langs in 't Weſter Moeſſon een open wal is, en daar veel goede Rheeden ontmoet werden.

Ook zyn 'er verſcheide goede Baeyen in 't breede vertoond, in de Conſideratien van de Heer *van Meydrecht*, Art. 16, 17, en 18. dog alzo die principaal geſchreven zyn, tot debat der ſuſtenues van de Ed. Heeren *van Goens*, Vader en Zoon, zo dienᵈ hier op der zelver Inhoud, met vry wat moderatie gelet, en dit alles met diſcretie aangemerkt en opgevat te werden.

Men moet ook wel letten, of de ingeroepen Natie, met ons in Vrede, dan wel in Oorlog, is.

Zo in Oorlog, zoo is de Inroeper en de Ingeroepen, onze Vyand, en moet dan ons geſchil door de Wapens vereffend werden; dog zo zy onze Bondgenoten waren, dan zouden wy andere meſures moeten nemen, die wy in 't volgende Artikel naſpeuren.

Om met 't Hof van Candi, in zulk een goed verſtand, als wy nu zyn, te blyven, is dit beſt.

Dit goed verſtand is niet gefundeerd op eenig Contract, of Verbond, alzo de jonge Vorſt, volgens ſuſtenue van de Heer *van Rheede*, by ſchryven van den 29. Mey, 1688., aan 't Verbond met *Raja Singa*, Aº. 1638. opgericht, niet ſpeciaal verbonden is; behalven dat dit Verbond ook dikwils aan wederzyden verbrooken, en door lengte van tyd in 't vergeetboek, en ongebruik geraakt is; dog dit is veel eer gegrond op de conſtitutie der Zaken, zo als zig die nu al veele jaren aan een bevonden heeft, en in welke 't Hof van Candi, zyn Intereſt, niet min, dan wy (zo 't ſchynd) bereikt heeft, om 't welke te geloven, geen kleene aanleiding gegeven werd, A. 1707. door 't geen de Candiſe Geſanten, den 15. Decemb. 1687., ter occaſie van de bekendmaking van *Raja Singa*'s dood, en zyne Recommandatie, toen hy op zyn uyterſte lag, hebben aangehaald, breeder by Colombo's Dag-Regiſter te zien, onder dien datum.

Men kan dit ook zien uyt een vergelyking van Candi's ſtaat, zedert Aº. 1680. en veel jaaren te voren, in de Conſideratien van de Heer *van Rheede*, die de revolutien van dat Ryk kortelyk aanhaald.

De Vrugten van dit goed verſtand heeft de overleeden Vreedelievende Vorſt geſmaakt, gelyk hy ook in de tegenwoordige Conſtitutie van Zaaken, de Securiteyt van zyn Ryk genoegſaam gevonden, en de conſervatie van dien, ook de Compagnie volkomen toevertrouwd en aanbevoolen heeft, 't geen overvloedig af te neemen is uyt diverze Brieven of Olas, van dat Hof aan my geſchreven, en ſpeciaal die van den 14. October, 1705., en 26. January, 1706., by welke eerſte beloofd werd: dat niet manqueeren zou te erkennen, de goede zorge, van Compagnies weegen gedragen, in 't bewaken van den Ceylonſen Oever.

En by de andre werd betuigd: dat het zyn Majeſteit byzonder behaagd had, dat (niet tegenſtaande de Havens dezes Eylands, voor de Kuſt-Barkiers weer open geſteld waren) egter ontrent alle de zelve goede Wagten uytgezet, en dit Eyland getrouw bewaard zou werden.

Gelyk hy dat ook wel expres bevorens had laten recommandeeren, aan den Politiquen Raad, na 't overlyden van den Heer *de Heere*; met deze woorden, en ſpecificque laſt, van goede zorge te dragen, voor Compagnies dienſt, en wel agt te geven op alle de Wagten, en Poſten, tot de overkomſt van een ander Regent.

Het geen nader blykt uyt de eerſte Ola, aan my in antwoord der Notificatie van myn komſt geſchreeven, en den 2. Juli 'er aan, ontfangen.

Dog hoe plauſibel dit ook zou mogen zyn, zo moet men zich daar op geenzins verlaten, om de byzondre ingetogenheid, deze Natie meer, dan alle de omleggende, eygen, gelyk men ook volgens ſchryven harer Edelheden van den 2. Octob. 1704. de Courtozyen der Cingaleeſen zeer voorzigtig behandelen, en beantwoorden moet, en altyd een oog in 't zeyl houden, alzo zy by haar Edelheden, en by alle Regenten van Ceylon, altyd zeer verdacht geweeſt

A. 1707. zyn, en nu te meer, alzo wy op de conduiten van den preſenten Vorſt, geen ſtaat ter wereld tot nog toe konnen maaken, weshalven wy alles door goede Spions dienen na te ſpeuren; dog voor de reſt moet men zeggen dat 'er een groot onderſcheid tuſſchen 't beſtier van den overleden Vorſt, en *Raja Singa*, opgemerkt, en bevonden is.

Vermits nu de Compagnie, al zedert veele jaaren, de abſolute ſouverainiteyt, zonder eenige tegenſpraak van die van Candi, over alle de Landen, Steden, Forten, &c. die wy bezitten, heeft gehad, enwy met de Ingeſetenen op wederzyds Grenſen in een goed verſtand leven, in zoo verre zelf, dat onze gevlugte na 't Candies Gebied, van daar ook te rug gezonden zyn, als blykt onder A°. 1696. volgens de Ola van Candi, van 22. Juni, en ook A°. 1698. wanneer dat Hof met geen ongemeene Careſſen meer geregaleerd wierd, in welken tyd het egter de eerſte reyze 239 gevlugte Chialias, en vervolgens 80 verloopene Laſcaryns uyt de Gale Corle, aan ons heeft weergegeven, gelyk UEd. weet; zo dat zy zelfs Compagnies Jurisdictie, of territoir, niet meer in geſchil trekken, hoewel zy zig nog niet wel in hunne ſucceſsive Brieven of Olas ontſlaan konnen, van hunne opgeblaſene en eerzugtige expreſsien, die van geen zonderlinge conſequentie nog van geen gewigt zyn, zo lang wy die zelfs hen niet toeſtaan, behalven dat dit nu ook eenigen tyd herwaards al eenigzins heeft beginnen af te nemen; weshalven UEd. het maar in dien treyn gemakkelyk houden kan, gelyk die Zaken nn een geruimen tyd herwaards beſtierd zyn, met beleefde en flatterende termen, hen zo wat den kovel vullende, dat zy al ten deelen voor contant aannemen, vermits dog van dat Hof betuigd werd: dat het niets benodigd is, en zig aan geen ſchatten of rykdommen gelegen laat; gelyk men ziet in de Misſive van den Heer *Pyl*, aan den Hoog Ed. Heer Commiſſaris *van Meydrecht*, van 7. Mey, 1689. ende Batavize herwaards geſonden, van 19. Novemb. 1680.

Egter moet men geen Titels gebruiken, Ons, als Chriſtenen onbetamelyk; gelyk ook haar Ed. Agtb. precaveren, by ſchryvens van 10. Mey, 1697., en die ook zedert niet meer ontmoet hebbe, behalven dat die na die tyd nog al vry beſnoeid zyn, voor al zederd de Zeventienen, den 23. October, 1700. zo nadrukkelyk bevelen, dat men zig voortaan in de Brieven aan dien Koning onthouden zou van walchelyke, en voor de E. Compagnie zo nadeelige A. 1707. expreſsien, die ons in der tyd voor de ſchenen zouden konnen ſpringen, als daar zyn deze (wel eer van de Heer *Pyl*, gebruikt:) dat de Steden, Plaarſen, en Landen, die wy bezitten, de zyne zyn, dat de Gouverneur ſynen Gouverneur is, en diergelyke meer; met recommandatie van egter dien Vorſt zo veel eer, als men bedenken kan, te geven, gelyk tot nu toe gedaan is.

Ook werd by alle Papieren gerecommandeerd, dit Hof te careſſeeren, en genoegen te geeven, en zelf preſenten van belang daar toe te mogen emploieren, te zien by Misſive harer Edelheden, van 22. October, 1700. waar toe egter, na myn oordeel, geen zware ſchenkagien behoeven gebruikt te werden; maar wel om 't jaar 2 a 3, ſyne Perſiaanſche Paerden, en jaarlyks wat Perſiaanze Provizie, en wat Thee, Porcelyn, Indiſche Confituren, gelyk laatſt weer gedaan is; en men moet onderſtaan, of deze en geene andere kleenigheden dien Vorſt zouden aangenaam zyn, te weten, Neurenburger waren, van weinig belang, Prentjes, en Schilderyen, of afgezette Kaartjes, en Pourtretjes, Zeeſlagen, Snuif-Tabak, &c.

De grootſte Careſſe doet men hen met de beſtelling van eenige Scheepsgelegenheid, als zy daarom verzoeken, 't zy na de Overkuſt, of verder om de Noord; 't geen de Zeventienen als een Zaak van conſequentie voor ons voorkomt; hoewel dat van haar Edelheden op Batavia, niet zonder reden, met een ander oog aangezien werd, in hun ſchryven van 22. Mey, en 22. Juni, 1705. waar by UEd. ook zien kan, wat in zulk een geval diend gedaan; en volgens dien Inhoud, mag UEd. hen daar mede wel gerieven, mits zulke verzoeken niet dikwils moeten voorkomen.

En alzo men aan dat Hof, om hun goede en quade dagen, zeer lang talmt, zo moet men in zulk een geval, verſoeken 10 a 12 dagen, te vooren gewaarſchouwt te werden, wanneer die verzogte Hoeker, of Chaloep, klaar dient te zyn; dog om een, of meer Schepen verzogt zynde, moet men dat volgens ſchryven harer Edelheden, van 16. April, 1700. op deze of geene pretexten, van na Batavia over te ſchryven, en ordre te verſoeken, declineren; refereerende haar Edelheden, zich hier in verder aan 't ſchryven der Zeventienen, 7. Sept. 1696.

't Ontfangen van de Geſanten van Candi, met Statie geſchied, kan UEd. zien by de Dagregiſters. Alzo dit Volk zeer opgeblaſen is, die men door

over-

A. 1707. overdaad van eere, niet verwaander maken; dog ondertuſſchen, als zy afkomen, op Wolvendaal, minnelyk moet ontfangen, en met eenige kleenigheden, als Snuif-tabak, Thee, &c. waarom zy by den Deſſave verſoek mogten doen, regaleren, en hen ook zo veel gemak, als mogelyk is, toevoegen.

Verder heeft UEd. met dit Hof niets meer te verhandelen, dan deze 2 poincten: te weeten, wanneer de Caneelſchillers in de boſſchen moeten gaan, den Koning by maniere van communicatie, volgens oude gewoonte, te laten verzoeken, om de Caneel mede in zyn Landen te mogen ſchillen, gelyk te vinden is by haar Ed. Agtb. Miſſive van 13. Auguſtus, 1695., zynde met een de interpretatie van 't ſchryven der Majores, van 2. Juli, 1693., waar by zulken verzoek werd geimprobeerd, en voor nadelig in vervolg van tyd geoordeeld, voor zo verre zulks quaſi in zyn Landen zou moeten geſchieden.

Het ander verſoek is byna van diergelyken nature, te weten, om de Olifanten, die jaarlyks over den Landweg van Gale, en hier door Putelang, en verdre Diſtricten buiten Compagnies territoir, na Jaffanapatnam gevoerd moeten werden, te doen overbrengen, zonder dat men ondertuſſchen gewoon is, daar mede te wagten na antwoord, maar op de vereiſchte tyd 'er maar mede voort te gaan, hoewel zy dat by verſcheide Ola's, als die van 12. Maart, 1690., en 22. Juni, 1696. niet ongemerkt hebben laten paſſeren, en daar over al eenigzins zich gevoelig getoond; dat egter zo wel mag continueren, ten zy, door grooter verwydering, meer precautie vereiſcht wierd.

Op deze gronden nu zal de Compagnie, met die van Candi, een beter Vrede konnen onderhouden, dan of die by een Verbond bedongen, en beſchreven, was, alzo men zich, volgens ſchryven van de Heer *Joan Maatſuyker*, den 3. January, 1650. na 't Vaderland, zeer weinig op zulke Verbonden of Schriften, verlaten mag. 't Welk de Heer *van Meydrecht*, by ſchryven herwaards, van 29. Mey, 1688. nog nader beveſtigd, gelyk ook den 28. December daar aan, recommanderende de Zaken maar in den preſenten ſtaat te laten, en dat met alle minlykheid, beleefdheid, en geſchenken, te betragten, volgens de wyze, en de leſſe, van den nooit volpreſen Heer Generaal *Maatſuyker*, 't voordeeligſt zynde, waar om ook haar Ed. Hoog Agtb., by Miſſive van 19. Febr. 1684. ſchreven, na Batavia, dat 'er met den Cingalees, geen andre, of nader Vreede, nodig ware, dan men thans, (te weten, toen) was genietende. A. 1707.

En de Zeventienen toonen nog nader by Miſſive van 27. Auguſti, 1694. dat als nog van dat verſtand bleeven, dat een nieuw Verbond met den tegenwoordigen Koning aan te gaan, de Compagnie geen meer ruſt nog voordeel zou toebrengen, als doenmaals genoten, en dienvolgende, zou men daarom geen nader inſtantien doen.

Gelyk dan ook haar Edelheden op Batavia, na veel vrugtelooſe tentamina, om tot een beſtendige Vreede, by middel van een Contract, te komen, eyndelyk gediſabudeerd zynde, en gemerkt hebbende, dat het den Cingaleeſen geen rechten ernſt was, by Misſive van den 4. April 1700. herwaard geſchreven hebben: het concept Contract, by die van Candi weder gevorderd werdende, te declineeren, onder verſcheide voorwendſelen, als dat het bewuſt concept na 't Vaderland was geſonden, &c.

Welke ſalutaire ordre hier zedert veel onnutte bekommeringen weggenomen heeft, en om niet weder in dat labyrinth te geraken, dient men de Heeren Majores ook op loſſe apparentien geen hope van Vrede, by Contract, te geven, of daar mede te flatteren; ſchoon zelf eenige Candiſe Geſanten mondeling daar van al ouvertures deden, alzo daar op niet meer ſtaat te maaken is, als haar Edelheden op dat ſubject in hunne Misſive van 23. Auguſtus, 1686. gelieven te appliceeren. Te weten, dat in al 't verhandelde met 's Konings Afgeſant, hen uyt de ſecrete Papieren niet anders gebleken was, dan 't geen weleer door andere diergelyke tong-ſchrapers voort gebragt was, waar op noit iets goeds volgde. Waarom men zig ook wagten moet van aanleiding te geven, om Perſoonen van qualiteit aan ons af te ſenden, dat al van ouds door haar Edelheden bevolen is te myden, alzo dat op zyn minſt groote ſchenkagien koſt.

Ook dient men omzigtig te handelen by 't afkomen van eenige Prieſters, Sangatares, genaamd, in Compagnies territoir, als na Calane, een groot uur van hier gelegen, en in 't Maturees Diſtrict, dat al verſcheide maalen bevorens, en by myn aanweſen niet weinig ombragie gegeven heeft.

Hoe nu dan te handelen in dit geval, toonen haar Edelheden, den 24. September, 1699.

Alzo van tyd tot tyd eenige Europiaanen, in de Magt des Konings van Candi vervallen zyn, en daar tegen alle recht gehouden, van welke verſcheiden hun toevlugt tot ons genomen hebben,

A. 1707. om uyt die droevige Slavernyen verloſt te werden, welke, ſchoon door dat Hof gereclameerd, egter aan 't zelve niet weer moeten overgegeeven werden, gelyk ons by Misſive van 13. Nov. 1683., en 30. September, 1703. gerecommandeerd werd van haar Edelheden, wegens een afgekomen Engelsman *William Herbert*, met zyn Soon, die men buiten 't oog van de Cingaleeſen na Batavia, of na 't Vaderland, zenden moet.

Dus verre van Candi.

Nu zullen wy ſpreken van 't geene de Vaart betreft der Europiaanen ontrent dit Eyland, en of door hunnen indrang Compagnies recht over den zoom van 't zelve niet zou konnen hier door gevioleerd werden, en wat men volgens laſt onzer Gebieders daar tegen behoord te doen. Dat veel andre Natien, na 't verdryven der Portugeeſen, hier op 't oog geworpen hebben, is ons meer dan eens gebleeken, en voor al A°. 1672. met de Franſen.

Compagnies eerſte recht op dit Eyland ſpruyt uyt 't Verbond, 1638. met *Raja Singa* gemaakt, en uyt zyne beloften van onze onkoſten te vergoeden, met de vrugten dezes Eylands, en wel uyt de betaaling met Caneel alleen aan ons; dog dit Contract verbied geen ander Europiaans Potentaat, om 'er uyt te blyven; behalven dat dit Contract ook al dikwils aan wederzyden verbroken is, waar aan zy dan geen van beiden gehouden zyn, voor dat het vernieuwd wierd, 't welk tot nog toe niet heeft willen lukken. Dus is dat Contract hier door, en nog meer door de dood van *Raja Singa*, vrugteloos; maar onze Conqueſten, hier op de Portugeeſen verkregen, geven ons een volkomen regt op die overwonne Landen, en daar by onze dadelyke poſſesſie, die tegen den Konink van Candi, en al onze Competiteurs, ons kragtig genoeg dekt in de plaatſen, die wy reeds bezitten; dog zo vreemdelingen zig in de Landen van Cotjaar wilden komen nederſlaan, daar wy nu geen bezetting meer hebben, en daar wy door de wyde ſtrekking der Baey van Trinquenemale geen onzer Bondgenooten zouden konnen uythouden, gelyk zyn Hoog Ed. *van Rheede*, by zyne Misſive van 18. February, 1687. zelf toeſtaat, zo zou de Compagnie wel zekerlyk daar in te kort ſchieten.

Haar Edelheden ordonneeren wel by hunne Misſive van den 26. April, 1700. om de Onderdanen van *Raja Singa*, te animeeren, en zelf hen, die zeer traag zyn, te commandeeren, om alle Vreemdelingen buiten te weeren, dog dat is impracticabel, dan ter plaats daar wy A. 1707. bezetting hebben; en dierhalven die 2 Landſchappen, en meer andre diſtricten, onder den Koning ſtaande, waar ontrent de Compagnie op veel mylen na geen bezetting heeft, voor zulke Competiteurs open.

Het veiligſte is dan, ons te fundeeren op onze Conqueſten, die wy met de wapenen van onze vyanden veroverd hebben.

Zo wy nu konnen tonen, dat de Portugeeſen Meeſters van alle de Baejen, en Zeehavens, van de geheelen zoom van dit Eyland geweeſt zyn, gelyk de Heer *Maatſuyker* by zyne Inſtructie bewyſt, zoo heeft de Compagnie recht, om 'er alle Vreemdelingen uyt te houden.

Dit zal dien Heer gebleken zyn uyt de Tombes (zynde de Land-, en Volkbeſchryvingen, onder de Portugeeſen geſtaan hebbende, benevens de verpligten) die toen onder de Compagnie, en ten deelen nog onder de Portugeeſen ſtonden; en welke toen nog tot Colombo berufteden, welke een irreprochabel bewys van ons goed recht zyn geweeſt; maar deze ſchoone ſtukken, en geſchriften, zyn door mondelinge ordre van den Heer *de Heere* (zoo zyn Secretaris, *Gerard van Tol*, zegt) door *van Tol* verbrand, als te zien is by Misſive van haar Edelheeden, van den 3. September, 1706.

't Is waar, dat hier ter Secretary nog gevonden werd de Donatie, van *Don Joan Perepandaer*, zig qualificeerende Koning van Ceylon, met diverze inſertien dezer Tombes, maar dat Inſtrument, hoe zeer ook van den ouden Heer *van Goens* by zyne Inſtructie van 12. April, 1675. gerecommandeerd, is niet anders als een Copye, van een ongetekende Copye, den 2. April, 1657. genomen, en dus van weinig kragt, om ons recht tegen vreemden ſtaande te houden. Speculatief nogtans zynde de Ordonnantie, daar by gevoegd, na welke Philippus de III. Koning van Spanjen, geordonneerd had, de Landen van Ceylon op 't naeukeurigſt te beſchryven, en waar uyt de nuttigheid der voorſz. Tombes met nog meer zekerheid te beſluiten zy.

Ook konnen niet dienen de Artikelen van accoord, met de Portugeeſen, wegens deze en gene veroverde Steden en Forten, alzo 'er geen exteeren, dan die van Colombo's overgave, zonder dat 'er van de onderhorige Landen mentie gemaakt werd.

Dus is onze langduurige poſſesſie het kragtigſte bewys voor ons recht op

dit

A. 1707. dit Eyland, en alle des zelfs Havenen, tegen onze competiteurs, ſchoon wy niet weerdig geagt hebben deze en gene Havenen des zelfs met Militie te bezetten. Die nu van hen hier zouden willen komen, moeten nergens dan tot Colombo, Gale, en Trinquenemale, geduld werden, alwaar hen nodig drinkwater, brandhout, en proviſien, mogen geaccordeert werden, en zy verder gehandeld volgens ſchryven der Zeventienen, van 25. April, 1698. (dog niet hier te vinden) 30. October, 1699., 19. February, en 23. Juni, 1700., 23. Juli, 1701. en der Hooge Regeering van Batavia, van 14. December, 1684., 27. Juni, 2. Juli, 1685. na Ambon en Banda, en door de Zeventienen geapprobeerd, en voor die der Zeventienen, van 21. Juni, 1702. volgens welke Misſiven men alle de Europiaanen over eenen kam ſcheeren moet, en hen, zo veel mogelyk, van dit Gouvernement diverteeren, en wel op hunne Sluikeryen letten, waar teegen de Fiſcaal independent, waken moet, en als 'er zyn op de Rhede, moeten 'er dubbele Patroulles rond gaan.

Ook moet men, volgens ſchryven der Zeventienen, van 12. September, 1698. geen Enterloopers van Kaſteelen of Schepen ſalueren, maar wel de Konings ſchepen met gelyke ſchoten van 't Admiraliteits ſchip, of van de Veſting; dog die der Compagnie met 2 minder.

Hoe men nu te leven heeft met de Vorſten, tot ons betrekking hebbende, daar ontrent zyn nog geen vaſte ordres: alzo de Koning van Candi, en de Naik van Madure, nog jong zyn, en den Teuver verdebaucheerd is; hoewel zig de tyd nu gunſtig toond, om Compagnies oude prerogativen weer in te palmen, waar toe men beſt gebruiken kan Miniſters, die de Genie der zelver Vorſten, en van hunne Hovelingen, kennen, voor al op die van Madure, daar wy dagelyks ſporlingen met de Inlandze Regenten hebben.

Ook hebben haar Edelheden den 24 Auguſti laaſtleden zich verklaard over de Vaart, in de Bogt van de Overkuſt, en paſſagies van Rammanacoil en Man-Aar, en voor al de doortogt van dien, zoo die door eenige Europeers weder mogt werden getenteerd, voornamentlyk ontrent die van Man-Aar, daar op wy meer recht, dan wel op Rammanacoil, hebben, daar ons verkregen recht maar op excluſive Contracten ſteunt, die een derde niet behoeft te reſpecteeren, gelyk ook de Zeventienen by Misſive van 2. Juli, 1700. daar op niet veel ſtaat ſchynen te maaken, en dit zelf verwerpen, als zy zeggen, dat Compagnies verkregen A. 1707. progativen, en bezit in Indiën, op vaſter en veiliger fundament behoord gemainteneerd te werden, als zig alleen aan excluſive Contracten te gedragen. Waar mede ook haar Edelheden, den 1. October, 1699. overeenkomen, zeggende: dat de Proteſten van weinig kragt zyn, ſchoon de Compagnie den Handel privaat van alle andre bedongen had.

Een onwrikbaar axioma is, dat de Compagnie hier de Vreede zeer nut, en dierhalven ſchadelyk is, anders, dan by hoogen nood, tot Oorlog te treden, dat nu en dan al aan den Teuver Heer, ons verongelykende, geſchied is.

Op die van Candi is al ons recht uyt, alzo 'er nu geen nieuw Contract, en 't oude buiten kracht geraakt is.

Met 't Hof van Madure leggen onze prerogativen ook niet heel klaar, en zyn Contradictie ſubject.

Maar met den Teuver Heer zyn de Contracten zeer klaar, dog alles moet met veel omzigtigheid behandeld werden, en niets buiten ordre van Batavia geſchieden.

Wat 't Caſteel van Colombo betreft, de defecten zyn by het Rapport van de E. *Tourzee* getoond, met de Marginalia van den Heer *de Heere*, van 28. October 1697.

Geduurende myn verblyf, is daar ontrent niets opgemerkt, dan 't ophaalen van de punt den Briel, alzo men daar altyd in en uyt kon gaan, dewyl ze open lag.

Men heeft hier ook een Raad van Politie, alzo den Raad des geheelen Gouvernements, zelden by een geroepen werd. Op de Secretary's Papieren wel te letten, en gene op mondelinge ordre van iemand te doen verbranden, gelyk *van Tol*, ter ordre van den Heer *de Heere*, gedaan heeft. En van alle Papieren ten eerſten een behoorlyk Regiſter te maaken.

Den Ceylonzen Brief na 't Vaderland, zo kort, als 't mogelyk is, te maken, met Marginalia, en geen Bedienden van aanzien lichtveerdig te beſchuldigen, waar over de Zeventienen doleren.

De Soldy-Boeken jaarlyks geſloten, tydig te verveerdigen, en die na te zien in Vergadering, of op de Viſite. Ook de Rekening van den Curateur *ad lites*, door 2 Gecommitteerden na te zien, wegens alles, onder ſchriftelyk Rapport, en de ordre der Hooge Regeering, ontrent des zelfs ſalaris, volgens ſchryven van 13. April, 1706., over dat ſubject te volgen.

De Manſchap hier vereiſcht, blykt

A. 1707. by 't Reglement van 29. Decemb. 1692. en 27. Decemb. 1699.

Geen Soldy-Reekening te verkopen, volgens laſt van haar Edelheden, van 22. Auguſtus, 1702.

Van den Raad van Juſtitie is UEd. bevorens een medelid geweeſt, en UEd. dus bekend de wyze van procederen, waar van de Preſident en Raad, niet moeten af wyken; en waar ontrent by myn komſt vry wat deſordre vond.

De Procureurs tot hun plicht te houden, is nodig, en voor al ontrent hun ſalaris, dat ook ontrent de Secretariſſen nodig is.

Ter Raadkamer beruſt een fraeye Bibliotheecq, waar over de nauwſte toezicht niet was, dies ik 'er een nette Catalogus van heb doen maaken, en die onder den Geregtsbode geſteld, om die te verantwoorden.

Op den dag der verovering van Colombo, werd eenige verandering ontrent deze en geene Collegien gemaakt, uytgenomen de Weesmeeſters, die veeltyds gecontinueerd werden, om dat wel de beſte kennis van de Saken der Weeſen hebben, behalven dat zig zelden imand daar tegen kant, alzo zy zo wel, als die van de Juſtitie, 40 Ryksd. mantelgeld, jaarlyks trekken.

De Gemeynte hier is vry flaeuw ontrent den Godsdienſt, waarom ook de Predicatien in de week, hebben moeten afgeſchaft werden, ja zelf zyn de Catechiſatien in duigen geraakt, die nogtans voor de Kinderen der Inlanders zo nut zyn.

Een Kerkelyk Commiſſaris politicus, zit in de Kerkeraad, om van 't geen de Regeering raakt rapport te doen, volgens Inſtructie, by extract genoomen, uyt 't ſchryven haarer Edelheden, van 14. Mey, 1694.

De Vergadering beſtaat uyt de Predikanten, Ouderlingen, en 2 Diakenen, zonder welke Ouderlingen, en Diakenen, geen Vergadering, kerkelyk wettig is.

Wenſchende dat haar Eerwaarde, van welkers dienſt men met Lof ſpreken moet, ook dat getuigenis Actor. 2: 46, en 4: 12. wegdroegen.

Scholarchale Vergadering, was 'er by myn komſt, zedert 6. November, 1698. tot 8. Auguſtus, 1703. niet gehouden, dat groote confuſie ontrent de Scholen en 't Land gaf, zynde die ook zeer vervallen, de Stoffen van dien weggeroofd, door de dienaars der geenen, die de reparatien moeſten doen.

De Diakenen zyn hier ook Curateurs van 't Weeshuis, dat door een Binnenmoeder, en Schoolmeeſter beſtierd werd. Dog ſtaat UEd. te overwegen, A. 1707. of 'er niet wel een Buiten-Regent, of 2, toe vereiſcht werd, alzo de Diakenen met de uytdeeling vry grof omgeſpronggen hebben, te zien in de Rapporten van . . . April, 1704. en 10. Maart, 1707.

Van welke zommige, als *Jenner*, *Crytſman*, en *Hals*, zich niet geſchaamd hebben, voor te geven (terwyl ik onpaſſelyk was) dat tot deze en gene Zaken, by hen verricht, laſt gegeven had, dat onwaarheid is. Zou tegen *Jenner* voor al myn Reſſentiment getoond hebben, als zynde zeer onbeſchaamd, en hier weergadeloos daar in, dog heb dit, om my niet te ontſtellen, moeten laten.

Met 't Lazarus-huis, was men nu al een geruimen tyd bezig geweeſt; en de Fons door haar Edelheden, den 29. October, 1704. geaccordeerd, dog 't ging ſlecht voort.

De Militie werd volgens ordre der Hooge Regeering, van 13. Aug. 1704. na de nieuwe wyze van Exercitie geoeffend, ontrent 't Manuaal van Muſquet, en Snaphaan, Pieken, en Granaten, die nu redelyk wel zyn, dog ſlegt bevond; en dierhalven geduurig moeten geexerceerd werden, om niet weer te vervallen. Weshalven ieder wekelyks zyn Compagnie exerceeren moet.

't Geordonneerde door my, ontrent de Wachten, en Militaire delicten, is te vinden by 2 Reglementen, ter Secretary beruſtende, van 10. January, en 10. Auguſtus, 1706.

De Wapenkamer is wel in ordre, dog diend naeukeurig gade geſlagen, en gelet te werden op exceſſen in verſtrekking, volgens myne gegevene Ordres hier ontrent, en Reſolutie van 6. April.

Over Ammunitie, en Proviſie, heb ik ook myne gedagten wel laten gaan; dog ben, door myne Ziekte, niet in ſtaat geweeſt zelfs Compagnies arſenalen na te zien, alzo in 5½ maand, niet uyt myn huys geweeſt ben. Heb dierhalven, 'er door andren, en wel door den Conſtapel Luytenant *Neſier*, na laten zien, die 'er goede getuigenis van gaf, hopende UEd. dat ook zo vinden zal.

De menagie te betragten ontrent Equipagie goederen, die uyt 't Vaderland hoog op ſtok komen. Ook ſtaat onder den Equipagiemeeſter de Houtkappery, thans begrepen in de Boſſchen van Welichere, na welke, uyt een Spruit van Nigombo, door ontoegankelyke Moeraſſen geleid is een gragt, van 400 roeden lang, en 1¾ roeden breed; dog zy diend nog 200 roeden verlengd te werden, dat door de Metſelaars met weinig koſten geſchieden kan.

We-

A. 1707. Wegens de Timmerwerf van ſchepen, de kleene dito, en Smits-winkel, kan niets zeggen, door myn Siekte.

Hoe verre de Chaloepen, op ſtapel ſtaande, geavanceerd zyn, zedert myn laatſte Viſite, zal UE. al weten, ook heeft my de Baas *Jan Arentſz.* daar ontrent altyd veel genoegen gegeven.

De verdre Ambachts-Baſen heb ik wel gevonden.

J. C. Toorzee, is Capiteyn en Conſtapel.

Compagnies Woonhuyſen zyn nu ſuffiçant, om haare Dienaren te logeren.

Op Compagnies Stal dienen ten minſten 20 Peerden te zyn, alzo 3 geſpan van vieren nu en dan tot het Cingalees ceremonieel werden vereiſcht, en de verdre voor de trompetters, gecommitteerden, &c., en die men ondertuſſchen tot andre dienſten gebruiken kan. Waar over Capiteyn *Bergman*, heb geſteld.

Op den Kruytmolen wel te letten, Coetsjien, van Kruit te voorzien, en niet meer als 2000 pond nieuw Kruit in de molen te laten.

Tot Wiſſelbrieven voor 't Vaderland, en Batavia, mag geen koper geld, nog ook Ducatons, ontfangen werden, buiten 't paijement, alzo die, nog de Goude Ducaten, en Ropyen, tot geen zekren Prys mogen gangbaar gemaakt werden.

De Verpagtingen geſchieden in 't laatſte van Auguſtus.

't Beſorgen van Ryſt of Neli, een der zwaarſte Poſten, hier voor een Gouverneur, die men zoeken moet tot Nagapatnam, en anders op Canara, Madure, Tondi, en Bengale, alzo Arracan, en Pegu, (van waar dikwils in een jaar geen tyding hooren) te ver af geleegen is.

Den Yk werd den 1. Juli begonnen, ten overſtaan van den Fiſcaal independent.

Colombo, den
16. Decemb.
A. 1707.

UEd. *Zeer Ootmoedige, en Geaffectioneerde Vriend, en Dienaar.*

C. J. Simons.

De Heer Simons, vertrokken als Zeevoogd, 1707.

Daar op is zyn Ed. van Ceylon, als Zeevoogd der Retour-Vloot, met de Ceylonze Schepen van hier vertrokken, zynde nog, by zyn Ed. aanwezen op Ceylon, de Keyzer van Candi, den 4. Juni, dezes zelven jaar's 1707. overleeden, A. 1707. en die Vorſt door zynen Soon, *Wira Praccaram Narendra Singa*, (die van andren *Wire Paracaram Anareendre Singa* genaamd werd) vervangen.

's Keyzers Dood, en hy door zyn Zoon vervangen.

Deze Prins was toen maar 17 jaaren oud, zeer woeſt van aard, en betoonde zich in alle zyn bedryven een zeer gevaarlyk menſch, en een groot geweldenaar te zyn. Wy ſpreken elders breder van hem, en ſtappen dierhalven verder hier af.

De Heer *Simons* zettede zich tot Utrecht neder, en was A°. 1725. aldaar nog welvarende.

De Heer Simons, toen door de Heer Bekker, vervangen, die 1710. Ordinaris Raad wierd.

Wat nu het beſtier van den Heer *Bekker* aangaat, dit behaagde de Heeren Zeventienen zodanig, dat zy zyn Ed. 3 jaaren daar na, of A°. 1710., ordinaris Raad van India maakten, hoedanig zyn Ed. hier, met veel Lof, tot A°. 1716. geregeerd heeft, wanneer zyn Ed. als Zeevoogd der Retourvloot van hier vertrokken is, en zich tot Amſterdam nedergezet heeft, alwaar zyn Ed. in Auguſt. 1722. overleden is.

De Heer Bekker, door de Heer Rumph, 1716. vervangen. Die A. 1720. Ordinaris Raad wierd.

Zyn Ed. wierd (na een beſtier van 9 jaaren, A°. 1716.) door den Heer en Mr. *Iſaac Auguſtyn Rumph*, (die 't jaar te vooren, Extraordinaris Raad van India, gemaakt was, en A°. 1720. Ordinaris Raad wierd) vervangen.

In 't jaar daar aan, te weten, A°. 1721. den 23. Maart, quam de Keyzerinne van Ceylon, te Sterven, het geene zyn Majeſteit, door eenige Hofs-Grooten, aan den Heer Gouverneur *Rumph*, en den Raad zeer plegtelyk liet bekend maaken, waar op zyn Ed., en de Raad, goedvond, om den 25. April, den Onderkoopman en Caſier, *Cornelis Takel*, als Geſant na zyn Keyzerlyke Majeſteit, zeer ſtatelyk af te zenden, om uyt name der Nederlandze, Geoctroyeerde Ooſt-Indiſche Maatſchappy, en van zyn Ed. en den Raad, het Compliment van Rouw-beklag, over't Afſterven van deze Princes af te leggen. Gelyk wy dit alles breeder in 't volgende Rapport, van den Geſant *Takel*, by zyn optogt derwaards, konnen beoogen.

Dood der Keyzerinne, A. 1721.

RAP-

A. 1707.

RAPPORT,

Opgedragen in alle Eerbied, aan den Wel-Edelen Groot Agtb Heer, Mr. *Iſaac Auguſtyn Rumpf*, Raad Ordinair van Nederlands INDIA, Gouverneur en Directeur des Eylands CEYLON, met de onderhoorigheeden, door den Onderkoopman en Caſſier, *Cornelis Takel*, behelzende alle Notable en Aanmerkensweerdige voorvallen in zyne opreyze naar 't Candiaze Hof, werwaarts de zelven door welgemelde zyn Edele is gedepecheerd geworden, omme aldaar, uyt name en van wegen de Edele Doorlugtige Nederlandſche Ooſt-Indiſche Compagnie, af te leggen het droevig Compliment van Rouw-beklag over 't Affterven van de Doorlugtige Keyzerinne, Gemalinne van den Grootmagtigſten Monarch en onverwinnelyke Keyzer, *Wire Paracram Anareendre Singa*.

Wel-Edele Groot-Agtbaare Hoog Gebiedende HEERE:

Optogt van den Caſſier Takel, als Geſant na Candi, A. 1721.

IK diene in alle Onderdanigheid van Rapport, hoe dat ik op den 25. der jongſtverſchoven maand April, des Vrydags voormiddags, ontrent de klok half negen uuren, aan U Wel-Edele Groot-Agtbaare Wooning, van U Wel-Edele Groot-Agtbaare, en de Politique Lecden, myn nedrig affcheid genomen hebbende, in gezelſchap van den E. Heer Directeur Ingenieur, *Pieter Gysbert Noot*, en den Opperkoopman, en Hoofd-Adminiſtrateur, dezes Gouvernements, den E. *Arnold Moll*; mitsgaders den Deſſave der Colomboze Landen, den E. *Jeremias van Vliet*, met 's Compagnies Koets, en twee Compagnien Militairen, nevens eenige Raatjes Laſcaryns, naar 't Pas Nakelgam, my op weg begeven heb, en van daar vervolgens, met Andols verder opwaarts, komende dien zelven dag tegen den Avond, op Hangwelle, alwaar wy bleven vernagten, en des anderen daags, 's middags, ontrent de klokke half twee uuren, op Awiſawele, leggende aan deze kant der Rivier van Sitavaca, gearriveerd zynde, ben ik ontrent half drie uuren (naar het nemen van een vriendelyk affcheid, van bovengemelde Heeren, en de Colomboze Militie) nevens myn gevolg, aan de overkant der Rivier, naar Sitavaca, alwaar myn Logement gemaakt was, overgevaren, hebbende als doen in myn gezelſchap, den Mohotiaar der 3 Corles, 2 Coraalen, 3 Araatjes, en eenige Laſcaryns, de welke my van deze kant der Rivier hebben komen afhaalen, en begeleiden naar voorſz. Logement. Hier vertoefde ik tot Donderdag 's morgens vroeg, wezende den 1. May, als wanneer my door de Mohotiaar der drie Corles voormeld, berigt wierd, dat eenige Hofs-Grooten heden op Rouanelle ſtonden af te komen, 't welk per een brief onder voorſz. datum, U Wel-Edele Groot-Agtb., in alle onderdanigheid geadviſeerd is, gelyk zy ook den 3. der zelve Maand, tegen den avond, ontrent ſes uuren, ter ordre van zyn Keizerlyke Majeſteyt, op Sitavaca, by my aanquamen, zynde vier in getal, en genaamd:

Maanpittije Ralehami, Deſſave der 3 en 7 Corles.

Dumbararatte Ralehami, dito, van Noewarecalawie.

Moragammara, en *Heendenie*. } Mohanderans.

Maar de vyfde, met name *Waragodda Mohanderan*, waar van by myn voorſz. ſubmiſſe letteren mentie gemaakt heb, dat mede op Ruanelle was aangekomen, heb ik niet vernomen; dog my wierd te kennen gegeven, dat hy op Kebellagaharoeppe verbleven, en dat de Deſſave der vier Corles aldaar mede aangekomen was, om my in te wagten, en vervolgens na't Hof te begeleyden. De vier eerſt-gemelde Heeren, hebben tot hun Staathoudery medegebragt.

5 Sprinkhaanen.
89 Muſqettiers.
1 groot, opgerold Vaandel.
8 gemeene, dito.
10 Tambelinjeros, en

Een menigte Laſcarys, met hunne Pieken, waar van het grootſte gedeelte, mitsgaders voornoemde Hofs-Groten, en hunne dienaren, in den Rouw waren. Ik heb meergemelde Heeren, een

A. 1707. een ſtuk weegs van myn Logiement ontfangen, en met Rooſewater beſprengt; dog het Logiement genadert, en, na een weinig ſtaans, ons gerangeerd hebbende, vroeg de Deſſave der 3 en 7 Corles (die het woord dede) uyt naam en ordre, van zyn Keyzerlyke Majeſteit, of U Wel-Edele Groot-Agtbare, (noemende zyn Majeſteits opregte, getrouwe, en Welbeminde Edele Heer Gouverneur) op myn vertrek van Colombo, in een goeden en wenſchelyke ſtaat van gezondheid was, daar ik op repliceerde, dat U Wel-Edele Groot-Agtb., een kleynen tyd herwaards, wat onpaſſelyk geweeſt; maar met myn vertrek van Colombo, onder Godes Zegen, in een volkomen Gezondheid was continueerende, om zyn Keyzerlyke Majeſteyt, alle zoorten van getrouwe mogelyke dienſten toe te brengen, waar op haar Eds. betuigden, dat U Wel Ed. Groot Agtbare indiſpoſitie, haar zeer ſmertelyk te verſtaan was, dog zich daarentegen van herten verheugde, in U Wel Ed. Groot Agtb. reconvaleſcentie tot vorige Geſondheid, vragende verder, na den toeſtand van U Wel Edele Groot Agtb. Heeren Raadsperſoonen, en ook na myn Gezondheid, dat volgens oude en gewoonelyke Complimenten, door my beantwoord wierd.

Zo mede op hunne vrage, of ik, zedert myn komſt op Sitavaca, met de behoorlyke Guaſto's, wel onthaald, en getracteerd was, dat zulks door de overgroote gunſt van zyn Keyzerlyke Majeſteit, zonder eenig manquement, ten overvloede by my was genoten, en dat ik zyn Keyzerlyke Majeſteyt daar voor, op het allerbeleefſte dankbaar bleef.

Vervolgens maakten boven gemelde Heeren my bekend, dat zyn Keyzerlyke Majeſteit, van des zelfs Hof-Grooten met genoegen verſtaan hebbende, de aankomſt van den Geſant op Sitavaca, hun derwaards had gedepecheerd, om den zelven met voorzigtigheid, en goede voorzorge ten Hove te begelyden, excepto *Moragammara*, Mohanderan, die op morgen wederom moeſt te rug gaan, ten eynde zyn Keyzerlyke Majeſteit van Rapport te dienen; op alle welke voorſlagen, zyn Keyzerlyke Majeſteyt, door my op 't nedrigſt bedankt, en myn onderdanige dienſt, zo het de occaſie mogt toelaten, aan zyn Keyzerlyke Majeſteyt, en Hofs-Grooten gepreſenteerd hebbende, beloofden zy my zulks zonder mancquement te zullen doen, waar op ik voorts uyt U Wel-Edele Groot-Agtbare, geëerde naam, en die der Heeren Politique Leden, na de gezondheid, en 't welvaren van zyn Keyzerlyke Majeſteyt vroeg, A. 1707. en van gemelde Deſſave der 3 en 7 Corles ten antwoord kreeg, dat die Monarch, op zyn Gouden Throon in volmaakte gezondheid zat, om zonder moejeniſſe van iemand, honderd duizend jaaren te regeeren, mitsgaders zyn getrouwe Heeren Hollanders, en zyn Majeſteyts onderdaanen, zonder onderſcheid met veel gunſten te favoriſeeren, waar over my grootelyks verblyd hebbende, vroeg ik wyders na de gezondheid van de gezamentlyke Hofs-Edelen, en ontfing tot antwoord, dat zy alle, ten dienſte van zyn Keyzerlyke Majeſteyt, welvarende waren; op welk beſcheid, even als van te voren, myn vreugde uytende, verzogt ik deze Heeren een weinig te zitten; onderwylen haar Edelens met Betels, en Areek, &c. regaleerende, namen zy hun afſcheid, om dat zy van de Reyze vermoeid waren, 't geen ik in haar Eds. believen gelaten, en na ouder gewoonte met alle beleefdheid hen uytgeleide gedaan hebbende, begaf zig ider na zyn Logiment, zo als ik U Wel-Ed. Groot-Agtb. des anderendaags (alzo 't dien avond te laat geworden was) in alle onderdanigheid gecommuniceerd heb.

Op dezen dag, of den vierden Courant, des voormiddags ontrent elf uuren, quamen dikmaals gemelde Hofs-Grooten aan myn Logiement, en zeyden, dat van meening waaren, heden te vertrekken; mitsgaders dat de Mohanderan, *Moragammara*, voormeld, afſcheid quam nemen, om ook zyn Reyze na 't Hof te bevorderen; waar op ik antwoordde, dat ik tot zyn Keyzerlyke Majeſteyts dienſt gereed ſtond, ten eynde met genoemde Heeren, de Reyze voort te zetten, haar nogmaals myn nedrige dienſt aan zyn Keyzerlyke Majeſteyt, en Hofs-Edelen, opdragende, en voorſz. Mohanderan een behouden reyze toewenſchende, is hy opſtonds vertrokken; maar ik, en de overige drie Heeren, te elf uuren naar Rouanelle, zo als by een latere Miſſive, onder hedigen datum, U Wel-Edele Groot-Agtb. eerbiedigſt ter kenniſſe gebragt is.

Wy quamen te drie uuren des namiddags, na dat de Rivier waren overgevaaren, aldaar in het Logement, en ik wierd door twee van meergemelde Hofs-Grooten verwelkomt, alzo de Deſſave der 3, en 7 Corles, agtergebleven was, om het een en 't ander te bezorgen; dog quam ook kort daar aan, en liet zyn Excuſe doen, mitsgaders vragen, of ik wel was overgekomen. Ik liet zyn E., onder een behoorlyk Compliment, en 't afleggen van myne graceniſſe, dienen van ja.

A. 1707. Hier bleven wy vernagten, en begaven ons des anderen daags, den 5. dezer, ontrent 10 uuren 's voormidags, op weg na Kebellagaharoeppe; alwaar wy des avonds ontrent vyf uuren aanquamen.

Hier wierd ik door den Deſſave der 4 Corles (die my heeft opgewagt, gelyk in alle onderdanigheid aan U Wel-Edele Groot-Agtbare, by Misſive, gedagteekend den 4., ſtanti heb bekend gemaakt) met eenige Mohanderans, Coraalen, en Vidaans, een kleenen weg van myn Logement, beleefdelyk ontfangen, van waar ik 's anderendaags, den 6. dezer, ten elf uuren, op de middag, in gezelſchap van voornoemde 4 Heeren, te weten, de eerſtgenoemde drie, en den zo even gemelden Deſſave der 4 Corles, ben opgebroken, en des agtermiddags over vier uuren gearriveerd op Hittimoele, alwaar ik dien nacht vertoefde, en den 7, courant op de middag, ontrent elf uuren de Reyze weder voortzettende, zo quam ik 's agtermiddags te 3 uuren, tot Attapitti.

Alhier dien nagt verbleven zynde, quamen 's anderendaags 's morgens, of den 8. voormeld, genoemde 4 Hofs-Groten my de Viſite geven.

Na dat wy over en weder na onze Gezondheid gevraagd hadden, maakten zy my bekend, dat op giſteren avond imand door hun was afgezonden, om zyn Keyzerlyke Majeſteyt, volgens ouder gewoonte, te verwittigen onze komſte tot dus verre; terwyl ik hier zoo lange zoude moeten vertoeven, tot dat haar Edelens beſcheid daar over erlangden.

Na hun met Betels, Areek, &c. geregaleerd, en na een weinig gezeten te hebben, deed ik haar Eds. tot buyten myn Logement uytgeleyde. Den 10. courant, had ik de eere, 's agtermiddags ontrent vyf uuren, aan myn Logement te ontfangen, de gezamentlyke geciteerde Hofs-Grooten, my bekend makende, dat twee door zyn Keyzerlyke Majeſteyt afgeſonden Heeren hier ſtonden aan te komen; die dan ontrent half ſes uuren, op de ordinaire plaatſen, buyten myn Logement, door my, in gezelſchap der 3 opgemelde Hoofden, gerecipieerd, en met Rooſewater beſprengd wierden, zynde genaamd *Dodamwolle Halloewaddene Ralehami*, en *Cottegal-Oloewe*, Mohandiram, medebrengende tot hun Staathoudery, twaalf Muſquettiers, en eenige Laſcaryns.

Ik geleyde deze Heeren tot voor 't Brieven-huisje, binnen myn Logement, en, ons aldaar gerangeerd hebbende, bragt de eerſtgenoemde *Halloewaddene Ralehammi*, uyt laſt van zyn Keyzerlyke Majeſteyt, te berde de ordinaire vragen, zoo als op Sitavaca, by aankomſt der vorige Hofs-Groten, over en weder gedaan, mitsgaders weder beantwoord zyn. A. 1707.

Deze Heer zeyde kort daar aan, door zyn Keyzerlyke Majeſteyt, nevens zyn voorgenoemde Confrater, expres geſonden te wezen, om my met behoorlyk reſpect, en voorzigtigheid, in Compagnie der alhier zig bevindende Hoofden, verder opwaarts te brengen; waar voor ik zyn Keyzerlyke Majeſteyt beleefdelyk bedankt hebbende, verzogt, of deze Heeren een weinig gelieſden te zitten, dat zy accepteerden.

Haar Edelens Betels, en Areek, &c. geprezenteerd zynde, vertrokken zy na hunne Ruſt-huiſen.

's Anderendaags, den 11. dezer, op een Zondag voormiddag, ontren half 10 uuren, quamen voorſz. gezamentlyke Hoofden, by my, zeyden dat voornemens waren onze Reyze te bevorderen, waar over ik my zeer content toonde, en, alles in gereedheid hebbende doen brengen, te elf uuren van hier na Walgouagodde ben vertrokken, zoo als by Misſive, onder hedigen datum, van 't een en 't ander U Wel-Edele Groot-Agtb., in alle ſubmiſſie communicatie, gegeven heb.

's Agtermiddags, te half 3 uuren, arriveerde ik behouden, na dat den berg Ballene overgekomen, en deſſelts Gravet voet, volgens gewoonte, doorgegaan was, op laatſt gemelde plaats, en den 12. op Ganoeroewe, naar al mede te voet gepaſſeert te hebben de Pagood Dodanwolle Dewalle.

Den 13. 's morgens te 10 uuren, begaven wy ons verder op, en 't Oude Paleys Singoddegale Noewere, als voren, te voet voor by marcherende, quamen ten half 3 uuren des agtermiddags, te Talaawatocoye, alwaar de Deſſave van Puttelang, *Joſeph d'Orthe*, (die, om 't noodige te bezorgen, alzo dit zyn Diſtrict is, hier gekomen was) my even buiten het Logement, beleefdelyk heeft verwelkomt, en, my daar in brengende, vond ik het heel anders, als de vorige: want men heeft het hier rondom verzierd met witte Olas, Pieſang-Boomen, &c.

Den 14. 's morgens ten 9 uuren, wederom in optogt gaande, quamen wy aan de Gravet Dehalcadde, die ik, conform d'uſantie, in gezelſchap der gezamentlyke Hoofden, te voet doorpaſſeerde, ten half drie uuren 's agtermiddags tot Ma-Oye aanquam, daar ik door den eerſten Ryks-Adigaar *Ranmoleke Rale-*

A. 1707. *Ralehami*, en nog twee andere Heeren, met name, *Dehigamme Codditoewawako*, Mohotiaar, en *Kaudoepelelle Coerwe*, Mohotiaar, even buiten 't Logement (dat gelyk als laatſtgemelde was vercierd) wierd verwellekomt, en daar binnen geleid.

Daar een weinig geſtaan, en ons gerangeerd hebbende, is my door voorgemelden Adigaar, d' ordinaire vrage uyt laſt van zyn Keyzerlyke Majeſteyt voorgeſteld. De zelve in gevoegelyke manieren beantwoord; en uyt de ge-eerde naam van U Wel-Edele Groot-Agtb., na zyn Majeſteyts gezondheyd, en die der Hofs-Edelen vernomen, en behoorlyk beſcheid erlangt hebbende, zeyde opgemelde Adigaar, het zyn Keyzerlyke Majeſteyts ordre te wezen, dat de Heeren, te weten,

De Deſſave van Noewere, *Calawie*.

Caudoe Pelelle Coerwe, Mohotiaar.

Heendenie, en *Cottagal-Oloewe*. } Mohandirams.

Om het noodige te bezorgen, my alhier zouden gezelſchap houden, en dat hy Adigaar, nevens de verdre Heeren, haar weder na 't Hof moeſten begeven, om zyn Keyzerlyke Majeſteyt myn aankomſt te dezer plaatze te advizeeren.

Voorts dat ik binnen een dag of drie met volkomen reſpect ter Audientie zoude opgehaald werden; waar voor ik zyn Keyzerlyke Majeſteyt beleefdelyk bedankt, en haar Edelens verzogt heb by gelegenheid met alle reverentie myn onderdanigen dienſt te preſenteeren aan zyn Keyzerlyke Majeſteyt, en de verdre Hofs-Edelen, 't welk door gemelde Adigaar aangenomen, en my verzekerd wierd, met zyn verſchyning aan 't Hof, te zullen doen; waar voor op nieuw bedankt, en de gezamentlyke Heeren tot op d'ordinaire plaats uytgeleyde gedaan hebbende, namen afſcheid, en vertrokken de eene party naar 't Hof, en de andre na hunne Logementen.

Tegens den avond wierd ik van wegen zyn Keyzerlyke Majeſteyt vereerd, met 23 potten met Inlandze gebakken, waar voor ik myn verſchuldigde dankbaarheid afleyde.

Den 15. ſtanti, des voormiddags quamen alhier van 't Hof, de Heeren *Dehigamme Koditoewako*, Mohotiaar, en *Goddapale*, Mohandiram, zeggende de eerſtgemelde, door zyn Keyzerlyke Majeſteyt expres gezonden te zyn, om na myn gezondheid te vernemen, en of ik zedert myn komſt in 's Konings gebied, eenig gebrek ontrent d'onthalingen, als anders, hadde geleden, daar ik ten antwoord op gaf, dat ik ten dienſte van zyn Keyzerlyke Majeſteyt welvarende was, en niet genoegzaam myne nedrige dankbaarheid konde betuigen, voor dat zyn Keyzerlyke Majeſteyt geliefd heeft deze gunſtige vragen aan my te laten doen, als mede dat ik, door de hooge ordres van zyn Keyzerlyke Majeſteyt, ontrent het nodige, alles tot byzonder genoegen had genoten. A. 1707

Des agtermiddags ten vier uuren, quamen wederom van 't Hof twee andre Heeren, met name, *Madamwolle Ralehamie*, Deſſave van Matule, en *Dodamwolle Halloewadene Ralehamie*, in 't wit gekleed, voerende een vliegend Vaandel voor uyt, de welke zeyden uyt ordre van zyn Keyzerlyke Majeſteyt gezonden te zyn, om my ter audientie te brengen, met een bekend makende, dat haare oude jaaren waaren voorbygegaan, en het nieuwe verſchenen was; mitsgaders dat 't haar niet wel zou voegen, my, als den eerſten Ambaſſadeur, die voor zyn Majeſteyt in dit haar nieuw aangevangen jaar zoude verſchynen, in Rouw-gewaad te ontfangen; waarom zyn Keyzerlyke Majeſteyt alle zyne Hovelingen heden geordonneerd had, den Rouw af te leggen, en dat ik ook derhalven het treurgewaad in een ander kleed beliefde te verwiſſelen; waar op ik haar Edelens repliceerde, door U Wel-Edele Groot-Agtbare, expres in den Rouw, als ook myn gevolg, te zyn opgezonden, om de dood van de doorlugtige Keyzerinne, Gemalinne van zyn Keyzerlyke Majeſteyt, van wegen de doorlugtige Compagnie, en U Wel-Edele Groot-Agtb., te beklagen, met recommandatie, van dat gewaad niet te veranderen, dan wanneer zyn Keyzerlyke Majeſteyt my daar toe zou gelieven te gebieden; daar gemelde Heeren my wederom op te gemoet voerden, dat, wanneer ik haare voorſtelling, die zy uyt name van zyn Keyzerlyke Majeſteyt deden, naquam, zyn Majeſteyt daar over zeer vergenoegd zou wezen.

Ik diende haar Edelens hier op maar een pak gecouleurde Kleederen, die ik op Colombo dagelyks droeg, te hebben medegebragt, en zoo haar Edelens dit aanſtond, dit dan te zullen aantrekken, en zo mede myn gevolg andre rokken, die zy by haar hadden; waar mede haar Edelens zeer content waren.

Ik vertok dan alzo, ontrent half ſes uuren, nevens opgemelde twee Heeren, en de andre alhier verbleven vier, dito,

A. 1707. paſſeerende de Rivier, marcheerden een eind weegs voort, tot aan Bewilearawe, alwaar een weinig halte hielden, wederom voortgegaan zynde, mitsgaders voor de Stad wat vertoevende, quam de eerſte Ryks-Adigaar, en de Deſſave der vier Corles, die my geleyden tot aan de Poort van 't Hof, alwaar my te gemoet quamen de Deſſave der 3 en 7 Corles, mitsgaders de Deſſave Saffragam, zeggende, tot nader laſt van zyn Keyzerlyke Majeſteyt, hier te moeten wagten, en dat zy ondertuſſchen van myne komſte zyn Majeſteyt zouden gaan verwittigen, waar na zy, binnen gaande, en kort daar op weder buiten komende, zeyden, dat het den Koning gelieſde, my ter audientie te laten komen.

Hier op naar binnen gaande, tot voor de Audientie-Zaal, de Mohotiaar, *Louis de Zaram*, aan myn linkerzyde geplaatſt zynde, vervoegden zig aan beyde zyden,

De eerſte Ryks-Adigaar.
— Deſſave der 3 en 7 Corles.
— dito, van Puttelang.
— dito, der 4 Corles.
— dito, van Saffragam.
— dito, van Matule.
— *Ralebami Dodamwolle Haloewadene.*
— Mohotiaar, *Hoclam Gammoewe.*

Daar, na aldus een weinig geſtaan te hebben, wierden na den anderen, vier Gordynen geopend, als wanneer ik, op het gezicht van den Koning, zittende op zyn Throon, myn hoed af nam, en op de eene Knie knielde; maar alle de andre Hoofden, en myn Taalman, de handen boven 't hoofd, onder 't uyten eeniger woorden, ſlaande, vielen met de uytgeſtrekte Lighamen vlak ter aarde, tot ſes maalen toe.

Als doen gaf zyn Keyzerlyke Majeſteyt permiſſie, dat men binnen en nader mogt komen.

Naar dat men dan opgeſtaan, en 5 a 6 treden voortgegaan was, wierden deze reverentien, voor de tweede, en ook invoegen voormelt, voor de derde Reyze, voor 't eynd van een Alcatief geobſerveerd.

Daar op begon zyn Keyzerlyke Majeſteyt my te vragen, na de gezondheid en 't welvaren van zyn Majeſteyts getrouwen en opregten Edelen Heer Gouverneur, en zyn Edelens Heeren Politique Leden; waar op eerbiedigſt antA. 1707. woorde, dat U Wel-Edele GrootAgtbaare, en Raadsperſoonen, om zyn Keyzerlyke Majeſteyt veele getrouwe, en aangenaame dienſten toe te brengen, op myn vertrek van Colombo, in een volkomen ſtaat van Gezondheid waren continuerende.

Zyn Majeſteyt betuigde hem leet te weſen, te hooren U Wel-Edele Groot-Agtb., ongeſondheid; maar aan de andre zyde, was 't zyn Majeſteyt weer zeer lief, dat U Wel-Edele Groot-Agtbare, weder was herſteld, en dat U Wel-Edele Groot-Agtb., nevens den Raad, welvarende waren.

Verders vraagde zyn Majeſteyt naar myn toeſtand, en of ik, zedert myn komſte op Sitavaca, tot Ma-Oye toe, na behooren was getracteerd.

Ik diende, dat ik ten dienſte van zyn Keyzerlyke Majeſteyt, welvarende was, en op alle zyne Majeſteyts Plaatzen, door de groote gunſt van zyn Keyzerlyke Majeſteyt, wel, en zeer beleefdelyk onthaald was, waar voor ik zyn Keyzerlyke Majeſteyt op d'eerbiedigſte wyze bedankte.

Hier na gaf zyn Majeſteyt my Licentie, om te mogen gaan zitten; en by aldien my iets door U Wel-Edele Groot-Agtb. was aanbevolen, het zelve nu voor te dragen, gelyk dan eerſtelyk zyde, dat ik de eere hadde, uyt U Wel-Edele Groot-Agtbare geagten name, en die der Heeren Politique Leden, te vernemen na zyn Keyzerlyke Majeſteyts gezondheid, en welvaren, onder aflegging van U Wel-Ed. Groot-Agtbare, en Raadsperſoonen, reſpectueuze Groote, en Significante verzekering, dat U Wel-Edele Groot-Agtbare ſteeds bereidvaardig was, zyn Keyzerlyke Majeſteyt, in alle occaſien zodanige dienſten te bewyzen, als haar zullen komen op te doen, en U Wel-Ed. Groot-Agtbare mogelyk zyn, volgens het geene, en waar van door U Wel-Edele Groot-Agtbare, zo mondeling, als ſchriftelyk, ſteeds met veel empreſſement betuiging gedaan is.

Daar deze Monarch op antwoorde, dat in goede gezondheid, op zyn Gouden Throon zat, om honderd duizend jaaren te heerſchen, en zyn Majeſteyts oprechte, en getrouwe Heeren Hollanders, mitsgaders zyn Majeſteyts Onderdaanen, veel gunſte te betoonen, en zeer vergenoegd te zyn, over de groote, en uytdrukkelyke Woorden, van getrouwheid, daar zyn Keyzerlyke Majeſteyt ook niet aan twyffelde, of zo lange als Zon en Maan duuren, de getrouwe Heeren Hollanders zouden zulks

A. 1707. zulks agtervolgen, waar over ik myne blydſchap geuyt, en met een gezegt heb, dat, wanneer U Wel-Ed. Groot-Agtbare, deze aangename tyding komt te hooren, zig ten hoogſte zoude verheugen, als mede dat U Wel-Edele Groot-Agtb. niet mancqueren zoude, zyn Keyzerlyke Majeſteyt meerder getrouwe dienſten toe te brengen.

Voorts heb ik uyt name, en van wegen de doorlugtige Nederlandze Ooſt-Indiſche Compagnie, zyn Keyzerlyke Majeſteyt te kennen gegeven, dat ik door U Wel-Edele Groot-Agtb., geſonden was, om zyn Majeſteyt met de meeſte nadruk en reverentie, te betuigen, de overgroote droefheid, en hertelyke ſmerten, die U Wel-Edele Groot-Agtbare, in des zelfs Ziele gevoeld had, over 't beklaagelyk, en ontydig Affſterven, van de doorlugtigſte Keyzerinne, Gemalinne van zyn Keyzerlyke Majeſteyt, tot ontroering van U Wel-Edele Groot-Agtbare voorgevallen, op Sondag den 23. Maart jongſtleden; van welk fataal geval, zyn Keyzerlyke Majeſteyt behaagt heeft, tot een overtuigend, en doorſtraalend teeken zyner Keyſerlyke vriendſchap, en welmeenentheid, voor en ontrent de doorlugtige Compagnie, aan U Wel-Edele Groot-Agtbare ſpeciaale kenniſſe te doen geven, door 2 expreſſe afgeſondene Hof-Edelen, met name, *Dodamwolle Halloewaddene*, *Ralehamie*, en *Dehigamme Koditoewake*, Mohotiaar; voor welke zonderlinge blyk van zyn Majeſteyts vertrouwelykheid, ik in den ge-eerden naam van U Wel-Edele Groot-Agtbare, zyn Keyzerlyke Majeſteyt, op het gedienſtigſte bedankt hebt, met byvoeginge, dat U Wel-Edele Groot-Agtb. goedgevonden heeft, my ſpeciaal op te zenden, om gedagte droevig Compliment van Rouwbeklag af te leggen, en ook te gelyk zyn Keyzerlyke Majeſteyt met alle reſpect te kennen te geven, dat niet wel uyt te drukken is het groot en ſmertelyk deel, dat U Wel-Edele Groot-Agtbare is nemende in dit important en fataal verlies van zoo eene Hoog-gebooren, doorlugtige, en met alle zoorten van ongehoorde deugden, begaafde Princeſſe, waar inne U Wel-Ed. Groot-Agtbare, den Heere onzen God vriendelyk bad, zyne Keyzerlyke Majeſteyt te willen vertroofſten, mitsgaders door andre overvloedige Zegeningen dit rykelyk te repareeren, naar den wenſch, en tot compleet genoegen, zyner Keyzerlyke Majeſteyt; zyn Illuſtre en Koninklyke Perſoon, voor al zonder ophouden, conzerveerende by een volmaakte en langduurige gezondheid, om gezeten op zynen Gouden Throon, een reeks van jaren, de getrouwe Hollanders, en ook zyn Majeſteyts goede Onderdanen, veele gunſten, en faveuren te bewyzen. A. 1707.

Op alle het voorſchrevene, heeft zyn Keyzerlyke Majeſteyt gelieven het volgende te antwoorden:

Dat zyne Keyzerlyke Majeſteyt, gemelde twee Hoofden aan U Wel-Ed. Groot-Agtb. had overgezonden, om bekend te maken, het overlyden van zyn Majeſteyts Keyzerinne, en dat deze Hoofden, met veel reſpect, Honneur, en alle teekens van Rouw en Treurgewaad, over deze aflyvigheid, door U Wel-Edele Groot-Agtbare, onder zeer groote, droevige, en uytdrukkelyke woorden, zyn ontfangen, mitsgaders dat zyn Keyzerlyke Majeſteyt, zeer vergenoegd was, zulks uyt opgemelte twee Hoofden, te hebben verſtaan, te meer, nu U Wel-Edele Groot-Agtb., in het zelve Treur-en Rouw-gewaad, een Geſant aan zyn Keyzerlyke Majeſteyt heeft gelieven op te zenden, om't gedaane droevig compliment van Rouw-beklag af te leggen, daar op zyn Majeſteyt betuigde zo content te zyn, dat het niet genoeg konde uytten, als mede niet te zullen mancqueren, voor U Wel-Edele Groot-Achtbare getrouwe dienſten, die U Wel-Edele Groot-Agtb. in alle occaſien komt te betoonen, zyne Keyzerlyke Majeſteyt U Wel-Edele Groot-Agtb. met meer en meer gunſten te favoriſeeren, voor alle 't welke ik uyt name van U Wel-Edele Groot-Agtb., op het allerbeleefdſte, zyn Majeſteyt bedankt, en met eenen gezegt heb, dat ik niet verzuimen zal, by verſchyning op Colombo, U Wel-Edele Groot-Agtb. van alles Rapport te doen.

Wyders zeyde zyn Keyzerlyke Majeſteyt, dat, dewyl ik, als de eerſte maal zynde, dat voor zyn Majeſteyt quam te verſchynen, en niet wel tegen de lucht zoude konnen, zyn Keyzerlyke Majeſteyt dierhalven my zo ſchielyk ter audientie laten komen, en nu goedgevonden had, my met eenen permiſſie te geven, om weder naar Colombo, te mogen vertrekken, my voorts belaſtende, van wegen zyn Keizerlyke Majeſteyt, U Wel-Edele Groot-Agtbaare zeer te groeten, en bekend te maken, dat zyn Majeſteit van gedagten is geweeſt, volgens zyn Koninklyk woord, aan den laatſten Geſant gedaan, twe Mohandirams aan U Wel-Ed. Groot-Agtb. met een Ola af te zenden; dog heeft, door het overlyden van zyn Keizerlyke Majeſteits Gemalinne, niet konnen reüſſeeren; maar dat zyn Majeſteit in 't korte zulks zoude agtervolgen, daar

A. 1707. voor ik zyn Keizerlyke Majesteit, op de allerverpligtste wyze bedankt, en op zyn Gouden Throon, gezondheid, voorspoed, en een langduurige en gelukkige Regeering toegewenscht hebbende, vereerde zyn Keizerlyke Majesteit my met een Geschenk, zo mede den Taalman, *Louis de Saram*; waar voor zyn Majesteit de novo bedankt wierd, onder byvoeginge, dat ik niet wist, of ik U Wel-Edele Groot-Agtbare, genoegen zoude geven, in het zelve Geschenk te ontfangen, nademaal in zoo een treurigen staat opgezonden was; dog zyn Majesteyt repliceerde hier op, dat 't geene uyt zyne Keizerlyke Majesteits groot dispens quam, onbeschroomd mag aangenomen werden, waar voor zyn Majesteit al weder nedrigst bedankt, en, naar de gewoonelyke wyze, met de gezamentlyke Heeren buiten de Audientie-Zaal gekomen zynde, wierd ik door den Dessave der vier Corles, in een Mandoe, gelyk terwyl de andre Heeren voor de zelve zaten te wagten, onderhouden, alwaar veel Inlands Gebak, my voorgediend is geworden.

Daar van een weinig genuttigd, en zyn Keizerlyke Majesteit, voor dit beleeft, en gunstig onthaal, myn ootmoedige dankzegging, hebbende laten doen, wierd my door de gezamentlyke Heeren, tot op d'ordinaire plaatze, d'eere van behoorlyk uytgeleide aangedaan, van waar ik, in gezelschap der by my geweest zynde 4 Hoofden, als mede den Mohotiaar, *Dehigamme Coditoewakoe*, ontrent 2 uuren na middernacht, aan het Logement quam.

Daar zeyde my de zoo even genoemde Mohotiaar, dat hy, en *Caudoewelle Coerwe*, Mohotiaar, te rug, na 't Hof moesten keeren, om zyn Majesteit van Rapport te dienen, dat men my aan gemelde Logement gebragt had, zoo als zy ook na het nemen van affcheid, vertrokken, mitsgaders de andre drie naar hun verblyfplaatsen.

Den 16. stanti, des middags ten een uur, quamen van 't Hof de eerste Ryks-Adigaar *Ranmoleke Ralehamie*, *Dehigamme Coditoewakoe*, en *Candoepelelle Coerwe*, Mohotiaars, en verwittigden my, dat zy door den Koning geordonneerd waren, om my naar Colombo, uytgeleyde te doen, en dat de Heeren Dessave van *Noeware Calawie*, *Cottegal-Oloewe*, en *Heendenie*, Mohandirams, my met alle voorzigtigheid tot Hangwelle zouden begeleyden, waar over myn blydschap betoond, zyn Keizerlyke Majesteit bedankt, en myn Bagagie vooruyt gezonden hebbende, vertrok ik ten 2 uuren van Ma-oye, en de eerstgemelde drie Heeren, na een weinigje A. 1707. gaans, en 't nemen van ons affscheid, te rug na 't Hof, hebbende hen alvorens verzogt, myne zeer verschuldigde dankbaarheid, en onderdanige groete, aan zyn Keizerlyke Majesteit, mitsgaders de hertelyke gebiedenisse aan de verdre Heeren, Hofs-Grooten, af te leggen, 't welk door hem, Adigaar, gewilliglyk aangenomen wierd, zo als U Wel-Ed. Groot-Agtbare, in alle eerbiedigheid, by myn onderdanige Missives, de Datis 16. en 19. ter kennisse is gebragt.

Vervolgens ben ik, Gode zy Lof, op den 24. dezer maand, na alvorens op Talawatoe-Oye, Gannaroewe, Walgouagodde, Attapitti, Hittemoele, Kebellagaharoeppe, en Rouanelle, een nagt op ider plaats uytgerust, mitsgaders van den Vaandrig *Gerrit Backer*, Hoofd tot Hangwelle, aan Cosgamme verwelkomt te zyn, item een nagt op Hangwelle verbleven te hebben, in gezondheid hier gearriveerd, waar mede aldus myn commissie, onder eerbiedige hope van U Wel-Edele Groot-Agtbare ge-eerde welnemen, een eynde genomen heeft, biddende verders U Wel-Edele Groot-Agtbare ootmoedig in deze myne verrigting te willen nemen een gunstig welgevallen, nadien myn devoir ontrent alles geweest is, om U Wel-Edele Groot-Agtb. geagte beveelen, na myn uyterste vermogen uyt te voeren, en te gehoorzaamen.

Hier mede zal ik dit myn nedrig Rapport besluiten, den Almogenden steeds biddende, U Wel-Edele Groot-Agtbare Glorie te willen vermeerderen, en brengen op den hoogsten top van eere, mitsgaders langs hoe meer overstroomen met zyne milde ryke Zegeningen, op dat ik altoos d'eere en het geluk mag hebben, met het verschuldigd Respect te zyn, en blyven:

Wel-Edele Groot-Agtbare,

Hoog-Gebiedende HEER,

Colombo, den
31. Mey,
A. 1721.

U Wel-Edele Groot-Agtbare,
Onderdanige Gehoorsame, en
Verpligte Dienaar,

CORNELIS TAKEL.

Deze

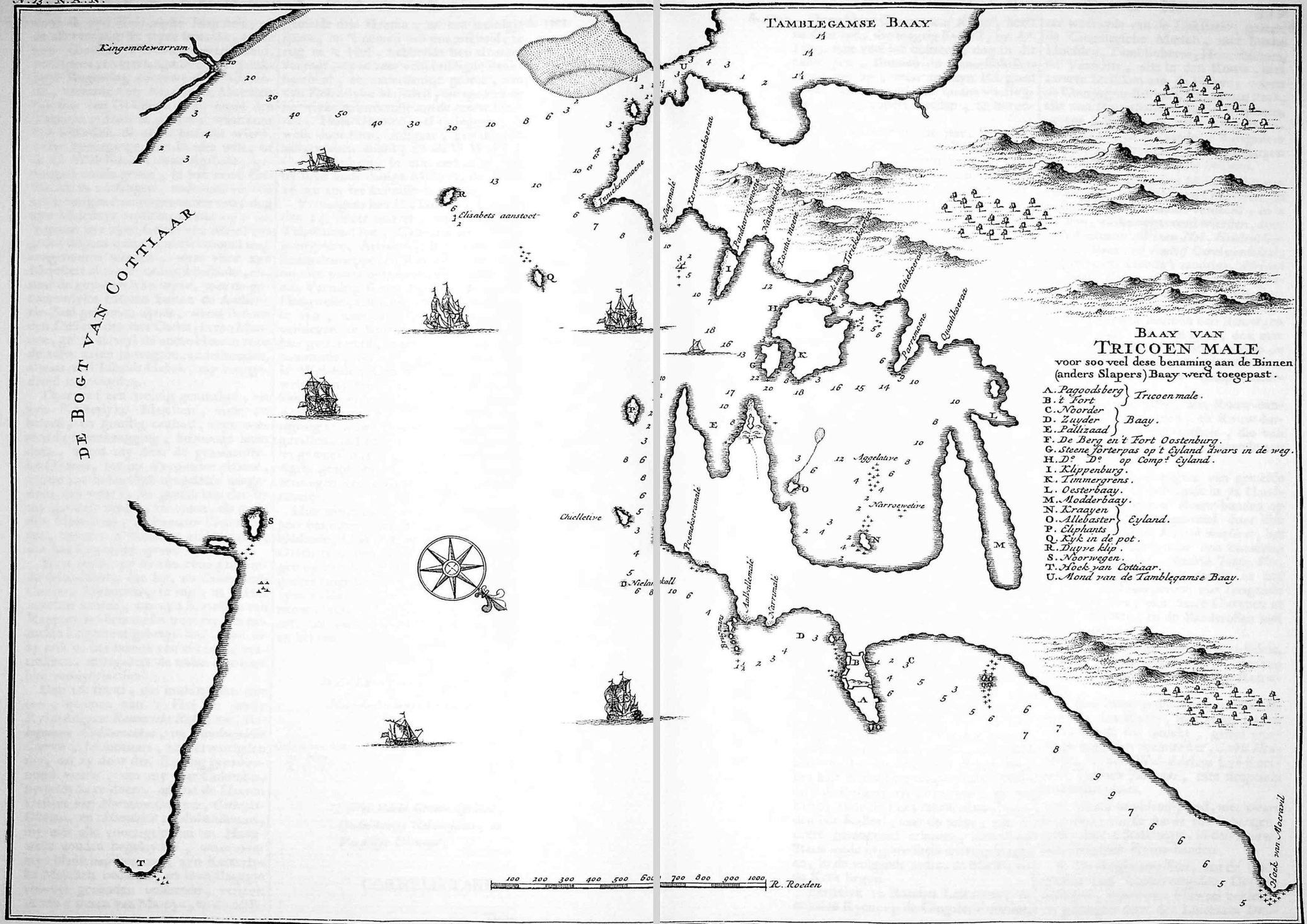

BAAY VAN
TRICOEN MALE
voor soo veel dese benaming aan de Binnen (anders Slapers) Baay werd toegepast.

A. Pagoodsberg } Tricoen male.
B. 't Fort }
C. Noorder } Baay.
D. Zuyder }
E. Pallizaad }
F. De Berg en 't Fort Oostenburg.
G. Steene forterpas op t Eyland dwars in de weg.
H. Dº Dº op Compˢ eyland.
I. Klippenburg.
K. Timmergrens.
L. Oesterbaay.
M. Modderbaay.
N. Kraayen } Eyland.
O. Allebaster }
P. Elephants }
Q. Kyk in de pot.
R. Duyve klip.
S. Noorwegen.
T. Hoek van Cottiaar.
U. Mond van de Tamblegamse Baay.

A. 1707. Deze Heer Gouverneur *Rumpf*, heeft na dien tyd, dit magtig Eyland, tot A°. 1723. met veel lof beſtierd; dog in dit zelve jaar, ſtonden de Canceliſchillers tegen ons op, waar op zyn Ed. goed vond, dezelve van alle hunne voorregten, die zy anders hadden, te berooven.

Ook viel hier in dit jaar, het zeldzaam geval voor, dat de Fiſcaal *Barent van der Swaan*, met zyn Vrouw, door zyne Slaven, jammerlyk, op Colombo vermoord wierd. 't Geen zyn Ed. verſtaande, is zyn Ed. drie dagen 'er na, den 11. Juni, 1723. (zo men zegt) van ſchrik overleden.

Met wat Statie deze Landvoogd, volgens de gewoonte, hier op Ceylon gebruikelyk, begraven is, ziet men omſtandig uyt dit volgende Verhaal, van Ceylon overgezonden.

De Heer Rumpfs, Dood; en Lykſtatie.

Den 11. dezer, des avonds over 9 uuren, de Wel-Edele Groot-Agtb. Heer en Mr. *Iſaac Auguſtyn Rumpf*, ordinaris Raad van Nederlands India, Gouverneur en Directeur van dit Eyland, en de Kuſt van Madura, met den Reſorte van dien; in Colombo Overleden zynde, is volgens het Reglement, door den Politiquen Raad gemaakt, de Begraveniſſe aldus gereguleerd:

DEn volgenden dag wierden alle de Klokken van 't Kaſteel, en de Stad, des morgens van 8, tot 9, van 11 tot 12, en des namiddags van 4, tot 5 uuren geluid, waar mede tot op den 18, gecontinueerd is; en giſteren wierd het Lyk van zyn Wel-Edele Groot-Agtbare, met de volgende Pompe begraven:

Van 's morgens ten 6 uuren af, wierden de Klokken, alle uuren, een half uur geluid, tot dat de Lykſtatie begon; als wanneer zy, zonder ophouden, geluid hebben, tot dat de zelve volbragt was; ten half drie uuren vergaderde de Militie, de Burgery en Laſcaryns, op het Plein, voor de Punt Amſterdam, bezyden het Kaſteel, daar de zelve, alle in ordre gerangeerd wierden, terwyl de Statie mede in gereedheid wierd gebragt, en, in de volgende ordre, de Marſch na de Kerk begon.

Eerſtelyk 12 Randjes Laſcaryns, in enkelde Ryen, op de Cingaleeſe manier, ter weêrzyde van de Lykſtatio, gaande de Cingaleeſche Marſch, met hunne Hoofden, Tamblinheros, Hoornblazers, en Vaandels, alle in den Rouw, met zwarte Strikken aan de Pieken; voorts de Compagnie Burgers, 72 mannen ſterk, alle met Rouwbanden, in de Wapenen, nevens 2 Trommels, met Kroonras overtrokken, en 't Vaandel, mitsgaders de Pieken, Partiſans, en de Eſcharpen der Officieren, met Rouw bekleed. A. 1707.

2. Drie Compagnien Militie, ider van 72 koppen, nevens hunne Officieren, in gelederen van 6 mannen verdeeld, in 2 diviſien, welke opgevoerd wierden, door de Luitenants *Adriaan Noë*, *Hendrik Gabriel Dykman*, en *Rudolf Carel van Glaar*, en geſlooten door de Vaandrigs, *Adriaan Stafferts*, *Kooymans*, *Leonard Koningshoven*, en *Sr. Kumel*, alle met Rouw-banden, en Eſcharpes voorzien, de Vaandels en Hellebaarden mede in den Rouw, en de Trommels, tot 6 in getal, ook met Kroonras overkleed, alles conform de Militaire Coſtuime, met het Geweer onder den arm, en de Trompen neêrwaards.

3. Vyf Hautboiſten, met Rouw-banden op hunne Hoeden, en Rouw-linten aan der zelver Hautbois, die van onder toegeſtopt waren, blaazende een langſaame Marſch.

4. De Lyf-Compagnie van gemelde zyn Wel-Edele, beſtaande in 72 Handgranadiers, alle met Rouw-banden op hunne Mutſen, opgevoerd door den Luitenant *Hendrik Fredrik van Gent*, het Vaandel gedragen door den commandeerende Sergeant, *Hendrik Janſz. Vos*, met 6 Tambours, als vooren in den Rouw, 4 Trompetters met hangende Rouw-banden, met haare Clarynen in de Trompetten, en de Banderollen met Floers bekleed.

5. De Hofmeeſter van zyn Wel-Edele, de Heer *Martyn van der Burgt*, met een ſleepende Mantel, en hangende Rouwband.

6. Een Hand-paard van zyn Wel-Edele, in den Rouw, met zwart Laken tot de Aarde toe bedekt, geleid wordenpe door den Stalmeeſter, *Gerrit Hendrikſe*, en zyn Wel-Edelens Lyf-Koetſier, *Juriaan Juriaans*, met ſleepende Rouw-lamphers.

7. Noch een Hand-paard, met zwart Kroonras, tot de Aarde toe behangen, geleid door 2 Stalknegts, in den Rouw, met hangende Rouw-banden.

8. De Regiments-Staf, aan de beide eynden met koopervergulde Doppen beſlagen, met zwart Fluweel bekleed, en gedragen door den Luitenant *Dorsman*,

A. 1707. man, in den Rouw, met een ſleepende Rouw-band.

9. De Standaard, gedragen door den Vaandrig, *D. E. Pieter Mazot.*

10. Het Helmet, door den Onder-Koop-man, *Willem van Wynbergen.*

11. De Handſchoenen, door den Onder-Koopman, *Calkberner.*

12. De Spooren, door den Onder-Koopman, *Gerrit Falk.*

13. De Degen in de Scheede, door den eerſten Klerk, *Thomas Thermaddi.*

14. De Wapenrok, door den Vaandrig, *Andries Swarts.*

15. De bloote Degen, met de Punt om hoog, door den Vaandrig, *Dirk Peter Beekman*, alle in den Rouw, met Rouw-banden.

16. Agt Nodigers ter Begraveniſſe.

17. Het Wapen van wylen zyn Wel-Edele, gedragen door den Onder-Koopman, *Willem Anderſon.*

18. Het Lyk, overdekt met een zwart Lakens Choorkleed, tot aan de grond, aan de beide zyden boven op de Kiſt, behangen met 8 Wapen-Schilden, van zyn Wel-Edelens Familie, gedragen wordende door 24 Corporaals, die onder 't Kleed gingen, 't geen opgehouden wierd door de Onder-Koopluyden *Marcus Visboom*, *Cornelis Koomans de Vrieſt*, de Sabandaar, *Nicolaas Hoepels*, de Gezaghebber van de Hottentotten, *Dirk Maurits*, de Adjunct van den Fiſcaal, *Jan Hendrik Speelder*, Gezaghebber van Edam, *Jacob de Koning*, Yzer Pakhuis-meeſter, *Magnus Scot*, Opziender van 't zelve, *Fredrik Sleverts*, de Baas der Scheeps-Timmerlieden, *Baſtiaan Fredrik Wilhelm*, de Baas van de Smits-winkel, *Hans Viſſer*, en de Baas van de Metſelaars, *Hendrik Jacolyn:* bezyden de voornoemde Draagers, ter wederzyden gingen de volgende Slip-draagers, die 't zwart Lakens overkleed aan de 4 eynden ophielden, alle mede in den Rouw, de Koopman *Abraham Torin*, Schipper *Jan Joppe Kroeff*, de Onder-koopman, *Joan Arnold Wiggelhuyzen*, en de Onder-Koopman, *Daniel Schooter.*

19. Agter het Lyk volgden zyn Wel-Edelens Neef, *Johannes Jacobus Kruſe*, en de Commandeur *Arnout Mol*, elk alleen agter malkander, met lange Lamphers, en ſlepende Mantels; en vervolgens by paaren, de Heeren Politique Leeden, met ſleepende Mantels en Rouw-banden, de Eerwaarde Heeren Predikanten, de Pangerangh, *Aria Pourbaya*, de Leeden van den Civilen Raad, de Heeren Weesmeeſteren, de Commiſſariſſen van de Huuwelykze Zaaken, de Ouderlingen, en de Broeders Diakonen, alle met Mantels; vervolgens alle Compagnies Dienaren en Borgeren, nevens de aanzienelykſte Inlandze Hoofden, alle met Rouw-Sluyers om het Lyf: de Marſch geſchiede voorby de Wagt van Leyden, langs de Gragt, en door de zo genaamde Bier-ſtraat, tot aan de Kerk, daar de Militie en de Burgery, zich in dubbelde reyen poſteerden, door de welke het Lyk gedragen wierd tot in de Kerk, daar men het, in een Kelder-Graffſtede, op de Yzere Staven nederliet, waar na drie Salvo's uyt het Geweer van de Land-Militie gedaan, en onder ider Salvo, een ſtuk Kanon afgeſchoten wierd; waar na alle de Stukken van 't Kaſteel, met tuſſchenpozingen van een minuit, mede wierden afgeſchoten; 't geen door alle op deze Reé leggende Sloepen, welke hunne Vlaggen en Geuſen, ter halver Maſt hadden laaten zakken, insgelyks gevolgt wierd door 't losbranden van haare Stukken en Baſſen. Na dat het Lyk in het Graf nedergelaten, en de gedragen Ornamenten, by, en op het Choor, met het zwart Lakens Kleed geſteld waren, trok de Militie, de Burgery, en de Laſcaryns, met vliegende Vaandels, en ſlaende Trommelen, weder af, en wierden door de Lykſtatie, in de zelve ordre gevolgt, als zy naar de Kerk gekomen was, alleen met dit verſchil, dat de Dragers toen den Trein ſlooten, die zich naar 't Sterfhuis begaf, om aldaar de Complimenten van Rouw-beklag aan Mevrouw, de Gemaalinne van wylen zyn Wel-Edele, nader af te leggen.

A. 1707.

Ondertuſſchen vonden haar Edelheden goed, den 25. Juni, 1723. den Heer *Joannes Hertenberg*, Commandeur van Malabar, tot Gouverneur van Ceylon aan te ſtellen, en ſchoon de Heer *Rumpf*, den 11. Juni, overleeden was, kregen echter haar Edelheden, hier van den 30. Juli, per 't Schip Oudenaarde, eerſt kennis; alzo die Heer, van Ceylon na Batavia, zoude vertrokken hebben, om aldaar, aan de Hooge Tafel, de Zaaken van Indiën, als Ordinaris Raad, mede te helpen beſtieren.

En werd A. 1723. door de Heer Hertenberg, vervangen.

A°. 1724. in 't laatſte van October, vonden de Heeren Zeventienen goed, den Heer *Hertenberg*, extraordinaris Raad van Indiën, nevens eenige andre Heeren, te maken.

Hier by zouden wy de wereldlyke Zaaken van Ceylon beſluiten, en daar van

N°. 13. N.B.N.

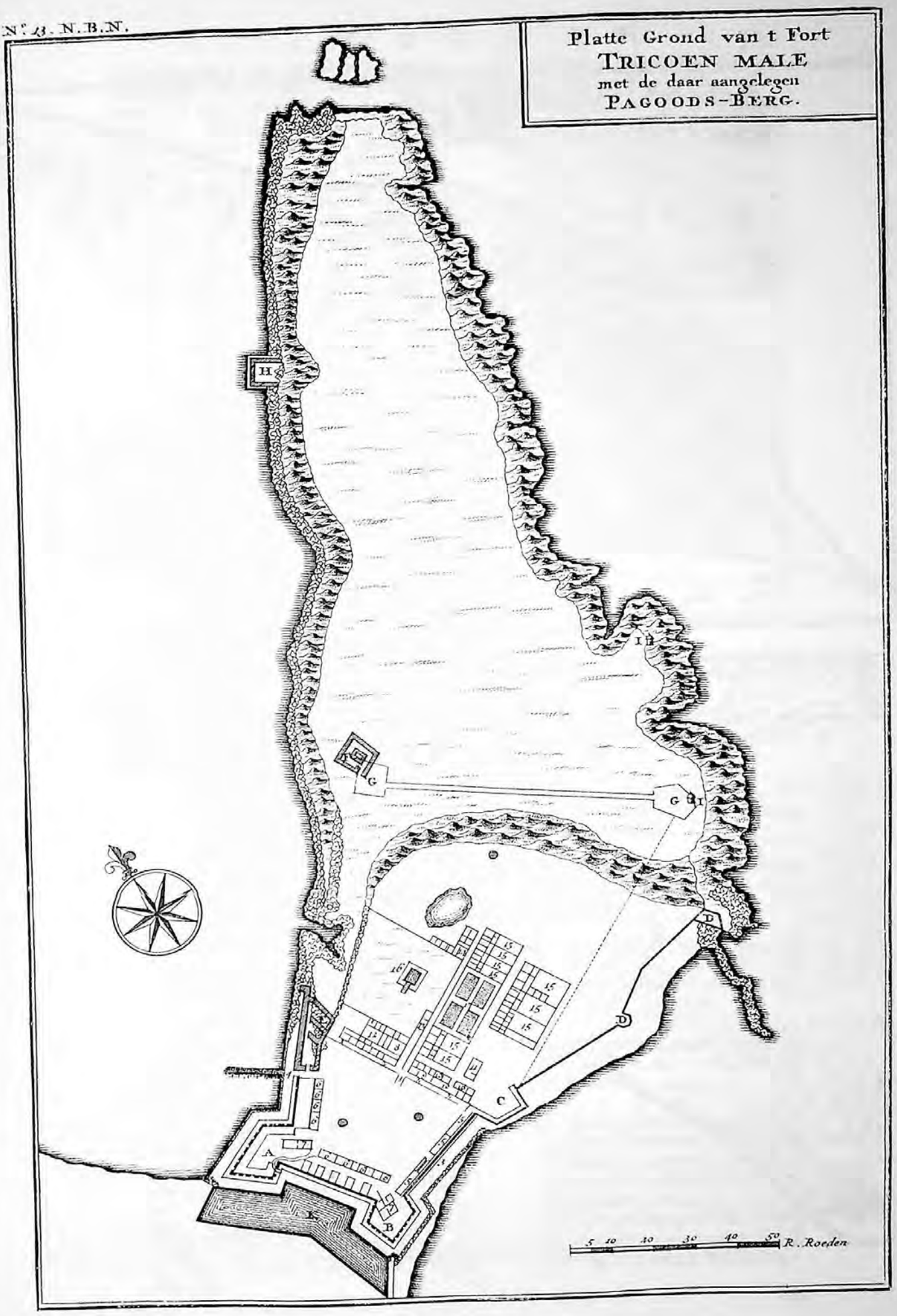
Platte Grond van t Fort
TRICOEN MALE
met de daar aangelegen
PAGOODS-BERG.
H
G
G
I
D
D
C
A
B
K
5 10 20 30 40 50 R. Roeden

N°13.Q.

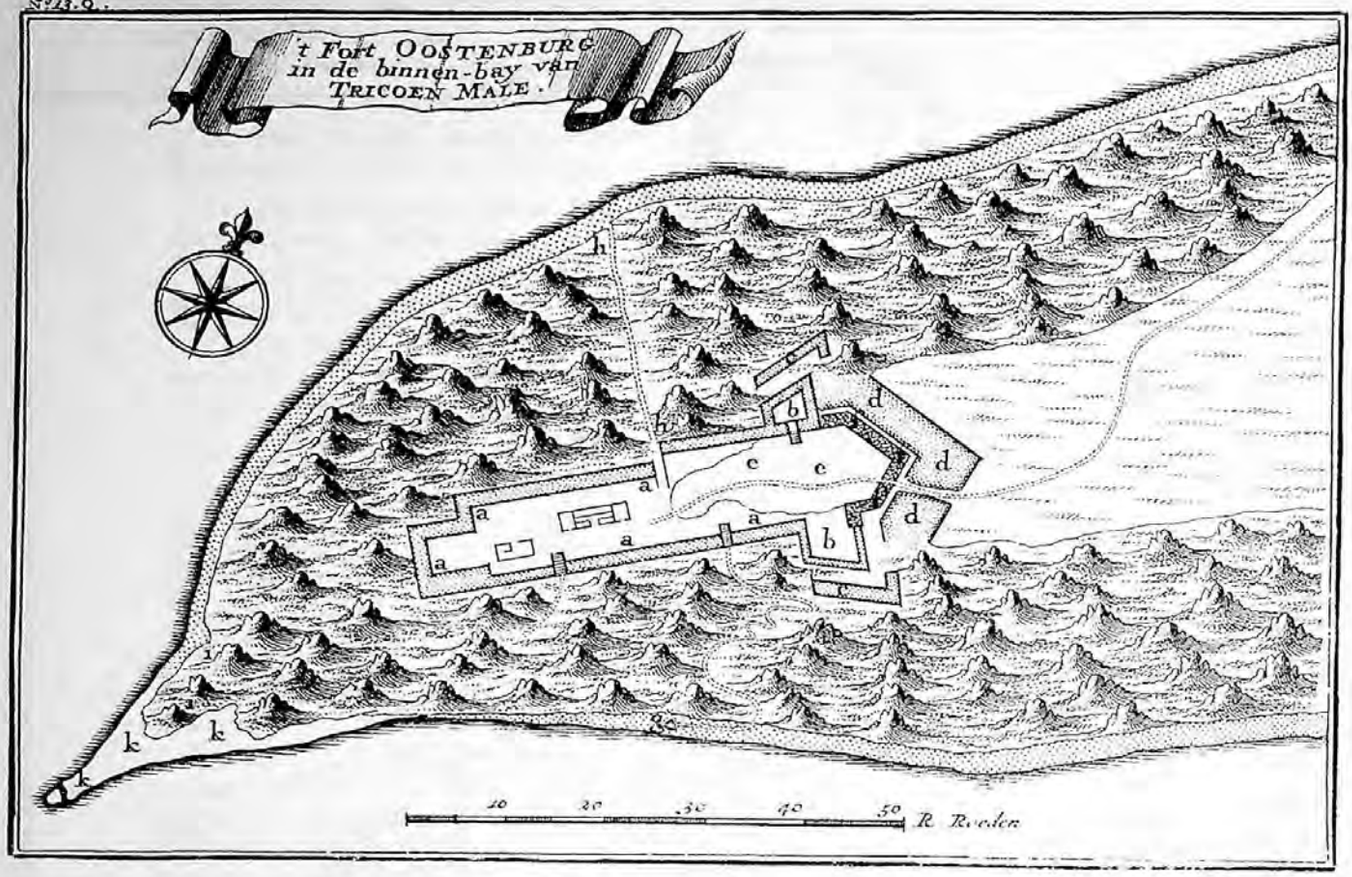

't Fort OOSTENBURG
in de binnen-bay van
TRICOEN MALE.
10 20 30 40 50 R. Roeden

De bergen van Matale
Bintene
BINTENE
Groote Bosschen
T LAND VAN TAMMELGAMME
T LAND VAN TRICOENMALE
Baay van Tricoenmale
T LAND VAN COTJAAR
T LAND VAN TAMBANCARREWARRE
WELASSE
Vellas
Vegamme
't Groot Caneel Bosch
T LAND VAN BATICALO
Viade
Occatoti
MAMONE
ERAURE
T LAND VAN CALARE
Wilde Caneel
PORREDIVE
ERREWILLE
KAARTJE
Waar in vertoont wert, hoe verre de Forten Baticalo en Tricoenmale van malkander leggen; als mede de Strekking van den Oever tusschen die beyde, en verder Noordwaarts tot aan de Rivier Palvakeaar.
Duytsche Mylen 15 in een graad

van afſtappen; dog dewyl 'er bevorens menigmaal van de Baay van Tricoenmale, en van deſſelfs Fort, is gewag gemaakt, hebben wy noodig geoordeeld, alvorens dit werk te eyndigen, hier een nette afteekening der zelve te geven, onder N°. 13., N. A. N., als mede van 't Fort, onder N°. 13., N. B. N. benevens de Beſchryving, daar toe behoorende.

A. en B. Twee Irreguliere heele Bolwerken, van gehouwen Steenen, zo wel als haare Borſtweeringen; met dewelke zy een hoogte bereyken boven de gemeene grond, van 23 voet.

C. Een platte form, of half Bolwerk, tegen de Zuyder Baay gelegen, van gelyke hoogte als de 2 voorſz.

D. Twee Portugeeſe Puntjes.

E. Een Kat boven op een klip gebouwt, 2½ voet hooger, als de Bolwerken, A. B. en C.

F. Een Redout; door d'aanleggers verdrayt, en quaalyk geplaatſt.

G. Twee geprojecteerde Redouten, op hoogtens die 36 voeten hooger leggen, als de kat E., dog de noordelykſte verkeert gebouwt zynde, zo is de zuidelykſte agter gebleven.

H. Een ſteene Waterpas.

I. Twee Sentinelhuiſen, aan de zuidzyde van de Pagoodsberg.

K. De Gragt zeer ondiep, ongelyk, en klipagtig.

Het Fort Ooſtenburg, vertoonen wy gelyk het ons, nevens de Baay, en 't Fort Tricoenmale, door de Heer *Adam van der Duyn*, by zyn Leven Commandeur van Malabar, en Jaffenapatnam, is overgegeven; onder N°. 13. Q.

Het is gelegen beooſten de Mond, of inzeyling van de Tricoenmaalſe Binnenbaay, boven op den top van een ſteylen Berg, wiens kruin uytmakende de Binnengrond van 't Fortje, 154 Rynlandze voeten, boven 't Zeewater verheeven legt

a. Is een ſteene Borſtweering, 12 voet breed, beſluitende voorſz. binnengrond, wiens inwendige hoogte is 2 voeten; waar op gelegen heeft, 3½ voet ſteenagtige aarde, nu meerendeels door ouderdom, en zware ſlagregens vervallen. De buyten-hoogte loopt docerende aan de ſteylte des Bergs te niet. Binnen dit werk ſtaan de muuragien van 2 Huizen, nog onbeſchadigt; dog de daken en verdre houtwerken, zyn vergaan.

b. Twee halve Puntjes, wiens gronden 8 voeten lager leggen als de bovenvlakte voornoemd; haar muuren zyn 6 voeten breed, inwendig, zonder Borſtweering, 3 voeten hoog, verliezen zig, docerende nederwaards, 13 voeten.

c. Twee ſteene Fondamenten; 12 voeten breep, aangelegt 10 voeten beneden *b.*

d. Maniere van een Gragt, in Steen uytgehouwen, ongevaar 12 voeten diep, en 48 voeten breed.

e. Een hoogte, ten deele met de Spys uyt de voorſz. Gragt opgeworpen, en tot een Kat geprojecteert, om Ooſtwaards over de top des Bergs te commandeeren.

f. Muuragie van looze klippen, onder ſtuytende, in de front op gemelde hoogte.

g. Een Water-put, na de welke men af moet gaan langs de bogtige weg.

h. Een ſtyl opgaande weg, waar langs men het Kanon, en andre zware goederen, na boven plag te trekken.

i. Een uytſtekende hoek des Bergs, beſtaande in een zoort van Albaſte Steen.

k. Een plaats 4 voeten hooger als het gemeene Zeewater, ten deele verbreet en aangevult, met ſteenen van de voornoemde hoogte, afgebrooken; waar op voor dezen zyn geplant geweeſt, 6 yzere 12 ponders, dog zonder Borſtweering, of eenige bedekking.

Van de hoek *k.* Weſtwaart, 120 roeden, legt de Waterpas op 't Eyland dwars in de weg, tuſſchen beyde is de regte inzeyling van de Binnenbaay, op het diepſte 22 vademen.

Van dezelve hoek *k.* tot de hoek van Compagnies Eyland, ('t welk voorby dwers in de weg legt) is 220 roeden.

Van meergemelten hoek na 't Zuidweſten, tot aan de hoek van Klippenburg, is een diſtantie van 350 roeden, tuſſchen deze twee hoeken, moeten alle vaartuigen paſſeeren, die de wil na de binnenbaay hebben; 't zy de zelve tuſſchen Ooſtenburg, en dwers in de weg; of tuſſchen dwers in de weg, en Compagnies Eyland, of tuſſchen laaſtgenoemde Eyland, en de vaſte wal, meynen door te zeylen; dog mogen Klippenburg, mits de vuyle Gronden, niet te na komen.

Wy zullen hier nog eenige Lyſten, zoo van de Opper-Beſtierders van dit magtig Eyland, als van de Commandeurs, onder hen ſtaande, tot Slot op laten volgen.

LYST DER HEEREN LANDVOOGDEN VAN CEYLON.

OP GALE.

De Landvoogden van Ceylon.

		A°.	A°.
Willem Jacobszoon Coſter, Bevelhebber. -	van 1640.	tot 1640.	vermoord.
Jan Thyszoon Payart, Voorzitter, en daar na als Landvoogd. - -	1640.	— 1646.	
Joan Maatſuyker, Ordinaar Raad van Indiën, Landvoogd. - -	1646.	— 1650.	
Jacob van Kittenſteyn, Landvoogd. - -	1650.	— 1653.	
Adriaan van der Meyden, Landvoogd. - -	1653.	— 1656.	

OP COLOMBO.

Adriaan van der Meyden, Landvoogd. - -	1656.	— 1660.
Ryklof van Goens, Landvoogd. - -	1660.	— 1661.
Adriaan van der Meyden, Landvoogd. - -	1661.	— 1663.
Ryklof van Goens, Ordinaar Raad van Indiën, en Landvoogd. - -	1663.	— 1663.

Jacob

	A°.	A°.
Jacob Huſtaart, Landvoogd. - -	van 1663.	tot 1664.
Ryklof van Goens, Ordinaar Raad, en Landvoogd. -	1664. —	1675.
Ryklof van Goens, de Jonge, Extraordinaar Raad van Indiën, en Landvoogd. -	1675. —	1679.
Laurens Pyl, Voorſitter. - - -	1679. —	1680.
—— —— Landvoogd, en Extraordinaar Raad van Indiën. - - -	1680. —	1692. 28. Jan.
Thomas van Rhee, Landvoogd, en Extraordinaar Raad van Indiën. - -	1692. —	1697. Febr.
Gerard de Heere, Landvoogd. - - -	1697. —	1700.
—— —— Buiten gemeen Raad, van Indiën.	1700. —	1702. overleden.
M^r. *Cornelis Jan Simonſz.*, Landvoogd. - van Mey,	1703. tot	1706.
—— —— — Buiten-gemeen Raad van Indiën. -	1707. —	1707.
Henrik Bekker, Landvoogd en buitengemeen Raad. - -	1707. —	1710.
—— —— Gemeen Raad van Indiën. -	1710. —	1716.
M^r. *Iſaac Auguſtyn Rumpf*, Landvoogd, en buitengemeen Raad van Indiën.	1716. —	1720.
—— —— — Gemeen Raad van Indiën.	1720. —	1723. 11. Juni, overleden.
Joannes Hertenberg, - -	25. Juni,	1723.

LYST
DER
BEVELHEBBERS
VAN
JAFFENAPATNAM.

De Commandeurs van Jaffenapatnam.

	A°.	A°.
Jacob van Rhee. - - -	van 1658.	tot 1659.
Antoni Paviljoen. - - - -	1659. —	1665.
Jorefas Vos. - - - -	1665.	
Laurens Pyl. - - - - -	1678. —	1679.
Cornelis van der Duyn:		
Floris Bloem. - - - -	1689. —	1691. a 1692.

		A°.	A°.
Henrik Swaardekroon.	- - -	van 1694.	— 1699.
Mattheus Schenkenberg.	- - -	1699.	— 1701. in't laatſt.
Henrik Collaert van Linden.	- in 't laatſt	— 1701.	— 1704.
Adam van der Duyn.	- - -	1705.	— 1708.
Nicolaas van den Heuvel.	- - -	1708.	— 1710.
Antoni Valkenier.	- - -	1710.	— 1712.
Swem Anderſon.	- - - -	1712.	— 1722.
Jacob de Jong.	- - - -	1722.	— 1723.
Arnold Mol.	- - - -	1723.	

LYST DER BEVELHEBBERS VAN GALE.

De Commandeurs van Gale.

	A°.	A°.
Willem Jacobszoon Coſter. - -	van 1640.	tot 1640.

De volgende in de Lyſt der Landvoogden, tot A°. 1656. te zien.

Ysbrand Godsken. - - - -	1656.
Adriaan Roodhaas. - - -	1660.
N. van der Moolen.	
Thomas van Rhee. - - -	1688.

NB. De tyd der Regeering van dezen Heer hier, is my niet net bekend; waarom hier op geen vaſte ſtaat maaken.

Rutger de Heyde. - - - -	1692. — 1693. 4 October, overleden.
- - - - - -	
- - - - - -	
Carel Bolner. - - - -	1693. — 1704.
Gerard van Tol. - - -	1704. — 1705.
Nicolaas Welters. - - - -	1705. — 1707.
Adam van der Duyn. - - -	1708. — 1708.

Johan

	A°.	A°.
Johan van Velſen. - - - -	1708. tot	1710.
Philip David van Ucchelen. - - -	1710. —	1713.
Cornelis Taey van Wezel. - - -	1713. —	1714.
Joannes Hertenberg. - - -	1714. —	1715.
Antoni Snaats. - - -	1715. —	1719.
Nicolaas van den Heuvel. - - -	1719. —	1721.
Arnold Mol. - - - -	1721. —	1723.
Joan Paul Schaghen. - - -	1723.	

Andre Bedienden haalen wy wegens ganſch Ceylon niet aan; om dat zy ons niet vervolgens ter hand geſteld zyn.